(1

IOANNIS AUGUSTI VULLERS

LEXICON

PERSICO-LATINUM

ETYMOLOGICUM

cum linguis maxime cognatis Sanscrita et Zendica et Pehlevica comparatum, e lexicis persice scriptis Borhâni Qâtiu, Haft Qulzum et Bahâri agam et persico-turcico Farhangi-Shuûrî confectum, adhibitis etiam Castelli, Meninski, Richardson et aliorum operibus et auctoritate scriptorum Persicorum adauctum.

Accedit

appendix vocum dialecti antiquioris, Zend et Pazend dictae.

Tomus I.

ا — ذ.

Bonnae ad Rhenum
Impensis Adolphi Marci.
1855.

LUDOVICO III

MAGNO DUCI HASSIAE ET AD RHENUM REL.

HOC OPUS

SUMMA REVERENTIA ET DEVOTIONE

D. D. D.

serenissimi nominis devotissimus cultor

Ioannes Augustus Vullers.

Praefatio.

Quum studium linguae persicae eiusque dialectorum nostris imprimis temporibus magnos profectus fecerit atque maxime in vulgus editum sit, magnum desiderium ortum est, ut lexicon eiusdem linguae conderetur, quod nostris literarum progressibus responderet. Atque quamquam lexica linguae persicae a Castello, Meninski et Richardson vel Johnson composita exstant, non tamen, quum magis ad usum quam ad artem redacta sint, neque ea diligentia et copia confecta sunt, quae iure ab eis postuletur, neque solam genuinam linguam persicam spectant. Quae enim in illis leguntur significationes sine ullo ordine et discrimine sunt dispositae et multis erroribus intermixtae, saepe etiam non ad persicam sed alienam linguam, sive arabicam sive turcicam sive aliam pertinent et omnino non nituntur auctoritate scriptorum persicorum vel fontium fide, ex qua cognosci possit, significationem esse veram vel exemplo probatam. Praeterea quum propter raritatem, tum propter nimium pretium non omnibus patent. Quare iam multis ante annis novi lexici persici conficiendi consilium cepi, cui rei iam multam operam dederam; sed quum propter nimias difficultates, quae in componendo eiusmodi opere subeundae sunt, tum quod institutiones linguae persicae [1]) prius in publicum edere statueram, rem adhuc in secundiora tempora differendam censui. Tandem maximis laboribus exantlatis hoc maiorum vigiliarum opus anno MDCCCLIII typis excudendum curavi, cuius prior pars, postquam tres priores fasciculi paribus spatiis iam singuli editi sunt, nunc typis exscripta prodit.

Atque consilium quidem, quod in conficiendo opere secutus sum, nomen libri ipsum indicat. Sed quum tamen plura sint, quae vix nomine ipso libri satis indicari posse videantur, quod rationes simul exponendae sunt, quas in eo secutus sum, paulo copiosius ea de re dicendum putavi.

Quum lingua persica ex eo tempore, quo imperium persicum in potestatem Arabum venit, magnam partem verborum linguae arabicae receperit, is qui linguae persicae peritissimus est, arabicam quoque linguam accurate cognoscere debet. Neque tamen vocabula illa arabica propter paupertatem linguae persicae sunt recepta, sed nomina ex arabica lingua petita maximam partem nihil sunt nisi synonyma linguae persicae atque vel maior vel minor eorum usus quum ex solo arbitrio scriptorum persicorum pendet, tum ex antiquiore vel recentiore aetate, qua ii vixerunt. Quapropter eiusmodi lexicon, quod ad scriptores persicos recte intelligendos satisfaciat, per se totum thesau-

[1]) Ioannis Augusti Vullers institutiones linguae persicae cum sanscrita et zendica lingua comparatae, tom. I Gissae 1840, tom. II syntaxis et ars metrica Persarum, Gissae 1850, 8°.

rum utriusque linguae simul comprehendat necesse est. Sed quod integra plenaque lexica arabica exstant, supervacaneum est, totum thesaurum linguae arabicae in persicum recipere et ad pretium eius augendum simul conferre. Quare persicas tantum voces in thesaurum meum linguae persicae recipiendas putavi, arabicarum vero eas tantum, quae in persicis scriptoribus alia significatione, Arabibus ignota, usurpatae sunt, vel formandis nominibus compositis vel dictionibus inserviunt.

Sunt autem fontes, quibus usus sum, hi :

I. Lexica optima ab ipsis Persis scripta,

II. Scriptores persici,

III. Lexica persica a viris doctis Europaeis composita.

I. Ac primum quidem quamquam lexica a Persis scripta multa sunt [2]), quatuor tamen tantum sunt, quae pro optimis plenissimisque haberi posse videantur : 1) فرهنگ شعوری, 2) برهان قاطع, 3) هفت قلزم et 4) مصطلحات بهار عجم.

1) Quod a. 1742 Constantinopoli duobus voluminibus Fol. prodiit praeclarum opus persico-turcicum, فرهنگ شعوری inscriptum et a nobis lit. *F.* significatum, in quo simul omnes fere voces persicae locis optimorum persicorum poetarum notatae sunt, in editione secunda lexici Meninskici a. 1780 integrum adhibitum esse dicit huius lexici editor B. de Jenisch. Accuratissima autem fontium operis Meninskici comparatione instituta satis perspectum habemus, aut multas voces et significationes plane esse omissas, aut lexici *F.* auctori tribui, quae ex Castelli lexico vel aliunde petitae sunt. Quare hunc fontem denuo perlustratum una cum exemplorum delectu in lexicon nostrum recepimus, quo in labore adiuvantibus aliis lexicis persice scriptis haud paucas falsas significationes lexici *F.*, quae maximam partem vocabulis falso lectis nituntur, corrigendi copia nobis data est malamque simul multarum vocum lectionem emendandi. Valde autem dolendum est, quod lexici *F.* exemplar, quo usus sum, bibliothecae Academiae Bonnensis proprium, paginarum quidem ordine servato multis tamen foliis caret, quae aliis alio loco iterum repertis sed mutatis plagularum numeris reconcinnata sunt, quae res dolo et fraudi bibliopolae cuiusdam tribuenda videtur. Tales loci e lexico Meninskii ad fidem descripti nota *M. ex F.* cognosci possunt.

2) Lexicon persicum a. 1818 Calcuttae a Th. Roebuck editum auctoris محمد حسين ابن خلف التبريزى, inscriptum برهان قاطع i. e. *probatio evidens* [3]), quod praestantissimum esse omnes viri persice docti consentiunt, sine dubio optimum et plenissimum est, quod

---

[2]) Index notissimorum lexicorum a Persis scriptorum exstat in praefatione lexici برهان قاطع et in Annalibus Vindobonensibus literarum a. 1849 t. 125 pg. 142 sqq.

[3]) Boorhani Qatiu, a dictionary of the persian language explained in persian; alphabetically arranged according to the system of European lexicons : Comprising the whole of the words, phrases and metaphors in the *Furhungi Iuhangeeree*, the *Mujmuool Foors* of *Sooroorce*, the *Soormue Sooluemanee* and the *Suhah ool Udwyu*, together with many words and terms from the Puhluvee, Duree, Zhund o Pazhund, Greek, Syriac, Arabic, Turkish and other languages, with a short grammar prefixed by *Moohummud Hoosuen Ibni Khuluf oot Tubreezee*, poetically styled *Boorhan*, to which is added an appendix : consisting of the *Moolhuqat* of the Boorhani Qatiu, the *Khatimu* or Appendix to the Furhungi Iuhangeeree; together with a collection of words, phrases, metaphors and proper names, extracted from the *Buhari Ujum* and various other authorities. The whole arranged, carefully corrected, revised an the text occasionally illustrated with persian notes by *Thomas Roebuck*. Calcutta 1818. In fine tertiae editionis legitur : »with additions and corrections. Third edition. By *Hukeem Moulvee Abdool Mujeed.*« Calcutta 1834. quart. max. De egregio hoc opere legatur ipsius praefatio et Annales Vindobonnenses literarum a. 1849 t. 125 pg. 142 sqq. — De turcica eiusdem operis interpretatione in Turcia maxime usitata conferatur Allgem. Literaturzeitung a. 1821 pg. 308—311.

ex omni copia lexicographorum persicorum habemus. Quare hoc lexicon totum in meum recepi, nota *B.* instructum.

3) Tertium ab rege ab Oude a. 1822 Lucknowii editum lexicon persicum, inscriptum هفت قلزم i. e. *liber septem marium* [4]), recentissimum ac copiosissimum est. Presse sequitur praecedens برهان قاطع, quum interpretationes eius vel ad verba receperit, praestat tamen simul omnibus quum diligentissima notatione pronuntiationis singularum vocum, tum maiore copia verborum ac dictionum. Magna tamen cautio est adhibenda propter ingentem copiam vitiorum typographicorum, quo interpretatio valde difficilis efficitur. Hoc quoque lexicon in nostrum receptum est fonte lit. *HK.* significato.

4) Quartum denique lexicon persicum, quod مصطلحات بهار عجم inscribitur, a nobis nota *Bh.* instructum, ab Indo in literis persicis versatissimo, cui تيكچند بهار nomen est, a. H. 1182 p. Chr. 1768 compilatum et nuperrime in India editum [5]) viri doctissimi et humanissimi A. Sprenger summae benevolentiae debemus. Haud pauca specimina illius fontis iam lexici *B.* editor appendici inseruit, praestantiam eius his verbis collaudans : „a persian dictionary, admitting however several arabic, turkish and foreign words; it is the latest work compiled, and contains a number of modern phrases, metaphors etc. not to be found in any other lexicon". Sed quum et critica ratione, qua voces illustrantur, et copia verborum persicorum aliorumque ex alienis linguis in persicum sermonem receptorum phrasiumque persicarum innumerabilibus exemplis comprobata ceteris praestet et excellat, hunc fontem in lexici nostri usum convertere optimum nobis visum est. Opus autem illud, quum aliquot tertii fasciculi plagulis typis iam exscriptis demum nactus sim, non prius, quam incipiente pag. 513 lexici nostri adhibere nos potuisse valde dolemus. Denique quod proprium est lexici *Bh.* auctoris scribendi genus immutare nobis non placuit. Quam ob caussam notam ء Izafet, quam Indi scribere negligunt, in locis ex illo lexico desumtis plerumque etiam omissam invenies.

Praeterea usus sum lexico persicae et arabicae linguae persice scripto, cui nomen est شمس اللغات [6]) et a nobis nota *SHL.* instructo, ex quo etiam in appendice lexici *B.* multae voces et dictiones desumtae sunt, quod tamen non adiuvantibus aliis fontibus persicis vix intelligi potest, quum innumeris mendis typographicis refertum sit.

Denique ad interpretanda opera Sufiorum indicorum, ex quorum numero soli libri Dabistân et Desâtîr editi sunt, multum quidem confert ipsum lexicon *B.* et significationes,

---

[4]) هفت قلزم the Seven Seas, a dictionary and grammar of the Persian language by His Majesty ابو الظفر معز الدّين شاه زمن غازى الدّين حيدر بادشاه غازى the King of Oude in seven parts. Printed at his majesty's press in the city of Lucknow 1822. Fol. Prioribus sex tomis lexicon continetur, septimus grammaticam et artem poeticam et rhetoricam Persarum exhibet. — Accurata huius operis censura legitur in Annalibus Vindobonensibus literarum a. 1826, tom. 35 et 36, a. 1827, tom. 37 — 40, a. 1828, tom. 41 — 44 et a. 1849, tom. 125.

[5]) Huius lexici pars prior literas ا — ر continens, quae hucusque sola ad manus est, prodiit anno 1858 et sic inscribitur : من يتوكل على الله فهو حسبه ✿ مصطلحات بهار عجم ✿ در مطبع العلوم باهتمام بنده كريم بخش بقالب طبع در آمد. In fol.

[6]) Shums-ool-Loghat or a dictionary of the persian and arabic languages, the interpretation being in persian, comprising also such words of the turkish language as occur in the works of persian and arabic authors. Compiled from original dictionaries of authority in those languages, by learned natives under the inspection of *Joseph Barretto*, junior. In two volumes. Calcutta 1806, in quart.

quibus multae voces persicae in illis libris usurpatae sunt, afferens et ipsos terminos illis proprios accurate illustrans; sed quum idem glossarium, quo usus est lexici *B.* auctor, libro Desâtîr adiectum sit [7]), hoc quoque opusculum in lexicon meum recepi, illiusque vocum interpretationem nota *Gl. in Des.* instruxi, quo lectores cognoscant, vocem vel significationem esse idiomatis Sufiorum indicorum propriam.

II. Secundus fons primarius lexici mei persici, ab omnibus lexicographis prorsus adhuc neglectus, sunt scriptores persici ipsi, quorum accurato ac diligenti studio effectum est, ut significationes plurimorum verborum et augere et testimoniis confirmare et certiores reddere possem. Quo in negotio maxime etiam adiutus sum et glossariis, quae chrestomathiis persicis adiecta sunt et glossario persice scripto, tomo IV editionis Schahnameh Turner Macani [8]) addito, in quo multae voces, significationes et dictiones sermoni antiquiori operis Schahnamiani propriae et accurate illustrantur et haud raro versu vel hemistichio ex libro illo excellentissimo desumto confirmantur. Quum autem maxima scriptorum persicorum pars nondum in vulgus edita sit, saepe ad exemplorum copiam, quam ex libris maximam partem poeticis Persarum desumserunt lex. *F.* et *Bh.* auctores, refugiendum erat, quorum tamen haud pauca significationem allatam minime probant, tum quod falsa lectione vel scriptura exemplum nititur, tum quod ipse editor exemplum male intellexit. Qua de caussa multae semper restant voces vel significationes, de quibus nil certi prius dici potest, quam persici scriptores critica ratione tractati typis divulgati fuerint.

III. Tertio fonte, multo tamen illo inferiore usus sum lexicis magnis persicis Castelli [9]), Meninski [10]) et Richàrdson [11]) vel Johnson [12]). Horum enim operum accurata comparatione cum primariis fontibus ipsis facta edoctus sum, permultas in iis significationes esse allatas, quae in falsa et perversa interpretatione exempli primarii nituntur indeque utpote falsas prorsus esse delendas. Praeterea Castelli lexicon linguae persicae maximam partem fide carere constat. Quare in utendo hoc fonte tertio literis *C. M.* et

---

[7]) The Desâtîr or sacred writings of the ancient persian prophets; in the original tongue; together with the ancient persian version and commentary of the fifth Sasan; carefully published by *Mulla Firus Bin Kaus*, who has subjoined a copious Glossary of the obsolete and technical persian terms : to which is added an english translation of the Desâtîr and Commentary. In two volumes. Bombay 1818, in oct.

[8]) The Schah Nameh : an heroic poem containing the history of Persia from Kioomurs to Yesdejird; that is from the earliest times to the conquest of that empire by the Arabs. By *Abool Kasim Firdousee*; carefully collated with a number of the oldest and best manuscripts and illustrated by a copious Glossary of obsolete words and obscure idioms, with an introduction and life of the author in english and persian; and an appendix containing the interpolated Episodes etc., found in different Manuscripts. By *Turner Macan*. In four volumes. Calcutta 1829, in oct.

[9]) Edmundi Castelli lexicon heptaglotton hebraicum, chaldaicum, syriacum, samaritanum, aethiopicum, arabicum coniunctum et persicum separatim. In quo omnes voces tam in manuscriptis quam impressis libris, imprimis autem in bibliis polyglottis, adiectis hinc inde Armenis, Turcis, Indis, Japonicis etc. ordine alphabetico sub singulis radicibus digestae continentur etc., cui accessit brevis et harmonica grammaticae omnium linguarum delineatio. Lond. 1669, in fol. max.

[10]) Francisci a Mesgnien Meninski lexicon arabico persico turcicum adiecta ad singulas voces et phrases significatione latina ad usitatiores etiam italica iussu aug. imperatricis et reginae apostolicae nunc secundis curis recognitum et auctum. Viennae 1780. 4 tom. in fol.

[11]) A Dictionary persic, arabic and english, with a dissertation on the languages, litterature and manners of eastern nations, by John Richardson, revised and improved by Charles Wilkins. A new edition considerably enlarged by Francis Johnson. London 1820 in quart.

[12]) Dictionary persian, arabic and english by Francis Johnson. Published under the patronage of the honourable East-India Company. London 1852 in quart. Est nova lexici Richardsonii editio valde aucta et emendata, quam F. Johnson suo nomine nunc protulit.

R. vel *J.* notato maxima cautio erat adhibenda. — Accedit lexicon hindustanicum Shakespearii [13]) aestimatissimum, quo etiam usus sum et in explicandis vocibus persicis et vocum significationibus maximam partem recentioribus et in illustrandis synonymis hindustanicis interpretandi caussa saepe additis.

In explicandis significationibus id maxime egi, ut summa simplicitate perspicuitateque uterer et quam maxime ad rationes logicas illas disponerem. Quum autem synonyma ad vim propriam singulorum verborum percipiendam plurimum conferant et linguarum studium ipsum adiuvent, quum ubique, tum imprimis in vocibus difficilioribus non solum persica, sed etiam ex aliis linguis potissimum ex arabica ad interpretationem petita synonyma ex primariis fontibus apposui et, ubicunque necessarium videbatur, integram interpretationem ad significationes allatas melius intelligendas vel probandas ex fontibus ipsis ad verbum addidi. In comparandis synonymis arabicis, quamquam in lexicis *F. B.* et *Bh.* persicae voces saepissime arabicis, quae illis respondent, illustratae sint, tamen etiam Samachscharii opere [14]) haud raro adiutus sum.

Praeterea imprimis illud spectavi, ut rectam notationem pronuntiationum vocum persicarum, tantopere adhuc neglectam, adderem, quum non solum pronuntiationem verborum, in fontibus ipsis nisam, ubique vocalibus accurate notarem, sed etiam duplicem lectionem literarum و et ى ut *notam* (معروف) et *ignotam* (مجهول), primus in thesauro meo diligenter distinxerim, ea quidem ratione, ut literas و et ى *ignotas* [*ô* et *ê*] vocalibus semper notarem, literarum و et ى *notarum* vocalibus ubique omissis, quam tamen scribendi rationem in vocibus simplicibus semper addere nobis placuit, non vero in compositis, quarum lectio ex simplicibus cognoscenda est.

Neque neglecta est constructio verborum cum praepositionibus eorumque varia cum iis compositio, qua in re scriptorum persicorum fonte maxime usus sum.

Quod lexicon meum etymologicum inscripsi, haec paucis exponenda videntur. In plerisque lexicis persicis voces ordine alphabetico digestae sunt; ego vero ordinem etymologicum in glossario Chrestomathiae Schahnamianae [15]) primus induxi. Neque tamen eum in pleno lexico persico totum persequi licet, partim quod derivatio magnae partis vocum persicarum vel nondum cognita est, vel certe incerta, partim etiam, quod eiusmodi ordine etymologico per omnes partes servato singulas voces suo loco invenire perdifficile est magnamque ea res scientiam linguae ipsius postulat. Quapropter ordinem quidem alphabeticum retinui, sed, ut simul studium etymologicum iuvarem,

1) verba simplicia primitiva typis maioribus excudenda curavi et verba cum praepositionibus composita plerumque simplici verbo subiunxi,
2) imperativos et participia vel verbis ipsis, ad quae pertinent, addidi, vel, ubi id fieri non licuit, in afferendis iis ubique ad radices verbi lectores ablegavi,
3) vocum derivationem uncis indicavi et
4) in iis vocibus, quarum derivatio non prorsus certa est, quae mihi visa est origo earum esse significavi; denique
5) vocis compositae membra separatim scripsi, ut illius origo magis pateat.

---

[13]) Dictionary Hindûstânî and English. By John Shakespear. London 1817 in quart.

[14]) Samachscharii lexicon arabicum persicum ex codicibus manuscriptis Lipsiensibus, Oxoniensibus, Vindobonensi et Berolinensi edidit indices arabicum et persicum adiecit J. G. Wetzstein. Lipsiae 1844 et 1850 in quart.

[15]) Chrestomathia Schahnamiana in usum scholarum edidit annotationibus et glossario locupleti instruxit I. A. Vullers. Bonnae 1833 in oct.

Atque ut demonstrarem, linguam persicam cum indogermanicis linguis esse cognatam, ex cognatis linguis, imprimis sanscrita, zendica et pehlevica voces persicis respondentes, quantum id per adiumenta, quae adhuc exstant, fieri licuit, indagare studui et ad comparandum apposui. Quum autem et lingua zendica et dialectus iranicae, quibus persica lingua tanquam fundamento nititur, neque prorsus cognitae, neque satis exploratae et perspectae sint, difficillimum est, omnes voces persicas ad veram originem semper referre. Qua de caussa etiam minime nobis crimini vertendum videtur, si comparatio a nobis instituta neque semper probanda est, neque ad omnes omnino voces persicas pertinet, quum ipsa adiumenta, quibus studium etymologicum persicae linguae nititur, si non omnino hodie deficiunt, non satis tamen parata sint.

Verba quae dicuntur zendica et pazendica, in lexicis برهان قاطع et هفت قلزم inter persica allata, auctorem lexici فرهنگ جهانگیری secutus, in appendice singulari composui, quod non ad recentiorem linguam persicam, sed ad antiquiorem dialectum persicam, maximam partem pehlevicam pertinent. Sunt autem fere eadem, quae etiam Anquetil du Perron in Zend-Avesta suo attulit, de quibus in ipso prooemio appendicis nostri uberius et fusius disputavimus.

Atque haec quidem hactenus. Restat, ut grato animo praedicem bibliothecae magniducalis Darmstadiensis, Academiae Gissensis, Bonnensis al. custodum summam humanitatem et benevolentiam, qua copia mihi data est, persicae linguae fontes primarios et rarissimos nanciscendi et in lexici nostri usum convertendi. Gratiae etiam quam maximae agendae sunt et viris linguae persicae peritissimis et, qui studiis omnino favent, rerum publicarum moderatoribus omnibusque viris doctis, qui summa liberalitate nominibus subscriptis perfectionem huius operis literarum caussa, quantum potuerunt, adiuvarunt.

Gissae Id. Jun. MDCCCLV.

Dr. I. A. Vullers,
Prof. P. O. Litt. Orient. in Universitate Ludoviciana Gissensi.

Compendia scribendi.

a.	s. :	lingua arabica.
Anv. Soh.	„	Anvari Soohyly; new edit. Calcutta 1824.
B.	„	Borhâni qâtiu, lex. persicum, de q. v. praefat. p. VI, not. 3.
Bh.	„	Bahâri agam, lex. pers., de q. v. praefat. p. VII, not. 5.
C.	„	Ed. Castelli lex. heptaglotton, de q. v. praefat. p. VIII, not. 9.
Ch. Sch.	„	Chrestomathia Schahnamiana ed. Vullers.
e.	„	lingua exotica.
F.	„	Farhangi Shuûrî, lex. pers.-turc., de q. v. praefat. p. VI.
Fǵ.	„	Farhangi ǵihângîrî lex. pers., quo usus est auctor Farhangi Shuûrî.
Frag.	„	Fragmens relatifs à la religion de Zoroastre, Par. 1829.
g.	„	lingua graeca.
Gl. in Des.	„	Glossarium in Desâtîr, de q. v. praefat. p. VIII, not. 7.
Gl. Sch.	„	Glossarium Schahnamianum, de q. v. praefat. p. VIII, not. 8.
Gul.	„	Sâdii Gulistan ed. Semelet, Paris 1828 et eiusdem commentarius Paris 1834.
h.	„	ling. hebraica aut hindustanica additis vocibus utriusque linguae facile cognoscenda.
HK.	„	Haft Qulzum, the Seven Seas, lex. persicum, de q. v. praefat. p. VII, not. 4.
H. Buj.	„	Mirchond's Geschichte der Sultane aus dem Geschlechte Bujeh von Wilken.
H. Ghas.	„	Mirchondi historia Ghasnavidarum ed. Wilken.
H. pr. reg.	„	Historia priorum regum Persarum ex Mirchondo pers. et lat., Viennae 1782.
H. Sam.	„	Mirchondi historia Samanidarum ed. Wilken.
H. Sel.	„	Mirchondi historia Seldschukidarum ed. Vullers.
H. Mong.	s. :	Raschid-eldin Histoire des Mongols de la Perse ed. Quatremère in tom. I Coll. orient.
J.	„	Dictionary persian, arabic and english by F. Johnson, de q. v. praefat. p. VIII, not. 12.
IC.	„	Inscriptio cuneata.
Inst. l. pers.	„	Vullers Institutiones linguae persicae, de q. v. praefat. p. V, not. 1.
m.	„	lingua mongolica.
M.	„	Meninski lex. arab.-pers.-turcicum ed. alt. Viennae 1780, de q. v. praefat. p. VIII, not. 10.
n. c.	„	nomen compositum.
p.	„	lingua persica.
phl.	„	lingua pehlevica.
Pend.	„	Pend-Namèh ed. Silv. de Sacy.
R.	„	Richardson, dictionary pers. arab. and english by Johnson, de q. v. praefat. p. VIII, not. 11.
r.	„	radix.
s.	„	lingua sanscrita aut syriaca additis vocibus utriusque linguae facile cognoscenda.
Sam.	„	Samachscharii lexicon, de q. v. praefat. p. IX, not. 14.
Sec. Nam.	„	The Secander Nama of Nizâmi, Calcutta 1812.
Shaksp.	„	Shakespear dictionary hindûstâni and english, de q. v. praefat. p. IX, not. 13.
SHL.	„	Shums-ool-Loghat, lexicon persicum et arabicum, de q. v. praefat. p. VII, not. 6.
Spieg. Chr.	„	Chrestomathia persica ed. Spiegel Lips. 1846.
t.	„	lingua turcica.
Wilk. Chr.	„	Chrestomathia persica ed. Wilken, eiusdem Institutionibus ad fund. ling. pers. annexa, Lips. 1805.
z.	„	lingua zendica.

ا Prima alphabeti litera, in numeris 1 significans, de cuius valore, vario usu et mutatione v. Inst. l. pers. 2) Alpha privativum, in dialecto zendica, pehlevica et parsica usitatum, in perpaucis tantum linguae persicae vocibus, illis imprimis, quae ad sermonem Desâtir pertinent, reperitur e. g. اپـرخـيـده, اويژه, اخواستی, اجنبان, اجفت coll. Gl. in Des. ad h. v., اشمد al. — 3) In scribenda vocali literae ا vocem incipientis magnus est inter lexicographos persicos dissensus, quum unam eandemque vocem alii vocali brevi, alii longa, alii denique brevi et longa simul distinguant, quam diversam scribendi rationem, ad unam normam non redigendam, ubique accurate notare optimum duxi ob eamque caussam tales voces lector sub آ et ا simul evolvat.

آ Praepositio inseparabilis verbo praefixa (s. आ z. et pars. ـس), ut in آمدن, آوردن, آميختن al. cf. Inst. l. pers. §. 197; Spiegel Gr. d. Parsisp. pg. 75.

آ s. آی imp. v. آمدن s. آئيدن q. v. *B.*

آب s. آو (s. अप् z. ـدن) aqua *B.*; *inde* 2) fluvius *et abs.* fluvius Oxus (جيحون) H. Mong. 141; 3) effusio, largitio, donum, pretium (فيـض وعطا وقيمت); 4) (s. आभा) nitor, splendor (رواج ورونق); 5) honos, gradus honoris, dignitas (آبرو وترقی وجاه ومنزلت); 6) potentia, gloria, prosperitas (عزت وقدر ودولت); 7) venustas, elegantia (لطافت); 8) misericordia (رحمت); 9) institutum, mos, regula, modus (روش); *inde* بر آبِ فلان i. q. بطريقِ فلان more alicuius; 10) hydrargyrum s. argentum vivum (سيماب) *a splendore ita dictum*; 11) (h. אב, syr. ܐܒ) nom. mensis undecimi syro-macedonici, qui macedonico Lous et romano Augustus respondet et in quo sol in signum leonis ingressus est (بزبان رومی نام ماه يازدهم بود از سال ايشـان وآن بـودن آفتاب است در برج اسد) cf. آبْ ماه et Ideler Chron. I, pg. 430; Benfey Monatsn. pg. 28. 102. 157 sqq. — *Met.* a) unio, gemma (لولو وجوهر); b) gladius praestantissimus (شمشير جوهردار); c) pudens, verecundus (خجلت زده); d) comes itineris (همراه براه رونده). — *Myst.* anima perfecta, anima, mens mundi (ودر حقيقت اشارتست بر نفس كامل وعقل كل واورا نفس ملهمه گويـنـد) *B.* — Phrases:

1) بِـآب انداختن *met.* amovere, depellere (دور كردن وبدور انداختن); 2) بر آب آمدن *met.* manifestum fieri, vulgari (ظاهر شدن وفاش گرديدن); 3) بر آب گفتن statim, promte (فی الحال وزود) loqui, respondere; 4) بر روی آب آمدن *met.* manifestum fieri, vulgari (يعنی بر روی كار آمدن است كه كنايه از ظاهر شدن باشد); 5) بكارِ آب بودن *met.* vino indulgere, deditum esse (دائم الخمر بودن يعنی پيوسته شراب خوردن); 6) در آب فرو شدن *met.* in nihilum redigi, evanescere, non esse, non reperiri (نابود شدن ومعدوم گرديدن) *B.*

آبا ius, iusculum (t. چـوربا pro شورآبا); 2) potio, potus (آشاميدن); 3) *part. admirandi* mirum, papae *F.* cf. ابا.

آبِ آبستن (aqua praegnans) *met.* lacrimae amasii, vinum, sanguis *R.*

آب آبستنی دغد *met.* aqua terram creaturis gravidat (زمین‌را حمل نامیه گرداند) *B.*

آبْ وآتش s. آبْ آتش *met.* mansuetudo et ira (حلم وغضب) *HK.*

آبْ آتش بودن *met.* mitem et iracundum esse, temperamentum calidum et frigidum habere *B.*

آبِ آتش رنگ (aqua ignei coloris) *met.* vinum rubrum (شراب لعلی); 2) lacrimae sanguineae (اشک خونین) *B.*

آبِ آتش زای (aqua ignem gignens) *met.* vinum rubrum, lacrimae sanguineae *B.*

آبِ آتش زده (aqua igne icta) *met.* lacrimae *B.*

آبْ آتش شد (aqua ignis facta est) *met.* turba orta est et contentio et tumultus simul exstitit *B.*

آبِ آتش مزاج (aqua igneae naturae) *met.* vinum rubrum *M.*

آبِ آتشناك (aqua ignea) *met.* vinum rubrum *B.*

آبِ آتش نمی (نمای a. v. نمودن aqua ignem ostendens) *met.* vinum rubrum; 2) lacrimae sanguineae *B.*

آبِ آتشین i. q. آتشینْ آب *met.* i. q. آب آتش زای *B.*

a. p. آبِ آجام aqua in arundinetis stagnans, palus (قامشلق وسازلقده اولان صو) *F.*

a. p. آبِ احمر (aqua rubra) *met.* vinum *B.*

آباد (fort. ex âvâti contract. ex âvahati = s. आवसथ coll. avahana *IC.* i. e. habitatio) habitatus, cultus (معمور opp. ویران); 2) pulcer, amoenus, bonus (خوش وخوب ونیك) *B.* Alii nomini subiunctum locum significat et nomina regionis, urbis et loci format, ut احمد آباد, خیر آباد, خرم آباد, اسد آباد, آذر آباد, فیض آباد al. *R.*; adde عشرت آباد locus voluptarius; غم آباد et محنت آباد locus moeroris, aerumnae *F.*; 3) Kaaba, templum Meccanum; 4) salus, laus (درود وثنا); inde ut vox fausta apprecandi adhibetur, respondens pers. آفرین et ar. بارك الله: euge e. g. آباد بید pro آباد باشید salvete, Chr. Sch. pg. 12; آباد آمدی bene venisti *M.*; 5) nom. primi Persarum prophetae, qui etiam بزرگ آباد et مه آباد dicitur, cf. آبادیان *B.*; 6) Deo gratus (یزدان پسند); 7) Dei cultor (یزدان پرست) Gl. in Des.

آبادان s. آوادان (suff. آن quo significatio augetur) i. q. آباد habitatus, cultus, pulcer, amoenus, bonus *F.*, cf. Wilk. Chr. 157; 2) nom. urbis Iracae arabicae in litore sinus persici ad os fluvii Tigridis *R.*; cf. آبدان.

آبادانی (e praec. suff. ی) status loci habitati et culti, cultura, H. pr. reg. p. 105; 2) locus cultus, amoenus *F.*; cf. آبدانی.

آبادانیدن (ex آباد s. آبادان format.) laudare, celebrare; 2) laudari (ستودن وستوده آمدن) *B.*; cf. آبادائیدن; 3) habitatum, cultum reddere *R.*

آبادائیدن (verbum ex آباد format.) laudare; laudari *F.*

آباد کردن habitatum, cultum, amoenum reddere; 2) recreare, reficere (شاد کردن) *M.*

آبادی (آباد suff. ی) amoenitas, Spieg. Chr. 77; 2) Abâdicus i. e. assecla prophetae Abâd s. Mahâbâd, unde plur. آبادیان q. v.

آبادیان (pl. vocis آبادی) asseclae (امتان) primi Persarum prophetae Mahâbâd (مه آباد), cuius liber Desâtîr (دساتیر) inscriptus est *B.* Aptum ad inhabitandum *R.*

آبادی کاغذ charta sericea densata *M.*

آبِ آذر (aqua ignis) *met.* vinum *B.*

آبِ آذرْ سا s. آبِ آذرْ آسا (aqua instar ignis) *met.* vinum; 2) lacrimae sanguineae *B.*

آبار plumbum ustum officinale (سرب سوخته)

ar. آتش محرق *dictum, quod oritur conflando sulphure et plumbo et ictibus et vulneribus sanandis adhibetur.* Praeparandi modum lexici *B.* auctor sic describit : تابدء آهنیرا بیاویزند وقدری سرب وگوگرد دران کنند وبن کلسدرا که از سفال باشند سوراخ کرده بر روی آن بپوشند وبر سر آتش نهند وبدمند تا سوخته گردد *B.*

آبار pro آوار q. v. *SHL.* et *R.*

آبِ اَرغوانی s. آبِ اَرجوانی (aqua rubra) *met.* i. q. آب آذرسا *B.*

آبارگیر i. q. آوارهگیر q. v. *SHL.* et *R.*; cf. آمارهگیر.

آبارَه pro آواره q. v. *SHL.*

آبْ اَز جِگَر بَخشیدَن (aquam ex intimo corde dare) *met.* donare, dare (عطا کردن ودادن) *B.*

آب اَز دَقنِ گُل چیدَن (aquam ex calice rosae carpere) *met. dicitur de* sermone amantium (سخن کردن محبوب); 2) ros ex rosa fluit (شبنم از گل ریختن) *B.*

آب اَز دیده پاك کَردَن (aquam oculorum s. lacrimas abstergere) *met.* deponere moerorem *R.*

آب اَز سَرِ کَس گُذَشت (aqua caput alicuius transiit) *met.* actum est de aliquo (ایش ایشدن کچدی) *F.*

آبِ اِستَدَه (a. v. استدن pro استادن) aqua stagnans, palus *R.*

آبْ آسیا n. c. mola aquaria *R.* v. s. v. آسیا.

آبافْت (ex بافت pro بافتن s. بافتد et praef. آ fort. pro ا alpha priv., quasi *non* [*bene*] *textum*) panni genus crassum et spissum (پارچهء کنده وسفت وسطبر) *B.*; cf. آبفت.

آبِ اَفْسُرده (aqua congelata) *met.* ius coactum, gelatina (شوکمش صو مرادات) *F.*; 2) vitrum, chrystallum, ampulla vitrea (شیشه وبلور وآبگینه); 3) gladius, pugio, aliudve instrumentum bellicum *B.*; cf. آب فسرده.

آبام *gen.* turris (برج); 2) *spec.* i. q. آبام کبوتر columbarium; 3) signa Zodiaci *F.*; 4) pro آوام i. q. وام aes alienum *M.*

آبان (pl. vocis آب aquae, z. apô fort. e z. apaim maô [آبان مَه] aquarum mensis, cf. Benfey Monatsn. pg. 59: 102 sqq.) nom. mensis octavi anni solaris persici, in quo sol in signo scorpionis versatur; 2) nom. genii, quem ferro praeesse et omnes res hoc mense Âbân gerere Persae credebant; 3) nom. diei decimi cuiusvis mensis anni solaris, quem tribus ex caussis festum agunt Persae: a) quod eiusdem nomen cum nomine mensis consentit, b) in memoriam victoriae, quam Iraniae rex Zav (زو), Tahmâsbi (طهماسب) regis filius de rege Turanensi Afrâsiyâb (افراسیاب) hoc die reportavit, et c) quod post octo annos pluvia carentes hoc die pluvia cadere coepit. Festo hoc die ea quae necessaria sunt a Deo, regibus et principibus expetere et arma conficere optimum ducunt. *B.*

آبْ اَندام (splendorem corporis habens) n. c. *met.* homo cute alba et corpore tenerrimo et mundo praeditus *B.* (سفید اندام وصف اندام *HK.*)

آبِ اَندام splendor et mundities (روشنئی وپاکیزگی) corporis *B.*

آبنْگاه (tempus aquarum) n. c. nom. diei decimi mensis Farvardîn (فروردین), quo si pluit, آبنگاه virorum est et viri aquam intrant, si autem non pluit, آبنگاه feminarum est et feminae aquam intrant, faustum omen ea in re cernentes; 2) nom. genii, qui aquae praeest *B.*

آبِ اَنگور aqua uvarum, vinum *R.*

آبِ او بُرد *HK.* s. آب اورا برد *met.* nitore, splendore, dignitate (رونق وضراوت وجاه) illum exuit; 2) pudore affecit (خجل کرد) *B.*

آب او بریز (بریز imp. v. ریختن) *met.* splendore, dignitate illum exue; 2) pudore affice *HK.*; cf. آب ریختن.

آب آوردن *met.* lacrimas movere; 2) pudore affici *R.*; 3) t. صو امکی i. q. آب کشادن q. v. *F.*

آب آورده tumor aqueus s. morbus in pede iumenti ex pravi humoris collectione, μάλις, μαλιασμὸς *C.*; cf. آب آوردن et آب کشادن.

a. p. آبِ آیام (splendor dierum) *met.* sol; 2) lux, splendor lunae *HK.*

آبیان mons magnus, quem 40 parasangas altum esse tradunt *F.*

a. p. آبـــای عَلوی (patres superiores) *met.* septem planetae: Saturnus, Jupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius et Luna. *B.*; cf. علویان.

a. p. آبایِ گُلوگیر (patres fauces constringentes) *met.* gaudium et voluptas (سرور وعیش) mundi; 2) aerumna (غم) mundi; 3) gaudium de inimico mortuo *B.*

آب بَـآب نمیرسد (aqua ad aquam non pervenit) *met.* nulli ab alio utilitas. *M.* ex *F.*

آبِ بده رَنگ s. آبِ بدرنــگ (aqua coloris vini) *met.* lacrimae sanguineae *B.*

آبِ بران aqua pluvia *R.*

آبْ بـــاران n. c. nom. ambulacri (سیرگاه) ad Kabul (کابل) pertinentis in regione ambulacri, cui nomen est خــواجـه سه یاران *B.*

آبْ بازی n. c. aquae s. in aqua lusus, natatio *C. M. R.*

آبْ پـاشـــی n. c. aqua ad spargendum (sprinkling water) *Shaksp. R.*

آبِ پُخته aqua cocta; 2) ius carnis elixae; 3) gelatina *R.*

آب بَدِل می شَود (aqua ad cor pervenit) i. e. cor frigescit et humidum evadit (سرد در دل می شود وتر در دل میگردد) *HK.*

آب بَر آتش زَدن (aquam in ignem infundere) *met.* seditionem et tumultum sedare (تسکین دادن فتنه وآشوب) *B.*

آب بَر جِگَر دارَد (aquam in corde habet) *met.* vim et potestatem (قوت وقدرت) habet *F.*; cf. آب در جگر داشتن.

آب بَروی کار آمَد opus s. negotium formam accepit, prodiit (ایش صورت بولدی) *F.*

آب بَروی کار آوَرد operi s. negotio formam dedit (ایشه صورت ویردی) *F.*

آبْ بَرین (ex aqua fissuram habens) n. c. ripa fluvii infra excavata, *qua rupta aqua exire et semper emanare possit B.*; cf. برین rima, fissura.

آب بَر زیر هِشتَن et آب بَزیر هِشتَن *B.* (aquam infra relinquere) *met.* decipere, fallere (فریب دادن وحیله نمودن) *B.*

آبِ بَسته (aqua ligata i. e. congelata) *met.* vitrum, chrystallum, ampulla vitrea cf. آب افســرده 2) glacies, grando, ros (یخ وتگرگ وژاله) *B.*

آبِ پُشت (aqua dorsi) *met.* semen genitale (نطفه یعنی منی) *F.*

a. p. آبِ بَـقـا (aqua aeternitatis) *met.* i. q. آب حیات *M.*

آبِ بَقَم شُدَن (rubescere instar aquae ligni brasiliani) *met.* erubescere (سرخ شدن) *B.*; cf. بقم.

آبِ بُن (aqua radicis) res quaedam gummi (صمغ) similis, quae in radice iuglandis (درخـت گردکان) vetulae et excavatae invenitur et syriace ساد آوران dicitur *B.*

آبْ پَیکَران (splendorem imaginum habens) n. c. *gen.* stellae, astra; 2) *spec.* splendor nitorve triginta sex siderum, quae وجوه dicuntur *B.*

آبِ بی لُجام (s. لگام) خوردَن (aquam sine frenis bibere) *met.* liberum, suae potestatis esse (مطلق العنان وبسر خود بودن) *B.*

آبْتاب n. c. splendor *Shaksp. R.*; cf. تاب.

آبْتـابه (ex آب et تاب suff. ه) vas aquae calefaciendae; 2) pro آفتابه i. q. ابریق gutturnium *F.*

آبْتاخْتن urina *R.*; cf. آب تاختن.

آبْ تاختَن urinam reddere (پیشاب وشاش کردن) *B.*

آبِ تلخ (aqua amara) *met.* vinum; 2) lacrimae amantis separati *B.*

آبِتين et آبْتين (s. आप्त्य) et آتْبين nom. patris Ferîdûni *B.*; v. s. v. آفريدون et آتبين.

آبَج scopus sagittarii; 2) instrumentum agriculturae (an agricultural implement) *R.*

آبْ جامَه (i. q. جامه جام) n. c. poculum aquarium, hydria (جام آبخوری وظرف آب) *B.*

آبْ چَرا (aquae pastio) n. c. parvum ientaculum (نهاری), quod aquae potandae caussa sumitur; 2) parvum alimentum (خوراك) daemonum, ferarum et volucrium *B.*

آبِ چَشم aqua oculi, lacrimae *C.*

آبْ چَشی (s. v. چشیدن) n. c. potus, quem praebent infanti sex menses nato ante ablactationem *Shaksp. R.*

آبِ جِگَر (aqua iecinoris) *met.* sanguis, lacrimae sanguineae, fletus, planctus (گریه) afflictorum et amantium *B. HK.*

آبِ جِگَر خون *met.* fletus, planctus afflictorum (گریهٔ غمناکان) *SHL.* et *R.*

آبْجوش (cf. جوش) n. c. ius elixae carnis *R.*

آبْ چین (aquam colligens) n. c. pannus, quo corpus mortui lotum detergitur *B.*

a. p. آبِ حَرام (aqua illicita) *met.* vinum; 2) amor *B.*

a. p. آبِ حَسرَت (aqua desiderii) *met.* lacrimae desperationis (اشك نومیدی) *F.*

a. p. آبِ حَیات s. آبِ حَیوان i. q. آبِ زِندَگانی aqua s. fons vitae in loco tenebrarum (ظلمات), bibenti immortalitatem dans, *quod Khidro* (خضر) *et Eliae* (الیاس) *prophetis contigisse dicunt*; cf. Gul. pg. 88, l. 14, pg. 33, l. 20 coll. not. Semel. ad h. l. *In poesi met.* sermo purus (صاف وپاك); 2) os amatae eiusque colloquium; 3) *myst.* amor Dei, quo qui flagrat minime perit *B.*

a. p. آبِ حَیات اَز دَهَنِ گُل چَکید aqua vitae i. e. odor animam recreans (بوی جان پرور) ex ore rosae stillavit; 2) *met. de* sermone amantium *et* rore *dicitur HK.*

a. p. آبِ حَیْوان i. q. آب حیت *R.*

آبْخست i. q. آبخست *R.*

a. p. آبِ خاطِر *met.* animi lumen, splendor; 2) cogitationis lux (ضیا); 3) cogitatio recta (فکر صائب) *B.*

آبْخانَه (aquae domus) n. c. receptaculum aquarum; 2) latrina (طهرخانه) *F.* (قدمجی *SHL.*)

آبِ خَرابات (aqua tabernae vinariae) *met.* vinum *B.*; cf. خرابات

آبْخَرَه pro آبْخورَه q. v. *F.*

آبْخَسْت (ut videtur pro آب خواست aquae insula, coll. خواست et خوست) n. c. insula (جزیره); 2) insula maris, in qua aqua stagnat et foetet, ut in eo loco vivere non possis *F.*; cf. آبخوست; 3) cucurbita (هندوانه), cucumis melo (خربزه) omnisque fructus, cuius interior pars acida et putrida (ترش وضائع) evasit; 4) homo pravus, improbus (بد اندرون) *B.*; cf. آب خوست et آب زرفت.

آبِ خَسَك v. s. زرتك.

آبِ خُشك (aqua sicca) *met.* vitrum, chrystallum, ampulla vitrea *B.*

آبِ خِضْر (aqua Khidri prophetae) i. q. آبِ حَیات; 2) *met.* scientia inspirata (علم لدنی), *qua prophetae et qui eos secuti sunt, praediti erant B.*

آبِ خُفتَه (aqua dormiens) *met.* i. q. آبِ بسته; 2) gladius in vagina reconditus *B.*

آبْ خو n. c. i. q. آب خوست (e quo decurtatum est *F.*) *B.*; cf. آب خون.

آبْ خَور (خورْ a v. خوردن) aquam pota; 2) n. c. aquam potans, potator *HK.*; 3) potationis locus (مشربه), ut margo fontis, ripa fluvii, sim., respondens ar. منهل et عطن *B.*; 4) fons (چشمه) Gl. Sch.; cf. Spieg. Chr. 82. 87; 5) portio, pars (نصيب وقسمت) *B.*; cf. آب خورد et آبخوره et آبشخور et آبخست; 6) i. q. cucumis melo, similisve fructus aquosus et putridus *C. M.*

آبْ خَور آتشی *met.* vinum bibens (شراب خور); 2) sanguinem bibens (خون خور); 3) oculus moerore afflicti (چشم غمزدگان) *B.*

آبْ خُورْد (خورْد inf. apoc. v. خوردن) n. c. i. q. آبْ خَور; cf. Spieg. Chr. 87; 2) cunctatio, commoratio (توقف نمودن ومقام کردن) *B.*

آبِ خورشید aqua solis i. q. آب زندگی aqua vitae, *quia sol omnium nutritor est* *B.*

آبْخَوره (suff. ه) n. c. i. q. آبخور q. v. *F.*

آبْ خوست et آبْ خُوست (cf. خوست et خَواست insula) n. c. insula *F.*; 2) insula maris, ubi aqua stagnat et foetet, ut eo loco vivere non possis; 3) i. q. آب کند locus, quem aqua effodit *B.*; 4) cucurbita, cucumis melo, omnisve fructus, cuius interior pars acida et putrida evasit *F.*; cf. آب خو et آبخست.

آبْ خَوش خَوردن *met.* otio frui, iucunde et fortunate vivere (آسودن وراحت يافتن وبرخورداری گرفتن) *B.*

آبْ خون n. c. i. q. آب خوست insula *B.*; cf. آب خو.

آبْ خيز (خيز a v. خاستن) n. c. terra, e qua fodiendo aqua erumpit; 2) impetus aquae, fluctus, unda (طغيان آب وکوهه وموجهٔ آب); 3) canalis aquae (ناودان) *B.*

آب دادن aquam dare, adaquare *C.*; 2) mergere in aquam; 3) acuere, polire; 4) alacritatem afferre, exhilarare *R.*

آبْ دار (دار a v. داشتن) n. c. aquam tenens, offerens *servus* v. s. رسم; 2) aquosus, succulentus, recens *fructus*; 3) herba quaedam fibrosa similis involucro reticulato fibrarum palmae (مانند ليف خرما); 4) splendorem continens, nitens, resplendens *gemma*, *pugio*, *gladius*; cf. H. Sam. 203, Spieg. Chr. 41. 42. 5) *met.* vir opulentus, dives (صاحب سامان ومالدار) *B.*

آبدارْخانه n. c. locus ubi aquarii s. aquatores aquam petunt *Shaksp. R.*

آبْدان (cf. دان vas, locus) n. c. vas aquarium, hydria; 2) omnis locus profundus aquae colligendae, receptaculum aquarum (غدير); 3) vesica urinaria (مثانه); 4) pro آبدان q. v. *B.*

آبْدانی s. آبَدانی *HK.* pro آبدانی q. v. *B.*

آب دَر چَشم داشتن (aquam in oculis habere) *met.* pudibundum esse *R.*

آب دَر چَشم نَدارَد *met.* impudens est (بيحياست) *B.*

آب دَر جِگَر (aqua in iecore) *met.* ebrietas (مستی); 2) potentia, opulentia (توانگری) *SHL.*

آب دَر جِگَر داشتن (aquam in iecore habere) *met.* ebrium esse; 2) divitem esse *B.*

آب دَر جِگَر نَدارَد *met.* pauper est *B.*

آب دَر جوی (aqua in flumine) *met.* incolumitas; 2) fortuna; 3) imperium; 4) victoria; 5) aegritudinis vacuitas *SHL.*

آب دَر جوی آمَدَن (aqua in fluvium venit) *met.* fortunatum fieri (آمدن دولت رفته) *B.*

آب دَر جوی بازآيد (aqua in fluvium redit) i. e. ubi semel aqua fluxit, denuo recurrit *F.*

آب دَر جوی تُست *met.* fortuna et imperium in tua potestate sunt *B.*

آب دَر جوی نَماندَن (aqua in fluvio non manet) *met.* fortuna abit (دولت رفتن) *B.*

آب دَر چيزی کَردن (aquam rei indere) *met.* vitiose, improbe agere (دغلی وناراستی بکار بردن) *B.*

آب در دل شدن (aqua in cor pervenit) *met.* animi gaudio exsultare (سرور وانتعاش در دل پیدا شدن) *B.*

آب در دهانش آمد mota illi est saliva *met.* valde desideravit *M.*

آب در دیدهٔ ندارد i. q. آب در چشم ندارد q. v. *B.*

آب در زیر کاه دارد negotium suum clandestine facit *M.* ex *F.*

آب در سر دارد (aquam in capite habet) *met.* infirmus, mollis est (ضعیف وگدازان است) *HK.* In lex. *B.* pro hac locutione legitur sequens:

آب در شکر دارد (aquam in saccharo habet) *met.* i. q. آب در سر دارد q. v. *B.*

آب در هاون سودن s. آب در هاون کوفتن (aquam in mortario terere, contundere) *met.* res vanas, inutiles agere (کار بیهوده کردن) *B.*

آبْ دست n. c. lavatio, lotio sacra (استنجا کردن به آب ووضو ساختن); 2) vir religiosus, sancte vivens (زاهد پاکدامن); 3) operarius (کارگر), cuius manus in laborando recentes, mundae (بطراوت) sunt *B.*

آبْ دست دان pro آبْدستدان s. آبْدستان (praec. et دان) n. c. vas, quo aqua affunditur, gutturnium, lavacrum (آفتابه وابریق) *B.*

آبْ دستن دار (a v. داشتن s. دار) n. c. gutturnium tenens, porrigens (آفتابه دار t. آفتابچی) *B.*

آبْ دست دان et آبْدسدان i. q. آبدستان *B.*

آبْدن pro آبدان q. v. *C. M.*

آبْ دندان n. c. fatuus, insipiens, vilis, abiectus (حریف گول ومفت); 2) superatus (مغلوب) i. e. is qui in lusu aleatorio semper superatur (یعنی شخصی که همیشه در قمار ازو توان برد); 3) gubernatus, consentiens (مضبوط وموافق) *B.*; 4) debilis, infirmus (زبون وضعیف) *F.*; 5) *gen.* quivis fructus mollis in ore statim dissolvens *SHL. R. inde*; 6) species piri (امرود) et mali punici (انار); 7) nom. dulciarii cuiusdam (حلوا); 8) planta, herba (شاخ وگیاه) *B. Sec. HK. et SHL.* incantatio, delictum, *quum legant* سحر وگناه *pro* شاخ وگیاه.

آبِ دندان nitor, albedo (تابش) dentium *B.*; 2) *met.* pulcritudo (خوشی) Gl. Sch.; 3) (aqua dentium) *met.* sermo i. e. in sermonem hominum venire (دله دوشمکی) e. g. گرچه گشتم آب دندان در دهان حسدان „quamquam invidi de me multa loquantur“ *F.*

آبِ دندان حریفی آوردن a. p. *met.* temere inimicitias in semet ipsum excitare *R.*

آبْدهٔ nugae, ineptiae, deliramenta (هرزه وهذیان یاوه سوز); 2) mendacium (دروغ حکایه وبی اصل کلمات) *F.*

آبِ دهان s. آبِ دهن sputum, saliva *C.*; 2) *met.* desiderium *R.*

آبْ به دست (aquam dans manui) n. c. *gen.* vir dignitate illustrissimus, primo consessus loco sedens; 2) *spec.* Mohammed propheta *R.*

آبِ دیدهٔ جام s. آبِ دید جام *HK.* et *SHL.* (aqua, quae poculum vidit) *met.* vinum (شراب); 2) haustus vini (جرعهٔ شراب) *B.*

آبِ دیدهٔ i. q. آبِ چشم lacrimae *Shaksp.*

آبْ دیدهٔ (aquam oculorum habens) n. c. lacrimans *Shaksp. R.*

آبْدان aptus, conveniens, dignus (مستحق وسزاوار ودرخور); 2) familia, stirps (خاندان) *B.*; cf. ابدان et ابذان.

آبْرانهٔ (a v. راندن, suff. ه) n. c. aqua iter faciens *M.* ex *F.*

آبْراه et آبْراهه (suff. ه), pro quo etiam آوْره dicitur, n. c. aquae ductus (راهگذر آب); 2) torrens (سیلاب) *B.*

آبِ رخ *met.* i. q. آبِ رو honos Spieg. Chr. 113.

آبِ رز *HK.* sec. *B.* آبْرز (aqua vitis) vinum *B.*

آبْ رفت (cf. رفتن) n. c. aqua in terram aspersa scopis purgare (صولیوب سوپرمکی)

F.; 2) saxum (سنگ) aqua abrasum (تراشیده) et conglobatum (مدور ساخته) *B.*

آب رفتن (splendor abit) *met.* ignobilem, levem fieri (بی عزت وخفیف شدن) *B.*; cf. Fleisch. Ali's Spr. pg. 43 l. 3.

آب رکناباد et آب رکنی fons in Ruknâbâd prope urbem Schîrâz *B.*; cf. H. pr. reg. pg. 115.

آب رنگ n. c. recens esse, vigor (تری وتازگی) *HK.*; cf. آب ورنگ.

آب رنگین *met.* vinum rubrum; 2) lacrimae sanguineae *B.*

آب رو n. c. (splendorem faciei habens) *met.* vir potens, aestimatus, auctoritate florens (که پیش بزرگان قدری واعتباری داشته باشد) *B.*— Inde آبروی عسکر princeps exercitus; آبروی شهر princeps civitas *M.*; cf. آب روی.

آب روی s. آب رو (aqua faciei) sudor *M.* ex *F.*; 2) (splendor faciei) *met.* recens esse, vigor, viriditas (تری وتازگی); 3) lux, claritas (روشنائی) *B.*; 4) honos, gloria, Gul. pg. 88 l. 14; Schahn. — Inde آب روی ریختن *met.* dedecorare, polluere, maculare, Pend. 129, honorem amittere, Spieg. Chr. 4 opp. آب روی دادن s. آب روی کردن honorare, aestimare *R.*

آب روان aqua fluens *met.* fons; 2) aether; 3) pannus subtilissimus vulgo Musselin dictus *Shaksp.* *R.*

آب رود sec. *B.* آب رود (splendor fluminis) hyacinthus (سنبل); 2) nymphaea lotus, nenuphar (نیلوفر) *B.*

آب روش (aqua limpida) *met.* splendor, nitor (رونق ورواج) *B.*

آب روغن adeps liquidus *C.* *R.*

آب روغن n. c. genus cibi ex iusculo carnium cum pane intrito (ar. ثرید et هشم) *M.* ex *F.*

آبرون sempervivum (ar. حی العالم .همیشه زنده) species herbae odoratae semper virentis, cuius folia non decidunt. *Frequens est in urbe Tabrîz et Âdserbâyigân et reperitur in fundamentis murorum et locis umbrosis;* 2) *Sec. alios est* planta alias بستان افروز dicta, *quae cum potu sumta stomacho longum calorem creat B.*

آب روی i. q. آب رو et آب روی i. q. آب رو q. v.

آبره pro آب راه q. v. *B.*; 2) i. q. آبره q. v. *F.*; cf. آوره.

آب ریختن (aquam fundere) *met.* ignobilem, levem (بی عزت وخفیف) reddere; 2) pudere, erubescere (خجل شدن وشرمنده گردیدن) *B.*

آبریز [*ê*] (a v. ریختن ,ریز aquam fundens) n. c. latrina (ادبخانه ومستراح); 2) situla, urna (دلو آبکشی); 3) vas, quo in lotione aqua in caput infunditur; 4) puteus (گودالی), *qui effoditur ad petendam aquam, quae in balneis, culinis, simil. adhibetur B.*

آبریزان [*ê*] (praec. suff. ان) nom. diei decimi tertii mensis Tîr (تیر), ita dicti, quod hoc ipso die, quum proceres et populus loco quodam congregati de pluvia permultos annos cessante preces ad coelos mitterent, subito pluvia ingruit, quo facto omnes vehementer laetantes se invicem aqua conspergebant *B.*

آبریزگان [*ê*] (praec. suff. گان) nom. festi, quod Persae die decimo tertio mensis Tîr, آبریزان dicto, celebrabant, in memoriam pluviae illo die subito ingruentis se invicem aqua conspergentes *B.*

آبریزه [*ê*] (suff. ه) i. q. آبریز q. v. *F.*

آبژ scintilla (cf. آبیز); 2) genus graminis *R.*

آب زدن *met.* deprimere, sedare, consolari (فرو نشاندن وتسکین دادن) *B.*; cf. آبزن.

آب زر aurum solutum (حل کرده), quo pictores utuntur; 2) crocus (زعفران) *B.*; 3) vinum crocei coloris (می زعفرانی) *HK.*

آبْ زُرَفْت sec. *SHL.* ex آب پـذرفـت contractum, ut proprie significet: fructus corruptus, qui aquam accepit (میوهٔ فاسد آب رسیده) i. q. آخست q. v. *B.*; 2) insula *F.*, quam tamen significationem falsam esse contendit lexici *SHL.* auctor.

آبْزَن (زن a v. زدن) *met.* quietem da, consolator; 2) n. c. quietem, solatium afferens; cf. آب زدن; 3) cisterna (حوض) parva; 4) i. q. آب شنگ vas vel solium, ex aere similive materia factum, staturae hominis exaequans, vel minus, in anteriore parte aperta, in quo medici corpus aegroti deponunt, capite per aperturam exeunte, ut aquis calidis medicatis utatur *B.*

آبِ زِنْدَرود fluvius Zindarûd *M.* de q. v. s. زنده et زنده‌رود et زندرود.

آبِ زِنْدَگی s. آبِ زِنْدَگانی i. q. آب حیات q. v. *R. B.*

آبْزه, sec. *F.* آبِزه (a v. زهیدن) n. c. i. q. زهاب aqua e margine fontis, stagni vel ripa fluvii stillans s. exundans *B.*; 2) stillare (صو صزندیسی) *F.* destillatio *M.*

آبِ زَهْرَه (aqua vesicae fellis) *met.* vinum; 2) lux matutina (تابش وشفق بعد از صبح) *B.*

آبْ زیرِ کاه (aqua sub stramine) n. c. *met.* simulator et dissimulator, speciem boni viri prae se ferens, sed malum in pectore abscondens; 2) pulcrum et bonum absconditum; nitor quisquiliis tectus. — Inde dicitur آبَش زیر کاه أست (illius splendor sub stramine est) de illo, cuius virtutes et facultates tectae et absconditae sunt *B.*

آبس nom. urbis ignotae *B.*

آبْسال *F.* et آبْ سالان *B.* et آبِ سلان *HK.* hortus (باغ وحدیقه) *B.*

a. p. آبِ سُبْحَه *met.* splendor laudationis vel magnificentiae Dei (تسبیح) *B.*

آبِ سُبُک (aqua levis) aqua digerens, digestionem cibi promovens (آب هاضم وخوشگوار) *HK.* et *B.*

آبْسْت pulpa mali citrei (گوشت ترنج), alias پیه بدنک dicta, *stomacho nocens B.*; cf. ابست.

آبِسْت s. آبِسْتَن s. آبِسْتِن (coll. phl. אפום et אפוסתן, z.aputhra, liberis carens Spieg. Vend. pg. 209) praegnans, gravida, foeta *de muliere et bruto*; cf. آبِستَه; 2) cognat. cum آبشتن et آبشت, occultatio, occultum, absconditum (پنهان داشتن ونهفتن وپنهان) *B.*

آبِسْتَنْدَه s. آبِسْتَنْدَه (ستان a v. ستندن suff. ه) vas aquarium, uti crater, lebes (طاس وبقراج), simil. *F.* ahenum, aenulum *C.*

آبِستَنْگی (ex آبستن suff. ی) graviditas *Shaksp.* et *R.*

آبِسْتَن v. s. v. آبِسْت.

آبِستَنِ فَرْیاد et آبِستَنِ فَریاد خَوان *met.* barbitos (بربط) *instrumentum musicum, ita dictum, quod lato suo ventre gravidae simile est B.*

آبِسْتَنْگاه pro آبشتنگاه q. v. *F.*

آبِستَنی (suff. ی) mulier gravida (زن حامله); 2) *met.* barbitos (بربط); cf. آبستن فریاد *B*; 3) i. q. آبستنگی graviditas *Shaksp. R.*

آبِستَه terra serendo praeparata. In appendice lexici *B.* alia forma آبْ سَتَه legitur eadem significatione; 2) explorator (جاسوس; 3) homo blandus, adulator (مردم چپلوس) *B.*; cf. ابسته.

آبِستَه i. q. آبِسْت; 2) uterus, matrix (زهدان ar. رحم) *B.*

آبِ سُرخ aqua rubra *met.* vinum rubrum *R.*

آبِ سَرد et آبْ سرد aqua frigida; 2) *met.* gelatina carnium piscium que *M.* ex *F.*

آبْ سَردی n. c. aqua per ventum refrigerata *M.* ex *F.*

آبِ سفید s. آبْ سفید *R.* (aqua alba) nom. morbi oculorum, hind. موتیابند

(मुक्ताबिन्दु) dicti *SHL.* et *R.*; gutta serena *Shaksp.*

آبِسْكُون et آبِسَكون *HK.* (aqua tranquilla) mare Caspium, *quod tranquilli nomen accepisse traditur, quia fluvius Âbgûn* (آبگون), *ex Khârizmia veniens, tranquille et sedate in mare Caspium* (آسكون) *influit, ita ut ipsum mare non commoreatur;* 2) sec. al. locus vel statio, qua ille fluvius Âbgûn cum mare Caspio coniungitur (محل پیوستن آن رودخانه را با دریا); 3) nom. insulae maris Caspii, nunc mare devoratae, *in qua Sultanum Mohammed Kharizmshâh vitam degisse dicunt, postquam ab exercitu Tartarorum fugatus in illam confugerat;* 4) nom. pagi (قریه) Tabaristânensis haud procul ab urbe Asterâbâd (استراباد), tridui spatio a Gorgân (جرجان) distantis *B.*; cf. H. Sam. 96 et 210.

آبْ سُواران (aquae equites) n. c. bullae aquae, vitro (شیشه) similes, quae imbre cadente saepe in superficie aquae conspiciuntur (ar. حباب); 2) unda *B.*; cf. آب سواران et آب سوارکن et آب سوارك.

آبْسِیان lacrimae (اشک وسرشک) *F.*

آبِ سِیَه s. آبِ سیاه (aqua nigra) *met.* diluvium Noachicum; 2) vinum; 3) materia (مادّه) morbi, quo coecitas oritur, icterus niger; coll. زاور *B.*; 3) lacrimae *C.*

a. p. آبْ سَیر (aquae incessum habens) n. c. *met.* quadrupes placide incedens (خوش رفتار وخوش راه) *B.*

آبِ سِیَه pro آب سیاه q. v. *B.*

آبِش Abissinia *M.* ex *F.*

آبْشار n. c. i. q. آب شار fluxus, deiectus aquae, catarrhacta *Shaksp.* *R.*

آبْشت (a v. آبشتن) occultum, absconditum (نهفته وپنهان) *B.*; cf. آبِست 2.

آبَشْتَنگه s. آبَشتنگاه n. c. locus, in quem quis se abdit; 2) locus secretus, latrina (ادخانه) *B.*; cf. آبشتنگاه.

آبَشتن s. آبِشتن occultare, celare (نهفته وپوشیده داشتن) *B.*; cf. ابشتن.

آبشتنگه s. آبشتنگاه i. q. آبشتگاه q. v. *B.*

آبِشْخُور (ex آب et خور inserto ش; coll. آبخور) margo fontis, stagni, lacus; ripa fluvii, similisve locus potationis (ar. عطن et منهل) *B.*; 2) fons (چشمه) Gl. Sch.; 3) vas potorium (ظرف آب خوری); 4) portio, pars (نصیب وقسمت); 5) cunctatio, commoratio *B.*; cf. آب خورد.

آبشخورد (ex آب et خورد pro خوردن inserto ش) aquationis locus *F.*; cf. آبشخور.

آبْ شُدَن liquefieri (گداختن); 2) *met.* erubescere (شرمنده شدن); 3) ignobilem fieri, splendorem amittere (رفتن عزت وآبرو وبر طرف شدن رونق) *B.*; cf. آب گشتن.

آبَش روشن است (aqua eius limpida est) i. e. potentiam, honorem, splendorem, vigorem possidet *B.*

a. p. آبِ شقایق (aqua fissurarum) *met.* vinum rubrum (شراب لعلی انگوری); 2) sanguis (خون) *B.*

آبْ شِناس (cf. شناختن) n. c. aquae investigandae peritus, ὑδρομαστευτής; 2) artis navigatoriae peritus; 3) *met.* vera cernens (حقیقت شناس); 4) legum peritus (قاعده دان); 5) vir omni doctrina eruditus (صاحب مهرت در علوم) *B.*

آبْ شِناسان کار n. c. legum periti; 2) rerum intelligentes, solertes, ingeniosi (ماهیت دانان وماهران) *HK.*

آبْ شَنگ (sec. *HK.* آبِ شَنگ) n. c. i. q. آبزن 4. *B.*; cf. شنگ.

آبِ شَنْگَرفی (aqua coloris cinnabaris) *met.* vinum rubrum; 2) lacrimae sanguineae *B.*

آبِ شُور [ô] (aqua salsa, amara) *met.* lacrimae moerore afflicti *B.*

آبْ شوره [ô] n. c. aqua nitrata (water cooled with saltpetre) *Shaksp.* *R.*

آبْ شیب [ä] n. c. via, super quam aqua e loco praerupto praecipitat (رهگذر آب که از بالا بزیر آورده باشند) B.

آبْشیم i. q. ابریشم q. v. spec. sericum crudum F.

a. p. آبْ صِفَت بودَن (instar aquae esse) met. multum prodesse (بسیار نفع رسنیدن); 2) humilem esse (با تواضع بودن) B.

آبِ طَبَرِستان (aqua Tabaristânae) fons in monte quodam, quem clamando sistere, lamentando se abscondere et quaerendo profluere fabulantur B.

آبِ طَبَرِیَّه fons, quem septem annos semper currere, septem alios autem siccum esse dicunt B.

a. p. آبِ طَرَب (aqua laetitiae) met. vinum B.

a. p. آبِ عَرَق sec. HK. آبِ عَرْق (aqua sudoris) met. aqua rosacea (گلاب) B.

a. p. آبِ عِشرَت (aqua conversationis laetae) met. vinum B.

آبَفت pro آبافت q. v. B.

a. p. آبِ فِتنَه splendor tumultus; 2) magna tumultuatio (رواج ورونق فتنه وبسیاری آشوب) B.

a. p. آبِ فِتنَه تیرَه شُدَن (aqua tumultus turbida fit) tumultuatio cessat (فتنه فرو نشستن) B.

آبِ فُسُرده i. q. آب افسرده praec. B.

آبَق forma arabica persicae vocis آبَک q. v. B.

آبَک (suff. ک; diminut. vocis آب) آبُک F. hydrargyrum s. argentum vivum. *Alia eiusdem nomina persica et arabica triginta duo in lex B. et HK. haec recensentur:*

1) آب; 2) ابو الارواح; 3) اصل; 4) ام الاجساد; 5) پرنده; 6) بنده; 7) تیر; 8) نافذ; 9) جوهر; 10) جیوه; 11) ظل الذهب; 12) حی الماء; 13) روح; 14) روحانی; 15) رجراج; 16) زاووق; 17) زموم; 18) زیبوه; 19) ستاره; 20) سحاب; 21) نور; 22) سیماب; 23) طیار; 24) عبد; 25) عطارد; 26) عین الحیوان; 27) غبیط; 28) غیان; 29) فرار; 30) گریزنده; 31) لبن; 32) لجلاج; — 2) pustulae, exanthemata (آبله) infantum B.

آبُک (suff. ک et آبُکی (idem suff. ی v. s. ریخ) omnis res aqua plena, aquosa (هرچیز پر آب) B.; humidum quid; pelvis plena aqua M. ex F.

آبْکار (aqua occupatus) n. c. aquam ferens, aquator (سقا); 2) potor vini (شراب خوار); 3) vini venditor (شراب فروش); 4) (nitorem faciens) politor et sculptor gemmarum, sculptor signorum (حکاک ونگین ساز) B.; 5) a distiller Shaksp. R.

آبِ کار (nitor operis) met. splendor, honos (رونق ورواج وآبرو) B.

آبْکاری (suff. ی) n. abstr. vocis praec. آبکار; 2) a duty levied on distilleries Shaksp. et R.

آبْکامَه (cf. کامه) n. c. opsonium (نانخورش) ar. مُرِّی dictum, quod in urbe Ispâhân ex oxygala, lacte, semine rutae silvestris (سپند), fermento sicco et aceto paratur B.

آبْکَنَد foetus abortivus hominum vel animalium B. Aliae eiusdem vocis formae sunt آفگانه et افگنه et فگنده et فگانه.

آبْگاه (aquae locus) n. c. aquarium, lacus, stagnum (تالاب واستخر); 2) hypochondrium, latus (تهیگاه وپهلو) B.

آبِ کَبود (aqua caerulea) mare Sinense (دریای چین) ar. بحر اخضر dictum B.; 2) framea gladii undata vulg. Damascena M. ex F.

آبْگُذَر s. آبْگُذار (a. v. گذاشتن) n. c. aquam transiens, cursor; 2) locus, quo transeundum est, vadum Shaksp. R.; cf. آبکرار.

آبْکَرار cursor, veredarius (t. اولاق ar. قاصد) M. ex F.

آبِ کُرد aqua, cuius color, odor et gustus non mutatus est (که رنگ وبو ومزه آن نگشته باشد) Gl. in Des.

آبْ گَردِش (aquae conversionem habens) n. c. *met.* quadrupes citi et pulcri incessus (تیز رو وخوش رفتار) *B.*

آبِ گَردَنده (aqua se convertens) *met.* coelum *B.*

آبِ گَرم aqua calida; 2) thermae *F.*; 3) *met.* lacrimae (اشك) Gl. Sch.

آبْکَش (a v. کشیدن) aquam trahens, ferens, aquarius *F.*

آبْ گُشادَن t. صو امک i. q. آب آوردن phlegmone s. corrupti humoris collectione circa ungulam pedemve laborare, quo equi vel iumenti morbus quidam significatur *F. C.*

آبِ گُشادَه (aqua aperta) *met.* vinum exiguum et leve (شراب زبون کم کیف) *B.*

آبْ گَشتَن i. q. آب شدن q. v. *F.*

آبِ گُشْن aqua maris i. e. semen genitale *C.*

آبکَشین armilla *R.*

آبِ گَمَه *HK.* et آبْ گَمَه *B.* *e quo ar.* ماءُ الجَمّة n. c. aqua cinerei coloris valde foetida et male olens, quae e ventre piscis cuiusdam colligitur in mari Sinensi degentis. Reperitur etiam in sinu persico (دریای هرمز). Adhibetur ut remedium in fracturis *B.*

آبْکَنْد (کند pro کنده) s. آبکَنَده *F.* n. c. terra aqua rupta et suffossa; 2) receptaculum aquarum, aqua abundans (آبگیر وآب انبار); 3) nom. urbis *B.*

a. p. آبِ کَوثَر aqua fluvii paradisi, nectar; v. s. v. جام پر از شیر ومی *B.*

آبْ کور (cf. کور coecus) n. c. *met.* is qui homines aqua et pane frui non sinit (از آب ونان منتفع نگرداند) *B.*

آبْگُون n. c. aquae colorem referens, aquae similis; 2) i. q. نشاسته i. e. amylum ex tritico paratum, ar. لباب الحنطه dictum, e quo dulciarium, پالوده dictum et gluten farinaceum, quo charta scriptoria corroboratur (آهار کاغذ), conficiunt; 3) nom. magni fluminis ex Khârizmia (خوارزم) in mare Caspium (دریای گیلان) descendentis; 4) *met.* coelum *B.*

آبْگُونْ پُل (pons aquae similis) n. c. *met.* coelum *B.*

a. p. آبْگُونْ صَدَف (concha aquae similis) n. c. *met.* coelum; 2) sol; 3) luna *B.*

آبْگُونْ طارَم (fornix aquae similis) n. c. *met.* orbis coelestis (فلک) *B.*

آبْگُونْ قَفَس s. آبگون قفص *HK.* (cavea aquae similis) n. c. *met.* coelum *B.*

آبْگَه pro آبْگاه q. v.

آبکی v. s. آبکی.

آبْگیر (a v. گرفتن) receptaculum aquarum, fovea (گوی), in qua aqua stagnat, lacus (تلاب), piscina parva (شمر); 2) instrumentum textorum scopis (جاروب) simile, quo stamen (تانه) paratum aqua irrigatur *B.*

آبْگینْ خانَه n. c. apiarium, alveare (زنبور خانه) *SHL.* et *R.*

آبْگینَه (suff. گینه) vitrum, crystallum (شیشه وبلور); 2) adamas (الماس); 3) vinum; 4) *met.* cor amantis, lacrimae amantis *B.*

آبگینه خانَه n. c. i. q. آینه خانه domus speculis circumquaque ornata; cf. جام خانه; 2) *met.* coelum primum et secundum *B.*

آبگینهء شامی (vitrum syriacum) species vitri valde candidi et subtilis (صاف ولطیف) *B.*

آبگینهء طارَم *HK.* آبگینه طارَم *B.* (fornix crystallina) n. c. *met.* coelum B.

a. p. آبِ لُطف (aqua benignitatis) *met.* largitio, donum (فیض وبخشش) *B.*; 2) misericordia, clementia (رحمت) *HK.*; cf. آتش لطف.

آبِ لَعل (aqua rubini) *met.* vinum; 2) lacrimae sanguineae *R.*

آبْلوج i. q. آبْلوج. s. آپْلوج saccharum crystallinum candidum (شكر سفيد); 2) saccharum in pulverem contritum (قند سوده) *B.* planta saccharifera (نبت شكرى) *F.* saccharum roseum candidum (گلقند سفيد) *HK.*

آبِلَه s. آوِلَه i. q. t. قبرجق furunculus; 2) i. q. t. چچك ar. جدر variolae, exanthemata infantum, tumores; 3) pustula, papula (نبخنه يعنى طوداقده اولان قبرجق) *F.*; cf. آنكى.

آبِلَهء چَشْم encanthis, tuberculum in angulo oculi *F.*

آبِلَه دَر سُخُن پَيداست *met.* vir ex sermone noscitur *F.*

a. p. آبِلَهء رُخِ فَلَك *met.* stellae *B.*

آبِلَهء روز *met.* sol *B.*

آبِلَه زَدَن bullare *de aqua* Spieg. Chr. 105.

آبِلَهء فَرَنگ morbus venereus *F.*

آبِليتَه s. آبِليسَه seminator, agricola (زراعت ايديجى) *F.*

آبْ ماه n. c. nom. mensis de q. v. sub آب 11. *C.*

آبِ ماه *met.* splendor lunae *B.*

آبْ مرا بَرَوِي كار آمَد *met.* intentionem meam assecutus sum (مرادم حاصل اولدى) *M.* ex *F.*

آبِ مُرغان (aqua avium) nomen ambulacri (سيرگاهى) in regione urbis Shîrâz (شيراز), ubi Persae dies Martis mensis Ragab (رجب) agunt, qui idem dies eodem nomine آب مرغان appellatur; 2) nom. fontis in Qubistân (قهستان), cuius aquam, ubicunque transfertur, sequuntur aves Seleucides (سار), locustis (ملخ) inimicae, ita, ut hoc modo omnes locustas occidant et dispellant, quapropter ille fons etiam چشمهء سار vocatur *B.*

آبِ مَرْوارِيد sec. *HK.* آبْ مرواريد *met.* splendor margaritae; 2) morbus quidam oculi humani *B.*; cf. تم.

آبِ مَريَم dignitas et virtus (جاه وصلاح) Mariae, matris Jesu *B.*; 2) probitas et castitas (صلاح وعفت) *F.*; 3) *met.* mustum (شيرهء انگور); 4) vinum *B.*

a. p. آبِ مُنجَمِد (aqua congelata) *met.* i. q. آب افسرده; 2) glacies, grando *B.*; cf. آب بسته.

آبْمَند (suff. مند) potens, prosper, felix (صاحب دولت وعزت) Gl. in Des.

a. p. آبِ مُنعَقِد (aqua ligata) *met.* i. q. آب منجمد *B.*

آبِ مَيگون (aqua vini coloris) *met.* lacrimae roseae (گلگون) *B.* lacrimae amantis et afflicti; 2) vinum rubrum *HK.*

a. p. آبِ نار sec. *HK.* آبْ نار (aqua ignis) *met.* vinum rubrum *B.*

آبِ نارْدان (aqua fornacis) *met.* vinum *B.*

a. p. آبِ نافِع (aqua utilis) *met.* vinum *B.*

a. p. آبِ نَبات aqua plantarum; dicitur de potu, plantis, genere dulciarii, vino, viriditate plantarum earumque succo et musto *B.*

آبْ نَخوردَن (aquam non bibere) *met.* non cunctari, commorari (درنگ ناكردن وتوقف ننمودن) *B.*

a. p. آبِ نَشاط aqua laetitiae *met.* sperma sponte effluens prae libidinis aestu *C.* et *M.* ex *F.*

a. p. آبِ نُقرَه (aqua argenti) argentum liquidum; 2) hydrargyrum *Shaksp.* et *R.*; cf. سيماب.

آبْنوس (ex hebr. הָבְנִים ligna ebena, *proprie* ligna quasi lapidea pro אֲבָנִים ab אֶבֶן i. q. אֶבֶן lapis; cf. Gesen. thes. s. v.) diospyros ebenum Linn.; 2) piscis quidam periucundi saporis *B.*; cf. آونوس.

آبْنوسى (praec. suff. ى) ex ebeno factus *R.*

آبْنوسى شاخ n. c. fistula (ناى) ex ebeno facta; 2) fistula, qua in solemnibus utuntur (سورناى وشهناى) *B.*

آبو flos nymphaeae loti, nenuphar (گل نیلوفر) *B.*

آبْ وآتِش i. q. آب آتش q. v. *HK.*

آبْ وَدانَه aqua et granum s. frumentum *met.* victus *Shaksp. R.*

آبْ وَرز (ورز a v. ورزیدن) n. c. natans, natator (شناور وشنا کننده) *B.*

آبْ وَرزی (praec. suff. ی) natatio (شناوری) *B.*

آبْ وَرَنگ (aqua et color) *met.* vinum; 2) lacrimae sanguineae; 3) recens esse, vigor *B.*; cf. آب رنگ; 4) color albominiatus (از سفید وشنگرف), alias گلگونه roseus dictus, quo mulieres faciem tingunt *HK.*

آبوق (v. onomat.) dicitur de sono, qui ex ore una cum vento effertur, si ambae buccae inflatae ab alio percutiuntur *B.*; cf. زابغر et زبغر et زنبلغ et زابگر et زبگر.

آبْ وَگِل (aqua et terra) *met.* corpus hominis *B.*

آبْ وَند n. c. vas aquarium, hydria *B.*; cf. وند.

a. p. آبْ وَهَوا aqua et aer i. e. atmosphaera, clima *R.*

آبَه i. q. آوه nom. pagi (قریه) ad urbem Sâva (ساوه) pertinentis *B.*; 2) clarus, limpidus *M.* ex *F.*

آبهی nom. fluminis, quod etiam آهو dicitur *B.*

آبی (suff. ی) aquaticus, aquatilis (ad aquam pertinens et in aqua vivens); 2) n. s. color aquaticus, caeruleus; 3) malum cydonium (بهی ar. سفرجل); 4) uvae species *B.*

آبْیار (cf. یار) n. c. aquator, rigator *B.*; 2) irrigatio (اسم مصدر در صوارمف) *F.*

آبیاری (suff. ی) irrigatio *R.*

آبِ یاقوت (aqua s. splendor rubini) *met.* vinum *B.*

آبِ یَخ potus glaciei (شربت یخ) *HK.*

آبید s. آییر s. آبیژ scintilla ignis (شراره وسرشک آتش) *B.*; cf. ابیر et ابیز et آبیژ et آئیژ.

آتِین nom. pagi (قریه) prope cavernam, ubi reperitur pissasphaltus in fodinis (نزدیک بغاری که مومیائی کانی در آنجا بهم میرسد) *B.*; cf. آئین et مومیا.

آتْبین perfectus, bonus, probus (نفس کامل ونیکوکار وصاحب گفتار وکردار نیک); 2) fortunatissimus (اسعد السعدا); 3) (z. [âthwya] = s. आप्त्य cf. Ztschrft. d. DMG. II, pg. 219; Höfer, Ztschrft. f. d. W. der Spr. I, pg. 276) nomen patris Feridûni, etiam پور آتبین, filius Âtbîni, dicti *B.*; cf. آتبین et آفریدون.

آتِش (cogn. sunt آدیش et آذر et تش q. v. De vera vocis pronunt. v. s. آدیش. Quamquam lexici *HK.* auctor non آتَش sed آتِش pronuntiandum esse pluribus probat, semper tamen آتَش pro آتِش legit, quae falsa pronuntiandi ratio etiam in multis aliis lexicis usitata est.) ignis (نار); 2) lux, splendor (نور ورواج ورونق); 3) ira (غضب); 4) animi levitas et mobilitas (سبکی روحی); 5) valor, pretium, dignitas, magni aestimatio (قدر ومرتبه وگرانی نرخ). — *Met.* 6) Satanas; 7) vir fortis, audax; 8) amore incensus; 9) ignis amoris (گرمی وحدت عشق); 10) cupiditas (اشتها); 11) vis digestiva et assimilans (قوت هاضمه); 12) *term. t. chemicor.* sulphur rubrum (گوگرد احمر) *B.*

آتِشِ آبْ پَرْوَر (پرور a v. پروردن) (ignis splendorem nutriens) *met.* gladius splendens (تیغ آبدار) *B.*

آتِش اَز چِنار آید (ignis ex platano exit) *met.* praeter spem accidit *M.* ex *F.*

آتِشِ اَرْزَها i. q. آتشین ارزها q. v. *R.*

آتِشِ آسْمان (ignis coeli) fulmen *M.* ex *F.*

آتِشْ اَفْرازَه (افراز a v. افراختن suff. ه) n. c. sagitta ignea in aera volans i. e. تیر هوائی missile igniferum bellicum *B.*; cf. آتش فراز.

آتِشْ آفْروز (افروز a v. افروختن) n. c. ignem accendens; 2) inflammatus, combustus (سوخته); 3) omnis res, qua ignis accenditur; fomes; 4) i. q. دمه (ar. جرهٔ مثقبه F.) i. e. vas a Galeno (جالينوس) inventum, capitis humani (كلهٔ آدمى) formam referens et foramen angustum habens, quod, si calefactum in aquam demittitur, aquam attrahit et si igni non accenso appropinquatur, postquam calefactum est, vaporem (بخارى) ex foramine emittit, quo ignis accenditur; 5) nom. mensis undecimi aerae Jazdgirdi (يزدجرد); 6) nom. avis, quam Rûmani ققنس vocant, quo lat. phoenix significari videtur *B.*; cf. آتش فروز et آذر افروز et آذر فروز.

آتِشْ آفْروزَنَه (ut videtur pro آتش افروز زنه ex praec. et زنه a v. زدن suff. ه coll. آتش زنه) omnis res, qua ignis accenditur, uti festucae, lignula, sim.; fomes; 2) i. q. چخماق ignis suscitabulum, pyrotheca *B.*

آتِشْ اَنْگيز (ab انگيختن) n. c. ignem excitans, accendens; fomes; 2) *met.* inflammans *F.*

آتِشْ بار (a باريدن) igniphuus, ignifluus; *inde* تيغ آتش بار framea ignea, flammea, fulgens; 2) ignitabulum *M.*

آتِشِ پارسى ignis persicus, nom. morbi, ar. نار فارسى dicti, qui consistit fervore ardente et dolente aegroti, assidua febre laborantis, colore in flavum vergente. Sanatur adhibitis remediis frigidis. Aliud morbi nomen est باد فرنگ ventus Francorum; 2) sec. alios est erysipelas morbus, alias آتشک فرنگ dictus *B.*

آتِشْ پارَه (ignis frustum *vel* ignis frustum *habens*) n. c. cicindela s. lampyris (شبتاب); 2) scintilla; 3) *met.* micans, fulgens, incensus, igni similis *F.*

آتِشْ باز (a v. باختن) n. c. igne ludens; 2) pyrobolarius; 3) ballistarius *M.* ex *F.*

آتِشْ بازى n. c. tormenta bellica, qualia Arabes apud Graecos et Persas usitata viderant, H. Mong. I, 132; cf. تير تخش.

آتِشْ پِشيدَن (ignem spargere) *met.* festinare (شتنى وبى قرارى كردن); 2) iniuria afficere, opprimere (ظلم نمودن) *B.*

آتِشْ بان (ignis custos) n. c. daemon (ديو) *SHL.* et *R.*

آتِشْ پاى (pedes igneos habens) n. c. *met.* inconstans, agitatus, concitatus (بيقرار ومضطرب); 2) equus alacer, acer, semper loco se movens *B.*

آتِشْ بِجان (ignis in animo) n. c. *met.* moeror, dolor (غم وسوزش); 2) desiderium (شوق); 3) amor *B.*

آتِشْ پُر آب (ignis aqua vel splendore plenus) *met.* vinum rubrum; 2) lacrimae moerore afflicti; 3) poculum aureum, gemmis distinctum et vino repletum (پيالهٔ طلا وپيالهٔ لعل وياقوت پر از شراب) *B.*

آتِشْ پَرَسْت (a v. پرستيدن) i. q. آذر پرست ignis cultor (گبر) *F.*; 2) coetus quidam Israelitarum (جمعتى از قوم موسى) 3) rerum naturalium gnarus, physicus (قومى از طبيعيه); 4) papilio (پروانه) *B.*

آتِشْ بَرْگ (ignifolium) n. c. *met.* i. q. آتش زنه *B.*

آتِشْ پَرْوَر (ignem nutriens) n. c. *met.* gladius splendens *B.*; 2) instrumenta bellica (آلات جنگ) *HK.*

آتِشْ بَسْتَه (ignis ligatus) *met.* aurum rubrum *B.*

آتِشْ بوس i. q. آتش موسى q. v. *SHL.* et *R.*

آتِشِ بَهار (ignis veris) *met.* splendor veris; 2) flos s. rosa (گل) rubra; 3) tulipa (لاله) *B.*

آتِشِ بى باد (ignis vento carens) *met.* vinum; 2) iniustitia, violentia (ظلم وتعدى) *B.*

آتِشِ بيداد *met.* splendor iniustitiae (رواج ورونق ظلم) *HK.*

آتش بیداد افروختن (ignem iniustitiae accendere) *met.* iniustitiae splendorem praebere *B.*

آتش بی دود (ignis fumi expers) *met.* sol; 2) ira; 3) vinum rubrum *B.*

آتش بی زبانه (ignis lingua s. flamma carens) *met.* vinum; 2) gemma pretiosa, ut rubinus, sapphirus, carneola *B.*

آتش پیکر (ignis faciem habens) *met.* sol; 2) daemones, genii (شیاطین وجن) *B.*

آتش تاب (a v. تافتن) ignem accendens n. c. fornax (تلخن); 2) fornicularius *M.* ex *F.*

آتش تابنده (ignis splendens) *met.* sol; 2) natura, indoles (طبیعت) hominis *B.*

آتشتبه (suff. ه) i. q. آتش تاب q. v. *F.*

آتش تاو pro آتش تاب q. v. *F.*

آتش تر (ignis recens) *met.* vinum rubrum; 2) labia amatae *B.*; 3) rubinus, sapphirus (لعل ویاقوت) *HK.*

آتش تو pro آتش تاو q. v. *F.*

a. p. آتش توبه سوز (ignis poenitentiam comburens) *met.* vinum *B.*

a. p. آتش جام سعی s. آتش جام زیبقی *met.* vinum poculi crystallini, vel argentei, vel aurei *B. SHL.*

a. p. آتش حجر n. c. pyrites *met.* rubinus, sapphirus *B.* Sec. *HK.* آتش حجر ignis e pyrotheca prodiens.

a. p. آتش خاطر (igneum animum habens) n. c. *met.* amori deditus (عشق پیشه), sermones amatorios ardentes proferens; 2) vir peracutus, ingenium splendidissimum (تیز فهم وروشن رای) *B.*

آتش خنه n. c. i. q. آتشکده *B.*

آتش خوار s. آتش خواره (a v. خواردن suff. ه) n. c. igne vescens *met.* cibos illicitos edens (حرام خوار); 2) malignus, tyrannus (بد نفس وظالم); 3) is qui dono se moveri patitur (رشوت خوار); 4) nom. avis; cf. ترتک *B.*

آتش خورشید (ignis i. e. lux et ardor solis) *met.* ardor (سوز) amoris, cordis *B.*; 2) apparitio lucis divinae (ظهور انوار آلهی) *HK.*

آتش دادن ignem dare *met.* periratum reddere (بر سر قهر وغضب آوردن); 2) inconstantem reddere (بیقرار ساختن); 3) *absol.* relinquere (ترك دادن) *B.*; cf. آتش زدن.

آتش داغ n. c. i. q. آتشین داغ *SHL.* et *R.*

آتشدان (cf. دان) n. c. fornax Spieg. Chr. 105; focus, foculus *M.*

آتش دست (igneam manum habens) n. c. *met.* i. q. آتشین پنجه *B.*

آتش دل *met.* ardor cordis, amor *B.*

a. p. آتش دوزخ صفت (ignis infernorum qualitatem habens s. آتش دوزخ علف (ignis inferna nutriens) *met.* gladius splendens *B.* et *HK.*

آتش دهقان ignis paganorum, quem post messem et perceptionem frugum in agris tonsis et stipulis horrentibus accendunt, ut terra novam vim recipiat et solum pingue oriatur *B.*

آتش رز (ignis vitis) *met.* vinum *B.*; cf. آتش شجر.

a. p. آتش روحانیان (ignis spiritualium) *met.* corpus geniorum (جرم یعنی جسم ملائکه) *B.*

آتش روز *met.* ardor, lux diei; 2) sol *B.*

آتش ریز (a v. ریختن) n. c. ignem spargens, incendiarius; 2) *met.* rixas, turbas concitans *Shaksp.* et *R.*

آتش زبان (igneam linguam habens) n. c. *met.* salse et acerbe dicta iaciens (تیز وتند زبان یعنی شخصی که تند وجلد حرف زند) *B.*

آتِشْ زَدَگی (ex زده suff. ی) n. c. incendium *Shaksp.*; cf. آتش زدن.

آتَشْ زَدَن ignem iniicere i. e. accendere, calefacere, comburere c. در et به H. Sam. 30, 62. Hâfiz in Pend. 309: که گل آتش زند بخرمن خویش „ut rosa ignem iniiciat in fruges suas demessas“ i. e. se ipsam comburat; 2) *met.* relinquere; 3) rebus suis valedicere (ترك تعلقات نمودن); 4) periratum reddere; 5) inconstantem reddere *B.*; cf. آتش دادن.

آتِشِ زَر (ignis auri) *met.* splendor, nitor (رواج ورونق) *B.*

a. p. آتِشِ زمزم (ignis putei apud templum Meccanum) *met.* sol *B.*

آتَشْ زَنَه (a v. زدن suff. ه) n. c. i. q. ar. زند ignis suscitabulum, pyrotheca (چخماق) *B.*

آتش زو یافْتَنَد (ignem ab illo acceperunt) i. e. mercatus fervorem et splendorem (گرمی ورونق بازار) ab illo acceperunt *HK.*

آتِشِستان (suff. ستان) n. c. locus s. regio ignis; 2) rogus *M.*

آتِشْ سُخُن (verba ignea proferens) n. c. *met.* conviciis corripiens, obiurgator (طعنه زننده وعتاب کننده) *B.*

آتِشِ سَرد (ignis frigidus) *met.* vinum rubrum; 2) labia amatae; 3) aurum purum (زر طلا) *B.*

آتَشْ سَگ (igneus canis) n. c. nom. herbae medicinalis, ar. بنفسج الكلاب dictae, viola canina *B.*

آتِشِ سُم scintilla equi ungula excitata *M.* ex *F.*

a. p. آتِشِ سَودا (ignis melancholiae) s. آتِشِ سوز (ignis ardoris) *met.* ardor amoris, cogitationis et imaginis *B.* et *HK.*

a. p. آتِشِ سَیّال (ignis fluens) *met.* vinum rubrum *B.*

آتِشِ سیمابْ سان (ignis argento vivo similis) *met.* sol *B.*

a. p. آتِشِ شَجَر (ignis arboris) *met.* i. q. آتش رز vinum *B.*

a.p. آتِشِ صُبْح (ignis aurorae) *met.* sol *B.*

a. p. آتِشِ صَلیب (ignis astri, صلیب crux dicti) *met.* sol *B.*; cf. آتشین صلیب.

a. p. آتَشْ طَبْع n. c. homo natura acri et vehementi (تیز طبع) *SHL.*

a. p. آتِشِ طَبْع (ignis naturae, indolis) *met.* natura hominis acris et vehemens (تندی وتیزی طبع) *B.*

a. p. آتَشْ عَنان (igneas habenas habens) n. c. *met.* equus pernix *M.* ex *F.*

آتِشِ فارَسی i. q. آتش پارسی q. v. *M.*

آتَشْ فَراز (a v. فراختن) i. q. آتش افراز *B.*

آتَشْ فَروز (a v. فروختن) i. q. (آتش افروز) *B.*

آتَشْ فُرو نِشانْدَن (ignem exstinguere) *met.* turbam, calamitatem (فتنه), iram sedare *B.*; cf. آتش نشاندن.

آتِشِ فُسُرده (ignis concretus) *met.* aurum *B.*

آتَشْ فَشان (a v. فشندن) n. c. ignivomus *M.* ex *F.*

a. p. آتِشْ فِعْل (instar ignis agens) n. c. *met.* equus velox, incitatus (اسب جلد وتند وتیز) *B.*

a. p. آتَشْ فِکْر (igneas cogitationes habens) n. c. *met.* i. q. آتش خاطر *B.*; poeta ingenii sagacitate et sententiarum gravitate excellens (شاعر تیز فکر ومضامین بلند) *HK.*

آتِشِ قَندیل (ignis s. splendor lucernae) *met.* ardor cordis, amoris *B.*

آتِشَک (suff. ك dim.) fulmen (برق); 2) lampyris noctiluca (کرم شب تاب); 3) morbus آبلهٔ فرنگ dictus *B.*

آتشک pro آتشکدن q. v. *F.*

آتش کر (ignis actionem habens) n. c. qui calefaciendi operam praestat in balneis et culinis (گلخنی ومطبخی); 2) faber ferrarius et eiusmodi opifex (آهنگر وامثال); 3) *met.* iratus, iracundus (خشمگین); 4) maleficus (بدکاره); 5) festinans (شتاب زده) *B.*; cf. آتش فعل.

آتشکدن (fodina ignis) n. c. *met.* i. q. آتشکده q. v. *F.*

آتش کاو (a v. کاویدن) n. c. rutabulum, quo ignis proruitur et excitatur (چوبی که بدان آتشرا برهم زنند) *B.*

آتشگه (ignis locus) n. c. focus; 2) fanum magorum *M.* ex *F.*

آتشکده (cf. کده) i. q. آتش خانه n. c. delubrum cultorum ignis, pyraeum *B.*; cf. H. pr. reg. 87.

آتشکدهٔ بهرام (pyraeum Martis) *met.* signum arietis (برج حمل), quia hoc signum domus (خانه) Martis planetae (بهرام) est *B.*

آتش گل *met.* splendor (روشندئی) rosae s. floris *B.*

آتش گون (ignei coloris) n. c. species rosae pulcerrimae, cuius aspectu oculi splendor augetur *B.*

آتشگیره (گیره a v. گرفتن suff. ه) omnis res, qua ignis aufertur, batillum et 2) qua ignis accenditur, fomes *B.*

a. p. آتش لباس n. c. *met.* vestitus coloris rubri (سرخ پوش) *B.*

a. p. آتش لطف i. q. آب لطف *HK.*

a. p. آتش مجسم (ignis corpore indutus) *met.* gladius fulgens ceterique belli instrumenta *B.*

a. p. آتش مزاج n. c. igneae i. e. acris et vehementis naturae *Shaksp.* et *R.*

a. p. آتش معده ignis stomachi *met.* fames *R.*

آتش موسی ignis, qui Mosi ad montem Sinai viam monstravit *B.*; 2) *met.* labia rubra amasii; 3) vinum rubrum *SHL.* et *HK.*

آتشناك (suff. ناك) igneus, ardens *M. Shaksp.*

a. p. آتش نثار (ignem spargens) n. c. *met.* lacrimas fundens; 2) moerore afflictus *B.*

آتش نشاندن (ignem exstinguere) *met.* iram sedare *B.*; 2) cupiditatem restinguere *HK.*

آتش نیستان (ignis arundineti) *met.* splendor veris *B.*

آتش وآب *met.* poculum crystallinum vino repletum; 2) gladius, simil. *B.*

a. p. آتش وادی ایمن (ignis vallis securae) *met.* vallis sancta in deserto, in qua Deus Mosen allocutus est *B.*

آتش واهندی *SHL.* et آتشوا هندی *R.* i. q. آتش هندی q. v.

a. p. آتش هفت مجمره (ignis septem foculorum) *met.* septem planetae *B.*

آتش هندی *met.* gladius indicus *B.*

آتشی (suff. ی) ad ignem pertinens, igneus, ardens *M.*; 2) *met.* natura acer et vehemens *homo* (حدت طبع وتند وتیز مشرب اولان آدم) *F.*

آتشیان (pl. praec.) *met.* daemones (دیوان); 2) feae (پریان); 3) infideles (کافران) *B.*

آتشیزه s. آتشیزه (suff. یزه s. یژه diminut.) i. q. آتشک lampyris noctiluca *B.*

آتشین (suff. ین) igneus *M.*

آتشین آب (aqua ignea) n. c. *met.* i. q. آب آتشین q. v.

آتشین اژدها (draco igneus) n. c. *met.* unaquaeque septem planetarum, quae omnes coniunctae آتشین هفت اژدها dicuntur *B.*

آتشینْ پَنجَه (igneum pugnum habens) n. c. *met.* i. q. آتشین دست s. آتش دست opifex vel artifex, qui arduum opus facit et strenue laborat *B.*

آتشینْ پَیکَر (igneam faciem habens) n. c. *met.* sol; 2) corpus daemonum (جنیان); 3) satanas *B.*; cf. آتش پیکر.

آتشینْ پیل (elephas igneus) n. c. *met.* orbis coelestis (فلک); 2) mare *SHL.*; 3) sol *R.*

آتشینْ داغ n. c. stigma igneum *HK.*

آتشینْ دست i. q. آتش دست q. v. *HK.*

a. p. آتشینْ دُواج (igneum amiculum habens) *met.* sol; 2) crepusculum (شفق); 3) vinum rubrum *B.*

آتشینْ زَبان n. c. i. q. آتش زبان *B.*

آتشینْ سُخَن (igneum sermonem habens) n. c. *met.* i. q. آتش زبان *B.*

a. p. آتشینْ صَدَف (ignea concha) n. c. *met.* sol *B.*

a. p. آتشینْ صَلیب (igneum astrum صلیب, crux, dictum) n. c. *met.* sol *B.*

آتشینْ کاسَه (ignea patera) n. c. *met.* sol *B.*

a. p. آتشینْ لِباس (igneus vestitus) n. c. *met.* vestes coloris rubri; 2) (igneum vestitum habens) *met.* veste coloris rubri indutus *B.*

آتشینْ مار (igneus serpens) n. c. *met.* flamma (زبانه) ignis; 2) i. q. تیر آتشبازی i. e. تیر هوائی missile igniferum bellicum; 3) gemitus ardens (آه گرم) *B.*

آتشینْ هفت اژدها n. c. *met.* septem planetae B.; cf. آتشین اژدها.

آتشین یافتن *met.* splendorem producere (رونق ورواج بهم رسانیدن) *B.*

آتل Sarmatiae Asiaticae maximus fluvius in mare Caspium se effundens, Volga *B.*

آتوربان [ó] (z. atharvan s. âtarvan, s. अथर्वन् cf. Lassen IAK. I, p. 523; Benfey SV. in Gloss. s. v.) vir religiosus, monachus (عابد وزاهد وصاحب تقوی وورع) *B.*

آتون sec. *F.* آتون [ó] femina praeceptrix, filias in legendo, scribendo et acu pingendo instituens; 2) uterus, matrix (مشیمه ar. بچهدان وزهدان) *B.*

آتیشان (ut videtur pl. vocis آتیش pro آتش ignis) daemones (دیوان) *SHL.* *R.*

آج tamarix (ایلغون اغاجی) *F.*; cf. گز; 2) pro آز desiderium, cupiditas, aviditas *M.*; cf. اج.

آجار status recens, virens et elegans (طراوت ولطافت وتازه) *F.*; 2) i. q. آجز q. v.

آچار compositus, commixtus (ضم کرده ودر هم آمیخته); 2) acide conditum, salgama (انواع ترشی آلات); 3) terra partim depressa, partim elata (زمین پست وبلند) *B.*

h. p. آچار (s. आचार) n. s. praecepta legis sequi et exercere (عمل کردن وپیروی نمودن باحکام شریعت) *B.*, established rule of conduct, institute, religious observance *Shaksp.*

آجاز et آجار, ut in al. cod. legitur, acide conditae cepae (صوغان ترشیسی) *F.*; cf. آچار.

آجاك terra, pulvis (خاك ar. تراب) *B.*

آجَده (ut videtur part. praet. v. obsoleti آجَدَن pro آژدن q. v.) coloratus, tinctus (رنگ کرده); 2) acu aliove instrumento punctus (خلانیده شده از سوزن وغیر سوزن) *B.*

a. p. آجُر et آجور later coctus (خشت پخته) *B.* Vox ex p. آگور in arabicam linguam translata; cf. Freyt. lex. s. v.

آجَستَن s. آجِستن imp. آج, figere *palum, lapidem*; 2) plantare *arborem*; (ar. غرس). Inde نو آجَسته recens plantatus *F.*

آجُل et آجَل i. q. آروغ q. v. *B.*; cf. اجل.

آجَنگان e quo ar. آجنقان, nom. pagi (قریه) ad urbem Sarkhas (سرخس) pertinentis, qui est locus munitus (قلعه) Khorâsânae *B.*

a. p. آجور form. ar. vocis آگور q. v. *B.*; cf. آجُر.

آجیدَن imp. آج, dentes limae efferre, limam acuere (دندانه بر آوردن در سوهان); 2) consuere (دوختن که بخیه نباشد) *B.*

et خذکسار; 2) id quod in lusu aleatorio ultimo ponitur (داو آخر قمار); 3) finis, exitus rei vel operis (عاقبت کار) *B.*

a. p. آخِرَش (suff. ش) *propr.* in fine suo; *adv.* postremo, tandem *Shaksp. R.*

آخُرَك pro آخورك q. v.

آخْرِيان (آخْرَيان *HK.*) suppellex, utensilia domestica (ar. سلعه) *B.*; cf. آخْــرِيان; 2) *sec. al.* vestiarium (اثواب خانه) *F.*

a. p. آخِـرِيان (ut videtur ex ar. آخِـر suff. ی et term. pl. ان ort.) anteriores, primi (پیشینیان ar. متقدمین) *B.*

a.p. آخِرينْ حَرْف (ultima litera) n. c. *met.* decretum divinum, fatum (تقدیر); 2) finis operis, negotii (عاقبت کار) *HK.*; cf. اولین حرف.

آخستَه limen, ar. عتبه *F.*; cf. اخاجسته.

آخْسَمَه s. آخَسْمَه potus بوزه dictus, qui ex farina oryzae (برنج), vel hordei (جو), vel milii (ارزن), simil. paratur *B.*; cf. آخسمه et آخسمه et اخسمه et اخمسه.

آخَش valor, pretium (قیمت وبها) *B.* Inde گوهَر آخَش gemma pretiosa *M.* ex *F.*; cf. اخش.

آخْش nom. Mobedi persici (موبدی پارسی) (نژاد که او مایهٔ عناصررا پروردگار شناسد) *B.*

آخْشُمَه i. q. آخسمه q. v. *B.*

آخْشيج [ê] i. q. اخشيج s. خشيج s. آخشيگ s. اخشيگ oppositus, contrarius, adversarius (نقیض وضد ومخالف); 2) quodvis quatuor elementorum, scil. terra, aqua, aër et ignis, quum sibi invicem opposita sint; cf. Spieg. Chr. 62. Sec. alios ar. persicae vocis آخشيگ forma est *B.*; cf. آشیج.

آخشِيجان [ê] plur. praec. i. q. آخشيگان quatuor elementa *B.*

آخشِيجستان [ê] (suff. ستان) id quod infra orbem lunae est (ما تحت فلك قمر), locus nimirum elementorum Gl. in Des.

آخْشِيگ [ê] i. q. آخشيج q. v. *B.*

آخْشِيگان [ê] pl. praec. i. q. آخشيجان *B.*

آخْسُمَه s. آخْشُمَه i. q. آخسمه q. v. *B.*

آجيدَه part. praet. v. آجيدن; 2) sutura densior, strictior (تگنده) *F.*; cf. تبل.

آخ *vox fausta apprecandi, ut* آفرين *et* بارك الله macte, euge; cf. اخ; 2) vestigium, signum (آخ ترجمه اثر است) *B.*

آخز res inutilis, nullius momenti *M.* ex *F.*; cf. آخال.

آخال i. q. آقال (ar. حشو) res inutilis, vilior, quae abiicitur, ut cortex fructus, schidiae ligni, festucae, quisquiliae, simil.; 2) nom. urbis *B.*

آخانيدن causs. v. آخيدن q. v. *F.*

آخْتَن et اَخْتَن extrahere (بر کشیدن) *e. gr. gladium,* evaginare; *testiculos,* castrare *B.*

آخْتَه s. اَخْتَه part. praet. v. آختن s. اختن extractus, evaginatus, castratus *B.* 2) moestitiam, curas pellens i. e. exhilarans *vinum* (دردی جکلمش شراب که می آخته دیولر) *F.*

آخُر lavacrum in balneo vel aquario (حوض وحمام قورنه سی وامثالی) *M.* ex *F.*

آخِر *part. admirandi* (تعجب) mirum, papae, *ut in h. vs.*: آخر چه شد که از سر من باز کشته; 2) *part. adversativa* (تعرض) at, vero, quin, quin imo, *ut in hoc vs.*: عشقبازی نه من آخر بجهان آوردم *F.*

آخُر pro آخور q. v. Voces cum آخر compositas v. s. v. آخور.

a. p. آخِـرْ بيـن (a. v. ديـدن) n. c. finem respiciens, providus, prudens *M.*

a. p. آخِرَت vita posterior, mundus futurus (آن جهان, opp. دنيا s. اين جهان vita terrestris, hic mundus); *inde met. pro* mori *dicitur* رخت بسرای آخرت کشیدن suppellectilem in palatium mundi futuri perducere Not. et Extr. IX, 215 et سفر آخرت اختیار کردن iter in mundum futurum eligere H. Sam. 78; 2) mundus invisibilis, mysticus (عالم غيب) *B.*

a. p. آخِرْ دَست n. c. loco infimo in consessu sedens (صف نعال وكفش كن) *B.* (صف نعال) (یعنی آخر مجلس نشینان) *F.*; cf. پایان

آخوندی et آخوند v. s. آخوانده et آخواند.

آخور s. آخُر (واو معدوله) locus ubi pecus pabulo vescitur (جای علف خوردن دواب) ar. معلف stabulum; 2) praesepe e. g. از صناديق مصحف واجزارا دور كردند وآخر اسپان كردند „Corani eiusque partium exemplaria e cistis removebant easque in praesepia equorum convertebant“ *Khondemir;* 3) os sub collo et supra pectus ar. ترقوة, clavicula *B.*

آخور چرب s. آخُرِ چَرْب (*HK.* sine J. Izâfet) (stabulum pingue) *met.* alimentorum, victuum copiae; 2) vita voluptatis plena *B.*

آخور خشک آخورِ خُشْک (*HK.* sine J. Izâfet) (stabulum siccum) stabulum sine aqua et pabulo *HK.*

آخور سالار s. آخُرْ سالار n. c. praefectus stabuli (میر آخور وسالار وریش سفید طویله) *B.* De praefecti stabuli munere et dignitate pluribus disputavit Quatremère in H. des Sult. Maml. I, p. 119, not. 3.

آخور سنگین s. آخُرِ سَنْگین (stabulum saxeum) *met.* locus, in quo neque stramen, neque pabulum est; 2) locus, in quo nihil reperitur, quod utile sit *B.*

آخورک s. آخُرَک (suff. ک) n. dim. vocis آخور s. آخر; 2) clavicula *B.*

آخون i. q. آخوند q. v. *Shaksp.;* theologus *C.*

آخوند s. آخَـواند rector, magister, instructor *Shaksp. R.* e. g. ازیـن آخـوانـد شکایت کردند „de hoc magistro questi sunt“ Akhbâr-nâmah.

آخوندی s. آخَواندی rectoris, magistri munus, dignitas. Exempla ex Akhbâr-nâmah v. in Quatremère H. des Sult. Maml. I, 69.

آخیدن pervenire (رسیدن) *F.;* cf. آخانیدن.

آخیریدن i. q. آختن q. v. *F.*

آخیز lutum, e quo lateres conficiunt; 2) later formatus, lapis muri (کرپیچ وکرپیچ قالبی) (ودیوار مهرسی) *F.* quod M. vertit: incrustatio muri, caementum ex calce, quo muri illinuntur.

آخیزگر (suff. گر) fictor laterum, laterarius; (کرپیچ اشلیجی) *F.* sec. M. caementarius,

آخیسه et آخَیْه dux gregis aries *F.;* cf. اخیسه.

t. p. آداش (vox turc. in pers. lingua usitata) cognominis, eiusdem nominis. Dicitur de duobus, qui eodem nomine appellantur *B.*

آداک i. q. اداک insula *B.;* cf. آدک et آراک.

آدخ pulcer, elegans, bonus (خوب ونیکو ونغز); 2) altitudo (بلندی) *B.*, gradus supremus (رتبهء عالی) *F.*

آذر sec. *F.* آدُر i. q. آذر q. v. *B.*

آدر scalpellus, quo vena inciditur, phlebotomus (نشتر فصاد ورگ زن) *B.*

آدرخش *B.* آدَرَخْش *HK.* (vox ex آدر pro آذر ignis et رخش a رخشیدن, fulgere, contracta) i. q. آزَرَخْش fulgura cum tonitru, tempestas turbulenta (شورش وصاعقه یعنی سرما ورعد وبرق که مردمرا بیم هلاك باشد) *B.;* cf. آذرخش et آزرخش.

آدرشاخ salsuria, muria (pickle) *R.* In ceteris lexicis non reperitur.

آدَرْم pannus sellae equestri subditus (نمدزین); 2) *spec.* pannus subditus sellae equestri fissus (نمدزین که چاك دار باشد); 3) instrumentum bellicum (اسلحه), ut gladius, pugio, hasta, sagitta, arcus, al.; 4) instrumentum (افزاری) subulae (درفش) simile, quo stratum s. pulvinus sellae equestris (نمدزین) consuitur *B.;* cf. آذرم et ادرم et ادرام et ادرمکش et ادرمه.

آدَرْنگ moeror, dolor, miseria, calamitas (غم ورنج ومحنت); 2) interitus, exitium (هلاکت ودمار) *B.;* cf. آذرنگ et ادرنگ.

آدَك i. q. آداک insula *F.*

a. p. آدَمْ پیرا (Adamum ornans) n. c. epith. Dei; 2) vir sanctus (مرشد کامل) *B.*

a. p. آدَمْ خَور n. c. anthropophagus *Shaksp. R.*

a. p. آدَمْ سَر i. q. داغ سر q. v. *B.*

آدَمگَری (suff. گر et ی) humanitas, benevolentia *Shaksp. R.*

a. p. آدَمیانه (suff. انه) humane *M.*

a. p. آدَمی زاده n. c. hominis filius, homo *B.*

آدَه duo alta ligna in terra infixa, ad quae tertium superne alligatur, ut columbae

aliaeve volucres insidere possint; pertica volucrium *B.*

آدیش i. q. آتِش, e quo litera ت cum lit. د permutata et inserta lit. ی, ad indicandam vocalem i, qua praecedens litera pronuntianda sit, ortum est. Inde etiam sequitur, scriptionem آتَش cum vocali a literae ت falsam esse *B.*; cf. آذر.

آدینَه arcus coelestis, iris (قوس قزح) *B.*

آدینه dies Veneris *B.*; cf. آئینه et ادینه.

a. p. آذار (h. אֲדָר syr. ܐܕܪ gr. Ἀδάρ; vox, ut videtur, cum آذر ignis cognata) mensis primus veris anni Graecorum (رومیـن), quo sol in signo piscium est *B.* Mensis Syromacedonum sextus Martio respondens; cf. Ideler Chron. I, 430 sqq., Benfey Monatsn. 9 sqq. et 177 sqq.

آذارْ اَفْـیـون n. c. genus spumae maris (زبد البحر), alias کف دریا dict. q. v. *B.*

آذارْطـوس i. q. آذَرْطـوس nom. mariti matris Azrae (عذرا), Vâmiqi (وامق) amatae *B.*

آذَر sec. Fg. آذُر (z. ātars coll. voc. cogn. آتش et آدیش et تش. Comparet etiam in sanscr. vocibus अथर्वन्, अथर्यु al.; cf. Benfey SV. in Gl. s. v. atharvan) ignis; 2) nom. mensis noni anni solaris, in quo sol in signo sagittarii (قوس) est; cf. آذرماه; 3) nom. diei noni cuiusvis mensis solaris, quem festum celebrant Persae, quia eiusdem nomen cum nomine mensis consentit. Illo die pyraea verrunt et adornant et visitant et ungues recidunt et capillos tondunt; 4) nom. genii, quem soli praeesse et omnes res die et mense آذر dictis gerere Persae credebant; 5) *met.* amor (عشق) *B.*

آذَرْ آباد (ignis domus) n. c. nom. pyraei urbis Tabrîz (تبریز); 2) nom. urbis Tabrîz *B.*

آذَرْ آبادْگان i. q. sing. آذر آباد. A multis pyraeis, quae in urbe Tabrîz erant, haec urbs hoc nomine plurali appellata est *B.*

آذَرْ آبادْگون (ignis domus formam habens) n. c. locus ignis (آتـش گـاه), focus; 2) fornax (گلخن) balnei; 3) focus (کوره) fabri ferrarii, simil. *B.*

آذَرْ اَفْروز s. آذر فروز n. c. i. q. آتش فروز *B. F.*

آذَرْ اَفْزا (ignem augens) n. c. i. q. آذر افروز *B.*

آذَر آئین nom. quarti pyraei, quae septem erant numero a Persis in honorem septem planetarum exstructa, in quibus suffimenta (بخور) cuique planetae propria incendebantur. Septem pyraeorum nomina haec sunt: 1) آذر مهر; 2) آذر نـوش; 3) آذر بهرام; 4) آذر آئین; 5) آذر خریـن; 6) آذر برزین; 7) آذر زردهشت *B.*

آذَرْباد s. آزرباد nom. filii Mârâspand (ماراسپند) e prole Zârtushti (زارتشت), Mobedi persici regnante Ardshêr Babakân (اردشیر بابکان), quo praeter Ardâi (اردای), Virâfi (ویراف) filium, nemo olim sapientior habebatur *B.*

آذَرْ بَدْگان (ignis custos; cf. بـدگـان) n. c. *met.* pyraeum; 2) nom. pyraei in urbe Tabrîz exstructi; 3) nom. urbis Tabrîz *B.*

آذَرباد ماراسپَند Âzarbâd, Mârâspandi filius, de q. v. s. آذرباد *B.*

a. p. آذربیگان v. s. v. آذربایـجـان.

آذَربایگان i. q. آذربدگان; 2) nom. provinciae Âzarbâyigân, ad quam urbs Tabrîz pertinet *B.* — Vox composita videtur ex آذر ignis et بایگان i. q. بادگان custos, thesaurarius, ut significet „ignem custodiens regio“. Fortasse بایگان s. بادگان respondet etiam adi. vitha *IC.*, quod Lassen (Z. f. K. d. M. VI, 28) vertit: gentilicius et verba *IC.*: hadâ vithibis bagibis vertenda sunt „cum custodientibus (tutelaribus) diis“. Si respicis Iraniae nomen z. airyanem-vaêgô, vox آذربـایـگـان etiam explicari potest „ignis regio“ i. e. terra, in qua ignis originem suam habuit, voce بایگان cum z. vaêga collata, quae coll. s. वीज significare videtur: semen, origo; cf. JAs. 1845 Avril p. 287, 288. — Vocem turcicam esse dicit lex. *B.* auctor, ex آذر altus et بـایـگـان magni,

optimates, compositam, qua rex Âgûr (آغور) collem, quem in loco Augân (اوجن) provinciae Âzarbâyigân ab ipso occupatae adiuvante exercitu suo exstrui iussit, appellavit, ita ut proprie significet: **locus elatior optimatum.** In arab. linguam translata haec vox in آذربايجن et آذربيجن mutata est *B.*

آذر بَرْزِين nom. pyraei sexti, ab antistite quodam religionis Zoroastris, Barzîn (برزين) dicto, ita appellati, de q. v. s. آذر آئين et برزين. Alii hoc pyraeum a rege Kaikhosrû (كيخسرو) exstructum esse narrant, quum tempestate turbulenta subito exorta, sella regis, postquam expavescens equo descenderat, fulmine icta tota combusta esset, ita ut آذر برزين proprie significet: ignis (fulmen) in sellam equestrem delapsus *B.*

آذرْ پَرَست n. c. i. q. آتش پرست q. v. *B.*

آذرْبو s. آذرْبويَه (suff. ه) syr. ܐܕܪܒܘ n. c. (ignis odorem habens) flos herbae alkali (اشنان), flavi coloris, caule (بوته) spinoso, cuius radicem كليم شوى (penulam lavans) vocant, respondens ar. قُلّام. Sec. alios est radix plantae spinosae, flore flavo a Shîrâzensibus چوبك اشنان dicta, cuius alia species est بخور مريم. Sec. al. est radix croci (زعفران); cf. بلار *B.*

آذر بَهْرام (ignis Martis) nom. pyraei tertii, de q. v. s. آذر آئين *B.*

a. p. آذَرْبيجن forma arabica vocis persicae آذربايكن q. v. *B.*

آذرْ پيرا (a v. پيراستن) n. c. (ignem adornans) ignis ministerio fungens in pyraeo (خدم وخدمتگر آتشكده) *B.*

آذَرْتُش n. c. salamandra *M.* ex *F.*

آذر خُرداد sec. *HK.* sine J. Izâfet (ignis sole datus) nom. pyraei Shîrâzensis; 2) sec. al. idem est ac pyraeum quintum, alias آذر خربن dictum, de q. v. s. آذر آئين; 3) nom. Mobedi, qui hoc pyraeum exstruxit; 4) nom. genii, cuius curae pyraea demandata esse Persae credebant *B.*; cf. آذر خورداد.

آذر خُرين (ignis ad solem pertinens; خرين ex خر pro خور suff. ين) nom. pyraei quinti, de q. v. s. آذر آئين et آذر خرداد *B.*

آذرْخَش nom. diei noni mensis Âzar (آذر), quem etiam آذر appellant et festum celebrant Persae, de q. v. s. آذر 3 *B.*

آذَرَخْش s. آذَرْخَش (vox ex آذر et رخش a رخشيدن fulgere, contracta) i. q. آذرخش q. v. *M.* ex *F.*

آذَرَخْش (praec. add. !) fulmen cum vehementi tonitru (صاعقه); 2) frigus maximum, quo homines et animalia pereunt *F.*

آذَر خورْداد (واو معدوله) i. q. آذر خرداد q. v. *B.*

آذَر زَرْدُهُشت sec. *HK.* sine J. Izâfet (ignis Zoroastris) nom. pyraei septimi, de q. v. s. آذر آئين *B.*

آذَرَس (pro آذررس ut videtur, a v. رسيدن) ignem attingens) i. q. آذر نشين *R.*

آذَرْ شَسپ s. آذَرْ شَسپ (cf. شپ et شسپ) n. c. nom. genii, quem igni praeesse in coque semper versari Persae credebant; 2) salamandra (سمندر) *B.*; 3) sec. *F.* i. q. آذر گشسب.

آذَرْ شين (in igne sedens, شين pro نشين a v. نشستن) n. c. salamandra *B.*

آذَرْ طوس i. q. آذار طوس q. v. *B.*

آذَرْ فراز n. c. i. q. آتش فراز q. v. *M.* ex *F.*

آذَرْ فروز (فروز a. v. فروختن) n. c. i. q. آذر افروز q. v. *B.*

آذَرْ فزا (فزا a. v. فزودن) n. c. i. q. آذر افزا q. v. *B.*

آذَرْكَدَه n. c. i. q. آتشكده q. v. *R.*

آذَرْ گشپ n. c. pro آذر گشسپ q. v. *B.*

آذَرْ گشسپ (cf. گشسپ) n. c. fulgur (برق); 2) ignis (آتش); 3) ignis cultor (آتش پرست); 4) *absol.* pyraeum (آتشكده); 5) nom. pyraei haud procul ab urbe

Balkh, a Gushtâspe (گشتاسپ) rege exstructum, qui thesauros suos ibi occultavit, quos postea Alexander M., ipso pyraeo deleto, omnes abstulit. Cf. de hist. huius templi Rawlinson Journ. of the Geogr. Soc. t. X; 6) nom. genii ignis, alias آذر شپ et آذر شسپ dicti *B.*; 7) nom. herois (پهلوان) cuiusdam Gl. Sch. et *F.*

آذرْ گُل (ignis flos) n. c. species floris flavi ad instar anemones *M.* ex *F.*

آذرْ گون (ignis colorem habens, igni similis) n. c. rutilus; 2) species anemones (شقئق) margine rubro, medio nigro; 3) sec. al. planta rubri coloris aquatica; 4) sec. al. species anthemidis vel chamaemeli (بابونه); 5) flos همیشه بهار dictus, de q. v. s. خیری; 6) nom. equi (a colore rufo sic dicti); 7) salamandra (سمندر) *B.*; cf. آذریون.

آذرْ کیش [*ê*] (ignis religionem (کیش) habens) i. q. آذر پرست *B.*

آذَرَم sella equestris, cuius pannus subditus bipartitus est (زین اسبی که نمدزین آن دونیم باشد); 2) pannus sellae equestri subditus (نمدزین) *B.*; cf. آدرم et ادرم et ادرمه.

آذَرْماه n. c. Âzar, nom. mensis noni anni solaris persici, in quo sol in signo sagittarii (برج قوس) est *B.* Mensis ultimus autumni, November, alias تشرین ثانی dictus *F.*; cf. آذر et Ideler Chron. I, pg. 430, Benfey Monatsn. pg. 19 sqq.

آذَرِ مِهر (ignis Mithrae) nom. primi pyraei de q. v. s. آذر آئین *B.*

آذَرْمیدُخت i. q. آزرمیدخت q. v. *B.*

آذَرْنَگ (pro آذر رنگ ignis colorem habens) n. c. lucidus (روشن ونورانی) 2) ignis (آتش); 3) i. q. آدرنگ (lit. ذ et د inter se permutatis) *B.*; cf. آزرنگ.

آذَرْنوش n. c. nom. pyraei secundi, quod etiam نوش آذر nominatur, de q. v. s. آذر آئین *B.*

آذَرِ هُمایون (ignis faustus) nom. incantatricis (ساحره) e stirpe Sâmi (سام), in pyraeo Isfahânensi ministerio fungentis, quam Alexander M. sapienti Balînâs (بلیناس) tradidit, qui ob eam causam fascinator (جادوگر) dictus est *B.*

آذَرْ هوشَنگ nom. primi prophetae ad Persas missi, qui etiam Mah Âbâd (مه آباد) appellatur. Inde آذر هوشنگیان dicuntur qui illius sectam profitentur *B.*; cf. آبادیان.

آذَری (form. ex آذر pro آذربایگان suff. ی) ad provinciam Âzarbâyigân pertinens; 2) nom. poetae cuiusdam *B.*

آذَرْیاس s. آذریاس gummi rutae montanae (صمغ درخت سذاب کوهی) *B.*

آذَریان pl. v. آذری i. q. آذر هوشنگیان sectatores primi Persarum prophetae Âzar Hûshang *B.*

آذِرین i. q. آذین q. v. *F.*; cf. Frag. 19, 24.

آذَرْیون n. c. i. q. آذرگون q. v. *B.*

آذون (pars. ادون s. ادون Spiegel Gr. d. Parsisp. p. 109) *adv.* i. q. آن چنان eo modo, ita, coll. ایدون, quod این چنین hoc modo significat *B.*; cf. آندون.

آذیش lignum, quod limini ianuae affigitur (چوبی که بر آستانهٔ در خانه استوار کنند); 2) schidiae ligni, lignula, festucae (ریزهٔ چوب وخس وخشك) *B.*; 3) ignis *M.* ex *F.* ut videtur pro آدیش.

آذین i. q. آذرین et آئین ornatus, ornamentum, exornatio (زیب وزینت وآرایش) *B.* *spec.* ornatus solemnis urbis eiusque portarum et officinarum, ut fit ineunte anno, aut principe urbem ingrediente et diebus festis *F.* Inde شهررا آذین بستن urbem ornatu solemni condecorare H. Sam. 156 coll. به بستند آذین به بیراه وراه Schahn.; 2) institutum, mos, consuetudo, regula modus; 3) instrumentum, quo butyrum (روغن) a lacte acido (دوغ) separatur; cf. آئین *B.*

آئینْ بَند i. q. آئین بند q. v. *F.*

آدینَه dies Veneris (یوم جمعه) *F.*; cf. آدینه.

آر imp. v. آوردن pro آور q. v.

آرا s. آرای imp. v. آراستن, in comp. part. praes. significatione, e gr. اَنْجُمَنْ آرا et مَجلِسْ آرا consessum ornans *M.* ex *F.*; جَهانْ آرا mundum ornans; سُخُنْ آرا verba exornans, eloquens; 2) i. q. آرایش exornatio, ornatus *B.*

آراج s. آرَج cubitus (مرفق); 2) nom. avis cuiusdam *HK.* et *F.* Utraque vocis forma ex آرنج decurtata est q. v.

آراخیدَن i. q. آرامیدن q. v. *F.*

آراد s. آرد nom. diei vigesimi quinti cuiusvis mensis solaris; 2) nom. genii, quem huic diei praeesse omnesque res hoc die gerere Persae credebant. Die dicto vestitu se ornare bonum, iter autem facere malum ducebatur *B.*

آرازش bonum, factum bonum (خیر وخیرت کردن); 2) eleemosyna (درراه خدا چیزی بکسی دادن); *B.*

آراسْتَک hirundo domestica *M.* ex *F.*; cf. پرستک.

آراسْتَگی (ab آراسته suff. ی format.) exornatio; 2) ordo, compositio Spieg. Chr. 74.

آراسْتَن s. آرائیدَن, imp. آرا s. آرای, ornare, exornare c. c. ب r. Spieg. Chr. 58; 2) instruere *aciem, exercitum* Gul. 24 H. Sam. 146, *convivium* Chr. Sch. 7; praeparare *sedem* ibid. 75 *F.*; cf. آرستن et آریدن et ارستن.

آراسْتَه part. praet. v. آراستن; 2) n. s. i. q. بتخانه templum adorationi idoli dicatum *B.*

آراك insula (جزیره) *B.*; cf. آداك.

آرام imp. v. آرامیدن, in comp. part. praes. significatione, e. g. دل آرام s. دلارام cordi quietem dans i. e. amata, amica. Chr. Sch. 105; 2) quies, firma mansio, habitatio (سکون وقرار); cf. Spieg. Chr. 51. 119; 3) locus (جا ومقام); 4) potestas (طاقت); 5) obedientia (اطاعت); 6) i. q. آرام بن (s. आराम) hortus in urbe vel praedio, ubi otio frui possumus *B.*

آرامانیدَن causs. verbi آرامیدن, facere ut quiescat, considat; sedare, pacare *M. R.*

آرامْ بانو (cf. بنو) n. c. nom. proprium *R.*

آرامْ بَن (quietis hortus; cf. بَن) n. c. i. q. آرام 6. hortus in urbe vel praedio, ubi otio frui possumus *B.*

آرام خاك quies terrae; 2) globus terrae (کرهٔ خاك); 3) *met.* mansuetudo (حلم) hominis *B.*

آرامِدَن i. q. آرامیدن *F.*; cf. آرمدن. In lex. *F.* falso legitur آرامْدن et آرمْدن sine vocali literae م.

آرامْ دوست n. c. quietis amicus, otiosus *R.*

آرامِش (آرام suff. ش) quies, otium (آسایش که فراغت وراحت باشد) *B.*; cf. آرمش et رامش.

آرامْ شاه (quietis rex) n. c. nomen regis Mongolorum *R.*

آرامِش داد aequalitas (اعتدال) in rebus disponendis (انتظام مهم), quod ar. نظم کل dicitur Gl. in Des.

a. p. آرامْ طَلَب n. c. quietem, otium quaerens, otiosus, iners *R.*

آرامْگار (suff. گر) otio fruens, socors, iners deses *C. R.*

آرامْگاه s. آرامْگَه n. c. quietis locus, mansio firma, habitatio *F.*; cf. Spieg. Chr. 46.

آرامْ گِرِفتَن quietem capere; 2) considere, habitare Spieg. Chr. 29; cf. آرامیدن.

آرامْ گیر (a. v. گرفتن) n. c. quietem capiens, tranquillus; cf. Spieg. Chr. 84.

آرامی (suff. ی) tranquillitas, pax *F.*

آرامیدَن imp. آرام (s. रम् z. رمد praef. آ coll. رام) quiescere, tranquillum esse (آرام گرفتن وسکون شدن وقرار گرفتن); cf. Spieg. Chr. 122; 2) iacere, dormire (خسپیدن); 3) quietem dare, tranquil-

lum reddere (آرام گردانیدن ودادن) *B.*; cf. آرامدن et آرمدن et ارمیدن.

آرامیده part. praet. v. آرامیدن, quietus, tranquillus *B.*; cf. ارمیده.

آران i. q. آرّان s. ارّان nom. provinciae regionis Âzarbâyigân, in qua sunt urbes بردع et گنجه *B.* Quamquam nomine Ârân s. Arran gr. Ἀριάνα geographi orientales parvam provinciam inter Âzarbâyigân et Georgiam sitam designant, haec tamen vox e z. airyana (airyana-vaêjô) derivanda est, qua Iranii totius regionis montanae Iranicae partem in extremo oriente, ubi fluvii Oxus et Jaxartes oriuntur, sitam intelligunt; cf. Lassen IAK. I, p. 6 sqq. et 526 sqq.; 2) i. q. آرنج ar. مرفق cubitus *B.*; 3) nom. pagi (قریه) provinciae Kâshân (کشان) *celebris ob asinos magnos et pingues instar mulorum F.*

آراه mastiche *R.*; cf. اراه.

آرای i. q. آرا q. v. *B.*

آرایانیدن causs. verbi آرائیدن, facere, ut exornet, instruat, praeparet *C. R.*

آرایش (ab آرا s. آرای suff. ش format.) exornatio, ornatus, ornamentum (زیب وزینت); cf. Spieg. Chr. 62; 2) institutum, mos, consuetudo (رسم وعادت وآئین); 3) nom. soni cuiusdam musici (نوائی از موسیقی) *B.* Inde آرایش مجلس apparatus et ornamentum consessus et آرایش کردن i. q. آراستن *M.*

آرایش خورشید (ornatus solis) nom. primae triginta melodiarum (لحن) citharoedi Bârbud (باربد); 2) lanugo adolescentis (خطی که بر عارض خوبان برآید) *B.*

آرایش روم (ornamentum Rûmae) nom. arcis (قلعه) Gl. Sch.

آرائیدن imp. آرای i. q. آراستن q. v. *F.*

آرت (s. अरत्नि) i. q. آرنج cubitus *B.*

آرج (pro آرنج ex quo decurtatum est) i. q. آراج q. v. *B.*

آرد pro آراد q. v. *B.*; cf. اِرْد.

آرْد (syr. ܐܪܕ coll. s. r. घृष् fricare, terere?) farina; cf. Spieg. Chr. 148; cf. ارداله; 2) defectus, vitium (تقصیر) *B.*; cf. أرْد; 3) pro آرداد q. v. *F.*

آردابه pulmentum *F.*; cf. آردبا.

آرداد deceptor, impostor; 2) غول بیابان homo silvaticus. *Longis pedibus praeditus et toto corpore pilosus, noctu iter facientes a via seducens in loca deserta, ut eos ibidem trucidet et sanguinem eorum exsuget M.* ex *F.*

آرْدْبا (ex آرد et با q. v.) n. c. pulmentum farinarium; sec. Cast. cibi genus ex polline liquidum, medium inter pultem et atharam.

آرْدْ بخرک (farinam amygdalorum habens) n. c. placenta amygdalis condita (چنگال بادام کوهی) *B.*; cf. آرده بخرک.

آرْدْ بیز (a. v. بیختن farinam cribrans) n. c. cribrum farinarium *B.*

آرْدْتوله s. آرْدْوله s. اردوله n. c. cibi genus, pulmento کاچی dicto simile (آشی مانند کاچی), e farina (آرد) coctum (ar. سخینه), quod Dervischi et pauperes edere solent *B.*; cf. آردهاله.

آرْدْ روغن i. q. آرْدْ وروغن q. v. *F.*

آرْدْ زنه (a. v. زدن) n. c. i. q. آرد بیز cribrum farinarium *F.*

آردستان s. آردستن s. اردستان (ex ارد et ستان comp. coll. arda *IC.* = z. 𐬆𐬭𐬆𐬛𐬎𐬎𐬀 eredhva altus et ستان = stána *IC.* = z. 𐬯𐬙𐬁𐬥𐬀 çtâna s. स्थान locus, ut proprie significet: altus locus) Ardistân, nom. regionis (ولایتی) in altiore Iracae persicae parte, ubi bona mala punica (انار) crescunt *B.*; 2) nom. oppidi eiusdem regionis *M. R.*; cf. Herbel. s. v. Ardestan et Uylenbroek spec. pg. 59 fin.

آرْشیر n. c. pulmentum ex lacte (شیر) et farina (آرد) C.

آرد کُنجد i. q. آردهٔ کنجد q. v. SHL.

آرَنم nom. floris, alias آذریون dicti q. v. B.; cf. ارنم.

آرَدَن i. q. ترشی پلا i. e. vas cribratum, quo res percolari et lustrari possint, colum; 2) cochlear spumae tollendae factum (کفگیر); 3) nom. regionis B.; cf. اردن.

آرْدْ وَروغن (farina et butyrum) genus dulciarii liquidi, suavis et elegantis (حلوای تر ولطیف ونازک) F. B.; cf. آرد روغن et آردی روغن.

آرَدَه (suff. ه) i. q. دستاس mola manuaria F.; 2) et ارده i. q. آرد farina, ut e vocibus اردهٔ خرما, آردهٔ کنجد al. apparet.

آردهنه i. q. آردتوله q. v. B.

آردِه بُخرك i. q. آرد بخرك q. v. F.

آردهٔ کُنجد (farina sesami) placenta (چنگال), quae cum dactylis recentibus (رطب) et syrupo (دوشاب) editur B.; cf. اردهٔ کنجد.

آردی روغن i. q. آرد وروغن q. v. F.

آردینه (suff. ینه) farinarius; 2) cibus e farina paratus F.

آرْزو desiderium, cupiditas (کشش خاطر ar. شهوت) B.; 2) nom. uxoris Salmi (سلم) Gl. Sch. — Phrases: آرزو دَربِل شکست met. non est factum ex voluntate. — آرزوی مَن بِشکَن met. fac me compotem voti mei M. ex F.

آرزوانه (suff. انه) desiderabilis, optandus, expetendus; 2) n. s. talis res B.

آرزودَن (cf. آرزو) appetere, desiderare (شوق وطلب کوسترمکن) F.

آرزو کَردَن i. q. آرزودن q. v. M.

آرْزومَند (suff. مند) appetens, cupidus, avidus F.

آرْزومَندی (praec. suff. ی) i. q. آرزو q. v. M.

آرْزون i. q. آرون B. in appendice lexici.

a. p. آرزوی نَفْس appetitus sensualis et concupiscentia carnis M.

آرْزَه i. q. کاهگل lutum stramineum i. e. lutum cum stramine commixtum, quo muros et tecta consternunt B.; cf. ارزه.

آرزه‌گَر (suff. گر) luti straminei confector (کاهگل ساز); 2) caementarius (کسی که کاهگل را بجائی بمند) B.; cf. ارزه‌گر.

آرس i. q. آرِس q. v. M. ex F.

آرست latus (بان) animalis F.

آرستَن pro آراستن q. v. B.; cf. ارستن.

آرستَن (imp. آر) i. q. توانستن posse B.; cf. ارستن.

آرستَه pro آراسته part. praet. v. آراستن B.

آرستها i. q. آرسته pro آراسته ut in vs. فرخی poetae pers.: ایا ببزمگه آرستها زصد حاتم F.

آرسلان i. q. ارسلان q. v. M. ex F.

آرش nom. herois (پهلوانی) Iranensis in exercitu Minûćahri (منوچهر), qui sagittandi peritia magnam famam sibi comparaverat; 2) nom. filii secundi regis Kaiqobâd (کیقباد), etiam کی آرش dicti B.

آرش (fort. est z. aretha, s. eretha s. अर्थ) sensus (معنی opp. لفظ) B.

آرشی (suff. ی) ad sensum pertinens, significativus (معنوی) B.

آرْغ pro آروغ q. v. B.

آرْغانه nomen fluvii B.; cf. ارغا.

آرْغَدَه sec. F. آرغده (videtur esse part. praet. v. obsoleti آرغدن cognati cum ارغیدن q. v.) iratus, iracundus (خشمگین وقهر آلود) *B. et quidem maxime de fera dicitur,* furens e. g. شیر آرغده leo furens, et آرغده گرگ lupus furens in hoc vs. Schahn. سپاهی بکردار آرغده گرگ; 2) commotus, agitatus (حرکت), ut in hoc vs. رودکی poetae persici کنهی آرامده وگه آرغده نی نبی

آشفته وگه آهسته, in quo voci آرامده quietus, tranquillus, oppositum est *F.*; 3) litigiosus (جنگ آور) *B.*; cf. ارغده et ارغند et ارغنده et ارغیده et آلغده.

آرغده avidus (حریص در چیزی) *B.* e. g. in hoc vs. منوچهری poetae persici: آرغده بر تدی تو جان منست ازانک ۞ پرورده مکارم اخلاق تو منم *F.*; cf. آرغده.

آرغنده i. q. ارغنده q. v. *F.*

آرغیش *HK.* et أرغیش [é] *B.* cortex (پوست) radicis berberis (زرشک), *quo in medicaminibus oculorum utuntur B.*

آرمان suspiratio (حسرت); 2) desiderium (آرزو); 3) moeror, aerumna, afflictio (دریغ وافسوس ورنج بردن); 4) poenitentia (پشیمانی) *B.*; cf. ارمان et آرمده.

آرمدن pro آرامدن s. آرامیدن q. v. *B.*

آرمده sec. *HK.* آرمده, sec. *F.* آرمده pro آرامده s. آرامیده q. v. *B.*

آرمده sec. *HK.* آرمده moeror, afflictio, suspiratio (دریغ وافسوس); 2) poenitentia (پشیمانی) *B.* Cognatum cum آرمان s. ارمن et ارمنیدن esse videtur forma et significatione.

آرمش pro آرامش q. v. *B.*

آرمگده s. آرمگده pro آرامگده q. v. *M.*

آرمنده part. praes. verbi آرمدن s. آرمیدن quiescens, tranquillus (آرام گرفته); 2) quietum, tranquillum reddens (آرام کننده) Gl. Sch.

آرمون (ex ar. اربون s. عربون quod e gr. ἀῤῥαβών ortum est) pecunia, quae operario vel mercenario (کارگر ومزدور) in antecessum (پیش از کار کردن) datur (ar. عربون), arrhabo *B.*; cf. ارمون.

آرمیدگی (ex آرمیده suff. ی) i. q. آرامش *C.*

آرمیدن pro آرامیدن q. v. *F.*; cf. Spieg. Chr. 46.

آرمیده pro آرامیده q. v. *B.*

آرن decurt. ex آرنج q. v. *B.*; cf. ارن et آرین et آرن.

آرنج s. ارنج (अरत्नि) cubitus (مرفق), brachium (ساعد) cum lacerto (بازو) coniungens; 2) lacertus (بازو) *B.*; cf. آرنگ et آراج et آرج et آرت et آرن et وارنج.

آرنده pro آورنده part. praes. v. آوردن q. v. *M.*

آرنگ i. q. آرنج cubitus; 2) (cf. رنگ praef. آ) color (رنگ ولون); 3) modus, ratio, via (گونه وروش وطرز); 4) opinio, existimatio (همانا وپنداری وگمان‌بری); 5) fraus, dolus, deceptio (مکر وحیله وفریب); 6) aerumna, molestia (رنج ومحنت); 7) nom. fructus cuiusdam; 8) (pro کندرنگ *M.* ex *F.*) gubernator regni, princeps, dominus (حاکم ملک) *B.*

آرنگ آرنگ diversi coloris *M.* ex *F.*

آروغ et آروق (v. onomat.) i. q. آجل ventus ructando e gutture cum sono prodiens; ructus *B.*; cf. روغ et رغ et رجغک.

آروغیدن (v. denom. ab آروغ format.) ructare *R.*

آروق i. q. آروغ q. v. *B.*

آرون bonae qualitates (صفتهای خوب) *B.*; cf. آرزون.

آروند potentia, maiestas, dignitas (شان وشوکت وفر وشکوه) *B.*; cf. اروند.

آروندیدن [ó] i. q. اروندیدن q. v. *F.*

آروین experientia, experimentum, tentamen (تجربه وامتحان وآزمایش) *B.*; cf. اروین.

آره radix (بیخ وبن) dentium *B.*; cf. آری.

آری (یای مجهول) radix s. pars inferior dentium (دیش دیبی); cf. آره; 2) legatus, nuntius (ایلچی) *F.*

آری *part. affirmativa*: sane (بلی ونعم) *F.* cf. Spieg. Chr. 19.

آرید برید (voc. ad genus اتباع pertinens) medicamentum formam cepae dissectae referens, quod ex regione Sistân (سیستان) affertur *B.*; cf. ارید برید et Freyt. lex. s. v.

آریدن i. q. آراستن q. v. *B.*

آریر callidus, acuto ingenio pollens (تیزفهم وزیرك); cf. آزیر; 2) continens, abstinens se a lege prohibitis (ورع وتقوی یعنــی مکروهتدن پرهیزدر) *F.*

آریغ odium, inimicitia (کینه وعداوت); cf. ریغ; 2) et آریغ alieno esse in aliquem animo, habere aliquem in odio (سردئی ونفرتی که از شخصی در دل کسی جای کند) *B.*

آرین i. q. آرن q. v. *F.*

آز (z. âzis coll. Spiegel Vendidad pg. 231) desiderium, cupiditas, aviditas (آرزو وخواعش با ابرام وحرص در جمیع امور); 2) nom. loci; 3) nom. urbis *B.*

آز quies, otium (آسودن); 2) i. q. آسا imp. verbi آسودن *B.*

a. p. آزا i. q. برابر ar. ازا (*ex quo ortum esse videtur*), situs adversus e. g. درآزای فلان کار i. q. در برابر فلان کار ex adverso alicuius rei *B.*

آزاب caelebs; 2) novus miles *R.*

آزابستن conquisitio s. delectus militum, qui sunt caelibes *R.*

آزاد i. q. آزاده pl. آزادگان vitio carens, immunis (بی عیب); 2) opp. بنده liberatus, liber (بی قید وتجرد وخلاص شده) c. از r.; cf. Fleisch. Ali's Spr. pg. 23 l. antp., Spieg. Chr. 71; 3) ingenuus, nobilis, liberalis (حلالزاده واصیل وحر وجوان مرد). Hoc epitheto Persae imprimis cyparissum distinguunt, quae آزادْ سرو cyparissus libera vocatur (cf. Frag. 19), aut quia mutationi non est obnoxia, sed semper viret et statum suum ut ceterae arbores, variis anni temporibus non immutat, aut quia fructus non fert. Idem epitheton tribuitur arboribus, quae fructus non afferunt et milio (گــاورس ارزن et) et arbori, quae in Hindûstân بکاین (melia sempervirens) appellatur et lilio candido (سوسن سفید); 4) *Myst.* is qui mundo et rebus mundanis omnino renuntians Deo totum se tradit (که از تعلقات ظاهری وباطنی خلاص یابد, vel sec. Gl. in Des. (کــه قطع تعلق از ما سوی الله کرده باشد) amicus dei, vir sanctus, pius, venerandus (ولــی شـــعــار ومردمان پیر وصلحی); 5) nom. urbis provinciae Nakhćavân (نخجوان) *B.*; 6) nom. speciei piscium in mari circa provinciam Gilan (غیلان) *M.* ex *F.*

آزادْ آوا modus recitandi preces et hymnos divinos *R.*

a. p. آزادْ خَلْق n. c. universi homines *M.*

a. p. آزادْ خُلْق n. c. vir perfectus, integer *M.* ex *F.*

آزادْ دارو n. c. species rapi rubri silvestris (چغندر صــحــرائی), cuius radix حلیمو vocatur *B.*

آزادْ دَرَخت (syr. ܐܙܕܪܟܬ) n. c. (arbor libera) nom. arboris, quae in Gorgân (کُرکُن) زغم زمین et in Persia درخــت تــق et شجرهٔ حره طغک vocatur; arabice علقم et dicitur, eiusque fructus est (ut) colocynthis (حنظل). Animalia quae illius foliis vescuntur, pereunt; si autem folia in capite lavando adhibentur, capilli longi oriuntur. Sec. al. hoc nomine intelligenda est arbor طـق, cuius lignum, quum diu ardeat, omnibus aliis praeferendum est *B.* Sec. *F.* est fagus, carpinus (کاین اغجی), vel arbor calculorum ad preces (تسبیح اغجــی), in Taberistân تاجــک (coronula) dicta, cuius flos gratum spirat odorem, baccae vero comedi nequeunt, sed coronis precatoriis formandis inserviunt. Sec. *SHL.* est arbor hind. بکاین dicta i. e. melia sempervirens. — Arbor آزاددرخـت a Sprengelio Melia azedarach nominatur et respondet s. निम्ब i. e. Melia azadiracta; cf. Freyt. lex. s. v.

آزادْ سَرو n. c. cyparissus libera v. s. آزاد; 2) nom. viri, e cuius narratione (گفته) Ferdûsî historiam (دستان) de morte Rustemi conscripsit Gl. Sch.

آزادْ کاغذی (literae liberae) n. c. literae privilegii concessi testes *M. R.*

آزادگان plur. v. آزاده q. v. *B.*

آزادْکدهٔ جامَه locus, in quo textores pannum textum e machina textoria abscindunt (جـــائیکه استادان جـــولاهـــه پارچهٔ بافته (شده‌را از کارگاه می بُرّند) *B.*

آزادَکی (ex آزاده suff. ی) i. q. آزادی libertas cf. Fleisch. Ali's Spr. pg. 31, l. 3.

آزادْمَردی n. c. libertas *C.*

آزادْ میوَه (fructus liber) n. c. dulciarium (حلوا) ex saccharo (قند), nucleo amygdalarum (مغز بادام), pistaciis (پسته) et ciceribus (نخود) decorticatis conditum; 2) sec. al. cicera, amygdala et pistaciae saccharo conditae et varie coloratae *B.*

آزادْوار (suff. وار) nom. soni (صوت) cuiusdam musici; 2) nom. pagi (قریه) ad Isfarâyîn (اصفرائین) urbem Khorâsânae pertinentis, ubi uvae praestantissimae crescunt *B.*

آزادَه pl. آزادَکان i. q. آزاد *B.* Inde مَردِ آزادَه vir liber, nobilis, eximius, ingenuus. — آسودَه وآزادَه quiete et libertate fruens *M.*

آزادَه خِرام (a v. خرامیــدن) n. c. libere incedens, s. soluti incessus *M.* ex F.

آزادَه خُو s. آزادَه خُـــوی n. c. nom. mulieris Turi (تور) Gl. Sch. et *R.*

آزادَه دار n. c. *poet.* iactator, ostentator *M.* ex *F.*

آزادَه دِل n. c. i. q. فارغْ بال animum curis vacuum habens; 2) pius, probus (صلح); 3) ingenuus, nobilis (حلال زاده) *B.*

آزادَه کَدِه جامَه i. q. آزادْ کَدِه جامه q. v. *R.*

آزادی i. q. آزادَکی opp. بندَکی libertas; cf. Fleisch. Ali's Spr. pg. 39, l. 2; Spieg. Chr. 29; 2) gratiae, gratiarum actio (شکر وشکر گزاری) *B.* *Poetice* آزادِیِ کَس کُفتَن praeconia et laudes alicuius celebrare *M.* ex *F.*

آزار imp. v. آزاردن; 2) in comp. part. praes. signif., ut دل آزار cor affligens; 3) molestia, afflictio, Spieg. Chr. 102; 4) increpatio, obiurgatio *M.* ex *F.* v. infra s. بانکَ بر ایلق زند. — Cum verbis دادن vel کردن coniunctum significat i. q. آزاردن *R.*

آزاردَن imp. آزار i. q. ciusdem caus. آزارانیدن molestia afficere, affligere, offendere (دیگریرا آزار دادن) *B.*, obiurgare (شتوم ایلمك) *F.*; 2) pass. affligi, offendi, obiurgari (خود آزرده شدن) *B.* coll. Pend. 89; Sem. ad Gul. pg. 324; cf. آزردن et آزاریدن.

آزارِش (suff. ش) molestia, afflictio, offensio *M.* ex *F.*

آزارْمَند (suff. مند) afflictus, aegrotus *R.*

آزاری (suff. ی) i. q. آزار; 2) insolens *M.*

آزاریدَن molestiam creare, affligere (آزرده کـردن یعنی انجتمك) *F.*; cf. آزاردن.

آزاغ res, cuius interius nigrum et spissum *C.* vox dubia.

آزامَند avarus *R.* Vox dubia, quae in ceteris lexicis non reperitur. Fortasse آزمند legendum est ex آز et مند compositum v. infra s. h. v.

آزان sine honore, quiete *C.* Vox dubia et fortasse cum آسان permutata.

آزایــش i. q. آزمیــش *C.* Fortasse *C.* pro آزمایش falso legit آزایش.

آزخ s. آزَخ grana dura ciceribus (نخـــود) similia, quae in corpore humano oriuntur et dolorem non faciunt (ar. ثـــؤلـــول); verruca *B.*; cf. ازخ.

آزخ putamen vitis, sarmentum *M.* ex *F.*; cf. آزغ.

آزخ nux putrida et vacua (ایـــچـــی چـــورك وبـــوش جـــوز); 2) equus qui a dextera ducitur *vulg.* equus honorarius (ar. جنیب) *M.* ex *F.*

آزَخ i. q. آزنج lippitudo; cf. آزیخ; 2) i. q. آزخ verruca; 3) soluta, extricata res (چوزلش نسنه) *F.* quod *M.* vertit: enucleatum aliquid.

آزَدن (fort. ex زدن praef. آ) imp. آزن immittere, infigere (خلانیدن) *acum, simil.*

آزَدَن pro آزاردن q. v. *B.*; cf. Spieg. Chr. 125; Chr. Sch. 77. In lex. *F.* et *HK.* et aliis legitur آزُردن, quod falsum esse bene animadvertit lex. *SHL.* auctor, quum ex آزاردن decurtatum sit. Qua de caussa in hoc verbo et formis, quae ad illud pertinent, cum *B.* literam ز semper vocali a notavimus.

آزَرْدَه part. v. آزردن is qui in angustias venit (تنگ آمده وتنگ شده); 2) doloribus affectus, afflictus, offensus, obiurgatus (رنجیده) *B.* Sec. *F.* impletus, plenus, *quae tamen significatio hoc versu, quem attulit:* سینه از غم شکست آزرده *minime probatur, quum verti possit:* cor moerore afflictum est.

آزَرْدَه پُشت n. c. *met.* senex curvato dorso; 2) quadrupes dorso fustibus contuso et vulnerato *B.*

a. p. آزَرْدَه خاطِر n. c. indignatus, offensus *M.*

آزَرْدَه کَردَن molestia afficere, affligere, exagitare *M.*

آزَرْگون pro آذرگون q. v.; 2) sec. *C. met.* folia myrti.

آزَرْم (imp. verbi آزرمیدن et cognat., ut videtur, cum آزر pro آزار et cum آزر pro آذر, unde diversae huius vocis significationes oriuntur) molestia, aerumna, dolor (غم واندوه وتنگی وسختی والم); 2) ira, iracundia (غضب وخشم); 3) aspernatio, aversatio (خواری وزاری گذاشتن); 4) defectus, vitium (تقصیر وگناه); 5) magnitudo, aestimatio, honos, reverentia (بزرگی وعزت وحرمت); unde مرد آزرم vir magnae autoritatis, illustris Chr. Sch. 84; 6) potentia (تاب وطاقت); 7) pudor, verecundia (حیا وشرم); 8) misericordia, amor, lenitas, humanitas (رحم وشفقت ومهر ونرمی ومردمی وآدمیت); 9) iustitia, aequitas, concordia (عدل وانصاف ویکدلی); 10) salus, tranquillitas (سلامتی وراحت); 11) attentio, toleratio, patientia (نگاه داشت وپاس خاطر وتحمل); 12) manifestum (ظاهر وآشکارا); 13) Muhammedanum

Inde: acu pingere e. gr. جهان شد چو دیبای زر آزده versus e Schahn. in Gl. Sch. allatus; 2) consuere (آجیده کردن); 3) colore imbuere, tingere (رنگ کردن) *B.*; cf. آزندن et آژدن et آزیدن et ازدن et آجده.

آژدَن (cum آزدن cognat.) imp. آژن immittere, infigere *acum*, *simil.*; 2) consuere; 3) novacula radere (استره زدن); 4) malleo lapidem molarem aptare (آژینه بر سنگ آسیا زدن نزدیک بیکدیگر) *B.*; cf. آژن et آزدن et آژیدن et آژندن et آسیا آژن et ازدن.

آژَدَه part. praet. v. آژدن q. v.; 2) *met.* dentes limae (تشبیه دوریی دیشیلرینه ده دیرلر) *F.*

آژَدَه part. praet. v. آژدن q. v.; 2) poculum animalis formam referens (جانور صورتنده دوزلمش شراب قدحنده دیرلر) *F.*

آژَدَه caligans, turbidus oculus (کوز خیره لنمک) *M.* ex *F.*

آزر pro آزار q. v.; 2) imp. v. آزردن q. v.; 3) pro آذر q. v.; 4) perversae naturae, indolis (کج طبع) *B.*; 5) valor, pretium (قدر وقیمت) *F.* qua ultima significatione ad ar. أَزْر referendum esse videtur.

a. p. آزر nom. patris Abrahami; 2) sec. al. nom. patrui (عم) Abrahami est; nam patris Abrahami nomen تارخ fuit, quo mortuo Âzar (آزر) Abrahamum educavit *B.*

آزَرْباد i. q. آذرباد (lit. ذ et ز inter se permutatis) *B.*

آزَرْخَش (vox ex آزر pro آذر ignis et رخش a رخشیدن fulgere contracta) i. q. آذرخش q. v. *B.*

آزَرْد color (رنگ ولون) *B.*

آزردانیدَن causs. verbi آزردن (cf. آزارانیدن) facere, ut quis alium iniuria afficiat *C.*

آزَرْدَگی (ab آزرده suff. ی format.) afflictio, molestia *M.* ex *IK.*

fieri (مسلمان شدن); 14) i. q. آزرمیدخت nom. filiae Khosrû Parviz (خسرو پرویز) *B.*; cf. ازرم.

آزرماه Âzar mensis; nom. mensis ultimi hyemis, in quo sol in signo piscium (حوت) est *B.*; cf. آذرماه.

آزرم داشتن honorare *C.*; 2) pudere, pudore affici (شرم وحیا ایلمك) *F.*

آزرم دُخت Gl. Sch. s. آزرمیدُخت s. آذرمیدُخت (ex آزرم pudor et دخت pro دختر filia, inserta vocali coniunctionis î, quam tamen ex یـن vocis آزرمـی pro آزرمین decurtatam dicit lexici *SHL.* auctor (مخفف آزرمین دخت یعنی دختر شرمگین), ut proprie significet : filia pudibunda) nom. filiae Khosrû Parviz, quae quatuor vel sex menses regnavit; cf. آزرم 14; 2) nom. urbis ab illa conditae *B.*; cf. ازرمیدخت.

آزرمیدن revereri, honorare, venerari (حرمت وتعظیم کردن); 2) inclinare, propendere (میل کردن) *F.*; cf. آزرم.

آزرنگ i. q. آذرنگ coll. آدرنگ et ادرنگ; 2) i. q. ازرنگ cucumis viridis (خیار سبز) *B.*

آزروان nom. genii, qui praeest arbori cyparisso (که رب النوع درخت سرو است) Gl. in Des.

آزغ s. آزوغ [ô] putatio *arboris;* 2) sec. al. ramus *palmae, vitis, aliarumve arborum* abscissus (ar. جلمه) *B.*; cf. ازغ et آزخ.

آژغ s. آژوغ [ô] i. q. آزغ; 2) involucrum fibrarum retis formam habens, quo palmarum trunco proxima petiolorum pars circumdata est (لیف حرما de q. v. Freyt. lex. s. v.) *B.*; cf. اژغ; 3) frons. *M.* ex *F.*

آزغده et آزغنده i. q. آرغده *F.*

آزفت species lapidis, qui insugit aquam *M.* ex *F.*

آزفنداك s. آزفنداك arcus coelestis, iris (قوس قزح) *B.*; cf. آفنداك.

آژدن s. آژدن moeror, angor (غم وغصه) *F.*

آژگن fores clathratae (دری که آنرا مننـد پنجره ساخته باشند واز عقب آن بتوان نگه کرد) *B.*; cf. اژگن.

آزما s. آزمای imp. v. آزمودن q. v.; 2) in comp. part. praes. significatione *B.* ut : کار آزما expertus, usu peritus Chr. Sch. 92; نبرد آزما belli peritus, bello assuetus *M.*

آزمنی i. q. آزمون q. v. *C.*

آزمایش (suff. ش) experientia, tentatio (تجربه) *B.*; cum کردن et از r. i. q. آزمودن q. v. Chr. Sch. 55.

آزمرده (ex آز et مرد suff. ه) n. c. avarus *F.*

آزمند (ex آز suff. مند) avidus, cupidus *B.*

آزمودنی (ex آزموده suff. ی) i. q. آزمایش *M.*

آزمودن (s. मा z. mâ praef. آ et inserto از (?) sec. Burnouf Etudes pg. 36, 37) imp. آزما, experiri, tentare *M.*

آزموده (part. praet. verbi آزمودن) expertus, experientia doctus, usu peritus; cf. Chr. Sch. 72. Inde کار آزموده rerum peritus *M.* ex *F.*

آزمودها pl. vocis آزموده i. q. تجربیات experientiae *B.*

آزمون (a. v. آزمودن) i. q. آزمایش *B.* Inde آزمون را شدن ire ad experimentum i. e. periculum facere, experiri Chr. Sch. 73.

آزن i. q. آرن *M.* ex *F.*

آژن imp. verbi آژدن q. v.; 2) ferrum ad lapidem molarem laevigandum; 3) res acu perforata *M.* ex *F.*; cf. آژنه et آژینه.

آژنج s. آژنج s. آژنج lippitudo (کوزه حصل اولان چیقی) *F.*; cf. آژخ et آژیخ.

آزنخ vexillum exile hastis appendi solitum *M.*

آژند lutum s. mortarium (گل), quo lateres inter se coniunguntur; 2) lutum aqua mixtum, opus tectorium (گلابه) coll. خزه;

3) lutum (گل) in fundo piscinae residens *B.*; cf. ازند et آزنده et آزندیدن.

آزندانیدن s. آزندانیدن causs. verbi آزندن s. آزندن *C.*

آزندک nom. daemonis *C.*

آزندن imp. آزن (s. हन् ? praef. آ) consuere (دیکمک); 2) perspicere (کوزەمک) *M.* ex *F.*; cf. آزندن.

آژندن imp. آژن (s. हन् ? praef. آ) consuere, configere (آجیده کردن) *B.*; cf. آزندن.

آزنده (part. praet. verbi آزندن) res convoluta et ligata *M.* ex *F.*

آژنده (part. praet. verbi آژندن) lutum incrustatorium in parietibus *M.* ex *F.*; cf. آزند.

آژندیدن luto s. mortario firmare lateres (در میان دو خشت گل آگندن) *B.*; cf. آزند.

آژنگ ruga (چین وشکنج) sive ex senio, sive ex ira *B.*; cf. ازنگ.

آزنه (ex آزن suff. ه) res suo ordine disposita (هر نسندیی یرینه وضع ایلمک) *M.* ex *F.* coll. versu poetae میر نظمی ibi allato:
ازان شد دلش همچو آتش زنه ✿ که کار بزرگی بشد آزنه.

آژنه (ex آژن suff. ه) ferrum ad lapidem molarem laevigandum *M.* ex *F.*; cf. آژن et آژینه.

t. p. آزو dens molaris, ar. طاحونه (طاحنه) *F.*

آزوای fossile s. succus terrae niger et amarus ex India afferri solitus: humorem e tumoribus extrahit *C.*

آزود intelligens, perspicax (عاقل وزیراك) *F.*

آزور et آزوَر (suff. ور) i. q. آزمند; 2) i. q. هوسناك libidinosus *B.*

آزوغ [ô] i. q. آزغ q. v. *B.*; 2) rubigo, mucor (کف یعنی زنگ) *F.*; cf. ازوغ).

آژوغ [ô] i. q. آژغ q. v. *B.*; 2) i. q. آزوغ *M.*

آزوقه s. آزوقه penus, viaticum, commeatus *C.* Vox aut ad turc. ازق s. آزیق, quod idem significat, pertinens, aut a زوق pro arab. ذوق formata, coll. hind. ازوقه i. e. cibus.

آژونه contrarius, inversus *R.* Si lectio vera est, alia forma pro وازونه esse videtur.

آژه i. q. اژه q. v. *F.*

آژینه stratum (فرش) e lateribus coctis et lapidibus (سنگ) *B.* e marmore vero aut ficto constructum terrae stratum *M.* ex *F.*

آزیخ *gen.* sordes (چرك); 2) *spec.* sordes angulorum oculi, lippitudo (ar. رمص) *B.*; cf. آزخ et آزنج.

آزیدن i. q. آزدن q. v.; 2) i. q. آزردن s. آزار دادن q. v. *B.*

آژیدن immittere, infigere *acum, al.*; 2) consuere, configere *B.*; cf. آژدن.

آزیدیدن mentis compotem, intelligentem reddere (هشیار کردن) *F.* Falsa lectio pro آزیریدن esse videtur, quod cetera lexica exhibent; cf. آزیر et آزیریدن.

آزیر imp. verbi آزیریدن; 2) molestia, afflictio, aerumna (آزار ورنج ومحنت) *B.*; 3) sec. *F.* i. q. آژیر.

آژیر imp. verbi آژیریدن; 2) clamor, strepitus (بانگ وفریاد); 3) paratus, apparatio (آماده ومهیا کردن); 4) praevalere, augmentum, incrementum (غلبه وزیادتی); 5) receptaculum aquae, stagnum, lacus (تالاب وآبگیر واستخر); 6) adi. intelligens, doctus (هشیار وهوشمند); 7) abstinens, continens (پرهیزکار) *B.*; cf. آزیر et ازیر.

آژیراک (suff. اک) vociferatio, clamor sive hominum sive quadrupedum *B.*; 2) nom. propr. loci in vicinitate ارجان. Est autem ارجان civitas Persiae 60 parasangis distans ab urbe Shîrâz *M.* ex *F.*

آزیریدن (imp. آزیر) i. q. آزردن s. آزار دادن q. v.; 2) i. q. آهیختن i. e. کشیدن trahere, extrahere *B.*; cf. آزیدن.

آزیریدن (imp. آزیر) clamorem, strepitum edere (بانگ کردن); 2) parare, apparare (مهیا وآماده ساختن); 3) intelligentem reddere, certiorem facere (شوشیر وخبردار نمودن) *B.*

آزیغ n. s. alieno esse in aliquem animo, habere aliquem in odio (تنفر ونفرتی که از افعال واقعال کسی در ظاهر وباطن بهم رسد) *B.* nausea, aversio naturae *M.*; cf. آریغ.

آزینه (a. v. آزدن) instrumentum e chalybe factum, quo lapis molaris acuitur *B.*; 2) lima ferrea parva *M.* ex *F.*; cf. آژن et آژنه.

آس *abs.* i. q. آسیا mola, lapis molaris; 2) molis frangi (نرم شدن وخرد گردیدن) *de granis tritici, hordei*; 3) species herbae odoratae (ریحان) et bene olentis; 4) mustela erminea (ar. قاقم); cf. آسو et دله; 5) camelus, cuius pili defluxerunt (که موی او ریخته باشد); 6) nom. pagi (قریه) persici *B.*

h. آس (s. आशा) spes (امیدواری); 2) (s. आस) arcus sagittarii (کمان تیر اندازی) *B.*

t. آس nom. urbis (شهر) provinciae Qibćâq (قبچاق) *B.* Inde 2) incolae regni Qibćâq, qui etiam nunc Osseti vocantur et a scriptoribus orientalibus cum Alanis coniunguntur (الان وآس). Alia scriptura est آص; cf. H. Mong. I, 70.

a. آس myrtus (مورد), cuius fructus حب الآس dicitur; 2) mel in favo remanens; 3) reliquiae cineris; 4) vestigia aedificiorum, quae deleta et devastata sunt; ruinae *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

آسا s. آسای imp. verbi آسودن et آسئیدن; 2) in comp. part. praes. significatione, ut جان آسا animo quietem dans; 3) n. s. i. q. آسایش q. v.; 4) oscitatio (ar. تثاءب); cf. اسا; 5) ornatus, ornamentum (آرایش); 6) (sec. *F. dial. provinciae Transoxanae*) potestas, auctoritas, gravitas (تمکین ووقار); 7) durities, robur (صلابت); 8) timor, reverentia (هیبت); 9) institutum, mos, modus, ratio, regula (طرز وروش وقاعده وقانون); 10) *in fine comp.* similis, instar (مانند), ut عنبر آسا instar ambrae *B.*; cf. آشا et اسا.

آسره computatio (حساب) *B.*

آس افزون [*F.* آس افزون] (molae incrementum dans) n. c. i. q. آزینه q. v. *B.*

آسا کشیدن oscitari *F.*; cf. آسا 4.

آساس fundamentum, basis (اساس وبنیاد) *B.*

آسان opp. دشوار facilis; cf. آسانیدن; 2) fila funis (تارهای ریسمان) *B.*

آسان پذیر n. c. facilis accessus, affabilis *M.* ex *IK.*

آسانی (suff. ی) opp. دشواری facilitas; 2) (coll. آسودن s. آسئیدن) somnus, quies (خواب وآسایش) *B.*; cf. Gul. 31.

آسانیدن facile reddere, expedire (قولایلمق) *M.* ex *F.*; cf. آسان.

آسای i. q. آسا q. v.

آسایانیدن causs. verbi آسئیدن quietem concedere, eave recreare, levare *M.*

آسایش (suff. ش a. v. آسودن s. آسئیدن) tranquillitas, quies, otium; 2) sedatio, pacatio *M.*

آسایشکده n. c. delubrum quietis, locus quietis *M.* ex *IK.*

آسائیدن quietem capere, otio frui (آرام گرفتن ودست از کار بر داشتن) Gl. Sch. et *F.*; cf. آسودن.

آسب et آسپ n. s. fulciri, inniti *et ipsa* innixio; 2) ungula, unguis *C.*

آسبان (molae dominus) n. c. i. q. آسیابان molitor *B.*

a. p. آس بری myrtus silvestris, etiam مورد اسفرم dicta, cuius optima species est rûmana (رومی) *B.*

آستان *F.* آستان locus ante ostium, limen, ar. عتبة (کفش کن ومیان در خانه وآستانه *B.* پیش در خانه واسفل چوب در *HK.*); 2) supino cubitu dormire (بر پشت

(خوابیدن) *B.*; 3) *honorandi causa* (تعظیم) : palatium regium, aula (درگاه پادشاهان) et sepulturae locus (مراقد) prophetarum et virorum sanctorum *F.*; cf. آستانه. Vox a v. استادن derivata.

آستان vaticinatio, divinatio (استخراج سنبهای مخوفه مولود باشد که آنرا بعربی قران وعقبه خوانند) *B. F.* Fort. a ستدن, sumere, derivandum.

آستان بر خاستن (limen surgit) *met.* devastari (خراب شدن); 2) magnum fieri, augeri honore, felicem fieri (بمعنی بلندی ورفعت وجاه ودولت هم آمده است) *B.*

آستان بر خاست وافتد *met.* tempus; 2) mundus inferior (روزگار ودنیا وعالم سفلی) *HK.*

آستانبوسی n. c. liminis osculatio *R.*

a. p. آستان عدم (limen non existentiae) *met.* mundus; 2) tempus; 3) mors, exitium *B.*

a. p. آستان فنا (limen interitus) mundus caducus (دنیای فانی) *B.*

آستان گردان *HK.* (limen semper in orbem iens) et آستان گردون (limen orbis coelestis) *met.* coelum primum i. e. orbis lunae (فلک قمر) *B.*

آستانه (suff. ه) i. q. آستان locus ante ostium, limen (پیش در وچوب پیش درخانه); cf. Frag. 24; 2) sepulturae locus sanctorum (مدفن اولیا الله) *B.*

آستانهء گردان s. آستانهء گردون i. q. آستان گردان q. v. *B.*

آستانی (suff. ی) pertinens ad limen et 2) *met.* ad aulam, aulicus *M.* ex *F.*

آستر interior pannus *vestis* (ar. بطانه opp. ابره; 2) *met.* internum (باطن) *cuiusvis rei B.*; cf. استر.

آستر کاری n. s. incrustatio (plastering) *R.*

آسترنگ i. q. استرنگ q. v. *B.*

آستن pro آستین q. v. *B.*

آستی (*HK.* آستی) pro آستین (abiecta lit ن) q. v. *B.*

آستیم i. q. آستین manica; 2) sanguis e vulnere manans; 3) sec. al. vulnus cicatrice obductum (مندمل شده), in cuius medio sordes sunt; 4) frigus vulneris, quo tumescit; 5) orificium (دهن) vasis *B.*; 6) i. q. استم q. v. *F.*; cf. استیم et اشتیم et آشتیم.

آستین manica *vestis, simil.* t. یکی ar. کم *F.* Saepe *metaphorice* adhibetur e. g. آستین ضلالت manica erroris Fleisch. Ali's Spr. pg. 23, l. 9. Inde در آستین کردن (in manicam inferre) *met.* occupare rem, potiri rei (تصرف کردن وملک خود دانستن) *B.*

آستین افشاندن s. — فشاندن s. — بر فشاندن manicas spargere vel excutere *met.* manibus plaudere, *ut facere solent admiratores* e. g. سخن گفت ودامن گوهر فشاند بلفظی که شه آستین فشاند Bost.; 2) saltare (رقص کردن), hilarem fieri (خوش شدن); 3) morem gerere, dare, donare (انعام وبخشش نمودن) *B.* et *HK.*; 4) signum dare excussa manica e. g. بیغما ملک آستین بر فشاند „rex signum direptionis dedit excussa manica“ Bost.; 5) relinquere, renuntiare, cum aspernatione a se repellere c. بر Gul. 136.

آستین برتر کردن (manicam altius colligere) *met.* se abstinere iniuria (دست کوتاه کردن یعنی دست درازی وفضول نکردن) *HK.*

آستین بر چیدن (manicam colligere) *met.* se parare, accingere, sese expedire ad rem (مستعد ومهیا وآماده شدن بکاری) *B.*

آستین بر زدن (manicam tollere) *met.* i. q. آستین بر چیدن q. v. *B.*

آستین بر گناه کشیدن (manicam supra delictum trahere) *met.* delicti veniam dare (عفو کردن گناه) *B.*

آستین پوستین (manica vestis pelliceae) *met.* vitium, dedecus, opprobrium (عیب وعار) *B.*

آستین تر داشتن (manicam humidam habere) *met.* flere, lacrimas fundere (گریه کردن) *B.*

آستین تیریز کردن (cf. تیریز) *met.* i. q. آستین برتر کردن q. v. *B.*

آستینْ فشاندن i. q. آستین افشاندن q. v. *B.*

آستینْ گرفتـــن (manicam prehendere) *met.* i. q. بیگار گرفتن s. ســخره گرفتـــن i. e. adigere ad opus peragendum mercede non data (کسی‌را بظلم وتعدی کار فرمودن بی مزد واجرت) *B.*

آستینْ مالیدن (manicam terere) *met.* i. q. آستین بر چیدن q. v. *B.*

آستینَه s. آشتینه s. آشینه ovum (تخم مرغ) *B.*

آسَر seges, arvum (کشت‌زار وغله‌زار) *B.*

آسُر s. (cf. s. आसुर) homo vilis (آدم خوار) *B.*

آسْریس (ex اسب ریس contract.) et آسریش *M.* ex *F.* hippodromus *B.*; cf. اسریس.

آسَغدَه paratus, expeditus (آماده ومستعد ومهیا) *B.*; cf. اسغده et سغده et بســغـده et اسغدیدن.

آسُغْدَه (fort. pro آسوخته, praef. آ pro ا alpha privat. posito, coll. آبافت s. آبفت, ut proprie significet *non combustum*; cf. آســفـتـه) lignum semiustum, torris (هیـزم نیـم سوخته) *B.*; cf. اسغده.

آسُغْتَه i. q. آسُغْدَه lignum semiustum, torris *B.*

آسُغدَه i. q. آسَغده paratus, expeditus *F.*

آسَک nom. loci prope urbem Arrahgân (آرّجان) *B.*; distat autem ارجان 60 parasangis a شیراز *HK.* et *M.* ex *F.*

آسْکون s. آشْکون nom. maris Caspii, alias دریای گیلان et دریای خزر dicti; 2) nom. regionis *B.*; cf. آبسکون e quo ortum esse videtur.

آسْما pro آســمــان coelum; 2) locus altus; 3) nom. loci *M.* ex *F.*

آسْمار myrtus (آس ar. مورد) *B.*; cf. اسمار.

آسْمان (z. ..., *IC.* asman, s. v. अश्मन् coll. h. שמים ar. ســمــاء) coelum, orbis coelestis; 2) nom. angeli mortis (Izrâyîl عـزرائیل dicti; 3) nom. diei vigesimi septimi cuiusvis mensis solaris, cui ille angelus praeest; sec. al. autem nom. diei vigesimi quinti cuiusvis mensis solaris *B.*; cf. اسمان et سمان.

آسمان دنیا [é] آسْمانِ آخْشیج orbis lunae, alias سمای دنیا dictus Gl. in Des.

آسْمان اَز ریسمان نَدانِستَن (coelum a fune non distinguere) *met.* facultate rerum discernendarum carere (عدم قوت تمیز) *B.*

آسْمان از کُجا وَریسمان اَزْ کُجا „unde coelum unde funis"? proverbium, quod adhibetur, si falsa veris opponuntur *B.*

آسْمـــانِ بَرین coelum altum i. e. coelum nonum, alias coelum coelorum (فلک الافلاک) dictum *B.*

آسْمانْ دَرَه (coeli vallis) n. c. via lactea (ar. مجرّه) *B.*; cf. راه کاهکشان.

آسْمانِ دُنْیا (coelum mundi) i. q. آســمــان آخشیج q. v. Gl. in Des.

آسْمان‌را زَمین کَردَن (coelum terram facere) *met.* pulverem excitare, coelum clipeo privare et quasi pedibus calcare (گرد وغبار بسر انگیختن وبی سپر کـردن آسمان‌را وزیر پی در آوردن) *B.*

آسْمان‌را سوراخ کَردَن (coelum perforare) *met.* res magna et gravis accidit (واقعه عظیمی واقع شدن) *B.*

آسْمان سوراخ نَخواهَد شُد opp. praecedenti *met.* res magna et gravis non accidit *B.*

a. p. آسْمانْ صِفَت بودَن (instar coeli esse) *met.* omnium rerum praepotentem esse (قادر بر همه چیز بودن) *B.*

آسْمان غِریو (coeli clamor, tonitru (آواز ابر ar. رعد) Gl. in Des.

آسْمان وَریسمان „coelum et funis", proverbium, quod adhibetur, si quis vana et futilia recte vereque dicenti respondet *B.*; cf. prov. آسمان از کـجـا وریسمان از کجا.

آسْمانَه tectum domus (سقف خانه) *B.*; 2) i. q. آسمان coelum *M.*

آسْمانی (suff. ی) coelestis; 2) hyacinthinus color *M.*

آسْمانی زَبان n. c. sermo coelestis s. angelorum *B.*

آسمانی تیر (sagitta coelestis) n. c. meteoron, stella cadens *R.*

آسمند (ex آس suff. مند) vertiginosus, attonitus (سر گشته وحیران) *a rotatione molae derivata significatio;* 2) fallaciloquus, mendax (دروغ گفتن بفریب وخدعه) *B.*

آسموغ [*ó*] (z. ashemaogha; cf. JAs. 1845 Juin p. 433) nomen daemonis Ahrimano addicti, cui mendacium, fraus, obtrectatio, rixa et inimicitia attribuuntur *B.*

آسمه pro آسیمه q. v. *F.*

آسنستن et آسنستان et آسنستّان nom. socri (پدرزن) Vâmiqi (وامق), quem Vâmiq interfecit *B.*

آسنی i. q. آسی q. v. *F.*

آسو mustela erminea (ar. قاقم); cf. آس 4. et راسو; 2) i. q. ar. خف ocrea (ودخی ایچ ادک که عربیده خف دیرلر) *F.*

آسودگی (ex آسوده suff. ی) i. q. آسایش *M.*

آسودن imp. آسا (a r. سودن praef. آ, ut videtur, format. coll. فرسودن) quietem afferre, pacare (راحت رسانیدن); 2) quiescere, otio frui (راحت گرفتن); cf. Spieg. Chr. 18; 3) *met.* mori (مردن) *B.*; cf. آسائیدن.

آسوده part. praet. v. آسودن, pl. آسودگان quietus, tranquillus, otio fruens; cf. Chr. Sch. 20; 2) non pressus, non afflictus (بی زحمت وبی مزاحمت وبی مشقت); 3) dormiens (خفته وخوابیده) *B.* Inde آسودگان بقعهٔ خاك requiescentes in angulo terrae i. e. mortui. — آسوده حال n. c. tranquillus, tranquillitate fruens *M.*

آسه satio, sementis (کشت وزراعت); 2) ager sationibus faciendis expeditus, arvum; 3) medicamentum اصل السوس dictum; glycyrrhiza *B.*; 4) spina piscis (بالق قلچقی); 5) mola (آس) *F.*

آسی uxor socia (t. قومه عورت). *Hoc nomine se invicem compellant Muhammedanorum uxores, si quis eorum plures habeat. M.* ex *F.*; cf. آسنی et وسنی.

آسیا i. q. آس mola, lapis molaris. Si autem originem vocis respicis, propria eiusdem significatio est: mola aquaria, quum ex آس آب, priori duarum literarum ا vocis آب in ی mutata, ortum sit آسیاب, pro quo etiam آسیاو, literis ب et و inter se permutatis, dici potest. Reiecta deinde lit. ب vel و oritur آسیا. Quam ob caussam neque satis recte dicitur آسیای دست de mola manuaria, neque آسیای باد de mola pneumatica, sed molae manuariae nomen est دستآس, et mola iumento agitata خرآس vocatur *B.*

آسیا آژن (cf. آژن) n. c. instrumentum, quo lapis molaris acuitur (ar. نقار) *B.*

آسیاب s. آسیاو i. q. آسیا q. v. *B.*

آسیابان (cf. بان) n. c. i. q. آسبان molitor *B.*

آسیا تیز کردن lapides molares acuere v. s. تزده *B.*

آسیا خانه (molae domus) n. c. i. q. آسیا mola; cf. Spieg. Chr. 88.

آسیازن (زن a v. زدن) n. c. faber et exstructor molae *M.*; 2) lignum in mola, *supra catillum molarium, per quod transmittuntur successive grana frumenti M.* ex *F.*

آسیازنه (ex زن suff. ه) i. q. آژینه q. v. *B.*; cf. آسیا آژن.

آسیا سنگ n. c. lapis molaris *R.*

آسیا کردن molere. Inde غلهٔ آسیا کرده fruges molitae i. e. farina v. s. آرد *B.*

آسینه et آسینه cos, *qua novaculae acuuntur M.* ex *F.*

آسیاو i. q. آسیاب q. v. *B.*

آسیای باد mola pneumatica *R.* v. s. آسیا.

آسیای دست mola manuaria v. s. آسیا *B.*

آسیب *abs.* molestia (آزار); 2) *spec.* molestia, quae efficitur concursu et certamine duorum litigantium (ar. صدمه); 3) noxa, calamitas (آفت ونکبت) *B.*

a. p. آسیبِ نَظَر i. q. چشم زخم q. v. *B.*

آسیمه s. آسمه (ab آس formatum esse videtur, cf. آسیون; sed abiecta est lit. آ in voce سیمه سار q. v.) δαιμονιακός, insanus (دیوانه مزاج); 2) animo perturbatus, attonitus, obstupefactus, stupidus (شوریده وشیفته ومدهوش ومضطرب وسراسیمه ومتحیر وسر گشته وخیره) *a rotatione molae* (آس), *ut videtur, derivatae significationes B.* e. g. پر از خون آسیمه سر سر مست vers. e Schahn. in Gl. Sch. allatus.

a. p. آسیمه دِماغ n. c. insanus *R.*; 2) ebrius *M.*

آسیمه سر s. آسیمه سَر n. c. vertigine affectus; attonitus, stupidus (شیفته وسر گشته) *HK.* et *F.*; cf. سیمه سار.

آسیون (ab آسیا suff. ون pro آسیاون ut videtur, ut proprie significet: molae similis) i. q. آسیمه q. v. *B.*

a. p. آسیَه nom. uxoris (زن) Pharaonis, quae Mosen educavit *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

آش (s. आश) puls, pulmentum; 2) cibus in genere *M.* ex *F.*; 3) i. q. آشام potus *B.* Inde آش کشیدن convivium instruere Not. et Extr. XIV, 1 p. 28 not.

آشا i. q. آسا 10. similis, instar *F.*

آشام imp. v. آشامیدن; 2) in comp. part. praes. signif. e. g. خون آشام sanguinem bibens Pend. 61; 3) potio, potus (نوشیدن وآشامیدن آب وشراب ومانند آن); 4) i. q. اشام cibus et potus tenuior ad sustentandam vitam sufficiens (خوردن وآشامیدن کم واندك ar. قوت لایموت); 5) aqua, quae ex oryza cocta sumitur (آبی که در وقت برنج پخته شدن ازآن گیرند); 6) Assam, nom. regionis inter orientem et septentrionem Bengaliae (بنگاله), ubi optimum lignum aloes provenit *B.*

a. p. آشِمِ مُزَوَّر (sec. *HK.* آشامِ مُزَوَّر) potus fucatus i. e. puls tenuior (آش تنك ورقیق), quae loco aquae aegroto offertur *HK.*

آشامیدن (चम् praef. آ) imp. آشام, bibere, potare *aquam, vinum, simil. M.*; cf. Spieg. Chr. 18.

آشامیدَنی (suff. ی) potulenta res *M.*

آشب s. آشَب n. pr. locus quidam (موضعی) in confinibus Tâliqân (طالقان) *B.*

آشُب pro آشوب q. v. *M.*

آشِ بَچِّگان sec. *HK.* آشِ بَچِّگان (puls parvulorum) castoreum, *quod testiculos castoris esse dicunt* (جند بیدستر است گویند خایه سگ آبی است) *B.*

آش پُختَن (pultem coquere) *met.* ad molestiam creandam excitare (کنایه از آنست که کسی‌را از برای آزار کسی بر انگیزانند) *B.*

آشپَز (پز a. v. پختن) n. c. pultem coquens, coquus *M.*

آشبَکه n. c. latrina *R.* *Vox ex* آبشتگاه *corrupta videtur.*

a. p. آشِ تَزْویر (puls fucata) puls e farina parata (آش آردی) aegrotorum *B.* sec. *HK.* i. q. آشام مزور; cf. آش مزور.

آشتَنگاه pro آبشتنگاه q. v. *M.* ex *F.*; cf. آشیگاه.

آشتوم scopae (سپورگه) ex caulibus viciae (بورچق) *F.*

آشتوه species arboris amarae *M.* ex *F.*

آشتی pax (ar. صلح); cf. Spieg. Chr. 9; 2) *nonnunquam contrarium* inimicitiae, altercatio *M.* ex *F.* Inde آشتی کردن c. با pacem facere cum aliquo H. Sam. 8.

آشتی خوارَه (cf. خواره) n. c. epulae pace facta inter amicos institutae *B.*

آشتیم i. q. اشتیم pus, sanies vulneris *F.*; cf. آستیم.

آشتینه i. q. آستینه q. v. *B.*

آش خَانَه n. c. culina (مطبخ) *M.*

a. p. آش خَلِيل et آش خَلِيل اَلله *F.* (puls amici Dei) *met.* puls e lentibus parata (آش عدس) *B.*

a. p. آش دقيق puls mollis; 2) puls e farina oryzae parata *B.*

آشُردَن et آشُردَن dial. Isfahânensi : depsere, subigere, formare (بوغرمق سرشتن معنسنه اصفهانيلر لغتى در) *F.*

آشرفى (ex ar. اشرف format. videtur) monetae aureae genus valens VII regales hispanicos; cf. اكبرى *C.*

آشُردَن i. q. آشردن q. v. *B.*

a. p. آش عشور i. q. دانكو s. هفت دانه q. v. *B.*

آشُفتانيدَن causs. verbi آشفتن q. v. *C.*

آشُفتَكى (ex آشفته suff. ى) perturbatio; 2) tumultus; 3) iracundia; cf. Spieg. Chr. 3; cf. آشوفتكى .

آشُفتَن et آشُوفتَن [ô] (s. क्षुभ् praef. آ) imp. آشوب movere, agitare, perturbare (جنبانيدن وشوريدن وشورانيدن); 2) commoveri, agitari, perturbari (جنبنيده شدن وشوريده شدن); 3) irasci (بهم بر آمدن) *B.* (رنجيدن Gl. Sch.); cf. آلفتن et آلفتيدن .

c. بَر i. q. simpl.; cf. Spieg. Chr. 3, 48 et 51, Frag. 31.

آشُفتَه part. praet. v. آشفتن agitatus, perturbatus (پريشان حال); 2) iratus (بهم بر آمده); 3) amans, amore captus (عشق) *B.*; cf. آشوفته et آلفته .

a. p. آشُفتَه حال n. c. turbatae, miserae conditionis; insanus *M. R.*

a. p. آشُفتَه خِرَد n. c. mente perturbatus, miser *R.*

آشُفتَه روميان n. c. *met.* carbo candens, pruna (انكشت وزغال افروخته) *B.*

آشُفتَه مَغز n. c. i. q. آسيمه *B.*

آشُفتَه موى n. c. intricata coma praeditus *M.*

آشكار (ut videtur ex آش s. आविस् et كر comp. coll. s. आविष्कार) opp. نهان clarus, evidens, manifestus *M.* ex *F.*; cf. Chr. Sch. 39, Spieg. Chr. 16.

آشكارا (suff. ا) palam *M.* ex *F.* Spieg. Chr. 43; cf. پيدا et هويدا .

آشكاره (suff. ه) i. q. آشكارا *F.*

آشكَره (ex آش et كر suff. ه) n. c. coquus (طباخ) *F.*

آشكَره i. q. اشكره q. v. *C.*

آشكَره avis venaticus cuiusvis generis (آوجى قوش عرنه جنس اولورسه) *F.*; cf. اشكره .

آشكو et آشكوب (sec. *SHL.* [ô]) tectum domus (آسمانه وسقف خانه); 2) contignatio, tabulatum quodvis domus (قسم مرتبه از پوشش خانه) ar. طبقه; 3) omnis series luti, quae supra murum exstruendum ponitur (چينهٔ ديوار); 4) coelum (آسمان) *B.*; cf. أشكو et أشكوب .

آشكور coelum septimum *C.*

آشكون i. q. آسكون q. v. *B.*

آشكونَه i. q. بازكونه q. v. *F.*

آشكوى palatium (قصر); 2) coenaculum altum (چار طاق); 3) locus elatior (عنى مكان) *F.*; cf. آشكو .

a. p. آش مُزَوَّر (puls fucata) puls ex oryza cocta, quam medici aegrotis post diuturnam egestatem praebent *B.*; cf. آش تزوير .

آش مَويز puls ex uvis passis (مويز) parata *HK.*

آشَميدَن pro آشاميدن q. v. *B.*

آشنا (cf. s. ज्ञा praef. آ) opp. بيگانه notus, amicus; cf. Spieg. Chr. 24; 2) *myst.* vir sanctus, Dei amicissimus (شخصى كه بذاته نشأه از تحقيق به خود آورده باشد وبا شاهد وحدتش رابطهٔ آشنائى بود) *B.*

آشْنا (ab شنا praef. آ) natans, natator (شناور); 2) natatio (شناوری) *B.*; cf. اشنا.

آشْناب et آشناو (ab آشنا format.) natatio (شناوری) *B.*; cf. اشناب.

آشْنپَرَست n. c. amicus, familiaris (friendly) *R.*

آشْنَم (suff. مَ) natans, natator *B.*

آشْناو i. q. آشناب, lit. ب cum l. و permutata *B.*

آشْناوَر (suff. ور) i. q. شناور natans, natator *B.*

آشْناه (suff. ه) natatio (شنا کردن); 2) natator (شنا کننده) *B.*

آشْنائی (suff. ی) notitia, amicitia *F.*; cf. Spieg. Chr. 67; 2) natatio *R.*

آشْنود i. q. اشنود *M.* ex *F.*

آشنه pro آشناه q. v.

آشُو [ó] pro آشوب reiecta lit. ب, q. v. *B.*

آشوب [ó] imp. v. آشوفتن s. آشفتن; 2) in comp. part. praes. signif.: movens, agitans, perturbans; 3) n. s. perturbatio, tumultus, turba, aerumna, calamitas (شور وفتنه وغوغا); 4) ira, iracundia (بهم بر آمدن) *B.*

آشُوبْ انگیز [ó] (انگیز a. v. انگیختن) n. c. turbarum excitator *M.* ex *F.*

آشُوبْناک [ó] (suff. ناک) perturbatus, confusus *R.*

آشُوبیدَن [ó] (cf. آشوب) perturbari (آشفته شدن); 2) insanum fieri (دیوانه گردیدن) *B.*

آشور nom. fluminis ad urbis Cash Turkistaniae septentrionem decurrentis *C.*; 2) [ó] imp. verbi آشوردن q. v.

آشُوردن [ó] imp. آشور miscere (آمیختن ومزوج کردن); 2) fermentare (خمیر نمودن) *B.*

آشُوغ [ó] homo ignotae originis et domo carens (مجهول النسب ومفقود البلد) *B.*; cf. اشوغ.

آشُوفْتَگی [ó] (ex آشوفته suff. ی) i. q. آشفتگی q. v.

آشُوفتن [ó] i. q. آشفتن q. v. *B.*

آشوفته [ó] i. q. آشفته *M.* ex *F.*

آش قفت دانه i. q. دانگو q. v. *B.*

آشیا pro آشیان q. v.; 2) i. q. آشا similis, instar *F.*

آشیان et آشیانه (coll. आसन a r. आस्) nidus (خانهء مرغان); 2) tectum domus (سقف خانه) *B.*

آشیب i. q. آسیب *F.*

آشیج [é] contrarius (ar. ضد) *B.* Vox ex synon. آخشیج, ut videtur, orta.

آشیگاه i. q. آشتنگاه q. v. *F.*

آشین i. q. آشپز coquus *C.* Vox aut ex آش suff. ین formata, aut falso a Cast. pro آشپز lecta.

آشینه i. q. آستینه s. آشتینه q. v. *B.*

آشیهه (ex شیهه praef. آ) hinnitus (صهیل ar. صدا وشیههء اسب) *B.*; cf. اشیهه.

آصَف (אָסָף) n. pr. Asaphus, Barachyae filius, quem tanquam poetam et prophetam Hebraeorum populus celebravit. Apud Arabes et Persas Asaphus, quem Salomonis Vezirum nominant, in proverbium abiit de viro sapientissimo *B.* Inde dicunt آصَفْ جاه Asapho dignitate similis et آصَفْ رای prudens consiliarius instar Asaphi, i. e. prudentissimus *M.* et *R.*

آطْرِیلال vox exotica, sec. *B.* latina vel graeca) nom. herbae, ar. حشیشة البرص et حرز الشیاطین dictae. Eiusdem semen, apii semen (تخم کرفس) magnitudine aequans, caeruleum et valde amarum in vitiligine et lepra adhibetur, eiusdemque pulvis flando naribus feminae gravidae immissus partum efficit *B.*; Coronopus; cf. تخم خلیل et Dioscor. I, p. 273 et II, p. 466 ed. Spreng.

آغا i. q. آقا; 2) pl. آغایان s. آقایان filia regis, principis H. Mong. I, XXXIX.

آغار imp. v. آغاردن s. آغاریدن in comp. part. praes. signif.; 2) n. s. deglutire;

3) motio, incitatio, irritatio ad certamen (ar. اغرا); 4) subactio; 5) irrigatio aqua vel sanguine *B.*; cf. اغار et آغال; 6) i. q. اغاری vas *C.*

آغارا lignum, quo sutores subducunt calcem calcei (کفشگرلر پابوج اوکجه سنه قودتلری اغاجدر) *F.*; cf. آغاره.

آغارانیدن causs. verbi آغاردن s. آغاریدن eadem signif. *B.*

آغاردن s. **آغاریدن** (cognat. cum آغالیدن literis ر et ل inter se permutatis, coll. s. गृ par. गिरामि et गिलामि) deglutire (بلع ar. ناچاویده فرو بردن) Gloss. Sch.; 2) movere, agitare, incitare, irritare *ad certamen* (تحریک نمودن وبر انگیزانیدن ar. اغرا); 3) (coll. s. गृ et घृ) madefacere et madefieri (فرو کردن وفرو شدن نم بزمین وغیره); 4) miscere, subigere (آمیختن وسرشتن) *B.*; cf. اغاردن et بیاغاریدن et آغشتن et بیاغاشتن et بیاغشتن.

آغاروز initia, principia (ar. مبادی) *B.*; cf. آغاز.

آغاره corrigia calcei (نعلین طسمسی); 2) corium subsuendo vel supponendo serviens (مشیندن اولان آستر که بنعص نسندلره ایدرلر) *F.*; cf. آغارا.

آغاریدن i. q. آغاردن q. v. *B.*

آغاز imp. verbi آغازیدن; 2) n. s. initium (ابتدای کارها); cf. Spieg. Chr. 45; 3) propositum (قصد واراده); 4) echo, vox, sonitus (صدا ونـدا) *B.*; cf. اغاز. Inde آغاز کردن s. آغاز نهادن initium facere, inchoare Spieg. Chr. 25. Gul. 157.

آغازکار n. c. inceptio, inceptum (ابتدا) v. s. دخش *B.*

آغازگاه n. c. initium, principium (مبدأ), i. e. Deus; 2) sphaera crystallina s. coelum empyrium (وفلک الافلاک را نیز گویند چه جرم او مبدأ احتیاج بصفات خسیسه گردیده که آن ماده وجهتست) Gl. in Des.

آغازنده part. praes. v. آغازیدن incipiens; *epith.* Dei Gl. in Des.

آغازه instrumentum manuarium (دست افزاری) sutoris; 2) corium (دوال), quod inter soleam calcei eiusque superficiem (ما بین چرم وروی کفش) suitur, ne aqua et pulvis in calceum intrent *B.*; cf. اغازه; 3) cf. آغازیدن *gen.* inceptio rei, operis, *spec.* initium cantus (ابتدا وابشه شروع ایلمک عموما وترنمات ونغمات خصوصا) *F.*

آغازیدن imp. آغاز; incipere, aggredi (ابتدا کردن); 2) intendere, propositum habere (قصد واراده نمودن) *B.*

آغاش i. q. اغاش qui alterius recordatur *C.*

آغاشتن *C.* i. q. آغالشتن accumulare (بربری اوستنه نسنه یغمق) *F.* In lex *F.* legitur آغاشدن cum l. ش vocali destituta addito vs. میر نظمی poetae: برآورد آنجا بر آغاشدند ۞ متاع وقماش [وبر] آفراشدند in quo ob metrum وبر inserendum esse videtur. Infinitivi terminationem دن aut vocalis, aut litera ر vel ن praecedat necesse est; v. Instit. l. pers. §. 219.

c. بَر i. q. verbum simplex q. v. *F.*

آغال imp. verbi آغالیدن; 2) n. s. i. q. آغار q. v.; 3) devincire, captum tenere (گرفتار کردن چیزی بر چیزی), ut oculum lacrimis; 4) i. q. آغل statio in planitie vel monte, quae ovibus aliisve quadrupedibus cubandi et quiescendi caussa paratur; 5) apiarium (خانهٔ زنبور) *B.*; cf. اغال; 6) i. q. آغاز initium (ابتدا) *F.*

آغالِ پَشَه (cf. آغال 5.) i. q. پشه غال nom. arboris magnae سده dictae, in qua folliculi culicum pleni reperiuntur, unde etiam arabice شجرة البق „arbor culicum“ appellatur *B.* Lotus arbor *M.* ulmus Freyt. Alia huius arboris nomina v. s. v. سده coll. پشه خانه et پشه دار.

آغالش (ab آغالیدن suff. ش) incitatio, irritatio ad inimicitias et certamen (ar. اغرا) *B.*; cf. اغالش.

آغالِشتَن i. q. آغاشتن q. v. *F.*

آغالیدن (cognat. cum آغاریدن q. v.) imp. آغال; incitare, irritare ad inimicitias, certamen (تند وتیز کردن مردم بجنگ وخصومت افکندن میان مردم); 2) commoveri, incitari, conturbari, affligi (تند وتیز شدن وبشور آمدن وتنگ فرا گرفتن) *B.*; cf. بیاغالیدن.

c. بر i. q. simpl. e. g. تو لشکر بس آغال بر لشکرش ✿ بیکبار تا خیره گردد سرش Schahn.

آغایان plur. vocis آغا q. v. s. آقا.

آغایش seductio, corruptio alicuius *C.* vox dubia, falso, ut videtur, pro آغالش scripta vel lecta.

آغر alveus siccus (رودخانهٔ خشک), in quo torrente defluxo (بعد از گذشتن سیلاب) parum aquae remansit *B.*

آغرَده vestis elegans et angusta (جامهٔ نازک وتنگ); 2) sec. al. vestis angusta, dilacerata (پاره پاره) *B.*

آغْرَه lichen, impetigo (پریون یعنی تمرکو (علتی که وجود انسانرا ظاهر اولور); 2) circulus circino descriptus (دایره) (پرگال) *F.*

آغَستن vi implere alqd in alqo loco, refercire (پر کردن چیزیرا در جائی بزور) *B.*

آغَسته part. praet. v. آغستن impletus, refertus; cf. آکسته et آکشته.

آغش pro آغوش q. v. *B.*

آغَشتانیدن causs. verbi آغشتن q. v. *M.*

آغَشتگی (ex آغشته suff. ی) mixtura *R.*

آغَشتن sec. *F.* آغِشتن. Aliam lectionem آغُشتن probat Schahn. versus: زایرانیان من بسی کشته ام ✿ زمین را بخون گل آغُشته ام in quo verba کُشته ام et آغشته ام rimam efficiunt. (Fortasse ad hoc verbum referendum est z. ... aghôçtis Vend. F. 7, p. 247 l. 14 ed. Par.) madefacere (تر کردن); madefieri (تر شدن); 3) miscere, inquinare (آلوده کردن); 4) misceri, inquinari (آلوده شدن) *B.*; 5) depsere, subigere (یوغرمق) *F.*; cf. H. Sam. 176 infra: وسینها بحقد او آغشته شد „et pectora odio illius humectabantur, vel inquinabantur“; cf. اغشتن et آغیشتن.

آغشته part. praet. v. آغشتن madefactus; 2) mixtus; 3) inquinatus; 4) terra irrigata; 5) pro آغسته v. s. آکیس *B.*; cf. آکسته et آکشته.

آغل statio in planitie vel monte, quae ovibus aliisve quadrupedibus cubandi et quiescendi caussa paratur *B.* caula *C. M.*; cf. آغل 4. et اغل.

آغند i. q. آکند q. v. (lit. گ cum. غ permutata) *B.*

آغندن i. q. آکندن q. v. (lit. گ cum غ permutata) *M.* ex *F.*

آغَنده part. praet. verbi آغندن impletus, refertus; 2) implens, referciens *B.*; cf. آکنده.

آغُنده glomus gossipii contorti (گلولهٔ پنبهٔ پیچیده); 2) araneae species venenata (ar. رُتیلا) *B.*

آغوز lac ovis, quae recens peperit, colostrum *B.*; cf. فله et فلا.

آغوش [ô] i. q. آغُش axilla, (بغل); 2) pectus, sinus, amplexus (بر) *B.*; cf. Spieg. Chr. 141; 3) quantum amplexu capi potest, fascis, merges *F.*; 4) opp. آزاد minister, servus, mancipium (پرستار وبنده) *B.*; cf. ارسلان et Gul. 155 Inde آغوش کردن amplecti *F.*; cf. آکوش.

آغُوشتن [ô] amplecti (آغوش کردن) *F.* Alia forma est آغوشیدن q. v.

آغُوشیدن [ô] amplecti (در بغل گرفتن ودر بر کشیدن) *B.*; cf. آغوشتن; 2) i. q. آغیشتن q. v. *F.*; cf. آکوشیدن et آلوشیدن.

آغول [ô] i. q. آغیل limus intuitus ex iracundia (نگریستن بگوشهٔ چشم از روی خشم) *B.*; cf. اغول et آلوس.

آغیس vitex agnus castus *R.*; cf. اغیس.

آغیشتَن madefacere; 2) depsere, subigere (اصلتمق ویوغرمق); cf. آغشتن *F.*

آغیل i. q. آغول q. v. *B.*; cf. چشمِ آغیل; 2) i. q. آغل *C.*

آف (cf. आभा) sol (مهر وشمس); 2) moschus moschifer (آهوی مشک) *B.*

آفْتاب (n. comp. ex آف sol et تاب splendor, ut proprie significet „solis splendor" ut ماهتاب „lunae splendor") sol (شمس); 2) dies (روز); 3) *met.* vinum (شراب انگوری); 4) *myst.* sole (آفتاب) intelligitur animus (روح) et luna (ماهتاب) spiritus, s. anhelitus (نفس) corporis humani *B.*

آفْتاب بَر دیوار رَفْتَن (sol ad murum venit) *met.* vita cessat; 2) fortuna se inclinat (انتهای زندگانی ودولت وکامرانی) *B.*

آفْتابْ پَرَست n. c. solis cultor, adorator; 2) flos nenuphar, nymphaea lotus (گل نیلوفر); 3) animal lacertae libycae (چلپاسه) simile, ar. حرنون dictum, chamaeleon; cf. بوقلمون; 4) heliotropium; 5) apud Indos (اهل هند) *gen.* omnis flos caeruleus (هر گل کبود) *B.*; cf. باب سنجب.

آفْتابْ پَرَستَک n. dim. voc. praec.; 2) planta پنیرك dicta; 3) chamaeleon (حربا) *B.*

آفْتاب بَر کوه رَفْتَن sol ad montem venit *met.* i. q. آفتاب بر دیوار رفتن *B.*

آفْتَب بِگِل اَندودَن (solem luto incrustare) *met.* celare, occultare quod clarum et manifestum est *B.*

t. p. آفْتابْچی (ex آفتابه suff. turc. چی) i. q. تشت دار q. v. *B.*

t. p. آفْتابْچی خانَه n. c. locus, quo pelvis et gutturnium reponuntur v. s. تشتخانه *B.*

آفْتابْ خانَه n. c. domus solis (sensu astronomico) *C.*; 2) domus aestivalis *R.*

آفْتابْ دُزدَک (solis fur parvus) n. c. rete (شبکه), quod pueri e storea (بوریا) conficiunt et in sole umbrae afferendae caussa ponunt *B.*

a. p. آفْتابْ دَولَت n. c. fortuna instar solis splendens *B.*

آفْتابْ رو (solis faciem habens) n. c. soli expositus, et apricus *locus* *C.*

آفْتابِ زَرد (sol flavus) *met.* cucumis melo (خربزه); 2) vinum croceum (شراب زعفرانی) *B.*

آفْتَبِ زَردْ رو (sol flavae faciei) *met.* cucumis melo dulcis (خربزهٔ شیرین) *B.*

آفْتابِ سادَه (sol purus) *met.* Salomo (سلیمان) *B.*

آفْتابِ سَرِ دیوار (sol extremitatis muri) *met.* finis vitae et fortunae *B.*

آفْتابِ سَرِ کوه (sol cacuminis montis) *met.* finis vitae et fortunae *B.*

آفْتابْ سُوار (solis eques) n. c. *met.* mane surgens (مردم سحر خیز) *B.*

آفْتابْ فِرودِ کوه رَفْتَن sol infra montem it et آفْتابْ فِرو رَفْتَن sol occidit *met.* i. q. آفتاب بر کوه رفتن q. v. *B.*

آفْتابْ گاه n. c. apricus locus *F.*; 2) dies sole illustris; 3) aequinoctium *C.*

آفْتابْ گَردِش n. c. solis conversio *met.* tota superficies terrae; 2) omnis res sole illustrata; 3) chamaeleon (حربا) *B.*

آفْتابْ گَردَک solis thalamus vel tentorium n. c. *met.* chamaeleon; 2) heliotropium *B.*

آفْتابْ گیر (گیر a v. گرفتن solem capiens) n. c. quaevis res, quae caput contra ardores solis tuetur; umbella *B.*

آفْتابَه s. آفتاوه s. آبتابه (lit. ب et ف et و inter se permutatis) gutturnium (ابریق *spec.* amplum *F.*; 2) poculum viatorium *M.*

آفْتابی (suff. ی) umbella *M.* ex *F.*

آفْتافیا s. آفْتافِیا liquor *vel* succus, *qui ex minera emanat, vel ex acetosa expressus C.*; cf. *F.* s. v. آفتفیا q. v.

آفْتاوَه i. q. آفتابه q. v. *F.*

6 *

a. p. آفتِ دیو noxa daemonis i. e. fissio et scabies labiorum, quae ex febre provenire solet (اوچوق طوتمق) e. g. in hoc versu ابو المعانی, poetae persici : دیدم که شده آفت دیو بر لب جانان ✿ پرسیدم ازو گفت بخوابم گرفته دیو F.

آفتَفیا arnoglossa, plantago maior (ar. لسان الحمل) foliis acidis, cuius succus آفتافیا dicitur F.

آفتَه intellectus, cognitus (ترجمهٔ مفهوم) B.

آفْرازه (a v. فراختن praef. آ coll. آفروزه) flamma ignis (شعلهٔ آتش) B. *quod in altum effertur, sic dicta esse videtur.*

آفِرنْگان B. آفَرْنگان HK. nom. unius ex XXI Nosk (نسک) s. partibus (قسم) libri Zend (زند) B.

آفْروزه [ô] (a v. فروختن praef. آ coll. آفرازه) ellychnium lampadis (فتیلهٔ چراغ) B.

آفْروشه [ô] dulciarii (حلوا) genus e farina, butyro et melle confectum; 2) sec. al. genus opsonii (نانخورشی) in Gilân (گیلان) usitati, ex ovis, lacte et saccharo confecti, in quod panem aliasve res indunt et quod ope cochlearis sumitur; 3) i. q. لوزینه dulciarium ex amygdalis; 4) i. q. بلغور گندم alica tritici et puls ex ea parata B.

آفریدگار (a v. آفریدن suff. گار) creator (پیدا کنندهٔ موجودات از عدم) B.

آفَریدَن imp. آفرین (s. कृ dial. ved. cl. 5. = z. kere?, coll. z. frî praef. ~ â, si respicis significationem 3 vocis آفرین) creare (خلق) F.

آفْریدون [ê] آفْریدون B. s. آفَریدون HK. s. فِریدون B. et HK., s. فَریدون HK., quarum primam primitivam nominis formam esse dicunt lex. B. et HK. auctores; Ferîdûn B. HK. Nomen regis Ferîdûn e z. *Thraêtaona* s. *Thraêtôna* in *Fraêdûna* mutato ortum est, quo Deus, qui in libris vedicis *Trita* (त्रित) et *Traitana* (त्रैतन) nominatur et cognomine (आप्त्य) *âptya* (آپتیین) i. e. „aquarum habitator vel dominus“, z. *athwya* ex *âftya* (آتبیین), insignitur, intelligendus est. Quam ob caussam praeferenda etiam videtur lectio افریدون Afrêdûn lexici *HK.*, quam tamen in aliis eiusdem nominis formis Âfaridûn et Faridûn s. Firidûn non retinuit. Plura v. in Lassen IAK. I Berichtig. p. 88 sqq. coll. Roth in Zeitschr. der DMG. II, p. 216 sqq.

آفْریدَه part. praet. v. آفریدن creatus; 2) ut ar. مخلوق homo; cf. H. Sam. 14, Fleisch. Ali's Spr. pg. 41, l. 18; pl. آفریدگان creaturae *M.* ex *IK.*

آفریدهگار pro آفریدگار q. v. *M.*

آفرین sec. *HK.* آفـریـن sine vocali lit. ف, imp. v. آفریدن; 2) in comp. part. praes. signif. e. g. جهانْ آفرین mundi creator Frag. 28; 3) (coll. z. âfrîti benedictio a r. frî s. frîth s. प्री cf. phl. apnîn) laus, celebratio, applausus (تحسین وستایش ودعای نیک); 4) nomen primi quinque dierum intercalarium anni regii *B.*

آفرینْ خانه n. c. sacellum precibus faciendis destinatum *R.*

آفرین خَوانْدَن celebrare, laudibus efferre c. بر Chr. Sch. 39. 68.

آفرینش (suff. ش) creatio Spieg. Chr. 61, Gul. 27.

آفرینَگان solemnia in honorem amicorum discedentium *R.*

آفرین کَرْدَن i. q. آفرین خواندن c. بر H. Sam. 10.

آفرینَنْدَه part. praes. v. آفریدن creans, creator; cf. Chr. Sch. 37.

آفسانه i. q. افسانه q. v. *B.*

آفْگانه s. ایگانه s. افگانه foetus immaturus (بچهٔ نارسیده) hominum vel animalium, exanimis in mundum veniens *B.*

آفند imp. verbi آفندیدن; 2) n. s. bellum, certamen, inimicitia *B.*

آقنداك arcus coelestis *B.*; cf. آزفنداك.

آفنديدن bellum gerere, litigare, inimicitias facere (جنگ وجدال وخصومت کردن) *B.*

آق sec. *C.* i. q. آقا; 2) Vox turc., albus; cf. آقسرا.

m. p. آقا s. اغا pl. آقاان s. آقاوان s. آقايان vox mong. a Persis recepta, frater maior opp. اینی frater minor; 2) natu maximus, princeps gentis vel domus H. Mong. I, p. XXXVIII not.

آقال i. q. آخال res inutilis, vilior, quae abiicitur *B.*

m. p. آقا واینی (ex آقا et اینی) parentes; 2) principes familiae regis H. Mong. I, p. XXXVIII. — Inde شرایط آقا واینی نگاه داشتن consanguinitatis officia diligenter sancteque servare Not. et Extr. t. XIV, I, p. 24.

m. p. آقائی (ab آقا suff. ی) fratris natu maximi s. principis domus dignitas; 2) principatus, dominatus H. Mong. I, XXXIX.

آقچان کرما n. pr. nom. urbis Bulgariae (بلدی از بلغار) *B.*

t. p. آقسرا (primit. آق سرا ex t. آق albus et p. سرا i. e. palatium album) n. c. nom. urbis rûmanae (از بلاد روم است). *B.* nom. civitatis Caramaniae, quae quondam Anazarbus Ciliciae dicebatur *M.*

t. p. آقسنقر *proprie* falco (سنقر) albus (آق) n. c. species quaedam falconis vel accipitris (مرغی شکاری از جنس شاهین وچرغ وبحری); 2) cognomen regum Turcarum; 3) *met.* dies; 4) sol *B.*

t. p. آقشار *proprie* civitas (شار) alba (آق) n. c. nom. urbis rûmanae, etiam آق شهر dictae *B.* oppidum ad Pontum Euxinum, Graecis Asprapolis; 2) aliud oppidum in Caramania *M.* Fortasse eadem urbs est ac آقسرا praecedens.

آقشتة cella penaria (کیلار ومخزن) *F.*

آقوش i. q. ببر pardi s. pantherae genus *aliis* tigris, leo, leopardus *C.*

آك (s. अघ z. agha, aka) vitium, dedecus (عیب وعار); 2) molestia, noxa (آسیب وآفت) *B.*

h. p. آك (s. अर्क surled flowered gigantic swallow-wort, Asclepias gigantea *Shaksp.*) nom. arboris in Hindûstân, cuius succus (شیره) venenum mortale est *B.*; cf. زاجل.

آکارس et آکاریس *M.* ex *F.* et آکاریش et آکالیش *C.* i. q. اکارس q. v.

آکام fungus (سماروغ یعنی منطل) *F.*; cf. اکارس.

آگاه s. آگه (phl. אגאס) imp. v. آگاهیدن; 2) adi. excitatus, vigilis, attentus, animadvertens (متیقظ ومتنبه) *F.*; 3) gnarus, peritus (خبردار وباخبر) *B. F.* c. از Spieg. Chr. 18, Pend. 169; sqq. که Not. et Extr. IX 186; 4) i. q. آگاهی cognitio, notitia, nuntius *B.*; cf. Frag. 23. — Inde dicitur: آگاه بودن cognitum habere, scire Chr. Sch. 96. — آگاه s. آگاه شدن گردیدن certiorem fieri c. از Spieg. Chr. 74 c. بر ibid. 8; 2) innotescere, ibid. 74; sqq. که Frag. 29. — آگاه گردانیدن certiorem facere c. acc. p. Spieg. Chr. 30. — آگاه یافتن nuntium accipere, certiorem fieri c. از Frag. 21.

آگاهانیدن causs. verbi آگاهیدن q. v. *C.*

آگاهدار (دار a v. داشتن) n. c. vigilis, attentus *M.*

آگاهی s. آگهی (suff. ی) cognitio, notitia, nuntius (خبرداری ویا خبر بودن) *B.*; cf. Frag. 31. — Inde آگاهی یافتن certiorem fieri c. از H. Sam. 60.

آگاهیدن cognitum habere, scire (خبردار اولمق); 2) certiorem facere (خبردار ایتمک) *F.*

آکپ i. q. لنبوس pars interior oris *B.*

آکج *gen.* uncus, hamus, harpago (هر قلاب); 2) *spec.* uncus, quo glacies in locum glaciei asservandae iniicitur et quo navis hostilis attrahitur; cf. آکنج et آکوج et کج.

a. p. آکَج fructus quidam silvestris, ar. زعرور et تفلح البری dictus, quem in Khorâsân علف شیران i. e. pabulum leonum vocant *B.* pomum silvestre, mespili genus, fructui oxyacanthae simile Freyt. lex. ar. s. v.; cf. اکج et آکوج.

آکج s. آکنخج (آنخج *F.*) s. آکنج iulapium, i. e. id quod e multis medicamentis coctis et liquatis paratur (جلاب وآن داروئی چند باشد جوشانیده وصاف کرده) *B.*; cf. اکحج.

آکَدَه pro آکنده q. v. *B.*

آکَر sec. *HK.* آکَر postica pars corporis, nates (سرین وکفل) *B.*; cf. اکر et آلر.

آکَرَه nom. urbis et sedis regiae in India *B.* ad fluvium Yamuna sitae, Agra.

آکُس scalprum, quo lapides caedendo formantur (قلم آهنین سنگ تراشان) *B.*

آکَستَه s. آکَشتَه (pro آغشته, lit. غ cum ک permutata) madefactus (تر کرده); 2) mixtus, inquinatus (آمیخته وآلوده) *B.* Sec. *F.* i. q. آکِسته s. آکِشته et i. q. آغسته q. v.

آکِستَه s. آکِشتَه firmiter constrictus, ligatus (محکم بسته) *B.*

آکَسَه suspensus, unguibus adhaerens, pendens (آویخته وچنگ در چیزی زده وآویزان) *B.*

آکَش pro آغش, lit. غ cum ک permutata, i. q. آغوش *B.*

آکَشته et آکِشته v. s. آکَسته et آکِسته.

آکَفت s. آکِفت dolor, molestia, aerumna, calamitas (رنج وآزار ومحنت وآفت) *B.*; cf. آلفت.

آکِلیون pannus sericus densior, septem coloribus contextus et distinctus (اطلس تفسیرنده جامهء باشد که از هفت رنگ بافته باشد وهفت رنگها دران بتوان دید) *F.*; cf. آکیلون.

آکَن imp. verbi آکندن; 2) in comp. part. praes. signif.; 3) n. s. tomentum quodvis, ut lana, lana arborea, aliave res, qua vestes, pulvinaria, simil. farciuntur (آکندنی مثل آنچه در جامه ولحاف وبالش کنند) *B.*

آکَن بالین n. c. tomentum s. alia quaevis farctura pulvinaris *C.*

آکَنج uncus, hamus, harpago *B.*; cf. آکج.

آکَنجه (a v. آکندن) impletus, plenus (پر ومملو); 2) farcimen ex intestinis ovis paratum, quae carne, oryza aliisque rebus farciuntur, ar. عصیب dictum *B.*; cf. آکیج.

آکَند (a. v. آکندن) impletus (پر کرده شده); 2) i. q. آکنش q. v. *B. HK.*; cf. آغند.

آکَندن s. آکَنیدن imp. آکن implere, refercire (پر کردن وانباشتن) *B.* Chr. Sch. 86; cf. آغندن et آنکندن et انکنیدن.

آکَندَه s. آکُندَه stabulum, praesepe (طویله واسطبل وپایگاه وآخور دواب ar. معلف) *F.*; cf. آکنده.

آکَنده part. praet. v. آکندن impletus, plenus (پر کرده وانباشته شده) e. g. de thesauro Frag. 32; de margaritis non perforatis Chr. Sch. 86; 2) pinguis, magnus (فربه وبزرگ); 3) cultus, habitatus (بمعنی آباد کردن ومعمور ساختن); 4) et آکُنده stabulum, praesepe *B.*; cf. آکنده s. آکُنده.

آکَندَه گوش (aurem impletam habens) n. c. surdus (کر وناشنو); 2) i. q. آلوده دامن laciniam vestis inquinatam habens i. e. *met.* peccator, maleficus, rebellis (گناهکار وعاصی); 3) res, quae in aurem farcitur (چیزی در گوش آکنده) *B.*

آکَنِش (suff. ش) expletio (پر کردن); 2) et آکَنه omnis res, qua aliquid farcitur; tomentum (ar. حشو) *B.* آکنش چیزی باشد مانند پنبه وپشم وپیله که در لحاف

ونهالی وبالش وامثال آن پر کنند ومحلوجی (که در میان آستر وابرهٔ جامه گذارند *B.*; cf. آکن et آکند et آکنه; 3) i. q. اکنش q. v. *M.* ex *F.*

آکنه (suff. ه) tomentum v. s. آکنش *B.*

آکنیدن i. q. آکندن q. v. *B.*

آکنیده part. praet. v. آکنیدن impletus, plenus *B.*

آکو noctua (بوم) *B.*; cf. اوکو.

آکوج mespilum; 2) i. q. آکوچ q. v. *R.*; cf. آکج.

آکوچ uncus, hamus, harpago *F.*; cf. آکج.

آکور ex quo ar. آجور formatum est, later coctilis (خشت پخته) *B.*

آکوش [ō] i. q. آغوش, lit. غ cum گ permutata q. v. *B.*; 2) latus, margo *M.* ex *F.*

آکوشیدن [ō] i. q. آغوشیدن, lit. غ cum گ permutata, q. v. *B.*; 2) sermone Schahnamiano (شهنامه لغتی) i. q. زادن parere, nasci et سپاریدن committere, tradere, mandare *F.*

آکون inversus, praeposterus, deorsum vergens, s. pendens capite (واژون ونگون باشد چه سرآکون سر نگون را گویند) *B.*

آکه et آکهی pro آگاه et آگاهی q. v. *B.*

آکیج i. q. آکنج q. v. *F.*

آکیش [ē] (imp. verbi آکیشیدن obsoleti, ut videtur, et cognati cum syn. آویختن, cuius imp. آویز cum آکیش cohaeret. In lex. *B.* et *HK.* s. h. v. verbi آکیشیدن exemplum affertur 3 ps. sg. praet. abs. اندر آکیشید et synonymo اندر آویخت explicatur) suspensus, unguibus adhaerens (در آویخته باشد چه اندر آکیشید یعنی اندر آویخت وچنگ در چیزی زده ودراز کرده); 2) suspensio, adhaesio (ومعنی دراز کردن ودر آویختن بچیزی هم هست) *B.*; fastiditus *M.* ex *F.*

آکیلون i. q. آکلیون q. v. *F.*

آکین (a v. آکندن) impletus, refertus, plenus (مالامال وپر وآغشته وآکنده) *B.*, in comp. maxime usitatum, ut عنبر آکین, مشک آکین, غم آکین al. ambra, moerore, moscho plenus *F.*; 2) pinguis (فربه) *B.*; 3) i. q. آکن ar. حشو tomentum quodvis *F.*

h. آل hind. (در هندی) nom. arboris, e cuius radice color ruber paratur, rubiae tinctorum (رنگ روناس) similis, vestibus tingendis inserviens et in medicamentis adhibitus *B.* Morinda citrifolia *Shaksp.*

آل subruber, subrubicundus (سرخ نیم رنگ) *B.* (*quae significatio ab h.* آل, *arboris nomine, derivanda videtur*); 2) i. q. بال s. وال species piscis marini, cetus; 3) morbus puerperarum mortifer, qui feminas potissimum inter primos septem dies post partum invadere solet, ar. عقیده dictus *B.*; 4) fraus, dolus (مکر وحیله); 5) locus sublimis, altus (بیوکسک بیر); 6) confodere hasta (نیزه ایله اورمق); 7) incessus incitatior, celer (سرعت وشتاب ایله بر نسنه‌یه کتمک); 8) nitor coloris (لونی شعشع اولمق) *F.* quae tres posteriores significationes ab arab. أَلَّ confodit, properavit, nituit, derivandae sunt; 9) *dial. Kharizmiae* i. q. خندان *F.*, quod *M.* familia domestica vertit, pro خاندان.

t. p. آل ling. turc. sigillum principis (مهر ونگین پادشاهان) *B.*; cf. آل تمغا et آل طمغا.

آلا subruber, subrubicundus; cf. آل *B.*

آلا s. آلای imp. v. آلودن q. v.; 2) in comp. inquinans; 3) n. s. inquinari, contaminatio (آلوده شدن) *F.*

آلاش carbo, pruna (زغال وانگشت) *B.*

آلاله s. آلاله i. q. لاله q. v. *B.*

آلان s. آلان nom. regionis et sec. al. nom. urbis in Turkistan; 2) nom. montis cuiusdam in Arafât عرفات *B.*, cf. Frag. 29 et annot. nostras ad h. l. pg. 125.

آلانَه i. q. لانه i. e. آشیانه nidus; 2) aulica turba, aulici (قپو خلقسیدر); 3) umbra (سایه) *F.* Sec. *C.* falco, cornix.

آلاو s. آلاو ignis flammans (آتش شعلدناک) *B.*

آلاوَه tripus ferreus, cui olla imponitur (دیگدان); 2) locus, in quo ignis accenditur; 3) lusus puerilis, in quo duobus lignis utuntur, quorum uno tres fere spithamas longo et چفته s. چنبه ar. مقلاة? (*B.* مقلاة) dicto, pueri alterum پل ar. قلة dictum, in extremis partibus acuminatum et ita breve, ut manu comprehendi possit, in terra positum ita percutiunt, ut in aerem evolet et simulac evolaverit percutiendo propellunt, ut in longinquo decidat *B.*; cf. چالیک et خفته et دودالـه et دسته چلک et دسته پل et دیمین چوب et دیمین.

آلای v. s. آلا.

آلایش (ab آلا suff. ش) contaminatio, sordes (آلودگی); 2) vitium (عیب); 3) flagitium (تر دامنی); 4) iniquitas (فسق وفجور); 5) perfidia (خیانت) simil. *B.*; 6) *met.* res ad mundum pertinentes, res mundanae (تعلقات دنیوی) Gl. in Des.

آلائیدَن i. q. آلودن q. v. *F.* Verbi forma ab آلا imp. v. آلودن formata.

a. p. آلَتْ شِناس armorum peritus (سلاح شناس) *B.*

آل تمغا i. q. آل طمغا q. v. *B.*

آلتچخت aviditas (حرص وطمع) *F.*; cf. الچخت.

آلِـم s. آلـم sec. *HK.* s. آلـم sec. *M.* ex *F.* i. q. آکم *B.*

آلْشت i. q. آلِم q. v. *B.*: cf. آلشت.

آلْسُم i. q. آلم q. v. *M.* ex *F.*

آلسَن ruta silvestris (wild rue) *R.*

آلِش (ab آل 7. suff. ش coll. ar. آلّ properavit) gressus incitatus *M.* ex *F.*

t. p. آلْ طَمغا s. آلْ تَمغا i. q. t. آل sigillum principis *B.* Sec. Charmoy (Mém. de l'acad. imp. de St. Pet. VI ser., tom. III, p. 497 not.) est n. c. proprie significans: empreinte (تمغا) vermeille (آل) e. gr. عهد نامه که بآلتمغا نومیه خان موشح بود „pactionis literae, quae sigillo Nûmiah-Khâni ornatae erant" J. As. a. 1852 Mars, p. 238; 2) mandatum s. decretum regium (فرمان) *M.* ex *F.* e gr. مهر کلان که بر آل تمغا زد „sigillum maius, quod decretis regiis imprimebat" Charmoy l. l. p. 354 l. 6. Vide infra s. v. تمغا.

آلغدَه i. q. آرغده (litt. liq. inter se permutatis) *B.* *F.*

آلغونَه i. q. آلگونه (lit. غ et گ inter se permutatis) *B.*

آلفت (s. v. آلفتن) perturbatio, confusio (سرگردانی); 2) aerumna, afflictio (محنت) *F.*; cf. آکفت.

آلْفتَن s. آلْفتیدَن i. q. آشفتن q. v. *B.*

آلْفتَه pl. آلفتگان part. praet. v. آلفتن i. q. آشفته q. v.; 2) homo vagus, erro (رند بیکس); 3) pauper, afflictus (درویش نامراد), 4) pila (گوی) *B.*

آلْفتیدَن i. q. آلفتن *F.*

آلَفخت lignum aloes (عود اغاجی) *F.*; cf. آلوا.

آلَک dimin. vocis آل; 2) spica nardi (سنبل الطیب) in medicamentis adhibita *B.*; cf. آله.

آلْگونَه i. q. آلغونه (ex آل subruber et گون color suff. ه) n. c. rubrica (غازه), qua feminae faciem intingunt *B.*

a. p. آلِ مُعَصْفَر subruber, subrubicundus; 2) species piscis marini, cetus *B.*; cf. آل 1 et 2.

آلنجوج genus arboris odorem spirantis instar aloes *M.* ex *F.*; cf. النجوج.

آلُنج i. q. آلوجه q. v. *B.*

آلَنگ s. آلنگ fossa oppugnatoria (مورچال); 2) sec. al. propugnaculum (دیواری که بجهت محافظت خود وحواله کند از برای

(قلعه سازند; 3) duces copiarum, quae arcem obsident (جمعی از مردم که مردم بیرون قلعه جا بجا بواسطهٔ گرفتن قلعه ومردم درون قلعه بجهت محافظت قلعه تعیین کنند) *B.*

آلو prunum (t. ارک), alias آلوی سیاه prunum nigrum et آلوی بخارا prunum bokhârense dictum, cuius species e. g. sunt زرد آلو et شفتالو. Respondet arabico خوخ et ćagatâico (چغتای لسنده) أورُوك *F.*; cf. خلو. Sec. *C.* pruna damascena; sec. *M.* genus cerasorum; 2) fornax lateraria (داش وکورهٔ خشت پزی) *B.*

آلو pro آلود q. v. *B.*

آلوا i. q. آلوا 1. (ar. صبر) q. v. *F.*

آلواه acori radix (اکیر دیدکلری کوک که عربیده وج دیرلر) *F.*; cf. اکر.

آلو بالو i. q. آلی بالی *B.*

آلو بُخارا v. s. v. آلو.

آلوچه (suff. چه) diminut. vocis آلو, prunum parvum (خرده ارک); 2) i. q. انبر باریس q. v.; 3) i. q. t. قراصیا کوکم cerasum acidum *F.*; cf. آلنج et اِدْرِك.

آلود s. آلو pro آلوده inquinatus *in fine comp.* e. g. خشم آلود ira infectus i. e. iratus Fleisch. Ali's Spr. pg. 35 fin. coll. pg. 21, l. 14; — چشم خون آلود oculus sanguine conspersus; — غبار آلود pulvere conspersus; — مجاز آلود profanitate inquinatus *M.*

a. p. آلودگان دهر contaminati mundi *met.* divites, avari (دنیا داران وخیلان); 2) rerum mundanarum studiosi (طالبان دنیا); 3) improbi, scelesti, rebelles (گناهکاران وعاصیان) *B.*

آلودگی (ab آلوده suff. ی) contaminatio, sordes; cf. Spieg. Chr. 69.

آلودن s. آلائیدن imp. آلا s. آلای inquinare; 2) inquinari (آلوده وملوث شدن وکردن) *B.*

آلوده pl. آلودگان part. praet. v. آلودن inquinatus, contaminatus, infectus; Spieg. Chr. 66. 69. 141; cf. آلود.

آلوده خون آمدن sanguine inquinatum venire i. e. vulneratum (مجروح) venire; 2) *met.* lacrimantem (گریان) venire *B.*

آلوده دامن (laciniam inquinatam habens) n. c. *met.* vir improbus, scelestus, rebellis (نامقید وفاسق وفاجر وگنهکار وعاصی) *B.*

آلور i. q. آلر; 2) cauda *praesertim* maioris formae, *ut ovium quarundam C.*

آلوس i. q. آغول q. v. *B.*

آلوسن genus prunorum suavium et mollium (بر نوع لطیف ارکدر وتلیین طبع) *F.*

آلوسیه (prunum nigrum) nom. fructus acidi saporis (ترش مزه) et nigri coloris in India, hind. جامن (जामन) dicti, quo nomine etiam arbor tales fructus ferens appellatur *B.* Eugenia jambolana, the rose apple *Wils.*

آلوشیدن i. q. آغوشیدن amplecti *F.*

آلو کُرده i. q. کُرده آلو fructus quidam flavi (زرد) coloris, malo armeniaco (زرد آلو) similis *B.*; cf. الغنجار.

آلوند s. الوند i. q. اروند q. v., nom. montis celebris et altissimi in provincia Hamadân (همدان) *B.* Orontes.

آلونه pro آلغونه q. v. *F.*

آلوه i. q. آله aquila *M.*

آلوّه lignum aloes *C.* Vox arabica; cf. ar. أَلُوَّة.

آلوی جیلی v. s. v. اِدرِك.

آلوی دشتی (prunum silvestre) mespilum (ar. زعرور) *F.* Meninski falso آلوی دشی legit.

آلوی کیلی et آلوی کِشته v. s. v. اِدرِك.

آله i. q. آلک spica nardi *B.*

آله i. q. آلوه aquila (ar. عقاب) *B.* v. Not. et Extr. IX 208; cf. اله et الّه et أُوله.

آلی flavus cnici color (رنگ معصفر) *B.*

آلی بالی i. q. آلو بلو fructus notus *B.* i. e. cerasum (t. کراس ar. قراصیا حلو cerasum dulce) *F.* cerasa acida, amarylla *M.*

آلیختن s. آلیزدن s. آلیـــزیـــدن imp. آلیز (s. लङ्घ् लघ् ?) consternando exsilire *de equo, mulo,* calcitrare (بر جستن وخیز کردن وجفتە ولکد انداختن) *B.* اورکمک وبوکلمک وآرەجق سوزدن آتنوب چیفمق *F.*

آلیز imp. v. آلیزیدن s. آلیزدن s. آلیختن ; 2) n. s. consternando exsilire, calcitratus *B.*; cf. الیز.

آلیزدن pro آلیزیدن i. q. آلیختن q. v. *F.*

آلیزنده part. praes. v. آلیختن; 2) ferocitate exsultans, calcitrans (جهنده وبد خوی لکدزن) equus, mulus *B.*

آلیزیدن i. q. آلیختن q. v. *F.*

آما i. q. آمای q. v.

آماج cumulus terrae (تودهٔ خاك), in quo signum s. scopus iaculatorum infigitur; 2) signum s. scopus iaculatorum (نشانهٔ تیر ar. هدف); cf. Gul. 40; 3) instrumentum ferreum (آلتی از آهن), quo ager aratur; vomer; 4) solium regium (تخت پادشاهان); 5) pars vigesima quarta parasangae, quarum quatuor mensuram ندا efficiunt, duo autem ندا efficiunt mensuram میل, et ex tribus میل constat parasanga; cf. اماج *B.* stipes, ad quem vinea vel phaseoli assurgunt, firmanturve *C.*

آماجگاه n. c. locus (جای), in quo signum s. scopus iaculatorum ponitur; 2) *met.* mundus *B.*

آمادگی (ab آماده suff. ی) paratus, apparatio (استعداد) *B.*

آمادن s. آمائیدن (s. मा z. ... mâ praef. آ cognat. cum آمودن) imp. آما s. آمای facere, efficere (ساختن); 2) effici (ساختە شدن); 3) parare, apparare (مهیا کردن ومستعد نمودن); 4) implere (پر وملو گردانیدن) *B.*; cf. Spieg. Chr. 31.

آماده (z. ... âmâta) part. praet. v. آمادن q. v. *B.* Inde آمادهٔ حرب گشتن ad bellum se parare H. Sam. 46.

آمار s. آماره morbus (مرض) ar. استسقا dictus, i. e. hydrops abdominis, ascites; 2) nimia inquisitio, exploratio (نهایت طلب وتفحص وتجسس); 3) diligentia, assiduitas *in re* (استقصا وتتبع); 4) computatio (حساب); cf. آواره et آماره گیر *B.*

آمارگیر i. q. آمارهٔ گیر q. v. *M.*

آمارَه i. q. آمار *B.*; cf. آواره et اماره.

آمارَه گیر (praec. et گیر a v. گرفتن) n. c. computator (محاسب وحساب گیرنده) *B.*; cf. امارگیر s. اماره گیر et آواره گیر.

آماس imp. v. آماسیدن; 2) i. q. آماه tumor (ورم) sive dolorem faciat, sive doloris sit expers *B.*

آماسانیدن caus. v. آمـــاســـیـــدن v. s. استیم *B.*

آمـــاســـیـــدن imp. آماس tumescere, inflari (ششمک) *F.*; cf. آماهیدن et آمائیدن.

آماش veru *C.* vox dubia.

آمانی a. p. (ab ar. آمان suff. ی) n. s. confugere, se recipere (صغنمق); 2) i. q. ar. مستأمن cliens, alterius protectione vivens i. e. infidelis, qui e terra hostili in regiones islamiticas confugit (دار الحرب دن استیمان ایلە اسلام دیارینە کلان کفرە); 3) tributum solvens, tributarius (خراج گذار) *F.*

آماه i. q. آماس (sibilante cum aspiratione permutata) *B.*; cf. آماهیدن.

آماهیدن i. q. آماسیدن *F.*; cf. آماه.

آمای s. آما imp. v. آمادن s. آمائیدن; 2) in comp. part. praes. signif.: parans, disponens; 3) implens; 4) ornans (آرایندە) *B.* e. g. گوهر آما gemmas disponens; 2) ordinator substantiae Spieg. Chr. 62.

آمائیدن i. q. آمادن *B.*; 2) i. q. آماسیدن *F.*

آمختن et آمختە pro آموختن et آموختە q. v. *B.* *F.*

آمد 3 sg. praet. abs.; 2) inf. apoc. v. آمدن; 3) n. s. adventus; 4) reditus (income) *Shaksp. R.*; 5) nom. urbis in Armenia *C.*

آمد آمد approprinquatio, accessus *Shaksp.* et *R.*

آمداند s. آمداق s. (a v. آمدن) adventitius, accidentalis, casualis *M.*

آمد رفت s. آمد شد s. آمد و رفت s. آمد وشد venire et abire, ultro citroque ire, frequentatio *Shaksp. R.*; cf. Spieg. Chr. 7.

آمد شدن i. q. آمد رفت *M.* et *R.*

آمَدَن s. آئیدن (phl. מת, pars. مدن; cf. Spieg. Parsigr. 75) imp. آ s. آی venire, ire c. ب et در; 2) accedere c. بر Chr. Sch. 72; 3) esse, inveniri e. g. در انجیل آمده است in evangelio repertum est Gul. 188; 4) fieri; 5) loco verbi auxil. شدن passivo formando inservit; cf. Fleisch. Ali's Spr. p. 63, l. 14 نهده آمد pro نهاده شد; cf. Inst. ling. pers. §. 202, p. 108. — Phrases:

از آن جهان آمدن *met.* e gravissimo morbo recreari (بیماری مهلک بر خاستن وصحت یافتن) *B.*

بچشم آمدن vi magica oculi maligni affici, i. e. calamitate affligi (چشم زخم را گویند یعنی آزاری بکسی رسیدن) *B.*

بجنگ آمدن bellum inferre Spieg. Chr. 47.

بحال خویش آمدن mentis usum recuperare Wilk. Chr. 114.

بدست آمدن in potestatem venire Spieg. Chr. 24.

بدندان خوش آمدن *met.* delectari, laetum, contentum fieri (لذت یافتن ومحظوظ شدن) *B.*

بدید آمدن palam fieri, prodire, apparere Chr. Sch. 43. 95.

بر زبان آمدن *met.* loqui (گفتن) *B.*

بر سر آمدن *met.* superare; 2) incrementum afferre, augere (غلبه وافزونی وزیادتی کردن) *B.*; 3) elevari Pend. 38.

بسر آمدن ad extremum, ad finem venire, desinere H. pr. reg. 105; 2) ad perfectionem pervenire in re c. در Gul. 43, l. 17.

بفال بد آمدن mali ominis esse Wilk. Chr.

بکار آمدن utilitatem afferre, prodesse Gul. 18. Spieg. Chr. 141. — بچه کار آیدت „quid tibi prodest“ Gul. 10.

بوجود آمدن oriri, nasci Spieg. Chr. 55.

خوش آمدن placere Spieg. Chr. 14.

خوش آمدی „bene venisti“ *M.*

در شمار آمدن numerari Spieg. Chr. 70.

در کار آمدن i. q. بکار آمدن q. v.

سیر آمدن satiari, taedere c. از Spieg. Chr. 13. *Inde* از جان سیر آمدن *met.* taedere vitae; 2) expergisci (بیدار شدن) *B.*

c. اندر s. در intrare c. در Spieg. Chr. 16. 67 c. اندر ibid. 134 c. بر = ar. دخل علی ibid. 6. Chr. Sch. 36. — Phrases:

از پی در آمدن s. از پی در آمدن lapsare, everti, prosterni, cadere (لغزیدن وافتادن) Gul. 27. Pend. 52; 2) *met.* debilem fieri, mori (عاجز شدن ومردن) *B.*

از جای در آمدن per locum intrare v. s. v. تر *B.*; cf. Semel. ad Gul. pg. 208.

از خواب در آمدن somno expergisci, expergefieri *HK.*; cf. Anv. Soh. p. 202. v. l. 3 coll. 187 v. l. 20.

از در در آمدن per portam intrare Gul. 7. 25. Spieg. Chr. 46.

از دشت اندر آمدن per planitiem intrare Spieg. Chr. 46.

از زبان در آمدن i. q. از زبان جستن vitiose dicere (سهو وخطا کردن در تکلم) *B.*

بپای اندر آمدن *met.* lapsare, cadere (لغزیدن وافتادن) *B.*

بسخن در آمدن sermonem exordiri Gul. 176.

بسر در آمدن in caput cadere Gul. 175.

c. باز reverti Frag. 28.

c. بر i. q. simpl. Chr. Sch. 99; 2) surgere (بر پای خاستن) *B.*; 3) provenire, oriri, nasci Spieg. Chr. 45; 4) exire c. از Spieg. Chr. 23; 5) praeterire, effluere

de tempore Gul. 21. 24; 6) procedere, succedere Gul. 170, 5. 175, 13. Chr. Sch. 102, vs. 258; 7) supervenire, superiorem esse, praevalere, vincere c. با Gul. 163. 174. 178; 8) magnum facere, honorare (تعظیم کردن) *B.*
Phrases:

از پوست بر آمدن e cute exire *met.* secreta sua et rerum suarum conditionem detegere (کشف راز واحوال خود کردن); 2) mundum relinquere (ترك دنیا نمودن); 3) e statu, quo amor sui et voluptas praevalent, redire (از خودی ونفسانیت باز آمدن); 4) ridere (خندان بودن); 5) optatum impetrare (بمقصود رسیدن) *B.*

از دست بر آمدن fieri posse, posse Gul. 79, 22. 193, 19. 20; cf. Semel. ad h. l.

از دهن مار بر آمدن ex ore serpentis exire *met.* de eo, quod prorsus rectum est, dicitur (کنایه از راستی باشد که هیچ کجی در آن نباشد) *B.*

c. بر et بهم i. e. بهم بر آمدن coniungi Spieg. Chr. 9, 15; 2) indignari, irasci, exardescere (در غضب شدن) *B.*; cf. Gul. 28. — Inde دل بهم بر آمدن animo perturbari, vehementer commoveri Gul. 39.

c. برون s. بیرون egredi, exire Spieg. Chr. 37; 2) *met.* obedientiam relinquere (ترك اطاعت) *B.*

c. پیش obviam venire, occurrere *in bonam et malam partem* Jos. et Zul. 5. H. Sam. 52; 2) accidere Spieg. Chr. 9. — از پیش آمدن antecedere ibid. 30. — بد پیش آمدن contingere, accidere Chr. Sch. 102. 104.

c. در v. s. اندر.

c. فرود descendere Spieg. Chr. 12; 2) desistere *a re*, omittere *rem* c. از Chr. Sch. 96.

آمدنگه n. c. locus ad quem venitur, destinatus ad conveniendum *C.*

آمدنی (suff. ی) reditus, sportulae, reditus extraordinarii; 2) tempus, quo merces advenire solent *Shaksp.* et *R.*; 3) adventus *C.*

آمد وشد s. آمد ورفت v. s. آمد رفت.

آمده part. praet. v. آمدن; 2) facete dictum, dictum vel factum extemporale (لطیفه وبدیهه) *B.*

آمده گیر n. c. animo cogita, illum advenire eiusque adventum optatum et pergratum habe *B.* adventantem salutare, excipere *R.*

آمرد fructus arboris اراك coctus *B.* De arbore اراك v. lex. arab. s. v.

آمرز imp. v. آمرزیدن q. v.; 2) in comp. part. praes. significatione.

آمرزش (suff. ش) venia, remissio Spieg. Chr. 70.

آمرزگار (suff. گار) veniam dans, ignoscens *F.*; cf. Spieg. Chr. 70.

آمرزگاری (praec. suff. ی) i. q. آمرزش Spieg. Chr. 70.

آمرزیدن imp. آمرز veniam dare, condonare, ignoscere (یرلغمق وعفو گناه ایتمك); cf. Spieg. Chr. 70; 2) pervenire (ایرشمك) *F.*

آمرغ et آمرغ utilitas (نفع وفائده); 2) thesaurus, caput, summa (ذخیره ومایه); 3) potentia, gradus honoris, dignitas, valor, pretium (قدر وشان وقیمت ومقدار ومرتبه); 4) origo, purior meliorque pars rei (اصل وزبده وخلاصهٔ هر چیز); 5) portio, res parva, exigua (حصه وچیزی اندك) *B.* parum, aliquot *C.*

a. p. آمر نون والقلم dominus atramentarii et calami, *epith.* Dei et Muhammedis *B.*

آمس poculum magnum vini *M.* ex *F.*

آمشام nom. rationis (عقل) coeli octavi s. Zodiaci (فلك هشتم كه فلك البروج باشد) Gl. in Des.

آمل nom. urbis in Mâzenderân *B.*; 2) nom. urbis in litore fluvii Oxi Gl. Sch.

s. p. آمله (s. आमलक) fructus Phyllanthi Emblicae, qui ut medicamenta adhibentur et in Hindûstan saccharo conditi

(در شکر پرورده) edi solent. Inde arabica vocis forma املج orta est *B.*; cf. املد et امیلد.

آمن i. q. پیرامن, ex quo decurtatum est; ambitus, circuitus *F.*; cf. آمون pro پیرامون.

آمَنَد ligna fissa in acervum collecta, strues lignorum (توده وخرمن هیزم شکافته); 2) fascis lignorum, qui dorso gestatur (پشته وپشتوارهٔ هیزم بسته) *B.*; cf. امند et آمد et آمیند.

آمِنَد nom. matris Muhammedis prophetae *B.*

آمو s. آموی imp. verbi آمودن q. v.; 2) in comp. part. praes. signif., implens; 3) expletio (پر کردن); 4) nom. propr. i. q. آمون q. v. *B.*

آموت nidus (آشیان) avium, quae venando inserviunt, ut falconum, accipitrum, simil. *B.*; cf. Not. et Extr. IX, 208.

آموختگانِ ازل a. p. v. s. آموخته.

آموختن s. آختن imp. آموز docere Chr. Sch. 63; 2) discere ab alq. c. از Gul. 44. *Verb. transit. et intransit.* (تعلم وتعلیم (لازم ومتعدی) *F.*; cf. آموزیدن.

آموخته s. آخته part. praet. v. آموختن plur. آموختگان qui docuit; 2) qui didicit *M.* Inde آموختگان ازل aeternitatis periti, *epith.* prophetarum omniumque virorum sanctorum *B.*

آمود pro آموده q. v. *M.* ex *F.*

آمودن (cognat. cum آمدن q. v.) imp. آمو s. آموی facere (ساختن); 2) efficere (ساخته گردانیدن); 3) adornare (آراستن) et adornari (آراسته شدن); 4) implere (پر کردن); 5) miscere (آمیختن) et misceri (آمیخته شدن) *B.*

آموده part. praet. v. آمودن ornatus; 2) impletus, plenus; 3) mixtus; 4) i. q. ar. مندرج comprehensus, contentus; 5) margaritae, gemmae, simil. in filo connexae i. e. linea margaritarum, simil. *B.*

آمور tumor *C.* vox dubia; fort. pro آماس.

آموز imp. v. آموختن; 2) in comp. part. praes. signif., docens, discens c. g. دانش آموز scientiae doctor, versatus in scientiis; کار آموز peritus, versatus in rebus *M.*

آموزانیدن causs. v. آموزیدن docere *M.*; 2) facere, ut doceat vel discat *R.*

آموزش (suff. ش) instructio *R.*

آموزگار (suff. گار) docens, instructor, magister (آموزنده وآموزانیده که معلم واستاد باشد) *B.*; 2) discipulus (شاگرد) *SHL.* et *R.*

آموزگارِ وخشوران instructor prophetarum *met.* Hôshang, filius Siyâmaki (هوشنگ پسر سیامک) Gl. in Des.

آموزنک (suff. ناک) i. q. آموزگار; cf. Spieg. Chr. 54; 2) *epith.* Dei *B.*

آموزی (a. v. آموختن s. آموزیدن) i. q. کانوزی q. v. Schahn. ed. Mohl I, p. 48.

آموزیدن imp. آموز i. q. آموختن q. v. *F.*

آموس i. q. اموس q. v. *B.*

آموسنی dicitur de duabus vel pluribus unius mariti uxoribus, quarum unaquaeque hoc nomine distinguitur; concubina *B.*; cf. انباغ.

آموغ statura (قد وقامت); 2) gravitas, reverentia (وقار وهیبت) *F.*

آمولن g. p. gr. ἄμυλον, amylum t. نشاسته *B.*

آمون (a. v. آمودن) impletus, plenus, exundans (پر وملو ولبالب ولبریز); 2) et آمو s. آموی s. آمویه nom. urbis ad fluvium Oxum (جیحون) et Oxus fluvius, ab illa urbe sic dictus et nom. regionis (زمین) inter Oxum et Euphratem *B.*; cf. H. Mong. I 140, 141. H. Sam. 6, 136.

آمون e پیرامون decurt., ambitus, circuitus *F.*; cf. آمن pro پیرامن.

آموی i. q. آمو q. v. *B.*

آمویَه nom. propr. i. q. آمون 2. q. v. *B.*

آمه atramentarium (دوات نویسندگی); 2) acervus vel fascis lignorum (توده وپشتهء هیزم) *B.*; cf. آمَنَه.

آمیختن (s. मिश्र praef. آ) imp. آمیز miscere; 2) misceri (مخلوط کردن ومخلوط شدن) *B.*; cf. آمیزیدن.

c. بـِ i. q. simplex Frag. 33. 13.

آمیخته part. praet. v. آمیختن commixtus (مخلوط); 2) adiunctus, annexus (ملحق) *B.*; 3) compositus (مرکب), opp. simplex (بسیط) Gl. in Des.

آمیم et امیم edax, helluo; 2) segnis, piger *C.* Vox dubia.

آمیز (sec. *HK.* آمیز [ē]) imp. v. آمیختن s. آمیزیدن; 2) in comp. part. praes. signif. e. g. شید آمیز mellitus; مَردُم آمیز societatem faciens cum hominibus Gul. 124; 3) n. s. commixtio (آمیزش); 4) coitus (مباشرت وجماع) *B.*; cf. آمیژ.

آمیژ sec. *HK.* آمیژ [ē] i. q. آمیز, sibilantibus ز et ژ inter se permutatis *B.*

آمیزانیدن causs. verbi آمیزیدن s. آمیختن q. v. *M.*

آمیزش (suff. ش) commixtio; 2) adiunctio, annexio (الحاق) *B.*; 3) temperies, temperamentum s. constitutio corporis; 4) commercium *C.*

آمیزْکار (suff. کار) hominum societatem amans, opp. خلوت نشین *B.*

آمیزْکاری (praec. suff. ی) amor cum aliis vivendi, socialitas; 2) coniugium, matrimonium Pend. 186.

آمیزَنده part. praes. v. آمیختن s. آمیزیدن; 2) amicitiam, familiaritatem iniens (الفت گیرنده) v. s. خوگر *B.*

آمیزَه sec. *HK.* آمیزه [ē] (suff. ه) commixtus (آمیخته); 2) coitus (جماع); 3) natura, indoles (مزاج وطبیعت); 4) senex, vir barba semicana (ریش دوموبه) *B.*; cf. آمیزه مو.

آمیژه sec. *HK.* آمیژه [ē] i. q. آمیزه q. v.; 2) poeta (مردم شاعر وموزون) *B.*

آمیزَه مو (commixtos capillos habens) n. c. vir, cuius pili barbae semicani sunt; senex *B.*; cf. آمیزه.

آمیزیدَن i. q. آمیختن q. v. *F.*

آمیغ (ab آمیختن lit. خ cum غ permutata) commixtio (آمیزش); 2) coitus (جماع); 3) rei descriptio, ut re vera se habet illa, non metaphorica, ar. حقیقة opp. مجاز *B.*

آمیغستان (suff. ستان) titulus libri *R.*

آمیغه sec. *HK.* آمیغه [ē] (suff. ه) commixtus (آمیخته); 2) commixtio (آمیزش); 3) coitus (مباشرت) *B.*; cf. آمیزه.

آمیغی (suff. ی) verus (حقیقی), opp. metaphoricus (مجازی) *B.*

آمین a glutton. Mixing *R.*

آمینه i. q. آمَنَه strues lignorum *C.*

آن (phl. אן pars. اَوِن) pl. آنان et آنها *pron. dem. remot.* ille, illa, illud, de q. v. Inst. l. pers. §. 181 sqq. et §. 436 sqq.; cf. ان.

آن gratia vel venustas alliciens, ar. جاذبه *F.*; quae significatio in lex. *B.* et *HK.* sic describitur (نمک وچشنی وحلاوتی وکیفیتی‌را گویند که درحسن می باشد وبتقریر در نمی آید وآنرا جز بذوق نتوان یافت). Sec. Gl. Sch. i. q. ar. ملک. Exemplum affert *F.* Hâfizi versum sequentem : شاهد آن نیست که موئی ومیانی دارد ☆ بندهء طلعت آن باش که آنی دارد 2) mens, intellectus (عقل); 3) vinum (شراب) *B.*; 4) existentia (هویت که تشخص وتعین باشد) Gl. in Des.; cf. آنستان.

آنان plur. pron. dem. آن q. v.

آنت pro آنَت ex آن et suff. ت pro ترا comp. c. g. ترا آن بس است pro آنت بس است „hoc tibi sufficit"; 2) *part. laudandi et*

admirandi i. q. زهی et خه خه o, euge, bene, quam pulcre! *B.*

آنج i. q. زعرور q. v. mespilum *B.*

آنجا (ex آن et جا comp.) illo loco, ibi, illic istic. — Inde از آنجا که propter, ratione alicuius rei e. g. از آنجا که همت درویشان است وصدق معاملهء ایشان „ratione generositatis monachorum et sinceritatis commercii eorum“ Gul. 26; cf. ibid. 44, H. Sel. 49.

آنجق dialecto ćagatâica i. q. آنجا ibi, illic *M.* ex *F.*

آنچش pro آن چه اورا id quod illi Chr. Sch. 104.

آنچنان v. s. چنان.

آنچه (ex آن et prom. rel. vel interrog. چه) id quod; 2) quid hoc? v. Inst. ling. pers.

آندم i. q. آنگاه q. v. *C.*

آندون adv. opp. ایدون ibi (آنجا); 2) illo tempore (آنگاه); 3) illo modo, ita (آنچنان) *B.*; cf. آنون.

a. p. آنزمان i. q. آنگاه q. v.

آنستان (suff. ستان) locus existentiarum (محل ومکان هویات وتعینات) Gl. in Des.; cf. آن 4.

آنستَه s. آنِستَه radix herbae suaveolentis ar. سُعْد, cyperus, dictae *B.*; cf. انسته.

آنسو s. آنسوی (v. سو) illa pars; 2) adv. ex illa parte, trans; 3) illic, illuc *M. R.*

آنک (suff. ك) diminut. pronominis آن, opp. اینک, ecce *ostendens remotum*; 2) i. q. آبلَه q. v. *B.*

آنک et انک apis; 2) singultus *C.* vox dubia, quae in ceteris lexicis non reperitur.

a. p. آنک plumbum (اسرب) *F.*

آنکِ pro آنکه ille qui *B.*

آنکس (ex آن et کس) illa persona, ille quidam *M.*

آنگاه s. آنگه (ex آن et گاه s. گه) illo tempore, tunc, tum; 2) eodem tempore; 3) postea *F.*

آنگهی s. آنگهی (suff. ی) tunc, tum Frag. 24 fin.; 2) postea *F.*

آنْگَنْدَن i. q. آگندن q. v. *B.*

آنکه (ex آن et pron. rel. vel interrog. که) ille qui, id quod; 2) quis ille? v. Inst. linguae persicae.

آنگه et آنگَهی pro آنگاه et آنگهی q. v.

آنکرا i. q. آنکه اورا, ut هرکرا i. q. هر که اورا *B.*

آنها plur. pronominis dem. آن q. v.

آنیان (pl. vocis آنی ex آن suff. ی formatae) existentiam habentes (صاحبان هویت وتشخص) Gl. in Des.

آنیستَه s. آنیسَه i. q. انیسته q. v. *B.*; cf. انیسه.

آنین baculus (چوب), quo lac crassum (ماست) agitatur, donec butyrum recens (مسکه) a lacte acido (دوغ) separetur; 2) vas fictile (ظرف سفالین مننند چمچه) butyro parando *B.*; cf. انین.

آو pro آب q. v., lit. ب cum و permutata *B.*

آوا s. آوای pro آواز e quo decurtatum est *B.*; cf. اوا et آواه; 2) pro آبا *C.*

آواخ s. آوخ *interiectio doloris*: ah, oh, vae! (آه وافسوس); 2) n. s. portio, pars (قسمت ونصیب) *B.*

آوادان pro آبادان q. v., lit. ب cum و permutata *F.*

آوار pro آواره q. v. e quo decurtatum est *B.*; cf. آبار et اوار.

آوارچه s. آوارجه (suff. چه, *proprie* dimin. vocis آوار) liber rationum, rationarium (دفتر حسابهای پراکنده) *B.*; 2) codex expensi et accepti *M.* ex *F.*; cf. اوار et آواره 7 et اواره et ابارة.

آوارگی (ex آواره suff. ی) n. a. circumerrare Spieg. Chr. 131.

آوارَه amissus, perditus (نابود شده وگم گردیده); 2) perturbatus, perculsus, attonitus (پراکنده وپریشان گشته وسرگردان شده); 3) vagus, erro (بی نام ونشان واز وطن دور افتاده), cf. H. Sam. 162; 4) vastatus, dirutus (خراب opp. آباد); 5) iniquitas, iniustitia, molestia (ظلم وستم وآزار); 6) (coll. آور) veritas, certitudo (تحقیق ویقین); 7) (coll. cognato آماره) computatio (حساب); 8) particula ferri (آهن ریزه), quae in perforanda solea ferrea (سوراخ کردن نعل) equi, muli al. ex solea decidit *B.*; cf. اواره et ایاره.

آوارَه‌گیر n. c. computator, ratiocinator (محسب) *B.*; cf. آبارگیر et آماره‌گیر et ایاره‌گیر.

آواری (suff. ی) n. s. circumerrare; 2) inertia *R.*; cf. آوارگی.

آواریدَن s. اواریدن (cognatum videtur cum آغاریدن s. آغالیدن q. v.) edere (خوردن); 2) digerere (گوارانیدن) *B.*; 3) i. q. اوبریدن t. یوتمق deglutire; 4) interloqui (مصاحبت آراسته سوز قاتمق وکتورمك) *F.*

آواز imp. v. آوازیدن q. v.; 2) vox, sonus, clamor (صدا وندا وبانگ بلند); 3) rumor, fama (شهره شدن وسمر گشتن) *B.*; 4) sermo (گفتار) Gl. Sch., cf. Chr. Sch. pg. 54 vs. 349; 5) i. q. هزاردستان luscinia; 6) t. یانقو echo *C.*

آواز دادَن clamare, loqui Spieg. Chr. 10. 17; 2) vocare, inclamare alqm. c. dat. p. H. pr. reg. pg. 9 v.

آواز زَدَن et آواز کَردَن i. q. آواز دادن *M.*

آواز گَشتَن divulgari, notum fieri (شهره شدن ومشهور گردیدن) *B.*; cf. آوازه گشتن.

آوازَه (suff. ه) vociferatio (گفتار وحرف زدن بلند); 2) rumor, fama (شهرت); 3) de sex sonis musicis (نغمه از موسیقی) dicitur, quorum nomina sunt a) سلمك, b) شهنز, c) مایه, d) نوروز, e) گردانیا et f) گوشت *B.*; 4) nom. arcis (قلعه) in Turkistan Gl. Sch. — Inde کسرا بلقب آوازه ساختن cognomen alicui tribuere H. Sam. 120.

آوازَه گَشتَن i. q. آواز گشتن q. v. *B.*

آوازیدَن (s. वच् praef. آ z. واسم, *IC.* wach) imp. آواز clamare, vociferari (آواز کردن) *F.*

آوام i. q. وام aes alienum, debitum, ar. دین *F.*; cf. آبام et آیام et ابام et اوام.

آوان codex rationarius (دیوان); 2) sententia iudicialis (دیوان حکمی) *M.* ex *F.*

آواه i. q. آواز q. v. *F.*; cf. آوا et اواه.

آواهٔ labores, opera; 2) edulia *C.* plur. vocis آوا pro آبا.

آوای i. q. آوا q. v.

آوَخ i. q. آواخ q. v. *B.*

آوَر s. آر imp. v. آوردن; 2) in comp. part. praes. signif. et i. q. صاحب s. خداوند possessor, dominus e. g. جَنگ آور pugnator, bellator; دِلاوَر cordatus, strenuus, زورْ آور robustus *B.* کوه بیخ آور mons firmi pedis *C.*

آوَر veritas, certitudo (درست وتحقیق ویقین); cf. آوار s. آواره 6.; 2) nom. orbis coelestis septimi, qui est orbis Saturni (فلک زحل); 3) dictum obscoenum, malum (سخن زشت وبد); 4) invisus, foedus, turpis aspectu (کریه وزشت وبد قیافه) *B.*

آوَرْجَه pro آوارجه q. v. *B.*

آورد (ab آوردن coll. آوریدن) proelium, pugna (جنگ وپیکار وکارزار) ar. هیجا *B.* Inde آورد کردن pugnare *R.*

آوَرْدْگاه n. c. campus proelii (جنگ گاه) *B.*

آوَرْدَن s. آوریدن (s. भृ z. بزدن bere, *IC.* bar praef. آ) imp. آور s. آر ferre, afferre opp. بردن.

B.; 2) ducere, perducere Chr. Sch. 14; 3) narrare Spieg. Chr. 23, Gul. 81

Phrases:

آندیش آوردن meditari, deliberare.

بجـای آوردن s. بجا آوردن *met.* exhibere, exequi (بفعل آوردن); cf. Frag. 21, Spieg. Chr. 40; 2) scire, intelligere, nosse (دانستن وشناختن) *B.*

بجان آوردن *met.* in angustias adducere (بتنگ آوردن); 2) interficere (کشتن وبقتل آوردن) *B.*

بدست آوردن in potestatem redigere Spieg. Chr. 125.

پدید آوردن in conspectum afferre, palam facere Spieg. Chr. 56.

در انگشت آوردن *met.* ratiocinari, computare (حسب کردن) *B.*

در حرکت آوردن movere, commovere.

دست آوردن manum porrigere, praebere c. dat. p. Chr. Sch. 58.

رای آوردن consilium capere Spieg. Chr. 81.

رزم آوردن bellum inferre.

روی آوردن vultum convertere, contendere alqo c. سوی Frag. 20, c. ب Chr. Sch. 24 et addito بروی اندر concurrere inter se Chr. Sch. 15.

c. باز referre, reportare Frag. 22, Spieg. Chr. 11; 2) removere, arcere, impedire c. از Gul. 72.

c. بر i. q. simplex Frag. 19. — Inde بزیر بر آوردن subigere, superare, devincere Frag. 19 — پشت بر آوردن tergum vertere Frag. 20; 2) efferre, e. g. ایوان بر آوردن palatium exstruere Frag. 20. — دست بر آوردن manus tollere, tendere Frag. 31. — سر بر آوردن caput efferre Chr. Sch. 89. — بخطهء بلا سر بر آوردن *met.* mala pati, perpeti (بلاکشی کردن وراضی بلا بودن) *B.* — عرق بر آوردن sudare Chr. Sch. 99. — گرد بر آوردن pulverem movere, excitare Chr. Sch. 92; 3) proferre, producere Frag. 19, Chr. Sch. 75. — Inde part. praes. برآرنده producens, creator, epith. Ormuzdi Frag. 22; 4) evehere, ad honores provehere. — Inde part. praet. برآورده homo a principe ad honores provectus (شخصی که امرا وسلاطین اورا بلند مرتبه گردانیده باشند) *B.*; 5) educare Chr. Sch. 55. 65; 6) disiungere, separare, divellere (از هم جدا ساختن) *B.* Inde تیغ بر آوردن gladium stringere. — چشم بر آوردن oculos evellere, eripere Gul. 25; 7) in consuetudinem rei venire, assuescere re (بچیزی عادت فرمودن); 8) amplecti (در بر گرفتن); 9) cum irrisione imitari (تقلید کردن); cf. خمانیدن *B.*

c. بیرون efferre Spieg. Chr. 15.

c. پیش s. به پیش afferre, adducere Frag. 24.

c. در inferre, introducere c. ب et در Spieg. Chr. 12. 37. — Inde به بند در آوردن in vincula coniicere, vinculis adstringere Chr. Sch. 93. — سر بگرز در آوردن vibrare, torquere clavam Chr. Sch. 99. — از پای در آوردن v. s. v. پا.

c. فرود deferre, devincere Frag. 29.

آوردنی (suff. ی) res allatu digna, munus *M.*

آورده part. praet. v. آوردن q. v. — آب آورده ad extremitatem unguium furunculus v. s. آب آوردن *M.*

آورده کردن i. q. آوردن afferre Frag. 23.

آورسر Jupiter planeta *C.*

آورک s. آورک oscillum, in quo homines se per funem iactant *B.*

آورگوش (a v. آوردن) auris pars durior; 2) annulus auricularis: botrys, spica pendula de aure *C.*; cf. گوشوار s. گوشواره.

آورند fraus, dolus (مکر وفریب وحیله); 2) Tigris (دجله); 3) Nilus (نیل) *B.*; cf. اورند et اروند.

آورَنگ i. q. آونگ q. v. *B.*

آوْرَه pro آبْرَه i. q. آب راه q. v. *B.*; 2) pro آبره i. q. أبره s. آوره *F.*

آوری (suff. ی) veritatis amicus, fide dignus (صاحب يقين وتحقيق) *B.* et *F.*; cf. آور.

آوريدَن i. q. آوردن *B.* et *F.*; 2) impetum facere, bellum inferre (حمله كردن وجنگ آوری نمودن) *B.*

آوْريز [ê] pro آبريز q. v. *F.*

آوْزار aromata *M.* ex *F.*; cf. اوزار pro افزار.

آوْزاردان (praec. suff. دان) pyxis aromatum *M.* ex *F.*

آوِزَه auricula, ansa auris *C.*

آوْزين iuniperus (آردج اغاجى) *F.*

آوْشِن s. آوشيين *F.* i. q. كتكتو i. e. planta quaedam in provincia Gilân كاكوتى et ar. سعتر برى dicta *B.* v. s. v. كاكوتى et كتكتو; pulegium. Fortasse ortum est e voce γαλλίς ὄψις, qua alios plantam γλήχων i. e. pulegium denominasse contendit Dioscor. l. III c. 33 (36) Synonyma sunt آويش et آويشن et آويشتن et آويشه.

آوْغون i. q. كاريز canalis subterraneus aquae deducendae inserviens, specus *F.*

آوكان nom. herois (پهلوان) cuiusdam in exercitu Ferîdûni Gl. Sch.

آوِلَه pro آبِلَه q. v. *F.*

آوَن decurtat. ex آونگ q. v. *B.*

آوَند i. q. آونگ; 2) argumentatio, demonstratio, argumentum (حجت ودليل وبرهان); 3) (ex آب et وند *prop.* vas aquarium) vas (ظرف وانا); cf. آوندى et أوَند; 4) thronus, solium (تخت ومسند); 5) lusus regius (شطرنج); 6) et آوِند primus (اول ونخست) *B.*

آوَنْدى (suff. ى) vas potorium (ظرفى كه شراب در آن كنند) *B.*; cf. آوند 3.

آوَنگ s. آورنگ s. اوشنگ s. اونگ funis extentus, in quo uvas suspendunt, aut vestes, aliasve res expandunt; 2) res quaevis suspensa (ar. معلاق) *B.*; cf. آون. Vox ad v. آويختن referenda videtur.

آوَنگان (suff. ان) n. s. suspendere (آويختن); 2) suspensus, pendulus, pensilis (آويخته شده وآويزان) *B.*

آوَنگ كَردَن suspendere v. *B.* s. v. نُنج.

آوَنوس pro آبنوس q. v. *R.*

آوَنيدَن requiescere, dormitare; 2) sperare *C.* Lectio falsa esse videtur pro آويندن q. v.

آوو nomen urbis *B.*

آوَه (ه manif.) *interiectio doloris* *B.* i. q. آه q. v.

آوَه (ه occult.) fornax lateraria (كوره وداش خشت پزى); 2) catenae quid simile (زنجيره) i. e. circulus, quem pictores et acu pictores in margine rerum pingunt; 3) sonum, vocem emittens (بر آورنده صدا وندا); 4) cf. آبه nom. urbis (شهر) prope Sâvam (ساوه) *B.*

آوْها pro آبها pl. vocis آو i. q. آب q. v. *F.*

آويچ pro آويز lit. ز cum چ permutata *B.*

آويختَن s. آويزيدن; (cf. s. वह् z. باوى vaz et *K.* vaz s. wajh) imp. آويز pendere, suspendere, appendere (اصبق) *F.* c. از et در Spieg. Chr. 17; 2) adhaerere prehensae rei; c. در Gul. 10. 24 et H. Sam. 102 دَر كَنيزَك آويختن de coitu dicitur. Cf. Spieg. Chr. p. 4, l. 3.

c. بر i. q. در آويختن c. با Spieg. Chr. 49.

c. دَر s. أندَر adhaerere rei prehensae c. ب Fleisch. Ali's Spr. 39 med.; 2) pugnare, certare, rixari c. ب et با Wilk. Chr. 168 Ros. Narr. 36 Gul. 44; cf. دست آويز.

آويخته part. praet. v. آويختن suspensus; 2) pendens; 3) pendulus, pensilis *M.* ex *F.*

آویدَن fatigare (یورمق) *F.* torquere *M.*

آویز imp. v. آویختن s. آویزیدن; 2) in comp. part. praes. signif., ut in v. دلاویز animum devinciens, al.; cf. آویچ et آکَیش *B.*; 3) res appensa, pendula; 4) locus, ubi quid suspenditur; 5) uncus, *pec.* e quo suspenduntur carnes, simil. *C.*

آویزان part. praes. v. آویختن; 2) pl. voc. آویز res appensae, suspensae *M.*

آویزانیدَن causs. verbi آویزیدن q. v. *C.*

آویزش (suff. ش) n. s. pendere, suspendium *M.*

آویژگان pl. voc. آویژه q. v.

آویزگَن appensa vel adhaerens *rei res M.* ex *F.*; 2) mendicus importunus, molestus (گدای مبرم وابرام کننده) *B.*; 3) prostitutus, scortum agens *puer* (حیز ومأبون) *M.* ex *F.*

آویزَه (suff. ه) i. q. آویخته q. v. *F.*; 2) inauris (گوشواره) *B.*

آویژَه proprius, peculiaris (خاص وخالص); 2) purus, merus (پاک وپاکیزه); 3) vinum (شراب انگوری). Plur. آویژگان proceres (خواص); 2) amasii (دلبران ومعشوقان) *B.*; cf. اویژه et بیژه et ویژ et ویژه.

آویزَه بَند n. c. i. q. آویزه inauris *M.* ex *F.*

آویزیدَن i. q. آویختن *F.*

آویش s. آویشَن i. q. آوْشِن pulegium, alias etiam زلف شاهدان dictum *F.*; cf. اویشن.

آویشَم i. q. آویش q. v. *C.*

آویشَن n. s. pendere, suspendium (آویختن); 2) evaginare gladium (بر کشیدن تیغ از غلاف); 3) i. q. آویش s. آوشن *B.*; cf. اویشن.

آویشَه i. q. آوشن q. v. *B.*

آوینْدَن sperare (امید ورجا ایتمک); 2) dormitare (امزغنمق) *F.*

آه s. آوه s. اه *interj. doloris et luctus:* ah, eheu! 2) suspirium, gemitus (کلمه ایست که بوقت افسوس وحسرت ومصیبت گویند) *B.*; cf. Chr. Sch. 101, Spieg. Chr. 105. Inde آهِ عَنبَرین s. آهِ آتِشین s. آهِ آتشبار *met.* suspirium ardens, suspirium doloris; آهِ جانْ کاه suspirium ex intimo pectore tractum; آهِ جِگَرْ سوز suspirium cor accendens; آه در جِگَر نَدارَد suspirium in pectore non habet i. e. pauper est, rebus omnibus eget (مفلس وبی ذخیره); آه کَشیدَن suspirium trahere *B. M.*

آهار s. اهار (s. आहार) cibus (خورش); 2) edere (چیزی خوردن), opp. ناهار non edere [چیزی نخوردن], ieiunium); 3) gluten farinarium, quo charta scriptoria et pannus corroborantur, *significatio a cibo corroborante derivata;* 4) chalybs praestantissimus (فولاد جوهر دار) *B.*; 5) fimbria; 6) contaminatio, pollutio *C.*

آهازیدَن i. q. آهختن q. v. *B.*

آهازیدَه part. praet. v. آهازیدن i. q. آهخته *B.*

آهانَه vertex capitis et montis *F.*; cf. آهیانه; 2) monticulus, collis, cumulus; 3) coenaculum, superior domus pars *C.*

آهَنبیابَه *vox onomat.* oscitatio (خمیازه) *B.*; cf. آهنبایه.

آهْتَه pro آهخته q. v. *B.*

آهِختَن s. آهیختَن s. آهازیدن *abs.* trahere (کشیدن); 2) extrahere, educere *rem,* stringere *gladium;* 3) erigere, alte exstruere *aedificia B.*

c. بر i. q. بر کشیدن extrahere, educere *B.*

آهِختَه s. آهیخته s. آهْتَه s. آهازیده part. praet. verbi praec., tractus; 2) extractus; 3) alte exstructum *aedificium* (عمارتهای طولانی) *B.*

آهرِیمَن s. آهَرَن s. آهْرِمَن s. آهَرْمَن s. آهْرامَن s. آهْرَن s. اَهْرِمَن s. اَهْرامَن s. آهریمه s. اَهْرِیمه s. اَهْرِیمَن (z. ... anhrô-

mainyu; cf. Burnouf Com. pg. 88 sqq.), Ahriman *auctor mali*; 2) Satanas (شیطان) *B.*

آهَـزَن oleum naphtae (نفت باغی) *F.* petroleum *M.*

آهَـسـتَـگـی (ex آهـسـتـه suff. ی) lenitas; 2) languor, tarditas *M.* ex *F.* — Inde آهستگی کَردَن pedetentim et cunctanter facere; 2) placidum, honestum et humanum se praebere; بآهـسـتـگـی submissa voce; بآهستگی گُفتَن susurrare *C.*

آهستَه et repetit. آهسته آهسته lentus, tarde ingrediens Spieg. Chr. 31. 33, Gul. 175; 2) mollis, lenis *F.*; 3) gravis *auctoritate B.* s. v. پونده; 4) adv. paulatim, pedetentim; b) submissa voce; c) leniter, suaviter *M.*

آهَـسـتَـه رای n. c. sapiens, doctus (دانـا ودانشمند) *B.*

آهستَه رَو n. c. qui lento est incessu, tarde ingrediens *M.*

آهستَه سُخُن n. c. submissa vox; 2) mussitatio, susurrus (ar. همس) *M.* ex *F.*

آهستَه گُفتَن submissa voce loqui, in aurem dicere c. با p. Gul. 141.

آهَک s. اهک gypsum (جبسین) *F.*; 2) calx *pec.* viva (ar. کلس et نورة) *B.* (چـونـه صدف وجز آن *HK.*); cf. ازه. Inde آهَکِ تَـفـتَـه calx viva fervens Gul. 49; 3) psilothrum ex calce viva et arsenico, *quo inunguntur in balneis ad detergendos pilos corporis radicitus C.*

آهَکِ سیاه genus malthae durae (a kind of strong cement) *R.*

آهَـکِ صَـدَف calx ex conchis ustis parata (shell-lime) *R.*

آهَنَند homo mendax, qui alios fallit (کسی که دروغ گوید تا مردمرا فریب دهد) *B.*

آهَن s. آیَن (z. ayaňh s. अयस्; cf. JAs. 1845, Avril p. 273), ferrum; 2) gladius *B.*; cf. Frag. 27, Chr. Sch. 82. Inde باهَم بَآهَن کَشیدَن vincire, constringere catenis *B.*; cf. آهین.

آهَنْ آشیان (nidus ferreus) n. c. *met.* munimentum digitale sartoris (انگشت دان یعنی انگشتوانهء استادان خیاط) *B.*

آهَنِ آفسُردَه *met.* gladius vel pugio rubiginosus (زنگ بسته), obtusus (کـنـد شـده), quo uti non potes *B.*

آهَنْ پایَه n. c. pedes, quibus insistit veru; 2) i. q. آهنیابه oscitatio *F.*

آهَنْ تَـر (ut videtur pro آهنِ تَـر ferrum recens) gladius undulatus *M.* ex *F.*

آهَنج imp. v. آهـنـجـیـدن; in comp. part. praes. significatione; 2) n. s. trahere, extrahere (کشیدن) *F.*; 3) potio, potus *C.*; 4) coniectio, iaculatio (انـداخـتـن); 5) mixtio (آمـیـخـتـن); 6) tortus funis, ellychnium (فتیل); 7) circulus, vinculum circulare (چنبر); cf. آهنجه; 8) dentiscalpium (خلال) *F.*; 9) intentio, propositum (عزم واراده); cf. آهنگ; 10) initium, principium (نخست وابتدا) *B.*

آهَنْ جِگَر (cor ferreum habens) n. c. *met.* homo ferreus, qui aerumnas perpeti potest *B.*

آهَنجانیدَن causs. verbi آهنجیدن q. v. *C.*

آهَنِ جُفت (ferrum bovis aratoris) ferrum, quo terra aratur; vomer *B.*; cf. آهنِ گاو et استرش et سُپار.

آهَنْجَلوغ n. s. premere, exprimere (فشردن t. صقمق) *F.*

آهَنجَه s. آهَنچَه (videtur esse diminut. vocis آهن suff. چه formatum) i. q. پـهـنـاکـش i. e. lignum panni texendi longitudine et ferro in utraque extrema parte praeditum, quod in texendo utrique panni margini alligant (چوبی که طول آن موافق عرض جامه اسـت کـه می بافند وبر هر دو سـر آن آهنی نصب کرده اند وآن‌را در وقت بافندگی بر هـر دو کنار جامه بند کنند) *B.*

جـلاهـلـرك متـوت ديـدكلرى كنارثيم) نمـورى *F.*); 2) funis, quo textores in fine operis utuntur, in Cast. lexico hisce verbis descriptus : „funis, quo parieti aut tecto officinae sub finem operis annectunt textores extrema fila telae, cum ea liciatorio ob brevitatem adhaerere amplius non possunt.“ (ريـسـمـانى كـه جولاهگان در آخر كار بنددند ودر سقف خانه بـنـد كـنـنـد) *B.*; 3) circulus ferreus (نمور چنبر كه بعض نسنلرة ايـدرلـر) *F.*; 4) funis, quo trahuntur vel evelluntur in purgando vel pectinando fila in lapide aliave re (الـرسن الذى يجر به الغزل حـلة المسح فى الصاخر وغيرها) *F.*

آهنجيدن et **آهنچيدن** sec. *F.*, imp. آهنج trahere, extrahere (كشيدن) *B.*; 2) deglubere (ar. سلخ t. يوزمك) *F.*; 3) bibere (نوشيدن); 4) iacere, iaculari (انداختن) *B.*; cf. verba cognata et synonyma آهيختن s. آهختن et آهنگيدن.

c. بر i. q. بر كشيدن extrahere, educere *B.*

آهـنْ خاى (ferrum manducans) n. c. *met.* equus refractarius, valde robustus (اسپ سرشخ پر زور) *B.*

آهنْ دِل (cor ferreum habens) n. c. cordatus, strenuus *M.* ex *F.*

آهَنْديگ n. c. olla ferrea *M.* ex *F.*

آهـنْ رُبـا (ferrum rapiens) n. c. magnes lapis *B.*

آهنْ رَگ (ferreas venas habens) n. c. *met.* equus valde robustus *B.*

آهنْ ساى (ferrum terens) n. c. lima (اتـه) *M.* ex *F.*

آهـن سَرد كوفتن (ferrum frigidum pulsare) inanem laborem capere, operam perdere *B.*; cf. H. Mong. I, 365.

آهـن سَـنـجَـر نَخورد i. e. poenam Sangari non sustulit, illius imperio se non submisit, neque illius afflictionem perpessus est *B.*

آهنْ قَبا (tunica ferrea) n. c. thorax ferreus, lorica *M.* ex *F.*

آهَـنـگ imp. v. آهَنگيدن; 2) n. s. trahere (كشيدن); 3) sonus (آواز) initio legendi vel loquendi emissus; 4) harmonia, symphonia (مـوزونى ساز وآواز); 5) i. q. لنگه i. e. curvatura operis arcuati, fornix (خميدگى طاق ايوان وامثال آن كه باصطلاح بنايان لـنـگـه گويند); 6) i. q. ar. أَزَج aedificii genus oblongum et fornicatum porticus instar; 7) ordo (صف) hominum et animalium; 8) stabulum (طويله وپاگاه), *pec.* camelorum (شتر خـانه); 9) mansio et locus (مـقـام ومـكـان) animalium; 10) margo, ora (كنار صفحه وحوض وامثال); 11) intentio, consilium, propositum (قصد واراده وتوجه وعزم); 12) festinatio (شتاب); 13) institutum, modus agendi, regula (طرز وروش وقاعده وقنون) *B.* Inde آهَنگ خـواب آوردن ad somnum se praeparare Spieg. Chr. 70. — آهَـنـگ چـيـز داشتن s. آهَنگ چيز كَردن propositum habere alqd, efficere velle alqd, contendere ad alqd et c. بر r. Gul. 16. 35, Spieg. Chr. 89, Chr. Sch. 1.

آهن گاو i. q. آهن جفت q. v. *B.*

آهَنگَر (suff. گر) faber ferrarius (حدّاد) *F.*; cf. Spieg. Chr. 101.

آهَنكَش (a v. كشيدن ferrum attrahens) n. c. i. q. آهن ربا *F.*

آهَنگى (suff. ى) consonantia, concentus *M.*

آهَـنـگـيـدَن (cognat. cum آهنجيدن) imp. آهـنـگ *abs.* trahere (كشيدن). Inde de sono (آواز) : sonum, vocem edere; de gladio (تـيـغ) : gladium evaginare; de ordine (صف) : disponere ordinem hominum et animalium, simil.; 2) propositum, destinatum habere, contendere (قصد كردن واراده نمودن) *B.*

آهَنو i. q. خوشهء پيشه كاران i. e. figura corporis humani, terriculi instar in arvis et hortis posita ad terrenda et abigenda animalia (خوشهء پيشه كاران يعنى مزروعات

وباغـده وبـوستانده وضع ایـتـدکـلـری کالبد که آدم اسلوبنده ایدرلر حیوانات زبان (کارلق ایتمامک ایچون) *F.*

آهَنَه i. q. آهنچه q. v. *F.*

آهَنی (suff. ی) ferreus *R.*

آهَنیابَه i. q. آهبنیابه q. v. *F.*

آهَنین s. آهَنینَه (suff. ین et ینه) ferreus *F.*; cf. Frag. 20. 26.

آهَنینْ پَنْجَه n. c. unguibus ferreis praeditus *M.* robustus *Shaksp.*

آهَنینْ جان n. c. i. q. آهن جان.

آهَنینْ چَنْگ n. c. i. q. آهنین جان; 2) vir strenuus, audax *B.*

آهَنینْ خَفتان n. c. i. q. آهنین قبا q. v. *F.*

آهَنینْ دُوش (ferreis humeris praeditus) n. c. *met.* robustus, strenuus *B.*

آهَنینْ رَگ n. c. i. q. آهن رگ q. v. *B.*

آهَـنینْ قَبا s. آهـنینه قبا n. c. i. q. آهـن قبا q. v. *F.*; cf. Frag. 26.

a. p. آهَـنیـنْ کُرسی (solium ferreum) n. c. *met.* incus (سندان) *B.*

آهَنینْ کَمَر (cingulo ferreo praeditus) n. c. *met.* bellator strenuus (مبـارز سـاخـت جان) *B.*

آهـو s. آهـوی hinnulus, dorcas; cf. Chr. Sch. 49 (ar. غـزال) et *met.* a) oculus (چشم), b) amasius (شـاهـد ومعشوق); 2) pavor, fuga (رم), *a timore dorcadis desumta significatio;* 3) peccatum, vitium (مطلق عیب); cf. Chr. Sch. 49; 4) clamor, vox alta (فریاد وآواز بلند); 5) nom. morbi, ar. ضـیـق النفس dicti, asthma; 6) nom. fluminis, alias آبهی dicti *B.*

آهْوان fossor, cunicularius (نـقـب زن) *F.*; cf. آهون.

آهْوای nom. oppidi ad ripam Oxi *M.* ex *F.*

آهـوپا s. آهـوپای (dorcadis pedes habens) n. c. *met.* pedibus velox *instar dorcadis* (کنایه از تند وتیز دویدن) *B.*; 2) fuga, *qua quis se alterius planctibus et clamoribus subtrahere conatur* *M.* ex *F.*; 3) domus sexangularis (خانهٔ شش پهلو); 4) domus alta et rotunda, in quam per scalas ascenditur, et opere gypseo exornata (خـانهٔ مقرنس وگچبری) *B.*; 5) tectum domus (سقف خانه) *F.*; cf. پا آهو.

آهـوبَرَه s. آهووَرَه n. c. pullus dorcadis *F.*

a. p. آهـوبَرهٔ فَلَک *met.* sol; 2) signum arietis (برج حمل) *B.*

آهـو بَزم n. c. *met.* qui convivio interest, conviva (استادگان وشاهدان بزم) *B.*

آهو دوستَک v. s. v. دیناروبه.

آهـور amasius, dilectus; 2) nom. oppidi alicuius *M.* ex *F.*; cf. اهور.

آهُوری [ó] i. q. خـردل q. v. *B.* turc. قـچـی hind. راسی *F.*

آهَوز nom. sagittarii cuiusdam celebrati *R.*; cf. اهوز.

آهوگان i. q. آهوبچگان pulli dorcadis *B.*

آهـول via subterranea (زیـر زمـیـن یـولی) *M.* ex *F.*

آهون s. اهون, sec. *F.* آهُون [ó] rima, ruptura (رخـنـه); 2) foramen (نـقـب) *B.* cuniculus (نقب زمین) *F.*; 3) cunicularius (نقب زن) *F.*

آهـونْ بَر s. اهـون بر (a v. بـردن) n. c. perforans, perfodiens, fossor, cunicularius (نقب کن وچاهجوی) *B.*

آهووَرَه pro آهوبره q. v. *F.*

آهوی i. q. آهو q. v. *B.*

آهوِی چین dorcas sinensis moschifer *M.*

آهوِی خـاوَر s. آهـوِی خـانـهٔ خـاوَری (v. خاور) *met.* sol; 2) culex (سـپـیـد پر); 3) imperator Chinae; 4) imperator Chotaniae (ختن) *B.*

آهوِی خُتَن *met.* sol *B.*

آهوِی خُتَنْ گَرد *met.* sol *HK.*

آهـوِی زَریـن *met.* sol; 2) lagena aurea (صراحی طلا) *B.*

آهوی سیمین *met.* pocillator cute alba praeditus, formosus (ساق سفید پوست صاحب حسن) *B.*

آهوی شیرْ اَفگن (dorcas leonem deiiciens) *met.* oculus amasii; 2) pocillator *B.*

a. p. آهوی فلکی *met.* sol *B.*

آهوی کسی بودن *met.* capi ab alqo (اسیر وصید کسی شدن) *B.*

آهوی منّه گرفتن *met.* inuriam facere (ناانصافی کردن) *B.*

آهوی نر (dorcas mas) *met.* nubes albi et nigri coloris (ابری که بسپیدی وسیاهی مائل باشد) *B.*

آهوئی (suff. ی) pavor, fuga (رمیدگی); 2) improbitas, turpitudo (عیبناکی) *B.*; 3) adi. ad dorcadem pertinens.

آهیان sec. *C.* i. q. آهیانه q. v.

آهیانه s. اهیانه cranium (استخوان بالای دماغ ar. قحف); 2) latus unum capitis, hemicranium (شقیقه وکاسهٔ سر); 3) palatum gutturi proximum (کام که فک اعلی باشد لیکن آنجا که بحلقوم نزدیک است ar. حنک) *B.*

آهیختن et آهیخته i. q. آهختن et آهخته q. v. *B.*

آهین sec. *C.* i. q. آهن q. v.

آی i. q. آ imp. verbi آمدن s. آئیدن; 2) puella formosa (ترکان منده) *B.*

آیا *part. interrogandi* num (هل), qua etiam inquiritur (استفسار) et votum (تمنی) et id quod fieri potest vel decet (شاید واحتمال دارد) exprimitur *B.*; cf. Spieg. Chr. 39; cf. آییان.

آیاز n. pr. nom. servi Sultani Mahmûd Gaznavidae; 2) sec. al. nom. Emiri cuiusdam Sultani Ibrâhîm ben Masûd ben Mahmûd Gaznavidae *B.*

آیاغ sec. Fg. in *F.* lex. i. q. داغ stigma, signum cauterio impressum (داغ معناسند *F.* (در کذا فی فرهنگ جهانگیری Meninski vocem داغ pro turcica habens vertit: mons.

آیام pro آوام q. v. *F.*; 2) radix *C.*

a. p. آیتِ مقصود versus propositi i. q. آیهٔ مقصود q. v. *HK.*

آیخه emanans et exundans humor *aquae aut alius rei M.* ex *F.*

آیر i. q. ایر q. v. *F.*

آیژ et آیژک i. q. آئیژ et آئیژک *F.* et *HK.*

آیشه s. آیشنه s. آیشتَه *F.* s. آیشتنه explorator (جاسوس); 2) adulator, homo blandus (چاپلوس) *B.*; cf. آئیشه et ایشه.

t. p. آیغر equus integer, admissarius *C. M.*

t. p. آیغری coitus *de brutis*; inde بایغری در آمدن coire *C. M.*

آیفت (آیفت *F.*) necessitas, res necessaria (حاجتی که از خالق ومخلوق خواهند) *B. HK. SHL.*; 2) votum (تمنا) *F.*; cf. آینت et ایفت.

آین i. q. آهن q. v. *B.*

آینت i. q. آیفت q. v. *F.* Una duarum vocum آیفت et آینت mendosa esse videtur, quum literae ف et ن simillimae facile inter se permutari possint. Praeferenda est vocis forma آیفت, quam omnia lexica persice scripta exhibent.

آیندگان pl. vocis آینده q. v.

آینده part. praes. v. آمدن veniens, subsequens Spieg. Chr. 72; 2) futurus *de tempore* (زمان مستقبل) Gl. in Des. — Inde pl. آیندگان praesentes (موجود); 2) in hunc mundum venientes (شوندگان کسانیکه باین عالم می آیند) *B.* — Inde آینده ورونده venientes et euntes, viatores *M.*

آینه et آئینه speculum *B.*

آیِنَهٔ اِسکَندَری speculum Alexandri, *quod ab Aristotele confectum olim in pharo Alexandriae collocatum fuisse tradunt, ut de rebus occidentalium certiores fierent;* 2) *met.* sol *B.*

آیِنَهٔ آسْمان speculum coeli *met.* sol *HK.*

آیِنَه اَفْرُوز (speculum illuminans) n. c. politor, qui res polit, ut splendeant (صیقل‌گر وروشنی‌گر) *B.*

آیِنَه بَستَن آسْمَن *met.* coelum solem prodire facit (پیدا کردن); sol oritur (آفتاب بر آمدن) *B.*

آیِنَهٔ پیل specula multa e chalybe facta in tegumento (برگستوان) elephanti, quae die proelii praeparantur; 2) tintinnabulum (زنگ) elephanti *B.*

آیِنَهٔ چَرخ *met.* i. q. آینهٔ آسمان q. v. *B.*

آیِنَهٔ چینی speculum sinense ex disco aereo (تال), ar. سجنجل dictum *B.*

آیِنَهٔ خاکیان speculum terrestrium *met.* Deus; 2) Adamus; 3) cor (دل) hominis *B.*

آیِنَهْ خانَه n. c. i. q. جامخانه q. v. *B.*

آیِنَهٔ خاوَری *met.* sol *B.*

آیِنَهْ دار speculum tenens n. c. *met.* tonsor s. rasor capitis, chirurgus (تراش وحجام) *B.*

آیِنَهْ دان n. c. theca speculi *M.* ex *F.*

آیِنَهٔ زانو (speculum genu) orbis genuum, patella (دیز کوزی) *F.*: cf. خشتک.

آیِنَهْ زُدای speculum mundans n. c. i. q. آینه افروز *B.*

آیِنَهٔ زرین speculum aureum *met.* sol *B.*

a. p. آیِنَهٔ شَش جِهَت speculum sex laterum *met.* Muhammed propheta; 2) incolae speluncae (اصحاب کهف i. e. septem dormientes; 3) legiones spirituum invisibiles (رجال الغیب); 4) visiones (مشاهدات) *B.*

a. p. آیِنَهٔ طَلعَتِ دَرویشان speculum faciei Dervischorum, *met.* cor (دل) Dervischorum; 2) facies (روی) Dervischorum *B.*

آیِنَهْ فُرُوز n. c. i. q. آینه افروز *B.*

آیِنَهٔ گَردان *met.* sol mundum circumiens (جهن گرد) *B.*

آیِنَهٔ گیتی speculum mundi, *met.* sol *R.*

a. p. آیِنَهٔ مَقصود speculum propositi, quo significatur Alqorâni versus 62 Sur. 4 ed. Flüg. اطیعوا الله واطیعوا الرسول اولی امر منکم *B.*; cf. آیت مقصود.

آیِنَهٔ هَفت جوش *met.* sol *B.*; 2) speculum metallicum *HK.*; cf. هفت جوش.

آیِنَهٔ یوسُفان بینش *HK.* s. آینهٔ یوسفان مَنِش *B.* *met.* sol.

آییان i. q. آیا q. v. *F.*

آئیدَن imp. آ s. آی i. q. آمدن q. v. *F.*

آئیر i. q. ایر q. v. *F.*; cf. آیر.

آئیژ et آئیژک et آئیژه *F.* i. q. آبید q. v. *B.*; cf. ایژک.

آئیشه i. q. آیشه q. v. *F.*

آئین (अयन) institutum, mos, lex, modus, via (رسم وعادت وطرز وروش) *B.* Inde بآئین نهادن s. آئین نهادن instituere Frag. 19. Nominibus in fine additum adiectiva composita similitudinis format, ut: پَلَنگْ آئین tigridis morem habens i. e. saevus, ferox instar tigridis H. Sam. 158; عَدلْ آئین aequitatis via ingrediens, aequitatem amans *M.*; مَقام بهشت آئین locus ad modum paradisi i. e. amoenus instar paradisi Spieg. Chr. 27; 2) ornamentum, decus (زیب وزینت) *spec.* de ornatu solemni urbis; cf. آذین et آئین et آئین بند et coll. آئین بستن et آئین بند; 3) i. q. آبید nom. pagi (ده), qui adiacet fodinae pissasphalti (نزدیک بغار مومیا); cf. آبین et مومیا *B. F.*

آئینْ پَرَستی n. c. *met.* servitium observantissimum (خدمت کردن با نهایت فروتنی) *B.*

آئینْ بَرگ n. c. apparatu, armis instructus *M.* ex *F.*

آئینْ بَست n. c. lex, consuetudo *M.* ex *F.*

آئینْ بَستن exornare, solemni ornatu adornare urbem (شهررا) Not. et Extr. XIV, 1 p. 109; cf. آئین بند.

آئینْ بَند s. آئین بَندی n. c. exornatus solemnibus instituendis *F.*; cf. آئین بند.

آئینِ جَمشید nom. secundae triginta melodiarum (لحن) citharoedi Bârbud (باربد); 2) nom. soni cuiusdam musici (نوائی از موسیقی) *B.*

آئینَه i. q. آیینه *B.*; cf. Pend. 104, Spieg. Chr. 120. Voces et phrases cum آئینه compositas sub altera vocis forma آیینه dispositas invenies.

اَبا forma antiquior praepositionis با cum, in Schahn. maxime usitata et pars. ܐܘܐ awâ respondens. Aliae eiusdem praepositionis formae sunt ابَ et اوا; cf. Instit. l. pers. §. 275 et Spiegel Gr. d. Parsispr. §. 106.; v. infra s. v. با.

آبا s. ابا *abs.* puls, pulmentum (آش) *et quidem gen.* puls cum oxygala, aceto al. parata (اعم از آش ماست وآش سرکه وغیره) *B.*; 2) cibus (طعام) *F.*; 3) opsonium (نان خورش) *SHL.*; cf. آبا et با et وا.

اِبا par boum sub eodem iugo *C.* Vox dubia, in aliis lexicis non comparens; fort. legendum اِبان q. v.

آبار pro آبار plumbum (سرب) *B.* in appendice.

اِپار thymium, *al.* origani species, saturêja *C.* thyme, wild marjoram *Shaksp.*

اَپارَه (s. पृथु) latus, amplus (بسیط), opp. نا اپاره i. q. ar. غیر بسیط *B.*

أُباش et أُباشَه i. q. اوباش s. اوبشه q. v. *B.*

أبا عَلس i. q. ابو علس q. v. *B.*

أباغورَس n. pr. nom. philosophi graeci *B.* Fortasse nom. corruptum Anaxagorae.

أبام i. q. اوام s. وام aes alienum *B.*; cf. آبام.

اِبان par, bini (جفت) *F.*; cognat. videtur cum s. उभ z. ورید, uba.

أُبان mons (t. طاغ) *M.* ex *F.*

اِباق ius, iusculum (شوربا); 2) vas, in quo iusculum continetur, ut catinus, olla, al. *F.*

أبای operimentum, quod clunibus iumentorum imponitur (کفل پوش چاروا) *B.*

a. p. أبتَرَه camelus, qui oneri succubuit, imbecillis *M.* ex *F.* Vox ab ar. ابتر derivata videtur.

أبتَكَن princeps familiae; 2) Turca *R.*

a. p. أبجَد تجرید نوشتن (alphabetum nudationis scribere) *met.* ab eo, quod petimus et desideramus decedere (ترک خواهش وآرزو کردن) et *myst.* sibi ipsi et rebus, quae animam turbant, renuntiare et soli Deo se totum tradere (از خودی ومزاحمت نفس بر آمدن واز ما سوی الله مجرد گردیدن) *B.*

أبجُل n. pr. nom. regis urbis Gâbulsae (جابلسا) fabulosae, de q. v. s. جابلسا et جابلقا *B.*

أبخاز nom. regionis in Turkistân iniuria celebris (مشهور بظلم), cuius incolae maximam partem sunt Christiani et cultores ignis (ترسا وآتش پرست). Magnum ibi est monasterium (دیر) *B.*; cf. دوالی.

أبخوخ i. q. انجوخ *SHL.* et *R.* Fort. est lectio mendosa; 2) nom. regionis in Khorâsân *R.*

g. p. أبخوسا ling. syr. planta quaedam foliis nigricantibus e rubro, etiam ابو خلسا et حناء الغزالة et ar. خس الحمار et شنکار dicta et in arthritide adhibita *B.* Est gr. ἄγχουσα, syr. ܐܢܟܘܣܐ, anchusa, quod probant aliae vocis formae انجسا et انجوسا q. v.

أَبدام corpus (جسم), opp. substantiae (جوهر) *B.*

أَبدان s. أَبذان i. q. آبذان q. v. *B.*

آپذر i. q. ایدر *SHL.* et *R.* Lectio vitiosa pro ایدر esse videtur, q. v.

s. p. ابدَرم (s. अभिधर्म) Abhidharma, nom. tertiae partis collectionis scriptorum Çâkyamuni (शाक्यमुनि p. شاکمونی), nomine Buddhae celebrati *B.*; cf. Burnouf introduct. à l'hist. du Buddhisme.

a. p. آبَد شَهر (cf. ar. ابد aeternitas) n. c. nom. fluvii; 2) nom. urbis; 3) *met.* mundus futurus (آن عالم) *B.*

أَبْر (s. अभ्र z. awara) nubes (سحاب); 2) vir (مرد), opp. زن femina *B.*

أَبَر forma antiquior praepositionis بر, respondens pars. اور ; cf. Inst. l. pers. §. 275 et Spiegel Gr. d. Parsispr. §. 106; v. infra s. بر; 2) pro بر n. s. pectus, sinus, amplexus (بر وآغوش) *B.*

أَبراز (ar. ابرار pl. vocis بَرّ, e quo literis ز et ر transpositis ortum est) i. q. افزار s. اوزار condimenta ciborum, aromata *F.*

آبرازدان (praec. adiecto دان) n. c. pyxis aromatica *F.*

أَپرانداخ i. q. اپرنداخ q. v. *F.*

إبْراهام vox arabica ابراهیم parsico idiomate (پارسی باستانی) expressa *B.*

a. p. إبراهیم n. pr. Abrahamus; 2) Zoroaster (زردشت); 3) nom. montis in Karmania (کرمان) *B. SHL.*

أَبْر پوشان (a v. پوشیدن) n. c. coelum nubilum *M.* ex *F.*; 2) herbae quaedam species *C. R.*

أَپَرخیده (ا alpha privat. et پرخیده q. v.) clarus, lucidus, non obscurus sermo (کلام صریح وروشن وبی رمز) Gl. in Des. et *B.*

ابر رکنکی (sine vocalibus; fort. pro آبر کَنکی coll. s. अभ्र nubes et काल niger) nubes atra celeriter currens (ابر سیاه سریع السیر) *B.*

أَبْرِسپَر i. q. اسپر nom. regionis (اسپر دیدکلری اولکدنک اسپیدر) *F.*

أَبْرِ سُنبُلْ گون (nubes coloris hyacinthi) *met.* nubes atra *B.*

أَبرِ سیرْ آب s. أَبرِ سیر (nubes satiata s. aqua satiata) nubes pluvia *M.* ex *F.*

a. p. أَبْرَش e rubro et albo mixtus color; 2) equus maculis distinctus, scutulatus *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

أَبرَشِ خورشید *met.* coelum *B.*

أَبْرْ شَهر (urbs nubium) n. c. nom. antiquum (اصلی) urbis Nîshâpûr (نیشاپور) *B.*

أَبْرَشیم et أَبْرِشیمی i. q. ابریشم et ابریشمی *M.* ex *F.*

أَبرِ طوروش nubes monti Sinai (طور) similis (وش) *met.* equus robustus (قوی هیکل), eximiae magnitudinis *B.*

أَبْرقُباد nom. provinciae (ولایتی) ad Arrahǵan (ارّجان) pertinentis, inter Ahvâz (اهواز) et Fâres (فارس) sitae, cuius urbs et arx a rege Qobâd conditae esse dicuntur; cf. ابرقباد *B.* et *F.*

أَبرَك (suff. ك dimin.) nubeculae *C.*

أَبرَك spongia *C.* et *F.* Vox ex ابر کهن decurtata videtur.

أَبَرکابشا i. q. ابرکاکیا q. v. *F.*

أَبْرکار attonitus, obstupefactus, capitis vertigine affectus (حیران وسر گردان) *B.* et Gl. in Des.

أَبَرکاکیاب et أَبَرکاکیا textum araneum (تنیده وتار عنکبوت) *B.* Fort. e gr. ἀράχνιον orta vox.

أَبَرکوه s. أَوَرکوه, e quo ar. ابرقوه n. pr.; nom. urbis in Irâq a'gem (عراق عجم), quae quum in monte (کوه) sita sit, hoc nomine appellata est *B.*

أَبرِ کُهَن (nubes vetusta) spongia (اسفنج البحر) *B.*; cf. ابر مرده.

أَبَرمادَران species dulciarii mollis, succosi et valde sapidi (بر نوع لطیف حلوای خانگی در که غایت نرم وتر اولور) *F.*

اَبْرِ مُرْدَه (nubes mortua) i. q. ابـر كـهـن spongia *B.*

اَبْرَنْجَن s. اَبْرَنْجِين circulus ex auro, argento, simil., quo feminae manus et pedes ornare solent. Voci praeponitur دست, si armilla et پای, si periscelis significatur *B.*; cf. برنجن et برنجين.

اَپِرَنداخ i. q. پرانداخ s. پرنداخ corium ex pelle caprina coloratum et suaveolens (سختيان وتيماج) *B.* aluta turcica (Saffian, gall. maroquin); cf. اپيرنداخ et اپرانداخ et بلغار et اديم.

اَبْرِ نيسان nubes mensis Nisân s. Aprilis, i. e. pluvia verna; 2) sec. al. pluvia, quae aere frigido cadit *B.*

اَبْرو (s. Zd.) pl. ابروان supercilium (ar. حاجب t. قاش) *F.*

اَپَرواز i. q. اپرويز s. پرويز q. v. *B.*

اَبْروان pl. vocis ابرو; 2) *met.* mane et vespera (صبح وشام) *SHL.* et *R.*

اَبْرو زَدَن *met.* innuere, approbare (اشاره كردن ورضا دادن) *B.*

اَبْرو صَنَم (vox ex ar. يبروح الصنم corrupta, coll. chald יברוח et syr. ܝܒܪܘܚܐ) atropa mandragora Linn. *M.* ex *Herb.* In lexicis persice scriptis *B. HK.* et *SHL.* non reperitur; v. infra s. استرنك et مهر مردم گيا et سترنك.

اَبْرو فَراخى (superciliorum latitudo) n. c. *met.* vultus animique laetitia (خوشدلى وخوش منشى وگشاده روئى وتازه روئى); 2) animus generosus, liberalitas (همت وسخاوت) *B.*

اَبْرو گُشادَن supercilia aperire *met.* laetitia affici (خوش حال شدن); 2) superciliis annuens loqui (باشاره ابرو سخن كردن) *B.*

اَبْروكَن (a v. كندن) n. c. volsella pilis eradicandis *F.*

اَپَرويز [é] i. q. پرويز *B.*; cf. اپرواز.

اَبْروى زال زر (supercilia Zâlzari) *met.* luna nova (ar. هلال) *B.*

اَبْروى فَراخ (supercilia lata habens) n. c. *met.* laeto vultu, hilaris, ridens (خوش وخندان روى) *B.*; cf. ابرو فراخى.

اَبْرَه s. اوره facies exterior (روى) pilei, vestis, simil., opp. استر *B.*; cf. آبره.

اِبْرَه fructus novus, recens; primitiae frugum (ميوهء نورس ونوباوه) *B.*

اَبَرَه i. q. هوبره ar. حبارى t. تغدرى otis *B.* cf. جرز.

اَبْرَهام natura, indoles (طبيعت); 2) n. pr. nom. genii, qui mundum administrare (تدبير كنندهء عالم) creditur; 3) Abrahamus propheta *B.*

a. p. اَبْرَهَه nom. avis cuiusdam vilissimae (بسيار حقير); 2) Abraha, princeps Abyssiniae, qui in urbe Çan'â (صنعا) Arabiae felicis ecclesiam (كليسيا) christianam aedificavit et exercitum elephantis instructum contra Meccam duxit *B.* de q. v. Abulfed. hist. anteisl. p. 90 ed. Fleischeri, coll. Alqorâni Sur. CV.

a. p. اِبْرَهيم i. q. ابراهيم.

a. p. اِبْرَهيمِيَه (pro ابراهيميه adi. fem. ar. abrahamitica) puls (آش) quaedam cum omphacio (غوره) cocta, corpori firmando apta et animum exhilarans (مقوى ومفرح دل) *B.*

اَبْرى (adi. ab ابر form.) nubi similis; 2) versicolor (clouded, variegated). — Inde ابرى كاغذ a kind of thick and shining paper, clouded (from Cashmîr) *Shaksp.*

g. p. اِبْريز et اَبريز (gr. ὄβρυζον ch. אובריזא) aurum purissimum, obryzum (زر خالص) *B. F.*

اَبْريشَم s. اَبريشَم s. ابريشم افريشم [é] sericum; cf. H. Sam. 152; 2) *met.* textor sericarius (تارساز) *B.*

اَبريشَمى (suff. ى) sericus *Shaksp.*

اَبريشَمين (suff. ين) sericus Not. et Extr. XIV, 1 p. 137.

أَبْرقُباد i. q. ابرقباد q. v. *B.*

أَبْرِيدَن implere (پر كردن) *SHL.* et *R.*

أبسار i. q. ابسان s. افسان cos *F.*

أَبْسان cos ferro acuendo (سنگ فسان ar. مسن) *B.*; cf. افسان et اوسان.

أبست s. اِبَست i. q. آبست pulpa mali citrei *B.*

أبستا *B.* s. آوستا s. وستا Gl. in Des. s. أبستغ (*B.* s. زارتشت), e quo ar. ابستاق, coll. phl. אפסטאק syr. ܐܒܣܛܐ sec. Müllerum (JAs. Avril 1839, p. 297) *proprie significat*: id quod constitutum est, textus. — Hoc nomine scripta sacra Zoroastris appellabantur (كتاب زارتشت وزارتشت ساخت بلغت فرس وآنرا ابستاغ نام كرد) *B.* (اوستا نام كتابى كه بر حضرت زرتشت نازل شده ومعنى آن بهين ستايش ومهين نيايش ووستا بكسر اول مخفف اوستا است) Gl. in Des.; 2) interpretatio libri Zoroastris de igne colendo, qui Z'end inscribitur (تفسير كتاب زند باشد وزند كتاب ابراهيم زردشت آتش پرست است در دين آتش پرستى) *B.* de q. v. s. v. زند et پازند; cf. أُست et أُستا.

أَبِستَه i. q. آبِسته 2. explorator; 2) homo blandus, adulator *B.*

أَبِسكُون i. q. آبسكون 1. *B.*

أبشتَن i. q. آبشتن q. v. *B.*

أَبِشك ros (شبنم) *B.*

أَبِغدَه i. q. ايغده q. v. *SHL.* et *R.*

أَبِفَر equus admissarius *R.*

a. p. أَبْقَر nitrum (شوره), e quo pulvis pyrius (باروت) paratur. Arabica vox esse dicitur *B.*

أَبَك nom. urbis pulcrae prope Shîrâz *SHL.* et *R.*

أبكر satio, satus (كشت وزراعت) *B.*

أبكانَه i. q. آفكانه q. v. *B.*

أبل (s. बद्धुला ?) cardamomum minus (قاقلهء صغار), alias هيل dictum, quo in cibis utuntur *B.*

أَبُل medicamentum quoddam adstringens (دوائى كه از جملهء قابضات باشد), quod Shîrâzenses بل شيرين et Arabes طُرثوث pl. طرائيث vocant *B.* v. infra s. بل.

a. أبلق albo nigroque colore variegatus; 2) usque ad femora albis pedibus praeditus *equus* Freyt. lex. s. v. Hanc vocem Persae lit. ق in گ mutata suam fecerunt; v. infra s. v. ابلگ. En phrases cum voce ابلق compositas:

a. p. أَبلَق اَيّام *met.* mundus (دنيا); 2) tempus (روزگار), noctis et diei ratione habita *B.*

a. p. أَبْلَق بَدَست i. q. براق بدست iumentum براق dictum manu tenens, quo Muhammed ex templo Hierosolymitano in coelum evectus dicitur *B.*

a. p. أَبلَق چَرخ *met.* dies et nox; 2) tempus *B.*

a. p. أَبلَق چَشم n. c. oculus niger et albus *B.*

a. p. أَبلَق فَلَك *met.* dies et nox; 2) tempus; 3) mundus *B.*

a. p. أَبلَق مُعَلَّق العِنان *met.* mundus, tempus *B.*

أَبْلَك (vox ex ar. ابلق, lit. ق in گ mutata, in persicum sermonem translata) *gen.* bicolor (دورنگ); 2) *spec.* nigro alboque colore variegatus (سياه وسفيد) *B.*

أَبْلَك et أَبَلَك scintilla ignis (شرارهء آتش) *B.*

أَبْلوج s. أَبْلوج i. q. آبلوج q. v. *B.*

أبلوك simulator; 2) adulator; 3) arrogans (مردم منافق ودورنگ وفضول) *B.*

a. p. إِبْليس diabolus virorum, opp. حبايل diabolus mulierum *B*; cf. حبايل.

إبميد vomer (اكنجى آلتلرندن صبان دمورى); 2) par boum sub iugo (جفت سورن اوكوزه) *F.*; cf. اميد.

أَبناخُون s. أبنخُون [*ó*] arx, castellum, locus munitus (قلعه وحصار وجاى محكم) *B.*

a. p. اِبناي اِنْس وَجن *met.* homines et daemones (پريان) *B.*

a. p. اِبناي دَهر et اِبناي روزگار *met.* homines in mundo degentes (مردم عالم) *B.*

آبْنوس i. q. انبوس s. اموس q. v. *B.*

a. p. اَبـو الكُنجَك homo facetus *M.* ex *F.*; 2) res quae recens prodiit *C.*; cf. كنجك.

اَبو خَلْس i. q. اخوسا q. v. *B.*

a. p. اَبـو دَردا s. اَبو دُردا nom. socii Muhammedis prophetae *B.*

اَبوزَرجْمِهر *HK.* et sec. *B.* اَبـوذَرجْمِهر i. q. بـزرجـمـهـر s. بوزرجمهر nom. Veziri sapientissimi regis Nôshêrvân *B.*

اَبـوطـامون (fort. e voce bitumen ortum) i. q. موميائى كوهى ar. قفر اليهود bitumen iudaicum *B.*

اَبوعَلس s. ابا عَلس nom. floris, alias خيـرى dicti q. v. *B.*

a. p. اَبوقَلْمون s. بوقلمون species serici rûmani (ديباى رومى) semper colorem mutantis, pannus versicolor; 2) animal quoddam lacertae libycae (چلپاسه) simile, quod colorem semper mutat; chamaeleon; 3) animal aquaticum, speciem illius animalis, quod vult arripere, induens; 4) nom. avis cuiusdam (مرغى); 5) nomen, quo in oriente (اهـل مـشـرق) testudo (سنگ پشت) appellatur; 6) *met.* mundus *a rerum vicissitudine sic dictus*; 7) is qui quovis momento aliam speciem induit, homo levis, inconstans *B.*

اَبومان et اَبويان poenitentia (پـشـيـمـانـى وندامت) *F.*

اَبون (ex الانيـون q. v. corruptum videtur) helenium *B.*

اَبويان i. q. ابومان q. v. *F.*

اَبهَر mola aquaria (آب آسيا) *B.*

a. p. اُبهُل semen (تخم) s. fructus cyparissi montanae, dial. Shîrâzensi تخم وُهل et ar. ثمرة العرعر dictum *B.*; baccae subrubrae iuniperi (اردج اغاجنك قزلجه يمشى) *M.* ex *F.*; cf. Freyt. lex. s. v.; 2) i. q. اُرس cyparissus montana *B.* s. v. اُرس.

اُبهـول radix quaedam (بـيـخـى), alias اصل السوس dicta *B.* radix dulcis, glycyrrhiza; cf. سوس.

اَبهينى labiis nigris praeditus (سيـه لـب) *SHL.* et *R.*

اَبى forma antiquior praepositionis بى sine, in Schahn. maxime usitata et pars. 𐭠𐭯𐭩 awê respondens; cf. Inst. l. pers. §. 275 et Spiegel Gr. d. Parsispr. p. 110; v. infra s. بى.

اَبْيارى columbae species; 2) panni tenuis et subtilis (جامهء بسيار نازك) genus *B.*

اَبيداد i. q. بيداد iniustitia, iniuria *B.*

اَبير hydria, situla, urna (دلو); 2) scintilla ignis *F.*; cf. آبير et آبيز et ابيز et آبيد.

اِبْيَرش s. اِبْيِرش i. q. اسپ ريش q. v. *SHL.* et *R.*, e quo decurtatum vel corruptum esse videtur.

اِبيرَك plumbei coloris, lividus; 2) insula (رنگ معروف وآنرا ارزيز نيز گـويـنـد ودر آدات جزيره ايست) *SHL.* *R.*

اَبيرَنداخ i. q. ابرنداخ q. v. *B.*

اَبيز i. q. آبيز scintilla ignis *B.*; cf. ابير.

اَبيستَن [ê] ornare (آراستن) *B.* in appendice.

اَبيق i. q. ابيـو q. v. (آبى رنگـه ديـرلر مثلا ماثينك غـايـت آچقى [آچقى] واكا بكزر كه بين الناس نيمرنگ ديرلر) *F.*

اَبيو [ê] i. q. آبى color aquaticus, caeruleus *B.*; cf. ابيق.

اَبيوَرد nom. urbis Khorâsânae inter urbes Sarkhas (سرخس) et Nisa (نسا) *B.*; cf. H. Sam. 126 et بيورد.

اَبْيون et اَبْيون i. q. افيون q. v. *B.*

g. p. اَبى بَـهـيـا (vox e graeco σπάσμα s. σπασμός corrupta) spasmus (نـوعـى از تشنج كه مانع حس وحركت گردد) *B.*

اَت pron. suff. sec. ps. sing. de q. v. Inst. l. pers. §. 171.

t. p. اَتـابَك vox turc. ex اتا pater et بـك pro بـيـك dominus comp., ut significet

pater dominus, vel. sec. *B.* pater magnus (پدر بزرگ), quo nomine olim ii, quibus educatio et instructio principum Selǵukidarum curae erat, proprie appellabantur; cf. Mirchond's Gesch. der Selǵuken pg. 73, not. 29; 2) custos, instructor, magister (نگاهدارنده وادب آموزنده); 3) minister supremus, princeps; 4) cognomen dynastiae regum Persidis, quae a سعد بن زنگی originem ducit *B.*; cf. Gul. 4; 5) ut اتا خواجه simil., titulus honorarius Emirorum; cf. H. des Sult. Maml. I, p. 2 et 3 not.

اَتَنَه puls, pulmentum; *edulii species ex lacte et polline* (بولماچ آشی) *M.* ex *F.*

a. p. اَتان et اُتان onagri femella (خر الاغ ماده) *B.* Vox arab. in pers. linguam recepta.

اَترار s. اَتراز s. آترار i. q. زرشک q. v. *B.*

a. p. اُتْرُج i. q. ترنج ar. تُفّاح مائی malum citreum *B.*

اَتروب morbus (علت) quidam, quo cutis hominum perit (جلد انسانی تبه وآواره ایدر), hind. رد (रद) dictus *F.*

اَتُست i. q. hind. گدها پورنه (गदहा पूर्णा) Boerhavia diffusa *B.*; cf. *Shaksp.* s. v.

t. p. اَتسز *HK.* اَتسيز *B.* (vox turc. ex ات *caro* et سز *sine* comp., ut proprie significet *sine carne* i. e. *macer*) nom. regis Khârizmiae, quo regnante Zamakhshari (زمخشری) vixit *B.*; cf. Herbel. bibl. or. s. v.

اَتِشی i. q. تَشی i. e. hystrix (خارپشت بزرگ) *B.* Alia synonyma v. s. v. خارپشت کلان.

اِتميد i. q. ايميد q. v. *F.*

اَتوشَه n. pr. nom. amitae (عمه) Shaporis *B.*, quod tamen vitiosum et recte انوشه pronuntiandum est *HK.*; cf. انوشه.

a. p. اَثْرار i. q. اترار q. v. *B.*

b. p. اَثَلَق ling. Berb. nomen piperis agrestis (فلفل بری), quod Shîrâzenses تخم دل آشوب i. e. semen fruticis دل آشوب et Arabes حب الفقد semen viticis agni casti dicunt *B.* Plura v. infra s. v. ارند et دل آشوب.

اَثير (cognat. cum آتش et آذر q. v.) sphaera ignis i. e. supremum quatuor elementorum (کرهٔ آتش که اعلای عناصر اربعه در) coll. vs. Schahnam. in Gl. Sch. allato: یکی آتشی داند اندر هوا ✿ بفرمان یزدان فرمان روا ✿ که دانای هندیش خواند اثیر; 2) sol (آفتاب); 3) lacrima (سرشک چشم) *F.* et *SHL.*

اَثيژ nom. plantae alias بوی مادران dictae q. v.; 2) scintilla ignis (شرارهٔ آتش) *B.*

اَج cucurbita (کدو), sive frixa (قليه), sive cocta (غليان), sive condita (عسل وسرکه) est *B.*; 2) i. q. آج *F.*

اُج pignus (گرو ar. رهن) *F.*

اَجاق sartago (a frying-pan) *R.*.

اِجرا telae pannive abscissa pars, *quanta conficiendo sufficit vestimento C.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

a. p. اجرام فلکی et اَجرام چَرخ corpora coelestia, orbes coelestes (افلاک); 2) septem planetae (ستارهٔ سبعه) *HK.*; 3) stellae fixae (ثوابت) *B.*

اَجُفت (ا alpha priv. et جفت) simplex (طاق, opp. جفت par, bini) Gl. in Des.

h. p. اُچَکّه fur, sector zonarius *R.*; cf. hind. اچکا et اچکی.

اَجَل i. q. آجل q. v. *M.* ex *F.*

a. p. اَجَل کَيا (herba mortis) n. c. radix mortifera, alias بيش dicta, q. v. *B.*

اُجماج paradisus (بهشت opp. دوزخ) *B.* Vox, ut videtur, cognata cum t. اوجمق eiusdem significationis.

اَجْمود (s. अजमोदा apium involucratum Wils.) apium (کرفس) *B.*

اَجنلس n. p. nom. athletae (مبارز) Tûrânensis in exercitu Afrâsiyâbi Gl. Sch.

اَجُنبان (ا alpha priv. et جنبان) sermone Des.: immobilis (بی حرکت) *B.* (ساکن ونامتحرک) Gl. in Des.

اخَتَد سَهل nom. principis cuiusdam (یکی از روٌسا) sub imperio Mahmûdi (محمود) Gl. Sch.

اَخ *part. laudandi :* macte, euge (آفرین); 2) *part. dolendi et lugendi :* ah, eheu *B.*; cf. آخ.

اَخ اَخ i. q. اَخ simplex utraque significatione *B.*

اُخ اُخ vox in summa laetitia et voluptate prolata : evoe! *B.*

اَخپچ unterstanding, wisdom, intelligence *Shaksp. R.*

اَخْبون i. q. اَخْیون q. v. *B.*

a. p. اُخت similis (مانند), *qua significatione sunt, qui arabicam vocem esse dicant B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

اَختاج a feudatory vassal to another sovereign *R.*

m. p. اَختاجی s. اَختَجی (vox ab اخته equus formata) stabuli magister, stabularius H. Mong. I, 108; cf. اقتاجی.

اَختَر stella, sidus (کوکب وستاره); 2) sidus genethliacum, fortuna (طالع وبخت); inde بلند اختر n. c. alti, insignis sideris genethliaci, nobilissimus Chr. Sch. 10. 18; 3) bonum omen, felicitas (فل وشگون); 4) vexillum (رایت وعلم); 5) nom. genii, qui globo terrestri praeesse dicitur; 6) nom. unius stationum lunae *B.*

اَختَران تب زَدَه (stellae febre laborantes) *met.* stellae in aqua apparentes *B.*

اَختَرِ پَنجُم Mars planeta, stellarum coeli quinta *B.*

اَختَرِ دانش (stella sapientiae) *met.* Mercurius; 2) Jupiter planeta *B.*

اَختَرِستان (suff. ستان) nom. libri astronomici de scientia figurae et motus stellarum (علم هیٔت ونجوم) *B.*

اَختَرِ سَرْسَبز (stella capite viridi) *met.* sidus سعد dictum, quod est nomen decem stel-

اُجَند obediens (مطیع ومنقاد) *F.*

اَجهَرَه frutex spinosus (بوته پر خار), *cuius spinae vestibus aliisque rebus adhaerentes vix revelli possunt B.*; cf. اونکه et ادهجا s. ادهجاره.

اِجی sec. *C.* اِچی vezirus, dominus (وزیر وافندی); 2) sec. al. accipiter (t. اتمجه) *F.*

اَحَدی genus exercitus in India, *cuius centuriones* صدی, *tribuni vero* هزاری *nominantur M.* ex *F.*

اِحریص (s. कुसुम safflower or carthamus Wils.) i. q. ar. عصفر cnicus herba eiusque flos tingendo inserviens, carthamus tinctorius. Dialecto Ispahânensi appellatur گل کافشه (sec. *HK.* گل کازیره) *B.* v. infra s. v. کازیره. Eandem vocem احریض arabica lexica exhibent.

a. p. اَحسَنت (pro اَحسَنتَ 2 ps. sg. praet. verbi ar. حسن IV) s. اَحسَند (lit. د pro ت posita) vox arabica in persicam ling. recepta signif. شاباش s. شد باش euge, macte *F.*

ch. p. اَحسَنتا a chald. aph. אחסנא, haereditas, possessio. — Inde احسنتا کردن possidere *C.* ex pers. vers. V. Test.

syr. p. اِحلَب دیا et اِحلَب دیای رومی *R.* vox syriaca plantam lacte repletam (شیر دار) significans, in desertis, maxime autem in ripis fluminum crescens, trunco (ساق) subrubro, quam Shirâzenses گاو نبطونک dicunt. Aliquantulum lactis illius plantae boves interficere, ovibus autem nihil nocere traditur. Dentes hoc lacte sine dolore excidunt et si quis duas drachmas (درم) illius lactis sumit, subito moritur *B.* a kind of spurge (?) *R.* Fortasse est e syr. ܚܠܒܐ ܕܕܝܐ corrupta vox : tithymalus, euphorbia Linn.

اَحمَد حَسَن n. pr. nom. Veziri Sultani محمود سبکتکین *B.*

اَحمَد زَمَّچی n. pr. nom. herois (پهلوان) et Emiri cuiusdam in exercitu ابو مسلم مروزی *B.*

larum *B.*; 2) faustum omen (فال سعد) *F.* De voc. سعد v. Freyt. lex. s. v.

اَختَرْ شُمار s. اَختَرْ شُمَر (stellas numerans) n. c. *met.* i. q. اختر شناس astronomus, astrologus (منجم ونجوم دان) *B.*

اَختَر شُمُردَن stellas numerare, *met.* pervigilare noctem (شب بیداری) *B.*

اَختَرْ شِناس i. q. اختر شمار q. v. *B.*

اَختَرِ کاوان ex اختر کاویان decurtatum q. v. *B.*

اَختَرِ کاوِیان nomen vexilli (درفش) regis Ferîdûn a fabro ferrario کاوه sic dicti *B.* v. infra s. کاوانی درفش et s. v. کاوه.

اَختَرْ گَو s. اَختَرْ گوی (a. v. گفتن) astrologus, augur *M.* ex *F.*

اَخْ تُفو i. q. اخ وتف sputatio (آب دهن را جمع کردن وانداختن) *B.*

اَختَن i. q. آختن q. v. *B.*

اَختَه (part. praet. v. اختن) castratus (خایه بیرون کشیده) *B.*; cf. آخته; 2) ling. mong. i. q. اسپ equus. Inde اَختَه خانَه n. c. stabulum equorum; اَختَه بَیکی n. c. summus stabuli magister H. Mong. I, 108; cf. اختجی s. اختاجی.

a. p. اِختِیار electio, liberum arbitrium. Inde اختیار کردن praeferre *alqd alteri* c. از et بر *rei alterius* Gul. 77 l. 20, Wilk. Chr. 120 fin., ubi بر لذت legendum est. — In persicam linguam recepta voce اختیار designatur : status illius hominis, qui ea quae placent eligere potest et dein : potestas, auctoritas, imperium. — Inde صاحب اختیار بودن summum imperium tenere H. Sam. 69; cf. Not. et Extr. t. 14, 1. p. 101 not. — بی اختیار invito, alieno animo Pend. 60.

اَخْجَستَه limen *B.*; cf. آخسته; 2) i. q. ارغوان q. v. *F.*

t. p. اَخچَه aurum, argentum (زر وطلا ونقره); 2) numus cuprinus (مهری از مس); 3) moneta aurea (سکهٔ زر) *B.* Sec. *SHL.* numus aureus et argenteus (مهر درم از زر ونقره). — Turcice i. q. اقچه numus usitatus (زر رائج) *B.*

اَخدَر fratris vel sororis filius et filia (برادر زاده وخواهر زاده) *B.*; cf. افدر.

اَخرُوش [*ó*] clamor, tumultus (خروش وغوغا وشور) *B.*; cf. خروش.

اَخرِیان i. q. آخریان q. v. *B.*

t. p. اَخرِیان homo ignarus rerum, religionis, vel eam non curans *M.*

a. p. اِخرِیط porrum agreste (گندنای صحرائی ar. کُرّات الکُرکُم) *B.*

اَخسَمَه s. اَخسَمَه i. q. آخسمه q. v. *B.*

اَخْسی n. pr. nom. urbis (قصبه) amplae et pulcrae provinciae Transoxanae in districtu Fargânensi *B.*

اَخسیسَکَت et اَخسیسَکت i. q. اخسی *B.*

اَخْش i. q. آخش valor, pretium *B.*

اَخشَندَه i. q. اخلکندو *F.*

اَخْشیج s. اَخْشیک i. q. آخشیج q. v. *B.*

اَخگَر (*C.* اَخکار) pars ignis ardentis, pruna, ar. جمره; cf. Gul. 20; 2) *met.* materia amoris (مادهٔ عشق وعاشقی) *B.*

اَخگَرِ تَفتَه carbo candens *F.*

اَخکَکَند i. q. اخلکندو q. v. *B.*

اَخکُل arista (داسه) tritici et hordei *B.*

اَخکَلَندو i. q. اخلکندو q. v. *F.*

اَخکَلَندَه strigilis equi (آت قشاغیسی معناسنه در) *F.*

اَخکَم *M. R.* s. اَخکُم sec. *SHL.* circulus tympani, cribri simil. (چنبر دف وغربال وغیره که بنازی اتار (اطار) گویند) *SHL.* et *R.* circulus ligneus cribri *M.* ex *F.* fascia capitis *C.*

اَخکَم postilena *C.*

اَخکَندو i. q. اخلکندو *F.*

اَخکوچَه i. q. اخکوزنه q. v. *F.*; cf. اخکونه.

اَخکوز amygdalum viride (بادام چغله سی); 2) dactylus crudus (ناپخته خرما) *F.*; cf. اخکوش et اخکوزه.

اَخکوژنه orbiculus vesti colligandae, globulus vestiarius (تکمهٔ کلاه وجامه وکوی) (گریبان وامثال) *B.*; cf. اخکوچه.

اَخکوزَه s. اَخکوژَه i. q. اخکوژنه; 2) ingum textorium (ar. منوال); 3) (coll. اخکوز) dactylus crudus (خرمای خام) *F.*

اَخکوش immaturus fructus, al. (ناپخته میوه وغیره) *F.*; cf. اخکوکش et اخکوز.

اَخ کود prunum flavum (زرد آلو) immaturum *B.*

اَخکوکَش i. q. اخکوش *F.*

اَخکونَه i. q. اخکوچه q. v. *F.*

a. p. اِخلاصْمَند (cf. ar. اخلاص) sincere; friendly, affectionate; a friend *Shaksp. R.*

اَخلَکَندو crepundia, quibus parvuli manu tenentes crepitando ludunt *B.*; cf. اخکلندو et اخکَکند.

اَخلور i. q. خرنوب نبطى fructus ruber in nigrum vergens, quem Shîrâzenses کُورز dicunt i. e. capparis (میوهٔ کبر), quam aceto conditam edunt *B.* v. infra s. v. خرنوب.

اَخمَسَه i. q. اخسمه q. v. *B.*

اَختَکَل gladius, hisp. cuchillo *C.*

اَخنوخ s. اُخنوخ (h. חֲנוֹךְ) n. pr. Henoch (ادريس), pater Methusalahi (cf. Gen. V, 18 sqq.); 2) sec. al. Noach (نوح) *B.*

اَخواسْتى (ا alpha priv. et خواستى) sermone اسنا ودساتير involuntarius (غير ارادى) *B.*

اَخ وَتُف v. s. اخ تفو.

اَخى res vel opus probandum, laudandum (قابل تحسين); 2) virilis, humanus, generosus (صاحب مروت) *B.*

اَخيد nom. Emiri cuiusdam supremi Abbasidarum, cui Khalifam Moqtadi billah (المقتصى بالله) ex dynastia Abbasidarum cognomen اخيد dedisse narrat Mirchondus. Vox autem اخيد turcica est, qua Fargânenses (اخشى فرغانه) reges suos nuncuparunt, ut Persas regibus suis cognomen Kosrois (كسرى) dedisse constat *B.*

g. p. اَخيرُوس s. اخينُوس [ó] (vox e gr. ἔϱινος corrupta, de q. v. Dioscor. lib. IV, c. 29 coll. not. ad h. l. t. II, p. 527 ed. Spreng.) triticum agreste (گندم دشتى), cuius succus (عصاره) cum sulphure et nitro commixtus aurium dolorem sedat. Sec. al. est planta quaedam ad aquas fluentes et stagnantes crescens, cuius fructus oblongus, niger et parvus in morbis oculorum et aurium adhibetur *B.*

اَخيسَه i. q. آخيسه q. v. *F.*

اَخينُوس [ó] i. q. اخيروس q. v. *B.*

g. p. اَخْيون s. اَخْيون (gr. ἔχιον) fructus plantae agrestis, quae viperae capiti (سر افعى) similis est, radice digito tenuiore et nigri coloris. Adhibetur contra morsum animalium. Arabice راس الافعى nominatur *B.*

b. p. اَدادا species plantae مازريون dictae, quae duplex est, alba nimirum, ar. اشخيص et nigra, ar. خانق النمر s. قاتل النمر dicta; aconitum pardalianches *B.* (Dioscor. IV, 77); cf. infra مازريون. — Huc referendum videtur ar. اداد quod in Freyt. lex. sic explicatur, i. q. اشخيص chamaeleon albus vel planta huic simillima.

g. p. اَداراقى s. اَداراقى (e gr. στρύχνον corruptum videtur) medicamentum indicum ad venena pertinens, persice كچله et ar. خانق الكلب s. قاتل الكلب dictum *B.* apocynon; cf. Dioscor. IV, 81.

اَداک i. q. آداک q. v. *B.*

اَدانوش n. pr. nom. viri, qui tanquam legatus ad A'zram (عذرا) venit, quae tamen ira incensa illius oculos digitis suis effodit *B.*

a. p. اَدَب آموز كَردَن (*HK.* آموزه) literis humanioribus erudire; *met.* illustrem reddere alqm (بلند قدر كردن ونام آور گردانيدن) *B.*

a. p. اَدَبانَه (suff. انه) humane, urbane, honeste, decore *R.*

اَدَبْ آوازَه n. c. *met.* i. q. بلند آوازه magna voce praeditus *B.*

a. p. اَدَبْ آوازَه كَردَن i. q. ادب آموز كردن *HK.*

a. p. أَدْخانَه n. c. latrina (متوضا) *B.* s. v. بيت فراغ .

a. p. إِدْرار proprie est nom. act. formae IV verbi ar. دَرّ, donatio continua (پیوسته کردن بخشش) *SHL.*, stipendium (وظیفه), sive diurnum, sive menstruum, sive annuum, quo quis sustentatur Gul. 34. 159. Sec. *C.* pannus quicumque vestimento conficiendo sufficiens?

إِدراری i. q. ادرار stipendium (وظیفهٔ معینه); 2) quantitas paropsidem vel discum implens (پر طبق نسنه دیمکدر) *F. C.*; cf. ادرار .

أَدْرافیبس (vox e gr. ἀφρός corrupta) ling. gr. (بیونانی) spuma marina ar. زبد البحر *B.*

أَدْرام (vox ex ادرم inserta lit. ا formata) i. q. ادرمکش instrumentum subulae simile, quo consuunt pulvinum s. stratum sellae equestris (درفشی که نمدزین وتکلتورا بدان دوزند) *B.*; cf. آدرم 4.

أَدَرفن nomen morbi cutis humanae, alias داد et ar. قوبا dicti *B.* lichen, impetigo, herpes. — Alia synonyma اکریون et پریون et hind. داود affert *F.*, quorum tamen postremum recte داد scribendum esse videtur.

h. p. أدرک (s. आर्द्रक) zingiberi recens (زنجبیل تر) *B.* oscillum? *M.* ex *F.*

إِدرک i. q. آلوچه q. v., alias etiam آلوی ٹیلی s. آلوی کشته s. آلوی جیلی dictum *B.*

أَدرَم pulvinus s. stratum sellae equestris (نمدزین وتکلتوی اسب) *B.*; cf. آدرم .

أَدرَمکَش (a. v. کشیدن) n. c. et أدرَمَه (suff. ه) i. q. ادرام *B.*

أَدْرَنَک i. q. آدرنک q. v. *B.*

أَدْرَه cuspis e. g. galeri, vittae, al. (دیولک تاوقده وطاقیده وغیریده) *M.* ex *F.*

a. p. إِدْریس Henoch (اخنوخ) *B.*

إِدریس خانه (Henochi domus) n. c. *met.* paradisus *B.*

أَدغَم i. q. بادکیر *B.* e quo decurtatum videtur.

أَدَف i. q. ادخ q. v. *C.* Vox dubia.

أَدفَر i. q. افدر q. v. *F.*

أَدُک genitalia feminina hominum et animalium *B.*

ادکر (vocis pronuntiandi ratio deest.; sec. *R.* أدکَر) ratiocinatio (ترجمهٔ قیاس) *B.* in appendice.

أَدمَن moschus purus (مشک خالص ar. اذفر) *B.*

أَدَند quomodo? (نیچه دیمک معناسنه سوالدر) *F.*

اِدند numerus incertus (عدد مجهول); cf. اند; 2) pars una oneris, semissis sarcinae (تنکک یعنی یوکک بر یانیدر) *F.*

ادنی (vocis pronuntiandi ratio deest) error (ترجمهٔ غلط) *B.* in appendice. — In ceteris lexicis deest.

أَدو n. pr. nepos Salâmâni filii 'Auz (سلامان بن عوض), unus ex maioribus (اجداد) prophetae Muhammedis *B.*

أدوس (ex ar. أَدْوَش corrupta vox) morbo obscuratos oculos habens; 2) nyctalops (شبکور) *B.*

أَدْوی [*é*] medicamentum alias اگر ترکی et وج dictum; acorum; 2) sec. al. i. q. ar. صبر aloe *B.*

a. p. أَدویهٔ گرم res necessariae ollae (حوائج دیگک), uti piper (فلفل), caryophyllum aromaticum (منیخک), cinnamomum (دار چینی), cuminum (زیره), sim. *B.*

أدهجا facies (چهره) *F.* ex *Fǵ.*, nisi pro چهره legendum sit اجهره, ut idem significet ac sequens أدهَجا .

أدهَجا s. أدهَجارَه i. q. اجهره q. v. *B.*, quocum etiam cognatum esse videtur.

أدیجارَه i. q. ادهجاره q. v. s. أدهَجا *R.*

أدْیان s. أدْیون iumentum currens, velox (چاروای دونده) *B.* animal rapax pingue (سموز وفربه سباع) *F.*

آنیدہ plane, omnino subiectus (هم امورده) متبوع معناسنه یعنی هم نه ایشده اولورسه (تابع اولدقلری کسهیه دیرلر) *F.* coll. versu poetae ابو المعانی ibi allato : آنقدر بسر خلق عالم شد روان فرمان او ✿ میتوان گفتن که فرمانش ادید انس وجان; rei consequentia vel sequela *M.*; aquae scaturigo *C.*; cetera lexica hanc vocem non exhibent.

a. p. أدیم pellis, corium (چرم وپوست); 2) i. q. بلغار corium ex pelle caprina coloratum et suaveolens, aluta turcica *gall.* maroquin *B.* opposit. corio viliori انبان dicto; cf. Gul. 150, Jos. et Zul. 11; cf. infra دیم.

أدینَه i. q. آدینه dies Veneris *Shaksp.* et *R.*

أدْیون i. q. ادیان q. v. *B.*

أداراقی i. q. اداراقی q. v. *B.*

أذرَم i. q. ازرم s. آزرم q. v. *R.*

آذریاس i. q. آذریاس q. v. *B.*

أذینَه i. q. آذینه q. v. *R.*

أر pro اگر in poesi tantum usurpatum; cf. Fleischer Ali's Spr. in Ind.; 2) pro أرّه serra; 3) amurca (کنجاره) *B.*

t. p. أرابْچی (ex ارابه et suff. t. چی) i. q. ارابه‌کش q. v. *R.*

أرابَه rota, currus, vehiculum, carrus (گردون) *B.* چرخی که بر آن سوار شوند یا چیزهارا بران بار کنند *SHL.* Vox ex ar. عَرَبَة rota, currus, orta esse videtur.

أرابَه کَش (a. v. کشیدن) n. c. carrucarius *R.*

a. p. إرادَت s. إرادَه voluntas, intentio; cum کردن velle, intendere; 2) *myst.* vitae spiritualis exercitium et ad pietatem informatio Anv. Soh. f. 1 et fol. 2 vs., ubi respondet vocibus استفادت et سعادت; cf. infra مرید.

إرادَتانَه (suff. انه) voluntarily, cheerfully *R.*

a. p. إرادَت بَندَه n. c. servus voluntarius *R.*

a. p. إرادَتْ گُزین (a v. گزیدن) is qui vitae spiritualis exercitio et ad pietatem informationi se dicat, v. supra ارادت; devoted, devotedly; a scholar *R.*

g. p. أراقوا (vox e gr. ἄρακος orta) leguminis agrestis species tritico et lentibus innasci solita, semine rotundo, nigro et duro, quam Shîrâzenses سِیَهَک appellant *B.* aracus; cf. Freyt. lex. s. v. اراقو.

g. p. أراموقی (vox e gr. ἀνεμώνη orta) anemone, ar. شقائق النعمان dicta, quae duplex est, hortensis et agrestis cuiusque alia est species آذریون appellata *B.*; cf. Dioscor. l. II, c. 207.

أرّان et أران i. q. آران q. v.; 2) cyprus herba, ar. حِنّاء, qua manus, pedes et barba tinguntur *B.*; cf. Dioscor. l. I, c. 124 et Sprengel. not. ad h. l. t. II, p. 400.

أراوَند i. q. اروند q. v. *B. F.*

c. أراه mastiche, ar. علک رومی dicta *B.* Sec. *B.* et *HK.* est vox rûmana, quum dicant بلغت رومی مصطکی‌را گویند; cf. آراه et ازا.

أربو i. q. امرود pirum *B.*

أربودار (cf. دار arbor) n. c. pirus (درخت امرود) *B.*

أرْبون s. أرْمون i. q. اربودار pirus *M.* ex *F.*

g. p. أربیاسْیوس vir sapiens Graecorum et medicus illustris *B.*

a. p. أرْبِیان locusta marina (ملخ آبی ar. جراد البحر) *B.*; cf. روبیان et Freyt. lex. s. v. اربیان.

syr. p. أرّبِیان (e syr. ܐܪܒܝܢ depravatum) ling. syr. (بلغت اهل شام) flos chamaemeli (گل بابونه) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

أرتاق i. q. اورتاق q. v.

أرتّجک s. أرتّجک (cf. s. वज्र et वज्राघात) fulmen (برق برادر رعد) *B.*

أرتَنک nom. montis in Turkistân; 2) a quilted horse-cloth *R.*

أَرْتَنگ et أَرْتَنْگ (Fort. haec vox orta est e z. ... airya çañha i. e. narratio praeclara = εὐαγγέλιον; cf. Boett. rudim. p. 47) aedes picturis exornata (نگارخانه) Manetis pictoris celebrati; 2) templum idolicum (بتخانه) sinense; 3) nomen libri, quem Manetem pictorem omnis generis picturis exornasse perhibent (كه اشكال منوى تمام دران نقش است); cf. Gul. 40. Qui aliam lectionem ارثنگ rectam agnoscunt, contendunt in persica lingua non reperiri nisi duo vocabula ارثنگ et ثغ idolum, quae lit. arab. ث scribantur *B.* Aliae eiusdem vocis formae sunt ارژنگ, ارجنگ, ارسنگ et ارغنگ.

آرْتيشدار [ê] (s. अस्त्रधारिन्) proprie arma gerens i. e. miles (لشكرى وسپاهى); 2) nom. magni fluvii in confiniis Qibćâq (قبچاق) *B.*

أَرْثَد nom. radicis viticis agni casti (پنجنگشت ونو خمسه اوراق), cuius semen فلفل برى ar. حب الفقد appellatur *B.*; cf. اثلق; 2) nom. vallis cuiusdam *R.*

أَرْثَنگ i. q. ارتنگ q. v. *B.*

آرْج (z. ... areja et ... areza a r. erej et erez p. ارزيدن coll. ارز et ارزش) quantitas, valor, pretium (قدر وقيمت); 2) gradus honoris, dignitas (مرتبه); 3) terminus, mensura (حد واندازه); 4) evulsio, separatio (كندن وجدا كردن); 5) nom. avis, cuius plumae tenerrimae sunt et pulvinis faciendis inserviunt, turc. قوغو *F.* (قو *B.* et *HK.*) et sec. *F.* pers. پريقو dicta; cygnus; 6) rhinoceros (كرگدن) *B.*

آرْجاسپ (z. arejaṭ-açpa „qui gagne des chevaux" Burn. Com. p. 443 not. 297) n. pr. Argâsp, nepos Afrâsiyâbi, Tûraniae rex; 2) nomen herois cuiusdam Tûranensis *B.*, sec. Gl. Sch. ارجسپ dicti.

آرْجالون vitis silvestris (كرم دشتى) ar. كرمة البيضا vitis alba dicta *B.* Fort. ارجالون e gr. ἄμπελος depravatum est.

a. p. آرْجان ling. maurit. i. q. چلغوزه nux pinea; sed rectius sec. al. est species amygdali montani (بادام كوهى) *B.*; cf. ارجن et ارقان V. Freyt. lex. s. v. et s. v. هرجان.

آرْجَسپ i. q. ارجاسپ 2. nom. herois cuiusdam Tûranensis, qui vixit tempore Pashangi (پشنگ) Gl. Sch.

أَرْجْمَنْد (suff. مند) pretiosus (هر چيز قيمتى); 2) egregius, praeclarus, eminens (عزيز وگرامى); cf. Chr. Sch. 63. 93 incomparabilis, superior (بى همتا وغلبه كننده); 3) sapiens, doctus (دانا ودانشمند) *B.*; 4) flos plantae خرنوب dictae (خرنوب شكوفه) *F.* flos siliquae *M.* flos ceratii *C.*

أَرْجَن arbor amygdalas amaras proferens *B.*; cf. ارجان; 2) ventilabrum t. پيا *F.*

آرْجَنْد nomen urbis (شهر) *F.*

أَرْجَنْد i. q. هرجند q. v. *B.*

آرْجَنگ i. q. ارتنگ q. v. *B.*

أَرْجَنَه nomen deserti (دشتى) in Persia; 2) nom. soni musici et melodiae (نوائى ولحنى از موسيقى) *B.*; cf. ارژنه.

a. p. آرْجَوان sec. *F.* أَرْجُوان primus dies mensis lunaris (هر آيك اول كوننه ديرلر); 2) i. q. خرنوب q. v.; 3) forma arab. vocis pers. ارغوان q. v. *F.*

آرْجين (s. आरोहणी) scalae (زينه پايه ونردبان) *B.*

أَرْچينى nomen montis ad Ispahân pertinentis *B.*

g. p. أَرْحيقَنه ling. rûmana (رومى) i. q. اسپرك i. e. herba tinctoria *B.* Fort. haec vox ex ἀλχάν coll. χαλχάνα, ἀλχάννα, ἀλχάνια, χαλχάνα et γαλιγγήνη in Du Cang. Gloss. depravata est et de cypro intelligenda, e cuius arabico nomine الحنّاء s. حنّاء illae voces ortae esse videntur.

أَرْخَنَه cyprus *C.* vox dubia, aut male pro ارحيقنه scripta, aut, si recta est, eiusdem originis ac praecedens ارحيقنه.

آرْد (s. अरति) ira (خشم); 2) pro آرد farina *B.*

اِرْد i. q. آراد s. آرْد nom. diei vigesimi quinti cuiusvis mensis solaris, ut in hoc vs. Schahn.: بماه سفندارمذ روز ارد Gl. Sch.; 2) nomen genii, qui religioni praeest quemque negotia illo die ارد obeunda simul dirigere Persae credunt *B.* de q. v. s. آراد.

اَرْد similis, instar (مننند) *B.*

آردا s. ارداد n. pr. nom. Mobedi et sapientis regnante Ardschêr Bâbakân, a Persis pro propheta habiti, cuius pater Vîrâf (ویراف) appellabatur *B.*

آرّداد i. q. اردا *B.*; 2) i. q. آرداد q. v. *F.*

آرّداله farina (ar. دقیق وطحین) *F.*; cf. آرْد.

أردانش i. q. ارزانش *HK.* Fort. lectio vitiosa.

آردانه flos quidam (گلی) silvestris, alias خیری بری dictus *B.* v. s. خیری et خزاما.

آرّدب bellum, certamen (جنگ وجدال) *B.*

أردَبور s. أردَپور pistacius color i. e. viridis, pulcer *C.* In ceteris lexicis deest.

أردِبهِشت pro اردی بهشت q. v. *C.*

أردْ بیز i. q. آرد بیز q. v. *HK.*

أردْبیل n. pr. nom. filii Armenîn ben Lantî ben Yûnân (ارمنین بن لنطی بن یونان); 2) nom. urbis celebris in Âzarbâyigân, quam ab Ardbil ben Armenin, alii vero a Fêrûzo avo Anôshêrvâni conditam dicunt ob eamque caussam etiam Fêrûzkard (فیروز کرد) appellant *B.*

t. p. أردیچ iuniperus *M.* ex *F.* Sed in lex. *F.* hanc vocem frustra quaesiveris. Fort. ex *C.* desumta vox turcicae originis.

a. p. آرْدَجان arabica vocis pers. اردگان forma *B.*; v. infra اردگان.

آرِستان et اِرستان i. q. آرستان q. v. *B.*

آرْدَش nomen certae ac definitae quantitatis peccatorum secundum opinionem Persarum (نام مقدار معینی است از گناهان بزعم فارسیان) *B.* Sine dubio est zend. vox ܐ݂ܪܕ݂ܘܫ, aredhus, اردوش, de q. v. Spiegel Vend. p. 94 fin. et eiusdem Gram. d. Parsispr. p. 157, l. 4 coll. annot. ad h. l. p. 201 et Burn. Com. p. 523.

آرْدْشیر [ê] (phl. et paz. ארתחשתר et ארתחשתר, *IC.* arta khshathra, ex arta (ἀρτα) z. areta s. ereta = s. ऋत veneratus, illustris, magnus et khshathra imperium et (coll. s. क्षत्र miles) rex, ut proprie significet: venerabilis, magnus rex [μέγας ἀρήϊος] Herod.). Lexicographi persici antiquam linguam ignorantes e pers. ارد ira et شیر leo vocem compositam esse dicunt et vertunt: (leo iratus) vir animosus, fortissimus (کسی که در قوت وشجاعت و تهور وجبن باشد) *B.* et *absol.* heros (پهلوان) Gl. Sch.; 2) cognomen, quo appellatus est a) Bahman ben Asfandiyâr (بهمن بن اسفندیار), pater Dârâbi (داراب) b) Sâsân (ساسان) ben Bahman, primus Sâsânidarum rex, cui nomen est Ardschêr Bâbakân c) filius Shêrôjahi ben Parvêz (شیرویه بن پرویز) *B.*

أرْدْشیران species herbae odoratae sed valde amarae, مرو dictae *B.*; cf. مرو et خرنبش et دارمک.

آرْدْشیرخُرّه [ê] n. c. nom. magnae ditionis (الکه) in Persia, ad quam pertinent شیراز, کازرون, سیراف, برخان, سمکان, میمند et کلم فیروز *B.* De voce خره et regni persici in quinque partes divisione, quarum una خرهٔ اردشیر s. اردشیرخره appellatur v. infra s. v. خُرّه.

أرْدْشیرْ دارو sec. *HK.* [ê] n. c. i. q. اردشیران q. v. *B.*

آرْدْشیر درازْدست [ê] Artaxerxes Longimanus, cognomen regis Bahman Gl. Sch.; cf. اردشیر.

g. p. أرْدْغنانی (sec. *B.* et *HK.* vox graeca (یونانی), quae tamen ita corrupta est, ut graeca vocis forma agnosci non possit. Consentit cum ارنقیانی punctis diacriticis mutatis, quod in Freyt. lex. hisce verbis explicatur: „Zygophyllum Tabago

Spreng. hist. r. herb., pg. 261. Apud Avicennam describitur l. II, pg. 137"); planta quaedam silvestris in ictibus animalium, maxime apum adhibita, ar. قثاء الحمار dicta B. i. e. cucumis asininus respondens gr. σίκυς ἄγριος cucumis silvestris, de q. v. Dioscor. l. IV, c. 152 (154) et not. ad h. l. t. II, pg. 636 ed. Spreng.

أَرْدَكَان cuius forma arabica est اردجان, certae quaedam figurae et signa astronomica (نوعی از جداول واشکال واسرار نجوم) B.

أَرْدَكان nom. loci cuiusdam (موضعی) in districtu Shîrâz; 2) nom. pagi (ده) in provincia Jazd (یزد) B.

أَرد كُنجِد i. q. آرد کنجد q. v. SHL.

أَرْتَمْ nom. sectionum libri Z'end et Paz'end (نام سورهای بزرگ کتاب زند وپازند); 2) bonum opus, virtus (کار وهنر خوب);

3) pro آرتم q. v. B.

أَرَتَمِى i. q. ازدمی nomen animalis ignoti B.; cf. اردهی.

a. p. أَرَدَن et أُرْدُن (h. יַרְדֵּן) Jordanes, Palaestinae fluvius et regio illi adiacens; 2) nom. magnae urbis in Syria B.;

3) i. q. آردن q. v. B.

أُردو exercitus (لشکر); 2) castra (لشکرگاه) B.; cf. Not. et Extr. IX, pg. 211; 3) palatium aestivum vel hibernum principum Persarum et Mongolorum; cf. H. Mong. I, 21.

أَرْدَوان nom. regis e stirpe Gushtâspi (گشتاسپ) B. nom. ultimi regum Persarum, qui ملوك طوائف appellantur, a Sâsânida Ardshêr Bâbakân devicti (طوائف ملوکدن)

آخرلری اولان ملکک آبیدر اردشیر بابکان

اکا خدمت ایدردی آخر الامر آنی قتل

(ایدوب یرینه پادشاه اولدی) F. Artabanus, Parthorum rex, Ἀρτάβανος, coll. hoc versu Shahnam. ورا خوانده اند اردوان بزرگ ٭ که از میش بکسست چنگال گرگ;

2) nom. regis Indorum (هندوستان) (پادشاهلرندن بر پادشاه نامی اولقده مرویدر) F.; 3) nom. regionis cuiusdam amplissimae (بسیار وسیع) B.

أَرْدُوش nom. corporis orbis lunae (اسم جرم فلک قمر) Gl. in Des.; cf. ارمنسا.

أَردوله i. q. آردتوله q. v. B.

أَرْدَه mola (آسیاب); 2) farina F.; cf. آرده et رهشه.

أَرْدَهٔ خُرما placenta dactylis condita (چنگال خرما) B. F.

أَرْدَهٔ كُنجِد i. q. آردهٔ کنجد q. v. F. v. infra s. v. بریشه.

أَرْدَهى i. q. اردمی B.; cf. ازدمی. Sec. SHL. nom. avis.

أُرْدى pro اردی بهشت q. v. B.

أُردى بِهِشت F. أَرْدى بَهِشت B. et HK. (z. [Avestan script] asha-vahista, i. e. sanctitas eximia, phl. antevehesht. Sec. lexicographos pers. antiquam vocis formam ignorantes significat i. q. مانند بهشت paradiso similis, quum in اردی vocem ارد similis, agnoscant et sub بهشت paradisum intelligant.) nom. mensis secundi anni solaris persici, sole signum tauri ingrediente; cf. Benfey Monatsn. 42—47, Gul. 9, Spieg. Chr. 80; 2) nom. diei tertii cuiusvis mensis solaris, quem festum agunt Persae, quum eiusdem nomen cum nomine mensis consentiat, festum ipsum diem etiam اردی بهشت گان appellantes. Illo die templa et pyrea frequentant, a regibus quod optant petunt et in bellum ingrediuntur; 3) nom. genii, qui montibus praepositus est (که محافظت کوهها کند) et negotiis, illo mense et die obeundis, praeesse dicitur;

4) ignis آتش; cf. Frag. 23 B.

آرز (imp. v. ارزیدن) n. s. quantitas, valor, pretium (قیمت وبها وارزش وقدر); 2) gradus honoris, dignitas (مرتبه) B.; cf. ارج. — Quae in lex. F. leguntur duae aliae significationes: adiutor (معین) et possessor rei (بر نسنه‌نیه مالک) duobus hisce versibus quos affert: صرف کردم در ره غم ﻫرچه هستی دارم ٭ بی سر وسامان بماندم کرده آماده دلم بهر et ارز در حالم نبود نثار مقدمش در اشک چشم را چندانکه بی ارزی شدم minime probantur.

a. p. أرز pinus (درخت صنوبر); 2) malus punica (درخت انار); 3) cyparissus (سرو) *B.*; cf. أرزه et Freyt. lex. s. v.

أرزان (part. praes. v. ارزیدن) opp. گران *B.* t. اوجوز ar. رخیص *F.* vilis pretii; 2) dignus (لائق) *F.*; 3) pro ارزان زان *B.*

أرزانش (suff. ش) bonum, pium opus, beneficium, eleemosyna (خیر وخیرات وچیزی خیرات) *B.* (درراه خدا بمردم دادن وتصدقات که بمستحقان دهند) Gl. in Des.

أرزانی (suff. ی) opp. گرانی vilitas *B.*; 2) dignitas (لیاقت) *F.*; 3) dignus munere et eleemosyna, pauper, Dervîsch (درویش) (مستحق عطا ودرویش) *B.* (وفقیر ومستحق) *F.*; 4) immunis, liber, certus, securus (مسلّم) *B.*

أرزانی داشتن dignum putare, tanquam digno largiri, concedere, conferre c. ب et بر ps. et acc. r. H. Sam. 4, Spieg. Chr. 57.

أرزانیدن causs. verbi ارزیدن q. v. *F.*

أرزایانیدن causs. verbi ارزیدن q. v. *C.*

أرزتیون i. q. ارزیتون q. v. *F.*

أرز رود n. c. nom. regionis transoxanae *F.*

آرزش (ab ارز imp. verbi ارزیدن suff. ش) i. q. ارز q. v. *B.*

أرزن milium ar. دخن (دُخْن) *B.* t. طاری s. داری *F.*; cf. گاورس; 2) pro ارزن *B.*

أرژن species amygdali montani (درخت بادام کوهی) fructibus valde amaris, in medicamentis adhibitis, ligno (چوب) baculis conficiendis et cortice (پوست) arcubus intendendis inserviente *B.*

أرزن ریزه n. c. grana parva; 2) *met.* guttulae pluviae; 3) sorbitio potus (جرعهٔ شراب) *B.*

أرزن زرین *met.* sorbitio potus, coll. ارزن ریزه; 2) bulla (حباب) in superficie potus (شراب) proveniens; 3) stella; 4) scintilla ignis *B.*

أرژنگ i. q. ارتنگ q. v.; 2) nom. daemonis (دیو) in campo proelii Mâzandarân (از لشکرگاه مازندران), quem Rustam vicisse et interfecisse narrant *B.* et Gl. Sch.; 3) nom. herois Tûrânensis, filii Zirihi (زره), a Tûso (طوس) interfecti *B.*

أرژند i. q. ارجند nom. deserti in Persia *B.*

أرزنین (suff. ین) panis e farina milii (ارزن) confectus *B.*

أرژنیون i. q. ارزیتون *F.*

a. p. أرزه nom. arboris, quam alii cyparissum (سرو), alii pinum (صنوبر), e qua pix (زفت) provenit, alii denique arborem, cuius fructus چلغوزه dicuntur, intelligunt *B.*; cf. أرز et Freyt. lex. s. v. أرزة et أُرز. — 2) pix liquida (قطران); 3) primum septem climatum *F.*

آرزه i. q. آرزه; 2) calx ad dealbandam domum (گچ) *B.*

أرزه گر (suff. گر) i. q. آرزه گر q. v. *B. F.*

أرزیتون nom. filiae regis occidentis, quae regi Bahrâmgur (بهرام گور) matrimonio iuncta erat *B.* Alias lectiones ارزنیون et ارزتیون offert lex. *F.*

أرزیدن (z. erez et erej s. अर्ज coll. ارز et ارج) pretium habere, valere; 2) *met.* dignum esse (برنسند برنسندید کنایه از لائق) *F.* (دکمک ولایق اولمق) (وسزاوار بودن) *B.*

أرزیده part. praet. v. ارزیدن pretium habens, valens (قیمت کرده وقیمت شده) *B.*

أرزیز plumbum, stannum (قلعی ورصاص) *B.*

أرس nom. fluvii celebris a latere urbis Tiflis (از کنار تفلیس) et inter Âzarbâyigân et Arran fluentis, qui in mare Caspium se effundit *B. F.*; cf. رس. Araxes; 2) nom. filii regii qibćâqensis *F.*

أرس iuniperus (اردج); 2) sec. al. platanus (چنار) *F.*; cf. آرس.

أُرس i. q. أرس *M.* ex *F.*

آرس (s. अश्रु s. अस्र) lacrimae (اشک چشم) *B. F.*

اَرْس cyparissus montana (سرو كوهى كه بعربى ابهل وعرعر خوانند) *B.*

g. p. **آرْسانيقون** (e gr. ἀρσενικὸν) auripigmentum flavum (زرنيخ زرد), quo pictores utuntur *B.*

اَرسِ بُزان (lacrimae caprarum) sordes (چرك) in angulo oculi caprae montanae et bovis montani, quae est theriaca optima (ترياك فاروق) et ar. ترياق الجيد dicitur *B.*

اَرسْتَن i. q. آرستن pro آراستن q. v.; 2) i. q. آرستن posse *B.*

اَرَسْتو i. q. پرستو q. v. *F.*

g. p. **آرسطاطاليس** s. آرسطاطلس s. آرسطا s. آرسطو (gr. Ἀριστοτέλης) Aristoteles *B.*

g. p. **آرسطاطاليس** Aristoteles v. s. ارسطو; 2) nom. urbis, quam Aristoteles nomine suo appellavit *B.*

g. p. **آرسطلو** i. q. ارسطو Aristoteles; 2) i. q. زراوند i. e. ارسطولوجيا aristolochia *B.*

g. p. **آرسطولوجيا** (gr. ἀριστολοχία) aristolochia longa (زراوند طويل) *B.*

g. p. **آرسطولونيا** vomitivum *medicamentum* (قرغه دوكلكى ديدكلرى دارودر) *M.* ex *F.* Falsa lectio esse videtur pro ارسطولوجيا praecedente.

t. p. **اَرْسَلان** sec. *F.* آرْسلان nom. regis Iranensis; 2) ling. turc. leo (شير); 3) nom. servi cuiusdam Sâmânidarum (يكى از غلامان سامانيان), qui leonem uno pugni ictu interfecit; 4) *met.* servus; cf. Gul. 155. Turcae servos suos, ad leonum colorem nigrum (قره) et rubrum (قزل) respicientes, modo قره ارسلان modo قزل ارسلان appellant *B.*

g. p. **اَرْسَمَنْدُش** *SHL.* et اَرْسَمَنْدوس et اَرْشَميدُش *B.* (nomen e gr. Ἀρχιμήδης corrupt.) n. pr. nom. familiaris cuiusdam Alexandri magni, discipuli Aristotelis et ab hoc pro filio adoptati *B.*; cf. ارشميدس.

اَرْسَن conventus, consessus, coetus (مجمع ومجلس وانجمن ومحفل) *B.*; cf. ارش 2.

اَرْسَنك i. q. ارتنك q. v. *B.*

e. **ارسياسوس** n. pr. nom. sapientis cuiusdam Aegyptiorum (حكيمى از بنى قبط) *B.*

آرَش (s. अरत्नि) mensura exaequans intervallo, quod est inter extremitatem digiti medii manus dextrae et sinistrae utriusque brachii in longum extenti, vel, quod rectius est, exaequans intervallo inter cubitum et extremitatem digiti medii; cubitus, ulna; cf. etiam آرش et رش; 2) nom. urbis provinciae Shîrvân (شيروان) *B.*

آرِش coll. اريش et اريس (s. ऋषि) intelligens, prudens, ingeniosus (عاقل وزيراك وهشيار); 2) i. q. ارس *B.*

اَرْش i. q. آرش cubitus, ulna; 2) i. q. ارسن *B.*

اَرْشَد i. q. مارقشيشا q. v., ar. حجر النور *B.*

آرشك (z. ... araçka, coll. s. rad. ईर्ष्) invidia (رشك وحسد) *B.*

g. p. **اَرْشَميدُس** et اَرْشَميدُش i. q. ارسمندش *B.*

اَرْشَن ling. qibčâqensi: nubes (ابر t. بولت) *F.*

g. p. **آرطميسا** s. اَرْطَمْسا s. اَرْطاماسيا (gr. ἀρτεμισία) i. q. بوى مادران q. v. *B.*

e. **اَرطاميدوس** nom. prophetae cuiusdam (پيغمبرى) *B.*

g. p. **اَرْطَى** s. اَرْطى (e gr. ἰτέα corrupt.) salix (وزنى كه پيده است وبعرى غرب خوانند) *B.*

e. **اَرْطيمون** nom. philosophi cuiusdam rûmâni; 2) intelligens, sapiens *B.*

ارعو (vox vocalibus non insignita) unus ex maioribus prophetae Muhammedis, cuius genealogia sec. lex. *B.* editorem haec est: ارعو پسر فالغ بن عابر بن شالح (بن قينان بن ارفخشد بن سام بن نوح) *B.*

اُرغ amygdala (بادام), pistacium (پسته), nux avellana (فندق), nux iuglans (گردكان), similisve fructus, cuius nucleus rancidus et corruptus evasit (كه درون آن تيز وتند وتلخ شده باشد) *B.*

أَرْغا i. q. آرْغاب s. اُرْغاف s. آرْغاو (e quibus decurtatum est et ut آرغاده et ارغنداب coll. z. arvaṭ s. arvanṭ proprie significans: fluvius rapidus) flumen, fluvius (جوی آب ورودخانه) *B.*; cf. آرغاده et ارغنداب.

g. p. آرْغاموني (gr. ἀργεμώνη) planta quaedam dial. Shîrâzensi ماميثاى سرخ dicta *B.* argemone, de q. v. Diosc. l. II, c. 208.

آرْغو i. q. ارغا q. v. *B.*

آرْغنج planta volubilis, convolvulus (عشقه وعشق پيچان) *B.*; cf. ارغژ et ارغک et ارغچ.

آرْغده iratus, iracundus (خشمگين); 2) avidus (صاحب حرص) *B.*; cf. آرغده.

آرْغژ i. q. ارغنج q. v. *B.*

أَرْغُشتَک genus ludendi puellarum, in eo consistens, ut in pedibus (بر سر دو پا) sedentes vola utriusque manus genua terant et verba quaedam faciant, deinde autem subito prosiliant et manus collidant *B.*

أَرْغَک i. q. ارغنج q. v. *B.*

أَرْغَمْج stamen (تار ar. سَدى) *F.*

أَرْغَمْجى (praec. suff. ى) filum vel funis viginti ulnas longitudine excedens (يكرمى زراعدن زياده اولان ايپلک وكندر واورغان) *F.*

g. p. أَرْغَن i. q. ارغنون q. v. *B.*

أَرْغَند (coll. ارغنده a v. ارغيدن q. v.) iratus; 2) fortis (دليم), inimicorum profligator (خصم افگن) *B.*

أَرْغَنداب (comp. ex آب aqua s. fluvius et ارغند coll. z. arvaṭ s. arvanṭ i. e. rapidus, proprie significare videtur: fluvius rapidus; cf. synonyma s. v. ارغا allata) nom. fluvii inter 'Irâq et Âzarbâyigan profluentis; 2) nom. fluvii in regione Qandahâr (قندهار) *B.*

أَرْغَنْدَه sec. *F.* أَرْغُنْدَه (part. praes. v. ارغيدن) iratus, iracundus (خشمناک) *B.* Gl. Sch.; 2) avidus (حريص); 3) potandi cupidus, ebrius (مست) *B.*; cf. آرغنده.

أَرْغَنَگ i. q. ارتنگ q. v. *B.*

g. p. أَرْغُنون s. أَرْغُن (gr. ὄργανον) organum. Variam huius vocis interpretandae rationem docent verba lexici *B.*: سازى است مشهور كه افلاطون وضع آن كرده است وبعضى گويند ارغنون ترجمهٔ مزامير است يعنى جميع سازهاى نفس وبعضى ديگر گويند چون هزار آدمى از پير وجوان همه بيكبار ب آوازهاى مختلف يكديگر چيزى خوانند آن حالترا ارغنون خوانند وجمعى ديگر گفته اند كه ارغنون ساز وآواز هفتاد دختر خواننده وسازنده است كه همه يک چيزرا بيكبار وبيک آهنگ بهم بخوانند وبنوازند *B.*

أَرْغَوان e quo ar. ارجوان, arboris flos saturae rubedinis (بهار درختى بغايت سرخ ورنگين) *B.*; 2) (coll. h. אַרְגָּמָן ch. אַרְגְּוָן et syr. ܐܪܓܘܢܐ) *abs.* rubedo, purpura (مطلق سرخ) Gl. Sch.; cf. Wilk. Chr. p. 213. Hac arbore designari videtur: arbor Judae i. e. Cercis siliquastrum Linn.; cf. JAs. 1845, Dec. p. 457.

أَرْغَوانْتَن (corpus rubrum habens) n. c. *met.* Mars planeta *B.*; cf. Spieg. Chr. p. 111.

أَرْغَوانى (suff. ى) rubri coloris, purpureus. Vox non adhibetur, nisi cum alia voce, cui ruber color attribuitur, coniuncta. Per se posita *met.* vinum significat *F.*

آرْغون (z. 𐬀𐬎𐬭𐬎𐬀𐬙 aurvaṭ iens, currens; equus, s. ved. अर्वन्, coll. 𐬀𐬎𐬭𐬎𐬀𐬙 𐬀𐬯𐬞𐬀 aurvaṭ-açpa i. e. equus cursor et ارغا cum synon. s. h. v. allatis) equus acer, alacer, incitatus (اسب تند وتيز); 2) decurt. ex ارغنون q. v. *B.*; 3) nomen tribus apud Turcomanos (تركستانده اتراكدن بر قومک آديدر) *F.*

آرْغيدَن (z. arv s. अर्व् et अर्व् ire, occidere) temere agere, irasci, iracundum esse (تهور وغضب وخشم وتند ايلمک) *F.* rixari, altercari *C.*

أَرْغيدَه part. praet. v. ارغيدن iratus, iracundus (غضبناک وخشم آلود) *B.*

أَرفَخشَد nomen prophetae *B.*

أَرفِش v. s. v. ارقش *B.*

أَرفَند pro اروند q. v. *F.*

أَرقانو a soil of long shirt or shift *R.*

g. p. أَرقّان sec. al. أَرقّاق ling. rûmana i. q. ar. حنّاء cyprus herba, *quae ut remedium adhibetur B.*; cf. ایرقان. Vox ex ἀλχάν in Du Cange Gloss. depravata esse videtur, coll. ارحیقند et ارخند.

a. p. أَرقّان ling. extremi occidentis (بلغت مغرب الاقصی) species amygdali montani, لوز البربر dicti, cuius oleum زیت الهرجان appellatur *B.* Eadem vox esse videtur ac praecedens maurit. ارجان et ارجن et ar. هرجان q. v.

أَرقَش peritus, sapiens (کاردان وفهمیده). In alio libro legitur أَرقَّش signif. : iter simul facientium cohors, caravana (قافله وکاروان). Utraque autem vox auctoritate caret (هیچیک شاهد نداشتند) *B.*

a. p. أَرقَم serpens colore albo et nigro distinctus (مار دورنگ که سفید وسیاه باشد) Gl. Sch.

أَرقَند nom. montis in Africa (زمین مغرب) *B.*

أَرْك castellum (قلعه) parvum, quod in medio arcis (قلعه) magnae exstruunt *B.*; 2) nom. urbis munitae (شهری حصاری *B.* Gl. Sch.) in provincia Sîstân *B.*; cf. H. pr. reg. 156 et 158.

s. p. أَرْك (s. अर्क) ling. sanscr. (بزبان علمی اهل هند) sol *B.*

أَرْك funis oscillandi caussa ad arborem alligatus; 2) et أُرْك funis, quo pes equi vel muli pastum euntis adstringitur *B.*

a. p. إرکاک pluvia guttis parvis decidens, pluvia mitis *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. رَكّ pl. أَركاك et s. رَكّ IV.

أَرکَلی *R.* (in lex. *B.* pronuntiatio non adscripta est) ovis silvestris (گوسفند دشتی) *B.* in appendice.

أُرگَنج nomen urbis in Khorâsân in confinibus (سرحد) Mâvarâlnahr *B.*

أَرکَند کُن the inaccessible asylum; a range of mountains separating the Eastern from the Western Scythians *R.*

أَرلاس nomen mentis orbis Mercurii (عقل فلک عطارد) Gl. in Des.

أَرم (*germ.* Arm) lacertus (بازو) *B.*

إرَم nom. viri, qui arma belli (سرجنگ) invenit; 2) scopus sagittariorum (نشانهء تیر) *B.*

a. p. إرَم nomen horti paradiso similis, a rege iemanensi Shaddâd aedificati (نام بهشت شداد) *B.*; cf. Alcor. Sur. 89 vs. 6. 7.

a. p. أَرماط ling. iemanensi (بلغت اهل یمن) nom. arboris palmae dactyliferae (درخت خرما) similis, cuius flos کاوی dictus pergrati odoris est. Frequens est in regno دکن *B.*

أَرماطَس nom. regis Graecorum (یونان), quo regnante terram sigillatam in usum venisse eiusque imaginem in illa terra expressam esse narrant (گل مختوم در زمان او بهم رسید وصورت اورا بسر آن نقش میکرده اند) *B.*

a. p. أُرماک et أُرمال ling. iemanensi lignum (چوب) cinnamomo (دارچینی) simile *B.*

آرمان i. q. آرمان q. v.; cf. ارمانیدن et ارمان; 2) genus medicamenti (دارو), cuius odor odori cinnamomi similis est, dentium radices corroborantis *B.*; cf. ارماک et ارمل.

إرْمان res commodata, mutuo data (هرچیز که آن بعاریت باشد); 2) nomen urbis *B.*

أَرمان خَوردَن i. q. ارمانیدن q. v. *B.* Inde ارمانْ خوار s. ارمانْ خَور n. c. suspirans, desiderans *B.*

أرمانیدَن suspirare, desiderare (آرزو وحسرت بردن); 2) affligi; 3) poenitere (افسوس وپشیمانی خوردن) *B.*; cf. ارمانیدن.

أَرْمَن pro أَرْمِن (اثر من 2) et إِرْمَن (coll. armini *IC.*) provincia regionis montanae Âzarbâyigânae (ولايتى از كوهستان آذربايجان). Armenia, in qua nata est Shîrîn (شيرين) amata Khosrui (خسرو) et Farhâdi, carmine amatorio poetae Nizâmî (نظامى) *Khosrû et Schîrîn* et *Farhâd et Schîrîn* toto oriente celebrata *B.*; cf. أَرْمَنيه .

آرْمَند ex آرامِند (sec. *B.* et *HK.* ex آراميده‌مند) decurtatum; tranquillus, quiescens (صاحب آرام وآرام گرفته) *B.*

آرْمَنده (pro آرامنده) i. q. praec. آرمند *B.*

آرْمَنسا i. q. اردوش q. v. Gl. in Des.

أَرْمَنى et إِرْمَنى (suff. ى) armenius, armeniacus. Inde ابريشم ارمنى sericum armeniacum *B.*; cf. ارمن .

آرْمَنيين nom. filii Lantî ben Yûnân (لنطى بن يونان) *B.*

g. p. أَرْمَنيين ling. rûmana (بلغت رومى) malum punicum silvestre (انار صحرائى), ar. رمّان البرى dictum *B. HK.* (انار كوهى *F.*) Sec. al. est malus punica silvestris (درخت انار صحرائى). Sec. al. est i. q. انار دانه دشتى, ar. حب القلقل dictum *B. HK.* de q. v. Freyt. lex. s. v. Lexicographi persici voce ارمنيين graecam vocem ἀρμενιακα significare videntur, cui tamen alius graecae vocis, ῥόα, significationem hoc loco tribuerunt; cf. Diosc. l. I, c. 151 et 165.

a. p. أَرْمَنِيَه s. أَرْمِينِيَه (cf. armaniyi *IC.*) Armenia e duabus partibus, minore (صغرى) et maiore (كبرى) constans, quarum haec urbem تفليس et quae ad illam pertinent, complectitur, minor autem urbem خلاط et quae ex illa pendent. Armeniam cingunt ab oriente fluvius Euphrates, ab septentrione ديار بكر , كردستان et آذربايجان, ab occidente شروان, ab austro گرجستان *B*; cf. ارمن .

أَرْمائيل *F., SHL.* et Gl. Sch. (sec. *B.* et *HK.* آرمائيل) et كرمائيل *F., SHL.* et Gl. Sch. (sec. *B.* et *HK.* كَرمائيل) duo filii regii et coqui regis Zohâq, quibus incubuit officium serpentibus, qui ex humero eiusdem regis prodibant, cerebrum duorum iuvenum offerre, quorum tamen unum semper liberum dimittebant, eiusdem cerebri loco ovis cerebrum ponentes. Ab eorum stirpe Curdi, deserta inhabitantes orti esse dicuntur (گويند كُردن صحرا نشين از نسل آن جماعت اند) *B.*

syr. p. أرماثى (ܐܪܡܝܐ) Syrus *C.*

أُرْمَز s. أُرْمُزد s. اورمز s. اورمُزد (pars. [Pahlavi] et [Pahlavi] et [Pahlavi], *IC.* âura s. âuramazdâ, z. ahura s. ahuramazdâ coll. s. असुर et मेधास् fort.: dominus sapiens, coll. خدا ودانا in Wilson on the Parsis p. 110 et رب الارباب dominus dominorum, summus dominus in lex. *B.* s. v.; cf. Brockhaus Vend. in Gloss. s. v.) nomen dici primi cuiusvis mensis solaris, quo iter facere et vestes novas induere bonum ducunt, mutuo autem dare dedecet; 2) nom. genii, qui negotiis hoc die obeundis praeest; 3) Jupiter planeta (ستاره مشترى) *et inde* dies Jovis (روز پنجشنبه); 4) nom. filii Bahmani, filii Asfandiyâri; 5) nom. filii Anôshûrvâni *B.*; cf. هرمز et هرمزد et هورمز et هورمزد et ارمس et هرمس et هرمست .

أُرْمُس i. q. هرمس q. v. *B.*

أَرْمَغان s. أَرْمُغان donum ex itinere allatum (راه آورد, ar. عُراضة; 2) dirhemus, dinarius (درم ودينار) *B.*

آرْمَغانى i. q. ارمغان *B.*

أُرْمَك vestis lanea crassior (پشمينه باشد پوشيدنى) *B.* „Drap d'un tissu serré, épais et imperméable à l'eau, fait avec le poil qui tombe du chameau en été.“ Burnes Voyage à Bokhara t. III, p. 136. 137. Est gall.: camelot.

أَرْمَكان educator, instructor (ترتيب كننده ومربى); 2) fortuna, felicitas (سعد وسعادت) *B.*

ارمنیه nom. urbis, in qua est pyreum دُرُخش, a principe Magorum, راس البغل dicto, exstructum *B.* de q. v. s. بغل et دُرُخش.

آرْمود pro امرود q. v. *B.*

آرْمون i. q. آرمون q. v. *B.*

أرميا s. أُرميا s. إرميا (h. יִרְמְיָה s. יִרְמְיָהוּ) Jeremias, propheta Israelitarum. Idem nom. tribuitur a) Khidro prophetae (خضر) b) Alio (علی) Khalifae c) بليان بن ملكان et d) urbi Hierosolymae (بيت المقدس) *B.*

آرْميد ex آرميد 3. ps. praet. abs. verbi آرميدن decurtatum *B.*

آرْميده ex آرميده part. praet. verbi آرميدن decurtatum *B.*

آرْميس spinae (خسار) genus, cuius folia lenia (نرم) ut remedium adhibentur *B.*

آرْمين nom. filii quarti regis Kaiqobâd (كيقباد), qui fuit frater minor natus regis Kâvus (كاوس) *B.*

g. p. أرمينا (fort. ex gr. ἀρμενιακή scil. χρυσοκόλλα depravatum, de q. v. Diosc. l. V, c. 104, vel ex ἀμμονιακόν coll. ib. l. III, c. 88 [98] p. 439 ed. Spreng.) ling. syr. vel graeca i. q. نوشادر q. v. *B.*

a. p. أرمينيّه i. q. ارمنيه q. v. Gl. Sch.

g. p. آرْميون s. أرمَيون nom. lapidis in terra Rûm (روم), qui quotiescunque frangitur, pentagoni formam exhibet (مخمس شكسته شود) *B.* Fort. conferendum gr. ἀρμένιον Dioscor. l. V, c. 105; 2) nom. sapientis cuiusdam rûmani (نام حكيمى است رومى); 3) ingeniosus, intelligens (زيرك وعاقل) *B.*

آرَن pro آرن i. q. آرنج q. v. *F.*; 2) congregatio, coetus (مجلس وجمعى از قوم) *SHL.* et *C.*, quae tamen significatio, quum in ceteris lex. persice scriptis desit, ex falsa lectione ارن pro ارش = ارسن orta esse videtur.

أرْن a ewe (?) *R.*

آرَنْ بَيْز s. آرَنْ بيز lignum brasilianum tingendo inserviens (چوب بقم وآنرا تبرخون عمر خوانند) *B.*; cf. تبرخون.

آرْنج i. q. آرنج q. v. *B.*

آرْندان negatio, abnegatio (انكر وحاشا) *B.*

أرنَواز nom. sororis Ǵamshêdi, uxoris Zoḥâqi *B.* Gl. Sch.

أرنَه pro اثر نه *R.*

آرَنْ بيز i. q. ارن بيز q. v. *B.*

آرْوانه viola campestris (خيرى صحرائى), quae in suffitu adhibita malum odorem fugat; 2) (coll. s. रवण a r. रव् s. रव् ire cogn. c. अर्व् z. arv, e quo अर्वन् z. arvaṭ s. arvanṭ) cameli species (نسوع) (از شتر) *B.* camelus femina (دوهنكى ديشى) *F.*; cf. Holmboe, norske Sprogs s. ullfaldi.

آرْواى a species of paper *R.*; cf. اروى.

أروبَك remotus, diutinus (دور ودير) *B.* in append. Cognat. videtur cum pehl. اريك (coll. syr. ܐܘܪܟ), quod idem significat.

أروج the iuniper tree *R.* vox dubia in ceteris lexicis non comparens; fort. pro اردج falso lecta.

أروس [ô] supellex, merx (متاع واسباب وكالا) *B.*

أروسا nom. plantae indicae *R.*

m. p. أروغ s. أروق s. اوروغ s. اوروق familia, stirps; vox in regione transoxana usitata (نسل واعقاب وآل واحفاد) *F.*; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 180 H. Mong. I, p. 7.

أُروغ pellis bovina; 2) bubo magnus *M.* ex *F.*

أروغ كردن subigere, perficere pelles (سيلمك); 2) tergere, abstergere (سلمك) *F.*

أروَى a kind of fine paper *R.*; cf. ارواى.

أرومَه pabulum quoddam, e quo sal ammoniacum paratur (علفى كه اشخار از آن حاصل شود) *B.* in app. Fort. est ar. أرومة, quod significat: radix, origo; 2) arboris species Gol.

آرُون sec. C. آرُون biliosus, colericus (صفراوی طبیعت وصفرا اغلب) M. ex F.; cf. آرد 1.

اِرون mespilum; 2) aquila (آنچ بعض نسخه ده طوشنجل در) F.; cf. ازدن.

آروَند s. اراوَند coll. السوند et آلسوند (cf. z. arvaṭ s. arvanṭ et pazend. urvanda Burn. Com. p. 248 sqq. et add. 181 sqq.) nom. montis celebris et altissimi in provincia Hamadân, etiam آلوند s. الوند appellati; Orontes; cf. Gul. 18; 2) oceanus (دریای محیط); 3) aqua, unum quatuor elementorum (کرهٔ آب); 4) Tigris fluvius (دجلهٔ بغداد) Schahn.; 5) nom. fontis (چشمه) in Sîstân (سیستان); 6) suspiratio, desiderium (حسرت وآرزو); 7) coll. آروند maiestas, magnificentia, ornatus (فر وشکوه وزیبائی); 8) experientia (تجربه وآزمایش); 9) et sec. Gl. in Des. اُروَند veritas vel essentia rei cuiusvis (عین وخلاصهٔ هرچیز); 10) nomen patris Lohrâspi (لهراسپ) B.; cf. اورند.

اَرْونداب nomen patris Zoḥâki F.

آرُوندیدَن et آرُوندیدَن [ó] pigrum, ignavum esse (کاهل اولسق) F. purgare a pediculis (?) C.

g. p. اَرونس (e gr. ὄροβος ervum depravatum) ling. graeca: vicia, pisum (ترسنه وکسنی ar. رعی الحمام) B.

آرویس tabula in qua Persae res, quae ad ignis cultum pertinent, collocant (تختهٔ که پارسیان اسباب پرستشرا بر بالای آن نگذارند), qua significatione etiam ارویش scribitur; 2) funis e pilis contortus (ریسمانی که از موی بر تافته بشند) B.

اَرْوین i. q. آروین q. v. B.

آرْوِیَد nom. montis magni in altitudinem XL parasangarum eminentis, fides sit penes auctorem F.

اَرَه s. اَرّه (s. आरा) serra t. بچقو ar. منشار F. — Inde ارهٔ مار دندان serra dentibus serpentinis instructa M. ex IK.

آرّجان vulgo آرغان nom. urbis, ab urbe Shîrâz LXX parasangas distantis B.

اَرغَد a species of grain R.

اَرّه زبان (linguam instar serrae habens) n. c. met. sermone acerbe pungens (مردم تند وتیز حرف زننده) B.

اَرّهقت propheta (پیغمبر) Indorum haereticorum, quorum sex classes (طائفه) sunt, qui omnes volunt persuadere, non interire animas, sed ab aliis post mortem ad alios transire (عمد قائل به تناسخ). Talium prophetarum quatuor millia venire et posthac mundum interire credunt B. Vox ex s. अर्हत् orta esse videtur, quo doctores haeretici Indorum significantur; cf. Wils. lex. s. v.

اَرّه کش (serram trahens) n. c. serrarius M.

اَرغنَک nom. oppidi (قصبه) provinciae Badakhshân (بدخشان), etiam ارغنک حسین dicti, quod caput Imami Ḥosain (حسین) ibi sepultum esse dicitur B.; 2) i. q. ارتنگ q. v. M. ex F.

اَرِیب [é] curvus (محرف وکج t. قیقاج) B.; cf. اوریب et اوریو.

اَریحا nom. pagi (ده) in Syria B.

اَرید برید i. q. آرید برید q. v. B.

اَریس [é] et اَریش i. q. أرس 1. intelligens, prudens, ingeniosus B.

اُریسَه the district of Orissa (in India) R.

اَریش v. s. اریس.

اَز s. ز praef. (z. haca, s. ved. सच, IC. hachá, pars. هچ [اچ] s. هج s. ج)ُ praepos. a, ex, motum e loco significans = ar. عن et من; 2) prae; 3) ob, propter, caussam indicans; 4) casum instrumentalem exprimit et genitivo circumscribendo inservit; 5) varias constructiones admittit, quae exprimunt notionem procedendi, sepa-

randi, removendi, se avertendi, simil. de q. uberius et fusius disputavimus in Instit. ling. pers. §. 334—346 coll. §§. 80. 84. 274. 275 al.

أزا mastiche (مصطكى) *F.*; cf. اراه.

أزار dirhemus, numus (درم) *F.*

إزار fundus aquae (بن وتك آب) *B.*

a. p. إزار velamen magnum, quo femina capiti imposito totum corpus tegit (دستار); 2) integumenta femorum interiora, braccae, subligaculum, praecinctorium (شرجيز كه بر پاى كشند مانند شلوار وتنبان جمع زيرين (وبمعنى لنگى ولنگ فوته *B.* Gl. Sch. ايق طونى *F.* coll. Dozy dict. des noms des vêt. p. 24 sqq.; 3) mulier (زن) *F.*; cf. Freyt. lex. s. v.

a. p. إزارپا n. c. integumenta femorum, braccae (شلوار وتنبان) *B.*

a. p. إزاربند n. c. fascia braccas constringens *Shaksp. R.*

a. p. إزار بندى رشته n. c. connexion through a wife; petticoat interest *Shaksp. R.*

a. p. إزار خرگاه *met.* i. q. دامن خرگاه lacinia tentorii *B.*

ازارود s. أزارود et sec. *HK.* أزارود regio transoxana (ما ورا النهر) *B.* Fort. ex praep. از et رود fluvius, *spec.* Oxus, inserto ا composita vox.

أزازتم phaseolus (لوبيا) *B.*

أزبر s. أزبرم s. أزبير s. زبر s. زبرم s. زبير (vox ex praep. از s. ز ex et بر s. برم s. بير memoria comp.) n. s. memoria tenere, in memoria habere (بياد گرفتن وخاطر نگهداشتن ar. حفظ) *B.* adv. memoriter. — Inde cum خواندن coniunctum significat: memoriter recitare, dicere Gul. p. 118; cum دانستن memoria tenere, in memoria habere; cum كردن i. q. ar. حفظ memoriae mandare *B.*; cf. بر et برم et بير et دهون.

آزخ s. أزخ i. q. آزخ verruca (ar. ثؤلول) *B.*

أزخش fulgur, fulmen (t. يلدرم) *F.*

أزدب sec. *F.* أزدب *part. admonitiva*: tene, trahe (بگير وبكش) *B.* — Sec. *F.* i. q. مگير ومكش cave ne teneas, trahas. — Sec. *M.* cave ne intres. — Sec. *R.* beware! Vox ex praep. از et دب custodia composita esse videtur.

أزدر pulcer (زيب); 2) dignus, conveniens (لايق وسزاوار) *B.* e. g. شد از مهره شاه ازدر تاج زر Schahn.

أزدر decurtatum ex ازدرها pro ازدرهاك q. v. *B. F.*

أزدرها pro أزدرهاك (= z. 𐬀𐬲𐬌 𐬛𐬀𐬵𐬁𐬐𐬀 aji dahâka „serpens perniciosus" ex aji s. अहि serpens et dahâka mordens coll. s. ved. दस्म = दंभनीय perditor a rad. z. dah s. दस् s. दंभ्, proprie prâcritice pro दंभ् s. दम्भ् mutato r in n, coll. prâcr. caus. दंसेमि = दंभयामि et Lassen inst. l. prâcr. p. 125 et 194, unde etiam lit. ر in persicae vocis formis ازدر et ازدرها explicanda esse videtur. Cf. Z. d. DMG. t. II, p. 218 sqq. et Benfey Gl. in SV. s. v. dasma) serpens magnus, draco (مار بزرگ كه بپا وپر مى نگذرند) *B.* Gl. Sch.; 2) superior pars vexilli, signum (سر علم ورايت), *quod draconis maxime imagine in vexillis utuntur B. F.*; 3) vir fortis, violentus, iracundus (مردم شجاع ودلاور وخشمگين); 4) *gen.* cognomen regum crudelium s. tyrannorum (ظالم) *spec.* regis Zohâki, qui etiam ازدهاك dicitur (ضحاك ماران) *B.*; 5) *met.* a) gladius (شمشير) b) equus (اسپ) Gl. Sch.; cf. ازدر et ازدها et ازدهاك.

أزدست (ex praep. از et دست comp.) subiectus, obediens (زيردست ومطيع ومحكوم) *B.*

أزدست پزا s. أزدست فزا (فزا pro پزا posito a verbo پختن coquere) n. c. panis ex manu i. e. recenter, sine azymo, coctus s. confectus, panis non fermentatus (نان فطير يعنى نانى كه خمير آن نرسيده باشد) *B.* panis azymus tenuis, super

lamina ferrea vel fictili in sartagine coctus *C.* coll. ساج اوزرنده پشن یوفقه اتمک *F.* quod Meninski false vertit: cirrus in syncipite (!); 2) literae regum, quibus immunitas tributi alicui datur (نشان حکم پادشاهی که بر کمسندیه خراج وتکالیفدن معافیت ایچون ویرورلر) *M.* ex *F.*

ازدف s. آزدَف, sec. *F.* آزدَف mespilum (ar. زعرور) *B.*; 2) mespilus *F.*; cf. اِزْدن et آزدن et اِرون.

آزدَمی i. q. اردمی q. v. *B.*; cf. ازدمی.

أزَدَن i. q. آزدن q. v. *B.*

آزْدن i. q. ازدف mespilum; 2) aquila (طوشنجل) *F.*; cf. اِرون.

اِزْدن i. q. ازدف *F.*

أزدنکی nomen daemonis *M.* ex *F.* et *C.* Fort. idem est ac sequens ازرنکی.

أزْدو gummi (صمغ) arboris ارجان i. e. amygdali montanae (درخت بادام کوهی), quod in dulciariis (حلوا) adhibetur; 2) *abs.* gummi *B.*

اُزدودن i. q. زدودن q. v. *M.* ex *F.*

a. p. اُزدوی تازی gummi arabicum (صمغ عربی) *B.*

أزدَها pro اژدرها (eiecta lit. ر, ut in خاشاك pro خارشاك) q. v. *B.* *F.*; cf. Chr. Sch. 90, Spieg. Chr. 134. — Inde أزدهای فلک nomen constellationis, duo nodi, caput et cauda draconis, vel ipsum sidus draco (تنین) de q. v. Ideler Unters. p. 35—37; cf. Spieg. Chr. 82.

أزدَهافش (suff. فش draconi similis) i. q. ازدهاك cognomen regis Zoḥâki *F.* e. g. ببايد شبنرا تنون گفت راست ✿ که آن بی بها ازدهافش کجاست Schahn.

أزدهاك pro اژدرهاك cognomen regis Zoḥâki *B.* de q. v. s. اژدرها. Ex eadem voce decurtata et corrupta sunt alia eiusdem regis nomina اژدهاك et دهاك et ضحاك q. v.

آزدغام aquila variegata *C.*; cf. ازدن 2.

a. p. أزرَق caeruleus; 2) *met.* coelum (آسمان), etiam چرخ ازرق dictum; 3) nom. quartae septem linearum (خط) poculi Ǵamshêdi (جام جمشید) *B.* de q. v. s. خط ازرق.

آزرك hircus, caper (بز) *B.* Fort. conferendum est s. छगलक.

آزرم pro آزرم q. v. *B.*; 2) pro آذرم *C.*

آزرمیدخت, sec. *HK.* [*ê*], i. q. آزرمیدخت q. v. *B.*

آزْرنك i. q. آزرنك 2. species cucumeris (خیار بادرنك) *B.*

آزْرنكی nom. daemonis (دیو) *F.*; cf. ازدنكی.

أزش pro ازو in vers. arab. VT.: ab eo Luc. 12, 15; ex illis ib. 5, 2; exinde Matth. 13, 28 *C.* pro quo tamen lex. *B.* et *HK.* aliam formam ازیش exhibent q. v.

آزّغ s. أزْغ i. q. آزغ ar. جلمه q. v. *B.*

آزغ i. q. آزّغ; 2) rubigo; 3) res marcida; 4) bubo; 5) ramus; 6) gemma arboris, ex qua folia excrescunt (قره ایلک وکف وپاص وچوریمش نسنه واغاج بوداغی واغاج بپراغنك ابتدا چقان كوزی وسپسی نسنهلر واوكی قوشی) *M.* ex *F.*; cf. آزوغ et ازوغ.

إزْغر avarus, ignobilis (خسیس وخسیس ودنی) *F.*

آزغنج i. q. ارغنج q. v. *B.*

آزفنداك i. q. آزفنداك *C.* et *M.* ex *F.*

آزْكات homo malae, pravae indolis (بد دل وبد اندرون) *B.*

أزكار دور v. infra s. v. دور.

أزكاره (ex از et كار et suff. ه format. nisi potius lit. ز pro ذ posita a. v. ar. ذكر derivandum sit) rerum praeteritarum mentionem faciens (آنكه سخنان گذشتهرا یاد كند), narrator (قصه خوان) *B.* — Inde ازكاره كردن commemorare res praeteritas; 2) scribere res factas *M.* ex *F.*

أَژْتَهان i. q. أَژْثان q. v. F.; 2) i. q. آژْثان q. v. B.

أَژْكَن i. q. آژْكَن; 2) dissimulatio (تجاهل العارف) F.

أَژْتَهان et أَژْتَهَن i. q. اژْثان 2. homo piger, iners, inutilis (کاهل وباطل ومهمل وبیکار) B.; cf. اژْنین et ازغان et ازغن.

ازكيل, sec. C. ازكيل, mespilum (t. موشمله) F.

آژْنین i. q. اژْتَهان q. v. F.

آزْلاد prorsus, omnino (هرگز واصلا وقطعا) Gl. in Des.

a. p. اَز لِباسِ نَفْس عُریان شُدَن met. vitiis denudari, liberari (ازاوصاف ذمیمه مجرد شدن), e statu suo exire (از خودی بیرون آمدن) B.

أَزْم filius, proles (فرزند) B.

أَزْما pro آزْما q. v. B.

أَزْمان i. q. آزْمان q. v.; cf. آزْمان F.

أَزْمان خَوردَن i. q. ازمانیدن s. ازمانیدن q. v. F.

أَزْمانیدَن i. q. ازمانیدن q. v. F.

a. p. أَزَمل, sec. HK. إزَمل multus (بسیار وکثیر); 2) omne, totum (همه ومجموع); 3) vox, sonus (صدا وآواز) B.; cf. Freyt. lex. s. v.

أَزْناو s. أَزْناوَه regio provinciae Hamadân (ناحیهء از نواحی همدان) B.

grg. p. أَزْنُور (vox a Persarum scriptoribus e ling. georgica desumta) magnus dominus H. Mong. I, 368.

أَزْنَب offensio, molestia (رنجش) B.

أَزَند i. q. آزَند q. v. B.

أَزَنگ i. q. آزَنگ q. v. B.

أَزْنَیان chamaemeli species (ضرب من الاقحوان) F.

أَزْوَرد i. q. اندخوقو s. اندهقوقو q. v. B.

b. p. أَزْوَری ling. berb. nom. arboris crassae et spinosae, cuius cortex (پوست) rubra est et male olet B.

أَزُوغ [ó] i. q. آزوغ 2. rubigo, mucor F.

أَزَه i. q. آهک ar. کِلس et نُورَة calx B.; cf. آزَه.

أَزْهان et أَزْهَن i. q. اژْتهان.

أَزْهاك i. q. اژدهاك q. v. B. Lex. B. et HK. auctores, vocis originem ignorantes, formam primitivam cognominis regis Zohâki esse contendunt.

از هفت ستاره وچهار طبع elliptice pro از هفت وَچهار B.

أَزْهَم v. s. v. هم.

أَزْهَن i. q. ازهان q. v. B.

آزیر F. et أَزیر B. HK. ingeniosus, intelligens, sapiens (هوشمند وزیرك وعاقل); 2) homo abstinentiae, castimoniae deditus (مردم پرهیزگار) B.; cf. آزیر 6 et 7.

أَزیر strepitus aquarum ex edito desilientium, aquae bullientis, sim. F.; cf. آزیر 2.

أَزیرا pro از ایرا i. q. زیرا propterea, ideo (از برای این. ازین جهت) B. Gl. Sch.

a. p. أَزیز clamor, lamentatio (بانگ وفریاد وناله) B.; cf. Freyt. lex. s. v.

أَزیش pro از او s. از وی ab illo B. respondens phlv. et pars. אזַש et ازش. Talis praepositionum cum pronom. suffixis coniungendi ratio in dialecto pehlevica et parsica usitatissima est; cf. Spiegel Gr. d. Parsispr. p. 67.

أَزیغ perceptio, clara recordatio (خطره لایح اولان نسنه خطور) M. ex F.

أَزین (ex از et pron. dem. این) i. q. چنین talis, e. g. ازینجائی ندیده ام pro چنین جائی ندیده ام „talem locum non vidi“ B.

أُس alapa, colaphus M. ex F.; 2) nomen planetae C.

اسا i. q. آسا 4. oscitatio; 2) i. q. آسا 10. similis, instar B.

أَساتِذَه plur. vocis استاد arabico modo formatus q. v.; cf. Spieg. Chr. 54.

g. p. أَسارون radix plantae cuius capsula seminalis (غلاف تخم) cum hyoscyami capsula seminali (غلاف بذر البنج) similitudinem habet; sec. al. radix spicae nardi (بیخ سنبل رومی) B. Vox sine dubio e gr. ἄσαρον, asarum orta, de q. v. Diosc. l. I, c. 9.

أَسَاسَه et إِسَاسَه n. s. limis oculis intueri (نگرستن بگوشهٔ چشم); 2) retro respicere (واپس دیدن); 3) congregatio, conventus magnus (سامان وجمعیت بسیار) *B.*

g. p. أَسَالِيطُوس (e gr. ἀμπελῖτις corrupt.) ling. graeca: terra quaedam nigra, ar. طين كرمي dicta i. e. terra vitis, quae ad illinendas vites adhibetur, ne vermiculi folia et gemmas consumant *B.*, ampelitis terra, de q. v. Diosc. l. V, c. 180 (181).

g. p. أَسَالِيُون s. سَالِيُون (e gr. σέλινον corrupt.) ling. gr.: apium (کرفس). Minus recte sec. al. semen apii montani (تخم کرفس کوهی) *B.*; cf. Diosc. l. III, c. 67 (74).

g. p. أَساميس (e gr. ἀνθεμίς corrupt.) chamaemelum silvestre (بابونهٔ صحرائی) *B.*; cf. Diosc. l. III, c. 144 (154).

أَسپ et أَسب (z. açpa, s. अश्व) equus (ar. فرس); 2) nomen latrunculi cuiusdam (یکی از مهره) lusus regii *B.* Saepissime huius vocis litera پ pers. cum ar. ب commutata legitur.

إِسپ pili pubis, podicis (موی زهار وموی دبر) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. اسب.

أَسپاريس i. q. اسپ ریس q. v. Gl. Sch.

أَسپْ اَفگَن (a. v. افگندن) n. c. equo admisso in hostes invehens, i. e. vir fortis, strenuus *B.*

أَسپَنْبُر (equorum urbs, بُر = s. पुर s. पुरी urbs) nom. urbis ab Anôshêrvân conditae, in qua regum Persiae palatium (طاق خسری) erat. Una est septem urbium civitatis مداين *B.* Ctesiphon; cf. Fleisch. Abulf. h. anteisl. p. 84, 14 coll. 82 penult. et 90, 17; cf. اسفانبر et اسفابور.

أَسپانَج (gr. σπινάκιον Du Cange) i. q. ar. اسفناج i. e. herba pulmentis (آش) indi solita *B.* spinachia. Aliae eiusdem vocis formae sunt اسپناج et اسپناخ et اسپنانج et اسفاناخ.

أَسپْ اَنگيز (a v. انگیختن) equum incita; 2) n. c. equum incitans i. e. a) eques (سوار), b) calcar (مهمیز) *B.*

إِسپاه et إِسباه (vox ut اسوار = açbâra *IC.* ab اسپ equus derivanda) i. q. سپاه exercitus numerosus (لشکر انبوه); 2) (coll. z. çpâ, s. श्वन्) canis (سگ) *B.*

إِسپاهان v. s. v. اسپهان.

أَسپ پَلانی v. infra s. v. پلاد et پالانی.

أَسپ تاز (a v. تاختن) equum incita; 2) n. c. equum incitans, ad cursum impellens (دوانندهٔ); 3) nom. diei decimi octavi mensium regiorum (ملکی); 4) terra plana, aequalis (زمین هموار) *B.*

إِسپَنتان i. q. اسپندان q. v. *F.*

أَسپ چوبين equus ligneus *met.* arca *pec.* feralis (تابوت) *B.*

a. p. أَسپِ خِلعَتی equus phaleratus, qui a principe honoris caussa dono datur *F. C.*

إِسپخول i. q. پیخال stercus avium (فضلهٔ وانگندگی مرغان) *B.* ut in hoc vs. بهرامی poetae: ✿ بهیچگاه نیارم بخانه کرد مقام ازانکه خانه پر از اسپخول جانورست. Sec. alios i. q. اسپغول, psyllii semen, eundem versum huius significationis testificandae caussa afferentes *F.* et *SHL.*

إِسپَر i. q. سپر ar. جُنَّة clipeus *B.*

إِسپَرائين s. اسفرائين n. c. nomen urbis celebris in Khorâsân, ita dictae, quia mos (آئین) erat incolarum, clipeos (اسپر) semper gestare *B.*; cf. H. Sam. 152. H. pr. reg. 154.

إِسپرخا i. q. استرخا q. v. *B.*

إِسپرِن gelatina (پختی) *F. C.*

أُسپُرز i. q. سپرز splen, lien; 2) lingula pudendorum, clitoris (زبانک فرج) *B.* Sec. *SHL.* et *HK.* alii hanc vocem posteriore significatione turcicam esse dicunt.

أَسپْ رَز et إِسپْ رَز (رز pro رس a. v. رسیدن) n. c. hippodromus (میدان

(وعرصه اسب دوانیدن) *B.* Gl. Sch.; cf. اسپ رس.

اَسپ رَس et اِسپْ رَس (رس a v. رسیدن) n. c. i. q. اسپ رز q. v. *B.*

اَسپْرَسپ et اَسـپْـرَسف (fort. contract. ex اسپ رس اسپ pro ultima lit. پ in altera vocis forma lit. ف posita) i. q. اسـپ رز q. v. *B.*; cf. اسفرسپ et اسفرسف.

اِسْپرِش i. q. اسپ رز *F.*; cf. اسپ ریش.

اِسپَرغـم et اَسـپَـرغَـم *gen.* flores, herbae odoratae (گلها ورياحين); 2) *spec.* basilicum, alias اسـپـرم et آس شاه dictum; 3) viror, herba viridis (سبزه) *B.*; cf. اسپرغم et سپرغم.

اَسْپَرَك herba flava tingendo inserviens, alias زرير ar. وَرْس dicta q. v.; 2) sec. al. folium plantae زرد چوبه dictae q. v.; 3) cucumis melo (خربزه) *B.*; cf. سپرك.

اَسپَرلُـوس [ó] aedes, palatium (خانه وسرا) regis, principis *B.*; cf. سپرلوس.

اِسپَرَم i. q. اسپرغم, e quo decurtatum est *B.*; cf. اسفرم et سپرم.

اِسپَـرَمْ آب n. c. medicamenta aqua cocta (داروهای بآب جوشانیده), ar. نطول dicta, quibus corpus aegroti lavatur *B.*; cf. اسپرم آب.

اَسپَرَنكَ nom. urbis (شـهـر), sec. al. pagi (قـريـه) prope urbem Sogd Samarqand (سغد سمرقند) *B.*; cf. اسفرنـج et اسفرنكَ et سپرنكَ.

اِسپَرو et اِسپُرود, sec. *C.* اِسـپَرود i. q. اسفرود q. v. *F.*

اِسپُروز et اَسـپُـروز [ó] nom. montis altissimi (بسيار بلند ورفيع) *B.* Gl. Sch.

اِسپَرقَم et اَسپَرقَم i. q. اسپرغم q. v. *B.*; cf. سپرقم.

اِسپَری, sec. *F.* اِسپری (a v. اسـپـردن pro سپردن suff. ی) non existens, amissus (نیست شده ومعدوم گردیده); 2) finitus, completus (آخـر شـده وبنهايت رسيده); 3) n. a. perfectio (تمام شدن وبآخر رسيدن); 4) exstinctio, deletio (نـيـسـت گردانيدن وعبور كردن) *B.*; cf. سپری.

اِسپْ ریز s. اَسپ ریز [é] (ریز a v. ریختـن) n. c. i. q. اسپ رز q. v. *B.*

اَسـپْ ریـش et اِسپْ ریس s. اَسپْ ریس [é], rimam faciens cum voce كـيـش, i. q. اسپ ریز q. v. *B.*, e quo ortum esse videtur, lit. ز cum س vel ش commutata; cf. سپریس.

اُسپُس pediculus; 2) vermiculus *M.* ex *F.*; cf. سُپُس et شپش et بالوش.

اَسپست, sec. *F.* اُسپُست et اسـپـست herba quaedam admodum tenera et mollis (نرم واملس), cuius pastu animalia pinguefiunt, t. يـونجـه et ar. فصفصه dicta, cuius semen ar. بذر الرطبه appellatur *B.* trifolium; cf. سپست et اسفست.

a. p. اَسـپْ عُـمـر n. c. vitae tempus instar equi volans *HK.*

اِسپَغُول s. اَسپَغُول [ó] i. q. اسـپـيـوش psyllii semen (ar. بذر قطونا); vox cum غول, i. q. گوش auris, composita, proprie significans: equi auris, quia psyllii folia equi auribus similia sunt *B.*; cf. خـرغـول. Aliae eiusdem vocis formae in lex. *F.* hae leguntur اسپغول, اسپغونه, اسپفده, اسفيون et اسپيون, اسبيون.

اَسپَك (suff. ك) diminut. v. اسپ; 2) iugum (bridge) instrumenti musici *Shaksp.*

اِسپَكْنوی i. q. اِسپَنوی q. v. *B.*

اَسپ لاشَه (cf. لاشه) equus a patre arabico et matre rûmana vel turcica progenitus *F. C.*

اَسپْلَنج (equi labia; cf. لـنـج) n. c. planta quaedam medicinalis (گـيـاهِ دوائی), ar. ذنـب الخيل لحـيـة التيس barba hirci et cauda equi, in Ispahân شـنـك et in Khorâsân ریش بز خال دار dicta *B.*; cf. infra شنك.

اسپـــنـج i. q. اَسپَنَنج et اَسپَناخ et اَسپَنَنج q. v. *B.* et *HK.*

اَسپَند s. سپند semen quoddam, in suffitu contra vim oculi maligni adhibitum (تخمی کـه بجهت چشم زخم سوزند); 2) species rutae montanae (سداب کوهی), graece مـولـی (μώλυ; cf. Diosc. l. III, c. 47 [54]) et ar. حرمل عمی harmala vulgaris dicta, alias etiam اسفـنـد et هزار اسپند s. هزار اسفند, appellata *B.* — Vox اسپند s. سـپـنـد, quae etiam in quibusdam compositis legitur, sine dubio est z. çpeñta i. e. albus, purus; 2) sanctus. Plura v. in locis a Brockhaus in Gloss. ad Vend. Sade s. v. allatis.

اَسپَندار candela (شمع), papilionis amata, quum illius lumini advolitet; 2) pro اسپـنـدیـار s. اسفـنـدیـار nom. filii regis Gushtâsp; Asfandiyâr; 3) pro اسپندارمذ q. v. (بـودن اعظم در برج حوت) *B.*; cf. سپندار et اسفندار.

اَسپَندارمُذ (z. çpeñta ârmaiti, phl. Sapandomad de q. v. Brockhaus Vend. Sade in Gl. s. v.) nom. mensis duodecimi anni solaris, quo sol in signo piscium est (Februario anni christiani respondens); 2) nom. diei quinti cuiusvis mensis solaris, quem diem festum Persae celebrant, quia cum nomine mensis consentit. Bonum etiam est, novas vestes illo die induere et arbores plantare; 3) nomen genii (فرشته), qui praeest arboribus et silvis et terrae et dirigit negotia mense et die, اسپندارمذ appellatis, obeunda; 4) terra (زمیـن) *B.*; cf. سپندارمـذ et سفـنـدارمـذ et اسفندارمذ et اسپندار et اسفـنـدار et اسـپـنـدیـار s. اسفندیر.

اِسپَندان semen minutissimum (بسیار ریزه), alias خـردل dictum q. v. *B.*, semen nasturtii *M.*; cf. اسپتان et اسفندان.

اَسپَنْدیار s. اسفـنـدیـار nomen filii regis Gushtâsp, cognomine رویین تن insigniti; 2) dominus (رب) mensis اسفندار et diei اسفندار, qui est quintus cuiusvis mensis solaris (i. e. genius اسپندارمذ de q. v. s. h. v.); 3) potentia Dei (قـدرت حـق); 4) clementia Dei (لطف یـزدان) *B.*, qua utraque sub 3 et 4 allata significatione nomen et virtus genii اسپندارمذ indicari videtur.

اَسپْ تَمَه n. c. stragulum equinum, quo in bello utuntur (برگستوان) *B.* Sec. *SHL.* respondet hind. پاکهر i. e. iron armour for the defence of a horse or an elephant *Shaksp.* Quid significet posterior compositi pars تمه, quae in lexicis deest, ignoro.

a. p. اَسپْ نَوبَتی n. c. equus communis pluribus, quo per vices alius atque alius eques vehitur *F. C.*

اسپـنـوی s. اِسپَنْنوی, sec. Gl. Sch. اسناپوی nomen puellae pulcerrimae (کنیزك بسیار جـمـیـلـه), quae fuit mancipium Tajavi (تژاو), generi (داماد) regis Afrâsiyâb et post eius fugam in Bêjani (بـیـژن) potestatem venit *B.*

اُسپُور, sec. *HK.* اُسـپُـور [ô] parvi ingenii (کمر ذهن) *B.*, stupidus (نهایت نادان) *HK.*; 2) pravae indolis (کـج سلیقه); 3) valde iratus, iracundus (بسیار غضب) *B.*

اُسپوست et اُسپوش ultimus mensis autumni (آخر کوز آیی) *F. C.*

اِسپَه s. اِسپَد i. q. اسپاه s. اسپاه, e quo decurtatum est *B.*

اِسپَهان s. اِسپَهان plur. vocis اسپد s. اسـپـه pro اسپاه s. اسپاه exercitus; 2) canes; 3) Ispahân, metropolis Iracae persicae (عراق عجمی) et sedes regis, quae antiquis temporibus دار الیهودی appellata est *B.* Aliae eiusdem vocis formae sunt سپاهان s. اسپاهان s. اسـبـاهان, unde arabicae formae اصفهان s. اصبهان s. اصباهان q. v. Primitivam autem formam اسپاهان esse dicunt lexicographi persici, quam plur. vocis اسـپـاه habent, urbem Ispahân propter *militum copias* ita dictam esse perhibentes (اسـم مشتق من الجندیـة), quae ingruente bello in illa urbe con-

gregari solebant (cf. Uylenbroek spec. p. 5 et 59). Si autem respicis Ispahân et 'Ἀκβάτανα unum idemque esse illius urbis nomen (cf. J. Wilson two essays on the geography of ancient Asia), malim ultimam vocis partem هان ex s. धान p. دان i. e. locus, regio derivare (cf. Instit. ling. p. §. 256, p. 168), ut pro اسپهان posita sit et proprie significet: exercitus s. copiarum locus. Quae quidem interpretatio nunc magis placet, quam illa, quam olim, Lassenium secutus meam feci (cf. Instit. ling. p. l. l.) in priore vocis parte اسپ, equi, nomen agnoscens et vertens: equorum locus vel regio, quum obstent et formae اسپاهان s. سپاهان s. اصباهان longa syllaba pâ s. bâ, ex vocis forma اسپهان minime explicanda, et ipsa primae literae ا vocalis i, quae in equi nomine اسپ vocali a pronuntianda est.

اِسپَهبَد et اِسپَهبُد s. اسبهبد (ex اسپه exercitus et بد, s. पति dominus) dux exercitus (سپه سالار); cf. Frag. 24; 2) spec. nomen regibus Tabaristânae proprium *B.*, qui primum satrapae Sassanidarum erant, deinde autem principatum sibi vindicarunt, de q. v. Olshausen Pehlewi-Leg. p. 12 sqq.; cf. اسفهبد.

اِسپَهبَدْ خَورَه et اسپهبد خوره *F.* et اسفهبد خوره (واو معدوله) (ducis lux cf. خوره) n. c. sec. systema philosophicum Ishrâqiorum (باعتقاد اشراقیان) persicorum: anima ratione praedita, qua facultas loquendi hominis significatur (نفس ناطقه باشد که آن قوت متکلمه انسانی است) *B.* Synonynum est نور اسپهبد q. v.

اِسپیجاب s. اسفیجاب *F.* [*ê*] nom. urbis in Transoxania, quam Turcae شبران (sec. *F.* سیرم) appellant *B.*

اِسپید (z. [Zend] çpaêta, s. श्वेत) albus (نقیض سیاه); 2) non pictus, non coloratus (بی نقش وبی لون) *B.*; cf. اسفید et سپید et سفید.

اِسپیدار (pro اسپیددار alba arbor; cf. دار) n. c. species salicis (بید) *B.*, a colore albo et candido sic dicta; cf. پد et پده et اسفیدار.

اِسپیدْبا (cf. با puls) n. c. pulmentum, in quo non est acidum (آشی که در آن ترشی نباشد) *B.* in append.; ius ex oxygala paratum (یوغرت شورباسی) *F.* (ماستبا) *B.*; 2) cibi genus ex carne, cepis, butyro, oleo, apio et coriandro paratum *F.*; cf. اسفیدبا et سپیدبا.

اِسپیدْرود (albus fluvius) n. c. nom. fluvii in Âzarbâyigân, qui per دیلمان et گیلان transit *B.* et in mare Caspium se exonerat; cf. سپیدرود et سفیدرود. Fluvii illius, nunc Qizil-Uzen (قزل اوزن fluvius ruber) dicti, antiquum nomen est Mardus; cf. Charmoy in Mém. de l'Acad. de St. Pét. sér. VI, t. III, p. 140.

اِسپیدْکار s. سپیدکار n. c. i. q. قلعی‌گر is, qui vasa aenea dealbat (که ظروف مسرا سفید کند) i. e. stanno obducit *B.*; cf. سفیدگر; 2) *met.* vir probus, sincerus, liberalis, nobilis (مرد نیکوکار وصالح وجوان مرد) *B.*

أَسپیل (ex اسپ suff. یل, s. इल ?) fur equarius, soli furto equario deditus *B.*

أَسپَیُوش s. اِسپَیُوش [*ô*] i. q. اسپغول q. v. *B.*; cf. اسفیوش.

أَست pro أستر mulus; 2) pro استخوان os; 3) pro استه semen, granum fructuum (تخم ودانهء میوها) *B.*

است imp. v. استادن q. v.; cf. استای; 2) a v. استودن pro ستودن laudatio, laus (ستایش); cf. اِستا *B.*

أُست (minus recte أَست) i. q. استا 1. explicatio libri Z'end et Paz'end (تفسیر کتاب زند وپازند) *B.*

أُست (coll. ar. است) nates, clunes (کفل وسرین) hominis et equi; cf. أُستَه; 2) proiectio, abiectio (افکندن وانداختن) *B.*

أُستا et آستا i. q. آست 1. coll. ابستا explicatio libri Z'end a Zoroastre conscripti, et doctrinam ignis cultorum continentis (تفسير كتاب زند است وآن كتاب مغان باشد كه در احكام آتش پرستى تصنيف زردشت است) *B.* cf. Frag. 30; 2) ex استاد decurtatum, doctor *B.*

أستا nom. arcis (قلعه) in regione رستمدار, solidis munimentis celebris *B.*

إستا (part. praes. v. استودن pro ستودن) laudator (ستايش كننده); 2) nom. pagi (قريه) ad Samarqand (سمرقند) pertinentis *B.*

إستاخ surculus (شاخى), qui ex arbore recens progerminavit; cf. استاك *B.* situla (دلو) et i. q. أُستاخ *F.*

أُستاخ i. q. كُستاخ q. v. *B.*; cf. بستاخ et اوستاخ.

أُستاد s. أُستاذ s. اوستاد magister, doctor (آموزگار وآموزاننده); cf. Not. et Extr. t. IX, p. 160 not.; 2) artifex, opifex (داننده صنعتى از امور كلّيه وجزئيه را) *B.* doctus, prudens e. g. سرت زآزمايش نگشت اوستاد „caput tuum experientia nondum maturuit" Schahn.

a. p. أُستادار s. استاددار s. استدار pro استاد الدار maior domus, de q. v. Quatremère H. des Sult. maml. I, 25 not.

إستادگى (ab استاده suff. ى) firmness; 2) resistance *Shaksp. R.*

إستادن (z. استيدن s. ستادن s. ايستادن s. ωωω çtâ, *IC.* stà, s. स्था coll. praes. ind. verbi z. histâmi) stare, consistere (بر پاى بودن) *B.* (طورمق وتوقف ايلمك *F.*); cf. Spieg. Chr. 65. — Inde سوار ايستادن equo vehi ibid. p. 12.

c. پيش praecedere Spieg. Chr. p. 27.

c. باز remanere, retineri H. pr. reg. p. 3 vs.

إستاده part. praet. v. استادن q. v. stans, consistens.

استاد فغت آسمان *met.* Jupiter planeta (مشترى), qui est in coelo sexto *B.*

أُستادى s. أُستاذى (suff. ى) magisterium. — Inde استادى كردن fabrefacere, magisterium exercere *M.*

أُستاذ et أُستاذى i. q. أُستاد et أُستادى q. v. *HK.* et *M.*; cf. Spieg. Chr. 54. Vocis استاذ pluralia arabice formata leguntur: استاذون et أساتذه et أساتيذ *M.*; cf. Spieg. Chr. l. l. et Freyt. lex. s. v.

a. p. أستار pl. أساتير pondus quoddam indefinitum et varians, quum hic decem, illic sex drachmarum cum semisse ponderi aequet *B.*; cf. استير et Freyt. lex. s. v. إستار. Vox e gr. στατὴρ corrupta esse videtur.

إستاراباد i. q. استراباد q. v. *B.*

أستارچه (suff. چه) diminut. vocis استاره *proprie* stellula i. e. scintilla ignis (شرارهٔ آتش) *F.*

إستاره i. q. ستاره q. v.; 2) nom. regionis (بلوكى) ad لاهيجان pertinentis; 3) nom. arcis (قلعه) in regno دكن *B.*

g. p. إستافيل (gr. σταφυλή) uva (انگور ar. عنب) *B.*

إستاك surculus (شاخى), qui recens ex vite (تاك) progerminavit *B.*; cf. إستاخ.

أُستاكَم magister, artis peritus *M.*

أُستام armamenta equaria (ساخت زين ويراق اسب), auro argentoque ornata, phalerae; cf. Frag. 23; 2) fidus, securus (معتمد) *B.*; cf. ستام.

أستان locus dormiendi, quiescendi (جاى خواب وآرام گاه) *B.* Significatio a supino cubitu (آستان) derivata; cf. ستان et استانه.

إستانْدَن i. q. ستاندن ar. اخذ sumere, capere *F.*; cf. استندن.

أَستانَه i. q. استان q. v. *B.*

إِستانيدَن causs. verbi استادن *F.*, retinere, prohibere (باز داشتن ومنع کردن) *B.*

إِستاى i. q. إِست imp. verbi استادن q. v. *B.* et *F.*

إِستَبَر, sec. *HK.* أُستُبَر, sec. *F.* إِستَبْر i. q. ستبر q. v. *B.*; cf. اسطبر .

إِستَبْرَك (suff. ك, e quo ar. استبرق) vestis serica crassior (ديباى كُنده وستبر) *B.*

إِستَج hircus *C.* ex vers. pers. V. T.

إِستَخَر et أُستَخَر *HK.* lacus, stagnum, piscina (آبگير وتالاب); 2) nom. urbis munitae (قلعه) in Perside, a magno lacu (استخر), qui ibi est, ita dicta; Persepolis *B.* (دار السلطنه جمشيد كه مشهور بتخت جمشيد وقريب شيراز است) Gl. in Des.; cf. سنتخر et استل et اصطخر .

أُستُخوان (z. ... açta, s. अस्थि coll. استه) os *gen.* animalium et plantarum, opp. استه, quod *spec.* de ossibus plantarum dicitur; 2) nucleus *dactyli* (استهء خرما); cf. Spieg. Chr. 67 acinus *uvae;* cf. تكژ *B.* — Inde ut syn. ar. عظم et t. سونكك 3) natio, gens, stirps, familia H. Mong. I, 92. et 425; 4) nom. generis armorum bellicorum (نام سلاحى از اسلحهء جنگ) *B.* Gl. Sch.; 5) nom. animalis ignoti; 6) *met.* vir generosus, nobilis (مردم اصيل وبزرگ) *B.*; cf. ستخوان .

أُستُخوان اَفشانْدَن nucleos dactylorum (تخم خرما) serere; 2) spargi (ريخته شدن) *B.*

أُستُخوانْ بُزُرگ n. c. vir generosae et nobilis stirpis (كه اورا اصلت ونجابت ونسب عالى بوده باشد) *B.*; cf. استخوان 3 et 6.

أُستُخوانْ بَند n. c. fracti ossis vinculum, commissura ossium (ar. جبيره) *F.*

أُستُخوانْ تَراشى n. c. ossis circumrasio, modus quidam divinandi a Quatremère sic descriptus : „qui consiste à placer dans le feu une omoplate de mouton, dont on a eu soin de racler toute la chair, et à observer soigneusement les différentes fissures, que la chaleur produit dans la contexture de l'os.“ Not. et Extr. t. 14, 1. p. 487 not.

أُستُخوانْ خوار (ossa vorans) n. c. nomen avis cuiusdam, de q. v. s. استخوان ربا *F.*

أُستُخوان دَر گُلو گِرِفتَن ossa inglutire *met.* dolorem, aerumnam pati (رنج ومحنت كشيدن) *B.*

أُستُخوانْ رُبا (ossa rapiens; cf. ربودن) n. c. nom. avis cuiusdam, هماى dictae, cuius alimentum ossa tantum sunt *B.*; sec. al. aquila nigra (قرتال سياه قوشدر) *F.*

أُستُخوانْ رَند (ossa derodens; cf. رنديدن) n. c. i. q. استخوان ربا q. v. *B.*

أُستُخوانْ رَنگ (cf. رنگ) n. c. i. q. استخوان ربا q. v. *B.*

إِستَدَن pro استادن q. v. *F.*; 2) i. q. ستدن pro ستادن sumere, capere *B.* s. v. paz. جوسبونتن .

أَستَر (s. अश्वतर) mulus (ar. بغل); cf. چمنا; 2) i. q. آستر q. v. *B.*; cf. ستر .

إِستَراباد (vox cum آباد comp.) nom. urbis in مازندران ad litus maris Caspii *B.*; cf. استاراباد .

إِستَرار lens (مرجمك ar. عدس) *B.*

أَستَربا s. أَستَربان n. c. mulio *M.*

g. p. إِسترخ s. أَسترخا s. أُسترخا (vox e gr. σανδαράκη s. σανδαράχη corrupta) arsenicum rubrum (زرنيخ سرخ) *B.*; cf. اسرخا et اسبرخا .

أُستُردَن radere (تراشيدن); 2) obliterare, delere (محو كردن); 3) purgare (پاك ساختن) *B.*; cf. ستردن .

أُستُرش vomer (آهنى كه زمين را بدان شديار كنند) *B.*; cf. آهن جفت .

g. p. إِسترك (gr. στύραξ) styrax (ar. ميعهء سائله, turc. قره كونلك) *F.*

اِستَرنَج i. q. استرنگ q. v. *F.*

اَستَرَنـگ s. اِستَرَنـگ nom. plantae homini similis, alias مردم گیاه et سگ کـن, ar. يبروح الصنم dictae *B.*, atropa mandragora; cf. آسترنگ et سترنگ; 2) arbor Vaqvâq de q. v. s. وقواق; 3) (pro استرنگ =استرون) mulier sterilis (عقيم عورت) *F.*

اَسترْوَن (mulo similis; cf. ون) n. c. mulier sterilis (ar. عقيمه) *B.*; cf. استوربان 2.

اُستُرَه novacula (ar. موسى) *B.*

اُستُرَه زَدَن novacula radere *B.* s. آزدن 3.

اُستُرَه ليسيدَن novaculam lingere *met.* fortem et strenuum se gerere, mortis periculo se committere (دليرى وجـان بازى كردن) *B.*

g. p. اِستَطلُس (e gr. ἄσφαλτος corruptum) bitumen iudaicum (موميائى كـوعـى ar. قفر اليهود) *B.*; cf. اسقلطس.

g. p. اِستِفان (vox e gr. στέφανος orta esse videtur) fluvius (جـوى turc. ايـرمـق); 2) sertum coronae instar auro et gemmis distinctum (بـر نوع مرصع ومكلل تاجدر), quo mulieres caput ornant. Utraque vocis significatio in hoc versu ابو المعانى poetae persici legitur : ديـدم روان شده

در باغ آب استفان ☆ داده شكوفه زينت شنج تاب استفان *F.*

g. p. اِستِـفـنـان (fort. ex gr. τζηκνίδας s. ἀτζικνίδα s. τζουκνίδα in Du Cange Gloss. p. 1139 coll. 149 et 1574 corruptum) urtica (اصرغان اوتـى) *F.* Meninski falso legit استفتان; cf. infra كرنه.

اِستَـفـه gravida mulier; et de animalibus dicitur *F.*

اُستُقيلا nom. herois (پهلوانى) Tûrânensis in exercitu regis Afrâsiyâb *B.* Gl. Sch.

اِستَـل i. q. استخر lacus, stagnum, piscina *B.*; cf. ستل.

اِستَم iniustitia, iniuria, violentia (جور وظلم) *B.*; cf. ستم.

اُستُن pro اسـتـون columna aedificii *B.*; cf. ستون.

اِستَنبَه *gen.* omnis res foeda, turpis (زشت); 2) figura vel forma turpissima (صـورتى بغايت كريه منظر), a cuius aspectu animus abhorret; 3) incubus (كابوس), quo homo dormiens noctu premitur; 4) daemon (ديو opp. پرى); vir fortis, robustus, magnarum virium; 6) homo contumax, litigiosus (ستيزه وستيهنده ناشـنـو سخن كننده) *B.*; cf. ستنبه.

اِستَندَن pro استدن q. v. *F.*

اُستُوار (s. स्थावर) firmus, stabilis (محكـم ومضبوط); 2) fidus, securus (امين ومعتمد); 3) n. s. fidem habere s. tribuere; fides (باور وباور كردن وتصديـق نمـودن) *B.*; 4) perfectio, absolutio (تمـام شـدن); 5) aequalitas (برابر آمدن يعنى برابر اولمق) *F.*; cf. استوان et ستوار. — Inde dicitur اسـتـوار بَستَه firmiter clausus, alligatus Gul. 154. — اسـتـوار شُدَن confirmari, stabiliri. — اسـتـوار كَردَن confirmare, stabilire. — استوار داشتَن fidem habere, credere (باور داشتن) *B.*

اُستُوارْ بَند n. c. alligatio, vinctura (ترجمه ربط) *B.*

اُستُوارى (suff. ى) firmitas, stabilitas *B.*

اُستُوان i. q. اسـتـوار *B.* lit. liquidis inter se permutatis; cf. ستوان.

اُستُوانَه a cylinder *R.* coll. ar. أُسطُوانَة a pers. استون s. سـتـون format.; cf. Freyt. lex. s. v. ar.

اَست وبَست particulars *R.*

اُستودان monumentum sepulcri ignis cultorum (عمارتى كـه بـر سر قبر آتش پرستان سازند); 2) sepulcrum (دخمه); 3) coemeterium (گورستان) *B.*; cf. ستودان.

اُستور *gen.* animal quadrupes (چـهـار پايه); 2) *spec.* equus, mulus, asinus *B.*; cf. ستور.

اُستوربان (suff. بان) iumentorum dominus, custos; 2) i. q. استرون mulier sterilis *B.*

أستون i. q. ستون columna; cf. استن; 2) dialecto gilanensi (بزبان گیلی) i. q. ar. انخر schoenus, iuncus odoratus, quo manus lavant *B.* In lex *C.* legitur استوم; cf. Diosc. l. I, c. 16 coll. not. ad h. l. t. II, p. 354.

اِستوه et أُستوه defatigatus, confectus, consumtus (مانده شده وباز مانده), *poet.* de monte exercituum copiis defatigato et quasi depresso e. g. زانبوهشان کوه استوه بود Schahn.; 2) torpidus (افسرده); 3) tristis, afflictus, miser (ملول وعاجز وبتنگ آمده); 4) n. s. lassitudo, confectio, consumtio (ماندگی); 5) tristitia, afflictio (بتنگ آوردن) *B.*; cf. ستوه.

أُستوی vertebra spinae dorsi (مهرهٔ پشت) *B.* Cognat. esse videtur cum استخوان et استد.

أَستَد (cognat. cum استخوان q. v.) os i. e. granum s. nucleus, acinus mali persici, armeniaci, dactyli, uvae, simil.; cf. خستو et خستد; 2) os hominis et animalis *B.*; cf. سَتَد.

اِستِد (lit. s manifesta; a v. استهیدن) contentio, rixa (ستیزه ولجاجت) *B.*; cf. ستِد.

اِستُد (lit. s manifesta) pro استوه q. v. *B.*; cf. سُتُد.

أُستَد i. q. أُست nates, clunes *B.*

اِستِهِدَن et اِستِهیدَن et اِستیهیدَن *F.* certare, rixari (لجاجت کردن وستیزه نمودن) *B.*; cf. ستهدن.

اِستَهْروش aquilae species (لوری قوشی بعضیلر قرتال دیدیلر) *F.*

اِستِهیدَن i. q. استهدن q. v. *B.*

اِستیا nom. montis inter regiones هرات et غزنه *B.*

اِستیدَن i. q. استدن q. v. *F.*

أَستیم mensura quaedam definita (مقداری معین), pondus nimirum sex drachmarum cum semisse s. quatuor مثقال coll. v. بازا *B.*; cf. استار quocum cognatum est.

اِستیزَه [*ê*] i. q. ستیزه contentio, rixa, certamen, inimicitia; 2) violentia, iniuria (قهر وتظلم وتعدی) *B.* Inde استیزه کردن c. با p. rixari, altercari, disputare cum alqo Pend. 60.

أَسْتیم manica; 2) orificium vasis *B.*; cf. آستیم 1. et 5.

اِستیم pus, sanies vulneris; sec. al. sanguis perditus (خون فاسد), e quo pus oritur; 2) vulnus, cuius latera quidem coniuncta sunt, sed intus puris plenum, quod secando tantum emanare potest; 3) vulnus frigidum et tumore inflatum, quod گزك شده dicunt; 4) sec. al. frigus, quo vulnus affligitur et intumescit (سرمائی که بر جراحت زند وبیاماساند) *B.*; cf. آستیم et اشتیم et ستیم.

أَستینَد i. q. آستینه ovum *B.*

اِستیهیدَن i. q. استهدن q. v. *F.*

g. p. أَسحارَه (*ἄσχυρον*? Diosc. l. III, c. 162 (172), p. 498) vox rûmana (بلغت رومی), significans medicamentum, alias تودری dictum, cuius quatuor sunt species: flava, alba, rubra et rosea (گلگون), quarum optima flava habetur *B.*

أَسَدابَد (cf. آباد) n. c. nom. urbis (بلده) prope Hamadân; 2) nom. pagi (قریه) in territorio urbis Nîshâpûr *B.*; cf. Uylenbroek spec. p. 56.

a. p. أَسرارِ زَمین (arcana terrae) *met.* plantae (رستنیها ونباتات) *B.*

a. p. أَسرارِ کَباب herbae carnibus assatis additae et cum iis coctae *C.*; cf. اسرار زمین.

e. أَسْراف ling. syr. (بلغت سریانی) servus (بنده) *B.* in appendice lexici. Fort. lexici auctor ad vocem arab. اسرافیل s. اسرافین h. שׂרפים, syr. ܣܪܦܐ Seraphim respexit, qua veteres interpretes *angelos Deique ministros* intelligunt.

اِسراكيدن s. اِسراكِيدَن circumire, ambire; 2) implicare, intricare; 3) circumvolvere *C.* Vox dubia, in aliis lexicis non comparens.

اُسرُپ et اُسرُب i. q. سُرْب ar. آنك hind. سيسہ (s. सीसक) plumbum *B.*; cf. اسرف.

اِسرخا i. q. استرخا q. v. *B.*

اُسرُف i. q. اسرب q. v. *M.*

اِسرِنج duo orbes aenei formae rotundae et planae cum orbiculo prominente in tergo eorum, in quo vinculum alligatur, ut ambabus manibus collidi possit, quo tinnitus oriatur; cymbala (دو پارهٔ روی تنكی باشد مانند طبق ى كناره وبر پشت آن قبهٔ سازند وبندی بر آن تعبيه كنند وبر دست گرفته بر يكديگر زنند تا بصدا درآيد (وبيشتر با نقاره ودهل وامثال آن نوازند; 2) minium e plumbo usto paratum, colore ruberrimo magni aestimato, quo pictores utuntur (قلعى وسرب سوخته وآن رنگی باشد معروف كه نقاشان ومصوران بكار برند وآن در غايت حمرت ميباشد چه باطن سرب سرخ است وبچند آتش حمرت آن ظاهر ميشود واستنزال او در رجعت بزيبت ونظرون (است نزد اهل عمل) *B.* Aliud minii synonymum est شنگرف زاولى; cf. سرنج et سنج et اسليقون et سريقون et سليقون.

اُسروش vox bona, suavis (آواز خوش); 2) i. q. سروش q. v. *B.*

اِسرُوشَنَه, rectius اُسروشَنَه, nom. urbis (شهر) regionis transoxanae *B.*, quam Turcae nunc تينه appellant *F.*; cf. H. Sam. 2.

اَسريس i. q. آسريس q. v. *F.*

اِسريشم i. q. سريش s. سريشم q. v. *B.*

اُسطت s. اُسطُقات v. s. v. اسطقس.

اِسطَبر i. q. استبر q. v. *F.*

اِسطَخر i. q. استخر q. v. *B.* Fort. rescribendum اصطخر, quae est arabica persicae vocis استخر forma.

g. p. اُسطُر (gr. στατὴρ lat. statera) ling. rûmana (رومى) libra (ترازو ar. ميزان); 2) nom. regis cuiusdam *B.*

اِسطَرخ i. q. استخر s. اصطخر q. v. *B.*, e quo transpositis duabus posterioribus literis ortum esse videtur.

g. p. اُسطُرلاب (gr. ἀστρόλαβον) astrolabium *B.*; cf. اصطرلاب.

اُسطُرلابِ چهارُم (astrolabium quartum) *met.* sol *B.*

g. p. اُسطُرنونيا (gr. ἀστρονομία) astronomia *B.*

g. p. اِسطَفين et اُسطَفلين (gr. σταφυλῖνος coll. Diosc. l. III, 52 (59), p. 401) pastinaca, daucus carota (زردك كه گزر باشد) *B.*; cf. اصطفين et اسطلون.

g. p. اُسطُقس pl. اسطقسات s. اسطقات s. اسطلات (vox e gr. στοιχεῖον corrupta) elementum (عنصر); sunt autem quatuor elementa : ignis, aqua, aër et terra; 2) corpus coeleste (جرم سماوی); 3) natura, temperamentum (طبيعت); sunt autem quatuor temperamenta : calor, frigus, humor et siccitas; 4) elementum rei cuiusvis, principium (اصل ومبدء هرچيز); 5) geometria (علم هندسه) *B.*

g. p. اُسطوخودوس (e gr. στοιχὰς corruptum) i. q. شه اسپرم رومى ar. ضَرِم (sec. Freyt. ضَرِم et ضِرم) dictum *B.* nom. plantae odoratae; sec. *R.* french lavender.

g. p. اُسطلون i. q. اسطفين q. v. *B.*

اَسغَده (a v. اسغديدن) i. q. آسغده q. v. *B.*

اَسغديدن facere, expedire, parare (ساختن وپرداختن وآماده ومهيا كردن) *B.*

اُسغُر et اُسغُرنَه et اُسغُره *F.* hystrix (سيخول) *B.* Aliae eiusdem vocis formae sunt اشغر et سغر et سغرنه et اسكر et سكر et سكرنه et اسقور; cf. خارپشت كلان.

آسفبور i. q. اسبانبر q. v. *B.*; cf. اسفانبر.

أَسفار nom. regionis, per quam fluvium transire narrant, qui quovis anno per sex menses fluit, per sex alios autem siccus est *B.*

إسفار species herbae odoratae suaveolentis, alias آس dictae *B.*; cf. آس 3.

أَسفاناخ i. q. اسپناخ q. v. *B.*

أَسفَنْبُر i. q. اسفانبور s. اسپانبر q. v. *B.*

أَسفَد et أُسفَدَه i. q. آسُفته q. v. *F.*; cf. اسفره.

أَسفدیع vectigal portorium in confinibus et portubus Persiae, unum in quadraginta, in mediterraneis unum in centum *C.*

g. p. إسفراج (gr. ἀσπάραγος) asparagus (مارچوبه) *B.*

إسفرائين i. q. اسپرائين q. v. *B.*

أَسفَرْسب et أَسفَرْسف i. q. اسپرسب q. v. *B.*

إسْفَرَم i. q. اسپرم q. v. *B.*

أَسفَرَنج arabica persicae vocis اسپرنك forma q. v. *B.*

أَسفَرَنك i. q. اسپرنك q. v. *B.*

إسفَرود s. سفرود nom. avis cuiusdam, alias سنك خوار dictae, q. v. *B.*; cf. اسپرو et اسپرود.

أَسْفُرَه i. q. اسفده s. اسفد q. v. *F.*

إسفست i. q. اسپست q. v.; 2) planta quaedam aquatica (دخی صو ایچنده بتن اوته دیرلر) *F.*

إسفستی (C. اسفطی) locus ubi planta اسفست provenit (یونجه لق یعنی یونجه اکلمش یر) *F.*

a. p. إسفناخ رومی (spinachia rûmana) spinachiae species, ar. قطف s. سرمق s. بقلة الذهبية dicta *B.* atriplex gr. ἀτράφαξις de q. v. Diosc. l. II, c. 145 et Freyt. lex. s. v. ar.

إسفَنَن duo latera (ایکی جانبی) vulvae mulieris *F.* v. infra s. اسکتان.

إسفَنْتَمان electus, excellens (برگزیده); 2) nom. unius ex maioribus gloriosis Zartushti (نام یکی از اجداد امجاد زرتشت) Gl. in Des. — Sine dubio idem est ac **Sapetman** Anquetilii et ortum e z. çpitama, superl. adiectivi çpeñta, quod plerumque ut epithetum Zoroastris legitur. Anquetil cum Glossario in Des. consentiens vocem reddit *excellent*; cf. Burnouf Com. not. p. 84.

g. p. إسفنج, sec. *F.* أُسفُنج, s. اسفنجه (gr. σπόγγος) spongia (ابر مرده وابر کهن ar. غرشفه et رغوة الحجامين) *B.*

أَسفَند i. q. اسپند 2. harmala vulgaris; 2) i. q. اسپندارمذ 1. nom. mensis duodecimi anni solaris; 3) nom. ditionis (الکه) in Nîshâpûr *B.*

أَسفَندار i. q. اسفندارمذ q. v.; cf. Spieg. Chr. 80.

أَسفَندارمُذ i. q. اسپندارمذ q. v. *B.*

إسفَند إسفيد [ê] (sec. *HK.* sine J. Izâfet) semen nasturtii (خردل سفيد است كه تخم سپندان باشد وبعربی حب الرشاد خوانند) *B.*

إسفَندان i. q. اسپندان q. v. *C.*

إسفَندمُذ dies tertius quinque dierum intercalarium anni Persarum *B.*; cf. فروردگان.

أَسفَنديار i. q. اسپنديار q. v. *B.*; cf. Frag. 18.

إسفَهبَد pro اسپهبد q. v. *B.*

إسفَهبَد خَورَه pro اسپهبد خوره q. v. *B.*

إسفَهسالار s. إصفهسالار n. c. pro سپهسالار q. v. dux exercitus *M.*

إسفيجاب [ê] pro اسپيجاب q. v. *B.*

إسفيد pro اسپيد s. سپيد q. v. *B.*

إسفيداب (aqua alba) n. c. fucus mulierum, quo etiam in pingendo utuntur; cerussa. Edenti mortem affert, imprimis cerussa e stanno (قلعی) praeparata *B.*; cf. اسفيداج.

إسفيداج arabica vocis pers. اسفيداب forma q. v. *B.*

اِسفيدار pro اسپيدار q. v. *B.*

اِسفيدبا pro اسپيدبا q. v. *F.*

اِسفيدْ نَشت (cf. نشت) n. c. nom. pagi (قريه) Ispâhânensis *B.*

اِسفيُوش [*ê*] pro اسپيوش q. v. *B.*

g. p. اُسقُف (gr. ἐπίσκοπος) episcopus (پيشواى ترسايان) Gl. Sch.; cf. سقف.

g. p. اِسقِلطُس i. q. استطلس (gr. ἄσφαλτος) q. v. *B.*

g. p. اِسقِلينُس, sec. *F.* اِسقلينوس (gr. Γαληνος) Galenus (جالينوس), philosophus et medicus insignis Graecorum *F. B.*; 2) i. q. gr. اشقلوفندريون (σκολοπένδριον) nom. medicamenti, quod Shîrâzenses زنگى دارو dicunt et est radix plantae كبر رومى; arabicum nomen est حشيشة الطحال *B.* i. e. سقلينون gr. σπλήνιον s. ἄσπληνον splenium, de q. v. Dioscor. l. III, c. 141 (151) p. 480.

g. p. اَسقِليوس nom. duorum medicorum insignium Graecorum, quorum unus primus, alter secundus dictus est *B.* Fortasse est Ἀσκληπιός, Aesculapius.

اِسقَنقور i. q. سقنقور (gr. σκίγκος) animal lacertae سوسمار dictae simile; scincus, lacertae aegyptiae genus *B.*; cf. ريكزاده et سقنقس.

اُسقور aqua, quam Muhammedani ad lotionem sacram adhibent; 2) i. q. اسغر hystrix *F.*

g. p. اُسقورديون (gr. σκόρδιον) allium (سير) silvestre, quod Shîrâzenses سيرمو et Arabes ثوم الحية et ثوم البرى et حافظ الاجساد dicunt. Sec. al. est i. q. عنصل كوچك caepa parva in agris nascens *B.*; cf. اشقرديون et شقرديون et سقورديون.

g. p. اُسقورون (gr. σκωρία) stercus ferri, scoria (ريم آهن ar. حبث الحديد) *B.*

c. اُسقولو bos grunniens, alias قطاس dictus *B.* Sec. *B.* et *HK.* اسقولو est vox graeca (يونانى) et قطاس vox rûmana (رومى). Plura v. s. v. قطاس, ubi etiam alia illius animalis synonyma allata sunt.

g. p. اُسقولوس lingua graeca: radix plantae, persice سريش dictae, e cuius farina gluten paratur *B.*; cf. خنثى et سريش. Fortasse e gr. ξυλοκόλλα s. κόλλα corrupta vox, de q. v. Diosc. l. III, c. 91 (101) p. 441.

g. p. اِسقيل (gr. σκίλλα) caepa (پيز) silvestris, ar. بصل الفار s. بصل العنصل dicta *B.* scilla; cf. اصقيل.

اِسك et اَسك (vox cum اسپ, ut videtur, cognata) equus, quo cursor publicus iter facit (اسپى كه در راههـا بجهت قاصدان) (يسپارند), veredus; 2) cursor publicus, veredarius (قاصد) *B.*; cf. اسكدار et الاغ.

اِسكدِش i. q. سكدش q. v. *B.*

اِسكانّه sura, carnosior pedum et crassior pars *C.*

اَسكاوَند s. اشكاوند s. سكاوند s. شكاوند, e quo forma ar. سجاوند, nomen montis prope Sistân *B.*

اَسكدار s. اِسكُدار s. اُسكُدار (*proprie* veredum [اسك] habens [دار], unde gr. ἀσκάνδαι ortum est; ad eandem vocem referendum esse videtur syr. ܐܣܩܕܐ legatus, nuntius) n. c. cursor eques, qui in quavis statione novo equo insidet, ut nuntius celerrime perferatur; 2) cursor pedes, qui in quavis statione in alius cursoris manus literas perferendas tradit, ut celerrime afferantur; 3) crumena, marsupium (خريطه وكيسه) cursorum literis recondendis *B.*

اُسكُذار i. q. اسكدار; 2) traiectio fluvii (صوكچدى); 3) portus (لب دريادة اولان اسكله) *F.*

اُسكُر i. q. اسغر q. v. *B.*

اَسكَردَن to bruise, to grind *R.* In ceteris lexicis deest.

اِسكِره ructus, singultus (برجستن گلو ar. فواق) *B.*

أُسْكَرَه et أُسْكُرّه vas fictile (كاسهء سفلى), poculum (جام آب خورى) *B.*

إِسْكَنان i. q. اسـغـنـان q. v. *F.* Vox ex ar. اسكتان, dual. vocis اسكة, corrupta videtur.

أَسْكَنج foetor oris (بوى دهن ar. بَخَر) *B.*

إِسْكَنْد praestigiator, in caput saltans (شعبده باز وجنبز كه باشى اوزرندن دونه سيم نظمى (يعنى تقله اوره), ut in hoc vs. poetae persici : چرخ گردون دائما اسكند بود ✿ كار او بر اهل عرفان بند بود *F.*

آسْكَنْدان sera ad claudendam et aperiendam ianuam (كليدان ar. مغلق) *B. F.*

إِسْكَنْدَر Alexander *B.*; 2) femur (ران t. اويلق), quod hoc vs. ديهشدر poetae lexici *F.* auctor probat : دو پارچه چو آئينه سيم انموده ✿ اسكندر كه لبريز زيبن بوده است *F.*; cf. سكندر et اسكندران.

إِسْكَنْدَرابَاد (cf. آباد) n. c. nom. urbis in parte australi Persiae ab Alexandro conditae *HK. F.*

إِسْكَنْدَران v. s. v. اسكندران.

g. p. إِسْكَنْدُروس ling. rûmana : allium (سير), (qua significatione aut ex gr. σκόροδον aut ex lat. ascalonia [caepa] depravatum esse videtur); 2) nomen filii Alexandri, quam ex روشنك, Darii filia, genuit; 3) sec. al. nomen matris Alexandri *B.*

إِسْكَنْدَرِيَه n. pr. Alexandria, urbs Aegypti *B.* De alia eiusdem nominis urbe in Armenia minore sita v. Quatrem. H. d. Sult. Maml. t. II, 1, p. 63.

إِسْكَنَه et إِسْكَنَى instrumentum fabri lignarii ar. بيرم dicti; terebra *B.*; cf. سكنه.

إِسْكَنَد i. q. اسكنى q. v. *B.* Sec. *C.* إِسْغَنْد femur (ران).

إِسْكَنْدَران (cf. ران) n. c. duo latera femoris (اويلغك ايكى طرفى); 2) *abs.* femur (اويلق) coll. vs. ديهشدر poetae : مى نمايد عجب سر حمدان ✿ چون رود در ميان اسكندران *F.* In contextu lexici *F.* falso legitur اسكندران pro اسكندران, quae est lectio versus allati. Cf. اسكندر 2.

أُسْكُوخ emtio (خريدن); 2) separatio (جدا) *F.*

إِسْكِيدَر falsa lectio Meninskii pro اسكندر, quod revera offert lex. *F.*

إِسْكِيز et إِسْكِيزَه exsultatio, calcitratus iumenti (بر جستن وآليز وجفته انداختن ستور) *B.* coll. versu in lex. *F.* allato چون كه مستغنى شد او طاغى شود ✿ خر چو بار انداخت اسكيزه زند; 2) exsultans, calcitrans iumentum *F.*; cf. سكيز et سكيزه a. v. سكيزيدن.

أَسْلَنج species plantae لحية التيس dictae, quae arabice ذنب الخيل cauda equina, vocatur *B.*

أُسْلُوب nom. philosophi; 2) nom. regis; 3) cibi genus *B.*

g. p. أَسْلِيقُون ling. rûm. minium (سرنج) *B.*; cf. سليقون et سريقون et اسرنج 2. Vox e gr. σανδαράχη, sandaracha, sandyx corrupta esse videtur; cf. Diosc. l. V, c. 121 (122) et t. II, p. 647 ed. Spreng.

إِسْلِيمى pictura quaedam (ختائى كبى بسر نقشدر). Voce hac e nomine Sultani سليم خان formata usus est poeta مولانا اميدى initio carminis, quo consolatus est Persarum regem شاه اسمعيل, postquam a Sultano سليم خان in loco جلدران dicto devictus et profligatus in fugam se contulerat, hoc nimirum versu : قضا در بارگه كبريايى فكنده نقش اسليمى ختائى quem lex. *F.* auctor sic explicat; اسليمى سلطان سليم وختائى شاهك مخلصى اولغه كنيتدر.

أَسْما n. pr. Asmâ, nomen plurium mulierum *F.*

إِسْمار i. q. آسمار q. v. *B.*

آسْمان i. q. آسمان q. v. *B.*; cf. سمان.

أَسْمَنْد nom. pagi (قريه) Samarqandensis cf. سمند.

أَسَمَنْدَر (e gr. σαλαμάνδρα, ut videtur, orta vox) salamandra *B.*; cf. سمندر.

g. p. أسموسا et اشموسا ling. graeca (fort. gr. σμύρνιον Diosc. l. III, c. 72 [79]) species plantae odoratae, مـرو marum, dictae, quae tamen minoris est odoris, cuiusque semen (تخم) Shirâzenses مـرو رشـک appellant *B.*

أَسَن et أَشَن vestis inversa (جامهٔ وازونه پوشیده); 2) i. q. کالک i. e. cucumis melo immaturus (خربزهٔ نارسیده) *B.*

اِسنپوی i. q. اسپکنوی q. v. Gl. Sch.

اِسناد et اِشناد nom. diei XXVI cuiusvis mensis solaris *F.* Alia vocis forma est اشتاد q. v.

أَسِنِستان et أَسِنِسْتَان i. q. آسمستان q. v. *B.*

أَسو i. q. سو latus, pars q. v. *B.*

أُسو pro اوسو raptus q. v. *B.*

أَسْوار (= açbara *IC.* et phlv. اسوبار, asobâr; vox ab اسپ z. açpa s. açva, ut videtur, derivanda; cf. اسپ et اسپاه) i. q. سوار, opp. پیاده, eques; 2) dial. gîlânensi: cohors (جمعی) militum, qui parvis securibus (تبر) et clavis (چماق) armati capita percutientes bellum gerunt, quod belli genus اسواری appellant; 3) nom. urbis in regione سعید Aegypti; 4) nom. montis, e cuius parte australi Nilus fluvius oritur *B.*

أُسوده palpans, manu explorans (ال ایله نسنه یوقلدمـق), ut in hoc versu مـیـر نظمی poetae persici: دلمر چون در شکنج زلف بوده ۞ بدست نازکش ذُقِ اسوده *M.* ex *F.* Vox a v. اسـودن pro سـودن derivanda esse videtur.

أَسْیا pro سیاه niger *B.*

أَسیم nomen arcis (قلعه) cuiusdam *F.*

a. p. أَسیرِ طَبْع (captivus naturae) *met.* libidini indulgens, libidinosus (گـرفتار نفس امّاره) *B.*; a sensualist *R.*

أَسیرَك caulis cucumeris melonis (بیارهٔ خربزه) *B.*; cf. اسیرل.

a. p. أَسیرگیر (a v. گرفـتـن) n. e. captivos faciens *M.*

أَسیرَل, sec. *R.* اسیرك, segmentum melopeponis *M.* ex *F.*

أَسیرَمْ آب i. q. اسـپـرم آب, quae vera lectio esse videtur *B.*

g. p. أَسْیوس (coll. gr. ἄσσιος λίθος, assius lapis Diosc. l. V, c. 141 [142] et t. II, p. 654 ed. Spreng.) lapis tenerrimus in flavum vergens, qui gustantis linguam mordet; 2) sal nitrum (نـمـک چینی) s. nitrum (شـوره), e quo pulvis pyrius (باروت) conficitur *B.*; cf. حجر اسیوس.

أَش pron. suff. 3 ps. sg. *B.*; cf. Inst. ling. p. §. 170 sqq.

أَشـابـاز nom. diei XXVI cuiusvis mensis solaris *R.* Vox dubia in aliis lexicis non comparens; cf. اسناد.

أَشاق filius mancipii (غلام بچه); 2) puer imberbis (پسر ساده) *B.*; cf. وشاق.

t. p. أُشاق ling. turc. puerulus, infans (کودک وطفل) *B.*

أَشام i. q. آشَم 4. cibus et potus tenuior ad sustentandam vitam sufficiens *B.*

اِشْبخون et اِشخون lapathi acetosi genus (بــر اوتــدر لطیف حموضتی واردر) *Cum aqua et saccharo decoctum praebet gratum simul et contra bilem proficuum potum* *M.* ex *F.*; cf. اَشخُوان.

أُشپُس i. q. أُسپُس q. v. *C.*

اِشپشه vermiculus pannum, laneam et frumentum corrodens *B.*, tinea, curculio: cf. شپشه.

أَشبو focus, foculus (جائی که زغال درآن ریزند) *B.*; cf. أَشتو.

اِشپیختَن et اِشپوختَن [ê] (s. स्पृश्) *abs.* spargere, *de aqua aliave re* (پاشیدن) *B.*

a. p. أَشبَهِ مَغرَبی sarsaparilla *R.*

اِشپیختَه [ê] part. praet. v. اشپیختن sparsus, exsudatus (تـرشـح کـردن وپـاشیده

پشیده. F. پشیدهء آب وترشح. B. (شدن وترشح کرده SHL.

اُشتا et اِشتا decurtat. ex اشتاب q. v. B.

اُشتاب et اِشتاب i. q. شتاب festinatio (تعجیل) B.

اُشتد (cf. z. arstât, cuius aliae formae sunt arastât et araçtât et aristât i. e. „bonum producens, efficiens", de q. plur. v. in Brockh. Gloss. zend. s. h. v.) nom. diei XXVI cuiusvis mensis solaris; 2) nom. genii, quem huic diei praeesse et res illo die obeundas gerere Persae credunt. Bonum est die dicto res necessarias petere, vestes (novas) induere et benefacere egentibus; 3) nom. unius ex XXI Nosk (نسک) s. partibus, in quas liber Z'end (کتاب زند) dividitur B.; cf. اسناد et اشناد.

اِشتافتن i. q. شتافتن q. v. F.

اِشتالنگ i. q. بجول ar. کعب talus (استخوانی که در میان بند پا وساق پا واقع است); 2) genus aleae (قمار), in quo sex talis ludunt, alias quoque اشتالنگ بازی ludus talarius dictus B.; cf. شتالنگ.

اُشتاو i. q. اشتاب lit. ب cum و permutata B.

اُشتر (s. उष्ट्र, z. ustra) camelus F.; cf. شُتُر.

اُشترابه s. اُشتراوه genus vestimenti lanei (پشمین) B., *ita dicti, quod e pilis camelinis conficitur.* In C. lex. falso legitur اشتربنه et اشتربیه; cf. اشتروا.

اُشترپا n. c. i. q. شترپای q. v. F.

اُشتربان (cf. بان) n. c. camelorum dominus, custos M.

اُشتربین (a v. دیدن) n. c. cameli visum habens *met.* homo perspicax, longe in posterum prospiciens (دور اندیشه صاحبی اولان) F.

اُشترخار n. c. genus cardui (نوعی از خار), cuius esu cameli gaudent et pinguescunt B. Ex eiusdem spinis succum instar mellis provenire dicunt HK. Alia plantae nomina sunt شترخار et اشترخوار et خارشتری s. خارشتر et خاراشتر et اشترکیا; 2) i. q. اشترغار 2. planta, cuius radicem acide condunt; cf. راویز B.

اُشترخوار (a v. خواردن) n. c. genus serpentis (مار); 2) ricinus, sanguisuga camelorum, boum, asinorum et ovium (کنه); 3) pro اشترخار q. v. B.

اُشتردل (cf. دل) n. c. *met.* pravus, malevolus, homo malitiae et odio deditus (بد دل وکینه دل); 2) sec. al. homo ignavus, timidus (بیدل ونامرد وترسنده) B.

اُشترزهره n. c. homo ignavus, timidus (قورقق وکاهل) F.

اُشترغاز et اُشترغار (quorum posterius rectius esse contendit lex. HK. auctor. In M. lex. falso legitur اشترغان) radix arboris انجدان, silphium, cuius gummi (صمغ) انگوزه, laser dicitur; v. infra s. v. انگدان s. انجدان; 2) sec. al. planta, cuius radicem acide condunt (آچار سازند), ar. زنجبیل العجم et شوک الجمال (i. e. sec. Freyt. horminum s. salvea silvestris) B.

اُشترک (diminut. vocis اشتر) unda (موجه) B.

اَشترکا i. q. ar. عنقا gryps, avis ingens et fabulosa B.

اُشترگاو et اشترگاو پلنگ n. c. giraffa camelopardalis (ar. زرافه) B.; cf. شترگاو et زراف.

اُشترکیا n. c. i. q. اشترخار; 2) sec. al. planta medicinalis, ar. سلیخه dicta B. de q. v. Freyt. lex. s. v.

اُشترمرغ s. شترمرغ struthiocamelus (ar. نعامه) B.; cf. Pend. p. 35, l. 4.

اُشترمور i. q. شترمور q. v. B.

اُشتروا vestis s. pannus ex pilis camelinis F.; cf. اشترابه.

اُشتروار i. q. اشتربار n. c. cameli onus C.

اُشتروغ i. q. اشترخار q. v. M. ex F.

اِشتک et اُشتک sec. F., pannus (جامه), in quo infans recens natus involvitur B.

g. p. إِشتِلابِــوس et إِشتِلابِــوس (corrupt. ex أَشبَلاثوس, quod Freyt. lex. offert, gr. ἀσπάλαθος) aspalathus *B.* de q. v. Diosc. l. I, c. 19.

أُشتُلم n. s. vim inferre alicui, vi potiri re; violentia, iniuria (تندى وغلبه وزور) (وتعدى كردن بر كسى وبزور چيزى گرفتن *B.*; cf. شتلم.

أَشتو carbo candens, pruna (انگشت وزغل); 2) focus, foculus, ut idem significet ac اشبو, quarum lectionum alterutram mendosam esse apparet *B.*; cf. أَشتوا. Sec. *F.* ex Fg. i. q. انگشتوانه i. e. زهگير anulus digiti pollicis.

أُشتو viror (سبزه); 2) digitus (انگشت ar. اصبع) *B.*; cf. أُشتوا.

أُشتو i. q. أَشتو pruna; 2) focus, foculus et sec. Fg.; 3) viror (سبزه); 4) pruna (بمعنى انگشت كه زگال وزغال دخى ديرلر) *F.*

أَشتوا i. q. أَشتو pruna; 2) focus, foculus *B.*

أُشتوا i. q. أُشتو 1. viror *B.*

أُشتوانه i. q. انگشتوانه q. v.; cf. أُشتو 2. *C.*

أَشتَوَد, sec. *F.* أَشتود, dies secundus quinque dierum intercalarium, qua significatione etiam أَشتَوَن legunt; 2) dies, quo sol signum scorpionis ingressus est (ويودن آفتاب در برج عقرب), quem festum agunt ignis cultores *B.*; cf. اشتود et فروردگان.

آشتيم i. q. آشتيم q. v. *B.*

إِشتيم integumenta femorum, braccae (چاخشور وشلوار واياق طوق) *F.*; cf. اشم.

أَشخار i. q. قليا i. e. زاج سياه vitriolum nigrum, quo infectores (رنگ رزان) utuntur, de q. v. s. زاگ; cineres clavellati; cf. اشنان et ريلو; 2) i. q. نوشادر sal ammoniacum (وآن نمكى مانندى است كه استادان سفيدگر بكار برند) *B.*

أَشخُوان i. q. اشقون ar. ريباس *F.* lapathi acetosi species; rheum ribes sec. Freyt. lex. s. v. arabica. Cf. اشخون.

إِشخُوان surculus arboris; 2) germen et neocrescens flos *M.* ex *F.*

أُشخُوان flos arboris sive fructum afferat sive non *F.*

إِشخون i. q. اشبخون q. v. *F.*

g. a. p. إِشخيص e gr. ἰξία corrupt. i. e. chamaeleon albus; cf. Freyt. lex. s. v. (درخت كرمدانه وآن نوعى از مذريون باشد وآنرا بعربى شوكة العلك خوانند *B.*)

إِشراش i. q. سِرِش s. سِريش i. e. planta, quae recens et virens coquitur et cum oxygala (مست) editur; sicca autem ex eiusdem farina gluten paratur, quo sutores et librarii utuntur *B.*

إِشراقيان s. إِشراقيين, ordo quidam philosophorum (طائفه ايست از حكما) *B.* orientalium, Academicis s. Platonicis comparandorum, qui non inquirendo et ratiocinando, ut Peripatetici (مشاؤون) et theologi, متكلمون dicti, sed abstinentia potius et cupiditatibus coercendis, ut inter theologos Sûfii, Dei naturam resque divinas cognoscere student. Inde etiam (اشراقيين s. اشراقيان .p) مشراقيون dicti esse videntur i. e. philosophi *illuminati*, ab ar. اشراق lucere, splendere, non vero *orientales*, ut alii volunt, ab ar. شرق s. مشرق oriens, vocem derivantes. Addo locum e libro رسالة اثبات الواجب للمتكلمين والمشائيين والاشراقيين والصوفية inscripto, a Tholuck (Specul. Trinitätslehre p. 73) allatum: مسلك سيوم مسلك عظما حكماست كه ايشانرا بعرف زمان ما اشراقيان گويند ومدار مطلب ايشان بر ذوق سليم واشراقات حدسست (حدسيت ?) ومقدم ايشان چندچه مشهورست جانى افلاطون است وشيخ ومدون قواعد ايشان حكيم الهى شهاب الدين مقتول; cf. Hagi Khalfa III, 87 ed. Flügel. s. v. علم الحكمة et Diction. des sciences philos. t. I, p. 177, Par. 1844, 8vo, s. v. Arabes (philosophie des).

أشرَفی i. q. آشرفی q. v. *R. Shaksp.*; cf. اکبری.

أشغار meles (پورسف جانور در اکثر طهراق) (ايچنده تعيش ايدر) *F.* Aliae formae sunt أشغر et اشغور et شغار et شغاره; cf. انغوج.

أشغَر i. q. اشقر rufus, maxime de equo, nonnunquam etiam de homine, coll. hoc vs. ex شود در اسب وآدم وصف : قیفت نامد اشغر ٭ در اسب مقبول دیگر نیست (خوشتر) *F.*

أشغُر i. q. اسغر q. v. hystrix *B.*; 2) i. q. اشغار q. v. meles *F.*

أشغور s. أشغور i. q. اشغار q. v. meles *F.*

أشفند nom. territorii (بلوکی) ad Nîshâpûr pertinentis, quod LXXXIII pagos (قریه) continet *B.*, inter quos praecellit فرهان *F.*

a. p. أشَق (forma arabica persicae vocis اشه q. v.) gummi (صمغ) plantae بدران ar. طرثوث dictae *B.* gummi ammoniacum; cf. اندران; 2) sec. al. substantia quaedam mineralis (جوهری معدنی), ar. نُذاق الذهب dicta, vel factitia (عملی), e parvulorum nimirum urina parata, quae cum aceto commixta in mortario aeneo ad solis calorem agitatur, donec crassescat et ar. لحـم الصاغة dicitur *B.*; chrysocolla, borax; cf. أشه.

إشقِقل i. q. شقاقل q. v. *B.*

a. p. أشقَر equus rufus cauda et iuba (يال) nigris Gl. Sch.; equus antiis (فش) et cauda rufis; sec. al. equus colore ad rufum, nigrum et flavum vergente, sec. al. equus rufus, cuius antiae et cauda corii (اديم) colorem habent; sec. al. equus rufus (بور); 2) nom. equi Bahrâmgûri (بهرام گور) *B.*; cf. أشغَر et Freyt. lex. s. v. اشقر.

g. p. أشقَرِديون i. q. اسقورديون q. v. *B.*

أشـقـره lignum semiustum, torris *B.*; cf. آسغده.

أشك (s. वाष्प) *gen.* gutta (قطره); 2) *spec.* lacrima *B.*; cf. Spieg. Chr. 120.

أشك (*IC.* arsaka coll. z. ars, verus, purus, pius e. g. in voc. z. ars-vacaṅh, ars-manaṅh, ars-skyaothna, ars-dâta [Burn. Com. not. p. 123; JAs. 1845 Juin p. 411. 412; Lassen Keilinschr. p. 36 et Benfey Keilinschr. in Gl. s. v. arsa] et s. ऋषि sapiens, sanctus) homo via Dei incedens, pius (سالك راه خدا); 2) nom. regis Persarum *B.* e dynastia Ashkânidarum (اشكنی), Arsaces.

إشكار i. q. شكار q. v. *B.*

إشكاری i. q. شكاری venator (صياد) *F.*

أشكانی nom. familiae regum *B.* antiquorum Persiae, quam historiarum scriptores orientales tertio loco ponunt, Arsacidae v. s. اشك 2.

أشكاوند et شكاوند i. q. أسكاوند q. v. *B.*

أشكبار (a v. باريدن) n. c. lacrimas fundens, lacrimabundus *M.*

أشكبوس nom. bellatoris Kashânensis (مبارزی كشانی), quem ab Afrâsiyâbo ad heroem پیران ویسه auxilii ferendi caussa missum Rustemus sagitta interfecit *B.*

أشك تلخ (gutta amara) *met.* vinum; 2) lacrima *B.*

أشك خوش نمك *met.* lacrimae salsae, amarae (شور), de amicis discedentibus profusae *B.*

أشك خون بقم *met.* lacrimae sanguineae ob moerorem et separationem *B.*

أشك داوری (cf. داوری) *met.* fletus assiduus, magnus (بسيار) *B.*

أشكرف gratus, acceptus (نيكو وخوش آينده) *B.*

إشكرف crassus, robustus, magnus (سطبر وقوی وكنده وبزرگ); 2) potentia, dignitas (شان وشوكت وحشمت) *B.*; cf. شكرف.

إشكره i. q. شكره (a شكاريدن, ut videtur, derivandum) *abs.* avis venatica; 2) *spec.*

avis venatica e nisorum (باشه) genere, sed minor niso, etiam پیغو dicta *B.*; cf. آشکره et آشکره.

اِشکَستَن i. q. شکستن q. v. *F.*; cf. اشکندن.

اَشکَش nomen herois (پهلوانی) *B.*

آشکِ شور وگرم lacrimae salsae et calidae, *met.* lacrimae in moerore et separatione manantes *B.*

آشکِ شیرین *met.* lacrimae gaudio effusae *B.*

a. p. آشکِ طَرَب i. q. اشك شیرین *B.*

اِشکَفت et اِشکِفت et اِشکُفت i. q. شِکَفت et شِکِفت et شِکُفت q. v. *B.*

اِشکُفه (a v. شکفتن) pro اشکوفه, flos (بهار وشکوفه) arboris; 2) vomitio, vomitus (قی واستفراغ) *B.*; cf. شکفه.

آشکَل et اِشکَل compedes *C.*; cf. شکیل et اشکیل.

اِشکِل pro اشکیل equus, cuius pes anterior dexter et posterior sinister albi sunt; 2) fraus, dolus, mendacium (مکر وحیله وتزویر) *B.*; cf. شکیل. Haec vox aeque ac praecedens ad ar. rad. شکل referenda esse videtur.

t. p. اشکلک v. s. v. پل 2.

اِشکَم i. q. شکم venter q. v. *F.*

t. p. اِشکَنبَه i. q. شکنبه ventriculus tertius ruminantium, omasum v. s. هوارخانه et خیم 3. Vox cum شکنب s. شکم venter cognata.

اِشکَنج (a v. شکستن) ruga *in fronte, brachio, al.*; 2) flexus, nodi capillorum *F.*; cf. شِکَنج.

اِشکُنج i. q. شِکُنج prehensio membri duobus extremis unguibus ita, ut dolor oriatur; vellicatio *B.*

اِشکَنجه i. q. شِکَنجه tormentum, cruciatus *M.*

اِشکَندَن i. q. اشکستن s. شکستن q. v. *F.*

آشکَنش et اِشکَنش exstructio muri, aedificatio (دیوار بر آوردن وعمارت کردن) *B.*

اِشکَنه (a v. شکستن) panis in ius carnis elixae (آب گوشت) frustatim intritus, ar. ثرید; 2) ruga, plica corporis (چین وشکن اندام); flexus, nodi capillorum; 3) nom. soni (نوائی) musici *B. F.*; cf. اشکَنج.

اَشکو et اَشکوب i. q. آشکو et آشکوب q. v. *B.*

اِشکُوخ [ó] imp. v. اشکوخیدن; 2) n. s. offensio pedis, titubatio, lapsus (لغزش) *B.*; cf. شکوخ.

اِشکُوخیدَن [ó] i. q. شکوخیدن q. v. *B.*

اُشکوفه i. q. اشکفه q. v. *B.*; cf. شکوفه.

اُشکونَه i. q. آشگونه i. e. بازگونه q. v. *F.*

اُشکوه [ó] i. q. شکوه q. v. *B.*

اُشکوفَه s. اُشکُهَه singultus (t. اکچقرق ar. فواق) *F.*

اِشکیل i. q. اِشکل q. v.

اِشکیلْ چَشم planta quaedam medica (داروئی), ar. عوسج dicta. Aqua foliorum illius plantae coctorum oculis albugine (سفیدی) laborantibus sanandis adhibetur *B.* rhamni species, lycium de q. v. Diosc. l. I, c. 132 et Freyt. lex. s. v.

اِشکیوان [é] nomen loci cuiusdam *B.*

اَشکَیبود et اَشکیود Gl. in Des., compositus (مرکب opp. مفرد) *B.*

اِشم i. q. اِشتیم q. v. *F.*

آشموسا i. q. اسموسا q. v. *B.*

آشَن i. q. آسن q. v. *B.*

آشْنا gemma magni pretii (گوهر گرامایه); 2) i. q. آشنا natator; 3) natatio *B.*; cf. شنا.

اِشناب i. q. آشناب natatio *B.*; cf. شناب.

اِشناد i. q. اسناد q. v. *F.*

اُشنان herba quaedam (گیاهی), qua vestes et supellectilem (رخت وجامه) et manus

quoque post coenam lavant, ar. غاسول dicta. Ex illa herba combusta oritur اشخار B. nom. herbae, cuius cinere supellectilem lavant (كه از خاكستر آن رخت شويند) Gl. Sch. planta quaedam instar saponis spumans, qua vestes lavantur (بر اوتدر آنكله اثواب يورلر صابون كبى كوپوكلنور) F.; cf. اشنه.

اُشْنانْ دارو n. c. i. q. زوفاى خشك hyssopus sicca, nota nomine زوفاى مصر hyssopus aegyptiaca B.

آشَنَود nomen diei secundi quinque dierum intercalarium B.; cf. آشنود et اشتود.

اُشْنودَن i. q. شنودن s. شنيدن q. v.; cf. Frag. 26.

اِشنوشَه (vox onomat.) sternutamentum ar. عطسه B.; cf. شنوشه et شنوسه B.

اُشْنَه pro اشنان q. v.; 2) i. q. دواله planta medica (داروئى) circum arbores se convolvens et suaveolens, ar. شيبة العجوز et مسك القرود dicta B. muscus (يوصون) sive aquaticus sive arboreus F. Cf. Freyt. lex. s. v.

اِشنيدَن i. q. شنيدن q. v. F.

اُشوغ [ō] i. q. آشوغ q. v. B.

اُشَه gummi plantae, quo arcuarii brachium arcus e loco suo motum confirmant (كَياه [صمغ كَياه SIIL.] كه كمان گران بر بازوى از جا بدر رفته بندند) B. F. Arabica vocis forma est اشق B.

a. p. أشياف ماميثا (cf. ar. شيياف) succus (عصاره) plantae ماميث, quem parant monachi (رهبانان) regionis Mosul (موصل) et in oculorum morbis adhibent. ماميثا autem est vox syriaca (arabica cf. Freyt. lex. s. v.) glaucium designans, quo in medicamentis adstringentibus (قابضات) utuntur B. succus glaucii de q. v. Diosc. l. III, c. 90 (100) et t. II, p. 534 ed. Spreng.

آشيبَه i. q. آشيبه q. v. B.; cf. شيبه.

a. p. آصابِع صُفر lignum flavum (زرد چوبه) flavo colore tingens B. radix plantae manui similis contra furorem et venena adhibita Freyt. ex Kam.

a. p. آصابِع فِرعون lapis (سنگى) digito hominis similis, qui ex mari Higâsi (بحر حجاز) extrahitur, ar. امساك الخُراج dictus B.; cf. Freyt. lex. s. v.

a. p. اِصبهان arabica vocis pers. اسپهان forma q. v.; 2) i. q. اصفاهانك nomen unius ex duodecim modis primariis musicis (مقام) B.

a. p. اِصطَخر arabica vocis pers. استخر forma q. v. B.

g. p. اُصطُر et اُصطور libra (ترازو); cf. اسطر; 2) genus cardui, turcice بوغه دكنى dictum F.

اِصطَرخ i. q. اصطخر q. v. B. F. Cf. اسطرخ.

g. p. اَصطَرَك (gr. στύραξ) gummi (صمغ) quoddam nigricans e rubro; styrax; 2) sec. al. gummi arboris olivae (زيتون) B.

g. p. اُصطُرلاب i. q. اسطرلاب B.

g. p. آصطَفى (gr. στακτή) gummi (صمغ) quoddam instar agallochi urens, ar. ميغه et عسل لبنى سايله dictum B. stacte, de q. v. Diosc. l. I, c. 73 coll. not. ad h. l. t. II, p. 371 ed. Spreng. et Freyt. lex. s. v. ar.

g. p. اَصطَفين i. q. استفين q. v. B.

g. p. اُصطُور i. q. اصطر q. v. F.

اِصفَهان et اِصفَهسالار v. s. اسپهان et اسفهسالار.

اِصقيل i. q. اسقيل q. v. C.

a. p. اَصلْ داران پاك met. prophetae; 2) viri pii, sancti B.

a. p. اُصولِ فاختَه nomen radicum septemdecim marium radicum musices (نام اصولى از هفده بحر اصول موسيقى), quae etiam فاخته ضرب appellantur; 2) nomen soni cuiusdam (صوتى) B.

g. p. اَطا (gr. ἰτέα) i. q. بيد salix. Eiusdem gummi (صمغ) optimum est B.

اُطرَه asser rotundus, *qui inservit ad apportandas scutellas dapum* (طعام قونیلان نسند که ترکیده بام دیرلر) *M.* ex *F.*

اِطریفَل (s. त्रिफला hind. تریپهلا) medicamentum compositum (معجونی دوائی) indicum ex tribus myrobalanis هلیله et بلیله et آمله *B.*

اَطریلال i. q. آطریلال q. v. *B.*

a. p. اَطفالِ باغ (parvuli horti) *met.* surculi recentes, arbores novellae (نهـال نورسته واشجار نو رسیده) *B.*

a. p. اَطلَس tritus, glaber, aequalis, stigmata, signa habens (سوده وهموار وداغ داغ) Gl. Sch.; 2) de panno: pannus sericus glaber densior (دیبای سطبر *B.*) *germ.* Atlas *gall.* satin; cf. Quatrem. H. des Sult. Maml. t. II, 1, p. 69 et 70.

a. p. اَطماط et اَطموط et اطیوط avellana indica (بندق هندی), alias رِتّه dicta; 2) sec. al. faba indica, quae dura est et maculas nigras habet (باقلای هندی وآن سخت بود ونقطهای سیاه دارد) *B.*

g. p. اَطمیسا (gr. ἀρτεμισία) genus abrotani (بوی مادران), ar. قیصوم dictum *B.*

اَطـواریـن et اطـوار sec. *C.* nomen insulae (جزیره) in oceano (بحر محیط), ubi daemones habitant (که انده اجنه ساکن اولور), ut in hoc versu ابو المعانی poetae persici: ندارد هیچ الفت با کسی آن بد سرشت اما ☆ رود به جنبان ساکن شود در کوه اطوارین *F.*

a. p. اَطُیوط i. q. اطماط q. v. *B.*

a. اَعیان plur. vocis عین, proceres, homines illustres. — Persarum more honorandi caussa اعیان حضرت vel اعیان خداوندی pro simplici خداوند i. e. princeps dicitur Gul. 12.

a. p. اَعیانی adi. vocis praec. De fratre dictum برادر اعیانی significat: frater κατ' ἐξοχήν i. e. frater germanus H. Mong. I, p. 338.

اَغار et اَغاردن i. q. آغار et آغاردن q. v. *B.*

اَغاری i. q. آغار 6. vas *C.* ex versione pers. N. T.

g. p. اَغاریقون (gr. ἀγαρικόν) semen olivae silvestris (تخم زیتون دشتی) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

اَغاز i. q. آغاز q. v. *B.* Gl. Sch.

اَغازه i. q. آغازه q. v. *B.*

اَغش i. q. آغاش *C.* Deest in aliis lexicis.

اَغافَت herba quaedam, ab Indis سربیل dicta *F.*

اَغل et اَغالِش i. q. آغل et آغلش q. v. *B.*

a. p. اَغانی سَرای cantus, cantilena (خوانندگی وسرودگی); 2) cantus amoenus (خوش خوانی) *B.*

g. p. اَغرسَطِلس (gr. ἄγρωστις) species plantae حرشف, persice بیدگیا et کرمازک et ar. ثمر الطرفا dicta *B.*

m. p. اُغرُغ s. اُغرُق s. اُغروق s. اوغروق *proprie* tabernaculum; 2) castra vel potius tabernacula cum omnibus impedimentis uno loco collocata H. Mong. I, p. 98.

اَغرَه locus quo conveniunt (مجمع) reges, sapientes et nobiles; 2) locus ventosus (بادگیر وجائی که باد بسیار بود) *B.*; cf. اوغر.

اُغرَه tumor vel tuberculum (ریش) in ventre et collo hominis (ar. نکفة) *B.* bubo, struma.

g. p. اَغریا (gr. ἄκρια, ἄκρα) mons (کوه) *B.*

اِغریرَث nom. fratris Afrâsiyâbi, quem cum Iraniis conspirantem (بجهت موافقت ایرانیان) ipse Afrâsiyâb interfecit *B.*

g. p. اغریوس (gr. ἔρημος, ἐρημία) desertum (بیابان) *B.*

l. p. اَغسطوس et اَغطوس Augustus imperator *B.*

اَغشتَن i. q. آغشتن q. v. *B.*

اَغل i. q. آغل q. v. *B.*

آغَلَن (a. v. آغاليدن) i. q. اغالش s. آغالش q. v.; 2) nom. principis cuiusdam e stirpe Timuri regis *F.*

آغليسون arcus coelestis (قوس قزح) *B.*

آغليقى s. إغليقى g. p. (gr. γλυκύ) potus quidam variis rebus coctus, persice پخته خوش et مَيفَختج dictus *B.*

آغول i. q. آغول q. v, *B.*

آغيـرس g. p. (fort. e gr. κάρυον s. κάρυον βασιλικὸν corruptum) nux iuglans (جوز رومى) i. e. fructus arboris, cuius gummi (صمغ) vel sec. al. lignum vim electricam possidet (كهرباست) *B.*; cf. اكروفس.

آغيس semen a Shîrâzensibus تخم دلاشوب et ar. حب الفقد dictum *B.* semen viticis agni casti, de q. v. s. دلاشوب; cf. آغيس.

آف s. آو praef. verbi, respondens pars. ઘઽ s. अभि et अव e. g. in اوباشتن, افروختن al.; cf. Spiegel Gr. d. Parsispr. p. 75. Instit. l. pers. §. 198.

آفاسون oil of radish *R.*

آفام pro فام color q. v.; 2) pro اوام s. وام debitum q. v. *F.*; cf. آوام.

أفتا part. praes. v. افتادن q. v. *C.*

أفتادگان pl. part. افتاده q. v.

أفتادگى (ab افتاده suff. ى) lapsus, casus *Shaksp.*; 2) *met.* humilitas, animus submissus (فروتنى) *B.*; cf. باستى.

أفتادن s. اوفتادن s. أفتيدن s. اوفتيدن s. فتادن (s. पत् z. ߏߐߐ pat et *IC.* pat) cadere (از پاى در آمدن) *B.*; cf. Spieg. Chr. 5. 33; 2) incidere c. در Spieg. Chr. 8; c. ب ibid. 127; c. بر ibid. 16. Wilk. Chr. 113; 3) fieri, accidere, evadere Gul. 139, Chr. Sch. 41; 4) *met.* a) vastari, perturbari, perdi (خراب شدن), b) amoveri (دور شدن), c) humilitatem exercere, se submittere, se demittere (تواضع كردن) *B.* Phrases:

از پا افتادن v. s. v. پا.

از خر افتادن *met.* mori (مردن) *B.*

از سرِ كار اُفتاد *met.* periit (ضائع شد وديگر از و كارى نمى آيد) *B.*

از شكم افتادن *met.* i. q. از خر افتادن *B.*

از كار افتادن opus infectum relinquere H. Sam. p. 102. — Inde از كار افتاده abiectus, inutilis, vilis v. s. خراش. — خراب) perdi از نسبت اُفتادگان) اُفتادن (شدن imprecatione (بدهاى) oppressorum *B.*

در پوستِ كسى افتادن s. بپوستِ — — *met.* obtrectare alicui, calumniari alqm (غيبت وبدگوئى كردن آنكس) *B.*

بمذاق موافق افتادن *met.* acceptum, gratum esse, placere Wilk. Chr. 168.

در افواه افتادن *met.* narrari, tradi, ferri Wilk. Chr. 167.

در پا افتادن v. s. v. پا.

در پى افتادن *met.* sequi Gul. p. 104.

مبذول افتادن acceptum esse Wilk. Chr. 127. 138.

بيرون c. exire c. از Spieg. Chr. 78.

در c. incidere c. در Spieg. Chr. 86.

أفتادَه part. praet. v. افتادن lapsus; *de falcone* quiescens, non volans Gul. 106; 2) vastatus, perditus (خراب شده); 3) infirmus, humilis, submissus (عاجز وزبون گرديده) *B.* luscinia (بلبل) *M.* ex *F.* Plur. افتادگان *spec.* perturbati, oppressi, miseri (مظلومان وپريشان شدگان) *B.*; cf. Spieg. Chr. 34. — Inde كار افتاده n. c. vir expertus Gul. 137.

آفتافيا i. q. آفتافيا q. v. *C.* et *F.* s. آفتفيا.

افتال imp. v. افتاليدن q. v.; 2) sparsus, dispersus (پراكنده وپاشيده); 3) fissus, laceratus (شكافته ودريده) *B.*

افتاليدن imp. افتال spargere, fundere (افشندن); 2) findere (شكافتن); 3) lacerare (دريدن) *B.*

أفتان وخيزان cadens et surgens *met.* tarde, lente incedens (آهسته ودير براه رفتن) *B.*

اُفتانیدَن et **اُفتایانیدَن** causs. v. افتادن *C.*

اَفتِد laudans, laudator (ستاینده); 2) (coll. v. افدیدن) admiratio, stupor, mirum (شگفت وعجب وتعجب) *B.*; cf. افد et افتدستا.

اَفتِّدستا et **اَفدِستا** nom. ex افتد s. افد stupor et ستا laus comp., laus stupenda, summa (ستایش عجب ونیکوترین ستایش وبندگی); 2) laus Dei (حمد خدای تعالی) *B.* Sec. *B. HK.* et *F.* est vox pehlevica.

a. p. **اِفتراکار** (cf. ar. افترا) n. c. calumniator et **اِفتراکاری** (suff. ی) ars aut consuetudo calumniandi *M.* ex *IK.*

اُفتیدَن i. q. افتادن q. v. *F.*

g. p. **اَفتیمون** (gr. ἐπίθυμον, epithymum) flos plantae, quae satureiae thymbrae (سعتر) similis est, exiguis extremis ramis (وسر شاخهای آن باریک است), ar. سبع الشعرا dictus; 2) sec. al. cuminum rûmanum (زیره رومی) rubri coloris et acri saporis *B.*

اُفجَه et **اَفجَه** signum (علامت) in agris frumentariis et segetibus erectum ad deterrendas et abigendas volucres; avium formido *B.*

اَفِد i. q. اَفتِد q. v. *B.*

اَفدَر (vox cum پدر, ut videtur, cognata, coll. s. पितृव्य) patruus (برادر پدر ar. عم); 2) et **اَفدَره** fratris vel sororis filius, filia (برادرزاده وخواهرزاده) *B.*; cf. اخدر et اودر.

اَفدِستا i. q. افتدستا q. v. *B.*

اُفدَه apertus (شکفته یعنی آچلمش); 2) admirabilis, mirandus (شکفته یعنی عجبلنمش) *F.* Cf. افدیدن.

اَفدیدَن mirari, admirari (شگفتی کردن وتعجب نمودن) *B.*

اَفَر nom. tractus (ناحیه) Shîrâzensis vel pagi (قریه) cuiusdam *F.*

اَفَر macte animo, *dicitur ad exhilarandum aliquem post luctum, vel ad exhortandum ad bonum de statu misero M.* ex *F.*, in quo sequente versu ابو المعانی poetae haec significatio probatur: یکشب از جانان پیام وعدهٔ وصل آمده ✿ افر حاصل شد بجانم کز غمش آزرده بود *F.*

اَفّرا s. sec. *F.* اَفّرای et اَفّری s. اَفّری laus, applausus (آفرین وتحسین) *B.*

اَفراختَه پای s. اَفّراخت پای sec. *C.* (cf. افراختن) n. c. *met.* res sub pedes delapsa (طبان الذی یعنی ایاغ التنده دوشمش) sec. *M.* quod sub planta pedis expansum est e. g. aulaeum; 2) fugax (t. قاچمه); 3) pauper, inops (فقیر وبیچاره) *F.*

اَفّراختَن imp. افراز i. q. فراختن extollere, elevare (بر داشتن وبلند ساختن وبالا بردن) *B.* Synonyma sunt افرازیدن et افراشتن.

c. **بر** i. q. simplex; cf. Spieg. Chr. 56.

اَفراخْتَه part. praet. v. افراختن elatus; 2) altus *B.*

اَفراز imp. v. افراختن s. افرازیدن; 2) in comp. part. praes. signif., ut سَرْ افراز caput extollens i. e. altus, eminens, superbus; cf. Chr. Sch. 68; 3) adi. altus (بلند); cf. Chr. Sch. 52; 4) contumax, refractarius (سرکش وسر کشیده); 5) apertus (گشاده) et contra; 6) clausus (بسته); 7) amplus, latus, extentus (پهن شده وپخش گردیده); 8) omnis (جمع opp. فرد singulus); 9) n. s. altitudo (بلندی); 10) cathedra, suggestus (منبر خطیبان); 11) membrum virile (آلت تناسل); 12) adv. infra (نشیب opp. فراز supra); 13) prope, ante (قریب ونزدیک وپیش); 14) rursus, postea (ازین بز وبعد ازین) *B.*; cf. فراز.

اَفراز i. q. افزار calceus, tegmen pedis *B.*

اَفرازانیدَن causs. verbi افراختن q. v. *C.*

اَفراز پَسِ گوش protuberantia s. os protuberans pone aurem, ar. خشاء *C.*

اَفرازْدان pro ابزاردان = ابزاردان q. v. *C.*

اَفرازِ رُخ genarum pars protuberans (یکاغك); 2) افرازْ رخ n. c. genas turgidas habens (یومری یکاغد دیرلر) *F.*

اَفرازستان mundus superior (عــالــم علوی) Gl. in Des.

افرازی (suff. ی) elatio, elevatio, extensio *M.*

اَفرازیدَن i. q. افراختن; 2) ornare (آراستن) *B.*

اِفراس tentorium (خــیــمــه); 2) turres *arcis* (قندت) *B.*

a. p. اَفــراسِ آب (equites aquae) i. q. آب سواران q. v. *B.*; 2) hippopotamus (اسپ دریائی t. دکز آیغری) *F.*

اَفراسیاب (z. franuharashya Burn. Com. p. 428) Afrâsiyâb, Paschangi (پــشــنگ) filius, Turaniae rex, quem Kaikhosru interfecit *B.* Gl. Sch.; 2) *met.* coll. آب d. comes itineris (هــمــوار براه رونده) *B.*; cf. فراسیاب.

اَفراسیابی ab Afrâsiyâbo oriundus Frag. 27.

اَفراشانیدَن causs. verbi افراشتن q. v. *C.*

اَفراشتَگی (ab افراشته suff. ی) exaltatio *C.*

اَفراشتَن et بَر افـراشـتن et اَفـراشْـتَـنـه i. q. افراختن et بر افراختن et افراخته *B.* Chr. Sch. 29; cf. فراشتن et اوراشتن.

اَفْراه cibi captivorum (طعــامــی کــه بجهت محبوسن پزند) *B.*

اِفراهام i. q. ابراهام s. پراهام Abraham *B.*

اَفْرای i. q. افرا q. v. *F.*

g. p. اَفربیون (gr. εὐφόρβιον) euphorbium *B.*; cf. فربیون et فرفیون.

اَفرتَک young; full of juice *R.*

اَفرَستا culmen cuiusvis rei longae (هر اوزون نسنه‌نك اوجی مناره دپه‌سی), ut cuspis *hastae, sagittae, pugionis, simil.* et vertex, cacumen *montis, aedificii* al. *F.*

اِفرَسب trabs tecti (سقف خانیه قونیلان اغاج) *M.* ex *F.*; cf. فرسب.

اَفـرَنْجَـمُشک i. q. فرنجــمــشــک (Francorum moschus) n. c. nom. plantae a Shîrâzensibus بالنگوی خودرو, vulgo بالنگوی کُنده et ar. بقلة الضب dicta, quae ad ripas fluminum maxime crescit *B.*; cf. بلنگمشت et پلنگمشک et حبق قرنفلیّ. Fort. citrago, melissa.

اَفرَنجَه nom. urbis in litore maris aegyptiaci a Nôshôrvâno conditae, quae est urbs patria matris 'Azrae (عــذرا); 2) nom. provinciae regni زنگبار; 3) nom. oppidi in peninsula Arabiae (نام زمینی در بلاد عرب) *B.*; 4) manducus, *quo terrorem iniicere infantibus solent,* alias etiam چپدوس et شغوت et خرتلیوز dictus *F.*

g. p. اَفـرَنجیون (lingua graeca) absis ima eccentrici stellarum (حضیض کواکب) *B.* opp. انجیون; cf. اوج et اوگ.

اَفرَند (a v. افرندیدن) ornatus, pulcritudo, maiestas, magnificentia فــر ونیــکــوئــی وزیبائی وحشمت *B.*; cf. اورند.

اَفرَندیدَن ornare, exornare (آراستن) *B.*

اَفرَنگ i. q. اورنگ thronus, solium regium; 2) i. q. افرند; 3) i. q. فــرنــگ Francus, Europaeus *B.*

اَفرنگان a chapter of the Zand Avasta *R.*

اَفرُوختَگی [ô] (ab افــروخــتــه suff. ی) combustio *M.*

اَفرُوخْتَن [ô] (s. ..., z. raoc, praef. اف coll. pars. ... = افروز (افروزد) imp. افروز accendere (روشن کردن) *ignem, lampadem*; illuminare *B.*; cf. Spieg. Chr. 48, Frag. 22 et فروختن et اوروختن.

c. بَــر i. q. simplex; cf. Spieg. Chr. 13; 2) comburere Frag. 34.

اَفرُوخته [ô] part. praet. v. افــروخــتــن q. v.; cf. فروخته inflammatus.

اَفرُوز [ô] imp. v. افروختن s. افروزیدن; 2) in comp. part. praes. signif. e. g. گیتی افروز mundum illuminans *sol* Chr. Sch. 10. 35; 3) lucidus, clarus (روشن); 4) n. s. accensio, illuminare (روشن کردن) *B.*

أفرُوزانيدَن [ô] causs. v. افروزيدن s. افروختن C.

أفرُوزَه [ô] ellychnium *R.*

أفرُوزيــدَن [ô] i. q. افروختن q. v.; 2) pass. illuminari, clarum fieri (روشن شدن) *B.*

g. p. أفروسِلنيِن (gr. ἀφροσέληνος) lapis candidus translucens et levis, ar. حجـر القمر dictus, qui noctu luna crescente reperitur *B.* lapis selenites de q. v. Diosc. l. V, c. 158 (159).

أفرُوسَه [ô] i. q. آفروشه *B.* et *F.*; cf. فروشه.

أفرُوغ [ô] (a v. افروختن lit. خ cum غ permutata) i. q. فروغ *B.*

أفرَه i. q. بــدافــره, e quo decurtatum est Gl. Sch.

أفرَنجِ planta medicinalis (دوائـــى), alias كشوث dicta q. v. *B.*; cf. فرنج.

أفرى s. آفرى i. q. آفرا q. v. *B.*

أفريدُن s. أفرِيدُن *F.* et أفريدون i. q. آفريدون q. v. *B.*

g. p. أفريسْموس (vox e gr. φίμωσις corrupta) nomen morbi, in quo membrum virile semper erectum est *B.*; cf. فريسموس.

أفريشَم i. q. ابريشم q. v. *B.*

a. p. إفريقِيَه Africa *B.*

أفزا imp. v. افزودن; 2) in comp. part. praes. signif., augens e. g. روح افــزا spiritum augens i. e. recreans Wilk. Chr. 182; 3) augmentum, incrementum (افــزون وافزايش); 4) oscitatio (خميازه) *B.*; cf. فزا.

أفزار calceus, tegmen pedis; 2) velum (بادبان) navis; 3) *gen.* instrumentum opificis, *spec.* pecten (دفتين) textorius *B.*

a. p. أفزار (ex ar. ابزار pl. vocis بزر) condimenta ciborum, ut aromata *B.*; cf. آوزار et اوزار et افزار ديگ.

أفــزاريا n. c. i. q. افــزار tegmen pedis, calceus *B.*

أفــزانيدَن augere; 2) augeri, crescere (آرتق وآرتورمق ﻫ لازم وﻫ متعدى) *F.*

أفزايانيدَن causs. v. افزودن q. v. *F.*

أفزايِش (suff. ش) augmentum, incrementum *B.*; cf. اوزايش.

أفزائيدَن i. q. افزودن q. v. *C.*

أفزودَن (z. ... fshu s. ...) v. intr. augeri, crescere (آرتمق مصدر لازميدر) *F.*; cf. Chr. Sch. 38. 90; 2) c. در = ar. زاد c. فى v. trans. addere, augere; cf. H. Sam. 88, l. 1, Fleischer Ali's Spr. p. 7, l. 13 et c. بر Frag. 26, l. atp.; cf. افزونيدن.

أفزودَن i. q. t. براقمق p. افـكـنـدن iacere deiicere, proiicere *F.*; cf. اوزنديدن.

أفزول imp. v. افزوليدن; 2) in comp. part. praes. signif.; 3) incitatio, exactio (انگيز وتقاضا); 4) festinatio (تعجيل); 5) dissipatus (پريشان) *B.*; 6) dissipare, dispellere (پريشان كردن *SHL.*); cf. اوزول.

أفزولانيدَن causs. v. افزوليدن q. v. *F.*

أفزوليدَن avidum reddere, incitare حريص ايلمك) *F.*; cf. افزوليدن.

أفزوليدَن imp. افزول incitare (بر انگيختن) ad bellum; 2) adigere ad opus, efflagitare, exigere (بر سر كار آوردن وتقاضا نمودن); 3) festinare (تعـجـيـل كـردن); 4) *gen.* dissipare, dispellere, amovere (پريشان ســاخــتــن ودور كردن وراندن) *spec.* pulverem vestis excutere (دور كردن وتكانيدن گرد وخاكرا از دامن) *B.*; cf. اوزوليدن et فزوليدن.

أفزون (a v. افزودن) i. q. اوزون augmentum, incrementum (افزايش) *B.*; 2) plus, magis (آرتق زياده) *F.*; cf. Spieg. Chr. 22 fin. — Inde افـزون آمدن praevalere, superare v. s. چربيدن *B.* — افزون كردن augere *B.*

أفزون نان fermentum, quo panis fermentatur (مايهء خمير كه اتمك ايچون خمير ايچند قورلر) *F.*

أفــزونى (suff. ى) augmentum; cf. Spieg. Chr. 84. Inde افزونى كــرد كــرديــدن et طمع افزونى كردن ampliora cupere, avidum

esse, πλεονεκτεῖν; Fleischer Ali's Spr. p. 23, l. 2 et p. 55, l. 2.

اَفزونیدن v. trans. (متعدی), augere (آرتورمغ) *F.*; cf. افزودن.

اَفزیدن i. q. افزودن q. v. *C.*

اَفْسا s. افسای imp. v. افسائیدن; 2) mansuetum, familiarem, obedientem reddens (رام کننده); 3) incantator (افسونگر) *B.*; cf. فسا s. فسای.

اَفسار i. q. افسا 2. q. v.; 2) cf. فسار capistrum habena (چیزی که از چرم ومانند آن سازند وبر سر اسب واستر وامثال آن کنند) *B.* H. Sam. 96.

اَفسارِ دُم a crupper *R.*

اَفْسان (a v. افسائیدن) i. q. ایسان s. اوسان chalybs vel lapis, quo culter, gladius, simil. acuuntur; cos; 2) i. q. افسونگر incantator, praestigiator; cf. افسا 3; 3) i. q. افسانه q. v. *B.*; cf. فسان.

اَفْسانانیدَن caus. v. افسانیدن facere, ut quis narret *C.*

g. p. اِفسنوس (gr. ὠκεανὸς) oceanus *C.*

اَفسانَه (a v. افسائیدن) res, quae accidit, res gesta, factum (سر گذشت); 2) narratio rerum gestarum (حکایات گذشتگان); 3) fabula (حکایت بی اصل); 4) res celebris, celebrata (مشهور وشهرت یافته) *B.*; cf. فسانه.

اَفسانَه گُفتَن fabulas referre, narrare *F.*

اَفسانیدَن (*proprie* caus. v. افسائیدن cognat. cum سودن) terere (مالیدن); 2) rectum facere, corrigere, dirigere (راست کردن); 3) mansuetum, familiarem, obedientem reddere (رام گردانیدن); 4) narrare (افسانه گفتن); 5) fascinare, incantare (افسون گری کردن) *B.*; cf. فسانیدن.

اَفسای i. q. افسا q. v.

اَفسایانیدَن caus. v. افسائیدن q. v. *C.*

اَفسائیدَن (a v. سودن imp. سا praef. اف; cf. افسانیدن) mansuetum, familiarem, obedientem facere (رام کردن); 2) fascinare, incantare (افسون کردن) *B.*; cf. فسائیدن.

اَفسَر corona, diadema (تاج ar. اکلیل) *B.*; 2) pro افسار capistrum, habena *F.* — Inde افسر آرا (coronam ornans) n. c. titulus filiae principis *R.*; افسر دبیر اَعظَم *met.* sol; افسر شدن *met.* regem fieri (پادشاه شدن) *B.*

اَفسُرانیدَن caus. v. افسردن q. v. *C.*

اَفسُردَگی (ab افسرده suff. ی) i. q. فسردگی gelu, torpor Spieg. Chr. 19; 2) dejection, melancholy *Shaksp.* *R.*

اَفسُردَن (praef. اف et سردن cognat. cum s. श्यै coll. शिशिर et z. ... çareta p. سرد frigidus) refrigerari (سرد شدن); 2) congelari, concrescere (یخ بستن ومنجمد گردیدن); 3) *met. de interiore parte rei et corde hominis* frigidum fieri, obtorpescere, flaccescere (از چیزی وکسی دل سرد شدن) *B.*; cf. فسردن.

اَفسُردَه part. praet. v. افسردن i. q. فسرده. Voces cum افسرده compositas sub alia forma فسرده invenies.

اَفسَرْسِکْزی (cf. سکز et سکزی) n. c. nom. instrumenti musici (سازی که نوازند); 2) nom. cantici modis musicis excepti citharoedi Bârbud (نام تصنیفی وقولی است از تصنیفات باربد) *B.* nom. soni cuiusdam musici et melodiae (بر صوت ولحن آدیدر) *F.*

g. p. اَفسِنتین (gr. ἀψίνθιον) absinthium *B.*

phl. اَفْسو et اَفْشو dial. pehlevica (لغتی پهلوی) veni (بیا) *F.*

اَفسُوس [ô] lusus, iocus, ludibrium, derisio (بازی وظرافت وسخر ولاغ); cf. Spieg. Chr. 4; 2) iniuria, oppressio (ظلم وستم وبیراغ); 3) moeror, suspiratio (دریغ وحسرت وتاسف) *B.*; 4) interj. vaeh! proh dolor! (بر کلمه در که متحیر حلت حیرتده تکلم ایدر ودریغ وحیف وحسرت معناسنه) *F.*; cf. فسوس [ô] et فسوسیدن. — Inde افسوس خوردن moerorem pati, affligi v. s. افسوس داشتن *B.*; ارمانیدن irridere

کردن افسوس *F.*; (مسخریه الملق) ludum facere, iocnlari, se delectare (اوزی کوینمك); 2) prae misericordia ingemiscere, lamentari (ترحم حیف دیمك) *F.*

g. p. اَفْسوس (ἐφέσος) Ephesus (نام شهری است که پای تخت دقیانوس بوده) *B.*; cf. فسوس.

اَفسون (a v. افسانیدن s. افسائیدن) carmen magicum, incantatio (کلماتی که افسونگران وعزائم خوانان وساحران بجهت مقاصد خوانند ونویسند); 2) dolus, fraus, mendacium (مکر وحیله وتزویر) *B.*; cf. فسون.

اَفسونْ پژوه et اَفسونْگر n. c. incantator *B.*

اَفشار imp. v. افشاردن; 2) in comp. part. praes. signif.; 3) n. s. i. q. افشاردن; 4) adiutor, socius (معاون وشریك ورفیق), ut دزد افشار furum socius; 5) gens quaedam (نام طائفهٔ) Turcarum *B.*; 6) textoris scrobs, *in qua tanquam fundamento pedes nituntur C. M.* ex *F.*; cf. فشار.

اَفشارْدَن et اَفشاریدَن *F.* premere, exprimere, comprimere, constringere, adstringere (صقمق) *F.* (آب از چیزی بزور دست گرفتن) *B.* Inde exigere *vectigalia, reditus* Bost.; 2) (coll. s. चर् ?) fundere, spargere (ریختن پی در پی); 3) infigere, immergere, deferre (خلانیدن وفرو بردن چیزیرا در جائی) *B.*; 4) futilia, turpia, obscoena loqui (یاوه وفحشیات سویلمك) *F.*; cf. افشردن et فشاردن et فشردن.

اَفشاری a firm step *R.*

اَفشانْ imp. v. افشانیدن, in comp. part. praes. signif. *B.*; cf. فِشان et اوشان.

اَفشانانیدَن caus. v. افشاندن q. v. *C.*

اَفشانْدَن et اَفشانیدَن i. q. فشاندن fundere, spargere, dispergere, excutere (ریختن وپاشیدن ونثار کردن) *B.* (صچمق وسلکمك وسپمك) *F.*; cf. اوشاندن et اوشانیدن.

c. بر i. q. simpl. Spieg. Chr. 46. — Inde بر فشاندن دست *met.* saltare (رقصیدن) *B.*

اَفشُردَن i. q. افشاردن q. v. *B. F.*; 2) *met.* pedem stabilire, stare, loco non cedere پای ثبات افشردن (پا محکم کردن) *B.* Inde eadem significatione: stare, locum tenere *in proelio* H. Sam. 42. 72. Cf. فشردن.

c. دَرهَم comprimere.

اَفشَرِش (suff. ش) expressio *C.*

اَفشُرَه (a v. افشردن) res quaevis expressa, succus expressus (ar. عصاره) *B.*

اَفشُرَه‌گَر (suff. گَر), sec. *C.* اَفشَرگَر, qui oleum facit, olearius (ar. عصّار روغن‌گر) *B.*

اَفشَك et اَفشَنَك (s. अवश्याय) ros nocturnus *B.*

اَفشَنَه nom. pagi (دهی) Bokhârensis *B.*

phl. اَفشو i. q. افسو q. v. *F.*

اَفشون res quaedam volae manus (پنجهٔ دست) similis et ansa (دسته) instructa, qua frumentum excussum paleae (کاه) separandae caussa adversus ventum iaculantur; ventilabrum *B.*; cf. انگشته et چارشاخ et بواشه.

اَفشَه i. q. بلغور i. e. frumentum leviter mola fractum, tali quidem modo, ut in farinam non convertatur (غله ایست که در آسیا خرد کنند وبشکنند چندنکه آرد نشود) *B.*

اَفشین nom. viri, qui ut حاتم et معن eximia liberalitate famam adeptus est *B.*

a. p. اَفعَیِ زَرْد فام (vipera flava) *met.* calamus scriptorius ex urbe واسط, qui optimus ducitur (قلم واسطی) *B.*

a. p. اَفعَیِ زَرْفام (vipera auro similis) *met.* calamus scriptorius; 2) flamma ignis *B.*; 3) orbis coelestis; 4) tempus (فلک وزمانه) *HK.*

a. p. اَفعَیِ قُربان (vipera sacrificii) *met.* arcus sagittarii *B.*

a. p. اَفعَیِ کاهْرُبا پیکَر (vipera instar magnetis) *met.* flamma ignis *B.*

a. p. اَفعَیِ مَرجان عَصَب (vipera vitta e coralliis facta ornata) *met.* flamma ignis *B.*

اَفْغان lamentatio, gemitus (فریاد وزاری) *B.* Cf. فغن.

مهر افکندن amore prosequi, caritate complecti alqm c. بر p. Chr. Sch. 44.

c. بر i. q. simpl. *B.* Inde بر آتش بر افکندن in ignem inferre alqd Chr. Sch. 55.

c. پس reponere, colligere (چیزی از یوم الخرج خود نگاهداشتن وذخیره کردن); 2) hereditatem missam facere, negligere (میراث نگذاشتن) *B.*

c. فرو deiicere, demittere.

اَفکَندهٔ تاجداران *met.* thronus, solium regium (تخت) Gl. Sch.

اَفکَنده سُم (ungula abiecta) n. c. *met.* debilis, impotens, miser (کنایه از عاجز وزاری عاجزواز حرکت باز مانده (بسیار باشد *B.* *SHL.*

g. p. اَفلاطُن (Πλάτων) Plato *B.*; cf. فلاطن et فلاطون.

a. p. اَفلاک شِناسان n. c. astronomi, astrologi *B.*

a. p. اَفلاک ظِل n. c. coeli umbra *met.* magna tuitio, tutela (بسیار حمایت) *B.*

a. p. اَفلاکیان (a pl. ar. افلاک format.) *met.* stellae inerrantes et errantes (ثوابت وسیارات); 2) irreligiosi, vel falsae religioni addicti (بی دینان وبد مذهبان) *B.*

g. p. اَفناجیون ling. graeca: absis summa stellarum (اوج کواکب) *B.* opp. افرنجیون.

t. p. اَفندی dominus (خدا وخداوند). Vox turcica e graeca lingua desumta et in urbe Constantinopoli maxime usitata *B.*

اَفَندیدَن i. q. آفندیدن q. v. *B.*

اُفور noctua (کوف یعنی اوکی قوشی); 2) i. q. آروغ *F.*

اَفیلون (آفیلن *F.*) absinthium montanum (درمنهٔ کوهی) ar. شیح dictum *B.*

اَفیون (s. अफेन gr. ὄπιον) opium ar. لبن الخشخاش dictum; 2) *met.* niger *B.* Aliae vocis formae sunt ابیون et اپیون et بیون. — Inde افیون خوردن حوادث

اَفغان, pl. اَفاغنه arabice format., gens Afganidarum *B.*

اَفگار vulnus (جراحت) in dorso iumenti equitando vel portando ortum; 2) paralyticus (زمین‌گیر وبجا مانده); 3) molestia affectus, afflictus (آزرده) *B.*; cf. اوگار et فگار et فگل.

اَفکانه i. q. آفکنده q. v. *B.*; cf. فکنده. Vox ab افکندن derivanda videtur.

اَفکانیدَن s. **اَفکانیدَن** causs. verbi افکندن s. افکندن q. v. *C.*

اَفکَن s. اَفکَن imp. verbi افکندن s. افکندن, in comp. part. praes. significatione.

اَفکَندَگی (ab افکنده suff. ی) lapsus; 2) *met.* animus submissus, humilitas (افتادگی وفروتنی); 3) reliquum, reliquiae, stercus (فضله) *B.* v. s. اسپاخول.

اَفکَندَن s. **اَفکَندَن** coll. فکندن et بیفکندن s. بیوکندن iacere, deiicere, proiicere c. ب, بر et در rei Spieg. Chr. 78. 31 et 39; 2) abiicere, repudiare c. accus. Frag. 22. 23. Chr. Sch. 50; 3) eiicere, expellere (براقمق حذف واسقاط وطرح) *F.*; c. از Frag. 24. Inde نام کس از خطبه افکندن nomen alicuius e concione sacra excludere H. pr. reg. 3.; 4) *met.* se opponere (برابری کردن) *B.*; 5) n. s. stratum, tapetum Chr. Sch. 75. Phrases:

از سَر افکندن omnino deiicere Spieg. Chr. 64.

بخاک افکندن humi prosternere *met.* iniuria afficere; affligere (مظلوم وخوار وتظلم کردن); 2) contemtui et miseriae tradere (بخواری وزاری افکندن) *B.*

بَر دَفتر افکندن *met.* scribere (نوشتن) *B.*

سَر افکندن caput demittere Frag. 29. Inde سر افکنده capite demisso Fleisch. Ali's Spr. p. 9, l. 15.

کاخ افکندن exstruere, aedificare palatium; *proprie* iacere scil. fundamenta palatii Frag. 20.

met. casus fortunae non amplius existunt, conquiescunt (معدوم شدن حوادثات) *B.*

اَفْيونى (suff. ى) ad opium pertinens v. s. v. تریاکی *B.*; 2) opio vescens *Shaksp. R.* — Inde افیونی چیزی شدن *met.* assuescere re, a qua desistere non potes (عادت کردن بچیزی که بر ترک آن قادر نباشد) *B.*

g. p. آقارون (gr. ἄκορον) acorum (اکر) ar. عود الوج dictum *B.*

g. p. اَقاقیا (gr. ἀκάκια) succus (عصاره) arbusculae spinosae (acaciae) durus et niger, quo pelles subiguntur; sec. al. gummi (صمغ) arboris spinosae مغیلان dictae *B.*; cf. امغیلان et Dioscor. l. I, c. 133.

اَقتاجی i. q. اختاجی q. v.

g. p. اَقَنثالوقی (pro اَقَنثالوقی, ut videtur, respondens gr. ἄκανθα λευκή) arbuscula spinosa alba (بوتهء خاری سفید), ar. شوکة البیضا et pers. باد آورد dicta *B.*; cf. Dioscor. l. III, c. 16 (18).

اَقجنوش stercus ferri, scoria (ریم آهن) *B.*

t. p. اَقچه v. s. v. اخچه.

اَقحوان s. اُقحوان forma ar. persicae vocis اکحوان *B.*

اَقرابادین antidotes, compound medicines *R.*

a. p. اِقرارنامه n. c. literae pactionis, pactum *R.*

g. p. اَقریطس nom. insulae Graeciae *B.* Fortasse Κρήτη insula intelligenda est.

g. p. اَقسوس (gr. ἰξός viscus) bacca (دانه) quaedam, baccae berberis (زرشك) similis, quae etiam مویزج عسلی dicitur. Cum arsenico (زرنیخ) adhibita ungues perditos regenerat *B.* Plura vid. sub synon. دبق coll. Dioscor. l. III, c. 93 (103).

e. اَقشون ling. graeca vel rûmâna: nomen medicamenti (داروی), quod Shîrâzenses سعادهء خبیصی appellant *B.*

a. p. اَقطن ling. yem. (بلغت اهل یمن) i. q. ماش *B.* leguminis genus foliis phaseoli, baccis viridibus, quae paulo minora pisis Freyt. lex. s. v.

g. p. اَقطی (gr. ἀκτή, sambucus) nom. arboris, cuius fructus dulcis et malo punico (انار) similis hind. بیل (बिल्व Cratoeva vel Aegle marmelos) dicitur. Arbor similis est malo armeniaco (زرد آلو) et gr. etiam خامااقتی (χαμαιάκτη) appellatur *B.*; cf. Diosc. l. IV, 171 (174) et 172 (175).

g. p. اُقلی (gr. κλεῖς) clavis (کلید) *B.*

اِقلید i. q. کلید q. v. *F.* Vid. s. v. اقلیدس.

g. p. اُقلیدُس s. اِقلیدَس (Εὐκλίδης) Euclides; 2) nom. libri, quem Euclides de geometria (هندسه) scripsit *B.* In lexicis persice scriptis falso hoc nomen e vocibus graecis اقلی (اقلید) clavis et دس geometria (هندسه) compositum explicatur. Vid. infra s. v. دس coll. praec. اقلید.

اَقلیما et اَقلیمیا nomen filiae Adami *B.*

g. p. اَقلیمیا (gr. καδμεία cadmia) res quaedam mixta (خلطی), quae metallis liquatis in fundo remanet (در خلاص میماند). Varii generis est, argentea, aurea, aenea et mineralis (معدنی). Cadmia factitia (اقلیمیا عملی) ea est, quae ex auro argentove liquato (نقره) et pyrite (حجر النور ar. مرقشیشا) [cremato] conficitur. Optimum genus اقلیمیا ex insula Cypro (قبرس) apportatur, medias inter aquas repertum; illi proximum est minerale (معدنی), quod caerulei coloris esse debet. Sec. al اقلیمیا spumula quaedam (کفکی) est, quae ex substantia auri et argenti (طلا ونقره) provenit, si metallum e cavernis elicitur et a corpore suo lapideo (از جسم سنکش) separatur. Sec. al. اقلیمیا est particula (ریزه) auri vel argenti, e gr. in gladio e chalybe facto conspicua, quae pura et proba habenda est, si adhibita aqua forti (آب لیمو) eiusdem vestigia in lapide Lydio (محک) remanent *B.*; cf. Dioscor. l. V, c. 84.

g. p. آقنوم s. اُقنوم (gr. *κανὼν* Canon) ling. gr. vel rûm.: radix, origo, caussa *cuiusvis rei* (اصل وسبب); 2) nomen libri Judaeorum (کتابی از یهودان), *quo libri Hebraeorum sacri intelligendi esse videntur*; 3) sec. doctrinam Christianorum: manifestatio Dei (عبارت از ظهورات باری تعالی است که وجود کل اوست جل جلاله); 4) trinitas Dei (واب وابن وروح القدس اشاره بدوست واقنوم سه است اقنوم وجود واقنوم علم واقنوم حیت وایها نه عین ذاتند ونه زائد بر ذات) *B.*

اَقـواق i. q. وقـواق nom. arboris q. v. *C.*

g. p. آقومارثون et قومارثون (gr. *ἱππομάραθον*) foeniculum silvestre (رازیانهٔ صحرائی) *B.*; cf. Dioscor. l. III, c. 75 (82).

e. آقومالی aqua melle temperata, ar. ماء العسل dicta, quae est una pars mellis cum duabus partibus aquae commixta et in tertiam partem decocta *B.* Fortasse est nomen e lat. „aqua mellis" corruptum.

e. آقـویلاسَمون oleum balsaminum (روغـن بلسان ar. دهن البلسان) *B.* Fortasse ex lat. „aqua balsami" corrupta vox.

g. p. اِقیانوس i. q. اقیانوس q. v. *F.*

آک (cf. آک et s. अघ z. agha, aka) molestia, noxa, calamitas (آفت وآسیب); 2) interitus (هلاکت) *B.*

a. p. اُکار, sec. *F.* أکار, sator (زارع); 2) hortulanus (بـاغـبـان) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. أكّار.

آکارس et اکارش *F.* i. q. آکارس fungus (سمـاروغ s. سمـاروغ ar. کمأة) *B.*; cf. خبه دیس et رجله.

آکامَه s. اُکامه intestina (روده) ovis carne aliisque rebus necessariis referta (ar. عصیب) *B.*

آکاعوی nom. plantae cuiusdam indicae *R.*

آکـبَری (ex ar. اکبر) i. q. آشرفی s. اشرفی q. v. *C.*

e. آکت مَکت granum (دانه) nigrum et valde durum magnitudine nucis moschatae (جوزبـوا), quod Shîrâzenses کُن ابلیس i. e. خایهٔ شیطان et Arabes حجـر الولادة s. حجر العقاب s. حجر النسر vocant *B.* aetites lapis; cf. اتاطیطس. Lexici *B.* auctor hanc vocem syriacae, arabici autem lexicographi indicae linguae tribuunt; cf. Freyt. lex. s. v. اِكْتَمَكْتُ.

آکـج i. q. آکـج pomum silvestre, mespili genus *B.*

آکجج i. q. آکج s. آکجج q. v. *B.*

آکحوان s. اُکحوان, e quo ar. اقحوان i. q. بابونه chamaemelum. In Mosul (موصل) شجرة الکافور nomen habet, in Shîrâz بابونهٔ گاو. Arabice vocatur احداق المرضی et خبـز الغراب *B.*

اکـدِش et آکـدِش pl. اکـدشـان *abs.* nothus (دو تخمه) de hominibus et animalibus; 2) commixtus (امتزاج واتصال دو چیز بـا یکدیگر); 3) *spec.* equus a patre et matre diversi generis procreatus (ar. مجنس) *B.* Eadem significatione etiam scriptores Arabum hac voce uti et de canterio quoque dicere satis exposuit Quatremère in H. des Sult. Maml. t. II, 1, p. 46 et 47 not.; 4) amatus, expetitus (محـبـوب ومطلوب); 5) *myst.* animus sensuum hominis, qui ex divino et humano constat (نفس حاسهٔ انسانی که آن مرکب است از لاهوتی وناسوتی) *B.*

آکَم s. کَم *coni. condit.* si *B.* de q. v. Inst. l. pers. §. 582 sqq.

اَکَم i. q. آکَم q. v.; 2) i. q. وج acorum (نام دوائی که آنـرا وجّ گـویند وآن وسفید وخـوشبوی وگـره‌دار بـاشـد); cf. ایکر et اقارون; 3) (coll. s. अगरु) lignum aloes (چوب عود) *B.*

اُکرا et sec. *C.* اُکراء genus pulmenti farinarii (آش آرد) *B.*

اَکرانی (کران suff. ی et ا alpha priv.) i. q. ناکرانی imperfecta, non permanens *compositio* (مرکبات غیر تامهٔ الترکیب) ut nubes, ventus, nix, pluvia, sim. Gloss. in Des.

اَکَرچَند *coni. cond. comp.* quantumvis, quamvis, licet (بمعنی هرچند است که مرادف چندان باشد); 2) pro اگرچه اند, e quo contractum est *B.* v. s. اکرچه.

اَکَرچَه *coni. cond. comp.* quamvis, licet (بمعنی هرچه باشد چنانچه اکرچند بمعنی هرچند است) *B.*; cf. Inst. l. pers. §. 594.

اَکَرسان i. q. ar. عاقر قرحا *HK.*, quod sec. Freyt. lex. significat: pyrethrum. Cf. اکرا et اکلکرا.

اَکَرِفت (z. ... âgerepta a rad. gerew p. کرفتن) certa quaedam mensura peccatorum humanorum secundum canonem Persarum (بقانون فارسیان مقداری باشد معین از کناهان آدمی) *B.*; cf. Burn. Com. p. 459 et Spiegel Gr. d. Parsispr. p. 157, l. 3 et p. 201, l. 4.

اَکَرفس i. q. کرفس apium *B.*

g. p. اَکَروفس (fort. e gr. καρύα s. καρύα βασιλική corrupt.) iuglans *arbor B.* de q. v. s. اغیرس.

اَکروفک gummi (صمغ) arboris spinosae, شنیکه dictae, valde amarum, in emplastris adhibitum, quod alias عنزروت appellatur *B.* sarcocolla de q. v. Diosc. l. III, c. 89 (99). Fortasse e gr. σαρκοκόλλα corrupta vox. Cf. Freyt. lex. s. v.

اَکَرِیون nom. morbi, ar. قوبا et hind. داد (s. दद्रु) dicti *B.* lichen, impetigo; cf. ادرفن.

اَکَست canopus stella (سهیل) *B.*

g. p. اکسولاپاتون (e gr. ὀξυλάπαθον corrupt.) planta aquatica foliis digiti longitudinis semine nigricante e rubro, ar. حُمّاض الماء dicta *B.* rumex acutus Linn. de q. v. Dioscor. l. II, c. 140 et tom. II, p. 462 ed. Spreng.

اَکسون vestis nigra pretiosa, quam principes honoris caussa (بجهت تفخر) gestare solent *B.*

اِکسون serici nigri (دیبای سیاه) species *B.*

a. p. اِکسیر i. q. کیمیا q. v.; 2) remedium praestantissimum, elixirium (ادویهٔ مفیدهٔ دانشمند) *B.*; cf. Spieg. Chr. 135, Chr. Sch. 101.

اَکسِیَه potus e farina hordei, sim. paratus, alias بوزه ar. نبیذ dictus *B.*

a. p. اَکشوث i. q. کشوث q. v. *B.*

اَکفودَه nom. maris Caspii *B.*; cf. زراه اکفوده.

اکک (vocales desunt) nom. urbis (بلده) parvae in Khorâsân *B.*

اَککرا i. q. ar. عاقر قرحا pyrethrum *B.*; cf. اکرسان.

m. p. اُکُلکا s. اوکُلکا s. اوکولکا donum, munus Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 72 not.

اَکلکرا i. q. اکرا q. v. *B.*

g. p. اَکلیون i. q. انکلیون q. v. *B.*

اَکمك vomitus (قی وشکوفه واستفراغ); cf. اکمال 2) turc. panis *B.*

اَکمال i. q. اکمك vomitus *B.*

اَکمون بَران i. q. کسنک q. v. *B.*; cf. ar. اِکمُوبَران.

اَکْنان caverna, spelunca (طاغ اتکلرنده ویار التلرنده واقع اولان اویولمش یره دیرلر) *F.* Num forte ab ar. verbo کن texit derivandum est coll. کِنّ pl. اکنان?

اَکنش aedificatio, exstructio (بر آوردن دیوار عمارت) *B.*

اَکنون i. q. کنون nunc, modo (الحال واین زمان) *B.*

اَکوان flos ارغوان q. v. *B.*

اَکوان nom. daemonis (دیو), qui Rustemum in mare deiecit, sed postea ab ipso Rustemo interfectus est *B.* Gl. Sch.

t. p. اَکَه lima (سوهان) *B.* s. v. آهن سای.

اُل pron. 3. ps. sing. i. q. او ar. هو *B.*

h. p. اِل (h. אֵל syr. ܐܝܠ) ling. syr. Deus; 2) nom. urbis et regionis *B.*

أَلا part. in allocutione adhibita (كلمه خطاب) i. q. ای ar. یا o! B.

اَلاچوق v. s. v. الچوق.

h. p. اِلاچی (s. एलीका et एला) cardamomum minus (هیل ar. قاقلهٔ صغار) B.; cf. اَیل et ایل et ایلداند et خیربوا.

g. p. اَلاسنْدَرا et sec. HK. اَلاسندار (gr. Ἀλέξανδρος) Alexander (اسکندر) B.

g. p. اَلاطینی (gr. ἐλατίνη) planta volubilis, convolvulus (لیلاب وعشقه ar. حبل المساکین dicta B. elatine de q. v. Diosc. l. IV, c. 40.

أُلاغ et أُلاق nuntius cursor (قاصد وپیک); 2) equus recens et integer cursorum, veredus (که در راهها بجهت قاصدان نگذارند) B.; cf. اسک; 3) equus parvus et mediae staturae (اسپ خورد ومیانه) SHL.; cf. Not. et Extr. 14, 1, p. 130; 4) operae gratuito praestandae imposita necessitas (بیگار وبزور کار فرمودن) B.

a. p. اَلاَلف (litera ا) met. homo solitarius (مرد فرد); 2) unus, solus (یکی) B.

أَلالَه i. q. آلاله s. لاله q. v. B.

أُلام nuntius (پیغام); 2) nuntium perferens (پیغام رسننده); 3) repetitum الام الام eadem significatione B. nom. loci in Khorâsân C.

أَلان i. q. آلان q. v. B.; 2) nomen arcis (دز) in Tûrân (توران) Gl. Sch.

g. p. اَلانیون s. اَلانیون coll. ابون (gr. ἑλένιον) i. q. راسن, cuius plantae radicem condunt. Aliud eiusdem nomen est زنجبیل شمی B. helenium de q. v. Dioscor. I, 27.

أَلاو i. q. آلاو q. v. B.

اِلایچی i. q. الاچی q. v. R.

t. p. اَلْپ s. اَلْپ athleta s. heros fortis (پهلوان دلاور) et cum t. ارسلان coniunctum, i. e. الپ ارسلان, proprie fortis leo, cognomen est heroum et virorum, qui robore et fortitudine praecellunt F.; cf. ارسلان et الپ ارسلان.

g. p. أَلبا i. q. أَلیا q. v. B.

أَلبا i. q. قلیه پوتی i. e. cor et iecur ovis minutatim concisa (قیمه کشیده) et in oleo assa, quod cibi genus etiam حسرة الملوك dicitur B.; cf. پوت.

اِلبد gossypii purgator, qui gossypium a semine mundat (پنبه زن ar. حلّاج) B.

t. p. اَلْپ أَرسْلان nomen regis; 2) nomen herois (دلاوری) B. v. s. v. الپ et ارسلان.

أُلبق genus vestimenti (جامه); 2) sec. al. pannus (پارچه) in tergo vestis (درپس جامه) assutus, quem tempestate frigida in fronte ligant (بندهای آنرا بر پیشانی بندند), ut collum calefaciat; cucullus B.

أَلبُرز (primitive est vox composita ex ال z. هرا hara mons et برز z. berezat altus, magnus, excelsus; 2) splendens, ut proprie significet: mons altus, respondens synonymis zendicis harâm berezaitîm (acc.) et garayô berezañtô, quibus mons Alborz designatur; cf. Burn. Com. not. p. 65 n. 3 et p. 79 sqq. coll. Journ. d. Sav. 1833 p. 599 et 600) nomen montis celebris inter Irân et Hindûstân; Alborz B. Gl. Sch.; cf. Chr. Sch. 39; 3) nom. herois پهلوانی; 4) met. vir magni corporis, fortis (بلند قامت ودلاور) B.

أُلبه cibus quidam Turcarum instar fructuum in sole coctus B.

أَلتج et sec. R. الچ vir arrogans, superbus (صاحب غرور ومتکبر); 2) incessus, quo quis placere studet (خرامیدن بناز وتنعم) B.

أُلجا et أُلجَه i. q. اولجا s. اولجه s. اولچی s. اولچه q. v.

أُلجامیشی s. أُلجامشی i. q. اولجامیشی q. v.

اُلتچاخت s. الچخت s. اَلچاخت aviditas (طمع); 2) necessitas (حاجت); 3) spes (امید) B.; cf. آلچاخت.

الچنك (vocales desunt) subditorum altor (رعیت پرور); 2) sec. al. apud Mongolos

signifcatione : avus tertius (جـد سوم) usitatum est *B.* in appendice.

t. p. آلچوق et آلاجوق vox turcica in pers. linguam recepta, quae etiam cum آ scripta reperitur quamque Arabum scriptores forma لاجوق exhibent; tentorium; cf. Quatremère H. des Sult. Maml. I, 1, p. 192 not.

آلچیچك nom. filii regis turcici *B.*

a. p. آلخالق subucula *C.* the Mogul coat *R.* a coat, vest, garment *Shaksp.*

الدگز nom. regis Turcarum *B.*; cf. ایلدگز et یلدگز.

آلرد saccus (جوال) reticulatus, quo oleribus impleto et iumento imposito olitores ad mercatum eunt *B.*

آلزیدن digerere (هضم اثمك) *F.* nulla tamen nitens auctoritate. Deest etiam in ceteris lexicis.

آلسا i. q. انبوس q. v. *B.*

g. p. اِلسائدار i. q. الاسئدرا q. v. *HK.*

آلست i. q. آلست s. آلر s. آکر q. v. *B.*

a. p. آلست pro أَلَسْتُ „nonne ego sum?“ scil. بِرَبِّكُم „dominus vester“, quae sunt verba Alqorâni versus 171 Sur. 7. — Inde روز الست in carminibus pers. saepe obvium i. e. dies, quo ab initio rerum Deus ab omnibus futurorum hominum animabus coram se congregatis pactum accepit, homines Deum dominum suum esse agnituros et quo die Deus singulorum hominum fata decrevit; cf. Pend. p. 69 sqq.

e. آلسط planta quaedam odorifera, alias سیسنبر dicta *B.* sisymbrium. Sec. *B.* est vox rûmana et fortasse ex οὐστεράλις, usteralis corrupta, qua Romanos plantam sisymbrium designasse dicit Dioscor. l. II, c. 154 (155).

آلغ homo mollis, effeminatus (حیز ونـامـرد ومخنث) *B.*

t. p. آلغ magnus (بزرگ opp. کوچك) *B.*

الغاج direptio, praedatio (یغما وتاراج) *F.*

t. p. آلغار i. q. الغاج; 2) expeditus incessus تاراج معنسنه اما مشهوری چاپمق در) (چغتای لساننده ایلغامق دیرلر) *F.*; cf. ایلغار.

آلغده mixtus, commixtus (وآمیخته) *B.*

آلغنجار i. q. آلو گرده q. v. Incolae urbis Balkh hac voce varias prunorum (آلـو) species intelligunt, ut pruna flava, nigra et rubra; 2) cavillatio, lascivia amantium (خشم واعراضی که خوبان از روی ناز وعشوه کنند) *B.*

آلغندن i. q. الفاختن q. v. *F.*

a. p. آلف prima alphabeti litera. Inde از الف آدم تا میم مسیح ab Adamo usque ad Jesum *B.* — الف استوا linea aequinoctialis (خط استوا) *B.* — الف اقلیم primum septem climatum *B.* — الف با تا *met.* tabula, calamus scriptorius et sedes (لوح وقلم وکرسی) *B.* — الف شدن solitarium, pauperem fieri (مجرد شدن ومفلس شدن) *B.* — الف کوفیان (Elif scripturae cuficae) *met.* omnis res curva; 2) membrum virile *B.* — الف نقش بست *met.* literae (حروف) formatae sunt (صورت بست), prodierunt (بوجود آمد) *B.*

آلفاختن s. آلفختن (s. लभ्‌) quaestum, lucrum facere, colligere, acquirere, comparare (بهم رسانیدن واندوختن وجمع کردن وکسب کردن) *B.* (کار وکسب ایتمك) (یـعـنـی قـزانـمـق) *F.* Synonyma sunt الفنجیدن et الفغدن et الفخدن et الفغدن et الفندن *F.*

آلفاش simulator et dissimulator, hypocrita; 2) tauri carduus s. spina t. بغه دکنی *C.* In ceteris lexicis deest.

آلفت i. q. آلفت q. v. *F.*

a. p. اُلفتگری (suff. گر et ی et ar. الفت) n. s. familiaritatem inire, amicitia *M. R.*

آلفخت quaestus, lucrum *F.*; cf. الفختن.

اَلفَغدَن B. s. اَلفَخدَن F. s. اَلفَختَن B. s. اَلفَقدَن F. i. q. الفاختن q. v., e quo correpta vocali â et lit. خ cum غ et ق permutata orta sunt. — In tribus hisce verbi الفختن formis infinitivi terminationis دن usus insolitus notandus est; cf. Inst. l. pers. §. 219. Prior tamen الفخدن in F. lexico nulla nititur auctoritate, duarum autem posteriorum eiusdem lexici auctor unam versu poetae باسایش خلق بخشنده جونی ✿ : مختاری در الفغدن نام خواننده آزی, alteram versu poetae تونی تمیز بسر : شاه ناصر خسرو الفقدن ثواب مرا ✿ اگر بدانی مزدور رایگان شده probavit.

اَلفَنج imp. v. الفنجیدن; 2) in comp. part. praes. significatione; 3) n. s. collectio, quaestus, lucrum; 4) collectus, acquisitus, lucrifactus (جمع کرده شده) B.

اَلفَنجیدَن i. q. الفاختن q. v. B.

اَلفَندَن F. et اَلفیدَن B. et F. i. q. الفنجیدن q. v. B. F.

اَلفیَنَد et اَلفیَد (fort. ex nomine literae ا formata vox) membrum virile B.; cf. الف کوفیان.

الکی (vocales desunt) remedio destitutus, devius, errabundus (بی چاره وراه) B. in appendice.

اَلکی hinnus C.

اِلکی lapis pretiosus, alias بیجاده dictus q. v. (بیجاده یعنی جواهر خودسی) F.

اُلکا s. اولکا regnum, provincia, terra, regio (ملک وبوم وزمین) B.; cf. الکه et Not. et Extr. t. 14, 1, p. 125 not.

اُلکَن avarus; 2) miser; 3) ebriosus C.

اَلکوس [ô] nom. herois (پهلوان) cuiusdam Tûrânensis, quem Rustem interfecit B. (نام مبارز افراسیاب) Gl. Sch.

t. p. اُلکَه s. اولکه ditio, provincia B. s. v. النجان et M.; cf. الکا.

a. p. اَللّه اَکبَر (Deus est maximus) nom. montis in Shîrâz B.

اَلم milium (گاورس وارزن) B.

اَلم coetus, agmen hominum (فوج وگروه) B. — Inde repetitum الم الم catervatim, turmatim B.

اَلماس adamas (گوهری معروف); cf. Chr. Sch. 104; 2) *met.* a) gladius aliave instrumenta splendida, b) scalprum literarum (قلم تراش), c) crystallum (آبگینه), d) dens (دندان), e) homo agilis (چلد وچابک) B.

اَلملَق nomen provinciae (ولایتی) B.

a. p. اَلمزَده n. c. dolore, moerore affectus; afflictus M.

اَلموت ex اله آموت contractum et proprie significans: nidus (آموت) aquilae (اله); nom. arcis inter قزوین et گیلان sitae, ob magnam illius altitudinem ita dictae, quia aquila in altis locis nidum construit B. Alamût; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 208 H. Mong. t. I, p. 213.

اَلموتی incola arcis Alamût; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 209.

اَلنجان nom. provinciae Ispahânensis (الکه در صفاهان), oryzae (برنج) optimae proventu et culicum copia (پشه بسیار) celebris B.

اَلنجوج xyloaloes C.; cf. آلنجوج. Synonyma sunt انجوج et یلنجوج q. v.

اَلنک i. q. آلنک q. v. B.

t. p. اُلنک s. اولنک ling. turc. viridarium, pratum (سبزه‌زار) B.; cf. Not. et Extr. t. 14, 1, p. 86 not.

اَلنَکه flamma ignis (شعلهٔ آتش) B.

اَلنی postis ianuae (چوب بازوی دروازه) B.

اَلوا et اِلوا gummi (صمغ) valde amarum ar. صبر dictum. Optimum appellatur socotrinum (صقوطری), *e planta insulae Socotrae*

proveniens B. aloe; cf. آلوا et چدروا et سقوطر; 2) nomen armigeri (نیز بردار) Rustemi *B.* Gl. Sch.

اَلْوا stella (کوکب وستاره) *B.*

a. p. اَلوج species plantae مخلصه dictae, valde asperae (بسیار درشت وخشن), in montibus et solo saxoso crescentis, flore caeruleo et semine nigro *B.*

الوس v. s. v. ایل.

اَلوش provisions from the King's table; remains *R.* In ceteris lexicis deest.

اَلْوَند i. q. اروند *B.* lit. liquidis inter se permutatis *B.* Cf. Gul. 13.

آلّه lit. ء occulta, bdellium (مقل ازرق وآن صمغ ماننديست دوائي) *B.* Fort. vox ex s. उलूखल s. गुग्गुलु decurtata.

آلُه s. آلّه [*F.* الّه] lit. ء manifesta, i. q. آلـه aquila *B.*

g. p. اَلیا et اَلبا (vox e gr. ἀλθαία, ut videtur, corrupta) althaea (خطمی خسراثی), ar. etiam شحم المرج dicta *B.*; cf. انجل.

الیاس (h. אֵלִיָּה s. אֵלִיָּהוּ, Ἡλίας) Elias propheta; 2) nom. regis regni خزر, quae est regio mari Gîlânensi s. Caspio contermina *B.* Gl. Sch.

آلیز i. q. آلیز q. v. *B*,

اَلّیو Adam's fig *R.* In ceteris lexicis deest.

اَم pron. suff. 1 ps. sg. pro من et مرا; 2) prim. ps. sg. praes. verbi subst., sum *B.*; cf. Inst. linguae pers.

اِم (z. aêm) pro این ar. هذا hic, haec, hoc, in compositis maxime usitatum e. g. امروز hoc die; امسال hoc anno al. *B.*; cf. Instit. ling. p. §. 183 et 184.

اَماج i. q. آماج q. v. *B.*

اُماج s. اوماج genus pulmenti farinarii (آش آرد) *B.*; cf. پاره آرد.

آمار amylum, gluten textorium *C.* Deest in ceteris lexicis.

اِمارَه computatio (حساب وشماره) *B.*; cf. آماره 4.

اِمارَه کیر s. آمارکیر *F.* i. q. آماره کیر *B.*

g. p. آمامون (gr. ἄμωμον) amomum, persice ماهلو ar. حماما dictum *B.*

a. p. اَمان ahenotympanum minus ex duobus ahenis compositum (نقاره); 2) mora (مهله); 3) securitas (زنهار), quas tres significationes poeta میم نظمی hoc uno versu coniunxit : چو یکدم طبل وسورنا واماں زد ☆ دلیران ی امان تیغ امان زد „quum semel tympanum, lituum et ahenotympanum pulsassent, bellatores sine mora strinxerunt gladios securitatis expertes“ *F.*

a. p. اَمانتدار n. c. depositarius, fidelis *M.*

a. p. اَمانتداری (praeced. suff. ی) n. c. charge, trust, agency; 2) fidelity *R.*

a. p. اَمانت داشتن to deposit, to place in trust *R.*

a. p. اَمانتکار (suff. کار) factor *M.*

e. امبر باریس s. انبر باریس s. بربارپس ling. graeca i. q. زرشک q. v. *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. et Diosc. t. II, p. 398 ed. Spreng.

اَمجختن avide cupere, appetere (طمع وحرص ایلمک) *F.*

اَمْد tempus (هنکام وزمان وموسم) *B.*

اُمرداد nomen mensis cuiusdam solaris (ماهی از ماههای شمسی) *B.* in appendice, quinti nimirum, docente eiusdem lexici auctore sub altera vocis forma مرداد q. v. Primitivam autem vocis مرداد formam esse امرداد probat zendicum synonymum ameretat, phl. amandat, quod proprie significat: „immortalitatem dans“; cf. Burn. Comm. p. 158—168 et Benfey Monatsn. p. 49. 51.

آمروت s. اُمرود coll. انبروت pirum (t. ارمود ar. کمثری) *F. B.*; cf. اربو. Ex انبروت, ut videtur, contracta vox.

اِمروز [ó] (pro این روز v. s. ام) hodie; 2) *met.* in hac vita, opp. فردا cras *met.* in illa vita Fleischer Ali's Spr. p. 5, l. 2.

امروزی et امروزینه (suff. ی et ینه) hodiernus C. M.

امسال (pro این سال v. s. ام) hoc anno B.

امشاسپند et امشاسفند genius, angelus (فرشته وملك) B. Pehlevice sonat امهوسپند s. امهوسفند q. v. et respondet zend. ameshа çpeñta i. e. „immortalis sanctus“, quo nomine in scriptis sacris veterum Persarum omnes dii appellantur, in specie autem Ormuzd et sex alii dii minores ab illo pendentes. Cf. Burn. Comm. p. 146 et 172. Kleuker Zendav. II, 100 et Benfey Monatsn. p. 37.

امشاش (sine vocalibus) امشاش R. comparatio rei cum altera, analogia, ratiocinatio (ترجمهٔ قیاس) B. in appendice.

امشب (pro این شب v. s. ام) hac nocte M.

c. امشط (sine vocalibus) consiliarius, minister regis Rûmanorum (صاحب مشورت پادشاه روم) B. in appendice.

g. p. امفاسین (gr. ὀμφάκιον) omphacium (آب غوره ar. ماء الحصرم) B. de q. v. Dioscor. l. V, c. 6.

امغیلان s. امّغیلان (coll. ar. امّ غیلان) i. q. مغیلان spina aegyptiaca (شوکة المصریه), e cuius foliis succus lycii meccanus (حضض مکی) parari dicitur B.; cf. اقاقیا.

امکاج altus (على وبالا); 2) i. q. اوج absis summa stellae, ut in hoc versu ابو المعانی poetae : کلبه ام در نیمشب آن مهجبین پر نور کرد ☆ کوکب بختم مگر در منزل امکاج بود F.

املاق nomen provinciae (ولایتی) in Turkistân B.

امله i. q. آمله B. in appendice; cf. امیله.

امنه i. q. آمنه q. v. B.

a. p. اموردیده n. c. versatus in rebus, expertus, peritus M.

اموس contractum ex انبوس q. v. B.; cf. آموس.

اموشی i. q. آموشی q. v. B.

امهوسپند s. امهوسفند v. s. امشاسپند B.

امیا et امیان crumena, zona (کیسه وهمیان زر) B. Vox ut synonym. همیان cum voce میان, medium, cognata; cf. همیان.

امید et امید spes, exspectatio (ترجمهٔ رجا وچشم داشتن از کسی) B. Inde امید داشتن sperare.

امیدرا پی کردن HK. et امیدرا پی بریدن B. met. spem auferre alci (ناامید کردن) B.

امیدگاه n. c. locus spei et fiduciae M.

امیدوار (suff. وار) sperans c. از Spieg. Chr. 74, Pend. 69.

امیدواری (praec. suff. ی) spes, fiducia C.

a. p. امیر آب حیوان met. Khidrus (خضر) propheta B.; cf. آب حیوان.

a. p. امیر آخور praefectus stabuli v. s. آخورسالار.

a. p. امیرانه (suff. انه) principi convenienter M.

a. p. امیر صاحب دلق met. Ali khalifa (امیر المومنین علی) B.

a. p. امیری (suff. ی) Emiri officium, dignitas; 2) principatus C. Shaksp.

a. p. امّی گویا کلام et امّی صادق idiota verax et idiota verba faciens met. epith. Muhammedis B.

امیله i. q. آمله q. v. B.; cf. امله.

a. p. امینی (suff. ی) munus s. officium inspectoris, arbitri; 2) securitas; 3) securus M. Shaksp.

آن pro آن pron. dem. remoti q. v. B.

آن praepositio verbo praefixa = s. अनु e. g. in v. انباشتن q. v.; cf. Inst. ling. pers. §. 198. Spiegel Gr. der Parsisp. p. 75.

انار malum punicum s. granatum, ar. رمّان HK.; cf. نار et انا et phl. رورمنا.

آنارِستان (suff. ستان) hortus malis punicis consitus *M.*

آنارِ فرهاد malus punica, arbor in monte بیستون crescens fabulosa, ut probant quae de eiusdem origine lex *B.* auctor h. l. refert : چون فرهاد از شنیدن فوت شیرین تیشه بسر سر خود زد دستهء تیشه خون آلود گردید واز کوه بر زمین افتاد وسر آن بر زمین نشست وچون آن از چوب انار بود بقدرت الهی سبز شد ودرخت انار بهم رسید وانار آن‌را چون باز کنند اندرون آن سوخته وخاکستر شده باشد *B.*

آنارْ کُیوا et آنارْ کُیوا n. c. caput papaveris (کوکنار وغوزهء خشخاش ; 2) papaver (خشخاش),*B.*; cf. نارکیوا .

آنارِ مشک i. q. نارمشک q. v. *B.*

g. p. آناطیطُس (e gr. ἀετίτης corrupta vox) aetites lapis *B.*; cf. اکت مکت et Diosc. l. V, c. 160 (161).

g. p. آناغاطُس ar. حجر اناغاطس i. e. lapis, e quo color sanguineus prodit, si cum aqua teritur. Cum lacte humano commixtus in oculo ut remedium adhibetur *B.* Fort. e gr. γαλακτίτης corrupta vox, de q. v. Dioscor. l. V, c. 149 (150).

g. p. آناغالِش et آناغالِش species herbae ut remedium oculis equorum curandis adhibitum *F.* Idem ac sequens اناغلس esse videtur. Meninski falso legit انباغالش quod proprio Marte vertit : fartura culcitae pulvinaris.

g. p. آناغُلُس (fort. e gr. ἀναγαλλίς corruptum) i. q. مرزنگوش ar. آذان الفار, quia eiusdem plantae folia auribus muris similia sunt *B.*; cf. باسبوس et Dioscor. l. II, c. 209.

اِناف *part. gaudentis depulso metu* : quam bene, quod liberi a miseriis et a metu securi sumus! *Vox maxime in Turkistân usitata* (یعنی ایمنیم یعنی غم والمدن امینز) *M.* ex *F.*

g. p. آنَلیقی (e gr. ἀκαλύφη corruptum) urtica (بنات النار ar. قریص et انجره); 2) sec. al. semen urticae (بذر الانجره) *B.*; cf. Diosc. l. IV, c. 92 (94).

a. اُنان gemitus, lamentatio (نالہ وناليدن); 2) gemens, lamentans (نالان) *B.* in appendice.

آناهید stella Veneris (ستارهء زهره) *B.*; cf. ناهید .

آنَتی insipiens, stolidus (جاهل واحمق) ut in (وکندودن بیخبر کمسندیه دیرلر), ut in hoc versu مولانا امیدی poetae : سخن در وصف تو بحر عمیقست ☆ نکنجد در انِی هر انتی *F.*

a. p. آنَب solanum melongena (بادنجان). Sec. al. est arabica vox *B.*

آنباخون [ó] i. q. ابناخون q. v. *B.*

اَنبار imp. verbi انباردن s. انباريدن s. انباشتن; 2) repletus, plenus, abundans (لبریز وملو); 3) quisquiliae (خس وخاشاک وپوسر), fimus, stercus (فضله وسرگین), in acervum congestum, quod agricolae humi spargunt; 4) lacus, stagnum (استخر وتالاب); 5) ruina domus, muri, simil. (فرو ریختن خانه وافتادن دیوار) *B.*; cf. انبیر et انبوه .

اِنبار pro این بار hac vice *B.*

اَنبارَدگی (ab انبارده suff. ی) plenitudo, abundantia; 2) abundantia opum, opulentia (پری وبسیاری نعمت) *B.* (فرت مال وکثرت منل) *F.*

اَنبارْدَن s. انباریدن s. انباشتن imp. انبار (verb. ex praef. ان s. अनु et rad. بار, z. ?, pere, *IC.* par, s. पृ s. पृ s. पॄ causs. पारय formatum) implere, explere, refercire (پر کردن وانبار کردن چیزی از چیزی دیگر) *B.* c. ب Frag. 23, 22. Spieg. Chr. 102; cf. اوباشتن .

اَنبارْدَه part. praet. v. انباردن, repletus, plenus (پر کرده); 2) opulentus, dives (پر نعمت وبا نعمت) *B.*

اَنبارِش (suff. ش) tomentum (ar. حشو) *B.*

اَنباری a canopy *Shaksp.* a carriage to ride in on an elephant *R.*

أنباريدن i. q. انباردن q. v. *B.*

أنباز (proprie imp. v. انبازيدن esse videtur) socius, particeps, consors, par, aequalis (شريك ورفيق وهمتا) *B.* Inde انباز شدن i. q. انبازيدن *F.*

أنبازانيدن causs. verbi انبازيدن q. v. *C.*

أنبازْناك (suff. ناك) particeps (ترجمه مشترك) *B.*

أنبازى (suff. ى) consortium, societas (شركت) *B.*; cf. Gul. 168.

أنبازيدن participem, socium fieri, societatem inire (بمعنى شركت يعنى اورتاقلق باختن واورتاق اولمق) *F.* Fortasse cum imp. باز, ludere, cognatum verbum, cui ان praefixum est, ut proprie significet: ludi participem fieri.

أنپاشتَگى (ab انپاشته suff. ى) i. q. انباردگى q. v. *F.*

أنپاشتَن s. **انباشتن** i. q. انباردن *B.*; cf. Spieg. Chr. 102.

أنپاشتَه part. praet. v. انپاشتن i. q. انبارده *B.*

أنباغ i. q. آموسنى q. v. *B.*

أنباك curruca, *cuius uxor adultera* (سيم ديوثان) *M.* ex *F.*

أنبان corium ovillum i. e. crassius et vilius, opp. corio pretioso اديم dicto Gul. 150 coll. Jos. et Zul. 11; 2) pera, mantica e corio colorato confecta (پوستى باشد رنگ كرده كه در آن چيزى مى نهند) Gl. Sch. (پوستى باشد دباغت كرده كه درست از گوسفند بر مى آورند) *B.*; cf. Gul. 185 3) loculi rebus reponendis (هر خريطه كه در آن چيزها كنند) *B.*; cf. H. pr. reg. p. 12 v. Inde 4) follis fabrilis v. s. v. نمر 8 *B.*; cf. انبانه.

أنبان باد saccus, culeus vento repletus; 2) venter hominis *B.*

أنبان بار homo pinguis (فربه); 2) homo iners, nihil agens (بيكاره وهيچكاره) *B.*

أنبانَك et أنبانْچه (nom. dimin. vocis انبان q. v. *B.* s. v. چبتى et جدتيى.

أنبانَه i. q. انبان q. v. *B.*

أنبُر s. أنبور forceps igniarius metallis ardentibus excipiendis (ar. كلّوب) *B.*

e. أنبَرباريس i. q. اميرباريس q. v. *B.*

أنبَرو *F.* et أنبَروت et انبرود *F.* i. q. انبروت s. امرود *B.*

أنبُره et أنبَره et أنبُروه sec. *F. gen.* omne animal, *spec.* autem camelus, cuius pili defluxerunt (موى ريخته) *B.* (اشترى كه از پس بار كشيدن مويش ريخته باشد *SHL.*); 2) equus vel camelus aquam trahens s. ferens; 3) montium intervallum (دره كوه); 4) ling. arabica (?) omasum (شكنبه) *B.*

أنبَران dies XXX mensis (سلخ) *B.* Cf. انيران.

أنبَست vel أنبَسْتَه (fort. part. praet. verbi obsoleti انبستن, ex praef. ان et بستن formati, unde aliae eiusdem vocis formae et synonyma آنبسته et آنيسه et انيسه s. انيشه et اينسه et اينهسه orta esse videntur) ligatus, firmus, adstrictus, difficile aperiendus vel solvendus (هر چيز كه آن بسته وسخت شده باشد وبدشوارى وا شود وحل گردد); inde 2) spissatus, congelatus de lacte, sanguine, atramento, simil. (وشير وماست وخون ومداد وامثال آن بسته) *B.*

أنبَلَه tamarindus indica (تمر هندى), hind. انبلى s. املى (अमिलका) dicta *B.*

أنبوب stratum, tegumentum (فرش وبساط وگسترد نى) *B.*

a. p. أنبوبَه tubulus, fistula; 2) fistula textoria (ماشوره); 3) tubulus gutturnii (لوله آفتابه) simil. *B.*

أنبوت (alia scriptura pro ar. انبوش esse videtur) i. q. انبوش *F.*

أنبودَن in altum colligere, coacervare, accumulare (بر بالاى هم چيدن) *B.*

أنبوذَن origo creaturarum, creatio (اصل كائنات وآفرينش) *B.* ut in hoc versu:

بودنت در خاک باشد عاقبت ✿ همچنان
کز خاک بود انبودنت *F.*

آنبور i. q. آنْبُر; 2) (coll. انباردن) expletio (پر کردن ومملو ساختن) *B.*

آنبوس s. اموس semen, quo panis conspergitur, ammi (نان خواه) *B.*; cf. ابنوس, literis ن et ب transpositis, et السا.

انبُوسیدَن [δ] apertum, manifestum fieri, apparere (پدید آمدن وظاهر شدن وموجود گردیدن) *B.* et *F.* ex Fg. Praeterea idem lex. *F.* auctor tres alias affert significationes a) torpescere *de membro* (اعضا اویوشمق), b) putrescere (نسنه چوریمک) et c) colligere (دوشرمک), quarum duae priores a Castello quoque prolatae, nulla nituntur auctoritate, tertia autem ex lexico, لغت نعمة الله inscripto, desumta est.

a. p. آنبوش i. q. انبوت radix herbae (بیخ گیاه) *F.*

آنبون amplus, latus (فراخ وواسع), ut in hoc versu میر نظمی poetae : شمار روز عمر ✿ افزون بادا فضای جاه ومال انبون بادا *F.* Cognatum videtur cum voce انبوه.

آنبوه s. آنبُه repletus, plenus (پر ومملو) c. از Chr. Sch. 88 l. ult.; multus (بسیار), e. g. سپاه بسیار exercitus numerosus H. Sam. 158 fin.; 2) multitudo, copia (خواه بسیاری مردم خواه چیز دیگر) *B.* (غلبه وجمعیت وکثرت) *F.*; cf. Chr. Sch. 88, 31; 3) ruina (فرو ریختن) *domus, muri;* 4) nom. oppidi (قصبه) in monte siti regionis دیلمان *B.*; cf. انبار, quocum cognatum videtur.

آنبوهناک (suff. ناک) valde amplus et late extentus; 2) copiosior *C.*

آنبوهی (suff. ی) i. q. انبوه 2. *C.*

آنبوی imp. verbi انبوئیدن; 2) in comp. part. praes. signif.: odorem spargens, olens (بوی کننده); 3) n. s. odorem spargere, olere (بوی کردن); 4) *abs.* odor (بوی), sive bonus, sive malus; 5) res olens i. e. foetens, foetida (چیزی که ببوی آمده وگندیده باشد) *B.*

انبوئیدَن (ان praef. بوئیدن) odorem spargere, olere (بوی کردن وبوئیدن) *B.*

آنبَه lit. ه occulta (s. अम्र et आम्र) fructus mangiferae indicae (میوهء معروف) *B.*

آنْبُه lit. ه manifesta pro انبوه q. v. *B.*

آنبیر pro انبار imperativo verbi انباردن : imple; 2) n. s. implere, expletio (پر کردن ومملو گردانیدن); 3) secta, religio (کیش ومذهب ودین); 4) institutum, lex (آئین); 5) lutum siccum vel humidum (گل خشک وتر) *B.* (گل خشک وتر وگویند چیزیکه در بام اندازند ومیان دیوار بر آرند) *SHL.*; cf. انبیره.

آنبیرَه (ab انبیر suff. ه) quisquiliae et festucae in tecto domus sparsae, quibus terra et lutum subponi solet, ut tectum incrustetur (خلاشه وخاشاکی که بعد از پوشش خانه بر بام اندازند تا بر بالای آن خاک وگل ریزند وبیندایند) *B.* Cf. انبیر 5.

آنبیس acervus frugum excussarum (خرمن غلهء پاک کرده) *B.*

a. p. انبیق vas destillandis succis, alembicum *F.*

آنبیلا rhinoceros (کرگ جنگی وآن جانوریست در هندوستان شبیه بگاومیش وبر سر بینی شاخی دارد) *B.*; cf. کرگدن.

اُنْتُرج i. q. اترج q. v. *F.*

a. p. اَنتَلَهء سَودا zedoaria (جدوار وماه فرفین) *B.* Cf. Freyt. lex. s. v.

آنج imp. verbi انجیدن q. v.; 2) n. s. exire (بیرون رفتن), extrahere (بیرون کشیدن) *B. F.*

آنج (s. गण्ड ?) gena (اطراف وگرداگرد روی ورخساره) *B. F.*

آنجار nom. regionis, ubi duo amantes خسرو پرویز et شیرین vixere *M.* ex *F.*

انجالانیدَن causs. verbi انجالیدن q. v. *F.*

انجالیدَن detinere ab opere perficiendo (بر ایشه اقدام ایدنی کیرو طوتمق); 2) spem adimere (رجا ایدن رجادن رجوع ایتمک); 3) fatigari (یورلمق); 4) redire,

reverti (دونمک) *F.* Deest in ceteris lexicis, neque lex. *F.* auctor attulit exemplum, quo significationes probari possint. Cf. انجکیدن et انجسکیدن.

انجام أَنجام imp. verbi انجامیدن; 2) in comp. part. praes. signif.: perficiens, absolvens e. g. ظفر انجام victoriam ad finem perducens i. e. victoriosus H. pr. reg. p. 18 v.; 3) n. s. finis, extremum, ultimum operis (انتها وآخر هر کار وهر چیز) *B.*

أَنجامِ جاويدْ پَيوَند *met.* tempus infinitum (مراد از ابد الاباد کـه زمان نا متناهی باشد در مستقبل) Gl. in Des.

أَنجاميدَن verb. trans. et intrans. (هم لازم وهم متعدی) perficere, absolvere (ابشی آخر ابتمک) *F.*; 2) ad finem venire, confici, absolvi (تمام شدن وبانتها وبآخر رسیدن کارها) *B.* (بر شیئک آخری اولمق) *F.*

أَنجانيدَن i. q. انجامیدن q. v. *F.*

أَنجاثيدَن cogitare, meditari (اندیشه کردن), ut in hoc versu میر نظمی poetae: هر کرا زذوق وصل می باید ☆ از غم حسرتش نیندیشید) *F.*

a. p. أَنجبار arabica vocis pers. انگبار forma q. v. *B.*

أَنجخ imp. verbi انجخیدن; 2) n. s. ruga, plica (چین وشکن روی واندام وغیره) *B.*; cf. انجوخ et انجغ.

أَنجَخت cupiditas (طمع); 2) exspectatio (توقع) *B.*

أَنجَختَن prosilire, exsilire (بـر جستن) *B. F.* 2) et أَنجُختَن corrugari (چـهره بـورشمق) *F.* ex Fg.; cf. انجوختن et انجوفتن.

أَنجُخيدَن s. أَنجوخيدَن corrugari (درهم کشیده شدن پوست روی واندام) *B.*; cf. انجوغیدن et انجختن 2.

a. p. أَنجُدان arabica vocis persicae انگدان forma *B.*

أَنجَرک aromatis species in medicamentis adhibita, alias مرزنگوش ar. آذان الفار dicta; myosotis; 2) nom. deserti (دشتی) ignoti *B.* Cf. انجوك.

a. p. أَنجَروت s. أَنزَروت, unde ar. عنزروت, gummi (صمغ) quoddam amarum, in emplastris maxime adhibitum; sarcocolla *B.* Alia lectio est انذروب; cf. جهودانه.

a. p. أَنجَرَه s. اِنجِرَه *HK.* s. أَنجِرَه *F.* urtica *B.* de q. v. s. انذلیقی; cf. Freyt. lex. s. أَنجُرَة.

أَنجسا i. q. ابجوسا s. انجوسا q. v. *B.*

أَنجَسکيدَن redire (کیرو دونمک); 2) retinere (کیرو طوتمق) *F.*; cf. انجکیدن.

أَنجُغ i. q. انجخ 2. ruga, plica *B.*; cf. انجوغ.

أُنجُک i. q. انجلک q. v. *M.* ex *F.*

أَنجُلَک et أَنجَکَک *F.* dialecto Shîrâzensi: granum (دانه) quoddam nigrum, grano pyri (امرود) simile, cuius interior pars (مغز) alba est et edi solet *B.*; cf. دانج ابروج.

أَنجَکيدَن i. q. انجسکیدن q. v. *F.*

a. p. أَنجِل althaea (خطمی) *B.*; cf. الیا.

أَنجُلَک fructus iucundi saporis (لذت ولطافتی اولیان میوه) *F.*; cf. انجک.

انجم داد mens orbis Jovis planetae (خـرد وعقل فلک مشتری) Gl. in Des.

a. p. أَنجُمِ أَفشُردَن *met.* firmare, stabilire (محکم کردن ومضبوط ساختن) *B.* in appendice.

a. p. أَنجُمِ روز (stellae diei) *met.* sol. *B.*

a. p. أَنجُمْ سوز (stellas comburens) n. c. *met.* sol *B.*

أَنجُمَن (cf. syr. ܡܢܝܢܐ) consessus, congregatio (مجلس ومجمع); 2) coetus, agmen hominum (گروه وفوج مردمان) *B.*; 3) congregatus, collectus. Inde انجمن بودن c. پیش ps. apparere, praesto esse coram

alqo Frag. 32 et انجمن شدن congregari, colligi Frag. 33; *de annis* Chr. Sch. 26.

پیمای گردون اَنجُمَن *met.* septem planetae *SHL.*

کهکشان اَنجُمَن *met.* via lactea (راه کهکشان) *B.*

اَنجَن imp. verbi انجنیدن; 2) n. s. fissio; 3) comminutio; 4) molestia *F.*; cf. انجنیدن.

اَنجَنیدَن findere, dividere (یسارمق); 2) comminuere (طوغرمق); 3) molestia afficere, affligere (انجتمک) *F.*; cf. انجیدن.

اَنجو insula (جزیره) *F.*

انجو s. اِنچو i. q. اینجو s. اینچو q. v.

اَنجوج (fort. una cum synonymis النجوج et یلنجوج ab s. अनार्यज pracr. अणाइज्ज derivandum; cf. Gildemeister de reb. Ind. p. 66) lignum aloes, agallochum (چوب عود). Optima species ex urbe indica Mandal مندل (मण्डल) affertur et مندلی nominatur *B.*

اَنجوخ imp. verbi انجوخیدن; 2) n. s. i. q. انجخ 2 ruga, plica; 3) flaccescere *de fructibus* (پژمرده شدن میوه); 3) sputum (تف) *B.*

اَنجوختن et اَنجوفتن i. q. انجختن q. v. *F.*

اَنجوخیدَن i. q. انجخیدن *B.*

اَنجوسا i. q. انجسا q. v. *B.*

اَنجوع singultus (ar. فواق t. انجقرق et اوچسق (زغنسک); 2) herpes labiorum t. [اوچوق], pers. تبخاله dictus *F.* Cf. دیوفرسای.

اَنجوغ imp. verbi انجوغیدن; 2) i. q. انجوخ 2 ruga, plica *B.* Cf. انجغ.

اَنجوغیدَن i. q. انجوخیدن (lit. خ cum غ permutata) *B.*

اَنجوفتن i. q. انجوختن q. v. *F.*

اَنجوک nomen deserti ignoti *B.*; cf. انجرک 2.

اَنجیدَن imp. انجین in minutas partes concidere, comminuere (ریزه ریزه کردن); 2) extrahere (بیرون کشیدن); 3) rigare, irrigare *terram* (زمین آب دادن); 4) cucurbitulas imponere (حجامت کردن) *B.*; cf. اینجیدن.

اَنجیده part. praet. verbi انجیدن minutim contritus, comminutus *B.*

g. p. اَنجیده ling. graeca (یونانی) porrum montanum کوهی گندنای ar. حشیشة الکلب et صوف الارض dictum *B.* Ex quanam graeca voce persica corrupta sit, mihi non patet, quum graecum porri nomen πράσον non comparari posse videatur.

اَنجیر (s. अञ्जीर) ficus (ar. تین) *B.*; cf. انجیره.

اَنجیر *gen.* foramen (سوراخ); 2) *spec.* foramen podicis, anus; cf. انجیردن et انجیره; 3) nom. fluvii in regione هرات, alias انجیل dicti *B.*

a. p. اَنجیرِ آدَم ficus Adami, nom. fructus in Hindustân, colocynthidi (حنظل) similis, rotundi, rubri, in medio puncta alba habentis *B. F.*; cf. Freyt. lex. s. v.

اَنجیردَن foramen facere, perforare (سوراخ کردن) *B.*; cf. انجیر et آجیره.

اَنجیرِ وَزیری species fici albae et suavis *B.*

اَنجیرَه i. q. انجیر ficus; 2) coll. انجیردن foramen podicis, anus; 3) nom. fontis (چشمه) in vicinia urbis Jazd (یزد) *B.*

اَنجیل nom. fluvii, alias انجیر dicti q. v. *B.*

a. p. اَنجیل s. اِنجیل (e gr. ἐναγγέλιον corruptum) Evangelium *M.*

اَنجین imp. v. انجیدن; 2) in comp. part. praes. signif.: comminuens (ریزه ریزه کننده); 3) minutim contritus, comminutus (ریزه ریزه); 4) luto stramineo illinens (کاهگل مالنده), tector, dealbator *B.*

a. p. اَنخَطینا ling. syr. (?) species floris mali punici (گل انار), cuius arborem praeter florem alium fructum (ثمر) non

ferre dicunt. Florem illum Shirâzenses کُـل صـد بـرگ appellant *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

أند (pars. ســم ant Spiegel Gr. der Parsispr. p. 73 et 118 not.) aliquot (چند) *B.* et Gl. Sch.; 2) tot, tantum (چـنـدان وچندين); 3) numerus incertus a tribus ad novem ar. بضع s. نيف; 4) sec. al. spatium quingentarum aetatum (پـانصد قرن) i. e. 15000 annorum (پانزده هزار سال); 5) nom. plantae, ar. سوس dictae; glycyrrhiza; 6) sermo dubius et ambiguus (سخن گفتن بشك وگمان); 7) sermo, quo admiratio exprimitur (سـخـن گفتن از روی تـعجـب); 8) gratiae, gratiarum actio (شكر وشكر گـزاری); 9) spes (اميد) *B.*; 10) 3 ps. pl. verbi subst. i. e. sunt.

أندا s. أندای imp. v. اندائيدن; 2) in comp. part. praes. signif.; 3) n. s. tectorio obducere, incrustatio; 4) obtrectatio, calumnia (غيبت وخبث وبدگوئی); 5) somnium, quod viri pii et sancti somniant, somnium verum (رويای صادقه) *B.*

أندابَه i. q. انداوه 1. trulla *F.*

أنداخـتـن imp. انـداز iacere, iaculari (t. آتمق) *F.*; 2) deiicere, praecipitare Spieg. Chr. 13. 18. 135; 3) expellere Gul. 115, l. 8; 4) coll. انداز 4, propositum, destinatum habere, intendere, aggredi (قصد وميل نمـودن وحمله كردن) *B.* Inde سُـفـرَه انداختن mensam sternere Spieg. Chr. 18, l. 7. — نـظـر انداختن contemplari, inspicere c. بر Wilk. Chr. 116. 151.

c. بـر i. q. simpl. Inde نعمت بـر انداختن pecuniam profundere Gul. 129. — پرده از روی كار بر انداختن velum a facie deiicere s. removere i. e. rem detegere H. Sam. 98 fin.

أنداد nasturtium (تـره تيزك); 2) i. q. اندود lutum stramine mixtum, opus tectorium *F.*

أندادَن oblinire, incrustare, tectorio obducere (صـوامـق); 2) inaurare *cuprum, argentum* (كمشه وباقـره يالدز ايتمك); cf. اندودن et اندائيدن; 3) appetere (طمع ايتمك), ut in hoc versu ابو المعانی poetae: دلم بردی وقصد جـان كردی ✿ باندادن روا نبود بهر چيز *F.*

أندار i. q. افسانه q. v. *B.*

أندارِس nom. illius, qui legatum ad A'zram (عذرا) misit, sed eius legati oculos A'zra digitis suis eripuit *B.*

أنداز imp. v. انـداختن; 2) in comp. part. praes. signif.; 3) n. s. coniectio, iactus (انداختن); 4) propositum, intentio, aggredi (قصد وميل نمـودن وحمله كـردن); 5) mensuram rei agere, dimetiri *(quasi proiicere sortes, calculos)* (قـيـاس); 6) quantitas, mensura (اندازه ومقـيـاس ومقدار چيزی) *B.*

أنـدازَه (suff. ه) quantitas, mensura, valor (پيمانهء هر چيز) *B.* — Inde بيرون زاندازه praeter modum, immodice Pend. 112 et باندازهء چيز ad modum rei i. e. conveniens (لايق وسزاوار) *F.*; 2) potentia, vis (قـدرت وقوت); 3) mensuram rei agere, dimetiri, geometria, arithmetica, unde ar. هندسه et مهندس; cf. Niz. Secand. N. p. 5, l. 19 sqq. et Spieg. Chr. 59 (قياس كردن واندازه گرفتن وتعريبش بهندسه كـرده اند) *B.*; cf. انداز.

أندازی proiectio, iaculatio *M.*

أندازيدَن i. q. انداختن *C.*

أنداس pro انداز q. v. *B.* in appendice.

أنداشگَر pro اندايشگر, e quo decurtatum est *B.*

أندام corpus (بدن); cf. Gul. 24; 2) membrum (عضو) *B.*; cf. Chr. Sch. 36 fin. *spec.* membrum virile *F.*; 3) apta compositio, concinnitas, proportio (هـمـوار كاری كـه آراسته وبنظام وباصول بود) *B.* — Inde نااندام s. بی انـدام non concinnus, male congruens *M.*; 4) ornatus, pulcritudo (زيبائـی); cf. Frag. 28; 5) humanitas, boni mores (ادب وآداب); 6) norma, regula, agendi ratio (قـاعـده وروش); 7) atrium, impluvium domus (فـضـای خانه); 8) adi. ornatus, pulcer (زيبا) *B.* (آراسته) Gl. Sch.

اَنداو olus, quod edi potest (سبزی خوردنی), alias ترہ تیزک, in Sistân ترہ میرہ et ar. جرجیر dictum; eruca. Sec. al. est eruca silvestris (جرجیر صحرائی که ایقهان باشد) B. de q. v. Diosc. l. II, c. 169 (170); 2) coll. انداویدن caementum, intritum, quo oblinitur paries C.

اَنداوِش i. q. اندایش q. v. C.

اَنداوَہ a v. اندائیدن) trulla (مالہء استادان بنّا); 2) accusatio, calumnia (شکوہ وشکایت وغیبت) B.; cf. اندابہ et اندایہ.

اَنداویدَن i. q. اندائیدن q. v. C.

اَندای i. q. اندا q. v. B.

اَندایِش (a v. اندائیدن suff. ش) n. a. tectorio inducere, incrustatio B.

اَندایِشگَر (praeced. suff. گر) is, qui tectorio inducit, tector B.

اَندایَہ i. q. انداوہ B.

اَندائیدَن (s. अञ्ज्, quum s. pal. ञ litera د exprimi possit, de q. v. Inst. l. pers. §. 31) imp. اندا oblinere, incrustare, tectorio obducere (کَلابہ وکاهگل بر بام ودیوار مالیدن) B.; sec. F. i. q. اندادن et اندودن q. v.

اندجان (vocales desunt) nom. urbis (شهر) in Turkistân et sedis regiae (پایہ تخت) provinciae Fargânah (فرغانہ) B. in appendice; cf. براکوہ.

اَندَخس imp. v. اندخسیدن; 2) in comp. part. praes. signif.; 3) protectio, refugium (پشت پناہ) B.

اَندَخسو addita lit. و i. q. اندخس protectio, refugium (پناہ وحمایت) B.

اَندَخسْوادَہ i. q. اندخسوارہ F. nisi lectio mendosa.

اَندَخسْوارَہ (suff. وارہ) arx, castellum (قلعہ وحصار); 2) locus mansionis, refugii; asylum (جایگاہ وپناہ وتکیہگاہ); 3) protector (پناہ دهندہ وپشتیوان) B.; cf. اندخوارہ et اندخسوادہ.

اَندَخسیدَن protegere (حمایت نمودن وپشتی کردن وپناہ دادن); 2) confugere, se recipere (پناہ گرفتن) B.

اَندَخش protectio, refugium (پناہ وپشتی یعنی حمایہ) F. ex Fg. Alia forma vocis اندخس est.

اَندْخوارَہ locus refugii, asylum (جای پناہ); 2) locus munitus, castellum (محل تحصن وحصار) e. g. in hoc versu استاد لبیبی poetae: زخشم این کهن گرگ ژکارہ ٭ ندارم جز درت هیچ اندخوارہ F. Vox ex اندخسوارہ decurtata videtur.

اَندَخور pro اندرخور q. v. M. ex F.

اَندَر praep. i. q. دَر q. v.; 2) nominibus cognationis postpositum significat: non germanus, non proprius (افادہء معنی غیریت می کند) e. g. پدر اندر vitricus; مادر اندر noverca; برادر اندر frater non germanus; خواهر اندر soror non germana B.

اَندَراب, sec. HK. et Gl. Sch. اَندَر آب nom. urbis provinciae بدخشان, inter هندوستان et غزنین sitae B. e. g. زغزنین سوی اندر آب آمدیم ٭ زآسایش اندر شتاب آمدیم Schahn.; 2) insula C. M.

اَندَران gummi (صمغ) arboris cuiusdam, alias صمغ طرثوث et ar. اشق dictum q. v.; 2) pro اندر آن F.

اَندَربای (imp. verbi defectivi اندربایستن) n. a. necessitas, res necessaria (ضروری وحاجت ومحتاج الیہ ودربایست) B.

اَندَربای (vox composita videtur ex praep. اندر et بای pro وای s. وا, coll. synonymis اندروا, اندرواز, اندرواہ et اندروای q. v.) inversus, capite deorsum verso pendens (نگون وسرازیر آویختہ) B.; cf. دربی.

اَندَربایست (inf. apoc. v. اندربایستن) i. q. اندربای necessitas, res necessaria B.; cf. دربایست.

اَندَرجاہ n. c. locus interior; 2) dies intercalaris C.

اَنْدَرخواره *F.* s. اَنْدَرخور (s. v. اندرخوردن) conveniens, dignus, aptus (لايق وسزاوار وزيبا) *B.* cum et sine ب Chr. Sch. 84. Frag. 20.

اَنْدَرخورا et اَنْدَرخَوْرْد i. q. اندرخور q. v. *B.*

اَنْدَرخوردَن (verbum defectivum) decere, convenire (لايق اوفتد) *F.*

اَنْدَرخَورَند i. q. اَنْدَرخور q. v. *B.*

اَنْدَرز consilium, admonitio (پند); 2) mandatum, testamentum (وصيت); 3) liber, scriptum (كتاب ونوشته) *B.*

اَنْدَرْزا calculus vesicae fellis (زهره) vel ventriculi (شيردان) bovis, alias گاوزهره et ar. حجر البقر dictus *B.*

اَنْدَرزوت i. q. انجروت q. v. *R.*

اَنْدَرگاهان (pl. vocis اندرگاه) intermediate times. Five intercalary days added to the Persian year *R.*

اَنْدَروا s. اندرواى i. q. اندرباى desiderium, necessitas, res necessaria (آرزو وحاجتمندى); 2) inversus, capite deorsum verso pendens; 3) vertiginosus, attonitus (سرگشته وحيران) *B.*

اَنْدَرواى s. اَنْدَرواه s. اَنْدَرواج [*HK.* اَنْدَرواژ] i. q. اندروا q. v. *B.*

اَنْدَروائى (suff. ى n. abstr. adiectivi اندروا) status inversi, capite deorsum verso pendentis; 2) stupor, consternatio; 3) necessitas, res necessaria *B.*

اَنْدُروب [*ó*] lichen, impetigo, ar. قوبا *B.*; cf. اندوب et اندوج et انروب et انزوب.

اَنْدَروخون (fort. ex اندر et خون inserto و composita vox) lignum (چوب) arboris دار شيشعان dictae q. v. *B.*

اَنْدَرود incrustatio; 2) deauratio *M.* ex *F.* Fort. pro اندود q. v.

a. p. اندرورد et اندرورند (pronuntiatio non adscripta est) femorum integumenta pedibus brevibus, braccae breves (تنبان پاچه كوتاه) *B.* in appendice; cf. Freyt. lex. s. v. أَنْدَرَوَرْد.

اَنْدَروز forum mercatus *F.*

اَنْدَروس nom. viri, cuius amatam, هارو dictam, in insula quadam maris habitasse et per noctes ignem accendisse narrant, quo lucente اندروس per pelagum natare illamque adire posset. Quadam autem nocte illo igne vento exstincto vir ille medio in mari periit *B.*; quae fabula manifesto ad notissimam illam graecam fabulam, Musaeo, Ovidio atque Schillero nostro celebratam de Hero et Leandro referenda est, nominibus duntaxat paululum mutatis.

اَنْدَروماخُس gr. Ἀνδρόμαχος, Andromachus *B.*

اَنْدَرون opp. بيرون, intus, intra *B.*; cf. اندو et درون.

اَنْدَرونَه (suff. ه) i. q. اندرون; 2) i. q. چادر شب q. v. *F.*

اَنْدَرونى (suff. ى) internus, intrinsecus; 2) i. q. چادر شب q. v. *F.*

اَنْدَريمان nom. bellatoris Tûrânensis (يكى از مبارزان تورانى كه در جنگ دوازده رخ بدست گرگين ميلاد كشته شد) *B.* Gl. Sch.

a. p. اَنْدَرين مُستَراح *met.* pro اندرين دنيا in hoc mundo *HK.*

اَنْدَز pro انداز q. v. *F.*

اَنْدِشمار lectio, quae alta voce fit *M.* ex *F.*

اَنْدِشمال i. q. اندشمار, 2) clara vox *M.* ex *F.*

اَنْدَقوقو i. q. اندهقوقو q. v. *B.*

اَنْدَک (suff. ک) n. diminut. vocis اند, paucus, parvus *B.*; cf. Spieg. Chr. 108. — Inde باندک زمان brevi tempore Frag. 32.

اَنْدَگان, ar. اندجان nom. urbis et provinciae inter سمرقند et چين *B.*

اَنْدَكى (suff. ى) numerus exiguus Frag. 33; 2) adv. paululum Spieg. Chr. 9.

آنَدَلُس et أَنــدُلُس Andalusia *urbs et regio* *B. F.* (نام صوبهء از مملکت اسپیین) Gl. Sch.

آنْدَمَهْ praeteriti moeroris recordatio (بیاد آوردن غمهای گذشته) *B.* coll. hoc versu poetae : مولانا کسائی بهترین یاران نزدیکان ☆ همه نزد شان دارم همیشه اندمه *F.* Fortasse cum اندوهه cognata vox.

آندو pro اندرون q. v. *B.*

آنْدُوب et آنْدُوچ [ó] i. q. اندروب q. v. *B.*

أَنْدُوخْتَن [ó] (ex ان et دوختن comp.) imp. اندوز colligere, acquirere, comparare (جمع کردن وفراهم آوردن) *B.*; cf. Spieg. Chr. 4; quaestum facere, lucrari (ar. کسب t. قزانمق) *F.*; 2) aes alienum reddere (قرض واپس دادن) *B.*; cf. اندوزیدن.

أَنْدُوخِش (suff. ش a v. اندوختن) lucrum, quaestus (اسم مصدر کر وکسب معناسنه) e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : مکافاتش شود در روز محشر ☆ از اندوخش اگر نیکست اگر بد *F.*

آنْدُود (a v. اندودن) lutum stramine mixtum (کاهگل وگلابه), quo tectum et muri incrustantur, caementum *B.*; 2) in comp. pro اندوده incrustatus, oblitus, obductus. — Inde زر اندود auro obductus, inauratus *M.* روی اندود is, cuius vultus alqo colore adscititio est fucatus; personatus H. Sam. 148.

أَنْدُودَن (s. अञ्ज् ; cf. انداییدن et اندادن) oblinere, incrustare, tectorio obducere; 2) micantem facere rem (کاهگل وگلابه مالیدن ومطلا وملمع کردن) *B.*; 3) i. q. اندوختن q. v.; 4) convolvere, contorquere (نوردیدن وپیچیدن) *F.*

آنْدُوَنَنْد v. s. اندوند.

آنْدُودَه part. praet. v. اندودن i. q. اندود 2 *M.*

آنْدُوز [ó] imp. v. اندوختن; 2) in comp. part. praes. signif. Inde شب ظلمت اندوز nox tenebras colligens i. e. tenebrosa; بلدهٔ عبرت اندوز urbs admirationem attrahens et miraculosa *M.*; 3) part. praet. significatione اندوخته : collectus acquisitus (فراهم آورده وجمع کرده) *B.*

آنْدُوزَه s. آنْدُوزَه i. q. اندوشه viola cuiusvis coloris (بنفسه در هر رنگ اولورسه); 2) sec. al. herba quaedam (بعض نسخهده اندوز دیدکلری اوتدر) *F.* intubus, cichoreum *M.*

أَنْدُوزِيدَن [ó] i. q. اندوختن q. v.; 2) removere (دور کردن) *B.* in appendice.

آنْدُوشَه i. q. اندوزه q. v. *F.*

آنْدُول stratum (کلیمی) quatuor lignis clavis affixum, in quo requiescere solent, ut mos est incolarum regni زنگبار *B.*; 2) lecticae genus, *cui insidentes reges Mauritaniae gestantur M.* ex *F.*

آنْدُون ex اندودن decurtata vox (اندودن لغتندن اختصار اولنمشدر) *F.* parietis crusta *M.*

آنْدُوَنْد, sec. *HK.* آنْدُوَنَنْد, vox ad genus اتباع pertinens : susque deque, confusus, dispersus (بمعنی تار ومار که زیر وزبر شده وازهم پاشیده باشد) *B. HK.*

آنْدُوه s. آنْدُه pl. آنْدُهان sollicitudo, moeror (گرفتگی دل ودل گیری) *B.*; cf. Spieg. Chr. 89, Pend. 110; cf. اندوهیدن.

آنْدُوهْگِين et آنْدُوهْگِن (suff. گین s. گن) moerore affectus, moestus (غصه لو والملو) *F.*; cf. Spieg. Chr. 2.

آنْدُوهْنَاك (suff. ناک) i. q. اندوهگین *F.*

آنْدُوهَه (suff. ه) i. q. اندمه q. v. (غم گذشته والم رفتهیی خاطره کتوروب تذکر ایتمک) coll. hoc versu ابو المعانی poetae ; ماجرای گذشته یاد آمد ☆ سخن دل شکست اندوهه *F.*

أَنْدُوهِيدَن moerore affectum, moestum, tristem esse (غصه لنمک والملنک اولمق) *F.*

آنْدُه pl. آنْدُهان v. s. اندوه, e quo decurtatum est *B.*

آنْدَهْقُوقُو s. اندهقوقو, e quo ar. formae حندقوقی s. حندقوقا s. حندقوق ortae

sunt. (Vox nabataea sec. Freyt. lex. s. v. respondens arabicae ذرق et persicae ازورد) planta quaedem, cuius duae sunt species: hortensis, gr. τρίφυλλον (ضریفلن), trifolium et silvestris, gr. λωτὸς ἄγριος (لوطوس اغریوس) lotus agrestis dicta *B.*; cf. دیوپا et دیو اسپست.

اَنـدی spes (امـیـدواری); 2) admiratio (تعجب); 3) adv. praecipue, imprimis (خاصه) *B.* خصوصا *F.*; 4) fieri potest, ut; fortasse (بود که وباشد که); 5) illo tempore, tunc (آن لحظه که ایام گذشته باشد); 6) etiam, item (نیز ar. ایضا) *B.*; cf. اندیدن et اندیک et ایدی.

اَندیدَن admirari (تعجب کردن); 2) dubie, ambigue, tarde loqui (سخن‌را گویند که از روی شک وریب وآهستگی گفته باشد *B.*; 3) ignavum, segnem esse (کاهل اولمق) *F.*, omisso tamen exemplo, quo haec significatio probetur. Quod denique lex. *F.* auctor perhibet, verbum اندیدن idem significare atque اندودن, falsum est, neque hoc versu poetae خواجه سلمان, quem affert: اگر حسن تو بگشاید نقاب از چهره دعویرا ✿ بـکـل رضوان در انداید در فردوس اعلی‌را probari potest, quum verbum اندايد, quod ibi legitur, ab انداثیدن, non vero ab اندیدن derivari possit.

اَندیسی a mode of writing *R.*

اَندیش imp. verbi اندیشیدن; 2) in comp. part. praes. signif. e. g. بَد اندیش mala cogitans, malignus Spieg. Chr. 46. 50.

اَندیشانیدَن causs. verbi انـدیـشـیـدن q. v. *R.*

اَندیشمَند pro اندیشمند q. v. *C. M.*

اَندیشْناک (suff. ناک) meditabundus, tristis (فکرلو وغمناک) *F.*

اَندیشَه (suff. ه a v. اندیشیدن) cogitatio, meditatio (فکر وخیال); 2) metus, timor (ترس وبیم) *B.*; cf. Spieg. Chr. 29. — Inde اندیشه کردن i. q. اندیشیدن *F.*

اَندیشَمَند et اندیشْمند (suff. مـنـد) i. q. اندیشناک q. v. *F.*

اَندیشیدَن cogitare, meditari (فکر لنمک) *F.* et cum باخـود secum reputare Spieg. Chr. 28. H. Sam. 72; 2) perturbatum, confusum esse (تشویشلنمک) *F.*; 3) sollicitum esse, curare c. از r. Spieg. Chr. 127. Gul. 41.

c. بر i. q. simplex; cf. Spieg. Chr. 51.

اَندیک adv. utinam (ar. لـیـت); 2) fieri potest vel oportet seq. coniunctivo; fortasse (لـعـل وعسی یعنی بود که وباشد که از برای آن وازین (وباید که); 3) propterea (جهت); 4) propterea quod (زیرا که) *B.*

اَندینا a water melon *R.*

اَنذَرو s. انزرو i. q. پازهر q. v. *B.*

اَنذَروب i. q. انزروت s. انجروت q. v. *B.*

اَنَـر turpis, malus (هر چـیـز زشت وبد) *B.*; cf. انَز.

اِنزارَه caementum e muro decidens (دیواردن آیریلوب دوکلن کرج وبالچق) *F. M.* falso انزاره legit.

اَنزُوب s. اَنزوب [ó] i. q. اندروب q. v.; 2) sec. al. scabies (گَر ar. جرب) *B.*

اَنزوت nomen regis cuiusdam Turcarum *B.* in appendice.

اَنَـز i. q. انـر *F.* ex *Fg.*

اَنَّـز i. q. اَنـزَه q. v. *F.*

اَنزَرو i. q. انذرو q. v. *B.*

اَنزَروت i. q. انجروت q. v. *B.*

انزن i. q. ar. عرض (ترجمهٔ عرض) *B.* in appendice. Qua significatione hoc loco vox ar. عـرض accipienda sit, haud constat, quum vocales desint et cetera lexica vocem انزن non exhibeant.

اَنزُوب [ó] i. q. انروب q. v. *B.*

اَنـزَه, sec. *F.* انـزه lens (t. مـرجـمـک ar. عدس) *B.* Cf. انز.

اَنِستَه ex آنسته decurtatum q. v. *B.*

syr. p. اَنشاثا ling. syr. i. q. مویزک q. v. *B.*

اَنطـاکی ad Antiochiam pertinens, antiochensis *C.*; antiochense, scil. medicamen-

tum, quod est optimum e generibus scammoniae (سقمونیا) *B.*

اَنطاکیه Antiochia, urbs Syriae *B.* Gl. Sch.

g. p. اَنطَلْیون, sec. *F.* اَنطَلیسون (gr. ἀντήλιος) arcus coelestis, iris *B.*

g. p. اَنطونیا (e gr. σόγχος corruptum) ling. syr. planta alias کاسنی شامی dicta *B.* sonchus; cf. کاسنی.

a. p. اَنفاس (pl. vocis نَفَس) *proprie* halitus *met.* dictio, argumentum (کنایه از عبارت ومضمون) Gl. Sch. e. g. قلم خواست از ترك وقرطاس خواست ✿ زمشك سیه سوده انفاس خواست Schahn. et انفاس مشکبار verba moschum redolentia *M.* ex *IK.*

اِنفاق oleum recens olivae (روغن زیتون تازه) *B.*

اَنْفت, sec. *F.* اَنَفت damnum, iactura, noxa (نقصان وخسارت وزیان که بمعنی غبن باشد) *B.*

اَنْفج pro الفنج q. v. *F.*

اَنفَخت s. اَنفَخد i. q. الفخت (literis liq. inter se permutatis) quaestus, lucrum *F.* summa capitalis (سرمایه) *B.*

اَنفَختن s. اَنفَخیدن i. q. الفختن q. v. *C.*

اَنفَده vaniloquus, garrulus; 2) levis *C.*

اَنفست tela araneae (پرده وتنیدهٔ عنکبوت) *B.* *F.*

a. p. اِنفعال (inf. VII v. فعل) afflictio, dolor *M.* ex *IK.* pudor *R.*; cf. *B.* s. v. پذیرفتن.

اَنفغده s. اَنفَغده aurum vel argentum purum (قال اولنمش خالص العیار کمشه دینلور) *F.*

اَنفَنج gluten *C.* vox dubia.

اُنفوج meles (پورسق) *F.*; cf. اشغار.

اِنَك i. q. اینك ecce; vox in Turkistân usitata *F.*

g. p. اَنقَرْدیا (gr. ἀνακάρδιον) fructus quidam, alias بلادر dictus q. v. *B.*

انقلد i. q. جدوار q. v. Sec. al. est vox maurit. *F.*

e. اِنقلیا ling. maurit., sec. al. rûmana i. q. شنگار q. v. *B.* Fortasse alia e gr. ἄγχουσα corrupta forma; cf. انخوسا.

اَنقوج ruga faciei (شکن روی) sive ex ira, sive ex senio *F.*

e. اَنقون et ایقون ling. graeca: rosa foetens, pers. گل گنده dicta q. v. *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

اَنَك canalis s. fistula fictilis ad aquam deducendam (ممر آب); 2) nom. provinciae in Hindustân *B.*

اَنگار imp. v. انگاردن s. انگاریدن s. انگاشتن; 2) in comp. part. praes. signif.; 3) opinio, imaginatio (تصور وپندار); 4) i. q. انگاره q. v. *B.*

اَنگارْدَن s. انگاریدن s. انگاشتن (cf. pars. ... Spieg. Gr. der Parsispr. p. 133 l. 6 et p. 191) imp. انگار opinari, existimare (تصور کردن وپنداشتن وگمان بردن) *B.*

اَنگارده part. praet. v. انگاردن; 2) i. q. افسانه q. v. *B.*

اَنگارش (suff. ش) i. q. افسانه q. v. *B.*; 2) coll. انگاره 5. codex rationum, codex accepti et expensi (دفتر محاسبت) *F.*

اَنگاره (suff. ه) res quaevis imperfecta (هر چیز ناتمام); 2) res quae accidit, res gesta, factum (افسانه وسر گذشت); 3) narratio (یاد گذشتها کردن) et 4) *met.* repetitio s. redintegratio narrationis (از سر گرفتن سر گذشت وافسانه); 5) coll. انگارش 2. codex rationum, codex accepti et expensi, codex redituum provinciarum (دفتر وحساب ونامهٔ اعمال); 6) is, qui pudore suffusus quasi rependo sequitur alqm (پس پس خزنده از شرم وحیا) *B.*

اَنگاریدن i. q. انگاردن q. v. *B.*

اَنگاز instrumentum opificum (افزار پیشه‌وران) ar. ادات) *B.*

اَنگازه pecten textorius *M.* σπάθη spatha *C.* (بز طوقودقلری طراغی قودقلری اغاج که عربیده دفه دیرلر) *F.*

أنكاشتن imp. انكار i. q. انكاردن q. v. *B.*

أنكام et أنكامه i. q. هنكام et هنكامه q. v. *B.*

أنكبار, unde ar. انجبار, planta quaedam rubra, cuius succus etiam ruber est, semper in ripa fluminum crescens *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. انجبار.

أنكُبان nomen radicis *alicuius*, *cuius herba spinosa, quae si recens decorticetur, comestibilis est M.* ex *F.*; cf. انـــكـــيـــبـــان et انكيسان.

أنكَبين, sec. *HK.* أنكِبين, sec. *F.* أنكُبين mel (عسل وشهد) *B.*

أنكَبينْ خـــانـــه n. c. apiarium, alvearium (خانهٔ زنبور) *B.*

أنكَبينه (suff. ه) dulciarii cibi genus ex melle paratum, inspissatum et concretum *B.*; 2) condita ex fructibus *in pastae s. pastilli modum M.* ex *F.*

أنكَدار species arboris gummosae *M.* ex *F.*

أنكُدان i. q. نسناس i. e. animal silvestre homini simile (ديومردم ; 2) sec. مويد الفضلا i. q. بسباس, quod idem significat atque hind. جاوتری (s. जातीपत्री) macis; 3) et انكذان, unde ar. انجدان, laserpitium, silphium (نام درختی که صمغ آن‌را بـعـربی حلتيت خـوانـند); cf. انكوان et انكيان et اشترغاز et انكژد; 4) nom. pagi (قـريـه) cuiusdam Kâshânensis (كـاشان) laserpitio s. silphio celebris *B.*

أنكُرده acinus (دانهٔ انكور) ab uva (خوشه) separatus *B.* Fort. ex انكور دانه decurtatum.

أنكَرْوا i. q. انكژوا q. v. *F.*

أنكَريز carthamus tinctorius agrestis (قرطم برى) gr. طريفان (*ἀγριχάρθαμος*, reseda luteola Linn.?) dictus, flore luto flavo sicco simili, foliorum extremitate spinulosa (گل آن مانند گل خشك زرد واطراف آن خار دارد); 2) gens quaedam Europaeorum (نوعى از مردم فرنگ) *B.* Angli *R.*

أنكَريزى i. q. ترخون dracunculus hortensis *F.* Anglus *R.*

أنكُژ pala, rutrum (بيل), quo terram aequant s. complanant *B.*; cf. انكژ.

أنكُژ (s. अङ्कुश) ferrum in superiore parte curvum, quo elephantes, ubicunque volunt, ducere solent (كجك فيل) *B.*; cf. انكژك.

أنكُژد ex انكدان زد contractum et proprie significans : gummi (زد) plantae انكدان maleolens, quod ar. حلتيت laser appellatur; 2) abs. gummi (صـمـغ) *B.*; cf. انكژه et انكوزه et انكوزد.

أنكُژك s. أنـــكُـــژَك (suff. ك dimin.) i. q. انكژ q. v. *B.*

أنكَژوا, sec. *F.* انكژوا, locus, in quo oves noctu custodiunt; ovile; 2) oves (گوسفندان); 3) granum, acinus, nucleus fructuum (دانه وخستهٔ ميوها) *B.*

أنكُژه i. q. انكوزه, e quo decurtatum est *B.*

أنكَسبه agricola opulentus, magnum praedium et famulitium possidens (برزيـكـرى كـه صـاحـب سـامـان بـود وكاركـنـان جـد *B.* (وزراعت‌كاران بسيار داشته باشد وسعى وكوشش ايـلـه كار گذار اولانه ديرلر *F.* e. g. in hoc versu رودكـــى استاد poetae ibidem allato : در راه نـشـابـور دهِ ديـدم بـس خوب ✿ انكشپهٔ اورا نه عدد بود نه مره cf. أنكَشبه et انكشپه et انكشته.

أنكَسون fulgor varii coloris (بر نوع برقدر كه الوان اولور هر تابشده بر رنك كورينور) e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : تيرت سر عدورا دارد بكار باران ✿ تيغت بچشم دشمن چــون انكسون نمـايد *F.* vestis, pannus versicolor *C.* et *M.*

أنكَشبه s. انكشپه i. q. انكسبه q. v. *B. F.*

أنـــكُـــشـــت (s. अङ्गार) carbo candens, pruna (زغال كه اخكر كشته شده است) *B.*; cf. Jos. et Zul. 67, Pend. 115.

أنكُشت pl. انـــكـــشـــتـــان (s. अङ्गुष्ठ et अङ्गुरि) digitus manus et pedis *B.* — En phrases cum انكشت compositae :

انگشت بدندان گزیدن (digitos dentibus mordere) *met.* admirari, obstupescere (تعجب کردن وتحیر نمودن); 2) dolore, moerore affici (حسرت وافسوس خوردن) *B*; cf. انگشت خائیدن.

— بر دیده — s. انگشت بر چشم نهادن *met.* accipere, admittere, assentiri (قبول کردن ومسلم داشتن) *B.*

انگشت بر حرف نهادن *met.* vituperare, obiurgare (عیب گرفتن ونکته گیری کردن) *B.*

انگشت بر دهان گذاشتن *met.* i. q. انگشت بدندان گزیدن q. v. 2) silentium significare (اشاره کردن بخاموشی) *B.*

انگشت بر لب زدن obiurgare, convicio corripere alqm (کسی را بر سر حرف آوردن) *B.*

انگشت خائیدن (digitos mandere) *met.* dolore, moerore affici; 2) poenitentiam agere rei (کنایه از حسرت وافسوس وندامت وپشیمانی باشد) *B.*; cf. انگشت بدندان گزیدن et انگشت گزیدن.

انگشت زدن digitos collidere prae gaudio (از خوشحالی) *B.*

انگشت گزیدن (digitos mordere) *met.* i. q. انگشت خائیدن; 2) obstupescere (حیرت) *B.*

انگشت کشیدن (digitos trahere, ducere *supra rem*) *met.* obliterare, delere (محو کردن ونابود انگاشتن) *B.*

انگشت نهادن (digitos attollere) *met.* convicio corripere, reprehendere, vituperare (انگشت دشنام وعیب گرفتن); 2) adversari, oppugnare (اعتراض کردن) *B.*

انگشت نیل کشیدن (digitos caeruleos supra alqd trahere) *met.* omnino renuntiare rei (ترک دادن کاری), quo dedecus et paupertas significatur (کنایه از رسوائی ونشان فقر) *B.*; cf. Gul. 185 l. 14, c. بر r.

بانگشت شمردن *met.* numerare, computare *B.*

اَنگُشتال homo debilis, macilentus, aegrotus (ضعیف ونحیف وعلیل وبیمارناک); 2) convalescens ex morbo adhuc debilis (صاحب نقاهت) *B.*

اَنگُشتان pl. vocis انگشت, digiti, quae tamen forma etiam pro singulari adhibetur, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: در انگشتان نگین عز ودولت ۞ شده چون خاتم جم کار فرما *F.*

اَنگُشتانِ کَنیزَکان digiti puellarum (ar. اصابع الجواری) *met.* uva silvestris (انگور کوهی) *B.* in appendice.

اَنگُشتْ بُرَک n. c. talpa (موش کور) *B.* Vocem ad dialectum shîrâzensem pertinere dicit eiusdem lexici auctor sub synon. موش کور et خلد.

اَنگُشت تَر verpus s. digitus famosus t. اورته پرمق digitus medius *M.* ex *F.*

اَنگُشتْ دان n. c. i. q. انگشتوانه *B.*

اَنگُشتِ دُشنام digitus convicii *met.* digiti elevatio convicii facientis (کنایه از انگشت نهادن باشد چه در عوض آن دشنامی خواهد شنید) *B.*; 2) sec. al. i. q. انگشت شهادت q. v. *HK.*

اَنگُشتَم (s. अङ्गुरीय) i. q. انگشتری anulus Gl. Sch.

اَنگُشتَری anulus *M.*; cf. Wilk. Chr. 157.

اَنگُشتَرین anulus; 2) i. q. انگشتوانه digitale sartoris *C. M.*

اَنگُشتِ سُتُرگ pollex (بیوک پرمق یعنی باش پرمق) *F.*

a. p. اَنگُشتِ سَمین (digitus obesus فربه) *met.* pollex (انگشت ابهام) *B.*

اَنگُشتِ شَک (digitus dubii) i. q. انگشت شهدت *B.*

a. p. اَنگُشتِ شُکر (digitus gratiarum actionis) *met.* i. q. انگشت شهادت q. v. *B.*

اَنْگُشْتِ شِکَم (digitus ventris) *met.* membrum virile *B.*

a. p. اَنْگُشْتِ شَهادَت digitus testimonii i. e. digitus index *M. R.*

a. p. اَنْگُشْتِ عَـروس (digitus sponsae) *met.* genus dulciarii (حـلـوا), alias etiam انگشتک عروس et انگشت عروسان dictum et opp. dulciario, quod ساق عروس s. ساق عروسان appellatur; 2) genus uvarum (نوعی از انگور) *B.*

اَنْگُشْتَک gummi (صمغ) arboris انگدان ar. صمغ المحروث et حلتيت dictum; laser *B.*

اَنْگُشْتَک (suff. ک) nom. diminut. vocis انگشت digitulus; 2) prehensio extremis digitis (گیرندگی سر انگشت), hind. چتکی dicta *HK.*

اَنْگُشْتَک زَدَن i. q. انگشت زدن q. v. *B.*

a. p. اَنْگُشْتَکِ عَـروس i. q. انگشت عروس q. v. *B.*

اَنْگُشْتِ گَنْدَه (digitus foetens) i. q. انگشتک laser *B.*

اَنْگُشْتِ کَنیزَکان i. q. انگشت عروسان 2 genus uvarum *B.*

اَنْگُشْتِ کِهین digitus minimus ar. خنصر *B.*

اَنْگُشْتِ مِهین digitus maximus s. medius ar. وسطی *B.*

اَنْگُشْتِ نَر i. q. انگشت گنده laser *B.* s. v. زراوند; 2) pollex (انگشت ابهام) *HK.*

اَنْگُشْتْ نُما (a v. نمودن) n. c. digito ostensus *met.* celebratus, notus; *plerumque sensu malo:* famosus, infamis *B.*

اَنْگُشْتَنَه i. q. انگشتوانه digitale sartoris (t. یوکسوک) *F.*

اَنْگُشْتو i. q. چنگالی ومالیده i. e. panis calidus oleo et dulcedine perfricatus (نانی گرم که با روغن وشیرینی درهم مالند) *B.* Fort. ex انگشتوا decurtata vox.

اَنْگُشْتْوا (fort. ex وا pro با et اَنْگُشت) panis ad carbones, simil. coctus (نانی که آن را بر روی آتش زغال وغیره پزند) *B.*

اَنْگُشْتْوانَه (suff. انه) foculus (زغال دان) *B.*

اَنْگُشْتْوانَه digitale sartoris *B.*; cf. انگشتنه et آهن آشیان et انگشت دان.

اَنْگُشْتَه et اَنْگُشْتَه i. q. انگسبه s. انگشبه; 2) mercator dives (سوداگر صاحب مایه) *B.*; cf. انکیشته.

اَنْگُشْتَه i. q. افشون ventilabrum *B.* ita dictum, quod volae manus extentae (پنجهء دست) simile est; cf. بواشه et چار شاخ.

اَنْگَل homo rudis, in societate ingratus (که صحبتی صحبت او مکروه طبیعت باشد) *B.* (مکروه وجسمی ثقیل گرانجان آدم) *F.*; 2) fissura globulo fibulatorio vestis excipiendo facta (حلقه که تکمهء گریبان را دران اندازند); 3) globulus s. orbiculus vesti colligandae (تکمه وگوی گریبان) *B.*; cf. انگول et انگوله et انگله et انگیل et انگیله.

اَنْگَلگون bonae qualitates (ترجمهء صفات حمیده یعنی صفتهای خوب) *B.*

اَنْگَلَندو i. q. اخکلندو crepundia *B.*

اَنْگَلَه i. q. انگل 2 et 3 *B.* Sec. *F.* i. q. انگل.

g. p. اَنْگَلیون (gr. εὐαγγέλιον) evangelium; 2) nomen libri Manetis (مانی) pictoris. Utriusque significationis prior locum habet, cum de Jesu vel cruce mentio fit, posterior autem, cum de pictura vel floribus sermo est; 3) i. q. آنگلیون q. v.; 4) genus lacertae (بوقلمون) *B.*; cf. اکلیون.

اَنْگَمَه the inverted thorn *R.* In ceteris lexicis deest.

اَنْگَنیدَن i. q. آگندن q. v. *F. C.* In *F.* lex. falso legitur انگینیدن, quod probat addita pronuntiandi ratio, lectioni انگنیدن

e. بر i. q. simpl. e. g. incitare *equum* Chr. Sch. 10. evellere *cyparissum* e. g. چو باغبان فلک دید قامت خویت ✿ بدست رشک بسر انگیخت سروها از بلغ, versus poetae ابو المعانی in lex. *F.* — amovere e. g. بر انگیختم خاطر از شام وروم, versus poetae شیخ سعدی in lex. *F.*

اَنْگیدَن i. q. انگیختن q. v. *F.* Sec. *C.* i. q. آئندن fort. pro انگنیدن q. v.

اَنْگیر i. q. انگور uva, ar. عنب *B.*

اَنْگیز imp. v. انگیختن s. انگیزیدن; 2) in comp. part. praes. signif. *M.*; 3) excitatus, elevatus (بر انگیخته وبلند ساخته وبر خیزانیده) *B.* Gl. in Des.

اَنْگیزانیدَن et **اَنْگیزاندَن** causs. verbi انگیزیدن s. انگیختن *C.*

اَنْگیزَه (a v. انگیختن suff. ه) caussa (سبب وباعث چیزها) *B.* Gl. in Des.

اَنْگیزیدَن i. q. انگیختن q. v. *B.*

a. p. اِنکیس figura quaedam (شکلی), qua in arte divinandi رمل appellata, utuntur *B.* in Freyt. lex. sic ☷ notata. Aliud figurae synonymum est منکوس.

اَنْگیسان i. q. انگبان q. v. *F.*

اَنکیشتَه magnitudo, maiestas, reverentia (بزرگی ووقار وحشمت); 2) coll. کِشتن sator, agricola (برزگر) *F.*; cf. انکشته.

اَنکیشَه i. q. آغشته e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: ای صبا انکیشه رو در کوی جانان صبحدم ✿ از پریشان کرده زلف از خواب بیدارش کنی *F.*

اَنْگیل et انگیله i. q. انگل 2 et 3 *B.* Sec. *F.* i. q. انگل.

اَنْگینِدَن falso pro اَنْگَنیدَن in *F.* lex. impressum.

اَنْگیبون i. q. انگیبون q. v. *F.*

اَنْمار nomen urbis سبا (شهر سبا) *B.* in app.

a. p. اَنْموذَج exemplar, typus, specimen (نمونه) *B.* in app. Falso lex. *B.* auctor

soli conveniens. — *M.* pronuntiandi rationem lex. *F.* non respiciens falso impressit اَنْگینْدَن.

اَنْگَوان i. q. انگدان 3 laserpitium, silphium *B.*

اَنْگور fructus notus, cuius variae sunt species, ut خایه غلامی, لخری al. *HK.* t. اوزم uva *M.* ex *F.*; cf. انگیر.

اَنْگور نَشتی medicamentum (دوا), alias سپستان s. سگ پستان dictum, q. v. *B.*

اَنْگورِ روباه uvae vulpinae i. e. solanum *C.*

a. p. اَنْگورِ زَیتونی uvae nigrae species, olivae (زیتون) similis, ar. اصابع العذاری dicta *B.*

اَنْگورَك (suff. ك) nom. dimin. uvula. Inde انگورك چشم pupilla oculi *M. SHL.*

اَنْگوریَه Ancyra urbs, ar. اَنقِرَه dicta. Aliud eiusdem urbis nomen est عموریه *B.* in app.

اَنْگوزَد *F.* et اَنْگوزَه i. q. انگژد *B. F.*

اَنْگول et اَنْگولَه i. q. انگل 2 et 3 *B.* Sec. *F.* i. q. انگل.

اَنْگونی qui vana et inutilia tractat, homo nequam (کار باطل کننده), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: بقول وفعل با حقّ شو همیشه ✿ مکن در کار خود انگونی پیشه *F.*

اَنْگیان i. q. انگدان 3 laserpitium, silphium *B.*

اَنْگیبان i. q. انگبان q. v. *F.* Cf. انگیسان.

اَنْگیبون pannus sericus elegans intextis variis coloribus (الوان حریر ایله طوقنمش) (بر نطیف قماشدر بوقلمون کورینور) *F.* Vox, ut videtur, cum انگلیون et آنگلیون cognata; cf. انگبیون.

اَنْگیختَن s. انگیزیدن imp. انگیز excitare, incitare (جنبانیدن از جای وبر شورانیدن); 2) attollere, elevare (بلند ساختن); 3) extrahere, evellere (بر کشیدن); 4) amovere, removere (دور کردن); 5) producere, manifestare, divulgare (پیدا کردن وساختن وافشا کردن) *B.*

hanc vocem linguae graecae attribuit; est forma arabica persicae vocis موده praefixo ا pro مودج; cf. Freyt. lex. s. v. انمودج.

أنـوپا, sec. *F.* [ó] (in zendica lingua انگوپا pronuntiatur *SHL.*) buglossa amara (گـاو زبان تـلـخ), qua in medicamentis utuntur; 2) i. q. کاسنی ar. هندبا intybum *B.* secta ignis cultorum (مذهب گبران) *F.* ex Fg., quae tamen significatio in lexicis persice scriptis *B. HK.* et ipso *F.* voci انوشا tribuitur.

g. p. أنورْسْما (gr. ἀνεύρυσμα) sanguinis profluvium (سیلان خون) *B.*

أنـوش nom. filii شیث, e cuius gente Muhammed originem duxit *B.* in appendice.

أنُـوشـا [ó] secta et religio cultorum ignis (مذهب وکیش گبران); 2) gaudium, laetitia (شادی وخرمی); 3) iustum, aequum (عدالت) *B.*; cf. انوپا.

آنوشَه et أنُوشَه pulcer, bonus, laetus (خـوش وخـرم وخـوشـحـال); 2) vinum (شـراب); 3) rex iuvenis (پادشاه نوجوان); (انگوری); 4) nom. amitae Shâpôris (عمهٔ شاپور); 5) adv. bene, euge (خوشا) et i. q. آفرین, ar. بارك الله et طوبی et مرحبا beatus (tu) et felix! *B.*

أنُوشِیْروان [ó] et [é] i. q. نوشیروان Anôshêrvân, Persarum rex Spieg. Chr. 106.

g. p. أنولوطیا (e gr. ἀνάλυσις corrupt.) argumentatio evidens (قیاس برهانی) *B.*

g. p. أنومیا et أنومیان (gr. ἀνεμώνη) anemone (شقائق) *B.*

أنوَه sperans (امید کرد) *F.* ex Fg.

أنوئید planctus, lamentatio (ناله وزاری) *F.*, quae tamen significatio hoc versu میم نظمی poetae: چو بشنید ازو این سخنها گـریست ☆ انوئید واشـک از دو دیـده بریخت ibi allato minime probatur, quum انـوئـید h. l. sit 3 ps. praet. abs. verbi انوئیدن.

أنـوئـیـدَن plangere, lamentari (ناله وزاری ونوحه کردن) *B.*

انَد suffixum de q. v. Inst. l. pers. §. 256, p. 165.

أنـیـر natura s. indoles prava (خوی زشت وطبیعت بد) *B.*

أنیراب nom. genii (ملك), qui praeest igni (که رب النوع عنصر آتش است), quemque Zoroastris asseclae اردیبهشت appellant Gl. in Des.

أنیران nom. genii (فرشته), qui praeest matrimoniis (عقد نکاح); 2) nom. diei trigesimi cuiusvis mensis solaris, qua significatione etiam انیزان scribitur *B.* Alia eiusdem vocis forma انبزان, in appendice lex. *B.* allata, lectio mendosa pro انیزان esse videtur; cf. ایزان.

انیژ i. q. بوی مدران abrotonum *B. F.*; cf. انیژ et بشنیز.

أنیزان v. s. v. انیران.

أنیس hortulus (باغچه) e. g. in hoc versu: در جهان دیگر نباشد غیر ازینها خوش انیس ☆ چون کنار آب وباده ساقی باشد در انیس in quo prior انیس vox arabica est *F.*

a. p. أنیسِ أعضا (familiare membrorum) *met.* oculus (چـشـم); 2) amasius (محبوب ومطلوب) *B.*

أنیسان vanum, futile, mendacium (بیهوده ودروغ وکـذب); 2) contrarium, repugnantia (خلاف ومخالفت) *B.*

g. p. أنیسو et أنیسون (gr. ἄνισον) anisum (رازیانهٔ رومی ar. حُلوه) *B.*

أنیسون i. q. انیسان q. v. *B.*

أنیسَه et أنیـشَه, lit. س cum ش permutata, i. q. انبست s. انبسته q. v. *B.*

أنیشَه explorator (جاسوس وچاپلوس); 2) i. q. انیسه *B.*

أنیف medicamentum, quo pilos defluere faciunt (بریزانند) *B.*

أنـیـن vas fictile butyro parando *B.*; cf. آنین 2.

اُو sec. *HK.* [ó] (z. ava, *IC.* awa, coll. s. ओम् pro अवम्, ut proprie sit neutrum pronominis ava) pronom. 3 ps. sg. de animantibus (ذوی العقول) usitatum, opp. آن de inanimatis (غیر ذوی العقول) dicto *B.* Interdum tamen de inanimatis adhibetur Gl. Sch. e. g. وزان مرز تا پیش دریای چین ☆ همه نام بردند شهر وزمین ☆ بفرسنگ صد بود بالای او ☆ نشایست پیمود پهنای او Schahn.

اَو i. q. اف praepositio praef. verbi, de q. v. s. اف; 2) onus t. یوك *F.*

اَوا decurtatum ex آواز q. v.; 2) i. q. ابا q. v. *B.*; cf. آوا.

آوار i. q. آوارچه q. v. *B.*; cf. آواره.

اُوار calor, aestus, aer calidum (گرما وهوای گرم) *B.*; cf. اُواره.

اَوارَه i. q. اَوار s. آوارچه q. v.; 2) sedes regiminis supremi, aula imperatoris (دیـوان خـانـه یعنی دار الامارة که بار گاه ملوك وسلاطین باشد); 3) i. q. آواره 3 *B.*

اُوارَه i. q. اُوار q. v. *B.*

اُوارِیدَن edere (خوردن); 2) cibum digerere et digeri (گواریدن) *B.*; cf. آواریدن.

اَوارین foedus, malus (زشت وبد), opp. بیرارین, quae est vox dialecti antiquioris, quam Zend et Pazend dicunt *B.* Vid. in append.

آواز et آوازی i. q. بـا cum *C.* ex vers. pers. Vet. Test.

اَوام i. q. آوام q. v.; 2) color رنگ ولون *B.*

اَواه i. q. آوا vox magna (صدای بلـنـد) *F.*; cf. آواه.

h. p. اَوبـا (h. אֲבִיָּה s. אֲבִיָּהוּ s. אֲבִיָּם) nom. nepotis Salomonis (پسر زاده سلیمان), qui est filius Rehabeami (رجوعام) *B.*

اَوبـار imp. v. اوبـاریـدن; 2) in comp. part. praes. signif.; 3) id quod devoratur (هر چیز که فرو رود یعنی بلع شود). *Inde a devorando s. perdendo derivatae duae sequentes significationes :* 4) ignis praevalens (آتش غلب et 5) venenum mortiferum (زهر مهلك); 6) domus, palatium (خانه وسرا) *B.*

اوبـار (a v. اوباریـدن) planctus, lamentatio (ناله وزاری) *B.*

اَوبارِیدَن (coll. اوبـردن, z. ع‍ر bere, s. गॄ, praef. او) deglutire, devorare (ناچاویده فرو بردن ar. بلع), de animali alia animantia devorante; 2) proiicere, eiicere (افگندن وبیرون افگندن) *B.*

اوبـاریـدَن gemere, lamentari (ناله وزاری کردن) *B.* Cf. اوبار.

اَوباش et اَوباشَه homo ex plebe, rudis, miser, otiosus et erro (مردم عامی عیبج نفهمیده آلفته وآلوده ولوند بی سر وپا وجلف مردم فرو) *B.* (کار وعیار وقلاش وسفیه ونادان مایه وناکس ودر آمیخته از هر طائفه) *SHL.*; cf. Gul. 21, H. Sam. 144; 2) pertinax, obstinatus (بسر خود ومتعصب) *B.*

اَوباشتَن implere (پر کردن) *B.* (qua significatione cum انباشتن s. انباردن cognatum et ab eadem radice z. pere, s. पॄ s. पू s. पूर् causs. पार् praef. او derivandum est); 2) proiicere (افگندن) *B.*; cf. اَوباریدن 2; 3) i. q. اوباریدن 1 devorare *F.*

اَوباشَه i. q. اوباش q. v. *B.*

اَوبانیدَن dormitare (امزغنمف; 2) prosterni (اوغنمف) *F.*; cf. اوتانیدن.

اَوبُـردَن i. q. اَوبـاریـدن deglutire, devorare *B.*

اوبس affinis, propinquus (خویش وپیوند); 2) propinquitas (قرابت) *B.*

اُوبِه [ó] lit. = manifesta, nom. pagi (قریه) ad Herât (هرات) pertinentis *B.*

اُوت [ó] composit. ex pron. او et suff. 2 ps. sing. ت *B.*

t. p. اوتاغ s. اوتاق tabernaculum, tentorium maius principum *M.* ex *F.*; cf. اوداغ.

اوتانیدن i. q. اوبانیدن *F.* Fortasse lectionum alterutra mendosa est.

a. p. أوج forma arabica persicae vocis اوگ q. v.; 2) nom. soni cuiusdam musici (نام نغمه ایست از موسیقی). Alii indicam vocem esse perhibent *B.*

a. اوجاقی et اوشاقی s. وشاقی v. s. وشاق.

اوجه nom. urbis cuiusdam (شهری) *B.*

اوجیز s. اوچیز essentia, quidditas rei (حقیقت وماهیت چیزی) Gl. in Des. Vox, ut videtur, composita ex pron. او et چیز.

اوچیزی (suff. ی) pl. اوچیزیان quidditas (چگونگی وماهیت) *B.*; cf. اوچیز.

g. p. أودا (e gr. ὄρος corrupt.) mons (کوه) *B.*

g. p. اوداسالیون (e gr. ὀρεοσέλινον corrupt.) apium montanum (کرفس کوهی) *B.*

t. p. اوداغ pro اوتاغ q. v. *M.*

أودر patruus (برادر پدر ar. عم) *B.*; cf. افدر.

أونس et أونست, e quo decurtatum est, i. q. بدست q. v. *B.*

اوده nom. urbis cuiusdam (شهری) *B.*

g. p. اونر (e gr. ὕδωρ corruptum) aqua (آب) *B.*

اور *gen.* pugnus (مشت); 2) *spec.* ictus pugni (مشت), quo os alicuius percutitur; colaphus; 3) amygdala, pistacium, nux, simil. nucleo perdito (که مغز شان ضائع وتبز شده باشد) *B.*

أورا arx, castellum (حصار وقلعه) *B.*

أوراز i. q. افراز, lit. ف cum و permutata *B.*

أوراشتن i. q. افراشتن, lit. ف cum و permutata *B.*

اوراق v. s. اوروق.

اورامن et اورامه legendi et dicendi genus quoddam Parsis proprium, quorum carmina pehlevice scripta sunt (نوعی از خوانندگی وگویندگی باشد که آن خاصهٔ فارسیان است وشعر آن بزبان پهلوی باشد); 2) nom. pagi (دهی) ad urbem جوشقان pertinentis, ita cognominati, quod cantor (خنیاگر) quidam illius pagi dicendi genus اورامن instituit *B.*

اورتاق s. أرتاق dial. Khârizm. mercator *M.* ex *F.*, qua eadem significatione apud scriptores hist. mong. legitur; 2) vox turc. consors, socius *M.*; cf. H. Mong. I, 308.

t. p. اورتاقی (suff. ی) consortium, societas H. Mong. I, 308.

اوردو i. q. أردو q. v. *M.*

أوردیدن bellum gerere, pugnare, impetum facere (جنگ کردن وحمله نمودن) *B. F.*; cf. آورد.

أورس i. q. أرس cyparissus montana *B.* iuniperus, platanus *M.* ex *F.*; cf. آرس et أرس.

أورسلم et أورشلیم (e syr. ܐܘܪܫܠܡ h. ירושלים) Hierosolyma *B.*

اورشیا i. q. ایرسا q. v.

g. p. اورطیقی ling. graeca: rerum expositio (بیان کیفیت قضایا) *B.* in app., cui voci quae vox graeca respondeat ignoro.

اورق v. s. اوروق.

أورك i. q. آورك q. v. *B.*

t. p. اورکنج i. q. ارکنج forma turc. persicae vocis کرکنج s. کرکانج q. v. *B.*

أورکوه i. q. ابرکوه q. v. *B.*

g. p. اورمالی et اومالی (e gr. ἐλαιόμελι corruptum) oleum e trunco arboris cuiusdam proveniens, dulce gustatu, alias عسل داود et ar. دهن العسل dictum *B.* elaeomeli, de q. v. Dioscor. l. I, c. 37.

اورمز s. اورمزد i. q. ارمز q. v. *B.*

اورمك pileus s. capitis tegumentum laneum (کلاه وطاق پشمین). Alii turcicam vocem esse dicunt *B.*

اُوَرَنج i. q. سكنْ انگور q. v. *B.*; cf. اَولَنج; sec. *F.* i. q. انگور uva.

اُورَنج [ô] uva, cuius acini absumti sunt, ut nil nisi uvae lignum remanserit; ar. عمشوش *B.*; cf. اولنج et اولج.

اُورَنجَن s. اَورَنجِين i. q. ابرنجن s. ابرنجين q. v. *B.*

اَوَرَند (vox cum آورند et آروند et اروند et افرند et اورنگ cognata) imp. v. اورنديدن; 2) coll. آورنـد 1 dolus, fraus, fallacia (مكر وفريب ودغا وخدعه), e. g. زمانه پر از اورنگ بند واورند گشت Schahn.; 3) coll. اورنگ thronus, solium regium, e. g. زتو يافتم فر واورند وتخت Schahn.; 4) coll. افرنـد et آرونـد et اروند 7 ornatus, pulcritudo, maiestas, magnificentia, potentia, dignitas; 5) coll. اروند 2, 3 et 4 et آورند 2 et 3 mare, magnum flumen, uti Euphrates, Tigris al.; 6) coll. اورنگ fortuna (بخت وطالع); 7) vita (زندگانی); 8) nigredo (سياهی opp. سفيدی); 9) coll. اروند 10 nom. unius filiorum كی پشين بن كيقباد, qui fuit pater Lohrâspi *B.*

اُورَنذَن i. q. انداختن q. v. *F.*

اُورَنديدَن fallere, decipere (فريب دادن ومكر وحيله نمودن) *B.*

اَورَنگ thronus, solium regium; cf. اورند 3; 2) intellectus, scientia (عقل ودانش); 3) maiestas, ornatus, pulcritudo (فر وزيبائی); cf. اروند; 4) gaudium, status laetus, bonus (شادی وخوشحالی); 5) vita (زندگانی); cf. اورند 7; 6) dolus, fraus, fallacia; cf. اورنـد 2; 7) teredo, termes arda (ar. ارضه); 8) nom. viri amore feminae, گل چهره dictae, capti *B.*; 9) *met.* coelum *F.* v. s. هفت اورنگ; cf. اَولنج.

اَورَنگی nom. modorum canendi, qui پرده dicuntur; 2) nom. trigesimae triginta melodiarum (لحن) citharoedi Bârbud (باربد) *B.*

اُورُوختَن [ô] i. q. افروختن, lit. ف cum و permutata *B.*

اوروغ s. اوروق i. q. اروغ q. v.

t. p. اوروق s. اورُق s. اوراق vox dialecti turcicae orientalis: comitatus principis et omnia, quae ad illum proprie pertinent; castra regia Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 36, not. 2.

اَوْرَه pro اَبْرَه lit. ب cum و permutata, q. v. *B.*; cf. آبره et آوره.

a. p. اَوْرَهء اَفلاك *met.* thronus Dei (فلك الافلاك i. e. عرش) *B.*

h. p. اوريا, sec. *HK.* [ô] (h. אוּרִיָּה) Urias, maritus Batshebae *B.*

اُوريب s. اُوريو [ô] et [ê] i. q. اُريب q. v. *B.*

اوز *Khârismiorum lingua,* dexter, ingeniosus, agilis in operando *C.*

آوزار i. q. اَبراز s. افزار q. v. *B.*

آوزاردان i. q. ابرازدان q. v. *C.*

a. p. اَوزان pl. vocis وزن apud scriptores hist. mong.: opifices H. Mong. I, 309.

اَوزايش i. q. افزايش q. v. *B.*

اوزبك gens quaedam (قومی) Turcarum *B.*

اُوزجَند [ô] nomen loci cuiusdam *B.*

اَوژَن imp. v. اوژنديدن; 2) in comp. part. praes. signif. *B.* e. g. مرد اوژن virum prosternens; شير اوژن leonem prosternens. Inde *met.* strenuus, fortis (بهادر وشجيع) *F.*; 3) interfectio, caedes (قتل وكشش) *B. F.*

اوزُن et اوزَن nomen gentis, quae pulsando testudinem et varios versus ex antiquo libro, اوغور نامه dicto, recitando per regiones circumvagari solet (بر شايعه در تنبوره چالوب تركی سويلرلر واوغور نامه اوقورلر تركيده اوزان ديدكلريدر) *M.* ex *F.*

اَوژَند s. اَوژَند s. اَوژَنگ apparatus, armatura *C.*

اَوژَندیدَن iacere, iaculari, deiicere (افگندن وانداختن) *B.*; cf. افژودن.

اَوژَنک i. q. اوزند s. اوژند *M.* ex *F.*

اَوژول et اَوژولیدن i. q. افژول et افژولیدن q. v. *B.*

اَوزون i. q. افزون q. v. *B.*

اَوزین anulus (حلقه), quem assuunt extremitati cinguli hominis, تک بند dicti et loro vel cingulo equi (تنگ اسب) *B.*

اَوس spes (امید) *B.* Fort. cum آس s. आशा cognata vox.

اَوسن i. q. اَیسان s. اَفسان q. v. *B.*

اَوسبید et اوسَبید nenuphar indicum (نیلوفر هندی) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. اوسیدة.

اُوست [ô] pro او است, de q. v. Inst. ling. persicae §. 85 sqq.

اَوَستا i. q. اِبستا 1 q. v. Gl. in Des.

اوستاخ i. q. اُستاخ s. گستاخ s. بُستاخ q. v. *B.*

اوستاد et اوستادی i. q. اُستاد et اُستادی q. v. *B. C.*

اُوستم et اُوستان [ô] i. q. اُستم q. v; 2) limen (آستانه) *B.*

اُوستیم [ô] i. q. آستیم 1. 2. *B.*

اَوسَن i. q. ar. قصة res gesta, historia *F.*; *M.* vertit: brevis, curtus.

اَوسو i. q. اوسو raptus; 2) luctus (ماتم) *B.*

اوسو i. q. اُسو raptus (ربایندگی) *B.*; cf. اوسه.

اَوسون i. q. افسون q. v. *B.*

اوسَه et اَوسَه i. q. اوسو raptus *B.*

g. p. اَوسیمون (e gr. ἐρύσιμον corruptum) i. q. تودری *B.* erysimum, de q. v. Diosc. l. II, c. 187 (188).

اوش nom. oppidi (قصبه) regionis (فرغانه) inter سمرقند et چین *B.*; cf. براکره.

a. اوشاق i. q. اوجاق s. وشاق, q. v. s. وشاک.

اَوشان i. q. افشان q. v. *B.*

اُوشان [ô] (pars. وشهن vashań) i. q. آنها pron. 3 ps. pl. *B.*, de q. v. Inst. ling. pers. §. 165 et Spiegel Gr. der Parsispr. p. 66; cf. ایشان.

اَوشانْدَن i. q. افشاندن q. v. *F.*

اوشَنده i. q. اخکوزنده e. g. in hoc versu poetae: ابوالمعانی فی مشقت دیگران بگشاید آن اوشنده را *F.*

اَوشَنگ et اوننگ i. q. آونگ q. v. *B.*

اَوشوَبوش vox ad genus اتباع pertinens: incessus gravis, superbus; 2) superbia, arrogantia, fastus, ostentatio (تبختر وخودنمائی وکر وفر وخودآرائی) *B.*

اوشَه planta quaedam agrestis et hortensis. Agrestis ar. سعتر dicitur (de q. v. Freyt. lex. s. v.), altera hortensis nomen مرزه habet q. v. *B.*; cf. جنبید.

اَوشَه (s. अवश्याय) ros nocturnus *B.*; cf. افشک.

اُوشْهَنگ [ô] primitiva vocis هوشنگ forma q. v. *B.*

اَوغ (s. वायु?) ventus (باد ar. ریح) *B.*

اَوغان i. q. افغان q. v. *F.*

اَوغَر i. q. اَغرَه q. v. *B.*

اوغروق i. q. اغرغ s. اغرق q. v.

اوفْتادَن et اوفتیدَن i. q. افتدن q. v. *B.* De اوفتادن, quae etiam parsica forma est, cf. Spiegel Gr. der Parsispr. p. 96.

اُوفسانَه [ô] i. q. افسانه q. v. *B.*

g. p. اَوقَطاریون (e gr. εὐπατώριον corrupt.) i. q. غافث q. v. *B.* eupatorium, de q. v. Diosc. l. IV, c. 41.

g. p. اَوقیانُس et اَوقیانوس (gr. ὠκεανός) oceanus *B.*

g. p. اَوقیمَن et اَوقیمَن (gr. ὤκιμον) genus herbae odoratae montanae, alias بادروج dictae, *B.* ocimum, de q. v. Dioscor. l. II, c. 170 (171).

اُوك [ô] nom. arcis (قلعه) inter فراه et سیستان sitae *B.*

اَوك, e quo ar. اوج, absis summa stellarum opp. حضیض (بلندترین درجهٔ کواکب بود) وآن نقطهٔ ملاقات سطح محدّب فلک باشد از افلاک جزئیهٔ سبعهٔ سیاره با حوامل ایشان *B.*; cf. Wilk. Chr. 165; 2) pl. اوکیان gens quaedam Turcomanorum H. Mong. I, p. 342.

اَوکار i. q. افکار q. v. *B.*

اَوکَم et اَوکُم fovea textoris *M.* ex *F.*

اَوکَنج poenitentia (ندامت وپشیمانی) *B.*

اَوکَندَن i. q. افکندن q. v. *B.*

اوکو (*germ.* uhu) i. q. آکو noctua *B.*

اولاد nom. daemonis (دیو) in Mâzandarân *B.* nom. ducis, qui Rustamo, a quo captus est, viam monstravit (نام سرداری که رستم اورا بخوان پنجم گرفت واو رهنمای رستم گشت) Gl. Sch.

اَوَّل اَردی بَهِشت dies primus mensis secundi veris (روز اول ماه دوم است از بهار که اول ثور است); 2) mensis فروردین, quem sequitur mensis اردی بهشت (ماه فروردین‌را) نیز گویند که اول حمل باشد باعتبار آنکه یعنی *B.* (اول اوست بعد از آن اردی بهشت حمل که آنرا هند بیساک (s. वैशाख) گویند وآن یکماه پیش از اردی بهشت وکمال بهار درآن است وآن سر سال شمسی است واین‌را سال جلالی نیز گویند *SHL.*

اولَنج i. q. اولَنج s. اورَنج q. v. *F.*

t. p. اولجا s. اولچا s. اولجه s. اولچه *vox in lingua Turcarum orientalium usitata*, praeda, captivus H. Mong. I, p. 426, coll. 150.

t. p. اولجامیشی s. الجامشی s. اولجامشی s. الجامیشی vox ex praecedente اولجا addito میشی formata i. q. خدمت s. بندگی reverentiam praestare principi servitio et donorum oblatione H. Mong. I, p. 149. Propriam vocis significationem Charmoy (Mém. de l'acad. de St. Pét. sér. VI. t. III, p. 186, l. 6 et p. 374, not. 41) ex vocabulario orientali apposuit hanc: „l'action d'un homme qui se présente devant un grand en fléchissant le genou, en se portant la main à la tête et en allant ensuite baiser la main du grand à qui il rend ses hommages".

a. p. اَوَّل فَرَوَردگان dies decimus nonus primi mensis (روزی باشد که ده روز باول فروردین (فروردین ماه مانده باشد), quo Persae, ut Arabes die Veneris, sepulcra visitare solent *B.*

a. p. اَوَّل قُنوت n. c. *met.* prima aurora s. aurora mendax *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. ar. قنوت.

اولکا i. q. الکا q. v. et اولکه i. q. الکه q. v.

اَولَنج i. q. اورنگ signif. 1 — 6; 2) i. q. اَورَنج q. v. *B.*; 3) dormitorium (شبستان یعنی حجله گاه), quam significationem lex. *F.* auctor hoc versu ابو المعنی poetae probat: عشقانرا غیر فکر یار میکردن خطاست ☆ زانکه بیگانه نگنجد چون بود اولنج خاص *F.*

اولَنج i. q. اورنج q. v. *B.*

اولَنگ i. q. اُلنگ viridarium, pratum; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 86 not.

a. p. اَوَّل وآخِر شُده بَر اَنبیا *met.* Muhammed *HK.*

t. p. اولوس vox ćagataica: natura, indoles (خلق) *M.* ex *F.*

اوله i. q. آله aquila *F.*

اولی (vocales desunt) existentia (هویت) *B.* in appendice. Fort. legendum اویسی q. v.

اَولیتَر (ex ar. اولی et suff. pers. تر) melior, praestantior *R.*

a. p. اَوَّلین حَرف n. c. prima literarum i. e. lit. ا; 2) *met.* scientia infusa (علم لدنی) *B.*

a. p. اَوَّلین نَقش n. c. *met.* decretum divinum, fatum (قضا) *B.*

اوماج i. q. اُماج q. v. *B.*

g. p. أوماذا (e gr. ἐλατήριον corrupt.) succus (عصارة) e cucumeribus silvestribus (خيارزهٔ سپند) expressus et siccatus *B.* elaterium, de q. v. Diosc. l. IV, c. 155.

اوملى i. q. اورملى q. v. *B.*

آومن nom. pagi (قرية) ad Hamadân pertinentis, in quo natus est اثير الدين *B.*

آونانيس pomegranate-buds *R.*

أونج amicitia, familiaritas (موانست) *B.*

آوند vas (ظرف); cf. آوند 3 et آوندى *B.*

أوند dolus, fraus (فريب وخدعه) *B.*

m. p. اونـدر (vocales desunt) uter ingens, de q. v. H. Mong. I, 139 not.

أونكه i. q. اجهره q. v. *B.* in appendice.

اونكك i. q. اوشنكك q. v. *B.*

g. p. أونو et اونو (gr. οἶνος) vinum (شراب) *B.*

g. p. اونـوملى (gr. οἰνόμελι) mulsum *B.*, de q. v. Dioscor. l. V, c. 16.

g. p. اونيا (e gr. ἀρωνία corrupt.) mespilum (زعـرور). In Khorâsân appellatur علف شيران et arabicum nomen est تفاح البرى *B.* Falso lex. *B.* et *HK.* auctores hanc vocem syriacam dicunt; cf. Diosc. l. I, c. 169.

أووك gummi (صـمـغ) quoddam, ar. صمغ الداميثا [*HK.* صمغ الداميثا] dictum, quod e confinibus شبانكارهٔ شيراز afferunt *B.*

أوى [ô] i. q. او pron. 3 ps. sing. *B.*

اويا ignavus, stultus (كاهل وابله), ut in hoc versu شيخ سعدى poetae: بكوش شـام وسحر در طاعت حق ❁ مشو اويا بخود باشى پشيمان *F.*

اويان mons; 2) medius mensis autumni C. Vox dubia in ceteris lexicis non comparens; cf. أبان.

أويژه [ê] i. q. آويژه [ê] q. v. proprius, peculiaris; 2) purus, merus; 3) et أويـژه vinum *B.*; cf. ويژه.

أويژه [ê] ex alpha priv. et ويژه purus composita vox, significatione „impurus“ in libro prophetae Yâsân usitata (ولفظ اويژه كه در نامـه حضرت يإسان آمـده بمـعـنى ناپاكيست چه فارسيان را بدانسانكه الف وصلى ميباشد مثل افريدون واستمر كه در اصل فريدون وستمر است والف وصليست الفى هست كه افاده معنى لاى فيه ميكند وضد معنى موضوعى ميبخشد) Gl. in Des.

a. p. أويس (sec. Freyt. lex. proprie diminut. vocis أوس) lupus (گـرگ ar. ذيـب); 2) nomen magni sancti cuiusdam muhammedani (نام يـكى از اولـيـاى تابعين), qui in proelio صـفـيـن martyris mortem obiit *B.*; cf. ياد يمانى; 3) ordo quidam virorum sanctorum Not. et Extr. t. XII, p. 355.

أويستان [ô] (pron. اوى cum suff. سـتـان) locus existentiarum (مـوقـع وموضع هويات) Gl. in Des.

أويش [ô] (ex pron. او et suff. ش formatum videtur) pl. اويـشـگـان existentia (بمعنى هـويـت كه تشخص وتعين باشد) Gl. in Des.

أويشن i. q. سعتر q. v.; 2) sec. al. species herbae esculentae (سبزى خوردنى) *B.* in appendice; cf. آويشن.

t. p. اويماق tribus, quae duae erant Karâ-Tatarorum, de q. v. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 77 not.

أويه [ô] et أويى (suff. ه et ى addit. pronomini او s. اوى) pl. اويان et اويـيـهـا i. q. اويش existentia Gl. in Des.

أه i. q. آه q. v. *B.*

أهار i. q. آهار q. v. *B.*

a. p. أهالى كس the common people *R.*

a. p. اِهتِمامْ بندى n. c. an account specifying the number of Pergunnahs and the names of the Zamîndârs in a province *R.*

a. p. اِهتِمامْدار n. c. an under-collector of revenue who acts on commission from a Zamîndâr; a responsible person *R.*

اَهَر nom. loci in Âzarbâyigân, in quo magnum flumen est; 2) nom. arboris, cuius fructus زبان كنجشك ar. لسان العصافير cuiusque flos سنبل الكلب dicitur *B.*

اَهرامَن i. q. آهرامن *B.* Gl. Sch.

اَهران ascia (تيشهء درودگری) *B.*

اَهرَم lignum, quo utuntur in parando pulmento tritico-carneo, هريسه dicto *B.* tudicula; cf. Abdallatif ed. de Sacy p. 307 et 308.

اَهرِمَن et اَهرُمَن i. q. آهرامن q. v. *B.* Gl. Sch.

اَهرَن i. q. آهرامن; 2) nom. generi (داماد) imperatoris graecorum (قيصر روم), qui simul erat congener (سلف) Gushtâspi, utroque unam imperatoris filiam uxorem habente; 3) hind. incus (سندان زرگری وآهنگری) *B.*

اَهرُون nom. philosophi iudaici in omni doctrinae genere, imprimis arte medica, praestantis *B.*

اَهرِيمَن et اَهرِيمَه i. q. آهرامن q. v. *B.*

اَهزُون hoc tempore, momento; nunc (اين زمين وهمين ساعت) *B.*

اُهزُون mulier sterilis (نازاينده وسترون) *B.*

اَهَك i. q. آهك q. v. *B.*

a. p. اَهلِ دَرون *met.* familiaris, arcanorum particeps (اهل تقرب وخواص ومحرم اسرار) *B.*

a. p. اَهلِ شَوكَت vir fortis, potens (خداوند قوت وقدرت) *B.*

a. p. اَهلِ فِراش *met.* lecto affixus, aegrotus (صاحب بيستر كه بيمار باشد) *B.*

a. p. اَهلِ مَدَر Arabes oppidani (ساكنان شهر وقُرى) *B.*

a. p. اَهلِ نِشَست *met.* in angulo sedentes; Dervîshi, qui rebus mundanis renuntiarunt (گوشه نشينان ودرويشان تارك دنيا) *B.*

a. p. اَهلِ وَبَر Arabes scenitae (كه مسكن آنها صحرا باشد) *B.*

اَهَم canis aureus (شغال) *B.*

اَهَمَه partitus, imperfectus (پاره شده وناقص) *B.* ناقص وناتمام وبعضى از اجزاى كل Gl. in Des.

اَهنامَه pompa, fastus (كَرّ وفَرّ); 2) admiratio sui, superbia (خود آرائى وخود نمائى); 3) fortuna (دولت); 4) amor (عشق); 5) dedecus, ignominia (رسوائى); 6) res inutilis, perdita (چيزى كه زود از دست برود واز انتفاع باز ماند وشكسته شود) *B.*

اَهنوخَوشى (lit. و posterior est واو معدوله) artifex, opifex (اهل حرفت وپيشهور كه بانواع حرفتها بپردازند), quartus quatuor ordinum, in quos homines distribuit Gamshêd rex. Tres alii nominantur نسودى et نيسارى, كاتوزى *B.* Gl. Sch. Voces pehlevicae esse videntur; cf. Schahn. ed. Mohl. t. I, p. 48.

اَهنَوَد (z. ahunvaiti coll. ahunvaṭ Burn. Com. 330) nom. primi quinque dierum intercalarium *B.*; cf. فروردگان et اهواند.

اَهوار attonitus, obstupefactus (حيران ووالِه وشيفته) *B.*

اَهواز nom. urbis cuiusdam in خوزستان hodieque desertae; 2) nom. regionis *B.*; cf. H. pr. reg. p. 8 v.

اَهوانْد i. q. اهنود q. v. *F.*

اَهوَر i. q. آهور 1 amasius, dilectus *B.*

اَهوَز nom. sagittarii regnante Anôshêrvân arte sagittandi praecellentis *B.*; cf. آهوز.

اَهون et اَهونْبَر i. q. آهون et آهونبر q. v. *B.*

اَهْيانَه i. q. آهيانه *B.*

اَهيز i. q. آهسته, e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae : اهيز رفتد بگويش رسيده بودم دوش ☆ مگر پسين نفسم در رسيده بود بگوش *F.*

اِی [é] part. vocandi o! (یـــ) *B.* in appendice; 2) pro ایـــن pron. demonstr. Gl. in Des.

آیا i. q. ای o!; 2) part. lugendi: ah, eheu! *B.*

h. p. آیار nom. mensis tertii veris Rûmanorum, in quo sol in signo geminorum (جوزا) est *B.* i. e. nomen mensis secundi calendarii iudaici vel syriaci, h. אִיָּר (Flav. Jos. Antiqq. VIII, 3. §. 1 Ἰάρ) syr. ܐܝܪ, in hemerologio Florentino *ΙΑΡΑΡ* et in alio hemerologio *ΑΡΑΡ* scripti, qui respondet macedonico ἀρτεμίσιος; cf. Ideler Chron. I, 430. 440 et 509 et Benfey Monatsn. p. 9 sqq.

آیار computatio (حساب) *B.*; cf. آوار s. آوارجه et ایاره 2.

اِیارَدَه et اِیارَدَه explicatio s. interpretatio libri Z'end, quae Paz'end dicitur (تـفـسـیـر وجـکـونـکـی کـتـب زنـد اسـت وآنـرا پـازنـد خوانند) *B.*

اَیارَه‌ثیم i. q. آوارهثیم *B.*; cf. ایارهثیم.

اَیارَه i. q. یاره armilla, periscelis *ornamentum muliebre;* 2) e quo ar. اوارجـه, liber rationum, rationarium, codex expensi et accepti; cf. آوارجه; 3) e quo ar. ایارج medicamentorum laxativorum compositio (مرکبی از ادویهٔ ملینه که اطبا جهت مسهل سازند وآن سالم تر از حبوب ومطبوخـات اســت); 4) quantitas, mensura (قــدر واندازه ومقدار) *B.*

اَیارَه‌نـیـم i. q. ایارکـیـم; 2) scriptor, scriba (نویسنده) *B.*

اَیاز i. q. آیاز q. v. *B.*; cf. ایس.

اَیازی rica (برقع) nigra, quam mulieres super faciem ligant *B.*; cf. ایاسی.

اَیاس i. q. ایاز s. آیز q. v. *B.*

اَیاسَه (s. ईच्छा?) desiderium, cupiditas (آرزو واشتیاق); 2) anulus et hamus ad constringendum onus ope restis latae (حلقه وقلاب‌را نویند که حلقه‌را بـر نوار پهن نصب کرده باشند وبعد از بار کردن آن نـوار‌را بر بالای بار اندازند وقلاب‌را بـر آن حـلـقـه انداخته محکم بکشند) *B.*

اَیاسی i. q. ایازی q. v. *B.*

اَیـاغ poculum, scyphus (کـاسـه وپـیـالـهٔ شـراب‌خـوری) *B.*; cf. Spieg. Chr. 144. Vox ćagataica sed a Persis recepta et plurimum usitata (چغتای لـغـتـیـدر امـا فارسیده استعمالـی غایت شیعدر). Inde ćagataica lingua اغاچی significat: pocillator (ساقی) *F.*; cf. ایاق.

t. p. اَیاق vox apud Turcas orientales usitata et in persicis libris adhibita i. q. ایــاغ, quocum cognata esse videtur H. Mong. I, 357.

اَیبَد scintilla ignis *B.*; cf. آبید.

اَیبَک nom. oppidi (قـصـبـه) in Badakhshân (بـدخـشـان) prope انـدراب in plaga australi *B.*

اِیبَک [é] idolum (بـت ar. صنم) *B.* Sec. *SHL.* est vox turcica ex t. ای luna (ماه) et بک dominus (میر) composita, proprie significans: lunae dominus.

ایتبا voluptas, deliciae, laeta conversatio (عیش وعشرت وذوق وصحبت), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: درد عشقش خوش سر وکاری بود ❀ میکند در بزم غمر دل ایتبا *F.*

اِیتَغَز nom. regis Khârizmiae *F.*

اِیتَکِین, sec. *HK.* اِیتکِین [é] possessor domus (خانه‌دار) *B.*

اِیتَکِینی, sec. *HK.* اِیتکِینی [é] (suff. ی) possessio domus (خانه‌داری) *B.* Gl. in Des.

ایتوک nuntius laetus (نوید ومژده) *B.*

a. p. اِثار (nom. act. IV v. اَثَرَ) distributio pecuniae aliusve rei pretiosae; 2) i. q. بـذل beneficium, quod pro Dei amore quis largitur Gul. 82; 3) beneficentia. — Inde اثار کردن distribuere, donare, dono dare Gul. 152; cf. H. Mong. I, 365, not. 163.

a. p. ايشْرَنْخْش (beneficiorum largitor) cognomen regis Hôshang (هوشنگ), filii Siyâmaki (سيامک) *B.*

ايج [é] i. q. هيج q. v. *B.*; cf. Chr. Sch. 34.

ايجو i. q. اينجو q. v. *F.*

ايخان nom. regionis in Turkistân *B.*

أيخشت metalla (فلزات) *B.*

ايداوُل nom. montis cuiusdam *B.*; cf. ايلاول.

ايدر hoc loco, hic (اينجا) *B.*; cf. Chr. Sch. 55. Inde cum از coniunct. ازايدر s. زيدر hinc. Chr. Sch. 87. 106; 2) nunc (اكنون); 3) ecce (اينک) *B.* Gl. Sch.; 4) semper (هميشه) *F.*

ايدْرا hoc loco, hic; 2) hoc tempore, nunc *F.*; cf. ايدر.

ايدَرى (suff. ى) i. q. اينجئى *B.* ut in hoc v. شاه ناصر خسرو poetae : مـرا گفت اينجا غريبست جانت ☆ بـدو گن عنايت تنت ايدرى است *F.*

e. أيدَع ling. rûmana: medicamentum, alias خون سياوشان et ar. دم الاخوين, sanguis draconis, dictum *B.* Num forte e gr. *αἷμα* pl. *αἵματα* corrupta vox? Sec. Freyt. lex. significat etiam: arboris lacrima; corticis rubrae genus; crocus.

e. ايـدمـيـد ling. syriaca: nom. arboris cuiusdam sic descriptae : درختى كه بدن آن مـانـنـد پشمر اسـت وخاصيت وى آنست كه شكم به بندد *B.*

ايدَند i. q. اند numerus incertus a tribus ad novem, ar. بضع *B.*

أيدون nunc, modo (اكـنـون) *B.* Gl. Sch.; cf. Chr. Sch. 6; cf. ايدون.

ايـدون (coll. آدون et آنـدون, phl. אידון, pars. ... s. ..., s. अधुना et इदानीम्) hoc modo, ita (اينچنين); 2) hoc loco, hic (اينجا); 3) i. q. أيدون nunc, modo *B.* Gl. Sch.

أيدى etiam, item (ar. ايضا نيز) *B. F.*, qua significatione quum cum voce انـدى significatione 6 conveniat, error librarii manifestus est *B.*

g. p. ايـدى (vocales desunt) ling. graeca (يونانى) homo fortunatus (خـداونـد نعمت ودولت) *B.* Fort. e gr. *εὐτυχής* corrupta vox.

ايـر papula (جوششى باشد ريـزه وبا خـارش وسوزش بسيار) ar. شَرَى dicta; 2) furunculus ar. دمـل; cf. آير et آئير; 3) (ling. arabica) membrum virile *B.*

آيرا, sec. *HK.* ايرا [é] (pars. ...) i. q. زيـرا ideo, hinc *B.* Gl. Sch.; cf. ازيرا.

ايـراف nom. patris آردا, Persarum prophetae *B.*

ايراك pro ايراكه i. q. زيراكه quoniam *F.*

ايـرال ambitus, circuitus; 2) circum, circa (گرد يعنى اطراف وجوره), e. g. in hoc versu مير نظمى poetae : كنند فريان هر روز وشبانه ☆ بگردد دود آه ايرال خانه *F.*

ايـران nom. Hôshangi, filii Siyâmaki; cf. ائـشـار بخش; 2) (coll. z. ... airya, s. आर्य „venerandus“ Burn. Com. p. 326, Lassen IAK. I, p. 6.) Irania (ولايت عراق وفارس وخراسان وآذربايجان واهواز وطبرستان وبيشتر از حدود شام را نيز گويند) *B.* antiquum regni Persici nomen et oppositum Turaniae (توران); cf. Frag. 23, 15.

ايرانْ شَهر n. c. Iraniae urbs, nom. antiquum Nîshâpûri (نيشاپور), urbis Persiae *B.*

ايرانى (suff. ى) Iranensis Frag. 20.

اِيرَج [é] nom. filii minoris (كهتر) Feriduni, quem Tûr (تـور) interfecit *B.* Gl. Sch.; 2) mens sphaerae solis (نفس فلک آفتاب); 3) nom. regis cuiusdam Babyloniae (بابل) *B.*

g. p. ايـرِسـا (gr. *ἶρις*) arcus coelestis; 2) radix lilii flavi, albi et caerulei coloris (سوسن آسمان گون), a colorum similitudine cum coloribus arcus coelestis sic dicti *B.*; cf. اورسيا et ايرسيا.

g. p. ایرْسون talcum, lapis specularis (طلق وزرورق), a Shîrâzensibus برقک dictus *B.* Sec. Freyt. lex. est gr. *ἀέριζον*.

g. p. ایرسیب i. q. ایرسا q. v. *F.*

g. p. ایرقن i. q. ارقن q. v., cyprus herba *B.*

ایرْمان i. q. میهمان hospes, conviva *spec.* non invitatus; 2) is, qui propria auctoritate in alienam domum intrat (شخصی که بی رضا در خانه یا مسلک کسی فرود آید) *B.* Gl. Sch.; 3) coll. ارمان res commodata (عاریت) *B.*, ut domus vel palatium conductum, e. g. in hoc versu سلمان ساوجی poetae: ✿ همی بایدت رفتن آخر کرفتم ✿ که بس دیر مانی درین ایرمان *F.*; 4) coll. آرزو ارمانیدن suspiratio, desiderium (آرزو); 5) poenitentia (ندامت و پشیمانی وحسرت) *B.*; 6) coll. ارمان 2. nom. urbis cuiusdam *B.* Gl. Sch.

ایرمانْ خانه et ایرمانْ سرا n. c. domus vel palatium conductum; 2) diversorium vel mansio expetita (سر کوی مطلوب) (*R.* vertit: the head of a street); 3) domus suspirii, doloris (حسرت خانه); 4) *met.* mundus (دنیا) *B.*

ایرمانْ خور n. c. i. q. ارمان خور suspirans, desiderans *B.*

a. p. ایرون, pronuntiandi ratio ignota est, sulphur (کوکرد) *B.* In Freyt. lex. gr. *ἱερόν* comparatur.

ایزارَه i. q. ازارهء خانه i. e. illa pars muri e fundo domus usque ad extremitatem fornicis parvae tabulati inferioris pertingens, ad quam in sedendo tergum reclinant (وآن از دیوار مقداری باشد از زمین خانه تا بکنار طاقچهء مرتبهء پائین که در هنکام نشستن پشت بر آن کذارند) *B.*

ایزان i. q. انیران 2, nom. diei XXX mensis *F. C.*

ایزد, sec. Gl. in Des. ایزَد (cognat. cum یزدان q. v.) unum ex nominibus Dei *B.*; 2) genius (فرشته) pl. ایزدان Gl. in Des.

ایزد گشسب n. c. Dei cultor (خداپرست); 2) nom. Emiri cuiusdam regis Bahrâmčôbîn (بهرام چوبین) *B.*

ایزدی (suff. ی) divinus *F.*

ایزْغنج et ایزُغنج, sec. *HK.* ایزْغنج [*é*] saccus (جوال) *B.* Num forte conferendum s. स्यून s. स्योन?

ایزک [*é*] i. q. آتیژک scintilla ignis *B.*

a. p. أیس nom. viri cuiusdam malefici, qui in proverbium abiit *B.*

h. p. ایسا (h. יְשַׁעְיָה) Jesaias, propheta Israelitarum; 2) nom. libri (صحف) Abrahami (ابراهیم) *B.*

ایسا nunc, modo (این زمان واین دم والحال) *B.*

ایستادگی i. q. استادگی stabilitas, constantia *B.*

ایستادن et ایستانیدن et ایستیدن pro استادن et استانیدن et استیدن q. v.

أیسو nomen regionis (ولایتی) *B.* in append.

ایش, pronuntiandi ratio ignota est; (*R.* ایش [*é*]) explorator (جاسوس) *B.*

ایشان [*ê*] (*C.* ایشا) pron. 3 ps. plur., quo etiam honoris testificandi caussa (بطریق تعظیم) utuntur *B.*; cf. اوشان.

c. ایشنه, gr. *νοσσιά* respondens, pullities *C.* ex vers. pers. N. Test. Luc. 13, 34.

ایشه [*é*] silva (بیشه وجنکل); 2) i. q. آیشه *B.*

ای شهْریار o princeps! *formula, qua principes et reges alloquuntur*; 2) nom. diei XXX mensis aerae regiae s. galâlicae (جلالی) *B.*

ایشه لب جوی n. c. dial. Ispahanensi i. q. کراک motacilla avis *C.*

ایشی [*é*] epithetum feminarum (وصف زنان) ut بی بی et بیکه et بیکم *B.* domina, matrona.

ایشیم i. q. اشم s. اشتیم; 2) integumenta femoralia coriacea athletarum (کشتیکیرلرک

یاغلی ساختیان طومانلری بسر دنبسر کشتگیر وصفنده), c. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : کشتگیر ماهرورا بین چه صنعت کرده بود ✿ کوه بلاوری در ابیشیم کرده از دیده نهن F.; cf. توبان et تنبان.

ایغُدَه [é] s. اَیغُدَه et اَیغُدَه homo levis, vaniloquus (سبکسار وبیهوده گوی) *B.*

ایغق Khârismiorum idiomate i. q. ایقاع q. v. *F. C.*; cf. ایقال.

اَیغَت s. ایغُت i. q. آیغت q. v. *F.*

ایغُدَه [ê] s. اَیغَدَه i. q. ایغده *B.*

اَیقاع delator, sycophanta (غماز ومفسد وسخن چین) *F.*; cf. ایغاق.

ایقال Khârismiorum idiomate i. q. ایقاع *F.*; cf. ایغاق.

e. ایقون i. q. انقون q. v. Vox rûmana *B.*

ایک i. q. ایزک scintilla ignis *HK.*

ایکث [é] nomen regionis in Persia *B.*

ایکث بوُن et ایکث مادُن [é] nom. libri de religione Magorum vel ignis cultorum (در مذهب مغان وکیش آتش پرستان) *B.*

اَیکَم i. q. اکر 2, ar. وج, gr. اکرون (ἄκορον) acorum *B.*

syr. p. ایل [é] (syr. ܐܝܠ, h. אֵל) Deus *B.*

t. p. ایل [é] (vox ćagataica et in persica lingua usitata sec. Charmoy in Mém. de l'acad. de St. Pét. sér. VI, t. III, p. 163 et 164) caterva (جماعت) *B.*; natio, populus, tribus, qua significatione etiam cum synonymo الوس coniuncta legitur H. Mong. I, 14; 2) *gen.* homines (مردمان) *B.*, e. g. خراسان ایلی Khorâsânae incolae; تاریخ ایلی historici H. Mong. I, 15; 3) amicus (دوست); 4) subiectus, obediens, mansuetus (موافق ورام که نقیض وحشی است) *B.*, qua significatione etiam cum synon. مطیع et منقاد coniuncta legitur; cf. H. Mong. I, 15. 73, Charmoy l. l., H. Sam. 30, Not. et Extr. t. IX, 177; 5) i. q. هیل cardamomum minus (قاقلهٔ صغار) *B.*; cf. ایلدانه.

a. p. اِیَّل et اُیَّل bos montanus s. silvestris (گاو کوهی ar. بقر الوحش); 2) sec. al. caper montanus (گوسفند کوهی) *B*

ایلا nom. herois (پهلوانی) cuiusdam Turanensis *B.* Gl. Sch.

اَیلاق nom. urbis (شهری) cuiusdam in regione Khatâiorum et Qalmâqorum (از ختا وقلمق); 2) nom. arboris cuiusdam *B.* sedes aestiva regum (نشستگاه پادشاهان در تابستان) *HK.* پادشاهلرک ایام تابستانده نشیمنگاهلرینه دیرلر ومصده یایلاق دیدکلری یردر *F.*; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 127 fin.

g. p. ایلاوُس (gr. εἰλεός) ileus (قسمی از قولنج) *B.*

اَیلاوِل et ایلاوِل *F.* nom. montis cuiusdam *B.*; cf. ایداول.

t. p. ایلچی legatus, propheta (رسول وپیغمبر) *B.*

ایلخان cognomen regum Mongolorum, qui in Persia regnarunt, ut Caesar (قیصر) Romanorum et Khâqân (خاقان) Sinensium *B.*; cf. Charmoy in Mém. de l'acad. de St. Pét. sér. VI, t. III, p. 164, H. Mong. I, 14 et 15.

ایلخانی (suff. ی) ad ایلخان pertinens, regius H. Mong. I, 14; 2) dux exercitus (فرماندهٔ عسکر وسپهسالار) *F.*

ایلخی armentum equorum (گلهٔ اسب) *B.*; cf. ایلقی.

ایلدانَه [ê] n. c. cardamomum minus (هیل که قاقلهٔ صغار است) *B.* in app.; cf. ایل 5.

t. p. ایلدِگِز i. q. الدکز q. v. *B.*

ایلغار i. q. الغار q. v. *M.*

ایلقی i. q. ایلخی q. v. *B.* in appendice.

اَیلَک et اِیلَک nom. urbis in Turkistân puellis formosis celebratae; 2) nom. regis Yagmae (یغما) i. e. Turkistâniae *B.*

ایلکا s. ایلکاء nomen dignitatis, quo munus summi praefecti insignitur H. Mong. I, p. LV.

ایلکدن ad urbem ایلک pertinens, Ilekanus; 2) i. q. ایلک 2. *F.*

e. ایلول (h. אֱלוּל syr. ܐܝܠܘܠ coll. syr.-maced. ΙΛΟΥΛ, Ideler Chron. I, 440, Benfey Monatsn. 9. 19 sqq.) nom. mensis duodecimi anni Rûmanorum, quo sol est inter signa virginis (سنبله) et librae (میزان) *B.* fere Octobri nostro respondentis.

أیلَه nom. urbis in litore maris rubri (دریای قلزم) *B.* Elana (Ἐλάνη), cuius antiquum nomen est Aelana.

t. p. ایلی [*č*] (ab ایل suff. ی) servitus, obedientia H. Mong. I, 73.

a. p. ایلیا (h. אֵלִיָּה s. אֵלִיָּהוּ) i. e. amicus Dei (صدیق اکبر), Elias propheta Israelitarum; 2) sec. al. nom. primitivum Khidri (خضر) prophetae; 3) nom. Alii Khalifae; 4) nom. urbis, a qua propheta Elias nomen accepit; Aelia s. Hierosolyma urbs (بیت المقدس); cf. دزهرج; 5) nom. unius victoriarum Omari ben Khattâb Khalifae (یکی از فتحهای عمر خطاب).

ایلیاین Hierosolyma urbs *F.*; cf. ایلیا 4.

ایلیایوعن nomen Khidri (خضر) prophetae *F.*; cf. ایلیا 2.

أیلید par boum (دَاو جفت) *F.*

a. p. ایم vir, cuius uxor mortua est, viduus *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. أَیِّم.

ایما pron. personale, nos et possess., noster et ایمارا nobis *C.* ex vers. pers. V. Test.

ایمبار pro این بار hac vice *M.*

أیمَد et sec. *F.* ایمَد s. ایمَد vomer (دَاو آهن); 2) sec. al. lignum vomeris (چوبی که دو آهن را بر آن نصب کنند) *B.*; cf. ایمر et ایمید.

أیمَر et ایمَر vomer (آهن سر تیزی که بر چوب قلبه نصب کنند) *B.*; cf. ایمد.

ایمَن (cognatum cum ar. أَمِین eiusdem significationis) securus, tutus (غمر واندیشه‌دن فارغ وخوف وهراسدن آسوده) *F.*

ایمَن آباد n. e. locus securitatis (جای امن) *B.*

ایمنی (suff. ی) securitas *C.*; cf. Chr. Sch. 20.

أیمَه nunc, modo (اکنون); 2) res inanis, futilis; nugae (هرزه ویاوه وبیهوده) *B. F.*

ایمَه huiusmodi, ita (اینچنین وهمچنین) *B. F.*

این (z. ... aêm, *K.* ima, s. अयम् coll. alia persicae vocis forma ام in compositis maxime usitata et pars. ... in s. ... iñ)

pron. demonstr. opp. آن hic, haec, hoc; 2) dubium (بمعنی شک هم آمده است) *B.* in appendice.

Phrases metaphoricae cum این compositae:

این آبگون پل *met.* orbis coelestis (فلک) *HK.*

این بارگاه *met.* orbis coelestis (فلک) *HK.*

این باغ *met.* mundus (دنیا) *HK.*

این پرده *met.* i. q. این بارگاه *HK.*

این پردهٔ دیر سال *met.* orbis coelestis (سپهر); 2) tempus, saeculum (دهر) *HK.*

این پردهٔ نیلگون *met.* orbis coelestis (فلک) *HK.*

این پردهٔ هفت رنگ *met.* orbis coelestis (فلک); 2) tempus, saeculum (زمانه) *HK.*; 3) mundus (دنیا) *F.*

این پشت کوز *met.* orbis coelestis (فلک) *HK.*; cf. این کوز پشت.

این پنج تنج باد آورده et این پنج تنج *met.* quinque sensus (حواس خمسه) *HK.*

این پیر زن et این پیر *met.* orbis coelestis (فلک) *F. HK.*

این ترک سلطان شکوه *met.* sol (آفتاب) *F.*

این تنگ نشیمن نهنگ *met.* mundus (دنیا) *F.*; cf. این نهنگ.

این جده *met.* mundus (دنیا) *HK.*

این زالِ آبْرو *met.* coelum (آسمان) *HK.*

ایــن زالِ مُستَخدَم et این زالِ عَقیم *met.* mundus (دنیا) *F.*

ایــن سدّه نَشت *met.* mundus hominum (عالم ناسوت), quod non in hoc, sed in illo mundo res vere existunt; 2) sec. al. coelum mundi (آسمان دنیا), quod in illo stellae non sunt, sed in coelo octavo *HK.*

این سَبز طَشت et این سَبزِ طَوس *met.* orbis coelestis *HK.*

ایــن سه جَوهَر *met.* tria naturae regna; animale, fossilium et vegetabile *F.*

ایــن ســه ستار et این سه دُختَر *met.* tres stellae sideri بنات النعش dictae contiguae *HK. F.*

این سیل ثَدَه *met.* mundus (دنیا) *F. HK.*

ایــن شـعیدِ رُخِ زَرد *met.* sol; 2) vinum crocei coloris *HK.*

این شَشدَر *met.* mundus (دنیاست بعتبار شش جهت) *HK. F.*

ایــن شمعِ یَهودی‌وَش *met.* vinum crocei coloris (می زعفرانی) *HK.*

این ضَرم *met.* coelum mundi (فلك دنیا) *HK.*

این طَبقِ نیلوفَری *met.* sphaera lunae *HK.*

ایــن طَبَقات *met.* orbes coelestes (فلکها) *HK.*

این طَلَل *met.* mundus; 2) orbis coelestis mundi *HK.*

ایــن عـدّت دار *met.* poculum, quod non aperuerunt cuiusque vinum non biberunt (آن خمر که سرش هنوز نگشاده اند ومی آن نخورده اند) *HK.*

این عَروس *met.* mustela (راسو) *F.*

ایــن قـبای مُعَلَم *met.* coelum mundi; 2) coelum octavum *HK.*

ایــن جِمن قرار میخ *met.* orbis coelestis (فلك) *HK.*; cf. این خشن قرار میخ.

این خـاكِ تیره s. این خـاكِ تاریك *met.* corpus humanum (قالب بشر) *HK.*

این خاك ثَون *met.* orbis coelestis (فلك) *HK.*

ایــن جمن این خَشن قَرار میخ *met.* i. q. قرار میخ orbis coelestis *HK.*

این خُم آغنثون *met.* mundus (دنیا) *F.*

این دامگه *met.* mundus (دنیا) *F. HK.*

این دائرهٔ دیر پی *met.* i. q. این پردهٔ دیر سال *HK.*

این دِژِ روئین *met.* orbis coelestis (فلك) *HK.*

این دو خواهَر duae stellae, ar. اختا سهیل dictae *HK.*; cf. Freyt. lex. s. v. ar.

این دو رَنگ *met.* dies et nox i. e. tempus *HK.* et de aliis oppositis adhibetur, ut gaudium et tristitia; bonum et malum; princeps et pauper; pulcrum et turpe al. *F.*

ایــن دو زَنگی و رومــی *met.* dies et nox; 2) senectus et iuventus *HK.*

این دو سه چیز *met.* orbes coelestes (افلاك) *HK.*

این دو سه ویرانه ده *met.* septem climata *HK.*

این دو کُله دار *met.* luna et sol *HK.*

این دو مَنزِل *met.* hic mundus et futurus (دنیا وعقبی) *HK.*

این دِهِ ویران et این دِهِ دیوان *met.* mundus (دنیا) *HK.*

ایــن دِهِ ویرانه *met.* mundus; 2) corpus monachorum (قالب زهاد) *HK.*

ایــن روز رَفتگان *met.* infelices, afflicti (بیدولتان وتاریك خاطران) *F.*

این روم وَحَبش *met.* dies et nox; 2) albedo et nigredo; 3) facies et capilli (روی وموی) *HK.*

این قـلـعهٔ کهربا ثون *met.* mundus (بعتبار آن که مردمان‌را همچو کاه بجنب خود می کشد ویا همچو کهربا زیبا است) *HK.*

این کارخانه *met.* mundus *HK.*

این کارگاه *met.* mundus *HK.*

این کاسه *met.* orbis coelestis (فلك); 2) terra (زمین) *HK.*

این کَبود حِصار *met.* orbis coelestis mundi (فلك دنیا) *HK.*

ایـن کَبـودوَش *met.* coelum primum (فلك اول) *HK.*

ایـن کُرَهٔ [*F.* کروهٔ] وَعمر سُوز *met.* orbis coelestis (فلك).

این کَعبَتَین ی نَقش *met.* luna et sol *HK.*

این کوچهٔ باستان *met.* mundus *HK.*

این کوز پُشت i. q. این پشت کوز *HK.*

این کوهِ هَفتاد راه *met.* sol *F.*

این کوی هَفتد راه *met.* mundus *HK.*

ایـن کُہن [*HK.* کُہنه] کُرگ *met.* orbis coelestis *HK. F.*; 2) homo sagax *F.*

این کُہنه طاق *met.* orbis coelestis (فلك) *HK.*

این لُعابِ لَعل *met.* sol splendens *HK.*

این مَدَر (cf. ar. مدر) *met.* terra; 2) imp. v. دریدن praef. م : „ne lacera hoc“ *HK.*

این مُطَبّخی بغ *met.* sol splendens *HK.*

این نِشیمَنِ تَنگ *met.* mundus (دنیا) *HK.*

این نُقرهٔ‌گیران *met.* rerum mundanarum studiosi; 2) vini potores (e poculo argenteo (پیالهٔ نقرهٔ) vinum bibentes); 3) meretrices (قحبگان) *HK.*; 4) monachi ((زاهدان زندداران) *F.*

ایـن نـه *met.* orbis coelestis; 2) novem foramina vel meatus (راه) corporis humani, scil. oculorum, aurium, narium, oris, podicis et vesicae urinariae *HK.*

این نُه صَحیفه *met.* novem coeli (فلك) *F.*

ایـن نِهَنگ *met.* mundus; 2) orbis coelestis *HK.*

این وآن hoc et illud *met.* mundus et tempus (جـهـان وروزگار) *HK.*; 2) hic mundus et vita futura (دنیا وآخـرت) *B. HK.*; 3) saccharum et sal (شکر ونمك) *HK.*

این هَفت رَواق et این هَفت اَوراق septem coeli *HK.*

این هَفت جَزیره *met.* septem climata *HK.*

این هَفت خُم *met.* septem coeli *HK.*

این هَفت صَحیفه *met.* septem coeli *F.*

این هَفت نُقطه *met.* septem planetae *HK.*

این هَفت وَخشت کُلّیدار *met.* orbes coelestes *F.*

این یَتیم *met.* sol *HK.*

t. p. ایناق s. اناق vox idiomate Turcarum orient. usitata et in persicam linguam recepta, qua consiliarius intimus regis insignitur H. Mong. I, p. L; 2) part. gaudentis i. q. اناك q. v. *C. M.*

t. p. ایناقی (suff. ی) dignitas consiliarii intimi regis H. Mong. I, p. L.

اینان plur. pronominis dem. این q. v.

اینانوشت i. q. ترخـون dracunculus hortensis *F.*

اینْت s. اینَت pro این ترا; 2) part. admirandi et laudandi: euge, bene! (زهی وبه په وخه خه) *B.* Gl. Sch.

اینجا hoc loco, hic. — Inde n. abstr. اینجائی hiccitas *B.*; cf. ایدری.

اینچُنین hunc in modum.

ایـنـجـو et اِنجو et اینچو et اِنجو et اینجو vox idiomati Khârizmiae propria i. q. خاصّهٔ پادشاه possessio principis propria *F.*; cf. H. Mong. I, 130 Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 46.

اینجیدن findere (شـق); 2) vulnerare (جرح) *F.*; cf. انجیدن.

اینْسا [*C.* اینسان] sermo futilis, inanis (کلام بیهوده وخبر فی اصل), e. g. in hoc versu poetae: شنیدم که گفتست آن میر نظمی بیوفا ٭ وثا میکنم این سخن اینسا *F.*

اینَسَه pro انیسه errore librarii, ut videtur, scriptum, i. q. انبسته q. v. *B.*; cf. اینهسه.

اینَفت petitio necessariorum (حاجت از کسی خواستن واستدعای مطلبی نمودن) *B.*; cf. آیفت.

اینَك (suff. ك) diminut. pron. این *B.* ecce (t. ایشته). Eadem vox cum suffixis primae ps. sing. et plur. et cum suff. secundae pers. sing. legitur, ut dicant اینَکَم ecce me; اینکیم ecce nos et اینَکت ecce te *F.*; 2) i. q. این (اینست) Gl. Sch.

t. p. اینَك dialecto ǵagataica i. q. آئین q. v. *F.*

اینُك i. q. آبله q. v. *B.*

اینَکت v. s. اینَك.

اینَکَس illa persona, ille *F.*

اینَکَم et اینکیم v. s. اینَك.

اینَند i. q. اند q. v. *B.*; 2) pro این اند „hi sunt" *F.*

اینْها plur. pronominis dem. این q. v.

اینْهَسَه i. q. انبسته *B.*; cf. اینسه.

m. p. اینی v. s. آنا et واینی آنا.

اَینی gemitus, planctus (ناله وانین), e. g. in hoc versu دیشدر poetae: نه درد حسرتت چندانکه اینی ٭ نکردم من تو گوئی این چه اینی *F.*

ایوار [*ê*] vespera (عصر opp. شبگیر, ar. صبح tempus matutinum), quae etiam نماز دیگر precatio altera dicitur. — Inde ایوار کردن vespera iter facere (راه رفتن وقت عصر) opp. شبگیر نمودن mane iter facere *B.* از ایوار وشبگیر بجان رسیده „itinere vespertino et matutino consumti" H. Sam. 166, ubi Wilken falso ازاروار.

ایواز et ایوازَه [*ê*] ornatus, instructus (آراسته وپیراسته) *B.*; cf. ایوز et ایوزه et ایوره.

m. p. ایواغلان s. ایواوغلان *iouaglan*, minister regis honoris gradu superior Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 46 not.

p. a. اَیوان i. q. صفه sedile, grabatus, scamnum lapideum vel ligneum in atrio domus; 2) i. q. طاق aula, atrium, coenaculum, porticus, palatium *B.*; coenaculum una parte apertum, ac patentis libérique prospectus; porticus pec. pensilis sublimior; aestivarium *C. M.* ex Wan.; cf. Schahn. ed. Mohl I, p. 230 v. 231, Gul. p. 65, l. 3.

اَیوان زرکاری *met.* coelum *B.*

اَیوانِس nom. urbis Francorum *B.*

اَیوان سیمین *met.* coelum *B.*

اَیوان ماه *met.* sphaera (فلک) lunae i. e. coelum mundi (آسمان دنیا) *B.*

h. a. p. اَیّوب (h. אִיּוֹב) Jobus, patientia sua celebratus *B.*

اَیّوب خوزی nom. Veziri Khalifae Mansûr (منصور) *B.*

ایوَرَه [*ê*] i. q. ایوزه q. v. *B.*

ایوَز et ایوَزَه [*ê*] i. q. ایواز s. ایوازه q. v. *B.*

اَیّه vultur *C.* ex vers. pers. V. Test.

اَیها vacatio, otium, quies (فراغت), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: ایها کند از جور بگفتند ولیکن ٭ عشاق همین ناله مسعود ندارند *F.*

اَیهقان eruca silvestris (خردل صحرائی ar. جرجر) *B.*; cf. انداو et تره میره. Vox e gr. εὔζωμον s. ἐρούκαμ, lat. eruca corrupta esse videtur; cf. Diosc. l. II, c. 169 (170).

ب

ب Secunda alphabeti litera, in numeris 2 significans, de cuius valore et cum cognatis literis پ, ف et و permutatione vid. Inst. ling. pers. Saepe autem lexicographi persici literam ب a fortiori پ non satis bene distinguunt, quum una eademque vox modo lit. ب, modo lit. پ, modo utraque hac litera simul scripta legatur. Quae diversa scribendi ratio in lexico nostro semper accurate notata est ob eamque caussam lector tales voces sub lit. ب et پ simul evolvat necesse est.

بَ (cui respondent pars. ربد, پ, فد et ربد de q. v. Spiegel Gram. der Parsispr. p. 110) praepositio praefixa vel بد separabilis 1) in per se posita vel sequente praep. در s. اندر s. اندرون; 2) i. q. بسر supra, si ipsa haec praepositio sequitur; 3) i. q. با cum; 4) quod attinet, ad, secundum; 5) per in iure iurando; 6) praedicato praeposita tanquam, ut; 7) ante infinitivum vel arabicum nomen actionis posita indicat id, cuius caussa aliquid facimus; 8) caussa, propter et seq. كه vel تا ea de caussa, ut; propterea quod; 9) dativum et instrumentalem exprimit; 10) i. q. بـا licet, quamvis; 11) substantivis praeposita format composita possessiva, de q. v. Instit. ling. pers. §. 134. 262, 4. 316 et 347 — 358, ubi etiam multa exempla allata sunt.

بِ (pars. رِ [ِ] s. ربد et ipsum بِ s. بِد de q. v. Spiegel Gram. der Parsispr. p. 77 et 78) verbo praefixum vel بِـ verbo praepositum augmenti vices gerit, de q. v. Instit. ling. pers. §. 206 sqq.

بـا s. أبـا praepositio separabilis, cum; 2) dativum et instrumentalem exprimit; 3) cum verbis iungendi constructa et cum iis verbis, quae rationem quandam inter personas vel res exprimunt, in qua notio societatis, communicationis cernitur, valet cum, iuxta, in, ad; 4) per se posita et sequente voc. وجود significat i. q. ar. مـع licet, quamvis; 5) sequente آنكه in coniunctionem abit et valet praeterquam quod, licet, quamvis; 6) substantivis praeposita format composita possessiva de q. v. Instit. ling. pers. §. 262, 4. 316 et 359 — 364; cf. وا.

a. p. با lit. ب; hinc بای فارسی lit. پ Spieg. Chr. 54.

با in fine compos. i. q. آش pula, pulmentum, cibus, e. g. in voc. اسپيدبا, زيربا, كدوبا, ماستبا, نانبا al. q. v.; cf. آبا et وا; 2) vox ex باد et باشد decurtata *B.*, e. g. in hoc versu: مهمان شاعر هر شبی بسر خوان اخوان الصفا ✡ مهمان صاحب دولتی کش دولتی پاینده با *F.*; 3) i. q. ar. الـرجل الشَّبِق vir veneris appetens *B.* in appendice, qua postrema significatione cum باه cognatum videtur.

باأفراد herba quaedam contra palpitationem cordis salubris (بسر اوتدر که رنج خفقانه غایت سودمند در) *F.*

باأوش [ó] cucumis (خربزه) maior, qui seminis caussa asservatur; 2) racemus parvus uvarum (خوشهٔ کوچک انگور) *B.*

باب pater, ar. والد; cf. بابا et phlv. پاپ et Pend. p. 110; 2) dignus, conveniens (شایسته ودرخور), e. g. فلانی باب فلانی است i. e. فلانی شایستهٔ فلانی است *B.*; cf. بابت.

a. p. باب ianua, porta; 2) caput *libri*; 3) res, negotium; cf. Spieg. Chr. p. 35, l. 16, Wilk. Chr. p. 137, l. 15; 4) i. q. باره vel حق respectus, ratio, ut dicant درباب فلانی s. درحق فلانی pro دربارهٔ فلانی respectu ad rem, de re *B.*, e. g. روایتی درباب نسب حسن „haec est narratio de origine Hasani“ Not. et Extr. t. IX, p. 227.

بابا pater (پدر); cf. باب 1; 2) avus sive paternus sive maternus (جد); 3) prin-

ceps, senior, *quasi* pater venerabilis (سر کرده وریش سفید) monachorum, qui قلندران dicuntur *B.*

بابات felix, fortunatus (مسعود ومبارک ونیکبخت), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: دوش در بزم آمده خنجم بدست آن مست ناز ✿ طالع بختم مکرم مقرون بابات باشدست *F.*

باباخان n. c. Father-king, a royal-title *R.*

g. p. باباری (gr. πέπερι) piper nigrum *B.*

بابلسخی species cucumeris melonis (خربزه); 2) nom. insulae (جزیره), in qua fodina auri et argenti (کان زر ونقره) *HK.*

بابا شیخی a kind of melon *R.*; cf. بابلسخی 1.

باپایان pro بادپایان, pl. vocis بادپا q. v., e quo decurtatum est; 2) coll. پایان finis, terminus (انجام نهایت), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: چنان سرخیل شد بسر نیک مردان ✿ که باپایان نمیدارد عدلایش *F.*

بابایان pl. vocis بابا avi, patres *M.*

بابایانه (suff. انه) patris instar, paterne, more patrum *M.*

بابای کوهی [ô] nom. viri cuiusdam probitate et integritate excellentis (بسیار صالح ونکوکار) *HK.*

a. p. بابت dignus, conveniens (لایق وسزاوار), e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae:

آنچه کرد اسکندر اندر باب سد مملکت ✿

ابو et بابت آن ثانیء جم بارهء بغداد کرد در دلم فکر وصال ومقتضای المعانی poetae: عشق غمر ✿ هر کسی با قدر خودرا بابت خود میشود *F.* coll. locutione arabica هذا من باباتک et هذا باباتک „hoc tibi convenit" in Freyt. lex. s. v. بابة; cf. باب 2.

بتاب روان آنداز *met.* amove, remove (دور کن) *HK.* Cf. بآب انداختن s. v. آب.

بابره armilla *C.* Deest in ceteris lexicis.

باب‌زن n. c. *abs.* veru (سیخ کباب) sive ferreum, sive ligneum *B.*, e. g. چو بر باب‌زن مرغ بر ساختی Schahn.

بابیر senna *R.* In ceteris lexicis deest.

باب سنجاب heliotropium (شیـعی است آفتاب پرست), ar. خبّازی vel شکاعی dictum *B.* in appendice.

بابک (suff. ک) diminutivum reverentiae (تعظیم) ut مامک, paterculus; 2) pater, nutritor (پرورنده وپدر); 3) firmus, fidelis (امین واستوار); 4) species turcoidis (فیروزه), quae شهر بابکی dicitur; 5) nomen regis potentissimi, cuius nepos ex filia Ardshêr erat (که اردشیر دختر زادهء او بود), ob eam caussam Ardshêr Babakân (اردشیر بابکان) dictus *B.* primus nimirum regum quartae dynastiae Persarum, Sâsânidarum nomine notae; cf. اردشیر.

g. p. بابل et بابُل (gr. Βαβυλών) Babylonia regio et urbs in medio عراق عرب sita, hodieque deserta; cf. Spieg. Chr. 107; 2) Jupiter planeta (مشتری); 3) sec. al. oriens (مشرق) *B.*

بابُل خانه n. c. lupanar *M.*

بابَندَن dare, donare (بخشیدن) *B.* in appendice.

بابو a kind of wandering muhammadan monk *R.*

بابوته cantharus (کوزه) aqua plenus *B.*; cf. باتوته.

بابُوک [ô] stultus, stupidus (ابله واحمق), ut in hoc versu میر نظمی poetae: بکن آنچنان اختلاط وسلوک ✿ که مردم نگویند بابوک ولوک *F.*

بابونه, unde ar. forma بابونج, chamaemelum (اقحوان) *B.*

بابونهء گاو dialecto Shîrâzensi: chamaemelum, ar. حبسق البقر et احداق المرضی et تفاح الارض dictum *B.*; cf. اقحوان.

بابَه res lana referta et impleta (پشم آگنده) *F.*

بابیزان sponsor, intercessor (کفیل وضامن ومیانجی); 2) i. q. بادبیزن, e quo decurtatum est *B.*; cf. بادزن.

با بی زبانی ساختن *met.* silentium tenere, tacere (سکوت ورزیدن وحرف نزدن) *B.*; cf. بی‌زبانی.

ببیزن i. q. بابیزان q. v. *B. F.*

بات i. q. با تو, e quo decurtatum est *HK.*

بتَب i. q. بابت dignus, conveniens *F.*, quae tamen vox falsa lectio pro بابت esse videtur, quod ipsum etiam in versu a lexici *F.* auctore vocis probandae caussa allato legitur. Versus est مولانا عبد الباقیء هروی poetae : یار چو گل در صفا عاشق بلبل نوا ✿ خنده باورا سزا بابت من گریه است.

باتِر et باتِر nom. viri ignoti; 2) i. q. کُلَنگ grus *B.*

باتَرِه tympanum (دف ودائره) *B.*

باتُس et بتُش dialecto incolarum regionis شبانکاره : malum citreum (ترنج) *B.*; cf. باتو 1.

بتِنگان et بادنگان s. بادنجان (s. भण्टाकी) solanum melongena (ar. حدق) *B.*; cf. انب.

باتنگل (s. पातञ्जल) nomen libri Indorum haereticorum valde aestimati (کتاب معتبر کفرۀ هند) *B.*, quo systema philosophicum Yôga (योग) dictum philosophi Indorum Patanjali (पतञ्जलि) intelligendum esse videtur.

باتو i. q. باتس q. v.; 2) medicamentum حب سلاطین dictum *B. F.*; 3) nom. regis Tatariae e dynastia چنگیز *B.*

باتوته i. q. بابوته q. v. *B.*

باج coll. باز et باژ (*IC.* báji a rad. s. भज् z. ɀɑɣǝ bakhsh, p. بخشیدن) donum s. tributum (مال واسباق), quod regi subditi principes pendunt; 2) vectigal, portorium (زری که راهداران از سوداگران بگیرند); 3) i. q. ar. جزیة i. e. tributum, quod Musulmanis alienae religioni addicti pendunt; 4) mussitatio (زمزمه وخاموشی), Magorum s. adoratorum ignis, dum lavant corpus, aut cibos manducant, aut sacris vacant *B.*

باجبان et باجدار n. c. exactor vectigalium (کسی که باز وخراج از مردم میگیرد) *B.*; cf. بازبان et بازدار et ch. בָּזְבָן nomen praefecti Natani.

باجگاه n. c. locus vel domus, ubi portorium, vectigal et tributum pendunt *B.* s. v. رصدگاه.

باجگذار n. c. vectigalis; 2) tributarius *M.*

باجگیر n. c. vectigalium collector *C.*; cf. بازگیر 3.

باج نامه n. c. i. q. بارنامه q. v., ut in hoc versu حکیم انوری poetae : دل او برده باج نامهء بحر ✿ کف او کرده کارنامهء جود *F.*

باجَنگ pro باجیک, quod est diminut. vocis باجه, fenestella (روزنه ودریچهء کوچک) *B.*

باجو cognomen principum Tartarorum sicut تاتار خانلرینک لقبیدر لفظ کرای) کرای کبی) *F.*

باجَه pro بادجه foramen vento excipiendo, spiramentum, fenestra (بادگیر ودریچه وروزنِ بزرگ) *B.* Cf. باجنگ.

a. p. باحَفصان s. بوحَفصان *met.* parvorum magister (معلم طفلان), quae significatio desumta est ab ام حفص i. e. gallina (ماکیان), quia pullos suos sub alis fovet iisque grana edenda praebet *B.*

a. p. باحفصانه (suff. انه) *met.* pueriliter loquens (سخن کردن مبتدیانه وطفلانه) *B.*

a. p. باحور vapor (بخاری) aere calido e terra ascendens; 2) ling. arab.: summus aestus, ardor *B.*

a. p. باحورا cum ا otioso, dies criticus (روزگار آزموده) (coll. ar. باحوری), quorum alii septem, alii octo esse dicunt, incipientes a die decimo nono mensis تموز,

intra quos aestus decrescit. Alii derivant ab (ar.) بُحران i. q. حکم criterium, quia ex hisce diebus criticis tempestas mensium autumni et hiemis praefinitur; 2) i. q. ar. بحور summus aestus, ardor *B.* Vocem graecam esse dicunt lex. *B.* et *HK.* auctores.

بخ (s. पथा ?) via (راه) *B.*

بخ et پاخ sec. *C.* pulcritudo (زیبائی وحسن وجمال), ut in hoc versu ابو المعانی poetae : نکردی چرا عاشقان دل فراخ ✿ خدا آفریده ترا حسن وباخ ; 2) argentum vel aurum adulterinum s. improbum, quod non distrahitur (سیم وزر ناسره), ut in hoc versu : سرشکم مگر بوده است کمعیار ✿ قبولش نکردند چون نقره بخ ; 3) legatus, nuntius (ایلچی وقاصد), ut in hoc versu میر نظمی poetae : ✿ نشسته شد آن عز ودولت بکاخ در آندم بخدمت رسیدست بخ ; 4) animus ignobilis herois seculi (دون همتی قریع الدهر), ut in hoc hemist. : همرا همت باخ وهمه در راه بساخ *F.*

a. p. باخَبَر n. c. intelligent, wary *R.*

باختَر occidens (مغرب); cf. Chr. Sch. 10; 2) oriens (مشرق) *B.* Si vocis formam respicis, haec vox e phl. اباختر s. اواختر per aphaeresin lit. ا orta esse videtur, quae est z. apâkhtara, sed diversa significatione „septentrio"; cf. IAs. 1839, Avril, p. 340, Burn. Com. not. p. 111 sqq. — Plura v. s. synonymo خاور.

باختَن imp. باز ludere (بازی کردن) *B.*; 2) in aleam dare Pendn. 99; 3) saltare (چرخ دادن) *B.* رقص *F.*; 4) donare, largiri (بخشیدن وبذل کردن) *B.* Inde قمار باختن alea ludere *C.* Cf. بازیدن.

باخَرْز nom. urbis (قصبه) in Khorâsân; 2) nom. unius quadraginta octo sonorum musicorum (نام گوشهء باشد از چهل موسیقی نغماتنک *B.* (وهشت گوشهء موسیقی قرق شعبه سندن بر شعبهٔ اسمیدر, ut in hoc versu میر خسرو poetae : که بنغمات تسم انده‌وهگاه ✿ یافته در عرصهء باخرز راه *F.*

بَخْسَه via secundaria ad domum ducens praeter viam primariam et usitatam; 2) phlebotomon (نشتر حجام) *B. F.*; 3) tabulatum muri, quod efficitur lapidibus ordine exstructis (مهرهء دیوار یعنی بندلرك اصطلاحنده دیوارده قور تعبیم ایندکلری مراد صره ایله دیزلمش طاش وکرپچدر), ut in hisce versibus حکیم اسدی poetae : یکی بتکده دید ساده زسنگ ✿ چهل باخسه هریک از رنگ رنگ ✿ بهم بخسه بسر چهل لاد نیز ✿ زجزع ورخام وزهر گونه چیز *F.* — *M.* vertit : incrustatio muri.

a. p. باخصوص n. c. specialiter, peculiariter, praecipue *M. R.*

بخنامَه cognomen (ترجمهء لقب) *B.* in appendice; cf. پنهنامه et پازنامه.

باخور nom. avi Abrahami, qui erat pater Târichi (تارخ) et filius Sârûgi (سروغ) *B.* Vox e nomine hebr. נָחוֹר Nachor corrupta; 2) dies caniculares *F.*

باخِویش n. c. solitudo, recessus (تنهائی); 2) coll. باغوش caput immergere, demersio (سر بآب فرو بردن وغوطه خوردن) *B.*

باخَه (s. गुहा ?) testudo (کاسه پشت ولاک پشت) *B.*

باخَزَن s. باخیزن n. c. faber murarius (بنا یعنی دیوار وخانه یاپوجی) *F.* Fortasse pro باخسزن posita vox, ut proprie significet : is, qui per tabulata lapides muri exstruit.

باد et بادا imp. opt. verbi بودن in optandi et precandi formulis (در مقام دعا آرند ومقام آن آخر کلام است) *HK.* esto, sit; cf. Chr. Sch. 4. 30 et Instit. I. pers. §. 228.

باد pro باده vinum, potus (شراب) *B.*

باد (z. vâta, phlv. ואת, s. वात) ventus; cf. اوغا; 2) nom. diei XXII cuiusvis mensis solaris, quo (ungues, capillos al.) denuo resecare (نو بریدن), novas vestes induere et novo equo vehi solent; 3) nom. genii, qui praeest coniugiis et

dirigit negotia illo die XXII obeunda; 4) nom. secundi octo thesaurorum (گنج) regis خسرو پرویز, alias باد آورد s. باد آور dicti; 5) *met.* a) verbum, dictum (حرف وسخن), b) laus, encomium (مدح وثنا), c) singultus, lamentatio (آه وناله), d) non existens, nihilum (نابود وهیچ), e) superbia, fastus (نخوت وغرور وخودبینی), f) equus *a velocitate*, g) adi. vehemens, acutus, velox (تند وتیز) *B.* e. g. چو باد عوا گشت بر شه راه Schahn.

Phrases:

باد اندر شکر دارد (ventum in saccharo habet) *met.* mobilis, infirmus est (گذران وناپایدار است) *HK.* Scripsi e coniectura باد pro falso بت, quod offert eiusdem lexici auctor.

باد بدست آمدن *met.* infelicem, miserum esse Chr. Sch. 11 coll. باد در دست داشتن.

باد بسر قدم خاک زد *met.* capite in terram demisso reverentiam praestitit (خدمت بسر کنانید) *HK. SHL.*; 2) sec. al. humiliavit (خوار گردانید) *HK.*

باد بودن *met.* nihil esse (هیچ نبودن); 2) i. q. بباد فنا رفتن q. v. *B.*

باد پیمودن *met.* res inutiles, nugas tractare (کارهای بی نفع وبیهوده کردن); 2) falsa dicere, mentiri (سخن غیر تحقیق گفتن); 3) pro باده پیمودن q. v. *B.*; cf. باد پیما.

باد در دست داشتن *met.* manus vacuas habere, inopem esse (تهیدست ومفلس بودن); 2) coll. باد 5, f. equi habenas manibus tenere *B.*

باد در سر داشتن arrogantiae plenum, insolentem esse (غرور وتکبر داشتن); 2) mala cogitare (اندیشهای فاسد کردن) *B.*

باد در کف داشتن *met.* inopem esse *B.*

باد شدن *met.* occultari, evanescere (ناپدید گشتن); 2) volare (پریدن) *B.*

باد گزیدن لب خورشید *met.* ventus matutinus (باد صبح) usque ad ortum solis flat *B.*

بباد دادن i. q. بر باد دادن *met.* perdere *HK.*; cf. H. Mong. I, 27.

بباد شدن i. q. بر باد رفتن *met.* perire; cf. H. Mong. I, 27.

بباد فنا رفتن *met.* ad nihilum venire, perire, mori Spieg. Chr. 25.

بر باد دادن i. q. بباد دادن q. v. *HK.*

بر باد دادن جان *met.* interficere, necare H. Sam. 168.

بر باد دادن خرمن *met.* vitam perdere (مستهلک ساختن وضائع کردن عیش وعمر تلف گردانیدن) *B.*

بر باد رفتن *met.* perire (تلف شد وضائع گردید وچنان رفت که باز نگردید) *B.*; cf. H. Mong. I, 27.

بر باد نبشتن frustra scribere Chr. Sch. 77.

بادا v. s. v. باد imp. optat. verbi بودن.

بادا باد (ex بادا et باد comp.) precandi formula: fiat, fiat *M.* ex *F.*

باداَبرنگ i. q. بادارنگ q. v. *B.*

باد آبله n. c. genus pustularum, quae mortem afferunt (آبلهء هلاک کننده), ar. جدری (varioli) dictum *B.*

باداد cum aequitate; 2) n. c. aequus, iustus *M.*

بادارنگ s. بدابرنگ malum citreum (ترنج) *B.*; cf. بادرنگ.

باداش i. q. پاداش q. v. *B.*

بادافرا et بادافراش i. q. بادافراه q. v. *F.*

بادافراه s. بادافره s. بادافره (pars. [Pahlavi] Spiegel Gr. d. Parsispr. p. 118 not.) retributio mali, poena, supplicium (عقوبت وجزای گناه ومکافات بدی), e. g. به پیچد

بادْ اَنجیر n. c. species arboris fici (درخت انجیر), quae prius quam ceterae arbores fructus fert, cuius tamen fici intus cavae (کاواک) et vento repletae (پر باد) sunt *B.*

بادانِ فِیرُوز [é] et [ó] nom. urbis اردبیل a rege فیروز conditae et hoc nomine appellatae *B.*; cf. بادان 1.

بادْاَنگیز ventum excitans, n. c. species floris, cuius folia agricolae, quum vento deficiente frumentum ventilare volunt, flore manibus perfricato in auram spargunt, quo ventus excitari perhibetur *B.*; it is a species of the cnicus, or bastard saffron *R.*

بادْ آوَر et بادْ آورد (a v. آوردن) n. c. nom. secundi octo thesaurorum regis خسرو پرویز ita dicti, quia ventus navem imperatoris, hoc thesauro oneratam, ad castra illius regis adpulerat; cf. باد 4; 2) i. q. اقتنالوق q. v.; 3) nom. loci in vicinia urbis واسط; 4) nom. soni (نوا) musici; 5) *met.* res, quae gratis et sine labore acquiritur (که مفت وبی تعب بدست آید) *B.*

بادْ آوِنَد n. c. i. q. باد آبله q. v. *B.*

بادْ آهَنج n. c. i. q. باد خون *C.*

بادِ آهَنگ i. q. باد نوا halitus, sonus vocis; vox (صوت ونفس خوانندگی وگویندگی) *B.*

بادپای s. بادْپا (venti pedes habens) n. c. *met.* citi incessus, pedibus velox (سریع السیر وتیز تک وتندرو), *de iumento celeriter currente, plerumque de equo B. F.*; cf. Chr. Sch. 11. Pro plur. بادپایان etiam باپایان elisa lit. د dici potest *F.*; cf. باپایان 1.

بادْ بار (cf. بار 26) n. c. flabellum (ar. مروحه) *F.*

بادْباز n. c. i. q. بادبار, ut in hoc versu: آتش هجران مکو تسکین شود با بادباز ✿ شعلهٔ آتش فزون تر میشود لا بد زباد *F.*; cf. بادبیز; 2) facilis, feliciter succedens *C.*

بادبُر 1 i. q. بادافرهٔ ایزدی Schahn.; 2) i. q. turbo, quo pueri ludunt *B.*; cf. بادفر et بادفره et بادفراه et بادفرا.

بادافْراه i. q. بادافراه 1 retributio mali, vindicta (انتقام), ut in hoc versu استاد دقیقی poetae: بجای هر بهی پاداش نیکی ✿ بجای هر بدی بادافراهی *F.*

بادام (s. बादाम) amygdala; 2) *met.* oculus amatae; 3) fissura (چاک) auris equi *B.*

بادامترَه n. c. ocimum, basilicum *herba C.*

بادامِ دو مَغز et آسست — — — *HK. SHL.* (amygdala duos nucleos habens) *met.* fissura (ترک); 2) fissus (ترکیده) *B.* (یعنی بادام ترکیده از غایت پری) *HK.*

a. p. بادامِ ساق *met.* oculus amasii (چشم معشوق)) *HK.*

بادامِ شُکوفه فَشان *met.* oculus lacrimans (چشم گریان) *B.* Inde بادام شکوفه کَردَن et sec. *HK.* بادام شُکوفه شُدَن lacrimare, lacrimas fundere *B.*

بادامِ کوهی i. q. خُجرک q. v. *F.*

بادامَه (suff. ه) glomus serici s. glomus, quo se bombyx tegit (پیلهٔ ابریشم); 2) genus serici (جنسی از ابریشم); 3) pala anuli (نگین ومهر انگشتر); 4) res quaedam oculo similis (چشم مانندی) aurea vel argentea, quae pileo (کلاه) parvorum assuitur *(contra oculorum dolores F.)*; 5) naevus (خال گوشتی), verrucae (ازخ) similis, in cute hominum plerumque oriens; 6) anulus catenae (هر دانه وحلقهٔ زنجیر); 7) lacinia (رقعه وپینه) vesti assuenda; 8) toga cucullata monachorum e multis laciniis (پارها) versicoloribus consuta (خرقهٔ مرقعه); 9) omne insitum et innatum (هر جنس مطبوع) *B.*

بادامی (suff. ی) almond-coloured, almond-shaped *Shaksp.*; buff-coloured *R*; 2) a kind of eunuch ibid.

بادان pro آبادان q. v.; 2) pro باداش s. پاداش q. v. *B.*

بادبان n. c. velum navis (پردهٔ که بر تیر (کشتی بندند); 2) malus navis (تیر کشتی); 3) valva s. lacinia vestis, quae in utraque parte pectoris sub axilla dextra et sinistra replicatur (دست زیر ودست بلای قبا که از دو طرف بر زیر بغل چپ وراست بستد میشود); 4) manica et collare vestis (آستین وگریبان قبا); 5) *met.* homo laetus, vitae socialis amans (شخص سبکروحی که با مردم موانست کند opp. لنگر q. v.) *B.*; 6) cyathus, poculum (ساغر), ut in hoc versu حکیم ازرقی poetae : زآبگینه عکس آن چون نور بر دست افکند ✿ دست بیرون کرد پنداری تلیم از بادبان *F.*; cf. بادوان.

a. p. بادبان اخضر *met.* coelum, ubi est thronus Dei (آسمان وفلک عرش وکرسی) *B.*

بادبان چرخ *met.* lunae splendor (مهتاب) *SHL. R.*

بادبانه nomen herbae *C.*

باد بدست n. c. ventum in manu habens *met.* homo nihil agens, inops, pauper (بی حاصل وهیچکاره وتهی دست ومفلس) *B.*; cf. باددست.

بادبر (a v. بردن) n. c. draco volans papyraceus (کاغذ باد) *B.*; cf. بادبرک.

بادبر et بادپر (a v. پریدن) n. c. homo gloriosus, superbiens (ar. فیاش) *B.*; cf. بادپران.

بادپر (a v. پریدن) n. c. i. q. بادبر homo gloriosus, superbiens; 2) trabs (چوب), cuius extrema pars (سر) extra murum vel aedificium est, aut, ut alii volunt, cuius duae extremae partes in utroque muro aedificii collocatae sunt (که دو سر آن در دو دیوار عمارت نصب کنند); 3) i. q. بادبر 1 turbo, quo pueri ludunt *B.*

بادبر (a v. بردن) n. c. i. q. بادغر turbo, quo pueri ludunt; cf. بادغر et گردنا; 2) omne, quod inflationem amovet (هر چیز که نفخرا بر طرف کند) *B.*

بادپیران (a v. پریدن) n. c. i. q. بادپر 1 homo gloriosus, superbiens *B.*

بادپرک, sec. *HK.* بادپرک (suff. ک) nom. diminut. draco volans papyraceus *B.*; cf. بادبر.

بادپروا (cf. پروا) n. c. domus, in qua est بادگیر; 2) locus, quo aura transit, s. fenestra vento excipiendo; spiraculum (گذرگاه باد وروزنی که بجهت آمدن باد گذارند); 3) homo, qui omnium rerum discrimen tollit, negligens, incuriosus (بی تفاوت یعنی شخصی که پیش او همه چیز مساوی باشد) *B.*

بادِ بروت (ventus mystacis) *met.* admiratio sui ipsius, arrogantia, superbia (عجب وتکبر وغرور) de viris, opp. باد گیسو, quod de feminis dicitur *B.*

بادْ بروت n. c. homo arrogans, superbus *B.*

بادْ برود i. q. بادْ بروت q. v. *F.*

بادبره (a v. بردن suff. ه) n. c. nom. diei XXII mensis بهمن, a vento saevo illo die exorto ita dicti, postquam per septem annos ventus in Iran defecerat *B.*

بادپره (a v. پریدن suff. ه) ramentum ligni (تراشه) *B. F.* Quod a vento facile agitatur, ita dictum videtur.

بادِ برین zephyrus (باد صبا) ex oriente et septentrione flans; 2) sec. al. ventus occidentalis (بد دبور وآن موج هواست از جنب مغرب بطرف مشرق ومهب آن میان سهیل ومغرب است وهنگام آن آخر روز می باشد بر عکس باد صبا وضرر این باد زیاده از نفع است), ut in hoc dist. شمس فخری poetae : بزیر چرخ برین بی مثال فرمانت ✿ زسوی غرب نیارد وزید باد برین *B.*; cf. باد فوردین et باد فروردین.

بادِ پران (fort. leg. بزان pro وزان spirans) *met.* gratum, quod placet dicens (خوشامد گوی) *B.*

بادِ پس پشت ventus occidentalis (بد غربی ar. دبور) *B.*

بادِ پَسین *met.* crepitus ventris *F.*

e. بادبطیقی demonstratio conditionum syllogismi (ترجمهٔ برهان وتبئین سرائط قیاس) *B.*; sine vocalibus. Fort. gr. ἀπόδειξις.

بادْ بَمُشت n. c. unproductive, fruitless *R.*; cf. باد در مشت s. باد در کف.

بادْ پیچ (a v. پیچیدن) n. c. oscillum, quo diebus festis parvi et feminae oscillantur *B.*; cf. بازپیچ et بازنیچ.

بادْبیز *F.* et بادْبیزَن *B.* et بادپیزن *F.* [*HK.* ê] n. c. i. q. بادزن flabellum *B.*; cf. بادویز et بادویزن.

بادِ پیش ventus orientalis, ar. قبول *B.*

بادِ بیش وَز (a v. وزیدن) ventus vehemens Gl. in Des. Cf. باد کم وز.

بادْپَیما (cf. باد پیمودن) *proprie* viam dimetiens, *met.* peregrinator, deserta peragrans (مردم سیاح وبیابان گرد); 2) equus, mulus vel camelus velocissimus (تیز رفتار); 3) pauper, inops (مفلس); 4) homo petulans (لاابالی), res inutiles, futiles loquens; mendax (بی فائده گوی وبی ما حصل ودروغ گوی) *B.*

بادْتُخم n. c. foeniculum (رازیانه وبادیان) *B.*

بادِ تَنَکْ بَستَه *met.* equus *B.*; cf. باد 1.

بادْجَه i. q. باجه q. v. *B.*

بادْخان n. c. *abs.* venti receptaculum, spiraculum (بادگیر وگذرگاه باد باشد مطلقا خواه در بلندی وخواه در پستی) *B.*; cf. بادخن.

بادخانی nom. fontis in pago (قریه) Havâ (هوا) provinciae دامغان, *de quo mira confabulantur Persae* (اگر چیزی مردار در

آن چشمه افتد بد وطوفان مرتبهٔ شود

که آدمرا ببرد واسبرا بیندازد) *B.*

بادِ خایه tumor testiculorum, hernia (فتق (علتدر که خایه شیشم); 2) sec. al. ventus colici doloris (ریح قولنج) *F.*; cf. باد گند.

بادْخَن i. q. بادخان et domus spiraculo instructa, خن pro خانه posito (رهگذر باد (وبادگیر وخانهٔ بادگیر دار *B.* رهگذر بد *F.*

بادْ خَوار (cf. خوار) n. c. i. q. باد خایه q. v. *F.*; 2) i. q. بادخورک q. v. *SHL.*

بادْخوان n. c. res futiles loquens (هرزه گوی); 2) gratum, quod placet dicens (خوش آمد گوی); 3) notum faciens, notitiam dans (معرّف) *B.*

بادخُور [ô] n. c. i. q. بادگیر q. v. *B.* cancelli, clathri (پنجره), ut in hoc versu poetae نظمی: نشسته خانهٔ بالا زر اندود ✿ بهم جنب که چندین بادخور بود *F.*; 2) avis هما dicta *F.*; 3) a disease in horses, from which the hair falls off *Shaksp. R.*

بادخُورا [ô] tinea capitis *Shaksp. R.*

بادخُورک [ô] (suff. ک) n. c. avis parva et nigra semper volans, quam vento se nutrire et simulac semel consederit, evolare non posse dicunt. Sec. al. i. q. ابابیل otis, tarda *B.*; cf. بالوایه.

بادْخون i. q. بادخن q. v. *B.*

بادْدار n. c. *met.* homo nemini obnoxius (بی تعلق), nihil cogitans (هیچ انگار) *B. F.*; 2) gloriosus, superbus, inflatus (متکبر وپر باد وآماس کرده) *B. F.*; 3) opes possidens, dives (دنیا دار); 4) a daemone obsessus (که جن داشته باشد) *B.* periens (ودخی فوت اولنق معناسنه در) *F.*

a. p. بادِ دَبور ventus e regione, quae est inter occidentem et austrum flans *B.*

باد دَرسَر n. c. *met.* arrogantia, superbia (تکبر) *SHL.*

a. p. باد دَر کَف i. q. باد دَر مُشت n. c. *met.* inops, pauper *B.*

بادِ دِژنام (ventus mali ominis) sanguinis abundantia (غلبه وبسیاری خون), e qua furunculi (ریشها ودمل) oriuntur *B.*

بادْ دَست n. c. homo inops (تهیدست); 2) homo prodigus (مسرف وهرزه خرج وتلف کننده) *B.*

بادْدَم n. c. *met.* homo gloriosus, superbus, arrogans *B.*; 2) superbia, arrogantia (عز وتکبر) *HK.*

بادَر erysipelas (سرخباد) *F. HK.*; cf. بادژ 2.

بدْرام i. q. بادرم 1 *M.* ex *N.*

بادْران (a v. راندن) n. c. nom. genii, vento praepositi; 2) i. q. بادزن flabellum; 3) *met.* homo gloriosus, imperiosus (متکبر وخُنب سری وسروری) *B.*

بدْرس (a v. رسیدن) n. c. domus, e cuius quatuor partibus ventus venit *B.*; i. q. بادگیر *F.*; cf. بادغر.

باد رَفتار n. c. currens instar venti, velox *M.*

بادْرم et بادرَم n. c. vanus, futilis, perditus (بیهوده وتباه واز کار باز مانده); 2) res inanes, nugae (کارهای بیهوده وعبث); 3) subditus (مردم رعیت) *B.*; cf. بادزم.

بادْرَنبو perspicillum (چشمک), ut in hoc versu poetae ابو المعانی : از غلوی شوق نظاره بروی خوب یار ۞ بادرنبو میزند در چشم اندیشه دلم *F.*

بادْرَنبویَه i. q. بادرنگبویه q. v. *F.*

بادرَنجبویَه forma ar. persicae vocis بادرنگبویه *B.*

بادْرَنگ n. c. *met.* species cucumeris (خیار) *B.* crassioris in semen asservati *M.* ex *F.*; 2) malum citreum (ترنج); 3) equus velox (جلد وتند وتیز); 4) cunae (گهواره) pendentes, quibus impositum parvulum iactant, ut somnum capiat; 5) morbus quidam ex aegritudine ortus, in quo est dolor, tumor et strepitus intestinorum et umbilicus se torquet *B.*; cf. ازرنگ et بالنگ.

بادْرَنگبو *F.* et بادْرَنگْبویَه n. c., e quo ar. بادرنجبویه planta quaedam ar. بقلهٔ اترجیه dicta; citrago *B.*; cf. بالنگو et ترنگان et حبق ترنجانی.

بادْرَنگین n. c. *met.* carmen, versus (شعر وبیت) *B.*; 2) sec. *F.* i. q. بادرنگ.

بادْرو [ó] n. c. i. q. بادرنگبویه; 2) species cucumeris (خیار) ar. بادروج dicta; 3) sec. al. herba (تره) quaedam foliis basilico (سپرغم) similibus et odore mali citrei (ترنج) *B.*

بادْروج a. p. flos quidam, alias بستان افروز et ar. مفرح القلب المحزون et ضومر dictus; 2) sec. al. herba odorata montana (ریحان کوهی), *spec.* ocimum *B.*; cf. اوقیمن et بدرو et بستان افروز.

بادْروچبویَه *HK.* et بادْروزبویَه n. c. planta quaedam odore mali citrei (ترنج) et foliis fissis (شکافته) *B.*, alias شاه تره dicta *HK.*

بادْروز *F.* et بادْروزَه [ó] n. c. quotidianus (هرروزه); 2) cibus quotidianus; 3) vestis quotidiana; 4) res, quae hominibus semper utilis est (که مردم را همیشه در کار باشد) *B.*

بادْروک i. q. بادروج ocimum *F.*

بادْرونْبویَه n. c. i. q. بادروچبویه *HK.*

بدْرونَه n. c. i. q. بادرنگبویه *B. F.*; cf. بادرو.

بادْرَه n. c. inconsiderate dictum (سخن گفتن بی اندیشه); 2) vehementia et severitas in agendo (تندی وتیزی در کارها); 3) et بادرَه femoralium s. braccarum pars inferior (پاچهٔ شلوار وتنبان) *B.* ایچ طونی پاچسی *F.* Cf. ره pro راه.

بادْریس et بادریسَه (a v. ریسیدن) n. c. orbiculus fusi (ar. فلکة); 2) sec. al. fila deducta fusi (تاری که زنان بدوک دهند); 3) i. q. کماچ خیمه i. e. lignum orbiculare, in medio perforatum, per quod fulcrum tentorii in superiore illius parte transmittitur; 4) i. q. بادزن flabellum *B.*

بادریسَه چَشم n. c. *met.* unoculus, luscus (ar. اعور); 2) satanas, impostor (شیطان ودجال) *B.*

بادِژ rubor excedens (سرخی مفرطی مائل به بنفشی وکمودت وکدورت) in facie hominis, quem quidam elephantiasis (جذام) praenuntium esse dicunt; 2) sec. al. erysipelas (سرخ باد); 3) tumor sanguinis (ورم خونی); 4) vinum rubrum (شراب لعلی) *B.*

بادْزَن (a v. زدن) n. c. turbo *ventus C.*

بادِزْفام et بادِزْکام n. c. i. q. بادِزْ *B.*; cf. بادزوام.

بادْزَم n. c. res futiles, inutiles (کارهای عبث وبی نفع) *B.* Cf. بادرم.

بادْزَن (a v. زدن) flabellum (ar. مروحه) *B.*; cf. بادبیزن.

بادّزنام sec. al. بادّزنام sustentaculum tentorii e nigris pannis confecti (عمود خیمهٔ سیاه یعنی عربک سیاه شال اولربنک عمودی) *F.* ex Fg.

بادِزنام n. c. i. q. بادِزْ q. v. *B.*

بادْزَنه (suff. ه) i. q. بدزن q. v. *B.*

بادْزو i. q. بادروج q. v. *SHL. R.*

بادِزوام (suff. وام) i. q. بادِزْ *B.*; cf. بادزفام.

بدْزَهر i. q. پازهر q. v. *B.*; cf. پدزهر.

بادْزَهره n. c. morbus in gutture; angina (ar. خناق) *B.*

بدْزِین n. c. lenis ventus, aura (باد نسیم) *F.*

بادْسار (suff. سار) *met.* citato gressu incedens (سبک سیر ورونده); 2) homo levis (سبک وبی تمکین ووقار) *B.*

a. p. بادْسَخا n. c. *met.* mundus; 2) vir generosus, liberalis (صاحب همت وکریم طبع) *B.*

بادْسَر pl. بادسران n. c. superbus, arrogans (گردنکش ومتکبر) *B.*

بادِ سَرد gemitus, suspirium frigidum (دم سرد وآه سرد); 2) desperatio (ناامیدی) *B.*

بادْسَره (suff. ه) n. c. morbus quidam equi *B.* morbosa et dolore affecta pars *corporis F.*

بادْسَری (suff. ی) n. c. superbia, arrogantia *B.*; cf. بادسر.

بادِ سُلَیمان ventus, qui Salomonem eiusque exercitum de loco in locum tulit; 2) *met.* magnificentia, pompa (دولت وعظمت وحشمت) Salomonis *B.* in appendice.

بدْ سَنج n. c. *met.* homo arrogans, temerariae cupiditatis (متکبر وخام طمع); 2) vana (باطل) cogitans, meditans *B.* — Inde باد سنجیدن arrogantem superbum esse (متکبر شودن); 2) vana meditari (اندیشهای فاسد کردن) *SHL.*

بادْ سَنجَب n. c. nom. plantae, alias آفتاب پرست et hind. هلهل dictae *HK.*

بادْ سُوار coll. باد 1 et 5, f. n. c. equo vehens, eques; 2) equus velocissimus *B.*; 3) flabellum (بادزن) magnum tecto fune alligatum, quo vibrato ventus in omnes partes permeat *HK.*

a. p. بادْ سَیر n. c. *met.* celeriter proficiscens, citato gressu incedens (سریع السیر) *B.*

بادْسِین n. c. nutrix, lactans (زن مرضعه) *F.*

بادِش pro بادِزْ q. v. *B.*

a. p. بادْشُرطَه n. c. ventus boreas (پویراز روزگار), ut in hoc versu شیخ سعدی poetae:
با طبع مخالف چه کند دل که بسازد ☆ بادشرطه همه نبود لایق کشتی; 2) et بادْشُرطَه ventus secundus (موافق روزگار), ut in hoc versu خواجه حافظ poetae:
کشتی نشستگانیم ای بادشرطه بر خیز ☆ باشد که باز بینیم دیدار آشنارا *F.*

بدِشوام et بدِشنام et بدِشکام et بدِشفم pro بادزفم et بادزکام et بادزنام et بادزوام q. v. *B.*

a. p. بادِ صَبا i. q. باد برین q. v. *B.*; cf. Gul. 1. bis.

a. p. بدْ صَولَت n. c. instar venti aggrediens, impetum faciens (حمله آوری را نامند که در حمله کردن شتنق همچو باد دارد) *HK.*

a. p. بادْ عَنان n. c. velox, gradarius equus *M.* Cf. باد 1 et 5, f.

بادِ عیسَی *met.* miraculum (معجزه) a Messia patratum *B.*; cf. باد مسیح.

بادْغَد et بادْغَرد et بادْغَرد (quarum duae priores formae e postrema decurtatae videntur) n. c. locus ab omni parte vento expositus; 2) domus aestiva et ab omni parte spiramentis instructa *B.*

بادْغیس n. c. spiraculum, domus spiraculis instructa, locus aurae transeundae (بادگیر وگذرگاه باد) *B.* Fort. ex بادغیس q. v. decurtata vox.

بادْغَن (fort. pro بادخن coll. بادغیس pro بادخیز) n. c. i. q. بادگیر q. v.; 2) *met.* homo gloriosus, superbus (ar. فیّاش) *B.*

بادْغیس pro بادخیز n. c. i. e. locus ventosus (محل هبوب ریاح), nom. regionis, quae complectitur multos pagos (قری) ad ditionem Herat pertinentes, *a multis, qui ibi spirant, ventis sic dictae B. F.*; cf. H. Sam. p. 88.

بادْفَت nomen arboris, quae spirante vento gratissimum odorem spargit, ut in hoc versu حکیم اسدی poetae : پر از کوه وبیشه جزیری فراخ ❀ جزیری همه عود وبادفت شاخ *F.*

بادْفَر n. c. i. q. بادبُر i. e. turbo e ligno vel corio factus, quem pueri fune attracto et laxato in orbem movent, quo murmuratio oritur (بازیچهء اطفال وآن چوبی تراشیده یا چرمی مدور که ریسمانی برآن بندند ودر کشاکش آرند تا صدائی از آن ظاهر گردد); cf. بادْ فرنک; 2) i. q. بادزن i. e. flabellum magnum (خشت باد بزرگ) de tecto domus suspensum, quo ventum excitant, ut in omnes domus partes penetret *B.*; 3) iactabundus, *re ipsa ad opus praestandum ineptus M.* ex *F.*

بادْفَر (fort. ex بادافرا s. بادافراه decurtata vox) retributio mali, poena, supplicium *B.*

بادَفرا s. بادَفراه pro بادافراه 1. retributio mali, poena, supplicium *B.*

بادْفَراه i. q. بادْفَر s. بادبُر turbo, quo pueri ludunt *B.*

بادِ فِرَنگ (ventus Francorum) n. c. morbus quidam consistens in agitatione vel impetu ardente et dolente (جوشش بغایت سوزان ودردناك), colore aegroti, maximam partem febre laborantis, in flavum vergente *B.* erysipelas. St. Anthony's fire *R.*

بادْفِرَنگ n. c. dialecto Khorâsânae i. q. بادفُر s. بادبُر turbo, parvorum lusus *B.*

باد بِرین i. q. بادِ فَوَردین s. بادِ فَرَوَردین q. v. *B.*

بادَفرَه pro بادَفراه q. v. *B.*

بادْفَرَه n. c. pro بادْفراه q. v. *B.*

بادْفور n. c. fidei datae, promissi violator *C.* et *M.* ex *N.*; cf. بادفوز.

بادِ فَوَرْدین i. q. باد فروردین q. v. *B.*

بادْفوز et بادفور n. c. qui aliis bona consilia dat, ipse vero negligit (خلقه پند ونصیحت ایلیوب کندوسی عمل ایلمید), ut in hoc versu هروی poetae : پند خود هرگز نگیری ای خر کرسی نشین ❀ وعظ تا چند میکنی ای بادفوز لاف زن *F.*

بادْکان coll. بایکان custodiens, custos (حفظ کننده); 2) thesaurarius (خازن وخزانه دار); 3) pars anterior et posterior collaris vestimenti (پیش وپس گریبان جامه) *B.*

بادْکانه, sec. *HK.* بادْکانه fenestra reticulata (دریچهء مشبکی) *B.*; cf. پادکانه.

بادْگاه n. c. latrina *C.*

بادْ گُذار n. c. fenestra vento exposita, spiraculum (روزنی که روی بر باد باشد); 2) i. q. بادگیر; 3) narrator rerum gestarum (قصه خوان) *B.*

بادْگَر et بادْگَرد (a v. گردیدن) n. c. turbo, quo pueri ludunt (t. قاصرغه ar. زوبعه) *F.*; cf. بادفُر s. بادبُر.

بادْگِردار n. c. *met.* festinans (شتابان) *B.*

بادِ گَژ (cf. کژ) i. q. ar. نَکباء ventus obliquus et lateralis, *gen.* inter quosvis duos ventus (هر دو باد) spirans, *spec.* autem inter ventum septentrionalem (شمال) et eurum (باد صبا) *B.*

بادْکَش (a v. کشیدن) n. c. i. q. بادْفَر 2. flabellum magnum; 2) cucurbitula, per

quam adhibito scarificatorio sanguinem detrahunt (حجامتی که بر آن تیـغ زنند); 3) follis fabrilis (دمِ زرگری وآهنگری) *B.*

a. p. بادْکَش فِراشی a large sort of fan' *R.*

بادِ کَم وَز ventus lenis, opp. باد بیش وز Gl. in Des.

بادْکَن i. q. باد کُند (e quo decurtatum videtur) hernia, ut in hoc versu: خایه ترا گر شــدی بادکن ☆ مکن پیش ازین صحبت جمع زن *F.*

بادْ کُنجی, sec. *F.* بــادْ کُنج et بادِ کُنجی (cf. کُنج) colicus dolor (قولنج) una cum inflatione (نفخ) in dorso hominis, qua dorsum incurvatur (پشت خم گردد) *B.*

بادِ کُند ventus testiculorum, quo tumescunt et dolore afficiuntur; hernia (ar. فتق) *B.*; cf. باد خایه.

بادْگیر (a v. گرفتن) n. c. aedificium altum tempore aestivo supra domum exstructum et spiramentis (رخنها) ab omni parte instructum, ut venti undique intrare possint *B.*

بادِ گیسو [ē] *met.* superbia, arrogantia feminarum, opp. باد بروت de viris dicto *B.*

بادِ گیسوی اُو [ē] et [ō] magnitudo cincinnorum Muhammedis *HK.*

بادِل (ex با et دل) n. c. cordatus, strenuus, fortis; 2) nom. bellatoris (مبارز) hindustânensis *B.*

با دِل وَجان cum corde et animo, libenter, ex toto corde *M.*

بادِ مَسیح s. بادِ مَسیحا halitus Messiae, mortuos ad vitam revocans *B.*; cf. باد عیسی.

بادْ مُهرَه lapis serpentarius (مهرهٔ مار) coloris nigri, quem ex occipite viperae (افعی) promunt et contra morsum anguis (سر افعی) adhibent; 2) *vulgo* lapis albus instar myrobalanae bellericae, quem famuli vel cursores ad pedes suos alligant (وعوام مهرهٔ سفیدرا گویند باندام بلیلهٔ که شاطران بر پای خود بندند) *B.*

بادِنج i. q. نارگیل i. e. nux indica (جوز هندی) *B.*; cf. رانج. Num forte s. पिच्छ conferendum?

بادِنجان et بــادِنجان i. q. بادنگان q. v. *B.*

بادَنک fascia *infantum* sec. *M.* ex *F.*, in quo tamen lexico persico hanc vocem frustra quaesiveris.

بــادْنُما (a v. نمودن) n. c. vexillum versatile ventorum index *M.* a weather-cock *Shaksp.*

بادِ نَوا i. q. باد آهنگ q. v. *B.*

بادِ نَوروز [ō] ventus vernus (باد بهار); 2) nom. melodiae cuiusdam (لحنی) musicae *B.*

بادْوان i. q. بادبان q. v. *F.*

بادوبان i. q. بادگان 3. pars anterior et posterior collaris vestimenti *B.* in appendice.

بادوبید [ē] inutilis (بی فائده وناسودمند) *B.*; cf. بید.

بادوتم *met.* vana gloria, superbia, ostentatio, admiratio sui (غرور وعجب وتجبر) وخود ستائی وخود نمائی) *B.*; 2) potestas (طاقت) Gl. Sch.; cf. دم.

بادْویز et بــادِویزن [ē] i. q. بادبیز s. بادبیزن *B. F.*

بادَه vinum (ar. خمر); 2) omnis potus inebrians (هر شربت مسکر); 3) mustum recens, e. g. in hoc versu: بباده دست میالای که آن همه خونست ☆ که قطره قطره چکیدست از دل انگور (شراب) *B.*; *F.* 4) coll. بادیه poculum vini (پیاله), ut in hoc versu حکیم سنائی poetae: چون شوخ نه بسان نرگس ☆ یک باده دهد زباده رنگت, in quo prior vox باده poculi significatione accipienda est et in alio versu eiusdem poetae: یکره بدو باده دست کوته کن ☆ این عقل دراز قد احمقرا *F. SHL.*

بادَه‌پالا n. c. res, qua vinum liquatur (صاف کنند) *B.*

بــادَه‌پَرَست n. c. homo vinosus, vinolentus (بسیار میخوار) *B.*

باده پیما n. c. potor vini *B. F.*; cf. باده پیمودن.

باده پیمودن vinum potare (شراب خوردن) *B.*

بادِ قرات i. q. باد شمال i. e. ventus ab oriente ad occasum (وآن از طرف مشرق است بجانب مغرب), opp. vento دبور dicto *B.*

بادِ قرزه *F.*, sec. *B.* et *HK.* sine J. Izâfet, incantatio (افسونی), qua fures mercatoribus altum somnum conciliant, ut merces surripiant *B.*

باده گسار (pro گذار ut videtur a v. گذاشتن) i. q. باده نوش vini potor, ut in hoc versu poetae مولانا جامی: نه که از جام شوی باده گسار ✿ داریش بر کف دست آبله دار *F.*

بادعلج ar. بادقنج (cf. عنج), n. c. i. q. بادکیر q. v., ut in hoc versu poetae ابو المعانی: چون صبا کرده گذر بر کاکل عنبر فشان ✿ آمده در بادعلج وداده از بویش نشان *F.* Sec. Freyt. lex. forma ar. est بادهنج et non بادغنج, quae est vox persica et in versu allato pro بادعلج legenda videtur.

باده نوش n. c. vini potor; cf. باده گسار *F.*

a. p. بادهوا n. c. *met.* promissum falsum (وعدهٔ دروغ); 2) omne, quod non existit (هرچه وجود ندارد) *HK. SHL.*

a. p. بادهوائی (suff. ی) n. c. fruitlessness, uselessness, waste *Shaksp. R.*

بادی 2 ps. sing. imp. formae opt. verbi بودن: „semper sis" (همیشه ودائم باشی) *B.* باشی تو *SHL.*

بادی (suff. ی) ad ventum pertinens signum coeleste, ut gemini, aquarius et libra (آنچه منسوب بباد از فلکیات باشد همچو جوزا ودلو ومیزان) *B.* flatulent *Shaksp. R.*

بادیار n. c. artem venandi edoctus falco vel accipiter (شکاره تعلیم اولنمش طوغان), ut in hoc versu poetae میر نظمی: مرغ دلم شیوه کار ✿ که شاهین چشمش شده بادیار *F.*

بادیان et بادیانه, sec. *F.* بادیان et بادیانه foeniculum vel anisum silvestre (رازیانهٔ بری) (وانیسون بری) *F.*; cf. بادتخم et رازیلم.

بادی پیمای n. c. *met.* desertum peragrans *R.*; cf. بادیه پیمای.

بادیچ caligae genus coloratum et striatum, quibus cursores pedes tegunt, sic descriptum: چیزی باشد مانند ساق چاقشر که آنرا از پارچهٔ رنگین قلمی آجیده کنند وبیشتر شاطران وپیاده روان بر پای کشند *B.*

بادید pro پدید q. v. *F.*

بادیر tignum vel postis (چوب), qui tecto vel medio muro ruinoso ad fulciendum supponitur *B.* Aliae vocis formae sunt پادیر et پندیر et پازیر.

بادِ یمانی ventus ex Jemana (یمن) flans, quo alluditur ad verba Muhammedis: انی لاجد نفس الرحمن من جانب الیمن; 2) sec. al. ventus suavissimus (بسیار لطیف), vel ventus vernus (باد بهار); 3) *met.* vir sanctus اویس قرنی dictus, de q. v. Séances de Hariri par S. de Sacy, p. 439 not.; 4) *myst.* i. q. نفس روحانی anima spiritualis s. perfecta, sancta (ودر اصطلاح سالکان باد یمانی عبارت از نفس روحانی است که روح طرف راستا باشد) *HK.*

بادیه, unde ar. باطیه, vas potorium s. vinarium (شراب ظرفیدر) *F.* Vox a باده derivanda videtur; cf. بادیه 4. et Freyt. lex. s. v. باطیة; 2) ling. arabica; desertum *HK.*

a. p. بادیه پیمای (a v. پیمودن) deserta peragrans, peregrinator (مردم سیاح وبیابان گرد); 2) *met.* equus velocissimus (اسب تیز رفتار) *B.*

a. p. بادیهٔ غول et sec. *HK.* بادیهٔ غولدار *met.* mundus caducus (دنیای فانی) *B.*

بار (s. भार, a. r. भृ, z. bere, p. بردن) onus (پشتهٔ قماش وخروار وآنچه بر پشت

(تـوان بـر داشت ; inde كاروبار (opus et onus) occupatio, opus, negotium; 2) coll. s. वार locus copiae, multitudinis rei cuiusdam (جای انبوهی وبسیاری چیزی) in fine vocum, ut رودبار, دریابار, هندوبار, جـویـبـار simil.; 3) onus s. proventus (حاصل) arboris, ut flos, fructus, fruges; 4) graviditas, foetus (حمل) *tam mulieris, quam animalis;* 5) expletio disci escarii cibo (پر کردن طبق از طعام); 6) impositio rei molestae et difficilis non praestandae (تکلیف ما لا یطاق); 7) sollicitudo, moeror (غم واندوه); 8) adulteratio, depravatio (غشی که در زعفران ومشک وغیر آن کنند); 9) peccatum, delictum (گناه بسیار همچو بارگیری محتسب بقال ونان‌بـا وقصاب وامثال آنهارا ودزد با بار گـرفـتـه); 10) *gen.* permissio, licentia (رخصت واجازت), *spec.* admissio, aditus (Audienz) (راه دخول ملاقات ودر آمدن پیش کسی); cf. Gul. 162; 11) vicis (کرت ومرتبت ونوبت ودفعه); cf. Spieg. Chr. 47; inde یکبار semel ibid. 24; بارها vices, saepe ibid. 35; باری چند saepe, iterum ac saepius Gul. 24; 12) radix, fundamentum cuiusvis rei (بیخ وبن هر چیز); inde tripus, cavum aeno locando, locus effossus (دیگدان وجای کنده); 13) ramus (شاخ); 14) velum, aulaeum (پرده وسرا پرده); 15) i. q. بارگاه aula regia; cf. H. Sam. p. 132, l. 3 infra, ubi Wilk. male باز legit, Chr. Sch. 62; 16) instrumentum musicum (سازهای که مطربان نـوازنـد همچو قانون وطنبور ومانند آن); 17) farina (آرد) oryzae vel milii, nondum percribrata (صاف نکرده), ad potum بـوزه dictum praeparata; cf. بـاره 6; 18) id, quod cum auro vel argento liquatur (آنچه بـا زر ونـقـره در گـداز نهند); 19) scriptum, scriptura (آنچه نویسندگان نویسند); 20) omne, quod edi potest; edulia (هر چیز که آنرا خورند); 21) coll. باره 5 amicus (یار ودوست); 22) magnitudo, potentia, dignitas (بـزرگی ورفعت وشان وشوکت); 23) coll. باری 1 epithetum Dei; 24) nom. pagi (دهی) in provincia طوس; 25) pro انبار stercus, quo ager stercoratur; 26) imp. verbi باریدن pluere, in fine comp. part. praes. significatione: pluens (بارنده), e. g. زلف مشکبار cincinni moschum spargentes; ابر گهربار nubes gemmas pluens al.; 27) decurtatum ex بـیـار, imperativo verbi آوردن, praefixo ب *B.* Sec. *F.* lex. eadem vox بـار etiam significat : a) arx (قـلـعـه), ut in hoc versu حکیم فردوسی poetae : در بار بگشا ودستان سام ✿ بـرفتند گردان بـر زیـن سـتـام ; cf. بـارو et بـاره 1, b) via (طـریـق), ut in hoc versu خواجه حافظ poetae : وگـر چنانکه دران حضرتت نباشد بار ✿ برای دیده بیاور غـبـاری از در دوست *F.*

Phrases :

بـار آوردن fructum ferre, reddere Chr. Sch. 77.

بار بر دل نهادن *met.* affligere *R.*

بار دادن aditum, admissionem dare, admittere *R.*

بـار داشـتـن c. از gravidam esse ex alqo Chr. Sch. 35.

بار ساختن sarcinas facere.

بار شدن onerari *R.*

بار کردن onus imponere, onerare c. از r. et acc. p. Chr. Sch. 90 et c. بـر p. et acc. r. H. pr. reg. 12 v.

بار نـهـادن (onus deponere) *met.* parere (زادن) *B.*

بار یافتن aditum, admissionem obtinere *R.*

در بـار آمدن et در آمدن ببار (*germ.* zur Blüthe kommen) florem mittere, fruges efferre Pend. 21; efflorescere Chr. Sch. 43.

باراب i. q. فاراب q. v. *B.*

بارات an assignment for money, a draft, a note of hand; inde بـــاراتِ عـــاشـــقـــان wages *R.*

باراج obstetrix (ar. قابله t. ابه) *F.* Cf. بار 4.

بارْآغوش n. c. mensura amplexus, *quantum sinu comprehendi potest M.* ex *F.*

باران part. praes. v. باریدن pluens; 2) pluvia; 3) ros verno tempore mane ex aere humido decidens *F.*

بـــارانْ ریز (a v. ریختن) n. c. colliciae (آنچه پیش عمارت سازند تا آب باران فـــرو ریـــزد) *SHL.* *R.*

بارانْ شِـتـاب n. c. pluvia vehemens et copiosa *F.*

بارانْ گُریز (a v. گـریختن) n. c. protectum, subgrundium *F.*; 2) i. q. ar. ولجة latebra s. spelunca, quam praetereuntes ob pluviam intrant *SHL.*

بارانْ گیر (a v. گرفتن) n. c. tugurium contra pluviam in campo exstructum *C.*

بارانَه palus, trabs, cui innititur tectum domus, al. (دیـــرک کـه اوزرینه سقف خانـه وغیری نسندلر قورلر); 2) melissa (t. اوغل اوتی p. پاردو) *F.*

بارانَه کَرْدَن incidere in discrimen, periculum (مخاطریه اوغرامـق); 2) disiicere (بر بردن); 3) gloriari inter se (تفاخـر اتـلامـــق ایلمک) *F.* Exempla non afferuntur.

بارانی (suff. ی) adi. ad pluviam pertinens; 2) n. s. cucullus (کلاه) pluvialis; 3) omne tegumentum, quo pluvia arcetur; paenula; 4) nom. tribus (قبیله) cuiusdam Turcarum *B.*

بارانیدَن causs. v. باریدن pluere facere *C.*

بار آوَر (a v. آوردن) n. c. fructus ferens Spieg. Chr. 27.

باراه s. بارَه n. c. opp. بیراه is, qui recta via est vel incedit. Cf. باراق.

باراق s. بارَق (suff. ی) n. abstr. praecedentis: status illius, qui recta via est vel incedit, e. g. in hoc versu جامی poetae: اگـرچه بیرهٔ کردن زحد بـرد ✿ بحمد الله که تنها بـــارقِ کرد; cf. Zeitschrift d. DMG. II, p. 32.

بارِقِ کَند name of an indian plant *R.*

بارْبار nom. prophetae cuiusdam (پیغمبری) *B.*; 2) coll. بـــار 11 quavis vice, saepe *C.*

باربُــد et **باربَـــد** Bârbud, nom. citharoedi (مطرب) regis خسرو پرویز, et arte praestantis musici (در فن بربط نوازی وموسیقی دانی عدیل ونظیر نداشته) ex urbe patria جهرم prope شیراز, qui composuit cantica rhythmica s. ad numeros concinnata (سرود مسجع), etiam cantica regia (سرود خسروانی) dicta *B.*

بارْبَر (a v. بردن) n. c. baiulus; 2) onerarius *equus, asinus F.*; cf. Gul. 37.

بارْ بَردار (a v. برداشتن) n. c. onus portans *homo vel iumentum*; 2) via, iter impervium (طریق غیر نافذ) *F.*

بـــارْ بَـــرداری (suff. ی) n. c. travelling expences, carriage-hire *R.*

بارْ پَریشانِش (a v. پریشانیدن suff. ش) n. c. *met.* sententiarum dispositionem intelligere (عبارت از دریافت ترتیب معانی) *B.* in appendice.

بارْبَنَه s. **بارْبُنْگاه** n. c. locus, quo onus deponitur (t. یوک یاب), ut in hoc versu ابو المعانی poetae: ✿ براه عشق بدادم همه سر وسامان بباد داد مرا هـــرچه هست بارْبنه *F.*; falso *M.* vertit: onus compositum; cf. بـنـه et بنگاه.

t. p. **بارْبیگی** n. c. master of the ceremonies *R.*

بارْتَنگ i. q. خـــرغـــول ar. لسان الحمل arnoglossa *B.*; cf. خـــرغـــول; the plantane-tree *R.*

بارَج solanum (عنب الثعلب ar. سگ انگور) *B.*

بارْجا n. c. i. e. بارگاه q. v. *B.*

بارْجات an oppressive custom of forcing (the natives) to purchase goods above the market-price (Gladwin) *R.*

بارْجامَه n. c. saccus (جوال), cuius orificium (دهن) in latere est, iumento impositus in quem, quod placet, indunt *B.*

t. p. بارْچه dialecto ćagataica: alii (دیگران), ut in hoc versu شیخ نظامی poetae: بلبل عرشند سخن پروران ☆ بارچه مانند همه دیگران *F.*; omnes, singuli (جمله) *M.* ex *Ll.*

بارْخانَه n. c. receptaculum mercibus; 2) sarcinae mercatorum *F.*

بارْخُدا n. c. Deus (حق تعالی); 2) *cognomen regum, principum et virorum illustrium,* dominus *B.*

بارخُدایا (suff. ا vocat.) o magne Deus! (ای خدای بزرگ) *B.* Cf. Fleischer Ali's Spr. p. 61, l. 9.

بارْخیمَه n. c. domus, ubi vectigal penditur; 2) i. q. باجدار exactor vectigalium, ut in hisce versibus میر نظمی poetae: خیال غمزهها در دل نشسته ☆ بجان آمد شدنرا راه بسته ☆ بخواهد بارخیمه از دل وجان ☆ گذرگاه نفس بندید هر آن *F.*

بارَد i. q. بارو *HK.* Falsa lectio pro بارو esse videtur, quod cetera lexica offerunt.

بارْدان n. c. permissio, licentia (اجازت ویرمک); 2) ianitor, conclavis regii custos et praefectus (حاجب) *F.*

بارْدار n. c. fructifera *arbor;* 2) praegnans *mulier B.*

بارْدان n. c. omne vas (ظرف) rebus reponendis, ut saccus (جوال), pera (خرجین), lagena vinaria (صراحی شراب) al. *B.*; cf. پاردان.

بارْنَست ebony *R.* Deest in ceteris lexicis.

بارِ دِل moeror, sollicitudo (اندوه دل واندیشهء روزگار) *B.*

بارْدو statumen s. pedamentum (چوب), quo arbor fructibus onusta fulcitur *B.*

بارْدیج instrumentum peniculo instructum, quo madefacto temperant furni calorem immoderatiorem pistores *C.*

a. p. بارْزَد forma ar. persicae vocis بیرزد q. v. *B.*

بارِ زَمان *met.* casus fortunae, casus adversi (حوادث وجفاهای روزگار وزمانه) *B.*

بارسا initium operis (اول کار) *F.*

بارِسَری i. q. بادسری *HK.* Lectio mendosa esse videtur.

g. p. بارْسطاریون (gr. περιστερεών) genus frumenti (غله) columbis pergrati, quod decorticatum (مقشر) bubus praebent, ut pingues fiant. Est ar. رعی الحمام *B.* Haec autem significatio non respondet gr. περιστερεών, quod significat „verbena" et nomen ex eo traxisse dicunt, quod columbae (περιστεραί) libenter circa verbenam commorentur. Cf. Diosc. l. IV, c. 60.

بارْسَنج (a v. سنجیدن) n. c. libripens, pensator (یوک طارتیجی .t وزّان); cf. بارسنجن; 2) i. q. پاسنگ s. پرسنگ q. v. *F.*

بارْسَنْجَن n. c. i. q. بارسنج 1 q. v. *F.*

بارِش (a v. باریدن suff. ش) pluvia Spieg. Chr. 68.

بارِک i. q. باریک q. v. *B.*

a. p. با رِکابِ تو خاکَست *met.* tempore equitandi tibi obediens est *equus* (هنگام سواری رام ومطیع تو است), ut in hoc versu انوری poetae equum describentis: تبارک الله ازان آب سیر وآتش فعل ☆ که با رکاب تو خاکست با عنانت هوا *HK.*

بارْگان lacuna, in quam aqua foetens immittitur (حوضی خورد که آب گنده در آن آید) *SHL. R.*; cf. بارگین.

بارْگاو concentus, harmonia (t. دوزن), ut in hoc versu میر نظمی poetae: نکرده یکدمی آهنگ موزون ☆ نباشد بارکاو سز گردون *F.*

بارْگاه s. بارگه n. c. locus licentiae, admissionis; cf. بار 10; 2) tabernaculum regium, aula regia; cf. Spieg. Chr. 37; 3) venter animalium (quasi locus oneris) *B.*

بار گِرِفتَن gravidari, concipere *M. R.*

بارْکَش (a v. کشیدن) n. c. onus portans, auferens; baiulus; 2) molestiam hominum perferens, afflictus (که غمخوارکی مـردم کند ومتحمل آزار باشد ومظلوم); 3) funis crassus (طناب کُنده); 4) patera magna (صحنکی کلان) *B.*

بـارْکَشی (suff. ی) portatio oneris Spieg. Chr. 25.

بارْکَه decurtatum ex بارگاه q. v. *HK.*

بـارگـی equus (اسـب); 2) sec. al. species quaedam equi; 3) sec. al. equus clitellarius, onerarius (اسب پالانی بارکش); 4) vis, potentia (قدرت وتوانائی); 5) coll. پارگی mulier inhonesta, meretrix (روسپی وقحبگی) *B.* Vox, ut videtur, a باره derivanda.

بارْگیر (a v. گرفتن) n. c. iumentum; 2) pilentum camelinum (عودج وعماری); 3) femina (ماده) cuiuslibet animalis *B.*

بارْگین receptaculum aquarum (آبگیر وتلاب) in media urbe vel in pago *B.* (حـوض وآبگیر) Gl. Sch., ut in hoc versu : تـن پهلوان‌را کـز و خواسـت کـیـن ✿ کشیدند دو باره زی بارگین Schahn.; 2) locus, in quem aqua ex balneis, culinis, sim. confluit *B.*; cf. پارگین.

بارْمان nom. athletae (پهلوان) Turanensis *B.*, ducis exercitus Afrâsiyâbi Gl. Sch.

بارْنامَه n. c. magnus comitatus, comitatus et impedimenta imperatoris (اسباب تجمل اثواب وتجمل وحشمت *B.* (وحشمت وبزرگی *F.*; cf. Pend. LVII; 2) gratia, favor (منت نهادن بـر کسی); 3) mandatum (پروانه وفرمان); 4) admissio ad principem data (رضا ورخصت دادن باشد بـدخـول خانهٔ سلاطین); 5) gloriatio, superbia (تفاخر وغـرور); 6) laus, elogium (مدح ونعت) *B.*; cf. باجنامه et باشنامه.

بارْنانَه کَردَن semet in periculum s. exitium coniicere (آدمی کـنـدو ونفسنی تهلکه‌یه براقمق) *F.* Cf. بارانه کردن.

بارَنب semen anethi (تخم شبت) *HK.*

بـرَنـبـوی n. c. species plantae odoratae (بـر نـوع خوشبوی ریحان) *F.* Fort. ex بادرنگبو decurtata vox.

بارَنـدَگـی (a part. بارنـده suff. ی) pluvia; 2) ros ex aere humido decidens *F.*; cf. باران.

بارَنگبویَه pro بادرنگبویه q. v. *F.*

بارَنگو pro بادرنگبو e quo decurtatum est *F.*

با رَنگ وَبوی *met.* cum magnificentia et omni apparatu (با آب وتاب وکر وفـر وباستعداد تمام) *HK.*

بارو arx, castellum (قلعه وحصار) *B.*

t. a. p. باروت et بارود (quarum prior turcica vocis forma est), pulvis pyrius, nitrosus, *germ.* Schiefspulver (داروی تـفـنـگ); 2) ling. syr. (arab.?) nitrum (شوره ونمک چینی), e quo pulvis pyrius maximam partem constat *B.*

بارْوَر (suff. ور) fruitful, plentiful *R.*

بارُوزَنَه, sec. *F.* باروزنه nom. soni (نوا) cuiusdam musici *B.*

بارُوزَه [ô] (ex با et روز suff. ه comp.) victus quotidianus; 2) id quod quovis die necessarium est, ut vestes, al.; 3) vestis inveterata, detrita (جامهٔ کهنه) *B.*

a. p. باروق vox rûmana (رومی) : cerussa e stanno (قلعی) praeparata (سفید آب وقلعی) *B.*; cf. اسفیداج.

بارَه (vox cum بار cognata) moenia et munimentum castri vel urbis (دیـوار وحـصـار قـلـعه وشهر); cf. Frag. 20, Gul. 172, H. Sam. 80. Inde بارهٔ نُـهُم *met.* coelum nonum, ar. عرش dictum *B.*; 2) coll. بار

11, vicis (کرت ومـرتـبـت ونـوبـت), e. g. دیگر باره alia vice, iterum Spieg. Chr. 30; 3) mos, institutum, praeceptum, modus, forma, habitus (طرز وروش وقاعده وقانـون); cf. Frag. 28, Chr. Sch. 5 et versum Schahnam.: ازین باره گفتار بسیار گشت ٭ دل مردم خفته بیدار گـشـت; 4) respectus, ratio (حـق وشـان), e. g. در بارهٔ فـلان i. q. در حق فـلان respectu alicuius, de aliquo; 5) coll. بار 21 amicus (دوست), e. g. غلام باره i. q. پسر دوست pueri amicus i. e. venereo in puerum amori deditus v. s. v. تازباز; cf. زنـبـاره; 6) coll. بار 17 potus inebrians e farina oryzae, milii, sim. paratus, ar. نبیذ dictus; 7) res turpis, foeda (زشت); 8) cincinnus (زلـف); 9) coll. بـار 2 et s. वार grex (گـلـه ورمه) boum, ovium, equorum, sim.; 10) equus (اسـب) *B.*; cf. Spieg. Chr. 48, Frag. 33. Praeterea in lex. *F.* sequentes leguntur significationes a) arma (سلاح), ut in hoc versu شمس فخری poetae: بارهٔ خصم پاره پاره کند ٭ چـون نهد شاه پای بر باره, in quo posterius باره equi et prius armorum significatione accipiendum esse dicit lexici auctor; cf. Frag. 27, 5, b) iumentum (رخت بارگیر), ut in hoc versu poetae cuiusdam: یـکی بـاره پیشش ببالای او ٭ کمندی فرو هشته تا پای او; *M.* male vertit: fraenum equi clitellarii, c) sola nitens auctoritate lexici مجمـع الـفـرس inscripti *α*) supercilium (ابـرو), *β*) lingula (زبـانـه), *γ*) avidus, cupidus (حریص) *F.*

بارَه et بارَق i. q. باراه et باراق q. v.

بارْق zedoary *R.* Deest in ceteris lexicis.

باری (suff. ی) cum ی unitatis: vicis (مرتبه); inde یـک بـاری una vice, دو سـه بـاری bis terve; 2) semel, aliquando (گاهٔ وایامی); cf. Spieg. Chr. 120; 3) in summa, breviter, saltem, certe (بـرای تقلیل واختصار همچو القصد وبهمه حال وبهر حال); cf. Gul. 185, l. 3 et hunc versum poetae cuiusdam in *F.* lex. allatum: دل اگر بار کشد بار نگاری باری ٭ سر اگر کشته شود بر سر کاری باری ٭ اصل بیت ور کسی یار گزیند چو تـو باری بـاری, in cuius priori hemist. بار „delictum“ et باری i. q. همچنین باشد „ita sit, certe“ significare dicit lex. *F.* auctor (مـقـام تمنی ومحـل تـرجی ده باری همچنین باشد دیرلر); 4) cum ی adiect.: onerarius, onustus (هـر چیزی که پر بار وسنگین باشد) *B.*

بـاری coll. بـار 23 et ar. بـارِئ epithet. Dei, quod etiam interdum regibus et principibus tribuitur; 2) i. q. بـاره 1 moenia et munimentum castri vel urbis; 3) ventriculi cordis (کعبتین قـلـب); 4) nom. oppidi (قصـبـه) in Hindustân *B.*, multos pagos complectentis (که چـنـدی ده آن متعلق است) *SHL.*

باریا (suff. ا vocativi nota) i. q. ای باری تعالی o Deus! 2) simulator, dissimulator (صاحب زرق وریا) *B.*

بارْیاب (a v. یافتن) n. c. admitted at court or into company *Shaksp. R.*

بارْیابی (suff. ی) n. c. admittance at court or into company *Shaksp. R.*

بار یافتن to find admittance *R.*

بـارْ یـافـتـه n. c. admitted; 2) a servant, a guard, a sentinel at a Haram *R.*

باریـدگـی (a باریده suff. ی) i. q. بارنـدگـی pluvia *C.*

باریدَن (z. ?اسw vâr coll. vîvârajêmi Burn. Vend. Sadé p. 183) pluere, de pluvia aliave re decidente (باغمق یغمور وغیری مـصـدر لازمیـدر) *F.*; 2) pluere facere (لازم ومتعدی هـردو آمده) Gl. Sch., e. g. همی گرز بارید بر خود وترگ ٭ چو باد خزان بارد از بید بـرگ, in quo versu Schahnamiano verbum بـاریـدن intransitiva et transitiva significatione simul adhibitum legitur. Inde اشک باریدن lacrimas profundere Chr. Sch. 107.

e. باريقون ling. graeca: medicamentum (دوا) alias شوثران dictum, quod est semen radicis rûmanae (بيخ رومى) e loco تفت persicae provinciae يزد apportatum et nomine دورس تفتى notum *B.*; cf. بيخ et تودريون كوچ.

باريک s. بارك opp. كنده tenuis, subtilis, exilis *B.* Inde باريك بين (a v. ديدن) n. c. subtilia perspiciens, perspicax, sagax (دقيق النظر) *B.* s. v. خرده‌بين et خكبيز et ی suff.) باريك بينى — رندان خكبيز. n. c. perspicacitas *R.* — باريك راى n. c. subtilioris ingenii, perspicax *M.*

باريكى (suff. ى) subtilty, minuteness *R.*

بارين nom. urbis (بلده) parvae cum arce (قلعه) et hortis, quae ab urbe حماة intervallo unius stationis (منزل) distat versus occidentem *B.*

باز (s. वाजिन् ?) falco, accipiter *B.*; cf. جره et Freyt. lex. s. v. بز.

باز imp. verbi باختن; 2) in comp. part. praes. signif., e. g. قمارباز aleator; ريسمان باز funambulus *B.* نيزه باز hasta ludens i. e. hastae mittendus peritus, hastatus Frag. 28, 10; cf. شب باز.

باز (pars. ... awaj̆, vel اواز vel اواچ coll. s. पश्चात् (पश्च), z. ... pasnâ) reditus (معاودت), unde adv. retro et in comp. i. q. lat. re, ut in باز ماندن remanere i. e. non pervenire (باز ماندن ووا ماندن بمعنى نا رسيدن) *B.* Alia verba cum باز composita vid. sub singulis verbis; 2) apertus, solutus (كشاده opp. بسته); 3) declivitas (فراز نشيب opp.); 4) iteratio (تكرار), unde adv. iterum, denuo, rursus (ديگر), e. g. باز بگو „repetas" (مكرر بگو) et باز چه ميگويد „quid denuo dicit" (ديگر چه ميگويد); 5) distinctio (تميز وتفرقه); 6) inversio, conversio (عكس وقلب); 7) separatio (فصل ar. جدا); 8) distantia utriusque manus extentae (ar. باع turc. قلاچ); cf. بازه 1; 9) spithama (شبر ووجب) i. e. intervallum inter pollicis et digiti minimi diducti extrema; 10) i. q. بازو lacertus, brachium; 11) humerus (دوش); 12) articulus digiti (يک بند انگشت); 13) latus, pars (سوى وطرف); 14) locus transitus torrentis (گذرگاه سيل); 15) vinum (شراب ar. خمر); 16) et باژ i. q. باج tributum, vectigal *B.*; 17) i. q. باج 4 mussitatio (زمزمه وخاموشى آتش پرستان وقت عبادت) e. g. in hoc versu Schahnamiano: چو برزم بديد اندر آمد به باز ☆ نه شاه ساخن بود وگفتار راز Gl. Sch.

باژ i. q. باج; 2) i. q. باز signif. 8 — 12; 3) coll. پاژ nom. pagi (قريه) ad طوس pertinentis, ar. فاز dicti, in quo natus est فردوسى *B.*

بازا pondus nonaginta استير a Zarâtusht Bahram definitum (بموجب قرار داد زراتشت بهرام). Est autem استير pondus quatuor مثقال *B.*

بازا pro باز آ imp. verbi باز آمدن q. v. *B.*

بازار pro باز آر s. باز آور imp. v. باز آوردن q. v. *B.*

بازار forum, mercatus (سوق); 2) frequens emtio mercium; splendor (رواج ورونق); 3) latus (سو وطرف) *B.* Inde اردو بازار mercatus in castris regiis institutus, qua eadem significatione etiam pl. بازارها legitur; cf. Not. et Extr. t. XIV, p. 68 not.

بازار زدن *met.* lucrum expetitum s. bonum facere (فائده خاطر خواه كردن) *B.*

بازار خاك *met.* corpus humanum (قالب آدمى); 2) magnitudo, maiestas generis humani (عظمت بشريت); 3) splendor rerum huius mundi et vitae futurae (رونق امور دنيوى واخروى) *B.*

بازارگان (suff. گان) mercator (سوداگر) *B.*; cf. بازرگان.

بازار كشيدن *met.* vana, futilia loqui (هرزه گوئى كردن) *B.* Inde بازار مكش *met.*

„res lepidas, miras ne profer"; 2) „noli gloriari" (خرافات مگو ولاف مزن) *HK.*

بازاری (suff. ی) ad forum pertinens, forensis; 2) mercator Pend. LVII.

بازاری (ex با et زاری) n. c. plangens, lamentans Pend. LVII.

بازاریا (suff. ا vocat. nota) o mercator! (ای بازاری); 2) nom. diminut. vocis بازاری, mercator parvus (بازاریک) *B.*

بازافگن (imp. v. باز افگندن) n. s. lacinia (ژنده وپینه), quam pauperes et Dervîshi vesti assuunt; 2) lacinia tergo collaris vestis militaris assuta, ita ut extremitas laciniae ad medium utriusque scapulae pertingat, sic descripta: ومداخل مانندی را نیز گویند که بعضی از سپاهیان بر پشت گریبان جامهٔ پنبه دار وچارقب دوزند چنانکه سر مداخل بر میان هر دو شانه افتد *B.*

بازام oscillum (بادپیچ) *F.*

باز آورد (cf. باز آوردن) n. s. *met.* munus, quod dignitate maioribus offertur *M.* ex *F.*

باز آوردی کرد *met.* se excusavit *M.* ex *F.*

بازیار et بازبام et بازبان n. c. falconum custos, falconarius (t. طغانجی) *F.*; cf. بازدار.

بازبان i. q. باجبان q. v. *B.*; cf. بازوان.

بازپره (a v. پریدن) vespertilio *C.*; cf. شب پره.

بازبزه mulieris amans *C.*

باز پس adi. c. reliquus, restans (مانده از چیزی) *C.*; 2) restitution *R.*; 3) adv. c. retro, pone *C.*

باز پسین adi. c. postremus, ultimus; 2) adv. c. postremo *R.*

بازپیچ (a v. پیچیدن) n. c. oscillum (بادپیچ); cf. بازنیچ; 2) globuli multi (مهرهٔ چندی) funi alligati et super cunis pendentes, quibus infantes ludunt (ar. دأدأة); 2) sec. al. quatuor ligna (چوب) tabula vel panno imposito inter se coniuncta (وبر آن تخته یا جامه وصل کنند), ut cunarum (گهواره) vices gerant *B.*

بازجای n. c. locus reditus Frag. 28.

بازخاست (a v. خاستن) n. s. i. q. بازخیز *M. R.*

باز خشین species falconis dorso nigro et oculis rubris, turc. قزل قوش dicta *B.*

باز خمید v. s. v. خمیدن.

بازخواست (a v. خواستن) n. s. requisitio, investigatio (گیر و استمک); *inde a requirendo* 2) dies extremi iudicii (روز محشر) *F.*

بازخواه (a v. خواستن) n. c. i. q. بازبان *HK.*; cf. Chr. Sch. 9.

بازخیز (a v. خاستن) n. s. surgere, consurrectio; 2) resurrectio, dies extremi iudicii *F.*

بازدار (a v. داشتن) n. c. falconum custos, falconarius; 2) venator (میر شکار وصیاد) (ونگاه دارندهٔ باز); 3) seminator, agricola (برزیگر); cf. بازیار; 4) imp. verbi باز داشتن „retine", „arce" et in comp. part. praes. significatione: retinens, arcens *B.*

بازدار (a v. داشتن) n. c. i. q. بازبان *B.*

بازدارش (a v. باز داشتن suff. ش) n. s. arcere, avocatio Gl. in Des.

بازداری (suff. ی) falconarii munus, res accipitraria *R.* Cf. بازدار 1 et 2.

بازدان n. c. vas vectigalibus reponendis, aerarium vectigalium *B.*

بازدیده i. q. بازنموده *HK.* q. v. s. نمودن.

بازرگان pro بازارگان q. v. *B.*

بازرگانی (suff. ی) mercatura, mercatus, commercium. Inde بازرگانی کردن mercaturam facere *M.*

بازرند [*HK.* بازرند] et بازرنگ vinculum pectorale (سینه بند) infantum; 2) strophium (پستان بند) mulierum *B.*

باز سپهر (falco coeli) *met.* sol; 2) dies *B.*

باز ستان (a v. ستادن sumere) i. q. باز خواه *F.*

باز سفید *HK.* et باز سفید پر (falco alis albis) *met.* sol *B. HK.*

بازَك (suff. ك) i. q. بازك تركی s. بازكی q. v. *F.*

بازْگاه n. c. locus transitus fluminis (گذرگاه دریا) Gl. Sch.; cf. باز 14.

بازَكْ تُركی i. q. بازكی q. v. *F.*

باز گُذار v. s. v. گذاشتن.

باز گُشا v. s. v. گشادن.

بازْگون et بازْگونَه s. بازگون et بازگونه i. q. وازگونه inversus, praeposterus (برگشته ومعكوس ومقلوب); 2) perversus, sinister, infelix (نحس ونامبارك) *B.*; cf. وازگون et آشگونه coll. وازونه et وازون et وازگونه et آنون.

بازْگونگی (suff. ی) i. q. باشگونگی q. v. *F.*

بازكی i. q. بازك تركی nisus (t. دلوجه طوغان) e. g. in hoc versu ميرِ نظمی poetae: عدو گر ترا قصد زيرين كند ✿ كجا بازكی كار شاهين كند *F.* Cf. بازك.

بازگیر (a v. باز گرفتن) chronologus, historicus (تاريخ دان ومورخی) *B.*; 2) coll. باز falco: falconum venator (صياد باز); 3) coll. باز pro باج i. q. باجگير *F.*; 4) oppositio, reprehensio, obiurgatio (اما آنچه از سياق عبارت دستير معلوم ميشود در نامه حضرت زرتشت در ترجمه فقره يكصد وغده بمعنی اعتراض وسرزنش وتوبيخ خواهد بود) Gl. in Des.

بازْمان et بازْمانده v. s. v. ماندن.

بازَن ovis vel caper (بز) ante gregem incedens (ar. كرّاز) *B. F.*; cf. پازن.

بازنيج i. q. بادپيچ coll. بازپيچ 1 *B.*

بازو i. q. باهو (z. بازو bâzu, s. बाहु) lacertus (كه آن از سر دوش است تا آرنج), brachium; pl. بازوان Gul. 26 fin.; 2) postis ianuae (هريك از دو چوب دو طرف دروازهء خانه) *B.*; cf. الی.

بازْوان i. q. بازبان q. v. *HK.*

بازوبَند n. c. brachiale, armilla *contra fascinum et mala una cum capsula argentea vel coriacea, in qua reponuntur chartae talismanicae F.*; cf. H. Sam. 10, 2 infra.

بازو دادَن (brachium porrigere) *met.* auxilium ferre (يارى دادن ومددكارى كردن) *B.*

بازو دِراز n. c. longis manibus praeditus (مردم دراز دست); 2) *met.* superans, dominans (غالب ومستولى شدن); 3) iniurius, violentus (دراز دستى) *B.*

بازور nom. incantatoris (جادوگرى) Turanensis, qui fascinatione (بسحر وجادو) exercitum Iranensem profligavit et denique ab رهام بن گودرز interfectus est *B.*; 2) (ex با et زور cum robore) n. c. robustus, potens.

بازوشتَن torquere digitis, crispare, complicare oram et complicatam consuere *C.* et *M.* (بر شيشك اوجن قورمق) *F.* Deest in lex. *B. HK.* et *SHL.* nec exemplum affertur in lex. *F.*, quo haec vox probetur.

بازو گشاده n. c. *met.* indigens, egenus (نيازمند) *B.*

بازَه i. q. باز 8 distantia utriusque manus extentae; 2) spatium (فاصله), quod interiacet inter duos muros et duos montes i. e. platea, forum (كوچه) et vallis (دره); 3) lignum crassum (چوب كنده), in quo statera maior (قپان وترازو) suspenditur; 4) baculus (چوبدستى وسردستى), quem gestare solent monachi vagi, qui قلندران dicuntur *B.* (دسته چوب) *F.* (*M.* male vertit: virgultorum manipulus), e. g. in hoc versu ميرِ خجسته poetae: نشسته بصد چشم در بازهء ✿ گرفته بچنگش اندرون بازهء in lex. *F.* et *SHL.* allato; 5) species accipitris (طغان جنس) *F.*

بازَه i. q. باژ tributum, vectigal *R.*

بازى (a v. باختن s. بازيدن) ludus, lusus (لعب) *B.* Inde قمار بازى alea *M.*; 2) sec. al. praestigiator (جانباز) *F.* funambulus *M.*; 3) cum ی unitatis: falco unus *M.*

Phrases:

بازى بَجايَه كُنَد *met.* absurda vel vana tractat, agit (بيهوده عبث ايش ايدر) *M.* ex *F.*

بازی بُردَن ludo vincere *B.* s. v. دستبرد.

بازی خوردَن falli, decipi *R.*

بازی دادَن fallere, decipere *B.* s. v. دنبه نهادن; 2) augere id, quod committitur in lusum vel pignus *B.* s. v. دستبرد.

بازْیار n. c. seminator, agricola (برزیگر); 2) coll. باز falco et بازدار : venator (صیاد) *B.* In *F.* lex. haec vox priori significatione ex باغیار lit. غ cum ز permutata orta esse dicitur, ut proprie significet : hortulanus; cf. بازدار 3.

بازْیافت n. c. the resumption of any thing; a deduction, a stoppage. Inde بازیافتِ چاکر lands appropriated for the payment of servants *R.*

بازیچ i. q. بازیره; 2) i. q. بازیبیچ 1 *F.*

بازیچه (suff. چه) id quo luditur, res lusoriae (آنچه بدان بازی کنند); 2) ludibrium, irrisio (مسخره) *B.*; 3) res tenuis, subtilis, subtilitas (نازکلک وخرده‌کاری) *F.* Inde بازیچهء گذار کردن lusui puerili se immiscere *M.*

بازیچهء روم وَزنگ ludibrium noctis et diei (مسخرهء شب وروز); 2) *met.* mundus, tempus (دنیا وروزگار) *respectu noctis et diei* *B.*

بازیدَن i. q. باختن; 2) volare (اچمق) *F.*

بازیرَه [*ê*] pars (حصه وپاره) noctis. Inde بازیرهء اول پارهء از اول pars primae noctis et بازیرهء آخر pars extremae noctis (پارهء از آخر شب) *B. F.*

بازیِ شَب lusus nocturni, qui septem sunt numero (هفت بازی است که در شب بازند چون آتش بازی وخم بازی وبر آوردن صورتها وغیره) *HK. SHL.*

بازیگَر (suff. گر) ioculator, praestigiator (a tumbler, on who exhibits feats of activity) *Shaksp. R.*; cf. Quatremère hist. des sult. maml. I, 1, p. 153 not.

بازیگَرن et بازیگَرنی praestigiatrix (a tumbling woman) *Shaksp.*; an actress *R.*

بازیگَری (suff. ی) praestigiae, gesticulatio ludicra; Inde بازیگریها کردن praestigias agere, gesticulari (exécuter des tours) Not. et Extr. t. XIV, 1 p. 312 fin.

بازیگُوش [*ô*] n. c. *met.* protervus, dicto non parens (شوخ وشنگ) *B.* شوخ وسخن ناشنوا ومعنی ترکیبی آنکه گوش ببازی دارد *SHL.* cheerful, sprightly, playful, wanton *R.*

بازیوَر (cf. زیور) n. c. comptus, ornatus *pec. auro gemmisque C.*

باس antiquus, vetus (قدیم opp. حادث); 2) coll. باك et بیم timor, metus (ترس وبیم) *B.*

باساتیر explicatio, commentarius; *sed non satis certa et bene nota est vocis significatio* (معنی محقق نگردیده اما از روی قیاس شاید شرح وتفسیر باشد) Gl. in Des.

باسّان the balm-tree; balsam *R.*; cf. بلسان.

باسبوس species herbae odoratae, alias مرزنگوش dictae *B.*; cf. اناغلس.

باستار et بیستار duae voces se invicem sequentes rebus ignotis designandis adhibitae (استعمالش در اوصاف مجهوله شائع باشد), interdum etiam ut synonyma فلان et بهمان separatim positae *B.*; cf. بیستار.

باسْتان; cf. باس 1 antiquus, praeteritus, pristinus (کهنه وگذشته وقدیم ودیرینه); 2) dialecto derica (دری) : res gestae (تاریخ که احوال پیشینیان باشد); 3) nudatus, derelictus, solus (مجرد که از ترك وتجرید باشد); 4) *met.* mundus (دنیا) *B.*; cf. پاستان.

باستانْ نامَه n. c. nom. libri, Persarum historiam enarrantis (نام کتابیست از تاریخ فارسیان) *B.*

باستَراك *C.* et باستَرَك sturnus variegatus (الاجه صغرجق), e. g. in hoc versu میم نظمی

باش antiquus (قديم) *B.* in append.; cf. باس 1.

باش imp. verbi بودن esto; 2) esto patiens, patienter fer (صبر ايله), e. g. Gul. p. 38, l. 23; 3) exspecta (منتظر اول), e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae: باش تا غنچهء ايــن روضه دمند گل سرخ ✿ باش تا طائر اين بيضه برآرد پر وبال; 4) pro باشد, e. g. in hoc versu طالب آملی poetae: ای باقته ذوق طرب وچاشنیء عيش ✿ دامان مــی از دست مده کو رمضان باش *F.* Sec. lex. *HK.* i. q. بمان mane et i. q. بگذار mitte, sine.

باشا i. q. باشه *Shakesp. R.*; 2) (a v. بودن) existens *C.* ex vers. persica Vet. Test.

باشام velum, aulaeum (پرده); 2) certum systema sonorum, canendi modi (پردهء ساز) *B.*

باشامه velum (چادر ومعجر), quo feminae caput tegunt *B.*; cf. باشومه.

باشانه adeps (شحم). In libro مشكلات inscripto sic describitur: هو الشحم قرعشی الكرش والامعاء رقيق; 2) oleum nucum (جوز يغی) *F.*

باشت magnum lignum (چوب), quo tectum domus vestiunt (پوشند); tignum, trabs *B.*

باشترک i. q. باسترک (in *F.* lex. male استرک) sturnus; 2) hirundo (خطاف) *F.*; cf. باستراک.

باشتين fructus (بار وميوه) ex arbore non florente proveniens (كــه از ميان درخـت برآيد نه آنكه گل كند وبيار دهد); cf. باستين; 2) nom. territorii (بلوك) [*F.* vici (دهي)] regionis سبزوار (*F.* سبزه وار) *B.* *F.*

باشد (3 ps. sg. aoristi et imp. verbi بودن) in supplicatione adhibita vox *F.*; 2) sequente كــه „fieri potest, ut“ Gul. 133; „utinam fiat, ut“ *M.*

باشر nom. arcis munitae (قلعهء مستحكم) in plaga septentrionali urbis Alepi (حلب), a qua duorum dierum iter distat. Aliud huius arcis celebris nomen est تــل بشر *B.*

در دست غمترا شده ام آنچنان زبون ✿ در پنجهء شاهين فتاده چو باسترک poetae: *F.*; cf. باشترک et سنتر بنكک *B.*

باستی humilitas, animus submissus (افتادگی وفروتنی) *B.*

باستين i. q. باشتين 1. *F.*

باسر شدن retrocedere (ar. قهقر) *F.*

باسرم ager ad seminandum praeparatus; 2) seges (كشت زار) *B.*

باسره s. باسره s. باسره satio, sementis (كشت وزراعت) *B.*; cf. پاسره.

باسطيوس praepositus exercitus rûmani (كار فرمای لشكر روم); 2) regis vicarius (نائب ملک) *B.* Sec. *R.* e graeco σεβαστὸς corrupta vox.

باسغاق et باسقاق et باسقان Khârizmiorum lingua: praetor, praefectus, vicarius *C.*; cf. Freyt. lex. s. v. باسقق.

باسغاق eadem vox atque باسقق s. باسغق esse videtur; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 240 fin. coll. p. 177 not.

باسک oscitatio (خميزه) *B.*; cf. پاسک et پاشک.

باسگونه largitio, donum (بخشش) *HK.*

g. p. باسلوس (gr. βασιλεὺς) rex *B.*

g. p. باسليق (gr. βασιλικὸς) vena basilica (شعرگی است در دست) *B.*

باسمر fabae (بقلا) *HK.*

باسنگ n. c. magni ponderis, gravis, potens (گران بار وعظيم القدر وصاحب تمكين) *B.*

باسو baculus, scipio (عصو) *F.*

باسوس radix capparis (بيخ كبر رومی) *B.*

باسه denigratam faciem habens (سياه روی) *B.*

باسيج hirundo (پرستو), e. g. in hoc versu مير نظمی poetae: چــو گــردســت خيل زمستان گذار ✿ بباسيج آمد پيم بهار *F.*

باش ex با et suff. ش comp. i. q. بـا او et با اورا *HK.*

باشِش (ex باش imp. v. بودن suff. ش) quies, tranquillitas (سکنی i. e. ساکن بودن) *B.*

a. p. باشَق arabica vocis pers. باشه forma q. v. *SHL.* *C.*

باشِقَه sordes (چرک) manuum et corporis a laborando *B.*

با شَکَرَت (cum saccharo tuo) *met.* „cum labiis tuis"; 2) sec. al. „cum sermone tuo dulci" *HK.*

باشکو (ex باش et کو pro که او) tene, age, agedum! (مقام تسلیمدہ ایراد اولنور اولدی طوت واولدی دی معناسنه), e. g. in hoc versu (استاد لطیفی) poetae: چون بدیدی جان ودلرا غمزہرا برهمزدی ✿ قصد کشتن کردهٔ با تیغ وخنجر باشکو *F.*

باشکوك i. q. کار گذار opus peragens, absolvens *F.*; gnarus, peritus, qui in perficiendo opere efficax et valens est *C.*, e. g. in hoc versu ابوالمعانی poetae: با گریهٔ دو چشم شده مطلب دلمر ✿ هرگز نبود باشکوك در دو غمر مرا *F.*

باشکون et باشکونه i. q. بازگون s. بازگونه q. v. *B.* *F.*

باشکونگی (suff. ی) i. q. بازگونگی inversio, status inversus (مقلوب) *SHL.* *HK.* *F.*

m. p. باشلیغ et باشلیق dux, summus copiarum praefectus, e. g. فرمان داد که باشلیغ لشکر شده „imperavit, ut dux esset exercitus" Not. et Extr. t. IX, p. 215 coll. 159 not. Vox mongolica esse videtur.

باشنامه gloriatio; 2) gratia, favor (لقب نیك وبد نهادن وتفاخر کردن ومنت نهادن) *B.* in app.; 2) i. q. بارنامه *F.*

باشنده part. praes. v. بودن; 2) incola *Shaksp.* *R.*

باشنگ i. q. پاشنگ q. v. *B.*

باشو i. q. چلپاسه q. v. *B.*

باشومه i. q. باشامه q. v. *B.*

باشه, e quo ar. باشق, avis venatica oculis flavis falcone minor *B.* nisus, accipiter fringillarius (اتمجه طغان) *F.*; cf. تاتینا.

a. p. باشهٔ فلکی *met.* sol; 2) duo signa coelestia: aquila volans et cadens (نسر طائر ونسر واقع) *B.*

باطرون (vocales desunt) nom. Mobedi imperatoris (موبد قیصر) tempore Anôshârvâni Gl. Sch.; 2) nom. loci alti (مقام بلند) in interiore parte urbis rûmanae, in hippodromo, ubi rex quotannis festum diem agit (جشن کند) *B.*

g. p. باطِس (gr. βατίς et βάτος) fructus arboris سه گل, ar. العلیق ثمرة dictus; morum rubi (توت سه گل) *B.*

a. p. باعِث auctor, caussa; 2) i. q. بسبب caussa, propter Sec. Nam. p. 115, l. 7 et p. 116, l. 15.

a. p. باعِثِ لَیل وَنَهار *met.* Deus; 2) sol *HK.*

h. p. باعورا (h. בְּעוֹר) Beôr, pater Bilcami *B.*

باغ hortus (ar. حدیقه) *B.* locus arboribus consitus recreandi et deambulandi caussa (تفرجگاه واشجار مشتمل مسیره مکان) *F.*; 2) *met.* mundus, aevum (دنیا وروزگار) *B.*; 3) facies amasiae (روی محبوب) *F.*

باغِ اِرَم nom. horti a rege شداد بن عاد aedificati *B.*; cf. ارم.

باغْبان n. c. custos horti, hortulanus *HK.*

باغبانی (suff. ی) cultura hortorum *Shaksp.* *R.*

a. p. باغِ بَدیع hortus mirabilis *met.* paradisus (بهشت) *B.*

باغِ پُر سِتارَه (hortus plenus stellarum) *met.* hortus rosis florentibus (گل شکفته) abundans *B.* *SHL.*

باغَنج uva semimatura (انگور نیم پخته) *B.*; cf. باغنج.

باغْچَه (suff. چه) n. diminut. hortulus *HK.*

باغَر tumor in corpore humano *F.*; cf. باغره.

a. p. باغِ رَفیع hortus sublimis *met.* i. q. باغ بدیع *B.*

باغِ رَنگین *met.* mundus (دنیا) *B.*

باغْرَه i. q. باکْره B., e quo lit. غ cum ک permutata orta esse videtur; cf. پاغره.

باغِ زاغان nom. horti cuiusdam ex hortis urbis Herat (هرات) B.

باغِ سپید met. hortus illustris (روشن); 2) hortus, cuius area (صحن) et muri albi sunt; 3) nom. horti a regina نوشابه in margine urbis بردع aedificati HK.

باغِستان (suff. ستان) vinetum M.

a. p. باغِ سَخا met. mundus; 2) vir liberalis B.

باغِ سِیاوَشان nom. soni cuiusdam (صوتی) musici B.

باغِ شکوفه فشان met. oculus lacrimans B.

باغِ شیرین met. nom. soni cuiusdam (نوائی) musici; 2) nom. quartae triginta melodiarum (لحن) citharoedi Bârbud (باربد) B.

a. p. باغِ قُدس (hortus sanctitatis) paradisus B.

باغِل i. q. آغل s. اغل q. v. B., e quo praef. ب ortum videtur, ut باغوش ex آغوش et ب.

a. p. باغِ لَیل وَنَهار met. i. q. باعث لیل ونهار B.

باغَنج i. q. باغچ q. v. B.

باغَنده gossipium carminatum (پنبهء حلاجی) et nendi caussa glomeratum (کُلوله کرده) (کرده) B.; cf. پاغند et پاغنده.

باغْوان pro باغبان q. v. C.

a. p. باغِ وَسیع hortus amplus met. paradisus B.

باغُوش [ô] n. s. demergere (فرو بردن) rem in aquam; caput immergere, demersio (سر (بآب فرو بردن وغوطه خوردن) B. Fort. ex آغوش praef. ب derivanda vox, ut باغل ex آغل et ب; cf. پاغوش et باخویش 2.

a. باغی inobediens, rebellis. Inde باغی شدن با کس resistere, se opponere, adversari alicui Pend. 60, H. pr. reg. p. 119.

a. p. باغی گَری n. c. rebellio H. Sam. p. 46.

باف imp. verbi بافتن; 2) in comp. part. praes. significatione: texens, textor F. e. g. کناری باف limbolarius; زری باف textor aurarius et (باف pro بافته posito) textura auraria, vestis auro intertexta Shaksp.; cf. موی باف s. v. پیچه, بندباف, چیرباف et نواریاف s. v. چیر B.

بافْتَن (coll. s. वे et वप् et वाप) texere, intexere, plectere (t. طوقومق, ar. نسج) F.; cf. Chr. Sch. 50 et بافیدن.

بافتَه part. praet. v. بافتن textus; 2) n. s. a kind of cloth; a colour in pigeons; buttons woven like mohair Shaksp.

بافَدم et بافُدم ultimum, finis (عاقبت وانجام وپایان کار) B.; 2) adv. postremo; 3) postea, deinde (بعد ازین), e. g. in hoc versu ابو شکور poetae: چه بایدت کردن کنون بافدم ☆ مگر خانه روی جو روبه بدم F.

بافَرجَن pro پابرنجن q. v. F., e quo decurtatum et mutatum videtur.

بآفَرین (praef. ب) n. c. opp. نفرین laudatus, laudabilis Frag. 28 coll. 22.

بافْکار n. c. textor (بافنده وجولاهه) B.

بافَنده part. praes. v. بافتن texens, textor B.

بافَنک species animalis mustelae scythicae fere similis, ex cuius pelle conficiuntur elegantes vestes pelliceae; martes (زرداوه جنور در که دریسی کورك ایدرلر سموره بکزر بر لطیف کورکدر) F. Vox ex با et فنک composita videtur; cf. فنک.

بافیدَن i. q. بافتن sed transitiva et intransitiva significatione (هم لازم وهم متعدی) F.

a. p. باقِر خانی (cf. ar. باقر) a kind of bread or cake mixed with butter and milk. (This was probably devised by some nobleman, named باقر خان) Shaksp. R.

a. p. باقْلی ar. باقِلی, باقلا et باقِّلی fabae B.

a. p. باق دار n. c. owing a balance, in arrear Shaksp. R.

باک (coll. بلس et بيم et s. भी et भेय et भय et भीम) timor, sollicitudo (انديشه وترس); 2) cura, respectus (التفات نمودن وبيم); 3) genus, species (نوع وازپس نگريستن) *B.* Inde باک داشتن metuere; 2) curare, sollicitum esse *M.* c. ب Spieg. Chr. 25.

باکار (ex با et کار) n. c. occupatus *B.* s. دست افگن.

a. p. باکران بهشت (coll. ar. باکرة virgo) puellae pulcerrimae paradisi (حوران) *HK.*

باگره (ex با et گره composita vox) nodus s. tuber (گره) in membris ex alio malo ortum; 2) vulnus (زخمت) ex alio vulnere ortum *B.*; cf. باغره et پاغره.

باگل aqua semicalida, tepida (نيم گرم) *B.*

a. p. با کمال (cum perfectione) n. c. perfectus, eximius *M.*

باکند i. q. ياقوت q. v.; cf. پاکند; 2) sec. al. robore praeditus, robustus (با زور وقوت). Utraque significatione vox incertae auctoritatis *B.*

باکو nom. urbis; 2) nom. arcis (قلعه) altissimae *B.*

باکيدن timere *F.* Verbum denominativum esse videtur *B.* Cf. باك.

باکيده i. q. باکند s. پاکند; 2) sericum pictum (حرير منقش) *B.* subtiliter textus pannus sericus (حرير تنکک باف) *F.*

بال brachium ab humero (کتف) usque ad ungues manus (ناخن دست), sec. al. a scapula (شانه) usque ad cubitum (آرنج), i. e. lacertus de homine et animali pascente (چرنده); 2) penna, ala volucris (جناح ar. پر); 3) coll. آل 2 et وال species piscis marini permagni in mare aethiopico degentis, cuius caro iucunde sapit *B.*; 4) i. q. بالا 4 statura (قد وقامت) *B.* Gl. Sch.; 5) imp. verbi باليدن q. v. et substantivi significatione: incrementum *B.*; 6) pili pubis (پرچک که عورانک قصه صاحبی در); 7) utensilia domus et facultates (مال وکالا) *F.* — Phrasis: ببال ديگرى پريدن *met.* alius protectione rem quandam agere (بحمايت ديگرى کارى کردن) *B.*

بالا (a v. باليدن) altitudo, proceritas (بعد وارتفاع) *F.*, e. g. in hoc versu چو آمد بدان کوه هيزم فراز ✿ بدانست بالا وپهن ودراز et in hoc versu مسعود سعد سلمان poetae: اى شاه به پيمود زمين‌را وفلک‌را ✿ جاه تو وقدر تو به بالا وبه پهنا; cf. Frag. 20, vs. 4.; vertex, fastigium (فرق سر وهر نسنهنک طرف اعلاسند) *F.*; longitudo (درازى ar. طول) *B.* Gl. Sch.; 2) mons (کوه) Gl. Sch., e. g. بر آن تند بالا بر آمد دمان Schahn. Inde 3) *adv.* super, supra (زبر ar. فوق opp. زير), e. g. بالا وزير „supra et infra" Chr. Sch. 95; 4) statura (قد وقامت); cf. Chr. Sch. 63; 5) coll. پلا et بلاى et پلاى et بالاد et بالاده equus a latere ductus (اسب جنيبت hind. اسب کوتل) i. e. equus ante Emirum vel Sultanum ductus *B.*; cf. Chr. Sch. 58. — Hinc phrases: بالا کردن efferre, extollere; بالا گرفتن surgere, oriri Not. et Extr. t. IX, p. 205, l. 2; بالا کشيدن surgere, adolescere *de planta* H. Sam. 174; زبر وبالا کردن evertere, pervertere *M.*

بلابلا deceitfully, fraudulently *Shaksp. R.*

بالابر n. c. part of the dress which laps over the thighs *Shaksp. R.*

بالابند n. c. a turban; a kind of upper garment *Shaksp. R.*

بالاپوش [ó] n. c. vestis superior (اوسته کيلن اثسواب که رومده قونتوش وفراجه وغيرى ديرلر) *F.* a coverlet, a quilt *Shaksp.*

بالاخانه n. c. domus suprema, coenaculum superius *B.* s. v. بربار et جوسه.

بالاخوانى n. c. *met.* nimis augere rem, superlatio (کنايه از آنست که کسى چيزيرا زياده از آنچه هست وا نمايد) *B.*

بالاد i. q. پالاد *F.* اسب چینی *HK.* Cf. بالا 5.

بالاَنست n. c. primus in consessu locus (صدر مجلس); 2) *met.* socius vel collega superior (حریف غالب; 3) res quaelibet pretiosissima (هر چیزی که نفاست تمامی دارد) *B.*

بالاَنستی (suff. ی) n. c. exactions, clandestine collections *R.*

بالاَدوی (a v. دویدن suff. ی) n. c. velocitas cursoris, e. g. in hoc versu دبشدر poetae : چون شود از گرمیٔ بالادوی غرق عرق ✿ پای در گل ماند از همراهیش پیک خیال *F.*

بالاَده; cf. پالاده et بالا 5 equus a latere ductus *B.*

بالاک i. q. بالاد; 2) sec. al. equus clitellarius, onerarius (اسب پالانی بارکش) *B.*

بالار i. q. شاه‌تیر i. e. tignum magnum, cuius duae extremitates muris aedificii impositae sunt (بر بالای دیوار عمارت باشد), supra quod aliorum tignorum extremitates transmittuntur (بر بالای آن گذارند); 2) sec. alios columen s. fulcimentum (ستون); 3) sec. al. tigna supra tignum magnum (شاه‌تیر) transmissa, supra quae tabulae aliaeque res tegumento inservientes (تخته وپوشش دیگر) sternuntur; 4) deliciae, amores matris; filiolus (اسیر محبت مادر وموقوف برضای مادر) *B.*; cf. پالار et بالال et بالاکُر.

بالافتَن i. q. پالودن q. v. *F.*

بال اَفْکَنْدَن a. p. animum (ar. بال) abiicere *met.* debilem fieri (عاجز شدن) *B.*

بالاکُر (suff. کُر) et بالال i. q. بالار q. v. *B.*

بالان part. praes. verbi بالیدن crescens; 2) se movens, mobilis (جنبان ومتحرک) *B.*; incedens (رفتار کننده), quod hoc versu استاد عنصری poetae probatur : یکی را سد یاجوجست باره ✿ یکی را روضهٔ خلدست بالان *F.*; 3) spatium inter portam et domum; vestibulum (دهلیز خانه); 4) rete, pedica, laqueus animalibus capiendis (تلهٔ که بدان جانوران گیرند) *B.*

بالانْدَن causs. verbi بالیدن *C.*; cf. بالانده.

بالانْدَه part. praet. v. بالاندن commotus, agitatus (جنبانیده ومتحرک ساخته) *B. F.*, ut in hoc versu حکیم سنائی poetae : یکی قصیده دویست جا خوانده ✿ پیش هر سفله ریش بالانده *F.*

بالانِشین (a v. نشستن) n. c. superius sedens, primas occupans. Inde کم قدر وبالانشین minus dignus et supremo loco sedens; بالانشین مسند سلطانی considens in throno regio, rex; بالانشینان مسند ارشاد doctores in ostendendis viis Domini prima tenentes *M.*

بالاَنه (suff. ه) i. q. بالان 3 vestibulum *B.* Sec. *F.* i. q. بالان significatione 2 — 4.

بالانی (suff. ی) motus, agitatio (جنبیدنی); 2) coll. پالانی equus tardo incessu (کندرو); 3) equus onerarius (بارگیر) *B.*; 4) coll. بالا vertex capitis (باشک اورتمیری فرق سر) *F.*

بالانیدَن causs. verbi بالیدن movere, agitare (جنبانیدن وحرکت دادن) *B.*

بالاوَپست supra et infra (فوق وتحت) *met.* coelum et terra; 2) mundus (عالم دنیا) *B.*

بالاوَر (suff. ور?) et sec. *F.* بالاوز amphora aqua repleta (کوزهٔ پر آب) *B.*

بالا هِمَّت a. p. n. c. excelsae mentis; 2) magnanimus; 3) generosissimus; 4) benignissimus; 5) praepotens favore *M.*

بالای i. q. بالا 5 equus a latere ductus *B.* *F.*, e. g. فرود آمد از کوه وبالای خواست ✿ همان جامهٔ خسرو آرای خواست Schahn.; cf. پالای.

بالایانیدَن et بالائیدَن i. q. بالیدن *C.*; cf. پالائیدن.

بالاَیک culex parvus (پشهٔ کوچک) *B.* Fortasse vox a بالا suff. dim. ک derivanda.

بالائ یافْت perquisites *Shaksp.* *R.*

بالائین (suff. ین) supernus, superior *C.*

بالبوس et بالیوس nom. antiquum regionis قندهار *B. F.*

بالپسم n. c. the adoption of better habits *Shaksp. R.*

بالزن (a v. زدن) alas move (امر); 2) n. c. alas movens, volitans (پروازکننده ar. طیار) *F.* Falso *M.* huic voci significationem „negotium“ tribuit, quum addita voce امر in *F.* lex. significetur, vocem بالزن etiam imperativum locutionis بال زدن esse, i. e. „alas move“.

بال زین alae (بال) ephippii (زین) *F.*

بالست virgo (دختر بکر ودوشیزه) *B.*

بالستن i. q. بالشتن q. v. *F.*

بالش (a v. بالیدن suff. ش) incrementum, augmentum; cf. پالش; 2) cervical, pulvinus capitis (آنچه زیر سر نهند) *B.* یاصدق عموما وقولتوق یاصدوغی که مدور اوله خصوصا *F.*; cf. بالشت et بالین; 3) vinculum cistae impositum, imprimis ea parte, quae claustro munitur (بندی که بر صندوقها زنند خصوصا جائیکه قفل بر آن گذارند) *B.* Phrasis: بالش نرم زیر سر نهادن *met.* exhilarare, hilarem facere alqm gratis et blandis verbis (خوش حال گردانیدن کسیرا بتعریف خوشامد وتیتال) *B.*

بالش numus aureus certi valoris et pretii (زری باشد بمقداری معین) *B.* Sec. Quatremère (H. Mong. I, 320) est numus mongolicus; cf. بالش زر et بالش نقره.

بالشت i. q. بالش 2 cervical, pulvinus capitis *B.*

بالشتچه et بالشچه (suff. چه) nom. dimin. pulvillus *HK.*

بالشتک (suff. ک) nom. dimin. vocis بالشت pulvillus; 2) pannus instar pulvilli convolutus, quem supra os fractum ligant, qua significatione in opere, مؤید الفضلا inscripto, بالشنک legitur *B.*

بالش تکیه adminiculum (دیوارهٔ طیالدقلری یصدق دیمکی اولور) *F.* cubital *M.*

بالشتن i. q. بالستن extremum bonum faustumque sit, dicere; bene comprecari (صوکی خیر اوله دیمکدر), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: تازه عشق کشته ام گرچه مرا آسان نمود ۞ جور ومحنت در پس اما نیک بالشتن شود *F. C.*

m. p. بالش چاو numus chartaceus H. Mong. I, 320.

بالشچه i. q. بالشتچه q. v. *HK.*

بالش زر numus aureus octo مثقال et duorum دانک valorem habens, tempore antiquorum regum Turciae usitatus *B.*; cf. بالش et بالش نقره.

a. p. بالش عالی *met.* thronus elatus (مسند عالی) *B.*

بالشک i. q. بالشت q. v. *B.* pulvinus sellae equestris (ایر یاصدوغی یعنی اکریم) *F.*

بالشک (suff. ک) nom. dimin. vocis بالش, pulvillus *B.*

بالش نقره numus argenteus octo درم et duorum دانک valorem habens *B.*; cf. بالش et بالش زر.

بالشنک i. q. بالشتک 2 q. v. *B.*

بالغ nom. regionis alicuius septentrionalis *B.*

بلغ et بالغ poculum vini corneum (شاخ گاو میان خالی) vel ligneum, quo in گرجستان utuntur; 2) *gen.* poculum vini, scyphus (پیمانهٔ شراب) *B.*; cf. پالغ.

g. p. بالقس ling. rûmana nomen plantae medicinalis, ar. رجل الحمامه et ابو خلسا dictae, foliis nigricantibus e rubro, quam si quis commanducatam in mordentem bestiam exspuerit, eam subito interimet *B.* Vox sine dubio e gr. ἀλκιβιάδιος corrupta, quod est aliud anchusae alterius (ἄγχουσα ἑτέρα) nomen, de q. v. Diosc. l. IV, c. 24.

بالکنه fenestra reticulata (دریچهٔ مشبکی) ex auro, argento, simil., per quam intrinsecus minime vero extrinsecus spectare potes; 2) sec. al. *abs.* res reticulata (شبکه) e ferro, aurichalco, simil. facta et distinguenda ab ea, quae پنجره dicitur et e ligno, ossibus, simil. facta est *B.*

a. p. بالله رفتن (ad Deum ire) *met.* scholam adire, frequentare (به مکتب خانه رفتن) *B.*

بالنده part. praes. v. بالیدن crescens, augescens (ar. نامی) *B.*

بالنگ mali citrei (ترنج) species perdulcis et iucunda, quae condiendo adhibetur; 2) species cucumeris, alias بادرنگ dicta *B.*, e quo vox mutata videtur.

بالنگو i. q. بادرنگبو s. بادرنگبویه q. v. *B.*

بالنگوی خورد a species of sweet basil *R.*

بالو frater germanus (که از یک مادر ویک پدر باشد); 2) coll. پالو verruca (ازخ ar. ثولول); 3) vox, clamor tristis (آواز حزین) *B.*; 4) i. q. آلوبالو cerasum (کراس) *F.*

بالوا lichen, impetigo (تمره کو دید کلری علتدر که وجود آدمیده فضلات بلغمدن ظاهر اولور) *F. M.* vertit: „morbus in ungue, reduvia“.

بالوان otis, tarda (ابابیل قوشی) *F.*; cf. بالوایه.

بالوار (suff. وار) alatus *C.*

بالوازه oscillum (t. صالنجق) *C.*

بالواسه stamen (تار, opp. پود) *B.* تانه *F.*

بالوانه avicula quaedam nigra, quam Shîrazenses واشه dicunt *B.*; passeri (سرچه) similis avis nigra et alba, t. دارو قوشی dicta *F.*

بالواه hirundo (ar. خطاف) *B.* in appendice.

بلوایه hirundo (پرستوک); cf. پالوایه; 2) coll. پالوانه 1 i. q. بادخورک q. v. ar. ابابیل i. e. otis, tarda *B.* مرغکیست که چون کنجشک سیاه وسپید باشد وکوته پای

چون بر زمین نشیند دشوار بر خیزد بدین سبب بیشتر بر دیوار ودرخت نشیند *F.*; cf. بلواد.

بالودن i. q. بالیدن q. v. *B.* Sec. *F.* est verbum transit. et intransit. et significat a) volvere, volutare, b) turbare, turbidum reddere (یوالمق وبولاندرمق وبولامق (معناسنه هم لازم هم متعدی اولور), quae tamen significationes nullo exemplo probantur et in lex. *B. HK.* et *SHL.* desunt.

بالور (suff. ور) i. q. بالوار alatus *C.*

بالوس camphora adulterina (کافور مغشوش) *B. F.*; cf. پالوس.

بالوش i. q. بالوس *B. F.*; cf. پالوش; 2) pediculus hominis (t. بت et کهله), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: در شپش جامداش پر جوش بوده ✿ که اندامش همه بالوش بوده *F.*

بالونه et بالویه i. q. بالوانه q. v.; 2) sec. al. hirundo (قرلغوچ [قرلنغچ ?]) *F.*; cf. بلواه.

باله (coll. s. r. वल् et विल् et बल्ह् s. वल्ह् tegere, abscondere) species sacci (جوال) rebus recondendis *B. F.*; 2) ling. arab. vas s. capsula odoribus recondendis; 3) ling. hind. planta quaedam suaveolens (خس خوشبویه) *F.*; cf. ar. بالة et hind. بالا s. बाल et बाला.

بالیدگی (a بالیده suff. ی) incrementum, augmentum *Shaksp. R.* pride *R.*

بالیدن (z. [zend] veredh, s. वृध् et वृद्ह् coll. पुल् et पोल et बल् et बल) crescere, augescere, adolescere (نمو کردن وافزون گردیدن وبزرگ شدن) *B.*; cf. بالودن.

بالیده part. praet. v. بالیدن; 2) adultus *homo*, magna, alta *arbor* (تنومند وبلند) *B.*

s. بالیسر [*ê*] (बालेश्वर) the town of Balasore *R.*

بلیک calceus e corio (چرمی) *B.*; cf. پلیک.

بالین i. q. بالش 2 cervical, pulvinus capitis *B.*; 2) id, quo innitimur, fulcrum (طیبامق), ut in hoc versu مولانا صائب اصفهانی poetae : از برای کام دنیا خویشرا غمگین مکن ۞ پشت وپا زن در دو عالم دسترا بالین مکن *F.*; 3) *gen.* lectus, cubile, e. g. ببالین رستم تنگ آورد رخش Schahn. ed. Mohl I, 516 fin.

بالینْ پَرَست n. c. *met.* homo piger, ignavus (تنبل وبیکار وهیچکاره) *B.*

بالیوس i. q. بالیوس q. v. *B.*

بام tectum domus (تمام پوشش خانه); cf. بان 1; 2) i. q. تاربم i. e. chorda crassa instrumenti musici (تار کُلفتی که در سازها قبا بندند) *B.*, sonum gravem emittens (صدا الوقیل), ut in hoc versu خواجوی کرمانی poetae : بسوز نالهء زارم زعشاق ۞ نوای زیر وبامی بر نیاید *F.*; 3) nom. arcis (قلعه) in ماورا النهر; 4) (coll. z. بامد bâma s. भाम lumen, splendor Benfey Sam. Ved. in Gl. s. v. et Spiegel ad Vendid. Farg. XIX, p. 324) i. q. بامداد diluculum, mane; 5) pro وام aes alienum, debitum *B.*; 6) pro فام in fine composit. colorem, similitudinem et speciem indicans *F.*; cf. پام.

a. p. بامِ بَدیع *met.* coelum nonum, thronus Dei (عرش) *B.*

بامِ بُلَند *met.* palatium, aedificium altum; 2) coelum *B.*

بامْ پُوش (a v. پوشیدن) n. c. tectum (سقف) *B.*

بام چَشم palpebra (پلک چشم, ar. جفن) *B.*

a. p. بام خَضْرا *met.* coelum *B.*

بامْداد (vox composita videtur ex بام i. q. भाम et داد a v. دادن) cf. بام 4 diluculum, mane (نزدیک سفیدهء دم صبح) *B.* Inde از بامداد diluculo, mane Frag. 28.

بامْدادان (cum term. plur. ان *F.*) i. q. بامداد diluculum, mane (وقت طلوع فجر ووقت ظهر); sec. al. tempus inter diluculum et ortum solis (ar. غداة et غدوة) *B.*; cf. Gul. p. 9, l. 16.

بامدادانْ پِگاه n. c. aurorae prima lux, mane (صبح) *HK.*

a. p. بام رَفیع i. q. بام بدیع q. v. *B.*

a. p. بامِ رِواقِ بَدیع i. q. بام بدیع q. v. *B.*

بامْرَه (tecti via) n. c. scalae (نردبان) *F.*

بامْزَن (a v. زدن) n. c. ahenotympanum (کوس ونقاره) *B.*

بامِ زَمانَه *met.* coelum primum i. e. sphaera lunae *B.*

بامَس et بامُس is, qui loco alieno non natali, a quo abhorret, invito animo quasi captus tenetur (شخصی که از بودن شهری ودیاری که غیر وطن او باشد دلگیر شده وبتنگ آمده باشد وبنابر مانعی نتواند از آنجا بجای دیگر رفت); 2) is, qui loco natali detentus et infirmus est et summa miseria affligitur (کسی که در وطن پای‌بند وعاجز شده باشد ودر نهایت عسرت وپریشانی گذارد) *B.* otiosus, vagus, qui considet alibi, ubi non habet, quod agat (اکا دبیرلر که بر کمسنه نی شغل وعمل بیهوده یره بسر یرده اکلنوب قاله ومراد ایتدوکی یره کتمکه قادر اولمیه), e. g. in hoc versu استاد دقیقی poetae : خدا بیگانهء بامس بشهر بیگانه ۞ فرون ازبس نتوانم نشست et in hoc versu شمس فخری دستوری poetae : همچون خر لنکست حسودش اوجل ۞ افتاده وپر بار وبمانده شده بامس *F.*; cf. پامس.

بامْ سُتون n. c. domus alta (خانهء عالی); 2) coenaculum sine tecto (الغرفة بلا سقف) *F.*

a. p. بامَسکَنَت n. c. modestus *M.*

بامْشاد nom. musici instar Bârbud celebrati *B.*

بامِ فَراخ *met.* coelum nonum; 2) coelum *B.*

بامْگاه n. c. tempus matutinum, mane *F.*

a. p. بامِ کُشادَه رَفیع i. q. بام رفیع q. v. *B.*

a. p. بامِ کُشادَه رواق i. q. بام رفیع q. v. *B.*

بامْ گُلان n. c. lapis (سنگ) longus, rotundus et circum dolatus, quo volvendo tectum domus solidatur *B.*

a. p. بامِ مَسیح *met.* coelum quartum i. e. sphaera solis, a Messia, quem ibi commorari dicunt, ita dictum *B.*

بامْ نِشَستَن *met.* devastari, deleri (خراب شدن وویران شدن) *B.* Inde بامْ نِشین n. c. vastatus *R.*

بامِ نُهُم *met.* coelum nonum *B.*

a. p. بامِ وَسیع *met.* i. q. بام نهم q. v. *B.*

بامون cinaedus (مخنث), ut in hoc versu poetae cuiusdam : ماننده آب رو در دادن کون ☆ که مردی بسر نمی آید زبامون *F.* Vox aut ex ar. مأبون, lit. ب et م transpositis, orta esse videtur, aut ipsum ar. مابون eius loco legendum est.

بامَه barba promissa et magna (ریش دراز وبزرگ وانبوه); 2) sec. al. vir promissa barba *B.*; cf. بلمه.

بامی cognomen (لقب) urbis Balkh (بلخ) *B.*

بامیان is qui male, non recte scribit (بد نویس وغلط نویس); 2) nom. regionis in قوهستان inter بلخ et غزنین sitae, in cuius singulis montibus duo idola خنگ‌بت et سرخ‌بت exstructa sunt, de q. v. sub hisce vocibus *B.*

بامین et بامیین nom. oppidi (قصبه) ad Herât pertinentis a latere Bâdgîsi بادغیس *B.*

a. p. بان nom. arboris, cuius fructus ar. حب البان et pers. تخم غالیه dictus pistacio similis est, sed facilius frangitur, et ar. فستق البان appellatur (hyperanthera morunga Spreng.) cf. بانگ 2; 2) i. q. لادن ambrae species, ar. حصین البان et pers. مشك بید dicta; ladanum *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

h. p. بان (s. बाण) sagitta; 2) missile pyrium in bello usitatum *Shaksp.* coll. *B.* s. v. تیر چرخ.

بان (coll. r. z. پاس van, s. वन्) possessor, dominus, vir magnus, illustris (صاحب وخداوند وبزرگ); cf. بان سواران dominus, dux equitum Chr. Sch. 10; 2) in fine comp. custos (نگاه دارنده), e. g. in voc. نگاهبان, دربان, باغبان al. *B.*

بان pro بام tectum; 2) pro بانگ clamor, vociferatio *B.*

بانقش i. q. بن s. ون ar. حبة الخضرا granum terebinthinum *B.*

بانْگ (coll. s. वन् sonare) clamor, vociferatio (فریاد وآواز بلند) *B.* Inde بانگِ خروس cantus galli Chr. Sch. 91; 2) i. q. حب البان de q. v. s. بان 1 *B.*

Phrases :

a. p. بانْگ بَر اَبلَق زَنَد *met.* fortunam adversam increpat (زمانه وروزگار زجر کند وآزار دهد) *B.*

بانْگ زَدَن clamare Spieg. Chr. 17; 2) i. q. ar. زبر vel زجر vel نهر inclamare alci, uti increpando; increpare c. بر p. Gul. 143, H. Sam. 12; 3) silentium imperare, imponere alci Not. et Extr. t. IX, p. 214 fin.; 4) *met.* retinere, servare, custodire (باز داشتن ونگاه داشتن); 5) removere, repellere (راندن ودور کردن) *B.*

بانْگِ الله i. q. بانگ نماز clamor ad precationem vocans *B.*

بانْگِ رَوارَو *met.* inflatus cornu, sonitus tubae (دم صور); 2) clamor, quem ante regem incedentes (پیشاپیش پادشاه) edunt, si in locum quendam equitat vel abit *B.*

بانْگ زَن (a v. زدن) n. c. praeco sacer, aedituus *M.*

بانْگَش contract. ex بنگِ کش i. e. sonum edens; columbae (کوکر جین) species in caveis nutrita, gemitum edens, ut in hoc versu میر نظمی poetae : همه وحش وطیور در ذکر باشند ☆ که بانکش در قفس توحید خواند F.

بانْگِ عَنقا nom. modorum canendi, qui پرده dicuntur B.

بانْگِ نماز i. q. بانگِ الله q. v. B.

بانْگه i. q. بانگ clamor, vociferatio B.; cf. بُنگه.

بـانـگِ هـاوَن sonitus mortarii, met. clamor fidei muhammedicae et legum scientiae (آوازهٔ دین محمدی وعلم شریعت) B.

بـانْـگـیـدَن (v. denom.) clamare, vociferari (بانگ کردن) F.

بانو domina, matrona (بی بی وخاتون خانه); 2) sponsa (عروس); 3) vas aquae rosariae reservandae (ظـرف گـلاب); 4) lagena vinaria (صراحی شراب) B.

بانَوا s. بانُوا (cf. نوا) adi. c. dives, opulentus (منعم ومالدار), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : اگـــر بی نوا واگـــر بانوا ☆ هم آئینه آخـــر رود زیـــن ســـرا; 2) clarus, illustris (صاحب شهرت) F.; 3) voce bona, canora praeditus (خوش آواز); 4) nom. viri, qui Alexandro magno regnante post paupertatem (بی نـــوائـــی) dives et potens evasit B.

بانوارم (vocales desunt) nom. sororis Gêvi, uxoris Rustemi (خواهر گـیـــو زن رستم) Gl. Sch.

بانوچ cunae suspensae (جای خـــواب کـه از جائی آویزند), in quibus infans oscillando iactatur, ut somnum capiat; 2) oscillum B.

بانو گَشَسب nom. filiae Rustemi (دخـــتـــر رستم زال) B.

a. p. بانوی مَشرِق met. sol B.

a. p. بـانـوی مصر Zulaikha (زلـیـخـا) (Potiphari femina) R.

بـانَـه pili pubis viri et feminae (زهـــار ar. عانة) B.

بانیاز (cf. نیاز) n. c. indigena, inops (حاجتمند) pl. بـانـیـازان indigentes; 2) res creatae (مخلوقات) B.

a. p. بـانـیـاس nom. oppidi in Syria prope Damascum B.

a. p. بانی کار n. c. architect, composer, author, beginner, instigator *Shaksp.* R.

a. p. بانی کاری (suff. ی) architecture; composition, commencing a business, instigation *Shaksp.* R.

با وَتا شِکَن i. q. بُت شکن (quum vox بت e lit. ب et ت constet) idola destruens, quo etiam Abrahamus designatur B.

با وُجود v. s. v. وجود.

بـاوَر n. s. assentiri, fidem tribuere verbis, fides (قبول وتصدیق سخن واستوار داشتن) B. Inde باور کردن s. باور داشتن fidem habere s. tribuere; credere Gul. 188, Pend. 77; 2) adi. firmus, rectus, veridicus (استـوار وراسـت) B. راستگوی F.; cf. باوریدن.

باوَرچی ling. hind. coquus (مطبخی وآش پز) B.; 2) et بورچی dialecto Khârizmiae : praegustator, summus culinae aulicae magister (چاشنی گیر ومهتمم خاصه وطعام پادشاه) F. B.; cf. IAs. 1847, Août, p. 171 et 172.

باوَرچی خـانـه n. c. culina *Shaksp.* R.; cf. باورچی.

باوَرد nom. urbis (بلده) in Khorâsân; 2) nom. Bâvardi filii Gûdarsi (باورد بـــن گودرز), a quo illa urbs in regione, quam a rege کیکاوس dono acceperat, condita et appellata esse dicitur B.

باوَردی (suff. ی) adi. ad Bâvard pertinens; 2) n. s. species pulmenti farinarii (آش آرد) B.

نسخهء B. (آنرا پهلوى ورامندى خوانند ميرزا ابراهيمه پهلوى ديمكدر قزوينى لسانندهـ مندى ديرلر فرهنك جهانگيريده بر روش در پهلوى وراوندى ديهك اولور F.

بافت lapis albi coloris (سفيد برنك) et marinus, ut dicunt, (مرقشيشاى فضى) quem qui aspicit non sponte risum edit, unde ar. denominatio حجر الضحاك B.

باقده true, iust R. Deest in ceteris lexicis.

باقك i. q. پاغك tormenta, cruciatus (شكنجه), quo fures affliguntur B.

باهكيدن i. q. پاغكيدن tormenta admovere, cruciatus adhibere (شكنجه كردن) B.

باهم (ex با et هم) i. q. بهم invicem, simul, una (با يكديگر) B. F. Inde باهم آمدن simul convenire (جمعيت); 2) tumultum facere, indignari, irasci (غوغا وغضب آمدن; s. v. بهم بر آمدن coll. F. (ايلمك); باهم آوردن simul afferre, comportare, conducere (جمع ايدوب كتورمك) F.

باهم term. tech. nautarum: ventus secundus (باد مراد وباد شرطه يعنى موافق روزگار), ut in hoc versu: سالك ايـن شرطه بساحل برسانند مارا ✿ كشتى بيخرانست كه باهم دارد F.

باهمان i. q. بهمان certus, quidam (فلان) B.; cf. بوهمان.

باهمه كه coni. comp. quantumvis, quamvis, etsi M.

باهو i. q. بازو q. v. lacertus; 2) baculus (چوبدست) longus pastorum; pedum B.

باهه lacus, stagnum (درياچه); 2) equus robustus (ايرى كودهلو آت) F.

باى a city R. Deest in ceteris lexicis.

بايا part. praes. v. بايستن necessarius; 2) conveniens, decens; 3) necesse est, oportet (يعنى در بايست است كه ضرورى وآنچه دركار ومحتاج اليه باشد) B., e. g. in hoc

باورس mulier, cuius maritus aliam praeterea uxorem prole fecundam habet M. ex F., ut in hoc versu میر نظمی poetae: كار او در زندگى شيون شود ✿ چون زنش باورس استرون شود; 2) sec. al. i. q. ar. مضر i. e. vir, qui uxorem uxori alteri coniunctam habet F.

باوريدن fidem habere s. tribuere, credere (باور كردن) F. Cf. باور.

باوسنى (cf. وسنى) n. c. uxor mariti, qui aliam praeterea habet uxorem (التى لزوجها امرأة اخرى) F.

باول nom. loci cuiusdam pannis sericis (جامهء ابريشم), qui ibi conficiuntur, celebris B.

h. p. باولى (vocales desunt) avis, quae evulsis aliquot pennis falconi recenti obiicitur (كه بعضى از پر وبال وى كنده پيش باز وشاهين نو تيار كرده سر دهند), ut facile illam arripere possit illaque sectanda in venando exerceatur B. in appendice. Ling. hind.: the drag (thing or animal) with which hawks, dogs etc. are taught to hunt: a trick *Shaksp.*

باوى pro باشى s. بوى (t. اولاسن), quae est 2 ps. aor. v. بودن F. e libro مشكلات inscripto, exemplo, quo probetur, non allato.

باوين corbis (سبد) parva, in quam feminae bombycem nendam (پنبهء كه خواهند بريسند) imponunt B.

باه iusculum (شوربا); cf. پاه; 2) in promissionibus: sit, esto, fiat (وعده طريقيله اولسون ونوله ديمكدر) F.

a. باه sperma genitale (منى); 2) coitus (جماع) F. B.

باهد genus cibi (طعام), quod ar. باهد dicunt B. in app. *SHL.* Sed arabicam illam formam بهد lexica ignorant.

باهار vas (ظرف وانا) B. F.; 2) dialectus quaedam, alias pehlevica et râmandi dicta (نوعى از خوانندگى وگويندگى كه

versu حکیم سوزنی poetae : بابا تری بسی زنم [SHL. از] ابر بر نبات ☆ از بهر تازه بودن دلهای خاص وعام et in alio eiusdem poetae : بابا تری بمصلحت عالمرا ☆ از بهتری بسینهٔ بیماران *F.*

بایَد 3 ps. sg. aor. verbi بایستن, q. v. coll. syn. شاید *B.*

بایَد شایَد as it should be, fit, proper *Shaksp. R.*

بایست 3 ps. sg. praet. abs. verbi بایستن necesse est, oportet; 2) pro بایسته necessarius, conveniens, decens (دربایست وضروری ومحتاج الیه باشد وبمعنی چنانکه (می باید ومی شاید هم معمول است *B.*

بایستْگاه n. c. the hearts desire, wish *R.*

بایستَن verb. imp. necesse esse, oportere (کرک اولمق) *F.*; 2) decere, convenire Spieg. Chr. 5. Inde گـر بایدت که „si tibi convenit" i. e. „placet" Fleischer Ali's Spr. p. 9, l. 15 et گر شرف بایدت „si tibi dignitas convenit s. placet" i. e. si altissimos dignitatis gradus petis ibid. p. 19, l. 4 infra coll. Frag. 28, 17.

بایستَنی (suff. ی) necessary to be done *R.*

a. p. بایستِ وَقت as circumstances require *R.*

بایسته (part. praet. v. بایستن) necessarius (ضروری) *B.*; 2) res necessaria, necessitas (ضرورت) *F.*

بایستهٔ هستی i. q. شایستهٔ s. شایستهٔ هستی بـود is, cuius existentia necessaria est, necessario existens i. e. Deus (واجب الوجود) opp. ممکن الوجود *B.*

بایستی (suff. ی) necessitas (t. کرک), e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae : اگـر سرای جهانـرا سزا جزائی نیست ☆ اساس (او به ازین استوار بایستی *F.*

بایسْنك nom. viri cuiusdam *B.* et *F.*, in quo legitur علم تخمدر, quod *M.* falso vertit: physiognomia.

بایش (a v. بودن suff. ش, ut videtur, formatum) existentia (بـودن وهست ومـوجود (شدن Gl. in Des.

بایگان i. q. بادگان 1 et 2 custos, thesaurarius *B.*; cf. آذر بایگان.

با یَکدِگَر s. با یَکدیگَر unus cum altero, simul, inter se invicem *M.*

بـایکَر efficiens, caussa *B.* in appendice. Fort. a v. بایستن suff. گـر formatum et scribendum بایگر.

بایَندان sponsor, intercessor (میانجی) *HK.*; cf. پایندان.

بایونیستی is, cuius non existentia necessaria est, necessario non existens (ضـروری (العدم *B.* in app.; annihilable, destructible *R.* Vox ex بای a v. بـایسـتـن et نیستی inserta و composita videtur.

بائیدَن i. q. بایستن q. v. *C. M. R.*

بَیا quot; 2) multi, permulti (t. نیجه), e. g. in hoc versu ابو شکور poetae : بیا روزگاری بر آید برین ☆ کنمر پیش هرکس هزار آفرین *F.* Vox dubia in ceteris lexicis hac significatione non comparens et fortasse بسا legendum.

بَیا ianua, porta (درخانه) *B.* Fort. ex ar. باب orta vox.

بَیا, sec. *F.* بُیا puls quaedam (آشی) e grano therebinthino (بن ar. حبة الخضرا) cocta *B.* cibus, qui spec. ambulatoribus paratur تفرج وسیره کتدکلرنده مخصوص طعامدر) (که بشوروب کتورولر, ut in hoc versu میر نظمی poetae : کنند آن جان اگـر در سینه منزل ☆ بیا سازم جگر با پارهٔ دل *F.* Fort. ex بویا decurtata vox.

بپای imp. verbi پائیدن praef. ب q. v. *B.*

بپَتك i. q. پپتك pars racemi (پـارهٔ خوشه) vel racemus parvus uvarum vel dactylorum (که چند دانه مانند خوشهٔ کوچکی (یکجا جمع شده باشد *B.*

بَبَر fera (جانوری صحرائی) feli (گربه) similis sed cauda (دم) carens, e cuius pelle

vestes pelliceae (پوستین) conficiuntur; 2) panis in butyro assatus, panis adipatus (نانی که در میان روغن بریان کرده باشند) *B.*

بَبْر bestia rapax nota (درنده‌ء مشهور) *B.* i. e. felis tigris Linn. H. Mong. I, 159 not.; 2) tunica (جبیه جامه), quam induere solebat Rustem antequam proelium iniret, alias ببربیان dicta *B.*, e. g. یکی جامه دارد زچرم پلنگ ☆ بپوشید ببر اندر از ایران به تیره ببر آمد بابر ☆ et آید بجنگ که آمد خداوند کوپال وببر Schahn.; 3) i. q. ar. تدبیر dispositio, administratio, consilium *F.*, quae tamen significatio nullo exemplo probatur.

بِبَر mus (موش ar. فاره) *B.*; 2) imp. v. بردن praef. ب *HK.*

بَبرَبیان (cf. بیان) n. c. i. q. بَبْر 2 tunica militaris Rustemi, quam alii pellem daemonis اکوان fuisse, alii e paradiso (بهشت) Rustemo allatam confabulantur. Alii autem hac voce animal leoni inimicum et شیر شرزه dictum intelligunt, a Rustemo in montibus Syriae occisum, e cuius pelle tunicam illam militarem confecit, quam neque igne comburi, neque aqua immergi neque armis laedi potuisse dicunt, e. g. یکی جامه دارد زچرم پلنگ ☆ بپوشد همان ببر اندر بجنگ ☆ همی نام ببربیان خوانندش ☆ زخفتان وجوشن فزون داندش Schahn.; 2) sericum pictum rûmanum semper colorem mutans (دیبای منقش رومی که هر ساعت برنگی نماید) *B.*; 3) vestis lintea (پوششی از کتان), quam reges ominosam habebant (بفال داشتندی) et die proelii induebant; 4) celer, promtus, gnavus (جست وچالاک) *F.*

بَبروج i. q. بیروج q. v. *B.*; cf. استرنگ.

بَپساویدَن *F.* بِپساویدن i. q. بپسودن s. سودن q. v. *B.*, e. g. in hoc versu ابو الفرج روی poetae: بعون عدل تو صیاد عدل بپساود ☆ سری وآهوی نخجیر فی وسیلت دام *F.*; cf. پساویدن et ساویدن.

بَپْسودَن et بَپسودان *F.*, بپْسودان i. q. سودن s. بسودن manu tangere, palpare; 2) fricare, terere (لمس ولامسه کردن یعنی دست با عضوی‌را بچیزی کشیدن یا بجائی مالیدن) *B.* یعنی سودن *F.*, e. g. in hoc versu حکیم سوزنی poetae: خاک دادی آن گلچهره که آبله کرد ☆ باستین حریر از چه ابو الفرج روی نرم بپسودی et in hoc versu poetae: کوه بپسود زخمه تیرش وگفت ☆ صاعقه است این نه تیر واغوثاه *F.*

بِپسودَه fort. pro بپسوده part. praet. v. بپسودن q. v. manu tactus, palpatus, fricatus; 2) perforatus (سوراخ کرده) *B.*; cf. بسوده et پسوده.

بَپْغا psittacus (طوطی) *B.*; cf. ببغا et ar. ببغا.

بپغی vid. s. v. ببغی.

بَپْغی دَربَند (بپغی pro بپغا q. v.) *met.* is, qui in re parva haesitat (کنایه از آن است که به اندک چیزی موقوف است) *B.*

بَپَک pupilla oculi (مردم چشم); 2) infantes, proles (اطفال). Utraque significatione haec vox legitur in hoc versu ابو المعانی poetae: بوده آن چشم جهان چون ببک چشم مرا ☆ زانکه آن دلبر نازک که هنوزش ببکست *F.*

بپْکَن pro بفکن (lit. ف cum پ permutata) imp. v. فکندن q. v.; 2) (pro بتکن) recusatio cibi (از طعام سر باز زدن); 3) is, qui ob nimiam satietatem cibos non aspicit *B.*; cf. بتکندن et بتکندیدن.

بَپْلس et بَپَلْس i. q. پپلس q. v. *B.*

h. p. بَت a line drawn to distinguish separate names in a catalogue or articles in an account; a mask, a score *Shaksp. R.*

بَت gluten textorum (آهار جولاهگان); cf. پت; 2) i. q. بتاره q. v.; 3) unde ar. بط anas (مرغاب) *B.* Sec. *F.* eadem vox

etiam significat : a) textrina (جلاه خانه), b) oryza cocta (برنج پخته) omisso tamen exemplo, quo utraque significatio probetur.

بُت idolum (ar. صنم); 2) *met.* amatus, amata (معشوق); cf. Chr. Sch. 107, Spieg. Chr. 119; 3) *myst.* a) Deus, b) veritas (باصطلاح سالکان عبارت از مظهر هستی مطلق است که آن حق تعالی است پس بت من حیث الحقیقة حق بشد نه باطل وعبث) *B.*

بَتّ et بَتّا genus cibi, ar. بهط et بتات dicti *B.*

بتا, *F.* بَتا, imp. verbi بتائیدن q. v., i. q. بگذار *B.*

بَتاره i. q. بت 2 penicillus (لیف) textorum glutinando inserviens (وآن جاروب مانندی است که بدان آش وآهار بر تار مالند) *B.*; cf. پتاره.

بُتانج consors thori. Mulier coniux, quae cum alia communem habet maritum *C.*

بَتاوار finis, extremum rei (عاقبت انجام وآخر کار) *B. HK.* In *F.* lex. falso legitur عافیت pro عاقبت, quare *M.* vertit : „incolumitas, salus", quod falsum esse probat etiam versus منوچهری poetae : من خوب مکافات شه باز گذارم ☆ من حق شما باز گذارم به بتاوار et حکیم سوزنی poetae : گل شد وبرد بگون داغ ودردش گیرم ☆ اثری ماند ازان داغ بتاوار مرا, qui ibidem significationis probandae caussa afferuntur.

بتائیدن, *F.* بَتائیدن, imp. بتا transire, missum facere, linquere, relinquere بگذاشتن وگذرانیدن (بگذاشتن) *B. F.* *SHL.*, e. g. من ایسن بخت بدرا که چیزی نفرین کنم ☆ بتائیدن جان شیرین کنم *F.*

بُت پَرَست n. c. idololatra (بته طاپجی) *F.*; 2) amans; cf. Spieg. Chr. 125.

بُت پَرَستی (suff. ی) n. c. idololatria *R.*

بَتْبو lac acidum siccatum (اکشی یوغرت قوریسی) *F.*

بُت تَراش n. c. an idol-maker, a sculptor *R.*

بَتْنج i. q. بَتَنج compressio (افشردن) *B.* in appendice.

بَتْخا stercus avium (سرگین مرغ) *C.*; cf. بتخل.

بُتخاک (ex بت et خاک) n. c. nom. loci prope کابل *B.*

بَتخل i. q. بتخا q. v.; 2) nom. avis *C.* Utraque vox بتخا et بتخل in ceteris lexicis deest.

بُتخل et بُتخانه nom. templi idolici (بتخانه) *B.*

بُتخانه n. c. templum idolicum Spieg. Chr. 66.

بَتَر et بَتّر pro بدتر comparativo vocis بد q. v. *F.*

بتراغنک tegumentum *C.* Deest in ceteris lexicis.

بَترجا (locus turpis) n. c. *met.* pudenda viri et feminae; 2) rima (فرجه) inter unguem et carnem, ubi sordes (چرک) colligitur *B.*

بِترک vale v. s. v. ترک.

بَتّره contumacia (لج وعناد); 2) vulneratus, ictus (برزنمش وزدهنمش) *F.* Exempla non afferuntur. Num forte ad ar. v. بتر referenda vox?

بِتسیار calamitas, infortunium (بلا) *F.*

بَتّغور *HK.* et بَتّغوز i. q. بتغوز q. v. *B.*

بُتْ فِریب n. c. nom. dici XXIV cuiusvis mensis aerae Ǵelâlicae (از ماههای ملکی) *B.*

بَتّغور *HK.* et بتغوز ambitus (پیرامون) oris sive hominis sive animalis; 2) rostrum (منقار) avis; 3) margo pilei (گرداگرد کلاه) *B.*; cf. بتغور et بتغوز et پتغوز et پوز et فوز.

t. p. بِتِک liber, scriptura (نامه وکتابت). Vox in turcica quoque lingua idem significans *B.*

بُتَک diminutivum vocis بت idolum parvum *R.*

t. p. بِتْدْچِی (suff. چــی) scriba, scriptor (نويسنده) *B.*

بُتكده n. c. i. q. بتخانه q. v. *B.*; 2) *met.* taberna vinaria (ميخانه) *C.*

بِتْكَن imp. v. بتكندن q. v.; 2) n. s. recusatio cibi ob nimiam satietatem; cf. بيكن; 3) i. q. ماله i. e. tabula (تخته), qua terra arata complanatur *B.* occa, rastrum *M.*; cf. پتكن.

بِتكَندَن et بِتكَنديدَن recusare cibum ob nimiam satietatem (از غـيـت سيرى ميل بطعام نكردن وچيزى نخوردن) *B. F.*

بَتَكُوب et بَتكُوت et بَتلُوب [ó] conditaneum (ريچال) e nucleo nucis, lacte, oxygala et anetho (شبت) *B.* Idem cibi genus sub synonymo پتلوپ opsonium, نــانخورش, dicitur.

بَتكِيش [é] (cf. بَت 2 et كيش) n. c. pharetra sagittis plena (تركش وتيرداني كه پر از تير باشد) *B.*

بـتـــلاب capsula floralis s. spatha dactyli (غلاف گــل خرما) *B. F.*; 2) abrotonum (بوى مادران) *F.*

بَتلُوب et پَتلُوپ [ó] i. q. بتكوب q. v. *B.*

بَتَنج et sec. *F.* بِتَنج compressio (افشردن) *B.*; cf. تنج et بتج.

بِتَنج imp. v. تنجيدن praef. ب q. v. *B.*

بُت نِگار n. c. *met.* pictor (نقش ومصور) *B.*

بَـتَـو Khârizmiorum dialecto *F.* oriens (مشرق); 2) opp. نسا et نسر locus soli semper expositus *B.*; cf. پَتو.

بَـتـو infundibulum (قيف); 2) pila baculi, scuticae (قبه وكوى سر عصا وقمچى) *B.*

بِتو et بَتو lapis longus terendo inserviens; pistillum mortarii (مــقـمــع); cf. بتنه; 2) ampulla olearia (دبه كـه روغن در آن ريزند) *B.*

بَتواز i. q. پتواز q. v. *B.*; cf. بدواز et پدواز.

بَتوراك fovea (چاه) proventibus agri recondendis, quae terra et quisquiliis tegitur *B.* Num conferendum s. पिटक s. पेटक? 2) i. q. تبوراك tympanum (دف ودائره) *B.*

بَتوك discus (طبق) magnus orbicularis ligneus, in quo olera, panes, simil. divendenda exponuntur *B.*

بَتَه et بَتَّه i. q. بتو 1 pistillum mortarii *B.*

بِتَه i. q. بَدَه oryza sicca sine adipe parata (خشكه پلاو) *B.*

بَتْيَب et بتيب (s. वत्स) pectus (سينه وصدر) *B.*

بَتْيار omnis res foeda, turpis ad aspectum *B.*; cf. بَتيارة.

بِتْيار calamitas, aerumna, molestia (مشقت ورنج ومحنت); 2) (coll. s. पिठर s. पिठरी?) vas vitreum (urinale) aegroti (شيشه قارورهء بيمار) *B.* a glass urinal *R.*

بَتْيارَه (suff. ه coll. بَتيار) res quaevis hominibus inimica (دشمن); 2) figura (صورت) foeda, turpis ad aspectum; 3) daemon, genius malus (غول بيابانى وديــو) *B.*; cf. پتيارة et پتيرة.

بِتْيارَه (suff. ه coll. بِتيار) calamitas, aerumna, molestia *B.*; cf. پتيارة.

بُتيب poenitentia (توبه كردن), ut in hoc versu poetae : چــو كردم چند كــه ميرِ نظمى انديشه از جــان ۞ بتيبائى كنمر از عشق خــوبان *F.* Vocis formae بتيبا et بتينا in lex. *C.* et بتينه in lex. *R.* mendosae esse videntur. Haec vox aut ad ar. توبة, aut ad s. r. तप् referenda esse videtur.

بَتير نَمى آيَد he searches with a lantern, but he finds it not *R.*

بِتيه the town of Battiah in Bahar (India) *R.*

بَج n. s. emanare, stillare (زهــاب وپالايش) de aqua, vino, simil.; 2) interior pars oris (انــدرون دهــان); 3) mala, genae (گوشت روى كه نزديك بكنار لب بشد) *B.*

بِــج i. q. برنج oryza *B.*, e quo decurtatum videtur; 2) sordes oculorum, lippitudo (ریم چشم یعنی کوزده اولان چپق) *F.*

بُج caper, hircus (بز که برادر گوسفند است, ar. معز) *B.* Alia forma vocis بُــز esse videtur; 2) i. q. بَج 2 coll. بُج 1 *F.*

بُــج interior pars genarum (اندرون لنبوس دهان); cf. بَج 2 et بُج 2; 2) comae anticae capitis (موی پیش سر) *B.* et *F.* ex Fg.

بُجال carbo exstinctus (اخگر کشته); 2) carbo candens (اخگر افروخته) *B.*; cf. زغال.

بُج بُج sermo submissus, susurrus (حرف زدنی باشد در نهایت آهستگی وسر گوشیرا نیز گویند); 2) vox, qua pastores blandiuntur capris eosque alliciunt *B.*; cf. پُچ‌پُچ et پچپچه.

بَجتاق i. q. بغتاق q. v.

بَچَچْگین i. q. بچگین *C.* nisi ita legendum; cf. بچه.

a. p. بَجِد (cf. ar. جد) cum studio et labore, diligenter, assidue *C.*

بَجُدا seorsim *C.* v. s. v. جدا.

بِچِرَک et بچرک derisus, illusus (سخره وفریب خورنده) *B.*

بَجُز v. s. v. جز.

بَجَس partes molliores i. e. alae nasi (نرمهء بینی که آن پرهای بینی باشد); 2) mollities, languor (نرمی وسستی) *B.*; cf. بچش et بخس.

بَجَست i. q. بَخَست sonus (آواز) cuiusvis rei *B.*

بَــجَش i. q. بَـجَـس; 2) molestia, miseria (رنج ومشقت) *B.*

بِجَشاک faber ferrarius soleas ferreas equis inducens (نعلبند); 2) pabuli venditor (علاف) *F.* Alia vocis بچشک forma esse videtur q. v.

بِجِشک decurtatum ex بنجشک passer *B.*

بِجِشک et بچشک sapiens (حکیم); 2) medicus (طبیب); 3) herbarius, pharmacopola (گیاه فروش ودارو فروش) *B.* Quae in *F.* lex. legitur vocis بــچــشــک significatio „natura" (طبیعت) falsa est et ex duobus hisce versibus ibidem allatis minime probatur, quum vertendum sit „medicus". En versum دیهشدر poetae : دردم چه بود که هیچ نداند ۞ حال دل من بچشک ورمال et حکیم خاقانی poetae : همرنگ زرشك شد سرشکم ۞ بگشاد رگ مجر بچشکم. Vox cum aliis formis پچشك et بزشك et پزشك ad s. vocem भिषज्, coll. z. 𐬠𐬀𐬉𐬱𐬀𐬰𐬀 baêshaza et 𐬠𐬀𐬉𐬱𐬀𐬰𐬌𐬌𐬀 baêshazya a r. z. 𐬠𐬀𐬉𐬱𐬀𐬰 baêschaz referenda. Cf. بچشاك.

بَچَك armorum (اسلحه) genus ignotum *B.*

بَچَگان pl. vocis بچه q. v. *F.*

بَچَگانَه (a بچه suff. انــه) more infantum, pueriliter *Shaksp. R.*

بَچْگَلَه cantharus bene coctus (کوزهء سخت پخته) *F.*

بَچْگَم et بِچْگَم i. q. پچکم domus aestiva (خانهء تابستانی); domus, cuius latera reticulata sunt (شبکه کرده); 2) sedile, grabatus (ایوان وصفه); 3) aula regia (بارگاه); 4) lupus (گرگ ar. ذئب) *B.* nom. gentis s. tribus turcomanicae (کرکان ترک طائفه سنك اسمیدر) *F.*

بَچَگین i. q. بچگان pl. vocis بچه q. v. *F.*

بُچُل i. q. بــاجـول q. v. *B.*, e quo decurtatum est.

بَچُل i. q. پچل is, qui vestes suas semper inquinat, depravat, perdit *B.*

a. p. بُجْم et بِجْم fructus tamaricis orientalis (گزمازك) *B.*

بِجَم, sec. *F.* بَجَم opus bene concinnatum et ornatum (کاری که بانتظام وآراستگی بود) *B.*; ordinatio, dispositio (انتظام حــال). Inde dicitur کارم بجم „res mea ordinata, disposita (منتظم) est", e. g. in hoc versu

چرا شکر نکنم نعمت : شاکر بحری poetae تـرا شب وروز ✿ که با تـو اختر من سعد „res کارم بحم گرفت — F. گشت وکار بجم mea in ordinem redacta procedit" M.; 2) imp. v. چمیدن q. v. B.

بَجْمِلْگی v. s. v. جملگی.

بَجْنود alte vociferans (تندر وغرنده) HK. et SHL.

بَجْوَر nom. regionis inter کابل et هندوستان B.

بُجول s. بُجُل talus (شتالنگ ar. کعب) B.

بَجه nom. loci (جای), sec. F. urbis (شهر) inter اصبهان et فارس B. F.

بَچه (s. वत्स) gen. proles quaevis animalis et hominis (بوری فرنه اولورسه اسم عمدر تـرسـا بچه ودهقان بچه واشتر بچه وشیر بچه کبی) F.; filius Chr. Sch. 36 vs. 129, an infant, a child Shaksp. R. Plur. بچگان et بچگین pulli, infantes. Hinc phrases met.: بچگان افگنده iniuria affectus (مظلوم); 2) contemtus, vilis (خوار شده وخوار کرده); 3) humi prostratus (بر زمین زده) HK.; بچگان دیده guttae lacrimarum oculi B. lacrimae (اشک) HK.

بَچهٔ خور et بچهٔ خورشید met. res quaevis pretiosa, ut gemma, aurum, argentum, simil. B.

بَچهٔ خونین met. lacrimae roseae B.

بَچه دار n. c. pullum habens; praegnans R.

بَچه دان n. c. uterus (زهدان ar. رحم) B.; cf. زاقدان.

بَچهٔ طاوس علوی met. sol; 2) dies nitidus (روشن); 3) ignis; 4) gemma (لعل وياقوت) B.

بَچهٔ طاوس علوی آشیان met. pruna (اخگر), ita dicta, quia طاوس علوی آشیان significat: „ignis" HK.

بَچه کشی (a v. کشیدن) n. c. bearing children R.

بَچهٔ کو is, qui infans de via sublatus est; spurius, ar. لقیط dictus B. حرام زاده SHL. F.

بَچهٔ نو res recenter accidens; 2) soboles quaevis (نتیجه) B. Inde بچهٔ نو بر آورد „sobolem novam manifestavit" (نتیجهٔ نو پیدا کرد) HK.

بَچیوه a crocked dagger R.

بچیز et بَچیز HK. [ê] res quaevis minima, vilissima (کهین وکوچکترین وکمینه وکمترین هر چیز) B. Vox چیز cum ب praef. esse videtur.

بُخارزندان nom. urbis antiquae in regione بخرا, hodie مولیان dictae F.

e. بَخْتَجات lingua graeca (یونانی) i. q. سرخمرد, ar. عصا الراعی B. polygonum.

a. p. بَحرِ اخضر met. coelum B.

a. p. بَحرِ الماس mare, in cuius insula fodina adamantis est B.

a. p. بَحرِ اندلس mare Andalusiae, in quo navis provehi non posse dicitur nisi die sabbati (شنبه) sole occidente, quo tempore tranquillum est B. HK.

a. p. بَحرِ بیکران خندق met. mundus invisibilis (عالم ملکوت وجبروت) B.

a. p. بَحرِ چگل nom. maris parvi in Turkistân, ab urbe چگل ita dicti B.

a. p. بَحرِ خوارزم mare Khârizmiae i. e. mare parvum trium dierum iter a Khârizmia distans (در سه روزهٔ خوارزم) et centum parasangas complectens, in quod Oxus effunditur B.

a. p. بَحرِ دست n. c. met. liberalis (سخی) B.

a. p. بَحرِ دمان زیبق عمل met. nubes stillans B.

a. p. بَحرِ زنگ, ar. بحر زنج mare aethiopicum (دریای زنگبار) B.

a. p. بَحرِ عُمان nom. maris magni, in quo sunt margaritae, i. e. sinus Omanae, in cuius litore urbs Omana, quae etiam اسخار appellatur, sita est; 2) *met.* oculus *B.* in appendice.

a. p. بَحرِ غَمام i. q. دریای کاشغر mare Kâshgarae, quae est urbs Turkistâniae *B.*

a. p. بَحرِگان (ar. بحر suff. گان coll. بازارگان) quae in mari continentur (دریاده اولانلر) *F. C.*, e. g. in hoc versu : بر آورده از هر چه | کانش همه ☆ برون آمدند بحرگانش همه *F.*; living at sea, sea-faring; a mariner *R.*

a. p. بَحرِ نَهَنگ آسا et بَحرِ نَهَنگ آثار *met.* gladius nitens (تیغ وشمشیر آبدار) *B.*

بَحروزَءِ تَر Chios or Cyprus-turpentine *R.*

بَحروزَءِ خُشک Frankincense *R.* (خوشک *R.*)

a. p. بَحرِ وَسیع *met.* orbis coelestis; 2) manus hominis generosi (دست صاحب همتان) *B.*

h. p. بَحری i. q. hind. بهری species falconis vel accipitris (falco calidus. Lath.) *Shaksp.* et *B.* s. v. پرانران; 2) ling. arab. marinus.

a. p. بَحری قُطاس n. c. i. q. قطاس q. v. bos grunniens *B.*; cf. اسقولو.

بَحقَد singultit (فواق کند) *B.* a fainting fit, a swoon *R.* Num fortasse legendum بَخقَد? a verbo خُفیدن, q. v.

a. p. بَحِل *F.*, بِحِل *B.* (ab ar. حِلّ [2] praef. ب *propr.* i. q. صاحب حل licitus) condonatio, venia (بخشایش وعفو) *B.* حلال ایلمک یعنی استحلال *F.* Inde بحل کردن veniam dare, absolvere Gul. 60, coll. Semel. ad h. l. p. 203. Alia exempla affert *F.* lexici auctor versum شیخ نظامی poetae: آزردمت ای پدر نه بر جای ☆ وای ار بحلم نمیکنی وای et versum میر اسیری poetae : قاتل خودرا بحل کردم که دست از من نداشت ☆ داشتم تا نیم جانی دست او در کار بود.

a. p. بَحِلی (praeced. suff. ی) i. q. بحل condonatio, venia (حلاللك معناسنه در), e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae : بحلی خواست از ستمزدگان ☆ شاهمان ساخت جان غمزدگان *F.*

بَحیرا nom. monachi christiani (راهبی وزاهدی بوده است نصرانی وقصهء شناختن او پیغمبر آخر الزمان‌را در تاریخ هست) *B.*

بَخ lippitudo oculi (چپق), e. g. in hoc versu شمس فخری poetae : زبسکه خون رود از چشم خصم شاه جهان ☆ همیشه بسر مژهاش خشك چون بسودن بخ; 2) lusus latrunculorum (شطرنج); 3) seorsim positum et repetitum interiectio laudandi et admirandi i. q. بخ et بخ‌بخ euge, quam bene! *F.* کلمهء خوشی است Gl. Sch.; cf. Freyt. lex. s. v. بخ.

بَخار adi. c. i. q. خواری in vilitate i. e. vilis, contemtus, miser (ذلت ومحنت ایله دیرلك معناسنه خواری دیمك واو معدولهسی اسقاط اونلمش‌در), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : در سخا کوش وبه نیکی وقت‌را خوش میگذار ☆ هر که می ورزد ببخل ومیزید دائم بخار *F.*

بُخار scientia, praestantia (علم وفضل) *B.*

بُخارا nom. urbis Bokhârae, ob literarum copiam, qua doctores Bokhârenses excellebant (cf. بخار), ita dictae *B.*

a. p. بُخاری ex urbe Bokhâra oriundus, Bokhârensis *R.*

t. p. بَخاو i. q. زاولانه s. زولانه; hind. پیکڑها s. پیکڑی compes quaedam ferrea instar catenae (زنجیر), quali et sontium et quadrupedum pedes ligari solent *B.*; cf. چدار et خرده (iron chains on a culprit's legs : ornamental rings worn on the ankles *Shaksp.* s. v. hind.)

بَخت (z. بختا bakhta coll. s. rad. भज्_) sidus genethliacum, fortuna (طالع) *B.* Inde dicunt شور بخت et بد بخت malae fortunae, infaustus, infelix *M.* بد بختی fortuna adversa, infortunium Pend. 28; نیك بخت fortunatus, felix; نیك بختی fortuna secunda, prospera; felicitas Pend.

22; قوى بخت sorte potens, prosper, fortunatus *M.*; بخت بسر گشته infortunatus; بخت بيدار is, cuius fortuna vigilat i. e. fortunatus, felix, opp. بخت خفته is, cuius fortuna dormit, i. e. infortunatus, infelix *R.*; 2) *spec.* bona fortuna, felicitas, prosperitas, potentia (طالع سعد ودولت وعزت), e. g. in hoc hemist.: بخت پاينده خدا يار وسعادت باق *F.*; cf. Chr. Sch. 83, Spieg. Chr. 32; 3) incubus, quo noctu premitur homo (ar. كابوس); cf. بخست 3; 4) nom. animalis parvi (جانورك), locustae (ملخ) similis; cf. بخست 4 *B.* Praeterea in lex. *F.* voci duae aliae tribuuntur significationes: 5) clava, qua in bello pugnant (عمود كه گرزه ديرلر اول زمانده انكله جنك ايدرلر ايدى), e. g. in hoc versu: گرفته بخت را با قوت دست ✿ حواله كرده بود آن پيل سرمست, nisi بخت h. l. mendosa lectio habenda et potius لخت legendum, quod idem significat et 6) avus paternus (نيا p. جد ar. پدر پدر), e. g. in hoc versu: پدر چون بخت خود بد مرد عاقل ✿ نبوده همچو من از خويش غافل et in hoc versu ابو المعانى poetae: چو تاج وتخت او ميراث بخت است ✿ سر افراز شهان اين بخت وتخت است *F.*

بُخت nom. regis iniusti, qui Hierosolymam devastavit *B.*, vulgo بخت نصر (ar. بخت النصر) dicti, quum eiusdem pater نصر nomen haberet *F.*, quo rex nomine Nebucadnezar (נְבוּכַדְנֶאצַּר) celebratus intelligendus est; 2) nom. regis Khârizmiae (نام پادشاه خوارزم در); 3) grus praevolando agmen suum ducens (اول طورنه كه كندو سوريسنك اوكنه دوشوب اوچار) *F.*

بختاق galea, cassis ferrea (كلاه آهن ar. مغفر), e. g. in hoc versu شمس فخرى poetae: اگر نه ترك فلك پيش او كمر بندى ✿ فلك بجاى كله بر سرش نهد بختاق *F.* Eadem vox ac بغتاق esse videtur lit. غ cum خ permutata; cf. بغطاق et بغلتاق et بغلطاق.

بختيار i. q. بخت آور pro بَختاوَر a v. آوردن q. v. *F.*

بَختِ دَندانْ خاى (fortuna dentes manducans) *met.* fortuna iniqua, adversa (طالع ناموافق وبخت نامساعد) *B.*

بَختِ دو ماه fortuna duorum mensium i. e. fortuna instabilis (آن بخت كه اقبال اورا ثبات ودوامى نباشد) *HK.*

بَختَك (suff. ك) nom. diminut. fortuna parva, exigua; 2) fortuna mala (طالع بد); 3) nom. Veziri regis Anôshêrvân; quae tres significationes in hoc versu ابو المعانى poetae coniunctae leguntur: بختكم بسوست بختك همچو بخت عاشقان ✿ عشق شاه ملك دل شد طالعم بختك شده *F.*

بُختَكار, بُختِكارَه *C.*, levitas (خفت يعنى سبك شدن) *F.* exemplo non allato.

بَختِگارى skill, cleverness, stratagem *R.* In ceteris lexicis deest.

بُختْگاو i. q. اسپرم آب q. v. ar. نطول *B.* Vox ex بخته گاو decurtata videtur.

بَختْمَندى (suff. مند et ى) fortuna bona *R.*

بُختِ نَصَر v. s. v. بُخت.

بَختو et بُختو res quaevis tonans (غرنده); 2) *spec.* tonitrus (رعد) *B.*; 3) vitricus (بد پدر), e. g. in hoc versu استاد لطيفى poetae: بخ بخ پسر است نيكبخت او ✿ ما هست عروس مهر بختو *F.*; cf. بختور et بخنو et بخنود et بختوه.

بَختور et بُختور i. q. بختو tonitrus; 2) leo rugiens (شير غرنده) *B.*; cf. بخنو et بخنود.

بَخْتُور s. بَختْوَر (suff. ور) fortunatus, felix (صاحب بخت) *B.*

بَختوه et بُختوه i. q. بختو *B.*

بَختَه ovis mas (گوسفند نر) trium quatuorve annorum; 2) is, cuius pellis detracta est (هر چيز كه پوست آنرا كنده

(باشند; 3) cauda obesa (دنبهء فـربـه); 4) collector vectigalium (مـحـصـل وتحصيلدار) *B.*

بُختى camelus magnus duos gibbos habens, i. e. camelus bactrianus (شترى كه دو كوهان دارد) Gl. Sch.; cf. H. Mong. I, 167, Not. et Extr. XIV, 1, 236 (اشتـر جنسندن بيسراك ديدكلرى اركك وتـويلى دوه معناسنه كثرت استعمال ايله دوهنك صفت ممدوحسى اولمشدر *F.*)

بَختْيار (ex بخت et يار) adi. c. i. q. بختـاور fortunatus, felix (دولتمند) *F.* dives *C.*

بَختْيارى (suff. ى) n. c. felicitas, prosperitas *M. R.* opulentia *R.*

بَختْياور i. q. بختيار *R.*

بَختْچ i. q. بخيچ q. v. *F.*

بَختَجَج somnium (واقعهء منام يعنى رؤيا), e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae : چو نشد حسن جمالش مشاهده ممكن ۞ كند مساعده بختم مگر كه در بختجج *F.*

بَختَجَد scoria ferri (ريـم آهـن) *B.*; cf. بختجد.

بَختَجوان nom. regionis cuiusdam *HK.*

بَختَجور i. q. بختاور s. بختيار q. v. *F.*

بَختَچَه pro باغچه *C.*, q. v. lit. خ cum غ permutata, nisi est lectio mendosa.

بَختَچيدَن i. q. پختچيدن q. v.; 2) circumire (طولاشمق) *F.*

بختچيريدَن, *C.* بختچيزيدن, volvere se ex alto deorsum (يوقارودن اشاغى يوالنمق وتكرلنمك) *F.*

بَخْرا a share, a portion *Shaksp. R.*

بِخرَد, *F.* بَخِرَد (ex ب et خرد) adi. c. intelligens, sapiens, peritus (هوشمند وصاحب شعور وادراك وخبردار) *B.* دانا Gl. Sch.

بُخْرِدَن i. q. بُخْريدن q. v. *F.*

بِـخـرَدى et بَـخـرَدى (suff. ى) n. c. intellectus, scientia (دانائى وهوشمندى) *F. HK.*

بُخرَك amygdala montana (بـادام كـوهى), e cuius ligno, quum faustum habeant (بجهت ميمنت) baculos conficiunt *B.*

بَخرَيت (from بـخـرا) adi. partner, sharer *Shaksp. R.*

بَخريدَن epilepsia corripi, de infante (اطفالى اوچق طوتمق كه عربيده ام الصبيان ديرلر) *F.* rumpi labia infantis *M.*; cf. بُخريدن.

بُخريدَن s. بُخرِدن epilepsia corripi (صـرع طوتـمـق); 2) mente capi, alienari (عـقـل زائل اولمق) *F.*; cf. بَخريدن.

بَخريدَه part. praet. v. بَخريدن epilepticus *R.*

بَخزار name of a town in Khurâsân *R.*

بَخْس imp. v. بخسيدن; 2) et پخس n. a. liquescere, liquefieri, e. g. *de cera, adipe, butyro*; inde *de corpore* macies, tabes (كاهش بدن) et *de corde* angustia, moeror cordis (بـسـر هـم آمـدن دل بسبب غمى يا طپيشى وگداز ورنج وتابش دل); 3) flaccescere, corrugatio, deminutio (پژمرده شدن); 4) flaccidus, corrugatus, deminutus (هـر چيز پژمرده شده وناقص) *B.* invalidus, impotens (ناتوان), e. g. in hoc versu شمس فخرى poetae : اين دشمن نـدهـد چون جان شاه بيد روز ۞ زينسان كه دلش گشت زآسيب فنا بخس *F.*; inde : pellis corrugata (پوستى كه از حرارت آتـش چين چين شده باشد); 5) dissolutus et fastuosus incessus (عشوه وخـرام); 6) coll. ar. بخس segetes, quae non arte, sed pluvia rigatae proveniunt (مزروع ى آب حاصل شده) *B.*; cf. ar. بخس.

بِخْس partes molliores nasi (نرمى بـيـنـى); 2) mollities, languor (سـسـتى) *F.* ex Fg. Alia lectio pro بجس esse videtur q. v.

بَخسان (*proprie* part. praes. v. بخسيدن) et پخسان liquefactus (گداخته گرديده); 2) flaccidus, corrugatus (پـژمـرده شده وفراهم آمده); 3) dolore affectus, afflictus (رنـج ديـده والـم كشيده); 4) dissolute, cum fastu incedens (عـشـوه كـنـان وخرامان) *B.*

بَخسانیدَن causs. v. بخسیدن liquefacere (گدازانیدن); 2) flaccidum facere, corrugare (پژمرده ساختن وچین چین گردانیدن); 3) dolore afficere, affligere (در آزار ورنج داشتن); 4) dissolute et cum fastu incedere (خرامیدن) *B.*; 5) et intransit. significatione: liquefieri, liquescere (اریمك واریتمك هم لازم وهم متعدی), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae, mensem تموز describentis: زتاب آفتابش سنگ خارا ۞ ببخسانید همچون سیم از جا *F.*

بَخَست (a v. بخستن) sonus (صدا وآواز) cuiusvis rei *B.*; cf. بجست; 2) i. q. بُخَسْت rhonchus; 3) i. q. بَخت 3 incubus; 4) i. q. بَخت 4 nom. animalis parvi locustae similis *F.*

بِخَست 3 ps. sing. praet. abs. v. خَستن q. v. *B.*

بُخُست (a v. بخستن) sonus dormientis, rhonchus (غطیط) *B.*

بَخَستانیدَن causs. verbi بخستن q. v. *C.*

بَخَستَن, *F.* **بَجَستَن** stertere (صدا کردن دماغ است در خواب) *B.*

بُخُستَن i. q. بَخستن stertere; 2) delirare (صایقلمق), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: نبینم خواب غیرش وقت خفتن ۞ که جز نامش نگویم در بخستن *F.*

بَخَستو et **بَخَستو آمَدَن** v. s. v. خَستو, quod sec. *B.* خُستو legendum est.

بَخَسْلوس nom. regis violento raptu puellarum celebrati (که عذرارا بقهر وتعدی وعنف برده بود) *B.*

بَخَسْم potus e farina tritici, milii, sim. paratus *B.*

بَخْسودَن i. q. بخسیدن q. v. *F.*

بَخَسی (a بخس suff. ی) liquefactus (گداخته شده); 2) flaccidus (پژمرده); 3) non arte rigata proveniens *planta* (بی آب حاصل آمده) *B.* بی آب حاصل اولمش; حکیم ناصر خسرو, e. g. in hoc versu نباتات poetae: تو کشتمند جهانی زداس مرگ بترس ۞ کنونکه زرد شدستی چو کشتمند بخسی *F.*; 4) vellicatio (t. چمدمك), e. g. in hoc versu استاد لطیفی poetae: چند بخسی تنش تو ای کدنه ۞ نیست چوب او که میزنی شکنه *F.*; cf. بخسیدن.

بَخسیدَن liquefacere et intrans. liquefieri, liquescere (گداختن وگدازانیدن), 2) flaccidum, languidum facere et intrans. flaccescere, corrugari (پژمرده ساختن وپژمرده شدن وفراهم آمدن وچین چین گردیدن) *B.*; 3) vellicare (چمدیلمك) *F.*; 4) dolore afficere, affligere (در رنج داشتن) *B.*; 5) palpitare de corde (یورك اوینامق); 6) mutari, perturbari, irasci (متغیر اولمق); 7) angi (تنگدل اولمق وبر نسنهیی یچنمك) *F.*; 8) dissolute et cum fastu incedere (خرامیدن) *B.*; cf. بخسودن et بخس.

بَخسیدَه part. praet. verbi بخسیدن q. v. *B.*

بَخش imp. v. بخشیدن in comp. part. praes. significatione, e. g. جان بخش vitam dans, animans Chr. Sch. 98; 2) n. a. portio, sors (حصه وبهره) *B.* Inde بخش کردن partiri, dividere c. بر Gul. 36; 3) piscis, signum zodiaci (ar. حوت); cf. بخشش 3; 4) turris (برج), sive est columbarium (برج کبوتر), sive turris arcis (برج قلعه), sive signum zodiaci (برج فلك) *B.*

بَخشا s. **بخشای** imp. v. بخشودن; 2) in comp. part. praes. significatione *B.*

بَخشانیدَن i. q. بخشیدن *C.*

بَخشانیدَه part. praet. v. بخشانیدن i. q. بخشنده donans, condonans (t. بغشلایجی), e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae: جرم بخشنده وبخشانیده ۞ در بروی همه گشاینده *F.*

بَخشایِش (suff. ش) donum, gratia (عطا وکرم واحسان); 2) commiseratio, misericordia (مرحمت) *F.*; 3) venia, remissio poenae (از جرم وگناه وتقصیر واز کشتن کسی گذشتن) *B.*

بَخشایشگَر (suff. گـر) donans, misericors, condonans *F.*; 2) epith. Dei respondens ar. رحیم Gl. in Des.

بَخشایَنده part. praes. v. بخشودن; 2) epith. Dei, misericors (رحمن) Gl. in Des. *M.*

بَخشبَندر n. c. a royal custom-house *R.*; cf. بندر.

بَخشِش (a بخشیدن suff. ش) largitio, donum (داد ودهش وعطا) *B.*; cf. H. Sam. 202, Chr. Sch. 37; 2) i. q. بخشایش commiseratio, venia, remissio poenae *B.* s. v. دَرپه; 3) coll. بخش 3 piscis, signum zodiaci (بـرج ماہی یعنی حوت برجنك اسمیدر), e. g. in hoc versu استاد رودکی poetae: آفتاب آید زبخشش زی بره ✿ روی گیتی سبز گردد یکسره *F.*

بَخشِشْ نامَه n. c. a deed of gift *R.*

بَخشَندَگی (a بخشنده suff. ی) largitio, condonatio, venia; 2) liberalitas *R.*; cf. Gul. 36.

بَخشَنده part. praes. v. بخشیدن donans, condonans *F.*; cf. بخشاینده et Frag. 33.

بَخشودَن i. q. بخشیدن *B. F.*

بَخشَه portio *C.* ex vers. pers. V. Test.

بَخشی (suff. ی) i. q. بخشش largitio, donum.

e. بَخشی i. q. sin. خوشانک lama, Buddhae doctrinam profitens. Inde apud Mongolos Persiae et Transoxaniae *gen.* significat: vir eruditus, scriba, secretarius (کاتب) et passim: chirurgus, medicus (جراح); 2) scriba militaris et praefectus qui omnia, quae exercitui necessaria sunt, prospicit et consignat, mansiones designat etc., cuius etiam varii sunt ordines بخشی دوم ,بخشی اول ,میر بخشی al.; cf. Quatremère ad H. Mong. I, 184 not. 51; a general, a commander-in-chief *Shaksp.* Hinc composita:

بَخشی المَمالِک a title or rank equivalent to commander-in-chief *Shaksp. R.*

بَخشی جز paymaster of the household *R.*

بَخشی خانَه the pay-office, the general's office *Shaksp. R.*

بَخشیگَری munus s. dignitas scribae militaris et praefecti s. v. بخشی 2 descripti Quatremère ad H. Mong. I, 184 not. 51; office or duty of a gegeneral *Shaksp.* the rank of commander-in-chief *R.*

بَخشی کُل a paymaster-general *R.*

بَخشید (inf. apoc.) n. s. largitio, donum Chr. Sch. 75.

بَخشیدَن (z. ردکسه) bakhs coll. s. भज् et विभज्) largiri, donare (دادن وواپس نکردن) *B.* بغشلمق *F.* c. ب p. Gul. 52, 1, Frag. 23, 16. c. با p. Pend. 105, 13, c. بـر p. Chr. Sch. 20; 2) tradere, committere c. ب p. Frag. 27, 24; 3) partiri, dividere (حصه وتقسیم کردن), e. g. in hoc versu Schahnamiano: که این خانه زان خانه بخشیده نیست Gl. Sch.; 4) misereri, condonare, parcere (شفقت کردن) *B.* c. بر p. Gul. 38, 4, c. acc. p. ibid. 51, l. ult. Inde dicunt گناه بخشیدن vel تقصیرات بخشیدن errati veniam dare; peccata, delicta concedere; خون بخشیدن vitae parcere, vitam concedere. Verbo بخشیدن respondet ar. وهب; cf. Quatremère ad H. Mong. I, 304 not. 105.

c. باز reddere c. ب p. Chr. Sch. 66.

بِخَفَد 3 ps. sing. aor. v. خفیدن sternuere *F.*

بِخُفَد 3 ps. sing. aor. v. خُفیدن tussire *B.*

بَخُفْد (a v. خُفیدن praef. ب) tussis (سرفه) *F.*

بَخکَلول *C.* et بَخکَلون s. بَخکَلیون *F.* et بَخکَلَه i. q. بخکله q. v.; 2) herba quaedam t. چنکی اوتی dicta *F. C.* Eadem vox loco lit. ب cum lit. ت, ن et ی scripta legitur.

بُخلَه et sec. *F.* بَخلَه portulaca (خرفه ar. بقلة الحمقا) *B. F.*; cf. بخیله.

بَخَم et بَخْم nom. regionis, e qua optimus moschus affertur *B.*

بَخَم بَر شُدَن v. s. v. خَم.

بَخْمَه i. q. بیدکیا q. v. *B.*

بَخْنو tonitrus (رعد بـرادر بـرق) *B.*, e. g. in hoc versu استاد رودکی poetae : چـون بانگ آمد از هـوا بخـنـو ✿ می خور وبانگ چنگ وروذ بـشـنـو *F.*; 2) fulmen cum vehementi tonitru (صاعقه) *F.*; 3) vitricus (پـدر انـدر) *B. F.*; cf. بختو et بختور et بخنود.

بَخْنود i. q. بخنو tonitrus; 2) vitricus *B.*

بَخْنودَن, sec. *C.* بَخَنویدَن fulminare *M. C.* In *F.* lex vox بخنودن voce turc. یلدرم et ar. صاعقه i. e. „fulmen cum vehementi tonitru" explicatur.

بَخْنونَه *F.* et بُخْنوه et بَخَنوَه fulgur (بـرق) *B.*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : تاب رویش‌را بپوشد طـره‌هـا ✿ زیـر تار زلف چون بخنونه است *F.*

بَخْواریدَن mente laborare *C.* Vox dubia; fortasse idem verbum atque بُخْریدن vel بخریدن q. v.

بَاخـودی (ex ب et خـود suff. ی) per se, sponte *B.* s. v. تم.

بُخور i. q. عـسـل لـبـنـی i. e. gummi arboris rûmanae (liquidambar styraciflua Linn.), ar. میعهء سائله styrax liquidus dictum, quod est ipsum suffimentum suaveolens (عسل لبنی وآن صمغ درخت روم است وبعربی میعهء سائله خوانـنـد وبخور آن بـذاتـه خوشبوئی از قسم لوبان *B.* (خوشبوی باشد) Gl. Sch. Fort. cum ar. بَخـور cognata vox.

a. p. بَخُورْدان n. c. thuribulum *M.*

a. p. بَخُور شیشَه odores varii (از چـنـدی عطریات) in vase vitreo (شیشه) aqua irrigati et in consessu (مجـلـس) suffiendi caussa incensi *B. HK.*

a. p. بَخـور مَریَـم (suffitus Mariae) planta quaedam odoratissima quinquefolio s. potentillae Linn. (پنج انگشت) similis, alias شجرهء مریم et ar. خبز المشائخ et gr. فعیلاسوس i. e. *κυκλάμινος* dicta, quam ignis cultores in adorando manibus prehendunt dicentes : „Maria mater Jesu manum plantae imposuit, quo factum est quinquefolium (وآتش پرستان بوقت ستایش وپرستش آتش بـر دست گیرند گـویند مریم مادر عیسی علیه السلام دست بـر آن زد وآن بصورت پنج انگشت شد) *B.* cyclamen de q. v. Diosc. l. II, c. 193 (194) et Spreng. not. ad h. l. t. II, p. 478.

بُخوره folliculus s. gluma musci *C.*

بُخـوریـدَن depravari mente *C.* Fortasse idem verbum atque بُخْریدن coll. بخواریدن.

بَخون Mars, planeta *B.* Quae in *F.* lex. legitur alia vocis significatio : dolore affectus, afflictus (رنجـور وزحمتلو) et hoc versu میر نظمی poetae : زعشقت تـلـخ وشیرین‌را چشیدم ✿ بدین سودا بخون دل کشیدم probatur, sine dubio falsa est, quum بخـون h. l. sit n. s. خـون sanguis praefixa praepositione ب.

بَخیـازی munusculum vel vestis trita, quam famulo vel pauperi donant (یکی جامه کیلدکده شاگرده ویریلان شربت بـهـا واسکی جامه‌یی بر فقیره ویرمک) *F.*

بَخْچ et بَخیچ i. q. پخچ pressus pede, dilatatus, amplus, latus, e. g. in hisce versibus شمس فخری poetae : اگر بـر سر مرد زد در نبرد ✿ سر وقامتش بـر زمین بخچ کرد et روز پیکار شیخ ابـو اسحاق ✿ مغز دشمن بـگـرز بخیچ شـود ; 2) vitriolum nigrum (زاج سیاه) *F.*

بَخیدَن mundare, carminare *gossipium, lanam* (آتلمش پنبه ویوک) *F.* Praeter part. praet. بخـیـده alia verbi forma non usitata videtur, quum *F.* lexici auctor h. v. part. بخـیـده exemplum afferat versum

همه دشت : poetae حکیم نزاری قهستانی فرشست برهم فکنده ✿ همه کوره پشمست برهم بخیده *F.*

بَخیدَه (part. praet. v. بخیدن) mundatum, carminatum, *gossipium, lana* (پشم وپنبه زده وحلاجی کرده شده) *B.*; 2) selectum, distinctum *sericum* (بر برندن آیرلمش ابریشم) *F.*

بَخیم et **بَخیل** i. q. بیدگیا q. v. *B.*

بَخیریدَن petere (طلبیمق) *F.*; cf. بخیزیدن.

بَخیز latibulum, insidiarum locus (کمینگاه) *F.*

بَخیزیدَن caput inclinare *reverentiae caussa* (بر کمسندیه تعظیما اوکنده باش قومق) *F.* Fortasse e verbo خیزیدن praefixo ب ortum. In *C.* lex. huic verbo significatio verbi بخیریدن petere tribuitur. Utriusque verbi, quod in ceteris lexicis deest, significatio exemplo non probatur.

بَخیل i. q. بخیم q. v. *B.*

a. p. **بَخیلَک** nom. diminut. vocis ar. بخیل avarus Pend. 40.

بَخیلَه i. q. بخله portulaca *B.*

a. p. **بَخیلی** (ab ar. بخیل suff. ی) avaritia Spieg. Chr. 18. Inde بخیلی کردن avarum esse Gul. 30, Spieg. Chr. 14.

بَخیَه sutura densior, strictior (نکنده) *F.*; cf. *B.* s. v. آجیده et چکن et Jos. et Zul. p. 54, l. 6. — Inde بخیه زدن dense suere; دور بدور بخیه زدن rarioribus punctorum interstitiis consuere, *ut duo panni cohaereant tantum*; بخیه افکن et بخیه زن, qui densas suturas facere aut concinnare novit, sarcinator *M.*; cf. Jos. et Zul. l. l.; بخیه دار dense consutus *R.*

Phrasis:

بَخیَه بَر [از *HK.*] روي کار اُفتادَن *met.* patefieri, vulgari, aperiri, de rebus occultis et arcanis (فاش گردیدن سر وآشکارا شدن راز) *B.*

بَد malus, malignus, turpis, opp. خوب et نیک *B.*; cf. بدا; 2) malum Chr. Sch. 28, Spieg. Chr. 13, l. ult.; 3) coll. بُد et پُد pervetus et detrita res (زیاده کهنه وآشنمش وسورنمش نسنه‌لره دیرلر) *F.*; panniculus (لته ورکو) semiustus, quo ignis accenditur; 4) i. q. بُد possessor, dominus *B.*

بُد et **بَد** possessor, dominus (صاحب وخداوند) *B.* in fine compositorum, e. g. باربد, اسپهبد (Bârbud i. e. aditum [بار 10] habens ad regem omni tempore vel aditum ad regem aliis concedens *SHL.*) موبد, هیربد al., qua significatione haec vox z. paiti, pars. pat, s. bat, s. بد et s. पति respondet. Eadem significatio tribuenda videtur voci بُد in compositis تَنبُد et رَوانبُد, quae sec. *B.* lex. et in Gl. in Des. respondent ar. نفس کل et جسم کل, quamquam *B.* lexici auctor ad ar. کل, ut videtur, respiciens vocem بد idem significare dicit atque ar. کل omnis, universum (بد بمعنی همه وکل باشد). Sententiam nostram probant etiam vocis تنبد synonyma تنتن et تن سالار et vocis روان بد synonymum روان سالار; 2) famulus, servus (خادم وخدمتکار) *B.* Gl. Sch.

بُد coll. بَد 3 et پُد res, qua ignis accenditur, ut lignum putridum, simil.; fomes (آتشگیره) *B.*

بُد decurt. ex بود 3 ps. sing. praet. abs. v. بودن q. v. *B.*

بَدا est adi. بد cum lit. ا, quae rythmici exitus caussa affigitur, ut in hoc versu ابو المعانی poetae: گفتمر ای ماه جبین بزم میم روشن کن ✿ از چه آزرده شدی این ساختنم بدا نیست et 2) adi. بد addita vocativi nota ا, e. g. in hoc versu حکیم خاقانی poetae: بدا سلطانیا کورا بود رنج دل آشوب ✿ خوشا درویشیا کورا بود کنج تن

آسانی. Male *F.* lex. auctor duobus hisce versibus innitens vocem بدا sic explicat: فاحش يعنى يرامز سوزه ديرلر ويرامز نسنديه ديرلر, quare *M.* vertit: 1) فحش improbitas, obscoenitas; 2) inhonestus, illicitus sermo.

بَدا name of a place between Mecca and Damascus *R.*

بَدْ أَخْتَر adi. c. mali sideris genethliaci, infortunatus, infelix, infaustus (بد طالع وبد بخت وشوم) *B.*

بَداخشان i. q. بدخشان *M. R.*

a. p. بَدْ أَخْلاق adi. c. malorum morum, pravis moribus imbutus *M.*

a. p. بَدْأَدائی n. c. turbae, inimicitiae, e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: فلک تا چند ى‌مهرى نمايد ✿ زمانه تا بكى اين بد ادائى *F.* sub phrasi بدادائى كند, quam sic explicat: ايكى كمسه ميانند فتنه وشور براغور i. e. „turbas et inimicitias excitat inter duos homines".

بَدار stimulus boum (چفت آلتلرندن اوكندره) *F.*

c. بَداسقان ling. graeca: nom. herbae siccae (حشيش), ar. كف الكلب dictae *B.* In Freyt. lex. legitur بداسفان spartium iunceum.

a. p. بَدْ أُسلوب adi. c. ill-shaped; of evil conduct *Shaksp. R.*

a. p. بَدْ أَصل adi. c. malae stirpis, originis; ignobilis *M.*

بَدْ آغاز adi. c. malae naturae, indolis (بد سرشت وبد ذات) *B.*

بداف pes s. pars inferior braccarum (پاچهء تنبان وازار وشلوار) *B.*

بَداک i. q. بداكه *B.*, e quo decurtatum videtur.

بَداكه *HK.* et بَداكَه sec. *F.*, mala cogitans, malignus; 2) iracundus (بد انديش وخشم آلود) *HK. F.* Vox ex بد et آكه pro آكاه composita videtur, si lectionem lexici *HK.* respicis, collato دزاكه s. دزاكاه q. v.

a. p. بَدْ اِمتِزاج adi. c. malae mixtionis; 2) pravus *R.*

بَدْآموز malum docens; improbitati et nequitiae assuetus *M.*

بَدْأَنديش s. بَدْأَنديشه adi. c. mala cogitans, malignus *F.*

بَدْأَنديشى (suff. ى) n. c. malignitas, malitia *R.*

بَدانْک pro بدانكه propterea quod; quoniam *C.*

بَدْ أَغوش (ex بد et هوش inserto ا compositum videtur) adi. c. malae mentis, mala cogitans, malignus (يرامز عقللو ديكدر بو دخى بد انديشه يقين بر سوزدر) *F.*

بَدْ آئين adi. c. mali ritus, malorum morum, perversus *M.*; observing no religious precepts *Shaksp. R.*

بَدْباز n. c. iocator, mimus *C.*

a. p. بَد باطِن adi. c. intus malus *Shaksp. R.*

بَدْ بَخت et بَد بَختى n. c., q. v. s. v. بخت.

بَدْ بَختى‌وار (praeced. suff. وار) unlucky, inglorious *R.*

بَدْ پَدر (pater malus) n. c. vitricus (t. اوكى اتا) *F.*; cf. پدر اندر.

بَدْ پَرتَو adi. c. mali status, miser, infortunatus (يرامز حاللو), e. g. in hoc versu poetae: خواجه سلمان بخت بد پرتو مرا ✿ با جوامردان عالمرا در بى‌نوائى پيم ساخت ✿ جوامردى نماند *F.*

بَدْ بُردَن molestia affici, affligi; 2) irasci (انجنمك), e. g. in hoc versu مولانا طوسى poetae: ✿ ور ميروى وميبرى با خود رقيب et بابا فغانى poetae: هميكويم مبر بد ميبرى ✿ كرچه طور رندى وبد نامى از حد ميبرم ✿ كافرم كر شمهء از حال خود بد ميبرم *F.* Male *M.* vertit: molestare, affligere act. انجتور pro pass. انجنور legens, quod offert *F.* lexicon.

بُدْبُدَک upupa (هدهد) *B.*; cf. بدک et پوپ et بوبویه et پوپو s. بوبو et پوپش et پوپه s. بوبه.

بَدْ پَرهیز adi. c. incontinent, intemperate; 2) heedless *R.*

بَدْپَرهیزی (suff. ی) n. c. inattention, to medical advice *R.*

بَدْ پسران خانه کَن filii pravi, improbi, patris domum evertentes et dilapidantes (ناخلفان وآنکه خانهٔ پدررا خشت خشت کنده بفروشند) *HK.*

بَدْ پَسَند adi. c. difficile probans, difficilis (مشکل پسند) *B.*, e. g. in hoc versu استاد فرخی poetae : سخندانش‌را بس دیده همی نقش کنند ☆ بد پسندان همه بصره وآن بغداد *F.*

بَدْ پُشت (mali tergi) n. c. iumentum, cui insidi vel onus imponi nequit; ferox et inquietum iumentum *C.*

بَدْ بو s. بد بوی n. c. odor malus; 2) adi. c. odoris mali; foetidus *R.*

بَدْپوز ambitus (پیرامون) oris exterior (از طرف بیرون) *B.* Sec. *F.* et *SHL.* i. q. بتفوز, e. g. in hoc versu حکیم سوزنی poetae : عاریت داده پدر سبلت وریش وبدپوز ☆ ببخارا شده هنگام صبی علم آموز *F.*; cf. بدفوز et بتفوز s. پتفوز et تنفوز et بربوز et پوز et فوز.

بَدْ بوک et بد بوک adi. c. malignus; 2) timidus (بد دل وبداندیش وفورتقف), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : نبینند عاقبت نیکی هم آن بد بوک وبدکاری ☆ رساند جای اعلارا کسی کردار نیکی شد *F.*

بَدْ تَبار adi. c. malae stirpis, ignobilis, vilis *M.*

بَد چَشم adi. c. oculo malignus, oculo maligniore petens *M.* bonorum alius appetens *Shaksp. R.*

بَدْ جَلوی n. c. deviation, disaffection, mischief *R.*

a. p. **بَدْ جِنس** i. q. بد تبار q. v. *M.*

a. p. **بَدْ حال** adi. c. mali status, infelix, miser *M.*

بَدَخش i. q. بدخشان et بدخشی s. بدخشانی q. v. *B.*

بَدَخشان nom. regionis inter هندوستان et خراسان, ubi est fodina rubini et auri, vel, ut alii dicunt, rubini afferuntur et venduntur *B.*

بَدَخشانی (suff. ی) i. q. بدخشی ad regionem بدخشان pertinens; rubinus (لعل) *B.*

a. p. **بَدَخشْ مُذاب** n. c. *met.* rubinus regionis بدخشان (لعل بدخشان); 2) vinum rubrum (شراب لعلی) *B.*

بَدَخشی (suff. ی) i. q. بدخشانی *F. B.*

a. p. **بَدْ خِصال** adi. c. pravae indolis, consuetudinis vel morum *M.*

a. p. **بَدْ خَطّ** adi. c. male scribens *Shaksp. R.*

a. p. **بَدْ خُلق** adi. c. i. q. بد خصال q. v. *M.*

a. p. **بَدْخُلقی** (suff. ی) n. c. pravitas *Shaksp.*

بَدْ خو s. بد خوی adi. c. malae indolis, malo assuetus, malignus *M.*

بَدْخواه adi. c. malevolus; 2) invidus; 3) inimicus (دشمن وحسود) *F.*

بَدْخواهی (suff. ی) n. c. malevolentia; 2) odium; 3) inimicitia.

بَدْخوئی (suff. ی) n. s. malignitas, pravitas *M.*

بَدْ خیم adi. c. i. q. بد خو; 2) sour, crabbed *R.*

a. p. **بَدْ دُعا** n. c. maledictio, dira imprecatio *Shaksp. R.*

بَدْ دِل adi. c. timidus, ignavus, pusillanimis (ترسنده وترسناک) *B.* جبان ونامرد Gl. Sch.

بَدْدِلی (suff. ی) n. c. ignavia, animus pusillus H. Sam. 116.

a. p. بَدْ بِمِغ adi. c. dissatisfied, discontented *Shaksp. R.*

a. p. بَدْ دِین adi. c. pravae fidei, impius, haereticus *M. R.*

a. p. بَدْ ذات adi. c. malae naturae et indolis, ignobilis, vilis, pravus *Shaksp. R.*

a. p. بَدْ نِفْس adi. c. stupidus, tardus *Shaksp. R.*

بِدَر imp. v. دریدن praef. ب q. v. *HK.*

بَدَر adv. foris, extra (بیرون وبر در) *SHL. HK.* Vox ex praepos. ب et در porta composita videtur et est lat. ex in compositis.

Phrases :

بدر اُفتادَن excidere *M.*

بدر آمدَن exire c. از, e. g. in hoc versu poetae: مولانا جامی یکدم از پردهٔ غفلت بدر آی ✿ باشد این راز شود پرده کشای *F.* Inde از عهدهٔ شکر بدر آمدن officiis gratiarum actionis satisfacere Gul. 1 fin.

بدر آوَردَن efferre, proferre *R.*

بدر بُردَن educere, auferre, e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae: سیل سرشك ما زدلش کین بدر نبرد ✿ کین سنگ جان خاره قطرهٔ باران اثر نکرد *F.* Inde بدر بردن se servare, evadere Gul. 156.

بدر رَفتَن egredi, exire *F.* c. از Gul. 145. 147.

بدر شُدَن i. q. بدر رفتن c. از Gul. 102.

بدر کَردَن eiicere, expellere, exigere, eruere, e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae: مباش بی می ومطرب بزیر طاق سپهر ✿ بدین ترانه غم از دل بدر توانی کرد *F.*

بدر نَیامَدَن non exire; 2) *met.* in misero statu remanere, impotentem, miserum fieri (درمانده شدن) *B.*

بَدْرام adi. c. (opp. رام) immanis, ferus *gen.* de bestiis feris (جانوران وحشی) et *spec.* ferox, indomitus (سرکش) de equo, mulo *B.* et *met.* indocilis de mundo, fortuna, ut e. g. dicant ابلق بدرام ایام cursor indocilis dierum i. e. mundus indocilis; سپهر بدرام coelum indocile; جور چرخ بدرام iniuria coeli indocilis; cf. Quatremère ad H. Mong. I, 49 not. 98.

بَدرام i. q. پدرام q. v.

بَدران nom. plantae raphano (ترب) similis et foetidae, alias کَندگیاه dictae *B.* سبزه ایست مانند ترب بودار که بسر کوه روید *SHL.* Vox ex بد malus et ران, quod laserpitium et laser significat, composita videtur. Cf. اشق et خرس گیاه, quod est synonymum vocis گند گیاه.

بَدران adi. c. ex بد et ران i. q. راننده a v. راندن male faciens *B.*

بِدَرّان imp. v. درّیدن praef. ب et addito آن i. e. „lacera, disrumpe hoc“; 2) „absolve hanc rem“ (یعنی این کاررا تمام کن وپاره گردان) *B.*

بَدْ راه adi. c. malam tenens viam, devius. Inde دشمن بدراه hostis devius, infidelis et بدراه کردن a recto tramite seducere, depravare *M.*

بَدَر آی imp. verbi بدر آمدن q. v. s. بدر.

a. p. بَدْ رای adi. c. mala cogitans; mali consilii (پرامز فکرلو وسقط تدبیرلو) *F.*

a. p. بَدْ رایِجه adi. c. i. q. بدبو *M.*

بَدرُج pro بادروج q. v. *F.*

بَدَررَو (a v. رفتن) n. c. a drain, a sewer *Shaksp. R.*

بَدَرزه i. q. پدرزه 3 portio, pars *B.*

بِدْرَزه et بِدْرَزه i. q. پدرزه q. v. *B.*

a. p. بَدْرشَب n. c. nox plenilunii *F.*

بَدْ رَفتار adi. c. mali, inconcinni incessus. Inde addito suff. ی: بدرفتاری کردن inconcinne incedere *M.*

بَدرَقه viae dux, comes (رهبر ورهنمای) *B.*; 2) fidelis (امین); 3) qui observat et in-

dicit horam publicae precationis; 4) qui viam Dei monstrat (مرشد راه خدا), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: راه طلب بدرقه در پیش کیم ✿ نیت صافی زعمه ورقهٔ محبت بدرقه خویش کیم *F.* Inde بدرقه amicitiae testes, officiosae literae *M.* Vox in arabica quoque lingua usitata; cf. Freyt. lex. s. v. بدرقة et بذرقة.

بَدْ رَگْ adi c. malae stirpis, malae naturae et indolis (بد اصل وبد نهاد); 2) malignus, pravus (بداندیش) *F.*; i. q. بد ذات Gl. Sch.

a. p. بَدْ رِکاب adi. c. inquietus, difficile conscendendus equus *Shaksp. R.*

بَدْرَگی (suff. ی) n. c. mala stirps, mala indoles, malignitas Bost.

بَدْ رَنگ adi. c. mali coloris, generis *Shaksp. R.*

بَدَر نَویسی error; the auditing of charges *R.*

بَدْرَو (a v. رفتن) adi. c. male, tarde incedens; 2) n. s. clitellarius, onerarius equus (اسب پالانی یعنی سمر بارگیری) *F.*

بدرود i. q. پدرود q. v. *B.*

بَد روزگار adi. c. bad-tempered, wicked; unfortunate *R.*

بَدروش et بَدروشت confines terrae hostilis (ar. ثغور) *spec.* confinia inter Musulmanos et infideles (اسلام ایله کفار میاننده اولان سرحد); 2) spes, exspectatio (امید وتوقع) e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: دلمرا بیش وحرمان کرد الفت ✿ ندارم هیچکس بدروش ومنت *F.* Cf. بدوس et بدوش.

بَدرَه marsupium (خریطه) *B.* quadratum [مربع] *SHL.* e panno vel corio (جامه یا گلیم یا تیماج), non multo longius quam latum, quod numis (پول وزر) implent *B.* et e loco in locum portant (از جای بجای ببرند) *SHL.*; crumena aere praegnans, follis, de cuius numorum quantitate interpretes non consentiunt, quum alii 10000 alii 12000 numos vel dirhemos esse dicant (اون بیک اقچه بعضیلر اون ایکی بیک اقچه صره) *F.* Inde dicunt e. g. چهار بدره سیم quatuor folles argenti H. pr. reg. p. 6 l. ult. et پنجاه بدره زر quinquaginta folles auri ibid. p. 12 v. l. ult. et بدرهٔ زری follis auri in hoc versu a *F.* lex. auctore allato: آن بدرهٔ زری که شفائی نه پسندد ✿ قربان سر گربه کن وپیش سگ انداز. Cf. بدری et Chr. Sch. 83 et Freyt. lex. s. v. بدرة; 2) sec. موید الفضلا: arbor fructus non ferens (درختی که بار ومیوه ندارد) *B.*

بَدرَه teredo (اغاج قوردی وریونجه), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: نرسد هیچ گزند چون بدره ✿ گر نباشد درخترا بدره *F.*

بَدری i. q. بدره crumena aere praegnans, follis *B.* quadratus, indice پوری dictus (اول چار گوشه بزدرکه ایچنده زر وسیم قویوب صره نامیله بر کمسنهیه ویررلر وباخود قوندررلر قندیلو حکیمر پوری دیرلر), e. g. in hoc versu: جبهٔ خواهم ودراعهٔ نخواهم ✿ زانکه بهتر بود این هر دو زپانصد زر وسیم بدری *F.* سنائی poetae:

بَدْ زَبان adi. c. malae linguae, maledicus *M.*; 2) n. s. maledictum, convicium *Shaksp.*

بَدْزَبانی (suff. ی) n. c. maledictio, convicium *Shaksp. R.*

بَدْزِندَگانی adi. c. malae vitae, pravus, improbus *M. R.*

بَدْ زَهرَه adi. c. malignus (یرامز کوکللو) *F.*; 2) *met.* timidus, ignavus (بد دل); 3) suspiciosus (واهمهنك) *B.*

بَدَس pro بدست باش accelera, propera *C.*; cf. بدست s. v. دست بودن.

بَدْساز (cf. ساز) adi. c. iratus, iracundus (خشمگین), e. g. in hoc versu Schahnamiano: که گفتی مگر شیر بدساز گشت Gl. Sch.

a. p. بَدْ ساعَت n. c. momentum, hora infelix; 2) adi. c. ill-timed *R.*

بِدَست *F.* et بَدَست et بِدِست (z. ڤ‌ídastí) vitaçti s. ڤitaçta Vend. VII, p. 237 fin. ed. Burn., s. वितस्ति, pâli:

vidatthi coll. syn. اودست et اودس) spithama (شبر ar. وجب) *B.*

بَدْشَج adi. c. ungraceful, ill-looking, ill-favoured *Shaksp. R.*

بَدِسغان i. q. بدسگان convolvulus *spec.* helxine (ar. لبلاب et عشقه et قتل ابيه) *B.*

بَدْ سِگال s. بَدْ سگال *HK.* adi. c. mala cogitans, dicens; malevolus, malignus; 2) inimicus (بدخواه وبدگوی دشمن وبداندیش) *B.*

بَدِسگان i. q. بدسغان q. v. *B.*; cf. بدشگان.

a. p. بَدْسُلوکی n. c. vexatio *Shaksp.* Inde بدسلوکی کردن aspere tractare, vexare *R.*

بَدْ سُوار n. c. contumax, refractarius equus (اسب بد خوی) *F.*; 2) equitandi imperitus *C.*

a. p. بَدْ سیرَت adi. c. male vivens et agens *R.*

بَدِشغان et بَدِشگان i. q. بدسغان *B.*

a. p. بَدْ شَکْل adi. c. deformis *M.*

a. p. بَدْ صورَت adi. c. malam formam habens, deformis *R.*

a. p. بَدْ طَریق n. c. a bad habit (in a religious sense *Shaksp. R.*

a. p. بَدْ طینَت adi. c. malae naturae, malignus *Shaksp. R.*

a. p. بَدْطینَتی n. c. malignitas *Shaksp. R.*

a. p. بَدْ ظَن adi. c. suspiciosus *Shaksp. R.*

a. p. بَدْ عَلَف adi. c. one who does not observe the distinction between clean and unclean meats; not scrupulous in his diet *R.*

a. p. بَدْ عَمَل adi. c. male operans, maleficus *M.*

a. p. بَدْ عَهْد et بَدْ عَهد وَپیمان conventis non stans, promissum non servans, infidelis *M.*

بَدْ فَرجام adi. c. mali finis; malignus *M.*

a. p. بَدْ فِعْل et بَدْ فِعال adi. c. i. q. بد عمل q. v. *M.*

بَدْفوز (cf. فوز) pars interior oris (اندرون دهان) *B.*; sec. *F.* i. q. بتفوز, e. g. in hisce versibus حضرت مولانا poetae : دایهء

گو طفل شیر آموزرا ✿ تا بنعمت خوش کند
بدفوزرا ✿ گر ببندد راه آن پستان برد ✿
بر گشاید راه صد پستان دهد *F.*;

cf. بتفوز.

بُدْفوز fortunatus, felix (بهرمند وصاحب روزی) *F.* Vox in *F.* lex. nulla nitens auctoritate ex بُد i. q. صاحب et فوز q. v. composita esse videtur.

بَدَق pro بیدق q. v. *M.*

a. p. بَدْ قِمار adi. c. opp. خوش قمار i. q. بد امتزاج q. v., e. g. in hoc versu مولانا وحشی poetae : بد قماریهای شطرنج

مجازی خوش نکرد ✿ رفت تا جائی که می
بازند حاصان نرد عشق et in versu محتشم
کاشی poetae, in quo vox opposita خوش قار
legitur : بقصد جان بخواندی نقد از داد
وفا بر من ✿ که در نرد محبت خوش
قماریهای من بینی *F.*

بُدَك i. q. بُدبُدَك *B.*, e quo decurtatum videtur.

بَدْکار adi. c. i. q. بدکِردار maleficus, facinorosus, pravus (بمعنی اهل فساد وافعال قبیحه واعمال فضیحه صاحبی), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : خصم بدکار

ترا در کار خود ✿ بوده است بد کار
بد کِردار خود *F.*

بَدْکارَه (suff. ه) adi. c. i. q. بدکار *B.* s. v. پسریچه.

بَدْکاری (suff. ی) n. c. maleficium *R.*

بَدْ کِردار adi. c. i. q. بدکار q. v. *F.*

بَدْکِرداری (suff. ی) n. c. prava agendi ratio *B.* s. ترمنشت.

بَدْ گُمان adi. c. malae, falsae opinionis, suspiciosus, malevolus *M.*; cf. Chr. Sch. 11.

بَدْگُمانی (suff. ی) n. c. suspicio *Shaksp.*

بَدْكَند donum, quo corrumpitur iudex (رشوت وپاره) *B.* Cf. براکند et برکند et براکنده.

بَدْ کُنِش et بَدْ کُنِشْت adi. c. i. q. بد کردار q. v. *B.*

بَدْگو s. بَدْگوی (a v. گفتن) adi. c. male loquens, obtrectator, calumniator H. Sam. 140.

بَدْ گُهَر s. بَدْ گَوهَر adi. c. malus, pravus origine et indole (بد ذات وبد اصل) *B.*

بَدْگوئی (suff. ی) n. c. obtrectatio, calumnia H. Sam. 92.

بَدْ کِیش adi. c. malae fidei et religionis, infidelis, impius *M.*

بَدْ لِجام s. بَدْ لَگام adi. c. frenorum iniectioni resistens, infrenis *equus*; 2) *met.* non obtemperans, adversarius *B.* Cf. لگام.

a. p. بَدْ لَهجَه adi. c. i. q. بدزبان q. v. *M.*

e. بَدْلِيون syr. ܒܕܠܚܐ h. בְּדֹלַח bdellium (مقل ازرق) *B.*

بَدَم i. e. دم praef. praepositione ب; 2) cito (بسرعت) *HK.*

بِدَم imp. verbi دمیدن praef. ب q. v. *HK.*

بدماندس (vocales desunt) nom. medici illustris *B.*

a. p. بَدْ مَذهَب adi. c. malae sectae, religionis *M.*

a. p. بَدْمَذهَبان pl. praec.; 2) *met.* astrologi (افلاکیه) *B.*

بَدْمَزگی (suff. ی coll. مزه) n. c. tastelefsnefs, insipidity; 2) coolnefs between friends *Shaksp.* *R.*

بَدمَست adi. c. ebrietate exsultans; 2) immodicae linguae, locutuleius (گستاخ سرخوش لغتده بد اوضاع). Inde n. c. abstr. بدمستی, e. g. in hoc versu خاتم کاشی poetae : یار رنجید زبدمستی دوست خاتم باده بایست باندازه خوری زور نبود ☆ *F.*

a. p. بَدْمُصاحَبَتی n. c. mala societas *R.*

a. p. بَدْ مُظَنّه i. q. بد ظن *Shaksp.* *R.*

a. p. بَدْ مَعاش adi. c. mali victus, malae vitae *M.*

a. p. بَدْ مُعامَلَه adi. c. male se gerens *Shaksp.* *R.*

بَدْمو alia scriptura vocis برمو q. v. *B.*

بَدْمِهری n. c. malus, funestus amor Chr. Sch. 66.

a. بَدَن corpus (تن); 2) lorica curta ac brevis (زره کوتاه) *B.*; 3) et بَدَنَة plur. أبْدان vallum medium *castelli* (gall. courtine), de q. v. Quatremère ad H. Mong. I, 252, not. 81.

بُدَن pro بودن q. v.

بَدْنام adi. c. malae famae, infamis (شهرت کردن به بدی); 2) morbus quidam equi, muli et asini, alias سراجه dictus *B.*; cf. خنام.

بَدْنامی (suff. ی) n. c. infamia, dedecus *M.* *R.* H. Sam. 140 fin.

بَدْ نِژاد adi. c. malae originis, naturae et indolis (بد اصل وبد نهاد) *F.*

a. p. بَدْ نَسْل adi. c. malae originis; spurius *Shaksp.* *R.*

a. p. بَدْ نَعل adi. c. (a horse) unsure-footed, apt to stumble *Shaksp.* *R.*

a. p. بَد نَفْس adi. c. malae naturae, indolis; pravus (ذاتی یرامز اولان); 2) is, qui facit quod lege prohibitum est (امر اکثر منهیاتدن اجتناب ایتمیوب مرتکب محرماته دیرلر) *F.* sensual *R.*

a. p. بَدْ نَفَس adi. c. halitu pravo, mala voce praeditus *M.*

a. p. بَدْنَفْسی (suff. ی) n. c. sensuality *R.*

بُدْنَک [بُدْنَک *C.*] planta quaedam ad aquas crescens menthae similis et serpentibus pergrata (صو کنارلرنده بتر نعناعه مشابه بر اوتدر بعض نسخهده یارپوز دیدکلری اوتدر که ییلان آنی غایت سومز) sisymbrii genus; mentha aquatica *C.* *M.*, e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : گریزم از

رقیب واو به پیش من همی آید ✿ گریزد مار از بدنگ چو روید او بسوراخش *F.*

بَدْنِگَر (a v. نگرستن) adi. c. non bene videns, malos oculos habens (بد نظر) *F.*

بَدْنُما (a v. نمودن) adi. c. male apparens, foedus, turpis *B.* s. v. دژبـراز. — Inde بدنمائی turpitudo *Shaksp.*

بَدْنُمود adi. c. i. q. بدنما *Shaksp.*

بَـدْ نـهـاد adi. c. malae naturae et indolis (بد خلقت) *F.*

بَدْنِهادی (suff. ی) n. c. malignitas, pravitas *R.*

a. p. بَد نِیَت adi. c. malae intentionis, mali consilii, propositi *R.*

بَدو pro بد او s. باو; cf. Inst. l. pers. §. 79; 2) vox ex دو duo et praep. ب composita.

بَدَو equus velocissimus (تندرو) *B.* Fort. a v. دویدن currere derivanda vox.

بَدْواز n. s. alas expandere (بال گشودن طیور); 2) statio, locus quietis (نشیمن وقرارگاه (وآرام جای) falconis, accipitris, simil.; pertica falconaria *B.*; cf. بتواز et پتواز et چکس پدواز coll.

بَدوره et بَدُوَرَه i. q. بدرزه s. پدرزه *B.*

بَدُوَرَه portio, pars (حصه وبهره) *B.*; cf. پدرزه.

بَدوس et sec. *F.* بدوش, spes (امید ورجا), e. g. in hoc versu: در خلق جهان آنکه بود عاقل ومردی ✿ از سفله ودونان ندارند بدوسی *F.* Praeterea addit eiusdem lexici auctor: وحسام اسمند معمادر, quod *M.* vertit: 2) *In carminibus logogryphicis:* gladius acutus. Cf. بدروش 2.

بَدو لانَه *iurandi formula* „per duo labia" (قسم بدو لب) *HK.*

بَدَه i. q. بَتَه oryza sicca sine adipe parata; 2) i. q. پـده *gen.* arbor nullos fructus ferens, *spec.* salix (بید) *B.*

بِدِه imp. verbi دادن praef. ب q. v.

بُدَه i. q. بُد fomes *B.*; cf. پُد et پُدَه.

a. p. بَدَه قِرائت دانِستَن v. s. v. دانستن.

a. p. بَدَه ماهِيِّ بَلورِين آبدار *iurandi formula:* „per decem recentes digitos amatae" (قسم بده [ده *HK.*] انگشت تر وتازهء معشوق) *HK.*

a. p. بَدْ هَیئه adi. c. deformis *C.*

بَدی (suff. ی) malum (ضد نیکی); 2) pro بادی 2 ps. sing. imp. optat. forma i. q. همیشه وجاوید باشی „semper sis", e. g. in hoc versu Schahnamiano: بدو گفت شاها انوشه بدی *B.* Gl. Sch.

بَدیج, sec. *F.* بَـدیـج, i. q. هلیله i. e. res quaedam ovi avis magnitudine, quam saccharo conditam (در شیرهء قند پرورده) edunt. Sec. موید الفضلا est i. q. بلیله i. e. medicamentum adstringens (دوائی قابض) *B.* myrobalanus s. fructus terminaliae belericae, qui ob vim adstringentem etiam pro medicamento adhibetur. Fortasse ex s. विभीतक (beleric myrobalan [terminalia belerica] Wils.) corrupta vox.

بَدیسَه corium vel lignum rotundum, quod in canalem fusi (در گلوی دوک) immittunt; orbiculus fusi; 2) tabula (تخته) in medio perforata, in quam paxillum tentorii (چوب خیمه) inserunt *B.* Sine dubio ex بادریسه q. v. decurtata vox.

بَدیشان pro بَایشان de q. v. Inst. l. pers. §. 79.

a. p. بَدیع صَنیع (mirabile opus) n. c. *met.* spiritus supremus (روح اعظم); 2) forma Adami, corpus humanum (قالب آدم) *B.* in appendice.

بَدیل nom. regis (خاقان) celebrati *F.*

a. p. بَدْ یُمْن adi. c. mali auspicii, ominosus *Shaksp.* *R.*

بدین pro باین de q. v. Inst. l. pers. §. 79.

بَدیَه pro بادیه q. v. *C.*

بِدیَه desiderium, cupiditas (آرزومندی) *B.*

a. بَذْر *gen.* semen (تخم زراعت); 2) *spec.* semen lini (تخم کتان); 3) satio, sementis (کشت وزراعت) *HK.*; cf. بزر.

بَذرام s. پذرام i. q. بدرام s. پدرام, e. g. in hoc versu حکیم انوری poetae: ای زطبع تــو طبعها خرم ☆ وی زعیش تــو عیشها بذرام *F.*

a. p. بَذْرگَر (suff. گر) sator, agricola (کشت وکار کننده) *HK.*; cf. بزرکار.

بَذْرگَری (praecedens suff. ی) n. c. agricultura *R.*

بَذْرِه pro بدره q. v. *C.*

بِذِست s. بِذِشت pro بِدِست q. v. *C.*

a. p. بَذلِ سیمین largitio copiosa (بخشندگی بسیار) *B.*

بَـذْلَـه facete dictum, facetiae, argutiae (سخن مرغوب دلکش); 2) modulate canere carmen (خواندن شعررا بآهنگ) *B.*

بَذْلَهباز n. c. homo iocularis, facetus, ludio, qui ioco et facetiis societatem oblectat (لطیفه گو ومزاح انگیز وندیم مجلس آرا وحاضر جــواب وخــوش ادا), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: ساقی بیــار باده ومطرب که میشود ☆ مارا بــرای دفـع الم بذلهباز بــزم *F.*

بَذْلَهگُــو s. بَذْلَهگـوی homo facetus, apposite loquens (لطیفه گو ومحل خوان).

بِذَه i. q. بَذَه 2 q. v. *C.*

بُذَه i. q. بُدَه fomes *F.*

بذه (vocales desunt), sec. *SHL.* بُذَه i. q. گوی ساخته pila artificiosa *B.* in append., qua sec. *SHL.* i. q. بـل (cf. پـل 3) i. e. turbo, puerorum lusus, significari videtur. Lex. *SHL.* auctor, vocem بذه arabice بَذَّه scribi dicit, sed in Freyt. lex. legitur tantum بِذَّة pro بِذَّة portio (بالضم گوی ساخته ودر عربی بالفتح والتشدید یعنی [*SHL.* بل] (پل) *SHL.* Richardson vocem گوی male a v. گفتن derivans vertit: „a lie, a fiction, a falsehood“.

بَـذْیــون vestes s. panni pretiosi (قمــاش نـفـیـس) *B.* اقمشه نفیسه *F.*, e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: بـرز بالا بـود بلند برین ☆ هست بذیون قماشهای گزین *F.*

بَر n. s. fastigium (بالا opp. پائین); 2) altitudo, magnitudo (بلندی هر چیز واستعلا); 3) latitudo (پهنای هر چیز); 4) latus, pars (طرف وجانب); 5) corpus (تــن وبدن). Inde بشمشیر جان از بر بر کندن gladio animam e corpore evellere Frag. 25, 13 et در بر داشتن gestare alqd, indutum, vestitum esse re H. Sam. 100 et در بر کردن induere *B.* s. v. پوشند; 6) (z. [Avestan] vara Burn. Vend. p. 272 ubi legitur [Avestan] svarem pro varem coll. Spiegelii Avesta p. 149 et not. 2) pectus, mamma (سینه وپســتــان); 7) sinus, amplexus, axilla (آغوش وکنار وبغل). Inde در بر کشیدن s. در بـر گرفتن s. انـدر — — amplecti Chr. Sch. 107, H. Sam. 114, H. pr. reg. 19 et بر تنگ در کشیدن arcte amplexari (محکم در کنار گرفتن) *HK.*; 8) recordatio, memoria (یاد وحفظ ونگاهداشتن). Inde از بر کردن i. q. بـر کردن (بخاطر) memoria tenere (حفظ کردن) et از بـر خواندن memoriter recitare; cf. دعوی; 9) mulier iuvenis (زن جوان); 10) utilitas, commodum (نفع وفائده); 11) ianua, porta (در سرا وخانه); 12) coll. ar. بَرّ terra sicca, sterilis; desertum (زمین خشک وبی آب وعلف وبیابان); 13) nom. arboris indicae (در هند); 14) pro بار fructus, fruges, proventus; cf. Pend. 60, l. 4 coll. p. 120, not. 1 et sec. *F.* semen (تخم), e. g. in hoc versu مــولانا جامی poetae: که یوسف نه از گوهر دیگر است ☆ که با ما برش زیک شاخ و از یک بـرست *F.*; 15) pro برگ folium; 16) (fort. pro پـر i. q. پـرنده) volucris (پـرنده) *B.* Praeterea lex. *F.* auctor vocem بـر etiam „sedes, domici-

lium" (وطــــن .ar قــرارگــــاه وخانه وسرای) ومسكن) significare dicit, quae tamen significatio versu Schahnamiano : فـرستم بنزديكى افراسياب ✲ تا آرام جويم برين بر نه خواب, quo nititur, minime probatur.

بَـر s. أبَـر (pars. [illegible] et اور et [illegible] Spiegel Gr. d. Parsispr. p. 79 et 110, coll. s. उपरि) origine, ut plurimae praepositiones, nomen substantivum, proprie significans: pars superior, fastigium, qua de caussa etiam, si alia praepositio praecedit, et si i. q. نــزد ar. عند apud, ad significat, genitivi nota insignitur. Ut praepositio cum ar. على usu et significatione maximam partem convenit: 1) super, supra, in, proxime ad sensu nimirum locali rem superiorem, supra aliam versantem vel positam eamque quasi tegentem denotans; 2) significans i. q. نزد ar. عند apud, ad genitivi notam accipit; 3) ut ar. على de re gravi et molesta dicitur, quae personae incumbit, quale est officium, debitum; 4) propositum significat in dicendi formula بر آنم in eo sum i. e. volo sequente كه et obsequium, si per se posita est illa sententia; 5) i. q. با ut ar. على pro مع cum; 6) i. q. ar. الى et على ad, in, contra motum indicans et cum verbis eundi et directionis ad rem constructa; 7) coram cum verbis legendi, narrandi vel exponendi constructa; 8) construitur cum verbis praevalendi, occupandi et similibus, quae notionem superandi simul exprimunt; 9) ut praep. به, quacum permutatur: a) dativum exprimit, b) casum instrumentalem vel modalem notat, c) tempori indicando inservit, d) ante infinitivum ponitur et valet ad, e) secundum, iuxta significat, f) ob, propter caussam indicans; 10) post nomen vel suffixum, ad quod pertinet, repetitur significatione haud mutata; 11) praecedente praepositione از respondet ar. مـن عــلـى hebr. מעל; 12) verbis praeposita verba composita format, quorum tamen significatio accedente hac praepositione non semper mutatur, de q. v. Instit. ling. pers. §. 199, p. 105 et 106 et §. 365 — 375, ubi etiam multa exempla, quibus significationes probantur, allata sunt. Eiusdem praepositionis in usu est comparativus برتر superior et superlativus برترين supremus Spieg. Chr. 54. 55. 63.

بَر imp. verbi بُردَن; 2) in comp. part. praes. significatione, e. g. فَرمان بر imperio parens, obediens Chr. Sch. 69; دل بـر cor rapiens i. q. formosus; نامه بر literas afferens, tabellarius *M.*

بَـرا genus cibi ex concisis carnibus et aromatibus, alias بـرى dictum, quo etiam cibus ex carne concisa formae rotundae significatur. Saepe etiam utraque vox coniuncta legitur i. e. برابرى (بـر نـوع طعامدر ات وقيمه وبهارات ايله آيد كوفته سى كبى ياصى ايدوب بلغ ايله قاورب تـنـاول ايدرلر برى دخى ديرلر بودخى بـر نـوع طعامدر مدور كوفته ايدوب بيرلر اكثر برابرى (برى ايله مترادف ايدوب, ut in hoc versu: ماه بــرا شوى وستاره برى شوى ✲ در خوان نعمتت نتواند برابرى *F.* Vox hindustanica esse videtur collato hind. بَـرا (s. बड़ा) cakes made of ground pulse fried in butter or ghî *Shaksp.* et hind بَرى (s. बड़ी) a dish made of pulse *Shaksp.*

بُـرّا et بُـرا part. praes. v. بريدن i. q. بُران scindens, secans; 2) acutus *F.*

بَرابَر aequalis, par (مساوى) *B.*; 2) oppositus, adversus (مقابل) *B.* s. v. پيشانى; cf. Spieg. Chr. 66. 107. Inde در برابر ex adverso, contra H. Sam. 8. 144 et 146 et phrases برابر آمدن obviam venire *C.* ex vers. pers. N. Test. et i. q. بـرابـر بودن aequalem, parem esse *F.* s. استوار 5 et c. با alterius Gul. 43, l. ult.; برابر داشتن parem habere, iudicare Fleischer Ali's Spr.

p. 3 l. 2 et 3; برابر شدن consentire, convenire, conspirare (متفق شدن) Gl. Sch.; بـرابـر كردن aequare, parem reddere; 2) opponere *M. R.*

بَرابَران nom herbae medicinalis gr. سطاريون (σατύριον) dictae *B.*

بَرابَرى (suff. ى) aequalitas *M.* competition *Shaksp.* Inde برابرى كردن de aequalitate contendere, se opponere, adversari *B.* s. دندان تيز et دست با پادشاه et پهلو زدن كردن.

a. p. بَـرآت i. q. شب بـرآت nox XV mensis شعـبـان maiorum memoriae dicata *C. Shaksp.*

a. p. بَرات بَر شاخ آهو *met.* mendacium, promissum falsum (دروغ گفتن ووعدهء دروغ كردن) *B.*

a. p. بَراتْ دار n. c. diplomate munitus, privilegium habens *R.*

بَراتى (ab ar. بـرات suff. ى) vestis similisve res trita, qua instar stipendii assignati egentibus benefaciunt (كه در وجه بـرات مواجب بمردم دهند) *B.*

h. p. بَراتى convivae nuptiales, qui die nuptiarum una cum cognatis domum sponsae intrant (مـردم كه در عروسى همراه داماد بخانهء عـروس روند) *B.* an attendant at a marriage *Shaksp.* Vox ab hind. بـرات (s. वरात) suff. ى formata, quod sec. *Shaksp.* significat : the company and attendants at a marriage feast.

بَراجيل apium (كرفس) *F.*; 2) mundus (دنيا); 3) latus (جانب) *HK.*

براداَندَر decurtatum ex برادر اندر q. v. *B.*

برادَر (z. ܐ̄ܣܬܐ brâtar, *IC.* brâtar s. भ्रातृ) frater (t. قرنداش) *F.*

برادَراندَر i. q. برادالدر frater non germanus *B.*; cf. اندر 2.

برادَرانَه (suff. انه) fraterne, instar fratris *R.*

برادَرِ پالونَه v. s. v. بهت.

برادَرِ پَدر frater patris, patruus *M.*

برادَرپَروَر n. c. kind to relations and friends *Shaksp. R.*

a. p. برادرِ حَقيقى frater germanus *R.*

برادَرِ خوانْدَه frater adscitus, adoptivus *F.*

a. p. بـرادَرِ رضاعى collactaneus s. collacteus frater *R.*

برادَرزادَه n. c. fratris filius, nepos *M.*

برادَرِ زَن frater uxoris *M.*

برادَرِ شوهَر frater mariti, levir *R.*

برادَرِ كِهتَر frater natu minor *F.*

برادَرِ مادَر frater matris, avunculus *M.*

برادَرِ مِهتَر frater natu maior *F.*

برادَرَندَه i. q. برادر اندر q. v. *F.*

a. p. برادَرِ نَسبَت a brother in law *R.* affinis.

برادَرَنـگَر i. q. برادر ندر q. v.; 2) ling. ćagataica : frater natu minor (t. كـوچـك قرنداش) *F.*

برادَرى (suff. ى) fraternitas, sodalitas. Inde برادرى كردن fraternum foedus, amicitiam inire *M. R.*

بَـرْآر imp. et بَـر آرنـدَه part. praes. verbi برآوردن q. v. s. v. آوردن.

بَر آريدَن i. q. بـر آوردن q. v. s. v. آوردن (كتورمك وقالدرمق) *F.*

بَـراز, imp. v. برازيدن; 2) n. s. coniunctio, copulatio; 3) et sec. *F.* بُراز ornatio, pulcritudo, bonitas (برازندگى وزيبائى ونيكوئى وآراستگى); 4) forma calcei lignea, calopodium; 5) cuneus findendis lignis; 6) lacinia assuendo inserviens (پينه) *B.*

بـراز i. q. پُـراز lorum iugi bovini (چـفـت آتنلرندن بـوينـدرق اغاجى كه اوكوزك بـوينـنه كچوررلـر آنى بغلدقلرى قايشه ديرلر) *F.*

برازبان، sec. *F.* بَرازبان i. q. برازوان pars laminae ensis, cultri, simil. prolongata, quae in manubrium (دسته) inseritur *B.* *F.* Vox a v. برازیدن suff. بان s. وان formata.

بـرازَر ornamentum, elegantia; 2) bonitas (نیکوئی وزیبائی وپیرایه ولطافت) *F.* Vox exemplo non probata a v. برازیدن derivanda videtur.

بَـرازِش (suff. ش a v. بـرازیدن) coniunctio, copulatio, e. g. laciniae vesti assuendae; 2) ornatio, pulcritudo (زیبندگی) *B.*

بَرازَندَگی (suff. ی a v. برازیدن) ornatio, pulcritudo *B.* s. v. براز 3.

بِرازْوان et sec. *F.* بَرازوان i. q. برازبان *B. F.*

بَرازیدَن coniungere, copulare (وصل کردن وچسپانیدن چیزیرا بچیزی); 2) ornare; bonum, pulcrum reddere (خوب وزیبـا نمودن) *B.*

بُرازیدَن decenter et more recepto agere; 2) convenire, congruere (یـراشـمـق وبراشدرمق لازم ومتعدی اولور), e. g. in hoc versu استاد فرخی poetae : کر سیستان بنازد بر شهرهـا برازد ✿ زیرا که سیستانرا زیبد بخواجه مفخر *F.*

بَـراش et sec. *F.* بِـراش imp. v. بـراشیدن; 2) n. a. deponere, demittere; 3) sparsio; 4) coll. خـراش s. غـراش ictus, vulnus (خراش وزخم) *B.*; cf. بریش et پراش.

بَـراشـیـدَن deponere, demittere (فـرو نـشـانـیـدن); 2) spargere, diffundere (پاشیدن) *B.*; cf. پراشیدن.

بَرّاغ qui venam incidit, phlebotomus (فصاد وفصد کننده) *B.*

بَرْاَغالیدَن s. براغلیدن irritare, instigare (اغرا ar. بر انگیختن وتحریص کردن) *B.*; proiicere (آتـمـق); extrahere, evellere (قوپارمق) *F.* Verbum آغالیدن est praef. بر q. v.; cf. بیاغالیدن.

بَرافْرود et بَرفْرود adv. comp. supra infra, sursum versum *vel* deorsum *C.*

بَرْاَفژولیدَن i. q. براغالیدن q. v. *F.*; cf. افژولیدن.

a. p. بُراقِ بَدَست i. q. ابلق بدست q. v. *B.*

a. p. بُراقِ بَرقْ تاز *met.* equus velociter currens *B.*

a. p. بُراقِ جَم *met.* ventus, qui thronum Salomonis regis abstulit *B.*; cf. جم.

a. p. بُراقِ چِـهـارُم فَلَک *met.* sol; 2) coelum septimum *B.*

بَراکَند *C.* et بَراکَندَه *F.* i. q. بدکند *C.*; cf. برکند.

بَراکوه nom. montis in regione فرغانه prope اندجـان, ubi situm est oppidum اوش inter plagam orientalem et australem *B.* Vox cum کـوه mons composita; cf. پراکوه.

بَر آماسیدَن s. بَر آماهیدَن i. q. simpl. آماهیدن s. آماسیدن *C.*

بَرآمَدْجـا s. بَرآمَدْگـاه n. e. locus prodeundi, exeundi (جای صدور وبیـرون آمدن) Gl. in Dcs.

بَرآمَدَگی a برآمده suff. ی, q. v. s. v. رف.

بَرآمَدَه (*proprie* part. praet. v. بـر آمدن) a verandah, balcony, porch *Shaksp. R.*

بَرّان et بُران i. q. بَرّا s. بُرا q. v. *F.*

بُـرانـداف intestina hominis et animalis (رودهای انسان وحیوانات دیگـر) *B.* Sec. *F.* ex Fg. vox رودها, significatione fluvii accipienda est, quum illam addita voce turc. ارمق fluvius explicet (بمعنی رودهـا یعنی ارمقلر کذا فی فـرهنگ جهانگیری), quare *M.* vertit : „fluvii, torrentes". In lex. *SHL.* legitur : برانداف رودهارا گویند ونیز رودگانی در سکندری ایـن لفظرا در کف آورده بمعنی مذکور. Cf. برنداف 2.

بُراندَن vinci in lusu (اویـونـده مـغـلـوب اولمقدر) *F.*

بُرَاندَن acutum, secantem esse (کسیجی اولمق) *F.*; cf. بُریدن.

بَرَانغار ala dextra *exercitus*, opp. جوانغار ala laeva *F.* Vox mongolica esse videtur, a scriptoribus persicis recepta; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 78.

بَرَانگار te left hand *R.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens. Num fortasse alia lectio vocis برانغار?

بَرَانَه nom. urbis ignotae *B.*, e. g. in hoc versu استاد عنصری poetae : سپه کشید چه از تازی وچه از بلغار ✿ چه از برانه وآنرا بکند واز فاراب *F.*; cf. پرانه.

بَرَاو infimi generis homines, qui plateas verrunt et stercus avehunt (کناس وسرگین کش) *B.* Vox indicae originis esse et Parias, Indorum infimos, significare videtur.

بَرَاوَر pro بَر آوَر imp. v. بَر آوردن q. v.; 2) coll. بَر 14, fructus ferens arbor *B.*

بَر آوَرْدَه *proprie* part. praet. v. بَر آوردن q. v. s. آوردن; 2) id quod exstructum, aedificatum est, ut fundamentum, murus, aedificium; 3) arx, castellum (حصار وقلعه) *B.* Gl. Sch.

بَرَاه et sec. *F.* بُراه ornatio, ornatus, pulcritudo, bonitas (برازش وآراستگی ونیکوئی); 2) ornatus, pulcer, bonus (آراسته وخوب ونیکو) *B.* Vox cum براز cognata vel ex eo orta videtur, lit. ز cum ه permutata; 3) بَراه est n. s. راه via praef. ب.

بَرَاهام i. q. پراهام q. v. *B.*

بَرَاهِیم i. q. ابراهیم q. v. *HK.*

بَرَاهیدَن mittere (یوللمق یعنی یوله کوندرمک ویوله کتمک براه کردن دخی دیرلر), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : براهید ومرا تنها نهاده ✿ خیلش صبر دل بر باد داده *F.* Verbum denominativum ab راه via praef. ب formatum.

بَرَای et اَز بَرَای praepos. causa, propter, pro; 2) ante infinitivum ad; 3) dativum exprimit; 4) per in iureiurando, de q. v. Instit. ling. pers. §. 274 et 376. Hanc vocem, parsice پراه vel ... (Spieg. Gr. der Parsispr. p. 110) scriptam et signum dativi et accusativi را cum illa cognatum, eiusdem originis esse et utrumque a n. s. راه derivandum accurate demonstravit Müller in JAs. 1839, Avril, p. 312 sqq. Eodem pertinent etiam duae voces برایه et برائی in appendice lex. *B.* allatae et voce ar. علت „caussa" redditae. Sec. *F.* eadem vox est n. s. significans i. q. هیبت et وقار gravitas, auctoritas, e. g. in hoc versu ابو المثل poetae : ای ملک خویش کن شاها که نیست ✿ ملکرا ی تو نکویی وبرای *F.*

بَرَایَه et بَرَائی caussa (علت) *B.*; cf. برای.

بَرْباد adi. c. ex praep. بر et باد, vento oblatus, destructus, eversus *M.* Plura v. s. v. باد.

a. p. بَر باد نَشینَند هزبران *met.* puellae formosae equo vehuntur (دلاوران بر اسپ سوار شوند) *HK.*

بَرْبار i. q. پربار domus suprema, coenaculum superius (بالاخانه وحجره که بر حجرهٔ دیگر سازند) *B.* Vox ex praepos. بر et بار ut بربارِه ex بر et باره composita videtur; cf. بروار et بربارِه et پروار et پروارِه.

بَرباران n. c. satum pluvia irrigatum (یغمور ایله حاصل اولان مزروعات), ut in hoc versu poetae cuiusdam : زسیل اشک چشمم سبز گشته ✿ شده این کشت برباران گویا *F.*

بَرْبارِه n. c. i. q. بربار q. v.; 2) via secundaria, qua etiam domum intrare ex cave exire potes *B.*; cf. بروارِه et پربارِه et پروارِه.

بَرْبَد nom. regionis alias سیستان dictae; 2) pro باربد q. v. coll. بُد et بَد *B.*

a. p. بَرْبَر nom. regionis occidentalis, cuius incolae colore subviridi (سبز چهره) distincti sunt *B.*, qua terra Berberorum intelligenda est. — Africani Freyt.

بَرْبَر tonsor capitis, chirurgus (سر تراش ar. نام صنفی از مردمان) F. (حجام et حلاق B). Inde بربر سر tonsor capitis; بربر خانه et بربر دکانی tonstrina M.; 2) inanis elocutio, nugae, loquacitas (هرزه گوئی ویس B); 3) contentio, altercatio (لجاجت (گوئی) B.

بَرْبَر (praepos. بر repetita) valde alte, altissime (زیاده یوقارو واعلی الاعلی) F.; 2) coll. بر pectus: „supra pectus".

بَرْبَرِستان (suff. ستان) Barbary R.

بَرْبَروشان i. q. برفروشان populus vel sectatores cuiusvis prophetae (امت از هر پیغمبری) B.; امت F.; populus eiusdem religionis M. Aliae vocis formae sunt بـرسان et بروشان et بروسان et برشان et پَروَشتان.

بَرْبَرِی (suff. ی) a barberry R.

بُـرپـز acorum (وج); 2) colliculi montium (طاغ اوزرنده اولان کوچک تپه‌لر) F.

بَرْبَست (a v. بربستن) consuetudo, mos, institutum, regula, lex (طـرز وروش وقاعده وقانون) B. Gl. in Des.

بَـرْبَستگان plur. vocis بـربست q. v. B. Gl. in Des.

بَرْبَسته part. praet. v. بربستن q. v.; 2) opp. بـرسته non crescens, incrementum non capiens, e. g. res inanimatae (جمادات) B.

بَرْبَط, sec. F. بَرْبُط nom. instrumenti musici satis noti (سازی مـشـهـور) B. barbitos; 2) sec. al. i. q. ساز عـود i. e. instrumentum testudini s. citharae simile (طـنـبـور مانندی), magno ventre (کاسه) et brevi collo (دسته) B. قـوپـوز دیدکلری ساز در F. بعض نسخـده رباب معنـاسنـه در pandura; testudinis et citharae genus M. Inde بـربـط نواز s. بـربـط زن pandurista, citharoedus M. Cf. Freyt. lex. s. v.

بَـرْبُلَند adi. c. peraltus, e. g. in hoc versu poetae: ابو المعانی بعقل وفکر نظر هم میرسد اورا ۞ رفیع مرتبه وبربلند جاهت را F.

بَرْبَند (a v. بربستن) vinculum pectorale infantum (سینه بند طفلان); 2) strophium mulierum (لبیبه ar. پستان بند زنان) B.

بَـرپوز et بَـرپوس ambitus oris animalis pascentis; 2) rostrum avis B.; cf. پرپوز et فوز et بتفور et برفوس et برفوز et.

بَـربوسیوس g. p. ling. gr. (یونانی): genus convolvuli (لبلاب وعشقه) colore croceo B.

بَـربون alia lectio vocis برنون q. v. B.; cf. بربون et برنو.

بَرْبِهن i. q. پربهن portulaca F.

بَـرپیـخـتـه et بَـرپیـچـیـده part. praet. v. برپیختن et برپیچیدن q. v. s. پیچیدن et پیختن.

بَرتاس nom. regionis in ترکستان, ubi pelles vulpium pulcerrimae inveniuntur; 2) vestis pellicea e pellibus vulpis; cf. برتاسی; 3) nom. urbis in confinibus Russiae (در حدود روس); 4) nom. athletae cuiusdam B. Aliae vocis formae sunt پـرتـاش et پرطاس et برطاس et پرشاش.

بَرتاسی (suff. ی) vestis pellicea e برتاس allata F., *quae optima et pulcerrima habetur.*

بَرتاشک nom. plantae, alias بوی مادران et ar. شویلا dictae B. abrotonum; cf. برتراسک.

بَرتَر (suff. تر) comp. praep. بر q. v., superior, altior M. Praeterea in appendice lex. B. vox بـرتـر redditur voce arabica علت (بـرتـر ترجمهء عـلـت است), quae, quum simul significet „morbus" et „caussa", nescio, utrum alterutra an utraque significatio voci برتر tribuenda sit.

بَرتَراسَک i. q. برتاشک q. v. B.

بَرتَرین (suff. ترین) superlat. praepos. بر q. v., supremus, altissimus M. Inde برترین سپهر coelum coelorum i. e. coelum nonum Gl. in Des.

بَرتَک et sec. F. et C. پُرتَک n. c. gradarius, cito et amplo passu incedens equus vel iumentum (زیاده اشکون ویورغه آت وبارگیر)

F. ex Fg. et مجمع الفرس. Vox ex تک cursus et praepos. بر vel adi. پر plenus composita videtur.

بَرتَن adi. c. (ex praep. بر et تن) opp. فروتن superbus, arrogans (سرکش), e. g. in hoc versu فخری کُرگَانی poetae : زن مسکین فروتن مرد برتن ٭ کُمان سرکشی آغیاختند بر زن *SHL.*; an Arabian; a tribe; a leader *R.* Cf. برتنی.

بَرتَنگ n. c. (ex praep. بر et تنگ) lorum sellare alterum equi (تنگ دوم از زین اسب); cf. زیرتنگ; 2) fascia quaedam (نوار مانندی) e carbaso (کرپاس) aliave re facta et cunis affixa, qua infans cunis alligatur; 3) genus vestis s. panni angusti, arcti (نوعی از پارچهٔ کم عرض) *B.*

بَرتَنی (ex برتن suff. ی) n. c. vana gloria, superbia, arrogantia (غرور وتکبر وتجبر) *B.* gestus motusque corporis fastuosus *F.*

بَرتَه nom. athletae Iranensis, cuius pater nomen توابه (vel تواند sec. Gl. Sch.) habuit *B.* Sec. *F.* ex lex. مجمع الفرس est athleta Turanensis.

بَرتَهیدَن coacervare, accumulare (بر بری اوزرینه نسنه یغمق) *F.* exemplo non allato. Sec. *C.* hoc verbum significat : terram deiicere; locum aliquem destruere, subvertere. In ceteris lexicis deest.

بَرَج nom. plantae alias اگر ترکی (acorum turcicum) dictae *B.*

بَرْج cylindrus s. radius, quo massa extenuatur et explanatur *M.* ex *F.* (اوقلغی که آنکله یوفقه اچارلر) *F.* exemplo non allato. Eadem vocis significatio legitur in *C.* lexico; in ceteris autem deest.

a. p. بُرج propugnaculum, turris arcis, arx; 2) columbarium, e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae : ای کبوتر رو ببرجی کاخترانش چینه اند ٭ گر تو میخواهی که یابی دانهٔ نیکی اختری; 3) locus s. statio siderum, signum zodiaci *F.* Inde

بُرجِ آبی (signum zodiaci aquarium) tria signa zodiaci : scorpio (عقرب), pisces (حوت) et cancer (سرطان) *HK.* aquarius, ar. دلو *R.*

بُرجِ آذری s. بُرجِ آتِشی (signum zodiaci igneum) i. e. signum arietis (حمل), leonis (اسد) et sagittarii (قوس) *B.*

بُرجِ آسْمان zodiacus, signa duodecim coelestia *M.*

بُرجِ بادی (signum zodiaci ad ventum pertinens) i. e. tria signa zodiaci : gemini, aquarius et libra *HK.*; cf. بادی.

بُرجِ بَرَّه signum arietis (حمل) Gl. Sch.

بُرجِ تَرازو signum librae (میزان) Gl. Sch.

بُرجِ ثُرَیَّا sidus Pleiadum; 2) signum tauri (ثور); 3) *met.* os (دهان) amatae, pulcrae, formosae *B.*

بُرجِ چِهِل سالَه *met.* angelus (ملک); 2) mens, intellectus (عقل); 3) Adamus (آدم علیه السلام) *SHL.*

بُرجِ خاکی (signum zodiaci terrenum) i. e. tria signa zodiaci : taurus (ثور), spica (سنبله) et capricornus (جدی) *HK.*

بُرجِ خوشَه signum spicae (سنبله) *B.*

بُرجِ سیم (signum zodiaci argenteum) i. e. gemini (جوزا) *B.*

بُرجِ شَرَف mansio nobilitatis i. e. altissimus dignitatis aut felicitatis gradus *M.*

بُرجِ قَید nom. turris cuiusdam arcis دربند *B.*; 2) turris domus (برجی که آنرا بخانه سازند) *HK.*

بُرجِ هِلال *met.* cancer, signum zodiaci (برج سرطان), ita dictum, quod est mansio lunae (خانهٔ ماه) *B.*

a. p. بُرجاس et sec. *F.* بَرجاس, locus, in quo signum s. scopus sagittariorum ponitur

(آماجگاه). Lingua arab. signum in aere sublatum appellatur برجاس et id, quod in terra ponitur هدف *B.*

بُرجاسپ nom. athletae Turanensis, qui una cum پیران ویسه bellum adversus گودرز gessit *B.* Gl. Sch. Vox ex برج et اسپ composita videtur.

بُرجاف, sec. *F.* برجاف, genus frumenti (غله) ar. مُلک et جلبان dictum *B. F.* pisa.

a. p. بُرجان nom. latronis *aliis* latronum; Burguziones barbari *M.* Freyt. Sed sec. Quatremère (H. Mong. I, 405, not. 191. Bulgari ad fluvium Danubium habitantes hac voce intelligendi sunt.

بَرجَخ i. q. ژوپین i. e. hasta (نیزه) neque brevis neque longa *B.*, qua in Hindûstân utuntur, alias برچه dicta *F.* Vox sine dubio cum hind. برچها s. برچهی (a [long slender] spear, a javelin *Shaksp.*) cognata, quacum fortasse conferenda est s. प्रास (a bearded dart Wils.). Cf. بونیزه et دژآهنج et دلام.

بُرج دَریدن *met.* sine velo intrare (بی حجاب در آمدن) *B.*

بَرچِدَن pro برچیدن e quo decurtatum est, q. v. s. چیدن.

بَرجَستَگی (a برجسته part. praet. v. برجستن q. v. s. جستن, suff. ی) morbus, quo pustulae et tubercula in corpore se exerunt : ἐξάνθησις, pustulosa eruptio *C.*

بَرجَستَه part. praet. v. برجستن q. v. s. جستن; befitting, proper, right, opportune *Shaksp. R.*

بَرجَم i. q. پرجم q. v. *B.*

بِرجَند nom. pagi (قریه) provinciae Khorâsân prope دشت بیاض *B.*

بَرجوشیدَگی nom. morbi turc. قورد اشنی dicti *F.*, scil. effervescentia sanguinis, exanthemata cum prurigine coniuncta *C.* pustulae, boae, variolae *M.* Cf. جوشیدن praef. بر.

بَرچَه i. q. برچخ q. v. *F. SHL.*

بَرجَهانیدَن v. s. جهانیدن.

بَرچیدَن v. s. v. چیدن.

a. p. بِرجیس et پرجیس Jupiter, planeta *B.* Gl. in Des.

بَرچینْگاه (برچین a. v. برچیدن q. v. s. چیدن) n. c. solium exactoris vectigalium vel portorii (کرسی باج خواه وباج ستان وگذربان) *SHL.* solium, sella (کرسی) *B. HK.*

a. p. بَرحَمت آمَدَه commiseratione motus *M.*

بَرخ frustum, aliquantum, pars, portio (پاره بر مقدار یعنی .B (وحصه وبهره ولخت وبعض بر جمعدن بر مقداری هرنه اولورسه *F.*; cf. برخه et برخی; 2) lacus, stagnum (تلاب) *B.* cisterna pluvialis *F.*; 3) crypta, domus subterranea (خانهٔ سفلی) *F.*; 4) piscis (ماهی); 5) scintilla ignis (سرشک آتش); 6) fulgur (برق) *B.*, qua ultima significatione alia scriptura vocis ar. برق esse videtur.

بَرخ et بُرخ ros (شبنم) *B.*

بَرخاج orbiculus fusi, verticillus (اغرشق وبادریسه) *F.*

بَرخار elatio (ترجمهٔ رفع) *B.* in appendice.

بَرخاست (a v. برخاستن q. v. s. خاستن) n. s. recall, dismissal *Shaksp. R.* adiournment *R.*

بَرخاستْ نامَه n. c. an order of recall *R.*

بَرخاش i. q. پرخاش q. v. *HK.*

بَرخان vox, clamor (آواز وصدا); 2) nom. regionis cuiusdam persicae *B.*

بَرخَج et بَرخَچ deformis, foedus (زشت); 2) infirmus, debilis (زبون) *B.*; cf. فرخج.

بَرخَش tergum equi (پشت اسب) *B. F.*; cf. پرخش.

بَرخَفْج et برخفج incubus nocturnus (کابوس) *B.*

بَرخَفچی (suff. ی) durities, severitas (درشتی); 2) contentio, inimicitia (ستیزه‌کاری) *B. F.*

بَرخَفنج i. q. برخفج q. v. F.

بَرخ كَردَن to create R.

بَرخوابَه (ex خواب praef. بر et suff. ه) stratum cubiculare (توشك ونهالى); 2) socius, sodalis (همخوابه) B.

بَرخوار et بَرخور portio, sors (حصه ونصيب) F.

بَرخوَر et بَرخور (a v. برخوردن) i. q. برخوار portio, sors F.; 2) particeps, consors, socius (بهره‌بر كه شريك وانباز است); 3) i. q. برخوردار, e quo decurtatum est B.; 4) imp. verbi برخوردن q. v. et sec. al. verbi بردن et خوردن HK.

بَرخَورد (a v. برخوردن) i. q. برخوردارى q. v. Shaksp.

بَرخَوردار (ex برخور et دار) adi. c. particeps, consors, socius (نصيبلو وحصه‌مند وبهره‌مند) F. et B. s. v. برومند; 2) voti compos, is qui res sibi necessarias adeptus est, felix (آنكه محظوظ از مرادات ومظفر بر حاجات خود باشد) HK. Sunt qui vocem ex tribus imperativis بر et خور et دار compositam dicant HK., revera autem ex برخور et دار composita videtur.

بَرخَوردارى (suff. ى) optati impetratio, prosperitas, felicitas. Inde برخوردارى كرفتن voti compotem esse, fortunate vivere B. s. آب خوش خوردن.

بَرخَوردبا optandi formula, in qua vox با pro باشد vel باشى posita est, quum significet: „semper felix sit vel sis“ (هميشه برخوردار باشد وبرخوردار باشى) B. HK.

بَرخَوردَن fructum (بر) edere s. percipere; frui, e. g. برخوردن از نهال محبت ومودت Anv. Soh. p. 87, l. 4.; 2) voto potiri; quae necessaria sunt adipisci; 3) felicem, fortunatum fieri (ميوه خوردن وحظ اميدها ونعمتها بر كرفتن ويافتن مطلب وبر حاجت خود ظفر يافتن وبرخوردار شدن) B. HK.

بَرخوز pera, marsupium (انبان يعنى طغرجق), e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae:

در دست عصا ومسبحه بر دوش شال
پر فسون ☆ زرق وريا در آستين برخوز حيله
در بغل F.

بَرخَوَل i. q. خوحل non rectus, curvus (كج وناراست) B.

بَرخه (suff. ه) i. q. برخ 1 frustum, aliquantum, pars ex toto, portio B.

بَرخى [ê] HK. (suff. ى unit.) i. q. برخ 1 s. برخه; 2) parum, pauxillum (اندكى از بسيار) B. HK.; cf. برخين. Inde برخى از بلاد aliquot provinciae Gul. 69.

بَرخى [î] (suff. ى) devotio, sacrificium (فدا شدن وقربان كرديدن); 2) compensatio, lytrum (آنچه در عوض چيزى بكسى دهند) B.

بَرخيدَن aliquantum quiescere, exspectare (بر مقدار آرام ايلمك واكلنمك وبر مقدار زمان كچورمك وامثالى نسنه‌لر مصدر در) F. exemplo non allato. Verbum denominativum a voce برخ formatum videtur.

بَرخيزا part. praes. v. برخيزيدن q. v. s. خيزيدن, insurgens C. ex vers. pers. V. Test.

بَرخيزانيدَن causs. v. برخيزيدن s. برخاستن q. v. C. ex vers. pers. V. et N. Test.

بَرخيزش (suff. ش a v. برخيزيدن s. برخاستن) surrectio C. ex vers. pers. V. Test.

بَرخين i. q. برخى pars, particula, parum, pauxillum, e. g. in hoc versu ميرِ نظمى poetae: ☆ هارچون تير مژه انداخته ميكذشت از سينه وبرخين نماند F.

بَرد imp. v. برديدن apage, recede, procul hinc (از راه دور شو) Gl. Sch., e. g. in hoc versu Schahnamiano: سپهبد بر آشفت وكفت از نبرد ☆ مرا چرخ كردان نكويد كه برد F.; cf. بردا et بردابرد et بردبرد; 2) n. s. lapis (سنك ar. حجر) B.; cf. بردى 2.

بُرد aenigma (چيستان ar. لغز et أُحجيه); cf. بردك; 2) 3 ps. sg. praet. abs. v. بُردن B.

بَردا (suff. ا) i. q. بَرد 1 q. v., ut in hoc versu ابو اسحق كه افلاك poetae: شمس فخرى

اختـرانـرا ❀ همیگویند هان از راه بـردا; 2) sec. al. i. q. بُرد aenigma *F.*

بَـردابَـرد (imp. بـرد repetitus inserto lit. ا) i. q. simplex بـرد apage, recede, procul hinc *B.*

بَـر دادَن dimittere, liberare (سـر دادن ورهـا دادن) *B.*

بَـردار imp. verbi بـرداشتن, q. v. s. داشتن; 2) (coll. دار patibulum) in patibulo = de patibulo suspensus, in crucem actus (مـصـلـوب) v. infra s. v. دار; 3) domus aestiva (خـنـهٔ تابستانی) *F.*

بُردار pro بُردبار q. v. *C.* ex vers. pers. V. Test. nisi est lectio mendosa.

بَرداریدَن de patibulo suspendere, in crucem agere (صلب ar. بـردار کـردن) *F.* Verbum ex دار patibulum praef. بـر formatum videtur.

بَرداریدَن i. q. برداشتن *B.*, q. v. s. داشتن.

برداغ i. q. اسپرک herba tingendo inserviens. Pronuntiandi ratio ignota est *B.*

بَـردال i. q. پـردال circinus *B.*; cf. پرگال et پرگار.

بَردان succus (شیره) herbae foetidae *B.*

بَردانَه frustula s. segmenta offae, lacte subactae, in sartagine frixa (فرزدق ar. زواله i. q. لغن) *C.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens. Fortasse scribendum پرازه q. v.

بُردبار (ex بار et بـرد a v. بـردن) portans onus, baiulus (بارکش); 2) iniuriam patiens, vexatus (جفاکش); 3) tolerans, patiens (تحمل کننده) *B.*; cf. Pend. 67.

بُردباری (suff. ی) patientia in portando onere vel in ferenda iniuria (ایشده تأنّی وتأخیر ومتانت ووقار ایلـه حرکت ایتمک), e. g. in hoc versu شیخ عـطـار poetae : بـردبـاری جوی وبی آزار باش ❀ تا کـه گردد درهنر نام تو فاش Pend. 69 et مولانا صائب تـبـریـزی poetae : بردباری پیشهٔ خود کن که در راه سلوک ❀ هـر کـه سنگین‌تـر بـود بارش بمنزل میرسد *F.*

بَـرْدْبَـرد (vox برد repetita) i. q. بَرداَبَرد q. v. *B.* Cf. بردا.

بَرْدَر pro برادر, e quo decurtatum est *B.*

بَرْدَع et بَـرذَعـه nom. urbis *B.* in confinibus Armeniae *HK.*, a regina نوشابه conditae, cuius antiquum nomen بـردم tempore Alexandri magni in بردع vel بردعه mutatum est *B. HK.*; nom. regionis et urbis magnae, quae adiacet provinciae مازندران *F.*; cf. باغ سپید.

بَردَک fabula (افسانه); 2) sec. al. i. q. بُـردَک aenigma *B.*; cf. پردک.

بُردَک aenigma (چیستان ولغز); 2) sec. al. i. q. بَردَک fabula *B.*; cf. بُرد et پردک.

بُردَگی (a برده suff. ی) captivitas *C.*

بَرْدَم nom. antiquum urbis بردع q. v. *B.*

بِردَن citus incessus, velocitas (تندی وتـیـز رفـتـاری); 2) equus velocissimus (اسب جلد وتند) *B.*

بُردَن (z. bere, *IC.* bar, s. भृ) imp. بَـر portare, ferre (ایلتمک) *F.*; 2) ducere Chr. Sch. 78, l. 5, Frag. 22, l. 5, Spieg. Chr. 10; 3) rapere, auferre (ربودن) *B.*; cf. Spieg. Chr. 16. 18; 4) vincere lusu et bello (quasi praemium auferre) (اویونده غـالـب اولـمـق وجنگده غـلـبـه ایتمک) *F.*; 5) nancisci (یافتن) *B.*

Phrases :

اَز جای بـردن *met.* inconstantem facere, obstupefacere (حیران وبـیـقـرار کردن) *SHL. HK.*

اَز دوسـتـان بـردن ab amicis se separare Pend. 83.

اَز یاد بردن oblivisci (فراموش کردن) *B.*

اعتقاد بردن credere *R.*

اَیام بَسَر بردن vitam, tempus transigere (زندگانی کـردن وروزگـار بآخر رسانیدن) *B.*

بَـراه بردن i. q. بـراه رفـتـن incedere *B.* s. پخشیدن.

بَرْدَه بردن captivum ducere, capere *M.*

بَسَر بردن ad finem adducere, finire, perficere, absolvere (وفا كردن وباتمام رسانيدن وسازكارى نمودن); 2) tempus transigere, vitam agere (روزكارى كذرانيدن); 3) sollicitum, anxium esse, affligi (غمخوارى كردن) *B.*

بكار بردن adhibere Spieg. Chr. 3. 59.

بكاغذ بردن *met.* ad summos dignitatis honores promovere (بعزت تمام بردن) *B.*

پناه بردن confugere, se recipere aliquo c. ب H. Sam. 62 et 78.

حَسَد بردن invidere, invidum esse Gul. 34.

حَمله بردن i. q. حمله آوردن impetum facere, aggredi *M.*; cf. Spieg. Chr. 107.

دَرپناهِ كسى بردن ad tutelam alicuius confugere *C.*

رامش بردن laetari, delectari c. از r. Chr. Sch. 70.

شك بردن dubitare *C.*

فرمان بردن imperio parere, obedire *M.*

نام بردن nomen alicuius pronuntiare Spieg. Chr. 32. 73.

c. باز reportare, reducere Frag. 28, l. 7.

c. بَر apparere, oriri *de sole*; 2) perfici *R.*

c. پيش ante ferre, afferre, apponere Chr. Sch. 58. 69. Inde كارى پيش بردن s. كارى از پيش بردن rem promovere, procedere facere, perficere *B.* s. v. پيشانى دار et Spieg. Chr. 79.

c. دَر inferre, inserere *C.*

c. فُرو deferre, demittere e. g. *caput* Chr. Sch. 56; 2) infigere ibid. 50.

بَرْدَنَك mons parvus s. collis medio in deserto *B.*; cf. برندك.

a. p. بَردَوام adi. c. continuus; 2) adv. c. semper *M.*; cf. Spieg. Chr. 8.

a. p. بَردَوامى (suff. ى) n. c. perpetuitas, duratio *M.*

s. p. بَردَوان (s. वर्द्धमान) nom. regionis et urbis Bengaliae *R.*

a. p. بِردون equus mas velocissimus *B.*; cf. بِرذَن et ar. بردون et برذون.

بَرْدَه captus, captivus et captiva (اسير مطلقا خواه دختر وخواه پسر) *B.*; 2) mancipium (بنده) *F.*

بَردى praestantius quoddam dactylorum genus, alias سنكك اشكنك dictum; cf. بكهن et بهيد et ar. بُردِىّ; 2) vas lapideum *B.* i. e. vas e polito lapide (ظروف سنكين يعنى نشدن تراش اولنمش قابلر) *F.*; cf. بَرد 2; 3) papyrus, e quo chartam (كاغذ) conficiunt, ar. حفء dictus *B.*; 4) ludibrium, irrisio (تمسخر), e. g. in hoc versu : بردى كه كند نزيبد اورا ✿ كورا شده مسخره بشيطان *F.*

بُرد يافتن ludo vincere, lucrum facere *R.*; cf. بُردن 4.

بَرديدن deflectere de via, deverti (از راه بطرف شدن ودور كرديدن از راه) *B.*

g. p. بَرديملوس (e gr. κορυδαλλίς s. κορυδαλὸς corrupt.) alauda (چكاوك ar. قبّره) *B.*

بَرديق ignorans, ignarus, nescius *C.*; cf. برزيق et بريق.

a. p. بُردِ يمانى genus vestis s. panni striati (پارچهء خط دار) Jemanensis *B.* چادر يمنى Gl. Sch.

بَرديس sordes (چرك وسخ), e. g. in hoc versu مير نظمى poetae : معتمد بوده قول پيشينرا ✿ شده آلوده جامه برديس را *F.*

بَرْراه *F.* et بَرَرَه *B.* i. q. براه q. v. *B. F.*

بَرُستَه part. praet. v. برستن q. v. s. v. رستن.

بَرريف i. q. برديف *C.*; cf. برزيف.

بَرز satio, agricultura (كشت وزراعت وكشاورزى) *B.*; cf. برزيدن; 2) altitudo

(بلندی) *B.* Gl. Sch., e. g. in hoc versu Schahnamiano : چو خورشید بر زد سر از برز کوه ✿ میانها ببستند توران گروه *F.*; 3) forma pulcra, placida et alta staturae hominis et trunci arboris (زیبائی ومعشوقی وبلندی بالای مردم وتنهء درخت); 4) trulla (ماله), qua incrustantur parietes *B.*; 5) pro وَرز q. v., e. g. in hoc hem. : کمند از کمین برز جان میگرفت Gl. Sch.; cf. بُرز.

بُرز accretio recens (نوخاستگی); 2) altitudo, proceritas (بلندی) *B.*, e. g. in hoc versu Schahnamiano : برش چون بر شیر وبالاش برز ✿ زترکان ندیدم چنان دست وگرز *F.*; cf. Chr. Sch. 46; 3) statura (قد وقامت) *B.*, e. g. in hoc versu Schahnamiano : پس وپیش وهر سو همیکوفت گرز ✿ دوتا کرد بسیار بالا وبرز *F.*; 4) magnitudo, gravitas, maiestas (شکوه وعظمت) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn. : زدستش بیفتاد زرینه گرز ✿ تو گفتی برفتش همی فر وبرز [F. برزینه] *F.*; cf. Frag. 27, 11; 5) altus, procerus (عالی), e. g. in hoc versu Schahnamiano : ببالا بود چون یکی سرو برز ✿ بگردن برآرد زپولاد گرز et in alio نهادند در یکدگر تیغ وگرز ✿ چو سنگ گران کاید از کوه برز et in alio نه کوهیست زین برزتر در جهان ✿ نه یاقوت دارد جز این جایگاه *F.*; 6) i. q. بَرز 4 trulla *B.* Utraque vocis forma بَرز et بُرز coll. البُرز ad zend. rad. berez, s. वृह् crescere, augeri referenda est, unde derivantur voces zendicae : bereza altus, sublimis et altitudo, berezaṅh altitudo, berezaṭ altus, magnus, splendens al.

بَرژ vortex maris (گرداب که دریاده واقع اولور) *F.* Alia forma vocis بَوژ coll. زبوز, quam cetera lexica et *F.* offerunt.

a. p. بَرزَخ interstitium, impedimentum (باز داشت) inter duas res; 2) linea (خط) inter inferos et paradisum, vel sec. al. inter inferos (*B.* دواج pro دوزخ) et solem; 3) sepulcrum inter hanc et futuram vitam (قبر که میان دارین است) coll. Alcor. Sur. XXIII, 102; 4) spiritus supremus (روح اعظم); 5) is, qui amore feminae captus est (آنکه در عشق زن باشد) *B.* in appendice; cf. Freyt. lex. s. v.

بَرزَغه pannus, qui ephippiis substerni solet *C.*, qua significatione cum ar. بَرنَعَة s. بَرذَعَة, coll. ar. برزعة stratum *M.*, convenit. Vox in ceteris lexicis persicis deest et falsa scriptura vocis ar. برنعه esse videtur.

بَرزْکار n. c. et بَرزْگر suff. گر i. q. بَرزیگر sator, agricola *B.*; cf. بَرز 1.

بَرزْگری (suff. ی) i. q. برزیگری satio, agricultura *F.* *HK.*

بَرزَم blanditiae vel blandimenta amantium (ناز وکرشمه) *B.* صاحب فرهنگ معناسنه برزم کرشمه منظومه بیت هست برزم کرشمه بالا اسب ✿ ده هزار اسب بیور اینجا اسب *F.*, quo fretus *M.* falso vertit : „saccus“; 2) nom. arcis (قلعه) ad fluvium Oxum (آمو) *B.*

بَرزَن vicus urbis, diversorium, mansio (کوچه ومحله) *B.* محله معناسنه ودخی محل یعنی مکان وسر کوی یعنی محله باشی که اهل محله جمعیت ایدر *F.*; 2) planities, desertum (صحرا) *B.* *F.*; 3) imp. verbi برزدن *B.* q. v. s. زدن.

بِرزَن sartago (تابه) fictilis, in qua panes coquendi imponuntur *B.*

بَرزَنی infans de via sublatus, quem educant (طفلی که از کوچه آورند وپرورش نمایند); 2) omne quod viam transit, viator (همه راهگذری) *HK.* Vox a بَرزَن (suff. ی) derivata videtur. In ceteris lexicis deest.

بَرزون equus turcicus (اسب ترکی) *F.* Cf. برذون.

بُرزویَلا nom. athletae (مبارزی) Turanensis in exercitu Afrâsiyâbi *B.* Gl. Sch.

بَـرزَه (suff. ه) i. q. بَرز 1 satio, agricultura; 2) ramus (شاخ) arboris *B.*; 3) vestis s. panni ex serico et filis laneis contexti species (ابریشم وایپلك ایله طوقنمش قماش که حلالی والاجه وامثالی) *F.*

بُـرزَه galbanum (صمغ بکزر بر اغاج پسیدر غایت بدبو اولور عربیده قنـه دیرلر) *F.* Alia forma vocis synonymae بیرزد esse videtur, in ceteris lexicis non comparens.

بَرزَه‌کار n. c. i. q. برزکار q. v. *B.*

بَرزَه‌گاو n. c. bos arator *B.*

بَرزَه‌گَر (suff. گر) i. q. برزگر q. v. *B.*

بَـرزی (suff. ی coll. بَـرز 1) sator, agricola (اکنجی وکشاورز) *F.*

بُـرزی nom. athletae cuiusdam Turanensis *F.*; cf. برزویلا.

بَرزیدَن serere (زراعت وحراثت ایلمک) *F.*; 2) pro ورزیدن strenuum, assiduum esse in agendo, factitare, exercere (مواظبت ومداومت کردن در کاری) *B. F.*

بَرزیق homo rudis, ignarus (ناشناس), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: کـنـد دعوای علم از جهل وبـرزیق ✿ همه کارش شده تزویر وترزیق *F.* Eiusdem vocis formae برديق et برريق, quas *C.* lexicon offert, mendosae videntur; cf. Freyt. lex. s. v.

بَرزیگَر et بَرزیگَری i. q. برزگر et برزگری q. v. *B. HK.*

بَرزین ignis (آتش); 2) nom. antistitis cuiusdam (یکی از ایمه) fidei Zoroastris addicti, qui pyraeum sextum, ab ipso آذر برزین dictum, condidit; cf. Chr. Sch. 27, Frag. 19, 25 coll. annot. nostra ad h. l. et آذر برزین; 3) nom. athletae (مبارزی وسرداری) Iranensis; 4) i. q. بَرزَن q. v. *B.*

بَرزین publicus, manifestus (آشکارا وظاهر), e. g. in hoc versu مـیـر نظمی poetae: چسان دارم نهان در دل ملالم ✿ زگفتارم شود برزین حالم *F.* Vox ad arab. rad. برز referenda videtur.

بَرزینْ کُروس nom. Mobedi (موبد) cuiusdam *B. HK.*

a. p. بَرزِیَه arx munitissima in monte alto in confinibus Syriae, quae ob solida sua et inexsuperabilia munimenta apud Europaeos in proverbium abiit *B.*

بَرس lignum (چوب) naso cameli impositum, cui alligatur funis capistri (ریسمان مهار) *B.* forceps lignea (t. بیواشه) ferocioris (سرکش) equi, muli vel cameli naso imposita, e. g. in hoc versu حکیم انوری poetae: ✿ چون گسستی مـهـار وبیریدی زود بینی به بینی اندر برس *F.*; 2) i. q. مهار i. e. funis naso bovis iniectus (ریسمانی که در بینی گاو گذارانند), capistrum; 3) calcar (مهمیز) *B.*; cf. برسن et برش.

بِرس gossipium (پنبه ar. قطن et شحم الارض) *B.* Eadem significatione est vox arabica, de q. v. Freyt. lex.

بُرس fructus cupressi montanae (میوهٔ سرو کوهی) *B.* (سرو کوهی طاغ بمشی که عربیده ورس دیرلر) *F.*; cf. برس غنجه.

بِرسام n. c. inflammatio pectoris, pleuritis *B.*; cf. سام et سرسام.

بِرسان et بِرْسان syrupus (دوشاب) nigri coloris et iucundi odoris *B.* دوشاب خوب یعنی بکمزك اعلاسی *F.* vinum praestantissimum et coctum *M.*; 2) i. q. برپروشان *B.*

بُرسان draco (اژدها) *B.* Cf. برغمان.

بُرسانیدَن v. s. v. بُرسیدن.

بُرس غُنجَه n. c. semen (تخم) cupressi montanae, ar. جوز الابهل et ثمرة العرعر dictum *B.*

بَـرسَـم rami tenues s. virgae sine nodis (بی گره), unam spithamam (وجب) longae, quas ex arbore هوم vel گز, arbore illi simili, vel earum defectu ex malo punica (درخت انار) amputant et sacra facientes Magi manu tenere solent; 2) sec. lex. فرهنگ سروری inscriptum voce برسم intelligendus est liber (کتابی), quem manu tenere solent ignicolae sacra obeuntes,

excepto tamen uno eiusdem lexici codice, in quo pro كتاق scriptum est گیاق herba, quae interpretatio ad illam, quam ex lex. Fg. primo loco posuimus, propius accedit *B.* Cum priori interpretatione consentit Gl. Sch., quum dicat : برسم شاخچها است که آتش پرستان بدست گرفته پرستش آتش کنند, e. g. in hoc versu Schahnamiano : سر وتن بشویم برسم بدست ✿ چنان چون بود مرد یزدان پرست et in alio : فرود آمد از اسب برسم بدست ✿ بزمزم همیگفت ولبرا به بست eamque rectam esse probat ipsum vocis etymon, quum respondeat z. 𐬠𐬀𐬭𐬈𐬯𐬨𐬀𐬥 bareçman (a rad. 𐬠𐬈𐬭𐬈𐬰 berez s. वृह् crescere) et s. ved. ब्रह्मन्, quibus fasciculus virgarum, quo in sacris utuntur, significatur; cf. Benfey Gloss. in Sam. Ved. s. v. bráhman, Anquetil Zendav. locis in indice ed. Kleuk. s. v. Barsom notatis et Hyde hist. rel. vet. Pers. p. 345. De ritu in virgis amputandis observando deque virgarum in sacris obeundis usu haud alienum videtur ipsa lex. *B.* verba hic apponere : ورسم بریدن آن چنان است که اول کاردی که دستهء آن هم آهن باشد وآنرا برسم چین خوانند پادیاوی کنند یعنی پاکیزه بشویند وآب کشند پس زمزم نمایند یعنی دعائیکه در وقت عبادت آتش وبدن شستن وچیزی خوردن می خوانند بخوانند وبرسم را با برسم چین ببرند پس برسم دانرا نیز آب کشند وهرگاه خواهند بدن بشویند یا چیزی بخورند یا عبادتی کنند یا نسک از نسکهای زند یعنی قسمی از اقسام کتابهای زند بخوانند چند عدد از آن برسم که بجهت آن کار وآن فعل معین است بدست گیرند چنانچه بجهت خواندن نسک وندیداد که یکی از نسکهای مشهور زند است سی وپنج برسم بدست گیرند وبجهت نسک یشت بیست وچهار برسم وهنگام بدن شستن وچیزی خوردن وعبادت کردن پنج برسم وچون یکبار نسک وندیداد خوانده شود آن برسمها باطل گردد واز جهت نسکهای دیگر وافعالی که مذکور شد اختیار دارند خواهند با همان برسمها عمل کنند وخواهند برسم تازه بدست گیرند واز شروط برسم بدست گرفتن بدن شستن وجامهء پاک پوشیدن است وصاحب فرهنگ جهانگیری گوید این لغترا از مجوسی که در دین خود بغایت فضل بود واردشیر نام داشت واورا مجوسان موبد میدانستند ودر عهد اکبر پادشاه از کرمان بهندوستان آمده بود تحقیق نمود. — Praeterea lex. *F.* auctor vocem برسم etiam significare dicit : donum parvum (دستآویز یعنی هدیهء مختصر) *F.*, quae tamen significatio nullo exemplo probatur et in ceteris lexicis deest.

بَرَسْمْ چین (a v. چیدن) n. c. *proprie* virgilegus i. e. culter manubrio ferreo, quo Parsi virgas برسم dictas ab arbore resecant *B.*; cf. برسم.

بَرَسْمْ دان n. c. theca (ظرف) ex auro, argento simil. facta et thecae calamariae (قلمدان) similis, virgis برسم dictis recondendis *B.*; cf. برسم.

بُرسَن i. q. بَرس capistrum nasi, capistrum (بولار ومهار ویواشد وسورندرق) *F.* ex مجمع الفرس nullo exemplo allato. Fortasse falsa lectio pro بِرس, quum literae سن facillime cum lit. fin. س permutari possint.

بَرسَنگ i. q. بارسنج q. v. *C.* Fortasse legendum پارسنگ quod idem significat.

بَرسوله pastillum (قرص), in quo sunt nuces aliaque condimenta et aromata (که در آن جوز وبزباز وبنگ ودیگر ادویهء گرم کنند وخورند) *B.*

بَرسی taedium *M.* ex *F.*, in quo haec leguntur : بمعنی بیزار وبمعنی بردن کذا فی مشکلات *F.*

بَرسیان nom. herbae turc. طارطغان dictae *F.* Cf. برسیان دارو.

بَرسِيانا planta quaedam (رستنی), cuius semen apii (کرفس) semini simile est. Prodest in scabie *B.* In lex. *R.* legitur برسینا.

بَرسِيانْ دارو n. c. i. q. برشیان دارو q. v. *F.*

بَرسِياه (ex سیاه praef. بر) adi. c. tritici colorem habens, fuscus (گندم گون), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: دلبر برسیاه وبر عشوه ✿ صبر وآرام از دلم برده *F.*, quo tamen exemplo haec significatio non satis probatur; 2) n. c. atra bilis *C.* ex vers. pers. V. Test.; melancholia *R.*

بُرسيدَن absolvi, perfici, finiri (تمام اولمق); 2) ad nihilum redigi, deleri (نابود اولمق). Verbi forma transitiva est برسانیدن *F.* Exempla non afferuntur et deest haec vox in ceteris lexicis.

بَرسِين clover *R.* Deest in ceteris lexicis.

بَرْش desiderium (آرزو), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: بدلرا برش وصلت دیده پر خون ✿ زهجر وحسرتش حالم دگر گون *F.*

بَرِش i. q. برس capistrum cameli (مهاز شتر) *F.*

برش (vocales desunt) ramentum, assula, schidia (تراشه) *B.* a v. بریدن, ut videtur, derivandum et leg. بُرِش *proprie* sectio, segmentum; 2) naevus (تاش) *B.* in app., qua significatione ar. بَرَش est et sic legendum videtur.

a. p. بَرشام visus acumen, visus acutus (حد البصر یعنی غایت تیز نظر) *F.*, qua significat. in Freyt. lex. بِرشام legitur; 2) framea acuta (کسکین قلیچ); 3) dens acutus vel dentibus acutis armatus (تیز دندان) *F.* Duae posteriores significationes in Freyt. lex. desunt.

بَرشان i. q. برپروشان *B.* e quo decurtatum est *F.*; cf. برسان 2.

بَرشاوُش i. q. پرسیاوش q. v. *B.*

بِرِشت (infinit. apoc. v. inusitati برشتن) n. s. res quaevis butyro assata (چیزی که بریان کرده باشند در روغن) *HK.* افکند *SHI.*

بِرِشتَن assare, torrere, frigere. Verbum, ut videtur, inusitatum et in solo *C.* lexico ex *Gil. Hacw.* sed falsis vocalibus بُرُشتَن exhibitum, cuius tantum infinitivi formam apoc. برشت et part. praet. برشته lexica offerunt. Ad eandem radicem referenda videtur vox بریان, qua ipsum verbum inusitatum برشتن ope verbi auxiliaris exprimitur, ut dicant بریان کردن assare, torrere et بریان شدن s. بریان گردیدن assari, torreri.

بِرِشتَه (part. praet. v. inusitati برشتن) inassatus, assus, tostus, frictus (بریان کرده وبریان گردیده) *B.* in appendice.

بَرشَجا et بَرشَخا et بَرشَجان et بَرشَخان nom. loci inter Iran et Tûran *B.*

بُرِش دید Gl. in Des. q. v. s. v. بُرّیدن.

بَرشَک cingulum superius ephippii (طبقور قولانی که ایر اوزرینه چکرلر), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: همیدید زآنسو که لشکر رسید ✿ فرود آمد از اسب وبرشک کشید *F.*

بَرشَن hedera (t. صرمشق), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: چو تار زلف او افتد بگردن ✿ بسرو حسن‌را پیچیده برشن *F.*

بَرشُنان i. q. برشان *R.* Vox fort. falso lecta.

a. p. بَرشوم dial. incolarum provinciae نجد: species dactylorum siccorum (خرمای خشک) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

بَرشيانْ دارو n. c. nom. medicamenti (دارو) alias سرخ مرد et ar. عصا الراعی dicti, q. v. *B.*; cf. برسیان دارو.

بَرشيجا alia forma vocis برشجا q. v. *R.*

a. p. بَرصيصا nom. monachi cuiusdam (عابدی) piissimi, quem denique diabolus a recta via abduxit *B.*

بَرطاس i. q. برتاس q. v. *B.*

g. p. بَرطانیقی ling. graeca : flos alias بستان افروز dictus vel, ut alii dicunt, semen eiusdem floris *B.* Vox e gr. *βρεταννικὴ* s. *βεττονικὴ* depravata videtur, de q. v. Diosc. l. IV, cap. 2 coll. Spreng. not. ad h. l. t. II, p. 569 seq. ed. Kühn.

بَرطَایل nom. insulae in Hindustân fabulosae, quum dicant, ex arbore quadam illius insulae altum et terribilem clamorem prodire vel montem quendam insulae noctibus tympanorum aliorumve instrumentorum (طبل ودهل وسنج) sonum reddere *B.*

بَرطَرْف et بَرطَرْفی v. s. v. طرف.

بَرطُلَه s. بَرطَلَه pileus ruber (قرمزی بورك وطـقیه) *F.* petasus : pileus sub capitis involucro *C.*; cf. پرتله et ar. برطل.

e. بَرطیسقون ling. gr. : terra rubra (گل سرخ), ar. طین الاحمر dicta, cuius optima species ex Aegypto affertur et terrae sigillatae (گل مختوم) locum implet *B.*

بَرغ s. بَرَغ s. بَرْغ agger (بندی) ex lignis virgulis, terra al., quo aqua coercetur *B.*; 2) animalcula aquae innatantia *M.* ex *F.* صو اوزرنده کزن جانورجکلره دخی دیرلر) *F.*; cf. بـرزغ.

بَرغاب (ex برغ et آب) n. c. locus, ubi aqua aggere coercita confluit (بند آب است یعنی جائیکه پیش آبرا بـه بندند تا آب در آن جمع شود) *B.*

بَرغالیدَن i. q. براغالیدن q. v. *F.*, e quo decurtatum videtur; cf. برغلانیدن.

بَرغَست olus silvestre spinachiae (اسفناج) simile, in arvis et ripis fluminum maxime crescens, pultibus (آشها) indi solitum, alias مرچه et ar. قنابری s. غملول s. تملول s. شجرة البهق dictum; cf. بـرنـد et ar. برغشت. Sec. al. herba flore flavo, quae asinis et bovibus dari solet. Sec. al. olus herbaceum vernale (تره بهاری), sapore acri, quod recens coctum editur, siccum autem asinis et bovibus datur; 2) muscus aquaticus (جل وزغ); 3) rivus (جوی آب) e fonte in latus arvi ductus *B.*

بَرغَسْتوا (praec. aff. وا pro با) n. c. cibus vel puls, quae e herba برغست dicta coquitur *B.*

بَرغَلانیدَن i. q. برغالیدن (a quo formatum est) ar. اغرا irritare, instigare, impellere *B.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : مقابل شد در آنجا آن دو لشکر ٭ بیکدیگر برغلانیدند یکسر *F.*

بَرغَمان serpens magnus, draco *B.* Cf. بُرسان.

بَـرغَنداں laeta solemnia (جشن ونشاطی), quae agunt diebus ultimis (در آخرها) mensis شعبان, quia proxime sequitur mensis ieiunii (رمضان) dictus. Sec. al. nom. diei ultimi mensis شعبان. Aliud eiusdem diei nomen est کلوخ s. کلوخ انداز اندازان q. v. *B.*; festum bacchanalium *M.*; cf. برقندان.

بُرغُو [ó] cornu intus cavum (شاخی میان تهی), quod instar tubae inflatur (که آنرا مانند نفیر نوازند) *B.* Inde dicunt برغو کشیدن vel برغو زدن canere hoc instrumento et آواز برغو sonus vel clangor illius instrumenti; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 128, not. 2.

a. p. بَـرغوثی psyllii semen, alias dictum اسفیوش, ar. بزر قطونا, dial. Shirazensi بنگو et gr. فسلیون (*ψύλλιον*) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. البرغوثی.

بَرغُول [ó] dulciarium (حلوا) e farina coctum, alias آفروشه s. افروشه dictum; 2) et بُرغُول [ó] triticum perfractum, comminutum; alica triticea (گندمی درهم شکسته); 3) res quaevis contusa, comminuta (درهم کوفته); 4) puls ex alica triticea cocta (آشیکه از گندم دلیده کرده پزند) *B.*; cf. پرغول.

بَرغَه elinguatus (بريده زبان), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : بنفشه بود شرمنده زخطش ✿ دهانش غنچه دید وگشته برغه F.

بَرف nix (t. قار ar. ثلج) F. glacies (یخ) HK.

بَرفاب s. بَرفِ آب (praec. et آب) n. c. aqua nivalis, frigida; 2) met. saliva, quam movet cibus, quem alter edit, vel sponte ex ore profluens B.

بَرفِ آب دادن met. cor frigidum reddere; spem adimere (دل سرد کردن ونا امید ساختن) B.

بَرفدان (cf. دان) n. c. vas nivale; 2) cella glaciei asservandae, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : آنچنان گرمست تاب آفتاب ✿ جای آرام نیست غیر برفدان F.

بَرفَر n. c. potentia, magnitudo, summus gradus honoris et dignitatis (شان وشوکت وعلو قدر ومنزلت) B. Gl. in Des.; cf. برفره.

بَرفَرازنده (part. praet. v. برفراختن) an illuminator R. Cf. افراختن et فراختن.

بَرفَرود i. q. برافرود q. v. C.

بَرفَروشان i. q. برپروشان q. v. B.

بَرفَره (suff. ه) i. q. برفر q. v. B.

بَرفزَدی n. c. injury caused (to crops) by snow R.

بَرفناک (suff. ناک) nivosus, nivibus obrutus locus, e. g. in hoc versu حکیم شیرازی poetae : چون ✿ برف اصلاح وکوه را برفناك شمال آنجا نمی باشد بصرف F.

بَرفَنج ardua et difficilis via (صعب ودشوار پول), e. g. in hoc versu میر نظمی هروی poetae : در راه غمش مرو بشیوه ✿ برفنج بلاست آن گریوه F. Num fortasse ex بر et فنج composita vox?

بَرفَنجَک incubus nocturnus (کابوس) B.

بَرفَند exercitus (لشکر), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : چو آمد سپهبد بدامان کوه ✿ در آنجا بدیدند برفند انبوه;

2) sermo gratus, acceptus (سخن مقبول); 3) locus profundus (جای عمیق) F.; cf. فند.

بَرفَندار iurisconsultus placitum vel sententiam edens (مفتی); 2) librorum interpres (مفسر وشارح); 3) vir sapiens, prudens (اهل علم وماهر) F. exemplo non allato.

بَرفَنده i. q. برونده s. پرونده q. v. F.

بَرفوز et بَرفوس ambitus oris (اطراف وپیرامون دهان) B. F.; cf. برپوز et برپوس et برکاپوز.

بَرفی (suff. ی) nivalis, glacialis; 2) n. s. genus dulciarii Shaksp. R.

a. p. بَرّقان pellis agnina F. Sine dubio ex ar. بَرَق agnus formata vox, cuius plur. ar. sonat بُرقان s. بِرقان, de q. v. Freyt. lex. s. v. In C. lex. falso legitur برقان.

a. p. بَرق انداز (fulmen iaciens) n. c. a matchlock-man, a musketeer Shaksp. R.

a. p. بَرقش n. s. discolor fieri (رنگ برنگ شدن) B. in appendice. Vox ex ar. بَرقَش formata.

a. p. بَرق شُدَن (fulmen fieri) met. festinare, currere (شتاب رفتن ودویدن) B. in appendice.

a. p. بُرقُعِ کُحلی met. nox (شب) HK.

بَرقَک talcum (طلق); 2) folia auri (زر ورق) B. Vox ex ar. برق fulmen et ک dimin. formata videtur.

بَرقَندان i. q. برغندان q. v. B.

e. بَرقوق prunum flavum (زرد آلو) F. mali armeniaci genus vilius C. M. Cognatum videtur gr. πραικόκια s. πρεκόκκια s. βερίκοκκα, ital. albercocca, hisp. albaricoque, gall. abricot, germ. Aprikose, de q. v. Dioscor. l. I, c. 165 et Spreng. not. ad h. l. t. II, p. 416 ed. Kühn.

بَرقوه nom. urbis Gl. Sch.

a. p. بَرقه nom. urbis (Africae), cuius latus septentrionale ad mare (mediterraneum) adiacet, vallibus amoenis circumdatae, antiquis temporibus cultae, hodie autem maximam partem desertae. Ibi est fluvius درنا dictus *B.* in appendice.

a. p. بَرقِ یَمانی fulgur iemanense i. e. e regione iemanensi micans, pluviam indicans; 2) *met.* gladius iemanensis *B.*

بَرک vestis s. pannus (قسمی از گلیم وبافتهء) ex pilis camelinis, e quo Dervischorum vestimentum et pileus (قبا وکلاه) confici solet; cf. برکی; 2) vestis brevis ad locum cinguli (کمرگاه) pertingens, qua incolae Dar-almarz (مردم دار المرز) utuntur; cf. پشتک; 3) canopus stella (سهیل); cf. پرک *B.*; 4) i. q. پرک nom. fluvii cuiusdam (رود خانه) *B.* Gl. Sch.; 5) nom. regionis, in qua est polus australis (قطب جنوبی); 6) nom. loci cuiusdam terribilis (مکانی خوفناك) in via Persiae, qui hodie tutissimus est (که الحال بامن آباد اشتهار دارد) *B.*

بَرگ folium arboris (ar. ورق); 2) instrumentum musicum (ساز); 3) concentus, melodia (نوا) *B.* آهنگ ونغمه *F.*; 4) supellex, impedimenta (اسباب) *B.*, qua significatione arabicam quoque vocem بَرك usurpari pluribus exemplis demonstravit Quatremère ad Hist. des Sult. Maml. t. I, 1, p. 253; 5) *gen.* apparatus quivis (سامان وسرانجام) et *spec.* apparatus convivalis (سامان وسرانجام مهمانی). Inde برگ عیشی commeatus Gul. 7, l. 3; 6) bona conditio, opulentia, opes (جمعیت ودستگاه) *B.* انتظام حال ومال ومنال *F.* Inde بی برگ et بی برگی q. v.; 7) intentio, propositum, consilium (قصد وعزم); 8) cura, sollicitudo (التفات وپروا) *B.* coll. Anv. Soh. p. 63 v. l. 19: برگ پدر وغم فرزند نداشت „nec de patre nec de filio sollicitus erat"; 9) vestis (کسوت) monachorum, qui قلندران dicuntur *B.*

بركافوس s. بَرکاهوس s. بركافوز s. بَرکاپوز i. q. برفوز q. v. *B. F.*

بَرکاریدَن scindere peponis frustum (قاون وقارپوزدن دیلمر کسمك); 2) exscindere collare vestis vel indusii (قفتان وکوملکدن یاقه اویمق) *F.* exemplo non allato. In ceteris lexicis deest hoc verbum et falsa lectio verbi synonymi برکاویدن esse videtur, q. v. s. کاویدن.

بَرکافوز s. برکافوس i. q. برکاپوز q. v. *B. F.*

بَرگان nom. vici (ده) Shirazensis, ubi est lapicidina dives (معدن سنگ مغنی) *B.*; cf. سنگ برگان.

بَرکاویدَن v. s. verbo simplici کاویدن coll. برکاریدن.

بَرگ بید folium salicis; 2) genus cuspidis sagittae (پیکان تیر), folii salicis formam habentis *B.*

بَرگدار (a v. داشتن) adi. c. frondifer, frondosus *M.*

بَرگذار (a v. برگذاشتن) donum s. munus parvum (ارمغان وهدیهء قلیل), e. g. in hoc versu ابو المعالی poetae: بىرده بودمر پیش جانان تحفهء جانمر بدست ✿ برگذار مختصر بوده نکرد از من قبول *F.*

بَرگر fortuna, sors prospera (بخت وطالع), e. g. in hoc versu ابو المعالی poetae: چو کردمر بذل جان در راه جانان ✿ ولی سودی ندارمر برگرمر نیست *F.*

بَرگ رزان i. q. برگ ریزان q. v. *F.*

بَرگِری pro برگیری a برگرفتن q. v. s. گرفتن *B.*

بَرگ ریز *HK. F.* et برگ ریزان *B. HK. F.* et برگ ریزی *R.* [*é*] (a v. ریختن) n. c. folia spargens; 2) autumnus (فصل پائیز وخزان), *quo arborum folia decidunt*; 3) *met.* senectus, vitae finis (ایامر پیری وآخرهای عمر) *B.*

بَرگَس et بَرگَست et پَرگَست i. q. ar. معاذ الله vel نعوذ بالله formula confugiendi ad Deum dicendo: absit, prohibeat Deus *B.*

بَرْکُستان i. q. بَرْکُستُوان, e quo decurtatum est *B.*

بَرْکُستُوان i. q. کجیمر i. e. vestitus (پوشش) bellicus s. militaris tam hominum quam equorum *B. F.* Gl. Sch.

بَرْکَسَد tectus, absconditus (پوشیده وپنهان) *B.*

بَرْکُشت *F.* et sec. *C.* بَرْکَشت herba quaedam, quae capillorum instar perplexa se extendit (بر نوع اوتدر صاچ کبی بر برینه طولاشوب اوزانور) *F.* Fortasse a v. برکشتن derivata vox.

بَرکَشتَه et بَرکَشتَگی a v. برکشتن q. v. s. کُشتن.

بَرگِ کازرونی (folium Kâzrûnense) medicamentum aliquod (دوائی) dialecto Schirazensi آهو دوستک et ar. حزا dictum *B.*, de q. v. s. دینارویه et Freyt. lex. s. v. حزاءٌ s. حَزَی.

بَرْگِ کاه n. c. festuca (t. صمان چوپی) *F.*

بَرکَم recusatio, prohibitio (باز داشتن ومنع); 2) recusans, prohibens (باز دارنده ومنع کننده); 3) recusa, prohibe (باز دار ومنع کن) *B.*; cf. بزکمر.

بَرکَنج s. بِرکِنج genus dulciarii albi e farina, melle, ovo, nucleis et amygdalis confecti (حلوای سفید وحلوای پشمبنه وایری شیدانه اولان نسنهیه دیرلر وجوزلی وبادملی حلوا), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: شدم در خواب پهلو هم مکیدم لعل شیرینش ☆ زهی برکنج بی منت زهی پالودهٔ ارزان *F.*; cf. پرکنج et برکینج.

بَرکَند i. q. بدکند; 2) vir crassus, corpulentus (مرد ضخیم تنومند) *B.*; 3) 3 ps. praet. abs. verbi برکندن q. v. s. کندن *F.*

بَرکَنَد et بِرکَنَد res quaevis contusa (درهم کوفته شده); 2) *spec.* aromata (عطریات) contusa *B.*; cf. پرکند.

بَرْگِ نیل herba (گیاه) quaedam cocta, qua feminae supercilia tingunt, ar. وسمه dicta *B.* indicum, color indicus.

بَرْگ وساز i. q. برگ ونوا *met.* opes, divitiae (سر وسامان وزر وپول) *B.*

بَرکوک i. q. پرکوک q. v. *B.*

بَرْگ ونَوا i. q. برگ وساز q. v. *B.*

برکوه nom. urbis Iracae persicae, quae etiam برقو dicitur *B.*

بَرکوهان i. q. پرکوهان *C.*

a. p. بِرکَه receptaculum aquarum parvum, piscina (آب گیر کوچک) *B.*; cf. ar. بِرْكَة.

a. p. بُرکَه anas (مرغاب) *B.*; avis quaedam alba aquatica *F.*; cf. ar. بُرْكَة.

بِرکهٔ اَرْدشیر nom. urbis in provincia فارس *B.*, quae nomen nacta est a magna piscina (برکه), quam اردشیر بن قباد ibi exstruxit *F.*

برکهٔ لاجَوَرد *met.* coelum *B.*

بَرَکی s. بَرَکی pileus oblongus (کلاه دراز) monachorum ar. بُرنُس dictus *B.*, e. g. حاجت بکلاه برکی داشتنت نیست ☆ درویش صفت باش وکلاه تتری دار Gul. p. 61 et in versu alius poetae: برکی بسته بود بر سر خویش ☆ بر زمین میکشید ریشهٔ آن *F.* Proprie adiectivum esse et e voce بَرَک suff. ی formatum videtur, quod probat etiam additum nomen subst. کلاه in versu e Gul. allato et significare: e panno ex pilis camelinis, vel e panno coactili; cf. بَرَک 1.

بَرکی coetus, caterva (برکی شگفهٔ باشند) *B.*

بَرکینج i. q. برکنج q. v. *F.*

m. p. بَرلاس vir fortis genere nobilis (شجاع با نسب) Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 250 not. 1.

بَرم pedamen s. adminiculum (چوب بندی) vitis, cucurbitarum, cucumerum, similium *B. F.*

بَرْم memoria tenere, recordatio, memoria (حفظ واز بر کردن وبیاد نگه داشتن);

2) exspectatio (انتظار); cf. برمر; 3) stagnum, lacus (تالاب واستخر); 4) fons, scaturigo (چشمهٔ آب); 5) herba quaedam viridis ad ripam fluminis maxime crescens (مَرْغ كه سبزهٔ كنار جوى باشد) *B.* بر سبزهٔ آديدر كه اكثر صو كنارلرنده اولور *F.*

بَرماس imp. v. برماسيدن; 2) n. s. palpatio (لمس) *B.*; cf. پرماس et برمج.

بَرماسيدن palpare, permulcere (لامسه كردن) (دست ماليدن وسودن عضوى بر عضو ديگر) *B. F.* Gl. in Des.; cf. برمسيدن et برمچيدن.

بَرمال imp. v. برماليدن; 2) n. s. fuga (گريز). Inde برمال كردن s. برمال زدن fugere (گريختن); 3) altitudo, vertex montis (سينه وسرابالاى كوه وپشته) *B.*

بَرماليدن complicare, convolvere (نورديدن); 2) tollere (بالا كردن) manicam (آستين), femoralia, braccas (پاچهٔ تنبان); 3) *met.* fugere (گريختن) *B.*

بَرماوَرد i. q. برماورد q. v. *B.*

بَرماه et **بَرماهَه** (suff. ه) terebra (مثقب) *B.*; cf. پرماه.

بِرمايون et **بِرمايه** nom. vaccae (ماده گاو), quae Feriduno regi ubera dedit *B.* Gl. Sch.

بَرمَچ imp. v. برمچيدن et 2) n. s. i. q. برماس *B.*

بَرمَجيدن repere, serpere (سورتنمك); 2) raptare, trahere (سورتمك), e. g. in hoc versu استاد لطيفى poetae: تو دلفريب جهانى بشيوهٔ خوئى ✿ كه برمجيدن يوسف ببوى يعقوبى *F.*

بَرمَچيدن i. q. برماسيدن q. v. *B.*

بَرمَخ imp. v. برمخيدن q. v.; 2) n. s. repugnantia, contumacia (مخالفت وخودرائى) *B.*

بَرمَخيدن adversari, repugnare, non obedire *spec.* parentibus (مخالفت ونافرمانى پدر ومادر كردن وعاق وعاصى شدن) *B.*

بَرمَخيده part. praet. v. برمخيدن repugnans, contumax *spec.* de filio parentibus adversanti *B.*; cf. پرمخيده.

بَرمَر exspectatio, spes (انتظار واميدوار شدن) *B.*; cf. بَرْمَر 2 et پرمر et برمو; 2) coll. s. भ्रमर (a large black bee Wils.) apis (زنبور عسل); cf. برمور et برموز.

بَرمَسيدن i. q. برماسيدن *F.*, e quo decurtatum videtur.

بَرمَشيدن i. q. برمجيدن q. v. *F.*

بَرمَغاز et **بَرمَغازه** (suff. ه) i. q. شاگردانه i. e. munusculum (زرى اندك), quod discipulo post mercedem (بعد از اجرت) dono dat magister *B.*; cf. درستان.

بَرمَك cognomen Gafari patris Jahjae ben Khalid (جعفر پدر يحيى بن خالد), a quo gens Barmekidarum nobilis et virtutum praestantia insignis originem duxit. Cognominatus est برمك, quia de veneno, quod secum ferre dicebatur, in consessu Khalifae سليمان بن عبد الملك interrogatus respondit: „ita est, venenum in anulo signatorio mecum fero, ut die summi doloris illud h a u r i a m" (برمكم a برمكيدن i. q. مكيدن sugere) *B.*; cf. de Sacy Chr. ar. t. I, p. 7 sqq. ed. alt. et Herbelot Bibl. or. s. v.

بَرْمَكان pili pubis viri et feminae (ar. عانة) *B.*

بَرمَكى (suff. ى) Barmecides *F.*

بَرمَكيه aloe saccharo et aromatibus condita (عود ملبس كه شكر وبعض عطريات ايله عودى آلوده ايدرلر) *F.*

بَرمَلا public, conspicuous *Shaksp. R.* Inde برملا افتادن to become public *R.*

بَرمو i. q. بدمو exspectatio (انتظار) *B.*; cf. برمر 2 et برمر 1.

بَرموتَه Gl. in Des. et **بَرمودَه** i. q. پرموته res, aliquid (چيز) *B.*

بَرمور pabulum (علف); 2) i. q. برمر *F.*; cf. برموز et پرموز et پرمور.

يَرموز i. q. برمور q. v. *B.*; cf. پرموز.

بَرموزه nom. filii ساوه شاه, qui erat consanguineus (خويش) Kâmûsi Kashâni (كاموس كشانى) *B.*; cf. پرموده et پرمونه et پرموزه.

بَرمون *poetice* pro بر ما super nos, e. g. in hoc versu: ✿ بــه تنها باده خور با ساده رويان بدش بر مون اگر بينى زبانش *F.*

بَرمَه i. q. برماه terebra *B.*; cf. پرمه.

بُرمَه i. q. برمه; 2) coll. ar. بُرمَة olla s. cacabus lapideus (ديك سنگين) *F.*

بَــرَن nom. oppidi (قصبه) in Hindûstân *B.*; 2) sec. *F.* i. q. برن q. v.

بَرنا et بُرنا (pars. apûrnâi e z. [Zend] aperenâyukô. Vend. p. 138, l. 4 ed. Burn.) iuvenis, adolescens (جوان ونوچه اول عــمــر); 2) elegans, bonus, pulcer (ظـريـف وخوب ونيك); 3) cyprus herba tingendo inserviens (وحنارا نيز گويند كه بر دست وپا بـنــدنـد) *B.* Aliae vocis formae sunt برناك et برناه.

بَرناس negligens (غافل); 2) ignarus, stultus (نادان); 3) n. a. negligentia (غــافــلــى); 4) ignorantia, stultitia (نادانى) *B.*

بَرناك et بُرناك i. q. برنا q. v. *B. F.*; cf. پرناك. In *M.* lex. falso برناق legitur.

بَرنامَه i. q. سرنامه n. c. inscriptio, titulus literarum vel librorum (آنچه بـر سر كتابتها ونامها نويسند), ar. الـقــاب et عنوان respondens *B.*

بِرنان name of a tree growing in Ajmîr (in Hindûstân) used for making rosaries *R.*

بِرنَنَه domus lutea (خانهء گلين) *B.*

بَرناه et بُرناه i. q. برنا q. v. *B.*

بَرنايشتى defensio, propugnatio, tutela (پشتى وتعصب). Inde برنايشتى كردن defendere, tueri, protegere (پشتى كـردن وتـعـصـب نمودن) *B.*

بَــرنــائــى (suff. ى) adolescentia, iuventus (جوانى ونوچگى) *B.*

بَــرَنــج is, qui caecitatis caussa vel propter tenebras (بسبب كورى يا بجـهـت تاريكى) manibus circum tentat, ut viam reperire possit *B.*

بِرِنج et بِرنج (s. व्रीहि) oryza (ar. ارز) *F. B.*; cf. بج et شالى.

بِرِنج, sec. *Shaksp.* بِـرَنج i. q. پـرنگ aes cyprium, orichalcum *B.*

بِرِنجار, sec. *HK.* بِرَنجار i. q. برنج زار, e quo decurtatum est, ager oryza consitus (شالى زار) *B.*

بــوى برنْجاسپ s. برنْجاست s. برنْجاسف i. q. مــادران q. v. *B.*; cf. بـلـنـجـاسـپ et بلنجاسف.

بِرِنْج زار n. c. i. q. برنجار q. v. *B.*

بِرَنج زَرد oryza, quae croco (زعفران) vel planta زرد چوبه dicta inficitur (آلوده) et coquitur *B.*; cf. دارزرد.

بِرَنج شَمالَه (cf. شماله) cibus quidam ex oryza cum butyro et saccharo coctus et croco imbutus, ar. مزعفر dictus, de cuius nominis origine haec leguntur in lex. *B.*: در شيراز طباخى بود كه پيوسته شبها بر سر راهى نشستى وزرد پلاوى با بـرنـج درشتى پختى ودر پيش خـود فانوسى داشتى وكـاهى دو سه مشعل افـروختى وفـرياد كردى كه بيا ببرنج شماله واين بيترا نـيـز خواندى بيت اين شمعها كه در دل بستاق بـر فروخت ✿ از رهگذار نور برنج شماله بود *B.*

بِرَنج كابُلى semen quoddam officinale (تخمى دوائى), a provincia كابل, unde apportatur, sic dictum, colore subrubro, cuius duae sunt species, parva et magna, quarum parva melior habetur *B.*; cf. برنگ.

بِرَنج مُشك i. q. افرنج مشك q. v. *B.* Aliae vocis formae sunt بلنجمشك et بلنگمشت et پلنگمشك et بلنگمشك et فرنج مشك et فلنج مشك ex permutatione lit. cognatarum ortae.

بَرَنْجَن et بَرَنْجِين i. q. ابرنجن s. ابرنجين q. v. Voci praeponitur دست, si armilla et پای, si periscelis significatur *B.*; cf. خلخال زر.

بَرَنْد i. q. بُرَنْد acutus, nitens gladius (تيز وآبدار وجوهردار) *B.*, e. g. in hoc versu Schahnamiano : بينداخت تيغى برنـد آورش ✿ هميخواست از تـن گسستن سرش *F.*; cf. فرند; 2) sericum glabrum (حرير سده), i. e. simplex non variegatum *B.*; cf. پرنـد; 3) name of certain lands in the district of Murschid-âbâd *R.*

بُرَنْد i. q. بَرَنْد 1 acutus, nitens gladius *B.*; cf. پرند. Haec vox et praecedens بَرند a v. بُريدن derivanda videtur et fortasse ex برنده part. praes. eiusdem verbi decurtata est.

بَرَنْداف lorum (تسمه ودوال) *B.*, e. g. in hoc poetae كشد : مولانا عثمان مختارى مثنوى تير تو از بـر شيم پى ✿ در تيغ تو بـر تن پيل خام ✿ ازيرا كه نى زين وزان بايدت ✿ بـرنداف زين وعنان ولـگـام *F.*; 2) coll. برانداف intestina (رودها) hominis et animalis *B. F.*

بَرَنْداوَر i. q. پرنداور q. v. *F.*

بَرَنْدَك i. q. پرندك mons parvus, colliculus (پشته وكوه كوچك) *B.* Praeterea lex *F.* auctor hanc vocem in aliis lexicis برندك scribi dicit et alias hasce significationes affert : a) ex مجمع الفرس i. q. بـرنـج كابلى q. v., b) ex مشكلات i. q. كليد clavis et i. q. كلند sera, claustrum, quae tamen ex permutatione nostrae vocis cum برنك et برنك q. v. ortae esse videntur.

بِرَنْدَكام *F.* et برندكام *SHL.* (sec. *B.* praeter vocalem i literae ب ceterae vocales ignotae sunt) chamaemelum (بابونهٔ گاو) *B. F.*

بَرَنْدَه part. praes. v. بُـردن q. v. *B.* ايلدچى *F.*; 2) (fort. pro پـرنـده) i. q. پـروانـه papilio *B.*

بُرَنْدَه part. praes. v. بُريدن, scindens et acutus ensis *C.*

بُرْنُس a. p. et بُرنس vestis tegumento capitis instructa (جامه وكلاه كه بوشند وبـر سر نـهـنـد) lanea et crassa, qua Christiani maxime uti solent; 2) sec. al. pileus pulcer (نلم كلاه) Europaeorum, qua significatione vox arabica esse dicitur *B.* pileus oblongus (كلاه دراز) Christianorum *SHL.*; cf. Freyt. lex. et Dozy dict. des noms des vêtem. s. v. et hisp. albornoz.

بَرَنْغار pro برانغار q. v. *R.*

بَرَنْك tintinnabulum (جرس ودراى); 2) sera, claustrum (غـلـق در خانه); 3) clavis (مفتاح ar. كليد); cf. برنك *B.*

بَرَنْك materia prima, elementum, principium (هيولا واصل تركيب وذات مشخصه); 2) tintinnabulum (دراى) *F.*; cf. بَرنك 1.

بِرِنْك i. q. برنج كابلى *B. F.*, e quo decurt. videtur.

بُرُنْك, sec. *F.* بُرنك res acquisita, reposita; thesaurus (اندوخته وذخيره وپس انداز); 2) coll. برك 5 nom. regionis, in qua stella polaris australis apparet (كه قطب جنوبى آنجا ديده ميشود) *B. F.*

بَرْنُو i. q. پرنو coll. برنون et پـرنون sericum pictum subtilissimum (ديباى تنك وحرير ديباى منقش در نهايت نـازك) et alio loco (نزاكت ولطافت) *B.*

بَرْنُوس s. بُرْنُوس et بُرنوش [ô] nom. cuiusdam ducis exercitus (سپه دار); 2) exercitus (لشكر); 3) miles (لشكرى) *B. HK.*; cf. برونوش et برونوس.

بَـرْنُون i. q. بـرنو q. v. Sec. مـؤيد الفضلا eadem vox etiam بريون et بريون scribitur *B.*; cf. پريون.

بَرْنَه nom. athletae cuiusdam Iranensis *F.*

بَرْنى vas parvum (مرطبان كوچك) *B.*; cf. دوره.

بَرْنِيان i. q. پرنيان, quod usitatius est *B.*

بِـرْنِيس, sec. *F.* بَـرنيس species glandium (بـلـوط) *B.* Sec. *C.* et *M.* etiam significat : forfex magna, qua tonduntur oves (قويين قرقجق صندى).

بُرنیش [é] tormina cum ventris fluxione (پیچش با شکم رو ar. زحیر) *B.* Vox a v. بُریدن derivanda videtur; cf. برینش.

بِرو pro اَبرو supercilium q. v. *B.* Gl. Sch.

بَرو pro بر او, i. e. praep. بر et او pron. 3 ps. sing.

بَرّو luna (ماه); 2) Jupiter, planeta (مشتری) *B.* Gl. Sch.

بِرو imp. v. رَفتن praef. ب.

بُرو i. q. بُروت q. v., e quo decurtatum est *B.* Gl. Sch.

بَروار domus aestiva (خانهٔ تابستانی) *B.*; cf. پروار et پربار et بربار.

بَروارَه i. q. بربارَه q. v. *B.*; cf. پروارَه.

بَرواز statio, locus quietis (جای قرار وآرام), *B. F.*, e. g. in hoc versu شمس فخری poetae : ملاذ سیف وقلم خسرو ستاره حشم ✿ که هست خلق جهنرا جناب او برواز *F.*; 2) nidus (نشیمن) falconis, accipitris simil. *B.*; cf. پرواز et بدواز et پدواز.

بَروازَه ignis festivus nuptialis; 2) cibus, qui pone agmen ambulantium portatur *B.*; cf. پروازه.

بَرواناه et بَروانَه v. s. v. پروانه.

g. p. بَروانیا (gr. $\beta\rho\upsilon\omega\nu\acute{\iota}\alpha$) ling. gr. convolvuli species, cuius fructus uvis similes pellibus subigendis adhibentur, persice هزار جشان s. هزار افشان et ar. حالق الشعر et فاشرا [فاشری] dicta *B.* Sine dubio est vitis alba s. bryonia, de q. v. Diosc. l. IV, c. 181 (184) coll. Spreng. not. ad h. l. t. II, p. 641 ed. Kühn.

بُروت i. q. موی لب ar. شارب barbula superioris labii; mystax *B.*; cf. بُرو.

بَروَج nom. magnae urbis indicae *F.* antiquis temporibus nomine Barygaza, $B\alpha\rho\upsilon\gamma\acute{\alpha}\zeta\alpha$, notissimae in provincia Guzerat sitae, de q. v. Lassen IAK. I, 1, p. 107.

بَیروت Bairût, urbs Syriae *M.* In lex. *F.* haec vox sic explicatur : احمد بن اسمعیل مشکلاتند شانه که در کنند نقل ایلمش ?

بُرَوَد terra inaequalis (زمین پشته پشته) *F.*

بَروَر (suff. ور) pro باروَر fructus ferens (میوه دار) *B.*

بَروَر et بَروَز s. بَروز laciniae vestis, extremitates manicae vestis pelliceae, limbus, fimbriae (فراویز وسنجاف جامه ودامن وسرهای آستین پوستین); 2) thalamus sponsalis (حجله) *B.*; cf. پرور et پروز.

بَروز pugna, rixa (جنگ وغوغا) *F.*

بُروز stratum domus (مفروشات خانه), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : شده در جهان از علایق رها ✿ ندارد بروزی بجز بوریا *F.*; cf. پروز.

بَروسان et بَروشان i. q. بربروشان q. v. *B.*

بُروشک terra, pulvis (خاک ar. تراب) *B.*

بَروَفرود altitudo et declivitas (بلندی وپستی); 2) supra et infra (فراز ونشیب که بلند وپست باشد) *B.*

بُروَقه mantile, linteum; 2) id, quo medium corporis cingitur, praecinctorium (بمعنی دستار وفوطه باشد که منديل وکمربند است) *B.* Sec. *F.* : مجمع الفرسده دستار رومیان بند یعنی طرز رومیده اولان صرق کذا فی تحفة الاحباب, quod *M.* vertit : cidaris, fascia capitis *Rûmanorum.*

a. p. بَروَقه nom. herbae, cuius esu ovis ventris dolore afficitur *HK.* Eadem vox atque ar. بَروَق esse videtur, de q. v. Freyt. lex. s. v.

بَروک a species of dwarf tree *R.*

بَرومَند, [ô] *HK.*, (compos. ex بر fructus et suff. ومند, phl. אומנד, pars. [pazend], Spiegel Gr. d. Parsispr. p. 102, coll. دانشومند, تنومند al.) frugifer, fructuosus (باردار وباروَر وصاحب نفع); 2) voti compos, fortunatus, felix (برخوردار وکامیاب) *B.*

بُرومَندی (praec. suff. ی) felicitas, prosperitas (برخورداری) *B.*

برون pro بیرون q. v.; 2) caussa, propter, pro (برای وجهت), ut e. g. برون تو significet i. q. برای تو s. بجهت تو *B.* coll. hoc قطعه poetae استاد رودکی : زیرت کن یاد اندرون تخته ۞ تو برو خوار خوابنیده ستان ۞ جعد موبانت جعده کنده همی ۞ ببریده برون تو پستان *F.*

بُرون *abs.* anulus (حلقه), *spec.* anulus, qui naribus cameli infigitur *B.*

بَروَنده i. q. پروند q. v. *B.*; cf. برفنده et پلونده.

برون‌سَرا i. q. بیرون‌سرا q. v. *B.*

برون شَو کَردَن clandestine opus agere *pec. de iis* dicitur, qui absentes convitiantur *M.* ex *F.*; cf. شو.

بُرونُوس et بُرونُوش [ō] i. q. برنوس *B. HK.*

بَرَه lit. ه manifesta, i. q. براه, e quo decurtatum est *B. F.*

بَرَه lit. ه occulta (coll. phl. ברך ar. برق Müller in JAs. 1839, Avril, p. 297) pullus ovis, agnus (بچهٔ گوسفند ar. حمل) *B.*, qua significatione etiam بَرّه scribitur *F.*; 2) et برج بره signum arietis *F.*; cf. Spieg. Chr. 44; 3) *met.* debilis, infirmus (عاجز وزبون). Inde dicitur بره گرفتن debilem adiuvare; 4) pro اَبَرَه facies exterior pilei, vestis, simil. *B.*

بَرهٔ آب, ut legitur in libro موید الفضلا, i. q. نرهٔ آب sec. librum شرفنامه, unda, fluctus *B.* in appendice.

بَرهان laetitia, gaudium *C.* Vox dubia, in ceteris lexicis persicis non comparens.

بَرهانَج segmentum panni quadratum, quod sub axillis vesti et parti mediae interulae inseritur; alias خشتک et سونج s. سونچه dictum *F.*

a. p. بُرهان راج sermo verus, sincerus (ای کلام وسخن تحقیق معنی کذا فی المحمودی) *F.* In ceteris lexicis deest. Quid sit راج voci arabicae برهان adiectum, mihi non constat.

a. p. بُرهانِ مَسیح demonstratio Messiae *met.* miraculum, quale edidit Messias, quum mortuos resuscitaret (مرده زنده کردن), aegrotos sanaret (شفا دادن بیمار) et precibus satisfaceret (اجابت دعوات) *B.*

بَرهیختَن et بَرهَختَن s. بَرهَختَن i. q. پرهختن et پرهیختن extrahere, educere (بر کشیدن), efferre (بر آوردن); 2) erudire, bonos mores docere, instruere (ادب کردن) *B.* تربیت قبول ایلمک *F.*, e. g. in hoc قطعه poetae شمس فخری : ابو اسحق سلطانی که در رزم ۞ چو کینش تیغ ی باکی بر آهخت ۞ بسان هندوان ترک فلک‌را ۞ بچوب کین بمالید وبیرهخت et in hoc versu lexici فرهنگ منظومه inscripti : هست یاقوت بهرمان پرهیخت ۞ ادب آمد که دیو ازو بگریخت *F.* — Verbi forma ex synonymo آهیختن s. آهختن praecedente praep. بر decurtata videtur, unde, lit. ب cum پ permutata, orta est alia verbi forma usitatior پرهیختن s. پرهختن, quae docente Spiegelio (Gram. der Parsispr. p. 97) in 3 ps. sg. praes. verbi parsici sonat ... et ad quam referenda est vox پرهیز cum derivatis.

بَرهٔ دو مادَری agnus duarum matrum i. e. duas matres sugens, ut celerrime pinguescat; *met.* persona vel res casibus fortunae minime obnoxia (که از حوادث روزگار نقصان وکاهشی وآزاری بدو راه نیابد) *B.* having two strings to one's bow *R.*

a. p. برهٔ فَلَک *met.* signum arietis *B.*

e. بَرهلیا ling. graeca (یونانی) : foeniculum (رازیانه) *B.*

بَرهَم ex بر et هم comp. i. q. باهم s. بهم invicem, simul, una, e. g. برهم تافته convolutus, complicatus (یکجا جمع کرده

وپیچیده چنانچه چند رسن یکجا جمع کرده پیچند وبا یدیگر بیامیزند) *HK.*; دست برهم زدن manus collidere Gul. 139; 2) confuse, permixte e. g. برهم زدن confundere, permiscere, subvertere *M. R.*; برهم نهادن confundere, turbare Not. et Extr. t. IX, p. 200 fin.; برهم شدن permisceri, confundi *C.*; برهم درهم i. q. برهم 2 confuse, permixte *Shaksp. R.*

s. p. بَرَهْمَن et بَرْهَمَن (s. ब्रह्मन et ब्राह्मण) Brahmanus, homo primi i. e. sacerdotalis ordinis Indorum; 2) vir sapiens (بت پرست وزنار بند باشد وحکما ودانشمندان وپیر ومرشد بت پرستان وهندوان وآتش پرستان‌را هم میگویند واصیل ونجیب هنودرا نیز برهمن گویند) *B.*; cf. بهمن.

بَرَهْمَند et بَرَهْمَه i. q. برهمن q. v. *B.*

بَرَهْنَگی (a برهنه suff. ی) nuditas *C.* Gulist.

بَرَهْنَه nudus *C.* Gul.; cf. رَت. — Inde composita: برهنه پا pedibus nudis; برهنه جو genus hordei corticis expers *C.*; برهنه‌سر capite nudo, intecto, *ut mos est eorum qui Meccam peregrinantur SHL. R.*; برهنه‌سری (praeced. suff. ی) capite nudum esse, *ut solent peregrinatores sacri SHL. R.*; 2) *met.* status eius, cui aliquid sorte denegatum est (محرومی) *B.*

a. p. بَرَهُوت nom. vallis cuiusdam (وادئی) in حضرموت, Arabiae felicis regione, ubi puteum (چاه) esse credunt Muhammedani, in quo animae infidelium detinentur *B. HK.*; cf. Freyt. lex. s. v.

بَرهُود [ô] res adusta, quae a calore ignis flavum duxit colorem *B.* Sec. *F.* i. q. پرهوده q. v. Vox ex برهوده pro پرهوده decurtata videtur.

بَرهون et بُرهون i. q. پرهون res aliam cingens, in medio cava; circulus (دائره وهر چیز میان خالی), ut halo s. corona lunae (هالهٔ ماه), torques (طوق), zona s. cingulum (کمر), circulus circino descriptus (دائره که از پرگار کشند), pons (چوب بندی), sepes, sepimentum (خاربست وحصار ومحوطه) *B.*, e. g. in hoc versu شاه ناصر خسرو poetae: ای شده غافل زعلم وحجت برهان ✿ جهل کشیده بگرد جان تو برهون *F.*, porta domus (در خانه), domus parva (خانهٔ کوچک) *B.*, e. g. in hoc قطعه poetae شاه ناصر خسرو: دل بیقین ای پسر خزانهٔ دینست ✿ چشم تو چون روزنست وگوش چو برهون ✿ گوهر دین چون خزانهٔ بنهدی ✿ روزن وبرهونش هردو سخت کن اکنون ✿ روزن وبرهون چو بسته گشت چندنت ✿ راه نیابد بسوی گوهر مخزون *F.*; 2) pars media loci vel montis (کمرگاه وکمر کوه); 3) ornatus, ornamentum (آرایش وزینت) *B.*; cf. برهیون.

بَرهُوه [ô], sec. *F.* بَرهُوَه, sapo (صابون) *B. HK. SHL.*; 2) cinaedus (مأبون یعنی مرض ابنهٔ مبتلا), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: ✿ غلامبارهٔ نماید خویشتن‌را مگر او برهوه بود وپسیخوان *F.* vocem پسیخوان huius versus simul addita alia voce پشت explicans. Diversa vocis برهوه significatio, quae tamen in solo lex. *F.* legitur, inde orta videtur, quod voces صابون et مأبون interpretationis caussa allatae simillimae sunt earumque literae initiales ص et م scribendo facillime inter se permutari possunt.

بَرهیختن i. q. برهختن q. v. *B.*

بَرهیون i. q. برهون q. v. *F.*

بَریاش i. q. بریش spargens; 2) dispersus (برافشان وبرافشانده وبراشیده) *F.* Vox ad verbum براشیدن referenda; cf. براش.

بریان assatus (سوکلمه کباب) *F.*; cf. Spieg. Chr. 105. Plura v. s. v. برشتن.

a. p. بریان مُخَلَّا assum variis oleribus, pane et cepa paratum (بریان با تره وپودنه وترخان ونان وپیاز) *B.*

بَریج an account comprising the amount and then the particulars. Name of a tribe of Afghans *R.*

بَریجَن furnus, clibanus pani coquendo (تنور, کماج پزی, ar. فُرن) *B.*; cf. بَریزن.

بَرید cursor, tabellarius (قاصد), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : نکهان شاعر شد : آن جانب برید ☆ کش پیام دوست در گوشم رسید *F.* Eadem significatione in ar. lingua usitata vox; cf. Freyt. lex. s. v.

a. p. بَرید فَلَک *met.* luna; 2) Saturnus, planeta *B.*

بَریدَن nuntium perferre *C.* Verbum dubium, quod in ceteris lexicis deest et a voce برید formatum videtur.

بُریدَن et بُریدَن [s. वर्ध्]. (Verbum significatione et constructione cum ar. قطع maximam partem conveniens) scindere, amputare (ar. قطع t. کسمک), e. g. in hoc versu کمال خجندی poetae : بمهر یوسف از جان قطع کن قطع ☆ بتیغی دست بریدن چه حاجت et in alio eiusdem poetae : لرزان دلم چو بیم جداییست همچو برگ ☆ بنگر زشاخ لرزه بوقت بریدنش *F.* Inde زبان بریدن از هجو coll. ar. قطع اللسان c. عن linguam excidere a satira i. e. linguam arcere, quo minus satira perstringat Fleisch. Ali's Spr. p. 51, l. 6. 7 et 10; امید بریدن c. از i. q. ar. قطع الرجا c. عن et من spem praecidere i. e. spem avertere a pers. vel re opp. امید بستن ibid. p. 33 med. et 39 l. 5. Eodem referendum est برش دید = ar. قطع نظر, ut dicant e. g. برش دید „قطع نظر از همه کردم = از همه کردم oculos averti ab omnibus" Gl. in Des.; 2) ut ar. قطع النهر traiicere *flumen* Frag. 31, 8; 3) secando s. dissecando aptare vesti conficiendae pannum, respondens ar. مفصّل کردن Gul. 96, 6. 7; 4) *passive* scindi, amputari (لازم ومتعدی) Gl. Sch. Inde 5) se divellere, abrumpere; se separare c. از Spieg. Chr. 7 et 8 med. coll. *B.* s. پنبه شدن.

بَریدَه i. q. راهگذر q. v. *B.* in appendice.

بُریدَه s. بُریده part. praet. v. بریدن. Inde زبان بریده elinguatus *met.* silens, mutus (خاموش) *B.*

بَریرَه via (بمعنی راه آمده کذا فی الدستور) *HK.*

بِریز [ê] imp. verbi ریختن praef. ب q. v. *HK.*

بریز بریز [ê] praec. repetitum : overcome; submitting, yielding *Shaksp. R.*

بَریزَن i. q. بریجن q. v. *B.*

بِریزَن [ê] i. q. پرویزن ar. غربال et علهال cribrum; 2) colum (ترشی پالا); 3) coll. بَریزن sartago (تابه) fictilis, super qua panis coquitur *B.* Sec. *F.* haec vox i. q. بریجن et بریزه significat.

بِریزَه [ê] resina quaedam (صمغی) mastichae similis, levis ponderis, sicca et maleolens, qua in ferruminando et vulneribus utuntur, ar. بارزد vel بیرزد dicta *B.* galbanum. Collatis synonymis بیرزه et بیرزی et بیرزد vox بریزه ex بیرزه literis ی et ر transpositis orta videtur.

بَریسال nom. praefecti s. administratoris (والی وحکیم) provinciae یمن *B.*

بِریش i. q. بَراش 2 et 3 n. s. deponere, demittere; 2) sparsio (پاشیدن وفرو نشنیدن) *B.*

بَریشَم [ê] i. q. ابریشم, e quo decurtatum est *B.*; cf. پریشم.

بریغ [ê] racemus uvae (خوشه انگور) *B.*

بَرین (ex praep. بر suff. ین comp. videtur) altus, sublimis, supernus, supremus (بمعنی بالائین بمعنی بلندترین وبالاترین) *B.* بمعنی بلائین علی *F.* Inde dicunt e. g. دار برین altum patibulum Frag. 25; پایه برین altissimus gradus *M. R.*; چرخ برین s. سپهر برین suprema sphaera i. e. coelum coelorum (فلک الافلاک) *B.*; 2) epith.

Zephyri, quum باد برین, ventus sublimis, Zephyrum (باد صبا) significet *B.*, e. g. in hoc versu شمس فخری poetae : بـزیـر چـرخ بـرین بیمثال فـرمانش ✿ زسوی قبله نیارد وزید باد بـرین *F.*; 3) nom. pyraei cuiusdam etiam برین dicti q. v.; 4) coll. برین et برینه rima, fissura (رخنه وشکاف) *B.*; 5) pro برابن *F.* coll. Inst. ling. pers. §. 78.

بـرین et بـرینه *gen.* foramen (سوراخ), *spec.* foramen furni *B.*; cf. بَـرین 4. Sec. *F.* etiam significare dicitur : aqua foetida (آب بدبو) *F.*

بُرین (a v. بُریدن) segmentum (پارچه) melonis, cucurbitae *B.*

بَـریـنْ پادشاه n. c. rex magnus, maximus (پادشاه بزرگ وبالاترین پادشاه) *HK.*

a. p. بَـریـنْ دائِرَه n. c. *met.* orbis coelestis (فلک), globus terrae (کرهء خاک) *HK.*

a. p. بَرینْ سُفرَه n. c. *met.* latus orbis coelestis, mundi (سوی فلک ودنیا) *HK.*

بُـرینِش (a v. بُـریدن) sectio, segmentum (بریدن وبرش) *B.*, e. g. in hoc versu شیخ نظامی poetae : دلی باید اندیشهرا تیز وتند که بـرّینش ناید زشمشیر کند ✿ in lex. *F.* allato, in quo tamen falso et contra metrum legitur بُرنیش, quod e coniectura in بـرّینش mutavi; 2) i. q. برنیش tormina cum ventris fluxione *B.*

بَرینْ فَرْهَنگ n. c. v. s. فرهنگ.

a. p. بَرینْ مَرکَز *met.* terra (زمین) *HK.*

بِرینَه et sec. *HK.* بَرینَه i. q. بِرین, q. v. foramen *B.*

g. p. بَریوسیبوس i. q. بریوسیبوس q. v. *HK.*

بَریوَن [ĕ] et بِریْون et بُریُون lichen, impetigo, ar. قوبا hind. داد (s. दद्रु) *B.*; cf. پریون et اکریون et کَریون et اذرفن.

بَرّیون i. q. برنون q. v. *B.*

بَز institutum, mos, modus, regula, lex (رسم وآئین وقاعده وقانون وطرز وروش); 2) coll. پَز terra tumulosa, montosa, collis (زمـیـن وپشتهٔ بلند); 3) vertex montis (تیغ کوه); 4) pro بزم q. v.; 5) imp. verbi بـزیدن pro وزیدن q. v. *B.*

a. p. بَـزّ pannus s. vestis e bysso vel bombyce (جامهٔ ریسمانی) *F.* Gl. Sch.

بَـز nix, tempestas nivosa (بـرف ودمـه); 2) pruina, pluvia pruinosa (سـرمـاریـزه) *B.*; cf. پُز et بزم.

بِز vespa, apis (زنبور) *B.*

بُز coll. بُج caper, hircus (تیس) *B.*

بُزاختَن i. q. گداختن q. v. *B.*; cf. پزاختن et بزاریدن.

بُزاریدَن i. q. بزاختن q. v. *B.*

بَزّازستان (ex ar. بـزّاز et suff. ستان comp.) forum regium *M.*; cf. بزستان.

a. p. بُزاغَه nom. urbis amoenae prope Halebum *B.*

بَزان et بَـزانَـه saliens (جهنده); 2) spirans *ventus* (وزنده) *B.* Gl. Sch.; cf. بـزیدن.

بَزباز et sec. *C.* بَزبازَه i. q. ar. بسباسه nux moschata; 2) sec. al. cortex nucis (پـوسـت جـوز); 3) sec. al. flos nucis moschatae, macis (شکـوفه وگـل وبهار جوز) *B.* وثمر القرنفل هـو جـوز بـوا المعروف فى بلادنا بجوز العنيب والزهر المتكون فيها هـو البسباسة Ibn Bathuta in JAs. 1847, Mars, p. 220; cf. راف.

بُزبَچَه n. c. hoedus (برغاله) *HK.*; cf. بزبچه.

بَزُج i. q. بزوج q. v. *F.*

بَزّجامَه n. c. vestis pretiosa (جامهٔ فاخر ومتاع تفاریف ذی قیمت) *F.* Vox cum ar. بَـز² q. v. composita videtur.

بُـزْخیـد n. c. capra (بز ماده) *F.* In *C.* lex. legitur بـزحمید et بـزخود eadem significatione, sed mendosae lectiones esse videntur. Quid sit compositi posterius membrum خید mihi non constat.

بِزداغ s. بَزداغ s. بُزداغ instrumentum, quo politur, ar. مصقله dictum *B.* A verbo بزدائیدن q. v. derivanda vox.

بزدائیدن et بَزدودَن i. q. زدائیدن s. زدودن *B.*, a quo praefixo ب formatum est.

بُـزْدِل n. c. (having a heart like a goat) a coward *R.* Cf. بزقدم.

بَزْر flamma (شعله), e. g. in hoc versu میم نظمی poetae : جهان روشن شده چون ماه تابان ✿ باانجم بوده است بـزر وچراغان *F.* radius; pars ignis ardens, lux, splendor *C.*

a. p. بَزّر i. q. بذر q. v. *B.*

بُزُرجُمهر i. q. ابوزرجمهر q. v. *B. HK.*; cf. بوزرجمهر.

a. p. بَزْرخانَه n. c. domus vel mola olearia *C.*

a. p. بَزر قطونا. psyllium eiusve semen *C.*; cf. روف. Alia lectio est بذر قطونا.

بزرقی (vocales desunt) summa cura, altior perscrutatio, perspicacitas (احتیاط تمام وتعمق بسیار) *B.* in app. Falsa lectio esse videtur et fort. legendum بـژرفـی i. e. n. s. ژرفی praefixo ب. Idem rescribendum videtur pro mendoso بـژرنـی, quod offert *F.* lex. et sic explicat : تجمل ووقار وحشمت ایلـه دبدبه‌کدر nitens hoc hemist. Schahnamiano : بـژرنی نگهدار آن مـرزوبـوم, quod vertendum videtur : „custodi hanc terram summa cura et perspicacitate“, بژرفی pro بژرنی posito.

a. p. بَزرَک (suff. ک) semen quoddam (دانه), e quo oleum lampadis paratur, ar. کتان dictum; semen lini *B.*

بُـزُرگ (*IC.* wazarka, Benfey Keilinsch. in Gloss. s. v., coll. pars. ... et ... Spiegel Gr. d. Parsispr. p. 127, l. 11 et 138, l. 4) opp. کـوچـک magnus *B.*; 2) pl. بـزرگـان *epith. virorum illustrium, sapientum et religiosorum :* illustris, potens, optimas Spieg. Chr. 6. 12. 35; 3) modi quidam primarii (مـقـامـی) musices *B.*

بُزُرگ آباد i. q. مه آباد q. v. coll. آباد 5.

a. p. بَزرگار n. c. i. q. بذرگر q. v. *B.*

بُزُرگ اُمید nom. sapientis cuiusdam, qui erat magister et educator Parvêzi filii Anôshêrvâni *B.*

بُـزُرگانَه (suff. انه) magnificus; adv. magnifice *M.*

a. p. بَزرگر (suff. گر) i. q. بذرگر *C.*; 2) coll. بَزرَک semen lini (کتان تخمی در) *F.*

a. p. بَـزرگَـری (suff. ی) satio, agricultura *SHL. HK.* (زراعـت کـشـاورزی); cf. بذرگری.

بُزُرگزادَه n. c. nobili genere natus *R.*

بُزُرگسال n. c. aetate provectus *R.*

بُـزُرگوار (suff. وار) magno dignus, magnus, excellens (اولو واولولغه لایق) *F.*

بُـزُرگواری (praec. suff. ی) magnitudo, excellentia, maiestas Spieg. Chr. 8. 10.

بُـزُرگـی (suff. ی) magnitudo, amplitudo Spieg. Chr. 4, Frag. 23.

بَژرنی *F.* fort. male scriptum pro بـژرفی de q. v. s. بزرقی.

بَزستان (suff. ستان) i. q. بزازستان q. v. *R.*

بِزِسک lens, ar. عدس *B.*

بِـزِشک i. q. بچشک s. بجشک q. v. *B.*; cf. پزشک. Inde بـزشـکـی نمودن medicinam profiteri *C.*

بُزشم lana mollis caprina, quae depectitur et telis subtilissimis (شـال) texendis adhibetur *B.* Vox ex بُزوَشم pro بُزپَشم i. e. lana caprina, contracta videtur.

بَـزَغ i. q. وزغ rana (ar. ضفدع); cf. بـک et جـغـم et غـوک; 2) coll. بـرغ 1 obex s. claustrum aquae, moles undis opposita *B.*

بَزْغ receptaculum aquarum (گـوی کـه آب درآن جمع شـود); 2) coll. بـرغ 2 muscus

aquaticus (رنگ آب) B. تازه غرس اولنمش F. فدان که هنوز سبز اولمامش اوله lens palustris, seu id quod innascitur aquae, sub quo vivunt ranae M.; cf. بزغسمه.

بُزْغالَه (cf. بُز) n. c. hoedus (بچهء بز وبچهء گوسپند کوهی) HK.; cf. بزیچه et چپش.

a. p. بُزغالهء فلک met. capricornus, signum coeleste viginti et octo sidera complectens (برج جدی) B.

بَزَغْسَمَه, sec. F. بَزَغسِمَه n. c. muscus aquaticus, ar. طحلب, sic dictus, quod rana (بزغ) in illo abscondita (سمه) est B.; cf. سمه et بزغمه.

بُزغش cognomen sancti cuiusdam (یکی از اولیاء الله), unde secta illorum sanctorum بزغشیه appellatur (وطائفهء ایشانرا بزغشیه خوانند) B.

بزغشیه v. s. v. بزغش.

بزغم, sec. C. بَزْغَم arbuscula quaedam spinosa, cuius succus acacia dicitur (بسر دکنلو اوتدر عصاره سند عقاقیا دیرلر). In aliis codicibus legitur برغم F.; cf. اقاقیا.

بَزَغمَه i. q. بزغسمه, e quo decurtatum est F.

بُزغُنج pistacio (پسته) simile quid, quo pelles subiguntur s. aluta conficitur; fructus pistaciae nucleo carens (گویند که درخت پسته یکسال میوهء مغزدار بار آورد ویکسال بی مغز وآنرا که بیمغز است بزغنج گویند) B.; cf. بزغند et پزغند.

بُزغُند i. q. بزغنج; 2) sec. al. nom. arboris cuiusdam B.; cf. پزغند.

بَزَغَه i. q. وزغه q. v. B. Cf. چلپاسه.

بَزَّغَه palus, cui vitis adiungitur; ridica B.

بَزْغَه instrumentum ad caedendum manubrio ferreo et cuspide falcata, quo Ghilânenses arbores caedere solent; securis falcata (دهره) B.

بزق i. q. بزغ rana F.

a. p. بُزقدم n. c. met. timid; a coward; abject, mean R.; cf. بزدل.

بَزَک scolopendra (t. تسبیح بوجکیدر), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: بمخنک مذنت حسودت همانا ۞ بمنده چو کرم بزک زیر پا F.

بُزَک avis (پرنده) quaedam nigra, rostro longo in ripa plurimum commorans, interdum etiam cacumini arboris insidens et magnum clamorem edens B.

بُزْگَلَه n. c. grex caprinus (گلهء بز) B.

بَزَکَم recusatio, probibitio (باز داشتن ومنع) B.; cf. برکم.

بُزگوش gens quaedam (قومی است) Gl. Sch.

بَزْکُول et بزکول [ō] vir robustus, miserias patiens, promtus et industrius (که قوی هیکل وجلد ورنج کش باشد وحریص در کارها بود) B. HK. Alia vocis forma est بشکول.

بُز کوهی caper montanus, alias etiam رنگ dictus F.

بَزلَه pro بذله facete dictum, argutiae (سخنان شیرین ولطیف) B.

بَزْم compotatio, convivium, epulae (مجلس شراب وجشن ومهمانی); 2) nom. vici (دهی از بوانات), in quo quidam Imami filius (یکی از امامزادها) sepultus est B.; 3) tentorium (خیمه), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: زده در چمنزار بزم بلند ۞ بفرمود بزم شراب آورند F.

بَزْم ros (شبنم) B. Cf. بَز.

بَزم افروز n. c. nomen puellae cuiusdam R.

بَزمان et بُزمان i. q. پژمان moestus; 2) desiderium, cupiditas B. in appendice.

بَزمان et بِزمان moestus (غمگین); 2) flaccidus (افسرده) B.; cf. پژمان et بزمان 1.

بَزماوَرد et بَرماوَرد genus cibi e carne cocta, oleribus et ovis constans, frusto panis involutum et in globulos s. offas (نواله) formatum, quod in partes concisum edunt B. Vox ex بزم et آورد a. v. آوردن composita videtur.

بَزمایون et بَزمایَه i. q. برمایون et برمایه q. v. *B.*

بُزمَغزه i. q. آفتاب پرست 3 animal lacertae lybicae (جلپاسه) simile, sed maius, ar. حرباء dictum *B.* chamaeleon.

بَزمْگاه s. بَزمْگَه n. c. locus compotationis, convivii, locus voluptarius; 2) nomen libri de gradibus Sufiorum (مقامات صوفیه) *B.*

بَزمونَه nom. diei secundi mensium regiorum s. aerae Gelâlicae (ماهبهای ملکی) *B.*

بُزموی n. c. lana caprina *C.*

بَزمَه (a بزم suff. ه) angulus in loco compotationis vel convivii (گوشه وطرفی از بزمگاه) *B.*

بَزَن i. q. ماله i. e. lignum s. tabula, qua ager aratro subversus complanatur *B.* occa *M.* Cf. برن 2.

بَزَن lutum nigrum s. coenum (گل ولای تیره) in fundo cisternae vel receptaculi aquarum *B.*

بِزَن imp. v. زدن praef. ب *B.*

بَزَند herba suaveolens; 2) sec. al. i. q. برغست 1 *B.*; cf. پزند.

بَزَندی miseria, paupertas (نامرادی ودردمندی وبیچارگی وتنگی معیشت) *B.*

e. بِزَنطیه (*Βυζάντιον*) Byzantium i. e. Constantinopolis (قسطنطنیه) *B.*

بَزَنگ sera, claustrum portae domus (غلق); 2) i. q. بزنگك clavis (کلید) *B.*

بَزَنگك i. q. بزنگ 2 clavis *B.*

بَزوال echo *B.*

بَزوج i. q. بزج n. s. palam facere, proferre (پیدا کردن وبهم رسانیدن) *B.*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : از روز ازل بود چنان عشق تو محکم ✿ در جان ودلم غم نه کنون گشتهء بزج *F.*

بُزوش (suff. وش) instar caprae, caprinus *C. M.*

بُزوشم pro بزیشم i. q. بزشم q. v. *B.*

بُزوشَه i. q. ar. لسان الحمل arnoglossa, plantago maior, cuius semen بارتنگ dicitur *B.*

بُزول i. q. بجول talus *B.*; cf. پژول.

بَزَه (pars. ﬠﬢﬡ Spiegel Gr. der Parsispr. 118) crimen, peccatum (گناه وخطا) *B.* گناه وعصیان Gl. in Des.; 2) iniuria, violentia (جور وحیف); 3) homo infortunatus, miser (مردم نامراد ومسکین) *B.*

بُزَه terra tumulosa, montuosa (زمین پشته پشته); cf. پَز et پزه; 2) species fructus suaveolentis *B.*; 3) coll. بُز capricornus, signum zodiaci (برج جدی), e. g. in hoc versu ابو شکور poetae : چو خورشید آید ببرج بزه ✿ جهانرا به بیرون نماند مزه *F.*

بزهان i. q. ar. غبْطه cupido i. e. si quis desiderio rei, quam in altero videt, captus est, sed alteri non invidet, quae virtus est, opp. حسد invidia, quod vitium est *B.*; cf. پزهان.

بُزهش oppositio; quod alterum alteri ex adverso respondet, ar. مقابله opp. مقارنه *B.*

بَزهکار et بزهگار n. c. maleficus, scelestus (گناهکار واثیم) *B.*

بُزیچه (suff. چه vel pro بزبچه) hoedus برغاله ar. حلان s. حلام; 2) capricornus, signum zodiaci (برج جدی); 3) truncus laniatorum tribus pedibus suffultus (سه پایهء قصاب وسلاخ) *B.*

بَزیدَن i. q. وزیدن q. v. *B.* lit. و et ب inter se permutatis.

بزیر i. e. زیر praef. ب, q. v. s. زیر.

بَزیشَه [ê] i. q. اردهء کنجد farina sesami; 2) sedimentum s. faex olei sesamini (ثفل کنجد روغن کشیده) *B.*

بَزین (a v. بزیدن) i. q. وزنده spirans; 2) et بریسن nom. pyraei in territorio urbis Nîshâpûr *B.*

بَس (phl. [illegible], coll. z. vazu et vâçista, *IC.* wazu et s. बहु) multus, multi (بسیار) *B.*, qua significatione etiam, ut ar. رُبَّ, semper sequente singulari construitur et *germ.* mancher vel gar mancher apte verti potest, e. g. بس شکوفه که بشکفید „multi flores *sunt*, qui floruerunt“ Fleischer Ali's Spr. p. 45, l. 20; بس گرسنه خفت „multi famelici obdormiverunt“ i. e. mortui sunt Gul. 31, l. 11 coll. l. 12; cf. Spieg. Chr. 108 l. ult. Qua constructione etiam nomen, cui بس praecedit, vocativi nota ا insignitum legitur vel ipsum بس بس vel بس et sequens nomen, interiectione ای praecedente vel omissa, ut ar. یا رُبَّ plane respondeat; rarius autem بس ای pro بسا ای legitur, e. g. بس امیدا که آن نگشت وفا „multae spes *sunt*, quae non expletae sunt“ i. e. saepe spes non expleta est Fleischer l. l.; بسا سر کزین گشت پامال او „multa capita *sunt*, quae ab illa pedibus sunt conculcata“ Chr. Sch. 101, 1; بسا کس multi homines Spieg. Chr. 36, 7; بسا قفلا که ناپیدا کلیدست „multae serae *sunt*, quarum claves non sunt manifestae“ Jos. et Zul. 143, 1; ای بسا مرد سود جوینده „o multi homines lucrum quaerentes“ Fleischer l. l. 47, l. 8; ای بس شه „o multi reges Spieg. Chr. 108, 15; 2) adv. multum, valde, e. g. نه بس دیر non valde longo tempore i. e. brevi Schahn. ed. Mohl I, 176, 742; 3) sufficiens, satis, duntaxat, tantum (حسب وبسنده وترجمهٔ فقط وقطع کن) *B.*; cf. Spieg. Chr. 119 fin. et 120, 1 sqq., Chr. Sch. 65, 511, Gul. 194, 18. Inde بس کردن satis facere i. e. finire, cessare, e. g. وزآن پیش بس کن که گویند بس „finem fac *loquendi*, antequam dicant : satis“ Gul. 12, 19.

بُس veru (سفود ar. سیخ آهنی); 2) pro بوس ar. قبله osculatio, osculum *B.*

بَسا (nota voc. ا) i. q. بس ای q. v. s. بس; 2) multus, multi (بسیار) *B.* Hinc بسا بسا et بسا بزرگ permagnus *R.*; چند چند بسا plurimi *M.*

بَسا i. q. فسا nom. urbis in Persia *B.*; cf. پسا.

بَساج calamitas, perversitas, malum (فتنه وفساد), e. g. in hoc versu میر نشمی poetae : که یافت آنچنان شور وغوغا رواج ۞ در اقلیم دل کرده چشمش بساج *F.*; cf. بساخ.

بَساخ i. q. بساج, e. g. in hoc versu قریع الدهر poetae : همه را همت باغ وهمه در راه بساخ ۞ همه را کون فراخ وهمه را روزی تنگ *F.* Fort. haec vox et syn. بساج cum ar. فساد cognata sunt.

بَسادَست i. q. پسادست q. v. *F.*

بِساردَن findere *terram* (زمینی یارمق) *F.* In *C.* lex. alia verbi forma بسار دادن legitur.

بَسارَده, sec. *C.* بِسارده terra rigata, irrigua, ut seminari possit (زمینی که بجهت چیزی کاشتن آب داده باشند) *B.* Sec. al. i. q. ar. فلحان terra arata *F.*, ut part. praet. v. بساردن esse videatur.

بَساروب spicilegium (خوشه چینی) *F.* Fort. a بس pro پس et روب a v. رفتن verrere inserto ا formata vox.

بَسارَه et بِسارَه sedile, grabatus (ایوان وصفه) *B.* صفه *F.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : نشسته با ندیمان در بساره ۞ کشیده ماهروئی در کناره *F.*

بِساز imp. v. ساختن praef. ب *F.*

بَساس length *R.* Vox dubia, quam cetera lex. ignorant.

a. p. بِساطِ خاک stratum terrae *met.* terra (زمین) *B.*

a. p. بِساط ساختَن اَز رُخسار *met.* se prosternere ad adorandum (سر بسجده گذاشتن); 2) observationi operam dare, contemplationi se tradere (بمراقبه رفتن)

B. De sensu *myst.* vocis مراقبه v. Not. et Extr. t. XII, p. 349 not. 2.

a. p. بِساطِ شَطْرَنج alveus latrunculorum *M.*

a. p. بِساطِ فَلَک globus terrester (کرهٔ زمین) *B.*

a. p. بِساطِ کَون وَمَکان *met.* superficies mundi, universum *M.*

a. p. بِساطِ مِقراضی stratum s. tapetum acu pictum et secando eleganter formatum et confectum (بساط منقش که آنرا ب مقراض بریده وبطرح دوخته باشند).

بَساک sertum ex floribus odoratis et foliis myrtaciis (گلها ورياحين واسپرغمها وبرگ مورد) contextum, *quo reges et principes diebus festis, ceterique homines die nuptiarum* (در روز دامادی) *caput ornant B.*

بَسانه کَردن terere, atterere (سودن وصلایه کردن) *B.* in app. Num fort. a بسودن s. سودن derivanda est vox بسانه?

بَسامان adi. c. bonae conditionis, fortunatus (منتظم الاحوال ومرفه البال), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : خدایا کار بنده کن بسامان ✡ ندارم جز زتو امید احسان *F.* Falso *M.* vertit : pignus. Sec. *C.* probus, rectus (صلح). Cf. سامان.

بَسان adv. c. in modum, instar *F.*; cf. سان.

بَسَدَنج herba quaedam scolopendrae (غزارپا) formam referens, colore rubro instar rubiae tinctorum (روناس), in cuius cortice (پوست) tubercula (کرهها) sunt intus flava *B.* Vox ex ar. بسفائج s. بسفایج orta videtur, quod idem significat; cf. بسپایک et Freyt. lex. s. v.

بَسانی multiplicatus, adauctus (متعدد ومتکثر) Gl. in Des. Num fort. a سان praef. ب et suff. ی derivandum adiectivum?

بَساوَند et پساوند homoeoteleuton, rimus *germ.* Reim (قافیهٔ شعر); 2) analogia duarum rerum (هردو چیز که با یکدیگر مناسبتی داشته باشند) *B.*

بَسباس nugae, ineptiae (هرزه وبی معنی) *B.*; 2) ling. ar. i. q. بزباز q. v. *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. بسباسة.

بَسباسا c. ling. syr.: species harmalae arabicae (حرمل عربی), pers. صندل دانه et gr. مولی (μῶλυ) dicta, cuius folia similia sunt foliis salicis, sed minora, cuiusque flos ut iasminum albus est et bene olet *B.* Vox e syr. ܒܫܫܐ corrupta, qua ruta silvestris, *πήγανον ἄγριον*, peganum harmala Linn., intelligenda est, quam Syros *βησασᾶ* et Cappadoces *μῶλυ* appellare dicit Dioscor. l. III, c. 46 (53).

بَسپایَک et بَسپایه (a بس et پای et suff. ک vel ه *proprie* multos pedes habens) n. c. radix herbae tuberculata (کرهدار), similis scolopendrae (غزارپا), quae ar. اضراس الکلب et ناقب الحجر et کثیر الارجل dicitur. Persicae vocis arabica forma بسفایج magis est usitata *B.* polypodii radix.

بَست 3 ps. sg. praet. abs. verbi بستن q. v.; 2) res intercedens inter duas res prohibensque transitum, obstructio (سد); 3) nodus, vinculum (گره); 4) mons (کوه); 5) portio aquae, quam agricolae in fossas derivant (قسمت آبی که برزیگران در میان خود کرده باشند) *B.*; 6) cidaris, fascia, qua caput obvolvitur (عمامه), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : بنگری آن لئیم بد فرجام ✡ بر سرش بست گنبد حمام *F.*

بست pro بیست viginti, e quo decurtatum est *F.*

بُست nom. regionis et arcis notissimae *B.* in Kâbulistân *F.* ad ripam fluvii Hindmend in provincia Sistania H. pr. reg. 152; cf. Schahn. I, p. 234, 287 ed. Mohl.; 2) (decurt., ut videtur, ex بُستان) hortus floribus consitus, rosetum (گلزار وگلستان); locus, in quo crescunt fructus bene olentes, pomarium *B.*; cf. Hamasa p. 582, l. 6, ed. Freyt. Praeterea in *F.* lex. hae leguntur significationes : a) triticum to-

stum, qui est commeatus Tatarorum et peregrinatorum (قاورلمش بغدای كه تاتار (وسیاحلر توشه یعنی ازق ایدرلر); cf. پست, b) ferrum, super quod mola versatur (دکرمان سپکی که بر دمور در دکرمان آنک اوزر ینده دونر) *F.* i. e. sec. *C.* subscus molae ferrea : *it.* axis *et* catillus, super quo molae fit conversio, c) substratum clitellis simile, quod baiuli in dorso oneri supponunt (ارقه حمالنک سمری), ut in hoc versu میر نظمی poetae : از رشید خریت مبارش کسست ✿ که آهسته از پشت او رفت بست; 3) i. q. بَست 5 *F.* Cf. بُستی et بُسْد.

بَستَ (a v. بستن) the cloth in which a bundle is tied up, a bundle *Shaksp. R.*

بُستنج i. q. گستاخ q. v. *B.*; cf. استاخ et اوستاخ.

بِستَر laxus, infirmus, debilis (سست ونااستوار) *B.*

بستم (s. विद्रुम) corallium rubrum (مرجان) *B.* Cf. بُسَّد.

بستن imp. verbi ستاندن q. v. *F.*

بُستان pro بوستان hortus floribus consitus, rosetum; locus, in quo crescunt fructus bene olentes; pomarium *B.* Eadem vox, pl. بَساتین, in arabicam quoque linguam recepta est, de q. v. Hamasae schol. loco supra allato s. v. بُست 2; plura v. infra s. v. بوستان.

بُستانْ أَپِرُوز s. بُستانْ أَفْرُوز flos rubri coloris nullum odorem spargens, alias تاج خروس et گل یوسف dictus *B.* سلطان بورکی *F.* amaranthus purpureus *M.* leucoium purpureum Freyt. lex. s. بستان ابروز; 2) sec. al. i. q. ضیمران = اسپرغم species herbae odoratae *B.*; cf. آبرون et بادروج et برطانیقی.

بُستانْ پیرا (a v. پیراستن) n. c. hortum colens, hortulanus (باغبان) *B.*

بُستانْ سَرا n. c. horti palatini, regii *F.*

بُستان شیرین nom. soni cuiusdam (نوائی) musici *B.*

a. p. بُستانی (suff. ی) hortensis; hortulanus *M.*

بُستاوَند terra montuosa, inaequalis (زمین پشته پشته که کتل وکریوه باشد وزمین ناهموار) *B. SHL.* Cf. بشاورد.

بُستَج arabica vocis persicae بُستَک forma q. v. *B.*

بُستُج arbor quaedam silvestris *F.*

بِستَر, sec. *F.* پِستَر (phl. וסתרך, aram. בסתרקא) stratum dormiendo expansum (جامه خواب گسترانیده) *B.* lectus, stratum آنچه بگسترانند دوشک وفراش *F. HK. SHL.* Vox ad verbum گستردن referenda videtur, quum lit. گ et ب saepius inter se permutentur, ut in بستاخ et گستاخ, بزاریدن s. بزاختن et گداختن al. — Inde بستر نشین adi. c. in lecto iacens, lecto affixus *M.*

بِستَر آغنگ n. c. stratum cubiculare (لحاف ونهالی); 2) sec. al. stragulum superius lecti, lodix (چادر شبی که بر روی نهالی پوشند) *B.* یورغان ودوشک چارشبی *F.*, e. g. in hoc versu استاد لبیبی poetae : خوش حل لحاف وبستر آغنگ ✿ که میگیرند هر شب در برت تنگ *F.*

بِستَردَن i. q. ستردن *B.*, a quo praef. ب formatum est.

بِستَرِ سَمَندَر *met.* ignis *B.*

بُستُرم i. q. بشترم *B.* in appendice.

بَستَک i. q. بستو q. v.; 2) sec. al. cochlear parvum (چمچه روغن ودوشاب وجز آن) *SHL. R.* In ceteris lexicis deest.

بُستَک resina (صمغ) pistaciae (درخت پسته); 2) sec. al. mastiche (کندر); 3) sec. al. resina quaedam mastichae similis, ar. نبن dicta, thus *B.*; cf. بُستَج.

بَستَگی (a بسته suff. ی) vinctura, ligatura *C.* captivitas Spieg. Chr. 131; 2) i. q. بند vinculum Gl. Sch. — Inde *de lingua dictum*, balbuties, *de oculis*, coecitas *C.*, *de urina* بستگی بول stranguria *R.*

بستُم pro بیستم vigesimus *M.*

بَستَن (z. ܙܘܢܕ baṅd coll. part. ܙܘܢܕ baçta, *IC.* bad, part. basta, s. बन्ध्) imp. بند ligare, vincire (t. بغلمق) *F.* c. ب et در Spieg. Chr. 3 et 17; 2) *intrans.* vel *pass.* cohaerere c. در p. i. q. coire coll. ar. عقد اللعوة, e. g. عروسی دید زیباروی درو بست Anv. Soh. 233, 12; 3) connecti de flore, respondens ar. عقد, i. e. gemmare, gemmas agere, e. g. بس شکوفه که بشکفید ونبست „multi flores *sunt*, qui effloruerunt sed gemmas non egerunt" Fleischer Ali's Spr. 45, 20; 4) coll. ar. عقد concrescere, coagulari. Inde شیر بسته lac coagulatum *B.*; بسته یَخ torpens gelu Pend. 4, l. ult.; 5) coll. ar. عقد II et IV coquendo inspissari de pane, e. g. هل تا بدندان گرد پشت دست ✿ تنوری چنین گرم ونانی نبست Bost. et *trop.* عروسی دید زیباروی درو بست ✿ تنوری گرم حالی نان فرو بست Anv. Soh. p. 233, 12. Inde

Phrases :

امید بستن ar. عقد الرجا opp. امید بریدن spem ponere in alqo c. در Fleischer Ali's Spr. 39, 2. 45, 19. Inde امید بسته بر آمد „spes, quam animo concepi, successit" Gul. 26, 4.

باره بستن institutum, leges observare Frag. 28.

بر خود بستن sibi ipsi vi imponere alqd, se per vim adigere ad alqd Bost.

خیال بستن imaginari, opinari, excogitare Anv. Soh. 234 v. l. 7, Gul. 27, 4. 144, 10, Spieg. Chr. 24, 11.

در بستن fores claudere Schahn. t. I, p. 212, 3 ed. Mohl.; c. بروی p. fores occludere alii, ne intret. Pend. 94, 11 et *abs.* در بستن بروی se continere domi, se abdere in cubiculum Gul. 149, 10.

در راحت بر خود بستن fores quietis sibi claudere i. e. quieti et voluptatibus renuntiare Pend. 30 coll. not. ad h. l. p. 58.

دل بستن animum applicare ad alqd, se addicere rei c. ب et در Fleischer Ali's Spr. p. 33 med. 47 med. coll. 43 l. atp.; c. بر Spieg. Chr. 3, 16. 125, 3.

راه بستن ar. سد الطریق viam praecludere Fleischer Ali's Spr. p. 51, 4; c. بر Chr. Sch. 1, 4, coll. 64, 500.

سیاه بستن در قفا *met.* calumniari alqm Spieg. Chr. 100 med.

صورت بستن speciem induere i. e. prodire, existere Gul. 73, 16. 179, 20.

کار بستن laborare, agere Frag. 29, 22; c. با laborare cum alqo; opitulari alci, adiuvare alqm Pend. 82 l. ult.; 2) exsequi, perficere Gul. 25, 13. 142, 9, Pend. 43; cf. infra کار فرو بستن.

میان بستن v. s. v. میان.

نامه بستن literas obsignare Frag. 25, 23.

نظم بستن c. بر p. libri compositionem alci attribuere. Pend. 24. med.

c. ان v. s. v. انبست et انبسته.

c. باز religare *C.*

c. بر i. q. simpl. Spieg. Chr. 146, 7. 15; 2) c. از *proprie* solvere i. e. auferre, e. g. برو جان بابا در اخلاص پیچ ✿ که نتوانی از خلق بر بست هیچ Bost.; cf. Spieg. Chr. 146 fin. — Inde رخت بر بستن sarcinas constringere, colligere *met.* abire, proficisci (سفر کردن وکوچ نمودن) *HK.*; cf. Frag. 18, 1, Spieg. Chr. 146, 6; بهم بر بسته (inter se ligatus) *met.* suspiciosus, mendacium fingens (کنایه از تهمت وافترا باشد) *B.* in appendice.

ب c. اميد در بستن i. q. simpl. Inde در c. امیـد بستن i. q. در c. spem ponere in alqo Spieg. Chr. 25, 6, Fleischer Ali's Spr. 39, 6; نُـطـق در بستن loquelam vincire i. e. obmutescere Spieg. Chr. 116, 5.

فـرو c. i. q. simpl. Inde چشم فـرو بستن oculos claudere Gul. 138, 2; كار فـرو بستن *pass.* inhiberi, non succedere, de negotio, e. g. فرو نبندد كار كُشاده پيشانى „nequaquam *enim* male succedit negotium viri, qui est laetae frontis" Gul. 88 l. ult.

بَستو, unde ar. بستوق (بستوقة Freyt.) (syr. ܨܥܐ et ܨܥܕܘܢܐ) vas figlinum parvum (مرتبان سفالين كوچك) *B.* parvus discus, patina (طـبـق وچناق) *F.*; 2) tudicula lignea (چـوبـى) butyro parando *B.*; cf. بَستَك et پشتو et بشتك.

بَستو os, quod est inter collum et humerum; vertebra cervicalis *F.* ex مجمع الفرس; cf. پستوق et بستوقـه. Vox cum أُستوى q. v. cognata videtur.

بَست وَبَـنـد (a v. بستن) *met.* confirmatio, munitio, firmiter tenere, occupatio, subiicere (استحكام وضبط وربط) *B.*

بَستوقَه i. q. بستو vertebra cervicalis *F.*, cf. پستوق.

بِستوه et بِستُه e priori decurtatum i. q. سُتوه *B.*; cf. استوه.

بَستَه part. praet. v. بستن q. v. Inde بسته كردن i. q. بستن q. v.; 2) vir fascinatus, qui matrimonium inire nequit (شخصى كه اورا بسحر بسته باشند وداماد نتوانـد شـد); 3) concentus quidam musicus, etiam بسته نگار dictus (آهنگى از موسيقى وآن مركب است از حصار وحجاز وسه گاه) *B.* cantilena modis musicis adstricta; carmen quatuor versuum (مقامه بغلنمش شعر بـو معنايله رومـده دخى مستعملدر (بستهء فلان ديرلر مربع ديمكدر *F.* ex مجمع الفرس; 4) sericum pictum (حرير منقش), quale in استراباد et گرگان texitur, sic descriptum : وآن چنان است كه حريرا در تختهاى شبكه دار بندند واقسام رنگ بر سوراخهاى شبكه ريزند تا نقش بر آورد *B.*

بُستَه nux avellana (فندق) *B.*

بَستَه رَحِم a. p. n. c. femina utero clauso i. e. sterilis (عقيمة) *B.*

بَستَه زَبان n. c. lingua haesitans, blaesus *C.*

بَستَهء گَهوارَهء فَنا a. p. *met.* mundi miseriis obnoxius, captivus mundi (اسيران محنت دنيا وگرفتاران دنيا) *HK.*

بَستَهء نِگار v. a. v. بَستَه 3.

بُستى (suff. ى) hortensis, hortulanus *R.*; cf. بُست.

بَستيباج e. ling. rûm. : spina triangularis (خسك), ling. maurit. حمّص الامير dicta, quam tumoribus ardentibus imponere solent (وضماد كردن بـر ورمهاى گرم نافع باشد) *B.* planta scalpendis dentibus serviens (خلال اوتى), turc. قلر et ar. خِلطان dicta *F.* In *C.* lex. et in arab. lexicis legitur بستيناج eadem significatione. Planta tribulus terrester hac voce intelligenda esse videtur, de q. v. Dioscor. l. IV, c. 15 et Spreng. not. ad h. l. t. II, p. 578 et 579 ed. Kühn.

بَس جُستَـه i. q. بس خـواستـه q. v. Gl. in Des.

بَسجين ligni duri species, e quo arcus conficiuntur *F.* Fort. eadem vox atque بشجير.

بَس خـواستَـه valde expetitus *met.* amatus (معشوق) *B.* Gl. in Des.

بُسّد i. q. بُست 2 *B.*

بُسّد et بِسّد et sine Teschdid *F.* corallium rubrum (مرجان) et sec. al. radix corallii (بيخ مرجان) *B.*; cf. بستام, quocum cognatum videtur.

بَسَدْك manipulus (دسته) tritici et hordei messi *B.*

بَسدَك trifolium indicum, melilotus (اکلیل الملک) *B.* Cf. بَسَک et بَسَنَک 1.

بَسدین a. p. (suff. ین) composed of pearls *R.* Vox ab ar. بَسَد exiles margaritae *M.* formata.

بَسَر ex praep. ب et سر, q. v. s. سَر.

بَسَرباری n. c. onus, quod capite sustinetur, praeter onus super impositum (باری که بر سر سوای علاوه بود) *HK.*; cf. سرباری.

بَسَر وَچَشم *formula ostendentis se paratum ad aliquid faciendum :* capite et oculis; libenter *M.*

بَسَرون the hips, the buttocks *R.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

بَسَغ domus vitris pellucida, vitreata *C. M.* vel etiam ex lateribus constructa (اول خانه‌یه دیرلر که صرچه ایله یا خود کاشی ایله یاپلمش اوله) *F.*, allato hoc versu ابو المعانی poetae : اهل دل دانند قدر عشق جانان همچنان ❀ در درون سینه هر دم خانه سازند از بسغ. — A cupola, a high apartment surrounded with windows, for the advantage of prospect and air *R.* In ceteris lexicis deest.

بَسُغدَه et **بَسَغدَه** (a v. بسغدیدن) i. q. آسغده s. اسغده paratus, expeditus; 2) vir res expediens, perficiens (که کارهارا سامان کند وبسازد) *B.*; cf. پسغده et سغده.

بِسُغدیدَن s. **بِسَغدیدَن** s. **بَسَغدیدَن** parari, expediri, perfici (ساخته شدن ومهیا گشتن وآماده گردیدن) *B.*; cf. اسغدیدن.

بَسفایَج arabica forma persicae vocis بسپایك s. بسپایه q. v. *B.* In Freyt. lex. legitur بسفانج et بسفاتج.

بَسَك i. q. بَسدَك *B.*, e quo contractum videtur; cf. بَسَنَک 1 et بسه.

بَسْك i. q. بَسدَك *B.*, e quo contractum videtur; 2) oscitatio (خمیازه) *B.*

بَسُك epitome evangelii *C.*; cf. بَسَنَک 2.

بُسُك gossypium nendi caussa tortum (فتیله که زنان بجهت رشتن پیچیده باشند) *B.* (پنبه‌یی اکیرملك ایچون ایتدکلری فتیل کذا فی مجمع الفرس) *F.*

بَسکَلَه pessulus ligneus, quo fores occluduntur (چوب پس در خانه) *B.*; cf. بشکل et بشکله.

بَسکوی (a v. گفتن) n. c. multiloquus, garrulus *M.*

بَسَل milium (گاورس); 2) calx pedis (پاشنه ar. عقب); 3) i. q. درآویز adhaere *B.*, qua significatione pro بشل positum videtur.

بِسلانیدَن, sec. *F.* بِسْلانیدن verbi forma e بکسلانیدن q. v., decurtata *B.*

بَسلَه pisum, pisa (مُلك وخُلَّر) *B.*

بِسمِل ab ar. بِسمِ اللّٰه „nomine dei“ formata vox, quod in iugulandis animalibus dicendum est, inde : iugulatus, mactatus (ذبح کرده یعنی سر بریده); 2) gladio occisus (بشمشیر کشته شده); 3) homo mansuetus, patiens (صاحب حلم وبردبار) *B.* Inde بسمل کردن iugulare *M.*

بِسمِلگاه n. c. laniena *C.*; cf. بسمل.

بَسمَه i. q. وسمه q. v. *F.*

بَسناس nom. doctoris et principis sectae saecularium (atheistarum) (استاد ومعلم دهریان), in medicina, astronomia aliisque doctrinis versati, qui Deum existere negat (واو بوجود واجب قایل نیست) *B.*

بِسَنج imp. v. سنجیدن; 2) i. q. بشنج macula (خشکی وداغی) rubra in facie et membris hominum, sesamo similis, lentigo, ar. کلف dicta *B.*

بَسَند et **بَسَندَه** sufficiens, satis (سزاوار وکافی) *B.* Gl. Sch.; 2) tantum, quantum satis est, victus sufficiens, iusta copia (کفاف وکفایت); 3) perfectus, integer (تمام) *B.* کافی وتمام *F.* Fortasse cum پسند a v. پسندیدن vel cum بَس cognata vox.

بسى [é] (suff. ى coll. بس) multi (بسیار وبیش) *SHL.*; cf. Frag. 21, 25, Spieg. Chr. 75; 2) multum, valde Chr. Sch. 59, 432. 87, 10; 3) multum temporis, saepe, diu Frag. 32, 1, Gul. 16, 16. 24, 8. 193, 17; coll. Instit. ling. pers. §. 402.

بَسى (suff. ى) n. c. multitudo (بسیاری وزیادتی) *B.* بس هستی وبسند هستی *HK.*

بِسیار multus, multī (ar. كثیر t. چوق) *F.*; cf. Instit. ling. pers. §. 403. — Inde بسیار بودن multum, copiosum esse, abundare; بسیار كردن multiplicare, adaugere; بسیار شدن multiplicari, adaugeri *C. M.*

بِسیارْخُسْپ adi. c. somniculosus, lethargicus *R.*

بِسیارْدان (a v. دانستن) adi. c. doctus, eruditus *SHL. R.*

بِسیارْدان (fort. دان pro دانه) n. c. species mali punici s. granati silvestris (انار دشتی) *SHL. R.*

بِسیارْدانه, unde ar. بسیاردانج n. c. species leguminis silvestris (ماش دشتی) *SHL. R.*

بِسیارْگوی adi. c. i. q. بسگوی q. v. *R.*

بِسیاری (suff. ى) multitudo, copia *C.* Spieg. Chr. 24.

بَسیج et بِسیج et بَسیج [é] Gl. Sch. *F.* imp. v. بسیجیدن; 2) in comp. part. praes. signif. : parans, praeparans *B.*, e. g. in hoc vs. شیخ نظامی poetae : ترازوی گردون گردش بسیج ✿ نماند ونماند بسنجیده هیچ *F.*; 3) n. s. apparatio, apparatus (ساختگی كارها وكارسازیها وساختة شدن وآماده گردیدن) *spec.* profectionis s. itineris (سفر) *B.*, e. g. in hoc versu Schahnamiano : نیامد درنگ اندرین كار هیچ ✿ كجا آمد آسانی اندر بسیج *F.* Inde وقت بسیج tempore apparatus itineris s. discessus Gul. 159, 8 et بسیج حج كردن

بَسَنْك i. q. بَسْدَك trifolium indicum; melilotus; cf. بَسَك; 2) arbor dactylifera, palma (آنچه خرما بسر او بلشد) *B.* Num fortasse conferenda vox pisang s. s. पिसङ्ग orta, qua Malaji, Japani et ipsi Europaei arborem indicam banane dictam, i. e. musa sapientum, denominant?

بَسَنْك equus iuvenis indomitus (آت كه هنوز بنلمامش اوله), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : ✿ در سرش میرند لجام امرت توسن چرخ گسر بسنك آید; cf. بسنه; 2) sec *C.* بُسُك, nom. libri ex evangelio (انجیل) deprompti (استنباط اولنمش) *F.*

بُسُنْك nom. montis, ubi tantum columbae morari dicuntur, quae hominum eo accedentium intentionem explicant *F. C.*

بَسَنْك آمدن to be weak, or broken *R.*; cf. سنك.

بَسَنَه i. q. بَسَنْك 1 equus iuvenis indomitus, alias كره dictus *F.*

بُسُوتَه et بِسُوتَه [ŏ] cirrus, cincinnus (زلف) *B.*

بِسودَن Gl. Sch., بُسودن *F.*, in *B.* lex. vocales desunt (a سودن praef. ب formatum) i. q. بپسودن s. سودن q. v. *B.*

بِسوده, sec. *F.* بُسوده part. praet. v. بسودن i. q. بپسوده q. v. *B.*; cf. پسوده.

بُسور (a v. بسوریدن) dira imprecatio, maledictio *B.*; cf. پسور et پشور et بسول et پشول.

بُسوریدَن dira imprecari, maledicere (نفرین ودعای بد كردن) *B.*; cf. بشوریدن et پشوریدن et بسولیدن et پشولیدن.

بُسول i. q. بسور *B.* lit. liq. inter se permutatis.

بُسولیدَن i. q. بسوریدن *B.*; cf. بسول.

بَسَه i. q. بَسَك trifolium indicum, melilotus *B.*

بشر مباد کـه کُردد بدست حرص poetae : اسیر ✿ مکس مباد که ماند میان شهد بشار *F.*; 6) pulsatus, pulsus, relictus, remanens (مـانـده وکـوفته شده) *B.* کـوفته مسعود سعد *F.*, e. g. in hoc versu ووامانده امـروز بت پرستان هستند سلمان poetae : بیکمان ✿ در پیشههـا خـزیده ودر غارهـا بشار *F.*

بُشاسپ i. q. بـوشاسپ, e quo decurtatum est *B.*

بُشاوَرد i. q. بستاوند terra montuosa, inaequalis (پشته پشته) *B.*

بَشبَش et بُشبُش folium colocynthidis (برگ حنظل) *B.*

بَشبَق arabica forma persicae vocis بشبه q. v. *B.*

بِشپُول [ó] dissipatus (پـریشان وپـراکنده); 2) dissipans (پراکنده کننده); 3) imperativi significatione : dissipa *B.* پـراکنده وپریشان کن *F.*, e. g. in hoc versu شرف شفروه poetae : آن کیسوی مشکبار خویش بشپول ✿ وآن جزع کهر فشان چو دریا کن *F.* Fort. a verbo obsoleto بشپولیدن vel شپولیدن derivanda vox.

بَشبَه, unde ar. forma بشبق usitatior, nom. pagi (قریه) cuiusdam ad مرو شاهجان pertinentis *B.*

بَشبَیون et بَشبِیون pinguis (فـربه) *B.*; cf. بشیون.

بَشت a distribution of water into canals or drains *R.* In ceteris lexicis deest; fortasse est lectio mendosa pro بَست, q. v. sub 5.

بِشتالَم et بِشتام non invitatus ad convivium accedens; parasitus (ar. طفیلی) *B.*

بَشتَر i. q. تَشتَر *B.*, quae recta lectio esse videtur. Vid. infra s. v. تشتر).

بُشتَم papula, pustula, ar. شرا [شری] *B.*; cf. بشترم et بسترم.

بَشتَرغ et بُشتُرغ sec. *HK.* i. q. اسپرک herba flava tingendo inserviens; 2) frustum

ad peregrinationem sacram se accingere H. pr. reg. 153; 4) propositum, intentio, consilium (قصد واراده) *B.*

بَسیچیدَن et بَسیجیدَن [é] sec. Gl. Sch. et *F.* parare, praeparare *spec.* profectionem, se accingere ad iter (سامان کردن وساز سفر نمودن وکارهارا آراسته ومهیا وآماده کـردن); 2) sibi proponere, propositum, destinatum habere (قصد وآهنـــک واراده نمودن) *B.*

بَسیلَه species fabae silvestris (باقلای صحرائی) minoris, quam faba esculenta *B.*

بَش *gen.* vinculum (بـنـد) *spec.* vinculum ferreum vel cupreum, quo cista vincitur i. e. sera, claustrum *B.* Gl. Sch., e. g. in hoc hemist. Schahnamiano : همی بر کمر بتنک ساختم پنجه بش *SHL.*; cf. s. بونک; 2) seges pluvia rigata proveniens (زراعتی که بآب باران حاصل شود) *B.*

بُش coll. پَش capillus medii capitis prolixus hominis (کاکل آدمی); 2) iuba equi (موی موی کردن وقفای اسب *B.* (کردن ویال اسب *F.* collum, iuba equi (کـردن ویال اسب) Gl. Sch.; 3) deficiens, imperfectus (ناقص وناتمام) *B.*

بِش i. q. بِدِهَش „da illi" *B.*, e quo decurtatum videtur.

بِشار et بَشار res sparsa i. e. pecunia iussu regis in caput hominis sparsa (نُثار وآن زری باشد کـه بـر سر کسی بفرمان پادشاه ریزند); cf. شاریدن; 2) res quaevis auro vel argento cusa (هـر چـیـز طلاکـوب ونقره‌کـوب) *B.* زرکـوب *F.*; 3) palpatio, permulcere (لمس وملامسه) *B.*, e. g. in hoc hemist. استـاد فـرخی poetae : رکاب اورا بتکو بدست خویش بشار *F.*; 4) compes (پای بند) *B.*, e. g. in hoc versu مـیـر خسرو poetae : هم ضعیفی کی جهد از پای بند آب وکـل ✿ پـیـل بیچاره شود چـون دروحـل کـردد بـشـار *F.*; 5) captivus (کـرفتار) *B.*, e. g. in hoc versu eiusdem

racemi uvae vel dactyli (پارهٔ از خوشهٔ انگور وخوشهٔ خرما) *B.*

بُشْتَرَم s. بُشْتُرُم s. بُشْتُرَم i. q. بُشْتُر papula, pustula *B.*; cf. بسترم.

بَشْتَرَه i. q. بشنزه s. بشنزه *F.*; falsa lectio videtur.

بُشْتُرِی (suff. ی) homo morbo pustularum laborans *B.*

بَشْتُك et بَشْتَك et بِشْتَك i. q. پشتو et بستو 1 vas figlinum parvum, seria exigua (مرطبان وخمرهٔ کوچك) *B.*; cf. ar. بستوق s. بستوقه.

بُشَاجِیم nom. arboris, ar. نَبع dictae, e cuius ligno arcus conficiuntur *B.*; cf. بساجین praecedens et Freyt. lex. s. v. نبع.

بِشَخَائِیدَن radere, scabere, scalpere (خراشیدن) *B. F.* Verbum a شخائیدن praef. ب formatum; cf. بشخودن.

بِشَخْشَم offensio pedis, lapsus (لغزیدن) *B.* Vox a v. شخشیدن formata; cf. شخش.

بِشَخُودَن i. q. بشخائیدن q. v. *B.* Verbum a شخودن praef. ب formatum.

بِشَخُودَه part. praet. v. بشخودن q. v.; 2) dilatatus, distentus (پهن گشته); 3) pedibus conculcatus, pede tritus (پایمال گردیده) *B.*

بُشَخُور [ó] pars reliqua cibi aut aquae iumentorum (نیمه خورده وباز ماندهٔ آب دواب), quae ar. سُؤر dicitur *B.*; 2) pro آبشخور q. v. *F.*

بَشْخِیدَن coll. پشخیدن et پشنجیدن spargere *aquam al. t.* ar. صو صاچمق F. p. رش ما پاشیدن, e. g. in hoc versu Schahnamiano : بخنجر همه تنش انجیده اند ❀ بران خاك خونش ببشخیده اند *SHL.*; 2) et بُشخیدن fulgere, splendere (ضیا ولمعه), ut in hoc versu میر نظمی poetae : بفرق سر مرصع تاج شاهان ❀ همی بشخید چون مهر درخشان; 3) furari

summam pecuniae (مایهٔ چالق) *F.*, exemplo, quo haec significatio probetur, non allato. In lex. *B.* et *HK.* deest hoc verbum.

a. p. بَشَرّ (ex ar. شَرّ praef. ب) adi. c. malus, malignus. Inde بی خیر وبشر bonitate carentes et malitia abundantes *M.*

بِشِستَن i. q. نشستن sedere, considere *B. HK.*

بِشُستَن i. q. شُستن lavare, purgare, mundare *B. HK.*

بَشْغَرَه factus, absolutus (ساخته وپرداخته شده) *B.* Vox cum بسغده cognata videtur.

بُشْقَاب a large dish. *R.* In ceteris lexicis deest.

بَشْك gesticulatio s. dissimulatio amoris, nictus oculi amatorii (عشوه وغمزهٔ خوبان) *B. F.*; 2) aulaeum portae (پردهٔ که بر در خانه آویزند); 3) nom. arboris *B.*; 4) coll. پَشَك et بَشْم et بَسْم ros, pruina glacialis (شبنم وبرف وتگرگ) *B. F.*; 5) decurtatum ex باشد که ut بوك ex بود که *B.*

بُشْك coma crispa, cirrus, cincinnus (زلف وموی مجعد); 2) coma frontis propendula, antiae (ناصیه ar. موی پیش سر) *B. F.*

بَشْكَارِی satio (کشت وکار وزراعت) *B.* کشت وکار *F.*, quod *M.* falso vertit : deambulatio, e. g. in hoc versu شیخ آزری poetae : چون شود وقت کشت بشکاری ❀ آب آن چشمه میشود جاری *F. SHL.* Fortasse cum پشکال, tempus pluvium, cognata vox; cf. پرشکال et پشکال.

بِشْكَرَد et بِشْكَر abiecta lit. د, venatio; 2) praeda; 3) venationis locus (شکار وشکارگاه وشکاری) *B.* Vox a verbo شکردن praef. ب formata.

بَشَكَّرِش (per saccharum illius) *met.* „per labia illius“ aut „per dulcem illius sermonem“ *HK.*

بِشْكَرَش (imp. v. شكردن suff. ش) „venare, prosterne illum“ (شكار كن وبشكن اورا) *HK.*

a. p. بَشُكْرَش (ab ar. شكر i. q. سپاس) „gratiarum actione illius“ *HK.*

بِشْكَستَن i. q. شكستن q. v. *F.*

بِشَكَل et بِشَكَلَه clavis (كليد) *B.*; cf. پشكله et بسكله. Sec. *F.* significat : a) moeror, sollicitudo (غم واندوه), b) coma crispa (قورجق صاچ) exemplo non allato.

بِشَكَلَم i. q. بشكم *HK.*, nisi falsa lectio est.

بِشَكَليد 3 ps. sg. praet. abs. v. بشكليدن; 2) rima, fissura vel signum (رخنه ونشان), quod extremis digitis vel unguibus imprimitur *B.*

بِشَكَليدَن i. q. پشكليدن rimam facere (رخنه كردن) unguibus aut instrumento quovis acuto; 2) findi, rumpi (رخنه شدن), ut e. g. de veste spina discissa dicant : بشكليد „rupta est *vestis*“; 3) dilatare, distendere (پهن كردن) *B.* Sec. *F.* et *C.* etiam significat : a) amplecti (قوجاقلمق), b) compedibus vincire (كوستكلمك) *F.* ex نعمة الله.

بَشَكَم et بِشَكَم i. q. پشكم domus aestiva, aula, atrium, coenaculum, porticus (خانهء تابستانى وبارگاه وايوان وصفه) *B.* صفه *F.*, allato hoc versu شهاب الدين موئد poetae : خانهء چون سراى جان خرم ۞ بشكمش غيرت فضاى ارم *F.*; 2) domus, cuius latera sunt reticulata et spiramentis instructa (كه اطراف آن شبكه وبادگير داشته باشد) *B.*; cf. بشكلم.

بَشَكَنج lacertus, brachium (ساعد); 2) sec. al. manus sinistra (دست چپ) *F.*

بِشِكَنَه i. q. بشكل s. بشكله clavis *B.*

بِشْكُوفَه [ô] i. q. شكوفه flos arboris; 2) vomitus *B.* In *F.* lex. male بشكونه legitur.

بَشْكُول et بِشْكُول [ô] (a v. بشكوليدن) i. q. بژكول q. v.; 2) i. q. وسمه i. e. planta, qua mulieres supercilia tingunt *B.*; cf. شكول.

بَشْكُوليدَن et بِشْكُوليدَن [ô] strenuum, promtum, industrium esse (حريص بودن در كارها وچلدى وچابكى نمودن) *B.*; cf. بشكول et بژكول.

بَشْكون i. q. بشكول 1 s. بژكول, e. g. in hoc versu ميم نظمى poetae : بسعى قسمت روزى نميشود افزون ۞ چرا بكوشش بى فائده شوى بشكون *F.*

بِشْكُوه [ô] vir magnae auctoritatis, maiestate et potentia insignis (مردم صاحب شوكت وحشمت وهيبت) *B.* Vox a شكوه q. v. formata.

بَشْكِيم a towel *R.* In ceteris lexicis deest.

بَشَل imp. v. بشليدن *B. F.*; 2) n. s. i. q. گرفت وگير cohaerentia, adhaesitatio duarum rerum inter se (يعنى دوچيز كه برهم چسپند ودرهم آويزند) *B.*; cf. پشل.

e. بِشِلشَكَه ling. gr. (يونانى) radix quaedam coloris rubri digito crassior, quae etiam جنطيانا (γεντιανή) dicitur *B.* gentianae rubrae radix.

بِشَلَنگ nom. arcis (قلعه) in Hindûstân *B.*; cf. پشلنگ.

بَشَلى 2 ps. sg. aor. v. بشليدن i. q. درآويزى s. بچسپى *B. F.* Falso *M.* vertit : appensio.

بَشَليدَن et sec. *F.* بِشليدن adhaerere rei prehensae, cohaerere (چسپيدن ودر آويختن) *B.* Sec. *F.* adhaerere facere (چسپانيدن ودوسانيدن), quae tamen significatio hoc versu, quem affert, non probatur : در گل غربت زپا بشليدنم ۞ نيست ممكن روى ياران ديدنم.

بَشَم moestus, tristis, pertaesus (سوگوار وملول); 2) indigestus (ناگوار) *B.*, e. g. in hoc versu حكيم شيرازى poetae : خورده

مانند خام وغیر منهضم ☆ فصلها گرد آید اندر تن بشم, in quo rimi caussa بَشِم legendum est *F.* Vox cum ar. بــشــم cognata.

بَشْم pruina (ar. صقیع); cf. بَشک 4; 2) nom. loci praefrigidi inter طـبـرسـتـان et ری; 3) haereticus, impius (ملحد وبی دین) *B.*

بَشماق tegmen pedum, calceus (پای افزار) *B.*, e. g. in hoc versu خواجوی کرمانی poetae : گفتم که یکراه ای صنم بر چشم خواخو نه قدم ☆ گفت از سرشک دیدهاش پر خون کنم بشماقرا *F.* Vox cum turc. باشمق s. بشمق cognata; cf. بشمقدار.

بَـشـمَـج nomen precationis cuiusdam (نام دعائی) *B.*

بَشمَقدار vox e t. بشمق coll. بشماق et دار a v. داشـتـن composita, *proprie* calceos tenens significans, qua praefectus Sultani calceos gestans intelligendus est; cf. Quatremère H. des Sult. Maml. I, 100 not. 131.

بَشمَه pellis a coriario non subacta, cruda; 2) granum (دانـه) nigrum instar lentis (عـدس), quod in remediis ocularis adhibetur, qua significatione alii hanc vocem arabicam esse dicunt *B.* Cf. بشیمه.

بَشن statura (قـدّ وبالا); 2) corpus (بـدن); 3) summum, imum et latera (سـر وبـن واطراف) cuiusvis rei *B.*

بَشَنج vigor, viriditas genarum, faciei (تابش طـراوت رخساره .B (وطـراوت رخسار وآب رو ولطافت روی *F.*

بِشَنج i. q. بسنج 2 lentigo ar. کلف *B.*; 2) fovea textoris t. اوکر *F.*

بِشَنجَه manipulus herbae (دستهٔ گـیـاه) scoparum instar factus, quo textores in glutinando stamine utuntur (آهار بر تانهٔ مـالـنـد); 2) sec. al. gluten farinarium (آهار) textoris *B.*

بُشنَتَرَه et بَشنَتَرَه placenta (چنگال) ex farina sesami et dactylis vel ex pane calido, butyro et syrupo facta; 2) sec. al. rectius : placenta ex pane tenui (نان تنک) dactylis et butyro facta *B.* Sec. *F.* alia vocis lectio est بشتره.

بِشنَک instrumentum parte extrema longa instar mallei (آلتی سرش مانند کلنک دراز) ad fodiendos muros; 2) malleus fossorum (کلنک); 3) terebra (اسکنه); 4) securis, ascia fabri lignarii (تیشه) *B.*; cf. پشنک.

بَشنیز et بَشنیزه i. q. بـوی مادران q. v. *B.*; cf. انیخ.

بُشنین lotus aegyptia *B.*, qua significatione in arabica quoque lingua usitatum est; cf. Freyt. lex. s. v.

بَشُوتَن [*ô*] malorum morum, pravae indolis (بـد اخلاق وبد خـصـلـت), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : بقول وعهد نیکان نیک داری ☆ بشوتن‌را نشاید دوستداری *F.*, qua significatione haec vox in lex. *B.* et *HK.* deest; cf. بشودن.

بُشوتَن et بَشوتَن, sec. *F.* بُشوتَن nom. fratris Asfandiyâri (اسفندیار); 2) simia (بوزینه) *B.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : رقیبت‌را زلنفت نیست بهره ☆ بشوتـن گـر شود آن مسخ چهره *F.*

بُشودَن i. e. بشستن s. شستن ar. غسل *F.* Verbum ab imp. شو verbi شستن praef. ب formatum.

بُشودَن i. q. بَشوتن pravae naturae, indolis (بـد خوی وبد طبع), e. g. in hoc versu استاد لطیفی poetae : کسی گـر بشودن بـود زشت کار ☆ بهر جا که باشد کند کار زار *F.*

بُشوریدَن [*ô*] i. q. بسوریدن coll. بسولیدن et پشولیدن; 2) i. q. شـوریـدن; 3) in iram concitari, iratum fieri (در غـضـب شدن ar. هیجان) *B.*

بِشوش astutia in mercatura facienda cunctando nimirum in vendendo et emendo ut pretium augeatur (ar. مکاس) *HK.* In ceteris lexicis deest.

بِشُول et بُشُول [ō] imp. v. بشولیدن; 2) perspicax, sapiens, in negotiis tractandis expertus (بیننده ودانـنـده وگـذارنـدهء کارها); 3) coll. شوریدن s. بشوریدن et شولیدن perturbatio, confusio (برهم زدگی وپریشانی) *B.*; cf. شول.

بُشُولانیدَن [ō] causs. v. بشولیدن *C.*

بِـشُـولِـش [ō] (sequens suff. ش) visus; 2) scientia; 3) operis perfectio, peractio; 4) perturbatio, confusio *B.*; cf. بشولیدن.

بِشُولیدَن et بَشُولیدن et sec. *F.* بُشُولیدن [ō] videre (دیـدن); 2) scire (دانستن); 3) opus perficere, peragere (کار گذاری کردن وکارسازی نمودن); 4) coll. بشوریدن s. شوریدن et شولیدن perturbare, confundere (بـرهـم زدن وپـریشان کردن); 5) attonitum esse (در مـانـده ومتحیر نشستن) *B.*

بِشُولیدَه [ō] part. praet. verbi بشولیدن quavis illius significatione *B.*; cf. پـشـولیده et شولیده.

g. p. بُشولِیون (gr. ψύλλιον) ling. gr. i. q. بذر قطونا i. e. سبیوش semen psyllii *B.*

a. بشویکهء ابراهیم pronuntiatio prioris vocis ignota est; ling. andal. (اندلس) genus plantae spinosae in locis lapidosis crescens et in desertis Shîrâzensibus abundans, cuius flores apes carpunt, alias قـرصعنه dictum *B.* Sec. Freyt. lex. s. v. قـرصعنة hac planta intelligendum est eryngium et pro falso بشویکه scribendum شُوَیکَه.

بِشِیز [ē] i. q. پشیز q. v. *HK.*

بِشِیک [ē] peculiariter, imprimis (تـرجمهء خاصه است) *B.* in app. Sine dubio est hind. بشیکھ, quod etiam بسیکھ et بشیش scribitur et e s. विशेष ortum est, cui respondet pers. ویـژ s. ویـژه et بـویـژه praef. ب et ویژه.

بَشیمَه pellis a coriario non subacta, cruda *B.* in appendice. Alia forma vocis بشمه esse videtur; cf. تاسمه et تسمه.

بِشین *abs.* existentia (ذات) sive per se necessaria i. e. divina, seu quae fieri potest (ذات باشد مطلقا اعم از ذات واجب وذات ممکن) *B.* Gl. in Des.

بَشیون i. q. بشبیون pinguis *B.*

a. p. بَـصـرَه Bassora, urbs Iracae arabicae, regnante Omaro Khalifa condita; in quo est forum permagnum, quo Arabes undique mercaturae faciendae caussa conveniunt *B.*

بُصرَی nom. pagi (قریه) ad urbem Bagdad pertinentis *B.*

a. p. بُصرَی et بُصرَی شام Bosra, Syriae urbs, mercatura, quam ibi fecit Muhammed, apud Arabes celebris *B.* Sec. Gesenium (Comm. ad Jes. 34, 7) est h. בָּצְרָה, gr. Βόστρα et Bostra Arabiae Romanorum, Auranitidis metropolis, quod tamen rationibus infirmare studet Quatremère (H. des Sult. Maml. II, 1, p. 248 sqq.).

بَصور نیمہ شَبی i. q. آه نیمہ شبی suspirium media nocte *HK.* Quid sit بصور mihi non constat.

a. p. بَط arabica persicae vocis بت forma (coll. syr. ܒܰܛܳܐ) anas; 2) *met.* lagena vinaria (صراحی شـراب) anatis forma *B.*; cf. ar. بَطَّة.

g. p. بَـطـارِس (gr. πτέρις) ling. gr. i. q. سرخس filix *B.*; cf. جمان et رقـعـا et کیل دارو.

a. p. بَطباط ling. syr. nom. plantae persice سرخ مرد dictae *B.* polygonum; cf. Freyt. lex. s. v.

g. p. بَطرا (gr. πέτρα) ling. gr. petra, saxum; 2) mons (کوه وجبل) *B.*; cf. فطرا.

g. p. بَطراخـــو et بطراخـــون (gr. βάτραχος) ling. syr. rana (وزق وضفدع) *B.*

g. p. بَطراخيـــون (gr. βατράχιον) ling. gr. species apii agrestis (كرفس صحرائی) *B.* ranunculus.

g. p. بَطراساليون (gr. πετροσέλινον) ling. gr. apium montanum (كرفس كوهی) *B.*, quod docente Dioscoride (l. III, c. 69 [76] coll. c. 70 [77]) etiam petroselinum silvestre dicitur.

g. p. بَطرالاوَن (gr. πετρέλαιον) ling. gr. i. q. ar. نفط s. دهن الحجر, petroleum *B.*

e. بَطرَج ling. rûmana: senior, doctor perfectus (شيخ كامل) *B.* in appendice. Fort. eadem vox atque بطريق q. v.

e. بِطـريق doctor Christianorum (مجتهد ترسايان) *B.*, e lat. patricius, ut videtur, ortum; 2) nom. monachi (زاهدی وصومعه نشينی) christiani; Patricius *B.*

بَطِ زر *met.* sol. *F.*

بَطِ سُرخابْ زای *met.* lagena vinaria (صراحی شراب) *B.*

بَـطِ شَـراب cantharus mensuralis vini, quo caupones utuntur; 2) *spec.* vas s. poculum vini, e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae: صفير مـرغ بـر آمـد بـط شراب كجاست ☆ فغان فتاد به بلبل نقاب گـل كه كشيد *F.*

بَـطَـك (suff. ك) diminut. vocis بـط anas parva; 2) *met.* i. q. بط 2 lagena vinaria.

g. p. بَطلَميوس et بَتْليموس (gr. Πτολεμαῖος) Ptolemaeus, philosophus; 2) Ptolemaeus, rex *B.* *HK.*; 3) lux, claritas (روشنائی) *B.*

بَطلَيوس nom. regionis cuiusdam occidentalis *B.*

بَطِ مَی vas quoddam vinarium (بـر نـوع شراب ظرفی) *F.*

a. p. بَعِرفان بَـدَر بُردَن s. — بـيـرون — *met.* consulto tolerare, perferre opprobrium alicuius (دانسته تحمل كـردن وگذرانيدن) (حرف پهلودار باشد از ابنای جنس) *B.*; cf. ar. عرفان.

a. p. بَعِزّت adi. ex عزت praef. ب compositum i. q. ar. عزيز honoratus, carus Gul. 185, 17.

a. بَعلبَك Balbecum, urbs in tractu Damasceno, in qua sunt aedificia admirabilia, loca pulcerrima et arx munitissima *B.*

بَـغ (fortasse alia forma vocis گـو) fossa, fovea (زمين كنده وگـو); 2) nom. idoli cuiusdam (بـتی) *B.*, qua significatione respondet z. baghô, phl. בג s. בק, *IC.* baga et s. ved. भग coll. slav. bog. Eadem vox in compositis apparet, ut بغپور, بغداد.

بَغا cinaedus (مخنث ar. حيز وپشت پای) *B.*, e. g. in hoc versu: هـر كه در كون خلد بغا باشد ☆ گـر مزنّیٔ شير ما باشد *F.*; cf. ar. بغا.

بِـغـار aqua fluens (آب روان) *F.* fluvius, flumen *C.*

بُـغـار et بُـغـارَه a breach in a wall; a deep wound *Shaksp. R.*

بِغاز, sec. *F.* بَغاز, cuneus ligneus (چـوب), quem calcearii inter calceum et formam calcei (قالب) inserunt et fabri lignarii in findendo ligno adhibent *B.*; cf. پـغـاز et بغار et بفاز.

بَغامَه daemon in desertis commorans (غـول بيابانی) *B.*

بَغانوش bene et amplo passu incedens equus vel mulus (اشكبين آت وقاطر), e. g. in hoc versu مير نظمی poetae: كجيمـ آهنين بودست بـر دوش ☆ بدستش نيزه بـر اسب بغانوش *F.*

بَغپور forma primitiva vocis فغفور q. v.

بَغتاق i. q. بغلتاق (vox, ut videtur, ex بغلتاق s. بغلطاق decurtata) pileus (كلاه وطاقيه); 2) genus vestis, quod فرجی dicitur *B.* اعـجـامـه مخـصـوص اولان قـفـتـان كه

بغلبند دخی دیرلر *F.* Inde sequitur hac voce significari duas varias res: tegumentum capitis et genus vestimenti. Quale sit tegumentum capitis, non amplius describitur. Fortasse eadem vox est atque بغتاق s. بوغتاق et بقتاق s. بوقتاق, etiam بجتاق scripta, qua ornatus capitis mulierum mongolicarum imprimis principum vel uxorum regis significatur, ut ex locis a Quatremère ad H. Mong. I, 102, not. 30 allatis satis apparet. Cf. etiam بخـتـاق. — Altera vocis significatio est: vestis superior laxa vel fluitans, quae sub axillis religatur (بغلبند), manicis instructa, quam viri illustres et docti induere solent, ut ex synonymo فرجی in *B.* lex. et ex syn. قفتان et بغلبند in *F.* lex. explicandi caussa allatis, satis intelligitur, de q. v. Dozy dict. des noms des vêt. s. v. فرجية, quod idem est atque فرجی et s. v. قبا, quod docente *B.* lex. auctore est synonymum vocis قفتان. — Lectioni mendosae **vectis superior** pro vestis superior in *M.* lex. innitens *R.* voci nostrae falsam significationem „the bar of a door" tribuit. — Praeterea sec. *F.* lex. significat: 3) fascia cunarum (اطفالی بشکدن صاردقلری اوزون نسنه که باغربند دیرلر), e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae: اگـر نه ترک فلک بپر او کمر بندد ٭ بجی جامه بدوشش همی نـهـد بغتاق *F.*; cf. بغلتاق et بغلتق.

بغچه pro باغچه q. v. *Shaksp.* a bundle *R.*

بُغدا a cleaver used by cooks or butchers, a large knife *Shaksp. R.*

a. p. بَغداد Bagdadum, celebratissima Iracae Arabum metropolis, cuius antiquum nomen arabicum erat زورا *B.* Urbis denominatio in persicis lexicis ex باغ داد orta esse dicitur, quia Anôshêrvân quavis hebdomade semel in illo horto (باغ) populum ad colloquium admittebat et iniuria affectis ius (داد) dicebat. Sed verum vocis etymon est **Dei donum**, quum بـغ in antiqua persica lingua **Deum** significet; cf. بـغ 2; 2) nomen secundae septem linearum (خط) poculi Ǵamshêdi (جام جم), de q. v. s. خـط بغداد; 3) *met.* venter (شکم). Inde dicunt: بغدادِ خَراب s. بغدادِ خالی *met.* venter vacuus, fames (گرسنگی); 2) scyphus (ساغر) vino vacuus et بغدادِ مَعمور s. بغدادِ مَعمورَه *met.* repletio ventris, satietas (سیری وپری شکم); 2) aqua satiatum esse (سیراب بودن وسیرابی) *B. HK.*

بُغدی, *R.* بَغدی, a kind of camel (of high cost) *Shaksp.*; the first sort of camel *R.*

بَغرا sus mas, verres (خوک نر ar. خنزیر) *B.*; cf. گـراز et وراز. Vox cum s. वराह s. भद्दार cohaerere videtur.

بُـغـرا i. q. بغراخان Boǵrâkhân, nom. regis Khârismiae; 2) pro بغراخانی nom. pultis (آش) a rege Boǵrâkhân, qui illam invenit, sic dictae *B.* ارشته کبی بر طعامدر اکثر یاران عجم سیر وتفرجلرده بشوررلر *F.* quadrangula offae segmenta, quae iusculo vel lacte coquunt, *ital.* macaroni *C.*; cf. تنگه بغرا; 3) grus (کلنگ) in volando ceteros antecedens *B.*, qua significatione cum s. पुष्कर s. पुष्करह्‌ cohaerere videtur.

بُغراخان et بُغراخانی v. s. v. بُغرا.

a. p. بَغراس nom. urbis, duodecim milliaria (میل) ab Antiochia distantis, in qua arx alta, fontes, valles et horti sunt *B.*

بغراو clamor et c. کردن clamare *C.* ex vers. pers. V. Test. — Vocales desunt.

t. p. بَغرتاش, sec. *HK.* بَغرقاش, instrumentum aeneum (آلتی از مس) cochleari simile *B.* آلتی مانند کفگیر که بدان بغرا می کشند *HK.* Praeterea in lex. *B.* legitur: زدن نارنج را گویند که بندگاه ساعد وبازو است, in quo pro mendoso نارنج legendum est

بدن *F.*; 2) i. q. برگستوان q. v. *B.* Vox ex بغل axilla et طـق genus vestis, de q. v. infra s. v., composita in arabicam quoque linguam transiit et scribitur etiam بغلوطق plur. بغالطيق s. بغالطق. Ex locis a Quatremère (H. des Sult. Maml. I, 2, p. 75 et 76 not.) et a Fleischer (de glossis Habicht. p. 32) ex Arabum scriptoribus allatis intelligitur, hac voce significari tunicam bombycinam albam manicis carentem vel brevibus tantum instructam et interdum margaritis ornatam, quam infra vestem فرجية dictam induere solebant. Cf. Dozy dict. de noms des vêt. s. v. Vocis بغلتاق s. بغلطق forma decurtata بغطق s. بغتق esse videtur.

بَغْلْ تَرى n. c. *met.* pudor, verecundia (خجلت وشرمندگی) *B.*

بَغَلطاق i. q. بغلتاق q. v. *B.*

بَغْلَكى tumor (ترهی كه دیر پخته شود) sub axilla hominis, qui etiam عروسك dicitur *B.* bubo pestilens, anthrax *M.*

بَغْلَكى زَدَن i. q. بغل زدن *B.*

بَغَلْ گیر (cf. گـرفتن) n. c. amplectens, ut est mos Hindorum *Shaksp.* Inde بَغَل گیری (suff. ی) n. c. amplexus *idem* et *R.*

t. p. بَغَلَنقاز et بقلنقار s. بقلنقاز nom. avis cuiusdam coloris caerulei et albo nigroque colore variegatae (كبود رنگ وابلق), pedibus et collo longis et rostro lato, cuius caro est cibus licitus et iucundus *B.*; cf. بقلنقار.

بَغْلى a disorder in camels rubbing the thigh against the belly; 2) a kind of dumb bell used in exercise *Shaksp. R.*

بُغماز clavus ligneus, cuneus (چوی یعنی اغاچ میخ); 2) sec. al. forma lateribus fingendis (كرپیچ بایدقلری قالب) *F.* Alia forma vocis بغاز esse videtur.

بُغْنج i. q. بوغنج nigella *F.*

آرنج s. وارنج cubitus, quod ex vocis interpretatione intelligitur.

بَغشور nom. pagi (قـريـه) inter سرخس et هـرات *B.* Eiusdem lexici auctor vocem ex بـغ = گـو fossa et شور compositam dicit, ut significet i. q. گو آب شور fossa aquae salsae.

بَغطاق i. q. بغتاق q. v. *B.*

بَغَل axilla (t. قولتق) *F.* Inde

Phrases:

بغل باز نمودَن passis brachiis alqm excipere *R.*

بغل رَفتَن to go on one side *R.*

بغل زَدَن (axillam movere) *met.* gaudere alieno malo (شماتت كردن) *B.*; cf. بغلك زدن.

بـغـل گُشادَن (axillam aperire) *met.* se parare, accingi ad alqd (مستعد شدن بر كار); 2) exercere, examinare, tentare (ورزش كردن وامتحـان نمودن); 3) vim suam maiorem manifestare, ostendere (غلبهء خود ظاهر كردن) *B.*

دَر بغل دَست نِهادَن sub axilla manum reponere *met.* se non movere, quietum se tenere Gul. 177, 20.

دَر بـغـل كَشيدَن amplecti H. pr. reg. p. 18.

بَغْل nom. Judaei monetarii, a quo dirhemi cusi sunt magnitudine volae manus (برابر بكفدستى), qui بغلى nominantur; ipse Judaeus nomine راس البغل appellatur *B.*; cf. ارمنيه et درخش et درهم بغلى.

بَغْلان assecla, sectator (تابع) *F.*

بَغَلبَند n. c. vestis, quae sub axilla religatur *Shaksp. R.*; coll. *F.* s. v. بغتاق.

بـغـلـطـاق et بَغَلتاق i. q. بغلطاق s. بغتاق q. v. *B.*, e. g. in hoc versu ابـو المعـانى poetae: اطلس گردون بـرد رشك بغلتاقش همى ✡ گـالـهء خودرا بسازد مهد آن نازك

بَغند corium non dorsuale (پوستی غـیـر کیمخت وساغری), alias غرغن dictum, e quo calceos faciunt *B.*; 2) sec. al. inquisitio, perscrutatio (جست وجو), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : دوستی‌را بیغرض هرگز مپی یفتم اثر ۞ در جهان چندانکه کردم دیدنش سعی وبغند *F.*

بغیار et بَغیاز et بَغیازی congiarium vel parvum donum numarium, quod magister discipulo post mercedem dono dat (شاگردانه); 2) dulciarium (شیرینی یا بهای شیرینی), quod offertur tempore, quo novam vestem induunt; 3) laetus nuntius (مژده ونوید) *B.*

بَـف i. q. دفتین pecten textorius *B.*; cf. بـفـتـری. Vox a verbo بافتن derivanda videtur.

بَفا scurf, dandruff *Shaksp.* *R.*

بفار et بَفاز i. q. بِغاز q. v. *B.*

بَفتَرِه i. q. بـفـده instrumentum ex plumis avium factum, quo falcones et accipitres alliciuntur (قـوش قناندن ایدوب طغان چغردقلری), e. g. in hoc versu ابـو المعنی poetae : عاشق خـیـال خام نیفتد بصید یار ۞ آن شاهباز حسن نیاید بـه بفتره et in alio eiusdem poetae : بگیر بـفـده بدست ای خیال خام اندیش ۞ در اوج عشوه پرد آن همای نازوحسن *F.*

بَفتَری i. q. بف pecten textorius; cf. کفتری; 2) i. q. کارگـاه جولاهی *B.*, quod in lex. *HK.* et *SHL.* sic explicatur: وآن چوبیست که بافندگان بهنگام بافتن بر جامه زنند i. e. lignum, quo textores tempore texendi telam sustinent.

بَفتَنج i. q. بفنج q. v. *F.*

بَفْج et بَفْچ saliva (کف دهان); 2) is, qui in loquendo salivam ex ore spargit, vel sec. al. 3) os semper salivam spargens, exspuens; 4) labia turgida crassa (لـب ستبر) ob violentiam et iram demissa s. laxata *B.*

بَفخم i. q. بسیار *B.* *F.* q. v., e. g. in hoc versu کمال اسمعیل poetae : کـه مناظره با کوه اگر سازم رانی ۞ زاعتراض تو بفخم شود بـدان میم منجیک et معید صدا poetae : ماند بنفشه بر لب جوی ۞ که بر آتش نهی گوگرد بفخم *F.*; 2) pannus (پارچهٔ جامه) extremae perticae (بـر سر چوب درازی) alligatus, quo sparsam pecuniam collectores ex aëre arripiunt *B.*

بَفدَه i. q. بفتره q. v. *F.*

بَفْش magnitudo, maiestas, splendor (عظمت وشکوه وکر وفر) *B.*

بَفْم et بَفَم sollicitudo, moeror (اندوه ودلگیری); 2) moestus, afflictus (اندوهگین ودل تنگ وفرو مانده) *B.*

بَفَنج genus serpentis; 2) serpens innoxius *B.* Alia vocis lectio est بَفتَنج, ut in hoc versu شمس فخری poetae : دعای مدح اورا ورد خـود ساز ۞ که افعی با تـو کمر باشد زبفتنج *F.* Quae in *C.* lex. leguntur vocis formae بـفـنـج et بفینج mendosae esse videntur.

t. p. بُقچَه a small bundle of cloth *Shaksp.* a knapsack, a wallet *R.* Est vox turc. بوغچه s. بوقچه sec. *M.* significans : involucrum, tegmen *ex tela aut corio confectum, plerumque quadrangulum, cui involvuntur vestes vel linteamina.* Ex eadem voce arabicae formae بـقـجـة s. بقجة s. بقشة s. بقشی ortae sunt, de q. v. Qatremère H. des Sult. Maml. I, 1, p. 12, 219, 252 et I, 2, p. 204, JAs. 1847 Févr. p. 129. Cf. *B.* s. v. بلغنده.

g. p. بُقراط nom. medici experientissimi *B.* Vox e gr. Ἱπποκράτης decurtata; Hippocrates.

بَقلَنقار et بَقلَنقاز i. q. بغلنقاز q. v. *B.* Sec. *F.* hoc animal cervicem habet albo et nigro colore variegatam, pedes longos, rostrum latum et caerulei vel fusci coloris.

a. p. بَقَمر arabica persicae vocis بکم forma q. v. *B.*

a. بُقُمر nomen, quo Jemanenses plantam داتوره s. تاتوله appellant, cuius esu ebrietas oritur *B.*; cf. جوز ماثل.

بقنقار i. q. بقلنقار *HK.* Fort. lectio mendosa.

بَقیار *C.* et بَقیاز *F.* pannus vilior cilicinus nigri coloris (گلیم سیاه), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: بپوش جامهء نیکو خصال کـم اصل دلی ✿ بنزد عاقل وعارف چه اطلس وبقیاز *F.* tapeti non villosi genus nigrum ex pilis camelinis *C.*

بَـک (s. बेक) rana (وزغ وضفدع); 2) locus refugii, asylum (گریز گاه; 3) silva (جنگل; 4) cucumis silvester (خیار وبیشه); 5) nom. urbis in ما ورا النهر *B.* Sec. *F.* etiam significat; 6) supellex domestica (اثواب وآلات خانه) *F.*

بِک carbo candens (انگشت وزغال) *B.*

بُک genae, facies (رخساره وروی); 2) urceus (کوزه) orificio angusto, collo parvo et ventre lato et rotundo, qui etiam تُنُک dicitur; 3) coll. پَک et بکولک pravitas, insipientia (بی هنری وبی عقلی) *B.*

بَکار (praef. ب) ad rem pertinens *M.* Inde بکار آمد adi. c. verus, rei conveniens (راست وموافق نفس الامر). Sec. Nam. p. 133, l. 7. 8. Vid. infra s. v. کار.

a. بکاس nom. duarum arcium munitissimarum, quae in monte sitae sunt ad Orontem fluvium inter Antiochiam et Apameam (فامیه), quarum una بکاس الشغر altera بکاس من جند قنسرین dicitur *B.*

بَکاوُل praefectus rei culinariae (بزرگ وریش سفید مطبخ); vox in Hindûstân maxime usitata *B.* praegustator (چاشنی گیر) *C.* چاشنی گیر وباورچی *SHL.* Sed s. v. خوانسالار eiusdem lex. *B.* auctor vocem بکاول turcicam esse dicit et in Hindûstân eundem rei culinariae praefectum voce چاشنی گیر designari, quocum etiam consentit Saltanus Bâber loco a Quatremère H. des Sult. Maml. I, 1, p. 2, not. 4 allato. Cf. JAs. 1847, Août, p. 172.

بَکّاه i. q. پگاه q. v. *HK.*

بَکَـبَر medicamentum quoddam ventrem laxans, alias خیار چنبر ar. قثاء الهندی, cucumis indicus, dictum. Sec. nonnullos est vox indica *B.* Alias vocis formas بُکَیر et بَکَیز offert *F.* eadem significatione. Cassia fistularis *M.* the purging cassia *R.*; cf. خرنوب.

بَکبَکه butyrum lacte acido sicco mixtum (روغن با کشک آمیخته) *B.* Sed lex. *F.* auctor روغن با کشک آلوده turcice explicans یاغ ایله پشمش تر خانه i. e. „cibi species تر خانه dicta butyro cocta", voce کشک cibi speciem alias ترخانه dictam, intelligit; cf. کشک et بلبکه; 2) homo pravus, perversus (فاسد کار وفساد کننده) *B.*

بکتاش et بَکتاش imp. verbi significantis i. q. خرامیدن i. e. „cum fastu incede" (بخرام وجلوه کن); 2) nom. regis cuiusdam Khârismiae; qua significatione vox turcica esse dicitur *B.*; cf. Gul. 103, 12.

بَکتانُوش [ô] nom. senis cuiusdam (پیری), qui est rex geniorum (جنیان) *B.*

بَکتَر et بکتر vestitus bellicus e multis particulis ferri consertus, quo in Hindûstân uti solent, interdum etiam panno holoserico et auro texto similive ornatu obductus, turc. تتلاو dictus (نوعی از سلاح جنگ باشد وآن آهنی چند است که باهم وصل کنند وبروی آن زربفت ومخمل وامثال آن کشند ودر هندوستان اکثر بی زربفت ومخمل هم پوشند) *B. HK.* iron armour, a coat of mail, a cuirass *Shaksp.*, qui etiam cum lex *F.* auctore بکتر offert, e. g. in hoc versu ابو شکور poetae: زره بر نهاده بسر مغفری ✿ زفولاد کرده بیر بکتری *F.*

Inde بکتر پوش n. e. lorica بکتر dicta tectus et بکتری (suff. ی) an armourer, one who makes coats of mail *Shaksp. R.*

بَکتوسان nom. viri cuiusdam sapientis; 2) nom. poetae cuiusdam *B.*

بکتوش (vocales desunt) nomen viri cuiusdam *B.* in appendice.

بَدْجا ex کجا praef. ب comp. : quo? *C.*

بِکتخا sericum simplex (حریر ساده) *B.*

بَکدامین ex کدامین praef. ب comp. : qua, cuiusmodi? *C.*

بُگُذاشتَن i. q. گذاشتن *B.* s. بتدئیدن.

بُدران fundo ollae cibariae adhaerens oryza omnisve alia res ambusta *B.*, vox Turkistaniae et Karmaniae populis propria *F.* Cf. بندران.

a. p. بِکران بِهِشت *met.* virgines paradisi (حوران بهشتی) *B.*

a. p. بِکران چَرخ *met.* stellae coeli *B.*; 2) virgines paradisi *F. SHL.*

بَکرائی nom. fructus dulcis, minoris malo aurantio (نارنج), sed maioris malo citreo (لیمو), qui in regione ایکٔ et شبانکاره copiose provenit *B.*; cf. بکروی.

a. p. بِکرِ پوشیده روی (virgo facie velata) *met.* vinum vasis, ex quo nihil haustum est *B.*

a. p. بِکرِ مَشّاطهٔ خِزان (virgo autumni comtrix) *met.* vinum; 2) i. q. بکر پوشیده روی *B.*

بکَروی i. q. بکرائی *B.*

بُکرَه caupona (میخانه), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : سحر در بکره بوده همت پیر مغان مارا ✿ فیوض نشأه روشینده داده زیک ساغر *F.*

t. p. بَگزادَه principis, comitis, baronis filius; nobilis, eques *M.*

بَکسر Buxar, a town in Bahâr (India) *R.*

بُگُسستَن i. q. گسستن, e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae : بسودای تو صد زنجیر روزی بگسلم من هم ✿ ولی یک رشتهٔ پیوند نتوانیم بگسستن *F.*

بِگُسِل imp. verbi گسیختن et گسستن q. v. *B.*

بِگُسِلانیدَن caussale verbi گسیختن q. v. *F.*; cf. بسلانیدن.

بَکسَلَک validus, robustus (توانا وزورمند) *F.* ex شرفنامه, exemplo non allato.

بَکسَمات panis butyro illitus (نان روغنی), quadrifariam divisus et coctus (که روی آنرا مربع مربع بریده بپزند), quem tanquam viaticum iter facientes secum portant *B.* bis coctus panis, bucellatum *M.*

بُکَسَد frustum carnis (پارچهٔ از گوشت) *B. F.*

بَگَشان coetus principum et magnatum (رئیسان قوم ومهتران گروه), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : پروانه صفت بگرد شمعش ✿ بگشان همه آمدند بجمعش *F.*

بُگَشتَن i. q. گشتن q. v. *F.* Exemplum v. s. بکشتن.

بُکُشتَن i. q. کشتن occidere, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : بکشتن عاشقانرا خواهد آن شوخ ✿ مناسب از همه لطفش بکشتن *F.*

بَکشَه i. q. ar. نکفة tuberculum (ریش) in collo aut ventre hominis prodiens *B.*

بَکَف آوَردَن v. s. voce ar. کف.

بَکَم s. بَکَّم, unde ar. بَقَم, lignum rubrum ad tingendum *B.* caesalpinia sappan Linn.; cf. دار نهال et دار پرنیان. Num fort. s. पत्त्ङ्ग cum voce بکم cohaeret?

بِگُمار imp. v. گماشتن praef. ب i. q. مستولی کن supera, vince, e. g. in hoc versu رشید الدین وطواط poetae : باز گردان از حرب لشکر خویش ✿ بسر دل از لهو لشکر بگمار *F.*; cf. بُگمار.

بُکمار superans, vincens (غالب) *F.* eodem versu sub voce بِکمار allato etiam hanc significationem probans, sed pro از لهو از سهو لشکری لشکر legens.

بَکماز moeror, sollicitudo (غم واندوه); 2) convivium (مهمانی); 3) i. q. بِکماز q. v. *B.*

بِکمز vinum (شراب) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn.: زبکماز واز بوم کردند یاد Gl. Sch.; 2) potatio vini (شراب خوردن); 3) scyphus (پیالهٔ شراب). — Inde بکماز کردن compotationem instituere (مجلس شراب داشتن) *B.*

بَکَنَند nidus (آشیان) *B.* Gl. in Des.

بَکَنَکْ et بِکَنَکْ et بَکَنَکْ animal cauda destitutum (حیوان دم بریده) *B.*

بکن کَردَن (vocales desunt) farinam cicerum torrere, frigere (آرد نخود بریان کردن) aut 2) i. q. سفرف خشک در دهن کردن *B.* in app., quod quid significet ignoro, quum سفرف in lexicis desit. Num fort. legendum صُفُرْق? sec. Freyt. significans: cibus ex amylo, aqua et melle paratus; cf. بکنی.

بَکْنی potus ex oryza, milio, hordeo, sim. paratus, alias نبیذ et بوزه dictus *B.*

بُکو s. بُکوی imp. v. گفتن praef. ب.

بَکَواکِب سِتَرد v. s. v. ستردن.

بَکوک scopus sagittae (هدف); 2) poculum vino bibendo factum (جام شراخواری); et sec. alios animalis forma factum, qua significatione etiam بکول scribitur *B.*; cf. بلوک.

بَکول v. s. v. بکوک 2.

بُکْ وَلُک, vox ad genus اتباع pertinens: inaequalis, asper (ناهموار ودرشت); 2) coll. بُکْ 3 pravitas, insipientia *B.*; cf. پُك ولُك et پَك ولَك.

بَکونَك et بَکونَه [*ô F.*] gladius ligneus (شمشیر چوبین), qui in oriente a nonnullis opificibus et etiam a Dervischis et monachis, qui قلندران dicuntur, in signum honoris portari solet, quo etiam nonnulli praedicatores, in urbibus potissimum vi expugnatis, dum sermonem ex cathedra dicunt, uti solent *M.* ex *F.* Cf. بلونک.

بَکَه pro بکاه i. q. پگاه q. v.; 2) گاه tempus praef. ب *F.*; cf. بکهتر.

بَکِه ex pron. rel. که praef. ب comp.: cui, ad quem *F.* Chr. Sch. 95, 136.

بکهان et بکهاین (vocales desunt) i. q. بَردی 1 *B.* in app. coll. بیید et سنگ اشکن et سنگ شکن et سنگ اشکنگ.

بَکَهتَر (ex بکه et comparativi signo تر) magis matutinus, multo mane (غیبت ایسرکن), e. g. in hoc versu شیخ نظامی poetae:
بکهتر سپهدار چین از غرور ٭ زمین کرد چون عرصهٔ گاه نشور *F.*

بَکهوجْتان i. q. خرپشته i. e. omnis res longa, convexa (هر چیز درازی که میانش بر آمده وبلند ودو طرفش مالیده وپست بود) *B.* Sed sec. *F.* voce خرپشته, interpretandi caussa addita, significatur: pulvillus, quem baiuli oneri, quod in dorso gestant, subdere solent (خرپشته یعنی حمال ارقه سندهکی سم کذا ﻓﻰ شرفنامهٔ منیری) *F.*

بِکیاسا i. q. سرباری i. e. onus parvum, quod oneri iumenti imponunt *B.*

بَکیتا et sec. *C.* بکیت magnates, proceres (اکابر واعیان وروسای قوم) *F.*

بُکیم et بَکیز i. q. بکیر *F.*

بَل calx pedis (پاشنهٔ پا) *B.*; cf. پل.

بل pro بهل imp. v. هلیدن q. v. *B.*

بل i. q. بیل s. اَبُل nom. fructus in Hindûstân, similis fructui بهی ایران dicto, qui etiam نار هندی, dial. Shîrâz. بل شیرین et ar. طرثوث appellatur. Sec. al. est fructus indicus, similis fructui آلوچه dicto, cuius arbor similis est arbori زرد

آلـو *B.* Vox e hind. بيل s. विल्व Crataeva vel Aegle marmelos decurtata, de q. v. s. اقتلی et خاما اقتلی et شبوقه.

بُل multus (بسيار) *B.* Vox, in compositis tantum adhibita, ut بلهوس, بلکامه, بلغاک al., cum s. बहुल (a बहु suff. ल) cognata esse videtur; 2) stultus, insipiens, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae: من بلم خودرا اگر زخمی زدم بر خود زدم ✿ ور بطرازی بودم رخت نزاری چه شد *F.*

a. بَلا calamitas, infortunium. Eandem vocem lex. *F.* auctor persica lingua significare dicit: a) vetus, putridus (کهنه وپوسیده) et sec. al., b) bos niger (قره صغر) exemplo non allato, quarum tamen significationum prior re vera arabica est, de q. v. Freyt. lex. s. v. et posterior cum voce بلاجور cohaerere videtur.

بِلاَبَه i. q. بلايه nequam, pravus, turpis (هرزه گوی ونابکار وفاسق وبدکاره وفحاش) *spec.* inhonesta, turpis mulier (زن فاحشه وفحاش); 2) blanda verba, adulatio (بتضرع وچاپلوسی سخن کردن) *B.*; cf. بلاده.

بَلاتِکِين clava lignea vel ferrea (چوماق) *F.*

بَـلاج planta, e qua storeas conficiunt; 2) storea (حصير وبوريا) *B.*

بُلاج i. q. بُلماج *F.*, nisi lectio vitiosa.

بَلاجور et sec. *C.* بلاجود bos niger (قره صغر) *F.* ex نعمة الله; cf. بلا b. Aliam vocis formam بَلاجوز offert *M.*

بَـلاد contemtus, contemnendus, displicens (نا ستوده يعنی مذموم ونا مقبول), e. g. in hoc versu ميم نظمی poetae: در جهان ماند بتحقيق نامراد ✿ هر که قول وفعل او باشد بلاد *F.*; cf. بلاده.

بَلادُر i. q. بلادور fructus gr. انقرديا (ἀνακάρδιον) dictus, quo in medicamentis utuntur. Sec. al. est nomen ipsius arboris, quae tales fructus fert *B.*, ut دُر s. دور pro دار s. दारु arbor posita sit. Semecarpus anacardium, respondens s. भलात s. भलातक s. भल्लिका s. भल्ली et hind. بهيلا s. بهيله et بهلاوه et بلاون s. بهلاوان sec. *SHL.* et *F.*; cf. Freyt. lex. s. v. بلاذر; 2) et بلادِر sec. *F.*, ornatus mulieris (زرينه وپيرايهٔ زنان) *spec.* capitis *B.* ornatus capitis sponsae (زرينه که عروسان بسر بندند) *SHL. F.*

بَلادُری (suff. ی) species electuarii (معجون) e fructu بلادر dicto confecti *B. HK.*

بَلادور [*6 F.*] i. q. بلادر *B. F.*; 2) hind. eleemosynae (ودر هندوستان تصدقات‌را گويند) *B.*

بَـلانَه et بِـلانَه nequam, pravus, improbus, corruptor, perditor (بدکار وفاسق ومفسد ومفتن) *B.*; cf. بلابه.

بَلار et بلال i. q. آنربويه i. e. radix plantae spinosae, alias اشنان et چوبک اشنان dictae *B.*

بَلارَج ciconia (لکلک) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

بَـلارَک i. q. بـلالـک species chalybis optimi undulati et nitentis (فولاد جوهر دار); 2) gladius valde undulatus et nitens (شمشير بسيار جوهردار), gladius indicus; 3) facies undulata et nitens gladii (جوهر شمشير) *B.*; cf. پلارک.

بِلاز i. q. بلاش sine caussa, sine ratione (بی سبب وبی جهت وبی تقريب) *B.*, e. g. in hoc versu پور بهای جامی poetae: بود زاهد بلاز وشد فاسق ✿ مردی ديد شد بدو عاشق *F.* Num conferendum s. विलज्ञ, vel compositum est ex p. لاش; praefixo ب pro ِی, s. वि, sine, posito?

a. p. بَلا زَدَه (a v. زدن) calamitate afflictus, infortunatus *R.*

بَلاساغون nom. urbis magnae in ما ورا النهر prope کاشغر, sedes regis افراسياب, quam possidebant eiusdem filii usque ad regnum Sultani گورخان *B.*

g. p. بـلاسـیـوس res quaedam vitro similis, quae in litore maris invenitur, ar. ريـة البحر pulmo marinus dicta *B.* Vox e gr. *πνεύμων θαλάσσιος* decurtata et corrupta videtur, de q. v. Dioscor. l. II, c. 39.

بَلاش nom. Sultani ملک شاه, Persiae regis, qui erat filius Fêrôzi (فیروز) *B.* Gl. Sch.; 2) nom. urbis cuiusdam; 3) noscens Deum, theosophus (مردم عارف) *B.*

بِلاش i. q. بلاژ q. v. *B.*

بَلاشجِرد et بلاشگـرد, quarum prior forma arabica vocis posterioris est, nom. oppidi (قریه) quatuor parasangis a مـروشاهجان distantis et a rege بلاش conditi *B.* Vox ex بلاش et گِرد ar. جرد, urbs, composita; cf. گِرد.

بلاغـور vocales desunt, sec. *R.* بَلاغـور; is, qui in urbe, ex qua est, habitat et nescit, unde sit *B.* in appendice. — A stranger, a refugee *R.*

بَـلاق pedes braccarum (پاچـهء ازار) *B.* in appendice.

h. p. بُلاق ornamentum narium (زیوری که در بینی می اندازند) *B.* in appendice.

a. p. بَلاکَش (a v. کشیدن) adi. c. miseriam patiens, afflictus, miser, infortunatus Spieg. Chr. 132. 134.

a. p. بَلاکَشی (suff. ی) n. c. miseriae toleratio, afflictio *B.*

بَلال i. q. بَلار q. v. *B.*

بَلالَک i. q. بلارک q. v. *B.*; cf. پلالک.

بَلانَه imperfectum *opus* (کار ناتمام), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : هر آن کاری که غیر عشق باشد ☆ بلانه بوده است تـا پـلانـه مـشـق باشد *F.* In *C.* lex. legitur پـلانـه opus malum et indecens. Fortasse alia lectio vocis بلابه s. بلایه.

a. p. بَلای سیاه (infortunium nigrum) *met.* perturbatio, confusio (تشویش); 2) molestia, afflictio (آزار); 3) id, quod naturae contrarium est (خلاف طبیعت) *B.*

بَلابَه et بِلایَه i. q. بلابه 1 *B.*

a. p. بَـلایـه قـز n. c. genus serici vilioris (ابریشم کمینه) *B.*

بَلبَکَه butyrum recens (مسکه وکره تازه) *B.*; cf. بکبکه quocum cognatum videtur.

بَلبَل i. q. بَلبَلَه, e quo decurtatum est *HK.*

بُلبُل avis nota, etiam هزار دستان dicta, luscinia *F. HK.* Cf. بوبره.

بَلبَلانی genus cibi (طعام) Turcarum; 2) sec. al. genus dulciarii (حلوا) *B.* Sec. *HK.* est vox turcica. Inde proverbium : حلوای بلبلانی تا نخوری ندانی *SHL.*

a. p. بُلبُلِ بوستانِ ما زاغ *met.* Muhammed propheta *B.*; 2) paradisus (بهشت) *SHL.*; cf. بوستانِ ما زاغ.

بُلبُلْ چَشم (lusciniae oculus) n. c. genus serici *R.*

بُلبُلِ شَب bubo, noctua (چغد) *B.*

بَـلـبَـلَـه amphora s. urceus tubula fistulave praeditus *B.*, qua significatione in arabica quoque lingua usitatum est; cf. Freyt. lex. s. v. بُلبُلَة; 2) sonitus s. singultus lagenae, *quae exsiccatur* (صدا وآواز صراحی) *B.*, quae significatio a singultu in lagena exsiccanda depromta videtur; 3) coll. ar. بَـلـبَـلَـة sollicitudo, moeror (اندوه وگرفتگی دل) *B.*

بُلبُلی vinum; 2) poculum vini, scyphus (پیمانهء شراب) *B.* Gl. Sch.; 3) species corii mollissimi et variis coloribus tincti; 4) species mali armeniaci (زرد آلو) *B.*

بَلبَن portulaca (خرفه وفرفخ وبقلة الحمقا) *B.*

e. بَلبوس species cepae silvestris ar. بـصـل الزیز et بصل الذئب dicta; 2) species papaveris, quae خشخاش زبدی appellatur *B.* allium silvestre (ثوم بری) *F.* Fortasse vox gr. *βολβὸς* est.

a. بِلْبِيس nom. oppidi in Aegypto arboribus abundans, in quo est fluvius Nilo accrescente totam regionem irrigans *B.*

بلتيس nom. medicamenti (دارو) ignoti *B.*

بَلْخ (coll. z. bâkhdhi Vend. Sadè 118, l. 8 ed. Burn. et eiusdem Comm. p. 109 not. sqq. et bakhtris *IC.*) Balchum, urbs antiqua in خراسان, alias قبة الاسلام dicta, cuius cognomen بامى est *B.*; cf. H. pr. reg. p. 116 sqq.; 2) lagena e cucurbita effecta, in quam vinum infundunt (كدوئى كه شراب در آن كنند) *B.*

بَلْخَج et بَلْخِج vitriolum nigrum (زاج سياه كه قليا باشد) *B.*

بَلْخَم funda lapidibus iaciendis (فلاخن) *B.* Aliae vocis formae sunt پلخم et پلاخم et پلخمان cum syn. فلاخن s. فلاخان cognatae.

بلده pronuntiatio ignota est, nom. Evae, mulieris Adami *B.*

t. p. بلدِيز i. q. ايلدكز s. الدكز *B.* in app.

a. p. بَلَذّت (cum voluptate, delectatione) adi. c. i. q. لذيذ suavis, iucundus, gratus Gul.

بُلْس nom. frumenti (غله), e quo cibum هريسه dictum coquunt et quo in pulmentis (آشها) utuntur, ar. عدس dicti; lentes *B.* ex Fg.; 2) sec. lex. صحاح الادويه inscriptum significat: ficus alba انجير سفيد ar. تين ابيض *B.* Vox in arabica quoque lingua usitata; cf. بلسن.

بَلَسّن nom. arboris aegyptiacae satis notae *B.* amyris gileadensis Linn. Quod vero opobalsamum dicunt, e foliis illius arboris sub ortu Sirii scalpello (نشتر) incisis exstillat et aut lana arborea (پنبه) aut vitris, quae sub folia incisa appenduntur, colligitur. Genuinum est opobalsamum, si instillata gutta illius lac instar casei recentis (دلمهٔ پنير) statim coagulat, vel si aqua, cui instillatur, postquam concussa est, lactescit. Arabice opobalsamum دهن البلسان eiusdemque semen (تخم) حب البلسان dicitur *B.* Vox in arabica quoque lingua usitata et scripta بَلَسان.

بِلست i. q. پلست spithama *C.*; cf. بِدَست.

بَلَسك hirundo (پرستوك) *B.*; cf. پلستك et بلوايه.

بِلِسك veru ferreum una parte dilatatum (سيخ آهنى كه يكسر آنرا پهن كرده باشند), quo panes e furno promunt *B.* i. e. pala ferrea pistoria; 2) veru carnibus assandis (سيخ كباب) *B.*

بُلُسان et بُلُشان lignum vel veru crassum (چوبى يا سيخ كنده), quo carnem assandam (بريان) in furno affigunt *B.*

بُلْسُن i. q. بُلْس 1 lentes (عدس) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

بُلُشان i. q. بُلُسان q. v. *B.*

e. بَلطان *HK.* et بَلطاون *B.* herba quaedam, ar. بقلهٔ يمانيه et hind. چولائى dicta *B.* *HK.* Sine dubio est gr. βλῆτον, blitum, amarantus polygamus Linn.

a. p. بَلعام et بَلعَم (h. בִּלְעָם) Bileam propheta, Beori (בְּעוֹר) filius *B.*

a. p. بَلَعنَت (cum maledictione) adi. c. i. q. ملعون maledictus Gul. 124, 6.

بُلغار nom. urbis et regionis *B.* Bulgaria; 2) corium coloratum, bene olens et undulatum (موج دار), turc. تلاتين dictum *B.* corium russicum bubulum; cf. بلغارى et اپرنداخ.

بُلغارى (suff. ى) i. q. بلغار 2 corium russicum bubulum, a بلغار Bulgaria, ubi tales pelles concinnantur, sic dictum *F.*

بُلغق forma arabica vocis persicae بلغاك q. v. *B.* Alias vocis formas بولغاك et بولغاق et بلغق offert Quatremère H. Mong. I, 26, not. 38. Quod autem

Makrizi in Kitâb-alsoluk contendit, turcicam vocem esse بلغاق يعنى) بلغاق فتنة وهى كلمة تركية), falsum est, quum ex pers. vocibus بسل et غاک composita sit, de q. v. infra s. v. بلغاک.

بُلغاک, vox ex بُل multus et غاک strepitus, tumultus composita: magnus strepitus, tumultus, turba, calamitas (شور وغوغاى بسيار), unde ar. forma بلغاق orta est *B.*

m. p. بُلغان s. بولغان s. بولوغان mustela zibellina ar. سمور H. Mong. I, 95, not. 20.

بُلغُد et بُلغُده i. q. بُلغُند et بُلغُندَه q. v. *B.*, e quibus decurtata videntur.

بَلغَدَه foetidus, perditus (گنده وضائع گرديده). Inde dicunt: مرغ بيضه‌را بلغده كرد i. e. „avis ova incubando foetida reddidit s. perdidit“ *B.*; cf. پلغده.

بُلغُر pro بلغور q. v. *B.*

بُلغُشنَه laqueus *B.* En vocis interpretatio ex *B.* lex.: آن باشد كه يک سر ريسمان‌را حلقه حلقه كرده كرهى بزنند وسر ديگر آنرا از ميان حلقها بگذرانند بر نهاجيكه بجرد كشيدن ريسمان آن حلقها تنگ شود همچنانكه بر سر دامها سازند *B.*

بُلغُند i. q. بُلغُندَه collectus, coniunctus, coacervatus (فراهم آورده وجمع نموده وبر بالاى هم نهاده) *B.* Vox ex بُل, multus, et غند s. غنده, collectus, composita; cf. بُلغُد et بُلغُده, quae ex بُلغُند et بُلغُنده decurtata videntur.

بَلغَندَر vox in vituperando (درقدح وثنا ودشنام) adhibita *B.*; cf. بَلقَندَر.

بُلغَندَر homo nullius religionis, impius (بى قيد وبى ديانت وملحد) *B.*; cf. بُلقدر et بُلقندر.

بَلغَندَه, sec. *F.* بَلغَندَه fascis, sarcina (يک بستة ويک لنگ بار وپشتواره ويک بقچه اسباب); 2) res inhibita, oppressa, praeclusa (هم چيز بسته), e. g. de sanguine (خون), humore (بلغم), simil. *B.* Fort. ab بلغندن pro الغندن derivanda vox, ut ab الفختن formatum est بلفختن.

بُلغُندَه i. q. بُلغُند q. v. *B.*

بُلغور coll. برغول omnis res fracta, contusa (درهم شكسته ودرهم كوفته) *spec.* triticum semicoctum et mola fractum; cf. افشه; 2) puls (آش) e tali tritico cocta *B.* Inde بلغور گندم q. v. s. آفروشه 4.

بَلغونَه cogitatio (انديشه) *F.* sine exemplo.

بُلغونَه i. q. گلغونه s. گلگونه (e quo ortum videtur) fucus ruber, quo faciem mulieres inficiunt *B.*

بَلفَختَن i. q. الفختن s. الفاختن q. v. *B.*

بَلفَرخْج turpis, immundus (زشت وپليد), e. g. in hoc versu استاد لبيبى poetae: اى بلفرخج ساده هميدون همه فرخج ☆ نامت فرخج وكنيت ملعون بلفرخج *F.* Vox cum فرخج composita; cf. برخج.

بُلقَدَر et بُلقَندَر (e quo prior vox decurtata videtur) i. q. بُلغَندَر q. v. *B.*

بُلقاق i. q. بلغاق q. v.

بَلقَندَر coll. بَلغَندَر convicium, vituperatio (بمعنى دشنام وقدح) *B.* Sec. *F.* i. q. بُلغَندَر „impius“ et in vituperando adhibita vox, e. g. in hoc versu: بسزر ومال مردمان اندر ☆ هست بس اعتقاد بلقندر) *F.*, quem eundem versum idem *F.* lex. auctor s. v. بُلغَندَر affert, pro بلقندر legens بُلغَندَر.

بُلقَندَر i. q. بُلقَدَر s. بُلغَندَر q. v. *B.*

a. p. بلقيس nom. reginae Sabae (سبا) *B.*, quae visum venisse Salomonem eique nupsisse traditur.

بَلْكَش i. q. بَرْكَش (lit. liq. inter se permutatis), e. g. in hoc versu دبهشدر poetae: رجا كرده ام بوسه از يار خنديد ☆ شكوفه دهد پيش بلكش نبال *F.*

بلساک coll. بلكنجك res quaevis recens et nova, cuius aspectu animus delectatur,

ut primitiae fructuum, vestis nova, al. (ar. طـرفـه); 2) donum (تحفه وارمغان وسوغات) inter amicos datum *B.*

بِلـك n. s. affixum esse, adhaesio (تشبّث وآن چنگك در زدن بچیزی یا بکسی) *B.*

بِلْك ignis (آتش); 2) scintilla ignis (شرارهٔ آتش) *B.*

بُلُك oculus magnus prominens (بر آمده) *B.*

بُلْكامَه (ex بُل et کام suff. ه) adi. c. multum desiderans, valde cupidus (پر آرزو وبسیار کام) *B.*; cf. بلهوس.

بِلِكس et بُلُكس coll. نـلـکـس et بلـکـن pinna muri (سر دیوار) *B.*

بُلَكفَد et بِلَكفد et sec. *F.* بُلُكُفد i. q. بُلَكفدَه donum quo corrumpitur iudex (پـــاره ورشوت) *B.*; vox e بوالکفد decurtata.

a. p. بُلَكُفَه, vox ex ar. بلا كيف formata, n. s. dicere ex sensuum perceptione (قائل بودن بوجود محسوس بروش اشعره در بحث رویت) *B.* In Freyt. lex. legitur: بلا كيف, quasi بی کیف دیدن *pers.* بَلْكَفَة, quae interpretatio ex *C.* lex. desumta est.

بِلَكَل et بِلكَل et sec. *F.* بُلـكُـل, aqua tepida (آب نیم گرم) *B. F.*

بَلَكَن et بلكن i. q. بلكس; 2) i. q. یلكن machina bellica (منجنیك), qua lapides et terram in hostes iaciunt *B.* ballista s. catapulta.

بُلُكُنجَك s. بُلَكَنجَك (ex بوالکنجك ut videtur decurtatum) res quaevis admirabilis, plane singularis et nova (عجیب وغـریـب وطـرفـه), cuius aspectus risum movet *B.* طـرفـه ومضحك *F.*; 2) scurra, sannio (مسخره ومضحك), e. g. in hoc carmine satirico: شاعر که دید با قـد کوتجك ☆ بیهوده گـوی وتجسك وبلكنجك ☆ از كـون خر فروتر پنج ارش ☆ می بسر جهد سبکتر از منجسك *F.*; cf. بِلَك et بولنجك.

a. p. بَلْكِه, ex ar. بل et p. كه compositum, immo, quin potius Spieg. Chr. 8. 84.

بَلما i. q. بلمه q. v. *F.*

بُلماج et بُلَماج sec. *F.*, i. q. بُلاج, genus cibi, quod كاچی dicitur, i. e. puls (آش) sine carne, non spissa, in qua est multum aquae. Sec. al. est vox turcica *B.*

بَلمون i. q. سانج صحرائی i. e. folium medicinale simile folio nucis iuglandis, ar. عرفج بری dictum *B.*; cf. ساده et سانج.

بَلمَه et بُلمَه barba densa et prolixa (ریـش انبوه ودراز); 2) vir magnae barbae *B.*; cf. بلما.

بَلمَه ریـش n. c. i. q. بلمه 1 barba densa et prolixa *F.*

بَلَنج et بِلِنج mensura, quantitas rei (قـــدر ومقدار وانـدازهٔ چـیــزی) *B.* Alia vocis forma est بلیج.

بُلَنجا pro بلندجا n. c. locus excelsus *C.* ex vers. pers. V. Test.

بِلَنجاسپ et بِلنجاسف i. q. برنجاسپ *B.*

بَلَنجُمشك i. q. برنجمشك q. v. *B.*

بَلَند et sec. *F.* بُلَند, altus, procerus, sublimis, opp. پست *B.* — Inde بلند برداشتن extollere, elevare, exaltare; بلند دیدن suspicere; cf. بلند بین *C. M.*; بلند شدن in altum evehi Spieg. Chr. 69; بـلـنـد كردن i. q. بلند بـرداشتن *C. M.*; 2) et بِلَند tignum transversum superius ianuae (چوب بالائین در خانه) ar. أُسْكُفّة dictum; 3) iugamentum ianuae, i. e. duae postes et duo tigna transversaria ianuae (چهار چوب وپیرامن در خانه) *B.*; cf. بلندین.

بَلَند اَختَر adi. c. felicissimus, potentissimus (صاحب جاه ودولت واقبال) *F.*; cf. اختر.

a. p. بَلَند اَركان adi. c. altis innixa columnis *fabrica M.*

a. p. بَلَند اِقتِدار adi. c. potentissimus *M.*

بُلَنْدانیدَن causs. verbi بلندیدن *F.*

بَلَنْد آواز adi. c. alta voce praeditus; 2) magnae famae *R.*

بَلَنْد بانَگْ adi. c. alta, sonora voce praeditus *R.*

بَلَنْد پایَه adi. c. excelsae dignitatis, celsissimus *M.*

بَلَنْد پَری (a پَریدن suff. ی) n. c. altus volatus *met.* gloriatio, ostentatio (تفاخر کردن وبزرگی نمودن ودعوی مهتری بسر سبیل مبالغه بخود بستن); 2) ی pro ای 2 ps. sg. praes. verbi substantivi posito i. q. بلند پری هستی alte volas *met.* gloriaris *HK.*; cf. بلند پروازی کردن s. v. پروازی.

بَلَنْد بین adi. c. alta quaerens; cf. بلند نظر. Inde plur. بلند بینان *met.* viri sancti et electi Dei, quibus mysteria revelata sunt (صاحبان کشف واولیا الله) *B.*

بَلَنْد جاه adi. c. i. q. بلند پایه *M.*

a. p. بَلَنْد حَوصَلَه adi. c. *met.* ambitious, aspiring *Shaksp. R.*

بَلَنْدَر pro بلندتر comparat. vocis بلند *C.*

بَلَنْد گَرای (cf. گرای) adi. c. *met.* is, qui magnitudinem et amplitudinem petit, consectatur (که میل عظمت وبزرگی کند) *B.*

a. p. بَلَنْد کَوکَب adi. c. i. q. بلند اختر q. v. *M.*

a. p. بَلَنْد مَرتَبَه adi. c. i. q. بلند پایه q. v. *M.*

a. p. بَلَنْد نَظَر adi. c. *met.* i. q. بلند بین alta quaerens (عالی همت) *B.* عالی همت وصاحب رتبه *F.*

بَلَنْد وپَست sublime et humile *met.* coelum et terra; 2) dives et pauper *B.*

a. p. بَلَنْد هِمَّت adi. c. animo studioque sublimis, magnanimus *M.* alta quaerens coll. بلند نظر.

بَلَنْدی opp. پستی altitudo; 2) *met.* magnitudo, amplitudo (بزرگی) *B.*; 3) coelum Spicg. Chr. 54, 1, coll. schol. ad h. l. et praec. بلند وپست.

بَلَنْدی حِجاز v. s. v. حِجاز.

بُلَنْدیدَن altum, sublime esse (عالی وبالا اولدق), cuius forma caussalis est بلندانیدن *F.* exemplo non allato. Verbum denominativum a voce بلند formatum videtur.

بَلَنْدین (suff. ین) i. q. بلند 2 et 3. Scribitur etiam پَلَندین *B.* Quod in *F.* lex. legitur بَرُلَندین non est synonymum vocis بلندین, sed praepositio بر voci بلندین praeposita, quod probant versus a lexici auctore allati et ipsa eiusdem verba, quum dicat pro بربلندین etiam dici بر سر بلندین.

بَلَنگْ مُش *HK.* et بَلَنگْمُشت et بَلَنگْمُشک i. q. بلنجمشک. In lex. مسوید الفضلا hisce verbis explicatur: سنبل وقرنفل صحرائی وتره کربه *B.*; cf. پلنگمشک et پلنگ موش.

بَلواز *F.* et sec. *C.* بَلوازَه, extremitas trabis extra murum prominens *F. C.* In aliis lexicis deest.

بَلوازَه, quod sec. مشکلات etiam بلوازه scribitur, vitrum (شیشه) *F.* In aliis lexicis deest. Fortasse ad بلور referendum.

بَلوایَه hirundo (پرستوک) *B.*

بُلوتَک vas vino bibendo, scyphus *B.*

بَلوچ et sec. *F.* بُلُوچ [*ô*] nom. gentis barbarae, deserta inhabitantis, stolidae et fortis (قومی صحرائی [صحرا نشین *F.*] وکم عقل وشجاع) *B.* et latrociniis dediti *F.* Boluzii de q. v. Z. f. die K. des Morg. t. IV, p. 475 sqq. coll. کوچ وبلوچ; 2) nom. regionis in ایران *B.*, qua terra Boluziorum designari videtur; 3) signum (علامت), quod fastigio palatii vel porticus (تیزی طاق وایوان) imponitur; 4) crista galli (تاج خروس); 5) caruncula in loco circumcisionis feminarum (پارهٔ گوشتی که بسر ختنه‌گاه زنان می باشد), quae ex lege resecanda est *B.*

a. p. بَلُور et بُلور vitrum purius, crystallum. Quae in *M.* lex. ex *F.* desumtae leguntur aliae significationes : „1) commoratio; 2) populus sub tentoriis degens“ falsae sunt et ex hac *F.* lex. auctoris interpretatione vocis بلور : صرچنك صف وپك اولانی یعنی شیشه‌یی تکرار قیندوب صف ایدوب بعضی آوانی ایدرلر minime eruendae.

بُلور آبی species crystalli subtilissimi et praestantissimi (نوعی از بلور است در غایت نفاست ودر نهایت شفافیت) *B.* s. v. تنکست.

بَلوز mappa, quae in orbem omnibus convivis insternitur : mantile oblongum *C.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens et alio eiusdem lexici loco بَلوس scripta, quod i. q. مندیل et دستارچه significare dicit Castellus.

بَلوس deceptio, fallacia (فریب وخدعه); 2) et بُلوس is, qui blanditiis et fallacia (بچرب زبانی وفریبندگی) homines decipit; 3) humilitas, submissio (فروتنی) *B.* Vox ut پلوس ex چاپلوس decurtata videtur.

g. p. بَلوسیطوس et sec. *R.* بلوسطیون (gr. *βαλαύστιον*) flos mali punicae silvestris (گلنار), balaustium *B.*; cf. رغث.

بَلوك i. q. بُلوك 1 *F.*; cf. بكوك 2.

بُلوك poculum vino bibendo et sec. al. animalis forma factum; cf. بكوك 2; 2) stercus cameli (پشکل شتر); 3) plur. بلوکات territorium (جائی) multa oppida et vicos (قریه وده) continens *B.* ar. عمل *F.* Spieg. Chr. 97; 4) i. q. بكوك 1 scopus sagittae; 5) alauda (t. تویغار) *F.*; cf. بلونك.

t. p. بُلوك et sec. *F.* بُلُوك [*ó*] pl. بُلُوکان turba, agmen (جماعت) *B.*

بَلون v. s. v. بَلوز.

بُلون servus, mancipium (بنده) *B.*

بَلونَك etiam بَلَونَدك scriptum et بَلونَه i. q. بکونك *B.*

بُلونَك i. q. بُلوك *F.*

بلونَه i. q. بَلونك q. v. *B.*

بَلَهرا s. بَلَهَرى et sec. *R.* بلبار commune est regum dynastiae Valabhitarum nomen; 2) nom. urbis vel regionis, a qua illa dynastia denominata est. Vocem بلهرا s. بلهری ortam esse ex prâkrita forma वलह्हिराअ pro वलभीराज, ex urbis nomine वलभी Valabhî et राज rex composita et scriptionem دِلهرا s. دِلَهَرا, quam etiam lexica offerunt, ex illa corruptam esse, bene docuit Gildemeister de reb. Indiae p. 41—43.

بُلهُوس [*ó*] (ex بُل et هوس) adi. c. i. q. بلکامه *B.*

بَلِّيد vestis s. pannus simplex (جامهٔ ساده). Alii autem legunt سیاه pro ساده, ut significet : vestis nigra. Utraque significatione vox auctoritate caret (دیگر کدام شاهد ندارد) *B.* In *F.* lex. prior tantum interpretatio جامهٔ ساده legitur, ex مجمع الفرس desumta, qua innitens falso vertit *M.* „vestis pulcra, elegans“, pro بلید etiam lectionem mendosam بلیار offerens.

بَلِّیاش nom. regis Khârizmiae *HK.*

بَلیان nom. prophetae alias خضر dicti, qui est nepos prophetae الیاس; 2) nom. pagi (قریه) in regione کازرون, qui ab illo propheta conditus et denominatus esse dicitur et in quo multi viri sancti sepulti sunt *B.*

بِلیچ i. q. بلنج; 2) spithama (وجب ar. شبر) *B.* in appendice.

a. p. بَلیغانَه (ex ar. بلیغ suff. انه) diserte, facunde, eleganter, oratorum more *M.*

بَلیل decurtatum ex بلیله q. v. *B.*

بَلیلا nom. Khalifae Ali in evangelio Christi commemorati (نام حضرت امیر المومنین علی علیه السلام در انجیل عیسی) *B.*

بَلیلانَه [*é*] ex بلیل pro بلال (coll. Inst. ling. pers. §. 57 et 95) nomine Belâli, servi a

Muhammede manumissi et suff. اند comp.: Belâlo conveniens, e. g. in hoc versu سعدی poetae corruptos et falsos monachos perstringentis: قبای بلیلانه در تن کنند ✿ بدخل حبش جامهٔ زن کنند „vestem Belâlo convenientem (i. e. grossiorem, qua utebatur Belâl) corpori super induunt et totum Abissiniae proventum vestibus *pretiosis* uxoribus suis comparandis consumunt" Bost.

بَلیلَه, unde ar. بلیلج, medicamentum adstringens (دوائی قابض) *B.* myrobalanus s. fructus terminaliae belericae, qui ob vim adstringentem etiam pro medicamento adhibetur; cf. بدیج et s. कलि vel कलिवृक्ष.

بلینس et sec. *F.* بَلینوس nom. philosophi cuiusdam, qui erat familiaris (انیس وجلیس) regis Alexandri magni *B.*

بَم vox gravissima, vulgo bassus (نقیض زیر باشد); 2) nom. chordae instrumenti musici gravissimae, quae numero quinta est (ونام تار کنده ایست از جملهٔ تارهای ساز عود وشد عود وآن تار پنجم است); 3) pugnum in caput aut cidarim ex ira impingere (دست از روی غضب وقهر بر سر ودستار کسی زدن) *B.* Inde بم زدن eadem significatione, e. g. in hoc versu مولانا ترتقی poetae: ازان هر یکی بانگ بر جم زدی ✿ دگر دم زدی بر سرش بم زدی *F.*; 4) nom. arcis (قلعه) in Karmania (کرمان) *B.* Eadem vox بَمّ pl. بُموم signif. 1. 2 et 4 in arabica quoque lingua usitata est.

a. p. بَماوا شُدَن (coll. ar. ماوا) confugere, se recipere (پناه گرفتن) *HK.*

بِمَنک moeror, sollicitudo, afflictio (غم واندوه وتنگی دل) *F. C.*

بَمَنکیدَن *F.* et sec. *C.* بِمَنگیدن murmurare apud se, aegro molestoque esse animo *C.* In *F.* lex. addito verbo turc. طورلدمق explicatur, quod in *M.* lex. deest.

بُمُهر adi. c. cum sigillo i. e. sigillo munitus. Inde کیسهٔ سر بمهر crumena sigillo munita *M.*

بَمی the bass in music *R.*; cf. بَم.

بمیر v. infra s. v. دنبر.

بَن seges, arvum, hortus (خرمن وباغ وزراعت); cf. بنوان; 2) dialecto Shîrâzensi i. q. ون fructus minutus (ریزه) nucleum habens et esculentus, turc. چتلا قوج et ar. حبة الخضرا dictus; granum terebinthinum *B.*; cf. بانقش et بنوردن et بوکلک et بوکند.

بُن (z. *bunu* vana, phl. בון, pars. *bun* arbor, quocum cohaerere videtur s. वन silva Spiegel eingesch. Stell. im Vend. p. 38 et Gram. der Parsispr. p. 198) truncus arboris (تنهٔ درخت) *B.* Vox in fine composit. maxime usitata *SHL. C.*; cf. بُنک et خرمابن et گلبن 1.

بُن fundamentum, extremum, finis rei (بنیاد وپایان وانتهای هرچیز); inde 2) radix arboris; 3) foramen podicis, anus *B.*; cf. بون. Sec. Gl. in Des. significat etiam: initium (ابتدا); 4) opsonium in Ispahan pervulgatum et nomine آبکامه q. v. notum; 5) racemus dactyli (خوشهٔ خرما) *B.*

Phrases:

از بن دندان آز بُنِ دَندان e fundo dentium i. q. از بن گوش e fundo aurium *met.* servitium obsequentissimum, quod indicatur loquendo et audiendo ex intimo corde (از بن دندان واز بن گوش یعنی از ته دل گفتن واز ته دل شنیدن); 2) res collecta; thesaurus (ذخیره وجمع شده) *B.*; cf. بن دندان.

آز بُنِ سی وَدو دَندان et آز بُنِ سی وَدو e fundo triginta duorum dentium *met.* servitium obsequentissimum *B.*

آز بُنِ گُوش [ô] *met.* i. q. از بن دندان 1 q. v. *B.*; cf. بن گوش.

آز بُنِ ناخُن e fundo unguium *met.* i. q. از بن دندان *B.*

بن بخت بسر زمین مالیدن fundamentum fortunae in terra fricare s. terere *met.* dicitur de stabilitate fortunae (کنایه از استواری بخت ودولت باشد) *B.*

بن دامان شبستان کردن *met.* terram locum dormiendi (خوابگاه) facere; 2) observationi operam dare, contemplationi se tradere *B.*; cf. بساط ساختن از رخسار.

بن کار خوردن *met.* sollicitum esse de fine operis (اندیشه نمودن بجهت عاقبت کار) *B.*

a. بنا aedificatio, structura; 2) aedificium. Inde بنا کشیدن vel بنا کردن — vel بنا نهادن نمودن — aedificare, exstruere et c. بر niti alqa re, fiduciam collocare in alqa re Not. et Extr. t. IX, p. 196 l. ult.

a. p. بنابر ex ar. بنا et praep. بر compositum : propter, ob Spieg. Chr. 88. Inde بنابرآن et بنابرین (pron. آن et این) propterea *ibid.* 58. 95.

بنابه vices, ordo (ar. نوبت), e. g. بنابه ماست ordo nos tangit (نوبت ماست) *B.* Vox cum ar. verbo ناب cognata videtur.

بناش گردون decurtatum ex بنات گردون s. بنات النعش گردون, quo tres stellae in cauda sideris ursae minoris collocatae significantur (سه ستارهء صف زده را گویند از جملهء هفت ستارهء بنات النعش); 2) omnes coeli stellae (جمله ستارهای آسمان) *B.*

بنارنج pastor (شبان یعنی چوبان) *F.*

بنازم glorior (مفاخرت کنم) *HK. SHL.*; est 1 ps. sing. aor. verbi نازیدن.

بناست resina (صمغ), quae کندر dicitur, ar. صمغ البطم *B.* resina terebinthi s. terebinthina.

بناسیب i. q. بن 2 granum terebinthinum *F.*

بناش گردون i. q. بنات گردون q. v. *B.*

بناغ coll. بناغ filum lanae arboreae crudae (تار ریسمان خام), quod in fuso (دوک) torquetur; 2) scriba (نویسنده); 3) coll. بنانج i. q. ar. ضرّه (cf. Freyt. lex. s. v. ضر) i. e. nomen, quo duae feminae, quae uni viro nuptae sunt, appellantur, ita ut una alteri sit بناغ *B.*

a. p. بنگر (ar. بنا suff. گر) aedificator, architectus (ar. معمار) *F.*

بناگوش [ō] i. q. بن گوش *HK.*, e quo inserta lit. ا ortum est.

بناگوش کردن *met.* digito in os recens nati inserto palatum levare (کام بر دارد), quod obstetricis (ماماچه) munus est; 2) obedire (اطاعت وانقیاد کردن) *B.*; cf. از بن گوش s. v. بن.

بنام (نام praef. ب) nomine; 2) adi. c. insignis, celeber, famosus *F.*

بنام (نام praef. ب) adi. c. cognominis, eiusdem nominis (همنام turc. آداش) *B. HK.*

بنامیزد s. بنام ایزد *formula iurandi* in nomine Dei; 2) *admirationem exprimit B.* euge, macte (طوبی له) *F.*; 3) coll. بنام *in malo averruncando adhibetur B.*, e. g. in hoc versu حکیم سنائی poetae : چونت آراست ای غلام ایزد ✿ چشم بد دور وه بنام ایزد *F.*

بنانج et بناناجه i. q. بناغ 3. Sec. al. vir, qui duas mulieres in matrimonio habet *B.*

بناور et بناور furunculus magnus (دنبل بزرگ ar. جبن) *B.*

بناور quidquid fundum, radicem s. basin habet; res profunda *C.*; cf. بن.

بناوند retentio (باز داشتن ونگاه داشتن), e. g. aquam receptaculo cohibere *B.*

بنبا n. c. puls (آش = با) e fructu بن s. ون dicto cocta *B.* Cf. بنبا.

بُنجُک gossipium a semine purgatum et glomeratum (گلوله کرده), ut neri possit *B.*; cf. پُنجک et بَنَدش.

بُنجه collegium artificum et operariorum (جمعی باشند مر اصناف حرفت ورعیت را) *B.* Sub altera vocis forma بنیچه haec leguntur: جمعی را گویند که بر اصناف حرفت واملاک می بندند.

بَند imp. v. بستن et in compos. part. praes. significatione; 2) n. s. *abs.* vinculum, ligamentum, *germ.* Band et *tropice* de re, qua aliquis quasi captus tenetur, quare lexicographi huic voci significationes: cogitatio, imaginatio (خیال وملاحظه), cupiditas, exspectatio (طمع وتوقع) tribuunt. Inde: در بند چیز بودن amore et cupiditate alicuius rei teneri; cupere, studere; detineri vel occupatum esse alqa re, e. g. اما در حقیقت یك نشان دارد آنکه در بند رضای حق عز وجل بیش باشد که در بند حظ نفس „re vera uno tantum signo dignoscitur, eo nempe, quod magis Deo acceptum se esse cupit, quam genio indulgere" Bost.; خواجه در بند نقش ایوانست „dominus coenaculum picturis exornare studet". Gul. 139, 10; ملك اقلیمی بگیرد پادشاه ✿ همچنان در بند اقلیم دگر „rex si unam regni partem occupaverit, alterius denuo occupandi consilia agitat", *ibid.* 18, 19; cf. 72, 12; ومدت در بند آن امتداد یافته „quum longum tempus in occupatione illius (obsessionis) profluxisset" i. e. quum per longum tempus arcem obsedisset H. Sam. 66, 9. 10; cf. Fleischer Ali's Spr. 35, 10 et 12; 3) quodvis ligamentum, quo aliquid alligatur, e. g. ensis, cultri, vestis, caligarum (چاقشور), femoralium, simil.; 4) funis, restis (ریسمان وطناب), simil.; 5) compes (زنجیری که بر پای گناهکاران نهند); 6) cingulum, zona (کمربند ومیان بند); 7) lamina ferrea (تنکهٔ آهنی) ad

بَنَم et sec. *HK.* بنکم medicamentum (داروئی), alias سپستان dictum q. v. Vocem indicam esse dicunt *B.*; cf. بنکل.

بَنبَل *gen.* acidum (ترشی) *spec.* pomum acerbum, acidum (سیب ترش) *B.*

بَنبو arundo indica, bambos dicta; bambusa arundinacea *B.* s. v. تباشیر; cf. s. वंश.

بَنتومه et sec. *F.* بُنتومه et پَنتومه planta (نبتی), quae instar cuscutae (کشوث) circa olivam, amygdalam et ficum se torquet (بر درخت پیچیده میشود) *B.* viscum, eiusque planta *C. M.* t. یلم قره *F.*

بَنج i. q. بنانج q. v. *B.*, e quo decurtatum videtur.

a. p. بَنج nom. plantae ar. شیکران dictae, cuius fructus بذر البنج appellatur *B.* Arabica forma persicae vocis بنگ q. v. esse videtur; cf. Freyt. lex. s. v.

بنج nodus (گره یعنی دوکم هرنده اولورسه), ut in hoc versu ابو المعانی poetae: بر نیاید نالهٔ از ضعف جان فرسای دل ✿ بنج باشد در گلو هر آه دود آسای دل *F.* Male vertit *M.* Castellum sequens: „globulus vestis". Fortasse eadem vox est atque پنج q. v.

بَنجاره a dealer in grain who supplies armies in the field. Waste-land *R.* Vox e hind. بنجارا, s. वाणिज्य, orta videtur.

بَنج نَشتی the thorn-apple *R.*; cf. بَنج.

بَنجَره foramen (سوراخ) s. porta (در) e domo in plateam (کوی) vel forum (بازار) exiens *HK.*; cf. پنجره.

بنجشک i. q. گنجشک (lit. ب cum گ permutata) passer *B.*; cf. بِجشک.

بنجشک زُوان n. c. ar. لسان العصافیر medicamentum acre (تند وتیز), sic dictum, quia linguae passeris simile est *B.*

confirmandas cistas (صندوق), naves (کشتی), simil.; 8) sera, pessulus (قفل) *B.*, e. g. in hoc versu استاد فرخی poetae : امان در زمانش بحدی رسید ۞ که منسوخ شد رسم بند وکلید *F.*; 9) claustrum aquae, agger (سدی که در پیش آب) بندند); 10) nodus (عقده وگره وحبس) *B.*, e. g. in hoc versu سیف اسفرنگی poetae : ای قلمت بند روزگار گشاده ۞ رای ترا دست اختیار گشاده *F.*; 11) artus, articulus (مفصل ar. فاصله میان دو عضو) *B.*, e. g. in hoc versu مولانا جلال poetae : عاقبت بگسلد چو بند از بند ۞ بند بند مرا بخود پیوند *F.*; 12) par boum iugalium (جفت گاو); 13) volumen scriptorium (طومار کاغذ) et decem scapi chartae etiam unum volumen dicuntur (وده دسته از کاغذرا نیز یک بند گویند); 14) pignus (رهن وگرو) *B.*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : گر تو خواهی فیض از پیر مغان ۞ خرقه وتسبیح کن بند شراب *F.*; 15) pactum, foedus (عهد وپیمان وشرط) *B.*, e. g. in hoc versu Schahnamiano : زبس بند وسوگند وایمان تو ۞ همی نگذرم من زپیمان تو *F.*; 16) artificium s. machina in luctatione (حیله وفن کشتی گیری); cf. Gul. 43, 18 sqq.; 17) dolus, fraus (مکر وحیله وزرق وفریب وسالوسی) *B.*, e. g. in hoc versu : نیاندم ترا نام دستان زند ۞ که با تو پدر کرد دستان وبند Schahn. ed. Mohl t. I, p. 224, 165 et in hoc hemist. استاد رودکی poetae : همه بند تنبل وبند است باز گشتن او *F.*; 18) moeror, angor, aerumna (غم وغصه ومحنت) *B.*, e. g. in hoc versu Schahnamiano : بیامد چنین تا شب تیره‌مند ۞ همه شب پر از درد ودل پر زبند *F.*; 19) versus post multos alios versus repetitus, aliam habens rimam (قافیه) rimamque adiectam (ردیف), qui ترجیع وترکیب بند dicitur *B.*, de q. v. Gladwin dissert. on the rhet. pros. and rhyme p. 30; 20) direptio praedae et rerum, quas ex praeda in loco pugnae sumserunt (پس گرفتن آنچه غنیمه برده باشند وآنچه از غنیمه در دار الحرب گیرند) *B.* captivitas in bello (دار الحرب بدن اسیر طوقه) *F.*; 21) nom. regionis; 22) coll. بند milvus (غلیواج) *B.*

Phrases :

بند جان کشیدن *met.* amore captum esse (عشق شدن); cruciatus amoris perferre (محنت عشقی کشیدن) *B.*

قرمودن s. بند کردن — in vincula coniicere, ligare alqm c. dat. p. H. Sam. 60 fin.

در بند کسی بودن obligatum esse alci *B.*

بند آب n. c. i. q. برغاب q. v. *B.*; cf. بند 9; 2) insula (جزیره); 3) coniunctus, cohaerens, contiguus (متصل) *F.* sed مفصل legisse videtur *C.*, quum vocem بندآب etiam significare dicat : articulus eiusve locus.

بنداد i. q. بنیاد fundamentum, imum cuiusque rei, radix (اصل); 2) fulcrum (پشتیبان) *B.* Vox cum بن composita et cum بنلاد et بنیاد cognata; cf. بندد.

بندار (a v. داشتن *propria* fundum habens) vir opulentus, pecuniam et opes possidens (کیسه دار وخداوند دار وصاحب تجمل ومکنت); 2) mercator dives, qui merces grandi pecunia vendit (وافروش وگران فروش); 3) nom. unius veterum poetarum *B.* Vox in arabica quoque lingua usitata, pl. بنادرة; cf. Freyt. lex. s. v.

g. p. بنداقلون, gr. πεντάφυλλον, pentaphyllon *C.* Cf. بنتفلون.

بنداق pileus (کلاه) monachorum, qui قلندران dicuntur *F.*

بن دامان *met.* pars infima laciniae vestis (اسفل دامان); 2) terra (زمین) *B.*

بندامیر nom. aggeris (بند 9) prope Shirâz, quem vir quidam, nomine امیر iussu عضد الدوله Dilemitae exstruxit. Alii

autem dicunt, virum illum viatorem (مسافر) fuisse, qui sponte aggerem illum iecit *B. F.* Falso *M.*: „species ligaminis s. fasciae *ab inventore suo nomen sortitae.*" — The river Araxes *R.*

بَنْدْ بازی (a v. باختن) n. c. ars schoenobatica (ريسمان بازی) *B.*

بَند باکوری species herbae (بر اوتدر نيتوجه ديرلر) *F.*

بَنْدْ خنَه n. c. carcer *R.*

بُنْدُخت facies, vultus (چهره وروی) *B.*

بُنْدَد i. q. بُنداد *B.*, e quo decurtatum videtur.

بَنْدَر locus vel statio, quam caravanae et mercatores frequentant (محلی كه قافـلـه وتجار درآن بسيار آيند وروند) portus *B.* Vox in arabica quoque lingua usitata, pl. بـنـادر, etiam significans: urbs aut locus, ubi mercatores sarcinas solvere solent et cum mercibus subsistentes vectigalia pendunt; cf. Freyt. lex. s. v.; 2) i. q. دربند fretum maris *B.* s. v. دربند. Praeterea in *M.* lex. hae leguntur significationes: a) passus s. locus transitus, b) fauces montium; 3) insidiis aptus locus. — Fortasse ex بند در contracta vox et cum دربند q. v. cognata.

بُنْدُر nom. urbis in provincia غرجه *B.*; cf. جرون.

بَنْدَرز et بُنْدَرز et sec. *F.* بَنْدَروز acus sarcinis consuendis (جـوال دوز) *B.*; cf. بَندوز et بندور.

بَنْدَرگاه n. c. emporium, e. g. in hoc versu poetae: همی بـردم متاع عيش ميرِ نظمی ودمرا ❀ ببندرگاه اقليم عدمرا *F.*

بَنْدَروز v. s. v. بندرز.

بَندروغ (vox e بند et روغ pro ورغ s. برغ composita videtur) agger, moles undis opposita, *ut aqua crescat et agrum irriget* *B.* Aliam vocis lectionem بندورغ offert lex. *C.*

بَنْدَش i. q. بُنْجَك q. v. *B.*; cf. پـنـدش et بندك et پندك et پُند.

بَنِدش (a v. بنديدن suff. ش) pictura argentaria et auraria singularis (نقش كـردن سيم وزر بر نهج خاص); 2) nom. regionis *B.* — The act or state of tying, binding; construction, invention, contrivance, preparing a false story, making up a false account of a transaction; elegance of style *Shaksp.* termination; resolve; fastening; engraving, enchasing *R.*

بَنْدِ شَطرَنج check at chess *R.*

بَنْدِ شهريار nom. soni cuiusdam (نـوائـی) musici *B.*

بُنْدُق forma arabica vocis persicae فندق q. v. *B.*

بُنْدُق شِكَستَن i. q. فندق شكستن q. v. *B.*

a. p. بُنْدُقِ هِندی avellana indica, etiam رته dicta *B.*; cf. اطمـاط 1.

بَنْدَك i. q. بَنْدَش s. بُنجَك *B.*; cf. پندك.

بَنْدْگاه n. c. locus articuli, articulus, artuum compages (مفصل) *F.*

بَندكشاد et sec. *C.* بَنْدْكُشات s. بَندكُشاد s. بَنْدْكُشاى articulus (مفصل); 2) res quaevis crassa et turgida (يوغون ويومری اولان نسنەلره ديـرلـر) *F.* exemplo non allato. Num fort. كشاد s. كشای a v. كشادن derivandum?

بَنْدَكی (a بنده suff. ی) servitus, servitium Spieg. Chr. 2. Inde بندگی كردن servitium praestare *M.* et cum خدا adorare, colere Deum Rosen Narr. p. 79.

بَنْدْگير (a v. گرفتن) n. c. caementum ex gossipio, oleo et calce paratum, quo in aquaeductu utuntur, ne aqua penetrare possit, ar. لقون et turc. لكون dictum *F.*

بَنْدِمَه i. q. بنديمه (e quo decurtatum est), orbiculus s. globulus collaris s. vestis (تكمه وگوی گريبان) *B.*; cf. بندنه et بنديمه.

بند نابزه n. c. stramen ex concisis caulibus leguminum *M.* حبوبات صاپی قسریلوب صمان اولدقده اول دوکملرہ دیرلر که ترکیبده کسماك دیرلر *F.*

بندنجین nom. loci in Persia *R.*

بن دندان *met.* summa obedientia, summum obsequium; 2) res reposita, thesaurus; 3) intentio, propositum, voluntas (قصد وارادہ) *B.*; cf. از بن دندان s. v. بن.

بندنه i. q. بندینه *F.*, e quo decurtatum videtur.

بندوبست (a v. بستن) settlement, regulation, disposition, arrangement, economy, management, government *Shaksp.* *R.*

بندوبستی (suff. ی) arrangement, economy *Shaksp.* belonging to a settlement; a fine *R.*

بندور plur. بندوران facultas imaginandi, phantasia orbium coelestium (نفس منطبعه را گویند که آن قوت متخیلهء افلاك است) *B.* Gl. in Des.

بندور filum (ریسمان), quo consuunt saccos (جوال وتوبره), simil. *B.*; cf. بندرز.

بندورغ et بندورغ v. s. v. بندروغ.

بندوز i. q. بندروز q. v. *B.*

بنده pl. بندگان et بندها (part. praet. v. بندیدن) vinctus, ligatus. Inde بنده وبسته کردن vincire; b) devincire, obligare *M.*; 2) *abs.* servus, e. g. in hoc versu Schahnamiano : سپاه اندر ایران پراگنده شد ✿ زن ومرد وکودك همه بنده شد *F.*, qua voce etiam honorandi caussa utuntur inferiores, alloquentes superiores *Shaksp.*; 3) coll. syr. ܥܒܕܐ coetus Pendn. p. 53, l. 5.

بنده پرور n. c. servorum nutritor, *qua voce gradu et dignitate maiores alloquentes utuntur Shaksp. R.*

بنده خانه n. c. servi *tui* domus, i. e. domus mea, *dicendi genus honorandi caussa adhibitum Shaksp. R.*

بندهء درگاه servus *tui* liminis ianuae, *formula honoris testandi caussa Shaksp. R.*

بنده زاده servi *tui* filius, pro filius meus, *honoris caussa dictum Shaksp. R.*

بندهء مخلص i. q. بندهء صادق الاخصاص a. p. addictissimus servus *M.*

بندهء فرمان subditus, obsequens imperio *M.*

بندهء صادق الاخصاص i. q. بندهء مخلص a. p. q. v. *M.*

بنده نواز n. c. servos blande tractans, servorum fautor, s. erga servos comis, benignus *M.*; cf. بنده پرور.

بندی (suff. ی) pl. بندیان vinctus, captivus (اسیر ومقید) *SHL.* Gul.; 2) *spec.* Muhammedanus captivus apud Christianum, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : جفاها که کشیدم از رقیبان ✿ چنان بندی که شد در دست کافر *F.*

بندیخانه n. c. i. q. بند خانه q. v. *Shaksp. R.*

بندیدن i. q. بستن *B.* *HK.* *F.*

بندیشه pl. بندیشها i. q. اندیشه (a quo praef. ب formatum videtur) *B.* Gl. in Des.

بندیمه et بندینه i. q. بندمه s. بندنه q. v. *B.* Voces a بند suff. یمه vel ینه formatae videntur.

بندیوان (ex بندی et وان pro بان comp.) n. c. custos carceris, carcerarius (زندان بان) *B.* s. v. درخی.

بن ران inguen *C.*

بنساله (ex بن et سال suff. ه) annosus, antiquus, vetus (سالخورده وکهن) *B.*

بنشاختن, sec. *F.* بنشاختن (praef. ب) i. q. نشاختن i. e. بنشاندن causs. verbi

استاد نشستن q. v. *B.*, e. g. in hoc versu نبیبی poetae : چو باز آمد از جمله وتاختن ☆ بفرمودش از پای بنشاختن et in hoc versu Schahnamiano : بکرام شاهانه بنواختنش ☆ بر خویش بر تخت بنشاختنش *F.* Verbum cum نشستن cognatum videtur.

بِنِشاستَن (praef. ب) i. q. نشاستن s. نشستن sedere, considere *B.*, e. g. in hoc versu استاد منوچهری poetae : فاختهگان همه بنشاستند ☆ نای زنان بر سر شاخ چنار *F.*

بِنَشاندَن (praef. ب) i. q. نشاندن *F.*

بِنِشَستَن (praef. ب) i. q. نشستن *F.*

بِنِشین imp. v. نشستن praef. ب q. v.

g. p. بنطاسیا *HK.* et بنطاسِیَه *B.* ling. gr. i. q. حس مشترك sensus communis *B.* Vox gr. φαντασία esse videtur.

g. p. بَنطافِلون i. q. بنداقلون q. v. *F.*

بُنَفش et بِنَفش et sec. *F.* بَنَفش color violaceus, caeruleus (رنگی معروف وکبودرا نیز گویند). Inde بنفش کردن *met.* caeruleo colore inficere (کبود کردن) *B.* in appendice.

بُنَفشَه et بِنَفشَه et sec. *F.* بَنَفشَه, unde ar. forma بنفسج, flos notus *B.* viola; 2) nom. plantae aquaticae *B.*

بَنَفشَه کَردَه caeruleo colore infectus (کبود کرده) *F. HK.*; cf. بنفش کردن.

بَنَفشَه گون طارَم n. c. *met.* coelum *B.*

a. p. بَنَفشَه گون مَهد (cunae violaceae) n. c. *met.* coelum et terra *B.*

بَنَقَه genus frumenti (غله) lentibus (عدس) simile *B.*

بَنَک (suff. ک) diminut. vocis بَن granum therebinthinum; 2) species panni serici glabri densioris *germ.* Atlas dicti, in quo sunt flores auro picti (نوعی از قماش زمین اطلس که بر آن گلهای زربفت باشد *B.* بر نوع قشدر که زمینی اطلس اولور واوزرینه صرمه وقلابدون ایله گل نقشی زربفت ایدرلر *F.* نوعی از قماش که زمینش اطلس باشد وگلهاش زربفت بود *SHL.*; 3) flores vel maculae (گلها ونشانها) in facie formosorum (مهوشان ودلبران) e vini potatione ortae, vel sudoris guttae (عرق) in fronte illorum *B.*

بَنگ nom. medicamenti (دوائی) Khorâsânensis. Semen plantae subtile instar seminis apii (کرفس) nigrum et album est, sed albo semine utuntur; 2) nom. herbae, cuius semen بذر البنج dicitur; e voce بنگ arabica forma بنج orta est *B.* in app. Sec. *F.* i. q. حشیش i. e. cannabis sativa vel medicamentum ex foliis cannabinis valde inebrians et fere dementem reddens (معروف حشیشدر که قوریدوب یرلر عقلی زائل ووجودی تخدیر ایدر معرب بنجدر ورق الحشیش وغبیم ایدکلریدر) *F.*, e. g. in hoc رباعی poetae شیخ عمر خیام : هرگه که دلت تنگ شود بنگ بخور ☆ یا یکدو قدح بادهٔ گلرنگ بخور ☆ گر این نخوری آن نخوری ای احمق ☆ پس لایق تو سنگ بود سنگ بخور *F.* Vox cum s. भङ्गा z. bagha, cannabis sativa, cognata, de q. v. Spiegel Avesta p. 211, not. 1 versionis germ. et eiusdem der neunzehnte Farg. d. Vend. p. 306 coll. Quatremère ad H. Mong. p. 126 not., qui tamen errat, quum e forma ar. بنج persicam بنگ ortam dicat.

بُنَک (suff. ک), diminut. vocis بُن (بنه *B.*), arbor parva, frutex (درخت کوچک); 2) signum, vestigium (نشان واثر) *B.*

بُنسک cortex radicis spinae aegyptiacae امغیلان dictae *B.*

بَنگالَه nom. magnae urbis et olim metropolis in Hindûstân, Bengalia *F.*; cf. hind. بنگلا.

بِنگان unde arabica forma فنجان i. q. پنگان q. v. *B.*

بَنگاه mapalia Turcomanorum; 2) tentorium et impedimenta Vezirorum et optimatum (بار وبنگاه وخیمه وخرگاه) *F.* Vox cum بُنگاه cognata videtur.

بُنگاه s. بُنگه n. c. statio, mansio (منزل ومقام); 2) locus, ubi pecuniam et merces (نقد وجنس) deponunt *B.*; 3) et saepe c. بار coniunctum بار وبنگاه *F.* impedimenta, sarcinae exercitus *Shaksp. M.*; cf. Frag. 23, 21. — Vox e بُنَه‌گاه decurtata *F.*

بَنگَم i. q. بنیم q. v. *HK.*

بَنگَر an agreement for clearing lands *R.*

بِنگَر imp. v. نگریستن praef. ب q. v. *HK.*

بُنگران i. q. بکران q. v. *B.*

بَنگَک رَنگَک et بَنگَک رَنگَک spiritus interclusus (نفس بسته) *B.* asthma *R.*

بَنگَره vox, cantilena (صوت وذکر), qua feminae infantibus somnum conciliare solent *B.*

بنگَره filum (ریسمان) in nendo gossipio fuso supervolutum (بر دوک پیچیده) *B.*

بَنگش nom. regionis in ماوراء النهر *B.*

بُنگُش n. s. deglutire (بلع) *B.*; cf. بنگشتن et بنگشیدن.

بُنگُشتَن et بُنگُشیدَن deglutire, non manducatum devorare (بلع) *B.*

بُنگُل n. c. frutex (بن) rosae eiusque fructus (وثمر درخت گل); 2) i. q. بَنیم s. بَنگَم q. v.; 3) coll. بَـن 2 fructus nucleum habens (مغزدار), similis fructui turcice چتلا قوچ dicto *B.*; cf. بنگلک.

بُنگُلَک et بُنگُلَک (suff. ک) diminut. vocis بنگل, fructus nucleum habens esculentus *B.*

بَنگَلور the city of Bangalore in Mysore *R.*

بَنگَله bengalicus; 2) coll. hind. بنگلا a thatched house of the first class (in English a bugalow) *R.*

بَنگَن instrumentum, quo terra arata complanatur, sic descriptum: آهنی پهن ودسته از چوب بر آن نصب کرده باشند وبهر دو طرف آن دو ریسمان بندند یک شخص دستهٔ آنرا ودیگری ریسمانهارا گیرند وزمین‌را بدان هموار کنند *B.*; cf. voces cognatas پتکن et بنکن.

بَنگو i. q. اسپغول q. v. *B. F.*

بُـنِ گُـوش pars mollis inferior auris; 2) *met.* auditio (سخن شنیدن); 3) obedientia, obsequium; 4) perfecta sinceritas et humanitas (صدق وادب تمام) *B.*; cf. بناگوش et از بن گوش s. v. بُن.

بَنگول Bencoolen *R.*

بَـنِ کوه, sec. *F.* بُـنِ کوه, herba valde oleosa (چرب), e qua puls (آش) coquitur *B.*

بُنگَه, lit. ه occulta, i. q. بانگه q. v. *B.*

بُنگَه, lit. ه manifesta, pro بُنگاه q. v. *B.*

بُنگهٔ آتش pyreum *R.*

بَنگی (suff. ی, coll. بنگ) is qui utitur maenomeno بنگ dicto, quo ebrius quasi insanit *M. Shaksp. R.*; cf. بَنگ.

بُنلاد n. c. fundamentum aedificii, muri; 2) fulcrum (پشتیبان) *B. F.*; cf. لاد et بنداد et بنیاد et بنوره.

بَنلیقه falsa scriptura in lex. *F.* et *C.* pro vera بنیقه q. v.

بَنو et بنوه i. q. خرمن acervus cuiusvis rei *vulgo* frumenti, straminis al. *B.* خرمن *F.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: نبردم حاصلی از کشت عمرم ✿ زده آتش بنوی صبر هردم et in alio غمت بودی سبب دلبستگی‌را ✿ زدی آتش بنوه هستیمرا *F.*

بِنواز v. s. v. بیواز.

a. p. بَنو الأَصفر et بَنو اَصفَر filii flavi s. gens Flavia, qua Graeci, Europaei intelligendi

sunt (کنایه از رومیان *SHL.*). De origine huius denominationis cf. Z. der DMG. t. II, p. 237 sqq. coll. Not. et Extr. t. IX, p. 437, not. 1, et Quatremère Hist. des Sult. Maml. t. II, 1, p. 127, not. 14.

بَنوان et بُنوان (ex بن باں et وان pro بن comp.) n. c. custos horti, agri, messis; cf. بَن 1; 2) custos opum, mercium (اسباب واموال) *B.*; cf. بنون.

بَنوَردَن fructus parvus silvester (بسر خرده طلع بمشیدر) *F.* exemplo non allato; cf. بَن 2.

بَنوَره i. q. بنلاد 1 fundamentum aedificii, muri *B.*

بُنوسُنج n. c. lentes (عدس) *B.*

بُنوسِیاه n. c. leguminis species, quae ماش dicitur *B.*

بَنْوك et بَنْوك كرم [ô] lacerta, stellio (كرم باسو يعنى كلم) *F.* exemplo non allato.

a. p. بُنوماش n. c. i. q. بنوسیاه; 2) i. q. منك, quae est leguminis ماش dicti species, sed minor et nigri coloris *B.*

بَنَوَن s. بُنوَن pro بنوان q. v. *F. SHL.*

a. p. بُنوتَخلَه n. c. species lentium silvestrium, quae عدس مُر dicitur *B.*

بَنَوَند res asservata in alqo loco *velut aqua in canthario M.* بر نسنه یی بر یرده طوتقه مثلا صویی کوزهده صقلمق کبی *F.* ex مجمع الفرس exemplo non allato. In ceteris lexicis deest.

بَنْوَه et بَنوه i. q. بَنو q. v. *B. F.*

بَنَه funis tenuis (طناب باریک) *B.*; 2) i. q. پَنَه *C.*

بُنَه et sec. *F.* بُنَّه supellex domus, sarcinae, apparatus (اسباب ورخوت خانه واملاك); 2) domus, taberna (دكان وخانه); 3) locus, mansio (مكان ومنزل); cf. Chr. Sch. 41, 186; 4) fundamentum, radix (بسیخ وبنیاد) cuiusvis rei *B.*

بُنَه بَستَن (sarcinas ligare) *met.* iter facere, migrare (كوچ كردن وسفر) *B.*; cf. Frag. 27, 25 coll. not. ad h. l.

a. p. بَنَه بَنَّا funis (بنه) fabri murarii (طناب بنایان) *B.* in app. i. e. amussis, perpendiculum; cf. پاخته.

بَنْیا cibaria (طعام), quae ambulatum euntes amici secum portare solent. In aliis codicibus legitur بنبا *F.* et revera lectio mendosa pro بنیا esse videtur, q. v.

بُنیاد fundamentum, radix (بنا وبیخ ومدد) *SHL. HK.* Vox cum بنداد et بنلاد cognata videtur.

بُنیاد بَر یَخ نِهادَن fundamenta in glaciem iacere *met.* de re non solida, de infirmitate dicitur (كنايه از بى مدارى وبى ثباتى) *B.*

a. p. بُنیادِ عُمر بَر یَخ *met.* vitae fundamentum infirmum est, in vita nulla constantia *HK. F.*

بُنیادگَر (suff. گَر) aedificator, structor *C.*

a. بُنیان nom. cisternae Nomâni (نعمان), cuius aqua salsa et amara missione Muhammedis dulcis evasit *B.*

بَنیج a garment *R.* In ceteris lexicis deest.

بنیچه i. q. بنچه q. v. *B.*

بُنیچه بَستَن *met.* accepti et expensi sui rationes conficere (حساب مال واخراجات ديوانى خودرا مفروغ ساختن) *B.* in app.

بِنیز et sec. *F.* بَنیز (نیز praef. ب) i. q. نیز etiam, item; 2) nunquam, absit (هرگز وحشا); 3) cito (تعجیل وزود) *B. F.* Gl. Sch.

a. بَنیقَه panniculus, qui inseritur in utroque indusii latere (خشتک پیراهن) *B.* in app. coll. Freyt. lex. s. v.

بَنیك sericum vile (ابریشم فرومایه), alias كج s. كژ s. قز dictum *B.*

بِنيوش, sec. *F.* بِنُيوش, i. e. نيوش praef. ب, imp. v. نيوشيدن audi, ausculta *F.*; cf. نِيوش.

a. p. بَو pellis pulli camelini stramine efferta, quae matri pulli mortui offertur, ut, illam pro pullo suo habens, lac copiosius emittat *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. بو 2.

a. p. بو pro ابو pater; initio comp. maxime usitatum; cf. Instit. ling. pers. §. 64, II, a, p. 44.

بُو [ó] i. q. بُوى q. v. *B.*

بُـو [ó] (fort. ex hind. بـوك, s. बकरा caper montanus) caro capri montani (گوشت بز كوهى) *B.*

بُو [ó] pro بُوَد et بُوَم forma decurtata *B.*

بُـوا vox decurtata ex بـودا i. e. بـادا esto, sit! *B.*

بَـوارِد cibarii genus, quod ex aceto, defruto et pane una coctis conficitur *F. C.* Eadem vox atque بِوارْد esse videtur.

بِوارْد, sec. *HK.* بِوارِد, acor, acritudo (ترشى opp. شيرينى) *B.*

بَوارِغ obstetricale s. puerperarum scamnum (تـخـت بستن مـرزورا) *F.* — In lex. *HK.* legitur بَـوازِغ, quod sic explicatur: سـخـت بستن مـردرا گـويند. In ceteris lexicis utraque vox deest.

بَواس calamitas, molestia, dolor (محنت وآزار ورنج وسختى) *B.*

a. p. بواسْحـاق s. بوسْحـاق q. v. pro ابواسحـاق Abu-Ishak, quorum plures sunt (طـائفـه باشند); 2) nom. fodinae gemmarum (كان فيروزه) in urbe Nishâpûr, cuius gemma (فيروزه) inde بواسحاق s. بوسحـق nomen habet *B.*, e. g. in hoc versu خواجه حـافـظ poetae: راستى خـاتـم فيـروزهء بواسحاق ✿ خوش درخشيد ولى دولت مستعجل بود *F.*

بَواسِنَه v. s. voce arabica واسنه.

بَواشَه ventilabrum (چار شاخ ar. مذرى) *B.*; cf. افشون.

a. p. بو الخَجدَر (cf. بو pro ابو) homo nullius religionis, impius (ملحد وبى دين وبى ديانت) *B.*; cf. بولخجدر.

a. p. بو العَجَبْ admirabilis, mirandus et adv. mirum, mirandum est Gul. 153, l. 9, ubi ed. Tauriz. يا للعجب legit; 2) praestigiator, ioculator, buffo (حقه باز وشعبده باز) *F.*, بازيگر *SHL.*, e. g. in hoc versu ميم نظمى poetae: بو العجبى آمده روزى بشهر ✿ شعبده آموخت ازو خلق دهر *F.*

a. p. بو العَجَبى (suff. ى) res miranda, admirabilis. Inde غـايـت بو العجبى res summe miranda Not. et Extr. t. IX, p. 183 l. ult.; 2) praestigiae, glaucoma (بـازيـگـرى *SHL.*), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: عشق جوان حقه وآن ميره ديـد ✿ بـو العجبى كـرد وبساط كشيد *F.*

a. p. بو الفُضول et بو القاسِم (cf. بو pro ابو) *met.* impudens (شوخ چـشـم) *B.*; cf. Pend. 50, l. 3.

a. p. بو الكَفد (cf. بـو pro ابـو) i. q. بلكفد q. v. *B.*; cf. بدكند. In *C.* lex. legitur بولكفند.

a. p. بو الكَنجَك (cf. بو pro ابو) i. q. بلكنجك q. v. *B.* In *C.* lex. legitur etiam بولكنج.

a. p. بو الهَوَس libidinibus, voluptatibus deditus Pend. 71, 12.

a. p. بـو الهَوَسى (suff. ى) n. s. libidinibus, voluptatibus deditum esse *R.*

بَـوان nom. regionis, in qua uvae passae (مويز) et grana acida mali punici (ناردان) copiosa sunt *B.* in app. *HK. SHL.* — Sec. *C.* significat: transitus angustus inter montes in Persia; cf. پروانه.

بَوّان nom. loci in Persia *SHL.*

بُوب [ó] i. q. يوب tapetum (فـرش وبسـاط) pretiosum, quo domus ornatur *B.*, e. g.

in hoc versu استاد رودکی poetae : شاه دیگر روز باغ آراست خوب ✿ تختها بنهاد وبر گسترد بوب *F.*

بُوبا [ô] n. c. pula (با) e carne capri montani (بو) cocta *B.* genus cibi *F.*; cf. بُبا, quae fortasse est vocis forma decurtata.

بوباش antiquus, perpetuus, sempiternus (قدیم وجاوید وهمیشه وسرمد) *B.* Gl. in Des. Fortasse ex verbo بودن derivanda vox. Cf. بودباش.

بوب اَندیں tabernaculum, tentorium maius principum (خیمه وخرگاه واوتاغ وبارگاه میر معناسنه منقولدر), e. g. in hoc versu نظمی poetae : چو بودی جای خرم دلگشاده ✿ که بوب اندیں شه آنجا نهاده *F.* In ceteris lexicis deest.

بُوبَر *F.* et بُوبُرد [ô] i. q. بلبل ar. عندلیب luscinia *B.* Fortasse cum بلبل cognata vox et ex بوبردن derivanda.

بوبَراقش a. p. i. q. بوبَرَقش chamaeleon (بوقلمون) *B.* in appendice; cf. Freyt. lex. s. v. ابو براقش.

بُوبُرَك [ô] (suff. ک) diminut. vocis بوبرد q. v. *B.*

بُو بُرْدَن [ô] i. q. بوی بردن q. v. infra s. v. بوی *B.*

بوبَرَقش i. q. بوبراقش q. v. *B.*

بُوبَک [ô] i. q. پوپک virgo (دختر بکر ودوشیزه); 2) upupa (هدهد) *B.*

بوبَک e. ling. indica (هندی) stultus, insipiens (احمق ونادان) *B.*

بوبو upupa (شانه سر وهدهد); cf. پوپو; 2) nomen, quo in quibusdam locis feminae sororem suam appellant *B.*, qua posteriori significatione conferendum est hind. بوبو significans sec. *Shaksp.* : a sister : (on the west of India) a lady; see بی بی : a favorite concubine or one of superior rank.

بوبویَه i. q. بوبو 1 upupa *B.*

بویَه i. q. بوبو 1 upupa; cf. پوپه; 2) coll. بویه et بوبه desiderium, cupiditas (تمنی ar. آرزومندی وآرزو) *B.*, e. g. in hoc قطعه poetae شمس فخری, quod utramque vocis significationem offert : بدار آتی که از انعام عمش ✿ بود طوق حمام وتاج بوبه ✿ که بیش از حد واز اندازه دارم ✿ بدرگاه شه آفاق بوبه *F.*

بُوتَا [ô] camelus iuvenis *Shaksp. R.*; cf. بوته 2.

بُوتَه [ô] planta vel arbor in altum non crescens sed terrae propinqua ramis et foliis abundans; frutex, caulis; cf. بیاره; 2) *gen.* foetus (بچه) hominis et animalis *spec.* pullus camelinus *B.* et sec. *F.* pullus leonis (ارسلان); 3) scopus sagittae (نشانهٔ تیر); 4) unde ar. بوتَقَة, catinus liquatorius (ظرفی که از گل حکمت ساخته باشند), auro, argento, simil. liquandis *B.* Quae praeterea in lex. *R.* leguntur significationes : a bud, a flower, a spot, unde بوته دار having spots or flowers marked upon it (a piece of cloth) in ceteris lexicis desunt.

بُوتهٔ خاک [ô] *met.* corpus humanum (بدن وقالب انسان) *B.*

بوتیمار nom. avis albae, collo longo praeditae prope aquam semper commorantis, quae siti cruciata tamen aquam non bibit, ne illa diminuatur. Aliud eiusdem avis nomen est غم خورك et ماهی خورك; arabice autem مالك الحزین (یمام *B.*), hind. بگلا (i. q. بک, s. वक, name of a bird, a species of heron [ardea torra and putea *Buch.*] *Shaksp.*) et graece شقنیں appellatur *HK. B.* ardea (t. بالقچیں) *F. C. Shaksp.*; cf. Spieg. Chr. 126, med.; male *M.* : palumbes. Plura v. s. v. شقنیں.

بَوج i. q. بوش ostentatio, gloriatio (خود نمائی); 2) potentia, maiestas (کر وفر) *B. F.*

بوچ pars interior oris (اندرون دهان) *B.*

g. p. بوحا ling. gr. nom. plantae alias ماه پروین dictae, cuius radix arabice جدوار appellatur. Una cum planta بیش dicta eodem loco nasci dicitur *B.* Quaenam sit vox graeca respondens, mihi non constat.

a. p. بو حَفصان (cf. بو pro ابو) i. q. با حفصان q. v. *B.*

بوحَنا cognomen (کنیت) Joannis (یحیی) prophetae *B.* in appendice. Fort. ex gr. Ἰωάννης, syr. ܝܘܚܢܢ, corrupta vox.

بُوخْت [ô] filius (پسر) *B.*

بوخَل portulaca (بقلة الحمقا ar. خرفه) *B.*; cf. بوخلد et بی خیله.

a. p. بوخِلاف et بوخِلافَه *SHL.* et بوخِلافی *SHL.* et *HK.* (pater oppositi) diabolus (شیطان) *B.* in app. — In *M.* lex. falso legitur بوخلانَه.

بوخَلَه s. بوخُلَه i. q. بوخل portulaca *B.*

بود existentia (هستی ar. کون) *B.* Gl. in Des. Verbi بودن forma apocopata esse videtur; 2) pro بُوَد 3 ps. sg. aor. verbi بودن, e. g. in hoc versu Schahnamiano: اگر دست یابی بـرو کار بود ✿ جهاندار نیک اختـرت یار بـود Gl. Sch.; 3) 3 ps. sg. praet. abs. verbi بودن.

بُودار [ô] (cf. داشتن) adi. c. odorem habens, spargens; 2) n. c. genus corii odorati *Shaksp. R.*

بُو دانَه [ô] n. c. a medicinal seed *R.*

بودباش (a v. بودن) existence, subsistence, residence, abode *Shaksp.*, service, maintenance *R.*; cf. بوباش.

بودِش [ô *HK.*] (a v. بودن suff. ش) i. q. بود 1 existentia *B.*

بودَن s. بُدَن (z. ...) bû, *IC.* bu, pars. ..., s. ..., s. ... imp. بو s. باش esse, existere (t. اولمق) *F.*; 2) n. a. esse, existentia Chr. Sch. 42.

c. باز apertum esse Gul. 174, 22, Pend. 263, 18.

بُودَنَه [ô] avis quaedam alias تیهو dicta; 2) sec. al. avis, quae avi تیهو dictae similis est, sed minor et ar. سلوی dicta; coturnix *B.*

بودَنی (suff. ی) quod est, erit *aut* fieri potest; possibile. Inde بودنی بود quod statutum est, erit, fiet *M.*

بود وَنابود esse et non esse (وجود وعدم) *met.* divitiae et paupertas (غنا وفقر) *B.*

بودَه part. praet. v. بودن. — Inde بودَه آمدَن exstare *C.* ex vers. pers. Vet. T. et بودَه نان massa ex farina sine fermento subacta, XL diebus sole exsiccata *C.*

بودی (suff. ی) i. q. بودش; 2) 2 ps. sg. praet. abs. verbi بودن *F.*

بودَنَه fomes (t. قاو), quem in حوزستان voce بیغه et in آذربایجان voce پود (پور *F.*) significant *F.* ex مصلح.

بُور [ô] color ruber (رنگ سرخ) Gl. Sch. color pistaciorum (فستقی رنگ) et dialecto Samarcandae: color mellis (عسلی رنگ) *F.*; 2) equus rufus (اسب سرخ رنگ) *B.* Gl. Sch., e. g. in hoc versu: خواهی که بسر کتف فکنی اطلس وقصب ✿ خواهی که زیر ران بکشی اسب خنگ وبور *F.*; 3) avis phasiana (تذرو); 4) i. q. بیار imp. verbi آوردن q. v. *B.*; 5) nom. urbis in Hindûstân *F.*

بورا caput clavi; 2) cuspis clavi (سر میخ یعنی اکسر باشی ویاخود اوجی) *F.* exemplo non allato; cf. بوری 2.

a. p. بُور اَبرَش [ô] equus rufus albis maculis distinctus (اسپ سرخ رنگ با داغهای سفید) Gl. Sch.

بورانی nom. cibi e fructu plantae بادنجان tosto cum oxygala parati (اکثر بادنجان را بـریان کرده در ماست داخل می کنند ومیخورند) *B.* in appendice.

بوری i. q. بورو tuba. Inde بوری‌زن tubicen; cf. بوروزن; 2) i. q. بورا acumen s. extremum clavi *C.* Vox بوری et بورو cum voce بوریا cognata esse videntur, sed in ceteris lexicis desunt. Cf. ar. بوریّ pl. بواری arundines fissae.

بُوریا [ō] teges s. storea ex arundinibus aliisque rebus texta (معروف است که بساط گستردنی از نی وغیره سازند) *HK.* حصیر *F.* آنچه از گیاه بافند برای گستردن صاحب قاموس گوید بوریا حصیر باشد وگفته بافته شود از هر چیز *SHL.*, e. g. in hoc versu: با فرومایه روزگار مبر ✿ کز نی بوریا شکر نخوری Gul. 20; cf. بلاچ; 2) theca, in qua victus s. instrumentum aliquod ponitur *C.* حصیر ایندکلری ساز *F.* Ex pers. voce بوریا orta est ar. بوریّ eadem significatione.

بُوریا باف [ō] (a v. بافتن) n. c. textor storearum *F.* Gul.

بُوریاکوب [ō] (a v. کوفتن) n. c. *met.* convivium (ضیافت) in domo nova instructum *B.* جشنی که چون خانه نو بسازند برای مردم کنند *SHL.*

g. p. بوریطش (gr. πυρίτης) marcasita (حجر النور ar. مرقشیشا) lapis pretiosus, quo in medicamentis oculorum utuntur *B.*; cf. روشنائی.

بَوز mucor, situs in pane, vestibus, simil.; cf. بوزک; 2) apis nigra (زنبور سیاه); cf. بز; 3) coll. بوزه 2 et پوز et پوزه truncus arboris (تنهٔ درخت) *B.*

بَوز vortex (گرداب) *B.*; cf. برز et زبوز.

بوز pro بُز caper *C.*; cf. بزه.

بُوز [ō] equus coloris caerulei in albedinem vergentis (اسپ نیله که رنگش بسفیدی گراید) *B.* بوز رنگلو آت که نه سیاه ونه بیاض ونه قوله بو اوج رنگ آراسنده بر رنگدر *F.* cheval gris Quatremère in Not. et

a. p. بورق forma arabica persicae vocis بوره q. v. *B.*

بورک, sec. *F.* بورَک, genus cibi, sec. alios puls بغرا dicta, sec. al. i. q. سنبوسه vel قطاب artocreas; 2) i. q. شتل i. e. pecunia, quam ponunt in ludo talario et spectatoribus donant *B.*, e. g. in hoc versu poetae اثیر الدین اخسیکتی: ندانمر تو ازوی چه بردی ولیکن ✿ کنار جهان پر ز بورک شد ز کَهر; 3) et بَورَک mucor panis *B.*, e. g. in hoc versu طیان مرغزی poetae: تا تواند گفت نانرا میخورم با نان خورش ✿ میگذارد تا بر آن از کهندگی بورک نشان *F.* Cf. بوزک.

بورکند i. q. بوزکند q. v. *B.*; cf. پورکند et پوزکند.

بورمند i. q. بوزمند q. v. *B.*; cf. پورمند.

بُورنده [ō] dives, opulentus (غنی ومالدار) *F.* exemplo non allato.

بورنگ species herbae odoratae vel ocimi in montibus crescentis (ریحان کوهی) *B.*; cf. ar. بورنک. Vox cum رنگ composita, cuius prius membrum بو pro ابو esse videtur.

بورنیه vas pharmacopolarum *M.* ex *Bern.*

بورو tuba, buccina; 2) tubus, canalis; 3) tormina. Inde بوروزن n. c. tubicen *M.*; cf. بوری et بوری‌زن.

بورورَه nomen regis cuiusdam; 2) nomen insulae (جزیره) in plaga septentrionali, cuius incolae capillis albis distincti esse dicuntur et ex qua afferunt falconem album, nigris oculis praeditum, quem شنقار s. شنغار appellant *B.*

بوره, e quo ar. بورق ortum est, res quaedam sali similis, qua aurifices (زرگران) utuntur, alias شکر سفید et ar. نطرون et hind. کچلون (काचलवण) dicta; nitrum. Optima nitri species بورهٔ ارمنی nomen habet *B.*

Extr. t. XIV, 1, p. 305; 2) opp. كودن equus velox (اسپ جلد وتند وتيز) et 3) *met.* vir acriter intelligens, ingeniosus, sagax (مردم تيز فهم وصاحب ادراك) *B.* Gl. Sch., e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae : شاگرد تو من باشم گر كودن اگر بوزم ✿ نازان لب خندانست يكخنده بياموزم *F.*

بوز gravitas, pondus (گرانی وسنگينی); 2) febris (تب وحرارت) *B.*

بُوزا [ô] pro بوزه q. v. Inde بوزاگر (suff. گر) is, qui potum بوزه parat et بوزاگری (suff. ی) n. s. potum بوزه parare *Shaksp. R.*

بُوزار [ô] aromata (داروی گرمی), quae cibis admiscentur, ut piper (فلفل), caryophyllum (قرنفل), cinnamomum (دارچينی), simil. *B.*

بوزرجمهر et بوزُرجمهر *HK.* i. q. بُزُرجمهر q. v. Chr. Sch. 83.

بَوزك i. q. بَوز 1 mucor, situs in pane, vestibus al. *B.* Cf. بورك 3.

بوزكند et بوزكند aula, atrium, solarium, porticus (صفه وايوان) *B.* ايوان *SHL.* ايوان وطق ورواق *F.*, e. g. in hoc versu شد اين بوزكند مقرنس مير نظمی poetae : نما ✿ بد نه كنگره طاق علی بنا *F.*

بوزمند et بوزمه i. q. بورمند herba quaedam suaveolens *B.*; cf. پورمند.

بوزنجر nom. unius ex avis s. maioribus Timuri *M.*

بوزنه i. q. بوزينه s. بوزنينه simia (ميمون) *B.*

بوزنه calix floris nondum explicitus (غنچه كه هنوز نشكفته باشد ar. كمّ) *B.*

بوزنينه i. q. بوزنه simia *B.*

بُوزه [ô] potus ex farina oryzae, milii, hordei, simil. paratus et in Mavaralnahr et Hindûstân pervulgatus; cf. آخسمه et اكسيه et بگنی; 2) i. q. بَوز 3 truncus arboris *B.*

بوزه كباب n. c. partes agni ad ignem tosti, quae ardore ignis crepant et dirumpuntur et ad edendum dissolvuntur (آن است كه چون بره در سيخ كشند يا در روغن بريان كنند از تاب حرارت آتش جا بجای آن می تركد كه آن پارها را از آن جدا می كنند ومی خورند وبره كباب می گويند بغايت لذيذ است) *B.* in app.

بوزی, e quo forma arabica بوصی, genus navis *B.* parvi (خورد) *SHL.*

بُوزيدان [ô] medicamentum (دارو) ex Aegypto allatum et ar. مستعجل dictum, quod cum lacte ovis vel farina oryzae paratum edunt, ut pinguedo augeatur *B.* *HK.*; cf. بيج et Freyt. lex. s. v.

بوزينه i. q. بوزنه simia *B.*

بُوس [ô] imp. v. بوسيدن et in comp. participii praesentis significatione *B.*, e. g. پا بوس pedes osculans; زمين بوس terram osculans; 2) pro بوسه osculum (قبله) *B.* Inde بوس دادن osculari c. dat. Chr. Sch. 70; بوس وكنار osculum et amplexus *Shaksp. R.*

a. p. بوس adversitas, infortunium, humilitas (سختی وفروتنی) *B.* وآفت وبلا Gl. Sch. Vox arabica بؤس s. بوس esse videtur; cf. پوس.

بُوسانيدن [ô] caussale verbi بوسيدن q. v. *C.*

بُوستان (ex بُو odor et ستان, ut proprie significet : locus odoris) i. q. بُستان q. v. *B.* Eodem nomine plures libri persici inscripti sunt, inter quos Sadii Bostanus maximam famam adeptus est. Voces cum بوستان s. بستان compositae maximam partem sub بستان allatae sunt, quibus adde sequentes :

بُوستانْ اَفرُوز [ô] flos, alias تاج خروس dictus, quod cristae galli similis est *B.*; cf. بستان اپروز.

a. p. بُـوستانْ سُنْدُس n. c. *met.* viror et flores diversi coloris (سـبـزه وگلهای گوناگون) *B.* in app. *HK.*; cf. Freyt. lex. s. v. سندس.

بُوستانِ گُل نَمای *met.* coelum (آسمان) *B.*

بُوستانِ ما زاغ *met.* locus solus, desertus; solitudo (مقام وحدت) *B.*

بـوسْحاق i. q. بـواسحاق q. v.; 2) nom. poetae Abu-Ishâq Shîrâzensis propter carmina, quae de cibis et dulciariis scripsit, vulgo بسحاق اطعمه dictus (وبسحاق اطعمدرا عمر بوسحاق می خوانند) *B.*

بوسْحاق i. q. بواسحاق q. v. s. بواسحاق *B.*

بوسَک ala (پـروبال), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : شده با تار زلفش پای بسته ✿ چنان مـرغ زبون بوسک شکسته *F.* In ceteris lexicis deest.

بُوسَک [ó] (suff. ك) diminut. vocis بوس suaviolum, basiolum *C.*

بُوسَگَه *F.* s. بُوسَگَه s. بُوسَه‌گاه s. بوسَه‌گه *C.* locus osculandi, e. g. in hoc versu ابـو المعانی poetae : بحسن روی تـرا روح قدس مشتاقست ✿ همیشه خاك درت بـوسـگـاه عـشـاقـست *F.* coenaculum regium; *ita dicitur, quod quicunque eo venit, portam deosculari solet C.*; cf. بوسه جای.

بو سَلیک (بو pro ابو) nom. unius ex duodecim modis primariis musicis (مقام) *B.*; cf. سلیک.

a. p. بو سُلَیمان (بو pro ابو) upupa (هدهد); 2) sec. al. gallus (خـروس), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : کرد برخی از شب حسرت گذر ✿ بو سلیمان از سحر داده خبر *F.*; cf. Freyt. lex. s. v. ابو سلیمان.

بُوسَه [ó] (a v. بوسیدن suff. ه) i. q. بُوس 2 osculum *B.*; cf. خَوش. Inde بوسه کَردَن osculari (بوسیدن) et بُوسه شِکَستَن osculari, ut sonus oriatur (بـوسه کردن بـم صدا) *B.*

بُوسَه بازی [ó] n. c. kissing and toying *Shaksp. R.*

بُوسَه جای [ó] n. c. locus osculandus, ut labia, os *M.*; cf. بوسگاه.

بُوسی [ô] (suff. ی) osculatio *M.*

بوسیدَگی adversitas, infortunium, humilitas (سختی وفروتنی) *B.* in app.; 2) putredo *Shaksp. R.* Priori significatione cum voce بوس cohaeret et a participio verbi obsoleti بـوسیدن, ex voce بـوس orti, suffixo ی formatum videtur; altera autem significatione „putredo" pro پوسیدگی scriptum est.

بُوسیدَن [ô] imp. بـوس osculari (t. اوپمك) *F.*; cf. Spieg. Chr. 128.

بُوسیدَه [ô] part. praet. v. بوسیدن q. v.

بوسیدَه pro پوسیده q. v. *SHL. Shaksp. R.*

بوسیم possibilitas (ترجمهٔ امکان است) *B.* in appendice.

بـوسـیـن exprobratio, reprehensio (تعییب ایلمك) *F.* exemplo non allato.

بَوش i. q. بوچ q. v. *B.* lit. چ et ش inter se permutatis.

بَـوِش decretum divinum (تـقـدیـر) *B.*; cf. Chr. Sch. 42.

بوش medicamentum in oculi morbis adhibitum (شیاف) ex Darband (دربند) allatum ob eamque caussam بـوش دربندی dictum. Aliud eiusdem nomen est شیاف خوزی. Planta, e qua subtilissime trita hoc collyrium faciunt, in regno ارش (ملك ارش) crescere dicitur *B.* Sec. lex. *HK.* haec planta in regno Russiae (ملك روس) provenit et sub synonymo پوش lex. *B.* et *HK.* auctores hanc plantam in Armenia (ارمن) provenire dicunt; cf. پوش.

بُوِش (a v. بودن suff. ش) esse, existentia *B.* Gl. in Des.; cf. بودش.

بوشا i. q. اندیشه q. v., ut in hoc versu میر نظمی هـروی poetae : شوم از درد حسرت

باده نوشا ✿ همین در خاطرم اینست بوشا
F. C.

g. p. بُوشاد [ó] ling. gr. rapum crudum (شلغم خام) *B.* Fortasse e gr. *βουνιὰς* bunias, caulorapum corrupta vox, de q. v. Dioscor. l. II, c. 136.

بُوشاسپ [ó] s. بُشاسپ somnium (خواب دیدن ar. رویا) *B.*, e. g. in hoc versu زرآتشت بهرام poetae : نه در بیدار گفتم نی ببوشسپ ✿ نگویم جز به پیش تخت گشتاسپ *F.*; cf. گوشاسپ et بوشپاس.

بُوشپاس [ó] i. q. بوشاسپ q. v. *B.*, e. g. in hoc مثنوی poetae زرآتشت بهرام : شدم در زمان تا بسر خواب گوی ✿ خردمند همسایه نیک خوی ✿ جهندیده بد پیر اختر شناس ✿ بدو باز گفتم من این بوشپاس *F.* Sine dubio voces cognatae sunt بوشپس et بوشاسپ, quum prior utriusque compositi pars بوش sit, posterior autem پاس lit. پ transposita in اسپ mutetur. De utriusque vocis etymo nil statuerim.

بوش كَردَن accingere se, contendere, operam dare (اتک در میان اتمک وزباده دورشمق) *F.* exemplo non allato. Pro كوش كردن dictum videtur ut sequens بوشیدن pro كوشیدن.

بوشَنج, e quo ar. فوشنج, nom. oppidi (قصبه) in Khorâsân, prope Qandahâr (قندهار) *B.* Aliud oppidi nomen est بوغنج q. v. Cf. بوشنگ et پوشنگ.

بوشَنگ nom. oppidi (قصبه) prope Herât (هرات) *B.* in app. et *HK.* Idem oppidum atque بوشنج s. پوشنگ esse videtur, quod docet vocis alterius formae پوشنگ interpretatio, q. v.

بوشیدَن i. q. بوش كردن accingere se (اتک درمیان اتمک); 2) audaciam, animum prae se ferre (جرأت کوسترمک); 3) confidere (اعتماد ایلمک); 4) conari, operam dare (بسر نسنهیه جد وجهد ایتمک) *F.* exemplo non allato. Alia forma verbi كوشیدن esse videtur ut بوش كردن pro كوش كردن dictum videtur.

a. p. بوصی forma arabica persicae vocis بوزی q. v. *B.*

e. بوصیر ling. ignota : planta, ar. آذان الدب dicta, quod auri ursi (گوش خرس) similis est *B.* verbascum Freyt.; 2) sec. al. est species plantae ماهی زهره dictae, q. v.; 3) sec. al. est faba syriaca (باقلای شامی) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. بَوصیر.

c. بوطانیَه vitis nigra (پوست درختی است که آنرا بعرق کرمة السودا وبفارسی سیاه دارو خوانند وآن مانند عشق بسر درخت پیچد). Vox ex *βατανούτα*, batanuta orta videtur, quo nomine alios vitem nigram appellasse dicit Dioscor. l, IV, c. 182 (185); cf. Freyt. lex. s. v.

t. بوغ i. q. بوقچه, cuius forma primitiva بوغچه est : involucrum, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : بنا اهلان چنان ارزان فروشند ✿ متاع دلبران در بوغ بستند *F.*; cf. بُوق et بقچه.

بوغبَند (ex بوغ et بند comp.) n. c. the cloth in which any thing (particularly, a saddle) is wrapped up *Shaksp. R.*

بوغتاق v. s. v. بغتاق.

t. بوغچه s. بوغچه v. s. v. بوغ coll. بقچه et بوقچه.

بُوغرا *C.* et بُوغراق [ó] i. q. بُغرا *F.*

g. p. بوغلُصن, gr. *βούγλωσσον*, buglossum (لسان الثور) *B.*

بوغما trumpery, trifles, scraps, rags. Fragments, broken victuals, stores of a wallet. A fat and ugly woman *Shaksp. R.*

بوغَنج s. بُغَنج semen parvum et nigrum, alias شونیز et سیاه دانه ar. حبة السودا dictum, quod in panes miscetur *B.* nigella, *μελάνθιον*, de q. v. Dioscor. l. III, c. 83 (93); cf. خنجک; 2) i. q.

بوشنج s. فوشنج nom. oppidi in Khorâsân prope Qandahâr *B.*

بُوغَند [ó] convolvulus, helxine, hedera (ar. لبلاب), e. g. in hoc versu : زدرد وغم نماند آب تابم ✿ خیال زلف او بر من چو بوغند *F.*; cf. بوکند.

بوف bubo, noctua (ar. بوم) *B.*; cf. کوف.

بوفان v. s. v. بوقان.

بُوفروش [ó] (odorem vendens) n. c. aromata, moschum vendens (عطار ومشک فروش) *B.*

بوق i. q. سفید مهره i. e. concha alba flatu sonans; lituus, tuba, qua canere solent in balneis, molis et locis voluptariis *B.* Chr. Sch. 15; cf. خرمهره. Vox in arabica quoque lingua usitata.

بُوق [ó] velamen (چادر) magnum, quo vestimenta dormitoria (رخت خواب) involvunt *B.*; cf. بوغ.

بوقان *F.*, sec. *SHL.* بوفان, vermes rubri tempestate pluviosa in aere provenientes et hind. بیر بهوتی dicti (کرمهای سرخ که در هوای پرشکال برآیند هند اورا بیر بهوتی گویند) *SHL.* قزل قوردلر که بسکالدن. کله کذا فی المحمودی *F.*

بوقتاق v. s. v. بغتاق.

بوقچه i. q. بقچه q. v.; cf. بوغچه et پزوند.

a. p. بوقلمون i. q. ابوقلمون q. v. *B.* A varia colorum mutatione chamaeleonis desumta videtur significatio, „versicolor“ de rebus versicoloribus, quae colorem mutant, ut de specie panni, quae دیبای رومی dicitur, de vitro versicolore (الوان صرچه که مینا دیرنر *F.*) et segeti viridi, omnium colorum floribus et fructibus referta, vento agitata fluctuantis instar undae varios colores exhibente, qualis eleganter descripta legitur Gul. 9, l. 10 sqq.

بوقلمونی (suff. ی) versicolor *R.*

e. بوقیصا ling. graeca i. q. سفیدار s. سپید دار genus salicis, populus alba; 2) sec. al. i. q. پده ar. غرب salix, salix babylonica; 3) sec. al. i. q. پشه غل s. پشه آغل q. v., ar. شجرة البق *B.* Quaenam vox graeca respondeat, mihi non constat.

بوك decurtatum ex بُوَد که ut بَشك ex باشد که, fieri potest, ut, qua significatione ar. لعل s. عسی „fortasse“ respondet; 2) i. q. مگر nisi, praeterquam, quocum etiam coniungitur, de q. v. s. بوک ومگر; 3) i. q. ar. فرض praeceptum divinum (وترجمهء فرض عمر خست بفتح فا) *B.*

بوك i. q. پوک fomes; 2) locus vel fovea ubi frumentum reconditur *B.*

بوکان uterus (زهدان s. بچه‌دان ar. رحم); cf. بون et بوهمان; 2) rosetum (گلزار) *B.*

بوکَلك i. q. بَن 2 s. ون granum therebinthinum *B.*; cf. بوی کلک.

بوکَند i. q. بوغند q. v., e. g. in hoc versu poetae شیخ نظامی : بوکند کی از نفاق خیزد ✿ نی روزی از اتفاق خیزد *F.*

بوك وَمَگَر i. q. simplex بوک q. v. fieri potest, ut; fortasse *B.*, e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae : رفت بر بوک ومگر عمر تو سلمان چه کنم ✿ کار دنیا همه بر بوک ومگر میگذرد *F.*

بوکه pro بُوَد که, e quo decurtatum est, e. g. in hoc versu خواجه حفظ poetae : با صبا همراه بفرست از رخت گلدستهء ✿ بوکه بوئی بشنویم از خاك بستان شما *F.*, cf. بوک.

بول i. q. نول *F.* exemplo non allato et fortasse scriptura mendosa.

بولسج lands which are constantly in cultivation *R.*

بولجار locus refugii; 2) locus pugnae (محل اعتماد وجای معرکه) *F.*

a. p. بولحکیم (بو pro ابو et ar. حکیم) sapiens, doctus *R.*

بولحجدر i. q. بوالحجدر q. v. *B.*

a. p. بولدان (cf. ar. بول) matula, urinarium *M.*

بولغق et بولقاق i. q. بُلغاق q. v.

بولغان i. q. بُلغان q. v.

بولكَنجَك i. q. بوالكُنجك *C.*; cf. بولنجك.

بولكَند et بولكَندر i. q. بلكند q. v., e. g. in hoc poetae مثنوى نظمى : مير نيست ديگر نـزد ارباب دول ✿ چاره ساز عاجزان جـز ما حصل ✿ بولكندر ده كه بر كار آيدت ✿ كار بر سر آمده گر بايدت *F.*

بولَنجَك (decurtatum videtur ex بوالكُنجك) i. q. بوالكُنجك *B.*

g. p. بولو (gr. πολὺς) multus (بسيار وكثير) *B.*

g. p. بولوبوديون et بولوبودبون (gr. πολυπόδιον) i. q. بسپايك q. v. *B.*

g. p. بـولـوطـريخون (gr. πολύτριχον) i. q. پـرسياوشان s. پـرسيـوش 1 *B.* polytrichum s. adiantum capillus Veneris Linn., de q. v. Dioscor. l. IV, c. 134 (136).

بولَه i. q. لوله q. v. *F.* exemplo non allato et fortasse scriptura mendosa.

a. p. بولَهَبان وَقت *B.* et بولَبان وقت *HK.* ex بو لهب pro ابو لهب nomine propinqui et inimici Muhammedis (cf. Corâni Sur. 111.) orta denominatio, qua a Muhammede alieni et haeretici significantur *B.*

بوم bubo, noctua (چغد); sec. al. est vox arabica *B.*; cum بـوف s. كـوف cognata videtur; cf. ar. بوء et بوهة.

بـوم (*IC.* bumi, s. भूमि) terra aratro non versa *B.*; 2) terrae tractus, regio (يورت), qua significatione cum بر saepe coniungitur *F.*, e. g. بـوم وبـر Chr. Sch. 39, 160 et 164 et بر وبوم in hoc versu مولانا جامى poetae : بشادى ره مصر بر داشتند ✿ بـر وبوم خود پاك بگذاشتند *F.* Inde dicunt بـوم آباد s. آباد بـوم terra habitata (معمور) et بـوم ويرانه s. بوم ويران terra inculta, deserta (خـرابـه), e. g. in hoc وزان بوم آباد وجاى مهان ✿ زمانه : مثنوى بسى گـنـج دارد نهان ✿ چـو مـرغان ده ياد كن خانهرا ✿ رها كن مرين بوم ويرانهرا *F.*; cf. Chr. Sch. 1, 6; 3) locus, mansio, habitatio (جا ومقام ومنزل وماوا); 4) natura, indoles (سرشـت وطـبـيـعـت) *B.*; 5) *trop.* ut syn. زمـيـن solum s. fundus panni acu phrygia picti (استعاره طريقيله قماشده اولان نقشك يـريـنـه ده بوم ديرلر (تـركيده زمينى فلان نقشى فـلان ديدكلرى *F.* زمين وزمين پارچه Gl. Sch., e. g. Chr. Sch. 68, 558 et in alio versu Schahnamiano : بياراسـت آنرا بديباى روم ✿ زگوهر بـرو پيكر وزرش بوم „ornavit illum veste bombycina rûmana, gemmis picta et fundo aureo". Male *M.* vertit „pannus acu phrygia pictus."

بُوَم i. q. باشم 1 ps. sing. aor. verbi بودن *B.*

بوماذَران s. بوماران (elisa lit. د) s. بوى مادران s. بـوىماران i. q. ar. قيصوم abrotonum, sic descriptum : گياهى است مائل بكمودت وتيزى وگـل كبودى دارد *B.*; cf. انيـژ et برنجاسپ et افسنتين et ارطماسيا et Diosc. l. III, c. 26 (29).

بومارَه nomen avis (پرنده) ignotae *B.*

بومْ كَند (a v. كندن) n. c. domus infra terram aedificata pro ovibus et viatoribus *B.*

بومَه sermone antiquo : scintilla equi ungula e lapide excitata (لـغـت قديمه در طاش اوزرنـده آت اياغـنـك نعلندن صـچـرهيان فغلچمر), e. g. in hoc versu شيخ نظامى poetae : درشب تاريك بان اتفاق ✿ بـرق شده بومهٔ پاى براق *F.*

بومَهَن i. q. بومهين terrae motus (زلزله وزمين لرزه) *B.*; cf. Spieg. Chr. 42. Vox a بـوم terra, ut videtur, derivanda; 2) intestina (روده) ovis a stercore (سرگين) non purgata *B.*, qua significatione fortasse cum بون s. بوهمان est cognata vox.

بومَهين i. q. بومهن 1 terrae motus *B.* Sec. *F.* i. q. بومهن 1 et 2.

بَون portio, pars (حصه وبهره) *B.*

بون pro بُن fundamentum, extremum, finis rei, radix *B.*, e. g. in hoc versu استاد دقیقی poetae : موج کریمی برآمد از لب دریا ✿ ریك همه لاله گشت از سر تا بون et in alio استاد لطیفی poetae : درختیرا که گردد قیر [.*F* کیر] افزون ✿ بسوزد تیز تیز از شاخ تا بون *F.*; 2) coll. بوهمن 2 intestina ovis, bovis, simil. a stercore non purgata; 3) coll. بوگان et بوهمان uterus; 4) coelum (آسمان) *B.* In *F.* lex. pro آسمان impressum est آسان, quare *M.* vertit : „facilis"; sed mendum esse ipse versus حضرت مولانا poetae, significationis testandae caussa a *F.* lex. auctore allatus : چه خواهی ذوق این آب سیهرا ✿ چه جویی سبزهٔ این بام وبونرا optime probat.

بو نافع a. p. (بو pro ابو) *met.* vinum *B.*

بُوَند et بُوند (3 ps. sg. aor. v. بودن) i. q. باشند; 2) coll. بُوَنده vir magnificus, gloriosus, superbus (مرد صاحب نخوت وهستی) *B.*

بُونْد i. q. آهستگی q. v. *B.*; cf. بُونْده.

بُوَنده et بُونده i. q. بُوَند 2 vir magnificus, gloriosus, superbus (مرد با هستی وهیبت وصاحب نخوت) *B.*

بُونْده vir modestus, gravis auctoritate (مرد آهسته وبا تمکین) *B.* Cf. بوه 2.

بونیز [ê *HK.*] i. q. ژوپین hasta brevis (نیزهٔ کوتاه) *B.* et bidens *HK.*; cf. دژاهنج et برچخ et دلام et دلنگ.

بَوَه arbor sterilis, nunquam fructus ferens; 2) coll. بُونْده vir modestus, gravis auctoritate (مرد آهسته) *B.*

بوهمان coll. بوگان et بون 2 uterus; 2) i. q. بهمان quidam, aliquis (فلان) *B.*

بُوِی i. q. باشی 2 ps. sg. aor. verbi بودن *B.* Gl. Sch.

بُوی [ó] imp. v. بوئیدن; 2) i. q. بُو odor sive bonus, sive malus (رایحه), *hinc* foetor; cf. اسکنج; 3) suffimenta fragrantia, odores (عطریات); 4) natura, indoles (خوی وطبیعت) v. infra بوی یکرنگی; 5) amor (محبت); 6) spes (امید); 7) desiderium, cupiditas (آرزو وخواهش وطمع); 8) sors, portio (بهره ونصیب) *B.*; 9) sequi, imitatio (پس روی) *F.* Inde ببوی آنکه „ea spe vel eo desiderio, ut" (بطمع وبامید آنکه) *HK.* et ببوی نفس مکن جان „ne perdas animam voluptatibus indulgendo" (یعنی جانرا تابع نفس مگردان یعنی از برای لذت نفس جان خودرا مده) *HK.* — Phrases :

بوی بُردن i. q. بو بُردن *met.* odorari, indagare, vestigium animadvertere, investigare rem occultam, de ea certiorem fieri (کنایه از پی بردن واندك اطلاع بر چیزهای مخفی بهم رسانیدن); 2) suspicari (گمان کردن); 3) audire (شنیدن) *B.*

بوی دادن odorem spargere, olere *C. M.*

بوی شنیدن odorem sentire, captare; odorari, olfacere (رائحهٔ خوب یا بوئی بدماغ رسیدن ودریافتن شامه) *B.*

بوی کردن odorari, olfacere c. acc. r. Spieg. Chr. 18; 2) olere *R.*; cf. انبوئیدن et بوئیدن.

بُویا [ó] (part. praes. v. بوئیدن) bene sive male olens (چیزهائی که بوی خوش وبوی بد دهد) *B.*

بُوی آفزا [ó] s. بوی آفزار (cf. افزا et افزار) n. c. aromata (ادویهٔ گرمی) ad condiendos cibos, ut piper, cinnamomum, simil. *B.*; 2) thuribulum (مجمر), in quo aloë et ambra accenduntur; suffimentum *F.*

بویان [ó] (part. praes. v. بوئیدن) i. q. بویا q. v. et sensu plurali (بوی کننده وبوی کنندگان) *B.*; 2) nom. regionis cuiusdam *F.*

بُوینَكْ [ó] olus (تره) simile ocimo (ریحان که) (بعربی بادروج خوانند) B.

بُویَه [ó] (ex بوی suff. ه) nom. plantae alias شاه تسره dictae q. v.; cf. بادروج بـویه; 2) desiderium, cupiditas (آرزومندی); cf. Chr. Sch. 64, 503 et 66, 529 ubi leg. بـویه pro پـویه; 3) nom. familiae regum, quae آل بـویه dicitur; Bojidae, Dilemitarum reges B.

بُوئیدَن [ó] i. q. انبوئیدن odorari, olfacere (t. قوقولق ar. استشمام) F. c. acc. r.; cf. Spieg. Chr. 5, l. ult. et 6, l. 1; 2) odorem spargere, olere, e. g. بـر آتش نه که چـون عنبر ببویـد „igni imponas *suffimenta*, ut ambrae instar odorem spargant" Gul. 36, 9. — Utraque significatio etiam tribuenda est verbo synonymo انبوئیدن. Adde igitur s. h. v. priorem forte a nobis omissam: „odorari, olfacere" sed in F. lex. satis probatam et addito turc. قوقلوق, ar. استشمام et duobus hisce exemplis poetae nimirum فخر زرقی: از دست خیال روی تو وقت سحر ☆ گلدستهٔ وصل تـو همی انبویم et alius poetae حکیم سنائی, in quo *metaph.* usitatum est: هر که مر عقلرا ببنبوید ☆ از حدیثش همه نکت روید.

بُوی یَکرَنگی [ó] (odor concordiae) *met.* indicium (علامت) vel natura, indoles (خوی وطبع) concordiae (اتحاد) vel probitatis, candoris animi (اخلاص) vel amoris sinceri (محبت بی ریا) B.

بَه praepositio separabilis i. q. بَ praepositio praefixa q. v.

بِه verbo praepositum i. q. بِ verbo praefixum q. v.

بِه (z. vañha s. vôhu, phl. véh, IC. wahu = s. वसु a r. z. vañh s. vah = s. वस्) bonus, pulcer, excellens (خوب ونیك) B. epithetum peculiare fidei Zoroastris et qui illam profi-

بُوی پَرَست [ó] (odori indulgens) n. c. canis venaticus vestigator B. F. *spec.* felis uncia (یوز ar. فهد t. پارس), qua in venando utuntur F.; 2) *met.* coenarum sectator (طفیلی آدمه دیرلر) F.; 3) daemon, genius (جن وملك) B.

بُویچَه [ó] i. q. پویچه convolvulus (عشقه) B. Diminutivum vocis بـوی suff. چـه formatum videtur.

a. p. بوَیحَیی (بـو pro ابـو) angelus mortis) (ملك الموت) F.; cf. ar. ابوحیی.

بُوی‌دار [ó] adi. c. odoratu sentiens, odorans R.

بُویدان [ó] n. c. vas olfactorium B.

بُوی‌رَنك [ó] n. c. rosa (گل ar. ورد) B.

بَـویژه [é] (ویژه praef. بـ) v. s. v. ویژه coll. بشیك.

بُویَژه [ó] sperans, spem fovens (امیدوار) C. In F. legitur پویژه ex شرفنامه: exspectatio, spes (امیدوار شدن), sed prior lectio praeferenda videtur.

بُوی سای [ó] (a v. سودن) n. c. s. بـوی سا lapis, super quo contunduntur aromata vel odoramenta fragrantia (عطریات) B.

بُویش [ó] (suff. ش a v. بوئیدن) odoratio C.

بُوی فُروش [ó] n. c. aromatum venditor, aromatarius (عطار) F.

بـوی كَلَك, sec. F. بـوكَلك, i. q. بـوكَلك B. F. ex مجمع الفرس. — Sec. F. ex شرفنامه i. q. بنگلك.

بوی‌مادَران s. بوی‌ماران F. i. q. بومادران q. v. B. Cf. بیرنجاسب.

بُوینـاك [ó] (suff. ناك) petroselinum (t. معدنوس); 2) sec. al. i. q. پودنه mentha F.

بُوی‌ناكان [ó] odoratu s. olfactu captus, orbatus (آنکه قـوت شامه نداشته باشد) B. in app. Vox cum بـوی odor composita et posterius compositi membrum ex نا et كـان q. v. constare videtur.

tebantur Zoroastris discipulorum, de q. v. de Sacy mém. sur div. antiq. de la Perse 76 sqq.; cf. infra بهدین; 2) *comparativo exprimendo inserviens:* valde, multo, e. g. توانگرانرا به میسر میشود „divitibus multo facilius erit“ Gul. 158, 10.

به i. q. بهی malum cydonium *B.*; cf. توج.

بُه, lit. ه manifesta, i. q. ar. بوه bubo, noctua, (e quo decurtatum videtur) *F.* ex نعمة الله.

بَها pretium, valor (قیمت) *B.* Inde سَربَها n. c. pretium capitis, redemtio Spieg. Chr. 98. Cf. infra تعلبها.

بِها (به suff. ا) pulcritudo, ornatus (خوبی وزیبائی) *B.* Vox e pers. بِه suff. ا orta videtur; sed significatione consentit ar. بَهاء a verbo بَها.

بَهادُر fortis, strenuus (شجاع ودلیر بکمال) *B.*; 2) vir fortissimus, athleta (پهلوان ومبارز سخت) *SHL.* nomen, quo honorandi caussa viri excellentes appellabantur et nominibus propriis saepius additum. — Eadem vox in arabica lingua usitata est; cf. Freyt. lex. s. v. بهادور pl. بهادورية; inde طائفهء بهادریه agmen Bahaduriorum. E lingua mongolica desumta vox, in qua b a g h a t u r significat: fortis, bellicosus; cf. Quatremère H. Mong. I, p. 307, not. 106.

بَهادُرانَه (suff. انه) fortiter, strenue *M. R.*

بَهادُری (suff. ی) fortitudo, res fortiter gesta, e. g. در آن جنگ بهادریها نموده بود Quatremère ex Raschid-eldin l. s. v. بهادر allato.

بَهار (z. vañhra s. vañhara Anquet. in Gloss., phl. vahar *ibid.*, coll. s. वसन्त; cf. Benfey Monatsn. p. 135) ver (فصل ربیع وبودن آفتاب در برج حمل وثور وجوزا); cf. بهاران et بهامین; 2) *gen.* flos *spec.* flos mali aurantiae (نارنج); 3) gynaeceum (حرم) regum et principum; 4) nom. insulae (جزیره) aqua bona et aëre salubri celebris *B.*

بُهار coll. ar. بُهار idolum (بت); 2) coll. بهار templum idolicum Sinense (بتخانهء چین); 3) pyraeum Turkistanense (آتشکدهء ترکستان); 4) domus depicta et aurata (خانهء منقش وطلا کاری); 5) coll. ar. بَهار nom. floris flavi, alias گل گاو چشم flos buphtalmi dictus, qua significatione vox arabica esse dicitur *B.*

بِهار coll. hind. بِهار nom. regionis in Hindûstân; 2) coll. hind. بهار et بهارا, s. भार, p. بار et ar. بُهار onus simplex, parvum (تنگ بار که عبارت از یک تای بار است) *B.*

بَهارآرا i. q. بهار پیرا adi. c. ver ornans *met.* pluvia veris; 2) rosae, flores, simil. *B.*

بهاران coll. بهار 1 vernum tempus *B.* Gl. Sch. Terminatio pluralis ad vim augendam addita est *F.*

بَهارْبانو n. c. the blooming princess *R.*

بَهارْبِشکَنَه n. c. nom. soni cuiusdam (نوائی) musici *B.*; cf. بشکنه et اشکنه 3.

بهارْپیرا adi. c. i. q. بهارآرا q. v. *B.*

بَهارْخانَه n. c. templum idolicum; cf. بهار 1 et 2; 2) aedificium altum (بنای رفیع) *B.*

بَهارْخوش n. c. caro sale indurata (نمکسود نموده) et siccata, ar. قدید dicta *B.*

بَهارِستان (suff. ستان) hortus floribus vernis consitus *Shaksp. R.*; 2) tempus vernum *M.*; cf. زمستان.

بَهاری vernus *C.* ex vers. pers. V. Test.

بِهاز equus nobilis admissarius, quem feturae caussa in armentum equorum immittunt (که در ایلقی بجهت نتاج گرفتن سر دهند) *B.*

بِهاشتَن i. q. بهانستن q. v., lacrimare, flere (گریه کردن) *B.* in appendice.

Vox e s. भक्त (boiled rice; food; any edible grain boiled with water Wils.) orta videtur.

بَهتام nom. genii, qui praeest nubibus (فرشته كه رب النوع ابر وميغست) Gl. in Des.

بهترَك comparat. adiectivi به suff. ك diminut., aliquantulum melior F.; 2) nom. anni tredecim mensium (نام سالى سيزده ماهه) intercalaris, qui ante Islamismum in Persia divulgatum praeterlapsis centenis vicenis annis semper redibat et indicabat, regem illo tempore regnantem fortem et magnum fieri. Quod revera etiam contingere persuasum habebant, ut e. g. annorum regni Nôshêrvâni unus talis annus erat, in quo duo menses Ardîbehisht erant B. HK. SHL. Alia vocis lectio est بيهزَك sec. F. s. بيهُزَك sec. C., errore librarii, ut videtur, orta, quem enim versum poetae شهريارى significationis testandae caussa affert F.: زدور چرخ ترا عمر آنقدر بادا ✿ كه بيهزك سزدش عمر نوح وصد چون آن idem est, quem offert lex. SHL. pro sola voce بيهزك legens بهترك. Cf. Ideler Handb. der m. u. t. Chronol. II, 542 sqq.

بهترين (suff. ترين) superlat. adi. به, optimus; 2) et بهترين خَلق (cf. ar. خَلق) met. Muhammed propheta B. HK.

بَهج i. q. بوزيدان q. v. B.; cf. ar. بَهْج.

بـه خور decens, conveniens (لايق وسزاور) Gl. in Des.; cf. خورا.

بِهدانَه (cf. بِه et دانه) n. c. semen cydoniorum C.

بَهدَلَه nom. matris Âsimi (عاصم), lectoris Corani; 2) nom. viri B. in app.

a. p. بِهدين n. c. optimus religione, s. optimae religionis cultor, respondens z. mazda-yaçna, Mazdae s. Ormuzdi adorator, quo Parsi Zoroastris veros discipulos

بِه اُفتادَن i. q. بِه آمدن bene se habere, bene placere (بهبود وخيريت) B. Inde به افتاد s. به افتاده id quod bonum est, id quod alicui probatur, beneplacitum B., e. g. در به افتد خويش كرفتند هريك يكى كار پيش „pro suo beneplacito unusquisque opus aggressus est“ Bost.

بِه آفريد et بِه آفرين nom. sororis Asfandijâri, filii Gushtâspi, quam ab Argâspo captam et in arce رويينه دژ detentam Asfandijâr Argâspo occiso liberavit B.

بَهاگير (a v. گرفتن) adi. c. magni pretii, pretiosus B.

بِه آمَدَن i. q. به افتادن q. v. B.

بَهامين tempus vernum (فصل بهار) B.

بَهانِستَن i. q. بهاشتن q. v. B. Duae verbi formae e varia lectione, ut videtur, ortae.

بَهانَه excusatio, praetextus (عذر بيجا) B. عذر بيجا ونا پسنديده آوردن SHL.; 2) caussa, ratio (واسطه) B. Inde بهانه فروشى n. c. venditio praetextus i. e. praetexere caussam M.

بَهاوَر (suff. ور) i. q. بهاگير B.

بِه آئين adi. c. bonae fidei, religionis (خوب دين ونيك مذهب) Gl. in Des.

بِهبود i. q. بِهبودى (a v. بودن) n. c. bonum esse, bonitas, salus (خيريت) B.; 2) nom. viri (ودخى اعلام رجالدندر مرويدر كه حضرت سلمان رضى الله عنه جنابنك اوّل اسم لطيفى بهبود ايدى بعده سلمان تسميه ايلديلر) F.

بِهبودى (suff. ى) i. q. بهبود 1 (ايو اولقلق صحت بدن وانتظام حال وحسن معيشت كبى) F. Shaksp.

بَهت unde arab. بَهَط cibus quidam, quem alii oryzam in lacte coctam, alii dulciarium (حلوا) ex oryza paratum, alii i. q. cibi genus فرنى dictum esse perhibent B.

et sectatores cognominantur; cf. de Sacy mém. sur div. antiq. de la Perse p. 80 sqq.

بَهر vox ex praep. ب et هر composita q. v.

بَهر i. q. بَهرَه q. v. sors, portio; 2) et از بهر i. q. برای s. از برای praepositio: caussa, propter, pro, b) ante infinitivum ad, c) dativum exprimit, d) in iureiurando adhibetur, de q. v. Instit. ling. pers. §. 377.; 3) nom. regionis *B.*; 4) lucidus, clarus, illustris (روشن); 5) magnitudo (بزرگی) Gl. Sch. et 6) (coll. ar. بهر illuminatio) splendor *lunae*, *stellarum* (شعاع قمر ونجوم) *F.*

بَهرا praepositio i. q. بهر (e quo derivandum videtur) caussa, propter, pro (از جهت واز برای) *B.*

بَهرام (phlv. ורהראן, z. verethraghna [s. वृत्रघ्न] et verethraja [s. वृत्रह] et verethrajan s. verethrâjan [s. वृत्रहन्] victoriosus, coll. *Ορθαγνο*, in numis indoscyth., de q. plura in Brockhaus Vend. Sade Gloss.) nom. genii, qui praeest viatoribus et negotiis die Bahrâm obeundis; 2) nom. diei XX cuiusvis mensis solaris; 3) nom. regis Persarum, filii یزدجرد اثیم (quinti dynastiae Sasanidarum), alias بهرام گور dicti, quod onagros (گور خر) semper venatus est, cf. Gul. 70, 10 et de Sacy mém. sur. div. antiq. de la Perse 331; 4) nom. ducis exercitus regis Hormuz, filii Nôshêrvâni (هرمز بن نوشیروان), qui Bahrâm čûbîn (بهرام چوبین) cognominatus est, quod gracilis erat et corpore arido *B.*; 5) nom. athletae Iranensis tempore Kâvûsi (نام پهلوانی ایرانی بوقت کاوس) Gl. Sch.; 6) agnomen regum persicorum *F.* Commune nomen est quinque regum dynastiae Sasanidarum, quod Barhebraeus et Abulfarağ scribunt *Varahran* et historiarum scriptores graeci et latini varie pronuntiant *Bararanes, Ouaranes, Gororanes, Varanes, Vararanes* etc., de q. v. de Sacy l. l. p. 182 et 200; 7) *met.* gladius (شمشیر) *F.*; 8) coll. ar. بهرام Mars planeta (مریخ که مکان او آسمان پنجم است واقلیم سیوم از منسوبات اوست); 9) coll. ar. بهرام et بهرامن 3 flos cnici tinctorius (عصفر ar. گل کاجیره) *B.*

بهرام ieiunium (روزه یعنی اورج) *F.* exemplo non allato; in ceteris lexicis deest.

بَهرامْ تَل (Bahrâmi collis) n. c. nom. turris (منارة) a Bahrâm čûbîn (چوبین) e capitibus Turcarum (ترکان) exstructae *B.*

بَهرامَج forma arabica persicae vocis بهرامه q. v. *B.*

بَهرامْ چوبین s. چوبینَه — v. s. بهرام 4.

بَهرامِ سِپِهر i. q. بهرام 8 Mars planeta *HK.*

بَهرامِ شِیرزُور (Bahrâm leonis robore praeditus) i. e. Bahrâmgôr (بهرام گور) *HK.*

بَهرامْ گُور [ô] v. s. بهرام 3.

بَهرامَن coll. ar. بهرمان lapis quidam pretiosus rubri coloris, rubinus (نوعی از یاقوت سرخ); 2) fucus ruber (غازه), quo faciem mulieris inficiunt; 3) coll. بهرام 9 flos cnici tinctorius; 4) sericum textum septem colorum tenue et elegans *B.*

بَهرامَه, e quo ar. بهرامج, i. q. بید مشک q. v. salix moschata vel balchica; 2) vestis viridis (جامهٔ سبز); 3) sericum (ابریشم) *B.*

بَهرامی fortitudo; 2) caedes, internecio (دلاوری وخونریزی) *HK.* In ceteris lexicis deest.

بُهران ventus fervens (باد سموم) *B.* in app.

a. p. بِهرای (cf. ar. رأی) adi. c. boni consilii, res bene administrans, prudens (نیک رای وتدبیر وعقل ومدبر) *F.*

بَهرزام nom. genii, qui praeest gemmis pretiosis (فرشته که رب النوع جوهر لعل است) Gl. in Des.

a. p. بَهر سِه نَوع ad omnia tria genera, quibus tria regna : fossile, vegetabile et animale intelligenda sunt *B.*

بَــهــرَک cutis manuum, pedum aliorumve membrorum, quae assidua opera dura et aspera evasit; callus; cf. پینه; 2) pus, sanies (چرک وریم) *B.*

بَهرَگی (a بهره suff. ی format. videtur) divitiae (غنا وتمول) *F. C.*; 2) adi. dives, opulentus (غنی ومتمول) *F.*

a. p. بَهر کَیف by any means, in every way soever *Shaksp. R.*

بَهرَم pro بهرام q. v. *B.* in app. Sec. *F.* i. q. بــهــرام 9, qua significatione in arabica quoque lingua usitatum est.

a. p. بَهْرَمان i. q. بهرامن *B.* Cf. Freyt. lex. s. v.

بَهرَمن templum idolicum (بتخانه); 2) coll. بهرمان rubinus (یاقــوت سرخ) *B.* Sec. *F.* i. q. بهرامن, e quo decurtatum est.

بَهرْمَند (suff. مند) adi. c. i. q. بهرهمند *C.*

بَهرَمَه instrumentum fabri lignarii, quo perforatur; terebra (مثقب) *B.*

بِهرُوج s. بِهرُوجَه et بِهرُوز s. بِهرُوزَه [*ó*] genus crystalli (بـلـور) caerulei subtilissimi et purissimi, sed vilis pretii; 2) resina (کندر) indica *B.*, qua significatione s. वल्कुम (resine Wils.) respondet.

بهرون nomen Alexandri magni *B.*

بَهرَه et بَهر (phlv. באאר et באארק coll. syr. ܨܰܡܢܳܐ) sors, portio (حــصــه ونسیب وحظ وقسمت) *B.* Inde sors bona, utilitas, felicitas *Shaksp. R.*; cf. Rosen Narr. p. 89 med.

بِهرَه nom. oppidi (قصبه), sexaginta mensurarum, quae کروه dicuntur, spatio ab urbe Lahôr (لاهور) distantis *B.*

بُهرَه nom. populi (طائفه) provinciam Guzerat (گجرات) inhabitantis *B.* Num fortasse populus, Bhillae nomine in India notus, voce بهره intelligendus est, de q. v. Lassen IAK. I, 1, 366 sqq.

بَهرَهبَر (a v. بـردن) n. c. particeps, consors, socius (شریك وانباز) *B.*

بَهـرَه بـود n. c. caussa, ratio rei cuiusdam (علت وسبب چیزی) Gl. in Des.

بَـهـرَهدار (a v. داشـتـن) n. c. particeps, voti compos *M.*

بَهرَهمَند (suff. مند) sorte donatus, particeps, voti compos (حصهلــو ونصیبلو), e. g. in hoc versu : درجهان از تو نگشتم بهره مند بوده ام از لطف دنیا دیده بند ✿ *F.* fortunatus, felix *Shaksp. R.*

بَهرَهمَــنــدی (suff. ی) prosperitas, felicitas *Shaksp.*

بَهرَهوَر (suff. ور) i. q. بهرهمند *Shaksp.*

بَهرَهوَر بانو nom. filiae principis *R.*

بَـهـرِی (ی unit.) aliqua pars, aliquid (بــر مقدار وحصه) *F.*

بِهزاد (a v. زادن) n. c. nom. equi Siyâvakhshi filii Kaikâvus (سیاوخش بن کی کاوس) *B.* Gl. Sch.; 2) nom. Asfandiyâri, filii Gushtâsp (اسفندیار بن گشتاسپ) *B.*

a. p. بَـهـش nom. fructus arboris, cuius gummi (صمغ) recens مقل dicitur, siccum autem وقـــل *B.*; cf. Freyt. lex. sub his vocibus.

بِهِشت et sec. *F.* بَهِشت paradisus (ar. جنّت); 2) 3 ps. sg. praet. abs. verbi هِـشـتـن praef. ب *B.* Utraque significatione haec vox in versu خواجه حافظ poetae legitur : نه من از خانهٔ تقوی بدر افتادم بس ✿ پــدرم نیز بهشت ابد از دست بهشت *F.* Vox بهشت paradisus cum z. vahista, superlativo adiectivi vaṅhu s. vôhu coll. s. वसिष्ठ, optimus, excellens, sanctissimus, cognata esse videtur.

بِـهِـشـتِ دُنیا (paradisus mundi) *met.* urbs Sogd (سـغـد) provinciae Samarqand (سمرقند) *B.*; 2) urbs Damascus *R.*

a. p. بِهِشتِ صَبوحی n. c. potus matutinus coelestis *SHL.*

بِهِشتِ کَنَك n. c. nom. sedis regiae Afrâsiyâbi *B.* Gl. Sch.; cf. بیهشت کنك; 2) nom. arcis a rege Zohâk (ضحاك) in Babylonia (بابل) conditae *B.*

بِهِشت نِشین (a v. نشستن) n. c. incola paradisi *M.*

بِهِشتَه (part. praet. verbi هشتن praef. ب) positus, collocatus (ترجمهٔ موضوع است) *B.* in app.

بهشتی (suff. ی) ad paradisum pertinens, coelestis Gul. 25, 5; 2) i. q. بهشتی روی facie pulcra praeditus, formosus *B.*; cf. Frag. 33, 25; 3) aquator, a water-carrier *Shaksp. R.*

بَهَق forma arabica persicae vocis بهك q. v. *B.*

بَهَك, unde ar. بهق, morbus, quo cutis hominis albescit; leuce, vitiligo *B.*

بِه گُزین imp. verbi گزیدن praef. به *B.*

بِه گُزین, lit. s manifesta *F.* (vox cum به bonus composita) optimum seligens; 2) numos discernens, bonos seligens (ar. ناقد et نقاد); 3) res quaevis bona selecta (چیزهای سره ونیکو که از چیزهای خلاق سره بگزینند) *B.*, c. g. in hoc versu poetae: چون میدق مرا تو عطاهای المعانی به گزین ✿ جز به گزین چه آرمت آخر زاخریان *F.*

بِهِل (imp. verbi هلیدن) mitte, sine (بگذار) *B.* Inde forma contracta بل q. v.

بَهلَه chirotheca e corio (پوست) confecta, qua manum muniunt venationis praefecti (میر شکاران), ne unguibus accipitris vel falconis vulneretur *B. SHL.* Talis chirotheca, alias دستکی dicta, etiam floribus sericis acu pictis ornari solebat (وگلهای ابریشمی برای زیب وزیور بر آن دوزند که آنرا دستکی نیز خوانند) *SHL.*; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 487 ubi legitur بهله سوزی. In *R.* lex. voci بهله etiam tribuuntur significationes: private expenses, a privy purse; a violin, quae in ceteris lexicis desunt.

بَهَم (ex ب et هم) i. q. با هم invicem, simul, una *F.* coniunctionem, confusionem vel indignationem indicat (زیر وزبر وغم وغصه) *SHL.*, c. g. بهم آمدن i. q. بهم برآمدن coniungi, congregari; 2) indignari, irasci, ut in hoc versu میر نظمی poetae: بهم آمده دیده چون آن گروه ✿ بهم آمد ورفت بر موی کوه *F.* Alias phrases cum بهم compositas v. sub singulis verbis.

بَهَم part. affirmandi i. q. ar. نعم bene, maxime, ita *B.*

بِهمار i. q. بسیار multus, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: شود هرچند با دیگر وفادار ✿ دل زارم جفا میکرد بهمار *F.*

بِهمان quidam, aliquis (فلان) *B.*; cf. باهمان et بوهمان et باستار et بیستار.

بَهَم زَدَه (cf. زدن) deiectus, depressus *M.*

بَهمَن decurtat. ex برهمن (s. ब्रह्मन् et ब्राह्मण Brahmanus) is qui recte loquitur et recte agit (راست گفتار وراست کردار) *B.* philosophus (حکیم) *F.*; 2) puer multarum rerum cognitione imbutus (کوچك بسیار دان); 3) longis manibus praeditus (دراز دست) *B.*, quod tamen *F.* lex. auctor *metaphorice* intelligendum esse et significare dicit: solers, ingeniosus, sagax (دراز دست معرفت که چابك وهنرمندن) کنایه در *F.*; 4) nubes pluens (ابر بارنده) *B.* Gl. Sch.

بَهمَن (coll. z. [Avestan] vaṅhu-manaṅh s. [Avestan] vaṅhuâmanaṅh i. e. bonam mentem habens, quod est nomen zend. Amschaspandi Bahman, phlv. ve-

houman dicti) nom. genii iram sedantis, qui praeest bubus, ovibus plurimisque quadrupedibus et dirigit negotia, mense et die بهمن dictis obeunda; 2) ratio s. mens prima (عقل اول) *B.*, de qua ex commentario (شرح), quem scripsit قاضی میر حسن میبندی in Divanum Khalifae علی بن ابی طالب haec leguntur in lex. *F.* et *SHL.*: نثر ✿ عقل نزد مشائین ده است میگویند که خدا واحد محض است واز واحد محض غیر واحد صادر نمیتواند شد آن واحدی که از خدا صادر شده عقل اول است حکمای فرس آنرا بهمن گویند *F.*; cf. بهنام; 3) nom. mensis XI solaris, quo sol intrat in aquarium; 4) nom. diei secundi cuiusvis mensis solaris, quem festum agunt Persae mense Bahman, quum diei nomen cum nomine mensis consentiat. Die illo festo varia frumenti et carnium genera (انواع غلها وگوشتها) coquunt, cibos floris بهمن specie rubra et alba conspergunt, ex utraque floris بهمن specie dulciaria confecta (هردو بهمنرا میده کرده) cum herbis et saccharo edunt et flore بهمن albo fricato cum lacte vescuntur, quo memoriam firmari credunt. (Sub voce بهمنجنه, alio eiusdem diei festi nomine idem flos بهمن albus nomine سپند appellatur [درین روز سپندرا با شیر بباید خورد بجهت زیادتی حافظه]). In quibusdam autem oppidis convivium (مهمانی) illo die instituunt ex cibis, in quo sunt omnis generis baccae (جمیع حبوبات). Diem imprimis dedicant herbis et radicibus montanis et silvestribus inquirendis, oleo (روغنها) acquirendo et suffimentis (بخورها) conficiendis. Novas vestes hoc die secando aptare (بریدن) et induere, ungues resecare (ناخن چیدن), comam ornare et aedificia condere optimum ducunt. Idem dies etiam بهمنجنه et بهمنچه appellatur; 5) nom. plantae vel floris etiam بهمنین dicti q. v.; 6) nivium moles (برکندها وتختهای برف) solis calore soluta de monte sese volvens et decidens *germ.* Lawine, *gall.* avalanche; cf. H. Mong. I, 203 not.; 7) nom. Ardeshêri, filii Asfandijâri; cf. بهمن اردشیر درازدست coll. اردشیر 2, a et 3; 8) nom. modorum canendi, qui پرده dicuntur; 9) nom. arcis (قلعه) in ditione اردبیل; 10) nom. arcis (قلعه) in Hindûstân; 11) nom. montis altissimi; 12) nom. fontis in جرجان *B.*

بَهمَنا et بَهمَنان, quorum prius e posteriori decurtatum est, i. q. بهمنین *F.*

بَهمَنَجَنَه et بَهمَنچَه i. q. بهمن 4 nom. diei secundi mensis Bahman, quem festum agunt Persae, de q. v. s. بهمن 4; 2) sec. al. nom. diei secundi cuiusvis mensis solaris *B.*

بَهمَن زاد (s. v. زادن) n. c. nom. mentis orbis Martis planetae (عقل فلک مریخ) Gl. in Des.

بَهمَنَه turbo puerorum lusus hind. لتو dictus (چوبکی تراشیده که بچگانش رشته پیچیده گردانند ودر فرهنگ قواس بمعنی گوی بازی نیز دیده شد وبادافراه‌را هم گویند) *HK.*; cf. بهند et پهنه.

بَهمَنیار nom. discipuli cuiusdam Sheichi Abu Ali ben Sînâ (شیخ بو علی سینا) *B.*

بَهمَنین i. q. بهمن 5 nom. plantae (رستنی), quae mense Bahman et hiberno tempore floret, radice rubra et alba. Sec. al. est flos hieme quoque vigens et usitatus ut medicamentum corpus pingue reddens, flatus depellens et coitum roborans *B. F.*; cf. بهمنا et بهمنان. Sec. *F.* lex. est vox بهمن addita arabica terminatione dualis ین, duplicis plantae generis ratione habita, cuius loco in alia vocis forma بهمنان persica terminatio pluralis ان posita est. Cf. Freyt. lex. s. v. بهمن.

بَهنام nom. primi creati (آفریده نخست), quod Persae بهمن et Arabes عقل اول dicunt Gl. in Des.; cf. بهمن 2.

بَهنانَه simia (بوزينه وميمون) *B.*; cf. پهنانه.

بِهنانَه panis parvus albus butyro imbutus (كليچهء سفيد); 2) frustum panis rotundum (نان قرص) *B.*: cf. پهننه. Fortasse ex به et نان suff. ه orta vox.

بِهنَه turbo puerorum lusus *B.* in app.; cf. پهنه et بهمنه.

بَهْو solarium (صفه وايوان وكوشك وبالاخانه) *B.*; cf. بهيم et ar. بَهْو.

بَهو nom. principis Indiae (يكى از رايان هند) *B.*; cf. بهيم.

بُهود i. q. بيهود q. v. *F.*

بُهُور et بُهُون [ó] oculus (چشم); 2) conspectus, aspectus (نگاه ونظر) *B.* Num fortasse est hind. بهَون, s. भौं, supercilia?

بَـهَـد adv. procul, absit (اشارت بعيد در) *F.* exemplo non allato.

بِهى i. q. آبى 3 malum cydonium *B.*; cf. به et توج.

بِهى (suff. ى) bonitas, pulcritudo (نيكوئى وخوبى) *B.*

بهى ايران v. s. v. بِل.

بَـهـيـد [é] nomen leguminis (غـلـه) alias سنكِ اشكن s. سنكِ شكنك *B.* et hind. كلتهى dicti *HK.* quod est s. कुलत्थ (a kind of pulse, dolichos biflorus Wils.) Eadem significatio tribuenda est voci بكهان s. بكهاين, quae in *B.* lex. iisdem verbis explicatur atque بهيد (غله ايست كه آنرا سنك اشكن وسنك شكنك خوانند *B.*)

بَهيم i. q. بَهْو solarium (صفه وبالاخانه) *B.*

بَهيم (s. भीम?) nom. principis (يكى از رايان وبزركان) Indiae *B.*

بهين et بِهينَه (a به suff. ين s. ينه) optimus, selectus, exquisitus (بهترين وكزيدهء هر چيز); 2) opulentia (توانكرى يافتن);

3) hebdomas (ايام هفته); 4) gossipii carminator (حلاج ونداف) *B.*

بى, sec. *HK.* et *B.* بِى [é], cuius forma antiquior est ابى (pars. 𐭠𐭯𐭩 awé, z. 𐬬𐬌 vi, pars. 𐭡𐭩 bé, s. वि) praepositio : sine. Saepissime substantivis persicis et arabicis praeponitur significans : „expers, carens" et format adiectiva vel adverbia composita, quorum plurima infra sequuntur, omnia enim in lexico afferre omnino non necessarium est, quum talium compositorum significatio ex singulis compositi membris facillime agnoscatur. Qua in componendi ratione praep. بى saepe etiam ut نا negandi vim habet, saepe autem voces cum بى et نا compositae inter se differunt, prorsus diversas significationes exprimentes, quam ob rem in definiendis talium compositorum significationibus maximam cautionem adhibendam esse bene animadvertit *F.* lex. auctor : e. g. vocum بيكس et ناكس, prior significat : „derelictus ab omnibus" posterior autem : „homo vilissimus, nequam, nebulo" coll. Pendn. 29, 2 et de Sacy not. ad. h. l.

بَـيـا part. interrog., quomodo (استخبار عن الشى t. تجه), e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae : اى صبا كـر بكذرى از كوى جانان راست كو ٭ در شكنج زلف او حال دلزارم بيا *F.* In ceteris lexicis deest.

بَيا plenus (پـر opp. خالى); 2) ianua, porta (در خانه) *B.*

بِيا imp. verbi آمدن praef. ب *B.*

بى آب adi. c. sine aqua, siccus Spieg. Chr. 50 fin.; 2) *met.* splendore, vigore carens; 3) impotens, humilis, ignobilis; 4) pudens, verecundus (خجل وشرمنده) *B.*; cf. آب.

بيابان *HK.* بَيابان *F.* locus incultus, desertus; vastitas (دشت وصحرا وعمارتدن خالى صحراى دور از آبادى كه مسكن *F.* (اراضى

(وحوش وطيور باشد) *SHL.* E voce بی‌آب addita terminatione plur. ان formatum esse videtur. — Inde بیابان نشین n. c. tribus vaga in tabernaculis vivens (ar. اهل اخبیه) *F.*

بیابان نَوَرد n. c. deserta peragrans *R.*

بیابانی (suff. ی) ad deserta pertinens, ferus, silvester *C. M. R.*

بی آبرو adi. c. honoris et dignitatis expers *Shaksp. R.*

بی آب وَرَنگ adi. c. pulcritudinis et venustatis expers (عیبچ خوبی ندارد) *HK.*

بی آبی (suff. ی) n. c. defectus aquae Spieg. Chr. 93, 4; 2) *met.* defectus splendoris, vigoris, honoris et dignitatis, potentiae, simil. coll. بی‌آب et آب.

a. p. بی اِتِّفاق adi. c. concordiae expers, discors *R.* Inde بی اتفاقی (suff. ی) n. c. discordia *Shaksp.*

a. p. بی اَثَر adi. c. vestigio, indicio carens, inefficax *R.*

a. p. بی اِحتِیاج v. s. v. بی نیاز.

a. p. بی اِحتِیاط (sine cautione, circumspectione) adi. c. incautus, inconsideratus, imprudens *M. R.*

a. p. بی اِختِیار adi. c. non voluntarius *M.*; 2) adv. c. invito, alieno animo Pend. 60; cf. اختیار.

a. p. بی اِختِیارانَه (suff. انه) i. q. بی اختیار *M.*

a. p. بی اِخلاصی (suff. ی) n. c. unfriendliness *R.*

بیاد, sec. *F.* بَیاد, vigilantia, animus sui compos (بیداری وهشیاری opp. خواب et مستی) *B.*

a. p. بی اَدَب et بی اَدَبانَه (suff. انه) adi. c. inurbanus; 2) adv. c. inurbane *M.*

a. p. بی اَدَبی (suff. ی) n. c. inurbanitas, impudentia Spieg. Chr. 28; Not. et Extr. t. IX, p. 183 l. ult.

a. p. بی اِدراك adi. c. intellectu carens *M.*

بیار imp. verbi آوردن praef. ب q. v.

بی آرام adi. c. quietis expers, inquietus, turbatus.

بی آرامی (suff. ی) status quietis expers, perturbatio.

بَیارِش tractatio, curatio, remedium (تدبیر وعلاج وچاره) *B.* Gl. in Des.

a. p. بی اَرکان adi. c. i. q. بی ادب inurbanus *M.*; significatio desumta videtur ab ارکان columnae s. fulcra pro ارکان ادب bonorum morum fulcra, de q. v. *M.* s. v. ارکان.

بَیارَه planta non in altum crescens, caulis, e. g. cucumeris, melonis, colocynthidis, cucurbitae, simil. *B.*; cf. بوته et جلنگ.

بی آزار adi. c. afflictionis expers, incolumis Chr. Sch. 54. 93.

بُیازِش tabes *abs.* infirmitas ([زوبان *F.*] علت ذوبان) *F.* nitens hoc versu ابو المعانی poetae: از درد غم عشق تو ام گشت بیازش ✿ گر مانرسی حال دگر گون شود آخر. Vocem offert etiam Castellus sed omittunt *B. HK.* et *SHL.* lexicorum auctores.

بیاس nom. Brahmani cuiusdam sapientissimi (برهمنی بغایت دانشمند) Gl. in Des.

a. p. بی اِستِحقاق adv. c. immerito, indigne *M.*

بیاستو oscitatio (خمیازه); 2) odor, foetor oris; os foetens (بوی دهان وگند دهان ar. بخر) *B.*

a. p. بی اِشتِباه adi. c. non dubius; 2) adv. c. sine dubio *M.*

a. p. بی اِشفاق adi. c. immisericors, immitis; 2) impius *M.*

a. p. بی اَصل adi. c. fundamento carens; 2) ignobilis; 3) adv. c. sine caussa *M.*

a. p. بَياض albedo, candor; 2) i. q. مبيّضه scriptura munda, opp. سواد et مسوّده liber liturarius (Brouillon); 3) *gen.* liber, codex; 4) charta scriptoria; cf. Quatremère ad. H. Mong. I, 4, not. 2. Inde در بياض افتاد „scriptum est" Gul. 10, 6. 7.

a. p. بَياضِ خَور *met.* radius solis; 2) dies *B.*

a. p. بى اِطّلاع adi. c. certam cognitionem non habens *R.*

a. p. بى اِعتِبار adi. c. non aestimatus, vilis *M.*

a. p. بى اِعتِدال (suff. ى) n. c. iniustitia; 2) inaequalitas *R.*

بِياغاريدَن madefacere; 2) miscere aqua vel sanguine; 3) subigere (نمر كردن وخيسانيدن وسرشتن وآميختن با آب يا خون) *B.*, e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae: بتيغ غمزءاش همر عرصهء خاك ☆ بياغاريد از خون شهيدان *F.* Cf. آغاريدن, a quo praef. ب formatum videtur.

بِياغاشتَن s. بِياغشتَن i. q. بياغاريدن *B.* Verbum ab آغشتن praef. ب formatum. In lexicis persice scriptis loco infinitivi legitur بياغاشت s. بياغشت, quae proprie est 3 ps. sg. praet. abs. v. آغشتن, quod etiam آغاشتن scribi posse videtur, e. g. in hoc versu مظفر هروى poetae a *F.* lex. auctore allato: شهنشهى كه چو بر داشت روز كين خنجر ☆ بخون خصم بياغاشت خاكرا يكسر.

بِياغاليدَن i. q. آغاليدن *B.*, a quo praef. ب formatum est.

بِياغشتَن i. q. بياغاشتن q. v. *B.*

بى آفسُردَگى n. c. status florescendi *B.* s. بى پژمانى.

a. p. بى أقران adi. c. pares non habens, incomparabilis *M.*

بى آگه s. بى آگاه adi. c. inscius, non praemonitus *M.* Inde abstr. بى آگاهى s. بى آگهى n. c. ignorantia Spieg. Chr. 60.

بِيالْبان lingua et signa geniis propria, qui secundum traditionem orientalium ante Adamum creatum mundum inhabitasse dicuntur *R.* In ceteris lexicis deest.

a. p. بى اِلتِفاتى n. c. status existimatione, observantia carens, despicientia *B.* s. بى محلى; cf. H. Sam. 138 fin.

a. p. بى أمان sine mora; 2) adi. c. securitatis expers, immisericors, crudelis *M.*

بَيان animal leoni inimicum et tigridi (ببر) simile, e cuius pelle tunica Rustami, ببربيان dicta, confecta fuit *B.* in app.

بياناں (vocales desunt) homines infimi ordinis (طائفهء باشند در نهايت بى اعتبارى) *B.* in app. In lex. *SHL.* legitur بَيان eadem significatione.

a. p. بى اِنتِها adi. c. infinitus *M.*

بى أنجام sine fine; 2) adi. c. infinitus *M.*

بى أندازه adi. c. immensus *M.*

بى أندام adi. c. non concinnus, male congruens; cf. اندام.

بى أنديشه adi. c. incogitatus, inconsideratus, temerarius.

a. p. بى اِنصاف adi. c. iniustus, iniquus et بى انصافى (suff. ى) n. c. iniustitia, iniquitas Gul. 26. 27.

بِيانَك nom. herbae (گياه), ex qua storeas (بوريا) texunt *B.*

بِيانَه nom. urbis in Hindûstân, ex qua indicum tinctorium نيل dictum affertur *B.*

بَياوار i. q. فياوار s. فيار q. v. *B.*

بِياوان pro بيابان q. v. *C.*

بِياه nom. fluvii magni in regione لاهور *B.* de q. v. Lassen IAK. I, 1, 44.

برچنگ چنگ ۞ از دل ابدال بگریزد بصد فرسنگ سنگ *F.*

بی پیر adi. c. having no spiritual guide; vicious *Shaksp.*

بی تاب adi. c. viribus destitutus, impotens. Inde بی تاب شدن viribus destitutum, impotentem esse *M.*

a. p. بی تأمّل adi. c. inconsideratus; 2) adv. c. inconsiderate *M.*

a. p. بی تحاشی n. c. secessus (یکسو شدن); 2) animus metu vacuus; audacia, fortitudo (بی باکی) *B.*, qua significatione fortasse pro بی تحاشی positum est.

a. p. بی تدبیر adi. c. inconsideratus, imprudens *Shaksp. R.* Gul.

a. p. بی ترتیب adi. c. inordinatus *M.*

a. p. بی تشویش adi. c. admixtionis expers, purissimus *M.*

a. p. بی تعلّق adi. c. nemini obnoxius, solutus, liber *B.* s. بادار.

a. p. بی تعلّقی (suff. ی) n. c. libertas *R.*

a. p. بی تفاوت adi. c. is, qui omnium rerum discrimen tollit, negligens, incuriosus *B.* s. v. بادپروا.

a. p. بیت فراغ *met.* latrina (متوضا وادبخانه) *B.*

a. p. بی تقریب adi. c. alienus, non aptus. Inde بی تقریب نمودن a re alienum videri Not. et Extr. t. IX, 229, l. 3.

a. p. بی تقصیر adi. c. defectu, vitio carens, innocens *M.*

m. p. بیتکچی ling. mong. scriba, secretarius et اُلُغ بیتکچی magnus secretarius, de q. v. Quatremère ad H. Mong. I, 113, not. 53. Cf. بیتک et بتکچی.

a. p. بی تکلّف v. s. v. تکلف.

a. p. بیت لحم Bethlehem *B.* in app.

a. p. بی تمیز s. بی تمییز v. s. v. تمیز s. تمییز.

a. p. بی توقیف v. s. v. توقیف.

بی آهنگ adi. c. dissonus, discrepans; 2) necessario apparatu destitutus *M.* Inde بی آهنگی (suff. ی) n. c. concentus discrepans *R.*

a. p. بی باقی adi. c. residuo carens i. e. perfectus, integer. Inde بی باقی ساختن perficere, absolvere *B.* s. در باقی کردن.

بی باک adi. c. intrepidus (بی ترس); 2) *met.* audax, fortis, strenuus (شجاع ودلاور وصاحب تهور) *B.* Inde بی باکی (suff. ی) n. c. animus metu vacuus; 2) audacia, fortitudo.

بی پایان adi. c. i. q. بی انجام infinitus Pend. 8.

a. p. بی بدل adi. c. non compensandus, pari carens *B.*

بی برگ coll. برگ 6 adi. c. pauper et بی برگی (suff. ی) n. c. paupertas H. pr. reg. 6 fin.

بی پر وبال adi. c. pennis et alis destitutus, mutilus *M.* auxilio destitutus *R.*

بی پرهیز adi. c. incontinens; 2) moechus, improbus *C.*

بی پرهیزی (suff. ی) incontinentia *Shaksp. R.*

بی پژمانی (suff. ی) n. c. status florescendi (بی افسردگی); 2) vacuitas ab angoribus (بی اندوهی وبی غمی); 3) animus metu vacuus (بی ترسی وبی بیمی) *B.* in app.

a. p. بی بصر adi. c. improvidus, inconsideratus *M.* Gul.

a. p. بی بقا adi. c. instabilis *M.*

بی بها adi. c. pretio carens, res nihili (ناچیز) Gl. Sch.

بی بهره adi. c. is, cui sors non obtigit, exsors, destitutus, exclusus; 2) *met.* pauper, miser, infelix (گدا ودرویش وپریشان وبی خیم) *B.*

بی بی femina bona, honesta; domina, matrona (زن نیکو وخاتون خانه) *B.*; cf. بوبو 2; 2) pro بِه بِه (t. ایو ایو) egregie, euge! e. g. in hoc versu منوجهری poetae: بی بی آن ترکی کـه چون او بر زند

بی تَه, sec. *F.* بی تِه, adi. c. fundo carens (t. دبیسیز); 2) impatiens et adv. impatienter (بی حوصله) *F.* nitens hoc versu poetae محتشم کشی : چاه زنخدانش ببین ای دیده وکاری مکن ✿ کاندر ته دوزخ فتد جان من بی ته دکم *F.*

a. p. بی ثَباتی (suff. ی) n. c. infirmitas, inconstantia *B.*

بیجا (ex بی et جا locus) adi. c. a loco suo alienus; ineptus, abhorrens, absurdus *B.*

بیجاپور nom. urbis in India *R.*

بیجاد i. q. بیجادَه [*ê*], e quo decurtatum est *B.*

بیجادَه [*ê*] succinum, electrum (کاه ربا) *B.* Gl. Sch.; 2) lapis exilis (سنگریزه) rubri coloris instar lapidis یاقوت dicti, multo tamen minoris pretii, qui etiam vim attrahendi possidet *B.* نوعی از یاقوت Gl. Sch.; cf. الک; 3) *met.* nox (کنایه از شب) Gl. Sch.

بیجادَه آب n. c. omnis res flava et rubicunda (زرد رنگ وسرخ وام); 2) vinum (شراب) *B.* in appendice.

بیجادَه شُدَن *met.* flavescere (زرد شدن) *B.*; 2) coll. جاده a via aberrare (بیراه شدن) *B.* in app. *HK.*

بیجادَه گُونْ تیغ n. c. gladius sanguine infectus (خون آلوده) *HK.*

بیجادَه لَب n. c. labia rubra habens *R.*

a. p. بیجادَه مُذاب *met.* sanguis; 2) vinum (مى) rubrum; 3) potus croceus (شراب زعفرانی) *B.* in app.

بیچار i. q. بیچاره q. v. Gl. Sch.

بیچارَگی (a بیچاره suff. ی) n. c. inopia auxilii, impotentia Frag. 33, 19.

بیچارَه adi. c. auxilio destitutus, exspes, inops, miser Spieg. Chr. 34. Rosen Narr. 72.

بیجان adi. c. exanimis *F.* Inde بیجان کردن occidere Gul.

بیجگَر adi. c. non cordatus, timidus (جبان) *F.* Inde n. abstr. بیجگری pavor, timor.

a. p. بی جَمالی n. c. defectus pulcritudinis, decori Gul.

بیجَن i. q. بیژن [*ê*] *B.*

بیچَند arbor (درخت) *B.* in app.

بیچوبَه n. c. a kind of small tent without poles *R.* Cf. چوب et چوبه.

بیچون (ex بی et چون comp.) adi. c. qui simile nihil habet, inexplicabilis, epithetum Dei *F.* Inde بیچون وچرا ineffabilis; 2) omni exceptione maior, extra omne dubium positus; 3) ens purissimum *M.*

بیجوهَر (cf. جوهر) n. c. homo virtute carens (بی هنر); 2) stultus (بی عقل); 3) nihil proficiens (هیچکاره) *B.*

بیچیز adi. c. nihil habens; inde n. abstr. بیچیزی n. c. inopia, summa egestas Rosen Narr. 85.

بیحارژون falsa scriptura in *M.* lex. pro recta بیمارژون, quam offert *F.* lex.

a. p. بی حاصِل adi. c. nihil producens, infructuosus, infecundus, sterilis Gul.

a. p. بی حال adi. c. malae conditionis *Shaksp. R.*

a. p. بی حِجاب adi. c. non velatus; 2) impudens, immodestus *M. R.*

a. p. بی حَد adi. c. infinitus, immensus *M.*

a. p. بی حُرمَت adi. c. inhonestus; cf. بیرنگ.

a. p. بی حِساب infinitus, immensus.

a. p. بی حُضُور adi. c. absens *Shaksp. R.*

a. p. بی حَقیقَت adi. c. non verus, non sincerus, ingratus *M.*

a. p. بی حَوصَلَه v. s. v. بی ته 2.

a. p. بی حَیا adi. c. impudens Rosen Narr. 36.

بیخ (z. vaêja, s. वीज) radix; 2) origo, stirps (کوک واصل) *F.*; cf. Frag. 23, 23. — Inde بیخ کردن radices agere.

بی خانمان s. بی خان ومان adi. c. peregrinus (غریب) *B.*; cf. راه نشین.

بیخاور pro بیخ آور adi. c. radicem agens, radicosa arbor *F.*

بی خایه adi. c. testiculis carens, eunuchus *Shaksp. R.*

بی خبر adi. c. inscius, ignarus c. از Gul. 37, 13. 135, 22; plur. بی خبران ibid. 180, 16.

بی خبری (suff. ی) n. c. ignorantia Spieg. Chr. 60, l. ult., ubi ita legendum pro mendosa بی خبر می.

بیخ پشم (radix lanae) *met.* caro (گوشت) *B.*

بیختن i. q. بیزیدن imp. بیز cribrare (t. الهمک) *F.* از غربال فرو گذاردن Gl. Sch.

بیختن coll. بیخستن captivum, impotentem esse (گرفتار وعاجز اولمق); 2) debilem, impotentem reddere (بر کمسنهیی عاجز وبی مجال ایلمک) *F.* exemplo non allato, quo significationes probentur. Fortasse pro بیخستن falsa scriptura.

بی خرد adi. c. intellectu carens, stupidus Spieg. Chr. 3.

بی خردگی cf. خرده suff. ی n. c. defectus acuminis ingenii, imprudentia H. pr. reg. 161.

بیخست i. q. بیخشت lit. س cum ش permutata *B.*

بیخستن debilem, impotentem fieri, deficere (درماندن وعاجز شدن) *B.* Sec. *F.*: captivum facere, debilem, impotentem reddere (گرفتار وعاجز ایلمک), e. g. in hoc versu استاد عسجدی poetae : شادی وبقا بادت وزین بیش نگویم ۞ کاین قافیه تنگ مرا نیکی بد بیخست. Num fortasse e خستن praef. بی ortum verbum?

بیخسته (part. praet. v. بیخستن) debilis impotens (درمانده وعاجز شده); 2) vinctus, captivus (محبوس وبندی) *B.* گرفتار وعاجز *F.* Cf. بیخسته.

بیخ سوس radix dulcis s. liquiritia ar. اصل السوس et hind. ملهتی dicta *HK.*

بیخشت i. q. بیخست omnis res radicitus evulsa (از بیخ بر کنده), ut arbor, simil. *B.*; cf. بیخست.

بیخ کوهی (radix montana) i. q. بیخ تفتی i. e. شوکران, gr. تودریون dictum, cuius optima species e loco تفت persicae provinciae یزد affertur *B.* foeniculum *R.* Cf. باریقون, دورس et شوکران.

بیخلوش scoria ferri (ریم آهن) *HK.*

بیخوابی (suff. ی) n. c. insomnia Gul.

بیخواست adv. c. ultro, sponte Spieg. Chr. 142.

بیخوانی (cf. خوان) adi. c. insipidus de cibo aliave re, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : سخنش چون طعام بیخوانی ۞ نتوان خورد بی نمک نانی *F.*

بی خود i. q. بی خویش q. v. *B.* Inde بیخودی (suff. ی) n. c. animus alienatus, amentia.

بی خویش i. q. بی خود et بی هوش mentis suae non compos, sensibus alienatis, amens *B.*

بی خویشتن i. q. بی خویش q. v. *B.*

بی خیله portulaca (خرفه ar. بقلة الحمقا) *B.* Aliae vocis formae sunt بخیله et بخله et بوخل et بوخله.

بید i. q. باشید s. بوید, e quo decurtatum est *B.* Gl. Sch.; cf. Chr. Sch. 12, 153.

بید salix, ar. صفصاف, cuius septemdecim species sunt *B. HK.*; cf. Spiegelii Avesta p. 268, not. 2 germ. versionis, ubi zend. vaêtajô et phl. ווח cum voce بید confert. Num conferendum s. वेतस (calamus rotang Wils.) a rad. वे texere vel वेत्र arundo? Consentit significatio: arundinis species, arundo indicus ratan dictus (a sort of cane, a ratan), quam

voci بید tribuit *Shaksp.*, unde بید باف n. c. one who works on ratans; a basket maker et بید بافی weaving with ratans (as the bottoms of chairs and the pannels of doors or windows) *Shaksp.*; 2) nom. daemonis (دیو) in مازندران a Rustamo interfecti *B.* Gl. Sch.; 3) insectum (کرمکی) chartam et vestes laneas perdens, tinea; 4) coll. بید, cum voce باد coniunctum, باد وبید i. e. inutilis, vanus, futilis (بی فائده وناسودمند) *B.*

بید (s. वेद) ling. indica: scripta sacra Indorum, libri vedici; 2) mens, intellectus (هوش); 3) scientia (شعور) *B.*

بیداد n. c. iniustitia, iniuria (ظلم وستم); cf. ابیداد; 2) nom. urbis (شهر) in Turkistân, a Rustamo occupatae, cuius regem Kâfûr (کافور) dictum, incantatorem (جادوی) et anthropophagum idem Rustamus cepit et interfecit *B.*; iniustus iniquus *C. Shaksp.*

بیدادگر (suff. گر) n. c. oppressor, tyrannus *Shaksp. R.*

بیدادی (suff. ی) n. c. iniustitia, iniquitas *Shaksp. R.*

بیدار (s. वि + द्रा coll. निद्रा) somni expers, vigil *F.*; cf. Chr. Sch. 46, 237. *Met.* dicitur fortuna vigilat, si prospera, et dormit, si adversa est. Inde بخت بیدار „fortuna vigilans" Chr. Sch. 74, 40 coll. Frag. 33, 20, ubi legitur: غمی گشت بخت اندر آمد بخواب „moerore affectus est, fortuna *illius* obdormivit".

بیدارْبخت n. c. is, cuius fortuna vigilat *R.*; cf. بیدار.

بیدارْدل n. c. is, cuius animus vigil est, alacer animo; cf. Chr. Sch. 11, 141. Inde بیداردلی (suff. ی) n. abstr. praecedentis *Shaksp.*

بیدار شُدَن expergisci; 2) certiorem fieri (آگاه وخبردار اولمق) *F.*

بیدارْمغز n. c. *met.* homo intelligens, prudens, sapiens (عاقل وهوشیار وخبر دار) *B.*

بیدارَه amore flagrans (عاشق دلداده), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: عالم شده بر حسنت دلداده وآواره ✿ چون منکه نمی باشد افتاده وبیداره *F. C.*

بیداری (suff. ی) vigilantia *B.*; cf. Gul. 28, 1; attentum esse, attentio (صاحب دل یعنی آگاه اولمق) *F.* ex شرفنامه. — اهل دل وهوشیاری *HK.*

بید أنْجیر n. c. ricinus herba ar. خروع *B.* s. خَرْوَه; cf. بلسان, quod etiam sec. *B.* vocis بید انجیر significationem habet.

بیدپای nom. philosophi indici et Veziri regis indici Dâbishlîm (دابشلیم), cuius historia in Abulfadhli (ابو الفضل) libro, عیار دانش inscripto, enarrata est *B.* A nomine illius philosophi indici, quod etiam فیلپای scribitur et e voce quadam indica corruptum videtur, denominatae sunt fabulae illae notissimae, quae diversis nominibus in multas alias linguas translatae et pervulgatae fabularum libro indico, Panćatantra inscripto, originem debent. Plura v. in Not. et Extr. t. IX, p. 397 sqq. et t. X, p. 94 sqq. coll. Adelung Literatur d. Sanscritsprache p. 280 — 296 et Gildemeisteri bibl. sansc. p. 97 sqq.

بیدْ بَرگ (salicis folia habens) n. c. genus sagittae cuspidatae (پیکان تیر) instar folii salicis *B.*

بیدَخ et بیدَخ equus velox (اسب جلد وتند وتیز خیز) *B.*

بید خام aloe cruda (عود خام) *B. F.*

بیدُخت [ê] Venus, planeta *B.*

بیدِرَفش *proprie* adi. c. vexillo carens; 2) nom. athletae (پهلوان) in exercitu Argâspi (ارجاسپ) Gl. Sch. coll. Frag. 22, 9 et 24, 10.

بيدَرمان adi. c. i. q. بيچاره M. Cf. درماندن.

بيدَرنگ adi. c. promtus, agilis M.

بيدَره fabri ferrarii fovea (آهنگران چقوری) F., in qua laborant considentes circa incudem C.

بيدَريغ sine repulsa; adi. c. non negatus, omnibus patens M. Gul. 1 bis l. 6.

بيدِستان (suff. ستن) salictum M.

بيدَستَر (serra carens) n. c. nom. bestiae ferae in aqua et terra commorantis, cuius testiculi (خصيه) آش بچگان dicuntur; turcicum animalis nomen est قندز, castor B.; cf. قندز et آش بچگان et سگان.

بی دَست وَپا شُدَن met. mente perturbatum, attonitum fieri (سراسيمه گرديدن) B.

بيدِ طَبَری species salicis, quam alii بيد مشك, alii بيد موله i. e. بيد مجنون, alii گربه بيد dicunt, q. v. B. HK.

a. p. بَيدَق forma arabica vocis پياده pedes, qui est latrunculus Schahiludii (مهرهٔ شطرنج) B.

بَيدَقِ سيمر met. stella (ستاره ar. كوكب) B.

بيدكَش nom. generis armorum (نام سلاحی) HK. ex زفانگويا et SHL., in quo tamen pro سلاحی legitur حلاجی. In ceteris lexicis deest.

بيد گيا n. c. species plantae spinosae ar. حرشف et pers. كنگر dictae, q. v. B.; cf. خمه et خير et خيل et ربوله.

بيدِل adi. c. excors, pusillanimis B.; cf. خردل.

بيدلا [ē], sec. F. بيدَلا, verba vana, futilia; ineptiae (سخنان بی ربط وهذيان) B., e. g. in hoc versu حكيم نزاریء قهستانی poetae: سخن جای دگر بردم ازان سری بيفتادم ✿ نشايد بيدلا گفتن بيا تا بگذرم زينها F.

a. p. بی دِماغ adi. c. cerebro carens met. amens, stupidus. Inde بی دماغی (suff. ی) n. c. amentia, stupiditas B. s. v. خشك آوردن.

بيدْمال (cf. بيد et ماليدن) n. c. ligno salicis (بيد) aliove ligno apto rubiginem speculi, gladii aliorumve armorum fricando abstergere (پاك كردن زنگ) B. F. Falso M. et qui illum secutus est R.: „gladius, pugio."

بيد مُشك n. c. species salicis flore suaveolenti, cuius succum (عرق) animi recreandi (تفريح دل وتبريد) caussa bibunt B.; cf. بان et بهرامه et گربهٔ پنجه et لادن et بيد مشك et بيد موش coll. ar. زنف.

بيدَمِ مَردان met. pro بی دعای اوليا sine precatione sanctorum HK.

بيد موش n. c. i. q. بيد مشك alias گربه بيد dictum B.

بيدواز [ē] nom. montis in Mavaralnahr B.

بيدوَند nom. medicamenti (دارو) alias شادنه dicti, quod ad oculos adhibetur B.; cf. شادنه.

بی ديدَه adi. c. coecus (نابينا); 2) met. protervus, impudens, rectum non intelligens (شوخ وبی شرم وحق ناشناس) B. in appendice.

بيذارَه fraus, dolus (مكر وحيله) F. exemplo non allato. Fortasse ad ar. بيذارة „garrulus, blatero" referendum.

بيم stratum, quo ad dormiendum utuntur, lodix (جامهٔ خواب مانند نهالی وتوشك وآنچه گستردنی باشد بجهت خوابيدن خصوصا); 2) fulmen (صاعقه); 3) diluvium (طوفان); 4) memoriae mandare, memoriter ediscendi opera (حفظ واز بر كردن); 5) lingua arabica significat: puteus (چاه) B.

h. بيم ling. hind., frater (coll. s. भ्रातृ); 2) (coll. s. वीर) athleta, heros (پهلوان)

et adi. fortis, strenuus (شجاع); 3) (coll. s. बद्र) i. q. pers. کنار B. nom. fructus ziziphi jujubae s. rhamni jujubae Linn. Cf. Spieg. Chr. 96, l. 10, ubi بیم pro mendoso نیم legendum est.

t. بیم ling. turc. unus (یکی) B.

بیران senex, impotens (بیسم واختیار وعمل مانده), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : ☆ که بر مردمان کار بیداد بود اگرچه کهن سال وبیران بود F.

بیراز [ê] cornu (شاخ) animalis B.

بیراستهٔ alia scriptura vocis پیراسته q. v. B.

بیراق i. q. بیرق q. v. Inde بیراقدار n. c. signifer, vexillifer M.

t. p. بَیرام solemnia (عید) Muhammedanorum, quae celebrant initio mensis Shavvâl (در غرهٔ شوال) et die decimo mensis Zûlhaǵǵah (عشر ذی الحجه) F.

بیران et بیرانه (suff. ه) i. q. ویران et ویرانه opp. آباد, devastatus, vastus, desertus (خراب وخرابه) B.

بیراه n. c. iter devium (دو طرف راه که در آن جاده نباشد); cf. بیراهه; 2) met. homo a recta via aberrans, devius, errabundus, inconstans (مردم نامشخص); 3) res non conveniens, incongruens (کارهای ناشایسته) B.; cf. باراه. Inde بیراه شدن a via aberrare B.; cf. بیجاده شدن.

بیراهه (suff. ه) n. c. opp. راه, iter devium B. s. پیغله.

بیراهی (suff. ی) n. c. opp. باراهی aberratio. Inde بیراهی کردن a via aberrare (بیراه شدن); 2) met. inhoneste, turpiter, impudenter agere (بی‌ادبی کردن); 3) modum excedere (زیادتی نمودن) B. in app.

a. p. بی رای adi. c. opp. بهرای consilii expers, rerum ignarus; 2) fatuus (نامعقول) F.

a. p. بی رُحم adi. c. immisericors, durus, crudelis; cf. Spieg. Chr. 32.

بیرزَد, HK. [ê], unde ar. بارزد, galbanum (ar. قنّة) s. v. بریزه descriptum; cf. خلبای et پارزده 1; 2) scobs (براده) ferri et abs. metallorum (فلزات) B.

بیرزَه et بیرزی, HK. [ê], i. q. بیرزد galbanum B. F. Falso M. et qui illum secutus est R. : „mel“.

بی رَشک adi. c. studio aemulationis carens, zelotypiae, invidiae expers (بی عار وغیرت وبی حمیت) F.

بَیرَق vexillum (علم); 2) lacinia serica colorata (شقهٔ حریر رنگین) vexillo, hastae, pileo vel galeae affixa B.; cf. بیراق.

a. p. بَیرَقِ نور met. lux aurorae falsae (روشنائی صبح کاذب) B.

بی رَگ excors, pusillanimis (بیدل); 2) zelo, zelotypia carens (بی غیرت) B.

بیرکَند, a quo forma ar. بیرجند, nom. urbis B.

بَیرَم species panni bombycini similis linteo Iracensi, sed tenuioris et subtilioris (نوعی از پارچهٔ ریسمانی باشد شبیه بمتقالی عراق لیکن ازو باریکتر ونازکتر است) B. F. ex Fg. Gl. Sch.

a. p. بَیرَم instrumentum ferreum, quo res durae corriguntur (شیء من الحدید یقوم به اشیاء الغلیظ) F. ex libro مشکلات inscripto; M. vertit : „fabri lignarii securis transversa, incurva“ et in Freyt. lex. legitur : „terebra vel pec. terebra fabri lignarii vel qua perforantur ligna tenuiora et sec. quosdam etiam magna et duriora.

بیرَم cibus ex rene M. (گرده دیدکلری طعامدر) F. exemplo non allato; in ceteris lexicis deest.

بیرُن i. q. بیرون, e quo decurtatum est B.

بیرنجاسب i. q. بوی مادران q. v. B.; cf. برنجاسب.

بیرنگ adi. c. coloris expers; 2) vir inhonestus (مرد بی حرمت) *SHL.*; 3) n. c. (*propr.* id quod sine colore est) ductus primarius seu prima picturae aut sculpturae designatio vel adumbratio *B.*, e. g. in hoc versu شمس فخری poetae: خدایگانی وشاهی که رسم خانهٔ او ✿ کشید بار دگر حکیم سنائی عدل ودادرا بیرنگ et in alio poetae: آنکه بیرنگ زد ترا بیرنگ ✿ باز نستاند از تو هرگز رنگ *F.*; 4) *sermone myst.* iste gradus perfectionis, وادئی توحید dictus, quo theosophus se immergit contemplationi unitatis Dei, omnibus attributis destituti (نزد محققان ظهور احدیت است واشاره بعالم وحدت که عبارت از مرتبهٔ بی مرتبه بود که آن اسقاط اضافت ذات معرا از لباس اسما وصفات است تعالی وتقدس) *B.*

بی رو n. c. effrons, impudens, temerarius; qui aspere et contumeliose dicit in alqm (مردم بی منفعله وبی آزرم وکسیکه سخنان ناخوش بر روی کسی بگوید); 2) loculi, marsupium (کیسه وخریطهٔ زر وپول وغیر آن) *B.*

بی روان i. q. بی جان; cf. Spieg. Chr. 51.

a. p. بیروت Bairût, urbs litoralis Syriae notissima *B.* in appendice.

بیروز [ó] adi. c. infortunatus (بی طالع وبی نصیب) *F.*; 2) lapis viridis smaragdo (زمرد) similis, sed multo minoris pretii *B.*, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae: چنان مستم چنان مستم من امروز ✿ که پیروزه ندانم من زبیروز *F.*

بیروزن onus (t. یوکلک) *F.* Sec. *SHL.* i. q. بیرهزن q. v.

بی روزی [ó] adi. c. victu quotidiano carens *R.*; 2) infortunatus Gul. 96, 1; cf. روزی.

بیرون s. بیرن s. برون et praecedente praep. از vel در opp. اندرون, extra, foras *B.* Cum verbis coniunctum lat. ex respondet, e. g. شمشیر از زیر نیام بیرون آوردن gladium e vagina educere H. pr. reg. p. 5, vs.; از گردن بیرون آوردن collo detrahere H. Sam. 16; بیرون بردن efferre, auferre, asportare; alia exempla vide sub singulis verbis.

بیرون سرا n. c. numus in moneta non signatus *B.*

بیرونی (suff. ی) opp. اندرونی externus, extrinsecus (خارج) *F.*

بیره pro بیراه q. v.; cf. Frag. 23, 7; 2) nom. arcis s. loci muniti (قلعه) ad Euphratem, valle وادی زیتون dicta, arboribus et fontibus abundante, celebris *B.* in app.

h. p. بیره i. q. hind. بیری s. वीटिका folium piperis betel Not. et Extr. t. XIV, 1. p. 509.

بیره زن [é] res sartagini (تابه) similis, sed ex argilla facta, in qua panem coquunt *B.*; cf. بیروزن.

بیری stratum (فرش وفروش وگستردنی) *B.*

a. p. بی ریا adi. c. ingenuus, sincerus *M.*

a. p. بی ریب adi. c. non dubius; 2) adv. c. sine dubio *M.*

بیز imp. verbi بیختن q. v., in comp. part. praes. significatione; e. g. فتنه بیز malum, seditionem, turbas concitans *M.*; cf. تنگبیز; 2) i. q. زده part. praet. v. زدن q. v.; 3) ling. turc. i. q. درفش subula *B.*

بیزار pertaesus, aversans, se avertens, fugiens, liber (اوصانمق وترك ایتمك), e. g. in hoc versu مولانا برهی poetae: دل بی الم عشق تو لذت نشناسد ✿ بیزارم از آن دل که محبت نشناسد *F.* Inde بیزار شدن pertaesum esse, aversari, se avertere, fugere, liberum fieri c. از Chr. Sch. 49, 283 Spieg. Chr. 128, 6; cf. زبهر.

بیزاری taedium, aversatio, fuga, libertas (ترك ایتمك واوصانمق وخلاص اولمق), e. g.

in hoc versu خواجه سلمان poetae : زارم از بیزاری ومیترسمر ✿ که کشد بیزاری نــه بیزاری *F.* Inde بیزاری کردن fugere c. از Pend. 66, 3.

بی زَبان adi. c. elinguis, mutus Spieg. Chr. 69. Inde بی زبانی (suff. ی) n. c. *met.* silentium (خاموشی) *B.*

بیزَر adi. c. pecunia destitutus, pauper (مفلس) *F.*; cf. Spieg. Chr. 128, 6. Inde بیــزری (suff. ی) n. c. paupertas coll. versu s. v. بیزاری allato.

بیژَن [ê] i. q. بیجن nom. filii Gêvi (گیو), sororis filii Rustami, sed ut nepotis ex filia noti (ولیکن بــدختر زاده شهرت دارد), qui ab Afrasiyâbo nocte quadam in domo Manêjae (منیژه), Afrasiyâbi filiae, quam amabat, prehensus et in fovea quadam detentus a Rustamo liberatus est *B.*

بیژَه [ê] non permixtus, merus, purus, sincerus (خالص وبی آمیزش وبیغش); 2) proprius, peculiaris (خــاص وخـــاصــه) *B.* Eadem vox atque ویـــژه est, q. v. coll. ویژ et آویژه s. اویژه et بشیک.

بیزیدَن i. q. بیختن q. v. *F.*

بی ساز adi. c. inutilis; 2) imparatus *C.*

بی سامان adi. c. perturbatus, inquietus, sollicitus H. Sam. 146 fin. Sec. *M.* i. q. فاسق improbus.

بی سامانی (suff. ی) n. c. perturbatio, calamitas H. Sam. 114, l. 7.

a. p. بَیسان nom. urbis a Tiberiade (طبریه) octodecim miliaria (میل) distantis *B.* in app.; Baisana, antiquis Scythopolis ad latus occidentale Algauri *M.* ex Schult.

بـیـسـت (z. vîsaiti, s. विंशति) viginti *B.*; cf. Instit. ling. pers. §. 150. 2) Sec. *F.* i. q. زیان رسیده is, qui detrimentum cepit, damnum passus, nitens hoc versu حــضــرت مولانا poetae : صــد هـزاران گرگرا ایـــن مکر نیست ✿ عــاقبت رسوا شود این گرگ بیست *F.*

بیست [ê] contract. ex بِایـــســت, sta, imp. verbi ایــســتــادن stare *B.*, e. g. in hoc versu شیخ سعدی poetae : دگـــر مــرکب عقلرا بــویه نـیـسـت ✿ بگیرد عنانش تحکیم که بیست *F.*

بیستاخ i. q. گستاخ q. v. *B.* Alia forma vocis بستاخ.

بیستار [ê] i. q. بیهمان quidam, aliquis. Vox aut cum syn. بلــســتــار coniungitur, cuius loco etiam فلان legitur, aut seorsim ponitur plane ut synonyma فــلان et بهمان aut inter se coniungi aut seorsim poni possunt *B. F.*, cf. باستار.

بی ستارَه adi. c. *met.* infortunatus *M.*

بیستان praeteriti (گــذشــتــگــان) *F.* Alia forma vocis باستان esse videtur.

بیستگانی stipendium militis (مواجب لشکریان) *B.* sic dictum, quod olim vigesimo (بیست) quoque die dari solebat *F.*; 2) victus diurnus (جیره) et stipendium menstruum (ماهیانــه) et omne, quod servo (نوکــر) constitutum est; merces servi *B.*

بیستُم (suff. م) num. ord., vigesimus.

بیستون nom. montis celebris in Persia (کوهی که فرهاد بفرمودهٔ شیرین آنرا میکند); 2) *met.* coelum (آسمان) *B.* Sec. *HK.* est vox ex بی et ستون composita *propr.* significans i. q. بی عماد „sine columna."

بیست ویک وَشَاق et بیست وَیَك پَیکَر XXI figurae zodiaci (صــورت فلک البروج) in parte septentrionali, quae omnes XLVIII sunt numero *B.*

بیستی species oboli (پول) in Irania usitati *B.*; i. q. بیست دینار viginti denarioli : *moneta* argentea persica ovali forma, valens ¼ محمودی vel 4 قازبگی *C.* Vox e num. card. بیست formata videtur.

بـــی سُخُن adi. c. mutus *M.*; 2) *met.* non dubius et adv. c. sine dubio (بی شک وبی شبهه) *B.*

بی سَر adi. c. capite carens; cf. بی سـران; 2) interfectus Spieg. Chr. 38; 3) incomparabilis *Shaksp.* *R.*

بیسَر [*ē*] coll. hind. بیسَرا (a kind of falcon [falco nisus variegatus] *Shaksp.*) genus avis venaticae similis avi venaticae پیغو dictae *B.*; cf. بیسره.

بیسُراك et بیسَراك [*ē*] iuvencus camelus robustus; 2) iuvencus camelus a matre arabica et patre duos gibbos habente (دوکـوهـان) genus ducens; 3) pullus camelinus unius duorumve annorum; 4) pullus asininus (کرهٔ خر الاغ); 5) mulus (استر) i. e. animal ab asino (خر الاغ) et equa (مدیان) originem trahens *B.*

بی سَران plur. vocis بی سر 1 homines, qui educatione parentum destituti adoleverunt *B.* in app.

بـی سَـر وَپـا adi. c. capite et pedibus destitutus, perturbatus, miser, pauper (سـراسـیـمـه) *B.* رنـد لا اوبالی وگدای پریشان حالی *F.* e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae : شاها فلک سای سر وپاست بر آورده ☆ یکبارگی احـوال مـرا بی سر وپا کرده *F.*; 2) res rotunda (مهرهٔ مدور) *B.* Inde بی سـروپائی (suff. ی) n. c. inopia auxilii, perturbatio.

بـی سَر وَسَامان adi. c. i. q. بـی سر وپا *F.* Inde بی سـر وسامانی (suff. ی) n. c. i. q. بی سر وپائی, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : این سفر کردن واین بی سر وسامانیٔ ما ☆ سر بصحرا دهـد این حال پریشانیٔ ما et in alio مـولانا نظمی poetae : از دلـمـر بادهٔ هجرت چو شده مست وخراب ☆ کرده خوشدل چو ترا بیسر وسامانیٔ ما *F.*

بیشْرَه [*ē*] i. q. بیسر genus avis venaticae; 2) i. q. استر ar. بغل mulus *B.* Sec. *HK.* et *F.* بیسَرَه genus avis venaticae, e. g. in hoc versu خواجه عمید لویکی poetae : بلبلیٔ مختلطش چـون پـر هدهد از عقب ☆ تیز روی بیك دو پر چـون پس باز بیسره *F.* et sec. *HK.* بیسُرَه i. q. بیسراك q. v.

a. p. بی سِکّه n. c. aurum vel argentum non signatum (بی نقش); 2) *met.* homo potentia, et auctoritate destitutus (بی قدر ووقار); 3) res vigore et specie carens (که طراوتی ونمودی نداشته باشد) *B.*

بیسَکی pro پیسکی q. v. *F.*

بیسَن [*ē*] venenum letale (زهـر قـاتـل) *B.* in appendice.

بـی سَنگ adi. c. *met.* gravitate et auctoritate destitutus (بی وقار وبـی اعتبار) *B.* in appendice.

بیسور [*ē*] nom. urbis ignotae *B.*

a. p. بـی سَـواد adi. c. ignarus, imperitus (علمر وفضلی کسب نکرده) *B.* s. v. پیاده; cf. سواد.

بیسَوه the sixtieth part of an acre *R.* In ceteris lexicis deest.

بیسَه v. s. v. پیسه.

بیش [*ē*] (coll. s. भूयस्) augmentum, incrementum (زیادتی وافزونی) *B.* Inde adv. plus, amplius, magis seq. از Chr. Sch. 1, 8 Spieg. Chr. 6. 12 et valet i. q. lat. „aliud“ e. g. همـیـن بیش نیست, quod turcicus interpres vertit همان بودر بوندن غـیـری دکلدر i. e. „illud ipsum est et nihil aliud“ Anv. Soh.; cf. Spieg. Chr. 29 l. atp.

a. p. بیش nom. radicis mortiferae similis ماه پروین dictae, quacum ex uno loco crescere dicitur *B.* napellus thora Freyt. Cf. اجل گیا.

بیش‌بَهار [*ē*] n. c. planta quaedam semper virens (پیوسته سبز), in Gîlân همیشه جوان et ar. حی العالم „sempervivum“ dicta. Sec. al. est planta Halebensis (در حلب) similis plantae اشنان dictae, quae arabice etiam حی العالم nomen habet *B.*

a. p. بی شُبهَه adi. c. non dubius; 2) adv. c. sine dubio Spieg. Chr. 71.

a. p. بی صَبر adi. c. impatiens. Inde بی صبری (suff. ی) n. c. impatientia Spieg. Chr. 26.

a. p. بی صَرفَه adi. c. inutilis, inconsideratus (فائده سز واندیشه سز), e. g. in hoc versu غیوراند بگشاد لب : poetae مولانا عرفی در جواب ۞ بگفتاری بی صرفهء تا صواب F.

a. p. بَیضاوی the official mark of a superior officer; the perquisites of a magistrate for marking public papers Shaksp. R.

a. p. بَیضَوی ovi formam habens, ovatus. Inde خط بیضوی a form of Persian writing, in which the curved tails of the letters are segments of an oval; opposed to خط آفتابی in which they are portions of a circle Shaksp. R.

a. بَیضه ovum. Inde phrases sequentes metaphoricae :

بَیضهء آتشین et سپهر — — HK. met. sol B.

بَیضهء آفتاب met. sol B.

بَیضهایِ زَرّین et زَرّی — met. stellae coeli B.

بَیضهء چَرخ met. sol B.

بَیضهء خاکی met. terrae globus (کرهء زمین); 2) ovum, quod gallina cum gallo non consociata ponit (که ماکیان بی جفتی که مرغ از خاك (نر می اندازد HK. میگیرد B.

بَیضه دَر آب met. ovum nondum incubatum B.

بَیضهء کُلاه بَیضه دَر کُلاه et sec. HK. ovum, quod ioculatores (بازیگران) in pileum suum recondunt B. HK.; 2) met. caput hominis (سر آدمی) B.

بَیضهء زَر et بَیضهء زَرّین HK. met. sol B. Inde بیضهء زرین نهاد solem manifestavit (آفتاب پیدا آورد) HK.

بیشتَر [ê] comp. vocis بیش plus, magis (opp. کمتر) HK.; 2) adv. plurimum.

بی شَرم adi. c. pudore carens, impudens. Inde بی شرمی (suff. ی) n. c. pudoris defectus, impudentia Gul. 179 l. ult.

بیشرَو [ê] (a. v. رفتن) adi. c. multum incedens, ambulans (بسیار رونده) HK.

a. p. بی شَفَقت adi. c. immisericors, inclemens M.

a. p. بی شَک adi. c. i. q. بی شبهه q. v. M.

بیشکار [ê] n. c. labor iniunctus sine conducto pretio (اجرتسز) e. g. in hoc versu رشید الدین وطواط poetae : تهرت ار مجتهد شود ببرد ۞ آسمانرا بساخره وبیشکار F.; cf. بیگار.

a. p. بی شَکیب adi. c. impatiens; 2) adv. c. sine patentia M.

بیشکین [ê] nomen honorificum (نام ممدوح) duorum poetarum خواجه نظامی et ظهیر فاریابی B. in app. et HK. ex قنیة.

بی شُمار et بیشُمَر, e priori decurtatum, adi. c. innumerabilis HK.

بیش موش nomen bestiolae muri similis, ar. فارة البیش, ita dictae, quod sub radicibus plantae بیش vivit, cuiusque caro antipharmacum illius plantae habetur B.

بیش وَکَم [ê] haud multum, quantitas modica Shaksp.

بیشَه [ê] coll. ایشه 1, silva, arundinetum (جنگل ونیستان respondens ar. اجمه); 2) fistula pastoricia ex arundine facta (ازنی); sec. al. instrumentum musicum aut citharae (چنگك), aut pandurae (رباب) simile B.

بیشهء بی توشه met. locus, angulus paupertatis (جا وگوشهء فقر) B.

بیشی [ê] (suff. ی) nimium (excess Shaksp.).

بَیضهٔ صُبح *met.* sol *B.*

بَیضهٔ کافور *met.* nix (برف); 2) sol; 3) luna *B.*

a. p. بی طاقت viribus destitutus, impotens. Inde بی طاقتی defectus virium, impotentia *M.* Gul.

a. p. بی عار adi. c. v. s. بی ننگ.

a. p. بَیعانه (suff. انه) pretium, quod mercede conducto in antecessum datur (آنچه بسر بیع میدهند) *HK.*; cf. *B.* s. v. پیش مزد et ربون; earnest money *Shaksp. R.*

a. p. بی عَدیل adi. c. sine pari, incomparabilis *M.*

بی عِزّت adi. c. inglorius, ignobilis, inhonestus, turpis. Inde بی عِزّتی (suff. ی) n. c. ignobilitas, turpitudo Gul. 41.

a. p. بی عَقل adi. c. intellectu carens, vecors, vesanus Rosen Narr. 82; cf. بیجوهر.

a. p. بَیع نامَه literae pactae emtionis (a bill of sale *R.*)

a. p. بی عِنایَت adi. c. inhumanus, alienus, non sollicitus. Inde بی عنایتی (suff. ی) n. c. animus alienus, malevolentia H. Sam. 90 fin.

a. p. بی عَیب adi. c. v. s. بی ننگ.

بَیغا i. q. بیغا psittacus (طوطی وطوطی) *B.* cf. تـوتک. Fortasse varia lectio vocis ببغا.

بَیغار et بیغارَه i. q. پیغاره convicium, calumnia, maledictio (سرزنش وطعنه وبهتان) *B.* Gl. Sch.

بیغال hasta (نیزه ar. رمح) *B.*

a. p. بی غایَه s. بی غایَت adi. c. infinitus, immensus *M.*

a. p. بی غَرَض et بی غَرَضانَه (suff. انه) adi. c. sincerus *M.*

a. p. بی غِش adi. c. fraudis expers, sincerus, purus Spieg. Chr. 35; cf. بیژه.

a. p. بی غَم adi. c. moeroris expers, curis vacuus *M.* Inde بیغمی (suff. ی) aegritudinis vacuitas, animus cura, sollicitudine vacuus *HK.*

بیغَه fomes in خوزستان sic dictus *F.* s. v. بونونده. Fortasse falsa lectio pro پیغه q. v., nam بیغه in ipso *F.* lex. deest et in *M.* lex. nititur auctoritate *Hael.*

بَیغی et بیغی i. q. ببغی amotio, repulsio (دفع) *B.* in appendice et *F.* ex شرفنامه.

a. p. بی غیرَت adi. c. i. q. بی رشک q. v.

a. p. بی فائِدَه adi. c. inutilis, futilis *B.* s. v. بیهد.

a. p. بی فُروغ adi. c. successu carens *M.*

بی فَرَنگ adi. c. imprudens. Inde فرنگ بی فرنگ Europaei imprudentes i. e. *gen.* Christiani *R.*

بیفَکَندَن i. q. افکندن, a quo praef. ب formatum est. Alia verbi forma est بیوکندن lit. ف cum و permutata *B.*

a. p. بی قال adi. c. non loquens, mutus *M.*

a. p. بی قَرار et بی قَراری v. infra s. v. قرار.

بیقَطون [é] nom. viri cuiusdam *B. HK.*

a. p. بی قَلعی adi. c. stanno non obductus *Shaksp. R.*

a. p. بی قَول dictum non observans, perfidus *Shaksp. R.*

بی قِیاس adi. c. quod cogitatione comprehendi, percipi non potest; immensus, infinitus *M.* Gul.; cf. Spieg. Chr. 29 l. ult.

t. بیگ dominus (صاحب وخداوند). Inde بیگا بیگی dominus s. princeps principum (خداوند وامیر امیران) *B.* in app.

بیگادَه ad venerem impotens ar. عِنّین, c. g. in hoc versu میر نظمی poetae: بگفت اورا که نتوانست گابی ۞ شود بیگاده شوهر زن خنبی *F.* Vox cum بی et گاده part. praet. verbi گادن composita videtur.

بیکار et بیکارَه (suff. ه) B. s. v. انبان بار 2. adi. c. occupatione carens, nihil agens otiosus, iners; 2) homo erraticus, erro F.; 3) inutilis Pend. 62, 1 coll. 122 not. 1.

بیگار [ê] laborem imponere sine mercede (کار فرمودن بی مزد) B. opera sine mercede (کار بی مزد) SHL. coll. hind. بیگار a person forced to work with or without pay et بیگاری the act of pressing or forcing to work Shaksp. Cf. سخره. Inde بیگار گرفتن i. q. سخره گرفتن q. v. s. آستین گرفتن. Cf. بیشکار.

بیکاری (suff. ی) n. c. vacatio ab opere, desidia, ignavia Shaksp. R.

بیگانگی [ê] n. abstr. vocis بیگانه status ignoti, peregrinitas M.

بیگانه pl. بیگانگان [ê] ignotus, peregrinus B. opp. آشنا F., respondens voci zend. et paz. بیتانه, q. v. in appendice lexici.

بیگاه et بیگه n. c. tempus importunum, alienum (غیر وقت); 2) cunctatio, mora (درنگ); 3) vespera (شام) opp. صبح) B.

بَیکبار (cf. بار 11) una vice, simul. Gul.

بیکران et بی کرانه adi. c. fine carens, infinitus, immensus ((لا متناهی ولا حد) Gl. in Des.; cf. Frag. 23, 16.

بیکس adi. c. derelictus ab omnibus v. s. v. بی coll. ناکس.

بَیکم i. q. صفه et ایوان q. v. B.

بیگم et بیگه domina, matrona B. s. ایشی. Vox turcica esse videtur; cf. بیگ.

بی گمان sine dubio, profecto, certe (تحقیق ویقین) B. به یقین HK.

بی کم وکاست sine defectu et deminutione; integre M.

بَیکن s. بَیکند Gl. Sch. et بَیکند B. nom. urbis in Samarqand (سمرقند) et sedis regiae Afrasiyâbi, quam alii Gangêdum alii Feridunum condidisse dicunt B., cuiusque aliud nomen est کندز Gl. Sch.

بی گُناه adi. c. insons, innocens Frag. 31, 1. Inde بی گُنهی n. c. innocentia.

بیگُنَه et بیگُنَهی pro بیگناه et بیگناهی q. v.

بیگه pro بیگاه q. v.; 2) i. q. بیگم domina, matrona B.

h. p. بیل [ê] i. q. بل s. أبل q. v. fructus indicus B.

بیل [ê] instrumentum ferreum, quo terram fodiunt et complanant (کنند) B. هموار کنند HK. pala, rastrum; 2) remus, quo navis incitatur (پاروبی که کشتی بانان بجهت راندن غراب سازند); 3) corbis vel scirpea stercoraria (سبد سرگین کشی); 4) platearum purgator (کناسی) B.; a spade Shaksp.

بیلا [ê] money for charity. Inde بیلا بردار n. c. one of the retinue of a great man, who scatters money among the people Shaksp. R. Fortasse cum بیلاک cognata vox.

بیلاق [ê] cella frigidaria ob fervorem aestivum sub terra aedificata B. in app.; a flower, a garden R.

بیلاک pl. بیلاکات et بیلاکها donum, munus Not. et Extr. t. XIV 1, p. 119 coll. not. 1., in qua plura exempla significationis testandae caussa a Quatremère allata sunt.

بیلچه [ê] (suff. چه diminut.) a hoe, a spade, a small mattock Shaksp. R.

بیل دار [ê] n. c. a digger, a delver; a pioneer Shaksp. R.

بیلسته [ê] digiti manus (انگشتان دست) B. F.; 2) genus rosae B.; cf. پیلسته.

a. p. بی لطافت adi. c. inelegans, iniucundus M. R.

بیلْغان nom. provinciae et urbis in Turkistan *F.*

بِیلُفت [*ê*] Venus planeta (ستارهٔ زهره) *B.*

بیلَفْخت 3 ps. sg. praet. abs. verbi الفختن q. v. *B.*

بَیلَقان nom. urbis provinciae ارّان inter شروان et آذربایجان *B.*; cf. Gul. 171.

بَیلَک diploma regium (منشور پادشاهان); 2) pactum emtionis (قباله) domus, horti, simil.; cf. بیله; 3) coll. بِیلَک sagitta cuspide bidente (تیری که پیکان آن دو شاخ باشد) *B.*

بیلَك et بیلیك sententia, consilium sapiens H. Mong. I, 84 med. coll. not. 5 ad h. l., in qua multa exempla significationis testandae caussa a Quatremère allata sunt. Fortasse eadem vox ac praecedens بَیلک 1.

بِیلَك [*ê*] (suff. ك diminut.) genus cuspidis sagittae (پیکان), quae similis est parvo instrumento ferreo بیل dicto, etiam پیکان شکاری cuspis venatoria dictum. Sec. موید الفضلا est vox indica in persico sermone usitata *B.*; a small mattock; the iron point of an arrow *Shaksp.*; cf. بیله.

بیلَوا [*ê*] i. q. پیلوا q. v. *B.* in appendice.

بیلَه (Vox cum پیله maximam partem consentiens) insula (جزیره); 2) genus medicamenti; 3) discus vel loculus aromatarius (نبله وخریطهٔ عطار); 4) coll. بَیلَك 1 diploma regium; 5) coll. بَیلَك 2 pactum emtionis; 6) coll. بیلَك genus cuspidis ut بیل formatae; 7) genae (رخساره); 8) latus (پهلو); 9) coll. بیل 2 remus, quo navis incitatur; 10) sordes, pus vulneris (چرك وریمی که از زخم آید); 11) glomus serici s. glomus, quo se bombyx tegit *B.*

بیلیك i. q. بیلَك q. v.

بیم (s. भीम) metus, timor (ترس وواهمه) *B.*; cf. باس et باك. Inde بیم جان vitae periculum Spieg. Chr. 37 l. ult.

a. p. بی ما حَصَل adi. c. cui nihil contigit, infortunatus, miser, *B.* s. روزگار رفتگان.

بیمار (pro بیم آر a verbo آوردن) metue, time (بترس) *B.*

بیمار aegrotus, invalidus (ناتوان وخسته) *B.* خسته ومریض وعلیل opp. تندرست *F.* Tropice oculus amasiae aegrotus dicitur e. g. in hoc versu: دوستان آینهٔ صورت احوال همند ✿ من خراب تو ام وچشم تو بیمار منست *F.*

بیمارِ باریك phthisis (ar. سل) *F.*; cf. بیماری باریك.

بیمارْخانه n. c. i. q. بیمارستان q. v. *C.*

بیمارْخیز n. c. a morbo convalescens (کسی که از بیماری بر خاسته باشد) *B.* in app.

بیمارْدار n. c. cui cura aegrotorum tradita est. Inde بیمارداری (suff. ی) cura aegrotorum *B.* s. پرستش.

بیمارْزون n. c. cibus aegroti *F.*

بیمارْسان aegroti instar *B.*; 2) i. q. بیمارستان (e quo decurtatum videtur) nosocomium *B.* Gl. Sch.

بیمارِستان (suff. ستان) nosocomium (دار الشفا) *B.*

بیمارِ سیاه febris ardens, sudatoria (درلتمه خستەلکی غایت صعب) *F.*

بیمارْغَنج n. c. coll. غنج = نك maximam vitae partem aegrotans, morbo laborans (یعنی بیمارناك ودردمند است یعنی بیشتر اوقات بیمار ورنجور باشد); 2) coll. غنج = ناز s. عشوه s. غمزه (blanditiae amatoriae) aeger amore (که بیماری او از روی ناز وغمزه باشد) *B.*

بیمارْگون et بیمارْگین adi. c. naturae infirmae, valetudinarii instar continuo aegrotans

علیل وخسته مزاج یعنی دائما مریض کبی (اولان) *F.*

بیمارناک (suff. ناک) i. q. بیمارغنسج 1 q. v. *B.*

بیماری (suff. ی) morbus, aegrotatio H. Sam. 44 med. Spieg. Chr. 23 med.; 2) aegritudo H. pr. reg. 2 l. 6.

بیماری باریک i. q. بیمار باریک q. v. *C.*

a. p. بی مآل sine exitu adi. c. absurdus, vanus. Inde سوالِ بی مآل quaestio indigna responsione, absurda *M.*

بی مانند adi. c. incomparabilis *M.*

a. p. بی ماوی adi. c. inhospitabilis, incultus *M.*

بی مایگی (ex مایه suff. ی) indigentia, paupertas *R.*

بیمایه adi. c. id, quod ex materia non prodiit ut rationes, animae (آنچه از ماده متکون نشده چون عقول ونفوس) Gl. in Des.

بیم بر (a v. بردن) imperativi significatione: metue, time (بیمرا ببر) *HK.*; 2) adi. c. metuens, timens (بیم برنده) *B.*; 3) pretium, valor (بها وقیمت) *B.* in app. *HK.*

a. p. بی مثال adi. c. i. q. بی مانند *M.*

a. p. بی مجال adi. c. viribus destitutus, impotens *M.*; cf. مجال.

a. p. بی محابا sine respectu *M.*; Gul.; 2) adi. c. i. q. بی دریغ q. v. *B.* in appendice; intrepidus (بی ترس) *HK.*

a. p. بی محابا پلنگ n. c. *met.* mundus, fortuna (دنیا وروزگار); 2) mors (مرگ) *B.*

a. p. بی محل adv. c. non opportune, incommode *M. Shaksp.* Inde بی محلی (suff. ی) n. c. i. q. بی التفاتی q. v. *B.* in app.

بی مداری (cf. مدار) n. c. i. q. بی ثباتی *B.* s. بنیاد بر یخ نهادن.

a. p. بی مدد auxilio destitutus *M.*

بیمر (cf. شمار = مر) adi. c. innumerabilis, infinitus, immensus *B.*

a. p. بی مرحمت adi. c. i. q. بی رحم q. v. *M.*

a. p. بی مروت adi. c. inhumanus, inurbanus *M.*

بی مزد adi. c. mercede carens. Inde دزد بی مزد fur infamis *M.* Gul.

بی مزگی (a بی مزه suff. ی) n. c. sapor nullus *B.*

بی مزه adi. c. saporis expers, insipidus Spieg. Chr. 19.

a. p. بی معنی adi. c. sensu carens, absurdus, futilis, vanus *M.* مرد بی معنی homo nequam, iners; cf. پاروله.

بیمغز adi. c. cerebro carens, amens *R.*; 2) *met.* homo levis, inconstans (مردم سبک وبی تمکین) *B.* Inde بیمغزان تر دامن *met.* improbi, scelesti, flagitiosi (صاحبان حلل وفاسقان وفاجران) *B.* in app.

a. p. بی مقال adi. c. non loquens, mutus *M.*

a. p. بی مقدار exiguus, levis, vilis, humilis; 2) impotens *M.*

بیمناک (suff. ناک) adi. c. timidus, timens Spieg. Chr. 135.

بیمند crepitaculum molae i. e. infundibuli molaris pars prominentior, quae ad molarem perpetuo allidens frumentum pedetentim et gradatim excutit (چاقلدق که دکرمان طاشی اوزرینه قورلر دانهیی تدریجله دوکمکه ایچون وغیریده دخی اولور) *F.* Male *M.* vertit: „glarea, quam moliendinarii lapidi molari inspergere solent"; e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: درونش آسیاب باد دارد ✿ زبانش در دهان بودست بیمند *F.* In ceteris lexicis persicis deest.

بیموری timor, reverentia, severitas (مهابت وصلابت) *B.* Gl. in Des. Fortasse ex بیم et ور suff. ی orta vox.

بیموس azymum *C.* ex vers. pers. N. Test.

a. p. بی مَوقِع adi. c. i. q. بیجا *Shaksp. R.*

بیمه insurance against risk. Inde بیمه کردن to insure *R.* In ceteris lexicis deest.

بیمهر immitis, non benignus *Shaksp. R.*

بین imp. verbi دیدن; 2) in comp. part. praes. significatione. Cf. دیدن. Inde خویشتن بین sui admirator, sibi placens et n. abstr. خویشتن بینی admiratio sui, nimius amor sui Fleischer Ali's Spr. p. 53 med.; cf. بلند بین.

بینا (part. praes. verbi دیدن) videns, perspicax (دیدهور) *B.* Inde بینا شدن i. q. دیدن.

بیناب (cf. بین) res, quae homini in ecstasi (مکاشفه) apparent; visum, visa species, ar. معاینة *B.*

بینادل adi. c. qui est animo perspicaci, ingeniosus, sagax. Chr. Sch. 92, 184.

بینارَه i. q. بتیارَه q. v. *F.* exemplo non allato. Fortasse e بتیاره falso lecto orta vox.

بیناس et بیناسَك (cf. بین) fenestra domus (دریچهٔ خانه) *B.*; cf. بیناسک.

بینام adi. c. nomine carens, ignotus; 2) digitus anularis etiam turcice sic dictus (آدسز, ar. بنصر) *F.*

a. p. بی ناموس adi. c. legis expers; 2) nulli addictus religioni; 3) inurbanus. Inde بی ناموس وننگ inverecundus, inurbanus *M.*; cf. ناموس.

بینائی (suff. ی) visus, perspicacitas (دیدوری وبینندگی); 2) oculus (چشم) *B.*; cf. Spieg. Chr. 55.

بینَد 3 ps. sg. aor. verbi دیدن. Praeterea *F.* lex. auctor voci duas alias significationes tribuit: a) sperans (امیدناك) et b) vices, numerus (کره وعدد) hoc versu poetae شمس فخری nitens: چرخ صاحبقرانی زو بیند ✿ ویسن سخن فاش گفته ام بیند, in quo tamen priori loco posita vox بیند non i. q. امیدناك, sperans, significare sed aoristus verbi دیدن significatione: sperare, exspectare, posterius autem بیند cum اند cognatum esse videtur; cf. بیند.

بیَند i. q. هستند sunt *B. F.* Verbum substantivum اند praeposito ب esse videtur.

بیندو spurius, malae stirpis, ignobilis (حرامزاده وبد اصل), e. g. in hoc versu poetae میر نظمی: مادرش قحبه وپدر هندو ✿ جو بود زاده شان بجز بیندو *F.*

بینِش (suff. ش) visus, visio Spieg. Chr. 79.

بی نِشان adi. c. vestigio carens. Inde n. abstr. بی نشانی Spieg. Chr. 125. 140.

a. p. بی نَصیب adi. c. exsors, destitutus, exclusus *M.*; cf. Spieg. Chr. 85.

a. p. بی نَظیر adi. c. pari carens, incomparabilis *M.* Gul.

بی نَعل بودَن v. s. v. نعل.

بینَکِ چَشم (cf. بین suff. ك) pupilla (مردمك چشم) *B.*

بی نَمازی (suff. ی) n. c. vacatio a precatione; 2) *met.* menstrua (حیض آمدن زنان) *B., quod a precatione publica feminae menstruales abstinebant.*

بینَمَکی (suff. ی) n. c. salis defectus. Inde بی نمکی کردن *met.* insipienter agere (بی مزّتی کردن); 2) quae indecora, turpia sunt facere (بی وضعی کردن); 3) fidem frangere, violare (بی وفائی کردن) *B.*

بینَند 3 ps. pl. aor. verbi دیدن significatione: sperare, exspectare, quum *F.* lex. auctor vocem addito امید وامیدواری i. e. spes, exspectatio explicet. — Sec. *M.* ex *Hael.* significat etiam i. q. turc. نیچه complures, quot? cf. بیند b.

بینَندَگی (suff. ی) i. q. بینائی q. v. *B.*

بینَندَه part. praes. verbi دیدن videns; 2) perspicax, ingeniosus, sapiens (صاحب وقوف وعاقبت اندیش شخص هوشیار) *B.* Gl. Sch.; 3) oculus (چشم) *B.* Gl. Sch.

بی نَنگ adi. c. vitio carens (بی عیب); 2) dedecoris expers (بی عار); 3) gravitate, auctoritate carens (بی وقار) *B.*

بی نَوا adi. c. non cantans, silens Wilk. Chr. 183.; 2) opp. با نوا pauper, miser (درمانده وعاجز) *SHL.* Inde بی نوائی (suff. ی) n. c. paupertas Gul., H. pr. reg. 6; cf. *B.* s. بانوا.

a. p. بی نور adi. c. luce privatus, caecus *M.* Inde بی نور کردن exstinguere lumen, lucernam (کشتن وفرو نشاندن شمع وچراغ) *B.* in app.

بینوش imperativus: audi, ausculta (صیغهٔ امر در دکله دیهای معناسنه), e. g. in hoc versu طالب آملی poetae: مشکین رقم بیان طالب ✿ سر جوش طبیعتست بینوش *F.* Fortasse pro بِنیوش s. بِنْیوش q. v. male scriptum.

a. p. بی نَهایَت adi. c. infinitus *M.*

بینی 2 ps. sg. aor. verbi دیدن q. v.

بینی nasus, ar. انف *B.* s. v. تلمن in appendice. Inde بینی خوك rostrum suis *C.*; بینی کوه pars montis e latere prominentior *C.*; بینی بستن nares obstruere Journ. As. 1848 Oct. p. 342.

بی نِیاز adi. c. non indigens, quae necessaria sunt possidens, dives (غیر محتاج وتوانگر وبی احتیاج) *B.* Inde بی نیازی (suff. ی) n. abstr. praecedentis *HK. SHL.*

بینی بَند n. c. vitta, qua praecingitur nasus ar. لفام *C.*

بینی دَره n. c. nares *R.*

بَیو [ô] i. q. بیوك sponsa (عروس) *B.*; cf. بیوك.

بیُو [ô], sec. *F.* بیُو et بیْو, tinea *B.*; cf. بید 3.

بیوار et بیوَر [ê] (z. ??? baêvare, pars. ??? Spiegel Gr. der Parsispr. 62 coll. Burn. Com. 213) decem millia *B.*, quae vox sec. *B.* ad dialectum dericam (بزبان دری), sec. Gl. in Des. ad linguam pehlevicam (در پهلوی) pertinet, e. g. in hoc versu Schahnamiano: کجا بیور آن پهلوانی شمار ✿ بود در زبان دری ده هزار et in alio: سپه بود بیور سوی کارزار ✿ که بیور بود در عدد ده هزار *F.*

بیوارَه [ê] derelictus ab omnibus, solus, peregrinus (بیکس وغریب وتنها); 2) potentiae et dignitatis expers, non aestimatus (بی قدر وبی مرتبه وبی اعتبار); 3) lignum, quo massam rotundam panis fermentati extenuant (چوبیکه بدان گلولهٔ خمیر نان تنک سازند) *B.*

بیوارِیدَن i. q. بیوازیدن *F.* Fortasse mendosa lectio.

بیواز [ê] coll. پیواز vespertilio (شپره ومرغ عیسی ar. خفاش) *B.*

بیواز [ê] et بنواز responsio, annuere, acceptum habere, assentiri (اجابت وقبول وپاسخ وجواب) *B.*; cf. بیوازیدن.

بیوازِیدَن respondere, annuere (اجابت وجواب وپرمک) *F.*

بِیَوبارِیدَن vel rectius بیوبارِیدَن, quia ex اَوباریدن praef. ب ortum est i. q. اَوباریدن q. v. *B.*

بِیَوبُرْدَن, ex اَوبُردَن praef. ب ortum, i. q. اَوبُردَن q. v. *B.*

a. p. بی وُجود adi. c. existentia carens, non existens; 2) exilis, infimus, minimus *M.*

بیوَر [ê] i. q. بیوار q. v. decem millia *B.* 2) et بَیور, *bajûr*, i. q. بیورسب q. v., ex quo decurtatum est *B.*

بیوَر [ê] nux, amygdala, pistacia nucleo perdito (که مغز آنها تیز وضائع شده باشد) *B.*

بیوَرد [ê] nom. athletae s. bellatoris (مبارز), quem Afrâsiyâb in auxilium Pîrâni (پیران ویسه) misit; 2) nom. urbis in Khorâsân etiam باورد dictae *B.*; cf. ابیورد.

بيوَرداشتَن i. q. برداشتن q. v. *F.* exemplo non allato.

بيوَرَسب [é], pro بيوراسپ, nom. regis antiqui Persarum Zohâk Mârân (ضحاك ماران), ita dicti, quod, antequam rex fieret, decem millia (بيـور) equorum (اسـب) possidebat *B.* Gl. in Des. Primitiva autem nominis forma est بَيْوُر, de q. v. s. بيوَر 2 *B.*

بَيوس imp. v. بيوسيدن; 2) et sec. *F.* بُيُوس n. s. coll. بيوس spes (اميد); 3) exspectatio (انتـظـار); 4) cupiditas, aviditas (طمع وخواهش); 5) coll. بيوش humilitas, submissio (تواضع); 6) blanditiae, adulatio (چاپلوسی) *B.*

بَيوسَنده part. praes. verbi بيوسيدن q. v. *B.*

بَيوسيدَن sperare, exspectare (اميد داشتن); 2) cupere, concupiscere (طمع كـردن); 3) blandiri, adulari (چاپلوسی كردن) *B.* Fortasse cum آس s. आशा spes cognatum verbum.

بُيوش i. q. بيوس 5 et 6 humilitas, submissio; blanditiae, adulatio (تملـق وتـواضـع); 2) simulatio paupertatis (اظهار مسكنت) *F.*

a. p. بی وَضعی (suff. ی) n. c. indecorum, turpitudo *B.*; cf. بی نمكی 2.

a. p. بی وَفا adi. c. infidelis. Inde بی وفائی (suff. ی) n. c. infidelitas, perfidia; cf. Spieg. Chr. 29. 124, Gul. 41.

a. p. بی وَقت adi. c. intempestivus; 2) adv. c. alieno, non opportuno tempore.

a. p. بی وُقوف adi. c. inexpertus, ignarus *M.*

بَيُوك [ó] et پيوك i. q. بَيو sponsa *B.*

بُيوكان sponsa (عروس); 2) nuptiae (عروسی كردن) *F.*; cf. پيوكان.

بَيُوكانی [ó] i. q. پيوكانی nuptiae (عروسی) *B.* Vox terminatione plurali et suff. ی a بيوك formata videtur.

بيَوكَندَن i. q. بِيَفكندن lit. ف et و inter se permutatis *B.*

بيوَكی i. q. بيوهكی (suff. ی) viduitas *C.* ex vers. pers. V. Test. Cf. بيوه.

بُيوليدَن confidere, sperare, opinionem concipere *C.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

بَيون i. q. افيون opium *B.*

بيوَند [é] perfidia, fraus, dolus (ar. غدر) *B.*

بيوَه [é] (coll. s. विधवा) vidua, sive uxor mariti mortui sive a marito repudiata *B.*; cf. Gul. 182, 10; 2) viduus s. maritus uxoris mortuae; 3) coll. بيـواره 1 solus, peregrinus; 4) nom. plantae ar. قثاء الحمار s. قثاء البری dictae; cucurbita citrullus *B.*

بيوَه زَن [é] n. c. vidua *F.*

بيوَهكی i. q. بيوكی q. v. *C.*

بَيهُدَه i. q. بَيهودَه q. v. *B.*

بيهُدَه i. q. بيهوده, e quo decurtatum est *B.*

بيهُدَه شُدَن i. q. بيهودن flavescere calore ignis, de veste (آتشدن جامه صرارمق) *F.*

بيهِراس adi. c. intrepidus *M.*

بيهَزَك *F.* s. بيـهـُـزَك *C.* falsa lectio pro بِهتَرَك q. v.

بيهِشت كُنَك i. q. بهشت كُنك q. v. Gl. Sch.

بَيهَق nomen oppidi ignoti *B.*

بيهُمال adi. c. incomparabilis (بـی مثل وبی همـتـا) *F.* Gl. in Des.; cf. H. Sam. 142 med.

a. p. بی هِمَّت qui non est animo excelso, generoso; iners, vilis, pusillanimis *M.*

بی هَمتا adi. c. i. q. بيهمال *M.*

بيهَن hystrix (خار پشت بزرگ) *B.*

بيهُنَر adi. c. virtute carens; 2) ignarus, ineptus *M.*; cf. بی جوهر.

بیهود et بَیهوده [ó] vestis ambusta B.; cf. بیهوده et بیهودن s. بیهود 1.

بیهُودَه [ó] (cf. هوده) i. q. بیهُدَه adi. c. non verus, vanus, futilis, inanis (ناحق وباطل وبی نفع) B. Inde بیهوده گوی n. c. vana, futilia loquens; cf. خشک سر.

بی هُوش [ó] adi. c. i. q. بی خویش q. v. B. Inde بی هوشی suff. ی n. abstr. praecedentis, mentis alienatio, amentia M.

بی هَنگام adi. et adv. c. i. q. بی وقت q. v. M.

بَیهود et بیهود [ó] res ob propinquitatem ignis ambusta et flavescens facta B.; cf. بَیهوده et بُهود et هود.

بیهُودَگی (a بیهوده suff. ی) [ó] ineptiae, absurda *Shaksp. R.*

بیهُودَن i. q. بیهُدَه شُدَن flavescere calore ignis, de veste; 2) vana, futilia loqui (بی معنی سویلمک) F. Cf. بیهوده.

پ

پ Litera p fortior persica arabicis addita, z. پ respondens, sed saepe cum leniori ب et cum ف et و permutata, de q. v. sub lit. ب coll. Instit. ling. pers. §. 25.

پا s. پای (z. پدهد pâdha, IC. páta, s. पद् et पाद्) pes; pes posterior quadrupedis opp. دست. Inde *met.* pars inferior, basis (فرود) cuiusvis rei, ut montis, arcis muri, simil.; 2) vis, potestas, potentia (تاب وطاقت وقوت وقدرت); 3) perferre, resistere, obsistere (صبر کردن ومقاومت) B.; cf. پای داشتن. Addit F. lex. auctor: 4) vestigium (پی) et 5) praetextus (بهانه).

Phrases:

أز پا اُفتادَن lapsare; prae infirmitate virium s. languore decidere; 2) languore infirmum esse Pend. 105.

أز پای دَر آمَدَن i. q. از پی در آمدن q. v. s. در آمدن.

أز پای دَر آوَردَن *met.* deiicere, prosternere (افگندن وانداختن); 2) infirmum reddere, interficere (عاجز کردن وکشتن) B.; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 212 et 228.

از سَرِ پا رَوان شُدَن *met.* properare (زود روان شدن وبتعجیل رفتن) B.

پا بَدامَن کَردَن *met.* in angulum se recipere; 2) patienter ferre; 3) contentum esse (گوشه گرفتن وصبر کردن وقناعت نمودن) B.

پا پَس آوَردَن *met.* relinquere, mittere (ترک دادن ووا گذاشتن); 2) vultum avertere (قطع نظر کردن); 3) a perquirendo desistere ob infirmitatem (باز ماندن از طلب بعاجز); 4) in fugam coniici, fugere (منهزم شدن) B.

پا بَستَن pedes alligare, vincire i. e. in carcerem includi (محبوس شدن) B.; 2) in exspectatione manere (منتظر ماندن) HK.

پا بَسَنگ رَسیدَن lapsare (از پا افتادن); 2) mentis compotem fieri (هوشیار شدن) HK.; cf. پای بر سنگ آمدن.

پا بَلَند کَردَن *met.* currere (دویدن) B.

پا خاک کَردَن et پا خاکی کردن i. q. پای خاکی کردن SHL.

پا خوردَن *met.* falli, decipi (فریب خوردن) B.

پا دادَن s. پای دادن HK. *met.* facere, ut eat, mittere (روان کردن); 2) vim, potentiam tribuere (قوت وقدرت دادن) B.

پا دَر زَمین آمَدَن *met.* multum cadere et parum cadere (بسیار افتادن وکم افتادن) HK.

پا رِکاب بَر داشتَن *met.* in equo vehi, equitare (سواری کردن) B.; cf. پا در رکاب.

a. پا کوفتن — پای *met.* saltare (رقاصی کردن); 2) morti propinquum esse (نزدیک شدن برفتن ومردن) *B.*

پای از شادی بزمین نرسیدن „pes prae laetitia terram non attingit“ *met.* dicitur de laeto ac florenti rerum statu (انتعاش طبیعت وخوشحالی) *B. HK.*

پای باسپ اندر آوردن equum conscendere Chr. Sch. 10, 130.

پای بجنگ کس اندر آوردن bellum parare alicui, impugnare alqm Frag. 27, 10.

پای بر پی نهادن *met.* obedire, obtemperare (متابعت وپیروی کردن) *B.*

پای بر چشم نهادن *met.* salutare *R.*

پای بر سنگ آمدن „pes lapidem offendit“ *met.* dicitur de periculo imminente vel instante (پیش آمدن خاطره) *B.*; cf. پا بسنگ رسیدن.

a. p. پای برکابست pes in stapide est *met.* iter facit *vel* equo vehitur *F.*

پای بر میان آورد *met.* negotiis obrutus fuit (مصلحت اجنده بوئندی) *F.*

پای بر نهادن i. q. پای بر پی نهادن *B.*

پای بر افکندن fascinare, incantare (سحر کردن) *inde*; 2) impotentem, inquietum, turbatum fieri (بی طاقت وبی آرام شدن) *B.* Significationis origo in eodem *B.* lex. sic exponitur: چه گویند که قصابان افسونی خوانند وبر پای بزی بدمند یا چیزی بنویسند وبه بندند وآن بزرا بصحرا سر دهند تمام گلهٔ گوسفندان وبزها پیش آن بز آیند وقصابان هر کدام را که خواهند بگیرند *B.*

پای از شادی بزمین نرسیدن i. q. پای بزمین نرسیدن *B.*

پای پس آمدن *met.* fugere (گریختن); 2) aemulo suo minorem fieri (کم آمدن از حریف خود) *B.*

پای پس شدن i. q. پای پس آمدن *B.*

پای پیچیدن *met.* se avertere, abire, fugere (سر تافتن ورفتن وگریختن); 2) mortis doloribus angi, animam agere (جان کندن) *B.*

پای تابه کشادن *met.* in itinere remanere et subsistere (از سفر باز ماندن و اقامت کردن); 2) ex itinere venire et subsistere (از سفر آمدن ومقیم شدن) *B.*

a. p. پای خاطر بسنگ در آمدن „pes cogitationis lapidem offendit“ *met.* dicitur, si animus in loco quodam amore capitur (آنست که دل درجائی میلی بهم رسانیده باشد) *B.*

پای خاکی کردن *met.* iter facere (سفر کردن); 2) molestiam, laborem suscipere (قدم رنجه فرمودن); 3) quaerere, petere (طلبگاری کردن) *B.*

پای دادن i. q. پا دادن *HK.*

پای داشتن, coll. پا 3, resistere, obsistere, repugnare Gul. 15, 7 coll. hoc versu کمال اسمعیل poetae: شاد باش ای شه پر دل که ندارد پایت ۞ دشمن از خود مثل رستم دستان شد *F.* Inde پای آن ندارد = قوت آن ندارد „non potest hoc facere“ *HK.*

پای دامن خود کشیدن to draw in one's skirts *met.* to return from ill ways to good *R.*

پای در راه نهادن to proceed, set out *R.*

پای در گشتن *met.* debilem, impotentem fieri (عاجز وناتوان شدن) *B.*

پای رنج کشند *met.* promti, parati sunt (حاضر وآماده اولدلر), e. g. in hoc versu شیخ نظامی poetae: بفرمود شد تا رقیبان گنج ۞ کشند از پی میهمان پای رنج *F.*

پای زاغ کرد *met.* in insidias tractus est (پوصویه کیردی); 2) abscondit se (گزلندی), e. g. in hoc versu مولانا

طاوس وارچون توبجولان : poetae دهکی در آمدی ✿ در باغ بس پری صفتان پای زاغ کرد *F.*

پاي شَمال دَر گِل بودَن „pes venti septentrionalis in luto est“ *met.* dicitur de vento septentrionali non flante *B.*

پاي طَرَب بَر آوَردَن *met.* saltare (چرخ زدن) (ورقص کردن) *HK.*

پای فِرو کَشیدَن *met.* manere, subsistere, cunctari (ماندن وتوقف کردن) *B.*

پای فُشُردَن , s. فُشارَدَن — *HK.*, *met.* constantiam adhibere (استواری وثبات) (قدم ورزیدن); 2) stabilem, constantem esse in vehementi amore s. cupidine (ایستادگی کردن در سودا) *B.*

پای کَرد کَرد *met.* supplantavit *illum* (آیاغن التندآلدی) *F.*

پای گِرِفتَن *met.* coire (جماع), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : روز تا شام مرا سنگ ستم اندازند ✿ یعنی شب تا بسحر پای گرفتن نکنم *F.*

پای گُشادَن *met.* redire, revenire (باز آمدن بعنی اینکه قبل ازین نمی آمد وحالا می آید); 2) repudium dare, dimittere (طلاق دادن); 3) fugere (گریختن) *B.*

پای کَم آورد *met.* aufugit *ab hoste* (خصمندن قاجدی), e. g. in hoc versu نظام استرابادی poetae : ز پا شود زتیغ تو عنتر بروز رزم ✿ پیش تو گر زیاده سر آورده پای کم *F.*

پای کَم داشتَن *met.* non aemulari, non se opponere, non praevalere (حریف نشدن وبرابری نکردن وبر نیامدن) *B.*

a. p. پاي نَظَم دَر گِل فِرو رَفتَن *met.* decipi (فریفته شدن); 2) amore alicuius incendi (شیفته وعاشق کسی گشتن) *B.*

a. p. پاي وُجود دَر گِلِ اَجَل رَفتَن *met.* mori *R.*

بر پای خاستن i. q. بَپا خاستَن q. v.

اندر آمدن v. s. بَپای اَندَر آمَدَن.

بَپای بودَن rectum assistere c. پیش coram alqo i. e. *met.* exspectare mandata alicuius, obedire alicui Frdg. 18, 23. 23, 6. Indè imp. بپای بش „rectus assiste“ (ایستاده باش) *HK.*

بَپای شُدَن insistere, consistere, cunctari (ایستاده شدن وتوقف کردن) *B.*

بَپا خاستَن i. q. بَر پای خاستَن surgere *B.* sub بر آمدن; cf. Chr. Sch. 31, 63 c. بر coram alqo Chr. Sch. 105, 306.

بَر پای خاك زَدَن *met.* contemnere, despicere (خوار گردانیدن) *B.*

بَر پای داشتَن *met.* firmiter stare, consistere (قائم وثابت قدم بودن) *B.*

دَر پا اُفتادَن *met.* auxilio destitutum, impotentem fieri (بیچاره شدن) Pend. 72.

دَر پای اَفگَندَن s. اَنداختَن — — *met.* negligere (اهمال وتعطیل کردن) *B.*

دَر پاي پیل اَنداختَن *met.* dolorem, molestiam pati (رنج ومشقت کشیدن) *B.*

دَر پاي چِراغ کَمَر بَستَن „in pede lucernae se accingere“ ut mos est monachorum, qui قلندران dicuntur, quum ad servitium praestandum se accingunt sic descriptus : رسم است که قلندران ولایت مریدان را بر سر مزار پیر سلسله برده در پای چراغ مزار او کمر بسته استاده سازند وگویند کمر بسته پای چراغ است ای مستعد خدمت ومریدی است *B.*

a. p. دَر پای فِتنَه دادَن i. e. „calamitas, quam nimia fuga vitare solent, accidit“ (فتنه از بس شتاب گریختن می افتد) *B.*

پا افزار n. c. tegmen pedum, calceus (کفش وپاپوش) *B.*; cf. پا تخته.

پا افشار n. c. insile textoris in *B.* lex. sic descriptum : دو تخته کوچک باشد بمقدار نعلین که بافندگان چون یک پای بر آن

افشارند نصفی از رشتهائی که می بافند پائین رود وچون پای دیگر بیفشارند نصف دیگر *B.*; cf. پـا اوزار et پاچال et لوح پا.

پا آنداز s. پای انداز n. c. *proprie* quod pedibus subiicitur aut ad pedes deponitur, inde sec. *F.* et *M.* 2) panni aut telae sericeae, quae ad pedes regis vel principis, in aliquam civitatem solenniter ingredientis sterni solent et sec. *C.* 3) munera regibus principibusve oblata et ad eorum pedes deposita et sec. *Shaksp.* et *R.* 4) teges ante ianuam pedibus purgandis.

پا اَوْرَنجَن n. c. catena (خلخال) aurea, argentea, sim., qua pedes ornant mulieres; periscelis *B.*; cf. ابرنجن et برنجن et باورجن et پای برنجن et پاورنجن et پارنجن et پابرنجن.

پاأوْزار n. c. i. q. پاافشار q. v. *F.* ex Fg.

پاآهو n. c. i. q. آهوپای 3 et 4. i. e. domus sexangularis; 2) domus opere gypseo exornata (nam vocem مقرنس explicandi caussa additam h. l. idem significare atque کـج بری ex ipsis verbis *B.* lex. auctoris intelligitur, quum dicat: وخانهٔ مقرنس وکـج بری را نیز گویند ودر عربی نیز مقرنس بمعنی خانهٔ کـج بری باشـد; cf. infra مقرنس); 3) *met.* mundus *respectu sex plagarum* (بشش جهت) *B.*

پاپ et پاب et پاپا papa, pontifex romanus *B.*

پا بَر جا (pes in loco) firme, firmiter (ثابت قدم); 2) semper (همیشه) *B.*

پا بَرَنجَن n. c. i. q. پا اورنجن q. v. *B.*; cf. پای برنجن et پای ابرنجن.

پا پَژ n. c. terra inaequalis; 2) lutum vetus et molle (طین ar. گل کهنه ونرم) *B.*

پپَس et پابُس *C.* et *M.* ex *F.* Alia lectio pro پامس s. پامس, quae vera esse videtur.

پابَستَرَک elevatio palati infantis, quae fit ope digiti (اطـفـل دماغـی قالـدرمـغـه یعنی طفلک دماغـی دوشـدکـده برمغله قالـدرمـق) *F.* In ceteris lexicis deest.

Fortasse mendosae lectiones sunt پاپترک et پابتیزک, quas *C.* lex. offert.

پا بَند s. پای بند n. c. vinculum, quo pedem animalis et malefici ligant; pedica, compes; 2) adi. c. opp. مـجـرّد pedum tegmine indutus *B.*; 3) pedibus alligatus, vinctus (آنکه پا بسته وگرفتار باشـد) *SHL.* *F.* پـای را بد بند *HK.*; cf. پاونـد et پای وند s. پای بند.

پا بُوس imp. v. پا بوسیدن pedem oscula: 2) adi. c. pedem osculans *HK.* i. e. reverens, venerans *Shaksp.*; 3) n. c. osculum pedis *M.* Inde پابوسی (suff. ی) n. c. osculatio pedis i. e. reverentia, veneratio *Shaksp.*

پاپوش (a v. پوشیدن) n. c. i. q. پاافزار *B.*

پا بوک i. q. پاپوش *F.*

پا پیادَه adv. c. pedibus (on foot) *Shaksp.*

پا پیـچ (a v. پیچیدن) n. c. involucrum, fascia pedis (لفاف ar. پاتابه) *B.*

پات thronus, solium regium (اورنگ وسـریر وتخت) *B.* تخت *F.*

پاتاب et sec. *C.* پتاب similis (مانند); 2) oppositio (مقابله وبرابری), e. g. in hoc versu poetae: میر نظمی شود در بزم او زهره خجل ✿ نیارد رزم او مریخ پاتاب یاب *F.* Deest in ceteris lexicis.

پاتابَه (a v. تافتن) i. q. پاپیچ *B.* ایاق طولاغی *F.*; a sock *Shaksp.*; cf. پای تابه et پاتاوه.

پاتاوَه i. q. پتابه *F.* lit. ب cum و permutata; cf. پاتوا.

پاتَت dignus, conveniens, e.g. in hoc versu poetae: ابو المعانی همیشه دلخوشی وشـادی دلبران شاید ✿ چنانکه گریه وزاری بپاتـت عاشق *F.* Alia forma vocis بـابـت esse videtur; cf. باتب.

پا تَختَه n. c. i. q. پاافزار q. v. *F.*

پاتَرکاه s. patriarcha *M.*; cf. بطریق.

پاتِشکا i. q. پاتنکا *F.*

پاتلَه i. q. پاتیله, e quo decurtatum est *B.*

پاتِنگا et پاتِشگا i. q. باتنگان q. v. *F.* In *C.* lex. aliae vocis formae پاتشگاه et پاتنگان et پاتنگاه leguntur.

پاتو statio (خـــانه ومنزل) Mercurii planetae i. e. signum zodiaci geminorum et virginis (جوزا وسنبله); 2) sec. alios statio Martis planetae i. e. signum zodiaci arietis et scorpionis (حمل وعقرب); 3) vas figlinum, in quod triticum et hordeum addunt *B.*

پاتُوا i. q. پاتابه *F.*

پاتون et پاتونَه falco signo distinctus (نشانلو طوغان) *F.*

پاتیل et پاتیلَه i. q. پاتله *gen.* olla, cacabus (دیـــگ); 2) *spec.* olla amplo orificio pistoris dulciarii *B.* et respondens hind. کراہی (s. कड़ाह) *HK.*

پاتیمار festinatio (تعجیل وشتاب). Eadem significatione in dialecto Zend et Pazend dicta usitata vox.

پاتینی vannus, ventilabrum (طبقی از چوب) frumento purgando *B.*

پاچال s. پـای چـــال s. پـــاچـــال n. c. insile textoris (گوی که جولاهگان در وقت بافندگی پاهای خودرا در آن آویزند); cf. چال et پا افشار; sec. *F.* scrobs vel fovea (t. چقور) textoris, fabri ferrarii aliorumve artificum *F.*; 2) locus ubi consident ii, qui olera et pultes vendunt (استادان بقال ونانبا وآشپز) *B.*

پاچامَه n. c. femoralia, braccae (شلوار وتنبان) *B.*; cf. پاشامه.

پاچان i. q. پـــاشـــان *B.* lit. ش cum چ permutata.

پاچاه et پاچاهَه (suff. ه) n. c. insile (چاهکی) textoris *B.*; cf. چاهکی et پاچال. Sec. *F.* ex مجمع الفرس vox پاچاهه et sec. *SHL.* vox پاچاه etiam significat: officina textoria (کارگاه جـولاهان که دروی پایش بود) *SHL.*

پاچایَه excrementum et urina (بول وغائط) *B.*

پاچَک i. q. پـــاوچـــک fimus bubulus siccus sive sponte siccatus sive cespitis instar formatus et siccatus ad comburendum *B.*; cf. پاچوگ et غوشاك et غوشای.

پاچلَه et پاچیلَه genus calceamenti cribro parvo (غربال کوچک) simile nivibus percutiendis (بجهت کوفتن برف) et traiiciendis aptum factumque *B.*

پاچ نامَه et پاشنامَه i. q. پاخنامه cognomen; 2) socius, aequalis (همال وقرین) *B.*

پاچَنگ i. q. باجَـنـگ fenestella, per quam uno oculo (بیک چشم) spectare potes; 2) calceus (کفش وپاافزار); cf. پازنـــگ; 3) i. q. پاشنگ et پاعـنـــگ, quorum est synonymum (وبا پـــاشنگ وپاعنگ مترادف است) *B.*

پاچوگ i. q. پاچَک s. پاوچگ *F.* ex مـجـمـع الـفـرس. Fortasse ex پاوچـــک lit. و et چ transpositis orta vox.

پاچَه (suff. چه) diminut. vocis پا, pes pusillus, pediculus; 2) i. q. ar. کُـــراع pars cruris vel tibiae tenuior in ovibus et bubus *B.*, qui est cibus notus (طـــعـــام معروف) *F.*; inde پــاچـــه فروش n. c. qui crura pedesque animalium venundat *C.*; 3) i. q. پایچه femoralia, braccae (شلوار وطومان پاچهسی) *F.*

h. p. پاچی (suff. جی) adi. mean, low, groveling. Inde پــــاجـــیـــانه (suff. انه) adv. meanly et پاچی پرست n. c. a patronizer of mean upstarts et پـــاجـــی مزاج adi. c. mean-spirited *Shaksp. R.*

پاچیدَن i. q. پاشیدن et پاشانیدن q. v. *B.* lit. ش cum چ permutata; cf. پاچان pro پاشان.

پاچیدَن placide, lente incedere, ingredi (نرم وآهسته براه رفتن) *B.*, qua significatione verbum ex پا et چیدن compositum videtur.

پاچیلَه i. q. پاچاله q. v. *B.*

پاخ i. q. باخ q. v. *C.*

پاخْتَه amussis, perpendiculum (چهچه بلند وطناب) fabri murarii *B.*; cf. بند بنا.

پاخَرَه et پاخِرَه et پاخُرَه sedile (صفه ونشیمن) ante fores domus exstructum *B.*

پاخواست *C.* et پاخُوست [ó] *F.* adi. comp. i. q. پای خوست *F.*; cf. خواست et خوست.

پاخیزه exstructio, aedificatio (بنا) muri, domus, simil., ar. رِعص dicta *B.*; cf. آخیز et باخسه.

پاخیرَه‌زَن (a v. زدن) n. c. faber murarius, caementarius (رقّاص ar. بنّا وکلکار ودیوارگر) *B.*; cf. آخیزگر et زن باخه s. باخیرن.

پاد qui servat, tuetur; custos; 2) magnus, potens, *quasi* fulcrum, *cui quid innititur* (بمعنی پاس وپاسبان ونگهبان وپائیدن باشد که از دوام وثبات ودر نظر داشتن است وسامان ودارندگی‌را نیز گویند وبمعنی بزرگ وعمده هم هست اول نگهبان *B.* (وپادشاه مرکب ازین است وبزرگ ثانی دافع ضرر ومصلح فساد پادشاه وپادزهر بو معنالر واسطه سیله ترکیب لفظ اولنمشدر ثالث بمعنی پائیدن یعنی باصمف وثابت وبر قرار اولقدر *F.* Sec. *B.* lex. haec vox nonnisi in composito پادشاه et sec. *F.* etiam in voce پادزهر usurpata est, quam tamen *B.* lex. auctor پازهر scribit et pro پاوزهر positam dicit. Sine dubio پاد cognatum est cum verbo پائیدن z. پو, *IC.* pá, s. पा, servare, tueri et respondere videtur z. ںدىسو, *IC.* páta, s. पातृ protector.

پاد i. q. پات, quae est primitiva vocis forma, lit. ت cum lit. د permutata (در اصل این لغت پات بوده وتا بدال بدل شده بسبب قاعدهٔ کلی یا بسبب تغیر السنه وازمان *B.*

پادا i. q. پای دار imp. verbi پای داشتن; 2) stabilis, permanens, sempiternus (باقی وهمیشه وبر قرار وجاودان); inde 3) epithetum Dei; 4) equus velox, agilis (اسب جلد وتند وتیز); 5) ventriculi cordis (کعبتین قلب); 6) nom. diei XX mensium regiorum *B.*

پاداش n. c. pro پای تاش, e quo contractum est, lit. ت cum lit. د permutata, socius کمال پاشازاده عندنده لفظ مرکبدر که) معناسی ایاقداش دیمکدر بو معنی مرحومک دقایق الحقایق نام کتابیدن غیری نسخه‌لر (ده روایت اولنمامشدر *F.*

پاداش s. پاداشت s. پاداشن (phl. פחדאשן, coll. syr. ܦܘܪܥܢܐ, Spiegel Avesta p. 279) remuneratio beneficiorum (جزا ومکافات نیکی) *B.* جزای نیکی ضدی بدافراه *F.* Sec. alios *abs.* retributio sive boni sive mali *B.*, e. g. in hoc مثنوی poetae شیخ سعدی: بترس از خداوند جان وروان ✿ که هست او توانا وما ناتوان ✿ کسی اندر نگیردت فرجام کار ✿ نگردد بپاداش روز شمار et in hoc versu استاد فرخی poetae: خدایگان جهان آنکه از خدای جهان ✿ جهانیانرا پاداشنست وبادافراه *F.* et لامعی poetae: یگانهٔ که دو دستش که جرجانی عطا بدهد ✿ هزار فائده با صد هزار پاداشن *B. F.*; cf. Spieg. Chr. 135.

پادام et پایدام n. c. pedica s. laqueus aucupatorius (حلقهٔ موی) e cauda equi factus; 2) volucris (پرنده) prope laqueum alligata, qua alias volucres alliciant et capiant (ar. ملواح) *B.*; cf. دام. *F.* lex. auctor et *C.* vocem پادام significare dicunt „oratorium" (مصلا یعنی نمازگاه), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: اگر بر بتنده‌را پیغام باشد ✿ مرا خاک درت پادام باشد *F.*

پادامن i. q. پای دامن n. c. pars infima laciniae vestis ad terram fere attingens *B.*

پادانیا a root resembling a carrot *R.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

پاداو i. q. پاراو *F.* Sine dubio varia lectio ex literarum د et ر similitudine orta.

پادراز adi. c. content, tranquil, at ease *Shaksp. R.* Inde پا درازي گستاخی ex-

cessus arrogantiae ac impudentiae *M.* ex *IK.*

a. p. پا در رکاب (pes in stapide) n. c. eques (سوار); 2) equo iter facere (سواری سفر); 3) *met.* a) apparatio ad iter faciendum (مهیا بودن اسباب سفر), b) initium itineris in vitam futuram s. tempus moriendi (دمر نزاع), c) omne, quod depravationi et exitio (ضائع شدن) proximum est *spec.* potus vel vinum acescens (شرابیکه مائل به ترشی شده بشد) *B.*; cf. پا رکاب.

پا در گِل (pes in coeno) adi. c. *met.* captus ita, ut emergere non possit *M.*

پادْزَهر i. q. پازهر *F.*; cf. بادزهر et فادزهر et پازہا.

پادَست n. c. i. q. ar. نسیه i. e. emtio mercium pretio crastino die solvendo *B.* emtio fide facta. Synonyma sunt پسادست et پستادست.

پادْشا s. پادْشاه, e quo prior vocis forma abiecta lit. ه orta est, imperator, rex (ar. سلطان) *B.* Vocem esse linguae persicae antiquioris (نامی است فارسی باستانی) et ex پاد et شاه compositam ipsi lexicographi persici bene animadvertunt, sed pro variis compositi membrorum significationibus, quas afferunt, varie explicant: a) magnus custos (پاسبان بزرگ), b) gener sempiternus (همیشه داماد), c) dominus firmitatis, constantiae (اصل وخداوند پایندگی ودارندگی), d) dominus throni (خداوند تخت واورنگ). — Sine dubio vox پادشاه e k'hsháyathiya *IC.* rex, p. شاه praeposito páta *IC.*, p. پاد q. v. orta et est nom. comp. determinativum proprie significans: p r o t e g e n s s. p o t e n s r e x; 2) praevalens, vincens (غالب) e. g. in hoc hem. Schahnam.: نبودند بر یکدگر پادشاه Gl. Sch.

پادْشاهانَه (suff. انه) regi conveniens, dignus; regius *M.*

پادشاهِ چین et پادشاهِ خُتَن *met.* sol *B.*

پادشاهْ زادَه n. c. regis filius, princeps *R.*

پادشاهِ نیمروز i. q. پاد شاهِ سیستان rex Sîstâniae, nam سیستان appellatur etiam نیمروز; 2) *met.* a) sol, b) Adam, quia usque ad meridiem (نیمروز) in paradiso erat, c) Muhammed, quia pro populo suo usque ad tempus meridianum (نیمروز) preces faciet, d) homo fortunatus, felix (مردم نیک پی ومبارك قدم) *B.*

پادْشاهی (suff. ی) adi. c. ad regem pertinens, regius *M.*; 2) n. c. regia dignitas; 3) regnum; cf. Frag. 27, 18, Spieg. Chr. 24. 53. 136.

پادشاهی کَردَن *met.* imperio et arbitrio suo uti, imperium habere (تحکم کردن); 2) iniuria afficere, opprimere (ظلم نمودن) *B.*

پادْشائی (suff. ی) a پادشا pro پادشاه formatum i. q. پادشاهی; cf. Sec. Nam. p. 1 coll. schol. ad h. l. in Spieg. Chr. 53.

پادْشَه i. q. پادشاه, e quo decurtatum est *HK.*

پادکانَه et پادکَنَه et sec. *F.* پادْکَنه tectum altum (بام بلند); 2) fenestra (دریچه) *B.* fenestra alta (دریچهٔ بالا) *F.* Eadem vox atque بادکانه esse videtur et a voce باد ventus derivanda.

پادَل a flower *R.* Deest in ceteris lexicis.

پادِنگ et پادِنگَه lignum forma capitis et colli equini, quo oryza nondum decorticata (شلتوك) tunditur, ut granum a cortice (پوست) separetur *B.*

پادَه grex (گله) asinorum et boum; 2) pascuum (چراگاه) equorum, camelorum et boum *B.*; 3) pastor (چوبان ونگهبان) *F.* ex موئد الفضلا *SHL.*; cf. پاده بان; 4) baculus, pedum (چوبدستی) *B.* چوبدست *F.*, quod *M.* male vertit: „manipulus virgultorum“, e. g. in hoc versu حکیم سنائی poetae: خصم در دست قهرت افتاده ✿ پایها در رکاب چون پاده *F.*; cf. پازه.

پالّه بان n. c. pastor, custos (گـلــه بـان) (وچوپان وپاسبان ونگاهبان B.; cf. پاده 3.

پالیاب ablutio s. purgatio rerum adhibitis precibus (شستن وپاکیزه کردن چیزها بدعا خـوانـدن) B. Vox antiquioris linguae persicae consentiens cum voce zend. et pazendica پادیاو lit. و cum ب permutata; cf. پاو. Inde پادیاوی کردن i. q. پاکیزه شستن abluendo purgare B. s. پرسمر.

پادیاوَند validus, fortis et cum شُدَن roborari. Inde پادیاوندی robur C. ex vers. pers. Vet. T.

پادیر et پاذیر s. پازیر i. q. بادیر q. v. B.

پار annus praeteritus (سال گـذشـتـه); cf. پارسـال; 2) corium confectum (چـرم دباغت کرده); 3) pro پاره pars, frustum B., e. g. in hoc versu حکیم سنائـی poetae : دین زردشت آشکار شـده ✿ پرده زخم پاره پار شده F.; 3) a v. پاریدن = پریدن volatus (پرواز وپرش) B. Consentit F. et falsa est significatio „pluvia", quam e F. lex. petitam dicit Meninski.

پاراج id, quod hospiti (مـهـمـان) tanquam donum (پیشکش) offertur B. in app.

پاراو vetula, anus decrepita (زن پیر وپیر سال); cf. پارو et پاروب 2; 2) nom. territorii ad Qazvin pertinentis (بلوکی از بلوکات قزوین) B.

پـارچَه (suff. چـه) diminutivum vocis پاره frustulum, segmentum M.; cf. B. s. v. چـلـپ et تگل; 2) pannus, vestis B. Shaksp.; cf. Rosen Narr. p. 71 et Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 504 et 505.

پارْد insectum quoddam, ricinus (کنه) F. C.

پارْدان i. q. باردان; 2) vinum (شـراب) B. in appendice.

پارُدُم i. q. پالدُم (vox cum دُم composita, cuius prius membrum پار i. q. ریسمان significare dicit lex. SHL. auctor) lorum (چرم) latum parti posteriori clitellarum assutum (که بر پس پالان چاروا دوزند) et in partem posticam femoris (بر پس ران) iumenti deiectum. Sed rectius sec. alios „postilena" (چـرمـی کـه بر پـس زیـن اسـب بندند وبر زیر دم اسب اندازند) B. دمچی چـرمین که پس زین اسپ بندند Gl. Sch.; cf. رانکی. Inde بر بالای پاردم گوزیدن (supra postilenam pedere) met. gloriari, iactare se et ostentare (لاف وگزاف زدن); 2) moliri rem, quam perficere non vales (کاری ومهمی پیش گرفتن که زیاده بر قدرت اوست) B.

پارْدو melissa, citrago (اوغـل اوتی کـه بارانـه وبادرنگبو ومعرب بادرنجبویـه در دافع سـودا پر اوتندر) F. Eadem vox atque بادرو esse videtur.

پارزَنَه i. q. بارزد s. بیـرزد q. v.; 2) fascia pectoralis (سینه بند) infantum, e. g. in hoc versu ابـو المعانی poetae : داغ سـیـنـه متصل بودند با عمر یکدگر ✿ پارزنه بندند گویا سینه طفل دلم F.

پارِس, sec. HK. پـارَس (coll. IC. pársa et pârsi), i. q. فارس provincia quatuor urbes یزد et کرمان, صفاهان, شیراز complectens SHL. بمعنی فارس است که شیراز وتوابع آن باشد وصفاهان وکرمان ویزدرا نیز گفتند اند B. Persis; cf. Chr. Sch. 1, 5; 2) nom. filii پهلو, filii سـام, qui urbem اصطخر condidit; 3) nom. animalis venatici, panthera (پلنگ) minoris, alias یوز dicti B. i. e. felis uncia; cf. بوی پـرسـت et Quatremère ad H. Mong. I, 161 not.; cf. پارسجی.

پارْسا abstinens, continens (پرهیزگار), peccata et malefacta effugiens (دور از مـعـاصـی) پاکیزه وحلال (ونمائم) B. probus, integer (زاهد) F., e. g. گر آنها که من گفتمی کردمی نـکـو سیرت وپارسا مردمی ✿ Gul. 66 fin. religiosus, monachus (عابد وزاهـد) F.; cf. Gul. 27. 53; 2) i. q. پارسی q. v. B.

پارسال n. c. annus transactus, superior (سالی که پـیـش آن سال گذاشته باشد) HK. Cf. پار 1.

پارسائی (suff. ی) abstinentia, probitas, pietas *B.* s. v. روه.

پارْسچی (suff. چی) animalium venaticorum, quae پارس dicuntur, custos Quatremère ad H. Mong. I, 163. Cf. پارس 3.

پارسَنك n. c. i. q. پاسنك res, quam in unam lancem (كفهٔ ترازو) imponunt, ut cum altera aequabilitatem servet; libramentum *B.* Vox ex پار pro بار et سنك composita videtur; cf. بارسنج et پاخنك.

پارْسَه mendicatio (گدائی) *B. F.*

پارْسی pl. پارسیان (suff. ی) ad Persidem (پارس) pertinens, persicus, Persa Spieg. Chr. 33; 2) adv. parsico idiomate Chr. Sch. 85, 243 (پارسی زبانی را گویند که در ولایت فارس که دار الملك استخر است مردمان بدان سخن کنند) *B.*; cf. Spiegel Gr. der Parsispr. p. 1 sqq.; 3) i. q. پارس Persis Spieg. Chr. 41.

a. p. پا رِکاب n. c. i. q. پا در رکاب q. v. *HK.*

پارْکی i. q. بارکی 5 mulier inhonesta, meretrix *B.*; 2) meretricium facere (قحبگی کردن) *F.*; 3) pro بارکی 1 equus; 4) i. q. بارکین s. پارکین q. v. *F.*

پارکین i. q. بارکین; 2) aqua foetens (آب گندیده وبدبوی). Inde formatum est ar. فارقین *B.*

پارَنج i. q. پای رنج n. c. pecunia (زری), quam offerunt poetis, musicis, simil., ut festo vel convivio adsint; 2) pecunia, quae instar mercedis datur cursoribus (که باجرت قاصدان دهند) *B.*

پارَنجَن i. q. پابرنجن s. پاورنجن *B.*, e quo decurtatum videtur.

پارُو et پارُوب [*6*] (cf. رُفتن) n. c. instrumentum palae (بیل) simile, quo nivem amovent; cf. خویه; 2) coll. پاراو vetula, anus decrepita *B.*

پارود pedamentum, ridica (باغ هرکی), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : گر نباشد عشق در دل میشود افسرده تن ☆ تاك بی بر (میشود پارود می بزند هین) *F. C.* Fortasse cum باردو cognata vox.

پارودَن pala eiicere (کورك ایله نسنه کوریمك) *F.* exemplo non allato *C.* Sine dubio verbum den. a voce پارو formatum.

پاروچَه vas, in quo lutum et terra portatur (بالچیق چکدکلری ظرف) *F.* باروچه *C.*

پارولَه schidia, assula (تخته واغاج یونقهسی); 2) homo iocosus, facetus (مزاح ولاغ ولطیفه ایدیجی); 3) homo nequam, iners (مرد بی معنی یعنی ایشه یرامز آدم), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : نه عشقت لایقم نه ترك عشقت ☆ همان پاروله ام در كار عشقت *F. C.*

پارَه segmentum, frustum (ar. قطعه opp. درست); 2) pars (ar. جزو pl. اجزا *B.* Inde يك پاره adi. c. una parte constans i. e. solidus *M.*; پاره پاره in frusta, frustatim; پاره پاره شدن dividi, scindi Frag. 33, 23; پاره كردن dividere, scindere Rosen Narr. p. 35. 42; پاره دوز n. c. lacinias assuens; resarciens, reparans *C.* a tentmaker *Shaksp.*; 3) i. q. زاده natus, filius, ut مخدوم زاده = مخدوم پاره domini filius; 4) munus, donum (تحفه وتبرك); 5) donum, quo corrumpitur iudex (رشوت); 6) genus dulciarii (حلوا), nomine شكر پاره notum; 7) clava ferrea (گرز آهنین); 8) puella, quae non est virgo (نادوشیزه که دختر بی بکارت باشد); 9) (a v. پاریدن) volatus (پاریدن وپرواز کردن); 10) ling. indica : (coll. hind. پارا s. पारा s. पारद) argentum vivum (سیماب); 11) ling. rûmana : numus quidam in Rûm usitatus (زری که در همان ولایت رائج است) *B.*

پارهٔ آرد puls farinaria, alias اوماج dicta, quae e massa fermentata cum farina triticea paratur *B.*

پارهٔ زرد pannus flavus (پارچهٔ زرد), quo humeris assuto Iudaei a Musulmanis se distinguere solebant. Respondet voci ar.

غبار s. غِبار *B.*, de q. v. de Sacy Chr. ar. t. I, p. 146 not. ed. alt. coll. Freyt. lex. s. v. Cf. infra کُرده et بپهوداند.

پارِه کار n. c. amata placendi cupida et proterva (محبوب شوك وشنك) *B.*

پاری fructus ex arboribus provenientes (اشجار وباغ قسمندن حاصل اولان حصول), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : هر که از دست وزبان باری نبود ✿ چون بار درختی سایه وباری نبود *F.* Vox ad بار onus, fructus, referenda videtur.

پارياب s. پارياو arvum (زراعت) ope aquae fluvii vel fossae vel fontis, simil. consitum (مزروع) *B. SHL.* Sec. *SHL.* i. q. فارياب s. فارياو q. v.

پاريدَن i. q. پريدن volare (پرواز كردن) *B.*

پاريز i. q. پاييز q. v. *F.* ex مجمع الفرس.

پارين (suff. ين) *F.* et پارينه (suff. ينه) *B. HK.* ad annum praeteritum pertinens; praeteritus, antiquus opp. نو *F. B. HK.*, e. g. in hoc versu : كهن شد قصهء فرهاد وشيرين ✿ چو هيش رفته وتقويم پارين *F.*

پاز fraudis expers, sincerus (بى غش); 2) elegans, iucundus (نازك ولطيف) *B.*

پاژ i. q. باژ 3 nomen pagi *B.*

پازاج s. پازاچ obstetrix; 2) nutrix (دايه ar. قابله ومرضعه) (قابله ومرضعه) *B.*; cf. پيش نشين.

پازار i. q. پاتابه involucrum, fascia pedis *F.*; cf. پايزار.

پازبا i. q. پادزهر q. v., e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae : كر كند تاثير دلرا زهر قهر ✿ غم بخود بهر رفعش ساز آندم ساغر مى پازبا *F.*

پازپرمی nom. oppidi (قريه) prope مشهد, ob uvas celeberrimi *F.*

پازتاری pars, particula (جزئی opp. كلى) pl. پازتاريان = جزئيات *B.*

پاژخ gemitus, lamentatio, نالش *SHL. F.*, e. g. in hoc versu عماد زودى poetae : اى كرده دلم غم تو رخ رخ ✿ تا چند كنم زعشق پاژخ *F.*; 2) vox (آواز), e. g. in hoc versu ميرنظمى poetae : كسى كم كند پند با جان شنيد ✿ شنيدند از جان پاژخ دهيد *F.* — In *B.* et *HK.* lex. haec vox addito مالش وآزار explicatur, quod mendose pro نالش وآواز scriptum videtur.

پا زَده adi. c. pedibus calcatus, conculcatus *M.*

پازش herbas frugibus inimicas e segetibus eruere et amovere, ut پيرايش de arborum putatione dicitur *B.*

پاژكر (suff. كر) i. q. باژكير s. باجگير s. باجدار vectigalium collector *F.*, پاژ pro باژ s. باج posito, e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae : پاژكر بوده است در اقليم حسنت چشم شوخ ✿ زان سبب برده متاع صبر دل در راه عشق *F.*

پاژكيم cauda draconis serpentisve *C.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

پازَن coll. بازن caper montanus (بز كوهى) *B.*

پازَن et پازَنك leno (ar. قوّاد), e. g. in hoc versu ميرنظمى poetae : زن چلى صنعت او پازن است ✿ پازنكى با زن خود ار زن است *F.* Vox ex پا et زن composita videtur; cf. پايزن.

پاژنامه i. q. پاچ نامه *B.* lit. ژ et چ inter se permutatis; cf. پاشنامه.

پازَند et پازَند commentarius (تفسير) libri Zend (زند), quem Zerdusht (زردشت) composuit; 2) contra alii dicunt, Zend esse commentarium (تفسير) Pâzendi; 3) sec. alios Zend et Pâzend duo libri sunt, quos Ibrâhîm Zerdusht de cultu ignis scripsit; 4) alio denique auctore Pâzend est interpretatio (ترجمه) libri Zend *B.*, quae interpretatio alio loco eiusdam *B.* lexici nomine خُرده appellatur (خرده ترجمهء كتاب زند است كه آنرا پازند خوانند). Ex iis quae Spiegel (Gram. der Parsispr. p. 1 sq. et 205 sq.) de hac voce accurate et copiose exposuit,

collatis duobus locis, quae ex arabici scriptoris Masudii operibus in Zeitschrift der DMG. t. VI, 3, p. 408 excerpta leguntur, sequitur, voce Pâzend intelligendum esse commentarium commentarii Zend dicti; cf. زند et خرده et ابستا.

پازنك i. q. پازن leno *F.*

پازنگ i. q. پاچنگ *B.* lit. چ et ژ inter se permutatis.

پازو folium longum in farctura ex carne concisa et oryza adhibita (یاصی بیپراقدر (قیمه ات وپرنج ایله طوله ایدرلر), folia betae *C. M.*; 2) i. q. بازو 2, turc. قپو طیاق, postis ianuae *F.* ex نعمة الله.

پازوم edulium, cibus *C.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens. Fortasse i. q. pracedens پازو 1.

پازه baculus, pedum *F.* Eadem vox atque پاده 4, quacum fortasse permutata est.

پازه i. q. پاچه *B.* lit. چ et ژ inter se permutatis.

پازهر pro پاوزهر i. q. پاو, nam شوینده زهر significat: abluere, purgare (شستن وپاکیزه کردن) *proprie*: venenum abluens; inde *gen.* omne remedium adversus venenum et quo vita servatur, antidotum (تریاك) et *spec.* i. q. ar. حجر التیس (lapis hirci) lapis Bezoar (حجری دوائی که حافظ روح باشد ودفع ضرر سم کند عموما وآنرا که بعربی حجر التیس خوانند خصوصا) *B.*; 2) sec. al. lapis serpentis (ar. حجر الحیة) *B.* Alia vocis forma est پادزهر s. بادزهر, unde arabica فادزهر orta; cf. انزرو s. انذرو et پازیم et پازبا.

پازیب n. c. i. q. پای زیب *R.*

پازیر i. q. پادیم s. بادیم q. v. *B.*

پازیر i. q. پازهر, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: برای ✿ زدست ساقیء گلروی ساغر زهر غم پازیر بهتر *F.*

پازیره i. q. بازیره; 2) vespertilio (شب پره ar. خفاش); 3) amicus mulierum (زندوست) *F.*

پازین i. q. بازیره pars noctis (حصهٔ من اللیل) *F.*

پاس coll. پاسیدن custodia, tuitio (نگاهداشتن ونگاهبانی وحراست کردن واستوار داشتن بمعنی پاسبانی *F.* محافظه وحفظ *B.* (ونوبت ومدت متمد ماندن چیزی Gl. in Des.; cf. Gul. 6, 2; 2) una octo partium temporis, in quas noctis et diei spatium (شبانروزی) dividitur et quarum unaquaeque پاسی dicitur; vigilia; cf. Spieg. Chr. 70 fine, Gul. 19, 16. Rosen Narr. p. 69; inde 3) i. q. پاسبان is, qui tali temporis parte vigilias agit; vigil *B.*, e. g. in hoc مثنوی poetae حکیم اسدی: چلیپا پرستان وروحی گروه ✿ چنانند از دوستانش ستوه ✿ که دارند روز وشب از پس هراس ✿ بهر کوه دیده بهر دیم پاس *F.*; 4) sec. al. *absol.* pars, portio (حصه وبخش) sive noctis sive diei sive alius rei; 5) sollicitudo, moeror (تنگی دل واندوه) *B.*, e. g. in hoc versu Schahnamiano: فرشته گرفته زپس بیم پاس ✿ پری در نهیب اهرمن در هراس *F.*; 6) coll. باس 2 metus, timor (خوف) *F.* بیم *SHL.*, e. g. in hoc versu شمس فخری poetae: پناه ملك کیان ✿ که ملك دنیی یعنی شیخ ابو اسحاق ودینرا از پاس دارد پاس *F.*

پاساخت adi. c. paratus, promtus (حاضر ومهیا), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: شه جمجاه وعلی بخت وکوکب ✿ کند برمش فلك پاساخت هر شب *F.*

پاسان i. q. ar. صیانت custodia, cautio i. e. cavere verba et facinora turpia (محافظت کردن خودرا از سخنان هزل وقبیح وافعال شنیعه وقبیحه) *B.*

پاسار calcis ictus (لکد) *B.*; cf. پاسپار.

پاسپار i. q. پاسار; 2) calcans, calcitrans (لکد کوب) *B.* Utraque vox پاسر et پاسپار cum پاشنه cognata esse videtur.

پاسپار lusus quidam puerorum لکد بازی dictus, quem in aqua vel sicco ludunt *B.* ex مويد الفضلا.

پاسبان n. c. i. q. پاس 3 vigil nocturnus, custos (شب زنده دار ومحافظت کننده

B.; cf. Frag. 31, 13. Inde پاسبان پاسبان فَلَک et طارِمِ نُهُم *met.* Saturnus planeta *B.*

پاسْبانی (suff. ی) custodia, vigilia *C.*; cum کردن vigilias, excubias agere Rosen Narr. p. 79.

پاسَبُک adi. c. levipes, i. e. promtus, expeditus *homo*; celer pedibus, velox *equus, iumentum F.*

پاسِتادَه adi. c. pedibus insistens, promtus *M.*

پاسْتان i. q. باستان q. v. (مقدمین واولین) *B.* in app.

e. پاستِنای pastinaca *M.*

پاسُخ responsum (جواب opp. سوال) *B.* Inde پاسخ دادن s. پاسخ کردن respondere Frag. 25, 16; پاسخ سوختن *met.* silentium tenere, tacere (خاموش ماندن), e. g. in hoc hem. Schahn.: چو بشنید رودابه پاسخ بسوخت Gl. Sch.

پاس داشتن vigilias, excubias agere H. Sam. 124 med.; cf. پاس.

پاس دار n. c. i. q. پاسبان *F.*; inde پاسداری (suff. ی) i. q. پاسبانی *Shaksp. R.*

پاسَرَه arvum, quod praedii dominus ab aliis separatum assignat agricolis, ut eius proventu vectigalia aliave tributa pendantur (تا ایشان حاصل آنرا صرف اخراجات دیوانی وغیره کنند) *B.*; cf. باسره.

e. پاسَق i. q. بوسه osculum *HK.* Sec. *SHL.* est vox turcica.

پاسُک et پاسَک i. q. باسُك *B.*; cf. پاشَك.

پاسَنگ i. q. پارسنگ *B.*; cf. پاچنگ.

پاسُوار n. c. i. q. سوارپا pedes agilis, velox *B.*

پاسَه i. q. تاسه q. v. *B.*; cf. پالواسه et تاسا.

پاسی (suff. ی) vigilia v. s. پاس 2; cf. Gul. 19, 16.

پاسیدَن custodire, observare, vigilare (نگاهبانی وبیدار خوابی وپاس داشتن) *B.*; cf. پاس.

پاش imp. verbi پاشیدن; 2) in comp. part. praes. significatione: spargens, diffundens; 3) n. a. sparsio (از هم پاشیدن وبر افشاندن) *B.*

پاشام i. q. باشامه *C.* Sec. *R.* significat etiam: the membrane enveloping the pia mater. In lexicis persice scriptis *B. HK. F.* et *SHL.* deest.

پاشامَه i. q. پاچامه *B.* lit. چ cum ش permutata.

پاشان part. praes. verbi پاشیدن, spargens, diffundens; 2) n. a. sparsio (پاشیدن) *B.* Alia vocis forma est پاچان lit. ش cum چ permutata.

پاشانیدَن i. q. پاشیدن *B.* s. v. پاچیدن.

پاشَك i. q. پاسك s. باسك oscitatio *B.*

پاشْنا calx pedis (پاشنهٔ پا); 2) coll. پاشنگ 2 cucumis, melo, anguria, cucurbita similisve fructus seminis caussa servatus *B.* Cf. پاشنه.

پاشنامَه i. q. پاچنامه q. v. *B.*; cf. پازنامه.

پاشَنگ acinus (خوشه) parvus uvae; 2) i. q. پاشنا 2; 3) forma synonyma (مترادف) vocum پاچنگ et پاچنگ *B.*; cf. پاشنگه et پاشنگ.

پاشَنگَه i. q. پاشنگ 1 et 2; 2) racemus in vite siccatus (خوشهٔ انگوری که بر تاك خشك شده باشد).

پاشْنَه *F.* et پاشینه, sec. *Shaksp.* پاشْنَه. (z. پاشنه pâshna, s. पार्ष्णि) calx pedis et calcei (عقب پای وعقب کفش) *B.* in app.; cf. بَل et پل et پاسار et پاشنا 1.

پاشو i. q. پاسو *gen.* baculus, scipio (عصا), e. g. in hoc versu شمس فخری poetae: تو آن شاهی که در ایام عدلت ✿ شبان از دست بفکندست پاسو *F.*

پاشی, coll. پاشیدن, sparsio *M.*

پاشیب n. c. gradus scalarum (نردبان وزینه پایه) *B. F.* lex. auctor ex Fg. زیرهٔ پایه pro زینه پایه, quod *M.* vertit: „infimi gradus scalae"; cf. پغنه et پلّه et پای شیب.

پاشیدن spargere, diffundere et *pass.* spargi, diffundi (ریختن وریخته شدن); 2) impleri (پر کرده شدن) *B.* in app.; cf. اشپوختن et بشاخیدن et پاچیدن et پاشنیدن.

پاشینه i. q. پاشنه q. v. *F.*

پاغر columen (ستون), quo tectum domus stabilitur *B.*

پاغر *F.* et پاغره elephantiasis morbus, ar. داء الفیل dictus, in quo pes hominis utri seu culeo similis est *B. F.*; cf. پیلپا; 2) sec. al. i. q. باغره s. باكره q. v. *B.*

پاغند et پاغنده s. پاغنده i. q. باغنده *B.*

پاغوچه *C.* et باغوچه *F.* papilio (کلدبک السامی فی (دیدکلری بوجکدر *F.* ex libro الاسامی inscripto, e. g. in hoc versu poetae : ابو المعانی ماننده با حیرت دربین باغ جهان فی وفا ✿ همچو باغوچه که ماننده بر سر دیوار باغ *F.*

پاغوش [ô] i. q. باغوش q. v. *B.*

پاغزار decurtatum ex پاافزار q. v. *B.*; cf. پاوزار.

پاك (contractum videtur ex پاواك coll. s. पावक a rad. पू suff. अक; cf. Instit. l. pers. §. 256 p. 164) purus, mundus, sincerus, castus (صاف وبی غش وپاکیزه) *B.* طاهر *F.* sanctus, de Deo Pend. 2 init. Inde پاك کیش adi. c. sincerae fidei Chr. Sch. 93, 111, ubi ita legendum pro mendoso پاکیش; cf. *ibid.* پاکدان 88, 24; 2) omnis, totus, perfectus (همه وتمام وباقی), e. g. in locutione حساب ما پاك شد „computatio nostra perfecta s. absoluta est, ut nihil remanserit" (تمام شد وچیزی نماند) et in alia پاك بردند „omnia abstulerunt nihil relinquentes" (همهرا بردند وچیزی نگذاشتند) *B.* et in alia پاك سوختن „totum comburere" *F.* Gul. et in hoc hem. Schahn. : در خانهارا سیه کرد پاك *F.*; cf. پاکباز 4.

پاکار et پایکار n. c. exactor inferior, qui in loco, quo advenit dominus redituum, pecunias ab hominibus exigit eique tradit; 2) qui latrinas et plateas purgat (ar. کناس); 3) *abs.* servus (خدمتکار) *B.*

a. p. پاکان خطّ اوّل (cf. پاك 1) *met.* angeli, Cherubim et qui portant thronum Dei *SHL.* Pro خط *B.* et *HK.* exhibent خطه.

پاکاه latrina (قدمگاه turc. ایاق یولی); 2) gradus scalarum (نردبان اباغی) *F.*; cf. پایگاه.

پاکباز n. c. coll. پاك 1 qui in ludendo fraudem non committit (دغلی نکند); 2) abstinens, religiosus, castus (زاهد ومجرد); 3) caste amans (عاشقی که بنظر پاك بمعشوق نگرد); 4) coll. پاك 2 qui alea omnia (تمام) perdit *B.*

پاکباز چرخ *met.* luna (ماه) *SHL. R.*

پاکبر „omnia aufer" imperativi et „omnia auferens" part. praes. significatione a v. پاك بردن q. v. s. پاك 2.

پاك دامن adi. c. probus, honestus, castus, integer vitae; cf. خشك دامن *B.* صاحب عفت وعصمت *F.*

پاکش (suff. ش) purificatio, sanctificatio (معنی تقدیس است که بپاکی صفت کردن باشد) Gl. in Des.

a. p. پا کشاده رواق n. c. *met.* coelum (the sky) *R.*

پاکند *abs.* i. q. یاقوت sive viridis, sive albus, sive ruber est lapis pretiosus. Aliae vocis scribendae formae sunt باکند et یاکند q. v. *B.*; 2) *met.* vinum (باده), e. g. in hoc versu شاکر بخاری poetae : کجا تو باشی گردند فی خطر خوابان ✿ جمسترا چه خطر هر کجا بود پاکند *F.* ex جامع الانس et المشکلات.

پاکوب i. q. پای کوب q. v. *F.*

پاکی (suff. ی) puritas, castitas (صفا وطهارت); 2) perfectio (تمام شدن); 3) novacula (استره سر تراشی) *B.*

پاکیدن purgare, mundare (پاك ایلمک) *F.* Verbum denominativum a پاك formatum videtur.

پاکیزگی (a پاکیزه suff. ی) i. q. پاکی 1 puritas, mundities *B.* s. آبِ اندام; castitas *R.*

پاکیزه purus, elegans (پاك ولطیف ونازك), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: چون بمجلس آمد آن پاکیزه روی ۞ کُشته اند خشمش همه استیزه کُوی *F.*; cf. Rosen Narr. p. 71 med. et 80 fin.

پال imp. verbi پالودن; 2) part. praes. significatione, colans (صاف کننده), sed in compositis tantum usurpatum, ut باده پالا, ترشی پالا, مِی پالا q. v.; 3) coll. پالا 5 equus a latere ductus; 4) i. q. آویخته q. v. *B.*

پالاپال res colata, quae obduruit (پالوده سخت شده) *B. F.*; 2) durus, firmus, durans (چیزی سخت که بسیار بماند) *B.* محکم وقوی وتند *F.*; cf. پالا.

پالاد i. q. پالا 3 equus a latere ductus *B.* cf. بالاد.

پالادن i. q. پالودن q. v. *B.*

پالاده i. q. پالاد; cf. بالاده; 2) obtrectator, calumniator, homo pravus (بدگوی ومفسد واهل غیبت) *B.*

پالار i. q. بالار 1. 2 et 3 (درخت وستون بزرگ) *B.*

پالارنگ i. q. پالارک q. v. *F.* exemplo non allato.

پالاس i. q. پلاس q. v. *F.*

پالاش contaminatio (آلوده شدن) pedis coeno *B.* Vox ex پا et آلایش contracta videtur.

پالاکُر i. q. بالاکُر q. v. *F.*

پالان i. q. بالان 3 vestibulum (دهلیز) *F.*; 2) clitellae *B.* s. پشمآکند *C. Shaksp.* Inde پالاندوز n. c. clitellarum confector *R.*

پالانده augens (افزاینده وافزون کننده) *B.* in app. Fortasse legendum پالاینده, quod est part. praes. verbi پالائیدن pro پالائیدن; cf. پالائیدن 2.

پالانه podium in suprema domo (مخارجه بر بالاخانه) *B.*; a balcony, a belvidere *R.*

پالانی i. q. بالانی 2 et 3 equus tardo incessu; equus onerarius *B.* in app. *F. SHL.*

پالانیدن i. q. افشردن s. فشردن *B.* in app.

پالاوان (a v. پالادن s. پالودن) s. پالاوَن vas foraminibus pertusum rebus percolandis; colum (ترشی پالا) *B.*

پالاهنگ i. q. پالَهنگ vox ex پالا equus onerarius et آهنگ i. q. کش trahens, ducens contractum, ut proprie significet i. q. جنیبت کش equum onerarium ducens i. e. lorum (دوال وریسمان) uni lateri freni (لجام) annexum, quo equus ducitur, vel laqueus, quo maleficus vincitur et praeda alligatur et laqueus numellae maleficorum et vinculi collaris lignei canum (کمند دوشاخه وچوبیکه بر گردن سگ نهند); 2) via lactea (کهکشان); 3) *sermone mystico* caussa animi in Deum propensi vel Deo addicti (ونزد مجردان آنچه باعث تعلق باشد) *B.*

پالای imp. verbi پالائیدن q. v. et in comp. part. praes. significatione; 2) i. q. بالای coll. پالا 3 equus a latere ductus *B.*

پالایال valde splendens (سخت تابنده); 2) sec. al. rapidus (سیال), propensus (میال) *F.* qua utraque significatione lex. *F.* auctor vocem پالایال in hoc versu میر نظمی poetae usurpatam dicit: عذار تو چو مه وآفتاب پالایال ۞ که طبع شوخ مرا پر شتب پالایال *F.* In ceteris lexicis deest.

پالایش (a v. پالودن suff. ش) percolatio, percolando emanare, stillare *B.* s. بیع. Sec. *SHL.* i. q. پالاوان.

پالائیدن i. q. پالادن s. پالودن percolare, purgare (صاف نمودن) *B.* et percolari, purgari coll. comm. in Sec. Nam. Spieg. Chr. p. 83 fin.; 2) coll. بالائیدن et

پالیدن a) augere (زیاده کردن) b) augeri, augescere (زیاده شدن) *B.* Gl. Sch.

پالدُم i. q. پاردم, turc. قوسقون *B.*

پالِش coll. بالش 1 incrementum, augmentum (افزایش) *B.*

پالُغ i. q. بالغ s. بالُغ q. v. *B.*

پالَغز (cf. لغزیدن) n. c. offensio pedis, lapsus (ar. عثر); 2) peccatum, culpa (خطا وجرم) *B.* Cf. پای لغز.

پالَغزیدَه (cf. لغزیدن) part. comp., prolapsus in pedes *M.*

پالَک i. q. پالیک q. v. *F.*

پالَکانَه i. q. بالکانه *B. F.*; 2) tectum altum (بام بلند); 3) initium messis (شروع در غله درو کردن); 4) i. q. پاسنگ libramentum *B.*

h. p. پالَکی genus lecticae in India usitatae, qua in itinere utuntur *Shaksp. R.*

پالَنگ calceus e corio (کفش وپای افزار چرمی); cf. پالیک; 2) fenestra (دریچه) parva, per quam uno oculo spectare potes *B.*; cf. پاچنگ. A bed *R.*

پالَنگ پوش n. c. a counterpane, quilt, coverlet *R.* In ceteris lexicis deest.

پالو i. q. بالو 2 verruca (ar. ثُؤلول) *B.*

پالوازَه i. q. بالوازه oscillum *F.*

پالواسَه sollicitudo, moeror (غم واندوه وتاسه) *B.*; cf. تالواسه et پاسه.

پالوانَه i. q. بادخورک *B. F.*; cf. بالوایه 2; 2) coll. پالونه colum (ترشی پالا). In poesi voces پالوانه et چانه et زمانه similiter cadunt *B.*

پالوایَه i. q. بالوایه 1 hirundo *B.*

پالود pro پالوده percolatus, purgatus; 2) vestis ex pelle agnina (قوزی دریسندن اولان کورک), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : که پوشد جاهلان سنجاب وسمور ✿ نباید [? نبابد] عاقلان پالود سنور *F.*

پالودَگی (a پالوده suff. ی) percolatio *R.* colum *C.*

پالودَن coll. پالیدن 3 et پلائیدن 1 et پلادن colare, percolare, purgare, mundare (صاف کردن وپاک ساختن) *B.* coll. hoc hem. Schahn. : بپالایم از دیدگان خون گرم Gl. Sch.; 2) percolari, purgari, clarum fieri (صاف گردیدن از کدورتها وصافی وروشن شدن) *B.*; cf. comm. in Sec. Nam. Spieg. Chr. p. 83 fin.; 3) liberare (نجات دادن); 4) liberari (خلاص شدن); 5) coll. پلائیدن 2 facere, ut magnus fiat, crescat (بزرگ گردانیدن); 6) magnum fieri, crescere (بزرگ شدن) *B.*; 7) augeri, augescere (افزون شدن) *B.* Gl. Sch.

پالودَه part. praet. v. پالودن q. v.; 2) unde ar. فالوذج edulium ex amylo coctum (چیزی که از نشاسته پزند), quod cum potu saccharino (شربت قند) edunt; cf. Spieg. Chr. 18 fin. et برادر پالوده, quod idem est atque فرنی q. v. s. بهت; 3) lanx librae (کفهء ترازو) *B.*

a. p. پالودَهء رواقِ ربْعی *met.* pluvia vernalis (باران ابر بهار) *SHL.*

پالودَه گَشت „purus evasit" (یعنی از بدیها پالوده گشت ای پاک گشت) *HK.*

پالودی i. q. پالود 2 *C.*

پالوزَه i. q. پالو verruca *C.*

پالوس et پالوش i. q. بالوس *B.*; cf. بالوش 1.

پالونَه i. q. پالوانه 2 colum *B. F.*

پالوینَه nom. loci cuiusdam (مقامی) Gl. Sch.

پالَهنگ i. q. پالاهنگ *B.* دوال وریسمان باشد که بر کنار لجام اسپ بندند Gl. Sch.; cf. چنبور.

پالیال semper, continuo (همیشه ومتصل), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : چه سود گر بشود بعد ازین کرم گستر ✿ زبون کرد مرا پالیال جور وستم *F.* In ceteris lexicis deest.

پالیدَن videre (دیدن); 2) scrutari, inquirere, investigare (جستوجو کردن وتفحص نمودن); 3) coll. پالودن percolare, pur-

gare (صف کردن) *B.*; 4) coll. بلیدن augescere, crescere, adolescere (فزون) آرتورمق وآرتوق *SHL.* (شدن وبزرگ شدن) شرفنامه ex *F.* اولمق واوزایوب بیومک; 5) facere, ut adolescat; educare, nutrire (بزرگ کردن وپرورش کردن) *SHL.*

پالیده part. praet. v. پالیدن percolatus, purgatus; 2) purissimum rei (خلاصه); 3) auctus (افزوده) *B.*

پالیز, unde ar. فالیز, *gen.* hortus, seges, arvum (باغ وبوستان وکشتزار) *B.* Gl. Sch.; 2) *spec.* area cucumeribus, melonibus et anguriis consita *B.*; cf. جالیز.

پالیزبان n. c. hortulanus, agricola et *spec.* custos arvi, quod پالیز dicitur; 2) nom. soni cuiusdam (صوتی) musici *B.*; cf. پالیزوان.

پالیزوان i. q. پالیزبان *B.* lit. ب cum و permutata.

پالیک (cf. s. पाडुका) involucrum, fascia pedis پاتابه وپاپیچ ar. لفافه; 2) calceus e corio *B.*: cf. پالک et بالیک et پالنگ 1.

پام pro وام ar. قرض aes alienum, debitum; 2) pro فام in fine comp. colorem, similitudinem et speciem indicans (شبیه ورنگ) *B.*; cf. بام 5 et 6.

پاماچان i. q. پای ماچان q. v. *SHL.*

پامال i. q. پایمال q. v. *F.*

پامرد et پامردی i. q. پایمرد et پایمردی q. v. *M. Shaksp.*

پامزد i. q. پایمزد *F.*

پامس i. q. بامس q. v. *B.*

پان (s. पर्ण) folium indicum, quod cum terra iaponica (آهکی) et nuce areca (فوفل) masticant, ut labiis ruborem afferant *B.* folium piperis betel. Plura v. in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 369 et 455 et Lassen IAK. I, 1, p. 266.

پانجاه pro پنجاه quinquaginta *C.*

پانزده, lit. s manifesta, num. card., quindecim *F.* Inde num. ord. پانزدهم decimus quintus; cf. Instit. l. pers. §. 149.

پانزهر i. q. پازهر q. v. *M.*

پانسند interrogatus (پرسیده واحوال گرفته) *B. HK.* Deest in lex. *F.* et *SHL.*

پانصد (pro پنجصد) quingenti *F.*; cf. Inst. l. pers. §. 152.

پانغشک n. c. i. q. بانغش granum therebinthinum *F.*

پانه pessulus ligneus (چوبک تنگی که در زیر در خانه نهند) foribus occludendis *B.*, in lex. *SHL.* sic descriptus: چوبکیست که بر یکطرف آن سوراخ باشد ومیخی باریک در آن کنند چنانچه آن چوب بآسانی حرکت کند وآن ظرف که سوراخ دارد در دیوار استوار کنند وچون خواهند که در خانه بسته شود آنرا به پشت در افکنند وآنرا چلمرد خوانند ازان رو که قوت چهلمرد بآن وفا نکنند *SHL.*; 2) cuneus fabri lignarii lignis findendis; 3) cuneus ligneus, quem sutor inter calceum eiusque formam cogit *B.* Aliae vocis formae sunt پهانه et فیانه.

h. p. پانی (s. पानीय) aqua (آب), e. g. in hoc versu حکیم سنائی poetae: نه دران معده قدرء (صدره *SHL.*) میده ✿ نه دران دیده قطرء پانی *SHL.*

پانید *F. SHL.* et پانیذ *B. HK.*, unde ar. فانید, saccharum album (قند سفید) *B.*; saccharum defaecatum s. purissimum (شکر مصفا) *F.*; 2) sec. al. folium e saccharo confectum (شکر برگ وآن برگها باشد که از شکر سازند); 3) arundo saccharifera (شکر قلم); 4) genus dulciarii (حلوا) *B.* نوعی از حلواست مانند شکر لیکن از شکر غلیظتر وسختتر *SHL.*

پاو lavatio, purificatio (شستن وپاکیزه کردن) *B.*; cf. پازهر et پادیاب s. پادیاو.

h. پاو ling. hind., pes (پای) *B.*

پاوپیر i. q. پای‌وپیر potestas, potentia (قدرت یعنی پا ودست .B (وتوانائی وتاب وطاقت که عبارت از طاقت وقدرت باشد SHL. Vox ex پا s. پای et پر inserto و formata.

پاوچک i. q. پاچک q. v. B.

پاورنجن i. q. پاورنجن q. v. B.

پاوزار pro پافزار q. v.; 2) i. q. پاافشار F. C.; cf. پای افزار.

پاوزاره i. q. پای اوزاره q. v. F.

پاوکوشت (cf. پاو) n. c. a fine for neglecting cattle R. In ceteris lexicis deest.

پاوند i. q. پابند B. lit. ب cum و permutata.

پاه, lit. ه manifesta, cibus, sed usitatius: iusculum (اگرچه طعامدر لکن اکثر شوربالرده استعمال اولنور) F.; cf. باه.

پاهک i. q. باهک q. v. B.

پاهکیدن i. q. باهکیدن q. v. B.

پاهنگ i. q. پاسنگ; 2) i. q. پاورنجن B.; 3) synonymum (مترادف) est vocum پاچنگ et پاشنگ q. v. B. et F. ex Fǵ.

پاهنگه (suff. ه) i. q. پاچنگ 2 calceus B. et F. ex Fǵ.; 2) i. q. پاورنجن B.

پای i. q. پا B. Phrases cum پای compositas sub synonymo پا allatas invenies.

پای imp. v. پائیدن; 2) n. c. firmitas, constantia, perpetuitas (پایندگی وباقی وهمیشه بودن) B.; 3) imp. verbi پایستن.

پایا (part. praes. v. پائیدن) stans (قائم وایستاده) B. Gl. in Des., ut dicunt e. g. عرض قائم بجسم pro عرض پایا بجسم است است B.

پایاب (cf. یاب a v. یافتن) n. c. aqua non profunda, quam pede transire potes, vadum, opp. غرقاب; 2) puteus vel receptaculum aquarum (چاهی وآب انباری), cui scalas (زینه پایها) aptant, ut aqua facillime peti possit B., alias وای et hind. باولی dictum F. SHL.; 3) fundus aquae, ar. قعر; 4) firmitas, stabilitas, perpetuitas (پایندگی); 5) robur, vires, potentia, vis resistendi (تاب وطاقت وتوانائی ومقاومت) B.; 6) i. q. پایان finis, terminus, e. g. in hoc versu کمال اسمعیل poetae: همت علای

تو پایان نیست ✿ که ندیدست شهریش

et in alio کمال خجندی poetae: پایاب

بحر عشقت بحر ی پایاب گفتن میتوان ✿

زر وصلت گوهر نایب گفتن میتوان F.; cf. پایه 6.

پای آبرنجن n. c. i. q. پا برنجن q. v. F.

پایابی (suff. ی) coll. پایاب 1 vadosa alicuius loci natura Shaksp.

پایازی ardor, aestus, dolor (سوزش ودرد) ar. جوی) B.

پای افزار n. c. i. q. پاافزار; 2) i. q. پا افشار B.

پای افزاه (cf. افزا a v. افزودن suff. ه) adi. c. met. in ampliorem gradum promovens (افزاینده مرتبه) B. in appendice.

پای افشار n. c. i. q. پاافشار F.

پایان finis, terminus (آخر وانتها ونهایت); 2) infimum rei (پائین opp. بالا); inde locus infimus in consessu, locus pedibus excalceandis (پائین مجلس وصف نعال وکفش کن); 3) margo (کرانه) cuiusvis rei, confinium (سرحد) regni; 4) term. techn. mathemat.: coniunctio puncti ultimi orbitae circularis cum puncto primo in coniungendis duobus arcubus (نزد واصلان پیوستن نقطه آخرین دائره سیم است بنقطه اول در اتحاد قوسین) B. Inde بپایان بردن کار exequi, perficere negotium M.; et بپایان شدن finiri, terminari Spieg. Chr. 115 fin.

پای انداز n. c. i. q. پاانداز F.

پایان روزی بخوردن met. mori (انقطاع حیات وبآخر رسیدن روزی) B. in appendice.

پای آور (a v. آوردن) adi. c. met. potens, magnus R.

پای اَوزارَه n. c. i. q. پاوزار s. پاافشار B.

پای باف (a v. بافتن) n. c. textor (جولاهه) B.

a. p. پای باقی n. c. balance of account R.

پای بَسر جای adi. c. firmiter insistens et adv. firmo pede (ثابت قدم بودن) B.

پای بَرَنجَن i. q. پا برنجن q. v.

پای بَست n. c. fundamentum (ar. اساس) F.; cf. Gul. 139, 11; 2) sec. al. inchoatio *aedificii* (پایپونک اول شروعی), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : رسالت باورا شده زیردست ☆ که کردون نبوده هنوز پای بست F.

پای بَسته et پای بَست adi. c. detentus, captivus (گرفتار ومقید); 2) *met.* amore captus (اسیر محبت); 3) stans, exspectans (ایستاده ومنتظر); 4) otiosus, iners (بیکار) B.

پای بَند s. پای وَند n. c. i. q. پابند F.

پای بُوس n. c. i. q. پابوس q. v. R.

پای پوزان clamor terribilis (آواز مهیب سهمناک) B.

پای پوش i. q. پاپوش. Inde پای پوش بند زَدَه et sec. *SHL.* بند زده — — (vocales desunt) genus tegminis pedum (نوعی از پاافزار وجوراب) B. in appendice.

پی پیل n. c. hasta (حربه) quaedam, qua Aethiopes (زنگیان) maxime utuntur; 2) genus poculi (پیالهٔ شراب خوری) B.

پای تابَه n. c. i. q. پاتابه q. v. F.

پای تخت n. c. imum throni Gul. 19 l. ult.; 2) sedes regia *M. Shaksp. R.*; cf. پایه تخت.

a. p. پای تُراب the first stage of a journey *Shaksp. R.*

a. p. پای ثَبات n. c. firmitas, constantia *M.*

پایچال n. c. i. q. پاچال q. v. B.

پای جامَه n. c. i. q. پاجامه B.

پای چَم n. c. i. q. پای خوان interpretatio Gl. in Des.

پای چوبین grallae (چنوق), quibus innixi grallatores (بازیگران) incedunt B.

پایچه (suff. چه) n. diminut. i. q. پاچه F. *SHL.*; 2) femoralia, braccae (تنبان وشلوار ar. رجلان) B.

a. p. پای حَوض *met.* locus dedecoris, infamiae (جائی رسوائی وبد نامی) B.; cf. پایهٔ حوض.

پای خاستَه adi. c. i. q. پای خست q. v. F. ex Fg.

پای خانَه n. c. latrina *Shaksp. R.*

a. p. پای خَرج s. پای خَرچ balance, residue R.

پای خَست s. پای خَستَه adi. c. pede contritus, conculcatus *de terra aliave re* B., e. g. in hoc versu حکیم اسدی poetae : فراوان کس از پیل شد پایخست ☆ بسی کس نگون مانده در پا ودست F.; cf. پای خوست et پا خوست.

پای خَوان n. c. interpretatio (ترجمه) B. et Gl. in Des. Cf. پای چم.

پای خَوست (واو معدوله) adi. c. i. q. پای خست B., e. g. in hoc versu شمس فخری poetae : ☆ ابو اسحاق آن شاه عادل که شد بپای علوش زحل پایخوست F.; cf. پاخوست.

پای خُوشَه [ó] n. c. locus floribus consitus frequenti hominum et animalium itu (تردد) exsiccatus et induratus B.

پایدار i. q. پادار q. v. B.

پایدارَه (suff. ه) n. c. i. q. پایمرد B.

پایداری (suff. ی) n. c. stabilitas. Inde پایداری کردن firmo pede consistere, constantem esse F.

پایدام i. q. پادام; 2) anulus (حلقه) e corio factus, in quem duos pedes infigunt, ut in palmas similesve arbores proceras ascendere possint; 3) i. q. دامگاه locus, quo laqueus s. rete ponitur B.

پای دامن n. c. i. q. پادامن q. v. *HK*. *B*. in appendice.

پای دامه n. c. pedica, pedis laqueus *C.*; cf. پایدام et پادام.

پای دان (cf. دان) n. c. calceus (پابوچ) *F.*

پای در سنگ adi. c. immobilis *R.* coll. locutione پای در سنگ آمدن pedem offendere ad lapidem *F. R.*

پایر i. q. پاثیر *B.* in appendice.

a. p. پای رکاب n. c. retinue, train *Shaksp.*

پای رنج n. c. i. q. پارنج q. v. *B.*

پایز et پایژ i. q. پاییز, e quo decurtatum est *B.*

پایزار n. c. calceus (کفش وپای افزار) *B.*; cf. پازار.

پایزن n. c. i. q. پازن leno; 2) captivus, servus (اسیر وخدمتکار) *F.*, qua significatione زن a verbo زدن derivandum videtur.

پای زنجیر adi. c. chained by the leg; 2) *met.* encumbered with a family *Shaksp. R.*

پایزه diploma, quod rex cuidam tribuit, ut homines illi obediant (حکمی که ملوک بکسی دهند تا مردم اطاعت آنکس کنند) *B.*; munus (عطیه واحسان); vestis honoraria (خلعت); privilegium s. diploma immunitatis (معاف نامه); diploma regium, quo stipendium assignatur, alias کاغذ زر, literae deauratae, dictum (برات وظیفه که کاغذ زر دخی دیرلر) *F.* ex Fg. Ex iis, quae Quatremère ad H. Mong. I, 177 annotavit, sequitur, voce پایزه intelligendam esse tabulam auream vel argenteam semicubitalem et palmarem, in qua mandatum regis insculptum est.

پایزه funis, quo tentorium tenditur sic descriptus: ریسمانی که بسر دامن خیمه وسراپرده نصب نمایند وآنرا میخ بسته بسر زمین استوار کنند; 2) res, ad quam habena (عنان) alligatur *B.* Sec. *F.* i. q. پایزه et i. q. پایچه literis چ et ز et ژ inter se permutatis.

پایژه (cf. ژه) n. c. a loop or slip knot tied to the legs of falcons etc.; a staple *Shaksp. R.*

پای زهر i. q. پازهر q. v. *C. M.*

پای زیب s. پازیب n. c. ornamentum pedis mulierum *Shaksp. R.*

پایستن firmare, stabilire (بقا وثبات کردن); constantem manere, durare (پاینده ماندن) *B.* firmum, stabilem esse (باقی وثابت بودن) Gl. in Des.; 3) exspectare, morari (انتظار t. بکلمک) *F.*; cf. Frag. 31, 13. Verbum denominativum a پای formatum et cum پائیدن cognatum videtur.

پای ستور n. c. nom. instrumenti musici (سازی) omnium vilissimi (کمینه‌ترین) *B.* instrumentum musicum pastorum ex ungulis animalium, ligno et equorum pilis compositum *M.* ex *F.*; cf. پای شور.

پایسته part. praet. v. پایستن firmus, constans, perpetuus (بقا کرده وپاینده ودائمی) *B.*

پای سخن *met.* vis, gravitas orationis (قوت واستواری سخن) *B.*

پای سنگین *met.* pes firmus, qui e loco non movetur *B.*

پای شکم the lower belly *R.*

پای شور n. c. nom. instrumenti musici *M.* ex *F.* Fortasse eadem vox atque praecedens پای ستور.

پای شیب nom. ritus sacri peregrinationis Meccanae, qui peragitur iaciendis silicibus (نام عقبه ایست بجهت رمی جمرات که یکی از اعمال حج است) *B.* دشوار عقبیه اسمیدر *F.*, quod *M.* male vertit: „afflictiones et poenae alterius mundi; 2) locus poenarum"; e. g. in hoc versu حکیم خاقانی poetae: دست بالا همت مردان که کرده زیر پای ۞ پای شیبی کان عقوبت جای شیطان دیده اند *F.*

ut quicunque eorum crimen commiserit in illo loco manu dextra aurem sinistram et manu sinistra aurem dextram tenens tam diu uno pede consistat, quam superior ordinis delicti veniam dederit *B.* Inde dicunt پای ماچان et پای ماچان رفت کرد i. e. excusavit se (اعتذار ایلدی) *F.* hisce versibus innitens poetae nimirum آدم از فردوس واز بالای : حضرت مولانا گفت ✿ پای ماچان از برای عذر رفت et poetae هوا می خواست تا : حکیم خاقانی بر صف بالاتری جوید ✿ گرفتم دست وافکندم بصف پای ماچانش *F.*; cf. ماچان et پا ماچان.

پایمال (a v. مالیدن) adi. c. i. q. پامال pedibus conculcatus; 2) *met.* vilis, contemtus (زبون وخوار وذلیل) *F.*; ruined *Shaksp.* Inde *abstr.* پایمالی (suff. ی) n. c. destruction, ravage, ruin (occasioned by an army or cattle overrunning and trampling fields etc. *Shaksp.*

پایمرد i. q. پامرد n. c. adiutor (مددگار); 2) intercessor, deprecator (شفیع) *B.* pedisequus (پیک) Gl. Sch.

پایمردی (suff. ی) n. c. i. q. پامردی auxilium, protectio, intercessio (دستگیری وشفاعت) *B. HK.*; cf. Spieg. Chr. 64.

پایمزد i. q. پامزد n. c. pretium cursori vel nuntio solvendum (ar. جعل) *B.* اجرت قدم *F.*

پای موز n. c. a kind of pigeon *Shaksp. R.*

پایندان locus pedibus excalceandis (صف نعال وکفش کن); 2) sponsor (ضمن); 3) pignus (رهن وگرو); 4) obligatum esse *alicui* (در قید وبند کسی بودن) *B.*

پایندانی (suff. ی) sponsio, cautio (ضمنیت ومیانجیگری) *B. HK.*

پایندگان pl. v. پاینده q. v.

پایندگی (a پاینده suff. ی) firmitas, stabilitas, perpetuitas (همیشگی وباقی بودن) *B.* s. پایاب 4.

a. p. پای عدل *met.* vis, intercessio (قوت وقدرت وشفاعت) iustitiae *B.* in appendice قوت عدل *HK.*

a. p. پای عقل *met.* vis, intercessio (قوت وشفاعت) mentis *B.* قوت عقل *HK.*; 2) litera ultima (حرف آخر) *B.* in app.

پیکار n. c. i. q. پاکار *B.* پیشکار وتحصیلدار Gl. Sch. coll. hoc versu Schahnamiano : ببردند پس پایکاران شاه ✿ دبیقی ودیبای رومی سیاه Gl. Sch.

پایکاشت adi. c. (land) let out to non-resident tenants *Shaksp. R.*

پایگاه n. c. locus pedibus excalceandis (کفش کن وصف نعال); 2) stabulum (جای ستوران) *B.*; 3) vadum fluminis (پایاب) *B. F.*, e. g. in hoc versu Schahn. : بدریا همیکرد پای شناه ✿ بیامد بجائی که بد پایگاه; 4) gradus, dignitas (قدر ومرتبه) *B. F.*; cf. Chr. Sch. 84, 222; 5) radix, stirps, prosapia (اصل ونسب) *B. F.*; 6) pars prominentior tecti (اولو اوکنده اولان رواق وقپو اوزرنده کی صوندرمه); 7) scalae (نردبان) *F.* ex مجمع الفرس. Sec. *C.* etiam significat : vestibulum s. area ante domum; diversorium; latrina; cf. پاگاه et پایگه.

پای گذار adi. c. *met.* adiutor (مددگار) *B.*

پای گشانیده adi. c. fugitivus (گریخته); 2) liberatus, liber (آزاده اولمش) *F.*

پای کوب imp. v. پای کوفتن q. v.; 2) n. c. saltator *B.*; cf. پاکوب.

پایگه n. c. decurtatum ex پایگاه q. v. *B.*

پایگی degree, rank; a troop *R.*

پای لغز n. c. i. q. پالغز *B.*

پای ماچان n. c. in oratione technica (باصطلاح) Sufiorum et Dervischorum : locus pedibus excalceandis (صف نعال باشد که کفش کن است), quo locus poenae s. mulctae (مقام غرامت) intelligendus est. Mos enim est huius ordinis,

پایَنْدَن cunctari, expectare (توقف ایلمک وانتظار) *F.* nitens hoc versu حکیم اسدی poetae : مرا ایزد از بیم جنگ آفرید ✿ چه پایمر که جنگ کنون آمد پدید, in quo tamen پایمر ab usitato verbo پایستن derivandum est. Deest etiam in aliis lexicis et fortasse pro پایستن vel پائیدن falso lectum.

پایَنْدَه pl. پایندگان part. praes. v. پائیدن firmus, stabilis, perpetuus, sempiternus opp. فانی, e. g. paradisus, inferna, incolae paradisi et infernorum, thronus Dei; 2) custodiens, servans (کسی که چیزیرا در نظر داشته باشد وچشم از آن بر ندارد) *B.*

a. p. پای نَسَب *met.* vis, potentia maiorum s. generis auctorum (قوت آبا واجداد) *B.* in app. *HK.*

پای وَپَر i. q. پاوپر *B.* Cf. پر وپای.

پایون ornatus, ornamentum (پیرایه وآرایش) *B.* ornatus pedum mulieris (نوعی وزیور از پیرایه که زنان در پا پوشند) *SHL.*; cf. پامون et 5 پائیدن.

پای وَنْد i. q. پای بند s. پابند s. پاوند *B.*

پایَه (a پای suff. ه) pes, basis, fundamentum (بنای عمارت); inde پایهٔ سریر imum throni H. Sam. 132; پایه تخت i. q. پای تخت sedes regia *B.* s. اندجان; 2) gradus scalarum, scalae (زینه ونردبان) *B.* نردبان ایاغنه دیرلر *F.*; cf. پغنه, e. g. in hoc versu این یمین poetae : چون نهد بر پایهٔ منبر زبیم وعظ پای ✿ آنکه چون کرّوبیان دارد بعصمت اشتهار *F.* et *abs.* gradus, e. g. in hoc hem. Schahn. ترا خود بمهر اندرون پایه نیست Chr. Sch. 49, 288 et in alio که در مهر باشد ورا پایهٔ *ibid.* 67, 532; inde پایه پایه gradatim *M.*; 3) gradus honoris, dignitas (قدر ومرتبه) *B.* مرتبه وعز وجاه *F.*; cf. Frag. 28, 17, Spieg. Chr. 27; 4) perditus, debilis, infirmus (ضائع وزبون) *B.* زبون *F.*, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae : جوهرست انسان وچرخ اورا عرض ✿ جمله فرع پایه اند واو غرض *F.*; 5) incursus pluviarum (فرو ریختن باران) *B.*, e. g. in hoc versu شیخ آزری poetae ; سنگ بسیار ریخت بر باران ✿ همچو ژاله زپایهٔ باران ; 6) i. q. پایاب *B.*; 7) dialecto Gîlânensi چوب کتک زدن i. q. (بلغت اهل گیلان) i. e. castigatio magistri vel domini redituum, quae fit baculo (چوب تادیب استاد ومعلم وآقای تحصیلدار) *B.* دکنک *F.*, e. g. in hoc versu میرزا قلی بیک poetae : شنیدن از تو خوشست این عتاب بامزهرا ✿ که باد پایه وزن پیله خل بلاییزهٔ *F.*

a. p. پایَهٔ حَوض i. q. پای حوض *B.*

پایَه دار adi. c. dignitate praeditus, potens, magnus (صاحب قدر ومنزلت) *B.* صاحب مرتبه وبزرگ *SHL.*

پائیدَن (z. پا, *IC.* pá, s. पा) servare, tueri custodire (در نظر داشتن وچشم بر نداشتن) *B.*; cf. پاد, qua significatione accipiendum videtur verbum in hoc versu حکیم اسدی poetae : زبانرا بپای از بداندیش دوست ✿ که نزدیکتر دشمن سیرت اوست a *F.* lex. auctore allato.

پائیدَن (v. denom. a پای formatum) firmo pede consistere, persistere, permanere (قائم وثابت بر یرده توقف ایلمک) *F.* ایستادن وتوقف کردن *B.*; 2) firmiter tenere (محکم طوتمق) *F.*; 3) perpetuum, sempiternum esse, perennare (همیشه وپیوسته وجاوید ومدام وجاوید بودن) *B.*; 4) pede premere, calcare (ایاغله دپمک وباصمق), e. g. in hoc versu استاد لطیفی poetae : بپائید پای مسرا ناگهان ✿ بروئی که در پی بپاتی نهان *F.*; 5) ornare (زینت ایلمک) *F.*, cum qua significatione cohaerere videtur praecedens پایون.

پائیر i. q. پایر tempus, quo sol in signo cancri (سرطان) versatur *B.* in app.

پائیز s. پائیژ.s پاتیز autumnus (فصل خزان); 2) *met.* senex (پیر) *B.*; cf. پایز et پاریز.

پـائـی کار a person who purchases goods from the manufacturer to sell to the merchant *R.*

پائین (a پای suff. یـن) *gen.* pars inferior, imum rei, locus infimus, finis, extremum (عر نسنهنك اشاغـی جانبی عـمـوما) *F.* (سرحـد چیزی وآخر کار وصف نعال وآخر مجلس) *HK.*; 2) *spec.* gradus infimus scalarum (نردبانك اول پایه سـی خصوصا) *F.*; cf. پایان.

پائینْ پَرَستی n. c. *met.* obedientia, servitium (اطاعت وبندگی وخدمتگاری) *B.*

پیپتَك, sec. *F.* پَـپـتَـك et پَـپـتَـك, i. q. بَبتَك q. v. *B.*

پَپریشیدَن i. q. پریشیدن *B.*, a quo praefixo پ pro ب posito formatum videtur.

پَپلُس i. q. ببلس s. بیلس genus cibi تریـت dictum, quod e pane sicco, butyro et syrupo (دوشاب) paratur; 2) sec. al. est cibus اشکنه dictus, e butyro, cepa butyro assata (بریان کرده), aqua et pane sicco paratus *B.*

پَپْنو i. q. پتسو *C.* Fortasse mala lectio.

پَت coll. بَت 1 gluten farinarium; 2) lana caprina tenerrima e fundo lanae crescens, quae depectitur et telis tenuissimis et pileis e lana coacta et penulis s. lacernis, al. conficiendis adhibetur (واز آن شـال ببافند وکلاه نمد وکپنك وامثال آن بمالند); 3) res quaevis mollis ac tenera (کـه آن نرمی داشته باشد) *B.*

پَتاتَق *vox ficta aut formata ex sono motus, aut celeritate q. cum strepitu et impetu v. g. cadere M.*

پَتارَه penicillus textorum, quo pannus aqua conspergitur *B.*; cf. بتاره et غرواشه.

پِتَت, sec. Gl. in Des. پـتـت poenitentia (توبه); 2) petitio veniae (استغفار) *B.* Vox parsica coll. patitî = s. पश्चात्ताप, de q. v. Spieg. Gram. der Parsispr. p. 156 fin. et 200. Cf. پتفت.

پَتْخ attonitus, stupefactus (مبهوت ومتحیر وحیران); 2) stultus (ابله) *B.*

پَتَر bractea s. lamina (تنکه) ex auro, argento, aere, orichalco, similive metallo, in qua nomina, talismata (طلسمات) et res averruncas (تعویذ) depingunt *B.*

پَتسو i. q. بتبو q. v. *F.* Aliam vocis formam پپنو Castellus offert.

پَتَفت i. q. پتت q. v. *B.* Fortasse ex پتفت alia vocis forma پتت decurtata est.

پَتفوز i. q. بتفوز *B.*; cf. تتفوز et تبغوز et بدپوز.

پُتْك malleus (خایسك وچکش) fabri ferrarii, aurarii, simil. ar. مطرق et مطرقه *B.* et hind. گـهـن dictus *SHI.*, e. g. in hoc versu Schahnamiano: سر سروران زیر گرز گران ✿ چو سندان برو پتك آهنگران *F.*

پَتکَن i. q. بتکن 3; cf. بَنکَن *B.*

پَتکیر cribrum (پرویزن وماشو) *B.*

پَتَل a mat. Inde پتل بند a mat-maker *R.*, qui persicam vocem esse dicit. Sed hind. vox esse videtur auctore *Shaksp.*, qui *pattal* legit, e s. पत्रावली orta et significans: a plate or trencher formed of leaves *Shaksp.*

پَتلاد *C.*, sec. *F.* پُتلاد i. q. پشتوانه s. پشتوان vectis s. fulcimentum ostii, quo contra posito ostium intus munitur servaturque clausum *C.* (قپو آردنه قونیلان اغاج طیاق) *F.* exemplo non allato. Vox pro بنلاد falso scripta videtur.

پَتلُوب i. q. بَتلُوب [ô] q. v. *B.*

پَتَنك fenestra vel foramen (دریچه ومنفذ), quo lux intrare possit *B.*

پَتَنی discus (طبق) ligneus frumento excutiendo (که بدان غله بیفشانند) *B.*

پَتو coll. بَتو 2 locus montis sive alius soli semper expositus opp. نسر; 2) i. q. پَرتَو, e quo decurtatum est *B.*

پَتــو genus panni s. vestis laneae (بافتهٔ قــرالاوی پشمینه) *B.*, e. g. in hoc versu poetae : شب ✿ بتن بــر یکی ژندهٔ از پتو وروز بودی بموی وبرو *F.*

پَتواز i. q. بتواز lignum transversarium duobus aliis lignis, quae in terram infixa inter se distant, super impositum, quo columbae et aves venaticae aliaeve aves insidere solent, ar. میقعة *B.*; cf. برواز et پرواز.

پَتولَه tela (بافته) sericea picta indica *B.*

h. p. پَتَه species gladii directi s. non falcati (شمشیر راست) *B.* in app. Ex hind. پتّا (a foil, a wooden scymitar for cudgelling with *Shaksp.*) orta vox.

پَتَه i. q. پَدَه q. v. *F.*

پَتیارَه coll. بِتیار 1 et بِتیارَه calamitas, infortunium (آفت وبلا) *B.*, e. g. in hoc versu poetae : ابو الفرج رونی بزور عدلش میزانهای ظلم سبک ✿ بعون رایش پتیارههای دهر سلیم *F.*; 2) vehementia, duritia, asperitas (شدت وسختی) *B.* سختی وشدت ونفاذ *F.*, e. g. in hoc versu eiusdem poetae : حکم گردش افلاک با پتیارهٔ حکمش ✿ خجل صورت تقدیر در آئینهٔ علمش عیان ; 3) perturbatio, tumultus (آشوب وشور وغوغا) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn. : مران آبداران بصد پاره گر ✿ بسی شور وپرخاش وپتیاره گر مکر *F.*; 4) dolus, fraus (وحیله وفریب ودغا) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn. : نه ✿ نیاید زما با قضا چارهٔ سودی کند هیچ پتیارهٔ *F.*; 5) pudor, verecundia (خجلت وشرمندگی) *B.*, e. g. in hoc versu سید ذو الفقار شروانی poetae : ✿ ای خواجهٔ که سرعت ساعیٔ عزم تو پتیارهٔ تحرک باد بــزان دهد *F.*; 6) coll. بَتیار et بَتیارَه et پتیره, turpis ad aspectum, terribilis (زشت ومهیب ونازیبا) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn. : جهانی بران جنگش نظاره بود ✿ که آن اژدها جنگش پتیاره بــود *F.* coll. hoc hem. Schahn. بــچــرم اندرون زشت پتیاره دید Gl. Sch.; 7) occultus, absconditus (مکنون ومخزون) *B.*, e. g. in hoc versu سید ذو الفقار شروانی poetae : ✿ اندر ضمیر او عیان پتیارهٔ سر قدر واندر گمان او نهان پیرایهٔ نور یقین *F.*

پَتیان hostis, inimicus (دشمن) *F.* ex Fg., e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : بهار عم هم بد خواه وپتیان ✿ همیشه در خزان وبــرگ ریــزان *F.* Fortasse cum بَتیار coll. بَتیارَه cognata vox.

پَتیر pro ar. فطیر azymus panis *C.*

پَتیم tegmen ex tela aut corio confectum, *cui involvuntur vestes M.* ex *F.*

پَتیرَه coll. بَتیار et بَتیارَه et پَتیارَه 6 omnis res invisa, odiosa, ingrata (که مکروه طبیعت بــاشــد) *B.*, e. g. in hoc versu حکیم زجاجی poetae : ببین میروم زین پــتــیــره سرای ✿ نماند جهان نام ماند بجای *F.*

پَتیل pro ar. فتیل i. q. پتیلة ar. فتیلة ellychnium. Inde پتیل سوز n. c. the stand or support of a lamp *Shaksp. R.*

پَتیلَه pro ar. فتیلة ellychnium *F.* Cf. پتیل.

پَج et پَجار mons (کوه) *B̂.*

پُــچ coll. پــوچ res turgida, inflata (بــومــری نــســنــد اولان); 2) fructus comestibilis *M.* بریدم یمشی *F.*; nom. fructus, cuius bacculae sunt rubicundae; fragum *imprimis* genus eius maximum *C.*; 3) multitudo, copia (کثرت), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : ولی ✿ نماند بدل صبر ای تند خــو پچ شده جور وآزار تو *F.*

پَجاوَه a brick-kiln *R.*

پُچ پُچ i. q. بُچ بُچ q. v. *B.*

پُچپُچَه (suff. ه) sermo submissus, susurrus *B.*

پَچُشک stercus (پشکل) ovinum, caprinum, simil. et 2) stercus camelinum *B.* Pro پشکل in *F.* lex. falso legitur ترسی, quare *M.* vertit : „pavor animalium *praesertim* ovium et caprarum“.

پُخْتَگی (a پخته suff. ی) coctio, maturitas *Shaksp.*

پُخْتَن imp. پَز (z. پچ pac, s. पच्) coquere (پخته ساختن); 2) coqui (پخته شدن); 3) praeparare, adornare (مهیا کردن) *B.* in appendice.

پُخْتَه pl. پختگان part. praet. v. پختن, coctus, maturus opp. خام; 2) *met.* sapiens, prudens (دانسته); 3) paratus, adornatus, dispositus (با تدبیر). Inde پختگان حقیقت *met.* ii, quibus mysteria cognita sunt, arcanorum participes (دانایان اسرار); 2) qui cum Deo se coniungere student, viri sancti (واصلان حق) *B.* in appendice.

a. p. پُخْتَه تدبیرها n. c. *met.* quae intellectu percipi possunt, rationi conveniunt (معقولات) *B.*

پُخْتَه جوش (cf. جوش) n. c. potus, qui conficitur e musto (شیرهٔ انگور نفیس) cum carne ovina et variis aromatibus cocto et percolato, alias اغلیقی et میفختج dictus *B.*

پُخْتَه خُور et پُخْتَه خُوار n. c. mendicus (گدا); 2) gener (داماد) *B.*

پُخْتَه گاو n. c. i. q. بُختگاو ar. نطول *B.*

پختی, sec. *M.* et *R.* پُختی, i. q. اسپرد gelatina *F.*

پَخْچ i. q. پَخت q. v. *B.*; cf. بَخچ et بخیچ et sequens s. پخچیدن.

پَخْچِیدَن et پَخْچُودَن [*F.* mendose پخچندن] pulsari, contundi (کوفته شدن); 2) pede premi, dilatari (پهن وپخش گردیدن) *B. F.*; cf. بخچیدن. Aliae verbi formae sunt پخشودن et پخشیدن.

پَخْس i. q. بخس *B.*; cf. پخسیدن.

پَخْسان i. q. بَخسان *B.*; cf. پخسیدن.

پَخْسِیدَن et پَخْسائیدَن dissolute et cum fastu incedere (صالی صالی یوریمک) *F.* ex شرفنامه. Cf. بخسانیدن 4 et بخسیدن 8.

پُچِشْک i. q. پِچِشک s. بِچِشک q. v. *B.* in appendice.

پِچِکَم et پَچِکَم i. q. بچکم q. v. *B.*

پَچِل i. q. بَچِل q. v. *B.*

پَچْواک interpres (ترجمان); 2) sec. al. interpretatio (ترجمه) *B. F.*; cf. پچوه.

پُچول i. q. بُچول q. v. *B.* Cf. پژول.

پَچْوه, sec. *F.* پَچْوَه lit. ه occulta, i. q. پچواک 2 interpretatio (ترجمه) *B. F.*

پَچِه hedera (صرمشق) *F.* Alia vocis forma est پیچه, ex qua پچه decurtatum videtur.

پَجِیو dissimulatio, fraus, dolus (سالوسی وریا) *B.*

پَخ seorsim positum et repetitum پخ پخ i. q. بخ 3 et بخ بخ, interiectio laudandi et admirandi: euge! quam bene! *B.*; cf. په et په په; 2) i. q. پهلو latus, e. g. si dicunt چهار پخ است i. e. چهار پهلو است „quatuor latera sunt“ *B.*

پخ et پَخ, nam cum مطبخ similem exitum habet, vox abigentis canem vel felem *B.*

پخپخو titillatio, quae fit sub axilla *B.*; cf. پخلوچه.

پَخت coll. پخچ et پخش et پهن pressus pede aliave re, dilatatus, latus *B.* Fortasse conferendum z. pazda pro pad-dâ, quae est rad. comp. significans: „pede, calce ferire“; cf. Burn. com. p. 133.

پُخت 3 ps. sg. praet. v. پُختن q. v.; 2) coll. پَخت *abs.* calcitratus, ictus pedis (لگد) *B.*

h. p. پُخْتَری (vox, ut videtur a v. پختن derivanda) cakes (or bread) which are laid over dishes when bringing to table, and under which the meat is kept warm. Cakes imbued with clarified butter *Shaksp. R.*

پُخْتَگان pl. vocis پخته q. v.

پَد arbor nunquam fructum ferens, salix *B.*; cf. پَتَد et پَدَه; 2) pro پاد custos *R.*

پد pro پدر pater, e quo decurtatum est *B.*; cf. Spiegel Gram. der Parsispr. p. 116.

پُد i. q. بُد lignum putridum igniarium; fomes *B.*; cf. پُده.

پدْآسیا n. c. cylindrus molaris (دکرمان اغاجی) *F.* Num fortasse scribendum پر آسیا?

پُدپود n. c. fomes igniarius (حراقه ar. خف) *B.*

پدر et پَدَر sec. *F.*, i. q. پدر pater *B. HK.* Alia vocis forma est پدْر, e. g. in hoc versu Schahn.: اگر چرخرا هیچ پدری بدی ✿ همانا که پدرش تو کسری بدی Gl. Sch.; cf. پیر. Consentit z. pitar, s. patar, *IC.* pitar, s. पितृ.

پَدرام malignus (بدخواه); 2) amoris expers (ی مهر ومحبت); cf. بدرام opp. رام; 3) coll. پدرام 4 sempiternus, perpetuus (همیشه) *F.* ex المحمودی.

پدرام (cf. s. रम praef. प्रति) ornatus, pulcer, laetus (آراسته وخرم وخوش) *B.* Gl. Sch.; cf. Chr. Sch. 56, 381; 2) locus quiescendi, otio fruendi (جای خواب وآرام) *B.*; 3) locus amoenus, oblectans (جای آرام), ut hortus, domus, consessus *F.* مجلس دلکشا *B.*; 4) sempiternus, perpetuus (همیشه ودائم وپاینده) *B. F.*; cf. بَدرام pro پدرام.

پدَر اَندَر n. c. i. q. پدندر q. v. *B.*; cf. اندر.

پدَرانَه (suff. انه) paternus; 2) adv. paterne *M.*

پدَرِ پدَر avus paternus *R.*

پَدرَخته moestus, sollicitus (غمگین واندوهناك) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn.: ززادن چو مادرش پدرخته شد ✿ روانش ازان دیو پدرخته شد *F.*

پَخسیدَه coll. تخسان 2 flaccidus, corrugatus (پژمرده شده وفراهم آمده) *B.*

پَخش coll. پَخت et پخچ et پهن pressus pede aliave re, dilatatus, latus *B.* Gl. Sch.; cf. Spieg. Chr. 47 med.; 2) laxus (سست opp. ساخت) *B.*; 3) coll. پَخس flaccidus, siccus (پژمرده وبی آب) *B.* Gl. Sch.

پَخشا angustia, inopia (مضایقه ودریغ) *B.*; cf. پخشیدن.

پَخشان tristis, dolore affectus (المنك ودردناك) *F.* ex صحاح; cf. تخسان 3 et پخشانیدن.

پَخشانیدَن liquefieri s. liquescere prae moerore et angore (گداختن وگدازیدن از غم وغصه); 2) dissolute et cum fastu incedere (گدازان وخرامان براه رفتن وبراه بردن) *B.* in appendice; cf. پخشیدن et تخسانیدن.

پَخشاشیدَن affligere, moerore afficere (رنج والم وبیرمکی) *F.* ex شرفنامه; cf. تخسانیدن et پخشانیدن.

پَخشَن reptatio ex alto deorsum (یوکسکدن میر سورینوب اینمک), e. g. in hoc versu poetae نظمی: ع شرار دود دل خیزد زجان ✿ آمده پخشن زبام آسمان *F.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

پَخشودَن i. q. پخچیدن s. پخچودن q. v. *B.*

پَخشیدَن coll. پخچیدن i. q. پخشودن *B.* Gl. Sch. *F.*; 2) coll. پخسیدن i. q. پخشانیدن *B.* in append.; flaccescere, corrugari (پژمرده شدن) Gl. Sch.; 3) splendere, fulgere (فروزان وبلدرمق) *F.* ex شرفنامه exemplo non allato et fortasse pro رخشیدن male lectum.

پُخل i. q. خله portulaca *F.*; cf. پخله.

پَخلوچَه i. q. پخپاخو q. v. *B.*; cf. پخلیچه.

پُخلَه i. q. خله portulaca *C.*; cf. پخل.

پَخلیچَه i. q. پخلوچه q. v. *B.*

پَدَرِ زَن socer *B.* s. خُسُر.

پَدَرزه, i. q. ar. زَلَّه, cibi, quos sudario vel praecinctorio (رومال ولنگی) involutos aliquis secum aufert et e loco in locum portat; 2) sec. al. omnis res sudario vel praecinctorio involuta *B.* tela cui involvuntur vestes *F.*; 3) portio, pars (حصه وبهره) *B.* Aliae vocis formae sunt بدرزه et بدوره et پیرزه. Cf. پدمه.

a. p. پَدَرِ سَبَبی n. c. i. q. پدندر q. v. *B.*

پَدَرِ شوهَر socer *B.* s. خُسُر.

پَدَر فَرزَندی (suff. ی) n. c. cognationis nexus, qui est inter patrem et filium H. Mong. I, p. 88, coll. p. 91, not. 9.

پَدَرِ مادَر avus maternus *R.*

پَدَرِ مُردَه n. c. orbus, orba (یتیم) *HK.*

پَدَرَندَر pro پدر اندر i. q. پدندر q. v. *SHL.*

پَدَر نَویسی n. c. abatement of extraordinary charges *R.* In ceteris lexicis deest.

پَدَروار (suff. وار) instar patris *R.*

پَدَرود i. q. بدرود incolumitas, salus (سلامت); 2) valedictio (وداع) *B.*; cf. درود. Inde پدرود کردن valedicere *F.*

پَــدَری (suff. ی) paternus *Shaksp. M.*; 2) paternitas *M.*

پَدَرِیَّه paternitas *R.*

پَدْشاه pro پادشاه q. v. *R.*

پَــدمَــه i. q. پــدرزه q. v. *B.* Sec. *F.* i. q. پَــرمَــه 2.

پَدَندَر et پَدْنَدَر et پَدَندَر (ex پد pro پدر et ندر pro اندر) vitricus (پدر سببی وشوهــر مادر) *B.*; cf. پدراندر.

پَدواز i. q. پتواز; 2) sec. مـویـد الـفـضـلا i. q. بتفوز s. پتفوز *B.*

پَدَه i. q. پَد ar. غرب salix *B.*; cf. بَدَه 2 et پتد et وزک; 2) i. q. پُدَه *F.*

پُدَه et پَدَه i. q. پُد coll. بُد et بُدَه lignum putridum igniarium; fomes *B.* Num ex پوسیده contracta vox?

پَدیجَه squama piscis *C.* ex vers. pers. Vet. T. Lev. 11, 9.

پَدید et sec. *F.* بَدید manifestus, publicus, palam (ظاهــر وهــویدا وآشکار) *F.* Inde پدید آمدن palam fieri, apparere, in conspectum venire, exoriri Spieg. Chr. 1, 35, Gul. 27, 13, H. Sam. 82, 3; پدید آوردن palam facere, manifestare (پــیــدا کردن) Sec. Nam. in Spieg. Chr. 56 fin., coll. not. ad h. l. p. 57, l. 2. Fortasse cum verbo دیدن cognata vox.

پَدیدار (a پدید formatum, coll. دیدار) apparitio (ظهور); 2) existens (مــوجــود), e. g. پدیدار آمدن i. q. موجود آمدن apparere, in conspectum venire *B.*

پَدیر *imp.* perge foras; 2) n. s. egressio *M.* ex *F.*

پَدیسار n. s. opus antea inceptum ad finem perducere, absolvere (بر سر کاری رفتن که پیش ازین شــروع در آن کرده باشند) *B.*; cf. پستا.

پَذَر alia forma vocis پدر pater *B.* in app.

پَذرام i. q. بذرام s. بدرام s. پدرام q. v. *F.*

پَذرُفتار *F.*, sec. *B.* پِذِرُفتار, i. q. پذیرفتار *F.*, e quo decurtatum videtur.

پِذِرُفتکار (suff. کار) acceptum, gratum habens (قبول کننده); 2) obediens (فرمان بردار); 3) agnoscens, confitens (مقر ومعترف) *B.*; cf. پذرفتن.

پَذرُفتَن *F.* et پِذِرُفتَن *B.* i. q. پذیرفتن *B.*, e quo decurtatum videtur. Verbi forma in poesi usitata; cf. Pend. 71 fin. coll. 73 not. a., Frag. 19, l. 27.

پَذَه i. q. پده q. v. *F.*

پَذیر imp. verbi پذیرفتن et in comp. participii praesentis significatione *B.*, e. g.

دانش پذیر scientiarum amicus Chr. Sch. 72, 19; دین پذیر fidem accipiens, pius Frag. 22, 11.

پَذیرا part. praes. v. پذیرفتن acceptum, gratum habens, auscultans, obediens; 2) part. praet. signif., acceptus (مقبول وقبول کرده); 3) incedens, antecedens (روان شونده وپیش رونده); 4) coll. پذیره obviam itio (پیشوا واستقبال); 5) materia (هیولی opp. صورت) B. Inde پذیرا سخن n. c. verbum iucundum, gratum (سخن خوب ومطبوع ومقبول) B.

پَذیرانیدَن (caussale verbi پذیرفتن) facere, ut accipiat, agnoscat, confiteatur (قبول کنانیدن ومعترف گردانیدن) B. in app.

پذیرائی (suff. ی) n. abstr. praecedentis پذیرا i. q. پذیرش acceptio, obedientia B.

پَذیرِش (suff. ش) acceptio (قبول); 2) obedientia (فرمان برداری) B.

پَذیرُفتار (suff. ار) i. q. پذرفتکار; 2) dux, princeps populi (سردار وریش سفید قوم) B.

پَذیرُفتاریدَن suscipere in se, stipulari, spondere (تعهد ایلمک وبر نسنه‌یی در عهده ایتمک); 2) caussativi significatione i. q. پذیرانیدن q. v. (قبول ایتدرمک وبکندرمک مصدر متعدیدر) F.

پَذیرُفتکار (suff. کار) i. q. پذیرفتار q. v. B.

پَذیرُفتَن i. q. پذرفتن (fortasse ortum ex رفتن praeposito پذی = pars. پد, z. paiti, s. प्रति et pers. پی) accipere, admittere, gratum habere (قبول کردن); 2) obedire (فرمان برداری کردن); 3) agnoscere, confiteri (اعتراف نمودن) B. Inde اصلاح پذیرفتن meliorem fieri به شدن B. in appendice.

پَذیرُفتی (suff. ی) i. q. ar. انفعال q. v. B. in appendice.

پَذیرَه (suff. ه) i. q. پذیرش acceptio, obsequium; 2) anteire, praecedere (پیش رفتن کسی) B. پیش رفتن Gl. Sch.; 3) obviam itio (پیشوا واستقبال کسی یا چیزی یا فرمانی) B. استقبال کردن Gl. Sch.; 4) i. q. راه گذر q. v. B. Inde پذیره شدن obviam ire, occurrere Chr. Sch. 61, Frag. 30, 13, coll. hoc versu Schahn.:
پذیره شدن‌را جبیره شدند ۞ سپه وسپهبد
پذیره شدند F.; پذیره آوردن obviam ducere Frag. 30, 16.

پَرّ پَر et پَر imp. verbi پَریدن volare et in comp. part. praes. significatione; cf. بلند پری; 2) pluma, penna; cf. Chr. Sch. 55, 369. 373; 3) ala; cf. Chr. Sch. 55, 375; 4) brachium (بال وپر باشد وعربان ریش خوانند واز سر کتف تا سر انگشتان‌را نیز گویند) B.; 5) ala molae, rotae, sim. (پره آسیا وچرخ دولاب وامثال); 6) coll. پرّه ora, margo, extremum (دامن وکناره) cuiusvis rei, e. g. margo pilei, deserti; ala nasi; 7) fascia, lemniscus pilei (ترک کلاه) B. F. (falso M. vertit: pileus Turcarum); 8) coll. s. पर्ण folium (برگ) arboris; 9) (pro پرتو) radius, splendor (روشنی وشعاع وپرتو) B.

Phrases:

پَر اَفشاردَن to flap the wings R.

پَر اَنداختَن plumas emittere, exuere (تولك کردن یعنی پر ریختن); 2) glomum plumarum e stomacho evomere (پر مهره کردن); 3) met. nudari (مجرد گشتن); 4) debilem, infirmum fieri (عاجز شدن وزبون گردیدن وفرو ماندن); 5) gaudere, laetari (نشاط کردن) B.

پَر باز کَردَن met. abire (رفتن opp. آمدن); 2) coniungi, copulari, coire (جفت شدن) B. in appendice.

پَر بَر آمَدَن to become fledged R.

پَر ریختَن coll. پر انداختن plumas emittere, exuere; 2) met. debilem infirmum fieri (عاجز شدن); 3) nudari, liberum fieri animi affectionibus et studiis (مجرد گردیدن از علائق) B. in appendice.

پر گستردن alas aperire i. e. extendere (گشادن پر); 2) *met.* debilem, infirmum esse (عاجزی نمودن), e. g. in hoc versu Schahn.; چو زال انـدر آمـد بـه پیش پدر ✿ زمین‌را ببوسید وگسترد پر Gl. Sch.; cf. Spieg. Chr. 43, 9.

پر نهادن *met.* eiicere loco, depellere, propellere (بیرون کردن کسی‌را از جائی ودفع نمودن وآواره ساختن); 2) artificio et machina alqm a consilio vel proposito depellere (از سر خـود بلطائف الحیل وا کردن) *B*,

پُر (z. 𐬞𐬆𐬭𐬆𐬥𐬀 perena, s. पूर्ण, coll. پُریدن) plenus seq. از rei et sine از in compositis, e. g. سر پر خرد پر زپیکار شد Spieg. Chr. 47, 2 coll. Chr. Sch. 2, 22. 66, 527; 2) (coll. z. 𐬞𐬋𐬎𐬭𐬎 pôuru, s. पुरु) multus, iteratus, e. g. پشه چـو پـر شد بـزنـد پیلرا „culices, si plures fuerint, elephantem pungunt“ Gul. 104, 4; 3) adv. multum, valde Pend. 169, 1 (اگرچه طلو معناسند درکه مقابلی تهی درعربیده مملو اما تکرار وبسیار معناسنه استعمالی دخی غایت شایعدر) *F.* Inde پر آمدن impleri c. از r. Spieg. Chr. 10; a) پر آمد قفیز „mensura impleta est“ (پیمانه پر شد); b) *met.* „vita ad finem pervenit“ *B.*; پـر کردن implere c. از r. Chr. Sch. 90, 55.

پُراپُر ad oram usque oppletus *M.*

پَرادَران nom. avis venaticae e genere earum, quae nigris oculis praeditae sunt, ut accipiter, quem چرغ ar. صـقـر dicunt et falco بحری dictus, sed formosior et elegantior. Praefertur avis rubri coloris et quae non in montibus sed domi pennas exuit. Arabice زمّج dicitur *B*. Cf. دو برادران.

پُراز i. q. پراز lorum iugi bovini *F.*

پَراز i. q. پراش *F.*

پَرازَه et پرازنَه, unde ar. فـرزدق, frustum fermenti unius panis globatum (که بجهت یکی تـه نان گرد وگلوله کرده باشند) *B.*

پَراش imp. verbi پراشیدن; 2) coll. 3 براش et 2 بـریش sparsio, perturbatio (پاشیدن وپریشان کردن) *B.*

پَراشیدَن coll. براشیدن deponere, demittere (فـرو نشاندن); 2) spargere, diffundere (پاشانیدن); 3) perturbari, animo consterni, percelli (بد حـال وپـریشان شدن وز خود گشتن) *B.* Verbum cum پاشیدن cognatum.

پَراشیدَه part. praet. v. پراشیدن q. v. *B.*

پَراگَنْدَگی (a پـراگنده suff. ی) dissipatio, perturbatio; cf. Spieg. Chr. 78; cf. پرگندگی.

پَراگَنْدَن dissipare, dispergere; 2) perturbare (متفرق ساختن وپریشان کردن) *B.*; cf. Chr. Sch. 86, 255 et پرگندن.

c. بر i. q. simplex Chr. Sch. 76, 84.

پَراگَنْدَه part. praet. v. پراگندن dissipatus, dispersus; 2) perturbatus *B.* Inde پراگنده خاطر adi. c. animo districtus, distentus, perturbatus Gul. 159, 1 et پراگنده کردن i. q. پـراگـنـدن Spieg. Chr. 64, 18; cf. پرگنده.

پَراگَنْدیدَن i. q. پـراگندن q. v. (پـراگنده کردن لفظنک متعدیسی اولـور عربـیـده تفریق ونثار) *F.*

پَراکوه latus s. pars ulterior montis (آنجانب کوه); 2) sec. al. latus montis profundior, per quod aqua defluit *B.*; cf. براکوه.

پَرالَک *gen.* chalybs praestantissimus (فـولاد جوهردار); 2) *spec.* gladius *B.*

پَرّان et پَران, part. praes. v. پریدن, volans *B.*

پَرْانْداخ i. q. اپـرنداخ *B.*; cf. پـرنداخ et پیرنداخ.

پَرانَه i. q. برانه *B.*

پَرانیدَن caussale verbi پـریدن facere, ut volet; 2) *met.* notum facere, docere (تعریف کردن) *B.*

پَراوَر (fortasse pro پرآور) cito volans, iens; 2) volucris (تیزپر وتیز رو وپرنده) *B.*

پَراوَند lignum crassum foribus occludendis, pessulus *B.* Cf. پژاوند.

پَراهام i. q. ابراهام, ar. ابراهيم; 2) nom. Judaei divitiis abundantis, cuius opes et divitias rex Bahrâmgôr (بهرام گور) pocillatori Lanbak (لنبک) dicto omnes tradidit *B.*; cf. براهام et پرهام.

پَربار et پَربارَه i. q. بربار et بربارَه 1 domus aestiva (خانهٔ تابستانی) *B.*; cf. پربال et پربالَه.

پَربال et پَربالَه i. q. پربار s. پربارَه lit. ر cum ل permutata *B.*

پُرپايَه (suff. ه) n. c. reptile multipes, aranea (هزارپايه ar. شَبَث); 2) sec. al. bestiola manibus et pedibus abundans, vulgo خرخدا dicta *B.*

پَرپَر avis parva, alias تيهو dicta, ar. فرفر turc. چل *F.*; cf. فرفور.

پربرباروش *F.* et پَربَرناوِش *B. HK. SHL.*, sec. *B.* vocis pronuntiatio ignota est, coelum (آسمان) *B.* دنيا وفلک *SHL.*

پَرپَرَم i. q. پرپهن portulaca *F.* s. v. پرپهن et *C.*

پَرپَرَه obolus (فلوس) parvus et tenuissimus *B.* numus aureus (سکهلنمش التون) *F.*

پرپزيان alia lectio vocis پرپزيان q. v. *B.*

پَرپوز i. q. بتفوز *B.* in app.; cf. برپوز.

پَرپون i. q. برنو s. برنون *B.* in append.; cf. پرنون.

پُرپهلو n. c. a displeasing word *R.*

پَرپَهَن et پَرپَهَن, unde ar. فرفين *B.*, hind. نونيا (s. लवणिका) *SHL.* portulaca *B.*; cf. برپهين.

پُرپَی an assessment to defray the expense of lighting Musulman temples *R.*

پَرپين i. q. ماه پروين ar. جدوار zedoaria *B.*; cf. زدوار.

پَرتاب, sec. *F.* etiam پرتاو scriptum, iactus (انداختن) *B.*; longe coniicere, de sagitta (دور انداختن تير) Gl. Sch.; 2) genus sagittae, quod longe coniici potest *B.* Gl. Sch.; cf. پرتوه. Quae in *C.* lex. legitur vocis significatio „splendor, fulguratio“ in lexicis persice scriptis deest et ad vocem hind. پَرتاپ (s. प्रताप) pertinere videtur. — Inde تير پرتاب کردن sagittam coniicere Rosen Narr. p. 65.

پَرتاب numus quidam Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 363 fin. coll. p. 509.

پَرتابيان (plur. vocis پرتابی a پرتاب suff. ی formatae esse videtur) *met.* sagittarii (تير اندازان) *B.*

پَرتاد obtrectatio, calumnia (غيبت وسخن چينی) *B.*

پَرتاش nom. regionis in Turkistân *B.*; cf. پرشاش et برتاس.

پَرتاو i. q. پرتاب q. v. *F.*; cf. پرتوه.

پَرتَم i. q. آهار 3 gluten farinarium *B.* in appendice.

پُرتُک, sec. *C.* پُرتَک, i. q. بَرتَک q. v.; 2) i. q. کوچ q. v. (وکوچ معناسنده رسيدهٔ نظردر) *F.*

h. p. پَرتَل the baggage of a horseman carried all on one bullock; 2) a pack-horse, a bat-horse *Shaksp.* Lingua čagataica: „impedimenta camelo imposita“; cf. Senkowski Supplément à l'histoire des Huns p. 115. Exempla ex Khondemiri scriptis vid. in Journ. As. 1852, Févr., p. 269, not. 1.

پَرتَلَه donum, munus (پيشکش); 2) coll. ar. بُرطُل et بُرطُلَّة involucrum capitis, tiara, pileus (دلبند بورکی) *F.*

h. p. پَرتَلَه coll. hind. پرتلا balteus *Shaksp. R.*

پَرتَميدَن findi, de labio intumescente (تپسرمک يعنی دوداق شِشوب يارلمق) *F.*; in libro مشکلات inscripto sic explicatur: پرتميدن ای شغتد ارتفعت عن موضعها کانها مقدمة *F.* exemplo non allato. Deest in lex. *B.*, *HK.* et *SHL.*

پَرتَو (s. प्रताप) lumen, splendor e luce proveniens, radius luminis; 2) molestia, calamitas (آسیب وصدمه) *B.* Cf. پَتَو 2.

پَرتَوِستان (suff. ستان) locus radiorum, luminis; 2) nom. libri Sâsâni quinti, qui librum دساتیر inscriptum interpretatus est (نام کتابی از تالیفات حضرت ساسان پنجم مترجم کتاب دساتیر) Gl. in Des.

پَرتَوَه coll. پرتاو et پرتاب sagittarius (تیر پرتابی) *F.*; *M.* vertit: „sagitta *scopum etiam remotissimum attingens*".

پَرتَوی (suff. ی) philosophus ex ordine eorum, qui اشراقی dicuntur (حکیم اشراقی) Gl. in Des.; cf. اشراقیان.

پَرچَم res quaedam nigra et rotunda (مدور), quae circa collum hastae et vexilli (نیزه وعلم) ligatur; 2) coll. قطاس et تُتُم cauda bovis marini (گاو بحری) [i. e. bovis grunnientis], quam circa collum equi ligant; 3) sec. al. bovis montani species, quae reperitur in montibus inter Khotâ (ختا) et Hindûstân, alias غژگاو dictae *B.*, i. e. bos grunniens, de q. v. s. اسقولو et قطاس; 4) cirrus verticis s. e vertice pendens (کاکل) *B.*

پَرچَه pro پارچه *C.* ex vers. pers. Vet. T.

پَرچیدَن figere clavum acumine firmandi caussa incurvando (میخ تاقمق واوجن پرکتمک ترکیده دخی پرچین دیرلر) *F.*; cf. پرچین.

پَرچیس i. q. برجیس Gl. in Des.

پَرچین *proprie* imp. v. پرچیدن; 2) n. s. confirmatio (محکم کردن), quae fit, e. g. tabulam clavo figendo eiusque acumine in tabulae latere averso firmandi caussa incurvando; 2) sepimentum (حصار) horti, simil. e spinis et sarmentis confectum; 3) spina s. ligna acuminata extremo muro imposita *B.*

پَرخ coll. برخ 1 pars, portio (حصه); 2) coll. بَرگ 4 supellex non vendibilis (خانمان ومتاع کاسد), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: متاع معرفت را طالبی نیست ✿ درین بازار دانش پرخ بوده *F.*

پَرخاش i. q. پرخاش bellum, pugna (خصومت وغوغا ar. وجنگ وجدال); 2) verborum disceptatio, altercatio (خصومت زبانی) *B.*

پَرخاشجو (cf. جُستن) adi. c. belli cupidus, pugnax; cf. Chr. Sch. 11, 144.

پَرخاشخَر (cf. خریدن) adi. c. *quasi* bellum emens (خرید کننده وخریدار جنگ) i. q. پرخاشخور *B.* دلیر وجنگجوی Gl. in Des.

پَرخاشخَور (cf. خوردن) adi. c. belli cupidus, pugnax, bellicosus, fortis (شجاع وجنگ جوی وجنگ‌آور) *B.*

پَرَخچ et پَرَخش coll. برخش superior pars natium, tergum (کفل وساغری) equi, muli, simil. *B.*; cf. فرخچ.

پَرخَم perturbatus, perplexus (درهم وپریشانی) *F.* ex المحمودی exemplo non allato et *SHL.*

پَرخو locus in angulo domus, ubi frumentum coacervant, granarium; 2) putatio arborum (پیراستن درختان) *B.* *F.* ex Fg.; 3) sec. al. laetitia (شادمانی) *F.* Mendosam lectionem esse پرخنجو in *F.* lex., quam offerunt *M.* et *R.* scribentes برخنجو et پرخو legendum ex addita ipsa vocis literarum enumeratione earumque pronuntiatione satis apparet.

پُرخون adi. c. plenus sanguinis, sanguine conspersus, cruentus *M.* Inde پرخونی n. abstr. praecedentis; *M.* vertit: apexabo.

پَرخیدَه nutus, signum, indicium (رمز وایما واشارت) *B.*; cf. ایرخیده. Num fortasse conferendum s. प्रवह्लि: s. प्रवह्ली et प्रहेलि: Amarakocha ed. Deslongchamps p. 36, 4, not. b et c.

پَرَد 3 ps. sg. aor. verbi پریدن volare *B.*

پَرد plica (لای وته جامه وکاغذ); 2) in compositione cum numeris respondet lat. *plex*,

e. g. یک پرد i. q. یک لای s. یک ته simplex; دو پرد i. q. دو لای s. دو ته duplex; 3) somnus levis (خواب مخمل نـه خوابی کـه در مقابل بیداری است) *B.*

پِرَد i. q. گـردد a v. گـردیدن *B.*, *F.* ex Fg. Videtur esse 3 ps. sg. aor. verbi پِرْدن s. پِریدن, quod tamen lexica persice scripta non offerunt.

پُرَد 3 ps. sg. aor. verbi پُریدن implere *B.*

پُرْد (cf. z. peretu) dial. Ghilânensi: pons (پل) *B.*; 2) pro پُرن aenigma *F.*

پَردا i. q. فردا cras (ar. غد) *B.*

پَرداختَن s. پَردَختَن imp. پرداز (verbum in constructione cum ar. شغل consentiens) contendere, petere; deditum, sollicitum, diligentem, occupatum esse c. ب vel بـا *et contra* negligere *rem* c. از r., (توجه نمودن ومقید گردیدن ومشغول شدن) *B.* e. g. ندانم کی بحق پردازی از خویش „nescio, quando te neglecto de Deo cogitabis" Gul. 189, l. 4; بـه دفـع فتنـهء خوارج پرداخت „repellendis turbis haereticorum occupatus erat" H. pr. reg. p. 7 vs., l. 2; زتو با مصلحت خویش نمی پـردازم „te minime negligam, ut rebus meis vacem" Pend. 263 init.; روز نعمت گـر تو پردازی بکس „si diebus prosperis in aliquem propitius es", *ibid.* 83, 2, coll. Gul. 58, 16, Not. et Extr. t. IX, p. 185. 190. 202, Anv. Soh. 236 vs. fin. et hoc versu شیخ نظامی poetae in *F.* lex. allato: من کـه بایین آینه پرداختم ✿ آینهء دیده در انداختم; 2) se accommodare, contentum esse (بـا کـسـی در ساختن) *B.* Gl. Sch., e. g. in hoc versu: همه شب با خیال دوست پرداخت ✿ دوائی غیر درد دوست نشناخت *F.*; 3) perficere, absolvere, consumere et *pass.* finiri, absolvi (بآخـر رسیدن وتمام شدن) *B.* تـمـام ایلمك وتـمـام اولمك *F.*, e. g. in hoc versu شیخ نظامی poetae: همه‌یء دولت اگـر ساختی ✿ همه بایین روز نپرداختی *F.*; چو پرداخت آن نامه „hisce literis scriptis" Frag. 24, 2; inde کلمات پرداختن verba consumere i. e. perdere Not. et Extr. t. IX, 203 med.; 4) vacare labore, otiosum esse c. از (فارغ گشتن از علائق) *B.*, e. g. in hoc versu شیخ نظامی poetae: از خواندن نامه چون بپرداخت ✿ تعویذ خواجه گـلـوی خویشتن ساخت et in alio حسین ثـنـائی poetae: چو زآرایش صف بپرداختند ✿ نظر سوی یکدیگری ساختند *F.* et in hoc versu Schahnamiano: بیاراست روی زمین‌را بداد ✿ چو پـرداخـت زان تاج بر سر نهاد *F.*; 5) vacuefacere (خالی کردن) *B.*, e. g. in hoc versu Schahnamiano: دل از داوریها بپرداختند ✿ بـآئین یکی جشن نو ساختند *F.* coll. Gul. 186, 12: از لوازم صحبت یکی آنست کـه یا خـانـه بپردازی ویا با خانه خدا در سازی „ex societatis humanae praeceptis unum hoc est, ut vel e domo exeas, vel ad heri voluntatem te accommodes"; 6) relinquere, tradere alteri (تـرک دادن) *B.*, e. g. رفت ومنزل بدیگری پرداخت „mortuus est domumque alii vacuam reliquit" Gul. 6, 19; 7) ornare, disponere, instruere (آراستن ومرتب گردانیدن) *B.*, e. g. in hoc versu استاد رودکی poetae: بهشت آئین سرائی‌را بپرداخت ✿ زهر گـونه درو تمثالها ساخـت *F.*; 8) polire, laevigare (جـلا دادن) *B.*, e. g. in hoc versu عماد فقیه poetae: که پرداخت آئینهء روی تـو ✿ که از مشك تر ساخت گیسوی تو *F.*; 9) canere, organo insonare, cantare (نواختن ساز وخواندن نغمه) *B.*, e. g. in hoc versu شیخ نظامی poetae: چـو رود باربد ایـن پـرده پرداخت ✿ یکی ساز ودو چنگ خویش بـنـواخـت *F.*; 10) tollere, elevare (بـرداشتن ورفـع نمودن) *B.*, e. g. in hoc versu eiusdem poetae: حجاب سیاست بپرداختند ✿ زبیگانگان حجره پـرداختند *F.*; 11) capere, prehendere, rapere

(گرفتن وربودن) *B.*, e. g. in hoc versu eiusdem poetae : چو دیوان بسی چارها ساختم ٭ کزان دژ کلوخی نپرداختم *F.*; 12) incitare (بر انگیختن) *B.*

پَرداختَه s. پَرَختَه part. praet. v. پرداختن s. پردختن *B.*

پَرداز imp. v. پرداختن ; 2) in comp. part. praes. significatione; 3) n. a. i. q. پرداختن *B.* in appendice.

پَردازِش (suff. ش) exornatio, ornatus (آراستن وپیراستن) Gl. in Des.

پَرداس n. s. i. q. پرداختن ; 2) i. q. پئیدن q. v. *B.*

پُرداغ id, quo rubigo speculi, gladii, simil. abstergitur *HK.* In ceteris lexicis deest, et alia vocis بزداغ forma est, quae sec. *F.* lex. پزداغ pronuncianda est.

پَردال i. q. بردال instrumentum circulo describendo, circinus *B.* Aliae vocis formae sunt پرگار et پرگل.

پُردان et پُردانی (suff. ی a v. دانستن) n. c. multum sciens, plenus scientiae, doctus, sapiens *M.*

پَرَختَن et پَرَختَه e پرداختن et پرداخته formae decurtatae eadem significatione *B.*

پَرَدَک i. q. بُرَدَک aenigma (لغز وچیستان) *B.*

پَرَدَگی s. پَرَدَگی (a پرده suff. ی) *gen.* quidquid tectum, absconditum est (هر چیز پوشیده); 2) *spec.* puella, femina velamine tecta (مخدره ومستوره) i. e. casta, pudica; cf. Jos. et Zul. p. 17 med., H. Mong. 246 coll. not. 78; 3) i. q. پرده‌دار q. v. *B.*

پَرَدَگیِ رَز *met.* vinum *B.*

پَرَدَگیِ هفت رَنگ *met.* mundus *B.*

پُردِل adi. c. *met.* cordatus, audax, fortis *B.* دلیر Gl. Sch.; 2) nobilis, generosus, liberalis (جوانمرد وسخی) *B.*; 3) perspicax, intelligens (صاحب فکر ورای) *F.*

پردن (vocales desunt) finis, terminus (حد) *B.* in appendice.

پَردو fenestra tecti domus, qua lux intrare possit, e. g. in hoc versu میم نظمی poetae : آمده باد سحر از جانب جانان بمن ٭ پرتو از پردو بسر آمد کلبهٔ احزان من *F.*

پَردَه velum, aulaeum (حجاب کرپاسی) *B.* حجاب ونقاب *F.*; cf. پَرس 1 et باشام 1; 2) certum systema sonorum vel canendi modi (ساز پرده‌لری) *F.*; cf. باشام 2; 3) vincula colli fidium, quibus soni distinguuntur (ونیز مقامات رشته که بر دستهٔ سازها بندند برای نگهداشتن انگشتان وبرای حفظ مقامات را نیز گویند) *SHL. C.*; 4) plica (لای وته); inde پرده پرده i. q. لای بر لای vel ته بر ته „plica super plicam“; 5) *met.* a) coelum (آسمان), b) modestia (حجاب نفس) *B.*

Phrases :

پَردَه بَر اَفگَنَد *met.* inverecunde, impudenter se gessit *M.* ex *F.*

پَردَه گرِفتَن s. پَردَه بَر گرِفتَن *met.* manifestare, divulgare (ظاهر ساختن); 2) impudenter agere (بی شرمی وبی روئی کردن) *B.*; cf. پرده کردن.

پَردَه بَرو دَرید *met.* dedecore, ignominia affecit *M.* ex *F.*

a. p. پَردَه خالی کَرَدن *met.* manifestare, divulgare (ظاهر نمودن وفاش کردن) *B. HK.*

پَردَه گرِفتَن et پَردَه کَردَن c. از r. *proprie* velum amovere a re i. e. *met.* praestare rei, Pend. p. 283, coll. p. 284, not. c. Cf. پرده بر گرفتن.

دَر پَردَه داشتَن زَنرا tectam servare et a conspectu consortiove virorum detinere feminam *C.*

دَر پَردَه شُدَن abscondi, custodiri, de puellis *C.*

پَرَدۀ أهرِيمَنی i. q. پردۀ مکدر velum diaboli et hominum sceleratorum (حجاب شیطانی ونفوس شریرۀ انسانی) *B.*

پَرَدۀ ایزدی velum divinum (حجاب الهی) *B.*

پَرَدَه باز (a v. باختن coll. پرده 2) n. c. musicus *M.*

پَرَدَه پوش n. c. i. q. پرده دار *B.*

پَـرَدۀ چَغانَه nom. modorum canendi, qui پرده dicuntur *B.*

پَرَدۀ خُرَّم nom. modorum canendi, qui پرده dicuntur *B.*

پَرَدۀ خُماهَن *met.* coelum *B.*; cf. s. خماهن.

پَرَدَه دار n. c. veli, aulaei praefectus, cubicularius, ianitor (پـرده پـوش ودربـان) *B.*

a. p. پَرَدَه دارِ فَلَک *met.* luna *B.*

a. p. پَرَدۀ دُخانی *met.* nox tenebrosa (شـب تیره وتاریک) *B.*

پَرَدَه دِر (cf. دریدن) *propria* veli ruptor *met.* qui occulta aperit, arcana vulgat (کشف راز وکشف اسرار ایـدیـجی), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: مکو راز دلرا بهر پرده در *F.*

پَرَدۀ دِل *met.* sanguis cordis (خون جگر ar. مهجه), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: زاشک چشم منم جویهاست کشته خجل ✿ زتاب آتش غم آب کشته پردۀ دل *F.*; 2) sec. al. pulmo (اق جگر) *F.*; pericardium *C.*

پَرَدۀ دیم سال *met.* nom. modorum canendi, qui پرده dicuntur; 2) coelum *B.*

a. p. پَرَدۀ زَجاجی *met.* a) coelum; b) nox tenebrosa; c) nubes nigra *B.*

پَرَدۀ زَنبور nom. modorum canendi, qui پرده dicuntur *B.*; 2) species veli eleganter elaborati (بر نوع لطیف اشلنمش پرده در) etiam پردۀ زنبوری dicti *F.*

پَرَدۀ زَنبوری (suff. ی) *met.* coelum *B.*; cf. پردۀ زنبور 2.

پَرَدَه سَرا i. q. سراپرده q. v. *B.* in appendice.

پَرَدَه سِرا (cf. سرائیدن) n. c. instrumenti musici tractandi peritus, musicus (سازنده) *B.* in appendice.

پَرَدَه شِناس pl. پَرَدَه شِناسان citharoedus, musicus (مطرب ونوازنده); 2) *met.* vir doctus, intelligens, sagax (عـارف وصاحب فـهـم وفراست) *B.*

a. p. پَرَدۀ عَنکَبوت textum (تنیده) araneum; species morbi oculorum *B.* in app.

پَرَدۀ عیسَی گِرای *met.* coelum quartum *B.*

پَرَدَه فاش n. c. i. q. پرده در *Shaksp. R.*

a. p. پَـرَدۀ قُـمـری nom. modorum canendi, qui پرده dicuntur *B.*

پَرَدَه گاه n. c. scena *M.* ex *An.*

پَرَدَه‌گی i. q. پردگی q. v. *F.*

a. p. پَرَدۀ مُکَدَّر i. q. پردۀ اهریمنی *B.*

پَـرَدَه نِشین n. c. mulier velata, abscondita (مستوره); 2) in solitudine degens (خلوت نشین) *B.*; 3) compotator (اهل بزم) *M.* ex *F.*; 4) apud Ghîlânenses پـرده نشینان dicuntur ii, qui in confiniis degunt et imperio belli ducum parent (سـرحـد نشینانی که در تحت فـرمان سپه سالاران باشند) *B.*

پَرَدَه نِشینانِ بار (cf. بار 23) *met.* vitam solitariam degentes viri pii, sancti, quibus mysteria divina aperta sunt (خـلـوت نشینان ومحرمان اسـرار واولـیـای مستور); 2) angeli coeli *B.*

پَرَدۀ نیلگون *met.* coelum *B.*

پَرَدۀ هَفت رَنگ *met.* a) septem coeli a colore cuivis coelo proprio sic dicti; b) septem ordines vel strata terrae (هفت طبقۀ زمین); c) mundus *B.*

پَرَدۀ یاقوت nom. modorum canendi, qui پرده dicuntur *B.*

پَر رَوغن n. c. exornatio pennarum et plumarum, quae fit rostro (آنست که جانوران پرنده در وقت خوشی جمیع پرهای خودرا با منقار خود پروار میدهند) *B.* in append. In ceteris lexicis deest.

پُرز floccus in vestibus coccineis, laneis, simil. apparens (آن باشد که بر روی سقرلات ودیگر پشمینها بعد از پوشیدن بهم رسد); lanugo; cf. پُرزه; 2) fibra atramentarii (لیقهٔ دوات); 3) in *B.* et *HK.* lex. sic explicatur: آنچه زنان بخود بسر گیرند *B.*

پَرزَ, etiam پارزو et پرزو dictum, medicamenti genus resinae (صمغی) simile in terra, mari et montibus proveniens (برّی وبحری وجبلی), cuius duae sunt species, una alba, levis ponderis et sicca, altera flava, lenis, gravis et melli puro similis, quo in ischiade et arthritide utuntur *F.* ex الاختیارات. Alia forma vocis بیرزد s. بیرزن, galbanum, esse videtur.

پرژک, sec. *F.* پرژَک, fletus, planctus (گریستن وگریه کردن) *B.*, e. g. in hoc versu حکیم قطران ارموی poetae: عرش وکرسی در آب شد پنهان ۞ بسکه کردم زفرقتت پرژک *F.*

پُرزَمبوری the firmament *R.* In ceteris lexicis deest.

پَرزَه subtilissime tritum medicamentum, pec. collyrium (شیاف vulgo شف) *B.* Sec. *F.* a) i. q. پُرزه floccus, lanugo, b) mansio nobilis, locus amoenus (محل شریف ومکان لطیف), quae tamen falsa significatio esse videtur et hoc versu شمس فخری poetae: آسمان قدر ترا چون مجلسیست ۞ آن نجوم آورده بر رخ پرزهٔ exempli caussa allato minime probata, quum h. l. significet „lanugo" idemque versus ab ipso *F.* lex. auctore significationis „lanugo" testandae caussa sub vocis forma پُرزه iterum afferatur.

پُرزَه i. q. پرز floccus, lanugo *B.*; cf. پَرزه a et b. Alias vocis significationes: a) segmentum, lacinia vestis (پارهٔ جامه یعنی اثواب پارهلری) et b) fimbria (سچق) offert *F.* lex. auctor exemplo non allato.

پَرزیوَند evidens, clarus (صریح opp. رمز et ایما) *B.*; cf. اپرخیده et پرخیده.

پَرس velum, aulaeum (پرده که بر روی چیزها پوشند واز جاها آویزند) *B.*; 2) pro پارس 3 felis uncia *M.*

پُرس imp. v. پرسیدن q. v. *F.*

پُرسا part. praes. v. پرسیدن q. v. *B.*; 2) i. q. پُرسه q. v. *Shaksp.*

پَرسال pro پارسال q. v. *Shaksp.*

پُرساله (suff. ه) n. c. senex (پیر سالخورده) *F.* in quo tamen falso برساله legitur.

پُرسان part. praes. v. پرسیدن q. v. (پرسنده) *F.*

پُرسانیدَن causs. verbi پرسیدن; 2) i. q. پرسیدن *C. M.*

پَرست imp. v. پرستیدن; 2) in comp. part. praes. significatione et extra comp. adorator, cultor, venerator (پرستنده وپرستار) *B.* اسم فاعل ووصف ترکیبی اولور *F.*, e. g. بت پرست idololatra Frag. 29, 4; آتش پرست cultor ignis *ibid.* 18, 2; خسرو پرست regem venerans Chr. Sch. 60, 442; تن پرستی (suff. ی) n. c. summa veneratio, summus amor sui Pend. 31; cf. خود پرست; 3) qui in sententia sua permanet (شخصی که در وهم وپندار خود یعنی فکر وخیال خود مانده باشد) *B.*

پَرَستار (suff. ار) adorator, cultor, obediens (طاعت وعبادت کننده); 2) servus, serva, mancipium (غلام وکنیز وخدمتکار وخادم) *B.*

a. p. پَرَستاران خَیال *met.* poetae et prosae orationis scriptores (شعرا وصاحبان نظم ونثر) *B.*; cf. پرستندهٔ خیال.

پُرْستارَه adi. c. v. s. باغ پر ستاره.

پَرَستاری (suff. ی) adoratio, cultus; 2) servitium *R.*

پَرَستان avis pavonis instar versicolor (طاوس تنور .i. q (2 ; (کبی بر منقش تویلو قوشدر furnus, clibanus *F.* Utramque significationem Castellus vocis formae برسان tribuit. In ceteris lexicis deest, nec exemplum affert *F.* lex. auctor, quo significationes probentur.

پِرَستان oxalis herba (قوزی قولاغیدر) *F.* Deest in ceteris.

پَرَستِش (suff. ش) adoratio, cultus, servitium (طاعت وعبادت وخدمتکاری); 2) cura aegrotorum (بیمارداری) *B.*

پَرَستِشبُد n. c. disciplina subactus, edoctus, religiosus, monachus (ریاضت کش ومرتاض) Gl. in Des.

پَرَستِش خانَه n. c. domus adorationis, templum *C.*

پَرَستِش گاه n. c. i. q. پرستش خانه *R.*

پَرَستِش کَدَه n. c. delubrum cultorum ignis Frag. 20, 20.

پَرَستِش‌گَری (suff. گر et ی) i. q. پرستش 1 *B.* in appendice.

پَرِستُک i. q. پلستک hirundo (خطاف) *B.*; cf. پرستو et پرستوک.

پَرَستَندَگی (a پرستنده suff. ی) i. q. پرستش 1 *HK.*

پَرَستَندَه part. praes. v. پرستیدن adorans, colens; 2) religiosus, monachus (زاهد وعابد); 3) servus (خدمتکار) *B.* in app.

a. p. پَرَستَندَهء خَیال *met.* poeta, scriptor (شاعر ومنشی). Scribitur etiam پرسندهء خیال elisa lit. ت *B.*; cf. پرستاران خیال.

پرستو i. q. ارستو hirundo (پرستک); 2) sec. al. hirundo montana (وطواط) *B.*; cf. پرستوک.

پرستوک i. q. پرستو *B.*; cf. پرستک.

پَرَستَه i. q. پرستیده is, qui adoratur, colitur, ut Deus, idolum *B.* Vox ex پرستیده decurtata videtur.

پرستَه serva, ancilla (زنی خدمتکار) *B.*

پَرَستیدَن adorare, colere (عبادت کردن); 2) servire (خدمتکاری نمودن) *B.* in app.

پَرَستیدَه part. praet. v. پرستیدن i. q. پَرَستَه *HK.*

پُرسِش (suff. ش a v. پرسیدن coll. pehl. פושׁשן Spiegel XIX Farg. des Vend. p. 57) interrogatio, quaestio Spieg. Chr. 43.

پُرسُق mustela (راسو ar. ابن عرس) *B.*; cf. راسو.

پُرسُم farina, quam aspergere solent fermento, ne in loco inhaereat *B.*

a. p. پُرسَم ex پُر et ar. سم, venenum, composita vox, qua *met.* significatur: cibus in gratiam hospitis praeparatus (منت اولان طعامه دیرلر بر آدمه احسان ایدوب تحمیل منت ایلمکدن کنایه‌در), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: از عطای سفله امیدی مبند ✿ کر دهد نانی بتو پرسم دهد *F.* In eodem *F.* lex. et in *C.* lex. haec vox etiam برسم scribitur, de q. v. s. برسم fin.

a. p. پُرسَندَهء خَیال pro پرستندهء خیال q. v. *B.*

پُرسوز (cf. سوختن) adi. c. aestuans, ardens, inflammatus. Inde شمع پر سوز candela ardens, flammans *M.*

پَرسَه pro پارسه mendicatio *B.*

پُرسَه (suff. ه a v. پرسیدن) interrogatio, quaestio; 2) aegrotum visere (بعیادت بیمار رفتن) *B.*

پُرسی a cess. a fine *R.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

پَرسیان convolvulus (عشقه) *B.*; cf. برشن et برشنان, voces ex پرسیان fortasse corruptae.

پَرشيدَن dissipare (بــر باد دادن) *B.*; i. q. پراشيدن, e quo decurtatum est *F.*

پَرطاس et پُرطُس vestis pellicea (موئينه) similis pelli muris pontici (سنجاب) et mustelae albae (قاقم); 2) i. q. برطاس *B.* in appendice.

پرطيه, pronuntiatio ignota est, nom. urbis ac regionis *F.*

پَرغازَه et پَرغَزَه e priori decurtatum, n. e. radix s. fundus alae (بيــخ وبن پــر) avis carni corporis adhaerens *B.*; cf. غازه.

پُــرغــور i. q. بلغور q. v., e. g. in hoc versu نبشد در شكايت : poetae مــيـــر نظمى هيچ پرگــو ۞ چــو در خانــه شود پــرغور ومنجو *F.* Eadem vox atque بــرغــول s. بلغور esse videtur lit. liquidis ر et ل inter se permutatis et lit. پ pro ب posita.

پَرغول i. q. برغول *B.*; cf. پرغور et پژغول.

پَرغونَه turpis, deformis (زشت ونازيب) *B.*

پَرقان moestus, tristis *C.* Vox dubia, quam cetera lexica omittunt.

پَــرَك coll. بَــرَك 3 canopus stella; 2) coll. بَــرَك 4 nom. fluvii cuiusdam; 3) *abs.* sonitus, sonus (صدا وندا), qua significatione etiam ترك scribitur *B.*

پــرْك pro پلْك palpebra, e. g. in hoc versu Schahnamiano : نمنمر كه برهمر زنمر پرك چشم ۞ نگويم سخن پيش او جز بخشم *F.*

پُركار adi. c. artificiosus, affabre factus, elaboratus *M.* Sec. *Shaksp.* thick, coarse, fat; inde پركارى (suff. ى) *n. abstr.* thickness *Shaksp. R.*

پَرگار, unde ar. فــرجار i. q. پرگال circinus; cf. پــردال; 2) coll. پَــرگر torques (چنبر اشياى (وطــوق كــردن); 3) res mundanae (عالمر); 4) opes, divitiae (جمعيت واسباب وسامان) *B.* Inde از پرگار شدن *met.* perturbatum, perculsum, mente alienatum fieri (بيخودى وبى اختيارى واضــطــراب كردن) *B.*

پَرسياوُش c. nom. sideris, quod XXIX stellas complectitur et figuram viri exhibet uno pede stantis et manu sinistra caput daemonis (راس الغول) tenentis. In tabulis astronomicis (زيجات) et in libro صور كواكب inscripto legitur برشاوش *B.* Sine dubio vox e gr. Περσεύς, Perseus, corrupta, de q. v. Ideler Unters. p. 86 sqq.

پَرسِياوُش c. et پَرسِياوُشان nom. plantae, ar. شعر الجن et لحية الحمار dictae *B.*, de q. v. s. بــولــوطــريخون. Vox eiusdem originis ac praecedens esse videtur.

پُرسيدَن imp. پُرس (z. ܦܪܣ peres, s. पृच्छ् s. पृक्) interrogare *abs.* seq. كه Spieg. Chr. 10. 11. 16; *c. acc.* Gul. 27, 21, Spieg. Chr. 14. 28; quaerere *ex alqo* c. از Spieg. Chr. 12. 19. 41; quaerere *de alqo*, velle audire *alqd ab alqo*, percontari c. از Chr. Sch. 61, 447 (صورمق ar. سؤال) *F.*

پُرسيدَنى (suff. ى) interrogationi aptum i. e. aenigma (لغز) *B.* s. چيستان.

پَرِش (suff. ش a v. پَريدن) volatus *B.* s. پار 3.

پَرْش motus, agitatio (دپرته); 2) rivus, fons (اشمه بيكــار اولسون غيرى اولسون), e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae : عجب وادى بــود صحراى سينه ۞ بجوى آب خون آيــد زپرشش *F.* In ceteris lexicis deest.

پَرشاش et پُرشاش i. q. پرتاش *B.* in app.

پُــرشگال coelum nubilum, pluvium (بــولتلو هوا), e. g. in hoc versu طالب آملى poetae : كهى ابرتــر وگاهى ترشح كونه كه باران ۞ بيا در چشم من بنگر هواى پرشگالرا *F.* Vox ex hind. بــرشكال, s. वर्षकाल, tempus pluvium, orta; cf. پشكال et بشكارى et بوقان.

پرشوم a reed *R.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

پَرِ شَهى (penna regia) i. q. شهبال penna alarum longissima (قناد اوجنده اولان اوزون يلكلر) *F.*

پَرکاه n. c. festuca, res vilis (شیء حقیر turc. صمان چوبی) *F.* nitens hoc hemist. : در طرب چندانکه کاویدم بپرکاهی نداشت. In ceteris lexicis deest.

پَرکَم exspectatio (انتظار) *B.*

پَرکَر et sec. *F.* پُرکَر torques auro gemmisque ornatus (طوق مرصع), insigne regum pristinorum Persiae et quo collum equi nonnumquam ornabant; 2) i. q. پَرگار, e quo decurtatum est *B.*

پَرکَست i. q. بَرکَس s. بَرکَست q. v. *B. F.*

پُرکُسون tegumentum sellae equestris (ar. غشیه) *F.*

پَرکَم nihil agens, otiosus, iners (ناچیز شده واز کار رفته وبیکار افتاده) *B.*

پَرکَنج et پُرکَنج i. q. بَرکَنج s. بَرکِنج *F.*

پراکندن pro پَرکَندَن et پَرکَندَه et پَرکَندَگی et پراکندگی et پراکنده formae decurtatae *B.*; cf. Spieg. Chr. 63. 74 et 78.

پَرکَندَه (a v. کندن) adi. c. (evulsis pennis) *met.* impotens, infirmus (در مانده وعاجز شده) *B.*

پَرکَنَه terra vel provincia vectigalis, tributaria (زمینی که ازان مال وخراج گیرند) *B.* An inferior division of a country (less than a ضلع) nearly equalling a barony. Inde پرکنه‌دار n. c. the superior officer of a pargana, lord of the barony *Shaksp.*

پَرکَنَه s. پَرکَنَه et sec. *F.* پَرکینَه coll. برکنه compositio aromatum et odorum (مرکبی از عطریات وبویهای خوش), hind. ارگجه (ارگجا name of a perfume of a yellowish colour and compounded of several scented ingredients *Shaksp.*) et ar. نربیره dicta *B.* medicamenti genus exhilarans et roborans ex limatura auri et argenti confecta (سیم وزری اکدلیوب مفرحات ترکیبلره جزوایدرلر که قلبه فرح وقوت ویرر) *F.*

پُرگو coll. پرگوئی et کفتن adi. c. loquax *Shaksp. R.*

پرگار چرخ s. پرگار فلك sphaera orbis coelestis (دور فلک ومنطقهء فلك) *B.*

پَرگارَه (suff. ه) i. q. پرگار; 2) coll. پرگاله 3 genus panni s. vestis crassioris (نوعی از پارچه بافته ریسمانی (پارچهء مثقالی *B.* *SHL.* پارچه *F.*, quod *M.* falso vertit „frustum", e. g. in hoc versu حکیم نزاری قهستانی poetae : بر خرقهء تسلیم زن از سوزن اخلاص ۞ یك رقعهء پرگارهء ارباب حقایق *F.*; 3) coll. پرگاله 4 vestes (اثواب خانه) *F.* quod *M.* vertit : „arca vestiaria".

پَرگاری (suff. ی) work done with a compass *Shaksp. R.*

پرکاس cohaesio, adhaesio (درهم آویختن) *B.* *HK.* *SHL.* animum applicare, intentum esse rei (بر شیء اوزرینه تعلق وتقید ایلمك) *F.*; 2) i. q. تلاش کردن q. v. *B.* *HK.* *SHL.* et *F.* (تلاش ایلمك), quod *M.* falso vertit : „limatura serraginum."

h. p. پَرگاس (s. प्रकाश) ortus solis (طلوع آفتاب) *B.*

پَرگَل i. q. پرگار *B.* lit. ر cum ل permutata; 2) i. q. پرگاله 2 *F.* ex مجمع الفرس. Cf. پروال.

پَرگالَه pars, frustum (حصه وپاره ولخت); 2) lacinia assuenda (پینه ووصله که بر جامه دوزند); 3) coll. پرگاره 2 genus panni s. vestis e bysso vel bombyce crassioris similis panni generi, quod مثقالی dicitur *B.* بر یوغون اپلك اپله طوقنمش بز جنس بز در *F.*; 4) coll. پرگاره 3 vestes (اثواب خانه پارچه‌لرینه دیرلر) *F.* nitens hoc versu شهریاری که شمس فخری poetae : بند گانش‌را ۞ اطلس آفتاب پرگاله *F.*

پَرگام, sec. *F.* پَرگَم, uterus (زهدان وبچه دان) *B.*

پَرگَن ignorantia, insipientia (جهل opp. علم) *B.*

پَرکاوش putatio vitis aliusve arboris *B. F.* Inde پرکاوش کردن putare arborem *B.*

a) palpare, contrectare, e. g. قال ابو عبد الله البناجی ۞ الروح جسم تلنف عن الحس وتکبر عن اللمس ۞ یعنی گفت ابو عبد الله بناجی که روح جسمست لطیفتر ازانکه ویرا بحس دریابد وبزرگتر ازانکه ویرا هیچ چیز نه پرماسد F. SHL.; b) i. q. پرداختن coll. پرواس 6 vacare, quod tamen exemplo non probant lexicorum persice scriptorum auctores; c) longum facere, extendere, e. g. in hoc versu ابو شکور poetae : هر کجا گوهریست بشناسم ۞ دست سوی دشمن نه پرماسم F. SHL.; d) crescere, quod in F. et SHL. lexicis deest et e) scire, e. g. in hoc versu حکیم سنائی poetae : هرکه او نفس خویش نشناسد ۞ نفس دیگر کسی چه پرماسد F. SHL.

پَرماسیدَن v. s. v. پرماس.

پَرمان iussum, mandatum (حکم وفرمان) Gl. in Des. Alia forma antiquior vocis فرمان esse videtur respondens s. प्रमाण. Cf. پرمودن.

پَرماه i. q. برماه q. v. B.: cf. پَرمَه.

پُرمایَه nom. fratris (برادر) Feriduni Gl. Sch.

پَرمَخیدَه i. q. برمخیده B.

پَرمُدَه i. q. پَرموده Gl. Sch.

پَرمَر i. q. برمر 1 et 2 B.; cf. پرمو et پرمور et پرموز.

پَرمَگَس ala muscae; 2) met. a) res quaevis tenuissima et subtilissima; b) genus vestimenti ex serico (جامهٔ ابریشمی); c) genus armorum (اسلحه); d) facies undulata et nitens gladii (جوهر شمشیر); e) gladius egregius, ferrum praestantissimum (شمشیر جوهردار وفولاد جوهردار); f) modus quidam tibiam inflandi et canendi (نی نواختن وخواندنی) B. Inde بَر شَکَرش پَرِّ مَگَس ریختَه met. amantes amplexu venereo iuncti (عاشق ومعشوق بهم آمیخته وبهم پیوسته) B.

پَرمو i. q. پرمر B.; cf. برمو et پرمور.

پَرکوك i. q. برکوك aedificium altum (عمارت علی) B. F.; M. vertit : „xenodochium“.

پَرکوهَان i. q. برکوهان nom. soni musici (نوا) melodiarum (الحان), quae numero sunt XXXI; 2) sonus musicus citharoedi (نغمهٔ مطرب); 3) vox psittaci (آواز طوطی) F. ex مجمع الفرس.

پُرگوئی (a v. گفتن) n. c. loquacitas B. s. بسیار 2.

پَرکیری an ortolan (a species of alauda) Shaksp. R.

پَرکین manifestus, palam (آشکار), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : چو نتوان حال دل دارد نهفتن ۞ بناچارش سخن پرگین گفتن F. In ceteris lexicis deest. Alia significatio : „fanum magorum“ (آتشکده), quam Castellus offert et M. falso ex F. petitam dicit, ex آشکار male ut آتشکاه lecto orta videtur.

پَرکینَه i. q. پَرکَنَه s. پَرکَنَه q. v. F.

پُرکینَه adi. c. malitiosus, infensus Shaksp.

پَرماس, coll. پرواس et برماس contrectatio; 2) longum facere, extensio (یازیدن ودراز کردن); 3) scientia (علم ودانستن); 4) crescere, incrementum (نمو وبالیدن); 5) liberatio, salus (خلاص ونجات) B., e. g. in hoc versu حکیم ناصر خسرو poetae : بعدل او بود از جود بدکنش رستن ۞ بخیر او بود از شر دشمنان پرماس; 6) coll. پرواس 6 vacuum esse a labore, otium (پرداختن) B. — Easdem significationes praeter quartam F. lex. auctor vocis formae پرماسد tribuit, sed exemplis probat, in quibus aut پرماس aut verbum پرماسیدن legitur. Idem valet de exemplis in lex. SHL. s. v. پرماس allatis. Inde sequi videtur, vocem پرماس esse imperativum et nom. subst. a verbo پرماسیدن derivandum, cuius loco lexica aliam verbi formam پرواسیدن et برماسیدن offerunt, illudque verbum پرماسیدن significare :

پَرموتَه i. q. پرموته s. پرموده res, aliquid, e. g. in locutione چه پرموته می خواهد = چه چیز می خواهد „quid cupit" *B.*

پَرمودَن i. q. فرمودن Gl. in Des.; cf. پرمان.

پَرموته et پرمونه i. q. پرمده nom. filii ساوه شاه, quem بهرام چوبینه captivum fecit *B.* Gl. Sch.; cf. ساوه et پرموزه 2.

پَرمور i. q. پرم *B.*; cf. برمور 2.

پَرموز i. q. پرم *B.*; cf. برموز et پرموزه.

پُرموز pabulum (علف) *B.*; cf. برمور 1 et برموز.

پَرموزَه i. q. پَرموز; 2) sed rectius پرمونه i. q. برموزه *B.*

پرمون i. q. پایون ornatus, ornamentum *B.*

پَرمَه i. q. پرماه; 2) coll. پدمه pars, portio, qua significatione alii پُرمَه scribunt *B.*; cf. بَرمه et بُرمه 1.

پرمَه et پرمَیَه tarditas, negligentia in labore, pigritia (کاهلی کردن در کارها) *B.*

پر مُهرَه n. c. glomus (کُرِی) plumarum aliarumve rerum, quem aves venaticae, ut falcones, simil. e stomacho evomunt, turc. اوخششی dictus *B.* in appendice; cf. پر انداختن 2.

پرمَهَه i. q. پرمَه *B.*

پُرمَی species quaedam uvarum (انگور) *B.*

پَرمیو morbus quidam vesicae, in quo aegrotus urinam reddens ardore vesicae laborat, qui vulgo سوزاک ar. حرقة البول ardor urinae dicitur *B.* stranguriae species *C.*

پَرَن i. q. پروین *B.*, e quo decurtatum dicunt *F.*; 2) hesternus dies (دیروز) *B.*; cf. پرندوار et پرندوش. Sec. *F.* significat etiam a) lunae splendor (ماهتاب); b) i. q. پرنا exemplo non allato.

پَرنا sericum pictum elegans et subtile (دیبای منقش لطیف ونازک) *B.*; cf. پرنو et پرنون.

پُرناك coll. برناك i. q. برنا 1 iuvenis, adolescens; 2) tribus quaedam (طائفه) Turcarum *B.*

پَرنان mucor, situs panis (ابمک الاجمسی) *F.* Vox ex پر et نان composita videtur.

پَرَنج frumenti (غله) species, cuius grana similia sunt tritico sed tenuiora *B.* *HK.* *SHL.* Fortasse eadem vox ac بِرَنج oryza. Cf. پرغنج.

پَرَند facies undulata et nitens (جوهر) gladii, simil. *B.*, e. g. in hoc versu استاد عنصری poetae: چه دیبهی که برنگش پرند هندی تیغ ٭ زبرجدینش بود پود وزمردینش تار *F.*; 2) coll. برند 1 gladius *B.* Gl. Sch. gladius egregius, nitens (تیغ وخنجر جوهردار) *F.*; 3) coll. بَرند 2 sericum simplex, non variegatum (حریر ساده) *B.* پارچه ابریشمی Gl. Sch.; 4) sericum sinense pictum et subtilissimum (پرنیان منقش); 5) tegumentum sellae equestris (زین‌پوش); 6) cucumis silvester (خیار صحرائی); 7) herba recens et viridis, quam libenter vorant animalia (مرغ وفریز); 8) coll. پرن 1 i. q. پروین *B.*; 9) pro پَرَندَه volans, volucris *Shaksp.*; cf. Instit. ling. pers. §. 256, p. 174 et چرند. Quas praeterea ex *F.* lex. desumtas dicit Meninski vocis significationes a) vexillum regium, b) cursor, tabellarius, c) margaritae, d) spes, exspectatio, non ex *F.* sed ex *C.* lex. depromtae sunt et falsae esse videntur.

پَرَنداخ i. q. پرانداخ q. v. *B.*; cf. پیرنداخ.

a. p. پُر نَدامَت adi. c. poenitentia tactus *M.*

پَرَنداوَر et sec. *F.* et Gl. Sch. پرَند آوَر (cf. آور a v. آوردن) n. c. i. q. پرند 2 gladius egregius, nitens *B.*; cf. برنداور.

پَرَندَخ sagitta (تیر) *F.* ex Fg. exemplo non allato.

پَرَندَك i. q. برندك mons parvus, colliculus *B.*

پَرَندو i. q. پرندوش, e quo decurtatum est *F.*

پَرَنْدوار i. q. پرندوش q. v. *B.* et *F.* ex Fg.; cf. پرن 2.

پَرَنْدُوش [ō] nox hesterni diei, nudius tertius (شب روز گذشته يعنى پرى شب .ar بارحة الاولى) *B.* Gl. Sch.

پَرَنْدَه et پَرَّنْدَه part. praes. v. پريدن volans, volucris *B.* s. پسر 16; 2) *met.* coll. ar. طيّار hydrargyrum *B.* s. آبكى 5 et 23; 3) cymba, navicula (قايقدن كوچك زورق معدنسه غلبا رومده پرمه بوندن غلندر) *F.*

پَرَنْدهء چراغ (lucernae accensae advolitans) papilio (پروانه .ar فراش) *F.*

پَرَنديين (suff. ين) quidquid ex serico conficitur *B.* Cf. پرند 3 et 4.

پِرَنگ, unde ar. فِرِند, fulgor (فروغ وبرق) ensis; 2) gladius egregius, nitens *B.* *F.*; cf. پرند 1 et 2.

پِرنگ i. q. پرنج aes cyprium, orichalcum *B.* *F.*

پَرنو et پَرنون i. q. برنو s. برنون q. v. *B.*

پَرنيان coll. پرنا sericum sinense pictum et subtilissimum *B.* Gl. Sch.; 2) sec. al. برنيان scribitur et significat: vestis regum pristinorum, quam diebus festis induebant boni ominis illam habentes et a Gabriele e paradiso allatam; 3) sec. al. est sagum s. vestis, quam Rustam-Zâl die pugnae induebat, e pellibus tigrinis consuta et innumeris figuris ornata *B.*

پَرنيان خوى (sericeae naturae) *met.* homo indolis placidae (خوش دل ونرم دل وخوش خوى ونرم خوى) *B.*

پَرنيخ tabula lapidea (تختهء سنگ يعنى سنگ مسطح هموار) *B.*

پَرنيش i. q. بُرنيش *F.*

پَرّو i. q. پروين *B.*, e quo decurtatum est *F.*; cf. پرن 1.

پَروا s. پرواى (vox ex aliis, ut پرواز, پرواز, پرواس, decurtata videtur, unde diversae illius significationes explicandae sunt) vacatio a labore, otium (فراغت وپرداخت); 2) patientia (صبر); 3) contendere, inclinatio, propensio (توجه وميل); 4) desiderium cupiditas (رغبت وسر); 5) cura, sollicitudo (التفات) cf. Spieg. Chr. 38, 3, Gul. 28, 16; 6) metus, timor (ترس وبيم وباك); 7) potestas, potentia (طاقت وآرام); 8) coll. پرواس scientia (دانستن); 9) coll. پروار nutritio, nutrimentum (پرورش); 10) volatus (پرواز) *B.* Addit. *F.* lex. auctor; 11) coll. دروا et پرواش stupor (سراسيمه), ut in hoc versu شمس فخرى poetae: پناه ملك سليمان شهنشه ايران ☆ كه آسمان زمعالىء اوست با پروا; 12) coll. 8, cognitio, notitia (آگاه); 13) facilitas (آسانى) *F.*; exemplo non allato, quo duae postremae significationes probentur. Inde بى پروا adi. c. non sollicitus, intrepidus *M.* *Shaksp.*; پرواى سر وريش خودم نيست *met.* „pro me remedium non datur" *M.* ex *F.*

پَروار coll. بربار et بروار domus aestiva; 2) domus spiramentis instructa (بادگير دار); 3) coenaculum superius domui superstructum, cuius latera aperta sunt (واطراف آن باز باشد); 4) tabulae (تختها), quibus tectum domus contabulatur (بپوشند); 5) thesaurus (گنجينه) *B.*; cf. فروار.

پروار (a v. پروردن) pecus saginandum, altile *B.*; 2) nutrimentum, alimentum *B.* s. پرورده et پهر روغن, e. g. in hoc versu عماد شهريارى poetae: سوداى تو از براى قربان ☆ بسته است زمن را به پروار *F.*; 3) locus, quo animalia nutriunt vel pinguefaciunt (جائيكه جانوران را پرورش كنند) Gl. Sch.; 4) suffimentum aloes vel ambrae (مجمرهء عود وعنبر) *F.*; cf. پرواره 2; 5) urina (بول وپيشاب), quam medicis spectan-

dam praebent *B.*; vas vitreum urinale aegroti (قارورهٔ بیمار) *F.* et *B.* s. پرواره 3. Inde در پـــروار بستن nutrire, alere; cf. پرورة.

پَروارَه (suff. ه) coll. پــروار i. q. پرواره et بـرباره 1 — 5 *B.*; cf. فرواره et وروارِه.

پَروارَه (a v. پروردن suff. ه) saginatus, pinguis (ar. مسمن); 2) coll. پروار 4 suffimentum aloes (عـود سوز); 3) coll. پـــروار 5 vas vitreum urinale aegroti (قارورهٔ بیمار) *B.*

پَرواری (a v. پــروردن suff. ی) i. q. پرواره 1 saginatus, pinguis *F. SHL.*, e. g. in hoc versu شیخ عطّار poetae: چــرخ مردم خوار اکـر روزی دو مــردم پــرورست ✿ نیست از نــاو شفقت مکر پرواریٔ او لاغرست *F.* coll. پرواری „bos saginatus“ Gul. 18, 2.

پَرواز (vox ex پر et واز pro باز composita coll. پیشواز pro پیشباز, ut proprie significet: alarum solutio, separatio) volatus; 2) i. q. نـــثـــار pecunia regis iussu (بــر فـرامیین پـاشـاشـان) sparsa; 3) lumen, splendor (نور وپرتو وروشنئی); 4) tigna transversaria tres spithamas longa, quae ad tegendam domum supra tigna longa iuxta ponuntur (نزدیک بهم بچینند) et storeis (بـوریا) obducuntur, supra quas terram spargunt; 5) coll. بـــرواز et پتواز mansio avium, nidus (نشیمن ونشستگاه مـرغـان); 6) *sermone myst.* humana natura derelicta sublime petere, ad altiora niti (سیر از جـانـب ناسوت بـشـریـت بجـانـب لاهــوت حقیقت) *B.* Inde پـــرواز کرفتن aufugere (کــریختن) de avibus venaticis *B.*; بلند پروازی کردن ad maiora tendere; honores, gloriam petere (میل بطرف عظمت ورفعت نمودن) *B.*

t. p. پَـرواز i. q. پـــروز limbus vestis, e. g. in hoc versu ابــو المــعـــانی poetae: ای شها خلعت قـبـای تـــرا ✿ کشته پــرواز اطلس کـــردون *F.*, qui tamen پــروازی scripsit, quod in پرواز mutavi, ut in versu ab illo allato legitur. Eadem vocis forma in turcica lingua usitata est.

پَروازَه (suff. ه) coll. پــرواز cibus, quem secum portant ambulantes, venatum exeuntes et iter facientes, vel qui pone portari solet; 2) absinthium (درمنه), quod pone sponsam spargunt et hic illic accendunt; 3) ignis ante sponsam accensus; 4) ignis festivus nuptialis Persarum sic descriptus: آتـشـی کـه فارسیان در عنکامی کـه عــروس‌را بداماد سپردندی بافــروختندی ودامن عـروس ودامادرا بهم بسته بـر کرد آن آتش طوف فـرمودندی; 5) voluptas, laetitia; 6) coll. پرواز 2 folia aurea vel argentea (ورق نقره وطلا), quae in schidias comminuta sparguntur vel sec. *SHL.* nocte geniali in caput sponsi et sponsae sparguntur (ودر شب زفاف بــر سر دامــاد وعروس نثار کنند) *SHL.*; 7) sec. al. folia aurea, argentea picta (کـه نقشـان کـار فرمایند) *B.*; cf. پروازه کر.

پَروازَه کَر (suff. کر) qui folia aurata conficit (کـه زرورق میسازد); 2) *dial. Shîrâzensi,* qui نکشان [نکسان *B.*] conficit i. e., qui folia aurata vel argentea corio agglutinat (کـه ورق طلا ونقره‌را بــر روی پوست می چسپاند) *B.*

پَروازی v. s. v. t. p. پرواز limbus vestis.

پرواس imp. v. پرواسیدن; 2) n. s. contrectatio; 3) longum facere, extensio (دراز کـردن); cf. پـــرواسیـدن 2; 4) scientia (دانــسـتـن); 5) liberatio, salus (خـلاص ونجات) *B.*, e. g. in hoc versu شـه ناصر خسرو poetae: بعدل او بود از جور بدکنش رستن ✿ بخیر او بود از شر این جبان پرواس *F.*; 6) vacuum esse a labore, otium (فراغ وپرداختن); 7) timor, metus (ترس وبیم) *B.* Vox cum پرماس, a quo una tantum litera و differt, sine dubio cognata, quod probat et utriusque vocis significationum consensus et vocis پــرماس cum پــرواس permutatio, in versibus a *F.* lex. auctore allatis conspicua; cf. e. g. versum s. v. پرواس 5 cum versu s. v. پــرماس 5, qui

idem est exceptis duabus ultimis vocibus این جهان دشمنان پرماس, cuius loco in alio پـرواس legitur et versum s. v. پرماس c cum versu s. v. پرواسیدن 2.

پَرواسیدَن manu tangendo explorare, an quid durum aut molle sit; contrectare, pertrectare (لامسه کردن بجهت تمیز درشتی ونرمی) *B.*; 2) longum facere, extendere coll. پرواس 3, e. g. in hoc versu ابو شکور poetae : هرکجا توهریست بشنسم ✿ دست سوی دگـر نه پـرواسم a *F.* lex. auctore s. v. پـرواس et پرماس allato; 3) timere, metuere (ترسیدن وواهمه کردن) *B.* Cf. پرماسیدن et پرواس.

پَرواش attonitus, perculsus (حیران وکندودن بیخبر), e. g. in hoc versu مـیـر نظمی poetae : چو زیب وزینت دنیـاست زایل ✿ مشو از حال خود پرواش وغافـل *F.*; negligens, socors, securus *C.* In ceteris lexicis deest.

پَرواغ et sec. *C.* بـرواق, herba quaedam glutini parando (چریش اوتی که کوکنی دوکوب چریش ایدرلر) *F.* *C.*; cf. بروقه et ar. بروق. In aliis deest.

پَرواق custos, vigil (turc. بکجی ar. حارس), e. g. in hoc versu ابو المعالی poetae : برای دفع رقیبان از سر کویت ✿ نگه بکرد درت تا سحر شود پرواق *F.* *C.* In ceteris deest.

پَروال i. q. پرگل *F.* ex شرفنامه.

پَـروان i. q. چرخ ابریشم تاب i. e. rhombus sericarius s. rotula pede agitata, qua fila sericea e glomere serici deducunt (چرخی که ابـریـشـمرا بدان از پیله بـر آورنـد وآن چرخرا بـپـای میگردانـنـد) *B.* *F.*; 2) nom. urbis prope غـزنین *B.*, e. g. in hoc versu Schahn. : بدو گـفـت کی نامر بردار عند ✿ زپروان بفرمان تو ت بسند *F.*

پَرواتجات v. s. v. پروانه 3.

پَروانچه coll. پروانه an order, a licence, a permit *R.*

پَـروانْچی et پروانچی sec. *R.*, a پروانه formatum : qui mandata regia (پروانه) describit, secretarius Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 250, not. 2; an officer of government *R.*

پَروانَک coll. پروانه 2 animal quoddam clamans leoni praecedens, ut cetera animalia vicinitatem leonis animadvertentes se abscondere possint. Praedae partes a leone relictas devorare dicitur *B.* Sec. *F.* idem animal est, quod سیاه گوش nomen habet; 2) *met.* dux exercitus (پیش رو لشکر) *B.*; dux viae, antesignanus (قـولاغـوز) *F.* Eadem vox in arabicam linguam translata فـروانـق pronuntiatur *B.* Cf. Freytagii lex. s. v. فـرانق coll. phlv. פרואנק et syr. ܦܪܘܢܩܐ.

پَروانَگی (a پروانه suff. ی) command, order, permission *Shaksp.* *R.*

پَروانَه papilio; 2) i. q. پروانک; 3) decretum s. mandatum regium (حکم وفـرمان سلاطین) *B.* حکم نامهء همایون *F.*; pl. پـروانـجـات an order, a pass, a licence, leave, command, a precept, a warrant *Shaksp.* *R.* Inde مُهر پروانه sigillum decreto s. mandato regio consignando Mém. de l'acad. de St. Pétersb. sér. VI, tom. III, 1836, p. 160, not. 51. Ex voce persica پروانه ortam esse arabicam بروانه s. بـروانه et significare : „cubicularius" (حاجب) et apud Selgukidas Asiae minoris : „primus regis minister" animadvertit Quatremère in Hist. des Sult. Maml. I, 2, 57, not. 69.

پَرواه i. q. پروا q. v. *Shaksp.* *R.*

پَروای i. q. پروا q. v. *F.*

پَروائی (a پروا suff. ی) indigent, necessitous *Shaksp.* *R.*

پَروَبال plumae et pennae v. s. پر et بال. Inde پروبال داشتن *met.* robore praeditum, potentem esse (زور وقوت وقدرت داشتن) *B.*

پَروَپای i. q. پاوپر s. پی وپر q. v. *B.*

پَرْوَر et پَرور imp. v. پروردن; 2) in comp. part. praes. significatione; altor, nutritor, educator, e. g. نفس پرور libidinibus s. corporis voluptatibus deditus; هنر پرور virtutibus praeditus H. Sam. 168; 3) *abs.* coniunctio, copulatio (بمعنی پیوند بود مثلف خواه پیوند انسان با انسان وخواه درخت با درخت باشد); 4) coll. برور et پروز et بروز 2 laciniae vestis, limbus, fimbriae (فراویز وسنجاف جامه) *B.*

پَرْوَرْشانه adi. c. fulgurans, corruscans (درخش کننده) *F.* exemplo non allato.

پَرْوَرْدگار (suff. گار) nutritor, epith. Dei, ut omnium nutritoris; 2) *met.* rex, alias etiam پروردگار گونه et پرورنده ar. رب النوع dictus *B.* Gl. in Des., e. g. in hoc hem. Schahn.: نه پرورده داند نه پروردگار Gl. Sch.

پَرْوَرْدَن et پروریدن (coll. z. ... vere, s. ... praef. z. ..., s. ...) imp. پرور, nutrire, educare (t. بسلمک) *F.*; 2) adorare, colere (پرستیدن) *B.*

پَرْوَرْده part. praet. v. پروردن nutritus, educatus, alumnus; 2) saginatus, pinguis *C.*; inde در شکر پرورده کردن saccharo condire *B.* s. آماده; 3) i. q. ar. مُرَبّی educator, magister Gul. 44, l. 7.

پَرْوَرِش (suff. ش) nutritio, educatio; 2) adoratio, cultus; 3) *met.* scientia, sapientia (علم وحکمت) *B.*

پَرْوَرِش آموختگان (cf. آموخته) n. c. scientiis imbuti *B.* et sec. *HK.* et *SHI.* پرورش آموختگان آزل scientiis imbuti aeternitatis *met.* prophetae, viri sancti, poetae *B.*

پَرْوَرِش آموز (cf. آموز a v. آموختن) n. c. coll. پرورش 3 scientiis imbuens, doctor, senior, sapiens (اصحاب ادب وعلم وپیر ومرشد وهادی); 2) *met.* qui bello sacro interest (ارباب مجاهده); 3) epithetum Dei *B.*

پَرْوَرَنْده i. q. پرونده ar. رزمه *F.*; cf. پروندیدن, a quo formatum est.

پَرْوَرَنْدیدَن i. q. پروندیدن q. v. *F. C.*

پَرْوَره (suff. ه) saginatus, pinguis (جانوری فربه که در پروار بسته فربه کرده باشند *B.*) شده وپروار کرده; vox ex پرواره decurtata *F.*

پَرْوَری (suff. ی) nutritio, educatio; 2) pro loco, quem in constructione occupat, modo part. praes. modo part. pract. significatione (بسلیجی معنسنه بونده بو حرف یا مصدریه اولور ووصفیه اولور واسم فعل اولور واسم مفعول اولور محلنه گوره); 3) i. q. پرواری *F.*

پَرْوَرِیدَن i. q. پروردن q. v. *F.*; cf. Chr. Sch. 6, 68.

پَرْوَرِیش, suff. ش praecedente lit. ی superflua (بای زیاده), saccharum rosaceum (گل بشکر); 2) conditum violaceum simileve aliud (بنفشه خمیرهسی وامثالی پروردهلر) *F.*

پَرْوَز radix, origo, stirps (اصل ونسبت ونژاد) *B.* Gl. Sch.; 2) coll. بَروز et پرور 4 et t. p. پرواز, fimbriae, limbus vestis (فراویز وسنجاف جامه, ar. عطف); 3) laciniae diversi coloris togae (خرقه) vel vesti assutae; 4) pannus s. tela bicolor (جامهٔ دورنگ درهم بافته شده), alias شب اندر روز dicta; 5) coll. بُروز stratum (گستردنی); 6) coll. فریز genus herbae recentis et suavissimae (مرغ); 7) coll. پرّه decursio vel conversio exercitus pedestris et equitatus *B.*

پَرْوَز sepultus (مدفون) *M.* ex *F. C.*

پَرْوَزَن i. q. پرویزن, e quo decurtatum est *B.*

پَرْوَشَن i. q. برپروشان *B.*

پَرْوِش pustulae (جوششی) in membris corporis humani, ar. بثر *B.*

پَرْوَن i. q. پروان, e quo decurtatum est *B.* Sec. *F.* nom. uxoris athletae Iranensis, Gêv (گیو) dicti.

پروند nom. arvi (مزرعه) ad قزوین pertinentis. Quae insuper in lexicis afferuntur significationes: a) adolescens imberbis (امـرد) et b) pyrum (امـرود) auctoritate carent *B.* Sec. *F.* significat etiam: lena (میان عشق ومعشوق اولان واسطه), nitens hoc versu میر نظمی poetae: مـیـان یاد وبا من نیست پروند ✿ مگر دل دامن آنم کند بند *F.*

پَروَنْدَه et پَرونْدَه i. q. برونده coll. برفنده et پلونده sarcina vestium et supellectilis (بستهء قماش واسباب, ar. رزمه); 2) sec. al. involucrum (لفافه) vestium et supellectilis; 3) sec. al. res sacco (جوال) similis, cuius orificium in latere est, quam negotiatores vestiarii supellectili tabernae impletam funibus obligant *B.* Cf. پـرونـدیدن, e quo formatum est. Inde پرونده کردن i. q. پروندیدن *M.*

پَروَندیدَن i. q. پـرورندیدن byssum similemve telam componere in sarcinam (پر واماثلی اثواب بوکن باغلمغه دیرلر) *F. C.*

پَـروَه praeda quaevis in proelio vel excursione de hostibus capta *B. F.* — Falso addit *M.* ex *F.*: „pugna, proelium"; — 2) i. q. چادر شب q. v. *B.*; 3) i. q. پروین Pleiades *B. F.*; 4) tentorium (خیمه) *F.* exemplo non allato.

پَروَهان manifestus, publicus (ظاهر وآشکارا) *B.*, e. g. in hoc versu اثـیـر الـدیـن اخسیکتی poetae: زو پشت روزگار قوی ✿ کشت واین سخن در روی روزگـار بگویم به پروهان *F.* Cf. پرهیین.

پَرویز [ê] (coll. synon. پیروز, quocum cognatum videtur) victor (مظفر); 2) felix, fortunatus, potens (سعید وعزیز وگرامی); 3) animus generosus, liberalitas (همت وسخاوت); 4) elegans incessus, splendida apparitio (خـوش رفـتـاری وجلوه کردن); 5) pro پرویزن q. v., e quo decurtatum est; 6) pro پـرویـن Pleiades; 7) ling. pehlevica (بـزبان پهلوی): piscis (ماهی); 8) cognomen filii Anôshêrvâni (انوشیروان), a piscibus, quibus praecipue delectabatur, sic dicti *B.* et in carmine poetae Nizâmî (نـظـامـی), quod خـسـرو وشیرین inscribitur, celebrati.

a. p. پرویز فلکی *met.* sol *B.*

پَرویزَن [ê] cribrum (غربال), quo subcernitur farina, saccharum, simil.; 2) sec. al. *spec.* cribrum saccharo percolando; 3) transmissio per cribrum (بیختن) *B.* Fortasse pro پربـیـزن posita vox et a بیختن s. بـیـزیدن, cribrare, derivanda. Vocis formae decurtatae sunt بریزن et پریزن.

پَرویـزی [ê] (suff. ی) i. q. پرویـز 1 victor Frag. 29, 1.

پَـرویش [ê] tarditas, negligentia in labore; inertia (کاهلی وتقصیر در کار کردن) *B.*

پَروین coll. پرن 1 et پرو Pleiades (ar. ثریا); 2) nom. unius viginti octo stationum (منزل) lunae *B.*; cf. رفه.

پَرّه (a v. پریدن suff. ه) coll. پروز 7 decursio vel conversio (حـلـقـه زدن), quam facit exercitus pedestris vel equitatus bellandi, venandi aliusve rei caussa *B. F.*; 2) acies exercitus (خطی که از سوار وپیاده کشیده شود, ar. صف); inde پره بستن „aciem instruere" *R.* et پره زند „tendit retia maiora, plagas venaticas" *M.* ex *F.*; 3) coll. پَـر 5 ala molae, rotae, simil.; inde 4) fusus, quo fila deducuntur (دکلان که دوک پشم رشتن باشد); 5) coll. پَر 6 ora, margo, extremum (دامن وطرف وکناره) cuiusvis rei, e. g. margo deserti, pes montis (دامن کوه *F.*), ala nasi (بینی); cf. Gul. 51, 3, pars serae vel pessuli, qua munitur, clauditurve (جـزوی از قـفـل که بدان محکم شود) *B.*; cf. infra پرهٔ دمغ s. v. چرندو; 6) latus (پـهـلـو ar. جنب); 7) stipula (برگ کاه) *B.*

پَرهازه lignum putridum (چوب بوسیده) vel pannus (رکو) ustus, quo in igne eliciendo utuntur; fomes *B.*

پَرهام coll. پراهام, ling. antiqua : Abraham *B.*

پَرهختن et پَرهِختن coll. پرهیختن i. q. پرهختن 2 bonos mores docere, erudire (ادب کردن) *B.*

پَرّه سَر n. c. acuminatus, cuspidatus (اوجی سوری), de quavis re *F.*

پَرهنج i. q. پرنج *F.* ex Fg.

پَرهود i. q. برهود *F.*

پَرهودن amburi s. flavum fieri calore ignis (آتش ایسندن اثواب صرارمق), e. g. in hoc versu ابو شکور poetae : جگر نخواهم پرهود من بپیاله چنانک ✿ ترا زوان دل از عشق آن کمین پرهود *F.* coll. hoc versu : نخواهم سوختن دانم که هم آنجا بپرهودم in lex. *SHL.* allato.

پَرهوده (part. praet. v. پرهودن esse videtur) coll. پرهود pannus, qui calore ignis colorem mutavit et ustioni proximus erat; 2) verbum inane, futile (سخن بیهوده) *B.*, qua significatione ex بیهوده depravatum videtur.

پَرهون i. q. پرهون q. v. *B.*

پَرهیختن coll. پرهیختن i. q. پرهختن q. v. *B.*

پَرهیز [ē] (proprie imperativus verbi پرهیزیدن) cautio, cautela, cavere sibi a malo (حذر واحتراز ونگاهداشتن خود از مضرت) abstinentia, continentia Pend. 56, 2; 2) timor, metus (ترس وبیم); 3) differentia, discrimen (تفاوت); 4) *sermone myst.* evitare, fugere id, quod non est divinum (اجتناب از ما سوی الله نمودن) *B.* Inde پرهیز کردن c. از cavere sibi ab alqo, cavere rem, continere se (احتراز کردن) Pend. 73, l. 3, Gul. 65, 17; دیدار پرهیز کردن opp. دیدار نمودن vultum recondere, tegere Gul. 58, 19. Cf. پرهیزیدن.

پَرهیزگار [ē] (suff. گار) i. q. پارسا 1 abstinens, continens, peccata et malefacta effugiens, probus, integer Pend. 69, 3. 81, 1.

پَرهیزگری [ē] (suff. ی) continentia, castitas *B.* s. جیواد.

پَرهیزیدَن [ē] i. q. پرهیز کردن c. از cavere sibi ab alqo, cavere rem, continere se, e. g. ودر تهور مانند سیل که از نشیب وفرازان نپرهیزد H. Sam. 202, med.; cf. Gul. 159, 21.

پَری (coll. z. pairika, qui destruit, a rad. pere) angelus, spiritus bonus opp. دیو *B.* Sec. *F.* significat etiam : ala praeditus (قنادلو) et *met.* sol; cf. Jos. et Zul. ed. Rosenzweig p. 194, not. 14. — Inde composita پری پیکر, پری روی, پری رخ, پری چهره al., quibus significatur : forma et pulcritudine insignis instar angeli.

پَری i. q. پریر, e quo decurtatum est *B.*

پُری (suff. ی a v. پریدن) plenum esse, plenitudo (پر وملو بودن) *B.*

پَری افسای s. پَری افسا n. c. qui incantat, ut genios sibi familiares reddat (کسی که از برای تسخیر جن افسون خواند); 2) incantator (افسونگر) *B. F.*; cf. پری سای et پری خوان.

پَریان i. q. پرنیان, e quo decurtatum est *F.*

پَریچه (suff. یچه) fibrae palmae (لیف خرما) *B.*

پَریخوان (cf. خواندن) n. c. i. q. پری افسای *B.*

پَریدار (cf. دار a v. داشتن) n. c. daemone obsessus (که جن داشته باشد); 2) puella incantationibus fascinata saltans et hariolans; 3) δαιμονιακός, insanus (دیوانه ومجنون); 4) (coll. ar. دار) locus, sedes daemonis (جا ومقام دیو) *B.*

پَریداری (suff. ی) n. abstr. praecedentis; sec. Cast. „facultas, qua quis cum spiritibus familiaritatem habet". Magic, necromancy *R.*

پریدُخت nom. filiae regis Sinensis, amatae Sâm Narîmâni (سام نریمان), qui ex illa filium Zâl (زال) nominatum suscepit *B.*

پَرّیدن et پـریدن volare (پـرواز کردن) *B.* t. اوچمق ar. طیران *F.*; cf. Spieg. Chr. 10. 42.

پریدن fieri (گـردیدن). Verbi infinitivum lexica non exhibent, sed 3 ps. sing. aor. پرَد, qui aut a پـریدن aut a پـرْدن derivandus est.

پُریدن (z. ... pere, *IC.* par, s. पृ) implere, replere (پر وملو ساختن); 2) plenum fieri, impleri (پُر شدن ومملو گردیدن) *B.*, e. g. in hoc versu شـیـخ سعدی poetae : تـو خودرا گمان پردهء پر خرد ✿ انائی کـه پـر شد دگر چون پرد *F.*

پَریدُخوت i. q. پریدخت; 2) cognomen filiae Darii, uxoris Alexandri, quae روشـنـک nomen habet Gl. in Des.

پَریر et پَریرُوز [ô] addito روز, nudius tertius (روز پیش از دیـروز) *B.*; cf. پریر ex پری decurtatum et اسور vocem dialecti Zend et Pazend.

پَریر پَریر i. q. simplex, nudius tertius *F.*; nudius quartus *C.*

پَـریـر سال n. c. i. q. پـارسـال q. v. *R.*; cf. پری سال.

پَـریـرُفت, ex پـری et رفت comp., herpete labiorum affectus (اوچق [اوجوق] طوتمش), e. g. in hoc versu مـیـر نـظـمـی poetae : نشانـش هـمـیـن بسکـه چون لاله شد ✿ پـریـرفت بـر لب چو تبخاله شد *F.* Inde پریرفت شدن pustula s. herpete labii ex terrore somnii affici *M.* Cf. انجوغ 2.

پریرُم nudius quartus *C.*; cf. پـریـر. Vox dubia.

پَریرُوز [ô] ex پری pro پریر et روز i. q. پریر *B.*

پَریره et پَریرینه suff. ه et یـنـه, quod nudius tertius accidit, vel ad eum diem spectat *F.*

پَـریـو [ê] clamor, lamentatio (فریاد وفغان); 2) genus herbae ad aquam crescens; 3) coll. پـرویـزن cribrum farinarium (آرد بیز) *B.*

پَریزْبان [ê] (cf. بان et پریز 3) n. c. qui farinam cribro cernit *B.*

پَریزَن i. q. پرویزن, e quo decurtatum est *B.*

پَری سال n. c. i. q. پارسال *R.*; cf. پـریـر سال.

پَری سای i. q. پری افسای, e quo decurtatum est *B.*

پَری سُوز [ô] (cf. سوز) n. c. nom. fani alicuius (دیـری ومعبدی) tempore خسرو پـرویـز aedificati; 2) sec. al. nom. loci, quo e deserto (دشت) انجوک dicto se contulit شیرین *B.*

پَریش [ê] imp. v. پـریشیدن; 2) dissipans, perturbans (پریشان کننده); 3) dissipatus, perturbatus (پریشان); 4) dissipatio, perturbatio (پـریشانی وآشفتگی) *B.*; cf. بریش.

پَـریشان [ê] (suff. ان) dissipatus, dispulsus (طاغلمش) *F.*; cf. Gul. 23, 21; 2) perturbatus Gul. 159, 1; 3) afflictus, moestus (المنـاک وغمناک) *F.*; cf. پـریشیدن et پـریشانیدن. Inde پـریشان حال adi. c. iniquae conditionis, deterioris status; پریشان خاطر adi. c. animo perturbatus; پریشان مشرب adi. c. pravus indole, moribus depravatus *M.*

پَریشانی [ê] (suff. ی) dissipatio; 2) perturbatio, animus perturbatus Gul. 158, 9.

پَریشانیدَن [ê] *proprie* causs. verbi پریشیدن; i. q. پریشیدن *B.* in app. *HK.*

پَری شَب (cf. پـری pro پـریـر) n. c. i. q. پرندوش *B.*

پَریشَم [ê] i. q. بریشم *B.*

پَریشَن [ê] i. q. پریشان, e quo decurtatum est; 2) dissipatio, perturbatio (افشاندن وپریشان کردن) *B.*

پَرِیشِیدَن [*ĕ*] coll. پریشانیدن dissipare; 2) perturbare, sensibus alienare; 3) *pass.* dissipari; perturbari, sensibus alienari (از هم جدا نمودن وبد حال وپریشان گردانیدن وشدن وبی خود گشتن وگردانیدن) *B. HK.*

پَرِیشِیدَه [*ĕ*] part. praet. v. پریشیدن dissipatus, perturbatus, mente alienatus *B.*

پریغو cygnus *F.*; cf. ارج 5.

پَری گرفته n. c. daemonis amicus et familiaris res futuras et occultas praesagiendi facultate praeditus; hariolus (ar. کاهن) *B.*

پَرِیون coll. بَرِیوَن scabies (گَر ar. جرب) *B.* morbus unguium, quo unguis excidit (قورلغان بر علتدر طرنق دبنده ظاهر اولور) et sec. al. lichen, impetigo (تمرکو) *F.*

پَرِیپان pro پریشان q. v. *F.* exemplo non allato.

پَز imp. verbi پُختن; 2) in comp. part. praes. significatione.

پَژ coll. بَز 2 et پایژ 1 et پچ terra tumulosa, montosa, collis (زمین پست وبلند وکوه وکتل ar. عقبه); 2) coll. پایژ 2 lutum vetus et molle; 3) sordes, pus (چرک وریم); 4) adi. vetus, obliteratus (کهنه ومندرس) *B.*

پُژ coll. بَژ pruina, pluvia pruinosa (برف ریزها که از شدت هوای سرد مانند زرک از آسمان بریزد); 2) (coll. پُچ 2?) acorum (ar. وج) *B.*

پَزاختَن et **پَزاختَن** coll. براختن i. q. گداختن *B.* lit. ب et پ et گ inter se permutatis.

پَزار passus, gressus (ar. خطوه), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: چو آیم جانب جانان دو منزل یکقدم سازم ۞ بوقت رفتنم در هر پزارم راه یکسالست *F.* In ceteris lexicis deest.

پَزاز, sec. *C.* بزاز lorum, corrigia *M.* ex *F.* Sec. *C.* hyems. Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

پزآسمان n. c. quod super orbem coelestem est (اوج فلک وماوراء فلک), e. g. in hoc versu کسائی poetae: پز آسمان ببرد جاهلی برتبه وجاه ۞ کند هر عاقل ودانا فلک برابر خاک *F.* Deest in ceteris.

پَزاکَن spurcus, sordidus, turpis (زشت وپلید وچرکن) *B.* Ex پَز 3 et آکن compositum videtur.

پَزامَند i. q. پزاوند *F. C.*

پَزانیدَن, causs. v. پختن, coquere *s. potius* coctionem promovere *C.*

پَزاوا i. q. پزاوه q. v. *Shaksp.*

پَزاوَن coll. پزاوند 2 tudes fullonum *F.*

پَزاوَند coll. پراوند et پژوند pessulus ligneus, quo ianua clauditur; 2) tudes fullonum (چوب گازران) *B.*

پَزاوَه coll. پزاوا et پجاوه (a v. پُختن) furnus, (داش وکوره), in quo vasa fictilia, lateres et calx excoquuntur *B.*

پُژپُژ et **پُژپُژی** vox, qua pastores blandiuntur capris eosque alliciunt *B.* Cf. بچبچ 2 et پچپچ.

پَژْد sanguis (خون); 2) sec. al. anima (جان وروح) *B.*

پزداغ i. q. بزداغ q. v. *F.*; cf. پرداغ.

پَزدَک vermiculus (کرمک) triticum devorans et devastans *B.*

پَز سَر adi. c. calvus (سر بی موی turc. طاز باش) *F.*

پَزَشک, sec. *HK.* پزسک, bubo, noctua (چغد) *B.* Cf. پُش et پَشک 5.

پزشک i. q. بزشک s. بجشک q. v. *B.*

پَزَغ i. q. بَزَغ q. v.; 2) attonitus, stupefactus (سراسیمه) *F.*, quae tamen posterior significatio exemplo non probatur.

پژغاب n. c. i. q. بَژَغ 2 claustrum aquae *F.* ex مجمع الفرس.

پـژغَرَه genus plantae spinosae (بـر نـوع دكندر) *F.* Fortasse i. q. برغمر; 2) i. q. افلغ *F.*, quae tamen vox in *M.* lex. non comparet. Num forte legendum اقـلـغ lyra, fides? Sec. *C.* posterior vocis پژغره significatio est: „radius longior, quo pasta attenuatur explanaturque" *C.* Exempla in *F.* lex. desunt.

پَژغَمر i. q. بَژغَمر *C.*

پَژغَند et بَژغَند nom. arboris cuiusdam *F.* ex شرف نامه. Cf. بُرغُند 2.

پُـژغَند coll. بُـژغُند 1 rhus coriariorum; 2) sec. al. vox, strepitus muli (قـاطـر آواز) *F.*

پُژغُند coll. برغند i. q. برغنج q. v. *B.*

پُژغول i. q. برغول s. بلغور *F.*; cf. پرغول.

پـژقَلَه i. q. بَـزَك scolopendra (تـسـبـيـح بوجكيدر) *F.*

پَژقَند sec. al. پَژفَند sermo futilis (معناسز سوز وفائدهسز), e. g. in hoc versu مـيـر مـگـو ومشنو كلام هـرزه نظمى poetae: پيوند ☆ شود اوقاترا ضائع زپـژقند. In quibusdam libris legitur پژفند *F.*

پَـژكـلَه pars, portio, segmentum, frustum (حصه وبـهـره ولخت وپاره) cuiusvis rei; 2) panni pars vesti reparandae (ar. رقعه) *B.*

پَزكَر (a v. پختن suff. گر) coquus (آشجى) *F.*

پَژم et پژم mons (كوه) *B.*

پَژم et پَژْم nebula (قرا كو ودومان) *F.*

پُژَم coll. بَژْم pruina (قـراغو وهـو ما يسقط من الثلج فى الليل) *F.* ex المشكلات.

پژمان s. پَژمان s. پُژمان i. q. بَژمن s. بُژمان *B.*; 2) poenitens (پشيمان خورده وندامت كشيده) *F.*

پژمان i. q. بَژمان s. بُژمان 2 desiderium, cupiditas (خواهش وآرزو) *B.*

پَژماوَرد i. q. برماورد q. v. *F.*

پژمايون *F.* et پَژمايَه s. پژمايه i. q. بـژميون s. بزمايه *B.*

پَژمُرانيدَن, *proprie* causs. v. پژمردن, i. q. پـژمرده s. پـژمريدن, e. g. in hoc hem. Schahn.: همى پـژمراند گـل ارغوان; cf. Quatremère ad H. Mong. I, 24, not. 31.

پژمُردَكى (a پـژمرده suff. ى) n. abstr. vocis پژمرده q. v. *B.* s. رشك.

پژمُردَن i. q. پـژمريدن marcescere, arescere et *met.* vigorem amittere, deflorescere (*t.* صولمق) *F.* افسردن وبى رونق شدن Gl. in Des. آب وتاب ماندن در چيز *HK.*, e. g. in hoc hem. Schahn.: همیدون پژمرد بلكه حياتى نو در ابدان تخت تـسـو coll. پژمردهء آنجماعت ظاهـر شد „quin etiam nova vita in corporibus tabescentibus apparuit" H. Sam. 106, ubi sic legendum et vertendum est et خاطر پـژمـرده ودل آزرده „tristis et afflictus animo" H. Mong. I, 23, not. 31. Cf. پژمرده.

پژمُردَه *F.* et پژمُرَدَه *B.* part. praet. v. پژمردن marcidus, flaccidus et *met.* de omni re, quae defloruit, vigorem amisit, ut corrugatus, de vultu; tabescens, de corpore; moestus, tristis, de animo al. (معنى پژمان وافسرده وغمناك واندوهگين وبى رونق ومعنى روى بخشكى آورده وترنجيده ودرهم كشيده اگرچه صولمش معناسنه در نباتاتده (شده استعمال اولنور اما انسانده وسائرلرده دخى متغير الاحوال ومتفكر وخسته اولانه دخى پژمرده ديرلر) *B.* Cf. exempla s. v. پژمردن allata. — Inde a) پـژمـرده شـدن i. q. پژمردن et b) پژمرده كردن facere, ut marcescat, deflorescat, vigorem amittat; cf. پژوليدن.

پَژمُريدَن i. q. پژمردن *F.*, e. g. in hoc hem. Schahn.: چرا پژمريد آن چو گلبرگ روى

Gl. Sch. coll. فرو پژمرید آتش انگیز شان Sec. Nam. 182, 3.

پژمُریده *HK.* et پژمُریده *B.* i. q. پژمرده *B.*; cf. Spieg. Chr. 42, 14.

پـژمـژه in solo *F.* lex. allata vox et a *M.* aliisque lexicographis omissa, quae quid significet ignoranti ipsa *F.* lex. auctoris verba apponere placuit : چملوز کوزه دیلرم حکیم شفائی در هجو وزیـر مؤمن خان بیت ای خرمگس وامشوی قیر ملاقات ٭ وی پژمژه کر بشده مرقفه رفتار *F.*

پژموی variolarum vestigiis notatus in vultu (چیچک نـشانی یعنی روی آدمده جدری) (دیدکلری علتدن نشن اولف), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : مکو بروی خوش آن نشان پژمویست ٭ که سایهٔ مژهاش بر رخش اثر کرده *F.*

پژن milvus (غلیواج) *B.*; 2) extremitas viae aut vici (سر محله وسر راه) *F.* exemplo non allato.

پژند i. q. بژند; 2) colocynthis (حنظل) *B.*

پـژنگار et پـژنـگر coriarius, faber ferrarius, aurifaber similisve opifex (دباغ وآهـنـگـر وزرگـر وامثالی اهـل صنایعه دیرلر) *F. C.*, e. g. in hoc versu ابـو المـعـانی poetae : معرفت کس نگیردش از من ٭ کـش بـودم پژنگر ودهقان *F.* In aliis deest.

پژنگره cuniculus *animal C.* ex versione pers. Vet. Test. Lev. 11, 5, Deut. 14, 7.

پـژو blood, life *R.* Deest in omnibus aliis lexicis et sine dubio pro پـژْد falso lecta vox.

پژواک i. q. پژوال echo (صدا) *B.*; cf. پژوک.

پژوک i. q. پژواک, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : زآه ونـالـهٔ زارم پـژوک افـتـده در عالم ٭ کـه پـنـدارند بـر خاستند قیمت مرده وزنده *F.*

پـژول i. q. بژول talus; 2) astragalus (گلوله), quo pueri ludunt; 3) nux avellana (فندق ar. بندق); 4) mamma (پستان زنان) *B.*

پژولش (ش suff. a v. پژولیدن) i. q. پژمرده q. v.; 2) perturbatus, confusus (پریشان ودرهم شده) *B.*

پژولیدن marcescere, deflorescere, vigorem amittere (پـژمـرده شدن); 2) facere, ut marcescat, deflorescat, vigorem amittat (پـژمـرده کردن); 3) permiscere, confundere; 4) perturbari, confundi (درهـم آمیختن وپـریشان گـردیدن وتداخل که پژمرده شدن ودرهم .B (درهم شدن باشد آمیختن کـه تـداخـل اجسام باشد Gl. in Des. Hisce significationibus scribitur etiam پژولیدن; 5) i. q. پـژوهیدن q. v.; 6) monere, hortari (نصیحت کردن) *B.*

پژولیده, part. praet. v. پژولیدن, marcidus, flaccidus, vigore et robore carens (پژمرده ونـرم گـردیده شده وبی آب وتاب شده وابتر شده); 2) investigatus; 3) monitus *B.*

پژوم pl. پژومان pauper (فقیر); 2) mendicus (گـدا); 3) vilis, ignobilis, despectus (خوار وبی اعتبار) *B.*

پـژونـد involucrum sarcinarum (بـوقچهٔ رخت) *B.* in appendice.

پژوند et پژوند i. q. پژاوند *B.*, e quo decurtatum videtur; 2) *met.* post ianuam considens; leno (مردم پس در نشین ودیـوث) *B.* Sec. *F.* et *C.* significat etiam; 3) passer (گنجشک) *F. C.*

پژوه, sec. *F.* پژوه, imp. v. پژوهیدن; 2) in comp. part. praes. significatione, e. g. افسون پژوه et دانش پژوه, q. v. coll. Frag. 21, 21. 31, 21; 3) indagatio, investigatio (تفحص); 4) i. q. پژه 1 et 2., q. v. *B.*

پژوهش, sec. *F.* پژوهش (ش suff.) indagatio, investigatio (تفحص وجست وجو کردن) *B.* Gl. in Des.; cf. Chr. Sch. 57, 404.

پژوهندگی (ی a پژوهنده suff.) i. q. پژوهش *B.*

پژوهنده part. praes. v. پژوهیدن indagans, investigans; 2) coll. پژوهیده 2 intelligens, ingeniosus, sapiens (حکیم وعاقل وخردمند وزیرک) *B.*; cf. Chr. Sch. 22, 20.

پژوهیدن, sec. *F.* پژوهیدن, indagare, investigare, interrogando et percontando exquirere (تفحص وتجسس کردن وباز جستن وباز خواستن) *B.*; cf. پژولیدن 5.

پژوهیده part. praet. v. پژوهیدن; 2) i. q. پژوهنده 2 *B.*

پَژوی et پَژوی et پُژوی et پَژوی homo infimae sortis; vilis, ignobilis (فرومایه‌ترین مردمان ar. ارذل) *B.*; cf. براو et پژوم.

پَژویس spurcus, sordidus (کسیف وچرکن وکسیف شدن وچرکن داشتن *B. HK.* چرکین شده وچرکین داشته وآخر نساخته مطلق چرکین معناسند *F.*, e. g. in hoc versu حکیم سنائی poetae: پیشم آرد روان بن سوراخ ❁ قلم سست وکاغذ پژوین et in alio پور بهای جامی poetae: از جفای درحق من هیچ نیست ❁ کان پلید مدبر وپژوین نکرد *F.* A پَژ 3 formata vox videtur; cf. پژاگن.

پَژه, lit. ه occulta, coll. پژوه 4 et پژ 1 et بژه 1 terra tumulosa, montuosa (زمین پشته (پشته وکتل وکریوه که بعربی عقبه خوانند); 2) pannus interior vestis, simil. (استر قبا ومانند آن) *B. F.*; 3) coll. پژه 2 arma (آلات حرب) *F.* ex مجمع الفرس.

پَژه coll. پَژ 2 acorum (وج); 2) coll. پَژه 3 arma (اسلحه), e. g. in hoc versu سیم نظمی poetae: ❁ بپوشیده پژه سر تا قدمرا کشیده پیش خود زرین علمرا *F.*

پَژه, lit. ه manifesta, i. q. پژوه, e quo decurtatum est, indagatio, investigatio *B.*

پژهان i. q. پژهان q. v. *B.*

پَژهیدن pro پژوهیدن q. v. *F.*

پَژیدن *C.* et پَژیدن *F.* i. q. پختن q. v. (طبخ) *F.*

پُژیدن vellicare (چمدیلمک) *F. C.*; cf. بخسیدن 3. Falso *M.* ex *F.*, quem secutus est *R.*, hoc verbum idem significare dicit atque praecedens پژیدن.

پَژیز lana; 2) plumae avium *M.* ex *F.*

پَژیژه et پژیشه farina (دقیق) *F.*; cf. بریشه.

پَس (z. ܦܰܣܳܐ paçca, *IC.* pasá, s. पश्चात् et s. ved. पश्चा) postica pars (ar. قفا opp. پیش) *F.*, e. g. in hoc versu Schahn.: پس وپیش تـرکان طاوس رنگ ❁ چپ وراست شیران پولاد چنگ *F.*; cf. Spieg. Chr. 82 med.; 2) adv. loci: a tergo, pone, post, qua significatione aut seorsim vel praecedente praepositione ope Izâfet cum sequente nomine coniungitur, aut seorsim sequente از construitur, e. g. پس ما „post nos" Spieg. Chr. 114, 14, coll. 43 l. antp.; از پس او „post illum" Chr. Sch. 11, 145; از پس پشت او „in tergo illius" *ibid.* 48, 270; در پس پرده „post auleum" *ibid.* 36, 127. 106, 331, coll. H. pr. reg. 9 vs., l. 6; پس از مرگ من „post mortem meam" Chr. Sch. 83, 217; 3) adv. temporis: postea, deinde, porro Spieg. Chr. 6. 8. 10, Chr. Sch. 61, 459. 62, 469. Inde از آن پس s. ازین پس s. زان پس post haec, postea, e. g. Chr. Sch. 24, 303. 58, 414. 77, 99, ubi leg. زان پس, 89, 45 et از آن پس که ex quo *ibid.* 58, 410; 4) apodosin significat, respondens germ. so, dann; cf. Gul. 129, 19, Rosen Narr. 65, 3. 89, 6. Plura v. in Instit. ling. pers. §. 274. 381. 570. 589.

Phrases:

پس افکند i. q. پس سر اندازد *M.*

پس افکندن reponere, pecuniam reponere in thesauros (ذخیره کردن); 2) haereditatem, patrimonium relinquere (میراث گذاشتن) *B.*

دَر پَس آمَدن s. پَس آمَدن pone venire, sequi *C. M.*

پَس انداز میکُنَد i. q. پس سر اندازد *M.*

پَس پا شُدَن redire; 2) tergum vertere *R.*

پَس پُشت کَردَن post tergum reiicere *met.* abscondere, celare *R.*

پَس چرخه نفرین کُنَد *met.* absentem conviitiis petit *M.*

پَس خَم زَدَن *met.* fugere, aufugere (گریختن) *B.*

پَس دَست کَردَن *met.* abscondere, in thesaurum colligere (پنهان کردن وذخیره نهادن) *B.*

پَس رَفتَن sequi *R.*; cf. پس آمدن.

پَس زانو نِشَست *met.* in angulum se recepit, solitarius factus est (منزوی اولدی) *F.* nitens hoc versu مولانا جامی poetae : این دم از کشمکش این بستم ✿ پس زانوی وفا بنشستم *F.*

پَس سَر کُنَد s. پَس سَر اَندازَد reiicit post tergum *met.* parvi aestimat *opes M.*

پَس سَر نَمودَن *met.* vultum prae pudore avertere (رو گردانیدن خجالت); 2) maleficum facetiis et artificio a proposito suo avertere (کسیرا که مخل طبیعت باشد بلطائف الحیل از سر وا کردن) *B.*

پَس گوش اَفکَندَن *met.* oblivisci (فراموش کردن) *B.*

پَس گوش اَنداخت *met.* simulavit, se non audire (ایشتمزلندی), e. g. in hoc versu : گفتمش زلف تو صد رخنه بدین دوش انداخت ✿ بشنید آن بت بد کیش پس گوش انداخت *F.*

پَس ماندَن remanere, superstitem esse *R.*

پَس وپیش نَمودَن *met.* haesitare *R.*

پُس e پسر, filius, decurtata vox *B.*

پسا i. q. بسا nom. urbis in Persia *B.*

پَساچین (ex پس et چین a v. چیدن inserta lit. ا) n. c. fructus, qui de fructuum copia in hortis passim supersunt *B.*

پَسادَست (ex پس et دست inserta lit. ا compositum videtur) i. q. پسادست *B.*; cf. پستادست, cui oppositum est دستادست.

پَس اُفتاد „postea cecidit“ *met. dicitur de liberis posthumis M.*; 2) i. q. پس افتاده *HK.*

پَس اُفتادَه n. c. qui in via a comitibus derelictus est; 2) i. q. پس انداز q. v. *B.*

پس اَفکَند n. c. *abs.* res in futurum usum reposita, sive sunt opes mundanae, sive bona vel mala opera, quibus in futura vita fruuntur; 2) hereditas, patrimonium (میراث) *B.*; cf. پس اوکند.

پَساك i. q. بساك *F.*

پَس اَنداز (a v. انداختن) res reposita, thesaurus *B.*

پَسانیدَن irrigare (آب دادن) hortum, segetes *B.*

پَساو imp. v. پساویدن; 2) palpatio, contrectatio *F.*

پس اَوکَند alia forma vocis پس افکند q. v. *B.*

پَساوَند i. q. بساوند q. v. *B.*

پَساویدَن manu tangere, contrectare (دست بر چیزی مالیدن ولمس کردن) *B.* Gl. in Des.; 2) ebrium facere, inebriare (مستی کردن) *B.* Verbum a ساویدن praeposito پ formatum et cum بیساویدن et بپسودن et سودن cognatum.

پَسفَنگ n. c. ferrum calcis (اوکچه دموری); 2) clavus (چوی) *F. C.*

پَس ایست (cf. ایستدن) n. c. i. q. پیرو (پس نماز وپیرو) Gl. in Des.

پَس پای n. c. i. q. پشت پای cinaedus (بر نو جوان وساده روی شکار ایدوب در کار اولمق معناسندندر) *F.*

پَست non altus, parvus, depressus (opp. بلند) *B.* آنچه که مقابل بالا در ومعنی کوتاه

F., e. g. in hoc versu شمس فخری poetae: جمال الدین ابو اسحاق که آمد ✿ که بـر قـدر عـلـوش آسمان پست *F.*; cf. Spieg. Chr. 54, 138; 2) planus, aequalis *locus* (زمین هموار); 3) devastatus (خراب opp. آبـاد); 4) *met.* humilis, vilis, ignobilis, abiectus, avarus (مردم خسیس وبخیـل B. خسیس ودنی *F.*; 5) *sermone myst.* qui altiores verae perfectionis gradus ascendere non potest (آنکه نتواند ببال همت پرواز عروج بمدارج کملات حقانی یا مرتبهٔ از مـراتب دیگر کند) *B.* Inde پست کردن humilem facere, deprimere, complanare, devastare Chr. Sch. 30, 50, Frag. 27, 6; occidere (هلاك کردن) Gl. Sch., e. g. بیمد بران کینه چون پیل مست ✿ مر آن گـاو برمیدرا کرد پست Gl. Sch.; cf. Frag. 32, 23; در زیر پای پست شدن pedibus conteri H. Sam. 126, 6.

پست *gen.* farina (هـر آردی) *B.* farina tosta (قاورلـش اون) *F.*; 2) *spec.* farina tosta tritici, vel hordei vel cicerum (آردیکه از گندم یا جو یا نخود بریان می سـزند) *B.* Gl. Sch. ar. سویق dicta *B.*; 3) cibus quidam e iecore dorcadis (جـگـر آهـو), nucleis amygdalae (مغز بدام), simil. compositus, e quo pauperes Indiae et ii, qui ieiunium servant et contemplationi et vitae asceticae se tradunt (چـلـه نشینان وفقیران وجوگـیـن هندوستان), frustulum magnitudine pistaciae (پسته) sumunt, ut per multos dies cibo carere possint *B.*

پَستا i. q. پدیسار q. v. *B.*

پِستا pro پسته pistacium *R.*

پَستدَست i. q. پسدست *B.* opp. دستادست. Num forte ex پـس, تـ et دست composita vox?

پستان (z. 𐬟𐬱𐬙𐬁𐬥𐬀 fstâna, s. स्तन) mamma (ar. ثدی) *HK.*, turc. ممه *F.* Inde پستان مادر بُریدن *met.* avide cupere, concupiscere; 2) impudenter agere; 3) ingratum esse; 4) mentiri; 5) perfide agere (کنایه از حرص وشره وبـی حمیتی وحمق وناشناسی وبی حقیقتی وبی وفائی ساختن) *B.*

پستان سَگ sebestens *R.* (cordia sebestena L.)

پَستَر comparat. vocis پس posterior; 2) post, postea *C.* ex vers. pers. N. Test.

پستَر i. q. بستر *F.*

پَستَرَك singultus morientis (انـچـقـرق ar. فواق); 2) charta, quae alteri subiicitur poliendae, ne sordescat *C. M.* (کـاغـذ پرداخت ایدرکن آلـتـنـه قونیلان کیرلـك) *F.*; 3) i. q. turc. کیرورك *F.*, in *C.* lex. کـردرك scriptum, quod quid significet, ignoro. Prioris significationis testandae caussa *F.* lex. auctor affert versum ابو المعانی poetae: بـزم نهان وصل ترا بـود خوشترك ✿ روی رقیب زشت دهد لیک پسترك. Fortasse vox پسترك est comparativus vocis پَست vel پس addito ك diminutivo.

پَستَزم graculus, monedula (turc. الا قرغه) *F.* Sec. *C.* „glacies, pruina"; *M.* falso explicat: „1) glacies *C.*; 2) pruina *Ferh.*"

a. p. پَست فِطرَت adi. e. of inferior understanding *Shaksp. R.*

پِستَنك jujubae fructus, zizypha (ایـکـده پمشدر) *F.*

پَستوك i. q. پستو vertebra cervicalis *F.*; cf. بستوقه.

پَستَه i. q. بَستَه 4 sericum pictum *F.*

پِستَه, unde ar. فستق, pistacium; 2) *met.* os amatae *B. HK.* Inde پستهٔ خندان „os ridens" *HK.* et پستهٔ شکر فشان „os saccharum spargens", de labiis et ore amatae *B.*

پَستی (suff. ی) opp. بـلـنـدی humilitas; 2) *met.* ignobilitas, vilitas; 3) terra, opp. بلندی, quo coelum intelligendum est Spieg. Chr. 54, 1, coll. schol. ad h. l.; cf. بلند و پست. — A swamp, a marsh *R.*

پستئ رنگ pea-green *Shaksp. R.*

پستیوار (suff. وار) artifex ignobilis, parvae notae (صنعتنده ماهر اولمیوب نا اهـل اولانه) opp. پیشه‌ور (دیرلر) *F.*

پس جا نشین vicarius tabernarii (صاحب دکان) abeuntis, qui in eius locum succedens merces (کالا) vendit *B.*

پسخور (a v. خوردن) n. c. reliquiae ciborum vel pabuli (فضیلهء طعام انسان وبقیهء علف حیوان), e. g. in hoc versu : ندهد بخت نعمت ارزان ☆ تنعمر کرد پسخور دو نان *F.*; cf. پس خورده.

پس خورده i. q. پسخور *Shaksp. R.*

پس دیوار n. c. the back-wall *R.*

پسر et پسر (z. puthra, *IC.* putra, s. पुत्र) coll. پس et پور et پوخت filius. Utraque literae پ pronuntiatio lexicis *B.* et *HK.* et *F.* confirmata est.

پسر آبتین i. q. پور آبتین s. پور آتبین *HK.*

پسر اندر n. c. privignus *B.*; cf. اندر 2 et پسندر.

پسر خواندگی (suff. ی) n. c. adoptio *Shaksp. R.*

پسر خوانده n. c. filius adoptivus *B.*; cf. پسر گیر.

پسر زاده n. c. nepos *Shaksp. R.*

پسر گیر (cf. گرفتن) n. c. i. q. پسر خوانده *B.*

پس رو n. c. opp. پیش رو, qui pone venit, sequitur; sectator, imitator (روندهء پس ar. مقتدی) که پیروی کننده بلشد *HK.* *B.*; dependants; train, equipage *Shaksp. R.* Inde پس روی (suff. ی) n. abstr. praec. : sequi, imitatio *F.*; cf. بوی 9.

پسریچه [é] (suff. یچه) filius maleficus, pravus (بدکاره); 2) homo infimae sortis (مردم سفله) *B.*

پس شام n. c. i. q. ar. سحور i. e. cibus, qui mense رمضان primo diluculo s. paulo ante auroram (نزدیک بصبح) sumitur *B.*

پسغده i. q. بسغده *B.*

a. p. پسقد pro پستقد (parvae staturae) n. c. pumilio, nanus *Shaksp.*

پسک i. q. پشک 5 bubo, noctua *B.*

پس گردن n. c. cervix; occipitium *R.*

پس کش n. c. recoil *Shaksp.* rebound, repercussion *R.*

پسکک i. q. پسنکک *F.* ex مجمع الفرس. Fortasse lectio mendosa.

پسکل تارکی (ceterae vocales desunt) genus quoddam pistaciae mongolicae (مغـل دیارنده اولور بر نوع فستقدر) *F.*

پسکله i. q. بسکله *F.*

پسکوهه (ex پس et کوه et suff. ه) posterius lignum vel pars posterior sellae equestris (ایرک ارد قاشی), e. g. in hoc مثنوی : چو میکرده حواله فرق سر تیغ ☆ بلارک میجهد گویا که از میغ ☆ به تیغشرا سپر بگرفته در دست ☆ دو نیمه کرده وپسکوهه بنشست *F.*

پس لشکر n. c. agmen extremum *M.*

پسلنک derelictus, infirmus, miser (پس افتاده ودر مانده) *B.* in app., ubi پسنکک legitur, quod in پسلنک mutavi, quum lex. auctor addat بکسر لام. Fortasse pro پشلنک 2.

پسمان sponsio deposito pignore *C.* et *M.* ex *F.* s. v. ar. بحث. Fortasse lectio vitiosa pro پیمان.

پس مانده remanens, superstes, ut reliquiae cibi et potus; residuum rei; 2) res reposita (هر شیء کیرو قونلمغه ده دیرلر) *F.*

پسند et پسند sec. *F.* imp. v. پسندیدن, in comp. part. praes. et praet. significatione: accipiens, gratum habens (قبول کننده) et acceptus, gratus (قبول کرده), e. g. خود پسند sibi placens, se ipsum amans; دل پسند cordi gratus; شه پسند regi gratus al. *F. B.* Inde پسند آمدن gratum

esse, placere Frag. 25, 16; Rosen Narr. 57 fin.; پسند کردن gratum, acceptum habere, contentum esse c. ب r. Chr. Sch. 37, 135.

پُسَندَر i. q. پسر اندر, e quo decurtatum est, privignus *B.*

پُسَندَرَه (suff. ه) spurius, illegitimus (حرامزاده ولد الزنا) *F.* Cf. پندره.

پَسَندَه i. q. پسندر privignus *F.*

پَسَندَه i. q. پسندیده, e quo decurtatum est *B.*

پَسَندَن verbi پسندیدن forma decurtata eadem significatione *F.*

پَسَندیدَن et sec. *F.* پَسَندیدَن laudare, approbare, gratum habere, accipere, eligere (ستودن) *B.* turc. بکنمک *F.*; cf. Gul. 20, 14. 76, 7 coll. هرگز اورا بدوستی مپسند „illum in amicitiam nunquam recipias“ *ibid.* 52, 2; 2) placere (خوش آمدن) *B.*; cf. پسندیده.

پَسَندیدَه, part. praet. v. پسندیدن, i. q. پسنده laudatus, approbatus, gratus; 2) selectus; 3) approbatus testis (مقبول وگزیده وخوش کردار ودخی ترکیه اونمش شاهد معناسنهدر) *F.* Inde پسندیده آمدن acceptum, gratum esse Gul. 15, 14.

پَسَندیدَه رَو (cf. رفتن) adi. c. placide, iucunde incedens (خوش رفتار ونیکو روش) *B.*

پَسَنگَك grando (تگرگ وژاله) *B.*; cf. سنگك.

پَس نِهاد 3 ps. praet. abs. verbi پس نهادن reponere; 2) res reposita, thesaurus; 3) haereditas, patrimonium *B.*; cf. پس افگند et پس انداز.

پَسودَن Gl. Sch. et پسوده *B.* aliae formae vocum بسودن et بسوده eadem significatione.

پَسَوَر pro پس آور reportans, referens (کیرو کتورجی) *F.*

پُسُور i. q. پُشُور s. بُسُور q. v. *B.*; cf. پسوریدن.

پُسوریدَن alia forma verbi بُسوریدن eadem significatione. Cf. بشوریدن et پشولیدن.

پَسیج et پَسیجیدَن i. q. بسیج et بسیجیدن q. v. *F.*

پُسیخوان n. c. i. q. پشت 6 *F.* in versu s. v. برغوه 2 allato.

پَسین (suff. ین) posterior, ultimus, extremus (محتر، کی) *F.*; cf. Spieg. Chr. 96, l. atp. Inde پسینیان the moderns *R.*

پَش coll. بُش 1, 2 et فَش pili colli, iuba equi (موی گردن وکاکل اسب) *B.* پسرچمه اسب وطره اسب *F.*; 2) coll. بُش 3 deficiens, imperfectus, vilis (ناقص وفرومایه); 3) coll. فش et وش similis (از هر چیز مانند); 4) unde ar. فش, res supra extremam fasciam capitis et zonam dependens (طره که بر سر دستار وکمر گذارند) vel, docente eodem lex. *B.* auctore s. v. فش: id, quod ab extrema fascia capitis unius spithamae longitudine ut rem propendulam demittunt (آنچه از سر دستار بمقدار یك وجب بطریق طره وعلاقه گذارند) *B.* Sec. *F.* amiculum de fascia capitis demissum (طیلسان که صارغك اوجنی صالی ویررلر) *F.*, quod *M.* vertit: „pilei species cum fascia, quae inferius pendula prominet“.

پِش i. q. پیش, e quo decurtatum est *B.*; cf. Rosen Narr. 49, 7.

پُش bubo, noctua (جغد) *B.*; cf. پَشك 5 et پَژشك.

پَشام res quaevis turbidi, obscuri coloris (تیره رنگ) *B.*

پَشان i. q. چشان q. v. *B.*

پَشَوَر nom. provinciae in Persia *R.*

پُشت (z. 𐬞𐬀𐬭𐬀𐬯𐬙𐬀 parasta, *IC.* pusta pro parasta, s. पृष्ट; cf. Journ. As. 1851, Févr. p. 287) dorsum, tergum (ar. ظهر) *B.* et *met.* stirps, progenies, ut Chr. Sch. 52:

هی, کُرین کودک از پاک پشت منست hic infans stirpe mea pura ortus est"; 2) fulcrum, adminiculum (پشتیبان); 3) protectio (پناه); 4) extremum cuiusvis rei (بیرون هر چیز) *B.*; 5) coll. دُم lamina ensis, e. g. پشت هر تخته بسطبری پشت شمشیری „quaevis tabula crassitudine laminae ensis" Not. et Extr. t. XIV, 1, 377, l. 3 coll. not. ad h. l. p. 510; 6) i. q. پشت پی cinaedus; cf. پسیخوان; 7) nom. urbis (بلده) in confinibus Nishâpûri, quae CCXXVI vicos (قریه) complectitur, ita dictae, quod instar propugnaculi (پشتی) urbis Nishâpûr habenda est; 8) nom. oppidi (قریه) provinciae بادغیس in Khorâsân *B.*

Phrases:

اَز پُشتِ سیاه زین فرو کَرد *met.* nox ad finem pervenit et illuxit (شب بآخر رسید وصبح شد); 2) sec. al. nox brevis evasit (شب کوتاه شد) *B.* et *HK.*, in quo tamen pro سیاه legitur سیاره.

اَز پُشتِ کوه چادرِ اِحرام بَر کَشید *met.* nives ceciderunt et mundum dealbarunt (برف بارید وعالمرا سفید کرد) *B.*; cf. چادر احرام.

پُشتِ پا خاریدَن *met.* laetum, iucundum esse; bene, optime habere (شاد شدن وخوش آمدن وخوشحال کردیدن) *B.*

پُشتِ پا زَدَن *met* relinquere, deserere, fugere (ترک دادن واعراض نمودن ومنهزم شدن) *B.*; cf. versum s. v. بالین 2 ex *F.* allatum.

پُشت بَر جان کَردَن *met.* vitam relinquere (ترک جان نمودن) *HK. SHL.*; 2) vitam nancisci (جان یافتن) *SHL.*

پُشت دادَن *met.* se avertere, relinquere, fugere (روی کردانیدن وکریختن) *B.*; cf. Gul. 29, 19 et پشت نمودن et پشت کردن.

s. — — تَندَن s. پُشتِ دَست کَزیدَن s. پُشتِ دَست بَدَندان کَزیدَن — — — — کَندَن *met.* poenitere, indolere (ندامت وپشیمانی وتاسف) *B.*

پُشت کَردَن tergum vertere, se avertere c. بر r. Pend. 21. Cf. پشت دادن.

پُشتِ کَمان خَم دادَن arcum adducendo collineare s. intendere ictum (معاینه را در کمان انداختن) *B.*

پُشت نَمودَن *met.* i. q. پشت دادن q. v. *B.* obire Spieg. Chr. 51 fin.

پُشت یافتَن *met.* robur, potentiam nancisci (قوت یافتن) *B.*

پُشتارَه i. q. پشتواره, e quo decurtatum est *B.*

پُشت اَنداز n. c. paedicator, sed usitatius sensu passivo: paedicatus (فاعل ومفعول عمل لواطه را کویند وبر مفعول بیشتر اطلاق کنند) *B.*

پُشتبان n. c. id, cui dorsum innititur; inde fulcrum muro fulciendo; 2) obex, repagulum ianuae (چوب پشت در); 3) protector, adiutor (پشت وپناه جانب دار وممد ومعاون) *B.* Aliae vocis formae sunt پشتیمان et پشتی بان et پشتوانه et پشتوان et پشتی وان et پشتیون.

پُشت پای n. c. cinaedus (حیز ومخنث); 2) vox, qua conviciantur *B.*; cf. پشت 6 et بغا.

پُشت بَست n. c. pannus (کلیمی یا شالی), in quo hortulani res recondunt et dorso gestant *B.*; 2) stratum *clitellarum instar M.* ex *F.* (ترکیده نعمت الله انسی ارقلوچ عبارتیله تفسیر ایتمش) *F.*

پُشتِ پَلَنگ (dorsum pantherae) *met.* albo nigroque colore variegatus (ابلق) *B.*

پُشت پَنه n. c. protectio, refugium *B.* s. v. اندخس 3.

پُشت پوزی n. c. postilena *R.*; cf. پوزی.

پشت بپشت generation to generation *Shaksp. R.*

پُشتِ چَمَن *met.* aequor prati, pratum patens, pratum (صحن چمن) *B.*; cf. پشتهٔ بـــغ.

پُشت خَم n. c. i. q. پـشت کوز 1 homo dorso incurvato; gibber, gibbus *Shaksp. R.* et *B.* s. پشت کوز.

پُشت خَم کِـرِفته et پُشت خَم شُدَه *HK.* homo dorso incurvato; humilis, submissus (مردم کوز وراکع وخاضع) *B. HK.*

پُشت دار n. c. i. q. پشتیبان; 2) *gen.* omnis res crassa, *spec.* vestimentum crassum *B.*

پُشتَرَغ et پُشتُرغ et پُشتُرق *C.* et پُشتُروغ *F.* genus spinae campestris venenatae, in desertis حجاز plurimum crescens, quod recens si cameli forte comederunt, illico pereunt; arabice ضريع appellatur *F.* Eadem vox atque بشترغ esse videtur, quacum conferendum ar. شبرق.

پُشتِ زَمین superficies (روی) terrae *B.*

پَشتَک coll. پَشْک ros; 2) coll. پُشْک crispus capillus; 3) coll. پُشْک, stercus ovium; 4) coll. پشتکر dentes molares et canini animalium (ودخی حیواناتک آزو دیشلری معناسنه), e. g. in hoc versu شمس فخری poetae : شیر در بیشه ازدها در کوه ۞ بفکند از نهیب او پشتک *F.*

پُشتَک (suff. ک *proprie* diminut. vocis پشت) i. q. بَرَک 2 vestis brevis ad locum cinguli pertingens, qua incolae Dar-elmarz utuntur, 2) genus ludendi duplici modo descriptum : a) unus vola utriusque manus genua amplectens se incurvat, ut alter saliendo illius dorsum traiiciat; b) aliquis vola utriusque manus terram traiiciens pedibus elevatis incedit; 3) coll. پَشْک 6 morbus quidam equi, muli vel asini, qui oritur e nodis (دانها), qui in pedibus erumpunt ita, ut incedere non possint *B.*

پَشتَکَر coll. پَشتک 4 dentes molares et canini (آزو دیشلر) *F.* ex *Fg.*

پـــشـــت کـوز n. c. homo dorso incurvato (پشت خم); 2) *met.* orbis coelestis (فلك) *B.* in appendice.

پُشتِ لَنَگ (dorso claudicans) adi. c. defectum, vitium habens (ناقص ومــعــيــوب); 2) derelictus (پس افتاده); 3) vanus, futilis (هرزه وبی معنی) *B.*; cf. پشلنگ.

پُشت ماز et پُشت مازو *F.* et پُشت مازه n. c. spina dorsi (ar. صلب); 2) caro in interiore parte vertebrarum *B.*

پُشتِ ماهی (dorsum piscis) *met.* nox (شب) *B.*

پُشت مَزَه i. q. پُشت مازه, e quo decurtatum est *B.*

a. p. پُشتِ مُلک *met.* potentia (قوت) regni; 2) is, in quo nititur stabilitas regni (کسی که قوام ملک باو باشد) *B.*

پُشتِ مُهرَه n. c. vertebrae dorsi *C.*

پُشتَنگ i. q. turc. طپقور قولاکی *F.*, quod *C.* et *M.* sic vertunt : „cingulum, quo superum ephippii tegumentum adstringitur". Vox a پشت derivanda videtur, sed deest in lexicis *B.*, *HK.* et *SHL.*

پَشتو i. q. بشتك coll. بَستو 1, ar. بستوق *B.*

پُشتُو [ō] Pushtō, dialectus Afghanidarum (زبان افغانی) *B.*

پُشتوار *C. SHL.* et پُشتوارَه (cf. پشت et وار s. واره) quantum dorso gestari potest; onus dorsi *B.*; cf. پشتاره.

پُشتوارَه گاه n. c. v. s. پلوان 2.

پُشتوان et sec. *F.* پشتوانه i. q. پشتبان *B.* lit. و cum ب permutata.

پُشتَه (suff. ه) *gen.* quidquid instar collis accumulatum, elatum est (عــرنــه که دپه کبی یغلمش اوله); 2) *spec.* collis, monticulus, terra tumulosa, montuosa (دپه که صحرالرده طپراقدن واقع اوله) *F.* (زمین بلند) Gl. Sch. Inde پشـتـه پشـتـه tumulosus,

montuosus *B.* s. v. رش; 3) acervus, cumulus (توده) *B.* s. v. درزه; 4) onus dorsi Gul. coll. hoc versu استاد رودکی poetae :
آن کسان آتش همی پنداشتند ✿ پشتهٔ هیزم برو بر داشتند a *F.* lex. auctore s. h. v. allato; 5) opus arcuatum, fornix *B.* s. خرخر; a vault *R.*; a buttress; a prop; a quay *Shaksp. R.*

پُشتهٔ باغ locus viridis patens, pratum (چایر t. چمن وسبزه زار) *F.*; cf. پشت چمن.

پُشتَه بَند n. c. pons (پل) *HK.*; cf. پشته بندی.

پُشتَه بَندی n. c. an embankment *Shaksp.*; a rate levied for embankments *R.*

پُشتی (suff. ی) status fulciendi, sustinendi; propugnatio, protectio, tutela, auxilium (ارقه وبیرمک رجوع معنسند واتکاه [اتکاء]) *F.*; cf. *B.* s. v. بیرنایشتی; 2) protector, adiutor (ممد ومعاون) *B.*; 3) coll. پشت 6 cinaedus (کون داده) *F.*; 4) i. q. پُشتک 1 vestis brevis ad locum cinguli pertingens *B.*

پُشتی بان et پُشتیمان et پُشتی وان et پُشتیوَن (voces e پشتی et بان s. وان a. وَن vel suff. مان formatae) i. q. پشتیبان *B.*

پَشخانه pro پشه خانه n. c. domus vel tentorium (چپنلک *F.*) velis subtilibus exstructum (که از پردهٔ نازکی سازند), ne culices molestiam afferant *B. F.*

پَشخوان extentio premendo facta (بمعنی پخچیدن, turc. باصلوب یاصیلنمق) *F.* exemplo non allato; hac significatione cum بشخودن coll. بشخوده 2 vel پخشودن cognatum videtur; 2) donum (بخشش); 3) coll. خوان, mensa (تخته, turc. پشکون سفره) *F.* Duae posteriores significationes hoc versu میر نظمی poetae in *F.* lex. probantur : جهان پشخوان تو معتد گستر ✿ بنزد خوان مه پشخوان کمتر *F.*

پُشخور sermo superfluus, vanus (کلام زائد, ولی معنی وهذیان), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : گر آن آید بدل پیش هنرور ✿ سخن را چون شود بیهوده پشخور *F.* In ceteris lexicis deest. Num forte cum پشور permutata vox?

پَشخیدَن i. q. بشخیدن spargere *aquam* (بر افشاندن آب) *F.*

پُشخیز alia forma vocis بشجیر q. v. (هو شجر صلب یتخذ منه القشر ویعملون فیه القوس *F.* ex مشکلات).

پَسْ دید n. c. favour, regard, wish *R.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens. Fortasse پش pro پیش positum.

پَشَک coll. بَشْک 4 ros (شبنم) *B. F.*

پَشْک aequatio, aequalitas, convenientia (برابر کردن وموافق ساختن); 2) adhaesio (در آویختن); 3) coll. بَشْک 1 amor; 4) scarabaeus (جعل), qui fimum (سرگین) in globi (گلوله) formam fingit; 5) coll. پُش et پَوَشک, bubo, noctua (چغد), qua significatione etiam پسک scribitur; 6) coll. پُشتک 3 morbus quidam equorum *B. F.*

پِشْک sors (قرعه), ad quam revocatur partitio supellectilis inter amicos; 2) coll. پُشْک 1 i. q. پشکر s. پشکل q. v. *B.* Sec. *F.* a) coll. بُشْک crispus capillus (جعد) b) unguis avis (مخلب مرغ) c) coll. بشکل a, dolor, moeror (الم وغصه) *F.*

پُشَک i. q. پوشک dialecto regionis Mavaralnahr (ما وراء النهر) : felis (گربه ar. سنور) *B. F.*

پُشْک stercus orbiculare (سرگین) dorcadis, ovis, caprae, cameli, simil. *B. F.*; 2) seria parva (خمره وخمچه ومرطبان) *B.* Pro خمره in *F.* lex. vitiose چنبره legitur; 3) coll. بَشْک 3 nom. arboris *B. F.*

h. p. پَشکال tempus pluvium in Hindûstân (فصل باران در هندوستان) *B.*; cf. پرشکال.

پشکر et پشکَرَه et پشکل stercus orbiculare ovis, dorcadis, cameli, simil. *B.*; cf. پُشک 1 et پشک 2.

پشکلَه i. q. پشکر s. پشکره s. پشکل; 2) coll. بشکل s. بشکله clavis *B.*

پشکَلیدَن i. q. بشکلیدن unguibus et digitis lacerare *B.* In lexicis persice scriptis pro infinitivo praet. absolutum پشکلید affertur.

پشکَم et پَشکَم i. q. بشکم q. v. *B.*

پَشکُموش planta quaedam suaveolens (رستنی خوشبو) *HK.* Falso pro بلنگ مـوش scriptum videtur.

پشل et پَشَل coll. بـشـل collisio duarum rerum, ut sonus oriatur; 2) sec. al. collisio duarum rerum, quae una comprehenduntur. Alia lectio est نشل *B.*

پَشلَنگ coll. بشنگ et پشنگ 1 instrumentum muro perforando, dolabra; 2) coll. پشت لنگ 2 derelictus (پس افتاده وعقب مانده); cf. پسلنگ; 3) coll. پَشنَگ 5 nom. patris Afrâsiyâbi *B.*

پُشلَنگ coll. بشلنگ arx (قلعه) in montis cacumine exstructa; 2) coll. پشت لنگ defectum, vitium habens; vanus, futilis *B.*

پَشم lana (ar. صوف t. یوك) *pec.* ovium *F.*; 2) pubes tum maris tum feminae *Shaksp.*

Phrases:

پَشم دَر کُلاه نَدارَد „lanam in pileo non habet" *met.* dicitur de homine ignobili et insipiente (که حـلـی ومرتبهٔ ودانشی ندارد) et cui deest studium et aemulatio (که غیرتی ونفسی ندارد) *B.*

پَشم شُدَن dissipari (پـراکـنـده شـدن); 2) dissipare (پراکنده ساختن) *B.*

پَشم کَشیدَن *met.* malos et futiles sermones facetiis et artificio a se avertere (دور کردن مغز بد وهرزه گوئی از خود بلطائف الحیل); 2) sec. al. a) contemnere, despicere; existimationem, dignitatem detrahere (اهانت کردن واز اعتبار سقط کردن) b) existimationem amittere; non coli et observari (بی وقر شدن) *B.* in app.

پَشمی اَز کُلاهَش کَم *met.* deminutio, detrimentum valde exiguum, cuius ratio non habenda est (نقصانی که بغایت سهل بود وبهیچ در حساب نیاید) *B.*

دَر پَـشـم کَشیدَن *met.* tegere, celare (پوشیدن وپنهان داشتن) *B.*

پَشماك equus *HK.* *F.* ex شرفنامه.

پَشماکَند (cf. آکند) n. c. lana impletum quid et inter dorsum et onus iumenti positum; pulvinus; 2) clitellae (پالان الاغ) *B.*

پَشمَك (suff. ك) nom. dim. vocis پـشـم; 2) dulciarium (حلوائی) notum *B.*

پَشمَك قَندی i. q. پشمك 2 dulciarium notum *B.* in app.

پَشمَه i. q. بشمه 2 remedium oculis sanandis (شیاف ar. کوزه چکلن توتیا) *F.*

پَشمیدَن dissipare (پـراکنده ایتمك وجـدا ایتمك) *F.* ex Fg. Verbum denominativum a پشم formatum videtur.

پَشمین (suff. ین) laneus *F.*

پَشمینَه (suff. ینه) i. q. پشمین *F.*; 2) pannus laneus *B.* s. v. خـشـوانـه. Inde پشمینه پوش adi. c. veste lanea s. lacerna indutus, quod est epithetum Dervishorum a Saadio usitatum et arabico صوفی respondet; cf. Not. et Extr. t. XII, p. 290; 3) coll. برکنج species dulciarii *F.*

پَشَن nom. loci proelio جنگ پشن s. جنگ لادن dicto ibique commisso celebris, quo dimicarunt heroes طوس نـوذر et پیران ویسه et Turanienses victoriam reportarunt et plurimi filii herois گودرز occisi sunt *B.* Gl. Sch; 2) ex پَـشـنَـگ 5 decurtatum, nom. patris Afrâsiyâbi *B.*

پَشنج i. q. بِشَنج 1 lentigo ar. كلف; 2) coll. پشنجيدن guttae aquae sparsae (صودن رشاش ar. صچرايان قطرات) *F.*

پشنج apparatio, apparatus itineris (تـدارك سفر ومهمات طريق) *F.* Alia lectio vocis بسيج esse videtur.

پشنجَد spargitur, (پاشيده شود) *B.* Pro پـشـنـجـد, lit. د cum ذ permutata, ut videtur positum, qui est aoristus verbi پشنجيدن.

پَشَنجِش (suff. ش a v. پشنجيدن) conspersio *C.* ex vers. pers. Vet. Test.

پشَنجه i. q. بشنجه *B. F.*

پشَنجيدَن sec. *F.* پَـشـنـجـيـدن spargi, (صاچلمق) de aqua, sanguine, simil. *F.* ex مجمع الفرس. Falsae significationes: „parare, splendere, urere", quas *F.* lex. auctori tribuit *M.*, non ex hoc lexico, sed ex *C.* lex. depromtae sunt. Verbum cum پشخيدن s. بشخيدن sine dubio cognatum. Lexica *B.* et *HK.* offerunt tantum verbi formas پـشـنـجـد et پشنجيده.

پشَنجيدَه part. praet. verbi پشنجيدن sparsus (پاشيده شده) *B.*

پُشنَجِم mendosa vocis بشجم forma esse videtur, quam offert *C.* lex., non vero *F.* lex., ut falso dicit *M.* s. h. v. Cf. پشخيز.

پَشَنگ coll. بشنگ vectis (ميل) ferreus longus cuspidatus muro perforando; dolabra; 2) i. q. زنبر i. e. pannus vilior (گليمى) vel tabula (تخته) duobus lignis fulta, qua lateres, lutum, terra, simil. portantur: 3) iniuria, violentia, calamitas (جـفـا وستم وجور ومحنت) *B. F.*; 4) effluvium (ترشح) aquae, simil., qua significatione etiam پـشَـنـگ scribitur; 5) nom. patris Afrâsiyâbi; 6) nom. filii Afrâsiyâbi, nomine شـيـده celebrati; 7) nom. patris Minôčehri (منوچهر); 8) nom. athletae cuiusdam (مبارزى) Iraniensis *B.* Gl. Sch.; 9) animal quoddam marinum aculeis praeditum, sic descriptum: دریاده اولور بر جانوردر کندی قدر ارقسی خارپشت مثنندی دکنلی وباشی پیلان باشی کبی‌در دریاده نقدر بیوك بلنف وارایسه آندن فرار ایدر اکثر دریای چینده اولور *F.* echinus marinus *M.* Postrema haec vocis significatio in lex. *B.* et *HK.* deest nec exemplo probatur in *F.* lexico.

پُشَنگ signum antiquum (زمان قديمده وضع اولنمش نشان); 2) coll. پَـشـنـگ 1 ligo, rutrum (t. قـازمـه) *F.* nitens hoc versu poetae شـمـس فخرى: در آورد سخلش پاره‌ء سپهر از جاى ✿ بيك اشارتِ بى دستبرد پيل وپشنگ *F.*

پُشور et پُشول i. q. بسور s. بسول q. v. *B.*

پُشوريدَن alia forma verbi بُسوريدن q. v.

پُشول i. q. پشور *B.*

پُشوليدَن i. q. بُسوليدن q. v. *B.*

پُشوليدَه [*ĕ*] coll. بشوليده perturbatus, confusus (پريشان وژوليده وپراكنده) *B.*

پَـشّـه musca aculeo praedita i. e. culex (سورى سكك) *F.*; cf. Gul. 104, 4.

پَشّه خانه n. c. nom. arboris سده, ar. شجرة البق „arbor culicum" dicta *B.*, de q. v. s. آغالِ پشه; cf. پشه دار et پشه غل; 2) i. q. پشخانه 1 *F.*

پَشّه خَورد n. c. ulcus quoddam (ريـشـى وجـراحتى) in regno Balkh saepissime repertum, tarde consanescens, quod ictu culicis exoriri dicunt et ar. قرحهء بلخى appellant *B.*

پَشّه دار (cf. دار arbor) n. c. i. q. پشه غل *B.*

پَشّه دان n. c. i. q. پشخانه 1 *B.*, de q. v. s. ستاره.

پَشّهء زرّين *met.* scintilla ignis (شرارهء آتش) *B.*

پَشیم i. q. پشیمان, e quo decurtatum est; 2) dissipatio, separatio (پـراکـنـدکـی وجـدائـی) *B.* Inde پشیم شدن i. q. پشیمان شدن poenitentiam agere, poenitere; 2) dissipare, separare (پراکندکـی وجدائـی ورزیدن); 3) non cognoscere, non intelligere (نشناختن) *B.*

پَشیمان poenitens, tristis c. از r. Spieg. Chr. 8, 17, Rosen Narr. 55, 3. 85 l. penult.; 2) poenitentia (پشیمانی) Gl. Sch. ندامت پشیمان چکمك وتاسف ایلمك *F.* — Inde پشیمان شدن poenitere, tristem esse.

پَشیمانی (suff. ی) poenitentia Spieg. Chr. 28. Inde پشیمانی خـوردن vel پشیمـنی کشیدن i. q. پشیمان شدن; cf. Spieg. Chr. *ibid.*

پَشِین [ē] filius natu maior regis کی قـبـاد, cuius filii etiam erant سهراب et لهراسب; 2) sec. al. filius tertius regis کی قباد *B.* نام پسر کی قباد Gl. Sch.

پُغار sui admiratio, superbia, laus sui (عجب وتکبر وخود ستائی) *B.* Cf. پَکی 2.

پَغاز i. q. بغاز. In libro موید الفضلا legitur پغار *B.*

پَغنَه gradus scalarum (پـلـه وپـایـهٔ زیـنـه ونردبان) *B.*

پُف flatus lucernae exstinguendae vel ignis excitandi caussa ex ore emissus *B.* Vox onomatop. esse videtur. Inde چراغرا پف کردن lucernam exstinguere *C.*; cf. پفیدن.

پَفتَرَه i. q. بفتره, quod rectius est *F.*

پَفرَه instrumentum aliquod textorum *F.*

پُفیدَن flatu oris exstinguere lucernam (ar. اطفا) *F.* Verbum denominativum a voce پف formatum.

پـفـیـوز homo morosus, more austero et incessu fastuoso (ترش رو ورو درهم کشیده ومتبختر) *B.* in appendice.

پَك coll. بُك 3 virtute carens, pravus (بـی هـنـر); 2) coll. پغار sui admirator, sibi

پَشَّهٔ زعفران *met.* pruna, carbo candens (زغال) *B.*

پَشّه غال n. c. i. q. آغـال پشه q. v. *B. F.*; cf. سده.

پَشّهٔ که غزا کرد a. p. *met.* culex, qui regem Nimrod occidit *HK.*

پَشی i. q. پشیز, e quo decurtatum est *B.*

پَشیج amplus, abundans, copiosus (واسع ووافر) *F.*

پَشیز obolus minimus et tenuissimus, qui est numus usitatus ex aere rubro vel flavo (مس یا برنج) cusus *B.* obolus minimus et moneta falsa (پول ریزه وزر قلب) Gl. Sch.; cf. پشیزه et Spieg. Chr. 91, 3.

پُشیز خُرما vas s. spatha dactyli, e cuius interiore parte racemus exit (خرما ظرفی که ایچندن خرما صالقمی چقر) *F.* In *C.* lex. legitur پشیزهٔ خرما.

پَشیزَه et sec. *F.* پَشّیزَه (suff. ه) i. q. پشیز; 2) sec. al. moneta falsa, tenuissima et minima (زری بشد قلب در نهایت نازکی وکوچکی); 3) res quaedam ex aere cyprio (برنج), simil. facta et tenuissima, quam inter manubrium et laminam cultri inserunt (که ما بین دسته وتیغهٔ کارد وصل کنند) *B.* بچاق پرازوانسی *F.*, quod *M.* vertit: „vaginae cultri inferior extremitas“; 4) squama piscis (فلوس ماهی); 5) corium extremo tentorio assutum, per quod funem traiiciunt (چرمی که بر دامن خیمه دوزند وریسمانی بدان گذرانند) *B.* چادر اتکی‌نك پروازی *F.*, quod *M.* vertit „fimbria tentorii“. — In libro Anv. Soh. inscripto haec vox ut epithetum elephanti legitur: ودو فیل پشیزه بوندند p. 201 vs. l. 14 et وآن دو بط رنگین پیلان پشیزه اند *ibid.* p. 203 vs. l. 19, quam priori loco interpres turcicus voce شرزه „iracundus, robustus“ reddidit.

پُشیزَه نِشان *F.* et sec. *C.* پُـشـیـز نشان n. c. monetarius (سکه زن) *F.* Forma پُشیزه alia lectio vocis پَشیزه esse videtur.

3) discursus (تك وپوى); 4) coll. بَك 6 supellex domestica, qua tamen significatione potius لك وپك dicendum est *B.*

پُك وَلُك i. q. بُك ولُك 1 inaequalis, asper *B.*

پَكَه forma ex پگاه q. v. decurtata *B.*

h. p. پَكهال (s. पयःखल्ला) uter magnus aquatorum, quem iumenta vehi solent *Shaksp.*; cf. *B.* s. v. خيك.

پَل i. q. مرز i. e. ager sationibus faciendis expeditus vel areola plantaria margine elevato (وكنارهاى آنرا بلند كنند) *B.* Sec. *F.* 2) convalescentia a morbo (خستهلكدن) (قالقمش مزاج ضعف اوزره اولمق), e. g. in hoc versu مير نظمى poetae: كند بيمار هر شب درد حسرت ✿ شود در روز پل بى تب وطاقت *F.*

پل i. q. بَل calx pedis; cf. پاشنه; 2) i. q. اشكلك خيمه i. e. lignum longitudine quatuor digitorum, in cuius medio (بر كمر آن) funem ligant, quo superior et inferior tentorii pars (بالا وپائين خيمه) inter se coniunguntur, ut in tentorio istud lignum idem sit, quod orbiculus in indusio et pileo (گوى گريبان وتكمه كلاه); 3) turbo, puerorum lusus et res quaevis, in cuius medio funem ligant, quo in orbem movetur, ut murmuratio oriatur; 4) i. q. ar. قُلَه i. e. lignum minus unam spithamam longum vel brevius et in extremis partibus acuminatum, quo pueri in ludo, inter alia آلاوه et چاليك dicto, utuntur *B.* Cf. پله 4.

پُل i. q. پول q. v. *B.* Vide sub eadem voce n. c. ى پلى. Inde پل شكستن *met.* exclusum, destitutum manere; 2) impotentem fieri (محروم ماندن وبى طاقت شدن) *B.*

پُلِ آبگون آتش بار *met.* coelum (فلك وآسمان وكره اثير) *B.*

پَلاجور i. q. پلازور q. v. *F.*

پَلاخَم i. q. پلخم 2 nom. plantae, de qua v. s. v. خربك *B.*

placens (خود آراى وخود پسند), qua significatione etiam پُك scribitur; 3) coll. پغند gradus quivis scalarum (از هريكى پلهاى نردبان) *B.* Sec. *F.* i. q. بك rana.

پَكك i. q. زن ناريستان q. v.; 2) globulus vel glans (گلوله وبندق), qua pueri ludunt; 3) milium (گاورس) *B.*

پك articulus (بند) digiti manus vel pedis *B.*

پُكى res quaevis crassa, inaequalis et non polita, qua significatione cum synon. لُكى coniungitur, ut dicant لك وپك; cf. بك ولك; 2) nom. unius lateris tali (يك طرف بجول), quod عاشق nominant; 3) insilire (بر جستن); 4) desilire (فرو جستن); 5) i. q. پُتْك q. v.; 6) i. q. پوك, e quo decurtatum est; 7) i. q. پَكى 2 *B.*

پُكا nom. arboris *F.*

پَگاه et پَگَه aurora prior, diluculum (سحر وصبح زود) *B.*; 2) adv. diluculo, mane Frag. 27, 18.

پَكمل instrumentum, quo sutor lineas ducit (ar. مخط) *B.*

پَكَند dialecto provinciae Khârizm (خوارزم): panis (نان) *B.*

پَكَنَه homo pinguis, brevis staturae (فربه كوتاه بالا) *B.*

پَكوك coll. پُك 5 i. q. پُتّك; 2) podium solarii (غرفه ومخارجهء بالاخانه); 3) sedile s. lectus quieti capiendae (تكيه گاه) e ligno in margine tecti erectus, ar. محجر dictus *B.*; cf. پكول et پلوك.

پكول domus parva lignea et columnis suffulta (تالار), quae in solario (بر بالاخانه) exstruitur *B.*; cf. پلوك.

پَك وَلَك coll. پَك 1 pravitas (بى هنرى) *B.* et sec. *F.* status florens, laetus, amoenus (سبزى وخرمى ورعنائى), nitens hoc versu شمس فخرى poetae: جهان چو خك درتست وعرصهء ملكت ✿ چرا [*F.* چر] نكوهد عقلش بتهمت پك ولك *F.*; 2) res inutiles, inanes (بى ماحصل ولا طائل);

پَلاد pro پلاد q. v. *C.*

پُلاد pro پولاد q. v. *C.*

پَلارَك i. q. بلارك q. v. *B.*; cf. پلارنگ et پلالک.

پَلازور i. q. پلاجور mastiche (قره ساقز) *F.*

پَلاس coll. پلاس vestis lanea crassior (پشمینهء سطبر), qua utuntur Dervishi, cilicium, gall. bure; 2) stratum laneum crassius (پشمینهء گستردنی یعنی جاجیم); 3) dolus, fraus, machinatio (مکر وحیله); 4) deceptor (ar. مکّار) *B.* — Inde پلاس انداختن *met.* dissipare, perturbare (پراکنده نمودن وپریشان ساختن) *B.*

پَلاسَك adversitas, calamitas (فلاکت ونکبت) *B.*

پَلالَك i. q. پلارك *B.*; cf. بلالک.

پَلانی i. q. پلانی *B.*; cf. بالانی.

پَلاو, quod turcice پلاو pronuntiatur *F.* (s. पलान्न) *gen.* deliciae (نعمت); 2) *spec.* cibus ex oryza et carne confectus *B.* in app. — Oryza vel alica spissius et cum granis integris cocta cum aqua, cui butyrum superfunditur, vel etiam adduntur carnes *C. M.*, e. g. in hoc versu بسحاق اطعمه poetae: هیچ نعمت نمیرسد به پلاو ✿ هیچ شربت نمیرسد به شکر *F.* — Inde پلاو زرده oryza cum melle cocta, flava; ferales epulae *M.*

پَلاغَنك i. q. پلاغنك q. v. *C.*; cf. پالهنگ.

پُلِ بالان nom. pontis et aggeris (بند) prope Herât (هرات) *B.*

پلپل (s. पिप्पली), e quo ar. فلفل, piper *B.*

پلپلِ خام (piper crudum) i. e. piper album (سفید) *B.*

پلپلِ مُشك n. c. i. q. مشک دانه i. e. grana nigra moschum redolentia *B.*

پلپلِ مویَه (s. पिप्पलीमूल) n. c. radix arboris piperis, quod est nomen medicamenti *B.*

پُل بَندی n. c. construction of bridges and embankments; also the tax imposed for such works *R.* — Embankment; sodomy *Shaksp.*

پُلِ چِکُنَم nom. pontis in Shîrâz *B.* Nominis چکنم „quid faciam“ origo in lex. *HK.* sic exponitur: گویند مردم باج گیر وراهدار در آن سر پل نشسته اند هر رهگذری ومسافری که در آنجا رسد بی اختیار می گویند چکنم ووجه تسمیهء او آنست که بازرگانی با تجمل ومال بسیار در شیراز آمده همه اموالرا بخرابات در باخت هرگاه مفلس شد بضرورت از شهر بدر رفت چون بسر سر آن پل رسید اندیشید که چه کنم وخلقرا چه رو نمایم نه روی رفتن ونه رای ماندن داشت بدان سبب آن پلرا چکنم نام افتاد *HK.*

پُلچی i. q. خر مهره i. e. conchae similesve res vilis pretii, quibus collum asini ornatur. — Inde پلچی فروش i. q. خر مهره فروش i. e. qui res خر مهره dictas vendit *B.*

پَلَخ guttur, fauces (گلو ar. حلق) *B.*

پَلَخم et پَلَخمان i. q. بلخم; 2) i. q. پلاخم nom. plantae *B.*; cf. خربق.

پلست coll. پلست i. q. بدست spithama, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: بود آن جوان نازك دنبه سفید وفربه ✿ بنید که کیم باشد اورا پلست ونیمی *F.*

پُلُست i. q. پلشت *F.*

پِلِستُك i. q. پرستک hirundo *B.*

پَلَسكی i. q. t. قزل بویه, quod nomen plantae esse videtur; sec. *C.* i. q. ar. مصافات s. مصفاة الراعی s. الرعات „colum pastorum, aparine“ *M.* vertit: „color, tinctura rubra“; 2) nom. urbis Europaeorum فرنکستانده بر شهر آدیدر دیبرلر العهدة علی الراوی) *F.*

پَلَشت impurus, immundus, sordidus (پلید وم‌دار وچرکن ونکبتی) *B.*

a. p. پُل صِراط pons extensus super medium Gehennae *R.*

پَلْغَدَه ovum (تخمِ مرغ); 2) coll. بَلغَدَه fructus (میوه), cuius interior pars foetida et perdita evasit *B.*

پَلَفْتَه partes pabuli (پسارچها وکلولهای علف) usti vi ignis in aerem dissipatae *B.*

پُلَق *C.*, sec. *F.* بُلَق nom. aquae cuiusdam (بسر صو اسپیدر) *F.* ex نعمة الله exemplo non allato.

پَلَک coll. بِلَک suspensus (آویخته); 2) i. q. پَلْک palpebra *B.*

پَلَک et پَلْک et پِلْک coll. پِرْک palpebra (ar. جفن) *B.*

پُلَک i. q. پَلْک palpebra; 2) ren (ar. كلية t. بوكرک) *F.* exemplo non allato. Cf. کُرده.

پَلَکَن i. q. بَلَکَن 2 machina bellica *F.*

پُلُکَن et پُلُکَه convicium, maledictio (طعنه وسرزنش); 2) verba ambigua, quae in malam partem accipi possunt, in aliquem proferre *B.*

پَلْم terra, pulvis (خاک ar. تراب) *B.*

پَلْمَرْدَه pro پژمرده q. v., e. g. in hoc versu poetae ابو المعنی : چون عارض تو گل نبود تازه ورنگین ☼ پلمرده شود رونق حسنتش دو سه روزی *F.*

پَلْمَس et پَلْمَسَه perturbatio, consternatio (مضطرب شدن); 2) vaniloquentia, mendacium (دروغ گفتن) *B.*; 3) suspectum reddere, suspicionem facere falsa fingendo (تهمت نمودن ومتهم ساختن) *B.* *F.* بر کمسنهیه اسناد وافترابله متهم ایلمک

پَلْمَلِیدَن et sec. *C.* بلمليدن murmurare apud se *F.* *prae animi molestia ac indignatione C.* (کندو کندوبه سویلمک) *F.* exemplo non allato.

پَلْمَه i. q. پلمس; 2) tabula abecedaria, in qua literae aliaeve res instruendi caussa notantur *B.*

پَلَنْدِیدَن et sec. *B.* پِلَنْدِیدَن i. q. بَلَنْدِیدَن q. v. *B.* *F.*

پَلَنْگ panthera s. pardus (ar. نمر t. قپلان) *F.* coll. Quatremère ad H. Mong. I, p. 161 et 162 not; 2) animal leoni inimicum; 3) camelopardalis (ar. زرافه); 4) species columbae coloratae (نوعی از کبوتر رنگ); 5) omnis res, in qua sunt puncta (نقطها) alius coloris; 6) coll. s. पलङ्ग i. q. چارپائی i. e. iugamentum e quatuor lignis, cuius media pars e viminibus similive re contexta est (که در میان آن را با نوار وامثال آن بیافند) et quo maxime in Hindûstân ad cubandum utuntur; lectus *B.* بستر پست ساخته از چهار چوب وچهار پا Gl. Sch.; ar. سرير *F.*

پـلـنـگ spatium vacuum ianuae; ostium (از پیش آستانه تا نهایت ضخامت دیواررا گویند یعنی میان در) *B.* *F.*

پَلَنْگانِ گَوَزْنِ افکن (pantherae cervum prosternentes) *met.* fortes, strenui (دلاوران وبهادران) *B.*

پَلَنْگ پُوش coll. پَلَنْگ 6 a coverlet, a counterpane *Shaksp.* *R.*

پَلَنْگَر et پِلَنْگَر nom. filii regis Aethiopum, in bello ab Alexandro occisi *B.*; cf. زراجه.

پَلَنْگ رَنْگ n. c. maculis instar pantherae distinctus equus *F.*

پَلَنْگمِشْک i. q. فرنجمشک s. افرنجمشک coll. بلنگمشت q. v., nom. plantae a colore florum instar pellis pantherae (پـلـنـگ) maculis distincto eorumque odore moschato (مشک) sic dictae; 2) i. q. بیدمشک *B.* Cf. فلنجمشک.

پَلَنْگ موش n. c. planta quaedam suaveolens *B.*; cf. پشکموش.

پَلَنْگی (suff. ی) instar pantherae infensus (کینه دار); 2) n. s. instar pantherae animus infensus, e. g. in hoc versu

پَلَوَنده i. q. پـرونـده *B.* lit. ر cum ل permutata.

پَلَه i. q. فله lac animalis, quod recens peperit; colostrum; cf. آغوز; 2) nom. arboris silvestris, quae in silvis Hindûstâniae frequens est, sic descriptae: که برگش به پنجهء آدمی وگلش بناخن شیر میماند وبیخ آن گـل سیاه وبرگی آن نـرنجی میشود *B.* hind. پلاس dictae *SHL.*, quod est s. पलाश (a tree bearing red blossoms [Butea frondosa] Wils.); 3) summa s. sors exigua (بضاعت قليل واندك); 4) capilli laterum capitis (موی اطراف سر); 5) turbo, quo pueri ludunt; 6) coll. پلّه lanx librae (كفهء ترازو); 7) i. q. پَلّه q. v. *B.*

پَلّه et پَلَه coll. پلّه et تلّه gradus (درجه ومرتبه); 2) quivis gradus scalarum (هر مـرتـبـه وپایه از نردبان) *B.*; cf. پاشیب et پغنه.

پِلَه sericum (ابریشم); 2) textum bombycinum (آنچه کرم ابریشم بر خـود تنیده باشد); 3) coll. پَلَه 2 salix quaedam; sec. al. i. q. بید مشك (بید بیدی که) ودرختی برگش پنجهرا مـانـد وبعضی گویند درخـت بید مشکی است کـه بید مشك آن پنجه دار است); 4) coll. پل 4 lignum minus in extremis partibus acuminatum, quo in lusu puerili آلاوه s. چالیک et پلّه چـوب dicto utuntur *B.*

پِلّه coll. پَلَه 6 lanx librae; 2) coll. تلّه et پَلّه quivis gradus scalarum *B.*

پلّه چوب n. c. lusus puerilis, alias آلاوه s. چالیک dictus q. v. *B.* Cf. پلّه 4.

پلّه دار adi. c. carrying far (as a gun) *R.*

پِلِ هفت طاق *met.* septem coeli *B.*

پلّه کَش adi. c. partial. An adherent, dependant, ally *R.*

پلّه کَشی (suff. ی) n. c. partiality *R.*

میپوش از آسمان poetae : نصیرای همدانی رخـت دورنگی ✿ مکن با کوکب چون من پلنگی *F.*

پَلَنگینه (suff. ينه) *gen.* instar pellis pantherae maculis distinctus; 2) *spec.* talis vestis regia et armatura bellica (سلاحی وپوششی که از پـوسـت پلنگ سازند در تنجریست جـامـه برنگ پلنگ) *SHL.*, e. g. in hoc versu Schahn., in quo de rege کیومرث sermo est : پلنگینه پوشید خود با گروه ✿ که نبود نشستش بجز برز کوه et in hoc versu مولانا هاتفی ex تیمور نامه desumto : پلنگینه پـوشـان آهـو سـوار ✿ ببستند تنگ کمر استوار *F.*

پَلواس fraus, fallacia (فریب); 2) blanditiae, adulatio (چاپلوسی) *B.* Vox cum پلوس cognata videtur.

پُلوان (suff. وان, *proprie* ponti similis) margines elati agri consiti (بلندی اطـراف زمین زراعت), quibus agricolae incedunt, ne segetem pede conculcent; limes elatus *B.* یوکسک یر *F.*; male *M.* vertit: „sepes viva *horti*, *vineae*"; 2) locus, in quo onus dorsi quiescendi caussa aliquantum deponitur (پشتوارهٔ گاه) *B.* *F.*; cf. پلون.

پَلوت cidaris (دسـتـار) parva vel sec. al. vilior, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : در آنجا که مردی نشسته سکوت ✿ برش جامهء کهنه بر سر پلوت. Alia vocis lectio est پلون *F.*

پَلوس ex چاپلوس decurtata vox, i. q. بلوس *B.*

پُـلـوغ mulctus (استحلاب) *F.* exemplo non allato. *C.*

پَلُوك [ō] i. q. پکوك; 2) i. q. پکول *B.*, quae voces cognatae esse videntur.

پَلون i. q. پلوت q. v. *F.*

پُلَون e پلوان forma decurtata, eadem significatione *B.*

پَلَهَنگ pro پالهنگ forma decurtata q. v. *F.*

پَلیتَه i. q. ar. فتیله ellychnium; 2) linimentum tortile s. turunda in vulneribus adhibita (فتیلهء داغ) *B.* Cf. پیته.

پَلید impurus, immundus, sordidus; cf. پلشت; 2) 3 ps. sing. praet. verbi پلیدن pro پالیدن q. v. *B.*

پَلیدَن i. q. پالیدن, e quo decurtatum est *B.*

پَلیدی (suff. ی) sordes, illuvies *B.* s. چنداL.

پَلیلَه humilis (متواضع), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: در جهان شو پلیله وخوشخوی ٭ نشوی خود پسند وچین روی; 2) i. q. بسیردان q. v. *F.*

پَن quidem, autem, quod attinet (ar. اما); 2) sed, attamen (ar. لیکن) *B.*

پَناد aer (هوا), unum quatuor elementorum *B.*

پَناغ, sec. *F.* پَناغ, coll. بناغ 1 glomus (بیضه مانندی) lanae arboreae crudae, qui in fuso torquetur *B.* hind. کوکری *SHL.*; 2) filum sericum (تار ابریشم); 3) fistula textoria (ماشوره); 4) coll. بناغ 2 scriba *B.*

پَنافتَن et پَنافته شدن obstrui, de via aquae vel urinae (صو یولی وسدك یولی طوتلمق) *F.* exemplo non allato. *C.*

پَناکَه e پنغکه q. v. forma decurtata *F.*

پَنام res averrunca (تعویذ), uti amuletum aliudve quod remedium contra oculi maligni ictum (چشم زخم) adhibitum; 2) tectus, absconditus (پوشیده وپنهان) *B.* *F.*

پَنَنک resina arboris (صمغ درخت) *B.*

پَنَوَر i. q. بناور furunculus *F.*

پَناوَه, lit. ء occulta, fiducia in Deum (توکل), e. g. in hoc versu استاد عنصری poetae: سر که بناشد چو کشته پرکندرا ٭ دور بلشد پناوهء کرسندرا *F.* Vox cum پنه cognata videtur.

پَناه imp. verbi پناهیدن q. v.; 2) in comp. part. praes. significatione, qua componendi ratione significari solent homines omni virtutum genere excellentes, e. g. عالم پناه mundi refugium, protector *F.*; علماء فضایل پناه viri docti virtutibus ornati Not. et. Extr. t. IX 183; دولت پناه felicissimus, augustissimus; شفقت پناه clementissimus; عصمت پناه castissimus; کرامت پناه miraculosus *M.*; 3) refugium, protectio (حمایت); 4) umbra muri (سایهء دیوار) *B.* Inde پناه آوردن s. پناه گرفتن s. پناه بردن c. ب p. et loci i. q. پناهیدن; cf. Spieg. Chr. 12, 70. H. Sam. 62, 6. 78 l. ult.

پَناه گاه n. c. locus refugii, asylum *C.* *F.*; cf. پنگه.

پَناهیدَن confugere, se recipere (پناه آوردن بکسی) *B.* c. ب p. et loci; cf. H. pr. reg. 154.

پَناهیدَه part. praet. v. پناهیدن, is qui confugit, se recipit (پناه گیرنده); 2) refugium dans, protegens (پناه دهنده) *B.*

پَنبَه erioxylon, lana arborea (ar. قطن) *F.*
Phrases:

از گوش پنبه بیرون آوردن, sec. *R.* — — — بر آوردن gossypium ex auribus excipere *met.* aures praebere, audire Gul. 27, 5.

پنبه در گوش افگندن s. — — — کردن s. — — — نهادن gossypium in aures immittere *met.* sermonem non audire, auribus captum, surdum esse (سخن نا شنودن); 2) negligentem esse, non attendere (غفلت داشتن) *B.*

پنبه شدن instar gossypii mollem, mundum, album fieri (نرم وصاف وسفید شدن); 2) *met.* a) fugere (گریختن) b) separari, dissipari (متفرق وپریشان گردیدن) c) sine caussa se divellere, abrumpere ab alqo (از کسی بی

(موجب بریدن) *B.* d) futile, inane negotium tractare (هرزه کارلق ایلمک) *F.*

پنبه کردن *met.* fugere et fugare (گریختن); 2) separare, dissipare; (وگسریزانیدن); 3) taciturnum reddere (خاموش کردن); 4) amovere, obliterare, delere (دفع ومحو نمودن); 5) denegare, recusare (منکر شدن); 6) debilem, impotentem fieri (عاجز گردیدن) *B.*

پنبه نهادن *met.* contentum reddere alqm, satisfacere alci (راضی ساختن); 2) mittere, expedire alqo (بجائی روانه کردن); 3) decipere, fallere (فریب دادن) *B.*

پنبه آکنده گوش adi. c. non audiens, surdus (ناشنوا وکر) *HK.* Cf. پنبه در گوش.

پنبه پای n. c. genus tegminis pedum (پی افزار) *B.*

پنبه بر (cf. بریدن) n. c. qui gossypium a semine mundat, carminator (ar. حلّاج) *B.*; cf. پنبه وز et پنبه زن.

پنبه دار adi. c. lanam arboream continens, ex illa confectus; xylinus *B.* s. بزافکن et طاق.

پنبه در گوش adi. c. *met.* non audiens, surdus; 2) negligens, incuriosus *B.*; cf. پنبه آکنده گوش et پنبه در گوش کردن.

پنبه دوز n. c. i. q. پنبه زن q. v. *R.*

پنبه زار n. c. locus gossypio consitus *C.*

پنبه زن (cf. زدن) n. c. i. q. پنبه بر *B.*

پنبه کن imperativus locutionis پنبه کردن q. v. *B. F.* Falso *M.* ex *F.* et qui eum secutus est *R.* „girgillus gossipii“.

پنبه وز (cf. وزیدن) n. c. i. q. پنبه بر s. پنبه زن q. v. *B.*

g. پنتافلیون, gr. πεντάφυλλον, i. q. پنج انگشت *M.*

پنتومه i. q. بنتومه q. v. *F.*

پنج (z. پنچن pañcan, s. पञ्चन्) quinque; 2) *met.* quinque sensus (حواس خمسه) *B.*

پنج coll. پنگ duobus extremis unguibus membrum prehendere; comprimere digitis; vellicatio *F.*

پنجاب (quinque fluvii) n. c. coll. s. पंचनद् Pangâb, regio Indiae (ولایتی از هندوستان که لاهور وتوابع آن باشد) *B.*

a. p. پنج ارکان quinque columnae *met.* quinque fundamenta doctrinae muhammedicae, quae sunt : 1) unitas (توحید); 2) preces (نماز); 3) ieiunium (روزه); 4) peregrinatio sacra (حج) et 5) eleemosynae (زکوة) *B.*

پنجال *gen.* stercus (سرگین) avium (ar. ذرق), e. g. in hoc versu شمس فخری poetae : همای لطف ورا احتیاج ظل نبود ٭ که ملکی بخشد هرجا که بفگند پنجال *F.* Vox cum پیخال permutata vel ex ea corrupta videtur.

پنجال مرغ rostrum avis (منقار ar. قوش بورانی) *F.* exemplo non allato. Sec. *C.* significat etiam : a) stercus avium et b) nidus avium. Cf. پنجال.

پنجنگشت s. پنج انگشت, e quo ar. فنجنکشت, quinque digiti; 2) nom. arboris alias دل آشوب et ar. ذو خمسه اصابع s. ذو خمسه اوراق dictae, cuius semen ar. حب الفقد appellatur *B.* Plura vid. s. v. دل آشوب; 2) i. q. اشنن q. v.; 3) nom. loci non procul ab urbe مراغه provinciae تبریز siti *B. F.*, quo oppidum turc. بیش برمق et ar. نعمت آباد dictum intelligendum est, de q. v. Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 36, not. 1.

پنج اوگشت n. c. lignum sellae equestris, astraba (قلتق turc. ایر اغاجی) *F.* exemplo non allato; cf. پنجوگشت.

پَنجاه i. q. پانجاه quinquaginta.

پَنجاهُم (suff. م) quinquagesimus.

پَنجاهَه (suff. ه) quinquagesima i. e. quinquaginta dierum spatium, quo Christiani precibus vacant, respondens quadragesimae (چله) Muhammedanorum *B.*

پَنجاپانَه henbane, a soporific herb *R.* Cf. پنجبينه.

a. p. پَنج آيَت quinque capita Qorâni, quae Muhammedanis tempore matutino recitanda sunt *Shaksp. R.*

پَنجاپَه i. q. پنجاهه *R.* In ceteris deest.

پَنجپا n. c. (quinque pedes habens) cancer (خرچنگ ar. سرطان); 2) sidus quartum duodecim signorum coelestium *B.*

پَنجپايَک (suff. ک) et پَنجپايَه (suff. ه) i. q. پنجپا q. v. *B. F.*

پَنج پهلو adi. c. quinque laterum *F.*; cf. پنج گوشه.

پَنجچاره پَنج بيچاره s. بيچاره met. (خمسهء متحيره) quinque planetae: Saturnus, Jupiter, Mars, Venus et Mercurius *B.*

پَنج تَنِ پاک quinque personae sanctae i. e. Muhammed, Ali, Fatimah, Hasan et Hosain *Shaksp. R.*

a. p. پَنج توسَنِ سَلامَت (quinque equi ferocès salutis) *met.* quinque sensus interiores (خواس خمسهء باطن) *B.*; cf. پنج يابندهء درونى.

پَنج چوبَه (suff. ه) genus tentorii *R.*

a. p. پَنج دُعا quinque precationes diurnae Muhammedanorum *B.*

پَنجَر i. q. پنجره, e quo decurtatum est *B.*

پَنجرُوز (quinque dies) *met.* tempus breve, exiguum *B.*

پَنجَرَه et پنجره i. q. پَنجَر coll. (s. पंजर) omnis res reticulata s. clathrata (مشبک وشبکه دار); cancelli, clathri; 2) cavea avium (قفس); 3) qui speculatoris munus agit in nave (ديدبان كشتى) *B.*

پَنجَرَه nom. regionis in Tûrân (توران) *B.*

پَنجَرَهء لاجوَرد *met.* coelum *B.*

پَنجِش exercitium (ورزش); 2) afflictio, molestia (رنجش) *F.* exemplo non allato.

پَنجِش et sec. *F.* پُنجِش i. q. پُنجک q. v. *B.*; cf. پُند.

پَنجِ شاخِ دَرَخت et پَنجِ شاخِ دَست *met.* quinque digiti manus (پنج انگشت دست) *B.*

a. p. پَنجِ شُعبَه *met.* quinque sensus *B.*

پُنجُشک i. q. بنجشک et پُنجُشک زُبان i. q. بنجشک زوان q. v. *F.*

پَنجشَنبَه n. c. dies quintus hebdomadis, dies Jovis *F.*

a. p. پَنج عَيب et پَنج عَيبِ شَرعى adi. c. very vicious (guilty of five vices, namely: robbery, adultery, gaming, drunkenness and falsehood *Shaksp. R.*

پَنجَک planta quaedam quinque ramos (شاخ) habens et instar convolvuli (عشقه) circum arborem se torquens *B.*

پُنجَک coll. پنجش et پُند i. q. بُنجَک q. v. *B.*

پَنجگان num. distr.: quini *C.*

پَنج گَنج n. c. quinque thesauri *met.* quinque sensus; 2) i. q. پنج دعا q. v. *B.*; 3) nomen libri Nizâmii (نظامى) poetae, vulgo Khamse (خمسه) dicti Spieg. Chr. 22, med.

پَنج گوشَه adi. c. pentagonus; 2) pentagonum *Shaksp. R.* Cf. پنج پهلو.

پَنجُم et پَنجُمين num. ord.: quintus *C. F.*

پَنجَم *HK.* et پَنجَمين *F.* nom. provinciae in Tûrân *HK. F.*

a. p. پَنجُم رِواق n. c. *met.* coelum quintum i. e. orbis Martis *B.*

پَنجَنگُشت e پنج انگشت q. v. forma decurtata *B.*

a. p. پَنج نَوبَت n. c. *met.* i. q. پنج دها q. v.; 2) quinque tempora diei et noctis, quibus ahenotympanum ante palatium regum pulsant; 3) quinque instrumenta musica belli (آلت اعلام جنگ), quae sunt a) دهل, b) دمامه; c) طبل, d) سنج et e) دف *B.* Inde پنج نوبت نواختن *met.* gloriari (فخر کردن) Sec. Nam. p. 131, l. ult. coll. schol. p. 132, 1.

پَنج نوش, e quo ar. فنجنوش, n. c. electuarium (معجون) e quinque rebus compositum, quod cordiacum habetur *B.*

پَنج وَشَش وَهَفت وَچَهار *met.* quinque sensus (حس), sex plagae (جهت), septem planetae (کوکب) et quatuor naturae (طبع) *B.*

پَنجَوکُشت i. q. پنج اوکشت q. v. *F.*

پَنجَه, lit. ﻩ occulta, vola manus cum digitis, pugnus (پنج انگشت با کف دست وپ) hominis et animalis; 2) e quo ar. فنجج, genus saltandi, in quo unus alterius dextram amplectitur s. chorea, quae fit iunctis invicem manibus; cf. پنجره; 3) saxa catapultae conglobata (گلولهای سنگ), quae exploratores (دیدبانان) belli caussa asservant; 4) catapulta saxis mittendis (سنگ منجنیق); 5) saxa, quae iaculatur navis in hostilem navem; 6) coll. پنجه convolvulus (عشقه) *B.*

Phrases:

پَنجَه بَر رُوی زَدَن *met.* vultum nigrum facere, denigrare (رو سیاه کردن) *B.*

پَنجَه بَستَن *met.* rationes absolvere, numerare pecuniam *B.* s. صدگانه.

پَنجَه تیز کَردَن *met.* belli cupidum esse, rixari, pugnare (جنگ جوئی وستیزه کردن) *B.*

پَنجَه زدن *HK.* et پَنجَه کَردَن *met.* manu capere, prehendere (قبض کردن وگرفتن); 2) alapam ducere, colaphum infringere (ضبدنجه زدن) *B.*; 3) pugnis certare, manum conserere cum alqo c. با Gul. 38, 21. Cf. پنجه زن.

پَنجَه, lit. ﻩ manifesta, i. q. پنجاه quinquaginta, e quo decurtatum est; 2) piscis (ماهی), sic dictus, quod نون, arabicum nomen literae ن, et piscem significat et simul numerum quinquagenarium exprimit; 3) linum piscatorum s. harpago piscatorius (قلاب وشست ماهی), sic dictus, quod numerus sexagenarius et harpago piscatorius eadem voce شست exprimuntur et sicuti numerus quinquaginta (پنجه) propter numerum sexaginta (شست) est, eodem modo piscis (ماهی = ar. نون, quod etiam quinquaginta significat) est pro harpagine (شست i. e. harpago et i. q. شست sexaginta) *B.*

پِنجه i. q. پَنجَه 6 convolvulus *B.*

پِنجه prior pars capitis, frons (پیشانی ar. ناصیه) *B.* پیشانی ar. جبین et ناصیه *F.*, c. g. in hoc versu: بتیغ طُره ببرد زپنجهء خاتون ¤ بگرز پست کند تاج بر سر چیپال *F.* coll. Jos. et Zul. 67 med., ubi legendum: که سر پَنجه زند بـا پُنجهء ماه; 2) antiae, capilli ab extremis cincinnis seiuncti, incurvati et in frontem demissi (موی که از سر زلف ببرند وآنرا پیچ وخم داده بر پیشانی گذارانند) *B.*

پِنجه بَند n. c. fascia, taenia frontalis (پیشانی بند ar. عصابه) *B.*

پَنجَهء بیچاره i. q. پنج بیچاره q. v. *B.*

پَنجَهء دُزدیده quinque dies intercalares (خمسهء مسترقه) calendarii persici, qui furtivi dicuntur, quia Veziri regum Persiae illorum quinque dierum reditus totius regni semper abstulerunt nec in rationes retulerunt *B.*

پَنجَهء دِلیرانَه *met.* bellum, pugna *R.*

پَنجَه زَن (cf. پنجه زدن) ungues iaciens s. extendens *M.*

پَنجَهء کَبک دَری (cf. کبک دری) nom. septimae triginta melodiarum (لحن) cítha-

roedi Barbud (باربد) *B.* Aliud eiusdem melodiae nomen est راح روح s. راه روح q. v.

پَنجَهٔ کُربَه nom. arboris alias بید مشکی et کُربه dictae *B.*

پَنجَه کَش n. c. an iron instrument resembling a hand with which wrestlers exercise themselves, by locking their fingers within those of the instrument; 2) a kind of bread bearing the marks of five fingers *Shaksp. R.*

پَنجَه گیر n. c. luctator *M.*

پَنجَهٔ مَریَم planta suaveolens similis plantae پنج انگشت *B.*

پنج یابَنَدهٔ بیرونی quinque sensus externi (ظاهری) opp. quinque sensibus internis, qui پنج یابنده درونی dicuntur Gl. in Des.

پَنج یابَندهٔ دَرونی quinque sensus interni (بطنی), qui sunt a) sensus communis (حس مشترك), b) vis cogitandi (خیال), c) vis imaginandi (واهمه), d) memoria (حافظه) et e) vis percipiendi (متصرفه) Gl. in Des.

پَنجیانَه, sec. *F.* i. q. بنگیانه, quod tamen in ipso lexico non explicatur. Sine dubio formatum est a پنج pro بنج, arabica persicae vocis بَنگ forma, q. v. — *M.* vertit „hyoscyamus" et *R.* hog's bean.

پَنجیدَن in frustra dividere, dissecare (پاره‌ملك) *F.* ex مشکلات, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : جگر پنجیدن شمشیر غمر شد ٭ بدل خمواره کار او ستمر شد *F.* Fortasse a پنج quinque verbum derivatum, ut proprie significet : in quinque partes dividere. Falso *M.* ex *F.* : „quintus", quem secutus est *R.*

پَنجیر *F.* et پَنجیرَه *C.* i. q. پَنجَرَه q. v. *F. C.*

پَنجین pro پنجمین quintus *F.* Falso *M.* ex *F.* : „concisio, divisio *in partes*", quem secutus est *R.*

پَنج یُودَه [*ó*] n. c. i. q. پنج quinque *B.*; cf. ده یوده.

پَند admonitio, consilium (نصیحت) *B.* Inde پند گفتن s. پند دادن consilium dare, monere *M.*; cf. پندیدن; 2) milvus (زغن وغلیواج) *B.*

پند nates, podex (نشستگاه ar. مقعد) *B.*

پُند i. q. پنجش glomus gossypii purgati *B.*

پندار imp. v. پنداشتن et in comp. part. praes. significatione; 2) opinio, cogitatio, imaginatio (فکر وخیال وتصور) *B.* وهم وخیال Gl. in Des.; 3) superbia, ostentatio (عجب وتکبر وخودرا بزرگ پنداشتن) *B.*

پندارانیدَن causs. v. پنداریدن q. v. *C.*

پندارَه (suff. ه) i. q. پندار 2. Inde pl. پندارگان imagines, phantasmata (تخیلات) *B.*

پنداریدَن et پنداشتن imp. پندار opinari, existimare (گمان بردن وتصور کردن) *B.* ar. ظن *F.* habere alqm pro alqo c. dupl. acc. Frag. 33, 24; 2) superbire (عجب وتکبر نمودن) *B.*; 3) *quasi* pro certo habere i. e. scire, intelligere Gul. 171, 21. Rosen Narr. 35, med.

پنداشتی (suff. ی) opinio Frag. 25, 6.

پَندَر, sec. *F.* پُندَر, nom. arcis in vertice montis regionis Shîrâzensis *B.*

پَندَرَه i. q. پسندره *F.*, e quo ortum videtur.

پُندَش et sec. *F.* پُندِش coll. بندش et پُند i. q. پنجش *B.*

پُندَك i. q. پُندَش q. v. *B.*

پَندو et پندو ricinus (کنه), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : رقیبش آنچنان از من گسریخته ٭ بگرما چون خسر پندو گرفته *F.*

پـنـدو coll. پندوره strepitus, sonus aquae (صـدای آب); 2) i. q. پَندو ricinus (کنه) *F.* exemplo non allato.

پـنـدْوا species herbae amarae *F.* eruca; acetosa *C.*

پندوَره i. q. پندو 1 strepitus, sonus aquae, e. g. in hoc versu ابـو المعـنـی poetae :
آنـقـدر شد سیل طـوفان زای اشك چشم من ✿ پـر شده گوش جهان پندورهٔ عالم گرفت *F.*

پندَه *gen.* gutta (قطره); 2) punctum, macula (نقطه); 3) canities in anteriore capite (ذرات) *B.*

پُندَه i. q. پَندو ricinus (کنه); 2) sec. al. tumor in corpore animalis (جسم حیوانده ضشـم اولان یومری ات) *F.* exemplo non allato.

پَندیدن hortari, admonere (نصیحت کردن); 2) admonitionem audire, admonitionibus locum relinquere (نصیحت پـذیـرفـتـن وشنیدن وقبول کردن) *B.*

پَنزَه i. q. پَنجه 2 chorea, quae fit iunctis invicem manibus *B.*

پَنَك spithama (وجب ar. شبر) *B.*

پَـنْـك uva dactyli (خوشهٔ خرما); 2) virga, baculus (چوب turc. آغاج); 3) coll. پننك fenestra (دریچه) domus; 4) diluculum, mane (بامداد ar. صبح) *B.*

پِنْك i. q. پنج vellicatio *B.*

پِنْگ pars decies millesima quaeque temporis diurni et nocturni in X.M partes divisi; 2) i. q. پنگان q. v. clepsydra *B.*

پنـگـار superbia, ostentatio (عجب وکبر); 2) superbiens, ostentans, sibi placens (خود بین وصاحب زعم وپندار عم فعل وهم اسم فاعل), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : نباشد هـرگـز خوش با خـلـق خوشحال ✿ هر آنکس کو بود پنگار وبد افـعـال *F.* Vox cum پـنـدار permutata videtur.

پنگاشتَن pingere (نقش کردن) *HK.* In ceteris deest. Cf. نگاشتن.

پنگان i. q. بنگان, e quo ar. فـنـجـان *gen.* scyphus, poculum (کاسه وپیاله); 2) *spec.* coll. پـنـگ 2 et سـبـو et طشت catinum aeneum (طاس مس), in cuius fundo foramen angustum est, ut in aquam positum aqua per illud sensim sensimque penetrare possit i. e. clepsydra, qua utuntur et agricolae in definienda aquae copia, qua segetes irrigentur et Indi, ut temporis diurni et nocturni partes indicare possint *B.*

پـنـگـرَه patina s. disculus stramineus frumento ventilando (بـغـدای صـاپـنـدن ایندکلری طبق که غله صاوررلر) *F.* exemplo non allato.

پنگیدَن secum ipso loqui, murmurare apud se; 2) irasci (کـنـدو کندو ایله سویلنمك وطارلغنمق) *F.* exemplo non allato.

پَنَند numerus incognitus (عدد مجهول), e. g. in hoc versu ابـو المعنی poetae : گفتمت بـو الهوسانرا سخن وعده مده ✿ نـه زدی گوش یکی گفتمت این پند پنند *F.*

پَنَنَك et پَنْنَك coll. پَنْك 3 fenestra domus *B.*

پَنَه, lit. ه occulta, fimetum (مزبله), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : بـرش جامه پاکیزه وشسته است ✿ چو آن سبزهٔ بر پنه رسته است *F.*

پَنهاله dulciarium e saccharo, amygdalis et farina confectum (لـوزینه turc. صمصه), e. g. in hoc versu ابـو المـعـنـی poetae : بادا بلب کفر نعمر تبخاله ✿ بل داغ شود دانهٔ هر پنهاله *F.*

پنهان et پَنهان absconditus, occultus (خفی ومخفی opp. پیدا et آشکارا) *F.* c. از Frag. 30, 6. Inde پنهان شدن se occultare, se abdere ab alqo c. از p. Pend. 90, 8 et پنهان داشتن s. پنهان کردن occultare, celare *B.*; cf. Spieg. Chr. 48, 18.

پُوب [ó] cirrus avium (کاکل مرغان) *B.*; 2) sec. *F.* coll. باب pater پدر, e. g. in hoc versu حکیم خاقانی poetae : عطسهٔ او آدمست عطسهٔ آدم مسیح ✿ اینست خلف کز شرف عطسهٔ او بود پوب; 3) i. q. بوب tapetum pretiosum *F.*

پُوپ et پُوپَش [ó] upupa (شانه سر) *B.*; cf. هدهد.

پُوپَک [ó] i. q. بوبک virgo; 2) upupa *B.*

پوپَل, e quo ar. فوفل, nux areca similis nuci moschatae (جوز بوا), quam Indi cum folio piperis betel (برگ پان) edunt *B.* Plura v. s. پان et آهکی.

پوپو i. q. بوبو 1 upupa; 2) clamor (آواز) upupae *B.*

پوپَه i. q. بوبه 1 upupa *B.*

پوت iecur (جگر) ovis, unde cibi species قلیه پوتی dicta nomen habet *B.*, de q. v. s. البا; 2) i. q. لوت, quo varia cibi et potus genera significantur; 3) cucumis melo (خربزه) *B.*

پُوتا et پُوتَه [ó] scrotum, testiculi *Shaksp. R.*

پُوتاب [ó] i. q. بوته 3 scopus sagittae, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : جوهر غم پر شده ظاهر شود گنجینه امر ✿ کانزمان پوتاب کرده تیر مژگان سینه امر *F. C.*

پوتَه receptaculum, horreum, thesaurus (خزانه ومخزن) *B.*; 2) i. q. بوته 4 catinus liquatorius *F.* — پُوتَه v. s. v. پوتا.

پوچ s. پوچ coll. بوچ asper, inaequalis, turgidus (درشت ونا هموار وبوهری اولان نسنه (که لطافت ونرمی ندارد خارج اوله; 2) inutilis, futilis (بیهوده) *HK.* هیچ بر ایشه یرامین نسنه *F.*, qua significatione saepissime cum هیچ coniungitur *F.*; cf. *B.* s. پوک et جفر. — Inde پوچیات plur. : foolish prattle *Shaksp. R.* et پوچ بینی adi. c. naso, nasutus (بورناز) *F.*

پُوخ [ó] sordes oculi (چیپق), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : شد ایسن ضعف

پِنهانی (suff. ی) occultum; 2) adv. et cum praeposit., ut در پنهانی in occulto, clam, furtim *B.* s. جمّاش et H. pr. reg. 119.

پِنهانیدَن abscondi, latere *C.* Verbum dubium in ceteris lexicis non comparens.

پَنیر caseus (چیزی ترش که مادهٔ آن شیر است) *HK.*

پَنیرِ آب n. c. aqua e caseo recenti proveniens i. e. serum caseis expressum *B.*

پَنیرِ تَر caseus recens, i. e. lac spissatum, postquam coagulatum est (شیری که بعد از مایه زدن بسته شود) *B.*; cf. ترف s. پنیر خشک.

پَنیرَک (suff. ک) coll. پنیره 1 nom. plantae flore rubro, quae efflorescit, si sol in illius vertice est, sic dictae, quod illius fructus caseo (پنیر) similis est. Alia eiusdem plantae nomina sunt گل خبازی et نان کلاغ et آفتاب گردک ar. ملوکیه : malva, heliotropium; 2) sec. al. nenuphar, nymphaea lotus (نیلوفر); 3) chamaeleon (حربا) *B.*

پَنیرِ کیسَه caseus, quem per noctem in sacculum inferunt, ut aqua casei exire possit *B.*

پَنیر مایَه n. c. v. s. پنیره 2.

پَنیرَه (suff. ه) i. q. پنیرک q. v. *B.*; 2) sec. *F.* i. q. پنیر مایه coagulum lactis *F.*

پَنیری (suff. ی) caseo similis; e caseo confectus *Shaksp. R.*

پَنیزَه et پَنیسَه planta quaedam suaveolens et valde amara, alias شاهتره dicta q. v. *F.*

پنیلو, pronuntiatio ignota est; forum urbis rebus vendendis *B.*

پَنْیون iens *aut* solitus ire (رونده یعنی کیدیجی) *F.* exemplo non allato. *C.* In ceteris deest.

پو i. q. پوی q. v. *B.*

پَوازی ardor, aestus, dolor (درد وسوزش ar. جوی) *B.*

پَوانَه fauces (دربند) notae in Persia *F.*

پیری نشان شیوخ ✿ بود چرک بینی ودر چشم پوخ *F.* Lex. *F.* offert syn. پنخ et پنخ.

پوختن alia forma verbi پُختن *B.*; cf. پوزیدن 3.

پود subtemen (رشتهٔ که در پهنائی جامه بافته می شود) opp. تار stamen; 2) i. q. پوده 2 et 3 q. v. *B.*

پودات pl. پوداتات sub sensus cadens (محسوس) *B.* Gl. in Des.

پودَنه mentha (ar. نعناع) *B.* s. راقونه et راقوته.

پودَه i. q. پود subtemen; 2) (coll. پوسده vel پوسیده, e quo ortum videtur) vetus, antiquus, tritus, putridus, perditus (کهنه وپوسیده واز هم رفته وسوده وریخته وگندیده وضائع شده); inde 3) coll. پُد, fomes (آتشگیره), pannus nimirum ustus vel lignum putridum, quo ut fomite utuntur *B.*

پودینه i. q. پودنه *B.*

پور, e quo ar. فور filius, cf. پسر; 2) nom. principis vel Rajae (رای) urbis کنوج; 3) qui ignorantiam, insipientiam prae se fert (که خودرا نادان وهیچمدان وا نماید); 4) attagen, vulgo francolinus (ar. دراج) *B.*; 5) equus (آت) *F.* ex. (مجمع الفرس), e. g. in hoc versu Schahn.: گُرازان گُرازان نه آگاه ازین ✿ که پیش نهادست بر پور زین et in hoc versu حکیم اسدی poetae: به پور نبردی بر افگند زین ✿ دو صد گُرد کرد از دلیران گُزین *F.*

پورِ آتْبین filius Atbîni i. e. Feridûn *B.*; cf. آتبین et افریدون.

پورِ آذر (filius ignis) *met.* Abraham (ابراهیم).

پوران pl. vocis پور filii *B.*; 2) successor, vicarius (خلیفه وجانشین) *B.* Gl. in Des.; 3) donum in sui memoriam datum (یادگار); 4) coll. فوران nom. urbis کنوج *B.*

پوران تُروش n. c. nom. magi s. incantatoris (ساحر) valde celebrati *B.*

پوران دُخت n. c. i. e. filiorum filia, quod res magnas viro dignas gessit (که ازو کارهای مردانه بظهور آمده است) sic dicta est filia regis خسرو پرویز, quae ante aliam filiam آزرمیدخت dictam regnavit. Aliud illius nomen est توران دخت (Turaniae filia), quod e gente regum Turkistaniae originem duxit *B.* Gl. Sch.

پورِ دَستان (filius Destâni) i. e. Rustam Zâl (رستم زال) *B.*

پُوردْگان [*ó*], e quo ar. فوردجان. nom. decem (ده) ultimorum dierum mensis Abân (آبان), quorum quinque postremi dies intercalares (خمسهٔ مسترقه) sunt, qui extremo mensi Abân adduntur. Decem hos dies festos agunt, quod جشن پوردگان dicitur *B.*; cf. پوردیان. Plura v. s. v. فروردگان.

پُوردْیان [*ó*] i. q. پوردگان q. v, *B.*; cf. فروردیان.

پورِ سُبُکْتَگین (filius Sabuktagîni) i. e. Sultan Mahmûd (محمود) rex Khorasânae *B.*

پورِ سَقّا nom. viri sancti, alias صنعا dicti, de quo haec tradit lex. *HK.* auctor: مردی عالم ربانی وزاهدترین خلایق یزدانی که صنعا نیز نام داشت در راه بر دختر مجوسی عاشق شد ودین مغان اختیار کرد چون آن دختر بحبالهٔ او در آمد حق تعالی اورا وآن منکوحهٔ اورا وبیشتر طائفهٔ مجوسرا هدایت ومعرفت دین اسلام روزی کرد گویند هفتصد مرید داشت *HK.*

پورِ سینا i. q. ابن سینا Avicenna *B.* *HK.*

پورِ شَسب nom. patris Zardushti (زردشت) *B.*

a. p. پورِ صَدَف (filius conchae) *met.* margarita *R.*

a. p. پورِ عَذرا (filius virginis) *met.* vinum (شراب انگوری) *HK.* ex اصطلاح.

a. p. پورِ عِمْران Moses (موسی); 2) Aaron (هارون) *B.*; cf. Exod. 6, 20.

پـور عَنقا (filius avis عنقا) cognomen Zâli (زال) patris Rustami, ita dicti, quod avis عنقا i. e. Simurgh (سیمرغ) illum educavit *B.*

پورفان mendici protervi, impudentes (گدایان شوخ چشم) *B.* in appendice.

پور قُبـاد filius Qobâdi i. e. Anôshêrvân (انوشیروان) *B.*

پورَک nom. filiae Rajae urbis کنوج, quam بهرام گور sibi matrimonio iunxit *B.*

پـورکَند et پـوزکَند i. q. بـورکند s. بـوزکند; 2) statio (منزل) *B.*

a. p. پور مُلجَم Abdarrahman Khalifa (عبد الرحمن لعین شهید کننده امیر المومنین علی علیه السلام است) *HK.*

پورمَند (suff. مند) filium, prolem habens *B.*

پُورمَند [ô] i. q. بورمند s. بوزمند q. v. *B.*

پورَه (suff. ه) i. q. پور filius; 2) coll. پوز 4 et پوزه 2 truncus arboris (تـنـه درخت) *B. F.*

h. پورَه (s. पूरा) ling. hind.: plenus, perfectus (تمام) *B. F.*

a. p. پور هاجَر filius Hâgarae i. e. Ismael *B.*

پوریان (suff. ی addita terminatione pluralis) nom. incolarum urbis کنوج, ab eiusdem urbis Raja, پـور dicto, ortum *B.*; cf. فوریان et فورانیان.

پُـوز et پُـوژ [ô] coll. فـوز ambitus oris animalium; 2) spatium inter labia et nares *B.*; mentum (زنخدان turc. چکه) *F.*; 3) rostrum avis; 4) coll. بَوز ,پوزه 2, 3 et بوزه 2 truncus arboris *B.* Praefixis voci پوز et synonymo فوز syllabis بت s. پت s. بد s. بـس s. پس s. تت orta sunt synonyma: بـدفـوز et بدپـوز et پتفوز et بتفوز et پرپوز et برفوز et برپوز et تتفوز.

پُوزِش [ô] (suff. ش a v. پوزیدن) excusatio (عـذر); 2) veniam petere, supplicatio (عذر آوردن ومـعـذرت خواستن) *B.*; cf. Chr. Sch. 38, 149. 47, 261. — Inde پوزش کردن i. q. پوزیدن 1. 2 *F.*

پوزَنند v. s. v. پورَنند.

پُـوزمـال [ô] (cf. مالیدن) n. c. a ferrier or blacksmiths twitch *Shaksp. R.*

پوزَن ager sementis faciendae caussa purgatus *B.*

پوزنج i. q. پوزش *F.* exemplo non allato.

پوزنک (vocales desunt) pars panni s. lacinia assuenda (رقعه وپاره) *B.* in appendice.

پُوزَه [ô] coll. پوز 1. 2 ambitus oris; 2) coll. پوز 4 et بوزه 2 truncus arboris *B.*

پوزَه crus (ساق) sive hominis sive animalis; 2) i. q. پوزه 2 truncus arboris, *ubi radici proximus est F.* Exempla desunt.

پوزی part of the ornamental accoutrements of a horse *Shaksp.* — The face; 2) an ornament on bridles, and the like *R.*; cf. پشت پوزی.

پُوزیدَن [ô] (s. पूज् ?) excusare; 2) veniam petere, supplicare (عـذر آوردن ومعذرت خواستن) *B.*; 3) coll. پوختن i. q. پختن coquere (طبخ) *F.* exemplo non allato.

پوزینَه et پوژینَه i. q. بوزینه simia *F.*

پوژینَه i. q. قنطار talentum, quadraginta unciae auri, e. g. in hoc versu ابـو المعانی poetae: ببیـرندش اگـر آن قلتبان پوژینه با البـرز ☆ رود بالا وماند بسـر زمین جسـم گـرانجانش *F. C.* Deest in ceteris. Fortasse cum پوز 1 gravitas, pondus, cognata vox et suffixo ینه formata.

پوس verba blanda (چرب زبانی); 2) fallacia, deceptio (فـریـب) *B.* deceptio, quae fit blandis verbis (چرب زبـانه فـریب ویرمکی) *F.*; 3) humilitas, animus submissus (فروتنی) *B.*

پـوسـانـه (suff. انه), qui animo submisso et blandis verbis decipit (فریب دادن وفروتنی کردن وبزبان خوش مردمرا فریفتن *B.* فریب (دادن ومغلوب کردن *F.* فـروتنی کردن وبزبانی شیرین کسیرا فریفتن *SHL.*

پُوست [ó] cutis, pellis, corium (ar. جلد); 2) cortex *arboris* *B.* s. پیس et تواغچ et putamen *rei* opp. nucleo vel medullae مغز (ar. قشر pl. قشور) *F.* coll. پوست بی مغز „putamen sine nucleo“ Gul. 176, l. atp.; cf. infra پوستِ مس; 3) coll. پوستین 3 obtrectatio, calumnia, vituperatio (غیبت که بدگوئی ومذمت باشد) *B.*

Phrases:

پوست باز کردن et پوست بر کردن et پوست دادن *met.* animi secreta aperire, totum se patefacere (اظهار تدلی نمودن); 2) arcana proferre (راز گفتن) *B.*

پوستِ سگ بر روی [ابرو .B] کشیدن *met.* impudentem esse (بی شرمی نمودن) *B.* *SHL.* In lex. *HK.* deest سگ. Inde پوستِ سگ در رو adi. c. effrons, impudens *F.*

پوست کردن familiarem, arcani participem facere (انیس ومحرم ساختن); 2) obtrectare, calumniari (غیبت نمودن); 3) malefacere, turpiter agere (خبث کردن) *B.*

پوست کندن pellem detrahere *R.*

در پوستِ کسی s. بپوستِ کسی افتادن v. supra s. v. افتادن.

پُوست بر پُوست empty, worthless *R.*

پُوست پاره n. c. *met.* vexillum fabri ferrarii کاوه, alias درفش کاویان dictum, quod e segmentis (پاره) pellis confectum erat *B.*

پُوست پیرا s. پُوست پیرای (cf. پیراستن 4) n. c. coriarius, coriorum confector (چرمگر ودباغ) *B.*

پُوستکال et پُوستکاله n. c. cutis podicis ovis ex cuius pilis stercus (کال) dependet *B.* et sec. *F.* stercus caudae ovis adhaerens (قویون قویروغنده آویخته اولان سرگین) *F.*; 2) cutis glabra (بی موی) sub cauda ovis, quam cum parte exigua caudae in aqua allii (سیراب) coquunt *B.*

پُوستِ مس ramenta, quae ex aere calefacto et malleo pulsato decidunt (توبال مس) *B.*

پُوستی (suff. ی) one who intoxicates himself with an infusion of poppy-heads; 2) *met.* a lazy, indolent person *Shaksp.* *R.*

پُوستیان genus corii, turc. صاغری dicti (صاغری دیدکلری دریدر) *F.* clunes *C.* Falso in *M.* lex. legitur پوسیتان.

پُوستیرا s. پُوستیرای pro پوست پیرا q. v. *F.*

پُوستین (suff. ین) *gen.* res quaecunque ex pelle vel corio confecta; pellis, corium (دری معناسنه عموما سختیان وسائری ودریدن مصنوع اولان اشیا); 2) *spec.* vestis pellicea (کورك) *F.* لباسی معروف *B.*; cf. Gul. 61, 6 ubi پوستین voci پوست oppositum est. Inde پوستینهای زرنگار „vestes pelliceae auro pictae“ Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 234; 3) coll. پوست 3 obtrectatio, calumnia (غیبت ومذمت وعیب) *B.*; cf. Gul. 57, 16.

Phrases:

پوستین دریدن *met.* arcana proferre, divulgare (افشای راز کردن) *B.*; 2) vituperare *F.*

پوستین کردن coll. پوست کردن 2 *met.* obtrectare, calumniari *B.* *F.*

پوستین کندن et پوستین گرفتن i. q. پوستین کردن *F.*

در پوستین کس رفتن *met.* vitia alicuius conquirere, scrutari Gul. 184, 9.

پُوستین بگازر (cf. گازر fullo) n. c. *met.* obtrectator, calumniator (بدگو وعیب جوینده) *B.* *HK.*

پُوستین دوز n. c. pelles concinnans, pellio *C.* Inde پوستین دوزی (suff. ی) n. abstr. ars pellionis Gul. 176, 19.

پوسده e پوسیده q. v. forma decurtata *B.*

پوسه filum, quod in nendo in fusum torquetur *B.*

پُوشْکان [ô] nom. soni cuiusdam (نوائی) musici; 2) arcana, mysteria (مغیبات یعنی چیزهائی که در عالم غیب اند) B.

پُوشْکان [ô] nom. loci haud procul ab urbe Nîshâpûr (نیشاپور); 2) *sermone myst.* gradus quidam perfectionis (مقامی) religiosi, qui contemplationi et cognitioni rerum divinarum se tradit, ar. غیب الغیب „mysterium mysteriorum" dictus et sic descriptus : گویند وآن برنگ سبز است که بعربی خضرا خوانند وچون سالك قدسی اینمقام کند ذات مقدس تجلی نماید وفانی درحق وباقی درو گردد B. Vox a پوشیدن derivanda.

پوشَلَه indumentum, vestitus (کیدجك جامه واورتنه جك اثواب) F. exemplo non allato C. Fortasse eadem vox atque sequens پوشنه.

پوشَند coll. پوشنه 2 i. q. سر پوش q. v. F. ex مجمع الفرس; velum mulierum M.

پُوشَندَه [ô] part. praes. v. پوشیدن, qui tegit, induit; 2) indutus, e. g. پوشندهٔ کسوت محبت veste amoris indutus M.

پُوشَندَگی [ô] (suff. ی et پوشنده) i. q. پوشیدنی s. پوشش.

پُوشَنگ nom. oppidi inter قندهار et مولتان arabice فوشنج dicti B.; cf. بوشنج et بوشنگ.

پُوشَنگ [ô] i. q. پُوشَک felis B.

پُوشَنَه [ô] *gen.* vestimentum; 2) coll. پوشند i. q. سر پوش q. v. B.

پُوشی [ô] pro پوشیدنی Gl. Sch.

پُوشَه [ô] (suff. ه) *gen.* velum, aulaeum B.

پُوشیدَن (s. श्रिप्) tegere, obtegere (ar. ستر) F.; cf. Spieg. Chr. 5, 16. Inde چشم پوشیدن c. از r. oculos connivere, *ne videatur alqd* Gul. 13, 20; در پوشیدن ianuam claudere B. s. v. فراز; 2) induere, se vestire (ar. لبس) F. c. acc., e. g. *vestem* Frag. 18, 6, *loricam ibid.* 27, 7; چرم پوشیدن corio se vestire Chr. Sch. 65,

پوسیدَگی (a پوسیده suff. ی) putredo; cf. بوسیدگی 2.

پوسیدَن putrescere, putridum esse (چوریمك) F.; 2) marcescere, deflorescere (پژمرده شدن) Gl. Sch. ازهم ریختن B. in appendice; 3) tumescere, inflari (آماسیدن) B. in appendice; 4) terere (سودن), e. g. in hoc versu Schahn. : بپوسد بخاک اندرون استخوان Gl. Sch.

پوسیدَه, part. praet. v. پوسیدن, putridus, corruptus, detritus (چوریمش وچوریوب پاسلنمش) F. ازهم ریخته B. in app.

پوسیده چوب n. c. lignum putridum; 2) lignum noctu lucens B. in appendice.

پُوش [ô] imp. v. پوشیدن; 2) in comp. part. praes. significatione et i. q. indutus, e. g. پاپوش pedes tegens i. e. calceus; جرم پوش delicta tegens i. e. condonans B. F.; 3) lorica (زره وجوشن) B., e. g. in hoc versu مولانا شهابی poetae : چو معنیٔ شیم آنکه بد پوش دار ✿ چه غوك اندران آب شد غوطه خوار F.

پوش i. q. بوش medicamentum oculis sanandis B., s. v. بوش pluribus descriptum et alias شیاف خوزی et بوش دربندی dictum.

پُوشا [ô] (suff. ا) part. praes. v. پوشیدن i. q. پوشنده; 2) tegumentum, vestitus (پوشندگی) B. جامه ولباس F.; 3) i. q. بوشا q. v. F.

پُوشاک vestments, dress, habit, garments *Shaksp.* R.

پُوشاکی (suff. ی) fit for making garments (cloth) *Shaksp.* R.

پُوشانیدَن causs. verbi پوشیدن q. v. C.

پوش دَربَندی v. s. پوش et بوش.

پُوشِش (suff. ش) tegumentum; 2) vestitus Chr. Sch. 83, 205, Spieg. Chr. 48, 4, coll. B. s. بالار 3.

پُوشَک [ô] coll. پُشَک dial. Mavaralnahr : felis B.

515; تنرا قبای پوشیدن corpus veste *aut* pallio tegere, amicire *ibid.* 58, 415.

پُوشیدَنی [*ó*] (suff. ی) quod induendo aptum est, vestitus, vestis (جامه ولباس) *F.* s. v. پوشا. Cf. پوشنی.

پُوشیدَه [*ó*] part. praet. v. پوشیدن tectus; 2) indutus; cf. Spieg. Chr. 7, l. ult. Inde پوشیده داشتن i. q. پوشیدن celare alqd aliquem c. از p. Jos. et Zul. 69, 38.

پُوشیدَه چَشم [*ó*] adi. c. coecus (نابینا); 2) qui ignotum s. peregrinum non adspexit (شخصی که نظرش بر بیگانه نیفتاده باشد) *B.*

پوک medulla carens, cavus (بیمغز وپوچ ومیانه تهی); 2) frumentum (غله) in fovea reconditum et terra obtectum; 3) flatus ignis excitandi caussa ex ore emissus; 4) fomes (آتشگیره) *B.*; cf. بوک et formam decurtatam پُك 6.

پوکان et پویکان i. q. بوکان 1 uterus; 2) aspersio rei aliquantulo aquae (بسم نسنهبی نماك ایتمك ایچون بسم مقدار صو سیمکدر) *F.* exemplo non allato.

پول (phlv. פואל, pars. puhal, quocum conferendum videtur z. peretu et pishu, de q. v. Spiegel Avesta p. 192, not. 2 germ. vers. coll. پُرْد, quod dial. Ghilânensi significat: pons) i. q. پُل *gen.* pons, sive lapideus, sive ligneus; cf. پُرْد; 2) obolus et res quaevis obolo similis, ut squama piscis, simil. (فلوس) *B.* Inde بی پلی n. c. pecuniae defectus, paupertas, e. g. in hoc versu حکیم نزاری قهستنی poetae: بر حسرت میکشم از بی مهی ٭ خاك بر سر میکنم از بی پلی *F.*; 3) statio peregrinorum, diversorium (کاربانسرای ومنزل غرب) *F. C.*; 4) coll. بوله pro لوله tubus vasis potorii (بردان لولهسنده دیرلر) *F.* ex وسیلة المقاصد. Utraque posterior significatio exemplo non probatur.

پولاب sensus (حس) *B.*

پولابی (suff. ی) sub sensus cadens *B.*

پولاد, unde ar. فولاذ, chalybs; 2) gladius; 3) clava (گُرز); 4) nom. athletae (پهلوانی) Iraniensis; 5) nom. daemonis (دیوی) in مازندران, alias پولاد غندی dicti *B.*, a Rustamo occisi Gl. Sch. Cf. فولاد.

پولادْ خای n. c. *met.* equus praevalidus, virium robore insignis (اسب سرزور وپر زور) *B.*

پولادْ رَگ n. c. *met.* i. q. پولاد خای *B.*

پولاد سَناجان (coll. سنج a v. سناجیدن) n. c. *met.* fortes, pugnatores, armigeri (دلاوران ومبارزان واسلحه داران) *B.*

پولاد غُندی n. c. nom. daemonis, de q. v. s. پولاد 5.

پولادِ هِندی *met.* gladius indicus *B.*

پُولانی [*ó*] species pultis farinarii (آش آرد) *B.*

پولَك ((suff. ك) squama *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Deut. 14, 9. Cf. پول 2.

پُولَه [*ó*] cucumis melo similisve fructus, cuius interior pars corrupta est *B. F.*; 2) sec. al. lupus rabidus (قودز قورد) *F.* exemplo non allato.

پون, pronuntiatio ignota est, stratum, cui imponitur sella equestris (نمدزین وتکلتو) *B.*; cf. ترمه.

پوی s. پو imp. v. پوئیدن et in comp. part. praes. significatione, ut پویه پوی cursum currens i. e. velociter currens, festinans Chr. Sch. 93 l. ult. et کیهان پوی i. q. جهان پوی mundum percurrens Not. et Extr. t. IX, p. 245 fin.; 2) i. q. پویه q. v. *B.*

پویا (suff. ا) et پویان (suff. ان) part. praes. v. پوئیدن q. v. *B.*

پویان هِزَبر a. p. (leo currens) n. c. *met.* equus *B.* in app.

پوی پوی imperativus verbi پوئیدن ad vim augendam repetitus: „festina, festina", 2) adv. festinanter, velocissime (تند تند ودوان دوان) *B.*

پویچه (fortasse pro پیچه) i. q. بویچه et پیچه 1 convolvulus (عشقه) *B.*

پویژه exspectatio, spes (امیدوار شدن) *F.* ex شرفنامه. Cf. بویژه.

پویش (suff. ش) discursatio (یلوب یوپورمق) *F.*

پویگان i. q. پوگان q. v. *F.*

پویندگی (suff. ی et پوینده) i. q. پویه *R.*

پویه (suff. ه) incessus neque citus neque tardus (رفتاری متوسط); 2) incessus citatus, cursus (رفتار تند ودویدن) *B.*; cf. Spieg. Chr. 92 l. atp.

پوئیدن gressu mediocri i. e. neque citato neque tardo incedere; 2) currere *B.*; cf. پویه et Chr. Sch. 48, 264.

په et repet. په په interiectio approbantis et admirantis: euge, bene fecisti! *B.*; cf. پخ.

پهامان Artaxerxes *R.*

پهانه i. q. پانه *B.*, forma e priori decurtata.

په په v. supra sub په.

پهتان Patan, nom. tribus Afghanidarum *R.*

h. p. پهر (s. प्रहर) pars una temporis diurni et nocturni in octo partes divisi, i. e. tempus trium horarum. Temporis dividendi ratio in Hindûstân maxime usitata *B.* Cf. چاشت.

پهر gymnasium Judaeorum (مدرسهٔ جهودان) *B.* Vox ex h. פּוּרִים orta videtur et arabice فهر pronuntiatur. Plura v. in Freyt. lex. s. v. فهر et in Gesenii thes. s. v. פּוּרִים.

پهره (suff. ه) coll. پهر custodia, vigilia (پاس ومحافظت) *B.* Inde پهره دار n. c. i. q. پاس دار custos, vigil *B.*, e. g. in hoc versu حکیم نزاری قهستانی poetae:

بلبل از بیم آن زنهار خواران ✿ مرتب داشت جمعی پهره داران *F.*

پهل turma (حشم), nam arab. خیل وحشم respondet pers. پهل وسپه, e. g. in hoc versu Schahnamiano: یکی هفته بودند با سوگ ودرد ✿ سر هفته پهل وسپه گرد کرد *F.*

پهلو (s. पार्श्व) latus (ar. جنب); 2) *met.* utilitas (نفع وفائده) *B.* Cf. پهلوی در postis ianuae Pend. 111, 6; پهلوی لشکر ala exercitus *R.*

Phrases:

پهلو بر بستر بردن et ——— سپردن *met.* somnum dulcem capere (خواب نوشین کردن) *B.*

پهلو تهی کردن *met.* se amovere, abire, discedere (کناره کردن ودوری گزیدن); 2) se conferre, recipere in solitudinem (تنها شدن); 3) abstinere alqa re et alicuius consuetudine (پرهیز واجتناب نمودن از چیزی واز کسی) *B.*

پهلو دادن *met.* utilitatem praebere, afferre, adesse, opitulari (منفعت رسانیدن ونزدیکی نمودن); 2) se amovere, vultum avertere (کناره گزیدن ورو گردانیدن) *B.*

پهلو زدن *met.* contendere de opibus, honore et dignitate (برابری کردن در مال وقدر ومرتبه) *B.*

پهلو سائیدن *met.* i. q. پهلو زدن *B.*

پهلو کردن *met.* fugere (گریختن); 2) relinquere (ترک دادن); 3) evitare, cavere (اجتناب نمودن واحتراز کردن) *B.*

پهلو نهادن *met.* cubare, decumbere, dormire (خوابیدن) *B.*

پهلو (sec. Oppert in Journ. As. 1851 Févr. p. 279 respondet voci parthava *IC.* coll. phl. פאהלום פאררום „maximus" et s. पार्थ, पार्थव et पार्थिव a z. [illegible] perethu, s. पृथु amplus, latus) unde ar. فهلو urbs (شهر) *B.*; 2) sec. *F.* ex Fg. est nomen urbis in confinibus Indiae (سر

(حد هنده قریب بر شهر اسپیدر), quod hisce versibus Schahn. probatur : همی بود تا یکزمان شهریر ۞ به پهلو برون شد زبهر شکار ۞ یکی لشکر آمد زپهلو بدشت ۞ که از کُرد ایشان هوا تیره کُشت F. (inde vox پهلوانی significat etiam : „dialectus urbis پهلو“); 3) coll. پهلوان vir fortis, heros (مردم شجاع ودلاور); 4) vir magnus, honoris gradu superior (مردم بزرگ وصحب حال), nam locutio راه پهلوی significat i. q. راه بزرگن یزدانی via, qua incedunt viri venerandi sancti; 5) tractus Ispahanensis (نواحی اصفهان); 6) nomen regionis (ولایتی), a qua lingua pehlevica (زبان پهلوی) nomen duxit B. et alio loco پهله dictae, qua voce provincia urbium ری, اصفهان et دینور significatur B. Sec. F. ex التنبیه, libro Hamzae Isfahanensis, est regio quinque urbes اصفهن, ری, همدان, نهاوند et آذربایجان complectens. — Sec. alios autem lingua pehlevica est sermo aulicus regum dynastiae Kajanorum (زبان پای تاخت کیان) B. اعلم ان الفرس قدیم یجری علی خمسة السنة وهی الفهلویة والدریة والفرسیة والخوزیة والشیرازیة والفارسیة قد یطلق وتیرته ما یعم الکل والفهلویة فکان یجری بها کلام الملوك فی مجالسهم وهی لغة منسوبة الی فهلو وهو اسم یقع علی خمسة بلدان اصفهان وری وهمدان ونهاوند وآذربیجان F. ex التنبیه, libro Hamzae Isfahanensis. Alii vero dicunt, پهلو esse nomen Sâmi ben Nûh (سم بن نوح), cuius filius est پارس et utriusque dialecti pehlevicae nimirum et parsicae (پارسی) nomen ab illis derivandum esse B.

پَهلَوان (suff. ان) vir magnus, virium robore excellens, athleta, heros (مردم سخت وتوانا ودلاور وقوی جثه وبزرگ وضابط ودرشت اندام ودرشت کوی) B.

پَهلَوانی (suff. ی) i. q. پهلوی urbanus (شهری); 2) ad heroem pertinens, heroi conveniens, heroicus; cf. Chr. Sch. 58; 3) dialectus urbis پهلو (زبان شهر پهلو) Gl. Sch.; dialectus urbana (زبان شهری) B.; 4) lingua antiqua Persarum (زبان فارسی باستانی که فارسی قدیم باشد) B.; cf. Chr. Sch. 85; 5) Pehlevani s. Persarum herois munus et dignitas Chr. Sch. 33, 87; 49, 278; fortitudo Spieg. Chr. 126, 4.

پَهلودار adi. c. coll. پهلو دادن 1, qui utilitatem affert, adiutor; 2) *de verbis*, asper, probrosus, contumeliosus (سخنی که کزندگی ودشنامی در ضمن داشته باشد) B. Cf. supra بعرفان بدر بردن.

پَهلو سای adi. c. coll. پهلو سائیدن contendens, certans, aemulans (پهلو زننده وبرابری کننده); 2) aequalis, socius (هم چشم وهم نشین) B. in app.

پَهلَوی (suff. ی) i. q. پهلوانی q. v. B.; cf. Frag. 22, 17.

پَهلَه provincia (ولایت) urbium Ispahân, Rai (ری) et Dînur (دینور) B.

پَهمَزَك i. q. سیاخول hystrix B.

پَهَن coll. پَهنَد lac ob amorem (مهربانی) in mammis exuberans (طغیان کند) B., e. g. in hoc versu : پستان بسان غنچه پر از شیر شبنمست ۞ از مهر طفل سبزه برون آمدش پهن F.

پَهْن (z. [illegible] pathana *proprie* viis calcatus, phl. פאאן) extentus, dilatatus, latus (پاخت وپخش وعریض) B. Inde پهن دشت n. c. desertum vastum Chr. Sch. 17, 224.

پَهنا (suff. ا) latitudo B. s. پهند; cf. Frag. 20, 4.

پَهنا کَش adi. c. v. s. آهنجه B.

پَهنانَه coll. پَهنانَد species simiae (میمون); 2) coll. پهناند panis parvus albus butyro imbutus (کلیچهء روغنی) B.

پَهناوَر (suff. ور) valde latus B. in app.

پَهناوَری (suff. ی) i. q. پهنا latitudo, e. g. in hoc versu : اسپ مارا تا میان آید همی ۞

آب جیحون با چنان پهناوری *F.* Falso *M.* pro پهناوری scripsit پهنائی.

پَهنائی (suff. ی) i. q. پهنا latitudo *B.* s. پود et *C.*

پَهَند rete, laqueus (دام), quo capiuntur dorcades *B.*

پَهندار adi. c. latitudine praeditus, latus *C.*

پَهْنور colocynthis (حنظل وقثاء النعام), quae etiam cucumis melo amarus (خربزهٔ تلخ) dicitur *B.*; cf. پهی et خرزهره.

پَهْنَه i. q. پَهن lac ob amorem in mammis exuberans *B.*

پَهْنَه (suff. ه) i. q. پهنا latitudo (ar. عرض); 2) latitudo femoris (پهنی ران) hominis et animalis a parte interiore (از جانب درون) ar. قَطْن dicta *B.* (قَطَن chald. קִיטְנָא quod inter duas est coxas; uropygium avis; perinaeum Freyt.); 3) hippodromus (میدان); 4) coll. بهمنه et پهنه turbo, puerorum lusus (چوبی مخروطی تراشیده که اطفال ریسمانی بران پیچند ونوعی بر زمین اندازند که تا دیر باز گردد); 5) pilae lusio (چوگان بزی وگوی بازی); 6) lignum (چوگان), cuius extrema pars cochleari (کفچه) magno similis est, in quod pilam ponunt et quo pilam mittunt, excipiunt et remittunt, donec scopum attigerit, ar. طبطب [طبطابة Freyt.] dictum *B.* *F.*

پَهنی (suff. ی) i. q. پهنا latitudo *B.* s. پَهْنَه 2.

پَهْنیدَن dispandere *C.* Deest in ceteris lexicis et a پهن derivatum verbum videtur.

پَهی i. q. پهنور q. v., colocynthis *B.*

پَهین valde amplus, latus *F.*; cf. پهن.

پَی pars. 𐬞𐬀𐬌𐬙𐬌 paê, praepositio praefixa verbi, alias پئ scripta, ut in پذیرفتن, respondens z. 𐬞𐬀𐬌𐬙𐬌 paiti, *IC.* patish, pehl. et parsicae formae پد et s. प्रति, de q. v. Spieg. Gr. der Parsispr. p. 75. 101. 119 et Zeitschrift f. die Kunde d. Morgenl. t. IV, p. 212.

پَی tendo, nervus ar. عصب (چیزی باشد که بر کمان وزین اسب وبر تیر جائی که پیکان در آن کنند پیچند); 2) i. q. پای, e quo decurtatum est *B.* Inde a) pes Spieg. Chr. 107, 18 et *met.* pars inferior cuiusvis rei; fundamentum (بنیاد), e. g. in hoc hem. Schahn.: بر آئین این شد پی افکنده روم Gl. Sch. b) vis, potestas, potentia (تاب وطاقت) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn.: بیاورد هر کس بدو بوز وساو ✿ نه پی بود با او کسی را نه تاو *F.* coll. نیک پی illustris, insignis Chr. Sch. 45, 228; 3) vices, gradus (بار ومرتبه) *B.* کرّت ومرتبه *F.*, e. g. in hoc versu سیف اسفرنگی poetae: بگذار این سخن که پر از طاق او عقول ✿ در پای او فتند زمنی هزار پی *F.* Inde dicunt چند پی = چند مرتبه s. چند بار compluries, saepenumero *B.*; 4) vestigium, indicium (نشان پی که نقش قدم است ونشان) *B.* e. g. in hoc versu کمال اسمعیل poetae: دو راهرو که براهی رود بر یک سمت ✿ عجب نباشد اگر اوفتند پی اندر پی *F.* coll. پی نیکان گرفت „bonorum vestigia secutus est" Gul. 20 l. ult.; 5) vestigium animadvertere (پی بردن یعنی نشان یقتن), vestigiis insistere, vestigia persequi (تعاقب); 6) intentio, propositum, consilium (قصد واراده); 7) adv. pone, post (دنبال وپس وعقب) *B.* et saepe praecedente praepositione از, e. g. Chr. Sch. 94, 131, Spieg. Chr. 93, 8 coll. یک درم کانرا بدست خود دهند ✿ به بود زان کز پی او صد دهند, ubi از پی او „post illum" significat: post illius mortem Pend. 105; 8) propter (برای وبهر) *B.* praesertim praecedente praepositione, e. g. از پی بچه „propter infantem" Chr. Sch. 53, 331, coll. Spieg. Chr. 120, 14 et 15.

Phrases :

پی باز نهادن recedere, se recipere (کیرو چکلمک) *F.*

پی بردن vestigium, indicium nancisci vel animadvertere (نشان یافتن) *B.* s. پی 5 et بو بردن coll. ساخت عمارت بسی در جهان ✿ پی نبرد وهم بتعداد آن „tot aedificia in mundo exstruxit, ut ipsa cogitatio in illis enumerandis vestigium non animadverteret" i. e. ut ipsa cogitatio illorum numerum animo fingere non posset Not. et Extr. t. IX, p. 189, l. 10. Sec. *R.* scire, intelligere.

پی فشردن firmo pede consistere (ثابت قدم بودن); 2) confirmare, stabilire et *pass.* confirmari, stabiliri (استوار کردن واستوار شدن); 3) ire, incedere (قدم نهادن) *B.*

پی کار نشستن et پی کار گرفتن *met.* operi suo vacare, quod libet facere e. g. دوست چون با ماست دشمن گو پی کار نشین „si amicus nobiscum est, dic inimico, ut operi suo vacet" Anv. Soh. p. 151 vs. l. 14.

پی کردن nervum abscindere i. e. occidere (سکرلمک یعنی سکری کسمک), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : همه شب تا سحر در کوی جنان ✿ نشینم بهر پی کردن رقیبان *F.* coll. نخست اسب باز آمدن پی کنی „primum equo redeunti nervum abscindas" Bost. et حریفی که او شیررا پی کند ✿ زمثل توئی عاجزی کی کند Anv. Soh. p. 130 vs. l. atp.

پی کردن امید *met.* spe destitui, desperare (نا امید شدن) *B.*

پی کس بر داشتن vestigia alicuius observare Anv. Soh. p. 225 vs. l. 12.

پی گم کردن *met.* dicitur de re, in quo conficiendo aliquis postulati vestigia non animadvertit (کاری که کسی پی بمطلب ومقصد این کس نبرد) *B.*; 2) deviare, a semita aberrare (ابز آزدردی), e. g. in hoc versu حکیم خاقانی poetae : نیمشب پی گم کنان در کوی جانان آمدیم ✿ همچو جان بی سایه وچون سایه بی جان آمدیم *F.*

پی کور کردن *met.* vestigium amittere (بی نشان شدن) *B.* Cf. پیکور.

در پی چیز نشستن pertinaciter incumbere alicui rei.

پی i. q. پیه adeps, e quo decurtatum est *B.*

پیاب n. c. i. q. پایاب quavis significatione *B.* *F.*

پیاپی (پی repetitum inserta lit. ا) i. q. پی در پی s. پی اندر پی s. پی بر پی pes premens vestigium alterius, invicem succedens unus post alterum, continuo (قدم بر نشان قدم واثر ونقش قدم باشد یعنی متعاقب رفتن) *B.*; cf. H. Sam. p. 82, 13; cf. پی اندر پی.

پیاده (s. पदाति) opp. سوار s. سواره pedes, pedester et peditatus; cf. H. Sam. 146, 9; 2) ar. بیدق p e d e s, latrunculus Schahiludii; 3) nomen rosae (گل notae; 4) species salicis (بید); 5) species vitis (تاک انگور); 6) *met.* vir ignarus, imperitus (بی سواد) *B.*

پیاده پا adv. c. per pedes *Shaksp.*

پیاده شدن desilire ex equo (از اسب), opp. سواره شدن Chr. Sch. 61, 458 et sine از اسب ibid. 3, 30; 2) pedibus incedere, proficisci c. سوی loci Spieg. Chr. 47, 21.

a. p. پیادهٔ ملتزم a servant kept in constant pay *R.*

a. p. پیاده نفرات n. c. i. q. پیادگان copiae pedestres *R.*

پیاده نهادن *met.* debilem, infirmum habere, censere (زبون داشتن وعاجز انگاشتن) *B.*

پیارَك *C.* et بیارَك *F.* avis quaedam lusciniae similis (بلبله بکزر بر قوشدر), qua significatione in aliis بیارك legitur *F.* exemplo non allato. Deest in lexicis *B. HK.* et *SHL.*

پیاز allium cepa (ar. بصل turc. صوغان) *F.*; cf. H. pr. reg. p. 9.

پیازِ دَشتی (cepa silvestris), medicamentum ar. بصل الفار dictum *B.* scilla; cf. پیاز موش.

پیازَك (suff. ك) nom. dimin. vocis پیاز; 2) planta, e qua storeas (بوریا) texunt; 3) genus clavae (گرز), turc. چوکن dictum, cuius supremam partem e multis globulis ferreis (گوی فولادی) constantem ope catenarum vel lororum (زنجیر یا دوال) brevium adstrictam manubrio (دسته) ligneo infigunt; 4) nom. pagi (قریه) in pede montis, in quo est fodina rubinorum (معدن لعل) *B.* Cf. پیارك.

پیاز کوهی i. q. پیاز دشتی cepa silvestris *HK.*

پیازَکی (suff. ی) ad pagum پیازك pertinens; 2) rubinus pretiosus, a fodina illius pagi sic dictus *B.*

پیازُلیز genus scillae (پیاز دشتی), ar. بصل انزیز dictum *B.*, e cuius posteriori voce انزیز postrema vocis پیازلیز syllaba لیز corrupta videtur. — Bulbus esculentus Freyt. s. v. arabica.

پیاز موش alias بصل الفار et عنصل et اسقیل dictum, scilla; cf. پیاز دشتی; 2) sec. al. carum carvi (قردمانا) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. قردمانی.

پیازو genus cepae silvestris, alias عنصل et اسقیل dictum; scilla *F.*; cf. پیاز موش.

پیازی (suff. ی) i. q. پیازکی, e quo sec. *F.* lex. auctorem elisa litera ک ortum est, rubinus pretiosus; 2) genus clavae, alias پیازك dictum, de q. v. s. پیازك 3 *B.*

پیازی رَنگ adi. c. pink-coloured, rosy *R.*; a reddish colour, crimson *Shaksp.*

پیاستو coll. بیاستو os amplum (دهن فراخ), e. g. in hoc versu: پیاستو نبود خلقرا
مگر بدهن ٭ ترا بکون بود وکون بسان
دروازه: 2) foetor oris (بوی دهان) *F.*

پیالَه scyphus, poculum (قدح وکاسه) vino bibendo *B. HK.* مخصوص شراب قدحیدر *F.*; 2) *met.* oculus amatae (چشم محبوب) *SHL.*; 3) sensu mystico a lexici *SHL.* auctore sic descripto: ونزدیك بعضی حضور از ذات موجودات که ازان مرد عارف شراب معرفت میزند ومست وبیخود میگردد *SHL.* — Inde پیاله کشیدن bibere; پیاله گردانیدن poculum circumferre s. per orbem bibere *R.*

a. p. پیالهٔ جَسور *met.* poculum plenum (پر وملامال) *B.*, de q. v. s. v. جور.

پیالَه نَوالَه meat and drink (a cant word amongst debauchees) *Shaksp. R.*

پَیام nuntius (خبر وپیغام) *B.*; cf. پیغمر s. پیغمر et پیتام, quae est vox dialecti Zend et Pazend.

پَیام آور n. c. cursor, nuntius, legatus (پیك وخبر آورنده) *B.* قاصد وایلچی *F.*; 2) propheta (پیغمبر) *B.*

پَیامبَر (a v. بردن) n. c. i. q. پیغمبر *F.* Aliae vocis formae sunt پیمبر et پیغامبر.

پیاموزش i. q. پیاز موش *F.*, forma corrupta.

پَیامیغ i. q. turc. بالق اوتی *F.* exemplo non allato, quod *M.* sic explicat: „nomen baccae pisces infatuantis; cocculae orientales". In lex. *B. HK.* et *SHL.* deest.

پی آندر پَی i. q. پیاپی, e. g. in hoc versu poetae میر نظمی: پی اندر پی کشیدم
جام هجرش ٭ بیزم غم چشیدم زهر مهرش *F.*

پیاوُردَن, sec. *C.* بیاوردن, contrahi, de carne sub cute (دری ایچنده ات برتلمکه دیرلر) *F.* sine exemplo.

پَیاهو n. c. i. q. آهویی s. آهویا coll. پی آهو *B.*

پی بَر پَی i. q. پیاپی q. v. *B.* in app.

پَیبَند n. c. i. q. پابند q. v. *M.*

پیتَرَسب, sec. *F.* پَیتَرَسب, nom. patris Pûrishasbi (پورشسب) et avi (جد) Zardushti, cultoris ignis *B.*

پیتَک tinea (کرمی) sericum corrodens *B.*; 2) i. q. بید 4 coll. پید 2 inutilis, vanus, futilis (بیهوده وبی فائده) *F.* ex Fg. exemplo non allato.

پیتَکان machina bellica (منجنیق) *F.* ex المجمع exemplo non allato.

پیتَه *gen.* ellychnium (فتیله); 2) *spec.* ellychnium lampadis *F.* exemplo non allato. Vox ex پتیله ar. فتیله decurtata vel corrupta videtur. Cf. پلیته.

پیچ [ê] imp. verbi پیچیدن; 2) tortus, curvatura (تاب وحلقه وخم) *B.* et *met.* tormina, afflictio, dolor, qua significatione etiam cum synonymo تب coniungitur, ut in versu s. v. پیچش e *F.* lex. allato; 3) *met.* zelotypia, invidia (رشك وحسد) *B.* — Inde پیچ دادن i. q. پیچیدن *B.*

پیچا [ê] (suff. ا) part. praes. v. پیچیدن q. v. — Sec. Gl. in Des.: omnes partes circumdans et ubique perveniens (محیط بجمیع اطراف وبهمه جا فرا رسیده).

پیچاپیچ [ê] (پیچ repetitum inserta lit. ا) firmiter contortus, valde incurvatus, inflexus (خم در خم وسخت پیچیده) *B.* crispatus (موی زلف وگیسو تولاشمق) *F.*

پیچان (suff. ان) part. praes. v. پیچیدن q. v. Sec. *Shaksp.* et *M.* contortus, inflexus, implicatus. — Inde پیچان شدن torqueri, se cruciare, se afflictare; cf. Spieg. Chr. 45, 11.

پیچانیدن [ê] caus. verbi پیچیدن q. v. *F.*

پیچای ناف [ê] tormina umbilici, quo morbus turc. سنجو dictus significatur *F.*

پیچپا n. c. cancer (خرچنگ ar. سرطان) *B.* Fortasse ex پنجپا mutata vox, vel a پیچیدن derivanda.

پیچ دَر پیچ et پیچپیچ et پیچ بَر پیچ *HK.* [ê] valde contortus, incurvatus, inflexus (خم در خم); 2) epithetum gratum *amatae*, sed contemtum indicans, si de alia re adhibetur *B.*; cf. پیچپیچ.

پیچش [ê] (suff. ش) tortus, inflexio, tormina (بورولش) *F.* coll. *B.* s. v. برنیش et Spieg. Chr. 93, 6, et de curvatura comae crispatae, e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: پیچش زلف دلاویز ترا ✿ در دل من پیچ وتاب انداخته *F.*

پیچَک [ê] (suff. ک) anulus sine sigillo (انگشتر بی نگین) ex cornu vel osse confectus; 2) coll. پیناجک convolvulus, helxine (عشقه ولبلاب); 3) coll. پنجک s. پنجک glomus (گلوله) serici et gossypii (ریسمان); 4) vitta (سر بند) mulierum *B.*; 5) teredo *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Deut. 28, 42.

پیچ کَش [ê] n. c. a turn-screw *R.*

پیچَند [ê] i. q. پنجه بند *B.*, quocum cognatum videtur.

پیچوان [ê] (suff. وان) contortus, inflexus; de serpente maxime dicitur *Shaksp.* *R.*

پیچه [ê] (suff. ه) coll. پویچه پچه et convolvulus; 2) capillum crispare (زلف عملی); 3) crines torti in frontem propenduli et nodis inter se coniuncti (طرهء زلف وکاکل که پیچند وبر یکدیگر گره زنند); 4) funiculus, quo promissae comae extrema religantur (موی باف ar. عقاص); 5) ornamentum (پیرایه) capitis sponsae auro gemmisque distinctum; 6) tegumentum, quod est supra ianuam domus (پوشش بالای در خانه); 7) aenigma, nutus, indicium (رمز وایما واشاره) *B.* In *F.* lex. praeter primam: convolvulus, hae tantum leguntur significationes: a) involucrum (صارغی که بعض نسنه‌لر صررلر), b) velum (پرده), c) terebra (بورغی), d) arundinetum (نیستان) exemplis non probatae.

پیچیچ tormentum, cruciatus, dolor (اشکنجه ودرد ومحنت) *F.* ex نعمة الله. *C.* Lectio mendosa videtur pro پیچیچ q. v.

پیچیدن coll. پیچیدن convolvi (صارلمق); 2) coll. پیخیدن et پنجیدن 1 dividere in partes (پارهلمق); 3) vulnerare (یارهلمق) *F.* ex شرفنامه sine exemplis; verbum dubium.

پیچیدن [*ē*] coll. پیختن torquere, contorquere *filum* (گردانیدن وتابیدن ریسمان) *B.*, convolvere ar. لف Spieg. Chr. 64, 17; 2) incurvare (خم دادن) *B.* et 3) *pass.* torqueri, convolvi, incurvari, contrahi in rugas (بوکلمك وصارلمك وبوزلمك) *F.*; 4) cruciare, afflictare (غصه کردن) *B.* et 5) *pass.* se cruciare, se afflictare, e. g. Chr. Sch. 38, 151, Frag. 24, l. 18; 6) se erigere, de comis (موی بر بالا شدن) *B.*; 7) confundi in sermone (سویلرکن طقلمق) *F.* — Inde روی پیچیدن frontem contrahere ex moerore vel indignatione Chr. Sch. 16, 205; سر پیچیدن c. از se avertere a re Chr. Sch. 5, 57, Spieg. Chr. 129, 11; بر خود پیچیدن se ipsum torquere, se cruciare, se afflictare.

c. بر i. q. simplex *B.* Inde بر پیچیده part. praet., contortus, corrugatus, flaccidus (پژمرده ودرهم پیچیده) *B.* in appendice.

c. درهم i. q. simplex. Inde درهم پیچیده crispatus (جعد), de coma *B.* s. v. تکو.

پیچیده [*ē*] part. praet. v. پیچیدن q. v.; 2) *spec.* armilla in quadratum plexa (دست برنجی که آنرا چهار گوشه تافته باشند) *B.* (هو السوار [البوار *F.*] المعمول من الذهب والفضة *F.* ex. المشکلات.

پیچیله arbor serotina, quae sero fructus reddit (کچی یمشی دیرلر بر اغاجدر) *F.* exemplo non allato.

پیخ sordes (چرك) aurium et angulorum oculi; 2) liquor ophtalmicus (آبی که از چشم بر آید), quo palpebrae inter se cohaerent (ar. رمص) *B.*

پیخال i. q. پیخ 1 q. v.; 2) stercus (فضله) avium; 3) sec. al. reliquiae s. sordes (فضله) animalium et plantarum; cf. اسپیخول; 4) sedimentum (درد وته ولای) cuiusvis rei *B.*

پیختن [*ē*] et بر پیختن i. q. پیچیدن *B.*

پیخس opinio, existimatio (گمان بردن واز روی گمان فهمیدن وراه بچیزی بردن) *B. F.*

پیخست et پیخست coll. بیخست et بیخشت et خوسته omnis res, cuius fundamentum infirmum, insolidum est, *inde* murus, cuius fundamenta effossa sunt; 2) coll. بیخسته debilis, impotens; vinctus, captivus; 3) coll. خوسته foetens, foetidus, putridus (بدبو ومتعفن وگندیده شده); 4) i. q. پیخس q. v. *B.*

پیخست i. q. بیخسته *F.*

پیخسته i. q. پیخست 1, qua significatione etiam پیخسته pronuntiatur, quum خوسته significet: effossus, evulsus (کنده); 2) i. q. پیخست q. v.; 3) i. q. آگنده impletus *B.*; cf. بیخسته et خوسته.

پیخوسته [*ō*] coll. بیخسته et پیخسته, quod sub pede remansit (در زیر پی مانده); 2) debilis, impotens *F.* Vox cum پی composita.

پیخیدن coll. پیچیدن et پنجیدن dividere in partes (پارهلمک); 2) surgere (دقمق) *F.* sine exemplo; verbum dubium.

پید permixtus, confusus, perturbatus (ترت ومرت وتار ومار); 2) coll. بید 4 inutilis, vanus, futilis (بی فائده); 3) ardore ignis flavus et perditus (از تف آتش زرد وضائع شده) *B.* — Sec. *F.* 4) axungia, sebum (ایچ یغی) *F.* exemplo non allato; fortasse cum پیه permutata vox.

پیدا publicus, manifestus, palam (آشکارا وهویدا opp. پنهان et پوشیده) *B.* Inde پیدا شدن palam fieri Spieg. Chr. 21, 2;

c. از in lucem edi s. vitam accipere ab alqo, e. g. برکت مدهد خدای ترا وآنرا (که تو ازوی پیدا شدهٔ „tibi ne benedicat Deus, nae illi (patri), a quo vitam accepisti“ H. Sam. 22 fin., ubi sic legendum et vertendum est; پیدا کردن palam facere, manifestare Spieg. Chr. 57. 67. 71; detegere H. Sam. 86, 13.

پَیداد i. q. پیدا q. v. *B.*

پَیداوار (suff. وار) the produce of a field, profits of trade *Shaksp. R.*

پیداوَسی et پیداوِسی numus argenteus valens quinque دینار et tempore Kajanorum (کیان) usitatus *B.* درمی است که در زمان کیان بـه پنج دینار صرف می شد Gl. Sch.

پَیدایش (suff. ش et پیدا) production, birth; 2) earnings, profit *Shaksp. R.*

پیدپی i. q. پی دَر پَی.

پِیَر i. q. پدر pater *B.* Vox cum پدر aeque cognata atque پور cum پسر.

پیر senex (ar. مسن) *F.*; inde مرد پیر vir senex Chr. Sch. 95, 150; زن پیر anus, vetula decrepita; 2) *met.* senior, vir venerabilis, viae ad salutem dux, doctor (غایت اختیار ومرشد) *F.*, qua significatione arabico شیخ respondet.

پیرا s. پیرای [ê] imp. verbi پیراستن; 2) in comp. part. praes. significatione: aptans, praeparans, instruens, adornans *B.*

پیراد i. q. پیرار سال annus ante annum transactum *F.* ex شرفنامه. Vox mendosa pro پیرار esse videtur.

پیرار nudius tertius; 2) annus ante annum transactum *B.* in appendice; cf. پیریر et پارسال s. پار.

پیرارسال annus ante annum transactum (سنهٔ گذشتهدن اونکی سنه) *F.*; cf. پیرار 2.

پیراستن [ê] deminuere (کم کردن) rem, ut ornatior et pulcrior fiat, e. g. arborem, putandis ramis superfluis, capillos, evellendis vel resecandis superfluis. — *Inde* 2) aptare, praeparare, instruere, adornare, ornare; 3) melius facere, in melius reficere rem, quod vitiosum est removendo (ساختن وپرداختن ومستعد کردن ومهیا نمودن ومنقح کردن وچیزیرا از عیب خالی نمودن واصلاح کردن) *B.* resarcire *vestem* Gul. 194, 6, *sationibus faciendis* parare *agrum* et replere *fossam* (زراعت ایچون تارلا اصلاح ایتمك وچقوری طولدرمق) *F.*; 4) subigere pelles, alutam conficere (دباغت دادن چرمرا) *B.* Verba synonyma آراستن et پیراستن solis praefixis آ et پی inter se distincta, docente *F.* lex. auctore ex Fg. eo inter se differunt, quod prius significat a u g e n d o ornare, posterius autem d e m i n u e n d o ornare (پیراستن ضد آراستن ازان جهت که آراستن بمعنی افزودن است وپیراستن کم کردن) *F.* coll. *SHI.*: پیراستن ضد آراستن وزیاده کردن چیزها بود بجهت خوش آیندگی وپیراستن کم کردن چیزها باشد بواسطهٔ زیبائی. Quam diversam utriusque verbi significationem poeta عنصری sequenti رباعی confirmavit, quo Sultanum Mahmûd consolatus est, quum ebrius nocte quadam servo Ajâz mandasset, ut cincinnos (زلف) suos desecaret: گر عیب سر زلف بت از کاستن است ✿ چه جای بغم نشستن وخاستن است ✿ جای طرب ونشاط ومی خاستن است ✿ کراستن سرو زپیراستن است *F. B.*

پیراستَه part. praet. verbi پیراستن; 2) arbor putata; 3) bene cultus hortus, *scilicet in quo arbores sunt putatae et herbae superfluae remotae*; 4) et پیراسته vicus (دهی), in quo multa palmeta (نخلستان) sunt *B.* vel pagus, oppidumve (قریه وغیری مکان) multis arboribus et arvis conspicuum *F.*; 5) locus voluptarius extra urbem (خارج شهرده بعض امکنهٔ معلومه مزین ومرتب اولمغه دیرلر) *F.* ex مجمع الفرس.

پیراسیدن i. q. ساثیدن vel سودن *B.* in appendice.

پیراگندن [ē] dissipare, dispergere (متفرق ساختن وپریشان کردن وافشاندن) *B.* Pro infinitivo lexica persice scripta 3 ps. sing. praet. پیراگند offerunt. Exemplum exhibet *F.* lex. auctor versum خلاق المعانی poetae : دلم زگردش ایام ریش بود فلك ✿ نمك نکم که چگونه بران به پیراگند *F.* Verbum ex آگندن, implere, praeposito پیر compositum videtur, quo significatio contraria oriri videtur.

پیرامن s. پیرامون [ē], sec. *HK.* پیرامن s. پیرامون (coll. pars. ... s. ...) et synon. آمن et (آمون) ambitus, circuitus cuiusvis rei (اطراف وگرد اگرد) *B.*; 2) adv. circum, circa Gul. 191. Inde در کس پیرامن کردن fores alicuius oberrare Gul. 35, 5. 6; پیرامن چیز فرو گرفتن et پیرامن موضع کردن et به پیرامون et پیرامون کس در آمدن et به پیرامون چیز در آمدن et کس در آمدن circumire locum, circumvenire, cingere rem H. Sam. 20. 94. 146. 166. 178.

پیران nom. herois Tûraniensis, ducis exercitus Afrasiyâbi et sapientia insignis, qui in proelio یازده رخ dicto a گودرز interfectus est *B.* Gl. Sch. Eiusdem pater nomen ویسه habuit *B.*, unde idem heros etiam پیران ویسه appellatur; cf. بیورد; 2) plur. vocis پیر; 3) land granted for the erection or preservation of a tomb over a Muhammedan saint *Shaksp. R.*

پیران سَر et پیران سَرا n. c. i. q. پیرانه سر, e. g. in hoc versu Schahn. : نبینی که بر من بـه پیران سرا ✿ بـه پیران سر این بُـد سرانجام من Gl. Sch.

پیرانه (suff. انه) seni conveniens, senilis *F.*; 2) sec. al. venator (صیاد), exemplo non allato *F.* — Inde پیرانه سر n. c. caput senile; senectus (وقت پیری) *SHI.*. قـوجـه واری وبمعنی پیـری واختیـاری *F.*, e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae : ای دل شبب رفت نچیدی گلی زعمر ✿ پیرانه سر بکن هنری ننگ ونامرا et in alio eiusdem poetae : اگر آن طائر قدسی زدرم باز آید ✿ عمر بگذشت به پیرانه سرم باز آید *F.*; cf. Gul. 144, 10 et پیران سر.

پیراهان i. q. پیراهن q. v. *B.*

پیراهش [ē] i. q. پیرایش q. v. *B.*

پیراهن, sec. *HK.* [ē], indusium (ar. قمیص) *B.*

پیراهن قبا کردن *met.* indusium discindere (چاك زدن وپاره کردن) *B.*

پیراهن کاغذی *met.* petitio iustitiae, querela (داد خواهی); 2) splendor aurorae; radii solis *B.*

پیرایش [ē] (suff. ش) i. q. پیراهش deminutio adornandi caussa facta, ut putatio arboris opp. پـازش, tonsio capillorum et *abs.* praeparatio, instructio, mutatio in melius, adornatio, ornatus; 2) coriarium opus *B.*; cf. پیراستن.

پیرایندَه [ē] part. praes. v. پیراستن, praeparans, instruens, adornans, ornans; inde a) hortulanus (باغبان), b) tonsor capitis (سر تراش opp. مشاطه), c) pelles subigens; coriarius *B.*

پیرایَه [ē] et پَیرایَه (suff. ه) i. q. پیرایش q. v. *B.*

پیرائیدن i. q. پیراستن q. v. *F.*

پیرِ بَرنا تَن *met.* mundus, orbis coelestis (دنیا وفلك) *B.*

پیرِ بَرناوَش (suff. وش) *met.* i. q. پیر برنا تن *B.*

پیر پَنبَه n. c. *met.* vir extremae senectutis, canis capillis *B.*

a. p. پیرِ بُنـیَـه *met.* adolescens canis capillis *B.*

a. p. پیرِ تَعلیم *met.* sacrarum literarum magister (معلم علوم دینی) *B.*

پیر جَهل ساله *met.* mens, intellectus (عقل); 2) angelus (فرشته); 3) Adam; 4) gemma turcois dicta (فیروزه) *B.*

پیر خُدا *met.* 'Osmân (عثمان) *B.*

a. p. پیر خَسیس *met.* a) Saturnus planeta, b) diabolus *B.*

پیر دوتا *met.* coelum (آسمان) *B.*

پیر دو موی *met.* mundus, respectu noctis et diei *B.*

پیر دهقان agricola senex *met.* vinum vetus *B.*

پیرزال n. c. senex albis capillis, quod est etiam nom. honorificum; 2) i. q. پیرزر 2 *F.*

پیرزر n. c. *met.* senex (پیر کهن سال) *B.*; 2) nom. Zâli (زال) patris Rustami, ob capillos albos sic dicti *F.*

پیر زن et پیره زن n. c. opp. پیر مرد anus, vetula *C.*; cf. H. Sam. 150.

پیر زن چرخ *met.* orbis coelestis (فلک) *B.*

پیرَزَه coll. پدرزه omnis res sudario vel praecinctorio involuta, quae de loco in locum portatur *B.*

پیرزی (vocales desunt) pro پیروزی forma decurtata *B.* in app.

پیرزی minimae mercium (خردوات). Inde پیرزی فروش, qui tales res vendit *F.* Fortasse cum پلچی permutata vox, quae idem significat.

پیر سال n. c. aetate provectus, senex *R.*

پیر سال خورده *met.* i. q. پیر دهقان *B.*

پیر سَرانديب *met.* Adam *B.*; cf. سرانديب.

پیر شَشُم چَرخ *met.* Jupiter planeta *B.*

پیر صَنعان s. پیر صَنعا vir quidam sanctus *B.*; cf. پور سقا.

a. p. پیر فَلَک *met.* Saturnus planeta *B.*

پیر کُشتَهٔ غوغا *met.* 'Osmân (عثمان بن عفان) *B.*

پیر کَلّه پَز coquus pedum et capitum ovis (طباخی که سر بزان وپایچه پزد) *HK.* پاچه‌جی وآشجی *F.*; cf. کله پز.

a. p. پیر کَنعان *met.* Jacob (یعقوب) *B.*

پیرْ کُهَن n. c. vir valde senex Gul. 12, 14.

پیر ماستْبا n. c. *met.* equus sternax (چقر آت) *F.* ex شرفنامه.

پیر مَرد n. c. opp. پیرزن vir senex.

پیر مُغان antistes (پیشوا) Magorum; 2) superior monasterii (رهبان ومالک دیر); 3) vini venditor (می فروش) *B.*

پیرَنداخ i. q. پرنداخ *B.*

پَی رَو n. c. i. q. پس رو. — Inde پَیرَوی (suff. ی) sequi; imitatio, obsequium (متابعت) *B.* Inde پیروی کردن sequi, sectari.

پیروبار *R.*, sed in *F.* et *C.* lex. legitur بیروبار, quo Deus altissimus significatur *F. C.* Fortasse prima vocis pars پیر alia scriptura vocis بار est et ut بار pro epitheto Dei habenda, de q. v. s. بار 23, nisi praeferatur lectio پیروبار.

پیروج [ê], sec. *F.* پیروج i. q. پیل مرغ s. فیل مرغ gallus indicus, sic descriptus: مرغی که سر وگردن او ساده وبی پر می باشد وهر ساعت برنگی می نماید واز بالای منقار او پوستی مانند خرطوم فیل آویخته است *B.* Fortasse cum voce mauro-arabica فَرّوج vel بَرّوك gallus, cognatum.

پیروز [ô], e quo ar. فیروز victor (مظفر); 2) felix, faustus (مبارك); 3) nom. athletae Iraniensis *B.*

پیروزرام nom. urbis antiquae *B.*, e. g. in his vers. Schahn.: یکی شادمان کرد پیروزرام ✿ بفرمود کورا نهادند نام ✿ جهاندیده گویند گوید دیست ✿ که آرام شاهان فرخ پیست, ex quibus intelligitur, urbem Rai (ری) hoc nomine significari *F.*

پیروزگر (suff. گر) i. q. پیروز victor Chr. Sch. 83, 216.

پیروزه [ó], e quo ar. فیروزه gemma vulgo turcois appellata, quarum optimae ex urbe Nîshâpûr afferuntur *B.*, diversa a بیروز, ut ex versu sub hac voce allato apparet.

پیروزه چادر n. c. *met.* coelum, orbis coelestis *B.*

پیروزه چرخ n. c. *met.* coelum (فلك) *HK.*

پیروزه طشت n. c. *met.* i. q. پیروزه چدر *B.*

a. p. پیروزه مغفر n. c. *met.* coelum (آسمان) *B.*

پیروزی [ó] (suff. ی), e quo ar. فیروزی victoria (ظفر) *B.*; 2) felicitas Chr. Sch. 12, 155.

پی روی v. s. v. پی رو.

پیره (suff. ه) senilis; cf. پیره زن; 2) successor, vicarius, praefectus religiosorum vel monachorum (خلیفه وجا نشین مشائخ وارباب طریقت وخانقاه نشین) *B.*, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae : جهان پیر برنا شد زعشق این جوانمردان ✿ زهی چرخ وزمین خوش که آن پیرست واین پیره *F.*; 3) calvus (اقرع), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : کاو خلقت خر طبیعت بدزبان ✿ چشم احول کج دهان وپیره سر; 4) i. q. turc. اوغل بالی, quod *M.* vertit „mel album, a pullis apium primum" *F.*

پیره زن n. c. i. q. پیرزن q. v. Chr. Sch. 106, 16.

a. p. پیر هشت خلد *met.* Rizvân (رضوان), custos paradisi *B.*

a. p. پیر هفت فلک *met.* Saturnus aut Jupiter planeta *B.*

پیر هفتم چرخ *met.* Saturnus planeta *HK.*

پیرهن e پیراهن q. v. decurtatum Gul. 170.

پیرهند i. q. پیراهن q. v. *B.*

پیری (suff. ی) senectudo Spieg. Chr. 5.

پیزین aqua foetida (آب بدبو) *F.*

پیزر venditor circumforaneus (النده بعض نسند كزدیروب صاتیجی) *F.*; cf. پیله ور.

پیژن [ê] i. q. بیزن q. v. *F.*

پیس [ê] (s. पित्व) coll. پیست et پیسی lepra (ar. برص); 2) coll. پیش 6 species palmae, خرمای ابو جهل dictae, e cuius cortice (پوست) funes (رسن) faciunt; 3) *met.* vir ignobilis ac vilior; 4) albus (سفید) *B.*

پی سپار et پی سپر; cf. سپردن adi. c. iens, viator (رونده); 2) pede tritus, calcatus (در زیر پای کوفته ولگد کوب شده) *B.*; cf. Spieg. Chr. 108.

پیست [ê] coll. پیس 1 leprosus, elephantiasi laborans (شخصی که علت برص وجذام داشته باشد) *B.*

پیسکی i. q. بیسکی sed rectius cum lit. پ pers. scribitur, leprositas (ابرص وچیل اولق) *F. C.*; cf. پیس et پیست.

پیسودن [ê] inclinare, intendere, appetere (میل نمودن واراده کردن بطرفی) *B.*

پیسوز [ó] i. q. پیه سوز a v. سوختن, n. c. genus lucernae, cui oleum instillatur (نوعی از شمعدان که در وی پیه سوزند) *HK.*

پیسه [ê] et sec. *F.* بیسه, nigro alboque colore variegatus (ابلق); 2) coloris albo commixti *B.*; 3) cornix; 4) pica (الاقارغه معناسنه وصقصغانه ده دیرلر) *F.*

پیسی (suff. ی) i. q. پیس 1 lepra (برص) *F.*

پیش [ê] (z. pĕ̂ṡ para, *IC.* para, coll. pars. [پدش] et anterior et prior pars (ar. مقدمه), e. g. این پیشترا دانستی „hoc prius sciebas" *B.* coll. پیل پیش „elephanti prima acie collocati" Chr. Sch. 15, 189 پیش وپس a fronte et a tergo i. e. ab omni parte, omnino, prorsus Chr. Sch. 80, 156; inde; 2) prior i. q. intelligens, sapiens (خردمند); 3) rem praeteritam

et futuram (ماضی ومستقبل) simul exprimit *B.* et est 4) adv. loci aut temporis: ante, coram, antea, ulterius (opp. پس *B.* اوك وایلرو *F.* coll. پیشار), qua significatione seorsim vel praecedente praepositione ope Izâfet cum sequenti nomine coniungitur, aut absolute vel cum sequenti praep. از construitur, e. g. پیش وجود آفرینش „ante existentiam creationis" Spieg. Chr. 61, 15; پیش او گفت „coram illo locutus est" *ibid.* 2, 11; از پیش سگ „ante canem" *ibid.* 44, 2; زپیش همه „coram omnibus" Frag. 24, 2; به پیش در „ante portam" *ibid.* 19, 26; بـه پیش اندرش „ante illum" Chr. Sch. 95, 144; در پیش من „coram me" *ibid.* 96, 168; پیش *abs.* antea Chr. Sch. 17, 1, Frag. 22, 24; پیش ازین تاریخ „ante hoc tempus"; پیش ازین antehac, olim; inde پیش از آن که (ar. مـن قبل ان) priusquam, antequam Chr. Sch. 102, 259; 5) nomen persicum vocalis Dhamma apud grammaticos; 6) coll. پیس 2 ramus palmae et speciei, quae خرمای ابو جهل dicitur *B.*

Phrases:

از پیش رفتن procedere, prospere cedere H. Sam. 154. H. pr. reg. 15 vs. l. 2. Not. et Extr. t. IX, p. 201, 11.

در پیش داشتن moliri, parare H. Selg. 90.

در پیش سخن کس افتادن interpellare loquentem Gul. 187, 13.

در پیش شدن, ar. تقدم, praecedere *C.*

در پیش کردن, ar. تقدیم, praeponere, praeficere *C.*

Alias eiusmodi locutiones cum پیش compositas vide sub singulis verbis.

پیشاب [ê] (s. प्रस्राव) urina (بول) *B.*; cf. شاش et پیشار.

پیشاپیش (ex پیش repetito inserta lit. ا) anterius, ulterius (turc. ایلرو ایلرو) *F.*; cf. *B.* s. v. بانگ روارو 2.

پیش آتش وپس دریا *met.* mundus, tempus, aevum (دنیا وروزگار) *B.*

پیشادست [ê] opp. پسادست merces, pretiumve in antecessum datum (اجرت پیشی); 2) pecunia praesens, numerata (نقد opp. نسیه); 3) i. q. پیش دستی q. v. *B.* Vox ex پیش et دست inserta lit. ا orta.

پیشار [ê] et sec. *HK.* پیش آر (ut sit vox ex پیش et آر a v. آوردن composita) urina, quae medicis spectanda offertur *B.*; cf. پیش بار 3.

پیش افتاد 3 ps. sg. praet. abs. v. پیش افتادن cadere coram alqo, accidere; 2) n. c. quod accidit, casus fortunae (سر گذشت), e. g. in hoc versu میر خسرو poetae:
از مژگان خود خون دلم پیش اوفتد ۞ زین زار مانده بخت بد کاین است پیش افتاد من *F.*

پیش آمد 3 ps. sg. praet. abs. verbi پیش آمدن q. v. s. آمدن; 2) n. s. occursatio; casus, eventus. Sec. *Shaksp.* accessus, admissio.

پیشان [ê] (suff. ان) extremum, ultimum, cui nihil aliud antecedit (پیش پیش که از آن پیشتر چیزی نباشد یعنی انتها) *B.* e. g. in hoc versu شیخ عطار poetae:
ای مرد گرمرو چه روی پیش زین به پیش ۞ چندین مرو به پیش که پیشان پدید نیست *F.*; 2) praestantior panni pars s. extremitas (قاش وچوقه وامثالی امتعهنك اولکری) *F.*, *quam emtori exponunt C.*

پیش انداز imp. verbi پیش انداختن, anteiicere; in comp. part. praes. verbi significatione; 2) monile mulierum auro gemmisque ornatum ante pectus dependens (واز گردن آویخته در پیش سینه اندازند); 3) pannus tenuis (پارچهٔ نازکی), quem in coenando super genua expandunt *B.* in app.; cf. دراز خوان.

پیشانی (suff. ی) prior capitis pars, frons, antiae (ar. ناصیه) B. جبهه وناصیه F.; 2) oppositus (برابر ومقابل); 3) petulantia, impudentia, durities (شوخی وسختی وروئی وقوت وصلابت) B., e. g. in hoc versu: نگرا چند ازین پیمان شکستن ۞ بد شیخ پیشانی دل انسان شکستن et in alio poetae: طاعت آن نیست که بر خاک نهی پیشانی ۞ صدق پیش آر که سعدی اخلاص به پیشانی نیست F.; inde پیشانی effrons, impudens fuit (گستاخلق کرد وترک ادب ایلدی) F.; 4) met. fortuna, prosperitas (دولت) B. Sec. F. desiderium, cupiditas (متبعت نفس ودلخواه) F.

پیشانی بند n. c. i. q. پنجه بند q. v. B.

پیشانی دار n. c. qui negotia sua mirifice promovet (که کاری به شکفتگی از پیش برد); 2) coll. پیشانی 4 met. fortunatus, felix (دولتمند) B.

پیشانی گشاده n. c. met. i. q. گشاده پیشانی fronte aperto, homo apertus, simplex B.

پیش آهنگ animal aliis praecedens; antesignanus F. Alia vocis پیش آهنگ lectio videtur.

پیش آهنگ n. c. frons agminis, primum agmen; 2) animal gregem vel armentum praecedens B.

پیشپا n. c. stratum pretiosum in anteriore parte domus (صدر خانه دوشنی مقعد وفراش معتبر وذی قیمت اثواب خانه در) F. M. male: „arca vestiaria“.

پیشپار i. q. پیشپاره q. v.; 2) obstetrix (مرأة التی تقبل [تقتل F.] الولد عند الولادة) F. ex مشکلات.

پیش پاره, sec. F. پیشپاره, n. c. genus dulciarii (حلوا) e farina, butyro et syrupo confectum, ar. شفرج dictum B., quod ex persica voce ortum videtur.

پیش باز i. q. پیشواز n. c. obviam itio (استقبال) B. Gl. Sch.; 2) i. q. پیش شانه coll. پیشوا 2 genus vestimenti in anteriore parte aperti B.; cf. ترنک.

پیش پائی (suff. ی) n. c. locus prior, potior; principatus (غلبه وسبقت) SHL. اول حالته شرفدمه دیرلر که ایلرو ایاق قویله F. ex.

پیش بَند n. c. the balt that passes over a horse breast, to prevent the saddle from slipping back Shaksp. R.

پیشبَندی (suff. ی) n. c. ordinatio et prooemium quaestionis (تمهید ومقدمهٔ ومطلب) B. in app.

پیش بین adi. c. met. finem respiciens, consulto, prudenter agens (عاقبت اندیش) B. Inde پیش بینی (suff. ی) prudentia, circumspectio.

پیشتَر (suff. تر) comparat. prior, primus; cf. Spieg. Chr. 35 fin. et adv. prius, e. g. پیشتر از شام prius quam vespera Pend. 107 l. ult. — Vox opposita est پستر HK.

پیش خانه n. c. i. q. رواق q. v. (پیشگاه خانه باشد وایوانی که در مرتبهٔ دوم ساخته باشند) B. بالاخانه SHL.

پیشخور et پیش خورد, quorum prius ex posteriore decurtatum est F., n. c. cibus exiguus, qui gustandi modo (بر سبیل چشنی) sumitur B., ientaculum (چاشت) F.; 2) praegustator (نمکچش یعنی چشنیگیر) F. ex Fg., e. g. in hoc versu poetae: شیخ نظامی جهان پیشخورد جوانیت بد ۞ فزون از همه زندگانیت بد F.; 3) coll. پیشگی pretium pro vendita mercede postea tradenda anticipatum (یعنی پیشگی وسلم فروختنه یعنی غلهٔ نا رسیده ومیوهٔ نا پخته وامثال آن که پیشتر فروشند) B.

a. p. پیش خیمه n. c. a tent or other baggage sent on before Shaksp.; a public audience-tent; a sort of dagger R.

پیش داد n. c. primus iustorum (عدل اول); 2) qui primus de iniuria coram iudice queritur (اول کسی که تظلم بر حاکمی کند); 3) iudex, qui primus ius oppressi persequitur (حاکمی که اول بغور مظلوم برسد); 4) pecunia operario vel mercenario in antecessum suppeditata (ar. تقدمه); 5) (coll. 𐬞𐬀𐬭𐬀𐬜𐬀𐬙𐬀 paradhâta respondens s. पूर्वधत्त „primum positus“ pars. [illegible]; cf. Spiegel Gr. d. Parsispr. p. 193 et eiusdem Avesta p. 255 germ. versionis) nom. regis Hôshang (هوشنگ) e dynastia Pêshdadiorum, qui propter observantiam iusti hoc nomine insignitus est *B.* — Inde پیشدادیان pl. vocis praec. suff. ی, reges dynastiae Pêshdadiorum.

پیش دار n. c. hastae longae species, qua porcos et verres interficere solent, sic descripta: حربهٔ بسیار بزرگ که از آهن فولاد سازند و بر آن حلقهای چهار گوشه هم از فولاد تعبیه کنند *B.*

پیش دست n. c. i. q. پیشادست q. v.; 2) i. q. پیشدستی q. v. *B.*; 3) priorem locum occupans, praecellens, potens (صدر نشین وسابق وقوی وتوانا) *F.*; 4) adiutor, auxiliator (مددگار) *B.*

پیشدستی (suff. ی) coll. پیشی locus prior, potior; principatus, excellentia, praestantia (ar. سبقة) *B.*

پیشُدن (ex پی et شدن verbum compositum videtur) inclinare, propensum esse (میل کردن) *F.* exemplo non allato. In aliis deest.

پیش رس n. c. primitiae fructuum, e. g. in hoc versu مولانا هاتفی poetae: میدان رسید از هزارش یکی ✿ بود بغرا پیش رس اندکی *F.*

پیش رفت adi. c. impressive, forcible, effectual *Shaksp. R.*

پیشرو n. c. dux, antistes, Imamus (پیش قدم ومقتدی ومقدم وامام); 2) concentus musici initium, praeludium (جلای مخصوص که سازندها نوازند) *B.* Inde پیشروِ لشکرِ صحرا *met.* onager (گورخر) *B.*

پیش شاخ n. c. genus vestis, quod feminae induere solent, alias پیش باز et ar. فرجی dictum *B.*

پیش طاق n. c. porticus, vestibulum *M.*

a. p. پیش قبض et sec. *R.* پیش قُبضه a sort of dagger worn in the sash *Shaksp. R.*

a. p. پیش قدمی (suff. ی) n. c. alacrity, alertness; activity *Shaksp. R.*

پیشکار n. c. servus, discipulus, mercenarius; 2) adiutor, auxiliator *B.*; 3) tribunus urbis, administrator, praefectus loci (امین شهر ومصلحت گذار مملکت وکتخدای محله) *F.*, e. g. in hisce vers. Schahn.: بدو گفت هرگز تو در حال من ✿ ازین بس نبشی نگر حال من ✿ چنین داد پاسخ ورا پیشکار ✿ که ایدون گانم من ای شهریار ✿ که از تخت نیائی تو هرگز بسیهر ✿ بمن چون دهی کتخدائی شهر *F.*; cf. پیشگر et پیش یار.

پیشکاره (suff. ه) i. q. پیشکار *B. F.*; 2) domina, hera domus (مامی وبیوک خاتون) *F.*

پیشکاری (suff. ی) deputyship *Shaksp. R.*

پیشگاه anterior pars (صدر); 2) primus in consessu locus (صدر مجلس) *B.* Gl. Sch.; 3) locus in templo, ubi antistes consistit (محراب مسجد) *B.*; 4) specula (نظرگاه), e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae: با چنین اوج جلال از پیشگاه مسکنت ✿ آگهی وخدمت دلهای آگه میکنی *F.*; 5) stratum coram expansum (فرشی که در پیش افگنند); 6) tapetum, quod ante grabatum (ایوان) et primo consessus loco sternunt *B.*, e. g. in hoc versu: بدیدم یکی خانهٔ محتشم ✿ نه نیز دیدم آنجا ونی پیشگاه *F.*; 7) rex (پادشاه) *B.* Gl. Sch., qua significatione est compositum

possessivum, proprie significans: primum locum tenens, e. g. in hoc versu Schahn., in quo de rege منوچهر sermo est: ازان پس بدخمه سپردند شاه ☆ تو گفتی نبد نامور پیشگاه F.

a. p. پیشگاهِ نُشور met. resurrectio (قیامت) B.

پیشگهی (suff. ی) i. q. پیشگاه primus in consessu locus; 2) primum locum tenens; 3) regia dignitas, principatus, e. g. in hoc versu حکیم اسدی poetae: ترا بر سراندیب شاهی دهم ☆ ببند اندرت پیشگهی دهم F.; 4) i. q. پیشگهی q. v. HK.

پیشگر (suff. گر) coll. پیشکار servus; 2) adiutor B.

پیشکش n. c. donum, munus (ar. تحفه) spec. quod regibus et superioribus offertur F.; cf. H. Sam. 74; 2) servitium (خدمتی) B. Inde پیشکش کردن servitium praestitit (خدمتی آورد) HK.; پیشکش نویس a registrar of presents R.

پیشکو n. c. i. q. ar. مُعَرِّف apparitor iudicis, qui litigando advocat et aliis muneribus coram iudice fungitur; 2) qui ea, quae quis petit, ad regem refert, in Hindûstân بخبردار (دکن) میر عرض et in Dekan dictus B.

پیشگه pro پیشگاه q. v. B.

پیشگهی n. c. opp. سحرگاهی, id, quod ieiunium servans tempore solutionis ieiunii edit ([HK. آنچه روزه‌دار [روزدار (بوقت افطار خورد) HK. B. in app.

پیشگی servitium (خدمت وپیش آری) F. ex شرفنمه.

پیشگی i. q. پیش خورد 3 q. v. B.

پیشگیر imp. verbi پیش گرفتن q. v. s. گرفتن; 2) n. c. mantile, quo in coenando utuntur M.

پیش مُرد n. c. i. q. بیعانه B.; cf. ربون.

پیشن et پیشند fibra s. filamenta lignosa palmae (لیف خرما), ex quibus funes (رسن) contorquentur B.; cf. پیشه.

پیش نِشین imp. v. پیش نشستن q. v. s. نشستن; 2) n. c. i. q. پازاچ ar. قابله obstetrix B. F.; 3) amicus, socius R.; 4) vini venditor می فروش SHL.

پیش نَماز n. c. antistes, qui praeit in precibus (امام که پس او نماز گذارند) HK. et B. s. جُوکَر.

پیش نِهاد res praeposita, praefatio (مقدمه) SHL.; 2) propositum; 3) i. q. ar. عادت mos, consuetudo, institutum, lex. M. Inde پیش نهاد خطر ساختن sibi proponere, aggredi, suscipere rem c. acc. H. Sam. 154, 7.

پَیشَو (a v. شدن) n. c. i. q. پی رو Gl. in Des.

پیشوا dux, antistes, quem ceteri imitantur, sequumtur (ar. مقتدا); cf. H. pr. reg. p. 7 et 87; 2) coll. پیشباز 2 s. پیشواز genus vestis, quod feminae induunt B. Inde پیشوائی (suff. ی) munus ducis et antistitis; ductus.

پیشواز i. q. پیشبز q. v. B. Gl. Sch.

پیشوایِ فرستادگان dux legatorum Dei met. Muhammed HK.

پیشور (suff. ور) virtute praeditus (صاحب هنر) B.

پیشه i. q. پیشن q. v. B.

پیشه [ê] (suff. ه, coll. z. ... pereta, s. पुरस्कार et पुरस्कृत pars. ...) i. q. ar. حرفه ars, quam quis exercet lucrandi caussa, artificium, occupatio, questus (شغل وکار وعمل وکسب) B. Inde in comp. i. q. addictus, deditus rei, e. g. حسد پیشه invidiae addictus Spieg. Chr. 3; صداقت پیشه veracitati addictus, sincerus; معرفت پیشه scientiis deditus

M.; 2) genus fistulae (نى) pastoriciae, alias توتك dictum. — Inde پيشه كردن artem exercere Rosen Narr. 64, 2.

پيشهء آتش *met.* opera diabolica (كارهاى شيطانى) *B.*

پيشه‌كر et پيشه‌ور (suff. كر et ور) artifex, opifex (اهل صنعت واستاد كار) *F.* Schahn. t. I, p. 48, vs. 17, ed. Mohl; cf. پستيوار.

پيشه مرغ n. c. volucris cadaver vorans (مرغ مردار خوار) *B.*

پيشه‌ور v. s. v. پيشه‌كر.

پيشى (suff. ى) i. q. پيشدستى q. v. *B.*

پيشيار n. c. i. q. پيشكار q. v.; 2) i. q. پيشاب urina; 3) vas vitreum urinale aegroti (قارورهء بيمار), quod medicis spectandum praebent, qua significatione etiam پيش‌يار scribitur *B.*

پيشياره n. c. discus (خوانچه وطبق), quo in consessu bellaria et flores (تنقلات وكل) circumferuntur *B.* In *F.* lex. huic voci significatio vocis پيش پاره tribuitur, ipsum autem پيش پاره omittitur.

پيشين et پيشينه (suff. ين et ينه) anterior, antiquus, priscus (opp. پسين, ar. مقدم) *F.* Inde pl. پيشينكان antecessores, maiores Chr. Sch. 6, 76, Frag. 20, 16.

پيغاره i. q. بيغر s. بيغاره q. v. *B.* Gl. Sch.

پيغاله poculum vini (قدح وكاسهء شراب) *B.*

پيغام i. q. پيام q. v. *B.*

پيغامبر n. c. i. q. پيغمبر q. v.

پيغامبر i. q. پيغامبر, e quo decurtatum est Gl. Sch.

پيغان [ê] foedus, pactum (عهد وپيمان); cf. پيغون; 2) vanus, futilis (هرزه) *B.*

پيغلوش [ô] coll. پيلگوش et پيلغوش (e quibus literis غ et ل transpositis et lit. گ cum غ permutata ortum videtur) species lilii (سوسن) maculis (خال) nigris in margine et plicis (چين) parvis, alias سوسن آسمان گون dicta *B.*; cf. پيغولوش.

پيغله i. q. پيغوله (e quo decurtatum videtur) angulus (كنج وگوشه) Gl. Sch.; angulus *domus*; angulus *oculi*; 2) iter devium (بيراهه opp. راه) *B.* Cf. پيغوله.

پيغمبر pro پيغامبر i. q. پيامبر s. پيمبر (a v. بردن) *proprie* nuntium afferens, nuntius, legatus; *spec.* legatus Dei, propheta *F.* Inde پيغمبرى (suff. ى) prophetae munus et dignitas Frag. 21, 12.

پيغن; e quo ar. فيجن, i. q. سداب ruta *B.*

پيغو i. q. پيگو Paigû *vulgo* Pegu, nomen regni noti *B.* versus orientem Bengaliae (بنگاله) Gl. Sch.; regio Tatariae (ديار تاتار) Gl. Sch.; 2) nom. regum regni پيغو *B.*; cf. Frag. 26, 16 et not. ad h. l.

پيغو avis quaedam venatica e genere earum, quae باشه dicuntur; cf. اشكره; 2) rostrum avis *B.*

پيغور et پيغور os, orificium parvum (دهان تنگ); 2) vas exiguum (مرطبان كوچك) et simil. *B.*

پيغولوش [ô] i. q. پيغلوش; 2) domus formicarum (خانهء مورچه); 3) os (دهن); 4) auris (گوش) *B.* in app.

پيغوله i. q. پيغله *B.*; angulus, e. g. in hoc hem. Schahn.: به پيغولهء شد فرود از ميان Gl. Sch.

پيغون i. q. پيغان 1 q. v. *B.*

پيغوى (suff. ى) a Paigû oriundus Frag. 27, 1; 2) lingua turcica (لسان تركى), e. g. in hoc versu مير نظمى poetae: بگفتم كه وصلت ستانم بجان ✿ بگفت زبان پيغوى‌را ندانم *F.*; 3) scriptura turcica *M.*

پيغه coll. بيغه lignum putridum in regione خوزستان ut fomes adhibitum *B.*

پيك (suff. ك) a pedibus, pedisequus, parasitus (ar. طفيل) *B.* in appendice.

پَيكْ *B.* et پَيكى *F. HK.* nuntium afferens, nuntius (پيام وخبر آورنده) *B.* in app.; tabellarius, cursor (قاصد ونامه‌بر وشاطر) *F.*

a. p. پَيكِ أَجَل fati satelles, angelus mortis Gul. 8, 1.

پيكار, sec. *F.* پَيكار et پيكر, bellum, certamen; 2) intentio, propositum, consilium (قصد واراده) *B.*; 3) pictura *C.*; cf. پيكارگر. Fortasse cum پيكر q. v. cognata vox et cum s. प्रतिकार conferenda. Inde پيكار پرستان n. c. *met.* viri belli cupidi, bellicosi *B.* et پيكار كردن c. با pugnare, certare cum alqo Gul. 40, 18.

پَيكارگَر (suff. گر) pictor (نقاش), e. g. in hoc versu ابو المعالى poetae : آنچنان بد شكل وبد اندام بود وبد لقا ✿ رسم صورت كردنش عاجز شود پيكارگر *F.* Fortasse pro پيكرگر; cf. پيكار 3 et پيكر.

پَيكارگَر (suff. گر) bellator, miles *C.*

پَيكَركرد nom. soni cuiusdam (نوائى) musici Gl. Sch.

پَيكان cuspis ferrea; cuspis sagittae, hastae (آهنى كه بر اوك تمرى ونيزه حربه‌سى) *F.* (تير وصل كنند *HK.*; sagitta, telum *M.*

پَيكان s. پَيكان pl. vocis پَيكْ s. پَيكى nuntii *SHL.*

پَيكانِ شِكارى cuspis venatoria, de q. v. s. بيلك.

پَيكان كَش n. c. instrumentum cuspidi sagittae extrahendae *R.*

پَيكانِ كَمان *met.* sol; 2) stellae *B.*

a. p. پَيكانِ مِقراضه *met.* cuspis bidens sagittae (پيكان دو شاخه) *B.*

a. p. پَيكانِ سُم, sec. *HK.* پَيكانَه سُم, n. c. id, cuius venenum (سم) instar cuspidis est *B. HK.*, de unguibus avium omnique alia re cuspidata *F.*

پَيكانى (suff. ى) species rubini et turcoidis, quae etiam لعل پيكانى et فيروزه پيكانى dicuntur; 2) species salis ammoniaci, نوشادر پيكانى dicta, quod formam cuspidis sagittae habet *B.*

پَيكَر (vox cum praepositione پى q. v. composita, respondens patikara *IC.*, s. प्रतिकृति, nam quae magis consonat forma प्रतिकार significatione „imago" non in usu est et cognato پيكار „bellum" respondet; armen. patker et aram. פתכר, s. ܦܬܟܪܐ) forma, exemplar (قالب وكالبد); 2) statura (جثه); 3) imago, facies (صورت) *B.*; 4) idolum (بت) Gl. in Des.; cf. پيكر پرست; 5) templum idolicum (بت كده) *B.*

پَيكَرانِ بِرَخش *met.* stellae coeli; 2) *sermone Sufiorum* : imagines incorporeae (صورتهاى روحانى) *B.*

پَيكَران مانا i. q. عالم برزخ i. e. عالمى ميان ملك وملكوت mundus intermedius inter mundum rerum visibilium et mundum rerum invisibilium, sic descriptus : شبيه است باجسام از آن حيثيت كه محسوس مقدارى است وبارواح از آن حيثيت كه نورانى است وآنرا عالم مثل نغوس منطبعه وخيال منفصل وارض حقيقى خوانند *B.*; cf. مانا et Pend. p. 184 et پيكرستان.

پَيكِ رايگان *met.* luna; 2) mercator (سوداگر); 3) viator (راه گذرى); 4) zephyrus (باد صبا) *B.*

پَيكَر پَرَست n. c. idololatra (بت پرست) *B.*

پَيكَرِستان (suff. ستان) i. q. پيكران مانا *B.*

پَيكَرِ گاو *met.* lagena (صراحى) bovis forma *B.*

a. p. پَيكِ فَلَك *met.* luna *B.*

پيكند, sec. *F.* پَيكَند, locus quidam in regione Tûrân *B.*, nom. antiquum urbis سمرقند *F.*; cf. بيكن et بيكند s. بيكند.

پَیکَندَن i. q. پیوستن q. v.; 2) in filum trahere, inserere (در سلك در آوردن ودر سلك كشيدن); 3) colligere (جمع نمودن) *B.* Verbum cum پیوستن cognatum et pro پیوندن positum videtur, quum imperativus verbi پیوستن sit پیوند, ut بند imperativus verbi بستن et lit. و haud raro cum گ s. ک permutetur. In *F.* lex. legitur etiam پَیگَند cum lit. گ, quod est 3 ps. sing. praet. abs. verbi پیگندن.

پَیگو i. q. پیغو *B.*, lit. گ cum غ permutata.

پَیکور n. c. vestigio, indicio carens (بی نشان); 2) *met.* coecus (نابینا) *B.*; cf. پی کور کردن.

پَیگور (s. potius پَی گور) vestigia onagri persequens, post onagrum (دنبال وپی گورخر) *B.*

پیل (s. पीलु vox apud Indos barbara, a r. पील् a) arcere, prohibere, ut proprie significet: defensor, protector, respondens syn. वारु et वारण, b) cessare, stupere, ut proprie significet: stabile, immobile *animal*, respondens alii syn. कफिन् phlegmaticum *animal*) unde ar. فيل elephantus et latrunculus Schahiludii sic dictus; 2) coll. پیله 3 crumena, marsupium (کیسه وخریطه) *B.*, unde پیل می lagena magna vino repleta (قرابهٔ پر می) *HK.* s. بپای پیل می; 3) coll. پیله 6 nodus (گره) *B.*; cf. دشتپیل s. دشپیل s. دشبل.

پیل آب کَش *met.* nubes atra (ابر سیاه) *B.*

پیلارام nom. arcis (حصار) magnae *B.*

پیلاس *R.* et پیلاستَه i. q. پیلسته q. v. *M.*

پیلْ اَفْکَندَن elephantum prosternere, *met.* debilem, infirmum reddere (عاجز کردن) *B.* Inde پیل افکن *met.* profligans, subigens, robore superans Spieg. Chr. 108, 6 coll. schol. ad h. l.

پیلْ اَمرود n. c. species pyri (امرود) *B.*

پیلْ پ n. c. (elephanti pedem habens) genus hastae (حربه) Aethiopum; 2) poculum (قدح) magnum vini; 3) morbus elephantiasis dictus (ar. داء الفيل); 4) columna (ستون), quo tectum sustinetur *B.*

پیلْ بالا adi. c. *met.* altae, magnae staturae (بلند وعظیم جثه); 2) cumulatus, accumulatus (توده وخرمن کرده); 3) multus, copiosus (بسیار) *B.*

پیلْبان n. c. rector vel custos elephanti Spieg. Chr. 66 fin. Inde پیلبانی (suff. ی) munus rectoris vel custodis elephanti *R.*

پیلْ پایَه n. c. columna saxis exstructa (که از گچ وسنگ سازند), qua nititur opus arcuatum (که بسر بلای آن پایهای طاق گذارند) *B.*

پیلْ بَند n. c. terminus technicus Schahiludii, in quo duo pedites (پیاده) et unus elephas (یك فیل) efficiunt i. q. بند dicitur *B.* in appendice, i. e. in quo duo pedites et unus elephas se invicem sustentant *Shaksp.*

پیلْتَن elephanti corpus habens, i. e. *met.* permagnus et robustus *F.*; 2) equus; 3) agnomen Rustami Dastân (رستم دستان) *B.*

پیلْ زور n. c. elephanti robore praeditus, robore praevalens *B.*

پیلَس i. q. پیلسته ebur *F.*, e quo decurtatum videtur, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: ✿ اگر بر تخت پیلسرا نشینی ✿ شود جا عاقبت زیر زمینی *F.*

پیلَستَه (vox cum استه os, ut videtur, composita; cf. پیلاسته) ebur (عاج) *B.* دندان فیل Gl. Sch.; 2) coll. पीलु (the metacarpus, the central part of the hand Wils.) brachium (ساعد دست); 3) coll. بیلسته digiti manus *B.*; 4) genae, facies (رخساره وروی) *B.* Gl. Sch; 5) corium

e pelle caprina coloratum et suaveolens (ساختيان واديم) *F.* exemplo non allato.

پيلِ سَفيد elephas albus; 2) nomen honorificum, quo in quibusdam provinciis Indiae rerum publicarum rectores appellabantur, e. g. بخطاب پيل سفيد موسوم ساختند „nomine Pili sâfîd illum ornabant" Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 364 et 509.

پيلسَم nom. fratris Pîrâni Vîsah (پيران ويسه), qui erat unus ex athletis Afrâsiyâbi et a Rustamo occisus est *B.*

پيلسُم argentum solidum (سيم ستبر وسخت); 2) *met.* nox obscura *B.*

پيلغُوش n. c. i. q. پيغلوش; 2) flos nenuphar (گل نيلوفر); 3) i. q. خاک انداز pala elephantis auri similis *B.*; cf. پيلگوش, e quo ortum videtur lit. گ cum غ permutata.

پيلقَن pingue *animal;* 2) crassa *res F.* exemplo non allato. Fortasse pro پيلتن falso lecta vox.

پيلَک i. q. پيلَک q. v. *F.*

پيلکَش (cf. کشيدن) n. c. genus armaturae bellicae (سلاح جنگ) *B.*

پيلگُوش [ô] n. c. i. q. پيلغوش; 2) i. q. ar. لوف i. e. planta serpentaria sive dracunculus, gr. ديو باقونيطس *B.* s. potius دير باقونيطس dictus, ut in lex. *HK.* legitur, quod e gr. *δρακοντία* depravatum videtur, de q. v. Dioscor. l. II, c. 195 et not. ad h. l. t. II, p. 479 et 480 ed. Kühn; cf. راسن et غرسا.

پيلگوشَک (suff. ک) diminut. vocis پيلگوش; 2) i. q. گل ريواج ar. نور الربياس *B.*, de q. v. s. ريواج s. ربياس.

پيلْ مال (cf. ماليدن) n. c. *met.* obtritus, proculcatio (پی سپر کردن وپايمال نمودن) *B.*

a. p. پيل محمود nom. elephanti, quo usus est Abraha (ابرهه) in devastanda urbe Mecca *HK.*

پيل محمود elephas, quem Sultan Mahmûd Gaznevida poetae عنصری auro impletum (پر از زر) dono dedit *HK.*

پيلْ مُرغ n. c. i. q. فيل مرغ gallus indicus (پيروج) *B.*

a. p. پيلِ مُعَلَّق دَرهَوا (elephas in aere suspensus) *met.* nubes (ابر ar. سحاب) *B.*

پيلو lignum dentibus scalpendis, ar. اراک, quod est arboris spinosae species dentiscalpiis conficiendis; 2) fructus (بار) eiusdem arboris اراک *B.*

پيلْوا coll. بيلوا pharmacopola, aromata vendens (دارو فروش وعطار) *B.*

پيلْوار (suff. وار) elephanto similis *met.* permultus, permagnus (بسيار بسيار) *B.*; cf. Chr. Sch. 56, 385.

پيلْوايَه hirundo (پرستوك) *B.*

پيلَور [ê] i. q. پيلهور, e quo decurtatum est *F.*

پيلَون (fortasse pro پيلهون suff. ون) genus serici subtilis et pretiosi *F.*

پيلَه [ê] coll. بيله 11 et پله 2 glomus serici s. glomus, quo se bombyx tegit (اصل ابريشم وغوزهء ابريشم که کرم تنيده باشد); 2) bombyx (کرم ابريشم); 3) coll. پيل 2 et بيله 3 *gen.* loculus (خريطه); 4) coll. بيله 2 genus herbae et medicamenti; 5) *a similitudine* (بطريق تشبيه) oculus et palpebra; 6) coll. پيل 3 *gen.* nodus quivis et *spec.* nodus media in cauda (دنبال), qui amovendus est, ut cauda bene se habeat; 7) coll. بيله 10 sordes, pus vulneris; 8) coll. بيله 1 terra utrinque aqua circumdata; insula; 9) coll. पील्लु (an arrow Wils.) cuspis sagittae (پيکان تير).

پيلهء بينی alae nasi (برون قنادی) *F.* exemplo non allato.

a. p. پيلهء فَلَك planum, spatium expansum orbis coelestis (صحرای فلك) *B.*

a. p. پیلِ هَوائی (suff. ی) n. c. *met.* nubes (ابر ar. سحاب) *B.*

پیلَوَر (suff. ور) et پیلَوَر [*ê*] circumforaneus, scrutarius, qui pharmaca, varia aromata, acus, sericum, aliasque merces viliores huc illud vendendas defert *B.*; cf. Gul. 8, l. 14, ubi margaritarum venditori (جوهر فروش) opponitur; cf. پیزر.

پَیَم pro پیام q. v. *M.*

پَیما s. پیمای imp. verbi پیمودن; 2) in comp. part. praes. significatione, e. g. باده پیما vini potor *B.*; بادیه پیما deserta peragrans; سخن پیما verborum pensitator = eloquens orator *M.*

پَیمان (a v. پیمودن coll. پیمانه ut *proprie* m e n s u m significare videatur) pactum, foedus (شرط وعهد); 2) consanguineus, affinis (خویش وپیوند) *B.* اقربا وتعلقات *F.*, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae: با این همه کو قند تو کو عهد وکو سوکند تو ✿ چون بوریا بر می شکن ای پیمان خویش ای پیمان من *F.* Inde پیمان بستن pactionem conficere, pacisci; cf. Chr. Sch. 105, 314 et پیمان شکستن pactum, foedus violare *ibid.* 47, 253.

پیمانِ فَرهَنگ n. c. nomen libri de rei publicae gerendae ratione et prudentia (در اداب جهانداری), auctore primo Persarum propheta مه آباد dicto *B.*

پَیمانه (suff. ه, coll. z. maním, phlv. פתמאן) instrumentum, quo mensura aridorum et liquidorum definitur, respondens ar. قفیز et کیل; modus, mensura (قفیز) *B.* قفیز وکیل که بر آن غله وجز آن اولچکی در که عربیده کیل *SHL.* پیمانه رکن وقفیز دیرلر *F.*, e. g. in hoc versu poetae: پیمانهء خرمن غم تو الذین بکرانی شد دل من ✿ بکُشد زسر زلف وف مشکل من *F.*; 2) poculum vini, scyphus (قدح) *B.* ظرفی که بدان شراب نوشند (شراب خوری) *SHL.*, e. g. in hoc versu استاد poetae: روح بستان راح ده پیمان ستدن پیمانه ده ✿ بادهء لعل ولبت مرجان ای جانانه ده *F.* — Inde پیمانه پر شدن (mensura impleta est) *met.* vita ad finem pervenit (عمر بآخر رسید) *B.*

پَیمانه کَش n. c. poculum exhauriens, i. e. potator, compotator; cf. Anv. Soh. p. 138, l. 21.

پَیمانه کَشی (suff. ی) poculi haustus, potatio (شراب خواری) *HK.*, e. g. in hoc versu Hâfizi: مطلب طاعت وپیمان وصلاح از من مست ✿ که به پیمانه کشی شهره شدم روز الست „ne petas a me ebrio obedientiam, pactum et honestatem, quia ipso die, quo fata sunt decreta, calicibus exhauriendis celebratus fui.“

پَیمای i. q. پیما q. v.

پَیمایش (suff. ش) mensio, mensura *SHL.* *R.*

پَیَمبَر i. q. پیغمبر *F.*; cf. Spieg. Chr. 82, 4.

پَیمودَن (verbum ex rad. z. mâ, s. मा praefixa praep. پَی q. v. ortum, coll. pars. پیمودن et z. maním et phlv. פתמאן s. v. پیمانه allatis) imp. پیما s. پیمای *gen.* metiri sive mensura, sive ulna (اولچمک معناسنه کیله ایله اولسون آرشون ایله اولسون) *F.*; 2) saepe *metaphorice* adhibetur, e. g. راه پیمودن viam metiri i. e. a) incedere, proficisci Chr. Sch. 2, 12. 73, 30, b) praecipere Frag. 33, 17; باده پیمودن vinum potare; cf. پیما.

پیناسَک alia lectio vocis بیناسک q. v. *HK.*

پینَکی somnus levior (غنودنی سبک ar. سِنَة) *B.*

پینو et پینوك lac acidum, schistum et siccatum; caseus (کشك i. e. دوغ ترش خشك شده ar. اَقِط turc. قروت); 2) oxygala stillata (ماست چکیده), cui butyrum nondum exemtum est *B.*; cf. پنیر.

پینوا (cf. وا pro با i. q. آش) n. c. puls e lacte acido schisto paratum (آش کشک وآش قروت) *B.*

(پدوند) imp. پيوند ut ar. وصل iungere *rem rei* c. acc. et ب r., coniungere et *pass.* coniungi (اولاشمق واولاشدرمق هم لازم هم متعدى) *F.* ملحق شدن *B.*; se adiungere, se consociare, societatem inire c. به H. Sam. 38. 60. Gul. 158, 19 et cum با Gul. 186 et c. در Gul. 21. Inde de poetico sermone i. q. versibus describere, versus pangere Chr. Sch. 34, 98. 86, 251 et 256; 2) intrare, pervenire (داخل گرديدن) *B.* c. ب loci Spieg. Chr. 131, 2. Inde بجوار رحمت غفور پيوستن „in vicinitatem misericordiae Dei clementissimi pervenire" s. بجوار حق پيوستن „in vicinitatem Dei pervenire" i. e. mori H. Sam. 48, 5; بوضوح پيوستن ad evidentiam pervenire i. e. demonstrari Not. et Extr. t. IX, p. 192 med.

پيوَسْتَه, part. praet. v. پيوستن, coniunctus *B.* متصل *F.*; 2) compositus (مركب opp. بسيط) Gl. in Des.; 3) continuus, perpetuus et adv. continuo, semper (هميشه ودائم) *B. F.*; cf. Pend. 99 fin.; 4) qui prae lacrimis loqui non potest (كه از بسيارى گريستن نتواند سخن گفتن واگر گويد گره بسر سخنش افتد) *B.* et *F.* ex تحفة الاحباب. — Inde plur. پيوستگان i. q. ar. مركبات res compositae, ut plantae, fossilia (جماد) et animalia; et پيوستگى (suff. ى) n. abstr. coniunctio (وصيله وتوصل) *B.*; پيوسته شدن coniungi, pervenire *M.*

پيوَسْتَه بَرو s. پيوَسْتَه أَبرو cuius supercilia coniuncta sunt (جفت ابرو) *SHL. HK.*

پيوَسْتَه‌گَرى (suff. گر et ى) coniunctio, unio (پيوند كردن); 2) consensus, concordia (موافقت نمودن) *B.*

پيوسيدَن sperare; 2) putare (اميد طوتمق ودخى ظن وگمن ايلمك) *F.* exemplo non allato; cf. پيوشيدن et پيوس et بيوسيدن.

پيوسيدَن et پُيوشيدن putare; 2) sperare; 3) se humiliare; 4) lugere (ظن ايتمك

پيينوئيين (suff. ين) cibus ex lacte acido schisto et siccato *F.*

پينَه lacinia (پارچه) calceo vel vesti assuenda *B. F.* Inde پينه زدن resarcire et پينه دوز n. c. qui lacinias assuit; qui resarcit *M.*; 2) callus (پيهرك 1) *B.*; 3) axilla; 4) pili, qui sub axillis crescunt (قولتق واندن بتن قيل) *F.* exemplo non allato.

پيَو later crudus (كلوخ كه پارچهاى گل خشك شده باشد) *B.*

پيُو [ô] morbus quidam hominis, alias رشته et تارو dictus *B.*; 2) i. q. پيَو later crudus *F.* ex Fg.

پيُو i. q. پيَو later crudus (كلوخ); 2) sec. al. gemini توأم اولان اولاد turc. ايكيز, ut in hoc versu مير نظمى poetae : راه شادى‌را نكرده هيچ پيو ۞ كوئيى دل با غمت بوده پيو *F.*

پيوار et پيوَر [ê] i. q. بيوار s. بيور decem millia *HK.*

پيواز i. q. بيواز vespertilio *B.*

پيواسْتَه propugnaculum (برج) arcis vel loci muniti *B.*

پيوَزَه indusium similisve vestis laxa (كوكلك وامثالى بول اثواب) *F.* exemplo non allato.

پيُوس [ô] i. q. بيوس signif. 2, 3 et 4 *B. F.*, quae posterior lectio praeferenda videtur docente lex. *SHL.* auctore (وهيچ بيماء تازيست) *SHL.*

پيوَست 3 ps. sg. praet. abs. verbi پيوستن; 2) i. q. پيوسته q. v.; 3) i. q. پيوند q. v.; 4) *sermone myst.* gradus quidam perfectionis religiosi, qui vitae contemplativae se tradit, sic descriptus : وصول سالك است از قيد تقيد بدرجهء اطلاق حقيقت يعنى نقطداش بدائره وقطرداش بمحيط واصل شد *B.*

پيوَسْتَگان et پيوَسْتَگى v. s. v. پيوسته.

پيوَسْتَن (ex وستن pro بستن et praepositione پى q. v. compositum coll. pars.

(ورجا وتواضع ایلمك ومتمر ایلمك) *F.* ex نعمة الله exemplo non allato; cf. بیوسیدن et بیوس et پیوش et بیوش et پیوسیدن.

پَیُوش [ō] i. q. بیوش q. v. *F.*, e. g. in hoc versu میم نظمی poetae: نشستند در بزم وکردند می نوش ✿ پیوشی زبیرون نمیزد بگوش *F.*

پَیُوك et پَیُوك [ō] i. q. بیوك sponsa *B.*

پَیوکان coll. بیوکان sponsa (عروس) *B.* in appendice.

پَیوکنی (suff. ی) i. q. بیوکانی nuptiae *B.*

پَیوَند (coll. pars. پدوند) imp. v. پیوستن; 2) coniunctio, copulatio (اتصال) *B.* iunctura articulorum; vinculum *F.*; 3) compositio (ترکیب); 4) coniunctus, cohaerens, contiguus (متصل) *B.*, e. g. ابد پیوند aeternitate coniunctus = aeternus; آسمان پیوند coelum pertingens *M.*; نکته پیوند acumine coniunctus = ingeniosus Spieg. Chr. 131, 3; 5) consanguineus, affinis (خویش وتبار) *B.*; cf. Chr. Sch. 106, 329; (اتصال وسبب وبند مفاصل وقید وتعلقت) *F.* — Inde پیوند کردن coniungere, copulare *M.* c. ب Spieg. Chr. 6, l. ult.

پَیوَندکار (suff. کار) a patcher et پیوندکاری (suff. ی) patching, cobbling *Shaksp. R.*

پَیوَندَن i. q. پیوستن *C.* ex vers. pers. Nov. Test.

پیوَه i. q. پیو tinea *F.*

پُیُوی [ō] nuptiae (عروسی) *HK.*; cf. بیُو.

پَیَه (suff. ه et پی) lit. ه occulta, i. q. پی رو q. v. *B.*; 2) accidens opp. substantiae (عرض که مقابل جوهر است) Gl. in Des.

پیه lit. ه manifesta, coll. vocis forma decurtata پی, adeps (ar. شحم); inde medulla e. g. palmae, q. v. s. جدب; cf. پیه بالنگ; 2) *met.* vana gloria, fastus, superbia (غرور وکبر), e. g. si dicunt فلانی در پیه خود می میرد, i. e. „aliquis prae fastu et superbia sua moerore affectus est“ (از کبر وغرور خود در اندوه است) *B.*

پیه بالَنگ i. q. آبَست pulpa mali citrei *B.*

پیهزده n. c. genus herbae turc. دانه چدری dictum *F.*

پیه سوز [ō] n. c. i. q. پیسوز q. v. (جنسی از شمع که درو پیه سوزانند) *SHL. F.*

پیه قاوندی s. پیه قیوندی oleum quasi concretum et spissum (بسته ومنجمد); quod e granis (دانه) sumunt, ut sunt nuces (فندق) *B.* Cf. قاوند.

پیهکست medicamentum (دارو) turc. قرغه دوکلکی dictum *F.* ex الحلیمی; *M.* vertit: „nux vomica“.

پَیهَم (a voce پی) successivus, continuus (مترادف ومتواتر); 2) adv. pedetentim, continuo (پی در پی) *B.* in appendice.

پیهو animal parvum, quod sanguinem e corpore sugit (عکد) *B.* in appendice.

پیهوَرده lingua pehlevica (لسان پهلویه): nuntius, cursor (پیک) *F.*

ت

ت tertia alphabeti litera, in numeris 400 significans, de cuius valore et cum cognatis literis ث, د, ذ et ط permutatione vid. Institut. ling. persicae. Talium literarum permutatio etiam in singulis vocibus notata est.

تْ pronomen 2 ps. sing. nomini, verbo et coniunctioni intermedia vocali ـَ affixum, quae ad praecedentem literam vocali destitutam transit, vel praecedente ه occulto addita litera ا suffulta est. In poetico autem sermone vocalis intermedia ـَ etiam abesse potest, si metrum vel rima exigit. Tale pronomen suffixum aut pronominis possessivi vices gerit, aut casum obliquum ترا exprimit, e. g. in hoc versu Schahn. : تن وجانت یزدان نگهدار باد ✿ دلت شادمان بخت بیدار باد Gl. Sch. Plura vid. in Institut. ling. pers. §. 168 — 180 et 426 — 435.

تا (phl. תי Spiegel eingesch. St. i. Vend. 15, pars. ـسیروسد et ـسه, coll. tya *IC.*, s. ved. त्यद्, s. तावत्, prâcr. ता) respondens ar. الی et حتی est

I. praepositio opp. از usque ad termino incluso vel excluso, qua significatione praepositio ب sequi vel omitti potest. Inservit etiam tempori futuro designando, e. g. تا یك دو ماه „uno vel duobus mensibus“ Frag. 23, 20;

II. coniunctio temporis a) donec, dum, quamdiu, qua significatione cum aoristo et in ipsa narratione etiam cum praet. absol. et cum plusquamperfecto construitur; b) ex quo, simulac sequente praeterito absoluto; c) priusquam, antequam sequente futuro exacto vel aoristo illius vices gerente;

III. coniunctio consilium et finem actionis denotans ut, *germ.* damit, *gall.* afin que constructa cum aoristo et, si praeteritum absolutum praecedit, cum eodem hoc tempore. Post verba iubendi تا cum aoristo construi solet, si ad mandatum tantum respicitur, mandati exsecutionis autem simul ratione habita cum praet. absoluto construitur. Imperativus prohibitivus etiam exprimitur coniunctione تا sequente aoristo;

IV. particula vim augens ante چه et که ad exprimendam exspectationem cum interrogatione coniunctam et ante چون respondens docente *F.* lex. auctore particulae نیز, e. g. in hoc رباعی : آنروز که عقد کار گردون زده اند ✿ نقد زر عشقی در کون زده اند ✿ واقف نشوی زعقل تا چون زده اند ✿ کاین زر زسرای عقل بیرون زده اند *F.* Plura vid. in Instit. ling. pers. §. 233. 382. 476. 524. 534. 563—565. 571. 572. 576 et 584, d., ubi etiam multa exempla allata sunt.

تا coll. تاه et تای res una, singula, sola per se, opp. duabus (فرد ar. طاق opp. جفت), e. g. de panno, charta aliisve rebus, ut dicant, e. g. تای جامه „pars panni uni vesti apta“ (جامهواری از قماش); تای کاغذ „unum folium chartae“ (یك تخته ویك ورق); چند تای جامه „plures singulae vestes“ (چند تقهء جامه); چند تای کاغذ „plura folia chartae (چند طبقهء کاغذ) *B.* coll. hoc versu حضرت مولانا poetae : گر بگوید شرح این بیحد شود ✿ مثنوی هشتاد تا کاغذ شود *F.* et تای موی تو بلکه تاری از جامهء ترا بهمه خراج عراق ندهم „ne unum quidem pilorum tuorum, quin ne unum quidem filum vestis tuae pro omnibus Iracae vectigalibus tradam“ H. Sam. 98, l. ult. Eodem sensu dicitur تاجامه H. Mong. I, 300, not. 102; 2) adv. per se solum, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : تا مرد هرگز براه وهم مشو ✿ هیچ درجا این سخن از من شنو *F.*; 3) *de onere* تای بار dimidium totius oneris i. e. res alteri par pondere et quantitate, aequipondium (نیمهء خروار یعنی یک لنگ بار ar. عدل) *B.* تنکی یسوک

F., e. g. in hoc versu شیخ اوحدی poetae : کرو ✿ بنویسد برات بسر جائی خروار وا کند تائی *F.*; 4) cardinalibus affixum format numeralia multiplicativa et respondet s. ऩा et *lat.* plex, *germ.* fach, e. g. یک تا simplex, دو تا duplex, سه تا triplex *B.*, de q. v. Institut. ling. pers. §. 159; coll. hoc versu Hâfizi poetae : بیک ✿ مغنی ملولم دوتائی بزن تائی او که تائی بزن *F.*; 5) similis, instar (مثل ومننند) *B.*, e. g. in hoc ربعی poetae : چون خواجه نظام : مولانا کاتبی نیست بزم آرائی ✿ بی صوت خوشش مباد جئی جائی ✿ هرسز که هست تای آن بتوان یافت ✿ تنبور ویست آنکه ندارد تائی *F.*; 6) pro تار, e quo decurtatum est (مخفف تار تنبور وتری که در مقابل پود است) *B.*

تاء vacca, quae semper mulgetur (گاوی که دوشیده شود همیشه) *B.* in appendice.

تاب imp. verbi تابیدن et تافتن; in comp. part. praes. significatione; 2) splendor, nitor (تافتن) cuiusvis rei lucentis (که نورانی وروشن باشد), ut solis, stellae, lucernae al.; 3) ardor, aestus (حرارت وگرمی) *B.*; 4) res quaevis lucida, ardens (هرچه روشن ودرخشان وتافته آهن وهرچه گرم بود) *F.* inde ferrum ardens (آهن تافته) *B. F.*; 5) potestas, potentia (طاقت وتوانائی) *B.*; cf. H. Sam. 140, 17; 6) rotatio, tortus, curvatura (چرخ وپیچ) funis, comae, al. *B.*; cf. Chr. Sch. 90, 58; 7) afflictio, dolor, tormina (رنج ومحنت ومشقت) *B.*; cf. Spieg. Chr. 93, 4; confusio, tumultus (شورش) *F.*; 8) ira, indignatio (خشم وقهر وغضب) *B.*; cf. تاو. Addit *F.* et *C.* homines mundi (مردم عالم) sine exemplo. — Diversae vocis تاب significationes a duplici verbi تابیدن s. تافتن significatione splendere et torquere derivandae sunt. — Inde تاب دادن splendorem, nitorem dare; 2) contorquere; cf. تابده.

تابا i. q. تابه sartago, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : بدید روی جهانتاب آن ملک سیما ✿ زخجلتش شده ماه سپهر چون تابا *F.*

تاباق scipio (چوب دستی), quem monachi قلندران dicti manu gestare solent *B.*; cf. تاپاق.

تابک truncus arboris (تنهٔ درخت) *F.*; cf. تاپان et تاپال 2.

تپاک perturbatio, animi motus, inquietudo, angor (طپیدن واضطراب وبی قراری) *B.* Fortasse a تپیدن derivanda vox.

تاپال coll. تاپه stercus bovinum (سرگین گاو) *B.*; 2) coll. تاپاک truncus arboris *B. F.*; 3) alta statura (قامت بالا), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : شود در باغ سرو وتخل تاپال ✿ گر آید جلوه آن موزون تاپال; 4) ala (بال یعنی قناد) *F.* ex مجمع.

تابان (suff. ان) part. praes. verbi تابیدن q. v. *SHL. F.*; cf. Chr. Sch. 89, 38 et تابناک. — Inde تابانی (suff. ی) splendor, lux *Shaksp. R.*

تاپان i. q. تاپال 2 truncus arboris *B. SHL.*

تابانیدن et تابانْدن caussale verbi تبیدن *C.*

تبخانه n. c. domus, in qua sunt vapores et fornax (بخاری وتنور); 2) domus, cuius solum ut in balneis cavum (مجوف) est, igne calefacta, in qua per hiemem habitare solent; 3) sec. alios domus magna aestiva; 4) sec. al. domus speculis circumquaque ornata (که دیوار آنرا از آئینه), portis et fenestris vitreis (ودر وپنجرهٔ آن بلور کرده باشند), ut, qui intus est, ea, quae extra sunt, spectare possit *B.*; cf. تاوانه.

تابدار (داشتن a v. دار) adi. c. splendens, nitens; 2) ardens, calidus (ضیالو وحرارتلو), e. g. in hoc versu استاد عنصری poetae : گفتم نهی برین دلم آن تابدار زلف ✿ گفتا که مشکناب ندارد قرار وتاب *F.*

تابدان n. c. podium arcuatum prope tectum domus (طاقچهٔ بزرگی نزدیک سقف خانه) duobus lateribus apertis vel reticulatis, aut latere externo reticulato et latere interno nudo vel ornato picturis et vitro colorato (وطرف درون‌را پارچهٔ نقاشی کرده وجام وشیشهٔ الوان کنند وگاهی خالی گذارند); 2) fornax balnei (گلخن حمام); 3) caminus s. ustrina (کوره) fabri ferrarii, simil. *B.*

تابنده (دادن a v. ده) adi. c. splendorem, nitorem dans, politor; 2) torquens funem, restio (ضیا وبریجی وایب وایلک بوکیجی) *F.*

تابسار n. c. an elevated window *R.* In aliis deest.

تابستان (suff. ستان) aestas *F.*

تابستانی (suff. ی) aestivus *F.*

تابَسه pascua (چراگاه) aqua et pabulo abundantia *B.*; cf. تاوسه.]

تابش (suff. ش) *gen.* splendor, lux (فروغ) *B.*; ardor *solis* Frag. 33, 20. Sec. *F.* est nomen actionis verbi تابیدن iisdem vocis تاب significationibus; cf. تبش et تفش.

تابشان i. q. طیلسان q. v., i. e. سر دستار *F.*; cf. تالسان et تالشان; 2) vox تاب cum pronomine ایشان coniuncta, e. g. in hoc versu poetae: نیست فصل سرد روز استان لطیفی تابشان ✿ جز بکسوتهای خوب تابشان, in quo vox تابشان utraque significatione adhibita est *F.*

تابناک (suff. ناک) i. q. تابان splendens, nitens, lucens *F.*; cf. Spieg. Chr. 82 med.

تاپو dialecto Ispahanensi (یصفاهانی): vas fictile, in quod triticum, panem, simil. recondunt *B.*

تابوت i. q. ar. تابوت arca *pec.* feralis Gl. in Des.

تابوغ modus supplicandi veniam delicti petentis coram rege capite denudato et auribus manu prehensis, in Mavaralnahr usitatus *B.*

تابوک et تابوگ *F.* podium domus (مخارجهٔ عمارت) *B. F.*, e. g. in hoc versu قرالاوی poetae: خوشم زذوق نطق سخنهای جانفزاش ✿ از حجرهٔ دلم سوی تابوک خوش شد *F.*

تابونِس *SHL.* et تابونِش nomen filiae imperatoris Rûmani (نام دختر قیصر روم) *HK.*

تابَه s. تاوه (suff. ه) coll. بریون 3 vas latum lagano ex ovis frictis parando et piscibus frigendis (که دران کوکو وخاگینه وماهی بریان کنند) et pani coquendo *B.* (آلهٔ آهنی که بر آن نان می پزند) Gl. Sch.; sartago; 2) later coctus (خشت پخته وآجر بزرگ) *B.*

تاپه i. q. تاپال 1 stercus bovinum *B.*

تابه بریان (in sartagine assatum) n. c. caro cocta, quae instar piscis cum butyro, allio et aceto in sartagine assatur *B.*

تابهٔ زر (sartago aurea) *met.* sol *B.*

تابه ماهی n. c. piscis, qui coctus in sartagine frigitur *B. HK.*; cf. تابهٔ بریان.

تابی (suff. ی) splendor, lux *F.*

تابیدن i. q. تافتن q. v.

تات pro تا تُرا; 2) i. q. تعلیم خانه اوق *F.*, i. e. sec. *C.* et *M.* sagitta capite et cuspide obtusis, qua in palaestra utuntur. Utraque vocis significatio in hoc versu ابو المعانی conspicua est: تات شد تیر مژه تعلیم خانه سینه‌ام ✿ کی رساند تات فریاد دل زارم دگر *F.*

a. p. تاتا haesitantia linguae (گرفتگی ولکنت زبان) *B.* — Sec. Freyt. s. v. تأتأ „blaesus et impeditus lingua in efferenda lit. ت".

تاتار nom. regionis, e qua optimum moschum afferunt; Tataria; 2) Turca illam regionem habitans; Tatarus *B.*; cf. تتار et تتر.

تاتاری (suff. ی) ad Tatariam pertinens, Tataricus *F.*; cf. تتاری.

تاتاریک palumbes torquatus (فاختته turc. اوکیک قوشی) *F.*; fortasse conferendum h. תור, lat. turtur.

تاتلی mantile mensale (سفره ودستار خوان) *B.* دستارخوان یعنی پیشگیر *F.*, e. g. in hoc versu شیخ جنید انصاری٫ خلخالی poetae: چو خوردم تاتلی بر داشت از پیش ✿ ادای شکر نعمت کرد درویش *F.*

تتو i. q. ابن وردان i. e. insectum rubrum et alatum in balneis (حمام) et latrinis (متوضا) maxime degens *B.* in app.; cf. تدو et تذو.

تاتورَه compedes equi, sim., alias چدار dicti *B.*

تاتول is, cuius os distortum (کج شده) est *B.*; 2) sec. *F.* ex الصحاح: زفر دهان یعنی اغبر قوقوسی, quod *M.* vertit: odor oris halitusve gravis. Cf. تانول.

a. p. تتوله coll. ar. تاتورة v. s. جوز ماثل.

e. تاتینا ling. berb. (بربری): avis venatica, alias باشه et ar. ابو عماره dicta *B.*

تاج corona, diadema regium, alias افسر dictum; 2) crista galli, upupae, simil. *F.*; 3) umbilicus (ناف) Gl. in Des.; 4) genus pilei militaris coll. *B.* s. خود et Dozy Dict. des noms des vêt. s. v.

تاجبَخش n. c. coronas distribuens, cognomen Rustami; cf. Spieg. Chr. 49, 20.

تاج برسم res quaedam, qua cibus bonus et malus cognoscitur (که از آن نیك وبد طعام معلوم می شود) *B.* in app. Vocales desunt.

تاجپوش (corona indutus) n. c. upupa (هدهد), a crista capitis sic dicta, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: همه مرغان گلشن را خروشی ✿ شده سرهنگ ایشان تاجپوشی *F.*

تجْ تش n. c. coronae possessor, dominus (خداوند) *HK.*

تاجْ خنَه n. c. i. q. سرای تاج domus coronae custodiendae *F.*

تاج خُروس crista galli; cf. تاج 2; 2) nomen floris, ar. عبهر et pers. بستان ابروز dictus q. v. *B.*

تاجدار n. c. coronam gestans *met.* rex (پادشاه) *B.*; cf. Gul. 25, 9 et تاجور; 2) custos coronae (محافظت کننده٫ تاج) *B.*

تاجداری (suff. ی) regia dignitas; 2) regius *M.*

تاجْ ده regiam dignitatem (پادشاهی) tribuens *HK.*

تاجُران i. q. ترجمان interpres *B.*

a. p. تاج سَعدان *met.* Saturnus planeta *B. SHL.*

تاج فیروزه corona Persarum regis کیخسرو; 2) *met.* coelum *B.*

تاجَک (suff. ک) diminutivum vocis تاج coronula; 2) nomen, quo in Taberistân arbor calculorum ad preces appellatur, de q. v. s. آزاد درخت.

تاجِک i. q. تاجیک, e quo decurtatum est *B.*; cf. s. تازک s. تازیک s. تاژیک.

تاج گَردون *met.* sol. *B.*

تاجکی genus vestis incolarum urbis Tabrîz (تبریز) proprium *F.*

تاجوَر (suff. ور) coronam possidens; 2) corona dignus; 3) coll. تاجدار 1 *met.* rex *F.*

تاجه (suff. ه) crista galli (تاج خروس); 2) ornatus capitis muliebris (زنانه مخصوص بر نوع طاقیه‌در), e. g. in hoc versu مولانا هاتفی poetae: دو صد کاروان پرنیان ✿ فرنگی خر زرکش وتاجه٫ هفترنگ *F.*

تاجیک s. تاجک i. q. تازک s. تازیک s. تاژیک non Araba, non Turca (غیر عرب وترك). Primitiva vocis significatio est: proles arabica (اولاد عرب), quae in Persia (عجم) adolevit *B.*; cf. تیزی. — Sec. *F.* a) nom. regionis omnis, extra fines regni arabici et turcici sitae, b) nom. primitivum Turcarum *F.*; 2) Persa e. g. تاجیك وترك Persa et Turca Not. et Extr. t. IX, p. 210, l. 1, coll. Quatremère in Hist. d. Sult. maml. II, 2, p. 154 et 155 not., qui vocis formas supra dictas una cum voce تازی ab ar. طای derivandas esse pluribus exposuit.

تاخ coll. تلغ et تورغ et تاق et طاق arbor, cuius lignum ad ignem et prunas aptissimum est, ar. غضا vel قضا dictum *B.*; cf. ترغ et آزاد درخت.

تاخت 3 ps. sing. praet. absol. v. تاختن; 2) incursio, impetus; inde تاخت آوردن incursionem, impetum facere c. ب loci Not. et Extr. t. IX, p. 210, l. 6, et تاخت وتاراج incursio et praedatio, direptio *B.* s. ترت ومرت.

تاختن (coll. s. tak, tac et tañc, s. तक् et तंच्) imp. تاز, torquere (تافتن) *B.* et torqueri (لازم ومتعدی) *F.*; 2) currere, festinare, vagari (دویدن) *B.*; سککرتك ویلمك *F.*; 3) impetum facere, irruere, invadere, praedari (غارت کردن وتاخت وتاراج نمودن) *B.* c. بر H. Sam. 203, 9; Gul. 19, 16; 4) *trans.* facere, ut currat, ad cursum impellere (دوانیدن); cf. Pend. 99, 6; 5) spargere, fundere (ریختن) *B.*; 6) n. a. incursio, irruptio; inde تاختن کردن incursionem, irruptionem facere c. ب l. Frag. 32, 11, H. Sam. 150, 16.

c. بیرون excurrere, prorumpere, prodire, e. g. in hoc versu: زبلا دو چیز از دل سنگش ساخت ✿ برون تاخت همچو زنج از درخت *F.*; 2) expellere c. از l. H. Sam. 40, 5.

تاختنی (suff. ی) cursus, incursio; 2) equus veredarius *F.*

تاخته part. praet. v. تاختن q. v. *B.*; 2) i. q. تاخت 2; inde تاخته آوردن incursionem, impetum facere c. ب Frag. 32, l. 7.

تاخیره sors, fortuna, fatum (بخت وطالع وسر نوشت ونصیب وقسمت وآنچه بر آن زایند وبر آیند), ut dicant e. g. تاخیره تو چنین طالع تو چنین بود وبر آن زادی i. e. بود *B.* coll. hoc versu میر نظمی وبر آمدی poetae: زعشقت نصیبم چو هجران بدی ✿ که تاخیرهام یأس وحرمان بدی *F.*

تار coll. تاره *gen.* filum, e. g. filum serici (تار ابریشم), vel vestis H. Sam. 98 fin., pilus (تار موی), chorda, nervus instrumenti, arcus, simil. (تار ساز) *B.* یای کرشی *F.*; cingulum (میان بند) *F.* ex صحاح; 2) pars exigua, particula (ریزه وپاره); inde تار تار q. v. perexiguus, minutus et adv. minutatim, frustatim coll. تار تور et تار وتور; 3) stamen (تانه بافندگان) opp. پود *B.*; inde تار عنکبوت textum araneum Pend. 112, 5; 4) coll. تارك vertex capitis; 5) coll. تاران et تاریک obscurus, tenebrosus *B.*; turbidus, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: اندرونم درد وغم بسیار شد ✿ سیل اشک از گرد راهم تار شد *F.*; 6) coll. تال et تاری, h. تاژ, s. ताल [the palmyra tree or fan palm; borassus flabelliformis Wils.] nom. arboris in Hindûstân palmae similis, e qua liquor inebrians profluit *B.* borassus flabelliformis; 7) numus quidam Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 363 fin. coll. p. 509 et Anquetil Zend-avesta t. I, 1, p. VIII et IX.

تارا (s. तारा) stella, alias ستاره dicta q. v. *B.*

تاراب nom. pagi (قریه) tres parasangas ab urbe بخارا remoti *B.*

تارات i. q. تاراج q. v. *B.*

تاراج direptio, praedatio (تاخت وتارات ونهیب وغارت وبردن مال مردم واز هم جدا کردن) *B.* یغما ar. غارت *F.*; inde بتاراج دادن diripiendum dare, praedae dare et *tropice*; cf. Fleischer Ali's Spr. p. 9, l. ult.

تاراجگر (suff. گر) praedator, praedo *F.*

تاراس n. a. subigere, mansuefacere; domitus *de hominibus et animalibus* (زیر دست وتابع خود ساختن ورام گردانیدن) *B.*

تاراش i. q. تاراج *R.* lit. ج cum ش permutata.

تاران i. q. تاریک q. v. *B. F.*; cf. تارون et تار 5.

تار بم v. s. بام 2 coll. ar. بم.

تار پوتی embroidery *R.* In ceteris deest.

تار تار vox تار repetita coll. تار 2 perexiguus, minutus et adv. minutatim, frustatim (پاره پاره وریزه ریزه وذره ذره) B.; 2) valde obscurus (سخت تاریک) SHL.; cf. تار وتور et تار تور.

تار تن (a v. تنیدن) n. c. textor; 2) bombyx (کرم ابریشم); 3) aranea B.

تار تنک (a v. تنیدن suff. ک) n. c. aranea (عنکبوت) B.

تار تور i. q. تار وتور q. v. B. in appendice.

تار چوبه n. c. nom. medicamenti, alias حلیون dicti B. asparagus; cf. مار چوبه.

تارُخ lingua pehl. (پهلوی) nom. sculptoris idoli ignis (آذر بت تراش). — Sec. al. legendum تارَخ (h. תרח), quod est nomen patris Abrahami B.

تارَك (suff. ك) coll. تار 4 gen. vertex, cacumen (دیه) F. et spec. vertex capitis (فرق (سر ومیان سر آدمی) B., e. g. in hoc versu مولانا هاتفی poetae : یکی تیغ هندیش تارك شکاف ✿ که بودیش از ترك تارك غلاف F.; 2) quidquid in bello capiti imponunt, ut pileus militaris, galea (کلاه خود ومغفر), simil. B.; 3) acumen, cuspis hastae (نیزه اوجنه تارك سنان دیهرلر), e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae : دیده بر تارك سنان دیدن ✿ به ترازوی دشمنان دیدن F.

تار کاری n. c. fillagree-work R.

تار کَش n. c. instrumentum perforatum, quo aurifabri et phrygii laboris artifices ad fila aurea s. argentea deducenda utuntur, e. g. in hoc versu شمس فخری poetae : شاه بخشند قدرخان معظم که به تیر ✿ سینه دشمن چون تارکش زرکش کرده F.; a wire-drawer Shaksp. R.

تارَم nom. urbis, cuius incolae pulcritudine excellunt B.; 2) i. q. طارم q. v. F.

تارْمیغ [ê] n. c. nebula tempore hiemali instar fumi terram operiens et obscurans (ar. ضباب) B.

تارَنگ i. q. تارنگ s. تازنک q. v. B.

تارو ricinus insectum (ar. قراد کنه) B.

تار وَپسور i. q. تار وتسور 1 F. Falsa lectio videtur.

تار وَتور coll. تار 5 valde obscurus, tenebricosus (بسیار تیره وتاریک) B., e. g. in hoc versu Schahn. : بیدان چنین گفت بهرام گور ✿ که اکنون چو شد روز ما تار وتور F.; 2) coll. تار 2 et تور perexiguus, minutus et adv. minutatim (ریزه ریزه وذره ذره) B.; cf. تار تر et تار تور.

تار وَمار, vox ad genus اتباع pertinens, i. q. اندوند susque deque, confusus, dispersus; 2) perditus (ناچیز ونابود گردیده) B.

تارون coll. تاران i. q. تاریک q. v. B.

تارَه (suff. ه) i. q. تار significat. 1. 3. 4 et 5 q. v. B. F.; 2) lingula i. e. examen staterae (زبانهء کپان), qua significatione etiam تاره scribitur B.; male F. i. q. قپان s. کپان statera maior, nitens hoc versu شمس فخری poetae : چون بود راستیء معدلتش ✿ چون بر آید زتله وتاره, in quo pro تله legendum videtur پله lanx librae; 3) coll. تارم 2 et طارم domus lignea similis tentorio magno et rotundo (خرگاه) B. F.; 4) pelvis fictilis, alias تغار dicta B. F. Quas praeterea M. ex F. affert duae significationes a) filatorium, quo textores filum extendunt et b) vulnus manans sanguine falsae videntur et in F. lex. non leguntur.

تاری coll. تارین (h. تاڑی, s. तालो) liquor inebrians ex arbore تار dicta profluens B., vulgo toddy dictus, de q. v. Lassen Ind. Alterthsk. I, 264, 3; 2) i. q. تاریک q. v. B., e. g. بخك اندر افگند تری تنش Gl. Sch. coll. Spieg. Chr. 116, 18; 3) (suff. ی) nom. unitatis vocis تار q. v. F.

تاریک coll. تار 5 et تاران et تارون et تاری s. تارین 2 obscurus, tenebricosus (تیره) B. — Inde adi. c. تاریک چشم caligans oculis C.; تاریک دل animi obscuri met. depravatus, perditus R.

تاریکی (suff. ی) obscuritas, tenebrae F.

تارین i. q. تاری 1. 2. q. v. *B.*

تاز imp. v. تاختن s. تازیدن et in comp. part. praes. significatione *B.*; 2) tortus, inflexio; inde عنان تاز کردن habenas inflectere Spieg. Chr. 82, 17; 3) i. q. تازی 1 incursio, impetus; 4) amatus, amata (معشوق) *B.* plur. تازکان Gl. in Des.; 5) humilis, vilis, infimae sortis (فرومایه ar. سفله); 6) iuvenis imberbis (پسر امرد ومترش ضخیم), qui in societate improborum semper versatur; 7) coll. تازی 2 canis venaticus *B.*

تاژ tentorium (خیمه ar. خانهٔ کرباسی) *B.*; 2) subtilis, elegans (لطیف ونازك) *B.* Gl. in Des.; 3) purus, mundus (پاکیزه) Gl. in Des.; 4) i. q. تازیانه q. v. *F.* ex المجمع.

تازانه i. q. تازیانه, e quo decurtatum est *B.*

تازانیدن caussale verbi تازیدن q. v. *C.*

تاز باز libidinosus, puerorum amicus i. e. venereo in puerum amori deditus (مغلم وغلام باره) *B.*

تازش (suff. ش) cursus incitatus, discursus, impetus (قطره زدن وتاختن وتك وپوی کردن) *B.*

تازك, sec. *F.* تازگ, pro تاریک q. v. *B.*; cf. تاجیک.

تازکان v. s. v. تاز 4.

تازگی (a تازه suff. ی) recens esse, status recens. Inde بتازگی recens, recenter Spieg. Chr. 19, 8.

تازنده part. praes. v. تاختن s. تازیدن q. v.; cf. Gul. 182, 15, Spieg. Chr. 122 l. atp.

تزنگ s. تازنگ s. تزنگ i. q. پیلپایه *B.*

تازه novus, iuvenis (نو opp. کهنه); cf. Chr. Sch. 101, 243, Frag. 22, 4; 2) recens, in tempore factus (حادث opp. قدیم); 3) vigens, florens (opp. پژمرده) *B.*; cf. Frag. 31, 26. Inde تازه کردن recentem facere, recreare, renovare Fleischer Ali's Spr. 25 fin. et 27, 2, Spieg. Chr. 60, 1.

تازه‌شو (a v. شدن) adi. c. i. q. تازه 2. Gl. in Des.

تازه گیاشیر n. c. lac recens herbae *HK.*

تازی Arabs, arabicus; inde زبان تازی sermo arabicus; اسب تازی equus arabicus *B.*; تازی کارد species cultri in Arabia noti (عربستنده معروف بسر نوع بچاقدر) *F.*; cf. تاجیک.

تازی (suff. ی a v. تاختن) incursio, impetus (تاخت آری); 2) coll. تاز 7 canis venaticus (نوعی از سگ شکاری) *B.* Inde تازی خانه n. c. stabulum caninum *Shaksp. R.*

تازیان (a v. تاختن s. تازیدن) valde currens, festinans et adv. festinanter, cito (تاختنه تاختنه ودوان دوان); cf. Chr. Sch. 60, 434; 2) contendens, petens (قصد کنان); 3) plur. v. تازی Arabes (عربان) *B.*

تازیانه s. تازانه (a v. تازیدن) scutica, flagellum (شلاق که چابک باشد turc. قمچی) *B.* Inde تازیانه خوردن s. تازیانه یافتن flagris caedi *M. R.*; cf. Rosen Narr. 54, 2; تازیانه زدن s. تازیانه کردن flagris caedere *M.*; cf. Rosen Narr. 41, 7; بسر تازیانه گرفتن *met.* sine gladio sed flagelli ictu capere (بی تیغ وشمشیر وبسر سواری گرفتن) *B.* in appendice بغیر تیغ بیدرنگ بزخم تازیانه فتح کردن *HK.*

تازیدن i. q. تاختن q. v. *F.*

تازیك et تازیك, sec. *F.* تازیگ et تازیگ, i. q. تاجیک *B.*

تاس perturbatio, inquietudo, moeror (بی طاقتی واضطراب وبی آرامی واندوه); 2) appetentia rei (میل بچیزها), quam plerumque mulieres gravidae prae se ferre solent *B.*; cf. تاسا et تاسه et تفسه 2. 3. et تلواسه

تاسا moeror, tristitia (اندوه وملالت) *B.*; cf. تاس.

تاس باز pro طاس باز q. v. *M.*

تاشَک homo velox, agilis, promtus (چابک وچالاک); 2) cremor lactis vel butyrum recens (کره ومسکه ar. زبده); 3) sec. al. pars sequior et inutilis oxygalae (نفایه ماست), quae nigri coloris et corrupta est B.

تاشکِل i. q. آزخ ar. ثُؤلُول verruca B.

تاغ nom. arboris, alias تلخ dictae q. v.; cf. تاف; 2) ovum (تخم مرغ); 3) nom. arcis in سیستان B.

تاغستان (suff. ستان) locus arboribus تاغ dictis abundans; 2) pro طاغستان nom. regionis (الكه) F.

e. تاغندست et تاغَنْدَسْت ling. berb. (بربری): medicamentum, ar. عاقر قرحا dictum B. pyrethrum Freyt. s. v.

تاغوش i. q. ناغوش F. ex نعمة الله. Falsa lectio videtur.

تافتن s. تَفْتن s. تابیدن (z. ..., s. तप्) duas diversas significationes habet (دو معنی دارد یکی روشن شدن ودوم تافتن ریسمان وغیره schol. in Sec. Nam. in Spieg. Chr. 63, 8) I. *trans.* urere, calefacere (فـروزدرمغ) F. invicem calefacere (یکدیگررا گرم گردانیدن) B.; 2) accendere, illuminare (بـر افـروختـن) B.; 3) *intrans.* calefieri, ardere, calere (گرمك) F. گرم گردیدن B.; 4) splendere, lucere (روشنائی وپرتو انداختن ودرخشیدن) B. ضیـا وشعله وپرمک F.; cf. Gul. 22, 9, Frag. 29, 8, Spieg. Chr. 2, 2 et 3; inde 5) oriri, prodire (طـلـوع کـردن) B. II. a) *act.* torquere filum al. (پیچیدن وتـاب دادن رشـتـه وجـز آن) Gl. Sch. پیچیدن B.; inde روی تـابـیـدن coll. روی پیچیدن frontem contrahere ex moerore vel indignatione Chr. Sch. 39, 161 (male vertit Mohl. وبـتـابـیـد روی „son visage étincelait" Schahn. t. I, p. 218, 81); b) vertere (گردانیدن); inde advertere s. admovere vultum c. سوی i. e.

e. تاسِمَنْت ling. berb. (بـربـری) malum citreum (تـرنـج), cuius corticem (پوست) condiunt (مربا سازند) B.

تاسْمَه i. q. تسمه corium crudum (چرم خام); 2) lorum coriaceum (دوال چـرمـی); 3) coma supra frontem comta (موی شانه کرده که بر فراز پیشانی باشد) B.

تاسَه coll. تاس et تاسا perturbatio, inquietudo, moeror; 2) vultus austerior, tetricus (تیره شدن روی) ex moerore vel dolore; 3) gulam constringere (فـشـارش وفشردن گلو) ob satietatem vel taedium vel moerorem quemcunque; 4) appetentia ciborum aliarumve rerum, quae prae se fert mulier gravida et opio fruendo deditus (مردان تریاکی); 5) sonus respirationis (صدای نـفـس کشیدن) hominis pinguis et humore pollentis (مرطـوبی); 6) anhelitus (پی در پی نفس زدن) hominis vel animalis aestu laborantis vel inquirentis (تلاش کردن) vel currentis B.

تـاسَه واسَه, vox ad genus اتبـاع pertinens, perturbatio, inquietudo (اضطراب وتلواسه وبی قراری) B.

تاسیدن moerore affici; 2) tristem esse C. Verbum dubium, a تاس, ut videtur, formatum, quod lexica persice scripta non offerunt. Eiusdem verbi duas formas caussales affert C. تـاسانیدن strangulare et تاسایانیدن.

تاش coll. تفسه 1 rubor vel nigredo (کلف) in facie et corpore hominis, vulgo ماه گرفت dicta; naevus lunulae forma; 2) dominus, possessor (خداوند وصاحب وخداوندخانه); 3) consors, socius (یار وشریك وانباز); cf. Frag. 19, 10; servus (غلام وبنده) HK.; 4) in fine composit. societatem (ادات شرکت) indicat, e. g. خواجه تاش, خیلتاش simil. q. v.; 5) ling. turc.: lapis (سنك) B. etiam طاش scriptum.

contendere, e. g. همه رخ سوی رومیان تافتند Chr. Sch. 20, 254 et avertere vultum vel caput, tergum vertere, fugere c. از e. g. کم این خاک رو از کنند تافتی Spieg. Chr. 70, 1, coll. 27, 20 et 21; نتابد کسی سر زپیمان تو Frag. 21, 3, coll. H. Sam. 82, 1, Chr. Sch. 107, 344; c) *pass.* torqueri, verti, se vertere, e. g. بگردد زراه وبتابد زدین Chr. Sch. 29, 40, et d) *met.* se cruciare, se afflictare, angi, dolere (رنج کشیدن وآزردن) Gl. Sch. آزرده ومکدر شدن *B.*; e) potentiam afferre i. e. perferre, sustinere, tolerare (طلب وطاقت آوردن) *B.* طاقت آوردن وتحمل کردن *HK.*; cf. بر تافتن 2; f) posse (توانستن) Gl. Sch.

c. بر i. q. simplex *a*, torquere; cf. *B.* s. v. اوریس 2; vertere e. g. که از آرزو عنان بر متابی سرم Chr. Sch. 88, 19; بر تافت „habenas vertit" i. e. tergum vertit H. Sam. 82, 15 et c. از Spieg. Chr. 4, 16, coll. روی بر تافته ببخارا رفت „tergum vertit et Bocharam aufugit" H. Sam. 106, 4; 2) i. q. simplex *e*, perferre, sustinere, tolerare, e. g. کسه بنگاه شان بر نتابد زمین Frag. 23, 21; وچندان لشکر جمع شد که کوه وهامون بر نتافت H. Sam. 94, 1, coll. Spieg. Chr. 28, 21. 22 et 63, 7 et schol. in hunc locum.

تافته, part. praet. v. تافتن, incensus, flagrans, ardens sive solis vel ignis ardore, sive ex ira vel aestu febrili; 2) fulgens, splendens; 3) tortus, contortus; 4) conversus, inflexus (ar. معطوف); 5) afflictus; 6) genus telae sericae vel serici (بافته وپارچهء ابریشمی); 7) vestis lintea (جامهء که از کتان بافته باشند) *B.*

تافته جگر adi. c., qui morbo دق dicto, i. e. febri hectica laborat; 2) *met.* amans (عاشق) *B.* Cf. تفته جگر.

تافسیار et تافیار species herbae valde laxantis foliis foeniculi (رازیانه) foliis similibus *F.*

تافشک teredo (دیوک ar. ارضه) *B.*

تاک nom. arboris alias تاخ et تاغ dictae *B.*

تاک vitis (درخت انگور) *B.*

e. تکوب ling. berb. (بربری) : nom. medicamenti in morsu animalium salubris, ar. فرفیون dicti *B.* In Freyt. lex. legitur تکوت euphorbium. Cf. فرفیون.

تال (s. ताल) discus s. paropsis (طبق) ex aere, auro, argento, simil.; 2) duo cymbala parva aerea (دو پیالهء کوچک از برنج), quae musici Indici canentes et saltantes inter se concutere solent; 3) aes flavum (روی ar. صفر); 4) coll. تار 6 et درخت تاری 1 genus palmae, alias etiam ابو جهل dictum, e quo liquor inebrians profluit [borassus flabelliformis]. Brahmani foliis illius palmae in libris scribendis utuntur literas ope calami e chalybe facti (قلم فولادی) exarantes illorumque feminae in auriculas incisas folia palmae convoluta immittunt (نرمهء گوشرا بشکافند وآن برگرا پیچند ودر آن شکاف گذارند); 5) coll. تلاب (s. तडाग) receptaculum aquarum, lacus, stagnum (آبگیر وتالاب واستخر وبرکهء بزرگ) *B.*

تالاب (ex تال et آب) i. q. تال 5 receptaculum aquarum, lacus, stagnum (حوض وصو جمع اولش موضع) *F.*

تالاج i. q. تلاج, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae citharoedum describentis : هوش شنوا رود بتاراج ۞ وآنکه که کند بنغمه تالاج *F.* Falso *F.* lex. auctor voci duas significationes a) clamor, sonus (بانگ وصدا) et b) lucerna (مشعله) tribuit, nam pro مشعله legendum est مشغله, ut vera vocis significatio sit : clamor, tumultus, turba.

تالار thronus (تخت) vel domus lignea quatuor vel pluribus columnis (ستون) su-

perstructa *B.*, e. g. in hoc versu میـیـر نظمی poetae : نشسته بسر سریر چارپارا ✿ حکیم شده تالار عز وجاه مأوا et in alio سوزنی poetae : چندین رنج وبـلا وجور ✿ تاش بیلای خانه بسردم تالار نمودم *F.*; cf. پکول et چفت.

تالاش ling. tatarica : bellum, certamen, tumultus, turba (جنگ وجدال وغوغا معناسند), pro qua voce poetae persici (تاتار لغتیدر) تـلاش scribunt (اشعار فارسیده وارد) (اوليشدر تلاش صورتنده بازرلر), e. g. in hoc versu طالب آملی poetae : مارا تـلاش بسر ✿ در دودمان همت سر مال ومعاش نیست ما ایـن تلاش نیست *F.*; cf. تلاج et تالاج, quae cognata videntur.

تالان praedatio, direptio (یغما) *F.* غارت *SHL.* غارت وتاراج *B.* in appendice.

تالانک nomen fructus similis malo persico (شفتالو) *B.*; *gen.* malum armeniacum maius (قیسی), vel vilius nucleo amaro (زردالو), vel malum persicum laevigati corticis (تویسز شفتالو), vel similes fructus *F.*; cf. تالانه.

تالانه species mali persici (شفتالو), vel sec. al. fructus malo persico similis *B.*; cf. تالانک.

تالت qui arma concinnat (سلاح دوز), e. g. in hoc versu ابـو المعنی poetae : چشم شوخت گوئیا تالت شده از بهر دل ✿ غمزه تیغ تیر ومژگان تیز دلدوزی کند *F.*

تالسان et تالشان i. q. طیلسان q. v. *F.*; cf. تابشان.

تالسیقیس s. تالسقیس e. ling. graeca (بیونانی) : semen nasturtii (تخم سپند) i. e. خردل فارسی, alias تخم تره تیزک dictum) *B.* Fortasse e lat. nasturtium corrupta vox.

تالش gens quaedam Ghilânensis (قـومی از مردم گیلان) *B. F.*; 2) ala sagittae (اوق پلکی), e. g. in hoc versu میـر نظمی poetae : ✿ کمان ابـروانش گـرفته بدست خدنگ مژه تا بتالش نشست *F.*

تالشان i. q. تالسان q. v. *F.*

تالش ودیلم Tâlish et Dailem, duae urbes inter se vicinae, quae ob puellarum formositatem celebres sunt, e. g. in hoc versu طالب آملی poetae : مردم خراب زهره جبینان دیلم اند ✿ طالب اسیر سلسله مویان تالش است *F.*

تالکی, sec. *F.* تالکی, coriandrum (کشنیز) silvestre *B.*

تالواسه et تلواسه i. q. تلس q. v. *B.*

تال ومال, vox ad genus اتباع pertinens, dissipatus, dispersus (از هم ریخته وپاشیده ومتفرق وپریشان گردیده); 2) minutus, frustatim (ریزه ریزه شده) *B.* Gl. Sch.

تالیدن praedari (یغمالمق) *F.* sine exemplo.

تام perpaucus, perexiguus et adv. parum, pusillum (بسیار کم وبغایت اندک) *B.*

تاما e. gemellus *C.* ex vers. pers. Nov. Test. Joh. 21, 2. Vox ex ar. تـوأم formata videtur.

تامنیره a stone found in diamond-mines *R.* In ceteris lexicis deest.

تامواره *F.* et. تامـوره *SHL. C.* gutturnium (آفتابه یعنی ابریق) *F.* sine exemplo. Vox arabica est, ut probant formae ar. تامور et تاموره.

تامول i. q. تانبول q. v. *B.*, e quo contractum est.

تان i. q. دهان os; 2) sec. al. pars interior oris; 3) coll. تانه et تار stamen (opp. پود); 4) coll. تونه fila in subtemine superflua et non texta (رشتهء چندی کـه جولاهگان از پهنائی کار زیاده آورند وآنـرا نـبافند); cf. چله; 5) pron. suff. 2 ps. plur. ut خود تان ,همه تان *B.*, de q. v. Instit. ling. pers. §. 164. 168 sqq. et 427 sqq.; 6) pro تا آن forma contracta; 7) pro توان, e quo decurtatum est *F.*

تانْبول s. تامول (s. ताम्बूल) i. q. پان q. v. *B.*

تانَد pro تواند, 3 ps. sing. aor. v. توانستن, e quo decurtatum est *B.*

تانِست pro توانست, 3 ps. sing. praet. abs. v. توانستن, e quo decurtatum est *B.*

تـانْـگ a weight of about two ounces *R.* Alia forma vocis دانـگ s. دانـق esse videtur.

تانْگَر s. تنْگو s. تَنْگو chirurgus, tonsor capitis (حجام وسر تـراش) *B.* حجام *F.*; cf. تونگر s. تونگو, e quo mutatum videtur. Falso *M.* et qui eum secutus est *R.* vertit: „capistrum, vinculum oris", quod significat ar. حجام; sed hoc loco in *F.* lex. legendum esse حـجّـام „chirurgus" probat سر تـراش, quod in *B.* lex. voci حجام additum est.

تانَم pro تُوانَم, 1 ps. sing. aor. v. توانستن, e quo decurtatum est *B.*; 2) sec. *F.* lex. pro دانم „scio", quod tamen versu حضرت مولانا poetae: مـن چه خورشیدم درون نور غرق ✿ من نتنمر كرد خويش از نور غرق ibi allato non probatur, quum نتانم pro نتوانمر positum esse possit.

تانـول coll. تـان 1. 2 ambitus oris; 2) sec. al. angulus oris; 3) sec. al. i. q. تاتول os distortum habens *B.* En versum استـاد عسجدی poetae in *F.* lex. s. h. v. allatum: من پیرم وپیدا شده فالج همه بر من ✿ تانولم وبینی کج وکفته شده دندان *F.*

تانَه i. q. تان 3 stamen (opp. پود) *B.*

تانیسَر nom. urbis in Hindûstân *B.*

تانیستار nom. corporis coeli noni (جرم فلک نهم) Gl. in Des.

تـاو i. q. تـاب lit. ب cum و permutata *B.*, e. g. in hoc hem. Schahn.: همی داشتی گاو با شیر تاو Gl. Sch.; cf. Frag. 20, 27, ubi وتاو legendum pro وتو.

تاواتاو, vox تاو repetita inserta lit. ا, vires, potentia (قدرت وقوت وتوانائی) *B.*

تاوان scelus, crimen, culpa, damnum (جرم وجنايت وزيان وگناه); 2) debitum necessario solvendum, mulcta (غـرامـت); 3) compensatio, retributio (عوض وبدل) *B.*

تاوانا vires, potentia (قوت وقدرت), e. g. in hoc versu کمال اسمعیل poetae: هـرکه اورا هست معنی کمترک ✿ پیش بینمر لاف تاوانای او *F.* Alia forma vocis توان esse videtur, nisi legendum تاواتو.

تاوانَه i. q. تاخانه *B.*, e quo decurtatum videtur; cf. تاوخـنه.

تاوانیدَن pro تـابـانـیـدن caussale verbi تابیدن q. v. *R.*; 2) facere, ut se volutet (غلطانیدن) *B.* in appendice.

تاوْتَک duplex (دوتا وهـر دوت) *B.*, e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: بیک تا وگـر بیشتر تاوتک ✿ که باشد که بیشی بـود پـیـر گـه تکی *F.*; 2) senex incurvatus (پـیـر منحنی) *F.* sine exemplo.

تاوْخانَه i. q. تاخانه *F.* lit. ب cum و permutata; cf. تاوانه.

تاوَر pl. تاوران accidens (عـرض), opp. substantiae (جـوهـر) *B.* Gl. in Des.; cf. پَیَه 2.

تاوَرمان susque deque, confuse (زیر وزبر) *B.* in appendice.

تاوَریدَه quod factum est, accidens (عـارض شـده) *B.* Gl. in Des.; cf. تـاور, e quo formatum videtur.

تاوَسَه i. q. تابسه *B.* lit. ب cum و permutata.

تاوَش s. تـاووش, vox čagataica (چـغـتـای لـسـانیـدر) sonus, strepitus pedis (ایـاق سـسیـدر), e. g. in hoc versu میـر نظمی poetae: بـخلـوت‌را نشسته آن دل آرای ✿ رسیده گوش هوشش تاوش پـای *F.*

تـاوَک et تـاوَل asinus vel bos invencus (جوانه) *B.*

تـاوَل i. q. تـاوَک q. v.; 2) bos domesticus (گاو اهلی) *F.* ex صحاح, e. g. in hoc versu شمس فخری poetae: گـاه بخشش بسالار بخشد ✿ گلها اسب واستر وتاول *F.*

تاییدن similem esse (بکزمک) *F.* sine exemplo. *C.* Verbum a تا s. تای 5 formatum videtur.

تب febris, aestus febrilis (حمی) *B. HK. F.*; cf. Spieg. Chr. 19, 17. 23, 4. Vox, respondens z. tafnu, e تاب contracta et a تافتن s. تابیدن derivanda videtur. Inde تب زده febri correptus *M.* et تب یک روز در میان febris tertiana *B.* s. روز افکن.

تپ imp. verbi تپیدن; 2) coll. تپاک agitatio, perturbatio, inquietudo (اضطراب وبی قراری وبی آرامی) *B.*; cf. تپاک.

تبا i. q. بگذر mitte, sine, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: مکن گر تو خردمندی جفا خویش ✿ تبا از عشق دلدار ستم کیش *F.*

تبار familia, tribus, consanguinei, cognati (دودمان وخویشاوندان وقرابتان); 2) radix, origo, stirps (اصل ونژاد) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn.: چو اندر تبارش بزرگی نبود ✿ نیارست نام بزرگان شنود *F.*

تباری stipendium diurnum (وظیفه روزی ar. راتب), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: دعای دولت آن شاه معدلت گستر ✿ شده تباری خلق جهان بشام وسحر *F.*

تپاس (s. तपस्) castigatio, cruciatus corporis, qui fit minimum edendo et dormiendo; castimonia, devotio (ریاضت کشیدن ورنج کمخواری وکمخوابی بر خود نهادن) Gl. in Des.

تپاسبد (cf. بد s. بد) n. c. castigationi deditus (ریاضت کشنده ومجاهده کننده) Gl. in Des.

تباسیدن calore vehementi s. aestu flagrantissimo mentis suae non compotem fieri; animi deliquium pati (از حرارت گرما بی خود شدن وبی شعور گردیدن) *B.* Verbum cum تافتن s. تفتن s. تابیدن cognatum et ad s. तपस् referendum videtur; cf. تفسیدن s. تبسیدن.

تاول pustula (آبله) ex combustione vel labore orta et in manu vel pede prodiens *B.*

تاون bos iugo iunctus (چفته قوشلمش صغر) *F.* sine exemplo.

تاووش i. q. تووش q. v. *F.*

تاوه i. q. تابه *B.* lit. ب cum و permutata.

تاویدن i. q. تابیدن *F.* lit. ب cum و permutata.

تاه i. q. تا 1, 2 et 4 q. v., e. g. in hoc versu حکیم سوزنی poetae: همتاه شد شرق وکسی نشنود این ماه ✿ زیرا ملک الشرق زهمتاهان تاه است *F.*; cf. ته et لای; 2) rubigo (زنگی) in ense, simil.; 3) purus, merus, sincerus (ar. محض) *B.*

تاهو liquor subtilis, deliciosus (عرق شراب) *B.*; sec. *F.* vas vini (شراب ظرفی), sed, quem affert, versus امیر خسرو poetae: تکلف نیست حاجت خوبروئی خواهم وکناجی ✿ می تاهو نه انگوری سکوری گل نه جام جم priorem non vero posteriorem significationem probat, quum می sequenti انگوری, vino, oppositum تاهو sit. — Lex. *SHL.* auctor vocem تاهو i. q. شراب انگوری, vinum, significare dicens eiusdem poetae امیر خسرو alium affert versum: چشمهء خورشیدرا در ته نشاند ✿ عکس ساقی گر نه تاهو نمود *SHL.*

تای i. q. تا q. v. *B. F.*

تاباک i. q. تاباک (دسته چوب), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: خلاف امرا کرده بهانه ✿ زده تاباک بر سر رستمانه *F.* Varia lectio videtur. Falso *M.* et, qui eum secutus est *R.*: „fasciculus lignorum."

تاید filum subtile (اینجه اشلنمش ایبلک); 2) splendor pinguedinis cuiusvis rei (ضیای روغن هر نه اولورسه) *F.* sine exemplo.

تباشیر (s. त्वक्क्षीर *proprie* lac (क्षीर) e cortice (त्वच्) ortum; cf. Lassen Ind. Alterthsk. I, 271, not. 1, coll. p. 254), e quo ar. طباشير, res quaedam alba ossibus combustis similis, e parte interiore (از درونی) arundinis indicae بنبو dictae profluens, qua in medicamentis utuntur *B.* i. e. liquor siliceus concretus articulis bambusae arundinaceae inhaerescens, alias bambu manna dictus; 2) *met.* albedo (سفیدی) *B.*; cf. تباشیر صبح.

a. p. تَباشیرِ صُبح *met.* albedo aurorae primam lucem praecedens *B.*; cf. تباشیر 2.

تَـبـاك nom. viri cuiusdam; et تَـپـاك i. q. تپ 2 *B.*

تپان part. praes. v. تپیدن q. v. *F.* Praeterea in eodem lexico vox hisce verbis explicatur: طـپـراق چکیجی وطپراق طـاشـوجـی, quod *M.* vertit: „terram ferens, transferens". Exemplum non affertur.

a. p. تُبّان i. q. تنبان s. توبان q. v. *F.*; vocis forma arabica.

تَبانِج i. q. بتانج *F.* ex المحمودی. Varia lectio literis ب et ت transpositis orta.

تَپانچه, sec. *F.* تبانچه, coll. تـپـوانچه, e quo ar. طبانچه colaphus, alapa (ar. لطمه) *B.* سیلی *F.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: ✿ تـبـانـچـه خورد روی دریا زباد ✿ بـرون از درون هـرچه هست اوفتاد *F.*; 2) unda maris (کوهه وموجهء دریا) *B.*; cf. تپنچه.

تَباچِیم nom. floris, turc. گـل فروتی dicti *F.* ex نعمة الله. Alias vocis formas تباجیم et تباجین affert *C.*

تَباه divisor, partitor (قسمت کننده وقسّام); 2) corruptus, perditus, in nihilum redactus (ضائع شده ونابود گردیده وباطل) *B.*; فاسد وپوسیده *F.*; 3) n. a. corruptio, depravatio, deletio, inane, inutile (بـر ابو حـلـدن بر پیرامز حاله دوملک وفنا وهیچ شدن) *F.*; بکار نیامدن *B.* — Inde cum کردن ar. افساد corrumpere, perdere Frag. 22, 25. 23, 20, Fleischer Ali's Spr. 17 fin. et cum گشتن s. گردیدن s. شدن corrumpi, pessumdari, perire Gul. 147, 14, Chr. Sch. 47, 260. 103, 277, ubi leg. آنکه pro آنکه.

تَباهانیدَن caussale verbi تباهیدن q. v. *C.*

تَبـاهـچـه, e quo ar. طـبـاهـجـه, caro elixa mollis et tenera (گوشت پخته نرم ونازك) *B.*; 2) ova frixa (یمرطـه قـلـیـه سی); 3) cibus, qui بورانی dicitur q. v. *F.* Vox ad rad. hebr. טָבַח referenda videtur coll. טַבְּחָקָא et ar. طَبخ; cf. تبه 2 et تبهره et تباهه.

تَباهکار (suff. کار) destructor, in nihilum omnia redigens *M.*

تَباهَه coll. تواهه i. q. تباهچه 1 caro elixa mollis et tenera; 2) caro assa (کباب); 3) ova in sartagine frixa (خاگینه); 4) cibus frixus cum melongena (قلیهء بادنجان); 5) melongena cocta (بادنجان پخته) *B.* Sec. *F.* i. q. تباهچه 1 — 3.

تَباهی coll. تواهی (suff. ی) corruptio, depravatio, deletio, interitus; cf. Frag. 22, 10.

تَبـاهـیـدَن corrumpere, perdere et *pass.* corrumpi, pessumdari (فاسد اولـمـق وآزمق وفنا اولمق وفنا ایتمک) *F.*

تَبْ بـادَه n. c. *gen.* tremor febris (تب لرزه); 2) *spec.* tremor febris liene (سـپـرز) intumescente ortus *B.* Aliae vocis formae sunt تب یاده et تبیاده et تبیازه.

تبت i. q. تبد lana mollis et tenera, quam e fundo lanae caprinae depectunt et supparo grandiori (شال) texendo adhibent *B.*

تِبِّت s. تُبَّت s. تَبَّت nom. urbis in confiniis Sinarum, e qua moschi optima species affertur *B.* Tibetum. Inde تبتی (suff. ی) ad Tibetum pertinens, Tibetanus *C.*

تبخال et تبخاله (suff. ه) n. c. pustulae (جوششی) ob aestum et vehementiam febris in margine labiorum prodeuntes *B.*; cf. آجوع 2.

تبخاله i. q. تبخال *B. F.*; 2) *met.* bullulae aereae in poculo vino repleto *F.* Utraque significatio in hoc versu میر نظمی poetae conspicua est : شده تبخاله لب شیرین دهن را ✿ چنان تبخاله می در پیاله *F.*

تبد i. q. تبت q. v. *B.*

تبر i. q. تور securis, bipennis lignis findendis (آلتی از فولاد که بدان چوب ودرخت بشکنند) *B.*, et qua etiam in bello utuntur; cf. Frag. 33, 18 et تبردار et تبرزن et تبرزین.

تبر, sec. *F.* تبر, nom. avis cuiusdam *B.*

تبراز arcus coelestis, iris (قوس وقزح), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : بدود آه که از سوختته جگر آید ✿ بر آسمان رسد وببینمیدش تبراز *F.*

تبر تیشه [ه] n. c. genus instrumenti ferrei sic descriptum : آلتی آهنی که دو روی دارد یک طرفش همچو تیشه ویک طرفش همچو تبر *HK.*

تبرخون, e quo ar. طبرخون, fructus alias عناب dictus, similis fructui سنجد et in medicamentis adhibitus; zizipha rubra; 2) lignum durum et rubrum tripartitum, catenis ferreis instructum et colligatum, quod illi, qui شاطران dicuntur, manu gestant et quo in venando utuntur (سه عدد چوب سخت وسرخ است که آنرا با حلقهای آهنین تعبیه کرده بهم پیوسته اند وشاطران بر دست گیرند ومرغان وجانوران را بدان زنند وشکار کنند); 3) sec. al. salix rubra بید طبری dicta; 4) caesalpinia sappan (بقم چوب); 5) color ruber (رنگ سرخ); 6) coll. ترخان et ترخون et طرخون species oleris in cibis adhibita (سبزی خوردنی) *B.* Num forte تبر literis ب et ت transpositis ex s. बदर i. e. ziziphus arbor eiusque fructus ortum et خون, sanguis, coloris rubri indicandi caussa additum est?

تبردار (a v. داشتن) n. c. securifer, miles praetorianus *M.*

تبرزد et تبرزه coll. ar. طبرزد saccharum crystallinum purissimum (نبات وقند سفید) *B.*, e. g. in hoc versu شیخ سعدی poetae : از دست دوست هرچه ستانی شکر بود ✿ وزدست غیر دوست تبرزد تبر بود *F.*; 2) coll. تبرزین 2 sal candidum fossile (نمک سفید شفف); 3) species uvarum in آذربایجان granis durissimis; 4) gummi quoddam (صمغی) valde amarum *B.*; aloe (الوا) *F.*, e. g. in hoc versu شیخ سعدی poetae : تبرزد همان قدر دارد که هست ✿ وکس در میان شقایق نشست *F.* Vocem lexicographi persici ex تبر securis et زد a v. زدن compositam dicunt, eiusque tres priores significationes a duritie derivant, cui frangendae securi opus sit. Sed praeferenda videtur vocis derivatio a s. तबराज (a sort of sugar prepared from a species of hedysarum Wils.), quocum etiam alia vocis forma تبرزه optime consentit.

تبرزن (a v. زدن) n. c. qui securi utitur (ar. کسار); 2) i. q. شمشیر زن gladio feriens, bellicosus *F.*

تبرزه i. q. تبرزد q. v. *B.*

تبرزین (cf. زین) n. c. species securis (تبر), quam milites ad latus sellae equestris (در پهلوی زین) alligant; 2) coll. تبرزد s. تبرزه 2 sal candidum crystallinum (نمک سفید بلوری) *B.*, e. g. in hoc قطعه poetae : بر حمد وثنا میاش فتنه ✿ شاه نصر خسرو بر ساختست این سخن بشاپین ✿ مشک تبتی به پشک مفروش ✿ مستان بدل شکر تبرزین *F.*; 3) coll. تبرزد s. تبرزه 1 saccharum (شکر) Gl. Sch.

تبرستان i. q. طبرستان *SHL. R.*

تبرک *gen.* arx, castellum (حصار وقلعه); 2) *spec.* arx Ispahanensis *B.*

a. p. تَبَرُّك n. act. V verbi ar. برك, pl. تَبَرُّكات, *proprie* „benedictionem captare, felicem esse pec. benedictione Dei laetaque rerum copia", a scriptoribus persicis saepe significatione „donum, munus, res pretiosa" usurpatur sive per se positum sive cum synonymis تحفه, هدایه al. coniunctum, e. g. Gul. 64, 16, H. Sam. 98. 104. 138. 174, H. pr. reg. p. 7 v. coll. Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, 128, 1, ubi permulta alia exempla allata sunt.

تَبَرَك آسیا (suff. ك) instrumentum ferreum s. *proprie* securis parva lapidi molari acuendo *F.*

تَبَرگون adi. c. hollow-backed (a horse) *Shaksp. R.*

تَبَرلگام n. c. frenum s. ferrum, quod equo in os iniicitur *F. C.*

تَبَرم i. q. تیرم q. v. *F.* Varia lectio videtur.

تَبَری s. تَبْری v. s. v. تُبری s. تَتَّری.

تبریز nom. urbis celebris in آذربایجان, vulgo Tauriz (توریز) dictae *B.* in appendice.

تبریز mensa s. stratum coriaceum, cui imponuntur cibi (سفره) *B.*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : چنانکه عام شده نعمت فراوانش ✿ به پیش مردم وحیوان همیکشد تبریز *F.*

تَبَست coll. تباه perditus, in nihilum redactus, inutilis, inanis; 2) deformis, turpis (زشت صورت) *B.* Vox cum تباه saepe coniuncta, e. g. in hoc versu حکیم سوزنی poetae : اگر نه عدل شهستی ونیك رائی او ✿ شدی سراسر کار جهان تباه دریغ من که مرا مرگ وتبست et in alio : وزندگی تلخیست ✿ که دل تبست وتباهست واین تبه وتبست *F.*

تَبَست institutum vel secta infirma, invalida (آئین وملت ومذهب سست وضعیف) *B.*

تَبَسْتُغ vir disertus, facundus (فصیح وتیز زبان) *B.*

تَبَستَد tapetum fimbriatum, sim. (سچقلی تنیچه وسجده وامثال ذلك) *F.* sine exemplo. *C.* Num forte falsa lectio vocis تنبسه?

تَبسیدن et sec. *F.* تپسیدن i. q. تفسیدن coll. تباسیدن, quocum cognatum videtur, calescere, calefieri (گرم شدن) *B.*; findi aestu (تبسرمك) de labiis *F.*

تَبسیده i. q. تفسیده part. praet.. calidus (گرم شده) *B.*; fissum ex aestu labium *M.*

تَبِش (suff. ش) coll. تفش nom. actionis verbi تابیدن s. تافتن pro تابش calor, fervor, aestus (گرما وگرمی) *B. F.*, e. g. in hoc versu شیخ سعدی poetae : همی بسر فلك شد زمردم خروش ✿ دمغ از تبش مسی در آید بجوش *F.*; 2) splendor, lux (فروغ وپرتو) *B.*, e. g. in hoc versu شیخ نظامی poetae : حرفش زتبش جهان فروزد ✿ کانگشت برو نهی بسوزد *F.*

تَپِش (suff. ش), e quo ar. طبش agitatio, iactatio (اضطراب وحرکت) prae calore et aestu *B.*; cf. تپیدن.

تَبَشك sericum, ex quo chirothecas et tibialia (الدوان وجورب) conficiunt *F. C.*

تَبْشی, e quo ar. طبشی discus labro circumdatus (طبقی لب گردان) ex aere, auro vel argento *B.*

تَبفوز et تَبقوز coll. بتفوز ambitus oris hominis et quadrupedis; 2) rostrum avis *B.*; 3) afflictio, dolor (درد ورنج) *F.*

تَبْك cinguli aliarumve rerum fimbriae sericae (قوشاق وغیری نسنه‌لرك ابریشمی کنارینه دیرلر), e. g. in hoc versu استاد رودکی poetae : فاخته گون شد هوا زگردش خورشید ✿ جامهٔ خانه بتبك فاخته گون شد *F.*

تَپَك favour, friendship; 2) a sledge-hammer (cf. پتك) *R.* In aliis deest.

تِبَكن a thorn in general *R.* Vox dubia, quae in ceteris lexicis deest.

تپکچی a head accountant *R.* In aliis deest.

تَبکوب i. q. بتکوب *C.* Falsa lectio videtur.

تَـبَـل plica, ruga, sutura vel inaequalitas (چین وشکنج وآجیده وناهمواری), e. g. corticis amygdalini *B.*

تَـبـلاب spatha racemi dactylorum (غلاف خوشهٔ خرما) *B.*; cf. بتلاب 1, in qua alia vocis forma literae ت et ب transpositae sunt.

تَـبـلان i. q. بـتـلان *F.* ex المحمودی. Falsa lectio videtur; cf. پتلان.

تَب لَرزَه n. c. tremor febris; v. s. تب باده.

تُبن salsuginosus locus aut terra infoecunda (شوره معناسنه ادای ترکاندر) *F.* ex شرفنامه. In aliis deest.

تُـبـنـان i. q. تـنـبـان q. v. *F.* Alia lectio videtur.

تَپَنچه, sec. *F.* تَبَنچه, i. q. تپانچه, e quo decurtatum est *B.*

تَبَند fraus, dolus (مکر وحیله); 2) dolorum structor, fraudator (مکار ومحیل) *B.*

تَبَندَر pessulus ligneus foribus occludendis *B.*

تَبَنک coll. تبوك 1 et تبوراك 4 discus (طبق) latus et magnus ligneus, quo olerum et eduliorum venditores (بـقـالان) utuntur, qua significatione etiam تپنک scribitur; 2) vox alta et penetrans (آوازی بـلـنـد وتـنـد) instar soni crepitaculi (نـاقـوس); 3) tympanum (دف ودهل) *B.*; cf. تُنبَك.

تَپَنک i. q. تَبَنک 1 q. v. *B.*

تُبْنَك et تَبَنك et تپنك i. q. تُنپَك forma fundendi (دریچه) aurifabri *B.*; cf. تتنک.

تُپَنک i. q. تُنپَک forma fundendi aurifabri. Alia vocis forma est تُنپَک lit. ن et پ transpositis *B.*

تَبَنکو coll. تبنگو 2 et تبنکه 1 panarium *F.*

تَبَنگو et تَپَنگو s. تَبَنگوی et تَپَنگوی corbis (زنبیل وسبد); 2) coll. تبنکه 1 panarium (سبدی که برای نان گذاشتن بافـنـد); 3) pelvis fictilis (طـغـار [تغار]); 4) arca vel cista (صـنـدوق وکیسه) aromatarii et chirurgi (ar. جـونـة); 5) arca opificum ad reponendam pecuniam (جائیکه اصناف حرفت زری که اسباب فروشند در آن نهند); 6) cista supellectili et utensilibus reponendis (صندوق رخوت واسباب) *B.*

تَبَنکه i. q. تبنگو 2 panarium; 2) furnus pani coquendo (تنور نان پـزی); 3) vas (ظـرف) frugibus (غله) recondendis *B.*; cf. تبیکه et تبیله.

a. p. تِبنِ مَکّی schoenanthum, iuncus odoratus, alias خلال مامونی et اذخر dictus, cuius optima species est Meccensis *B.*

تَبو nom. loci cuiusdam, in quo mola exstare dicitur a propheta Jona exstructa, cui si quis dicat: „si Jonam amas prophetam, movetor“, movetur, „subsiste“, subsistit *F.*

تَـبـوراك, sec. *F.* تُبوراك [ó], coll. بتوراك 2 tympanum (طبل) parvum, quod pulsant agricolae ad terrenda et fuganda animalia; 2) tympanum manuale (دف ودایره); cf. Freyt. lex. s. v. دف; 3) cribrum (غربال); 4) coll. تبوك 1 et تَبَنك 1 discus latus et magnus, quo olerum et eduliorum venditores utuntur *B.* *F.*

تَبوك, sec. *F.* تُبوك [ó], coll. تبوراك 4 i. q. بتوك q. v.; 2) nom. arcis in litore maris a Muhammede expugnatae *B.*

تَبَه i. q. تـبـاه, e quo decurtatum est *B.*; 2) i. q. تـبـاهـچـه 1 *B.* et i. q. تـبـاهـچـه 1 — 3 *F.*

تَپَه mons parvus, collis altus; 2) tiara vel ornamentum frontale mulierum sic descriptum: کلاه زنان وآن چیزی باشد مخراق که زنان از کلابتون ومروارید دوزند واز طلا وجواهر نیز سازند وبر پیشانی نصب کنند *B.*

تبهره i. q. تباهچه 1 *B.* et i. q. تبهچه 1 — 3 *F.*

تبی dense consutum vestimentum, alias صیق نگنده‌لو جامه سوزنی dictum (وعرقچین وغیرهما) *F.* sine exemplo. *C.*

تبیده et تبیازه i. q. تب باده q. v. *B.*

تبیدن tremere (لرزیدن) *F.* ex Fg. sine exemplo; cf. تپیدن 2.

تپیدن agitare se huc illuc, inquietum esse, exsilire de loco (بی قراری واضطراب نمودن واز جای جستن); 2) tremere (لرزیدن) *B.* طلبیمق وچبالمق واضطراب *F.*; 3) insidias struere (کمین کردن) *B.*; 4) i. q. تفسیدن calescere, calefieri (گرم شدن) *B.* in appendice; cf. طپیدن et تنبیدن.

تبیر coll. تبیره tympanum magnum aeneum (دهل وکوس ونقاره وطبل); 2) locus fimeti, sterquilinium *B.*

تبیره i. q. تبیر 1; 2) sec. al. tympanum (دهل), cuius venter (میان) tenuis et duae extremae partes (سر) latae sunt; 3) i. q. تبیر 2 sterquilinium *B.* Inde تبیره زن n. a. qui tympanum tundit Chr. Sch. 58, 421.

تبیکه et تبیلد instrumentum pistorum (ختور (نان یعنی اتمک آلتلرندن بر آلتدر *F.* sine exemplo. *C.*; fortasse alia lectio vocis تبنکه.

تبینه aranea (عنکبوت) *F.* *C.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: درون خانه سیم وزر دفینه ✿ کشیده بر درش پرده تبینه *F.* Fortasse alia lectio vocis تفینه q. v. — Sec. Gl. in Des.: „vomitus" (بمعنی استفراغ که دفع فضلات اندرون از راه دهن باشد واین معنی از روی قیاس بمناسبت مقام نوشته کردیده) Gl. in Des.

تتار i. q. تاتار, e quo decurtatum est *B.*; cf. تتر.

تترجه genus sagittae (تیر) cuspide (پیکان) illi propria et peculiari *B.*

تتاری e تاتاری q. v. decurtatum *B.*

تتر i. q. تاتار, e quo decurtatum est *B.*; cf. تتار.

تتربو et تتربو et تتربوه s. تتربوه i. q. تتره iocus, ludibrium (ظرافت ولاغ ومسخرگی) *B.*

تتره i. q. تتربو q. v. *B.*

تتری pro تاتاری q. v. *B.*; cf. تتاری.

تتری et تتری coll. تتم rhus opsoniorum (ar. سماق), sc. fructus eius, qui piperis instar cibis immiscetur, qua significatione etiam تجری scribitur; 2) papaver (ar. خشخاش) *B.*

تتفوز coll. تبغوز et تمغوز i. q. پتفوز q. v. *B.*

تتق velum magnum (چادر وپرده بزرگ) *B.*

تتق سپهرگون *met.* velum caeruleum (کبود); 2) scyphus (پیاله) caeruleus e vitro (مینا) confectus *B.*

تتق نیلی *met.* coelum; 2) nubes atra *B.*

تتلی the leech-plant *R.* In ceteris deest.

تتم et تتم et تتمر i. q. تتری rhus opsoniorum *B.*

تتماج et تتماج i. q. ar. لاکشه *F.*, quod est pers. لاخشه, segmenta massae farinariae tenuiora et oblonga, quae iuri incoquuntur, *ital.* lasagna *M.*; cf. تیم et لاخشته et لاخشه et Freyt. lex. s. v. لاکشة.

تتنک i. q. تبنک forma fundendi aurifabri *F.* Varia lectio videtur.

تتی coll. تی‌تی, e quo decurtatum videtur, figurae pistoriae avium aliarumve animalium, quibus infantes ludunt (آنچه از خمیر نان بصورت مرغان وجانوران دیگر بجهت تسلی طفلان سازند وپزند); 2) vox, qua aves alliciunt *B.*

تجا acer, vehemens (تند وتیز) *B.* Ad r. s. तिज्, acuere, referendum videtur.

تجار et تجاره pullus equinus (کره اسب), cui sellam non imposuerunt *B.*

تَجَر (Lassen in Zeitsch. f. d. K. d. M. VI, 1, p. 14 confert takara *IC.*) domus hiemalis, in qua sunt furnus et vapores (تنور وبخاری); 2) dialecto Qazvinensi (بزبان قزوین): cella promtuaria, thesaurus (کنجینه ومخزن) *B.*

a. p. تَجَرُّد nom. act. V et تجرید nom. act. II v. جرد, nudatio, *sensu mystico:* virtus ascetica, qua quis omnibus rebus mundanis et externis se exuit Pend. 114, coll. 282, not. 1 et Not. et Extr. t. XII, 329, not. 2, Spieg. Chr. 110, 7.

a. p. تَحَرمُز, ex حرامزاده ortum, male, turpiter agere (حرامزادگی کردن گویند این لفظرا فارسیان وضع کرده اند واز حرامزده مشتق است) *B.*

a. p. تَحَریمه i. q. تحریم venerabile et velut sacrum reddere alqd; statum sacrum observare (احرام بستن *SHL.*); inde تحریم عشا بستن vel تحریمهء عشا بستن, ut in ed. Taurizensi legitur, „vesperae precibus faciendis sacrandae operam dare“ Gul. 158, 19, ubi Semelet male legit تحرمهء.

تَخس i. q. تخس *F.* Varia lectio videtur.

تَخ sedimentum olei sesamini (ثفل کنجد روغن کشیده) *B.*; cf. تَخّ in Freyt. lexico.

تَخازَن cucumis (خیار وتخلان) *F.* ex المحمودی. Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

تَخت i. q. ar. سریر *F.*, thronus, solium regium; cf. Spieg. Chr. 34, 16, Gul. 16, 5; 2) locus ubi recubatur, lectus et *met.*, e. g. in hoc versu: روان چون روان شد فرو ریخت تخت ❀ چه بر ساخت تخته چه بر نرم تخت *F.*; idem versus in eodem lexico s. v. تخته repetitur, sed pro فرو ریخت تخت legitur فرو ریخت رخت; 3) decurtatum ex تَخته, tabulae, inter quas telae sericae subtiles, sericum, simil. reponuntur, extremitatibus fune constrictis (مخفف تخته که شال ودیب وامثال آن در آن نهاده اطرافش بطناب محکم بندند) Gl. Sch.

تُخت pro دُخت i. q. دختر filia; 2) pondus 600 drachmarum (التبوز درهم), vel sec. al. 400 drachmarum (وقیه) *F.*

تَختِ آبنوسی *met.* nox (شب) *B.*

تَختِ أردشیر nom. soni cuiusdam (نوائی) musici *B.*

تَختِ جَمشید Persepolis *R.*

تَختِ چوبی a gun-carriage *R.*

تَختِ خاوَر خُدای *met.* splendor solis (تب خورشید), e. g. in hoc versu Schahn.: به نخچیر دارد همه روز رای ❀ نااندیشد از تخت خاور خدای Gl. Sch.

a. p. تَختِ خورشید بَر سَرِ ضِرغام i. e. sol in signo leonis (آفتاب در برج اسد) *BK.*

تَختَدار (a v. داشتن) n. c., e quo ar. دخدار, vestis (جامه) nigra et alba *B. F.*; 2) vestis dormitoria (جامهء خواب) *B.*, quae throno vel lecto insterni solebat (جامهء خوابدر که تخت اوزرینه دوشرلر) *F.*

تُختَر pro دختر filia *M.*; cf. تُخت 1.

تَختِ راهی the royal road, the highway *R.*

تَختِ رَوان et تَختِ رَوَنده (thronus ambulans) *met.* coelum; 2) thronus Salomonis; 3) equus placide incedens (روندهء خوش راه); 4) quatuor stellae sideris ursae (بنات النعش) *B.*

a. p. تَختِ سَراج n. c. nom. scholae s. collegii (مدرسه) doctoris ابو اسحاق کازرونی *B.* Nominis originem eiusdem lexici auctor sic exponit: گویند شیخ در آن مدرسه چراغی بدست خود روشن کرده اند واکنون چهار صد سال زیاده بشد آن چراغ همچنان افروخته است *B.*

تَختِ سُلَیمان the famous fortress of Kâshgar *R.*

تَختِ طاقدیسی thronus multorum tabulatorum (چند طبقه), in quo depictae erant imagines totius zodiaci et stellarum (صور جمیع بروج وکواکب), quem a rege Feridûn accepit Khosrû Parvêz (خسرو پرویز); omnes etiam exercitus regis خسرو in illis tabulatis conspiciendi fuisse dicuntur (گویند تمام عساکر خسرو در طبقات آنجا می شده اند); 2) nom. quintae triginta melodiarum (لحن) citharoedi Barbud; 3) nom. soni cuiusdam (نوائی) musici *B.*; cf. طاقدیس.

a. p. تَختِ عاج i. q. تختهٔ عاج q. v. *HK. SHL.*

تَختِ فیروزه *met.* coelum; 2) thronus regis Khosrû (کی خسرو) *B.*

تَختگاه n. c. locus throni; 2) sedes regis (وپادشاه اوتوردوغی شهرده دیرلر) *F.*

تَختِ کُلاه a wooden cap worn by criminals as a punishment *R.*

تَختْ نِشین n. c. solio insidens i. e. rex Spieg. Chr. 34, 1. Inde تخت نشینی (suff. ی) accession to the throne, reign *Shaksp.*

تَختْ نِشینانِ خاک *met.* reges; 2) spiritus (ارواح); 3) religiosi vitae contemplativae dediti (اهل سلوک); 4) incolae terrae (ساکنان زمین) *B.*

تَختَه asser, tabula (اغاج) *F.*; cf. Spieg. Chr. 149, 2 et 3, coll. تخت 3. — Lexici *F.* auctor vocem a تخت addito ه derivandam dicit, quod e ligno thronus exstructus est *F.*; cf. versum sub تخت 2 e *F.* lex. allatum; 2) *gen.* de quavis re tabulae formam habente; inde feretrum *C.*; cf. etiam تختهای برف s. v. بهمن 6.

تُختَه i. q. توخته, e quo decurtatum est *B.*

تَختهٔ اُستُرَش lignum (تختهٔ چوبی, hind. هل), cui vomer (استرش s. گاو آهن, hind. پهال) infigitur *B. HK. SHL.*

تَختهٔ آسیا *met.* i. q. تختهٔ استرش *B.* in appendice.

a. p. تَختهٔ اَوَّل tabula, cui inscripta sunt rerum fata (لوح محفوظ); 2) tabula abecedaria *B.*

تَختَه بَند n. c. tabulae vinculum i. e. segmentum panni (پارچه), quo tabulae manui fractae impositae una cum manu circumvolvuntur; 2) in carcere inclusus, detentus (محبوس ودر بند افتاده) *B.*

تَختَه بَندی (suff. ی) n. c. a boarding,. a wainscoting *Shaksp.*

تَختَه پوش n. c. a stage, a wooden floor *R.*

تَختهٔ جامه prelum pannarium (منکنه وجندره که ترکیب اثواب تختنسیدر) *F.*

تَختهٔ جَوهَری *met.* color viridis et caeruleus; 2) discolor (رنگارنگ) *B.* in app.

تَختهٔ خاک *met.* terra (زمین) *B.*; superficies terrae (روی زمین) *F.*

تَختَه دیواری (suff. ی) n. c. a wall of boards, a wooden wall *R.*

a. p. تَختهٔ رُقوم tabula sortilegi vel astrologi (رمال ومنجم) *B.*, in qua rationem subducunt (حساب کنند) *HK.*

تَختَه کَردَن et sec. *F.* تَختَه زَدَن *met.* gossipium a semine purgare (حلاجی کردن) *B.*

تَختهٔ زَرنیخ *met.* carbo candens, pruna (انگشت وزغال افروخته) *B.*

تَختهٔ سالخورد *met.* narrationes rerum praeteritarum (حدیث گذشته) *B.*

تَختَه سُپار n. c. lignum (تخته), cuius extremae parti ferrum (آهن) infixum est, quo terram arant (پاره کنند). Pro سپار lex. زفانگویا inscriptum offert شیار *HK.*

a. p. تَختهٔ عاج coll. تخت عاج thronus (تخت) eburneus *met.* dies (روز); 2) nates candidae (سرین بلورین) *B.* سرین وشرمگاه *HK. SHL.*

تَخْتَه گَرْدَن adi. c. thick, broad and straight necked (a horse) *Shaksp.* *B.*

تَخْتَه نَشِیْنَه adi. c. floored, a floor *R.*

تَخْتَه گُوئی (suff. ی) n. c. *met.* clava lusoria (چوگان) cuius extrema pars instar cochlearis (چمچمه) conformata est, qua in pilae lusione (گوی بازی) utuntur, ar. طبطاب dicta *B.* In lex. *HK.* legitur تختهء گوی.

a. p. تَخْتَهء مُحاسِبان *met.* i. q. تختهء خاک q. v. *B.*

a. p. تَخْتَهء مُحاسِبان شُدَن *met.* pulvis in caput cadit illoque inquinatur (خاک بسر سر) (افتد وگرد آلود گردد) *B.* *HK.*

تَخْتَهء مینا *met.* coelum *B.*

تَخْتَهء نان asser pistorum sic descriptus : خبازلرك اتمك سردکلری تخته ودخی یوقه آچدقلری تخته که دیار رومده اک باصتغیم دیرلر *F.*

تَخْتَهء نَرْدِ آبنوسی *met.* zodiacus (فلک البروج) *B.*

تَخْتی (suff. ی) becoming a throne *R.*; 2) diminut. vocis تخته, a small plank; a little board like a slate, which children write on; a signet of stone; the breast *Shaksp.*

تَخْتَجِل dialecto Shirazensi : compressio extremis digitis, vellicatio (چمدك), quod Ispahanenses (اصفهانی) تسکنج et Karmanienses (کرمانی) ترنج dicunt, e. g. in hoc versu شمس فخری poetae : از قضا بگسلد زبس تندی ۞ اگرش کسی از سرین تختجل *F.*

تَخْتَجُم avidus, cupidus (حریص وخداوند شره) *B.*

تَخْس et تَخَس angustia, moeror cordis (تافتن دل از غم والم), qua significatione etiam بتخس scribitur *B.*, e. g. in hoc versu ابو المعالی poetae : طالع بد درجهان بر عکس بود ۞ در همه عمری نصیبم تخس بود *F.* Varia lectio vocis بَتخس q. v. esse videtur; cf. تخس.

تَخْش imp. v. تخشیدن; 2) primas occupans, superius sedens (بالا نشین که تخشیده دیرلر یعنی ببالا نشسته) *F.*; 3) primus in consessu locus (بالا وصدر مجلس) *B.*; 4) genus sagittae (تیر) *B.* Gl. Sch.; 5) sagitta tormentorum bellicorum (تیر آتش بازی); 6) coll. چرخ sec. al. species arcus, cuius sagitta brevior est *B.*; 7) sec. *F.* i. q. تخس q. v.

تَخْشا (part. praes. v. تخشیدن esse videtur) allaborans, operam dans (سعی کننده وکوشنده) *B.*, e. g. in hoc versu زرآتشت poetae : بگو تخشا بکاری کم بهرام فریوست ۞ همی باشید میدارید پیوست *F.*

بالا تَخْشیدن primo loco considere (بالا نشستن) *B.*; cf. تخش et تخشا.

تَخَکْلَه et تَخَکْلُون et تَخَکْلُول *F.* et تَخُکْلُوز i. q. تَخَکَّلَه q. v. *B.*; cf. بخکلول et بخکلون.

تَخْکَم domus aestiva (خانهء تابستانی); 2) nom. regionis (الکه) in Turkistân *F.* sine exemplo. *C.*

تَخْلَه par calceorum (نعلین); 2) baculus (عصا) *B.* virorum doctorum (مشایخ) *F.*; 3) pars exigua (ریزه وخرده) cuiusvis rei *B.*

تُخْم et sec. *F.* تَخَم pannus (پارچه) extremo baculo affixus, quo pecunia sparsa ex aere excipitur *B.*

تُخْم (z. [Zend] taokhma, s. तोक्म, *IC.* tumá) granum, semen, radix (دانه واصل) cuiusvis rei *B.* ar. بذر *F.*; cf. تخمکان et *tropice* Spieg. Chr. 4, 18. 39, 3; 2) *gen.* ovum (بیضه); cf. تخم مرغ; 3) *vulg.* ovum gallinaceum aliusve avis; 4) sperma genitale (منی وآب پشت); 5) stirps, gens, genus (اصل ونسبت ونژاد), e. g. تخم کنجشک genus passerum

Gul. 91, 11; 6) morbus quidam ar. هیضة dictus *B.*, de q. v. Freyt. lex. s. v. Cf. تخمه.

تُخمار coll. تکمار et تکم et تخم sagitta cuspide (پیکان) carens eiusque loco nodo (گره) ligneo vel osseo instructa *B.*

تُخمِ بَنگ semen cannabis sativae, ar. بذر البنج et خداء الرجال dictum, cuius tres sunt species: alba, nigra et rubra, quarum alba optima habetur *B.*; cf. بنگ.

تُخمِ جاروب nom. medicamenti ling. rûmana (برومی) اطریلال dicti *B.* i. e. semen coronopi; cf. اطریلال et تخم خلال et تخم خلیل.

تُخمِ جهود *met.* dissipatus, dispersus (پراکنده وپریشان) *B.*

تُخمِ خَفرَج caryophillum (قرنفل) *HK.* hind. لونگ (s. लवङ्ग) *SHL.*

a. p. تُخمِ خِلال i. q. تخم جاروب q. v. *B.*

a. p. تُخمِ خَلیل [é] semen instar seminis apii (تخم کرفس) subtilissimum, caeruleum et valde amarum plantae ar. رجل غراب et حرز الشیاطین dictae *B.*, quae eadem est atque planta ling. exotica آطریلال appellata; semen coronopi. Cf. تخم جاروب et تخم خلال, quo idem significatur.

تُخمدان n. c. seminarium, plantarium *B.*; cf. داردان.

a. p. تُخمِ رَیحان semen simile cardamomo minori; 2) semen olerum (تخمکیا) (یعنی امثال الاچی وایلدانه اکا تخمکیا دیرلر) *F.* تخمیست مانند الاچی وتخم گیاه نیز گویند *SHL.*; semen ocymi basilici *Shaksp.*

تُخمِ ریز (a v. ریختن) n. c. seminator (زراعت کننده); 2) ager sationibus faciendis expeditus, arvum (محل زراعت); 3) ova in sartagine frixa (خاگینه); 4) caro minutatim concisa ovis inter assandum commista, quo cibus cum pane edendus efficitur (قیمه که در وقت بریان کردن تخم مرغ بر آن ریزند وبرهم زنند تا همه یکی شود با نان خورند وسنبوسه هم از آن سازند) *B.* — Inde تخم ریزی (suff. ی) seed-sowing, seed-time *Shaksp. R.*

a. p. تُخمِ غالِیَه i. q. حب البان fructus arboris بان dictae *B.*; cf. بان.

تُخمکار (suff. کار) seminans Chr. Sch. 93, 12.

تخمکان *HK.*, تُخمُکان *B.* (بر وزن اُستُخوان *B.*) testiculi hominis (بیضهای آدمی ar. خصیتین); 2) *gen.* semen plantarum (تخم روئیدنیها); 3) *spec.* semen portulacae (تخم خرفه) *B.*; 4) sec. *F.* i. q. تخم ریحان. Cf. تخم et تخمه.

a. p. تُخمِ کَتّان semen lini *R.*

تُخمِ مُرغ *gen.* ovum (بیضه) *F.* بیضهٔ مرغ *HK.*; 2) *spec.* ovum gallinaceum *F.*

تُخمَه (suff. ه) coll. تخم 5 origo, stirps, gens, genus (اصل ونژاد), e. g. in hoc versu Schahn.: یکی آن که از تخمهٔ کیقباد ☆ همی از تو گیرند گوئی نژاد *F.*; cf. Frag. 25, 5; 2) i. q. تخم semen plantarum, quod serunt *F.*; 3) coll. تخم 6 morbus hominum et animalium, in specie columbarum nimio ciborum esu ortus, ar. هیضة dictus *B.*, qua significatione vox cum ar. تخمة „cibi indigestio" cognata videtur.

تُخمیانه (suff. ی et انه) quodvis semen plantarum; 2) semen, quod serunt *F.*

تَخمیل futilis, inanis (باطل وبیهوده), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: پشیمانی شود در کار تخمیل ☆ گفتارش شود هذیان وتخمیل *F.* Num forte ex ar. خمل derivanda vox? Sec. *SHL.* est vox ar. significans i. q. زبان نمودن.

تُخوار nom. regis Dahistaniae (پادشاه دهستان), qui in exercitu regis کیخسرو pugnavit *B.* نام پهلوانی تورانی که

همراه فسرود در سپید کوه بسود ونام مبارزی تورانی وقت خسرو پرویز Gl. Sch.

a. p. تَدبیرِ شِناس adi. c. prudens, sapiens (عاقل وحکیم ودانا) *B.*

a. p. تَدمُر nom. urbis antiquae in deserto Syriae nunc devastatae, cuius ruinae adhuc multae supersunt *B.* Tadmor, תדמר I Reg. 9, 18; antiquis Palmyra.

تَذَو volucris silvestris gallo similis pulcerrima et iucunde incedens *B.* avis phasiana; cf. تـذرو; 2) sec. *F.* i. q. تـاتـو q. v. Cf. تذو.

تَذَه i. q. تنیده tela araneae *B.*, e quo decurtatum videtur.

تَذْرَج forma arabica vocis pers. تذرو *B.*

تَذَرْو, e quo ar. تذرج i. q. تذو 1 coll. تُرتُك et تزتـك avis phasiana *B.* Vox cum gr. ταὐρας s. τάτυρος cognata et ad s. तित्तिर s. तित्तिरि (the francoline partridge Wils.) referenda videtur.

تَذْروِ زَرنیخ *met.* i. q. تختهء زرنیخ q. v. *B.*

تَذْروِ زَرینْ پَر *met.* sol; 2) ignis *B.*

تَذْروی (suff. ی) n. abstr. vocis تذرو, i. e. phasiani habitu praeditum esse, instar phasiani se gerere Jos. et Zul. 34 l. atp., ubi legendum کردت pro کُردد.

تَذْو coll. تذو 2 i. q. تاتو q. v. *B.*

تَذْور vox ex تذرو lit. ر et و transpositis orta videtur, eadem significatione. In *F.* lex. haec leguntur : نعمة الله مزکللك دیدکلری قوشدر دیمش اما آخر نسخهء معتبره ده دراج روایت اولنمشدر sine exemplo; attagen *M.* ex *F.*; gallus *C.*

تَر humidus, recens, virens (opp. خشك) *B.*; cf. Spieg. Chr. 45, 18 et 19. 58, 9; ad vim significationis augendam saepe cum تازه coniungitur, ut dicant تـر وتـازه *F.*; 2) *met.* a) is, qui cum re exigua locum intrat (که باندك چیزی از جـای در آیـد), (quo homo illiberalis, vel avarus significari videtur); b) aleator, qui res in aleam datas postea recipere studet (شخصی که در قار منازعت کند تا آنچه باخته باشد پس گیرد); c) homo sordidus, turpis, scelestus, improbus (مردم ملوث ومردار وفاسق) *B.*

Phrases :

تَر شُدن humidum fieri *met.* molestia affici, offendi, indignari dicteriis et facetiis alicuius (اعـراضـی شـدن وآزرده گـردیدن بسبب ظرافت کردن کسی) *B.*

تـَر کَردَن humectare, rigare; cf. Spieg. Chr. 94, 3.

تـَر کَردَنِ زَبان humectare linguam, *met.* bucellam in os immittere i. e. paulum cibi assumere (لقمه در دهان گذاشتن); 2) aspere loqui; atrociter, turpiter dicere (سـاخـت وزشت گـفـتـن) *B.* in appendice.

تـَر avis parva, parum quiescens et canora (کم سـکـون وخوش آواز) ar. صعوه et in Mavaralnahr دختر صوفی appellata *B.*, qua sec. Freyt. s. v. ar. significatur : passeris species parva, rubro capite. Aliae eiusdem avis nomina sunt تز et ترترك et ترند et ترندر et ترندر ترندر et ترندش s. ترندوش et ترندوك s. ترندك.

تـَر (s. तर) gradui comparativo formando inservit (cf. Inst. ling. pers. §. 142 sqq.) et voci گونه etiam adiungitur, ut in hoc versu Schahn. : بجنبید مـر سلمرا دل زجای ۞ دگـر گـونـه‌تـر شد بآئـیـن ورای Gl. Sch.

تـَرا coll. تـَری murus in altum exstructus (بلند ورفیع), ut palatii aliusve aedificii magni; 2) murus luteus (که با کـاهـگـل وگـلاب اسـتـوار کـرده باشـد); 3) murus praestructus, vallum, agger (سـدی ودیواری که در پیش چیزی بکشند) *B.*

تُـرا casus obliquus pronominis 2 ps. sing. *B.*, de q. v. Instit. ling. pers. §. 164 sqq.

تَراب et sec. *F.* تِراب, imp. v. ترابيدن et in comp. part. praes. significatione; 2) n. s. stillare; cf. تـراو; 3) coll. تـرب fraus, dolus (حيله); 4) lingua promtum esse (زبان آوری) *B.*

تَـرابِـش (suff. ش) fluxio *C.* ex vers. pers. Vet. Test.

تَرابيدَن et sec. *F.* تِرابيدَن guttatim emanare, stillare (ترشح كردن وكم كم چكيدن), de re quavis liquida e vase evacuanda *B.* Verbum una cum syn. تـراويـدن et تـلاويـدن et ترائيدن ad s. r. द्रु (द्रवति) referendum.

تَـراتيزَك i. q. تـره‌تيزك *B.* cuius loco positum videtur.

تَراج i. q. ar. آمين „amen, ita sit", qua voce in fine precum utuntur (ترجمه لـفـظ آمـيـن است كه بعد دعا جهت استجابت گويند) Gl. in Des.

تُراج i. q. دراج avis silvestris, quam venantur; attagen, vulgo francolinus *B.*

تَراجِل parsley *R.* Vox dubia, quae in ceteris lexicis deest.

تِراختَن valde festinare (عجله ايله كتمك) *F. C.*, e. g. in hoc versu ابـو المـعـانـی poetae : اگـر نياز وفا ميكنند ازان خوبی ✿ بقتل عاشق نالان تراختن گيرد *F.*

تَرارِه sterquilinium (مزبله) *F.* sine exemplo; fortasse pro تُواره falso lecta vox.

تَراز filum gossipii crudi (رشتهء ريسمان خام); 2) nom. arboris ar. صنوبر dictae, pinus; 3) nom. urbis in Turkistân ob puellas pulcras celebris. Arabica vocis forma est طراز *B.*

تُراز pulcritudo (خوبی ونيكوئی) *F. C.*, e. g. in hoc versu ابـو المـعـانـی poetae : سزد كه سرور خـوبان شوی بحسن وكـمـال ✿ بديـن تناسب اعضا بابين تراز جمال *F.*

تَـرازو libra; 2) libra coelestis, signum zodiaci; 3) iustum, aequum (عدل وعدالت); 4) perceptio, cognitio (ادراك ودرك) *B.*
Phrases :

تَـرازو چَشمَه داشتَن *met.* dicitur, si una lanx (پله) pondere magis deprimitur quam altera *B.*

تَرازو شُدَن *met.* pares esse robore et fortitudine, de duobus adversariis (برابر شدن دو غنيم باهم در شجاعت وزور) *B.*; 2) sec. al. e proelio fugere (افـتـادن وپيـچـيـدن وگريختن از جنگ) *B.* in appendice.

تَـرازودان n. c. unde ar. طـرازدان lanx librae *C.*

a. p. تَرازوي اَنجُم *met.* astrolabium (اصطرلاب) *B.* in appendice.

تَـرازوي آهَنی دوش libra, cuius ansa (دسته [*SHL.* دست]) ferrea est *HK.*

تَـرازوي پولاد سَنجان *met.* hasta et cuspis hastae (نيزه وسنان) militum *B.*

تَرازوي چَرخ libra coelestis, signum zodiaci *B.*

تَرازوي زَر *met.* sol *B.*

a. p. تَرازوي فَلَك i. q. ترازوی چرخ q. v. *B.* in appendice.

a. p. تَرازوي كَلام mensura et rhythmus orationis, quantitas syllabarum *C.*

تَراش, sec. *F.* تِراش, imp. v. تراشيدن et in comp. part. praes. significatione, e. g. سر تـراش tonsor capitis *B.*; قـلـم تـراش calamum scalpens; cultellus pennarius; مـضـمـون تراش eradens, exscalpens i. e. eliciens contentum *M.*; 2) coll. تراشه id, quod rasum est, radendo decidit; ramentum (تراشيده شده وآنچه از تراش بـر آمده باشد); 3) desiderium, expectatio (طمع وتوقع) *B.*

تَراش خَراش shape (particularly good), neatness of form *Shaksp. R.*

تَـراشِـش (suff. ش) rasura; sculptile *C.* ex vers. pers. Vet. Test.

تَراشَه, sec. *F.* تِراشَه (suff. ه) i. q. تراش 2 ramentum; 2) segmentum lunatum (هلالواری) cucumeris melonis et cucurbitae *B.*

تَراشيدَن *B. HK.*, ut ex lectione vocum تراش et تراشه apparet, nam verbum haec lex. non offerunt, sec. *F.* تِـراشيـدن radere, scalpere; evellere pilos (يـونـمـق (وقيل يولومق) *F.*; 2) praecidere, aptare calamum (قلم يونمق), e. g. in hoc versu خواجه كمال خجندى poetae : كمال وصـف ميانش اگر كنى تحرير ✿ قلم ببايد باريكتر تـراشيدن *F.*; 3) abscindere et c. از exscindere Rosen Narr. p. 43, l. ult. et 44, 5. In lex. *SHL.* hoc verbum sic explicatur : مـعـروف وخـــراشــيــدن وانگيختن ونكاشتن وكم كردن ; cf. رنديدن.

تَراك, sec. *F.* تِراك, coll. تَرَك 1 et تِرَك fissura, ruptura (چاك وشـكـاف); 2) coll. تَـرَك 2 sonus vel crepitus findendo vel frangendo ortus; 3) coll. تَرَك 3 sonus tonitrus. Arabica vocis forma est طـراق *B.* Vox ad verbum تـركيدن s. تـراكيدن referenda videtur.

تَراكِمَه pl. ar. vocis تركمان q. v.

تَراكَه haereditas *C.* ex vers. pers. Nov. Test. Luc. 20, 14.

تِراكيدَن *F.* (et تَـراكـيـدَن ut probat تَـراك) findendo vel frangendo sonum edere, crepare (چاتليوب صدا ويـرمك) *F.* sine exemplo. Usitatior verbi forma تركيدن esse videtur.

تَرانگُبين i. q. ترنگبين q. v. *F.*

تَرانَه (z. ... tauruna, s. तरुण) iuvenis formosus; 2) amasius vigore et pulcritudine excellens (شـغـد تـر وتازه وصاحب جمال); 3) ludibrium, hilaritas, delectamentum (دهن خوانى وطنز وخوش طبعى); 4) malignitas, astutia (بدخوئى وحيلهورى); 5) *terminus technicus music.*, quo modulatio vel melodia vel vocis vibratio quaedam designatur sic descripta : واصطلاح اهل نغمه تصنيفى است كه آن سه گوشه داشته باشد هر كدام بطرزى يكى بيتى وديـگـرى مدح ويـكـى ديـگـر تلا وتلالا *B.* نغمتدن بسر نغمهدر *F.*; 6) recitatio carminis melodica, carmen decantare, cantus, vox, sonus (ودر لغت نقش وصوت ودو ابيـيـت (بيتى وسرود ونغمهرا خوانـنـد *B.* واشعارى مقام ايله اوقونمغه ديرلـر محاحده دو بيته ديرلر *F.*, e. g. in hoc versu شيخ poetae : نـظـامـى هـم نـسـفـتـه درى درى ميسفت ✿ هم ترانه ترانهء ميگفت *F.* — Inde تـرانـه زدن modulari, e. g. عـشـرت بـزبان حال تـرانـهزن اين مـقـال ئشت „voluptas linguâ conditionis, i. e. re vera, haec verba modulabatur" Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 96, not. l. 1 coll. : شـبـهـا در صـد فسانه مى زد ✿ بـسر ياد صنمر تـرانه مى زد Spieg. Chr. 140, 15 et 131, med.; ترانه پرداز modulans *M.*

تَـراو coll. تـراب imp. v. تـراويـدن; 2) n. a. stillare *B.*

تَـراوِش (suff. ش) n. a. stillare *B.*; cf. تراويدن.

تَراوِل i. q. تژاول q. v. *B.*

تَراويدَن et sec. *F.* تِراويدن i. q. ترابيدن *B.* lit. ب cum و permutata. Cf. تلاويدن.

تَـراهـى primitiae fructuum (ميوهء نوباوه ونو رسـيـده) *B.*, e. g. in hoc versu شـيـخ سعدى poetae : ✿ برد بستانبان بايوان شاه تراهى ولى هم زبستان شاه *F.*; cf. ترونده s. ترونه 1.

تَرايهان nom. morbi ar. اسهال dicti; profluvium alvi *B.*

تَرائيدَن i. q. ترابيدن s. تراويدن q. v. *B.*

تَـرْب coll. تـراب 3 fraus, dolus, mendacium (مكر وحيله وزرق وتزوير وكُزاف); 2) coll.

مکر تراب 4 lingua promtum esse *B.* وحیله وزبانداری *F.* ex الصحاح, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: از برای لقمهٔ شیرین وجرب ٭ با کسی زنهار مکن نیرنگ وترب *F.* Sec. alios a) tormina (شکنجه) et b) incessus incitatus (به تیزی رفتن) *F.* sine exemplo.

تَرپ coll. ترف et تریپ et ترپك et ترپه oxygala siccata nigra (کشك سیاه ar. مصل et turc. قرا قروت) *B. F.* Falso *M.* vertit: „pica", et qui illum secutus est *R.* „a magpie".

تُرْب coll. ترمد 2 raphanus (ar. فُجْل) *B.*; cf. تُربز et تُربزه.

تَربالی nom. magni aedificii ab بابك اردشیر in parte orientali urbis persicae گُسون, quae arabice جسون pronuntiatur, exstructi, in cuius vertice pyraeum (آتشکده) erat, in quod ex monte urbi opposito aquam deducebant *B.*

e. تربامان s. تَربامان ling. graeca (یونانی): nom. floris caerulei, foliis longis et flore, foliis et ramis amaris alias غافث dicti *B.*, quod sec. Freyt. significat „eupatorium cannabinum". — Vox ترسامان s. تربامان magis ad gr. ἀγγεμώνη, quam ad εὐπατώριον referenda videtur.

تَربَتَر (تر repet. inserta praep. ب) completely wet *Shaksp. R.*

تَربِد nomen urbis ignotae; cf. ترمد; 2) i. q. تُربِد 1 *B.*

تُربِد nom. medicamenti purgativi, qua significatione etiam تربد scribitur *B.* convolvulus turpethum; 2) arundo (نی) s. lignum intus cavum *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. Vox تربد e. s. त्रिवृत् s. त्रिवृता coll. त्रिपुटा s. त्रिपुटी orta est, qua convolvulus turpethum, vulgo t e o r i, significatur; cf. Amarak. I, p. 102, 2, ed. Lois. Deslongchamps.

تُربِدِ زَرد v. infra s. v. جبر آهنگ.

تَرپَه i. q. ترپ q. v. (کشك سیاه) *F.*

تَربَزه genus quoddam uvarum *B.*; cf. تُربَك.

تَربُز et تَربُزه coll. تربوز cucurbita citrullus, cucumis (هندوانه وخیار وبادرنگ) *B.*; cf. تربوز.

تُربُز et تُربُزه coll. تُرب raphanus *B.*

تَربَسه arcus coelestis, iris (قوس قزح) *B.*

تَرپَك, unde ar. طربق, i. q. ترپ q. v. *B.*

تُربَك i. q. تربزه genus quoddam uvarum *B.*

تَربُس terra valde aspera et dura (بسیار سخت) *B.*

تَربَند n. c. fascia humida i. e. pannus humidus (پارچهٔ که آنرا تر کنند) s. cataplasma, quod vulneri scisso imponunt *B.*

تَربُو [ó] coll. تربو pannus albus et subtilis (پارچهٔ سفید وسفت وباریك) *B.*; cf. تَرغُو et ترقو.

تَربوز i. q. تَربُز q. v. *HK.* s. v. خربزهٔ هندی.

h. p. تِرپولیَه (e hind. ترپولیا: a building with three (تر = त्रि) doors or arches (پول) *Shaksp.*); a large, lofty gate *R.*

تَرپَه i. q. ترپك s. ترپ q. v. *B.*

تَرت v. s. v. ترت ومرت.

تَرتار a raging, swelling torrent *R.* In ceteris lexicis deest.

تَرتَرک i. q. تَر passeris species parva, ar. صعوه dicta *B. F.* Vox ex تر repetito et suff. ك composita videtur. — Quam *M.* lex. auctor offert, alteram vocis significationem: „crepitus intensior rei cum finditur" ex hisce verbis lexici *F.*: کلمهٔ تر که ادات تفضیلدر بونده مکرری افعل تفضیل اولور کذا فی المجمع falso eruit.

تَرتَرَك homo levis, auctoritate et potestate carens (سبك وبی تمکین) *B. F.*; 2) i. q. تَرتَرَك *F.* ex شرفنامه.

تُرتُزَک, sec. *F.* تُرتُزُک, nom. loci prope Shîrâz, sic descripti : جائی است در کوه چل مقام شیراز که مردم بآنجا روند وسنگی در زیر خود نهاده از بالا لغزیده بپائین آیند *B.*

تُرتُک avis alias کپک et مرغ آتشخواره, igne vescens, dicta; perdix; 2) sec. al. avis phasiana (تــذرو), qua significatione etiam تــرتــک scribitur *B.*; cf. تــرنــک s. تورنگ et چوز et چور et چورپور.

تَرتَکنَه velum, carbasus, *quem omnis triremis habere debet, constans* 300 *ulnis telae,* انــدازه *dictis. Velum hoc omni tempore in usu est et adhibetur M.* ex *Hezarj.*

تَرتَند vanus, inutilis (باطــل وبیهــوده) *F. C.*, e. g. in hoc versu ابــو المعانی poetae : نه سودی دیدم از عشق وله فارغ مـیـتـوان گشتم ✿ دریـن وادیء حیرت مـانـده ام ترتند وبیهوده *F.* Varia lectio vocis ترفند videtur.

تَـرت وَمَـرت, vox ad genus اتباع pertinens, praeda et direptio (تاخت وتاراج); 2) perturbatus, confusus; susque deque (زیــر وزبـر وپـراکـنده وپـریشان); 3) corruptus, perditus (بــزیان رفته ونقصان آمده واز عمر افتاده) *B.*; cf. خنـد وتند.

تَـرجُمان coll. تاجُــران interpres linguae *B.*, qua significatione in arabica quoque lingua usitatum est; 2) id, quod post crimen commissum necessario praestandum est; mulcta, qua reus punitur (نیازی جریمه) *B.* (که بعد از گناه وتقصیر بگذارند که بجرمدن آلــنور *F.*, e. g. in hoc versu میرم برای خوی تو کز : poetae حکیم رکنا جرم یکی گناه ✿ صد قطره خون زدیده ودل ترجمان گرفت *F.*; 3) *met.* donum, munus (پیشکش) *F.*, e. g. in hoc versu مولانا هاتفی poetae : پـی سفره زانـشـه کـه نانش کـشید ✿ کـه در پــیـش خان ترجمـنش کـشـیـد *F.*, cuius prius hem. eiusdem lexici auctor alio loco sic mutatum affert : پی توره زانو زنانش کشید.

تَرْخ herba quaedam ignota *B. F.*; sec. al. i. q. تــرخــون 3 dracunculus hortensis, abiecta syllaba ون *F.*; 2) malum citreum (ترنج) *B.*

تَرخَل stercus avium (سرگـیـن مرغ) *F.* sine exemplo. *C.* Fortasse pro پیخال 2 varia lectio.

تَرخان coll. طَرخان is, cui reges rem molestam non imponunt (کـه پـدشـاهـان قـلـم تکلیف ازو بـردارنـد), quemque ob delictum non puniunt vel reprehendunt *B. F.*; inde ترخانی (suff. ی) n. abstr. praecedentis, quo talis immunitas vel privilegium significatur, e. g. in hoc versu اکـــبر صد poetae : حکیم نزاریء قهستنی خون بیک غمزه بـریـزی کـس نمی پرسد ✿ مگر یرلیغ ترخانی زسلطان ایلخان داری *F.*; 2) genus oleris (سبزی), quod cum cibis vel sine eis edunt; cf. تــرخـون; 3) tribus quaedam (قـومـی) Turcarum C'agataicorum (تـرکان چغتئی); 4) nomen ابو نصر فریابی *B.*; 5) nom. athletae cuiusdam Sinensis (پهلوانی از ملک چین) Gl. Sch.

تَرخانَه i. q. ترخوانه s. طرخانه *F.*; cf. ترخرانه.

تَـرَخـتـه genus piscis valde lati, quod in fluvio urbis Andalusiae (انـدلـس) reperitur *B.*

تَـرْخـنـجـه palmes, sarmentum vitis (اوزم چبوغی که تکاک دخی دیرلر) *F.*

تَرخَم genus plantae بدران dictae, quod est raphanus silvester (ترب صحرای), cuius semen graece قرطمانا s. قردمانا (*κάρδαμον*) dicitur *B.* lepidium campestre *R.*

تَرخَرانَه i. q. ترخوانه q. v. *F.*

تَـرَخـش in *F.* lex. ex فرهـنـگ زفانگویا voce کشیدن „trahere" explicatur, exemplo non allato. *M.* vertit „trahe, trahens", a verbo ترخشیدن vocem derivans, quod tamen lexica non offerunt.

تَرخَفنج (coll. بَرخفنج, cuius varia lectio esse videtur) i. q. بــرخـفـج incubus nocturnus *F.*

تَرخَنده, quod etiam ترفنده et ترقنده scribitur, obtrectatio (طعنه); 2) ludibrium (طنز); 3) sermo futilis, inanis, mendacium (بیهوده ودروغ); 4) dolus, fraus (مکر وحیله) *B.*; cf. ترفند et ترکند et ترکنده. Num forte ex تر et خنده, risus, composita vox, vel alia scriptura vocum ترفنده et ترقنده s. ترکنده?

تَرخوانَه coll. ترخنه et طرخنه et ترخرانه et ترخینه genus cibi, quod pauperes pro hieme hoc modo componunt: گندمرا بلغور کنند وبا داروهای گرم در آب بجوشانند تا نیک بپزد وقوام گیرد وقدری آب غوره در آن ریزند واگر میسر نباشد شیر گوسفند وآنرا گلولها سازند وخشک کنند وبوقت حاجت قدری از آن بجوشانند وخورند *F.*

تَرخون (fortasse ex تر et خون compositum) homo sanguinolentus, temerarius, fur, latro, vagus miles (مردم خونی وتونی وی) (باک ودزد واوباش); 2) coll. تبرخون 4 caesalpinia sappan (چوب بکم); 3) coll. تبرخون 6 et ترخان 2 et arabica vocis forma طرخون, genus oleris, quod cum cibis vel sine eis edunt *B.* dracunculus hortensis Freyt. s. طرخون; 4) pyrethrum (عاقر قرحا) *B.*

تَرخینَه i. q. ترخوانه q. v. *B.* Cf. تلخینه.

تُرد fragilis et subtilis de quavis re (کورک ونازك اولان نسنه), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: خوشا وقت سحررا میتوان خورد ✿ اگر کاکی بروغن میزند ترد *F.*

تَر دامَن adi. c. opp. خشک دامن *met.* scelestus, flagitiosus, sordidus, impurus (فاسق وفاجر وآلوده معصیت وملوث). Inde تردامنی (suff. ی) n. abstr. vitiositas, improbitas, turpitudo *B.* s. v. آلایش; cf. Spieg. Chr. 101, l. ult.

تَردَست adi. c. expeditus manibus, promtus, agilis (جلد وچست وچالاك) *B.*

تَردَستی (suff. ی) n. abstr. praeced., status eius, qui expeditus est manibus; agilitas *B.*

تَردَك i. q. ترنك curculio triticum devorans (کرم گندم خوار) *B.*

تَرزَه coll. ترزه pactum emtionis (قباله) horti, domus, simil. *B.* Vox ex ترزده, quod idem significat, contracta videtur; cf. ترزده; 2) coll. ترزه 3 *gen.* merces et *spec.* merces pro frugibus molendis et lapidibus molaribus acuendis *B.* Sec. *F.* ex مشکلات „molitor" (طحان) *F.* exemplo non allato.

تَرزَبان adi. c. promtus lingua (زبان آور) *B.* حاضر جواب *F.*; bene loquens, facundus (خوش زبان) *SHL.*; 2) interpres linguae (ترجمان) *B.*; cf. ترزفان.

تَرزَدَه et **تَرزَدَه** (ex تر et زده a v. زدن compositum videtur) i. q. ترده 1 pactum emtionis *B.*; cf. ترزه.

تَرزَفان coll. ترفان adi. c. i. q. ترزبان q. v. *B.* بمعنی ترجمان *F.*, quod *M.* vertit: „a) interpres, b) mulcta, qua reus punitur"; sed posteriorem significationem vocis ترجمان *F.* lex. auctor voci ترزفان tribuere noluit, ut ex versu حکیم سوزنی poetae: وصف تو آنست گر زفان تو گفتم ✿ من عیان راست ترزفان بیانم, quem probandi caussa affert, plane intelligitur. Utraque significatio legitur etiam in *M.* et *R.* lex. sub vocis forma decurtata ترفان.

تِرزیق verbum vel res vana, futilis; falsus nuntius (اصلسز سوز واصلسز ایش ویلان خبر), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: نمی شاید که او صدیق باشد ✿ که گفتارش همه ترزیق باشد *F.*

تَرس imp. v. ترسیدن et in comp. part. praes. significatione; 2) metus, timor *B.*; cf. Chr. Sch. 52, 320.

تُرس durus, firmus (سخت ومحکم) *B.*; cf. تُرُس.

تُرُس et تُرْس coll. ar. تُرْس terra dura (زمین سخت) *B.*

تَرسا part. praes. v. ترسیدن timens, metuens (ترسنده وبیم برنده); 2) animo concipiens, imaginans (واهمه کننده) *B.*; cf. ترسه.

تَرسا (phl. תרסאק Spiegel Avesta p. 19, not. 1, vers. germ.) Christianus (نصرانی); cf. Gul. 1 bis l. 10; 2) cultor ignis (آتش پرست) *B.*

تَرْس اَستودان (legendum videtur تَرس, sed lex. *B.* et *HK.* تَرْس pronuntiandum esse dicunt) timor sepulcri (خوف قبر), qua voce intelligenda est recitatio precum et capitum Zend-Avestae apud Persas antiquos usitata per tres dies in sepulcro mortui, ut eiusdem anima, quam tres dies et noctes super corpus defuncti versari credunt, corpore liberetur. En ipsa verba *B.* lex. auctoris: دعا وزند وپازند خواندن فارسیان است سه روز بر سر دخمهء میت بواسطهء آنکه گویند چون روح از قالب مفارقت نماید سه شبان روز بر سر قالب خود می باشد واورا درین سه شبانه روز ترس وبیم بسیار است لهذا درین سه روز بر سر دخمهء او نسک خوانند تا روح او از آن ایمن گردد *B.*; cf. اُستودان, quae alia lectio esse videtur.

تَرسان part. praes. v. ترسیدن, timens, timidus (خائف) *F.*

تَرسانَندَه part. praes. v. ترسانیدن q. v. s. ترپر.

تَرسانیدَن caussale verbi ترسیدن metum iniicere, terrere *C.* et docente *B.* lex. auctore s. v. ترپر arabico نَذَّرَ respondet, significans: metum iniicere, ut caveat sibi; praemonere.

تَرسائی (suff. ی) docente Quatremère in H. Mong. I, 198 not. significat: dogmata lamaica.

تِرست trecenti (سیصد) *F.* sine exemplo. Vox cum z. ϑrisata, s. त्रिशत consentiens.

تَرسْگار (suff. گار) Deum timens, adorationi deditus (خدا ترس ومردم عبادت کیش) Gl. Sch. coll. Pend. 68, l. ult.; inde ترسگاری (suff. ی) timor Dei.

تَرسْناك (suff. ناك) timidus, pavidus, territus; 2) terribilis *C.* ex vers. pers. Vet. et Nov. Test.

تَرسَه (suff. ه) virtus s. vis animo aliquid concipiendi, vis imaginandi, phantasia (قوت واهمه) *B.* Cf. ترسا 2.

تُرسَه arcus coelestis, iris (قوس قزح) *B.*

تَرسیدَن (s. त्रस्, *IC.* tars coll. z. tarstō timens, territus) timere, metuere (بیم بردن) *B.* c. از Pend. 64 l. atp. Gul. 25, 14 et seq. coni. که *ibid.* l. 12 et omissa coni. که Spieg. Chr. 4, 6; 2) animo concipere, imaginari (واهمه کردن) *B.*; cf. ترسا et ترسه.

تَرسیدَهگار (suff. گار) timens *C.* ex vers. pers. Vet. Test.

تُرش *SHL.* et تُرْش *F.*, cuius tamen lexici auctor priorem pronuntiationem تُرُش ut meliorem praefert (اصحی در), acidus, acer (اکشی) *F.* مزهء معروف چنانکه مزهء سرکه *SHL.*. Inde *met.* austerus, morosus, e. g. منشین ترش از گردش ایام „ne iniquitate temporum moestus sedeas" Gul. 33 l. atp. coll. ترش روی adi. c. austerus vultu, morosus *B.* s. تندرو.

تُرشانیدَن caussale verbi ترشیدن q. v. *C.*

تُرشائی i. q. ترشی *Shaksp.* *R.*

تُرشبا n. c. ius (با) acidum *F.*

تِرِشت et تُرُشت instrumentum ferreum hortulani; ligo, rutrum vel sarculum (قازمه وبغبان آلتلرندن چپا دیدکلری دمور آلتدر) *F.* sine exemplo. Pro „sarculum, quo hortulani utuntur" ut in *C.* lex. legitur, *M.* lex. vitiose offert: „sacculus, quo hortulani utuntur", quo nititur falsa Richardsonii interpretatio huius vocis: „a gardener's sack".

تُرْش شيرين adi. c. non acidus nec dulcis i. e. subacidus *F.*

تُرْشَک (suff. ک) folium herbae acre gustatu (برگ گیاهی ترش مزه); 2) nom. volucris viridis *B.*

تُرُشَکَک, suff. ک dimin., parum acidus (اکشیرك) *F.* sine exemplo.

تُرُش گیاه s. تُرش گِیا n. c. *gen.* herba quaevis acida; 2) *spec.* herba acetosa, oxalis *B.*

تُرْشناک s. تُرشناك (suff. ناك) acidus (اکشیلو), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: دماغ میگساران میشود چناک بخموری سحر ✿ آبا ترشناك *F.*

تُرُشَه (suff. ه) planta quaedam, cuius semen ar. حب الرشاد vel بزر الحماض dicitur; oxalis herba *B.* قوزی قولاغی *F.*; cf. ترشینک; 2) sec. *F.* تَرشَه, coll. ترپوشه nom. fructus cuiusdam (میوه) *B.* میوه معروف که بتازی حماض گویند *SHL.*

تُرُشَه تُرُنج n. c. lemon-juice *R.*

تُرشی (suff. ی) acidum, acor *Shaksp.* Sec. *C.* i. q. تَرش. Sec. *M.* acide conditus; 2) salgama, acetaria.

تُرشی پلا n. c. colum, *propria* rebus acetosis percolandis *B.*; cf. آردن et پلا et پلاوان et پرپزن et زازل.

تُرشیدَن acescere (اکشمک); 2) fermentare, condire sale et aceto (اکشتمک) *F.* exemplo non allato. *C.*

تَرشیش e. lapis pretiosus, h. תרשיש dictus *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Exod. 39, 13.

تُرشینَک (ex ترش suff. ین et ک) oxalis herba (حماض), cuius folia intybo (هندبا) similia sunt cuiusque semen ar. بزر الحماض dicitur *B.*; cf. حلیمو et جلتاق et ترشه 1 et Freyt. lex. s. v. حماض.

تُرُغ equus spadix, rubidus iuba et cauda nigra (سرخ رنگ که آنرا کهر خوانند) *B.*; cf. کهر et کمیت.

تَرغازَه praevalens, superior (غالب وصاحب حکم); 2) contumax, arrogans (سرکش); 3) qui modo praevalente et arrogante imperat (که حکمش از روی غالبیت وسرکشی کند); 4) contumacia, arrogantia (سرکشی کردن) *B.* Num forte ex تر et غازه composita vox et significationes metaphoricae habendae?

تَرغاق et تُرغاق, sec. *SHL.* تُرغاق, custodia nocturna, vigiliae (پاس داشتن شبها وخبردار بودن) *B. spec.* contra fures et latrones کیجلرده خرسوز وحرامزادهدن پاسی که در شب دارند *F.* بکچیلک ایتمک تا دزد دست رس نیابد *SHL.*

تُرغان viam monstrans, viae dux (رهبر ar. دلیل); 2) vectigal (باج) *F.*, nitens hoc versu poetae: میر نشمی نشسته بر سر بالای ✿ زیاد رهروان [دهروان *F.*] ترغان بگیرد.

تَرَغدَه et تَرغَدَه captus, compressus, contortus (گرفته شده وترنجیده) et dicitur de membris motu destitutis et debilitatis *B.* Cf. ترغند.

تَرغش species mali armeniaci (زرد آلو); 2) species dactyli aridi (قسبی) *B.*

تَرغَند et sec. *C.* تَرغَنده articulorum motu destitutum esse membrum, paralysis (مفاصل حرکتدن قلوب عضو باطل اولمق عربیده فلج دیرلر بر علت مزمندر) *F.* sine exemplo; articulus motu destitutus *C. M.* Varia lectio pro ترغده esse videtur.

تُرغُو [ó] species panni serici (باقتهء ابریشمی), rubri coloris *B.*; cf. ترقو et ترپو et تریو.

تُرغو s. ترغو s. ترقو alimenta, victus, commeatus (الترغو ای الماکل والمشرب) Abulfar. Hist. dyn. t. I, p. 447. Multa exempla in H. Mong. t. I, p. 144, not. 24 a Quatremère allata sunt.

تُرغون *C.* تَرغون *M.* mandatum regium eiusve diploma *C.* ex G. Deest in lexicis persice scriptis.

تُرف i. q. ترپ oxygala siccata nigra; 2) oxygala siccata alba, caseus siccus (کشک پنیر خشک (سفید وپنیر خشک *B.* Gl. Sch.

تُرف i. q. تُرب raphanus *C.* Varia lectio videtur.

تُرفاس i. q. فُكل ar. كمأة fungus (رستنی که (از زیر خمها وجاهای نمناک روید *B.* Sec. Gol. تِرفاس eadem significatione est vox dialecti Mauritaniae.

تَرفان i. q. ترزفان, e quo contractum est *B.*

تَرفْبا (cf. با) coll. ترفوا n. c. puls cum opsonio ex oxygala siccata nigra (آشی که (قاتق آن از قرا قروت باشد *B.*; cf. تَرف et ترفینه.

تُرفَد avis quaedam parva alias دالبزه dicta q. v. *F.* sine exemplo et fortasse varia lectio vocis ترند.

تَرفْفَروش (cf. فروش) n. c. recenter vendens *met.* dissimulator, hypocrita (که بظاهر (خوبرا واماید وبباطن بد باشد *B.*

تَرفَنج via angusta et difficilis (راه باریک (ودشوار *B. F.*

تَرفَند (cf. فند) n. c. sermo futilis, inanis, mendacium; 2) fraus, dolus *B.*; cf. ترقند et ترکند et ترفنده.

تَرفَنده (suff. ه) i. q. ترخنده, qua significatione etiam ترقنده legitur; 2) timor, metus (ترس وبیم) *B.*

تَرفْوا i. q. ترفبا q. v. lit. ب cum و permutata *F.*

تَرفینَه (suff. ينه) i. q. ترفبا q. v. *B.*

تُرفاك, sec. *C.* ترفاك, dialecto Khârizmiae: armiger (سلاحدار) *F.* sine exemplo.

تَرقَنج tumor testiculorum, hernia (باد خایه), alias etiam غر et فنج dicta, e. g. in hoc versu حكيم سوزنى poetae: عجب آيد مرا زتو كه همى ✿ چون كشى بادخايه وترقنج *B.*

تَرقَند i. q. ترفند *F. SHL.* Varia lectio videtur.

تَرقَنده i. q. ترفنده 1 q. v. *B.*; cf. ترخنده et ترکنده.

تَرقو in *F.* lex. praemissa vocis pronuntiatione legitur: آزری بیت بستد زبرای قدم خسرو خاور ✿ بر بام افق شكل سراپردهء ترقو ipsa vocis explicatione prorsus omissa. *M.* vocem آزرى, quod est nomen poetae, cuius versus s. h. v. affertur, interpretandi caussa a *F.* lex. auctore additam esse opinans voci ترقو falso significationem „potentia, dignitas" tribuit, quem secutus est *R.* vertens: „power, dignity". Sec. Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 214, not. 1, vox ترقو docente ipso *B.* lex. auctore significat: „species panni serici rubri coloris"; sed deest haec vox in editione *B.* lex. anni 1818, quae ad manus est et fortasse in altera huius lexici editione addita est. Praeterea haec vocis interpretatio eadem est atque vocis تَرغو q. v., cuius varia lectio esse videtur. Fortasse etiam cognatae sunt voces تريو et ترپو.

تِرقيدَن i. q. تركيدن q. v. *F. C.*

e. تَرقين lingua nabat. (نبطى): linea quaedam inter literas ducta, quae sic describitur (خطى كه محرران در بعضى محل ميان (دو حرف بى مد كشند *B. F.*; 2) vanam et irritam facere interpretationem quandam indicis et ratiocinarii tributorum (باطل (كردن عبارتى از دفتر وحساب ديوانى *B.*; linea, qua vocabulum obliteratur (خو خط (يوضع على كلمة لابطاله *F.* ex مشكلات; cf. Freyt. lex. s. v.

تَرَك (a v. تركيدن) coll. تراك 1 fissura, ruptura (رخنه وتراك); 2) coll. تراك 2 et پَرَك 3 sonus vel crepitus findendo vel frangendo ortus; 3) coll. تراك 3 sonus tonitrus; 4) sec. *F.* تَرَك, fossa (خندق) muni-

menti caussa ducta circum castellum, arcem, hortum, simil.; 5) dulciarium e saccharo (قند), amylo (نشاسته) et semine تخم ریحان dicto confectum; 6) virgo (دختر بکر ودوشیزه) *B.*; 7) nom. fluvii prope دربند, urbem provinciae شروان *B.* Gl. Sch.

تَرَك (suff. ک) diminut. vocis تر humidus *B.*

تَرْك coll. ar. تَرِكَة pl. تَرْك i. q. كلاه خود ar. مغفر i. e. galea ferrea (كلاه آهنی), quam tempore belli induunt *B.* Gl. Sch. توغلغه ar. مغفر *F.*; 2) partes, vel fasciae vel funiculi pilei, tentorii (بخشها وسوزنهای), (كلاه وخيمه), simil.; ناوك وخيمه تركی *F.*, e. g. in hoc versu حکیم فردوسی poetae : بدو چگونه دهم کسوتی که از شرفش ۞ کلاه گوشهٔ عرشست ترك شب et in alio كلامیء اصفهانی poetae : پوشم خيمهٔ نه ترك گردون سايبان جاه تست ۞ قطبها بر هر طرف چون ميخ ومحور چون طناب *F.*; 3) nom. oppidi (قصبه) in آذربايجان *B.* Sec. al. e تركش, pharetra, forma decurtata *F.* sine exemplo.

a. p. تَرْك missio, omissio, derelictio; cf. Spieg. Chr. 81, l. ult.; 2) *sensu myst.* rerum humanarum et mundanarum contemtio et derelictio ad Deum solum contemplandum (خلاصی از تعلقات جسمانی وخواهشهای نفسانی وگذشتن از ما سوی الله بجذبات حقانی) *B.* — Inde بِتَرك „vale" et بترك گفتن valedicere, e. g. بترك مرتبهٔ زندگانی گفتن „vitae valedicere" Anv. Soh. p. 205, vs. l. 6.

تِرَك i. q. تراك q. v. *F.*; cf. تَرَك 1 — 3.

تُرْك plur. تركان et pl. ar. أتْراك coll. H. Sam. 46, Turca (opp. تازیك); 2) Turkistân, Turcomania (تركستان); 3) *met.* amatus, amata, puer formosus (مطلوب ومعشوق وغلام) *B.*; cf. Hâfiz in vit. poet. pers. fasc. I, p. 13, 5. Addit *M.*: „barbarus, vagabundus, latro". — Inde تُرك چَشم n. c. Turcae oculus *met.* oculus devinciens, *quasi* captivum retinens (a murdering or captivating eye *Shaksp.*); cf. تركان 3.

تُركاش v. s. v. تركش.

a. p. تُرك أشقر *met.* Mars planeta *B.* in appendice.

تُركان plur. vocis تُرك q. v. *B.*; 2) mendici protervi (گدايان شوخ) *SHL. C.*; 3) oculi (چشمان), e. g. in hoc hem. Schahn. : بدست از مژه خون تركان برفت Gl. Sch. Vocales in Gl. Sch. desunt, sed fortasse legendum تُركان, ut sit plur. vocis تُرك, qui *met.* de oculis dictus videtur, quod Turcae formositate et nigris oculis excellunt.

تُركان چَرخ Turcae coeli, *met.* septem planetae : Saturnus, Jupiter, Mars, Sol, Venus, Mercurius et Luna *B.*

تُركانَه (suff. انه) Turcae vel amasii instar *R.*, e. g. پر شكن كاكل تركانه „cincinni (tui) sunt pleni anfractuum more amasiorum" Hâfiz in vit. poet. pers. fasc. I, p. 12, 1.

تُركانى (a تُركان suff. ى) vestis superior (بالا پوشی), ad vestimenti genus فرجی dictum pertinens, quo mulieres Turcarum utuntur *B.*

تُركتاز *F.* et *HK.* et تُركتازه *C.* et تُركتازى n. c. incursio s. invasio Turcarum more (تاخت تركانه) *HK.* i. e. velox et repentina depraedandi caussa; 2) vagari, oberrare (جولان كردن) *B.* Cum كردن Spieg. Chr. 82, 9, coll. hoc versu ابو المعانى poetae : دليران زهر سو شده جنگ ساز ۞ در آنجا كه ميكرده اند تركتاز *F.* Inde 3) *met.* iactatio in incessu (صالنوب يوريمك), e. g. in hoc versu شيخ نظامى poetae : همه رقيبش زتركتاز افتاد ۞ همه براقش زپويه باز افتاد *F.*; 4) gesticulatio amatoria, dissimulatio, blanditiae, quibus amantis patientia quasi diripitur *F.*

تُرك چَرخ i. q. ترك فلك q. v. *HK.*

ترك جوش n. c. caro semicocta (گوشت نيمر پخته) *B.*

ترك چين *met.* sol *B.*

a. p. ترك حصاری *met.* luna; 2) sol *B.*

ترك روستايان *met.* allium (سير ar. ثوم) *B.*

ترکش semen (تخم ar. بذر); 2) sec. al. ager seminando expeditus, arvum (ar. فلحان) *F.* sine exemplo.

ترکستان (suff. ستان) Turkistân, regnum Turcarum *B.* in appendice.

ترك سلطان شكوه *met.* sol *B.* in appendice.

ترکش i. q. تيركش, e quo decurtatum est, pharetra (تيردان) *B.* Inde orta forma ar. ترکاش pl. تراكيش, de q. v. Quatremère Hist. d. Sult. maml. t. I, 1, 13, not. 14. — Inde ترکش ريختن pharetram effundere s. exhaurire *met.* vinci, se dedere, e. g. in hoc versu شيخ سعدی poetae : چو دانست کز خصم نتوان گريخت ✿ بناکامی او نيز ترکش بريخت *F.*

ترکش بند n. c. wearing a quiver *Shaksp.* *R.*

a. p. ترکش جوزا stellae in signo geminorum (برج جوزا) instar pharetrae (ترکش) conspicuae; 2) chordae in superficie instrumenti musici (تارهای روی سازها) *B.*

ترك غری nom. populi in Turkistân crudelis et sanguinolenti (خونريز وتند خوی) *F.*

a. p. ترك فلك *met.* Mars planeta; 2) sol *B.*

ترکمان, cuius pl. arab. est تراكمة, n. c. Turcae similis (مانند = مان); 2) cognomen gentis Turcarum vagae, ab auctore Turcarum يافث بن نوح originem non ducentis; Turcomani *B.*, e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae : کين زمان شمشير کينی بر ترك ترکان آزمای ✿ در ديار ترکمان نه ترك مان نه ترکمان *F.*

ترکمانستان (suff. ستان) Turcomania *M.*

ترکمانی (suff. ی) Turcicus, Turcomanus *R.*

a. p. ترك مزاج adi. c. *met.* pravus, fraudulentus, dolosus *R.*

a. p. ترك معربد *met.* Mars planeta *B.*

ترکند et ترکنده i. q. ترفند q. v. *B.*

ترك نيمروز *met.* sol *B.*

ترکون lorum ephippii anterius et posterius sarcinis constringendis (دوال وفتراك), turc. قنجغه *B.*, quod sec. *M.* ad tataricam linguam pertinet et etiam قنجوغه scribitur.

ترکهار *C.* et ترکهارن s. ترکهازن, in aliis etiam ترکهازن scriptum, patina, in qua exsiccatum lac comminuunt (بوغرت قوريسی ازجکی تکنه معناسنه), alias کشکرن dicta *F.* sine exemplo. *C.*

ترکی (suff. ی) Turcicus; et de equo turcico; 2) hystrix (خار پشت تير انداز) *B.* in appendice. *HK.*

ترکيدن et ترکيدن coll. ترقيدن i. q. تراکيدن, e quo decurtatum est, findi, dirumpi (چاتلمق); 2) findendo sonum edere, crepare (چاتليوب صدا ويرمك) *F.*; cf. *B.* s. v. بادام دو et بوزه کباب مغز.

ترلك et ترليك coll. درلك et درليك vestimentum brevioribus manicis et in anteriore parte apertum (قبا وجامهٔ آستين کوتاه پيش باز) *B.* Cf. تلك 1 et تيليك.

ترلنکان vivum faciens, producens, creans Deus (زنده کننده وپديد آرندهٔ خدا تعالی وتقدس يعنی محيی وخالق) *F.* ex شرفنامه sine exemplo.

ترلو via declivis simul et acclivis (راه نشيب وفراز) *F.* ex المشکلات sine exemplo.

ترم i. q. ترم q. v. *F.*; varia lectio videtur.

ترمانيدن caussale verbi ترميدن q. v. *C.*

ترمتای avis quaedam venatica (شکاری) magnitudine avis پيغو dictae e genere avium nigris oculis *B.*

تَرَمَه et تُرَمَه coll. ادرم stratum, cui imponitur sella equestris (نمدزین که تکلتو باشد) *B.*, qua significatione in *F.* lex. تُرَمَه legitur; 2) coll. تُــرب raphanus *B.* In *F.* lex. voci تَرمَه significatio: „fraus, dolus" tribuitur (ترب یعنی مکر وحیله), quae est significatio vocis تَــرب; sed legendum esse تُرب „raphanus" probat interpretatio vocis تــرمــه : تــرب که از بــقــول است, quam offerunt lexica *B.* et *HK.*

تَرمیدَن iacere, iaculari (انداختن) *F.* ex Fg. sine exemplo. Fortasse cum ar. verbo رمی cognata vox.

تَــرَن rosae species (گــل نسرین ونسترن), de q. v. s. نسرین s. نسترن, e quo decurtatum videtur; 2) desertum, planities (دشت وبیابان) *B.*

تَــرناس sonus in eiaculanda sagitta e nervo arcus (چلهء کمان) oriens *B.*; cf. تَرَنگ s. ترنگ 2.

تَــرناتَــه (ex تر et نان suff. ه) opsonium (نان خورش ar. ادام) *B.*

تَرَنج i. q. ترفنج q. v. *F.* sine exemplo.

تُرُنج coll. اترج malum citreum (ar. تفاح مائی) *B.*; cf. دبــال. Num forte s. सुरङ्ग [the orange Wils.] conferendum?

تُــرُنج et تُــرَنج et تَــرَنج imp. v. ترنجیدن; 2) firmiter compressus, contractus; 3) aridus, durus (خشک شده ودرشت گردیده); 4) coll. تخجل et تــرنجی compressio, complicatio (فــراهم نشاندن); 5) ruga, plica (چین وشکنج) *B.*; cf. تنج.

a. p. تُرُنجان forma arabica vocis pers. ترنگان q. v. *B.*

a. p. تَــرَنجبین forma arabica vocis pers. ترنگبین q. v. *B.*

تُرُنج زَر malum citreum aureum *met.* sol *B.*

تُرُنج مِهرگــان *met.* i. q. ترنج زر sol *B.*

تِرمِد *B.* et تِرمَد *HK.* et تِرمِذ *SHL.* nom. urbis, in qua illi, qui e familia Muhammedis originem ducunt, genuini habentur (که سادات آنجا صحیح النسب اند) *B.* in appendice *F.*; cf. تِرید 1.

تَرمَرَه i. q. ترموره q. v. *F.*

تَرمُس coll. تَرمُش nom. herbae acris gustatu (ترش مزه), qua in pulmentis (آشها) utuntur *B.* بر دارو اسپیدر *F.* ex نعمة الله.

e. تَرمُس faba aegyptiaca et syriaca (باقلای مصری وباقلای شامی) *B.* Vox in arabica quoque lingua usitata e graec. θέρμος orta videtur, de q. v. Dioscor. l. II, c. 132; „lupinus" Freyt.

تُرمُس siliqua (خرنوب ar. کچی بوینوزی) *F.*; cf. تَرمِش.

تَرمَسَه dimidium ponderis دانک dicti s. pondus octo granorum vel duarum siliquarum (نصف دانک که ایکی قیراط اولور), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: درون کرا که شده وسوسه * وجودش نیم زد به نیمه ترمسه *F.* Vox a ترمس, faba, suff. ه formata videtur.

تَرمِش siliqua (خرنوب) *B.*

تَرمُش i. q. تَرمُس nom. herbae acris gustatu *B.* *F.*; 2) pro تَــرمــوش rubus *C.* *M.* ex Nis.

تَرمَشیم nom. medicamenti (دارو) ex speciebus (از اجزای), quae dicuntur اکسیر et کیمیا *B.*

تِــرمَــک animus durus, animi duritia (ar. قساوت) *B.*

ترمند (vocales desunt) nom. urbis Gl. Sch.

تَــرمَــنــشــت n. c. prava agendi ratio (بــد کرداری) *B.*; cf. منش.

تَرموره et تَرمُرَه oscillum (صالنجق) *F.* sine exemplo. *C.*

تَرموش rubus (بوکر تلی دکن) *F.*

a. p. تُرُنجی (suff. ی coll. تُرُنج, citrei coloris *M.*

تُرُنجی et sec. *C.* تَرَنجی vellicatio (چمدک) *F.*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : رقیب سگ صفت در بـزم دلدار ✿ تـرنجی میکنند پنهان که برخیز *F.* Cf. تخجل.

تُرُنجیدن et تَرَنجیدن coll. تنجیدن firmiter comprimi, contrahi (سخت درهم کشیده وکوفته شدن) *B.* et act. firmiter constringere *cingulum* (قوشاغی وقولانی محکم چکمک) *F.*; 2) arescere, exsiccari (خشک شدن), de corio aliave re *F.*; rugas contrahere (چین بهم رسانیدن) *B.*; valde remissum, mollem esse (غایت نرم اولمق وایو جمع اولمق) *F.*; 3) durum fieri (درشت گردیدن) *B. F.*

تَرَند et sec. *F.* تِرِند i. q. تر passeris species parva (صعوه); 2) sec. al. species hirundinis montanae (وطـواط) i. q. ar. وُصع, i. e. avicula passere minor *B.*; cf. ترندر et ترندر.

تَرَندَر *B. HK.* et تَرَندش *F.* et تِرِندَک s. تَرَندَک *B.* et تَرَندوش *F.* et تَرَندوک *F.* i. q. ترند *B. F.*

تَـرَنگ et تِـرَنگ imp. verbi تـرنگیدن et تـرنگانیدن excita, exsilias (انگیز وجست) *B.* (وخیز بمعنی انگیز وجست وخیز بونلرده امر اولـور *F.*, cuius significationis probandae caussa hoc شیـخ اوحدی poetae مثنوی affert : ✿ شب کنی روز وروز در کـارش ✿ در نویسی بدرج تو تارش ✿ باز شعریش بـر ترنگانی ✿ بنقضا قدم پلنگانی *F.*, in quo tamen تـرنـگـانی 2 ps. sg. aor. verbi ترنگانیدن esse videtur; 2) et تِرِنگ sonus in eiaculanda sagitta e nervo arcus oriens *B.* Gl. Sch.; cf. ترناس; 3) sonus cuspidis sagittae ferientis, clavae percutientis et ensis secantis; 4) chordarum sonus in pulsando instrumento *B.*; 5) *gen.* ictus (زخـم) sive vulnus scissum est, sive tuberculum (دنبال) vel simile quid *B.* Gl. Sch.; 6) vertex capitis (تارک سر); 7) coll. hind. et p. تـرنگ vortex aquae (غرقاب) *B.*

h. p. تَرَنگ (s. तरङ्ग) unda maris *B. F.*

تـرنـگ pulcer, bonus (خوش وخوب وزیـبـا ونـکـو) *B.*

تَرَنگ et sec. *F.* تُرُنگ coll. تورنگ i. q. تذرو avis phasiana *B. F.*; 2) perdix کبک *F.* ex Fg.; 3) carcer (بندی خانه وزندان) *B. F.*; 4) fistula globulis flatu eiiciendis (اغز تفنکی) *F.* ex محمودیه sine exemplo et fortasse pro تُرتَک q. v. falso lectum.

تَرَنگاتَرَنگ (vox ترنگ repetita inserta lit. ا) sonus continuus (پی در پی) sagittarum eiaculatarum vel nervi arcus, vel chordarum instrumenti musici *B.*

تُرُنگان, unde ar. ترنجان, citrago (بادرنگبویه مفرح قلب المحزون ar. وبالنگو) *B.*

تَرَنگانیدن et تِرِنگانیدن i. q. تـرنـگیدن (مصدر تـرنـگ است); 2) (caussale verbi ترنگیدن) facere, ut nervus arcus sonum edat (وبمعنی بصدا آوردن چلهٔ کمان باشد) *B.* — Idem verbum significare videtur : „excitare, exsilire“, si respicis imperativi تـرنـگ interpretationem : انـگـیـز وجست وخیز, coll. versibus ex شیخ اوحدی s. تَرَنگ 1 allatis.

تـرنـگـبـیـن, vox composita pro تـرانـگـبـیـن, proprie „mel humidum“, unde ar. ترنجبین, medicamentum (دارو) dulce instar roris plantae خار شتر dictae insidens, ar. من dictum *B.*, i. e. resina dulcis, saporis mellei m a n n a e nomine nota, quae in multis plantis reperitur, maxime autem in plantae spinosae specie ar. الـحـاج [hedysarum alhagi] dicta, quae fortasse etiam sub voce خار شتر intelligenda est. Alia vocis forma est تلنگبین.

تَرَنگیدن separari, divelli (آیـرلـمـق) *F.*; 2) ferire, percutere, clava, acinace

(تُرز وقليچ اورمق) *F.* ex Fg., e. g. in hoc versu اثير الدين وفائی poetae : زکوب تُرز وترنگیدن حسام بود ٭ فضای معرکه همچون دکان آهنگر *F.* Idem verbum cum sequenti esse videtur.

تِرَنگیدَن sonum edere, de nervo arcus (کرشی صدا ویرمک) *F.* Cf. تَرنکیدن et ترنگنیدن. Verbum e sono ortum videtur.

ترنند (vocales desunt) n. s. undas iactare, aestus (ترجمهٔ تموج است) *B.* in app.

تَرنیان coll. ترینان et ترین corbis (سبد) vel discus (طبق) latus e subtilibus viminibus salignis (شاخهای چوب بید) textus *B.*

تَرنیب rosa flaccida (گل پژمرده) *F.* sine exemplo.

تِرنیب pala ferrea ad excipiendos cineres (خاکستر چکه‌جک دمور آلت) *F.* sine exemplo. In *C.* lex. legitur تِرْهٔ نیب.

تُرو fragilis, gracilis, tenuis *C.* Vox dubia, quae in ceteris lexicis deest.

تَروال coll. ترزوال s. تژوال folium herbae (برگ گیاه) *B.*

تَر وَخُشک humidum et siccum, *met.* opsonium et non opsonium (نان خورش وبغیر نان خورش); 2) parum et multum (اندک وبسیار), simil. *B.* in app.

تُروَدَه et تُروه i. q. توده acervus, cumulus *F.* ex ادات الفضلا. Falsa lectio pro توده esse videtur.

تُروَدَه i. q. تروده *F.* Varia lectio videtur.

تُروَشَه i. q. ترشه 2 nom. fructus cuiusdam *B.* Sec. *F.* i. q. ترشه 1 et 2.

h. p. تَروعَه clangor *tubae C.* ex vers. pers. Vet. Test. Lev. 25, 9. Est vox hebr. תְּרוּעָה persicis literis reddita. Inde تروعه زدن tartarantarizare *C.*, respondens hebr. תָּקַע תְּרוּעָה „magno strepitu et tumultu tubis clangere" Num. 10, 5. 6.

تَرومیدَه et تُرومیدَه [ó] i. q. تروهیده commixtus, annexus (آمیخته); 2) acquisitus (اندوخته) *B.*

تَروَند coll. تراهی primitiae fructuum; 2) i. q. ترفند q. v. *B.*; cf. تروند; 3) sec. al. limites, confinia (سنور وحدود), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : کشیده سر بسم معمر عدلت ٭ حصار آهنین تروند ملکت *F.*

تَروَندَه i. q. تروند 1 et 2 *B. F.* cf. ترفنده.

تَرّوَه *B.* et تُروَه [ó] *B.* et تَروَه *B.* et تُروَه *B.* et تُروَه sec. *F.*, par, socius, cum altero iunctus (جفت ar. زوج) *B.* Sed sec. *F.* ex Fg. تَروه s. تَروَه contrariam habet significationem : impar, singulus (ضد جفت اولان تک معناسنه), quod tamen, quum exemplo non probatum sit, falsum videtur. Omnes hae formae et sequentes synonymae توده et توروه, quarum duae تَروَه et تُروَه decurtatae sunt, ex literarum similium د, ر et و permutatione ortae videntur veraque vocis forma nonnisi ex collatis optimis codicibus erui et definiri potest.

تَروَه i. q. ترفنج q. v. *F.* Vox ex تریوه decurtata videtur; cf. تروِیه.

تَروهیدَه et تِروهیدَه i. q. ترومیده q. v. *B.*

تَروِیَه i. q. تروه s. ترفنج; 2) colliculi in via obvii (یول کنارنده اولان کوچک بغندچقلر) *F.*; cf. تُروِیَه et تریوه.

تُروِیَه coll. تَروِیَه luto tempore hiemis hinc inde exaggerato quasi per gradus distincta s. inaequalis *via* (یولک ایام شتاده بالچقدن نردبان کبی اولدوغنده دیرلر), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : در ایام شتا نتواند پوید ٭ ره همـوار چون باشد تروِیه *F.* Eadem vox ac praecedens تَروِیه esse videtur, a qua sola vocali literae ت differt.

تَرَه coll. تز 4 et تژه 2 dentes i. e. pecten clavis (دندانهای کلید); 2) arista spicae hordei et tritici *B.*; cf. تژه 3.

تَرْه et تَرَه *gen.* quodvis olus hortense (سبزی) cibis addi solitum; 2) *spec.* porrum (گندنا) *B.* et sec. *F.* nasturtium (رشاد) *F.*; cf. Gul. 93, 5; 185, 19; 3) cuminum (زیره یعنی کمون وچمن) *F.*

a. p. تُرَّهات res vanae et inanes, verba inutilia, nugae (بیهوده وهرزه وخرافات ومهملات); vocem arabicam esse dicunt *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. تُرَّهة plur. تُرَّهات.

تَرَه تُندَک et تَرَه تیزَک n. c. nasturtium (رشاد); 2) eruca (جرجیر) *B.*; cf. انداو et تانسقیم et خردل et کیکیم.

تَرهٔ خُراسانی planta quaedam acris gustatu (ترش مزه), in Khorâsân ساق ترشک dicta, quod eius truncus (ساق) peracidus (بسیار ترش) est; arabicum plantae nom. est البقلة الحامضة *B.*, de q. v. Freyt. lex. s. v.

تَرهشتَن iratum fieri, irasci (بولانمق وقاقیمق یعنی غضبه کلمک) *F.* ex Fg. sine exemplo.

تَرهٔ شیم olus quoddam simile oleri تبرخون (s. ترخون), sed valde amarum (تلخ) *B.*; i. q. سعتر q. v. *F.*

تَرهٔ گُربَه i. q. بادرنجبویه q. v., sic dicta, quod feles (گربه) hanc plantam amant *B.*

تَرَه میرَه n. c. i. q. ایقهان s. خردل صحرای eruca silvestris *B.*

تَرَغندَه res quaevis ornata, recens ac vigens (آراسته وبه طراوت) *B.* طراوت ولطافت ایله آراسته اولمش نسنه *F.*, e. g. in hoc versu poetae: خواجه عمید لویکی شد زیمن مقدمت آراسته ترغنده باز ✿ چون زخیل خسرو سیارگن روی فلک *F.*

تَرَه ودوغ olus et oxygala *met.* cibus tenuis et promtus, quo cibus pauperum intelligitur (طعام مختصر وماحضر مراد طعام فقرا), e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae; نن خسود با تره ودوغ زنی ✿ به که از خوردنش آروغ زنی *F.*

تَری et تَرّی Gl. Sch. (suff. ی) mador (رطوبت) *B.*; status recens, elegans (لطافت وتازه) *F.*, e. g. in hoc versu میر خسرو poetae: تری ونم گشت مرکب زرود ✿ نم ترنم شدش اندر سرود *F.*; 2) coll. تر c., *met.* i. q. تردامنی Spieg. Chr. 101, l. ult.

تَری [ê] coll. تَرا murus peraltus; 2) vallum, agger (سد) praestructus *B.* — *F.* lex. auctor vocem تَرا interpretandi caussa in Fg. lex. allatam falso تُرا legens, falsam significationem „tibi" (سکا) affert (فرهنگ جهانگیریده ترا معناسنه در که سک دیمک اولور) *F.*

e. تِریابید fraud, deceit, deception *R.* persicam vocem esse dicens; sed deest in persicis lexicis et est hind. تِریابید (e. s. स्त्री mulier et वेद scientia), quod sec. *Shaksp.* significat: the science of woman, knowledge of woman.

تَرِباز radix cuiusdam herbae (براوت کوکیدر) *F. C.*

تِریاق forma arabica persicae vocis تریاک q. v. *B.*; cf. Gul. 32, 19.

تَریاقِ تُرکی mumia mineralis et factitia (مومیائی انسنی وکنی) *B.* Plura v. s. مومیائی.

تَریاقِ رُوستائی *HK.*, sec. *R.* تریاقِ روستاییان *met.* allium *HK. R.*

تِریاقِ فارسی i. q. پازهر q. v. *B.*

تَریاک et تِریاک antidotum (پازهر); 2) opium (افیون) *B.*; cf. دریاک et جان دارو.

a. p. تِریاکِ اکبَر *met.* antidotum, quod amans amatae dat (پازهر که عاشق بمعشوق دهد) *B.* in appendice.

تِرياكى (suff. ى) ad opium pertinens (افيونى) *B.* Cf. ترياك 2.

تَريمان i. q. ترىامان q. v. *B.*

تَرْيان et تِرْيان coll. ترنيين discus ligneus; 2) discus e viminibus salignis textus *B.*

تَريت et تَريد et sec. *F.* تُريت et تُـريـد, e quo ar. ثَرِيد, n. s. panem interere (ريزه كردن نان) in lacte (شـيـر), lacte acido (دوغ), potu (شــربت), iure carneo (آب كُوشت) similive alia re *B.*, quo cibus paratur (طعامدر) *F.* Inde c. كردن confringere in particulas, interere panem, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae: بـس كن اين وسر تنور بند ✿ تا كه نانهاترا تريت كنند *F.*

تَـريـدَن i. q. تريـدن extrahere, efferre (بيرون كشيدن وبر آوردن) *B.*

تُرِيدَن terreri, metu aufugere (رميدن) *B.*

تَرير metum iniiciens, ut caveat sibi; praemonens (ترسـانـنده respondens ar. نذير) *B.*

تِريز [ê] i. q. تيريز (e quo decurtatum videtur) coll. چاپيك s. چاپوك, duo segmenta triangularia, quae vesti ab utroque latere sinus inseruntur (شــاخ جامه وقبارا كويند وآن دو مثلث بشد از دو طرف دامن جامه), quaeque mediam vestis partem latiorem reddunt; cf. شاخ جامه; 2) ala avis (بال وپر مرغان) *B.*

تَرين ex تَر humidus et suff. ين ad vim vocis augendam addito, i. q. turc. ياشرق humidior; 2) suffixum superlativo formando inserviens *F.*, de q. v. Instit. ling. pers. §. 142 sqq.

تَرينان et تَرِّينَن i. q. ترنيان q. v. *B.*; cf. تريان.

تَريـنْوا, ex ترين pro ترينه et وا i. q. با pula, compositum, i. q. ترينه 1 et 2 *F.* sine exemplo.

ترينَه genus opsonii (قاتق), quod pauperes pulti e farina paratae (آشهاى آرد) indere solent, hoc modo descriptum: نان تنورى نيمر پختهرا ريزه ريزه كرده با فلفل وزنجبيل وزيـــره وسياه دانـــه نيمر كوفته وسبزيهاى ريزه كرده مانند شلغمر وچقندر وكـنـدنا وپودنه وامثال آن مجموعرا در تـغارى كنند وسركـه ودوشـاب بر بالاى آن ريزند ومشت بسيارى بزنند تا خوب خمير شود ودر آفتاب نهـنـد وهمچنان تا چهل روز بديـــن دستور هر روز سركه ودوشاب بر آن ريزند وبر همر زنند ودر آفتاب نهند تا بقوامر آيد وبـــعـــد از چـــهـــل روز قرصها از آن سازند وخشك كنند ودر وقـــت احتياج قرصـى از آن در آب كرم اندازند تا نرم شود قتق آش كنند; 2) genus cibi, ar. عويشه dictum, quod e carne cum tritico et aceto cocta parant; 3) variae olerum species (اقسامر سبزيها) *B.*

تَرْيو [ô] i. q. تربو q. v. *B.*

تَرِيوَه [ê] via tumulosa, salebrosa et inaequalis (راه پشتهء ناهمـوار وپست وبلند) *B.*, e. g. in hoc versu استاد لطيفى poetae: چون باز پرنده بر كريوه ✿ چون قاز رونده بر تريوه *F.*; cf. تَروَه et تـــرويـــه s. تُرويه et كَريوه.

تَز porriginosum vel ex porrigine calvum *caput* (كل وكچل يعنى سرى كـه زخمر يا جاى زخمر در آن باشد) *B.* Male in *F.* lex. huic voci significatio „vertigo capitis" (سر كُشتن) tribuitur, cui repugnat etiam versus حكيمر ســوزنـــى poetae: نخواهمر مغز كوزان بهر آنرا ✿ كه مغز كوز خوردن سر كنند تز probandi caussa ibi allatus, quum سر تز كردن h. l. significet: „caput porriginosum vel ex porrigine calvum facere". Cum *F.* lex. consentit lex. *SHL.* Fortasse pro سر كُشتن scribendum سر كل وكچل كشتن; 2) coll. تز 1

folium ex arbore recens ortum; 3) coll. تژ passeris species parva (صعوه); 4) coll. تژه 1 dentes s. pecten clavis *B.*

تَژ semen e terra primum pullulans (بیرون عنوز چقمش مزروعات); 2) terra acclivis (زمین فراز) *F.* sine exemplo; 3) sec. al. i. q. تژ 4 pecten clavis, e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : ده‌کار [?ده‌گان] بی دهست وشتربان ی شتر ❀ پالان بی خرست وکلیدی تهی زتژ *F.*

تِژ coll. تژ 2 et تژده 1 folium (برگ) ex arbore recens ortum; 2) herba (گیاه) recens progerminans (نو رسیده) ar. حقل dicta; 3) coll. تژ 3 et تژ passeris species parva (صعوه) *B.*; 4) i. q. تیریز s. تسریز q. v. *F.* sine exemplo.

تژاو et تَژاو nom. athletae Turaniensis, generi (داماد) Afrâsiyâbi, quem captum Gêv (گیو) fratris sui ulciscendi caussa interfecit *B.*

تَژاوِل i. q. تژاول folium herbae ignotae *B.*; cf. تژوال.

تُژتَک, sec. *F.* تَژتَک, coll. تفک et تفنگ tubus ligneus globulis flando emittendis (تفک دهن), quo contra passeres similesve aves utuntur *B.* آغز تفنکی *F.*, quod *M.* falso vertit : „orificium sclopeti“.

تُژتُک i. q. تُژتَک avis phasiana (تذرو) *F.*

تَژد locusta nigra in satis degens (هو جراد اسود یکون فی الزرع) *F.* ex المشکلات sine exemplo et fortasse alia lectio vocis جزد s. چزد q. v.

تَژدَك i. q. تژدك curculio triticum devorans *B.*

تَژدَه i. q. تَژدَه q. v. *B.*

تَژدَه coll. تژ 1 et تنده et تنژه se evolvere, se aperire de gemmis, ut flores et folia prodeant (غنچه‌ء گل وغنچه زدن برگ از درخت یعنی سر بر آوردن از درخت); 2) coll. تژ 4 dentes s. pecten clavis; 3) coll. تژده i. q. تژده 2 q. v. *B.*

تَژر domus s. cubiculum aestivum *C.*, qui ar. vocem طزر a تژر ortam dicit. In ceteris lexicis deest et fortasse eadem vox atque تجر.

تَژّرد minium, *color ruber* (t. سلکن ar. سیرقون) *F.* sine exemplo; cf. اسرنج.

تَژْرو alia forma vocis تـذرو, lit. ذ cum ژ permutata *C.*

تَژغ et تُژغ lignum arboris تاغ dictae (چوب تاغ) ad ignem et prunas aptissimum *B.*; cf. تاخ.

تُژغو i. q. تُژغو q. v. — In *C.* lex. legitur : „*Kharizmiorum lingua* : qui in aliquem locum descendit et sedem figit“, significatio dubia in ceteris lexicis non comparens.

تَژْف et تَژُف mador, status recens (تری وتازگی); 2) commoditas vitae, tranquillitas, otium (نعمت وآسایش); 3) conditaneum (ریچال) ex oxygala siccata (کشک) confectum *B.*

تَژفان i. q. تژزفان, e quo decurtatum est *B.*

تُژقو i. q. تُژغو q. v. Cf. تُژغو.

تَژك merda, stercus, alvi faeces *C.* *pec.* stercus boum, fimus bubulus *M.* In lexicis persice scriptis deest; sec. *C.* est vox persica et sec. *M.* vox persica et turcica.

تَژلَب cauda ovis assata (دنبهء برشته شده), quam supra pultes e farina paratas per frusta sternunt (که بر روی آشهای آرد ریزند) *B.*

تُـژُلقی aqua oxygalae cum sale cocta et exsiccata, quae instar acidi loco condimenti cibis additur (یوغرت صوئی نمک ایله قیناتوب قوریدرلر اکشی کبی اولور بعده طعامه قورلر) *F.* ex الصحاح. *C.*

تَژم et تَژم s. تِژم coll. نژم et نژم nebula terram operiens (ar. ضباب) *B.*; cf. میغ et تمن.

تَزَنْدَر coll. تـرنـدر i. q. تر passeris species parva (صعوه) *B.*

تَزْوال et تَزْوال i. q. تـروال folium herbae *B.* Fortasse variae lectiones vocum تـراول et تزاول.

تَزَه coll. تژ 1. 2 et تژده 1 et تنده et تـنـزه gemma (غنچه) arboris, gemma florem continens; 2) coll. تز 4 dentes s. pecten clavis; 3) coll. تره 2 arista spicae hordei et tritici; 4) trabs magna, qua innituntur extremitates aliarum trabium tecti domus (چوب بزرگی که اطراف چوبهای سقف خانهرا بر آن نهند) *B.* — *F.* lex. auctor addit: 5) clava butyro conficiendo (چوب روغنگر turc. پایق) sine exemplo et 6) caput s. glans membri virilis (سر آلت رجل), e. g. in hoc versu میر نـظـمـی poetae: دخت کودك غـرق پرّان خواهدش ✿ از تزهٔ اول بفرمان آیدش.

تَزِیدَن i. q. تریدن extrahere, efferre *B.*

تَزِیک i. q. تازیک, e quo decurtatum est *B.* in appendice.

تَـس colaphus, alapa (طپانچه وسیلی) *B.*; cf. تپانچه.

تُس ventus sine sono e ventre (راه پـسـائین) emissus; 2) adspuere, insputare (آب دهن بجانب کسی انداختن), qua significatione alii arabicam vocem esse contendunt *B.* Vox onomatopoietica esse videtur.

تَساجَه s. تَشـاجه i. q. نهنگ crocodilus *B.* in appendice.

تَسبانیدَن caussale verbi تسبیدن q. v. *C.*

تَسبیدَن suffocari (بوغلمق), e. g. in hoc versu میر نـظـمـی poetae: بماند لقمه در حـلـقـوم بندد ✿ اگر باشد بزرگ البت بتسبید *F.*

تَست pelvis, cuius loco forma تشت usitatior est, e. g. in hoc versu مـیـر نظمی poetae: چـو رگزن بازوی سیمین او بست فلک در دست یک رفته زرین تست ✿ *F.* in quo rimae caussa تست pro تشت positum videtur; cf. تشت.

تُست pro تـو اسـت forma contracta; cf. Sec. Nam. p. 120, 11.

تُستَر nom. urbis cuiusdam *B.* in Khorâsân. *M.*

تُستی pro تو هستی i. q. توئی tu es et pro تو بودی tu eras *B.*; cf. Instit. ling. pers. §. 227.

تَسخَر et sec. *F.* تَسخَره, cuius loco tamen forma تسخر in usu est (سـكـون رايـلـه مسخرگی (مستعملدر), ludibrium, irrisio (وتمسخر طنز واستهزا) *B.* *F.* Vox a verbo ar. سَخِرَ derivanda. Inde تسخر کـردن irridere, ludibrio habere, e. g. in hoc versu سلطان ولـد poetae: میرمی اکنون تسخر میکنی ✿ طفل چون آن میکنی تو میزنی *F.*

تُس سَگ n. c. viola canina (بنفسج الكلاب) *B.*

تَسفیدَن findi, de auro (التون یارلمق) *F.* ex Fg. sine exemplo. *C.*

تسکنج, vocales desunt, v. s. v. تخجل.

تَسلیخ i. q. تَشلیخ stratum, in quo adorandi s. precandi ritum peragunt (سجاده وجا نماز) *B.*

تَسمَه i. q. تاسـمـه *B.*, e quo decurtatum videtur.

تَسُّو, sec. *F.* تَسو, e quo ar. طَسُّوج *B.* vel تَسوج *F.*, pondus quatuor granorum hordei (مقدار وزن چهار جو) *B.* vel sec. al. pondus duorum granorum, quorum viginti quatuor efficiunt id, quod دینار vel مثقال dicunt (ایکی حبه‌در کـه یکرمی درت حبه بر دینار در مثقال دخـی دیرلر) *F.* Ponderis definitionem offerunt versus sequentes شمس فخری poetae: چـو دینـارسـت شـش دانـگ ای برادر ✿ ودانگی چار تـسـوجـسـت اشهر ✿ وتسوجی دو حبه اوفتادست ✿ ولی حبه دو جو گشته برابر *F.*;

2) una viginti quatuor partium temporis diurni et nocturni, i. e. hora (ساعت); 3) una viginti quatuor partium cubiti sartorum (چوب گز استادان خیاط); 4) pars vigesima quarta mensurae cauponum سیر dictae (سیر استادان بقال) *B.*

تَسوج forma arabica vocis persicae تسو q. v. *F. SHL.*

a. p. تَسوید nom. act. II. v. ar. سَاد *proprie* denigratio, significatione metaph. „moeror, dolor" (غصه وغم ورنج والم) in hoc versu میر نظمی poetae usurpatum : چو سر زد از درونم اشتیاقت ٭ فلاکم کرد تسوید فراقت *F.*

تَسی i. q. تَشی hystrix *F.* Varia lectio videtur.

تَش coll. تیشه (z. ...... tasha, phlv. ..... Spieg. Vend. p. 204 vers. germ. not. 5) dolabra vel securis magna (تیشهٔ بزرگ) arboribus diffindendis; 2) ascia fabri lignarii (تیشهٔ درودگری) *B.*; 3) i. q. آتش ignis, e quo decurtatum est *B.* Gl. Sch., e. g. in hoc versu Schahn. : از آن پس نبد زندگانیش خوش ٭ زتیمار زد بر دل خویش تش *F.*

تِش (s. तृष् et तृषा) sitis (عطش وتشنگی); 2) pediculus (شپش) *B.* Falso in *F.* lex. ex Fg. شیش pro شپش legitur, quod pro turcica voce habens *M.* vertit : „veru, ensis, gladius", quem secutus est *R.*

تُش animi incitatio, perturbatio, fervor ex magna aegritudine (حرارت واضطرابی که بسبب غم واندوه عظیم کسی پدید آید *B.*; 2) pro تُوش q. v., e quo decurtatum est *F.*

تَشاجُد i. q. تساجد q. v. *B.*

تَشبیل harpago piscatorius (بالق اولتدسی) *F. C.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : بیک لقمه کند هرکس که تعجیل ٭ شود اورا چو کام ماهی تشبیل *F.*

تَشت (z. ...... tasta Vend. F. 19, p. 478 l. ult. ed. Burn.) coll. تست, unde ar. طشت, pelvis (طشت بی آفتابه لکن i. e.); 2) abacus, in quo pelvim et gutturnium ponunt (کرسی که تشت وآفتابه بسر آن نهند) *B.* in appendice; 3) coll. طشت i. q. پنگان q. v.; cf. تشته. — Inde تشت از بام اُفتادن *met.* dedecore affici, infamiae exponi (رسوا شدن) *B.*

تَشتِ آتش *met.* sol *B.*

تَشتِ بَلَند *met.* coelum; 2) sol *B.*

تَشْتخانه n. c. stratum cubiculare (جامهٔ خواب از توشک ولحاف ونهالی ومانند آن); 2) locus apparatui dormitorio reponendo (توشک خانه وآن خانهٔ باشد که رخت خواب در آن نهند); 3) locus (خانه), quo pelvis (تشت) et gutturnium (آفتابه) reponuntur (آفتابچی خانه); 4) *euphemistice* (از روی تعظیم) latrina (مبرز ar. ادبخانه) *B.* Falsa est significatio : „domus aestuaria, *ad plantas contra aeris intemperiem conservandas*", ut *M.* nom. comp. آفتابچی خانه lexici *F.* vertit, illud cum آفتاب خانه permutans, quem etiam secutus est *R.* vertens : „conservatory".

تَشْتخوان n. c. mensa escaria (خوانی که بجهت نان وطعام گذارند) *B. F.* Inde ortum ar. طستخان.

تَشتدار (cf. داشتن) n. c. gutturnifer (آفتابچی), cuius officium est pelvim et gutturnium mundare et servare *B.*

تَشتَر nom. Michaelis (میکائیل) angeli; 2) nom. genii (فرشته), qui pluviae et plantis praeest (موکل باران ونباتات); 3) nubes (ابر ar. سحاب) *B.* Eandem significationem lexicographi persici voci بشتر tribuunt, quam tamen falsam lectionem esse probat ipsius vocis etymologia, quum respondeat z. ...... tistrya, qui est Ized s. genius divinus doctrinae Zoroastricae, plerumque stella fulgens Tistrya dicta et signum pluviae habetur, aquam in terram effundens.

Vox tistrya coll. s. ved. त्विषत् a r. त्विष् fulgere, derivanda videtur. Plura vide in Burnouf comm. p. 12. 13. 96. 214. 367 et Not. p. 5 et 96 et Add. p. 167 et Benfey Monatsn. p. 55 sqq.

تَشتِ زر et تَشتِ زَرین *met.* sol *B.*

تَشتِ سیمین *met.* luna *B.*

تَشْتمیر i. q. تشمیر q. v. *B.*

تَشتَن securis magna (تیشهٔ بزرگ) *B.* in appendice; 2) milvus (غلیواج), e. g. in hoc versu میر نشمی poetae : مقابل کی شود خصم بد آئین ۞ نبشد کار تشتن کار شاهین *F.*

تَشت وَخایَه (pelvis et ovum) lusus quidam cum ovo evacuato, quod re quadam شبنم dicta (vel argento vivo (سیماب) *SHL.*) repletum et calefactum in aerem evolat. En verba *B.* lex. auctoris : آن چنان است که بیضهرا خالی کنند واز شبنم پر سازند [.SHL وبجای شبنم سیماب نیز کنند] وراه آنرا محکم ساخته در هوای گرم در تشت مسی گذارند واگر هوا گرم نباشد اندکی آتشی در زیر طشت نهند چون طشت گرم شود بیضه باصول راه بلا برقص در آمده بجانب هوا پران گردد تا از نظر غائب شود ; 2) *met.* terra et coelum, quod terra in medio coeli est; 3) nomen talismatis (طلسم) cuiusdam. Inde علم تشت وخایه astronomia (علم نجوم) *B.*

تَشتَه (suff. ه) coll. پنگان clepsydra (ساعت طرفی); 2) pelvis, crater parvus (کوچک) (تشتکه که ایچنده مختصر نسنه بایپرلر *F.* sine exemplis. *C.*

e. تَشتیوان ling. graeca (یونانی) : i. q. بسپایه q. v. *B*; cf. تشتمیر s. تشمیر.

a. تَشریف, nom. act. II. v. شرف nobilitare, gloria ornare; inde honorare, veneratio et *spec.* salutatio honorifica; cum بردن salutandi honore dignare alqm *de superiore inferiorem visitante* Rosen Narr. p. 80; 2) pl. تشریفات vestis vel donum pretiosum honoris causa a rege datum (خلعت) *F.*, e. g. in hoc versu ابو المعنی poetae : کانعمر یکی ته نان آنچه شود بی منت ۞ در بوم خرقهٔ فرست بجای تشریف *F.*; cf. H. Sam. 116, 1, Wilk. Chr. 123, 3.

تشلیخ i. q. تسلیخ q. v. *B.*

تشمیر et تشتمیر i. q. تشتیوان q. v. *B.*

تَشمیزَج forma arabica persicae vocis چشمیزک q. v. *B.*

تَشَن et تَشَن i. q. جاکسو s. چاکسو q. v. *B.*

a. تَشَنُّج, nom. act. V. v. شنج, *proprie* corrugari; inde convulsio, spasmus ex vulnere in pede aut manu *F.* ex موئد الفضلا et *C.*

تَشَنَک locus, ubi cranii anterioris partes sutura coniunctae sunt, apud infantes mollis et recellens (از پیش سرجائیرا گویند که در کودکی نرم وجهنده می باشد), ar. یافوخ dictus *B.*

تَشنَک instrumentum ferreum muro perforando *C. Shaksp.* In lex. *B. HK. F.* et *SHL.* deest; fortasse cum تَش, securis, cognata vox.

تَشنَگی et تِشنَگی (a تشنه suff. ی) coll. تِش 1 sitis Spieg. Chr. 33, 6.

تَشنَه pro تَشنَه q. v. *F.*

تَشنَه *F. HK.* et تِشنَه *HK.* (coll. s. तृष्णा et تِش 1), sitiens (عطشان) *F.*; cf. Spieg. Chr. 33, 3; 2) *met.* avidus, cupidus (مشتاق) *HK.*, e. g. in hoc versu ابو تراب poetae : ما خشک لبان تشنهٔ دیدار شرابیم ۞ چون کاسهٔ ما گشت تهی خانه خرابیم *F.* Inde تشنهٔ چیزی بودن *met.* desiderare, concupiscere alqd (اشتیاق) *B.*

تَشنَه جگر et تَشنَه دل n. c. *met.* desiderium, concupiscentia (اشتیاق) *B.*

a. تَشویر, n. act. II. v. شار, pudore afficere, pudor (خجالت) *F.*; cf. Chr. Sch. 77,

91. — Inde تشویر خوردن perturbari, confundi (مضطرب شدن) Gl. Sch.

تشّه mensura rebus pinguibus mensurandis (پیمانهٔ روغن) *B.*

تَشهیزَج perspicillum (چشمک) *F.* sine exemplo. Num forte falsa lectio vocis تشمیزج et pro چشمک legendum چشمیزك, e qua persica voce orta est arabica forma تشمیزج?

تَشی hystrix (خار پشت کلان) *B.*; ex اتشی decurtatum videtur; cf. تسی.

تِشی coll. تِش 2 homo pediculis abundans (پر شپش) *B.*

تَشیم locus umbrosus *ad considendum* (سایه‌گاه) e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: چـو دیـد انـدر آن تاب مهر منیر ☆ نه آرامگه ونه جای تشیم *F.*

تَشیرَه lapilli rotundi varii coloris (گلولهٔ که از سنگهای الوان وساخت سازند), quibus pueri ludunt *B.*

a. تَعَلُّق; nom. act. V. v. علق, suspensio, adhaesio, affixum esse; et cum بودن et داشتن adhaerere, additum, deditum esse, affixum manere c. ب p. et rei; cf. H. pr. reg. 6, 17, Spieg. Chr. 109, 6, Not. et Extr. t. IX, 202, 3; inde 2) singularis amor, studium et *myst.* amor s. studium rerum mundanarum opp. تجرّد.

a. p. تعلیمْ گر (suff. گر) magister, doctor (استاد ومعلم) *HK.*

a. p. تَعویذِ آسمان *met.* sidus geminorum (جوزا) *B.* in appendice.

a. p. تَعویذِ سیمین *met.* stellae (ستارگان) *HK.*

a. تَعیین, nom. act. II. v. عان, designatio; inde c. کردن vel نمودن vel فرمودن constituere, designare alqm ad alqd, vel rei perficiendae praeficere c. acc. p. et ب r. H. Sam. 52. 136, et cum شدن designari, assignari *ibid.* 130.

تَغار et تَغارَه coll. تارهٔ 4 pelvis fictilis (طشت گلی) *B.*; hydria *C. Shaksp. R.*; 2) cibaria, victus, commeatus, stipendium (خوردنی واذوقه وراتب) *B. F.*; 3) modus, mensura (پیمانه) *B.*, constans decem mensuris, quarum unaquaeque aequat decem mann Tabrizienses coll. یکی تغار هر ده کیل موازی et آرد که صد من باشد تغری باشد in H. Mong. I, 138, not. 17, ubi etiam aliae vocis formae تُغار et تَقار leguntur.

تَغاری hydria *C.* ex vers. pers. Nov. Test. Luc. 8, 16; a small tub, trough or bucket *Shaksp.*

تُغال idiomate Khârizmiorum i. q. ar. وجه *F.* sine exemplo. Num forte eadem vox atque praecedens تغار?

تُغتُج vid. s. v. تُغتُغ 4.

تُغتُغ mensura (کیله وقفیز), qua frumenta et fruges (غله) mensurantur; 2) sec. al. mensura quatuor onera asinina frumenti (چهار خروار غله) complectens, qua significatione etiam تَغتَغ et تَغتَغ scribitur; 3) sec. al. mensura unum onus asininum frumenti (یک خروار غله) complectens; 4) panis exiguus vel tenuis (نان تنک), qua significatione etiam تُغتُج scribitur *B.*

t. p. تُغدَری s. توغدَری avis otis, tarda, ar. حباری et pers. چرز s. چرز dicta *B.* in appendice. Cf. تودره.

تَغرچاق et تغرچاق i. q. تِغرچاغ s. تفرچاق q. v. *F.* ex تحفة الاحباب; varia lectio videtur.

تُغرى pro طغرا q. v. *R.*

تُغَل caula (آغیل معناسندر قیونک وکچی نک وصغرك اونسون) *F.* Falso *M.* et *R.*, qui eum secutus est: „obliquus intuitus, limus aspectus *caprae, ovis etc.*“, nam آغیل h. l. i. q. آغل „caula“ significat, ut probat versus ابو المعانی significationis testandae caussa a *F.* lex. auctore h. l. allatus: بگرد کوی تو عشاق بود سر گشته ☆ چو گوسفند بشب در تغل همی آیند *F.*

تَفتَن i. q. تافتن, e quo decurtatum est; 2) coll. تفت 3 *met.* ardere ex ira (گرم شدن از قهر); 3) fervidum, acrem esse in eundo, veniendo vel loquendo (گرم رفتن وگرم آمدن وگرم گفتن) *B. F.*, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae : بعد از

آن بسر داشت هیزم زود رفت ✿ سوی شهر از پیش من او تیز وتفت et in hoc versu Schahn. : سپهدار گودرز کشواد رفت ✿ بنزدیک خسرو خرامید وتفت *F.* coll. گرامایه دستی بپوشید ورفت ✿ بدرگاه کسری خرامید وتفت Chr. Sch. 82, 195; inde 4) festinare, currere (دویدن), e. g. in hoc versu Schahn. : بدستوریء شاه دیوان برفت ✿ بپیش جهندار کووس بتفت *F.* et 5) cum fastu et ostentatione incedere (خرامیدن) *F.* خرام وخرامان *B.*, e. g. in hoc versu حکیم اسدی poetae : زتیغت همی دشت گردن بتفت ✿ زباکش همی کوه وهامون بکفت *F.*

تفته part. v. تفتن i. q. تافته q. v.; 2) i. q. تَفت 6 q. v. *B.*; 3) tela araneae (تار عنکبوت), e. g. in hoc versu شمس فخری poetae : بحقّ کردگار او نکه داشت ✿ زدشمن احمد مرسل بتفته *F.*, ubi tamen fortasse بتفنه legendum.

تَفتَه جِگَر adi. c. i. q. تافته جگر q. v. *B.*

تَفتَه دِل adi. c. *met.* afflictus, tristis (تنگدل وغمناک) *HK.*

تَفتِ يَزدى (suff. ى) n. c. i. q. تفت 7 nom. loci in vicinia urbis يزد *F.*

تَفتيك lana caprina mollior et subtilior, quae depectitur et in pannis subtilioribus, pulvinis (شال وتکیه ونمد), simil. adhibetur *B. F.*; cf. تِبِت s. تِبِد; 2) vapor ebullientis ollae (چولك قیندر ایکن چقن بوغه دیرلر), qua significatione pro تف دیك positum est, lit. د cum ت permutata *F.* Tertia significatio „stamen", quam offert *M.* ex *F.* falsa est neque in *F.* lex. reperitur.

تَغمَه a badge of honour *R.*; 2) a mark which artists put on their productions; 3) the device upon a shield or medal *Shaksp. R.*, quorum ille arabicam hic persicam vocem esse dicit. Sed deest in lexicis persice scriptis.

تَغنَغ vid. s. v. تغتغ 2.

تُغور s. تُغوز v. s. v. توقوز.

تَف (a v. تفتن derivandum videtur) aestus, calor (حرارت وگرمی); 2) splendor, lux, radius (روشنی وپرتو); 3) vapor (بخار) *B.* Gl. Sch.; 4) corruptio, putredo (عفونت) *B.*

تُف coll. تفو et تُه et تُهو salivae eiectio, sputum (آب دهن انداختن) *B. F.* Vox onomatopoietica videtur. Quae in *F.* lex. ex محمودی legitur altera significatio „unguis" (ناخن) sine dubio falsa est et in „sordes unguium" (ریم ناخن *SHL.*) mutanda, quae est significatio arabicae vocis تُفّ.

تَفاغ cranium (آهیانه) turc. (قفا کموکی) *F.* sine exemplo. *C.*; 2) i. q. تِفاغ q. v. *F. C.*

تِفاغ et sec. *F.* تُفغ et تَفاغ coll. نفغ scyphus, poculum vini (پیاله وقدح شراب خوری) *B.* Cf. تناغ.

تَفت 3 ps. sing. praet. verbi تفتن q. v.; 2) calor, aestus (گرمی وحرارت); 3) ardere ira, indignatio, iracundia (گرم شدن از خشم وقهر وغضب); 4) celeritas, velocitas (تعجیل وشتاب) *B.*; et adv. cito, festinanter Chr. Sch. 17, 218; 5) incessus mollior cum fastu et ostentatione (خرام وخرامان); 6) herba quaedam medicinalis, cuius radix eum, qui edit, instar daturae (تاتوله) ad insaniam impellit; 7) coll. تفت یزدی nom. loci in vicinia urbis یزد, cuius aura, quum purissima sit, et calidior et frigidior est (که از کمال صفای هوا جامع گرم سیر وسرد سیر باشد) *B.*

تَفدَه i. q. تقده *F.*; falsa lectio videtur.

تَفديك i. q. تفتيک 2 q. v. *C.*

a. p. تَفَرُّج, nom. act. V. v. ar. فرج, animum recreare spectando, spectatio cum voluptate coniuncta (بتماشا گاه رفتن وآرميده شدن) *SHL.* et *simpl.* spectatio, contemplatio; cf. Gul. 98, 19 et Quatremère ad H. Mong. I, 152, not. 30. Vox apud Persas et Turcas usitatissima. — Inde تفرج گاه n. c. locus voluptarius, amoenus *C. M.*

تَفَرچاغ et تَفَرچاق instructus, dispositus, paratus (ساخته و پرداخته ومهيب) *B.*; cf. تفرچاك.

a. تَفَريد, nom. act. II. v. ar. فرد, separatio, et *sensu mystico*: virtus ascetica, qua quis inter medias res creatas tanquam separatus et solus versari studet; cf. Pend. 114, 7 sqq. coll. p. 282, not. 1.

تَفريدَن coquere in sartagine, frigere (ar. قلی) *F. C.*, *met.* in hoc versu مير نظمی poetae: ✿ ماند اميد دل در وصل جانان جگر تفريده شد از نار هجران *F.*

تَفْس (a v. تفسيدن) calor, aestus (گرمی وحرارت) *B.*

تُفَسَه et تَفَسَه i. q. تاش 1 naevus lunulae forma (ماه گرفت); 2) coll. تاس 1 aegritudo, animus inquietus, perturbatus (اندوه وبی قراری دل); 3) coll. تاس 2 appetentia ciborum aliarumve rerum, quam prae se fert mulier gravida et opio deditus *B.*

e. تَفسيا ling. graeca (يونانی): gummi (صمغ) rutae (سداب) montanae, vel sec. al. silvestris *B.* Est gr. θαψία, nom. plantae, e cuius radice succus colligitur, de q. v. Dioscor. l. IV, c. 154 (157).

تَفسيدَن i. q. تبسيدن q. v. *B.*; cf. تفيدن.

تَفسيدَه part. praet. v. تفسيدن i. q. تبسيده valde calidus, e. g. in hoc hem. Schabnamiano: بکردار آهن به تفسيده دشت Gl. Sch.

تَفسيرَه vas urinale aegroti, quod medicis spectandum praebetur (قاروره عليل) *F.* sine exemplo. *C.*

تَفسيلَه genus panni (پارچه) serici, e quo vestimenta قبا et ازار dicta aliasve res conficiunt *B.*

تَفش coll. تفشل et تفشه obiurgatio, maledictio (سرزنش) *B.*

تَفش i. q. تَبش calor, aestus *B.* lit. ب cum ف permutata *B.*

تفشَره, sec. *C.* تَفشِرَه, pulmentum ex oleribus (اطعمه بقلوا), e. g. in hoc versu مير نظمی poetae: خوان گوناگون کشيده ✿ يکسره سکری پالوده حلوا تفشره *F.*; cf. تفشيره, e quo decurtatum videtur.

تَفشَل i. q. تَفْش obiurgatio, maledictio *B.*; cf. تفشه.

تَفشَلَه i. q. تفشيله (e quo decurtatum videtur) cibus quidam frixus (قليه), scilicet caro cum ovis, pastinaca (زردک) et melle in sartagine cocta, cui addunt coriandrum (کشنيز) et porrum (گندنا); 2) sec. al. lentes (عدس) virides semicoctae *B.*; cf. تفشره. Num forte ad hebr. verbum בשל referenda vox?

تَفشَه i. q. تَفْش obiurgatio, maledictio *B.*; cf. تفشل.

تَفشيرَه pulmentum ex lentibus (مرجمک آشی) *F.* ex نعمة الله. Eadem vox atque praecedens تفشره videtur et cum تفشله s. تفشيله cognata literis liquidis inter se permutatis.

تَفشيلَه i. q. تَفشَلَه q. v. *B.*; cf. تفشيره.

تُفَک i. q. تُزَتَک tubulus ligneus globulis flando emittendis; cf. تفک دهن; 2) sclopetum ferreum s. bombarda ductilis s. tubus ignivomus (تفنگ آهنی) *B.* Vox a تف suff. ک formata videtur.

تُرْتَکِ تُفَکِ تَفَن i. q. تُفَکِ 1 *B.* s. تُرْتَکِ.

تِفلیس nom. urbis notissimae in Georgia; Tiflis *B.*

e. تَفلیس, hebr. תְּפִלִּין, phylacteria *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Exod. 13, 16.

t. p. تُفَنگ sclopetum, bombarda *B.* s. تفنگ 2; cf. بارود 1.

تَفنود animus, fortitudo, audacia (تجلّد) *B.*

تَفنَد et تَفنی tela (پرده) araneae *B.*; cf. تفتد 3 et تفین et تفینه.

تُفو coll. تُف et تُهو saliva (آب دهن); 2) eiectio salivae, sputum *B.*

تَفور et تَفوز lutum, terra (گل ar. طین) *B.*; 2) fictilia vasa (ar. فخار et فاخور), e. g. in hoc versu استاد لطیفی poetae : منشین ای دوست بهر غرچه وغر پچه بسنگ ✿ جفت شکند کاسهٔ چینی چو تفور.

تَفْد, lit. ء occulta, odium, inimicitiae, vindicta (کینه); 2) nebula (طومان) *F.* sine exemplo. Pro طومان *C.* legisse videtur طومار, quum vertat : „charta convoluta, volumen".

تَفیدَن calescere, calefieri ad ignem *C.*; 2) adverso sole considere, soli se exponere (قونشه قارشو اوتورمق), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : زسرما همه دزان دادی بگردید ✿ تفیده زان سبب در پیش خورشید; 3) findi aestu, de labiis (دوداق تبسرمك); 4) sibi ipsi radere alqd, i. e. ad se attrahere commodum, vel commodo suo servire (کندو طرفنه نسنه یونمق) *F.* *C.* Verbum a تف formatum et cum تفسیدن s. تبسیدن cognatum videtur.

تَفیرا et تُفَیرا et تُفیرک lapis mollis et albus, gr. پنیری (πῶρος?) dictus (رومده سید غازی پنیری دیمکله معروف بر نوع نرم وبیاض طاشدر قلندران پنهنگ ایدوب بیللرینه (بغلرلر وبازوبند نخی ایدرلر) *F.* tophus *C.* *M.*

تَفین et تَفیند tela araneae (پردهٔ عنکبوت) *F.*, sed potius significare videtur „aranea", ut probat versus میر نظمی poetae in *F.* lex. ad h. l. allatus : چو کشتند در غرآن بار پنهان ✿ کشیده تفین پرده بر در همان *F.*; cf. تبیند, quae alia lectio videtur.

تَقْیه protectum ianuae superpositum (قپو اوزرینده ایتدکلری صچاق) *F.* sine exemplo. *C.* Fortasse est vox ar. تقیّة nom act. II. verbi قی.

تَقار i. q. تغار q. v.

e. تَقْدَه ling. berb. (بلغت بربر) coriandrum (کشنیز ar. کزبره) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. تقدة.

تِقِرَه (ar. کراویا) *F.* carum vel cuminum, gr. κάρος. E voce ar. تقرد ortum videtur; cf. تقره.

e. تَقَرَه ling. berb. : cuminum, alias etiam زیرهٔ رومی et نانخواه et کرویا s. قرویه et زنیان dictum *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. تقرة.

a. تَقریر, nom. act. II. v., ar. قر, confirmatio; 2) expositio per orationem opp. تحریر; i. e. expositio per literas; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 183, l. 7, ubi legitur در تحریر حکایات وتقریر روایات „in historia scribenda et narrationum expositione". Inde تقریر کردن confirmare, constituere, *qua dictione met. summus principatus et dominium indicatur* (کنایه از سخنی باشد که از آن تغلب وتصرف دیوانی ظاهر شود) *B.*; 2) exponere, loqui H. pr. reg. 12, v. l. 9, H. Sam. 48, 8 et تقریر سخن کردن verba proferre, dicere Gul. 12, 12.

تَقریك institutio; 2) admonitio (ادب کردن وتنبیه نمودن) *B.* in appendice.

تُقلی ovis (گوسفند) sex mensium *B.*

تُقماق i. q. توقماق q. v.

a. تَقُوع (h. תְּקוֹעַ) nom. oppidi ad Hierosolyma pertinentis (مدینه ایست از قرای بیت المقدس) *B.* in appendice.

t. تُقوز i. q. توقوز q. v.

تُقه fibula *C.*; cf. توقه, e quo decurtatum videtur.

تَك imp. verbi تکیدن q. v. *F.*; 2) coll. تَگ 1 celer incessus, cursus, impetus (بسیار تند براه رفتن ودویدن) *B.* دویدن ویلمك وحمله ایتمك *F.*, e. g. in hoc versu poetae : شیخ سعدی بتك ژاله میریخت بر کوه ودشت ✿ تو گفتی مگر ابر نیسان گذشت et in alio استاد لطیفی poetae :

بشنه اندر آب همچو نهنگ ✿ بتك اندر فراز وشیب چو باد *F.*; inde تك آوردن celeriter currere, cursu tendere alqo c. ب Schahn. ed. Mohl. t. I, 516, 375; 3) *gen.* quaevis agitatio et motus (هر زدن), e. g. de vibratione vel ictu clavae in hoc versu Schahn. : زرستم بپرسید برمایه طوس ✿ که می یافت پیل از تك گرز لوس *F.* *spec.* manum margini tabulae nerdiludii admovere, i. e. manu tabulam tenere, ut latrunculi recte consistant (دست بر زدن کنار تخته نرد که کعبتین درست بنشینند); 4) coll. تگ 2 fundus, imum (قعر وته) putei, piscinae, simil.; 5) nom. plantae aquaticae, ar. خَفَأ (sec. *F.* بردی) dictae, e qua in Aegypto charta conficitur; papyrus; 6) nom. plantae in agris tritico consitis crescens, quae ob segetem triticeam perhumida est; 7) parvus, exiguus, paucus (اندك وقلیل وکم) *B.* Quod denique *F.* ex Fg. addit : ادات تشبیه اولور ماهتك وبادتك کبی non cum *M.*, quem secutus est *R.*, ita intelligendum est, ut voci تك significatio „similis, instar" tribuenda sit, sed significat, vocem تك aliis nominibus additam formare adiectiva composita ad indicandam magnam personae vel rei celeritatem, celerem incessum vel impetum, e. g. بادتك venti celeritatem habens, i. e. venti instar celer; اسب تك equi instar velox; ماه تك lunae instar celer; دریا تك maris instar impetum faciens.

تَگ coll. تک 2 cursus (دویدن), discursus (تگ ودو) *B.*, e. g. نیابند مر یکدگررا بتگ „non nanciscitur alter alterum in cursu" Schahn. ed. Mohl. t. I, 332, 1450; 2) coll. تک 4 fundus, imum putei, piscinae, simil. et fundamentum, imum cuiusvis rei (بن وپئین) *B.* پئین هر چیز که پئین درخت وپئین دیوار کبی *F.* ex Fg. بن هر چیز *SHL.*; 3) terra (بوم وزمین); 4) clamor, vociferatio (فریاد کردن وبانگ); 5) coll. تِک 2 vicinus, adiutor (بلند); 5) coll. تِک 2 vicinus, adiutor (جار) *B.* Pro significatione 4 et 5 in *F.* lex. legitur : „alta vociferatio et imploratio auxilii" (آواز ایله فریاد ایتمك وچاره استمك) *F.* sine exemplo; 6) sec. al. humerus equi (دوش اسب) *F.* sine exemplo.

تِك, sec. *F.* تِگ coll. تَک 7 et تکه 1 bucella, buccea (تکه طعم ar. لقمه); 2) coll. تگ 5 ante, coram, prope (پیش ونزدیك) *B.*; 3) equus (اسب) *F.* ex شرفنامه sine exemplo.

تُك coll. تنگ rostrum (منقار) avis; 2) coll. نوك acumen, mucro, cuspis instrumenti, quo feriunt vel vulnerant; 3) lucerna (چراغ) parum luminis spargens *B.*

تکاب (ex تك et آب) coll. تکاو n. c. regio inter montes vel non inter montes sita, in qua aqua hic decurrit, illic provenit, cuius solum hic aridum illic aqua stagnante vel decurrente uvidum est et pratis, viridariis et arboretis hinc inde intermixta; 2) montium intervallum (دره); 3) terra aqua rupta et suffossa (زمین آب کند); 4) nom. provinciae cuiusdam (الکه وولایتی) *B.*; cf. تگاب.

تگاب (ex تگ et آب) coll. تکاو n. c. infundibulum (ar. قیف); 2) regio humilis, abundans viridariis et pratis (زمین نشیب پر سبزه وعلف), aqua pluviae

C. vertit: „mastiche nigra" legens قره صقز pro کاره صغر, quem secutus est *M.*, qui falso hanc significationem ex *Ferh.* petitam dicit.

تگتاز (cf. تاز s. v. (تاختن) decurtatum ex تگ وتاز n. c. i. q. تکاپوی cursus, discursus, diligens inquisitio *B.*

تگ دو i. q. تگ ودو q. v. *Shaksp.*

تَکْمِ tela araneae (تار عنکبوت), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: بگریه شود دود آخر بسر ☆ چو پشه گرفته شدم در تکم *F.* In *C.* lex. male legitur تَکَم et تَکْبَم.

تَکَرک grando (ژاله وتگرگ) *B.*; cf. پسنکک. Num forte conferendum s. करक?

تَکْرک fundamentum (پایه وپی) muri *B.*

a. تکریت et تُکریت nom. urbis celebris in Mesopotamia *B.* in appendice.

تکژ s. تِکژ et تَکَس et تَکَسک s. تِکسک et تَکَسْل acinus s. granum uvae (استخوان وتخم وخسته ودانهء انگور) ar. عجم *B.*; cf. تکش 1 et تکیز et تکوژ.

تکژ دان et تکژ دانه n. c. velum s. membrana in cuius medio acinus uvae est (پردهٔ که دانهٔ انگور در میان آنست); 2) putamen uvarum (پوست انگور) *B.* in appendice غلاف دانهٔ انگور *SHL.*; acinus uvarum (دانهٔ انگور) *F.* ex مجمع الفرس.

تَکْسِین, sec. *F.* تِکسین, nom. viri cuiusdam illustris (بزرگ) Turcarum *B.* تورانیلردن صاحب نام وشان بر پهلوان آدیدر *F.* ex موید الفضلا.

تَکَش i. q. تکس; 2) nom. regis cuiusdam *B.*

t. تِکشیمیشی s. تِکشیمشی s. تِکیشمشی s. تِکیشمیشی *proprie* „salutando colere et reverentiam praestare regi (مشول در حضرت کردون مثال Tarikhi-Wassaf man. fol. 11 coll. اکرام والقبول Abulfar. H. Dyn. I, p. 508), e. g. تا بشرف تکشمیشی

rigatis; 3) bellum, certamen (جنگ وخصومت); 4) nom. pagi (روستا) ad provinciam کنجه pertinentis; 5) nom. modorum canendi, qui پرده dicuntur *B.*

تَکاپوی (ex تك et پوی inserta lit. ا) coll. تکاپوی discursus (آمد وشد از روی جستجوی بسیار); 2) diligens inquisitio (تعجیل); 3) sec. al. discursus inutilis (تردد بی فائده) *B.*

تَکَر pro تکاور q. v. *M.*

تکاك i. q. تکژ s. تکسك *F.* ex محبوب العرفین; varia lectio vocis تکسك esse videtur.

تکامیش s. تکامشی s. تکمیشی persecutio H. Sam. 186 l. atp. coll. Not. et Extr. t. IX, p. 181, not. 1. Deest in lexicis et fortasse a nom. act. II. v. arabici کمش formata vox.

تَکانیدَن caussale verbi تکیدن currere s. discurrere facere, amovere, dispellere; de excutiendo pulvere vestis *B.* s. افژولیدن 4.

تکو i. q. تکاب *B.* lit. ب cum و permutata.

تکاو i. q. تکاب *B.* lit. ب cum و permutata.

تَکاوَر (cf. آور ab آوردن) currens, cursor (تك آورنده) i. e. *gen.* animal currens et *spec.* equus, mulus *B.*

a. p. تکاوَرِ اَبلَق *met.* mundus, tempus (دنیا وروزگار) ob diei et noctis varios colores sic dictum *B.*

تَکَ بُن, vocales desunt, n. c. piscina parva (حوض کوچك) *B.* in appendice.

تَکبَند n. c. cingulum (کمر) sericum vel laneum, in cuius una extremitate globulus s. orbiculus (تکمه یا مهره) est, in altera autem fissura (انگله) globulo excipiendo, ut cingulum in medio colligari possit *B.*; cf. اوزبن.

تِکَت bos niger (کاره صغر) e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: چو رفته سیر گلشن سمن سا ☆ رقیبش چون تکت آمد بمرعی.

استسعاد یابی „ut honos regem salutando colere tibi contingat" Not. et Extr. t. IX, 246, 9, coll. H. Mong. I, 20, 2 et 3; inde „donum, munus regi oblatum", quod regem salutando colens munus simul offerre debebat, e. g. بضرورت حاضر شدند وتکشمیشی یعنی پیشکشی نکرده در رفتند „vi coram rege apparuerunt, sed quum tikshîmishî i. e. donum non obtulissent, iterum recedebant" Tarikhi-Wassaf (f. 393 v.); ظرایف وتحف وتکشمیشهاء خاصه در نظر اشرف بگذرانید „res pretiosas, dona et munera regia coram oculis augustis regis obtulit". Saepe autem duae illae significationes, quum duas res exprimant, quarum una ab altera separari non potest, inter se confunduntur, ut significent تکشمیشی کردن et شرف بقبول تکشمیشی مخصوص et تکشمیشی یافتن, داشتن, simil. et „salutando colere et reverentiam praestare regi" et „dona s. munera reverentiae praestandae caussa regi offerre". Plura exempla v. in H. Mong. I, 20, not. 26 a Quatremère allata.

تَکَل et تِکل coll. تَکَل aries (گوسفند شاخ دار); 2) iuvenis imberbis (ساده نو جنگی); 3) homo stolidus, stultus (ابله وبی خط اندام) B.

تَکَّل i. q. تکل 1 aries B.

تِکَل lacinia (پارچه ورقعه) vesti assuenda B.

تَکَلتو et sec. M. تَکَلتو et تَکَلتی stratum vel pulvinus sellae equestris, quo dorsum equi a damno munitur (چیزی که از نمد وغیره [وغیره .B] دوزند وزیر زین بگذارند تا آسیب به پشت اسب نرسد); cf. synonyma پون et ترمه 1; 2) i. q. بروت mystax B. in appendice.

a. تَکَلُّف nom. act. V. v. کلف molestia, labor, conatus, studium; 2) simulatio, affectatio, interpretatio artificiosior Spieg. Chr. p. 55, 12 et p. 60. Inde بتکلّف Gul. 87, 13 cum molestia i. e. per vim, sine fame et appetentia.

تُکَلَه nom. principis cuiusdam e familia اتابک, quae in provincia شیراز imperium tenuit; 2) insanus (دیوانه) B.

تکمار et تُکمَر s. تُکمَر i. q. تخمار q. v. B. cf. تکه 1.

تِکمه auro filo elaboratum et pictum sericum, simil. (التون تل ایله اشلنمش اطلس وغیری); 2) aurum purum (زر طلا) F. sine exemplis.

تُکمه globulus s. orbiculus (گوی) vesti colligandae B.; cf. جوسک.

تَکَن arbor fructifera (میوه اغاجنه دیرلر), e. g. in hoc versu ابو المعنی poetae:

خوش نباشد تلخ گفتن غیر آن شیرین دهن ✿ میوهٔ شیرین‌ترین وخوش نیرد هر تکن F.

تَکَند et تَکَند B. et sec. F. تَکَند et تِکند nidus (آشیانه) avium; 2) gallinarium (جای مرغ خانگی) B.

تکو i. q. تکوی panis tenuis butyro infectus (نان تنک روغنی); 2) coma crispata (درهم پیچیده ومجعد) B.

تَکْ ودو s. تَک وَدَو et تَکْ وپوی s. تَک وَپوی cursus et cursus i. e. cursus incitatus, discursus, diligens inquisitio. Inde تَکْ وپوی کردن celeriter currere, discurrere, diligenter inquirere B. s. تازش.

تَکْ وتاز i. q. تکْ تاز q. v. B. in appendice.

تَکُوز [ô] i. q. تکز q. v. F. sine exemplo.

تُکُوک [ô] coll. تکول et تلوک 2 et بکوک 2 et بُلوک 1 lagena (صراحی) vinaria aurea vel argentea vel fictilis animalis cuiusdam imprimis leonis forma confecta B.; 2) *gen.* scyphus, poculum (قدح), e. g. in hoc versu حکیم اسدی poetae: هزار از بزرگان خسرو پرست ✿ تکوک بلورین وبنغ بدست F.

تُکُوک [ô] coenaculum magnum (غرفهٔ بزرگ) In F. lex. male legitur غرفه وبزرگ, sed

recte alio loco غرفهٔ بالا. Cognatum videtur تابوک; 2) coll. بکوک 1 et بلوک 4 scopus sagittae (هدف ar. نشانهٔ تیر) B.; 3) absconditus, occultus (نهان) F. ex شرفنامه.

تکول i. q. تکوک lagena vinaria B. in app., cf. بکول.

تکوی i. q. تکو q. v. B.

تکه coll. تکل 1 et دکه gen. caper (بز نر); 2) caper montanus; 3) caper gregem praecedens; 4) tomus singulus libri (یک جلد دفتر) B.; sed „pellis tenuis" (اینجه دری وجلد دقیق) F. sine exemplo; 5) stercus bovis bel bovis bubuli (گاومیش) ad comburendum manu formatum et siccatum B.

تکه et تِکّه vinculum s. subligaculum femoralium (اوچقور), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: خوش بود مجلس می با رخ ساده تنها ✿ میدهد ذوق دگر حل تکه از شلوار et in alio میر نظمی poetae: نماند عقل وهوش وصبر وآرام ✿ گشوده تکّداش یار خوش اندام F.

تِکه coll. تکی 1 bucella (لقمه) F. لقمه خوار F. quod M. falso vertit „homo vorax" et R. illum sequens: „a glutton"; 2) pars, frustum (پاره) cuiusvis rei. Inde تکه تکه کردن in frusta comminuere (پاره پاره ساختن) B.

تُکه i. q. تخمار s. تکمار q. v.; 2) collis (پشته وبلندی) B.

تَکی (suff. ی) cursus (سکرتمک), e. g. in hoc versu قاضی بدر الدین کنجه poetae: سبکتکی که خلل نفکند اگر بمثل ✿ ببام قصر حباب افتدش مجال گذر F., in quo tamen سبکتکی est nom. abstr. vocis compositae سبکتک suff. ی formatum.

تکیدن F. et تَکیدن, unde caus. تکانیدن B., discurrere huc illuc aut cito currere (یلوب یوپرمک وسکرتمک) F. sine exemplo.

تکیز i. q. تکژ q. v. B.; cf. تَکین 3.

تکیسه hippopera, i. e. mantica s. pera duplex s. duo marsupia, quae de utroque equi latere appendi solent ante vel pone ephippium (t. هکبه ar. خُرج) F. sine exemplo; cf. تلیسه.

تکین nom. regis cuiusdam; 2) infimus (زیرین) B., qua significatione a تک 7 suff. ین formatum videtur; 3) i. q. تکیز q. v. B.

تَکین, sec. F. تکین et تِکین fortis (شجاع ودلاور); cf. Frag. 25, 17; 27, 19; 2) sec. F. تکین, i. q. خاتون domina, matrona Gl. Sch.; mulier nupta (زن مرد) F.

تکین (दहन ?) ignis (آتش); 2) nom. athletae cuiusdam (پهلوانی) B. in app.

a. p. تکیه status recumbendi vel innitendi pulvinari, muro aliisve rebus (طیانمق یاصدغه ودیواره وغیریلره) F.; 2) res, cui innituntur, ut pulvinar B. s. v. تفتیک 1; 3) sedes vel monasterium Dervishorum et Sheichorum (جای درویشان ومحل مشائخ). Proprie est vox arabica (ad ar. verbum وکأ q. v. pertinens) in persica lingua maxime usitata (عربیدر فارسیده استعمالی شائعدر) F. Inde بر تکیه کردن c. inniti alqa re et met. fiduciam collocare in re, confidere re Pend. 72, 1; 82, 1, Gul. 16, 2.

تکیه دار n. c. monachus, Dervishus Shaksp.; cf. تکیه 3.

تکیه گاه n. c. locus, in quo quis se inclinat aut inclinatus quiescit (طیانهجق یردر), e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae: از آن زمان که برین آستان نهادم سر ✿ فراز مسند خورشید تکیه گاه منست F.

تکیه کلام i. q. سُخن تکیه n. c. a cant word introduced into one's conversation without any meaning, an expletive Shaksp.

a. p. تکیهٔ مسیحی monasterium christianum R.

تَكيَه نِشين n. c. i. q. تكيه دار q. v. *Shaksp.*

تَـل monticulus, collis altus (كوه پـسـت) (وپشتهٔ بـلـنـد); 2) acervus, cumulus (توده); cf. ar. تَلّ; 3) iuvenis imberbis (پسر امرد ومزلف ومصتخم) *B.*

تُل i. q. تُلِى 3 *F.* Sed falsam lectionem esse pro تـلـى probat versus مير نـظـمـى poetae a *F.* lex. auctore significationis testandae caussa allatus: مشو در پى حرص وآزت دوان ✿ مكن جيب ودامن تل در زبان quum metrum lectionem تلى exigat.

تَلا pauper, mendicus (درويـــش وگـــدا), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: هرچه هست از عقل وفكر ودل مرا ✿ صرف كردم راه تو ماندم تلا *F.*; cf. تَلى 2.

تِلاب fundendo sparsa aqua (دوكلوب صاچلن) (صو), potus similisve res, e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae: چو اشك چشمم ابر مى بارد ✿ بر سر كوى تو تلاب شود *F.* Eadem vox atque تلاب esse videtur.

تَـلابـانـيـدَن تلابيدن caussale verbi q. v. *C.*

تَلابَه i. q. تَلايَه s. طلايه q. v. *F.* Falsa lectio videtur.

تَلابيدَن tinnire, glocire (چكزمك وديكمك) *F.* ex *Fg.* sine exemplo.

تَلاتُف *F.* et تَلاتوف *B.* tumultus, turba (شور وغوغ); 2) homo sordidus, impurus nec a rebus immundis abstinens, quem homines aversantur *B.*

تَلاتون abstinens a rebus lege immundis et impuris (وجودين واثوابين لوث ونجاستدن) (پاك طوتانه ديرلر) *F. C.*, e. g. in hoc versu مير نظمى poetae: شود نزديك علم قدرش ✿ افزون وجـود وجامهرا باشد تلاتون *F.*; cf. تـلاتوف 2, cuius contrariam exhibet significationem.

تَـلاج et تِـلاج i. q. تالاج clamor, tumultus, turba (بنك ومشغله وشور وغوغ وغلغله) *B.*; cf. تلاش et تلانج et خلاش.

تَلاد nom. urbis magnae prope Sinas *F.*

تَلاس nom. urbis in Turkistân *B.*

تَلاش pro تلاش q. v. *F.*

a. p. تَلاش et تَلاشى dissipatio sive sub sensus cadit sive non; ad nihilum redigi, deletio; annihilation *Shaksp.* (طاغيلوب پراكنده) (وپرپشان اولمق كرك معنا وكرك محسوس), e. g. in hoc versu شـمـس فخرى poetae: نيست ممكن در همايـون عهد او ✿ در كسى در مـلـك او باشـد تـلاش. Arabica quoque vox est eadem significatione, e. g. in hoc versu احمد الشيخ شهاب الـديـن poetae: وجسمى كلما ظـهـرت الحـيـمـى وزادت ✿ صبابتى واشواقى تلاشا *F.* Proprie est nom. act. VI. verbi ar. لشى „evanuit, in nihilum abiit", a لا شـىء derivandi.

تَلاش inquisitio, studium; search *Shaksp.*; search, enquiry; study *R.* — Inde تلاش كردن quaerere, inquirere Rosen Narr. 40, 9. 66, 5, coll. *B.* s. v. پـرگـاس 2 et تاسه 6; تلاش داشتن studere *C.*

تَلاشان nom. arboreti (مـرغـزارى) magni in Ispâhân *B.*

تَلاشيدَن dissipari, dispergi, evanescere, perire (طاغلمق وپراكنده وپريشان اولمق), e. g. in hoc versu مـيـر نـظـمـى poetae: شتابيدن نبشد كار حـصـل ✿ تلاشيدن نشايد مرد عاقل *F.*; to perish; to search *R.* Verbum a تلاش s. تلاشى formatum.

تَلافُتون se ipsum extollens, sibi ipsi placens (معجب ومتكبر يعنى خود بين وخود پسند) *F.* sine exemplo. *C.* Vox a لاف formata videtur.

تَلاق incrementum carnosum in medio pudendorum muliebrium (گوشت زيادتى كه در ميان فرج زنان است) *B.*, qua clitoris intelligenda videtur. Consentit *F.* lex. auctor *F.* زنلرك موضع معهودنده اولان گوشت پاره ex المؤيد, sed alio loco aliam affert vocis interpretationem: ريشى كه ميان فرج زنان بود, ex شرفنامه desumtam, quae etiam in

lex. *SHL.* legitur quamque *M.* reddit: „pili in vulva feminae"; 2) et تَلاق *F.* pedes femoralium vel braccarum (پاچهٔ تنبان وشلوار) *B.*

تَلالا vocis vibratio, sonus vibrans (نقش وصوت خوانندگی وگویندگی) *B.*; cf. ترانه 5 et 6.

تَلان pro تلان q. v. *M.*

تَلانج et تَلانْج i. q. تلاج q. v. *B.*

تَلاويدن et تِلاويدن i. q. تراويدن q. v. (طشرء چقمق) *F.* ex شمل اللغة et Fg. sine exemplo; lit. ر cum ل permutata.

تَلايَه i. q. طلايه procubitores, exploratores agminis, e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae: ✿ لشكر حسرت نيايد در خيال خواب در چشم تلايه ميشود *F.*; cf. طرايه et طلايه.

a. تَل باشِم i. q. باشم q. v. *B.* in app.; cf. ar. تَلّ باشِم.

تَلبَد mantica *C.* lectio mendosa pro تكيسه videtur.

تَلتَك i. q. تبنك s. تپنك forma fundendi aurifabri *F.* sine exemplo. *C.* Varia lectio videtur; cf. تَلنَك.

تَلَج nom. herbae cuiusdam; 2) foramen s. nidus scorpionis (سوراخ عقربى) *F.* sine exemplo. *C.*

تَلخ amarus (opp. شيرين) *B.* s. تَلْك 3, quae est alia vocis forma; turc. اجى *F.* Et *sensu metaphorico* usitata vox; inde dicitur بتلخ وترش رض دادن *met.* miseriae, paupertati, indigentiae aliisve casibus amaris se subiicere eosque patienter tolerare *B.*

تلخا (suff. ا) grain parched and pounded and then mixed up into a paste with water; 2) the gall-bladder *Shaksp.*

تلخاب n. c. aqua salsa, amara *M.*

تَلخ أرتيج n. c. carbo candens, pruna (زغال واخگر آتش افروختهٔ آتشدان) *B.* in app.

تَلخ بار n. c. fructus silvester, cibo non aptus *F.*

تَلخ جَكوك [ó] *HK.*, sec. *F.* تَلخ چكوك, sec. *SHL.* تلخ چكوك, e quo ar. طرخشقوق, coll. تلخ جوك species intybi (كاسنى) silvestris, ar. يعصيد dicta; vocis autem pronuntiatio ignota est *B.*; taraxacum Freyt. s. يعصيد, quod plantae nomen ex arabica vocis forma طرخشقوق ortum videtur. Vox persica ex تلخ et چكوك s. جكوك composita videtur; cf. چكوك.

تَلخْ جَوان (با واو معدوله بر وزن كيفدان) n. c. venenum letale (زهر قاتل); 2) interitus, mors (فوت وموت) *B.* in appendice. Num forte جَوان alia scriptura vocis جان? In lex. *HK.* legitur تَلخ جُوان.

تَلخ جوك, sec. *F.* et *SHL.* تَلخ چوك, i. q. تلخ جكوك *B.*, e quo decurtatum videtur.

a. تَل خالِد arx quaedam in tractibus Halebi *B.* in app.; cf. ar. تلّ خالد.

تَلخْ خوان n. c. fel, bilis (زهره) *B.* in appendice.

تَلخْ دانَه n. c. darnel, tare *Shaksp.*

تَلخْ رو adi. c. vultus acerbi, morosus *Shaksp.*

a. p. تَلخْ عَيش adi. c. is, cuius vita rebus adversis acerba et dura est *B.*

تَلخَك (suff. ك) diminutivum vocis تلخ; 2) nom. herbae valde amarae, qua intelligitur colocynthis amara (خربزهٔ تلخ) ar. حنظل et قثاء النعام dicta, vel sec. al. intybum (كاسنى); 3) nom. amici cuiusdam gratiosi (يكى از ظرفاى) Sultani Mahmûd Gaznavidae *B.*

تَلخْ گـو s. تَلخ گُفتار adi. c. acerbe dicens *Shaksp.* *R.*; cf. Gul. 124, 5.

a. p. تَلخْ مزاج adi. c. aeger animi, morosus; ill-tempered *Shaksp.*

تَلخناک (suff. ناک) amarus, amarulentus *F.*

تَــلــخ وَتُــرش *met.* amaritudines et miseriae mundi *B.*

تَلخَه (suff. ه) acerbus *sapor* (تــرکــیــده ککرمسی دیدکلری طعمدر عربیده عفصی ابــو المعانی دیــرلــر), e. g. in hoc versu poetae : آگه نیمر از مذاق لذت ☆ از تلخه ومرّ وترش وشیرین *F.*

تَــلــخــی (suff. ی) amaritudo *C. Shaksp.*; 2) intybum (کاسنی) *B.*

تَــلـخــیــنَــه i. q. ترخینه *F.*, lit. ر cum ل permutata.

تُــلْــد res quaevis turgida (یومری نسنه قرنه اولوردسه) *F.* sine exemplo.

تَــلــز i. q. تکز *F.* ex مشکلات. Varia lectio videtur.

تِلِشْک, sec. *F.* تِلِسک, coll. تِلنک 2 parvus racemus uvarum magno adhaerens (خوشهء کوچکی انگور که بسر خوشهء بزرگ چسپیده است) *B.*

a. تَل سُلطان nom. loci ab Halebo (حلب) unam stationem (منزل) distantis *B.* in app.

a. تَل صافِیَه arx vel locus munitus (حصنی) in tractu Palaestinensi (از اعمال فلستین) *B.* in appendice.

تُــلْــف molestia quaedam (کثافتی) ex esu uvarum, simil. remanens *HK. SHL. B.* in appendice.

a. p. تَلَفکار (suff. کار) prodigus *R.*

تَلَغن coenum atrum (قــره بالچیق) alias لای et ar. حــمــأ dictum *F.* sine exemplo. In *C.* lex. legitur تلغن.

تَلَک is, cuius mystax magnus et spissus est (که سبلتش بسیار کُنده وپر باشد) vel sec. al., qui بسیار کُنده وپر pro بسیار برکنده legunt : „cuius pili mystacis defluxerunt“ (بــرکنده) *B.*; 2) scopus sagittae (نشانهء تیر) *F.* ex مجمع الفرس.

تَلْک, ex quo ar. طلق, aurifolium, talcum (طلق وزرورق); 2) genus vestis (نوعی از قمش) *B.*; genus vestis subtilis (لطیف قــمــاش) indicae *F.*, e. g. in hoc versu poetae : حکیمر اسدی عمر از مخمل وعمر طرائف زهند ☆ پسر از شاره وتلک وخود وبرند *F.*; 3) i. q. تلخ amarus *B.* lit. خ cum ک permutata.

تَلَک coll. تیلیک et تــرلک s. تــرلیک vestis in anteriore parte aperta brevibus manicis (جامهء پیش واز آستین کوتاه) *B.* (جــامــهء پــیــشــوانه یعنی اوست کیلن اثواب) *F.* ex Fg.; a gown *Shaksp.*; 2) malus silvestris (درخــت سیب صحرائی), alias زعــرور, ar. ذو ثلاث حبات, dial. Shîrâzensi کِیَل et Khorâsânensi علــف شیران dicta, i. e. mespilus *B.* تــفــاح بــرّی اغــاجیدر *F.*; cf. زعــرور.

تَــلْــک zingiber recens (زنجبیل تــر وتازه) *B.* hind. ادرک dictus *F.*; cf. ادرک, e quo ortum videtur.

تُلْک phaseolus (لوبیا) [λοβός] *B. F.* ex *Fg.*

a. تَل کیسان nom. loci in parte litorali Syriae (از سواحل شام) *B.* in appendice.

تَلَنْدَه i. q. تند s. تنده q. v. *B.*

تَلَنْک i. q. تَلتَک *F.* sine exemplo. Varia lectio videtur.

تَــلَــنْــک fructus quidam malo persico (شفتالو) similis *B.*; cf. تالانک et تالانه.

تِلِنْک n. a. digitis pulsare (انگشت زدن بــر) instrumenta musica دف et دائره dicta vel similia; 2) i. q. تلسک q. v. *B.*

تِلَنْک (s. तेलङ्ग) nom. provinciae regni دکان *B.* Telinga.

تُلَنْک et تَلَنْک i. q. تلند necessitas, indigentia; 2) petitio, desiderium (حاجت ومیل وخواهش ونیاز وآرزو) *B.*

تَلَنْکُبین i. q. ترنکبین q. v. *B.*, lit. ر cum ل permutata.

تُلَنگی (suff. ی) indigena, mendicus (نیازمند وخواهش کننده وگدا) *B.*

تُلِنگی, e تولنگی decurtatum, membrum virile (میان پاچه) *B.* Num forte cum s. लिङ्ग cognata vox? 2) *met.* invenis imberbis (پسر امرد وضخیم ومترش); 3) temerarius, fur, latro, homicida (بی باک وخونی وتونی) *B.*

تُلَنه i. q. تُلَنگ q. v. *B.*

تَلو *gen.* spina (خار) *B.* ar. شوک turc. دکن *F.* ex Fg. Cf. versum s. تُلو allatum.

تُلو pars inferior sagittae nervo circumplicata et colorata, cui cuspis infigitur (پائین تیر باشد جائی که پی در آن پیچند ورنگ کنند وپیکان مضبوط سازند) *B.* ما بین تیر یعنی یلکه وارنجه دیرلر *F.*, e. g. in hoc versu ابو رافع poetae: تیر اندر قلب دشمن تا تُلو ✿ میخلد چنانکه در چشمش تَلو *F.*

تَلوارَه domus lignea hind. مچان (s. मंच) dicta *B.* in appendice. Cf. تَوارَه.

تَلْواسَه et تَلْوَسَه i. q. تالواسه, e quo decurtata sunt *B.*; 2) gemma floris (غنچهء شکوفه); 3) acervus frumenti triturati, alias چاچ dictus *F.* sine exemplo.

تَلوَسَه i. q. تلواسه, e quo decurtatum est *F.*

تَلوسَه spatha dactyli (غلاف خوشهء خرما وغلاف دانهء خرما); 2) ascia (تیشه) fabri lignarii *B.*

تَلوسَه et تُلوسَه coll. تَلوسَه vagina (غلاف) gladii, cultri, simil. *B.*

تُلوسَه i. q. تَلوسَه q. v. vagina; 2) primae fruges segetum nondum maturae خرمانک اوّلی یعنی هنوز اولمامشی *F.* ex شرفنامه. In libro مشکلات legitur: وهی مبادی الطلع *F.*

تَلوك coll. تُکوك 2 et تموك 1 scopus sagittae; 2) i. q. تَکوك lagena vinaria *B.*

تَلوَنَه flos arboris (شکوفه وبهار درخت) *B.* in appendice.

تَلْوَمَه *gen.* gemma floris (شکوفه غنچه سنه عموما) *F.* sine exemplo. Cf. تَلْواسَه s. تَلْوَسَه 2; fortasse etiam pro تلونه varia lectio.

تَلَه *gen.* id, quo animal vincitur (آنچه جانور در آن بقید در آید); rete, pedica, laqueus animalibus capiendis (t. تق) *F.*; cf. بلان 4; 2) locus, quo quadrupes alligatur (جائی که چروارا در آن بندند); 3) ferrum, quo calefacto vestes, simil. laevigantur (اوتوئی که بسر جامه وامثال آن کشند) *B.* Praeterea addit *F.* lex. auctor: a) i. q. تَلَّه gradus scalarum, b) coll. تُلی 3 loculi vel theca, in qua sartores instrumenta recondunt (وهو وعاء یکون فیه آلات الخیاطة) *F.* ex المشکلات; c) saccus, marsupium ad reponendas res (توربه که بسزدن ایدوب ایچنه بعض شیء قورلر); d) cos (فسان); e) laniena (مسلخ) ovibus mactandis; f) membrum virile (ذکر) *F.* sine exemplis.

تَلَّه, sec. *F.* تَلَه, gradus scalarum (پایهء نردبان) *B.*; cf. تِلَه 2.

تِلَه coll. تِلی i. q. طلا aurum; 2) i. q. تَلَّه gradus scalarum *B.*

تِلَّه i. q. تَلَه 1 laqueus, decipula; 2) i. q. تِلَه aurum *F.*

تَلی rubus (بوکور تلن دکنی دیدکلری اوت); 2) coll. تلا pauper (درویش وفقیر); 3) sec. al. i. q. تُلی 3 q. v. *F.* sine exemplis.

تِلی [ê] coll. تِلَه 1 aurum (طلا) *B.*

تُلی [ê] instrumentum (دست افزار) tonsoris vel chirurgi *B.*; 2) theca, in qua instrumenta chirurgi vel tonsoris servantur (دست افزاردان); 3) coll. تُل et تَلَه b

loculi s. theca (کیسه) sartorum, in qua acus, sericum et digitale condunt *B. F.*

تِلیبار [ê] i. q. تلیوار domus lignea bombycis (کرم پیله) servandi caussa exstructa, ut glomus serici proveniat (تا پیله حاصل شود) *B.*

تلیسه i. q. تکیسه q. v., hippopera *F.* Eadem vox est تَلّیس pl. تَلالِیس linguae vulgaris arabicae, quae docente Cherbonneau (in Journ. Asiat., Janvier, a. 1849, p. 65) significat saccum geminum e panno laneo virgato quadrati oblongi formam habente ita confectum, ut duo latera minora in medio panni consuantur, quo saccus geminus efficitur. Si sacco non amplius indigent, eodem panno in saccum geminum formato iterum dissuto tanquam strato utuntur. — Inde orta videtur vocis تلیسه significatio: „tapetum ab utraque parte aeque pulcrum s. villosum, *qualia in Persia inprimis Maragae conficiuntur*", quae in *C.* lexico legitur. Cf. ar. تلیسة.

تلیمان nom. athletae cuiusdam (پهلوانی) Iraniensis *B.* Gl. Sch., vel sec. alios Turaniensis *B.*

تَلیوار [ê] i. q. تلیبار *B.*, lit. ب cum و permutata.

تَم malum (آفت) oculorum, in quo oculus tanquam velamine (پرده) tectus est, ar. غشاوه (سَبَل *F.*) dictum *B.* Gl. Sch.; suffusio, cataracta; 2) *gen.* velamen, operimentum cuiusvis rei (هر نسبندنکی پردهسی) *F.* Num forte conferendum s. तम (darkness, gloom Wils.)?

تِم i. q. تِمتِم rhus opsoniorum, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : اکّم سرشک در آید زخون دل رنگین ۞ لذیذتر شود آبا اکّم پزد با تم *F.*; cf. تتم et تَتْری s. تُتْری.

تُم cuspis sagittae ferrea (بر نوع یمنی اوق دمرنیدر) *F.* rotunda ac planior *C.* in Turkistân maxime usitata *F.* sine exemplo. *C.*

تماج corium cordubense ex pelle caprina (سختیان), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : نیاید پوستین اول بکاری ۞ تماج خوش کند دبغ آری *F.* Cf. تیماج.

تُماج sacculus s. marsupium (کیسه) longum e panno consutum vel e serico textum *B.*

تماجامیشی s. تماجِمشی contentio, altercatio, e. g. با ارغون تماجامیشی یعنی مضایقت کجا میرود „quo perveniret altercatio cum Argûno?" Tarikhi-Wassaf (fol. 110 vs.). Inde cum کردن altercari, certare, contendere de re c. در r., e. g. چند ماه در باب پادشاهی تماجامشی می کرد „plures menses de regno contendit" H. Mong. I, 104 med. coll. Quatremère ad h. l. not. 34 et 129, not. 10. Vox exotica esse videtur.

تَماخُره et تَماخَره *abs.* facetiae, lepores (سخن اعمر از مطائبه وخوش طبعی وغیرم آن); 2) iocus, ludibrium (هزل ومزاح ومسخرگی وظرافت) *B.* Num forte cum تمسخر vel مسخره cognata vox?

تمارَخ *B.* تمارُخ *HK.* herba bona (گیاه نیك) *B.* in appendice.

a. p. تماشا (*proprie* nom. act. VI. verbi ar. مشی, deambulatio *animum recreandi vel aliquid spectandi caussa*) contemplatio sive laeto sive tristi animo (نظر کردن بچیزی از روی حظ یا از روی عبرت) *B.*; cf. Spieg. Chr. 18 et 29 Rosen Narr. p. 78 med. — Inde تماشا بین n. c. a rake, an epicure, a whoremaster; تماشا بینی (suff. ی) n. c. luxury, libertinism *Shaksp.*; تماشا گاه n. c. locus spectaculi, theatrum *M.*

a. p. تماشائی (suff. ی) contemplatio; 2) contemplator (تماشا کننده وتماشا هستی) *HK.*

a. تمام perfectus, integer, totus, omnis. Inde تمام شدن ad finem, extremum venire, perfici, absolvi (بانتها رسیدن کاری); 2) *met.* mori (مردن) *B.*; تمام کردن finire, absolvere *C.*

a. p. تمامی (suff. ی) perfectio, integritas Spieg. Chr. 14. 54; 2) brocade, cloth of gold tissue *Shaksp.*

تُمان i. q. تُمن q. v.

تماوچه caro bene cocta et mollis (گوشت نرم ونزار وپخته ومهرا) *B.* in appendice. Varia lectio vocis تبهچه videtur; cf. تواهچه.

a. p. تمتم coll. تمر rhus opsoniorum (سماق) cibis condiendis *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. تُمتُم.

تُمتُم i. q. قطاس cauda bovis montani (bovis grunnientis), quam milites de hasta et vexillo suspendunt et circa collum equi ligant *B.*; cf. پرچم.

a. p. تمثال گر (suff. گر) pictor (صورت گر ونقاش) *B.*

تمچه i. q. تنچه q. v. *B.*

تَمْخیف nom. unius incolarum speluncae (اصحاب کهف) *B.*; 2) sec. *F.* تمخیشا, nom. precationis (دعا), quam faciunt tempore calamitatis (حاجت) *B.*

تمده coll. تلنده i. q. تمنده q. v. *B.*

تَمْر et تِمْر morbus quidam oculi, alias آب مروارید dictus, i. e. defectus oculi humani (چشم تاریکی), a quadragesimo aetatis anno incipiens et post quinquagesimum rursus sponte decrescens (آن علت بخودی خود بر طرف گردد) *B.* Vox ex s. तिमिर orta; cf. تِمْر.

s. p. تِمْر (s. तिमिर) ling. sanscrita (بزبانی علمی هند): obscuritas (تاریکی) *B.*

t. تُمر ferrum (بزبانی ترکی آهن) *B.*; cf. turc. دمیر.

t. p. تُمرْقَنرَک et تَمرْقَنرک verbum divinum; Qorânus (کلام خدا وقرآن مجید), quam turcicam vocem esse dicunt *B.*

تَمزَدن i. q. دم زدن silere (خاموش شدن), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: دم گفتن سخن خاموش باشد ☆ بوقت تمزدن گفتار دارد *F.* Vox تمر pro دم posita videtur; cf. تن زدن.

تمزه pars superior tecti domus (بلای سقف خانه) *F.* ex المجمع sine exemplo; superior domus pars; tabulatum *C.*

a. p. تمساح crocodilus (نهنگ) *B.* in appendice.

تَمَسخُم i. q. تسخم q. v. *Shaksp.*

تمسیخا nom. precationis cuiusdam (دعائی) *B.* in appendice. Cf. تمخیشا 2.

تمشیّه nom. urbis in Irân (ایران), e. g. in hoc versu Schahn.: زآمل گذر سوی تمشیه کرد ☆ نشست اندر آن نامور تهیه کرد *F.* Falsa lectio pro تمیشه videtur.

t. p. تمغا s. طمغا signum s. stigma equi aliusve iumenti femori impressum (داغی که بر ران اسب ودیگر مواشی نهند); 2) sigillum ligneum in porta horrei frumentarii, simil. (مهری که از چوب کنند بر در انبار غله وامثال آن); 3) vectigal, quod exigunt a viatoribus vel mercatoribus (باجی که از مترددین گیرند) *B.* Consentit vocis interpretatio, quam offert lex. ćagataic.-pers. ed. Calc. p. 130 et 131; 4) addit *F.* lex. auctor: معروف, الـتونـه وکمشه اوررلـر, quod *M.* vertit: „tessera s. signum monetae aut vasis argenteis impressum, ad significandum, argentum aurumve illud esse bonae probae"; 5) ling. tat.-turc. i. q. آل تمغا insignia regni, regium diploma *C.* coll. Instituts de Timoûr p. 98, not.; cf. Charmoy in Mém. de l'acad. imp. de St. Pét. VI sér., tom. III, p. 497, not. 8.

تَمغوز ambitus oris; 2) rostrum avis *B.*; cf. تنغوز.

تَمْلول olus silvestre spinachiae simile, dial. Khorâsânae برغست et ar. قنابری dictum *B.*; cf. برغست.

تَمليت i. q. تنبليت onus parvum, quod oneri magno alligatur et nonnunquam dorso iumenti imponitur, in quo considat eques; 2) pars dimidia oneris asinini; sarcina (یکی لنگك بار) *B.* Vox ex تنبليت contracta videtur.

تَمن i. q. تزم ar. ضباب q. v. *B.*

تُمَن et تُمان numerus duodecim millium (اون ایکی بیک عدد), quo *met.* magnus numerus indicatur (کثرتدن کنایه ایدرلر); 2) hoc tempore in Persia voce تمن significatur : summa quaedam pecuniae, scil. quinquaginta monetae Abbâsi (عبسی) dictae, quae sunt sexdecim et duo trientes thaleri (غروش), quum tres Abbâsi unum thalerum efficiant (اما الحالة هذه عجمده اللی عباسی‌یه تمن دیرلر که رومك غروشی حسابیله اون التی غروش ایکی ثلث اولور زیرا عباسینك اوچی بر غروش میر حسابنه راجدر), e. g. in hoc versu poetae : نظمی شهی که عطای او تمن بود ٭ عالم به ثناش موتمن بود *F.*; 3) i. q. تومن q. v.; inde تمن دار n. c. the commander of a tuman et تمن داری (suff. ی) the command of a tuman *Shaksp.*; cf. تومن, e quo decurtatum videtur.

تَمَنْچِه a pistol *Shaksp.*

تَمَنْدَه coll. تمده et تلنده i. q. کج زبان i. e. homo, qui nonnisi literam ف bene pronuntiare potest, vel sec. al. qui haesitat in efferenda litera ف, respondens ar. فافاء; 2) sec. al. i. q. ar. الكن i. e. cuius lingua in literis pronuntiandis haesitat (که در اثنای حرف زدن زبانش میگیرد); homo balbus *B.*

تَمَنْك robur, potentia (زور آوردن یعنی کوچ وقوت) *F.* ex المجمع; 2) mespilum (آلچ) *F.* ex زفانگویا, (که عربیده زعرور دیرلر) quod *C.* et *M.* vertunt : oxyacantha eiusque fructus. Exempla non afferuntur.

تَمِنَك et تِمِنَك i. q. تمیک planta quaedam rubra acris gustatu *B.*

a. تَمَوُّج, nom. act. V. v. ماج, undas iactare, aestus *B.* s. v. ترنند.

تَمودان Turcae (ترکان) *B.*; Turania (کشور توران) et Turanienses (تورانیان) Gl. in Des. Singularis تمود non in usu esse videtur; cf. تمودی.

تَمودی (suff. ی) ad Turaniam pertinens, Turaniensis Gl. in Des.

e. تموز nom. mensis primi aestatis, qui est decimus anni rumâni (i. e. syro-macedonici) sole in signo cancri versante; 2) calor vehemens (گرمای سخت) *B.* Est vox syr. ܬܡܘܙ nom. mensis syriaci Julio respondentis, etiam in calendario hebraico usitata, de q. v. Ideler Handb. d. Chron. I, p. 430 et 509 et Benfey Monatsn. 9 sqq. et 19.

تَموك coll. تلوك 1 scopus sagittae; 2) sagitta cuspide lata, quae ob eam caussam aegre ex carne vel osse extrahi potest; 3) res quaevis haud facile extrahenda *B.*

a. تَمیز ex تَمْییز, quod est nom. act. II. v. ماز, forma contracta in persica lingua usitata, i. q. تمییز distinctio, discrimen; 2) discernendi, iudicandi facultas, prudentia Gul. 181, 5. Inde اهل تمیز homines prudentes, sapientes et بی تمیز adi. c. discernendi facultate carens, imprudens, insipiens; cf. Gul. 37, 20. 50, 21.

تَمیشَه [ê] nom. urbis *B.*, quam کوس appellant (که آنرا کوس گویند) Gl. Sch.; 2) nom. silvae in tractu urbis آمل *B.* Gl. Sch., quae inter incolas illius urbis nomine شیمای بیشه celebris est (که در میان آملیان بشیمای بیشه شهرت دارد) *B.*

تَمیك et تِمیك i. q. تَمِنَك s. تِمِنَك q. v. *B.*

a. تَمْییز i. q. تمیز q. v.

تُن pro تــون, e quo decurtatum est, fornax balnei (کُلـخـن); 2) vox arabica تُن thunnus piscis *F.*

تَن (z. 𐬙𐬀𐬥𐬎 tanu, s. तनु, coll. syr. ܓܘܫܡܐ a r. तन् p. (تنیدن) coll. تَوَن corpus (بدن); 2) corpus (جـسـم) opp. substantiae (جوهر); cf. تنانی *B.*; 3) persona, e. g.: تـو تـن پیش کردنـد زیشان گـزین Frag. 22, 8, coll. تن ولشکر وپادشاهی یکیست Chr. Sch. 75, 56; inde تنی چـنـد quidam, nonnulli, e. g. بخود بر تنی چندرا یار کـرد Chr. Sch. 102, 266, ubi چندرا pro چـنـد legendum est; 4) cum خود coniunctum تن خود i. q. خویشتن ar. نفسه s. ذاته, ipse, et absolute quoque positum, coll. ar. نفس, ut in locut. تن دادن q. v.; 5) silens, taciturnus (خـامـوش) *B.*; cf. تن زدن.

Phrases:

تَن آسائیدَن *met.* i. q. تن زدن silere, tacere (خاموش اولمق) *F.* ex کشف اللغة sine exemplo.

تَن دادَن c. در corpus suum addicere, se praebere, se dare rei Gul. 30, 15. 171, 7, Fleischer Ali's Spr. 29, 19, et cum ب, e. g. تـن ده بـرضا کانچه قضا بـر تو نوشتست ٭ از تـو نشود دفع بتعویذ وحمائل *F.*

تَـن دَر دادَن c. ب *met.* gratum habere, assentiri rei, petenti annuere (راضـی شدن وقبول کردن) *B.* (راضی وفرمان بردار شدن) *SHL.*, e. g. مستنصر تـنرا بد آن در نداد „Mostanser illam rem assensu suo non comprobavit" Not. et Extr. t. IX, 205, 9; 2) existentiam dare, creare (وجود ویـرمـک), e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae: من جان نازنینم در داده تن بقالب ٭ اینجا بیار گـشـتـم وآنجا مدام بودم *F.*

تَن دَر چیز دادَن corpus vestire re (در تن پوشیدن کذا فی جان بغداد) *F.*

تَـن دَر گُمان دادَن opinionem amplecti, opinari (احاطهء گمان کردن ومحیط ظن شدن وصاحب ظـن وگـمـان گـردیـدن) *B.* in appendice, e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae: بـردم گمان که هست میان ترا کنار ٭ اما کجا میان تـو تن در گمان دهد *F.*

تَن زَدَن *met.* silere, tacere (خاموش بـودن وخـامـوش شـدن); 2) quiescere, otio frui (آسودن); 3) pati, tolerare (صـبـر وتحـمـل کـردن) *B.*; 4) se surripere, disparere (سـوشـمـک وغائب اولمق), e. g. in hoc versu حـکـیـم انـوری poetae: امروز روز عید وتـو در شهر تن زدی ٭ فـردا تـرا چـه گـویـد دستور شهریاری *F.*; cf. تنزدن et دم زدن.

تَن فرو دادَن se subdere, submittere (مطیع اولمق), e. g. in hoc versu اوحد الدین کرمانی poetae: سر زناچاری بـر آورده بد بی سامانی ٭ تن زناکامی فـرو داده بدشمنکامی *F.*

تَناسان pro تن آسان (cf. آسان) adi. c. quietus, tranquillus (آسوده); 2) sanus, incolumis (تن درست) *B.*

تَن آسانی (suff. ی) n. c. tranquillitas, otium, commoda vita; cf. Gul. 31, 17.

تُنـتـاغ i. q. تِـغـاغ q. v. *F. C.* Varia lectio videtur.

تَنافور mensura s. quantitas quaedam delictorum secundum doctrinam Zardushti (مقداری از گناهان بشریعت زردشت) *B.*

تَـنـالـیـدَن fundere (ریختن p. دوکـمـک); 2) quatere, excutere (سلکمك) *F.* ex Fg. sine exemplo. Num forte varia lectio pro تکانیدن? q. v.

تَنامبُد (fortasse ex تـنـان بد ortum) n. c. corpus universi i. e. corpus coeli noni (جسم کل که جرم فلک نهم باشد) Gl. in Des.; cf. تنانتن et تـنـبـد et تـنـتـن et تن سالار.

تَنبَسه et sec. *F.* تنبیسه, unde ar. طنفسه, genus strati pretiosi (قالی) sive ex کرمان sive ex چوشقان *B.*; cf. تنفسه et تنفه.

تَنبَسیدَن contorquere funem (ایب اورمك) *F.* ex شرفنامه sine exemplo. Fortasse pro تنیدن falso lectum.

تَنبَک et **تُنبَک** coll. تَبَنگ 3 et طنبک et تنبوك et تنبیک et دنبك, tympanum (دهل) cum cauda (دم) longa e ligno vel argilla (سفل) confectum, quo sub axilla prehenso nugatores vel histriones (بازیگران وسر آوازه خوانان) ludunt *B.*; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, 312, l. 16; 2) coll. تنبوك 2 lacinia sellae equestris et lorum stapiae (جنلغ زین است ودامنهٔ زین) *B.* چنلغ زین وچناغ دوال دخی دیمشلر وشرفنامهده دامن زین روایت اولنمشدر *F.*; sec. al. astrabe, lignum ephippii (بعض نسخهده ایر قلتاغی) *F*; cf. جناب et جناغ.

تُنبَک extremis digitis *spec.* pollice, digito indice et medio aliquid prehensum edere *B.* Alias significationes vide s. تَنبَک.

تُنپَک i. q. تُپَنک forma fundendi (دریچه) aurifabri; 2) coll. تنبوک sec. al. pars arcuata s. arcus sellae equestris (دریچهٔ زین اسب وطاق زین) *B.*

تَنبَل coll. دَنبال piger, iners, ignavus (کاهل وبیکار وهیچ کاره); cf. Pend. 36, 12; 2) scurra, nugator (مسخره) *B.*

تُنبَل et **تَنبُل** dolus, fraus, incantatio (حیله ونیرنگ وجادوئی) *B.* فریب وجادوئی Gl. Sch.; cf. versum s. v. بند 17 allatum et تنبیل.

تَنبَلی (suff. ی) pigritia, ignavia Pend. 53, l. atp.

تَنبَلیت i. q. تملیت *B.*, quod e تنبلیت contractum videtur.

تَنبور, unde ar. طنبور, instrumentum musicum celebre *B.*; cithara oblongiore collo, rotundo ventre, fidibus aeneis, quae

تَندنتَن (تن cum plur. تنن coniunctum) n. c. i. q. تنامبد q. v. Gl. in Des.

تَنانی (ex تنن suff. ی) coll. تنی corporeus (جسمانی) opp. روحانی spiritualis *B.* آنچه منسوب بجسم باشد مثل حواس عشره وقوای دیگر Gl. in Des.

تَنانی دَریابَندَه quinque sensus externi et interni Gl. in Des.; cf. پنج یابنده برونی et پنج یابنده درونی.

تَنانیدَن caussale verbi تنیدن q. v. *C.*

تَناوَر (suff. اور) corpulentus, robustus, pinguis (قوی جثهٔ تنومند وفربه) *B.*

تَنباکو e. herba Nicotiana, tabacum; inde تنباکوکَش n. c. fumum Nicotianae hauriens *B.* s. دود خوار.

تُنبان, unde ar. تبّان et تبنان, coll. تنوبان vestis inferior, interula, tegumentum femorale, braccae (زیرجامه وازار وشلوار); 2) *spec.* tegumentum femorale coriaceum athletarum (تنبان چرمی کشتی گیران) *B.* -*proprie* braccae parvae pudendis tegendis, quibus nautae utuntur (التُّبّان سراویل صغر مقدر شبر یستر العورة المغلظة فقط یکون للملاحین) auctore جوهری in Dozy dict. des noms des vêt. p. 93 s. v. تبان.

تَن بتَن viritim (آدم بآدم), e. g. in hoc versu poetae استاد لطیفی: همه تن بتن مردرا مانحیم ✿ بمهر دلش سر بسر ناعیم *F.*

تَنبَد 3 ps. sing. aor. verbi تنبیدن silere; 2) tremere *B.* Falso *M.* et, qui eum secutus est, *R.*: „silentium, taciturnitas; 3) tremor, rigor febris“.

تَنبُد (cf. بد) n. c. corpus universi (جسم کل) *B.* Gl. in Des.; cf. تنتن et تن سالار et روان سالار et روان بد.

تَن پَرَست et **تَن پَرور** adi. c. corpori indulgens eiusque commodis studens *met.* otiosus, ignavus (کاهل وبیکار) *B.* in appendice.

plectro pulsatur. Gol. Vox ex دُنبره, alio huius instrumenti nomine, orta videtur.

تَنبوک coll. تنبول 2 arcus levior (یعنی کباده ; (یعنی کمانی بسیار کم زور ; 2) coll. تَنبَک 2 lacinia sellae equestris et lorum stapiae (جناغ زین که دامنهٔ زین وتسمهٔ رکاب باشد); 3) coll. تُنبَک 2 pars arcuata s. arcus sellae equestris (طاق زین) *B.*

تَنبول i. q. تانبول q. v. *B.*, e quo decurtatum videtur; 2) coll. تنبوک 1 arcus levior; 3) nom. arcis in Hindûstân *B.*, nomine زن تنبور celebris *F.* ex Fg.

تَنبَه pessulus crassus ligneus foribus occludendis *B.*; 2) hippopera magna (بیبوک خرج) *F.* sine exemplo, qua significatione fortasse varia lectio est vocis تکیسه s. تلیسه.

تَنبیدَن coll. تنیدن 3 silere (خاموش بودن); 2) coll. طپیدن et تپیدن agitare se (حرکت کردن) *B.*; 3) tremere (لرزیدن) *B. F.* ex المجمع; 4) coll. تنیدن 4 insidias struere (کمین کردن) *B.* — Praeterea in *F.* lex. ex Fg. hae significationes leguntur: a) contorquere funem (ایپ اورمك); b) circumvolvere, plectere (صارمق وطولامق); c) solvere filum, enodare (اپلك چوزمك); d) texere byssum (بز طوقومق); e) nectere telam, de aranea (اورمجك آغ ایتمك), quae, quum exemplis non sint comprobatae et etiam in aliis lexicis desint, potius ad verbum تنیدن referendae videntur, cui etiam in ipso *F.* lex. et in ceteris tribuuntur.

تَنبیسَه i. q. تنبسه q. v. *B.*

تُنبیک et تُنپیک i. q. تَنبَک s. تُنبَک 1 et 2 *B.*

تَنبیل i. q. تَنبَل s. تُنبُل q. v. *F.* sine exemplo.

تَنتاش nom. regis cuiusdam; 2) nom. viri cuiusdam *B.*

تَنتَن, vox تن repetita, i. q. تنبد Gl. in Des.

تَنتَنَه clamor, turba, tumultus belli (بانگ وصدا وشور وغوغای جنگ) *B.* in app.

تَنتَه tela araneae (تنیده وپردهٔ عنکبوت) *B.*

تُنتَه coll. تنده 2 i. q. زنبور سرخ q. v. *B.*

تَنج et تِنج imp. verbi تنجیدن q. v.; 2) in comp. part. praes. significatione; 3) contorsio, compressio *B.*; contortus (پیچیده) Gl. Sch.; 4) lapsus (از پی در آمدن) *B.*

تَنجالَه expressio (فشردن), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: شوی در باغ اکر ب ایس گرانی ✿ شود تنجاله از خود آب انگور *F.* Vox ad تنجیدن referenda videtur.

تَنجامَه n. c. vestimentum corporis (جامهٔ تن) *F.*

تَنجَه et تَمچَه pera viatica (توشه‌دان) *B.* in appendice. Diminutivum vocis تن et lit. ن in altera vocis forma تمچه cum lit. م permutata videtur.

تَنجیدَن (s. तञ्च् s. तम्च्, quocum etiam ترنجیدن cognatum est) contorquere (پیچیدن); 2) coll. ترنجیدن contrahere, constringere, comprimere (در هم کشیدن ودر هم فشردن); 3) labi, cadere (از پی در آمدن) *B.*; 4) angusto et aegro esse animo (طارلغنمق), e. g. in hoc versu بسی رانده از حکیم اسدی poetae: گفت بی سود خنج ✿ کنون پاسخ از بخت یابی متنج *F.*

تُنجیدَن fortius astringere cingulum vel frenum *F.* sine exemplo. Alia lectio verbi تنجیدن.

تَنجیدَه part. praet. v. تنجیدن q. v. *B.*; 2) *met.* anxius, moestus (طارلمش وصقلمش) *F.* sine exemplo.

تَنخواه n. c. an assignment on lands or order on the treasury for the payment of a stipend, salary, and the like. Inde تنخواه دار n. c. one who receives a salary; a holder of an order of wages et

تنخواهداری (suff. ی) n. c. the receiving of pay, service *Shaksp. R.*

تَند nube obductum coelum (هوائی قپلامش *F.*; 2) dispersus, dissipatus (پراکنده بولت) (اولمش *F.* ex حلیمی sine exemplis.

تُند, vox cum تیز saepe coniuncta, agilis, vividus, vigens, alacer; 2) acer, incitatus, vehemens (هر چیز که از جای بر جهد وجهنده بشد *B.* جست ومتحرك *F.*, e. g. تُند باد n. c. ventus vehemens, turbo (قاصرغه وشدید روزگار), e. g. اگر تند بدی بسر آید زکنج ✿ بخاك افگند نارسیده ترنج et in alio versu عبد الله هاتفی poetae : قضارا یکی سهمگین تند بد ✿ روان شد سوی جان چو طوفان *F.*; تند پرواز adi. c. acerrime volans *M.*; تند رفتن velocissime incedere *F.*, unde تند رفتار s. تند رَو adi. c. velocissime incedens (چالاك وتیز رفتار) *HK.*; تند زبان adi. c. expeditus lingua, facundus *M.*; تند عنان adi. c. *met.* citato, admisso equo vehens (اشکون آتلی), e. g. in hoc versu مولانا کاتبی poetae : خلقی ستاده بر سر راهند منتظر ✿ آن شهسوار تند عنان را خبر کنید *F.*; تند مزاج adi. c. naturae ferventis *Shaksp.* v. infra تند خو et تند رو; 3) iratus (خشمگین) *B.*, e. g. in hoc versu ex ظفر نامه : روان ازپیش لشکر بیشمار ✿ همه صفدر وتند وخنجر گذار *F.*; 4) asper, durus, severus (درشت); 5) potens, magnus, altus (توانا وبلند) *B.*, e. g. in hoc versu استاد فرخی poetae : ✿ گهی شکاف فرود آرد وبرون آرد et پور زکوه تند پلنگ وزآب ژرف نهنگ poetae : بهی جامی چشم او سخت تنگ چون کن بسر ✿ تند پیشانیش چو خایهء خر *F.*; 6) pinguis (فربه) *B.*; 7) magnitudo, altitudo (بلندی) *B.*; vertex montis (سر کوه) *B.* Gl. Sch., e. g. in hoc versu Schahn. : تو با شاه بر شو ببالای تند ✿ زپیران لشکر مشو هیچ کند *F.*; 8) daemon deserti, genius malus (غول بیابانی ودیو) *B.*, e. g. in hoc versu بانگ زد آن تند کای : poetae حضرت مولانا باد صبا ✿ پشه افغان کرد از ظلمت بیا *F.*

تُنداب n. c. coll. تیزاب medicamentum fluidum, in quo omne, quod iniiciunt, liquescit (دوائیست روان وسیال که هرچه در آن اندازند گداخته گردد) Gl. in Des.

تُند بار n. c. quodvis animal nocens, laedens vel rapax, alia devorans (مانند موذیات شیر وپلنگ ومار وعقرب وزنبور ومورچه وامثال آن وهر جنوریکه جانور دیگررا بخورد) جانوران درنده زبان‌گار از چرنده وپرنده *B.* Gl. in Des.

تُند باز n. c. avis rapax (شکار آلور قوشلر) *F. C.* Eadem vox atque praecedens تندبار videtur.

تُند بالا n. c. *met.* mons altus (کوه بلند) Gl. Sch.; cf. versum s. بالا 2 et s. تند 7 allatum.

تُند بُور et sec. *F.* تُند پور [ó] i. q. تندیور n. c. saltus, exsultatio (جستن وبر جستن) *B.*

تُند وتیز s. تُند وتیز acrior, vehementior *met.* ardentissimi ingenii, acrioris naturae, violentus, iracundus (غایت حدت طبع‌ در کنید ایدوب تهور وغضب معناسنه استعمال ایدرلر) de hominibus et animalibus *F.*

تُندْ خو s. تُندْ خوی adi. c. ingenio s. indole vehemens, atrox, severus *B.* s. خشک سر et نوش ; inde تند خوئی (suff. ی) n. abstr. praecedentis, durities, atrocitas animi Gul. 141, 9.

تُنْدَر et تُنْدُر coll. تندور *gen.* alte vociferans (غرنده); 2) *spec.* tonitrus (رعد); 3) luscinia (بلبل) *B.*

تَنْدُرُست adi. c. sanus, integer (صحت بدن وصحیح القوی) *F.*; inde تَنْدُرُستی (suff. ی) sanitas, integritas (صحت); cf. Fleischer Ali's Spr. p. 13, l. 16.

تُند رَو adi. c. v. s. voce تند 2.

تُند رو adi. c. austerus vultu, morosus (ترش رو); 2) avarus, tenax (بخیل) *B.*

تندس et تندیسه تَندیسَه (suff. ه) i. q. تندس q. v. *B.*

تُندیء کُنوش coll. تندی 3 loci prostantes auris interioris (الوتدان فی الاذنین اللذان فی باطنها) *F.* ex المشکلات sine exemplo.

تُندیور [ó] i. q. تندبور q. v. *B.*

تندیه i. q. تندیسه *B.* in appendice. *HK. SHL.*, e quo decurtatum videtur.

تن زَده part. praet. locutionis تن زدن q. v., silens, taciturnus (خاموش شده وساکت) *F.*, sed in exemplo s. h. v. allato legitur تن میزنی quae est 2 ps. sg. praesentis.

تُنزه coll. تنده 1 oculus s. gemma arboris *B.*

تَنسزیب vestis (جامه) parva, quam infra aliam vestem (در زیر قبا) induunt et Turcae ارخالق dicunt *B.*; a sort of fine cotton-cloth rather thicker than muslin, in Bengal commonly called Tanjiba *R.* Num forte ex تن et زیب composita vox?

تَنْ سالار n. c. i. q. تنبد q. v. Gl. in Des.

تن سان sec. *M.* ex *Ferh.*: quietus, tranquillus; sed in *F.* lex. errore typographi litera آ ante سان omissa est et legendum تن آسان, quod probat et versus s. h. v. allatus, in quo تن آسان legitur, et vocabulorum ordo, quo تن سان collocatum est. Falsam vocem ex *M.* recepit *R.*

تَنَستَه tela araneae (بافتهء عنکبوت) *B.*

تَنسُخ, unde ar. تنسوق, res quaevis pretiosissima, incomparabilis et difficilis impetratu (که بسیار نادر وکمیاب وبی مثل وماننده ودر نهایت نفاست باشد) *B.*

تَنسوق pl. تنسوقات forma arabica persicae vocis تنسخ eadem significatione *B.*; cf. H. Sam. 174 fin. et 184, 18.

تَنسَه angore animi pressus et perturbatus (متضجر) *F.* sine exemplo. Vox a تنسیدن derivanda videtur.

تَنسیدَن angore animi premi et perturbatum esse (تضجر واضطراب چکمک) *F.* sine exemplo. *C.*

تُندَر وسِتاره unus septem planetarum (یکی از کوکب سبعه سیاره) Gl. in Des.

تَندَس s. تندس et تندیس تَندیس (cf. دیس s. دیس) *proprie* corpori similis, n. c. imago, effigies, forma (تمثال وصورت) *B.*

تَندَسَه s. تندسه et تندیسه (suff. ه) i. q. تندس q. v. *B.*

تَنْدو aranea (عنکبوت) *B.* Videtur a تنیدن derivandum.

تُند وتیز i. q. تند تیز q. v.

تُند وخُند et تَند وَخَند, vox ad genus اتباع pertinens, i. q. تار ومار q. v. *B.*

تَنْدور *idiom. vulg.* pro تنور q. v. *C. Shaksp.*

تُندور et تُندَور coll. تندر tonitrus; 2) luscinia *B.*

تَن دِه imp. locutionis تن دادن q. v.; 2) n. c. a person of application. Inde تندهی application, exertion, attention *Shaksp.*

تُندَه coll. تنزه oculus s. gemma arboris; 2) coll. تُنتَد i. q. زنبور سرخ q. v. *B.*

تُندی (suff. ی) vehementia, durities, atrocitas (درشتی وتیزی وجلدی) *B.* حدت طبع وغضب وسرکشی *F.*; 2) magnitudo, altitudo (بلندی opp. پستی) *B.* in append.; 3) tumor, intumescentia in corpore humano (وجود انسانده ظاهر اولور یومریجه) et *absol.* res quaevis turgida, dura (یومری وغلیظ اولان نسنه); 4) acuta et cuspidata *res ferrea* (اوجی سوری وکسکین اولان دمور نسنه) *F.* sine exemplo.

تَندیدَن et تُندیدن gemmas agere, gemmare (سر زدن غنچه وبرگ وشکوفه از درخت) *B.*; 2) i. q. تُندیدن sonitum edere, tonare (کورلمک) de homine, fera (سباع) et nube (بولت) *F.* sine exemplo.

تُندیدَن coll. تندیدن 2 sonitum edere, tonare (بر نسنه آواز ویرمک) *F.* sine exemplo. *C.*; 2) irasci (درخشم شدن); 3) aversari (اعراض کردن) *B.*; cf. تَندیدن.

تن شوی (a v. شستن) n. c. *spec.* tabula (تخته), supra quam corpus mortui lavant; 2) *gen.* lacus, fluvius, fons (حوض وجوی) (آب وچشمه), simil. *B. F.*; cisterna aquae immundae recipiendae (ar. بالوعه) *F.*

تَنفَسه et تَنفَه, elisa lit. س, i. q. تنبسه *F.* sine exemplo.

t. p. تَنْ قَره (*proprie* corpus nigrum) lepra nigra (بـرص سيـاه) *F.* ex شرفنامه sine exemplo. Posterior vox قـره est turcica significans „niger".

تُنقطار s. تُنقِطار s. تُـنـغُـطـار vigil nocturnus (پاسبان); 2) candela tenuis et magna (شمع باريک بلند), quae ab initio noctis (از سر شب) usque ad matutinum tempus (صباح) ardet *B.*

تُنُک et تُنُک (s. तनु) tenuis, gracilis, subtilis (turc. يوفقه ar. رقيق); 2) exiguae profunditatis ripae fluviorum (صوكنارلرنده واقـع اولان يوفـقـه يـرلـر) *F.* Vox cum تـنـگ angustus, saepe permutata, ut ex compositis sequentibus تنک بيز et تـنـگ بيز; تنک روى et تنگ روى; تنگ ظرف et تنک ظرف, al. apparet. Inde a) تُنُک بَزم *met.* vana et futilia loquens in consessu, nugator (مجلسده باوهلـك ايـدهنه ديـرلـر), e. g. in hoc versu نظام استر آبادى poetae: چون تنـكـان بـزم من از مى لعلىء شفق ✿ گـوهـر خويشرا عيان ساخت سپهر گوهرى *F.*; b) تُنُک ظرف coll. تَنگ ظرف, ut alio loco legitur, n. c. *proprie* angusti vasis s. in angusto vase inclusus *met.* in angustiis versans; cf. تـنـگ ظـرفـى; 2) simplex, idiota (ساده لوح) *B.* in appendice; 3) impatiens *homo, cuius stomachus nihil concoquit* (حوصلهسز آدمده ويوفقدلقدن تحملى اولميان نسنديده ديرلر) *F.*; tale-bearer, tattler, simpleton *Shaksp.*, e. g. in hoc versu ابـو المعـانـى poetae: كسهى درد نوشيدم ببزم عشق دوست ✿ اين تنک ظرفان مجلس كى خورند با من شراب et in alio: تنک ظـرفان عالمـرا سزا

نيست ✿ بياشاميدن آنـرا بادهء عـشـق *F.* Alia composita sunt: تنگ حواس adi. c. sensible et تـنـگ حواسى (suff. ى) n. c. sensibility; تـنـگ مزاج adi. c. whimsical, captious, peevish, fretful *Shaksp.*; acrioris naturae (گرم مزاج) *B.* in appendice.

تَنْگ i. q. تَنگ 10 q. v. *F.*

تَـنـگ *gen.* planum quodvis expansum vel tabula, quam pictores pingunt (هر صفحه يا تختهء كـه نقشان ومصوران اظهار صنعت خود بـر آن كنند) *B.*, e. g. in hoc versu poetae: در آن ختن كه درو حضرت مولانا تنگ هست وصورت نيست ✿ مگو فلان چه كست وفلانرا چه شدست *F.*; 2) *spec.* coll. ارتنگ aedes picturis exornata Manetis pictoris celebrati (نگار خانهء مانى), qua significatione etiam تـنـگ scribitur *B.*, e. g. in hoc versu مختـرى poetae: گرفت آن ارج وآن قيمت زبان ما زمدح تو ✿ كه تنگ از خامهء مانى وچـوب از رندهء آزر *F.*; cf. ارتنگ et تنگلوش.

تَـنـگ (coll. تنجيدن s. तञ्च् s. तञ्ज्, quocum cohaeret) angustus, arctus, opp. فراخ; inde *met.* دهن تنگ os pulcrorum *B.* et ديدهء تنگ oculus angustus i. e. avidus hominis avari Gul. 174, 4; cf. تـنـگ چـشـم; 2) tristis, anxius, afflictus (مـلـول وستوه وآزرده); 3) firmus (سخت) opp. (سـسـت); 4) propinquus, vicinus (نزديک); 5) rarus, incomparabilis (ناياب وعديم المثـال); 6) multus (بسيار); 7) pars dimidia oneris asinini (يک لنگ نيمهء خروار يعنى يوكك) *B.* (بار وخروار شكر حكيم انورى بر تابى) *F.*, e. g. in hoc versu poetae: منـصـب مطلب كه هـر كجا هست ✿ هر خروارى همين دو تنگست *F.*; fascis mercium, sarcina (بار بسـتـه) *F.*, e. g. in hoc versu: متاع شكوهء من تـنـگ بـر تنگ است همان بهتر ✿ كه جنز در روز بازار قيمت باز نگشيم *F.*; 8) demissio, occultatio (فرو بردن وناپديد كردن) *B.*; 9) angustum, angustiae, inde بتنگ آوردن

coll. دل بتنگ آوردن in angustias adducere, affligere, vexare, e. g. in hoc رباعی poetae ناقوس محبت : شیخ عمر خیام

بدرنگ آوردم ✿ خوش مذهب وملتی
بچنگ آوردم ✿ با این دل خودکام چه
سازم چه کنم ✿ هفتاد ودو فرقرا بتنگ
آوردم *F.* In *F.* lex. hoc رباعی significationis duodecimae vocis تنگ probandae caussa affertur, quae tamen ipsa omissa est, nam verba sunt : ثانی عشر بمعنی شیخ ✿ عمر خیام ✿ رباعی ✿. *M.* vocem خیام, quae ad nomen poetae pertinet, ipsam significationem habens falso vertit : „tentoria" quem secutus est *R.* vertens : „a pavilion". Inde : vexatio, afflictatio, e. g. برون رفتم از تنگ ترکان „discessi propter vexationem Turcarum" Gul. 5, 10; 10) et sec. *F.* تَنْگ (coll. s. तङ्ग् ligare?) cingulum (نوار), quod supra sellam equestrem devinciunt vel lorum (دوال), quo onus supra dorsum iumenti ligatur *B.*, e. g. in hoc versu عبد الله هاتفی poetae : کشیدند تازیان

بر تنگها ✿ ببستند بر ختنیان [ختیتان *F.*]
زنگها *F.*; 11) prelum molae oleariae (تیر دکان عصاری); 12) montium intervallum (درهٔ کوه) *B.*; angustiae locorum; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 116, 8; 13) nom. loci in Turkistân, unde ترکان تنگی pulcritudine excellentes nomen habent; 14) nom. provinciae in بدخشان *B.*

Phrases :

بَتَنگ آمَدَن c. از rei, in angustias venire, premi, affligi H. Sam. 166, 18, Spieg. Chr. 13, 10; 2) gravius commoveri, indignari (تهور وغضبدن طارلق), e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae :

بتنگ آمد زخود ترک خودی کرد ✿ بنیکی
چون نشد میل بدی کرد *F.*

بَتَنگ شُدَن i. q. بتنگ آمدن eadem constructione, e. g. برخی از لشکر که از سفر بتنگ شده بودند جمع آمدند Sec. Nam.

تنگ آمَدَن coll. تنگ 4 prope venire, appropinquare (نزدیک آمدن), e. g. in hoc versu Schahn. : چو گشتاسپ تنگ

آمد آن هر دو مرد ✿ پیاده برفتند بر سان
گرد Gl. Sch.

تنگ شُدَن redigi in angustum, rapi in admirationem, percelli *M.*

تَنگ فَرا گرِفتَن affligi, offendi, commoveri *B.* s. v. آغالیدن 2.

تنگ کَردَن coarctare, in angustum concludere; inde راه نفسرا تنگ کردن viam respirationis concludere, strangulare (اختناق), e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae : طناب از گیسوی

شبرنگ میکرد ✿ بدان راه نفسرا تنگ
میکرد *F.*

دِل بَتَنگ آوَردَن c. از rei, animum affligere Chr. Sch. 47, 255; cf. بتنگ آوردن s. تنگ 9.

تِنگ coll. تُک 1 rostrum avis *B.* Fortasse ad s. rad. तिज् acuere coll. तीक्ष्ण acutus, referendum.

تُنگ i. q. تُک 2 urceus *B.* collo brevi et orificio angusto (بوینی قصه وآغزی طار) *F.*

تنگاتنگ (vox تنگ repetita inserta lit. !) proxime, cominus (سخت نزدیک) *HK.* de congressu duorum exercituum, de confluxu, vel turba hominum *F.* sine exemplo.

تَنکار, sec. *Shaksp.* تِنکار (s. टङ्कण) borax auro, argento, aeri flavo, simil. ferruminandis. Borax aut minerale (معدنی) est instar nivis et glaciei e fonte proveniens, aut factitium (مصنوعی), ar. ملح الصناعة dictum, quod hoc modo conficitur : یکی جزو نمک با یک جزو قلیا وسه جزو بوره در دیگ ریزند وشیر گاومیش آن مقدار که اجزارا بپوشاند در دیگ کنند وچندان بجوشانند که سخت شود *B.*; ar. بوراق hind. سهاگه *F.*

تنگنای i. q. تنگنای *F.* sine exemplo.

تَنگ بار n. c. coll. بار 1 onus parvum, simplex; cf. بهار 2; 2) coll. بار 10 is, qui

neminem ad se admittit, ad quem aditus (یار) est difficillimus; 3) coll. تنگیاب res perdifficilis ad acquirendum, rara, pretiosa; 4) coll. یار 23 epitheton Dei, quod etiam *sensu mystico* gaudet sic descripto : وباصطلاح سالکان حضرت باریتعالی است باعتبار وحدت حقیقی که آنجا تنگجایش هیچ چیز نیست نه از طریق وجود نه از راه تعقل *B.*; cf. Spieg. Chr. 63, 13 sqq.

تنگ بیز et تَنَگ بیز [é] incerniculum s. cribrum (غربال) e pilis caudae equinae confectum foraminibus angustissimis, quo res cernendae subtilissimae fiunt; 2) i. q. ترشی پالا s. پالاوان colum *B.*

تَنگ پیغوله n. c. *met.* mundus; tempus (دنیا وروزگار) *B.*

تنگت nom. oppidi (قصبه) inter کولاب et حصار *B.*

تَنگ تُرکان nom. loci in Turkistân *B.*

تَنگ تَنگ permultus (بسیار بسیار) *HK.*

h. p. تَنگ چائی tightness, closeness; difficulty, distress; scarcity; stinginess, parsimony *Shaksp. R.*

تنگ چَشم adi. c. oculis arctis, pusillis; epitheton amatae, e. g. in hoc versu شیخ نظامی poetae : می ومرغ وریحان
وآواز چنگ ✿ تن تنگ چشمان در آغوش تنگ *F.*; 2) *met.* coecus (نادیده); 3) avarus, tenax (بخیل); 4) avidus (آچ کوزلو), e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae :
عشقانرا گر در آتش می بسوزد لطف یار ✿
تنگ چشمم گر نظر در چشمهٔ کوثر کنم
F.; 5) homo diabolicus (دیورنگ); 6) femina, quae uni tantum viro nupta fuit; 7) Turca (ترکان) *B.*

تَنگچه pl. تنگچات numus parvus argenteus; 2) *gen.* numus. Alia vocis forma est تنگه, quod pluribus exemplis probavit Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 41 not. 1.

a. p. تَنگحال adi. c. afflictioris conditionis, pauper. Inde تنگحالی (suff. ی) n. c. afflictior conditio, paupertas *Shaksp.*

a. p. تَنگ حَوصَلَه n. c. angusti stomachi *met.* qui arcana et id quod possidet occultare nequit (آنکه اسرار ومال مخفی نتواند داشت) et *usitate* : 2) qui non est animo excelso, generoso; vilis (کم همت) *HK.* بی همت وبخیل *SHL.*

تَنگ دَست adi. c. *met.* pauper, inops 2) avarus, tenax; 3) pulvillus (مسند کوچك), aut pulvinus, qui manu prehendi non potest (مسندی که کم بدست آید) *B.*

تَنگ دَستی (suff. ی) n. c. *met.* paupertas, inopia *B.*

تَنگ دِل adi. c. angustus corde i. e. afflictus, tristis Chr. Sch. 77, 95; avarus *Shaksp.* Inde تنگ دلی (suff. ی) n. c. angustia, afflictio, tristitia *M.*; avaritia *Shaksp.*

تَنگ دَهَن adi. c. angusti oris *met.* de amata dicitur; cf. تنگ 1.

تُنُك ریش adi. c. barbam tenuem habens *R.*

تَنگ روی n. c. *met.* tener, mollis facie (یوزی یمشق), e. g. in hoc versu کمال اسمعیل poetae : حسنِ بگویم همه کسرا
در روی ✿ گرچه از آب تنگ‌روی‌ترم *F.*

تُنُك روی n. c. qui rem magnam expetitam sine magno studio accipit (که باندك مبالغه مطلب بزرگی قبول کند) *B.*

تَنگز i. q. تَنگَس arbor quaedam multas spinas acutas habens, cuius flos flori plantae کاسنی dictae similis est, cuiusque lignum acerrime comburitur *B.*

تَنگ زَعفران n. c. *met.* folia flava, quae autumno decidunt *HK. SHL.*

تَنگ زَهرَه adi. c. qui deficit animo, demissus, fractus Fleischer Ali's Spr. p. 49, 11.

تَنگس i. q. تنگز q. v. *B.*

تَنگ سار n. c. i. q. ar. فسخ i. e. animi imbecillitas, ingenium imbecillum; 2) terminus technicus, quo ii, qui metempsychosin docent, duplicem animarum migrationem in animalium et plantarum formas indicant (باصطلاح اهل تناسخ آن است كه چيزىرا دو مرتبه تنزل واقع شود چنانكه روح انسانى بصورت حيوان ديگر جلوه نمايد وآنرا بگذارد وبصورت نبات (چمن پيرا شود) *B.* Gl. in Des. Num forte sanscr. संसार conferendum?

تَنگسال n. c. annus sterilis *C.*

تنگست nom. loci, ex quo crystallum praestantissimum, quod بلور آبى dicitur, afferunt *B.*

a. p. تَنگ شَراب adi. c. cito ebrius, vinum ferre non valens (بد مست شرابه (تحملى اولميان), e. g. in hoc versu poetae : آخر حسن اين صنم بيا نصيبى راه زد اين خرابرا ✿ بوى بس از مى كهن بر تنگ شرابرا *F.*

تَنگ شَكَر n. c. *met.* os amatae *B.*

a. p. تَنگ ظَرف i. q. تُنُك ظرف *F.* q. v. s. تُنُك s. تُنُك, e. g. in hoc versu poetae : ابو طالب كليم بر تنگ ظرفست مينا هرزه خند افتد جم ✿ بد حريفانند ديگر مى تنگ ظرفى كشى تنها خوشست *F.* Inde (suff. ى) *n. abstr.* status hominis in angustiis versantis, angustiae Spieg. Chr. 78, 10.

a. p. تَنگ عَيش adi. c. *met.* pauper, inops, miser *B.*

e. تَنگَلُوش et تَنگَلُوشا [*ô*] n. c. nom. libri (كتب وصفحه) sapientis cuiusdam Rumâni vel secundum alios Babyloniensis لوشا s. لوش dicti, qui arte pingendi alter Manes (ثانى مانى) erat cuiusque liber oppositus est libro ارتنگ Manetis pictoris; 2) sec. al. academia s. schola pictorum Rumânorum (علم خانهء روميان (در صورتگرى وصنائع وبدائع نقاشى), opposita scholae pictorum Sinensium (نگار خانهء چينى). Alia vocum scriptura est تنگلوشا s. تنگلوش *B.* Sine dubio vox لوشا s. لوش e pictoris Graecorum celebrati nomine Ζεῦξις depravata et cum voce تنگ s. تنگ composita est, qua planum extensum s. tabula (صفحه يا تخته) pictoris intelligenda est ita, ut voce تنگلوشا s. تنگلوش Zeuxis opera significentur et altera voce ارتنگ, pro quo etiam simpliciter تنگ dicitur, Manetis pictoris opera; cf. لوشا s. لوش et ارتنگ et تنگ.

تُنُك موى adi. c. raripilus *C.*

a. p. تَنگ مَيدانِى صُبح *met.* inconstantia aurorae (بى بقائى صبح) *B.* in appendice.

تَنگناى (suff. نا) angustia (تنگى); 2) locus angustus; 3) coll. تنگ 12 montium intervallum vel via inter duos montes; angustiae locorum; 4) *met.* a) sepulcrum (قبر ولحد), b) mundus (دنيا), c) forma humana (قالب آدمى) *B.*

تَنگناى خاك *met.* mundus; 2) forma humana; 3) sepulcrum *B.* in appendice; cf. تنگناى 4.

a. p. تَنگناى دَهر *met.* mundus; tempus (دنيا وروزگار) *B.* in app.

تَنگ نِشيمَن نُهمَنگ *met.* coelum (فلك); 2) mundus (دنيا); 3) tempus (زمانه) *B.* in appendice.

تَنگو nom. regis regni ختا et ختن *B.*, e. g. in hoc versu خواجه عبيد لويكى poetae : با حكم قديم تو چه كسرى وچه قيصر ✿ در پيش قضاى تو چه خاقن وچه تنگو *F.*; 2) i. q. تينگو q. v., e quo decurtatum est (صندوق) *F.* sine exemplo.

تَنكوب acide conditum (آچار) ex oxygala (مست), allio (سير) et iuglandibus (مغز گردكان) *B.* in app.

تَنگَه, sec. *F.* تَنكَه (fort. ex تُنُك s. تنك tenuis, suff. ه) numus aureus vel cuprinus valore variante et in quovis loco definito

(مقداری از زر وپول باشد باصطلاح هر جائی) *B.*; duo oboli (دو فلوس) *HK.*; monetae species in Persia olim usitata et hodie *gen.* pecunia omnis *C.* Eadem vox atque تنکچه esse videtur q. v.; 2) panis exiguus vel tenuis e massa azyma monetae formam referens, quo pultem بغرا dictam coquunt (ونیز از آرد فطیر کرده مثل تنکهای نقره میسازند وبغرا مــی پزند وآنرا تنکهٔ بغرا نامند *HK.* (اوندن مایه سز خمیر ایــدوب یوفقه اتمک ایــدرلر اقچه تنکه‌لری کبی بغرا دخی دیرلر *F.* ex المجمع.

t. p. تَنَکه *M.* et تُنُکه *C.* (fort. ex تنک tenuis, suff. ه) lamina, bractea vel folium ex metallo *B.* s. بند 7 et جوشن; 2) folium ex auro vel argento (ورق طلا ونقره) *B.* in appendice.

تَنَکهٔ بُغرا *met.* i. q. برگ بغرا *B.* i. e. panis exiguus vel tenuis e massa azyma monetae formam referens, quo pultem بغرا dictam coquunt; cf. تنکه 2.

تَنگی (suff. ی) angustia Chr. Sch. 99, 203 et *met.* usurpatum Gul. 5, 19.

تَنَکْ یاب (a v. یافتن) adi. c. i. q. تنک بار 3 q. v. *B.*

تَنکیرهٔ et تنکرهٔ sec. *C.* ahenum parvum (طنجره یعنی کوچک قازغان), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : در آب انداخت آنــدم ماکیانش ✿ به تنکیره بجوشیده در آتش *F.* Vox cum turc. طنجره s. تنجره cohaerens.

a. p. تنِ مُحرِم آسا *met.* corpus nudum (تــن برهنه), quam interpretandi rationem *B.* lex. auctor in appendice inde derivandam dicit, quod litera ح vocis محرم puncto diacritico destituta est (باعتبار بی نقطه بودن لفظ محرم) *B.*

تَنَند et تَــنَــنــدو aranea; 2) homo piger, iners, ignavus (کاهل وتــنــبــل) *B.*; cf. تنودن s. تنیدن, e quo formatum est.

تَنَندَه part. praes. v. تنیدن; 2) aranea; 3) instrumentum quoddam textorum, alias مکوک dictum *B.*

تَنو robur, vires, potentia (قوت وتوانائی) *B.* Sec. *F.* ex محمودی est vox e تنومند decurtata; sed primaria vocis تن corpus, forma esse videtur respondens z. tanu et s. तनु cognata significatione metaphorica usitata. Cf. تنومند.

e. تَــنــوب lingua rumâna : nom. arboris in montibus rumânis, e cuius radice pix liquida (قطران) colligitur, ar. صنوبر صغیر pinus parva dicta, quod similis est pinui sed minor illa *B*; cf. Freyt. lex. s. v. تَنُّوب.

تَنوتلس vir doctus et usu et exercitatione praeditus (صاحب علم وعمل) *B.*

تَنودَن i. q. تنیدن q. v. *B.*

تَنور (z. tanûra, phl. תנור) fornax, clibanus (محــل نــان پختن). Vox persicae, arabicae et turcicae linguae communis *B.*

تَنور آشوب n. c. torris, titio ardens (اوجــاق) turc. کوسکو (یانمش اودون) dictus, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : تنور آشوب اگر سر سبز باشد ✿ زبــد طبعان نــکــو کاری بر آید *F.*

تَنور تاب n. c. instrumentum, quo clibanum candefaciunt; follis, simil. (تنور قزدرمــق ایــچــون اولان آلت), e. g. in hoc versu ابو المعانی هــجــرت poetae : روز تابستان بادزن در دست من ✿ چون تنور تاب آتش عشقت فرو زد در دلم *F.*

تَنور خانَه n. c. culina, pistrina (مطبخ) *B.*

تَنورستان (suff. ستان) i. q. تنور خانه *C.*

تَنورَه armatura quaedam (سـلاحــی) loricae (جوشن) similis, cuius tamen partes vel membra ferrea (غیبها), e quibus composita est, longiora sunt quam loricae; 2) pars vel membrum ferreum (غیبه) loricae; 3) corium (پوست), quo monachi قلندران dicti ad pudenda tegenda se praecingunt (مانند لنگی در میان بندند);

4) circumactio, rotatio (چرخ زدن); 5) circulus hominum una sedentium (حلقه زدن مردم); 6) canalis (کوی) in latere molae, per quam aquam ducunt, ut alae rotae aquae vi circumvertantur *B.*; 7) i. q. تنور; 8) focus ferreus, quo iter facientes utuntur (اغل سفرك دموردن اولان اوجاق) *F.*

تَنُوز [ó] fissura, ruptura (چاك وشكاف) *B.*

تَنُوزَه [ó] (suff. ه) fissus, ruptus (شكافته وچاك شده) *B.*

تَنومَند (sec. Spieg. Gr. d. Parsispr. p. 102 suff. ومند, phlv. אומנד, coll. pars. ...; sed sec. *F.* suff. مند et تنو pro تن posito coll. primaria vocis forma तनु z. ..., cui respondet etiam persica تنو significatione „robur, vires, potentia" usitata) robustus, potens (صاحب قوت وتوانا); 2) magnae staturae (بلند بالا); 3) latus (عريض); 4) pinguis, corpulentus (فربه); 5) corpori serviens, opulenter se colens (تن پرور); 6) sanus (تندرست) *B.* Inde تنومندی (suff. ی nom. abstractum praecedentis.

تَنوَند valde dispersus, dissipatus (زیاده پراکنده), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : ✿ غم دلدار شد با جان پیوند سرشك دیده ام چون درّ تنوند *F.*

تنوی (vocales desunt) i. q. ar. شاخص apparens *B.* in app. Vox ad تن corpus, referenda videtur.

تنویه (vocales desunt) magnitudo (بزرگی) *B.* in app. Fortasse est nom. act. II. verbi ar. نَاهَ.

تَنَه (suff. ه) coll. تن corpus, statura (تن وترکیب وجثه) *B.*, inde تنهٔ درخت truncus arboris *B.* s. برز 3; male *F.* medulla arboris (اغاجك اوزك), cui etiam repugnat versus حکیم اسدی poetae : نخستین ثیغی مید درخت ✿ تنه کیرد آنگه بود بیخ ساخت, significationis probandae caussa allatus, quum تنه h. l. significet „truncus"; 2) coll. تنیدن textum araneum (تنندهٔ عنکبوت); 3) coll. تنه شدن bene accipere, gratum habere, assensus (قبول ورضا) *B.* — Quas praeterea affert *F.* lex. auctor significationes: a) telae s. panni pars vesti conficiendae sufficiens (تمام طونلق اولان جامه که بیله دك اولاند نیمتنه دیبرلر); b) lana caprina mollis (تفتك (معنسند که کچی نك نرم توی در et c) intus (اندرون) exemplis non probantur.

تَنها plur. vocis تن corpora (اجسام); 2) solus et adv. solum, seorsim (مفرد بودن) *B.* Inde بَتنها i. q. تنها 2; cf. Spieg. Chr. 49, 13, Chr. Sch. 106, 317.

تَنهائی (suff. ی) solitudo, recessus *M.* Gul.

تَنَه دَرود et sec. *C.* تنه دورود butyrum recens (تزه یاغی) *F.* ex نعمة السلمه sine exemplo et *C.*

تَنَه شُدَن coll. تنه 3 bene accipere, gratum habere, assentiri (قبول کردن وراضی شدن) *B.*

تنهی, vocales desunt, idemmet, ipsummet *C.* ex vers. pers. Vet. Test.

تَنی (suff. ی) corporeus (جسمانی) *B.*; cf. تننی.

تَنیان plur. vocis تنی, res corporeae (جسمانیت) *B.*

تَنی تاژ n. c. aer (هوا), unum ex quatuor elementis (عناصر اربعه) Gl. in Des.

تَنیدَن (coll. z. ... tan s. तन्) i. q. تنودن trahere, extendere, expandere (کشیدن) *B.* Inde : 2) torquere *funem*, *comas* et pass. torqueri (قیل وایب اورمك واورلمك), e. g. in hoc مثنوی poetae حضرت مولانا : ای که از تو ظلم چاهی میکنی ✿ از برای خویش دامی میتنی ✿ کرد خود چون کرم پیله بر متن ✿ بهر خود چه میتنی اندازه کن *F.*; cf. *B.* s. v. پله 2 et de aranea, telam conficere (اورماجك آغی اورمك), e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae : چشم وچراغ تنی اثنین من بغر ✿ در رفت وعنكبوت برو می تنند حجاب *F.*; cf.

تنبده 3; 3) coll. تن زدن et تنبيدن silere (خموش بودن) *B. F.*; 4) fallere, decipere (فريب دادن) *B.*

تَنبيدَه part. praet. v. تنبيدن q. v.; 2) silens, taciturnus (خاموش گرديده); 3) coll. تنده tela araneae *B.*; 4) et sec. *C.* تنيدهء جولاه instrumentum, quo stamen obvolvit textor (چلاخلرك ايپ بغلدقلرى اغاجه ديرلر) *F.* sine exemplo; ar. مسداة *C.*

تَنيزَه latus, margo (طرف ودامن), e. g. تنيزهء كوه margo s. pes montis (دامن كوه) *B.*

a. p. تِنّين et sec. *F.* تِنين serpens ingens, draco (اژدها) Gl. Sch.; 2) nom. insulae (جزيره) in oceano prope montem سرانديب *F.* sine exemplo et *C.*

a. p. تِنّين فلكى nodus capitis et caudae draconis, i. e. nodus ascendens et descendens, quo excentrici et eclipticae segmentum designatur, cuius initium draconis caput et finis cauda appellatur (اشارهء بعقدهء راس وذنب است كه محل تقاطع فلك حامل قمر بنشد با ممثل) *B.*; cf. Ideler Unters. p. 32 sqq.; 2) via lactea, galaxias (مانجره وكاهكشان) *B.*

تو i. q. تاب s. تاو *B.* e quo decurtatum est; 2) locus in deserto, ubi aqua restagnat, stagnum (ar. غدير) *B.* In *F.* lex. legitur: وآجمق وحبه معنالرينه مرويدر, quod *C.* et *M.* vertunt: obolus, granum; significatio dubia exemplo non probata.

تُو [ô] coll. توه et توى plica (پرده ولاى وته), ut dicunt تو بر تو plica super plicam (پرده بر پرده ولاى بـر لاى وتـه بر ته) *B.* et in comp. cum numeralibus i. q. lat. plex, e. g. چهار تو quadruplex *F.* coll. *B.* s. رخ فروز; 2) coll. تووو flos lactis, cremor (قيماق وآن پردهء باشد كه بر روى شير بندد); 3) intra, intus (درون opp. بيرون) *B.*

تو (z. تو, s. त्वम्, pars. ...) pron. pers. 2 ps. sing., tu *B.*, de q. v. Instit. ling. pers.;

2) coll. تور et توى 7 convivium (مهمانى وضيافت) *B.*

تَوا absumtio, profusio, exitium (تلف); 2) perditus, devastatus (ضائع وخراب) *B.* e. g. in hoc versu مولانا مطهر poetae: زبير وزبير بكرد همه خانمانشان ۞ واسباب ملك جمله تلف كرده وتوا *F.* Sine dubio arabica vox respondens nomini act. تَوًى verbi ar. تَوِىَ q. v.

تَوابَه *B. HK. SHL.* et تَوانَد Gl. Sch. et تَوابَه) *F.* nom. athletae Turaniensis, vel sec. *SHL. F.* et Gl. Sch. Iraniensis, cuius filius برته appellatus est *B.*; cf. برته.

e. تَواجى pl. تواجيان praepositus, praefectus Not. et Extr. t. IX, p. 242, 9 et 247, 13 coll. p. 178 not. 2. Vox a verbo tatar. tuambi, videre, imp. tua addito suff. جى, quo nomina agentis formantur, ut proprie significet: „qui inspicit, inspector"; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 92.

تَوار funis (ريسمان), quo onus in iumento alligatur *B.* in app. *F.* ex المحمودى.

تَوارانيدَن alterum alteri impositum esse; 2) imponi, affigi, iungi *C.* Verbum dubium in lexicis persice scriptis non comparens, quod a توار formatum videtur.

e. توارات i. q. h. תורה lex, ex quo formatum est. *C.* ex vers. pers. Nov. Test.; cf. ar. توراة.

تَوارَه casa, vel sepes (نشيمن وخانه وديوار) ex arundinibus et pabulo (علف) facta *B.*, in qua vigiles hortorum umbrae capiendae caussa se abdere solent *F.* ex Fg.

تُوارَه sepes spinea (خار سر ديوار ودور باغ وفاليز); 2) coll. تراره locus (خانه), in quem stramen, fimus et sordes deferuntur; sterquilinium *B.*

تَوازيدَن collectione addere parvum parvo *C.* Verbum dubium in lexicis persice scriptis non comparens. Num forte pro توزيدن male lecta vox?

تُوانائی (suff. ی) potentia, potestas (قدرت) (وممکن بودن هر چیز وهستی) Gl. Sch.; cf. Frag. 23, 2 ubi توانائی legendum; Spieg. Chr. 68 fin.

تَوانچه i. q. تپانچه s. طپانچه s. طبانچه q. v. B.

تُوانِستَن (z. ... tav) coll. تُوانیدن potentem esse, posse, valere (قادر اولمق) (وکوجلو اولمق) F. Construi solet cum sequenti infinitivo vulgari vel apocopato, pro quo tamen etiam coniunctio که cum verbo finito poni potest, ut verbi syn. ar. قدر constructioni respondeat, de q. v. Inst. ling. pers. §. 479, c. coll. §. 254 et 255.

تُوانِش (suff. ش) i. q. توان 2 robur, vires, potentia Gl. in Des.

تُوانگَر (suff. گر) potens, dives (دولتمند یعنی) (غنی ومندار ورزق جهتیلد صاحب قوت) F.; cf. Spieg. Chr. 7, 13. 16, 15.

تُوانگَری (suff. ی) divitiae, opes C. Gul.

تُوان کُن n. c. factor praestantissimus, de Deo (فعل مختار) Gl. in Des.

تَوانَه i. q. توابه q. v. Gl. Sch.

تَوانیدَن dolere; 2) facere dolere, dolorem parere (آجیمق وآجتمق لازم ومتعدی) F. sine exemplo.

تُوانیدَن i. q. توانستن q. v. F. sine exemplo.

تَواچَه i. q. تباچه et تَواهَه i. q. تباهه B. et تَواهی i. q. تباهی B., lit. ب cum و permutata.

تَوایَه i. q. توابه F. ex مجمع الفرس.

تُوب [ô] oculus (دیده) B. in app. In lex. HK. pro دیده legitur دبدبه q. v.; 2) coll. تا 1 s. تاه s. تای res una, singula, sola per se (طاقه که بهندی تهان گویند) B. in app. Falso R. vertit „power" nam طاقه h. l. docente B. lex. auctore i. q. hind. تهان significat; 3) plica, in comp. i. q. lat. plex (turc. قات), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : پشت دو توب ار شود راست فلکرا سزاست ✿ بس که زتو دیده است تربیت عامرا F.

تِواسی stratum acu pictum (فرش منقش), quale est id, quod قالی et گلیمر et پلاس الوان dicunt B.

e. تُواغچ coll. توغاچ ling. rumâna : cortex (پوست) arboris cuiusdam alba et valde amara B.

تُواکُن i. q. تونیکن F. ex شرفنامه.

تُوال (coll. ar. توالی a sing. تالیة, extrema rei) finis cuiusvis rei (نهایت هر چیز), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : پاک شو در عشق یار وصلت آلوده مشو ✿ کین ره عشقست باشد رفته در وصلت توال F.; 2) reversio (کیرو دونمك) F. sine exemplo. C.; cf. توبال 2.

تَوالیدَن i. q. تَوانیدن C. In ceteris deest.

تُوان imp. v. توانستن et in comp. : potens; inde ناتوان impotens, infirmus Chr. Sch. 98, 199; 2) robur, vires, potentia (قوت وقدرت وتوانائی) B.; 3) possibile est, *gall.* on peut (ممکن بودن هر چیز) B. زور وقوت وامکان داشتن هر چیز Gl. in Des., sequente infinitivo, e. g. in hoc versu کمال خجندی poetae : اینچنین صورت مطبوع زجان نتوان ساخت ✿ در توان ساخت زقدر تو روان نتوان ساخت F. coll. چون بگفتی کی توان بنهفتنش „si vocem emisisti, quomodo celari potest"? Pend. 57 fin. et شاید بفریبی بدین بیشه توان کشید „fortasse dolo in hanc silvam perduci potest" Spieg. Chr. 25, 2. 3 et 18, 14 et 15 et Instit. ling. pers. §. 254. 255 et 479 c.; 4) nubes (ابر) B., e. g. in hoc versu خواجه عمید لویکی poetae : زروی بحر معلق توان شده پیدا ✿ چو پشت ماهیء شیمر از میانهء جیحون et in alio میر خسرو poetae : زسیلی که بر کوه ریزد توان ✿ شود بر سر کوه کشتی روان F.; cf. تان 7.

تُوانا (suff. ا) robustus, validus, potens (کوچلو) F. قادر بر کردار Gl. in Des.; cf. Chr. Sch. 51, 314, Frag. 33, 3; c. بر r. Spieg. Chr. 2 fin.

تُواناق i. q. توانائی C. ex vers. pers. Nov. Test.

t. توب, sec. *Shaksp.* توپ, tormentum bellicum *B.* s. تیر 14. Inde توپ انداز n. c. miles tormentarius; توپچی (suff. چی) magister rei tormentariae; توپ خانه n. c. locus apparatui tormentario destinatus, armamentarium; توپ زدن tormenta bellica displodere *Shaksp. R.*

توبارَه caper (بزنر) *B.* in app.

توبال et توپال aes (مس ar. نحاس); 2) scobs (براده وسونش) aeris, argenti, simil., vel, quod verius est (وایبن اصح است), ramenta (ریزش) aeris, ferri, simil., quae e metallis calefactis et malleo pulsatis decidunt. Inde dicunt توبال النحاس de ramentis aeris (پوست مس) et توبال الحديد de ramentis ferri, quae ex hisce metallis calefactis et malleo pulsatis decidunt *B.* Num forte conferendum h. תּוּבַל nominis תּוּבַל־קַיִן? Gen. 4, 22, de quo cf. Gesenii thesaurus s. v.; 2) توبال sec. *F.* i. q. توال *F.* sine exemplo.

e. توبامُلُن ling. graeca: genus plantae lactariae (يتوع) ar. علقى dictum *B.*

توبان i. q. تنبان q. v. *B.*

تُوبَر تُو [ó] plica super plicam (لا بر لا وتد بر تد); 2) pes premens vestigium alterius, invicem succedens unus post alterum, continuo (پسی در پسی ودنبال يكديگر); 3) ventriculus tertius ruminantium (هزار خانهٔ گوسفند) *B.* i. e. echinus s. conclave, s. centipellio, s. omasum, quod ab innumeris plicis internis hoc nomen تو بر تو s. هزار خانه, mille domus, accepisse videtur; 4) nom. dulciarii (حلوا) *B.*; opus pistorium foliatum (قتمر اتمک) (که کاغی وامثالی اولور *F.*; 5) homo ad suum arbitrium agens, pertinax (مردم سر در خود); 6) homo victu vetito instructus (مردم حرام توشه).

تُوبْ رَسَن n. c. funis inflexus (بوکلمش ایپ) *F.*; cf. توب 3.

h. p. تُوبْرَه [ó] saccus pabularis de collo equi suspensus, ut inde hordeum vel avenam comedat *C. Shaksp.* (the bag in which horses eat their corn). In lex. *HK.* et *SHL.* legitur tantum, vocem esse satis notam; cf. H. Mong. I, p. 350 fin. et not. 151 et *B.* s. بُندور et جيغوت. Est vox hind. تُوبْرَه s. تُوبْرَا in persicam linguam translata, quam Turcae docente *F.* lex. auctore in توربه et توره commutarunt.

تُوبـزَه [ó] radix trunci cucumeris melonis (بيخ ساق خربزه) *B.*; frustum in longum scissum cucumeris melonis vel anguriae (پارهٔ خربزه يعنی قاون وقارپوز دلمی) *F.*

توبَک s. تَوبَك et تويَک s. تُوپَك cella promtuaria, apotheca, thesaurus (گنجينه ومخزن) *B.*; a fuller's beetle *R.* Aliae vocis formae sunt تَوتک et تونک et تويك et توندە *B.*

t. تـوپَـک (suff. ك) diminutivum vocis turc. توپ sclopetum *Shaksp.*

تُوبْکی [ó] nom. numi (درمی) antiqui et olim usitati *B.* In *F.* lex. legitur توتکی.

تُوبَل [ó] anterior frontis pars (پيش پيشانی), e. g. in hoc versu مير نظمی poetae: چو رويش مه وگيسو هالهٔ او ☆ که توبل شعلهٔ جوالهٔ او *F.*

a. p. تَـوبَـه conversio ad Deum a peccatis, poenitentia. Inde توبه کردن poenitentiam agere Not. et Extr. t. IX, 230, 5; 2) *met.* renuntiare rei, desistere a re et توبه دادن ad poenitentiam adigere alqm i. e. *met.* hortari alqm, ut desistat *ab amore vel delicto*, e. g. يار ديرينه مرا گو بزبان توبه مده ☆ که مرا توبه بشمشير نخواهد بودن „o amice vetus noli me verbis ad poenitentiam adigere (i. e. noli me verbis hortari, ut a te me avellam), quia nec per ipsum gladium poenitentia mihi continget (i. e. quia nec per ipsum gladium a te avelli possum)". Gul. 120 fin. Inde توبه گار (suff. گار) poenitens et توبه گری (suff. ی) poenitentia *M.*

توئه i. q. تویه arcus coelestis, iris (قـوس قـزح) *B.*

تـوت, e quo ar. تـوث, coll. تـود morum, cuius duae sunt species: alba, ar. تـوث حلو et nigra, ar. تـوث حامض dicta (میوه ایست معروف سفید آن قائم مقام انجیر است وسیاه آنـرا توت شامی گـویند چون آنرا نارسیده خشك كنند قائم مقام سماق باشد) *B.*; cf. باطس et در et Freyt. lex. s. v.

تُوتَک, sec. *F.* تَوتَكَ i. q. تویك q. v. *B.*

تُوتَک [ô] coll. توته et توتی i. q. طوطی psittacus; 2) genus fistulae pastoriciae (نی كه شبانان نوازنـد) *B.*; i. q. بیشه 2 *F.*; 3) genus panis, quod in urbe قزوین et confiniis, imprimis in راوند bene coquunt; 4) nom. loci (محله) in شیراز *B.*

تـوتكی i. q. تـوبكـی *F. C.* Varia lectio videtur.

توتَه (suff. ه) incrementum carnosum (گوشت زیـادتـی) ex interiore, interdum etiam exteriore parte palpebrarum prodiens, modo in rubrum, modo in nigrum colorem vergens, molle et instar mori (توت) nigri suspensum, e quo sanguis interdum profluit *B.*

تُوتَه [ô] coll. توتك 1 psittacus *B.*; cf. توتی.

تُوتی [ô] coll. تُوتَه et تُوتَك et hind. تـوتا et تـوتی psittacus (طـوطـی), 2) apparatus sponsae (جهاز); 3) navis (كشتی) *B.*

تـوتیا compositio medicamenti (تـركـیب) oculis perquam utilis; 2) species floris albi (بر نوع بیاض چیچكدر), quae siccata ut collyrium adhibetur; tutia *F.* معروف داروی است كه بجهت روشنی نـظـر در چـشـم كـشـنـد وسنگیست از آن سرمه سـازنـد *SHL.* Vox in arabica quoque lingua usitata e sanscr. तुत्थ (a collyrium extracted from the amomum zanthorrhiza et 2) blue vitriol, sulphate of copper, especially medicinally considered as an *Anjan*, or application to the eyes Wils.) orta videtur.

a. p. توتیـای أنبَر genus conchae (صدف), ar. شنج dictum *B.*

توتیایِ زرد the Basrah-stone *R.*

توتیایِ سبز green-vitriol *R.*

توج malum cydonium (به وبهی); 2) forma arabica vocis توز s. توژ q. v. *B.*

تـوج metallum ex aere flavo arte paratum (معروف صاری باقردن عمل ایله ایدرلـر) *F.* massa ex aere et stanno, *unde campanae et tormenta bellica parantur C. M.* Vox e s. घाट s. ढिंढ cuprum, orta videtur.

توجَبَه, sec. *F.* توجـیـه torrens (سیلاب) *B. F.*; 2) genius (فـرشـتـه) *B.* In *C.* lex. legitur توجیه et توجیا.

a. تَوحید confessio unitatis Dei, doctrina de ea; 2) *sensu myst.* quintum perfectionis gradum vitae contemplativae significat, qui in eo consistit, ut ens divinum ab omnibus rebus denudetur, quae in ratiocinando excogitantur, quasque fingendo et meditando imaginamur Pend. p. LXII et 178 coll. Not. et Extr. t. XII, p. 348 sqq.

تُوختَن [ô] (alia forma verbi دوخـتـن esse videtur iisdem significationibus) imp. توز unde توزیدن, verbum significationum contrariarum (ایـن لـغـت از اضداد است) a) deferre, demittere *rem in locum* (فرو بردن) et contra b) trahere, extrahere (كشیدن) *B.* Posteriorem significationem etiam *F.* ex Fg. affert sed exemplo non probat; prioris autem significationis: „deferre, demittere" testandae exemplum affert hunc versum حكیم سنائی poetae: خلق اگـر در تـو توخت ناگه خار ۞ توكل خویش ازو دریغ مدار *F.*; 2) figere, consuere (دوختن); 3) colligere, acquirere, comparare (جمع نمودن واندوختن وحاصـل كـردن); 4) praestare, solvere, pendere (ادا كردن وگـزاردن وواپس دادن) sive de precatione facienda, sive de aere alieno vel deposito solvendo; 5) quaerere

تودوه [ó] coll. توروه par, socius, cum altero iunctus (جفت ar. زاج opp. طاق) *B.*; cf. تسروه.

تونه [ó] i. q. تود acervus, cumulus (تل وپشته) cuiusvis rei *B.*; 2) scopus sagittae *Shaksp.*

تودهاي خاك *met.* zonae terrae; septem climata (طبقات زمين وهفت اقليم); 2) forma humana (قالب آدمى زاد) *B.* in append. *HK.*; 3) sepulcra (قبور) *SHL.*

تودهٔ كافور *met.* agger niveus (انبار برف); 2) corpus et nates candidae (تن وسرين سفيد) *B.* in appendice; 3) caput canum (سرهى موى سفيد) *SHL.*

تور i. q. تبر, lit. ب cum و permutata *B.*; cf. تبرزين pro تورزين.

تور [ó] imp. verbi توريدن; 2) discessus, secessus in partem timoris caussa, aufugere; 3) inquisitio, scrutatio (تفحص كردن وتجسس نمودن) *B.*, e. g. in hoc versu lexici فرهنگ منظومه inscripti: مرغ شد سبزه زار دور از جوى ✿ مهر شمس است متور بجوى چون متور *F.*, in quo tamen est imperat. praef. م significans id quod مجوى „ne inquiras" explicandi caussa additum, de q. v. s. توريدن 3.

تور nom. filii medii (ميند) Gl. Sch. (maioris بزرگ *B. F.*) regis Ferîdûn *B.*, a rege منوچهر interfecti Gl. Sch., alias etiam تورج appellati, cui regnum ab illo Tûrân (توران) dictum obtigit, uti Irân ايران ab ايرج nomen accepit. In libro مويد الفضلا inscripto تور legitur; 2) nom. regni Tûrân (توران) *B.*, e voce توران decurtatum *F.*, e. g. in hoc versu Schahn.: تو گاهى نبيره كشى گاه پور ✿ بهند تـرا جنگ ايران وتور *F.*; 3) Turca (ترك opp. تاجيك), inde 4) athleta, strenuus, fortis (پهلوان وبهادر) *B.* دلير Gl. Sch. et 5) amasius (معشوق ومطلوب) *B.* (هر جائى) *B.* Utriusque significationis

(جستن), velle, petere, desiderare (خواستن) *B.* خواستن *F.*, e. g. in hoc versu حكيم اسدى poetae: بتيغ وسنان هر كجا كينه توخت ✿ تهى دل دريد وتهى سينه دوخت *F.*

توختد i. q. تختد part. praet. verbi توختن *B.*

توخم [ó] clamor magnus (آواز بلند), e. g. in hoc versu مير نظمى poetae: سوارى بر سلاح آنجا تذر كرد ✿ ببالاى سر بارو توخم زد *F.*

توخچه locus in muro rebus reponendis (ديوارده بعض نسنه قويحق يير) *F.*, e. g. in hoc قطعه poetae ابو المعانى عرضحالى: برو فرستادم ✿ او نخواند ونهاد بر توخچه ✿ بعد از آن صره نهدم پيش ✿ بى توقف بگشاد داد بوقچه *F.*

توخش *abs.* trahere (بمعنى كشيدن باشد مغلق) *B.* Varia lectio vocis praecedentis ترخش, quam docente *F.* lex. auctore etiam offert lex. زفانگويا inscriptum, ex permutatione literarum similium و et ر orta. Exemplum non legitur in *F.* lexico.

تود alia forma vocis توت q. v., morum *B.* Gl. Sch.

تود [ó] i. q. توده *B.*, e quo decurtatum videtur.

تودره [ó] tarda, otis (ar. حبارى) *B.*; cf. تغدرى.

تودرى, e quo ar. تودريج, semen herbae ar. قداحه قتيحه dictum. In Ispahan nomine مادر دخت s. قدومه et in Kermân nomine اوسيمون notum est *B.*; erysimum; cf. Freyt. lex. s. v.; 2) rhus (سماق) *B.*

تودريون [ó] ling. graeca: radix plantae شوكران dictae, cuius semen nomine دورس notum est. Eadem radix etiam بيخ كوهى „radix montana" appellatur *B.*; cf. باريقون.

توستى (vox ex pron. تو et دست et suff. ى composita videtur) auxilium, amicitia (مدد ويارى) *B.* in appendice.

4 et 5 exemplum offert versus حکیم قطران ارموی poetae : هیچ توری را نفرماید فلک پیکار تو ✿ ور بفرماید بخون اندر شود مستور تور, in cuius posteriore hemistichio تور significat „amasius"; 6) nom. filiae Iragi (ایرج), quae erat uxor regis منوچهر; 7) coll. توی convivium (مهمانی); 8) nom. herbae acris gustatu (ترش مزه), quae pulmentis (آشپ) addi solet; 9) coll. hind. تُوره paucus, parvus (اندک وقلیل) *B.* Praeterea in lex. *F.* leguntur significationes : a) vidua (بیوه یعنی طول عورت); b) vasa (آوانی وظروف) et c) coll. تو 2 ex cremore coctum edulium, quod پالوده dicunt *F.* ex مجمع الفرس sine exemplis.

t. تُورا lingua Turcarum orientalium : princeps; inde تورالیک dignitas principis, principatus; cf. Quatremère in H. Mong. I, CLXVI not.

تورا et توره genus plutei, quo milites pro clipeis utebantur, quemque etiam in terram infigebant, ut quasi vallo muniti tela in hostes mittere possent; cf. H. Mong. I, p. 335, not. 130, ubi multa exempla ex Zafernameh, Habib-alsiiar, al. a Quatremère allata sunt.

توران (z. ‎ tûra, respondens s. तुरुष्क, unde ‎ tûirya ad Tûrân pertinens, Tûrâniensis) nom. regni transoxani s. trans Oxum fluvium siti, a Feriduni filio Tûr (تور) dicto, cui obtigit, ita appellati *B.*; cf. تور 1 et تورج.

توران دُخت n. c. nom. filiae Khosrû Parvêzi (خسرو پرویز), quae per sedecim menses imperium tenuit *B.*

تورانی (suff. ی) opp. ایرانی, ad Tûrân pertinens, Tûrâniensis.

تورتُک i. q. تُرتُک q. v. *F.*

تورتیز bona et commoda vitae conditio, sufficientia (ar. کفاف) *B.*

تورج nom. filii Feriduni, etiam تور dicti *B.*; cf. تور 1.

تَورزین n. c. i. q. تبرزین 1 *C.*; cf. تَور.

تورَك et تُورك semen portulacae (تخم خرفه); 2) portulaca (گیاه خرفه ar. بقلة الحمقا); 3) nom. athletae (پهلوان) cuiusdam Iraniensis *B.*

تُورنَك [ô] coll. تُرنَك avis phasiana (تذرو) *B.*

تورنکان alia forma vocis ترلنکان *F.* ex شرفنامه sine exemplo.

تُوروه [ô] i. q. تُودوه q. v. *B.* Varia lectio videtur.

تَوره, sec. *F.* تَوَره, filius dilectus, carus (فرزند عزیز وگرامی) *B.* فرزند عزیز *F.*

تُورَه [ô] thos (شغال); 2) compes ferrea (بخاو آهنی), qua iumenti pedes ligant *B.*

t. تُورَه [ô] ling. turc. : consuetudo, mos, institutum, lex (قاعده وقانون وطرز وروش); 2) nom. codicis legum a C'engizkhân editi (شریعتی که چنگیزخان از خود وضع کرده بود) *B.*, arabice التورة الجنکزخانیة dicti (Vita Timuri t. I, p. 230 ed. Mangeri) et etiam nomine یاسا vel یاسق s. potius یاساق noti (de Sacy Chr. ar. t. II, p. ٥٨ sqq.), de q. v. infra s. h. v.; cf. H. Mong. I, CLX, not. 242.

h. تُورَه [ô] ling. hind. (هندی) : paucus (کم opp. بسیار) *B.*; cf. تور 9.

توری Turca, pl. توریان Parthi, Scythae *C.* Scriptores persici docente Quatremère vocem توری etiam significatione „mongolicus" usurpant, e. g. ازانرو که معنی چنگیزخان ✿ بود شاه شاهان بتوری زبان, versus ex Habib-alsiiar in H. Mong. I, 247 not.

تُوریدن [ô] pudore suffundi praesente adversario (شرمنده شدن در حضور خصم) *B. F.* ex المجمع sine exemplo; 2) i. q. تولیدن recedere, aufugere *B.*; 3) coll. تُور 3 inquirere, scrutari (تفحص کردن وتجسس نمودن). Hanc postremam significationem lexica persice scripta s. v. تور afferunt; sed exemplum s. v. تُور 3 ex فرهنگ منظومه allatum optime probat,

verbum تـوريدن etiam significare „inquirere, scrutari“, quum in illo verbi imperativus متور praefixa negatione م legatur, qui i. q. مجوی imperativus verbi جُستن praef. م significare dicitur.

توريز i. q. تبريز q. v. *B.*

تُـوز [ó] imp. v. تـوختن et تـوزيدن q. v.; 2) in comp. part. praes. significatione; 3) direptio, praeda (تاخـت وتاراج) *B.*; 4) nom. urbis prope اهواز, quae regnante قبـاد floruit *B.* Gl. Sch., ar. توج dictae *F.*; sec. al. autem nom. urbis prope كوفه nunc devastatae; 5) i. q. توژ q. v. *B.*

توژ coll. توز 5 et توزه cortex (پوست) arboris cuiusdam, quo sellam equestrem, arcum, simil. investire solent (پوشند) *B.* پيـچـنـد Gl. Sch., e. g. in hoc versu Schahn.: دو ابرو بسان كمان دراز ۞ بود توز پوشيده از مشك ناز *F.* Arabica vocis forma est توج, quod etiam est nomen filii regis فريدون *B.*

توزك institute, regulation *R.* Deest in ceteris.

توزه i. q. توژ coll. توز 5 q. v. *B.*

تُوزى [ó] vestis (قبا وجامه) aestiva tenuissima e lino (كتان) contexta *B.*, ab urbe توز, in qua conficitur, sic dicta *F.* (شهر توز منسوب بشهر توز *F.* (توزده اشلنور *SHL.*; 2) navis, navigium (كشتى وغراب); 3) ad urbem تـوز pertinens; 4) sec. ps. sing. aoristi verbi توختن et توزيدن *B.*

تُوزى [ó] coll. توشى 1 coena collaticia puerorum, ar. توزيغ dicta *B.*

تُوزيدن [ó] i. q. توختن q. v.; 2) diripere, praedari (تاخت وتاراج كردن) *B.*

توس i. q. تُرس terra dura *F.* Varia lectio videtur.

تـوست pro تـو است; cf. Instit. ling. pers. §. 85 sqq.

تَـوسَن *gen.* indomitus, ferox (وحـشـى ورام); 2) *spec.* equus refractarius, (نـشـونـده); 2) ferocitate exsultans (اسب سركش وحرون وجهنده) *B. met.* de homine rebelli H. Sam. 112, l. 4 infra.

تـوسـنـك contenti animi tranquillitas (ar. قناعت) *B.*

تُـوسَـه [ó] pinguis et saginatus (بسلنمش) *equus vel aliud animal*, e. g. in hoc versu poetae: بسو الهوسرا همى دهى ميرنشمى بوسه ۞ از چه پرورده اين خر توسه *F.*

تَوش i. q. تَبِش *F.*, lit. ب cum و permutata.

تُوش [ó] coll. تُش 2 robur, potestas, potentia (تاب وتـوانـست وزور); 2) corpus, statura, forma (تن وبدن وجثه وتركيب) *B.*; cf. Frag. 33, 4; 3) coll. توشه victus vix sufficiens, tenuis, parcus (قـوت لا يموت) *B.*; victus viatorum, viaticum (طـعـام مسافر) *SHL.*

توش pro تواش = تو اورا *B.* de q. v. Instit. ling. pers. §. 162 sqq.

توشت i. q. تَوِش s. تَبِش (حـرارتـدن قـزمـق) (معناسنه اسم مصدر) *F.* ex المجمع. Fortasse pro توش mala lectio.

تُـوشـدان n. c. pera viatica victui reponendo *F.*

توشك stratum cubiculare (بـرخوابه كه نهند باشد). In multis codicibus pro بـرخوابه vitiose legitur برجوانده et in libro مويد الفضلا voce تُربه ar. سنور, felis, explicatur. Turcicam vocem esse dicunt *B.* Fortasse conferendum z. [Avestan] tûtukhshva Vend. Farg. 6, p. 209, l. 14, ed. Burn. coll. Spiegel Avesta p. 122, not. 3, vers. germ.

تُوشْكَن [ó], sec. *F.* توشكن, fornax (گلخن) balnei *B.*

تـوشـك خانه n. c. vestiarium (خـانـه كه اسباب ورخوت پوشيدنى گذارند) *B.*; cf. تشتخانه.

توشل, sec. *C.* توشل, et توشيل genus vestis tenuissimae et subtilissimae (بـر نـوع لطيف اينجه بز در), alias توزى dictum *F.* sine exemplo. *C.*

تُوغدَری i. q. تغدری q. v.

تُوف [ô] imp. v. توفیدن; 2) echo (صدای کوه); 3) coll. توفان 1 strepitus et tumultus *B.*; motus, agitatio (جنبش وشماخوردگی) *F.*; cf. توف.

تُوفان i. q. طوفان coll. توف *gen.* strepitus et tumultus; 2) *spec.* aestus (شورش) maris; 3) nom. amici Vâmiqi (وامق), qui cum eo aufugit *B.*

تُوفیدَن [ô] sonum, magnum clamorem, strepitum, tumultum edere (صدا وندا وفریاد وآواز وشور وغوغا کردن وغریدن وغرنبیدن); 2) tumultuari, turbas facere (عربده کردن); 3) moveri, agitari (ومعنی جنبش وبرهم خوردگی خلایق ووحوش وآنرا بعربی هزاهز خوانند) *B.*

a. تَوفیق (nom. act. II. v. وفق) secundare rem, felicem successum dare, de Deo; inde وبالله التوفیق „et Deus dat felicem successum" Gul. 14, 1; بی توفیق „auxilio Dei destitutus" i. e. miser, de fure Gul. 56, 2.

توقماق s. تُقمق gens quaedam Turcarum, diversa ab incolis regionis قپچق H. Mong. I, 68 not.

t. توقوز s. تُقوز, cuius loco etiam codices male legunt تغوز et تغور, proprie num. card. turc. : novem; sed quum Mongoli numerum novem quasi sanctum habeant, etiam novem munera regi offerre apud Mongolos et Turcas more et usu receptum est. Inde ipsa vox توقوز significatione „donum, munus" haud raro a scriptoribus persicis usurpatur, quod permultis exemplis probavit Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 32 not. 1.

توقَه coll. تقه fibula (کمرساز) *F.* sine exemplo.

a. تَوقیع (nom. act. II. v. وقع) manuscriptum, autographum (دستخط) Gl. Sch.; 2) signum regium, quo diploma regis signatur (احکام پادشاهی اوزرنده اولان

توشمال apparitor; famulus aulicus rem principis vel praefecti curans (t. چاوش), *F. C.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : مگر بوده آنجا یکی توشمال ٭ شدی نیک محضر ونیکو خصال *F.*; praefectus epularum (خوان سالار) *SHL.*

تُوشان signum rei cuiusdam (بعض نسنه نشان اولنان وضع ایچون); 2) medium domus vel palatii (میان سرای) *F.* sine exemplis. *C.*

تُوش وپُوش [ô] potentia et splendor s. maiestas; proprie est vox eorum, qui چاوش dicuntur (توانائی وکر وفر ودر اصل این آواز چاوشان است) *HK.*

تُوشَه [ô] (suff. ه) coll. توش 3 victus vix sufficiens, tenuis, parcus; 2) commeatus viatoris, viaticum *B.* Spieg. Chr. 110, 5. 6. et *met. ibid.* 45, 9. Inde توشه بر داشتن *met.* iter facere, proficisci (مسافر شدن) *B.*

تُوشهٔ چَشم *met.* nimis intueri rem expetitam (نگاه کردن بافراط بجانب مطلوب) *B.* in appendice.

تُوشَه خانَه n. c. cella penaria *Shaksp.*

تُوشَه دان n. c. i. q. توشدان *B.* s. v. تنچه.

تُوشی [ô] i. q. توزی coena collaticia puerorum *B.*; 2) extremus morientis spiritus (خستندہ جاندن رمق قالمغه دیرلر), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : بر سر بالینم آمد چون خیال وصل یار ٭ تازه جان دادست او توشی زجانم مانده بود *F.*

توشیل i. q. توشل q. v. *F.*

تُوغ [ô] lignum (هیزم) arboris تلغ q. v. *B.* Quae praeterea in *F.* lex. legitur significatio : „vexillum ad formam caudae equinae factum" ad turcicam linguam pertinet.

تَوغا cibus ex farina, carne agnina et oxygala paratus (بر نوع طعام در بغدای وقوزی اتی ویوغرت ایله بشوررلر), in turcica lingua eodem nomine notus *F.*

توغاج i. q. تواغج q. v. *B.*

(علامت مخصوص), turc. طغرا dictum, e. g. in hoc versu مولانا هاتفی poetae : این نامه که خامه کرد بنید ✿ توقیع قبول روزیش باد ; inde 3) *usitat.* ipsum diploma s. mandatum regis (برات وامر وفرمان) پادشاهی) *F.*; 4) cogitatio (سگالش) Gl. Sch.

تُوك [ô] oculus (چشم); 2) manipulus (دسته) capillorum vel lanae; 3) comae antiae equi (موی پیشانی وکاکل اسب), qua utraque posteriore significatione alii turcicam vocem esse contendunt *B.*

تول bellum, pugna (جنگ وپرخاش); 2) homo ore distorto (که دهان او کجواج بشد); 3) ambitus, circuitus oris (اطراف وپیرامون دهان) *B.*

تُول [ô] imp. v. تولیدن q. v.; 2) fuga, recessus (رم و وحشت) *B. F.*

تولاج dialecto Kharizmiae : unius frusti (یکپاره) *F.* sine exemplo. *C.*; 2) id, in quo sindonem dealbandi caussa madefaciunt (بزی آغرتمق ایچون اصلدقلری نسندیه دیرلر), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae, frigus describentis : جهان گشته بروی مهسر محتاج ✿ چنان روی زمین زیخ [رنج *F.*] بسته تولاج *F.*

تولْبَرَه calceus; 2) forma calcei (پابوج وادك قلبی), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : کس زن بوده است چو کفش فراخ ✿ کیر سخنش چو تولبره باشد *F.*

تُولْچه [ô] nomen ponderis (وزن) *B.* in app. In lex. *SHL.* legitur : تولچه یعنی نوی وشش حبه را گویند. Proprie est diminut. vocis hind. تول (s. तोल) pondus; cf. تُولَه.

تُولُش [ô], sec. *C.* تونش, flamma (شعله), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : در آن شب بتولش زشمع وچراغ ✿ شده همچو روز آنهمه باغ وراغ *F.* Lex. *F.* auctor voci تولش duas tribuit significationes (ایکی معنی), quarum tamen solam priorem affert, posteriore prorsus omissa, quae fortasse est „potentia“, ut in *C.* lex. legitur.

تولَك mutatio pennarum; inde تولك كردن plumas exuere (پر ریختن) *B.* s. پرانداز; 2) ingeniosus (زیرك) *B.* in appendice.

تونگی i. q. تُلنگی q. v. *B.*

تُولَه [ô] malva (نان کلاغ وحبازی); cf. درتاج; 2) catulus (بچۀ سگ); 3) genus canis venatici, s. vestigatoris *B.*; 4) تولَه tenue lutum (t. بالچق ar. وحل), e. g. in hoc versu طالب آملی poetae : دو سال آمد که از خیل سگانت ✿ ترا چون توله فرش آستانت *F.*

h. p. تُولَه [ô] (s. तोलक) coll. تولچه et hind. تولا et توله pondus definitum (معین), in Hindûstân duorum et dimidii مثقال valoris (بوزن دو مثقال ونیم) *B.*; cf. Rosen Narr. p. 83, 4 et *Shaksp.* lexicon s. v. تولا.

تولیدَن elata voce clamare (صوت بلند ایله قایقرمق) *F.* sine exemplo; 2) et تولیدن infigere, pungere, sagitta ferire (اوقلمق وصاچمق), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : که ✿ رسیده راحتی جان حزین‌را پیکان مژه بر سینه تولید *F.*

تُولیدَن [ô] coll. توریدن secedere, aufugere (رمیدن ودور شدن وبیکسو رفتن) *B.*, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae, stellas describentis : سخت می تولی زتربیعات او ✿ وزدلال وکینه وآفات او *F.*

تولیکن i. q. تواکن milvus *F.* ex شرفنامه.

توما gemellus *C.* ex vers. pers. Nov. Test. Vox ex ar. توأم orta.

تومار i. q. طومار capsula (لوله) argentea vel aurea, in quam amuletum (تعویذ) recondunt, quamque de collo infantis suspendunt *B.* in appendice. Usitatior est lectio طومار *SHL.*, quam alii arabicam formam vocis تومار dicunt *HK.*

تومان lingua Kharizmiae et mongolica : decem millium numerus; myrias

(زبان خوارزم وزبان مغانده اون بیك عدد) *F.*; decem millia militum Gol.; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 280, qua significatione etiam in arabica lingua usitata vox est; cf. Freyt. lex. s. v.; 2) decem millia dinariorum, qua significatione etiam تومن scribitur (بمعنی تومن است که ده هزار دینار باشد) *B.* in appendice; a sum of money equal to 10,000 arabic silver drachmas (which are about one third less than those of the Greeks); also, a sum equal to fifteen dollars and a half; 3) districts into which a kingdom is divided, each being supposed to furnish 10,000 fighting men *Shaksp.* When the city of Samarkand, for example, therefore, is put down for seven tômâns, it implies, that she must hold 70,000 men ready for the field on the requisition of her sovereign *R.*; cf. تُمن s. تمان; inde تومان دار et تمن داری i. q. تمن دار et تومان داری q. v. s. تُمن; 4) i. q. تنبان *F.* sine exemplo, qua significatione fortasse mala lectio pro توبان.

تُومَن [ô] pl. تومنات civitas, cui subditi sunt centum pagi (قصبه که صد پارهٔ ده در تحت آن باشد). Vox turcica esse dicitur *B.*; 2) i. q. تومان decem millia dinariorum *B.* in appendice.

تَوَن coll. تَن corpus hominis (تن وبدن وجثهٔ آدمی) *B.*

تون intestinum (روده) non mundatum; 2) uter (زهدان); 3) coll. تُن et ar. تون fornax balnei (گلخن حمام); 4) nom. regionis in خراسان *B.*

تونك et تَونَك i. q. تویك q. v. *B.*; cf. تویك 1.

تَوَنگُر i. q. تَونگو q. v. *B.*

تُونگَر i. q. تُوانگر, e quo decurtatum est; cf. Rosen Narr. 52, 10.

تَونگو i. q. تَونگُر coll. تانگو s. تانگر tonsor capitis, chirurgus *B.*

تونکه et تَونَکه, sec. *F.* تُونکه, i. q. تونك q. v. *B.*; 2) nox (شب) *F.* ex شرفنامه sine exemplo.

تونَه coll. تان 4 fila in subtemine superflua et non texta (چلّه) *B.*

تونی (suff. ی) ad regionem تون pertinens; 2) fur, latro (دزد وعیار وراهزن) *B.*; 3) e longinquo loco veniens (ایراق کلمش), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: رفته بوده از غم حسرت پی وصل نگار ✿ آمده اکنون چو تونی کرد سیحی دلم *F.*; 4) ignotus, cuius nec patria nec stirps scitur (اصل ولایتی وحسب ونسبی نا معلوم اولان) *F.* sine exemplo.

تونیز piper Khotâjense (پلپل خطائی) *HK. SHL.*

تُوَه [ô] coll. تودوه et تروه socius, par, iunctus alteri (جفت) *B.*; cf. توه 2.

تَوَه i. q. تَبَه q. v. *B.*, lit. ب cum و permutata.

تَوَه s. تَوه phlebotomon (نیشتر فصد) *F.* ex شرفنامه sine exemplo.

تُوه [ô] i. q. ته s. لای s. پرده plica *B.*; cf. تُو 1; 2) i. q. توده q. v. *B.*

توی i. q. تُو 1 plica, in comp.: plex; 2) coll. تُو 3 et تویك 2 intra, intus *B.* Inde نُه توی noviplex et novem orbium aut sphaerarum coelum *M.* ex IK. Cf. ar. طوی.

تُوی [ô] convivium (جشن ومهمانی) *B.*

t. توی ling. turc.: nuptiae (عروسی) *B.*

تُوِیَج [ô], sec. *F.* تُوِیج, convolvulus (عشقه) *B.*

تُوی شیر n. c. coll. تُو 2 cremore tectum lac (قیماقلی سود) *F.*

تویك i. q. تونك; 2) (suff. ك) diminutivum vocis توی 2 intra, intus (مصغر توی که اندرون خنه وغیره باشد) *B.*

تویل calvus in anteriore capitis parte (اصلع) *B.*

تَه پُوشی n. c. drawers worn by women under their trousers *Shaksp.*

تَه پیچ n. c. a cap or cloth worn under the turband *Shaksp. R.*

تـه تـه multiplex, multipliciter (قات قات) *F.* ex المجمع.

تـهـجـا expressio succi (شـیـره گـرفـتـن) ex uvis *B.*

تَه خانَه n. c. a cavern, a cellar, a room under ground, a lower story, a vault *Shaksp. R.*

تَه دَرز adi. c. new *Shaksp.*

تَـه دِل n. c. quod sub corde est, intimum, animi secretum *B.* s. پوست باز کردن.

تَـه دیـگـی (suff. ی) n. c. the scrapings of a pot; the burnt part of victuals that sticks to the bottom of a pot *Shaksp.*

تَـه رو n. c. the stuffing of a saddle *Shaksp. R.*

تَه غِربالی (suff. ی) n. c. *met.* grana exigua et id, quod post cribrationem remanet (دانهای کوچك وخالهء هر چیز) *B.*

تَهَک terra, pulvis (خاك); 2) et sec. *F.* تِهِك coll. تَه et تهی vacuus, nudus (تهی وخالی وبرهنه) *B.*

تَهَم et تَهْم (z. 𐬙𐬀𐬑𐬨𐬀 takhma, fortis, a r. 𐬙𐬀𐬐 tak, s. तक्, ferre, sustinere, phl. תהום coll. s. ved. तकु et *IC.* chitratakhma), qui statura corporis, robore et fortitudine parem habet neminem *B.* magnus, fortis, sine pari, incomparabilis (بزرگ ودلاور وبی نظیر) Gl. Sch.; 2) decurtatum ex تهمتن q. v., e. g. به پیمود اسب تهم راهرا Gl. Sch.; 3) coelum nonum (فلك نهم) Gl. in Des.

تَهَمتَن n. c. qui corpore robusto, fortitudine parem non habet (مردم قوی جثه وشجاع دلاور بـی نـظـیـر (بی نظیم) *B.* Gl. Sch.; 2) dux exercitus (سپهدار) *B.*; 3) cognomen athletarum رستم زال et بهمن *B.* Gl. Sch.; 4) servitium, obsequium

تُوپِل pars superior sincipitis, vertex capitis (بالای پیشانی وفرق سر وتارك سر); 2) signum (علامت), quod venatores in campo circum pedes ligant, quo fera (نخچیر) perterrita in laqueum (دام) incidat *B.*

e. تـویـن lingua Igurica s. Uigurica i. q. بخشی lama, Buddhae doctrinam profitens H. Mong. I, 198 not.

تُوین, sec. *HK.* تـوِیـن, amans, benevolus, benignus (مهربان شونده ومهربانی کننده) *B.* in appendice. *HK.*

تویَه i. q. تویه arcus coelestis *B.*

توئی nom. avis cuiusdam pusillae (پـرنـدهء بسیار کوچک); 2) pro تو ای tu es *B.* in appendice.

تَه pars inferior, imum rei (زیر وپائین opp. بالا) *B.*, qua significatione teste *F.* etiam تِه pronuntiatur; 2) res singula, singulus (طاق opp. جـفـت); 3) i. q. تاه plica, in comp.: plex; 4) rubigo (زنـگـی) ensis, simil. *B.*

تـه coll. تَهَك s. تِهِك 2 et تهی adi. vacuus; 2) n. c. impression *Shaksp.* Cf. تَه 1.

تُه coll. تفو saliva; 2) sputum *B.*

تَهار spelunca, caverna (غار ومغارهء کوه) *B.*

تَهان i. q. تَهی vacuus, e. g. in hoc versu ابـو المعانی poetae: درون پـر شد از درد وغـم آنچنان ☆ که از عقل ودانش دماغم تهان *F.*

h. p. تَهانَه (s. स्थान) a small fort *R.*

تَهانانیدَن causs. verbi تهیدن q. v. *C.*

تَه بازاری n. c. ground-rent of a stall in the market *Shaksp. R.*

تَه بَتَه plait by plait, every fold *Shaksp. R.*

تَـهـبَـل i. q. تَـهـمَـل deses, ignavus (کاهل); 2) edax, vorax (بسیار خوار); 3) ad nihil aptus (ایشه پرامز) *F.* ex مجمع الفرس sine exemplis. *C.*

تَه بَند n. c. a cloth worn round the waist, and passing between the legs *Shaksp. R.*

(بندگی وفرمان برداری کردن) *B.*; 5) coll. تهم 3 coelum nonum Gl. in Des.

تهمَک (suff. ک) diminut. vocis تهم; 2) i. q. تهک 2 vacuus, nudus *B.*

تهمَل i. q. تیبل q. v. *F.*

تَهمورَث s. تهمورس nom. regis Persarum tertii dynastiae Pêshdadiorum; 2) anima ratione praedita coelestis (نفس ناطقهٔ فلکی) *B.*

تَهْمیم nom. athletae celebris ex familia رستم زال *F.* sine exemplo.

تَهمیشَه [ê] nom. silvae (بیشه) in دار المرز prope silvam نارون dictam *B.*

تَهمینَه nom. filiae regis سمنگان, matris Sohrâbi (سهراب) Gl. Sch. Num forte ad vocem تهم referendum?

تَه نال n. c. the mounting at the upper end of a scabbard *Shaksp. R.*

تَه نِشان n. c. inlaid (particularly: iron with gold) *Shaksp.*

تَه نِشین n. c. in fundo sedens, sedimentum, faex *B.* s. v. دُرد.

تِهو pro تیهو, e quo decurtatum est *B.*

تُهو i. q. تفو saliva; 2) sputum *B.*

تَه وَبالا infra et supra, *met.* a) perturbatio, inconstantia (اضطراب وبی قراری); b) paedicatio, quam duo pueri alternatim exercent (حصول مطلب دو پسر امرد (مر یکدیگررا) *B.*

²تَهِی et تِهی et تُهی coll. تی et تِه et ar. تَهی et b. תהו vacuus (خالی opp. پر) *B.* Inde میان تهی adi. c. cavus; نان تهی panis siccus *C.*

تُهی nom. urbis; 2) i. q. تَهی s. تُهی *B.*

تَهی پای adi. c. *met.* in cursu velox, pernix (یوریمده یوکرك) de equo, e. g. in hoc versu شیخ نظامی poetae : وهم تهی پای بسی ره نوشت ✿ هم زدرش دست تهی رای کشت *F.*

تَهی چَشم adi. c. *met.* avidus (آچ کوزلو), e. g. in hoc versu میر خسرو poetae : وقتی غباری زآستان بفرست روی چاکرت ✿ تا کی تهی چشم کند با دیده ام خاك درت *F.*

تَهی دَست manu vacuus *met.* pauper, inops; 2) avarus; 3) qui non primo loco sedet (در صدر مسند خلی یعنی کسی که در صدر (ومسند نه نشسته باشد) *B.* in appendice.

a. p. تَهی دِمغ adi. c. ignorant *Shaksp.*

تِهیدَن vacuari (بوشالمق) *F.* sine exemplo.

تَهی دَو adi. c. otiose cursitans, vagabundus (بوش یلن), e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae : دوم براه غمت از غبار غیر تهی ✿ بجستجوی تو چون من کسی تهی دو نیست *F.*

a. p. تَهی رای adi. c. consilio dando impar (تدبیرده قصوری اولان) *F.* ex المجمع.

تَهی رَفتَن *met.* solum (تنها) ire; 2) a via aberrare (بیراهی کردن); 3) iter inutile facere; 4) ut pauper (مفلس) vel inscius (بیخبر) proficisci in locum *B.* in app. Inde تَهی رَوی (suff. ی) n. c. nom. abstractum locutionis praecedentis تهی رفتن *F.*

تَهیشَه nom. urbis sedisque regiae Feriduni *B.*

تَهیگاه n. c. hypochondrium (ما بین شکم وپهلو) *B.*

تَهی میان adi. c. cavus; cf. میان تهی s. v. تَهی.

تَهی وَتَهَک vox ad genus اتباع pertinens, vacuus et nudus *B.*

تی decurtatum ex تِهی, vacuus *B.*

تَیار ready, prepared, finished, complete; inde تیاری (suff. ی) n. abst. praecedentis *Shaksp. R.* Inde تیار کردن praeparare, parare, conficere *B.* s. v. باولی coll. Rosen Narr. 75, fin.

تَیان et sec. *F.* تِیان olla magna orificio aperto (دیگ سر گشادهٔ بزرگ) opp.

تیـانـچـه (suff. چه) i. e. olla parva orificio aperto *B.*

تیب [ê] malum (سیب ar. تفاح); 2) attonitus, perculsus; inconstans (سر گشته ومدهوش وبی قرار وشتاب زده) *B.*

تیبا coll. تیباش 2 gesticulatio vel lusus amatorius (عشوهء محبوبان وناز خوبان), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: کند صد گونه تیبا آن پری رو ☆ فریبد مردمان آن چشم آهو *F.*

تیباش fallacia, deceptio (فریب); 2) blanditiae amatoriae (غمزه وعشوه) *B.*; cf. تیبا et تینال.

تیب تیز i. q. تیز تیب q. v. *F.*

تیب وشیب [ê], vox ad genus اتباع pertinens: attonitus, perculsus; inconstans *B.*

تینال coll. تیباش fallacia, deceptio (فریب); 2) blanditiae, adulatio (چاپلوسی) *B.*

تی‌تی i. q. تیتی q. v.; 2) nomen, quo uxores regum Ghîlanensium appellantur *B.*

تیج [ê] filum netum (نخ) sericum; 2) gossipium manibus divulsum; 3) sec. al. partes minutae gossipii, quae in carminando capiti et barbae carminantis adhaerent; 4) (coll. s. rad. तिज्) sagitta (تیر ar. سهم); 5) pro پیچ torque, comprime (بیفشار) et contortus, compressus (پیچیده وفشارده) *B.*

تیخ [ê] coll. تیز quaevis res acuminata vel cuspidata (هر چیز که سر آن تیز باشد) *B.*

تیخال i. q. تیغال q. v. *B.*

تیداک Judaeus (یهود). Inde تیداکی (suff. ی) Judaicus (یهودی) *B.*

تیر (e z. tistrya, coll. phlv. atia, p. تشتر depravatum videtur, de q. v. Benfey Monatsn. p. 54 sqq.) nom. mensis quarti anni persici solaris, quo sol in signo cancri versatur; 2) nom. diei decimi tertii cuiusvis mensis, quem festum agunt Persae, quod eius nomen cum nomine mensis consentit eoque die festo preces facere et, quae necessaria sunt, petere optimum ducunt. Alii autem Persas ex alia ratione diem illum festum agere contendunt (de q. v. sub تیرگان alio illius diei nomine); 3) nom. genii (فرشته), qui iumentis (ستوران) praeest et negotia mense Tîr et die Tîr obeunda dirigit; 4) Mercurius planeta; 5) gradus dignitatis, magnitudo, potentia (قدر ومرتبه وعظمت وشوکت); 6) potestas, securitas, virilitas (تاب وطاقت وامان ومروت); 7) optimum quodvis et praestantissimum sui generis; 8) duae res statura, forma ceterisque qualitatibus inter se aequales (هر دو چیز که در جثه وترکیب وصفت دیگر باهم برابر باشند); 9) coll. s. तीर (an arrow Wils.) sagitta (ar. سهم) *B.* sive iaculatoria sive aleatoria, qua posteriore significatione in hoc versu ابو المعانی usurpatur: عشق تسو چو بازیء تارست ☆ در حصهء من فتاده است تیر *F.* Sagittas in tali lusu aleatorio decem adhibent, docente *F.* lex. auctore, quarum tres infaustae habentur, seu sorte et portione carent, reliquis autem certa portio et pretium assignatur; inde 10) coll. ar. سهم, pars, portio, sors (حصه وبهره وحظ ونصیب وقسمت) *B.*, e. g. in hoc versu چو لشکر: poetae حکیم نزاریء قهستنی جمع شد سه تیر کردند ☆ برای تعبیه تدبیر کردند *F.* et شمس فخری poetae: بروز تیر ومه تیر عزم شادی کن ☆ که از سپهر ترا فتح ونصرت آمد تیر et in hoc versu Schahn.: همه ساله تیر تو از روز تیر ☆ بزرگی وشادی وتاج وسریر et versu حکیم سوزنی poetae: زشست زلف وکمان ابروان تیر قدان ☆ نماند بهره وحظ ونصیب وتیر مرا *F.* et 11) quodvis lignum rectum vel erectum (چوب راست) ut a) trabes et tigna domui tegendae (تیری که خانه بدان پوشند); b) malus navis (تیری که در میان کشتی نصب کنند); c) prelum torcularii (تیر عصاری); d) iugum librae (چوبی که هر دو پلهء ترازو

(از آن آویخته باشد); e) lignum vel cylindrus, quo pistores massam farinariam (خمیر نان) attenuant (تـنـکـ سـازنـد); f) lignum, quo sacchari coctores succum conspissatum pulsant (تیری که قنادیان شیره بقوام آورده را بآن بزنند ولت کنند); g) cylindrus ad subigendum cibum e farina paratum تتماج dictum (تیر تتماج); h) lignum ulnae (تـیـر گـز), similia *B.*; i) ferrum subtile et longum gossipio extrahendo (پنبه قسوپزجق اینجه واوزون دمور) *F.* a similitudine sagittae, ut videtur, derivanda significatio; 12) filum (رشته); 13) pilus (موی); 14) glans vel globus tormentarius, simil. (گلولهٔ تـوب وتفنگ وامثال آن); 15) fulmen et tonitrus (صاعقه وصوفان); 16) genus serpentis (مار); 17) fructus palmae progerminans (شکوفهٔ خرما ar. طلع); 18) narcissus flos (گـل نـرگـس); 19) ira, iracundia (خشم) *B.*, e. g. in hoc versu امیر خسرو poetae: سهلست اینکه تیر تـوبـم نه نایستاد ۞ بلکه نایستاد به پیش تـو گناه تیر *F.*; 20) autumnus (فصل پائیز) *B.*; mensis autumni (ماه خزان) Gl. Sch.; 21) carbasus, vel pannus gossipinus tenuis et candidus (کرباس); 22) genus panni candidi (مـوری وآن نـوعی از پـارچهٔ سفید); 23) planities, desertum (صحرا وبیابان); 24) angustus (تنگ ar. ضیّق opp. گشاد) *B.*, e. g. in hoc versu حکیم سنائی poetae: آنکه در پیش سخن تـیـغ زبانش که زخم ۞ از پی فائده چون تـیـر میان بندد تیر *F.*; 25) coll. تیره (e quo decurtatum videtur) obscurus, tenebrosus (تیره وتاریک); 26) coll. تیریز (e quo decurtatum videtur) pars illa vestis, quae تیریز dicitur q. v.; 27) et تیر i. q. تیهو q. v. avis quaedam pavoni feminae similis *B.* Praeterea addit *F.* lex. auctor hasce alias significationes: 28) princeps, caput populi vel familiae (سر قوم یعنی رئیس الجماعه), quam tamen significationem versus ابو المعانی poetae: هر کرا باشد زجور وناز تو قدش کمان ۞ در میان عشقنت تیر گردد بی خلاف minimo probat; 29) dux viae (دلیل); 30) pruna candens (اخگر); 31) species formicae (نوعی از مور سوزنده) *F.* (قرنجه جنسی از مور *SHL.*; 32) ora aut fimbria vestis (قفتان اتکی نك طولانی سی) *F.* sine exemplis. — Denique significatio „Tigris fluvius", quam offert *M.* lex., e quo *R.* illam recepit, non ex lexicis persice scriptis desumta est, sed ex hisce verbis: *(unde Tigris fluvius a celeritate L. War. P. P.* 41), quae uncis inclusa Castellus ad vocem تیر annotavit ob eamque caussam pro falsa habenda est. Attamen verum est veterum scriptorum Strabonis, Plinii, Curtii al. testimonium, Tigrum fluvium a celeritate vocari eiusque nomen sagittam significare. Nam praeter illius fluvii nomen اروند, quod in Schahn. saepius legitur et coll. z. arvaṭ s. arvanṭ proprie currens, rapidus significat, aliud est medo-persicum tigra in inscriptionibus cuneatis usitatum et cum voce z. tedjâo, tedjerem et phlv. tedjera i. e. fluvius, currens, in Anquetilii vocabulario allata, cognatum, quod una cum persicis تیغ sagitta, تیغ gladius, تیخ et تیز acutus, al. ad radicem z. [zend] tikhsh, s. तिज् acuere, referendum est, ad quam etiam vox pers. تیر sagittam significans pertinere potest, quum illius primitiva forma tigra fuisse videatur, e qua elisa lit. g orta esse potest, ut s. तीर sagitta e. तीव्र pro तीग्र, lit. v cum g permutata, contractum videtur. — A voce tigra *IC.* vel synonyma zendica cum ea consentiente derivanda etiam videntur usitata Tigris fluvii nomina pers. دجله, ar. دجلة, aram. דִּגְלַת et [syr.] et ipsum hebr. חִדֶּקֶל, in quo explicando Gesenii (thesaur. ling. hebr. s. v.) sententia maxime probanda videtur, quum doceat, Hebraeos, ipsum nomen proprium דקל aciei et velocitatis potestatem habere ignorantes, huic simplici formae adiectivum חד acer, velox

praeposuisse, cuius generis pleonasmi ex eodem fonte coorti passim in lingua hebraica obvii sunt. Cf. etiam Benfey Monatsn. p. 202.

تیر أبر n. c. coll. تیر 25 nubes atra *R.*

تیر آتش بازی i. q. تیر هوائی q. v. s. دوخ *B.*

تیرازه et sec. *F.* تیراژه, arcus coelestis, iris (قوس قزح) *B.*; cf. تبراز.

تیراست et تیرَست ling. pehlevica (پهلوی): trecenti *B.* Alia forma vocis praecedentis ترست est q. v.; cf. تیرست.

تیر آسمانی i. q. تیر شهاب q. v. *B.*

تیر افکندن (sagittam iacere) *met.* mala imprecari, obiurgare (دعای بد کردن وطعنه زدن) *B.*

تیر انداختن sagittam iacere, coniicere. Inde تیر انداز n. c. sagittarius et تیر اندازی (suff. ی) sagittae emissio, ars sagittaria; 2) ludus sagittarius *B.* s. خصل.

تیراه avis quaedam viridis, cuius plumae in pictura auraria (زر دوزی) adhibentur, alias سبزک dicta *B.* in app. *HK.*

تیر باران n. c. nubes telorum *F.* inde تیر باران سَحَر *met.* gemitus, fletus tempore matutino (آه سحر وگریهٔ سحر) *B.* in appendice.

تیر بازوی چرخ *met.* Mercurius; 2) genus sagittae, quod arcu کمان چرخ dicto emitti solet (بر نوع اوقدر کمان چرخله آتیلور) *F.* ex شرفنامه sine exemplo. Sec. *B.* in app. i. q. تیر چرخ q. v.

تیر پرتابی (suff. ی) sagitta scopum quamvis remotissimum attingens (منزل اوقی) *F.*; cf. پرتاب.

تیر بُردن *met.* i. q. تیر انداختن sagittam iacere, e. g. in hoc hemist. Schahn.:

چو آرش که بردی بفرسنگ تیر Gl. Sch.

تیربند n. c. cingulum (کمر) ex pilis camelinis textum, quod supra togam talarem (قنطوره) in medio corpore ligant cursores (شاطران), de una illius extremitate anulum pollicis (زهگیر), dentiscalpiorum capsulam (خلالدان) simileave res suspendentes et tintinnabula (زنگها) ad illud alligantes *B.*

a. p. تیر بندق a musket-ball *R.*

تیر تتماج coll. تیر 11, g. cylindrus, quo in attenuanda massa farinaria, ex qua تتماج paratur, uti solent *F.*

تیر تخش n. c. missilia et tormenta bellica (تیر هوائی وآتشبازی) *B.*; cf. دزاغنج et تخش.

a. p. تیر تظلم *met.* suspirium oppressi (آه مظلومان) *B.*

تیر تیز پر sagitta velocissime volans, i. q. تیر پرتابی *F.*

تیر تیماج i. q. تیر 11, g *B.* in appendice; cf. تیر تتماج; varia lectio videtur.

تیر چرخ *met.* Mercurius planeta; 2) missile pyrium bellicum in Hindûstân usitatum, ubi بان dicitur (چیزی مانند تیر هوائی که از آهن سازند ودرون آنرا پر از باروت کرده آتش زنند وبجانب دشمن سر دهند) *B.*

تیر خاکی sagitta scopum facillime attingens (نشان اوقی) *F.*, e. g. in hoc versu کمال خجندی poetae:

تیر خاکی نبود رسم که دور اندازند ✿ خاکیم من زخودم دور میندازچنین *F.*; a light, small-headed arrow *Shaksp. R.*

تیر خانه v. s. v. تیر 11, s.

تیر خورده adi. c. sagitta transverberatus, e. g. in hoc versu عبد الله هاتفی poetae:

کنند حمله چون تیر خورده گراز ✿ شود فرض فرزانهرا احتراز *F.*

تیردان n. c. pharetra *B.*; cf. ترکش s. تیرکش.

تیر رس n. c. a bow-shot, the range of an arrow *Shaksp.*

تیرِ رویِ ترکش *met.* parata, expedita res quaevis (حاضر وآماده اولمش هرنه اولورسه), e. g. in hoc versu حکیم رکنا poetae: ما چو می آییم در میدان عشق ☆ ناله تیر طالب آملی et روی ترکش میکنیم poetae: مارا غلوی زمزمه با معجز دمست ☆ کان تیر روی ترکش عیسیء مریمست *F.*

تیرزن n. c. i. q. تیر انداز sagittarius *Shaksp.*

تیرست i. q. تیراست s. ترست q. v. *F.*

a. p. تیرِ سَحَر *met.* lux aurorae falsae; 2) gemitus primo diluculo ob dolorem editus (آهٔ سحری); 3) mala imprecatio (دعای بد) *B.*; cf. تیغ سحر.

a. p. تیر سَقف v. s. v. تیر 11, a.

a. p. تیر شِهاب i. q. تیر آسمانی *met.* stella cadens *B.* s. تُنج.

a. p. تیر فَلَک coll. تیر چرخ Mercurius planeta *B.*

a. p. تیر قُرعَه duae sagittae, quibus in divinando utuntur (که بدان فال گیرند) *B.* in appendice.

تیرَک (suff. ک) diminut. vocis تیر q. v.; 2) bullae (آبلها) aquae ferventis; 3) vapores ciborum, qui coquuntur; 4) punctio, quae ex dolore in membris oritur (جستن درد ووجع در اعضا) *B.* Inde تیرک زدن *met.* prorumpere et cum impetu ac strepitu exsilire, de aqua scaturiginis vel sanguine vulneris (صو فسقیمدن یا خون یارهدن قان آتیلوب چقمق), e. g. in hoc versu مولانا هاتفی poetae: چو خونی که تیرك زد از فرقگاه ☆ بلانرا بر افراختن پر کلاه *F.*

تیر کاری n. c. the piercing of the body by an arrow *Shaksp.*

تیرگان (suff. گن) nom. diei decimi tertii mensis تیر, quem festum agunt Persae in memoriam pacis eo die inter Afrâsiyâb Iraniae dominum et Minôćihr Persarum regem initae. Pax ea lege constituta est, ut regni fines scopo sagittae a quodam militum regis Minôćihr emissae terminarentur. Sagitta igitur hunc in finem confecta et a sagittario Arash (آرش) e montibus Tabaristaniae orientem versus emissa quum ad ripam fluminis Oxi cecidisset, ipse Oxus regni terminus constitutus est *B.* Sed alia narruntur sub alio illius diei nomine آبریزگان.

تیرگَر (suff. گر), qui sagittas conficit *B.* in appendice; inde تیرگری (suff. ی) n. c. ars sagittas conficiendi *Shaksp.*

تیر گردون *met.* sol; 2) fortunae vicissitudines (حوادث آسمانی); 3) sec. al. Mercurius planeta *B.*

تیرکَش n. c. i. q. ترکش pharetra (تیردان) *B.*; 2) an aperture, an embrasure, a loop-hole *Shaksp.* *R.*

تیر کَشتی v. s. تیر 11, b.

تیرگی (تیره suff. ی) i. q. تاریکی obscuritas, status turbidus; cf. راود; 2) parva nigredo (اندك سیاهی); 3) *met.* perturbatio animi, animus tristis (کدورت خاطر) *B.*

تیرَم et تیرُم domina, matrona nobilis, veneranda (بانوی اعظم وخاتون بزرگ) *B.*; cf. تیرم.

تیر ماه n. c. i. q. تیر 1 nom. mensis quarti anni persici solaris *B.* in app. *HK.*

تیرمهی n. c. genus uvarum; 2) nom. medicamenti (داروی); 3) pastinaca (گزر وزردك) *B.*

تیرِ نان cylindrus massae farinariae extenuandae *F.*; cf. تیر 11, e.

تیر ناوَك an arrow discharged through a tube *Shaksp.*; cf. ناوك.

تیرَه obscurus, tenebricosus, subniger, ater (تاریك وسیاه فام) *B.*, ut de luna obscura: درخشان کند تیره ماه ترا Spieg. Chr. 52, l. ult.; de oculo caligante, e. g. روشن بدیده ام نشود روی اینجهان ☆ کین چشم تیره کی بتواند نظر کرد *F.*; de nocte atra, شب تیره Frag. 32, 21, coll. Chr. Sch.

تیرهٔ کوز n. c. cribrum frumento purgando vel terrae cribrandae (غـربال كه غـلـه وطـپراق الـسرلـسر) ar. صَرّاد dictum F. sine exemplo, quam arabicam vocem lexica non offerunt.

تیرهٔ لگام et تیر لگام n. c. frenum, quod ori equi iniicitur (آت کمینک دماغیدر) F. et alio loco : آت کمی یعنی لجامه کچورب آتك آغزنه اوررلر F.; capistrum s. illa pars habenae, quae gutturi subiicitur *vel* anulus gutturi equi apud Persas subdi solitus *C.* et *M.*

a. p. تیر هَوائی missile pyrium bellicum *B.* s. تیر چرخ et تیر تخش.

تـیـری راسـت nom. modorum canendi, qui پرده dicuntur, e. g. in hoc versu امـیـر بـر دل عاشق كه بكشتن خسرو poetae : سزاست ✿ راست چو تیر آمده تیری راست *F.* Falsa lectio pro تـیـری راسـت esse videtur q. v.

تیریز [ê] i. q. تـریـز q. v. *B.* Alia lectio est تیریج, quam offert *F.*

تیر یکدست (*qs.* unius manus sagittae) i. q. تیر باران *F.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : چو انـداخـتـنـد دلـیـران تـیـر یکدست ✿ شکست خصمرا کشتند یکدست.

تیز crepitus ventris *B.* Inde تیز دادن crepitum ventris emittere (ضـرطـه اورمـق), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae satiram scribentis : تـوان گفتن یکی اشعار شاید ✿ نباشد کار او کم تیز دادن *F.*; cf. تیزیدن.

t. تیز [ê] ling. turc. (ترکی) : citus, celer (زود) *B.*, quae vox persica تیز esse videtur.

تیز [ê] (coll. تیج 4 et تیغ et تیغ, s. तीक्ष्ण, तिग्म al., quae ad r. z. tikhsh, s. तिज् acuere, referenda sunt) opp. کند acutus, acer *B.* et *met.* e. g. de igne acriter flagrante Schahn. I, 516, 357, ed. Mohl, Chr. Sch. 27, 20; de foro fervido Gul. 58, 20; de ingenio acuto

48, 265; de terra nigra تـیـره خاك q. v. infra; 2) luto inquinatus, turbidus, de aqua (آب گـل آلـود) *B.*; 3) et *met.* e. g. تـیـره جان n. c. animus tristis Chr. Sch. 38, 151; تیره بخت adi. c. obscurae sortis, male fortunatus, infelix, e. g. in hoc versu خاتم کاشی poetae : تیره بختیم بنوعی که حریفان در روز ✿ شمع همراه خود آرند بکاشانهٔ ما *F.*; تیره روزگار adi. c. i. q. تیره بخت *M.*; تیره بختی s. تـیـره روزی (suff. ی) n. c. infortunium, calamitas *Shaksp.* Alia eiusmodi composita vide infra. Inde تـیـره شدن obscurum, turbidum fieri; 2) *met.* indignari, irasci (قاقیوب غضبه کلمك) *F.* ex Fg.; moerore, tristitia affici *M.* et تـیـره شدن آب اختران *met.* splendorem, nitorem amittere, de stellis (رفتن آب وروشنی اختران) *B.* in appendice.

تُیُرَه avis quaedam, gallina nigra (الدجاجة الاسود) dicta, instar lusciniae canora *F.* ex کـتـاب السامی. Fortasse eadem vox atque تیور etiam تِیر et تیر scripta; cf. تیر 27.

تـیـرهٔ خاك n. c. terra turbida, nigra Spieg. Chr. 50, 8, Chr. Sch. 41, 191; 2) *met.* corpus tenebricosum i. e. terrestre (قالب مردم كه بصفت نمیمه ملامال باشد) *SHL.* (بدن ظلمانی) Spieg. Chr. 69, 11 et 13.

تیرهٔ خاکدان n. c. *met.* mundus (دنیا) *B.* in appendice.

تیرهٔ نست n. c. *met.* mundus (دنیا) *B.*

تیرهٔ دل adi. c. *met.* moestus, tristis (غمناك والمناك); 2) malevolus, malignus (کینه دار وبد گمان) *F.*

تیرهٔ رنگ adi. c. coloris turbidi, nigricantis; 2) spadiceus equus (t. قوله) *F.*

a. p. تیرهٔ کامل n. c. *met.* luna (قـمـر) *B.* et *HK.* ex القنية.

تیرهٔ گل n. c. aqua turbida; vinum faeculentum (آب وشراب درد آمیز) *B.*

vel acri Fleischer Ali's Spr. 41, 8, coll. تیزویر et syn. تیز هوش, تیز بصر, تیز عقل, تیز فهم, al.; de homine acrioris naturae (حدتلو آنمه تیز طبع دیرلر), e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae : اگرچه باده فرح بخش وباد گلبیزست ✿ ببانگ چنگ مخور می که محتسب تیزست *F.*; inde تیز کردن acuere et *met.* ferventem facere, excitare (گرم کردن) Spieg. Chr. 75, med. et تیز گردیدن iratum fieri, irasci (خشمگین شدن) *B.*; 2) velox, promtus, agilis, e. g. تیز تاز adi. c. celeriter currens *equus* Spieg. Chr. 41, med.; idem significant adiectiva comp. تیزپی *F.*, تیز رو s. تیز رفتار *Shaksp.* et تیزگام *F.*; coll. تیز بال *R.* s. تیزپر *M.* adi. c. celeriter volans; یوز تیز panthera agilis Chr. Sch. 92, 97, ubi pro mendoso توز تیز sic legendum est; تیزدست adi. c. manu promtus, agilis *M.*; تیز کار adi. c. promtus in agendo *R.*; تیزکام adi. c. cito voti compos factus, recentis fortunae (نو دولت) *F.*; دولت تیز fortuna promta Gul. 175, 2 et coll. infra تیز دولت et تیز وتند زبان, al.

تیز i. q. تژ 1 et 2. *F.* sine exemplo.

تیزاب n. c. virus chemicum aurifabri, aqua fortis (کسکین صو) *F.*; cf. Spieg. Chr. 148, l. ult. et تنداب.

تیز تای i. q. تیزنا s. تیزنای *F.* sine exemplo. *C.* Falsa lectio videtur.

تیز تیب i. q. تیز تیب n. c. coll. تیب 2 crepitus ventris stuporem movens, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae satiram scribentis : بی اندر بی زند ضرطه که گویند ✿ بتیز تیب کونش طبل دربند *F.*

a. p. تیز دولت n. c. is, cuius fortuna non manet, celerrime inclinat (شخصی که دولت اورا بقائی نبود وزود زوال پذیرد وبر طرف گردد) *B.* s. دیر دولت; cf. تیز 2.

تیز زبان adi. c. i. q. تیز وتند زبان q. v.

a. p. تیز طبع s. تیز طبیعت s. تیز مزاج adi. c. acrioris naturae *homo*; cf. تیز 1.

تیزک [é] (suff. ک) eruca herba (تره تیزک ar. جرجیر) *B.*; lepidium sativum *Shaksp.*

تیزک (suff. ک) crepitus ventris lenis (ضرطهء آهسته) *F.* et dicitur de crepitu ex ore emisso, ut contemtus et ludibrii ergo fieri solet *C.*; inde تیزک دادن ore sonum edere (آغزدن صدا چقارمق) *F.*; crepitu oris emisso irridere alqm *C.*

تیز کردن et تیز گردیدن v. s. v. تیز 1 *B.*

a. p. تیز مزاج adi. c. i. q. تیز طبع q. v.

تیز مغز n. c. *met.* homo promtus, expeditus (مردم تند وتیز که زود از جا در آید) *B.* Gl. Sch.

تیزنا s. تیزنای *SHL.* (suff. نا) locus aciei (محل تیزی) gladii, simil. *B.*, e. g. in hoc versu جمال الدین عبد الرزاق کاشی poetae : زوصف تیغ تو زان قاصرم که اندیشه ✿ بریده گشت چو بر تیزناش کرد گذار *F.*

تیز وتند زبان adi. c. acer in dicendo, lingua vel sermone promtus *B.* s. آتش زبان, ubi haec interpretatio ponenda est.

تیزویر (cf. ویر) adi. c. i. q. تیز هوش acuto vel acri ingenio praeditus, ingeniosus, sagax; 2) valde acutus (بسیار تیز وخداوند تیزی) *B.* Alia synon. sunt تیز بصر, تیز عقل, تیز فهم, al.

تیزه trabs, tignum (turc. مرتک) *F. C.*; 2) frustum et dimidium (پاره بوچق) (ترکیده الغمر صالغمر دیرلر) *F.* sine exemplis.

تیزهش s. تیزهوش n. c. i. q. تیزویر *B.*; cf. Spieg. Chr. 41 init.

تیزی [é] (suff. ی) acies opp. کندی *B.*; 2) pars prominentior, cacumen, fastigium *B.* s. بلوچ 3 et خوچ et طاق; 3) coll. تاجیک s. تازیک *gen.* Arabs nativus persice loquens (عربی نژادان فارسی زبانان); 4) *spec.* equus arabicus (اسب تازی); 5) zingiber (زنجبیل) *B.*

62 *

تيزي باخَرْز (cf. باخرز) n. c. nom. modorum canendi, qui پرده dicuntur *B.*

تيزيدَن coll. تيز crepitum ventris emittere (يعنى تيز دادن) *F.*

تيزي راست n. c. nom. soni (نغمه) cuiusdam musici, qui آوازه dicitur, etiam nomine كُردانيا s. كُردانيه noti. Tales soni sex sunt *B.*, quorum nomina s. v. آوازه 3 allata sunt. Cf. تيزى راست.

تيشَه [ê] i. q. تَـش q. v. securis, ascia *B.*; 2) rutrum maius ad scindendos lapides (طاش كسدكلرى بيوك كولنك), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : عاشقى از غمه فن باعث فارغ باليست ✿ كوهكن سنكن تراشست بهمر تيشهء ماه *F.*

Phrases :

تيشَه بَـر پاي خـود زَدَن *met.* opus suum collidere, perdere (بـرهم زدن وضائع كردن كار وبار خود) *B.*

تيشَه بَسوي خـود زَدَن *met.* avidum esse, concupiscere (حريص وطامع بودن) *B.*

تيشَهء فَرهاد تيز كَردَن *met.* aggredi amorem (شروع در عشق نمودن) *B.*

تيشَه زَن بيستون *met.* Farhâd (فـرهاد), qui montem Bîstûn effodisse (كـنـده) dicitur *HK. SHL.*

تيغ [ê], cf. تيز, *gen.* omnis res acuta ferrea vel alius materiae *F.*; inde تيغ خوشهء جو arista, aculeus spicae hordei *C.*; 2) *spec.* gladius (t. قليج) *F.* شمشير *B.*; 3) ferrum mucronis (خنجر), hastae (مـزراق), sagittae (اوق), cultri (بچـق), securis bellicae vel manualis (تجـاق); 4) scalprum ephippiarii (سراج), coriarii (مجلد), sutoris (كفشكر); 5) subula (بيز) sutorum, al. *F.*; 6) novacula (اسـتـرهء حجـام); 7) scalpellus chirurgi *B.* s. بـادكش 2; 8) altitudo, vertex (بلندى) montis *B.* سر كوه Gl. Sch., e. g. in hoc hem. Schahn.: زتيغ آمـدم سوى آن غار تنگ Gl. Sch.; 9) apex aut margo tecti (كنار سطـوح يعنى طاق كـنـارى), e. g. in hoc versu Schahn : ✿ مـرا گفت بنگر بر تيغ كيست ✿ چو رفتى بـكـويش كه از بهر چيست *F.*; 10) quaevis res alta et erecta (بـلـنـد وراست); 11) splendor, lux *solis*, *lunae ignis*, *simil.*; 12) nitor, praestantia chalybis (جوهر فولاد) *B.*; 13) alligatum et suspensum longum quid ventilando frumento (خرمنى صاورمق ايچـون اوزون استاد بغلدقلرينه ديرلر), e. g. in hoc versu poetae : در آن ده فرود آمـد از بهر لطيفى كشت ✿ يكى تيغ چون يافت اسبش بهشت *F.* Male, ut videtur, Cast. : frumenti acervus, in area excussus trituratus et iam ventilandus *C.*; 14) nom. herbae turc. سقرق dictae (سقرق ديدكلرى اوته دخى ديرلر) *F.* sine exemplo. *C.*

Phrases :

تيغ زَدَن gladio vel alio instrumento secante ferire; cf. بادكش 2; inde تيغِ دوبَستى زَدَن gladio longo duabus nimirum manibus apto uti (تيغ دراز كار فرمودن يعنى بمقدار دو دست); 2) *met.* bellum acerbum, vehemens s. atrox gerere (جنگ كردن صعب); 3) multum capere ab hominibus (چيزى بسيار از مـردم گـرفتن) *B.* et hominibus dare (ودادن بمردم) *B.* in app.

تيغ شُدَن *met.* a facie ad faciem venire, proximum esse alicui (رو برو شدن) *B.*

تـيـغِ اَفراسياب *met.* lineae radiales s. radii (خط شعاعى), qui ex splendore solis vel ignis vel luminis in scyphum (پياله) cadunt; refractio radiorum *B.*

تيغ اَفْروز n. c. gladiorum politor *F.*

تيغال coll. تيغـال nidus animalium; 2) medicamentum sali simile instar mannae (تـرنـجـبـيـن) spinis adhaerens; sec. al. nidus vermis (كرمى) est, quem fingit in frutice spinoso (بوتهء خار), et in quo est dulcedo subamara (حلاوتى بانلك عفوصتى),

ar. سُكَّرُ العُشَر dictus, quo tamen alii resinam (صمغی) arboris spinosae et gummiferae عشر dictae intelligunt *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. عُشَر.

تیغ بیجاده گون *met.* gladius sanguine inquinatus (خون آلود) *B.* in appendice; cf. بیجاده.

تیغ بی دریغ ictuum ferax acinaces *M.*

تیغ خورشید *met.* ortus (طلوع) solis; 2) radii (خطوط شعاعی) solis *B.*

تیغ دار adi. c. gladium servans, ensifer (تیغ نگه دارنده ودارنده); 2) coll. تیغ 11 splendidus, lucidus (تابدار وروشن) *B.* in app.

تیغ دودستی gladius longus duabus nimirum manibus aptus *B.* in app.

تیغ زن n. c. gladio feriens; 2) *met.* nom. diei decimi tertii mensium anni persici regii *B.*

تیغ زن آسمان *met.* aurora vera (صبح صادق); 2) sol; 3) Mars planeta *B.*

a. p. تیغ ستم *met.* splendor iniuriae et oppressionis usus et frequentia (رونق ظلم ورواج تعدی) *B.*

a. p. تیغ سحر coll. تیر سحر gemitus ob dolorem primo diluculo editus; 2) precatio matutina; 3) lux aurorae verae et falsae *B.*

تیغ سر n. c. *met.* rupes nuda (پالچین قیا) *F.* sine exemplo *C.*

تیغ کش n. c. gladium stringens, de strenuo athleta, qui solo gladio inimicum suum excipit *F.*

تیغ کوشتین *met.* lingua (زبان) *B.*

تیغ کوه altitudo, vertex montis (بلندی کوه) *B.* Cf. تیغ 8.

a. p. تیغ نطق *met.* lingua diserta (زبان فصیح) *B.*

تیغه [ē] (suff. ه) lamina *B.* s. پشیزه.

تیغه باز n. c. lusor celebris ludi, qui ope gladiorum fit; 2) gladio feriens, strenuus bellator *F.*, e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae: فدای گردش چشم دو تیغه باز تو ام ☆ که هیچ رشته بسر تیزیء نگاهش نیست *F.*

تیف dial. Ghilanensi (گیلانی): quisquiliae ex lignis parvis, spinis et festucis (خس وخار وخلاشه) *B.*

تیفا کنج et تیف کنج n. c. nom. soni (نوا) cuiusdam musici *B.*

تیکوز [ō], sec. *F.* تیکوز, lac acidum siccum (کشک وقروت) *B.*

تیل (s. तिल) punctum (نقطه) *B.* نقطه که انتهای خط بدوست Gl. in Des.; 2) macula, naevus (نقطه وخال) *B.*

تیلا scarabaeus (جعل منقش پر خط وخال) *B.*; cf. تیها et تیهان.

تیلا circulus s. anulus e fune tortus (چنبر رسن تاب) *B. HK. SHL.*; funis (رسن) *F.* ex فرهنگ مرزا ابراهیم.

e. تیلماچی interpres linguae (مترجم وترجمان); 2) opus perficiens (کار گذار) *B.* in app. *HK. SHL.* Vox cum *germ.* Dolmetscher cohaerere videtur.

تیل میزان n. c. the custom of Eastern princes weighing themselves with money, or provisions, which is afterwards given away in charity *R.*

تیلیا species minerae gemmiferae (نوع معدنی جواهر قسمندن) *F.* sine exemplo. Legendum esse تیلیا pro mendoso تیلپ, quod offert *F.* lex., ex allata vocis pronuntiatione: سکون یای تحتانیء اول وفتح ثانی وکسر لامله facile intelligitur.

تیلیک i. q. تلک 1 vestis in anteriore parte aperta brevibus manicis *B.*

تیم diversorium magnum publicum proficiscentibus patens (کاروان سرای بزرگ) *B.*; inde تیمچه (suff. چه) nom. diminut.

praecedentis (کاروان‌سرای کوچك) *B.*; 2) sec. al. تیم etiam significat: forum (بزارستان) (وچارسو), e. g. in hoc versu استاد لبیبی poetae: از شمار تو کس طرفه بمهرست هنوز ❀ وزشمار دگران چون درتیم دو درست; 3) coll. تیمار moeror, tristitia (اندوه وگرفتگی دل) *F.* ex مجمع الفرس sine exemplo; cf. تیمار.

تیما a. p., sec. al. تیما *HK.* planities, desertum (دشت وبیابان) *B. HK.* Etiam arabica vox est, de q. v. Freyt. lex. s. تیماء.

تیماج i. q. تماج *B.* s. ایرنداخ et بدره 1; 2) coll. آماج 2 scopus sagittae (نشانهٔ تیر) *F. C.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: تیر مژگانش چنان شد راست رو ❀ سینهٔ دل بوده تیماجش شنو *F.*

تیمار et تیمارة (suff. ة) aegritudo, sollicitudo (غمخوارگی وغمخواری) *B.* Gl. Sch.; cf. Frag. 21, 9; 2) cura aegroti vel afflicti; medela, sanatio (خدمت وغمخواری) (ومحافظت کردن) *B.*; inde تیمار کردن mederi, sanare Spieg. Chr. 6, 3; 3) custodia (نگاه داشتن ومحافظت نمودن) *B.*; cf. Spieg. Chr. 25, 16; idem significat تیمار داشتن *ibid.* l. 12; 4) cogitatio, meditatio (فکر واندیشه کردن) *B.* Inde تیمار خانه n. c. nosocomium *M.* et تیمار کش adi. c. afflictus, aegrotus *R.*

تیماس [ê] silva, arundinetum, saltus (بیشه ونیستان وجنگل, ar. اجمر) *B.*

تیماو hebetudo mentis (ar. بلادت) *B.*

تیمچه (suff. چه) v. s. v. تیم 1.

تیمز i. q. تیموز q. v.

تیمسار [ê] et sec. Gl. in Des. تیمشار maiestas, cognomen honorificum Dei, prophetarum et virorum nobiliorum, respondens ar. حضرت *B.* Gl. in Des.

تیمناك (suff. ناك?) auxilii latio, auxilium, subsidium (ar. مواسات) *B.*

تیمور ferrum (پولاد); 2) nom. regis noti *SHL.* i. e. Timur, etiam تیمور لنگ Timur claudus ob brevitatem unius pedis dictus, unde Tamerlan.

تیمور et تیمورة lapis ex ventre animalium prodiens (حیوانات گازنندن چقان طاش), imprimis bovis silvestris (گاو بری), alias خرزه (?خرزهره) dictus, quae est theriacae (تریاق) species, cuius vis medendi antidoto (پادزهر) proxima est *F. C.*

تیموز e. i. q. تیمز ling. mong. (مغلی): ferrum (آهن) *B.* in app.; cf. t. تمر ferrum.

تیموك morositas, asperitas (عبوس وآن ترش روئی کردن واظهار کراهیت نمودن باشد) *B.*

تینا gesticulatio vel blanditiae amatoriae (شیوهٔ خوبان وناز محبوبان), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: ندارم بعد ازین آرام یکسر ❀ هلاکم کرده آن تینای دلبر *F.*; cf. تیوا et تیبا.

تیناب quod in somno videtur, somnium (ar. رویا) *B.*; cf. بیناب.

تین احمر a. p. ficus silvestris (انجیر دشتی) *B.* in app.; cf. vocem zend-pazendicam تین arabicae تین respondentem.

تینوس i. q. خرمن q. v. *F.* sine exemplo.

تینه saliva (آب دهن) *B.* Sec. *F.* tela araneae (تار عنکبوت) *F.* sine exemplo.

تیو [ê] vires, potentia (تاب وطاقت وتوانائی); 2) id est, nimirum (ar. یعنی vel ای) *B.* Sec. *F.* lex. etiam significat: a) bellicosus, strenuus (بهادر); 2) intelligens, sapiens (دانا), e. g. in priore hem. versus حکیم اسدی poetae: نگه کرد از دور سالار تیو ❀ گریزان وتازان بی هوش وتیو et in alio حکیم عنصری poetae: یکی مهره بازست گیتی که دیو ❀ ندارد بترفند او هیچ تیو *F.*

تیوا i. q. تینا q. v. *F.* ex المجمع.

تیواز iniusta acquisitio (دسارت) *B.*

تیوای inconsiderate in rem incidere (تهور) *B.*

تَيور coll. تير 27 avis quaedam pavoni feminae similis ar. شفانين et شغنين dicta *B.*

تيوْرَك invidia (رشك وحسد) *B.*

تيوْسول gaudium vel laetitia ex alienis malis (شماتت) *B.*

تيول pl. تيولات feudum, quod sic explicatur in Journal of the royal geographical Society t. X, p. 3 : „Tiyul is a grant of the crown revenues of any town or district : the individual receiving the grant is usually intrusted with its realisation, though not necessary so. The grant also extends only to his own life time, unless otherwise specified" coll. Chardin voyage en Perse t. II, p. 253, et Not. et Extr. t. XIV, 1, 124, not. 1, ubi multa exempla ex Akbar-nameh et Vita Schah-Abbasi a Quatremère allata sunt.

تيها et تيهان i. q. تيلا scarabaeus *F.* sine exemplo; varia lectio videtur.

تيهو, unde ar. تيهوج, avis quaedam perdici (كبك) similis sed minor; cf. پرپر et ذريس et فرفور; 2) locus, ubi aqua restagnat, stagnum (ar. غدير) *B.* Sec. *F.* significat etiam i. q. turc. يسواش cicur, mansuetus, mitis *F.* sine exemplo. Sec. *Shaksp.* i. q. تهی vacuus.

ث

ث quarta arabici alphabeti litera, in numeris 500 significans, quam tamen Persae reiecerunt et in sola voce ثغ idolum, et sec. alios etiam in voce ارثنك pro ارتنك reperiri dicunt. Si in aliis vocibus legitur, aut cum lit ت, aut cum lit. س permutata est, ut in تهمورث pro تهمورس, quod arabice طهمورث scribitur et in كيومرث pro كيومرت; cf. Instit. ling. pers. §. 27. In parsica lingua lit. ث etiam in quibusdam vocibus reperitur respondens z. ϭ th et ש s, de q. v. Spieg. Gram. der Parsispr. p. 31, not. 3.

ثا nom. lit. ث in numeris 500 significantis. Praeterea in appendice lex. *B.* haec leguntur : يعيش من كل شیء يعنی زندگانی كند هر چيز, i. e. „vivum facit omne".

a. ثادق nom. equi *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

e. ثفيسا i. q. تفسيا q. v. *B.* Alia lectio est ثافسيا; cf. Freyt. lex. s. v.

a. ثاقب ardens, fulgens stella Freyt.; sed *F.* lex. auctor vocem significare dicit : „petens, mendicus" (دليجی), quod probat hoc versu Hafizi poetae : زرقيب ديو سيرت بخدای خود پناهم ٭ مگر آن شهاب ثاقب مددی كند سُهارا *F.*

e. ثالِسقيس ling. graeca : semen quoddam persice سپندان dictum q. v. *B.*

a. ثام ling. arabica : phaseolus (لوبيا) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

a. ثَرَی terra (زمين) Gl. Sch.

a. ثُرَيّا Pleiades stellae (پروين) Gl. Sch.; 2) *met.* a) gemma nitens (گوهر آبدار); b) dentes amatae (دندان محبوب) *B.* in appendice.

ثُغ idolum (بت) *B.* Vox exotica videtur.

a. ثَغاريم genus cucumeris melonis (خربزه) parvi, eleganter striati et maculati, quod odoris praestantissimi caussa manu gestari solet (دستنبوی ar. شمام) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

a. ثُفّاء i. q. خردل سفيد i. e. تخم سپندان *B.*, de q. v. s. خردل et سپندان et Freyt. lex. s. v.

a. ثَلاثَهء غُسالَه tria pocula vini, quae quovis die, stomacho cibis nondum onerato,

iuxta medicorum sententiam bibenda sunt, ut stomachus abluatur et ab humoribus corruptis purgetur, quod in persica lingua voce ستا (pro سه تا) exprimitur *F.* (سه پیالهٔ شرابی که بموجب قرار داد حکما هر نهار باید خورد تا معده را از اخلاط بشوید وغسل دهد وآنرا بعربی ثلاثهٔ غساله گویند) *B.* s. ستا.

e. ثُلْثان ling. syr. : solanum (سگ انگور ar. عنب الثعلب) *B.*; cf. ar. ثَلْثَان.

a. p. ثَلجِ چینی (nix sinensis) sal sinense s. lapis albus, qui in collyriis (سرمه) adhibetur; 2) sec. al. nitrum (شوره) *B.*

a. p. ثَناگَر (suff. گَر) et ثَنا گُستَر adi. c. laudator, encomiastes (مدّاح) *HK.*

a. ثَنایا pl. a sing. ثَنِیّة duo dentes anteriores (دو دندان پیشین) *B.* in appendice.

ثنك i. q. ثَنَك ارتنك q. v. Primitiva vocis ثنك significatio est pictura (نقش ونگار) *B.* Plura v. s. v. ارتنك.

e. ثومس ling. syr. : i. q. ar. سعتر الحمار *B.* Est gr. θύμος, thymum; cf. Freyt. lex. s. v. ثُومُس.

e. ثیل genus plantae حرشف s. کنگر dictae, cuius aliud nomen est بید گیا q. v. Alii arabicam, alii syriacam vocem esse dicunt *B.* In Freyt. lex. legitur ثیل et ثَیِّل gramen quoddam.

a. ثیموم i. q. ثُـسـام nom. plantae tritico (گندم) similis, quae ad delendam albedinem oculi adhibetur (بدفع سفیدی چشم بکار آید) *B.* in appendice.

ج

ج litera quinta arabici et sexta persici alphabeti in numeris 3 significans, quae est palatina lenis fortiori چ opposita, sed saepe et cum hac et cum sibilantibus ز, ژ, س et ش, raro autem cum aliis, ut cum ت in تارت pro تاراج et cum ك in آخشیج pro آخشیك permutata, quae posterior permutandi ratio maxime locum habet, si persica vox in arabicum sermonem transit, ut بنج pro بنگ, لجام pro لگام al. et etiam de lit. ه valet, quae arabice scripta in lit. ج abit, ut بنفسه ar. بنفسج, دیبه ar. دیباج al.; cf. Instit. ling. pers. §. 28 et 69, 2. Literarum ج et چ discriminis quum lexicographi persici non semper rationem habeant; multae voces modo lit. ج, modo lit. چ, modo utraque hac litera simul scriptae leguntur ob eamque caussam sub lit. ج et چ simul evolvendae sunt. Varia vocum scribendi ratio in lexico semper accurate notata est.

جا s. جای locus (مکان) *B.* et *metaphorice quasi* tempus, opportunitas, e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae : در آن زمین که نسیمی وزد زطرهٔ دوست ✿ چه جای دم‌زدن نافهای تاتاریست *F.* Inde آنجا ibi q. v.; — بجای a) pro; loco, vice *alicuius* (بدل) *F.*, e. g. همی چرم پوشد بجای حریر Chr. Sch. 65, 515, تا من بجای تو سر می جنبانم Spieg. Chr. 15 l. atp.; b) respectu *alicuius*, de, erga *in bonam et malam partem* (اینکه حقنده) *F.* e. g. تو بجای پدر چه کردی خیر „tu, quodnam patri tuo pietatis reddidisti officium" i. e. pro animi tranquillitate patris Gul. 142, 1; نکوئی با بدان کردن چنانست ✿ که بد کردن بجای نیک مردان „pravis benefacere, perinde se habet, ac malefacere viris bonis Gul. 21, 3. 4 coll. Fleischer Ali's Spr. 51, 6 et 9 et hoc versu خواجه حافظ poetae : ده روزه مهر گردون افسانه است وافسون ✿ نیکی بجای یاران فرصت شمار یارا *F.*; — همه جا omnibus

locis, ubique; cf. Spieg. Chr. p. 26, l. 7; — هر جا كه ubicunque *ibid.* 26, 18; — يكجاى s. يكجا, uno eodemque loco; 2) simul, pariter Chr. Sch. 102, 265.

Phrases:

اَز جاى دَر اوفتادَن *met.* superari Fleischer Ali's Spr. 55, 18.

اَز جا شُدَن *met.* graviter perturbari.

بَجاست pro بجا است accidit.

بَجا آمَدَن s. بجاى آمدن prodire; cf. Chr. Sch. 76, 88; effici, accidere.

بَجا آوَرَدَن s. بجاى آوردن v. s. v. آوردن.

بَجاى خود بودَن loco suo collocatum esse (وضع الشيء فى محله) *B.* in appendice.

بَر جا بودَن in loco esse; inde عقلم بر جا mentis compos sum *M.*

بَر جا شُدَن s. بر جاى شدن locum invenire, effici, observari *M.*

بَر جا كَردَن s. بر جاى كردن praestare, exequi, observare *M.*

جا دادَن s. جاى دادن locum dare, concedere c. dat. rei Spieg. Chr. 39, 4; 2) to give an appointment; to protect *R.*

جاى داشتَن *met.* verisimile, probabile esse; 2) accidere *R.*

جا گِرِفتَن s. جاى گرفتن locum tenere, occupare Spieg. Chr. 33 med.; cf. جاگير s. جاى گير.

جا كَرَدَن s. جاى كردن i. q. جا گرفتن q. v. Rosen Narr. 36, 7.

جاى گَرم كَردَن *met.* quodam loco diutius commorari, otio frui (قرار وآرام گرفتن); 2) speculatum ire (بمراقبه رفتن) *B.*

جابُرسا s. جابُلسا, sec. *F.* جابلسا, nom. urbis in extremo occidente, in qua sunt mille portae, quarum unaquaeque mille custodes habet. Urbs mundi invisibilis (عالم مثال) dicitur esse et mansio ultima religiosorum (باعتقاد محققين منزل آخر سالك), qui vitae contemplativae dediti sunt *B.*; cf. ابحل et جابلقا.

جابُلقا, sec. *F.* جابلقا, nom. urbis in extremo oriente, in qua sunt mille portae, quarum unaquaeque mille custodes habet. Urbs mundi invisibilis (عالم مثال) esse dicitur et mansio prima religiosorum (منزل اول سالك), qui vitae contemplativae dediti sunt *B.*, e. g. in hoc versu poetae خواجه سلمان: بهر جائى كه خوانى رفت وخواهى خورد رزق خود ✿ نخواهد بيش وكم گشتن بجابلقا وجابلسا *F.*; cf. جابلسا.

جابْلوس et جابْلوسى i. q. چابلوس et چابلوسى *B.*

جبليق interpres somniorum (معبر رؤيا) *F.* ex نسخة الحليمى, e. g. in hoc versu poetae ابو المعانى: يكشبى در خواب ديدم آن پرى ✿ كرده تعبيرش مرا يك جابليق *F.*

جاپوز nom. urbis in Turkistân *B.* In *F.* lex. legitur جاپور non جاپوربا, quod *M.* ex *F.* offert, nam با ad sequentia pertinet. Falsam lectionem recepit etiam *J.*

جاتاغ i. q. كليچهء خيمه i. e tabula foramine instructa (تختهء سوراخ دار), per quam palus (ستون) tentorii transmittitur *B.*; cf. جاتاغ et چناب.

e. جاثَليق (gr. καθολικός) antistes Christianorum (پيشواى ترسايان) Gl. Sch.; قاضى وحكيم ترسايان *SHL.*; doctor Christianorum (عالم وعابد ترسايان) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. — Praeterea sec. لغت محمودى significat a) ignis, b) adulator (چابلوسى كننده), c) scriba (دبير) et d) machina bellica (منجنيق) *F.* sine exemplis et e) sec. al. tegumentum (برگستوان) *HK.*

جاجاف peccatum, crimen (گناه); 2) meretrix (زن روسپى); 3) ex لغت محمودى: siccus, aridus *F.* sine exemplis. Vox pro جاف s. جاف جاف falso lecta videtur; tertia autem significatione est arabica vox جاف.

جاجَرم nom. urbis notae *B.* in appendice.

جاجَرمیـنَـد nom. fontis, cuius aqua sole oriente evanescit sole autem occidente provenit *B.* Male, ut videtur, in lex. *HK.* legitur جاجرمند.

h. جاجَم pro جازم a cloth thrown over the carpet to sit on *Shaksp.*

جاجِم pro جاجیم q. v. *B.*; a fine kind of bedding or carpet *R.*

جاج نَگَر nom. urbis in Hindûstân *B.*

جاجیم et جاجِم vestis vel stratum laneum crassius varii coloris; cilicium (بمعنی پلاس وفـرشی باشد که آنـرا از نمد الوان دوزند) *B.*

جاخْسوک et جاغسوک s. جاغشوك falx messoria (داس) *B.*

جاداد n. c. a place, station, service, employment, consignment *Shaksp.*; cf. جای داد.

جادِر i. q. چادر q. v. *F.*

جادَنگو hac voce Parsi illum significant, qui dona pyreis vel Dasturis (دستـور) vel Môbedis (موبد) vel Hêrbedis (هـیـربـد) consecrata (نذر شده باشد) sumit et in usum suum convertit (گرفته بصرفش رساند) *B.*

جادو (z. yâtu coll. s. ved. यातुधान) pl. جادويـهـا Chr. Sch. 26, 5, incantatio (سحر وساحری) *B.*; 2) incantator (سحر ایدیجی) *F.*; cf. Frag. 21, 21; 3) *met.* de oculis amatae, e. g. in hoc versu : چشمِ تـو جادویست کـه چـون صـورت فـرنگ ۞ در یـک نظـره با همه کس آشنا شود *F.* et de superciliis Spieg. Chr. 118, 3.

a. p. جـادو خَـیـالـی (suff. ی) n. c. imago, phantasma magicum (جادوانـه وساحرانـه) *B.* in appendice.

جـدو زَبان *SHL.* et جـادو سُخُن n. c. *met.* poeta (شاعر); 2) oratio diserta, facunda (سخن فصیح) *B.*

جدو گَری (suff. گر) incantator; inde جادوگَر (suff. ی) incantatio *C. Shaksp.*

جادوئی (suff. ی) incantatio (سحر) *F.*; cf. *B.* s. تُـنـبَـل. Falso *C.* et *M.* جادَوی. Pro جادوئی, quod tribus syllabis longis constat, metro pedem amphimacrum exigente scribendum est جادوی vel accuratius جادُوِی, plane ut بدخوی vel potius بَـدخُوِی pro بـدخوئی; cf. Schahnameh t. I, p. 68, 10, ed. Mohl.

a. p. جادَه via patens, maior, regia (راه روشن وشاهـره); proprie vox arabica (جـادَّةٌ) in persicam linguam recepta *F.*; manner, practice *Shaksp. R.*

جادی crocus (زعـفـران) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. الجادی.

جار nuntius (خبر), quum dicant جار رسانید بما „nuntium nobis pertulit"; inde جارچی s. جارچی, qui nuntium perfert, nuntius, praeco (خبرچی ومـنـدی), e. g. in hoc versu مولانا وحشیء یزدی poetae : دهر زد جارچی [جارکی .*F*] ستمگاران ۞ ظلم آخر باین شود منجر *F.* Vox cum mongolica iar consentiens ad linguam vulgarem pertinere videtur, et legitur etiam in composito جارچی باشی „nomen supremi caduceatoris aulae persicae", quod offert Kaempfer in am. exot.; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 92, not. 1, et Mém. de l'Acad. de St. Pét. VI. sér., t. III, p. 182 et 370, not. 28.

a. جارُ النَهر coll. جـمـار النهر planta aquatica similis plantae نیلوفـر dictae et arabico nomine سِلق الماء nota *B.* Vox جار النهر ad arabicam linguam pertinet et proprie significat : „vicinus fluvii"; cf. Freyt. lex. s. v.

جـارکُـون n. c. i. q. بـوزبـاز ar. بسباسة nux moschata. Alii corticem (پوست) nucis, alii eius florem (شکوفه) hac voce significari dicunt *B.*; cf. بـوزبـاز. In *F.* et *C.* lex. legitur جارکُون.

جارُوب [ó] et sec. *Bh.* جـارو et جـاروبه et جای روب, scopae (turc. سپـورکـه) *F.*;

vox ex جا et روب a v. رُفتن composita est et proprie significat : „locum verrens“ vel „locum verre“ *F.* Inde جاروب زدن scopis purgare, verrere *B.* s. خاک زدن coll. Pend. 110 med. et hoc versu ابو المعانی poetae : بزن جاروب با مژگان راهش ✿ مبادا خار مژگان ریخته باشد *F.*; جاروب زن n. c., qui verrit *F.*; جاروب کش n. c. idem *Bh.* et purgator, cuius est munditiei in sepulcrali aut illustriore quopiam apud Persas fano curam gerere, quae muneris functio et honorabilis est et largo salario ornata *M.* ex Kaempf. am. exot.; جاروب از مژگان کردن (e superciliis scopas facere) *met.* speculari; 2) adorare (مراقبه وسجده کردن) *B.* in appendice.

جاست torcular (جائی که انگوررا در آن لکد زنند) *B.*; 2) pro جا است q. v. s. جا.

جاسوس coll. ar. جاسوس pl. جَواسیس a v. جس, explorator (شخصی که از ملکی بملکی دیگر خبر برد); 2) papaver album, alias خشخاش زبدی dictum *B.*; cf. خشخاش.

جاسوسی (suff. ی) exploratio; inde جاسوسی کردن explorare *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Cf. جاسوس 1.

جاش i. q. چاش ar. صُبرة *B.*

جاغَر ingluvies (چینه دان) avium *B.*

جاغسوك s. جاغشوك i. q. جاخسوك *B.*

جاف meretrix, impudica femina (فاحشه وقحبه) *B.*

جاف جاف i. q. جاف simplex : meretrix, impudica femina *B. F.*; 2) ad venationem principis destinatum nemus (شاهلك (شکارہ مخصوص اولان قوریسی معناسنه) *F.*, quae tamen significatio hoc قطعه poetae شمس فخری in *F.* lex. allato : خاك بر سر شاعری‌را کاشکی ✿ بودمی سر شوی یا نه پای باف ✿ یا مگر بودی که تا بر خوردمی ✿ زین جهان بی ثبات وجاف جف minime probatur, quum mundus inconstans hoc loco tropice meretrix appelletur.

جاگَرم (pro جای گرم locus calidus, ut videtur) n. c. *met.* mansio firma, quies (قرار وآرام) *F.* ex محمودی sine exemplo. *SHL.*; cf. جای گرم کردن sub جا.

جاگُزین n. c. choosing a residence *R.*

جاکسو et جاکشو coll. خاکسژی et خاکشو granum (دانه) lente maius, folliculo (پوست) nigro, nitente et subtili (شفف ولغزنده ونرم), quo in medicaminibus oculorum utuntur *B.*; cf. تشن et چخچن.

جَکمبو e. nomen honorificum significans i. q. امیر معظم وبزرگ مملکت „Emirus supremus“. Vox mongolica esse videtur de q. v. H. Mong. I, 88, l. 1, coll. p. 91, not. 8.

جاکی arbor quaedam, e cuius ligno dentiscalpia (مسواك) conficiuntur *B.* Cf. جال 2.

جاگیر locum tenens, occupans; penetrans *M.*; 2) a possession in land granted either in perpetuity or for live, as a reward for services as a fee; a pension (in land) *R.*; ar. اقطاع *Bh.* Inde جاگیر ذات s. جاگیر تن assignment of land for personal support; جاگیر حشم lands granted for the support of troops; جاگیر سر an assignment of land for the support of an establishment of officers and servants *R.*; جاگیر دار n. c. the holder of a fee or jâgîr; a feoffee *Shaksp. R.*; cf. جای گیر.

جال (s. जाल) laqueus, rete, decipula (دام وتله ar. فخ et شُبّاك) *B.*, qua significatione et hindust. vox est; 2) coll. جَاکی et جالی arbor اراك dicta, e cuius ligno dentiscalpia conficiuntur *B.*

جالِش coll. چلش coitus (مباشرت); 2) coitus appetens; coitum saepe exercens *B.*

جالِشگَر (suff. گر) coll. چالشگر coitus appetens; 2) et جلسگر coll. چالشگر molliter et cum fastu incedens *B.*

جالَندَر nom. regionis in سومنات *B. F.*; falso *M.* „locus delubri", quem secutus est *R.* et *J.*

e. جالوت (h. גָּלְיָת) Goliath *B.*

جالَه res quaedam e ligno et pabulo colligata, cui utres coriaceos vento inflatos supersternunt et in navigando insidunt; ratis (چیزی که از چوب وعلف بر هم بندند وچند مشک پر باد بر آن نصب کنند وبر آن نشسته از آبهای عمیق بگذرند) *B.*

جالی i. q. جال 2 nom. arboris اراك *B.*

جالیز [ê] i. q. پالیز, cuius formam arabicam alii esse dicunt *B.* In lex. *B.* et *HK.* legitur etiam پالیز [ê].

جلیسَر [ê] Jellasore in Orissa (India) *R.*

e. جالینوس *Γαληνός*, Galenus medicus Graecorum *B.*

جام poculum (پیالهٔ آبخوری) *B.*, sive vacuum sive plenum *F.* et *met.* Fleischer Ali's Spr. 23, 2; 2) speculum vitreum (آینهٔ از شیشه); 3) vitrum coloratum (شیشهای الوان), quod in cancellis (پنجره) domuum et balneorum adhibent; cf. تابدان 1; 4) nom. praefecti (حاکم) urbis تتّه; 5) nom. regionis in Khorâsân *B.*, a qua nomen accepit poeta Gâmî جامی, quod in pago illius regionis خرجرد dicto natus erat (اصل ومولد بندگی مولانا از ولایت جام است ومسقط رأس مبارکش قریهٔ خرجرد ومنشأ دار السلطنت هرات), verba Dauletschahi in vita poetae Gâmî.

Phrases :

a. p. بجامِ عَدل دادن *met.* dare quod iustum est, neque multum neque paucum (بیش وکم ندادن وباعتدال دادن) *B.*

جام بَر سَنگ زَدن *met.* poenitentiam agere et a vino abstinere (توبه کردن وگذشتن از شراب) *B.*

جامِ هوش اَز دَست رَفت *met.* mentis impos factus est *HK.*

جامسف s. جاماسپ s. جامَس s. جمات s. جمسب *B.* *F.* nom. sapientis cuiusdam (حکیمی) *B.*; nom. filii Danielis, sapientis celebrati et Veziri regis Gushtasp, qui auctor est libri جاماسپ نامه inscripti *F.*; cf. Frag. 24, 19; nom. Persiae regis, filii Pêrôzi (پیروز) gr. *Ζαμάσπης*, syr. ܙܡܐܣܦ dicti.

جامِ پُر اَز شیرِ وَمَی *HK.* et جمِ پُر اَز مَی *met.* poculum nectare (آب کوثر) plenum; 2) labia et os amatae; 3) oratio animos audientium permovens (بشور در اندازد وحال آورد); 4) poema praestantissimum (اشعار خوب) *B.*

جامِ بورَك patina (کاسه), in qua est puls بغرا dicta *B.* in appendice; cf. بورک.

جامِ جَم poculum Gamshêdi (پیالهٔ جمشید), in quo secreta septem orbium coelestium (راز هفت فلک) conspicienda erant; idem poculum etiam nominant جام جهان نما s. جامِ گیتی نما i. e. „poculum mundum repraesentans" *SHL. HK. F.*

جامِ جِهان نَما i. q. جام جم *B.* in app.; 2) *met.* astrolabium; 3) *myst.* cor (دل) *B.* s. v. اسطرلاب.

جامخانَه n. c. i. q. آینه خانه i. e. domus speculis circumquaque ornata (که درو دیوار آنرا شیشه بندی کرده باشند) *B.*; cf. آبگینه خانه.

جامدار decurtatum videtur ex جامه دار q. v. n. c. a keeper of a wardrobe; 2) a musqueteer *R.*; inde جامدارخانه n. c. a wardrobe *Shaksp. R.* et جامداری (suff. ی) n. c. protection, defence, guard et جامدان coll. جامه دان n. c. a wardrobe, a clothes-bag *R.* et جامدانی (suff. ی) a kind of cloth in which the flowers are wove and not worked (a muslin); 2) a

kind of leather basket; 3) (applied to utensils of metal, etc.) adi. flowered, sculptured or embossed *Shaksp.*

a. p. جامِ زیبقی *met.* poculum crystallinum (بلور) vel argenteum (نقره) *B.* in app.

جامَسب i. q. جاملسب q. v. *F.*

a. p. جامِ سَحَر *met.* sol *B.*; 2) zephyrus *Bh.*

a. جامِسَد faba aegyptia (باقلای قبطی) *B.*

جامِ سیم poculum argenteum; 2) *met.* mentum (زنخدان) amasii *B.* in app.

جامِ شهریاری *met.* poculum magnum (بزرگ) *B.* Cf. جام علی.

جامِ شیر *met.* mamma (پستان شیر دار) *B.*; 2) arundinetum (نیستان) *B.* in app.

a. p. جامِ صَدَف poculum e concha (صدف) confectum *SHL. HK.*

a. p. جامِ عالی *met.* i. q. جام شهریاری *Bh.*

جامْغول illegitime natus, spurius (حرامزاده) *B.*; cf. خشتوك.

جامِ فرعونی *met.* poculum permagnum, quo in conviviis utuntur, e. g. in hoc versu poetae حکیم خاقانی: جام فرعونی اندر آر که صبح ✿ دست موسی بسر آرد از کهسار *F.*

جامَگاه s. جامگَه s. جامگه decurtatum ex locus vestium s. vestibulum balnei, quo vestes exuuntur *F.*

جامِ کوثری *met.* poculum crystallinum (بلوری); 2) labia et os amatae *B.*

جامْگی et جامَگی quod servo (ملازم ونوکر وغلام) donant, quo vestes et victum sibi comparare possit (بجهت جامه بها وخوراك); 2) stipendium (راتب ووظیفه); 3) funiculus s. fomes tormentarius, bombardicus (فتیلهء تفنگ); 4) sedimentum poculi (دردی پیاله) *B.* Vox a جامه (suff. ی) formata videtur lit. ء cum گ permutata.

جامِ گیتی نما i. q. جام جهان نما *B.*

جامگی خوار n. c. stipendio fruens, adiutus (علوفه دار); 2) *met.* potor vini (شرابخوار); 3) servus, famulus (پرستار وخدمتگار) *B.*

جامگی دار n. c. a matchlock-man *R.*; cf. جامگی 3.

a. p. جامِ مَلِکِ مَشرِق s. شَرق — — *B.* in app. poculum regum orientis; 2) *met.* discus solis (قرص آفتاب) *SHL. HK.*

جاموار et جامواری i. q. جامهوار et جامهواری *C.*

جاموتله orator (گوینده) *B.* in appendice.

جاموش bos niger (گاو سیاه) *HK.* Arabica forma vocis گاومیش bubalus esse videtur pro جاموس, quod ar. lexica offerunt.

جامَه pannus textus, nondum consutus (پارچهء بافتهء نادوخته) *B.* رخت پوشیدنی وگستردنی *SHL.* اسم جنسدر جمیع لباسه اطلاق اولنور *F.*; inde جامهء نِشَست pannus ad sternendum, tapetum (دوشنجاك) (اثواب), e. g. in hoc versu Schahn.: همه کرد کن خواسته هرچه هست ✿ پرستنده وجامهای نشست *F.*; 2) vestis, vestimentum (قبای پوشیدنی) *B.* coll. پیراهن برگ بر درختان ✿ چون جامهء عید نیکبختان Gul. 9, 1, et *met.* Fleischer Ali's Spr. 23, 2; inde 3) *tropice* vas vel involucrum rei, rem quasi circumdans (هرنکه بر نسننك مظروفی اوله آنك ظرفنه ومحیطی) (اولان شیشه جامه دیرلر), e. g. آب جامه i. q. مطهر gutturnium; شهر جامه i. q. بوستان hortus *F.* ex لغت محمودی; 4) apud poetas *F.* poculum; lagena vinaria, urceus vinarius (جام وصراحی وکوزه وکدوی شراب) *B.* Gl. Sch.; 5) palatium (سرای) Gl. Sch.; 6) sec. al. i. q. جامه *HK. F.*

Phrases:

جامه بدندان گرفتن *met.* fugere (گریختن) *B.*

جامه بر قدش تنگ آمد *met.* indignatus, ira commotus est (برینك طبیعتی طاریلوب مضطرب اولدی), e. g. in hoc versu poetae خواجه آصفی: هرکه آن یوسف گل پیرهن انداخت قبا ✿ جامه بر قد عزیزان دگر تنگ آمد *F.*

جامَه دَر آنجا نِـهـادَ *met.* ibi mortuus est (آنده وفات ايلـدى), quod hocce versu معين الدين شيرازى poetae probatur in *F.* lex. : شـد دلـق مـرصـع كـرو باده وشاديم ✿ آخر بسر كوى مغـان جامـه نهـاديم *F.*

جامَه دَر نـيـل زَدَن *met.* plangere, lugere, in luctu esse (تعزيت وماتم داشتن) *B.*

جامَرا رَنگِ دادَه بَنيل *met.* vestis lugubris (جامهء ماتم) *HK.*

جـامَـه سِياه كَرَدَن *met.* in luctu esse (در ماتم نشستن) *HK.*

جـامَـه فوطَه كَرَدَن *met.* vestem dilacerare (چاك كردن) *B.*; cf. فوطه et فوته.

جامَـه قَـبـا كَرَدَن *met.* arcanum detegere (رازيـن آچـمـق), e. g. in hoc versu خـواجـه حـافـظ poetae : چون كـل از نكهت او جامه قبا كن حافظ ✿ وآن قبـا در ره آن قامت چالاك انداز *F.*

جامَه نيلى كَرَدَن *met.* i. q. جامه سياه كردن q. v. *HK.*

a. p. جامَهء آخِرَت lodix feralis *C.*

جامَهء بدرو s. جامهء بادرون femoralia interiora (ايچ طوق) *F.* sine exemplo.

جامَه بُر n. c. forfex pannaria *C.*; cf. بُريدن.

جامَه خانَه n. c. locus panno et vestibus asservandis; vestiarium *B.*

جامَهء خواب et جامَه خواب lodix (رخـت خواب) *Bh.*, e. g. in hoc versu مولانا جامى poetae : ✿ جـدا كرد پس يوسف زرف ياب زپيش زليخا بشب جامه خواب; 2) *met.* stratum, lectus (مفروشدن عبارتدر) *F.*

جـامَـهء خورشيد *met.* terra; 2) omne quod solem tegit, ut folia arborum, pulvis, nubes; 3) pupilla (مـردمـك ديـده); 4) *myst.* corpus hominis, quum sit instar vestimenti animae, quae cum sole comparatur *B.*

جامَه دار n. c. vestes manu tenens, offerens (servus) *B.* s. رسمر; cf. جامدار.

a. p. جـامَـهء دال وَكُـل species panni serici acu phrygia picti sic descripti : بـر نوع قماشدركه زمينى دال وزمانى كـل نقشى اولـور, e. g. in hoc versu مـولانا حـوارى poetae : نباشد جامهء دال وكل شاهى هوس مارا ✿ كه بـر تن نـعـل وداغ حسرت ودرد تو بس مارا *F.*

جـامَـه دان et جـامـدان sec. *F.* n. c. arca (صـنـدوق) vestiaria; 2) vestiarium *B.*; cf. جامدان.

جـامَـه زيـب n. c. becoming one's clothes *Shaksp. R.*

a. p. جامَهء سَحَر *met.* sol; 2) zephyrus *B.*

جمَه شوى n. c. lotor vestium *C.*

a. p. جامَهء عيد *met.* vestis rubra; 2) flores verni *B.*

جامَهء غوك res quaedam viridis serico similis in superficie aquae apparens; muscus aquaticus; 2) stagnum (جوى آب وشمر وغدير) *B.*

a. p. جامَهء فَتح genus panni serici subtilis (بر نوع اينجه قاشدر), e. g. in hoc versu طالب آملى poetae : جـامـهء فتحست بـر تن كسوت داغ والم ✿ وازكون بختم شكون دارد سيه پوشى مرا *F.*

جامَه فُروش n. c. negotiator vestiarius *C.*

a. p. جامَهء قَطران et sec. *HK.* قطرانى — *met.* vestis nigra lugubris *B.*

جـمَهء نَخچِوانى vestis coccinea purpurea, simil. (سقرلات ولندره ومننند آن) *B.*

جامَه وار vesti conficiendae aptus vel accommodatus *C. Shaksp.*; cf. جامه وارى s. v. تـا 1; 2) a flowered sheet or shawl; a kind of chintz *Shaksp.*

a. p. جامِ هِلالى poculum lunae novae (هلال) simile, e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae : عشق من با خط مشكين تـو امـروزى نيست ✿ دير گاهست كزين جـم هلالى مستم *F.*

جامی G'âmî, poeta Persarum celebratus; cf. جام 5.

جان (coll. z. ... yâna, benedictio, felicitas, *IC.* yâna; cf. Journ. As. 1845, Août, 149 et Z. f. d. Kunde d. Morg. VI, 38) i. q. جانه anima vitalis s. caussa vitae (روح حیوانی) *B.*, opp. روان anima rationalis (نفس ناطقه), ut docet Avicenna (شیخ الرئیس ابن سینا) *F.* et i. q. vita Rosen Narr. 54, 12 coll. جان بخش et جان درازی, al.; sed *myst.* i. q. روان anima rationalis *SHL.* گاهی جان‌را بجای روان نیز استعمال کنند *Bh.*; 2) animus, gr. θάρσος, *germ.* Muth; inde بجان a) animose, animo forti, e. g. بار این دررا بجان باید کشید Pend. 36, 3; b) بجان کس propter, gratia alicuius; cf. Chr. Sch. 88, 22; جان تو وجان او „anima tua et anima illius", quo *met.* intima coniunctio, unitas significatur (ازین کلام اظهار اتحاد ویکانگی مراداست) *B.* in appendice; et جان تو وجان من „anima tua et anima mea" s. جان شما وجان من „anima vestra et anima mea" s. جان من وجان شما „anima mea et anima vestra" loquendi formula, qua utuntur, si alii personam vel rem committunt carissimam et optime custodiendam *B.* in app.; sec. al formula iurandi vel ut alii dicunt i. q. „vobiscum nos sani et incolumes simus, vivamus" *F.*; بجان واحد per se solum *R.*; 3) arma belli (سلاح جنگ) *B.*; cf. جان دار 4, e. g. in hoc versu امیر خسرو poetae: بار گیر جان جاندار رانش بد هنگام کشت ✿ کرده کردون که گاهی رام وگاهی توسنست *F.* Addit *F.* lex. auctor: a) sec. al. os (دهان) et b) nom. gentis (قوم), quae ante Adamum mundum incoluisse dicitur *F.* sine exemplis.

Phrases:

بجان آمدن et بجان رسیدن *met.* ultimum suspirium trahere, consumi, vehementer commoveri, ad desperationem pervenire Gul. 24, 10. 162, 17, H. Sam. 166, 18 cf. ایوار, Not. et Extr. t. IX, 215, 6.

بجان آوردن v. s. v. آوردن.

a. p. بر جان قدم نهادن *met.* omne auxilium negligere et morti se offerre (ترك چاره وعلاج کردن وبر هلاك راضی شدن) *B.*

جان بدستارچه دادن *met.* animam in gratiarum actionem dare (جان بشکرانه دادن); 2) donum, munus dare (پیشکش نمودن) *B.*

جان بردن *met.* animam eripere, vitam servare Gul. 183, 10.

جان بلب آمدن *met.* animam efflare, mori Gul. 31, 12.

جان بیرون بردن se servare, evadere, saluti suae consulere H. Sam. 150, l. atp.

جان دادن animam efflare, mori; cf. Schahn. ed. Mohl. I, 18, 150; 2) c. dat. p. animam concedere i. e. vitam conservare alicui Pend. 33 l. penult.

جان در آستین داشتن *met.* caput vel vitam periculo exposuit (باشن اورتایه قودی), e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae: حریم عشقرا در که بسی بالاتر از عقلست ✿ کسی آن آستان بوسد که جان در آستین دارد *F.*

جان در سر دل کنی i. e. „animam tuam cor sequentem perdis", quod in proverbium abiit (ای جان‌را در پی دل بسر باد دهی وضائع سازی این‌را در مقام مثل آورند) *HK.* مثل است که جان تو در سر دل رود یعنی ترا بکشد *SHL.*

جان در سر کنم *met.* morior (جان دهم) *HK.*

جان شدن i. q. جان رفتن anima abit i. e. moritur Gul. 3, 12, Schahn. ed. Mohl. I, 74, 84.

جان کندن *met.* mortis doloribus angi, animam agere *B.* s. 2. پای پیچیدن

جان آزار adi. c. animas vexans, crudelis *M.*; inde جان آزاری (suff. ی) n. abstr. praecedentis : crudelitas *R.*

جاناغ i. q. جاتغ *F.* Varia lectio.

جان آفرین adi. c. animas creans, epithet. Dei *Shaksp.*

جان افزا (cf. افزودن) n. c. vitam augens, procrastinans (مد حیات), ut aqua s. fons vitae (آب حیات), simil. *B.*; cf. جن فزا.

جانان plur. vocis جان; 2) i. q. جانانه dilectus, amasius (دلبر ومعشوق) *HK.*; جانان پدر „carae patris animae" Gul. 145, 13.

جانانه (suff. انه) dilectus, amasius *B.*

جاناوَر i. q. جانور q. v. *B.* in appendice.

جان آهنین s. جان آهنی *met.* immisericors, durus (بی رحم وسخت جان); 2) fortis (دلاور) *B.*

a. جانِب latus; et i. q. حضرت nomen honoris regum et principum : „maiestas" Not. et Extr. t. XIV, 1, 219 init. Inde جانبدار n. c. a supporter, a second et جنبداری (suff. ی) supporting, seconding *Shaksp.*

جان باز (a v. باختن) n. c. qui anima ludit, i. e. qui rebus periculosissimis suscipiendis mortis periculo se committit (مخاطره ایش ایدند دیرلر) *F.*; inde praestigiator, funambulus, simil.; cf. اسکند. et بازی 2. Inde جانبازی (suff. ی) n. abstr. praeced. et 2) oscillum (صالنجق) *F.*

جان بَخش imp. : vitam largire; 2) n. c. vitam dans, animans Chr. Sch. 98, 199; condonans (بخشنده جان); 3) vitae portio (جان نصیب) *B.* in appendice. Inde جان بخشی (suff. ی) n. abstr. praecedentis; animation, vivification; the pardon of a capital offence *Shaksp.*

جان بر میان *met.* promtus, paratus (مستعد وساخته) *B.* in app. *F.*; 2) mortuum se habens (مرده انگاشتن) *B.* in app.; 3) vitae pertaesus (کسیکه از جان خود سیر آمده باشد) *HK.*

جان بریان *met.* vinum (شراب انگوری) *B.*

جانبیدن pigere, fastidire (t. اوشنمک) *F.* ex Fg. sine exemplo.

جان جان *met.* spiritus supremus (روح اعظم); 2) Deus; 3) panis; 4) cibus fundo ollae adhaerens *B.*

جان جَماش *met.* vinum (می) *B.* in app.

a. p. جان خون حَیوان et جان حَیوان *met.* lac; oxygala; butyrum; caro; mel *B.*

جانْ دار et جانـدار n. c. anima praeditus, animatus; 2) *met.* custos (نگاه بان) *B.*; custos vitae (نگهبان وحافظ جان) *F.* coll. hoc versu : کی تواند کرد جانداری ء او هم جانور ✿ حافظ وجاندار او ایزد تعالی بس بود; 3) victus necessarius, victus parcus, vix sufficiens (رزق وروزی وقوت لا یموت) *B.*, e. g. in hoc قطعه poetae حکیم سوزنی : چنان شده است ببازارها روایت نان ✿ که بسوی نان بترازو نمیرسد از شور ✿ بزر وزور توان یافت اندکی جاندار ✿ چه چاره داند کرد آنکه زر ندارد وزور *F.*; 4) armiger (سلاحدار) *B.*, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae : چو زخم تیغ نباشد بجنگ ونیزه وتیر ✿ چه فرق خیز ومخنث زرستم جاندار *F.* Eadem vox جاندار pl. جنداريّة in arabicam linguam transiit significans : „satelles regius", de quo plura v. in de Sacy Chrest. ar. t. II, p. 178, ed. alt. et in Quatremère Hist. des Sult. maml. t. I, p. 14, not. 15.

جان دارو n. c. *met.* opium (افیون) *B.*; theriaca (تریاق) *F.*, e. g. in hoc versu حکیم خاقانی poetae solem describentis : ای مهر دهان روزه داران ✿ جانداروی علت بهاران *F.*

جانْداری (suff. ی) n. abstr. praeced. جاندار, vitae possessio, conservatio opp.

جان ستانی Schahn. ed. Mohl. I, 158, 524; 2) vitae custodia, e. g. in versu s. v. جان دار 2 allato.

جان دانَه n. c. locus, ubi cranii partes sutura coniunctae sunt (ar. يافوخ) *B.*

جان دَر (a. v. دریدن) animam tollens, carnifex; 2) pro جان دار q. v. *C.*

جان درازی *met.* longitudo vitae (طول عمر), e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae : از بهر جان درازیء او ساکنان خاک ¤ بگشاده دستها همه چون سرو چون چنار *F.*

جان دَرمیین *met.* devotio vitae (کنیه از آنست که مرا با تو بجان مضایقه نیست) *B.*

جان دِهی (suff. ی) n. c. devotio vitae; mors; 2) sec. *R.* opposition, resistance.

جان رُبا adi. c. animam rapiens, occidens *M.*

جان رَهائی (suff. ی) n. c. the saving of one's life *R.*

جان زَمین *met.* viridarium (سبزه); 2) flos (گل); 3) fructus (میوه) *B.*

جان سپار adi. c. animam tradens i. e. a) in discrimen offerens vitam suam; b) addictus, devotus *M.* Inde جان سپاری (suff. ی) n. abstr. praeced. : expositio, abiectio vitae; 2) addictum esse, obsequium; cf. H. Sam. 158, 10.

جان سِتان adi. c. animam eripiens; occidens; inde جان سِتانی (suff. ی) n. abstr. praeced. : animae ereptio; occisio opp. جان داری Schahn. ed. Mohl. I, 158, 524.

جان سوز adi. c. animam accendens, amatus *M. Shaksp.*

جان شِکَر n. c. animas venans (شکر کننده), i. e. عزرائیل, angelus mortis; 2) amasius (معشوق) *B.*; nervous language *R.* Inde جان شکری (suff. ی) the place of execution *R.*

جان شیران animae leonum, alloquendi formula, qua in amplificando et celebrando utuntur (بسم تعبیر در که تعظیم کننده محبت ایله خطاب اولنور) *F.* sine exemplo. Male, ut videtur, *M.* Castellum sequens hanc locutionem cum جان شیرین permutans vertit „anima dulcis“.

جا نشین n. c. locum occupans, i. e. vicarius, successor *B.* s. پوران 2.

a. p. جان صَبا proprietas zephyri (خاصیت صبا) *B.* in appendice.

a. p. جان عالَم *met.* Muhammed propheta *B.* in appendice.

جان فَرسای adi. c. animam terens, i. e. vitae nocens (آنکه عمررا نقصان کند) *HK. SHL.* et *met.* de omni re genio et naturae ingrata *F.*

جان فَزا n. c. i. q. جان افزا ; s. جان فِزای s. جان فِزا cf. Spieg. Chr. 86, l. ult.; 2) nom. diei vigesimi tertii mensium regiorum *B.*

جان فِشان adi. c. ready to sacrifice one's life; zealous; inde جان فِشانی (suff. ی) n. abstr. profusio animae, proiectio vitae (Selbstaufopferung) Spieg. Chr. 73, 6; hard labour; extreme diligence; a waste of life in the service of another *Shaksp. R.*

t. جانقی s. جنقی i. q. چانقی deliberatio, consultatio (مشورت وکنکاش کردن ومصلحت وصلاح دیدن جمعی بشد بعمر) *B.*; cum کردن s. نمودن deliberare, consultare c. با ps. Vox ćagataica; cf. Mém. de l'Acad. de St. Pét. sér. VI, t. III, p. 180 init. et 368, not. 18.

جان کاه (a v. کاهیدن) adi. c. life-reducing; pathetic; afflicting *Shaksp. R.*

جان کَاه n. c. locus, ubi anima in periculo versatur; 2) adi. c. periculosus Chr. Sch. 104, 299; inde چه جان کاه puteus exitialis *M.*

جان گُداز adi. c. animam liquefaciens, consumens *M.*

جان گذار adi. c. animam pervadens, penetrans *M.*

جان گزای s. جان گزا n. c. id quod animae detrimentum facit; noxius (کاهنده وآسیب رساننده جان); cf. Spieg. Chr. 103, 10; 2) bestia nocens (موذی) et innoxia (غیر موذی); 3) venenum letale; 4) anima (وروح حیوانی‌را هم میگویند) *B.*

جان کش adi. c. rixosus, contentiosus, contumax (لجوج ومعاند), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: هر کرا دارد خرد جانکش نمی باشد همین ❁ در نهایت جهل باشد با کسی کردن جدل *F.*

جان گیر (a v. گرفتن) n. c. (animam eripiens) angelus mortis *R.*

جا نماز i. q. تسلیم q. v. *B.*; locus precibus faciendis (مصلا) *Bh.*; cf. جای نماز.

a. p. جان نثار adi. c. sacrificing one's life; devoted; inde جان نثاری (suff. ی) n. abstr. devotedness etc. *Shaksp.*

جان نوازی (suff. ی) n. c. blanda tractatio animi Spieg. Chr. 73, 10.

جانور et جانور *B.* s. جان آور *F.* (suff. آور s. ور) anima praeditus, animatus, animal (جاندار وحیوان); cf. Chr. Sch. 92, 92; maxime de volucribus dicitur (بیشتر پرندگان‌را گویند) *B.*; non de hominibus, sed absolute de animalibus usitata vox *F.*; 2) *met.* homo stolidus (مردم بی عقل) *B.*

جانوسر et جانوسپار et sec. Gl. Sch. جانوسیار nom. viri Hamadanensis (همدانی), famuli (نوکر) [sec. Gl. Sch. Veziri (وزیر)] regis Dârâ (دارا), filii Dârâbi (داراب), qui ipsum dominum suum Dârâ (دارای صاحب خود) in bello contra Alexandrum fraudulenter interfecit, postea autem ob necem Dârae ab Alexandro interfectus est *B.*; cf. ماهیار s. مانوسار, quod est nomen illius, qui una cum جانوسار Dâram regem interfecit.

جانه (suff. ه) i. q. جان *B.*; 2) parvus (کوچک), e. g. اسب جانه pullus equi; گاو جانه vitulus; 3) medulla (اوزدک) arboris; 4) insula (جزیره) *F.* sine exemplis.

جانه دار i. q. جاندار *B.*; cf. جانه 1 pro جان.

جانی (suff. ی) ad animam vel cor pertinens; carus, amatus *M. Shaksp.*; inde ای برادر جانی „o frater dilectissime" *M.*; 2) n. s. amasius, amicus *Shaksp.* et i. q. جان anima *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Gen. 44, 30; inde جانی دشمن an enemy desirous of one's life *Shaksp.*

جاو dialecto Transoxaniae i. q. جوی fluvius *F.* ex Fg. Falso *M.*, quem secutus est *J.* pro جوی scripsit جای locus; 2) pro چاو *B.*

جاوِد i. q. جاوید, e quo decurtatum est *B.*

جاوِدان i. q. جاویدان q. v. *B.*; cf. جاود.

جاوِدان خرد n. c. scientiae verae, quae temporum varietatibus non mutantur (معارف حقیقی وعلوم یقینی که بمرور دهور متغیر نشود) Gl. in Des.; 2) nom. libri philosophici (در علم حکمت عملی) a هوشنگ conscripti *B.* Gl. in Des.

جاودان سرای *met.* paradisus; vita futura (بهشت وعالم اخری) *B.* in app. *HK.*

جاودانه et جاودانی, pro جاویدانه et جاویدانی q. v. *B.*

جاوَر (suff. ور) pl. جاوران locum tenens, possidens (خداوند جا ومقام) Gl. in Des.; 2) status, conditio (ar. حال), ut dicant, e. g. چه جاور داری „quomodo te habes" (چه حال داری) *B.* Gl. in Des. Inde جاور کردن commutare, permutare (تغییر وتبدیل دادن) *B.* Gl. in Des. et جاور گرد n. c. mutatio status (از حالی بحالی گشتن) Gl. in Des.

جاورد et جاوزد spina alba (ar. ثغام) *B.*

a. p. جاورس forma arabica vocis persicae گاورس milium *F.*

جاوزد i. q. جاورد q. v. *B.*

جاوشیر forma arabica vocis persicae گاوشیر *B.*

جاوْلَه ling. pehl. : rosa (گل); 2) plantatio arboris rosarum (گل اغاجی دیکمک) *F.*; cf. چاوله.

جاووش s. جاویش v. s. v. چاوش.

جاوَه interior pars oris (اندرون دهان); 2) nom. bestiolae pungentis (گزنده); 3) nomen regionis et insulae maris; Java *B.*

جاوید et جاویدان et جاویدانه aeternus, perpetuus (پاینده وهمیشه ودائم) et adv. perpetuo, semper; 2) vita futura (عالم آخرت) *B.*

جاویدانی s. جاودانی (suff. ی) aeternus Spieg. Chr. 124, 1, Not. et Extr. t. IX, p. 189, 2; 2) aeternitas *Shaksp.*

جاویدَن i. q. چاویدن *F.*

جاویزن forma arabica vocis persicae گویزن *B.*

جاه munus, dignitas, honor, potentia (منصب ورتبه ومنزلت وعزت وقدر عالی); cf. Gul. 145, 14, Schahn. ed. Mohl. I, p. 100, 375, ubi legendum est وگرش آرزو جاه او آمدی, Fleischer Ali's Spr. 7, 9. 27, 1. 57, 5, Chr. Sch. 90, 66; 2) prosperitas, felicitas (دولت واقبال) *F.*; 3) *met.* mundus (دنیا) *B.* in appendice; cf. Frag. 24, 14. Vox in arabicam quoque linguam translata *F.*

جاهدار n. c. officialis, qui munere publico fungitur *M.*

جاهَنبار vocis گاهنبار forma arabica.

جای i. q. جا q. v.; 2) coll. جائی nom. floris, qui in Hindûstân copiose reperitur *B.*

جای باش (a v. بودن) domus, palatium, domicilium, mansio (منزل) *B.*; خانه ووطن *Bh.*

جای باشش locus ad domicilium et habitationem commodus *F.* sine exemplo. Fortasse eadem vox atque praecedens جای باش.

جای پَناه locus refugii, refugium (ملجأ) et *metaphorice*; 2) locus insidiarum (پوصو یری) *F.*

جای داد n. c. i. q. جداد q. v. *Shaksp.*

a. p. جای ضَرور the necessary *Shaksp. R.*

a. p. جای قَرار locus, quo quis firmiter considet, domicilium *M.*

جایگاه s. جایگَه, proprie جای گه, locus habitationis, mansio, locus (محل ومکان) *F.*; cf. Chr. Sch. 7, 79. 51, 316. 52, 317. 89, 36 et *metaph.*, e. g. جایگه دلش زبان وی است Fleischer Ali's Spr. 57, 17. Inde جایگهِ غربا xenodochium; جایگاهِ مژه locus ubi cilia nascuntur, crepido palpebrae *C.*

جای گُریز locus, quo quis fugit (محل فرار opp. جای گیر) *F.*

جای گیر imp. locutionis جای گرفتن q. v.; 2) n. c. locum tenens, occupans, fixam sedem habens (یرنده ثابت ومحکم وبر قرار opp. جای گریز) *F.*

جای مَند (suff. مند = صاحب *proprie* locum tenens) piger, iners, otiosus (کاهل وتنبل وهیچ کاره) *B.*

جای نِشَست locus sedendi, sedes *M.*

جای نِشین n. c. i. q. جا نشین q. v.

جای نَماز i. q. جا نماز *R.*

جائی coll. جوئی s. جوهی nom. floris in India (هند) *B.* Vox hind. جاهی (s. जाति s. जाती iasminum grandiflorum Wils.) esse videtur; 2) جای cum suff. ی [*î*], quod articuli indefiniti et definiti locum tenet, de q. v. Institut. ling. pers. §. 256, p. 179.

جائیدَن sedem figere (توتمق ar. یرلشمک) *F.* sine exemplo. Verbum denominativum a جای formatum videtur.

جِبا tributum, vectigal (باج وخراج) *B.* Cognatum videtur cum verbo ar. جَبا collegit, exegit tributum; cf. جبیت.

جُبـ dies sabbati (يـوم السـبـت) *F.* sine exemplo.

جُبـب depositio pignoris in lite aut contentione duorum facta *F.* sine exemplo. Falsa lectio vocis جَذب 1 videtur.

جِبِنْت exactio vectigalium *B.* Cf. جِبا.

جَبخـانه v. s. v. جبه 2.

جَب بج vestis, quam reges primo die ineuntis anni (روز نـوروز) induere solent *B.* In *F.* lex. legitur جبتاج ex Fg.

جَبْـر آقـنـك n. c. semen fruticis spinosi زرد خر dicti, cuius radix nomine تربد زرد nota est *B.* Aliae vocis formae sunt جبلاقنك et جبلينك et جلبهنك et جبلهنج.

a. p. جَبَـروت magnitudo, fastus, superbia (بـزرگـى وعظمت وتكبر كردن); 2) nom. mundi cuiusdam عـالـم بالـقـوه dicti; 3) *sensu mystico* (در اصطلاح سالكان) gradus quidam perfectionis sic descriptus: جبروت مرتبه وحدت را گويند كه حقيقت محمدى است وتعلق بمرتبه صفت دارد *B.* in app. ex *SHL.*; cf. Freyt. lex. s. v. جبروت.

جَبْرور et جَبْروز hystrix (خارپشت بزرگ) *B.*

جَبْسين gypsum (گچ, ar. جصين) *B.* Vox e gr. γύψος orta videtur; cf. Freyt. lex. s. v. جص. In *F.* lex. legitur چپسين.

جَبْغوت et جُبْغوت coll. جَغْبوت lana et gossipium, quo stratum, lodix (نهالى وتوشك ولحاف) similesve res farciuntur; tomentum; 2) lodix (لحف), vestis (قبا), omnisve res farcta trita et discissa *B.* Aliae vocis formae sunt جغبت et جغنوت et چغنت et چغنست et چنغوت.

جِبلاج homo dignitate conspicuus sed animi ignobilis ac vilis (مردم بـزرگ دون همت خسيس) *B.*

جَبْلاقنك i. q. جبرآقنك *B.*; cf. جبلهنك.

جَبْلَك durities et firmitas rei, quae alia re efficitur (سخت شدن ومحكم گرديدن چيزى بسبب چيزى ديگر) *B.*, e. g. in hoc versu: پدشها بعدل خشش تسو ٭ گشته ديوار دونتت جبلك *F.*

جَبْلَك succus mali citrei (pomi aurantii *M.*) coctione inspissatus (ترنج رب) *F.* ex Fg. sine exemplo; cf. جبه.

جَبْلَهَنك et جلبينك ar. جبلهنج i. q. جبرآقنك *B.*

جَبَه succus coctione inspissatus (رُبّ) mali aurantii (نـارنـج), simil.: 2) nom. medicamenti *B.* Cf. جَبَلَك.

t. p. جُبَه lorica sine anulis, lorica (حلقه سز زره [F. ارزه] كه تركيده قبورغه ديمرلر وجوشن دخى دينلور), e. g. in hoc versu poetae: مولانا هاتفى رسيدند خوارزميان ٭ فوج فـوج زن از جبه پوشان همه دشت موج *F.* Falso *M.* verba *F.* lex. auctoris: حلقه سز رزه vertit: „funis, quo tentorium extenditur" vocem رزه mendosam et زره legendum esse non animadvertens. Vox cum ar. جُبّـه non permutanda. — Alias vocis جـبـه formas جيبه et جيبا affert Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, 56, not. 1 et exemplis probat, hanc vocem etiam *gen.* significare: 2) quodvis genus armaturae ad vim repellendam, e. g. اسلحه وجيبا „arma bellica et armatura ad vim repellendam" *ibid.* 89, 8; cf. etiam جيبه جـامـه s. v. ببـر 2, quo significatur vestis militaris, qua munitus Rustam bellum inire solebat. Inde orta composita جـبـهپـوش s. جيبادار s. جيباجى loricatus, cataphractus et جيبخـانه s. جباخانه armamentarium, quae receperunt etiam Arabes Aegypti, quum dicant جبجى باشى i. e. dux cataphractorum; جبخانة armamentarium; جبخانة البارود horreum pulveri pyrio servando et جبخانيّ ad armamentarium pertinens. Notandae denique sunt

inde desumtae locutiones s. جبه دیدن جیب دیدن lustrare, recensere exercitum et جبه نمودن lustrari, recenseri ab alqo.

a. p. جُبّهٔ خورشید وماه *met.* dies et nox *B.*; cf. ar. جُبّة.

a. p. جُبّهٔ درویش *met.* nubes (ابر); 2) nox *B.*; cf. ar. جُبّة.

a. p. جُبّهٔ غزار میخی *met.* i. q. فلک ثوابت i. e. coelum octavum (فلک هشتم); 2) nox *B.*; cf. ar. جُبّة.

جَبیره praeparatio et congregatio (مستعد شدن وجمع گردیدن) hominum ad rem aliquam suscipiendam et aggrediendam *B.* Gl. Sch. Inde جبیره شدن se accingere, convenire, e. g. in hoc versu Schahn.: بفرمود شان تا جبیره شدند ✿ غریو زیدرا پذیره شدند *F.*

جَت nom. tribus segregatae infimae sortis (قومی فرومایه) et deserta inhabitantis in Hindûstân *B.* Fortasse est hind. جت (s. जाति cast, sect, tribe, class, race *Shaksp.*). E voce جت ar. زُطّ ortum est, quo teste Kamusi auctore gens quaedam indica significatur (جیل من الهند). Plura de hac gente v. in Zeitschrift d. D. M. Gesellsch. t. III, p. 326.

جَتم v. s. v. چتم.

جَتره inquinatus, pollutus (آلوده) *B.*

جَجک nom. avis nigrae, cuius pennae sagittae infiguntur, ar. عقب aquila, dictae *B.*

جُحی nom. hominis cuiusdam iocularis (یکی از اکابر است که خودرا دانسته بدیوانگی وجنون ومسخرگی افگنده بود) *B.*, qui die quodam in conventiculo admodum iocosa verba protulit, sed quum risum movere non valeret, tristis discedens, domi matris suae tornum confregit *B.* HK. *F.*, e. g. in hoc versu حکیم انوری poetae: از حسد فتح تو خصم توئی کرده آب ✿ همچو جحی از خدوک چرخهٔ مدر شکست *F.*

جَخ et sec. *F.* جخ imp. v. جخیدن; 2) litigiosus, pugnax (جنگجوی) *B.*; fortis, strenuus (بهادر وستیزه کار وشجیع) *F.*; cf. جخ.

جَخاچ genus marsupii (آغزی بوزمه بر نوع کیسه), e. g. in hoc versu ابو المعنی poetae: عطای او که جهان را چنان شده مبذول ✿ نه در جخاچ بگنجد نه کیسه وهمیان *F.* In *C.* lex. legitur چخاچ.

جَخاجَخ coll. چخاچخ strepitus ex ictu gladii proveniens *B.*

جَخَج animal quoddam e genere vespertilionum (شپره) magnitudine milvi (غلیواج) sic descripti: دارد ناخنها بر سر دوش وخودرا سر نگون از درخت آویزد وفضله علتی را (2 struma) وسرگین خودرا خورد گویند که مانند بادنجان از گلو وگردن مردم بر می آید ودرد نمی کند وبریدن آن هلاکت باشد وبیشتر مردم فرغانه (وگیلان ومردم قلعه انک دارند) *B.*; cf. چخش et چخش.

جَخَجَن et جَخَجِن et جَخِجَن i. q. جدسو *B.*

جَخش i. q. جخج *B.*, lit. ج cum ش permutata. Cf. چخش.

جَخشیدن terrefieri et subito expavescere, de pullo equi (ضای اورکمک وبلکلمک) *F.* sine exemplo.

جَخمه pyrotheca (چخماق کیسهسی), e. g. in hoc versu شمس فخری poetae: بجای شانه وآتش زنه سپاهیء او ✿ کنند پر زیواقیت کیسهٔ جخمه *F.* Vox ex چخماق s. چخمق decurtata.

جَخیدن i. q. چخیدن q. v. *B.*

جَد camelus quatuor annorum; 2) crispare cincinnum (پیچ وتاب زلف وکاکل) *F.* Vox dubia, nam priore significatione pro جذر et posteriore pro جعد posita videtur. En versum میر نظمی poetae, quo posteriorem significationem probat *F.* lex. auctor: چون بشدی جد زلفش شانه ✿ زخم بر جان دل دیوانه کرد.

جُدْجُد insectum (كرمكى) noctu instar locustae (ملخ) stridens *B.* in appendice. Proprie est vox arabica, quae e pers. جرد gryllus, orta videtur.

جَذْر camelus femina (شتر ماده) quatuor annorum *B.*; 2) nuntius, legatus (قاصد وايلچى) *F.* sine exemplo.

جُدْراك i. q. جدارك *F.* Varia lectio videtur.

جَدْدَرِه coll. جكره et جلكاره consilia contraria, diversae agendi rationes et viae (رايها وتدبيرها وروشهاى مختلف) *B.*

جَدْوار forma arabica vocis persicae زدوار *B.*; cf. انتلا.

جُدومَنْد separatus a materia, i. e. materia carens, per se existens (ar. مفارق) *B.* in appendice; vocales desunt, sed legendum videtur جُدومَنْد et ad vocem جُدا referendum; cf. جداسته.

a. p. جَذْر coll. ar. جَذْر multiplicatio cuiusvis numeri, e. g. multiplicatio (جذر) numeri tres est novem; 2) i. q. جذر 1 camelus femina quatuor annorum *B.*

a. جَذْرِ اَصَم nom. herois cuiusdam (پهلوانى); 2) numerus fractus (عددى كه درو كسر واقع شود), e. g. undecim (يازده), opp. جذر منطق numerus non fractus (عددى كه درو كسر واقع نشود) *BK.*

جَر *gen.* rima, fissura (شق شدف); 2) *spec.* terra fissa (زمين شكافته) *B.* Gl. Sch.; 3) fossa, fossa oppugnatoria; inde جر بستن et جر زدن et جر كندن fossam fodere, facere s. ducere et جر گسستن corruere, collabi, de fossa oppugnatoria, e. g. جر زده et در پيش لشكر جر كندند et جر بسته et جر ونقب زدن وخندق كنده et از گسستن جر خبر داد, exempla a Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 28, not. 1, allata, ubi etiam multa alia leguntur.

جُر sella equestris (زين اسب) *B.*

جُرا stipendium; expensa pro victu (وظيفه ونفقه), quae utraque significatio in hoc

جُدا separatus (t. آيرو) *F.*; 2) adv. et sec. C. ex vers. pers. Vet. Test. جدا جدا seorsim, separatim; inde جدا كردن separare, disiungere H. pr. reg. 9 vs., 9; cum از Frag. 23, 26 et جدا شدن separari, disiungi; cf. Fleischer Ali's Spr. 39 l. atp.

جُدارك nom. lusus cuiusdam, alias etiam كوزه گردانك et كوزه گردان et چلانك dicti *B.* Alia vocis جدارك forma est جدانك, de q. v. Hyde de lud. orient. p. 264.

جُداسته separatus a materia i. e. materia carens, per se existens (مفارق يعنى آنچه مجرد از ماده باشد) Gl. in Des. Cf. جدومند.

جُداشنس n. c. id, quo discernitur (ترجمه كلام ما به الامتياز است يعنى چيزى وصفتى كه بآنچيز وآنصفت دو كس يا بيشتررا از هم امتياز حاصل شود) Gl. in Des.

جُداگانه (a جدا suff. انه inserto گ) seorsim, separatim, e. g. in hoc مثنوى poetae

گروهى زشهزادگان آمدند ✿ بسه : ميم نظمى پيشش زخدمت همه سر زدند ✿ جداگانه پرسيد زو حالشان ✿ زهريكى خبر يافت احوالشان *F.*

e. جَدال ling. Maurit. (اهل مغرب) : dactylus viridis immaturus (غوره خرما) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. جَدال et خَلال.

جِدانَك et جَدانَك i. q. جدارك *B.*

جُدانَك i. q. جدانك; 2) scarabaeus (جعل) *F.* ex محمودى. Cf. چلانك.

جَداوى stipendium, merces (علوفه ومرسوم) servi, famuli *B.*

جُدائى (suff. ى) separatio, disiunctio (پراكندگى) *B.* s. پشيمر 2; cf. Spieg. Chr. 9, 8.

جَذْب medulla (مغز وپيه) palmae, ar. قلب النخلة s. شحم النخلة dicta *B.*

جَدْتين coll. جيستن marsupium pusillum (انبانچه) pictum et ornatum *B.*

versu ابو المعنی poetae legitur : جرا دارم بکوی باد رفتن ٭ زکوة حسن او کرنم جرا خوار F. Fortasse vox جَرا tropice usurpata.

چرا i. q. چراغ lucerna, lampas F., e quo decurtatum videtur, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : شده هم داغ غم در سینه سوزان ٭ چرا بشد مرا در شم هجران F.

a. جُراب aqua (صو) F. sine exemplo; aqua quaedam in urbe Mecca (ابی است بمکه مبارك) SHL.

جَرابَه a sock R. Deest in ceteris; cf. turc. چوراب et ar. جوربة tibiale, soccus, e quo formatum videtur.

a. جَرّار trahens ad se, post se, vel secum *sc. molem pulveris* Freyt.; inde 2) impedimentis gravis ac numerosus exercitus (لشکری آراسته از بسیاری) HK. لشکر بسیار وگران SHL. F.; 3) coll. ar. جَرّارَة genus scorpionis cauda gravi eamque per terram trahens; 4) coll. جراره 2 cincinni in pectus usque penduli, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : شده دلبند مشکین زلف جرّار ٭ کشد دل بند فخر وصل آن یار F.

a. جَرّارَه coll. جرّار 3 genus scorpionis magni mortiferi, quod in اهواز urbe regionis خوزستان frequens est; 2) coll. جرّار 4 *met.* cincinni (زلف) amasii B. F. et i. q. جَرّار 2 impedimentis gravis ac numerosus exercitus F.

جرازرام, pronuntiandi ratio ignota est, vox sensu mystico gaudens sic explicata : سخنان دور از عقل صوفیان نقص وخم است که ادراك توحید حقیقی بکشف وشهود نصیب ایشان نگشته قائل بحلول حضرت حق بذات وصفات در انسان کامل شده اند تعالی الله عن ذلك علوا کبیرا Gl. in Des.

جَراسَك, sec. F. جراسك, coll. جرواسك et چراسك gryllus (ar. صرّار) B.; cf. جزد.

e. جَرامَقه ling. Maurit. (اهل مغرب) : genus spinae, ar. خس الکلب dictum B.

جَرب i. q. چَرب q. v. F.

جـرب diurnae arationis arvum; iugerum; inde هزار جرب hortus regius in Isfahân M. ex An. Vox ex ar. جَریب decurtata.

جُرَب attagen vulgo francolinus (ar. درّاج) B.

a. p. جَرَبناك (suff. ناك et ar. جرب) scabiosus M.

جَربی et جَربیدَن i. q. چَربی et چَربیدَن F.

جُرت nom. frumenti cuiusdam (غله), hind. جـوار (indian corn [holcus sorgum] *Shaksp.*) dicti HK. In ceteris lexicis deest.

e. جرثوم, vocales desunt, firmus, solidus; nobilis (اصـیـل) B. in appendice; cf. Freyt. lex. s. v. جُرثوم.

جُرجان forma arabica vocis persicae گُرگان B.

جَـرجَـر tribulum, *quo in confinibus circa Graeciam et Armeniam utuntur* C. ex G. 2) vox جَر rima, repetita et i. q. hind. بهیر Bh. (a. भेरी) i. e. genus fistulae, instrumentum musicum, tympanum *Shaksp.* (kettle-drum Wils.), e. g. in hoc versu باقر کاشی poetae : آینه حسود ترا موربند خورد ٭ نی نی که کرد صورت او جرجر آینه Bh.

a. p. جـرجـیـس nom. prophetae cuiusdam (پیغمبری) B. in app. scil. St. Georgius, quem Muhammedani cum propheta Elia confundunt R.

جَرخُشت et sec. HK. جَرخَست i. q. چرخشت s. چرخست q. v. B. in app.

جُرخُشت i. q. چرخشت q. v. F. Lectionem جزخشت in F. lex., quam M. et R. receperunt, mendosam esse probat addita vocis pronuntiandae ratio.

جَرَد vulneratus, saucius (زخمدار) B.; cf. ar. جَرَدَ.

جَرْد thronus, solium regium (تخت واورنك); 2) coll. جَر avis quaedam caerulei coloris, quae semper ad aquam versatur, alias خرچال B. et ar. حباری [F. حیاری] dicta F.

جُرد i. q. جرد gryllus (ar. صرار) *F.*

جرّدان a. p. et جَردان, sed rectius چردان, ex ar. جرّ et pers. دان comp., patina pecuniae pro pauperibus excipiendae (گدائم جرّ وسؤال محلنده اللرنده طوتدقلری طاس ویا کشکول); 2) fibula serae (قپولرده اولان رزه حلقهسیدر) *F. C.*, quae utraque significatio in hoc versu میم گدائی گرفتست نشمی poetae legitur : چردان بدست ۞ بدر آمد وکرد چردان شکست *F.*

جَرده equus flavi (زرد) coloris *B.*; cf. چرده.

جُرده equus ex patre arabico et matre alienae originis progenitus; 2) equus castratus (خصی) *B.*

جُرده i. q. پوست Gl. Sch., qua significatione arabica vox esse videtur.

جَرْرا i. q. نُسک, quod lingua Zend et Pâzend, pars, portio (قسم وبخش وحصه) significat; 2) lapis (سنگ ar. حجر) *B.*

جَرز et sec. *F.* جُرز otis, tarda, ar. حباری, turc. توغدری dicta et etiam nomine غوبره nota *B.*; cf. چرز et تغدری et تودره.

جُرز arabica forma persicae vocis تُرز q. v. *B.*

جَرس coll. چرس carcer (زندان) *B.*

جَرس a. p. *abs.* tintinnabulum (زنگ) *B.* Inde جَرس در تَلو بَستن *met.* preces agere voce iucunda *B.*

جَرس a. p. sonus collisione duarum rerum ortus *B.*

جَرْست et sec. *F.* جِرست et چَرست et چِرست stridor vel strepitus (آواز), qui oritur dentibus crepitandis (بر هم مالیدن) vel sindone (کرباس) similive re discindenda *B.* Inde جَرست کردن s. جَرست کردن s. چَرست کردن i. q. جرستیدن *C. F.*

جرستیدن *C.*, sec. *F.* جِرستیدن s. جِرستیدن i. q. جرست کردن stridere dentibus *F. C.*

جَرس دار n. c. tintinnabulum ferens (دارنده جرس); 2) cursor, nuntius (هرون وقاصد) *HK.* (قاصد وشاطر) *B.* in appendice, ita dictus, quod tintinnabula cingulo annexa habet, quo signo agnoscitur (واین نشان اوست) *HK.*

جَرسهای زرین s. جَرسهای زر *met.* stellae (ستارگان) *B.*

جَرسی torcular *C.* ex vers. pers. Nov. Test. Mat. 21, 33. Vox dubia.

جَرشفت carmen contumeliosum, satira (ar. هجو) *B.*

جَرعتو i. q. جرغتو q. v. *B.*

جُرعهای سبز طشت a. p. *met.* stellae (ستارگان) *HK.*

جُرعه دان a. p. n. c. vas, in quod unam sorbitionem (جرعه) fundunt *B.*; 2) pera viatica peregrinantium et marsupium coriaceum monachorum (ابدال وقلندران), in quo comestibilia et vasculum pro potu reponere solent *F.* ex نعمة الله et *C.*, qua significatione haec vox cum چرمدان commutata videtur.

جُرعه ریز a. p. n. c. i. q. ar. بُلبُلة i. e. scyphus fistula s. tubulo instructus (جامی ناوچه دار), cuius duae sunt species, una minor, qua infantibus medicamenta, potum, simil. in os infundunt, altera maior, qua in balneis aqua in caput mulierum spargitur *B.*; cf. جرغتو.

جُرعه ریز دیده a. p. n. c. *met.* oculus lacrimas fundens (چشم خون ریز واشک ریز) *HK. SHI.*

جَرغاتو et جَرغتو s. جرعتو i. q. جرعه ریز *B.*

جَرغان coll. چرغان sigillum, quo utuntur ignis cultores et magi (طمغ وطغرای آتش پرستان ومغان باشد) *B.* in app.

جَرغد coll. چرغد i. q. جرغند, e quo decurtatum est *F.*

جَرغند i. q. جگم آگند q. v. *B.*, e quo mutatum videtur; 2) coll. جروند lucerna,

lampas (چراغ); 3) candelabrum (چراغدان) *B.*; cf. چرغند.

جَرغول et جَرغون nom. medicamenti, alias زبان بره, ar. لسان الحمل dicti; arnoglossa, plantago maior *B.*; cf. چرغول et چرغون.

جَرف profundus *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Alia scriptura pro ژرف; inde ortum videtur جرفیدگان loci profundi, vel ut *C.* vertit „valliculae" *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Lev. 14, 37.

جُرك planities, desertum (دشت وبیابان) *B.*

جرکنت, vocales desunt, lascivia *C.* ex vers. pers. Nov. Test. Marc. 7, 22.

جَرگه coll. نرگه orbis, circulus vel acies (حلقه زدن وصف کشیدن) hominum vel animalium *B.* Alia lectio est جرگا H. Mong. t. I, 154, 1. Haec vox saepe usurpatur de orbe, in quem venatores consistunt quemque paulatim coarctant, quo permultas feras venari possint; inde dicunt جرگه کردن et جرگه انداختن s. جرگه کشیدن et جرگه ساختن, simil. i. e. in orbem consistere; cf. Chr. Sch. 92, 89, 93, 101. 95, 139; 2) circulus hominum una sedentium, consessus, e. g. در جرگهٔ امرای عظام بود „in consessu emirorum illustrium sedebat"; alia exempla leguntur in H. Mong. t. I, p. 165, not. 33.

جَرم, sec. *F.* جَرَم, nom. loci in Iran *B.*

a. p. جُرم peccatum, crimen; 2) et جُرمانه (suff. انه) mulcta (آنچه از گناهکار بزور بستانند) *Bh.*, e. g. باده جرم عیش گیرد از دل هشیار ما ✿ خون گل خواهد بها راز گوشه دستار ما *Bh.* coll. Rosen Narr. 182, 7.

a. جَرمَزه profectio, iter (سفر) *B.* Gl. in Des.

a. p. جِرمِ صُبح *met.* splendor s. lux (روشنی) aurorae; 2) lux diei; 3) sol *B.* *HK.*

a. p. جُرمناك (suff. ناك) reus, culpabilis et جُرمناکی (suff. ی) reatus *C.* ex vers. pers. Vet. Test.

a. جُرموق arabica forma persicae vocis سر موزه q. v. *B.*

جَرمه coll. چرمه equus albus (خنگ) *B.* Gl. Sch.

جِرنَده os molle s. cartilago (استخوان نرم), quae edi potest, ar. غضروف dicta, ut extrema pars ossis scapulae (سر شانه) ovis, auris, alae cranii (پرهای دماغ), simil. *B.*; cf. چرندو et چرنده; 2) sec. al. hepar avis (قوش جگری) *F.* sine exemplo.

جَرَنگ et جِرِنگ coll. چرنگ sonitus tintinnabuli (زنگ), poculi (طاس), simil.; 2) strepitus gladii, armorum vel catenae (زنجیر) *B.*

جَرَنگیدن coll. چرنگیدن sonitum edere, sonare, de gladio feriente, clava percutiente, simil. *B.*

جَرواسك, sec. *F.* جُرواسَك i. q. جراسك gryllus *B.*

جَرور i. q. جبرور s. جبروز hystrix *HK.* Mala lectio videtur; cf. جرور s. جروز.

جَرون pepo indicus (عسقد قاونی) *F.* ex المحمودی.

جَرون nom. primarium s. antiquum civitatis بندر هرموز *B.*

جَروند i. q. جرغند 2 lucerna, lampas *B.*

جَرّه, e quo ar. جرق, hydria, urna, situla (خمچه وسبو) *B.*

جُرّه *gen.* sexus masculinus (نرینه) quadrupedum et volucrium (چرنده وپرنده) et 2) *spec.* falconis, quum جرّه باز significet „falco mas" (باز نر); 3) sec. al. falco albus (سفید), sive mas, sive femina; 4) sec. al. i. q. چار دانگ i. e. quatuor granula cuiusvis rei, quo pars neque magna neque parva significatur; 5) sec. al. pars exigua cuiusvis rei; 6) fortis, strenuus (شجاع ودلاور); 7) agilis, promtus, expeditus (جلد وچابك); 8) nom. instrumenti musici (سازی) instar شترغو (شترقوه *HK.* et شدرغو *F.*) sed minoris; 9) nom. vici (قریه) Shirâzensis *B.*

جُزّه باز n. c. falco albus et sec. مجمع الفرس falco mas; 2) agilis, promtus, expeditus *F.*; cf. جُزّه 2 et 7.

a. جَريب mensura s. certa quantitas frumenti et terrae, sc. pondus 4 قفيز s. 384 modiorum (مُد); *et* ager qui tanta frumenti copia conseri potest Freyt. Inde جريب امين n. c. a land-surveyor, or measurer *R.*; جريبانه (suff. انه) a rate imposed (on the habitants of a district) for defraying the charges of measurement *R.*; جريب كش n. c. a land-surveyor et جريب كشى (suff. ى) mensuration, land-surveying *Shaksp. R.*

a. p. جَريدَه solus, singularis (تنها وفرد); 2) liber, codex (دفتر) *B.* et saccus, in quo liber reponitur (دفتر كيسهسى) *F.*; 3) hasta brevis (نيزهٔ كوچك) monachorum, qui قلندران dicuntur *B.*

جَريرَه nom. filiae پيران ويسه, uxoris سياوش, cuius filius فرود appellatur *B.*

a. p. جَريمانَه (suff. انه) a fine, a penalty, a forfeit *Shaksp. R.*; cf. جرمانه.

a. p. جَريدَه stomachus; ingluvies (معده وقورسق) *F.* sine exemplo. Vox ar. جَرِيَّة esse videtur.

جَز insula *B.* Gl. Sch. Fortasse ex جزيره decurtatum; 2) nom. regni (ملكى) inter Euphratem et Tigrim Gl. Sch.; 3) nom. antiquum urbis Jazd (يزد) in Persia *F.*

جز cauda assa (دنبهٔ برشته شده), quam super pultem e farina paratam spargunt *B.*; cf. جزدر et جزدره s. چزدره et چزده.

جُز proprie est nom. substantivum respondens ar. غير differentia, diversitas, ut praepositio usurpatum significans p r a e t e r, quae modo per se, modo praeposito ب, sc. بجز, sine genitivi nota ante nomen, a quo excipitur, poni solet, modo etiam sequente praepos. از construitur, de q. v. Instit. ling. pers. §. 356 et 383, ubi etiam multa exempla allata sunt.

a. h. p. جُز est ar. جُزء pars, ling. hind. et pers. hac forma decurtata usitatum: a part, a portion; 2) ingredient; 3) a division of a book consisting of eight leaves. Inde جز بَندى n. c. binding of a book *Shaksp.*; جزتَن n. c. (part of the body) a limb *R.*; جزرَس adi. c. sagacious; b) frugal, economical et جزرسى (suff. ى) sagacity, frugality, economy; جزرو n. c. a privy, a jakes *R.*; جز وكُل adv. totally, entirely, great and small *Shaksp.*; جزدان n. c. literarum, chartarum theca (اجزا واوراق قودقلرى ظرف), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: كه اوراق پريشان هرچه دارم ✿ زجزدان بود ضائع بيقرارم *F.*; a cloth in which books are wrapped up, a port-folio *Shaksp.*; جزگير n. c. an instrument used for keeping a book open when reading or writing; b) a port-folio *Shaksp. R.*

جَزانى (a v. جزيدن) ad mutationem pertinens, mutabilis (آنچه منسوب باشد بتغيير وتبديل) Gl. in Des.

جَزايرى nom. militum praetorianorum pedestrium in aula persica *M.* ex Kaempfer am. exot. Vox arabica videtur.

جرجز, sec. *F.* et *HK.* جزجز, strepitus ollae (صداى ديگ) in assandis cibis *B.* in app. *HK.* Vox onomatop. videtur.

جَزد et sec. *F.* جُزد, i. q. جراسك gryllus *B.*; cf. چزد et جُرد.

جَزدَر s. جزدَر et جَزدَرَه et sec. *F.* جُزدَرَه et جُزدَه i. q. جز cauda assa *B.*; alia lectio est چزدر *F.*

a. جَزع i. q. مهرهٔ يمانى Gl. Sch. sphaerula s. conchula veneris iemanica, albo nigroque distincta, ita ut illi oculus comparetur apud poetas; 2) et جزع onyx (*gemma*) imprimis arabica Freyt. Inde جَزع تو *HK.* et جزع تو *SHL.* „oculus tuus“ (چشم تو) *SHL. HK.*

جَــزَغ rana (غوك) *F.* sine exemplo.

جِزغ i. q. جَزد gryllus *F.*

جِزِغ et جِزْغال et جِزغالَه i. q. جزدر *B.*

a. p. جَــزَف جَــزْف coll. ar. res, quae non compensatur (بدلسز اولان نسنه), e. g. in hoc versu poetae : دلم در پیش مهر نظمی او همچون خزف بود ✿ براه عشق او جانم جزف بود *F.*

جَــزَك morbus quidam volucrium, quo in fundo (بیخ) alae foramen oritur ad os pertingens *B.*

جَزور et جَزوز i. q. جبرور s. جبروز hystrix *HK.* Mala lectio videtur; cf. جرور.

جَزيدَن commutare, permutare (تغییر وتبدیل) *B.* Gl. in Des.

جَس imperativus verbi جَستن; 2) nom. actionis i. q. جستن q. v. (جستن لفظندن صیغهٔ امردر بعض محلده اسم مصدر اولور) *F.* sine exemplo.

a. جِساد crocus (زعفران) ar. (شعور الصقالبه) *B.*

جَستانيدَن caussale verbi جَستن q. v. *C.*

جُستُجو i. q. جست وجو.

جَستن, imp. جَه (که مستقبلنده سین علیه) (ابدال اولنوب جهد وجهنده دیرلــر) *F.* et sec. *F.* جَس, coll. جیستن et جهیدن et s. सस् salire, exsilire (خیز کردن) *B.* صحِرامــق *F.*; cf. Chr. Sch. 94, 127, c. از loci, e. g. in hoc versu poetae : از مژگان ناگهانش حکیمر شفائی سایه بر دست ✿ فتاد وارغوانش از سمن جست *F.*; inde جستن دل palpitatio cordis, morbus quidam (یورك اوینیمسی وعلت خفقان), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : اغیار بد گمانرا با یار دوش دیدم ✿ بی تاب مانده عقلم از جستن دل من *F.* et جستن گلو ructus, singultus *B.* s. زراغن; inde 2) celerrime incedere (سخت تیز رفتن) *HK.* et de vento : flare, e. g. هنگام داد چون باد جهنده بر قوی وضعیف H. Sam. 202, 12; 3) liberari, evadere (رهیدن) c. از, e. g. از تف پای ایشان جسته Spieg. Chr. 34, 7, coll. hoc versu poetae : خواجه سلمان من مسکین بسودای پری روئی گرفتارم ✿ که باد صبح نتواند زبند زلف او جستن *F.*; 4) aufugere (گریختن) *B.* c. از, e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : که نتوانی زبند چرخ رستن ✿ زتقدیری که یزدان کرد جستن *F.*

c. بر prosilire, insilire; cf بر جسته et بر جستن گلو coll. بر جستگی; inde بر جستن گلو i. q. اسکرك ructus, singultus *B.*; cf. پُک 3.

c. بیرون evadere c. از Fleischer Ali's Spr. 7, 7.

c. فرو desilire *B.* s. پُک 3.

جُستَن (z. सम्य yâç, s. याच्) coll. جوئیدن, imp. جو a. جوی quaerere, scrutari, investigare *abs.* e. g. بجوئید تا اختر زال چیست Chr. Sch. 67, 541 et c. acc. rei, e. g. بپرده درست این سخنها بجوی Spieg. Chr. 43, 3 et رزق آید پیش هر کو رزق جست *ibid.* 26 fin. coll. که هرگاه بجویند بیابند *ibid.* 88, 6 et c. از rei, e. g. مهندس بسی جوید از راز شان *ibid.* 59 med.; 2) petere ab alqo c. از p., e. g. بیارزوی گفت این کس از ما نجست Chr. Sch. 80, 147 coll. *ibid.* 54, 354 et حاجت خودرا مجوی از زشت روی ✿ آنکه دارد روی خوب از وی مجوی Pend. 95 fin. (طلب نمودن) *B.* تجسس ایتمك *F.*; 3) invenire, assequi (یافتن) *B.* et *Bh.*

c. باز i. q. simplex 1 *B.* s. پژوهیدن.

بر جستنِ گُلو s. جَستَنِ گُلو et جَستَنِ دل v. s. verbo جَستن et بر جَستن.

a. جُستُجو s. جُستْ وجوی s. جُستْ وجو جستجوی n. c. investigatio, inquisitio *B.* s. پژوهش, e. g. در گراتی بدین گونه جستو جوی Chr. Sch. 96, 158 coll. قدم در راه جست وجوی نهم Spieg. Chr. 24, 9 et hoc versu احمد کرمانی poetae : ✿ مستغرق جستجوی گشتم مستهلك شست وشوی گشتم *F.*

جَسم, sec. *C.* جَـسَـم, anulus, circulus (حلقه) *F.* sine exemplo.

جُسرو دارو i. q. خسرو دارو, cuius forma arabica esse dicitur *B.*; cf. خـولنجان quod idem significat.

جَشْک, sec. *F.* جَشَک, calamitas, aerumna, infortunium (محنت ورنج وبلا) *B.*

جَشْمی i. q. خار خسک q. v. *B.*

جَـشْـوَر rectus, de arbore vel ligno et de omni re recta instar arboris (طـوغـرى وهموار اولان اغاج وهرنكه اغـاج كبى طوغرى اوله), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: چوب جسور گرفته در دستش ☆ بـزنـد هـر كه كرا كه بر جستش *F.* Male in *C.* lex. legitur جَسود.

جَسیدَن inclinare, propensum esse (ميل ايلمك) *F.* ex *Fg.* sine exemplo. Varia lectio pro چسپیدن videtur, q. v.

جَسینَه et جسینه i. q. چشیشه s. چشینه *F.* Varia lectio videtur.

جَش calculus s. orbiculus (مهره) caeruleus vitreus (وآنـرا از آبـگـينه سـازند) gemmae turcoidis (فيروزه) speciem referens, quem anulo signatorio imponunt et ad arcendum oculi maligni ictum (چشم زخم) collo infantum appendunt aut pileo (كلاه وطـقـيه) eorum infigunt *B.*, e. g. in hoc versu حكيم سوزنى poetae: جش اگرچه برنگ فيروزه است ☆ فـر فيروزه نيست انـدر جش *F.*

جَشان virga mensoria; 2) ulna sartorum (كز استادان خياط وبنا) *B.*

جَشَن aestus febrilis (حرارت تب) *B.*

جَـشْـن hilaritas, voluptas in cibo et potu, convivium, epulae (شـادى وعيش وكامرانى ومجلس نـشـاط ومهمانى); 2) dies festus, solemnia (ar. عيد) *B.*

جَشْن بُزُرگ, dies festus magnus, *spec.* dies primus novi anni (نـوروز), qui est dies sextus mensis antiqui فروردين, etiam dies خرداد dictus *B.*

جَشن پُوردْگان, decem dies festi, qui sunt quinque dies intercalares et quinque ultimi dies mensis آبان, quibus illi adiiciuntur *B.*; cf. پوردگان.

جَشن تـيـرگـان festus dies decimus tertius mensis تیر *B.* de q. v. s. تیر 2 et تیرگان.

جَشن خُردادگـان festus dies sextus mensis خرداد, cuius nomen cum nomine illius mensis consentit *B.*; cf. خرداد.

جَشن ساز n. c. nom. diei primi anni regii *B.* In *F.* lex. legitur جشن سان et in lex. *HK.* جشن سار, utrumque, ut videtur, mendosum.

جَشن سَدَه festus dies decimus mensis بهمن *B.*, s. v. سَدَه pluribus descriptus.

جَشن مَردگـیـران festus dies quintus mensis اسفندار; sec. al. primus ultimorum quinque dierum eiusdem mensis *B.*, de q. v. s. مردگیران.

a. p. جَشن مَریَم *met.* cibus et potus Mariae, qui ex arbore quassata provenit (كه از جنبانيدن درخت حاصل ميشد) *B.*

جَشن نـیـلـوفـر festus dies septimus mensis خرداد *B.*

جَشْنی (suff. ی) fond of feasting, voluptuous, epicure *Shaksp. R.*

جَشْه mensura rebus pinguibus mensurandis *B.* Varia lectio vocis synon. تـشـه esse videtur.

جُشْه manica (آستين) vestis *B.*

جَشیم coll. جوشیم 1 textor (جـولاهـه ar. حائك) *B.*

جَشیرَه (suff. ه) i. q. جشیم; 2) puls e farina et oxygala parata (آش آرد مـاسـتـى) *B.*; cf. جوشیم et جوشیره.

جَشیشَه s. جَشینَه i. q. چشیشه s. چشینه *F.*

جـع aranea (عنکبوت) *F.* ex نعمة الله sine exemplo.

a. p. جَعبَه ling. arab. : pharetra (ترکش); 2) pers. : calathiscus rosis vel fructibus recentibus vel sertis capiendis factus, qua significatione etiam cum voce طبق discus coniungitur (وفارسیان بمعنی سبد کوچکی که گل با میوه در تری آن گذارند ونیز سرپوش چنانکه جعبه وطبق گویند باشد) *Bh.*, e. g. in hoc versu : از غنچهء گل جعبه دار گل طبقش ☆ که صبا توشه بفردوس برد بوی ترا *Bh.*; 3) species citharae vilioris t. قـویـور dicta *F.* sine exemplo.

a. جَعد capillus crispus; etiam in persica lingua usitata vox *F.*

a. p. جَـعـدِ انگُشت *met.* avaritia (بمخل وخست) *B.*, respondens ar. جعد الانامل q. v. in Freyt. lex. s. v. جعد.

a. p. جَعدِ زَخمَه *met.* capillus crispus eleganter collectus; crispus capillus quadrifariam tortus (کنایه از جعد مکلف وجعد چارشاخ) *B.* in appendice.

a. p. جَعد سا (a v. سودن) res quaedam, qua capillum crispum lavant, qualis est pulvis, quo mulieres caput lavare solent (چیزی که بدان جعد بشویند مثل گل سر شوی), e. g. in hoc versu : زگل در خون سرشته جعد سایش ☆ دل مژگان گزیده سنگ پایش *Bh.*

a. p. جَـعـدِ سادَه *met.* capillus crispus non eleganter collectus (جعد غیر مکلف وجمع شده) *B.* in appendice.

a. p. جَعدِ شُتُر *met.* pilorum (پشم) copia in corpore hominis *B.*; cf. پشم.

a. p. جَـعـدِ قَلَم *met.* atramentum (سیاهی ومرکبی) rimae (شکاف وچاك) et dorso (پشت) calami adhaerens; 2) verba iucunda et grata (خوب ولطیف); 3) literae inflexae, incurvae (خط منحنی ومقوس) *B.*

جَعدِ گِرِه گیر capilli nodati, in nodos collecti (موی که گرہ تارش بر هم نشسته وبر خود پیچیده باشد) *B.*

a. جَعدَه medicamentum e Syria allatum et gr. فـولـيـون (πόλιον) i. e. polium dictum *B.*

جَعفَر آباد n. c. nom. loci prope شیراز *B.* in appendice.

جَعفَری (suff. ی) G'afaricus i. e. ad G'afar pertinens, qui erat alchimista (کیمیاگر) celebratus, a quo aurum purissimum nominatur g'afaricum (زر جـعـفـر بـدو منسوبست) *SHL.*; inde گر همه زرّ جعفری دارد Gul. 92, 19; 2) a kind of cupola; 3) a sort of screen (the interstices of the frame being lozenged) *Shaksp.*; 4) genus rosae centifoliae (نوعی از صدبـرگ) *Bh.*; the name of a yellow flower (called also گـل اشرفی) linum trigynum; 5) lattice work (corrupt. of ضفیره) *Shaksp. R.*; 6) name of a fortress *R.*

جُعلُقی term. techn. sodomitarum : infimae sortis, spurius (باصطلاح لوطـيـان بمعنی بسیار زبون وحرام زاده) *Bh.*

جَغ lignum nigrum instar ebeni (آبنوس), e quo variae res conficiuntur; 2) clava butyro faciendo *B.*; cf. چَغ et جُغ.

جُغ (s. युग) lignum, quod collo bovis aratoris alligari solet; iugum *B.*; cf. جُغ et جُق et چوق et جوغ et جو 1 et جوه.

جَغارَه *F. SHL.* et جغاره sec. *B.* et *HK.* radix oleris جغش dicti; 2) panis ex milio (ارزن); 3) fucus (سرخی وغازه) mulierum; 4) *gen.* umbilicus (ناف) animalium *spec.* equi, cameli, bovis et ovis *B. HK. SHL.* Male, ut videtur, in *F.* lex. : گـاو وشتر وگوسفند وسائر حیوانات omissa voce, quae umbilicum (ناف) significat, exemplo non allato; 5) nom. vici (قریه) ad هرات pertinentis *B.*; 6) fovea subterranea frumento recondendo (ar. مطموره) *F.* sine exemplo. *C.*

جَفَنَك avis quaedam t. بيالق dicta *F.* ex المشكلات. Eadem vox atque sequens جفنه esse videtur, unde ar. جفنق.

جَفْنوت i. q. جغبوت tomentum *B.*

جَفَنَه, e quo ar. جـغـنـق, avis quaedam amplis (فـراخ) oculis, colore flavo *B.*, turc. بيالق *F.*; cf. جفنك.

جَفو i. q. چغو 1 avis buboni similis *F.*

جَفَه crista (t. صورغچ), qua imprimis athletae (بـهـادر ودلاور) caput ornare solent, e. g. in hoc versu مـيـر نظمى poetae :

بپوشيد آن شه زره از پولاد ٭ مرصع جفه هم بر افسر نهاد *F.* Cf. جيغه.

a. جَفا vexatio, iniuria, iniquitas; inde جفا بـر c. كردن p. duriter et inique tractare, iniuria afficere alqm Chr. Sch. 40, 174; praeter كردن componitur etiam cum verbis كشيدن, گفتن, آمدن, رفتن, زدن, بـردن, ديدن, جُستن et گستردن *Bh.*; inde جفا آهـنـك n. c. i. q. جفا گار *Bh.*; جفـاپيـشـه n. c. a) oppressor, tyrannus (ستمگار); maleficus (گـنـاهگار); b) *met.* amasius *B.*; جفاجوى adi. c. iniuriae cupidus *R.*; جفازده adi. c. i. q. جفاكش *Bh.*; جفاگـار vexator, oppressor *C.*; جفاگارى (suff. ى) i. q. جفا Spieg. Chr. 32, med.; جفاگار n. c. i. q. (cf. گستردن) جَفا گستَر *Bh.*; جفاكش adi. c. vexatus, oppressus Spieg. Chr. 26, med., et جفاكشى (suff. ى) n. abstr. praeced. : vexari, iniuria affici *ibid.* 26, 8; جفاكيش n. c. i. q. جفاگار *Bh.*

جَفالَه i. q. جغاله 1 agmen avium *B.*

جَفت imp. verbi جَفتن q. v. (كج شو وخمر); 2) curvus, inflexus (خميده وكج كَرد); 3) tectum domus (سقف خـانـه شده); 4) coll. چفت ligamentum ligneum (چوب بندى) i. e. liber s. membrana ligni, qua vites, cucurbitas similesve plantas ligant; 5) arabica lingua : cortex (پوست) cuiusvis rei *B.*; cf. جفت بلوط.

جَغالَه, sec. *F.* جُغالَه et جُغَلَه, coll. جفاله et جغله agmen (فوج وجوق وگله) avium *B.* *spec.* in sementi conspicuum *HK.*; 2) coll. چغاله fructus immaturus (نارس) *B.*

جَغبَت et جَغبوت et جَغنوت coll. جبغـوت tomentum *B.*, ar. حشو *F.*

جُـغـد coll. چُغـد bubo, noctua; 2) acroterion vel pinna arcis aut castelli (كنگره قلعه وحصار); 3) capilli occipitis in nodos collecti (مـوئى كه بـر پس سر گـره زنند) *B.*

جَغر coll. چَغر rana (وزغ). Alia vocis scriptura جَغز minime quadrat (پوچ است) *B.*, sed in ipso *B.* lex. infra legitur جَغز rana eademque vox in compositis چـغـزپـاره et چغزواره apparet; cf. جَزَغ.

جَغرابَه i. q. چغزپاره s. چغزواره *F.*

جُغرات, e quo ar. سقرات [صغراط *HK.* et *Bh.*], dial. Samarqand. : oxygala (ماست) *B.*

جُغرَد viridarium, arboretum, ubi aves degere solent (سبزه مرغزار) *B.*

جَغرِستَه coll. چـغـرسته et چـغـرشته et جغرسته glomus gossipii colo involutus, qui in nendo circum fusum torquetur (گـروهه ريسمانى يا ريسمان خامى باشد كه در وقت رشتن پنبه بـر دوك پيچيده شود بشكل مخروطى يا اهليلجى); 2) radius textorius (ماشوره) *B.*

جغز v. s. v. جغر.

جَغزاوَه et جغزواره i. q. جغرابه *F.*

جَغَش s. جَغَشت olus silvestre (سبزى وتره صحرائى) verno tempore primum proveniens, quod cum aceto edunt et opsonium faciunt (نان خورش سازند) *B.*

جُغلَه iuvenis imberbis (پسر ساده روى كه هـنـوز خطش رسته باشد از اهل زبان به تحقيق پيوسته) *Bh.*

جُـغَـلـه i. q. جـغـالـه *F.*; est forma decurtata.

جُفت et sec. *F.* جِفت (z. ڃ‌يادرمد yôiti s. ڃ‌يادرمد yaoiti a r. ڃ yu, s. यु, copulare) par (زوج opp. فرد) *B.*; inde a) coniux, sive maritus, sive uxor *F.*; cf. Chr. Sch. 36, 118, et جفت گرفتن uxorem ducere Gul. 144, 10; b) socius, iunctus alteri, e. g. كه سيم آمدستى همانا زجفت Chr. Sch. 54, 356; c) bos arator (گاو زراعت كننده ar. فدّان) *B. alteri nimirum iunctus;* d) similis, aequalis alicui (مثل وبرابر) *Bh.* c. dat., e. g. بمردى نباشد بگيتيت جفت Chr. Sch. 89, 44; e) numerus par, qui sine parte numeri partiri potest (اول عدد در كه كسر نز تصنيف اولند) *F.* Inde جفت بودن coniunctum, sociatum esse c. با, e. g. همه راه با درد غم بود جفت Chr. Sch. 104, 288, et هركه او هست با حماقت جفت Fleischer Ali's Spr. p. 57, 17, et جفت شدن coll. جفتى كردن s. جفتى زدن a) se coniungere, par fieri c. با, e. g. نمى شد لب تشنه با آب جفت Spieg. Chr. 83, 14, coll. كه رومى شد امروز با جام جفت Chr. Sch. 8, 92; b) coire *B.* s. v. پر باز كردن.

جَفتا i. q. جَفتَه incurvatus, inflexus *B.*

جُفت آفريد n. c. planta quaedam instar سورنجان; 2) sec. al. satyrion (خصية الثعلب) *B.*; cf. رقاقس.

a. p. جُفتِ بَلُّوط cortex exterior glandis (پوست بيرون بلوط) *B.* In Frext. lex. legitur: „interior cortex glandis“. Cf. جَفت 5.

جُفت ساز n. c. artificium quoddam artis musicae et qualitas quaedam fidium, cuius tres sunt species (نوعى از فنون وهنرهاى سازندگى وصفت از صفات نوى الاوتار وآن سه نوع است), scil. a) جفت ساز, b) راست ساز et c) يک ونيم ساز *B.* فنون سازندگان بر فن كه اوج قسمدر نوعى از سز مثل چنگ ورباب وغير آن *F.*; *SHL.*, e. g. in hoc versu كمال اسمعيل poetae: آنجا كه جفت ساز سر خامه است ملك بود ☆ لحنى بود تمام كه نام نوا بود et ملك الشعرا حكيم روحى بتاب كيسوى poetae: چنگ وجفت ساز رباب ☆ بنيف ديدهء ناى ودهان تا انبان *F.*

a. p. جُفتِ فَلَک *met.* sol. et luna *B.*

جَفتَک coll. چفتک et چفنک avis quaedam alias كاروانک dicta q. v. *B.*

جُفتَک (suff. ک) nom. avis cuiusdam ar. لا ينفک i. e. inseparabilis dictae, quae sic describitur: نام مرغى است كه نر ومادهء آن هركدام يک بل دارند وبجاى بال ديگر نررا قلابى ومادهرا حلقه ايست از استخوان وچون پرواز كنند نر قلابرا بر حلقهء ماده اندازد وباهم پرواز كنند وچون بدانه خوردن مشغول گردند از يكديگر جدا شوند ونزديک بهم چرا كنند *B.*

جُفت گاو n. c. i. q. جُفت c bos arator *B.*

جَفتَگى (a جَفتَه suff. ى) curvatura *B.* s. voce خم.

a. p. جُفتِ مُقَوَّس arcuatum opus porticus aliusve aedificii (طاق ايوان وعمارت) *B.*

جَفتَن incurvari, inflecti (خم گرديدن وكج شدن) *B.*; 2) coll. چفتيدن inclinare (ميل ايلمک); 3) fulcire vitem (اوزم آصمسنه هرک ايلمک) *F.* sine exemplis.

جُفتَن i. q. جَفتَن 1 incurvari, inflecti (انحنا) *F.*, e. g. in hoc versu مير نظمى poetae: نبايد پيش اهل جاه جفتن ☆ نمى شايد سخن بسيار گفتن *F.*

جَفتَه part. praet. v. جفتن incurvatus, inflexus; 2) i. q. جَفت 4 liber s. membrana ligni viti similive plantae ligandae; 3) i. q. جَفت 3 tectum domus; 4) opus arcuatum aedificii (طاق ايوان وعمارت) *B.*; cf. چفته.

جُفتَه (suff. ه) nates (سرين وكفل) hominis, equi, cameli, al.; 2) calcitratus (لكد)

equi, cameli, simil.; 3) nodus funis (گره ریسمان) *B.*; bent, wrinkled; cf. جَفته 1; running together (the threads in cloth) *Shaksp. R.* — Inde جُفته ولکد انداختن calcitrare *B.* s. جُفته زدن; et آلیختن a) calcitrare (لکد زدن) *HK.*; b) excutere, deiicere equitem, de equo sternace (پشتی زدن اسب یعنی نگذارد که کسی بر سفل او سوار شود) *B.* in appendice; c) paedicare (در غلام کردن), e. g. in hoc versu : ✿ شراب میکشم وجفته میزنم دایم بکار وبار جهان پیش ازین میکوشم ; et جفته بازی n. c. paedicatio, e. g. in hoc versu poetae میر خسرو : کار این کج مزاج دردی بود ✿ جفته بازیء مهره دردی بود ✿ چون بهر جا گرفتمش جفته ✿ کردمش داغ جفته بر جفته *Bh.*

جُفتَه رَز n. c. (verior lectio جَفته رز videtur) structura lignea, pergulae sustinendae suspendendaeve vineae facta (ar. عریش) *F.* sine exemplo.

جُفتی (suff. ی) n. abstr. vocis جُفت paritas, aequalitas; 2) copulatio *M. R.* Inde جفتی کردن s. جفتی زدن et sec. *SHL.* جفتی خوردن (جفت شدن) se coniungere de animalibus; 2) *met.* coire *B.*

جَفتیدَن i. q. جفتیدن q. v. *C.*

a. p. جَفْر pellis dorcadis aegyptiacae aliusve animalis scribendo concinnata (اوزرینه بازی یازیلن دری جیران دریسی اولسون (غیری اولسون لغت مشترقه در), e. g. in hoc versu poetae میر نظمی : بسر آورد آنجا مجوهر تبنگو ✿ که بودست جفر نوشته درو *F.*; cf. جَفری 2.

جَفرَستَه, sec. *F.* جَفرِستَه, i. q. جغرسته *B.*

a. p. جَفْری arabica forma persicae vocis کفری spatha palmae femineae (پوست بهار خرمای ماده); 2) (suff. ی) coll. ar. جفر, is qui artis divinandi جفر dictae peritus est (که علم جفر داند) *B.* In Freyt. lex. haec leguntur : „Ars divinandi ex جفر i. e. ex membrana camelina, quam quidquid fato iubente fuit, est eritque signis mysticis consignatum ab Ahlio-ben Abi-Thaleb continere ferunt.“ Sec. *HK.* ars illa divinandi جفر dicta ad Imamum جعفر صادق referenda est (جفر علم است در تعویذات وغیره منسوب بامام حضرت جعفر صادق) *HK.*

جَفسانیدَن caus. verbi جفسیدن q. v. *C.*

جَفسیدَن coll. جوسیدن i. q. چَفسیدن q. v. *F.*

جَفْن nom. gladii (نام شمشیر) *F.* sine exemplo. Est vox arabica significans : vagina gladii; cf. Freyt. lex. s. v.

جَفنَه vagina gladii (قلیج قنی) *F.* sine exemplo; cf. جفن; 2) scutella vel paropsis maior *F.*, qua posteriore significatione arabica vox est.

جِق جِق decurtatum ex جیقه جیقه i. q. simplex جیقه clamor, vociferatio (فریاد زدن), quae significatio auctoritate linguae peritorum nititur (از اهل زبان به تحقیق پیوسته); 2) sec. کشف اللغة clamor avis vulneratae (آواز مرغ زخم رسیده) et *met.* tumultus, turba (شور وغوغای بیمعنی) *Bh.* Vox جق جق alia scriptura vocis جیك جیك videtur.

جَك butyri confectio (مسکه جنبنیدن ماست جنبانیدن جغرات) *B.* (وجغرات) *F. SHL.*; 2) coll. چك et چاك, unde ar. صك, diploma, decretum, pactum quoddam publicum (برات); 3) nox decima quinta mensis شعبان *B.*; cf. شب جك et روز جك.

جَكَاد avis quaedam alias جل dicta q. v. *F.* sine exemplo; 2) i. q. چکاد vertex montis *F.*

جَكَاره, sec. *F.* جُكَارَه, coll. جلکاره et جدکاره viae contrariae, a recta via divergentes (مختلف یولمر یعنی خلاف راه راست) *F.*, e. g. in hoc قطعه poetae حضرت مولانا : خلقی زجدائیء عصبیت ✿ بسر راه فتاده چون عصاره ✿ هرچند شدست خون جگر شان ✿ جستند درین ره جکاره *F.*

جَکاشَه, sec *F.* جَکَاشَه, coll. چکاشه hystrix (t. روباه) *B.*

جکاك, pronuntiatio ignota est, uva vilis et corrupta (انگور زبون وضائع) *B.*

جَکر terra, pulvis (گرد وخاك) *B.* et sec. *HK.* ventus vehemens cum pulvere (باد تند با گرد وخاك). Addit *B.* lex. auctor illam vocem etiam in sanscrita lingua significatione terra, pulvis, usurpatam esse (وبزبان علم هند نیز همین معنی دارد) *B.* vel sec. *HK.* lex. auctorem altera significatione: ventus vehemens cum pulvere. Quaenam vero sanscrita vox intelligenda sit, haud liquet.

جِگَر (s. यकृत्) iecur (ar. کبد) *B.* et i. q. دل cor, unde جگرستان s. جگرگه n. c. *met.* pectus (سینه) *Bh.*; 2) *met.* medium (وسط) cuiusvis rei; 3) moeror, dolor, aerumna, calamitas (غم ورنج ومحنت ورحمت ومشقت) *B.*; inde جگر آشام vel جگر کش vel جگر خای adi. c. *met.* moerore affectus, afflictus (غمخوار ومحنت کش) *Bh.*; 4) commiseratio, misericordia (شفقت ومرحمت); 5) exspectatio (انتظار) *B.*; 6) potestas (تاب وطاقت) *Bh.*; inde جگر کردن strenuum, audacem se praebere (جرات ودلیری کردن), e. g. in hoc versu: چو جام می زلبش کام میتواند یافت ✿ دل گداخته ام گر جگر تواند کرد; inde جگردار *met.* strenuus, animosus (دلیر وبی باك) et epith. gladii, e. g. in hoc versu: در قبضه گردون منم آن تیغ جگر دار ✿ گر سختی ایام مرا سنگ فسانست *Bh.*; cf. جگر داشتن; 7) mensura (اندازه) *F.* ex محمودی sine exemplo.

Phrases:

جگر تاختن *met.* metuere, timere (ترسیدن) *Bh.*

جگر خائیدن s. جگر خوردن *met.* moerorem pati, affligi (غم وغصه خوردن) *Bh.*

جگر داشتن coll. جگر 6 facultatem alicuius rei faciendae habere, posse facere alqd (تاب وطاقت چیز داشتن), e. g. ✿ دارم دو هزار تشنه چون بید ✿ در کشتن خود جگر ندارم *Bh.*

جگر دریدن *met.* summam vim exercere (کمال قوت وغلبه کردن), e. g. in hoc versu poetae: اگر خواجه نظامی قمری را دریدم جگر ✿ ندادم بدرندگان دگر *Bh.*

جگر سوختن c. بر p. *met.* misereri alicuius (رحم آمدن بر کسی) *Bh.*

جگرِ گربه خوردن *met.* amittere (گم کردن وازدست رفتن) res bonas, pretiosas et puras *B.* چیزی نفیسرا گم کردن *Bh.*

در جگرِ گل گرفتن *met.* terra condere (زیر خاك کردن) *B.*; cf. جگر گل.

جگر آکند coll. جرغند n. c. intestina ovis carne aliisque rebus necessariis farta, ar. عصب dicta *B.*

جگر بند n. c. iecur cum pulmone et corde coniunctum (مجموع جگر وشش ودل) hominis vel animalis; 2) *met.* filius (فرزند); 3) omnis res macra et vilis (لاغر وزبون) *B.* Inde جگر بند پیش زاغ نهادن *met.* miseriam eligere (اختیار محنت وبلا کردن) *Bh.*

جگر تاب adi. c. iecur s. cor calefaciens, comburens (گرم کننده جگر وسوزنده) *SHL.* تفسانندهٔ جگر *HK.*; 2) i. q. تافته جگر q. v. *B.* in appendice.

جگر تاز adi. c. *met.* metuens, timens (خایف وترسنده) *Bh.* Cf. جگر تاختن.

جگر تفته s. جگر تافته homo cachecticus, tabe laborans (شخصی که کوفت ومرض دق داشته باشد) *B.*; 2) *met.* amasius (عاشق) *Bh.*

جگر تشنه adi. c. coll. تشنه جگر *met.* desiderio affectus, concupiscens (مشتاق وصحب شوق) *B.* in appendice.

جِگَر جوش adi. c. cor calidum, fervens reddens, commovens, e. g. in hoc versu poetae : نظامی حذر کن زخشم جگر سوز من ✿ مشو ایمن از خواب خرگوش من *Bh.*

جِگَر خواره n. c. coetus quidam incantatorum (جمعی از ساحران) *B.* جمعی از ساحران که بر گفتار شوند وجگر بچگان خورند *HK.* جمعی از ساحران که بزور افسون جگر مردمرا میخورند خصوصا جگر اطفالرا *Bh.*; 2) *met.* afflictus, miser (رنج کش ومحنت پرست) et magna aegritudine affectus *B.*; 3) non misericors, qui est animo duro (بی رحم وسنگ دل) *Bh.*

جِگَر خواری (suff. ی) n. c. summa afflictio, miseria (غم واندوه ومشقت هرچه تمامتر) *HK. F.*

جِگَر سا (a v. سودن) adi. c. wearing away the liver, afflicting *R.*

جِگَر سُوز adi. c. cor accendens *R.*; tormenting *Shaksp.*

جِگَر فَسادی a. p. n. c. the disease of the liver *R.*

جِگَر گَرم n. c. corde ardens (تفسیده وسوخته); 2) cachecticus (مدقوق); 3) amasius (عاشق) *B.* in app. *Bh.*

جِگَرِ گِل viscera (شکم) terrae; 2) *met.* sepulcrum (قبر ولحد) *B.* in appendice.

جِگَر گوشه lobus (پاره) hepatis; 2) *met.* filius (فرزند) *B.*

جِگَرنَه coll. چکرنه avis quaedam e genere کلنگ, quae prope collum pennis longis nigris instructa est, quibus reges et principes caput ornant. Appellatur etiam اُخار *B.*

جَگَری i. q. خردل q. v.; 2) sec. al. nom. herbae آیرق dictae *F.*

جِگَری (suff. ی) *met.* coloris nigri in rubrum vergentis (رنگ سیاه که بسرخی زند) *Bh.*; belonging to the liver or heart; liver-coloured. Inde عقیق جگری carnelion; جگری داغ n. c. indelible stain or mark; 2) natural spot; 3) inconsolable grief *Shaksp. R.*

جِگَرْی et جُگَرْی i. q. چِدری q. v. (ریواس) *F.*

جَگو volucris nota, alias سرخاب dicta q. v. *HK.*

جِگی جِگی vox, qua utuntur in petendo vel implorando, carnem gutturis digitis prehendentes (بمعنی آنکه چون کسی بر کسی منت کند چرم گلوی خود بدو انگشت گرفته جگی جگی گوید یعنی مرا ببخش وبگذار *SHL.* et *HK.*; آنست که در التماس والحاح گوشت حلقرا بدست گرفته بگویند یعنی به بخش *Bh.*; لفظی که در وقت جزع وفزع در طلب ومبالغه در اخذ گویند *B.*; 2) vox mulieris voluptatibus venereis fruentis *B.* Etiam hind. vox est sic explicata : „an exclamation expressive of surprise and pleasure" *Shaksp.* Inde جگی جگی گه n. c. locus gutturis (جای وکندیه از غبغب) et *met.* iugulum (حلق زیراکه سبب خاریدن آن آدمی جگی جگی بگذار جگی : میکنند), e. g. in hoc versu جگی ببوسم من ✿ خالی که بر آن جگی جگی گه است *Bh.*

جَگِیچه vas (ظرف) adipi (روغن) quadrupedum, ut equi, cameli, bovis, simil. asservando *B.*; sec. al. adeps (روغن) talium quadrupedum *HK.*

جَل coll. جلاجل 6 nom. avis magnitudine passeris, instar lusciniae praeclare canentis *B.*, e. g. in hoc قطعه poetae شاه طاهر ای خوش آن دائرهٔ دامن صحرا که : خندلی درو ✿ بر زنان همچو جلاجل بفغان آمده جل ✿ باغ شد مکتب وهر غنچهٔ خندان طفلی ✿ که بر آورده ورقهای گلستان زبغل *F.*; 2) interior pars oris (اندرون دهان); 3) medium maris (میان دریا) *F.* sine exemplo.

(طوری کنند) *Bh.*; 3) strophio (سینه بند) simile quid tintinnabulis (زنگها وجرسها) ornatum et equi pectori (سینه) alligatum *B.*, vel etiam cameli aliusve iumenti *Bh.*; 4) tintinnabula, quae cursores (پیکان) cingulo (کمر) alligant *Bh.*; 5) tympanum manuale, alias دف vel دایره dictum *B.*; 6) coll. جَل 1 nomen avis praeclare canentis (خوش آواز) *B.*; cf. جلجل.

جلاّژه modi canendi پرده dicti; 2) vincula colli fidium, quibus soni distinguuntur (موسیقی پرده‌سری وساز پرده‌لسرینه دخی دیرلر) *F.* sine exemplo. Vox arabicae originis videtur; cf. ar. جلازة.

a. p. جَلاثَر (suff. ثَر), sec. *Shaksp.* جلا ثار coll. ar. جـلا politor; 2) qui pannum aliasve res laevigat (جندره‌جی), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: چـو در دست ساقی که ساغر بود ☆ بـزنگ دلمرا جلاگر بود *F.*

جَلالِ فریسه پز nom. coqui Shîrâzensis cibo فریسه dicto optime coquendo celebratus *HK.*

جَلانَک i. q. چلانک genus lusus *B.* in app.

جِلانگر serrarius, faber ferrarius, turc. چلنگر dictus (دمور کلید واکا مثل دمور نسنه‌لر دوزیجی) *F.* sine exemplo.

جُلانه coll. چلاک et چلانک scarabaeus *F.* ex المحمودی.

جلاو rota *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Ex. 14, 25.

جُلاه, sec. *Shaksp.* جُلاه, coll. جولاه textor (ar. حائک) *F.*

a. جُلاهق arabica forma persicae vocis جُلَه q. v.; globulus balistarius; textor Freyt.; کمان گروهه *HK.*

a. p. جَلَب mulier impudica, turpis (فحشه ونابکار); 2) coll. جلپ et ar. جَلَب strepitus et tumultus, clamores (شور وغوغا

جِل manubrium (صاپ) cultri, simil., e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: تبر زین ندارد آبنوس ☆ گرفته بدست پولاد بجل فسوس *F.*

a. p. جُل stragulum equinum vel alius iumenti (t. چول) *F.* Vox arabica جُل est; cf. جُلیل. Inde جل نـم گنو بستن *met.* profectionem praeparare, proficisci (تهیه سفر کردن وروان شدن) *Bh.* et جُلِ خود از آب بر آوردن *met.* opus suum absolvere, ad finem perducere (از عهده کار خود بر آمدن); 2) exitio prudenter evadere (از مهلکه به تدبیر بر آمدن) *Bh.*

جَلاب inauris pede s. basi instructa (ایاقلی کوپه که زنان قولقلـرینه اصارلـر) *F.* sine exemplo; inauris botri-formis, *ut distinguatur a simplici anulo C. M.*

a. p. جَلاّب et جَلاّب بند n. c. coll. ar. جَلَب qui iumentum de loco in locum ducit venale proponens *Bh.*

جِلاب n. c. aqua turbida (بولانق صو), e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae: ورچه جوینده‌ء هر نا یابی ☆ نکشد لب زچین جلابی *F.* Arabica forma persicae vocis گلاب.

جُلاب, sec. *F.* جُلّاب, arabica forma persicae vocis گُلاب (aqua rosaria) vulgo iulapium, i. e. potio medicata e multis medicamentis coctis et liquatis parata *B.* s. آکج; 2) nom. poetae celebrati, qui in urbe Bochârâ habitavit *B.*

جُلِ آب i. q. جل بک q. v. *Bh.*

a. p. جَـلاجِـل (*proprie* est plur. ar. vocis جلجل) orbiculi aenei tympano دایره dicto inserti; 2) genus cymbalorum, h. et جهجیه (झांझ) et تال (ताल) dictum (چیزی است قرص شکل که از روی سازند ومطربان آنرا در دایرهای خود تعبیه می نمایند وگاه جدا از دایره استعمال سازند ودر وسط آن حباب

(وفریاد B. آواز وشور Gl. Sch.; 3) (coll. ar. جَلَبَ technam struxit, machinatus fuit) fraus, dolus (وترفند نسند معناسند منقول در) F.

جَلْبا trabs, cui alligatur funis situlae (قوغدنك ايپی بغلنان اغج) F. sine exemplo. Vox dubia.

جلباب senex decrepitus (پیر فنی), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : مانند طاقت وبی تاب بودم ٭ جوان شد عشق ومن جلبب بودم F.

a. p. جِلبابِ شَنْگَرف (*proprie* velum ex minio s. miniatum) *met.* tulipa vel rosa rubra لاله وگلهای سرخ HK. SHL. Mendosa videtur lectio جلباف pro جلباب, quam offert B. in appendice.

a. p. جُلبان species frumenti (غـلـه) instar کرسنه, quam in tractibus یزد et کرمان ut fabas recentes (باقلای تر) coquunt et cum sale edunt, statu recenti etiam non coctam edunt; interdum ex illius farina panis coquitur B. pisa Freyt. lex. s. v. جُلُبن et جُلبان.

جُلِ پانی (tegumentum aquae) i. q. جل آب s. جل بکی q. v. Bh.

جُلِ بَکی (*proprie* tegumentum ranae) muscus aquaticus (ar. طحلب s. خرء الصفادع) B.; cf. برغست 2 et برغسمه et جامهء غوک et چمر et جل وزق et جل وزغ.

جَلْبو olus quoddam (سبزه وترهء) simile menthae (نعناع) B.

جَلبوب convolvulus, hedera (عشقه وحبل المساکين) B.

جَلبَهَنگ i. q. جیلهنگ q. v. B.

جَلبيز [ē] coll. جلويز et جليز laqueus, quo iumentum ducitur (کمند ar. مقود); 2) nequam, sycophanta (مفسد وغماز) B.; 3) coll. جلويز 2 electus HK.

e. جَلتدی ling. rûmana : i. q. حليمو q. v. B.;

cf. ترشینک. Fortasse e gr. ὀξαλίς depravata vox.

a. p. جَلاجَل et جِلاجِل coll. جلاجل tintinnabulum (زنگ وجرس); 2) orbiculus aeneus vel tintinnabulum (سنج) instrumenti musici دائـره dicti; 3) tympanum manuale دف vel دائره dictum; 4) nom. avis praeclare canentis B. Sec. Freyt. lex. vox جُلجُل legenda est, cuius pluralis est vox praecedens جَلاجِل.

a. p. جُلجُلان coriandrum (گشنیز) B. ex Fg.; 2) semen sesami et semen coriandri (دانهء کنجد ودانهء گشنیز) B. ex کنز اللغة. Inde جلجلان حبشی papaver nigrum (خشخاش سیاه) et جلجلان مصری i. q. بيش napellus, thora B.; sec. Freyt.: lotus aegyptia.

a. p. جَلْد agilis, celer, promtus (تيز وشتاب), qua significatione est vox arabicae et persicae linguae communis (بدین معنی مشترك است در عربی) Bh. Inde جلد باز adi. c. i. q. جلد ; جلد بازی (suff. ی) n. c. agilitas; جلد قدم adi. c. pedibus velox, agilis; جلد مزاج adi. c. acrioris naturae *Shaksp.* et جلدی (suff. ی) n. abstr. agilitas, vehementia (تيزی وگرمی) Bh.

a. جِلْد cutis (پوست); 2) *met.* tomus, volumen, liber (وبمعنی جلد کتاب وجلد دفتر مجاز است) Bh.; cf. H. pr. reg. p. 19 vs., fin. Inde جلد گر (suff. گر) bibliopegus *Shaksp.*

جَلْدو et جُلدو praemium, donum a principe oblatum (صلهء شعر ونیز انعامرا گویند که امرا دهند) HK. coll. B. s. v. چلیله.

جَلغُوزَه [ō] coll. چلغوزه et جلوزه conus abiegineus (ar. حب الصنوبر الکبار). Ipsum nom. lex. B. auctor sic explicat : بار درخت صنوبر باشد باعتبار کنگرهای آن که هریک بمنزلهء غوزه است. Inde جلغوزهء هندی fructus quidam silvester (ميوهء جنگلی);

2) semen allii cepae (تخم پیاز) *B.* in appendice.

a. p. جِلْف coll. ar. جلف pertinax, obstinatus (خود سر); 2) insipiens (سفیه); 3) intrepidus (بی باك) *B.*

t. p. جَلَق masturbatio, onania; inde جلق زدن pollutionem manibus elicere et جَلَّاق masturbator, onaniae deditus *Bh.*

e. جُلَق (coll. h. חלק pars, portio) pars millesima octogesima horae a Judaeis in tot partes divisae, quarum unamquamque جلق (חלק) appellaverunt ita, ut apud Judaeos tempus diurnum et nocturnum e 25920 partibus constaret *B.*; cf. Ideler Handb. d. math. u. tech. Chron. t. I, p. 538.

جَلَك nom. diminutivum vocis جَل q. v. *B.*

جَلَكَرَه i. q. جدكاره *B.* Varia lectio videtur.

جُلكاه s. جُلكه s. جُلكا territorium, e. g. از جلكهٔ هرات بيرون رو „egredere ex territorio Herâti" Mirkh.; جلكهٔ دلكش كش „territorium amoenum Kashi" Zafernameh et در جلكاى كش „in territorio Kashi" *ibid.* Cf. Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 59, not. 1.

جلم nom. regionis in regno پنجاب *B.*

e. جَلماثا ling. syriaca: cucumis (خيار وبادرنگ) *B.* Etiam arabica vox est eiusdem significationis.

e. جَلَنجوجه ling. syr.: mentha silvestris (پودنهٔ صحرائی) *B.* In Freyt. lex. legitur فودنج برى = جَلَنجوية pulegium.

جِلِنك genus panni serici (قماش ابريشمى) cum filis aureis (زر تار) et sine illis textum, ex quo varia vestimenta (قبا وچكمه وكلاه وشلوار وامثال آن) conficiuntur; 2) sonitus tintinnabuli, catenae, simil.; 3) coll. جلونك et جلونك caulis (بيارة) cucumeris, simil.; 4) piscis parvus, alias ملخ آبى locusta aquatica, dictus *B.*

جَلو homo impudens, improbus, malae indolis (مردم شوخ وشنك); 2) et جَلو et جُلو *abs.* veru (سيخ كباب), cui voci postponunt چوب, si est ligneum et آهن, si est ferreum *B.*

جَلَو, sec. *Bh.* جِلَو, habena (عنان) equi *B.* Componitur cum verbis دادن, گرفتن et انداختن *Bh.*; 2) *met.* equus a latere ductus (كوتل وجنيبت) *B.*

جَلْواد coll. جَلو 1 mala indoles, natura (سرشت وخوى بد) *B.*

جَلو آهن et جَلو چوب et چلو چوب n. c. *B.* v. s. v. جَلو 2.

جَلَو دار s. جيلَو دار n. c. qui habenis prehensis una cum equo pedibus incedit (آنكه عنان اسپ گرفته همراه رود) *Bh.* et i. q. ركابدار pedes equitem comitans *B.* s. ركبدار; famulus equarius, agaso *Shaksp. J.*

جلوريز adi. c. cuius habenae laxae sunt, properans, velox (سبك عنان وجلد وشتاب) *Bh.*

جَلوز nux avellana (فندق); 2) amygdala montana (بادام كوهى); 3) sec. al. i. q. جلغوزه q. v. *B.* Cognata est arabica vox جِلَّوز, sec. Freyt. e pers. جلغوزه mutilata.

جُلِ وَزَغ et جُلِ وَزَك i. q. جل بك q. v. *B.*

جَلوزه i. q. جلغوزه, e quo decurtatum est *B.*

جَلوَند lucerna, lampas (چراغ) *B.*

جَلونك coll. جِلِنك 3 caulis cucumeris, sim. *B.*

a. جَلوه splendida apparitio, *spec.* sponsae; inde جلوه گر (suff. گر) splendidus, conspicuus et جلوه گرى (suff. ى) splendour, conspicuity; 2) blandishment, loveliness *Shaksp.* et جلوه گه s. جلوه گاه n. c. thronus nuptialis, ubi sponsa cum omni or-

natu se sponso ostendit *M.*; 3) *met.* mundus *J.* In compositis maxime usitata vox, qualia sunt قیامت ,بیداد جلوه, تبسم ,پریشان جلوه ,آفتاب جلوه ,جلوه جلوه ,آتشین جلوه ,سیماب جلوه ,جلوه جلوه ,جلوه بهشت ,جلوه بدست ,مست ,جلوه ناکه ,جلوه پناه ,جلوه طراز ,پرواز جلوه فروش et جلوه گذار, quorum significationes manifestae sunt *Bh.*

جَلْوی incessus mollior et fastuosus (ناز ایله صنوبر یوریمک); 2) molliter et cum fastu incedens (یای مصدریه ایله وکده یای نسبتله اسم فاعل اولور), e. g. in hoc versu poetae ابو المعانی : جلوهٔ قدر ترا دید چو در صحن چمن ✿ زان سبب مند بجا سرو نبوده جلوی *F.*

جَلْویز [é] et sec. *F.* جلویز et جُلویز i. q. جلبیز; 2) electus (بر گزیده) *B.*

جُلْویز i. q. جَلویز; 2) sec. جامع اللغات dux exercitus pedestris (سرهنگ پیاده); 3) sec. لغت محمودی iudex venalis s. numarius (قاضیء رشوت خوار); 4) sec. میرزا ابراهیم vir non electus (شخص نا مختار) *F.* sine exemplis.

جُلَد i. q. جُلّه 1 glomus filorum (بر یومق اپلک) *F.* ex المشکلات.

جُلّه, e quo ar. جُلاهق, glomus gossipii vel filorum (گلوله ریسمان) *B.* گروهه ریسمان یعنی ایپ یوماغی *F.*; 2) fungus; 3) vas rebus fluidis asservandis (ظروف مائعات); 4) vas corbi (سبد) simile, e foliis palmae confectum, in quo dactylos (خرما) circumferunt; calathus, qua significatione alii arabicam vocem esse dicunt; 5) palma (درخت خرما) *B.*; 6) pro جُلّاه textor; 7) sec. al. tempus partus vel puerperii mulierum (مدت نفس زنان) *F.* sine exemplo.

جلهی foetus animalis *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Ex. 13, 12.

جَلیدَه s. جلیده anulus osseus, quo pollicem muniunt arcum intenturi (زهگیر وانگشتوانه), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : شود تیر مژه در دل خلیده ✿ نگه در چشم عاشقرا جلیده *F.*

جَلیز [é] i. q. جلبیز q. v. *B.*

جُلَیل, sec. *Bh.* forma ar. diminutiva vocis جُل, velum (پرده); 2) velum, quo pilentum camelinum (هودج) obtegitur (کجاوه پوش), e. g. in hoc versu Schahn. ; برفتند پوشیده رویان دو خیل ✿ عماری یکی در میان جلیل *Bh.*; 3) stragulum, tegumentum equi (جل اسپ) vel elephanti (پوشش فیل) *F.*; 4) nom. viri cuiusdam, qui felium (گربه) copiam servavit *B.* Pronuntiatur etiam جُلیل, e. g. in hoc versu Schahn.: عماری بسنجند دیبا جلیل ✿ کنیزک ببردند چینی دو میل *F.*

جَم (coll. z. [zend] yima, nom. herois Persarum antiquiorum, filii Vîvańhvat, s. यम, de q. v. loca in Brockh. vocabulario zend. allata) rex magnus (پادشاه بزرگ); 2) nom. trium regum, Salomonis, G'amshêdi et Alexandri magni. Quinam autem illorum hoc nomine جم singulis locis intelligendus sit, indicant aliae voces, quae ad narrationes de illis propagatas spectant. Tales sunt in Salomone significando : نگین anulus signatorius, وحش ferae, طیر volucres, دیو daemones et پری spiritus boni, in G'amshêdo : جام vel پیاله poculum, in Alexandro magno : آینه speculum et سد propugnaculum; 3) nomen, quo ex decem rationibus secunda significatur (نام عقل دوم از عقول عشره); 4) essentia, natura (ar. ذات), e. g. si dicunt : فلانی خوش جم است „quidam bonus natura (خوش ذات) est"; 5) purus, inculpatus (منزه وپاکیزه); 6) dialecto incolarum مروشاهجان : pupilla oculi (مردمک چشم) *B.*

جَماخ frenum s. freni ferrum, quod ori equi iniicitur (آت کمینک دماغی) *F.* ex نعمة الله sine exemplo. In *C.* lex. legitur چماخ.

a. جَمّار medulla palmae alias دل خرما et پیه خرما dicta *B.* In Freyt. lex. legitur جُمّر.

a. جَمارُ النَهر *HK.* i. q. جسار النهر *B.* Alia lectio videtur.

جَمر اِسپَرم n. c. herba quaedam odorata floribus perparvis e genere convolvulorum (عشقه), respondens ar. ریحان السلیمان, quum جمر Salomonem et اسپرم i. q. ar. ریحان significet *B.*

جَماش impudens (شوخ); 2) ebrius (مست); 3) impudentia (شوخی); 4) ebrietas (مستی); 5) durities, severitas, tumultuatio (درشتی وعربده); 6) ornator (آرایش کننده); 7) deceptor et deceptio (فریبنده وفریبندگی), qua significatione alii arabicam vocem esse dicunt *B.*; cf. ar. جَمَش.

جَمّاش aspectus clandestinus avis rapacis praedam venantis vel etiam latronis (یرتجی قوشلره دیرلر که شکاری نهانی کوروب آولیه ودخی حرامیلر صفتیدر) et *met.* apud poetas: contuitus amatorius (شعرا استعاره طریقیله محبوبک کوزی وصفنده ایراد ایدرلر) *F.*; aspectus furtivus amicorum (دوستانرا پنهانی دیدن) *B.* دزدیده نگاه *F.* s. جمش; cf. ar. جَمّاش; 2) ling. ar.: genus venti (نوعی از باد) *B.*, quae tamen significatio in ar. lexicis deest.

جَمّاشان گُل rosas carpentes (گل چینان) *B.* in appendice.

جَمال لُوك *B.*, sec. *F.* جمال لوك et sec. *B.* in app. جمالوك nom. latronis (راهزن) celebrati *B. HK. F.*

جُمان i. q. کیل دارو q. v. *B.*

جُمنَه medium (میانه), e. g. in hoc versu poetae: بعشقنك سرود عاشقنه ✿ میر نظمی در آمد دست افشان در جمنه *F.*

جَمنی coll. چمانی pocillator (ساقی) *B.*

جَمتود i. q. نیل i. e. laetari bonis rebus a se ipso profectis (شاد شدن نفس بامسرور حسنهء که ازو صادر شود) *B.*

جُمجُم et sec. *F.* جُمچُم coll. چمچم i. q. کیوه i. e. calceus (پا افزار), cuius inferior pars vel solea e panno vetusto (لته), superior autem e gossipio (ریسمان) constat *B.*, quo Dervishi utuntur *F.*

a. p. جَمدار decurtatum ex جمهدار pro جامه دار q. v., unde ar. coll. الجمدارية vestispex, vestispicus, quod est munus et titulus honorificus, de q. v. de Sacy Chr. ar. t. I, p. 135 et t. II, p. 180, 186, et Quatremère in H. des Sult. maml. t. I, 1, 11, not. 11.

a. p. جَمَد چینی i. q. ملح چینی i. e. lapis albus (سنگی سفید) in medicamentis oculorum (داروهای چشم) adhibitus *B.*

جَمدَر genus armorum (سلاحی), in Hindûstân کتار dictum. Primitiva vocis جمدر significatio est „latus dilacerans" (جنب در i. e. پهلو شکاف); hind. significat „dentes angeli mortis" (دندان عزرائل) *B.* Sed falsam esse hanc *B.* lex. auctoris interpretationem iam lexici editor bene animadvertit, quum dicat, vocem جمدر ortam esse ex hind. جمدهر pro جمدهار, quod ex جم s. यम i. e. par, p. جفت et دهار s. धारा i. e. acies ensis, securis, simil., p. دم compositum est, et proprie significare i. q. دودمه i. e. duabus aciebus instructus. Significat igitur جمدر „pugio" (dagger *Shaksp.*). Minus recte alii voce جم, s. यम, Yamam, deum mortis intelligunt. Cf. جنبیه.

a. p. جَمرَه (ar. pruna) vapores calidi (حرارت وبخار) exeunte hieme mense Syro-macedonico (رومی) Shebât (شباط) dicto [qui Februario respondet] tribus vicibus e terra ascendentes, prima nimirum vice illius mensis die septimo, quo terra calescit, secunda die decimo quarto, quo aqua calescit et tertia die vigesimo

primo, quo arbores et plantae calefiunt. Hae tres vices سقوط جمره i. e. lapsus prunae nominantur, quo tamen Arabes lapsum trium stationum (منزل) lunae intelligunt, septimo nimirum illius mensis die stationis جبهه, quo terra calescit, decimo quarto stationis زبره, quo aqua calescit et vigesimo primo stationis صرفه dictae, quo arbores et plantae calefiunt *B.*

جُمری et جَمری et جمری dialecto Transoxaniae : vilis, pauper, nequam, turbulentus (بازاری وکمر اصل وجلف وگدا وتلنگی) *B.*, qua significatione etiam in turc. linguam abiit. Inde plur. ar. أجامرة, e. g. in vita Schah-Abbasi : اجامره واوباش نیشابور. Plura v. in H. Mong. I, 226, not. 68.

جَمْزِیوَر et sec. *HK.* جمریور equus capite (روی) ventre et duobus pedibus albis *B.* In *F.* lex. falso legitur جمربور.

جَمَس colliculi in horto (باغ ایچنده اولان کوچک یغنجقلر) *F.* sine exemplo.

جَمْس (coll. ar. جَمَسَ concrevit) glacies (یخ) *B.*

a. p. جَمَست, sec. *F.* جَمِست, gemma (جوهر) vilioris generis colore in caeruleum vergente vel, ut alii dicunt, coloris caerulei in rubrum vergentis, quae in fodina prope urbem طیبه [Medina] reperitur. Virtutem magicam non inebriandi illi tribuunt, si quis ex poculo, quod ex hac gemma confectum est vel ex alio, in quod frustulum illius gemmae iniiciunt, vinum haurit, aliamque somnii grati creandi, si dormientis pulvinari gemma substernitur. Arabicum gemmae nomen est معشوف. Sec. alios est gemma rubino (لعل) similis *B*; amethystus Freyt.; 2) *met.* a) homo ignobilis, vilis (بد اصل), b) insipiens (جاهل) *B.*

جَمَش ex جَمّاش decurtatum q. v. *F.* sine exemplo.

جَمْشاسپ Salomo rex, si de anulo signatorio (خاتم) vel de virginibus paradisi (حور), vel de spiritibus (پری) sermo est; 2) G̓amshêd rex, si de poculo (جام وصراحی) mentio fit; 3) nom. filii G̓amshêdi (جمشید) *B.*

جَمشاک et جَمشَک coll. جمشاک et جمشک tegmen pedum, calceus (پای افزار وکفش) *B.*; cf. چمتاك et چمتك.

جَمشِید [*ê*] (z. yimôkhshaêta i. e. Yama splendidus) nom. G̓amshêdi regis, quem Arabes منوشلخ appellant *B.*, filii regis طهمورث, qui 700 annos regnavit et a rege Dohâk interfectus est Gl. Sch. Primarium autem illius regis nomen est Gam (جم), cui posterior pars شید, ling. pehl. lux, claritas (شعاع) significans, tum addita fuisse dicitur, quum rege illo quodam die in Azerbâyig̓ân (آذربایجان) solio insidente solis orientis radiis in solium et diadema regium, quae auro gemmisque ornata erant, cadentibus lux magna et illustris orta esset. Regis igitur nomen جمشید proprie significat rex splendidus s. illustris (پادشاه روشن). Ipsum quoque diem, quo haec contigisse dicuntur, festum agebant Persae et نوروز appellabant *B.* Plura v. s. جم et شید.

جَمشِید ماهی گیر et جَمشِید ماهی *met.* sol in signo piscium (حوت) versans; 2) Salomo rex; 3) Jonas propheta *B.*

جَمشِیدون [*ê*] Salomo rex, si anuli signatorii vel spirituum (دیو وپری) mentio fit; 2) G̓amshêd rex, si de poculo (جام وصراحی) sermo est *B.*; cf. جم et جمشسپ.

a. جَمع collectio, congregatio et *trop.* collectio animi; inde جمع آمدن convenire H. Sam. 124, 10, Spieg. Chr. 10, 18; جمع آوردن colligere, congregare, e. g. این کلمات پریشان‌را از کتب معتبره جمع آوردم Not. et Extr. t. IX, 191, 8, et لشکری جمع آوردن copias parare H. Sam. 8, 7; جمع بستن colligere, coniungere,

زجـمـع افگنیهاش یک جعبه .sagitta, e. g
تیر ✿ چو مژگان بچشم هدف جایگیر *Bh.*

جَمع اَنداز n. c. is, cuius sagitta a scopo non aberrat (کسی که تیرش نشان‌را خطا نکند), e. g. : بر دلم خورد بهر کس مژهاش هر انداخت ✿ نازم آن چشم سیاه تو که جمع اندازاست, versus poetae وحید *Bh.*

جَمعدار n. c. a native officer of the army so called; the head of any body, as guides, harkâras etc. (in India); inde جمعداری (suff. ی) rank of Jama'dar *Shaksp. J.*

جَمعدان n. c. pera viatoria s. hippopera maior *C.*

a. p. جُمعَگی (ar. جمعه suff. ی) the weekly allowance to schoolboys paid on a friday (جمعه); also the present given on a friday by schoolboys to their preceptor *Shaksp. J.*

a. جَمعیَّت collectio, coniunctio, apta dispositio, consensus (فراهم آمدن وسازگاری نمودن) *Bh.*, inde بجمعیت coniunctus opp. جدا separatus H. Sam. 150, 9; 2) collectio animi, tranquillitas (opp. پریشانی) *Bh.*; cf. Gul. 158, 19, et sequente خاطر idem *ibid.* 30, 8. Coniungitur cum دادن *Bh.* Inde جمعیت خانه n. c. audience-hall *J.*; جمعیت گاه n. c. convocationis locus aut consessus *M.*

t. p. جُمقدار claviger, satelles regius; cf. t. چوماق clava. Vox in arabicam linguam recepta, de q. v. Quatremère in H. des Sult. maml. t. I, 1, 138 not.

جَمکَرد nom. urbis cuiusdam imaginariae s. loci fictitii paradisi terrestris, cuius in libro Sadder a Zoroastre conscripto mentio fit *M.* ex Hyde de rel. vet. Pers.

a. p. جُملگی (ar. جمله suff. ی) universitas; 2) omnes, cuncti (مرادف همگی بمعنی همه وتمام) *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 67, 4. 80, 6; inde بجملگی omnino, prorsus Gul. 25, 23.

چه حسرتها که بر دل جمع بندم ✿ : e. g. کنم چون در تماشایت نظر چرخ et *met.* collectionem decernere (جمع مقرر کردن), e. g. ✿ کسی که از دل عاشق قرار می طلبد جمع زمال جمع بملک خراب می بندد *Bh.*; جمع بودن collectum, congregatum esse, e. g. de opibus in thesauro H. Sam. 136, 16, et *met.* animo collectum, non distractum, tranquillum esse; cf. Gul. 158, l. ult.; جمع شدن congregari, convenire, e. g. چندان لشکر جمع شد H. Sam. 94, 1, et c. dat. ps. i. q. acquirere *ibid.* 28, 6 et 7 et *met.* دل جمع شدن animus se colligit, tranquillus fit Spieg. Chr. 81, 4; جمع آوردن i. q. جمع ساختن s. جمع کردن colligere, congregare Spieg. Chr. 66, 16, et *met.* خاطر جمع کردن colligere, animum *ibid.* 31, 2; 2) turba, multitudo; inde جمعی (suff. ی) quidam, aliquot homines; 3) res tota, summa; et *spec.* acceptum opp. خرج expensum, e. g. واعظم مفاسد التزام دفاتر جمع وخرج بود Not. et Extr. t. IX, 199, 9; inde جمع ابواب rent of land in India, fixed at a subsequent period to the time of emperor Akbar; جمع اصل original rent of land as rated in the reign of Akbar, or at some more ancient period; جمع بالدرستی revenue accruing from fines; جمع بندی an account of the quantity of land and number of houses in a district; the settlement of an assessment; a rent-roll; جمع طوماری a rent-roll; جمع کامل revenue that has remained unaltered for many years; جمع مفصّل the aggregate amount of the different sources of revenue, whether of rent or custom; جمع واصل باقی an account stating the rental, collections, balances and arrears of a district or province *Shaksp. J.* Alias vocis ar. جمع significationes vid. in lex. arabico.

جَمع اَفگَنی (suff. ی) n. c. nom. abstr. locutionis جمع انداز i. e. scopum ferire, de

جُمْلَهِی (suff. ی) i. q. جملکی *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Gen. 13, 9.

جَمَنْد pro جای مند, tardus, piger, iners; 2) maxime de equo dicitur, qui est in incessu tardus, piger *B.*

h. p. جَمُنَه nom. fluvii prope urbem Agram (اکبر آباد), hind. جمنا dicti *Bh.*

جَموش i. q. چموش 1 q. v. *F.*

جَمهَلو et جَمهِلو genus frumenti (غله), alias مشنک et hind. کراو s. کلاو (s. चर्त्ताय) dicti; pisum arvense; 2) alii pro مشنک legunt مشتن ob eamque caussam voce جمهلو genus ludi significari volunt *B.*

جَمْهور nom. regis cuiusdam Indiae Gl. Sch.

a. p. جَمهوری vinum vetustum; 2) sec. al. vinum trium annorum; 3) sec. al. vinum ad tertiam partem (شراب مثلث یعنی سه من شراب انگوری را بجوشنند تا یک من شود), vel sec. al. ad dimidium decoctum (بعد از جوشانیدن یک من به نیم من آید) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. جُمهوری.

جَميد libellus seriei regum Indiae; 2) pro ar. جمادی nom. mensis arabici *C.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

جَميز genus ficus (انجیر) ar. تین الاحمق dictum; folia arboris similia sunt foliis mori (توت) *B.* ficus sycomorus Freyt. s. v. جُمَّيز.

جَن latus, tractus (طرف وجانب وسو وکنار) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn.: پرندوش زین جن سواری گذشت ✿ که سرزید زو سر استر بسر بوم ودشت) *F.*; 2) dialecto آبادی pro زن femina *F.*

a. جِن daemon, spiritus (پری ودیو); 2) cor; 3) initium; 4) novum *B.*

a. p. جُن sepultura (دفن کردن) *B.*; cf. ar. جَنّ 7 n. act. جُنون in Freyt. lex.

جَناب coll. جنغ foedus, pactum (شرط وگرو که دو کس باهم بندند) *B.* et coll. جنابه nomen ludi (نام بازی) *Bh.*, sec. *F.* جُناب lis inter duos pignore deposito (بر نسنه ایچون ایکی آدم مباحثه ومراهنه ایدهلر اکا دیرلر), e. g. in hoc versu حکیم خاقانی poetae: دید مرا مست صبح با دلم از هر دو کون ✿ عشق نهاده گرو کشیده جناب *F.*; cf. جباب; 2) et جُناب lacinia sellae equestris et lorum stapiae (جناغ زین اسب که دامنهٔ زین وتسمهٔ رکاب باشد) *B.*; 3) جَناب coll. جَناغ 4 pessulus ianuae claudendae (قپو اردنه طیادقلری اغاج), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: چنان بوده عدلش که در عهد او ✿ نبندند خانه بقفل وجناب *F.*

جَنابَه (suff. ه) coll. جَناب 1 genus ludi, quod fit deposito pignore (بر نوع لعبدر معاهدهلی یعنی اوج ایله اوینارلر) *F.* sine exemplo.

جُنابَه gemini (ar. توأمن) *B.*

جُناج ling. Andalusiae (اندلس): flos quidam persice فیلگوش dictus *B.*; cf. ar. جَناج, quod in Freyt. lex. sic explicatur: „Andalusiis i. q. راسن, helenium“.

a. p. جَناحِ سَفَر *met.* apparatio itineris (کنایه از تهیه سفر وسرانجام کوچ بجلدی بسیار) *Bh.*

جَناخ i. q. جَناغ 3 *F.* Alia lectio videtur.

جُناخ i. q. جُناغ; 2) coll. چُناغ crater magnus (قدح کبیر) *F.* sine exemplo. Alia lectio videtur.

a. جَنازه feretrum; inde جنازه کش n. c. sandapilarius *Bh.*

جَنغ coll. جَناب 1 foedus, pactum; 2) os pectorale avium (استخوان سینهٔ مرغ); 3) pars arcuata s. arcus sellae equestris (طاق پیش زین اسب) *B.*; 4) coll. جَناب 3 pessulus ianuae (قپو طیاغی) *F.* sine exemplo.

جُناغ et جُناق lacinia sellae equestris et lorum stapiae (دامنهٔ زین اسب که بعربی

(یون خوانند وتسمهٔ رکابرا نیز کویند *B.*; cf. etiam تنبوك 2; 2) apparatus quidam, quo sella equestris ornatur (نوعی از اسباب (زائدهٔ زین که برای زینت نقاشی کنند *B.*; facies exterior straguli sellae equestris (دامنهٔ زین وروی غاشیهٔ زین) Gl. Sch., e. g. in hoc hem. Schahn.: نشانده کهر در جناغ پلنک Gl. Sch.

جَنان pl. vocis جَن pro زَن feminae *F.*

a. جِنایَت peccatum, crimen, iniquitas; 2) mulcta, qua aliquis punitur, pecunia imperata; cf. Quatremère in H. des Sult. maml. I, 1, 199, not. 79; inde جِنایَت فِشان adi. c. crimina s. iniquitates spargens (کناه وکینه ریز) *HK.*; جنایَت سِتان tributum vel pecuniam imperatam exigens (خراج ستان وجزیه ستان) *B.* in app.

جَنَب nom. urbis, cuius incolae bona indole et hospitii virtute excellunt (خوش طبع ومهمان دوست). Qui ibi conficiuntur gladii praestantissimi sunt *B.*

جُنبان part. praes. v. جنبیدن se movens, mobilis (دپرنیجی) *F.* (صاحب حرکت) *B.* s. اجنبان, e. g. in hoc versu Schahn.: دو لشکر بسان دو دریای چین ✿ تو کفتی که شد جنب جنبان زمین *Bh.*

جُنبانیدَن caussale verbi جنبیدن, movere, agitare; cf. Spieg. Chr. 6, 12 et 14. 15; quassare *caput ibid.* 15, 19 et 20, *arborem B.* s. جشن مریم; inde سر رضا جنبانیدن *met.* assentiri, consentire H. pr. reg. 14, 12.

جُنبَد i. q. کنبد fornix, e. g. in hoc versu: کسی زیر این جنبد نیل فام ✿ میسر نباشد که کیرد مقام *F.* Arabica forma persicae vocis کنبد esse videtur coll. ar. جنبذة s. جنبذة.

s. جُنبِد ling. syr.: rosa (کل ar. ورد) *B.*

جُنبِش (a v. جنبیدن suff. ش) motus, motio, agitatio (حرکت) *B.* s. توفیدن 3. Cum i. q. جنبیدن. Inde از بیرون کردن جنبش *met.* coelo altior (برتر از فلك) *HK.*; جنبش اخواستی motus non voluntarius, invitus (حرکت قسری که بتحریک قاسر باشد); جنبش پارانی motus quidam orbium coelestium sic descriptus: حرکت جسریی که از افلاك صادر شود بسبب نفوس منطبعه ایشان وایس نفوس منطبعه در افلاك بمنزله قوای جسمانی اند در مردم Gl. in Des.; جنبش کریده motus orbi coelesti proprius (حرکت خاصه فلکی) *ibid.*; جنبش خواستی (opp. جنبش اخواستی) motus voluntarius (حرکت ارادی یعنی حرکتی که بقصد وارادہ باشد) *ibid.*; جنبش منشی motus naturalis (حرکت طبیعی چون حرکت نبات وغیره که از روی شعور نبود) Gl. in Des.

a. p. جُنبِش آبا *met.* motus septem planetarum *B.*

a. p. جُنبِش اَوَّل *met.* motus calami fata et decreta divina in tabula scribentis; 2) motus primarius orbis coelestis, quem primum fecit; 3) motus primarius planetarum e signo arietis (چه کفته اند که در مبداء آفرینش مراکز کواکب سبعه هر یك در اوج تدویر بود واوجات تداویر در نقطه اول حمل) *B.*

جَنبَلول i. q. جنبلول s. چمبلول oscillum (صالنجق) *F.* sine exemplo.

جُنبَندَه part. praes. v. جنبیدن se movens; 2) *spec.* reptile, insectum (حشرات ارض) *F.*; cf. Spieg. Chr. 9, 19; 3) *abs.* animal (حیواناترا کویند مطلقا) *B.* in app. جانور یعنی صاحب جان *HK.*

جُنبَه i. q. جنبنده, e quo decurtatum est; 2) motus, agitatio (حرکت), e. g. in hoc versu: چو پیش مغلمی بکشودی دنبه ✿ مکن بالا وزیرینی بجنبه *F.*

s. جُنبید ling. syr.: nom. medicamenti pers. اوشه et ar. سعتر dicti *B.*; cf. اوشه et جنبد.

جُنبیدَن coll. جنبیدن se movere, agitari (دپرنمك یعنی حرکت ایتمك) *F.* بر جستن *HK.*, e. g.: بر آسمان وجنبش نمودن

بزین اندر آورد پای ✿ که از باد آتش بجنبد زجای „ita insilit in sellam equestrem, ut a vento ignis e loco movetur" Schahn. ed. Mohl. I, 144, 362 coll. جنبیدن زخواب e somno se movere i. e. somno expergisci, evigilare Schahn. in Spieg. Chr. 48, 2 et وشهوت غالب مهرش بجنبید „et libido ingens amoris illius excitabatur" Gul. 51, 12; 2) *met.* coire (جماع کردن), e. g. in hoc versu اشرف poetae : رسیده سبزهٔ خطش کنون نزدیک خشکیدن ✿ بجنبید ای هوسناکان که وقت آب دادن شد *Bh.*

جَنبِیَه genus armorum, alias جمدر et hind. کتر (s. कट्टार et कटार) dictum; pugio *B.* In *F.* lex. legitur جَنبِیَنه.

h. p. جَنتَر (s. यन्त्र) nomen instrumenti musici (سازی) Indis proprii *B.* Primitus est instrumentum hind. بین (s. वेणु a flute, a pipe Wils.) dictum, quod multis aliis chordis auctum est (در اصل بین است که چند تار دیگر بر آن افزوده اند *Bh.*; 2) astrolabium similiave instrumenta, quibus astronomi indici in observando utuntur (وارباب تنجیم این دیار بعضی آلات رصدی را چون اسطرلاب ومانند آن نیز جنتر خوانند) *Bh.*; inde جنتر نواز n. c. instrumento جنتر dicto canens *Bh.*

e. جَنتورِیَه nom. medicamenti gr. قنطوریون (κενταύριον) dicti; centaurium *B.*

جَنغ mugitus bovis *B.*

جُنجُر coll. حنجر nom. medicamenti alias سرخ مرد et ar. عصى الراعى dicti, quae est herba rubra in nigrum vergens; polygonum *B.*

جَنجَکی trifolium (یونجه اوتی) ar. فِصص [?] dictum *F.* sine exemplo.

جَنجَنانی vox laudandi et approbandi (لفظیست که در مقام ستایش وتحسین چیزی گویند); 2) genus optimi cucumeris melonis (نوعی از خربزهٔ خوب), e. g.: خوش مایدهٔ ایست آسمانی ✿ با نان وپنیر جنجنانی, versus poetae تاثیر *Bh.*

جَنجَه acinus uvarum (اوزم چکردکی) *F.* sine exemplo.

جَند nom. urbis in Mavaralnahr *B.*

جَندار decurtatum est جاندار q. v. Vox in arabica quoque lingua usitata; cf. de Sacy Chr. ar. t. II, p. 178.

جَندال (s. चाण्डाल) coll. چندال homo infimi ordinis (عوام الناس); 2) homo iners, nequam (تولنکی وهرزه‌کار); 3) potator, ebriosus (شراب خوار) *B.*

جند بی i. q. جُند بی دَستَر et جُند با دَستَر دست *F.*

جند بِدستر, decurtatum ex جُند بی دَست quae est arabica forma persicae vocis کُند بیدستر q. v. *B.*

جَندَر supellex vestiaria aliarumve rerum (رخوت پوشیدنی وغیره); inde جندر خانه n. c. locus supellectili vestiariae aliisve rebus recondendis; vestiarium *B.*

جَندَرَه *gen.* lignum crassum non scalptum (کُنده ونا تراشیده); 2) *spec.* i. q. رخت مال i. e. duo ligna magnitudine semiulnae ad complanandam et laevigandam (جهت کوفتن وهموار ساختن) supellectilem vestiariam aptata et scalpta *B.* (دو چوب مقرر که رختهای شستهرا بدان تنک کشند ووصفا دهند) *Bh*; 3) prelum pannarium (آنچه بدان صوف وشال وجامهای دیگر شکنجه کنند); 4) *met.* homo impolitus, rudis (مردم ناتراشیدهٔ لك وپک ونا هموار) *B.* Inde t. جندره‌جی, torcularius, compactor librorum; cf. جلاگر.

جُند شاپور nom. urbis a rege شاپور conditae (آباد کرده) Gl. Sch. Golius in not. ad Alfr. offert جندی سابور.

جَندْ قوق daemon (دیـو) *F.* ex محمودی sine exemplo.

جَنْدَل nom. unius ex propinquis (نزدیکان) Feriduni, quem iste rex ad regem Arabiae felicis (یمن) miserat, ut sibi filiam illius in uxorem deposceret *B.*, vel sec. Gl. Sch., ut illius filias in uxores suorum filiorum deposceret. Gl. Sch.; 2) ling. ar. lapis (سنگ) *B.*

جَنْدَن rubiginem abstergere, polire (پنسن) (آجمق) *F.* sine exemplo; in ceteris lexicis deest.

a. جنس genus; 2) bona mobilia, supellectilia; inde جنسِ کم مخر (a v. خریدن) vel جنس نا فروش i. q. جنسِ کم میاب supellex invendibilis (جنسی که کسی آنرا خرید نکند); 2) *met.* et جنس دگر podex (کون); inde جنس به تنخواه دادن sermone sodomitarum: paedicare (باصطلاح لوطیان کون دادن) *Bh.*

a. p. جِنِستان (suff. ستان) Fairy-land *R.*

a. p. جِنْسْواری (coll. ar. جنس, suff. واری) separately; specifically *Shaksp. J.*

e. جنطلی et جِنطیِن Gentius, Illyriae rex (پادشاهی از یونان), a quo gentiana (جنطیانا), radix nota, nomen accepit, alias etiam جنطین الملک et دواء الحید et کف الذئب dicta *B.*; cf. Plin. H. Nat. 25, 7.

e. جِنطِیان v. s. voce جنطلی.

جَنغوزه i. q. جلغوزه *F.* Alia lectio.

جَنقی i. q. جانقی *B.*, e quo decurtatum est. Mendosa videtur lectio جنغی in lex. *F.*

جَنگ bellum, proelium, pugna, certamen (جدال وقتال) *B.*; cum کردن et پیوستن pugnare, certare, rixari c. با ps.; inde جنگهای مردانه کردن fortiter pugnare, rem strenue gerere H. Sam. 42, 4; cum آوردن idem et c. سوی ps. bellum inferre alicui Frag. 18, 14; componitur etiam cum افتادن et دانستن *Bh.* Inde جنگر (آوردن cf.) adi. c. et جنگ آور s. جنگاور s. جنگور (suff. ور) *Bh.* seu جنگ باز adi. c. bellicosus, pugnator, bellator; جنگجو s. جنگجوی (cf. جُستن) et جنگ سگال adi. c. pugnax, bellicosus *Bh.* et nom. abstr. جنگ et جنگ بازی, جنگ آوری جوئی pugna, certamen, concertationis studium; جنگگاه pro جنگه n. c. campus proelii *Shaksp.* coll. Spieg. Chr. 65, med.; جنگ دو سر دارد *met.* bellum duos exitus habet, aut caedem vel fugam aut victoriam *Bh.*; جنگ سود n. c. a) qui lucrum in bello fecit (کسی که سود خودرا در جنگ دیده باشد) et b) سود pro سوده, ut videtur, posito: bello tritus *met.* i. q. جنگ آزموده vel تجربه‌کار in bello versatus, exercitatus, bellicosus, e. g. in hoc versu نظامی poetae: در آمد بپرو زنگی جنگ سود ☆ بیک ضربت از تن سرشرا ربود *Bh.*

جُنگ coll. جونگ camelus, cui onus nondum impositum est; 2) coll. جُنگ et ar. جنک pl. جنوک navis magna (کشتی وجهاز بزرگ) *B.*; navis maximae molis Freyt.; 3) albedo magna (بیاض بزرگ); 4) genus aleae (قمار) *B.*; 5) sec. *F.* aridam vel mutilatam habens manum (ar. اشلّ) *F.* sine exemplo.

جَنگار coll. چنگار cancer (خرچنگ ar. سرطان); 2) imperat. v. جنگ آوردن et part. praes. significatione *B.* q. v. s. جَنگ; 3) pro زنگار aerugo *F.*

جُنگال coll. چنگال scopus sagittariorum (هدف) *F.*

جنگانیدن caussale verbi جنگیدن; 2) i. q. جنگیدن *C.*

جَنگ جَلاب n. c. fraus, dolus (مکر وحیله وخدعه); 2) procrastinatio (تاخیر ایتمک) sensu proprio et metaphorico *F.* sine exemplis; 3) i. q. جنگ جلابست inauris *C.*

جَنكِي (suff. ی) bellicus, bellicosus, fortis; cf. Frag. 28, 9; Chr. Sch. 15, 197; 2) agilis, promtus (چست وچابک) *F.*

جَنكِيدَن bellum gerere, pugnare (جنك ايلمك) *F.* ex Fg. Verbum denominativum videtur.

جَنوَر decurtatum ex جانور q. v. *HK.*

a. جُنون insania, furor (ديوانكى); 2) *sermone poetico* i. q. عشق amor *Bh.* Inde جنون نَورى insania periodica, i. e. quae verno tempore furit (طغيان كند), ceteris autem anni temporibus cessat (تسكين پذيرد) e. g. بيك پركار مارا كسى كذارد ✿ جنون دورىء ديوانه ما *Bh.*

a. جَنيبَت equus a latere ductus (اسب كوتل) *B.* Inde خنيبت دار n. c. is, cui talis equus traditus est (آنكه اسب مذكور خسواله او باشد) *Bh.*; جَنيبَت كَش n. c. 1) qui equum a latere ducit (كه جنيبت يعنى اسب كوتل را ميكشد); 2) stabuli praefectus (مير آخور) *B.*; cf. H. Selg. 111, l. 3; جنيبت كش فرمانت *met.* tibi obediens, submissus (مطيع تو) *HK.*

جُنير [*é*] nom. urbis in دكن *Bh.*

جَنين mensa parva (خوانچه) *F.* sed in versu بهر مهمان poetae : مير نظمى خوانچهء افطار ✿ به زخوان بزرك بد دير آر, quem probandi caussa affert, non جنين sed خوانچه legitur.

جَنيوَر et جينوَر pons extensus supra medium Gehennae (پل صراط) *B.* Aliae vocis formae sunt جينور et جينود et خنيور et خنپور et خينور.

جَو (s. यव) hordeum, grana hordei (شعير) *F.*; inde جوى (suff. ی) unum granum hordei Gul. 13, 3; جو تُرش et جو برهنه sec. *B.* in app., genus hordei folliculo (پوست) carentis *Bh.*; جو كَندم et جو وكَندم hordeum et triticum *met.* capillus niger

جَنك جَلابست i. q. جَلاب 3 inauris pede s. basi instructa (ايالقلى كويه اينجو ولعل وغيرى نه اولور سه) *F.* sine exemplo.

جَنك زَركَرى n. c. *met.* bellum gerere, proelium (جنك ساختكى) *B.*

e. جنكسانك titulus s. nomen honorificum praefecti. E lingua sinensi ad Mongolos translata vox; inde جنكسنكى (suff. ی) munus s. dignitas talis praefecti, de q. v. Quatremère in H. Mong. I, 77, not. 95.

h. p. جَنكَل (s. जङ्गल) silva, saltus *B.* s. بيشه. Inde جنكل برى (a v. بُريدن) n. c. act of clearing wood-lands *Shaksp.* et جنكل بُرىء تعلّقد a spot of ground brought into cultivation by the possessor *J.*

جنكلانى et جَنكَلاق et جَنكَلاكى i. q. جَنكَلانى milvus *B.*

جَنكَلِستان (suff. ستان) regio saltuosa, silvestris *F.*, in quo tamen male جنكلستان legitur.

جَنكَلوك coll. جنكلوك et جنكوك aegrotus a morbo se recreans, sed adhuc ita infirmus, ut nonnisi manibus in genua positis vel alia re innixus assurgere possit; 2) homo vel animal manibus pedibusque distortum (كجواج) *B.*

جَنكَلى (suff. ی) saltuarius, silvester *B.* Inde جنكلى يك پا 1) genus animalis forma hominis, uno pede praeditum et discernendi facultate et sermone destitutum (از تميز ونطق بى بهره است); 2) *met.* homo deserta inhabitans et miser (صحرا نشين بى سروپا), e. g. in hoc versu poetae مير نجات : چون زند با قد او لاف زعونت جائى ✿ نيست شمشاد بجز جنكلى يكپائى *Bh.*

جَنكَوان, sec. *F.* جَنكْوان nom. urbis in Hindûstân *B.*

جَنكوس *HK.* et جَنكوك coll. جنكوك i. q. جنكلوك 1 aegrotus a morbo se recreans *B.*

et albus (ریش سیاه سفید); semicanus, alias دومویه dictus *Bh.*; جو فروش گندم نما hordeum vendens et triticum monstrans *met.* homo ad fallendum paratus (محیل ودغا باز وبی دیانت) *B.* in app.

جو i. q. جُغ iugum *B.*; 2) i. q. ar. عیار obrussa i. e. gradus (مرتبه) nonagesimus sextus auri puri *B.* vel sec. *F.* obrussa auri puri, quae fit admiscendo nonaginta sex granis auri quatuor grana argenti *F.*; 3) coll. جوی fluvius, rivus (جوی آب) *B.* et dicitur de aqua, quam in calamo narcissi servare solent, ut narcissus diutius in statu recenti remanere possit (جوی که در قلم نرگس نگاه دارند تا دیرتر وتازه بمند), e. g. in hoc versu poetae : مخلص کاشی نظر کی از طمع هرگز بدست کس بود مارا ✿ چو نرگس یک جو از ملک قناعت بس بود مارا *Bh.*; 4) imp. verbi جستن, in comp. part. praes. significatione *B.*; 5) plectrum instrumenti musici (زخمهٔ سازها) *HK.* زخمهٔ مزامیر *F.* ex شرفنامه, qua significatione چو pro چوب legendum videtur.

Phrasis :

اَز جوی زَر آتَش کَشیدَن *met.* ex lagena aurea (صراحی طلا) vinum in poculum (پیاله) effundere *B.* in app.

جَوا sermone استر آبادی : i. q. جدا separatio, e. g. in hoc versu میم نظمی poetae : دارم در سر زسودایش هوا ✿ چون شود آن ماهرو از من جوا *F.*

جَواب ex جو et آب compositum, aqua hordeacea, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : ✿ پرسشی کم میکنند از حال دل عاشق دلخستهرا باید جواب *F.*

a. جَواب responsum; cum دادن respondere; در جواب گفتن idem, cf. Spieg. Chr. 9 l. atp.; جواب کس گفتن respondere alicui *ibid.* 10, 7; praeterea componitur cum verbis کردن, در لب شکستن, آمدن et گرفتن *Bh.* Inde جواب بلا a kind of benediction i. e. may your advice prevail! جواب دار n. c. a person responsible; جواب ده n. c. (respondens) one who makes an obstinate defence : amenable, accountable; جواب سوال altercation, conversation; جواب سوالی (suff. ی) n. c. reply, rejoinder; جواب قطعی a. قطع a categorical answer; جواب نامه n. c. (literae responsoriae) a writing fixed to the winding-sheet or the breast of the deceased, which it is intended the angels Munkir (منکر) and Nakír (نکیر) should read, should the poor soul be too much flurried to answer their questions; جواب نویس n. c. a writer of ordres or replies; جوابی (suff. ی) a respondent. A kind of bill of exchange, which is not paid till notice is received of the bills having been taken up. A chorus, especially in repeating a marsiya (مرثیه) or elegy; جوابی سوالی (suff. ی) a mediator, attorney, envoy *Shaksp. R.* حاضر جواب n. c. promtus et expeditus ad respondendum; 2) echo *M.*

جَوار permissio, licentia *F.* sed falsa lectio pro ar. جواز 1 videtur.

جُوارِش forma cum گُوارِش permutata (مبدل), et جَوارِش arabica forma persicae vocis گوارش. In libris medicis legitur etiam جوارشن *Bh.*

a. جَواز a. v. ar. جاز, permissio, licentia (رخصت واجازت); 2) literae liberi commeatus (خط ودستک راه); 3) transitus (روانی وروائی وروان شدن); 4) aquam dare pecori et segetibus *B.*

جُواز et جُوازان mortarium (هاون) parvum lapideum sive ligneum, in quo allium (سیر) contunditur, ar. مهراس dictum; cf. جُوازه; 2) i. q. ar. معصره i. e. vas, in quo oleum ex semine, succus ex uvis et saccharum (نیشکر) acquiritur *B.*

جَوازه ventriculus ovillus (قیون شیردانی), e. g. in hoc قطعه poetae cuiusdam : جوازه

ار شود مملو خوش آید ✿ برنج وگوشت خورده با بهارات ✿ ولی باید کنار جوی وسبزه ✿ دو سه بار ودگر بودن محالات *F.*

جُوازه i. q. جُواز 1 mortarium *B.*

جُوال coll. voce zend.-paz. جوبال vas e lana confectum (از پشم بافته) rebus recondendis; saccus; 2) dimidium oneris, sarcina (یک لنگ بار); 3) dolus, fraus (مکر وحیله); 4) *met.* a) corpus hominis, b) res quaedam aperta (چیزی گشاده) *B.*

Phrases:

با سَگ دَر جُوال *B.* et با سَگ بَجُوال رَفتَن شُدَن *met.* cum homine pravo vel nugatore concurrere (همخانه شدن با مردم بدخو ومعارض شدن با هرزه گو) *B.*

دَر جُوال شُدَن *met.* decipi (فریب ودغا خوردن) *B.*

دَر جُوال کَردَن *met.* decipere (دغا وفریب دادن) *B.*

جُوال دُوز n. c. (sarcinas consuens) acus grossior sarcinis consuendis (سوزن کلانی که جوال بدان دوزند) *Bh.*; cf. Gul. 123, l. 15, ubi جوالدوزی legendum est.

جُوالِق plur. ar. vocis جولق, quae est arabica forma persicae vocis جولخ q. v. *B.*

جَوان *B. HK.* et *Bh.*; male, ut videtur, جُوان sec. *F.*, (s. युवन्) coll. جوانه et voce zend-pazendica جوان iuvenis (opp. پیر) *Bh.* et de animalibus *B.* s. تاوك; 2) *met.* recens, novus (تازه ونو), qua significatione e. g. cum vocibus بخت vel دولت fortuna, cf. H. Mong. 18, 6 et not. 21, cum باد ventus, بلا infortunium, سال annus, شهر urbs, al. componitur *Bh.* coll. Spieg. Chr. 94, 4; inde جوان سنگ دیده *met.* adolescens fortis, exercitatione et disciplina subactus (بهادر ریاضت کشیده) *Bh.*; جوان مرگ s. جوانه مرگ, sec. *Shaksp.* جوانا مرگ, n. c. is, qui in iuventute moritur (آنکه در جوانی میرد), e. g. in hoc versu وحید poetae: زهر پیری چو خورد شخص جوانی میرد ✿ پیر هرکس که شود زنده جوانمرگ شد است *Bh.*

جَوان اِسپَرم n. c. herba quaedam odorata ar. ریحان الشیاطین dicta *B.*

جَوانانه (suff. انه) iuvenum more; viriliter *M.*

a. p. **جَوانِ خوش شَکل** iuvenis formosus *met.* oryza (برنج طعام) *B.* in app. *HK.*

جُوانغار ala laeva *exercitus*, opp. برانغار ala dextra q. v.; voces mongolicae respondentes synonymis میسره ومیمنه coll. وچون هر دو فریق بهم رسیدند میمنه ومیسره فائق بر برانغار وجوانغار H. Sam. 118, 10, ubi sic legendum pro mendoso برابر انغار وجو انغار.

جَوان مَرد n. c. *met.* nobilis, liberalis, generosus (کریم وسخی وبخشنده وصاحب همت) ar. فتی; 2) senex lanionum (پیر قصابان) *B.*; inde جوان مردی (suff. ی) liberalitas, generositas ar. فتوة; cf. Spieg. Chr. 13, 19. Inde بجان جوان مردی کردن c. با ps. liberalem esse in alqm vita concedenda Gul. 30, 2.

جَوانَه (suff. ه) i. q. جوان iuvenis Gl. Sch. *Bh.*; 2) i. q. جوانی 1 *Bh.* et *B.* in app.

جَوانی (suff. ی) iuventus (opp. پیری) *B.* Componitur cum verbis کردن et تراویدن coll. hoc versu ظهوری poetae: جوانی می تراود از در وبام ✿ جهان پیر برنائی رساند است *Bh.*; 2) ad iuvenem pertinens, iuvenilis; 3) جَوانِی [*ê*] unus adolescens.

جوانی i. q. نخواه vel زنیان q. v. *B.*

جُوانیک passer femina (دیشی سرچه) *F.* sine exemplo.

جَواهِر plur. ar. vocis جوهر q. v.

جوب balbus (پلتکی t. لکنت لسان) *F.* sine exemplo.

جوبلر nom. loci ad Bokhâram pertinentis (نام محلّه از بخارا), cuius mentio fit in libro تذکره سراج الشعرا inscripto *Bh.*

جوبال i. q. جوال saccus *F.* ex Fg.; sed vocem zend-pazendicam esse dicit *B.* lex. auctor.

جَوبَجو coll. جَوجَو *met.* frustatim, minutatim (پاره پاره وذره ذره) *B.*; cf. جَو et جوذر.

جُوبَه [ó] locus urbis, in quem res venales deferuntur; forum *B.*

جَوپیند avis همای dicta (هم قوشی) *F.* sine exemplo; cf. چوبین et چوبیند.

جَوتَرَه turris delubri muhammedici, pharus (منارة) *B.*

جوج et جَوج crista galli *B.*; crista galeae (سر مغفر) *F.* ex شرفنامه sine exemplo; signum quoddam (علامتی) porticibus vel palatiis (طاقها وایوانها) ornamenti caussa (تا خوشنما شود) super impositum *B.* Ling. malaica: i. q. نرد nerdiludium; cf. Hyde de lud. or. in hist. nerdiludii p. 3.

جَوجادو n. c. granum simile grano hordei (جو), sed tenuior et longior et gustus amari *B.*; cf. دادی.

جُوجَم *BK.* et جُوجِنْ et جُوجِرْه [ó] coll. voce zend-paz. جوجن dirhemus (درم), quadraginta octo grana (حبه) valens *B.*

جوجگاه n. c. locus proelii (جنگ گاه) *B.* in app.

جُوجَم [ó] ramus arboris flores et fructus ferens (شاخی از درخت که گل ومیوه بار آورد) *B.*

h. p. جُوجَن [ó] (s. योजन) ling. hind.: unus parasanga et tertia pars parasangae i. e. quatuor mensurae, quae کروه dicuntur *B.*; (distantia aequans quatuor क्रोश, i. e. novem milliaria anglica, vel sec. al. quatuor vel fere quinque milliaria anglica *Wils.*)

جَوجَو i. q. جوبجو q. v.; 2) nom. urbis in regno خطا moscho et camphora optima et vestibus sericis pretiosissimis nota *B.*

جوچو, sec. *C.* جوجو et چوچو, passer (ar. عصفور) *F.* sine exemplo.

جوجوه i. q. بار *HK.* ex القنية. In ceteris deest.

جوجَه i. q. جوزه pullus gallinae aliarumve avium *B.*; cf. چوزه et چوزه.

جوحی i. q. جُحی q. v. *Bh.*

جَوخ, unde ar. جوق, coetus, agmen (گروه وفوج) hominum et animalium *B.*

جودابَه exsudatio s. stillatio (ترشح) aquae per retinaculum *F.*, nitens hoc versu ابو المعانی poetae: سرشک مر ریزد از دیده چنانست * که جوداند شده گویا زمژگان, in quo tamen جوداند legitur, quod significat ingluvies avium et h. l. tropice usurpatum videtur. In *C.* lex. legitur چورابه. Utraque vox falsa videtur.

جَودان (nomen ex جَو et دان compositum videtur) coll. جوداند ingluvies (چینه دان) avium; 2) res quaedam nigra inter dentes equi, asini, sim. et grano hordei (دانهء جو) similis, ex qua aetas eorum dignosci potest, quod tamen fieri nequit si illa disparuit; 3) genus camphorae iucundissimi odoris, quod edunt, oppositum illi, quod میت i. e. mortuum dicitur; 4) genus mali punici (انار) granis siccis (که دانهء آن بی آب وخشکی میباشد); 5) genus ligni salicis (چوب بید), e quo manubrium palae (دستهء بیل) conficiunt *B.*

جَودانَه (suff. ه) i. q. جودان *B.*

جَودَر coll. جودره frumentum quoddam silvestre inter triticum et hordeum saepissime crescens, cuius grana parva et tenuia sunt, ar. طمع (?) dictum; 2) bos (گاو) *B.*

جَودَرَه (suff. ه) frumentum silvestre جودر dictum *B.*; 2) nom. athletae cuiusdam (مبارزی) in exercitu Russorum (روس) *B.* *F.*

جَوذَر (ex جَو et ar. ذر res atomi instar, compositum videtur) i. q. جوبجو frustatim, minutatim *B.*

a. p. جَور iniuria, violentia (ستم); inde جور پیشه n. c. oppressor, tyrannus (ظلم وستمکار) *Bh.* Componitur cum verbis کشیدن et کردن ,رفتن ,بردن *Bh.*; 2) nom. lineae (خط) cuiusdam in poculo regis G'amshêd, quae est linea marginis poculi (که خط لب جام وپیاله باشد). Inde پیالهء جور (poculum iniuriae) idem significat, quod پیالهء مالامال poculum vino impletum, quia mos est convivarum, sodalem poculis vino impletis inebriare, ut violenter in illum agere possint *B.* Inde باده بجور داد *met.* „valde bibere dedit" *F.*

جُور altus (بلا opp. پائین vel پست) *B. F.* ex Fǵ.

t. جُوراب [ó], s. چوراب *M.*, coll. ar. جورب tegmen pedis, calceus (پا افزار) *B.* s. v. (نوعی از کفش وموزه) ;پای پوش بته زده *Bh.* Inde جوراب دوز n. c. qui calceos dictos conficit *Bh.* Inde ar. جوربة n. a. v. quadril. جورب „induere tibialia vel soccos; 2) tibiale, soccus" Gol., ortum videtur.

جَور آباد n. c. nom. loci in ایران *Bh.*

جوربور coll. چورپور avis phasiana (تذرو) *B.*

جوره eiusdem coloris (همرنگ), ponderis, modi (هموزن); par (مقابل کوب وجفت چیزی) *B.* Vox ex hind. جوڑا coll. s. जुड़ ligare (a pair, a couple; a pair of shoes; a suit [of clothes] *Shaksp.*) orta videtur.

جَوز arabica forma persicae vocis گوز nux (گردگان) *B.* Inde proverbium جوز نشکن طالع به بین „ne frangas nucem, respice horoscopum", quo utuntur, si confidendum et fortuna periclitanda est (این مثل در مقام توکل وبخت آزمائی گویند) *Bh.*

جَوزاغند (vox جوز cum اغند pro آگند composita) malum persicum (شفتالو) siccatum et medulla nucis (جوز = گردگان) impletum (آگنده) *B.*

جَوزاک (suff. اک coll. جوزیدن) moeror, angor (غصه خوردن واندوهگین شدن) *B.*

جَوز بَر گُنبَد (nux in fornice) *met.* labor irritus, opus inutile (کارهای عبث وبی ما حصل) *B.* Inde جوز بر گنبد انداختن i. q. گوز بر گنبد افشاندن *met.* opus futile agere (حرکت نعوذ بیحاصل کردن), e. g. in hoc versu نظامی poetae : چو عاجز شدند اندران تاختن ☆ وزان جوز بر گنبد انداختن *Bh.*

جَوز بُویَه s. جَوز بُوی s. جَوز بُوا [ó] (suppressa vocali Izafet) nux moschata, hind. جای پهل (s. जातिफल) dicta *B.* in app. *HK.* Vox بوا e بُویا a v. بوئیدن mutata videtur, ut proprie significet : „nux odorata".

جَوزجان nom. urbis *HK.* in Khorâsân ob aëris salubrem temperiem celebris *M.*

جَوزَغَه arabica forma persicae vocis گوزغه *B.*

جَوزگِرَه n. c. globulus s. orbiculus vesti colligandae (t. دوکمه), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : نمی گشاید اگر زسینه جوزگره ☆ شود درون دلم آرزو هوار گره *F.*; cf. جوسک.

جَوز گَندُم (ar. جوز جندم *J.*) n. c. radix herbae, speciem tritici agglutinati praebentis (بیخ گیاهی است که در نظر چندین وا نماید که گویا چند گندم است که بر هم چسپیده اند), ar. خرو الحمام (خرء?) dicta *B.*; i. q. خندروس et سندروس *F.*, quarum prior est gr. χόνδρος, posterior autem vox سندروس gummi quoddam significat, de q. v. infra s. v.

جَوز ماثَل n. c. i. e. nux interficiens (جوز مقاتل) vulgo تاتوله dicta; datura *B.*; cf. بنُج.

جَوز مَغز n. c. medulla nucis (مغز گردگان); 2) *met.* res dura (چیزی که آن سخت باشد) *B.* in appendice.

dei habens (جو مقدار وهمچند جو در) (کوچکی ووزن) *B.*

جوسَه, e quo ar. جوسق, domus suprema, coenaculum superius, *vulgo* Kiosk (کوشك وبالاخانه); 2) *met.* duodecim signa coelestia, zodiacus (دوازده برج فلکی) *B.*

جَوسیدَن i. q. جفسیدن *F.*, lit. ف cum و permutata.

جُوش [ó] imp. v. جوشیدن; 2) in comp. part. praes. significatione; 3) coll. جوشك ebullitio, agitatio (ar. فور) *Bh.*; cf. Chr. Sch. 92, 101, qua significatione cum verbis بسر خاستن ,گرفتن ,کردن ,زدن, نهادن ,افتادن ,دمیدن ,بلند شدن et ریختن coniungitur et dicitur etiam بجوش آمدن et در جوش آمدن i. q. جوشیدن; aestuare, e. g. de sanguine (خون) *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 66, 8; 4) coll. جوشن anulus (حلقه), ut anulus loricae (زره وجوشن); 5) nom. diei decimi quarti cuiusvis mensis solaris *B.*

جُوشاك (suff. اك) ebullitio, agitatio *B.*

جُوشاندَن et جُوشانیدَن caussale verbi جوشیدن *C.*

جُوشانده part. praet. v. جوشاندن; 2) decoctio *Shaksp.*

جُوش پَرَه s. جُوش پره n. c. nom. pultis (آشی) notae, quae sic describitur : آشی که آنرا از خمیر بندام مثلث ومربع طولانی ساخته از گوشت وسبزی ومصالح پسر کنند ودر آب جوشانند وماست وکشك بر بالای آن ریخته بخورند *B.* Sec. *F.* i. q. تتماج. Cf. جوشیره, quae eadem vox esse videtur (ظاهرا هردو یکیست) *Bh.*

جُوشِش (suff. ش) i. q. جوشاك ebullitio, agitatio; 2) eruptio in corpore, s. pustula, papula (قبیرجك) in corpore humano prorumpens *F.*

جوشقان nom. loci ad کاشان pertinentis (در تذکره نصیر آبادی از اعمال کاشان)

جَوزَن (hordeo feriens) n. c. genus incantatorum (ساحران) in Hindûstân frequens, quod grana tritici et hordei croco tincta et fascinata in illum, quem fascinare vult, coniicit (زنند); 2) secta quaedam Brahmanorum sic descripta : طائفه از برهمنان که آتش می افروزند وروغن ستور در آن آتش می ریزند وچیزهای دیگر هم می افگنند وآتشرا با دستهای جو که در خوشه است می زنند وچیزها می خوانند واینرا عبدتی می دانند آن عبادترا هوم می گویند; 3) morbus quidam (آفتی), quo triticum et hordeum afficitur, colore flavo in rubrum vergente agnoscendus *B.*; 4) sec. al. a) plectrum musici (زخمهء مطرب); b) igniarium (آتش زن); c) scintilla (شرارهء آتش) *F.* sine exemplis.

جوزَه i. q. جوجه *B.*; cf. چوزه et چوزه; cf. Wilk. Chr. 172.

جوزَهٔ دوك coll. چوزه s. چوزه 2 stria s. incisura in superiore fusi parte, in quam inter nendum funiculum rhombi iniiciunt (رخنه وشکاف کمر دوك که در وقت رشتن پنبه ریسمان چرخرا بر آن اندازند) *B.*

جَوزَهر arabica forma persicae vocis گوزهر *B.*

جوزهٔ لَوا i. q. چوزه لوا milvus *B.* in app.

جَوزِ هِندی nux indica, alias نارگیل dicta *B.*; cf. رانج.

جَوزِیدَن moerore, tristitia affici (غصه خوردن وغمناك واندوهگین گردیدن) *B.*; cf. جوزاك.

جَوزِینَه arabica formae persicae vocis گوزینه *B.*

جَوسَق arabica forma persicae vocis جوسه *B.*; cf. Gul. 51, 15.

جَوسَك i. q. تُکمه q. v. *B.* Cf. جوزگره.

جَوسَن i. q. جوشن *F.* Varia lectio videtur.

جَوسَنَك n. c. pondus s. valorem grani hor-

Bh., ob strata sua pretiosa celebris; cf. *B.* s. v. تنبسه, ubi جوشقان legendum pro mendoso چوشقان.

جَوشَک et جوشک coll. چوشک amphora rostrata s. tubulo praedita (کوزهٔ لوله دار ar. بلبله) *B.* Sec. *F.* جوشَك i. q. جَوسَك, quae varia lectio videtur.

جَوشَن, sec. *Bh.* جُوشَن [ô] coll. چوشن et جوش 4 lorica ex anulis et laminis s. bracteis ferreis simul confecta (جوشن حلقه وتنكهٔ آهن باهم باشد), diversa a lorica, quae زره dicitur et ex solis anulis ferreis constat (زره تمام از حلقه است) *B.*; i. q. جبه *F.*; 2) coll. ar. جُوشَن pectus (سینه), e. g. in hoc versu Schahn.:

بدید آن جهانرا دل روشنم ✿ خروشد زبدهای او جوشنم

Gl. Sch.; 3) *met.* habitus s. forma (صورت) hominis maligni et austeri vultus (بد خوی وترش روی) *B.* Inde جوشن پوش n. c. et جوشن ور (suff. ور) loricatus, cataphractus *Bh.*; جوشن دوز n. c. qui loricas conficit; جوشن خای s. جوشن گداز s. جوشن گذار s. جوشن گسل adi. c., quae sunt epitheta sagittae vel gladii loricam transeuntis vel perforantis *Bh.*

جُوشیدَن [ô] bullire, fervere, aestuare (t. ar. غلیان) قینامق *F.* et *tropice* effervescere, conturbari (شوریدن), indignari, irasci (بهم بر آمدن) *B.*; cf. Gul. 98, 11.

c. بر i. q. simplex; inde بر جوشیدگی, a part. praet. suff. ی formata vox q. v.

جُوشیدَه مَغز adi. c. *met.* iratus, iracundus (خشمناک); 2) intelligens, sapiens (هوشیار) *B.*

جَوشیم coll. جشیم textor (جولاه); 2) genus pultis (آش) *B.* طعامیست که از آرد فطیر سازند وقیمه در آن ریزند *Bh.*; cf. جوش بره et جوشیره.

جَوشیرَه (suff. ه) coll. جشیره i. q. جوشیم *B.*

a. جوع کَلبی *met.* fames insatiabilis, morbus quidam *HK.*

جوغ coll. جُغ et جوه iugum *B.*

جَوغَن mortarium lapideum (هاون سنگین) *SHL.* سلاوهٔ سنگی *B.* in app., sed سلاوه deest in lexicis. Falso, ut videtur, *R.* et *J.* explicant: „a thrashing instrument of wood drawn by oxen", ut synon. sit vocis جَون.

جَوق arabica forma persicae vocis جوخ *B.*

جوك vid. s. v. چوك.

جوكاندار s. جوكندار v. s. v. چوگان.

جوكَك avis perexigua; 2) sec. al. passer (کنجشک) *B.*

جَوكوب (s. v. کوفتن) n. c. half-pounded, coarsely ground (q. d. reduced to particles like barley corns) *Shaksp.*

h. p. جُوگی [ô] pl. جوگیان (s. योगी) meditationi et vitae contemplativae deditus, pauper indicus *B.* s. پست 3.

جُول [ô] milvus (غلیواج) *B.*

a. p. جَوَلان, quod Persae etiam جَولان pronuntiant *Bh.*, discurrere, huc illuc moveri, cursare in campo vel palaestra (گردیدن وگرد گشتن در کارزار) *Bh.* آمد وشد کردن در میان میدان *F.* Coniungitur cum verbis کردن ,زدن ,دادن et گشادن *Bh.* coll. جولان در آمدن s. در جولان آمدن idem, *de equo* H. pr. reg. 11, vs. 4; cf. supra versum s. v. پای زاغ کرد ex *F.* allatum. Inde dicunt برق جولان et سبک جولان et آتشین جولان n. c. de agitatione velocissima et جولان گر s. جولان ور (suff. گر et ور) de illo, qui discurrit, agitatur *Bh.*; جولان گاه n. c. 1) locus agitationis; 2) locus exercitii *pec.* militaris *M.*; جولان گری (suff. ی) coll. جولان گر a gallop, fleetness; جولانی (suff. ی) 1) epithet. equi (اسپ) et poculi vini (پیاله شراب) *Bh.*; 2) strength (of mind or

body), quickness, apprehension; fleetness *Shaksp. J.*

جولاه coll. جولهه et جلاه et جولاهه textor (بافنده); 2) aranea (عنکبوت) *B.*

جولاهک nom. diminut. vocis جولاه; 2) aranea *B.*

جولاهه (suff. ه) i. q. جولاه *B.*

جولاهی (suff. ی) weaving *J.*

جولخ, e quo ar. جولق pl. جوالق, genus telae laneae (بافتهٔ پشمینه), e qua hippoperas (خرجین) conficiunt, quaque pauperes et Dervishi et monachi قلندران dicti se vestire solent *B.*

جولخی, unde ar. جولقی (suff. ی) monachus قلندر dictus viliore panno laneo (جولخ) indutus (قلندر شال پوش) *B.*

جولق et جَولق plur. جُوالِق arabica forma vocis persicae جولخ q. v. *B.*

جولقی et جَولقی arabica formae persicae vocis جولخی q. v. *B.*

جوله i. q. جولاه, e quo decurtatum est *B.*

جوله, lit. ه occulta, pharetra (تیردان); 2) capsa arcui reponendo (کیش وقربان) (وآن جائی باشد که کمان‌را در آن نهند); 3) hystrix (خارپشت بزرگ); 4) pulsatus (زده شده), *gen.* de lana, gossipio, al. *B.*

جُوله [ó] genus graminis alias مرغ et فریز dictum *B.* Cf. جوله گاه.

h. **جُوله** (pro جهوله coll. hind. جهولا the palsy *Shaksp.*) genus morbi ar. فالج dictum; hemiplexia *B.*

جُوله گاه [ó] n. c. i. q. جولهزار s. مرغزار i. e. locus, ubi gramen جوله s. مرغ dictum crescit, quod animalia libentissime vorant *B.*

جولهه i. q. جولاهه, e quo decurtatum est *B.*

جُولیدن [ó] i. q. ژولیدن q. v. *B.*

جومرد *C.* et جومردم homo liberalis (مرد سخی) *F. C.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : بهر جا مسکی چون خوار باشد ✿ جومردم مرد نیکوکار باشد *F.* Vox ex جوان مرد decurtata videtur.

جَومست nom. prophetae Magorum (پیغمبر مجوسان), ad quem descendit liber, qui inscribitur گومست; 2) sec. al. est arabica forma persicae vocis گومست *B.*; cf. گومست.

جَون genus tribuli lignei collo bovis alligati (چوبی که در زیر آن غلطکها نصب کنند ودر گردن گاو بندند), quod super frumentum, cuius grana e spicis nondum extersa sunt, volutatur (بر بالای غله بگردانند) *B.*

جَون (s. यमुना) nom. magni fluvii in Hindûstân; Jumna *B.*

جونک rostrum avis (منقار مرغان) *B.* in app.

جونگ camelus a tertio usque ad quintum aetatis annum, e. g. in hoc versu مولانا هاتفی poetae : طلبگار جونگ گسسته مهار ✿ بر آمد بر آن آسمان رس منار *F.* Varia lectio vocis جُنگ q. v.

a. **جَونه** sol (آفتاب), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : زسودای عشقش سفر کرده شد ✿ زتأثیر جونه سیه چرده شد *F.*

جوه i. q. جوغ q. v. *B.*

جَوهَر pl. جَواهِر arabica forma vocis persicae گوهر q. v., margarita (مروارید ar. لولو); 2) lapis quilibet pretiosus, gemma; 3) existentia absoluta, existens per se (وجود مطلق وموجود لا فی موضوع وموضع); substantia (ذات); 4) radix, origo (اصل ونژاد), aut materia (مادّه) cuiusvis rei; 5) unda i. e. virga s. vena in ligno et osse apparens (موج چوب واستخوان); inde facies undulata et nitens gladii praestantissimi; cf. پرند; 6) *met.* homo bene directus, probus (رشید) *B.* Inde جوهر جان origo animae primum a Deo creatae (اصل جان که عین ثابته باشد آنچه خدای تعالی مرتبهٔ اول آفرید)

B. in appendice, respondens ar. العين الثبتة, cuius interpretationem ex libro تعريفات v. in Freyt. lex. s. v. عين p. 252; جواهر خانه et جواهر دان n. c. locus gemmis asservandis, aerarium, thesaurus *Bh.*; cf. Rosen Narr. 80, 6; جوهر دار adi. c. coll. جوهر 5 undas i. e. virgas s. venas possidens lignum vel os; cf. *B.* s. v. چنر et dicitur de chalybe praestantissimo undulato (صاحب جوهر چون تيغ جوهر دار) *B.*; جوهر زمنه origo temporis (اصل روزگار) *B.* in app.; جواهر سخن n. c. *met.* selecta et elegantissima verba *M.*; جواهر سرمه n. c. collyrium, cui gemmas admiscent (سرمه که جواهر دران اندازند) *Bh.*; جوهر علوی *met.* 1) coelum (آسمان); 2) spiritus (روح بعتقد کسانیکه روحرا جوهر میدانند); 3) ignis (آتش) *B.* in app.; جوهر فرد *met.* a) corpus insecabile, atomus (جزو لا يتجزى وآن جوهر يست که هيچ وجه تجزی قبول نکند نه عقلا نه وهما نه فرضا); b) os amatae (دهن محبوب) *Bh.*; جوهر فروش n. c. venditor gemmarum Spieg. Chr. 27, 6; جواهر مهره n. c. res quaedam nuci similis e multis medicamentis constans, variis coloribus distincta et salubris, quam Europaei conficiunt (اهل فرنگ ادويه چندرا باهم ترکيب داده حبه بقدر گردکان می بندند کثير الالوان وترياقيت دارد) *Bh.*

جوهر, sec. *HK.* جُوهر [ó], hac voce significatur: occisio vel combustio feminarum et liberorum apud Indos usitata, si a caterva quadam oppressi amplius obsistere non possunt et in fugam se conferunt; 2) locus, in quo multi fluvii vel rivi (جوی آب روان) sunt *B.*, qua significatione vox cum جويبار cognata videtur.

جَوهَرِی (suff. ی) coll. گوهری ad margaritam vel lapidem pretiosum pertinens, vel res quaevis ex margaritis vel gemmis confecta; 2) gemmarius, venditor gemmarum (جواهر فروش وجواهر شناس) *B.*; cf. Gul. 13, 2; 3) originem habens (خداوند اصل ونژاد); 4) substantialis, essentialis (ذاتی) opp. عرضی accidentalis; 5) pl. جوهريان nom. sectae, quae Deum جوهر esse docet (طائفه بد مذهب که خدارا جوهر ميدانند) *B.* in appendice *HK. SHL. F.*, i. e. materialista, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: من ندانم کلام جوهريان ٭ آنچه دانم منزه از همه است *F.*

h. جوهی i. q. جويی (s. यूथी et यूथिका) nom. floris cuiusdam in Hindûstân *B.*; iasminum auriculatum *Shaksp.*

جَوی i. q. جای locus; 2) suff. ی [*ĭ*] unum granum hordei *F.*

جوی i. q. جو fluvius (نهر); 2) imp. verbi جُستن et in comp. part. praes. significatione *F.* Cf. جُستن.

جويا nom. athletae (مبارز) ex Mâzenderân, quem Rustam interfecit *B.* Gl. Sch.; 2) et جويان part. praes. v. جُستن *B. F.*

جويانيدن causale verbi جستن s. جوييدن et i. q. simplex *C.*

جويْبار (cf. بار 2) coll. جوهر 2 locus, in quo multi fluvii vel rivi sunt; 2) fluvius magnus ex confluentibus parvis ortus *B.* et fluvius, rivus Spieg. Chr. 42, 2; 3) ripa fluvii (کنار جوی آب) *B.*

جوی تاز *B.* (s v. تاختن) fluvius rapax, torrens *F.*, nitens versu poetae مير نظمی.

جويجوز teredo (اغاچ قوردی) *F.* sine exemplo. *C.*

جويچه (suff. چه) et جويَک (suff. ک) n. dim. fluvius parvus, rivulus *F.*

جَوين (suff. ين) hordeaceus *C.*; de pane Gul. 25, 3.

جويَنده part. praes. v. جُستن quaerens, petens. Inde proverbium جوينده يابنده است „qui quaerit, invenit" *F.*

جَوينَه (suff. ينه) id, quod ex hordeo coquunt

آنچه از جو پیوند وبعربی (?) کردان) خوانند) *B.* in appendice.

b. جویی i. q. جوهی q. v. *B.*

جوییدن imp. جو s. جوی i. q. جُستن q. v. quaerere, petere *B. F.*; 2) ad fluxum commovere aquam (صوبی ارمغ ایدوب آقتمق) *F.* sine exemplo, qua posteriore significatione verbum denominativum a جوی formatum videtur.

جوینده (suff. ینده) ad fluvium pertinens (منسوب) *F.*, vel ab illo pendens (متعلق) omnis res; inde 2) cygnus (مرغی است سفید رنگ بزرگ وسفید پا ودراز گردن) *HK.*

جَه imp. verbi جهیدن i. q. جَستن; 2) pro جله.

جه femina impudica (زنان فاحشه وبدکاره); est vox zend-pazendica *B.*; cf. جهمرز.

a. جِهادِ اَصغَر *met.* bellum contra infideles *B.*

a. جِهادِ اَکبَر et sec. *Bh.* جِهادِ کُبرَی *met.* cupiditates comprimere, coercere (ریاضت فرمودن نفس ومجاهده با او) *B.*

a. p. **جهاز** pl. جهازات apparatus sponsae, viatoris, al., qua significatione est vox arabica; 2) navis (کشتی) *B.* s. v. توق, ubi legitur جهاز بمعنی جهز وکشتی et جهاز pro synonymo vocis کشتی habendum est, non vero significat „apparatus sponsae", quod errore quodam recepi et delendum est. Significatione „navis" vox جهاز apud recentiores Persarum scriptores saepe usurpatur, quod probant exempla a Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 507 allata. Adde سالهای بسیار در جهاز بودی وسفر دریا کردی „multos annos navi vectus es et iter maritimum fecisti" Rosen Narr. 78, fin. Inde جهاز شکنی (suff. ی a v. شکستن) naufragium *Shaksp.*

جَهان part. praes. v. جهیدن s. جَستن q. v. *B.*; inde برق جهان coll. جستن 2 fulmen rapidum Gul. 59, 5.

جهان et جَهان (s. जगत्) coll. جَهَن mundus, orbis terrarum (عالم ظاهر وآنچه ما تحت فلک قمر است) *B.*; 2) res mundanae (مال واسباب دنیوی) *B.* Gl. Sch. Inde جهان داشتن mundum possidere *met.* opes, divitias possidere (مال واسباب وسامان داشتن) *B.* in appendice; جهان گشادن vel جهان گرد کردن *met.* orbem terrarum expugnare (تسخیر کردن) *Bh.*; جهان خوردن *met.* a) idem; b) utilitatem capere ex mundo (منتفع شدن ازوی) *Bh.*; جهان سیاه کردن vel جهان کندن *met.* mundum devastare (خراب وویران کردن) *Bh.* — Postpositis vocibus آرای ornans, خسرو s. پادشاه s. کی rex, بان custos, بخش donans, پرور nutriens, پهلو latus, پهلوان heros, جوی s. جویه expetens, دار tenens, داور iudex, سالار princeps, سوز inflammans, گشای et گیر s. ستان expugnans, composita oriuntur, quae sunt epitheta regum *Bh.*, interdum etiam heroum, e. g. Rustami Spieg. Chr. 46 med.; unde جهان بانی *HK.* et جهان داری et جهان گیری (suff. ی) n. c. imperium *HK. F.*; cf. Spieg. Chr. 2 fin., 28 fin., 37, 8.

جَهان آباد n. c. nom. sedis regis دهلی dictae, e primario urbis nomine شاهجهان آباد depravata (ونام اصلی این شهر اگرچه شاهجهان آباد است اما مردم ایران بنابر تعصب جهان آباد میگویند) *Bh.*

جَهان آب وگِل *met.* forma humana (قالب آدمی زاد); 2) mundus (دنیا) *B.* in appendice.

جَهان آرای (cf. آراستن) n. c. mundum adornans, epith. regis v. s. جهان; 2) nom. mensis sexti anni regii *B.*

جهان آور valde doctus, perfectus (غنیت عالم وکامل); 2) valde fortis, heros (زبده بهادر وپهلوان), e. g. in hoc versu میر ندیده دیده گردون نظمی poetae : مثالش ❀ جهان آور بعلم وفضل وحالش *F.*

جَهان بين (mundum videns) n. c. oculus (چشم) *B*. Gl. Sch.; 2) *met.* filius (فرزند); 3) peregrinator (سياحت كننده ومردم جهان گرد) *B.*

جَهان تاب (mundum calefaciens) n. c. nom. mensis quinti anni regii *B.*

جَهان تَنان n. c. corpora mundi s. coelestia Gl. in Des., in quo hisce verbis explicatur: از مركز خاك تا فلك الافلاك Gl. in Des.

جَهان جَهان (vox جهان repet.) adi. c. much, many *Shaksp.*

جَهان ديدَه n. c. qui mundum vidit, peregrinator *B. met.* vir experientia edoctus, usu peritus (تجربه كار) *Bh.*; prudens, sapiens; cf. Frag. 24, 20.

جهان زندَه, sine vocali i Izâfeth (اضافتش), nom. floris hyeme et aestate florentis, e. g. in hoc versu اسدى حكيم poetae:

گل زرد وآل وجهان زنده جفت ✿ گرفته بسر بيد بويا گرفت *F.*

a. p. جهان قِدم et sec. *HK.* جَهان قَديم *met.* aeternitas (ازل) *B.*

جَهان گَرد n. c. peregrinator (بسيار سفر كننده) *Bh.*

جَهان كِهين respondens ar. عالم صغير *met.* homo *B.*

جَهان مِهين respondens ar. عالم كبير mundus magnus, universum (عالم كه ما سوى الله است) *B.*

جهان نَوَرد (cf. نورديدن) n. c. i. q. جهان گرد *Bh.*

جَهانى (suff. ى) mundanus *SHL.*; inde plur. جهانيان res creatae, creaturae (خلق) *HK.*

جَهانيدَن caussale verbi جهيدن q. v. *C.*; cf. *B.* s. hind. دب.

جَهبَذ s. جِهبَذ arabica forma persicae vocis كَهبَد s. كِهبَد argentarius, numularius (صراف وناقد); 2) proxeneta (سمسار) *B.* s. v. كهبد. Falsa est significatio: „ovium pastor" in Freyt. lex., quae voci نقاد tribuitur, quam vocis جهبد interpretandae caussa Kamusi lexici auctor addidit.

a. جِهَت latus, regio; 2) ratio, modus Gul. 31, 19; 3) caussa; inde ازين جهت s. ازان جهت s. بد اين جهت ea de caussa H. pr. reg. 12 fin., H. Sam. 58 med.; 4) praepositio: propter Spieg. Chr. 27, 4, et از جهت s. بجهت idem H. Sam. 22, 8, Spieg. Chr. 7, med.; 5) sequente كه, e. g. از آنجهت كه s. بجهت آنكه coniunctio: propterea quod Not. et Extr. t. IX, 231, med. Spieg. Chr. 38, 2.

جَهجَهان skipping, prancing; 2) hopping; 3) welling, rushing (water) *J.* Vox hind. videtur.

جَهرَم et جَهرَم, sec. *F.* جهرم (Spiegel in Avesta p. 65, not. 4 vers. germ. confert z. chakhra) nom. urbis in ايران Gl. Sch.; cf. Chr. Sch. 20, 261. Inde جهرمى (suff. ى) ad urbem جهرم pertinens; 2) Bârbud citharoedus *J.*; inde ar. جهرمية linei panni ab urbe جهرم denominati Gol.

جَهرَه rhombus, alabrum textorum (چرخى كه جولاهكان بآن ريسمان در ماشوره پيچند) *B.* Sec. Gl. in Des.: ex adverso positus, oppositus; inde جهره ساختن c. ب ps. unum alteri opponere (از سياقت كتاب دستير معلوم مى شود كه رو برو ومواجه ومقابل باشد وجهره ساختن رو برو ومقابل نمودن كسيرا بكسى چنانچه در گفتگوى نوشيروان عادل با مزدك در فقره چهل وهفتم از نامه حضرت ساسان اول ظاهر است ومعنى كه در برهان قاطع نوشته است مناسب مقام نيست والله اعلم) Gl. in Des.

جَهِش indoles, natura (سرشت) *B.*

جَهمَرز n. c. coitus (جماع = مرز) cum femina impudica (فاحشه = جه) *B.* Prior compositi pars docente *B.* lex. auctore est vox zend-pazendica.

جهیز کجاست که خوانده نقش مقمرت بقمار *Bh.*

جَی nom. vici (ده) in provincia Rai (ری) *B.*

جی *gen.* provincia Ispahân (ولایت صفاهان); 2) *spec.* tractus quidam (بلوکی) provinciae Ispahân *B.*; cf. Spieg. Chr. 97, 15 et 17 sqq.

جی أفرام nom. prophetae cuiusdam persici (عاجم) *B.*

جیبا s. جیبا lignum ad comburendum (هیمه وهیزم ar. حطب) *B.*

جیبا et جیبه aliae vocis جبه formae. Sec. *B.* جیبه est vox turcica, loricam (زره) significans, unde جیبه خانه n. c. i. q. زره خانه domus loricis recondendis; armamentarium *Bh.* Plura v. s. v. جَبَه.

a. جَیبِ أُفق margo coeli (کناره آسمان) *B.*

جَیپال coll. چیپال nom. regis Lâhôri (لاهور), qui trecentos elephantos et triginta millia equitum armatorum habuisse dicitur, quique a rege Mahmud Sabuktegîn (سبکتکین) captus fuit. In appendice lex. *B.* regi جیپال inventio vehiculi hind. بَهَل dicti, i. e. sec. *Shaksp.*: „a two-wheeled car (for riding, not for baggage), a coach, a carriage", in lex. *HK.* autem fistulae magnae incurvatae (نای کلان کج) hind. نرسنگه (نَرسِنگا) [नरसिंहा] a horn, wind instrument *Shaksp.*) dictae tribuitur.

جیبر i. q. فرادیس plur. vocis فردوس i. e. hortus, paradisus (بوستان وبهشت) *B.*

جیبه i. q. جیبا s. جبه q. v.

جَیبین i. q. چَیپین q. v. *F.*

جیتُن pulvinar ephippii, stragula (ایرده اکریم ذیید تلری نسندر) *F.* sine exemplo.

جیته i. q. چیته q. v.

جَیحون Oxus fluvius. Inde بجیحون نشستن *met.* a) Oxum traiicere (گذشتن); b) navi, quae in Oxo est, vehi (در کشتی جیحون نشستن); c) multum flere (گریه کردن بسیار) *B.*

جَهْن anima universi, mens mundi (نفس کل); 2) i. q. جِهْن *B.*

جَهَن i. q. جهان, e quo decurtatum est *B.*

جَهَن et جِهْن nom. filii Afrâsiyâbi *B.*

جَهَنجَه genus calcei (کفش) *B.* in app. In lex. *HK.* legitur: یعنی نفس کل i. e. mens universi; cf. جَهْن 1.

جَهَنده part. praes. v. جهیدن s. جَستن q. v. (صچرایچی) *F.*; equus oblique per viam incedens, quasi saltans *C.* Inde جهندگی (suff. ی) a cantering pace *J.*

جَهود, sec. *F.* جُهود, Judaeus (معروف طائفه در) *F.*; cf. جهود تخمر et ar. یَهود.

جَهوداَنه, sec. *F.* جُهودانه (suff. انه) nom. arboris ar. شکّه (i. e. spinosa *arbor*) dictae, e qua gummi (صمغ) provenit, quod عنزروت i. e. sarcocolla, appellant; 2) intestina adipalia (چرب روده *B.* turc. باغلی بغرسق *F.*) carne aliisque rebus necessariis farta ar. فنایق dicta *B.*; 3) iudaice s. Judaeorum more *M.*

جُهودی (suff. ی) unus Judaeus; 2) Judaicus; 3) Judaismus *C.*; cf. ar. یهودی.

جهیدَن i. q. جَستن q. v. (یعنی جستن تند وتیز براه *HK.* یعنی سخت تیز رفتن رفتن *B.* in appendice.

a. جَهیز fluens, currens (جاری وروان); 2) agilis, velox (تند) Gl. Sch. In Freyt. lex. legitur: „celeris *mors*; levis et agilis cursu equus.

a. p. جَهیز vestimenta et sarcinae sponsae, quas in domum mariti asportat *C.* *Shaksp.*, qua significatione alia scriptura vocis ar. جهاز videtur. Addit *C.* ex G.: „cibi genus ex concisis carnibus". — In lex. *Bh.* voci جهیز ex auctoritate linguae peritorum tribuitur significatio: „pecunia aleatoria (در قوسی زر ثر) *Bh.*, unde جهیز گر (suff. گر), qui aleatoribus pecuniam mutuam dat (قرض بدهد), e. g. in hoc versu ظهوری poetae: عقلرا میده

جير et sec. *HK.* چيرو [ê] i. q. زير i. e. declivitas, imum rei (نشيب وپائيـن) *B.* زير ونشيب *F.* ex Fg.; 2) species alutae (پوست دباغت كرده), ex qua balteos (بند), chirothecas (بيلد), simil. conficiunt *B.*

جيرجنگ i. q. جيزجنگ q. v. *B.*

جيرَه i. q. روزيانه i. e. victus diurnus ex tritico, farina, pane, simil., quem statuunt (مقرر كنند) servis vel famulis *B.* (راتبـه) (هـر روزه كه بمردم فـوج وغيره دهند) *Bh.*; inde جيره خوار n. c. tali stipendio fruens (راتبـه خـوار) *Bh.*; 2) dial. gorganensi (جـرجـنـى) carthamus herba (كـكيان اوتيدر) *F.* sine exemplo.

جيزجَنگ i. q. چرمينه res quaedam coriacea, penis formam habens, qua mulieres, si opus est, utuntur *B.*

جيزو i. q. چيزو hystrix *HK.*

جيستان i. q. چيستان aenigma *HK.*

جيستَن [ê] i. q. جـهيـدن s. جَـسـتـن q. v. (بمعنى جستن) *F.* بـر جستن وفرو جستن *B.* et c. بـر, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae : چــون بديدم صبح رويت در زمان بـر جيستم ❀ گـرم در كار آمدم موقوف مطرب نيستم *F.*

جيستَن [ê] et sec. *F.* جَيستن, coll. جدتين et چبتن marsupium pusillum elegans et ornatum (انبانچهء پر زينت) *B.*

جَيسِنگ nom. Rajae (راى) in گـجـرات, qui primus in Hindûstân regnavit, quemque Indi جيسنگه appellant *B.*

a. p. جَيشگَر, suff. گر additum ar. جيش, officialis militaris, sartor militaris et *gen.* qui res militibus necessarias curat (چرى باشى وچرى دوزيجى فى الجمله عسكره متـعلـق خدمتى ايدنه ديـرلـر) *F.* sine exemplo.

جيغ s. جيغَه s. جيقه clamor (بانـگ وفرياد) *Bh.* Cf. جيک.

جَيغُت et sec. *F.* جَيغُت fibrae palmae (ليف خرما) *B.*

جَيغوت et sec. *F.* جَيغوت saccus, corbis (توبره وسبد) ex fibris palmae (ليف خرما) *B.*; cf. جيغت. Falsa est significatio: „pulvinar asperioris farturae; fartura omnis vilioris generis“, ex permutatione cum voce جيغوت orta, quam *M.* ex *F.* offert et *J.* recepit, nam in *F.* lex. nil aliud legitur, nisi : خرما ليفندن ايتدكلرى تـوربـه وجوال ومثلها كذا فى المجمع, quae interpretatio cum illa *B.* lex. auctoris prorsus consentit.

جيغه, vocales desunt, res quaedam aurea (چيزى از زر), quam cidari vel tiarae infigunt (كـه بـر سر دستار گـذارند), turc. كـلـغى s. كالـگى dicta *B.* in app.; cf. چغه; 2) et جيقه i. q. جيغ clamor *Bh.*

a. p. جيفهٔ گاهِ جافى *met.* mundus (دنيا) *HK.*

جيقه i. q. جيغ s. جيغه clamor *Bh.*

جيقه جيقه كَردَن اَبرو re quadam ex orichalco confecta et cum talco trito commixta frontem et supercilia inficere, quod mulieres ornamenti caussa facere solent (چيزى از برنـج ميسازنـد وبا سوده طلق آميخته زنان ولايـت بـه پيشـنـى وابـرو چسپانند مثل مقيش ريزه كه مرسوم بعض زنان هند است براى آرايش وخوش آيندگى كرده), e. g. in hoc versu اسير poetae : جيقه جيقه ابـرورا ❀ دادهء عـرض جـوهـر مورا *Bh.*

جيک sonus avium *SHL.*; inde جيک جيک repet. sonus (آواز) variorum animalium et avium *B.* Vox onomatop. Cf. جيغ.

جيلان sesamum (كنجد); 2) arabica forma persicae vocis گـيـلان, quod est nomen urbis et provinciae *B.* in append. *HK.*; 3) pro چيلان zizipha rubra *HK.* *F.*

جيل دارو arabica forma persicae vocis گيل دارو *B.*

جين qualitates turpes (صفات زشت); 2) sermone Sufiorum i. q. نـفـس (وصوفيه تعبير از آن بنفس كنند) *B.*

جینك locus (جای) *B.*

جینور et جینَوَر i. q. جنبور q. v. *B.*

جَیـواد castitas, continentia (ورع وآن پرهیزگاری وکسر شهوت) *B.*

جَیوَد i. q. جسور q. v. (طغری اغاچ) *F.* sine exemplo. In *C.* lex. legitur جیسود et جَیسود.

جیوَه, e quo ar. زیبق, argentum vivum (سیماب) *B.*; cf. آبق et زاووق et ژیوه.

چ

چ litera palatalis ć fortior persica arabicis addita et z. ج, s. च respondens, sed saepe cum leniore ج et literis cognatis permutata, de q. v. sub lit. ج et Institutiones linguae persicae §. 28 et 69, 2.; 2) et چ forma decurtata pronominis rel. et interrog. چه, de q. v. sub چه.

چا e. s. چای, e quo ar. صا, thea *B.* Vox sinensis. Inde چادان n. c. a tea-pot *Shaksp.*

چاپتی panis non fermentatus tenuis (نان فطیر نازك), cuius massam (خمیر) manibus distendunt et super sartagine (تابه) coquunt *B.*

چاپُق s. چاپوق i. q. شاخ جامه q. v. s. v. تریز *B.*

چابُك s. چابوك velox, agilis, promtus (جلد وچست وچالاك); 2) ingeniosus, elegans (ظریف) *B.* Male in *F.* lex. priore significatione (سریع الحرکه) legitur چاپُک, voci چابُك autem significatio: „ornatus, pulcer“ (زیبا وخوب) tribuitur, quod probatur hoc versu میم نظمی poetae: چو بوده آن پری خوش طبع وچابك ✿ بخدمت جمله کُشتند چست وچپک *F.*; 3) scutica, flagellum (تازیانه) *B.* In this sense however, it is found in the works of Khosrû only, and it is probably Hindî *Shaksp.*; inde چابك زدن to whip *J.* et چابك بازی a whipping *R.* ex Hunter. — Adiectivum چابك multis compositis formandis inservit, qualia sunt: چابك ادا, چابك خیز, چابك خرام, چابك پا, چابك دست, چابك رکاب, چابك سوار, چابك سخن, چابك رکیب, چابك عنان, چابك قدم, چابك نفس et چابك, quae interpretatione amplius non egent *Bh.* Inde چابك دستی (suff. ی) dexteritas *B.*

چابُکی (suff. ی) velocitas, agilitas, animus promtus; 2) equus placide incedens (رهوار), qui etsi scutica (تازیانه) verberatur, tamen in via non errat (راه را غلط نکند) *B.*

چاپْلُوس et چاپلُوس [ó] i. q. جابلـوس, qui blandis verbis decipit, homo blandus, adulator *B.*; cf. بلوس et پلوس et چاپپوس et چپلوس. Significatio „mulio“ (خربنده) lexici *F.* hoc versu شمس فخری poetae: بچاپلوسیء خودرا همیکند پرکار ✿ ولی نکو نبود کار چاپلوس وپلوس mihi non probata videtur. — Inde چاپْلُوسی [ó] (suff. ی) blanditiae, adulatio.

چاپِلَه et چاپِله calvus ex impetigine (کل) *F.* ex المجمع sine exemplo. *C.*

چاپوب i. q. turc. چاپوت frusta, segmenta telae s. vestis veteris, tritae (اسکی بز وجامهء کهنه پارهلری) *F.* sine exemplo. In *C.* lex. legitur چاپوت, quae sec. *F.* lex. auctorem est forma turcica vocis چاپوب.

چاپوق i. q. چاپق q. v. *B.*

چابوك i. q. چابك, forma decurtata *B.*

چاپه h. p. forma lignea, qua vestes aliasve res pingunt (قالب چوبی که بدان نقش بر جامها وجز آن کنند) *Bh.* et *B.* in app.; a seal, stamp, print *J.* Vox ex hind. چهاپ stamp, print, copy, a seal, impression vel چهاپا edition, print, seal etc. *Shaksp.* orta (در اصل لغت هندیست بجیم مخلوط الهـا که چهپا باشد) *Bh.* et *B.* in app., e. g. in hoc versu: اگر زوصل تو

نقشم بکتام نشیند ٭ زبوسه چاپد کنم اطلس فرنگ ترا *Bh.*

چتو laqueus (ریسمان), quo fures de patibulo suspenduntur (از حلق آویزند) *B.*

چاچ et sec. *HK.* چاچ, coll. چش 1 acervus frumenti triturati (ar. صُبرة); 2) nom. urbis in Mavaralnahr, alias nomine تاشکند notae, ubi optimi arcus conficiuntur; sec. al. est urbs کشغر *B.*; cf. چاچی.

چچله dialecto Transoxaniae *F.*: calceus coriaceus (کفش چرمی) *B.* چارق *F.*

چاچی (suff. ی) ad urbem چاچ pertinens; inde a) *spec.* arcus (کمان) in urbe چاچ confectus et b) *gen.* arcus *B.*; cf. چاچ 2.

چخشوق i. q. چخسوك, cuius alia forma est جاخشوق *F.*

چادَر *HK.* et *Shaksp.*, in lex. *B. Bh. SHL.* et *F.* pronuntiatio non notatur, i. q. ar. وطا *Bh.* et *B.* in app., i. e. substratum *sc.* res, quae corpori substernitur, ut in ea decumbat Freyt.; i. q. ar. ردا *SHL.* i. e. vestis s. operimentum exterius quodcunque Freyt.; velamen magnum ad pedes usque pertingens, quo prodituræ foras feminae caput tegere solent (عورات) (بشلرینه بوریدکلری اورتی اوغ بیکی *F.* coll. Voyage de Chardin t. VI, p. 424, ed. 1811. Inde oriuntur phrases چادر در سر کشیدن et چادر بچهره کشیدن et چادر بر کتف بر افکندن et چادر پوشیدن et چادر از پشت بر کشیدن *Bh.*; 2) ling. turc.: tentorium (در ترکی بمعنی خیمه), qua significatione cum verbo زدن coniungitur *Bh.*

چادرِ آب i. q. آبشار q. v. *Bh.*

a. p. چادرِ اَجساد *met.* quatuor elementa *B.* in appendice.

a. p. چادرِ اَحرام et sec. *HK.* چدر احرامیان *met.* nix (برف) *B.* in appendice.

چادرِ بیکی شاخ افکندن *met.* velum amovere (دور کردن), e. g. in hoc versu اشرف کشیده برقع از رخساره گستاخ poetae: ٭ فگنده چادر از شوخی بیکشاخ *Bh.*

چادرِ ترسا (velum Christianorum) stratum vel pannus (وطا وجمه) colore flavo et caeruleo intertextus; 2) *met.* a) rubor et splendor solis; b) sol *B.*

چادرِ تکیدن et چادرِ تکانیدن tentorium figere (خیمه بر پا کردن) *Bh.* sine exemplo, sed auctoritate linguae peritorum nitens (از اهل زبان بتحقیق پیوسته) *Bh.*

چادرِ رَختِ خواب carbasus supellectili dormitorio involvendo (کرپاسی که رخت خواب در آن پیچند) *Bh.*

چادرِ شب vestimentum s. stragulum, quod corpori substernitur, ut in eo decumbat; et lodix (یورغان ودوشك چرشفی) *F.* coll. *B.* s. بستر 2 et پروه 2; 2) velum mulieris (وزنان باشلرینه بوریدکلری که بالکز چادر دخی دیرلر) *F.*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: هرچه از زنها که بینی تو در وصلش مکوب ٭ زیر چادر شب ندانی زشت رو باشد یا خوب *F.*

چادرِ فکندی n. c. genus tentorii *Bh.*

چادرِ قلندری genus tentorii *B.* in app.

چادرِ کافوری *met.* albedo aurorae verae *B.*; splendor solis *Bh.*

a. p. چادرِ کُحلی et چادرِ کبود *met.* a) coelum; b) nox tenebrosa *B. Bh.*

چادرِ گرفته n. c. velamine tectus (آنکه چادر پوشیده باشد) *Bh.*

چادرِ لاجورد et لاجوردی — *Bh. met.* i. q. چادر کبود; 2) pratum, viridarium *B. Bh.*

چادرِ یزدی genus velaminis albi (چادر سفید) feminis urbis یزد proprium, quo foras prodituræ caput tegunt (بسر کشند) *Bh.* et *B.* in appendice.

e. چار (s. चर vel चार) ling. sanscr.: explorator (جاسوس) *B.*

چـار fornax (داش) lateraria, calcaria vel figlina; 2) pro چـهـار q. v. quatuor et 3) pro چره q. v. medela, remedium, voces ex illis decurtatae *B.*

Sequuntur voces cum چار s. چهار quatuor, compositae, quarum aliae in integra forma چهار, aliae in decurtata چار, plurimae autem in utraque forma in lexicis persice scriptis afferuntur. Quam ob caussam composita in forma چار non allata in alia forma چهار evolvenda sunt.

چار آبرو n. c. (quatuor supercilia) *met.* amasius imberbis (معشوق نو خط) *Bh.*; 2) a kind of dervish, who shaves his eyebrows and whiskers *Shaksp.*; 3) coll. دو چار concursus duorum hominum.

چار آخشم n. c. *met.* a) quatuor elementa: terra, aqua, ventus et ignis; b) quatuor stellae sideris ursae (از بنات النعش), quae نعش dicuntur *B.*; cf. چار مادر.

چار آخشیج n. c. quatuor elementa *B.*; cf. اخشیج.

a. p. چار أركان et چار أرْكَها n. c. *met.* quatuor elementa *B.*

a. p. چار أسباب n. c. quatuor facultates s. vires *sc.* attrahendi (جذبه), retinendi (ماسكه), digerendi (هاضمه) et repellendi (دافعه) *F.* ex شرفنمه et *B.*; 2) quatuor elementa *B.* in app.

چار أستاد n. c. *met.* quatuor elementa *B.*

چار آمیزه n. c. quatuor humores (اخلاط) corporis, scil. sanguis (خون), bilis (صفرا), pituita (بلغم) et melancholia (سودا) Gl. in Des. Cf. چار جوی فطرت.

چار آندر چار گفتن et چار چار زدن *met.* res futiles, absurdas s. deliramenta loqui (هرزه وپوچ گفتن) *Bh.* Inde چار چار گوی n. c. i. q. چهار زبان deliramenta loquens (پوچ گوی) *B.*; cf. چهار زبان.

چار آیینه s. چهار آیینه n. c. genus quoddam armorum (اسلحه), quo quatuor frusta ferri lati intelliguntur, quae in lorica supra pectus ligantur (وایـن عبارت از چهار پاره آهن پهن باشد که در زره بر سینه پیوند بر نوع جبه‌در که درت باصی کنند) *Bh.* قابورغسی اولور *F.*

چارپا s. چاروا (lit. پ cum و permutata) s. چارپای n. c. iumentum quadrupes, uti equus, mulus, asinus, camelus, simil. *B.*; 2) res quaevis quatuor pedibus instructa *B.*; 3) crotala (*gall.* castagnette) sic descripta: چهار پارچهء چوب باشد که بر دستها گیرند وبصدا آورند وبدان صدا رقص کنند) *B.* in app., qua significatione, quum in aliis lexicis non legatur et cum چار پاره consentiat, fortasse mendosa est lectio چارپا et in چار پاره mutanda. — Inde چار پائی (suff. ی) genus lecti, de q. v. s. پلنگ 7.

چار پارَه s. چهار پارَه n. c. quatuor segmenta ligni, quae a saltatoribus inter choreas manu tenentur et colliduntur; i. q. crotala (درت پارچه اغاجدر رقاصلر الرنده بر برینه اورب رقص ایدرلر) *F.*; cf. چارپا 3 et Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 392 et 411; 2) four square, in four parts *Shaksp. J.*

چار بغ et چهار بغ n. c. nom. horti celebris in Ispahân *Bh. F.*; 2) nom. horti regii in sede regia دهلی *B.* Inde de quovis horto maximo et pulcerrimo illa vox usurpari videtur, ut probant exempla a Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 498 et 499 allata.

چار بالش s. چار بالشت et چهار بالش s. چهار بالشت n. c. (quatuor pulvinaria) *met.* a) solium (مسند), in quo sedent reges et principes (صدور واكابر), thronus; b) mundus; c) quatuor elementa; d) quatuor plagae coeli (جهات اربع) *B.*

a. p. چار بالش آرکان *met.* quatuor naturae (طبع): calor, frigus, siccitas et humiditas *B.* in app.; cf. چهار بالش اركان.

چار بنْگ adi. c. sensible, quick, intelligent, alert *Shaksp.*

چار پایه n. c. i. q. چارپا quadrupes *Shaksp.*

چار پَخ n. c. (proprie quatuor latera; quadrangulus; cf. پخ 2) genus tentorii (خیمه), quod in Hindûstân بی چوبه dicunt *Bh.*, i. e. sec. *Shaksp.* „a kind of tent pitched without a pole“.

چار بِرد nom. urbis; inde چار بردی (suff. ی) ad urbem چار برد pertinens; 2) nom. شارح شفیه ab illa urbe cognominati *B.* in app. *HK.*

چار بَرکه (vocales desunt) n. c. nom. herbae cuiusdam (گیچی) *Bh.*

چار بَند n. c. *met.* mundus *B.* Inde چار بندی (suff. ی) pera viatica victui reponendo (توشه دان) *B.* in app.

چار پَهلو s. چهار پَهلو n. c. quatuor latera; 2) quadrangulus; 3) *met.* a) corpulentus, pinguis (تنومند وفربه); b) genus catenae pretiosae (انجیر نفیس); inde شکمِ چارپهلو *met.* venter admodum plenus (بسیار پر وملو) et خوابِ چار پهلو *met.* somnus socors (خواب غفلت که هیچ جز از خویشتن نباشد محسن) *Bh.* et چار پهلو شدن *met.* a) multum edere; 2) supinum cubare, dormire (بر پشت خوابیدن) *B.*

چار بیخ s. چهار بیخ n. c. quatuor radices plantarum کاسنی, رازیانه, کبر et کرفس, ar. اصول الاربعه dictae; 2) et sec. *HK.* et *B.* in app. چار بیخ حیات s. چهار — — *met.* quatuor elementa *B.*

چار تا et چار تار et چار تاره (suff. ه) n. c. instrumentum quatuor fidium, ut cithara (طنبور و رباب), simil.; 2) *met.* a) quatuor elementa; b) et این چار تا *Bh.* mundus *B.*

چار تَرک n. c. genus pilei quadrangularis (درت گوشدلو بر نوع کلاهدر), e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae: ای کلاه همتت‌را چار گوهر چار ترک ✿ وی قبای حشمتت‌را چرخ اطلس استرک *F.*

چار تکبیر زدن a. p. s. چهار — — et sec. *Bh.* pro زدن cum verbis کردن et گفتن (precandi formulam الله اکبر dictam quater recitare) *met.* a) precationem funebrem (نماز جنازه) facere (زیرا که در نماز جنازه چهار تکبیر مقررست *Bh.*), qua peracta mortuum deserunt (وداع کنند); b) prorsus, omnino relinquere, deserere omnes res (ترک کلی کردن وتبرّای مطلق از ما سوی نمودن) *B.*

چار چار زدن et چار گوی v. s. چار اندر چار گفتن.

چار جامه n. c. stragulum pretiosum, quo equus senex ornatur; 2) equus stragulo loco sellae equestris tectus, quo vehuntur (پوششی از سقرلاط ومخمل وامثال آن ساخته اسپان‌را بدان آرایش کنند در حالت پیری واسپی که آنرا زین نبندند ولجام کرده غاشیه بران اندازند وسوار شوند) *Bh.*; a kind of saddle (without a tree) *Shaksp.*; cf. چارجل.

چار چَشم n. c. quatuor oculos habens, epith. ovis aliorumve animalium, quae supra oculos naevo nigro oculi speciem referente praedita sunt *F.*; epith. canis (سگ) *Bh.*; 2) *met.* desiderii vel exspectationis plenus (بسیار مشتاق ومنتظر) *Bh.* *B.* in app.; 3) congressus s. concursus duorum hominum; meeting, interview *Shaksp.*

چار جُل a. p. i. q. چار جامه 2 q. v. *Bh.*

چار چَند adi. c. quadruplex *Shaksp.*

چار چوب s. چهار چوب et sec. *F.* چار چوبَه n. c. iugamentum portae (هر چهار چوب دروازه) *Bh.* درت اغاج که قاپو وپنجره‌یه نصب ایدوب قنادلرین اکا میخلرلر *F.*; cf. *B.* s. v. بلند 3.

چار جَوهر s. چهار جوهر n. c. *met.* i. q. چار آخر.

چار جوی *HK.* et چهار جوی n. c. quatuor fluvii paradisi; 2) *met.* quatuor elementa; 3) nom. regionis in Khorâsân *B.* in appendice.

a. p. چار جوی فِطرت *met.* quatuor naturae hominis: sanguinea, cholerica, phlegmatica et melancholica (دم وصفرا وبلغم وسودا) *F.* Cf. چار آمیزه.

a. p. چار جِهت n. c. quatuor latera i. e. quatuor plagae coeli *B.* s. چهار بالش d.

a. p. چار حد n. c. quatuor plagae coeli *B.* in app.

چار خانه s. چهار خانه n. c. omasum (شکنبه) *B.* in app.; 2) ahenum (قزغان) magnum quadripartitum, quatuor diversi generis cibis coquendis aptum, quo Persae maxime in hortis aliisque locis voluptariis uti solent; 3) orbis, pelvis (سینی) quadripartita, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: سخاوتش چنان بر خواص وعوام ✿ بچار خانها کشیده طعام *F.*; checkered; a kind of cloth *Shaksp.*

چار خایه n. c. *met.* fortis, strenuus (دلیر) (وشجیع) *F.*; 2) libidini deditus (تابع هوای نفس) *F.*; nequam (مفسد ومحیل) *Bh.*, e. g. in hoc versu مولانا امیدی poetae: پیرانه سر که پشت امیدی دوتا شده ✿ از چار خایگی دو سه جا کتخدا شده *F.* *Bh.*

چار خم (quatuor curvaturae) n. c. artificium quoddam luctationis (فنی است از کشتی), e. g. in hoc versu: نهد دست وپا چون به پشت وشکم ✿ کند نام این شیوه‌را چار خم *Bh.*; inde dicunt چار خم شدن intendi, de arcu, qui paulatim adducitur (وکمان‌را چون کوس تا کوس کشند گویند چار خم شد) *Bh.*

چار دانگ n. c. quatuor granula ad significandam rem neque magnam neque parvam *B.* s. v. جُزْء 4; the four quarters of the globe *R.*

چار دَری s. چهار دَری n. c. *met.* mundus *B.* in app. *HK.*

چار دَوال n. c. stimulus, quo iumenta impelluntur, sic descriptus: چوبی بقدار یک قبضه که چاروا داران بر سر آن سیخی کوچک بقدر مهمیزی نصب نمایند وزنجیری با چند حلقه وچهار تسمه بر آن تعبیه کنند *B.*

چاردَه n. card., quatuordecim; 2) plena luna *quatuordecim scil. dierum;* inde 3) *met.* summa perfectio (کمال کامل), e. g. in hoc versu مولانا هاتفی poetae: مرا آنچه از چارده داد دست ✿ که نتواندش دور گردون شکست *F.*

چاردَهُم n. ord., decimus quartus; 2) tempus, quo plenilunium fieri solet (ماهچه بدر اوندیغی محل مراد بدر دیکدر) *F.*

چار دیوار s. چهار دیوار n. c. domus vel aedificium a quatuor partibus muro circumdatum (خانه که از هر چهار طرف دیوار داشته باشد) *Bh.*; cf. exempla a Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 498 allata, qui vocem interpretatur: „un édifice, une salle"; 2) *met.* quatuor plagae (حد) mundi *B.*; inde چار دیوار خانه روزن شدن *met.* vastari, collabi, de domo (خراب شدن وفرو افتادن خانه) *Bh.* et چار دیوار نَفس *met.* mundus; 2) corpus hominis *B.*

چار زانو (quatuor genua) n. c. modus sedendi pedibus superpositis, ut sartores facere solent, a Chardin (voyage en Perse t. II, p. 38) sic descriptus: „Devant ses égaux, on se met plus commodément, car on se met sur son séant, les jambes croisées en dedans et le corps droit. On appelle cette situation tcharzanou (چارزانو) c'est-à-dire, s'asseoir sur quatre genoux, parce que les genoux et les chevilles des pieds sont à plat à terre". Inde چار زانو s. چار زانو زدن modo supra dicto sedere (مربع نشستن) *Bh.*; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 499.

چار سال n. c. quatuor annos natus, de equo *Shaksp.*

چار سُتون n. c. domus, e. g. چار ستون زیر

کُه بیستون „domus in pede montis Bîstûn“ Matla-assaadeïn et فراز چرستون „sub domo portatili“ Zafer-nameh روان in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 499.

چارسو n. c. res quaevis quadrangula; 2) locus vel forum, in quod a quatuor lateribus viae vergunt (جائی که چهار بازار بازاری که هر چهار طرف راه داشته باشد (از آنجا منشعب شوند B. Bh.; 3) met. exspectatio (انتظار کشیدن) B. Inde ایـن چرسو met. mundus Bh.

چرشاخ n. c. ventilabrum, ar. مذری dictum et sic descriptum : آن چوبی چند باشد باندام کفدست ودسته نیز دارد که دهقانان بدان غلهء کوفتـه را بـر باد دهند تا از کاه جدا شود B. Cf. بواشه.

چارشانه homo exiguae staturae et grossis scapulis; pumilio (کسی که قـدش کوتاه (وشانهاش چـاق وکـنـده باشد) Bh. B. in append.; tough, hardy Shaksp.; fat, lusty R.

چارشنبه F. s. چهارشنبه n. c. feria quarta s. dies Mercurii F.; 2) met. Mercurius (عطارد) B. in app.

چرشوب pro چارسو q. v.; vocis forma turcica est چارشو F.

a. p. چارضرب n. c. sensible, shrewd (generally applied to slaves) Shaksp.

a. p. چارضرب زدن s. چهـار ضرب زدن met. barbam, mystacem, supercilia, et cilia abradere, qui est mos non sancitus monachorum (وایـن آئین قلندران وابدال نا مقید است) B.; cf. B. s. v. دغ et دك زدن.

چارطاق s. چهارطـاق (coll. طاق forma arabica vocis تـای s. تـا unus, singulus (طاق معرب تای است که بمعنی فرد وعدد مستعمل میشود ازینست که میگویند یک طاق مخمل Bh.) n. c. genus tentorii ex quatuor partibus compositi (که ازچهار قطعه مرکب سازند) Bh.; genus tentorii quadranguli (خیمهء چهار گوشه), quod in Irâq (عراق) appellatur شروانی et in Hindûstân راوتی (h. راوتی râ'oti) coll. اربب حرف وصنع واهل اسواق هر روز بیغ زاغان رفته چهار طاق بستن آغاز نهادند Mirkhond in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 499; 2) tentorium culinarium (خیمهء مطبخ); 3) met. quatuor elementa (عنصر اربعه) B.; cf. چهار ارکان. Inde چارطاق أرکان met. mundus; et چارطاق أفکن n. c. met. qui tapeta lectosque sternit, cubicularius (فراش) Bh., e. g. in hoc versu poetae : نظامی فلک بـر زمین چارطاق افگنش ٭ زمین بـر فلک پنج نـوبت زنش Bh.; et چارطاقی n. c. genus pilei quadripartiti (نوعی از کلاه که چار ترك دارد), e. g. in hoc versu قاسم مشهدی poetae : بیرون رود ززیر فلک مشت خاك ما ٭ تـو چارطاقی بسر خاك ما مپوش Bh.

چاروق et چارغ pro چروغ et چرق genus tegminis pedum (پای افزار) apud rusticos (دهقانان) maxime usitatum B.

a. p. چـارقـب (coll. ar. قب assumentum, quod indusio inseritur circa sinum vel collare M. ex Wan.) vestimentum regibus Turaniae proprium (پوششی مخصوص سلاطین توران), e. g. in hoc versu شفیع اثـر poetae : دامن آلـوده مکن چارقب حسنیرا ٭ جامـه عاریهرا پاك نـگـه باید داشت Bh.; an article of dress so called Shaksp.; cf. B. s. v. باز افکن 2.

چارك dominus vel dux cohortis viatorum (جاووش ونقیب قافله) B.

چارگامه s. چهارگامه Bh. (suff. ه) n. c. equus placide incedens (رهوار خوش رفتار); 2) met. commotio, perturbatio consessus hilaris (گرم کردن هنگامهء عشرت) B.

چرگاه vox چراگاه q. v., literis ر et ا transpositis (قلب چراگاه) Bh.

چارگوشه s. چهارگوشه n. c. res quaevis quadrangula (مربع); 2) met. a) solium regium (سریر); b) arca feralis, feretrum

(سر بند) ; c) tiara (تابوت وجنازه) ; d) mensa parva (سفرهٔ کوچک) *B.*

چار گوشی s. **چَهار گوشی** (suff. ی) n. c. lagena vel cantharus (صراحی وسبو) quatuor ansis (دسته) instructus *B.*; quadrangulus (چهار پهلو) *Bh. F.*

چارگون i. q. **جارگون** *F. C.*; 2) clitellarum lignum (سمر اغاج) *F.* sine exemplo.

چار لَنگَر n. c. navis (کشتی) magna, quatuor anchoris (لنگر) instructa *Bh.*

چارُم n. ord., quartus. Inde **چارم اصطرلاب** n. c. astrolabium quartum *met.* a) sol; b) clima quartum (اقلیم چهارم) *HK.* et *B.* in app.; **چارم بلاد** n. c. *met.* clima quartum i. e. Khorâsân (کنایه از اقلیم چهارم که خراسان باشد) *HK.*; **چارم کتاب** n. c. liber quartus i. e. Coranus *HK.* et *B.* in app.; tres ceteri sunt Pentateuchus, Psalmi et Evangelia.

چار آخر s. **چار مادَر** s. **چَهار مادَر** n. c. *met.* i. q. *B. HK.*

چار مَرچارَه mansio publica (مرحله) *F.* sine exemplo; 2) doctus, sapiens (دانشمند), e. g. in hoc versu **ابو المعانی** poetae : باده میخور مکن ریا همچون ✿ واعظ وشیخ وچارمر چاره *F.* In *C.* lex. legitur : چاره مر چاره 1) „fraus, insidiae; 2) palam, manifestus“. In ceteris lex. deest.

چار مَغز s. **چَهار مَغز** n. c. *met.* nux (جوز) (وگردگان) *B.*; an earthen ball, with which children play *Shaksp.*

چار میخ n. c. *gen.* res quaevis in quatuor partibus clavis firmata et *spec.* lignum clitellarum *M.* (ایرده کرکی دیدکلری نسنه) (در *F.*; genus supplicii (سیاست) sc. crucifixio i. e. manus et pedes clavis cruci affigere *B. Bh.*; 2) *met.* a) quatuor elementa *B.*, qua significatione etiam **چار میخ حیات** dicitur *F.*; b) sodomia (عمل لواطه) *B.* Inde **چار میخ شدن** crucifigi *met.* firmissime stabiliri, e. g. in hoc versu **نظامی** poetae : چنان از هوا در زمین برد بیخ ✿ پساعتک شد در زمین چار میخ ; et **چار میخ کردن** crucifigere *met.* sodomiam exercere (لواطت کردن) *Bh.*

چارُمین (suff. ین) ad quartum pertinens (درزنجی‌یه منسوب) ; 2) i. q. **چهارم** s. **چارم** quartus *F.* Inde **چرمین بام** *met.* coelum quartum *F.*

چار ناچار s. **چارُناچار** (cf. **چار** 3 pro **چاره**) adv. inevitabiliter, necessario, nolens volens *Shaksp. R.*

چارو i. q. **سرو** calx praeparata, mortarium آن آهک رسیده با چیزها آمیخته است که (بسر آب انبار وحوض وامثال آن مالند *B.* آن آهک وخاکستر باشد که بیکدیگر آمیخته در عمارت بکار برند *SHL.*

چاروا n. c. i. q. **چارپا** *B.* Inde **چارُوادار** n. c. a groom *Shaksp.*; one who keeps or lets out horses *R.*

چارُوچَدَر, vox ad genus اتباع pertinens, remedium et auxilium (علاج وچاره وتدبیر) *B.*; cf. **چدر**.

چاروغ s. **چاروق** i. q. **چارغ** s. **چارق** *B.*

چار وَقْت *met.* quatuor elementa; 2) septem planetae (سیارهٔ سبعه) *HK.*

چارَه coll. **چار** 3 et **چَدَر** remedium, auxilium, consilium (علاج وتدبیر); 2) dolus, fraus (مکر وحیله); 3) separatio (جدائی); 4) una vice, qua tamen significatione rarius legitur (ومعنی یکبار بسیار غریب است) *B.* Sec. *Bh.* significat etiam „tempus“, quam significationem una cum secunda „dolus, fraus“ e prima „remedium, consilium“ ortam (ومعنی وقت وزمان ومکر وحیله ماخوذ از معنی اول است) et in hisce versibus **خواجه نظامی** poetae legi dicit : یکی بانگ زد روبه چاره ساز ✿ که بند از دهان سگان کرد باز ✿ بچاره گشاده شود بند سخت ✿ شکوفه بمدت بهار درخت hoc annotans : چه غرض آن نیست که هر چند که وقت خلاص نرسیده بشد بچاره گوی بندرا میتوان گشاد بلکه مراد

وقت است *Bh.* Coniungitur cum verbis کردن، شناختن، داشتن، بر انداختن et گرفتن *Bh.* Inde چاره شدن زخم consanescere, de vulnere et چاره شدن درد; remittere, de doloribus (بـه شدن زخم ودرد) *Bh.* et adi. c. چاره گر et چاره ساز *Bh.* et چاره پرداز *M.* ex IK. et چاره جوی, quae explicatione amplius non egent *Bh.* et n. abstr. چاره سازی Spieg. Chr. 82, 10, et چاره گری *Bh.*

چاریک n. c. ex quatuor unum, quarta pars; 2) nom. oppidi (قصبه) ad کابل pertinentis et nomine چاریک کار noti *B.*

چاز rana (غوک) *F.*; cf. چغز.

چاژ i. q. ژاژ vanus, futilis (عبث وبیهوده وبیمعنی وبی فائده), e. g. in hoc versu poetae : میر نظمی زمخموری نمدم میکشد ☆ ژاژ شده گفتار نا مربوط او چاژ *F.* Varia lectio videtur; cf. چاژه.

چاژه i. q. چاژ (خس وعبث) *F.* sine exemplo. Varia lectio pro ژاژه videtur. Cf. چژ.

چاش s. چاش s. چاچ 1 acervus frumenti mundati *B.*; cf. راش; 2) semen lini (کتان تخمی); 3) i. q. چاشت, e quo decurtatum est *F.* sine exemplis.

چاشت pars una quatuor partium (حصه) diei, quae in Hindûstân پهر (पहर) dicuntur *B.*; initium diei (اول روز) *Bh.*; illustris diei pars plene rutilante sole, fere media inter ortum et meridiem ar. وقت ضحی turc. قوشلق dicta *F.*; 2) cibus (طعام), qui tali diei parte sumitur; 3) *gen.* cibus (خوردنی وطعام) *B.*; cf. پیشخورد. Inde چاشت خوردن *Bh.* et چاشت دادن cibum tempore چاشت dicto edere vel dare *B. Bh.*; چاشتدان pro چاشت دان n. c. vas cibo چاشت dicto reponendo (که طعام چاشت در آن نهند) *Bh.* et vas, in quo panem et cibum ponunt; vas escarium *B.*; چاشتگه s. چاشتگاه n. c. tempus diei, quod چاشت dicitur *F.*; cf. چاشت 1.

چاشتَه s. چَشتَه (suff. ه) i. q. چاشت ientaculum vel maturatum prandium (قوشلق یمکی) *F.*, cf. چاشتی; et *abs.* cibus, esca (طعام); 2) cibus paucus (طعام اندک) *B.* Inde چاشته خوار s. چشته خوار n. c. cibum edens; absolute de illo dicitur, cui res a natura expetitae sine molestia prospere succedunt (اطلاق آن بر شخصی کنند که اورا مرغوبات طبیعت بی رنج وتعب میسر میشده باشد) *Bh.*

چاشتی (suff. ی) i. q. چاشت 2 cibus, qui tempore matutino چاشت dicto sumitur, opp. خفتی cibus vespertinus (اخشام یمکی), e. g. in hoc مثنوی poetae میر هم که داده عیال وزن فرزند ☆ بی : نظمی شک اورا برنج ودرد افکند ☆ گر گریزد زخانه تشکفتی ☆ که بخواهند چاشتی وخفتی *F.*

چاشدان n. c. i. q. چاشتدان q. v. sub چاشت; 2) cistula vel arcula mulierum (صندوقچهٔ زنان) *B.*

چاشنَه alia forma vocis چاشنی q. v.; inde چاشنه کردن gustare (در چاشنی لغتی است کردن بمعنی چشیدن), e. g. in hoc versu poetae : سالک یزدی دانست چو ماهم که ☆ ازو چاشنه کرد این نان چقدر بی نمک این آب چه شور است *Bh.*

چاشنی exigua re sumenda gustu explorare cibum et potum; gustus; 2) sapor (مزه); 3) specimen, qualitas (نمودار وصفت) *B.*; inde dicunt فلانرا چاشنی علم است i. e. „aliquis aliquantum literis edoctus est" (قدری از علم آموخته) *Bh.*; 4) initium pulsationis tympani (ابتدای زدن چوب بر کوس ونقاره) *B.* *significatio metaph. ab exigua pulsatione, qua pulsator incipit desumta* (ومجاز بر کم کم زدن چوب بر نقاره استعمال یافته) *Bh.*; 5) dulcedo quaedam (sirup *Shaksp.*), quam significationem *Bh.* lex. auctor sic probat : وقلیه چاشنی دار ازان گویند که قدری شیرین وترش میباشد ازینجا چاشنی بمعنی قدری حلاوت هم آید *Bh.* Coniungitur

cum verbis داشتن ,دادن ,بر گرفتن ,گرفتن, در بن et بلند شدن ,شناختن ,فشردن دندان افتادن *Bh.* Vocem چشنی significatione : „gustu explorare cibum et potum" etiam Arabes Aegyptii receperunt sed in formam شاشنی mutatam, de q. v. H. des Sult. maml. t. I, 1 p. 2, not. 4. Inde چاشنی بیضه ovum leviter frangere, ut mos est in lusu ovorum die primo ineuntis anni (قدر کم شکستن بیضه در بیضه بازی نوروز), e. g. in hoc versu ملا طغرا poetae : زصوت مرغ گلستان کمی ❀ صدای چاشنی بیضه‌ای نخواهد داشت *Bh.*; et چشنی دل نوروزی *met.* verba grata, exhilarantia (خوب ولطیف ودلگشا) *B.*; et چاشنی صبح *met.* albedo aurorae, e. g. in hoc hem. صائب poetae : از آفتاب چاشنی صبح شد بلند *Bh.*; et چشند کردن coll. چاشنی کردن gustare (چشیدن) *Bh.*; et cum تیغ vel کمان *met.* tentare gladium vel arcum, ut acies vel vis exploretur (عبارت از اندك کشیدن تیغ وکمان تا پاره زور وآب وی معلوم شود), e. g. in hoc versu وحشی poetae : بدعوی آمده بودیم چاشنی کردیم ❀ کمان توبه ببازوی صبر وطاقت ماست *Bh.*; et چاشنی‌گیر (ex quo ar. جشنکیر ortum est; cf. H. des Sult. maml. I, 1 p. 2, not. 4) n. c. coll. چشگر a) praefectus rei culinariae (حاکم مطبخ), turc. توشمال et hind. بکاول q. v. dictus; b) ciborum diribitor (طعام قسمت کننده وسفرچی) *B.*; praegustator (ar. مذوّق), cuius est, cibos principi appositos praegustare *F.*; c) *met.* i. q. چاشنی خوار q. v. *Bh.* Vocis چاشنی etymologiam v. s. v. چشیدن.

چاغ e. tempus (وقت); 2) aranea; vox čagataica (چغتائی) etiam in turcica lingua usitata *F.*; cf. چاق 2.

چاغداوُل alia lectio vocis چغداول q. v.

چاق sanitas, integritas *B.* et recens, sanus, integer (تر وتازه وصحیح وتندرست) *Bh.*, e. g. in hoc versu طغرا poetae : زبوی خامه نرگس دماغ من چاق است ❀ شگفتن دل من همچو گل باوراق است coll. locutione : چاق شد „convaluit" *Bh.*; 2) tempus (زمان), e. g. در چاق آدم „tempore Adami". Alii turcicam vocem esse dicunt *B.* (واین اغلب که ترکیست) *Bh.* Cum turc. چاغ tempus, cognatum videtur.

چاقشُور et چقشُر caligae genus laneum et coccineum (چیزیست از عالم موزه که پشمین وسقرلاطی باشد) *Bh.* coll. *B.* s. v. بادیچ et بند 3. Sec. *F.* lex. auctorem vox چقشور „caligae" turcica est; cf. چقشُر.

چاقو s. چقو s. چیقو genus cultri instar novaculae, cuius acies in medio est (نوعی از کارد مانا باستره که سرش در شکم میباشد), e. g. in hoc versu سعید اشرف poetae : چاك چرکین دسته چیقو ❀ خشتك زیر نعمت خان عالی پیوسته, coll. جامه ریقو شکاف ران او خنده نماست مانند چقو *Bh.* Inde چاقو دسته کردن *met.* a) caput in collare demittere (سر بجیب فرو بردن); b) occlusum esse, quasi dormire, de calice floris (غنچه خسپ بودن); c) paedicare (اغلام) *Bh.*

چاك fissura, ruptura (شکاف وتراك) *B.* *spec.* de fissura in collari (گریبان وجیب), sinu (دامن) et manica (آستین) *F.* *Bh.*; 2) sonitus ferientis gladii, simil.; 3) literae pactae emtionis (قبالة) domus, horti, sim.; 4) albedo aurorae (سفیده صبح) *B.* Gl. Sch.; 5) sec. *B.* portula, vel sec. *F.* cancelli parvi (کوچك پنجره), in una valva portae castelli et hospitii publici (دریچه وآن دری باشد کوچك که در یك لنگه در قلعه وکاروانسرا سازند); 6) paratus, expeditus (آماده ومهیا) *B.* Inde چاك کردن discindere, rumpere, lacerare (پاره کردن وشق نمودن) *B.* in app. Coniungitur etiam cum verbis زدن ,نهادن ,خوردن ,انگیختن ,گشادن ,بستن ,شدن et افتادن *Bh.*

چاکاچاك (vox چاك repet. inserta lit. ا)

magnus sonitus vel crepitus frangendo vel findendo ortus *B.*

چاکانیدَن i. q. چکانیدن q. v. *B.*

چاک پُشت n. c. (a horse) high in the withers and rump, and depressed in the girth *J.* Sine dubio eadem vox atque sequens چال پشت falso lecta.

چاك چاك i. q. چاکاچاك, e. g. in hoc versu Schahn.: ☆ همی گرز بارید همچون تگرگ ☆ همی چاك چاك آمد از خود وترك Gl. Sch.; 2) fissus, discissus, laceratus (شکافته ودریده) *B.*, e. g. زنعلش زمین شد همه چاك چاك Schahn. in Spieg. Chr. 48.

چاکَر servus, famulus (نوکر وملازم) *Bh.* et serva, famula (مطلقا بنده‌در ارکک اولسون دیشی اولسون) *F.* Inde چاکری (suff. ی) servitium, famulatus (نوکری وملازمی) et cum کردن servire *Bh.*

چاکسو et چاکشو i. q. چاکسو *B.*; cf. خاکشو.

h. p. چاکل, vocales desunt, gutturnium (لفظ هندی است بمعنی ابریق) *Bh.*

چاکو a clasp-knife, a penknife *Shaksp.*

چاکُوچ [ó] i. q. پتک ar. مطراق *B.*

چال *gen.* bicolores capillos habens (هر چیز دوموی); 2) *spec.* equus capillis rubris et albis inter se mixtis; 3) coll. چالو et چالیم fovea (گـوی ومغاك), in qua quis stare potest, i. e. non profundior, quam duas ulnas; 4) coll. پاچال insile textorum (گوی که جولاهگان پاهای خودرا در آن آویزند); 5) pignus, quod duo vel tres in lusu aleatorio deponunt et auferunt (گروی که دو سه کس در قمار باهم بندند وببرند); inde dicunt: فلانی چال کرد „aliquis pignus abstulit" (گـرورا بـرد); 6) nidus (آشیان) avis; 7) coll. s. चाल (the blue jay Wils.) genus anatis (مـرغـاب), cuius duae sunt species, sc. magna anseris (قاز) magnitudine etiam خرچال dicta et parva corvi (زاغ) magnitudine, quae vulgo چـال et turc. تشقلداق appellatur; 8) sec. al. otis, tarda ar. حباری ar. هوبره turc. توغدری s. توقدری, alias etiam کبک دری dicta; 9) nom. pagi (ده) provinciae Qazvin (که سر بلوك رامند است) *B.*

h. p. چال ling. sanscrita (بزبانی متعارف اهل هند) : mensura distantiae, sc. duorum parasangarum vel quatuor Kurôh (کروه [s. क्रोम]); 2) coll. s. rad. चल् imp. चल et hind. چل (gait, pace, habit, custom *Shaksp.*) incessus (رفتار) et imp. significatione: incede (براه رو) *B.* بعضی گویند بدینمعنی هندیست واغلب که از عالم توافق لسانیین بود *Bh.* coll. n. derivatis et چلاك s. چالش et چلیش et چالشگر et چلیدن pro چالیدن; 3) coll. hind. چاله the name of a fish *Shaksp.* (s. चिलिचिम a kind of sprat [clupea cultrata, *B.* MSS?] Wils.) nom. generis cuiusdam piscium *B.*

چالاك (suff. اك [مـرکب است از چال بمعنی حرکت و رفتار واك که کلمه نسبت است] *Bh.*) velox, agilis, promtus; ingeniosus (چـلـد وچست وچابك) *B. Bh.*; 2) fur, latro (دزد وخـونـی); 3) locus altus (جای بلند) *B.* Inde چـالاکی (suff. ی) nom. abstr. praecedentis *Shaksp.*

چلان an invoice, a bill of lading; transportation *R.* In ceteris deest.

چال پُشت n. c. scapulas et nates elatas et dorsum cavum habens iumentum (ستوری که شانه وکفلش بـر آمده وکمرش فرو رفته باشد) *B.* in app.

چالُپوس [ó] i. q. چاپلوس *B.*, literis ل et پ transpositis *F.*

چالِش coll. چالیش incessus mollior superbientis et ostentantis (از روی ناز وتکبر وعـجـب); 2) bellum, pugna (جـنـگ وجدال); 3) coll. چـالـش 1 coitus *B.* Falsa lectio videtur چـنش, quod *F.* lex. auctor ex المنجمع offert.

چالِشگَر (suff. گر) molliter et cum fastu in-

cedens; 2) bellicosus, pugnax, fortis; 3) coll. چالشگر coitus appetens *B.*

چالغ t. p. equus refractarius (اشکنی اولمیان) *F.* (آته دیرلر بو لغتی ترکیده مستعملدر) sine exemplo.

چالو et چالّه coll. چال 3 fovea (گوی وگودال) non profundior duabus tribusve ulnis *B.*; چاله a) fovea, super qua textores machina sua posita telam texunt; cf. چال 4; b) fovea frumento recondendo *F.* ex Fg.

چالی i. q. چال 7 (بر قوش آدیدر) *F.* sine exemplo.

چالیم fovea profunda (گو عمیق); inde proverbium (مثل): از چاه بر آمدم ودر چالیم افتادم „e puteo ascendi et incidi in foveam" *Bh.*; cf. چال 3 et چالو.

چالیش i. q. چالش 1 *B.*

چالیک lusus puerilis s. v. آلاوه pluribus descriptus *B.*; cf. دسته چلک.

چام inflexus, incurvus (چم وخم) *B.* Diversas significationes affert *F.* lex. auctor scil. a) granum (دانه); b) nodus vestiarius (دوکمه گره); c) methodus, forma, modus (طرز واسلوب); d) plica et in comp. plex قات وتای; e) vallis et loca depressiora (سر محله ودره یرلر) in vicinia pagi *F.* sine exemplis. Inde چم چام (vox چام repet.) montium intervalla et viae tortuosae et flexuosae (درهای کوه وراههای پر پیچ وتاب) *B.*; valde inflexus, tortuosus (خم اندر خم) *F.*

چامز v. s. v. چامیم.

چاموش [ó] genus calceorum (کفش) *B.*

چامه coll. چغامه s. چکامه *gen.* carmen, poema (شعر); 2) *spec.* carmen ghazela (غزل) dictum, sic descriptum: آن مطلعی است با ابیات متوازنهء متشارکه در قافیه ورديف كمتر از هفده بیت; 3) verbum (سخن) *B.* Sec. *F.* historia (داستان), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: بدان چامه کو گفت کای ماهروی ✿ بپرداز دل چامهء شه گوی *F.*; et potentia, vires (قوت وقدرت), quod hoc versu میر نظمی probatur: نوشتن چارهء نامه ندارم ✿ نشینم با الم چامه ندارم *F.* Inde چامه دان n. c. eloquens, facundus (سخندان) et چامه گوی n. c. a) poeta (شاعر); b) orator (سخنگوی); c) is, qui ghazelas suavi voce recitat *B.*

چامیدن i. q. شاشیدن urinam reddere (بول کردن) *B.*

چامیم *F. C.* et sec. *B.* چمین coll. چمیز urina (شاش); 2) excrementum alvi (غائط) *B.* Alia lectio videtur چامز s. چمیز, quam offerunt *F.* lex. auctor et Castellus, qui animadvertit, vocem esse linguae persicae antiquae, qua nunc prope Ardebil rustici utuntur.

چانش v. s. v. چنش.

چانقی i. q. جانقی. Alia lectio.

چانه mentum (فک اسفل وذقن); 2) orbiculus massae farinariae (گلولهء خمیری), ex qua unus panis coquitur; 3) *met.* verbum (حرف وسخن) *B.*; garritus, loquacitas (turc. چکه چالدی), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: وفا کردنش را بهانه کند ✿ مکن باور اورا که چانه کند *F.*; 4) pro جامه poculum (جام شراب) Gl. Sch. Inde چانه بیجا زدن *met.* verba futilia, inania loqui (بیهوده گفتن) *Bh.*

چاو e. et minus recte جاو, lingua Khotâjensi (ختائی): pecunia chartacea, de qua *B.* lex. auctor haec tradit: آن کاغذ پارهء بود مربع وطولانی که یکی از پادشاهان چنگیزی نام خودرا بر آن نقش کرده بود ورائج گردانیده چون مردم آذربایجان واهل تبریز قبول نکردند وعز الدین مظفر که باعث وبانی چاو بود بقتل آمد رسم چاو کاغذ پارچه *B.* coll. چاو بر طرف شد بود که نم ولقب پادشاهان چین بر آن نقش میکردند وخلق آنرا بجای تنکهء طلا ونقره صرف مینمودند, alia vocis

interpretatione, quam ex Ferishtahi historia Indiae attulit Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 503; 2) rumor, fama (صدای شائع); vox in turcica et persica lingua usitata *F.*

چاوچاو vociferatio et strepitus, quem passeres edunt, si animal quoddam illos invadit, vel si quis manu in nidum porrecta pullos eorum auferre vult *B.* Vox onomatop.; cf. چاویدن.

چاوش i. q. چاووش q. v.

چاوک ex چکاوک alauda, forma decurtata *B.*

چاوله coll. چاوله rosa centifolia (صدبرگ) maxime colorata; 2) curvus, inaequalis (کجواج وناهموار) *B.*

چاولی res quaedam lata (پهن) ex arundinibus, simil. texta, in quam frumentum spargunt, ut mundetur *B.*

چاووش et چاوش dux exercitus vel cohortis viatorum (نقیب لشکر وقافله) *B. HK.* نقیب ونگاه بین *SHI.* Proprie est vox turcica significans: apparitor, famulus aulicus, vulgo Ciausius dictus; cf. توشمال et دوربش. Ex eodem nomine ortae sunt arabicae formae جاووش s. جاویش s. شاویش et الجاویشیة, de q. v. Quatremère in H. des Sult. maml. t. I, 1, p. 136 not.

چاویدن vociferari *spec.* quidem de passeribus terrefactis, sed latiore usu de ceteris quoque animalibus et de homine dicitur *B.*; cf. چاوچاو.

چاویدن et sec. *HK.* چاویدن i. q. خائیدن manducare *B. HK.*

چاه (z. ... câta, a v. ... kan, ut videtur, derivandum lit. gutt. و k cum pal. م č permutata; cf. Spiegel Avesta p. 120 not. 1 vers. germ.) puteus, fovea (ar. بیر) *B.* sive aqua inest, sive non *F.*; inde چاه فراموشان s. چاه خموشان s. چاه نسیان *met.* fovea dormitoria (چاه خواب بی آب) *Bh.*; 2) lacuna in mento

نقن formosae *B.* etiam (گو زنخدان) غبغب et چاه زنخدان et چاه زنخ et dicta *Bh.* — Sunt multi in Oriente p vel foveae celebres ut: چاه آبی کبود et sec. *Bh.* چه آبی کنود omissa چه, puteus quidam in urbe طرابلس quo qui bibit stultus fit, quod in pro bium abiit *B.*; چاه بابل puteus in Babylonia, in quo هاروت et ماروت in detinentur (محبوس اند) *Bh.*; بوقیر et sec. *Bh.* چاه بیجن s. چاه بیژن, f in qua افراسیاب بیژن inclusus fuit (کرده بود) *B. Bh.*; چاه رستم fove quam شغاد fratrem suum Rustam dolis captum deiecit (... الحیل) (دران انداخته بود), quamque gladi hastis opplevit (شیر وسنانها پر ساخته) *Bh.*; چاه شقوق nom. putei cuiusd via, qua Meccam itur (در راه مکه) چاه مقنع puteus, sec. *Bh.* in urbe ex quo vir sapiens ابن مقنع fascinando lunam protulit, quae qu parasangas longos radios emisit app. *Bh.*; aliud illius putei nome چاه نخشب *Bh.*; cf. نخشب et Rosenzweig annot. ad Jos et Zul. p not. 2; چاه یوسف fovea, in quan sephus a fratribus suis deiectus es cf. Gen. 37.

چاه پست *met.* mundus *B.*

چاه پوز rectius چاه یوز q. v. *B.*

چاه جو s. چاه جوی (a v. جستن) fossor puteorum vel fovearum (کن 2) i. q. چاه یوز *B.* Male in *F* چاه جو legitur.

a. p. چاه دلو n. c. *met.* a) aquarius, si coeleste, b) mundus *B.*

چاه زیج et چاه ستاره جوی genus spe astronomicae in fovea exstructum descriptum: همواری که درو نشیب

وفراز نبشند بعمق شست تز جای فراخ كاوند واز چوب بمی بر آرند شست تز بلند وآنرا مشبك سازند ودران نشینند تا كیفیت افلاك ونجوم در یبند, e. g. in hoc versu استاد poetae : از شرم ارتفاع فرو رو بچاه ; یبیچ ✿ اختر شنس طنع واژون گزند et in alio طغرا poetae : خویش بنش جدولش رصد بندانرا ✿ از چاه ستاره جوی بی نیز ساخته *Bh.*

چاهسار et چاهسَر (suff. سار) fodina (از عالم) بیك دست : e. g. , *Bh.* (نمكسر وكوهسار بیژن بدیگر زوار ✿ سوی خانه رفتند زان چه سار ✿ منیژه بیمد بران چاه سر ✿ دوان وخورشها گرفته بیر *Bh.* ex Schahn. Sec. *F.* چاهسار significat „orificium putei vel foveae“ (قویبی بنشی) voce سر pro سار posita, e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae : دویدند بسیار تا چاهسار ✿ كُـل كَمشن كُشته شد جمله خر *F.*

چاه ظُلمنی a. p. *met.* a) mundus, b) corpus hominis *B.*

چاهك (suff. ك) n. dimin. vocis چه ; 2) i. q. پچاه insile textorum *B.*

چاه كن n. c. i. q. چاه جو 1 *B.*; 2) *met.* iniustus, maleficus, nequam (ظالم ومكار) *Bh.*, e. g. in hoc versu ظهوری poetae : پی چاه كن در ته چاه زن ✿ سر راهزن بر سر راهزن *Bh.*

چاه مَبرز a. p. genus latrinae (مستراح), hind. سنداس dictum *Bh.*

چاهَه (suff. ه) fossa profunda instar putei (كوی عمیق چاه مانند) *B.*

چاهیدن frigere, rigere (سرد شدن) *Bh.* سرد شدن دندان بخوردن آب *F.* اوشمك سرد یا برف ویخ وتكرگ وسرما خوردن *B.* in app. Inde چاهیده part. praet. frigidus (سرد) *B.* s. خُنُك.

چاه بوز (cf. بوز i. q. تفحص s. تجسس) n. c. harpago (قلاب), quo res in puteum delapsa extrahitur *B.* Mala lectio videtur چه بوز in *B.* et چاهویز in *F.* lex. allata. Addit *F.* lex. auctor illam vocem sec. alios etiam i. q. چپه, turc. صولاق, „scaevola“ significare exemplo non allato.

چی e. i. q. چ thea *B.*

چَپ et چپ coll. Chr. Sch. 82, 193 (z. havya s. haoya, s. सव्य) sinister, laevus, opp. راست *B.*; inde بچپ وراست a sinistra et dextra Chr. Sch. 82, 193; 2) absonus, dissonus, de instrumento musico et cantu (بی اصول شده را ساز ونویندگی را نیز دف وفریب ونیم ودغا باز وععنی .B (گویند منحنف ونسازكر ماخوذ ازینست *Bh.* Inde چپ دادن *met.* a) decipere, fallere (فریب دادن) ; b) relinquere (ترك نمودن) ; c) abiicere, repellere (طرح ووا گذاشتن) ; (دادن *B.* پاردیه آتمق معنسنه اصطلاحیدر *F.*, e. g. in hoc versu نظامی poetae : بسیر نغز كرد چپ وراست دلمر ✿ چپ داد بتنرا وترا خواست دلمر *Bh.*; et چپ شدن *met.* a) mutari, inverti (منحرف گردیدن) ; b) in contrariam partem abire, se opponere (نقیض گرفتن) *B.*; et cum verbis افتادن, رفتن et بستن a) se opponere (مخالفت كردن); b) machinam, dolum commoliri (مكاری ورزیدن) *Bh.*; et چپ انداز n. c. a) qui sagittam laeva prehendit et iaculatur *HK.*; b) *met.* deceptor, ad fallendum paratus (مكار وحیال) *Bh.*

چپات et چَپّات colaphus, alapa (طبانچه) *B.*

چپاتی i. q. چاپتی, e quo decurtatum *B.*

چپادل, vocales desunt, incursio, quam agmen ab exercitu separatum e longo itineris spatio in hostem facit (تاختن فوجی از لشكر جدا شده بر سر مخالف از مسافت بعید), e. g. in hoc versu زكی poetae : ✿ از تركتاز غمزه شوخ ستمگرت ندیم در كشور خرابه دلها چپادل است *Bh.* In appendice lex. *B.* vox چپادل ex *Bh.* desumta mendose چپاول scripta est.

چَپار *gen.* quaevis res bicolor (دو رنگ) ; 2) *spec.* columba (كبوتر) viridis punctis

nigris variegata et equus punctis maculisve (نقطها وگلها) nigris colori suo diverso intermixtis distinctus, ar. ابرش *B.*

چپاره v. s. v. چپان.

چپاغ et چپغ genus piscis *B.* بابن بالغی *F.*, quod *M.* vertit: „silurus“.

چپان et چپّان vestis vetusta et trita (کهنه ومندرس) *B.* Mendosa videtur alia lectio چپاره, quam offert *F.* sine exemplo. Inde چپانی et چپّانی (suff. ی) a) homo veste vetusta et trita indutus; b) pauper, miser (بی سر وپا) *B.*; nequam (نکبتی وقلاش) *F.*

چپتن i. q. انبانچه q. v. Alia lectio est چپین *B.*; *F.* lex. auctor pro چپتن offert چپتین ex Fg.; cf. جلتین et جیستن.

چپچاپ sonitus osculi (بوسه) *B.* Vox onomat.

چپچله coll. چچله locus lubricus, in quo est multum aquae et luti; 2) i. q. لخشه ar. زحلوقه i. e. pars montis mollior, per quam pueri vestigio fallente delabuntur (کوه پارهٔ نرمی که طفلان بر آن لغزند); 3) coll. چنچله oscillum *B.*

چپدار et چپداز et چپدان i. q. سرموزه *B.*

چپر et sec. *F.* چپر domus vel murus (خانه ودیوار) e ligno et pabulo exstructus *B.*; sepes, sepimentum (که خانه وباغ وحولی) اطرافنه ایدر) *F.*, e. g. in hoc versu پسور poetae : بهای جامی آب چون مردان جنگی در زده ٭ باغ چون دیوار شهر اندر چپر *F.*; inde derivanda videtur significatio : „genus cratis, quo milites pro clipeo utebantur ad arcendos lapides et sagittas hostium et quod munitionibus faciendis adhibebant“. Deest quidem in lexicis persice scriptis, quae ad manus sunt, sed auctoritate scriptorum persicorum nititur, quod permultis exemplis ex Zafer-nameh, Matlaalsaadein, Habib-alsiiar al. probavit Quatremère in H. Mong. I, 385 not. 130. En aliquot exempla : چپرها وسپرها در سر گرفته et تورها وچپرها پیش برده جنگ در انداختند et هر دو تورها وچپرها از سر انداخته جانب کنار آب‌را بتوره وچپر مضبوط ساخته et بر گرد معسکر خود از عرابه وچپر دیواری بلند گردانید. Cf. etiam Charmoy in Mém. de l'acad. de St. Pétersb. sér. VI, t. III, p. 155; 2) circulus (حلقه ودائره) hominum vel animalium *B.* حلقه ودائره *F.*, qua significatione cum زدن et بستن coniungitur, e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae : چپر زده میدیدم گرد تو رقیبانرا ٭ آه زدم وگفتم تخم چپری et in alio : کنار جوی از سبز چپر سوزد ببست ٭ میان کوه از لاله کم بست *F.*; 3) frusta coriacea filis sericis et bombycinis obvoluta, quae taeniarum textor, quotiescunque stamen intendit, versat, quod taeniarum genus چپر باف dicunt (پوست پارهائی که بند بافان ونوار بافان تار ابریشم وریسمان‌را بر آن بکشند وهر مرتبه که پودرا بگذرانند آنهارا بگردانند واین قسم بند ونواررا چپر باف گویند) *B.* Praeterea lex. *Bh.* vocem چپر Iraniensem esse dicit et significare : cursor regis vel principis, qui quavis statione equos mutat, ut celerrime suo loco adveniat (شخصی که بحکم پادشاهان یا امیران در هر منزل اورا سواری دهند تا بسرعت قطع راه کرده جز ضروری برسند واین لفظ زبان ایرانیه است), e. g. in hoc versu ٭ زخدمت تو چپروار میروم بگذار که از قماش سلوکت بخویش پیچیدم *Bh.*

چپ راس et چپ راست (quorum prius ex posteriore decurtatum videtur), genus globuli vestiarii serici, quod in Irân vestimento چپ کن dicto alligare solent et quo in Hindûstân milites et iuvenes in vestibus dense consutis uti solent (قسمی از تکمهای ابریشم که در ایران اکثر بانچپ کن ودر هندوستان سپاهیان وجوانان بقباهای بخیه دوز دوزند); 2) res quaedam e ferro aliave materia confecta, quae tiarae infigitur (آنست که از آهن وغیره ساخته بسر بند نصب کنند *Bh.*; cf.

hind. چپراس a buckle, a breast plate, badge *Shaksp.*

چپسیدن coll. چفسیدن i. q. چسپیدن *B. F.*; verbi forma literis س et پ transpositis.

چپسین i. q. جبسین *F.*

چپش, sec. *F.* چپش, hoedus (بزغاله) *B.* کچی *F.* unius anni *B.*

چپغت et چپغوت i. q. جبغوت *B.* In *F.* lex. legitur چپغت et چپغوت.

چپ کن n. c. genus vestimenti (پوشش) in Irân instar vestis (مثل جامه) *Bh.* et *B.* in app.

چپل homo turpis, sordidus, a cuius aspectu alii abhorrent *B.*; cf. چپلک.

چپلان, vocales desunt, i. q. سرموزه q. v. *B.* in app.

چپلاقنک et چپلهنک i. q. جبر آفنک *F.*

چپلک coll. چپل impurus, sordidus et eo, quod illicitum, indecorum est, pollutus (پلید ومردار وبناشایست آلوده) *B.*

چپلوس s. چپلوس i. q. چاپلوس *B.*

چپنلک domus vel tentorium contra culices exstructum (پشه خانه), quod in Mavaralnahr سکه چیین dicitur *F.*; cf. پشخانه.

چپو incursio, praedatio (تاخت وتاراج) *B.* in app.

چپو et چپور cuspis ferrea hastae (سکو (نمرق وپیکان نیزه), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : چنان سر تیز بود چپوی نیزه ☆ چپو سوزن بگذراند ز ستیزه et in alio eiusdem poetae : چنان زد نیزهٔ با زور کلکون ☆ چپور آمد کزی از پشت بیرون *F.*

چپه remus (تختهٔ دسته دار بهیلت بیل), quo navis incitatur *B.*; 2) canis sagax (turc. زغر), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : پرستار شعرا نویدند فرسو ☆ دران چون چپه کرده اند جستجو *F.*

چپه (suff. ه) qui sinistra manu pro dextra utitur *B.*

چپیدن ad sinistram partem inclinare (میل کردن); 2) *met.* in alterum latus converti (کنایه از طرفی دیگر گردیدن) *B.* Verbum denominativum a چپ formatum videtur.

چپیره conventus, congregatio copiarum et hominum; 2) collectus, congregatus, paratus (جمع گردیده وساخته شده) *B.*; cf. جبیره et خبیره.

چپین et چپین et چپین discus (طبقی) e virgis saligneis (چوب بید), simil. textus *B.* Gl. Sch.

چتر (s. छत्र) umbella, qua contra solis ardores caput tegunt (که برای محفظت آفتاب سایبان .B (بسر بالای سر نگاه دارند *F.*; 2) umbraculum, insigne quoddam regium, quod coram rege in pompa solemni gestant (چیزی باشد پهن ومدور بشکل گنبذ که در سواری ملوک وسلاطین ودخی پادشاهلرک .Bh (پیش پیش برند باشی اوزرینه طوتدقلری کولکهلک *F.*, quale etiam in figuris insculptis parietinarum Tschilminar et Nakshi-Rustam conspicuum est. Eadem vox in arabicam linguam transiit et جتر scribitur, interdum etiam شتر pl. شتور, de q. v. Quatremère in H. Mong. I, p. 206, not. 57 coll. H. des Sult. maml. I. 1, 134 not., qui tamen male چتر legit. — „Umbellam capiti imponere" sic exprimitur: چتر زدن s. چتر نهدن et چتر بر سر زدن s. چتر در سر کشیدن opp. چتر کشیدن s. باز کشیدن „umbellam amovere"; 3) capillus brevis in vertice virorum (موی کوتاه که مردان بر فرق سر گذارند) *B.* Sec. *F.* lex. auctorem significat etiam; 4) tentorium altum (یوکسک دیرکلو چادر) et 5) tegumentum capitis muliebre (زنان باشلرینه بوریدکلری چادر [چار *F.*] معناسنه در) *F.* sine exemplo. Inde

چتر et چتر روز *met.* coelum; چتر آبگون et چتر سیمابی *met.* sol; چتر سحر et چتر زرین *met.* luna plena (ماه بدر) et چتر سیمین *B.*; lunae fulgor ماهتاب ar. فخت *Bh.*; چتر عنبرین *met.* nox; چتر کحلی *met.* a) coelum; b) nubes atra; چتر مار fungus terrae *SHL.* et *B.* s. v. سماروغ; toadstool *Shaksp.*; چتر نور *met.* sol lucidissimus *B.*

Phrases:

چَتر زَدَن s. چتر طاوس زدن term. tech. luctatorum significans: pedibus supra dorsum curvatis (پاهارا بسوی پشت خم کردن) duabus manibus stare vel incedere, quod in Hindûstân مورچال dicunt *Bh.* et *B.* in app.; 2) umbellam capiti imponere *Bh.*; cf. چتر زدن s. v. چتر.

چَتر در چَتر چیزی کَشیدَن *met.* de aequalitate contendere in gradu (مساوات رتبه عشق وبرابری در رتبه کردن), e. g. بیـن کـه نیلوفر ✿ چتر در چتر آفتاب کشد ✿ در رعـت نعلین پوشان غبار ✿ چـتـر در چتر فریدون میکشد, versus poetae ظهوری *Bh.*

چَتر کُشادَن *met.* i. q. چتر در چتر چیزی کشیدن, e. g. ✿ مه زفلك چتر کش شاه شد ✿ چتر بهمسایگی ماه شـد ✿ کـشـت مهیا همـه ترتیب باز ✿ چتر کشاد از دو طرف چتر دار, versus poetae میر خسرو *Bh.*

چَترمان a governor, a basha *R.*

t. چَتلا قوچ granum terebinthinum *B.* s. بَن 2.

چَتو velum rebus tegendis (پرده که بر روی چیزها پـوشند) *B.*, e. g. in hoc versu poetae: حکیم نزاری قهستانی دکر رباحین چـون دختران دامـن کـش ✿ کرفته کُرد خواتین کُل زرشک چتو *F.*

چُتوک i. q. چغوک passer (کُنجشک) *B.*

چَتَه i. q. چیته q. v.

چَتین in *F.* lex. sic explicatur: ایرک قوریمی که ایکی طرفدن دیکیلور, quod *M.* Castellum sequens vertit: eminentia ephippii anterior et posterior *F.* sine exemplo. *C.*; in ceteris lexicis deest.

چَچ et sec. *F.* چچ lignum quinque ramis instructum (پنج شاخ) simile manui quinque digitis extensis (پنجهٔ دست) et ansatum, quo frumentum trituratum ventilatur; ventilabrum *B.* et in appendice lexici *B.* legitur: چچ طبقی باشد که از چـوب بافـنـد وبدان غـلـدرا بر باد دهند; 2) cribrum (غربلی) frumento mundando *B.*

چَچُرغَه nodus scuticae (کرهٔ تازیانه); 2) sec. al. genus scuticae (جنسی از تازیانه) *SHL.* *HK.*

چُچُک rosa (کـل ar. ورد); 2) et coll. چچک a) genae, facies (رخساره) *B.* رخـسـار محبوبان وروی دلـبـران *F.* b) naevus (خال) *B.*

t. چچک ling. turc.: varioli, pustulae infantum (آبلهٔ بچها) *B.*

چَچلَه i. q. چیچله 1 et 2 *B.*

چُچُلَه caro (کوشتی) linguae (زبان) similis in medio pudendorum muliebrium (فرج زنان) *B.*; labia minora intelligenda videntur.

چُچو mamma (پستان) sive hominis sive animalis *B.* In *F.* lex. pro پستان male legitur بوستان hortus, quod falsum esse probant verba هندی لسانده چوچی دیرلر, quae interpretandi caussa adduntur, nam hind. چوچی, quocum چچو cognatum videtur, id quod پستان significat.

چَخ magna contentio, ingens studium (کوشش وکوشیدن بجلدی); 2) coll. چخیدن et جخ 2 hostilitas, bellum, violentia (خصومت وجنگ وتعدی) *B.*; Falso in *F.* lex. سبزه, quod *M.* „viretum“ vertit, legitur pro ستیزه, quod exempla ibidem allata probant; 3) vagina (غلاف) cultri, ensis, simil.; 4) coll. چخین pus, sordes (چرك وریم) *B.*

چَخاچَخ i. q. چخاچخ *B.* Inde چخاچخی (suff. ی) wrangling, dispute *Shaksp. J.*

چَخان part. praes. verbi چخیدن contendens, operam dans; pugnans; 2) nom. loci ignoti *B.*

چَخت concupiscentia (طمع وامید خام) *F.* ex شرفنامه sine exemplo. *C.*

چَخچیم et sec. *C.* چَخچیره, *F.* lex. auctor احمد بن سمعیل (کما نقله) nitens auctoritate sic explicat: چخشور که ایاغه کیلور, quod *C.* et *M.* vertunt: „femoralia ad talos usque demissa". Vox ex turc. چاقشر s. چاقشور mutata videtur, quod genus caligarum significat.

چَخش i. q. چخچ 2 struma *B.*; cf. جخش.

چَخک coll. چاچک 2 naevus; 2) genae *B.*

چَخماخ et چَخماق ignis suscitabulum, pyrotheca (آتش زنه); cf. آتش افروزنه; 2) capsula (کیسهٔ دو طبقه) e corio cordubensi (تیماج) confecta, in qua milites pecten, acus aliasve res recondunt; 3) genus securis militaris (تبرزین) *B.*

چَخی et چخی, sec. *B.* چِخی, contentio studium, certamen (ستیزه کنی ودم زنی) *B.* Vox a v. چخیدن (suff. ی) formata videtur; cf. چخیدن.

چَخیدن i. q. چخیدن s. چغیدن niti, operam dare, studere, laborare (دم زدن وکوشیدن); 2) certare, pugnare, impetum facere (ستیزه کردن وبر روی کسی جستن) *B.* کوشش وستیزه کردن Gl. Sch. e. g. in hoc versu Schahn.: سپاه است یکسر همه کوه وشخ ✿ تو با پیل وبا پیلبانان مچخ et in alio شیخ عطار poetae: در طپیدن سست شد پیوند او ✿ در چخیدن سخت‌تر شد بند او et in alio ناصر خسرو poetae: چون همیشه چون زنان در زینت دنیا چخی ✿ گرت چون مردان همی در کارِ دین باید چخی *Bh.* Sec. *Bh.* significat etiam 3) fallente vestigio labi, cadere (لغزیدن وبسر در آمدن وافتادن) *Bh.* et sec. *F.*; 4) torquere (ودخی پیچ وتاب معناسنه مرویدر) *F.*, quae tamen significationes in utroque lexico exemplis non probantur.

چَخیده part. praet. verbi چخیدن *B.*

چَخین et چخین purulentus, sordibus inquinatus (ریمر آلود وچرکین), de vulnere, e quo pus profluit *B.* Cf. چخ 4.

چدار *B. Bh.*, sec. *F.* چَدار compedes ex lana vel gossipio texti, quibus equi vel muli ferocis quatuor pedes ligantur *B.*; cf. بخاو et تاتوره et خرده.

چَدر coll. جدر 1 camelus femina quatuor annorum *B.*

چَدَر i. q. چاره *B.* Vox seorsim non usitata, sed cum چار pro چاره coniuncta reperitur *Bh.*; cf. چار وچدر.

چَدّر i. q. چادر, e quo mutatum est *Shaksp.*

چُدْروا nom. plantae valde amarae, ar. صبر dictae, cuius optima species in insula Socotra (سقوطر) provenit *B.*; aloe perfoliata Linn. Cf. الوا et سقوطر.

چَدن ex چیدن et چده ex چیده decurtatum q. v. *B.*

چَر sonus musicus, modi, cantus (نغمه وغنی); cf. چرکر; 2) dialecto Sistaniae (سیستان): rota aquaria (چرخاب) *B.*

چِر penis (آلت تناسل) *B.*

چَرا (a v. چریدن) pastio (چریدن) *B.* Inde درچرا آمدن pasci et چرا کردن pastum ire; cf. Frag. 33, 28.

چِرا pro چه را cur, quare? (از برای چه) *B.*; cf. چه.

چَرابه flos lactis, cremor (قیماقی که بر روی شیر بندد) *B.*; cf. تُو 2.

چراخ i. q. چراغ *B.* lit. غ cum خ permutata.

چَراخوار et چَراخور n. c. i. q. چراگاه *B.*; 2) pascens animal *F.*

چَراخوارَه i. q. چراغواره B.; cf. چراخ.

چَراخَور i. q. چراخوار q. v. B.

چَرازار n. c. i. q. چراگاه F.

چَراسَک i. q. جراسک gryllus B.

چَراسِیا cerasus C. Sed scribendum جراسیا, quae est forma ar. vocis قراصیا s. قراصیب q. v.

چِراغ s. چراخ et sec. Bh. et F. چَراغ (quocum ar. سراج cognatum videtur) ellychnium (فتیله) ope adipis, olei, similisve rei flagrans et lucem spargens (روشن کرده) B.; lucerna, lampas (نبراس وسراج) Bh. et met. lux, claritas (روشنائی); 2) dux viae, director (پیر ومرشد رهنما); 3) coll. چَرا pastio (چرا وچرا کردن); 4) coll. چراغ پا tollere, erigere pedes priores, exsultare, de equo (بر داشتن اسب هردو دست خودرا) B. Inde چراغ آخُر n. c. met. vita lautior, voluptatum plena (فراخی عیش وبسیاری نعمت) B.; چراغ آسمان et sec. Bh. چراغ آسمانی met. a) sol; b) luna splendens (ماهتاب); چراغ پا s. چراغ پایه n. c. a) res, cui lucerna (چراغ) superimponitur; candelabrum, lychnuchus; b) coll. چراغ 4 tollere, erigere pedes priores, exsultare, de equo; چراغ بَرَه (a v. بردن suff. ه) s. چراغ دان n. c. s. چراغ واره (suff. واره) candelabrum (قندیل) vel vas, in quod lucernam ponunt, ne ventus illam exstinguat (ar. مشکوة); چراغ پرهیز n. c. laterna (فانوس) vel simile quid lucernam a vento muniens B.; چراغ تربت s. چراغ مزار lucerna in sepulcro accensa (که بر بالین تربت افروزند) Bh.; چراغ چرخ چهارم met. a) sol; b) Jesus (عیسی) HK.; چراغِ چشم met. filius; چراغ جهان s. چراغ جهان تاب met. i. q. چراغ آسمان B.; چراغچی (suff. چی) ling. turc. et pers. i. q. چراغپا Bh.; چراغ دان n. c. i. q. چراغ بره q. v.; چراغ روز met. sol, unde چراغ روز پروانه شدن met. a) sol obtegitur, obscuratur; b) sol occidit; چراغ سپهر met. sol, luna, stellae; چراغ سحر met. a) sol; b) lucifer (ستارهٔ صبح); چراغ شب met. luna splendens B.; چراغ عالم افروز met. sol Bh.; چراغ کُش n. c. met. homo scelestus (قومی معروف که بعمل شنیع شهرت دارد), unde چراغ کُشانی scelus, flagitium (عمل شنیع); چراغْلَه vermis noctiluca, lampyris; cf. چراغک; چراغ مزار i. q. چراغ تربت; چراغ مغان met. vinum; چراغ نذر lucerna, quae in sepulcris sanctorum (آستان اولیا) accenditur, quo id, quod petunt, impetrare sperant Bh.; چراغ وارَه (suff. واره) et sec. F. چراغ وَرَه i. q. چراغ بره q. v. B.

Phrases :

بَچراغ رَسیدَن met. a) felicem, fortunatum fieri (رسیدن بدولتی); b) sese in servitutem opulenti dare (رسیدن بخدمت دولتمندی) B. in app.

چراغ اَز چَشم s. چراغ اَز چَشم پَریدَن et چراغ از چشم جَهیدَن s. جَستَن دیده pro چشم posito, met. scintillae ex oculo exsiliunt vel volant; dicere solent, si oculus gravi ictu percutitur Bh.

چراغ بَر اَفروختَن lucernam accendere Bh.

چراغ تُرا روغَن اَفزون کُند met. fortuna tibi opitulatur et vitam tuam longius producit HK.

چراغ خاموش کَردَن met. lucernam exstinguere, et pass. چراغ خاموش شدن lucerna exstincta est Bh.

بَعشق et چراغ طَلبیدَن s. چراغ خواستَن کَسی چراغ خواستَن met. petere alqd ab hominibus, ut facere solent mendici et praestigiatores indici, qui mos sic describitur : خواستن چیزی از مردم چنانکه گدایان هندوستان وهنگامه گیران

ولایت در عین گرمی هنگامه چون مردمرا تشنه کار بینند ورق بر گردانده بر سر گدائی آیند وگویند چراغ بعشق حضرات از اهل زبان به تحقیق پیوسته *Bh.*; cf. چراغی.

چراغ در زیر دامان (lucerna sub lacinia vestis) *met.* amasius proxime ad latus est (شاهدی بانند حاضر); male *M.* vertit : „clientem, i. e. testem suum pone se", e. g. in hoc versu کمال خجندی poetae : نشان شبروان دارد سر زلف پریشانش ✿ دلیل روشنست اینکه چراغی زیر دامانش *F.*

چراغ در گرفتن i. q. چراغ روشن شدن *Bh.*

چراغرا روغن کردن a. روغن در چراغ کردن oleum lucernae affundere et *tropice*, e. g. : ای اشک چراغ دیده‌را روغن کن ✿ ای گریه تو عمر سیم درین روزن کن ✿ خاموش شد است آتش داغ دلم ✿ ای ناله تو این چراغرا روشن کن, versus poetae سید حسین خالص *Bh.*

چراغ روشن „lux (tua) candida (sit)", formula, qua felicem successum vel fausta quaeque alicui apprecantur (چراغ روشن کسی‌را گفتن کلامیست که در محل دعای خیر گویند یعنی مراد او حاصل شود) *Bh.*

چراغ روشن شدن a. چراغ روشن گردیدن lucidum fieri, lucere, de lucerna; 2) *met.* voti compotem, felicem fieri (مراد حاصل شدن وبدولت رسیدن) *Bh.*

چراغ روشن کردن i. q. چراغ بر افروختن *Bh.*

چراغ سوختن lucidum facere et lucidum fieri, de lucerna (بمعنی روشن کردن وروشن شدن چراغ هر دو آمده); 2) *met.* voti compotem, felicem fieri *Bh.*; cf. چراغ روشن شدن.

چراغ کردن a. چراغ بر کردن i. q. چراغ بر افروختن *Bh.*

چراغ گرفتن i. q. چراغ بر افروختن *Bh.*

چراغ کشتن lucernam exstinguere et چراغ کشته شدن passiva significatione *Bh.* Inde چراغ از دم کشتن lucernam halitu exstinguere Pend. 111.

چراغ گل کردن *met.* a) lucernam lucidam facere (روشن کردن) et b) lucernam exstinguere (خاموش کردن); inde چراغ گل شدن passive : lucidum fieri et exstingui, de lucerna *Bh.*

چراغ کور شدن *met.* mori, de homine stirpem ex se non relinquente (مردن شخصی که ازو هیچکس نماند) *Bh.*

چراغ مردن *met.* exstingui, de lucerna *Bh.*

چراغ مست شدن luce *quasi* inebriari, de luscinia (بلبل) dicitur, quam quis vespera super manu positam luminibus obtendit, ut luminum fulgore perculsa modulari incipiat (رسم است بلبل بازان‌را که شامگاه بلبل‌را در برابر چراغان بر روی دست دارند تا از روشنی چراغ بسر سر مستی آید وگویا شود), e. g. in hoc versu سالک یزدی poetae : بشور آمده مرغ دل از خیال کسی ✿ چراغ مست شد این بلبل از جمال کسی *Bh.*

چراغ نشاندن *met.* lucernam exstinguere et چراغ نشستن passive : exstingui *Bh.*

چراغان plur. vocis چراغ; 2) lumina festa sub noctem accensa (روشنائی که از چراغان در شبهای جشن وعرس کنند). Cum verbis شدن et کردن coniunctum genus supplicii in Irân non vero in Hindûstân usitatum significat, in eo consistens, ut maleficus inter lucernas accensas verberibus castigetur, sic descriptum : نوعی از تعذیب مقرری که سر عاصی‌را چند جا زخم کرده در غور هر زخم شمع بر افروخته گذارند *Bh.*; inde چراغان روز اسفند festus dies tertius quinque dierum intercalarium ([*Bh.* روز سیم از فروردجان [فرنجان که بتازی خمسه مسترقه گویند وفارسیان دران روز جشن کنند), e. g. in hoc versu

سیاه روز شدم بهر عشرت : اشرف poetae
دگران ✿ درین زمانه چراغان روز اسفندم *Bh.*

چراغک (suff. ک) nom. diminut. vocis چراغ ; 2) vermis noctiluca, lampyris (ولد الزنا) *B.*

چــراغــی (suff. ی) a present made to the Mullâ for offering up oblations at the tomb of a saint; 2) alms given to beggars who walk the streets at night as the class called *Nakshbandî*; 3) present to soothsayers *Shaksp.*; 4) land bestowed for the lighting up of a Muhammedan mosque or tomb *J.*; cf. چراغ خواستن et چراغ مزار s. چراغ تربت et چراغ نذر.

چَراگاه n. c. locus s. ager pascuus; pascua *B.*

چَــراگَم (suff. گم) pascens animal (حیوانت) (چرنده) *B.* چانور بسیرون چرنده *SHL.* چــرنده *F.*; 2) i. q. چــریده pasta bestia, e. g. : کهی با چراگم چراگم شدی ✿ کهی با خواجو versus poetae پرنده پسر آور شدی in libro همای همایون *F.*, in quo prius چراگم voci پرنده „volucris" respondens significat „bestia pasta". Falso *M.* et qui illum secutus est *J.* vertit : „solus, unicus, partem non habens *in opibus*" vocem چریده in *F.* lex. cum جریده permutans.

چَــرام et چَــرامین i. q. چــراگــاه *B.* Sec. *F.* چرامین significat „pabulum" (عــلــف), e. g. in hoc versu بهرامی poetae : مانده اینجا بیچاره راه کمر کرده ✿ نه آب با من بیچاره نه چرامینا *F.*

چَـرّان et چــران part. praes. v. چـریـدن et چـرانیدن pascens animal (چـرنده) *F.* et pascens animalia i. e. pastor, e. g. گوسفند چران pastor ovium (شبان) *B.* s. رامیار.

چَرانْدَن *C.* et چَرّانیدَن et چَرانیدَن pascere iumenta (حیوان اوتارمق) *F.* Caussale verbi چـریدن.

چَراییـن i. q. چراگاه turc. اوتلاق locus s. ager pascuus; pascua, e. g. in hoc قطعه poetae حــسـود شادرا در بلغ : شـمـس فـخــری امید ✿ نماندست از تمر غیم از سپد چین ✿ چــو حیوانیست مانده در بیابان ✿ زبخت چرایـیـن بد زآب ونه چرایـیـن *F.* Recepi pro چرابیدن, quod falsum esse ex versibus significationis probandae caussa allatis apparet. In ceteris lexicis deest. Vox cum چرامین cognata videtur, nisi forte ita legendam est.

چَــرب et sec. *F.* چَــرب pinguis, obesus (چرب شدن چـیـزی از روغن وامـثـال) *B.* مأکولات قسمندن سـمـوز وباغـلـی اولان *F.*; 2) *met.* superans, praevalens (غالب شدن وزیادتی نمودن) *B.*; ومعنی غالب وافزون مجاز است *Bh.*, e. g. in hoc versu خسروی poetae : اگرش شیر نر بحرب آید ✿ بدلیری زشیر چرب آید *Bh.* Inde چــرب دادن praevalere, superare (زیاده ویـرمـک وغـلـبـه ایـتـمـک) *F.* — Voces cum چرب compositae sunt : چرب آخور چرب coll. *Bh.* چرب آخــر s. آخــور n. c. *met.* a) copia et abundantia pabuli; b) vita lautior; cf. چـراغ آخر *B.*; چرب بالا n. c. i. q. چرب قامت ; چرب پهلو n. c. *met.* a) pinguis; b) qui aliis magnae est utilitati; چرب دست adi. c. a) manu promtus, expeditus (جلد وچابک); b) praevalens; virtute excellens (هنرمند وغالب آمده) (شده وصاحب همت); c) intelligens, sapiens (خردمند); d) homo iocosus, facete dicens, ingeniosus (شیرین کار); چرب روده n. c. intestina adipalia *B.* s. جـهـودانـه; چرب زبان n. c. *met.* a) facundus, qui verbis suavissimis aliquem totum ad se convertit et rapit et b) homo blandus, adulator, deceptor (چــابـلـوس وفــریــب دهنده) (کنایه از فصیح وشیـوا زبان) *B.*; ولهذا بر فریبنده وچاپلوس نیز اطلاق کنند *Bh.*; چرب زبانی s. چرب سخنی (suff. ی) n. c. *met.* blanditiae, fallacia, cf. بلوس; چرب شیرین n. c. perdulcis, gratus cibus (لطیف ونفیس ولذیذ طعام), e. g. in hoc versu حکیم خاقانی poetae : چرب شیرین نعمت دنـیـا ✿ عکس راندنش می ارزد *F.*; چرب غذا n. c. dainties, viands *Shaksp.*; چرب قامت i. q. چرب بالا n. c. *met.* magna, pulcra statura; چـرب گـوی s. چـرب گو n. c. i. q. چرب زبان *B.*; چرب نرمی n. c. mansuetudo, lenitas (ملایمی) *Bh.*

بهتـر) .suff. تـر) جَرب تَـر melior, potior (وراجح تر) *B.* in app.

چَربِش (suff. ش coll. چـربيدن) pinguedo, obesitas corporis (انـسـانـده دری آلتنده) (طاعـم اولان يومريجه اتلر) *F.* Falso *M.* ex *F.* et qui eum secutus est *J.*: „hinnitus equi". Alias vocis formas چـرِوش et چـريـش offert *F.*, quarum posterior est turc. چريش. Inde چربش s. چربش دار adi. c. pinguis, obesus et چربش گـرفـتـه (suff. ی) n. c. pinguedo, obesitas *J.*

چَـربَک (suff. ک) nom. diminut. vocis چـربه et id quod چربه 2 et 3; 2) panis tenuis in butyro assatus (در ميـان روغن بـريان كرده), qui plerumque in eleemosynam animarum defunctorum offertur (بـروح اموات تصدق نمايند) *B.*; اتـكـه اول يوغقه (ديـرلـر كه ياغده بشورب حلوا ايـلـه تناول ايدرلر *F.*

چُربَک mendacium veri speciem prae se ferens; 2) dictum, quo alicui obtrectatur, falsa criminatio, calumnia; 3) ludibrium (مسخرگی); 4) pudor (خجلت); 5) aenigma (لغز) *B.*

چَربو adeps, pinguedo (بمعنی چربه باشد كه پيه چراغ است) *B.*; i. q. چربش et چربی i. e. ياغلی *F.*

چَرب وخُشک *met.* bonum et malum; 2) plus et minus (زياده وكـم); 3) liberalitas et avaritia vel liberalis et avarus *B.*

چَـربَه (suff. ه) i. q. چـربو s. چـربش adeps, pinguedo, obesitas; 2) coll. چـربک flos lactis, cremor (قيماق); 3) charta tenuissima et pellucida, qua pictores in adumbrando exemplo ad delineandum proposito utuntur *B.* Sec. *F.* i. q. چرخه sine exemplo; sed falsa lectio pro چرخـه videtur.

چَربی et sec. *F.* چَربی coll. چربش et چربه adeps, pinguedo; 2) *met.* mansuetudo, lenitas, clementia (مـلايمت ونـرمـی) *B.* ورفق وملاطفت *Bh.*, e. g. in hoc versu poetae: خواجه نظامی بـچربی توان پای روباه بـسـت ٭ بخرما دهـد طـفـل چيزی زدست *Bh.*; 3) coll. چرب دست agilitas, animus promtus, expeditus (چستی) Gl. Sch. اوز اولمق *F.*; 4) strenuitas, fortitudo (بهادر اولمق) *F.* sine exemplo. Inde چربی از مغز كار انگيختن *met.* utilitatem, fructum capere ex re (تـمـتـع), e. g. in hoc versu poetae: خواجـه نظامی همان چرب گـو مـرد شيرين گذار ٭ چنين چربی انگيخت از مغز كار *Bh.*; et چربی دار adi. c. i. q. چربش دار pinguis, obesus *Shaksp.*; et چـربی كردن lente agere, procedere (ايشنده تأنی وآهستهلك ايله وجوده كتورمك) *F.* sine exemplo.

چَربيدَن et sec. *F.* جَربيدَن pinguem esse et pinguefacere (ياغلمق وياغلی اولمق) *F.*; 2) praevalere, superare, excellere (غـالب شـدن وافزون آمدن) *B.* c. بر, e. g. in hoc versu poetae: ظهوری مرا چه قدر كه با غير خـويشرا سنجـم ٭ از دست قدر بچربيده عيب بر هنرم *Bh.* coll. hoc versu poetae: شيـخ نـظـامی من از بر تو چربم بهـنـگـام كـيـن ٭ بدم قائم انداز روی زمين *F.*

چَـرتَه i. q. چـرده, lit. د cum ت permutata *B.*

چَرخ (s. चक्र) rota et omne quod in orbem agitur (كه چرخ زنند), ut a) rota molae vel aquaria (چرخ آسيا ودولاب); b) trochus filis deducendis et torquendis (چرخی كه بدان پنبه ريسند) *B.* چـرخ نـدافی *Bh.*; c) rhombus sericarius (چرخ ابريشم تابی); cf. پروان 1; d) rota politoris et cultrorum opificis (چرخ صيقلگری وچرخ حـكـكی وچرخ آهنگری), unde چرخگری opificium politoris et cultrorum fabri (چنانكه ايـن صنعترا چرخگری گويند) *Bh.*; e) torcular (ar. معصر) et prelum olearium (چرخ عصاری); 2) gyrus, orbis (دور); 3) motio in orbem (حـركـت دوری وگرد كسی

(گردیدن) et *spec.* orbis saltatorius s. chorea monachorum (چرخ زدن درویشان) (در هنگام سماع) *B.*, qua significatione cum verbis زدن, دادن et خوردن coniungitur *Bh.*; inde 4) orbis coelestis, coelum (آسمان وفلک) et 5) quaevis res orbi similis ut a) opus arcuatum, fornix palatii similisve aedificii (طاق ایوان وطاق درگاه سلاطین وغیره); b) collare (گریبان) vestis, indusii; c) ipsum indusium (پیراهن) *B.* پیراهن که آنرا گریبانی وکرته خوانند *Bh.*; d) arcus firmus, astrictus (کمان سخت) *B.* et magnus (وبزرگ) Gl. Sch.; cf. چرخ کمان; e) genus arcus alias تنخش dictum; f) genus missilium (نوعی از منجنیق) alias کمان حکمت dictum; 6) nom. urbis antiquae in Khorâsân; 7) nom. pagi (ده) in regione غزنین; 8) pro چرغ accipiter (ar. صقر) *B.* — Inde چرخاب, vox cum آب composita, rota aquaria *B.* s. خربلد; 2) vortex aquae (گرداب), e. g. in hoc versu منیر poetae calorem describentis (در تعریف گرما) : زتاب مهر سر کرده لب آب ✿ هزاران چرخیات از بهر چرخاب *Bh.*; چرخ آبکشی rota aquaria *B.* s. دولاب s. دولابه; چرخ اثیر s. چرخ اخضر *met.* sphaera ignis, coelum primum (کره آتش وفلک اول); چرخ اکبر s. چرخ اطلس s. چرخ برین *met.* sphaera sphaerarum s. coelum nonum, ubi est thronus Dei (عرش اعظم وفلک الافلاک که فلک نهم باشد); چرخ انداز n. c. coll. چرخ 5, d, a) qui ex arcu firmo et astricto (کمان سخت) sagittas emittit *Bh.*; b) sagittarius (کماندار) *B.*; cf. Gul. 155, 12; چرخ پیر *met.* orbis coelestis (فلک) *HK.*; چرخ ترسا جامه *met.* sphaera prima s. lunae *B.*; چرخ تهی رو *met.* coelum sine stellis vel solum et inutiliter se convertens (بی ستاره وتنها رو وبی فائده گرد) *SHL.* *HK.*; چرخ چارم s. چرخ چهارم sphaera quarta, sphaera solis; چرخ چنبری *met.* orbis coelestis *B.*; چرخ دوّار coelum volubile *met.* fortuna volubilis *M.*; چرخ دولابی *met.* coelum; چرخ زرین et sec. *F.* چرخ زرین کاسه لگام *met.* sphaera quarta s. solis; چرخ زن (a v. زدن) n. c. *met.* a) saltator (رقاص); b) peregrinator (سیاحت کننده) *B.*; a spinner *Shaksp.*; چرخ ساز imperativi significatione : a) „age in gyrum" (بگردان); b) n. c. in gyrum agens (سازنده چرخ); c) instar orbis, orbi similis (چرخ مانند وچرخ شکل) *B.*; چرخ ستمگار i. q. چرخ غدار *M.* چرخ سداب رنگ *met.* orbis coelestis; چرخ سنگ دل *met.* sphaera prima et quarta respectu lunae et solis; چرخ صوفی لباس *met.* sphaera prima i. e. sphaera lunae *B.*; چرخ غدّار *met.* invidum coelum s. mundus aut fortuna iniqua *M.*; چرخ غلّه plaustrum frumento onustum, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : خس وخاشاک بر سر بود موئی ✿ سرش چون چرخ غله بود کوئی *F.*; چرخ گاه n. c. *met.* orbis saltatorius (حلقه سماع), e. g. in hoc versu ملا طغرا poetae : ✿ به پهلو گر افتاده در چرخ گاه زند چرخ خوابیده چون چرخ جاه *Bh.*; چرخ کبود *met.* orbis coelestis; چرخ کبود جامه *met.* a) orbis coelestis; b) cor *B.*; جرخگری (suff. گر et ی) v. s. چرخ 1, d *Bh.*; چرخه کمان i. q. چرخ کمان n. c. coll. چرخ 5, d genus arcus firmi et astricti (نوعی از کمان سخت) *Bh.*; چرخ صوفی نباس *met.* i. q. کند تا کون *B.*; چرخ کینه ساز *met.* i. q. چرخ غدار *J.*; چرخ مدوّر *met.* orbis coelestis; چرخ مقوّس *met.* a) *gen.* orbis coelestis (فلک) *B.* (فلک کوز پشت *SHL.*); b) *spec.* zodiacus (فلک البروج) *B.*; چرخ مینا *met.* coelum primum; چرخ نهم coelum nonum, ubi est thronus Dei *B.*

چرخچی nom. diminut. vocis چرخ videtur. In lex. *Bh.* haec leguntur : در عالم آرای سکندر بیک فرح هر اول اثر ☆ اکثر آوازات در روز میدان چرخچی کردد ☆ مخالف میشود مغلوب اهل دین بتسانی *Bh.*

چرخ ریسک [ê] n. c. nom. animalis locustae similis sed minoris, cuius alae sub scutulo dorsi (کاسهٔ پشت) sunt, semper, maxime autem noctu stridens *B.*, quo gryllus significari videtur; 2) avis quaedam passeris magnitudine, in Khorâsân چرخ ریسو dicta *B.*

چرخشت s. چرخست s. چرخست iisdem vocalibus et sec. *F.* چرخشته coll. چرخ 1, e torcular (چرخ), quo succus uvarum et arundinis sacchariferae exprimitur, vel conceptaculum (حوض), in quo uvas conculcant, ut succus proveniat *B.*

چرخکی زدن in orbem agi et saltare, de luctatoribus (چرخ زدن ورقص کردن کشتی گیر در هنگام غالب آمدن بر حریف وبا زورین‌ترین از خود دعوی هماوردی کردن), e. g. in hoc versu میر نجات poetae : باز در معرکه آن تازه نهال کلپوش ☆ چرخکی زد که سرم چرخ زد ورفت از هوش *Bh.*

چرخله coll. چرخه 3 planta debilis (سست), caule tenui, ar. شکاعی dicta, quacum homo valde debilis et emaciatus comparatur, quum de illo dicant : کانّه عود شکاعی *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. شکاعی.

چرخوک turbo, quo pueri ludunt *B.*

چرخه (suff. ه) gyrus, orbis (دور); 2) rhombus s. trochus filis deducendis (آنچه زنان بدان ریسمان ریسند); 3) i. q. چرخله q. v. *B.* Inde چرخهٔ آبنوس *met.* a) *gen.* coelum; b) *spec.* sphaera prima *B.*; چرخه تیر *C.*, sec. *F.* چرخهٔ تیر cuspis s. ferrum girgilli, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : ☆ مشو بیر طمع مغموم ودلگیر چرخه ☆ چو در دست زنکرا چرخهٔ تیر *F.*; چرخه زدن nere s. fila deducere et چرخه زن n. c. nens s. fila deducens *R.*; چرخه کمان n. c. i. q. چرخ کمان q. v. *Bh.*

چرخی (suff. ی) in orbem se movens (چرخ زننده), ut columba, simil.; 2) res quaevis orbicularis a fusoribus confecta (هر چیز که آنرا استادان ریخته‌گر ومسگر چرخ کرده باشند); 3) latrina (ادبخانه); 4) genus panni subtilis serici (جامهٔ نازك ابریشمی); 5) genus serici rasi pretiosi (اطلس نفیس) *B.*

چرد limen (آستان); 2) locus, ubi limen ponitur *B.*

چرد color ad rubrum vergens, badius *spec.* equi, iumenti *B.*; cf. چرده; 2) 3 ps. sing. aor. verbi چریدن *F.*

چرد tumultuatio, bellum (عربده وجنگ) *B.*

چردان v. s. v. جردان.

چرده coll. چرد *gen.* color; 2) *spec.* color, ad nigrum vergens; 3) equus rufus (بور); 4) coll. چرزه cutis (پوست) corporis et faciei hominis, e. g. si dicunt سیه چرده pro سیه پوست nigro colore cutis praeditus, vel pro سیه رنگ nigri coloris *B.*, e. g. in hoc versu خواجه حفظ poetae : آن سیه چرده که شیرینی عالم با اوست ☆ رخ زیبا لب خندان دل خرم با اوست *F.* coll. versu s. v. جونه ex *F.* allato.

چرز et sec. *F.* چرز i. q. جرز otis, tarda (ar. خبارى); 2) sec. al. avis alias خاك خسپه turc. چاخرق dicta; 3) sec. al. avis alias چکاوکش ar. قبّره s. ابو المليح dicta; alauda; 4) sec. مويد الفضلا est avis quaedam aquatica rubri coloris *B.*

چرزه i. q. چرده 4 cutis faciei et corporis hominis *B.*; 2) color viridis aut sec. al. subniger; 3) sec. شرفنامه spadiceus equus (اجق قوله آتد دیرلر) *F.*

چرس coll. جرس vinculum, carcer (بند وزندان); 2) tormentum, cruciatus, afflic-

tio (شکنجه وآزار); 3) coll. چرخست conceptaculum (حوض), in quo uvas conculcant, ut succus proveniat; 4) pascua (چراگاه); 5) coll. چرسدان id, quod Dervishi mendicando collegerunt *B.*

چَرِست et چِرِست i. q. چَرُست *F.* Inde چرست کردن q. v. ibidem.

چَرِستیدَن et چِرِستیدَن i. q. جرستیدن *F.*

جَرَسدان n. c. coll. جرس 5 linteum (رومال) quadrangulare, quod monachi mendicantes (قلندران) colligatum in dorso (بر دوش یا ساق) suspensum tenent et rebus mendicatis implent *B.*

چَرِش (suff. ش) s. v. چریدن, pastio *F.*

چَرَش i. q. چَرِش; 2) alica (بلغور); 3) sec. al. dies festus, dies convivii, compotationis (روز عید وبزم وجشن) *F.* sine exemplis.

چَرغ coll. چرخ 8 accipiter (ar. صقر) *B.*

چَرْغان coll. جرغان subsignatio et subscriptio diplomatis regii (مهری وطغرائی که بر فرمانها کنند ونویسند) *B.*

چَرغَد ex چرغند vox decurtata *F.* sine exemplo; cf. جرغد et جرغند.

چَرغَند i. q. جرغند *B.*; 2) gryllus (جراد الليل) *F.* ex شرفنامه.

چَرغَندَه i. q. چرغند 1 *B. F.*

چَرغَنو vas vinarium quodvis (شراب ظرفی هرنه اولورسه); 2) genus instrumenti musici (بر گونه دلپسند سازدر) *F.* et *B.* in app., qua utraque significatione in hoc versu ابو المعانی legitur: ساقی بند بر جام می از چرغنو در بزم کی ✿ زن چرغنو مطرب بد نی عیشی کنیم رغم عدو *F.*

چَرغول et چرغون i. q. جرغون *B.*

چَرْك *gen.* vulnus (زخم) *B. F.*

چَرْك nom. avis, quae se capite inverso (سر نگون) de arbore suspendit, alias مرغ حق گوی avis veridica dicta *B.*

چرك pus, sanies (ریم) vulneris; 2) sordes in corpore et veste (ar. وسخ); 3) saliva (آب دهن) *B.* Inde چرکاب n. c. colluvies, illuvies *M.*; چرك آلود adi. c. inquinatus, sordidus *Shaksp.*; چرك تاب n. c. coloris puri similis, in viride vergentis, subviridis (رنگی که چرك بران کم ظاهر شود مثل رنگ سبز ومشی وطوسی), e. g. in hoc versu: روز سیاه پرده آلوده دامنست ✿ ممنون بخت خویشم ازین رنگ چرك تاب *Bh.*; چرك دنیا *met.* bona mundi, opes (مال ومتاع دنیا) *Bh.*; cf. چرکن 3.

چَرْگَر (suff. گر) coll. چَر 1 musicus, cantor (سازنده وخنیاگر) *B.*

چُرگَر propheta (پیغمبر); 2) antistes supremus Mufti (مفتی) dictus; antistes, qui praeit in precibus (پیش نماز) *B.*

چَرکَس populus quidam fortitudine sua celebratus; Circassii, e. g. in hoc versu تیمور نامه ex مولانا هاتفی: بتسخیر چرکس ✿ فرستاد وداش شکوه دگر گروه دگر *F.*

چَرکَنَک coll. چرنگک avis quaedam perexigua *B.*

چِرکِن addita lit. ن superflua ut in voce ریمن q. v., res quaedam crassa (چیزی کثیف); 2) vulnus, e quo semper pus profluit; 3) coll. چرك دنیا *met.* bona mundi, opes (مال دنیا) *B.*; 4) i. q. چرکین e quo decurtatum est; cf. *B.* s. پرژاکس et چلنچو. Inde چرکینی (suff. ی) i. q. چرك ناکی *R.*

چرك ناك (suff. ناك) dirty, filthy; inde چرك ناکی (suff. ی) dirtiness, nastiness *J.*

چَرکَه alia lectio vocis جرکه q. v. *F.*

چرکین (suff. ین) spurcus, sordidus, inquinatus, turpis, foedus (چرکین معروف چرك ایله متصف اولان نسنه وزشت وبد نما وبد صورت اولانه دیرلر) *F.*; dung *Shaksp.*

Inde چرکینی (suff. ی) dirtiness, nastiness *J.*

چَرَم i. q. چرم nom. loci in Irân *F.* et *B.* in app.; 2) montium intervalla (دروهٔ کوه) *F.* ex محمودی.

چَرْم (s. चर्मन्) cutis, corium *F.* Inde چرم خم *met.* intestina nervis arcus conficiendis (روده که چلهٔ کمان ازو سازند), e. g. in hoc versu نظامی poetae: کمان‌را زهی سر زد از چرم خام ٭ بشصت اندر آورد یک تیر تام *Bh.*, in quo تیر تام sic explicatur: تیر تمام که بکار تیر اندازان آید وپر وپیکان او درست باشد *B.*

چَرْمْدان n. c. marsupium (دولـمیـان) coriaceum *B.*

چَرم ساز n. c. i. q. چرم گر *R.*

چرم شیر *met.* scutica, flagellum (تازیانه) *B.*

چَرمَک orbiculus fusi t. آغرشق, alias بادریسه dictus *F.* ex المحمودی sine exemplo.

چُرمَک aenigma (لغز وچیستان) *B.*

چَرمِ گاو i. q. چرم شیر q. v. *R.*

چَرم گَر (suff. گر) coriarius, coriorum confector *B.*; دباغ *Bh.*

چَـرمِ گُـرگ *met.* ahenotympanum maius (کوس) *HK.*

چَرمِ گَوزن et چَرمِ گور et چَرمِ کَمان nervus (زه) (چلهٔ وزه) arcus *B. Bh.*

چَرمَه coll. جرمه *gen.* equus; 2) *spec.* equus albus *B.*; equus spadiceus (قوله آت) *F.*, e. g. in hoc versu Schahn. بپوشید سهراب خفتان جنگ ٭ نشست از بر چرمهٔ سنگ رنگ *F.*; 3) pretium paedicationis, quod pueri accipiunt; 4) coll. چرمینه i. q. جیرجنگ q. v. *B.*

چَـرمَه پولاد n. c. ferruginei coloris equus (دمور قیر آت), e. g. in hoc versu Schahn.: سواری بکردار آزر گشسب ٭ بزیر اندرش چرمه پولاد اسب *F.*

چَرمین et چَرمینَه (suff. ین et ینه) coriaceus; 2) coll. چرمه 4 i. q. جیرجنگ alias کیم کشی dictum *B.* Inde چرمینه دوز n. c. sutor et چرمینه فروش calceorum venditor *Shaksp.*

چَـرَنـد pascua (چراگاه) *F.* ex المجمع sine exemplo; 2) coll. پـرند pro پرنده i. q. چرنده pascens animal; inde چرند وپرند animalia et volucres *Shaksp.*

چَرَنداب nom. loci vel plateae (محـلـه) in urbe تبریز *B.*

چَرَندو i. q. جرنده 1; 2) i. q. چرنده pascens *B.*

چَـرَندَه part. praes. v. چـریـدن pascens animal; 2) i. q. جرنده 1 s. چرندو 1 *B.*

چِرنگ i. q. جرنگ; 2) echo (صدا وآوازی که در میان کوه وگنبد بسبب خوردن چیزی بر چیزی پیچد) *B.*

چَرَنگک coll. چرکمک avis quaedam perexigua *B.*

چَرَنگیدَن i. q. جرنگیدن *B.*, e. g. in hoc hem. Schahn.: چرنگیدن گرزهای گران Gl. Sch.

چَروش v. s. v. چَریش.

چَروک et چَروک *gen.* panis; 2) panis, quem viatores in fundo perae gestant; 3) sec. al. panis in frusta concisus, qui in iure carneo interitur (که آنرا بجهت اشکنه تریت کنند وریزه ریزه سازند) *B.*

چُروک ruga, plica (چین وشکنج ودرهم نشسته) *B.*

t. چُروک ling. turc.: putridus (بوسیده واز هم رفته) *B.*

چَرون i. q. جَرون nom. (antiquum *F.*) urbis هرموز *B.* in app.

چَرونَده coll. جرونده i. q. چـراغ پـرهیز q. v.; 2) i. q. چـراغ پایه q. v.; 3) part. praes. verbi چرویدن q. v. *B.*

چَرویدَن remedium quaerere, auxilium petere (چاره جستن); 2) currere (دویدن) *B.*

چَرویده part. praet. verbi چرویدن q. v. *B.*

چُرَه iuvenis imberbis (ساده وامرد) *B.*

چُرَه alia lectio vocis جُرَه q. v. *F.*

چَرغَواز vespertilio (شب پره), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: چو شعبین میکند بال وپرش باز ❀ نیاید چرغواز با باز پرواز *F.*

چَرِیدَن et چَرِیدَن (z. چر čar, s. चर् coll. Spieg. Avesta p. 84 not. vers. germ.) pasci (اوتلامق) *F.* Inde چریدنی (suff. ی) pascendo aptum, conveniens *J.*

چَرِیش v. s. v. چربش.

چَرِیك exercitus ex alia regione in auxilium missus *B.*; *R.* addit: „a man sent to a zamîndâr to supply forage for an army. Origin, beginning" *R.* — Sed vocem latiore sensu usurpari et *abs.* „exercitum" significare multis exemplis probavit Quatremère in H. Mong. I, 380, not. 177. Legitur etiam in libris Turcarum orientalium et opera Ali-shiri offerunt vocis formam چیریك. Inde چریکچی (suff. چی) miles.

چَز simia (میمون وحمدونه) *B.*

چز pro چه از Spieg. Chr. 113, 1.

چُز gryllus (جرلق بوجکی); 2) merops (آری قوشی) *F.* sine exemplo.

چُز et چُزه i. q. نیفه (یعنی یاقسی تومان) *F.*, quod *M.* interpretatur (اوچقور اوی): „collare femoralium, s. duplicatura superior, *per quam cingulum s. vinculum traiiciunt ad adstringenda corpori femoralia*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: کلید کنج صفا بود بند شلوارش ❀ بچز گشوده بفتاح کیم خوش کارم coll. alio versu میر نظمی poetae: شود خیره چو چشم کیم در کار ❀ که بگشاید چزه از بند شلوار *F.*

چَزد coll. جزد et تزد bestiola locustae similis in arvis semper commorans et aestate diu stridens, quae in quibusdam locis assata comeditur *B.*; 2) sibilus (صفلق) *F.* ex نعمة الله sine exemplo.

چَزدَر et sec. *HK.* چَزدَر i. q. جزدر *F. HK.*

چَزدَرَه et چَزدَه coll. جزدره et جزده frusta caudae et adipis assata (جزغاله یعنی دنبه وپیه ریزه کرده بریان شده) *B.* Sec. *F.* utraque vox significat: a) bestiola locustae similis (چکرکیه مشابه بر جانوردر); b) otis, tarda (چفرغان توی دیدکلری); c) sibilus ore editus (اغز ایله قسوش): c) sibilus ore editus (اغز ایله صفلق ویرمك); d) vox tenuis (اینجه آواز) *F.* sine exemplis.

چزغ et چزك s. چزك, sec. *F.* چزك herinaceus (خارپشت) *B. F.*; cf. چیزك et چیزو.

t. چزمه ling. turc. i. q. موزه *B.* in app.

چزور, vocales desunt, pars ex cauda vel adipe liquata remanens *B.* in app.

چَزَه pars interior cuiusvis rei; 2) sec. al. i. q. چادر *F.* sine exemplo.

چَزَه i. q. چز q. v. *F.*

چُس coll. تُس 1 ventus sine sono e ventre emissus *Bh.*

چسان pro چه سان quomodo? cf. versum s. بُرزین ex *F.* allatum.

چَسپان part. praes. verbi چسپیدن q. v.; viscous, slimy *Shaksp.*; 2) genus vestis superioris (بالاپوش وچکمان) *F.* sine exemplo.

چَسپانده part. praet. v. چسپاندن q. v.; 2) charta conglutinata, qua in speciminibus scribendi utuntur (دو کاغذ باهم ملتصق که بکتر مشق آید) hind. وصلی dicta *B.* ex *Bh.*, quam vocem hind. *Shaksp.* sic explicat: „two pieces of paper etc. pasted together for the purpose of practising writing on."

چَسپانی (suff. ی) adhesiveness, viscosity *J.*

چَسپاندَن et sec. *C.* چَسپانیدَن caussale verbi چسپیدن *B.* s. بَرازیدن.

چَسپَنده part. praet. v. چسپیدن; 2) cochlea *J.* Inde چسپندگی (suff. ی) adhaesio, animi propensio *B.* s. v. دز; adhesiveness *J.*

چَسپیدَن i. q. چیسیدن s. چفسیدن s. چوسیدن firmiter coniungi cum aliqua re, adhaerere rei (اتصال یافتن جسمی با

B. (جسمی دیگر که انفصال آن مشکل بود Bh.; 2) firmiter manu prehendere rem (چیزیرا محکم بستن); 3) inclinare, propensum esse (گرفتن (میل کردن) B.; 4) congruere, convenire (یاقشمق). F. ex المشکلات sine exemplo.

چسپیده part. praet. v. چسپیدن. Inde چسپیدگی (suff. ی) adhesion, attachment, affection *Shaksp. R.*

چُست agilis, velox, promtus (چلد وچالاك (وچابك); 2) aptus, conveniens, congruens (هر چیز که نیک وبندام در جائی نشیند) *B.* coll. چندان چست نیست „parum aptum est“ Sec. Nam. 161, 14; inde چست افتادن چیزی بچیزی „res quaedam cum altera congruit“ موافق (ومطابق بودن این آن دیگررا), e. g. in hoc versu نظامی poetae: بکیخسروی نامش افتاد چست ✿ نسب کرد بر کیقبادی درست *Bh.*: 3) elegans, pulcer (نازك وزیبا); 4) angustus, arctus, adhaerens (تنگ (وچسپان نه نقیض فراخ وگشاد باشد *B.* coll. قبای نازك اندامی بر و چست Jos. et Zul. p. 23; inde چست بستن arcte ligare (تنگ بستن), e. g. vinculum, cingulum *Bh.*; 5) firmus (محکم) *B.*; inde چست کمان n. c. i. q. سخت کمان arcus firmus, astrictus *Bh.*; 6) genus tegminis pedum, quod funiculis astringunt (نوعی از پا افزار که (روی آنرا از ریسمان چینند *B.*; 7) coll. بر بری چُستن acervatio, accumulatio (اوزرینه نسنه یغمق) *F.* ex محمودی sine exemplo.

چستا coll. چُسته tripe; the straight gut, rectum *Shaksp. J.*

چُستا coll. چُست tight, sitting well (as clothes) *Shaksp. J.*

چستان alia forma vocis چیستان aenigma *F.*

چُستن accumulari *M.* ex Hael.; cf. چست 7.

چَسته vox suavis, harmonia, symphonia (نغمه وآهنگ); 2) i. q. ساغری i. e. corium tergi posterioris vel clunium (پوست (کفل) equi, muli, asini, ex quo calceos aliasve res conficiunt *B. F.*

چُسته uber vel ventriculus (شیردان) ovis, caprae, simil. *B.*; runnet *Shaksp.*

چُستی (suff. ی) agilitas, velocitas, animus promtus *C. Shaksp.*; coll. بچستی بر شدی بر طاق اطلس Jos. et Zul. p. 104, ubi sic legendum pro falso بجستن editionis Rosenzweig.; 2) angustia (opp. فراخی); 3) firmitas (opp. سستی) *B.*

چسم significatio, sensus (ترجمهٔ معنی) *B.* in app.

چَسنك calvus (کل وکچل); 2) signum (داغ) ex frequenti prostratione corporis in adorando, vel ex alia caussa fronti impressum *B.*

چَسینه i. q. جسینه s. چشینه q. v. *F.*

چَش vocis چشم forma decurtata *B.*; 2) imp. verbi چشیدن, in comp. part. praes. significatione *F.*

چُش vox, qua audita asinus (خرالاغ) insistit *B.*

چش آست decurtatum ex چه شی است بمعنی چیست اورا استادن „quidnam est?“ مخفف میفرمایند که بگمان فقیر چه شی این (چه چیز است) *B.* ex *Bh.*, e. g. in hoc versu اشرف poetae: زاهد بخدا بگو می ناب چش است ✿ می خوردن شام وگشت مهتاب چش است *Bh.*

چَشام coll. چشخام et چشمک et چشم 3 granum nigrum pusillum et lubricum, quo in medicamentis oculorum utuntur *B.*

چَشان coll. پشان et فشان clava (گرز) *F.* Sec. *B.* vox چشان vel پشان vel فشان in uno lexico (فرهنگ) voce گذر et in duobus aliis voce گرز explicatur *B.*, quae utraque lectio ex گُرز, quod *F.* lex. auctor offert, corrupta videtur.

چَشانیدن caussale verbi چشیدن *Bh.* coll. اورا شربت فنا چشانیدند „poculum mor-

tis haurire eum fecerunt" i. e. interemerunt H. Sam. 32.

چَشپَم coll. چشفم *gen.* vestigium pedis (نشان پا); 2) *spec.* vestigium ferarum *B.*

چشت nom. loci cuiusdam *B.*

چَشتَه vocis چاشته forma decurtata *B.* Inde چشته خور a) cibum sumens (طعمه خور); b) is, cui cibus expetitus sine studio ut victus diurnus contingit (ودر اصطلاحات آنکه طعمه مرغوب بی تلاش روزی او شود) *Bh.*

چَشخام i. q. چشام *B.*; cf. چشمک 4.

چَش زَخ decurtatum ex چشم زخم q. v. *B.*

چَشِش (suff. ش) gustatus, gustus, sapor; 2) rana (قوربغه), e. g. in hoc versu poetae : نظمی

چو بشنید آنجا صدای چشش ✿ ولی چارهٔ نبود از بس کشش *F.*

چَشفَم i. q. چشپم *B.* lit. ف cum پ permutata.

چَشْک adauctus (افزون); 2) superans, praevalens (غالب); 3) augmentum, copia (زیادتی وافزونی); 4) vis superans, praevalens, victoria (غالب شدن وغلبه) *B.*

چَشکَم (suff. کم) i. q. چاشنی‌گیر q. v.; 2) cibus ex alica crassiore triticea (بغدای قینادوب بلغور ایتمک) *F.* sine exemplo.

چَشم pl. چشمان *Bh.* (z. ...... s. ...... s. ......, s. वक्षुस् a r. z. ...... cash, s. चक्ष् , ut proprie significet : „qui dicit, indicat"; cf. Burnouf comm. sur le Yaçna p. 214 et Bopp vergl. Gram. p. 1108) oculus (ar. عین) et *met.* a) de re quavis oculo simili, inde : foramen, circulus (کنایه از حلقه وسوراخ), ut foramen acus (سوزن), retis (دام), catenae (زنجیر), cribri (غربال), loricae (زره) al., circulus lunae (هاله), vorticis (گرداب), arcus (کمان) al. *Bh.*; cf. چشمه 2. Inde dicitur etiam چشم گندم granum triticum, quod illius fissura oculo similis est (عیین دانه گندم که چاک آن بچشم میماند) *Bh.* b) spes, expectatio (امید) Spieg. Chr. 22 fin. 103, 4 coll. locutione چشم داشتن q. v. *F. HK.*; 2) i. q. چشم زخم *Bh. HK.*; 3) et چُشم coll. چشام et چشمیزک granum nigrum pusillum et lubricum (لغزنده), quo in medicamentis oculorum utuntur et quod coctum, siccatum et in pulverem redactum salubre est cuivis vulneri, imprimis autem vulneri membri virilis et vulneribus innatis (جراحتی که مدر زاد باشد) *B.* Inde چشم بکسی et بر دوختن s. بر چیزی دوختن vel سودن vel دوختن بر بستن s. بستن vel کردن significat : intueri rem vel personam summa intentione et studio i. e. curam alicuius gerere (کنایه از کمال توجه واعتنا کردن); et چشم از چیزی بر پوشیدن vel فرو بستن s. بستن vel داشتن vel گرفتن vel فرو دوختن vel oculum a re spectanda avertere; چشم افگندن s. انداختن c. بر vel در r. intueri, aspicere rem (نگاه کردن ونگریستن); et چشم افتادن c. بر passiva significatione : aspici. Vox چشم cum وا کردن s. بر کردن s. باز کردن s. گشادن significat : oculos aperire *Bh.*

Phrases :

بَچَشم آمَدن in malum incidere, noxam pati vi magica oculi maligni (چشم زخم را گویند یعنی آزاری بکسی رسیدن) *B.*

بَچَشم کَردن *met.* a) acriter intueri; b) indicium dare; c) eligere; d) coll. چشم کردن oculi maligni vi magica afficere alqm (انتخاب نمودن ونشان کردن وتند وتیز نگریستن وچشم زده کردن وچشم زخم رساندن) *B.*

چشم را آب دادن چَشم آب et sec. *Bh.* i. q. چشم چراندن *met.* deambulare animi recreandi vel grati quid spectandi caussa (تماشا کردن) *B.* کنایه از اکتساب فیض دیدار کردن ودیدن چیزی مرغوب وتماشا کردن (آنرا) *Bh.*

چشمِ آسمان کور است oculus coeli obcaecatus est, qua locutione ad hominem infortunatum, paupertate vel contemtu oppressum alluditur *F.*

چشم آغلیدن coll. چشم آغل, a quo formatum est, limis intueri *B.*

چشم باطل ساختن et چشم باختن *met.* caecum fieri et obcaecare (کور ونابینا شدن وکردن) *Bh.*

چشم بدستِ کسی بودن *met.* desiderio alicuius teneri (از کسی طمع داشتن) *Bh.*

چشم براه داشتن *met.* exspectare (انتظار کشیدن) *B.*; cf. چشم براه.

— — — دوختن s. چشم بر زمین افکندن oculos in terram deiicere sive pudore, sive tristitia, sive animi submissione; 2) *met.* corpus prostrare in adorando vel precando *B. Bh.*

نگه بروزن افتادن s. چشم بروزن افتادن s. چشم بطاق افتادن *met.* dicitur de statu morti proximo (حالتی قریب بموت) *Bh*i

چشم برهم نهادن s. چشم برهم زدن oculos claudere i. e. mori (مردن) *Bh.*

چشم پریدن *met.* i. q. چشم جهیدن nutare, palpitare, de oculis *F.* (کنایه از جستن چشم واین اکثر از ریح باشد) *Bh.*, e. g. in hoc versu صائب poetae : چنین که می پرد از حرص خاکیانرا چشم ✿ عجب اگر پرکاهی بکهکشان ماند *Bh.*

چشم پیش کردن oculos defigere pudore vel tristitia (فرو نگریستن از شرم خجلت وشرمساری *SHL.* (واز اندوه کشیدن) *Bh.*

چشم پیش گرفتن *met.* oculos velare, operire (پوشیدن); 2) pudere, erubescere (خجل شدن) *B.* in app.

چشم چراندن *met.* i. q. چشم آب دادن *Bh.*

چشم چهار کردن *met.* exspectare (انتظار کشیدن); 2) se invicem videre, convenire (باهم دیدن) *Bh.*

چشم چیدن rem quandam averruncam contra vim magicam oculi maligni ab hominibus sumere (آنچه بجهت چشم زخم از مردم گیرند) *B.*

چشم جبزی ندیدن non posse alqd (تاب وطاقت آن نداشتن) *Bh.*

چشم خوردن *met.* vim magicam oculi maligni experiri (چشم زخم خوردن) *Bh.*

چشم داشتن *met.* sperare, exspectare (امیدوار بودن وانتظار کشیدن) *B.* in app.; coll. چشم نیکی داشت Gul. 27, 3 et seq. که H. pr. reg. 8, 15; c. از ps. velle, expetere, exspectare alqd ab alqo Gul. 140, 10, Pend. 91 l. atp.

چشم آب دادن i. q. چشمرا آب دادن *B.*

چشم رسیدن accidere, de oculi maligni vi magica (چشم زخم رسیدن) *B.* Gl. Sch.; 2) commoveri, excitari, de cupiditate (طمع بحرکت آمدن) *B.*

چشم روشن کردن oculum lucidum i. e. hilarem facere, exhilarare *Bh.* Inde چشم روشن شدن exhilarari.

چشم زاغ پیش از پر دیدن *met.* alta mente praeditum, solertissimum esse (کنایه از کمال حدس وانتقال است که هوشیار وباخبر بودن از جهات ستّه باشد) *B.* in app.

چشم زدن innuere, nutu significare (ایما واشاره کردن); 2) vigilem esse, vigilare (بیدار بودن); 3) pudere, erubescere (شرم وحیا داشتن) *B.*, quam tamen significationem non probat *Bh.* lexici auctor dicens : وصاحب برهان بمعنی شرم وحیا داشتن آورده ودرین تامل است چرا که قیلس میخواهد که

بدین معنی با لفظ داشتن باشد تا با لفظ ترسیدن زدن *Bh.*; 4) metuere (ترسیدن وواهمه نمودن) *B.* هراسیدن *Bh.*; 5) et چشم زده کردن i. q. چشم زخم زدن vim magicam oculi maligni exercere s. oculo maligno impetere *Bh. F.*; 6) n. a. i. q. چشم زد nictus oculi s. momentum temporis (زمان اندك باشد که بعربی طرفة العین خوانند) *B.*, e. g. یک چشم زدن غافل از آنماه نباشم ✿ ترسم که نگاهی کند آگاه نباشم, versus poetae : ملا جامی بهرام بخاری بهرام چو : poetae نظامی coll. versu تخلص در چشمه یک چشم زد بنگرید ✿ شد آن چشمه از چشم او نا پدید *Bh.* coll. Spieg. Chr. 85, 16.

چشم سپید شدن *met.* i. q. چشم باختن *Bh.*

چشم سرخ کردن *met.* cum summa aviditate vel stupore intueri rem (نگریستن در چیزی بتمام شوق ورغبت وشیفته ومجنون او بودن) *Bh.*

چشم سفید کردن i. q. چشم روشن کردن *Bh.*

چشم سیاه کردن *met.* concupiscere (طمع) *B.*; 2) oculos figere in rem c. ب et بر (چشم دوختن) *Bh.*

چشم شدن *met.* manifestum, clarum fieri, detegi, apparere (ظاهر شدن وروشن گشتن ومنکشف گردیدن) *B.*

چشم شکستن *met.* i. q. چشم باختن *Bh.*

چشم کردن coll. بچشم کردن 4 vim magicam oculi maligni exercere, oculo maligno impetere (چشم زخم رسانیدن) *B.*

چشم گرفتن *met.* obcaecare et caecum fieri (نابینا کردن وشدن) *Bh.*

چشم گرم کردن *met.* paululum dormire (خواب کردن اندک) *B.* Gl. Sch.; 2) amore capi (عاشق شدن) *Bh.* Idem significat مژگان گرم کردن *Bh.*

چشم کس بیهوده نگر نیست *met.* quivis hominum curas suas habet et molestiam propriam patitur *F.*

چشم مالیدن oculos terere i. e. *met.* sui compotem fieri vel e socordia exire (هوشیار شدن واز غفلت بر آمدن) *Bh.*

چشم تهی کردن *met.* metu afficere, terrere (تخریف وتهدید) *Bh.*; cf. چشم نمودن.

چشم نمودن timere, metuere (ترسیدن) *Bh.*

چشم وگوش وا کردن *met.* bonum a malo discernere (تمیز در نیک وبد پیدا کردن) *Bh.*

چشم آرو [ó] n. c. res, qua arcent (دفع) vim magicam oculi maligni (چشم زخم وچشم بد) *B.* Cf. چشم آور 1.

چشم آغل s. چشم آغول s. چشم آغیل n. c. limus intuitus sive iracundi sive amantis; 2) limis intuens (از گوشهٔ چشم نگاه کننده); inde چشم آغلیدن verbum denom. : limis intueri *B.*

چشم آلوس n. c. i. q. چشم آغل *B.*

چشم آور n. c. i. q. چشم آرو *F.* sine exemplo; 2) equus uno nigro, altero albo oculo praeditus, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae equum describentis : نه بیند وقت رفتن راست از چپ ✿ مگر چشم آورست آن لاشه مرکب *F.*

چشم آویز n. c. res quaedam nigra reticulata (شبکه دار) et e pilis caudae equinae confecta, quam feminae instar veli (نقب) de oculis suspendunt; 2) reticulum (چیزی از پوست که آنرا تریشه تریشه کنند) ad arcendos culices de fronte equi suspensum *B.*

چشم با خال oculus puncto distinctus (منقوطه) i. e. pupilla (مردمک) *HK.*

چشم براه adj. c. coll. چشم براه داشتن exspectans (انتظار کننده) *HK. F. Bh.*

چَشمِ پُشت s. دیدهٔ پشت term. tech. paedicatorum (باصطلاح مغلمان): anus (مقعد) *B.* ex *Bh.*

چَشمِ بُلبُل i. q. بلبل چشم genus panni (پارچه) lusciniae oculi formam referens (که بصورت چشم بلبلان بافند) *B.* ex *Bh.*

چَشمِ پَنام n. c. preces vel res averrunca (دعا وتعویذ) contra vim magicam oculi maligni (چشم زخم) adhibita *B.*

چَشم بَند n. c. res quaedam oculos iumenti molam circumagentis, al. tegens (چیزی که بر چشمهای گاو خراس وغیره بندند) *Bh.*; 2) velum muliebre ex pilis nigris tenuioribus (سیاه لطیف قیلدن) et serico crudo nigro colore tincto (وسیاه بویانمش خام ابریشمدن) confectum *F.* sine exemplo; 3) fascinum oculi (افسونی که بدان چشم مردمان بندند) *Bh.*

چَشم بَندَك n. c. lusus quidam puerilis, quo puer quidam oculis velatis alios pueros inquirit, qui se absconderant, dum illius oculi velati erant et ei, quem invenit, insidens ad locum quendam destinatum vehitur. Eundem lusum alii voce سرمامك designant *B.*

چَشم پوش n. c. a winker, conniver *J.* Inde چشم پوشی (suff. ی) a turning away of the eyes; the affecting not to see or hear (a petitioner). Connivance *Shaksp.* *J.*

چَشمِ بی آب *met.* pudore carens, impudens *B.*

چَشم پیش adi. c. *met.* pudibundus (شرمنده) *B.*

چَشمِ بینا acute videns oculus, perspicax *F.*

چَشمِ تَر n. c. cuius oculi humidi sunt; lacrimans; et چشم تری (suff. ی) fletus *Shaksp.*

چَشمِ تَرازو i. q. ar. عین المیزان trutina *F.* کفه ترازو *Bh.*

a. p. چَشمِ چراغِ فَلَك *met.* sol *SHL.* *HK.*

چَشمِ خانَه n. c. cavum s. caverna oculi *C.* *Shaksp.*

چَشمِ خُروس ar. عین الدیک i. e. granum rubrum oculo galli simile, in cuius medio macula nigra est, quod fructum arboris بقم esse dicunt et ut medicamentum adhibent; 2) et plur. چشم خروسان *met.* a) vinum *B.*; b) labia rubra (لب سرخ); 3) granum quoddam rubrum capite nigro (دانه سرخ که سرش سیاه بود) hind. گُهنگُچی (a smal red and black seed [abrus precatorius] *Shaksp.*) dictum *Bh.*

چَشم داشت n. c. coll. چشم داشتن expectatio, spes *B.* s. دندان داشتن. *Shaksp.*

چَشمدان n. c. i. q. چشم خانه *Bh.*

چَشم دانَه n. c. i. q. چشملان s. چشام *F.*

چَشم دَرَندَه *Bh.* et sec. *B.* چشم دریده adi. c. i. q. چشم بی آب *Bh.* *B.*

چَشم رَسانَندَه n. c. vim magicam oculi maligni exercens; cf. چشم کردن.

چَشم رَسیدَه n. c. qui vim magicam oculi maligni expertus est; cf. چشم رسیدن.

چَشمِ روز *met.* sol *B.* ex *Bh.*

چَشْم زاغ (بسکون میم) n. c. *met.* homo impudens (بیحیا) *Bh.*

چَشم زال adi. c. *met.* iustus (عادل) *B.* in app.

a. p. چَشمِ زُحَل *met.* pruna exstincta (انگشت مرده) *SHL.* *HK.*

چَشم زَخم n. c. ictus oculi i. e. noxa vel malum (آزار ونقصان), quod accidit personae, *spec.* infanti, vel rei cuidam, quam certi quidam homines oculis aspiciunt vel designant; vis magica oculi maligni ar. عین اللامّة dicta *B.*

چشم زَد n. c. bulla (مهره) vitrea nigri, albi vel caerulei coloris, quae instar amuleti contra vim magicam oculi maligni (چشم زخم) de collo infantis suspenditur *B.*; cf. خورمک; 2) i. q. چشم زدن 6 nictus

oculi s. momentum temporis *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 85, 16.

چَشمِ زَدَه adi. c. qui vim magicam oculi maligni expertus est (کوز دکمش) *homo vel animal*; 2) *met.* voti non compos *F.*

چَشمِ زَن n. c. semen s. granum (تخم) plantae اولمز دکن (myrtus *M.*) dictae, quo oculis sanandis utuntur, alias etiam چشمه زن dictum *F.*

چَشمِ سر n. c. orificium fontis (بیکر باشی) (چشمه سر تبیدر) *F.* sine exemplo.

چَشمِ سَر *proprie* oculus capitis i. q. چشم oculus, e. g. گفت روبه آن طلسم وسحر بود کو ترا در چشم سر شیری نمود Anv. Soh. p. 143 vs. 3 coll. وآن جملهرا بچشم سر مشاهده کنم Fleischer Ali's Spr. p. 5, 1.

چَشمِ سَفید *met.* oculus caecus *Bh.*

چَشمِ سَماعیل *met.* oculus se convolvens (غلطان) *B. Bh.*

چَشمِ سوزَن foramen acus *met.* summa angustia; oculi pusilli (غایت تنگی وتنگی چشمی) *B.*; cf. چشمهٔ سوزن.

a. p. چَشمِ سَیل رَوان s. چَشمِ سَیل زَن *met.* oculus lacrimas fundens (گریان) *B.*

چَشمِ شَب *met.* luna; stella *B.* et چَشمِ شَب پیمای oculus noctu vigilans (شب زنده دار) *B.* in app.

چَشمِ شِکَسته *met.* i. q. چشم سفید *Bh.*

چَشمِ فِسای s. چَشمِ فِسا n. c. qui incantamento amovet vim magicam oculi maligni (افسونگر چشم زخم) *B.* چشم زخم دفعنه افسون ایدن *F.*

چَشمَک (suff. ک), nom. dimin. vocis چشم, oculus pusillus; 2) oculus armatus s. perspicillum (ar. عینک); 3) oculus (چشم); 4) coll. چشم 3 i. q. چشام s. چشخام q. v.; 5) nom. herbae ar. اضراس الکلب dictae; 6) calceus (کفش); 7) *met.* nutus, signum (ایما واشاره بچشم) *B.*; 8) nictus oculi s. momentum temporis (ar. طرفة العین) Gl. in Des. Inde چشمک زدن s. چشمک دادن innuere, nutu significare (اشارت کردن بچشم) *B.* ex *Bh.*

چَشمِ گاو et چشم گاومیش nom. floris alias گاو چشم ar. عین البقر dicti *B.*

چَشمِ گُوالَه *met.* oculus amplus (فراخ) *B.*

چشم کَردَگی (suff. ی) n. c. coll. چشم کردن vis magica oculi maligni; (witchcraft *J.*)

چَشمِ گَشتَه adi. c. obliquis, distortis oculis praeditus; strabus (ar. احول) *B.*

چَشمَلان n. c. i. q. چشلم *F.* sine exemplo.

a. p. چشم مخمل, vocales desunt ipsamque vocem *Bh.* lexici auctor sic explicat: چون خواب مخمل اصطلاح مقرریست ازینجهت چشم مخمل نیز صحیح شده addito versu میرزا بیدل poetae: بی رخت در چشمهٔ آئینهٔ دل آب نیست * چشم مخملرا زشوق پای تو شبخواب نیست *Bh.* Idem legitur in appendice lex. *B.* ex lex. *Bh.* receptum.

چَشمِ نَرم *met.* oculus pudore, verecundia carens (بی آزرم) *Bh.*; 2) iuvenis imberbis (پسر امرد اهل بی مضائقه) *B.* in app.

چَشمِ نِشین n. c. *met.* amasius (محبوب) (زیراکه چشم عشاق جلوه گه اوست) *Bh.*

چَشمِ نَمائی n. c. reproof *Shaksp.*; cf. چشم نمائی کردن.

چَشمِ وَچراغ *met.* dearly beloved *Shaksp.*

a. p. چشم وَهم s. چشم وَهام n. c. i. q. چشم پنام *B.*

چَشمَه (suff. ه) fons; 2) coll. چشم 1, a foramen (سفت وسوراخ) acus *B.* Inde چشمهٔ آتش *met.* a) sol, b) focus (کوره) fabri ferrarii, simil.; چشمهٔ اخضر *met.* a) aqua vitae, b) os amatae, c) vinum (شراب); چشمهٔ آتش فشان *met.* sol; چشمهٔ باسی چمن nom. fontis cuiusdam

sic descripti : نزدیک باخلاط روم گویند
هر ذی حیات که نزدیک بآن چشمه برسد
بیفتند وبمیرد B. In lex. *HK.* pro باسی
legitur ماهی, cuius loco aliud lexicon
(فرهنگ) offert lectionem چشمهٔ باغ;
تدبیر *met.* a) cerebrum capitis humani
tanquam fons intellectus et cogitationis;
b) homo prudens, sapiens *B.*; چشمهٔ
تیره گون *met.* nox *HK.*; چشمهٔ تیغ *met.*
splendor (آب) gladii; چشمهٔ حیوان i. q.
چشمهٔ نوش *Bh.*; چشمهٔ خوری *met.*
sol; چشمهٔ خضر *met.* a) aqua vitae,
b) os amatae; چشمهٔ خور *met.* sol;
چشمهٔ خون *met.* cor; چشمه در ماهی *met.*
sol in signo piscium *B.*; چشمه دار adi.
c. circulo praeditus (حلقه دار) *Bh.*;
چشمهٔ روشن *met.* sol *B.*; چشمه زن n. c.
i. q. چشم زن *F.*; چشمه سار s. زار — *Bh.*
n. c. locus fontibus abundans; چشمهٔ سر
coll. آب مرغان fons quidam in قهستان,
cuius aqua ad arcendas locustas in omnes
partes derivatur; چشمهٔ سبز nom. fontis
in Khorâsân in tractu طوس *B.*; چشمهٔ
سلسبیل a) nom. fluvii in paradiso, b) sermone sodomitarum: anus *Bh.*; چشمهٔ سوزن
met. i. q. چشم سوزن q. v.; چشمهٔ سیماب
met. a) luna, b) sol, c) dies; چشمهٔ
سیماب ریز *met.* a) sol, b) luna *B.*;
چشمهٔ شاپور nom. fontis celebris in Armenia (چشمه ایست مشهور که شاپور
بدستکاری هنر در زمین ارمن از سنگ
تراشیده وآنچنان صف دارد که نظر بران نمی
استد) *Bh.*; چشمهٔ قیر s. چشمهٔ قیر گون
met. nox; چشمهٔ گرم *met.* sol; چشمهٔ
کُلسب i. q. چشمهٔ سبز q. v.; چشمهٔ کنکله
nom. fontis in Azerbâyigân; چشمهٔ منفجر
statio quaedam lunaris; چشمهٔ نور بخش
met. a) sol, b) aqua vitae, c) os amatae;
چشمهٔ نوش *met.* a) aqua vitae,
b) os amatae *B.*; چشمهٔ هفت اختر s.
چشمهٔ هفت سر statio quaedam lunaris
F., sec. *B.* intelligendae sunt Pleiades *B.*

Phrasis :
— — شد s. چشمه بماهی آمد *met.* sol in
signum piscium intravit *B.*

چشیده (part. praet. verbi چشمیدن a
چشم formati videtur) visus, aspectus
(منظور داشته وبچشم در آورده) *Gl.*
in Des.

چشمیزک [é], e quo forma ar. تشمیزج orta est,
granum nigrum lubricum, quod cum
saccharo purissimo (انبات) subtilissime
contritum in oculum indunt, quodque
Shîrâzenses چشم appellant *B.*; cf.
چشام 3 et چشم.

چشن i. q. جشن *F.*; 2) *met.* edere (خوردن)
Bh.

چشیدن gustare, libare (ar. ذوق) *F.* Sec.
Bh. e primaria illius verbi forma چاشنیدن,
decurtatum est, unde etiam vox چاشنی
derivanda videtur (ظاهرا در اصل
چشنیدن بوده که از جهت تخفیف بحذف
الف ونون استعمال کرده اند وبرین تقدیر
چشنی ماخوذ از همین چاشنیدن بشد) *Bh.*

چشیره coll. جشیره 2 genus pultis farinariae
carne concisa impletum (نوعی از آش آرد
بشد که درون خمیر قیمه پر کنند) *B.*
in app.

چشینه et چشیشه color equo et mulo proprius, alias خنگ i. e. albus dictus *B.*;
cf. چسینه et جسینه.

چغ coll. چغ 2 et چَقّ clava butyro faciendo; 2) trochus (چرخ) filis deducendis *B.*

چغ coll. چیغ et چق res quaedam velo
(پرده) similis, modo colorata modo sine
colore (والوان وساده هم بشد), quam
ex bacillis tenuibus conficiunt (که از
سیخهای نی راست کنند) et ante portam
domus suspendunt. Alii turcicam vocem
esse dicunt *Bh.* et *B.*

چُغ ebenus (چوب آبنوس); 2) sec. al. i. q.
چغ 1 lignum nigrum ebeno simile; 3) coll.
جُغ a) iugum bovis aratoris et b) bos iugalis (ذو گردون کش) *B.*

sec. al. nom. urbis cuiusdam *B.* Falso *J.*: „an instrument for preparing cotton".

چغنه (suff. ه) i. q. چغان significationibus 2, 3 et 4; 2) i. q. چغمه q. v. *B.*

چغنیان nom. loci in Samarqand *B.*

چغبت s. چغنت i. q. جغبت tomentum *B.*; cf. چغبوت.

چغبلغ, sec. *F.* چَغبُلغ, lamentatio, eiulatio *B.*

چغبوت s. چغبوت s. چغنوت i. q. چغبت tomentum; 2) res lana vel gossipio farta (پشم آگنده وبنپه آگنده) *B.*

چغت tectum domus (سقف خانه) *F.* ex فرهنگ حسین وفائی sine exemplo. Sed falsa lectio vocis چغت 3 videtur.

چغتای rex quidam Turcarum; 2) nom. gentis (قبیله) cuiusdam turcicae, ex qua Timur ortus dicitur, e. g. in hoc versu poetae: مولانا عاتبقی دران وقت از نسل چغتای خان ✿ نبود آنکه بخشد جهانرا امان et in alio: دلیران چغتای خانی لقب ✿ زلب نقش بستند خاك ادب *F.*

چغد 3 ps. sing. aoristi verbi چغیدن q. v.; 2) pertica falconaria (آنچه بازرا در گریز خانه بر آن نشنند) *B.*

چغد i. q. چغد *B.*

چغدول s. چغدل s. چنداول s. چغداول agmen extremum, quod exercitum sequitur *B.*; 2) dux agminis extremi (لشکر آرد) (سوروجیه دیرلر) ut dicit auctor Logati-turki. Inde چغداولی s. چنداولی (suff. ی) munus s. dignitas talis ducis; cf. exempla in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 111, not. 1, a Quatremère allata et چنداول.

چغر imp. verbi چغریدن; 2) n. a. exquirere statum, conditiones alicuius (پرسیدن احوال کسی); 2) aestimatio, cura (التفات) *B. F.* ex شرفنامه; 3) retro respicere, respectus (پس سر نگریستن) *B.* turc. کیرو بقمق *F.* ex مشکلات, e. g. in hoc versu

چغار sonus, strepitus pugnae (صدای جنگ); 2) sonus instrumenti musici (ساز); 3) coll. چغاره 6 fovea frumento recondendo (غله قونیلان قویی) *F.* sine exemplis.

چغاز mulier obiurgatrix (دشنام ده), impudica (بی حیا وسلیطه) *B.*

چغاله coll. چغاله 2 fructus immaturus *B.* et i. q. چغاله 1 agmen avium *F.*

چغامه s. چکامه s. چکامه coll. چامه et چغانه 2 carminis genus Qasidah (قصیده) dictum et sic descriptum: آن بیتی چند باشند متوازیه متشارکه در ردیف وقافیه مبتنی بر مطلعی وگریز وشرطیه زیاده بر قصیده بیت *B.*

چغان part. praes. v. چغیدن laborans, operam dans et 2) coll. چغانه 1 vir in rebus gerendis acer et industrius; 3) instrumentum musicum (ساز) constans e ligno, quod malleo ligneo carminatoris simile est, in superiore parte fisso et tintinnabulis instructo, quo concentum edunt (چوبی شبیه بمشته حلاجی که یك سر آنرا بشکافند وچند جلاجل دران تعبیه کنند وبدان اصول نگاه دارند) *B.* quoque saltantes uti solent (اول معروف چنال اغاچ که اراسنه زیللر استوار ایدوب رقاصلر اللرنده اصول طوتوب رقص ایدرلر چغانه دخی دیرلر) *F.*, e. g. in hoc versu حمید قلندری poetae: از شعر او کنند اگر شعر دلبران ✿ هر تار آن حضرت ترانه جنگ وچغان دهند et in alio مولانا poetae: ایــن خانه که پیوسته درو چنگ وچغانه است ✿ از خواجه بپرسید که این خانه چه خانه است *F.* coll. بطرب ونشاط مشغول بودندی ونغمه از زبان چنگ وچغانه استیع نبودندی in Wilk. Instit. 66; sec. al. est instrumentum musicum alias قانون dictum; 4) nom. soni musici (نغمه) et modorum canendi, qui پرده dicuntur *B.*, e. g. in hoc versu مجیر الدین بیلقانی poetae: مطرب عشق میزند هر دم ✿ چنگ در پرده چغانه دل *F.*; 5) nom. loci et

چو گُرِدد چـغـر با صـر poetae : میر نظمی سفلگانرا ۞ ندانسته بد از نیکـو دلانرا *F.*; 4) metus, timor (ترس وبیم) *B.*

چُغر i. q. چَغر rana *B.*

چغرِستَه et چغرِسَه elisa lit. ت, forceps ignia-ria (ماشه که آنکله آتش طوترلر) *F.* sine exemplo. Num forte مـاشـه pro مـاشـوره radius textorius, falso lectum, quae est altera vocis چغرسته s. چغرشته significa-tio : radius textorius, in lex. *B.* allata.

چَغرِشتَه s. چغرسته i. q. چغرسته *B.*

چَغرَنده part. praes. v. چغریدن, timens, me-tuens (ترسنده) *F.*

چَغریدَن aestimare, curare (التفات کردن); 2) coll. چـغـزیـدن 2 metuere, timere (ترسیدن وواهمه نمودن) *B.*

چَغریدَه part. praet. verbi چغریدن aestima-tus; 2) terrefactus, perterritus (تـرسیده وواهمه کرده وبیم بـرده) *B.*, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae : چند گـردید چو دولاب درین بحر عذاب ۞ سر فـرو برده وچغریده چو بـوتیمار رید *F.* Eundem ver-sum *F.* lex. auctor s. v. چغز affert, sed pro چغریده legens چغزیده.

چَغز frutex (بـوتـه) herbae similis absinthio (درمـنـه) sed albae et scoparum formam habentis (لیکن مـانند جاروب سفید می باشد) *B.*, etiam زاز dictae *F.* et چوز.

چَـغـز coll. چغزیدن gemitus, lamentatio; 2) metus, timor; 3) vulnus purulentum orificio clauso; 4) coll. چغر s. چغز rana vel sec. al. 5) coaxatio ranae (صـدا (وآواز وزق) *B.* Sec. *F.* ex lex. مجموعـة الانـس inscripto significat etiam : genus noctuae, qua tamen significatione vox cum چـغـو permutata videtur. Inde چغزپاره s. چغزواره et sec. *B.* in append. چغزلاوه et sec. *F.* چغواره, ex چغزواره, ut videtur, decurtatum coll. چـغـزواره s. چغزاوه s. چغرابه muscus aquaticus (جل بک) *B.*

چَغزابَه s. چَغزاوَه i. q. چـغـز 4 rana *F.* sed sec. *C.* muscus aquaticus; cf. چـغـز et چغرابه.

چَغزانیدَن caussale verbi چغزیدن; coaxare, de rana *C.*

چَـغـزیـدَن gemere, lamentari (نالـه وزاری کردن) *B.* et cum praep. در, e. g. in hoc versu حضرت مولانا poetae : در فـنـد جلوه شود فائدهٔ عشتیها ۞ پس نیامد زبلا گـریه ودر چغزیدن *F.*; coaxare, de rana *C.*; 2) coll. چـغـریدن 2 metuere, timere *B.* et sec. *F.* ex شرفنامه aestimare, qua ta-men significatione cum چغریدن 1 per-mutatum videtur.

چَغزیدَه part. praet. verbi چغزیدن *B.*; cf. versum s. v. چغریده ex *F.* lex. allatum.

چُـغُـک coll. چُـکُـک s. چُـغُـک passer (گنجشک) *B.*

چَغَل plica, ruga (چین وشکنج); 2) coll. جَکَل vas tubulo (لـولـه) instructum et ex corio russico bubulo confectum (که آنرا از چرم دباغت کردهٔ بلغار دوزند), ar. مطهره dic-tum *B.*, quo viatores utuntur *F.* ex *Fg.*

چُـغَـل idiomate Turkistaniae (تـرکستان لغتیدر) *F.*: lorica (جوشن) *B.*

چُغُل sycophanta, obtrectator (سخن چین ar. نمّام) *B.* Inde چـغـل خور n. c. i. q. چُـغُـل sed nonnisi in sermone communi usitata vox (چغل خور محـوره عوام کالانعام است ودر کلام استدان اثـری ازان پیدا نیست) *Bh.*; et چُغُلی (suff. ی) obtrecta-tio (واین فـعـلرا چغلی گویند) *Bh.*; tale-bearing, back-biting *Shaksp.*

چَغنَت et چَغنَست coll. چغبت tomentum *B.*

چَغَند et چُغَند i. q. جُغـد capilli occipitis in nodos collecti *B.*

چُغُندُر i. q. چـنـدر s. چکندر s. چقندر res nota (sec. *F.* genus rapi vel betae rubrae (معروف شلغمک بـر نوعیدر قـرمزی اولور), quam pultibus indere solent (معروف است

(وآن حسویچی باشد که در آشها داخل کنند *B.*; beet-root (beta vulgaris) *Shaksp.*

چَغنوت i. q. چغبوت *F.*

چَغَنَد pro چغانه q. v. forma decurtata *B.*

چَغْنَد nom. instrumenti musici (سازی که نوازند) *B.* Fortasse idem instrumentum, quod s. چغان descriptum est, ut sit alia vocis چَغَنَد forma.

چُغَنَد i. q. چُغُک passer *B.*

چُغو coll. جغو genus noctuae (جغد); 2) i. q. چغوك, e quo decurtatum est *B.*

چَغوارَه i. q. چغزواره q. v. s. چغز *F.*

چُغوك coll. چغو 2 et چُکوك passer (گُنجشک); 2) et sec. *F.* چَغوکْ sec. الفصلا موید avis aquatica سرخاب dicta *B.*; cf. چکو.

چَغیدَن i. q. چخیدن et شَغیدَه i. q. چخیده *B.* Consentit *F.* et falsae sunt significationes: „occidere *aut* sanguinem fundere *et* crispatura, plica“, quas *M.* voci چغیدن tribuit et ex *F.* desumtas dicit, in quo tamen nil aliud legitur quam: چخیدن معناسند.

چَفالَه i. q. جفاله *B.*

چَفت i. q. جُفت 4; 2) i. q. تلار i. e. aedificium e ligno et tabulis (چــوب وتخته) exstructum *B.*

s. p. چَفتِ فَلَک convexa (خـمـــى) coeli; 2) coelum *B.*

چــفــت catena (زنجیر) portae domus *B.*, per quam obex ferreus ducitur, cui inditur sera *F.*

چُفت angustus, arctus, adhaerens (تـنـگ وچسپان opp. فراخ وگــشـــاد) *B.*; vestis arcta, angusta (جامهء تنگ که چسپان وچست دخی دیـبـرلـر) *F.*; 2) columna (چـوبی), qua domus ruinosa (شکسته) fulcitur *B.*

چُفتَک et چَفتَک coll. چفتک nom. avis alias کاروانک dictae q. v. *B.*

چَفتَه caput (سر) ovis; 2) calumnia, mendacium (بـهـتـان); 3) suspicio (تهمت); 4) coll. جنبه lignum maius tres spithamas longum, quo pueri in ludo inter alia s. چالیک دیکه آلاوه dicto utuntur (ar. مقلاء); 5) coll. جُفت socius, aequalis (بـرابـر وقرین); 6) coll. چَفته a) curvus, inflexus, b) liber s. membrana ligni viti similive plantae ligandae, c) opus arcuatum aedificii *B.* تهمت ونیز بمعنی برابر وبهم دو معنی با لفظ نهدن مستعمل *Bh.*

چَفتیدَن inclinare, propensum esse (مـیـل ایـلـمـک) *F.* ex *Fg.* sine exemplo; cf. جفتیدن et چَفتن 2.

چَفدَه coll. چَفته 1 incurvatus, inflexus *B.* Sec. *F.* ex محمودی i. q. چفته (چفتـهء مرقومی معنالرینه مرادفدر) *F.*

چَفرُستَه coll. جفرسته i. q. چفرسته *B.* Sec. *F.* چَفرِستَه i. q. جفرسته *F.*

چَفسیدَن i. q. چپسیدن s. چسپیدن *B.* Inde چفسنی et چفسیدگی i. q. چسپانی et چسپیدگی *J.*

چُفنَک et چَفنَک i. q. چفتک *B.*

چَق coll. چَغ 1 clava butyro faciendo *B.*

چــق i. q. چــغ q. v. *B.* Sec. *Shaksp.* est vox turcica significans: „a kind of screen used to keep out the glare“ *Shaksp.*; a venetian blind *J.*

چُق coll. چوق et چُغ et جُغ iugum bovis aratoris; 2) bos iugalis *B.*

چَقچاق et چَقچَق i. q. چاکاچاك *B.*

t. چَقچَقی a kind of musical instrument made of wood, used by Mughals *Shaksp.*

t. p. چَقِر taberna vinaria (شراب خانه). Vox turcica (ظاهرا ترکیست) *Bh.*

چَقشور i. q. چاقشور *Bh.*

t. p. چَقماق et چَقمَق i. q. چخماق s. چخماخ q. v. Alii turcicam vocem esse dicunt *B.*; a flint *Shaksp.* Inde چَقمَاقی (suff. ی) contumelia, vituperatio (طعن

(وسرزنش); significatio a چقماق derivata (ماخذش سنگ بر چقماق زدن است) *Bh.*, e. g. in hoc versu ظهوری poetae: خنداش آمد کلید مخزن اسرار کون ✿ واو چقماقیست طغرا et in alio چقمقی زن زلف بتان poetae: ✿ نیاید صبر ضعن از شعله خوبان بیک چقماقی آتش در وطن رفت ✿ ودر سنگ آتش نیز بیاید *Bh.*; a firelock *Shaksp.* In app. lex. *B.* haec vox ex *Bh.* desumta mendose چقمچی scripta est.

چُقُنْدر alia forma vocis چغندر *B.*

چَقو forma decurtata vocis چقو *Bh.*

چقیدَن palum vel clavum infigere (فازق ومیخ قاقمق) *F.* sine exemplo.

چقیق clamor iniucundus corvi, milvi, simil.; crocire *HK.* In aliis deest.

چَك, e quo ar. صك, coll. چک 2 et چاك 3 diploma, decretum, pactum quoddam publicum, literae pactae emtionis *B.* منشور وقباله وعهد نامه Gl. Sch. Inde چک مسافر a traveller's passport *J.*; 2) coll. چاک 2 sonitus ferientis gladii, simil. et sonitus vel crepitus frangendo vel findendo ortus; 3) coll. چکدان verbum (سخن) *B.*; verbum evidens (قوی البرهان) *F.*; 4) malleus ligneus carminatoris (مشتهء حلاجان); 5) i. q. چچ 1 ventilabrum ar. مذری; 6) putatio (بریدن) arboris, vitis, al.; 7) maxilla inferior, mentum (فک اسفل زنخدان) *B.* (اسفل وچانه turc. اکک *F.*; 8) non existens, non ens (معدوم ونابود); 9) imp. verbi چکیدن in comp. part. praes. significatione *F.*; et چک, n. s. stillare (چکیدن); gutta, stilla (قطره) *B.*

چک i. q. چَک 9; 2) unum ex quatuor lateribus tali (بجول), alias دزد dictum; 3) pars octava (هشت یک وثمن); 4) iuglans (گردکان), cuius nucleus difficile excerpi potest *B.*

چُک, e چوك decurtatum, membrum virile *B.*; 2) coll. چوك 3 the knee *R.*

چَکا alauda (t. طویغار), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: دیدهء شاهین قهرشرا ✿ جسمر اعدا می نماید چون عمیس چکا *F.*

چَکابه tudes fullonis (کزینهء کازران), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: کازر دهر میزند هر دمر ✿ بر سر من چکابهء محنت *F.*

چَکاچاك et چَکاچَک i. q. چاکاچاك; cf. Frag. 33, 18, et de dentium crepitu s. stridore dicitur *B.*

چُکاچُک coll. چُکچُک rumor per ora hominum diffusus (سخنی وچیزی که در افواه افتد) *B.*

چَکَد et چَکَدَه coll. چکاد *gen.* vertex capitis et sincipitis (بالای سر وبالای پیشانی چه بلغت پهلوی دوخ چکد بمعنی اصلع باشد); cf. دوخ چکاد; 2) *spec.* vertex montis (سر کوه); 3) clipeus (چپر ar. جُنَّه) *B.*

چَکَر i. q. چکد *F.* Varia lectio videtur.

چَکارَه et چکاری (ex چ pro چه et کار et suff. ه et ی) useless, worthless *Shaksp.*

چَکاسَه et چَکاشَه i. q. چکاشه q. v. *B.*

چَکَك i. q. پیشانی q. v., ar. ناصیه; 2) qui ab actis publicis est, actuarius (قباله نویس ومنشور نویس); 3) qui margaritas perforat (سوراخ کند) *B.*

چَکاکَه claustrum ianuae (قپو رزه سی که میر کلیدی اکا اوررلر), e. g. in hoc versu نظمی poetae: [*F.* دوت] چکاکه مون بر درت ناکسان ✿ زاحسان حق آیدت میهمان *F.*

چَکال omnis res gravis, densa et spissa *B.*, e. g. in hoc versu رضی الدین نیشابوری poetae: ✿ پیش ضبعش گران هوای سبک پیش حلمش سبك زمین چکال *F.*; 2) scopus sagittariorum (نشانهء تیر آماج), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: کشادند چون تیررا پر وبال ✿ همان سینهء خصم کردند چکال *F.*

چکدچی crepitus ellychnii lucernae ardentis humidioris *B.*

چُکدچُکی i. q. چُکاچُکی *B.*

چکدان n. c. coll. چکی 3 eloquens, facundus (سخندان) *B.*

چکرند avis quaedam alias کاروانکی dicta *B.*

چکره (a v. چکیدن) coll. چکله *abs.* id, quod e re quadam stillat; stilla, gutta; 2) guttulae, quae ex aqua fundenda in omnes partes prosiliunt (ar. رشحه) *B.*; 3) coll. چکربه spuma (ar. زبد) *F.* sine exemplo.

چکری coll. چُکری s. جُکری genus rumicis acetosae (ریـواس); 2) ling. hind. filia *B.*, qua tamen significatione illa vox جهوکری [ô] scribitur.

چکربه i. q. چکره 3 spuma *F.* sine exemplo.

چکس locus, quo insidet (نشینه ونشیمن) falco, accipiter, simil.; pertica falconaria; 2) (a. v. چکسیدن) pudor (شرمندگی) *B. F.*

چکس *F.* et چکسه i. q. چکس 1 pertica falconaria; 2) coll. چکه res quaevis parva et exilis (خرد وکوچکی); 3) frustulum chartae (پرچهء کاغذ), quo aromatarii moschum, ambram, dentifricia, collyria, simil. involvunt *B.*

چکسیدن pudere, erubescere (شرمندگی کشیدن) *B.* Cf. چکس 2.

چکش (suff. ش) n. a. stillare *Shaksp.*

چکش coll. چکوچ 3 malleus aurificis, fabri aerarii et ferrarii (ar. مطرقه) *B.*; cf. خایسکی et پتکی.

چکک et چُکُک ligamen vel cingulum sericum (بند طناب ابریشمی) *B.*; cf. چُلکی.

چُکُکی et چُکُکی i. q. چغکی passer *B.*

چکل i. q. چغل 2 *Bh.*

چکل nom. urbis in Turkistân, cuius incolae formositate et arte sagittandi excellunt; cf. Frag. 31, 14; 2) lutum nigrum s.

چکله guttae, stillae (t. طمله ar. قطرات), e. g. in hoc versu میـر نظمی poetae: شده سیلاب خون با آه وناله ٭ سرشکی دیده بگذشت از چکله *F.*

چکمه s. چکمه i. q. چغمه *B.*

چکان imp. verbi چکیدن; 2) part. praes.: qui stillat, stillans; et qui facit, ut stillet (چکنده وچکاننده وامر بچکیدن) *B.* in appendice.

چکان quid rei (t. نـه نسنه ar. کدام کان) *F.* sine exemplo. Ex چه et کان pro که آن compositum videtur.

چکنی genus cucumeris melonis (خربـزه) dulcioris *B.*

چکانیدن et sec. *C.* چکاندن caussale verbi چکیدن *F. B.*; cf. چکانیدن et Spieg. Chr. 33, 3.

چکاو coll. چکاوه avis quaedam parva passere maior, praeclare canens ar. ابو المليح et قبـاره dicta; alauda *B.*, e. g. in hoc hem. Schahn. سرشرا بـریدم بسان چکاو Gl. Sch.; 2) coll. چغوک 2 genus anatis (مرغاب), alias سرخاب dictum; 3) instrumentum quoddam musicum alias چغان s. چغـنه dictum; 4) nom. soni musici (نغمه), alias نوای چکاوک dicti *B.*

چکوک i. q. چکاو 1 et 2; cf. بـردیـرلـوس; 2) i. q. چکاو 4 *B.*

چکوگاه n. c. locus in angulo arcus, ubi nodus triceps cum chorda arcus concurrit (جائی در گوشهء کمان که گره سه سر با چلّه در آن واقع می شود) *B.*; cf. چکدهگاه.

چکاوکش n. c. alauda *B.* s. چرز.

چکاوه coll. چکاو 1 alauda *B.*

چکاوه گاه i. q. چکاوگاه *B.*

چکاه i. q. چکاد *B.*

چکچک i. q. چکاچاک s. چاکاچاک *B.*

چکچکی (a v. چکیدن) sonitus stillantis aquae, simil.; 2) i. q. چکچاک *B.*

coenum (گِــل ولای ولجن) in fundo piscinae *B.*

چَکَلَه coll. چـکـره id, quod e loco quodam stillat; 2) gutta, stilla; 3) stillare *B.*

چُکَلَه nom. avis venaticae (پرنده که بدان صید کنند), e. g. in hoc versu ملا فوقی poetae : کبوتر باز بامر خوش بیانی ✿ نیروی چنین زد چکله بر مرغ معانی *Bh.*

چَکَلیز dolores, angustiae partus (زحمت ولادت) *F.* معنی طلق ای وجع الولادة *F.* ex المشکلات sine exemplo.

چَکَلیز et چکلیِن carnis frustum (گوشت پاره) in pudendis muliebribus, (quo labia pudendorum intelligi videntur), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : کسش واسع است آنچنان کشته چکلیز ✿ چو پرده گویا که آویخته بر در *F.*

چَکمان et چَکمَن i. q. چـسـپـان 2 *F.* sine exemplo.

h. چَکمَه genus caligarum (نــوعی از مــوزه) *Bh.*; a boot, a stocking *Shaksp.*; cf. چلنگه 1.

چَکمیزَک [ē] (a v. چکیدن et میزك) n. c. morbus, in quo urina guttatim redditur (ar. تقطیر البول); stranguria *B.* In *F.* lex. mendose legitur چـکـمـیـزك. Inde چکمیزك زده n. c. stranguria laborans *J.*

چَکَن i. q. چکمن, quae tamen significatio versu شمس فـخـری poetae : تـاج یـاقـوت ویغلتاق چکن ✿ یافت از یمن دعای او خروه non probatur, quum چکن hoc loco i. q. چـکـن significet; 2) vespera (اول شب), e. g. in hoc versu مـیـم نظمی poetae : بوعده نیامد چو آن سیمبر ✿ شوم ناله خیز چکن تا سحر *F.*

چَکِن et چکِن i. q. چکین 1 genus operis acu picti et auro distincti (نــوعی از کشیده (وزرکش دوزی وتخیه دوزی *B.*; embroidery *Shaksp.* Inde چکن s. چکن دوز دوزنـده n. c. talis artifex *Bh.* et چـکـن دوزی n. c. vestis acu picta et auro distincta *B.* et tale artificium *Bh.*; چـکـن کاری n. c. the making of چکن *Shaksp.*

چُکُندُر i. q. چغندر *B.*

چَکو pro چاکو q. v. *Shaksp.*

چَـکـو plectrum (زخمه) instrumenti musici, e. g. in hoc versu میر نظمی هروی poetae : مهیا شده بزم خاص شهان ✿ سه تاری چکو زد چو خنیاگران *F.*

چَکُوچ et sec. *HK.* چکوچ [ō] coll. چـلـوچ instrumentum ferreum acutum et manubrio instructum lapidi molari acuendo; 2) acuere lapidem molarem; 3) i. q. چَکُش *B.*

چَک وَچانَه futilia loquens (پـوچ گـوئـی) *Bh.*

چَکُوك [ō] portulaca (خـرفـه ar. بقلة الحمق); 2) et چکوك i. q. چکاوك *B. F.*

چُکُوك et چُکُوك [ō] coll. چغوك et چُکُك passer *B. F.*

چُـکُــوك nom. herbae cuiusdam (بر اوت); 2) i. q. چزد gryllus *F.* sine exemplo.

چـکـونـه avis alias کـروانـک dicta *F.* sine exemplo.

چِگُونَه pro چه گونه quomodo, qua ratione, quare? cf. Chr. Sch. 107, 346, Frag. 25, 6; 2) i. q. چنانچه *Bh.* Inde چگونگی (suff. ی) quidditas; qualitas, natura, proprietas rei (کیفیت وحقیقت چـیـزی) Gl. in Des. coll. *B.* s. v. اوچیزی et ابارده; circumstance, manner *Shaksp.*; et چگونگی میانه constitutio corporis, temperamentum (کیفیت متوسطه که از امـتـزاج عناصر اربعه حاصل آید وآنرا مزاج گویند) Gl. in Des.

چَکَه coll. چکسه 2 parvus, exilis *B.* Vox a verbo چکیدن derivanda videtur.

چَکَّه (a v. چکیدن) gutta, stilla (قطره) *B.*

چکی, vocales desunt, sec. *HK.* چَـکـی et چَکّی ferrum latum foramine instructum, in quo mola circumvertitur (کـه آسـیـا آنچه آسیا بـگـردد بدان گردد) *B.* in app.

یعنی حد آسیا وازین جا است که حد ختندرا گویند [HK. چکی] چکی HK.

چَکی i. q. سختیان F. sine exemplo.

چکیدن stillare (اندک اندک ریخته شدن) *Bh.* طملمق F. c. بر ps. *met.* a) incidere in alqm (بر فلان افتادن); b) suspicionem habere de alqo (بر فلان گمان بردن); c) firmum fieri, confirmari in alqo (بر فلان ثابت شدن) *B.* in app. Cf. چهیدن.

چُکیدن i. q. مکیدن sugere, unde چُکیده suctus; cf. چوشیدن.

چَکیده part. praet. v. چَکیدن; 2) gutta Gl. in Des.; 3) clava (گرز) *B.* Inde چکیده خفقان n. c. *met.* gemitus dolore mixtus (ناله درد آمیز واین استعاره است نه لفظ) مده بنغمه ما گوش خاطر ای (مقری), e. g. مطرب ✿ چکیده خفقان قابل شنیدن نیست versus طالب آملی poetae; et چکیده جگر n. c. *met.* sanguis cordis (خون جگر); et چکیده خون n. c. *met.* vinum; et چکیده مژه n. c. *met.* lacrimae (اشک) *Bh.*; et چکیدگی (suff. ی) i. q. چَکش stillare; a drop; distillation *J.*

چُکیده part. praet. v. چُکیدن suctus *B.*

چکین i. q. چِکن; 2) nom. regionis *B.*

چَل agger s. moles (بند) ante fluvium exstructa; 2) imp. verbi چلیدن ire q. v. *B.*; 3) medium maris (میان دریا), e. g. in hoc مثنوی poetae تلاطم : میر نظمی کرده موج از باد صرصر ✿ بکشتی راکبان گشتند مضطر ✿ که بودند در چل دریای عمان ✿ در آنچال گشته اند نومید از جان *F.*

چل equus, cuius pes anterior dexter et posterior sinister albi sunt; 2) homo insipiens, stolidus; 3) e چهل decurtatum: quadraginta *B.* et *abs.* numerus magnus (وبر مطلق عدد کثیر نیز اطلاق کنند) *Bh.*, quod probant etiam voces cum چل compositae, ut چل چراغ, چل ستون al.

چُل membrum genitale *B.*

چَلاس is, qui ante coenam (پیش از سفره اندااختن) ex quavis olla vel patina paulum cibi assumit (ar. لوّاس); liguritor *B.*

چَلاک coll. چلانک 1 scarabaeus (سرگین گردانک) ar. جعل) *B.*; 2) pro چلاک forma decurtata; 3) perspicillum (چشمک) *F.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: ندید از ضعف غم از دردناکی ✿ که کرده چار چشمش به چلاکی *F.* Falso *M.* vocem چشمک interpretandi caussa additam vertit: „medicamentum oculi".

چَلالی et چلالی corbis (سبد) gossipio glomerato et in fila reducto reponendo *B.*

چَلان (a v. چلیدن) current. A letter of advice from a zamindâr to government that his rents are ready to be paid, sometimes accompanying a remittance of the amount. An invoice *J.*

چَلانَک et چُلانَک i. q. چلاک 1 scarabaeus; 2) coll. جلانک lusus quidam alias گوزه گردانک dictus *B.*; aliae vocis formae sunt جدارک et جدانک. In app. lex. *B.* legitur: نوعی از بازی باشد که گوزه گردانک است وبعضی گویند گوی گردانک است که خنفسا باشد.

چَلان کوه n. c. nom. montis in regno یمن *B.*

چُلاو a kind of dish *Shaksp.*; plain boiled rice *J.*

چَلَپ instrumentum musicum alias سنج dictum, i. e. duo orbes aerei (پارچهء برنج) et lati, qui inter se colliduntur *B.* (دو گردهء تنک وپهن باشد از برنج که در بازیگاه ونقار خانه بر هم زنند) Gl. Sch., e. g. in hoc versu Schahn.: برفتند نیمی گذشته زشب ✿ نه بانگ تبیره نه بوق وچلب *F.*; 2) strepitus et tumultus; clamores (شور وغوغا); 3) turba, calamitas (فتنه) *B.*

چَلپاسه genus lacertae (ضب وسوسمار) omnium minima etiam وزغه dicta; 2) sec. al. i. q. حربا chamaeleon, cuius venenum mortiferum est *B.* جانوری که در هند چهپکلی خوانند *Bh.*, quam vocem hind.

چهپکلی s. چهپکی *Shaksp.* interpretatur : „a lizard"; cf. باشو.

چَلپَک et sec. *B.* in app. چَلپَل coll. 2 چَربَک panis tenuis in butyro assatus *B.*

چُلبُلَه, sec. *F.* چُلپُلَه festinatio (شتـــاب); 2) agitatio (اضطـراب) *B.* Sec. *F.* lex. auctorem significat : agitatus, inquietus (مضطرب وبـــی آرام), quod probatur hoc versu ظهیر الدین فاریقی poetae : ای زنـور رای تو خورشید ومه شد در حجاب ✿ وی زجود دست تو ابر بهاری چلپله *F.*; 3) res, quae remunerandi caussa alicui offertur; praemium (چیزی که بطریق انعام یا صلهء شعر وجلدوی بکسی دهند) *B.*

چِلتَه pro چهل ته n. c. a thick reduplicated coat for soldiers, or a coat of mail *Shaksp.*

چل چراغ n. c. (quadraginta lucernae) arbor vel candelabrum argenteum, in quo multas candelas accendunt (نخلی چوبیـن یا نقره که چراغـان بسیار دران افـروزنـد); 2) sec. al. genus tormentorum bellicorum (نوعی از آتشبازی) *Bh.*

چلچله, sec. *F.* چُلچُلَه, testudo (سنـــگ پشت); 2) milvus (غلیواج) *B. F.*

چـل نُختران n. c. In *Bh.* lex. sic explicatur : گنبذیست در ولایت. Vox in appendice lex. *B.* recepta.

چلسالَه adi. c. quadraginta annos natus *J.*

چـل سُتـون (quadraginta columnae) n. c. nom. aedificii multis columnis instructi (عمارتی که ستونهای بسیار داشته باشد) *Bh.*

چُلُش herba quaedam acida (ترش), qua in pultibus (آشها) utuntur *B.* ex *Bh.*

چلشته خور n. c., vocales desunt, is qui importunus vel molestus est in illum, a quo donum accepit (شخصی که از کسی منتفع شده وبعد آن بهمین توقع همیشه پیرامون آن شخص گردد) *B.* in app.

a. p. چل صُبح n. c. quadraginta tempora matutina (صباح), in quibus lutum Adami conformatum est (که تخمیر گل آدم کرده شده بود) *B.* in app.

چلغُوزَه [6] i. q. چلغوزه q. v. *B.* Sec. *Bh.* primitive significat : abietis arbor et 2) *abs.* conus abiegineus (در اصل درخت صنوبر است از جهت آن که غوزهاش بسیار میباشد وبکثرت استعمال بر بار آن اطلاق یافته) *Bh.* Vox ex چـل quadraginta et غـــوزه nux, conus, composita, quam ob caussam lectio جَلغوزه ex چلغوزه depravata videtur.

چَلَك coll. چالیك lusus puerilis آلاوه dictus *B.*

چلکی et چُلْکی cochlear ollae (کفچهء دیگ) *B.*; et چُلْك fusus, quo sericum torquetur *F.* ex محمودی sine exemplo.

چُلَکی coll. چُکَکی ligamen vel cingulum sericum; 2) glomus (کلافه) lanae arboreae (ریسمان) vel serici (ابریشم) *B.*

چِلُم num. ord., i. q. چهلم quadragesimus *C.*; cf. چل 3.

چلم i. q. چلیم q. v. *Bh.*

چلمَرد n. c. (quadraginta viri) nom. pessuli lignei foribus occludendis ita dicti, quod quadraginta viri illum frangere non valent *SHL.* s. v. پـانه 1. In lex. *Bh.* legitur : چلمرد باضافه از بعضی ثقات مسموع است که دو چوبی است سوراخ کرده که به پشت هـر دو تخته در نصب کنند وچوبی دیگر دران اندازند برای استحکام, e. g. in hoc versu سلیم poetae : جمعی که بهند راندهء ایـران اند ✿ چلمرد در سرای سنبلخان اند *Bh.* — Inde چل مَـردان the leather fixed to the vacant part of a saddle *Shaksp.*

چَلمَلَه res in via inventa vel gratis accepta, gratuita; gratis (رایگان ومفت) *B.*

a. p. چل مَـنارَه (quadraginta turres) palatium regis G'amgêdi sic descriptum : وآن یکصد وچهل ستون بوده وبر بالای آنها قصری ساخته بـوده اند یکصد وشصت گـــز *B.*, cuius reliquiae habentur ruinae s.

parietinae urbis Persepolis; 2) *met.* thronus Salomonis *B.*

چَلَنجو qui vestes suas statim inquinat (چرکن وملوث گرداند) *B.*

چَلُوچ et **چُلُوچ** [*ó*] i. q. چکوچ 1 et 2 *B.*

چَلوچوب et **چُلوچوب** i. q. جلوچوب *B.*

چَلود, sec. *C.* جلود, oppidum, pagus maior (قصبه وبیوك گوی) *F.* sine exemplo.

چَلَوك funis collo equi alligari solitus *B.*

چُلوك funis, quo collum molae alligatur (دگرمان بوینند بغلدقلری ایپ) *F.* ex شرفنامه sine exemplo; cf. چَلَوك.

چَلونَك nom. viri *B. F.*; 2) et sec. *F.* چَلَونَك i. q. جلونك *B. F.*

چِلّه et چِلَه *F. Bh.*, hind. چِلّا *Shaksp.*, i. q. تونه; 2) nervus arcus *B.*, qua significatione cum verbis بر کمان بستن, کردن, et vel افشاندن coniungitur *Bh.*, e. g. in hoc versu : تا بکمانت فلک این چله بست ✿ تیر خوانیت برون شد زشست *F.*; inde کمان حلقدرا چله کردن arcui nervum aptare; cf. خرکمان; et چله آهن n. c. catena, quae arcui leviori infigitur (زنجیری که بر کباده تعبیه کنند ودر عرف لیزم خوانند واهل کشتی بان ورزش نمایند) *Bh.*; cf. لیزم; et چله دار n. c. qui arcus conficit (کمان گر) *Bh.*; 3) (coll. چل quadraginta, suff. ه) tempus quadraginta dierum (چهل روزی), quo religiosi in angulo considentes ieiunium observant et precibus vacant *B.*, qua significatione cum verbo بر آوردن coniungitur *Bh.*; cf. پنجاهه; inde چله خانه n. c. domus, in qua religiosi (مرتاضان) quadraginta dies exercitiis vacant *Bh.*; et چله نشین n. c., q. v. s. پست 3 et lingua sodomitarum : penis *Bh.*; 4) quadraginta dies hiemis, in quibus rigidissimum frigus esse solet, e. g. in hoc versu شیخ سعدی poetae : زمستانست وراه از برف تندست ✿ سفر در چلهٔ وی نا پسندست; 5) quadraginta, aut pauciores etiam dies post partum mulieris, e. g. in hoc versu استاد عسجدی poetae : بسر افشاندم خیو آلود چله در شکاف او ✿ چو پستان مادر اندر کام بچه خرد در چله *F.* Inde چلهٔ دی, cf. دی, quadraginta dies hiemis (اربعین شتا), e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae : زشیخ چله نشین دور بش وچلهٔ وی ✿ که هست چلهٔ دی سردتر زچلهٔ دی *F.*

چَلیپا ar. صلیب crux; 2) sec. al. res quadrangularis (سه گوشه) ex auro, argento, simil. confecta, quam Brahmani et Indi in funiculo cinguli gestant (وبسر رشتهٔ زنار کشند); 3) quaevis linea inflexa, incurva (خط منحنی); 4) *met.* cirrus, cincinnus (زلف) amatae *B.*; (کج ومنحرف چون زلف چلیپا وخط چلیپا) *Bh.* Inde چلیپای فلک *met.* figura, quae oritur, si lineae eclipticae et aequatoris se secant (شکلی که از تقاطع خط محور وخط معدل النهار حاصل شود) *B.* in app.

چَلیدَن (s. चल्) ire (رفتن) *B.*; cf. چَل 2; 2) decere, convenire (لایق وسزاوار بودن) *Bh.* In utroque lex. *Bh.* et *F.* haec exempla afferuntur : versus امیر خسرو poetae : از چل چل تو پای من زاد شد کاچل ✿ من خود نمیچلم تو اگر میچلی versus حکیم ناصر خسرو poetae : بچل اگرچه غرقهٔ از فضل او [*Bh.* از جهل خود] نمید مباش ✿ بعلم کوش وازین غرق جهل بیرون چل [*Bh.* شو] *F.*; addit *Bh.* lex. auctor versum میر نجات poetae : عالمیرا بکشی گر زجفا میچلدت ✿ هرچه خواهی بکن ای شوخ بمن میچلدت *Bh.*; 3) celeritate uti, promtum esse (چلدلك ایلمك) *F.* sine exemplo; 4) rodere dentibus (کمرمك وکومك), *uti canis os, equus capistrum solet* *F.* sine exemplo.

چَلیدَه i. q. جلیده *F.*

چِلیم et **چِلِم** caput fumisugii, in quo tabacum ardet (همان که تنباکو در آن کرده آتش بران گذارند), e. g. in hoc versu باقر کاشی poetae : مه چو طغرا بهواداری مینا مثلیم ✿ دستیار نی بد بوی چلیم اینجا کیست *Bh.*

چَمْ imp. v. چمیدن; 2) incessus in latus deflectens, mollior et superbientis, ostentantis et amantis; 3) delictum, crimen (جرم وگناه) (*quasi deflectere, declinare ab eo quod rectum est*); 4) coll. s. चम् cibus potusque (خوردن وآشامیدن); 5) significatio, sensus (معنی); 6) discus (طبق) latus ex viminibus contextus, quo frumentum spargitur et mundatur; 7) rudicula s. cochlear ligneum maius (آب گردان بزرگ چوبی), opp. minori, quod چمچه dicitur; 8) dialecto incolarum دار المرز et مرو شاهجان : oculus (qua significatione e چشم s. چَمْش 1 decurtatum videtur); 9) pectus (سینه); 10) vestis aestiva (جامهٔ تابستانی); 11) nom. loci (محله) in urbe Jazd *B.*; نام جائی در تفت که از مضافات یزد است *Bh.*; 12) adi. inflexus, incurvus; inde via flexuosa (خمیده وراهای پر پیچ وخم); 13) dispositus, adornatus (ساخته وآراسته); 14) collectus, comparatus (اندوخته) *B.*

چِمْ muscus aquaticus (جل وزغ) *B.*

چُمْ vaniloquentia, ostentatio (لاف زدن وتفاخر کردن); 2) animal (حیوان که مطلق جاندار است); 3) vinacea (ثفل انگوری), quae succo uvarum expresso restant; 4) coll. چشم 3 et چشام granum nigrum, quo in collyriis utuntur; 5) frigus (سردی) vehemens *B.*

چَماچَم et چُماچُم i. q. پیشانی *B.*

چُماق coll. چوماق clava ferrea sexangula (شش پرّه) *B.*; cf. H. pr. reg. 9 va.; 2) nostris temporibus : fustis capite nodato (چوبدست سر گره دار) *B.*, چوب سر کج که در درازی مانند عصا بود واز چوب بادام تلخ باشد که نگاهداشتن آن در مذهب امامیه مسنون است *Bh.*; 3) coll. چَم 7 cochlear (کفچه) *F.* ex نعمة الله sine exemplo; 4) penis (آلت تناسل) *Bh.*

چَمان et sec. *Bh.* چَمّان part. praes. v. چمیدن, fastuose, cum fastu incedens; 2) *met.* coll. چَمانه 2 poculum vini *Bh. B.*; 3) consessus privatus *pec.* principis aut magnatum (مجلس خاص), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : بخلوت سرایش چمان کرده اند ✿ که ذوق وصالش نهان کرده اند *F.*

چَمانْچی (suff. چی) urceus (کوزه) vinarius orificio angusto, ventre ampliore *B.*

چَمانَه et sec. *Bh.* چَمّانَه (suff. ه) i. q. چمن 1 *Bh.*; 2) *met.* i. q. چمان 2 *Bh. B.* et 3) dimidium cucurbitae pictum (نصف کدوی نقاشی کرده) et in vas potorium formatum *B.*

چُمانَه coll. چُم 2 animal *B. F.*; 2) coll. چُمانه medium, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : دران گلشن سرای بی بهانه ✿ چو سروی سر کشیده در چمانه; 3) i. q. چَمانه poculum vini (پیالهٔ شراب) *F.*

چَمانی (suff. ی) coll. چمان 1 cum fastu incedens (خرامان) *B.*; incessus titubans ebrii instar (مستانه صالنمق) *F.* ex شرفنامه sine exemplo; 2) coll. چُمانی pocillator *B. F.*

چَمانیدَن caussale verbi چمیدن q. v. (در سیر وخرام آوردن) *B.*; cf. Schahn. ed. Mohl. I, p. 146, 394, ubi Mohl. verbo چمانیدن intransitivam significationem tribuit; 2) i. q. چمیدن q. v. (خرامیدن) *F.* sine exemplo et *B.* in app.

چَم پَریشی adi. c. dubius, ambiguus (متفاوت یعنی مشکک) *B.* in app. Vox proprie significare videtur : „sensum (چم 5) confusum habens“.

چَمتاك coll. چمناك et چمشاك et چَمتَك coll. چمنك et چمشك tegmen pedum, calceus *B.*

چَمچاخ inflexus, incurvus (خمیده) *B.*

چَمچاق i. q. چخماخ s. چخماق 1 *HK.*

چَمَچُرغَه genus scuticae, flagelli (تزیانه وقامچی); 2) funis (رشته), e quo flagellum contexitur *B. F. SHL. HK.* Aliae vocis formae چاچرغه in lex. *SHL.* et *HK.* et چُبچُرغَه in lex. *F.* fortasse mendosae sunt.

جَمچَم i. q. چُمچُم 1 *B.*; 2) pro چام چام valde inflexus, incurvus (منحنی) *Bh.*

جُمچُم coll. جَم 2 incessus mollior et fastuosior (رفتار وخرام); 2) ungula (سم) equi, muli, asini, bovis, simil.; 3) i. q. جُماجُم q. v. *B.*

جُمچُمه sonitus pedis incedentis *B.*

چَمچَه (suff. چه) n. diminut. vocis چم, cochlear ligneum parvum *B.* turc. قاشق *Bh.*; unde چمچه ساز qui cochlearia conficit *Bh.*; cf. کپچه et کفچه. In *F.* lex. legitur چُمچَه, quod praeter cochlear lexici auctor etiam significare dicit: a) poculum ligneum (اغاج قدح) et b) scutella lignea (اغاج چناق) *F.* sine exemplo.

چَمخاخ i. q. چماچاق *HK.*; cf. چخماخ.

t. چمدك vellicatio (hind. چُتکی) *B.* in appendice.

چَمَر manifestus, palam (آشکارا وپیدا) Gl. in Des.

چَمراس signum, miraculum (ar. آیة pl. آیات) *B.* Gl. in Des.

چَمْش i. q. چشم (e quo literis م ش et transpositis ortum videtur coll. چمشه pro چشمه) oculus et granum nigrum subtile in collyriis adhibitum; 2) incessus mollior et fastuosior *B.*, qua significatione a v. چمیدن ope suff. ش formatum et pro چَمِش positum videtur.

چَمِش (suff. ش) incessus mollior et fastuosior (خرام ورفتار بناز) *Bh.*; cf. چَمْش 2.

چَمشاك et چَمشَك i. q. چمتاك s. چمتک *B.*

چَمشَه fons *B.* Vox ex چشمه orta videtur, ut چمش ex چشم, literis م ش et transpositis.

چَمَك vires, potentia; 2) augmentum, incrementum (بیشی وافزونی); 3) excellentia, praestantia, principatus (پیش دستی); 4) magnificentia, dignitas (فر وشان وشوکت) *B.*

چَملان nom. unius portae urbis Ispahân (اصفهان), e. g. in hoc versu حکیم شفائی poetae Vezirum محمد مؤمن perstringentis: مومن عللم بازی چملان بکجا رفت ✿ پاکاریء صد در صد کرمان بکجا رفت *F.*

چَملول oscillum *F.* Ex چنبلول contractum videtur.

چَمَن hortus (باغ وبستان); rosetum (گلزار); locus viridis et amoenus, pratum (زمین سبز وخرم); 2) area horti et via utrinque arboribus septa et pulvini vel areolae hortenses (صحن باغ وخیابان وبلندیهای اطراف زمینی که در میان آن چیزی کشته باشند) *B.* بتمش صف صف وخی اغاجلرك آراسی گذرگاه اوله وخی اغجلی مکان که آلتی چایر اوله *F.* coll. variis interpretationibus, quae ex lex. *Bh.* desumtae hic sequuntur: نشیب گاه میان باغ که پیرامون آن درختان نشانند ودر میانه آن گلها وریاحین کارند قوسی گوید چمن مکانیرا گویند که جهت نشیمن در وسط باغ وخیابان از ریاحین وسر برگه [?] ومرغ مثلا سبز کنند وبدور آن یا بدو طرف آن درختان نشانند وبعضی اطلاق چمن بران سبزه معهود نمایند نه بر مکان وجمعی که استعمال لفظ چمن‌زار می نمایند چنانچه در زبان فارسی گویان روم متعارفست مقصود ایشان از چمن معنی اخیر است ودر کتب اسدی چمن راهی باشد در میان باغ ومیان درختان که از هر دو جانب درخت نشانده باشند ومقدار جای نشستن گاهی گذاشته باشند یا از ریاحین پر کنند انتهی وخان آرزو میفرمایند که تحقیق پیش فقیر آنست که چمن جای باشد که در میان آن چیزها کارند وجای نشستن هرگز نیست وخصوصیت بباغ ندارد بر کشت‌زار نیز اطلاق کنند چنانکه کشت زعفرانرا چمن زعفران گویند *Bh.*; cf. etiam پشت چمن et چمند et پشته‌ء باغ; 3) coll. چمیدن equus egregie et placide incedens (خوش

s. چـمـن آرای (رفتار ونـرم رفتار) *B.* Inde چمن طراز s. چمن ساز s. چمن پیرای *Bh.* et sec. *Shaksp.* چمن بـنـد n. c. hortulanus (باغـبـان); et چمن آسوده مـرغان n. c. aves, quae in horto cantui vacant (مـرغانی كه در چمن زمـزمه پـرداز بشند) opp. مرغان گرفتار; et چمن افروز n. c. i. q. بستان افروز; et چمن رمیده adi. c., quae ex horto aufugit, avis, pro از چمن رمیده, ut dicunt etiam از خانه pro خانه رمـیـده *Bh.*; et چمن زار et چمنستان (suff. زار et ستان) loca herbosa, viridaria *M.*; cf. Spieg. Chr. 143, med.; et چمن صفّه n. c. sedile hortense *M.*; et چمن طـبـع n. c. *met.* is, cuius natura varii generis est (كسی كه طبعش بسیار رنگـیـن بـود); et چمن سیر s. چمن گرد n. c., qui in hortis deambulat *Bh.*

چمْنا mulus (استر ar. بغل) *B.*

چمناك i. q. چمناك *B.*

چَمَند i. q. جمند *B.* Alia lectio.

چَمَنَدَه part. praes. verbi چمیدن *B.* in app.; 2) i. q. چـرنـده pascens animal *F.* sine exemplo.

چَمَنَك i. q. چمناك *B.*

چَمَنی (suff. ی) genus coloris viridis (نوعی از رنـگ سبز واین از اهـل زبان به تحقیق پیوسته) *Bh.*

چَموش coll. جموش, e quo ar. شموش equus vel mulus calcitrans, sternax; 2) i. q. چاموش, e quo decurtatum est *B.*; cf. جموش.

چَـمـی (suff. ی) pl. چمیان coll. چم 5 ad sensum, interiorem rei conditionem pertinens, verus, respondens مـعـنـوی pl. معنویان et opp. صوری *B.* Gl. in Des.

چَمیدَن incedere mollius et in latus deflectens more superbientis, ostentantis et amantis (خرامان بـراه رفتن); 2) inclinare (میل كردن) *B.* مـیـل ایتمك *F.*, e. g. in hoc versu poetae : عمعق بخاری چمیدنت سوی دشمن بر غم من تا كی ✿ بگیر چنگش بچنگش وبـخـواه ساغر مـی *F.*; 3) verti, converti (بر گشتن); 4) contorqueri, incurvari (پـیـچ وخم خوردن) *B.* خم خوردن *F.* ex تحفة الاحباب. Quam denique *M.* ex *F.* offert significatio „bibere vinum vel alium potum inebriantem“ in *F.* lex. deest, sed legitur in *C.* lex. et niti videtur significatione 4 vocis چَم.

چَمیدَه part. praet. v. چمیدن *B.*; 2) acinus uvarum (دانه انگور كه چكیده باشد) (رسیده نظردر) *F.* sine exemplo.

چَمیز *F.* et چَمین vocis چامین q. v. forma decurtata *B.*

چِن pro چین imp. verbi چیدن, cuius forma decurtata est چِدن, e. g. in hoc versu Schahn. : تو ✿ گلستان كه امروز گردد بهر فردا چنی گل نیاید بكار Gl. Sch.

چُن pro چون forma decurtata *B.* in app.; 2) ex چُنان decurtatum *HK.*

چَنـاب i. q. جاتاغ q. v. (كلیچهٔ خیمه); 2) nom. fluvii celebris in provincia پنجاب [*F.* سنجاب] *B. F.*

چَناچَن sonitus sagittarum, quae continuo iaciuntur *B.*

چَنخ i. q. جَناخ s. جَناغ 3 *F.* Alia lectio.

چِناخ crumena duplex (ایكـی طبقه كیسه) serica, in cuius una parte moneta aurea, in altera vero argentea reponi solet, e. g. in hoc versu poetae : ابو المعالی از عطاهای بینهایت او ✿ جیب عالم زسیم وزر چـو چنخ *F.*

چِنار minus recte چَنار (اصحی جیم مفتوحه ایله در اما مشهوری مكسور استعمال اولنور) *F.* coll. چَـنـال et phlv. tschenar, arbor quaedam celebris, magna et virgas s. venas possidens (جـوهـر دار); platanus orientalis; cf. ar. صنار et دلب; 2) circulus (حـلـقـه) aliave res in manibus et pedibus mulierum picta et cypro (حـنـا) tincta *B.*

چَنار ومَنار a. p. vox in gravissimis conviciis

vel maledictis adhibita i. e. „platanus et turris“ *sint in loco turpissimo hominis* (کلمه ایست که در دشنام غلیظ وشتم شدید استعمال کنند یعنی چنار ومنار در بترجای فلان وفلان), unde dicitur etiam چنار دانم et منار دانم, e. g. in hisce versibus شفی poetae, quibus محمد رضا فکری perstringitur: صبا بگو به محمد رضا که دیگر بار ✿ نمد گرفتم وروغن زدم چنار ومنار ✿ حمکه او چو بشکنند ناهار ✿ پیش دندان کند چنار ومنار; 2) perturbatus, perculsus, attonitus (آواره وسر گردان), e. g. in hoc versu: کهی بکابل وگه در بهند پی تقصیر ✿ سپهر سفله چنار ومنار کرد مرا *Bh.*

چنغ, sec. *F.* چُنغ, genus piscis *B.*

چُنغ et چُنق coll. جَنغ 3 arcus sellae equestris (ایر قاشی); 2) coll. جُناخ 2 poculum; 3) coll. جَناغ silurus, piscis (یایین بلغی) *F.*

چُناک aviarium (t. کومس) *F.* sine exemplo.

چَنال i. q. چنار 1 platanus orientalis *B.*

چنان labor, opera, studium (کوشیدن); 2) nom. loci *B.*

چُنان pro چون آن s. چونان talis Chr. Sch. 6, 73, Spieg. Chr. 68, 3; 2) sequente که i. e. چنان که s. چنانکه tali modo, ita, ut; et i. q. چنان چون quemadmodum, sicut (*germ.* so wie), e. g. Spieg. Chr. 3, 8. 10, 20, Frag. 20, 2, coll. چنان کش بفرمود „sicut illi mandaverat“ Chr. Sch. 61, 452 et 88, 14, Spieg. Chr. 18, 9. 21 med., qua significatione etiam چنانچه legitur, e. g. Spieg. Chr. 11, fin., 84, 11, Anv. Soh. 67 vs. 18. Inde آنچنان praeposito pron. dem. i. q. چنان; et آنچنانکه i. q. چنانکه. Cf. چنین.

چُنانه i. q. چَنبَه genus ludi (وای دیند دیرلر) (بر اویوندر) *F.* sine exemplo. Varia lectio videtur.

چَنانْهَن et چَنهَن vox laudandi et approbandi, significans i. q. آفرین et بارک الله macte esto, o te felicem! *B.* Male in *F.* lex. legitur چَنازْهَن sine exemplo.

چَنانیدَن i. q. verbum چنیدن vel transitivum eius *C.*

چُندَوَر nom. urbis in ختن *F.* sine exemplo.

چَنهَن i. q. چنانهن *B.*

h. چَنپا nom. floris flavi similis iasmino (زنبق) albo, qui in Hindûstân abundat et etiam رای چنپا appellatur. Vox hindust. *B.*; the name of a flowering tree [Michelia champaca] *Shaksp.* coll. s. चम्पक the flower of the *Champa* Wils.

چَنبَر circuitus s. linea circumcurrens, circulus (محیط دائره وحلقه) rei rotundae, ut tympani (دف), cribri (غربال), al. *B.* حلقه ومحیط دائره وظرف مدور وچه گرد ومیان تهی باشد *SHL.* Coniungitur cum verbis گشادن et دریدن et گسستن *Bh.*; 2) orbem ducere, circulum facere (دور کردن وچرخ زدن); 3) vinctum, captivum esse, captivitas (قید وگرفتار بودن) *B.* Inde چنبر چرخ circulus orbis et conversio orbis (منطقه ودور چرخ وگردش چرخ) *B.* in app.; چنبر خنجر circulus pugione similive instrumento factus, quem traiiciunt praestigiatores (حلقه که از خنجرها وامثال آن سخته بزیگران ورسن بازان ازان بگذرند) *Bh.*; چنبر دوش clavicula (استخوان گرد) *Bh.*; چنبر کبود *met.* گردن ar. (ترقوه) *Bh.*; چنبر کبود *met.* sphaera prima *B.* in app.; چنبر گردن a) vinculum colli; b) numella *C. Shaksp.*; c) i. q. چنبر دوش clavicula *Bh.*; چنبر مینا *met.* coelum *B.*

چَنبَری (suff. ی) rotundus, orbicularis *Shaksp.*

چُنبَك, sec. *F.* چُنبَك (a v. چنبیدن suff. ك) surgere, salire, exsultatio (خیز کردن وجستن); 2) magnes lapis (سنگ آهن ربا) *B.*

چُنبُل mendicus (گدا); inde چُنبُلی (suff. ی) mendicatio, indigentia *B.*

چَنبَلول i. q. جنبلول *F.*; cf. چملول.

چَنبور et چُنبور lorum angulo freni annexum (پالهنگ ar. مقود) *B.*

چَنبَه et چُنبَه quodvis lignum crassum (چوب کُنده), ut pessulus ianuae, malleus ligneus fullonum, pedum pastoris, ridica s. pedamen vitis; 2) lignum maius (ar. مقلاة), quo utuntur in lusu puerili آلاوه dicto, oppositum alteri minori, quod پل nominatur; 3) *met.* homo durus, severus (ناهموار ودرشت) *B.*

چُنبیدَن (s. चंप् s. कंप्) coll. جنبیدن surgere, salire (جستن وخیز کردن); 2) aufugere (گریختن) *B.*

چَنچَلَه et چَنچولی (s. चञ्चल) coll. جبچله oscillum (باد پیچ) *B.*

چنخ i. q. چیخ q. v. *B. F.* Varia lectio videtur.

چَند numerum indefinitum (غیر معین) significat ut اند *B. Bh.*, scil. ab uno ad quinque vel sec. al. ad novem, respondens ar. بضع aliquot, multi *B. Bh.*; cf. چنده et چندی. In usu etiam est plur. چندها (مزید علیه چند برای طلب تعین زمان است), e. g. in hoc versu ظهوری poetae: یکبار بر مرادم نشکفت غنچه دل ۞ گشادی چند وصالی تا چندها بگریم *Bh.* Vox چند aut praeponitur substantivo singularis numeri ad normam compositi, e. g. چند روز s. یکی چند روز aliquot dies; چند مردم multi homines, qua in compositione etiam scriptores antiqui substantivum plurali numero ponunt (بعد از چند صیغه جمع آوردن در میان قدما متعارف است اما در کلام متاخرین یافته نشده), e. g. چند رسوم in hoc hém. انوری poetae: تا درین هر دو کنون چند رسوم عجبست *Bh.*, et articulus indefinitus ی substantivo affigi potest, e. g. چند روزی; aut چند sequitur substantivum singularis numeri, cui articulus indefinitus ی affigitur, e. g. درمی چند aliquot numi, شبی چند aliquot noctes, کلمهٔ چند multa verba, qua in constructione interdum etiam دو سه nomini substantivo, quod articulo indefinito insignitum est, praecedere potest, ut dicant, e. g. دو سه روزی چند pro روزی چند (باید دانست که چنانچه روزی چند وچند روزی محوره مقرریست گاهی دو سه روزی جند ومانند آن نیز گویند وافاده همان معنی میکند) *Bh.* Vocis چند construendi rationem sic explicat lex. *Bh.* auctor: باید دانست که تمیز چند گاهی جمع آید وگاهی مفرد وگاهی مقدم وگاهی موخر وگاهی نکره وگاهی معروف coll. Instit. ling. pers. §. 404; 2) part. interrogat. a) quot? et b) i. q. تا چند quousque, quam diu (تا بکی وتاکی) *B.*; cf. Gul. 60, 6. 66, 15. 90, 6. 123, 2. 155, 1. Spieg. Chr. 6, 11, coll. Instit. ling. pers. §. 518; 3) coniunctio i. q. هر چند s. هر چند که quantumvis, quamvis, licet *B.*; cf. Gul. 101, 8, Spieg. Chr. 5, 9. 7, 5; 4) i. q. هرچه quodcunque *B.* — Inde چند در چند several, various *Shaksp.*

چَندا (suff. ا) quantum, quot? *F.*; cf. چند.

h. p. چَندال coll. hind. چنڈال, s. चाण्डाल, i. q. جندال 1 homo infimi ordinis, qui res immundas et sordidas aufert (ar. کنّاس et hind. حلال خور) *B.*; 2) custos, vigil nocturnus, quia custodis munus tali hominum ordini traditum est *Bh.* Notatu digna sunt, quae de voce چندال in lex. *Bh.* leguntur: بزبان کشمیر بد معنی نگهبان وتحقیق آنست که لفظ هندیست وبدال هندی ومعنی اصلی آن بزبان مذکور فرومایه‌ترین مردم واینها اکثر بپاسداری ونگهبانی قریات ومواضع مامور باشند ودر اصل شیوه اینها خوك بانی بوده واینکه از مدتی بر در سلاطین وامرای هند قومی

باشند که آنهرا خدمتیه گویند در اصل چنـدال بوده اند از عهد اکبر پدشاه این خدمت برین قوم مقرر شده وطرف مقابل ایشان گروهٔ دیگر است مسمی بکلال واینها شراب فروش اند میگویند که در عهد پادشاه مذکور شراب وگوشت خوك حلال شده بود واین دو فرقه مامور بودند که هر دو جنسرا فروخته نگهبانی دروازه مینموده باشند ازان بز دربانی سلاطین بعهده این دو فرقه سگ طینت قرار یافته اگرچه آن رسم تا مشروع بر طرف شد وتفصیل آن در تاریخ بداونی مذکور است.

چَندان coll. چندن et چـنـدل (s. चन्दन) santalum (صندل); 2) sec. al. aliud lignum suave olens, e regione زره Sîstâniae allatum; 3) nom. urbis magnae Sinensis *B.*

چَندان (ex چند et آن) sequente nomine: tot, tantus (آنقدر) et *abs.* tantum, eo usque, tam diu (تا آنزمان), qua utraque significatione semper sequitur که s. کجا, quam, e. g. Schahn. I, 154, 490, ed. Mohl. (بهر تقدیر کاف بیانه بعد آن ناچار است) *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 1 fin. 16, 8. 27 med., H. Sam. 134, 17, H. Selg 227, med. coll. دو صد چندان عیوبت بر شمرد „ducenta totidem vitia de te enarrabit" scil. quot primum laudes Gul. 173, 11; 2) adv. admodum, valde, e. g. در کوزه که چندان خوب نبود „in hydria, quae admodum pulcra non erat" H. Sam. 42 et وثبت آن دریں اوراق چندان بعید ننمود „illamque (narrationem) in hisce foliis consignare non ita alienum visum est" Mirkhond in Wilk. Chr. 136 fin. coll. چندان چست نیست „parum aptum est". Sec. Nam. 161, 14. — Inde چندانی cum suff. ی indefinito (بیی تنکیر بمعنی هر قدر), e. g. in hoc versu: هر چندانی که کم باشد پریشانی کم است ☆ زلف کی بودی پریشان گر بمن بودی دراز *Bh*; et چندانکه a) quantumvis, licet, etsi H. Sam. 132, 7; b) simulac Gul. 19, 16. 35, 9. 56, 6. 103, 18, Anv. Soh. 70, 12. 87, vs. 15, qua significatione etiam چندانچه legitur.

چَنداوُل (coll. hind. چنداول, unde forma contracta چندول, the rear guard *Shaksp.*), alia forma vocis چغداول q. v. *B.*

چُندُر forma ex چغندر decurtata *B.*

چَندفَند metus, timor (بیم ونهیب) *B.*

چَندَل et چَندَن i. q. چندان 1 santalum *B.* Sec. *F.* vox چندن etiam significat i. q. چنده 2 scutica; et i. q. چندان pro چند آن, e quo decurtatum est *F.* sine exemplo.

چَند مَرده (suff. ه) quantum aliquot hominibus satis vel conveniens et aptum est (سزاوار وکفو وموازنه) *B.* برابر چند مرد *Bh.*

چَندَه (suff. ه) i. q. چند aliquot, multi *B.*; مقدار وکمیت هرچیز Gl. in Des.; 2) scutica (دوکنج وقمچی) *F.* sine exemplo.

چَندی (suff. ی) i. q. چند aliquot, multi; 2) multum *B.*; cf. Frag. 20, 23, Chr. Sch. 22, 280 et de tempore: diu Frag. 31, 3. Inde چندی گشتن plures, magno numero fieri Chr. Sch. 7, 89.

چَندین (ex چند et این) i. q. چندی et چندان; cf. Frag. 20, 1, Spieg. Chr. 91, 7. 102, 9. Praecedere solet substantivo singularis numeri, quod tamen etiam, ut post چند, plurali numero ponunt scriptores *Bh.*, e. g. in hoc versu محمد قلی میلی poetae: فروتنم زبخل وفزونتم زهمت ☆ نشیب وفرازش بچندین مراتب *Bh.*

چَنغوت i. q. جبغوت tomentum *B.* Mendosa lectio videtur چنغوب quod offert *F.* et *J.* recepit.

چَنگ inflexus, incurvus (منحنی وخمیده) *B.*, e. g. چنگ پشت curvus dorso, inde 2) paralysi manus vel pedis laborans (مردم شل) *B.*; بمعنی شل چنانچه گویند دست فلانی چنگ شد *Bh.*; 3) coll. چنگک *gen.* uncus (قلاب) et *spec.* uncus, quo elephas propellitur (کجک); 4) unguis (چنگل) avium aliorumque anima-

وهيبت ✿ که زيرش اسب چنگار خوب صورت *F.*

چنگال (suff. ال de quo *Bh.* lex. auctor animadvertit : (كلمه ال براى نسبت بود) coll. چنگ 4 et 5 et چنگُل unguis; pugnus (پنجهء مردم وجنوران ديگر) *B.*; 2) homo medio corpore gracilis (باريك ميان); 3) coll. خنگار et خبگال i. q. چُنگال scopus sagittariorum; 4) et چنگالى (s. चूर्णिका) panis calidus, butyro pinguis et dulcedine conditus; placenta dulciaria (نان گرمى كه با روغن وشيرينى در ماليده كه (يكديگر ماليده باشند *B.*; از نان وروغن وشيرينى سازند *Bh.*

چنگال خوش *F.* et چنگالخوست et چنگلخوان n. c. i. q. چنگال 4 placenta dulciaria; 2) res quaevis fricata vel contrita (كه هرچه بچنگال (در هم ماليده باشند *B.*; ماليده باشند *Bh.*

چنگاله (suff. ه) i. q. چنگال 1 unguis; pugnus *F.*

چنگالى i. q. چنگال 4 placenta dulciaria *B.*; 2) i. q. چنگالخوست 2 *F.*; 3) (suff. ى) confector placentarum, quae چنگال dicuntur (ماليده گر) *Bh.*

چنگدو nom. urbis Sinensis *B.*

چنگ دهن n. c. nom. instrumenti ferrei, quod in os immissum digitis pulsatur (سازى آهنين كه بدهن گذاشته بانگشت نوازند), hind. مهچنگ (a jew's-harp *Shaksp.*) dictum; crembalum *Bh.*

a. p. چنگ ربعى s. چنگ ربع وش instrumentum musicum چنگ dictum quadrantis formam instar astrolabii habens (چنگى كه مانند اسطرلاب ربعى باشد) *SHL.* *B.* in app.

چنگرنگاچه nom. Brahmani cuiusdam sapientissimi (برهمنى دانشمند وعالم وعامل) Gl. in Des.

چنگز i. q. چنگيز *F.* *HK.* *B.* in app.

چنگش nom. athletae Turaniensis, qui in

lium; 5) pugnus (پنجه وانگشتان مردم) *B.*, quam metaphoricam significationem dicit *F.* lex. auctor; inde بچنگ آوردن manum iniicere alicui, prehendere, capere alqm c. acc. p. Chr. Sch. 12, 161, Spieg. Chr. 47 l. ult. 86, 19; 6) nom. instrumenti musici noti, quo feminae maxime utuntur (سازى مشهور كه بيشتر زنان نوازند) *B.*, a forma illius incurva sic dicti (هر چيز خميده ومنحنى ولهذا اطلاق آن بر سز معروف كه همين نم دارد) *Bh.*; مزاميردن بر نوعدر كه غيبت شهرتى واردر *F.*, i. e. cithara vel harpa ar. صنج dicta; cf. Pend. 243 et زال موسيه; 7) coll. ارچنگ i. q. ارتنگ q. v. *B.* Sequenti versu poetae : حكيم سوزنى پيران چنگ پشت وجوانان چنگ زلف ✿ در چنگ جام باده ودر گوش بانگ چنگ vox چنگ significationibus 1, 3, 5 et 6 usurpata est *F.* *Bh.*

Phrases :

ناخن بر دل زدن i. q. چنگ بر دل زدن q. v. *Bh.*

چنگ در ناى نهادن i. e. manum gutturi immittere; gulam constringere (گلو فشردن) *B.* in app. *met.* nihil edere, quo summa avaritia (ممسكى) significatur *SHL.* *HK.*

چنگ, sec. *F.* چنك coll. چُنك et s. चञ्चु s. चञ्चु rostrum (منقار) avis; 2) cuspis (نوك) hastae, sagittae, simil. *B.*; 3) calcar (مهماز ومهموز ومهميز) *F.* sine exemplo.

چُنگك i. q. چنگ 1 rostrum avis *B.*

چُنگك verbum, sermo (سخن وگفتار); 2) lectio (بر چيدن) granorum e terra, quam avis facit; 3) i. q. جُنگ 2 navis magna (كشتى وجهاز بزرگ) *B.*

خرچنگ (suff. ار) coll. چنگار 1 cancer (چنگار وسرطان) *B.* Sec. *F.* a) i. q. زنگار s. زنگار, lit. ز cum چ permutata; b) maculis distinctus *equus* (پول پول منقش اولان آتدر) *F.*, qui valde aestimatur *F.*, e. g. in hoc versu poetae : ميرنظمى سوارى آمد بغز

auxilium Afrasiyâbi venit et ab Rustamo occisus est *B.*

چَنگَلْ (suff. ل) *gen.* uncus; 2) *spec.* uncus, quo elephas propellitur *B.*; cf. چَنگ 3.

چَنگَل i. q. چنگل et چنگلستان i. q. چنگلستان *F.* Alia lectio.

چَنگَل i. q. چَنگال 1 unguis; pugnus *B.* Sec. *Bh.* vox چنگل est nom. diminutivum (مصغر) vocis چنگ *Bh.*

چَنگَلانی s. چَنگَلاهی s. چَنگَلاشی milvus *B.* Eaedem vocis formae etiam lit. چ scriptae leguntur.

چَنگَلُوك [ó] et sec. *F.* چَنگَلول i. q. چنگلوك *B.*; cf. چنگوك; e. g. in hoc versu شمس فخری poetae : بـد خواه فلك خسرو دارای ملك گـيـتـی ✿ باشد زدرد ورنج همیشه چو چنگلول *F.*

چَنگَله coll. چَنگ 3. 4. 5 et 6 uncus; 2) unguis; 3) pugnus; 4) cithara, harpa *B.*

چنگله coma crispa (مـوی مـرغـوله وجعد) vel جعد opp. سبط) *B.*

چَنگ مُرغ n. c. unguis avis; 2) tegumentum sellae equestris (ایـرك صاغریلق) *F.* sine exemplo.

چَنگ مَریَم herba quaedam similis illi, quae بخور مریم dicitur *B.*, alias پنج انگشت dicta *F.* q. v.

چَنگُوان et چَنگُوان nom. urbis in Hindûstân *B.*

چَنگوك i. q. چنگوك *B.*; cf. چنگلوك.

چَنگَه nom. regis cuiusdam libidinosi, qui quodam die a fratre puellae, quam stuprandi caussa ad se invitavit, pugione interfectus est, quem diem festum agunt et عید چنگه dicunt *B.*

چَنگی (suff. ی) harpicen, psaltes, citharoedus (نوازندهء چنگ که مطرب باشد) *SHL. HK.* چنگ نواز *Bh.*

چنگیز C'ingizkhân, nom. regis celebrati Mongolorum, cuius res gestae in libro historico طبقات ناصری inscripto copiosius enarrantur *F.*; واو شریعتی بنـا نهاده بـود وتوره نـم کرده *B.* in app.

چُنو pro چون او *B.*

چُنود پُل n. c. pons Gehennae *B.*; cf. vocem zend-pazendicam چـیـنـود aliasque vocis formas s. v. جنیور allatas.

چَنَه pro چانه mentum *B.*

چَنَه pro چینه *B.* et چَندان pro چیندان *F.*

چَنیبَه cor (دل ar. قلب) *F. C.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : عدو گرچه بر حیله قادر بـود ✿ ندارد چنیبه که ظـفـر بود *F.*; cf. چَنین.

چَنیدَن i. q. چکیدن stillare, e. g. in hoc versu مـیـر نظمی poetae : زکـویش صبا چون وزیدن گـرفت ✿ سرشـکـم زدیده چنیدن گرفت *F.* Falsa lectio esse potest.

چِنیدَن i. q. چیدن et چنیدَه i. q. چیده *B.*

چنیزو pecunia parata (ar. نقد), e. g. in hoc versu مـیـر نظمی poetae : چو داده سیمر اشك وزردیء رو ✿ بـکـالای غـمـر عشقش چنیزو *F.*

چَنین i. q. چنیبه cor *C.* et *M.* ex Nis.

چُنین pro چون این i. q. چنان.

چو i. q. چون; 2) forma ex چوب decurtata *B.*

h. چـو vox hind. : quatuor, in compositis usitata; cf. چوپایه.

چُـواك et چُـواکك panis butyro frixus; placenta (نانی که آنرا بروغن بریان کنند) *B.*

چوب et چُوب [ó] (s. चुप) coll. چوبه 7 i. q. ar. خشب (تـرجمه خشب) *Bh.* i. e. sec. Freyt. : „lignum durum, crassum“, inde adhibetur ad significandum tignum, vel trabem, vel postem, e. g. چوب آسـتـانـه tignum, supra quod limen ponitur (چوبی که آستانه بـر بالای آن گذارند) *Bh.*; sec. *F. gen.* lignum resectum (چـبـق ودکنك وهر کسلمش اغاج) sive siccum, sive humidum *F.*; 2) baculus, virga, fustis (ar. عصا) *F.* معروف وهیزم عصارا نیز گویند *B.* in app., e. g. in hoc versu : سیـه مـار

کورا سر آید بچوب ✿ زسوراخ پیچان شود سوی چوب *F.* Vox چوب adhibetur: a) de ligno, ex quo res quaedam confecta est, e. g. چوبِ تیر et چوبِ کمان et چوبِ قفس al. lignum sagittis, arcubus, caveis al. conficiendis *Bh.*; b) de certa quadam ligni specie, e. g. چوبِ چینی lignum cinnamomi (a medicinal wood *Shaksp.*); cf. دار چینی; چوبِ سرخ i. q. بکم i. e. lignum rubrum ad tingendum; caesalpinia sappan *F.* چوبِ شیرِ خشت lignum a medicamento شیرِ خشت vel شیرِ خشک dicto proveniens *Bh.*; cf. etiam infra چوب پاره 2; c) de re quadam e ligno confecta, e. g. چوبِ پشت pessulus crassus per foramen muri in tergo ianuae transmissus, quo ianua clausa magis muniatur *Bh.*; چوبِ دنگ i. q. پادنگ coll. دنگ *Bh.*; چوبِ زین lignum ephippii alias قلتاق dictum *F.*; چوب شوی n. c. tudes lotoris vel fullonis (اول قصه اغاجدر که قصارلر وجامه شویلر آنکله جامه اغردرلر) ut in hoc versu ابو المعانی poetae: چنین بد کر تنش صد ساله شوید ✿ بچوب شوئی نمی یابد سپیدی *F.*; چوبِ نان s. چوبِ نانی et sec. *HK.* چوبهء نان cylindrus massae farinariae subigendae, hind. بیلن (rolling-pin *Shaksp.*) dictus *F. HK.*; چوبِ نورد α) lignum textorium (اول اغاجه دیرلر که دفه طراغی یرینه آنکله نسنه طوقیوب اوررلر) *B.*; β) iugum textorium vel liciatorium (منوال); γ) sutura densior, strictior (نگنده) *F.* sine exemplis; d) de re, qua in arcendo et castigando utuntur, qualis est baculus ianitoris (دربان), vigilis nocturni (پاسبان), apparitoris aulici (چاووش) *Bh.*, etiam عسس sec. *F.* dictus چوب قیلغه (دکنکی وچاوش چوکانی که آنکله هجوم خلقی منع ایدرلر), e. g. in hoc versu شریف تبریزی poetae: بچوب قیلغه کو قاف شو که تا گویند ✿ بلند مرتبه مستوفیء باستحقاق *F.*; baculus collectoris vectigalium (چوبِ محصل s. چوبِ تحصیلدار) *Bh.* et magistri vel praefecti moribus; inde orta sunt varia nomina baculi illius castigatoris vel flagelli, ut چوبِ ادب s. چوبِ طریف baculus praefecti moribus (از طرف سلاطین شخصی در بلاد معین ومامور باشد که هر که از اطوار وآداب بسر نگردد وقدم کج گذارد اورا چوبکاری کند) *Bh.*, چوبِ سیاست s. چوبِ تعلیم baculus, quo magistri et palaestrae praefecti (معلمان وکشتی گیران) discipulos castigant, cuius loco etiam lorum (دوال) adhibetur *Bh.*, چوبِ تعلیمی virga equestris hind. چهڑی (a switch, wand *Shaksp.*) dicta *Bh.*, چوبِ یساق s. چوبِ یاسا flagellum, quo reges turcici maleficos castigabant (چوبی که سلاطین اتراک گناهکاررا بدان میزدند وشرح آن در تواریخ مغلیه مذکور است) *Bh.* et sec. *F.* baculus apparitoris aulici چاوش dicti, e. g. in hoc versu مولانا هاتفی poetae: ادب کردش اول بچوب یساق ✿ بفرمود از گردنش تا بساق *F.* Huc pertinet etiam locutio چوبِ خدای poena divina (انتقام الهی وجزا وسزای که از پرده غیب بظهور آید) *Bh.*; et چوبکاری n. c. castigatio baculo facta et *met.* verba aspera, vituperatio (سخت گفتن ونکوهیدن) *Bh.*; beating with a stick; a kind of embroidery *Shaksp.*

Phrases:

چوب بازیدن to lance a spear or to like in sport *J.*

چوب بر درخت خوشست *met.* quaevis res suo loco opportuna et conveniens est s. quadrat, e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae: دل نهادم بر جفا چون دیدم آن قد بلند ✿ بر درخت آن به که بینند مرد عاقل چوب‌را *F.*

چوبْ باز n. c. nux bombycina (پنبهٔ قوزالق) *F.* sine exemplo.

چوبْ پاره n. c. instrumentum, quo agricolae agrum aratro versum complanant (مالهٔ برزیگران که بدان زمین شیار کرده را هموار سازند) *B.* in appendice; 2) iunci species, unde scopae conficiuntur (بر نوع لطیف اغجیدر که آندن لیف ایدرلر) *F.* sine exemplo, in quo etiam alia vocis forma چوب بار legitur.

چوب بَست n. c. coll. چوب بند tabulatum, quo insidentes fabri murarii (بنایان) laborant *Bh.*

چوب بَند s. چوب بَندی (suff. ی) n. c. ligamentum ligneum; 2) tabulatum, pegma *B.* s. v. جفت 4 et خو et خُوازه coll. برغون 1, ubi etiam pro „pons" rescribendum est : tabulatum, pegma. Sec. *M.* ex Sae. : „ponto".

a. p. چوبِ حَرفی bacillus (چوبی باریک), quo pueri in legendo lineas scripturae percurrunt, ne quam praetermittant *Bh.*

a. p. چوب خَط n. c. literae in ligno tractae, quibus utuntur et in pecunia mutua danda et in aere alieno contrahendo, et in beneficiis petendis, qua significatione etiam چوب گدائی „lignum mendicitatis" dicitur, ut simul testes sint pacti initi et pactum servandum in memoriam revocent, qui mos sic describitur : دو تا است یکی آنکه چون از بقال وصراف چیزی بوعده بگیرند برای حفظ اعداد خطها بر چوب کشند تا وقت ادا موافق آن بدهند ودویم آنکه اگر خواهند از شخصی قرض گیرند یا خیرات مثلا برای نشان چوبی نزد وی بفرستند واو بران چوب چند خطی بکشد او همان چوب خطدار علامت آن باشد که قرض دهنده یا صاحب خیر اورا طلب داشته واین خط نشان وعده است ایضا *Bh.*

چوب پیشِ راهِ کَسی داشتَن *met.* arcere, retinere alqm (منع کردن وباز داشتن), locutio a baculo ianitoris desumta *Bh.*

چوب خَوردَن *met.* caedi, verberibus castigari (زده شدن) *Bh.*

چوب دو سَر دارَد *met.* opera hominum aut bona aut mala esse possunt (یعنی کارهای که مردم میکنند بران جرم نباید کرد که البته بر حسب دلخواه صورت گیرد چه ممکن است که بر عکس بظهور آید), e. g. که دست فتنه دراز است وچوب‌را دو سر است *Bh.*

چوب زَدَن virgis caedere, verberibus castigare *Bh.*

چوبَش دَر آب اَست *met.* omnia ad illum castigandum parata sunt (اسباب شلاق برای او مهیاست); quae locutio a ligno humido desumta est, quod castigando aptissimum, quam ob rem etiam in domo cuiusvis Emiri multi calcei lignei (نعل چوب) in aqua servari solent, quibus malefici verberantur. Inde ortum etiam proverbium : تا نباشد چوب تر فرمان نه بر i. e. „donec lignum non humidum sit, mandato ne pare" *Bh.*

چوب شِکَستَن c. بر *met.* i. q. چوب زدن *Bh.*

چوب نِشاختَن s. چوب نِشانْدَن c. در *met.* firmare lignum in aliqua re (استوار کردن چوب در چیزی), e. g. in hoc versu Schahn. : یکی نغز گردون چوبی بساخت ✿ بگرد اندرش چوبها در نشاخت *Bh.*

چوبا (suff. ا) a stake, a post *Shaksp.*

چَوپان et چُوپین [ô] et sec. *Shaksp.* چُوبان *gen.* pastor, ar. راعی *F.*; pastor ovium et equorum (شبان گوسفندان وگلهبان اسبان) *B.* in app. Inde چوبانی (suff. ی) munus pastoris Gul. 24, 4.

چَوپایه (s. चतुष्पाद्) a quadruped, beast *Shaksp.*

خوردن .v a) چوب خوراک .s چوب خوار proprie lignum vorans) n. c. teredo, termes arda (ar. ارضه) *B.*; cf. Forsk. descr. anim. p. 96; 2) baculo caesus, fustigatus *F.*

چوب دار n. c. baculum tenens s. gestans, quo apparitor aulicus significatur baculum auro vel argento distinctum gestans, cuius est illos, qui aditum petunt, nuntiare; cf. Journ. As. Avril 1852, p. 344, not. 2; a servant whose business is to announce the arrival of company, a macebearer *Shaksp.*

چوب دانه n. c. fructus quidam alias سنجد, ar. غُبيرا dictus *B.* i. e. zizipha rubra; cf. Samakshari lex. s. v. غبيرا.

چوب دَست et چوب دَستی n. c. baculus, quem gestare solent monachi قلندران dicti et pauperes (بینوایان) *Bh.*; baculus, scipio, fustis *B.* s. پده 4 et بزه 4 et باهو 2 et تاباق et چماق 2 et سردستی; baculus cuspidatus, quo stimulo utuntur *F.*

h. چَوپَر (hind. چوپڑ the name of a game played with oblong dice; the cloth on which it is played *Shaksp.*) nom. lusus cuiusdam apud Indos noti, sic descripti: نام بازی معروف در هند که چهار رکن دارد وهر رکنی بیست وچهار خانه هشت در طول وسه در عرض وبندی این بازی بسه قرعه وشانزده مهره است چنانکه هر ربعی رنگی خاص داشته باشد جنب سراج المحققین در غزلی که التزام الفظ هندی دران کرده اند آورده ✿ خزان نموده مگر چوپری خیابان را ✿ که رنگ باخته دیدیم ما گلستان را *Bh.*

چوب سای n. c. lima (t. دوریی) *F.*

چوبَک (suff. ك) nom. dimin., lignum parvum, bacillus; de ligno ad comburendum H. pr. reg. 11 vs. 19; 2) bacillus, quo asserem (تخته) pulsat vigilum praefectus, quo signo ceteri vigiles e somno suscitentur (بیدار باشند) *B.*; cf. چوبکزن; 3) instrumentum teres, quo gossypium extrahitur e folliculis (پنبه چغرق); cf. چوبکش; 4) i. q. بقم *F.* sine exemplis.

چوبَک اُشنان n. c. dialecto Shîrâzensi: radix fruticis spinosae, cuius flos آذرگون dicitur, qua in lavando utuntur, alias شجرهء ابی ملك .ar کَلیمر شوی et dialecto Damascena صابون القف dicta *B.*

چوبَک زن n. c. vigilum praefectus (مهتر وریش سفید پسبانان) *B.*, inde dictus videtur, quod asserem bacillo pulsat, de q. v. s. چوبک 2.

چوبکَش n. c. instrumentum ferreum s. ligneum, quo lana arborea a semine (دانه) separatur *B.*; cf. چوبکین et چوپلین.

چوبَکی (suff. ی) coll. چوبک 2 vigil nocturnus; 2) praefectus vigilum; 3) praefectus (نوکر عسس وداروغد وامثال آن ومهتر پاسبانان) *B.*; i. q. چوبك زن *F.*, nam sic legendum esse pro mendoso چوب زن, quod offert *F.* lex., probat versus امیر خسرو poetae significationis testandae caussa ibi allatus: یك چوبکیء بام تو بهرام چوبه شد ✿ یك تُرك نوبتیء درت سنجر آمده. *M.* lectionem mendosam چوب زن cum چوب زین permutans voci چوبکی falsam significationem: „lignum ephippii“ tribuit, quam etiam *J.* recepit, vertens: „timber of a saddle“; 4) i. q. چوبدار *Bh.*

چوبَکین (suff. ین) et چوپَلین i. q. چوبکش *B.* Male, ut videtur, in lex. *F.* prior vox چوبکین idem quod چوبك زن significare dicitur.

چوپْلَنك i. q. چوبین 3 (روباه سرخ که باشد) *F.*, e. g. in hoc versu حضرت مولانا (بغلرلر) poetae: آن شاه دروغین بسین با اسبك با زینك ✿ شنگینك ومنگینك سر بسته بچوپلنك *F.*

چَوپَلَه a covered sedan or litter *J.* Vox ex hind. چوپالا (s. चतुपाद) orta.

چوپَلین i. q. چوبَکین *B.*

چوبنَد decurtatum ex چوبيند q. v. *B.*

چوبَد (suff. ه), e quo ar. صوبج, lignum, quo massa farinaria panis extenditur; cf. چوچه 1; 2) baculus, scipio (چوبدستی; 3) plectrum (زخمه) instrumenti musici; 4) flagellum (تازيانه); 5) sagitta (خدنگ) *B.*; خدنگ وکنايه از تير Gl. Sch.; 6) agnomen regis بهرام *B.*; 7) sec. *Bh.* چوبد i. q. چوب significat.

چوبی (suff. ی) ligneus *Shaksp.*

چوبين (suff. ين) ligneus; 2) quaevis ex ligno confecta res *F.*; 3) coll. چوپلنگ linteum (روپاک) rubrum capiti vestiendo; 4) avis quaedam alias کاروانک dicta; 5) coll. چوبه 6 agnomen regis بهرام *B.*

چوبينَک et چوبينَد (suff. ک et ين et ينده) i. q. چوبين *B.* Sec. *F.* چوبينه etiam significat: „picus" (اغاج قفان قوشدر) *F.*

چوتاه adv. c. huiusmodi, similiter (همچنين) *F.* ex المجمع sine exemplo.

چَوتَرَه res quaedam quadrangula e terra elevata (مربعی مرتفع از زمين) altitudine semicubitali, quae plurimum in horto vel ante portam reperitur *B.*

چوتَه i. q. پلنگ t. قپلان panthera s. pardus *F.* ex المجمع sine exemplo.

چوچ s. چوچ i. q. چوز falco venaticus (شکاری طوغان) *F.*, quae tamen significatio hoc versu poetae: مولانا هاتفی زريک بيابان فزون لشکری ٭ زچوچی نژادانش هر سو سری a *F.* lex. auctore allato mihi non probata videtur.

چوچُم i. q. جُمجُم s. جمجم 4 *F.* ex المحمودی sine exemplo. Mendosa lectio videtur.

چوچَه i. q. چوبه 1 *B*; 2) i. q. جوجه pullus gallinae aliarumve avium *F.*; cf. چوزه.

چوخا vestis e lana contexta (جامه واری جامه ايست که از پشم بافته بشند) *B.*; پوکدن ايدرلر معروف اثوابدر پشمی *SHL.*; 2) vestis monachorum christianorum (که نصاری پوشند) *B.*; رهبانلره مخصوص بر نوع جامه در *F.*

چوخيدَن lapsare, fallente vestigio cadere, prolabi (لغزيدن وبسر در آمدن وافتادن); 2) coll. چغيدن s. چخيدن a) laborare, operam dare, studere; b) certare, pugnare (کوشيدن وستيزه کردن) *B.*

چُور [ó] coll. چوز avis phasiana *B.*; cf. چورپور.

t. چوراب tibiale medium, seu socci lanei, acu texti *M.*; cf. جرابه.

t. چوربا i. q. شوربا *F.* sub آبا. Forma turcica.

چُورپور [ó] i. q. جوربور s. چور *B.*

چورَه i. q. چوزه *F.* Alia lectio videtur.

e. چوری in lexico turcico: filia et filius (در فرهنگی ترکی دختر وپسر) *Bh.* Fortasse conferendum hind. چهوکری, de q. v. s. چکری 2.

چوز i. q. چور avis phasiana (تذرو); 2) avis quaedam venatica, quae post unum aetatis annum nondum pennas exuit (تولک نکرده باشد) *B.*, vel sec. *F.* falco venaticus, qui ante annum aetatis primum iam praedam capit (شکاری طوغان که بر باشنده اولبه شکار آلمش اوله) *F.*; a young hawk, a hawk that has not hunted *Shaksp.*; 3) pudenda mulieris (فرج); 4) i. q. چَغز *B.*

چوزا milvus (غليواج) *B.*

چوزَه et چوزَه i. q. جوزه s. جوجه pullus gallinae aliarumque avium; 2) i. q. جوزه دوک q. v. *B.* Inde چوزه بز n. c. *met.* an old woman fond of young men *Shaksp. J.*

چوزَه رُبا s. چوزَه رُبا (pullos rapiens) n. c. milvus *B.*

چوزَه لُوا s. چوزَه لُوا milvus *B.* Alia forma vocis چوزه ربا videtur literis ر et ب cum ل et و permutatis.

چوسیدن i. q. چپسیدب s. چفسیدن *B.*

چوش پره i. q. چُوش بَرَه *B.*

چوشِدن [*ô*] pro چوشیدن sugere *B.*, e. g. in hoc versu سیف اسفرنگی poetae : خلق عدوت هر پی کز جگر آب چوشدی ✿ آب روانش از لب چشمهٔ خنجر آمدی *F.*

چوشک i. q. چوسَن et چوشک s. چَوشَن *HK.* i. q. جوشن *B.*

چوشیدن s. چُوشِدن [*ô*] sugere (مکیدن) *B.*

چوغ obex s. claustrum aquae (صوبندی), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : چو بوده با غم ومحنت سرشته ✿ بجوی اشک پلکش چوغ گشته *F.*

چوغری lac acidum, quod percolata aqua in linteo remanet (سوزمه یوغرت), e. g. in hoc versu حکیم غمناک poetae : وان زر از تو وا ستاند آنکه تا اکنون ازو ✿ چوغری خوردی همی وظایفی ولیبولنک *F. C.* Vox cum چغرات cognata videtur. Praeterea addit. Cast. : „equus coloris perdicis".

چوک coll. چَرْک nom. avis, quae de arbore se suspendere et tam diu vociferari solet, dum sanguinis gutta ex eius gutture stillet; cf. حق گوی et شباویز; 2) coll. چُک 1 membrum virile; cf. t. چوک priapus; 3) (coll. turc. چوکمك flectere genua) procubitus cameli in genua (زانو زدن شتر), qua significatione alii turcicam vocem esse dicunt *B.*; دشت قپچاق لغتیدر *F.*; inde *met.* genuum flexio ante regem reverentiae testandae caussa (سو استعاره طریقیله ملوک وسلاطین اوکنده تعظیم ایچون دیزی یره استاد قومغه دیرلر), e. g. in hoc versu لطیفی poetae : هر دمی کرمرا توک زند ✿ پیش او دل بلابه چوك زند *F.*; cf. H. Mong. I, p. 322 not.

چوگان s. چَوگان s. چویگان [*ô*], ar. صَولَجان, *gen.* quodvis lignum capite adunco (سر چوب سر کج) *B.*; خمیده وچوب سر کج *Bh.*; inde 2) *spec.* lignum capite adunco, quo tympanum (دهل) et ahenotympanum (نقاره) pulsatur et 3) lignum magnum capite adunco, de quo pila ferrea suspenditur (که گوی فولادی از آن آویخته باشد) *B.*, alias کوکبه dictum, i. e. clava lusoria, quae aeque ut umbraculum (چتر) est insigne quoddam comitatus regii (از لوازم پادشاهی است) *B.*; 4) a game resembling cricket (or tennis) but played on horseback *Shaksp.*; the game of horse-shinty *J.* Plura de hac pilae lusione equestri, quae a Persis ad Arabes migravit, vid. in Hist. des Sult. maml. I, 1, p. 121, not. 4, ubi etiam a persico چوگان formatae voces ar. چوکاندار s. چوکندار pl. جُکنداریة s. جوکنداریة explicantur. Sec. *Bh.* primitiva vocis forma est چَولگان ex چول curvus et گان composita, quod probat et ar. vocis forma صولجان et alia persica چولگن ex چویگن mutata (وتحقیق آنست که چوگان مخفف چول گان است مرکب از چول بمعنی خمنده وگان که کلمهٔ نسبت است وچویگان تحریف اینست ونیز لفظ صولجن دلالت دارد برانکه معرب همین چولگن باشد نه معرب چوگان) *Bh.* Coniungitur cum verbis زدن et شکستن. Inde چوگان بز s. چوگان زن n. c. pilae lusor equestris *Bh.*; et چوگان بازی pilae lusio equestris *F.*; a playing at the game of horse-shinty *J.*; چوگان زر *met.* gladius (شمشیر) *Bh.*; چوگان سنبل *met.* cirrus, cincinnus (زلف) amatae *B. Bh.*

چوگان i. q. چگونه; 2) i. q. چون *B.*

چوگانی چَوگانی (suff. ی) pilae lusioni conveniens s. aptus equus (اسبی که مناسب چوگان بازی باشد) *B.*, i. e., quo insidentes pila ludunt (اسبی که بران سوار شده چوگان بازی کنند) *Bh.*; inde *met.* velox, incitatus de equo; cf. بور چوگانی in Sec. Nam. 71 fin., ubi schol. چوگانی عبارت از جلدرو. Cf. etiam چوگانی گوی Spieg. Chr. 123 fin.

چوکَن bubo, noctua (چغد) *B.*

h. p. چوکَندی aedificium in tecto exstructum a quatuor partibus patens (عمارت بلای بمر که از هر چهار طرف دروازه داشته باشد); 2) *met.* pilentum elephanti (عماری فیل). Vox hindustanicae originis ex h. چو (s. चतुर्) quatuor et h. کهَند (s. खण्ड) latus, pars formata, ut proprie significet: res quaedam quadrangula (چیزی که بچهار طرف نسبت داشته بشد) *Bh.*

چول planities, desertum (بیابان); 2) et چَول inflexus, incurvus (خم وخمیده) *B.* Inde چولکه s. چولکه planities viridis scil. pratum in pede montis (شول سبزهزار وآبدار صحرایه درلر که دامان کوهده واقع اوله) lex. Newâyî in Mém. de l'acad. de St. Pétersb. sér. VI, t. III, 381, not. 47.

چُول [*ô*] membrum virile *B.*

چولاه et چولَه i. q. جولاه s. جولَه textor *F.* Alia lectio.

چوم fructus quidam silvester, alias زعرور vel کِبَل ذو ثلاث حبات vel تفاح بری vel dictus; mespilum *F.*; fructus oxyacanthae *C.*; 2) adeps (ایچ یاغی) *F.* sine exemplo. *C.*

چوماق genus armorum. Vox arabica esse dicitur a Persis lit. چ scripta *B.* in app. Eadem vox ac چُماق esse videtur.

چُون s. چُو [*ô*] part. compar.: instar, sicut (بمعنی مانند) *B.*; 2) part. causs. et interrog. (بمعنی هنگام وشرط وطلب حجت) *B.*: a) quum, postquam; b) quando, si; c) quia, quod; d) quomodo? cf. Gul. 21, 19. 116, 18; et i. q. چه, e. g. چون کنم quid faciam? چون کنیم quid faciamus? *Bh.* Plura vid. in Instit. ling. pers. §. 519. 567. 568 et 582 sqq., ubi etiam multa exempla allata sunt. Cf. چوگان.

چُونا pro چون آئی „quomodo vales" (نیچه سن), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae :

کشیدم جور ومحنت چند مدت ✿ نگفت آن جور پیشه هیچ چونا *F.*

چُونان pro چون آن i. q. چنان; 2) i. q. همچو آن s. همچنین *B.*

چونان i. q. چوب نان *B.* in app., e quo contractum videtur.

چُونانکه pro چونانکه i. q. چنانکه q. v. s. چنان *F.*

چُوناه i. q. همچو این s. همچنین *B.*

چُون بی چگون adi. c. without likeness, incomparable (an epithet of the deity) *Shaksp.*

چُونچرا (ex چون et چرا comp.) wrangling, altercation (lit. when and wherefore) *Shaksp.*

چُونکه i. q. چون Pend. 112, 10.

h. p. چونَه calx viva (quick lime *R.*); cf. *B.* s. v. آهک et Not. et Extr. t. XIV, 1, 509.

چُونی (suff. ی) i. q. چگونگی Gl. in Des. *C.*; 2) pro چون ای quomodo est? qui vales? *C.*

چُونین pro چون این i. q. چنین *B.*

چُویگان [*ô*], sec. *F.* چَویگان, i. q. چَوگان *B.*, e. g. in hoc versu ابن یمین poetae : ربوده گوی لطافت بچویگان سر زلف ✿ زدلبران سهی قد وگلرخان سمن خد *F.*

چَه, lit. ه manifesta, i. q. چاه, e quo decurtatum est *B.*

چَه, lit. ه occulta, nominibus affixum nomina diminutiva format *B.*; cf. Institut. ling. pers. §. 256, p. 170.

چِه coll. forma decurtata چِه, e. g. in چست pro چه است, چز pro از چه al., pron. relat.: quod; ad res inanimatas referri solet, raro de animatis dictum legitur; 2) pron. interrog.: quid? quomodo? Chr. Sch. 106, 328; inde چرا pro چه‌را quid, quare, cur? et از چه idem Chr. Sch. 8, 94; 3) in exclamat.: quam; cf. Frag. 18, 11; 4) coni. causs.: quia, quod; 5) pro

چه B.; 6) bis positum چه — چه et — چه — وچه quum — tum, et — et, sive — sive, nonnunquam يا pro posteriore چه posito, e. g. Gul. 54, 19. 192, 10. 11, Chr. Sch. 62, 464. 69, 560 et 47, 250, ubi pro با legendum يا. Inde چه باشد چه نا باشد „sit, non sit, perinde est" (بود ونا بود برابر است) Bh. coll. Gul. 16, 5, ubi etiam subintelligendum: „perinde est" vel „quid refert". Plura vid. in Instit. ling. pers. §. 520 — 524. 541 sqq. coll. 185 sqq. et 283 sqq. Praeterea notandae sunt locutiones: چه بودی seq. كه vel كر „quid accideret, si" i. e. „utinam", e. g. Gul. 141, 19; چه پيشه i. q. چكاره „quid utilitatis"? i. e. inutilis, e. g. in hoc versu رفيع واعظ poetae:

آنجا كه صبرهست بلاها چه پيشه اند ✿ جاى كه درد اوست صبورى چه كاره است

Bh.; چه پيش آيد „quomodo procedit"? (چگونه پيش مى آيد) Bh.; چه جان دارد „quid potest, valet"? (چه قدرت دارد) Bh.; چه حالت ميكشد „quid aerumnae patitur"? (چه رنج ومحنت ميكشد) Bh.; چه كار ميكردى met. „cuinam fecisti"? (براى چه ميكردى واين مجاز است), e. g. in hoc versu شفائى poetae: مرا بحلقه فتراك چون نمى بستى ✿ به تيغ غمزه شكارم چه كار ميكردى Bh.; چه كشيد „quid iuvabit" (بچه كار خواهد آمد) B. in app.; چه خواهى „quid vis dicere"? (چه ميگوئى ثفت) Bh.

چها, male F. چهٔ, pro چهها plur. pronominis چه, e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae:

دانى كه در ره عشق دلرا چها كشيده ✿ در اين ديار حسرت غمّ وبلا رسيده

F.; cf. چهان; 2) pro چه چيزها quales res?, qua voce maxime in casibus adversis utuntur (واين اكثر در مواقع حوادث ومكاره مستعمل ميشود), e. g. in hoc versu صائب poetae:

بخواب ناز هم آئينه‌را از دست نگذارى ✿ اگر گويم كه از نا ديدن رويت چها ديدم

Bh.

چهاد vertex montis (سر كوه); 2) i. q. پيشانى B.

چهار s. چار (z. [illegible] cathru, s. चतुर्, hind. چو in comp.) num. card.: quatuor; 2) cancer (خرچنگ ar. سرطان) F. ex Fg.

Sequuntur voces cum چهار quatuor compositae, quarum permultae in alia vocis forma decurtata چار iam allatae hic omissae sunt.

چهار آخر سنگين met. quatuor plagae coeli; 2) quatuor elementa B.; cf. چار آخر.

a. p. چهار اركان n. c. genus tentorii quadranguli, quod in Irâq appellatur شروانى et in Hindûstân راوتى; cf. چار طاق 1; 2) quatuor plagae coeli B.

a. p. چهار اقران n. c. i. q. چهار اركان; 2) quatuor amici Muhammedis legati (يار رسول) B.

a. p. چهار امين n. c. met. quatuor successores Muhammedis: Abubekr, Omar, Osmân et Alî; 2) quatuor iuris Moslemitici interpretes (مجتهدين): Shâfi'î, Abû Hanîfah, Mâlik et Hanbal B. in app.

چهار آئين n. c. i. q. چهار اركان 1; 2) met. a) quatuor successores Muhammedis (خلفاى اربعه); b) quatuor sectae Muhammedicae (چهار مذهب) B.

چهار بف n. c. a kind of rich silk R.

a. p. چهار بالش اركان met. a) quatuor successores Muhammedis; b) tentorium quadrangulum B.; cf. چار بالش اركان.

چهار پايك sec. F. et aliquot codices lexici Fg., pro quo lex. B. et HK. male چهار پامك legunt, n. c. nom. morbi ar. قمقام dicti B., quo homo afficitur F.

چهار پره (suff. ه) n. c. four winged (arrow) J.

a. p. چهار بسيط n. c. met. quatuor elementa B.

چهار تسك n. c. canter, easy gallop Shaksp. J.

چهر چـدَر n. c. a cloth surrounding a woman's grave; 2) a kind of horse-cloth *J.*

چهار چَشم شُدَن coll. چار چشم 3 to see or look for earnestly; to meet face to face *J.*

چهر چَمَن n. c. *met.* mundus *J.*

a. p. چهار حـشِيَه n. c. having four borders; having its four edges embroidered *J.*

a. p. چهار حَمَل n. c. *met.* i. q. چهار بسيط.

چـهـار دَر چـهـار four times four; on all sides *J.*

چار دَريـچه n. c. *met.* auris, oculus, nares et os *B.* i. e. quatuor sensus *F.*

چهارده num. card.: quatuordecim et چَهاردَهُم num. ord.: decimus quartus; inde چهارده ماه n. c. the full moon; 2) *met.* a mistress *J.*; چـهـارده معصوم Muhammed, illius filia et duodecim priores chalifae *J.*

چـهـار ديوار جَهان *met.* a) quatuor plagae coeli; b) quatuor elementa *B.*; cf. چار ديوار.

a. p. چهار رُكن s. چهار رَئيس n. c. *met.* quatuor elementa *B. J.*

چـهـار روزَه (suff. ه) adi. c. quatuor dierum, quatuor dies durans *M.*

چـهـار زَبان n. c. *met.* is, qui in uno verbo non permanet, sed quovis momento alia profert *B.*, i. e. bilinguis, multiplex et sec. *Bh.* deliramenta loquens (پوچ گوى); cf. چار اندر چار گفتن.

چـهـار زَبَنى (suff. ى) *met.* i. q. چـهـار زبان; 2) quatuor elementa *HK.*

چهار سالَه (suff. ه) adi. c. quatuor annorum, quatuor annos natus *M.*

چهر سُوارَه (suff. ه) n. c. quadrivium, *quia in quatuor partes inde equitari potest C.*

a. p. چهار سوق n. c. a market place *J.*

a. p. چهر طوفان n. c. *met.* i. q. چـهـار جوى فطرت *B.* in app.

a. p. چهر عَلَم n. c. *met.* a) i. q. چهار امين 1; b) quatuor elementa *B.* in app.

a. p. چـهـار عـيـال n. c. *met.* quatuor elementa *B.*

چـهـارگـان (suff. گـان) num. distrib.: quaterni *C.*

چهر گَنَه (suff. گنه) quadrifarius (درت حصه ودرت دانه اولان نسنه) *F.*

چهار كَرگَس n. c. *met.* a) quatuor elementa; b) thronus regis شداد, vel sec. al. regis كاوس *B.*

چهار گُلخَن n. c. *met.* i. q. چهر ديوار جهان *B.*

چهار گَوهَـر n. c. *met.* quatuor elementa *B.* in app.; cf. چار جوهر.

چهار لَنگَر n. c. *met.* quatuor pedes (دست وپا) animalium *B.* in app.; cf. چار لنگر.

چَهارُم i. q. چارم num. ord.: quartus.

چهار ماهَه (suff. ه) adi. c. quadrimestris *C.*

a. p. چهار مَسكون n. c. habitable world *J.*

a. p. چـهـار مَنظَر et sec. *HK.* چـهـارُم مَنظَرَه n. c. *met.* sphaera quarta s. sphaera solis *B.*

a. p. چهار مَنقوطَه n. c. *met.* coelum throni (فلك كرسى) i. e. sphaera zodiacalis (فلك البروج), respectu quatuor plagarum coeli (نقطه) sic dicta *B.*

چهار ميخ n. c. i. q. چار ميخ *B.* in app.

a. p. چـهـار نَظَـم n. c. *met.* quatuor elementa *B.*

چهاروا n. c. i. q. چاروا s. چارپا q. v. *F.*

چهروَه دار n. c. leader of a caravan *J.*

چهار وَقفت *met.* i. q. چار وقفت *B.* in app.

چهار قَفتَه n. c. *met.* non existens, non ens (نـ چيز ومعدوم) *B.*

چهر يار گزين i. q. چهار امين 1 *M.*

چهر يارى n. c. name of a sect of Muhammedans *R.*

چــهــار يَــک ex quatuor unus; 2) quarta pars *M.*

چَهان multi (بسيار چوق), e. g. in hoc versu ترحم كن يكى بر : poetae مير نظمى جان سوزان ✿ چهان شد جور وناز اى شاه با خزاين چهان ورغايب .*F.* coll خوبان H. Sam. 82, 18; cf. بسيار جهان.

چهان plur. pron. interrog. چه *C.* ex G.

چَهبَچَه (ex چه pro چاه puteus et بچه infans) a vat, a cistern *Shaksp.*

چَهچَه cantus lusciniae (آواز بلبل .ar صفير) *Bh. SHL.* Vox onomatop. videtur, sed aliud quid significat s. v. پاخته et خاوران.

چِهر et sec. *F.* چَهر (z. cithra, semen coll. citratakhma *IC.* in de Sacy Mém. sur les Antiq. de la Perse 93 et Benfey Keilinschrift p. 81) origo essentiae (اصل ذات) *B.*; 2) coll. چــهــره facies, vultus (روى .ar وجه) *B. F.* Inde چهر آزاد n. c. nom. Homâi (همـاى) filiae Bahmani (بـهـمـن), quae Bahmano nupta (وبهمن بحكم شريعتى كه تابع آن بود اورا بندح خود در آورد) regem Dârâb peperit; چهر زاد n. c. a) i. q. چهر آزاد; b) nom. filiae Asfandiyâri *B.*

چَهرَم i. q. جَهرَم 1 nom. loci in Irân Gl. Sch.

چهرَه (بهمزه باختفاى رسيده در تلفظ نه در رسم) سرخ نيمرنگ كه آنرا) color roseus (خط در عرف هند گلاى گويند يا نزديك بگلاى), e. g. in hoc versu زكى نديم poetae : چهره شد زمى وديد در آئينه وگفت ✿ په چه زيباست به بيند همين رنگ بگل *Bh.*

چِهرَه et sec. *F.* چَهرَه (چهر suff. ه) facies, oris habitus, imago hominis (صورت وروى آدمى) *B.*; 2) *met.* frons (پيشانى) *Bh.*; 3) i. q. چُهـرَه *Bh.*; a description-roll *Shaksp.* Inde چهرهٔ آتش نما *met.* rubor faciei ebrii vel iracundi; چهره پرداز n. c. pictor (مصور); چهره پرداز جهان *met.* sol; چهره چو تاج خسروان *met.* facies flava (زرد) *B.* in app.; چهرهٔ حال the circumstance of the case *J.*; چهره نُراز vel چهره گُشاى n. c. i. q. چهره پرداز *Bh.* coll. چهره گشائى (suff. ى) n. c. pictura (display *J.*), e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae : ورق دفتر نقش قمر وشوكه كنون ✿ باد بر هر طرفى چهره گشئى دارد *F.*, quem versum *Bh.* lex. auctor sic mutatum exhibet : ورق از صورت نقاش قمر وشوكه كنون ✿ شاخ بر هر ورقى چهره گشئى دارد *Bh.*; چهره نويس n. c. qui oris habitum puerorum regiorum describit et in album refert (آنكه چهرهاى نوكران را نوشته سر رشته آن بدفتر نگاهدارد), e. g. in hoc versu : دارى پى شان زطالع مهر ✿ صد چهره نويس چون منوچهر *Bh.* Pro چهره نويس *J.* legit چهيره نويس one who writes down a description of the countenance; an officer so called *J.*

Phrases :

چِهرَه بَر اَفروختَن *met.* to collect, assemble *J.*

چِهرَه دَرهَم كَشيدَن *met.* morosum, iratum fieri (اخمه رو وبيدماغ شدن), e. g. in hoc versu باقر كاشى poetae : من آن رندم كه چون بر دوش بار غم كشم ✿ ديده را بر هم فشارم چهره را درهم كشم *Bh.*

چِهرَه زَر اَندود كَردَن *met.* flavescere (زرد شدن) de vultu *B.* in app.

چهره گَرديدَن .s چِهرَه شُدَن *met.* aemulum, adversarium fieri (حريف روكش ومقابل شدن) *Bh.*; adversari, litigare (بر خستن بمنازعت) *B.*, e. g. in hoc versu: شد چهره كه با من كه فراموش نكردم ✿ اينطور پسنديده ام از آئينه ياد است coll. hoc hem. ظهورى poetae : كجا با برهمن زاهد تواند چهره گرديدن *Bh.* et hoc versu مولانا هاشمى poetae : اى

غنچه دهن چهره نشد پیش تو یوسف ✿ با آنکه زگل چهره واز غنچه دهن داشت *F.*

چهرهٔ شکستن colorem perdere (رنگ شکستن), e. g. in hoc versu مفید بلخی poetae : زبسکه دارم از آن چشم ی سر انجامی ✿ شکسته چهره من همچو رنگ بادامی *Bh.*

چهره گشادن *met.* apparere, ostendi, videri (نمایان شدن), e. g. in hoc versu خواجه شیراز poetae : در چنین چهره گشاید خط زنگاری دوست ✿ من رخ زرد بخونابه منقش دارم *Bh.*; cf. چهره نشای.

چهرهٔ مالیدن *met.* submissum, humilem se exhibere (اظهار عجز وفروتنی کردن), e. g. in hoc versu خواجه شیراز poetae: آبروی دوست قبله محراب دونتست ✿ آنجا بمال چهره وحاجت بخواه ازو *Bh.*

چُهرَه iuvenis imberbis; puer, famulus (پسر) *B.*; در اصطلاحات (سادهٔ امرد ونوکر وملازم معشوق نسو خط از ظفرنامه شرف الدین علی یزدی وواقعات بابری که عبد الرحیم خان خنان حسب الحکم عرش استانی از لغته ترکی بفارسی ترجمه نموده ودر فرهنگ ترکی تذکره دولت شاهی بمعنی غلام یعنی جوان نا بالغ متحقق میشود چنانکه گوید ✿ چشم او بر شاخ عُنّاب افتاد ✿ چهره را فرمود بدره زر ببر وعنب بتخم *Bh.*; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 200, 12; puer nobilis a ministerio principis, puer regius (اکابرك ووزرانك ایچ اوغلانی), e. g. in hoc versu ابو المعنی poetae : در حرمگاه دولتت دائم ✿ ماهوش چهره باد در خدمت *F.* Sec. *B.* est vox hind. et *Bh.* lex. auctor vocem non چُهره sed چهره pronuntiat.

چَهَری maculis albis distinctus equus (یول بیاضی اولان آت), e. g. in hoc versu : توسن سرکش وتندی فلک از کوکب وماه ✿ آمد اسب چهری بهر تو مه پیشانی *F.*

چِهِل i. q. چل quadraginta et *abs.* numerus magnus *Bh.* Inde چهل پای s. چهل پا n. c. quadraginta pedes habens, bestiola; scolopendra *F.*; چهل تن n. c. (quadraginta corpora) *met.* multi sancti Muhammedici prope Shîrâz defuncti; forty persons whom Moses is affirmed to have slain and brought to life again *J.*; چهل تَه n. c. i. q. چلتَه a coat of mail *Shaksp.*; چهل درم n. c. uncia *C.*; چهل قد n. c. a sort of armour *J.*; چهل قدمی n. c. a) a walk; b) a custom at the funerals of Musalmans of stepping back forty paces from the grave and again advancing towards it before reading the service over *Shaksp.* Alia eiusmodi composita in altera vocis چهل forma decurtata چل allata invenies.

چِهِلَم a sort of armour *J.*

چِهِلُم (suff. م) i. q. چلم n. ord.: quadragesimus *C.*

چَهیدَن i. q. جهیدن q. v. *B. F.* ex Fg. Male sec. *F.* et *C.* i. q. جهیدن s. جَستن (صچرامق ودخی میل ایلمك وتفرجلنمك) *F.*

چِهیم i. q. چهم *F.* sine exemplo et چهیره نویس i. q. چهره نویس *J.*

چِهیوز e چاپیوز q. v. decurtatum *C.*

چی i. q. چیز, e quo decurtatum est : res, aliquid *B.* et sequente negatione : nihil Gul. 29, 17; 2) pro چه *C.* coll. چیست pro چه است.

t. چی suffixum turcicum effectorem s. auctorem rei designatae significans, e. g. بشمقچی sutor (کفش گر), یلانچی mendaciloquus, mendax (دروغ گوی) *B.*

چیپال i. q. جیپال nom. regis Lahôri *B.*

چَیپَر i. q. چیپور 1 via lata, regia (شریق (واسع وجدهٔ وشاهراه); 2) nom. arcis (قلعه) *F.* sine exemplis.

چَیپور i. q. چیپر 1; 2) nom. viri (رجل) *F.* sine exemplis.

چَیبین i. q. جیبین interstitium, intervallum (اول نسندیه دیرلر که ایکی وقعدنک اراسنده اولد) *F.* sine exemplo.

h. p. چیت ex hind. چهینٹ (spot, chintz *Shaksp.*) pannus vel vestis nota, quae in Hindûstân colore tingitur (جامهٔ معروف که در هند رنگ کنند) *Bh.*; tela picta s. cum impressis figuris *ex Turcia, Persia aut India afferri solita C.*; inde چیت ساز s. چیت گر n. c. qui vestes چیت dictas colore tingit (آنکه چیت‌هارا رنگ نند), e. g. in hoc versu طغرا poetae : باو یکقلم چیت گر یار نیست ✿ اگر رشوه چیتِ قلمکار نیست *Bh.*

h. p. چیتَل a small coin, 25 of which make a dâm (دام) *R.*; numus cuprinus; cf. Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, 508, coll. exemplis ibi allatis; sec. Hâft-iqlîm : „genus ponderis“ *ibidem.*

h. p. چیتَه s. جیتَه s. چتَه pantherae s. pardi genus, quo in venando utuntur, alias یوز dictum; felis uncia. Vox ex hind. چیتا (a leopard or panther : felis iubata : *Schreb.* Hunting leopard : *Pennant Shaksp.*) coll. s. चित्रक (the *Chita* or smal hunting leopard Wils.) orta et a scriptoribus persicis usitata; cf. H. Mong. 1, 163 not.

t. p. چیچَک coll. چچک rosa (گل); vox turcica, unde Persae significationem metaphoricam; varioli, pustulae (آبله) derivarunt, quae etiam turcica videtur, coll. شتررا مغیلان به از چیچک است *Bh.*

چیچَلَه et چیچِلَه morbus, aegritudo (رنج وعلت) *F.* sine exemplo.

چیخ i. q. چنخ lippitudine oculorum laborans, lippus *B.* Sec. *F.* lippitudo et humoris ex oculis lippis defluvium (کوزدن اقان چیپق وکوزدن متصل اقان یاش وکرپک دوکلمک), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : نه ✿ زناپاکی که بوده دیده آزیخ میر خسرو et شسته هیچ از مژگان او چیخ چیخ که شد غمزه زنـی ساز او ✿ poetae : کور بود هر که کشد نز او *F.*

چیدار i. q. چیدار *F.* ex المجمع. Alia lectio.

چیدَن s. چِدن, part. praet. چیده s. چده et imp. چین s. چن coll. چنیدَن (z. چد (z. ci, s. चि) legere, colligere, grana e terra (دانه از زمین بر داشتن); 2) eligere (انتخاب کردن); 3) separare, scindere, amputare (جدا کردن وبریدن), e. g. in hoc versu صائب poetae : دستش بچیدن سر ما کار تیغ کرد ✿ چون گل بروی هر که ملک مشرقی دربن بغ وا شدیم et in alio poetae : ✿ چه می چینی پر وبالمر بمقراض ناظمر et که از بل وپرم گل میتوان چید poetae : گر تیغ شدم بخون کشیدند عروی مرا ✿ ور شمع شدم بتیغ چیدند مرا; coll. ناخن چیدن ungues resecare *Bh.*; cf. *B.* s. v. بهمن; inde 4) abstergere, delere, amovere (پاک کردن چیزرا از چیزی) ut lacrimas (اشک), sudorem (عرق), infortunium vel moerorem (بلا ودرد), flores (بهار), osculum (بوسه); quo pertinet etiam locutio باده چیدن „vinum imbibere“, e. g. in hoc versu قاسم مشهدی poetae : بسده اسباب نشط ما تنک افتد است ✿ میتوان ب پنبه چید از شیشه ما باده‌را *Bh.*; 5) ascendere (بر بلای گذاشتن); 6) stratum expandere, sternere (بساط گسترانیدن) *B.*

c. بر i. q. simpl. legere, colligere *B.* s. v. چُنْگ 2 coll. Spieg. Chr. 23, 8.

c. در i. q. simpl. legere, colligere coll. دامن اختلاط ازو در چید Spieg. Chr. 7.

چیر coll. چیره superatio, victoria (غالب شدن وظفر یافتن); 2) pars, portio (حصه); 3) nom. oppidi (نام قریهٔ از قرای بوانات); 4) adi. strenuus, fortis, animosus (شجاع ودلاور) *B.*; cf. Chr. Sch. 36, 130. Sec. *F.* ex محمودی i. q. شیرگاو *F.* sine exemplo.

چیرچَنک i. q. جیزجنک *B.* Alia lectio.

چیرَگی (چیره suff. ی) fortitudo, strenuitas *B.*; cum کردن fortem se exhibere *F.*

چیرَه (suff. ه) i. q. چیر 1 et 4 B. coll. دشمن قوی وچیره گُشت H. Sam. 82 med., ubi sic legendum pro mendoso وجبره. Inde چیره شدن a) praevalere, excellere; b) fortem, animosum fieri (جرات ایلمک F.; c) coll. جبیره شدن paratum, accinctum esse (حاضر وآماده اولمق), e. g. in hoc versu Schahn.: پذیره شدن را چو چیره شدند ❁ سپاه وسپهبد پذیره شدند F.; et چیره دست adi. c. promtus manu, agilis; strenuus (الی اوز ودخی پهلوان وچابکدست) F. et چیره دستی nom. abstr. praecedentis; et چیره زبان adi. c. facundus, eloquens; et چیره زبانی n. abstr. praec., eloquentia J.

h. چیرَه tiara (دستاری که بسر سر پیچند) B. Apud recentiores Persarum scriptores cum verbis بستن et پیچیدن constructum legitur Bh.; inde چیره بند n. c. i. q. دستاربند Bh.

چیز, coll. vocis forma decurtata چی, res, aliquid et sequente negatione: nihil; 2) res gravis, magni pretii, bonum, qua utraque significatione oppositum est voci ناچیز i. e. non existens et res exigua, vilis pretii (موجود وگرامیه چنانچه نچیز معدوم وفرومایه); cf. Schahn. t. I, p. 120, 83, ed. Mohl., ubi وچیز pro چیز legendum est, coll. hoc versu poetae: قطره ناچیزرا دریای گوهر صدف ساختن ❁ خرده جندرا نثار تیغ جان کردنست Bh.; 3) lingua communi: cibus (ودر محاوره طعام) B. in app. — Inde بچیزی نگرفتن nihili facere C. ex vers. pers. N. Test.

چیزَك (suff. ك) n. diminut. vocis چیز; 2) coll. چیزو herinaceus (خرپشت) B. in app.; cf. چزك.

چیزلیز, vox ad genus اتباع pertinens, exigua summa capitalis (چیزی کمر واندك ar. بضاعت مزجات) B.

چیزو et sec. F. چیزوا hystrix (خرپشت کلان) B., ar. قنفذ F.

چیــزَه forceps exigua pilis eradicandis (t. چنبستره), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: بوده در حسن خط ناچیزه ❁ موی رو کرده پاك با چیزه F.

چیزَه بود causa, ratio (سبب وباعث); inde چیزه بودگر (suff. گر) caussam creans, efficiens (مسبب که سبب آفرین باشد) B.

چیزی [ê] i. q. چیز addito suff. ی s. articulo indefinito; cf. Schahn. t. I, p. 120, 83, ed. Mohl.

چیست, ex چه است contractum, F.

چیستان aenigma, logogryphus (پرسیدنی ولغز واغلوطه) B. hind. پهیلی HK.; 2) quidditas, qualitas, natura, proprietas rei (ماهیت) B. ماهیت وحقایق اشیا Gl. in Des.

چیستی (pro چه هستی) quis es? (turc. نه سن); 2) quid est? (turc. نه در) F.

چیغ i. q. چغ q. v. B. F.

چیغَه زن n. c. a warrior J. In ceteris deest. Fortasse leg. جیغه زن „clamorem edens“.

چیق i. q. چق et چیقو i. q. چاقو B.

چِیلان [ê] coll. جیلان 3 zizipha rubra (عنب وسنجد گرگان); 2) utensilia (آلات وادوات) e ferro confecta, ut pessulus ianuae (زرفین در), catena (زنجیر), anuli parvi (حلقهای کوچك), apparatus sellae equestris (یراق زین), habena (لجام), stapia (رکاب), simil. B.; 3) silva lupis frequentata (گرگان ساکن اولدوغی میشه) F. sine exemplo. Cf. چیلانه.

h. p. چیلَه [ô] servus, mancipium (بنده وغلام, turc. قول). Vox ex hind. چیرا s. چیلا (s. चेट a slave brought up in the house, a pupil Shaksp.) a Persis mutata Bh.

چیلانَه [ê] (suff. ه) i. q. چیلان 1 zizipha rubra B.

چین B., coll. s. चीन et چینستن Bh. (suff.

(ستان) regnum Sinense; China *B. Bh.*; cf. Frag. 20, 14.

چین s. چن imp. v. چیدن s. چیدن s. چنیدن, in comp. part. praes. significatione, e. g. گل چین florilegus; سخن چین verborum collector i. e. delator, sycophanta Gul. 169, 12; 2) *gen.* plica, ruga (شکنج) *B.* corporis, vestis aliarumve rerum (ته وشکنج که بر روی ودیگر اندام وجامه وجزان افتد) *Bh.* Inde چین جبین s. چین پیشانی et چین ابرو rugae (خطوط) in superciliis et fronte hominis morosi vel irati (در هنگام بی دماغی واخمه روئی) conspicuae *Bh.*; زلف پر چین crispa caesaries *M.* Inde locutiones synonymae چین بر جهر زدن et چین بر پیشانی افکندن et بر جبین زدن چین بر ابرو et چین بر روی افکندن et s. چین بر ابرو انداختن et افکندن et چین در ابرو زدن et — — — زدن et چین گرفتن ابرو *met.* deformem, morosum, iratum fieri (ناخوش وبیدماغ شدن) *Bh.* et چین بر ابرو افکندن *met.* a) senem fieri (پیر شدن); b) vultum contrahere (روی در غضب); c) irasci (در هم کشیدن شدن) *B.*; et چین بچهر انداختن *met.* adversari, repugnare (مخالف اولسق) *F.* ex شرفنامه; et چین شدن rugosum fieri, corrugari (پر چین شدن) *Bh.*; et چین بوز وآلن کردن a) corrugare frontem (بورشدرمق), contrahere supercilia (قاش چاتمق), al.; b) legere, colligere (دوشرمک) *F.* Praeterea vox چین coniungitur etiam cum verbis گشادن et بر داشتن et بردن et خوردن et شکفاندن et نشستن et رستن et ریختن et بر خاستن et *Bh.*

چینائیدن caussale verbi چیدن *C.*

چین خمامه (coll. ar. حماما amomum ἄμωμον) n. c. cinnamon *J.*

چین خانه n. c. a cupboard for China *J.*

چیندره nom. regionis cuiusdam, in qua fontem existere narrant, ex quo continuo soni musici audiuntur *F.* sine exemplo. *M.* mendose چنیدره.

چین تن (ut videtur, pro چین دان) spicilegium *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Lev. 23, 22.

چینور et چینور rectus (راست) *F.* sine exemplo.

چینه frumentum quoddam (غله ایست) Gl. Sch.

چینه (ab imp. چین v. چیدن, suff. ه) i. q. چنه, quae est vocis forma decurtata, granum, alimentum avis (دانهء مرغان) *B.*; cf. Gul. 29, 16; 2) quaevis series vel stratum luti, quod muro superstruitur (هر مرتبه از گل باشد که بر دیوار گذارند) *B.* Inde چینه دان s. چنه دان n. c. ingluvies avis *B.*; et چینهء دیوار strues s. ordo maiorum lapidum cespitumque, *ex quibus pluribus, invicem impositis, exstruitur murus C.*

چینی (suff. ی) *gen.* ad Chinam pertinens, Sinensis; 2) *spec.* opus s. vas sinense, porcellanicum (هر چیز منسوب بچین عموما وکسه خصوصا) *Bh.* coll. *B.* s. v. دِرَنکَ. Inde نگار خانهء چینی domus picturis Sinensibus ornata Gul. 10, 19; آلات چینی vasa porcellanica; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 304 et 495; چینی بندوار s. چینی بند کرده opus porcellanicum conglutinatum (چینی که آنرا پیوند کرده باشند) *Bh.*; چینی خانه n. c. a) domus vel locus vasis porcellanicis asservandis; b) aediculae vel exhedriae aedificiorum rebus porcellanicis ornatae (خانه که ظروف چینی دران بشد از عالم شیشه خانه ونیز رواقی باشد که در عمارتها سازند وطاقهای مختصر نزدیک هم بطرح غریب دران ترتیب دهند وظروف چینی وشیشههای الوان دران گذارند برای خوش آیندگی وآرایش آمکان) *Bh.*; چینی رشیدی genus

quoddam operis porcellanici (قسمی از چینی) Bh.; چینی کم opus porcellanicum surdum i. e. parum clangoris habens (چینی کم آواز) Bh.; چینی نواز n. c. opere porcellanico canens (از عالم نی نواز) Bh.; فنجان چالیجی F., e. g. in hoc versu نور الدین ظهوری poetae : زغلغل صراحیست چینی نواز ☆ دهان قدح مانده از خنده باز Bh.

ح

ح sexta arabici alphabeti litera, in numeris octo significans, a Persis repudiata, interdum tamen cum lit. ه permutata, ut in vocibus حم et حشفیفل et حیز pro هم et هشفیفل et هیز. Quae sequuntur voces lit. ح incipientes lexica persice scripta afferunt et maximam partem sunt peregrinae vel arabicae, alia saepius significatione in persica lingua usitatae.

a. حی nomen literae ح; 2) vir bonus, probus (الرجل الصالح یعنی مرد نیکوکار); 3) mulier magnae vocis (زن بلند آواز) B. in app. Utramque posteriorem significationem Freyt. lexicon non offert.

a. حاتَم alia vocis ar. حاتِم pronuntiatio in persica lingua usitata (بنبم مشهور واستعمال فارسیان بفتح فوقانی است), quod est nomen Arabis (پسر عبد الله بن سعد طائی) liberalitate celebrati B. ex Bh.

a. حاج nom. fruticis spinosi (خری), quem cameli avide vorant et ex quo Manna (ترنجبین) provenit B.; hedysarum Alhagi Freyt. s. v.; cf. ترنگبین.

a. حاجِب i. q. پرده دار q. v.; 2) pl. حَواجِب supercilium (ابرو) B. in app. Bh. Sec. F. significat etiam „velum“ (پرده) exemplo non allato. Inde حاجبِ بار met. Gabriel (جبرئیل) B.

a. حاجَت pl. حاجات et حاج et sec. al. حَوائِج, quae tamen pluralis forma contra regulam (خلاف قیاس) est et ab aliis ad singularem حایِجَة refertur, necessitas, res necessaria (نیازمندی ونیاز); 2) voluntas, res expetita (مراد). Coniungitur cum verbis روان کردن et بر آوردن et بردن et داشتن et افتادن et خواستن et آمدن et بر آمدن et تراویدن Bh.; et dicitur حاجت است „necesse est“ cum ب r. et dat. pers. Gul. 83, 17. Inde حاجت جای s. گاه — n. c. a necessary J.; حاجت خواه adi. c., quae necessaria sunt petens; حاجت روا adi. c. rei necessariae compos, e. g. in hoc versu صائب poetae : کسی کز مطلب خود بگذرد حاجت روا گردد ☆ ازان صائب زخاك اهل حق بیبند مطلبها Bh.; حاجت روائی (suff. ی) n. c. attention to the distressed, performance of what may be solicited *Shaksp.*; حاجتمند (suff. مند) adi. c. indigens, egenus Bh.; hoping, depending *Shaksp.*, unde حاجتمندی (suff. ی) n. c. indigentia J.; حاجتومند coll. تنومند i. q. حاجتمند B.

a. حاجّی peregrinator sacer; unde locutio : حاجی حاجی را در مکه می بیند, qua utuntur ad significandum : copia videndi post longum tempus datur (عرض آنست که دیدن وی یکدیگر بعد دیری میسر شود) Bh.

حاد corvus (قوزغون ar. غراب); 2) nom. unius ex filiis Jacobi prophetae, qui aliam ac Josephus matrem habuisse dicitur F. sine exemplo. Vox dubia.

a. حارِم nom. oppidi parvi Syriae unam stationem ab Antiochia distans cum arce munita sic descripti : بلده ایست کوچك مشتمل بر قلعه ودرختها وچشمها ونهر کوچك وابن سعید گوید آن حصنی است

کثیر الأرزاق وما بین آن وانطاکیه یک منزل راه است *B.* in app.

a. حاشا nom. medicamenti, scil. genus menthae (پودنه) montanae *B.* ar. مامون et حاش لله [*F.* سقر] ظفر *F.*; 2) et الحمار et ترمس *Bh.* vox arabica : „absit" *B.*, quae *spec.* cum verbo زدن vel کردن coniungitur *Bh.*

a. حاصل residuum et optimum vel praestantissimum rei (بقیه وخلاصه چیزی) *Bh.*, quod suppetit, in promtu et paratum est; 2) proventus; 3) commodum, utilitas; 4) summa, sententia summaria Freyt. coll. Spieg. Chr. 55, 5. 59, 5; inde حاصلُ الامر summa rei, i. e. ut paucis omnia comprehendam; quid multa? *ibid.* 37, 5; et حاصلِ کلام summa verborum, compendium orationis et *adv.* summa summarum; quid multa? (خلاصه کلام وبجمل سخن) *Bh.*; et حاصلِ مصدر nomen verbale vel abstractum, *proprie* summa infinitivi i. e. vim eius repraesentans Spieg. Chr. 70, 5; et حاصل s. حاصل آمدن s. حاصل گردیدن s. حاصل شدن s. بودن بحاصل شدن *Bh.*, acquiri, provenire, suppetere, contingere; cf. Spieg. Chr. 71, 17. 102, 8; et بحاصل s. حاصل کردن کردن *Bh.*; acquirere, comparare Pend. 83, 9, H. Sam. 92, 14. Praeterea coniungitur cum verbis افتادن et داشتن et دادن *Bh.*

a. حاضر pl. حُضّار praesens (مقیم) *Bh.*; 2) praesens, parata pecunia (نقد) *F.* Inde حاضر باش (be ready) adi. c. content, attendant et حاضر باشی (suff. ی) n. c. constant attendance *Shaksp.*; حاضر جواب adi. c. promtus et paratus in respondendo *Bh.*; echo *M.*; حاضر سخن adi. c. expeditus ad dicendum; حاضر یراق adi. c. cui arma in promtu sunt (آنکه جواب وسخن ویراق آمده وموجود داشته باشد) *Bh.*; et حاضر آوردن coram adducere Gul. 19, 20; et حاضر کردن s. حاضر ساختن iubere aliquem venire coram se, arcessere Wilk. Chr. 171, 6, H. Sam. 48, med.; et locutiones حاضر باش et حاضر دم باش قندیل *met.* attende, invigila, ne esto improvidus *F.*

a. p. حاضِری (suff. ی) i. q. ما حضر, quod promtum, paratum est; 2) *met.* ientaculum (وآن عبارت از طعامی که در اول روز خورند اما سیر نمیخورند) *Bh.*

a. حافظ pl. حُفّاظ vox arab., cuius significationes vid. in Freyt. lex. — Notanda alia significatio: citharoedus, cantor", quam Persae huic voci tribuunt (وفارسیان بمعنی مطرب وقوال استعمال کنند), e. g. in hoc versu طالب آملی poetae: ساز در آغوش هر سو مطربان زهره سوز ✿ نشتر مضراب هریک با رگ جانی قرین ✿ حبذا حفاظ خوش الحان که مرغ نغمه شان ✿ در دل بلبل فشارد ناخن صوت حزین *Bh.*

a. حال pl. أحوال tempus praesens et 2) *met.* status, conditio (زمان موجود وکیفیتی که بزمان مذکور تعلق داشته باشد مجاز است) *Bh.*; inde زبان حال = ar. لسان الحال „lingua status vel conditionis", quo significatur, rerum conditionem talem esse, ut instar verborum veritatem dicere possint, collata Davidis sententia: „coeli enarrant gloriam Dei"; cf. Not. et Extr. t. IX, 188, med. coll. t. XIV, 1, 95, not. 1, ubi Quatremère multis exemplis hanc locutionem illustravit; 3) interdum i. q. محبت s. عشق, amor, e. g. in hoc versu خواجه شیراز poetae: چراغ روی تو را شمع ماه پروانه ✿ مرا زحال تو با حال خویش پروانه *Bh.*; et sermone Sufiorum statum quendam perfectionis designat, de q. v. Not. et Extr. t. XII, p. 291 et 317, not. 1, et 332, not. 1 coll. Gul. 59, 5. Inde حالی et حالیا i. q. در حال s. فی الحال nunc, illico, statim (اکنون وفی الحال) *F.*; حالی همین دم زمان واین *B.*, e. g. in hoc versu

چو ظهر گشت انگشت poetae : محمد عصار et علالی ✿ شکست حسن ماه بدر حالی حالیا مصلحت وقت poetae : استاد لطیفی چنین است وچنین ✿ که نشینیم بهم خواجه .et in hoc hem آمده در بغ سه سین حالیا مصلحت وقت دربین : poetae حافظ می بینم F. coll. Pend. 87, 11, Spieg. Chr. 14, 5; حالی که tempore vel momento, quo Gul. 10, 5; حال آنکه *formula illustrandi :* re ita se habente, ut; scilicet Spieg. Chr. 58, 6. 69, 17; حال کردن amore percitum extra se rapi (وجد کردن) *Bh.*; وجد وشوقه کلمه *F.*, e. g. in hoc versu تکلو شانی poetae : دی شب نظم در آینهء خط وخال کرد ✿ خال وخطی بدید که افتاد وحال کرد *Bh.* et in alio خواجه آصفی poetae : مجنون بر اوج قرص قمر دید وحال کرد ✿ گویا کماچ خیمهٔ لیلی خیال کرد *F.*

a. حالت status, conditio Freyt. Inde حالت کشیدن dolore capitis laborare (تصدیع کشیدن), e. g. in hoc versu وحید poetae : عاشق مسکین نیدانی چه حالت میکشد ✿ کم بگویم خاطر یا دت ملالت میکشد *Bh.*

e. حالوما planta quaedam rubra ad nigrum vergens, alias سرخ مرد dicta *B.*

حالی et حالیا v. s. v. حال.

a. حامل portans. Inde حامل اسفار *met.* a) asinus, b) opifex vel lector insipiens (عامل وقاری جاهل) *B.* in app.; حامل وحی (rem revelatam perferens) *met.* Gabriel *B.*

a. حانی nom. urbis celebris in دیاربکر, in qua est fodina ferraria (معدن آهن), unde ferrum in omnes partes exportatur *B.* in app.

a. p. حویج [*ê*] i. q. حویج *HK.*, quod cetera lexica offerunt.

a. حَبّ pl. حُبوب granum, bacca (دانه); 2) omne, quod grano simile est; 3) sermone medicorum : pilula (باصطلاح اطبا چیزی گرد ومدور که بمشابه فلفل یا کم (وزیده ازان از ادویه سازند ut pilulae ex ambra (حب عنبر). zedoaria (حب ماه پروین بمعنی جدوار) et solani vesicarii baccis vulgo alkekengi (حب عروس بمعنی حب کاکنج) compositae. Dicitur etiam حب خوردن pro حب زدن granum edere, ut dicunt بنگ زدن et افیون زدن et می زدن *Bh.* Inde حب قلقله i. q. سنجستانی i. e. granum cardamomi vulgaris (دانهء هیل) *B.*; cf. الاچی.

a. حَبَب et حُباب bulla aquae (گنبذ آب که بر روی آب پدید آید) *Bh.*

a. حُبارَی pers. جرز otis, tarda *B.* in app.

e. حبقا ling. syr. : i. q. اندغوفو *B.*

a. حَبائِل (pl. vocis حبالة laqueus) diabolus mulierum, ut ابلیس est diabolus virorum *B.*; حبائل شیطان *met.* mulieres (عورات) *F.* ex شرفنمه; mulieres impudicae (زنان وقیل زنان فاحشه) *SHL.*, *HK.*

a. p. حبر دان n. c. atramentarium (دوات) *Bh.*; cf. ar. حبر atramentum.

a. p. حَبَشی (suff. ی) Aethiops, aethiopicus; 2) mancipium, servus (بنده), e. g. in hoc versu مولانا جامی poetae : وصف ذاتش چه کنمر او عربی من عجمی ✿ لاف مهرش چه زنمر او قرشی من حبشی *F.*

a. حَبَق mentha (پودنه) *B.* Inde حبق ترنجی i. q. بادرنجبویه i. e. citrago (بقلهء اترجیه ar. بالنگو) *B.*; حبق خراسانی i. q. ترهء خراسانی *B.*; حبق قرنفلی i. q. حبق کرمانی *B.*; صعتری i. q. افرنجمشک *B.*; حبق کرمانی i. q. شاه اسفرم ar. ضیمران dictum, i. e. herba odorata (ریحان); ocimum basilicum s. basilicum regium *B.*; حبق نبطی lingua

incolarum Syriae : genus menthae hortensis (پودنهٔ باغی) al. حمر dictum *B.*

a. حَبن et حِبن et حَبِين planta quaedam alias خرزهره ar. سم الحمار dicta, cuius folia foliis salicis similia sunt; oleander *B.*

a. g. حَبِّه بر (granum auferens) *met.* ignobilis, vilis, avidus, fur, vel sec. al. sector zonarius (دنی وخسیس وطماع ودزد چیزدزی سهل وبعضی بمعنی کیسه بر نوشته اند) *Bh.*

e. حَتْرِما genus menthae (پودنه ar. نعناع) *B.*

a. حَجّ peregrinatio sacra. Inde حج خریدن *met.* vestes peregrinatoris sacri acquirere (ثواب حج بدست آوردن) *Bh.*

حجاب pl. حُجُب velum (پرده). Coniungitur cum verbis بر داشتن et یافتن et کردن *Bh.* Inde حجاب ظلمانی *met.* nox (شب) *F.* ex شرفنامه. *HK.*; حجابِ کحلی *met.* a) coelum, b) nubes atra; 2) pulvis (غبار) *B.* in app.

a. حِجاز nom. provinciae arabicae (در عربستان) *B.*, quae Meccam, Medinam et Althajif cum regionibus ad haec loca pertinentibus complectitur Freyt.; 2) nom. unius ex modis primariis (مقام) musicis *B.*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : میروم با شوق دل راه حجاز ✿ مدح پاکش‌را کنم صوت حجاز *F.*; cf. Gul. 180, 1.

a. حجامت missio sanguinis (خون کشادن) *Bh.*

a. حُجّت argumentum, argumentatio (دلیل وبرهان) *Bh.* testimonium praesertim a iudice comprobatum Freyt.; 2) *met.* doctor vel minister divinus Not. et Extr. t. IX, p. 225, 9, coll. 166, not. 3. Inde حجتِ استوار *met. gen.* a) liber divinus; b) *spec.* Alcoranus *B.*; et حُجّتِ مُحکم (vocales quidem desunt, sed ita legendum videtur) instrumentum artificiosum, quo mulieres scabiem a se amovent (آلهٔ مصنوعی که زنان حکه بر خود فرو کنند), e. g. علی در قصیده طوی کمگار خان in hem. : حجت محکم بیارد رفع سازد شور وشین *Bh.*

a. حَجَر sermone alchimistarum : lapis philosophorum, ar. سنگ dictus, qui sic describitur : باصطلاح ارباب کیمیا جوهری است که مادهٔ وجود کیمیا وهیولای صور اکسیر است وهر کس ازو بچیزی اشاره کرده است ولهذا از نظر غیر در تتق خفا مانده است *B.* Inde حجرِ ارمنی lapis armeniacus, cuius duae sunt species, caeruleus, quo pictores loco lapidis lazuli s. cyani (لاجورد) utuntur et ruber (bolus armena), qui manu tritus adipi (چرب) similis est *B.*; حجرِ اسیوس sal nitrum, nitrum, e quo pulvis pyrius conficitur, al. نمک چینی s. سنگ شوره dictum *B.*; cf. اسیوس ; حجرُ الکرک lapis peralbus, qui in litore maris indici reperitur *B.*; حجرِ اناغاطس i. q. اناغاطس q. v. *B.*; حجرِ لحاغیطوس lapis niger instar picis foetens, qui ex confinibus Syriae affertur et quidem ex eo loco, qui nunc وادی جهنم dicitur *B.*

حُجره conclave domus, cubiculum. Inde حجرهٔ خواب *met.* extremitates duorum oculorum (سر دو چشم) *F.* ex المحمودی sine exemplo; et حجره پرداختن خواب *met.* somnus ex oculis evanuit (در اصطلاح خواب از دیده رفت آمده) *HK.*

a. حَجَل perdix (کبک) *B.*; perdix mas Freyt.

a. حَجَله pl. حِجال, quod Persae حَجْلَه pronuntiant, velum pro sponsa adornatum (پرده که برای عروس مرتب سازند), etiam حجلهٔ دامادی dictum. Coniungitur cum verbis بستن et آراستن. Inde حجله گاه s. حجله خانه n. c. locus, ubi velum adornant (مکانی که حجله‌را دراں

حجله کش s. حجله ساز et ;(ترتیب دهند adi. c. velum adornans *Bh.*

a. حَدیدَه ferrum, ferramentum Freyt.; instrumentum ferreum aurifabri, multis foraminibus instructum filis argenteis ducendis vel extenuandis (افزاریست زرگرانرا که سوراخ بسیار دارد وتر سیم وحدید ازان کشند), e. g. in hoc versu poetae : وصلش که بود مراد دیده ✿ دارد صد راه چون حدیده; 2) res quaedam lignea valde crassa et cuspide ferrea instructa, qua mendicantes protervi inter imprecandum caput vel pectus vel aliud membrum tam diu percutiunt, dum aliquid ab hominibus accipiant (وچیزیست از چوب که بسیار کنده باشد وبر سرش آهن سر تیزی نصب کنند وجمعی از بی نوایان لحوح با دعای فسون خوانی وعدم اعتنا بزخم بر سر وسینه ودیگر اعضا خلانند تا چیزی از مردم نگیرند از سر وا نشوند) *Bh.*

a. حَذَر et حِذْر cautio, cautela; 2) metus, timor (پرهیز کردن وترسیدن). Coniungitur cum verbis کردن et گرفتن et داشتن *Bh.*

حر nebula (طومان); 2) vox, qua pastor oves ad se vocat. Alia scriptura vocis persicae هر q. v. (اگرچه مشهوری هایله هر در لکن حایلده استعمال اولندوغی مرویدر) *F.*

a. حَرارَت calor (گرمی), quo Persae etiam *met.* „iram, iracundiam" (خشم وغضب) significant, ut vox گرمی „calor" etiam significat : „amor, sinceritas" (محبت واخلاص), e. g. in hoc versu اشرف poetae : اصل خوب وبد یکی باشد ✿ که یکی معنی بود ✿ گاه گرمی دوستی وقت حرارت دشمنی *Bh.* Inde حرارت نشستن „calor amovetur" (دور شدن حرارت) *B.* ex *Bh.*

a. حَراشا ling. rûmana (رومی) : sinapi silvestre (خردل صحرائی), planta per terram expansa ar. سُنْتَاح dicta *B.* In Freyt. lex. legitur حَرشاء eadem significatione.

a. حَرام quod lege prohibitum est, nefas Freyt. Inde حرام توشه n. c., qui tempus rebus illegitimis faciendis consumit (کسی که اوقاتش بحرام بگذرد) *Bh.* sine exemplo; a term used in abuse *J.*; حرام زاده opp. حلال زاده a) illegitime natus, spurius (ولد الحرام) *B.* in app.; b) *met.* ignobilis, vilis, nequam, latro, praedo; a wicked rogue *Shaksp.* (این لفظ حسب الشرع دشنام است ودر عرف شریر وفتنه انگیزرا گویند که در هندوستان نیز بهمین معنی مستعمل است واین مجاز بود) *Bh.*; cf. *B.* s. جامغول, unde حرام زادگی (suff. ی) nom. abstr. praecedentis; *B.* s. v. تعحرم; حرام کار n. c. a fornicator, adulterer, unde حرام کاری (suff. ی) any forbidden act (but especially adultery and fornication) *Shaksp.* *J.*; حرام کوده n. c. i. q. کوده بحرام *met.* homo iners, nequam (که تن وتوش او از حرام باشد وکاری ازو بر نیاید گویند ای کوده بحرام بیکاره از اهل زبان بتحقیق پیوسته) *Bh.*; حرام مغز n. c. medulla spinalis (مغز درون استخوان پشت) *Bh.*; حرام نمک n. c. *met.* idle; ungratefull *J.*; حرامی fur, latro et i. q. حرام زاده (دزد وراهزن وحرام زادهء ولد الحرام است) *B.* in app. *Bh.*

a. حَرْب i. q. جَنگ, unde حرب گاه n. c. i. q. جنگ گاه campus proelii *Bh.*

a. حِرَب (sec. Freyt. حَرَب) spatha palmae (طلع ar. شکوفهء خرما) *B.*

e. حربا ling. syr. genus lacertae (سوسمار) pers. آفتاب پرست dictum; chamaeleon *B.* Inde حرباناك (suff. ناك) full of chameleons (spot) *J.*; شاهد حربا *met.* sol *proprie* amasius chamaeleontis, quippe qui caput oculosque perpetuo soli obvertat Spieg. Chr. 102 fin.

e. حَرْجُوان (sec. Freyt. حَرجُوان) ling. graeca :

genus lacertae (ملخ), quod alis caret et coctum cum sale editur *B.*

e. جِردون ling. syr.: genus lacertae (سوسمار), quod graece سالامندرا (*σαλαμάνδρα*) dicitur *B.* Alia lectio est جَرنون Freyt.

a. حَرشَف i. q. کنگر i. e. planta, quam cum oxygala (مـاسـت) edunt *B.*; cynara scolimus Linn., de q. v. Journ. As. a. 1847, Mars, p. 246.

a. حَرف pl. حُروف apex, litera; 2) verbum, dictum (گفتار وسخن) *Bh.* Inde حـرفِ آبدار sermo metaphoris commixtus et verborum elegantium plenus (کنایه آمیز وپر سخن خوب) *Bh.*; حرفِ آخرِ ابجد ultima litera alphabeti, qua lit. غ significatur, quae est nota numeri millesimi (هـزار), qua *met.* luscinia (بلبل) intelligitur *B.*, unde چون حرف آخر است زابجد که سخن *met.* „tam facundus quam luscinia“ (کنایه از آن است که در فصاحت همچو بلبل است) *B.* in app.; حرف s. حرفِ استخوان‌دار s. ته‌دار حرفِ مغزدار *met.* sermo prudens, sapiens, qui fundamento nititur (معقول که اصل داشته باشد), opp. حرفِ پا بر هوا s. پا در هوا, quo contrarium significatur *Bh.*; حرف انداز adi. c. cunning, artfull et حرفِ اندازی (suff. ی) cunning, artifice, art *Shaksp.*; حرفِ بار گیر *met.* i. q. تکیه کلام i. e. dictum, quod inter loquendum cuidam nolenti excidit (حرفی که در کلام بعضی مردم بی قصد وخواه نخواه واقع شود) *Bh.*; حرفِ پهلودار verbum contumeliosum, quod in conversatione metaphorice in aliquem dicunt (سخنی که به کسی وقت زبان بازیها بطریق کنایه بگویند) *B.*; حرفِ چَکُشی i. q. حرف ناشنود *Bh.*; حرفِ جوهردار *met.* a) i. q. حرف استخوان‌دار, b) i. q. حـرف آبدار *Bh.*; حرفِ چین *Bh.* s. حرف گیر n. c. a) adversans, se opponens (مردم متعرض); b) *met.* reprehendens, vituperans, critica ratione censens, diiudicans (عیب جوی وخطا گیرنده), unde حرف گیری (suff. ی) nom. abstr. praecedentis *HK. SHL.*; criticism *Shaksp.* (عیب گیر ونکته چین) *Bh.*; cf. Gul. 30, 13 et عیب گرفتن; حرفِ بی ربط s. حرفِ جویده s. حرفِ داغ s. حرف سبک s. حرف پوچ s. حرفِ پریشان s. حرفِ سهل s. حرفِ کم *met.* a) dictum futile; b) dictum contemtionem exprimens (حرفی که از روی تحقیر مخاطب گویند) *Bh.*; حرفِ زمخت s. حرفِ گلوگیر s. حرفِ خاطر رنج dictum, quo aliquis offenditur (حرفی که طبع از استماع آن متنفی گردد) *Bh.*; حـرف زن adi. c. talkative, talking, replying *Shaksp.*; حرفِ سرد s. حرفِ خشک *met.* sermo insipidus, inefficax (سخن بی مزه وبی تاثیر) *Bh.*; حرف کش n. c. literas trahens, scriptor (محرر ونویسنده) *Bh.*; حرفِ گلوسوز *met.* dictum asperum, amarum (سخن تند وتلخ) *Bh.*; حرفِ مسروق *met.* litera scripta, sed non pronuntiata, ut lit. و in vocibus تو, او, چو, دو, خواجه, خواهش al. *Bh.*; litera vocali non affecta, cuius tamen in scandendo ratio habetur opp. literae موقوف dictae (حرف ساکن که هیچ یکی از اعراب سه گانه نداشته باشد لیکن در تقطیع محسوب گردد واین مقابل حرف مسروق بود) *Bh.*; حرفِ چَکُشی i. q. حـرف نـاشـنـود *met.* sermo inconcinnus, insipiens (حرف نا هموار پا در هوا ماخذش هموارى چیزی است که بضرب چکش سازند بخلاف آنچه در قالب ریزند نعمت خان عالی نوشته بسند (آن حرفهای چکشی دلش‌را بشکنی) *Bh.*; حرفِ ورق گیر litera perlonga, quae spatium folii occupat (حرف درازی که تحریر آن ورق‌را در گیرد) *Bh.*

Phrases:

حَرف از زبانِ کَسی ساختن i. q. خبر از زبان کسی بستن i. e. verba componere vel fingere ex lingua alterius, quae hic

گفتن چیزی از زبان کسی که) non dixit (او نگفته باشد) *Bh.*

حَرف بناف کَسی نِهادَن *met.* argutias, facetias dicere, iocari (ظرافت واستهزا کردن), e. g. in hoc versu اشرف poetae : نه توهم است که باشد بحقه گرداب ✿ نپده جود تو حرفی بناف دریبار *Bh.*

حَرف پیش رَفتَن uti dictum est perfici (موافق گفته بعمل آمدن), e. g. : تاثیر پیش یار دشم آبرو مریز ✿ میرفت پیش حرف تو اکنون نمیرود *Bh.*

حَرف دَر قَفا زَدَن *met.* clanculum calumniari alqm (غیبت زدن) *Bh.*

حَرف دَر دِرِ کَسی کَردَن *met.* allegare, afferre, commemorare (ایراد کردن) *Bh.*

حَرف دوتا شُدَن mutari, de verbis; 2) uti dictum est non perfici (تغیر یفتن حرف وموافق قول بفعل نیامدن); inde حرف من دوتا نمیشود verba mea non mutantur, in sententia consto vel permaneo (از حرف خود نمیگردم وبران قائمم) *Bh.*; cf. حرف دوتا کردن.

حَرف دوتا کَردَن *met.* a sermone se avertere (از سخن بر گشتن) *Bh.*; cf. حرف دوتا شدن.

حَرف زَدَن dicere, loqui, sermonem proferre (سخن گفتن) *Bh.* Pro زدن etiam dici potest آوردن et گفتن. Inde حرف بحد خویش زدن pro viribus, pro virili parte verba facere (باندازه خود گفتن) *Bh.*

حَرف کَشیدَن literas trahere, scribere; cf. حرف کش; 2) *met.* longum facere sermonem (دراز کردن سخن) *Bh.*

بَحَرف او نَمیباشَد „quod dicit non facit", quae est locutio vulgaris (یعنی سخن اورا کار نمیبینند واین محاوره است) *Bh.*

بَر سِرِ حَرف آوَردَن c. acc. ps. i. q. انگشت بر لب زدن *B.*

a. حُرف ling. rûmana vel sec. al. arabica i. q. سپندان i. e. semen nasturtii (تخم تره تیزک) ar. حب الرشاد dictum *B.*

a. حِرفَت s. حِرفَه quaestus, lucrum, ars, quam quis exercet (کسب وپیشه) *Bh.*; cf. Pend. 93 fin. Inde حرفت بازی n. c. witchcraft *J.*

e. حَرقَفان arsenicum (مرگ موش ar. سم الفار). Vocem rûmanam (رومی) esse dicunt *B.*

a. حَرَکَت, quod Persae etiam حَرکَت pronuntiant *Bh.* pl. حرکات motus, motio (جنبش واین ضد سکونست) *Bh.*; agendi ratio, actio; cf. Mirchond in Wilk. Chr. 122 fin. Inde حرکتِ دوری motio quaevis circularis (حرکتی که از گردیدن بهم رسد), qualis est modus saltandi Sufiorum (چرخ زدن صوفیان در سماع), simil. *Bh.*; حرکت کردن s. فرمودن — se movere, proficisci Spieg. Chr. 24, 15, et cum از abire, discedere de loco Not. et Extr. t. IX, p. 221, 14, et c. بر invadere locum H. Sam. 64, 11; حرکتِ پسندیده کردن bene, recte facere Gul. 146, 19; در حرکت آمدن commoveri; se commovere ex loco c. از; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 235, 14. H. Sam. 104, 15.

a. حُرمَت reverenda dignitas, reverentia, veneratio (معزز وارجمند شدن), qua significatione cum verbo داشتن coniungitur *Bh.* De vocis sensu mystico v. Pend. p. 96, not. 3 et p. 278.

a. p. حَرَم کَده *J.* s. حَرَم سَرا s. حَرَم خانَه n. c. gynaeceum (محل سرا) *Bh.*

a. p. حِرمَدان (ex ar. حِرم necessarium et pers. دان) cista vel mantica, qua significatione in scriptis arabicis saepe reperiri exemplis commonstravit Quatremère in H. des Sult. maml. t. II, 1, p. 41, not. 34.

a. حَرمَل nom. medicamenti, cuius duae sunt species, alba alias حرمل عربی et صندل دانه et rubra alias حرمل عنصی et هزار اسفند dicta; harmala, ruta silvestris *B.*

a. حُروف pl. vocis حرف q. v. Inde حروفِ چشمه دار literae lacinia i. e. linea incurva finali instructae (كه دامن داشته باشند) ut ج, ش, ص, ع, simil. e. g. in hoc versu نور الدین ظهوری poetae : نازکی‌های رقم بین کز حروف چشمه دار ✿ چشمه‌ها در مرغزار صفحه‌ها بینی روان Bh.; حروفِ منفصل i. q. ar. حروف تهجّی i. e. literae separatim scriptae, quae tironibus legendae dantur Bh.; حروفِ قالبی i. q. حرف طوطی s. مسلهٔ قالبی verba alterius reddita sententia non intellecta (بی فهم معنی وادراك مضمون) Bh.; حروفِ مهندسی signa numerorum ab uno ad novem, vulgo هندسه dicta Bh.

a. p. حُروفی, qui fundamenta fidei tradunt (فرقه ایست که احداث عقاید کنند در قاموس الحروفیون المحدثون), e. g. in hoc versu وحید poetae : این رافضیان بنام صوفی ✿ یا نقوطی [نقطوی Bh.] اند یا حروفی Bh. Ex حروف et suff. ی formatum.

حرّه solanum, uva canina C. ex G. Vox dubia.

a. حَرِیر sericum (ابریشم); 2) genus panni s. vestis pretiosae (پارچهٔ نفیس) B. Inde حریرِ سینه n. c. animus lenis (سینهٔ نرم) F.

a. حَرِیف socius eiusdem artis, aemulus (هم پیشه وانباز در امری) Bh. et simpliciter i. q. فتی homo, significare videtur ut Gul. 139, 13. Inde حریفِ آب ودندان met. a) res naturae aut indoli congruens; b) dulciarii instar gratum; c) fidus ac sincerus amasius F.; حریف باخته n. c., qui maximam opum partem in aleam dedit ([Bh. آنکه اکثر اشیای خودرا ببازی[ببای داده باشد); حریف برده n. c., qui in alea ab aemulo victus est (کسی که ثار از وی حریف وی برده باشد) Bh.; حریفِ گلوگیر et sec. F. et HK. حریف گلوبُر met. a) mundus, tempus (دنیا وروزگار); b) vana gloria, superbia, fastus (غرور وتکبر) B.

a. p. حَرِیفی (suff. ی) rivalship, enmity Shaksp.; stratagem, fraud J.

a. حَرِیم i. q. حَرَم, proprie sacrum septum s. circus templi Meccani (گرداگرد خانهٔ کعبه), sed Persae hac voce honorandi caussa ut generali utuntur signif. : domus vel locus, alii voci speciali illam praeponentes (وفارسیان بمعنی مطلق خانه ومکان استعمال نمایند چون مصف کنند بسوی مکانی خص باضافه عم الی الخص واین از جهت تعظیم بود) ut dicunt, e. g. حریم دیر, حریم میکده, حریم خرابات, حریم بیضه, حریم باغ, حریم چمن, حریم دل, حریم دهن, حریم قفس; حریم سینه, simil. Bh. Inde حریم خانه i. q. حرم خانه J.

a. حَزا sec. Qâmûsi lex. (male B. حُزا) i. q. برگ کازرونی q. v. B. Freyt. : حَزّی anethum silvestre.

a. حُزاز lichen, impetigo (ar. قوبا) B.; cf. Freyt. lex. s. v. حُزّاز.

e. حَزَنبُل et حَزَنبَل ling. graeca : radix quaedam (بیخی) e regione Syriae et Hierosolymorum allata, e nigro albicans (سفید تیره رنگ) B.; aromatis genus Freyt.

e. حَزیران mensis nonus anni rûmani; 2) nom. diei primi aestatis B. Vox syr. ܚܙܝܪܢ, qua mensis Junius anni syriaci intelligendus est; cf. Benfey Monatsn. p. 19 et Ideler Handb. d. Chron. I, 430.

a. حِساب et حُسبان computatio; numerus (شمردن وشمار); 2) met. negotiatio, commercium, agendi ratio (وبمعنی معامله مجاز), e. g. in locutionibus حساب پاك حساب کردن et حساب پاك شدن et کردن با کسی, e. g. in hoc versu هاتفی poetae : بمردم کن امروز آن سان حساب ✿ که فردا توانیش گفتن جواب et صائب poetae : بدامن قیامت پاك نتوانکرد خون من ✿ همین جا پاك کن ای سنگدل با خود حسابمرا et سالك یزدی poetae : مرا پیمانه پر می گردد از یك قطره چون گوهر ✿ اگر ساقی دهد جامی حسابم پاك میگردد Bh.

Inde حسابِ جُمَّل computatio, quae fit literis alphabeti (حساب ابجد) *B.* in app.; حساب دان n. c. an arithmetician; حسابگاه n. c. tribunal (دیوان) hind. (کچهری) *Bh.*; حساب کتاب n. c. accounts *Shaksp.*; حساب نویس n. c. an accountant *Shaksp.*

Phrases:

حسب أز خود داشتن *met.* gloriari de se ipso (بخود مغرور بودن) *Bh.*, e. g. in hoc versu سلیم poetae: خاکساری پیش مغروران ندارد اعتبار ✿ کم حسبی داری از خود در حساب ما مباش *Bh.*

— — — بر s. حساب أز کسی بر گرفتن — — — بردن s. داشتن *met.* timere (ترسیدن); 2) exemplum capere a re (عبرت گرفتن از چیزی), e. g. in hoc versu خواجه شیراز poetae: خرد زپیری من کی حساب بر گیرد ✿ که با چو تو نظامی et صنم طفل عشق می بزم poetae: ✿ حسابی بر گرفت از راه تدبیر ظهوری et نبود آنکه زبازیهای تقدیر poetae: بر ✿ اشک نشمرده میفشانم داشته عمر زمن حسابی *Bh.*

حساب بر انداختن *met.* consilium capere; recte cogitare (رای زدن وصواب اندیشیدن), e. g. in hoc versu نظامی poetae: ✿ حسابی که خاقان بر انداختی بفرمان او کار آن ساختی et in alio: حسابی که با خود بر انداختی ✿ چنان نیست بازی غلط باختی *Bh.*

حساب بر قلم زدن seriem computationis e manibus amittere (سر رشته حساب از دست دادن) *Bh.*

حساب دادن i. q. حساب کردن *Bh.*

حساب سر بسر کردن s. حساب روشن کردن rationes conficere s. purgare (پاك کردن حساب) *Bh.*

حساب کردن چیزی بچیزی *met.* aequalem habere, censere (برابر شمردن ومساوی دانستن), e. g. in hoc versu ملا طغرا poetae: گل خویشرا به پرتو آنرو کند حساب ✿ خودرا بنفشه سایه آنمو کند حساب *Bh.*

حساب گرفتن rationem subducere Spieg. Chr. 39, med. coll.: عقد زلفت گرفتم از سر زلف ✿ چند گیرم حساب نامعدود et گرفتم حساب جمالش بماه ✿ رخ او زصد مه فزون آمدست *Bh.*

بحساب گرفتن mutatum, commutatum habere s. putare (متغیر داشتن), e. g.: ناز تحویل کند آنکه بعاشق شب وروز ✿ چه حساب است که هرگز نگرفتش آنقدرها که سپرد است بخود: et بحساب خصم وغل ✿ غیر خودرا عجبی نیست بحساب نگیرد *Bh.*

a. p. حِسابی (suff. ی) accountable, accurate, iust *Shaksp.*; 2) res pretiosa, cara, aestimata (چیزی که قدر وشانی داشته باشد), e. g. in hoc versu ظهوری poetae: حسن تو حسابی شده مه در چه حسابست ✿ خورشید زرشک تو چنین در تب وتابست *Bh.*

a. حَسْب et بَحَسْب et بر حسب sequente genitivo: pro ratione, iuxta, secundum (موافق ومقدار چیزی) *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 72, fin. Interdum pleonastice positum videtur, e. g. بر حسب واقعه مطلع گردانید „id quod acciderat notum fecit“ Gul. 8, 3, coll. بحسب اتفاق „forte fortuna“ H. Sam. 32, med. et بحسب غالب i. q. غالبا s. في الغالب „plerumque“ Not. et Extr. t. IX, 195, med.

a. حَسَب nobilitas ex divitiis et dignitate oriens opp. gloriae avitae (شرف نسب) *Bh.* coll. حسب ونسب gloria dignitatis et avita H. Sam. 24, 1.

e. حسبان, vocales desunt, nom. oppidi parvi sic descripti: مشتمل بر درختها وباغها ورياحينها وزراعتها وآن تختگاه وبلقا است *B.* in app.

a. حَسَد invidia, malevolentia (کینه وبدخواهی) *Bh.*; inde حسد آرا adi. c. invidus, malevolus (بد خواه) *B.* in app.; حسد پیشه adi. c. invidus Spieg. Chr. 3 fin. Cum verbis داشتن ,بردن et کردن construitur cum praep. بر et cum verbo آمدن praepositio از in usu est *Bh.* coll. Gul. 34, 3, Pend. 78, 2.

a. حَسرَت suspirium, moeror, poenitentia (دریغ وپشیمانی) *Bh.* Coniungitur cum verbis کشیدن ,بردن ,خوردن ,ریختن ,بدر فرو خوردن et بیرون ریختن *Bh.* coll. عروس ملك از غیرت شد همواره خوناب حسرت ریختی Anv. Soh. f. 212 vs. l. ult. et با دل پسر خون باران حسرت از دیده باریدن گرفت *ibid.* f. 232 r. l. 1. Inde حسرت الملوك i. q. حَسیب الملوك q. v. *F.*

حَسَك arabica forma persicae vocis خسك i. e. spina triangularis *B.*

a. حُسن pl. مَحاسِن pulcritudo, elegantia, formositas. Inde حسن ابدالی facetiae, sales, lepor (ظرافت وخوش طبعی); حسن برشته سوخته s. — ته برشته s. برشته pulcritudo viridis, cuius fundus est coloris rosei (حسن سبز تہ گلگون); حسن تُنُک pulcritudo levis, exigua (سهل وضعیف); حسن شسته pulcritudo candidissima (بغایت صفا) *Bh.*; حسن شکری s. حسن مهتابی s. حسن صندلی رنگ pulcritudo alba in flavum vergens (سفید که بزردی زند); حسن فرنگ *met.* pulcritudo alba, qualis est color Europaeorum; حسن ساخته i. q. حسن عاریتی pulcritudo et formositas non propria sed ex fuco et ornatu orta (حسنی که از خال وسرمه وآرایش بهم رسد) *B.* opp. حسن خداداد *Bh.*; unde حسن عاریتی بر رخ قمر *met.* splendor, quem luna a sole accepit *HK.*; حسن گلناری pulcritudo perrubra (بسیار سرخ); حسن گندمین s. حسن گندم گون s. حسن گندمین رنگ pulcritudo rubra in nigrum vergens (سرخ که بسیاهی آید); حسن لیموی pulcritudo flava in rubrum vergens hind. چنپک برن dicta; حسن نیمرنگ pulcritudo, quae accedit ad illam, quam حسن صندلی رنگ dicunt (قریب بحسن صندلی رنگ است) *Bh.*

a. p. حَسَن مَیمَندی nom. Veziri Sultani محمود سبکتکین *B.* in app.

a. حَسو puls farinaria (آش امباج) *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. حَسو.

حَسیب *C.* et حَسیبِ بزغاله *F.* et حَسیبَك *B.* et حَسیب المُلوك *F.* intestina agni pinguis in particulas concisa et in pulte oxygalae parata, quae matronis dono offeruntur (روده بره فربه که آنرا قطعه قطعه کنند هر قطعه بمقدار یک وجب وپنج پنجرا در یکدیگر پیچیده در آش ماست که ماستبا باشد اندازند وخواتین بتحفگی وتبرکی بخانها یکدیگر فرستند) *B.*; cf. حسرت الملوك. Num forte ad ar. vocem حسیبی „aestimatus“ referendum?

حِسیب [ê] persica forma arabicae vocis حِساب, quae pronuntiatio longae vocalis â a grammaticis اماله dicitur, e. g. خداوند دیوان روز حسیب Bost. coll. Inst. ling. pers. §. 6. 57 et 95.

a. حُسَینی (suff. ی) ad Imanum Hosain pertinens *B.*; گروهی از سادات (حسین) عظیم الشان *Bh.*; 2) vas coriaceum ظرفی که آنرا از بلغار وگاهی از چرم خر دوزند); 3) nom. soni cuiusdam (مقمی) musici *B.*; 4) nom. fontis in regione تخت یزد *Bh.*

a. حَشر incitatio (بر انگیختن), e. g. in hoc versu poetae صائب : روی آتشناك خون مرده می آرد بجوش ✿ جلوه مستانه حشر آرزوها میکند *Bh.*; inde derivanda vide-

tur significatio : excitatio a mortuis vel resurrectio mortuorum coll. حشر ونشر Not. et Extr. t. IX, 222, 14, et يوم حشر dies resurrectionis mortuorum s. extremi iudicii Spieg. Chr. 71, fin. et حشر گاه n. c. locus resurrectionis mortuorum (عرصت قيامت) *Bh.*; 2) *met.* congregatio (وبمعنى محشور مجاز است) *Bh.*; 3) agmen Freyt., sed sec. *Bh.* حَشَر agmen, coetus, asseclae (وبالتحريك فوج ودر صراح توابع ولواحق) *Bh.*; *spec.* pars exercitus vel copiarum, sec. Quatremère : „une milice, un bataillon de troupes non organisées, de soldats armés à la légère qu'on envoie en avant comme éclaireurs. Le mot حَشَرى, qui en derive, doit se rendre par : soldat de milice, soldat armé à la légère" H. Mong. t. I, p. 204, not. 54, ubi etiam exempla allata sunt. Inde حَشَر گاى (a. v. گائيدن) n. c. mulier, quacum coeunt plures viri congregati (زنى كه چند كس جمع شده اورا بگايند معنى تركيبى آن گائيدهء لواحق وتوابع) *Bh.*

حَشفيقَل alia scriptio vocis هشفيقل q. v. *B.*

a. حَشَم famuli, servi vel asseclae, qui pro domino suo iram concipiunt et pugnant (چاكران وخدمتگاران كه براى صاحب خود غضب نمايند وبا حريف جنگ كنند) *Bh.*

a. p. حِصار munimentum, locus munitus, arx (دژ) *Bh.*; قلعه وبارو *B.*; cf. حلقه كشيدن 1, qua significatione cum verbis بستن, زدن, بر آوردن et كشيدن coniungitur; 2) obsidio (محاصره كردن قلعه) Gl. Sch.; 3) nom. unius viginti quatuor ramorum musices (شعبهء موسيقى) sic descripti : وآن بلندى حجاز است وپستى آن سه نام مقامى از سرود *Bh.*; گاه باشد *B.*; 4) nom. urbis (نام شهرى است حسين) *B. F.*; nom. regionis (ولايت خيز) *F.*; cf. حصار شادمان. Inde حصار برين *gen.* coelum, *spec.* coelum coelorum *B.* in app.; حصار پولادى s. پولادين — *HK.* *met.* a) digitale sartoris (انگشتوانه) e metallo confectum; b) fornax (آتشدان); c) locus quisque munitissimus; d) coelum primum, quod chalybeum esse nonnulli dicunt *B.*; حصار پيروزه s. فيروزه — *Bh. HK.* et حصار معلق *met.* coelum *B.*; حصار تَركش *met.* a) castellum insulae freti maris Malaccae; b) pharetra; c) lucerna, lampas (قلعهء جزيرهء دربند ملاخه است كه بهرموز اشتهار دارد ونيز عبارت از تيردان است وآنرا قنديل نيز گويند) *B.* in append.; حصار شادمان nom. urbis in Khorâsân prope Qandahâr (نزديك بقندهار وولايت حصار كه داخل ما ورا النهر است جداست) (نام شهرى است از *Bh.*; حصار هزار ولايت ما ورا النهر *B.* in app.; ميخى *met.* a) *gen.* coelum; b) *spec.* sphaera zodiaci et sphaera stellarum fixarum, quae est sphaera octava *B.*

a. p. حِصارى (suff. ى) ad urbem حصار dictam pertinens et de equo ex illa urbe allato dicitur; 2) sonus quidam (نوائى) musicus, qui est شعبهء حجاز; 3) vox arab.: se muniens, munimento se concludens (متحصن) *B.*

a. حِصن locus munitus, arx (دژ وقلعه), quod cum verbo بستن coniungi solet *Bh.* Inde حصن فيروزه *met.* i. q. حصار پيروزه; حصن معلق i. q. حصار معلق; et حصن هزار ميخى i. q. حصار هزار ميخى q. v. *B.*

a. p. حَصير storea (بوريا) Gl. Sch.; 2) theca in qua reconditur instrumentum musicum *C.* ex G.

a. حَضرت praesentia (نزديكى وحضور) *Bh.*; cf. Gul. 15, 12; 2) aula regia (درگاه) *Bh.*; sedes regia; cf. Journ. As. 1844, Avril, p. 273; coll. اركان دولت واعيان حضرت حاضر شدند Gul. 44, 1; 3) maiestas, cognomen honorificum Dei et virorum nobiliorum (واضافه آن بچيزى از جهت تعظيم بود) *Bh.*; cf. Spieg. Chr.

27, 2. 68, 6, coll. حضرت تنگبار Deus altissimus (حضرت حق تعالی) *HK.*

a. حُضور praesentia et pl. vocis حاضر „praesentes" (در صراح حاضر شدن وحاضران) (2 ;(ودر کنز اللغة بارگاه حاضر شدن apud Persas: florens, laetus status, laeta animi affectio, voluptas (وفارسیان بمعنی شگفتگی وخرمی) *Bh.*; cf. Fleischer Ali's Spr. 89, 14; et videtur dictum de animi deo subditi tranquillitate coll. گدایست تسبیح وذکر وحضور ✿ گدارا نبید که باشد غرور Bost. et با حضور دل نکرده طاعتی Pend. 9, 3. De vocis sensu mystico vid. Not. et Extr. t. XII, p. 349, not. 2, coll. در اصطلاح متصوفه مقام وحدت‌را گویند *SHL.*; inde حضور شان n. c. status securus (مقام امن وامان) et بی حضور adi. c. angustus, afflictus animo, aegrotus (تنگدل ومنقبض وبیمار) *Bh.*

a. حِطّین nom. vici inter Tiberiadem (تبریه) et Ptolemaidem (عکا), a Tiberiade duos parasangas distantis (ونزدیک آن قریه ایست حباره که قبر شعیب در آنجاست) *B.* in app.

a. حَظ portio, sors (نصیب وقسمت); 2) apud Persas significatione: sors bona, felicitas, voluptas (عیش وخوشی) usitatum est *Bh.*; خشنودی وخوشی Gl. Sch.

a. حِفظ custodia, tuitio; 2) vigilantia; 3) memoria (نگاهداشتن واز بر گرفتن) *Bh.* Inde حفظ صورت custodia faciei (روی کسی نگاهداشتن), e. g.: جلالای طباطبا در تعریف دیوان قدسی ✿ نکردی صفحه‌اش گر حفظ صورت ✿ بنان‌را آبرو رفتی ضرورت *Bh.* et حفظ الغیب *met.* vigilantia animi latentis (پاس خطر غائب داشتن) *B.* in app.

a. حَقّ et sine Teshdid a Persis usurpatum, iustus, verus (راست ودرست); 2) epithet. Dei (نامی از نامهای باریتعالی); 3) pl. حُقوق ius, debitum, *propris* beneficium debere (چیزی که تدارک آن باحسان ونکوی باید کرد) *Bh.* coll. ar. حق النعمة Fleischer Ali's Spr. 59 fin.; unde locutiones حق چیزی داشتن برچیزی beneficium alicui debere et حق بر کنار گذاشتن debitum negligere et حق فراموش کردن debitum oblivisci et حق گذاردن = ar. قضاء الحق s. اداء الحق debitum praestare *Bh.* coll. حق گذار adi. c. debitum praestans in hoc versu سعدی poetae: زهی بندگان خداوندگار ✿ خداوندرا بنده حق گذار *Bh.* et حق گذاری (suff. ی) debiti praestatio Fleischer Ali's Spr. 13, 11; 4) portio, sors (حصه ونسیب), qua significatione cum verbis داشتن et خوردن coniungitur, e. g. in hoc versu poetae: زکی ندیم شد عداوتها دلیل ✿ دوستی ما بما حقها دارند یاران دشمنان ✿ بما ما بما et in alio کمال خجند poetae: محتسب بگوی ومترس از کسی کمال ✿ کم باده میخوریم حق کس نمیخوریم *Bh.* et sensu transitivo حق کردن portionem dare, participem facere, e. g. in hoc versu: ✿ خویش‌را تا بود مطلق کرده‌ء عیش در کار غم حق کرده‌ء *Bh.*; 5) mors (مردن) *Bh.* Inde در حق sequente genitivo: quod attinet ad, de; cf. Gul. 34 l. ult. Spieg. Chr. 10. 29. 65. Praeterea notentur dictiones: حق آشنا adi. c. iuris amicus; et حق پسند s. حق پذیر *l.* adi. c. ius approbans; et حق پرست adi. c. ius colens; et حق در adi. c. ius violans; et حق فروز ius illuminans; et حق نواز adi. c. iuri blandiens, iuris fautor, e. g. in hisce versibus میر معزی poetae: ترک حد مشرق است وروم حد مغرب است ✿ هر دو دارد شهریار وحق پرست حق دراست ✿ جمالش حق فروز آمد کمالش حق پذیر آمد ✿ ضمیرش حق پرست آمد وزیرش حق نواز آمد *Bh.*; et حق خزانه a duty or fee of two per cent claimed by the inferior treasurer upon all monies

paid into the royal treasury *J.*; et حقدار n. c. rightful owner, proprietor *Shaksp. J.*; et حق زادگی birthright *J.*; et حق شناس adi. c. debitum noscens i. e. beneficii memor, gratus opp. حق ناشناس ingratus Gul. 29 l. atp.; et حق شناسی (suff. ی) animus beneficii memor, gratus *J.*; et حق طراز adi. c. ius manifestans (حق نگر که پیدا کننده حق باشد) *B.* in app.; حق القدم, quod hospiti, nuntio similive offerunt (آنچه بمهمان وقاصد ومننند آن دهند), synon. vocis پارنج *Bh.*; et حقگوی n. c. a) veridicus; b) quod ad rei naturam pertinet, essentia (نفس الامری); c) nom. avis cuiusdam, alias چوک et شباویز dictae, quod ex illius clamore sonus vocis حق percipitur *B.*; et حق النظر is, qui tempore edendi adest (کسی که در وقت خوردن حاضر بشد) *Bh.*; et حق نمک fidelity *J.*

حُقّه pyxis s. theca parva (کوچک قوطی) gemmis, moscho, pharmacis, simil. recondendis, unde dicunt: حقهء لعل et حقهء معجون et حقهء مشک et حقهء گوهر *F. Bh.*; 2) ling. hind.: i. q. غلیان i. e. genus fumisugii, quo fumus tabaci per aquam transiens hauritur vulgo huqqah dictum *Bh.* Inde حقهء آتش a kind of rocket used in war *J.*; حقه باز n. c. a) praestigiator (شعبده باز) *Bh.*; b) *met.* α) sector zonarius (طرّار); β) dolorum structor (مکّار); γ) erro, versutus, impostor (عیّار) *B.*; unde حقه بازی (suff. ی nom. abstr. praecedentis (بازی گری وچشم بندی) *SHL. HK.*; حقهء بی مغز *met.* a) homo stupidus, durus, inhumanus (مرده دل بودن واهل دل نبودن); b) non idoneus, inconveniens (نا اهل); c) damnum creans, nocens (خلل بهم رساننده) *B.*; unde چو حقه بی دل وبی مغز بودن stupidum, durum, inhumanum esse (مرده دل واهل دل نبودن) *B.* in app.; حقه بردار n. c. the servant who prepares the huqqah *Shaksp.*; cf. حقه 2; حقه پرداز n. c. a sky-rocket *J.*; حقهء سبز *met.* coelum *B.*; حقه گر n. c. tornator (ar. خراط t. چقرقچی) *F.*; حقهء کاوس *met.* a) nom. soni cuiusdam (نوائی) musici; b) nom. sextae triginta melodiarum (لحن) citharoedi Barbûd, etiam حقهء کالوس dictae *B.* vel sec. *B.* in app.: modi quidam canendi پرده dicti eiusdem citharoedi; حقهء مینا *met.* coelum *B.*; حقهٔ مینافام *met.* orbes coelestes *F.*

a. حَقِیقَه s. حَقِیقَت veritas, vera natura, verus valor; 2) *myst.* doctrina spiritualis Pend. 293; pl. حَقایِق veritates sermonis, cogitationes sublimes *ibid.* 18, 1 et 6. Inde فی الحقیقه s. در حقیقت s. بحقیقت vere, re vera.

a. حَکّ fricatio, rasus (تراشیدن); 2) *met.* amotio (دور کردن). Coniungi solet cum verbis شدن et کردن vel ساختن et legitur etiam significatione participii praet.: fricatus, rasus (تراشیده شده) *Bh.*

a. حِکایَت narratio (قصه وداستان) et cum verbis فرو بستن, داشتن, گفتن, کردن et گذاشتن coniunctum significat: narrare *Bh.*

a. حُکم pl. اَحکام imperium, decretum, sententia (فرمودن وفرمان وحکم کردن بر چیزی علم است ازانکه بزبان بود یا بدست پس نوشتن بقلم وکشتن به تیغ نیز از احکام بدست باشد) *Bh.*; 2) ratio; inde بِحُکم propter, iuxta, secundum et بحکم آنکه propterea, quod; quia; cf. Gul. 18 l. ult., 106 l. ult. Inde حکم کردن s. حکم فرمودن a) imperare, iubere seq. تا H. pr. reg. 9. 15, Not. et Extr. t. IX, 112, 17 et seq. که H. Sam. 20, 13, Wilk. Chr. 170, 8, coll. Instit. ling. pers. §. 572 et 573; b) sententiam ferre, iudicare c. ب r., e. g. بمسلمانی او حکم کردند „sententiam ferebant, illum esse fidei Mu-

hammedanae addictum" Not. etc. t. IX, p. 233 fin.; حکم کشیدن mandato parere, obedire (امتثال وفرمان برداری کردن) *Bh.* Praeterea notentur dictiones: حکم انداز n. c. sagittandi peritus (قادر انداز) *Bh.* s. qui scopum iaculando attingit (نشانی) alias قادر انداز (درست اورن کمانکشه دیرلر) dictus *F.*; کنایه از تیر اندازی آمده که کُلِی خطا نکند *HK.*; cf. Gul. 107, 2, ubi Semelet pro vera Gladwini lectione حکم انداز male تیر انداز recepit; unde حکم اندازی (suff. ی) n. abstr.: sagittandi peritia *HK.*; حکم بردار adi. c. mandato parens, obediens *M.*; حکم بیاضی (cf. بیاض) imperium autographum, quod solo regis sigillo obsignatur neque ex libris describitur, ut celerrime expediri et occultum manere possit, de quo haec leguntur in lex. *Bh.*: علامی فهامی در آئین اکبری نوشتند که چون برخی احکام سلطنت درنگ بر نمی تابد از جهت تعجیل واخفای راز منشور مقدس تنها به نگین شاهی پیرایه گیرد واز دفاتر نگذرد آنرا حکم بیاضی گویند انتهی در وقت عرش اشیانی حکم بیاضی معتبرتر از احکام دفتری بوده درعهد اخلاف آنجناب کم رتبه شد ورسیدنش به نگین شاهی هم نمانده بمهر امرا باشد لیکن از دفتر نگذرد ازین جهت کم اعتبار است نظم برین مرزا صائب فرموده ۞ تعجیل تیغ یار بود در هلاک ما ۞ حکم بیاضی که بدفتر نمی رسد ۞ اگرچه حکم بیاضی بلند رتبه نبود ۞ بدور کردن او اعتبار پیدا کرد *Bh.*; حکم ران s. حکم روا adi. c. imperans (حاکم وفرمان روا) opp. حکم کش *Bh.*; حکم رانی (suff. ی) n. c. imperium, potestas regia *J.*; حکم شرعی s. حکم شرع decretum vel sententia ex lege lata *M.*; حکم قدم decretum divinum (تقدیر ازلی وحکم حضرت حکیم لم یزلی) *F.* ex المجمع. *HK.*; حکم رانی *J.*; حکم گذاری n. c. i. q. حکم کش adi. c. *met.* mandato parens, obediens (مطیع وفرمان بردار) opp. حکم ران *Bh.*; حکم نامه n. c. written order *Shaksp.*

a. حَلّ solutio (گشادن), unde حل شدن solvi et حل کردن solvere; 2) *met.* facilis (ومعنی آسان مجاز است) *Bh.* Inde حلِّ عقده solutio nodi; حل وربط solvere et stringere; گاه حل گاه شد کردن modo solvere, modo ligare vel stringere *M.*; حلکاری n. c. i. q. بسمه s. وسمه q. v. *Bh.*; gilding *Shaksp.*, e. g. جامهء حلکاری vestis auro picta (جامه که از طلای محلول بران نقش کرده باشند) *Bh.*

a. حَلّاج, qui gossipium a semine mundat, carminator Freyt. Inde حلاجی (suff. ی) ars carminatoria *J.* et حلاجی کردن a) gossipium a semine mundare, carminare; b) *met.* asperioribus facetiis perstringere sive iocose fit sive serio (*germ.* durchhecheln) (حرفهای درشت گفتن خواه بکنایه وخواه صریح واز قبیل موشگافی ونقت هم هست) *B.* in app. ex *Bh.*

a. حَلاحَل genus cepae (پیاز) silvestris *B.*; cf. حلحل.

a. حَلال licitum (opp. حرام) *B. Bh.*; 2) cuiusque voluntati permissus, communis iuris, e. g. خون حلال i. q. خون مباح; 3) nupta viro, uxor (منکوحه) *Bh.*; 4) mastiche (مصطکی وآن صمغی باشد که علک رومی خوانند) *B.* Inde حلال خور n. c. an epithet applied to the lowest and vilest classes of the people, particularly such as are employed in the meanest offices, the removing of carrion and the like; so called because every thing is lawfull food to them *Shaksp. J.*; حلال خوری (suff. ی) n. abstr. business of sweeper *Shaksp. J.*; حلال زاده n. c. opp. حرام زاده a) filius legitimus; b) ingenuus, nobilis, probus, integer; cf. *B.* s. آزاد et پارسا; حلال زادگی (suff. ی) n. abstr. praecedentis; حلال نمک adi. c. faithfull, true *J.*

a. p. حَلالی (suff. ی) recens (طری ar. تازه); 2) legitimus (حلال زاده); 3) immunitas, libertas (حلیت وابراء ذمه) *B.* in append. Inde حلالی خواستن, quod in lex. *Bh.* sic explicatur: بخشیدن خواستن اعم ازانکه حق شیر از مدر خوانند یا حق نمک وغیره از خواجه واین از اصل زبان بتحقیق پیوسته *Bh.*

a. حَلام agnus (بره) *B.*; sec. Freyt. حُلّام.

a. حَلبلاب, sec. Freyt. حِلبلاب i. q. لبلاب convolvulus (عشقه) *B.*

a. حَلبیب hermodactylus indicus (سورنجان هندی) *B.*

a. حِلحِل i. q. حلاحل *B.* Alia forma videtur.

a. p. حَلداری (a v. داشتن) n. c. a collection for marriage licences; licences *J.*

a. حَلَزون, sec. Freyt. حَلَزون, genus conchae (صدف), quod combustum in oculorum medicamentis adhibetur *B.*

a. حَلق guttur (گلو). Inde حلق افتادن *met.* lingua capi, sermonem amittere (معنی گرفته شدن آواز بود واین ظاهرا ترجمه محاوره هند است), e. g. in hoc versu میر خسرو poetae: بر سر هر خار که بلبل گذشت ✿ حلق وی افتاد وخراشیده گشت *Bh.*; et حلق آزاد *met.* guttur s. collum, cuius sanguinem ex lege fundere non licet (حلقی که به هیچ وجه از وجوه شریعه ریختن خون او درست نباشد), e. g. in hoc versu نظامی poetae: فرو شوید از دور بیدادرا ✿ رهاند زخون حلق آزادرا *Bh.*; حلق افشاری n. c. pressure of the throat, strangulation *J.*

حَلقچی dulciarium alias زلابیه ar. زلیبیا dictum *B.*; spira pistoria *Bh.* Vox ex ar. حلقه anulus et suff. چی formata et mendosa videtur lectio حلقه چین, quam offert *F.*, ut dulciarii nomen a forma petitum sit, quae est instar anuli parvi coll. بر نوع حلوادر حلقه vocis interpretatione: نانی کبی ایدرنسر, quam offert *F.* et alia: که بصورت حلقه پزند, quae legitur in lex. *Bh.*

a. حَلقوم arteria aspera (نای گلو). Inde حلقوم نشکن (ut videtur pro نا شِکَن non frangens) n. c. duri oris equus (اسپ سخت دهان), e. g. in hoc versu اشرف poetae equum describentis: حرون وبدرگ وحلقوم نشکن ✿ بسان اسپ چوبین تخته گردن *Bh.*

حَلقوی باز filum (رشته) sericum circa collum falconis (باز) ligatum, e. g. in hoc versu سلیم poetae: مانده از دام کهن تارم دربین دشت فریب ✿ حلقهء در گردن هر مرغ چون حلقوی باز *Bh.*

a. حَلقه res quaevis instar circuli rotunda, anulus (هر چیز مدور بشکل دائره), e. g. anulus *catenae, loricae, retis, arcus, portae, osseus pollicis* (زهگیر) al.; 2) rota پایه گردون hind. پهیه [پهیا a wheel *Shaksp.*]), e. g. in hoc versu وحید poetae rotam describentis (در تعریف گردون: شد از حلقهاش نقش پا آشکار تو گوئی بر آمد زسوراخ مار ✿ کمانیست آن حلقه طاعت پذیر ✿ که رهرا فکنند است در پی چو تیر); inde 3) *met.* circulus hominum, congressio, consessus (مجمع ومجلس) *Bh.*, ut حلقهء سودا consessus s. conventus mercatorum, quem commercii caussa instituunt *F.* Inde حلقهء آبگون *met.* coelum *B.*; حلقه انداز, qui fumum tabaci ore haustum ex ore anuli forma emittit (از صاحب زبنی به تحقیق پیوسته که جوانانی که حقه میکشند ودود آن از دهن آهسته آهسته بر می آرند بصورت حلقه از دهن بر می آید وبعضی نیچه کوچکی دارند در دست وازان نیچه حلقه دود بیرون میکنند) *Bh.*; حلقه پشت i. q. حلقه در گوش s. حلقه بگوش n. c. *met.* obediens, subditus, servus (محکوم وفرمان

(بـردار Bh., quod anulus in aure apud Orientales signum servitutis est; cf. Quatremère in H. des Sult. maml. I, 1, p. 7 et 8 not., coll. Gul. 23, 14. 118, 17, Spieg. Chr. 99 l. ult. et چو زآهن کنم حلقه در زیـر سنگ „ut ope ferri subigo saxum“ Sec. Nam. 192, fin. adnotante scholiasta: یعنی چون از آهن سنگرا حلقه در گوش سازم یعنی به تیغ وتیر ونیزه سنگرا بنده سازم; unde حلقه بگوشی (suff. ی) n. abstr. obsequium, servitus *Shaksp.*; cf. infra حلقه در گوش کسی کشیدن; حلقهٔ بینی n. c. anulus narium aureus et gemmis ornatus, quem feminae gestare solent (آنست که زنان حلقه طلا با دو دانهٔ مروارید ودر میان آن یاقوت در بینی اندازند), hind. نتهه (नाथ) dictus *Bh.*; حلقهٔ تسلیم *met.* obediens, servus (بنده وچاکر وفرمان بردار) *HK.*; حلقه دار adi. c. anulo praeditus *met.* attentus, obediens *J.*; حلقه دام n. c. a) rete ex pilis caudae equinae confectum, quod in via perdicis (کبک) ponunt, ut eiusdem pedes laqueis capiantur; b) linteum (روپاکی) instar retis confectum *B.*; حلقهٔ دست بند *met.* a) horizon (افق), b) terra *B.* in app.; حلقه ربائی n. c. raptus anuli in aere suspensi ope hastae (حلقهٔ که آنـرا در هـوا آویـزند ومبارزان به نیزه ربایند), alias طوق بـردن dictus *Bh.*; حلقه زن n. c. a) homo fores pulsans, ut intromittatur (طالب فتح باب); cf. infra حـلـقه بـر در زدن; b) magister (معلم) *B.* in app.; حلقهٔ سفره anuli in circuitu corii coenatorii assuti (حلقهای که بـر دور سفرهٔ چـرمـیـن مـیـدوزند) *Bh.*; حلقهٔ سیمین *met.* a) luna noctis decimae quartae s. luna plena; b) glacies, qua piscinae rotundae astrictae sunt; حلقهٔ نـوش *met.* labia; os (لب ودهان) *B.*; حـلـقـه وار (suff. وار) instar anuli *J.*

Phrases:

حلقهٔ اقبال نا ممکن جنبانیدن *met.*, quod effici non potest petere (طـلـب محال کردن), e. g. in hoc versu خواجه شیراز poetae: خیـال حلقهٔ زلفش چو دستت میدهد حـفـظ ✿ نگر تا حلقهٔ اقبال نا ممکن نجنبانی *Bh.*

— — — s. حلقه بـر در زدن کوفتن s.

حلقه بـر سندان — — — ریختن i. q. حلقه زدن *met.* fores pulsare, ut aperiantur (کنایه از طلب فتح باب کردن وآنچنان بود که تنکهٔ آهنیرا بر تختهٔ در با میخ بدوزند تا اگر کسی بر در آن خانه آید وخواهد که از آمدن خود صاحب خانهرا آگاه سازد حلقهرا بر آن تنکهٔ آهن بزند) *Bh.*, e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae: چشم او هر لحظه مستانرا بهم بـر میزند ✿ شور عشقش عاشقانرا حلقه بـر در میزند *F.*; cf. supra حلقه زن et infra حلقه جنبانیدن.

حلقه کردن نام s. حلقه بـر نام کشیدن et pass. حلقه شدن نام dehonestare aliquem anulum per nomen trahendo (کسی از دائرهٔ اعتبار بـر آوردن چه مرزابان دفتر وقـت ابطال نام کسی حلقه برو در میکشند) *Bh.*

حلقه بستن i. q. حلقه زدن *Bh.*

حلقه جنبانیدن *met.* i. q. حلقه بر در زدن, e. g. چندانکه حلقهٔ وصل بجنبانید در ملاقات گشاده نـشـد „quantumcumque fores amoris pulsaret, porta congressus aperta non fuit“ Anv. Soh. 84. vs. l. 6.

حلقه در گـوش کـسی کشیدن *met.* obedientem, submissum reddere alqm (محکوم ومطیع گردانیدن) *Bh.*

حلقه زدن circumire (طـوف کـردن) *B.*; orbem ducere; in orbem agi; cf. Chr. Sch. 66, 524 coll. *B.* s. تـنـسوره 5; 2) i. q. حلقه بر در زدن *B.*

حلقه شدن incurvari instar anuli, e. g. de arcu (کمان) intento *Bh.*

حلقه كَردَن ad anuli formam incurvare, e. g. cirros vel cincinnos (زلف). Inde حلقه كَردنِ اَنگُشت بَـر گُـلوي شيشه collum ampullae digitis circumdatum in implendo tenere, ne quid humi spargatur *Bh.*

حلقه كَشيدَن circulum trahere s. scribere, de incantatoribus (غرائم خوانان), qui semet circumscribunt (گرد خويش دائره ميكشند), ut a noxa daemonum semet tueantur (تا از آفت ديو وپـرى مصوٌن نمايند), quam tuendi rationem incantatoris حصار dicunt *Bh.*; 2) c. dat. rei, anulum immittere rei, e. g. حلقه كشيدن گوشرا anulum auri immittere *met.* i. q. حلقه در گـوش كسى كشيدن q. v. *Bh.*

چون حلقه بَر دَر بودَن *met.* firmiter consistere in porta et *abs.* firmum, stabilem esse (ثـابـت ومقيم بـودن) *B.* Inde چون حلقه بر در *met.* a) qui ante fores consistens domum intrare non potest; b) firmus, stabilis *Bh.*

a. حِلم mansuetudo, patientia (بـردبـارى ووقار) *Bh.*

a. حَـلـوا dulciarium (چيزى كه از شيرينى سخته باشند) *Bh.* Inde حلواي آشتى s. حلواي صلح dulciarium, quod pace inita alter alteri mittit (باهم بـفـرستند) *Bh.*; حلواي بـرنـج genus dulciarii e farina oryzae (آرد برنج) confectum *HK.*; حلواي بى دود s. بى دخان حـلـواي بى دود *met.* a) i. q. حلواي تر; b) osculum (بوسه) *Bh.*, coll. hoc versu poetae : كمال خجندى بخشى از خوان ملاحت بـجـگـر سوختدرا ✿ بـده امـروز كه حلواى نـبـت بيدودست *F.*; حلواي تر *met.* a) fructus dulces et succi pleni (فـواكه شيرين وسيراب چـون سيب وناشيـاتـى ومـانـند آن) *Bh.*; an esteemed kind of confection *J.*; b) *met.* labia amatae (لـب محبوب) *Bh.*; حلواي رشته a kind of vermicelli *J.*; حلوا سوهـن n. c. name of a sweet meat *Shaksp.*; حـلـواي شـكـر dulciarium e saccharo confectum *HK.*; حـلـواي عـيـد dulciarium diebus festis (روز عيد) destinatum *Bh.*; حلواگر (suff. گـر) pistor dulciarius *Bh.*; حـلـوا مخور „dulciarium ne comedas“ i. e. *met.* ne confunde sermonem (خلط كلام ابتمه) *F.*; حـلـوا ميخورد „dulciarum comedit“ i. e. *met.* sermonem confundit, ineptias et futilia profert (خلط كلام ايـدر وياوه) *F.*; حلواي نيمشكرى s. حـلـواي سويـلـم (نمشكرى, elisa lit. ى, dulciarium notum, alias نيم اشكنى dictum *Bh.*; حلوائى (suff. ى) i. q. حلواگر *Shaksp.*

a. حُـلّـه pl. حُـلَـل vestis paradisi, striata (جامهء بهشت وبـرد يمنى); 2) vestis cui est pannus subductitius (جامه كه استـر داشته باشد), vel velamen magnum, quo totum corpus tegunt, quod tamen sola voce حله exprimi non solet (يا ازار وردا (اعنى چـدر ليكن تنها ازاررا حله نگويند; 3) apud Persas *abs.* : vestis (وفـرسـيـان بمعنى مطلق جامه استعمـل نمايند). Coniungitur cum verbis پـوشيدن, بافتن et بـر تنف گرفتن *Bh.* coll. H. Sam. 146 l. atp. Inde حلهء آدم (vestis Adami) *met.* color viridis (رنـگ سبز) *B.* in append.; حـلـه‌گـر خاك herbas virides producens (رويانندهء سبزه) *B.* in append., quo Deus intelligendus est *HK.*

a. حَلى pl. حُلِى ornatus (زيور) *Bh.*; mundus muliebris Freyt. Coniungitur cum verbo بستن *Bh.* Inde حلى آب picturae, quae in aqua vento afflata apparent (آن نقوش كه از وزيدن باده بـر آب آيد) *B.* in app.; حـلـى بـنـد آب qui terram herbis viridibus ornat et ex guttis aquae margaritas creat, Deus *B.* in app.

a. حِلّيّت lawfulness *J.*; cf. *B.* s. حلالى 3.

al. i. q. خاكشي pabulum camelis gratissimum *B.*

e. حَمدان et حَمدون membrum virile. Vox linguae ignotae *B. Bh.* Sec. *F.* est vox linguae Kharizmiae (خوارزم لغتيدر) et opp. ممدان vulva, quod probant verba وجعل حمدانهم في شيخ سعدى poetae ممدانهم *F.*

حَمدونَه simia (ميمون .ar قرد) *B.* Vox arabica sec. *SHL.*

حُمر dactylus indicus s. tamarindus (تمر هندى pers. خرماى هندى) *B.* Aliam lectionem حمر offerunt *SHL., M.* et Freyt., quae est vox arabica eiusdem significationis; cf. حوم et خبجه.

a. حَمْل pl. حُمول onus quodcunque; 2) apparatus exercitus, e. g. دو هزار سوار با حملى لايق بمدد فرستند H. Sam. 92, 7; 3) pecuniae ex reditu terrae in thesaurum regis missae; cf. Quatremère ad H. Mong. I, 240, not. 75, coll.: ودر انقاق وظايف حمول واتاوات بحضرت بخارا تقاعد والظاظ نمود H. pr. reg. 155 fin. Inde حمل نمودن s. حمل كردن a) onus imponere; b) attribuere, imputare alicui alqd c. ب et بر r. Gul. 4, 1. 31, 14. 187, 18, Not. et Extr. t. IX, p. 72; حمل كرفتن concipere, praegnantem fieri *J.*

a. حَمله impetus, incursus in pugna. Coniungitur cum verbis ساختن s. كردن, آوردن, انكيختن et بردن *Bh.*; cf. Gul. 18, 5, c. بسر p. H. Sam. 72, 8, Spieg. Chr. 67, 3. 107 med. Inde حمله دار s. حمله كراى n. c., qui impetum facit, incursor *Bh.*; et حمله كيرى n. c. invasio, impugnatio (حمله كردن) *Bh.*

a. حَمَمى pl. poet. vocis حمامة pro حَمايم columbae Gul. 132, 3.

a. حِمَى locus inaccessus, locus refugii; *inde* silva, ubi latent bestiae et locus amoenus, ubi aves degere solent (مرغزار) *SHL.* coll.: ما مرّ من ذكر الحمى بمستمى

a. حُلَيقَه ling. arab.: semen medicamenti, quod persice آهو دوستك dicitur *B.*; cf. دينارويه.

a. حَليمر mansuetus, patiens (بردبار); 2) apud Persas: nom. pultis notae (ودر استعمال فارسيان نام آشى معروف) *Bh.*; a kind of food dressed in the Muharram *Shaksp.*

حَلّيمو dial. Shîrâzensi: radix plantae, quae persice ترشينك et ar. حمص البقر s. حماض البرى dicitur *B.*; cf. آزاد دارو et جلنق.

a. حَماجم genus menthae (پودنه) hortensis in Syria حبق نبطى dictum; 2) sec. al. i. q. بستان افروز *B.*

حُماط ling. Maurit.: genus ficus (انجير) *B.*

a. حَمّام, quod Persae حمام sine Teshdid pronuntiant, balneum *Bh.*

a. p. حِمايَت كَر (suff. كر) protector, defensor, custos (حامى ونكاهبان) *Bh.*

a. حَمايل pl. vocis حِمالَة (sec. al. caret singulari Freyt.) balteus gladii; 2) quidquid de collo suspenditur (وشرنكه آويختهء كردن اولور) *F.*; monile H. Sam. 16, 14, coll. hoc versu مير نظمى poetae: چو آمد پيش دلدارش نشستش ❀ حمايل كرده بسر كردن دو دستش *F.*; a necklace of flowers; a small Kurân suspended to the neck as an amulet *Shaksp.* Inde حمايل فلك inclinatio orbis coelestis (ميل فلك), quae est septentrionalis et australis (وآن شمالى وجنوبى مى باشد) *B.* in app.; حمايل نشستن curvato corpore i. e. *met.* molliter et cum fastu sedere (كج نشستن وآن كنايه بناز ونخوت نشستن), quod in lex. *Bh.* versu قاسم مشهدى probatur; حمائلى a planet's elliptical motion *J.*

حُمخُم ling. syr.: arnoglossa, plantago maior (لسان الحمل .ar كاوزبان); 2) sec.

لو سمعت ورق الحَمى صحت معى „illud, quod ad aures meas pervenit de mentione silvae (ubi degit amasia), si audirent fuscae columbarum, mecum clamores ederent“ Gul. 132, 2, ubi interpres turcicus vocem حمى turcico قوری s. قورو silva reddit et schol. Ibn Faredh annotat : الحمى المكان الممنوع الذى لا يقرب واحميت المكان جعلته حمى وفى الحديث لا حمى لله ولرسوله.

h. حِنّا sedes sellae equestris, e. g. in locutione حنا ساز n. c. qui sedem s. حنا تراش sellae equestris e ligno conficit (آنكه خانه زين از چوب تراشد ودرين صورت حنا بمعنى تمام خانه زين خواهد بود); 2) i. q. حنى زين pars anterior sellae equestris, in qua eques ex equo descendens habenas alligat (ليكن حنى زين در عرف عمارى چيزرا گويند كه پيش زين باشد وگاه فرود آمدن جلو اسپ بدان بندند ودر عرف هند (حنا به تشديد نون خوانند Bh. Vox hind.

a. حِنّا, sec. HK. حَنا, et حِنّى et sine Teshdid Bh. (به تشديد نون وبالفتح ايضا وفارسيان به تخفيف وبمانند نيز استعمال نمايند), ar. حِنّاء Freyt., folia arboris, quae contrita manibus et pedibus tingendis inserviunt (برگ درختى كه بكوبند وبدان خضاب (وبر دست وپاى بندند B. برگ معروف كه بدان سرخ نمايند HK.; دست وپارا نگار بندند Bh; hind. مهندى s. مينهدى SHL., gr. κύπρος, cyprus i. e. Lawsonia inermis Linn. sec. Sprengel. ad Diosc. I, 124; cf. برنا 3 et رقون. Coniungitur cum verbis گرفتن, ماليدن, دادن, گذاشتن, نهادن, بستن, كشدن, sed in lingua communi (محاوره) usitata est locutio حنا بستن, si de feminis et حنا ماليدن, si de viris sermo est Bh. Inde حناى پسر زاغ met. cyprus post tincturam nigra evadens (كه بعد از بستن سياه شود) Bh.; حنا بند n. c. charta cypro tincta (كاغذى كه حنارا (دران بندند Bh.; حنا بندان s. حنا بندى n. c. solemnia, quae celebrantur die, quo sponsa cypro tingitur (جشنى كه در كدخدائيها هنگام حنا بستن عروس كنند ودر هند مبندى خوانند) Bh.; حناى دو باره بند cyprus iterum iterumque ad tingendum adhibita, ut color increscat (حناى كه مكرر بندند براى ازدياد رنگ) Bh.; حنازار n. c. locus cypro abundans Bh.; حناى سر ناخن met. rubor paene evanescens (سرخى كه قريب بزوال باشد) Bh.; حناى قدح met. vinum rubrum (شراب سرخ) Bh.; حناى قريش pronuntiatione ignota B., sec. Bh. et HK. حناء قريش, sec. Gol. حنى قُرَيش, flos lapidis (زهر الحجر s. شكوفه سنگ), i. e. muscus quidam super saxa montana verno tempore virens et in morbo, qui داد ar. قوبا lichen dicitur, adhibitus; lichen B.; حناى گريه met. lacrimae sanguineae (اشك خونين) Bh.; حناى مجنون i. q. ورق النيل ar. وسمه indicum, color indicus B.; cf. وسمه; حنائى (suff. ى) a) colorem cypri secundarium habens, qualis est color aquae cypri, quo charta vel pannus inficitur (رنگى نيمرنگ كه از آب حنا كاغذ وقماشرا كنند); b) colorem cypri habens, qualis est color manus vel pedis cypro tincti (دست وپا حنا بستهرا نيز حنائى گويند) Bh.; of the colour of hinna, stained with hinna Shaksp.

Phrases :

حنا بر كف كسى نهادن met. manum inutilem facere (معطل وبيكار گردانيدن آنرا), similis phras. پاى كسى در حنا بستن met. arcere, prohibere aliquem ab eundo (باز داشتن كسىرا از رفتن) Bh.

حنا نو كردن met. cypro recenter tingere (حنا تازه بستن) Bh.

a. حَنجَر et حَنجَرة arteria aspera (ناى گلو); 2) i. q. حُنجُر B., qua significatione alia

huius vocis lectio videtur. Inde حنجرهٔ غلطان n. c. *met.* praeclare canens, cantor (خوانندهٔ خوش خوان) *B.* ex *Bh.*

a. حَنْدَقوقی i. q. اندقوقو *B.*

a. حَنظَل colocynthis Freyt.; arbor amara (درخت تلخ) Gl. Sch.

a. حَوادِث plur. vocis حادِثَة casus fortunae. Inde حوادثِ خُفت casus fortunae non existentes (معدوم) *B.* in app.; حوادث افیون خورد *met.* calamitas cessavit s. exstincta est (حوادث معدوم شد) *SHL.* وفتنه بخفت *HK.*; حوادث زدهٔ adi. c. afflictus; miser *J.*

a. حَواری farina tritici bis cribrata (آرد میدهٔ دو باره بیخته) *B.* coll. ar. حُوَّارَی farina optima Freyt.

a. حَواسّ pl. vocis حاسَّة sensus. Inde حواس باخته adi. c. out of one's senses *Shaksp.*

a. حَواصِل pl. vocis حوصله q. v.; 2) i. q. حیصل melongena (بادنجان) Gl. Sch.

a. حَوالَت s. حَوالَه commissio (سپردن) *Bh.*; attributio, gall. assignation; unde ارباب حوالات possessores attributionum Mirkh. Inde حواله کردن s. — فرمودن tradere, committere, demandare c. ب et با ps. Gul. 14 l. ult., Not. et Extr. t. IX, 200, 5. 204, 6, Spieg. Chr. 72, 7 et حواله چیز بکسی کردن attribuere, imputare alicui alqd H. Sam. 124, 1; حوال دار, pro حواله دار (in India) a native military officer of inferior rank, a havildar *Shaksp.* *J.*; حوالت گاه s. حواله گاه n. c. a) locus, quo committitur (جای سپردن); b) locus voluptarius prope urbem vel montem (ودر فرهنگ ملا فیضی سهرندی است که مقام تفرج گرد بر گرد شهر یا اطراف کوه) *Bh.*; a public walk in the environs of a city; an esplanade *J.*

a. حَوالَی, quod Persae حَوالی pronuntiant et adhibito اماله etiam حَویلی scribunt (وفرسیان بکسر لام استعمال نمایند وظاهرا حویلی اماله همین است) id, quod rem circumdat, regio circumiacens (گرداگرد چیزی) *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 25, 2. 30, 17. 66, 18.

a. حوت piscis et sec. Gl. Sch. i. q. حوت گردون signum piscium, quod est signum zodiaci duodecimum *B.* in app.

a. حَوجَم rosa rubra, cui vis antivenerea tribuitur, si quis in illa insidet vel cubat *B.* Sec. Freyt. est plur. vocis حوجمة.

a. حور proprie est plur. adi. m. أحوَر et fem. حَوراء oculis nigris instar dorcadis praeditus vel praedita, quod est epitheton virginum paradisi et a Persis ut singularis adhibetur i. q. حوری cum ی unit. virgo paradisi, etiam حور بهشتی dicta, coll. این ماه وآن ستره واین حور ندیده از وآن پری Spieg. Chr. 22, 4, et پری نشنیده از حور Jos. et Zul. 30 fin.; unde plur. حوران Gul. 25, 5. Inde حور پیکر n. c. virginum paradisi facie praedita *J.*; حورزاده n. c. a virgine paradisi descendens Jos. et Zul. 29, 5. In locutione حور از دست رفت et حور از جسم رفت vox حور significatione vocis روح animus, accipienda est, in quam mutatur, si a tergo illam legis, quod est artificium verborum, مقلوب مستوی dictum apud Persas usitatum, in eo consistens, quod vox a tergo lecta in aliam mutatur (یعنی روح از دست رفت یا از جسم رفت اینرا صنعت مقلوب مستوی گویند) *HK.*, de quo artificio v. Wiener Jahrb. a. 1828, t. 41, p. 25 sqq.

a. p. حَورْ اِسفَند i. q. بستان افروز *B.* Num forte حور alia forma vocis arab. حَوَّر est, quod probare videtur sequens حور رومی, arabice حَوَّر رومی pronuntiatum?

a. حَوران nom. regionis vastae ab austro Damasci *B.* in app.; Auranitis, Αὐρανῖτις, heb. חורן.

e. حَوران ling. rûmana (رومی): i. q. طرخون s. ترخون oleris species *B.*; arum dra-

nom. lacus, cuius aqua salsa et amara adveniente propheta Muhammede dulcis evasit, cuiusque nomen, quod antehac نیسان erat, in نعمان mutatum est *B.*

a. p. حَوضچه (suff. چه) n. diminut. vocis حوض *J.* Cf. حوضک.

a. p. حَوضَک (suff. ک) n. diminut. vocis حوض parvum receptaculum aquarum; 2) patera (طاس) magna *B.*; طاس بزرگ وبطیه *F.*

a. p. حَوضَه (suff. ه) quidquid receptaculo aquarum simile est, ut pilentum elephanti, simil. coll. Instit. ling. pers. §. 256, p. 176 (عماری فیل وجز آن که بصورت حوض سازند), e. g. in hoc versu نظامی poetae in Sec. Nam. 611 l. ult.: نشینندهٔ حوضهٔ آبگینه ✿ بلی [پلی *Bh.*] کز حجابی ندارد گزینه, quem versum schol. sic interpretatur: اضافت حوض بسوی آبگینه اضافت عام است بطرف خاص وحجاب درین جا بمعنیٔ پوشیده شدن خود است از خلق یعنی کسی که در آب حیوان جا کند البته از چشم مردم پنهان شود addens, in quibusdam codicibus pro بلی کز legi یکی در, secundum Spieg. Chr. 81, fin. یکی از. Cf. etiam locutio: حوضهٔ که آن چشمهٔ خورشید بست, cuius sensus allegoricus in lex. *HK.* sic redditur: از حوض رخسار محبوب واز چشمهٔ چشمهٔ لطافت وناز وکرشمه واز خورشید جمال ویا نور او مراد است ونیز حوضهٔ آن چشمه کنایت از ذات محبوب است که منبع چشمهٔ لطافت ویا روح واز خورشید روح مراد است که وجود جسم از روح است *HK.*

e. حَوفَران ling. rûmana: i. q. حَوران q. v. *B.* arum dracunculus.

a. حَوک herba odorata montana *spec.* ocimum (بادروج) *B.*

a. حولَه nom. duorum tractuum (ناحیه) in Syria, qui sic describuntur: یکی از آنها

cunculus Linn. Alia vocis forma est حوفران; utraque e gr. ἄρον orta videtur.

حوران pluralis pers. arabicae vocis حور, virgo paradisi q. v.

a. حَورِ رومی arbor quaedam, cuius resina vim attrahendi possidet *B.*; cf. خَوَر رومی populus nigra Freyt.

a. p. حورِ زَبدنی ساز *met.* gladius (تیغ) *B.*

a. p. حَورِ قندی granum (دانه) quoddam simile semini, quod دوقو dicitur *B.*

a. حَوصَلَه pl. حَواصِل ingluvies avis (چینه دان); 2) *met.* capacitas, tolerantia (تاب وتحمل وبرداشت) *B.*; cf. Spieg. Chr. 28 fin.; resolution, ambition; capacity, spirit *Shaksp.*; چینه دان وآشیانه مرغ ودل سنگ وهمت *SHL.* Inde حوصله مند adj. c. ambitious, aspiring *Shaksp.* Cf. etiam بی حوصله.

a. حَوض receptaculum aquarum, cisterna, piscina (چاه ومغاک کوتاه که برای آب ایستادن کنندیده باشند) *SHL.* Inde حوض آب a) signum coeleste piscium, quod est signum duodecimum; b) coelum *B.*; حوضِ ترسا receptaculum, in quo uvae pedibus conculcantur, ut succus proveniat *B.*; حوض کرسی locus, in quo prunas accendunt et suggestum exstruunt, in quo hieme sedent (مکانی که دران زغال افروزند وبلای آن کرسی فرش کرده در ایام زمستان بنشینند), e. g. in hoc versu اشرف poetae: آب عشرت آب جو دارد که در فصل چنین ✿ تا بگردن میشود در حوض کرسی غوطه خوار *Bh.*; حوض لب گردان receptaculum aquarum margine humili (حوضی که لبهایش میل پستی داشته باشد وتحقیق آنست که لب گردانی مخصوص بحوض نیست بلکه پیاله وکاسه وبعضی ظروف دیگر نیز لب گردان میباشند) *Bh.*; حوض حوض نعمن 1 *B.*; حوض آب i. q. ماهی

از اعمال حمص ما بیـن حمص وطرابلیس است ودیگر ناحیه ایست ما بین بانیاس وصور از اعمال دمشق مشتمل بر قریهها *B.* in app.

a. حَومانَه planta unum cubitum alta, ramis tenuibus et nigris, cuius flos فـرفـیـری? (*B.* فرفیزی, *HK.* فرفری) dicitur *B.* In Freyt. lex. legitur : حَـومــانَـة plantae nomen.

a. حَومَر i. q. حمز q. v. *B.*

حَوِیت [*é*] pannus crassior, qui amplectitur cameli gibbum *B.* Vox ex arabico حَوِیَّة orta et in appendice lex. *B.* sic explicata : گلیمیرا گـویند که کوهان شتر بـاشـد, qua in interpretatione fortasse praepositio بر ante کوهن excidit.

حَوِیج res, quae cibis in olla coctis iucundi odoris caussa indi solent (آنـچـه بالای دیگ پخته اندازند برای خوشبو), ut zingiber recens (اردک), cuminum (زیـره), caryophyllum (قرنفل) al. *HK.*; olus, ex quo opsonium vel condimentum faciunt (تـره که ازان نانخورش سازند), ut spinachium (اسپناج), anethum (شبت) al. *Bh.*; pot-herbs, seasonings; sweets *J.*; cf. *B.* s. v. چـغـنـدر. Mendosa videtur lectio حوِیج, quam offert *HK.* Vocis originem ignotam dicit lex. *Bh.* auctor (لیکن معلوم نیست که لغة کجاست زیرا که کتب عربیه وفارسیه بران مساعد نمیکنند) *Bh.*; sed ex ar. حَوایِج res necessariae, depravata vox videtur, quae aut non usitata est apud Arabes campestres, aut pluralis contra regulam formatus a singulari حاجة, vel ad singularem حیجة referendus, de q. cf. حاجت et Quatremère ad H. des Sult. maml. t. I, 2, 138, not. 170.

a. p. حَوِیجی (suff. ی) dulciarium, quod نحلف dicitur *F.* et in Freyt. lex. sic explicatur : „bellarii candidi et duri genus ex sapa et radice عسلج multa coctione confectum". (حلوای ناطف آبدار) *F.* sine exemplo.

a. حَیا pudor, verecundia (شرم). Coniungitur cum verbo بالیدن. Inde بی حیا adi. c. pudore, verecundia carens (ونفی آن با لـفـظ بی کنند) et حیازده adi. c. i. q. شرمسار pudibundus *Bh.*; حیـادار adi. c. modest *Shaksp.*

a. حَیات vita (زیستن وزنـدگـانـی opp. ممات). Coniungitur cum verbo دادن et یافـتـن. Inde حیات سپردن i. q. جـان سپردن vitam in discrimen dare, profundere, e. g. ناظم هروی ❁ چون شمع اگر شام گرفتیم حیاتی ❁ ناظم بعد افسوس سحرگـه سپردیم *Bh.*; حیاتِ تازه new life (used to express recovery from severe illness, or the pleasure derived from meeting a friend) *Shaksp.*

a. حَیّ العالَم sempervivum *herba*, persice همیشک جوان dicta q. v. *Bh.*; houseleek *J.*

a. حَیـدَر leo; 2) cognomen Alii, generis Muhammedis, etiam حـیـدرِ کَرّار dicti (واورا کرار بدان میگفتند که چـنـد کرت حمله کردی) *HK.*; 3) قطب الدین حیدر nom. pr. auctoris sectae mysticae, unde حیدری (suff. ی) discipulus vel sectator Haidari Pend. 24; حیدر نامه inscriptio libri a Ferid-eddin Attar scripti *ibid.* 20 et 24; حـیـدر آبـاد two cities in India *J.*

a. حَیران obstupefactus *Bh.*; interdum de oculis dictum : praestrictus (باقه قـلـمش), e. g. in hoc versu حکیم شفایی poetae : ازحریم دیده خاک جلوه کاهش بیختم ❁ دل نشد پیدا ولی صد چشم حیران یافتم *F.*; 2) (ut videtur pro حَـیَـران) coll. حیرانی i. q. حیرت stupor *Bh.*; cf. Chr. Sch. 96, 157; inde حیـران زده adi. c. i. q. حیرت زده stupore perculsus *Bh.*

a. p. حَیرانی (suff. ی) stupor (حیرت); 2) ob-

stupefactus (حیران), e. g. in hoc versu سنجر poetae : کاشی چو من حیرانی عاشق نگوی چون ترا شاید ❀ بیارا بزم ویاری سز لن قنون الفترا *Bh.*

a. حیرت stupor (سر گشته شدن), unde حیرت زده stupore perculsus, obstupefactus (متحیر وسر گشته) *Bh.*; et وادیء حیرت vallis stuporis, quo nomine sextus gradus perfectionis Sufiorum intelligitur Pend. 179.

حیری aedificium fornicis forma exstructum, coenaculum anteriore parte patens, podium, solarium, porticus (ایوان وصُفّه ورواق) *B. F.* Alia lectio vocis persicae خیری videtur.

حیز catamitus, paedicator (نامرد وپشت پای ومخنث), unde حیزی (suff. ی) n. abstr. sodomia (نامردی ومخنثی) *B.* Alia forma vocis persicae هیز usu sancita *F.*; concha s. catinus, quo in balneis utuntur, *haurientes illo aquam et corpori affundentes : unde petita similitudine, quoniam per manus multorum obit, prior significatio indita C.* ex G.

a. حَیص بَیص et حیص بیص, quod Persae sine vocali ultimae literae pronuntiant : angustia, calamitas (تنگی وشدت وسختی) *Bh.*

e. حَیصَل ling. Maurit. : melongena (بادنجان) *B.* Cf. حواصل 2.

a. حَیض menstrua. Inde حیض سفید *met.* semen genitale (منی); حیض عروس رز et sec. *HK.* حیض دختر رز *met.* vinum rubrum; حیض گل *met.* splendor rosae (خنده گل) *Bh. HK.*, vel rubor rosae (سرخی گل) *HK.*

a. حَیف iniustitia, violentia (جور وستم کردن), qua significatione cum verbo نمودن et رفتن cum بر ps. coniungitur; 2) vindicta, qua significatione cum verbis کشیدن et گرفتن cum از ps. in usu est; 3) dolorem, moerorem exprimit (دریغ وافسوس), ut dicant حیف خوردن moerore affligi et حیف بردن cum بر ps. moerore, dolore afficere alqm et instar adverbii in exclamatione ponant significans: proh! proh dolor! *Bh.*

a. حیلت s. حیله pl. حِیَل fraus, dolus (مکر وفریب). Inde حیله انداختن i. q. حیله کردن fallere, decipere *Bh.*; حیله باز *C.* s. حیله بند *J.* s. حیله ساز s. حیله کار s. حیله ور s. حیله گر adi. c. technarum structor, deceptor *C.*; unde nom. abstracta: حیله بازی *C.*; حیله سازی *Shaksp.*; حیله گری *C.* et حیله وری *B.* astutia, fraudulentia; حیله پژوه adi. c. fraudem, dolum quaerens i. e. fraudi deditus, fraudulentus *Bh.*; حیله فروش adi. c. a dealer in deceit; a crafty fellow; sly, malicious, crafty *J.*

a. حَیْوان, حَیَوان quod Persae plerumque pronuntiant, vita (زنده بودن وزندگانی); 2) pl. حیوانات *met.* anima praeditus, vivens, animal (و بمعنی جاندار مجاز است) *Bh.*; cf. Gul. 37, 18.

a. p. حَیوانی (suff. ی) edere cibos ab animalibus desumtos, ut carnem, lac, simil. (خوردن گوشت وشیر وامثال آن که از حیوانات گیرند), e. g. in hoc versu مخلص کاشی poetae : کند چو شیخ زحیوانی آنقدر پرهیز ❀ بتحیرتم که چرا در لباس پشمین است *Bh.*; brutal; sensual *J.*

خ

خ septima arabici et nona persici alphabeti litera in numeris 600 significans, quae proprie est gutturalis aspirata, sed saepe etiam cum literis cognatis غ, ق, ک et ه, interdum etiam cum lit. ar. ح permutatur, e. g. in vocibus تاخ et تاغ, ستیخ et ستیغ, چخماخ et چقماق, جوخ et جوق, خمان et کمان, خستو et قستو, شاماخچه et شاماکچه, خجیم et هجیم, خلالوش et هلالوش, خسک et حسک, al. — Literae خ respondet gutturalis aspirata z. vel pars. ݣ s. ख, cuius loco etiam saepe sanscrita gutt. tenuis क legitur et aspirata ह vel sibilans, quae cum aspirata saepe permutari solet. Litera composita خو, quae cum vocali a pronuntiari solet, raro vocali ê, ut in خویش, vel ô, ut in آخُور, exprimit zendicam ص interdum etiam ںص, s. स्व et phl. ש. In quibusdam autem vocibus haec lit. composita خو in خُ mutata est, e. g. in خُدا et آخُر et in parsica lingua plures voces lit. ص scribuntur, cui respondet persicum خُ. Plura v. in Inst. ling. pers. §. 30 et 69, 1, a et in Spiegelii Gr. der Parsispr. §. 14, a, b, c.

خا i. q. خای imp. verbi خاییدن; 2) in comp. part. praes. significatione, e. g. شکرخا saccharum manducans; 3) part. praet. significatione, manducatus (خاییده) *F. C.*

خا locus, in quo spissa aqua culinae et balnei confluit *F.* ex Fǵ. et *B.*; 2) humerus (دوش) *F.* sine exemplo; 3) sec. *B.* خاء crines ani (موی سرین) *F.* ex نعمة الله *B.* in app.

خب retro proiectus, reiectus (باز پس افگنده) *B.*, *F.* ex Fǵ. sine exemplo. Num forte ad verbum ar. خاب (prohibitus, seclusus fuit, *spec.* spe et votis, neque consecutus est, quod volebat; iacturam fecit Freyt.) referenda vox? Addit lex. *B.* auctor: ودر عرفی بمعنی بی بهره شده باشد.

a. خابور nom. magni fluvii in Euphratem defluentis *B.* in app., ad راس العین exorti *M.* ex Schult.; 2) nom. alterius fluvii in tractu urbis موصل ad orientem Tigridis, qui secundum alios ex Armenia exiens in Tigridem influit *B.* in app. etiam خابور الحسینیة dicti *M.* ex Schult.; 3) cognomen oppidi in Mesopotamia *M.* ex Schult.

خات milvus (زغن وغلیواج ar. حدأة) *B.*; cf. خاد.

a. خاتَم et خاتِم, quod tamen Persae خاتَم pronuntiant (وفصحای عجم بفتح استعمال نمایند) anulus signatorius (انگشتری که در دست کنند) *Bh.* Inde خاتم بستن s. خاتم بندی n. c. ars scalpendi, incidendi (seal-engraving *J.*) et خاتم بند n. c. scalpendi artis peritus, scalptor (seal-setter *Shaksp.*) (آنکه بر استخوان فیل وشتر وجز آن گلها وتصویرات کنده بکند وحرفه‌را خاتم بندی وخاتم بستن نیز گویند) *Bh.*; cf. vita Hâfizi in vit. poet. pers. p. 14, 9; خاتم جم a) anulus signatorius Salomonis; cf. Gul. 191, 20. 21; b) *met.* iecur (جگر) *B.* in app.; خاتم خاتم گوی vel سهیل نشان *met.* os amatae vel amasii vel pocillatoris (دهن محبوب ومعشوق وشاهد وساقی) *B.*; خاتم النبیین s. خاتم الانبیا sigillum prophetarum i. e. ultimus illorum, quo Muhammed propheta significatur; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 188 l. penult.

خاتّمین soror (خواهر) *B.* in app. Cf. خاتّمَ et خاتّمن, quas voces zend-pazendicas dicit lex. *B.* auctor.

خاتوله fraus, dolus, fallacia; 2) simulatio et dissimulatio (مکر وحیله ودغ کردن ودو) (بینی ودو دل بودن) *B.*, e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : کُنم خاتوله خواهی آوردن ۞ این چه مکرست وتنبل ودستان *F.* Falsa est significatio : „bellum, proelium“, quam *M.* ex *F.* affert, nitens mendoso وغ pro دغ in lex. *F.*, ubi legitur : فرهنگ جهنگیریه بمعنی وغا ومکر وحیله coll. vocis interpretatione : دغا ومکر وحیله, quam offert lex. *SHL.* Reiicienda etiam altera significatio lexici *F.* : „plenus, repletus“ (طلو t. غلو) exemplo non comprobata, quia vocis origini repugnat, quum ab arabico verbo ختل i. q. ختر i. e. decepit, perfidus fuit *vel* modo turpissimo Freyt., vox خاتوله derivanda sit, quam ipsam una cum alia illius vocis forma خاتوره arabicae linguae attribuit lex. *SHL.* auctor.

خاتون matrona, domina, hera, materfamilias (بزرگ وبی بی وکدبانوی خانه) *B.*, quod est epitheton feminarum nobilium (از القاب زنان کبار است), cuius pluralis خواتین ad modum pluralium arabicorum formatus est instar فرامین et براهمه, qui sunt arabicae formae plurales vocum persicarum فرمان et برهمن (واین از تصرفات فارسیین متعرب بود) *Bh.* Inde خاتون آباد n. c. nom. loci cuiusdam (محلهء) in urbe Ispahân, a femina quadam خاتون dicta conditi (که خاتون نام زنی بانی آن بود) *Bh.*; خاتون جهان *met.* sol *B.*; خاتون خرگه سنجاب *met.* sol; luna *B.* in app.; خاتون خمر *met.* a) vinum merum (شراب ناب); 2) urceus vini (خمر شراب) *B.*; خاتون شبستان فلک *met.* a) sol; b) luna; c) Venus planeta (زهره) *B.*; خاتون نیب *met.* Mecca *B.* in app.; خاتون عرب *met.* a) Caaba; 2) Fatimah *B.*; خاتون عنب *met.* vinum *Bh.*; خاتون فلک *met.* i. q. خاتون شبستان فلک *B.*; خاتون کائنات *met.* i. q. خاتون عرب *B.*; خاتون یغما *met.* sol *B.* et sec. *Bh.* i. q. خاتون فلک.

خاج crux (چلیپ); 2) pars mollior auris, auricula (نرمهء گوش) *B.*

خاجسوک i. q. جاخسوک falx messoria *F.* Alia lectio videtur. Alias vocis formas eiusdem lex. *F.* auctor affert : خاجوک, خاشوش et خاجول, e. g. in hoc versu poetae : [*F.* کشتز] ابو المعنی سبزهء کشتز از عشرت را ۞ شده انگشت باخت من خاجوک *F.*

خاخیدن calcare, conculcare pedibus (بصمق) *F.* sine exemplo. Verbum dubium, quod in *C.* lexico etiam خابیدن scribitur, in ceteris autem deest.

خاد coll. خات milvus; 2) sec. al. falco (باز) *B.*

a. خادم famulus. Inde خادم پیر *met.* Saturnus planeta *B.*; خادم خانقاه با او *met.* a) sol; b) Jupiter planeta *B.* in app.; خادم درگه a servant who has the charge of a tomb or mosque *Shaksp.*; خادم سپهر *met.* Saturnus planeta *B.* in app.; خادم الطلبا a public teacher, professor (of a college) *Shaksp.*

خاده quodvis lignum directum (راست رسته); 2) remus, quo navis propellitur; 3) lignum in extrema parte scopis (جاروب) instructum, quo muros et tectum domus verrunt; cf. خباد; 4) lignum patibuli (چوبی که دار سازند) *B.* Cf. خاره 3.

خار pro خوار *C.* ex vers. pers. V. et N. Test.

خار carduus, spina, aculeus (ar. شوکه) *Bh.*; 2) blanditiae amatoriae, deliciae (ناز وکرشمهء معشوق); 3) luna plena (مه بدر); 4) pro خارا lapis durus (سنگ خارا); 5) nom. oppidi ad provinciam Rai pertinentis (قصبهء از مضافات ری) *B.*;

6) imp. verbi خاریدن *SHL.* Inde خارچین s. خاربند s. بست n. c. sepimentum arvi vel horti e spinis et sarmentis confectum et spina s. ligna acuminata extremo muro imposita, qua significatione synonymum est vocis پرچین 2. 3 *Bh.*; خارپیراهن *met.* molestia afficiens, nocens, laedens (مخل وموذی) *Bh.*; cf. خار در پیراهن ریختن; خار ترازو examen librae aurifabri, simil., hind. کانٹا *Bh.*, (s. काँटा), quod praeter spinam etiam significat: examen librae et libra aurifabri (small goldsmith's scales *Shaksp.*); خار دلوکش uncus (قلاب), quo situla (دلو) e puteo extrahitur *B.* in app.; خار دیده adi. c. spina laesus (چیزی که باو آفت خار رسیده باشد), ut dicunt آتش دیده et آب دیده *Bh.*; خار راه *met.* arcens, impediens (مانع وحائل) *Bh.*; خار سپهر *met.* casus fortunae (حادثه) *B.* in app.; خار سپید a) arbuscula spinosa alba alias باد آورد dicta; cf. باد آورد 2 et اقنتلوقی; b) nom. medicamenti (دوائی) *B.* in app.; idem ac ar. نمنم sisymbrium s. serpillum silvestre *F.*; خار عقرب aculeus scorpionis *met.* Mars planeta (کنایه از بهرام که صاحب برج عقرب است وهمچنین گل میزان کنایه از زهره که صاحب خانه میزان است), e. g. in hoc versu انوری poetae: در اثر بهر مراعات دلیش ☆ خار عقرب چو گل میزانست *Bh.*; خار مغیلان spina arboris مغیلان dictae q. v. *B.* in app.; cf. امغیلان; خار وترنج (spina et malum aurantium) *met.* moeror et laetitia (رنج وراحت), ut dicere solent: معلوم نیست که فردا از خار وترنج کدام یکی در پیش آید *B.* in app.; خار وخرما (spina et dactylus) coll. خار وترنج *met.* tristitia et voluptas, moeror et laetitia, difficultas et facilitas (عسر ویسر), simil. *B.* in app.; unde خار زمانه با خرماست „spina temporis est cum dactylo" i. e. difficultati succedit facilitas s. sunt bona mixta malis *F.*

Phrases:

خار چیدن spinas colligere, i. q. خار در راه شکستن *Bh.*

خار در جیب s. خار در پیراهن ریختن s. خار نهادن بر چیزی s. افگندن *met.* molestia afficere (ایذا دادن) *Bh.*; cf. supra خار پیراهن.

خار در جگر شکستن *met.* inconstantem facere (بیقرار کردن) *Bh.*

خار در راه شکستن *met.* custodire (محافظت کردن); 2) spinas colligere (خار چیدن) *B.*

خار نهادن *met.* iniuria afficere, vexare, opprimere (جفا کردن) *B.*, e. g. in hoc versu نجیب الدین بیلقانی poetae: عارض او در نکوی خار بر گل می نهد ☆ قامت او بر شمائل تاب عرعر می دهد *Bh.*; cf. خار در پیراهن ریختن; 2) non obedire (نا فرمانی نمودن) *B.*

— — — — بر s. از نقش گور خار رستن „e pictura sepulcri spina crescit s. provenit" *met.* dicitur de vilitate et contemtione (کنایه از خواری وبی اعتبری) *B.*

خارا coll. خره 1 lapis durus, silex, saxum (سنگ سخت); cf. Chr. Sch. 41, 189; 2) genus panni serici undulati (که مانند صوف موج دار بود) simplicis aut striati (ساده ومخطط); striatus autem عتابی dicitur, ab inventore عتب nomen habens *B.* (Brocat); cf. Jos. et Zul. 54, 6; 3) nom. soni cuiusdam musici (نوائی از موسیقی), e. g. in hoc versu طغرا poetae: زمزمه چو کم شود کوهکن بینوا ☆ بیشتر اورا فلک نغمه خارا دهد *Bh.* Inde locutiones: خارا پوش panno خارا dicto vestitus *Bh.*; خارا تراش a stone-cutter

سفتن بمعنی) saxa fodere خارا سفتن *J.*; خارا شکاف adi. c. (کندن هم آمده *Bh.*; saxum findens *Bh.*; stone-splitting *J.*; خارا کَن adi. c. saxa fodiens *Bh.*

خارِ اُشتُر s. خار شُتُر i. q. خار اشتر s. خار شتر q. v. *B.*

خار انداز n. c. genus erinacei, hystrix (ar. قنفذ) *B.*

خارانیدن caussale verbi خاریدن *C.*

خار آور adi. c. spinas ferens, spinosus (دکنلو); 2) spinetum, locus spinis abundans *M.* ex Nis.

خارائی (suff. ی) durities, firmitas lapidis aliusve rei *F.* sine exemplo.

خارپُشت n. c. erinaceus (ar. ابو مُدلج); cf. چزغ et چزک et رکاسه; 2) nom. fructus cuiusdam, qui ling. hind. کٹہل (कथकिफल name of a fruit and tree; the jack tree and fruit [artocarpus integrifolia *Roxb.*] *Shaksp.*) et پهنس dicitur *B.* Inde خارپشتِ بزرگ s. خارپشتِ کلان s. خارپشتِ تیر انداز hystrix *B.* coll. synonymis تشی s. اتشی, چکاسه, جکاشه, ترکی, بیهن, پهمزک, اسغر, جبروز s. جیرور, چکاشه اسغر s. چکاشه s. ریکاشه s. ریکاسه, رکاسه, دلدل, چیزو, سیهول, شکنه al.

a. خارِج qui extra est, externus; 2) pl. خَوارِج exiens, rebellis, schismaticus, haereticus; cf. H. pr. reg. 3 vs. med. et خارجی; 3) i. q. خارج آهنگ adi. c. dissonans, discrepans, absonus (وناخوش جای خارج آهنگ که اصطلاح موسیقیان است نیز استعمال نمایند) *Bh.* Inde خارج زدن aurum vel argentum non usitatum signare, ut numus usitatus fiat, qua significatione vox خارج opposita est voci رایج q. v. (زر قلب نه روا بسکه زدن یعنی خارج از دار الضرب) *Bh.*

خارجا n. c. spinetum *C.*

خرچَنگ n. c. nom. herbae spinosae (دمور دکنی دیدکلری اوتدر) *F.* sine exemplo.

خارچَه (suff. چه) herba quaedam turc. بندق dicta, quam recentem aceto condiunt (تازه ایکن ترشیسنی ایدرلر لذید اولور) *F.* sine exemplo. *C.*

a. p. خارِجی (suff. ی) exitus, egressus. Inde بحرب کسی خارجی نمودن proficisci in bellum, expeditionem suscipere contra alqm H. pr. reg. 3 fin.; 2) schismaticus. A sect of Muhammadans, who do not reckon Alī among the legal successor of the prophet *Shaksp.*

خارچینَه (cf. چیدن) n. c. volsella (موچینه ومنقاش سرّ تراشان); 2) extremitates et ungues digiti indicis et pollicis, quibus caro vel cutis comprimitur, ut dolor oriatur *B.*

خارچینی n. c. argilla quaedam vel materia (طپراق), unde vitrum (صرچه) paratur et sagittarum cuspides (اوق دمرنی) fiunt, quarum ictus mortiferi sunt, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: کسی که شود مانع وصل یار ✿ کند سینداش خرچینی گذار *F.*

خارخار coll. خاریدن i. q. خارش q. v.; 2) *met.* animi motus, angor, sollicitudo; cf. Spieg. Chr. 23, 6; propensio, desiderium, cupido (خلجان وتعلق خاطر که ابتدای میل وخواهش باشد وبقیهء میل دغدغه وخواهشرا نیز گفته اند) *B.*; خطر والم دل وخلجان اولمق وتعلق قلب *F.*; 2) i. q. خارنده, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: خارخار دل من گشته غم هجرانش ✿ زان سبب کرده تنم محنت دل ویرانش *F.*

خارخَسَک n. c. spina triangularis (سه پهلو), cuius optima species est hortensis, quam Mauritani (مغربیان) حمص الامیر dicunt *B.*; cf. جسمی.

خاردار adi. c. spinosus *C.*

خارزار (suff. زار) spinetum *F.*; cf. خارستان.

خارزرد, sec. *C.* خارزرد planta quaedam spinosa, turc. قلقان دکنی s. چاقر دکنی dicta *F.* sine exemplo.

خارستان (suff. ستان) spinetum; desertum *B.* s. دیولاخ.

خارسر n. c. *spec.* spina oblonga et acuta cuspide; 2) *gen.* acuta et cuspidem habens *res*, e. g. in hoc versu صائب poetae : مى بينى زاستغنا بزيم پا ميدانى ۞ كه آخر ميشود خارسر ديوار مژگانها *F.* Inde خارسر بر adi. c. a) qui spinas resecat; b) n. c. instrumentum, quo spinae resecantur *C.*

خارخسک i. q. خارسه گوشه s. خارسه پهلو; 2) triangulare ferrum, aut cuspis sagittae vel hastae *F.*

خارش (suff. ش) prurigo, scabies (ar. حکه) *F.*; cf. Spieg. Chr. 23, 5, et *B.* s. v. داد. Inde خارش کردن prurire *C.*; خارش ناک (suff. ناک) scabiosus *J.*

خارشت i. q. خارش, unde خارشتی (suff. ی) scabiosus *Shaksp.*

خارشتر s. خارشتری i. q. خاراشتر *B.*; cf. ترنگبین.

خارک (suff. ک) nom. dim. vocis خار; 2) genus dactyli sicci (خرمای خشک) vel sec. al. dactylus immaturus (غورهء خرما ar. بسر) *B.*; cf. خرک; 3) nom. insulae in sinu persico et generis dactyli, quod copiose ibi reperitur *SHL.*

خارکش n. c. qui semper spinas trahit s. portat *B.*, quo homo pauper intelligendus est *F.*; de asino Gul. 182, 16; 2) nom. cantus vel soni (سرودی ونوائی) musici; 3) nom. viri, a quo ille cantus nomen habet *B.*

خارکش i. q. سم موزه q. v. *B.*; cf. خرکش.

خارکن (a v. کندن) n. c. is, qui semper spinas e terra extrahit *B.* et sec. *F.* sentes et virgulta vendens (چالی وچرپی صتیاجی); et ligo (قازمه) spinis extrahendis *F.*; 2) dumus, vepres (بوتهء پر خار); 3) i. q. خارکش 2 et 3 nom. cantus vel soni musici et viri, a quo ille cantus nomen habet *B.*

خار ماهی spina aut ossiculi piscis (بالق مرسين [مزسن *F.*]) (قلچغی); 2) nom. piscis (بالغی نک آدیدر), i. e. sec. *M.* xiphias vel acipenser sturio, qua significatione nom. comp. videtur et legendum خار ماهی. Exemplum affert lex. *F.* auctor versum ابو المعانی poetae : کسی را چون خورد مل دوائی ۞ بحلقومش شود آن خار ماهی *F.*

خارمهک n. c., sec. *HK.* خارمهک, herba quaedam (حشیشی) montana in locis lapidosis crescens, cuius optima species est viridis ar. شوكة العربية et شکاعی dicta *B.*

خارناک (suff. ناک) spinosus *J.*

خارو (suff. و) n. diminut. spinula *C.*

خاروار (suff. وار) spinae similis *F.*

خاروخس i. q. خاش وخش q. v. *B.*; cf. Spieg. Chr. 122, 6.

خارون (suff. ون) i. q. خاربن *F.* sine exemplo.

خاروه a sailor *R. J.* In ceteris deest.

خاره i. q. خارا 1 et 2; 2) mulier (زن opp. مرد); 3) i. q. خاده *B.*, qua significatione alia lectio videtur.

خاری i. q. خواری *C.* ex vers. pers. N. Test.

خارشیدن et خاریدن radere, scabere (قاشیمق) *F.*; cf. *B.* s. v. دغدغه et دیوچه; 2) prurire, pruriginem sentire (کیچیمک علتی) *F.* Inde خاریدن کوس *met.* tympanum pulsare (کوفتن کوس), e. g. in hoc versu نظامی poetae : زخاریدن کوس خارا شکف ۞ پر افکنده سیمرغ در کوه قاف *Bh.*

خاربن (suff. ین) s. خارون i. q. سر کش contumax, refractarius; 2) quod scabitur (قاشیجق نسنه) *F.* sine exemplis.

خاز genus panni lintei sic descripti : نوعی از جامهٔ کتان باشد که آنرا مانند مثقالی سفته وپشت دار ببافند; 2) lapis, quo pedes lavantur (سنگ پا شوی); 3) sordes, squalor (چرک وریمر وکثافت) *B.*

خازغان olla, ahenum, simil. (دیگ وپاتیل ar. مرجل) *B.* Alia vocis forma est قازغان, quae turcica dicitur.

خازنه uxoris soror (خواهر زن) *B.* Num forte ex خواهر زن contracta vox suffixo ه? Alia vocis forma est خیازنه.

خازنی nom. philosophi (حکیم) illustris *B.*

خازه *gen.* subactus, fermentatus (سرشته وخمیر کرده); 2) *spec.* opus tectorium murorum (گلابی وگلی که بر دیوار مالند) *B.*

خاسپ pomum, malum (سیب ar. تفاح) *B.*

خاستگی n. abstr. participii خاسته q. v. *C.*

خاستن imp. خیز coll. خیزیدن surgere, assurgere; 2) nasci, oriri, prodire (بهم رسیدن وپیدا شدن وآمدن وبلند شدن) *Bh.*; قالقمق *F.*; cf. Spieg. Chr. 42 l. ult., Chr. Sch. 64, 503. Inde بپا خاستن s. بر پای خاستن se erigere, surgere Chr. Sch. 70, 575. 105, 306; چه خاست „quid inde"? Bost., ubi schol. turc. : نه حاصل اولدی.

c. بر i. q. simplex; cf. Spieg. Chr. 13, 16. 133, 3, et c. از surgere a re i. e. rem relinquere s. desistere a re, e. g. از سر جان ونقد روان بر خستند „a summa vitae et pecunia numerata animae desistebant", i. e. vitae renuntiabant H. Selj. 76, 9, ubi sic legendum pro بر خواستند coll. locutione synon. دست از جان ibid. 98, 12; et از در قلعه بر شستن خستند „a portis arcis discedebant", i. e. ab obsidione arcis recedebant *ibid.* 236, 2, ubi etiam بر خاستند legendum est pro بر خواستند; 2) stare, consistere (ایستدن) *B.* coll. تا فتنه بنشست ونزاع بر خاست „ita ut discordia consideret et contentio cessaret" Gul. 18, 15; 3) accendere, illuminare (افروختن) *B.* in app.; در موید نقل از بعضی فرهنگ بمعنی افروختن آورده *SHL.* Inde چو باد بر خاستن venti instar assurgere, assilire (کنایه از خیز کردن وجستن) *B.* in app.

خاسته part. praet. v. خاستن, quod etiam خَسته scribitur *B.* Inde نوخاسته n. c. iuvenis prima lanugine in genis aut mento vestitus *C.*

خاسیدن veterascere *C.* ex *M.* Verbum dubium.

خاش particulae minutae (ریزه) ligni, foeni, panni aliarumve rerum; quisquiliae, festucae; 2) qui modum excedit in amore (کسی که محبت بافراط داشته باشد); 3) i. q. خوش s. خَش socrus (مادر زن ومادر شوهر); 4) manducatio (خائیدن وچاویدن) *B.*, qua significatione a خائیدن (suff. ش) formatum videtur; 5) i. q. پرخاش 1 bellum, pugna (جنگ) *F.*; cf. Frag. 33, 18, unde جاشجو adi. c. pugnandi cupidus, bellicosus et خاشجوئی (suff. ی) pugnandi amor H. Sam. 118; 6) sec. *F.* ex مجمع الفرس vehementia animi aut naturae et impetus eius (حدت طبع) *F.* sine exemplo; 7) nom. loci in regione فراه *B.*

خاشاک (fortasse pro خارشاک elisa lit. ر ut in اژدها pro اژدرها et addito suff. اک a v. خاریدن formatum) coll. خشک stipulae, parva et tenuia ligna, festucae, quisquiliae cum terra mixtae (ساق علف وچوب ریزهای باریک وخار وخس با خاک آمیخته) *B.* ریزه چوب وکاه خاک آمیخته *SHL.*; 2) res quaevis minutulae (خرد ومرد وریز وبیز) *B.*

خاشک ex خشاک decurtatum et eiusdem significationis *B.* Inde خشکدان n. c. a) cistula (صندوقچه) mulierum rebus exiguis reponendis; b) i. q. دخلدان

i. e. theca numaria, in qua olerum et ciborum venditores pecuniam partam reponunt; c) panarium (صندوقی که نان دران نهند) *B.*

خاشِنْشار avis quaedam (قــویـرق دیدکلری قــوشــدر) *F.* sine exemplo. Alia forma vocis خشنـشـار s. خشنسار s. خشننشار s. خشیشار q. v.

خاش وخَش vel خَماش خاش et ordine inverso خَش وخاش, vox ad genus اتبـاع pertinens, i. q. خار وخس festucae, quisquiliae vel assulae, schidiae aliaeve res, quae in laborando decidunt et inutiles sunt *B.*

خـــاشـوش i. q. خـــاجـسـوك falx *F.* sine exemplo.

خاشَه i. q. خاشاك; 2) invidia (رشك وحسد) *B.*

a. خَاصّ pl. خَواصّ et خاصّان proprius, peculiaris, inprimis res vel persona regis aut principis usui et ministerio destinata (ضد عام) *SHL.* coll. خواص واعیان ملك „aulici et proceres regni“ H. Buj. 17, 8, et زیاده از ده هــزار کس از خواص ومالیك نصر „et plus quam decem millia militum domesticorum et Mamlûkorum Nasri“ *ibid.* 17, 11, et بگردش زخاصان کارآزموی „circa illum (regem) erant quidam familiares intimi et experientissimi“ Chr. Sch. 92, 94; inde aerarium regis, fiscus, e. g. از بند گرانم خلاص کردند وملك موروثم خـــاص „vinculis gravissimis me liberaverunt et patrimonium meum fisco Sultani adiudicaverunt“ Gul. 34, 12; 2) et dicitur de viro sancto, qui Deum religiose colit, Deo gratus, a Deo dilectus est, e. g. بندگان خص servi dilecti Dei Pend. 15 fin., ذکر خاصان invocatio amicorum Dei, i. e. eorum, qui Deum religiose colunt *ibid.* 46 med. coll. نـکـم خاص الخاص ذکر سر بــود *ibid.*, quod de Sacy vertit : „il est une louange secrète et mysterieuse, qui n'appartient qu'à ceux qui font profession d'une union plus parfaite avec lui“; 3) praestans, eximius, purus, non mixtus *M. Shaksp.*; 4) sanctitas *C.* ex vers. pers. V. Test.; 5) adv. peculiariter; cf. Gul. 12, 2, Anv. Soh. 59, 15. Inde خــاص بحر the royal fleet of vessels sent every year to the king *R.*; خــاص بــردار n. c. a soldier whose arms are furnished by his employer; the bearer of the betel-box *J.*; a servant who in a great man's retinue carries a firelock *Shaksp. J.*; خــاص پــوره n. c. apartment for servants *R.*; خــص تعلق n. c. lands exclusively belonging to government, from the original proprietors having died without heirs; an imposition of a tax to defray the expense of presents made to the king *R.*; خــاص جــای n. c. sanctuarium *C.* ex vers. pers. Vet. Test.; خــاص دام n. c. a tax for providing the king's wardrobe *R.*; خاصدان n. c. a kind of canteen to carry water-vessels in *Shaksp.*; خــاص زر n. c. fine gold *R.*; خاص زمــیــن n. c. quit-rent estates *R.*; خاص طلب n. c. retinue, suite *R.*; خص کتان fine linen, muslin *R.*; carbasus *M.*; خــاص کردن proprium et peculiare facere vel tribuere alicui aliquid *M.*; sanctificare, consecrare *C.* ex vers. pers. V. Test.; خــاص مــحــل n. c. a private apartment; the apartments of married woman; first-married wife *R.*; خـــص نویس the office where the king's accounts are recorded *R.*; خاص نـویـسی n. c. a cess for presents made to the king *R.*; خــاص وعــام a) proceres et vulgus; b) omnes homines Pend. 110, 6; سرای خاص inner apartments *R.*

خاصّگان pl. v. خاصه nobles *J.*

خاصّگی et sec. *M.* خاصگی (a خاصه suff. ی) regis personae addictus, eius familiaris (مقرب پادشاه); regis thesaurarius (خزینه دار); 2) quaevis res selecta et pretiosa (نفیس وغریب); 3) puella formosa (کنیزك صورتی) *B. Bh.*; peculiarity, speciality *R.*; excellence, nobility *Shaksp.*

a. p. خاصّه et خاصَه (ar. خاصّة fem. vocis خاص) i. q. خاص et adv. inprimis Spieg. Chr. 98, 7; 2) coll. خاصگی regis personae addictus, eius familiaris et *inde gen.* proceres civitatis vulgo oppositi Freyt.; 3) cibus peculiaris principibus et regibus destinatus (طعام خاص امرا وسلاطين); 4) genus telae notae, quod in Hindûstân conficiunt (نوعی از قماشهای معروف که در هندوستان بافند) *Bh.*, a kind of cloth *Shaksp.*; fine cotton cloth of a close texture, called cossaes *R.* — Inde اموالِ خاصه bona privata *pec.* principis peculium *M.*; خاصهء رجال praestantissimi virorum *M.*

a. p. خاصّی (suff. ی) i. q. خاص (opp. عامّی) *Bh.*; inde خاصی وعامی i. q. خاص وعام, e. g. in hoc versu استاد فرخی poetae :

عطای تو بر آورست خاصیرا وعامیرا ۞
چو نام تو یمینی وامینی ونظامی *Bh.*

a. خاصیّت propria qualitas, proprietas; cf. Spieg. Chr. 137 med.; 2) natura, indoles (طبعیت وخوی). Coniungitur cum verbis بردن, گرفتن, دادن, داشتن et بریدن *Bh.*

خاصیدن supprimere *C.* Verbum dubium.

a. خاطِر quod in animum transit vel incidit (آنچه در دل گذرد) *Bh.*, inde cogitatio (خیال); desiderium, votum coll. خاطری همراه من کنید „votis tuis me comitare" Gul. 26, 20; 2) *met.* animus (بمعنی دل مجاز است) *Bh.* Cum verbis شکستن, رمیدن, بر هم شدن, بر هم خوردن, گرفتن et ماندن seq. از significat animum offendere vel animo offendi (خاطر ماندن گرانی خاطر وآزردگی بهم رساندن) *Bh.*; et cum verbo کشیدن seq. ب se inclinare, propensum esse ad rem (میل کردن) بخاطر داشتن (طبعیت بچیزی) *Bh.* Inde s. در خاطر داشتن in animo habere, cogitare alqd facere seq. که Gul. 3, 8; در خاطر چنینست in animo est, i. e. constitui, decrevi seq. که H. Sam. 76, 10; خاطر آزاری n. c. molestia, tristitia (opp. خاطر جوئی) *Bh.*; خاطر آزرده adi. c. animo afflictus, tristis *Bh.*; خاطر آشفته adi. c. mente perturbatus *Shaksp.*; خاطر پذیر s. خاطر پسند adi. c. i. q. خاطر خواه animo acceptus, gratus, expetitus (مرغوب وپسندیده خاطر) *Bh.*; خاطر نواز opp. خاطر پریش s. پریشان *Bh.*; خاطر جمع a) adi. c. collected, comforted, contended, tranquil, at ease; b) n. s. satisfaction, assurance, encouragement; خاطر جمعی (suff. ی) n. c. comfort, confidence *Shaksp.*; خاطرِ خطیر animus nobilis *Bh.*; خاطر خواه adi. c. i. q. خاطر پذیر *Bh.*; خاطر داری n. c. encouragement, comfort, satisfaction; خاطر داشت n. c. complaisance, regard *Shaksp.*; خاطر شکن adi. c. animum frangens vel offendens *F.*; خاطرِ عاطر animus aromaticus s. amoenus *Bh.*; خاطر فریب adi. c. animum decipiens, i. e. qui amoenitate, morum suavitate et facundia alicuius animum sibi conciliat (کنایه از صاحب جمال ومقال است که بوسیلهء حسن صباحت وملاحت وبذریعهء رزانت تقریر وعذوبت بیان بسیار نزدیک بدل باشد) *B.* in app.; خاطر کُشا adi. c. i. q. خاطر شکن *F.*; خاطر گیر animum capiens s. cui quis devinctus et devictus est *M.*; خاطر مانده adi. c. offensus et خاطر مانده کردن offendere, laedere animum *M.*; inde خاطر ماندگی (suff. ی) n. c. aegritudo animi H. Sam. 138, 9; خاطر نشان adi. c. animo vel memoriae infixus, mandatus (بمعنی بهتر آنست که نشانده شده در خاطر باشد چنانکه زر نشان بمعنی زر نشانده شده در چیز دیگر ونظیر این لفظ پرور است که اسم فاعل است وبمعنی مفعول مستعمل چون ناز پرور وخنده پرور وسایه پرور) *Bh.*; memoriale *q. signum memoriae M.*; by heart *Shaksp.*;

خاطر نشين adi. c. a) fixed in the memory, by heart; b) chosen, beloved *Shaksp.*; خاطر نِگَران adi. c. anxious *J.*; خاطر نواز adi. c. animum demulciens, affabilis, gratiosus *M.* (opp. خاطر پریشان s. خاطر پریش *Bh.*); inde خاطر نوازی (suff. ی) n. c. politeness *J.*

خاطِرَه (suff. ه) i. q. خاطر *M.* Forma in turcica lingua usitatior videtur.

خاقان pl. ar. خَواقين rex s. imperator Sinensium vel Turcarum (ترکه پادشاه چین وختا وترکستان باشد) *B.* in app.; cf. Frag. 31 fin., et Mongolorum; cf. H. Mong. I, 15, et *absol.* rex, imperator (اما خاقان کثرت استعمال ایله مطلق پادشاه دیمک اولدی) *F.* Inde خاقانی (suff. ی) a) regius, imperialis *M.*; b) Châqânî, nom. poetae persici celeberrimi, qui obiit a. 580 Hejrae.

خاك i. q. خواك ovum (تخم مرغ) *B.*; cf. خاکینه.

خاك terra, pulvis (ar. تراب), unum quatuor elementorum *B.*; cf. Gul. 171, 18 et 21, et orbis terrarum Spieg. Chr. 33, 3, et i. q. regio Gul. 171, 22; 2) *met.* a) sepulcrum (قبر ومزار); cf. Gul. 131, 11; b) res nullius pretii, perdita, inutilis (چیزهای بی قدر وقیمت وضائع وبکار); c) animus quietus (نفس مطمئنه); d) humilitas (فروتنی وافتادگی); e) homo corde sincerus (سلیم النفس); obediens (مطیع وفرمان بردار) *B.* Inde خاك پای s. خاك پا n. c. pulvis pedum (ایاق طپراغی) et *met.* paupertatem vel indigentiam significat (هضم نفس وافتقار), e. g. in hoc hem. اگرچه نیک نیم خاك بیمار خاکپای نیکانم *F.*; *met.* aurum rubrum (زر سرخ) *B.*; خاكِ تاریك خاكِ طینت s. خاك وآب s. خاك تیره *B.* s. *Bh. met.* corpus humanum (جسد وقالب قبضه خاکی که سرشت آدمی زاد) *B.*; خاك انسانی از آنست *Bh.*; خاكِ تنگ *met.* sepulcrum *R.*; خاكِ جلوگیر *met.* terra vel locus, ex quo animus exire non cupit (زمینی که از آنجا دل بسر آمدن نخواهد) *Bh.*; خاكِ حصل پرور terra fertilis, in qua segetes laete crescunt (زمین قابل که دران زراعت خوب وبالیده شود) *Bh.*; خاكِ مرده s. خاكِ خاموش s. خشك *met.* terra sterilis (زمین بی گیاه وبی سبزه) *Bh.*; خاكِ دامنگیر a) lutum (گل), in quo pes haesitat; b) locus, in quo quis sine ulla caussa manet (جائی که دران بسی جهتی وبی تقریبی بمانند وپای رفتن نداشته باشد) *Bh.*; خاكِ ذلیلان *met.* corpus infidelium (کافران وجاهلان) *B.*; خاكِ رنگین *met.* a) aurum et argentum; b) area rosis et liliis consita (گلزار ولالهزار); c) homo *B.*; خاكِ شفا *met.* terra loci Karbalâ (خاك کربلای معلی) *Bh.*; earth of the plain of Karbalâ, worn in rosaries etc., and greatly venerated *R.*; خاكِ ضعیف *met.* homo *B.* in app.; خاكِ فراموشان *met.* sepulcrum (قبر) *Bh.*; خاكِ مراد s. خاكِ مراد بخش *met.* terra loci visitationis, quo optatum impetratur (خاك زیارتگاه که مراد دل حصل شود) *Bh.*; خاكِ مطبّق s. خاكِ معلّق *met.* globus terrestris (کرهء زمین) *B.*; خاك وآب *met.* i. q. خاكِ تاریك *B.*; خاك وبد *met.* a) servus, obediens (بنده ومطیع); b) cursor (قاصد وپیك) *B.* in appendice.

Phrases :

خاك أنداختَن terra condere rem furatam, ne fur detegatur (برای پنهان انداختن در خاك چیز بدزدی رفته تا دزد رسوا نشود) *Bh.*

خاك با خون سِرِشتَن *met.* caedem universam edere vel magnum quid facere

(قتل عام شدن وحادثه وواقعهٔ عظیم) روی دادن) *B.* in app.

خاك بَر آوردَن i. q. گرد بر آوردن cum از r. *met.* devastare, perdere (خراب وویران) کردن) *Bh.*; هلاك کردن Gl. Sch.

خاك بَر لَب مالیدَن terram super labia terere *met.* dicitur de re, quae negatur aut occultatur. Locutionis origo in lex. *Bh.* sic exponitur : به دو معنی مستعمل یکی در مقام حشو وانکار ودیگر در محل اخفا واستتار امری ماخذش آنکه امیری مطبخی‌را نوکر گرفته بود چون طعام برای او طبخ می کرد نیمی ازان کف میرفت ونیمی پیش میرزا می آورد روزی میرزا پرسیدش که پاره ازان خود خوردی او خاك بر لب مالید وانکار کرد ازان باز مثل شد *Bh.*; cf. خاك بر لب.

خاك بودَن *met.* se demittere, submittere, humilem esse (افتادگی کردن ومتواضع خویشتن‌را هیچ وناچیز) *B.*; (بودن پنداشتن *Bh.*

خاك پیمودَن terram metiri *met.* se prosternere, e. g. بیك هفته بر پیش یزدان پاك ✿ همی با نیایش به پیمود خاك Schahnameh.

خاك خوردَن تیر in terram cadere nec scopum attingere, de sagitta *Bh.*

خاك دَر بودَن *met.* consistere, manere in loco (مقیم شدن در جائی) *B.* in app.

خاك دَر تَرازوی کَسی اَفکَندَن terram in libram alicuius iacere, *met.* vilem facere, irridere alqm (ذلیل وخوار گردانیدن واستهزا وریشخند کردن ویرا مثلا شخصی برئم نعمتها وزن کرده میداد وچون نوبت بشخصی رسد که اورا خاك وزن کرده بدهد پس غرض تحقیر وریشخند وی باشد پس اضافه ترازو بطرف موزون له بود نه وزان واین ازان قبیل است که گفته شود که ساقی همه‌را شراب ناب میداد ودر پیاله من خون ریخت ومیتوان گفت که خاك در ترازوی کسی افکندن عبارت ازینست که اورا با خاك برابر دانسته وناکرده محض پنداشته), e. g. in hoc versu نظامی poetae : ترسیدی ززور بازوی من ✿ که خاك افکنی در ترازوی من *Bh.*

خاك دَر کاسهٔ کَسی کَردَن *met.* vilem facere alqm (ذلیل کردن) *Bh.*

خاكِ دیوار خوردَن *met.* contentum esse (کنایه از قناعت کردن نوشته اند لیکن تخصیص دیوارا وجهتی ظاهر نیست) *Bh.*

خاك زَدَن *met.* scopis purgare, verrere *B.* (کنایه از جاروب زدن نوشته اند واین سهو نساخ است وصحیح خاکروب زدن زیراکه خاکروب بمعنی جاروب آمده) *Bh.*

خاکَش بَدَهَن „terra illi in ore sit“ formula imprecatoria : „pereat“ Spieg. Chr. 3, 18.

خاکَش s. خاکَش اَز خونِ فُلان بِهتَر اَست بَر خون او شَرف دارَد *met.* vilissimum huius superat summum illius (ادنای این از اعلی آن بهتر است) *Bh.*

خاك شُدَن i. q. خاك بودن *Bh.*

خاكِ قَبر دَر خَنه ریختَن terram sepulcri in domum spargere, qui est mos incantatorum sic descriptus : ساحران بر خاك مرده افسونی خوانده در خانه دشمن اندازند تا خانداش خراب شود وپاره ازان چون بر سینه آدمی خفته بریزند تا دیوی بخود نیبید *Bh.*

خاك گِل کَردَن بَچیزی subigere (سرشتن) *Bh.*

بَخاك اَفکَندَن *met.* iniuria afficere, contemnere, despicere (مظلوم وخوار وتظلم کردن وبخواری وزاری افکندن) *B.*

بَخاك چَسپانیدَن *met.* vilem, abiectum facere, despicere (خوار وزار وذلیل ساختن) *B.* in app.

خاکا coll. خاکه a plan, sketch, draft, outline *Shaksp.*

خاك آلود s. خاك آلوده adi. c. pulvere inquinatus et *met.* vilis, abiectus *Bh.* Inde خاك آلودگی (suff. ی) n. abstr. praecedentis *R.*

خاك انداز n. c. pala elephanti auri similis ex metallo confecta, qua quisquilias (خاك روبه), cinerem (خاكستر) aliasve res amovent; cf. پیلگوش; 2) i. q. سنگ انداز i. e. sec. *Bh.* locus elevatus arcis, vel sec. *B.*, foramina in propugnaculis arcis (سوراخهای كه زیر كنگرهای دیوار قلعه سازند *B.*), e quibus lapides et terram in hostes proiiciunt (جای كه بالای قلعه برای خاكروبه انداختن وسنگ وكلوخ بر سر غنیم ریختن سازند وآنرا سنگ انداز وخاكریز نیز گویند *Bh.*; cf. سنگ انداز; 3) segmentum panni (پارچه), quod circum umbellam (شامیانه وسایبان) assuunt *B.*, hind. جهالر (fringe *Shaksp.*) dictum *SHL.*; 4) incantator, praestigiator (ساحر وسحر كننده) *B.*

خاكباز et خاكك باز, qui lusum خاكبازی dictum ludit (از عالم نرد باز وشطرنج بز) *Bh.*

خاكبازی lusus puerilis, alias خاك نمك dictus q. v. *F.*; نوعی از بازیهای خوردان كه چیزیرا در خاك نهان كنند وبپرسند كه آن در كدام جا است بتازی فیئال [خیال *SHL.*] گویند *SHL.*; cf. خاك نمك.

خاك بدر pulvis in porta et خاك بر سر pulvis in capite *met.* paupertas, miseria, aerumna; mors *R.*

خاك بر لب *met.* silentium (خموشی) *Bh.*; cf. خاك بر لب مالیدن.

خاكبیز n. c. (terram cribrans), qui plateas et fora in suum usum verrit et quisquilias cribro cernit *B.*, vel i. q. خاك شوی s. خاك شور, qui reliquias officinae aurifabri vel terram viarum aqua lavat, ut auri particulas aliasve res latentes acquirat (آنكه خاك كارخانهٔ زرگران وخاك رهگذرها را بآب بشوید تا زر كم گشته وجوان كه درست ازان برآید وریگ شو نیز (عبارت از همین است *Bh.*; 2) qui conficit negotia molesta et humilia (كارهای سخت وحرفتهای پست), ut, quod propositum est, consequatur; 3) subtilia perspiciens, sagax (دقیق النظر وباریك بین) *B.*; 4) peregrinator, viator (واغلب كه بمعنی غریب ومسافر بود) *Bh.*, unde خاكبیزی (suff. ی) peregrinatio, iter (غربت وسفر) *Bh.* et *B.* in app.

خاك توده n. c. cumulus terrae, quo pro scopo utuntur in sagittis iaciendis (تودهٔ خاكی كه برای مشق تیر اندازی سازند) *Bh.*

خاك خسبه n. c. otis, tarda (چرز) turc. (چقرق) *B.*

خاك خفت n. c. res, quam in terra condunt, ut caro nonnullorum animalium, cuius odor iniucundus est, e. g. anatis, piscis similisve animalis (چیزی كه در خاك بخوابانند چون گوشت بعضی حیوانات كه بوی ناخوش داشته باشد مثل بط وماهی ومانند آن), e. g. in hoc versu خواجه نظامی poetae: بفرمود تا مطبخی در نهفت ✿ نبد لفچه وآنرا كند خاك خفت *Bh.*; 2) terram osculans (خاك بوس) *B.*

a. p. خاك خلاص n. c. metal reduced to a powder *R.*

خاكدان n. c. fimetum, sterquilinium (مزبله); 2) *met.* mundus *B.* Inde خاكدان دیو s. خاكدان كهن s. خاكدان غرور *met.* mundus *B.*

خاكدل n. c. *met.* an unbeliever; ignorant; adulterous *R.* Inde خاكدلان plur., nigro corde praediti (تیره دلان), quo *met.* infideles et scelesti intelliguntur *B.* in app.

خاك رند n. c. pulvis (گرد وغبار) *B.*

خاكروب n. c., qui verrit plateas (ترجمهٔ كناس); 2) *met.* scopae (وبمعنی جاروب وكناسی مجاز است) *Bh.*; cf. خاك زدن.

خاکروبه (suff. ه) terra, quae converritur; purgamenta, quisquiliae *B.* s. خاك انداز 2; cf. Pend. 110. Inde خاکروبه بر n. c., qui purgamenta verrit et aufert *B.* s. رشتی; et خاکروبه کش n. c. i. q. خاکروبه بر *R.*

خاکریز n. c. i. q. خاك انداز 2 *Bh.* Sec. Quatremère „la plate-forme, la terre-plein du château, terrasse", unde بخاك ریز حصار بر آمدن „monter sur la terre-plein du château" et خاك ریز کردن „transformer en terrasse" H. Mong. I, 314, not. 118.

خاکژی i. q. ar. بزر الخمخم s. بزر الخبیه i. e. semen quoddam nigrum et subtile, quod una cum camphora in oculis adhibetur, cuiusque planta est pabulum cameli *B.* Aliae vocis formae sunt جاکسو et خاکشو et خاکشی q. v.

خاکسار (suff. سار) terrae vel pulveri similis (خاك مانند); 2) *met.* a) res pulvere inquinata; b) humilis, vilis, abiectus, pauper, miser; cf. Frag. 26, 8; c) qui in sutrina considet (کسی که در صف نعال یعنی در کفش کن خانه بنشیند) *B.* Inde خاکساری (suff. ی) humilitas, vilitas, paupertas, miseria (افتادگی ونامرادی وخواری وبی اعتباری) *B.* in app.

خاکسان (suff. سان) *met.* i. q. خاکسار 2, b vilis, abiectus, pauper, miser (خوار وزار وذلیل شدن ومعدوم گردیدن) *B.* in app.

خاکستر cinis (ar. رماد) *Bh. F.* Coniungitur cum verbo ریختن et فشاندن *Bh.* Inde خاکستر بر آئینه زدن *met.* polire speculum (جلا دادن آئینه را) *Bh.*; et خاکستر فام (suff. فام) cineri colore similis Spieg. Chr. 113, 6; et خاکستری (suff. ی) ash-coloured; covered with ashes *Shaksp.*

خاکش pro خاك کش n. c. tabula vel cylindrus (تخته), quo terra arata complanatur *B.*, alias ماله dictus *F.*

خاك شك a. p. n. c., vocales desunt, sec. *Bh.* idem lusus, qui in aliis lexicis خاك تمك dicitur, iisdem fere verbis descriptus.

خاکشو et خاکشی i. q. خاکژی *B.*; (خاکشی) a small weight used by goldsmith [seed of Abrus precatorius]; b) a red bramble; c) a small red seed used in medicine *Shaksp.*); 2) n. c. i. q. خاکشوی s. خاکبیز 1; the men who prepares earth for brick making or pottery *Shaksp.*

خاك شور et خاك شوی n. c. v. s. v. خاکبیز 1; (آنکه از خاك شیشه ریزه وزر وسیم بر آورند) *SHL.*; qui terram miscet (طهراق قارشدریجی) *F.*; cf. etiam خاکشو 2.

خاك کش i. q. خاکش *F.* et خاکشی i. q. خاکژی.

خاك کینه n. c. a white mineral earth used in smelting, refining, or casting gold or silver *R.*

خاك مال n. c. *met.* humilem, vilem reddere (ذلیل وخوار کردن). Coniungitur cum verbo کردن et دادن *Bh.*

خاك نشین adi. c. in terra sedens, humilis *R.*

خاك نهاد n. c. *met.* i. q. خاکی نهاد *Bh.*

خاك نمك n. c. lusus quidam in eo consistens, quod ludentes terrae humidae cumulum, in quem rem quandam abscondunt, in duas partes divisum inter se distribuunt, quo facto ille rem latentem aufert, in cuius parte abscondita est (نوعی از بازی است وآنچنان است که چیزیرا در تودهء خاك نم کرده پنهان سازند وبعد ازان خاکرا بدو بخش کنند وهر بخشی ازان کسی باشد وآن چیزیکه پنهان است از بخش هر کس بر آید غالب بود واو برده باشد وبعربی این بازیرا فیئل گویند) *B.* Vox ex خاك نم terra humida orta videtur addito suffixo diminutivo ک, ut ex lusus descriptione apparet. Cf. etiam خاکبازی et خاك شك.

خاکه (suff. ه) res quaevis exigua et minuta (آنچه ریزه وخورد است) *Bh.* Sec. *R.* i. q.

خاكا. Inde خاكه فيروزه n. c. bonum et longum quid e fodina gemmarum prodiens, quo in anulis signatoriis aliisve rebus utuntur (از كان جواهر چيزى كه درست وبزرگ بر آيد ازان نگين انگشتر وغيره سازند), e. g. in hoc versu طغرا poetae :

خاك چون خاكه فيروزه در آيد بنظر ✿ بسكه گرديد زمين سبزه چو فيروزه نگين

Bh.; خاكه كان موميا وسرب res terrae similis, quae e fodina mumiae et plumbi prodit et pessimi odoris est (چيزيست مثل خاك كه از كان موميى وسرب بيايد ونهايت بد بو باشد), e. g. in hoc versu اشرف poetae virum quendam perstringentis : خاكه كان موميای وسرب ✿ بوى آروغ امتلاى وترب *Bh.*

خاكى (suff. ى) terreus, terrenus; 2) *met.* homo ignobilis, vilis, abiectus (بيحرمت وخوار); 3) signum triangulum zodiaci (مثلثهء خاكى), i. e. taurus, virgo et capricornus; 4) cognomen tribus cuiusdam (جماعتى وقبيلهء) *B.* Inde خاكيان plur. homines ignobiles, viles, abiecti; خاكى كردن *met.* se demittere, submittere (افتادگى كردن); servire (بندگى كردن); inconstantem esse (بيقرارى كردن) *B.*; sed obiectum addi necesse esse animadvertit lex. *Bh.* auctor, ut illa significatio locutionis خاكى كردن locum habere possit (كنايه از بندگى كردن وبيقرارى نمودن نوشته اند ليكن تا مفعول آن مذكور نشود مفيد اينمعنى نميتواند شد) *B.*; cf. supra p. 310 پاى خاكى كردن. — خاكى نهد i. q. خاك نهد n. c. a) qui natura terrena est; b) vir humilis, submissus (شخصى خليق وافتاده ومتواضع) *B.*; آنكه كنايه از خليق ومتواضع *Bh.*; حقيقت آن از خاك بود وبمعنى تواضع نيز يعنى متواضع ومراد نفسى) (آمده *SHL.*; الچيق طوتمقدر *F.*

خاكينه, ex خايه كينه decurtatum, laganum ex ovis in sartagine frictis *B.* s. خايينه; cf. خايه ريز et خواك et تابه. Fried eggs, a kind of dish made of eggs *Shaksp.*; omelet *J.*

a. p. خال naevus niger (نقطهء سياه) in facie et corpore hominis *B.*, qui in formosis laudatur *F.*, *gall.* mouche, *germ.* Schönflecken; 2) camelus magnus et niger; 3) vestis striatae genus Jemanicum (جنسى از برد يمانى), ex quo Arabes vestes conficere solent; 4) vexillum (علم); 5) taedio ac molestia animi afficere; contentio, rixa (وبمعنى ابرام ولجاجت هم آمده است) *B.* Praeterea in lex. *F.* leguntur significationes : a) par, bini (جفت); b) avis quaedam cornicis forma, sapore autem, dum editur, carnem anseris redolens (بر قوشه ديرلر كه قرغه قدر اولور اتى قاز اتى طعمنه بكزر); c) sagitta (تير); d) vestigium, nuntius (اثر وخبر) exemplis non probatae. Vox ar. خال pl. ar. خيلان, pers. خالها, videtur, quum significationes maximam partem consentiant. Inde خال خال adi. c. spotted very much *J.*; خالدار adi. c. naevis praeditus *Bh.*; خالستان (suff. ستان) locus naevis abundans *Bh.*; خال عصى *met.* peccatum, poena (گناه opp. ثواب) *B.*; خالناك (suff. ناك) i. q. خالدار; خال نان a) semen (تخم), quod pani inspergitur; b) loci adusti in superficie panis (سوختگى هاى آتش كه بر روى نان بهم رسد) *B.* in app.; blisters raised on a loaf by the fire *R.*; خالهاى شنگرفى *met.* guttae lacrimarum sanguinearum in superficie genarum *B.* in app.

a. p. خالا pro خاله ar. خالة matertera *Shaksp.*

خالاون granum tritico simile, ar. حنطهء روميه dictum *B*,

خالرى salt works *R.*

خالم serpens (مار ar. حيه) *B.*

خالو i. q. ar. خال avunculus; 2) fistula graeca, lituus (سورنائی واورا شاهنائی وشه نائی هم خوانند) *B.*

e. خالولنجان coll. خاونجان i. q. خولنجان *B.*

e. خالوما ling. syr.: medicamentum quoddam persice شنکار dictum q. v. *B.*

خالة ar. خالة matertera. Sec. *F.* in turcica lingua significatione „amita" usitata vox (ar. عمه ترکیده خواهر پدر) *F.*; cf. خلا.

خاله بی بی n. c. puls quaedam farinaria, in quam oryzam indunt (آشی از آشهای آرد که در آن برنج نیز کنند) *B.* Mendosa videtur alia lectio خاله بینی, quam ex المجمع affert lex. *F.* auctor.

a. خالی السیر solus incedens (تنها رو); 2) *met.* luna, *quod solitaria est inter stellas* (ومه را چون خالی از ستاره بود گویند) *SHI.*. *F.*

e. خالیدونیان et خالیدومیان (gr. χελιδόνιον) ling. graeca: chelidonium, ar. دواء الخطاف, pers. دوای پرستوک s. ماميران dictum *B.*

خام (coll. आम, gr. ὠμός, ut خایه ovum respondet gr. ᾠόν) crudus opp. پخته et dicitur de fructu immaturo, de corio non subacto, de serico non texto *B.* vel sec. *F.* de chordis sericis instrumenti musici (ساز قلی ایندکلری ابریشم) *F.* et rete serico avibus capiendis (ابریشمدن ایندکلری دام مرغان) *F.*; cf. خام 2; inde *met.* a) purus, non mixtus (خالص ونا مغشوش), e. g. de ambra, aloe, auro vel argento, vitro, vino, saccharo, sanguine, al. *Bh.*; cf. Gul. 92, 22, Chr. Sch. 69, 560; b) fundamento carens; infidelis (بی اصل وبی وفا), e. g. de opere, verbo, cogitatione, promisso, spe, desiderio vel cupiditate, risu, lamentatione, lusu al. *Bh.*; c) imperfectus, de opere (کاری که سر براه نشده باشد) *B.*; d) imperitus, experientia et usu non edoctus, rudis (بی تجربه وقرطبان) *B.*; non ingenuus (ونا صادق) *F.* et est e) nomen vini (نام از نامهای باده) et significat: f) vestis coriacea (جامهٔ چرمین) *B.* Addit *M.* ex Sae.: „equus ex stabulo pridem non egressus" et *J.*: „a bungler; a voluntary cuckold"; cf. Spieg. Chr. 101, 3; 2) laqueus et funis longus (کمند وریسمان بلند) *B.*; کمند Gl. Sch.; 3) ut videtur pro خمه, calamus scriptorius. Inde خام آمدنی n. c. gross receipts of revenue *R.*; خام پاره n. c. a term of abuse applied to a woman, who has been cohabited with before the age of maturity *Shaksp.*; خام خوی n. c. homo inconstans, mobilis (آنکه بر یک چیز قیام نداشته باشد بلکه در هر زمانی تلون پدید آرد) *Bh.*; خام خیال n. c. i. q. خام طمع *Bh.*; خام درائی n. c. *met.* inanis elocutio, nugae (بیهوده گوئی) *Bh.*; خام دست adi. c. labori non assuetus, iners, imperitus (خام مشق ونا تجربه کار) *Bh.*, unde خام دستی (suff. ی) n. abstr. dissatisfaction *Shaksp.*; خام رای adi. c. mentis vel ingenii imbecilli (ناقص عقل) *Bh.*; خام روئینه n. c. membrana tympani (پوستی که بسر نقاره کشند) *B.* in app.; خام ریش n. c. i. q. مسخره q. v. *Bh.*; خام سر adi. c. i. q. خام طبع *Bh.*; خام سوز adi. c. semiassus (چیزی که از بالا سوخته گردد واندرون آن خام باشد) *Bh.*; pellis cruda; corium ephippii aut aliud non subactum (خام کون وابر خامی ودباغت اولنمامش کون هرنهنک اولورسه) *F.*; خام سوك et خم سوك n. c. panis azymus (turc. بازلمچ) *F.*; خام شوب adi. c. half-washed, rinsed *Shaksp.*; خم طبع adi. c. inanes, pravas cogitationes in mente habens; ingenii crudi, stultus (آنکه خیالات فاسد واندیشهای تبه در سر داشته باشد) *Bh.*; unde خام طبعی (suff. ی) n. abstr. ingenium crudum, stultitia; cf. Spieg. Chr. 27, 19; خام طمع adi. c. of vain desires; et خام طمعی (suff. ی) n. abstr. vain desires *Shaksp.*; خام عقل

(suff. ی) n. c. folly, inbecility *Shaksp. J.*; خم کار is, cuius opus imperfectum manet (آنکه کارش ساخته نشود وناتمام بماند) *Bh.*, unde خام کاری (suff. ی) n. abstr. awkwardness, unskilfulness *Shaksp.*; خام نوش n. c., potor vini crudi s. novi (شخصی که پیوسته شراب نا رسیده خورد) *B.* in app.; خام وصول n. c. gross produce *J.*

Phrases:

خام کردن *met.* obliterare, amovere (محو کردن وپس طرف نمودن) *B.*; محو کردن وبر هم زدن *Bh.*

بخام کشیدن s. بخام گرفتن s. خام گرفتن genus supplicii in eo consistens, quod hominem vivum in pelle bovina vel asinina, similive detinent (نوعی از سیاست که آدمی زنده را در پوست گاو وخر ومانند آن می گیرند), e. g. in hoc versu باقر کاشی poetae: آنکه از جامه آزادگی‌ام عریان ساخت ۞ با رب از پوست بر آرند وبخامش گیرند *Bh.*

خام گرفتن کار *met.* opus imperfectum aggredi (نا تمام ونا ساخته گرفتن کار) *Bh.*

e. خاما أقطی (gr. χαμαιάκτη) i. q. ar. خمان الارض, i. e. ebulum, cuius duae sunt species, parva, cuius fructus بــل dicitur et magna, cui شبوقه nomen est *B.*; cf. اقطی et Dioscor. l. IV. c. 172 (175).

e. خامادریوس (gr. χαμαίδρυς) i. q. ar. بلوط الارض chamaedris s. trixago *B.*

e. خاماذافی (gr. χαμαιδάφνη Diosc. l. 4, c. 148) i. q. ar. غار الارض species quaedam e genere daphne s. lauri sic descripta: برگش درازتر از برگ بید باشد وشاخهایش بدرازی یك گز ومیوهء آن سرخ وگرد می شود وعصارهء آن بول وحیض را بکشاید *B.*; cf. ذاقی et ذاقنوبداس.

e. خماروان i. q. خامالیون s. خامان *F.*

e. خاملا (gr. χαμέλαια) i. q. ar. زیتون الارض i. e. مازریون daphne oleaefolia; 2) sec. al. i. q. حربا genus lacertae ar. اسد الارض dictum (χαμαιλέων) *B.*; cf. خاملاون 3.

e. خاملاوُن (gr. χαμαιλέων) plantae nomen, cuius duae sunt species, nigra gr. خاملاون مالس (χαμαιλέων μέλας), ar. قاتل النمر et خانق النمر dicta et alba gr. خاملاون لوقس (χαμαιλέων λευκός) dicta; 2) sec. al. est planta سپند مصری dicta; ruta silvestris aegyptiaca; 3) sec. al. i. q. خاملا 3 genus lacertae *B.*

e. خامالیون i. q. خاملا (gr. χαμέλαια) daphne oleaefolia *B.*

e. خامامیلن (gr. χαμαίμηλον) i. q. بابونه ar. تفاح الارض chamaemelum *B.*

e. خامانیطس i. q. کمافیطوس (gr. χαμαίπιτυς) q. v. *B.*

e. خاموُن i. q. خاملاون *B.* in app.

خامباز ahenum magno orificio (اغزی آچق بیوك قزغان) *F.* ex نعمة الله sine exemplo.

خامُش decurtatum ex خاموش q. v. *B.*

خامشه i. q. شیتره ar. شیطرج q. v. *B.*

خامُشی decurtatum ex خاموشی q. v. *B.*

خامَکَك (خامه suff. ك) a little pen *J.*

خاموش s. خَموش [δ *KH.*] s. خُمُش silens, taciturnus, quietus (سکوت) *F.*; حرف نزدن وسکوت ورزیدن *B.*; 2) *met.* mansuefactus, de animali (دواب رام شده وانس بهم رسانیده) *B.* s. خموش. A disease in horses *Shaksp.* Inde خموش شدن taciturnum fieri, tacere, silere et de lucerna vel igne: exstingui *Bh.*; خاموش کردن a) taciturnum, quietum reddere Gul. 24, 20; b) i. q. خاموش شدن, e. g. in hoc versu علی رضا poetae: یا رخ منما کز تو فراموش کنند ۞ یا لب مکشا که جمله خموش کنند *Bh.*; c) de lucerna vel igne: exstinguere *Bh.*; خاموش گشتن i. q. خاموش شدن *B.* s. v. خنجیم.

خاموشانیدن caussale verbi خاموشیدن *C.*

خاموشی s. خمُشی (suff. ی) taciturnitas, silentium *F.*; cf. Gul. 8, 18. Cum کردن i. q. خموشیدن.

خاموشیدَن tacere, silere (turc. ایسمر اولمق) *F.*

خامَه coll. خام 3 calamus scriptorius (قلم); 2) *gen.* acervus (توده); 3) *spec.* acervus arenarum (ریگ) *B.* Addit lex. *F.* auctor : 4) lagena (صراحی); e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : غنچه بر یاد بزم (او خورده ☆ هرچه در جام کرده از خمه); 5) sec. al. domus *aut* tentorium ex pilis caprinis (قیلدن طوقنمش اوه دیسرلر); 6) arundo subtilis (اینجه قامش) *F.* utraque posterior significatio sine exemplis. Phrases : خامه زدن *met.* calamum scalpere, i. e. pennam aptare scribendo (خمه تراشیدن) *Bh.*; cf. خامه زن; خامه بسر تخته نهادن *met.* scriptionem s. scripturam parare (تهیه نوشتن کردن) *Bh.* Inde خامهٔ ازل *met.* calamus decreti divini (قلم تقدیر) *B.* in app.; خامه افشان n. c. calamus, super quem aurum vel argentum sparsum est (خامه که بران افشان نقره یا طلا کرده باشند), e. g. مفید ☆ تا شد زعرق ابروی او خامه افشان ☆ خون کرد خامهٔ دلمرا همه چون نامه افشان *Bh.*; خامهٔ مو i. q. تصویر penicillus, quo pingunt (خامه که بدان تصویر کنند), quemque in Hindûstân ex crinibus caudae mustelae (موش خرما) conficiunt; coniungitur cum verbo بستن *Bh.*; خامه جنبان n. c. *met.* scribens, scriba (نویسنده ومحرر) *Bh.*; خامه دان n. c. theca calamaria *C.* *Shaksp.*; خامهٔ زرین *met.* radii solis (خطوط شعاعی آفتاب) *Bh.*; خامه زن n. c. i. q. ar. مقط i. e. res, super qua calamus scalptus (قلم تراشیده) in capite seu extremitate praesecatur *B.*; مقط که قط قلم بران زنند *Bh.*; خامهٔ شنجرف calamus, quo in cinnabari utuntur (خامه که بدان شنجرف نویسند *Bh.*; خامهٔ فولاد calamus chalybeus *Bh.*; خامه گذار n. c. res calamo scripta; *met.* scriptura, pictura (کنایه از نقش ورقم از علم دست گذار ومعنی ترکیبی آن چیزیست که آنرا خامه نوشته باشد) *Bh.*; خامه کش adi. c. pen drawing; obliterating *J.*; خامهٔ مو i. q. خامهٔ تصویر penicillus *Bh.*

خامی خمی (suff. ی) cruditas, immaturitas *F.* *Shaksp.*; cf. Spieg. Chr. 119 fin.; 2) laqueus, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : از غمر عشقت خلاصیرا نخواهد یافت دل ☆ خامی سودای زلفت کردنم زنجیر شد *F.*, qui in lex. *F.* male s. v. حامی affertur, pro qua خامی legendum videtur, quod in versum recepi; cf. خم 2. — Loss *Shaksp.*

خمیز s. خامیازه oscitatio (دهان دره) *B.*

خان titulus regum Chataeorum et Tatarorum (ختا وترکستان), ut قیصر Romanorum et فغفور Sinensium *B.*; et principum Mongolorum, ut synon. خاقان et قاآن Quatremère; et persicae provinciae praefecti vel satrapae Gol. coll. Chardin Voyage en Perse t. II, p. 99, 100 et 197 éd. Langlès, Kaempfer Amoen. exot. p. 136 et 138. Lord, prince, a title principally used by Pathâns *Shaksp.* Eadem vox nominibus honorificis formandis inservit, qualia sunt, e. g. خان عالم، آصفخان، میرزا، وزیر خان، مظفر خان، لشکر خان، غیرت خان، اعظم خان، نجابتخان، خان بی بدلخان، قزلباشخان، اسد خان، دیانتخان، عقیدتخان، خان دوران al. Inde ortae sunt voces : خن خنان a) i. q. خاقان *B.* in app.; b) titulus supremi Vezîri (وزیر اعظم) *F.* et est nomen magis honorificum, quo principes vel optimates ornabantur; خانیّت s. خانی dignitas Khâni s. regia; خانم، alternans cum بیگم et خاتون، regis uxor. Plura v. in H. Mong. t. I, p. 84 sqq., not. 1.

خان، decurtat. ex خانه *Bh.*, cf. خن، domus, palatium (خانه وسرا); 2) deversorium pu-

blicum proficiscentibus patens (كاروان سرا) *B.* et *abs.* statio viatorum (منزل) *F.*; 3) apiarium s. alvearium (شان عسل) *B.*; 4) i. q. خانمان t. او برق supellex domestica *F.* nitens hoc versu Hâfizi : بيا كه ترك فلك خان روزه غارت كرد ☆ هلال عيد بدور قدح اشارت كرد, ad quem *F.* lex. auctor annotat, mendosam esse aliorum codicum lectionem خوان pro خان; 5) pro خوان a sort of tray or table *R.*; cf. خانچه 3. Inde خان بره *met.* signum coeleste arietis (برج حمل) *B.*; خان خرك deversorium publicum proficiscentibus patens magnum vel parvum *B.*; خان دل *met.* Caaba *B.*; خان ده i. q. دهخان praetor paganus *M.*

خانانه dial. Ghîlânensi : qui mandata belli ducis ad exercitum perfert (شخصى كه فرمان سپهسالار بلشكر برساند) *B.*

خانچ fovea (كوى), quam faciunt pueri nucibus ludentes et in quam pugnum nucum coniiciunt *B.*

خانچه (suff. چه) diminut. vocis خان domus vel palatium parvum; 2) parvum deversorium publicum proficiscentibus patens; 3) pro خوانچه, discus ligneus pictus (طبقى از چوب كه آنرا نقاشى كرده باشند) *B.*

خان خانان v. s. v. خان.

خانداری pro خانه داری q. v. *Shaksp.*

خاندان *F.* et *Bh.* (باظهار نون), ut pro خانه دان q. v. positum videatur, sec. *HK.* et *Shaksp.* خاندان; n. c. i. q. خانواده stirps, familia (دوده وتبار) *Bh.*; اهل بيت *F.*; cf. دودمان. Inde خانه وار et خيل خانه et خاندان نبوت stirps prophetarum, cuius ultimus Muhammed est; cf. Gul. 20, 22.

خانديس a province in the Dak'han *J.*

خانزاده n. c. „un terme générique qui designe une princesse“ Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 225, not. 3.

خانسلار pro خوانسلار q. v. *R.*

خانسامان n. c. et خان سامان, sec. *Shaksp.* از عالم خاندان وميتواند كه خانسامان (تركيبى اضافى باشد) rei domesticae praefectus, administrator (صاحب سامان بس قياس مير سامان كه محاوره بعضى فارسى زبانان هندوستانست ودر ايران ناظر (خوانندش); 2) possessor opum, dives (صاحب ثروت ومتمول) *Bh.* Inde خانسامانى (suff. ى) the department which generally includes every household expense *R. J.*

خان غرد et sec. *F.* خان غرده n. c. domus aestiva (خانهٔ تابستانى) *B.*; cf. غرد.

خانقاه s. خانقه et sine vocali literae ن *Bh.* et *F.* est arabica forma persicae vocis خانگه s. خانگاه q. v. *B.* et *Bh.* Inde خانقاه بالا *met.* a) coelum; b) coetus supremus, coelestis (ملاء اعلى) *B.*

a. p. t. خانقو nom. urbis in China, *ob confluxum mercatorum notae M.* ex Herb.

خانگاه s. خانگه et sine vocali literae ن *Bh.* et *F.*, quum compositum sit ex خان pro خانه et گاه ut مجلس گاه et منزل گاه (بفتح نون مركب از خان وگاه وميتواند كه مزيد عليه خان باشد بهر تقدير فارسيان بسكون (نيز استعمال نمايند coenobium religiosorum (خانهٔ باشد كه درويشان ومشائخ مكان بودن ; *B.* (درآن عبادت كنند وبسر برند درويشان يعنى اينمقدار زمين كه درآن خانه توان ساخت غايتش بمجاز بمعنى خانهٔ خاص استعمال يافته وحكم عام پيدا كرده *Bh.* Inde خانگاه كمان i. q. خانهٔ كمان *Bh.* q. v.

خانگی (ex خانه suff. ى) ad domum pertinens, domesticus; plur. خانگيان incola domus Spieg. Chr. 17, 2; 2) *spec.* dulciarii genus iucundum (بر نوع لطيف حلوادر) *F.* sine exemplo; 3) a prostitute *Shaksp.* Inde خانگی محال n. c. a place for prostitutes *R.*; a brothel *J.*

خانم v. s. v. خان.

خانمان s. خان ومان *HK.*, sec. *Shaksp.*

خانمان (ex خان i. q. خانه et مان i. q. رخت خانه *Bh.*) domus et res ad domum pertinentes; supellex domestica (اسباب خانه ومتاع خانه) *SHL.* turc. او برق *F.*; opes, possessio pec. a maioribus accepta *M.*; cf. Gul. 185, 14. Inde خان ومان بسر سر چیزی نهادن *met.* rem familiarem dissipare (صرف کردن وبباد دادن) *Bh.*; از خانمان بر کندن to eradicate, to tear up from house and home *J.*

خانواده, sec. *F.* et *Shaksp.* خانواده, n. c. i. q. خاندان *Bh.*; cf. واده; 2) antiquam habens originem, nobilis (خاندان قدیم (اصل وحسب صاحبی); 3) matrona, materfamilias (خاتون) *F.* utriusque posterioris significationis exemplum afferens versum میر نظمی poetae : خانواده بود بی‌بی خانداش ✿ زانکه بوده خانواده خانداش *F.*

خانه (*IC.* avahana; vocis etymologiam v. s. v. خن) domus (بیت) et *abs.* mansio, locus, vas s. receptaculum rei (مطلق مکان وماوای چیزی والاقید رودخانه بر شی ظرف (وآماجخانه بیجا میشود *Bh.*; *F.*; tentorium (خرگاه) *SHL.*; templum Frag. 18, 3. 28, 22. Addit *F.* a) versus (ابیات شعر); b) acervus frumenti (بغدای چچی); c) ager, arvum (تارلا) et *Shaksp.* α) a drawer, a partition, compartment; β) department. Inde خانهٔ آفت ریز *met.* mundus *B.*; خانهٔ آونك انگور locus uvis suspendendis et خانهٔ خرس locus ursis detinendis *met.* dicuntur de manifestatione rei in loco, in quo id fieri posse non creditur (کنایه از پیدا شدن چیزی (در جائی که از آن متصور نباشد *Bh.*; خانهٔ آئینه i. q. جاخانه s. آینه خانه *Bh.*; خانهٔ باد i. q. بادگیر domus aestiva; 2) *met.* triangulum aethereum (مثلثهٔ هوائی) i. e. tria signa coelestia : gemini, libra et aquarius *B.*; خانهٔ پست *met.* mundus *B.* in app.; خانهٔ ترازو libra, signum coeleste *B.* in app.; خانهٔ چشم cavum s. caverna oculi *Bh.*; خانهٔ خرس v. supra s. v. خانهٔ آونك انگور; خانهٔ در گشته *met.* domus devastata (خانهٔ راستان (خراب وویران شده *Bh.*; *met.* Caaba *R.*; خانهٔ زخم *met.* locus ictus s. vulneris (مصطلح) *Bh.*; خانهٔ زر *met.* a) sol, b) sphaera quarta, c) signum leonis *B.*; خانهٔ زرین *met.* a) sol, b) stellae, c) sphaera octava *B.*; خانهٔ زمین کند a subterraneous excavation, wherein men shelter themselves *J.*; خانهٔ زنبور apiarium s. alvearium *Bh.*; خانهٔ زنجیر *met.* locus catenae (مصطلح) *Bh.*; خانهٔ زین sedes sellae equestris; cf. خناسز; unde خانهٔ زین تهی کردن s. خانهٔ زین خالی کردن sedem sellae equestris vacuefacere (محاوره مقرریست) *Bh.*; خانهٔ سیل ریز *met.* taberna vinaria (می خانه) *Bh.* et vinum *B.*; خانهٔ شش در *met.* mundus, respectu sex plagarum sic dictus *B.*; خانهٔ شطرنج locus latrunculorum Schahiludii *Bh.*; خانهٔ شیر *met.* mamma, ubera et خانهٔ شیر signum coeleste leonis *B.*; خانهٔ طنبور venter instrumenti musici طنبور dicti (کاسهٔ طنبور) *Bh.*; خانهٔ عنقا *met.* sonus quidam (نوائی) musicus *B.*; خانهٔ عنکبوت textum araneum *Bh.*; خانهٔ غول *met.* mundus *B.*; خانهٔ فردا *met.* vita futura (عقبی) *B.*; خانهٔ کلک s. خانهٔ قلم quantitas ramenti calami (مقدار تراش قلم) alias دیدان قلم dicta *Bh.*; خانهٔ کعبه Caaba, templum Meccanum Spieg. Chr. 66, 7; خانهٔ کمان *C.* et خانگاه کمان *Bh. met.* extrema flexura arcus sinuosa s. curvata pars arcus inter cornu et manubrium; *cuius, quum ad iaculandum tenetur, pars superior* خانهٔ بالا, *inferior vero* خانهٔ شیبین *dicitur C.* (معروف واصطلاح مقرریست) *Bh.*; unde خانه بردن کمان i. q. خانه کردن کمان, q. v. infra, e. g. وحید ✿ خبر من که براه تو گذشتم زود عالم ✿ هرگز نبرد از دو طرف خانه کمانی et *met.* furtum committere, quo nihil in domo remaneat (ودزدی وسرقت که بسبب آن در خانه هیچ

خانه روشن کردن *met.* ad finem pervenire (آخر شدن وبانتها رسیدن) *B.* Inde خانه روشن کردن چراغ *met.* dicitur de lumine lucernae, quod exstinguitur (عبارت از حالتی است که چون چراغ قریب بمردن میرسد در آنحالت گاهی خود بخود می افروزد وباز کم نور می شود وهمچنین چند بار چنین میشود تا آنکه بمیرد) *Bh.*

خانه ریختن i. q. خانه نشستن sed significatione transitiva (متعدی) *Bh.*

خانه سیاه شدن است domus nigra evasit, *quo luctus significatur* (ماتمده اولمقدن کنایه در) *F.*; cf. خانه سیاه.

خانه ساختن s. خانه کردن domum cultam reddere, adornare (خانه آراستن وتعمیر کردن); 2) considere, domicilium collocare in loco (قائم شدن ومکان گرفتن واقامت کردن) *Bh.*

خانه برداشتن کمان s. خانه کردن کمان incurvari, de angulis arcus (کج شدن گوشهای کمان از وضع اصلی خود) *Bh.* v. supra خانهٔ کمان.

خانه گردیدن renovari, exornari, de domo (رونق وصفا یافتن خانه) *Bh.*

خانه نشستن considere, de aedificio recenter exstructo, ita ut in muris et tecto aliisque aedificii partibus fissurae oriantur (آنکه بعد ساخته شدن وتمام گشتن بعضی از خانه یک گونه در زمین فرو شود ولهذا گاهی درین اثنا در دیوار وسقف خانه رخنه وچاك پدید آید); 2) collabi (فرو افتادن), de domo *Bh.*

خانها plur. vocis خانه q. v.; 2) areolae in Schahiludii tabula; cf. Hyde de lud. or. p. 58.

خانه آباد (a benediction meaning) may your house flourish *Shaksp.*; 2) ut videtur pro خانهٔ آباد, domus culta i. e. Caaba (ترجمه بیت المعمور که خانه کعبه باشد) Gl. in Des.

تاثیر ✿ از جمله حرص گوشه .e. g (ماند), نشین کم نمیشود ✿ کز خانه دزد مال وکمان برد *Bh.*; خانهٔ مرغ nidus volucris *B.* in app.; خانهٔ نرد (آشیان) locus latrunculorum Nerdiludii *Bh.*;

خانهٔ نه در *met.* a) mundus, respectu novem sphaerarum (فلک); b) corpus humanum, respectu septem foraminum (سوراخ) capitis et duorum ventri (سفلی) *B.* in app.; خانهٔ نیشکر nodus arundinis sacchariferae (فاصله بند بند نیشکر), hind. پوری (s. पर्वन् a joint of bamboo etc. *Shaksp.*) dictus *Bh.*; خانهٔ یک آشیانه domus unius tecti (خانهٔ یک سقفه), alias یکمنزله dicta *Bh.*

Phrases :

خانه با زمین یکی شدن *met.* prorsus devastari, de domo (کمال خرابی خانه بود) *Bh.*

خانه با خروس s. خانه بر خروس بار کردن et خانه پاک کردن et کردن خانهرا رفت وروب دادن et بر انداختن et خانه شورانیدن et خانه سیاه کردن et — ویران s. خانه خراب کردن i. q. *met.* کردن domum devastare; et sensu passivo خانه بر خروس بار شدن s. خانه بر هم — — — — بودن خوردن devastari, de domo *Bh.*

خانه کردن کمان i. q. خانه برداشتن کمان *Bh.*

خانه بریدن s. خانه بردن domum depeculari s. expilare *Bh.*

خانه بردن کمان v. supra s. خانهٔ کمان.

خانه بهند وند سیم نست کس posterius hemistichium versus poetae Nizâmi, cuius prius est : غارت ازین ترك نیم‌رست کس *met.* significans : furi aut latroni nemo opitulatur (اوغری‌یه کیمس امانت ویرمز) *F.*

خانه آبادان n. c. opp. خانه خراب *Bh.*

خانه باز n. c., qui omnia, quae possidet in aleam dat *B.*

خانه باف n. c. vestis vel pannus, quem servi arte texendi instructi texunt, in urbe Ispahân valde aestimatus (قماشی که آنرا غلامان وخانه زادان تربیت یافته سرکار یافته باشند چندنچه در اصفهان چیزهای کار کتان. (غلامان شهرت وامتیاز دارند *Bh.*; cf.

خانه بدوش s. خانه بر دوش *met.* erro, peregrinator, miser (رند لا مکان وسیاح جهان وهرزه گرد دوران) *F.*; ignarus, perturbatus (بی خبر وپریشان) *Bh.*

خانه بر انداز n. c. *met.* prodigus, dilapidator opp. خانه نگهدار (کسی که هرچه داشته باشد همهرا پاك بباد دهد خواه ازان خود خواه ازان دیگریرا) *Bh.*; خانه خراب ایدیجی *F.*; 2) qui patriam suam relinquens per mundum inanis vagatur; peregrinus, monachus vagans *F.*; 3) amasius, amata (معشوق) *B.*; 4) imp. significatione *F.*

خانه پرداز n. c. coll. پرداختن 7, qui res domesticas bene disponit (خانه سازنده) *SHL.* opp. خانه بر انداز ابو المعانی *F.*, e. g. in hoc versu poetae : خانه پرداز نظام حال بودم پیش ازین ✿ چون شدم عاشق ترا خانه بر اندازم *F.*; 2) coll. پرداختن 5. 6. i. q. خانه برانداز prodigus, dilapidator *Bh.* Inde خانه پردازی (suff. ی) coll. خانه پرداز 1 domestic economy, attention to household matters *J.*

خانه پرور s. خانه پرورد n. c. qui domi educatus neque mundi vicissitudines expertus est (آنکه درخانه پرورش یافته باشد وگرم وسرد روزگار نچشیده) *Bh.*; cade, cosset *J.*

خانه بر هم زن n. c. i. q. خانه بر انداز 1 prodigus, dilapidator *Bh.*

خانه بیزار i. q. خانه دشمن n. c., qui domi sedem non figit opp. خانه نشین *Bh.*

خانه تاب adi. c. domum illuminans, de lucerna; ut جهان تاب formata vox *Bh.*

خانه جنگی n. c., qui ob res leves cum hominibus rixatur, litigiosus (آنکه بر سر سهل چیزها با مردم پرخاش کند) *Bh.* Inde خانه جنگی (suff. ی) civil war, skirmish, duel, bickering *Shaksp.*

خانه خانه cellular *Shaksp.*; (بسیار بسیار) *Bh.*, e g. : جیلانی گیلانی ✿ با مظهری امروز بویرانه خویش ✿ ابر گرمی موج زود پسر کردیم ✿ از مدح تو خانه خانه کاشانه خویش *Bh.*

خانه خدا n. c. dominus domus, herus, paterfamilias (خداوند وصاحب خانه); cf. Gul. 186, 13; 2) (ut videtur pro خانهء خدا) domus dei, templum (عبادت گاه) *B.* in app.

خانه خراب n. c. i. q. خانه سیاه *Bh.*; ruined *Shaksp.*; inde خانه خرابی (suff. ی) ruin *Shaksp.*

خانه خواه n. c. vir hospitalissimus, in cuius domum devertunt illi, qui in urbem quandam adveniunt; 2) locus, qui viatoribus in pagis vel oppidis ad devertendum designatur (شخصی باشد که اکثر در شهری وارد شوند بسابقه معرفت در منزل او فروکش کنند واسباب مهمانداریرا او سرانجام دهد ودر نسخه مخلص مقامی که برای نزول مسافران در دهات وقصبهجات معین سازند چنانکه گویند ما درین شهر خانه خواهی نداریم یا گویند فلانه وقتی که درین شهر رسیده خانه خواهش من بودم واین از اهل زبان بتحقیق پیوسته) *Bh.*

خانه خیز adi. c. e domo prodiens, i. e. id, quod non consulto e domo prodit (خیزنده از خانه یعنی چیزی که بی قصد از خانه بهم رسد), e. g. in hoc versu نظامی poetae : ✿ گهی با چنان گوهر خانه خیز چو بو طالبیرا کنی سنگ ریز *Bh.*

خانه دار n. c. is, cui custodia domus tradita est *Bh.*; oeconomus, rei domesticae administrator *M.*; family men *Shaksp.*; inde in lingua vulgari : hera, quod semper in domo versatur (چون بند وبست

خانه فروشان .pl خانهٔ فُرُوش n. c. qui mundo renuntiavit, homo solitarius (که ترك دنیا کرده باشند) B.; 2) pauper, homo perditus, nequam, vilis (تارك دنیا ومردم مفلس) Bh.; خانه فروشان پاکبازان ومسخرگان وخراباتیان وناخلفان باشند B. in app.

خانهٔ فُرُوشی (suff. ی) n. c. met. magnificentiam et omnem suum apparatum ostendere (عرض تجمل وبیان سامان ساز وبرگ) B.; عرض تجمل واظهار ثروت Bh.

خانهٔ کَن n. c. met. degener, pravus, prodigus (مردم نا خلف وخانه برانداز); 2) res bene disponens, administrans (مدبر وتدبیر کننده) B.; 3) iuvenis imberbis, qui cum amasiis societatem faciens omnia, quae ab illis assequitur, in usum suum convertit (پسر ساده که با عشاق صحبت دارد وهرچه دریابد از ایشان بتصرف خود آرد) Bh.

خانهٔ گیر n. c. domum occupans (خانه گیرنده); 2) ludus quartus septem ludorum Nerdiludii (بازی نرد), quorum nomina haec sunt: 1) فارد, 2) زیاد, 3) ستاره, 4) هزاران, 5) طویل, 6) خانه گیر et 7) منصوبه B.; „casularum captatio: ubi per casulas intelligimus puncta s. lineas alveoli, quas domos s. casas vocant Persae“ Hyde hist. Nerdil. p. 41.

خانهٔ نگهدار n. c. i. q. خانه دار Bh.

خانه وار (suff. وار) respondens ar. اهل بیت, coll. خانه دان s. خاندان familia, e. g. ترکمانان غز قریب بچهل هزار خانه وار بودند „gens turcica غز dicta fere ex mille familiis constabat“ H. Selg. 183 med., ubi sic legendum pro خانه دار; cf. Journal des Savants 1835, p. 71; Quatremère minus bene vertit „individu“ in Not. et Extr. t. XIV, 315, 11, coll. 395 fin. et „nomade“ ibid. 103, 6, et „tente“ ibid. 78 not.

خانهٔ یَکی n. c. in eadem domo habitans, familiaris, sodalis (همخانه) Bh.

خانی (suff. ی) adi. ad Khânum perti-

خانه بعهده خوانین است در محاوره زنرا نیز خانه دار گویند); 2) i. q. بُندار opes possidens (صاحب کشف اللغة بندار را همین لفظ ترجمه نموده) Bh.; cf. 1. بُندار. Inde خانه داری (suff. ی) the state of the master of a family, house-keeping *Shaksp.*

خانهٔ داماد n. c. gener, qui semper in domo patris sponsae vel uxoris suae commoratur (که بخانهٔ پدر عروس مقیم باشد) Bh.

خانهٔ دان n. c. i. q. خاندان B. in app.

خانهٔ دُشمن n. c. i. q. خانه بیزار q. v. Bh.

خانهٔ دوست n. c. fond of staying at home (a term of abuse) *Shaksp.*

a. p. خانهٔ دَولَت n. c. met. iumentum (مرکب), e. g. in hoc versu میر خسرو poetae: شاه شد از خانه دولت سوار ✿ خانه دولت شد ازو بختیار Bh.

خانهٔ رس met. fructus, qui in arbore non coquitur, sed arte ad maturitatem perducitur, e. g. fructus mangiferae indicae (فواکه بر شاخ پخته نباشد لیکن بحیله اورا پخته تمامه ساخته باشند چنانچه در هندوستان انبهرا پخته تمامه سازند) Bh.

خانهٔ رَمیدَه n. c. qui a domo et opibus patriis remotus est (آنکه از خان ومان بدور افتاده باشد) Bh.; cf. چمن رمیده.

خانهٔ زاد n. c. filius servi aut mancipii (بنده زاد در عرف بر اولاد نوکران وغلامان اطلاق کنند) Bh. F.

خانهٔ سوز adi. c. disgracing one's family R.

خانهٔ سیاه n. c. i. q. خانه خراب i. e. is, cuius opes combustae vel direptae sunt (آنکه خان ومان او سوخته یا بتاراج رفته باشد) Bh.; cf. supra phrasis خانه سیاه شده است. Inde خانداش سیاه „domus eius nigra sit“, quo diras alicui imprecantur (در محل نفرین گویند) Bh.

خانهٔ شُماری n. c. house-counting; a house-tax R.

nens, regius (منسوب بخان); 2) dignitas Khâni s. regia (سلطنت متعالی); 3) nom. numi aurei in ما وراء النهر usitati *B.*; قسمی است از زر مسکوك رائج توران از عالم عباسی وشاهی ایران ظهوری در مدح خاقان ۞ خانیء دیگران بیکی خانی *Bh.*; 4) aurum purum (زر خالص) *B. F.*; 5) receptaculum aquarum; fons (حوض وچشمهء آب) *B.*, e. g. in hoc versu شیخ نظامی poetae : آب کوثر نه آب خانی بود ۞ چشمهء آب زندگانی بود *F.*; locus, in quo refrigeratur aqua (صو صوغوده جق مکان) *F.* sine exemplo. *C.*; 6) nom. Humajae (همای) filiae Darii (دارا) *B. F.*

خنیت i. q. خانی 2. Cf. خان.

خانیچه (suff. چه) nom. diminut. vocis خانی 5 parvum receptaculum aquarum; fonticulus *B.*

خاور coll. خاوران oriens (مشرق); 2) occidens (مغرب) *B. Bh.* Gl. Sch., ut idem significet atque باختر. Sed posteriorem significationem mendum dicit auctor Gl. in Des. (وآنکه ارباب فرهنگها بمعنی مغرب نیز آورده اند سهواست) et lex. *F.* auctor dicit, alios خاور „oriens“ significare docere et باختر „occidens“, alios contra باختر „occidens“ et خاور „oriens“, alios denique contendere, apud antiquos scriptores (متقدمین) vocem خاور significatione „oriens“ et باختر significatione „occidens“ usitatam esse, quum contra recentiores (متاخرین) voce باختر occidentem et خاور orientem significent. Utriusque significationis vocum باختر et خاور exempla haec affert eiusdem lexici auctor : چو مهر آورد سوی خاور گریغ ۞ عمر از باختر بر زند باز تیغ versus Schahn.; ماه چون در جیب مغرب برد سر ۞ آفتاب از جانب خاور بزاد versus حکیم خاقانی poetae etiam in Spieg. Chr. 115 fin. allatus, ubi pro جانب legitur دامن; خورشیدرا چون بست شد از جانب خاور علم ۞ پیدا شد اندر باختر بر آستین شب علم versus حکیم لامعی poetae; سوی خاور آید پدید آفتاب ۞ هم آتش کند جوش طوفان هم آب versus حکیم اسدی poetae; بدست عشق گرفتند امید دامن دل ۞ که آفتاب هم اکنون بر آید از خاور versus حکیم انوری poetae; سپیده دم مستطیل‌ست گوئی ۞ دمیده بر اطراف خاور شکوفه versus کمال اسمعیل poetae *F.* Cf. خراسان et خاوران. Inde خاور خدای n. c. a) dominus s. rex terrae خاور dictae (خداوند وپادشاه خاور زمین) *B.* in app. *F.*; b) cognomen Salmi (سلم) filii natu maioris Feriduni, quod ex hereditate paterna praeter alias regiones Africae quoque partem accepit *B.* in app. *F.*; cf. تخت خاور خدای.

خاوران (مزید علیه آن *Bh.*) i. q. cognatum خاور *B. Bh.*; sec. *F.* oriens, e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae : ذرهء کز عراق بر خیزد ۞ رشك خورشید خاوران گردد *F.*; 2) nom. regionis cuiusdam in provincia Khorâsân (نام ولایتی است از خراسان که چهچه ومهنه داخل آن ولایت است), in qua poeta celebratus Anvari (انوری) natus est *B.*, antea nomine خاوری notus (چه او در اول خاوری تخلص می کرده است) *B.*; نام ولایتی است از بدخشان Gl. Sch. — Fortasse خاوران et cum illo cognatum خاور ad vocem phlv. אורוראן s. اوروران referendum, quae significat „occidens“, opposita voci phlv. אוראסאן s. خراسان „oriens“, et ex qua ad analogiam vocis خروران formandum est خراسان, cuius loco alia forma خاوران usitata est. Inde etiam orta est lectio corrupta جزیران occidens, in Masûdii Kitab ettanbîh (Not. et Extr. t. VIII, p. 146) pro خربران s. خروران. Plura v. s. v. خراسان.

خاور خدیو n. c. coll. خاور خدای rex terrae خاور dictae (از عالم گیهان خدیو), e. g. in hoc versu نظامی poetae : سپهرا بسر آراست خاور خدیو ۞ در اندیشه زان مردمان چو دیو *Bh.*

خاوری (suff. ی) ad خاور pertinens (منسوب

aurificis, fabri aerarii et ferrarii *B.*; پتك آهنگر Gl. Sch.; 2) ling. phlv.: carcer *C.*

خایَك locusta (ar. جراد) *F.* ex نعمة الله sine exemplo. *C.* ex G.

خایَکینَه pro خایه کینه i. q. خاکینه *F.*

خایَندَه part. praes. v. خائیدن q. v. *B.*

خایَه (gr. ὠόν; cf. خام) ovum (تخم مرغ وجزان) *Bh. B.*; 2) *met.* testiculus hominis (خصیه آدمی) *Bh.* et animalis *B.* Inde خایهٔ ابلیس a) lapis quidam e regione Sinensi apportatus; b) *met.* dolorum structor, impostor (مکار وعیار) *B.*; خایهٔ زر s. خایهٔ زرین *met.* sol *B.* in app.; خایهٔ سگ testiculi castoris; castoreum *C.*; خایهٔ غلامان *met.* genus quoddam uvarum (قسمی از انگور) *Bh.*; pernigrum et in Samarqand frequens (که غالب سیاه خواهد بود این در سمرقند بیشتر میباشد) *SHI.*; خایهٔ مرغ ovum avis (بیضهٔ مرغ) *B.* in app. *C.* et phrases: خایه نهادن s. خایه گذاشتن i. q. تخم کردن ova ponere *met.* a) erubescere, pudere, poenitentiam agere (خجالت کشیدن وذلیل وپشیمان کردن); b) timere, metuere (ترسیدن), ut dicant de homine timido et ignavo: روز جنگ هزار تخم وخایه بگذارد *Bh.*; c) facinus turpe et nefarium facere (کار بدی وشنیعی که باعث آزار وبیم هلاك گردد) *B.*; خایه کردن ova ponere *C.*

خایَه بَردار n. c. *met.* a cringing fellow *Shaksp.*

خایَه دیس (ovo similis) n. c. fungus (سماروغ) *B.*

خایَه ریز n. c. i. q. خاگینه ar. عجّه *B.*

خایَه کَشیدَه n. c. castratus *B.*, *homo vel animal F.*

خایَه کُن n. c. ovipara *gallina C.*

خایَه کَندَه i. q. خایه کشیده eunuchus *C.*

خایَه کَرَك n. c. insectum quoddam araneae simile, saliva sua homines interficiens, ar. رُتَیلا dictum; 2) sec. alios insectum

(بخاور); 2) *met.* sol *B.* in app.; 3) nom. antiquum poetae انوری, de q. v. s. خاوران 2.

خاوُش cucumis (خیار) in semen asservatus *B.*

خاوُل i. q. مورچه formica *B.* Falso *F.* „rubigo“ (نموره اولان پاس که زنگ ودمورچه مورچه دخی دیرلر *F.*), quae est alia vocis significatio, sed hoc loco non admittenda, quod probat etiam versus مولانا محمود ابن یمین poetae significationis testandae caussa a lex. *F.* auctore allatus: از آرزوی قد چو سروت براستی ✿ بر من زمانه تنگتر از چشم خاولست *F.*

خاوَلنجان i. q. خولنجان q. v. *B.*

خاوَند, decurtatum (مخفف) ex خداوند, dominus, herus; 2) terminatus, finibus circumscriptus (محدد که از حد ومحدود باشد) *B.*; 3) sphaera nona (محدد الجهات که فلك نهم باشد) Gl. in Des.

خاوَندی (suff. ی) pro خداوندی, dominion, mastership *Shaksp.*; 2) i. q. خاور occidens (غرب جانبیدر خاور معناسنه), e. g. in hoc versu سیم نظمی poetae: شد مطیعش همه دماوندی ✿ همچنان باختری وخاوندی *F.*, in quo tamen male خاوند pro خاوندی, quae etiam est Castelli lectio.

خای i. q. خا imp. verbi خائیدن *B.*; 2) in comp. part. praes. significatione, ut آهن خای, درد خای, جوشن خای, پولاد خای, شکر خای, سلسله خای, زندان خای, ژاژ خای *Bh. F.*; 3) n. s. manducatio *B.*; 4) gustus, sapor, suavitas (لذت ومزه); 5) terra humilis et depressa, in qua aqua pluviae stagnat et foetida est (چقور یرلره یغموردن صو ایرکلوب متعفن اولمق) *F.* sine exemplo et *C.*

خای i. q. خایه, ex quo decurtatum est *Bh.*

خایِستَه manducatus (خائیده شده) *B. met.* divulgatus (ومجازا سخن بیهوده وشایع یعنی سویلنمش) *F.* nitens hoc versu شاه ناصر خسرو poetae: ✿ بر خوان ژاژخای منه هرگز این خوب قول پخته وخایسته *F.*

خایِسک malleus (مطرقة ar. پتک وچکش)

testiculis quadrupedum adhaerens et sanguinem ex illis sugens (كه با خايه چارپايان بچسپد وخون آنها بمكد وظاهرا كه عبارت ازانست), e. g. in hoc versu poetae : شرف الدين شفائى آفت خايه همچو خايه كرك ✿ دشمن تيم مار چون تيم مار Bh. annotans : تيم مار نوعى از مر بكلك .خايه كير et 16 تير .cf ; و كنايه از نر حيوانانست.

خايه كيرك et خايه كير (suff. ك diminut.) i. q. ar. رتيلا *B. F.* ex Fg. sine exemplo, i. e. insectum sec. *Bh.* خايه كرك dictum; sed mendosam esse lectionem et ex خايه كرك corruptam neque ullo exemplo comprobatam dicit lex. *Bh.* auctor (ومعنى اول كه خايه كير وخايه كيرك از مانده گرفتن آورده اند چون سند هيچ يكى در ميان نيست اغلب كه تحريف بود) *Bh.*

خايه كينه i. q. خاكينه ex illo decurtatum *B.*

خائيدن coll. خسيدن et خبائيدن et چاويدن mandere, manducare (بدندان) *B.*, ar. مضغ *F.*; 2) *met.* edere (نرم كردن) (خوردن) *Bh.* Inde لگام خائيدن *met.* repugnare, non parere, e. g. چرخ اگر خايد لگام „si coelum vel fortuna adversatur, i. e. votis non satisfacit, non favet“ (فلك اگر مراد اوزره اولمزسه), in hoc versu poetae : ابو المعانى زير احكام آورى ✿ با چوب شرع راه امرت چرخ اگر خايد لگام *F. HK.* Cf. supra انگشت خائيدن coll. hoc versu poetae : مير عماره شده در كار او مدهوش وحيران ✿ سر انگشت خائيده بدندان *F.*

خائيده part. praet. v. خائيدن *B.* Inde خائيدگى (suff. ى) a chewing, a masticating *J.*

خب i. q. خپ *F.*; 2) i. q. خپه coll. خبيدن 2 *F.* sine exemplo; 3) frigus; stiria glacialis ex *F.* interpretatione : صوغوق ديبى كه قاريغار ايكن هوا اسوب قارى شدت ايله صوورر desumta significatio, quam exhibent *C.* et *M.* et hoc versu ابو المعانى poetae : از كمال خبث خب كردى زروى دوستى ✿ گفتهايش همچو خب بوده در ايام خب شتا *F.* comprobata, in quo prius خب vox arabica est.

خپ et sec. *F.* خب i. q. خاموش silens, taciturnus; 2) imperativi significatione : „tace“ (امر بخاموشى يعنى خاموش باش) *B.* Inde خپ كردن tacere, quietum esse *C.*

خب i. q. خم s. خمب s. خنب vas vino aliisque rebus recondendis *F.* sine exemplo.

خباد pronuntiatione ignota (با حركت مجهول) i. q. خاده 3 (چوبى بلند كه جاروب بدان بندند وديوار وسقف پاك كنند) *B.* in app.

خباره velox, agilis, promtus; 2) intelligens, prudens in agendo (چست وچابك وجلد وهشيار در كارها) *B.* In lex. *F.* legitur خپاره.

خبازى genus herbae خطمى dictae, quod Shîrâzenses خطمى كوچك dicunt; malva, flos *B.*; cf. تولد et خيرو et Freyt. lex. s. v. خبازى et خبازى.

خباك et خپاك septum (چهار ديوار سر گشاده), quo per noctes oves, boves, asini, simil. includuntur; 2) moenia, quae templum circumdant (حظيرهء مسجد) *B.*; 3) compressio faucium, strangulatio (بوغاز صقلوب طوتلمق) *F.*, qua significatione alia forma vocis خبك videtur, e. g. in hoc versu رودكى استاد poetae : با دو وسه بوسه رها كن اين دل از كرم وخباك ✿ تا بمنت احسان باشد احسن الله جزاك *F.*

خباك et خباك et خبال i. q. خباك 1 septum ex virgultis arborum aut lapidibus constructum, quo noctu boves, oves et caprae recluduntur, e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae : ✿ مال اصحاب هم مپندار خانه همى ساخته اند بهر خودرا خبال *F.*, in quo rimae caussa haec vocis forma خبال pro خباك posita videtur.

خبائيدن i. q. خائيدن s. چاويدن mandere *B.*, e. g. in hoc versu شمس فخرى poetae : ازان كرنست محنت تيز دندان ✿ كه خلق دشمنانت را خبايد *F.*

a. خُبث maledictio, improbitas (بد گفتن وناخوش شدن) *Bh.* Inde خبث چشم n. c. i. q. خبث حدقه oculi et supercilii nutu maledicere vel invehi in aliquem (باشارهٔ چشم وابرو لعنت وتشنع کردن) *Bh.*

خَبَجه tamarindus (تمر هندی) *B.*; cf. حمز.

خَپچه et خِپچه ramus arboris exilis et directus *B.*; cf. خفچه.

خَبَر nuntius, sermo; 2) historia, traditio, dictum prophetae (آگاهی وحدیث وگفتار) *Bh.*; وحکایت وقصه *SHL.* Coniungi solet cum verbis گفتن, کردن, دادن, شدن, آمدن, داشتن, فرستادن, بردن, باختن et افتادن. Inde خبر از زبان کسی حرف از i. q. — — — — بستن s. آوردن زبان کسی ساختن q. v. s. v. حرف p. 615; خبر گرفتن *met.* a) inquirere statum vel conditionem c. از (استفسار احوال کردن), cuius loco tamen phrasis احوال گرفتن magis in usu est, quum خبر گرفتن sine از sermone sodomitarum etiam significet: b) sodomiam exercere (وبصطلاح لوطیان ایران بمعنی فعل بد کردن که عبارت از زنا ولواطت است لیکن بصله از رفع این قباحت میشود ولهذا بمعنی اول احوال گرفتن استعمال کنند نه خبر گرفتن اگرچه بعض متخرین در اشعار خود بسته اند) *Bh.*; خبر پژوه et خبر جو n. c. qui alienos sermones captat, explorator, speculator (جاسوس) *F.*; خبر خصری *met.* report, sudden news, guessing what is to happen (خصر was a prophet, skilled in divination; and hence, when, from certain symptoms, the public guess at the intentions of government, etc., intelligence of such intentions, etc. is called خبر خصری) *Shaksp.*; خبر دار s. خبر شناس adj. c. notitiam habens, gnarus rei, conscius, certior *C.*; cautus, circumspectus Rosen Narr. 71, 1; an informer, scout, spy *Shaksp.*, unde خبر دار شدن certiorem fieri et خبر دار کردن certiorem facere *C.*; Spieg. Chr. 87, 4; خبر داری (suff. ی) n. c. a) informing; b) caution, care *Shaksp.*; خبر گرم شد *met.* divulgatus et diffusus est nuntius (شائع اولدی) *F.*; خبر گیر n. c. a) a spy, an informer; b) a protector, a patron et خبر گیری (suff. ی) n. c. a) spying, informing; b) aid, care, protection *Shaksp.*; allowance, maintenance, establishment *J.*; خبر نویس n. c. a news-writer *J.*; pl. خبر نویسان dictorum Muhammedis scriptores *M.* ex IK.

خَبرَه firmus, solidus (استوار), contortus (پیچیده); 2) et خبره ponderare (سنجیدن), computatio (حساب) *B.*; cf. خبیره et خبیر et خبوه et خبوك et خبوره. Inde خبره نامه a mariner's compass; a sun-dial *R.*

خَبزدَه s. خَبزدُوك [ô] et sec. *F.* خَبزدُور s. خَبزدُو animal scarabaeo simile; 2) sec. al. ipse scarabaeus (جعل), alias سرگین گردانک dictus; cf. چلاك; 3) sec. al. i. q. خایه گیر ar. رتیلا q. v.; 4) sec. al. scolopendra (هزار پا) *B.*

خَبْط caput struthiocameli (کلهٔ شتر مرغ یعنی دوه قوشینک باشی کذا فی بعض اللغة) *F.* ex aliquot lexicis exemplo non allato; agmen struthiocamelorum *C.* Vox dubia.

خَبَك (a v. خبیدن formatum videtur) strangulatio (فشردن گلو); guttur arripere (گلو گرفتن) *B.*; cf. خپک et خبه s. خپه et خفه.

خَپَك coll. خبک strangulatio (گلو فشردن); molestia (کلفت); 2) sec. *F.* خَپَك panis maior (نان بزرگ) *B.*, qui temporibus festivis pinsi solet *F.*

خُبکال et خِبکال, sec. *F.* خَبکال et خَبکال, scopus sagittae, sclopeti similisve instrumenti, qui foramini similis est (نشانهٔ تیر وتفنگ وامثال آنرا گویند که مانند سوراخی باشد); 2) foramen (سوراخ) *B.*

Aliae vocis formae sunt جنگال ,خنگال et چنگال.

خبوره *F.* et خبوك et خبوه s. خَبوَه s. خُبوه i. q. خبره 1 (استوار) *B.*

خَپوَه i. q. خَپیوَه *F.* Cf. خبیره.

خَبَه et خَپَه i. q. خفه strangulatio *B.*; cf. خپک; 2) strangulatus, suffocatus (بوغلمش معناسنه که اسم مفعول در), e. g. in hoc versu حکیم اسدی poetae : پی پیل شد خسته در دام او ✿ سواران خپه در خم خم او *F.* Cum کردن strangulare (بوغمق) *F.*

خُبَه i. q. خُبیدَه q. v. (خاکشی) *F.*

خَبیدَن pedibus conculcare (اباغله باصمق) *F.* sine exemplo; cf. خاخیدن.

خَبیدَن et خَپیدَن incurvari, inflecti (خمیدن) *B.*, quocum cognatum videtur; 2) strangulare (گلو فشردن) *B.*

خَبیدَه et خَپیدَه part. praet. verbi خبیدن s. خپیدن inflexus, incurvus; 2) strangulatus, suffocatus *B.*; 3) qui decubuit, dormiens (خفته) *F.* ex المجمع sine exemplo.

خُبیدَه i. q. خاکژی q. v. *B.*; cf. خُبَه.

خَبیر et خَبِّیر coll. خبره 1 contortus (پیچیده); 2) ponderatus i. e. ordinatus, dispositus, praeparatus (یعنی سنجیده یعنی سامان کار وکار سازی کرده وساخته ومهیا کردانیده) *B.*

خَبیرَه [ê] et sec. *F.* خَپیرَه coll. خبره 2 summa numerorum in computo (جمع حساب); 2) acervus arenarum (تل ریگ); 3) coll. خبره 1 contortus *B.*; firmus, solidus (محکم واستوار) *F.* ex مجمع الفرس; 4) coll. خبیر 2 praeparatus, dispositus (ساخته وپرداخته شده) *B.* Formae cognatae sunt : خبیوره et خبیوه s. خپیوه et جبیره et چپیره.

خُبین i. q. چبّین q. v. (طبق چوبین) *B.* Varia lectio videtur.

خَبیوَرَه et خَبیوَه s. خَپیوَه i. q. خبیره q. v. *B.*

خَت cursus, cursitatio (پوئیدن); 2) splendor (تابش), quae utraque significatio in hoc versu میر نظمی legitur : بکوه ودشت‌را خت کرد چون نور ✿ در آنسو ناگهان خت دید از دور *F.*

خَتا nom. urbis in China *B.*

خَتار et خُتار purgatio horti vel arvi ab herbis frugibus inimicis *B.*

s. خُترَق ling. rûm. : absynthium (افسنتین), quod est genus abrotoni (بوی مادران) *B.*

خَتفَرج portulaca (بقلة الحمقا .ar خرفه) *B.*

ختک, vocales desunt, stipendium diurnum, quod subditi ex aequo collatum praefecto pendunt (خرجی وخوراکی که آدم حاکم‌را میدهند رعایا هر روز یک کس علی السویه) *B.* in app.

خُتَک (corrupt. of کتک) a club or stick *Shaksp.*

خَتْل psyllii semen (اسپغول); 2) coll. ختلان nom. regionis in بدخشان, ex qua egregios equos afferunt; 3) coll. ar. ختل decipere, fraus, fallacia (فریفتن وگول زدن) *B.* Inde ختلی (suff. ی) a) ad regionem ختل pertinens; b) equus ex illa regione allatus *B.* Gl. Sch.; c) coll. ar. ختل fallens, decipiens (فریبنده) *B.*

خُتلان nom. regionis in بدخشان, alias کولاب dictae, formositate hominum et praestantia equorum celebris *B.* Gl. Sch. Inde ختلانی (suff. ی) ad regionem ختلان pertinens *B.*

a. خَتم ad finem adducere, confectio, finis (بآخر رسانیدن چیزرا) *Bh.*; unde عمرش ختم شد „vita eius finita est“ H. pr. reg. 170, 1; 2) totius Alcorani perlectio s. recitatio; unde ختمی قران بکردی „unam totius Alcorani recitationem perfecit“ Gul. 65, 23; cf. H. des Sult. maml. II, 1, 139, not. 27.

خُتَن nom. regni satis noti inter Chinam et Turkistaniam siti et formositate puel-

larum et praestantia pannorum subtilium (لطیف ونازك قاشلر) et moscho optimo celebris *F.*, coll. Not. et Extr. t. XIV, 1, 511, ubi leguntur verba Ibn-Athir: ختن هی بلاد بین الصین وترکستان وهی کثیرة العلماء والفضلاء et hoc versu Hâfizi: بسا همه عطر دامنت آیدم از صبا عجب ✿ کز گذر تو خاك را مشك ختن میکند *F.*; 2) nom. metropolis illius regni *M.* ex Herb.

خَتَنبَر pauper, miser, qui de divitiis gloriatur et speciem divitis prae se fert et contra: 2) dives pauperem se gerens (تونگری که شکوهٔ مفلسی کند) *B.*

خُتو cornu (شاخ) bovis cuiusdam Sinensis; 2) sec. al. cornu rhinocerotis (کرگدن); 3) sec. al. cornu avis cuiusdam permagnae in regno vastato, quod inter Chinam et Aethiopiam situm est, degentis, e quo conficiunt anulos osseos (زهگیر) et manubria cultri (دستهٔ کارد) et quo res venenatae dignosci possunt; 4) sec. al. cornu serpentis, quod mille annos natus profert (وهرگاه از عمر مار هزار سال بگذرد شاخ بر می آورد); 5) sec. al. cornu viperae (افعی); 6) sec. al. cornu piscis annosi (ماهی زال); 7) sec. al. dentes animalis cuiusdam *B.*

خَتوانَه vestis lanea (پشمینه) Dervishorum et pauperum *B.* Cf. خستانه et خستوانه.

خَتور arundo (t. قامش) *F.* ex المجمع sine exemplo. *C.*

خَتیرَه pera pastoris cibis reponendis (چوبان هکبه سی که ایچنده نواله سن قور) *F.* sine exemplo; pera pastoris bifida *C.*

خَج imp. verbi خجیدن [خچیدن *F.*] i. q. کوشیدن, operam da, conare (t. چالش); 2) n. s. conatus, studium (وکاهی اسم مصدر اولور) *F.* ex المجمع sine exemplo. Inde خج خج i. q. خج sed intensive dictum (خج مرقوم معناسنده که تکراری تاکید ایچوندر), e. g. in hoc versu ابو المعنی poetae: بارها خاطرم آید که فراغت کنمش ✿ عشق دل باز مرا گفته که خج خج بغمش *F.* Verbum خجیدن s. خچیدن, e quo lex. *F.* auctor vocem خج derivandam dicit, in lexicis persice scriptis non legitur, neque lex. *F.* auctor illud verbum non suo loco, sed sub voce خج affert. Fortasse igitur pro خج legendum est جخ, et pro خجیدن s. خچیدن scribendum جخیدن s. جخیدن, quum significatione illae voces consentiant et ex literis خ et ج s. چ transpositis ortae videantur, ut in خجخج et جخخج.

خَجارَه et **خُجارَه** parvus, paucus (اندك وکم وقلیل); 2) ludibrium, irrisio (تمسخر ومسخرگی) *B.*

خِجالیدَن et خجولیدن amplecti (در آغوش کردن), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: کشیدم آنقدر جورش ندیدم لطف او هرگز ✿ نشد روزی بما روزی میانشررا خجالیدن *F.*

خُجاو sonitus (آواز وصدا) cuiusvis rei *B.*

خَجْخَج et **خُجخج** coll. خجش struma *B.* Alia lectio vocis جخخج s. جخش s. چخش ex literis خ et ج transpositis orta.

خَجداش v. s. v. خواجه تاش.

خُجَست i. q. خجسته q. v.; 2) modi cuiusdam musici (موسیقیده بر مقام اسمیدر) *F.* ex المجمع sine exemplo. *C.*

خُجَستَگی (a خجسته suff. ی) auspiciousness *R.*

خُجَستَه, coll. فرخجسته, quocum cognatum videtur, benedictus, felix, faustus (مبارك ومیمون) *B.*; cf. Frag. 19, 6; 2) nom. floris colore flavo, cuius medium nigrum est, alias همیشه بهار dicti; vel sec. al. nom. floris ar. یُمنَه dicti *B.*

خَجْش i. q. خجخج q. v. struma *B.*; cf. جخش.

خَجَك punctum (نقطه) *B.* نکته *F.*; 2) signum s. vestigium (نشان)

extremo baculo vel digito manus terrae impressum; 3) punctum s. naevus albus oculi (نقطه وخال سفیدی که در چشم افتد) *B.* Addit *F.*: ricinus (وکنهیه (دخی تجک دینلدوکی منقولدر) *F.* ex Fg. sine exemplo.

خَچکول i. q. کشکول mendicus *B.*, literis کش cum خچ permutatis.

a. خَجِل pudore suffusus, pudibundus (شرمنده). Coniungitur cum verbis داشتن ,کردن et شدن cum از rei constructum *Bh.* Inde خجلی (suff. ی) i. q. خجلت pudor, e. g. in hoc versu poetae: میر خسرو صنم تنکدل زتنکدل ✿ داد بیرون دمی به صد خجلی *Bh.*

a. خَجَلت, quod tamen Persae خَجْلت pronuntiant, i. q. خجالت pudor. Coniungitur cum verbis بردن ,کشیدن ,داشتن ,دادن et رسیدن *Bh.* Inde خجلت زده adi. c. pudore suffusus, pudibundus Spieg. Chr. 32 fin.; خجلت کری (suff. گر et ی) i. q. خجلت pudor *Bh.*; خجلت کش adi. c. *M.* et خجلت ناك (suff. ناك) *Bh.* i. q. خجلت زده.

خُجَند nom. oppidi in Mavaralnahr, in quo natus est poeta Kamâl Khogandî *B.*

خُجو alauda (قُبَّرة ar. چکاوك) *B.*

خَجور سُغد n. c. coll. سغد nom. loci, per quem aegre transire potes (نام جائی که دشوار گذار است); 2) *met.* membrum virile (اندام نهنی), e. g. تاثیر در تعریف اندام نهانی ✿ چه خاری از قلم برك کل نو ✿ خجور سغد کی کردد قلمرو; 3) nom. regionis cuiusdam sic descriptae: مخلص در فرهنگ خود در باب جیم فارسی ودر فصل خاء معجمه نوشته خجور سغد صوبه ایست در آذربایجان که شهرشرا بردان وملکشرا خجور سغد خوانند *Bh.*

خَجُوله pustula (آبله) in manu, pede aliove membro ex igne vel nimio labore vel incessu orta *B.*

خَجولیدن i. q. خجالیدن *F.* sine exemplo.

خَجیدن s. خَجیدن v. s. v. خج. In *C.* lexico legitur „خجیدن congregari, convenire G."

خِجیم et خُجیم i. q. هُجیم pulcer, ornatus, formosus *B.*, ex quo lit. ه cum خ permutata vocabulum ortum est.

a. خَد pro خَدّ genae, facies (رخساره وروی) *B.* in app.; cf. Chr. Sch. 58, 414.

خُدا s. خُدای decurtat. ex خود آ i. e., qui ipse s. ex se et per se venit exstititque; Deus; 2) *met.* possessor, dominus (صاحب ومالك) *B. Bh.*; cf. Frag. 18 fin. et خدائی 1. Ad vocis originem et pristinam significationem, quam etiam schol. ad Sec. Nam. p. 1, l. 2 sqq. hisce verbis explicat: لفظ خدای که نام متبرك ذات باری تعالی است مرکب است از کلمهء خود وکلمهء آ یعنی شخصی که خود آمده است پس ازان بشیوع استعمال واوش حذف شده واینکه بمعنیء صاحب شهرت یافته همچو کدخدا ودهخدا مجاز است که بعد ازان رواج یافته, alludens poeta حکیم شرف الدین شفای hisce versibus Deum describit: آمدهء بیمدد هیچکس ✿ وصف خدائی بتو خاص است وبس ✿ آنکه خود آید بخدائی سزاست ✿ آنکه خود آ هست همین یکی خداست ✿ غیر خدا کیست که کویم خوداست ✿ آمدهء غیر بابین کی رواست *Bh.*; cf. خدا. Nota est ex zendica et sanscrita lingua desumta vocis خدا etymologia „ex se ipso creatus = non creatus", quum respondeat z. ...., s. स्वदत्त, de q. v. Bopp vergl. Gr. p. 35 et Burnouf comm. sur le Yaçna p. 533. — Inde خدا آگاه adi. c. knowing God *R.*; خدا بَرَو „ad Deum tende" pro „quo tendis"? (بجی کجا میروی استعمال کنند) *Bh.* Falso in appendice lex. *B.* pro برو expressum est برد, quod receperunt *R.* et *J.* بُرد pro-

nuntiantes; خدا بردارد „Deus e medio tollat, vita privet“ (یعنی بمیراند واز میان بردارد) *Bh.*; خدا پسند n. c. Deo gratum *opus* (عملی که پسندیده خدا باشد) *Bh.*; خدا ترس n. c. „Deum timens“ opp. خدا ناترس *Bh.*; خدا جواب دهد „Deus respondebit“ formula imprecandi, qua utuntur, si quis pravas quaestiones profert (کلمهٔ نفرین است چون کسی بحث کج آغازد گویند ما از عهدهٔ جواب تو بر نمی آئیم خدا جواب دهد یعنی از عهدهٔ جواب تو بر آید) *Bh.*; خدا حافظ God preserve you *R.*; adieu, farewell *Shaksp.*; خدا داشتن s. — — کردن *met.* „ad Deum confugere“ (پناه بخدا بردن) *Bh.*; خدا خوان n. c. (Deum invocans) *met.* digitus index *F.*, *quod Moslemi Deum profitentes illum attollunt*; خدا داد n. c. a) a Deo datus, concessus (چیزی که خدا بخشیده باشد) *Bh.*; b) nom. propr. Name of the state governed by Tippoo Sultân, late sovereign of Mysore. Name of the founder of a sect *R.*; خدا دانی (suff. ی) n. c. knowledge of God *R.*; خدا دوران (a Deo remoti) n. c. *met.* improbi, scelesti *F.*; خدارا „per Deum“ formula iurandi elliptica, in qua subintelligendum est قسم میدهم s. قسم میخورم, simil.; b) „Deum!“ in exclamatione vel affirmatione; cf. Instit. ling. pers. §. 329; for God's sake *R.*; خدارا دوست میداری „Deum amicum habeas“ iurandi formula (جمله ایست در مورد قسم مستعمل) *Bh.*; خدا ساز s. خدای ساز adi. c. a Deo factus (ساخته خدا چون کار خدا ساز وکعبه خدا ساز ومحراب خدا ساز) *Bh.*; خدا فروشان (Dei venditores) n. c. *met.* a) Sufii hypocritae (صوفیان زرّاق که بشخص خودرا بیارایند); b) et خدائی فروشان maledicti, qui divinam vim sibi arrogabant (ملاعین که دعوی خدائی کردند), uti Shaddad, Nimrod, Pharao *B. Bh.*; خدا گیر adi. c. *met.* infortunio fatali vel repentino afflictus (کسی که ببلای آسمانی وآفت ناگهانی گرفتار شود); unde خدا بگیرد *met.* ira divina corripitur (یعنی بغضب الهی گرفتار آید) *Bh.*; خدا مشرب adi. c. religious, pious *R.*; خدا نکرده s. خدا ناکرده s. خدا نخواسته s. خدا نپسندد „hoc quidem Deus avertat!“ (یعنی خدا نکند که چنین واقع شود) *Bh.*; خدا همّتی n. c. religious zeal *R.*; خدای بر تو „Deus super te“ formula, qua in iurando utuntur (در مورد قسم), ut dicunt etiam تو وخدا „tu et Deus“ *Bh.*; خدایتعالی Deus altissimus *R.*

خُداوان i. q. خدا خوان digitus index *R.*; e quo, si lectio vera, decurtatum videtur.

خُداوَر (suff. ور) dominus, possessor, princeps *M.* ex *F.*

خُداوَند addito suff. وند similitudinis vel augmentativo (معنی ترکیبی مانند خدا زیرا که ما بعد لفظ خدا کلمهٔ نسبت است که معنی تشبیه وزیادت نیز ازان مستفاد میشود) *Bh.*, coll. خاوند et خَوند possessor, dominus (صاحب وبزرگ خانه) *B.*, e. g. in hoc hemist.: خداوند ملک, خداوندِ جهان *F.*, coll. وخداوند مال, خداوندِ روزگار al. *Bh.* et Spieg. Chr. 68, l. ult. et *abs.* vir magnae auctoritatis, excellens, princeps (گاه اولور اضافتسز جاه ورتبه صاحبنه خداوند دیرلر) *F.*; cf. Spieg. Chr. 3, 17, Rosen narrat. 57, l. 10. 60, l. ult.; 2) i. q. simplex خدا Deus, e. g. Pend. 3, 3, Chr. Sch. 42, 195. 96, 154, Frag. 21, 14. Inde خداوندِ نعمت (lit. possessor of favour) a) a form of address to superiors; b) rich, opulent *Shaksp.*

خُداوَند گار (suff. گار) i. q. خداوند *Bh.*; cf. خاوندگار. Inde خداوند گاری (suff. ی) a) dominatus, principatus; b) adi. ad dominum, principem pertinens, imperialis *M.*

خُداوَندی (suff. ی i. q. خداوندکاری *M.* ex IK.; 2) suff. ی admirationis i. q. خداوند Pend. 3, 3, coll. p. 5, not. 5 et p. 13, not. 1.

خُدای i. q. خدا. Inde خدایا, cum ا vocativi, o Deus! (الف آخرش برای نداست) Spieg. Chr. 53, 8, coll. Instit. ling. pers. §. 135.

خُدایگان (suff. گان i. q. وند s. مانند *Bh.*) rex magnus, princeps excellentissimus (پادشاه بزرگ وخداوندگار اعظم) *B.*; مانند خدا بحکم وقدرت *HK.* t. VII. p. 30, l. 26; صاحب دولت ومالک مملکت synon. vocis شهنشاه et شهریار *F.*, e. g. in hoc versu حکیم انوری poetae: گر دل ودست بحر وکان باشد ✿ دل ودست خدایگان باشد et in alio: خدایگانا سال نوت همایون باد ✿ همیشه روز تو چون روز عید میمون باد *F.* Inde خدایگانی (suff. ی) great, lordly *R.*; مرکب است از خدایگان ویای متکلم *B.* in app.

خُدائی (suff. ی) divinitas; cf. Spieg. Chr. 53, 2 et in libris parsicis et persicis, qui voces parsicas adhibent, significat „imperium", ut خدا „dominus"; cf. Abh. d. k. baier. Acad. ph. phil. Cl. III, 1840, p. 626; 2) divinus *C. Shaksp.* Inde خدائی رَحم a kind of food given to the poor in completion of a vow *Shaksp.*; خدائی فروشان q. v. supra s. v. خدا فروشان.

خُدائیان the follower's of Khudâdâd *R.*

خَدرَک a burning coal or billet *J.* Alia forma vocis خدره videtur; in ceteris lexicis deest.

e. خَدَرنَق s. خَدَریق ling. rûm. vel graeca: aranea (عنکبوت) *B.* Vox e gr. ἀράχνη vel lat. aranea corrupta videtur.

خَدرَه s. خُدرَه particula, res minuta (خرده وریزه) cuiusvis rei; 2) scintilla ignis (شرارهء آتش) *B.*

خَدَک *gen.* pons (پل) *B.*; 2) idiomate Karmaniae: angustia animi, angor, sollicitudo (غصه واندیشه واین لغت کرمان است از اصل زبان بتحقیق پیوسته) *Bh.*, qua significatione cum voce خدوك cognatum videtur.

خُدَک iudex; magistratu et imperio fungens *C.* ex G. In ceteris deest.

a. خِدمَت s. خِدمَت servitium, ministerium (قریب بمعنی بندگیست). Coniungitur cum verbis کردن, گزیدن et رساندن *Bh.*; 2) nomen honorificum principum et magnatum, idem fere, quod „excellentia, celsitudo"; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 107, l. ult. et 108, l. 3, ubi خدمتش pro pronomine tertiae pers. او positum est, coll. H. Sam. 130, 3. 136, 2; 3) et dicitur de statu novitii, qui imperio et voluntati perfectione superioris, quem ducem sibi elegit, obnoxius est eiusque servitio sese devovit Pend. 278, not. 3. Inde خدمت تنگ داشتن „ne ullum quidem momentum ministerio vacare" (از خدمت فراغ یکدم نداشتن) *Bh.*; خدمتگار (suff. گار) servus, famulus, minister *Bh.*, unde خدمتگاری (suff. ی) n. abstr. servitium, ministerium *Shaksp.*; خدمت گذار n. c. i. q. خدمتگار *Bh.*; unde خدمت گذاری n. abstr. i. q. خدمتگاری *Shaksp.*; خدمتگر decurtatum ex خدمتگار q. v. *B.* in app.; خدمت نما n. c. i. q. خدمتگار *Bh.*

a. p. خِدمَتی (suff. ی) donum, munus *spec.* quod regibus et superioribus offertur (پیشکش) *B.*, inde dictum, quod servitium praestatur donis offerendis (یعنی پیشکش آنچه بخدمت کسی گذرانند واین لفظ اگرچه اصل عربی است بدین ترکیب در فارسی استعمال یافته) *SHL.* Inde خدمتی کشیدن s. خدمتی آوردن donum afferre s. offerre *Bh.* Errore quodam supra voci پیشکش etiam significationem „servitium" tribuimus, quae delenda est et quae sequitur significatio locutionis پیشکش کرد „servitium praestitit" in „donum obtulit" mutanda.

خَدَنگ nom. arboris durissimae (quae est sec. *F.* fagus [قاین اغاجی], sec. *Shaksp.* populus alba), e cuius ligno hastae, sagittae et sellae equestres conficiuntur *B.* Gl. Sch., ut dicant تیر خدنگ et زین خدنگ de tali sagitta et sella equestri *B.*; 2) *met.* „sagitta", quod sagittae ex ligno illius arboris confici solent (وچون بیشتر ازان چوب تیر میسازند بمجاز بمعنی تیر شهرت یافته) *Bh.* Coniungitur cum verbis زدن، کشیدن et نشستن et خدنگ بستن significat: sagittam nervo arcus imponere (تیر بزه کردن) *Bh.*

خُدو saliva ex sapore rei orta (آب دهن که از اثر مزهٔ چیزی بهم رسد) *B.*; cf. خیو. Inde خدو انداختن salivam eiicere, spuere *J.*

خَدوك et خُدوك perturbatio, sollicitudo ob res incongruas vel molestas (پراکنده وپریشان شدن طبیعت باشد از امور ناملائم); 2) molestia, angor (آزردگی وغصه); 3) invidia; 4) ira; 5) pudor, verecundia (پیچا خوردن) *B.*; cf. خَدَك 2.

خَدیم pulcritudo, bonitas, probitas (حسن که خوب وخوبی وخوشدلی وخوش خلقی بشد) *B.*

خَدیش et خُدیش [*ê*] et sec. *F.* خِدیش, rex; 2) dominus illustris, paterfamilias (کدخدای بزرگ وخداوند خانه); 3) materfamilias (کدبانوی خانه) *B.* Vox cum خدا et sequenti خدیو cognata videtur.

خِدیو et خِدیور [*ê*] coll. خدیش rex (پادشاه) *B.* rex potentissimus (خداوند یگانه یعنی اولو پادشاه که ملک ومال وعسکر وقوتده سائر پادشاهلره تفوقی اوله) *F.*; 2) princeps vel dominus illustris (وزیر وخداوندگار) *B.*; (وبزرگ ویگانهٔ عصر پادشاه وخداوندگار) Gl. Sch.; خدیو صاحب وخداوندگار Gl. in Des.; cf. Frag. 21, 8.

خِدیه relativus, pendens (مضاف opp. مطلق) *B.* Gl. in Des.

خُذا i. q. خدا *B.* Alia vocis forma.

e. خذرنو pronuntiatione ignota, i. q. خدرنق *F.* sine exemplo.

خِذره alia vocis خدره forma *F.*

a. خِذمَت i. q. خدمت. Eadem forma in compositis legitur.

خُذول medicamentum quoddam ar. حصص مکی dictum. Aliud medicorum nomen est (اطبا حولان دخی دیرلر) حولان *F.* sine exemplo. *C.* خُذَل; in ceteris deest.

خَر imp. verbi خریدن et in comp. part. praes. significatione; 2) et خَرّ sedimentum vini, coenum nigrum et tenax in fundo piscinae, simil. *B.*

خَر (z. ཁར khara, s. खर) asinus (ar. حمار) et *met.* homo stolidus, stupidus (ابله واحمق) *B. Bh.*; 2) nominibus quibusdam praepositum significat id, quod nimis pravum, turpe, incongruum, magnum vel impolitum est, e. g. in nom. comp. خراس، خرامرود، خرپشته، خربط، خرچنگ، خرچال، خرتوت، خربیواز، خرکوف، خرکمان، خرکده، خرسنگ، خرنای، خرمهره، خرموش، خرمگس simil. q. v.; 3) coll. خرک iugum, super quo in fidibus chordae intenduntur (چوبکی که در زیر تارهای سازها گذارند), e. g. in fidibus, quae dicuntur رباب، ارغنون، قیچک، عود، طنبور s. تنبور, simil. *B.* — Inde خر با تشدید *met.* vir stolidissimus *M. Shaksp.*; خرِ عتّابی asinus, quo vir quidam عتاب appellatus pannos sericos striatos a se inventos ob eamque caussam خارای عتابی dictos in varios locos transportare solebat (الاغی بود که عتاب نام مردی مخترع خارای مخطط پیوسته آن خاراهرا بر آن بار کردی وبجاها می بردی) *Bh.*; خرِ عیسی a) asina, qua Jesus vehebatur; b) *met.* monachus, solus habitans (رهبان) *F.*

Phrases :

خر بَر بام بُردَن *met.* rem alieno loco collocare (وضع شی علی غیر موضعه) *Bh.*

خرت بچند formula loquendi, qua utuntur, si homo ignobilis non interrogatus alios interpellat (یعنی ترا که پرسیده وابین کلام در محلی گویند که شخصی فرومایه پیش ازانکه چیزی ازو پرسند در سخن دیگران دخل کند وتصرف نماید [ماند *Bh.*] *Bh.*

خر خریدم وآز خر استر شد *met.* dicitur de re vili et minoris pretii, quae lucrum apportat vel magnum fructum fert (یعنی از چیزی که توقع انتفع چندان نبود ازان ترقی حاصل شد چه قیمت استر زیاده از قیمت خر است) *Bh.*

خر خودرا دراز بستن *met.* bene, laute vivere; otio frui (عرض تجمل وشان کردن وبه بیغم وبفراغ بال گذراندن) *Bh.*

خر خویشتن را یافتن *met.* quod expetitum est s. vota assequi (مقصود خود یافتن) *Bh.*

خررا پس فرستاده است *met.* dicitur de aegroto morti proximo, qui reconvaluit (یعنی بیماری که مشرف به مرگ بود شفا یافته) *Bh.*

خر رفت ورسن برد „asinus abiit et frenum abstulit“ dicitur, si quis abiens rem quandam aufert (در محلی گویند که شخصی خودش برود وچیزی ازین کس ازالمسی لازم اولان *Bh.*; (یا خود ببرد ایله بر لازم شی بیله کتندکده ضرب کمل ایدرلر *F.*, e. g. in hoc versu بستاند رقیبم سر : poetae خجندی زلفت [زلفش *Bh.*] بکف ورفت ٭ نو شد [شد نو *Bh.*] مثل کهنه که خر رفت ورسن برد *F. Bh.*

از خر اُفتادن *met.* mori (مردن) *B.*

خِر i. q. خر nebula (طومان) *F.* sine exemplo, qua significatione alia lectio vocis حـر videtur. Cf. خِرَه.

خـر ling. phlv. : bonitas; faustus, florens rerum status (خوشی وخوشحالی) *B.*

خُـر sol *B.*, qua significatione alia forma vocis خور videtur q. v.

a. p. خَـراب vastitas, vastatio loci; vastus, desertus (ویرانه وبدینمعنی عربیست), sed Persae hanc vocem usurpant significatione : 2) corruptus, in nihilum redactus, devastatus et 3) *met.* ebrius (وفارسی بمعنی ضائع واز کار رفته وبمعنی مست گذاره نیز استعمال کنند واین مجاز است *Bh.*; نقیض آباد یعنی ویران وهر چیز ضائع گردیده وبنا بود شدهرا نیز گویند وکنایه از مست لا یعقول هم هست *B.* Coniungitur cum verbis داشتن , شدن et کردن *Bh.*; cf. Gul. 37, 3. 12. Inde خراب آباد n. c. *met.* mundus (دنیا) *Bh.*; خراب باطن n. c. evil disposition *J.*; خراب حال n. c. status perditus (تباه حال) *Bh.*; خراب خسته adi. c. ruined, desolated *Shaksp.*

a. p. خَرابات locus, ubi versantur pravi, improbi, ut taberna vinaria, lupanar, domus aleatoria (جای فسق وفجور مثل میخانه وقحبه خانه وقمارخانه) *Bh. B.* vulgo de taberna vinaria dictum (واعم است از میخانه) *Bh.*; طرب خانه ومیخانه *SHL.* Proprie est plur. vocis ar. خرابة significans : „loci vasti, ruinae“, sed illa significatione in persica lingua usitatus, quod talibus locis Musulmani vino indulgentes et improbi se occultare solent. Inde خراباتی (suff. ی) potor, vinolentus (خراباته یعنی میخانه منسوب مراد مست مدامدر) *F.*; a haunter of taverns and brothels, a rake, a debauchee *Shaksp.* Vocis sensum mysticum lex. *SHL.* auctor sic describit : ودر اصطلاح سالکان آنرا گویند که از خود فراغت یافته باشد وخودرا بکوی نیستی در باخته بود.

a. p. خَرابَه (suff. ه) coll. خربه i. q. ویرانه q. v. *B.* in app.; معروف ضد معمور اصلی خرابدر وآخرنده ها علامت مفعولدر *F.*; dirutus, plane vastatus *M.*

خُرَابَه i. q. خورابه, e quo decurtatum est *B.* in app.

a. p. خَرَابِی (suff. ی) desolatio, devastatio (ویرانی) *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 4, 17. 104, 3. 106 l. ult. 144, 2; badness, depravity *Shaksp.* Inde خرابی زده adi. c. *met.* pauper, miser (مفلس وتهیدست) *Bh.*

خَراتْکِین genus armaturae bellicae, quod in pectore gestant (نوعی از سلاح جنگ که بپوشند ودر بر کنند) *B.*, alias خرپشته dictum *F.* Falsa est lectio خراتکیم in lex. *M.*

خَراتِین vermis ruber in luto tenero degens (کرمی سرخ که در گل نرم متکون شود) ar. خُـــر الارض dictus *B.* Vocem lex. *B.* auctor ex خـــرهٔ آتـیـن contractam dicit, cuius posterior vox est zend-pazendica آتین „existens, manifestus" addita voci خره „lutum, coenum", ut proprie significet „in luto apparens *animal*". Alia vocis forma est خراطین et ex خراتین lex. *B.* auctor formam arabicam خراطین ortam dicit, quae tamen docente lex. *F.* auctore est vox arabica ex خرا „sordes" (نجاست) et طـیـن „lutum, terra" instar persicae vocis composita (بو اسم تراکیب فارسیه کبی که خرا نجاستدر طین بالچقدر صوغلجان بالچقدن عفونت سببیله حاصل اولـدوغـنـدن تـسـمـیـه ایـتـمـشـلـر) *F.*; cf. خوی ناد.

a. خَرَاج proventus, reditus, vectigalia. Veram vocis significationem et quomodo خــراج et بــاج inter se differant accurate exponit lex. *Bh.* auctor: خراج چـیـزیـرا گویند که از جای حاصل شود واز آنجا بـر آید اعم از آنـکـه ایـن تحصیل یا بسبب ملکیت در آنچیز باشد یا بجهت صیانت ومحافظت واعانت آنچیز پس آنچه پادشاهرا از بابت زمین بملکیتش پیدا شود خراج باشد وهمچنین آنچه از پادشاهان زیردست بدست آید نیز خراج بود وآنچه از سوداگران گرفـتـه شود آنهم خراج است اما باج پس مخصوص است بآنکه آن حاصل از چیز مملوکه نباشد بلکه حـق صیـانت واعانت بـود چنانچه پادشاهان زیـردست گـیـرنـد وآن حق اعانت است یا چنانچه از سوداگـران گیرند وآن حـق صیانت بـود وبهر حال در خـراج ایـن لازم است کـه حق بشخص غالـبـی رسد. Coniungitur cum verbis دادن, فـرستادن et ستـدن et *met.* cum گرفتن pro خوردن et cum نهادن significatione: constituere, decernere, imperare (مقرر کردن) c. بر *Bh.* Inde خراج آور n. c. qui reditum affert vel vectigal pendet (آنکه خراج رساند) *Bh.*; خراج سر tributum s. censio capitum *M.*; خـراج گـذار n. c. i. q. خـراج آور, tributi solutor *M.*, unde خراج گذاری (suff. ی) n. abstr. tributarii onus *M.*; خراج مال quod de agris et animalibus penditur *M.*; خـراج مـصـر *met.* a) saccharum (قند وشکر ونبات); b) osculum (بوسه) *B.* in app.; خراجی سر n. c. ad normam compositi سودائی دماغ formata vox, qui reditum vel vectigal capiti impositum praefecto affert (از قبیل سودائی دماغ است یعنی آنکه خراجرا بـر سر خود گـذاشته بحاکم وفـرمان ده رساند پس خـــراجـی صفت بحال متعلق باشد) *Bh.*, e. g. in hoc versu نـظـامـی poetae: که باشد زبون خراجی سری ✿ که همسر بـود با بلند افسری, in quo tamen alii خراج آوری pro خراجی سری legunt, quae est lectio facilior (ودر بعض نسخ است خراج آوری واین بهتر دبری از تکلف است زیراکه خراجی سر لفظ متعارف نیست بخلاف خراج آور چنانچه دریـن بیت ✿ خـــراج آورش حـکـم روم وری ✿ خراجش فرستاد کسری (وکی) *Bh.*; خراجی (suff. ی) (land) subject to taxation *R.*

خَرَاخَر coll. خرخر et خراک 3 et خُـرَّه rhonchus dormientis et hominis, cuius fauces

comprimuntur *B.* Vox onomatop. videtur et cum verbo arabico خَرخَرَ et nomine خَرخَرَة cognata.

خَراد i. q. خرّاد; 2) coll. خاد milvus *B.*

خَرّاد et خَراد nom. regis cuiusdam virtute et scientia illustris *B.*; 2) nom. herois cuiusdam (پهلوانی) Iraniensis *B.* Gl. Sch., sec. *F.* Turaniensis, e. g. in hoc versu Schahn. : زیکسوی لشکر بسه پیژن سپرد ☆ دگـر سوی شیدوش وخـرّاد کـرد *F.* Inde خراد مِـهـر n. c. nom. pyraei (آتشکده) cuiusdam tempore Bâbaki (ببک) florentis *B.*

خراروش i. q. خلالوش *F.* Alia lectio.

خَرارَه singultus; 2) strepitus aquae ex alto loco defluentis *B.*

خَرازَه coll. خرزه membrum virile *B.*

خَراس (pro خرآس coll. خـر 2) mola (آسیا) magna iumento, non aqua agitata *B.* Inde خراس بان n. c. talis molae dominus *Bh.*; خراسِ خَسیسان et خراسِ خراب *met.* coelum *B.*

خُراسان oriens (مشرق) *B.*, quae significatio sec. Fg. ad linguam Persarum antiquam pertinet (بـفـرس قدیم خراسان مشرق‌را) Fg. in praef. coll. phlv. (مـیـگـویـنـد) אורואסאן oriens, cui oppositum est אורוראן occidens, quod persico خـاوران pro خوروران respondere videtur et una cum خـراسـان s. אורואסאן ad rad. z. ǵhvar hvare, s. स्वर्, p. خور s. هور sol, referendum est. Cf. Journ. As. 1839, Avril, p. 340. Illius significationis probandae haec exempla affert lex. *F.* auctor : فخر کرکانی ☆ مثنوی ☆ بلفظ پهلوی هر کو سر آیـد ☆ خراسان آن بود کز وی خُور آید ☆ خراشد پهلوی یعنی خرامد ☆ عراق وپارس‌را ازوی خـرامد ☆ واستاد رودکـی در کـتـب دوران آفتاب بیت ☆ از خراسان بـر دمـد طـاوس فـش ☆ سوی خاور میخرامد شاد وکش ☆ بهر دیدم بامدادان چون بتافت ☆ از خـراسان سوی خـاور مـی شتافت *F.*; 2) nom. regionis notae sic dictae, quod in orientem Persiae et Irâqae (فـارس وعراق) spectat; Khorâsân; 3) nom. soni (نغمه) musici *B.* Inde خراسانی (suff. ی) a) Khorasanicus, Khorasanensis (آنچـه مـنـسـوب بخراسانست) *SHL.* *B.* in app.; b) *met.* sol *B.* in app.; cf. H. Sam. 66, Rosen Narr. 82 l. ult.

خَراستَر *abs.* animal nocens, laedens (موذیات), ut serpens, scorpio, apis, formica, simil. *B.* Num forte ex خر et استر composita vox significatione metaphorica?

خَـراسَه i. q. خراس *M.* ex *F.*, in quo tamen sola vocis pronuntiatio exponitur addito hoc versu مولانا هاتـفـی poetae : کـرازان بکردند زیشان هراس ☆ همه در خراسه چو گاو خراس *F.* In ceteris lexicis deest.

خَراش et sec. *F.* خِراش coll. خَریش imp. v. خراشیدن, in comp. part. praes. significatione, e. g. دلخراش, روخراش, al. *F.*; cf. Spieg. Chr. 23, 17. 18; 2) rasura, vulneratio, rima, ruptura (بمعنی خراشیدن بناخن وجز آن) *HK.*; رخنه ورخنه کردن وخـراشیدن *B.*; 3) quod decidit, ramentum, abiecta, inutilis, vilis res (از کار افـتـاده وسقط شـده) *B.*; (ونا بـکـار بچقو اغرندن دوکلن نسنه که ترکیده تلاش دیرلر وسختیان وامثالندن تـراش اولنان نسنه *F.*, e. g. in hoc versu poetae : میر نظمی خراش وکهنه بود اثواب ☆ خانه *F.*; زنـش فـرتـوت وهم زال زمنه 4) levis, putridus fructus (میوء خف زده وبـوسیده) *B.* Inde خراش زار n. c. locus ramentorum, e. g. in hoc versu طـالـب آمـلـی poetae : روی زمین معرکه از نـعـل مرکبان ☆ گردد چو لوح سینه سوهان خراش زار *Bh.*; cf. تراش خراش.

خَراشانیدَن caussale verbi خراشیدن *C.*

خَراشِش (suff. ش) vulneratio, vulnus unguibus, al. inflictum *C.*

خَـراشَه (suff. ه) i. q. خـراش 2 et 3 *F.* sine exemplo; cf. arab. خُراشَة.

خَراشیدَگی (a خراشیده suff. ی) a scratching, tearing or grazing. A scratch or slight wound *J.* Cf. خَرِیش 2.

خَراشیدَن *B. HK.*, sec. *F.* et *C.* خِراشیدن, quae pronuntiatio literae خ etiam in derivatis observatur, coll. خریشیدن radere, scalpere, scabere (طرملامق وپاك قازیمق) *F.*; تراشیدن وپوست بر شدن *HK.*; vulnerare (ریش کردن ومجروح ساختن) *B.*, e. g. in hoc versu حکیم اسدی poetae : زبس خون که هر سوی پاشیده شد ✿ زمین که هر کز همچو روی خراشیده شد *F.* et بتیغ دشمنی تخراشدت پوست Wilk. Chrest. 176, 6. 7; cf. تراشیدن, quod est verbum synonymum et ar. خَرَشَ scabit. — Inde بد تیشه خراشیدن dolabra exasciare *C.*

a. p. **خَراطین** forma arabica vocis خراتین q. v. *B.*

a. **خَرافات** et **خُرافات** (plur. vocis ar. خرافة narratio, fabula lepida, mira Freyt.) sermones dissoluti (سخنان پریشان ونامربوط) *B.*

خَراك et **خَرّاك** i. q. خراخر *B. F.*; *M.* falso خراق.

خَرالاغ n. c. i. q. t. اشك asinus (اشك در ترکی خرالاغ است) *B.* in app.; cf. الاغ et 2 خر et بیسراك 4 et 5.

خِرام imp. verbi خرامیدن et in comp. part. praes. significatione, e. g. خوش خرام egregie et cum fastu incedens, de calamo scriptoris Not. et Extr. t. IX, 190 l. atp., کبک خرام , سرو خرام instar cyparissi vel perdicis fastuose incedens *F.* coll. خصم خصرا خرام Spieg. Chr. 83, 6 et 8 et صنوبر خرام *ibid.* 124, 3 et اوج خرام et پریشان خرام et چابک خرام *Bh.*; 2) pulcer et mulier pulcra, nimio placendi studio agitata (جمیل وزنان خوش خوب وتازه روی وخوش صورت وشکیل) *B.*; شمس فخری بخرام *F.*, e. g. in hoc versu poetae : تا نباشد کریم همچو لئیم ✿ تا نباشد کریه همچو خرام *F.*; 3) incessus mollior cum fastu et ostentatione (رفتاری از روی ناز وسرکشی وزیبائی) *B.* formosis, ebriis et adolescentibus lascivis proprius (چنانچه خوبان ومستان وجوانان رعنا را باشد) *Bh.*; 4) cum خُرَّم, ut videtur, cognatum, nuntius laetus, res quaevis grata, animum exhilarans (نوید ومژدگانی وچیزهای خوش) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn. : سپهبد ازان گفتها گشته رام ✿ که پیغام بد با نوید وخرام *F.*; 5) gaudium, laetitia (شادی وشادمانی) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn. : ببودند یکهفته با نای ورود ✿ ابا سور وجشن وخرام وسرود *F.*; 6) convivium, hospitalitas (مهمانی) *B.*; مهمانی (وضیافت ومژدهٔ بهانی طلبیدن) شدن *F.*, e. g. in hoc versu Schahn. : خرام آر ورامشگرانرا بخوان ✿ یکی خلعت چو طوس آرای بلای خوان et in alio : سپهبد پذیرد خرام ✿ بباشیم روشندل وشادکام *F.*

خِرامان part. praes. v. خرامیدن molliter et cum fastu incedens (ar. متبختر) *B.* in app.; cf. Chr. Sch. 9, 108.

خِرامانیدَن caussale verbi خرامیدن *C.*

خَر آمرود (coll. خر 2) n. c. genus piri magni vilioris, nil sapientis *B.*; cf. خَرمُل.

خَرامَقان planta aromatica hyacintho (سنبل الطیب) similis, sed colore ad viride vergente et sapore dulciculo *B.*

خِرامیدَگی (a خرامیده suff. ی) a stately or graceful carriage. Airiness, jauntiness *J.*

خِرامیدَن (s. क्रम्) incedere mollius, cum fastu et ostentatione (رفتن بناز وتکلف وزیبائی) *B.* et de segeti viridi et laeta molliter et quasi cum fastu se movente Gul. 142, 22. 23; 2) *simpliciter* ire, proficisci Chr. Sch. 87, 11, Frag. 31, 23 coll. بعالم بقا خرامیدن „ad habitationem aeternam proficisci", i. e. mori Not. et Extr. t. IX, 235, 17.

خِرامین genus pabuli (علف) *B.*; cf. خراهن.

خِرّان et خِران obediens, obsequiosus (فرمان بردار) *B.*

خَرانبار (coll. خر 2) n. c. conventus s. concursus hominum alicuius rei caussa factus; 2) coitus complurium hominum cum femina (جماع کردن چند شخص با یک کس) *B.*; بر قاچ آلمه بر عورته جماع ایتمکه دیرلر *F.*, e. g. in hoc versu حکیم سوزنی poetae : ☆ سر بت وچو ازان کیر بفریاد آمد ☆ بخرانبار کنی دعوت چون ید آمد *F.*; 3) turba, calamitas, contentio, tumultus (فتنه وآشوب وخرجسته وشلتاق); 4) maleficus, qui dedecoris caussa asino vehens per totam urbem ducitur *B.*

خَرانجش nom. herois cuiusdam Turaniensis (ترانی بر مبارز پهلوان آدیدر) *F.* ex شرفنامه. Alia forma vocis خرنجاس s. خرنجک videtur q. v.

خِرانیدَن caussale verbi خریدن *C.*

خَراغن et خَراغن planta quaedam (رستنی) *B.* علف *F.*, indice بوهال [لوهال *F.*] dicta *B.* Fortasse cum خرامین cognata vox.

خَراتین i. q. خراتین *B.* Alia forma.

خَرایَک terra inculta (سورلمامش بور یر) *F.* ex حلیمی et contra; 2) terra arata, ager, arvum (نطس اولمش تارلا معناسنه) *F.* ex نعمة الله sine exemplis. Praeterea in *C* lex. legitur : 3) glacies; 4) radix. In ceteris deest.

خَربار n. c. v. s. v. خروار.

خَربزان (coll. خر 2) n. c. genus ludi hippadis, alias مـزاد, ar. تـدمیج s. تدبیج dictum, sic descriptum : آن چنان است که دو کس در برابر یکدیگر خم شده بایستند وسر بر سر هم نهند ودستها بر زانو گذارند وسر ریسمانی بر دست گیرند ویک سر دیگر آن ریسمان‌را شخصی بر دست گیرد وبر دور وپیش ایشان میگردد ونمیگذارد که کسی بر ایشان سوار شود وبر پشت ایشن نشینند وشخصی‌را که محافظت ایشان میکند خربنده گویند چون آن شخص پای خودرا بر هریک از حریفان بزند اورا بیاورد وبجای آن دو کس باز دارد وهمچنین محافظت آن یک کس میکند تا دیگری پ خورد وآمده سر بر سر شخص اول نهد واگر احیانا شخصی از حریفان بر آنها سوار شود فرود نمی آید تا دیگری بدام نیفتد بعد ازان همه خلاص شوند وحالت اول دست دهد *B.*

خَربن n. c. agaso asinorum (t. اشکچی) *F.*

خَربَت et خَربَته (suff. ه) vox ex خر 2 et بت anas, composita, etiam خربط s. خربطه scripta, quum بط sit arabica forma vocis persicae بت; anser (بت بزرگ), alias غاز t. قاز dictus; 2) *met.* homo stupidus, stultus (ابله واحمق), a stultitia illius animalis desumta significatio *F.* ex Fg., e. g. in hoc versu حکیم انوری poetae : بنده با چند خربطست ☆ امروز ☆ همچو خر در قلاب افتادست *F.*; homo iocularis (مسخره) *B.* et sec. al. homo pravus, rebellis, cui non fidendum (بعض فرهنگده ازغون وفاسد وباطل اعتقادلی آدمه دیرلر) *F.*

خَربُز et خَربُزَه (suff. ه) et sec. *Shaksp.* خَربُزه, vox cum خر 2 composita videtur et respondet *germ.* Kürbifs (churbiz, curbiz) cucumis melo; 2) cucurbita citrullus (دابوقه ar. هندوانه) *B.* t. قاون et قاربوزه *F.*; a musk melon *Shaksp.*; 3) herba quaedam similis illi, quae اشنان dicitur *B.* Cf. تربز et تربزه et خربوز et خربوزه. Inde خربزهٔ ابو جهل the colocynth *J.*; خربزهٔ روبه colocynthis (حنظل), dialecto Karmaniae (بکرمانی) nomine خر زهره nota et arabice علقم dicta *B.*; خربزهٔ هندی s. سندی — cucurbita citrullus (بطیخ زقی ar. هندوانه) *B.*

خَربُسَه et sec. *C.* خَربُسه prominens pars tecti, *aut* stillicidium (طره صچاقی که دیواری یغموردن حفظ ایچون ایدرلر) *F.*

sine exemplo. *C.* Vox ex خرپشته corrupta videtur.

خَرپُشتَه (coll. خر 2) n. c. *propris* asini dorsum referens, i. e. dorsum magnum, longum, inaequale, cuius medium elatum et duo latera devexa sunt (که میان آن بلند ودو طرفش نشیب باشد); inde 2) tentorium, vel opus quodvis tali modo arcuatum (خیمه وطاق وایوان وهر چیز که مانند اینها باشد), etiam ماهی پشت (piscis dorsum habens) dictum; 3) genus loricae (جوشن) *B.*, e. g. in hoc versu استاد منوچهری poetae : آنروز که آن جوشن خرپشته بپوشد ✿ از جوشن او موی تنش بیرون جوشد *F.*

خَربشك pronuntiatione literae ب ignota, faber ferrarius, veterinarius (نعلبند) *F.* sine exemplo; i. q. t. بیطار *C.* Vox dubia in ceteris lexicis non comparens.

خَرپَشه (coll. خر 2) n. c. musca crassa (ایری سکک) ictu alia animalia vulnerans; oestrus, tabanus vel asilus *F.*; cf. خرمگس.

خَربَتَه s. خَربَند i. q. خربت s. خربند q. v. *B.*

a. p. خَربَق helleborus, cuius duae sunt species; alba (سفید) dial. Ghilanensi پلاخم s. پلخم dicta et nigra (سیاه), quae etiam قاتل الذئب s. خنق الذئب dicitur, quod lupum interficit *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

خَربَلَه rota aquaria (دولاب وچرخاب) *B. F.*

خَربَنده n. c. servus asinarius, qui asino pabulum praebet *HK.*; 2) qui asinum commodat (بکرایه دهد); 3) qui in ludo خربازان dicto funis alteram extremitatem manu tenet et illos, qui in ludentibus equitare cupiunt, arcere studet; cf. خربازان; 4) ipse ludus خربازان dictus *B.* — „Un travestissement bizarre (serviteur de l'âne) du surnom خدابنده (serviteur de Dieu) que le Sultan Oldjaitou adopta au moment ou il embrassa la religion musulmane“ Quatremère in H. Mong. I, p. 31.

خَربِنْواز n. c. i. q. خربیواز *F.* Alia lectio; cf. خربور.

خَربِواز n. c. vespertilio magnitudine milvi *B.*; cf. خربور.

خَربور s. خُربور s. خرپور vespertilio magna (شپرهٔ بزرگ); 2) omnis avis noctu volans *B.* Aliae vocis formae sunt خربنواز s. خربواز s. خربیواز s. خرپیواز et خریوز, quarum quatuor priores ex خر 2 et بنواز s. بواز s. بیواز s. پیواز vespertilio, compositae sunt, ceterae autem خرپور ,خربور et خریوز ex illis corruptae videntur.

خَربوز et خَربوزَه i. q. خربز s. خربزه *HK.*

خَرَبَه pro خرابه q. v. (ویرانه) *B.*

خَرپَی (coll. خر 2) n. c. tendo Achillis (پی که متصل پاشنه است) *B.* in app.

خَرپیواز s. خرپیواز [*ê*] i. q. خربواز *B.*; cf. خربور.

خَرتَک, sec. *F.* خَرتُک, bulla (مهره) vitrea nigri, albi et caerulei coloris, quae contra vim magicam oculi maligni (چشم زخم) de brachio et collo infantum suspenditur *B.* Aliae vocis formae sunt خرمک et خورمک et خوزمک.

خَرتَنَک nom. vici (قریه) duobus parasangis ab urbe Samarqand distantis *B.*

خَرتوت (coll. خر 2) n. c. morum magnum vilius nil sapiens *B.*

a. خَرج errore vulgi etiam خرچ scriptum (وبنابر مشهور بجیم فارسی غلط عوام کالانعام است), quod exit *de opibus* expenditurque, expensum, sumtus, opp. acceptum دخل (که مقابل دخل که بر آمدن بمعنی در آمدن است); 2) apud Persas i. q. مال opes, possessio (وفارسیان بمعنی مال نیز استعمال کنند از عالم تسمیه الشی باسم ما یؤل زیرا که مال آخر خرج شود), ut dicunt : خرج ندارم i. e. opes non habeo ad expendendum (ای مالی که برای خرج

نظامی (بکار آید ندارم), e. g. in hoc versu poetae : سرانرا رسانید تارک بتاج ✿ بسی خرجها داد ونستد خراج *Bh.* Inde خرج کردن impendere, consumere H. Sam. 100, 7; cf. infra جرج کردن کسی‌را; خرج بلادستی i. q. بلاخرجی expensa extraordinaria (خرجی که سوای وجوه مقرری باشد), pro quo Persae indici etiam خرج بلائی dicunt (موضوع فارسی گویان هند است از اهل زبان به تحقیق پیوسته *Bh.*; خرج راه *met.* mortuus (مرده) *Bh.*; خرج چیزی شدن *met.* in re quadam persequenda mori (در تلاش آن مردن مرادف سر در سر چیزی کردن), e. g. in hoc hem. poetae : در راه چون پیاده حج ✿ مرزا صائب خرج میشوند *Bh.*; خرج کردن کسی‌را *met.* a) interficere alqm (هلاک کردن وکشتن), e. g. in hoc versu صائب poetae : فریب جود فرومایگان مخور زنهار ✿ که میکنند ترا خرج تا عطا بخشند *Bh.*; b) vendere alqm (فروختن اورا چون کسی اظهار حاجتی پیش آشنائی کند که توقع اعانتی ازو دارد او گوید مرا خرج کن ای بفروش و دار خودرا سرانجام ده) *Bh.*

خرچاره (coll. خر 2) n. c. res quaedam figurae humanae similis ad abigenda animalia in hortis et arvis posita; terriculamentum *F.* sine exemplo. *C.*

خرچال (coll. خر 2) n. c. otis, tarda (t. توقدری); 2) sec. al. avis quaedam aquatica caerulei coloris et magna, turc. وقداق dicta; 3) sec. al. avis aquatica alias سرخاب et میش مرغ dicta q. v. *B.*; کوکچه قرغه وطوی دیدکلری قوشدر مرویدر *F.*

خَرجَستَه coll. خرشه et خرخشه bellum, contentio, lis, quae fit sine caussa; tumultus (خرخشه است که شلتاق وبیجا وبی موقع جنگ وخصومت ومجادله کردن باشد); 2) coetus hominum, qui imperium nactus est s. sibi vindicavit (جماعتی متسید یعنی سید نیستند وسیادت‌را بر خود بسته اند). Tales homines خر در سادات خرجسته et گله i. e. „asinus in grege“ dicuntur *B.*, ex qua interpretatione effici videtur, vocem خرجسته ex خر asinus, et جسته, part. praet. verbi جَستن, compositam esse. In lex. *F.* deest.

خَرچَکوک (coll. خر 2) n. c. planta quaedam, alias دستنبوی et شمامه dicta et s. v. تغاریر pluribus descripta; 2) i. q. خرچلوک herba خروک dicta, cuius esu lac mulierum augetur *B.*

خَرجَل avis, quae a Shirazensibus کورکور dicitur; 2) sec. al. locusta alis carens (ملخ بی بال), quam cum sale coctam edunt *B.*

خَرچَلوک i. q. خرچکوک 2 *B.* Alia lectio videtur.

خَرچَنگ (coll. خر 2) n. c. cancer (سرطان) *B.*; 2) quartum duodecim signorum coelestium s. statio (خانه) lunae *B.* Gl. Sch.; a kind of herb *Shaksp.* Inde خرچنگ فلک i. q. خرچنگ 2 *B.* in app.

خَرجَه a marginal note *R.*; 2) coll. خرج s. خرج costs of law-suits *Shaksp.*

a. p. خَرجی et sec. *Shaksp.* خَرچی sumtus itineris s. viae (قدری از مال که اخراجات ضروری راه بران موقوف باشد), e. g. : میر خسرو در وقت روانه شدن خسرو بسوی سپاهان برای شکر به ترغیب شاپور ✿ دو استر پر زگوهرهای غلطان ✿ که کس قیمت نداند هر یکی زان ✿ که تا هرجا که خرجی سهل ماند ✿ بیک دُر دخل اقلیمی ستاند *Bh.*; price of stupration; adj. prodigal *Shaksp.*

خَرچیدَن lippire, madere, de oculis; lacrimari (کوز یاشرمغه دیرلر) *F. C.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : براهش سراپا تنش دیده شد ✿ ولی از غمش دیده خرچیده شد *F.* In ceteris deest.

خَرچیگ desertum s. planities ampla (صحرای واسع), e. g. in hoc versu قزلاوی poetae :

ای بر همه قحبگان گیتی سرچیک ۞ کون تو فراختر زسیصد خرچیک *F.*

خُرجین *Bh.*, sec. *F.* خُرچین et sec. *HK.* خَرجین hippopera viatico et rebus ad iter necessariis reponendis (چیزی باشد از پلاس که زاد ورخت سفر دران نهاده بر ستور بار کنند) *Bh.*; ar. خُرج عكبه *F.*; cf. جولـخ. Sec. *HK.*: خَرجین canistrum vel saccus magnus (زنبیل وجوال بزرگ) omnibus rebus (هرچیز) reponendis *HK.* Vox cum arabico خُرْج hippopera cognata et lectio خُرجین lexici *Bh.* aliis praeferenda videtur.

خُرجینَه (suff. ة [هاء علامتله *F.*]) i. q. خرجین *F. C.*; 2) crista avis (قوش ایبکی در) *F.* sine exemplo.

خَرخاوَند (coll. خر 2) n. c. master, owner, possessor. (Spoken contemptuously.) *Shaksp.*

خُرخُجیون e. [*é*] ling. syr.: incubo, suppressio nocturna (کابوس وعبد الجنة) *B.*

خَرخُدا (coll. خر 2) bestiola manibus et pedibus abundans *B.* s. پرپایه 2.

خَرخَم incurvatio, duplicatio (خم شدن ودولای گردیدن); 2) opus arcuatum, fornix (طاق وپشته وایوان); 3) i. q. خراخم q. v. *B.*

خَرخَرا i. q. ar. خرخرة snoring *Shaksp.*, ex quo ortum videtur; cf. خرخر 3.

خَرخَرَه a curry-comb et cum کردن to curry (a horse) *R.*

خَرخَشَه coll. خرخشه 3 avis, quam venatores extremo reti alligant, ut aliae aves decipiantur et in plagas incidant (ar. ملواح) *B.*; cf. خروهه 2.

خَرخُشت locus, ubi uvae pedibus conculcantur et exprimuntur; torcular *B.*

خَرخَشَه coll. خرشه i. q. خرجسته 1 خصومت) وماجادله وغوغا وآشوب) *F.*; 2) agitatio, inquietudo, anxietas animi (قلق وخلجان

خـاطـر) *B.*; اضطراب قلب *F.*; 3) i. q. خرخسه q. v. *B.*

خَرخیار (coll. خر 2) n. c. cucumis asininus, ar. قثاء الحمار dictus, quod est genus medicamenti (بر دارو در) *F.*

خَرخیز s. خَرخیم nom. urbis in ختا et ختن, e qua optima moschi species et genus quoddam panni serici affertur *B.*

خَرْد et خَرَد, sec. *F.* خَرْد, coenum nigrum tenax (گل تیرهٔ چسپنده) *B.*; cf. خَرَه 3. Sec. *F.* vox خَرَد significat etiam a) ferrumen s. colla metallis conferruminandis ([لحم] لهم) et est b) nom. urbis prope سدیاجوجه, cuius incolae omnes Judaei sunt (خلقی جمله جهود در) *F.* sine exemplo. Fortasse priore significatione „ferrumen", quam etiam Castelli lexicon offert, vox خرد ex synon. کبد mutata est.

خِرَد (z. khratu, s. क्रतु, a rad. kere, κρίνω, cerno) mens, intellectus, intelligentia (عقل) *B.*; عقل وهوش Gl. in Des.; عقل وبصیرت *F.*; wisdom *Shaksp.* Inde خرد داشتن تمام perfecte s. vere sapientem esse Pend. 19, 8; خرد در خط بودن (intellectus est in linea s. extremo termino) *met.* deficere intellectu, mentis impotem esse vel fieri (نقص در عقل بهم رسیدن وبیهوش شدن عقل) *B.* in app., ubi tamen pro خط falso خبط legitur, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: نماند طاقت گفتار در هوش ۞ خرد در خط خرد نخستین *F.*; شده از جور بیهوش ratio s. mens suprema (عقل اول), alias بهمن dicta Gl. in Des.; cf. بهمن 2; خرد همه mens universi (عقل کل) Gl. in Des.; دندانهای خرد dentes sapientiae *C.*

خُرد, quod etiam minus recte خورد scribitur (ودر این اسم خط بواو صحیح نیست چراکه بواو بمعنی اکل است وبرین قیاس سائر مشتقات خوردن) *Bh.*, coll. خرده parvus, paucus, exiguus (کوچک opp.

وبمعنی کم که مقابل بسیار است ;B. (بزرگ نیز آمده Bh.

خُرداد (z. [illegible] haurvatât, s. [illegible] haurvat, s. सर्वताति proprie significans: omnia producens s. procreans, nomen Amshaspandi, de q. v. Benfey Monatsn. p. 48) nom. genii (فرشته), qui praeest fluviis (آبهای روان) et arboribus et ex quo res et negotia, quae in mensem خرداد cadunt, pendent; 2) nom. mensis tertii anni solaris, quo sol in signo geminorum versatur; 3) nom. diei sexti mensis solaris, quem festum agunt Persae, quum nomen diei cum nomine mensis congruat. Idem dies festus etiam جشن خردادگان dicitur eoque die bonum faustumque esse existimant, uxores expetere et quae necessaria sunt ab angelis et coelestibus (ملائکه وفرشتها) petere; 4) nom. pyraei magni et excelsi B.

خِرَد پَرَست adi. c. sapientiam colens Bh.

خِرَد پَرْوَر adi. c. sapientiam nutriens, intelligens, sapiens Bh.; cf. Wilk. Chr. 166 fin.

خِرَد پَسَند adi. c. commendable R.

خِرَد پوش adi. c. sapientia indutus Bh.

خِرَد پیشه adi. c. i. q. خردمند Bh.

خُرد خام adi. c. perparvus, comminutus (زبده خرد اولمق) bruised, broken, ground small Shaksp.; male C. et M. comminutio, contritio, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: صبا آورد گرز وصلت پیغم ✿ وجود رقیبم کند خرد خام F.

خُرد خسان adi. c. dissipatus, dispersus (t. طاردغان) F. sine exemplo. C.

خُرد دَست (parva manus) n. c. carpus (مفصله ساعد ومرفق) F. sine exemplo; 2) coll. خرده دست sector zonarius s. cruminiseca (یان کسیجی ar. نشال), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: کشد سرمه از دیده آن تیزدست ✿ برد از کف انگشت با خرد دست F.; 3) genus ludi, quod fit manibus (ال ایله اولان اویون) F. a Hyde (de lud. or. p. 268) sic descripti: „hic ludus apud Mesopotamienses vocatur جوبی et in eo tantum consistit, ut multi homines aut pueri in circulo stantes et manus iungentes omnes se invicem in gyrum circumducant celeriter, tam diu donec diutius id ferre nequeant.“

خَرذَر milvus (زغن s. غلیواچ) B.

خَر دَر کَلَه v. s. v. خرجسته 2 B.

خُرد سال n. c. paucorum annorum iuvenis (قلیل السن) F.; opp. سال خورد Bh. Inde خرد سال وبزرگ منش „aetate iuvenis, iudicio senex“ M. ex Sae.

خِرَد سوز n. c. mentem succendens met. de moerore aliisve rebus ingratis, quae intellectum aut rationem debilitant vel tollunt et de pulcritudine mira iuvenis vel puellae animum devinciente F.; 2) nom. pyraei in آذربایجان B.

خَرنَشتی n. c. onager (ar. حمار وحشی) F.

خُرنَك eruditus, rerum gnarus, peritus (ادیلو وکارشناس) F. sine exemplo. Videtur diminut. vocis خُرد.

خُردَکَه n. c. tentorium parvum (خیمهء کوچک) in medio tentorii magni collocatum B. in app.; 2) i. q. خردهگاه q. v. B.

خِرَد کُسِل adi. c. intellectum frangens s. debilitans, tollens Bh.

خُردَکی (a خرده suff. ی) diminution by wear J. Sec. C. i. q. خردك. In ceteris lexicis deest.

خِرَد کیشی n. c. practice of wisdom R.

a. p. خَرْدَل semen medicamenti, cuius tres sunt species, hortense, agreste et persicum. Hortense rubri est coloris et pingue, contritum autem flavum est. Agreste, cuius herba lingua turcica قچی dicitur, est species hortensis sed diversae naturae et cum oxygala editur; cf. آقوری; eruca coll. Diosc. l. II, c. 169 (170). Persicum denique est semen nasturtii (تخم سپندان که تره تیزک باشد)

etiam خـردل سفيد .ar حب رشاد dictum معروف عربيدر فرسيده دخى مستعملدر .B; تخمر سپيد دخى ديرلر غايت خرده اولور .F Semen sinapi Freyt.; cf. تالسقيم.

خَرِدِل (coll. خر 2) adi. c. timidus, excors, pusillanimis (ترسنده وبيدل) B.

خُـرتما, sec. F. خَـرتَم, pro quo M. falso خَـرتَمـاه impressit, avis quaedam suave canens, pulcro colore B.

خَرتَماغى (coll. خر 2) n. c. stupidity, obstinacy, perverseness *Shaksp.*

خُردمُرد i. q. خرد ومرد q. v. *J.* Inde خرد مرد شدن کردن comminuere, molere et cum passiva significatione *C.* ex vers. pers. V. et N. Test.

خِرَدمَند (suff. مند) intelligens, sapiens, prudens (عـاقـل) B. Inde خردمندانه (suff. انه) sapienter, prudenter R.; خردمندى (suff. ى) sapientia, prudentia *Shaksp.*

خِرَد مَنشى (suff. ى) n. c. a prudent disposition R.

خِـرَدوَر (suff. ور) i. q. خـردمـنـد Bh.; unde خـردورى (suff. ى) sagacity, wisdom *Shaksp.*

خُرد ومُرد coll. خرد ومورد et خرده مرده, vox ad genus اتباع pertinens, quod sub strato est, res exiguae, minutae (تـه بـسـاط وچيزهاى سهل وريزور) B.

خِـرَدومَـنـد (suff. ومـنـد; cf. تـنـومـنـد) i. q. خردمند B.

خُرد ومَورد, ut legitur in مويد الفضلا, coll. خـرد ومـرد res minutim contritae, minutiae, micae (بمعنى ريزه ريـزه وترجمـهء تكسر وبعضى بـواو معدوله گفته) B.; (نوشته اند اند واغلب كه بدون واو باشد چراكه نويم (مهمل اول است) Bh.

خِرَدوَند (suff. وند) i. q. خردمند Bh.

خُرده (suff. ه [هاى علامت F.]) coll. خُرد res quaevis minuta; mica, quisquiliae, simil. (ريزهء هر چيز وخس وخاشاك وامثال آن) B.

spec. particula auri (ريزهء هـر چيز عموما وريـزهء زر خصوصا) Bh. et *met.* a) subtile (دقيق وباريك); cf. خـرده بين; b) acute dictum (نـكـتـه); c) captatio verborum, censura (گرفتنى كه بر گفتگوى مردم گيرند وكننـد); d) vituperium, culpa, delictum (عيب وگناه) B.; دقت ونكـتـه كه بـر قول وفعل كسى گيرند Bh.; e) scintilla ignis; 2) arcus coelestis (قـوس قـزح); 3) dens (دنـدان); 4) pars illa manus et pedis iumenti, quae compedibus vincitur (كـه جدار وخاو بران گذارند); 5) Nosk (نسك) s. pars una libri Zend, quarum sunt viginti et una, aut 6) sec. al. interpretatio libri Zend, quae Pazend dicitur (تـرجمهء كتاب زند است كه آنـرا پازنـد خـوانـنـد) B.; cf. پازند 4, et locum ex Masûdii libro Murûg ed-dahab cap. 21 in Zeitschrift der DMG. t. VI, p. 409 allatum, ubi pro mendoso خارده vox خُرده legenda videtur. — Inde خرده فـرو رفتن c. بر p. coll. خرده d. *met.* a culpa immunem, liberum fieri (كنايه از معاف شدن كـنـاه بـود), e. g. in hoc versu عمد فقيه poetae : خـالش بمشكى خواندم وصد عذر خواستم ✿ اين خرده نيز بر من مسكين فرو نرفت Bh.; خرده گرفتن c. بر c. coll. خرده d. et خرده گير vitium captare, insequi, censuram exercere, obtrectare (سـوزده وغيريده ا كسك تتبع وطعن ودخل ايتمك) F., e. g. in hoc versu خواجه جمال الدين سلمان poetae : گـرد گـل عارضش تا خط ريحان گرفت ✿ حسن رخش خردها بر گل بـستـان گـرفـت Bh.; coll. hoc versu ex Bost. : ✿ كس خرده بر شاه غازنين گرفت كه حسنى ندارد اياز اى شگفت et alio : توان گـفـت با ايـن حقايق شناس ✿ ولى حافظ خرده گيرند اهل قياس et hoc versu poetae : بـرو اى زاهد وبر دردكشان خرده مگير ✿ كـه ندادند جـز ايـن تحفه بما روز الست F.; خردهء اديم a) particulae e corio adparato deciduae aut reliquae (سختيان پارهـلرى كه ايـشـدن آرتـر), e. g. in hoc

versu ابو المعانى poetae : تن خبيث عدورا چو پاره كرده بتيغ ☆ فتاده است د آنجا چو خردهى اديم; b) instrumentum vel apparatus, quo in corio subigendo utuntur (بسر آنندر كه سختيانى آنكله تربيه واصلاح ايدرلر) *F.* ex الحليمى sine exemplo; sec. Cast. „fructus balani instar, quo utuntur ad condensanda, inspissanda coria"; خردهء الماس particulae (ريزه) adamantis *B.* in app.; خردهء انبان micae perae s. manticae coriaceae *oppositae lautis ferculis divitum* Gul. 185, 18; خردهء دست i. q. خرد دست 2 sector zonarius (برن كش), unde خردهء دستى (suff. ى) n. abstr. sectio zonarum, depraedatio (يان كشلك), e. g. in hoc versu ابو المعنى poetae : چون ندارد اصل پاكش دائما پستى كند ☆ آنكه كار وپيشه خردهء زر نبود خردهء دستى كند *F.*; *met.* flavedo in medio rosae rubrae (كنايه از زردى كه در ميان گل سرخ باشد وبراى تنگ شدن فرچ در فرزجهها بكار برند وآنرا زر گل نيز گويند) *Bh.*; خردهء سماط reliquiae, micae e mensa deciduae *M.* ex Ah.; خردهء قلم ramentum (تراشه) calami scriptorii *Bh.*; خردهء كافور *met.* stellae (كواكب) *B.*; خردهء كندر grana turis (ar. دقاق الكندر) *B.*; خردهء مينا a) vitrum fractum; b) *met.* vinum *B.*

خُردَها pl. vocis خرده q. v.; fractiones s. partes numerorum (كسورات اعداد) *F.* sine exemplo.

خُردَه بين adi. c. i. q. باريك بين subtilia perspiciens, perspicax, sagax; cf. H. pr. reg. 167; 2) vitium vel quod falsum est perspiciens, diiudicans (عيب بين) *B.* in app.; باريك بين ونكته دان *Bh.* Inde خرده بينى (suff. ى) n. abstr. subtilitas ingenii *M.*

خُردَه دان adi. c. minutissima penetrans, subtilissima intelligens, sagax, sapiens (مردم صاحب عقل ودانا وآنكه بهمه چيز برسد از كليات وجزئيات وباريك بين); 2) qui vitia insequitur, vituperator (عيب جوى) *B.*

خُردَه فروش n. c. institor, qui merces exiguas divendit *Bh.*; cf. *B.* s. خرز.

خُردَه كارى (suff. ى) n. c. *met.* elegans facere opus; elegantia operis (نازك كردن كار), e. g. in hoc versu مير خسرو poetae : بزرگ اميد هم در خرده كارى ☆ زنب ميكرد عمر نم شهد يارى; 2) term. techn. opificum : opus tesselatum (باصطلاح صناعان ريزه كارى كه استادان زرگر وختمر بند از عاج واستخوان ديگر حيوانات در چيزهى مننند خانه آئينه ودسته كرد وصندوقچه وامثال آن كنند), e. g. in hoc versu اشرف poetae : كرده در پهلوى من جا تيغ ميناركش او ☆ خرده كارى ميكند از استخوان آئينهرا *Bh.*

خُردَه گاه n. c. coll. خرده 4 pars illa manus et pedis (بندگاه سر دست وپى) iumenti, quae compedibus vincitur *B.*; موضع بالاى سم ستور كه اشكيل بران بندند *Bh.*; 2) pars pectoris (جاى سينه) cameli, qua in cubando terram attingit, quaeque eiusdem volae pedis (كف پى) similis est *B.*; cf. خردگاه 2.

خُردَه گير n. c. qui vitia insequitur, iniquus censor, reprehensor, vituperator (عيب جوى ونكته گيرنده *B.*; سخن چين وعيب گير *Bh.*

خُردَه مُردَه adi. c. *met.* comminutus; 2) perversus, confusus (ريزه ريزه وزير وزبر شده) *B.*, e. g. in hoc versu ابو المعانى poetae : نياز وناز ندانم چو خرده مرده حساب ☆ همين بوصل ترا جان داده ميدانم *F.*

خُردَهى avis quaedam in lex. *F.* sic descripta : بكجى قوشى ديدكلرى قوشدر *F.* sine exemplo. In Castelli lex. legitur: „i. q. turc. كمجى قوشى avis nautae" et *M.* Castellum sequens vertit : „species volucris avis nautae dictae".

خُـردی (suff. ی) parvitas, exilitas; 2) infantia, pueritia Gul. 22, 6. 143, 13.

خُردیکک adiectivi forma diminutiva, minor, minutior *M.*, parvulus *C.*, in hoc versu poetae ابو المعنی : ببرد طاقت وآرام طفل نورسته ☆ هنوز شیوه نیموخت هست خردیکک *F.*

خُردین (suff. ین) minimus, subtilissimus *M.*; unde انگشت خردین digitus minimus *C.*

a. p. خَرَز merces institoris (خرده فروش) exiguae, ut orbiculi vitrei, specula, pectines, simil. *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. et خرزی; 2) nom. urbis *B.*

خَرزان dies novi anni (نوروز کونی که اعاجم سر سال اعتبار ایدرلر) *F.* sine exemplo. *C.*

خَرزدان s. خِرزدان nom. herois Turaniensis *B.*

خَرزَده scarabaeus (بوق بوجکی) *F. C.*, e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : کسی بیند آن شکل بر هم زده ☆ بگوید که این بو العجب خرزده *F.*

خَرزَه coll. خرازه membrum virile crassius *B.* Nomen ex خر 2 et زه chorda, nervus compositum videtur, quod probat etiam interpretatio auctoris lexici *B.* : که آن سطبر ودراز وتنده ونا تراشیده باشد.

خَـرزَهـره et sec. *F.* خَـرزَهـر coll. خر 2 n. c. venenum asini i. e. venenum validum (زهره خر وزهره بزرگ); 2) arbor flore rubro et albo, ar. سم الحمار dicta, cuius folia similia sunt foliis salicis sed crassiora et ab ignicolis adhibentur et animalibus, quae iis vescuntur mortem afferunt. Ex persico arboris nomine خرزهره arabica vocis forma خزهرج et خوزهرج orta est; cf. etiam خَوَره et دفلی; rododaphne or rose-bay (Nerium Oleander) *Shaksp.*; 3) colocynthis (حنظل); cf. پیهی et پهنور; 4) nom. vermis (کرم) nigri et rubri coloris et venenosi (زهردار); 5) sec. موید الفضلا solanum (سگ انگور) *B.*

a. p. خَرَزی coll. ar. خرزی i. q. خرده فروش *B.*

خَرزین (coll. خر 2) n. c. lignum oblongum in stabulo collocatum, super quod sella et armamenta equi sternuntur; 2) pedamentum tripes (سه پایه), super quod sellam equestrem ponunt; 3) adminiculum in latere grabati, in quo quis inclinans quiescit (تکیه گاهی که بر گوشهای صفها سازند); 4) genus clitellarum (پلان) *B.*

خِرس (s. ऋक्ष) ursus (t. آیو) *F.*, hind. بهالو (भालू) *Shaksp.*; cf. infra vox zendpazendica تتمتا; 2) *met.* homo impolitus, rudis (مردم ناتراشیده وحجیم) *B.* in app. Inde خرس بزی n. c. bears play, romping, rudeness *R.*; خرس بان n. c. custos vel ductor ursi (از عالم سگ بان); خرس در کوه بو علی (وخسرو بان سینست) *Bh.*; i. e. ubi sapientes non existunt, omnis insipiens instar sapientis iudicat (یعنی جای که علم دانای است هر نادانی حکم دانا دارد) *Bh.*

خِرس‌کُن n. c. specus s. spelunca ursi (زمینی که خرس آنرا کنده ماوای خود ساخته باشد وابن از اهل زبان به تحقیق پیوسته) *Bh.*; خرس ماده n. c. ursa *J.*; خرس ناک (suff. ناک) (a place) full of bear's *J.*

خَرساوَلَه genus lacertae alias کرپسو dictum *F.* sine exemplo.

خَرَست plenus vini, ebrius (سیاه مست ar. طافح) *B.* Num forte ex خر است „asinus est“ contracta vox ?

خُرِستان palmetum (خرما بتدوکی بیردر) *F.* sine exemplo. Num forte ex خرماستان decurtata vel corrupta vox?

خِـرِستَه hirudo, sanguisuga (زلو) *B.*; cf. دشتی et درن.

خِرسَک (suff. ک) n. diminut. ursus parvus; 2) lusus quidam ar. حجورّة dictus, in quo orbe ducto is, qui in medio collocatus est, tamdiu a circumstantibus feritur, dum pede extenso aliquem petat, qui illius vices subire debet (آنچنان باشد

که خطی بکشند وشخصی در میان خط بایستد ودیگران آیند واورا بزنند واو پای خودرا بجانب ایشان افشاند بهر کدام که پای او بخورد اورا بدرون خط بجای خود آورد *B.* Secundum lex. *Bh.* auctorem puer, in quem ceteri invadunt, ursus dicitur et instar ursi manibus et pedibus incedit. Illius verba haec sunt : آنچنانست که طفلیرا خرس قرار دهند واو بچهار دست وپا دامی ایستد ودیگر اطفال بر دور او چرخ زنند واز هر طرف خشتی برو زنند واو بهر کس که لکد بزند باز اورا خرس سزند وشخصی اول مرخص است *Bh.*; cf. Gul. 148, 2, ubi Semelet falso خرسک legit; 3) stratum lana fartum (فرشی پشم دار) *B.*, quod accuratius describit lex. *Bh.* auctor, quum dicat : نوعی است از مفروشت از عالم قالی فرق آنکه ریشهای قالی در بافتن برند وریشه خرسکرا تراش نزنند ووجهه تسمیه آنکه ریشهای او مثل پشم خرس آویزان باشد *Bh.* Cf. خشواند.

خِرس گیاه n. c. nom. herbae, quam ursi vehementer expetunt (وبیخ آن گیاه شقاقل است); 2) sec. al. est pastinaca vel siser silvestre (زردک وگزر بری); 3) sec. al. est apium silvestre (کرفس صحرائی) *B.*

خَرسلاک n. c. qui asinos commodat (بکرایه میدهد) *B.*, quum سلاک i. q. کرایه significet.

خَرسَلَه nom. medicamenti cuiusdam *B.*

خُرسَند fortuna et statu suo contentus, laetus, hilaris (که شادمان وهمیشه خوش وخوشنود باشد وکسیرا نیز گویند که رضا بقضا داده باشد وبهرچه اورا پیش آید شاکر وراضی بود) *B.* قانع وآنکه ; *F.* قانع وقناعت همیشه خوش بود *SHL.*; cf. خرسنده.

خُرسَنده i. q. خرسند, e. g. in hoc versu میر خسرو poetae : خرسنده بعافیت ‌نبودیم ✿ اینک خوآن گرفته مرا et in alio poetae : عشقی شد که آسوده شرف شفروه هجران وصالست ✿ کنجیست ندانم دل خرسنده که دارد *F.*

خُرسَندی (suff. ی) animus contentus Spieg. Chr. 71, 9; pleasure, mirth *Shaksp.*

خَرسَنگ (coll. خر 2) saxum magnum et rude in media via obvium et transitum claudens; 2) *met.* qui inter duos amicos vel amantes versans a familiaritate arcet; aemulus, rivalis *B.*

خُرسیدَن putrescere, putridum esse (چوریوب متعفن اولمق) *F.* sine exemplo. *C.* Fortasse verbum ex syn. پوسیدن corruptum, quod cetera lexica non offerunt.

خَرش i. q. خَروش onager *F.* sine exemplo. Vox dubia, quum vox خروش nitatur hoc versu سعدی poetae : خروش اگر بگسلاند کمر ✿ چو در ریگ مند شود پی بند ibidem allato, in quo tamen خروش significat : „ad modum asini".

خَرش i. q. خنده خریش q. v. *B.* Vox ex خریش decurtata videtur.

خُرش i. q. خُروش, ex quo decurtatum est (مخفف خروش); 2) quisquiliae, festucae, res, quae abiicitur, inutilis (خار وخلاشه وسقط وافکندنی وبکار نیامدنی) *B.*

خُرشا et خُرشاد i. q. خورشید sol *B.*, quocum cognatum est. Sec. *F.* ex المجمع vox خرشاد ad ling. pehlevicam pertinet.

خَرشَته incessus mollior cum fastu et ostentatione (خرام وخرامیدن) *B.* Sec. *F.* ex Fg. sine exemplo et *SHL.* i. q. خرامیده mollius et cum fastu et ostentatione incedens (یعنی صالناجی) *F.* Quae praeterea in *M.* lexico legitur alia vocis forma خَرشته e lex. *F.* desumta et sic explicata : „1) fornix coenaculi; 2) species armaturae bellicae" in lex. *F.* non comparet et fortasse ex خرپشته corrupta est.

خَرَشه i. q. خرخشه 1. 2, e quo decurtatum est (مخفف خرخشه); 2) qui rasit *et* rasus, vulneratus (خراشیده وخراشیده شده) *B.*

خُرشید [*ê*] et خُرشِد pro خُورشید q. v., e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : طرفه که

چـون تابش خـرشد نهان ٭ کُشت پسر از قطرهٔ خون آسمان *F.*

خَـرْشین coll. خـرشتد incessus mollior cum fastu et ostentatione (خرامیدن); 2) nom. tribus cuiusdam Afghanorum, quae imperium affectat (طائفهٔ از افغان که دعوی سیدت میکنند) *B.*

a. خَرطـل semen quoddam (تخمی دوائـی) inter triticum crescens *B.* avena Gol.; cf. Freyt. lex. s. v.

خِـرطال i. q. ar. قنطر i. e. genus marsupii ex cute taurina vel colli cameli confectum, auri massis oblongis vel numis aureis (sec. *F.* auro et argento) impletum; follis (که آنـرا پـسر از شوشهٔ طلا یا زر نقد پر کرده باشند) *B.*; بر نوع تُلغرجق کبی صغر دریسندن ایدرلر وایچنه زر وسیم قورلر *F.*

a. p. خَرطَبع adi. c. indolis asininae; stupidus, stolidus *F.*

a. خُرطوم proboscis elephanti (بینی فیـل); 2) *met.* membrum virile *Bh.*

a. p. خَرظَریف coll. خر 2 n. c. ut asinus elegans comtusve *met.* homo, qui cultus expers et elegantiae non assuctus, se comit atque elegantiam et teneritudinem prae se fert, e. g. in hoc versu وحشـیٔ poetae : یـزدی وحشی بدست چند تـوان بست خردرا ٭ از خـرظـریف شهر میندیش زنهار *F.*

خَرغول et خَرغُولَه [6] n. c. arnoglossa, plantago maior (بارتنگ ar. لسان الحمل), cuius radix ریم آهنک dicitur; 2) sec. al. herba alias خـرگـوشـک dicta q. v.; 3) sec. al. psyllii semen (بزر قطونا واسپغول) sic dictum, quod folia psyllii asini auribus (غول = گوش) similia sunt *B.*

خَرغون nom. urbis cuiusdam *B.*

a. خَرِف mente perculsus, languore confectus (مبهوت واز کار رفته) *B.*; cf. Gul. 139. 13. In Freyt. lex. legitur : خَرِف „mente alienatus“.

خَرُفتَن s. خَرفتَن graviter spirare s. rhonchum ducere moribundum (خـرلـدمـق وقت نزعده واقع اولور), e. g. in hoc versu poetae : حکیم اسدی زشمن دو بهره گرفته شدند ٭ دگـر کشته زار وخـرفته شدند *F. C.*; cf. خراخر s. خرخر s. خراک. In ceteris lexicis deest.

a. خِرفَع, sec. Freyt. خُرفُع, fructus arboris, ar. عُشَر dictae *B.*

e. خَرفَق dial. damascena : semen nasturtii (خردل فارسی که تخم تره تیزك است) *B.*

خُرفَد portulaca (پرپهن) *B.*

خَـرقـطـان planta quaedam instar plantae کشوث dictae circum olivam, amygdalam et pirum se convolvens *B.*

a. خِـرقـه segmentum panni, lacinia (پـارچه) *B.* in app.; پارهٔ جامه *SHL.*; 2) vestis (جامه); 3) vestis e panniculis consuta (جامه که از پارها دوخته باشند), qua *spec.* vestis Dervishorum laxior e viliore panno facta intelligenda est (ودر اصطلاح بمعنی جبّهٔ مخصوص درویشان است) *B.* in app., quae a magistro ad discipulum transire solet, cuiusque duae sunt species : خرقة الارادة vestis novitiorum et خـرقـة التبرّك, quam induebant illi, qui in praeceptis vitae contemplativae exercendis novitios imitabantur Quatremère in H. Mong. t. I, p. CXXXI, not. 212. — Inde خرقه بازی n. c. ludus cum veste sua, quo delectantur Sufii in statu quodam perfectionis versantes (در وجـد وحـال بازی کردن) *Bh.*; خـرقـه پوشان (صوفیان ب خـرقـه) (pl. vocis خـرقـه پوش) n. c. religious mendicants, dervishes; خرقه دوز n. c. a botcher; poor *R.*

Phrases :

خِرقَه اَز دَستِ کَسی پـوشیدَن vestem e manu alicuius induere *met.* illius discipulum fieri (مرید او شدن) *Bh.*

خِرقَه اَنداختَن *met.* vestem donare (جامه

خَرَك (suff. ك) nom. diminut. asellus; 2) genus vermis manibus longis, pedibus brevibus; 3) i. q. خر 3 iugum, super quo in fidibus chordae intenduntur; 4) stratum ligneum (تخته), super quod malefici ponuntur et verberibus castigantur (خوابانند ودُرّه تاديب زنند); 5) truncus ligneus, quod lignis frangendis supponitur (چوبی که استادان کنده شکن در وقت شکستن هیمه در زیر آن گذارند وبشکنند); 6) instrumentum ligneum tripes rotula in unoquoque pede instructum, cuius ope infantes ambulare discunt sic descriptum: سه چوبه که بر پای هر کدام غلطکی نصب کنند وبدست اطفل دهند تا راه رفتن بیاموزند; 7) pegma quoddam tripes acu pictoris et textoris aurarii sic descriptum: سه پایه که هر دو سر کارگاهرا بر بلای آن گذارند ونقش دوزی وکلابتون دوزی کنند; 8) mensa tripes (سه پایه fabri aurarii limando inserviens; 9) pegma tripes, quo in gypsando tecto et pariete domus utuntur (که بنایان در زیر پای خود گذاشته کچ کری وکچ بری سقف ودیوار خانه کنند); 10) instrumentum, quo muros rumpunt (رخنه کنند); 11) instrumentum, quo gossypium a semine separatur sic descriptum: تختهٔ لوچکی که پنبه از پنبه دانه جدا نکردهرا بر بالای آن نهند ومیل آهنیرا چنانکه رسم است بر بالای پنبه دانه گذاشته بعنوانی حرکت دهند که پنبه دانه از پنبه جدا گردد; 12) nom. pagi (ده) quatuor parasangas ab urbe Shîrâz distantis *B.*

خَرکاده, sec. *C.* خرگاده i. q. خرگاه *F.* Lectio falsa videtur.

خَرگَه s. خَرگاه (coll. خر 2) n. c. *gen.* locus amplus, late patens (جا ومحل وسیع) *B.*; جای Gl. Sch.; 2) *spec.* tentorium magnum, rotundum (خیمهٔ بزرگ مدور) *B.*; regum et principum (جنسی از خیام مراتب پادشاهان وملوك) *Bh. SHL.*; the royal tent, court or palace *Shaksp.* Con-

(بخشیدن); 2) confiteri peccatum aut delictum et debilem fieri et se tradere, submittere (اعتراف نمودن بگناه وتقصیر وعاجز شدن وتسلیم کردن); 3) animum a corpore abstrahere, in ecstasin rapi (از هستی پاك گذشتن وبیخود گردیدن واز خودی بیرون آمدن) *B. Bh.*

خِرقه بَدَستِ کسی تازه کَردَن *met.* renovare contractum s. pactum (تجدید بیعت کردن) *Bh.* nitens hoc versu Nizâmii in Secander Nam. p. 41: چو زین جنبش عزم دروازه کرد ❀ بدستش فلک خرقهرا تازه کرد, ad quem tamen scholiasta l. l. haec annotat: وتازه کردن خرقه ارادت نو بهم رسانیدن در شرح خان آرزو آورده که چون خرقه مأخوذ است از خرق بمعنی پاره کردن پس درین بیت اشارت است بدآن آنچه نزد حکما مبرهن است که افلاك قابل خرق والتیام نیست. Pro بدستش in Sec. Nam. legitur زدستش.

خِرقه ساختَن s. کردن — *met.* discindere, lacerare (پاره کردن ودریدن) *B.*; تحقیق آنست که خرق بمعنی دریدن است پس حقیقت بشد غایتش فارسیان بمعنی پاره شده ودریده استعمال کرده اند واین مجاز است *Bh.*

خِرقه سوختن *met.* odium et inimicitias deposuit (خصومت وعداوتی بر طرف ایلدی), e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae: ماجرا کم کن وبازا که مرا مردم چشم ❀ خرقه از سر بدر آورد وبشکرانه بسوخت *F.*

خِرقه شُدَن *met.* discindi, lacerari *Bh.*: cf. خرقه ساختن.

خِرقه کَردَن i. q. خرقه ساختن *Bh.*

خَرقی pronuntiatione ignota, frumentum ervo (کرسنه) simile, quod in Jezd et tractibus Karmaniae coctum edunt, farinam pani coquendo adhibentes *B.* Cf. خلر.

خَرَك pro خارك forma decurtata *B.*

(بندیروب کوردرمکه دیرلر) *F.* sine exemplo. Sec. *C.* خرگنو pro خرگواز q. v. alia forma.

خَرَكِ زمين s. خرك زمين *gen.* reptilia terrae *F.* sine exemplo. *C.*

خَرکُس (asini vulva) n. c. *met.* homo stultus, stolidus (ابلــه واحمـق) *B. Bh.* Inde خرکُسی (suff. ی) n. abstr. stultitia (کنایه از حماقت وابلهی مثل کون خری) *Bh.*

خَرکُش ex خارکُش q. v. decurt. (سر موزه) *B.*

خَـرکُـش n. c. *proprie* asinum occidens (کشندهٔ خـر), insectum cinerei coloris scarabaeo (جعل) simile, in coemeteriis maxime degens *B.*

خُرکُش genus muscae (اکـرپـجه دیـد تلری سکـکـدر) *F.*; cf. خرکش; 2) ebrius (مخمور). Utraque significatio in hoc versu میر نظمی poetae legitur : چـنـین از بادهٔ دوشینه خرکش ✿ نمی آید جهان در دیدهٔ خرکش *F.*

خَرکَمان (coll. خر 2) arcus magnus (بزرگ); 2) instrumentum (افزار) ex duobus frustis (پارچه) ligneis paululum inflexis constans, quo arcum conficientes nervum arcui aptant (که کمـان گران کمان حلقهرا بدان چـلـه کنند) *B.*, quod fusius sic describit lex. *Bh.* auctor : کمان بند وآن دو چـوب پاره بشد خمـدار بـدرازی خانه کمان که هرگه خواهند کمان حلقهرا چله کنند آنـرا آتشـکـری دره آهسته آهسته بر زیر آن دو چـوب پاره بکشند تا درست نشیند بعد ازان به تسمه به بندند ویکـروز همان طور بگذارند وروز دیگر چله کنند; 3) pedica (تـلـه) arcui similis ad capiendas vulpes aliasque feras, quae in terra abscondita et pede ferae commota sagittam emittit, qua animal occiditur; 4) *met.* a) negotium arduum et inane (کار دشوار بی نفع); b) calamitate afflictum esse (گرفتار شدن) (مردمرا نیز نویند در تعبی وآزاری وتهلکهٔ) *B.* Inde در خـرکـمـان آوردن *Bh.* et در خرکمان کشیدن c. acc. ps. *met.* calamitatem inferre alicui, qua liberari diffi-

iungitur cum verbo زدن et کشیدن cum praep. بر *Bh.* Inde خرگاهِ ازرق s. خرگاهِ خضر s. خـرگـاهِ سبز پشت s. خرگاهِ سبز s. خرگاهِ سبز گاو پشت s. خـرگـاهِ سنجاب *F.* s. خرگهِ گاو پشت s. خرگاهِ لاجورد *SHL.* *met.* coelum *B.*; خرگاهِ فلک اشتبهٔ altissimum coeli instar tabernaculum *M.*; خرگاهِ ماه s. خـرگـاهِ قمر *met.* a) halo (هاله) s. corona lunae; b) coelum primum; c) lanugo (خط عذار) formosorum *B.*; خرگاهِ مینا *met.* coelum *B.*; cf. خرمن ماه.

خِـرگـاه locus amoenus, voluptatis (مـقـام خوشی) *Bh.*; مقام لطيف وموضع خرّم *F.*, quam vocem cum phlv. خِـر q. v. compositam dicunt exemplo non allato.

خَرگبوتَر (coll. خر 2) n. c. genus columbae silvestris ar. ورشان dictum, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : خرمگس‌را صدای سـازی نیست ✿ خـرکبوتـر حـریـف بـزی نیست *F.*

خَرگدا (coll. خر 2) mendicus importunus, molestus, unde خرگدائی n. abstr. importunitas in mendicando, e. g. in hoc versu شـیـخ نـظـامـی poetae : بـاوه طبـعـان خـرگـدائـیرا ✿ چه عجب بخل میکنند مردم *F.*

خَرگَم halo, corona lunae (خرمن وهالهٔ ماه) *B.*; 2) sec. *F.* genus muscae (سکك نوعندن) (ایوز دیدکلریدر اوباز [?اویاز] دخی دیرلر) *F.* sine exemplo; species insecti admodum molesti iumentis *M.*; scabies *C.*; cf. خرگز 1.

خَرگُرّه n. c. pullus asini *F.*

خَرگَز et **خَرگِز** coll. خرگم 2 genus muscae (بعض فـرهنگده اوباز وبعضنده بـر نـوع سککدر باز ایامنده سواحل یـرلـرده وشنلك اولین محللرده غیت چوق اولـور حیواناته یولده کیدرکن پیشوب اول مـرتبه هجوم ایـدرلـر که حیوانی یـره یقارلـر) *F.* sine exemplo; crabro *C. M.*; 2) sec. al. circumductio sontis asino impositi in exemplum aliorum (بـر آدمی تشهیر ایچون مـرکبه

cillimum est (کنایه از گرفتاری ومحنت) (ومشقتی باشد که نجات از آن دشوار بود) *B.*

خَرکُواز s. خَرکَواز n. c. fustis (چوبی), quo asinus vel bos impellitur *B.*

خَرکُور et خَرکُورَه [ó] i. q. گورخر n. c. onager *F. B.* in app., e. g. in hoc versu میم poetae : نبوده آدمی گویا آن عور ✿ نظمی رمید از مردمان مانند خرگور *F.*

خَرگُوش (asini aures habens) n. c. lepus; 2) caniculus *Shaksp.* coll. Journ. As. 1844 Janv. 105, not. 4, et خرگوس arnoglossa (بارتنگ) ar. (لسان الحمل) *B.*

خَرگُوشَک (suff. ک) n. diminut. lepusculus; 2) cynoglossum (ar. آذان الارنب), quae est species arnoglossae (نوعی از لسان الحمل); 3) sec. al. plantago psyllium Linn. (گیاهی که اسپغول تخم آنست) *B.* Inde خرگوشک سپید cuniculus Handjeri Dict. s. v. lapin.

خَرکُوف (coll. خر 2) n. c. genus noctuae (چغد = کوف) maximae *B.*

خَرگَه pro خرگاه forma decurtata *B.*, unde خرگاه ازرق al. pro خرگه مه ,خرگه ازرق et خرگاه ماه q. v. s. خرگاه.

خُرَّم et خُرَم (fort. ex z. ئو hu, s. सु bonus, pulcer et rad. ئو ram, s. रम् delectari, gaudere ortum, quum in parsicis libris etiam legatur هورم, quod probat etiam vox خسرو, in qua خُ est z. ئو) recens, irriguus (تازه وسیراب) *Bh.*, e. g. de rubo چون روی محبوبان تازه وخرم Wilk. Chr. 176, 14; de rosa گلبست خرم وخندان وتازه وخوشبو Spieg. Chr. 124 med.; 2) amoenus, de quovis loco, ubi sunt aquae scaturientes, viretum, flores, similia (هر مکان که آب روان وسبزه‌زار وشکوفه آرا) (مکان نزهت ar. وچمن پیرا اوند *F.*, e. g. چون در موضع خرم منزل ساختیم Spieg. Chr. 18, 7; کشور خرم Frag. 26, 25 coll. بر کنار آن چشمه که بغایت سبز وخرم بود Wilk. Chr. 112, 6; 3) laetus, hilaris (شادمان وخوش وقت) *B.* coll. خرم آنکس Spieg. Chr. 5, 1 et عدل تو شب چو روز روشن بود ✿ روز تو همچو عید خرم باد versus حکیم انوری poetae *F.* et خرم دل adi. vel adv. c. bono, laeto animo Spieg. Chr. 75 et خرم نهان adi. c. i. q. روشن روان s. خرم دل Schahn. ed. Mohl. t. I, p. 70, 23; 4) nom. mensis دی dicti, qui est mensis decimus anni solaris, in quo sol in signo capricorni (جدی) versatur; 5) nom. diei octavi cuiusvis mensis solaris, quem diem festum agunt, quum illius nomen cum nomine mensis congruat *B.*; cf. خرم روز.

خُرْم vapor, exhalatio (بخار); 2) nom. viridarii vel loci amoeni (مرغزاری), ubi etiam mons est, qui ad singula, quae quaesita sunt, respondet quemque Persae et Graeci de loco, ubi Alexander sepeliendus esset, consuluisse narrantur *B.* coll. hoc versu Schahn. : برفتند پویان بکردار غرم ✿ بدان پیشه کش نام خوانند خرم ✿ *F.*

خُرما dactylus; the fruit of the phoenix dactylifera *Shaksp.* Inde خرما بن n. c. truncus palmae, palma (خرما اغاجی بدنی) *F.*; cf. بن; خرمادان n. c. a store-room for dates *J.*; خرمستان (suff. ستان) palmetum *SHI.*; cf. خرستان; خرمای ابو جهل species palmae, e cuius cortice funes faciunt *B.*; cf. پیس 2; خرمای بی خسته (dactylus sine nucleo) *met.* sermone Sodomitarum : membrum virile *Bh.*; خرمای کور *met.* dactylus dulcedine carens, mali saporis (بی حلاوت وبد طعم) *Bh.*; خرمای هندی tamarindus (میوه ترش که آنرا تمر هندی میگویند) *B.* in app.

خُرَّم آباد n. c. locus cultus, amoenus (بقلب اضافه بمعنی معموره خرم یا بمعنی خرمی آباد است که خرم بمعنی مصدری استعمال یافته

نیز بر قیاس این آباد که این دران بمعنی (اینی مستعمل شده), e. g. in hoc versu poetae : نظامی در آن خرم آباد مینو سرشت ✿ فرو ماند حیران زبس کار وکشت *Bh.*

خَرمار agaso (اشکجی), sed vocis etymologia ignota est *F.* ex نعمة الله sine exemplo.

خُرَّم بَهار n. c. nomen loci Gl. Sch.

خُرَمدان sacculus (marsupiolum coriaceum *C.*), quem a latere dependentem religiosi ac viatores gestare solent ([چانته *F.*] چنته که سیاحان وقلندران بانسرنده طاقوب میر نظمی کزدررنسر), e. g. in hoc versu poetae : ✿ بسرندی کند نام هم در بدر ✿ خرمدان تهی کیسه خالی ززر *F.* Vox cum دان composita, sed quid sit خرم haud constat.

خُرَّم روز n. c. coll. خرّم 5 dies octavus cuiusvis mensis solaris. Hoc die mensis دی i. e. decimi mensis solaris Persarum reges solemne instituebant, quo vestibus albis induti et stragulo albo considentes omnes admittebant et circa negotia subditorum versabantur et agricolae et coloni ad eandem mensam cum rege assidentes res suas ipsi sine ullo impedimento sponte in medium proferebant intima regis familiaritate gaudentes (ملوک عجم جشن کردندی وجامهای سفید پوشیدندی وبر فرش سفید نشستندی ودربانرا منع کردندی وبر عام دادندی وبامور رعیت مشغول شدندی ومزارعان ودهقانان با ملوک بر سر یک خوان نشستندی وچیزی خوردندی وبعد از آن هر غرضی ومدعائی که داشتندی بی واسطهٔ دیگری بعرض رسانیدندی وملوک برعایا گفتی من هم یکی از شمایم ومدار عالم بزراعت وعمارت است وآن بی وجود شما نمی شود ومارا از شما گزیر نیست چنانکه شمارا از ما وما وشما چون دو برادر موافق باشیم) *B.*

خُرَّم روی adi. c. hilari vultu praeditus, epithet. amatae *B.*

خَرمَست n. c. stupid; 2) athletic *Shaksp.*

a. p. خُرَّم فضا n. c. *met.* coelum *B.*

خُرَّمَک (suff. ک) diminutivum vocis خُرَّم *B.*

خُرَّمَک et خَرَّمَک i. q. خرتک q. v. *B.*

خُرَّمگاه s. خُرَمگه n. c. i. q. خرگاه tentorium magnum rotundum *B. F.*; 2) locus amoenus, viretum (مکان شادی وشکوفه زار), e. g. in hoc versu حکیم خاقانی poetae : تابش رخسار تو از راه چشم ✿ کرد خرمگه دل از ارغوان *F.*, in quo tamen vocem خرمگه etiam tentorium significare posse dicit eiusdem lexici auctor (بو بیتده چادر اولمق دخی مناسبدر ارغوانی خیمهیه تشبیه) *F.*

خَرمَگَس (coll. خر 2) n. c. *gen.* musca magna (مگس بزرگ); 2) musca viridis (مگس سبز) carnaria *B.* in app.; آت سککی alias etiam مشنج et مژمژ dicta *F.* ex المجمع.

خُرمگه s. خُرَمگه ex خرمگاه decurtatum q. v. *B. F.*

خَرمُل (coll. خر 2 et مل) n. c. i. q. خر امرود q. v. *B.*

خِرمَن (vocis etymologia parum cognita est; aut ex خر 2 et مَن acervus composita videtur, aut docente lex. *Bh.* auctore ex خر 2 et آمن, ut propria vocis forma sit خرامن, quae in خِرمَن mutata est گویند در اصل خرامن بوده مرکب از خر[بمعنی کلان وآمن بمعنی توده از عالم خرمگس وخرپشته که از جهت قباحت اتصال لفظ [خر با لفظ من بکسر خوانده اند *Bh.* Lectio خَرمن in *M.* lex. non ex *F.* desumta est, in quo ut in ceteris lexicis خِرمن legitur. Attamen lex. *SHL.* auctor duas vocis formas خِرمن et خَرمَن significatione inter se differentes affert, quum dicat : خِرمن بالکسر توده غله مالیده وغیر آن به کاه آمیخته وخَرمن بلفتح خوشهای غله که بعد دروین با بلای یکدیگر جمع میکنند *SHL.* et in lex. *C.*

legitur: „خِرمَن trituratio“) *gen.* acervus cuiusvis rei; 2) *spec.* acervus frugum (تودهٔ غلّه) *Bh.* non excussarum (ar. كُدس) *B.*; 3) circulus (حلقه) *Bh.*; halo s. corona lunae (عقدهٔ ماه) *B.*; عقد *Bh.* Coniungitur cum verbis کردن, نهادن et زدن *Bh.* — Inde خرمن کردن recondere et خرمن کَرفتن triturare *C.* ex vers. pers. Vet. T.; خرمن کهنه بباد دادن *met.* fortuna praeterita gloriari (بدولت گذشته لاف زدن وغرور کردن *Bh.*; خرمن مه خوشهٔ پروین شده *met.* sudor in lanugine genarum illius sedens عرق بسر خط رخسارش نشسته) *B.* in app.

خَرمُنج (coll. خم 2) n. c. i. q. خرمکس; 2) homo paralyticus (مسردم مفلوج); 3) color quidam equi *B.*; cf. منج.

خِرمَن سوخته n. c. *met.* qui pecuniam profudit, pauper, inops (مسایه بباد داده ومفلس وبی مایه) *B.*

a. p. خِرمَنِ قمر i. q. خرمن ماه *B.* in app.

خِرمَن گاه n. c. area *C.*

خِرمَن گدا *met.* fruges accumulatae eorum, qui spicas in agris derelictas colligunt *B.*; 2) خرمنْ گدا n. c. coetus hominum, qui coram acervis frugum mendicant (که گدای بر سر خرمنه بگدائی روند خوشه چین *Bh.*

خِرمَن گِرای adi. c. *met.* avaricious *J.*

خِرمَن گل *met.* genae (رخساره) *SHL.* vel nates (سرین) *Bh.* amatae; 2) amata (معشوق) *Bh.*

خِرمَن کوب n. c. qui grana frugum excutit; 2) tribulum s. instrumentum granis frugum excutiendis *C.*

خِرمَن مه s. خِرمَن ماه halo s. corona lunae; 2) *met.* lanugo (خط عذار) formosorum *B.*; cf. خرگاه ماه.

خَرموش (coll. خم 2) n. c. genus muris maximi, qui cum fele certans vincit *B.*

خَر مُهرَه (coll. خم 2) n. c. i. q. پلاچی q. v.; cf. Gul. 164, 7; 2) i. q. سفید مهره i. e. genus litui s. tubae (بوق), qua canere solent in balneis, molis et locis voluptariis *B.* vel tempore belli (جنگ), ut in lex. *F.* legitur, quae ob sonitum, quem reddit, ruditui asini similem (بوریدر که اشک کبی صدا ویر *F.*) sic dicta videtur; cf. خرنای et بوق; 3) macula (خال) alba in oculo hominis, qua lumen oculorum amittitur *B.*

خُرَّمی (suff. ی) status recens, irriguus (تازگی وسیرابی) *Bh.*; 2) amoenitas; 3) laetitia, hilaritas *F.*; cf. Chr. Sch. 59, 426, Gul. 11, 21. A set of carnal voluptuaries, the sect of Bâbak *R.*

خَرنای (coll. خم 2) n. c. lituus (نای) magnus etiam کرنای *F.* s. کرنای dictus *B.* tempore belli adhibitus et sonitum ruditui asini similem reddens (اشک صداسی (کبی صدا ویر اکثر جنگلرده چنلر *F.*; 2) modi quidam musici (نام لحنی وسرودی است از موسیقی) *B.*

خَرنبار pro خرانبار q. v., e. g. in hoc versu poetae: یکی مواجر بی شرم استاد لبیبی وناخوشی که ترا ۞ هزار بار خرنبار پیش کرده عسس *F.*

خَرنباش genus plantae odoriferae alias مرو حبق et arab. ریحان الشیوخ et خوش الشیوخ dictum; marum *B.*; cf. دارمک.

خِرنجاس et خِرنجک nom. athletae (مبارز) cuiusdam Iraniensis *B.*; cf. خرانجاش.

خَرنَد coll. خزند nom. herbae similis herbae alkali اشنان dictae, quae etiam ad lavandas supellectiles adhibetur et ex qua اشخار et قلیا parantur *B.*; بر اوتدر چوغانه بکزر بلغ دیارنده خلخن دیسرلر *F.*; 2) septio latericia (خشتکاری اطراف باغچه); 3) extremitas s. lorica sedilis (کنار صفه وایوان) *B.*; the parapet of a gallery *R.*

خَرنده, part. praes. v. خریدن, a purchaser *R.*

خَرنُوب coll. ar. خَرُّوب ceratonia siliqua Freyt.; planta quaedam, cuius tres sunt species: a) nabathaea vel aegyptiaca (نبطی ومصری) persice کَوُر vel کبر et arab. قصمر قریش et ینبوت dicta, quae cum aceto condita editur; capparis; cf. اخلور; b) syriaca (شامی) persice کورزه et dialecto Shirazensi کورک کازرونی dicta, q. v. et c) indica (هندی) persice خیار چنبر arab. قثاء الهندی dicta; cassia fistularis; cf. بکیم B.

خِرو et خُرو decurtatum ex خیرو malva, flos, cuius semen ar. بزر الخرو dicitur B.

خُرو decurtatum ex خروس, gallus gallinaceus B.

خَروار pro خربار (اصلی خربار در F.) n. c. onus asininum i. e. quantum asino ferri potest (تنکی بر واجنس که خرالاغ تواند برداشت واصل این است), unde 2) onus cameli vel equi (بار شتر واسب); 3) centum mann frumenti aliarumve rerum (صد من غله وامثال آن) B. in app. „Suivant le témoignage de Khondémir (Habib-alsiiar t. III, fol. 55 v.) le خروار comprend cent mann, mesure de Tebriz. On lit dans la vie de Schah-Abbas (fol. 216): پنصد خروار شتری غله „une quantité de grains formant cinq cents charges de chameau"; cf. Drouville, Voyage en Perse t. I, p. 138; Fraser Journey into Khorasân p. 369 etc. Quatremère in H. Mong. t. I, p. 238, not. 74.

خُروچ Bh. et خُرُوچ [ó] B. i. q. خروس lit. س cum چ vel ج permutata B. et F. ex Fg. Falso M. et qui eum secuti sunt R. et J. lex. F. auctorem hanc vocem pro خروش positam dicunt; cf. خُرو.

خَرودارو i. q. سپید دار q. v. F. sine exemplo.

خُروزان [ó] heros quidam (پهلوانی) Turaniensis B.

خُروس [ó] B. HK., sed sec. Bh. خُروس (واو معروف), cuius aliae formae sunt خروچ et خروج et خُرو et خُرُه, gallus gallinaceus (ترجمه دیک) Bh. Num forte cum خروش et خروشیدن cognata vox? Inde خروسان طاوس دم (galli cauda pavonis praediti) met. lagenae (صراحی‌ها) vinariae B.; خروس بازی a) gallos in certamen coniicere (بجنگ انداختن خروس), b) met. dolus, astutia (مکاری وحیلی), e. g. in hoc versu سلیم poetae: جهان بجنگ فکند است تاجدارانرا ☆ خروس بازی این پیمرا تماشا کن Bh.; خروس بیهنگام s. خروس بیمحل met. qui non opportune loquitur (شخصی که بیموقع حرف زند وبیجا) Bh.; خروس عرش s. خره عرش met. avis (مرغی) prima aurora clamans (بانگ دهد), quam dein aliae clamando sequuntur (در آواز آیند) Bh.; خروس کنگرهٔ عقل met. a) spiritus, anhelitus (روح نفسانی), b) verbum ponderatum, conveniens, aptum (سخن موزون وموافق) B., e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: خروس کنگرهٔ عقل پر بکوفت چو دید ☆ که در شب امل من سپیده شد پیدا Bh.; خروس هندی i. q. پیروج B.

خُروسچه (suff. چه?) ossa gutturis (استخوان گلو) F. sine exemplo; fauces et larynx C.; larynx, caput arteriae asperae M.

خُروسَک [ó] (suff. ک) nom. diminut. gallus pusillus; 2) nom. bestiolae (جانوری) rubri coloris, quae in balneis maxime degit; 3) coll. خروسه frustum carnis (گوشت پاره) in orificio vulvae ar. بَظر dictum; clitoris; cf. اسپرز 2; 4) praeputium (پوست ختننده مردان) B.

خُرُوسَه [ó] (suff. ه) i. q. خروسک 2. 3 clitoris; praeputium B.; فرج زنانده لحم اولان زائد F., coll. hoc versu ابو المعانی poetae: بخواه صحبت زن هر دو چیز هست کریه ☆ زبان دراز خروسه دهن فراخ نگون F.; cf. خروهه 1.

خَرُوش sec. F. onager, sed v. s. v. خَرَش.

خُرُوش [ó] imp. verbi خروشیدن et in comp.

part. praes. significatione; 2) coll. خُرُش 1 et اخروش clamor altus cum fletu vel sine illo (گریه وبانگ وفریاد با گریه وبی گریه) *B.* Gl. Sch. i. e. vociferatio, tumultus, strepitus *et* gemitus, lamentatio hominum vel ferarum (جمله فرعنگلرده حمله وکورندی که بهادرلردن محل پیکارده ودخی وحوش وسباعدن ظاهر اولان صدا واهل حال کمسنهلرك حالت وجدده فریادلری ومستنکی فریاد وآواز ;*F.* حانده اولان جوش وخروش بلند *Bh.*; cf. Schahn. ed. Mohl. t. I, p. 332, 1463, Spieg. Chr. 141, 3. 142, 9, Chr. Sch. 15, 192. 19, 245. 24, 309. 92, 102, de rugitu leonis Frag. 33, 16, coll. مولانا محمد بدر الدين شهوری در سقی نامه قسمیه بیت ۩ باجوش خروش مندجاتیان ۩ بگلبانگ نوش خراباتیان ۩ میر نظمی بیت ۩ دو نشکر بجوش وخروش آمدند ۩ چو دریای عمان بجوش آمدند *F.* Coniungitur cum verbis برخستن ,کوشیدن ,زدن ,کردن ,تراویدن et نشاندن *Bh.*

خُرُوشان, part. praes. v. خروشیدن, alte clamans, vociferans, lamentans (فریاد کویان وآواز بلند کنان) *Bh.* cf. Chr. Sch. 21, 265; de elephantis, e. g. فطرت ۩ خروشان از کجك دیدم چو فیلانرا یقینم شد ۩ که عاجز میتوان کردن زبحث کج غلاشونرا *Bh.*

خُرُوشانیدَن caussale verbi خروشیدن *C.*

خُرُوشیدَن (z. khruç, s. क्रुश्) alte clamare cum fletu vel sine illo *B.*, i. e. vociferari, tumultuari, strepitum movere *et* clare gemere, lamentari (حمله ایلمك وفریاد وجوش ایلمك یعنی غوغا وشورش) *F.*; cf. Chr. Sch. 15, 191, Schahn. ed. Mohl. t. I, p. 132, 232. 220, 94, de equo Rustami *ibid.* 518, 389, de clangore instrumentorum *ibid.* 228, 209.

c. بر i. q. simplex Chr. Sch. 49, 289.

خُرُوشیدَنی (suff. ی) i. q. خروش 2. Cum کشیدن clamorem flebilem tollere, lamentari Chr. Sch. 41, 184.

خَرَوك, sec. *F.* خَروك, herba, quam mulieres edunt, ut lac augeatur *B.*, etiam خرچکوك dicta *F.* Sec. lex. زفانگویا i. q. خَنجک i. e. سیاه دانه *F.* q. v. s. خَنجَک 2.

خُرْوَك coll. خزوك scarabaeus (سرگین گردانک), quem Shirazenses خروك تس کس dicunt *B.*

خِرَوَند artificiosae suturae species a sartoribus, ut artis suae specimen praebeant, concinnari solita (بر نوع خیطت یعنی درزیلك در صنعت واستادلك کوسترمك ایچون ایدرلر) *F.* ex Fg. sine exemplo. „*Sartoribus usitatum vocabulum :* suturae cuiusdam nomen“ *C.*

خُرُوه [ô] i. q. خروس gallus gallinaceus; 2) crista galli (تاج خروس) *B.*

خُرُوهَک [ô] coll. خرهك corallum (بُسَّد) *B.* Videtur diminutivum vocis خروه.

خُرُوهَه [ô] (suff. ه) coll. خروسه et خروسك 3 clitoris; 2) i. q. خرخسه q. v. *B.*

خَرویلَه [ê] sonitus fletus magni (صدا وآواز گریهء بسیار بلند); 2) clamor peraltus et penetrabilis (آواز بسیار بلند ورسا) *B.*; آواز بلند وموحش *F.*

خَرَه, lit. ه occulta, acervatio, accumulatio (چیزهای پهلوی هم چیده شده) *B.*; پلهوی هم چیده شده *HK.*, inde 2) confertus globus hominum, turba, impetus (هجوم وازدحام خلق که از جای بدشواری گذرند); 3) coll. خَرْد coenum nigrum tenax in fundo piscinae, simil.; 4) sedimentum, faex (لای) aquae, vini, olei, simil.; 5) et خَرّه fracca, amurca sesami aliarumque olivae plantarum, quam pauperes cum dactylis contritam edunt *B.*, alias etiam کنجاره et کنجال dicta *F.* Inde dicitur خرهء کنجد amurca sesami, ar. کُسب السمسم et خرهء بید انجیر amurca ricini herbae, ar. کُسب الخروع *B.*

خَرَه, lit. ه manifesta, vel sec. al. **خُرَّه**, lit. ه occulta, vel **خُرِه** (alia lectio **خُرَّه** videtur, quod probat praecedens **اردشیر خُرَّه**) i. q. **خَورَه** *gen.* lux lucernae, ignis, solis (نور باشد مطلقا اعم از پرتو چراغ وآتش وآفتاب) *spec.* lumen divinum, mentem humanam illuminans, per quod alii aliis dominantur et praesunt, per quod artes et artificia discere possunt et per quod regibus magnis et iustis vis propria tribuitur, quod etiam *spec.* کیاخره „lumen regum" dicitur (نوری است از الله تعالی که فائز میشود بر خلق وبدان نور خلائق ریاست بعضی بر بعضی کنند وبعضی بوسیلهٔ آن نور قادر شوند بر صنعتها وحرفتها وازین نور آنچه خاص بشد بپادشاهان بزرگ عادل فائز گردد وآنرا کیاخره گویند) *B.*, e. g. in hoc versu poetae : زراتشت بهرام خره از رویشان
افزونتر آمد ✿ تو گوی آفتاب آنجا در آمد
F.; unde خره ناک (suff. ناک) illuminatus, e. g. in alio versu eiusdem poetae :
بخلقان بر نبخشود ایزد پاک ✿ که بفرستد
زرتشت خره ناک *F.* Hac significatione vox خره s. خوره sine dubio respondet z. [illegible] qarenaṅh splendor, lux a r. [illegible] qar, s. स्वर् splendere. Alius autem sed ignotae originis est significatio : 2) portio, pars, in quas numero quinque a Persarum sapientibus regnum Persae divisum est (حصه وبخش چه حکمای فرس ملک فارسرا بر پنج حصه قسمت کرده اند وهر حصهرا نامی نهاده اند), quarum prima خرهٔ اردشیر, secunda خرهٔ استخر, tertia خرهٔ داراب, quarta خرهٔ شاپور et quinta خرهٔ قباد compellata est *B.* Quae sequuntur significationes ab *erodendo* desumtae et ad verbum خوردن edere z. [illegible] referendae videntur, quod probat et scriptio خوره pro خره et ipsa vocis interpretatio, nam significat : 3) bestiola erodens (نام جانورکی که هرچه بر زمین افتد بخورد) i. e. teredo, termes arda (ar. ارضه); cf. خراتیین pro خرهٔ آتین; 4) morbus partes quasdam corporis destruens sic descriptus : morbus, quo capilli defluunt (علتی که مویرا بریزاند), vel quo caro labiorum et narium solvitur (که گوشت لب وبینیرا به تحلیل می برد) *B.*

خِرَه i. q. خِر s. خِیر s. خِیرَه nebula (طوماں), e. g. in hoc versu سیم نظمی poetae :
سراسر زمینرا خره میگرفت ✿ شده روی
خورشید چون تیره زفت *F.*

خُرَه rhonchus dormientis et illius, cuius fauces comprimuntur *B.*, qua significatione cum خراخر 1 s. خرخر 3 cognatum videtur.

خُرَه, lit. ه manifesta, pro خروه i. q. خروس gallus gallinaceus; 2) ferae (جانوران وحشی) *B.*; 3) os vel nucleus fructuum (یعنی خسته یعنی چکردك که خره خرما وخره انگور دیرلر) *F.* sine exemplo.

خُرَهٔ اَردَشیر nom. partis regni persici quinquepartiti, de q. v. s. خَرَه 2 *B.*; 2) et **خُرَّهٔ اردشیر** nom. urbis ab اردشیر, i. e. بهمن بن اسفندیار conditae *B.* Gl. Sch.; cf. اردشیر خرّه.

خَرَه چوب (cumulus lignorum) *proprie* خرهٔ چوب sed sec. *F.* n. c. tabulatum, quo in aedificiis exstruendis utuntur et arcus ex ligno fornicibus vel operibus arcuatis conficiendis (یاپونی ابتدا اولان چاتیسی که ترکیده قره چاو دیرلر ودخی عنی بنالر ایچون ایتدکلری اسکله وبعض فرهنگلرده قبه وکمر ایچون اولان قالب), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : خره چوب شد
چو دلبم نازك ✿ بر او ساختم کمر خودرا *F.*

خَرَه خِشت *proprie* خرهٔ خشت sed sec. *F.* n. c. cumulus laterum (کرپیچ یغنی [*F.* یعنی]) *F.* sine exemplo. *C.* Falso *M.*, quem secuti sunt *R.* et *J.* significationem : „torcular" ex lex. *F.* petitam dicit, quam tamen huius lexici auctor s. v. خرخشت offert.

خرّه سنگ proprie خره سنگ sed sec. *F.* n. c. cumulus lapidum (طلش یغنی) *F.* sine exemplo. *C.*

خُرْقی decurtatum ex خروهک corallium *B.*

خَری (suff. ی) stupidity, the property of an ass. *J.*

خِری decurtatum ex خیری q. v.; 2) sinister, infaustus (شوم ونحس ونامبارك) *B.*; 3) suggestus, sedile, grabatus (ایوان وصفه) *B.*; a gallery, portico, verandah *R.* et *J.* et in lex. *F.* legitur : الوان معناسند کلور نه اولور سه sine exemplo, quod *M.* vertit „diversicolor"; sed fortasse الوان mala lectio pro ایوان, quod offerunt lex. *B.* et *HK.*

خَرید 3 ps. praet. verbi خریدن; 2) n. a. emtio *M. Shaksp.* Inde خرید وفروخت s. خرید وفروش emtio et venditio; mercatura, commercium *Bh.*; بخرید آمدن emi (خریده شدن) opp. بفروخت آمدن vendi (فروخته شدن) *Bh.*

خَریدار (pro خرید دار una litera د euphoniae caussa elisa, ut docet lex. *F.* auctor : در اصل خرید‌دار در که خرید اشترادر ودار اسم فاعل در ایکی دال بر یرده تلفظ ثقیل اولمغه بری حذف اولنمشدر) emtor (مشتری) *F.* Gul. coll. : موالات ترا بجان خریدارم „amicitiam tuam vitae pretio emam". Inde خریدار گیر n. c. *met.* res vendibilis (ar. نافق opp. کاسده) *B.*; کنایه از کالای رائج گویا که خریداررا میگیرد ونمیگذارد *Bh.*

خَریداری (suff. ی) emtio *C.*; cum کردن emere H. pr. reg. p. 6, 16, coll. من زخم ترا بجان خریداری نمایم „ego vita redimam vulnus, quod mihi inferre minaris".

خَریدگی (a خریده suff. ی) emtio *J.*

خَریدَن et sec. *F.* خِریدَن (s. क्री) emere (ar. اشترا *F.*) c. از personae, a qua emunt et cum ب pretii; cf. H. Buj. 35, 3, Spieg. Chr. 17, 12, coll. Instit. ling. pers. §. 357; 2) i. q. باز خریدن redimere, liberare c. از r. (رهانیدن از چیزی), e. g. in hoc versu میرزا صائب poetae : می تواند کوکب مارا خرید از سوختن ✿ آنکه بر حال توانش‌را گلستان کرده است et in alio قدسی poetae : از نصیحت‌های غم خواران جنون بازم خرید ✿ گلشن افسرده بودم آفتابم زنده کرد *Bh.*; 3) custodire vel servare rem pro re alia (نگاهداشتن چیزی‌را بعوض چیزی), e. g. مخلص کاشی ✿ فروختم بغبار ره تو ملک جهان‌را ✿ بابین متاع قلیل آبروی خویش خریدم ✿ وگویند چون خودرا بفلان چیز ازو خریدم ای خوش دادم وخویشتن‌را ازو رهانیدم *Bh.*

c. باز i. q. خریدن 2 q. v. *Bh.*

خَرّیدَن et خُرّیدَن febri laborare, de infantibus (اطفال اوجق طوتمق تخبال [نخبل *F.*]) معناسند, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : نشان گریدن شده بسر لب یار ✿ که خرّید آن طفل در بزم اغیار *F.*; „ardorem vel fervorem faciei infantum inesse" *C.* et *M.* Verbum ex ar. حرّ calor formatum videtur خ pro ح posito, nisi legendum حرّیدن.

خَریدَه part. praet. v. خریدن; 2) puellula; puella, quae puberes annos nondum iniit, non matura viro (کنیزک بچه ودختر نارسیده) *B.*; 3) matrona verecunda s. pudibunda (محجوبه وصاحبهء حیا) *F.* coll. hoc versu میر نظمی poetae : ✿ شد از کار جهان دامن کشیده که بود آن پارسا خاتون خریده *F.*; 4) infans mancipii aut servae aere emtae; 5) puella domi acquisita (قول وجاریه اولادی واوده حاصل اولمش قزه دیرلر) *F.* ex مجمع الفرس sine exemplo.

خَریش decurtatum ex خنده ریش i. q. خنده خریش *Bh.*

خَریش [ē] imp. verbi خریشیدن et in comp.

part. praes. significatione; 2) i. q. خراش *B. F.*; خراشیدگی *SHL.*

خِریش hera, materfamilias, matrona (کدبانو وخاتون خانه) *B.*; cf. خُریش 2.

خُریش rex, princeps, dominus, herus (پادشاه وبزرگ وکدخدا); 2) i. q. خِریش 2 hera, materfamilias, matrona *B.*

خَریشَک veterinarius *C.* ex G.

خَریشه urina asini (بول حمار), e. g. in hoc versu میم نظمی poetae: بنوشد هرچه می آید بشیشه ۞ نداند باده ناب از خریشه *F.* Vox ex خر asinus et شاش s. شش urina corrupta videtur.

خَریشیدَن [*é*] i. q. خراشیدن q. v. (پوست از بدن بر داشتن وپوست از اندام کندن) *B.* Alia forma verbi خراشیدن.

a. p. خَریط i. q. ar. خریطة loculus, crumena *F.* sine exemplo. Cf. خلیته.

a. خَریف autumnus sed *primitive* debilis, infirmus (زبون وضعیف), unde decrepitus *senex* (پیر کهن سال وقت خزانه ده خریف دینلود نی فصلک پیر اولدوغی جهتدندر اما اصل معناسی زبوندر اصلی عربیدر تاجیم اولنمشدر اگر چه کبیر السن دیمکدر لکن توسع اولغله زبون وضعیف معناسنه استعمال اولنمشدر جوهری صحاحده واما السزبون بمعنی الخریف فلیس من کلام اهل البدیه (دیدوکی مذکور معنایه ده دلالتی واردر *F.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: بگفتا دران بوم پیر خریف ۞ بگیرش بنرمی بطبع لطیف *F.*

a. p. خَریفی (suff. ی) grown in harvest *Shaksp.*; the autumnal harvest *R.*; cf. خزانی.

خَز imp. verbi خزیدن; 2) ambulatio, quae fit sedendo, ut mos est infantum; cf. خزیدن; 3) res prominens in exteriore parte femoris (بلندی بیرون ران) *B.*

a. خَزّ castor s. fiber, e cuius pelle vestes pelliceae conficiuntur (جانوری معروف که از پوست او پوستین سازند); cf. خزمیان;

2) pannus sericus (جامهٔ ابریشمی) *B.*, i. e. sericum e follibus factum (*gall.* filoselle, *germ.* Floretseide); cf. Chr. Sch. 68, 555. 74, 47, Spieg. Chr. 126 l. atp.

خَزاخَز ab imp. خز verbi خزیدن formata vox, ut دوادو a دویدن et روارو a رَفتن, continuo repens, sedendo ambulans (خزیده وخزنده) *B.* in app.

خُزاع nom. viri cuiusdam illustris (نام بزرگی) tempore Alexandri Gl. Sch.

خَزاما planta quaedam silvestris, dialecto Shirazensi ارداند dicta, cuius esu mulier gravida fit *B.*; cf. ارداند. Eadem vox atque ar. خُزامَی videtur, de q. v. Freyt. lex. s. v.

خَزان autumnus (ar. خریف) (فصل پاییز *B.*; که آنرا برگ ریزان نیز گویند *Bh.*, qua significatione etiam in arabica lingua usitata vox est; 2) flavescere, de foliis arboris (زرد شدن برگ درخت); 3) nom. mensis octavi anni regii; 4) nom. diei octavi mensis antiqui شهریور, quem festum diem agunt Magi, quod nomen mensis cum nomine diei consentit. Sec. alios autem est nom. diei decimi octavi aut trigesimi illius mensis شهریور *B.* Inde خزان رسیده s. خزان دیده n. c. qui in autumnum pervenit *Bh.*; خزان عَلَم شدن *met.* advenire, de autumno (کنایه از آمدن خزان) *B.* in app.

خَزان (a v. خزیدن) incessus lentus; reptatio (بمعنی خزیدن یعنی بآهستگی بجائی درفتن) *B.*; 2) i. q. خزنده i. e. حشرات ارض reptilia terrae *F.* nitens hoc versu شمسا ناصر خسرو poetae: چون خسر بسبزه رفته بنوروز در خزان ۞ در زیر در خزان شده با گوزهٔ عصیر *F.*

a. خِزانَه pl. خَزاین thesaurus (گنجینه), sed Persae usurpant etiam significatione metaphorica: aerarium, horreum, cella, receptaculum (مخزن), e. g. in hoc versu

من دل خزانه کردم poetae : مسیح معزی
وبنهادم اندرو ٭ کنجی زمدح شاه به از کنج
شایگان *Bh.* — Inde خزانهٔ تفنگ ille locus sclopeti, in quo est pulvis pyrius (جائی از تفنگ که باروت دران میباشد *Bh.*; خزانهٔ حمّام receptaculum aquarum calidarum in balneis (جائی از حمام که آب گرم در آن می باشد *Bh.*; خزانه خانه n. c. locus thesauro recondendo, aerarium (خانه که در آن گنجینه نگاهدارند *Bh.*; خزانه دار n. c. custos gazae, thesaurarius (گنجینه دار *Bh.*; خزانچی (suff. چی) i. q. خزانه دار *Shaksp.*

خزانی (suff. ی) autumnalis Spieg. Chr. 124 l. ult.

خزدوك animal quoddam scarabaeo simile *B.*

خزده delictum, peccatum (گناه) *F. C.*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : چو ابر من کنی جور فراوان ٭ ترا عاشق شدم خزده نکردم *F.* Sed falsa lectio videtur pro خرده. Cf. خرده d.

خزر s. خزران nom. provinciae conterminae mari Ghîlânensi s. Caspio (در حوالی دریای گیلان), quod ab illa etiam nomen دریای خزر accepit *B.* Gl. Sch.; 2) sec. al. nom. provinciae in Turkistân, cuius incolae peralbi sunt, ex qua castor s. fiber (قندز coll. خزّ 1) affertur *B.* Vox خزر in arabica quoque lingua usitata est.

خزرك animus pusillus, timiditas (جبن) *B.*

خزروان coll. خزر 1 nom. provinciae, a qua mare Ghîlânense denominatum est; 2) nom. maris Ghîlânensis s. Caspii; 3) nom. athletae (مبارزی) Turaniensis *B.* in exercitu Afrasiyâbi Gl. Sch.; 4) nom. daemonis cuiusdam (دیوی) *B.* Inde خزروان خسرو nom. militis cuiusdam Bahrâmi چوبینه cognominati (یکی از لشکریان بهرام چوبینه) Gl. Sch.

خزره i. q. پنجه *F.* sine exemplo; „expansa manus *vel* pes brutorum“ *C. M.* Vox dubia.

خزمیان (ex ar. خزّ castor s. fiber et pers. میان medium composita vox) i. q. کُند i. e. testiculi castoris (خایهٔ سگ آبی بیدستر); castoreum *B.* Vocem offerunt etiam lexica arabica.

خزند et sec. *F.* خزند i. q. خرند 1 nom. herbae similis herbae (اشنان) *B.*

خزنده part. praes. v. خزیدن q. v.; 2) reptilia terrae (حشرات الارض), uti formica, serpens, simil. *B.*; cf. خسنده.

خزنده i. q. خزند s. خزند *F.* sine exemplo.

خزوك et sec. *F.* خزوك i. q. خزوك scarabaeus *B.*

خزه remus navis (پاروب کشتیبانان) *B.* in appendice.

خزوره decurtatum ex خرزهره q. v. *B.*

خزیدن et sec. *F.* خزیدن tarde ingredi, repere (آهسته بجائی در رفتن); 2) sedendo ambulare (نشسته براه رفتن), uti mos est infantum *B.*; 3) pede labi, lapsare (طینمق یعنی سورجمك حکیم اسدی لغزیدن لغتی آنکله تفسیر ایلدی) *F.* sine exemplo.

c. فرو i. q. simplex 3 lapsare *F.* sine exemplo.

خزیده part. praet. v. خزیدن q. v.; 2) qui in angulo vel rima quadam se abscondidit (شخصی که در کنجی ورخنهٔ پنهان شده باشد واورا بعربی هامّه خوانند) *B.* absconditus, delitescens; cf. versum ex *F.* s. v. بشار 6 allatum et Spieg. Chr. 65, 20.

خزیر cinis ardens, favilla (خاکستر سوزنده که در آن آتش هم باشد وبعضی خاکستر سرگین را میگویند); 2) ignis (آتش) *B.*

a. خزینه i. q. خزانه; cf. Spieg. Chr. 12, 4. Inde خزینه دار n. c. *M.* et خزینه‌چی (suff. چی) i. q. خزانه دار *Bh.*

خس ignobilis, vilis, abiectus, pravus, avarus (فرومایه وبخیل ورذل ودون وناکس

(وزبون) *B.*, qua significatione ad arabicam radicem خَسَّ (ignobilis, vilioris generis, sequiorve fuit; *etiam* avarus fuit Freyt.) referendum videtur.

s. p. خَس homo regionem montanam incolens *spec.* infidelis in desertis habitans, qua significatione sec. alios est vox indica significans; gens infidelium, quae in montibus inter هندوستان et ختا habitat (مردمی که در کوه وکوهستان می باشند خصوصا کفار صحرا نشین وبعضی گویند باینمعنی هندی است چه خس بزبان هند قومی باشند از کفار که در کوههای مابین هندوستان وختا ساکن اند) *B.* Consentit cum sanscrita voce खस a man of a country or tribe considered to be a degraded *Kshetriya* : the *Khasas* inhabit the mountains surrounding *Kashmir* Wils. coll. खश a) a mountainous country to the north of *India*, b) a native of that country, considered as a degraded *Kshetriya* Wils.

خَس i. q. خاشاک q. v. *B.*; herba inutilis, prava (بی منفعت اولان اوتە دیرلر که) (ترکیده چور چوب دیدکلریدر) *F.*; cf. Gul. 21 l. ult. Sec. *Bh.* a) *gen.* palea (کاه ریزک) et b) *spec.* genus straminis suaveolentis (نوعی از کاه خوشبوی), ex quo casas stramineas (خس خانه) conficiunt *Bh.*; the name of a grass of the roots of which ṭaṭṭis are made (andropogon muricatum) *Shaksp.*, qua significatione fortasse referendum est ad s. कास (a species of reed or long grass, [saccharum spontaneum] Wils.), vel ad केशी (indian spickenard Wils.), vel ad केमिनी (a kind of grass, [andropogon aculeatum] Wils.), e. g. رایج ✿ ای بهاران تماشا زخطت شرم چراست ✿ باغ هرجا شگفد مشت خسی هم دارد *Bh.*; cf. خس خانه; 2) bestiola corpore grano hordei simile et pedibus exilibus et longis, quae super faciem aquae currit; 3) sec. al. avis quaedam alba grue (کلنگ) maior (بزرگتر) *B.* vel minor (کوچک) sec. *F.*

Phrases :

خَس دَر دَهن *B. Bh.* s. خَس بَدَهَن بِرِفتَن
خَس بَدَهَن گُذاشتَن *B. F.* s. گِرِفتَن
خَس بَدَندان گِرِفتَن *Bh.* s. *Bh. met.* debilitate confectum vel impotentem redditum securitatem petere vel fidem implorare (عاجز شدن وزینهار وامان کنایه از نهایت اظهار عجز *B.*; (خواستن وزینهار خواهی *Bh.*; a more Indorum desumta significatio, victum coram victore vaccae instar gramen ori suo immittere, ut vitae parcatur, quum vaccam interficere summum crimen habeant Indi (این محاوره هندیانست وهمین صحیح چه رسم است که چون ایشان بر جماعتی غالب آیند جماعت مغلوب بنابر عجز خس بدندان گرفته پیش آنجماعه خودرا مثل گاو می نمایند چون گاوکشی در آئین ایشان گناهی عظیم است که بالاتر ازان گناه نیست آنجماعت غلب از سر خون در گذرند) *Bh.*

خَس وَخَشاک شُستَن s. خَس کَشی کَردَن c. از r. quisquiliis amovendis rem purgare (پاک وصاف کردن چیزرا از خس) *Bh.*

خَس کَم وَجَهان پاک proverbium, quo utuntur, si res loco quodam sit nec ne sit nihil interest (این مثل در جائی زنند که بودن ونبودن چیزی در آنجا حکم مساوات داشته باشد), e. g. بلبل ✿ غنی بر داشت آشیانرا ✿ گل گفت که خس کم وجهان پاک *Bh.*

خَسار glacies (یخ), e. g. in hoc versu میر نظمی poctae : ✿ نماندست راه از یمین ویسار همه دشت وصحرا گرفته خسار *F.* Vox ex p. خَسَر i. q. قَسَر s. قسیم glacies producta vocali a formata videtur.

خِسارَه et خَسارَه putatio arboris (پیراستن) *B.* Sec. *F.* خِساره i. q. خِشاره s. خِشاوه 2. Voces synonymae.

خَسانْدَن to grind, to triturate *R.* Caussale verbi خـسـيـدن videtur. Cf. خسانيدن.

خِسانَدَه an infusion (in medicine) *Shaksp.*

خَسانيدَن i. q. خَشانيدَن dentibus vulnerare (بـدنـدان ريـش كردن) *B.*; cf. خسائيدن et خسيدن, quibuscum cognatum videtur.

خَسائيـدَن i. q. خسانيدن q. v. (خسايد مستقبل خسانيدن است) *B.*; mandere *C.*

خُسپ imp. verbi خسپيدن et in comp. part. praes. significatione, e. g. بسيار خسپ multum dormiens Gul. 189, 19; cf. infra روز خسپ.

خَسپانيدَن caussale verbi خَسپيدن *C.* ex vers. pers. N. Test.

خُسپانيدَن, sec. *F.* خسبانيدن, caussale verbi خُسپيدن *F.*

خُسپِش (suff. ش) concubitus *C.* ex vers. pers. Vet. Test.

خُسپَنجا n. c. cubile *C.* ex vers. pers. Vet. Test.

خَس پُوش adi. c. quisquiliis tegens s. tectus (چيزى كه آنرا بخس پوشيده باشند), e. g. puteus (چاه), fons (چشمه), aqua (آب), ignis (آتش), flamma (شعله), speculum (آئينه), hortus vel pratum (چمن) *Bh.*; 2) *met.* qui rem claram et notam fraude et simulatione tegit et turpia facta occultat et bonis corrigit s. colorat (پنهان كردن چيزى وكارى مشهور بطريق احتياط ومكر وحيله ونفاق واستخفاى عيوب وامر قبيحى كه به محسنات اصلاح دهند) *B.* Coniungitur cum verbo كردن et داشتن *Bh.* Inde خس پوش كردن s. خس پوش ساختن *met.* celare, occultare quod clarum et manifestum est (پنهان ساختن امرى كه در نهايت ظهور باشد) *B. F.*

خُسپى Jupiter, planeta *B.*

خَسپيدَن conculcare pedibus (اياغله باصمق) *F.* sine exemplo. *C.*; 2) exstinguere *C.* ex vers. pers. N. Test.

خُسپيدَن, sec. *F.* خسبيدن, iacere, dormire (مصدر لازميدر ياتوب اويومق) (متعديسى خسبانيدن كلور) *F.*; cf. Rosen Narr. 70, 6. Verbum cum خفتن et خوابيدن cognatum. Inde خسپيدن خون i. q. خفتن خون *Bh.* q. v. s. v. خفتن.

خَست 3 ps. praet. abs. verbi خستن q. v.; 2) color (رنگ) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn.: نويسنده بر جامه پنهان دست ✿ بغير سر خامه را كرد خست *F.*; 3) utilitas (فائده) *B.*; 4) desiderium (آرزو وخسته) (آرزو) *F.* ex Fg. sine exemplo, quod *M.* vertit: „desiderium, pruritus *pec.* aegroti“.

خُست quies (قرار وآرام); 2) manica vestis (آستين جامه) *B.*

خَستانَه i. q. خستوانه (خرقه كه از كرپاس دوزند) *B.* in app., ex quo decurtatum videtur.

خَستَر i. q. خرنده 2 reptilia terrae *B.*; cf. خسنده.

خَستَگى (a خسته suff. ى) vulneratio, vulnus Spieg. Chr. 113 l. atp.; aegritudo, labor, fatigatio, unde خستگى كشيدن laborare *C.* ex vers. pers. V. et N. Test.

خَستَن vulnerare; cf. Frag. 30, 22; 2) vulnerari; cf. *ibid.* 33, 21 (مجروح كردن) (مجروح شدن) *B.* Gl. Sch.; in partes findere; pungere, confodere (پارهلمك ونسنه صانجمق) *F.* coll. hoc versu حكيم سنائى poetae: خلق اگر در تو خست ✿ تو كل خويش ازو دريغ مدار ناكه خار *F.*; cf. خستيدن.

خَستو coll. cognato هستو et خسته et استه os vel nucleus (دانه) fructuum, ut mali armeniaci (زرد آلو), mali persici (شفتالو), dactyli (خرما), simil. *B.* Sec. *F.* i. q. خُستو 1. 2 et sec. Gl. Sch. i. q. خُستو 1.

خُستو, sec. F. et Gl. Sch. خَستو, coll. هستو confitens (اقـرار واعتراف كننده) B., e. g. in hoc hem. Schahn.: دو لشکر برین هم دو خستو شدند Gl. Sch., coll. alio versu Schahn.: بهستیش بید که خستو شوی ✿ زگفتار وپیکار یکسو شوی F. Idem significat sec. F. بَخَستو, quod praefixo ب formatum est ut بخرد intelligens ab خرد (مشکلاتده الباء فیه کما فی لفظ بخرد) F., ex quo sequitur, خستو etiam significare „confessio"; unde بخستو آمدن confiteri (اقرار واعتراف ایلمک), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: بخستو آمده از وزر پنهان ✿ بتوبه آمده فی الحال از جان F.; 2) F. خَستو, nom. cuiusdam optimatis vel principis (اکابر وبـزرگان) Sinensium, e. g. in hoc versu Schahn.: بـچیـن مهتری بود خستوی نام ✿ دگـر سرکشی بود زنگوی نام F.; 3) i. q. خستر reptilia terrae B., qua significatione alia lectio videtur. Cf. خَستو.

خُستُوان plur. vocis خُستو 1 confitentes (معترف شدگان) B.

خُستوانَه s. خَستوانَه et خُستونَه coll. خستانه et ختوانه vestis (لباسی) Dervishorum, ex qua lana et pili pendent (وازان پشمها ومویها آویزان باشد); 2) vestis religiosorum e panniculis varii coloris confecta (خرقهء که از پارچهای الـوان دوخته شده باشد وخـرقـهء پاره پارهء درویشان) B.; 3) poetis (لسان الشعراء) segmenta panni striati vel ex carbaso confecti (پارهء برد وپارهای کرپاس) F. sine exemplo.

خَستَه i. q. خَستو os vel nucleus fructuum B.; cf. خستهء خرما Spieg. Chr. 67 l. ult.

خَستَه part. praet. verbi خَستن, vulneratus, saucius, aegrotus, afflictus (مجروح وزخم خورده وبیمار) B.; مجروح وافگار Bh. et *met.* perturbatus, male se habens, ingratus (پریشان وناخوش), e. g. in compositis خسته دل s. خسته جگر animo afflictus, خسته مزاج valetudinarius M.; infirm, weak, sickly R., coll. دلش خستهء عنـا گردد Fleischer Ali's Sprüche p. 39 l. ult.; خسته حال animo perturbatus; خسته‌روان mali status vel conditionis Bh.; 2) terra arata, arvum (زمینی که آنـرا شیـار کرده باشـنـد); 3) decurtatum ex خـسـتـه q. v. B.

خُستَه fundamentum muri (پی وبنـورهء دیوار) B.

خَستَه بَند n. c. fascia (پـارچـه) membris fractis obligandis; 2) quaevis res vulneribus (زخـم) obligandis inserviens, sive fascia, sive emplastrum (مـرهـم); 3) qui membra fracta obligat (که زخم دست وپای شکسته‌را می بندد) B.

خَستیدَن i. q. خستن F. sine exemplo.

خَس خانَه n. c. domus vel casa ex gramine odorato خس dicto aedificata (خـانـه که از خس خوشبوی بندند) et in Hindûstân usitata, in qua aestate versantur, similis ei, quae خیشخانه dicitur, e. g. حکیم صـدق: تـن چـو خسخانهء کهن شده است ✿ زاندرون استخوان زبیرون پـوسـت Bh.; cf. خـس 1, b et خـشـن خـانـه et خیشخانه.

خَسَر glacies (یـخ) B. Alia scriptio vocis قَسَر; cf. خسار. Sec. F. i. q. خُسُر socer.

خُسُر coll. s. श्वशुर socer (پـدر زن وپـدر شوهر) B. F. Cognatae sunt voces خُسُرو et خسوره et خسور. Inde خُسُر خواجه n. c. i. q. خُـسُـر F. ex شرفنامه sine exemplo. Cf. خسرو خواجه.

خُسرانگَر (suff. گَر et ar. خسران quasi damnosus, quod et filiam et dotem auferat) gener, affinis (داماد) M. ex F. C., unde خسرانگری (suff. ی) affinitas ex parte coniugis (دامادی کردن); 2) petitio uxoris (زن خواستن), sec. M. „studium, matrimonio affinitatem procurandi", qua utraque significatione in hoc versu میر نظمی

poetae legitur: چو دیده مادرش خسرانگری خواست ۞ همین خسرانگری این کر کردست *F.*

خُسُر پوره n. c. frater uxoris (برادر زن) *HK.*

خُسُرو i. q. خُسُر socer; 2) coll. s. श्वशुर socrus (مادر زن ومادر شوهر) *B.* Voces synonymae et cognatae sunt خاش 3 et خشلن et خَوش et خشو et خُش s. خَش et خشتمن et خوشتامن et خوشامن. Cf. etiam خسره et خسرینه.

خُسْرَو (z. huçravaṅh, nom. huçravô, i. e. bonas auras habens s. bene audiens s. obediens Burnouf Comm. sur le Yaçna 429 not.) Khosrau, nom. regis dynastiae Cajanorum (نام پادشاه کیان), i. e. خسرو نوشیروان s. Khosrau I., filius Qobâdi (قباد), gr. Ὀαρόης s. Χοσρόης s. Κοσρόης, de q. v. de Sacy Mém. sur div. antiq. p. 358 sqq.; 2) rex vel antistes iustus (ملک وامام عادل); 3) quivis rex illustris, potens (صاحب شوکت) *B.*; 4) nom. nepotis Anôshêrvâni, cui cognomen est Parvêz (نام نبیرهٔ نوشیروان ملقب به پرویز) Gl. in Des., i. e. خسرو پرویز s. Khosrau II., filius Hormuzdi (هرمزد) de q. v. de Sacy Mém. etc. p. 401 sqq. — Inde خسروِ اختران et خسروِ اقلیم چهارم et خسروِ انجم *met.* sol; خسروِ چهارم سریر *met.* sol, respectu sphaerae quartae; خسروِ خاور a) rex occidentis, b) *met.* sol; خسروِ زرین عمل et خسروِ سیارگان *met.* sol; خسروِ هشتم بهشت *met.* Muhammed propheta *B.*

خُسْرَوانه (suff. انه) Khosrois aut regis instar; 2) regius *M.* ex Sac.

خُسْرَوانی (a pl. خسروان suff. ی) regius et *met.* excellens, de quavis re gratissima, pulcerrima et magna; 2) numus quidam aureus usitatus (نوعی از زر رائج); cf. خنی 3 et شهی et عبسی et Zeitschrift der D. M. G. t. VIII, 1, p. 84 sqq.; 3) nom. cantici musicis modis excepti (لحن), quod in honorem et laudem regis Khosrau prosa rhythmica composuit musicae scientia excellentissimus Barbud (وآن نثری بوده است مسجّع مشتمل بر دعا وثنای خسرو ومطلق نظم در آن بکار نرفته). Illud canticum non est e numero triginta canticorum celebrium Barbudi, quae sub voce سی لحن recensentur; quod si autem cum poeta Nizâmî illis annumeras, canticorum numerus est triginta unus *B.*; cf. سی لحن.

خُسُرو خَواجَه, خُسُر خواجه, sec. *HK.* et *F.* n. c. socer (پدر شوهر زن) *B.* in app.; cf. خُسُر et خُسُرو. Falso *J.* خُسْرَو جواجه.

خُسْرَو دارو n. c. coll. جسرو دارو i. q. خولنجان q. v.; 2) sec. al. arbor quaedam a خسرو نوشیروان sic dicta, cuius lignum خالولنجان appellatur; 3) sec. al. planta alias سفید تاک ar. کرمة البیض vitis alba dicta, cuius fructus uvae similis rubri est coloris et in pellibus subigendis adhibetur *B.*

خُسْرَو نِشان n. c. (a v. نشاندن), qui ad arbitrium suum aliquem regem constituit s. facit (آنکه هرکرا خواهد به پادشاهی نشاند); 2) coll. نشان signum, qui insigne regium tenet s. possidet (شخصی که درو نشان سلطنت باشد) *B.* in app.; علامت پدشاهی ونشان خسرو پرویز *F.* ex شرفنامه.

خُسْرَوی (suff. ی) ad regem pertinens, regius Frag. 22, 17. Chr. Sch. 84, 227; 2) genus vini adusti (شراب عرقی) *B.*

خُسرَوینَه socer *C.* Alia lectio vocis خسرینه videtur.

خَسَرَه se commovens, mobilis (متحرک t. نپرنجی) *F.* sine exemplo; tremulus *C.*

خُسُرَه et خُسرینَه socrus (مادر زن), e. g. in hoc قطعه poetae ابو المعانی : کسر محبت نکند خواجه خسر دامادرا ۞ عیب نبود که همین دختر کش میکاید ۞ وین عجب که

خسره میل کند در اوّل ✿ بعد زان بر سر کیر دختر خود جنگ آرد et in hoc versu cuiusdam poetae : شود داماد اگر در کار همسر ✿ بود خسرینه راضیتر زدختر. Sec. C. significat خسره socer et socrus et خسرینه socer. Cf. خُسُر et خُسُرو.

خَس شیشه n. c. lagena fiscella circumtexta (خسی که در سبد بر اطراف واوساط شیشها گذارند تا با هم خورده شکسته نشوند), e. g. ملا طغرا ✿ خس شیشهات گر مصلا شدی ✿ ثواب نمازت دو بالا شدی et میر خسرو ✿ شیشه قرابه بر آورد شور ✿ وز خس خود چشم بدان کرد کور Bh.

a. p. خَسَف coll. ar. خُسْف nux iuglans (گردگان) B.

خَسَق flos cnici tinctorius, ar. عُصفُر et dial. Ispahanensi گل کافیشه dictus B. Alia forma vocis خِسْک videtur.

خَسَک (suff. ک) parva ligna, virgulae, festucae (خس وخاشاک) B.

خَسَک herba quaedam spinosa in medicina adhibita (گیاهی دوائی) et met. etiam absolute de spina illius dicitur (واطلاق آن بر خار آن مجاز است) Bh., quae est triangularis (سه گوشه) B., qua planta tribulus terrester intelligenda videtur, de qua plura v. s. v. بستیبنج. Inde a forma illius spinae desumta significatio : 2) iaculum s. missile ferreum triangulare, quo in bello utuntur B. Sine dubio eadem vox atque ar. حَسَک idem significans et docente lex. Bh. auctore ex persica voce خسک litera خ cum ح permutata orta (حسک معرب آنست Bh.).

خِسْک i. q. خَسَق flos cnici tinctorius (گل معصفر), alias گل کاجیره dictus, cuius semen خسک دانه ar. قرطم et حب العصفر nominatur B. Alia lectio خَسَک videtur ad analogiam vocis synonymae خَسَق, quod probat sequens خَسَک دانه.

خُسْک abs. tempus (وقت); 2) cunctatio, mora (تاخیر ودرنگ) B.

خَسْکدنان diligens inquisitio (تفحص بجد ar. استقصا) B.

خَسَک دانه n. c. semen floris cnici tinctorii B.; cf. خِسْک.

خِسْم vulnus (جراحت) B. Cf. خم 3 et خیم, quibuscum cognatum videtur.

خَسَنده reptilia terrae B. Alia scriptio vocis خزنده videtur coll. خستر et خشنده.

خَسو et خُسو i. q. خُشو socrus F. Alia lectio.

خَس وَخاش i. q. خاش وخش q. v. F.

خُسودَن metere, demetere (درو کردن علف وغله) B.; cf. خسوردن. In lex. F. legitur : یعنی درودن یعنی مدح ودعا وثنا ایلمک, quod M. vertit : „magnificare, laudare, praedicare“. Exemplum non affertur.

خُسور socer B.; cf. خُسُر; et socrus M. ex F.; cf. خسوره. Inde خسور دامادی کردن affinitatem contrahere C. ex vers. pers. V. Test.

خُسور (a verbo خسوردن) messis, foenisicium B. Sec. M. ex F. : „fauste salutatus, fauste veniens et qui intravit (در آمده)“. Cf. خسوردن.

خُسوردَن i. q. خسودن metere, demetere B. In lex. F. legitur : یعنی درود کردن ویعنی در آمدن, quod M. vertit : „salutare et intrare“. Exemplum non affertur.

خُسورَه (suff. ه) i. q. خسور socer B.; socrus F., e. g. in hoc versu استاد لطیفی poetae : اگر بازی نسازی [نساری .F] بالصروره ✿ خوشت ناخوش بود دیگر خسوره F.

خَسوک sordidus, turpis, foedus (چرکین) F. C., e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : آنقدر داد خدا حسن جمال ✿ که شده روی عدو زشت وخسوک F.

خَسی (suff. ی) baseness, vileness, meanness R.

خسیدن i. q. خائیدن mandere, manducare *B. F.* Verbum cum خسائیدن cognatum videtur.

خَش et **خُش** coll. خَوش socrus *B.*, sed verior lectio est خَوش (اما بــو معنیده واو) (ایله خوش یازلمق اکحدر) *F.*; cf. خُسُرو.

خَش cursus celer, vehemens (تند وتــیــز دویدن) *B.*

خَــش (s. কক্ষ the armpit Wils.) radix, imum humeri; axilla (بیخ بغل ar. ابط) *B.*; (بغل یعنی قولتق) *F.* Alia scriptura vocis کَش.

خُش ex خُشك siccus vox decurtata *F.* sine exemplo; 2) i. q. خَش socrus q. v. *B.*

خُشار later crudus non coctus (کرپیچ) *M.* ex *F. C.*

خِشارَه i. q. خشاوه *B.*

خَشمَن et **خُشامَن** coll. خوشامن et خشتامن et خوشتامن socrus *B.*; cf. خُسُرو 2.

خشانیدن i. q. خسانیدن q. v. *B.* Alia lectio. Cf. خشائیدن.

خِشاو *F.* et **خِشاوَه** et **خِشارَه** i. q. خساره putatio arboris; 2) hortum vel arvum a spinis et herbis frugibus inimicis purgare *B.*; cf. خــشــودن, a quo derivanda est vox خشاو s. خشاوه. Inde خشاوه کردن et sec. *C.* خشاو کردن hortum vel agrum purgare, e. g. in hoc versu ابو المعالی poetae : آن شوخ دلربا که بحماه نوره زد ✿ گویا که باغ حسن همیکرده است خشاو *F.*

خِشاوَند nom. provinciae (مملکت) cuiusdam *F.* ex المجمع sine exemplo.

خُشای (pro خوش آی) bene, grate veniens, gratus, acceptus (خوش آینده); 2) beneficus, liberalis (خوش کننده) *B.*

خشائیدن i. q. شخودن s. خریشیدن q. v., e. g. in hisce versibus استاد رودکی poetae : دریا دو چشم وبر دل آتش همیفزاید ✿ مــردم میان آتش ودریا چگونه پاید ✿ بی شک نهنگ دارد دلرا همی خشاید ✿ ترسم که بد گوار دید وکان نه خرد خید *F.* Alia lectio vocis خشانیدن videtur.

خِشپُخته pro خشت پخته elisa lit. ت, later coctus *F.*

خِــشــت later (آجر) crudus vel coctus *B.*; cf. آگور; coniungitur cum verbo ساختن et زدن significatione : „lateres fingere" *Bh.*; unde خشتِ پخته later coctus *F.*; cf. خشپخته ex illo decurtatum; خشتِ زر s. خشتِ زرین *met.* sol *B.*; خشتِ سرِ خُمِ later, quo orificium vasis vinarii clauditur (خشتی که بر سر خم گذارند ودهان خم بدان بندند واین از اهــل زبان صــائب ✿ شــد .e. g ,(به تحقیق پیوسته مدتــی که خشتِ سرِ خم کتاب ماست ✿ موج شراب سرخی سرهای باب ماست *Bh.*; خشتِ قمار tabula lusoria ludi aleatorii hind. بُت (a hazard table *Shaksp.*) dicta (خشتی که قمار بازان بر آن بجل اندازند), e. g. وحید در تعریف خُم ✿ ببازند عشاق صبر وقــرار ✿ بخشت سر خم چو خشت حسن بیک رفــیــع ✿ کسی نمند که قمار et جنرا بباخت بر سرِ او ✿ جــهــان کهند به خشت قــمــار میمند *Bh.*; 2) genus dulciarii sic descripti : نوعی از حــلــوا که در مشکه وجاها ریزند تا یك پارچه وقرص شود که مثل خشت مربع کرده خشك می کنند *B.*; *HK.*; 3) panis pro anima mortui coctus (نانی که بروح مرده می پزند) *HK.*; quae utraque significatio a forma lateris quadrata desumta videtur; 4) hasta brevis, in cuius medio anulus est ex gossipio vel serico contextus, quam digitum indicem in anulum immittentes contra hostes iaculantur (نیزهٔ کوچکی که در میان آن حلقه از ریسمان یا ابریشم بافته بسته باشند وانگشت سبابهرا در آن حلقه کرده بجانب خصم اندازند) *B.* Gl. Sch., qua significatione coniungitur ut خشت

„later“ etiam cum ساختن et زدن et praeterea cum verbis ,بـرداشتن ,کندن ,خوردن ,انداختن ,شکستن ,بـرگرفتن ريختن et مـالـيدن Bh., coll. hoc versu Schahn. : یکی خشت زد بر میان قباد ✿ بر آمد که بند کمر بند او بر گشد et alio درخشیدن تیغ وخشت ✿ تو گفتی هوا بر زمین لاله کشت F.; 5) nom. Noski s. partis libri Zend et Pazend (یك نسك كتاب زند وپازند) B., quae est duodecima secundum lex. F. et Fragmens relat. à la relig. de Zoroastre p. 14, l. 14. Quum in hac parte de agricultura agatur et Anquetil du Perron vocem خشت vertat „labourage“, illud nomen alia scriptio pro کشت videtur, respondens z. karsti, s. कृष्टि „aratio, agricultura“ a verbo خشتن pro کشتن serere, z. keresh, s. कृष् „arare“ derivandum. Cf. libri Fragmens etc. inscripti interpretatio nostra germanica p. 31 sqq.

خَشتامَن et خُشتامَن coll. خوشتامن i. q. خشامن B.

خِشت باد n. c. flabellum magnum de tecto domus suspensum, quo ventum excitant, ut in omnes domus partes penetret B. s. v. بادخر 2 in Hindûstân usitatum (بادزن کلان که بحلقهای سقف وغیره آویزند واین در ولایت هندوستان مرسوم است), e. g. قدسی ✿ کجا بر در خانهٔ ایستاد ✿ که چشمش نزد طعنه بر خشت باد Bh.

خِشت پز n. c. coctor laterum; a brickmaker Shaksp.; unde خشت پزی (suff. ی) coctura laterum B. s. خشت تابه.

خِشت تابه fornax lateraria (کوره وداش خشت پزی) B.; cf. پزاوه.

خِشتچه (suff. چه) nom. dim. vocis خشت i. q. خشتک B. Alia vocis خشت forma diminutiva est خشتره.

خِشت خِشت coll. خش خشت sonitus s. strepitus (صدا) chartae (ورق کاغذ) vel vestis recens indutae B. Vox onomat. videtur.

خِشتَرِه (suff. ره, diminutivo, de q. v. Instit. ling. pers. §. 256, p. 171, 9 coll. p. 48 l. atp., ubi pro بره legendum est رَه) i. q. خشتک q. v. B.

خِشتْ زَن n. c. qui lateres fingit, laterarius; cf. خشت مال; 2) coll. خشت 4, qui iaculo vel missili خشت dicto pugnat B. HK. F.

خِشتَک (suff. ک) coll. خشتچه et خشتره nom. diminut. vocis خشت; unde خشتک زر met. i. q. خشت زر sol; 2) segmentum panni quadratum, quod sub axillis vesti vel interulae inseritur (پارچهٔ چهار گوشه که در زیر بغل جامه ومیان تنبان وشلوار دوزند); cf. بنیقه et سونچ s. سونچه; 3) patella, orbis genuum (آینهٔ زانو) B. F.

خِشتکاری (suff. ی) n. c. opus latericium B. s. خرند 2.

خِشتگَر (suff. گر), qui lateres fingit, laterarius M. Cf. خشت زن 1.

خِشتْ مال n. c. i. q. خشتگر s. خشت زن 1 Bh.

خَشتَنشار i. q. خشین سار q. v. B.

خَشتوک et خُشتوک coll. خشوک i. q. حرام زاده B.

خَشتَه pauper, inops (مفلس) B. F. ex Fg., e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : در عالم از نظر افتاده گشته ✿ چنان بی سیم وزر بوست وخشته F.

خِشتی (suff. ی) adi. made of brick or tile Shaksp.; 2) nom. unitatis : later unus. — Inde خشتی بخیر گذاشتن unum laterem ad beneficentiam conferre met. opus vel aedificium in pium usum exstruere, e. g. cisternam, hospitium publicum, monasterium, templum, simil. (عمارتی مثل آب انبار ومهمان سرا وکاروان سرا وخانقاه ومسجد ومانند آن در راه خدا ساختن),

زآمدنش صد خشك كند *F.* Eadem significatione legitur infra خُشكِ ريش a; 2) coll. خَشَك festuca in oculos incidens (ودخى كوزه دوشن چوبه ديرلر) *F.* sine exemplo. *C.*

خُشك coll. خُوش (z. hushka, *IC.* ushka, s. शुष्क a r. z. hush, s. शुष् p. خوشيدن s. خشكيدن siccare) opp. تر, siccus, aridus, inde *met.* a) inutilis, sterilis (وبمجاز چيزى كه انتفاع ازو نتوانكرد *Bh.*, b) merus, purus, sincerus (محض وبحت وصرف) *B.*, e. g. de auro, moscho, al. *Bh.*, c) avarus, tenax (بخيل وممسك) *B.*, quod probant sequentes voces cum خشك compositae. Inde phrases: خشك آوردن verbum non eloqui, tacere ob nimiam aversionem (اعراض) et malam animi affectionem (بيدمغى) *B.*; خشك باختن *met.* a) sine pignore (بى شرط) aleam ludere, b) omnes opes suas in aleam dare (وكرو سامان ما يعرف خودرا باختن) *B.*; خشك با خشك نگيرد „per siccum, cum sicco mixtum nulla res inquinatur" (قوريدن قورى‌يه نسنه بولاشمز), quod est proverbium divulgatum, e. g. in hoc versu شوقىء يزدى poetae: چوب وتسبيح زهمدستىء زاهد دورست ✿ خشك خشك با خشك نگيرد مثل مشهورست *F.*; خشك شدن دست وپا *met.* sensu et motu destitutum fieri (بى حس وحركت شدن) *Bh.*; خشك گذشتن *met.* vacuis manibus, beneficio non dato transire (تهيدست وبيبخيم گذشتن), e. g. صائب ✿ از جگر سوختگان خشك گذشتن ستم است ✿ توشه آبلهء پهر مغيلان بردار *Bh.*

خَشكَب arcens, impediens (مانع) *B. F.*, e. g. in hoc versu اورمزدى poetae: آنكه در قتل عالمى نبود ✿ هيچ منع ترا وخشكبى *F.*

a. p. خُشك أبزار n. c. i. q. خشك افزار *M.* ex *F.*

صائب ✿ خشتى بخيم چون خم e. g. مى بر زمين گذار ✿ ديگر قدم بقصر بهشت برين گذار *Bh.*

خَشجان quatuor elementa (عناصر) *B.* Alia forma vocis آخشيجان s. خشيجان videtur.

خَشخاش et sec. *Shaksp.* خَشخَش (s. खसखस the poppy Wils.) papaver (درخت كوكنار) *Bh.*, cuius plures sunt species: a) ابيض alba, in hortis crescens, b) اسود nigra silvestris, alias aegyptiaca (مصرى) dicta, c) زبدى, cuius folia, semen et fructus albi sunt coloris; cf. بلبوس 2, d) مقرن maritima, in litore maris semper crescens, cuius vagina s. pericarpium (غلاف) cornui bovis (شاخ گاو) similis est. Arabice papaver absolute رمان السعال dicitur *B.*; cf. انار گيرا; 2) *met.* semen papaveris (واطلاق آن بر تخمش مجاز است) *Bh.* Inde شير خشخاش succus papaveris, opium *J.*; خشخاش كردن *met.* a) comminuere (ريزه ريزه كردن) *B. Bh.*, b) vulnerare (مجروح كردن) *Bh.*, e. g. مولوى معنوى ✿ سنگ روى خفتەرا خشخاش كرد ✿ اين مثل بر جمله مردم فاش كرد *Bh.*

خَش خَش *F.* et خِش خِشت i. q. خشت خشت *B. F.*

خَشداش v. s. v. خواجه تاش.

خَشرم pronuntiatione ignota (حركتى اشعار) اولنمامشدر) *F.* i. q. turc. كلميخ, quod sec. *M.* significat: „clavus capite plano magno *velut* rosaeformi, *qualis portis infigi solet* *F.* ex نعمة الله sine exemplo. *C.*

خَشكى nom. montis cuiusdam (نام كوهى) *B.*, e. g. in hoc versu حكيم سوزنى poetae: ✿ هزار آمند هيزم همه زكوه خشكى آمند. نهاده اند چو انبر ومن در انبرم *F.* s.

خَشَك, sec. *C.* خَشك, praetextus, simulatio (بهانه) *F. C.*, e. g. in hoc versu ابو المعنى poetae: بغير ميرود ب بتماشاى راغ وباغ ✿ يكدم برم

خُشك آخُور *Bh.* s. خُشك آخُر *F.* et sec. *B.* (بفتح خای نقطه دار وسکون) خُشكاخور واو معدوله *B.*, quum contra eiusdem lexici auctor alio loco vocem آخور legendam dicat آخُور [بضم خای نقطه دار وسکون واو معدوله]) n. c. (stabulum siccum) *met.* annus inopia pluviae laborans, sterilis (قحط); 2) penuria victus, indigentia; angustia (کمی عیش) تنگی *B*; *Bh.*; 3) homo ignobilis, vilis, avarus (مردم رذل وممسك) *B.*

خُشكار pro خشك آرد abiecta litera د, quam vocis formam lex. *F.* auctor etiam affert, unde etiam ar. خُشكَر ortum, farina (آرد), e qua furfures (نخاله) non excreti sunt; 2) i. q. خاكينه q. v. *B.*

خُشك آفزار n. c. legumina, ut ciceres (نخود), phaseoli species ماش dicta, lentes (عدس), fabae (باقلا), simil. *B.*; requisita *aut* condimenta cibi, *uti olera, aromata etc. M.* ex *F.*

خُشك آمار s. خشكامار n. c. coll. آمار 1 hydrops (استسقا); 2) coll. آمار 2 et 3 diligens inquisitio, indagatio, assiduitas (تتبع واستقصا وتفحص واستفسار); 3) coll. آمار 4 computatio (حساب); totum et prorsus accipere; persolvere (استيفا) *B.*

خُشك آنار i. q. خشك آمار 1 *B.* Varia lectio videtur.

خُشكانْج *HK. C.*, sec. *F.* خُشكَنج et sec. *C.* خُشكانْجَه adi. c. corpore aridus, carne quasi exsiccata; extenuatus (شخصى كه پوستش بر استخوان چسپيده باشد يعنى گوشت بدنش سخت وخشك باشد وازو بوى عرق آيد) *B.* in app.; (شخصى كه از نزارى گوشتش بر استخوان چسپيده باشد) *HK.*; خشك اندام *F.*, e. g. in hoc versu poetae ميم نظمى: چو زشت وبد اندام بوده زنش ✿ كه خشكنج وبى طراوت تنش *F.* Quid sit posterius compositi membrum انج, haud constat. Significatio vocis انج „genae" non bene quadrat. Num forte ex s. अङ्ग „membrum, corpus" ortum vocabulum?

خُشك آندام adi. c. lean, meagre, dry *J.*

خُشك آنگَبين n. c. mel arefactum in alveario *B.*

خُشكانيدَن caussale verbi خشكيدن *C.*

خُشك آوزار n. c. i. q. خشك افزار *F.* Alia lectio.

خُشك بازَه n. c. rami aridi (شخهای خشك) ex arbore putati; 2) cortex (پوست) arboris *B.*

خُشك پُشت n. c. testudo (سنگ پشت ولاك پشت) *B.*

خُشك بَند n. c. opp. تر بند i. e. vinctura sicca vulneris emplastro non adhibito, quo vulnus sanatur (آنچنانست كه زخمرا بدون بستن مرهم علاج كنند) *Bh.*; 2) *met.* absolute vulnus (واطلاق آن بر زخم مجاز است) *Bh.*

خُشك پَهلو i. q. خشك طينت vel خشك نهد n. c. *met.* is, a cuius persona utilitas capi non potest (كسى كه از ذات او انتفاع نتوانكرد) *Bh.*

خُشك تَر n. c. melancholy; fool, idiot *R.*

خُشك جان n. c. *met.* homo praestantia et virtute carens; imperitus (بى فضل وبى هنر وندقبل); 2) cuius animus ad amoris vel amicitiae cultum non natus, non factus est (كه لذت عشق نچشيده وعاشقى نكرده واز ياد دوست محروم باشد) *B.*; 3) anima per se (جان مجرّد) *HK.*; روح مجرد ومرد بى عشق ونعمت غيريدن بى بهر اولان *F.* ex شرفنامه, quae tres significationes in hisce versibus كمال اسمعيل poetae leguntur: خشكجان بودم بعشقت اى صنم ✿ گرچه نيستم در محبت خشكجان ✿ حمد لله كشته ام با غم غنى ✿ بوده ام از جاه ديگر خشكجان *F.*

خُشك چَشم adi. c. dry-eyed, tearless *J.*

خُشك جُنبان n. c. *met.* is, cuius labor irritus est *B.*; كه حركات بيفايده ازو سر زند *Bh.*

(بهانه كردن), e. g. in hoc versu انوری poetae : خشك ریشت كند فلك به پذیر ۞ تا توئی خشك وتـر چو حوت وحمل *Bh.*; بخشك ریش رفتن vulnere crusta quidem obducto, sed intus purulento laborare (مبتلا كردن بعلت مذكور) *Bh.*

خُشك زار *Bh.* et خشك سار n. c. terra ab aqua remota, pluvia destituta, sterilis *B. Bh.*

خُشك سال n. c. annus siccus, pluvia destitutus; unde خشك سالِ آفت *met.* mundus, tempus (دنيء وروزگار) *B.* in app.; خشك سـالـی (suff. ی) siccitas anni, sterilitas *C.*; cf. Spieg. Chr. 33, 4, Gul. 182, 19.

خُشك سَر adi. c. i. q. خشك مغز *met.* ingenio s. indole vehemens, atrox, severus (تند خـوی); 2) furiosus, insanus (سـودائـی وديـوانه مزاج); 3) vana, futilia loquens vel agens (بيهوده گوی وهرزه كار) *B.*

خُشك شانَه n. c. *met.* homo superbus, elatus (مردم متكبر) *B.*; 2) superbia (غـرور وتكبر), e. g. مـولـوی معنوی ۞ بهانه‌ئ بيندیش وعذررا بگذار ۞ مـرا مكن زبالا وخشك شانه مكن *Bh.*

a. p. خُشك طينَت n. c. *met.* i. q. خشك پهلو *Bh.*

a. p. خُشك عِبارَت n. c. is, ex cuius sermone utilitas capi non potest (كه از كلام او نفع نتوان بر داشت), e. g. in hoc versu خاقانی poetae : ۞ خشك عبارت چو سموم تموز سرد معنی چو دم مهرگان *Bh.*

a. p. خُشك عِنان adi. c. *met.* inobediens, ferus, de equo *B.*

خُشكفا n. c. i. q. خشكوا (ف pro وا = آش posito) n. c. panis sine fermento coctus, azymus (نان فطير وآن نانی است كه پيش از بر آمدن خمير پزند) *B.*

خُشك گَردَن adi. c. stiff-necked *J.*

خُشكمار n. c. diligens percontatio *M.* ex IK.; cum كردن rem serio indagare (بـر خبری جد وجهد ايدوب اصلنی وحقيقتنی صورمق) *F.* sine exemplo. *C.*

خُشك جَهان n. c. *met.* tempus viris generosis et praestantibus destitutum *B.*; (زمانه كه درو اهل كرم نباشد) *Bh.*

خُشك خار a caltrop to keep off cavalry *R.* Falsa lectio videtur خَشك خار in lex. *R.* et *J.*

خُشك دامَن adi. c. opp. تـر دامن *met.* probus, integer, honestus, bene faciens (پـاك دامـن ونيكو كـار) *B.*; عفيف وپـرسـا *Bh.*

خُشك دَست adi. c. avarus (بخيل ولئيم) *Bh.*

خُشك دَمغ adi. c. grievous; unde خشك دماغی (suff. ی) n. c. grief *Shaksp.*

خُشك دَهان adi. c. *met.* ieiunium servans, abstinens (صائم وروزه دار) *B.*

خُشكرَندَه coll. رنده runcina, n. c. *met.* scabies ex sicco temperamento proveniens (يبوست طبيعتدن عارض اولان جرب) turc. قوری اویوز dicta, e. g. in hoc versu مير نظمی poetae : سرايت ميكند زان شورونده ۞ كه سر تا پا وجودش خشكرنده *F.*

خُشك ريش et خشك ريشه vulnus crusta quidem obductum sed intus purulentum, non consanescens (خشكی كه بـر روی جراحت بندد وتحقيق آنست كه خشكريشه خشكی كه از اندرون تر باشد نه آن خشكی كه بعد از به شدن بـر روی زخم پديد آيد وبعد از چند گـه می افتد چه اول مايه آزار است وثانـی مـوجـب آرام); unde *met.* a) praetextus, excusatio; simulatio, fraus, dolus, fallacia (مكر وحيله ونفاق وفريفتن وبازی دادن وبهـانـه آوردن وعذر كردن واطلاق خشكريشه بر بهانه ازان كنند كه ظاهر بهانه ديگر است وباطن آن ديگر وظاهر چنانچه خشكريشه مخالف باطن آنست) *Bh.*, b) stultus, ignobilis, vilis (وبـريـس قياس بمعنی احمق وفرومايه واين همه مجاز است) *Bh.* Inde خشك ريش كردن uti simulatione, praetexere, praetendere

خُشكمزه et خُشكمزو n. c. i. q. خشكبزه *F.* sine exemplo. *C.* Alia lectio videtur.

خُشكمانا n. c. frigida quaevis (بارد نسنه), quae post cibum comedi solent ad calores stomachi reprimendos (تسكين حرارت معده ايچون) *F.* sine exemplo. *C.*

خُشك مَغز adi. c. *met.* i. q. خشك سر *B. Bh.*

خُشك نان n. c. panis siccus, uti biscocta, simil. (بكسمات وكورك وقورى اتمك وامثالى) *F.* sine exemplo.

خُشك نَنَه (suff. ه) n. c. panis, quem sine opsonio (نان خورش) edunt *B.*; cf. نان خشك Gul. 85, 1.

خُشك ناى n. c. canalis gutturis, arteria aspera (ناى گلو ar. حلقوم) *B.*

خُشك نِهاد n. c. *met.* i. q. خشك پهلو *Bh.*

خُشكوا n. c. i. q. خشكفا q. v. *B.*

خُشك وَتَر siccus et humidus, *met.* dicitur de rebus sibi invicem oppositis (ضدين را گويند), ut terra et mare (بحر وبر) *HK.* coll. خشك وآب Sohrab 187, l. 3, bonus et malus *B.*, pulcer et deformis *Bh.*, paucus et multus, quod praesto est et non praesto est (حاضرى وما حاضرى [حضرى *B.*]), simil. *B.* in app.; cf. Spieg. Chr. 58, 9. Lex. *F.* auctor addit dies et nox (روز وشب), quod tamen versu ميرزا فصيح poetae, quem affert, non probatur: آهوى آتشين را چون پيش در برآيد ۞ كافور خشك گردد با مشك تر برابر.

خُشكَه (suff. ه) cibus پلاو dictus sine butyro (روغن) confectus; 2) farina triticea cribris non excreta (آرد گندم نا بيخته) *B.*; 3) ling. hind.: oryza cocta (برنج مطبوخ) *Bh.*; boiled rice *Shaksp.*

خُشكى (suff. ى) siccum, siccitas (opp. ترى) *Bh.*; cf. Gul. 97, 1, Spieg. Chr. 19, 11. Lex. *F.* auctor offert significationem „fimus equinus“, quae tamen versu ميرِ نظمى poetae non probatur, quum ibi legatur خشكهايش, qui est pluralis vocis خشك addito suff. ش. En verba illius: آن وقتم ترسى تركيده فشقى بوندن غلطدر ميم نظمى در تعريف خست وبخل بيت ۞ كند دور دائم ستوران خود ۞ خورد خشكهايش بجاى علف *F.* Inde خشكى بخت s. خشكى طالع *met.* fortuna adversa (ادبار وبد بختى); خشكى چرخ *met.* tenacitas temporis, seculi (بخل وامساك زمانه) *Bh.*

خُشكيدَن coll. خوشيدن (z. 𐬵𐬎𐬱 hush, s. शुष्) siccum fieri, siccari (خشك شدن) *Bh.*; cf. versum e lex. *Bh.* s. v. جنبيدن 2 allatum.

خَشَل genus resinae (صمغ), alias مقل et مقل ازرق dictum; vel i. q. ar. خصلاف, quod tamen sec. alios est nomen arboris مقل مكى appellatae *B.* bdellium; cf. de Sacy Chr. ar. t. III, p. 478 sqq. not. ed. alt. et Freyt. lex. s. v. مُقل et خصلاف.

خِشم *B.*, ut ex lectione vocis derivatae خِشمين apparet, sec. *F.* خِشم et خَشم, quam posteriorem scriptionem etiam *Shaksp.* offert (z. 𐬀𐬈𐬴𐬨𐬀 aêshma, pars. 𐬑𐬀𐬱𐬨 khashm Spiegel Avesta 176, not. 3, vers. germ. coll. Gram. der Parsispr. p. 136, 27) ira, indignatio (قهر وغضب) *B. Bh.* Cum آمدن vel آوردن vel گرفتن iram concipere, irasci (غضب كردن) c. بر ps. *Bh.*; cf. Schahn. in Spieg. Chr. 50, l. ult. Gul. 38, 13, coll. hisce versibus سعدى poetae: غريبى كه پر فتنه باشد سرش ۞ ميازار وبيرون كن از كشورش ۞ تو گر خشم بر وى نگيرى رواست ۞ كه خوى بدش دشمن در قفاست ۞ چو خشم آيدت بر گناه كسى ۞ تامل كنش در عقوبت بسى *Bh.* Sec. Castellum ex vers. pers. V. Test. eodem sensu coniungitur cum verbo كردن et شدن. Cum خوردن s. فرو خوردن *met.* iram amovere (دور كردن), coll. hoc versu مير سيد كاشانى poetae: عيب پوشى قباى مردان است ۞ خشم خوردن غذاى مردان است *Bh.*; در خشم شدن

iratum fieri c. از r. H. pr. reg. 14, 9. — Inde خشم آلوده s. خشم آلود ira plenus *F.*; خشم در ابرو در آورده *met.* i. q. خشمگین, e. g. in hoc versu نظامی poetae : دگر ره یکی روسیء گر بد چشم ✿ چو شیران در ابرو در آورده خشم *Bh.*; خشم تاب adi. c. ira vel indignatione contortus (کسی که خشم تاب داده وپیچیده باشد اورا), e. g. in hoc versu نظامی poetae : سپاهی غرب پیشه وخشم تاب ✿ چو دیدند روی‌ء چنان بی نقاب *Bh.*; خشم رفته adi. c. iratus e. g. امیر شاهی سبزواری ✿ آن یار خشم رفته که با ما بجنگ بود ✿ وی سنبلش زتاب می آشفته زنگ بود *Bh.*; خشمگر (suff. گر) i. q. خشمگین *M.* ex *Sae.*; خشمگین s. خشمگن (suff. گین s. گن) iratus, iracundus (ناخوش وبیدماغ) *Bh.*, unde خشمگینی (suff. ی) ira, indignatio *J.*; خشمین (suff. ین pro گین) i. q. خشمگین *B.*; خشمناک (suff. ناک) i. q. خشمگین *B.*, unde خشمناکی (suff. ی) i. q. خشمگینی *J.*; خشمی (suff. ی) i. q. خشمگین *Bh.*; خشم یهودانه ira s. indignatio iudaica *met.* disputatio insipiens aut contentio vana, sine fundamento facta (جاهلانه محاوره وبی اصل وبیهوده غوغا) *F.*

خشماغیل i. q. چشماغیل *F.* sine exemplo. Sed vocabulum mendosum pro چشمغیل videtur.

خشمه itineris utensilia, res ad iter necessariae (اثواب مسافران یعنی لوازم سفر) *F. C.*, ut in hoc versu ابو المعانی poetae : اضطراب دل ومضایقه عمر ✿ خرج راه ولوازم وخشمه *F.*

خشن planta quaedam (گیاهی), ex qua vestes contexuntur, quas pauperes et Dervishi induunt *B.* Inde خشن پوشیدن *met.* hypocritam agere (منافق بودن ونفاق کردن) *B.*; منافق ودورو بودن *Bh.*

خشن decurtatum ex خشین q. v. *B.*

خشنان felix, fortunatus, faustus (فرخنده) *B.* Aliae lectiones videntur خنستان et خنشا et خنشان.

خشن بارانی n. c. genus cuculli pluvialis ex stramine, lana crassiore, coacta, simil., quo pastores vel alii tempore pluviae utuntur (کلاهی از گیاه وکلیم ونمد وجز آن که در هنگام باران شبانان وغیر آن بسر دارند) *HK.*; 2) *met.* a) coelum (آسمان), b) nubes (ابر) *B.* in app.

خشنچه i. q. خشتک 1 *F.* ex مجمع الفرس; sed est scriptio mendosa pro خشتچه. Mendosam vocem offerunt etiam *R.* et *J.*

خشن خانه n. c. domus ex arundinibus (نی بوریا) confecta; 2) domus, cuius ianuae et fenestrae refrigerandi caussa carduo spinoso خار شتری dicto teguntur et aqua consperguntur, ut domus aura frigida intus refrigeretur (خانهء که بر در وپنجرهء آن خار شتری بندند وآب بر آن پشند تا هوا ونسیم سرد بدرون آید) *B.* Sine dubio alia scriptura vocis خیشخانه vel خس خانه q. v.

خشند decurtatum ex خوشنود *F.* Gl. Sch., e. g. in hoc versu Schahn. : پدر کز پسر هیچ ناخشند است ✿ بدان کان پسر تخم وبار بدست Gl. Sch.

خشنده i. q. خسنده Gl. in Des. Alia lectio.

خشنسار et خشنسار et خشنشار i. q. خشین سار *B.*

خشنك stigma capitis (داغ سر); 2) caput calvum (سر کچل); 3) calvities (کچلی); 4) homo calvus (مردم کچل) *B.*

خشنو et خشنو decurtatum ex خوشنود *B.*, e. g. in hoc hem. Schahn. : نخشنو شوم زو بتخت وکلاه Gl. Sch.

خشنود i. q. خوشنود *B.*, unde خشنودی (suff. ی) i. q. خوشنودی *C. Shaksp.*

خشنی mulier impudica (زن فاحشه) *B.*

خُشو coll. خُش s. خَش et خَوشه socrus *B.*; cf. خسو et خُسُرو.

خُشوانَه coll. خستوانه pannus laneus villosus (پشمینهء که مویها ازو آویخته باشد مانند خرسك وکبه وامثال) *B.*; vestis Dervishorum et pauperum ex tali panno confecta (خرقه که از پارچهای الوان دوخته شده باشد ولباسی باشد که درویشان وفقیران پوشند (واز آن پشمینها ومویها آویزان باشند *HK.*

خَش وَخش i. q. خاش وخش q. v. *B.*

خَشود (a v. خشودن) instrumentum, quo hortulani herbas evellunt, turc. طرمق dictum; rastrum; 2) putatio recentiorum surculorum arboris (تازه بتمش دالی اغاجدن بودایوب پاك ایتمك) *F.* sine exemplo. Quod *M.* ex *F.* offert vocabulum خُشود significatione „socrus" nil aliud est, quam mendum typographicum lexici *F.* pro خشو, quod etiam in versibus allatis legitur.

خَشودَن et خُشودَن putare arborem (پیراستن) *B. F.* ex Fg.; cf. خشود et خشاوه.

خَشور lingua antiqua: propheta, nuntius (پیغمبر دیمكدر فرس قدیمدر) *F. C.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: آن سك قلتبان وبی ملت ✿ نشده هیچ خشوررا امت *F.*

خَشوك et خُشوك i. q. خشتوك q. v. *B. F.* Sec. quaedam lexica vox خُشوك etiam significat: poculum cornu bovini forma (بر نوع پیاله در صغر بوینوزی اسلوبنده) aureum vel argenteum vino bibendo (آنكله شراب ایچرلر) *F.* sine exemplo.

خَشی albissimus, de quavis re (سفید سفید); 2) sec. al. i. q. خشینه *B.* Priore significatione fortasse conferendum est s. श्वेत (white [of a white colour]; white [the colour] Wils.).

خَشیج i. q. آخشیج et plur. خشیجان i. q. آخشیجان, utraque forma decurtata *B.*; cf. خشجان, quod ex خشیجان decurtatum videtur.

خَشیش modus superans, excedens (غلبه وزیادتی) *B.*; غوغا وغلبه وانبوه *F.* ex Fg., ut in hoc versu میر نظمی poetae: چو لشكر آمدند آنجا پس وپیش ✿ میانشان های وهو بر خاست خشیش *F.*

خَشیشار coll. خشنشار i. q. خشین سار *B.* Gl. Sch.

خِشیشَه avis alba verno tempore in hortis degens *B.* in app.

خَشیشی genus vestis (نوعی از پارچه باشد پوشیدنی) *B.*

خَشین nom. provinciae in Mavaralnahr *B.*

خَشین et خَشینَه coll. forma decurtata خِشَن et خشی 2 subater, in caeruleum vergens (سیاه رنك مثل بكبودی) *B.* coll. s. श्याम (black or dark-blue Wils.); 2) coloris cinerei (سفید وخودرنك كه آنرا ملّه گویند); 3) *spec.* falco dorso caeruleo, subatro (كبود وتیره), oculis nigris (سیاه رنك), cuius oculi post primam pennarum mutationem (تولك اول) rubri esse dicuntur, turc. قزل قوش dictus, vel sec. al. falco neque albus, neque niger *B.* coll. s. श्येन (a hawk, a falcon; white [the colour], whiteness, paleness Wils.) vel sec. al. 4) avis aquatica nigra in caeruleum vergens (مرغبی سیاه رنك است مانند بكبودی) *B.* coll. s. श्याम (a small singing bird with black plumage, commonly *Shâma* [turdus macrourus] Wils.)

خَشینار et خشینار nom. avis aquaticae (قیل قویرق قوشدر) *F.* Alia lectio vocis خشین سار videtur q. v.

خَشینْ پَند n. c. milvus (زغن) vel sec. al. species milvi (پند) caerulei coloris (خشین) *B.*

خَشین سار n. c. *proprie* falconi nigro (خشین = باز سیاه رنك) similis (مانند = سار); avis quaedam magna aquatica (مرغابی

(بزرگ) colore subatro (تیره) et vertice capitis albo (میان سر او سفید), turc. قشقلداق dicta *B.*; نوعی از مرغابی بزرگ که بر سرش حل سفید باشد Gl. Sch. Variae sunt huius vocis formae خشنشار, خنسر et خشیشار, خشنشار, خشنسار et sec. *F.* خشیناد et خشینار et خنفشار, quae ex خشین سار mutatae vel corruptae videntur.

خَشینَه i. q. خَشین q. v. *B.*

a. p. خَصْل sponsio s. pactum in ludo sagittario (شرط وپیمان در تیر اندازی) 2) pignus depositum in ludo aleatorio (گروبندی در قمار); 3) i. q. ندب i. e. septima Nerdiludii periodus, sponsio super septem dicta, quando nempe pro sponsione aliqua decertatur septem lusibus itaque ludus absolvitur (بمعنی ندب است که داو بر هفت باشد در بازی نرد) *B.* coll. ندب et Hyde hist. Nerdiludii p. 42; گرو وآنچه بر سر داو نهند *Bh.* Coniungitur cum بردن et باختن *Bh.*; 4) tali, quibus luditur (کعبتین) *B.*

a. خَصم adversarius, inimicus (دشمن); 2) in Hindûstân : maritus *Bh.*, qua significatione *Shaksp.* خَصَم legit (ودر هند شوهررا هم خصم گویند قبول ☆ زبس هندی پسرك تنگ میگیرند بر مردم ☆ زنان آنجا ازین ره خصم می نامند شوهررا) *Bh.* Inde خصم خانه n. c. dominus domus, herus (کتخدا وخداوند خانه), e. g. in hoc versu خسرو poetae : چو از دل رفت شیرین جان چه باشد ☆ چو خصم خانه شد مهمان چه باشد *Bh.*; خصمان سفلی *met.* quatuor elementa, *sic dicta, quod sibi invicem sunt opposita B.*; خصمانگی (ab خصمانه suff. ی) rivalitas, inimicitiae (حریفی) *Bh.*; خصمانه (suff. انه) a) adversario similis, conveniens *et* aemulus, adversarius (مانند دشمن ولـهـذا بمعنی حریف ولفظ مقابل مستعمل شود), b) coll. خصم 2 cura rei domesticae, administratio, instructio et *met.* benignitas, favor (غور وپرداخت احوال واین شاهرا از عالم معنی شفقت باشد که در اصل بمعنی ترس است درین صورت خصمانه بمعنی تربیت خواهد بود که بطور وسخن واحوال شاخص نظر کرده اورا تربیت باید نمود پس بمعنی الطاف ومهربانی مجاز باشد لیکن سند این نیافته نشد) *Bh.*; like a good husband, economically, with attention to domestic affaires *Shaksp.*; inimically; housewifery *R.* ex Hunter; خصمکش n. c. qui occidit inimicum et خصمکشی (suff. ی) occisio inimicorum *M.*; خصم والی n. c. a woman whose husband is alive *Shaksp.*; خصمی (suff. ی) inimicitiae, hostilitas Gul. 22, 16; خصم یک چشم *met* a) satanas (شیطان), b) antichristus (دجّال), c) cor (دل), d) coelum (آسمان) *B.*

a. خُصوص n. act. v. خص proprium et peculiare fecit tributive *alicui aliquid*; res, negotium, peculiaritas *M.* Inde خصوصًا et علی الخصوص *Bh.* et با خصوص *M.* praesertim, imprimis, maxime; cf. Gul. 11, 1, Spieg. Chr. 86, 13.

a. خُصوصِیَّت n. act. v. خص i. q. خصوص; 2) singularis amicitia et addictio *M.*

a. خُصومَت altercatio, lis, inimicitiae (دشمنی) *Bh.* Inde خصومتکه s. خصومتگاه n. c. locus altercationis et خصومتگر (suff. گر) altercator (از عالم نزعتگاه وستمگر) *Bh.*, e, g. in hisce versibus نظامی poetae : خصومتگهی ساخت تا نفخ صور ☆ که از سازکاری شد آن شهر دور ☆ خصومتگران گشته در خاك پست ☆ هنوز آن خصومت در آن خاك هست *Bh.*

a. خُصیَه i. q. خایه testiculus. Inde خصیه خایه بر کله جستن s. بر کله جَستن *met.* valde perterreri, perturbari (غایت هراس خوردن وسراسیمه شدن) *Bh.*

a. خِضاب tinctura s. res, qua tingitur Freyt. *gen.* color quivis *spec.* color roseus (گلگونه) et color indicus (وسمه) *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 5, 7. 144, 19. Coniungitur

cum verbis ,کردن ,نهادن ,زدن ,بستن ,ساختن رساندن et دادن *Bh.*

خَضر pronuntiatione ignota (اما حرکتی اشعار) اولنمامش) nom. urbis in insula quadam *F.* sine exemplo.

a. p. خَضِر s. خِضر s. خِضْر nom. prophetae cuiusdam (پیغمبری) *Bh.* Quis fuerit Khisr, cui fontem vitae, cuius custos est, invenisse contigit, et vis vitalis tribuitur, totam naturam animans et viriditate induens, qui a periculis liberat et viam per deserta vitae monstrat, ex iis, quae Arabum et Persarum scriptores tradunt, haud intelligitur, quum alii sapientem quendam et socium Mosis, alii Eliam prophetam vel St. Georgium, alii denique Vezirum Alexandri illum fuisse contendant; cf. Rosenöl I, 117 sqq. Inde خضر بهار در ای) „Khisr ver socium habet“ (قدم دارد همراه دارد چه خضر هرجا پا گذارد درحال سبز میشود وهمین یکی از نشانهای یافتن خضر است) *Bh.*; خضر راه n. c. *met.* viam monstrans (راه نما) *Bh.*; خضر مقدم n. c. is, cuius adventus faustus habetur instar adventus Khisri (آنکه مقدم او در یمن حکم مقدم خضر داشته باشد) *Bh.*

a. خَضرا nom. arcis in Syria, etiam قصر خضرا dictae *F.* sine exemplo.

a. p. خَضرا (pro خَضراء fem. vocis اخضر viridis) n. s. viriditas; coelum *M.* Inde خضرا خرام n. c. qui semper in loco viridi ambulat vel qui, ubicunque pedem ponit, locum viridem et amoenum reddit, vel qui coeli instar celeriter progreditur (آنکه سیرش پیوسته در سبزهزار است یا آنکه قدمش برکتی دارد که هرجا که گذرش می افتد آن سر زمین سبز وخرم میشود یا آنکه سریع السیر است مانند فلك اخضر که دریک روز بر گرد تمام عالم میگردد وقطع مسافتی میکند که از شمار وقیاس آن خرد خرده بین عاجز وقاصر است), coll. hoc versu poetae: بفرمان او خضر نشمی خضرا خرام ٭ بآهنگ آن پیشه برداشت گام *Bh.* ad quem schol. annotat: خضر خضرا خرام یعنی خضری که خرامندهٔ سبزه زار باشد واین ازان جهت گویند که هرجا قدم مبارك آن خضرت میرسید سبزه زار میشد; cf. Spieg. Chr. 83, 6 sqq., qui cum ed. Calcutt. in versu pro آن پیشه legit پیشینه.

a. خَطّ s. خَطّ *gen.* scriptura eiusve character *Bh.*; cf. Chr. Sch. 84, 228, Frag. 22, 17, et *spec.* et *met.* scriptum, epistola, literae (هر نوشته عموما وکتابت ومکتوب که دوستان بدوستان نویسند خصوصا واین مجاز است), e. g. in hoc versu poetae: سلمان والی تبریزرا گر خط اشرف میرسد ٭ بچ بر گردن زآذربایجان می آورد et poetae شفائی: مکتوب من که باز پس آری چه میبری ٭ قصد برد زجانب جانان بیار خط ٭ شوقم بغایتی است شفائی که اضطراب ٭ هر دم بسوی یار فرستد هزار خط; 2) probatio, argumentum (ونیز بمعنی محضر وحجت), e. g. in hoc versu poetae میر باقی: نیست حجت که خط برون آری ٭ هیچکس منکر جمال تو نیست *Bh.*; 3) linea Freyt. *(quod scriptura ex lineis constat)*, unde 4) extremitas, margo, ora, e. g. margo calicis (کنار ساغر), ut in hoc versu poetae ابو المعانی: تا شرابم خط ساغرت نه ٭ بی ای ساقی گلو مرا ده; et ora s. ripa fluvii (کنار جو), ut in alio eiusdem poetae: خط ساقی خط ساغر خط جوی ٭ دربن عالم مرا نیست دلجوی *F.*; 5) lanugo in labiis et genis adolescentum primum apparens, *gall.* duvet (سبزه نو رسته که بر گرد رخسار پدید آید) *Bh.*; (وابتدا از پشت لب کند ریش نو دمیده *SHL.*, *(quod quasi scripturae similitudinem refert, sic dicta videtur)*; cf. Gul. 122, 20. 123, 8; 6) aversatio (اعراض), ut in hoc versu poetae والد هروی: ندیده ام رخ آسودگی مگر در خط ٭ نشان نیافتم از خوشدلی مگر بفرار *Bh.*; 7) hasta (نیزه) *F.* ex مشکلات sine exemplo; 8) nom. loci, in quo optimae hastae conficiuntur

بر محل اسپیدر که انده بی نظیر نیزه حاصل) (اولسور *F.* sine exemplo. Inde خطِ آب *met.* pictura (نقش) in aqua apparens et iterum evanescens *Bh.*; خـطِ اجـری diploma, quo beneficia vel stipendia conferuntur (حکم انعام), alias etiam بـرات (اجری) dictum, e. g. in hoc versu مـیـر معزی poetae : ✿ آرزو آید همی نجوم فلك‌را کز تو ستانند بـر زمین خط اجری *Bh.*; خطِ اره *met.* linea longa in medio dorsi *Bh.*; خـطِ ازرق i. q. خـط شـب s. خط سیاه *B.*; خطِ استوا aequator *Bh.*; خـطِ آزادی literae manumissionis, opp. خط بندگی *Bh.*; خطِ اشن nom. quintae septem linearum poculi Gamshêdi, etiam خط خطر dictae *B.*; خطِ اطلسی i. q. خط چلیپا *Bh.*; خطِ افق i. q. خط نصف النهار *Bh.*; خطِ الحاق litera, quam scribae in loco annexionis trahunt (که نـویسندگـان در مقام الحاق کشند واین اصطلاح اهـل دفاتر است) *Bh.*; خطِ الماسی i. q. خـط عسلی *Bh.*; خـطِ امن literae vel libellus securitatis (opp. خط خون) *Bh.*; خـط آورده n. c. imberbis amasius vel adolescens prima lanugine indutus (چر ابـرو دلبر بعض شعرا تننده تازه بتمش) ut in hoc versu میر نظمی (صقللویه دیـرلـم poetae : ✿ چو شد آن شوخ پر آشوب آفاق خط آورده بـرای قتل عشاق *F.*; خطِ اول a) litera Elif, b) *met.* thronus supremus Dei, c) Mecca *B.*; خـطِ باطل a) linea erroris, qua aliquid expungitur *Bh.*, b) *met.* error, peccatum (خطا وعیب) *B.* in app.; خـطِ پاکی literae liberationis s. dimissionis (خطی که بـعـد فـراغ از محاسبه بدست آرند) in Hindûstân nomine فراغخطی notae *Bh.*; خطِ پای کلاغ *abs.* literae fractae, dispersae, quae legi non possunt (خط شکسته ناخوان وپریشان گـویا کـلاغ پنجه زده است) *Bh.*; خطِ بریـده s. خطِ بُریده *met.* literae abruptae, quae in altera pagina continuantur (عبارت از حروف بـریده که بـر کاغذ دیـگـر وصل کنند) *Bh.*; خـطِ بصره nom. tertiae septem linearum poculi Gamshêdi *B.*; خطِ بطلان coll. خط باطل linea erroris, qua aliquid expungitur *F. Bh.*; خـطِ بـغـداد nom. secundae vel sec. al. primae septem linearum poculi Gamshêdi *B.*; خطِ پنجهٔ گربه *met.* i. q. خـط پای کلاغ *Bh.*; خطِ بندگـی i. q. خط غلامـی *Bh.*; خـطِ بـیـزاری i. q. خـط بطلان *F.*; خطِ ترسا vibex flagelli *Bh.*; خطِ تازیانه scripturae genus a sinistra ad dextram versum (خطی باشد بازگونه ترسیانرا که از چپا براستا برند مثل خط هندوان) *Bh.*; خطِ توامان *met.* vulnus (زخم) *Bh.*; خطِ تیغ genus scripturae sic descriptum : آنست که بـر دو ورق صفحه کاغذ نقوش مختلفه کشند که هرگاه هر دو صفحهرا بر روی هم گـذارند صورت حرف وبـرنگ سفید ازان نمایان شوند *Bh.*; خـطِ جام linea poculi G'amshêdi (جمشید), quae septem sunt numero; sed etiam de lineis alius poculi adhibetur (ایـن از جمله خطهای است که درجام جم بوده لیکن درغیر جام جم نـیـز استعمال کرده اند). Pro جم etiam synonyma ساغـر et پیمانه ,پیاله ,ایـاغ leguntur *Bh.*; خطِ جَـلـی a stout, plain written character opp. خط خـفـی *J.*; خطِ چلیپا duae lineae quatuor angulorum se secantes, quo forma crucis oritur (عـبـارت است از دو خـط منقطع که بـر زوایای قوائم تـقـاطـع کرده باشند بدین صورت +) *Bh.*; خطِ جـواز i. q. خط راه *Bh.*; خـطِ جـور nom. primae septem linearum poculi G'amshêdi, quae est linea marginis poculi (خط لب جام) *B.*; خـطِ جوهـری a) term. technicus lineae

B.; خطِ شریف a) sultani nomen, *mandatis decretisve apponi solitum,* b) diploma Sultani nomine insignitum *M.*; خطِ شعاع radii circa solem apparentes *Bh.*; خطِ شکسته genus scripturae tortuosae (خط پیچدار) *Bh.*; خطِ شمشیر بند *met.* scriptum vel literae, in quibus de magno timore et periculo sermo est (که در آن خوف وخطر بسیار باشد که در آن بیم هلاک باشد) *Bh.*; خطِ شهابی i. q. خط صلیبا *Bh.*; خطِ عسلی i. q. خط چلیپا *Bh.*; خطِ عسلی *met.* linea coloris vini (خط میگون) *Bh.*; خطِ غبار scripturae genus quoddam subtilissimum, quod, qui aciem oculorum intendit, legere potest (خط بسیار باریک که بامعان نظر خوانده شود) *Bh.*; خطِ غلامی i. q. خط بندگی pactum servitutis opp. خط آزادی *Bh.*; خطِ فرو دینه nom. lineae septimae poculi G'amshêdi *B.*; خطِ قصّاران i. q. داغ گازران signum margini panni appositum, quo dignoscitur, cuius sit *Bh.*; خطِ کاسه‌گر nom. sextae septem linearum poculi G'amshêdi *B.*; خطِ کبک lineae s. striae in alis et pennis perdicis (خطوطی که بر پر وبال کبک میباشد وخوانا نیست) *Bh.*; خطِ گِردار *met.* s. خط گزار ; خط گذار liber, in quo opera et decreta divina sunt consignata (نامه اعمال وفرمان الهی) *Bh.*; خط گزار s. خط گذار *B.* خط گذار *Bh.* n. c. a) *met.* scriba (قلمزن), b) hastatus, hastae mittendae peritus (نیزه ور) *B.*; واغلب که خط کَش n. c. *Bh.*; بمعنی خطی گذار بود a) qui scribit, scriba (مسطر); b) qui praescribit (رسم ایدیجی) *F.* ex شرفنامه sine exemplo; خط کَشی (suff. ی) n. c. term. techn. architecturae : linearum ductus in margine aedificii, qui fit ornamenti caussa, sic descriptus (باصطلاح بنایان کشیدن خطوط بر اطراف طاقهای عمارت

cuiusdam sic descriptae : باصطلاح حکما خطیست که قبول نکند قسمت‌را مگر در جهت واحد, b) *poetis* os vel medium amatae (دهن ومیان معشوق) *Bh.*; خطِ حصار circulus, quem incantatores circum se vel alium custodiendi caussa scribunt (دایره که عزایم خوانان وقت عزایم خواندن برای حفظ بسر گرد خود یا دیگری بکشند) *Bh.*; خطِ حوادث *met.* non existentia casuum fortunae (معدوم شدن حوادثات) *B.* in app.; خطِ خطا i. q. خط بطلان *F.*; خطِ خَطَر i. q. خطِ اشک *B.*; خطِ خفی a thin character opp. خط جلی *J.*; خطِ خوانا scriptura, quae sine cogitatione legi potest (خطی که بی تامل خوانده شود opp. خط معما) *Bh.*; خطِ خون probatio occisionis (حجت قتل) *Bh.*; خط دار adi. c. virgatus, striatus *J.* Cast. offert : خطوار ; خطِ دیوان s. خطِ دیوانی genus scripturae sic descriptum : خط شکسته پر زشت ناخوان مخصوص میرزایان دفتر ایران *Bh.*; خطِ راه literae securitatem itineris praestantes, syngraphus, *gall.* passe-port *Bh.*; خطِ ردّ i. q. خط بطلان *Bh.*; خطِ روان i. q. خط خوانا *Bh.*; خطِ زبرجد رنگ i. q. خط سبز q. v. (خطی که تازه بر رخسار خوبان بر آمده باشد) *B.* in app.; خطِ سبز coll. خط 5 a) lanugo recens formosorum (که تازه از رخسار خوبان بر آمده باشد), b) scriptum ignotum, de quo nesciunt, unde venerit et quis scripserit; literae anonymae, c) i. q. خط ازرق s. خط سیاه s. خط شب q. v. *B.*; خطِ سرمه linea, quae efficitur, si collyrio oculos illinunt *Bh.*; خطِ سرو genus scripturae *Bh.*; خطِ سیاه linea nigra, quod est nomen quartae septem linearum poculi G'amshêdi *B.*; خطِ شب i. q. خط سیاه q. v.

وازاره بعد از سفیدی برای خوشنمائی محسن) Bh.; خطِ گلزار scripturae genus pictum et coloratum, sic descriptum : آن است که خط جلی نویسند تهجّی که هر دو طرف آن خطوط باریك باشد ومر بین آن گلها نقش سازند Bh.; خطِ محوَر linea ecliptica s. orbita solis (خط مشرق ومغرب‌را گویند وآن خطی است موهوم که مذکور شد B. in app.; خطی است موهوم که یکسر او بمشرق ویکسر او بجانب مغرب پیوسته است وسیر آفتاب بر اوست SHL.; خطِ مزوّر i. q. خط فرودینه B. in app.; خطِ مشرق ومغرب i. q. خط محور B. in app.; خطِ مشکین naevus niger in genis formosorum (خط سیاه وخط عارض خوبان) B. in app.; خطِ معما scriptura perplexa vel ambigua, opp. خط خوانا Bh.; خطِ نسخ a) scripturae genus nomine نسخی notum, cuius auctor ابن مقلة fuit F., b) i. q. خط بطلان Bh. s. خط محو SHL. HK., e. g. ظهوری ✿ خط نسخ بر نام کسری کشید ✿ ازو لفظ شاهی بمعنی رسید Bh.; خطِ نشسته in lex. Bh. sic explicatur : خط پخته که بآسانی خوانده شود : allato hoc versu امیر شاق سبزواری poetae : ✿ غباری است خطت نشسته بر آن لب ✿ بلی خطِ یاقوت باشد نشسته Bh.; خطِ نصف النهار circulus meridianus (دایره افق ودایره نصف النهار که مصطلح اهل هیئت است Bh.; خط استوارا گویند که ابتدای معموره است B. in app.; خطِ نیل litera Elif, quam colore nigro in facie infantum pingunt ad arcendam vim magicam oculi maligni (الفی که از سیاهی برای دفع چشم زخم بر روی اطفال کشند) Bh.

Phrases :

خَطّ از خون نوِشتن met. auxilium implorare in miseriis et loco periculoso (در روز سخت ومقام بی چارگی) B. in app.

خَطّ از قلم ریختن met. scribi (مرقوم شدن) Bh.

خَطّ بجهان کشیدن met. mundum relinquere, mundo valedicere (ترك دنیا دادن) B. in app., unde خط بجهان کش n. c. qui mundo renuntiavit, valedixit, solitarius (ترك دنیا) F.

خَطّ بخون کسی آوردن s. cum verbis دادن, کشیدن et نوشتن occisionem alicuius probare Bh.; cf. خط خون.

خَطّ برون آوردن s. خط بر آوردن argumentis probare, argumentari (آشکارا کردن حجت برای اثبات دعوی خود) Bh.; cf. خط 2; 2) pullulare, de lanugine adolescentis, lanugine vestiri (مخطط شدن جوان ساده رو) Bh.; cf. خط 5.

خَطّ بر خاك کشیدن s. — زمین — met. impotentiam vel pudorem suum manifestare (اظهار عجز وخجالت خود کردن), e. g. in hoc versu صایب poetae : گل زانفعال رویش در خار گشته پنهان ✿ ریحان زشرم خطش بر خاك خط کشیده Bh.

خَطّ بردن pullulare, de lanugine adolescentis, lanugine vestiri Bh.; cf. خط بر آوردن 2.

خَطّ بر سر کسی کشیدن met. errorem vel peccatum alicui imputare (بخطا وعیب منسوب کردن) Bh.

خَطّ بر عالم کشیدن met. i. q. خط بجهان کشیدن B.

خَطّ بر گردن کشید met. iussit obedire et se submittere (اطاعت امر ایلدی); mos enim est antiquus Persarum, carnificem, antequam supplicium a malefico sumat, per cervicem illius lineam ducere et ligatis oculis strato arenae illum insidere iubere et, postquam ter licentiam occidendi petiit, trucidare F., e. g. in hoc versu ابو المعانی

سرا آنکه که اندازد بشمشیر poetae : جفای خود ۞ بکش بر گردنم اول خطی از خاکپای خود *F.*

خط بستن i. q. خط بردن *Bh.*

خط بسر خود دادن *met.* syngrapham iudicis scribere ([موچلکا .*HK*] موچلکا) (وسجل نوشتن) *B.* vel sec. *Bh.* خط بسر خویش دادن occisionem suam probare (حجت بقتل خود دادن), e. g. ظهوری ۞ از بحر گفت بخمه نمرها دادند ۞ جنی بورقها زرقمها دادند ۞ تا بسر خط دیگران دگر سر نبهند ۞ خطی بسر خویش قلمها دادند *Bh.*

خط بقبر کشیدن — s. بمزار — post humationem in sepulcro Suram انّا انزلنا recitare et septem lineas trahere, quo veniam impetrari credunt (بعد تدفین میّت بر قبر سورهٔ انا انزلنا خونده هفت خط میکشند واین‌را موجب مغفرت اعتقد دارند), e. g. in hoc versu صایب poetae : زبعد مرگ کسی خط بقبر ما نکشید ۞ زبهر آنکه نبودیم در حساب کسی *Bh.*

خط در آوردن i. q. خط بردن *Bh.*

خط دمیدن i. q. خط بردن *Bh.*

خط فلانچیز دادن *met.* integritatem alicuius rei confiteri (اقرار کردن بکمال آن چیز), e. g. in hoc versu وحید poetae : اگر نقش از رنگ اگر ساده اند ۞ همه خط بخوش خطیش داده اند *Bh.*

خط کشیدن lineas trahere, scribere (نوشتن) *Bh.*; 2) *met.* obliterare, amovere (محو کردن وبر طرف ساختن) *B.*; c. acc. vel ب vel بر rei; 3) i. q. خط بردن *Bh.* نا پدید کردن

خط نهادن c. بر obliterare, amovere, e. g. in hoc versu حکیم شرف الدین شفای poetae : دشمن به یار نامه سر بسته مینوشت ۞ نگذاشت از حسد که نهم بر کنار خط *Bh.*

a. خطا peccare, haud recte agere; peccatum (گناه کردن وناصواب) et Persae significatione : „error, hallucinatio" vocem adhibent (وفارسیان بمعنی سهو نیز استعمال کنند) *Bh.* Coniungitur cum verbis گفتن, کردن, زدن, بخشتن et significatione : „peccatum, errorem committere" et cum verbis رفتن, داشتن, افتادن et شدن significatione intransit. : „peccare, errare (لازم آنست); cum خوردن errorem pati (سهو شدن), e. g. in hoc versu بقا poetae : راه باریک وکاسه لبریز کشتی است ۞ دم نگهدار تا خطا نخورد *Bh.*; cum در گذاشتن peccatum vel errorem condonare (بخشیدن) *Bh.* coll. خطا بخش adi. c. errores condonans Spieg. Chr. 56, 10, et خطا پوش adi. c. delicta tegens, clementissimus *M.* ex Sae. et خطا کار s. خطاگر (suff. کار et گر) peccator *C.*

خطا s. خطای Khata, nom. provinciae scythicae vel tataricae extra Imaum montem; 2) nom. Chinae septentrionalis Herb.; unde خطائی (suff. ی) ad Khatam pertinens, Khatajensis; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 188, 3, t. XIV, 1, p. 308 sqq.

a. خطاب collocutio, colloquium (رو برو سخن گفتن); 2) oratio, sermo (سخن); 3) genus cognominis, quod reges optimatibus indunt (نوعی از القاب که پادشاهان بکبار بزرگان وعمده‌های خود دهند). Coniungitur cum کردن et دادن *Bh.* coll. اورا بسلطان خطاب کرده „cum Sultanum compellabat" H. pr. reg. 19, 11, et واورا بلقبی که سزاوار سلاطین بشد خطاب فرمودند „et cognominibus, quae principibus conveniunt, eum compellabant" Not. et Extr. t. IX, 233, 3.

a. خطّاط calligraphus; 2) qui multum scribit, sedulus scriptor (آنکه خط خوب وبسیار نویسد) *B.*

a. خطبه pl. خطب *gen.* oratio in conventu, concio; cf. Not. et Extr. t. IX, 225, 6,

et *spec.* concio sacra, qua apud Muhammedanos laudari solet Deus, benedici Muhammedi eiusque familiae ac imperatori die Veneris (كلام خطيب كه در ستايش باريتعالى ونعت حبيب او وموعظه خلق باشد). Coniungitur cum verbis كردن دادن ,خواندن et *Bh.*; cf. H. Sam. 60, med. Inde خطبه خوان n. c. concionator (خطيب وخاطب) *Bh.*

a. خَطَر exitio proximum esse; periculum, discrimen (بهلاك نزديك شدن) *Bh.*; 2) dignitas, existimatio, pretium (قدر ومنزلت وشان وشوكت وعظمت) *B.*; cf. Pend. 84, 11; 3) sec. Freyt. خِطْر indicum, color indicus (وسمه) *B.* — Inde خطرستان s. خطركده n. c. locus periculosus *Bh.*; خطرمند (suff. مند) *met.* magni pretii (گران بها وقيمتى), ut in hoc versu poetae استاد فرخى : خواسته گرچه عزيز است وخطرمند بود ✿ بران خواسته ده خواستهرا نيست خطر *Bh.*; خطرناك (suff. ناك) periculosus Gul. 34, 14; خطرناكى (suff. ى) periculum *Shaksp.*

خَطْرايه vestis lanea villosa Dervishorum *B.*; cf. خشوانه.

a. p. خِطمى خَطائى genus malvae floris optimum (بهترين انواع گل خيرو) sic descriptum : در آغاز شكفتن برنگ سفيد ميباشد تا دو پهر پس بسرخى زند پس سرخى او كمتر شدن گيرد وبعد از غروب باز برنگ اصلى باز آيد, ut in hoc versu poetae راضى : همچو خطمى خطائى هسر زمان در بلغ دهسر ✿ چهره ديگر گون مرا از خجلتِ عصيان شود *Bh.*

a. خِطَّه funis s. amussis murariorum, qua in construendis aedificiis utuntur (معمارلرك ديوار بناسنده چكدكلرى ايپ) *F.* sine exemplo; 2) terra struendo habitaculo signata (زمين كه براى بنا عمارت كه خط كشيده جدا كرده باشند) *SHL.*; 3) regio, ditio, provincia (سنور واُلكه ومملكت) *F.*; a region, country, territory *Shaksp.* Inde خطهٔ اول *met.* thronus gloriosus Dei (عرش مجيد), i. e. sphaera suprema s. nona *B.*; خطهٔ پسر بهاجت regio amoenissima *M.*; خطهٔ كُل i. q. خطهٔ اول *B.*

a. خَطيب concionator, orator (خطبه خواننده) *SHL.*; خطبه خوان (وسخن گوى) *Bh.* Inde خطيبِ الهى orator sacer (هاتف غيبى), a) qui Deum precatur et laudat (كه ذكر وذاكرى كند); b) lector Corani (قارى قرآن); c) qui unum Deum profitetur (موحد) *B.*; خطيبِ فلك *met.* Jupiter planeta *B.*

خَف et خُف genus fomitis, scil. herba mollis facile ignem concipiens ar. مرخ dicta; 2) pannus semiustus (رگو وپنبهٔ نيمر سوخته), quo instar fomitis utuntur *B.*; cf. پدپود; 3) involucrum vestibus involvendis (بوقچه) *F. C.*, ut in hoc versu poetae حكيم اسدى : لب كين كشان زيسر كف ✿ زگرماى خورشيد خفتان كافته خف *F.*

خَفا i. q. خفه strangulatio *Shaksp.* Inde خفا كردن suffocare (فشردن گلو) *B.* in app. *C.*

خَفاجَه s. خفّاجه gens quaedam Arabum latrocinans *B.* in provincia حجاز *F.* Gul. cf. ar. خفاجة, quod *M.* ex Wan. affert; 2) cucumis melo immaturus (قاون وقارپوزك خامى تركيبده كه دوكلك ديرلر) *F.* sine exemplo. *C.*

a. p. خُفار s. خُفّار coll. ar. خُفارة merces s. honorarium, quod datur duci *M.* ex *F. C.*

خَفالَه i. q. جفاله *F. C.* Falsa lectio videtur.

خَفانيدَن caussale verbi خفيدن *C.*

خَفتان s. خفدان genus indumenti militaris (جبيه وجامهٔ روز جنگ), alias et قزاگند et turc. قلماقى dictum *B.* Gl. Sch.; بر نوع جبه در جنگ محلنده كيرلسر تركستانده قلماقى ديرلر *F.*; نوعى از جامه پنبه دار كه اكثر در جنگ پوشند *Bh.*, e. g. in hoc versu نظامى poetae : بدريد خفتان زره

پاره کرد ۞ عمل بین که فلان با خاره کرد *Bh.* coll. Frag. 33, 8 et hoc versu شیخ سعدی poetae : نه بینی که در معرض وتیغ وتیر ۞ بپوشند خفتان زیر حریر *F.* Sec. al. significat etiam: cassis et lorica ferrea et arma (وخود وزره آهن وسلاح همه دیده شده) *HK. SHL.* Vox in arabica quoque lingua usitata.

خفتانیدن caussale verbi خفتیدن q. v. (خوابانیدن وغلطانیدن) *B.*

خفتک (a v. خفتن suff. ک diminut.) unde ar. خفتق, ephialtes, suppressio nocturna (کابوس); cf. خفتو; 2) avis quaedam alias کاروانک dicta, q. v. *B.*

خفتگی (a خفته suff. ی) inflexio, curvatura (کجی وخمیدگی) *Bh.*; a lying down *J.* Coniungitur cum verbo گرفتن, e. g. in hoc versu انوری poetae : حرف تیغ تو الف دار کجا کرد قیام ۞ که نه در عرصه الف خفتگی لام گرفت *Bh.*

خفتن (imp. خفت; cf. Instit. ling. pers. §. 251 f., p. 158 et 159, not. 1 et 2; verbum significatione cum cognato خوابیدن et خفتیدن consentiens, cum verbo خسپیدن etiam cognatum et respondens z. سپد qaf, s. स्वप् cubare, decumbere, iacere (یاتمق) *F.*, e. g. in hoc versu حافظ poetae : قدری چنین عزیز وشریف ۞ با تو تا روز خفتنم هوس است *F.*; incurvari, inflecti coll. ولی بحملهء اول عصای شیخ بخفت Gul. 144, 14, et de camelo genua flectente vel genibus nitente (بزانو در آمدن شتر) *B. HK.*, unde 2) dormire (اویومق) *F.* coll. در میان علفزار بخفت „*asinus* in prato obdormivit" Spieg. Chr. 31, 6, et hoc versu ابو المعانی poetae : بخاکراه تو عشاق جان فدا کرده ۞ بیک نگاه زتو تن بخشم خفتیده *F.* et *tropice* e. g. de fortuna non favente, ut in hoc hemist. حافظ poetae : گفت افسوس که آن دولت بیدار بخفت *F.*; 3) coll. خواباندن volutari (غلطیدن) *B. HK. F.* vel inquinari, misceri, e. g. de carne assa sale infricata, de gladio, sagitta, al. sanguine inquinatis (آلودن وآغشته شدن بچیزی) (چون کباب در نمک وشمشیر وتیر در خون) *Bh.*, ut in hoc versu وحید poetae : زنازان شوخ چون سوئی دلم آشفته می بیند ۞ بخونناب دلم تیر نگهرا خفته می بیند et میرزا مستانه : poetae ملا قاسم مشهدی بر خاکم نمیداند که من ۞ در کفن همچون کباب در نمک خوابیده ام *Bh.*; 4) coire, spissari s. coagulari, de lacte (بستن شیر) (ای منست گردیدن وجغرات شدن) *B. Bh. HK.* — Inde خفتنجا n. c. cubile, dormitorium *C.*; خفتن خون coll. خون خفته *met.* i. q. خسپیدن خون vita conceditur, a sanguinis vindicta desistere (بحل شدن خون) (واز قصاص در گذاشتن), e. g. in hoc versu قاسم مشهدی poetae : خون عاشق خفت اما گرمی خونش نخفت ۞ آتشی دارد زیر et مولوی معنوی poetae : پای پامالش هنوز دیده خون گشت وخون نمی خسپد ۞ ویسن دلم از جنون نمی خسپد ۞ آنکه کشت است از پیء ما دون من ۞ می خفتنی نداند که نخسپد خون من *Bh.*; چو سایه (suff. ی) fit to be lain upon *R.*; در گل خفتن *met.* a) volutari (غلطیدن); b) mori (مردن) *B.* in app.; نماز خفتن preces ante somnum *F.* oratio, ultima diei sesqui hora post occasum solis fieri solita *M.*

خفتو (suff. و diminut.) i. q. خفتک 1 *B.*

خفت وخیز *met.* tarditas, cunctatio vel progressus, qui fit gradatim (آهستگی وتانّی) (وتدریج) *B. Bh.* coll. hoc versu poetae cuiusdam : دولت آن به که خفت وخیز بود ۞ دولت تیز رستخیز بود *Bh.*; 2) agitatio, inconstantia (اضطراب وبیقراری); 3) coitus (جماع کردن) *B.* In hoc versu ex Bostân desumto : بگفتا سر اینکه بشمشیر تیز ۞ بینداز یا من مکن خفت وخیز „dixit : gladio acuto huius (puellae) caput abscinde, aut noli mihi hoc vel

illud obiicere“ phrasis خفت وخیز کردن *tropice* significare videtur: „obiicere, obiectare“, quod probat etiam schol. turc.

خُفتَه i. q. خُفه tussis (سرفه), ut in hoc versu poetae میر نظمی: ثـلـسویشرا ززور سرفه کفته ۞ چنانش داده بـود آزار خفته *F.*, in quo haec vocis forma, ut rimam faciat cum praecedente کـفـتـه, adhibita esse videtur.

خُفتَه part. praet. v. خـفـتـن q. v. inflexus, incurvus (خـمـیـده وخـم شـده); 2) qui decubuit, iacens, sopitus (خـوابـیـده) *B.* Gl. Sch.; cf. Pend. 25, 9. 86, 1, et sensu tropico; cf. خـوابـیـده; 3) lusus puerilis چـنـیـن dictus *B.* Inde خـفـتـه خون دویدن to run swiftly *J.*; خون خفته i. q. خون خوابیده *Bh.* q. v. s. خوابیده coll. خفتن خون.

خُفتی (suff. ی) cibus vespertinus (اخشم یـکـی) *F.*, qua significatione oppositum est voci چاشتی q. v.

خُفتیدَن i. q. خفتن q. v. *B. F.*

خَـفَـج eruca, quae cum oxygala editur (قـچی turc. خَردَل صحرائی) *B.*; cf. خَردَل.

خَـفَـج et خَـفـَج et خَفَجا et sec. *F.* خَفَج ephialtes *B.*; cf. خفرنج.

خُفْج i. q. خُفنج sepulcrum (کـور خـانـه), ut in hoc versu poetae میر نظمی: کـم مـانـد هما ونام هما ۞ نکند سایه سیهء خفجی *F.*; 2) noctua (بیقوش) *F.* sine exemplo. *C.*

خَفجاق nom. deserti in تـرکـسـتـان, nomine دشت قیـچـاق noti; 2) Turcae desertum inhabitantes (ترکـان صـحـرا نشین); 3) vir nobilis (مردم اصیل) *B.* Alia forma vocis قیـچـاق videtur literis خف cum cognatis قپ permutatis.

خَفجَه nom. arboris spinosae fructibus rotundis et rubris, ar. عوسج dictae *B.* lycium. In lex. *F.* et *Bh.* legitur خُفجَه.

خَفجَه et sec. *F.* خِفجَه later aureus vel argenteus (شوشهء طلا ونقره); 2) fasciculus cincinnorum supra faciem formosorum defluens (مـوی چـنـد از زلـف وکـاکـل که یکجا جمع شده بشند وبر روی جوانان خوبصورت افتد); 3) ramus arboris aequalis et directus *B.* Vox cum خـپـچـه et شفشه s. شوشه cognata; 4) خَـفـجَـه coll. خُفجَه 2 fustis, quo fit castigatio ex lege (حـکـم شرع تعزیر ایچون اوردقلری نت معنسنه), ut in hoc versu poetae cuiusdam: بفرمود قاضی که با امر شرع ۞ خفجه ازان کار کردند منع *F.*

خُفجَه i. q. خَـفـجَـه *Bh. F.*; 2) *met.* fustis cuspide ferrea instructus, quo boves impellunt; stimulus (چوبدستی که بر سر آن آهن سر تیزی باشد وبدان گاو رانند) *Bh.*; cf. خَفجَه 4.

خَفدان i. q. خفتان q. v. *B.*

خُفدَه, sec. *F.* et *HK.* خَفدَه, inflexus, incurvus (خـمـیـده) *B.* Alia forma vocis خُفتَه videtur.

خَفْرَج et خَفَرج portulaca (خرفه) *B.* Aliae vocis lectiones sunt خَـفـرُج et خَـفـرَج et خِفرِج et خُفرُج *F.*; cf. خَنفرج et تخم خفرج.

خَفرَق vox, qua Persae in conviitiis (در محل دشنام) utuntur *B.* in app.

خَفرَنج ephialtes *B.*; cf. خَفَج et خفتو.

خَفرَد s. خَفرَد s. خَفرَدو s. خَفرَدَه *F.* et sec. *C.* خَفرَدوك i. q. خیزدو *F.*

a. خَفَقان quod Persae etiam خَفْقان pronuntiant, palpitatio *cordis* vel motus tremulus *vexilli* (علم), *vaporis* (سراب), *venti* (باد) *similisve rei Bh.*

خَـفَـک i. q. خـبـک strangulatio *F.* sine exemplo.

خَفَگی (a خَفَه suff. ی) displeasure, anger *Shaksp.*

خَفَنج coll. خَنْج utilitas (فائده); 2) voluptas, hilaritas (عـیـش وطـرب); 3) deliciae, blanditiae amatoriae (ناز وغمزه) *B.*

خُـفـنـج (ceterae vocales desunt) sec. *C.*

خُـفُـنـج, i. q. خُـفُّـج sepulcrum *F. C.*; 2) noctua *F.* sine exemplo.

خَفَندیدن suffocari sive ex tussi, sive alia ex caussa (اوکسورمکدن ویا غیری سببدن بوغـاز بوغلمق) *F.* ex Fg. sine exemplo; cf. خَفیدن.

خَفَه sternutamentum (عطسه) *B.*; 2) coll. خیه et خَوَه strangulatio (فشردن ثـلـو) *B.*; بمعنی خبه مـرقـوم اسمر مصدر استعمال اونـسـور *F.* Cum کردن strangulare, suffocare *F.* Vox ab خَفیدن formata.

خُفَه tussis (سرفه ar. سُعال) *B.*; cf. خَفته.

a. خُفّی الحُنَین ocreae Honaini, qui erat ocrearum confector (موزه دوزی) *Bh.*; cf. Freyt. lex. s. v. خُفٌّ.

خـفـیـد gratus, acceptus; celeber, notus (پسندیده ومشهور ومعروف) *F.* ex ادات الفضلا e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: در شب هجران چنان فریاد وزاری شد پدید ✿ بسر فلك بودست در جمع ملایك‌را خفید *F.*; cf. خُفیده 2. Alia lectio vocis خُنید videtur.

خَفیدن sternuere (عطسه کردن) *B.*; 2) coll. خَبیدن 2 suffocari (خـفـه شـدن) *B.* ex tussi (اوکسورمکدن بـوغـز طوتلمق) *F.* coll. hoc versu میر نظمی poetae: نـدارد چو تاب تکلم بآن ✿ خفیدن گرفته گلویش همن *F.*; cf. خفندیدن et خُفیدن.

خُفیدن tussire (سرفه کردن) *B.* Verbum cum خَـفـیـدن cognatum et ad s. rad. क्षु sternuere referendum videtur, unde क्षव et क्षवथु sternutamentum, tussis.

خَـفـیـده part. praet. v. خَفیدن qui sternuit *B.*; عطسه زده *F.*; 2) suffocatus, strangulatus *B.*; بوغلمش واعصا اویوشق اولمش *F.*

خُفیده part. praet. v. خُفیدن qui tussivit; 2) sec. ادات [.B آداب] الفضلا ex موید الفضلا: celeber, notus (مشهور ومـعـروف وشهرت یـافـتـه) *B.*; cf. خفید, qua significatione alia lectio vocis خُنیده videtur.

a. p. خَفیفی دائره centre of a circle *Shaksp.*

a. خَفیّه res occulta, arcanum. Inde در خفیه in occulto, clam Gul. 41, 4; خفیه محال n. c. lands hid from government *R.*; خفیه نویس s. خفیه نگار n. c. a writer of secret intelligence, employed by government *Shaksp. R.*

خکاو s. خَکَو nom. loci et regionis cuiusdam *B.*

خُکُشک ex خاک خشک terra arida, decurtata vox, quam alii etiam خَلُشک scribunt: cantharus (کوزه) fictilis, variis coloribus depictus, qui in urbe خَلُّخ inter paraphernalia sponsae esse solet (ودر شهر خلخ داخـل جهاز دختران کنند), vel quem sec. al. puellae aqua colorata implent, qua se invicem conspergunt (که دختر کان درآن آبهای رنگین کنند وبیکدیگر پشند) *B.*

خَکیدن calcare (بدسمق) pedibus aut re alia *F. C.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: ✿ مگر دست یاری مرا بخت هم خکیده بپی ستمر شخص غمر *F.* Alia forma verbi خخیدن videtur et fortasse ab خاک terra derivandum.

خَـل imperativi significatione: veni (امـر بآمدن یعنی بـیـا) *B.*, ut in hoc versu حکیمر ناصر خسرو poetae: اگـرچه غرقه از جهل خود نمید مباش ✿ بعلم کوش وازین غـرق جـهـل بیرون خل *F.*; 2) adventus (یعنی آمدن) *B. F.* sine exemplo; 3) imp. verbi خـلـیـدن et in comp. part. praes. significatione (یعنی خلنده وامر بخلیدن) *SHL.*

خِـل et خُـل mucus narium (خلطی که از بینی بـر آیـد) *B.*, qua significatione ex خِلم et خُلم decurtatae voces videntur.

خُـل coll. خُلّه i. q. خِـل mucus narium; 2) cinis (خاکستر); 3) dial. Ghîlânensi: nates, podex (مقعد) *B.*; سوراخ مقعد *F.*

coll. versu s. v. پایه 7 ex lex. *F.* allato, cuius posterius hemist. h. l. sic legitur : کهٔ بار پایه وزن پیلد خل بلابزه‌را ; 4) curvus, inflexus (کج وخمیده) *B.*, qua significatione ex خوهل s. خهل decurtatum videtur; 5) furiosus, insanus (دیوانه) *B.*

خِلا lutum (پالچیق), e. g. in hoc versu میر بر آنکس که نقشش کند : poetae نشمی اقتضا ✿ بماند چو خر لنگ اندر خلا *F.*, in quo haec vox rimae efficiendae caussa ex خلاب decurtata videtur.

خَلاب et sec. *F.* et *Shaksp.* خِلاب lutum aqua mixtum (گل ولای وآب که بهم آمیخته شده باشد) i. e. limus, coenum; cf. Gul. 180, 3; 2) terra lutosa, in qua pes haeret (زمین گلناکی که پای در آن بماند) vel lubrica (که آنده ایاق سورچر) *F. SHL.* Fortasse ex گُلاب mutata vox; cf. خِلاش et خلیش.

خَلابَر dial. Ghîlânensi : Arabs servus, qui in domo regis vel Sultani stipendio fruitur (مردمی از عرب که در خانهٔ پادشاهان وسلاطین مرسوم خوار باشند) *B.*; cf. خلابش.

خَلابَش coll. خلابر dial. Ghîlânensi : servus vel famulus, qui stipendio fruitur (نوکر وملازم مرسوم خوار) *B.*

a. p. خَلاجا n. c. latrina Pend. 111, 4.

خَلاش tumultus, turba (غلغله وشور ومشغله) *B.*; cf. تلاج et خلیش.

خِلاش i. q. خَلاش; 2) i. q. خلاب q. v. *B.*; cf. خلیش.

خِلاشَه et sec. *F.* خَلاشَه morbus inter fauces (گلو) et nasum (بینی) ex cibi indigestione (تخمه) oriens *B.*

خَلاشَه i. q. خاشاک *SHL. B.* s. خس; 2) clavus s. gubernaculum navis (کمی دومنی) *F. C.*, e. g. in hoc versu ابو المعنی poetae : دل تلاشی میکشد از غم بدن گشته خراب ✿ چون خلاشه بشکنند کشتی بیفتد اضطراب *F.*; 3) pro خلالچه dentiscalpium (چوبی باریک که بدان دندان پاک کنند) *B.* in app.

خَلاشی a mariner, a sailor *R. J.*; cf. خلاصی 2.

a. خَلاص et خَلاصی addito suff. ی ut in vocibus فضولی, زیادتی simil., liberatio, libertas (رستن ورها) et *met.* liber (وبمعنی آزاد مجاز است) *Bh.* Cum کردن liberare c. از, e. g. از بند درانم خلاص کردند Gul. 34, 12, coll. من ترا از خشم خلیفه خلاص کنم H. Sam. 10, 14 et i. q. خلاص شدن liberari, e. g. چون از چنگ من خلاص کردی بهم خود مشغول شوی „si e manu mea liber et salvus evaseris, negotiis tuis vacabis“ Not. et Extr. t. IX, p. 118, 7. Cum شدن s. گشتن liberari, liberum salvumque evadere c. از Spieg. Chr. 13, 11, H. pr. reg. 9, 7 et 12 v., 6. Praeterea coniungitur cum خواستن, دادن et یافتن *Bh.* coll. Spieg. Chr. 19, 13 et cum آمدن cum praep. ب, e. g. in hisce versibus شیخ شیراز poetae : یکی رفت از چار سوی قصاص ✿ چه کردی که آمد بجانت خلاص ✿ شکارش نجوید رهائی زبند ✿ اسیرش نخواهد خلاص از کمند *Bh.*

خِلاص selectio; res quaevis exquisita, selecta (از چیزی پیوستن ویکسو شدن وبس گزیده هر چیزی) *SHL.*; apud Persas : aurum vel argentum igne purificatum, purum; moneta genuina (ودر فارسی زر ونقره‌را نیز گویند یعنی زر خالص که از بوته بدر آورده باشند ونقد نفیس وضد جنس) *SHL. F.*

a. p. خُلاصَگان (plur. vocis ar. خُلاصه) choice, pure, selectest *J.*

a. خُلاصَه purior, meliorve pars vel medulla rei; cf. Spieg. Chr. 53 l. atp.; abstract, abridgement, conclusion, inference, moral et adi. spacious, roomy *Shaksp.*

a. p. خَلاصی i. q. خلاص *Bh.*; 2) a sailor, a native artillery-man *Shaksp.*; cf. خلاشی.

a. خِلال medium rei (میانه چیزی) *Bh.* coll. در خلال این احوال inter haec, interea H. Sam. 60, 16; 2) dentiscalpium (چـوب دندان کاو) *Bh. B.* Cum کردن dentiscalpium facere *met.* finem facere edendi (دست کشیدن از طعام) *Bh. B.*; via, mos; stilus *scribendi M.* Inde خلال دان n. c. vas dentiscalpiis recondendis *R.*; خلال مأمونی herba quaedam suave olens, ar. اِذخَر (schoenanthum, iuncus odoratus Freyt.) dicta *B.*, ex qua dentiscalpia conficiuntur *F.*; خلال ماندن از چیزی *met.* prorsus spoliari (تمام وکمال تاراج شدن وبغارت رفتن), ut in hoc versu نظامی poetae : کس آمد کزان ملك آراسته ☆ خلالی نماند است ازان خواسته *Bh.*

a. p. خِلالچَه (suff. چه), undo خلالشه 3, dentiscalpium *B.* in app.; cf. خِلال 2.

خَلاکوش s. خلالوش tumultus, turba (فتنه وآشوب وشور وغوغا ومشغله وغلغله) *B.* Alia forma vocis غلالوش, cuius aliae diversae formae in lex. *F.* recensentur : خلاوش et خلانوش, خراروش. Cf. etiam خلاوه 2.

خَلانوش i. q. خلالوش; 2) nymphaea flos (نیلوفر); 3) nom. medicamenti cuiusdam (یم دارو) *F.* sine exemplo.

خَلانیدَن caussale verbi خلیدن *B.* s. دنبه گذار 2 et آجده.

خَلاوُش i. q. خلالوش *F.* sine exemplo; cf. خلاوه 2.

خَلاوَه s. خِلاوَه attonitus, mente perculsus, stupidus (سرگشته وحیران وسراسیمه ودنگ); 2) coll. خلاوش clamor, tumultus (بانگ ومشغله) *B.* Alia forma vocis کلاوه.

خَلَب calamus scriptorius (خامه قلم) *F.* ex نعمة الله sine exemplo. *C.*

خِلْب i. q. خِلم mucus narium *F.* ex المجمع sine exemplo. *C.* Alia forma vel falsa lectio pro خِلم videtur.

خَلاط nom. urbis celebris in parte media Armeniae i. e. inter superiorem et inferiorem sitae, quae sic describitur : بلدهء ایست مشهور بنواع خوبیها وآن قصبهء ارمنیهء وسطی است وبشدت برودت ضرب المثل است واز عجائب این است که ده ماه اثری از حیوان وماهی وغیره آن در آنجا نیست ودو ماه بیبن کثرت می شود که شکار کنند وذخیره نمایند وبجاها واطراف دیگر برند *B.* in app.

خَلاف coll. ar. خِلاف salix (بید), arbor ad genus صفصاف pertinens *B.*

a. خِلاف contrarium, oppositum, repugnantia, certamen (مخالفت) *B.*; ناسازگاری کردن باهم *Bh.*, unde 2) mendacium, vanum, futile *quasi oppositum vero* (دروغ وگزاف) *B.* Coniungitur cum verbis افتادن, افگندن et کردن, e. g. in his versibus سعدی poetae : چو در لشکر دشمن افتد خلاف ☆ تو بگذار شمشیر خود در غلاف ☆ ندیدم زغماز سرگشته‌تر ☆ مکن طالع وبخت برگشته‌تر ☆ زنادانی وتیره رائی که اوست ☆ خلاف افگند در میان دو دوست *Bh.* coll. کسی که لطف کند با تو خاکپایش باش ☆ وگر خلاف کند در دو چشمش افگن خاك Gul. 187, 9, ubi Semelet pro خلاف, quod editiones et codices meliores offerunt, male ستیزه legit; 3) adv. i. q. بخلاف e contrario, contra; cf. Gul. 46, 19. 185, 21, Spieg. Chr. 58 fin. Inde بی خلاف sine controversia; certo; خلاف ورز adi. c. contradictious et خلاف ورزی (suff. ی) n. c. opposition, contradiction, contradictiousness *J.*

a. خِلافی controversus, polemicus, e. g. مسئله خلافی quaestio polemica Not. et Extr. t. IX, p. 231, 8, et خلافیّات plur. vocis خلافیّة res vel quaestiones polemicae, controversae *ibid.* l. 10.

a. خَلال i. q. جدال dactylus viridis immaturus *B.*

a. خُلد aeternitas et *met.* paradisus, unde بهشت برين i. q. خلدِ برين paradisus *B.*

خُلَر, sec. *F.* خَلَر, coll. ar. خُلَّر frumentum quoddam (غـلـدء) ervo (كرسنه) simile, quod in Jazd (يـزد) et in tractibus Karmaniae (كرمان) et Gorgistâni (گرجستان) viride crudum edunt et saginandis bovibus adhibent. Maturum autem coctum edunt et pulmentis indunt et ex illius farina panem coquunt. Alia frumenti species est silvestris (صحرائی), cuius esu lac mulierum augetur *B.*; vicia, turc. سياه دانه جلبان كه علف بورچقى dicta (ذو واشتر ايدرلر) *F.*; cf. خرقى.

خَلِش (suff. ش a v. خليدن) immersio rei in rem vulnerandi caussa; 2) vulneratio (جراحت كردن) *B.*; stop, interruption; solicitude, suspicion *Shaksp.*

خَلُشك i. q. خكشك q. v.; 2) pedes femoralium coloratorum (پاچهء ازار وشلوار رنگين) *B.*, fortasse sic dicti, quod cantharo (خكشك s. خلشك) similes sunt.

خُلُشك saliva (خيو) *B.*

a. خِلط omnis res, quae se cum altera miscet Freyt.; mixtura medicinalis aut miscella quaevis; 2) humor, quales quatuor sunt in corpore humano *M.* Inde خلطِ فاسد canker of a sore (cacochymia) *Shaksp.*

a. خِلعَت pl. خِلَع [خلاع *Bh.*] (a v. خلع extraxit, detraxit et quidem lente; exuit *vestem, calceos* Freyt.) *proprie* vestis, quam aliquis e corpore suo exutam alii dat (جامهء كه از تن خود كنده بكسى دهند) *usitat.* vestis honoraria, quae benevolentiae testandae caussa a regibus vel Veziris donatur, ex tribus saltem partibus, non paucioribus, constans: a) tiara, b) veste et c) cingulo (ودر عرف جامه كه ملوك وامرا بكسى دهند وكمر از سه پارچه نباشد دستار جامه كمربند), qua significatione epitheto فاخر pretiosus, gaudet;

خُلب collyrium (كحل ar. سرمه) *F.* sine exemplo. *C.*

e. خَلباى (gr. χαλβάνη) galbanum (بيرزد ar. قِنّه) *B.*

خَلَج gens quaedam Turcarum deserta incolens *B.*

a. p. خَلَجان in mentem venire (بخاطر در آمدن); 2) palpitare, de membro; agitatio, motio (جستن پهلو) *B.*; جستن عضو *Bh.*; 3) animi motus, angor, sollicitudo; 4) propensio, desiderium, cupido (خارخار وميل خاطر وخواهش بچيزى) *B.*, qua tertia et quarta significatione hanc vocem apud Persas usitatam esse contendit lex. *Bh.* auctor; 5) nom. vici (قريه) ad Shîrâz pertinentis *B.*

خُلجه a stick with a curved head *R. J.*; cf. خلمه.

خَلُّخ nom. urbis in Turkistân, cuius iuvenes et puellae formositate praestant et ex qua moschum optimum afferunt *B.* Gl. Sch.; cf. Frag. 25, 17; 2) suave olens (خوشبو) *B.*

a. خَلخال pl. خَلاخيل *Bh.* compes (حلقه) ex auro, argento similive re, qua feminae pedes ornant *B.*; پاى برنجن *Bh.* Coniungitur cum verbo پوشيدن, ut in hoc versu نظامى poetae: همه عنبرين خال وخلخال پوش ✿ سر زلف پوشيده بالاى گوش *Bh.*; 2) nom. urbis in آذربايجان inter قزوين et گيلان sitae, qua utraque significatione haec vox etiam in Qâmûso (قاموس) legitur *B.* Inde خلخالِ زر a) i. q. simplex خلخال; b) *met.* sol *B.* خلخالِ فلك *met.* a) sol, b) luna *B.*

خَلخَن nom. herbae, quae herbae اشنان dictae similis est *B.*, in regione Balkh frequentis (مملكت بلخده چوق اولور) *F.*, ex qua اشخار paratur *B.*

a. p. خُلَّد talpa (موش كور), dial. Shirazensi انكشت برك dicta *B.*

2) *met.* linea, qua calligraphi discipulos corrigentes literam bene scriptam circumdant (وبمجاز خطی را گویند که خوشنویسان عندهم اصلاح دادن بشاگردان بر گرد حرفی که خوب نوشته باشد میکشند), unde dicunt خلعت دادن حروف را de literis, quae tali modo quasi investiuntur *Bh.*; خلعت بریدن از عالم *met.* i. q. جامه بریدن از عالم mundo renuntiare. Exempla haec affert lex. *Bh.* auctor: تاثیر در تعریف تفت یزد ✿ گردش زنزاکت زیاده ✿ خلعت خط غبار داده ✿ خانی ✿ نیست ابرو اینکه بر بلای چشمت کرد جای ✿ عین خوبی دیده است استاد خلعت داده است ✿ ظهوری ✿ بکشه مشق زحسن رقم دعد قلمت ✿ بشاهد خط خلعت یاقوت خلعت *Bh.* Inde خلعت تعلیم خلعتی که بر اندامی vestis corpori apta (اندام راست ودرست آید), e. g. ✿ قبول تاثیر جذبه نسبت بمعنی کم زمقناطیس نیست ✿ خلعت اندامی صندوق آهن جامه است ✿ کهنه خود آنکه در سالی نمی بخشد بکس ✿ می کند بر چنین باهن جامه دامن کعبه را *Bh.* vocem آهن جامه sic explicans: آهنی که بر صندوق وزین وامثال آن برای استحکام استوار کنند, i. e. ferrum, quo cista, sella equestris, simil. firmiter ligantur; خلعت خانه n. c. domus vel locus, in quo vestes خلعت dictae paratae sunt (خانه که در آن خلاع مهیا وموجود دارند) *Bh.*

a. خَلَف qui post venit, successor, posteritas, progenies (از پس آینده); 2) filius egregius, probus (فرزند نیک); 3) *met.* discipulus (واطلاق آن بر شاگرد بمجاز است), e. g. علی خراسنی ✿ طفل دلرا از معلم رخصت ارشاد نیست ✿ بهیچ شاگرد خلف را حاجت استاد نیست *Bh.*

a. خَلْق creatura, res creatae, homines (آفریده وآفریدگان) *Bh.* Inde خلقِ آتشین *met.* diaboli, genii (شیاطین وجنیان) *B.*; خلق آزار adi. c. man-oppressing *J.*; خلقِ چهار یار an appellation which the Turks give unto themselves *R. J.*; خلقِ عدالت an appellation which the Persians give themselves *R. J.*; خلق کردن creare *R. J.*

a. خَلَق et sec. *F.* et *SHL.* خَلِق vetusta, trita *res* (کهنه) *F.*

a. خُلْق pl. أخلاق natura, indoles, mos (خوی وعادت) *Bh.*; fortitudo (مروت); religio (دین) *SHL.* Inde خُلقِ آتشین *met.* a) ira, iracundia (غضب), b) qui est natura acri et vehementi (تندی مزاج مردم) *B.*

a. خُلقان *proprie* plur. vocis خَلَق vetusta, trita *res*. Inde جامهء خلقان vestis trita Gul. 185, 17, et خلقان فروش adi. c. qui vetusta quaevis vendit *C.* ex G. Male, ut videtur, in lex. *F.* legitur خَلقا عروش eadem significatione, exemplo non allato.

a. خَلَل apertio, foramen, rima, hiatus (گشادگی ورخنه); 2) depravatio negotii, defectus, damnum, clades (تباهی کار) *Bh.*; infirmitas, tenuitas; dispersio *et* animorum distractio *M.* ex Gol.; disturbance, confusion *Shaksp.*; cf. Spieg. Chr. 114 med. et ونزدیک بود که کار از دست برود وخللی فاحش راه یابد H. Sam. 118 med.; coll. بی خلل sine defectu i. e. perfectus, integer Pend. 87, 9. Coniungitur cum verbis افکندن, انداختن, آمدن et افتادن. Inde خلل انداز adi. c. introducing confusion *R. J.*; خللِ دماغ s. خلل دماغ n. c. a disturbed brain, madness, melancholy *Shaksp.*

خلم et sec. *F.* خِلم mucus narium (ar. مخاط), qua significatione etiam خُلم legitur; cf. خِل et خُل; 2) ira, iracundia

(خشم وغضب); 3) limus, coenum viscosum (گل تیرهٔ چسپنده) *B.*

خُلم i. q. خِلم 1 mucus narium *B.*

خُلْم nom. oppidi (قصبه) in tractu urbis بلخ et in confinibus بدخشان siti, nomine دِهِ فرعون celebris *B.*

خِلْمْ دِه, sec. *B.* et *HK.* خلم دَه (mucum dans) n. c. nares semper humentes *B.*

خُلمه caput nodosum baculi (گره سر عصا) *B.*; caput clavae (سر چوگان) *F.*

خِلمیدَن (coll. خِلم a quo formatum videtur) mucum emittere ex naso (سومکرماك); 2) irasci, indignari (غضب ایلمك) *F.* sine exemplo; nasum emungere *C.* Falsa videtur lectio خلیمیدن, quam offert etiam Castellus; cf. خِمیدن.

خُلِن (a خُل suff. ـِن pro ین) is, cuius nares semper hument *B. F.*; cf. خلم ده.

خَلَنج *gen.* bicolor (هر چیز دورنگ ar. ابلق), qua significatione etiam خِلَنج legitur *B.* et *spec.* albo nigroque colore variegatus equus (اسب ابلق) *F.*, e. g. in hoc versu poetae : استاد عسجدی زدرّ وزر وگوهر آگنده گنج ٭ پراگنده در رخش جلد وخلنج; 2) columba tota nigra exceptis una vel duabus alae pennis, quae albae sunt *B.*; cf. خلنگ.

خِلنج rasura vel fricatio membrorum, quae fit unguibus (گرفتن اعضا وکندن بناخن) *B.*; torpor membrorum (اعضانك دوتلمسنه یعنی عملدن قلمه سنه ودخی طرنقله قازیمق معناسنه) *F.* ex Fg.; cf. خلنگ.

خَلَنْدَر origani species ar. سعتر et turc. کوبکو dicta *F.* sine exemplo.

خَلَنْدَه part. praes. v. خلیدن q. v. *B.*; cf. Fleischer Ali's Spr. p. 29, l. 5.

خَلَنگ et خِلَنگ i. q. خَلَنج et خِلِنج q. v. (دورنگ وابلق وگرفتن اعضا بناخن) *B.*

خُلو, sec. *F.* خَلو, prunum (آلو); 2) i. q. خلو گرده q. v.; 3) nom. montis magni *B.*

خَلْواج i. q. خلیواج *F.* ex Fg. Forma decurtata videtur.

a. خَلْوَت solum esse, solitudo (خالی شدن) *Bh.*; تنها شدن وتنها بودن *SHL.*; تنها نشستن schol. ad Sec. Nam. in Spieg. Chr. 61 fin.; 2) *met.* locus solus, secessus (جای خالی وایس مجاز است) *Bh.* Cum کردن secedere, recedere; praeterea coniungitur cum verbis گزیدن, داشتن c. با et خوردن c. بر یکدیگر *Bh.* Inde خلوت بِصف nom. loci prope تفت (در حوالی تفت) *Bh.*; خلوت s. خلوت خانه s. خلوت گاه s. سرا n. c. domus vel locus solus, desertus; solitudo (بمعنی) *Bh.*; conclave secretius; gynaeceum; oratorium *M.*; خلوت گزیده s. خلوت گزین s. خلوت نشین, qui solitudinem elegit vel in ea sedens i. e. homo solitarius, eremita, anachoreta (بمعنی) *Bh.*; خلوتی (suff. ی) one admitted into the private apartments; an intimate friend : a hermit *Shaksp.*

a. خَلوف foctor oris (بوی دهان ar. بَخَر), ut in hoc versu میر نظمی poetae : زند دم بوقت سخن بی وقوف ٭ رود تا بفرسنگ دهنش خلوف *F.*; cf. Freyt. lex. s. v. خُلوف.

a. خَلوق odores (بوی خوش) Gl. Sch.; nom. odoramenti, Arabibus peculiaris, in quo multum croci est, ut flavum colorem habeat Freyt.

خُلو گُرْدَه n. c. species pruni magni (آلوی بزرگ) vel sec. al. fructus similis malo persico (شفتالو) *B.*

خُلُولِیا [*ó*] melancholia (علت مالیخولیا); 2) res nemini, qui illam nancisci vult, denegata, i. e. res quaevis communi usui concessa (چیزی که هر کس خواهد اورا متصرف شود منعی نداشته باشد); 3) homo naturae ferocis, vehementis (مردم دیوانه مزاج); 4) homo impudens, intrepidus (بی شرم وبی باك وبی حیا) *B. F.* sine exemplo.

خُلوَه i. q. رسوا q. v. *B.* in appendice.

خَلَه (a v. خلیدن) res acuta, quae immittitur, penetrat, ut acus (سوزن وجوال دوز), subula (درفش), simil.; 2) flatus pungens (بادی خلنده) in ventre; 3) dolor subitaneus ac pungens artuum (دردی که بیك ناگاه در پهلو ومفصل بهم رسد *B.*; 4) ictus, vulnus (زخم وجراحت) *Bh.*; quibus significationibus coniungitur cum verbis داشتن, دادن, خوردن, گذشتن, یافتن et کردن *Bh.*; 5) i. q. خله چوب remus navis *B.* *(quod in aquam penetrat, sic dictus videtur)*, qua significatione etiam خُلَه legitur *B.*, ut in hoc hem. Schahn.: خله پیش ملّاح بگذاشتی Gl. Sch. Quae sequuntur significationes 6. 7 et 8 fortasse ad arabicum verbum خلا „vacuus fuit" referendae sunt: 6) sermo inanis, delirus (هرزه گوئی وهذیان) *B.*, ut in hoc versu Schahn.: بر آید یکی باد با زلزله ✿ زکیتی بر آید خروش وخله Schahn. ed. Mohl. t. 1, 332, 1463, ubi lectio mendosa خورش pro خروش, coll. hoc versu حکیم سنائی poetae: هر مدیح موید شمس فخری وآفرین که نه اندر ثنای تست ✿ نزدیك عقل باشد افسانه وخله *F.*; 7) res quae paulatim et tarde amittitur s. perit (چیزی که بتدریج وآهستگی وکم کم بر طرف شود) *B.* et sec. *F.* amissus, perditus (گم شده), qua significatione etiam خِلَه legitur *F.* sine exemplo; 8) vacuus (خالی opp. پر) *B.*, ut in hoc versu حکیم سنائی poetae: مرد دین بش مالرا یله کن ✿ خیز ودنیه بجملگی خله کن *F.* Sec. *C.* et *Shaksp.* vox خله significat etiam: „scriptum manu iudicis notatum" *C.*; „a written document signed by a judge *Shaksp.*

خُلّه coll. خُل et خُلم mucus narium *B.* Inde خُلّهء چشم *met.* sordes s. gramiae oculorum *Bh.*

خله جانی, vocales desunt, cognomen herois s. athletae cuiusdam (پهلوانی), cui nomen erat محمد, e. g. میر نجت در تعریف کهنه سوار ✿ پیر گردید وهمان عزم جوانی دارد ✿ خلجانها که بدل از خله جانی دارد *Bh.*

خَلَه چوب n. c. i. q. خَلَه 5 s. خُلَه remus navis *B.*

خَلیته i. q. ar. خریطه loculus, crumena *F.*, ex quo mutatum videtur, ut in hoc versu ابو المعنی poetae: همه مدح وثنای تو نوشته ✿ نمیگنجد بجان بشد خلیته *F.* Aliam ex ar. خریطه formam mutatam خلیطه offert *Shaksp.*

a. خَلیج fluvius magnus (رودخانهء عظیم) *B.*; شاخی که از دریا بیریده باشند *Bh.*

خَلیدگی (a خلیده suff. ی) i. q. خَلش *J.*

خَلیدَن intrare, penetrare, immitti, de re acuta in aliam rem immersa i. e. pungere, vulnerare (فرو رفتن چیزی سر تیز فرو رفتن; *Bh.*) (در چیزی وزخم کردن آن‌را وزخم کردن) *B.* Gl. Sch. Num forte ex ar. خَلَّ („perforavit, penetravit" Freyt.), ortum verbum?

خَلیده (part. praet. v. خلیدن) immersus, punctus, vulneratus (در اندرون رفته وزخم شده ومجروح ساخته) *B.*

a. p. خَلیس *gen.* duae res inter se commixtae (در هم آمیخته), uti margaritae cum rubinis (مروارید ولعل), fructus recentes cum aridis (میوهء تر وخشك), legumen ماش dictum cum oryza (برنج), simil.; 2) *spec.* barba pilis bicoloribus vel semicana (ریش دو موی) *B.*

خَلیش et sec. *F.* خِلیش, coll. خَلاش et خِلاش limus, coenum viscosum; 2) tumultus, turba *B.* In lex. *F.* haec vox sic explicatur: a) thermae, aqua tepida (ایلیجه), b) locus, cuius aer valde calidus est (موضع گرمسیر), vel sec. al., in quo est temperatio coeli (گرم وسردی معتدل اولان محل) addito hoc exemplo: میر نظمی از زبان شاه با پسررا گوید بیت ✿

موضعی بایدت که عیش بود ٭ برو آنجا که او خلیش بود *F.* Consentit *C.*

a. خَلیعُ العِذار vox arabica sed in persica etiam lingua usitata ad designandam rem simplicem cum alia non coniunctam (اکرچه بو ترکیب عربیدر فارسیده قاریشق اولمین نسنهیه دیرلر), ut homo sine barba مرد کوسه *F.*, *SHL.*, (ساده یوزلو آدمه) via sine reclusione (راه کشاده) *F.*, equus sine freno, camelus sine capistro *F. Bh. SHL.* (اسپ بی لکام وشتر بی مهر رها کرده) *Bh.*, e. g. in hoc versu Schahn. : زآسیب نحس وزغول شمار ٭ بری کشت یکسر خلیع العذار *Bh.*; 2) ignominia, opprobrium (رسوایلک) *F.* ex المحمودی sine exemplo.

a. p. خَلیف کَردَن fallere Gen. 31, 7; mutare *ibid.* 41 *C.* ad interpretandam formam Hiphil verbi חָלַף, quae significat mutavit, permutavit, posita.

a. خَلیفَه successor, vicarius (قائم مقام کسی واز پس آینده) *B.* in app.; 2) Khalifa, successor Muhammedis, summus Moslemorum princeps.

خَلیک alauda (طویغار قوشی) *F.*, nitens hoc poetae قنعه میر نظمی : خوش نظمر پاک کی شود آن شعر ترهات ٭ چون میشود سلیس سخن که شود رکیک ٭ از دست زن هنر کی آید بروز جنک ٭ هرگز نمیکند عمل بزرا خلیک *F.*

خِلیمیدَن i. q. خلمیدن q. v. *C.* ex G.

خَلیواج coll. خلواج i. q. غلیواج s. غلیواژ milvus (مرغ مردارخوار وزغن) *F.*; خاد و زغن alias etiam موش کیر s. مرغ گوشت ربا s. کور کوره dictus *B.* s. غلیواژ.

خَم et خَمّ *Bh.* imp. verbi خمیدن; 2) i. q. خمیده inflexus, curvus کج opp. راست *B.*, pro quo etiam خم کشته dicitur, ut in hoc versu مولانا جامی poetae : از پس فغان وشیونم جنکیست خم کشته تنم ٭ اشکی آمده تا دامنم از هر مژه

کجی چون ترها *F.*; 3) curvatura rei (کجی وجفتکی) *B.*, e. g. superciliorum, comae crispatae vel cincinnorum, dorsi, brachii, lori sellaris, ensis, clavae lusoriae, arcus, proboscidis (واضافه خم بطرف ابرو وزلف وکاکل وکیسو وپشت وبازو وفتراک وتیغ وچوکان وکمان وخرطوم حقیقت است *Bh.* et laquei (پیچ وتاب کمند), ut in hoc versu حکیم اسدی poetae : پی پیل پیخسته در دام او ٭ سواران خبه در خم خام او *F.*, in quo pro پیخسته alio loco s. v. خبه 2 legitur شد خسته; coll. در آمد بخم یلان یال کور „collum onagri intravit in curvaturam *laquei* (i. e. captum est laqueis) heroum“ Chr. Sch. 92, 95; et *absolute* curvatura operis arcuati, fornix (ازینجاست که بر طاق ایوان وپیشطاق خانه هم اطلاق کنند) *Bh.*; خرپشته وطاق ایوان ومانند آن *B.*; unde domus hiemalis خانهء زمستانی *B.* vel aestiva (تابخانه) *F.*, coll. hoc versu Schahn. : سپه پهلوان بود با شاه جم ٭ بخم اندرون شاد وخوم بهم *Bh.*; 4) fuga (جستن وکریختن) *B.* Cum خوردن, آوردن, کرفتن vel کشیدن incurvari, inflecti *Bh.*, coll. hoc hem. Schahnam. : خم آورده از بر شخ سمن Wilk. Chr. 187, 7. Cum کردن incurvare, inflectere *Bh.* Praeterea coniungitur etiam cum انداختن et بیرون بردن sqq. در et cum نشانیدن sqq. از. Inde خم بخم s. خم اندر خم s. خم در خم valde inflexus, tortus, e. g. de laqueo (کمند), de coma crispata (زلف) *F.*; خم آهن کون *met.* coelum *B.*; خم وچم venustates et signa blanditiae in facie amatae molliter et cum fastu incedentis conspicua (ناز واداى که از معشوقان هنگام خرام بر روی کار آید) *Bh.*; cf. *B.* s. پیچ پیچ.

Phrases :

خَم باش *met.* esto submissus, obediens (مطیع ومنقاد اول), ut in hoc versu مولانا

بـخـم در شدن se demittere, incurvare *met.* speculari, observare (مراقبه کردن) *B.* in app.

پس خم زدن *met.* i. q. خم زدن 2 aufugere *Bh.*

خم coll. خیم contractum ex خلم mucus narium *F.*; 2) pus, sanies (چرك وريم); 3) coll. خسم vulnus (جراحت); 4) natura, indoles (خـوی وطـبـیـعـت) *B.*; 5) phthisis (علت سله); 6) genus noctuae s. bubonis amoena voce (بوم خوش آواز) *F.* sine exemplo.

خُم et خُمّ (vox ex خمب decurtata, cuius aliae formae sunt خنب et خُب, et respondens s. कुम्भ) vas magnum (ظـرفـی بـزرگ), in quo aquam, vinum, acetum, syrupum, simil. condunt *B.* et sec. *Bh.* frumento recondendo (سبوی شراب وغـلـه ومـنـنـد آن) *Bh.*, unde 2) *met.* ahenotympanum (نقاره) *B.*; بمعنی کوس ونقاره مجاز است *Bh.*, vel tuba s. buccina aenea parva (نـی روئین کوچك که نفیر باشد) *B.*, coll. hoc versu Schahn.: بـفـرمود تا بـر درش گـاودم ✿ زدند وببستند بـر پیل خم et alio سپهبد بزد نـی روئینه خم ✿ خروش آمد از نالهٔ گـودم *F.*; 3) labrum lavando serviens (افـزاریست اُتـوکشان‌را مثل سبو میباشد وجامه بر آن افگنده اتو کنند *Bh.* (qua in interpretatione vox اُتو s. اُتُّو ad hindustanicam linguam pertinens in lex. *Bh.* suo loco sic explicatur: آرایـشـی معروف که بـر جامها کنند وتحقیق آنست که در اصل نام افزاریست که بدان اتو کنند وبمجاز بمعنی اول شهرت گرفته وبا لفظ کردن وکشیدن مستعمل ومباشر این کاررا اتوکش گویند واتو کشیده جامه که بر آن اتو کرده باشند واتـو کشیدن بمعنی خمیازه کشیدن وزبان بر آورده رم کردن سگ نیز آمده *Bh.*); [an alambick, a still *Shaksp.*] e. g. وحید در تـعـریف اتو کش ✿ خمش داشت در سر صوفـی که سر از جرعه poetae : دهـکـی کشد کـم تو دهـی مـی ✿ چون چنگ *F.* کشد هر رکش از سینه که خمر باش

خم داشتن incurvare, inflectere *B.* (خم کردن) c. dat. rei *Bh.* et incurvari, inflecti (خم شدن) *SHL.*; 2) *met.* repellere, amovere (رد کردن ودفع نمودن) *Bh. B.*, e. g. in hoc versu طالب آملی poetae : دم صبح است هان ای دل کمند نالهرا خم ده ✿ مهیا ساز بهر ساق عرش انـوری *Bh.* et in alio از شعله خلخالی poetae : شاهی که چو کردند قران پیلك دوستش [*F.* دستش] ✿ البته کمان خم *Bh. F.* بدهد حکم قران‌را

خم بچیزی et خم در خم کسی داشتن in eo esse, ut ab aliquo deleatur, ad nihilum redigatur (در صـدد خرابی او بودن), e. g. in hisce versibus سالك یزدی poetae : بخون دلشدگـان تیغ او خمی دارد ✿ بکار من بـرد از جور تا دمی دارد ✿ آه من خم در خم افلاك دارد روز وشب ✿ هر که صایب ما دوست *Bh.* افتد بخرمن دشمن است

خم زدن incurvare, inflectere c. acc. rei et incurvari, inflecti, ut in hoc versu خسرو poetae : تنم از بار عشق تو میم خم زد ✿ کیست کز بار عشق خم نـزند *Bh.*; 2) *met.* fugere (گریختن) *B. Bh.*, qua significatione etiam پس خم زدن dicitur *Bh.*; vacuum, liberum evadere (فارغ اولمق) *F.*, ut in hoc versu مـولانا poetae : بیا تا زهر خیرهٔگی خم جامی زنیم ✿ زمانی بهم از صفا دم زنیم *F.*

خم زدن تـرازو *met.* inclinare in unam partem, de lance librae (مـیـل کردن کفه ترازو) *Bh.*

خم کـسـی خـوردن *met.* falli ab aliquo (فـریـب او خوردن), ut in hoc versu طالب آملی poetae : خم زلف تو خورده ام زانـرو ✿ شانهوش میکنم خـلال بمو *Bh.*

خیال فساد ✿ انتویش ازان دست بر دل نهاد Bh.; 4) fornix, aedificium arcuatum (گُنبد وعمارت) B.; گُنبد F., qua significatione aut alia forma vocis خَم 2 videtur, aut ipsum خَم legendum, quod probat etiam versus حکیم انوری poetae : خاکیء مطربان صدای خمست ✿ خم در آن پرده خم در آن آهنگ, qui idem versus illius significationis testandae caussa in lex. F. et sub خَم 2 et sub خُم 4 affertur; 5) coll. خَب s. خَپ silens et silentium (خَموش وخاموش بودن) B.; خموشی F. sine exemplo, qua significatione ex خاموش decurtatum videtur. — Inde خُم آب urceus aquarius, hydria (خم که خورده خم آتش (بآب مستعمل شده باشد Bh.; خم لاجورد s. گون coll. خم 4 met. coelum B. HK.; خم هفتجوش coll. خم 2 a) tympanum (کوس), sic dictum, quod ex septem mineralibus confectum est, b) clava ferrea athletarum (پهلوانان گُرزی), ut in hoc versu مولانا عبد الله هاتفی poetae : ربود درنگ درنگ خم هفتجوش ✿ یکی از سر ومغز نه چرخ هوش et in alio : گُرز شش پهلوی هفتجوش ✿ که میریخت مغز سرانرا زگوش F.

Phrases :

خُم بَر تارَکِ سَر کَشیدَن met. immodice vinum potare (خوردن شراب بافراط) Bh.

خُم بَستَن بَر چیزی ahenotympanum rei cuidam alligare vel imponere (بار کردن نقاره) Bh.; cf. versum Schahn. s. v. خُم 2 allatum.

خُم لَب‌لَب زَدَن s. خُمْ خانَه دَر کَشیدَن i. q. praecedens خم بر تارك سر کشیدن Bh.

خُم نیل بَریان رَفت „vas, in quo est indicum, detrimentum cepit“ proverbium in Hindûstân perfrequens, quo in admiratione utuntur, sic explicatum : هرگاه خم نیلی بجوش آید چنانچه از سر ریزد بواسطه فرو نشاندن جوش آن حرفهای خلاف واقع در محل تعجب میگویند مرزا نظام ✿ حرف وصل من واو میگویند ✿ بریان رفته خم نیل فلك Bh. Respondere videtur phrasi hindustanicae in lex. Shaksp. : نیل یا نیل کا ماٹھ بگڑنا „[lit.] a vat of indigo being spoiled, is used [met.] 1. To express the persecutions of fortune. 2. On hearing something very wonderful and incredible. [The phrase is said to originate from a notion entertained by dicrs, that when their die through any accident has been spoiled, it may be restored by telling some miraculous story]“.

خُما خُسرَو HK., خَما خسرو F., sec. al. pronuntiatio ignota est (وحرکت غیر معلوم) B. HK. n. c. nom. soni cuiusdam (نوائی) musici B., ut in hoc versu شیخ کحج تبریزی poetae : برد هوش وجان زمن خنیاگرش ✿ چون بجیب اندر خما خسرو نواخت F.

a. خَمّار oenopola (میفروش), qua voce etiam ut epitheto oculi utuntur (ودر صفات چشم نیز مستعمل) Bh.

خُمار nom. urbis in regno ختا وختن, cuius incolae formositate excellunt B.

a. خُمار dolor capitis, qui crapulam sequitur (بقیه مستی که در سر بماند) Bh. vel aegritudo ex ebrietate aliave re orta (ملالت وکدورت وکلفتی که بعد از رفتن کیف شراب وغیره حاصل شود) B.; intoxicating; languishing appearances of the eyes, the effect of love, of drowsiness, of drinking etc. Shaksp. Coniungitur cum verbis کشیدن, داشتن, دادن, شکستن, ریختن, نشاندن, بردن et بیرون کشیدن Bh. Inde خمار آلوده adi. c. aegritudine خمار dicta affectus Bh.; intoxicating (eyes) Shaksp.; خمار خانه n. c. caupona, aut ubi crapulosi se reficere tentant M.;

خماری *J.*; خمارناک (suff. ناک) dim (eye) *J.*; خمارناک (suff. ی) drunken, languishing *Shaksp.*

خَماش s. خَماشه quod inutile est et abiicitur, ut ramenta, schidiae, quisquiliae *F.* Fortasse alia forma vocis خلاشه.

e. خَمالیون ling. graeca: genus plantae مازریون سیاه dictae q. v.; 2) sec. al. i. q. خربق سیاه, q. v. s. خربق *B.* Ex gr. ἐλλέβορος corrupta vox videtur.

خَمان (cf. خمنیدن) arcus (قوس), ita dictus, quia duo illius latera incurva sunt (باعتبار اینکه هر خانه ازان خمی دارد), unde کمان ortum est lit. خ et ک inter se permutatis *B. F.* ex Fg.; 2) incurvatio (خم شدن); 3) duae res incurvae (دو چیز خم شده) *B.*

خَمانا aemulus *C.* ex vers. pers. N. T.; unde خمانا کردن repraesentari et خمانائی (suff. ی) similitudo *C.* ex vers. pers. V. Test.

خَمانیدَن caussale verbi خمیدن incurvare (کج کردن); 2) coll. خنبانیدن cum irrisione imitari alicuius verba et agendi rationem (تقلید کردن گفتگو وحرکات وسکنات مردم که بطریق تمسخر باشد), quod dial. Shîrâzensi والوچانیدن dicunt et simul verbo بـر آوردن exprimitur *B.* Significatio metaphorica videtur et ab incurvatione illius, qui imitatur, desumta. Cf. بر آوردن 9.

خَمانیده part. praet. verbi خمانیدن *B.*

خُماهَن s. خماهـن (vox cum آهن ferrum composita videtur) minera ferri (ar. حجر حدیدی s. صندل حدیدی) sic descripta: سنگی باشد بغایت سخت وتـیـره رنگ بسرخی مائل وآن دو نـوع است نـر ومادہ چون نر آنرا بآب بسایند مانند شنجرف سرخ شود ومادهء آن همچو زرنیخ زرد گردد; 2) sec. al. وگویند آن نوعی از آهن است lapis niger et albus, ex quo sigilla (نگین) faciunt, vel i. q. turc. بنباقـوری [بابغوری *HK.*] i. e. achates *B.*; سنگی است کبود که پاره بسرخی زند وازان مهرها سازند وبتازی صندل حدیدی گویند *Bh.*

خُمب [s. कुम्भ] i. q. خُم 1, quod ex illo decurtatum videtur (ar. دن خم بـزرگ) *B.*; cf. خُنب et خنت et خمت.

خُمبَرَه (suff. diminut. ره, ut in voce خِشتره) coll. خنبره et خـمـره i. q. خمچه seria parva *B.*; 2) ignis missilis, glans aut bombarda *F.* sine exemplo, *a similitudine, ut videtur, orta significatio*, unde turc. خمبرهجی globulos igniarios iaciens et خمبرهجی باشی praefectus militum, qui globulos ignitos iaciunt *M.*

خُمْت pro خُمب *F.* sine exemplo; forma ex permutatione lit. ب et ت orta, ut خُنت ex خُنب.

خُمچاخ i. q. چاخماخ 2 sacculus, in quo ignitabulum, fomes, pecten, simil. reconduntur, turc. چنته dictus *F. C.*, e. g. in hoc versu شمس فخری poetae: بجای شانه وآتش زنه سپاهیء او ٭ کنند پـر زیواقیت کیسه وخـمـچـاخ *F.* Alia lectio vocis چاخماخ videtur.

خُمچَه (suff. چـه) diminutivum vocis خُم seria parva (خُم کوچک) *B.*

خُمخانَه n. c. *met.* taberna vinaria (میکده وشرابخانه) *B.*

a. p. خُمخُم planta quaedam spinosa camelis gratissima, alias etiam شفترک et خاکشی dicta *B.*; cf. ar. خِمخِم.

a. خَمخَمَه coll. ar. خمخمة per nares loqui; 2) more superbientis (متکبرانه) loqui; 3) cibum turpi modo (بد) edere, ita ut sonitus e naribus et ore edentis proveniat *B.*

خَم دار adi. c. twisted, curled, bent *R.*

خُمدان n. c. *met.* taberna vinaria *B. Bh.*; cf. خمخانه; 2) fornax lateraria (داش وکورهء خشت پـزی); 3) fornax figlina (سفل پزی) *B.*; cf. خمستان.

خمده i. q. خمیده, ex quo decurtatum est *B.*

a. خَم vinum. Cum خوردن vino se obruere, inebriari Gul. 152, 6. Inde خم خانه n. c. taberna vinaria *M.*; خم فروش n. c. a vintner *R.*; خم محال n. c. places at which arrack and spirituous liquors are sold; also a branch of revenue arising from the sale of arrack and other spirituous liquors *R.*

خُم روی i. q. رویینه خم ahenotympanum (کوس), ut in hoc versu مولانا هاتفی poetae : بگفتا به بندید بر کرکدن ۞ خم روی شیران آهن بدن *F.* Cf. خمک 2.

خُمره (suff. diminut. ره) i. q. خمبره seria parva *B. F.*; 2) bombarda *F.* sine exemplo.

خُمستان (suff. ستان) i. q. خمدان *B.*

a. p. خَمسهء مَنْ mei quinque i. e. *met.* quinque digiti, ar. etiam خمسهء مبارکه dicti *F.* sine exemplo. *SHL.*

خَمُش decurtatum ex خاموش q. v. *B.*

خُمَک et خُمَکی (suff. ک) diminutivum vocis خُم seria parva; 2) coll. خُم 2 tympanum parvum (دف ودائرهء کوچك), cuius circuitus (چنبر) ex aurichalco (برنج) vel aere rubro (روی) factus est; 3) manus modulate (با اصول) complodere, collidere, quo sonitus oriatur *B.*, qua significatione ex خُنبَک 1 contractum videtur et ad verbum خنبیدن referendum; 4) valde profundus *aut* altus (زیاده عمیق) *F.* ex شرف نمه sine exemplo.

خُمکَده n. c. i. q. خمخانه q. v. *B.*

خُمگر (suff. گر) a maker or seller of wine-jars *J.*

خَم گشته adi. c. i. q. خمیده inflexus, incurvus *Bh.*; cf. خم 2 et versum ibi allatum.

خَمگوش s. خمگوشه n. c. *proprie* auris curva (اکری قولق) *met.* caput s. cornu arcus, i. e. extremum eius, ubi crena (پای باشی) *F.* sine exemplo. *C.*

خَمل i. q. سورنجان q. v. *B.*

a. خَمله fimbria (صچاق) *F.* sine exemplo.

خُم مُهره n. c. instrumentum musicum circulare (مدور) ex concha margaritifera (صدف) factum, quod tubae (بوری) instar inflatur, ut in hoc versu شیخ نظامی poetae : بر آورد خم مهره آواز شیر ۞ دماغ از دم گاودم گشته سیر *F.*

خمناك (suff. ناك) coll. خم 3 vulnere laborans (زخمتلو), morbidus, aegrotus (مریض ومعلول), ut in hoc versu ابو المعانی poetae : بجاه ودولت وقدرت اگر برند حسد ۞ درون خصم ترا تا آید شود خمناك *F.*

خَم وَچَم v. s. v. خم.

خَموش decurtatum ex خاموش *B.* et خَموشی ex خـاموشی *Shaksp.* et خَموشیدن ex خاموشیدن q. v. *R.*

a. خُمول obscuritas, despectus (گمنام بودن وبی نام شدن ونام بیقدری) *SHL.* Male lex. *F.* auctor interpretatus est „dilatus, retromanens" (بمعنی تاخیر شده وپس مانده کُنج کنج ایله ترکیب ایدوب نشسته بکنج خمول دیرلر), quod etiam addito versu میر نظمی poetae non probatur : اما بد آن وصلت نیاید وصول ۞ بحسرت نشسته بکنج خمول.

خَمی (suff. ی) curvitas *M.* Inde خمیء زانو curvitas sinuosa genu s. flexuosa pars genu postica i. e. poples *C.* ex G.

خَمیاز *SHL.* et خَمیازه coll. خامیاز et خامیازه pandiculari et pandiculando oscitari; oscitatio *Bh.* et *B.* s. آهنیابه. Vox ex خَم et یازه composita, ut docet lex. *Bh.* auctor, cuius interpretatio haec est : حالتی است که از کاهلی وسستی کشیدگی در بدن پیدا شود ودر آنحاله بناچار دست بالا کنند وبتازی تمطی گویند حق تحقیق اینکه خمیازه فازه عمر است که بر دهن دره

وبر کشیدگی بدن هر دو اطلاق کنند بلی خمیازه ودهن دره بیشتر معًا واقع شود صاحب جهانگیری بمعنی دهن دره وخمیازهرا باری آن نوشته وبمعنی کشاکش اعضا وباز کردن بعضل از خمار وکلال وکوفت مرکب است از خم مقابل راست وبازه که بمعنی حرکت دادن دست راست ودران حال هر دو دسترا بالای سر برده وهر دو پنجهرا بهم استوار کرده دستهارا خم میدهند وخامیازه مشبع وخشک یعنی بیحاصل از صفهات وگل وساغر از تشبیهات اوست واضافه آن در بعضی از عالم اضفه مشبه به الی المشبه بود ودر بعضی از عالم اضافه مظروف الی الظرف وغیر آن *Bh.* Cf. فاز et فازه. Coniungitur cum verbis کردن ,دمیدن ,ریختن et et cum کشیدن coniunctum significat etiam *met.* cupere, appetere, desiderare *alqd* (مشتاق وآرزومند بودن بچیزی) *Bh.* Inde خمیازهٔ پا *met.* parvus incessus, qui fit languoris depellendi caussa (سیر کوتاه که از جهت دفع کاهلی وسستی کنند) *Bh.*

خَمید 3 ps. sg. praet. abs. verbi خمیدن q. v.; 2) femina (turc. دشی) *F.* sine exemplo. *C.*

خَمیدَگی (a خمیده suff. ی) curvitas, inflexio (کجی) *Bh.* s. خفتگی; 2) a limping, halting pace *J.*

خَمیدَن coll. خیدن incurvari, inflecti (کج شدن) *B.*

c. باز *met.* contumeliis verborum lacessere, insectari aliquem *vel* petulanter invehi in aliquem, unde باز خمید convicium, obiurgatio (کسی که بعنوان طعنه صدارت کسی کند وبکنایه سخن شخصیرا باز نماید گویند باز خمید یعنی بطعنه سخن اورا گفت وصدارت او کرد) *B.* consentiente lex. *F.* auctore : بر کمسنه بر تخصه طعن ایله یا خود توبیخ وسرزنشله اندن حکایت ایلدی ; unde باز خمیدی کردن eadem verbi باز خمیدن significatione in hoc versu ابو المعانی poetae : با جنون عشق چون جوش وخروشم دیده اند ☆ باز خمیدی کرده اند از ساده لوحیهیی خویش *F.* Falso *M.*, quem secuti sunt *M.* et *J.*, lex. *F.* auctori significationem „resurrectio, dies extremi iudicii" tribuit, qui tamen nil aliud nisi interpretationem modo allatam offert.

خِمیدَن nasum emungere *C.* Verbum ex خم 1 formatum videtur, cuius loco in lex. *F.* legitur خِلمیدن.

خَمیدَه part. praet. verbi خمیدن coll. خَمدَه incurvatus, inflexus, curvus; 2) iacens, dormiens (خفته وخوابیده) *B.*

a. **خَمیر** fermentum; 2) *ipsa* massa subacta *vulgo* pasta *M.*; unde خمیر کردن a) fermentare coll. که مردم جرجان نخالهٔ جو با خل خمیر کرده میخوردند „ut Gorganenses pane e furfuribus hordei facto et cum aceto fermentato vescerentur" H. Sam. 82, 3, ubi W. falso تخانهٔ et باکل pro با خل legit, b) subigere, e. g. gypsum liquefactum Gul. 49, 12. Inde خمیر کَنده (*proprie* massa subacta avulsa) massa conglobata s. pars offae, quae in panem cedit s. furno inditur coquendo t. زوالهٔ dicta *F.* sine exemplo. *C.*; sed falso legunt *C.* et *M.* کُنده; خمیر مایه n. c. a) id, ex quo incrementum rei oritur (چیزی که منشاء زیادتی چیزی باشد چون خمیر مایه بستن شیر قدری از ماست که در شیر جوشانده اندکی سرد کرده ریزند) *Bh.*; origo, caussa, naturae forma (اصل ومنشاء وطینت) *F.*, coll. hoc versu محتشم poetae : دلم که بی تو لکد کوب کلشی محنت والمست ☆ خمیر مایهٔ چندین هزار درد وغمست *F.*, b) fermentum *panis* et *tropice* (اتمام مایه سی که اکشی خمیر در), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : متاع خانهٔ دل نهب کرد درد وغمش ☆ خمیر مایهٔ صبرم بریده است مگیر *F.*

a. p. **خَمیرَه** massa subacta omnis generis (یوغرلمش نسنه حرنه اولورسه), *hinc* conditum rosaceum, violaceum etc. (گلبشکر وبنفشه شکر) *F.* sine exemplo; cf.

پــرويش. Inde خميرهٔ صندل conditum santalinum (با خفئ ها نام مركبى معروف), e. g. تاثير ۞ به بـيـــن جانست آن حـور بهشتى ۞ خميرهٔ صندل از شيرين سرشتى *Bh.*

خَمِينَه pluvia vehemens, continua et intempestive decidens (باران تند بى وقت غير موسوم) *B.*, ut in hoc versu مـيـر نظمى poetae : ۞ چنان شد بـرف وباران خمينه نفس يخ بسته مى آيد زسينه *F.*

خَــن i. q. خانه *gen.* domus sive supra sive infra terram, quum dicant بـادخـــن de domo aestiva ab omni parte spiramentis instructa et گُلخن de fornace balnei *B.* coll. hoc versu فخر رازى poetae : چـون تف آتش فتاد از خن مشرق در آب ۞ زلف بنفشه پـرست از كلهٔ ياسمن *F.*; 2) habitaculum in fundo navis, camera navis (خانهٔ زير كشتى) *B.*, qua significatione conferendum videtur ar. خِـــنّ „navis vacua". Vox خن s. خان (cf. خان ومان) s. خَــون s. usitatior خـانـه referenda est ad z. ahu a) dominus, b) domicilium, mundus, unde , ahûm vahistem, domicilium excellens, ex quo phlv. אאו et אאואן addito suffixo אן, respondens formae zendicae ahvana, *IC.* avahana et pars. اخن s. اخوان derivanda sunt.

خَـنـادَه dial. Ghilânensi : is, qui mandata ducis ad exercitum perfert *B.*

خُناك, ex quo ar. خناق, angina (كُرفـتـه شدن كُلو وافسردكى دل بشد بسبب زيدتى وفساد خون) *B.*

خُنّم s. خُنَم morbus quidam asini, equi et muli, alias etiam بدنام et سراجه dictus *B.*

خِنمُك, sec. *C.* خِنامَك, herba quaedam (بندق اوتـى) *F.* sine exemplo. Aliam formam خِنبانك offert *C.*

خَنَب s. خَنْب coll. خَنبه arcuatum opus, solarium, porticus (طاق وصفه) *B.*; صفه *F.* sine exemplo. *SHL.*; an arched building, cupola, or portico *J.*; scamnum a terra elevatum et pulvinaribus instructum pro cubando *M.* Vox cum خَم cognata videtur, ut خُم cum خُــنــب coll. خمـنيدن pro خنبنيدن.

خُنب i. q. خُم q. v. *B.* Alia forma vocis خُمب coll. Instit. ling. pers. §. 69, 4, b, p. 48.

خُنبان i. q. جُنبان *B.* in app. Alia lectio videtur.

خَنبانيدَن i. q. خَمـانـيـدن 2 *B.*, quocum cognatum est, ut خَنب cum خَم et خُنب cum خُم q. v.

خُنبَرَه (suff. diminut. ره) i. q. خمبره 1 seria parva; 2) seria parva angusti orificii *B.*, qua significatione sec. lex. *Fg.* illam vocem pronuntiandam esse خُنبُرَه docet lex. *F.* auctor. Inde خنبرهٔ دودناك *met.* coelum *B.*

خُنبَك et sec. *F.* خُنبَكَك (a v. خُنبيدن) coll. خُـمَـك 3 manus modulate complodere, collidere, quo sonitus oriatur *B.*, ut in hoc versu حضرت مولانا poetae : اى خواجه سرمستك شـدى بر عاشقان خنبك زدى ۞ مست خداوندى خودى كُشتى كـرفـتـى با خدا *F.*; 2) sibilus, quem facit equus inter potandum (صفيرى كه در وقت آب خوردن اسب بدهان ميزنند) *F.* ex مجمع الفرس sine exemplo; poppysmus *C. M.*; 3) coll. خُنبك vestis crassior (جامهٔ درشت خشن), quam pauperes et Dervishi induunt *B.* Praeterea in lex. *F.* voci خُنبَك tribuitur significatio vocis خُـمَـك (خمك مرقوم معناسند در) *F.* ex *Fg'.* *C.*; cf. خُنب = خُم.

خُنبُك nom. vici (قريه) in بدخشان *B.*

خَنپور et خُنپور coll. خنيور et خينور pons extensus supra medium Gehennae *B.* Alias vocis formas v. s. جنيور ; 2) resurrectio (قيامت); 3) seminator (زراعت كننده) *B.*

خَنبَه (suff. ه) coll. خَنب arcuatum opus, solarium, porticus (طاق وصفه) *B.*; طاق ایوان وصفه *F.* ex فرهنگ میرزا ابراهیم; 2) genus pergulae arcuatae in media vinea exstructae vitibus dilatandis et alligandis, sic descriptum : آن باشد که در باغهای انگور در میان رشتهٔ تاک چیزی بزنند وگودال کنند وخاکهای آنرا بسر دو کنار آن ریخته کنارهارا بلند سازند واز سر بلندی تا سر بلندی دیگر چوبها اندازند تا درخت تاک بسر بالای آن پهن شود *B.*; ar. عریش *F.* ex Fg'.

خُنبَه (suff. ه) coll. خُنب vas (خُم) magnum et longum (دراز) frumento recondendo *B. F.*; 2) coll. خُم 4 fornix, aedificium arcuatum (گنبذی) *B.*

خَنبیدَن notum, celebrem esse (مشهور اولق) *F.* ex Fg'. sine exemplo. *C.*, qua tamen significatione in lex. *B.* legitur خنیدن; cf. خنبیده; 2) incurvari *C.* ex G.

خُنبیدَن manus modulate complodere, collidere, quo sonitus oriatur; cf. خُمک 3 et خُنبَک 1; 2) assurgere, insilire (برجستن) *B.*

خَنبیده part. praet. v. خَنبیدن notus, celeber (مشهور ومعروف), ut in hoc versu میر نظمی poetae : دریـن عالم زعیب اوست خالی ✿ شده خنبیده با نیکو خصلی *F.* Falsa est lectio خُنبیده in lex. *F.* et *C.*, quam in خَنبیده mutavi, quum ad خَنبیدن pertineat. Cf. خَنیده.

خَنَت fulgur, coruscatio (ضیا ودرخشان); 2) orbis coelestis (فلک); 3) coll. خُنت i. q. خُم seria *F.* sine exemplis. *C.*

خُنْت pro خُنب i. q. خُمب, lit. ب cum ت permutata (باء موحده بپرینه تاء مثناة ایله) (ده مرویدر) *F.* sine exemplo.

e. خُنثی ling. syr. (بسریانی) : i. q. سریش i. e. farina e planta sicca سریش dicta parata, qua sutores ad glutinandum utuntur *B.*; cf. سریش et ar. خَنثَی asphodelus Freyt.; 2) ling. arabica : hermaphroditus *B.*; cf. ar. خُنثَی.

خَنج (coll. خَفنَج, ex quo contractum videtur) utilitas, commodum (حاصل ونفع وسود); 2) voluptas, hilaritas (شادی وطرب وعیش); 3) deliciae, blanditiae amatoriae (ناز وعشوه وکرشمه); 4) coll. خنجه sonus per nares emissus, qui fit ex voluptate in coitu; cf. خَنج خَنج; 5) vanus, irritus, perditus (باطل وضائع) *B.*

خُنج nom. regionis (ولایتی) in Persia *B.* Sec. *F.* noctua (t. بیقوش) *F.* sine exemplo.

خَنج خَنج repet. i. q. simplex خنج 4, ut in hoc versu میر نظمی poetae : چو شد جمع باوی بناز وبغنج ✿ زافراط شهوت کند خنج خنج *F.*

خَنجْدَه sarcocolla (انزروت) *F.* sine exemplo; cf. خُنجَده 1 et خَنجیده.

خُنجَدَه i. q. خَنجده s. خنجیده sarcocolla; 2) papilio (کلدبک) *F.* sine exemplo; cf. خُنجَره.

a. p. خَنجَر pl. خَناجِر culter magnus (کارد بزرگ), alias دشنه dictus i. e. pugio, sica *Bh.*; حربهٔ معروف *B.*; 2) *met.* gladius (شمشیر) *B.*, unde خنجرِ مهنّد gladius indicus (تیغ هندی) *Bh.*, coll. خنجرِ هندوان Chr. Sch. 14, 183. Persae etiam voce خنجر ut تیغ utuntur ad significandum „cultellum calamis aptandis" (کارد قلمتراشی) *Bh.* Coniungitur cum verbis کشیدن, خوردن, زدن et مالیدن c. بر; cum بر فسن زدن s. بر سنگ کشیدن significat „acuere instrumentum خنجر dictum" (تیز کردن خنجررا) *Bh.* Inde خنجرِ الماس *met.* a) acies in margine nivis liquescentis (سبزه وتیزی کرانه برف کنارهٔ که در وقت گداز بهم رسد) *Bh.*;

برف که بمحل گداز پیدا آید *HK.*; b) acies plantae progerminantis terram findens (نوک رستنی که زمین‌را شکافته بر آید) *HK. SHL.*, coll. hoc versu انوری poetae:
بادام در مغز است که از خنجر الماس ✿ تا
داده لبش بوسه سراپای فسان‌را *Bh.*; c) pugio ex chalybe factus (خنجر فولادی) *HK.*; d) durities adamantis (سختی الماس) *SHL.*; خنجر امام pugio antistitis, proverbium, quo utuntur ad designandum hominem, qui etiamsi in consessu repulsam passus sit, minime tamen inde discedit, sed ubique locorum importunus et molestus est, ut in hoc versu ابو المعانی poetae:
چندان که شود ثقلت او مجلس عرفان ✿ گویا که شده فی المثل او خنجر امام *F.*; خنجر بکفان s. خنجر بکف n. c. qui pugionem manu tenet (آنکه خنجر در دست داشته باشد) *Bh.*; خنجر دار adi. c. sicam tenens, sica armatus *Bh.*; خنجر زر s. خنجر زر فشان *met.* a) extensus aurorae fulgor (عمود صبح); b) ortus solis *B.*; خنجر سیم *met.* i. q. خنجر زر 1 *B.*; خنجر صبح s. خنجر فلک i. q. خنجر زر *B.*; خنجر گذار adi. c. sicam vibrans s. sicae vibrandae peritus, coll. hoc versu Schahn.:
زمردان شمشیر زن ده هزار ✿ همه
نامداران خنجر گذار *Bh.*

خنجرود irrisio, illusio (استهزا وسخره), ut in hoc versu ابو المعانی poetae:
گریه ام دید:
آن نگار غنچه لب خندان گشت ✿ گریه
ی اختیارم یعنی کرد خنجرود *F.*

خُنجَره i. q. خُنجَدَه sarcocolla; papilio *F.* sine exemplo. Alia lectio videtur.

خَنجَری (suff. ی) nom. instrumenti musici (نام سازیست ملا طغرا در چشمه فیض آورده)
مریخ شمشیر خودرا گذاشته کف بخنجری
قوالان گشود) *Bh.*; a small tambourin *Shaksp.*; 2) a mode of printing or staining silk [گلبدن] *Shaksp.* Inde خنجری نواز adi. c. qui instrumentum خنجری dictum tractat *Bh.*

خَنجَست nom. loci, in quo Afrâsiyâb ex manu Hûmi (هوم) se eripuit (جست) et in mari se abscondidit (پنهان گشت) Gl. Sch.

خَنجَک i. q. خار خسک spina triangularis *B.*, qua significatione in lex. *F.* legitur خَنجَک; 2) i. q. سیاه دانه *B.*; nigella, μελάνθιον; cf. بوغنج 1 et خَرَوك; 3) nom. frumenti cuiusdam (غله) *B.*

خِنجَک fructus arboris lentisci, i. e. granum terebinthinum, quod editur (ون ar. حبة کوهی وآن دانهء باشد که خورند); 2) ipsa arbor lentiscus (درخت الخضرا (ون) *B.* In lex. *F.* legitur etiam خُنجَك.

خُنجَک absinthium (درمنه) *B.* Sec. *F.* خُنجَک i. q. خِنجَک.

خَنجوخ i. q. اخنوخ Henoch (ادریس), ut in hoc versu میر نظمی poetae:
زنك كرد :
جهانرا محو ومنسوخ ✿ شده بر چرخ چارم
جای خنجوخ *F.*

خَنجَه et خُنجَه (suff. ه) i. q. خنج 4 sonus per nares emissus (آوازی که از بینی آدمی بر می آید), qui fit ex voluptate in coitu et quidem imprimis sub initium coitus (خصوصا نزدیک بانزال) *B.*

خَنجیدَه i. q. خَنجَدَه sarcocolla *F.* sine exemplo.

خُنجیدَه i. q. خُنجَدَه sarcocolla; papilio *F.* sine exemplo; 2) i. q. خنجه, ut in hoc versu ابو المعانی poetae:
خنجیده
جمع شنود او بگوش خویش ✿ وآنکه که
زند در کس زن هم میان سخت *F.*

خَنجیر et خِنجیر (vox cum خنجر cognata) *gen.* hasta (نیزه وسنان) *B.* Lex. *F.* auctor falso interpretatur: تیره یعنی قراکو, quare *M.* vertit: tenebrosus, obscurus. Legendum esse نیزه pro تیره probat etiam ver-

sus حکیم اسدی poetae significationis testandae caussa ibi allatus : همه آسمان گرد لشکر گرفت ✿ همه دشت [دست F.] خنجیم وخنجم گرفت F. SHL.; 2) *gen.* res quaevis acerba et acris (تند وتیز); 3) *spec.* odor gravis s. acer, qui oritur ex osse, corio, lana uncta combustis vel lucerna exstincta similibusve rebus *B.*

خَنجیل dial. Isfahanensi : oscillum (باد پیچ t. صالنجق) *F.* ex مجمع الفرس sine exemplo.

خَند imp. verbi خندیدن et in comp. part. praes. significatione; cf. infra ریشخند, شکرخند al. Inde repetit. خنداخند inserto ا i. q. خندان خندان valde ridens, cachinnans. Lex. *B.* auctor illud ex hoc decurtatum dicit et lex. *Bh.* auctor alias formas خندان خند et خند خند ex خندان خندان decurtatas affert.

خَندان part. praes. v. خندیدن ridens et repetit. خندان خندان et sec. *Bh.* خند خندان s. خندان خند i. q. خنداخند; cf. Spieg. Chr. 3, 2; 2) *met.* florescens, bene se habens, laetus, amoenus (شگفتگی وهر چیز که آن شگفته شود مانند غنچهٔ معروف وگل وانار وپسته وامثال آن واطلاق آن با روی ورخسار وجراحت وگل خندان وغنچهٔ خندان وانار خندان وزخم مجاز است *B.*; *Bh.* Inde خندان بودن s. خندان شدن i. q. خندیدن ridere sensu proprio et metaphorico *Bh.* coll. خندیدن شمشیر s. خندان شدن شمشیر *met.* a) dentatum simileve fieri, de gladio (دندانه دار شدن ومانند آن); b) conspicuum fieri, excellere, de gladio (علم شدن) *Bh.* Cf. etiam خنده et خندیدن.

خَندان nom. urbis Sinensis (در نواحی چین) *B.*

خَندانیدن caussale verbi خندیدن *C.*

e. خَندَروس [ό] ling. gr. (χόνδρος) : frumentum tritico simile, etiam triticum rûmânum et hordeum rûmânum dictum *B.* alica, far, zea.

e. خَندَریلی ling. gr. (χονδρίλη s. χονδρίλλη): intybum (کاسنی) silvestre, ar. یعضید dictum, gummi (صمغی) continens mastichi (مصطکی) simile *B.* Cf. Dioscor. l. II, c. 160 et not. ad h. l. t. II, p. 467 ed. Kühn.

خَندَستان, sec. al. خَندِستان *F.*, (suff. ستان) consessus vel locus lusibus et derisioni destinatus (مجلس ومعرکهٔ مسخرگی); 2) derisio, ludibrium, iocus (فسوس وسخره ولاغ); 3) et خندستانی *met.* labia et os amatae *B.*; cf. خندگاه.

خَندَستانی (suff. ی) i. q. خندستان 3 *B.* et sec. *F.* i. q. خندستان.

a. p. خَندَق fossa circum munimentum, fossa (کوی که گرد بگرد حصار کنند); caverna (غار) *SHL.* Cum زدن fossam ducere, facere, ut in hoc versu انوری poetae : حصار کرده برین آبگینه گون طارم ✿ بگرد وی زده از بحر بیکران خندق *Bh.*, coll. Gul. 51, 15, et جَر 3. Vox a pers. کَندَه fossus, effossus, arabicam formam accepit (معرب کنده) *Bh.*

خَندَگی (a خنده suff. ی) risus *J.*

خَند وتَند vox ad genus اتباع pertinens i. q. ترت ومرت *B.*

خَندَه (suff. ه) risus (ضحک اسم مصدر اولور مقابل گریه (که فاعلی خندان اولور *F.*; ومعنی خندیدن نیز آمده *Bh.*; cf. Gul. 39, 8; a laughing-stock *Shaksp.* et sensu metaphorico coll. خندان ut dicant, e. g. خندهٔ صبح et خندهٔ آفتاب de ortu (طلوع) solis et aurorae; خندهٔ برق de fulgure micante (جستن) *Bh.*; خندهٔ — صراحی s. — شیشه s. — ساغر s. جام s. مینا — de vino in poculum fundendo et singultu inde oriente (ریختن شراب در جام وقلقل شیشه) *Bh.* vel de splendore vini (پرتو شراب) *B.*; خندهٔ خنجر s.

تیغ s. شمشیر — de sanguine pugionis vel gladii ictu profundente (خون ریختن) *Bh.*; خندهٔ راز de divulgatione secreti (فاش شدن راز) *Bh.*; خندهٔ زمین de viriditate et floribus (سبزه وگل ورياحين) *B.*; خندهٔ شمع شگفتن گلها *Bh.*; de lampade accensa (افروختن شمع) *Bh.*; خندهٔ می s. صهبا — s. شراب — i. q. خندهٔ جام *Bh. B.*; خندهٔ غنچه de gemma flores emittente *Bh.*; خندهٔ گل de flore florente vel splendore floris s. rosae; cf. حیض گل s. v. حیض. Eodem modo *met.* dicitur خنده risus foraminis (سوفار), vulneris (زخم), fissurae (چاک), undae (موج), simil. *Bh.* Coniungitur cum verbo زدن et کردن significatione: risum edere, ridere (خندیدن) et construitur cum به et از r. *Bh.* Praeterea dicitur در خنده شدن ridere *J.* et در خنده افتادن in risum effundi, risum edere H. pr. reg. 11 v. l. 11; خنده آمدن c. بر r. et خنده بر آمدن et خنده با c. خنده جفت کردن et تراویدن ps. et خنده در c. از r. et خنده چیدن et خنده در لب دوختن et گلو شکستن et خنده ریختن et خنده دزدیدن et خنده گرفتن et فرو خوردن, quarum phrasium significationes interpretatione non egent *Bh.*, coll. hoc versu کمال اسمعیل poetae: تاکی ورق عمر بغم در شکنم ۞ وین خندهٔ می در دل ساغر شکنم, quo nisus lex. *F.* auctor phrasim خنده در دل شدن explicat: „fac me voti compotem" (مرادمر حصل ایله دیمکدن کنایه) *F.*

خَنْدَه رِیش et خَنْدَه خَرِیش n. c. irrisio (خندهٔ که بسر کسی از روی هزل واستهزا وظرافت کنند); 2) sec. al. is, qui irridetur, ludibrio habetur; 3) sec. al. irrisor, qua utraque significatione exempla leguntur, passiva nimirum significatione (2), in lex. مجمع الفرس et activa (3) in lex. Fg'. *B.* Aliae vocis formae sunt خَرِش et خَرِیش, sed primitiva videtur خنده ریش ex خنده risus et ریش barba composita, ex qua خرش s. خریش decurtatum et praeposito خنده ortum videtur خنده خریش. Depravatae autem videntur formae خنده خویش et خندیش, quae in lex. *F.* ex المجمع afferuntur. Etymologiam probat etiam lex. *SHI.* auctor, qui vocem خنده ریش sic interpretatur: ریشی که از بالا خشک بماند ودر درون سرایت کند *SHI.*

خَنْدَه گَه s. خنده گه n. c. *met.* labia et os amatae *Bh.*; cf. خندستان 3.

خَنْدَه ناک (suff. ناک) ridens, ut in hoc versu نشمی poetae: نمودند کین زعفران گونه خاک ۞ کند بی سبب مردرا خنده ناک *Bh.*

خَنْدِیدَن (s. हस ?) ridere (ضحک) *F.* sensu proprio et metaphorico, de q. v. s. خنده et خندان (وهمچنین خندان شدن) بند نقاب واستخوان وخندیدن گریبان (وچشم ورخ وشریان ورنگ نیز مجاز) *Bh.*, coll. خندیدن زمین virescere, de terra viridi et florente (دمیدن سبزه ورياحين) *SHI.*; cf. خندهٔ زمین s. v. خنده. Construitur ut syn. خنده کردن et خنده زدن cum به et از r. coll. hoc versu وحید poetae: اگر عاشق از باغ گل چیده باشد ۞ بداغ دل خویش خندیده باشد *Bh.* et Chr. Sch. 8, 101.

خَندِیش *F. C.* v. s. v. خنده خریش.

خَنسَر avis quaedam aquatica (آبی), cuius caro comeditur *B.*; cf. خشین سار, ex quo decurtatum videtur.

خِنشان s. خُنشان et خُنشا et خُنستان felix fortunatus, faustus (مبارک وفرخنده وخجسته) *B.* Alia lectio videtur خُشنان.

خِنفِج, sec. *F.* خَنفَج, granum nigrum in oculi medicamentis adhibitum, ar. بزر الحبة *B.* et turc. قوش اتمکی i. e. panis avium dictum *F.*

خَنفَم i. q. خنور 1 utensilia domestica *F.* sine exemplo. *C.* Alia lectio videtur.

خَنْكَ mala indoles, pravitas (بد ذاتی وبد نفسی) *B.*

خِنْكَ *gen.* albus, de quavis re *B.*; 2) *spec.* equus albus vel cinereus, *gall.* gris [a cream-coloured horse, a steed *Shaksp.*]; (اسپ سفيد رنگ) *B.* Gl. Sch.; قير آت *F.*; اسب سفيد رنگ وآن چند گونه است سبز خنگ ونقره خنگ وسرخ خنگ ومگس خنگ وبور خنگ وبوز خنگ *HK. SHL.*, coll. Spieg. Chr. 82, 7. 85, 7. 9. 11, ubi Spieg. falso خَنگ legit.

خُنْكَ angulus (گوشه وپيغوله) *B. F.* ex Fg'.; 2) vehementer amans, amore languidus, vix sui compos (عشق زار بيخود [HK.] وعاشق سخت) (وعاشقی سخت) *B. F.* ex جمع الفرس; 3) scientia, virtute et humanitate praeditus (علم وادب وفضيلت (ومعرفت وتفقندن خلى اوممق *F.* ex محمودی. Tribus hisce significationibus vox خنگ in hoc versu ابو المعانی legitur: نشيند خنگ افتده خنگ خنده حسرت ۞ تحمل ميكند آنكس كه باشد خنگ در عالم *F.*

خُنُك bonus, felix (خوش) *B. Bh.*; بختلو ar. طوبى له *F.*, e. g. in hoc versu سعدى poetae: نيك وبد چون همی ببايد مرد ۞ خنك آنكس كه گوی نيكی برد et in alio poetae: حضرت مولانا خنك آن قمار بازى كه ببخت هرچه بودش ۞ نماند هيچش خنك كسی كه الا هوس قمار بازى *F.*; coll. بشب در كنار گيرد دوست in Spieg. Chr. 127, 7, et 2) *substantive* felicitas (ومعنى خوشا هم گفته اند وبعربی طوبى خوانند) *B.*, qua significatione cum dat. pers. (را) construitur, respondens ar. طوبى sequente ل pers., e. g. خنك آنرا „o felicem illum!" Fleischer Ali's Spr. 15, l. 2; cf. خنكا; 3) facilitas (آسانى opp. دشوارى); 4) non bonus, malus, ingratus (ناخوش) *Bh.* (ut sit primae contraria significatio), e. g. خنك شعر carmen malum, insipiens Bost. in Spieg. Chr. 19, 1, coll. hoc versu كمال خجندی poetae: باشد اينها حركات خنك وبالسرى ۞ كه دران روضه كنی گشته شبستان گستاخ *F.*, unde derivanda videtur alia significatio: 5) frigidus (سرد وجاهيده opp. گرم) *B.*, ut dicunt آب خنك aqua frigida, هواى خنك aer frigidus, temperatus *F.* Praeterea dicitur etiam نازِ خنك, اداى خنك, رداى خنك, خوابِ خنك, گفتارِ خنك, اشكِ خنك et روى خنك et coniungitur خنك cum verbo كردن *Bh.*

خَنْكَا an athletic clown; able bodied *R.* ex Hunter.

خُنُكَا (suff. ا [الف درين تركيب براى رابطه است بسر قياس خوشا وبدا ودردا ودريغا *Bh.*]) „o felicem!" (بمعنى خوشا وطوبى) *B. Bh.*; cf. خُنُك 1. 2.

خُنكار pro خونكار q. v. *M.* ex IK.

خِنگل i. q. خيدل s. جنگل s. چنگال *B.* Alia lectio.

خِنْگ بُت n. c. (idolum album) nom. idoli, quod amata (معشوق) dicitur alius idoli سرخ بد s. سرخ بت (idolum rubrum) dicti, quod est amans (عاشق). Duo sunt idola in regione بـاميـن, quae ad كابل pertinet in confinibus بدخشن, e rupibus excisa quinquaginta duorum cubitorum in altitudine, intus cava ita, ut quis per plantam pedis subintrans totam interiorem eorum partem usque ad extremos manuum et pedum digitos per scalas permeare possit. Sunt arabica idola يغوث et يعوق vel sec. al. منات et لات *B.*; cf. سرخ بت et Hyde Hist. rel. vet. Pers. p. 132 sqq.

خِنْگ بيد *gen.* spina (خار); 2) *spec.* spina alba *B.*

خُنُك جان n. c. (animo frigido) homo amoris expers, amoris sensu alienus (بی عشق); 2) ultor, vindex (كسی كه انتقام از كسی كشد) *B.*

خنگ زر n. c. *met.* sol *B.* in app.

خنگ زیور n. c. equus albo nigroque colore variegatus (اسب ابلق) *B.*

خنگسر (سر = سار caput) n. c. cui capilli canuerunt, canus (سفید سر); 2) nitrum (شوره) *B.*

خنگ شب آهنگ n. c. (*proprie* stella Sirius [شباهنگ] alba) *met.* luna; 2) aurora vera (صبح صادق); 3) equus albo nigroque colore variegatus (اسب ابلق); 4) iumentum, quo Muhammed in coelum evectus fingitur (براق) *B.*

خنگل lorica (جوشن) *B. F.* ex Fg'.

خنگ لوک i. q. خنگ ولوک *B.* in app.

خنگو planta quaedam, alias کشوث, ar. قُنْفُر dicta, quae instar convolvuli circum spinam, cui Manna (ترنجبین) insidet, torquetur *B.*

خنگ ولوک s. خنگ لوک homo infirmus, cuivis rei perficiendae impar. Est ex genere vocum, quae توابع dicuntur, quarum neutra usitata est significatione vocum coniunctarum *B.*

خُنُکی (suff. ی) felicitas *Shaksp.*; 2) frigus, temperies *C. Shaksp.*

خُنلچک (ceterae vocales desunt) herba quaedam (اوت), alias یوشن dicta; 2) vulnus in dorso equi aut iumenti (آت وقاطر یاغری) *F.* ex نعمة الله sine exemplis.

خُنوخ i. q. اخنوخ Henoch (ادریس) *F.* sine exemplo.

خُنود onus minus iumento impositum, cui quis insidere potest (تنبلید یعنی کوچک یوك که اوزرینه بنلمک قابل اوله) *F.* sine exemplo. *C.* Vox synon. turc. est تنبلود, vulgo تنبلید pronuntiata.

خَنور et خُنور et خنّور utensilia domestica, supellex (آلات وضروریات خانه), uti vasa simileave res; cf. خنفم; 2) sator (زرّاع) *B.*

خُنْیا cantus, modi musici (سرود وسار ونغمه) *B.* Aliae vocis formae sunt خونیا et خینا; cf. خَنیدن s. خُنیدن, ex quo illa vox derivanda est.

خُنیاگر (suff. گر) cantor, musicus (خواننده مطرب ومغنی وسازنده وسرودگوی) *B.*; *Bh.*; cf. خیناگر et خونیاگر. Inde خنیاگرِ فلک *met.* Venus planeta *B.* et خنیاگری (suff. ی) cantus *Shaksp.*

خَنید (a v. خَنیدن) echo (صدائی که از طاس برآید); 2) rumor, fama, celebritas (شهرت واشتهار وآوازه) *B.*; 3) pro خَنیده, celeber, notus (مشهور ومعروف alias etiam خفید et خنیده dictum) *F.* ex Fg'. sine exemplo.

خِنید suctus (مکیده) *B.*; ut videtur, pro خِنیده a v. خِنیدن.

خُنید (a v. خُنیدن) acceptus, gratus (بمعنی پسند که پسندیده وپسند) *B.*; خُنیده دخی دیرلر *F.* ex Fg'. sine exemplo; ut videtur, pro خُنیده a v. خُنیدن.

خَنیدن vocem reddere, remittere, resonare (پیچیدن آواز در کوه وحمام وگنبذ وامثال آن) *B.* Gl. Sch. coll. hoc hem. Schahn.: همه دشت از آواز شن می خنید Gl. Sch.; 2) altum clamorem fieri, celebritatem consequi (آواز بلند شدن وشهرت یافتن) *B.* Gl. Sch. Alia huius verbi forma خُنیدن esse videtur, quum خُنیده idem significet atque خَنیده, de quo plura v. s. v. خُنیدن. Utraque verbi forma خَنیدن et خُنیدن sine dubio cum verbo خواندن cognata est et ad rad. s. स्वन् sonare (z. qan ?) referenda, quum خَ verbi خنیدن respondeat syllabae خو elisa litera و et خُ verbi خُنیدن syllabae خو litera و assimilata coll. خونیا, quae est

sec. lex. *Bh.* alia forma vocis خُنب et a verbo خُنیدن derivanda videtur.

خِنیدَن sugere (مکیدن) *B.*, e. g. in hoc versu شرف شفروه poetae : که از بغ تو لاله میچنیدم ✿ که از لعل تو شکر میخنیدم *F.*

خُنیدَن alia forma verbi خَنیدن videtur eadem significatione. Lexica quidem persica illam non offerunt, sed talem verbi formam statuendam esse, satis probant voces ab illa derivatae خُنید et خُنیده, in lexicis persicis voce پسندیده acceptus, gratus explicatae, quae est etiam significatio vocis خَنیده. Plura v. s. v. خَنیدن. Aliud autem verbum est خُنیدن s. بِسر خُنیدن, quod in lex. *F.* ex. موید الفضلا et *SHL.* verbo بسر جستن „salire, prosilire, insilire" explicatur, e. g. in hoc versu ابو المعنی poetae : جستی ازو بوسه کردم بناز ✿ برنجیده از من زجا بر خنید *F.*

خَنیده (part. praet. verbi خَنیدن) celebratus, celeber, notus; 2) gratus, acceptus (مشهور ومعروف وشهرت یافته وپسندیده) *B.*; مشهور ودانا وپسندیده Gl. Sch., coll. hoc hem. Schahn. : خنیده بهر جای وشیدسب نام Gl. Sch. et alio ex Sec. Nam. p. 98 fin. : ازین آشنا روی تسر داستن ✿ خنیده نباید بسر راستن, cuius prius hem. in lex. *F.* s. v. خُنیده allato sic legitur : بگیتی ازان خوبتر داستان; 3) artis musicae peritus, cantor egregius (دانا در کارسرود یعنی مصنف وموسیقی دان) (وسرود گوی خوب وستوده); 4) echo *B.*

خِنیده part. praet. verbi خِنیدن i. q. خِنید suctus (مکیده) *B.*

خُنیده (part. praet. verbi خُنیدن) acceptus, gratus (پسندیده) *B.*, sed significare etiam videtur ut خَنیده : „celebratus, celeber, notus", quum خُنیده alia forma vocis خَنیده esse videatur a verbo خُنیدن i. q. خَنیدن derivanda; cf. خُنیدن et خَنیدن.

خُنیک i. q. خُنبَک 3 vestis crassior, quam pauperes et Dervishi induunt *B.*

خَنیوَر [*ê*] i. q. خنپور q. v. *B.* Alia lectio.

خَو tabulatum (چوب بند), quo caementarii et pictores consistentes opus suum faciunt, e. g. in hoc versu حکیم نزاری poetae : زبهر چرطاق رفعت قهستانی اوست ✿ که گردون بسته از هفت آسمان خو *F.*; 2) tabulatum arcuatum, super quo camera vel fornix exstruitur (قالبی که استادان بنا طاق بر بالای آن زنند); cf. خُواره et خوازه *B.*, ut in hoc versu شمس فخری poetae : هرکه تنئیین کند اساس علوت ✿ عرش باید که بشد اورا خو et alio هرجه که عمارت تو آغاز کنند ✿ در کردن طاق آن خوی ساز کنند *F.*; 3) *gen.* quaevis planta circum arbores se torquens *spec.* convolvulus (عشقه ولبلاب) *B.*, ut in hoc versu ابو المثل poetae : چنان چون خوکه بسر پیچید بگلبن ✿ به پیچم پنجم| من بر آن سیمین صنوبر *F.*| *F.*; 4) herba frugibus inimica *B.*; گیاه خودرو Gl. Sch., coll. hoc hem. Schahn. : مگر کز بدان باغ بی خو کنم Gl. Sch. et alio versu Schahnam. : کنون رزم ارجاسپرا تو کنم ✿ زتبع روان بغ بی خو کنم et alio : ✿ گر ایدون که رستم بود پیشرو بمانند برپیوم وبر خاروخو *F.*; 5) (fortasse pro کاو a verbo کاویدن) fodere, eruere, evulsio (کندن) *B.*, ut in hoc versu حکیم سنائی poetae : شده اعدایشان از ایشان خو ✿ همچو ریش کهن درو زشنده تو *F.*; 6) messis, foenisicium (کردن علف) *B.*, coll. hoc versu حکیم سنائی poetae : خوشه ملک تخته شد ✿ جامه ملک کهنه شد توکن خوکن *F.*; 7) putatio arboris; 8) quantum manu ex quavis re capi potest, manipulus (یکی

استاد فلکیء (مشت *B.*, c. g. in hoc versu
ماراست جهات سته یکی : poetae شروانی
کـام ✿ ماراست بچار سبعه یکی خـو *F.*;
9) clunes equi (کفل وساغری اسبان) *B.*,
ut in hoc versu Schahn. : یکـی اسـب
آسودهٔ تیزرو ✿ چمند دگر بود آگنده خو *F.*

خُو s. **خُوی** [*ö*] mos, consuetudo (عادت) *B. Bh.* Cum گرفتن et کردن ,داشتن ,دادن assuefieri, consuescere, assuescere alqa re c. ب et با rei (خو وعادت داشتن بدانکه بافعل واحوال باشد نه به ذوات اشیا مثلا گویند که فلانی بسیر بغ یا سواری اسب خو دارد ونگویند که بباغ واسب خو دارد واگر گاهی آمده باشد بهمان قدر مسموع (*Bh.*, coll. خو کرده بناز (اقتصار باید کرد „deliciis assuetus" Gul. 149, 5; et خـو با محنت وغم کن ب ادب Pend. 69, 2, et خوی کن *ibid.* 106 fin. Praeterea dicunt خوی گردانیدن s. خوی گرداندن consuetudinem avertere, deflectere a re c. از r., ut in hoc hem. زندان ماهٔ میر نجات poetae : خوی باز؛ کنعان خوی خود صاحب نگرداند; et کردن *met.* a more, consuetudine recedere (ترك عادت کردن) *B. Bh.* Cf. etiam infra خوفر; 2) indoles, natura (خصلت وسرشت وطبیعت) *B.*; disposition, nature *Shaksp.*, e. g. جوانیشرا خوی بد یار بود „cum iuventute illius prava indoles se consociavit" Schahn. ed. Mohl. t. I, p. 18, 148, et بدان خوی بد جان شیرین بداد „pravae illi indoli succumbens mortuus est" *ibid.* 18, 150, coll. : خوی بد در طبیعت که نشست ✿ نـرود جز بروز مرگ از دست „prava indoles naturae insita nonnisi morte expellitur" Gul. 81, 3; cf. Spieg. Chr. 3, 10. Inde خوش خو s. نیک خو adi. c. bonae indolis, naturae, opp. بد خو s. زشت خو malae indolis, naturae *Bh.* Cf. infra خُوی.

خَوا caro (گوشت ar. لحم) *B. F.* sine exemplo. Ad dial. Kharizmiae alii hanc vocem pertinere dicunt, quod hoc loco ex آثار البلاد ab auctore lex. *F.* allato probatur : سمی خوارزم بذلك لان الجماعة التی بنوها اوّل الامر كان مأكولهم لهم الصید فقط وكان فی هذا المكان حطب كثیر وبلغة اهل خوارزم خوا اللحم والـرزم الحطب *F.*; cf. خوارزم.

خِوَا gustus, sapor, suavitas, voluptas, deliciae (مزه ولذت) *B.*; cf. خوای et خواربار 2.

خُوَا alimentum in unum diem sufficiens, parcum (آنچه روز بدان بگذرانند یعنی قوت لا یموت) *B.*, alias آشام dictum *F.* sine exemplo; cf. آشام 4, qua significatione ex خُوار decurtatum videtur.

خَواب imp. verbi خوابیدن *Bh.*; 2) n. s. (z. ‎𐬵𐬀𐬟𐬥𐬀 qafna, s. स्वपन coll. خُفتن) somnus (مقابل بیداری) et *tropice* de multis rebus dicitur *Bh.*; 2) *met.* somnium (رویا که در خواب دیده میشود) *Bh.*, hind. سپنا (= s. स्वपन) dictum *B.* in app.; cf. Chr. Sch. 50, 291; nocturnal pollution; pile, plush *J.*; nap of cloth *Shaksp.* Inde خوابِ اجل i. q. خواب جاوید *Bh.*; خوابِ آشفته i. q. خواب آلوده s. خواب آلود *Bh.*; پریشان adi. c. somno oppressus, somniculosus *Bh.*; unde خواب آلودگی (suff. ی) drowsiness *J.*; خواب پـا *met.* torpor pedis (بیحس شدن پا از جهت بسیار نشستن یا بزیر عضوی تا دیر ماندن وسبب ماندگی خواب وکلال چنانچه در خدر میشود) *Bh.*; خواب پریشان a) somnium terribile (موحش) *Bh.*; cf. Not. et Extr. t. IX, 186 l. atp.; b) somnus inquietus (خوابی که آنرا بتازی تملل گویند) *Bh.*; خواب برده adi. c. i. q. خواب آلود *Bh.*; خواب بند n. c. incantamentum somnificum (افسون وعزیمتی که بدان خواب مردم بسته شود) *Bh.*; خواب بین n. c. qui somnia videt, somnians *J.*; خوابِ تیغ *met.* ictus gladii (ضرب تیغ) *Bh.*; cf. خفتن et خوابندن 3; خواب چار پهلو *met.* somnus largus et

otiosus (خواب دراز ب فراغت) *Bh.*; خوابِ چـامـه n. c. vestis nocturna *F.*; خواب جـاويد somnus aeternus *met.* mors *B.*; خواب خانه n. c. locus dormitorius, locus quiescendi, cubiculum (خـانـه كه در آن خواب كنند) *Bh.*; خوابِ خـرگوش somnus leporis *met.* somnus negligens, socors (خواب غفلت وتغفل) *B. Bh.*; خواب خيال n. c. somniantis visum; spectre, phantom, delusion *Shaksp.*; خواب دار adi. c. pily, plushy (velvet etc.) *J.*; خواب ديده adi. c. *met.* pubes (بالغ) *Bh.*; dreaming; polluted *R. J.*; cf. خواب نا ديده; خواب رفته adi. c. i. q. خواب برده *Bh.*; torpid, asleep (limb) *J.*; unde خـواب رفـتـگـى (suff. ى) n. c. torpor, numbness *J.*; خـواب زده adi. c. i. q. خواب آلـود *Bh.*; خواب خـانـه i. q. (ستان suff.) خوابستان *Bh.*; خوابِ صيّاد res ad praedam fallendam parata (ساختنه كه براى فـريب صيد باشد) *Bh.*; خواب عدم i. q. خوابِ جاويد *Bh.*; خواب خانه n. c. i. q. خوابگه s. خوابگاه *Bh.*, unde خوابگهٔ غول *met.* mundus *B.*; خواب گذار n. c. a) dormiens, somniculosus (اويويجى), b) somnians (واقعه شرفنامه *F.* ex (كوريجى), c) interpres somniorum (معـبّـر وتعبير كننده خواب) *Bh.*; خواب گزين adi. c. somnum eligens i. q. خواب آلـود *Bh.*; خوابِ مـرگى i. q. خواب جاويد *Bh.*; خـواب نا ديده opp. خواب ديده adi. c. *met.* impubes *B. Bh.*; خوابنـاك (suff. ناك) somniculosus *Bh.*; pily, plushy (velvet or silk) *J.* et *met.* e. g. de fortuna (دولت s. بخت) non favente, de corpore negligente, socorde (تن خوابناك كنايه از تن غـافـل وبيانجبم ومثالش) *Bh.* al.; خوابنوش adi. c. a) dormiens, b) dormitio *M.*, unde خوابنوشى (suff. ى) dormitio *M.*

Phrases:

خَواب آمَدن كَسى‌را somnum capere, dormire *Bh.*

خَواب آوَردَن dormire facere, e. g. ميم معزى ☆ مغزرا ترى دهد تا آرد اندر چشم خواب ☆ مغز چون تـرى ندارد خواب دشوار آورد *Bh.*

خَـواب بَچراغ گُفتَن somnium ad lucernam explicare, quem loquendi modum lex. *Bh.* auctor sic interpretatur: آنست كه چون خواب موحش وپريشان بينند ودر شب بيدار گـردند آن خواب‌را پيش چراغ نقل مى كنند گويند كه اينعمل از اثر بدى خواب محفوظ ميدارد وتحقيق آنست كه تخصيص خواب مـوحـش بيجـست بلكه مطلق خواب‌را پيش چراغ نقل ميكنند از جهت آنكه مبادا اگر با نا اهلى بگويند وتعبيرش بلفظ قبيح كند عمان اثر مى بخشد *Bh.*

خَواب بُـرِدَن i. q. خواب گـرفتن somnum capere, dormire *Bh.*; sed cum از ps. i. q. خـواب ربـودن somnum auferre, adimere *Bh.*

خَواب بُـريـدَن somnum interrumpere et *pass. signif.* somnus interrumpitur (قطـع كردن وقطع شدن) *Bh.*

خَواب بَستَن i. q. خواب دوختن *Bh.*

خَواب دَر ديدَه سوختَن et چشم pro ديده posito *met.* a) somnum fugare et *pass. signif.* somnus fugatur (دور كـردن خوابِ ودور شدن), b) somnum firmiter tenere et *pass. signif.* somnus firmus stat (استـوار كردن خواب واستوار شدن) *Bh.*

خَواب دَر ديدَه شِكَستَن et چشم pro ديده posito *met.* i. q. خواب در ديده سوختن somnum fugare *et* somnus fugatur *Bh.*

خَواب دوختَن i. q. خواب بستن somnum alicuius turbare, aliquem dormire non pati vel sinere (شورانيدن خواب او ونگذاشتن كه بخواب رود) *Bh.*

خَـواب ديـدَن somniare *C.* et c. acc. ps. somniare aliquem Chr. Sch. 45, l. 3; cf. infra در خواب ديدن.

در خواب i. q. در شدن بخواب اندرون رفتن Schahn. in Spieg. Chr. 47, 7.

خَوابانیدَن s. **خَواباندَن** et forma decurtata **خَوابْنیدَن** *HK.* Gl. Sch. s. خوابنیدن, coll. hoc versu شیخ سعدی poetae : سهی سروش ببالین خوابنیده ✿ سرشک از لاله وگل بر دمیده *F.*, caussale verbi خوابیدن *B. Bh.*; cf. خفتنیدن et Spieg. Chr. 145, 19. Cum acc. rei et در r. coll. خفتن 3 volutare, inquinare, miscere, infricare, condire (آلودن آن بدین چنانکه کباب در نمک وپسته وبدام در نمک وشکر) *Bh.*, ut in hoc versu سالک یزدی poetae : مسن زبان خویشرا در سرمه خوابانیده ام ✿ همچو چشم شوخ او کم صد زبنم داده اند *Bh.* De gladio, hasta similive instrumento i. q. زدن icere, ferire (خواباندن شمشیر وسنان ومانند آن زدن شمشیر وغیره واین لازم معنی است نه معنی آن چه دریں صورت شمشیر وغیره بخون آلوده می شود), coll. hoc versu صائب poetae : دشمنانرا دارم از تیغ تغافل سینه چاک ✿ چشم خواباندن بود شمشیر et alio سنجر کشی poetae : خواباندن مرا تیغ زهر آلود آن چشمان هندو کند شد ✿ بسکه خواباندند در هر تیغ ابرو کند شد *Bh.*; cf. supra خواب تیغ.

خَوابَه (suff. ه) in compositis, e. g. همخوابه al.

خَوابیدگی (a خوابیده suff. ی) negligence *R. J.*

خَوابیدَن alia forma verbi خفتن s. خفتیدن s. خسپیدن q. v. eadem significatione *Bh.* et significatione verbi caussalis خوابانیدن usurpatur (متعدی هم آمده ای خوابانیدن) Gl. Sch. Significat etiam: commorari, manere alqo loco (اقامت ورزیدن در جائی چنانچه گویند یکماه در آنجا خوابیدیم از اهل زبان به تحقیق پیوسته) *Bh.*, coll. hoc versu صائب poetae : خط عیان شد تا بساط زلف او بر چیده شد ✿ فتنه‌ها بیدار گردد چون علم خوابیده

خواب رُبودَن i. q. خواب گرفتن somnum capere, dormire; 2) c. از ps. i. q. خواب بردن somnum auferre, adimere *Bh.*

خَواب ریختَن c. بر somnum afferre (بخواب آوردن) *Bh.*

خَواب زَدَن somnum capere, dormire *Bh.*

خَواب فرو مالیدَن somnum deprimere, fugare *Bh.*

خَواب کَردَن i. q. خواب زدن somnum capere, dormire; 2) ad somnum adigere, dormire facere (در خواب کردن) *Bh.* Inde خواب عریان کردن nudo corpore dormire Pend. 110, 1, et خواب کم کردن parum dormire *Bh.*; cf. Pend. 109, l. ult.

خَواب گِرفتَن somnum capere, dormire *Bh.*

بَخواب آمَدَن in somnum ire, obdormire, in somno iacere (بخواب رفتن ومسرمی شدن چیزی در آن حالت) *Bh.*

بَخواب دادَن i. q. بخواب کردن *Bh.*

بَخواب دَر آمَدَن i. q. در خواب رفتن *HK.*

بَخواب دیدَن i. q. در خواب دیدن q. v.

بَخواب رَفتَن in somnum ire, obdormire *Bh.*; cf. Not. et Extr. t. IX. 216, 1.

بَخواب سُتود نِشاندَن *met.* omni, quod praeter Deum est, renuntiare (انقطاع از ما سوی الله کردن) *B.* in app.

بَخواب کَردَن in somnum coniicere, dormire facere *alqm* (بخواب انداختن کسیرا) *Bh.*

دَر خَواب دیدَن somniare Chr. Sch. 48, 267, et c. acc. ps. somniare aliquem Gul. 16, 7, ubi Sem. بخواب, sed ed. Taur. در خواب legit; cf. خواب دیدن.

دَر خَواب رَفتَن i. q. بخواب رفتن Spieg. Chr. 145, 19.

دَر خَواب شُدَن dormire; 2) stupere *et qs.* sopitum esse *pedem C.*

شد *Bh.* Cum بر پشت s. به پشت supinum cubare *met.* otiose dormire (بآرام خواب کردن) *Bh.*

خَوابیدَه part. praet. verbi خوابیدن coll. خُفته, qui decubuit, iacens, dormiens, sopitus et *tropice* adhibetur. Inde خون خوابیده i. q. خون خفته *met.* sanguis impune effusus (خون هدر کرده که باز پرس آن نشود) *Bh.*; cf. خفتن خون s. v. خفتن; دولتِ خوابیده *met.* fortuna non favens (که بدان انتفاع نتوان کرد) *Bh.*; راهِ خوابیده et صحرای خوابیده *met.* via longa et desertum longum. vastum (دراز) *Bh.*; سبزهٔ خوابیده *met.* gramen s. herbae virides pedibus conculcatae vel dilatatae (سبزه که پامال شده بر زمین پهن شده باشد) *Bh.*; نمک خوابیده adi. c. coll. خفتن 3 *met.* caro assa sale infricata (کباب نمکسود) *Bh.*

خَوَاتِن i. q. خاتمین soror *B.* in app.

a. خَوَاتِيمُ المُلك nom. rosae cuiusdam (گلی) in regno Rûm (روم) *B.* in app.

خَوَاتین plur. vocis خاتون q. v.

خَواجَگی a) خواجه suff. ی) mercator dives *M.*; 2) principatus, magisterium; chiefship, mastership *J.* Inde خواجگی از سر گذاشتن *met.* superbiam mittere, relinquere (غرور ونخوت گذاشتن) *Bh.*; بزرگی تنخواه .i. q خواجگی تنخواه کردن کردن *met.* superbiam ostendere, prae se ferre (عرض غرور ونخوت), e. g. چو زر بقرض دهی خواجگی مکن تنخواه ✿ بقرضدار میاموز بد اداییرا *Bh.*

خَواجَه pl. خواجگان H. Sam. 164, 9, herus, paterfamilias (کدخدا ورئیس خانه); 2) vir eximius ac magnae auctoritatis, opulentus, sapiens; senior, dominus, princeps (معظم وشیخ وپیر ومالدار وحاکم وصاحب جمعیت) *B.*; خداوند *Bh.*; خداوند خانه وصاحب مال وشیخ وحاکم ووزیر *F.* et est titulus honorificus (القب عزیزان باشد) *Bh.* In Turân est cogn. dominorum vel principum (در توران داخل القب سداتست) *Bh.*; 3) eunuchus (خدمتگاری که آلت تناسل اورا بریده باشند) *B.*, qua tamen significatione usitatior est vox composita خواجه سرا (ونیز غلام خصی) لیکن مشهور بدینمعنی خواجه سراست) *Bh.*; cf. infra خوجه pro خواجه; 4) cor, animus (دل وروح) *B.*; 5) crista galli (خروس ایبکی) *F.*, quod probatur hoc versu poetae: استاد لطیفی منم چون دیک وتو ✿ همچون دجاجه بسر شد راست بسر تو خواجهٔ اختران خفته خواجه *F.* — Inde *met.* a) sol, b) Jupiter planeta *B.*; خواجه بسار n. c. *met.* alimentum parcum, vix sufficiens (قوت لا یموت) *B.*; خواجهٔ بعث ونشر dominus resurrectionis (صاحب روز قیامت), quo Muhammed propheta significatur *B.* in app.; خواجهٔ بقال olitor Wilk. Chr. 177 med.; خواجه تاش plur. خواجه تاشان n. c. coll. تاش 4 a) qui cum alio in servitute vel famulatu domini vel principis est; conservus, *gall.* camarade; cf. Gul. 78, l. ult. (غلامی دو بنده یک صاحب ونوکران یک آقا) *B.*; از یک صاحب همچنین شهرتش *Bh.*; condiscipulus (بر استاد معلم شاگردلی) *F.*, b) herus, dominus (خداوند وصاحب خانه) *B.* Eandem vocem Arabes forma mutata recipientes scribunt خُجداش s. خوجداش et خُشداش s. خوشداش plur. خشداشیة s. خوشداشیة et خوجداشیة; cum terminat. fem. خشداشة „conserva" et ut nom. abstr. formatum خوجداشیة „status conservi" de q. v. Quatremère H. des Sult. maml. t. I, 1, 43, not. 61, et Journ. As. 1847, Févr., p. 156, not. 2; خواجه زاده خواجهٔ چرخ ازرق *met.* sol *B.*; n. c. master *Shaksp.*; خواجهٔ سپهر *met.* sol *B.* in app.; سرای خواجه s. خواجه سرا n. c. eunuchus *F.*; cf. خواجه 3 et *B.* s. v. دژاکم coll. Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 225, not. 2; خواجه [خواجهٔ *F.*] سه یاران nom. loci

poetae : کند وسست وتند وتیز ورام ونرم خوار وخوشل وخوار *F.*; 5) mollis (نرم) *F.* ex مجمع الفرس sine exemplo; 6) coll. خوارپار 4 nom. regionis in vicinia urbis ری *B.* Gl. Sch. Cum کردن contemnere, spernere, despicere Frag. 19, 14. 26, 8; et coll. خوارکاری obiurgare Chr. Sch. 9, 115; cum گرفتن et داشتن idem et cum شدن passiva significatione *C.* ex vers. pers. V. et N. Test.

خوار imp. verbi خواردن et in comp. part. praes. significatione : edens vel bibens, fruens, e. g. بسیار خوار multum edens Gul. 188, 19, کباب خوار carnem assam edens, می خوار s. شراب خوار vinum bibens *B.*, راتبه خوار stipendio fruens, al. *Bh.*; cf. infra خواری, qua significatione alia forma vocis خور est et a خواردن pro خوردن edere, frui derivanda. Pro خوار legitur etiam in compositis خوارَه, e. g. می خواره ,شیر خواره q. v. s. خَوارَه 2.

خُوَار (a v. خواردن) cibus, alimentum, victus (خوردنی) *B.* Ex illa voce decurtata videtur خُوَا; alia forma est خُوارَه.

خوار بار (coll. 20 بار et 2 خوار) n. c. alimentum parvum, vix sufficiens (خوراك اندك) *B.*; خوردنی وقوت *F.*; بقدر حاجت اولان طعم *Bh.* vel sec. al. comestibilia, quae de urbe in urbem transportantur (بعض فرهنگها (بر شهردن بر شهره کتور دکلری قسم ماکولات *F.*; 2) i. q. خِوا q. v. (مزه ولذت) *B.*; 3) districtus quidam Bocharensis (تومنی از تومنات بخارا); 4) coll. خوار 6 terrae tractus in vicinia urbis ری (خطهٔ نزدیك ری) *B.* Inde خواربار کش s. خواربار آرنده n. c. a transporter of provisions, a purveyor *J.*

خوارْدن i. q. خوردن Gl. Sch. Alia forma.

خوارزم nom. regionis et urbis notae in Turkistân *B. F. SHI.*. Χωρασμία. Vox خُوارْزِم, cuius alia forma arabica خوارزم,

amoeni vel ambulacri (سیرگاه) in radicibus montis کابل, ita dicti, quod in illo doctor موهود چشتی eiusque successores محمد ریك روان et خان سعید societate facta colloquia habebant (در آن موضع باهم صحبت داشته اند) *B. F. Bh.*, coll. hoc versu poetae cuiusdam : اگرچه جای خوش کابل آب باران است ✿ بهشت روی زمین خواجه سه یاران است *Bh.* et alio : بکابل آمدم ودیدم آب باران را ✿ ولیکن آبْ باران معتقدم خواجهٔ سه یاران را *F.*; cf. آب باران; خواجهٔ فلك *met.* a) sol, b) Jupiter planeta *B.*; خواجه کردن to castrate *R. J.*; خواجه ثیاه n. c. name of a shrub *R. J.*; خواجه مرواريد nom. Armeni cuiusdam نام ارمنی که سخت تونذری وپشمی بود) ودر اصفهان بکمال فلاکت وکثافت زندگنی میکرد), ut in hoc versu اشرف poetae : موش خرما ونیش کربه بید ✿ نسیء قلبان خواجه مسیح *Bh.*; خواجه مرواريد n. c. doctor bonis abundans (کشیم = مسلح الخیم) *met.* Muhammed propheta *B.*

خَوار (coll. s. rad. स्वर् spernere), vilis, contemtus (ذلیل وبی اعتبار) *B.*; مقابل ارجمند *Bh*; cf. Gul. 188, 18, ubi legendum بسیار خوار „valde vilis“ pro mendoso بسیار خر, quod offert Sem.; 2) paucus, parvus (اندك وقلیل) *B.*, quae est significatio metaphorica (ونیز کنیه از کم که مقابل بسیار است) *Bh.*, coll. hoc versu Schahn. : تو زین گونه با خوار مایه سپاه ✿ ازو چون توانی شدن کینه خواه *Bh.* et alio poetae : کنیزی باین خواجه نظامی چهره هم خوار نیست ✿ که در خود بروی کسش یر نیست *Bh.*, addita hac interpretatione : یعنی این کنیزك باین چهره معشوقانه هم در شجاعت از مردان کم نیست *Bh.*; 3) facilis (سهل وآسان), e. g. in hoc versu ظهیر فاریابی poetae : نه بارست به او نه آموزگر ✿ برو همه کار دشوار خوار *F.*; 4) rectus, directus (راست), opp. کج) *B.*, ut in hoc versu حکیم ازرقی

خَوارکارَه (suff. ه) n. c. i. q. خوارکار 1 (دشنام دهنده) *B.*

خَوار کاری (suff. ی) n. c. obiurgatio, convitium (دشنام دهی); 2) obiurgator (دشنام دهنده) *B.* Cf. versum s. v. خوارکار e lex. *Bh.* allatum.

خَوارمَندی (suff. مند et ی) humility; abjectness *J.*

خوارُوری nom. loci cuiusdam Gl. Sch.

خَوار وَزار abject and distressed *R. J.*

خَوارَه (suff. ه) i. q. خُوار cibus, alimentum, victus *B.*; 2) in compositis i. q. خوار s. خَور edens vel bibens, fruens, e. g. شیر خواره lac sugens, lactens Chr. Sch. 41, 187; مـی خواره vinum potans, vino se onerans *ibid.* 88, 31.

خُوارَه coll. خُوار cibus corpori sustentando sufficiens (طعامی که مقوی بدن شود) *B.*; قوام بدن اوله جق قدر قوت لا یموت *HK.*; طعام *F.*; 2) coll. خُـو modus agendi, regula, ratio, mos (دستور که رسم وقاعده وقانـون است); 3) coll. خَـو et خـوازه 3 tabulatum, pegma (چـوب بـنـدی) et 4) tabulatum arcuatum, super quo camera vel fornix exstruitur (قـلـبـی کـه بنایان طاق وگنبذ بر بالای آن سازند) *B.*

خَوارَه کار n. c. i. q. خوارکار 1 obiurgator *Bh.*

خَـواری (suff. ی) vilitas, contemtus coll. ذلت وخواری Spieg. Chr. 4, 4. 10, 1, et خواری وزاری Chr. Sch. 65, 514; 2) obiurgatio, contumelia, ignominia (دشنام وزیبان کاری) *Bh.*, coll. Schahn. ed. Mohl. t. I, 72, 51. Inde خواری کردن *met.* obiurgare, ignominia afficere (دشنام دادن وزینکاری کردن). *B.* Coniungitur etiam cum verbo نهادن seq. بـر eadem significatione. Cum verbo کـشـیـدن seq. از ps. significat: ignominiam pati ab alqo *Bh.*

خَوار خَواری (coll. خوار pro خور a v. خواردن) adi. c. *met.* obiurgatus, convitiis correptus,

vel sec. schol. خُوَارِزم in versu Hamasae p. 364, 3, legitur, respondet z. [Zend] quâirizĕm, *IC.* uwarazm'iya et composita esse videtur ex خوار et زم, quorum posterius sine dubio est z. [Zend] zĕm ([Zend] zâo) = pers. زمین, cuius forma apocopata est زمی, terra. Prius autem خوار, z. qâiri, *IC.* uwara Bournouf „alimentum" significare putat, quum ad rad. z. [Zend] qar „edere" referendum sit et Parsi docente Anquetilio vocem z. qâirizĕm „locus amoenus" (lieu délicieux) interpretentur. Propria igitur vocis خوارزم significatio est „terra alimenti"; cf. Burnouf Com. sur le Yaçna not. p. 108. Aliam Arabum huius vocis interpretationem refert Herbelot s. v. Khouarezem: „facilis pugna" (ex خوار et رزم) a pugna desumtam, in qua Kaikhosrau (کیخسرو) Shêdahum (شیـده), Afrasiyâbi filium, nullo quasi labore a se victum interfecit, oppositam illi, quae in lex. *F.* s. v. خُوا ex libro اثار البـلاد affertur, secundum quam vox خوارزم ex خُوَا „caro" et رزم „lignum" composita est, sic dicta, quod urbis illius conditores primis diebus carne ferina vescebantur et locus erat lignis abundans; plura v. supra s. v. خُوَا. — Inde خوارزم شاه n. c. titulus regum quorundam Gul. 127, 22; خوارزمی (suff. ی) ad regionem vel urbem خـوارزم pertinens *C.*

a. خَوارِق insolita *C.*; insolitae res *qs.* miracula *M.*; „plur. vocis خـرق vel خـارق; contrary to nature, unusual things, miracles" *Shaksp.*

خَوار کار et sec. *Bh.* خوارَه کار n. c. *met.* obiurgator (بد گوی ودشنام ده) *Bh.*; خواری کـنـنـده *B.*; 2) oppressor, tyrannus (ستمگر) *B. F.*[2] coll. hoc versu منوچهری poetae: تــو خـوارکار تـــرکی مــن بـردبار عاشق ✿ زشت است خوارکاری وخوبست بردباری *Bh.*

ignominia affectus (دشنام شنونده) *B.*; کسی که حرف بد ودشنام بشنود *Bh.*

خَوَاز scipio, baculus (چوبدستی), quo iumenta impelluntur *B. F.*; 2) coll. خَوَازَه 3 et خَوَازَه pegma in urbe aut foro exstructum et vestibus pretiosis ornatum *F.* sine exemplo.

خَوَازَنَدَه (واو معدوله ایله بوزن سازنده) sponsa (عروس) *F.* ex المجمع sine exemplo.

خَوَازَه (بر وزن غازه) laus, celebratio (آفرین); 2) petitio, desiderium (خواهش); 3) et خَوَازَه coll. خواز 2 et خُوَازَه 3. 4. et خَو *gen.* tabulatum, pegma quodvis (چوب بندی), e. g. quo in solemnibus instituendis (آئین بندی), vel in aedificiis exstruendis, vel vitibus fulciendis, simil. utuntur; 4) fornix triumphalis in nuptiis et solemnibus instituendis, floribus et herbis odoratis adornatus (کوشکی وقبهٔ که بجهت عروسی وآئین بندی از گل وریحین سازند) *B.*

خَوَازَه i. q. خَوَازَه 3 q. v. *B.*

خَواس (a v. خـواستـن), qui petit, rogat (خواستکر) *B.* Respondet z. 𐬬𐬀𐬯𐬀 vaça volens.

خَوَاس metus, timor (ترس وبیم وهراس) *B.*; cf. خواسه.

خَواست 3 ps. praet. absol. verbi خواستن; 2) petitio, desiderium; cf. Chr. Sch. 65, 504; 3) i. q. اراده voluntas, intentio *B.*; اراده وقصد Gl. in Des., ut in locutione: خواست خدا بـرین بـود pro ارادهٔ خـدا „voluntas Dei"; 4) coll. خواسته 2 res pretiosae, opes, necessaria, supellex (زر ومال وسامان) *B.*

خَواست (بر وزن راست) coll. خُوست s. خُوست insula maris; 2) via trita *B.*

خَواستار (suff. ار *F.*, sec. Gl. in Des. decurtatum ex خـواسـتـکـار), qui poscit, petit (خـواستکار وطـلـبـکـار) *B.* Gl. Sch., coll. Frag. 23, 4; 2) petitio, desiderium (طلب) Gl. Sch.; اسم مصدر *F.*, unde خواستار کردن i. q. خواستن poscere, petere Chr. Sch. 50, 296. Cf. خوستر.

خَواستاری (suff. ی) wedlock *J.*; cf. خواستگاری.

خَواستران vermes exigui *C.* ex G. In ceteris deest.

خَواستگار (suff. گار), qui poscit, petit (طلبکار) *SHL.*, Chr. Sch. 100, 225; cf. خواستار 1; petitioner, candidate *Shaksp.* Inde خواستکاری (suff. ی) petitio, desiderium; request, wish; marriage *R.* c. کردن s. نـمـودن to betroth *J.*, coll. دختـررا خواستگری نـمـودن filiam poscere *B.* s. دست سوزه.

خَواستور (suff. ور de q. v. Instit. ling. pers. §. 256, p. 176 initio), qui voluntatem, intentionem habet (صاحب اراده وقصد) Gl. in Des.

خَواستَن (واو معدوله) imp. خواه (z. 𐬬𐬀𐬯 vaç, ᬯ uç, s. वश्, unde z. 𐬬𐬀𐬯𐬥𐬀 vaçna, *IC.* washna, coll. phl. אואסתן s. v. خـواستـه allato) quaerere, petere ab alqo c. از; cf. Spieg. Chr. 52, 13; cupere, velle, qua significatione construitur aut cum alius verbi infinitivi forma plena vel apocopata, aut sequente coniunctione که vel تا, aut coniunctione prorsus omissa et futuro etiam formando inservit, de q. v. Instit. ling. pers. §. 220, 7. 464—466. 479, e, et 576; deposcere *uxorem* Chr. Sch. 107, 336, coll. زن جـوانـی بخواه et بخواست دخترکی خوب روی وگوهر نام Gul. 144, 4 et 11, unde زن خواسته adi. c. matrimonio coniunctus *C.*; interrogare de alqa re c. از r. Chr. Sch. 72, 7 (طلب) *F.*; طلب کردن *Bh.*; 2) significare, indicare c. از Spieg. Chr. 57, 14. 75 l. atp. coll. خواسته 3; 3) i. q. شمردن coll. lex. *Bh.* auctoris interpretatione: وازین بیت ظهوری بمعنی شمردن نیز مستفاد میشود ✿ از سحاب محیط حشمت تو ✿ نه فلك یك حباب میخواهم *Bh.* — Inde phrasis از دیده خواستن *met.* magnopere petere, implorare (کنایه از بسیاری خواهش باشد) *B.* in app.

c. باز requirere; cf. supra بازخواست. Inde بازخواست کردن a) rogare, implorare (رجا وتمنا ایلمک), b) interrogare (سؤال ایلمک) *M.* ex *F.*; بازخواه a) imperat.: require, b) n. s. a requirer, an investigator *Shaksp.*

c. در i. q. simplex. Inde درخواست i. q. خواست petitio, desiderium (التماس) et درخواه a) imperat.: quaere, pete (التماس کن), b) n. s. mendicus (گدا وگدائی کننده) *B.*

خَواسته part. praet. verbi خواستن, qui petiit *et* petitus (طلبیده) Gl. Sch. ترچند استعمال آن بمعنی الفاعل است چنانکه بگویند خدا خواسته لیکن گاهی بمعنی المفعول هم مستعمل میشود که بمعنی خواسته شده باشد مانند لفظ گفته وشنیده درین عبارت که حرف گفته فاش میگردد وشنیده باو می ماند وازین قبیل است درین بیت ✿ شبی چون سحر زیور آراسته ✿ بچندین دعائی سحر خواسته ✿ فقیر مولف گوید از مواقع استعمال بمعنی مسؤل مستفاد میشود اعم از آنکه از فرو دست ببالادست برسد یا بالعکس *Bh.*; 2) coll. خواست 4 res quaesita, acquisita, opes, necessaria, supellex (زر ومال واسباب وجمعیت وسامان وملک واملاک وآنچه دلخواه بنشد) *B.* et res pretiosae, quas reges vi postulant et exigunt (وعبارت از آن اشیای نفیسه هم باشد که پادشاهان زبردست بزور طلبیده گرفته باشند اما آنچه بطوع ورغبت خود ارسال نمایند تحفه یا خراج است وبدینمعنی است درین بیت ✿ گذارندهٔ گنج آراسته ✿ جواهر چنین دارد از خواسته) *Bh.*; اسباب وزر ومال Gl. Sch., coll. Frag. 21, 25, Chr. Sch. 20, 256. 77, 93, respondens phl. אואסתק, quae est interpretatio vocis z. avarěta, de q. cf. Spiegel der XIX. Farg. des Vend. 2. Abth., p. 321; 3) coll. خواستن 2 significatio, sensus (معنی), e. g. خواستهٔ فلان i. q. ar. بالمعنی فلان *B.*

خَواسْتی (suff. ی) voluntarius (ارادی), e. g. حرکت خواستی motio voluntaria (حرکت ارادی) *B.*; cf. اخواستی.

خَواسَه (suff. ه) figura quaedam ad terrendas feras et aves in arvis posita; terriculamentum *B. F.* ex Fg. sine exemplo. Vox ab خَواس metus, timor, derivanda videtur; alia forma est خوسه.

a. خَواصّ pl. vocis خاصّة principes, proceres vulgo oppositi (مقابل عوام); 2) ling. hind.-pers.: servus, famulus (خدمتگار), e. g. in hoc hem. عرفی poetae: آبدارتْ ابر نیسان وخواصت آفتاب *Bh.*

خَواقین pluralis forma arabica vocis خاقان.

خَواك (بفتح اول وواو معدوله) gallina (مرغ); 2) ovum (تخم مرغ); 3) ova in sartagine frixa (خاگینه تخم مرغ بروغن بریان کرده) *B.* Alia forma vocis خاك et cum خایه cognata.

خَوال (بر وزن مال) et خُوّال (بر وزن جوال) fuligo ad conficiendum atramentum (دردهٔ که بجهت ساختن سیاهی ومرکب از دود چراغ گیرند); 2) coll. خُوالی 2 cibus, alimentum (خوردنی) *B.* Vox ex خوار orta, lit. ر cum ل permutata (مبدل خوار) *Bh.* Cf. خوالگر.

خَوالِستان (suff. ستان) et خَوالِسته (suff. سته, quae alia forma suffixi ستان videtur), coll. خوال 1 atramentarium (دوات سیاهی) *B.*; 2) خوالسته i. q. ar. لیقة res, quae atramentario inditur, *ut lana, gossipium, sericum,* ad continendum atramentum *F.* sine exemplo.

خَوالگَر (suff. گر) coll. خوال 2 coquus (طعام پز وطباخ); 2) praefectus rei culinariae, praefectus epularum (خوانسالار وسفرهچی) *B.*; cf. خوالیگر et خورشگر.

خَوالِنجان et خَوالِنجَن i. q. خولنجان *B.* in app.

خَوالی et خِوالی coll. خوال 2 cibus, alimentum (طعام) *B. F.* ex Fg.; 2) coquus

(مطبخی) *B.*, sed falso *R.* et *J.*: „a kitchen"; 3) fluvius (رودخانهء آب) *B. F.* ex Fg'.; 4) ornatus, apte dispositus, paratus (زیبا ومهیّا) *B.*; زیبا *HK.* In lex. *B.* pro ومهیا, quod ex coniectura recepi, legitur ومهنّا, quare *R.* et *J.* vertunt: „beautiful adorned; congratulated"; sed mendum esse ومهنا probat appositum synonymum زیبا, quod solum offert *HK.*

خَوالیدَن (بوزن نالیدن) praegustare, delibare (چاشنکیرِ لک) *F.* sine exemplo. Verbum ex خوال s. خوالی formatum videtur. In lex. *M.* ex Sae. legitur: „expandere, sternere" et in lex. *C.* ex G. legitur: „1) venire; 2) edere; 3) i. q. خوابیدن". In ceteris lexicis hoc verbum deest.

خوالیگَر et **خَوّالیگَر** (suff. گر) i. q. خوالگر *B.* Gl. Sch.

خَوامَزه (با واو معدوله) n. c. i. q. خُوَا alimentum in unum diem sufficiens, parcum (قوت لا یموت) *B.* in app.; آنچه بدان روز بگذرانند *SHL.*

خَوان imp. verbi خواندن et in comp. part. praes. significatione, e. g. قصه خوان narrator rerum gestarum *B.* s. باد گذار 3; انگشت الله ذکر خوان laudator Dei *M.*; خوان digitus, quo invocatur Deus i. e. digitus index *C.*; خوش خوان bene legens *J.* al.

خَوان stratum e corio omnisve alia res, cui cibus imponitur, mensa (سفره معناسند وهر نسنه که ایچنه طعام آراسته اولنه), quum contra voce مائده significetur „mensa cibis instructa *F.*, coll. خوان بمعنیء سفره است schol. in Spieg. Chr. 109, 11, et خوان نعمت Gul. 1 bis, 6 et خوان نعمت آماده Spieg. Chr. 31, 4. Vox eadem significatione in arabicam quoque linguam recepta, sed خُوَان et خِوَان pronuntiata, cuius pl. pauc. est أَخْوِنَةٌ et mult. خُوُن; 2) opp. خوانچه q. v., discus (طبق) magnus ligneus *B.* vel ex metallo confectus, in quo bellaria et cibi in consessu circumferuntur (طبق مسین وچوبین وغیر آن که بران نقل وطعام گذاشته بمجلس آرند *SHL.*; 3) *met.* a) mensa cibis instructa (مائده) et b) cibus (خوردنی); 4) herba quaevis frugibus inimica *B.*, ut in hoc versu ابو شکور poetae: از بیخ چو برکند مرا خار ٭ بینداخت مانندهء خار وخسک وزار چو خوانا *F.* Coniungitur cum verbis آراستن, درهم چیدن s. چیدن, انداختن, افگندن, ساختن, گستردن et کشیدن et significatione: „mensam sternere, expandere" *Bh.*, coll. Gul. 1 bis, 6, Chr. Sch. 7, 81, Spieg. Chr. 16, 11. 18, 16. Praeterea dicitur بر خوان نشستن assidere ad mensam et بر خوان نهادن in mensam apponere *cibos Bh.*

خَوانا (a v. خواندن) facile legendus, legibilis *Bh.*; cf. supra خط خوانا et خط s. v. خط.

خوانانیدَن v. s. v. خوانیدن.

خَوان پایه n. c. vestis mensae tegendae (دستار خوان) *B.*

خَوان بَرَه n. c. signum arietis (برج حمل), coll. versu خاقانی poetae: شمس را خوان بره هست شرف ٭ شرف شمس تو قسم است *Bh.*

خَوان پوش n. c. coverlid of a tray *Shaksp.*

خَوانچه (suff. چه) diminut. vocis خوان 2 discus parvus *B.*; cf. خانچه 3 et پیشیاره. Inde خوانچهء زر s. زرین — s. سپهر — s. فلک — *met.* sol *B.*

خَوانَدَگی (a خوانده suff. ی) reading, invocation, adoption *R. J.*; convocatio *C.*

خوان دل *met.* templum Meccanum (خانهء کعبه) *B.* in app.

خَوانَدَن [واو معدوله] (cum خُنیدن s. خَنیدن cognatum et respondens s. स्वन् sonare [z. میدم ?]) legere, recitare aut cantare et *met.* a) memorare, b) intelligere,

خواندنی (suff. ی) what ought to be read : a سی پاره or a portion (a thirtieth) of the Kurân appointed for daily reading *J.*

خوانده part. praet. verbi خواندن q. v.; having the knowledge of reading and writing, opp. نا خونده one who cannot read, ignoramus *Shaksp.*; 2) praelectio (درس داده شده), ut in hoc versu قاسم بخواندهی معلم تمام مشهدی poetae : بگذاشتیم ✿ معلم آنچه نخوانداست من زبر دارم *Bh.* Inde پسر خوانده n. c. coll. پسر گیم = ar. دعیّ filius adoptivus *B.*

خوانسار i. q. خوانسالار, ex quo decurtatum est *Bh.*

خوانسالار n. c. i. q. خوالگر s. خوالیگر q. v. *B.* Voces synonymae sunt بکاول et چاشنی گیر.

خوانسامان n. c. a house-steward *Shaksp.*, qua significatione haec vox pro خانسامان posita videtur.

خوانق plur. arab. vocis خانقاه s. خانقه, quae est forma arabica vocis pers. خانگاه, coenobium religiosorum; cf. Not. et Extr. t. XIV, 1, 170.

خوانگر (suff. گر) i. q. خوالگر *M.* ex *F.* Conferendum est aram. אַכְוָנָא.

a. p. خوان کرم n. c. i. q. خوان یغما *F.* et *B.* in app.

خوانندگی n. abstr. vocis خواننده, a qua suffixo ی formatum est; „singing“ *J.*

خواننده part. praes. verbi خواندن q. v.; musicus vocalis, cantor *M.*; a student *J.*

خوانیدن i. q. خواندن; 2) caussali significatione verbi خواندن (اوقنمقدر همر لازم وهم متعدی اولور) *F.* sine exemplo. In lex. *C.* legitur : „خوانیدن *idem quod* خوابیدن *et* خواندن G.“ et paulo supra „خوانانیدن facere legere“, quae forma caussalis verbi خوانیدن esse videtur.

c) explicare (از زبان بسر آوردن حرف (وبمجاز یاد کردن وفهمیدن وبیان کردن *Bh.*; ar. قرات turc. اوقومق *F.*; inde studio vacare, e. g. علمارا زر بده تا دیگر بخوانند „viris doctis aurum da, ut amplius studio vacent“ annotante schol. turc. : علم وفضل تحصیل ایده لر Gul. 74, 16, *et* c. بسر s. پیش ps. legere coram alqo, praelegere Frag. 26, 15, Spieg. Chr. 19, 9, *et* interesse scholiis alicuius, aliquo duce institui, respondens, ar. قرأ علی; cf. Not. et Extr. t. IX, 193, 4; 2) nominare Frag. 19, 12. 20, 21. 22; *et* invocare *Deum* Chr. Sch. 96, 154, Spieg. Chr. 70, 19. 77, 2, qua significatione etiam نام یزدان خواندن dicitur, e. g. Schahn. in Spieg. Chr. 50, 10; 3) invitare, arcessere, vocare, convocare (طلب داشتن) *Bh.*; دعوت *F.*; cf. Gul. 39, 5, Chr. Sch. 2, 14. 3, 31. 7, 82. 76, 75, Frag. 27, 18, coll. hisce versibus وحید poetae : ای مخطط حکم قتل آوردهء بر ما مخوان ✿ دل مبر کس میبری مضمون این خطرا مخوان ✿ ببزم وصل چون مکتوب ازان نا خوانده می ایم ✿ که میدانم اگر مکتوب بفرستم نمیخوانی, qui in lex. *Bh.* ad probandas verbi خواندن significationes allati sunt. In hoc versu شیخ نظامی poetae : یکی را بلنگرگه خویش خواند ✿ دگررا بقدر رسن پیش راند lex. *Bh.* auctor verbo خواندن significationem „constituere, designare“ (مقرر کردن وتعیین نمودن) tribuit, addita simul hac interpretatione : یعنی یکه کشتی را بلنگرگاه ومسقط الحجر همان کشتی مقرر کرد *Bh.*

c. باز revocare Frag. 27, 21; to charge, to accuse openly and publicly *J.*

c. بر i. q. simpl. Chr. Sch. 74, 53. 80, 161; to attribute *J.*

c. پیش advocare, arcessere Frag. 21, 10.

c. فرو i. q. simpl. Spieg. Chr. 24, 12. 27, 18.

خوان تاراج = خوان يغما mensa direptionis, i. e. epulae publicae, quas viri generosi et liberales struunt (خوانى كه كريمان بگسترانند وصلاى عام در دهند) *B.*; cf. خوان كرم.

خَوانين pl. ar. vocis pers. خان lords, princes etc. *Shaksp.*

خَواو i. q. خواب *B.* lit. ب cum و permutata.

خَواه imp. verbi خواستن et in comp. part. praes. et praet. significatione (خواهنده وخواسته شده), e. g. دل خواه s. خاطر خواه animo expetitus, gratus, acceptus, dilectissimus; نيك خواه s. خير خواه benevolens, amicus; cf. Gul. 143, 17, Frag. 18, 22, vel amica Chr. Sch. 107, 336; بد خواه malevolus, inimicus Chr. Sch. 33, 90, coll. حاجت, تنخواه, باج خواه, داد خواه, خوشخواه, خنه خواه, خواه, زنهار خواه, زر خواه, دولت خواه *Bh.*, al., quae interpretatione non egent; 2) repetitum خواه-خواه sive-sive (افادهٔ معنى يا كند), e. g. in hoc versu خواجه شيراز poetae : من آنچه شرط بلاغ است با تو ميگويم ❁ تو خواه از سخنم پند گير وخواه ملال *Bh.*, coll. Gul. 185, 8. Inde خواه نخواه vel sec. *Shaksp.* خواه نا خواه s. خواه مخواه, nolens volens (ترجمه طوعًا وكرهًا) *Bh.*, qua significatione etiam dicitur خواهى نخواهى, e. g. زكف ❁ خطرت ميداد اگر تازش عنان كم نگاهى را ❁ ميشد كس حريف غمزه خواهى نخواهى را *Bh.*

خَواهان part. praes. verbi خواستن q. v.; wishing; desirous *Shaksp.* et plur. vocis خواه volentes *M.*; petitioners *R. J.* Inde خواهنى (suff. ى) wish, desire, longing for *J.*

خَواهانيدن caussale verbi خواهيدن s. خواستن *F.* sine exemplo.

خَواهر (z. [Zend] qanha, acc. [Zend] qanharĕm, coll. s. स्वसृ, nom. स्वसा, acc. स्वसारम्, a them. स्वसार्) coll. خُوه soror (ar. اخت) *F.* Inde خواهر اندر coll. اندر 2 n. c. soror non germana *B.*; خواهران سهيل = ar. اخت سهيل nom. duarum stellarum, arabice etiam الشعريان dictae *F.*, quo Syrius et Porcyon intelliguntur (شعريان يعنى شعر شامى وشعر يمنى) *B.* in app.; خواهر پدر patris soror, amita *C.*; خواهر s. خواهر خوانده n. c. coll. پسر گير s. پسر خوانده soror adoptiva *B.* in app.; خواهر زاده n. c. sororis filius, nepos; خواهر s. خواهر شوهر mariti soror; خواهر مادر matris soror, matertera *C.*

خَواهش (suff. ش) petitio, cupitum, desiderium (آرزو); 2) invocatio, precatio, bonorum apprecatio (وبمعنى دعا ماخوذ ازين معنى است), coll. hoc versu خواجه نظامى poetae : ❁ بخواهش نمودن زبان بر گشاد پس از آفرين شاه را كرد ياد et his versibus Schahn. : ❁ ازان سران جهاندار بر خاستند ❁ بزرگان زهر جاى پهلوان خواهش آراستند ❁ بخاقان چنين خواهش بر خاستند مال آراستند *Bh.*; 3) res expetita, opes (مال واسباب وخواسته) *B.*; مال *F.* ex Fg. allato simul hoc poetae ابو الحسن شهيد قطعه significationis testandae caussa : دانش وخواهشند نرگس وگل ❁ كه بيكجاى نشكفند بهم ❁ هر كجا دانش است خواهش نيست ❁ هر كجا خواهشست دانش كم *F.* — Inde خواهش الهى voluntas divina *R. J.*

خَواهشگر (suff. گر) intercessor, advocate *J.*

خَواهشگرى (suff. ى) i. q. خواهش 1. 2. *Bh.*; coll. hoc versu خواجه جمال الدين سلمان poetae : اگر زتشنگيش جان بلب رسد حاشا ❁ كه پيش بحر بخواهشگرى لب آلايد *Bh.*; petitio (puellae) Chr. Sch. 100, 228; intercession *J.*

خَواهشمند (suff. مند) desirous *Shaksp.*

خَواهنده part. praes. verbi خواستن s.

خواهیدن q. v.; et quaerens *uxorem*, procus Chr. Sch. 100, 224.

خَواهَه (suff. ه) petitio; 2) studium, intentio *C.* ex G.

خَواهیدَن i. q. خواستن q. v. *F.* Alia forma.

خَواهی نَخَواهی (*proprie :* vis non vis) i. q. خواه ناخواه nolens volens *Bh.* q. v. s. خواه 2.

خَوای, ut پای s. جای pronuntiandum, i. q. خِوا q. v. (چاشنی ومزه) *F.*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : آنقدر کرده اثـر درد غم حسرت یار ✿ خوای از ذایقه وکر نتوانم بشناخت *F.*

خـوب (s. सुभ, coll. सुभ्र, z. çuwra, a rad. सभ् splendere) pulcer, elegans (خوش) *B.*; حسن *F.*; مقابل زشت *Bh.*; 2) bonus (نیکو); 3) firmus (محکم واستوار) *B.* Inde plur. خـوبان, qui vel quae pulcritudine et formositate excellunt (خوش صورتان) *B.* in app.; در انسان جمع آن بالف ونون *Bh.* et خوبـهـا valde pulcer (افاده معنی بسیار خوب کند), e. g. in hoc versu ابراهیم ادهم poetae : بر دارد وخوبها بگاید ✿ بر دارد وراضیش نمیبد *Bh.* Vox خوب in compositis perfrequens, ut خوب آئیـن, خوب رخسار, خـوب رسم, خوب رنگ, خوب روی, خوب سیر, خوب صورت, خوب فرجام, خوب کردار al. *Bh.*, quae interpretatione non egent.

خوبـنی malum armeniacum (زرد آلـو) siccatum et nucleis amygdalae fartum *B.*

خوبانیدَن premere, opprimere, conculcare *C.* ex vers. pers. Nov. Test. Alia lectio pro خوابنیدن videtur.

خوپَخین mumia (مومیائی است وآن انسانی وکانی هر دو میباشد) *B.*

خـوب کَلا s. خـوب کَلان semen quoddam, alias بارتنگ dictum; arnoglossa. Vocem indicam esse dicunt *B.*; name of a reed of a cooling quality *Shaksp.*

خَوپَلَه (با ثانی معدوله بـر وزن طبله) insipiens, stultus (ابله ونادان) *B.* Alia vocis forma est خویله.

خوبی (suff. ی) pulcritudo, elegantia, bonitas (خوشی ونیکی) *B.*; cf. Chr. Sch. 93, 108, Spieg. Chr. 58, 3.

خُوچ (بـر وزن کُوچ) *B.*, sec. *F.* واو معروف, vertex capitis (کـلـه سر) avium; crista galli; 2) nom. floris rubri, alias بستان افروز dicti; 3) cassis s. galea ferrea militum (ترك کلاه وخود); 4) sericum rubrum, quod circum collum hastae ligant (که بر گلوگاه نیزه بندند) *B.*; falso *R.* et *J.* „a red silk neckcloth"; 5) pars prominentior, fastigium aedificii (تیزی طاق وایوان) *B.* Fortasse ex خود خروج crista galli, contracta vox, cuius ceterae significationes metaphoricae videntur. Cf. etiam خُوچه et جوچ; 6) coll. قوچ s. قُچ aries (گوسفند جنگی) *B.*, quo insidentes pueri equitare discunt (کـه کـودکـان را بـر و سواری آموزانند) *SHL.* *F.*

خوچاریدَن servare, custodire (صقلمق) *F.* *C.*; 2) animo angi, affligi ob moerorem (طبیعت غم والم وافکاردن منقبض اولمق) *F.* sine exemplo.

خوجداش v. s. v. خواجه تاش.

خـوخـو vox dialecti pehlevicae (پهلویدر), coll. خُو mos, consuetudo (عادت); 2) gladius (تیغ); 3) robur, potentia (نیرو یعنی قوت); 4) ramus arboris (شاخ درخت) *F.* sine exemplis. *C.*

خُوچَه [ó] (suff. ه) i. q. خوچ 1 et 2 *B.*

خوجَه khoja *Shaksp.*; i. q. خواجه eunuchus *Bh.*; cf. خواجه.

خوچیدَن ob oculorum imbecillitatem non bene videre (بصر ضعیف اولـوب نسنه‌یـی کورمک) *F.* *C.*, ut in hoc versu ابـو المعانی poetae : زلف دلدار گردنم پیچید ✿ چشم بدبین حاسدن خوچید *F.*

خود بوزن بود وسود (با ثانی معروف) *B.*; *F.* et sec. *HK.* خُـود [ó] cassis s. galea ferrea (تاج ومغفر) *B.*; تـوغلغه دیدکلری دمـور کلاه که جنگده کیمرلر سرپناه دخی دیرلر *F.* Cf. ar. خُوذَة pl. خُوَذ ex خود formatum.

خَود [با ثانی معدوله] B. (cum خوش، خویش
et خویشتن cognatum et referendum ad
z. qa vel hva s. hava,
s. स्व coll. Inst. ling. pers. §. 180 annot.)
pronomen reciprocum : ipse, a, um, quod
ad omnes utriusque numeri personas re-
fertur et possessivorum locum obtinere
potest et saepe interpretationis caussa
aut pronominibus separatis postponitur,
aut cum pronominibus suffixis coniungi-
tur, de quo plura v. in Instit. ling. pers.
§. 179 sqq. et 431 sqq. (بمعنی ذات ونقیض
غیر آمده است چنانکه گویند فلانی خودرا
چنان وچنین میداند یعنی ذات خودرا نه
دیگریرا ودرینجا مضاف مضمر نیز می آید
چنانکه خودشرا لیکن در امثال این تراکیب
مضاف محذوف است یا مجاز) B. Bh.;
وبمعنی آشنا وضد بیگانه هم هست چنانکه
گویند فلانی از خود است یعنی بیگانه
نیست B. Bh.; وزایده وبرای تکیه کلام
هم آید چنانکه گوئی او خود لایق این کر
نیست یا گوئی من خود چه کسم یا چه
چیزم Bh. et pronominis tertiae personae
vices gerit (یعنی او باشد چنانکه گویند او
خود داند یعنی او داند) B.; 2) adv. etiam,
imo Chr. Sch. 39, 156. 93, 113, Gul.
46, 21, coll. Schahn. ed. Mohl. t. I, 124,
134. 146, 389. Cf. etiam خویش et
خویشتن. Praeterea pronomen reci-
procum خود in multis compositis legitur,
quorum usitatiora hic sequuntur : خود
آرائی (suff. ی) n. c. ornatus sui, gloria-
tio, ostentatio B. s. v. دش; خود آشنا
n. c., qui amicum non habet alium (آنکه
دیگریرا آشنا نگیرد) opp. خود بیگانه Bh.,
ut in hoc versu وحید poetae : یار من
هرچند خود بیگانه وخود آشنست ✿ لیک
عمری شد نگهش با نگاهم آشنست Bh.;
خود آهنگی n. c. voluntas, libido (قصد
واراده کردن) Gl. in Des.; cf. خود خواسته
s. خود خواستی et خود کامی; خود بخود
of himself, spontaneously; خود بدولت
you, your worship, sir! Shaksp. R. J.;

خودسر i. q. خود بر پا s. خود بر پا s. پیش
s. خودرای q. v. Bh.; خود پرست n. c.
met. a) homo gloriosus, se ipsum lau-
dans (متکبر وخودست) B., b) vilis, igno-
bilis (جلف وفرومایه) Bh., coll. hoc versu
شیخ شیراز poetae : چو بام بلندش بود
خود پرست ✿ کند بول وخاشاک بر بام
پست Bh., unde خود پرستی (suff. ی)
n. abstr. praecedentis; sui cultus, philau-
tia M.; خود پسند adi. c. sibi placens C.
i. q. خودسر Bh., unde خود پسندی
(suff. ی) nom. abstr. praecedentis M. ex
IK.; خود بسوز s. خود سوز s. خودی سوز
n. c. nom. pyraei in آذربایجان B.; خود
بهائی (suff. ی) n. c. vanity J.; خود
پیرائی (suff. ی) n. c. ostentation R.;
خود بیگانه opp. خود آشنا q. v. Bh.;
خود بین adi. c. met. sibi placens,
arrogans, superbus C., unde خود بینی
(suff. ی) n. abstr. nimius amor sui, ar-
rogantia, superbia (عجب وتکبر) B. in
app.; خود ثنا n. c. a boaster R.; an
egotist Shaksp.; خود حساب n. c. met.
qui omnia, quae facit, ipse computat vel
aestimat (کسی که افعال واعمال خودرا
خودش محاسبه کند) Bh.; خود حکم adi. c.
i. q. خود رای J.; خود خُو n. c. qui secun-
dum propriam voluptatem adolescit sine
disciplina, s. bene s. male succedat C.;
خود خواستی s. خود خواسته n. c. i. q.
خود آهنگی Gl. in Des.; خود خواه adi. c.
selfish R.; خود دار n. c. qui sibi tem-
perat, se continet; master of one's self
R., unde خود داری (suff. ی) n. abstr.
temperantia, moderatio, continentia (ضبط
وخودرا از حرکات لغو محفوظ داشتن) Bh.;
خود رای et خود رایه (suff. ه) et forma
decurtata خودرا, ut in hoc versu میر
نظمی poetae : ✿ از ره راست رو بگو خودرا
که نبشد روا شدن خودرا F. adi. c. i. q.
خود سر Bh., unde خود رائی (suff. ی)
n. abstr. Pend. 115, 10; self-conceited-
ness J.; خود رخصتی n. c. leaving a service

of one's own accord, in which case it is customary to deduct something from wages *Shaksp.*; خود رُسته adi. c. i. q. خود رُو *Shaksp.*; خود رنگ adi. c. coll. رنگ color a) sui, nativi coloris (چیزی که رنگ ذاتی داشته باشد) *Bh.*; coloris cinerei *B.* s. خشین 2 et زردك; b) sec. al. sponte crescens (آنچه نا کاشته بروید) *Bh.* coll. رنگ a verbo رنگیدن; خود رُو s. خود رُوی coll. خود رسته *gen.* sponte crescens, silvester *B. F.*, *spec.* rosa, tulipa *B.* in app.; خود سازی n. c. i. q. خویشتن سازی a) conformatio animi, ingenii cultus (بتهذیب اخلاق کوشیدن), b) ornatus sui ipsius extrinsecus apparens (ظاهر خود آراستن) *Bh.*; خود ستا (a v. ستودن) adi. c. se ipsum laudans, iactans, inane gloriosus (کندین مدح وتعریف ایدیجی) *F.*, unde خود ستائی (suff. ی) n. abstr. laus sui, suimet iactatio, ostentatio *F.*; خود سر adi. c. qui suum consilium sequitur, pertinax (آنکه حرف دیگریرا نه پسندد وتنها بر رای خود اعتماد دارد) *Bh.*, unde خود سری (suff. ی) n. abstr.; self-concert, obstinacy *Shaksp.*; خود سوز n. c. i. q. خود بسوز *B.*; خود سوار adi. c. i. q. خود سر *Bh.*; خود شکن n. c. qui ex statu suo humili se evellit (کسی که از خود فروتنی خویشتن‌را بشکند) *Bh.*; خود شناس n. c. *met.* homo vitae contemplativae deditus (عارف بسر حق) *Bh.*; خود غرض adi. c. self-interested; خود غلط adi. c. wrong-headed *R. J.*; خود فروش adi. c. i. q. خود ستا *Bh.*; خود فکن n. c. solus obequitans (یکه تاز), e. g. ظهوری ✿ چو بر رخش عصیان شوم خود فکن ✿ عنانم بدست کرم باز زن *Bh.*; خود کاره (suff. ه) adi. c. res suas per se conficiens, nulli fidens, ut in hoc versu میر نظمی poetae : شود آسوده دل از نیش آزار ✿ که بشد دائما خود کاره در کار *F.*; خود کام *Bh.* et خود کامه (suff. ه) *B.* adi. c. a) qui id, quod voluit, assecutus est, voti compos (بکام خود بر آمده); b) i. q. خود سر; c) *met.* sponte crescens *herba* (علف خود روی) *B.*, unde خود کامی (suff. ی) n. abstr.; i. q. خود آهنگی *Gl. in Des.*; بمعنی خود مرادی وخود خواهی *SHI.*; خود گذشته adi. c. mente perculsus, sui non compos, vitae pertaesus (واله از خود رفته از جان سیر آمده وترك سر گفته) *Bh.*; خود کرده adi. c. done of himself *Shaksp.*, unde phrasis : خود کرده‌را درمان نیست i. e. „malo, quod quis sponte sibi attulit, vix remedium est" (یعنی بلائی که خود بسر خود آورده بشد تدارك آن دشوار است) *Bh.*; خود کُشن s. خود کُشی n. c. *met.* in hospitalitate vires et modum excedere (زیاده از حد مقدور وحوصله خود سمان ضیافت ومهمانداری دادن) *Bh.*; خود مراده s. خود مراد (suff. ه) n. c. i. q. خود کام *Bh.*; خود نما n. c. a) qui hominibus se ipsum ostentat (وا نمید), gloriosus, arrogans (خود ستا ومتکبر), b) sponte crescens *herba* (گیاه خود رو), unde خود نمائی (suff. ی) coll. خویش نمائی n. abstr. i. q. خود ستائی *B.*

Phrases :

خودرا بجا گذاشتن *met.* a) mori, b) mentis impotem fieri (مردن و بیخود شدن) *Bh.*

خودرا بلند کشیدن *met.* superbire, gloriari (مغرور ومتکبر بودن) *Bh.*

خودرا جمع کردن s. خویشتن‌را — — sibi temperare, se continere = خود داری *Bh.* q. v. supra s. خود.

خودرا رسن کردن *met.* semet ipsum vinculis iniicere vel captivum facere *B. Bh.*

خودرا گرفتن i. q. خودرا جمع کردن *Bh.*

بخود آمدن to come to one's self *R. J.*

بخود فرو رفت s. — — شد *met.* caput demisit prae pudore aut maerore *F.*

تاج) خودِ خُروه et crista galli) خُروج et خودِ خُروچ; 2) nom. floris alias بستان افروز (خروس dicti *B. F.*; cf. خُوچه et خوچ et خروچ et خروه.

خَوِستان et خَوُستان (واو معدوله) germen recens vitis, quod amputant et acidi saporis caussa edunt *B.* Forma decurtata vocis خوردوستان s. خوردستان videtur.

خوده (واو معروف) fornix (قبه ar. کنبد), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: نشسته زیر خوده بر سریرش ✿ چه خوده آسمان کنبد بزیرش *F.*, qua significatione a خود cassis s. galea ferrea suff. ه formata vox videtur; 2) veritas (حقیقت) *B.* in app., qua tamen significatione haec vox in lex. *B.* vocalibus non definita fortasse خوده legenda et a pron. خود derivanda est.

خَودی (suff. ی) nimius amor sui, arrogantia, superbia (هستی وانانیت) *B.* in app.; cf. *B.* s. v. خون 4. Inde بخودی خود solus, solitarius, apud se et per se quid faciens *M.*

خَودی سوز n. c. i. q. خود بسوز *B.* q. v. s. خود.

خور (coll. هُور, z. hvare, s. स्वर्) coll. خورشید sol *B.*; cf. خور وماه Chr. Sch. 85, 234; 2) lux magna (روشنی بسیار) *B.*, e. g. in hoc versu اثیر الدین اومانی poetae: کر آفتاب خور از نور رای او نبرد ✿ بروز روشن ره ناورد بباختنش *F.*; 3) nom. diei undecimi cuiusvis mensis solaris; 4) nom. genii, qui praeest soli et dirigit omnia, quae die خور dicto accidunt; 5) genus lacertae (حربا) *B.*

خور imp. verbi خوردن et in comp. part. praes. significatione propria et metaphorica *B.*, cuius loco etiam خوار legitur; worthy *Shaksp.*; cf. بر خور, اندر خور et در خور; 2) cibus (خوردن) *B.*; خوردنی *F.*; 3) cibus s. alimentum parcum, vix sufficiens (قوت لا یموت); 4) coll. خوا gustus, sapor, suavitas, voluptas, deliciae (مزه ولذت) *B.* coll. مکذران در خواب وخور ایامرا Pend. 107, 10; 5) coll. خورنه nom. aedificii celebris, alias خورنه s. خورنق dicti q. v. *B.*

خورا *proprie* part. praes. verbi خوردن i. q. خورنده *F.*; 2) conveniens, dignus, aptus (در خور وسزاور ولایق); 3) coll. 3 خور cibus s. alimentum parcum, vix sufficiens *B.*; cf. خورای.

خوراب n. c. aqua impura, colluvies (چرکاب) *F.* sine exemplo; 2) cataracta, obex aquarius (صوبندی), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: فرو رفت وخوناب شد در جکر ✿ شده اشکرا پلك همچون خوراب *F. C.*; consentit *Shaksp.*: dirty water; a waterbolt; cf. خورابه.

خَورابَه (suff. ه) n. c. coll. خُرابه aqua in edendo necessaria (آبی که از برای خوردن باشد); 2) aqua exigua a mole fluctibus opposita stillans (آب کمی که از بندی که در پیش آب بسیار بسته باشند تراوش کند); 3) sec. al. rivus parvus (خوی کوچک) a fluvio magno arvi irrigandi caussa derivatus; 4) sator (برزیکر) omnibus rebus ad sationem (زراعت کردن وبرزیکری) necessariis instructus *B.*

خَوراک (suff. اک) nutrimentum, alimentum (خوردنی وقوت) *Bh.*; one meal; one dose of medicine *Shaksp.*; (in India) a kind of batta given by villagers to peons sent to collect the circar-duties *J.* Inde خوراکی (suff. ی) daily allowance of food or of money to purchase it, subsistence-money *Shaksp.*

خَوران part. praes. verbi خوردن, multum edens, vorax (بسیار خور اکول), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: خوردن وخفتنت بود اندك ✿ همچو کاو وخران مشو خوران *F.*

خُوران [ó] nom. athletae cuiusdam (مبارز) regis کیخسرو بن سیاوش *B.*

خَوراندَن caussale verbi خوردن *C.*; cf. Rosen Narr. 79, 11.

خوراقه et خَوراقه crista galli *B*.

خَورای i. q. خورا 3 cibus s. alimentum parcum *B*.; 2) sec. *F.* et *SHL*. i. q. خورا 1 et 2.

خَور پَرَست n. c. i. q. آفتاب پرست solis cultor, adorator; 2) heliotropium, ut in hoc versu میر نظمی poetae: نماید رخ از در وبالا وپست ۞ شده کوییا عاشقان خور پرست *F.*

خورچین i. q. خرجین s. خرچین hippopera *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Alia lectio videtur. Cum کردن racemari *C.* ex Lev. 19, 10.

خَورخَجیوَن (با ثنی معدوله) ling. syr.: e. nom. daemonis cuiusdam diabolici (دیوی از جملهٔ شیاطین); 2) ephialtes (کابوس) *B*. Alia lectio est خرخجیون.

خَورد 3 ps. sing. praet. abs. verbi خوردن; 2) n. s. cibus, alimentum (خورش) Gl. Sch.; غذا وطعام schol. in Spieg. Chr. 86. 11. 12; unde خورد وخواب edere et dormire, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: نداند غیر خورد وخواب هرگز اندرین عالم ۞ شده آن بیخرد همچون خر وگاو علف خواری *F.*; 3) coll. خورا 2 conveniens, dignus, aptus (لایق وسزاوار) *B*. Gl. Sch.

خورد parvus, paucus, exiguus, qua significatione alia lectio vocis خُرد est minus probanda *Bh*., de q. v. s. خُرد; cf. خورده pro خُرده. Inde خورد محل n. c. the apartments of the concubines of a great men *Shaksp*.; خورد مرد i. q. خردمرد q. v. *F.*

خَوردْ بار n. c. sarcina fructuum aut eduliorum *M.* ex *F.*

خَورد خَوان n. c. mensa cibis instructa (خوان طعام), ut in hoc versu نظامی poetae: که سالار خوان خورد خوان آورد ۞ خورشهای خوش در میان آورد *Bh.*

خورستان i. q. خوردوستان s. خَورُستان; 2) germina recentia arborum, florum et herbarum odoratarum (شاخهای تازهٔ درختان ونهال گل ورياحين) *B*.

خَوردَگی (a خورده suff. ی) i. q. خورش *J.*

خَوردَن (z. ?.. qar s. ... qere) coll. خواردن capere cibum s. potum, edere, bibere (تناول) *F.*; mordere, e. g. digitum (بمعنی گزیدن چون انگشت خوردن) *Bh*.; comminuere, frangere (کوتاه کردن) *Bh*.; شکست وریزه ریزه کردن *B*., e. g. funem vel filum (ریسمان), ut in hoc versu صایب poetae: دل صاف در بند دنیا نباشد ۞ بتدریج کوهر خورد ریسمان‌را *Bh*.; hinc گندم خوردن triticum comedere, i. e. *met.* cupiditate vinci, quum arbor scientiae boni et mali in paradiso a plerisque triticum fuisse perhibeatur Spieg. Chr. 22 fin.; et *absol.* capere (وبمعنی مطلق گرفتن), ut osculum (بوسه), vectigal (خراج) *Bh*.; et occupare, e. g. mundum, regnum (بمعنی گرفتن وتسخیر کردن چون جهان خوردن وملک خوردن) *Bh*.; et *gen.* frui (تمتع یافتن وبر خوردن از چیزی چون بهشت خوردن ومل خوردن وسرمایه خوردن) *Bh*.; cf. Fleischer Ali's Spr. 9 l. atp.; 2) *met.* pati, ferre, sustinere, *gall.* éprouver (منفعل ومتاثر شدن بچیزی), qua significatione adhibetur ad indicandam quandam animi affectionem vel malum, quo quis afficitur, ut dicant, e. g. شادی خوردن laetitia affici, درد غم خوردن s. تیمار خوردن s. خوردن dolorem pati, aegritudinem, molestiam perpeti, experiri; cf. Spieg. Chr. 34 fin., 90 med., coll. تاسف خوردن Gul. 6, 7; حسرت خوردن suspirium trahere, maerore affligi, تشویر خوردن s. شرم خوردن pudore affici, رشک خوردن damnum pati, زیان خوردن invidiam pati, پشیمانی s. ندامت خوردن poenitentiam agere, خشم خوردن ira s. iracundia affici, افسون خوردن incantationem pati, شکست خوردن cladem

accipere, شبیخون خوردن invasione nocturna opprimi, گرما s. آفتاب خوردن solis ardorem vel aestum pati, تپانچه خوردن s. سیلی خوردن colapho infringi, زخم سنگ خوردن lapide ici, تیغ وتیر وامثال خوردن ictu gladii, sagittae, simil. percuti; cf. Gul. 62, 12. Eodem modo dicitur etiam چشم خوردن et مهره خوردن, e. g. چون ✿ محسن تذیم صدف هموارىء ما مقتضائى طینت است ✿ صفحه ما مهره از پهلوى گوهر میخورد ✿ کاشکى اهل جهان اهل بصیرت بودند ✿ چشم تو کى کسى از دیدهء نا دیده خورد *Bh.* Et *simpliciter* pro کردن, e. g. جفتى خوردن coire, de avibus (جماع کردن مرغان) *Bh.*; سوگند خوردن iurare Spieg. Chr. 16, 10; 3) cum بر r. offendere alqd, allidi ad alqd (رسیدن بچیزى), e. g. de sagitta scopum attingente (تیر بر نشان), de pede lapidem offendente (پا بر سنگ), de voce ad aures perveniente (صدا ونام بر گوش), de lapide palmam tangente (سنگ بر نخل), de homine in alium incidente (آدمى بر آدمى) *Bh.*, coll. موج بر اوج گردون میخورد „unda ad verticem coeli alliditur" et سنگ بر جام مجنون میخورد „lapis poculum Mejnûni attingit" Ǵamî in Zeitschr. d. D. M. G. t. V, 321; 4) transigere (بسر بردن), e. g. tempus, vitam (روزگار) *Bh.*

c. اندر decere, convenire (لایق اولمق) *F.* coll. اندرخور et hoc hem. Schahn.: زمانه بمهر من اندرخورد „tempus s. mundus meo sigillo (imperii) convenit" Schahn. ed. Mohl. t. I, 140, 318.

c. باز obviam ire (ملاقت کردن) Gl. Sch.; 2) vinci (مغلوب اولمق); 3) dolere, affligi (قوجنمق) *F.*

c. بر comedere, frui, participem fieri, c. از r. Schahn. in Spieg. Chr. 45, 5; coll. بر خور et phrasi از گل او بر از شفعت واز خلق ودولت i. q. خورید او بهرمند گردید *B. HK.*

c. فرو deglutire, devorare Spieg. Chr. 109 fin.; c. بر r. cf. Ǵamî in Zeitschrift d. D. M. G. t. V, 321.

c. هم s. برهم collidere, unde هم خوردگى s. برهم خوردگى collisio, motus, agitatio *B.* s. توف 3 et توفیدن 3.

خورنى (suff. ى) res ad edendum apta, esca, cibus *F.*; provisions *Shaksp.*; cf. Chr. Sch. 75, 69.

خوردستان i. q. خورستان q. v. *B.*; cf. خودستن.

خورده part. praet. v. خوردن q. v. (بمعنى خورده شده چون خم وسبوى آب خورده), e. g. شفیع اشر ✿ کسى نداد بمیخانه راه زاهد خشک ✿ خم آب خورده چو شد قابل شراب شود *Bh.* (ودرین عبارت که چنین کار کرده گیر وفلانچیز خورده گیر یعنى پندار که آنکار کرده شد وآنچیز خورده شد) *Bh.* Inde خورده پز n. c. coquus (مطبخى) *B.*; زنگار خورده n. c. annis provectus; سال خورده rubigine affectus; گرما وسرما خورده, qui calores et frigora perpessus est *Bh.* simil.

خورده i. q. خرده *F. B.* in app., quae tamen scriptura, ut خورد pro خرد, sec. lex. *Bh.* auctorem minus probanda est. Plura v. s. خرد et خرده et خورد. Inde خورده خوان mensa parva (خوان کوچک) *B.* in appendice; خورده کارى n. c. a) res vel opus, quod vituperatur (کارى که از آن عیب کنند); b) i. q. خرده کارى *B.* in app. Alias cum voce خورده pro خرده compositas voces, ut خورده بین, خورده فروش, خورده گیر, خورده مرده simil. v. s. v. خرده.

خوردى (suff. ى a v. خوردن) res comestibilis, esca, cibus (ماکولات واطعمه) *B.* Inde خوردى پز n. c. i. q. خورده پز coquus *F.*

خوردى i. q. خردى; cf. Gul. 143, 9. Lec-

tio minus probanda, de q. v. s. خُرِد coll. خورده et خورد.

e. خورْز, gr. χορὸς, chorea Graecorum *M.* Inde خورزِ رومیان nom. lusus, alias دستبند dicti, i. e. saltatio, quae fit iunctis manibus *F.* sine exemplo.

خورزی et خورزبند horreum, respondens, • gr. ἀποθήκη, Matth. 3, 12. 13, 30, Luc. 3, 17 *C.*

خَورسار et خَورِستار a refectory *R. J.*

خورِستان i. q. خوزستان *F.* Falsa lectio videtur.

خورسَند i. q. خُرسند *SHI.*. *R. J.* et خورسَندی (suff. ی) i. q. خرسندی *R. J.*

خَورِش (suff. ش) esca, cibus, alimentum (خوراك ومأكول) *Bh.*; غذا *F.* Inde خورِش دستاس pugnus granorum, qui primus in orificium molae iniicitur (مشت دانه که مرتبهٔ اول در گلوی آسیا ریزند) ar. لُهوة dictus *B.* in app. *Bh.*

خَورِشخانه n. c. culina (مطبخ), e. g.: خورشخانهٔ پادشاه جهان ❀ گرفت آن دو بیدار فرخ میان *Bh.*; cf. Schahn. ed. Mohl. t. I, 70, 23, ubi in fine legitur خرم نهان.

خَورِشگَر (suff. گر) i. q. خوالگر s. خوالیگر *Bh.*; cf. Schahn. ed. Mohl. t. I, 70, 36.

خَورشِید [ê], vox ex خور et شید q. v. composita *F.* (coll. z. hvarêkshaêtĕm, sol splendidus, Vendid. 19, 93) sol et 2) *met.* anima s. vitae caussa in corpore (وخورشید از روح هم مراد داشته اند که روح در بدن بمنزلهٔ آفتاب است) *HK.*; 3) nom. amatae Gamǵêdi (معشوقهٔ جمشید) *B.* in app. Cf. خرشید et خرشد, formas ex خورشید decurtatas et Chr. Sch. 13, 171. Inde خورشید پرستان plur. a) solis cultores, Magi, b) vini potores (آفتاب پرستان ومغان ومی کشان) *B.* in app.; خورشید بگل اندودن *met.* occultare rem valde divulgatam (پنهان کردن امری که در غیبت شیوع بود) *Bh.*; خورشید پیکر adi. c. (sun-faced) handsome *R.*; خورشیدِ چتر (باضافه مشبه به الی المشبه) a) umbella solis formam referens (عبارت از ذات چتر که صورت خورشید دارد), b) (باضافه مظروف الی الظرف) *met.* sol in umbella depictus (عبارت از آفتابی که در چتر نقش کنند) *Bh.*; خورشیدِ سرِ دیوار i. q. خورشید لب بام *met.* a) occasus solis, b) finis vitae *Bh.*; خورشید سواران n. c. *met.* a) qui ante lucem surgunt (سحر خیزان), b) qui noctem pervigilant (شب بیداران), c) qui fervido anni tempore (بوقت گرما) equitant, d) monachi christiani (عیسی رتبگان), e) regis familiares (مقربان پادشاه), f) genii s. angeli (فرشتگان) *B.*, coll. hoc versu انوری poetae: سایهٔ خورشید سواران طلب ❀ رنج خود وراحت [از راحت *HK.*] یاران طلب *Bh.*; خورشیدِ صراحی *met.* vinum *Bh.*; خورشیدِ لب بام *met.* i. q. خورشید سر دیوار q. v. *Bh.*

خورشیدن colligere (دوشرمک), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: در آمد گلستانرا خوبرویان ❀ گل بوسه بخورشیدند پنهان *F.*; 2) convenire, decere (یرشمق); 3) findi calore, de labio (تپسرمک); 4) commeatum *aut* refectionem diurnam secum portare (آزق کتورمکی سومک) (واویون کتورمک); 5) bene venire, gratum esse *aut* accidere (خوش کلمک) *F.* sine exemplis. In ceteris lexicis deest; cf. خوشیدن.

خورصلا, pronuntiatione ignota, cella, apotheca s. horreum, in quo res necessariae conduntur (ذخیره حفظ اولنه جق موضع t. کیلار ومکان) *F.* sine exemplo. In aliis deest.

خورَّم i. q. خُرَّم amoenus, laetus, hilaris *R.* ex Gladwin; et خورَّمی (suff. ی) i. q. خُرَّمی *Shaksp.* Alia lectio.

خَورماه n. c. nom. cuiusdam mensis aestivi *F.*

خَورمُذ nom. diei duodecimi cuiusvis mensis *SHL.* et *B.* in app., in quo tamen falso خونمذ legitur. Cf. خورند 2.

خَورمَک s. خَورمَک i. q. خورمک bulla vitrea (مهره), quae instar amuleti contra vim magicam oculi maligni de collo infantis suspenditur *B.* Vox cum خُرمَک et خَرتَک cognata videtur; cf. چشم زد.

خَورمِهر *HK.*, sec. *B.* خورمهر (بضم اول وسکون ثانی وثلث), n. c. nom. gladii Salomonis regis *B.*

خَورَند conveniens, dignus, aptus (درخور وزیبا ولایق) *B.*; cf. خورا 2; 2) coll. خورمذ nom. diei duodecimi cuiusvis mensis solaris *B.*

خَورَنده, part. praes. v. خوردن, edens; a gormandizer *Shaksp.*, qui alterius bona acquirit, s. per fas, s. per nefas *C.* ex G.; *usitat. vulg.* familia, liberi famulique, *quasi panis comestores M.*

a. p. خَوَرنَق forma arabica persicae vocis خورنه q. v. *B.*

خَورَنگاه s. خورنگه (بر وزن قدمگه) i. q. خورنه s. خورنق q. v.: 2) pars aedium antica (پیشگه خانه) *B.* Vox ex خورنه et گاه s. گه composita videtur.

خَوَرنَه, ex quo ar. خورنق, coll. 5 خور nom. palatii altissimi, quod rex نعمان بن منذر pro rege بهرام گور exstruxit, et ex duobus aedificiis constabat, quorum unum Persae خورنگه s. خورنگاه i. e. locum edendi (جای نشستن بطعام خوردن) nominaverunt, alteri autem, ut delubrum (عبادتخانه) exstructo, nomen سه دیر i. e. tres fornices dederunt, quia tribus fornicibus (گنبذ) constabat et ling. phlv. vox دیر i. q. گنبذ fornix significat *B.*

خَوره i. q. خُره s. خُرَه s. خُره lumen divinum s. v. خَره 1 pluribus descriptum; 2) portio, pars, in quas numero quinque a Persarum sapientibus regnum Persiae divisum est; cf. خُره 2, quae sunt خوره, خوره داراب, خوره استخر, اردشیر خوره, خوره قباد et خوره شاپور; 3) coll. خُره 4 nom. morbi cuiusdam letalis, ar. جذام dicti; elephantiasis *B.*; the leprosy *Shaksp.*, ab erodendo vel destruendo (خوردن) desumta significatio. Plura v. s. v. خُره, quae est alia lectio.

خَوْزَه (بفتح اول وسکون ثانی) i. q. خرزهره 2 q. v., arbor quaedam, cuius folia ab ignicolis adhibentur, ar. دفلی dicta; 2) coll. خوزه pedibus conculcatus (پیمال) *B.* Lex. *F.* auctor addit: دره, quod *M.* vertit: „vallis" *F.* ex مجمع الفرس sine exemplo.

خوزَه (بضم اول) genus sacci frumentarii, cuius superior pars in collo iumenti iacet (طرف سر جوال بگردن بار بردار باشد) *B.*

خورقَک (سکون واو) i. q. خورمک *F.* sine exemplo. Lectio mendosa videtur.

خوری vilitas, abiectio, contemtus *M.*; baseness; a kind of cloth *R.* Alia lectio pro خواری videtur.

e. خوریاد homo agrestis, rusticus, male moratus *M.* ex *F.*, qui ex graeca lingua vocem derivat, ut fortasse ἀγριώτης, vel sec. *C.* χωριάτης conferendum sit. Inde خوریادی (suff. ی) rusticity, rudeness *R.*

خوریان nom. vici (قریه) in territorio (اعمال) urbis بسطام, in quo poeta رستم خوریانی natus est *Bh.*

خوریدَن i. q. خوزیدن ad nuptias vocare *C.* ex G.

خُوز [6] (بر وزن روز *B. HK.*) arundo saccharifera (نی شکر) *B.*, qua significatione fortasse s. इक्षु [इक्षव, इक्षुर], the sugar cane Wils., conferendum est; 2) nom. regionis persicae, ex qua saccharum egregium affertur, etiam خوزستان dictae, in qua est metropolis شوشتر *B.*; Susiana, Κίσσα veterum. Aliud Susianae nomen est اهواز, phlv. חוזין, *IC.* uwajha s. uwajhi.

خُوزان [ó] (بـر وزن سوزان B. HK.) nom. heroïs (پهلوانی) Iraniensis in exercitu regis کیخسرو بن سیاوش, a quo oppidum Ispahanense nomen خوزان صفهان (قریه) accepit B.; محله ایست در اصفهان در کمال عظمت قریب نه هزار خانه دارد Bh.; 2) nom. urbis (شهر) B., coll. hoc versu شیخ عطار poetae : مرا در شهر خوزان مهربانست ✿ که باغ خاص شهر باغبانست F.; 3) i. q. خوز 2 nom. regionis (بر مملکت آنیدر) F.

خَوزدوک bestiola nigra scarabaeo (جعل) similis B. Alia forma vocis خبزدوک; cf. خفترد.

خوزنه scarabaeus (طکوزلی بوجککیدر) F. sine exemplo. C. Alia forma vocis خبزده.

خوزدی (for خودزادی i. e. خود self and زاده born) adi. undressed, unadorned (a woman) Shaksp.

خوزر nom. arboris M. ex F. C.

خُوزستان [ó] (suff. ستان) coll. خُوز quaevis regio saccharifera (که شکرخیز باشد); 2) locus arundine saccharifera consitus (نی شکرزار); 3) officina saccharo coquendo (کارخانهٔ شکرسازی); 4) nom. regionis persicae sacchariferae, in qua est metropolis شوشتر B. Susiana, coll. hoc versu شیخ نظامی poetae : زپس خنده که شهدش بر شکر زد ✿ بخوزستان شد افغان طبرزد F.

خَوزم (با ثانی معدوله بر وزن عزم) gen. vapor (بخار); 2) spec. nebula (نژم) B. Falso M. et qui illum secuti sunt R. et J. interpretantur „faber lignarius", quum M. pro بخار legerit نجار.

خَوزمک i. q. خورمک; alia lectio B.

خَـوْزَه coll. خَـوْرَه 2 pedibus conculcatus (پایمال) B. in app. SHL.

خَوْزَهـرَج forma arab. vocis pers. خرزهره B.

خُوزی [ó] (suff. ی) adi. rel. : ad regionem خوز pertinens; 2) caro assa concisa (کوفته وکس کباب) B. HK. Inde خوزی خوار n. c. a) qui carnem assam concisam edit (یعنی کوفته خوار وکباب خوار آمده HK. et sec. B.; b) curruca (دیوث وکوفته خور باشد چه خوزی کوفته وکُس کبابرا گویند) B., quae tamen significatio falsa videtur, quum voce کس male کُس i. e. vulva, lecta nitatur; nam legendum est کَش, quod est nom. act. verbi ar. کَشّ „valde contudit comminuitque" et respondet praecedenti کوفته. In aliis lex. deest.

خوزیدن i. q. خوریدن C. ex G.

خوش i. q. خوسره q. v. C.

خُوسانیدن [ó] i. q. خیسانیدن q. v. B.

خَوست et خُوست [ó] insula maris (جزیرهٔ میان دریا); 2) via trita (راه کوفته شده) B.; کوفت مالیده SHL., ut 3 ps. praet. abs. verbi خوستن pro خَستن esse videatur; cf. خوسته et خواست 1 et 2. In lex. F. legitur : بمعنی خربزه وبمعنی مالیده وراه کوفته, quare M. vertit : „melo, pepo"; sed خربزه mendum videtur pro جزیره, quod offerunt lex. B. et HK.

خَوستار i. q. خواستار B. in app. Alia lectio.

خَوستن i. q. خواستن C. Alia forma videtur, etiam in derivato خوستار apparens.

خَوسته coll. پیاخسته effossus, evulsus (کنده وبر کنده); 2) foetens, foetidus (گندیده وبد بو B.; کوفته ومالیده وکنده شده SHL., ut part. praet. verbi خوستن pro خستن esse videatur; cf. خوست.

خُوسره [ó] uxoris frater (برادر زن), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : دختر اگر خواهی ببین مادرش ✿ خوسره خویشتن شود از خواهرش F. In lex. C. alia forma خوس legitur signif. : „coniugis s. uxoris s. mariti frater". Alia lectio vocis خسوره.

خُوسه [ó] i. q. خَواسه q. v. B. Alia lectio.

خَـوش ipse B. Alia forma pron. recipr. خویش q. v., quae in lex. F. hisce versibus probatur : حضرت مولانا ✿ مسمط ✿ خامـوش شو خامـوش شو در عشق او مدهوش شو ✿ از حـال خـود بیخوش شو باز آر

فکر ما مضی ۞ کمال اسمعیل در مرثیه ۞
قطعه ۞ از خروش وشغب وناله چرا
خاموشید ۞ خواجهرا حال بدینسان وشما
با خوشید ۞ عصمت آواره شد وامن چو
راحت بگریخت ۞ عافیت رخت برون برد
شما با خوشید ۞ ثم بدانید حقیقت که
چکار افتادست ۞ همچنین زنده بمانی که
بخود بر خوشید *F.*

خَوش socrus (مادر زن ومادر شوهر) *B.*, e. g. in hoc versu منجیک poetae : تازیانه دوتا
چو کیر خسر ۞ موزه اندر شکسته چون
کس خوش *F.* Alia forma vocis خاش s. خش videtur. Cf. خوشدامن.

خُوش (quae vox zendica aut sanscrita illi comparanda sit difficile est dictu. Conferri potest z. [Avestan] qanvat „bonus, purus" a rad. z. [Avestan] qan, s. स्वन्, vel [Avestan] hu, s. सु, *IC.* u, quod substantivis vel adiectivis praeponi solet ad indicandum id, quod pulcrum, bonum est, vel [Avestan] hushiti ex hu et shiti, s. क्षिति, compositum, significans „bonum domicilium habens", vel „boni status, bonae conditionis", ad analogiam adiectivi compositi [Avestan] hujiti „bonam vitam habens"), بفتح اول وثانی معدوله *B.*, rimam efficiens cum وَش in hoc versu نظامی poetae : بیا
ساقی آن می که رومی وش است ۞ بمن ده
که طبعم چو زنگی خوش است Sec. Nam. 168, l. 7, et cum تَش in versu Schahnam. s. v. تش 3 ex lex. *F.* allato; etiam خوشّ scriptum (بتشدید شین نیز آمده) *Bh.*, pulcer, elegans; 2) bonus gratus, iucundus; 3) laetus, hilaris (خوب ونغز) *B.*; مرادف شد ومرادف خوب *Bh.* opp. بد in Fleischer Ali's Spr. 9, 10 et 11; et adverbialiter ponitur coll. Spieg. Chr. 30 l. ult. Fleischer Ali's Spr. 9 fin. et significans etiam : valde, multum, coll. که همی گفت ومیگرستی خوش Gul. 54, 2. Interdum nomen substantivum omissum est (بهر تقدیر این لفظ بوجوه استعمال یابد یکی خود متعارف است دویم آنکه موصوف آن گاهی محذوف باشد (هم), ut e. g. dicant : با او خوش دارم pro با او حال خوش دارم „pulcre mihi cum illo est" vel با او خوش افتاده pro با او حال خوش افتاده „bene se habet cum illo", coll. hoc versu سعدی poetae :
یکی را بغایت خوش افتاده بود ۞ دگر نا کس
وسرکش افتاده بود et alio کمال خجند poetae : زلف معشوق سرکش افتاد است
عاشقانرا بآن خوش افتادست *Bh.*; 4) coll. خوشپوزی osculum (بوسه ar. قُبلَه) *B.*

Vox خوش, ut z. [Avestan], s. सु, substantivis et adiectivis praeposita multis compositis formandis inservit, quorum usitatiora hic sequuntur : خُوشاب et خُوشاب [ó], sec. *Bh.* خوش آب et sec. *F.* خوشو n. c. a) *gen.* aqua saturatus, recens et humidus, de quavis re (سیراب وتازه وآبدار) *B.* Gl. Sch. et est epithet. margaritarum (در صفیات گوهر مستعمل) *Bh.*; صفت لعل ویاقوت ولولو در *F.*, b) *met.* α) gemma, margarita (وبمعنی گوهر مجاز است) *Bh.*: هم جواهر آبدار *B.*; جواهر ومروارید *F.*, e. g. in hoc versu حکیم اسدی poetae :
نه هم آهوانرا بوی مشک ناب ۞ نه از هم
صدف درّ خیز وخوشاب *F.*, β) dens (دندان) Gl. Sch., c) nom. oppidi (قصبه) ad لاهور pertinentis *B.*, e. g. in hoc versu مولانا شهیدی poetae : روان بادپایش
چو آتش بتاب ۞ ازان خاک آید بسوی
خوشاب *F.*; خوش آبی (suff. ی) n. c. freshness *J.*; خوش ادا adi. c. a) promtus in persolvendo opp. بد ادا, quod in lex. *Bh.* sic explicatur : کسیکه ادای خارج ازو سر
زند وآن معروف است مقابل خوش ادا ونیز
کسی که در ادای قرض حیله جو باشد *Bh.*, b) egregie animum significans, gesticulans (ادا بمعنی رمز واشاره مستعمل فارسیان است) *Bh.*; canorus *M.* Vocis ادا significationes v. in add. et corrig.; خوش اسپرم i. q. شاه اسپرم q. v., basilicum regium *B.*; خوش اختری n. c. good fortune; خوش

خوش اسلوب adi. c. well-formed; خوش اطوار adi. c. well-bred *Shaksp.*; خوش الحان s. خوش آهنگ s. خوش آواز adi. c. suavi vel canora voce praeditus *Bh.*; خوش امّا esto, bene quidem, sed *M.*; خوشامد, sec. *F.* خوش آمد (coll. خوش آمدن) n. c. blanditiae, adulatio (تملق وچاپلوسی) *Bh.*, unde خوشامد گو a flatterer *R.* et خوشمد کاری content, satisfaction *J.*; خوش انگشت n. c. *met.* fidicen, musicus (سازنده) *B.* ونوازنده *Bh.*; خوش آینده vel sec. *Shaksp.* خوش آیند adi. c. gratus omnibus, amabilis, amoenus, iucundus *M. Shaksp.*, unde خوش آیندگی (suff. ی) n. abstr. praecedentis *J.*; خوش باش free to stay or to depart *Shaksp.*: lands granted to favourites at low rents on condition of serving the government when called upon; independent *J.*, quae locutio hind. respondet persicae خوش نشین q. v. *Bh.*; cf. infra s. خوشباش زدن s. خوشباد زدن; خوش برا (pro برآ imp. verbi بر آمدن) esto laetus, contentus s. vive laetus (صفادهٔ اول), ut in hoc versu مولانا کاتبی poetae: دلبر کشید خنجر ودل نیم بسمل است ۞ ای جان تو خوش برا که مراد تو حاصلست *F.*; خوش پرگار adi. c. a) bene formatus, compositus (خوش قواره وخوش ترکیب), b) *met.* bonis clunibus praeditus (خوش کون وخوش کفل) *Bh.*; خوش بو s. خوش بوی adi. c. a) suave olens *B.* s. v. رند, b) n. c. fragrance, odours *Shaksp.*; خوش پوزی n. c. osculum (بوسه) *B.*; خوش پوشاك adi. c. well-dressed *Shaksp.*; خوش پیچ adi. c. bonae naturae, indolis (شخصی که صاحب سلیقه ومرزا منش باشد) *Bh.* unde خوش پیچمالی n. c. bona natura vel indoles (صاحب سلیقگی ومرزامنشی) *Bh.*; خوش تراش adi. c. well-made *Shaksp.*; خوش ترانه adi. c. i. q. خوش الحان *Bh.*; خوش تقریر adi. c. i. q. خوش گوی *Bh.*; خوش حال adi. c. bonae rerum conditionis, laetus, hilaris et n. c. bona, laeta rerum conditio, qua significatione etiam vox حال omitti potest, de q. v. supra s. v. خوش; unde خوشحالی (suff. ی) laetitia, hilaritas *B.* s. v. دلشاد; خوش حرف adi. c. i. q. خوش گوی *Bh.*; خوش حرکت adi. c. qui bene in rebus procedit et n. c. blanditiae *M.*; خوش حساب adi. c. i. q. خوش سودا *Bh.*; خوش خال (having a good mole) n. c. a mistress, a sweetheart *Shaksp.*; خوش خبری (suff. ی) n. c. exhilarating news; خوش خرید n. c. paying in ready money, buying in a private sale *Shaksp.*; خوش خط n. c. a) scriba egregius (مرد خوش نویس), b) iuvenis lanugine recenti indutus (جوان نو خط) *Bh.* جوان مزلف ومرد خوش *B.* in app.; خوش خو s. خوش خوی adi. c. i. q. خوش خصال bonae indolis, bonorum morum *M.*; خوش خوار n. c. a good liver, one who lives well *Shaksp.*; boni gustus, saporis (خوش ذائقه opp. بد خوار) *Bh.*; خوش خواست Gl. in Des. s. خوش خواهش n. c. desiderium perfectum (شوق تمام) i. e. vehemens; cupiditas, efflagitatio *B.* شوق وآرزوی باطن *Bh.*; خوش خوان adi. c. i. q. خوش الحان *Bh.*; خوش خَور adi. c. subacidus *sive cibus sive potus sive* fructus *M.* ex *F.*; خوش خیال n. c. *met.* poeta ingeniosus (کنایه از شاعر خوش فکر) *Bh.*; خوش دل adi. c. qui bono laetoque est animo, laetus, contentus Chr. Sch. 105, 308, unde خوشدلی (suff. ی) hilaritas; خوش دمغ adi. c. pleasant, mirthfull *R.*; خوش راه adi. c. i. q. خوش گام *Bh.*; خوش زبان adi. c. i. q. خوش گوی *M.*; خوش سخن adi. c. i. q. خوش گوی *Bh.*; خوش سخره n. c. a pleasant, humorous fellow *Shaksp.*; خوش سودا adi. c. i. q. خوش حساب quod multum fructum fert, quaestuosus *Bh.*; خوش صحبت n. c. familiaris, socius (ندیم ومصاحب) *F.*; خوش صفیران چمن lusciniae aliaeve aves canorae horti *Bh.*; خوش طبع adi.

c. jocular, merry *Shaksp.*, unde خوش طبعی (suff. ی) iocus, facetiae *B.* s. v. خوش طینت ; خیتل adi. c. i. q. خوش نهاد *Bh.*; خوش علف adi. c. a) multum edens, vorax (اکول وبسیار خوار), ut in hoc versu مولانا جامی poetae : بخوری
خواه کدر خواه صفی ✿ کو وخم نیست بایں خوش علفی, b) boni animi, qui oblatum obviumque quidvis comedit, nihil curans, an id sit lege vetitum, nec ne (ایوکمر وحلال وحرام دیمیوب اکل ایدن), ut in hoc versu خواجه حافظ poetae :
صوفیء شهر ببین که چون لقمهء شبهه میخورد ✿ پاردمش دراز باد آن حیوان خوش علف *F.*; خوش غلاف adi. c. quod facillime e vagina exit (که خود بخود از نهام بر آید) instrumentum, ut gladius, pugio, simil. *Bh.*; خوش قطع adi. c. well-shaped, nicely cut out *Shaksp.*; خوش قلم n. c. a) eleganter scribens et versutus (خوش نویس کاتب حیله کار) *F.*, b) *met.* charta nitida et laevigata, in qua eleganter scribi potest (اوراق کاغذ صاف وساده که بخوبی وخوشی بران توان نوشت) *Bh.*; خوش قمار n. c. in ludo aleatorio excellens opp. بد قمار, quod in lex. *Bh.* sic explicatur : آنکه قمار بناراستی بازد *Bh.*; cf. بد قمار ; خوش قدم n. c. *met.* placide incedens equus *B.*; خوش کامی (suff. ی) n. c. laetitia, hilaritas (شاد کامی) *Bh.*; خوش کس n. c. pudenda (فرج), unde خوش کس رس genus coitus sic descriptum : نوعی از جماع که بر سرشت یعنی بر انگشت پا نشسته کنند وچنین حرکت دهند که آلت از سر رحم در گذشته به بن رحم رسد *Bh.*; خوش کرده adi. c. gratus, acceptus (مرغوب وپسندیده), unde خوش کردهء شاعر *met.* laudatus (ممدوح), e. g. ظهوری ✿ زشاعران همه غیبان حاضر اند ✿ خوش آنانکه خوش کردهء شاعر اند *Bh.*; خوش گفتار adi. c. i. q. خوش گوی *Bh.*, unde خوش گفتاری (suff. ی) eloquentia *R.*; خوش کنار n. c. amasius, a

خوش گوی s. خوش گو ;*B.* (محبوب) adi. c. eloquens, facundus *Bh.* et bene cantans, de musico (مطرب خوشنوا), coll. hoc versu کمال خجندی poetae : چو مطرب خواند ابیات تو گویند ✿ که این خوش گوار ;*F.* گویندهء خوشگو نماید et sec. *Bh.* خوش گواران adi. c. digestu facilis; dulcis, gratus (شیرین وزود هضم وسبک) *SHL.* *F.*; خوش لهجه adi. c. i. q. خوش الحان *Bh.*; خوش مایه n. c. i. q. مزه ولذت وطعم اینمعنی از دستیم) خوا (نوشته) Gl. in D. s.; خوش معامله adi. c. i. q. خوش سودا *Bh.*; an upright dealer *R.*; خوش منزل n. c. qui deversorium regum vel principum adornat (کسی که از طرف سلاطین وامرا پیشتر رود وجا برای فرو کش خوش کند نعمت خان علی در بهادر شاه نامه نوشته پیشخانه داران سرکار جهان مدار با خوش منزلان سبقت شعار کوچ بکوچ هر روز منزلی بیارگاه عظمت دستگاه بیارایند *Bh.*; خوش منش adi. c. bonae indolis, bene moratus (نیک نهاد وخوش طبیعت وحسن خلق وپسندیده اخلاق) *F.* unde خوش منشی (suff. ی) n. abstr.; joke, pleasantry, sprightliness, cheerfulness, joyousness *J.*; خوش نشین n. c. (optime considens), qui in urbe vel pago vitam suo more transigit, respondens hind. خوش باش
در اصل شخصیرا گویند که در شهری یا دهی بطور خود معاش کند بهندی خوش باش گویند) *Bh.*; qui nusquam sedem figit (بر یرده متمکن اولیان), coll. hoc versu ما مردمان خنه : poetae وحشیء یزدی بدوشیم خوش نشین ✿ هرجا که میرویم شود خانهء ما *F.*; a new comer; a stranger *J.*, unde خوش نشینی (suff. ی) a royal guard for which lands are assigned *R.* et خوش نشینان چمن a) flores, surculi (گلها ونهالان), b) qui in deambulando in hortis consident (کسانیکه در چمن بتقریب تماشا اقامت کنند) *Bh.*; خوش نظر adi. c. a) pulcris oculis prae-

ditus Chr. Sch. 94, 119, b) n. c. planta quaedam, cuius folia singula varii sunt coloris, alias لالۀ خطائی et ریحان تاتاری, ar. مجنبح et turc. قلغه dicta, c) qui amicitiam vel familiaritatem init (الـفـت گیرنده) *B.*; خوش نغمه adi. c. i. q. خوش الحان *Bh.*; خوش نقش nom. meretricis (فاحشه) Ispahanensis, de qua in lex. *Bh.* haec referuntur : که شیخ شاه نظم متولی مزار شاه رضا در عقد نکاح آورده بود چندنچه خوش نصیر ابادی در حال او نـوشته *Bh.*; خوش نـگـه adi. c. boni intuitus, *absol.* etiam epith. amatae vel oculi, vel superciliorum *Bh.*; خوش نمـ adi. c. pulcer, elegans, formosus *B.* s. v. جـوچ, unde خوش نمائی (suff. ی) beauty, splendour *Shaksp.*; خوش نمک n. c. a) bene salsus cibus, b) *met.* *α)* homo salsus (مـردم نمکین), *β)* amasius, a (محبوب) *B.*; خوش نـواز n. c. a) fidicen, musicus (خنیاگـر وسـرزنده), b) nom. praefecti (والی) urbis magnae هیتال, quae etiam هیتلیه nomen habet *B.*; خوش نـوا n. c. suavis cantus et suaviter canens, unde خـوش نـوایان چمن i. q. خوش صفیران چمن *Bh.*; خوش نهاد adi. c. bonae naturae, indolis (آنکه سرشت نیك داشته باشد) *Bh.*; خوش وقت adi. c. happy, pleased, delighted *Shaksp.* Praeterea notanda sunt epitheta amasii vel formosae : خوش اندام, خوش پسر, خوش بوسه, خوش بناگوش, خوش چشم, خوش خرام, خوش دشنام, خوش دندان, خوش رفـتـار, خوش قـد, خوش گردن, خوش کمر, خوش لب, خوش لقا, خوش مـژه, خوش مژگان, quae interpretatione non egent et epitheta equi خـوش جلو s. خوش لگام s. خوش عنان *Bh.*, quibus *met.* equus placidus, quietus significatur (اسب رام) *B.* in app.

Phrases :

خـوش آمـدن gratum esse, placere *B.* s. پسندیدن; c. dat. ps. Gul. 51, l. ult.; 2) bene cedere *et* evenire; 3) proficere *de cibis et potu C.*, unde خـوش آمدی bene veneris, salve *M.* et خوش آمد s. خـوش آیند et خوشامد s. خوش آینده q. v. supra s. خوش.

خوش باشد veni, adesdum (جمله ایست خبریه که بمعنی انشائیه آیـد یعنی بیا (که امر است از آمدن), coll. hoc versu poetae : صائب نیست در دست مرا غیر دعا خوش باشد ۞ گـر خوشی با من بی برگ ونوا خوش باشد *Bh.*

خوشباش زدن s. خوشباد زدن (coll. s. باد) s. باش a verbo بودن) advocare, invitare (صلا زدن), e. g. خلص ۞ بمرغان چمن دارم اگر در دام می نالم ۞ زنم خوشباش آب ودانه خود هم نفسهارا ۞ نظیری ۞ خر حسرت بدل وخنده شدی بر لب ۞ جم غم گیرم وخود نوشم وخوشباد زنم *Bh.*

خوش بسر پا آمده است „pes in capite apparuit“ (بظهور آمده است), quod est genus dicendi sodomitarum (واین زبان الواط است) *Bh.*

خـوش شـدن bene habere; sanari *C.* ex vers. pers. N. Test.

خوش کردن gratum habere, bonum censere, approbare (قبـول واستحسن) *F.*; benefacere; sanare *C.* ex vers. pers. N. Test., unde دل کسی خوش کردن animum alicuius contentum reddere, reconciliare alqm Gul. 148, 4.

خُوش [*ó*] siccus, aridus (خشک وخشکیده) *B.* Alia forma vocis خشک q. v.; cf. خوشیدن.

a. خُوش nates, podex (سرین وکفل) *B.* In Freyt. lex. legitur خَوْش hypochondrium.

خوشا (suff. ا) o felicem! bene, euge (ای خوش ar. طوبی) *B.*; نه کوزل وایو *F.*, ut in hoc versu poetae : خوشا حکیم رکنا قلندرء عشق مجازی ۞ خوشا قلندر عشق

وعشقبازی *F.*, coll. Chr. Sch. 97, 174; cf. خند.

خوشد purgatio horti *aut* vineae a zizaniis et inutilibus herbis *M.* ex *F.* Alia lectio vocis خشو videtur.

خَوشمَن i. q. خشامن q. v. socrus *B.* Forma ex خوشدامن decurtata videtur; cf. خوشتمن.

خُوشانیدَن [*ó*] caussale verbi خوشیدن, exsiccare Gul. 127, 6.

خُوشای [*ó*] i. q. خُوشه et خُوشی q. v. *F.* sine exemplo.

خَوشت (با واو معدوله) et sec. *HK.* جُوشت [*ó*] nudus ut ex matre natus (برهنهٔ مدر زاد) *B.* in app. *HK.*; stark naked *J.*

خَوشتمَن i. q. خشتمن *B.* Alia forma vocis خوشدامن.

خَوشتَر (suff. تر) comparat. vocis خوش, unde خَوشتَرَک (suff. ک) somewhat pleasanter *J.*

خَوشچَه (suff. چه diminut.) pulchellus, bellus et adv. belle *M.*, qui hanc vocem in turc. ling. usitatam dicit.

خَوشدامَن i. q. خوشتامن socrus *B.* Num forte ex خوش et دامن composita vox?

خوشک آرد (با واو معدوله) n. c. i. q. آرد خُشکه farina, e qua furfures non excreti sunt *B.* in app.; خوشك alia forma vocis خشک videtur, ut خوشک آرد pro خشک آرد q. v. posita sit, quare etiam lectio خوشك cum واو معروف praeferenda videtur. In lex. *R.* et *J.* legitur خوشکه آرد. Cf. خشکار.

خوشنو et **خوشنود** (با واو معروف *F.*), sec. *Bh.* خَوشنود s. خَوشنو, sed prior pronuntiatio praeferenda videtur, quum illa vox ex z. ꀀ khshnûta, part. perf. pass. verbi ꀀ khshnu (s. क्ष्णु abducere, auferre) satisfacere, orta videatur, non vero ad vocem خَوش pulcer, bonus, referri possit, ut docet lex. *Bh.* auctor, qui syllabam نود ex affixo وَند s. دون mutatam dicit (خوشنود قلب خوش وند یا خوشدون است مرکب از خوش ویکی از کلمات نسبته مثل وند ودون در خداوند وفریدون) *Bh.* Alia igitur forma vocis خشنو s. خُشنود est, quarum prior خشنو s. خوشنو ex خشنود s. خوشنود decurtata est (وخشنود بدون واو نیز خط رسم است پس خشنو مخفف این بشد) *Bh.*; خوشنو خوشنود نفظندن ترخیم اولنمشدر *F.* eadem significatione: gratum habens, bene contentus, hilaris (راضی) *F. B.* s. v. خرسند. Cf. etiam خُشنُد, quae est alia forma ex خشنود decurtata. Inde خوشنودی (suff. ی) i. q. خشنودی hilaritas, gaudium, voluptas, cf. خَوشی; gratia, beneplacitum *C.*; pleasure, delight *Shaksp.*

خَوشَه coll. خشو socrus *B.*

خُوشَه [*ó*] spica frumenti, racemus uvae, dactylorum, simil., corymbus (خوشهٔ گندم وجو وخرما وانگور وامثال آن) *B.*; ترجمهٔ سنبله *Bh.*; an earing, spike *Shaksp.*; plur. خوشها serta spicea vel florea, *gall.* guirlandes, Not. et Extr. t. XIV, 1, 137; 2) *met.* signum zodiaci: spica vel virgo (برج سنبله) *B.* Inde خوشهٔ پیشه کاران i. q. آغنو terriculamentum, cf. آغنو; خوشهٔ چرخ s. خوشهٔ سپهر i. q. خوشه 2 *B.*; خوشه چین n. c. qui spicas colligit *met.* poeta plagiarius, *quasi spicas aliorum colligens*, ut in hoc قطعه poetae ابو المعانی: قوت طبعش نبود ؛ ودخل بر شعرم کند ✿ میشود از خرمن اشعر مارا خوشه چین ✿ میزند در انجمن با هرزه لاف شاعری ✿ لیک نتوان خواندش خوشه در گلو ✿ موزون اشعار بهین *F.*; خوشه بگلو دواندن s. خوشه بگلو آوردن *B. F.*, *Bh. met.* spicas concipere, de frumento (کنایه از غله ایست که نزدیک برآمدن ورسیدن پخته شدن ونزدیک درو خوشه بشد) *B.*;

رسیدن کِشت *Bh.* Sensum huius phrasis lex. *F.* auctor sic interpretatur : یتشدی واک یقین واردی i. e. „assecutus est eum et ei appropinquavit“ *F.* ex شرفنامه.

خَوشی (suff. ی) pulcritudo; 2) bonitas; 3) hilaritas, voluptas (خوبی ونیکی) *B.*; خوشنودی وخوبی Gl. Sch.

خُوشی [ô] nom. avis cuiusdam *B.*; cf. خوشای.

خُوشیدَن [ô] exsiccari (خشکیدن وخشک شدن) *B.*; 2) exsiccare (خشک کردن) Gl. Sch.; cf. خُوش et خُشکیدن. Inde خوشیده part. praet. exsiccatus, siccus *B.*

a. خَوف metus, timor (ترسیدن وترس). Coniungitur cum verbis دادن، خوردن et گرفتن *Bh.* Inde خوفناک (suff. ناک) i. q. ترسناک q. v. *Bh.*

خوفا robur, potentia (قوت) *F.* ex نعمة الله sine exemplo.

خَوَك famulus (خدمتگار), ut in hoc versu poetae : ابو المعنی رشک آورد بخدمت او : انس وهم ملک ☆ زانرو رساند سر بفلک هم خوك ازو *F.*

خُوك [ô] با واو مجهول بر وزن دوك *B.*, *F.* [s. सूकर] porcus, sus, *angl.* „hog“; 2) scrofula, morbus in collo hominis (گرهیائی که از زیر گلوی مردم بر می آید) ar. خنزیر pl. خنازیر) *B.* Inde خوك بان n. c. subulcus *C.*; خوكِ پایگاه sus stabuli, in appendice lex. *B.* sic descriptus : آن خوك که در طویله زنده در خاک کنند بجهت زیادتی وحفظ ما فی الطویله. In lex. *HK.* sic explicatur : خوکی که در ملوک زنده بر افزونی پایگاه فرو برند *HK.*; خوكِ دریا s. خوكِ ماهی a porpoise *R. J.*

خُوكارَه [ô] (suff. ه) i. q. خُوكَر *Bh.*

خُوكَر [ô], vel خُوی‌گر *HK.* (suff. گر), qui amicitiam vel familiaritatem init, assuetus (الفت گیرنده وآمیزنده) *B.*; معتاد والفت گیرنده سازنده با چیزی *Bh.* Cum شدن assuescere, mansuetum evadere, mansuefieri *C.*

خُو گَرِفتَه et خُو کَرده adi. c. assuefactus, assuetus, unde خوگرفتگی et خوکردگی (suff. ی) n. abstr.; habitude, practice, familiarity *J.*

خُوگیر adi. c. i. q. خُوگَر *Bh. B.* in app.

h. p. خَوگیر (با واو معدوله *HK.*), sec. *Shaksp.* hogīr pronuntiandum : id, quod sellae equestri substernunt, stragulum, ephippium (آنچه زیر زین نهند *HK.*, sic dictum, quod sudorem (خَوی) recipit (گیر), qua significatione est vox in Hindûstân usitata (در هندوستان نمدزین‌را گویند پس درین ترکیب خو بمعنی عرق باشد *Bh.*; the stuffing of a saddle; a pad; a pack-saddle *Shaksp.* Inde خوگیر دوز a saddle-maker *Shaksp.* Cf. infra خَوی گیر et خَوی خوره.

خوکیزَه i. q. خولیزه *F.* sine exemplo; alia forma.

خَوَل macer, macilentus (لاغر opp. فربه); 2) i. q. خُول *B.*

خُول [ô] avis quaedam passere (گنجشک) minor alte et celerrime volans (بغایت بلند پرواز وتیز پر); 2) sec. al. alauda (چکاوك); 3) coll. جُول milvus (غلیواج) vel sec. al. attagen albus (درّاج سفید) *B.*; 4) silurus *piscis* (یایین بالغی) *F.* Inde proverbium in Khorâsân usitatum : خولی بکفم به زکلنکی بهوا „avis خول dicta in vola manus meae melior est, quam grus in aëre“ respondens proverbio turcico : „ovum hodiernum melius est, quam gallina crastina“, quo significatur : bonum minus, quod possidetur, praestare maiori, quod speratur. Proverbium in hoc versu legitur : نقد پشیز به از بدرهء نسیه مارا ☆ خولی‌عرا بکفم به زکلنکی بهوا *F.*

خَوَلان medicamentum quoddam (دوائی) ar. حُضض dictum, i. e. succus lycii, cuius optima species ex Mecca affertur *B.* Cf. ar. کحل الخولان.

خولّلو, sec. *F.* خَولّلو, foeniculum silvestre (رازیانهء صحرائی) *B.*

خولنجان [s. कुलञ्जन an aromatic plant; alpinia galanga Wils.] galangae radix, alias خسرو دارو et turc. قره قاف dicta *B.* Aliae formae sunt خولنجن, خالونجن, et خوانجن.

خُولَه pharetra (تیردان), quam milites de collo suspendunt *B.*, coll. hoc versu میر نظمی poetae : حمایل وار خوله گردنش را ۞ نیندیشد در اعدا مردنش را *F.*; 2) lucerna, lampas (قندیل) *B.*; روم ولایتنده اکا قندیل دیرلر *F.*

خُولَه [ó] vacuus (خالی opp. پر) *B.*, e. g. in hoc versu حکیم سوزنی poetae : سیکیده [?] خنده وام شدست ۞ پنج ازان خوله پنج ازان منه, in quo oppositum est voci مله plenus *F.* Vox cum خلی cognata videtur.

خولیا i. q. خُلولیا 2 res quaevis communi usui concessa *B.* Alia forma vocis خلولیا.

خولیز et خولیزه i. q. خوکیزه nomen avis, turc. جولق قوشی *F.* sine exemplo, quod *M.* vertit „anser aut anas maior 2) parus" In lex. *C.* legitur: „nom. avis turc. جولق قوشی *it.* جرکه (2 اوز قوشی casa *pec.* ursina G." In ceteris lexicis deest.

خُون (مفتوحه ایله مضمومه بیننده اولان مخرج) ایله واو معدوله ایله صفره وطعام معناسنده مستعملدر) *F.*; sec. *Shaksp.* khun et sec. *J.* khwun pronuntiandum, pro خوان mensa, cibus *F.* sine exemplo; 2) pro خوان a verbo خواندن *M.* ex Sae.

خُون [ó] (با واو مجهول) coll. خَن et خان et خانه q. v. domus (خانه وسرا) *B.*

خون (بر وزن نون *B.*) [z. vôhuna, ex quo abiecta litera v ortum videtur خون] sanguis (ar. دم); 2) interfectio (کُشتن); cf. infra خون کردن *B.*; talio, vindicta (قصاص) *Bh.*; 3) homo cruentus, interfector (مردم خونی وقتال وسفاك) *B.*; 4) anima (روح وجان) *Bh.*; 5) nimius amor sui, arrogantia, superbia (خودی وخودبینی وتکبر) *B.* Inde خون آبلهٔ روز et خون آبلهٔ تن رزان *met.* vinum *SHL. B.* in app.; خون آشام (sanguinem bibens) n. c. *met.* qui cor affligit, crudelis, cruentus, homicida (ظالم ودل آزار) *Bh.*; خون آلود *M.* s. آغشته بخون s. *Shaksp.* خون آلوده s. خون اندوده s. آلوده بخون sanguine contaminatus, cruore conspersus *Bh.*; خون بار (a v. باریدن) sanguinem i. e. lacrymas sanguineas fundens, *qs.* pluere faciens, de oculis amatae *Bh.*; خون بط coll. بط 2 *met.* a) vinum *B.*, b) rubedo aurorae s. coeli *Bh.*; خون جام *met.* i. q. خون بط *Bh.*; خون بها n. c. sanguinis pretium, i. e. res occisi haeredibus data, qua caedes expietur (ar. دیة) *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 114, 3, qua significatione coniungitur cum داشتن et برداشتن *Bh.*; خون بینی profluvium sanguinis per nares Pend. 101, 7; خون تاك *met.* i. q. خون رز *Bh.*; خون جامه *met.* i. q. خون جام *Bh.*; cf. جامه 4; خون جبال *met.* gemmae pretiosae, uti rubinus (لعل), sapphirus (یاقوت), achates carneolus (عقیق), simil. *B.*; خون چکان adi. c. a) sanguinem fundens, stillare faciens, b) sanguine manans *M.*; خون جگر *met.* moeror, aerumna (اندوه) *B.*; خون جهان a) sanguis incolarum mundi (خون اهل جهان) *SHL. B.* in app., b) *met.* rubedo aurorae vel coeli (سرخی وشفق) *B.*; خون حلال caedes cuivis permissa (خون مباح) *Bh.*; خون حیوان *met.* lac, oxygala, butyrum, mel *B.*; خون خام a) sanguis purus, non mixtus vel sec. al., qui nondum maturuit (خون صاف وخالص وقیل خونی که هنوز بکمال نضج نرسیده باشد ورنگش بسیار روشن وصاف بود بخلاف آنکه چون به پختگی میرسد رنگش به تیرگی میزند واگر سوخته شود سیه فاسد شده باشد واین تکلف است) *Bh.*, b) *met.* i. q. خون جام *B.*; خون

خرابه n. c. bloody work, deeds of death, murder on either side *Shaksp.*; خون خروس *met.* i. q. خون جم *B.*; خون خفته s. خون خوابیده *met.* sanguis vel caedes condonata (خونی که بحل کرده باشند وباز پرس آن نکنند) *Bh.*; خون خُم vel pro خم alio synonymo, ut شیشه, صراحی, قدح, قرابه, مینا al., posito *met.* i. q. خون جم *Bh.*; خون خوار s. خون خواره adi. c. *met.* i. q. خون آشام *Bh.*; cf. Gul. 192, 14. 15, Spieg. Chr. 122 fin. 127 l. ult., unde خون خوارگی (suff. ی) sanguinis sitis, immanis saevitia, crudelitas Gul. 5, 13; خون خواری n. c. blood-shedding, blood-thirstiness *J. met.* maeror, aerumna (غم واندوه) *B.* in app.; خون خواهی n. c. sanguinis libido s. sitis vel caedis amor *Bh.*; خون دار n. c. a) occisor (قاتل), b) haeres occisi (وارث مقتول) *Bh.*; خون دختر رز *met.* i. q. خون رز *Bh.*; خون دل *met.* a) i. q. خون جگر, b) calamitas vel infortunium (سختی ومحنتی), quod denique animum exhilarat (که در عاقبت دلرا سروری بخشد) *B.*; c) sermo concinnus (سخن موزون) *Bh.*; خون دلِ خاک *met.* a) flores, herbae odoratae, b) rubinus, sapphirus *B.*; خون دلِ مریم *met.* a) vinum rubrum, b) rubedo aurorae vel coeli *Bh.*; خون رز s. خون رزان *met.* vinum *B.*; خون ریز n. c. a) qui sanguinem fundit (ریزنده خون) *Bh.*; carnifex (جلاد) *F.*, b) sanguinis effusio (خون ریختن) *Bh.*, c) *poet.* de amoroso amasiae aspectu (غمزه محبوبه دخی دیرلر), ut in hoc versu : آن غمزه خونریز وبن چشم سحر سز ✿ با فتنهگری درکف خود [*F.* خور] تیغ گرفتست *F.*, unde خون ریزی (suff. ی) blood-shedding *J.*; caedes; cf. *HK.* s. v. بهرامی; خون ساده sanguis merus, sanguis (خون) صاف [*B.* صرف] وخون فقط *B.* in app.;

خون ساز adi. c. i. q. خونی *Bh.*; خون سبیل *met.* i. q. خون حلال *Bh.*; خون سلاح جامه بپیش چکیده *met.* qui mundi miserias expertus est (یعنی سختی وسست جهانرا دیده وتجربه کرده) *Bh.*; خون سیوشن et خون سیاوش a) nom. medicamenti rubri, ar. دم الاخوین dicti. Denominationem Persae a سیاوش, quem Afrasiyâb interfecit, repetunt, asserentes, eo in loco hanc plantam succrevisse, quo sanguis praedicti سیاوش effusus fuerit; sanguis draconis, b) sec. al. lignum brasilianum (چوب بقم), c) sec. al. fructus arboris cuiusdam, qui ex حضرموت affertur et rhoi (سماق) similis est, ab aromatariis Meccensibus قاطر الزجاجی dictus, d) sec. al. gummi (صمغی) arboris aethiopicae, cuius optima species limpida et clara (صاف) est, e) *met.* α) vinum, β) rubedo aurorae vel coeli *B.*; خون فروش n. c. qui re exigua sanguinem occisi compensat (آنکه خون مقتولرا بچیزی سهل معوضه کند) *Bh.*; خون فشان adi. c. sparsor, fusor sanguinis *M.*; خون — — در گردنش s. فلان بگردنش „sanguis in collo illius“ dira imprecatio, qua quis, se de illo vindictam sumturum esse, significat (چون از کسی امری سر زند که ازو خوف وبیم هلاک باشد اینکس در تعریف او بتعریف نفرین گوید خونش بگردن ومراد آن باشد که او چنین کسی است که ازو قصاص گیرند چنانچه از قاتل میگیرند) *Bh.*; خون قربان *met.* vinum *B.* in app.; خون کبوتر *met.* i. q. خون بط q. v. *Bh.*; خون گرفتار adi. c. vecors, stolidus, frigidus, immotus *C.*: خون گرفته v. infra s. خون گرفتن *Bh.*; خون گرمی n. c. *met.* ardor animi, vehementior animi commotio (جوشش دل) *Bh.*; خون گریه n. c. lacrimae sanguineae (گریه خونین) *Bh.*; خون کشیده n. c. is, cuius vena incisa est (کسی که اورا فصد کرده باشند) *Bh.*; خون مرده *met.* sanguis post ictum in corpore se colligens, non flui-

dus (خونی که از رسیدن ضرب در بدن جمع شود وجاری نباشد), unde خون مردن de tali sanguine dicitur *Bh.*; خون ناموس *met.* a) vinum rubrum (شراب سرخ), e. g. in hoc versu poetae اشرف : بساغر کن آن خون ناموس را ✿ بپرواز ده رنگ ناموس را; b) rubedo aurorae s. coeli *Bh.*; خون آشام n. c. *met.* i. q. خون نوشه s. خون نوش *Bh.* Praeterea dicitur de sanguine ex aliqua re stillante vel profluente تراویدن, باریدن et دویدن, رفتن, چکیدن c. از r. *Bh.*

Phrases :

خون از بن ناخن بر آوردن *met.* vindictam sumere (انتقام گرفتن) *Bh.*

— — — — s. خون از بن ناخن دویدن روان بودن *met.* summa miseria affligi (در کمال محنت وتعب بودن) *Bh.*

خون از پیش بردن caedis commissae rationem non reddere (کشتن کسی را واز عهده جواب آن بر آمدن), coll. hoc versu مولانا وحشی poetae : ریخت خونم را وبرد از پیش آن بیداد کیش ✿ خون چون من ناکسی آسان توان بردن زپیش *Bh.*

خون آشامیدن sanguinem bibere, de homine afflicto aut cruento; cf. خون خوردن; 2) sanguinem fundere (خون فشاندن) *Bh.*

خون افتادن c. بر ps. *met.* vindictae destinatum esse (واجب القصاص شدن) *Bh.*; cf. infra خون ندارد.

خون آمدن sanguis provenit (یعنی خون بر آمدن) *Bh.*

خون بجوش آمدن sanguis effervescit, i. e. desiderium vel cupiditas augetur (بر رغبت وشوق افزودن) *Bh.*

خون بحل کردن caedem condonare nec vindictam sumere (خون بخشیدن وقصاص نگرفتن) *Bh.*

خون بر آوردن venam incidere (فصد کردن ورگ زدن) *Bh.*

خون بر جبین مالیدن frontem sanguine (occisi) conspergere, qui mos est illorum, qui coram iudice caedem alicuius accusant (رسم است که داد خواهان خون مقتول را بر جبین خود مالیده پیش داور میروند وداد خواه میشوند) *Bh.*

خون بستن sanguis coagulatur (خون بسته شدن) *Bh.* Inde خون بسته sanguis coagulatus et خون بسته adi. c. bound or clotted together with blood *Shaksp.*

خون خریدن pretio quodam caede se liberare (خویشتن را از قتل رهانیدن بچیزی گویند بفلانچیز خون خودرا ازان خریدم یا فلانی مرا خرید) *Bh.*

خون جستن vindictam sumere c. از ps. *Bh.*; cf. supra خونخواه.

خون خوابیدن *met.* sanguis s. caedes non inquiritur *Bh.*; cf. supra خون خوابیده s. خفته.

خون خود بگردن خویش کردن *met.* mortis culpam suscipere, mortis s. capitis reum esse Pend. 309, 4; cf. supra خون فلان بگردنش.

خون خود روشن کردن sanguinem aestuare facere, se accingere ad occidendum (خون بجوش آوردن وآماده کشتن شدن) *Bh.*

خون خوردن i. q. خون آشامیدن *Bh.*; de asino miseriis afflicto Spieg. Chr. 25, 18.

خون دادن i. q. خون بحل کردن *Bh.*

خون در انداختن i. q. خون ریختن, ut in hoc versu عرفی poetae : خنده جام غم بگریاند ✿ گریه شیشه خون در اندازد, ad quem tamen lex. *Bh.* auctor haec annotat : بعضی از محققین در شرح ایـن بیت نوشته اند که استعمال

انداختن با سایلات ومایعات بنظر نیامده واین محل تامل *Bh.*

خون دَر بَدَن نَدارَد *met.* zelotypiae expers est (بی غیرت وحمیت است این عبارت از مجمع التمثیل منقول است) *Bh.*

خون دَر چَشمَش نیست *met.* nihil potest, viribus deficit in omni re agenda (بر نسندیه اقتداری یوقدر بحم وکانرا نیست), ut in hoc versu خواجه سلمان poetae : خون در چشم وآب اندر جگر ✿ بسکه جودش دخل بحر وحصل کان میبرد *F.*

خون دَر میانَست i. q. جنگ در میانست sanguis praetenditur, expetitur (ای دعوی خون واین از اهل زبان بتحقیق پیوسته), ut in hoc versu صائب poetae : در میان روز وشب خون در میانست از شفق ✿ خوش بهم این هر دورا دست وگریبان کرده *Bh.*

خون دِل بَناخُن آوَردَن s. خون دَر ناخن s. دَر بُن ناخن pro بناخن posito i. q. خون دل بناخن رسیدن *B. Bh.*

خون دِل بَناخُن رَسیدَن *met.* a) pectus lacerare (سینه خراشیدن), b) lacrimas fundere (گریه کردن) *B. Bh.*

خون ریختَن sanguinem effundere et 2) sanguis fluit (لازم ومتعدی هر دو آمده) *Bh.*

خون زَدَن i. q. خون آشمیدن *Bh.*

خون سِتَردَن c. از r. i. q. خون شستن *Bh.*

خون شُدَن s. خون گَشتَن bellum fieri, oriri (جنگ شدن) *Bh.*; 2) perire *R. J.*, coll. hoc versu مفید بلخی poetae : رشک معشوقی اگر اینست در درویش ✿ در میان شیشه وپیمانه خون خواهد شدن et alio حیاتی گیلانی poetae : آورم نزد تو شعر واز خجالت خون شوم ✿ همچنان دانم که بر جبریل قرآن می برم et alio شیخ نظامی poetae : دل زجن بر داشتم تا گشته ام نظرگی ✿ به زغم سیم آمدم با خون شدم یکبارگی *Bh.*

خون شُستَن c. از r. sanguinem abstergere a re (دور کردن خون از وی) *Bh.*

خون فُلانی سُرختَر آز خون فُلانیست vel pro سرختر رَنگین‌تَر posito *met.* alius alio nobilior est (او عزیزتر از آنست) *Bh.*

خون کَردَن *met.* occidere (کشتن) *Bh.*

خون گِرِفتَن i. q. خون گشدن q. v. *Bh.*; 2) c. از ps. i. q. خون جستن; 3) c. از r. i. q. خون شدن 2 perire aliqua re, e. g. in hoc hem. استاد فرخی poetae : دل نشکر از بیم او خون گرفت et alio شیخ شیراز poetae : دل سیل از جور او خون گرفت *Bh.*; 4) c. در r. i. q. خون بستن q. v. *Bh.*; 5) cum acc. ps. *met.* occisioni vel caedi destinatum esse (واجب القتل شدن), unde خون گرفته n. c. a) caedi destinatus, cui fatum imminet, hora mortis advenit (اجل گرفته) *Bh.*; اجلی یتشمش *F.*, b) is, cuius vena incisa est (رگ زده) *Bh.*

خون گُشادَن s. خون کَشیدَن s. خون بر آوردن i. q. کَم کَردَن venam incidere *Bh.*; et cum از چشم, coll. آب آوردن i. q. آب گُشادن, sanguinem ex oculis fluere facere, lacrimas movere (بر آوردن وجاری کردن ودر گریه آوردن) *Bh.*

خون نَدارَد sanguis sine vindicta est (خونش هدر است وقصاص ندارد) *Bh.*; cf. خون افتدن c. بر ps.

خون نِشاندَن i. q. خون آشمیدن q. v. *Bh.*

خون نِشَستَن sanguinem ex ano emittere, respondens simili locutioni hindustanicae (ترجمه محاوره هند است بمعنی خون دادن از راه اسفل چنانچه در بواسیر وزحیر میباشد) *Bh.*

خون نمندن c. بر ps. *met.* valde debilem et impotentem esse (نهیت ضعف وبی طاقت بودن) *Bh.*

خون نوشیدن i. q. خون آشامیدن *Bh.*

خون قدر کردن i. q. خون بحل کردن *Bh.*

بخون بزی کردن *met.* se accingere ad caedem faciendam (آمده کشتن کشتن خواه برای خود خواه برای غیری) *Bh.*

بخون گرفتن vindictam petere (قصاص خواستن) *Bh.*

در خون شدن *met.* sanguinem petere, caedem moliri, quaerere (قصد در پی *B.*; (کشتن واراده بخون کردن قتل شدن *Bh.*

خون آب s. خوناب n. c. sanguis, qui in aquam mutatur in corpore, aqua sanguinea, serum (خونی که آب گردد وبگدازد از تن) *B.* in app.; قان قاریشق صو *F.* et *met.* coll. خونبد lacrimae sanguineae (اکثر کوز یشنده استعمال اونور) *F.*, coll. عروس ملک از غیرت شه هموارة خوناب حسرت ریختی Anv. Soh. f. 212 vs. l. ult., qua significatione etiam خوناب زرد (serum flavum) in libro Schahnameh legitur (اشک) Gl. Sch. Inde خونابه (suff. ه) i. q. خوناب (قان ایله قارشمش صو خوناب (مرقوم کبی اخرنده ه علامتدر), coll. hoc versu poetae : چو مشک خواجه سلمان وعود عزیزی نفس وطیب نفس ۞ بسوز سینه وخونابهٔ جگر یبی *F.*, lacrimae sanguineae (اشك خونین) Gl. Sch.; et خونابه زار i. q. خون آشام q. v.; et آشم locus lacrimarum, coll. hoc versu زلالی poetae : ۞ روان شد لشکر از غزنین بشبگیر سوی خونابه زار ملک کشمیر *Bh.*

خونجده i. q. انزروت s. عنزروت sarcocolla *C.* Eadem vox ac خونجیده videtur, quam offert lex. *F.*

خونجک (بر وزن انبک) i. q. خنجک *B.*; alia lectio.

خونجه (khunja *Shaksp.*) i. q. خوانچه q. v.; cf. خون pro خوان.

خونجیده [ô] herba oculorum, genus medicamenti (کوز اوتی که علاج رمد در; 2) i. q. اکیم (ودخی اکیم معناسنه مرویدر) *F.* sine exemplo. Posteriorem hanc vocis خونجیده significationem omisit Meninski et deest etiam vox اکیم, quae turcica esse videtur, in eodem lex. *M.* Fortasse mendosa est. In lex. *C.* legitur : „turc. کوز اوتی واکز اوتی". Eadem vox ac خونجده videtur, et fortasse alia scriptio vocis کنجده s. کنجده s. کنجده.

خونچین i. q. خوپخین *F.* Mala lectio videtur.

خوند (با واو معدوله بر وزن چند) coll. آخوند s. اخوند i. q. خداوند q. v.; 2) celer, incitatus (تند وتیز) *B. F.* ex Fg. sine exemplo; cf. خونکار et خوندگار. Vox خوند in arabica quoque lingua usitata et خوند pronuntiata erat titulus Sultanorum Aegypti, ex qua etiam forma fem. arabica خوندة orta est, uxores illorum Sultanorum designans. Exceptis quibusdam nominibus propriis cum voce خوند compositis, hanc vocem per se positam non reperiri nisi in illis persicis libris, qui post invasionem Timuri conscripti sunt, contendit Quatremère ob eamque caussam a Turcis orientalibus hoc vocabulum ad Persas transmigrasse putat. Plura vid. in Quatremère H. des Sult. maml. t. I, 1, p. 65 sqq., not. 96.

خون نست (واو معدوله) mensae cuiusdam species (مخصوص سفره در) *F.* ex الجمع sine exemplo.

خوندگار (suff. گار) i. q. خداوندگار, ex quo decurtatum est. Est etiam nomen Sultanorum regni Rûm (وسلطان روم را نیز گویند) *B.* in app. Vox in arabica quoque lingua usitata etiam خواندکار et خندکر scribitur, de q. v. Quatremère

in H. des Sult. maml. tom. I, 1, p. 67, not. 96.

خَوندَن i. q. خواندن C. Alia lectio; cf. خونش.

خَونِش (suff. ش a v. خوندن pro خواندن) [واو معدوله] lectio (اوقــويش); 2) intercessio, deprecatio (شــفــاعــت) F. sine exemplo. C.

خونكار p. a. t. i. q. خُنكار. Vox non usitata nisi apud scriptores recentioris aevi et i. q. خوندكر significans, ex quo decurtata videtur. Est nomen celebre regum Turcarum. Falsa est significatio: „occisor", quam Meninski huic voci tribuit, quum in persica lingua aliis vocibus, ut خون خوار, خون ريز al., exprimatur. Plura v. in Quatremère H. des Sult. maml. t. I, 1, p. 66 sqq., not. 96.

خَونگَر (coll. خَون pro خوان) i. q. خوانگر C.

خــون گــوشــت truncus (كــوتــك), super quo laniones carnes dissecant F. sine exemplo. Mendosa videtur alia lectio خون تَشت, quam etiam offert lex. F. auctor.

خَونَندَه pro خوانده a v. خوندن pro خواندن M. ex Eb.

خونَه radius, *baculus, quo complanatur quid* C. ex G. Vox dubia et fortasse pro خويه male lecta.

خونى (suff. ى) sanguineus, cruentus (قنلو) F.; 2) *met.* interfector (قاتل وكشنده بى تقريب وبى تقصير) Bh., qua significatione est epithet. oculi (چشم) vel intuitus (نــگــاه) amasiae Bh. F. coll. B. s. v. ترخون.

خــونّيا et خــونّيــكَر alia lectio vocis خُنيب et خُنياگر q. v. Bh.

خونين (suff. ين) sanguineus, cruentus, sanguine contaminatus (قنــلــو) F.; خونين بمعنى خون آلــود وخونين Bh., ut dicunt, e. g. خونين كفن, خونين دل, خونين جــگــر,

خونيـــن تــرانــه al. Bh. coll Spieg. Chr. 139, 12.

خَوَه i. q. خَپَه s. خَفَه q. v. B. Alia forma.

خَوه (بسكون ثانى) i. q. خَوى sudor (عرق) B.

خُوه [ô] herba quaedam inter triticum crescens eique inimica; 2) i. q. خواهر soror B., qua posteriore significatione vox خوه etiam in parsica dialecto usitata est; cf. Spieg. Gr. d. Parsispr. p. 116.

خَوهَ, خَوهَنيدَن, خَوهَر et خَوهِش in lex. C. afferuntur pro formis usitatis خــواه, خواهانيدن, خواهر et خواهش q. v. et in appendice lexici B. forma خــوهــد (با واو معــدولـه) ex خواهــد decurtata (مخفف) affertur.

خُوهَل [ô] et خُوهَل (با ثانى معدوله بر وزن سبل) خبل (بـ ثانى مجهول بـر وزن فوفل) coll. curvus, inflexus (كج وناراست); 2) animal (حيوانى) manibus et pedibus distortis B.; cf. خوهــلــه; 3) sec. F. lignum curvum, quod imponunt sutores ocreis *aut* calceis illo dilatandis, coll. hoc versu poetae : استاد لطيفى كــفــش كس زنـت
راست كيم خرست قلب ۞ كيم تو تم بكنجد
چون خوهل وپس آتنك F.

خَوهَلَكى (بر وزن نعلكى) [suff. ى] curvitas, curvatura (كجى وناراستى) B.

خَوهَلَه (بـ ثانى معدوله بر وزن بيله) [suff. ه] coll. خبلــه et خوهل curvus, inflexus B.

خـــوهـــس expressor aut venditor olei lini (بــزريــغــى چقاريجى وصدتيجى) F. sine exemplo; infundibulum C. ex G.

خِوى (بكسر ثانى) coll. خيو saliva (آب دهن) B.

خِوى [ê] cassis s. galea ferrea (كلاه خود) B.; cf. خُوى.

خَوى (با ثانى معدوله بـر وزن مَى) B.; بواو واو معدوله ; Bh. معدوله ايضا بواو مـعـروف ايله تعريفنده وكـان بـالفتح ولكن المجهول خَــوه بــيــن الفتح والضمر وبالقصر F., coll. (s. स्वेद, quum z. dh, s. घ et द in multis

vocibus persicis respondeat lit. ی, e. g. پی pes z. pâdha, s. पाद्, بُوی odor z. baodha al.; cf. etiam infra رُوی, کَی, (مَی) sudor (عرق) *B.*; عرق انسان وغیره Gl. Sch., unde خوی زده adi. c. sudore conspersus (عرق آلوده) *B.* Coniungitur cum verbis دویدن, چکیدن, افشاندن, روان شدن, کردن et گرفتن et *tropice* dicitur خوی دویدن s. خوی کردن s. خوی گرفتن significatione: „erubescere, pudibundum fieri“ (خجل شدن) *Bh.* Inde خوی از بغل روان شدن *met.* a) erubescere, pudibundum fieri (شرمنده شدن وخجلت کشیدن), b) aerumna, molestia affici, affligi (کنایه از محنت ومشقت) *B.*; خوی بر آوردن c. از ps. erubescere facere aliquem (خجل گردانیدن), coll. hoc versu نظامی poetae: فروزنده کردیم چون گل بمی ✿ بآن کوزه از گل بر آریم خوی *Bh.*

خُوی [ô] i. q. خَوی [ê] cassis s. galea ferrea (کلاه خود) *B.*

خُوی [ô] i. q. خُو mos, consuetudo; 2) indoles, natura; v. خُو. Praeterea addit lex. *F.* auctor: 3) arvum, terra sata (حصل وجی مزروع) exemplo non allato, qua significatione haec vox cum voc. خوید 2 cognata videtur. Inde خوی آتشنک *met.* indoles mala et iracunda (خوی بد وبا غضب) *B.* in app. Compositis s. v. خُو allatis adde اژدها خوی, آهسته خوی, پاکیزه خوی, پرنیان خوی, تند خوی, خام خوی, خوش خوی, درشت خوی, دیوانه خوی, ستیزه خوی *Bh.*, quae interpretatione non egent, coll. hac locutione: خوی که با شیر در شود با جان بر آید i. e. „homo indolem suam non mutat, donec moriatur“ *F.*, quae ex hoc versu poetae cuiusdam: عشق تو در درونم ومهر تو در دلم ✿ با شیر اندرون شد وبا جان بدر شد in lex. *F.* allato desumta videtur; cf. etiam versum ex Gul. 81, 3, s. v. خُو 2 allatum.

خَوی چین i. q. عرق چین n. c. (sudorem colligens) sudarium quodvis *F.*

خَوی خورد s. خَوی خورَه n. c. (sudorem bibens) i. q. خوی چین sudarium quodvis, coll. hoc versu میر نظمی poetae: در آئینه بزلفش مشك سوده ✿ بزیر خوی خوره گیسو نموده, unde 2) ephippium (نمدزین یعنی تکلتی) *F.* sine exemplo, *C.*, sic dictum, quod sudorem excipit.

خَوی خُوی (با واو معدوله بر وزن بد گوی) n. c. *met.* pudor, verecundia (خجالت وشرمندگی) *B.* in app.

خَوید s. خِوید s. (بر وزن نَوید) خَوْید s. خید (با ثانی معدوله بر وزن صید), coll. triticum vel hordeum virens, quod spicas non concepit (سبز شده لیکن خوشهٔ آن هنوز نرسیده بشد) *B.*; درخت جو وگندم که سبز باشد Gl. Sch.; cf. Gul. 7, 9; 2) arvum (غله زار) *B.* Cf. etiam خویدن.

خِوی دَرد [ê] n. c. paronychium (ar. داحس) *B.*

خویدک, vocales desunt, genus cucumeris melonis egregii (خربزهٔ خوب) *B.* in app. ex *Bh.* e. g. از خربزه آنچه هست تاثیر ✿ بیشک ✿ در تفت شود به از خویدك *Bh.*

خویدَن distrahere frumentum, dum adhuc in stipite et radice est (یعنی کوکلمک غلهیی کوک ایکن فروخت ایدوب صرف ایتمک) *F.* sine exemplo. Verbum denominativum a خوید formatum videtur, cuius exemplum offert Gul. 7, 9, ubi ed. Taur. et quidam codices legunt وخوید pro بخوید, quae est lectio codicum et editionum melioris notae et priori praeferenda. In lex. *C.* tribuitur verbo خویدن significatio „manducare: *de ovibus, camelis*: ruminare“, ut sit alia forma v. خییدن.

خَویسَه [ê] disputatio, contentio (مباحثه ومناقشه) *B.*, quae vox legitur in libro

پیر هرات خواجه عبد الله انصاری a طبقات conscripti, ubi dicit : ابو عبد الله خفیفرا بن موسیء عمران جیرفتی خویسه افتاده بود نامهء فرستد بوی به پیغام بجیرفت که من در شیراز هزار مرید دارم که از هریکی هزار دینار خواهم شبرا زمنی نخواهند موسیء عمران جواب باز فرستد که من در جیرفت هزار دشمن دارم که هرکه بر من دست یابد مرا تا شب درنگی ندهد وزنده نگذارد صوفی منم نه تو *F.*

خِویش (بکسر اول با ثانی معدوله بر وزن پیش) vomer, cui culter aratri infigitur, quo terra finditur (قلبه), vel sec. al. dens s. culter aratri (گاو آهن) *B.*; گاو آهن *F.*, in quo lex. versus Schahn. s. v. خویشکر allatus huius significationis probandae caussa legitur; 2) genus panni lintei (بفتحهء بر نوع طوقنمش غلیظ کتان) *B.*; (کتان) *F.*, e. g. in hoc versu میر خسرو poetae : بزی در خنه خویش از خشکی وتری ✿ بیافته از خرکه مه برتری *F.* Utraque significatione haec vox alia forma vocis خیش s. خیچ est.

خِویش [é], eadem pronuntiatione ac praecedens خِویش, pulcer, elegans, bonus (خوب ونیک) *B.*; خوب وخوش *F.*, ut in hoc versu میر خسرو poetae : دید چو این میشنوی خویشرا ✿ تیــم قلم کرد سر خویشرا *F.* Alia forma vocis خوش videtur.

خِویش [é], eadem pronuntiatione ac praecedens خِویش, pronomen reciprocum i. q. خود q. v., quocum cognatum est. De usu et constructione huius pronominis in lex. *Bh.* haec leguntur : واکثر ضمیر مفعول یا مضاف الیه یا مدخول حروف میباشد وگاهی ضمیر فاعل هم واقع میشود لیکن در عرف حال در معنی خود وخویش تفاوت است چراکه خود فعل فعل ومبتدا واقع شود بخلاف خویش زیرا که میگویند خود میکند ونمیگویند خویش میکند بمعنی خود وخویش مفعول ومضاف الیه واقع شود چندانکه لفظ خود ولهذا میگویند خود آمده اداب شکر بجا می آورد ونمیگویند خویش آمده جواب دهم واین قاعده در نظم مونث کلیه می نماید مگر آنچه اقل قلیل در اشعار قدما بخلاف این یافت شود وبمعنی آشنا چنانچه گویند فلانی از خود است یعنی بیگانه نیست تمام کلمه از خود است نه تنها خود ولفظ خویش تنها بمعنی مذکور آمده واین نیز دلالت دارد بسر عدم ترادف وتغایر هر دو لفظ *Bh.*; 2) existentia وجود opp. (عدم) *B.*, ut in hoc versu حضرت مولانا poetae : خویش من والله که بهر خویش تو ✿ هر نفس خواهد که میرد پیش تو *F.*; 3) consanguineus, propinquus, cognatus, affinis (خویشاوند) *B.*; اقارب قوم وقریب ومخصوص ومتوسل *Bh.*; حکیم یعنی خصم *F.*, e. g. in hoc versu اسدی poetae : هر این خانه تو خانهء خویش دان ✿ مرا گرچه بیگانه ام خویش دان *F.*, coll. Chr. Sch. 106, 329, Gul. 80, 5. 15; 4) *met.* gener, qua significatione in Hindûstân usitata vox est (ودر هندوستان دامادرا گویند واین مجاز است) *Bh.* Cf. etiam supra بیخود et بیخویش et بیخویشتن (کنایه از متحیر ومدهوش) *Bh.* Inde خویش باز n. c. *met.* evanidus, caducus (فانی فی انیه), e. g. in hoc versu والد هروی poetae : سالار سپاه بی نیازان ✿ خویش ببین بیاغ منع خویش بزان *Bh.*; خویشتن بین et خود بین adi. c. coll. arrogans, superbus (مغرور ومتکبر) *Bh.*; خویش قرابات n. c. kinsmen, relations *Shaksp.*; خویش نمائی (suff. ی) n. c. i. q. خود نمائی *Bh.*

Phrases :

خویشرا ساختن semet ornare, iactare se et ostentare (خود آرائی وتقطیع کردن) *Bh.* Quae in hac interpretatione legitur ar. vox تقطیع docente lex. *Bh.* auctore a Persis significatione „affectatio, ornatus“ usurpatur (وفرسیان

منم که : poetae میر معزی et alio نیست آتش اندر صلاح خویش زنم ✿ که عشقم نبود عشق وخویشتن داری *Bh.*; unde خویشتن داری (suff. ی) n. abstr.; self-preservation *J.*; cf. versum modo allatum; خویشتن سزی n. c. i. q. خود سزی q. v. *Bh.*; خویشتن ستائی n. c. i. q. خود ستائی *J.*; خویشتن شنسی (suff. ی) n. c. conceit *J.*; cf. خود شناس.

Phrases :

خویشتن‌را گِرد s. خویشتن‌را جَمع کَردَن i. q. خودرا جمع کردن q. v. *B.* گِرِفتَن

خویشتن‌را زدن r. i. q. بر c. خویشتن زَدَن offendere ad rem, semet ipsum allidere ad rem, e. g. ✿ حضرت شیخ العارفین دستش بداغ عشق شمعی دور از آتش است ✿ پروانهٔ که خویشتن [خویش *Bh.*] نزد بر چراغ ما *Bh.*

خِویشکار [ē] coll. خویش 1 sator, seminator (برزیگر ومزارع) *B.*, e. g. in hoc versu Schahn. : ✿ بپاخشم زکنج ودرم صد هزار بدرویش هر کو بود خویش کار *F.*

خِویشی [ē] (suff. ی) coll. خویش 3 consanguinitas, propinquitas, cognatio, affinitas (قرابت ونسبت) *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 7, 18.

خَوی کَیم n. c. i. q. خُوگیم, quod sellae equestri substernunt, stragulum, ephippium (تکلتو) *B.* in app. *HK.*

خُوی کُیم [ō] n. c. i. q. خوکیم s. خوگر (الفت گیرنده وآمیزنده) *B.* in app. *HK.*

خُویلَه (بسکون ثانی معدوله وثلث) i. q. خویله insipiens, stultus, qua voce in obiurgando maxime utuntur *B.* Alia forma vocis خویله.

خوی ناه (بر وزن استاد) خوی ناد, sec. *F.* (واو معدوله ویای موقوف), ut in hoc hem. ازدها در حرب او : poetae ابو الفرج سنجری خوی ناه باد *F.*, i. q. خراتین q. v. *B. F.*

خویور i. q. خربور q. v. *B.* Alia lectio videtur; cf. خیور.

بمعنی تکلف کردن وآراستن خویشتن‌را (بجامه وغیره استعمال کنند) *Bh.* s. v. تقنیع.

خویش‌را کَمر کَردَن *met.* superbire, gloriari (مغرور ومتکبر بودن), e. g. متخلص کشی ✿ دیو از شکل سلیمان پی بر مسند گذاشت ✿ یافت چون تا اقبال دولت خویش‌را کمر میکند; 2) perturbari, percelli (مضطرب وسراسیمه شدن), e. g. ملا مفید بلخی ✿ خویش‌را از بیم چرخ کینه‌ور کمر کرده ام ✿ دست وپا چون طفل از ترس پدر کمر کرده ام *Bh.*

خِویشاوَند (coll. pars. ...., quod suffixo .... = اوند formatum videtur) i. q. خویش 3 consanguineus, propinquus, cognatus, affinis *B.* s. v. تبر et خویش. Inde خویشاوندی (suff. ی) coll. خویشی consanguinitas, propinquitas, cognatio, affinitas *C. M.* ex IK.

خِویشتَن (*proprie* „corpus suum“, qua significatione respondens parsicum .... usitatum est, de q. v. Spiegel Gr. d. Parsispr. p. 70) i. q. خود s. خویش pronomen reciprocum *F.* Inde خویشتن بیزار adi. c. i. q. از خویشتن بیزار sui pertaesus, e. g. in hoc versu عرفی poetae : بنکتهٔ کیری دموس روستائی طبع ✿ بلب خویشتن گزیدن افسوس خویشتن بیزار *Bh.*; خویشتن بین adi. c. i. q. خویش بین q. v. *Bh.*; cf. بین; self-important *J.*; unde خویشتن بینی (suff. ی) n. abstr.; self-importance *J.*; خویشتن دار n. c. *met.* a) otio et voluptati deditus (که پیوسته خودرا آسوده دارد وفراغت دوست وتن پرور بشد), b) circumspectus, cautus, providus (که خودرا در [از *HK.*] گفتن سخن حق کنایه از مثل *B.*; وحرف خیم معف دارد اندیش که با ضبط تمام معاش کند *Bh.*; abstinens, continens *C.*, e. g. : شیخ شیراز ✿ کسی بهتر از خویشتن دار نیست ✿ که با خوب وزشت کسش کر

خُوبَه [ó] بر وزن موبه *B.*: بواو مجهول *HK.*, i. q. پاروب i. e. instrumentum ligneum palae (بیل) simile, quo navem (کشتی) propellunt et nivem (برف) aliasve res similes amovent *B. F.*

خُوبیدَن „congregari, colligi G.; 2) sudare Hacw.; 3) vivere *M.*" Verbum dubium, quod hisce significationibus solum lex. *C.* offert. Secunda significatione „sudare" legendum est خَوبیدن, quum sit verb. denom. a voce خَوی sudor formatum.

خَه (بفتح اوّل و سکون ثانی بر وزن مه) *F.* et repetit. خَه خَه interiectio laudantis vel approbantis (کلمهٔ تحسین است) i. q. خوش vel خوشا vel آفرین, ar. بارك الله et مرحبا bene, euge; bene fecisti! respondens ar. بخ et بخ بخ *B.* Alia synonyma sunt زه vel زهی et بِه; cf. etiam خهی. Quae praeterea in lex. *F.* afferuntur significationes vocis خه a) collis (پشته ar. تل) et b) acervus frumenti (خرمن غله) exemplo non probantur et in aliis lexicis desunt.

خُهُم sedes, domicilium, locus (وطن ومنزل ووجه) *B.*

خَهل et **خُهل** dial. Ghîlânensi: i. q. خوخل q. v. *B. F.* ex Fg.

خَهلَه (suff. ه) i. q. خهل q. v. *B.*; cf. خوخله.

خَهی pro خه اِی i. q. خَه *B.* et repetit. خهی خهی respondens interiectioni repetitae زهی زهی eadem significatione (نیک نیک وخوش خوش) *F.*

خی i. q. خیک, ex quo decurtatum est *B.*

خِیابن via in media area hortorum (راهی که در میان صحن چمنها باشد) *Bh.* vel ambulacrum in medio horto (روشی که در باغها می سازند ودر میان آن راه دارند) *B.* in app.; locus intra urbem umbrosus et amoenus, utraque ex parte vineis, hortis et aqua fluente circumdatus (شهردن خارج محللرده ایکی جنبی بغ باغچه وسایه دار اغاجلر واورتهسی پمول وکذرکه ونشیمن اولـه حاصل کلام زیاده سایه دار اغچ اولان یره دیرلر واقر صو اولوب ایکی طرفی سایه دار اشجار اولان یره دخی دیرلر) *F.*; a flower-bed *Shaksp.* Inde خیابن بندی کردن ambulacrum recte exstruere (راست ساختن خیابان بر رسم معهود ارادت خان واضح ✿ خوش خیابن بندیء کردند در بستان ما) *Bh.*

خَیابیدَن i. q. خاییدن, e. g. in hoc versu poetae: چو دندان نبوده میسر نشمی خیابید نیست ✿ ازان چرب وشیرین طعام اندکیست *F.* Sed lectio mendosa videtur pro خیابید a verbo خیاییدن q. v.

خِیار cucumis (ar. قثّاء?) *B.* in app., hind. کهیرا s. کهیره s. ککڑی (s. ककड़ी) dictus *HK. SHL.* Fortasse cum s. कर्कारु (a pumpkin gourd, cucurbita pepo *Wils.*) cognata vox.

خِیارچَنبَر s. خیار شنبر n. c. nom. medicamenti ventrem laxantis, ar. قثاء الهندی dicti *B.*; املتاس [?] داروی مسهل باشد *B.* in app.; cassia fistularis; cf. خرنوب c et بکبر.

خِیارزار n. c. locus, ubi cucumeres crescunt *C.* ex G.

خِیارزَه n. c. i. q. شوشهٔ خیار i. e. cucumis longus (خیار دراز), ar. شعارير dictus *B.*, quod sec. Freyt. significat: „cucumeres parvi". Inde خیارزهٔ سپند planta quaedam cappari (کبر) similis sed spina (خار) carens, ar. قثاء البری s. قثاء الحمار dicta *B.*; cucumis silvester; cf. اومادا.

خِیار شَنبَر n. c. i. q. خیارچنبر *B.* in app.

خِیارَه وار (suff. وار voci خیاره pro خیار additum videtur) multa s. plura latera habens (چیزی که پهلوی بسیار داشته باشد), e. g. in hoc versu poetae: اشرف بفکر اکثر کمندت فتد خیال چمن ✿ خیاره وار برویید کدو بفصل بهار et in alio محمد قلی سلیم

خیـــاره وار نماید زبسکه موج : poetae
شکست ☆ فسرده همچو خیاری دلم زغــم
سویش *Bh.*

خَیازَنه i. q. خازنه *B.* Alia forma.

a. خیال (بالکسر) *Bh. Shaksp.*, sec. *F. HK.* et *SHL.* خَیـال et in lex. Freyt. legitur خَیـال et خِیـال, quorum posterius illius lexici auctor interpretatur : „phantasia"; pl. خیالات coll. Spieg. Chr. 57, 7; opinio, imaginatio; 2) species vel imago somnianti apparens vel a vigilante excogitata vel quae in aqua aut speculo cernitur; phantasma (پندار وگمان وشخص وصورتیکه در خواب دیده شود یا در بیداری تخیل کرده شود وعکس که در آب وآئینه نماید *Bh.* Coniungitur cum verbis بستن, کشیدن, سنجیدن, کردن, یافتــن, رفتـــن, دیـدن, افشردن, بر انگیختن, خیال بستن .coll ,*Bh* تراویدن et خستن s. خیال کردن imaginari, excogitare in Spieg. Chr. 24, 11 et 29, 9; et cum verbo پختن *met.* significat : exspectare, concupiscere (طمـع وتـوقـع داشتن) *Bh.* Inde خیال پرستان n. c. plur. *met.* a) carminum et prosae orationis scriptores (شعرا ومنشیان), b) amasii *B.*; خیالِ بنگ imagines, quae cannabi sativa inebriato apparent (اندیشها وتـوهماتـی که آدمـی‌را خیالِ خام ;.*Bh* (از خوردن بنگ بهم رسد res excogitata eventum non habitura, merum cogitationis commentum (اندیشیدن چیزی که قـریـب الحصول نباشد) *Bh.*; a vain imagination, ridiculous idea *Shaksp.*; خیـال محال res excogitata, quae effici non potest (اندیشیدن چیزی که ممکن الحصول نبـاشـد) *Bh.*; ورق الخیال the inebriating leaf bang *J.* Praeterea voce خیال formata composita leguntur : خیال انـدود, خیال بز, خیال باف, خیال بند, خیال سز, خیانستان, خیال کده al., quae interpretatione non egent *Bh.*

a. خِیـانت fraudatio, fraus, perfidia, improbitas (دغـلـی وناراستی); cum کردن decipere, perfidiam committere *Bh.* Inde خیـانـت پیـشـه adi. c. perfidious *R.*; خیانتگر (suff. گـر) perfidus, proditor et خیــانــتـگـری (suff. ی) n. abstr. i. q. خیانت *M.*

ایش کوچ) labor, industria خِیاوَر .s خِیاوار (معناسنه), ut in hoc hem. ابـو المـعــانی poetae : جـز عشق مــرا نیست خیــاوار منسب *F. C.* ex G. In alias lex. deest.

خِیاوان i. q. خیابان *F.* Alia forma.

خَیاییدن i. q. خاییدن q. v. *C.* Huiusce verbi aoristum خیید lex. *F.* auctor offert, hoc versu شمس فخری poetae illum probans : ☆ کزان کزدست محنت تیز دندان که خلق دشمنت‌را خیاید et ad verbum خیییدن نقلنکی referens خـیـیـدن (مصارعیدر), ex quo intelligitur, mendosam esse aliam huius verbi formam خیبیدن supra allatam.

a. p. خَیبَرستان (*proprie* expugnator [ستان] urbis خیبر dictae) n. c. cognomen Khalifae Ali *F.* ex شرفنامه *B.* in app.

خیتال mendacium (دروغ); 2) iocus, facetiae (مـزاح وخـوش طبعی ومطایبه) *B. F.* sine exemplo; 3) natura, indoles (مـزاج وطبیعت) *B.*

خیــج [ê] vomer (خیش وآهـن جفت) *B.* Alia forma vocis خیـش videtur q. v.; cf. etiam خویش pro خیش positum.

خیــد *gen.* frumentum granis immaturis (غلهٔ دانه نرسیده); 2) *spec.* hordeum virens. Vox ex خوید decurtata *B.*

خیدن incurvari (کج شدن) *B.* Alia forma verbi خمیدن; 2) vellere, carpere *gossipium, lanam* (پنبه وپوک دتمک) *F.* sine exemplo, qua significatione pro بخیدن positum videtur; cf. خیده 2 pro بخیده.

خیــده part. praet. verbi خیدن inflexus, curvus *B. F.*, ut in hoc versu ابو شکور

poetae : الا تا ماه نو خیده کمانست ✿ الا تا 2 خیدن .F.; 2) coll چون سپهر باشد مه نو et بخیده lana vel gossipium vulsum vel carminatum (پشم وپنبه از هم باز کرده) B.

a. خَیر plur. أخيار bonus, melior (نیکو ونیکوتر); 2) n. s. bonum (نیکوئی) Bh.; نیکی SHL. Coniungitur cum verbo دادن; et خیر کردن significat : quod bonum est facere; 3) adv. „bene", qua significatione etiam euphemistice negationem „non" exprimit (وایضا بمعنی هیچ ولا ونا) Bh. B. Significationum illarum exempla in lex. Bh. haec leguntur : فیه تاثیر ✿ چه گویمش که بگیرم دل از تو گوید خیر ✿ خداش خیر دهد آنکه خیر میگوید ✿ ومیتواند که خیر گفتن بمعنی کلمه الخیر گفتن بود چنانچه در بیت مذکور وشیخ شیراز ✿ خیری کن ای فلان وغنیمت شمار عمر ✿ زان پیشتر که بانگ بر آید فلان نماند (Gul. 16, 17) ✿ بدیعی سمرقندی ✿ یار خیری کرد وزد شمشیر بی لطفی بغیر ✿ گر کسی گوید چه کردی خندد وگوید که خیر ✿ ثنائی در خسرو شیرین ✿ به خلوتگاه او روح القدس غیر ✿ چو او غیر است میکائیل خود خیر ✿ ملا طغرا خطاب بساقی ✿ تو شاهی ومستان گدای تو اند ✿ بده خیر کامل دعای تو اند Bh. Inde خیر اندیش n. c. a wellwisher, a friend Shaksp. et خیراندیشی (suff. ی) n. abstract. well-wishing R.; خیر باد „vale", qua locutione in valedicendo utuntur (کلمه ایست که در وقت رخصت وداع یکدگر گویند Bh. SHL.; بمعنی دعا است چنانکه گویند خیربادی کرد ورفت یعنی دعا کرد ورفت B. in app., quaeque coniungitur cum verbis کردن et گفتن Bh.; خیر خواه adi. c. benevolus M.; خیر مقدم n. c. „bene venisti, salve", qua locutione, praecedenti خیر باد opposita, in adventu (در وقت قدوم) utuntur Bh.

خیر, sec. Bh. ex خیره decurtatum (مخفف), unde بَخیره, quae est forma praefixo ب aucta, i. q. خیره q. v. B. Bh. F.; 2) i. q. خیرو s. خیری B. q. v. (گل سیاه رنگ) Gl. Sch., qua significatione alia forma vocis خیرو s. خیری videtur.

خیر بُوا cardamomum minus s. vulgare (قاقلهء صغار ar. هیل) B. In lex. F. legitur خیربویا et lex. Freyt. offert خَیرُ بَوّاء. Alia synonyma sunt هال s. هیل et هال بوا s. هیل بوا, ex quibus intelligitur vocem خیر aliam scripturam esse vocis هیل s. एला; sed quid sit posterius بوا non constat. Num forte ex s. त्वच (skin or coat of seed Wils.) mutata vox collato s. त्रिपुट (small cardamoms Wils.)? Cf. etiam الاچی et شوشمیر et ایل 5 pro هیل et ایلدانه, quae idem significant ac خیربوا.

خیرخیر vox خیر repetita i. q. simplex خیر s. خیره 1 Bh., e. g. in hoc versu حکیم اسدی poetae : کس از خیل ایشان نبد مانده تیز ✿ بماندند در زخم او خیرخیر F.; 2) i. q. simplex خیر s. خیره 1, c B.; تیره وتاریک F., ut in hoc versu Schahn. : زآواز باران وگردان تیز ✿ همی چشم خورشید شد خیرخیر F.; 3) i. q. simplex خیر s. خیره 5 B.; هرزه وهذیان وبی سبب وبی اصل F., coll. hoc versu کمال اسمعیل poetae : او میکند مسوّدهء شعر من بیاض ✿ من میکنم مسودهء شعر خیرخیر F. Praeterea addit lex. F. auctor : 4) festinatio شتاب F. ex لغت محمودی sine exemplo.

خیرگاه penetrale C. ex vers. pers. Vet. T. Num. 25, 8. Falsa lectio pro خرگاه videtur.

خیرگی (a خیره suff. ی) obscuritas vel nebula ante oculos apparens, caecitas (تیرگی وغبار که پیش چشم پدید آید) Bh.; cf. خیره 1, a — c, e. g. : ظهوری ✿ زصبح دلم جلوهگر تیرگی ✿ نظر کردهء دیدهام شتابنده میشد دران : .Bh., coll خیرگی تیرگی ✿ خطر در دل ودر نظر خیرگی Sec. Nam. in Spieg. Chr. 91, 11. 12; 2) im-

pudentia, audacia (شوخی وگستاخی), e. g. : صائب ✿ ادب پروردهٔ عشقم نبیند خیرگی از من ✿ نسوزد آتش می پردهٔ شرم ولشکررا بسدان : Bh., coll. وحاجبمرا موضع بردهٔ واز غایت خیرگی تیرگی بدان آب رسانیدهٔ Anv. Soh. in Spieg. Chr. 39, 14. 15; darkeness, malignancy *Shaksp.*

خیرو, sec. *Bh.* خِیرو [ē], unde forma arabica خیروج, althaea (خطمی); 2) sec. al. genus floris althaeae rubri et albi coloris i. q. خبزی malva, flos; 3) sec. al. flos quidam etiam خیری dictus *B.*, qui sub hac voce pluribus descriptus est. Vocis forma decurtata est خِرو.

خیروان v. s. v. خیزوان.

خیرهٔ forma primitiva synonymi خیر, quod ex illa decurtatum et synonymi بخیره, quod praef. ب auctum est (خیر مخفف وبخیره مزید علیه آن) *Bh.*; attonitus, obstupefactus, perculsus, debilitatus (حیران وسر گشته وفرو ماندهٔ) *B.*; متحیر وفرو مانده *F.*; cf. Chr. Sch. 44, 216, Frag. 25, 21, Spieg. Chr. 49 l. ult. coll. hoc versu شیخ سعدی poetae : ✿ ملك در سخن گفتنش خیره ماند سر ودست فرماندهی بر فشاند *F.* et versu Schahn. : ✿ نگه کرد بیژن بخیره بماند از آنجاه خورشید رخرا بخواند *Bh.*; inde a) torpens, torpidus, de quovis membro (عضویکه بخواب رفته باشد) *B.*, et b) *spec.* praestrictus, de oculis (وجود آمدهٔ) (عضو اویوشق اولمق وگوز قاشمق *F.*, unde derivanda videtur significatio : c) „obscurus, tenebrosus" (تیره وتاریک) *B.*, quam lex. pers. offerunt, e. g. : زبس جانور دیدها خیره گشت Chr. Sch. 92, 92, coll. : ✿ هرکرا بسیار باشد دشمنش خیره گردد هر دو چشم روشنش Pend. 61, fin.; et hoc versu خواجه سلمان poetae : بیاض دیدهٔ نرکس نرگس تعالی الله ✿ که خیره گشت درو دیدهٔ اولو الابصار *F.*; cf. etiam supra خیرگی 1; 2) impudens, intrepidus, protervus, audax (بی شرم وشوخ) خیره دل *B.*, coll. (ورند وشجاع ودلیر) Frag. 28, 4. Huc pertinere etiam videtur : ای شکم خیره بنانی ساز Gul. 49, 16, ubi خیره de ventre dictum est, qui impudens est in postulandis cibis; 3) litigiosus, pugnax (لجوج) *B.*, coll. hoc versu Schahn. : همه پیش من پوی پوی آمدند ✿ چنان خیره وجنگ جوی آمدند *F.* et خیره بسر خوان کسی مهمان مشو Pend. 90, 9; 4) contumax, inobediens (سرکش وسخن نشنو) *B.*; 5) vanus, futilis, inanis et adv. sine caussa, temere (هرزه وبیهوده وبی تقریب وبی سبب) *B.*, quae significatio in lex. *F.* probatur hoc versu حکیم انوری poetae : هرکه تواند که فرشته شود ✿ خیره چرا باشد ودیو وستور et alio کمال اسمعیل poetae : دست سخن زدامن مدح تو کوته است ✿ خیره چرا دراز کنم قیل وقال چیست *F.*; cf. etiam : چرا خیره بر باد چیزی نبشت Chr. Sch. 77, 97, et : بخیره میازارش از هیچ روی *ibid.* 63, 479, ubi بخیره vertendum est „temere" et ابا رخش بر خیره پیکار کرد i. e. „sine caussa vel temere rixatus est cum equo suo رخش dicto" Schahn. in Spieg. Chr. 47, 5, ubi Mohl. (t. I, 516, 373) pro بر, quod h. l. „multum, valde" significat, male بر legit. Praeterea lex. pers. offerunt significationes : 6) manifestus, clarus (آشکار); 7) multus, copiosus (بسیار وغلبه) *B. HK.* et *F.* ex فرهنگ میرزا sine exemplo.

خیرهٔ چشم adi. c. oculos turbidos habens sive ex maerore sive ex debilitate *F.*; 2) i. q. خیره نگاه protervi intuitus, impudens (شوخ چشم وبیحیا) *Bh.*

خیرهٔ خند adi. c. qui sine caussa ridet (هرزه خند) *Bh.*

خیرهٔ دست adi. c. *met.* contumax (سرکش) *B.* Sec. *F.* manu tardus (opp. چیره دست) *F.* sine exemplo.

خیرهٔ رای adi. c. vanae mentis, stupidus

Gul. 125, 8. Alia lectio est خیره درای (a v. درایيدن) i. q. یاوه گوی futilia loquens, garrulus.

خیره روی adi. c. shameless *R.*

خیره سر (in app. lex. *B.* mendose خیرسر legitur, quod mendum esse ex sequenti خیره سری s. v. خیرسر allato intelligitur) adi. c. perturbatus, confusus, stupidus (باشی دونمش وشاشقون ;آشفته وپریشان) et alio loco ابله واحمق وسرسم *F.*, e. g. de orbe coelesti (چرخ) *B.*, coll. hoc versu مولانا هاتفی poetae : سپهان پر فتنهء خیره سر ✿ زچشم سیاه بتان خیره‌تر et alio : شب تیره بختش ازان تیره‌تر ✿ سراسیمه گردید ازان خیره‌سر *F.*; 2) qui suum consilium sequitur, pertinax (خود رای پیش (خود بسر پای وسرکش *B.* in app. *Bh.*; 3) intrepidus (بی باک) *Bh.*; 4) humilis, ignobilis (دون وفرومایه) *Bh.*; cf. Frag. 24, 11. Inde خیره سری (suff. ی) n. abstr. a) pertinacia, b) impudentia (خودرائی (وبی شرمی وسرکشی *B.* in app.

خیره شیم adi. c. *met.* iratus, iracundus (غضبناک وخشم آلود), coll. hoc versu مولانا هاتفی poetae : بااین خیره شاید که این خیره شیم ✿ رود جنب صید دیگر دلیم *F.*

خیره کُش adi. c. qui sine timore vel sine caussa vel iniuste caedem committit (بی (باک وظالم وبی سبب کش ;بی سبب *B.*; وبی تقریب کش *Bh.*, vel qui animo obstinato imbecillum interficit (سرکش (ضعیف کش *B.*; 2) *met.* amatus (معشوق) *B.*, coll. hoc versu مولانا هاتفی poetae : چو صاحبقران دیدگان خیره کش ✿ نه آزرم ونی وهم دارد نه هش *F.*, cuius lexici auctor vocem خیره کش h. l. idem significare dicit ac خیره سر 1 (مثل خیره سر) *F.* Mendosa est lectio خیره کوش, quam offert *M.*, quem secuti sunt *R.* et *J.*

خیره نگاه adi. c. i. q. خیره چشم 2 *Bh.*

خیری, sec. *Bh.* خیری [ē], coll. خیر 2 et خِیرو 1 s. خِیرو et forma decurtata خیری et خیری flos quidam alias همیشه بهار ar. عصفیره s. عصفیر dictus, cuius variae sunt species a) nigra خیری ختائی dicta, b) violacea خیری میردینی et هفت رنگ dicta, c) alba et rubra, quae est silvestris صحرائی et خیری خرامی dicitur; cf. اروانه, d) flava خیری شیرازی dicta; cf. زراوشان et ابو علس et آذرگون 5; 2) i. q. خیرو 2 malva, flos; 3) color ruber (رنگ سرخ) *B.*, coll. hoc versu مختری poetae : بادرا کحلی کنی زان اشهب شبدیز رنگ ✿ خاکرا خیری کنی زان پرنیان سبز کر et alio, in quo gladius describitur : زمین خیری نبس آید هوا خیری سبب گردد ✿ اگر آن حلهء کحلی کند در حرب عریانش *F.*; 4) aedificium fornicis forma exstructum, coenaculum anteriore parte patens, podium, solarium, porticus (صفه وایوان (وطق ورواق *B.*; ایوان *F.* ex *Fg.*, qua significatione cum alia lectione خیری consentit, e. g. in hoc versu حکیم انوری poetae : من زخیری بتابخانه شوم ✿ که نه من لنگم ونه ره دورست *F.*

خیز [ē] imp. verbi خاستن s. خیزیدن; 2) in compositione part. praes. significatione : surgens, oriens, prodiens (امر (خاستن وخیزنده ;خاستن لفتندن *SHL.*; صیغهء امر ووصف ترکیبیدر *F.*, sed duplex talis compositi usus animadvertendus est, quum prius membrum aut a) modum vel rationem exprimat, qua quid surgit, vel oritur, vel prodit, e. g. سبک خیز facile surgens, سحر خیز mane surgens, شب خیز noctu surgens, زمین خیز e terra oriens, چمن خیز in horto nascens, خانه گوهر خیز ex domo prodiens, coll. خیز Sec. Nam. in Spieg. Chr. 68, 3, al., aut b) ad rem vel locum referendum sit, ex quo quid surgit, vel oritur, vel prodit, e. g. شهر حسن خیز urbs, ex qua pulcritudo prodit, ولایت شکر خیز regio,

ex qua saccharum prodit, i. e. sacchari-fera, qua posteriore constructione vox خیز etiam valet i. q. „excitans“, e. g. فتنه خیز id, ex quo tumultus oritur = tumultum excitans, quod est epithet. amasiae, خنده خیز id, ex quo risus oritur = risum movens (جناب سراج المحققین میفرمایند این لفظ در حالت ترکیب بدو وجه مستعمل میشود یکی آنکه جزو اول او حال از ذات او باشد چون سبک خیز کسی که خود سبک بر خیزد دیگر آنکه بمعنی مکانی بود که حال وذی حال ازان پیدا شود چنانکه دشت عشق خیز دشتی که عشاق ازان خیزند) *Bh.* Alia composita sunt : آسمان خیز، پس خیز، پیش خیز، تجلی خیز، تیز خیز، چابک خیز، رست خیز، زود خیز، سیل خیز، قیامت خیز, quae interpretatione non egent, quibus adde ساز نرم خیز in hoc versu نظامی poetae : همه ساز آهنگها نرم خیز ☆ بجز باده کآهنگ او بود تیز, quem lex. *Bh.* auctor sic interpretatur : یعنی ساز آهنگها جای بر خاستن خیز نرم بود مگر شراب که آهنگ او تند وتیز بود طاهر آنست که استثنا درینجا منقطع است مگر آنکه گویم در لفظ ساز بعموم اشتراک معنی ساز آهنگ وساز وسامان هر دو باشد *Bh.*; 3) nom. act. consurrectio, assurgere, insilire (بر خاستن وبر جستن) *B.*, unde خیز کردن i. q. بر خاستن *B.* s. چوباد; بر خاستن q. v. supra s. v. بر خاستن; 4) *met.* i. q. خیزاب unda, fluctus (وکوهه آب موج آب) et 5) coll. خیز گیم 2 status ebrietati similis columbae feminae tempore coitus (مستی کبوتر ماده در وقت نشاط نر) *B.*, quae utraque posterior significatio ab assurgendo vel insiliendo derivanda est.

خیز آب s. خیزاب [*é*] n. c. unda, fluctus *B.*; cf. خیز 4.

خیزان [*é*] part. praes. verbi خاستن s. خیزیدن, ut in hoc versu نظمی میر poetae : شده خیزان زهر جانب دلیران ☆ بیکدیگر زنندی تیغ برّان *F.*; 2) i. q. خیزاب unda, fluctus *F.* sine exemplo, qua tamen significatione etiam mala lectio vocis خیزاب esse potest.

خیزانیدن [*é*] caussale verbi خاستن s. خیزیدن. Cum بر i. q. انگیختن excitare *B.* s. v. انگیز 3.

خیز بگیر [*é*] (surge cape) nom. lusus puerilis, ar. حاجوره *B.* et turc. طور طوت *F.* dicti, in quo puer puerum insequitur et capere studet. Lusum et lusus denominationem lex. *B.* auctor sic describit : آن چنان است که جمعی بطریق دائره بر سر پا نشینند وشخصی بر دور همین دائره از دنبال دیگری میدود اگر همان لحظه اورا گرفت بر گردن او سوار میشود وبر دور دائره میگرداند واگر پارهء دوید ونتوانست که بگیرد یا نزدیک بگرفتن رسید آن شخص که میگریزد یکیرا از مردم همان دائره میگوید که بر خیز وبگیر وخود بجای او می نشیند وآن شخص از دنبال دوندهء اول میدود واو میگریزد وهمچنین آن مقدار که خواهند. Alia illius lusus nomina sunt خیز گیر et خیزه گیره et خیزه گیر.

خیزْران [*ê*] *B.* s. (بر وزن میزبان) خیزران p. a. (یای مجهول) *HK.* s. خَیزَران *F. Bh.*, coll. ar. خَیزُران pl. خَیازِر genus virgae vel arundinis (چوب ونی), quod incurvando non frangitur (که بخم شدن نشکند), ex quo flagella (تازیانه) conficiunt *B.* Gl. Sch.; genus radicum in insulis indicis, ex quo scuta contexuntur (بر اوزون کوکدر هندوستان جزیره‌لرنده اولور اندن قلقان ایدرلر) *F.*, coll. hoc versu حکیم اسدی poetae : همه دشت او نو گل وخیزران ☆ گهی یکسویش بیشه وزعفران *F.*; genus arundinis crassioris, ex quo baculi et hastae conficiuntur (بر نوعی یوغون اولور اندن عصا ونیزه ایدرلر درخت نی وبیخ ;*F.* (ترکیده اک قارغی دیرلر

بالصحاح Bh. ex که از وی بن نیزه سازند, coll. hoc versu کمال اسمعیل poetae: چون نام کلك
او شنود رمح سر شغب ✿ خودرا فرو نورد
چون شاخ خیزران F.; 2) radix cypressi درخت (بیخ درخت سرو) B.; 3) myrtus (مورد) Bh. ex الاختیارات. Vox in arabica quoque lingua usitata indicae originis videtur. Inde خیزران بلدی myrtus silvestris (آس بری = مورد اسفرم) B.; خیزران دست et خیزران دُم adi. c. manum vel caudam arundini similem habens, epitheta equi, e. g. in hoc versu نظامی poetae:
از پشت سمند خیزران دست ✿ زین باز کشد بر زمین جست et انوری poetae:
ای زین لعل آهنین سُمر ✿ ای سوسن گوش خیزران دُم Bh.

خیز کیم [é] (surge cape) i. q. خیز بگیم; 2) i. q. 5 خیز (کبوتر ماده که در وقت نشاط کبوتر نر مستی کند) B. in app.

خیزنده [é] part. praes. verbi خاستن s. خیزیدن q. v.; 2) (part. praes. verbi خیزیدن pro خزیدن) lusus quidam puerilis, ar. زحلوفة dictus, in quo pueri in acervo arenarum humido considentes manibus elatis delabuntur (آن چنان باشد که کودکان بر تودهٔ خاك تر می نشینند ودست از خود بر داشته فرو لغزند) B.; cursus trahae (اطفال ایام شتانه تختهدن یاپوب اوزرینه اوتروب بوز اوزرنده قیار قزاق) F.; „traha" M. turc.

خیزوان i. q. شیروان nom. regionis celebris B. Pro خیزوان in lex. HK. legitur خیروان [é] et in lex. F. خیروان, quod huius lexici auctor antiquum nomen urbis شروان esse contendit, in qua natus dicitur poeta celebratus خاقانی F.

خیزه کیره F. s. خیزه کیره [é] i. q. خیز بگیم B.

خیزیدن [é] i. q. خاستن q. v. B. F.

خیزیدن [é] i. q. خزیدن tarde ingredi, quadrupedem repere, de infantibus; 2) coll. خیزنده 2 pede labi, lapsare (آهسته بجائی در شدن وبمعنی لغزیدن هم هست ونشسته بچهار دست وپا براه رفتن اطفالرا نیز گویند) B., qua utraque significatione hoc verbum alia forma verbi خزیدن est.

خیس imp. verbi خیسیدن q. v.; 2) coll. خیسه vestis lanea crassior (پلاس وجامهٔ کهن وخشین) F. sine exemplo. Posteriore significatione alia lectio vocis خیش 1 et 2 videtur.

خیسانیدن coll. خوسانیدن caussale verbi خیسیدن madefacere; subigere; miscere aqua vel sanguine B. s. v. بیاغاریدن q. v.; et madefieri (تر کردن وتر شدن) SHL.

خیسته i. q. خسته (معناسندن ماعدا مریض میوه چکردکی وغیری) F. sine exemplo; alia lectio.

خیسخانه [é] pro خیشخانه q. v. B. ex Fg. HK.

خیسنده part. praes. verbi خیسیدن q. v.; 2) a cold infusion R. J.

خیسه i. q. خیس 2 vestis lanea crassior (پلاس وجامهٔ کهن), e. g. in hoc versu میر نظمی poetae: پدید آمد از ره یکی
پیش شاه ✿ برش جامهٔ خیسه بر سر کلاه F.

خیسیدن madefieri (اصلنمق وآغاریدن) F. sine exemplo; cf. verbum caussale خیسانیدن.

خیش [é] pulcer, bonus (خوب) Gl. Sch., qua significatione alia forma vocis چویش s. خوش videtur.

خیش [é] HK., (بر وزن بیش) B., coll. خویش 1 et خیج instrumentum ad sationem faciendam (افزاری بجهت زراعت کردن), quo intelligitur aut dens s. culter aratri (آهنی که زمینرا بدان شیار کنند) aut vomer, cui dens s. culter aratri infigitur (چوبی که آهنرا بدان محکم سازند) B. aut iugum bovis aratoris (چوبی که بر گردن گاو نهند) B. F.; cf. خیشاوه.

p. a. خیش [ê] *HK.*, (بر وزن بیش *B.*), coll. ar. خَیْش pl. أَخْیَاش et خُیُوش et pers. خـویـش 2 genus panni lintei (پـارچـه ; (وجامهٔ کتان 2) vestis e lana et gossipio simul contexta (جامهٔ پنبه آکنده یعنی چیزی که آنرا با پشم وپنبه باهم بافته باشند) *B.*; genus panni lintei, ex quo maxime in regionibus Guzeratae, Sindiae et Indiae vestes contexunt et gestant (نـوعـی از بافـتـه بشد از کتان واکثر واغلب در ملک گجرات وسند وبـلاد هند بپوشند) *SHL.* et *F.* ex Fg., coll. hoc versu استـاد فـرخی poetae : دلی‌را درخون نوشی عدورا بر جگر نیشی ✿ عدو خیشست وتـو چـون ماه تـابان آفت خیشی *F.*; vel quod in Aegypto contexunt, etiam خیش مصری dictum; vel genus vestis linteae tenue et elegans, quo aestate utuntur (بـر نـوع لطیف کتان جـامـه‌در که ایام تابستانده کیرلو) *F.* ex میرزا ابراهیم coll. hoc versu مؤید حـکـیـم انوری poetae : آسمان خـود سال ومه پاینـده این دستان کند ✿ در دیش با خـیـش دارد در تموزش با فنك *F.*; vel genus panni lintei crassius et vilius (جامهٔ کتان سطبر) *F.* ex مجمع الـفـرس ; نوعی از کتان فـرومایـه *Bh.*; cf. خیشخانه.

خیشاوه (بـر وزن بـی جده *B.*) terra arata (زمین شیار کرده) *B.*; cf. خیش et خیج.

خیشخانه [ê] *HK.*, (بر وزن پیش خانه *B.*), sec. *F.* خَیشخانه n. c. coll. خیش tentorium (خیمه) linteum refrigerandi caussa intus foliis salicis conspersum (در درون آن برگ بید بگسترانند) et ab omni parte aqua rigatum, quod vices domus hindustanicae خسخانه dictae fungitur (وایـن بمنزلهٔ خسخانهٔ هندوستان است) *B.* Sec. *Bh.* est domus vel casa hiemalis opp. خسخانه, quae est aestiva (ودر تابستان در خسخانه نشینند مثل خیشخانه که در زمستان دران نشینند (ولایت *Bh.*; vel 2) sec. al. domus ex arundinibus et gramine exstructa (خانهٔ که آنرا از نی وعلف سازند); cf. خسخانه; vel 3) sec. al. domus, cuius latera e carduo spinoso خـر شتری dicto exstructa sunt, quae foris semper aqua conspergitur et intus flatu venti refrigeratur, quales in Sîstân exstruere solent (وایـن در سیستان متعارف است) *B.*, coll. hoc versu حکیم خاقانی poetae : از گلاب وژاله وکافور صبحش در سموم ✿ خیشخانه کسری وسرداب خـاقان et alio حکیم سوزنـی poetae : گفته اند چو آفتاب شد از اوج خـود بخانهٔ حوت ✿ بخیشخانه رود بـرگ بید وبده بخواه *F.*; 4) indusium linteum (پـیـراهـن کتان); 5) sec. lex. سرمهٔ سلیمانی : aurum purum (زر خالص) *B.*; cf. خیسخانه.

خیشفوج ar. پنبه دانه) بـزر) semen gossipii (القطن) *B.*

a. خَیط filum (رشته). Inde خـیـط الشعاع radii solis (خطوط شعاعی آفتاب) *Bh.*

خَیفَر utensilia domestica (آوانی اثواب خانه) *F.* sine exemplo. *C.* Alia lectio vocis خنفر s. خنور.

خیک, sec. *SHL.* et *HK.* خیگ, *gen.* uter vel culeus (طـلـوم), quo mel (بال), aqua (صو) omnesve aliae res (نسنه جمله) servantur *F.*; 2) uter vinarius coriaceus (شراب دان که چرم باشد) *HK.*; مـشـک شـراب Gl. Sch.; 3) uter (مشک) magnus aquatorum *SHL.* *HK.*, hind. پکهال (s. पखाल a large leather bag for holding water, generally carried on bullocks *Shaksp.*) dictus *HK.*; اعم از خیك صغاین وخیکی ماست *B.* sub vocis forma decurtata خـی. Talem utrem diversissimae fuisse magnitudinis et spatii pluribus probavit Quatremère in H. Mong. t. I, 139, not. 18.

خیک آب, sec. *C.* خیکاب, uter aquarius *F.* ex مجمع الفرس sine exemplo. *C.*

خیکچه (suff. چـه) uter parvus (کوچـک طلوم) plerumque ex corio hinnuli factus

F. (اکثر اوعلاق وآهو بره دریسندن ایدرلر) sine exemplo, fere 20 libras aquae capiens, quem plenum aquae sub ventre equi vel ephippio astringere solent Persae *C.* ex G.

خیک دوز n. c. qui utres conficit *J.*

خَیکَلَه nom. herbae cuiusdam (بر اوتدر) (عربیده جیهله ومرمه دخی دیرلر) *F.* sine exemplo; „nom. herbae, quae הרדמה dicitur“ *C.* ex G.

a. p. خَیل collect., sec. alios illius pluralis est خُیُول, equites, equi (سواران واسپان); sed apud Persas *absolute* significat: 2) coetus, caterva et copia s. multitudo omnis generis (وفارسیان بمعنی مطلق جماعه وگروه استعمال نمایند خواه ملایکه وجن بشد خواه انسان وسایر حیوانات از اسپ واشتر وسگ وآهو وگوسفند ومور وماهی وطیور حتی که خیل خواب وخیل خیال وخیل شراب وخیل سبزه وغیر آن خیل زنان ومردان درعربی بمعنی جماعت نیز آمده) *Bh.*; وطائفه باشد *B.*; cf. خیل زنان H. pr. reg. 18 vs. l. 2.

خیل mucus (لعاب غلیظ) narium *B.*; cf. خِل et خِلم.

خَیلانیدَن, sec. *C.* خیلانیدن i. q. خلانیدن *F.* sine exemplo. *C.*; alia forma.

a. p. خَیلتاش coll. تاش n. c. socius exercitus, commilito (سپاهی ولشکری که همه از یک خیل ویک طائفه باشند) *B.*; یعنی لشکر وسپاهی که بر عسکردن اوله بر برینه استاد خیلتاش دیرلر *F.*, coll. hoc versu منوچهری poetae: دل بیا زده بخوشی ورنه بدرگه شه ۞ فردات خیلتاشی ترک آورم بیری *F.*; 2) dux exercitus (صاحب خیل وسپاه سر لشکر وسر خیل) *B.*; *SHL.* Quae in hoc hem.: چه خوش گفت بکتاش با خیلتاش Gul. 103, 12, leguntur voces بکتاش et خیلتاش nomina duorum nobilissimorum athletarum esse dicit Gentius, quem ceteri interpretes secuti sunt. Sed docente lex. *B.* auctore بکتاش est nom. regis cuiusdam Kharismiae et vox خیلتاش secundum lexica persica significat „commilito“ et „dux exercitus“, quae utraque significatio in locum Gulistani bene quadrat. Diversa est interpretatio lexici *Bh.* „coetus servorum vel famulorum“ (جماعه نوکران وغلامان), quae loco Gulistani modo allato probatur, quocum etiam consentit lex. *SHL.*

خَیلخانَه n. c. domestici, familia, stirps (خاندان ودودمان) *B.*; دودمان وتبار *Bh.*, coll. hoc versu شیخ شیراز poetae: وآنکرا پادشه بیندازد ۞ کسش از خیل خانه ننوازد *Bh.*; castra, *gall.* camp, Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, 254, 8.

خیلو i. q. خیرو malva, flos *B.*; alia lectio.

خَیلی (suff. ی) coll. خَیل coetus, multitudo, copia (کثرت وجمعیت) *F.*; 2) multus (بسیار) *Bh.*, coll. hoc versu میر نظمی poetae: مرا کردند هر شب آشنائی ۞ سگان در کوی جانان بود خیلی *F.* et hoc versu هاتفی poetae: بسی خاطر خان باو میل کرد ۞ کرم کرد خیلیش وسر خیل کرد *Bh.* Inde phrasis: خیلی آب ببرد تا آشکر میشود s. اینکر میشود, qua in excusando et admirando utuntur respondens alii: یخ بسیر آب شد *Bh.* (یعنی چندین چیزها درین میان واقع میشود واین در مقام تعذر وغرابت امری گویند از اهل زبان به تحقیق پیوسته نعمت خان عالی ۞ چون یافتند مردم دیده سراغ تو ۞ این خیلی آب برد که بُردند پی در آب) *Bh.*

خیم coll. خِم 4 natura, indoles (خوی وطبیعت) *B.*; خوی ومزاج Gl. Sch., coll. hoc versu حکیم سنائی poetae: مرد شهوت پرسترا در خیم ۞ بدتر از بت پرست خواند حکیم *F.*; cf. etiam دژخیم; 2) sec. al. prava indoles (خوی بد) *B.*; خوی تند وتیز *F.*, coll. hoc versu Schahn.: دگر خوی بد آنکه خوانیم خیم ۞ که با او ندارد دل از دیو بیم *F.*; 3) sordes *et*

quidem a) coll. خِم 1 et خِلم mucus narium, b) saliva oris, c) sordes (قی وچرک) angulorum oculi *B.*, coll. hoc versu منجیك poetae : دو جوی روان در دهنش زخلم ✿ دو خرمن زده در دو چشمش زخیم *F.*, d) sordes abrasae viscerum et omasi (رندش روده وشکنبه) *B.*, coll. hoc versu خصمش ار که : موید شمس فخری poetae خورد عجب نبود ✿ که سگ‌نرا کلیچه باشد خیم *F.*, e) coll. خِم 2 pus, sanies vulneris (جراحتدن چقان اریك), coll. hoc زمین هست : حکیم اسدی مثنوی poetae آماجگاه جهان ✿ نشانه تن ما وچرخش کمان ✿ ززخمش همه خستگانیم زار ✿ نهان [F. نهان] خیم وخون لیك درد آشکار *F.*; 4) coll. خِم 3 et خِسم vulnus *B.*, ut in hoc versu بسی خیمها استاد عنصری poetae : کرده بود او درست ✿ مران خیمهای مرا چاره جست *F.*; 5) saccus (جوال) e lana arborea contextus (از ریسمان پنبه بافته) *B.*; اول جوال که غلیظ پنبه ایلکی ایله صوقنمش اوله واکا بکرز نسنه‌لره دیرلر *F.*, coll. hoc versu طیان مرغزی poetae : سبوی وساغر وآنین وغولین ✿ حصیر وجایروب وخیم وپلان, ad quem versum lex. *F.* auctor annotat : بو بیتده بر قاچ لغته شاهد ایراد اولنمشدر *F.*; 6) daemoniacus, insanus (دیوانه ومجنون) *B. F.* ex تحفة الاحباب sine exemplo.

خیمشاه, pronuntiatione ignota, maeror, aerumna (الم وغصه) *F.* ex نعمة الله sine exemplo. *C.* Vox dubia, ut eiusdem lex. *F.* auctor animadvertit : اما حرکتنی اشعار ایتممش وکیفیت احوالن دخی بلدرمامش *F.*

خیمناك (suff. ناك) coll. خیم 4 saucius *C.* ex vers. pers. Vet. Test. Gen. 34, 25.

a. خَیمَه pl. خیم et خِیام et خَیمات et plur. pers. خیمها domus ex panno laneo crassiore vel carbaso (پلاس یا کرپاس) exstructa; 2) domus lignea bellica (حرب خانه چوبین) *Bh.*; tentorium, tabernaculum, papilio, *gall.* pavillon, Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, 137. Inde خیمهء s. خیمهء دهر s. خیمهء ازرق خیمه سرا s. خیمهء زنگری s. روحانیان خیمهء کبود s. خیمهء فیروزه رنگ n. c. s. *met.* coelum *B.*

Phrases :

خیمه اَفکَندَن tentorium detendere, sed interdum legitur significatione : 2) tentorium statuere, collocare, e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : فلك بر زمین چار طاق افگنش ✿ زمین بر فلك پنج نوبت زنش, de quo loquendi usu non probando lex. *Bh.* auctor haec animadvertit : اگرچه استعمال خیمه افگندن در معنی فرود آوردن وخوابانیدن خیمه استاده است چنانکه شاعر گفته ✿ بیفگن خیمه تا محمل برانند ✿ که همراهان این منزل روانند ✿ لیکن گاهی بمعنی بر پا کردن هم مستعمل میشود علی الخصوص چون معنی توقف واقامت در موضعی محوظ باشد چنانکه بگویند که پادشاه بر کنار دریا خیمه افگند واینرا در عرف هند چهاونی گویند پس خیمه افگندن از علم چتر افگندن بود ودرین تامل است چه بدینمعنی افگندن ترجمه عبارت هندی میشود واین در فارسی درست نیست *Bh.*

خیمه بَر کَردَن s. خیمه بَر پا کَردَن tentorium statuere, collocare (نصب کردن) *Bh.*

خیمه بَر سَر اَنداختَن tentorium detendere (فرود آوردن) *Bh.*

خیمه بَر کَندَن i. q. خیمه کندن *Bh.*

خیمه بَصَحرا بُردَن *met.* delitescere (غائب شدن); 2) manifestum, apertum esse (آشکارا وبی پرده بودن) *B.*

خیمه بیرون زَدَن coll. خیمه زدن tentorium foras collocare *met.* i. q. foras exire (طشره چقمق) *F.*

خیمه دَر خَرابی زَدَن *met.* inconstantem fieri, iter facere (بیقرار گشتن وسفر

بیقرار شدن وبیقراری کردن ;Bh. (کردن B.; 2) intrepidum, impudentem esse (بی باك وبی شرم بودن) B. Bh.

خیمه زدن tentorium statuere, collocare, coll. در برابر معسکر وی خیمها زنند H. Sam. 154, 10; cum بر loci sedem figere alqo loco, coll. hoc versu poetae: پاك ساز از غیر وحشی٫ یـزدی دل وزخود تهی شو چون حباب ✿ کس سبکروحی تـواند خیمه زد بـر روی آب F.; 2) met. a) descendere, commorari (فـرود آمدن ومقیم شدن ونزول کردن), b) exercitum ducere (لشکر کشیدن), c) superbire (عجب وتکبر کردن), d) tubam inflare (باد بـر بـوق انداختن), quod ipsum met. de erectione membri virilis dicitur (وآنهم کنایه از بر خاستن آلت تـنـاصـل است) B. Inde خیمه زن n. c. tentoriorum erector s. praefectus M. ex Eb.

خیـمـه فـرو هشتن tentorium detendere Bh.

خیمه کَشیدَن i. q. خیمه گُستَردَن s. بر پا کردن Bh.

خیمه کَندَن tentorium detendere Bh.

خیمه٫ نورا طَنب نـو مـی بایَد „tentorio novo funis novus convenit", qua locutione significatur: regem novum in campo apparentem etiam servos novos sequi debere (غـرض آنست که هـرگاه پادشه نو در عرصه بیاید باید که نوکران نیز نو در عرصه بیایند) Bh.

خَیمَه دوز n. c. qui tentoria conficit (تـرجمه خیّام) Bh.

خَیمَه گاه n. c. locus, in quo tentorium collocant Bh.; a camp Shaksp.

خَیمَگی, suff. ی voci خیمه additum, qui tapeta lectosque sternit, cubicularius (فراش) Bh., coll. hoc versu جامی poetae: الا ای خیمگی خیمه فـرو هـل ✿ که پیش آهـنـگ شد بـیـرون زمـنـزل Bh.; 2) i. q. sequens خیمگی q. v. Bh.

خیمگی, suff. ی voci خیم 5 = جوال additum, acus grossior tentoriis consuendis (جوال دو: که خیمه بدان دوزند) Bh.

خـیـنـا i. q. خنیا et خیناگـر i. q. خنیاگـر q. v. B.

خینَور i. q. خنیور q. v. (پل صراط) B. Alia forma.

خینیدَن excolare (culicem) C. ex vers. pers. N. Test. Matth. 23, 24; to adorn, to decorate R. J. Verbum dubium.

خَیو (واو مـعـروف) et خیوْ coll. خَوِی saliva oris B. Gl. Sch.; cf. versum s. v. چله 5 e lex. F. allatum. Cum افکندن vel زدن vel کردن spuere C.

خَیوز i. q. خویوز F. sine exemplo. C.; alia lectio.

خَیُوشان (واو معروف) nom. urbis in خـراسان prope نیشاپور sitae Bh.

خیوَق nom. regionis in provincia Kharizmia (ولایتی از الکای خوارزم) B. Sec. F. nom. urbis (شهر) in Kharizmia, coll. hoc versu مولانا هاتفی poetae: تـو هم دست از کات وخیوق بدار ✿ که تا مملکت ماندت پـیـدار F.

خیوَك (suff. ک) diminut. vocis خیو qs. salivula C. ex vers. pers. Vet. Test.

خَـیـیـدَن i. q. خـایـیـدن C. ex G. Alia forma.

د

د octava arabici et decima persici alphabeti litera in numeris 4 significans est dentalis nota *d*, quae interdum etiam cum cognatis ت et ذ permutatur, e. g. in vocibus خات et خاد, کتخدا et کدخدا, شواد et شوات, استاد et استاذ, آذر et آذر, پدر et پذر, گنبد et گنبذ al. — Literae د plerumque respondet z. د d et s. द, haud raro etiam alia litera dentalis vel lingualis ut त, ध, ड, e. g. in vocibus پدر = s. पितृ, z. pitar, دویدن = s. धाव्, z. du, کده = s. कटक al. et in parsica lingua eâdem litera z. د *d* persica د exprimitur excepto fine vocum, in quo illi respondet alia litera dentalis t. Plura vid. in Instit. ling. pers. §. 31 et 69, 8, a. b et in Spiegel Gram. d. Parsispr. §. 16, coll. Zeitschrift der D. M. G. t. VIII, 2, p. 285, ubi Rückert de usu huius literae in syllaba rimica accurate disseruit.

دا fundamentum aedificii (اصل بنا), ut in hoc versu مولانا جامی poetae : پی دیوار ایمان بود کارش ✿ ازان شد چار دا از چار بارش *F.* In ceteris deest.

داب potentia, pompa, magnificentia (کر وفر) (وشان وشوکت) *B.*, e. g. : مثلا مظهر ✿ کر به بینی آنهمه دارات وداب ودار وگیر ✿ که بنام شاه ورسم باستان آورده اند *F.*; cf. دارات et 3 داراب; 2) gloriatio, ostentatio (خودنمائی) *B. F.* ex lex. میرزا ابراهیم sine exemplo; 3) manifestatio (پیدا) (اینمک) *F.* ex مجمع الفرس sine exemplo; 4) vox ex داراب q. v. decurtata (اختصار) (اولنمش) *F.*

دابخنیده i. q. خندیده *B.* in app. Part. praet. verbi zend-pazendici دابخنتن videtur, q. v. in appendice lexici, more persico formati.

داپرزه hirundo (فراشتروک) *B.*; cf. دالبزه.

دابزه milvus (زغن), e. g. ابو المعانی ✿ کار شاهین نکند دابزه کم پرواز *F.*; fringilla *C.*

دابشلیم nom. dynastiae, in Sumanât regnantis (طائفه وقومی اند که پادشاهی سومنات بدیشان مخصوص است) *B.*, de q. v. Mirchondi H. Gaznev. ed. Wilken p. 81. Eiusdem nominis rex indicus in fabularum libro notissimo commemoratur, de q. plura v. s. v. بیدپای, coll. Masûdi in Gildemeister script. arab. de reb. ind. p. ١٠.

داتوبر administrator iustitiae, iudex, arbiter (داور ودادرس) *B.* Vox ex داتو, z. dâta = phl. דאת, syr. ܕܬܐ, p. داد et بر pro suff. ور s. وار composita respondet voci pers. usitatae داور pro دادور et chald. דְּתָבַר Dan. 3, 2. 3.

داتوره i. q. تاتوله *B.* s. v. بقم. Alia forma.

داج tenebrosa *nox* (شب تاریک); 2) tenebrae (تاریکی شب) *B.* Vox ex ar. داج s. داجی tenebrosus orta, coll. hoc versu شیخ نظامی poetae : ای زروز سپید تا شب داج ✿ بعددهای فیض تو محتاج *F.*

داچک inauris (گوشواره) *B.*, ut in hoc قنعد poetae شرف شفروه : آن شیهه که مرکب بندت همیزند ✿ بر خنگ آسمان چو نوای چکاوکست ✿ وآن نعل کهنه که بیفتد زپای او ✿ در گوش دختران همه چون نعل داچکست *F.*

داخال i. q. دارخال s. دالخال q. v. *F.* ex الجمع sine exemplo. Vox decurtata vel mendosa.

داختن i. q. دانستن q. v. *B. F.* ex Fg. sine exemplo.

داخس et داخش morbus hominis, quo corpus languidum redditur (بر علتدر وجود انسانی ضعیف ویابس ایدر), ut in hoc versu میر نظمی poetae : مبتلای علت

داخش شده ✿ کار او شام وسحر نالش شده *F.* Vox arabica داحس paronychium, videtur; cf. etiam ar. دَخَس.

داخُل i. q. داخول aula regia (درگهٔ پادشاهان) *B. F.* ex Fǵ., coll. hoc قطعه poetae نرکس از پهلوی سنبل سوی ما : امیر خسرو چشمك زنست ✿ تا بدان چشمك اسیر طرهٔ سنبل شویم ✿ شاه تا داخل بساط آراست اندر مدح او ✿ چون علم گشتیم باری سوی او داخل شویم *F.*

داخِم ad vivendum necessaria, victus (رزق وروزی) *B.*; نصیب ورزق *F.* ex المجمع sine exemplo.

داخُول [*ô*] i. q. داخُل aula regia *B.*; 2) scamnum vel sedile (دکه وسکو) in aula (درگاه) regum et principum exstructum *B.*, in quo famuli aulici (بوابان وچاوشان) aliive considere solent, alias etiam دارافزین dictum *F.*; 3) coll. داهول s. داخل a) terriculamentum (علامتی), quod venatores in campo haud procul a laqueo (دام) ponunt, ut fera in plagas incidat et b) terriculamentum in arvis positum ad abigendas feras et volucres *B.*

داخیدَن disiungere, separare (از هم جدا کردن); 2) intueri, conspicere (نظر بر چیزی افکندن ودیده‌ور شدن) *B. F.* ex المجمع sine exemplo.

داد h. p. lichen, impetigo (جوشش یا خارش بسیار ar. (قوبا) *B.*, coll. hoc versu poetae cuiusdam : داد زبس مردم که ازوی داد خواهند ✿ گرفته داد سر تا پا تن او *F.* Vox ex s. दद्रु orta.

داد (z. وسدمد, phlv. דאד, coll. syr. ܕܐܕ) 3 ps. sg. praet. abs. verbi دادن eiusdemque infinitivus apocp. *B. F.*; 2) donum (عطا وبخشش) *Bh.*; cf. Chr. Sch. 49, 282; portio, sors (بهره) *B.*; 3) iustitia, ius, aequitas (راستی وعدل وعدالت) *B.*; عدل وانصاف *Bh.*; 4) aequalitas (اعتدال) *B.*, coll. داد بادهٔ صفحان in Spieg. Chr. 98, 12; inde داد بالا aequalitas staturae, apta membrorum compositio (اعتدال قد وموزونی قامت) Gl. in Des. et داد بود n. c. aequalitas (اعتدال وبرابری) Gl. in Des.; 5) queri de iniuria, querela, lamentatio (تظلم وفریاد وفغان) *B.*; cf. داد دادن et داد کردن; 6) vitae tempus, aetas, annus (عمر وسن وسال آدمی) *B.*, e. g. in hoc versu حکیم قطران ارموی poetae : نوروز پرتو رخ وپیروز بامداد ✿ از بخت داد یابی واز عمر بر خوری *F.*

Phrases :

داد دادَن ius dare, tribuere *Bh.*, coll. هم تخت نشین از بهر داد دادنست نه برای شاد زیستن Anv. Soh. in Spieg. Chr. 34, 1. 2 et Gul. 27, 5 et 6 et داد فسق [جنگ ed. Taur.] وجدال بدادیم Gul. 153, 7. 8 „iurgio et altercationi ius tribuimus“, i. e. fecimus id, quod in iurgio et altercatione oriatur necesse est; 2) coll. داد کردن lamentari, queri (فریاد کردن) *Bh.*

داد کَردَن i. q. داد دادن *Bh.*, coll. از کس پیش کسی دادی مکن „ne querere de quodam cum alio“ Pend. 96, 5.

Praeterea vox داد coniungitur cum verbis گرفتن ، ستدن ، بردن ، زدن et برخستن *Bh.*

دادا *gen.* ancilla quaevis (هر کنیزك); 2) *spec.* ancilla vetusta (پیر کنیزك), quae a prima aetate in servitute s. famulatu alicuius erat *B.*, vel sec. *F.* gerula infantum (اطفال خدمتنی ایدن جاریه به دیرلر خصوصا), e. g. شه داعیٔ شیرازی ✿ مثنوی ✿ راست بشنو صافیب بالله زمن ✿ خواهری دارم بصورت به زمن ✿ گر به بینی حسن مهر آرای او ✿ تو مرا خوانی یقین دادای او *F.*; cf. دادو.

دادار (suff. ار pro آور) ius et iustitiam tribuens (داد آورنده وداد دهنده); cognomen Dei et regis iusti *B. F.*; خدا Gl. Sch.; cf. Chr. Sch. 88, 18. Synonyma sunt داور et داد گستر ، دادگر ، دادده ، داد بخش *Bh.* Num forte respondet z. ?وسدمد

داد آفرید s. داد آفرین (iustitiae creator, auctor) n. c. cognomen Dei *B.*; 2) nom. soni cuiusdam (نواکی) musici *B.* Gl.

Sch., coll. hoc versu Schahn. : سرودی بآواز چون بر کشید ✿ که اکنونش خوانی وداد آفرید F.

دادالّه i. q. دوداله B. in app. Alia forma.

دادان cognomen (لقب) regum antiquorum Persarum, quum a کیومرث usque ad گشتاسپ omnes reges ita dicti sint F. sine exemplo. Num forte legendum دادار?

داد بازی i. q. دد بازی n. c. ludus aleatorius alias منکّ et ar. قمار s. قمر بازی dictus M. ex Hyde hist. nerdil. p. 103. Cf. ar. دَدّ et دادّة lusus, ex quo ortum videtur, nisi forte legendum داو بازی.

داد بَخش n. c. i. q. دادار Bh., coll. hoc versu نظامی poetae : بنام بزرگ ایزد داد بخش ✿ که مارا زهر چیز او داد بخش Bh.

داد پُرس n. c. i. q. داد خواه et داد پرسی (suff. ی) i. q. داد خواهی R. J.

داد بَیگ n. c. administrator iustitiae B. s. دادُك 2.

داد خَواه n. c. qui ius vel iustitiam petit, accusator, actor; 2) iniuria affectus, oppressus (مظلوم وداد خواهنده) Bh.; شکیتیجی F., coll. hoc versu میر نظمی poetae : ترحم نداری بدین بی گنه ✿ شوم روز محشر زتو داد خواه; unde داد خواهی (suff. ی) n. abstr. requisitio iustitiae, querela hominis iniuria affecti (شکایت کردن مظلوم از ظالم) B. in app.

داد دِه n. c. i. q. دادار q. v.; 2) nom. diei decimi quarti cuiusvis mensis regii B.; unde داددهی (suff. ی) administration of justice R. J.

داد دِهِش n. c. liberality, a present Shaksp.

دادَر s. دادِر dial. Transoxaniae (بلغت ماوراء النهر) frater (برادر) B. F., coll. hoc versu حضرت مولانا poetae : تلخ خواهی کرد بر ما عم مرا ✿ که بدین مید آردی دادر ترا F.; cf. etiam دادر اندر et ex hac voce formas decurtatas دادرند et دادند et دادندر; 2) amicus (دوست) B. F. sine exemplo; 3) pro دادار q. v. forma decurtata C.

دادراد cognomen Dei F. sine exemplo; structor, faber C. Vox dubia in ceteris lexicis non comparens. Cf. داراد et دارْد.

داد راست adi. c. iustus (عادل) B., coll. hoc versu Schahn. : چو این کرده شد سام بر پای خاست ✿ بگفت ای گزین مهتر دادراست Gl. Sch.

دادَر اَندَر n. c. coll. اندر 2 i. q. برادر اندر frater non germanus (اوکی قرنداش), ut in hoc versu لطیفی استد poetae : ورا دادر اندر یکی مرد بود ✿ که با دیو جنگی هم آورد بود F. Cf. formae decurtatae دادرند et دادندر et دادند.

دادرَس (a v. رسیدن) n. c. i. q. داتوبر B.; unde دادرسی (suff. ی) n. abstr.; redress, retributive justice J.

دادرَند frater natu maior (برادر بزرگ) B. Vox ex دادراندر decurtata.

دادِستان (suff. ستان) societas in negotio (شریک شدن وراضی گردیدن در کاری) B.

دادِسْتان (a v. ستدن) n. c. i. q. داتوبر et met. rex; 2) sententia, responsum iudicis (فتوی) B.

داد سُخن n. c. appreciation of a speech R. ex Gladwin.

داد طَلب a. p. n. c. seeking justice R. J.

داد فَرمای (iustitiam praecipiens) n. c. cognomen Dei et met. regis iusti B. F.

دادَک i. q. دایک (= دابیک, ex quo decurtatum videtur), ut in hoc versu حکیم سنائی poetae : همه پانش زحاجب وزامیر ✿ همه لافش زدادك وزوزیر; 2) i. q. دله mustela (نام دله در), ut in hoc versu اثیر الدین اخسیکتی poetae : تو آن نازنینی که در مهد فطرت ✿ روان دایگان برتر از عقل دادک F. Meninski auctoritate lex. F. nisus interpretatur : „diminut. a دادا gerula infantum Ferh.“, sed in lex. F. nihil aliud

legitur, quam interpretatio sub 1 et 2 allata. Alia forma vocis دادُك videtur.

دادُك famulus s. servus senex (پیر غلام قدیمی) *B.*, qua significatione ex دادوک (دادو et suff. ک) decurtatum videtur; 2) vel potius دادک sec. *HK.*, i. q. داد بیگ administrator iustitiae, ex quo decurtatum est *B. HK.*; cf. ذادک 1.

دادگاه n. c. iustitiae locus, qua voce Persae „monumentum sepulcri s. sepulcrum" significant, alias ستودان et دخمه dictum Hyde hist. rel. V. Pers. p. 406.

دادگَر (suff. گر) coll. دادار iustus; 2) cognomen Dei *B.* et *met.* regis iusti vel administratoris iustitiae *F.*; 3) nomen, quo solemnia quaedam regia significantur (نام جشنی از جشنهای ملکی) *B.*, e. g. in hoc versu امیر معزی poetae : تهنیت گویند شاهانرا بجشن دادگر ✿ جشنرا من تهنیت گویم بشاه دادگر *F.* Inde دادگری (suff. ی) administration of justice *R. J.*

داد گُستَر n. c. i. q. دادگر; 2) *met.* cor (دل) *B.*; inde داد گستری (suff. ی) n. abstr. iustitia Anv. Soh. in Spieg. Chr. 34 l. atp.

داد گیر adi. c. iustus, iniustitiam removens (عدل وظلم دفع ایدیجی), ut in hoc versu poetae cuiusdam : داد من از تو ستد در روز داد ✿ داد مظلومان زبیداد دادگیر *F.*

دادَن (z. دا, dâ, s. दा) imp. ده dare, donare (عطا t. ویرمك) *F.*, qua significatione construitur c. dat. ps. Spieg. Chr. 3, med., vel cum ب s. به *ibid.* 6, 16, H. Sam. 4, 11, vel cum با Mirchond in Not. et Extr. t. IX, 214, 5. 6; et i. q. باز دادن reddere, solvere *debitum* Ros. Narr. 84, 14, et sermone sodomitarum i. q. کون دادن paedicare. — Praeterea verbum دادن saepe alius verbi vices gerit, ut a) verbi auxiliaris کردن facere, e. g. ارشاد دادن bene dirigere, ducere, انزال دادن hospitio excipere, انصاف دادن iuste agere, آواز دادن clamare, تصحیح دادن emendare, corrigere, comprobare *Bh.*, تصمیم دادن firmiter constituere Mirch. in Wilk. Chr. 123, 10, جانشین دادن vicarium, successorem facere, خطا دادن peccare, errare, سلام دادن salutare, فراموش دادن oblivisci, ناله دادن lamentari, gemere, وعده دادن promittere, al. *Bh.*, coll. ومهترا از همه جوانب درد سر دهد Fleischer Ali's Spr. p. 21 fin.; et b) verbi زدن e. g. گوز زدن = گوز دادن pedere, جاروب زدن = جاروب دادن scopis purgare, verrere *Bh.*; et c) verbi نهادن „ponere" locum occupat, e. g. گوش بچیزی دادن aures praebere rei, سر بپای کسی دادن caput in pedem imponere *Bh.* et d) pro گفتن „dicere" ponitur, e. g. قصه دادن narrationem dicere, narrare *Bh.*; et e) pro فرمودن iubere, e. g. شغل دادن negotium mandare *Bh.*; et f) pro گذاشتن transire, quae significatio eo nititur, quod res data quasi transit in alium (بمعنی گذاشتن اعم از آنکه مدان بشد حق آنست که دادن بمعنی مطلق گذاشتن است), e. g. راه دادن viam transire, کوچه دادن plateam vel vicum transire *Bh.*; et significat g) ostendere, manifestare (نمودن وپیدا کردن), e. g. جمال دادن pulcritudinem ostendere *Bh.*

c. باز reddere, remittere (بر گردانیدن) *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 6 l. atp. Inde بعدم باز دادن annihilare (نیست ونابود کردن); et بقلم باز دادن litura tollere, obliterare, delere (خط بطلان کشیدن بر چیزی) *Bh.*; جواب باز دادن responsum reddere *C.*

c. بر i. q. simpl. Spieg. Chr. 143, 2. Cf. etiam supra بر دادن.

دادَند i. q. دادرند, ex quo decurtatum est, frater natu maior *B.*; et دادندر i. q. دادراندر, ex quo decurtatum est, e. g. in hoc versu استاد لطیفی poetae : نیایند در خانه دادندران ✿ اگرچه که بودند با هم دران *F.* Utraque vox eadem est.

دادن وستدن i. q. داد وستد q. v. *Bh.*

دادنی (suff. ی) dando vel donando aptum, donum quodvis (ویرهجک در هرنه اولورسه اسم مصدر در خوردنی کبی احسان وعطا ومعناسنده کلور) *F.*; an advance of money for work or goods *Shaksp. R.*

دادو *gen.* famulus, servus (غلام); 2) *spec.* servus senex, qui a prima aetate in famulatu erat *B.*; i. q. لالا *F.* Videtur masculinum vocis praecedentis دادا; utraque vox in hoc versu حضرت مولان legitur: بیرون بر ازین طفلی مارا برهان ای جان ٭ از منت هم دادو وز غصهء هم دادا *F.*

داد وبستد i. q. داد وستد, e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: علی تو از کدام طرف حرف میزدی ٭ روزی که داد وبستد ناز ونیاز بود *Bh.*

دادور (suff. ور) i. q. دادار q. v. *B.*

داد وستد s. داد وستان dare et accipere, i. e. emtio et venditio s. commercium *Bh.*

دادوند (suff. وند) aequalis, aequus (معتدل که اعتدال داده شده باشد) Gl. in Des. *B.*

داده part. praet. verbi دادن; unde نداده چیز non donatus aliqua re Frag. 28, 16; 2) *met.* sors, portio, pars constituta (نصیب وقسمت), e. g. in hoc versu poetae مرزا صدر الدین مشهدی: در کام ازدها وپلنگ آب خورده ایم ٭ هسر صبح وشام داده میرسد بما *Bh.*

a. دادی nom. diei celebris XXV Persarum (شهور فارسینک یکرمی بشنجی کونی اسمیدر) *F.* sine exemplo; „*arab.* nox lunae XXV et XXVI G." *C.* Alia forma vocis arabicae داداء pl. دآدیء, qua finis mensis vel tres postremae noctes mensis significantur.

دادی i. q. جوجادو q. v. *B.*; inde دادی رومی i. q. هوفاریقون q. v., hypericum *B.*

دادی فریدی coll. داد 5 a plaintiff, a complainant *Shaksp.*

دادیک i. q. دادک 2 administrator iustitiae (خداوند داد) *SHL.* et *F.* s. v. دادک 1. Alia forma vocis داد بیک videtur.

a. دار domus, habitaculum, mansio (خانه ومحله) *B.*; et الداران dual., in cas. obl. دارین s. الدارین vita praesens et futura Gul. 159, 3, Spieg. Chr. 71, 17. Vox in persica quoque lingua usitata, qua cum alia voce coniuncta varia domuum genera significantur, e. g. دار الادب schola, palaestra literaria (مجلس علم وفضیلت ومجلس درس وعلوم) *F.*; دار الامان domus securitatis et pacis *Bh.*; دار البقا i. q. سرای بقا *met.* vita aeterna Wilk. Chr. 147, 7; دار البوار *met.* inferi *Bh.*; دار الحدث *met.* latrina (مستراح) *Bh.*; دار الخلافة s. الخلافة پدر آدم *met.* mundus *B.* in app.; دار السلام s. دار السلامه *met.* paradisus; دار سپنج coll. دیر سپنجی *met.* mundus inferior (دنیا وعالم سفلی) *B. HK.* (pro سپنج q. v. in lex. *B.* mendose legitur سنج); دار سرور *met.* paradisus; دار شش در *met.* mundus inferior, respectu sex plagarum (جهت) sic dictus *B.*; دار الشفا nosocomium Freyt.; sec. *Bh.* domus salutis s. sanitatis (مقابل دار المرض) *Bh.*; دار الضرب officina monetaria, moneta; دار الضیف hospitium (مهمانخانه) *Bh.*; دار العیار domus probandis mensuris vel ponderibus; دار الفنا s. دار فنا *met.* vita terrestris, mundus Wilk. Chr. 147, 6; دار غرور *met.* mundus *B.* in app.; دار القرار domus firmae mansionis i. e. sepulcrum; دار القمار domus aleatoria; دار المرض nosocomium *Bh.* al.

دار imp. verbi داشتن; et 2) in comp. part. praes. significatione: a) tenens, habens, possidens (دارنده), e. g. زر دار s. مال دار opes possidens, opulentus et b) custodiens, servans (نگه دارنده ومحافظت کننده), e. g. راه دار viae custos; کفش دار calceorum custos; 3) n. s. i. q. داشتن; 4) i. q. داور *B.*, ex quo contractum videtur.

دار (z. [illegible] s. [illegible] daoru s. dâuru Vendid. Sade ed. Bornouf p. 254, coll. Spieg.

Avesta p. 140, not. 1, vers. germ., s. दारु, gr. δόρυ) arbor, lignum (درخت); unde 2) tignum, trabs (چوبی که بدان خانه پوشند) B.; هر دیکلوب طوران اغاجه دیرلر F., coll. hoc versu Schahn.: دومر دانش
از آسمان بلند ✿ که بر پای چونست بی
دار وبند F. et pertica, cuius extremitati funis funambuli alligatur, ut in hoc versu شمس فخری poetae: کشیده زخم
سو رسنهٔ دار ✿ زبالا بزیر از یمین ویسر F.; cf. infra داربـــز; et 3) *met.* patibulum (چوبی که دزدان را ازان بحلق آویزند) B.;
در فارسی معلق چوب ودرخت ونیز چوبی سر کج که بزمین فرو برند ودزدان وگناهکاران را رسن در گلو کرده بران کشند وآن در هندوستان از چوب راست وبلند بطریق ستون بود ودر فرنگستان بشکل مثلث باشد چنانچه صلیب عیسی مشهور است وایـن در اصـل مجاز است از عـلم اطلاق علم بر خص *Bh.* Inde „de patibulo suspendere" persice dicunt بدار بر
بر دار بر زدن *Bh.* s. بدار بستن s. آوردن Frag. 25, 13, s. بر دار زدن *Bh.* s. بدار کردن Frag. 22, 7, s. بر دار کردن *Bh.* Frag. 25, 26, s. بر دار کشیدن *Bh.*; 4) i. q. دار فلفل piper longum; 5) nom. urbis in Hindûstân *B.*, in provincia hindustanica Malva, cuius metropolis est Mandu (هندوستانده منده مضافتندر بر شهر اسمدر ولایت مزبورك دار الملكنه مندو دیرلر) *F.*; name of a city in Malwa or central India *J.*, ut in hoc versu مـیـر خسرو poetae: خود آن در دهلی وجان در
دار هندو *F.* دوادو ✿ تنش در شهر وجان در

دارا coll. دارای part. praes. verbi داشـتـن tenens, quo „Deus" significatur et *met.* rex (بمعنی دارنده واشاره بذات باری تعالی وکنایه از پادشاهان باشد) *B.*; 2) *pec.* quivis rex potens (هر ذی شوکت پادشاهه مدح وستایشده دارا دیرلر) *F.*; unde دارای روم *gen.* rex Rûmanorum (پادشاهان روم) et *spec.* Alexander magnus (اسکندر ذو القرنین) *B.* in app.; 3) faex, sedimentum (لای ودردی که در ته خم نشیند) *B.*, qua utraque posteriore significatione vox دارا in hoc versu استاد عنصری legitur: اگر چند ✿ زمی گر نباشد زدارا کشم
سلطان ودارا وشم *F.*; 3) coll. *K.* dâr[a]yawu, nom. dâr[a]ya wush et דָּרְיָוֶשׁ, Darius, etiam دارا اکبر Darius maior et Dârâb (داراب) dictus, qui Alexandro regnante interfectus est. Illius filius est Darius minor (دارا اصغر) *B.*

داراب i. q. دارا 3 Darius, qui tempore Alexandri interfectus est *B.*, ut in hoc versu استاد لبیبی poetae: شد سکندر
بعقل ورأی صواب ✿ غالب وچیره دست بر داراب *F.*; 2) nom. filii, quem peperit filia natu maxima Bahmani (همای dicta) (نام دختر زادهٔ مبین بیمن) *B.* i. e. Darius, rex octavus dynastiae Cajanidarum; 3) coll. دارات i. q. داب *B.*, quae ex داراب contracta vox videtur; (بمعنی کرّ وفرّ وداروگیر) *F.* sine exemplo; 4) vox cum آب composita *proprie* dominus aquae, i. e. nutritor (بمعنی رب آب است که پرورنده ورب النوع خوانند) *B.*; 5) dial. Ghilânensi i. q. داربر *F.* sine exemplo.

داراب گرد n. c. nom. urbis a داراب conditae (شهری بنا کردهٔ داراب) Gl. Sch.; cf. گرد.

دارات coll. داب et داراب 3 potentia, pompa, magnificentia (شان وشوکت وکرّ وفرّ) *B.*; کر وفر اثواب احتشام وسائر آلات حشمت *F.* ex مـوئـد الفضلا sine exemplo. Num forte alia lectio vocis داراب 3?

داراد i. q. دادراد *F.* sine exemplo, ex quo decurtatum videtur.

دارادار کردن (vox ar. دار repet. inserta lit. ا) i. q. دار دار کردن in longum tempus sedem figere, commorari, manere (دیر پائیدن وثبت داشتن ومدار کردن وبسیار ماندان) *B.*

دار آفرین s. دار آفّرین s. دار آفرین n. c. quaevis res, in qua quis inclinans quiescit (هر چیز که مردم بر آن تکیه کنند خواه آن شخصی باشد وخواه آن محجری وخواه

2) sedile, (ستونی وديواری وامثال آن; scamnum ad ianuam aedium (دکه وصفهء درخانه); 3) cancelli (پنجره ومحجر), quos ante ianuam aedium inter duas postes (مابين دو بازوی در) conficiunt; 4) nom. medicamenti cuiusdam (نام داروئی) B. Aliae vocis formae sunt دار فرين et دار بزين, sed quid significent compositi membra, haud satis constat. Exempla in lex. F. haec afferuntur: حكيم سوزنی ✿ هست مرپخت ترا قدرت كه تاختترا كند ✿ پايه از ياقوت وصحن از سيم ودار افرين ززر ✿ عميد لويكی ✿ صدر قدرم نه مقاميست كه هم لحظه زحل ✿ چشم روشن كند از چشمهء دار افرينم ✿ ابو الفرج رونی ✿ تكيه بر بالش اقبالش دار ✿ كه زتثبيدش دار افرينست ✿ حكيم روحانی در قسميه ✿ بخيره چشمی سوراخهای دار بزين ✿ بسرخ روئی ديوارهی آتشدان F.

دارانيدن caussale verbi داشتن q. v. C.

دارای i. q. دارا 1 (بمعنی پروردگار است جل جلاله وكنيه از پدشاه نيز هست وپرورندهرا هم گفته اند كه آنرا رب النوع خوانند) B.; 2) sec. F. horrei *aut* cellae, aut commeatus custos vel praefectus (انبار دار معناسند يعنی انبارجی) F. sine exemplo: cf. داری a. Inde دارای گونه i. q. ar. رب النوع dominus speciei B.; cf. داراب 4.

دارائی (suff. ی) ad Darium (دارا) pertinens (يای نسبتله دارايه منسوب ديمك اولور) F. sine exemplo; 2) n. s. rectio, gubernatio H. Sam. 186, 12. 203, 2, H. pr. reg. p. 2 vs., 7, ubi falso دارای legitur; 3) genus panni serici diversi coloris (نام قماشی ابرشيمين كه الوان باشد) Bh.; genus panni serici, quod undulatum خارا dicitur (بر نوع حرير قماشدر موج وپرلدكده خارا ديرلر) F. sine exemplo; cf. خارا 2, et hic versus poetae cuiusdam: با سكندر نسبان آينه داری برسد ✿ چون بپر جلوه دهد جامه دارائيرا Bh. Inde دارائی genus panni subtilis (قماشی شب اندر روز است لطيف وملا ننغرا اين لفظرا در تجليات آورده) Bh.

داربا i. q. دربا q. v. B. F., e. g. in hoc poetae قطعه: حكيم سوزنی ✿ هرگز مباد بر تو فذلك شمر عم ✿ همچون جنان وپيش تو رضوان بريدگی ✿ هست اين جواب شعر بيونانی آنكه گفت ✿ يا رب چه داربا وفريبنده كودكی F.

دارباز n. c. (coll. دار arbor) funambulus, schoenobates (شخصی كه چوب بلندیرا درزمين محكم سازد وبر اطراف آن ريسمانها ببندد وبر بالای آن چوب رود وبازيهای عجيب وغريب كند) B.; رسن باز Bh.

داربام n. c. (coll. دار arbor) trabs longa, tectum domus sustinens, etiam شاه تير dicta B.

داربُر (*propria* arborem scindens) n. c. avis quaedam coloris viridis, quae arbores rostro suo perforat (كند), dial. Shîrâzensi دار تمک B. et تُك تير (rostri acuti) vel سبزک et dial. Ghîlânensi داراب dicta F.; picus M.; cf. دارسنب.

دارپرنيان (coll. دار arbor) n. c. caesalpinia sappan (چوب بقم) B., sic dictum videtur, quod illo ligno infectivo in tingendo serico (پرنيان) utuntur; cf. دارنهال.

دارپزه (coll. دار arbor) acanthis, *avis* M. ex F., in quo illa avis sic describitur: سرچهدن كوچك بر قوشدر الاجه تويلری اولور تركيده اكا اسكته ديرلر F. sine exemplo. In lex. C. legitur: „دارپره et دارپُز idem quod (נִמְזָךְ) fringilla G." Alia lectio vocis داپرزه videtur; cf. دالبزه et دانيزه.

داربزين i. q. دار آفرين q. v. B. F.

داربست (coll. دار arbor) n. c. pergula, alias طارم تاك dicta (دو قسم است يكی چفتی كه تاك وكدو بر آن اندازند تا پهن شود وخوشه بدان آويزند), e. g. ✿ اشرف ✿ داربست بهار وحدت من ✿ بارور تر زدار منصور است ✿ محسن تاثير ✿ تن بر عروج

دار چو منصور داده ام ✿ از داربست چیده شد انگور باده ام *Bh.*; 2) tabulatum, pegma (دوم که برای عمارت سازند وآن چوبی چند بود که معماران بالای آن نشسته کار میکنند) *Bh.* sine exemplo.

دار پلپل n. c. i. q. دار فلفل *HK.*

داربسوی (coll. دار arbor, *proprie* lignum odoratum) n. c. lignum aloes (چـوب عود) *B.*

داربَهال i. q. دارنهال *F.* ex Fg. sine exemplo. Lectio mendosa videtur.

دارچوب n. c. lignum, in quo vestes imponuntur (چوبی که جامها بر آن اندازند کذا فی الملحقات) *Bh.* sine exemplo, ar. مشجب dictum *B.* in app. Vox cum دار arbor composita videtur.

دارچینی (coll. دار arbor, *proprie* lignum sinense) n. c. cinnamomum, etiam قلم dictum (دارچینی چوبی معروف سرخ رنگ که در طعم شیرین وتند میباشد وآنرا قلم دارچینی نیز گویند زیراکه مانناست بقلم) *Bh.* Inde ar. دارصینی *B.* in app. Voci دارچینی respondet vocabulum indicum vulgare दारचीनी s. दाचीनी, de q. v. Lassen Ind. Alterthsk. t. 1, 1, p. 280, not. 2.

دارخـال (coll. دار arbor) n. c. arbor non insita (که آنرا پیوند نکرده باشند); 2) surculus recens plantatus (نـو نـشـانـده); 3) frutex (بوتهء درخت) ex loco in locum translatus *B.*; فـدان معنـاسـنـد اما شرح السامی فی الاسامیه دارخال هو اعتـقـال الـرجل الاغصن ينقل من وضع الـى الموضع اخـم نـلـغـرس *F.*, coll. hoc versu شهاب الدين هروی poetae : تو گفتی مگر دارخال بهشت ✿ بیاورد رضوان درین باغ کشت *F.* Aliae vocis formae sunt داخال et دالخال, quarum prior decurtata, posterior ex permutatione lit. ر cum ل orta videtur.

دارْد, sec. *C.* دارَد, i. q. داراد s. دادراد cognomen Dei *F.*, ex quibus decurtatum videtur, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : دارد وداراد ودادراد همین ✿ همه سمرا نام خدا دان يقين *F.*

دارَد 3 ps. sg. aoristi verbi داشتن *F.* Inde locutio دارد ابیمر بیکران significans : „misericordiae plenus est (شفقت بسیار دارد) *B.* in app.

دار دار کَردن i. q. دارادار کردن q. v. *B.*

داردان (coll. دار arbor) n. c. seminarium, plantarium (تخمدان) *B.*

دارنَست (coll. دار arbor) n. c. solanum, *herba M.* ex *F.*, in quo haec interpretatio legitur : ایت اوزومی دیدکلری اوتدر *F.* sine exemplo. In lex. *C.* legitur داردوشت et داردوست.

داررومی (coll. دار arbor) medicamentum quoddam rûmanum (داروئی رومی) *B.*

دارزَرد (coll. دار arbor) n. c. nomen plantae, qua tinctores utuntur, alias زرد چوبه ar. عروق الصفر dictae *B.*; cf. برنج زرد.

دارسُنب (*proprie* arborem perforans) n. c. instrumentum ad perforandum instar terebrae (نسنه دلهجک آلت مثقب وبورغی کبی), inde 2) picus, *avis*, *quod rostro suo arbores perforat* (turc. اغاج قنقان), coll. hoc versu ابو المعانی poetae : دلبری چون سفت درّ دختری ✿ کیم او بوستن گویا دارسنب *F.*; cf. داربر.

دارِش (suff. ش a v. داشتن) custodia (نگهداشتن) *B.* Inde دارش پسندی custodia sufficientiae (حفظ کفیت) et دارش خسروی custodia institutionum regni (محافظ قواعد مملکت) Gl. in Des.

a. p. دارش corium ovillum nigro colore tinctum (پوستی سیاه گون وسختیان ومیشین) *F.*; یعنی پوست *SHL.*, ut in hoc versu میر نظمی poetae : شده تیره زسودا وزخرش ✿ که پنداری وجودش بود دارش *F.* Eadem vox in arabica lingua usitata sec. Freytagium persicae originis esse dicitur, sed non legitur, nisi in lexicis *F.* et *SHL.* et inter arabicas voces illam etiam refert Samachschari, qui interpre-

tatur : چرم سیاه i. e. corium nigrum; cf. Samachsch. lex. arab. pers. p. 52, l. 16 ed. Wetzstein.

دار شیشْعان s. دار شیعان, quae est forma ex illo decurtata, n. c. arbor quaedam crassa et spinosa (سطبر وخاردار), cuius cortex (پوست) canellae (قرفه) similis est, sed crassior et rubicundior; cf. اندروخون; 2) spica nardi *B.*; aspalathus Freyt. ex Gol. Compositi prius membrum est دار arbor, posterius autem شیشعان in lexicis non legitur. Num forte ex s. चोच (cassia bark Wils.) orta vox, ut significet arborem, quae Laurus Malabathrum appellatur, ex qua cassia lignea s. canella malabarica provenire dicitur?

دارآفرین i. q. دار آفرین q. v. *B.*

دار فلفل (coll. دار arbor et ar. فلفل = pers. پلپل) n. c. piper longum, alias فلفل دراز dictum; 2) sec. al. flos (شکوفه وبهار) pipperis, quae tamen sec. al. est arbor ab arbore pipperis diversa *B.*

دار کدو (coll. دار arbor) n. c. pertica alta (چوبی بلند) in medio circo (میدان) erecta, de qua antiquis temporibus (در قدیم) cucurbitam auream vel argenteam (کدوی طلا ونقره) suspendebant, ut meta esset equitum sagittariorum, quam qui iaculando attingeret, illa cucurbita et equo et veste honorifica (خلعت) ut pretio donabatur. Talis meta arabice برجاس, pertica autem illa turcice قباق اغاجی dicitur *B.* Loco cucurbitae interdum etiam discum aureum (طبق زر) de pertica suspendunt et mos ille usque ad hunc diem obtinetur (وتا الآن همین رسم بر جاست) *Bh.*

دار کُل (coll. دار arbor) n. c. ratio quaedam suendi vel acu pingendi in Hindûstân usitata (نوعی از دوخت واین در هندوستان شائع است), e. g. in hoc versu میرزا بیدل poetae : از دار کل زینت شلوار مشجر ✿ از بسمه دولائی کناری چکن زر *Bh.*

دار کوب n. c. dial. Ghilânensi i. q. داربُر q. v. *B.*

دار گوش (a v. داشتن et دار propria aures praebe) custodi, serva (نگاه دار) *B.*, e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae : ای ملک العرش مرادش بده ✿ ورخطر چشم حکیم اسدی et alio بدش دار گوش poetae : ✿ نخستین تن از دشمنت دار گوش پس آنگاه بر زخم دشمن بکوش *F.*

دار گیر (tene cape) n. c. i. q. دار وگیر *M. Shaksp.*

دار کیسه (coll. دار arbor) folliculus (کیسه مانندی) in quibusdam arboribus proveniens culicibus (پشه) refertus *B.*

دار مَدار (a v. داشتن) agreement, stipulation, adjustment *Shaksp.*; adjustment of a dispute *R. J.*; cf. دار ومدار, quod idem est.

دارمَك genus plantae odoratae مرو, quod مرو سفید dicitur *B. F.* ex *Fg.* sine exemplo; cf. خرنباش.

دار موش n. c. arsenicum (ar. سم الفار) *F.* ex المحمودی sine exemplo. Fortasse دار in hoc composito i. q. دارو significat, ut proprius sensus sit: medicamentum murium i. e. muribus nocens, respondens, ar. سم الفار i. e. venenum muribus necandis; cf. infra مرگ موش.

دارَندگی (suff. ی) n. abstr. vocis دارنده, tenere, habere; 2) firmitas *B.* s. v. پاد et پادشاه 1, c; possession, tenure, holding *J.*

دارَنده part. praes. verbi داشتن habens, tenens; 2) lator, exhibitor *M.*

دارنگ tabula vel discus (خوان یا طبق) carni imponendae inserviens *B.*

دار نمک, vocales desunt, n. c. dial. Shîrâzensi i. q. داربُر q. v. *B.*

دار نهال n. c. caesalpinia sappan (چوب بقم) *B.* Cf. دار پرنیان.

دارِنی nom. loci in Hindûstân, in quo multa sunt templa idolica (بتخانه) *B.*

colla ollis fractis colligandis *J.*; دارو خانه n. c. officina medicamentorum, taberna medica *Bh.*; داروداں n. c. area medica; sec. *C.* capsa aromataria; داروي ريختنى an injection, clyster *J.*; دارو شناسى n. c. pharmacy *J.*; دارو فروش apothecary, pharmacopolist, unde دارو فروشى (suff. ى) n. abstr.; trade of an apothecary *J.*; دارو خنده n. c. i. q. دارو *Bh.*; دارو کننده n. c. a medical man *J.*; داروي گرم gen. medicamentum quodvis frigus amovens et *spec.* aromata, ut piper, caryophyllum, zingiberi, cuminum, simil. *B.* in app.; دارو کوب (a v. کوفتن) n. c. medicamenta contundens in mortario *F.* ex شرفنامه et sec. al. mortarium medicamentis contundendis; sed prior significatio praeferenda est (بمعنى دخى) *F.*; داروي هوشبر s. داروي عشبر (اصحدر gen. a) omne medicamentum, quod mentem emovet et *spec.* b) medicamentum odoranti dementiam inducens, coll. hoc versu ابو المعانى poetae : شود افزوده عقلم چو مى با يار مينوشم ☼ اگر بى يار باشد داروي مستى *F.*; ميشود او داروى هشبر medicamentum ebrietatem afferens (داروى كه مستى آورد خصوصًا چون در شراب اندازند مستى بيفزايد) *Bh.*

دار وَبَرد (بر وزن سرز وبرگ *B.*), male in lex. *F.* legitur دار وبُرد, n. c. potentia, pompa, magnificentia, incessus gravior et superbior (بمعنى طاق ترنب وكر وفر وتبختر) *B.*; طاقت وقوت وكر وفر وتبختر *F.*, ut in hoc versu Schahn. : بپوشيد رستم سلاح نبرد ☼ بيوردگه رفت با دار وبرد *F.*; 2) imperium, principatus (دار وگير) *B.*; حكومت Gl. Sch., qua significatione in hoc versu حكيم اسدى illa vox intelligenda videtur : برابر كشيدند صف نبرد ☼ براند زجنگ آوران دار وبرد, quem attulit lex. *F.* auctor ad probandam significationem „bellum, tumultus“ (جنگ وعربده), quae in ceteris lexicis deest. Denique falsa

دارو s. داروى medicamentum, remedium (ترجمه دواء ومرادف درمان), qua significatione coniungitur cum verbo كردن et ريختن (وبا لفظ كردن و ريختن حقيقه است) *Bh.*; sed cum verbo زدن coniunctum significat : medicamentum miscere (آميختن) *Bh.*, e. g. صائب ☼ باده عقل سوزرا داروى بيهشى مزن ☼ نيست بسرمه حاجت آن چشم جنون فزاىرا ☼ تنها ☼ در بزم تر دماغ اسيران زتربتم ☼ زد داروى سيمر كه بيهوش شد چراغ *Bh.*; et *spec.* medicamentum, quo pili corporis amoventur, in Irân celebre, i. e. psilothrum (ونوره كه براى دور شدن موها بر اندام مالند واين در ايران شهرت دارد) *Bh.*; inde 2) curatio, sanatio (تدبير ومعالجه), qua significatione cum verbo كردن coniungitur, e. g. مولوى معنوى در داستان عاشق شدن شاه بر كنيزك ☼ گفت هر دارو كه ايشان كرده اند ☼ آن عمارت نيست ويران كرده اند coll. hoc versu خواجه نظامى poetae : نه در غار وكوه اژدهاى علم ☼ نه از بهر دارو گياهى علم *Bh.*; 3) pulvis pyrius, qua significatione in Hindûstân usitata vox est (وباروت تفنگ واين در هندوستان متعارف است) *Bh.*; 4) coll. hind. داروژا s. داروژى (wine, spirituous liquor *Shaksp.*) vinum vel liquor acrior (شراب), qua significatione etiam in Hindûstân et Dekkan (دكن) et provinciis in usu est (وظاهرا در ولايت هم بدينمعنى آمده باشد) *Bh.*; gunpowder; spirituous liquors *Shaksp.* Quae praeterea in lex. *F.* legitur significatio „vir bonus“ (وبر معناسى دخى ايو آدم ديكدر) *F.* falsa est, quum nitatur hoc versu ابو المعانى poetae : مريض عشقم اى طبيب خسته غم ☼ بغير نوش لبت داروئى نيايد خوش, in quo tamen haec vox nil aliud significat, quam „remedium“. — Inde داروي بنك pulvis pyrius *R.*; داروي بيهوشى s. داروي بيهشى i. q. داروى مستى *Bh.*; داروي ديگ شكسته litho-

est significatio: „an arched building" *R.*, vel „an arch, dome, cupola" *J.*, quam *R.* et *J.* ex lex. *B.* auctoris interpretatione طاق ترنب eruerunt, quum طاق ترنب s. طاق وترنب docente eodem lexicographo significet: pompa, magnificentia, ostentatio (کر وفر وخود نمائی).

دار ودرخت duae voces synonymae, quibus genus convitii (نوعی از دشنام) significatur, respondens alii چنار ومنار *Bh.*, e. g. in hoc versu نعمت خان عالی poetae: ز دار ودرخت نیست محظوظ ✿ شلوار ازان تند مشجر *Bh.*

دار ودسته famulitium, gens, familia (خدم وحشم وقوم وقبیله), ut dicunt, e. g. فلانی با دار ودسته بخانه‌ام در آمد „quidam cum domesticis vel familia sua domum meam intravit", coll. hoc versu اشرف poetae: میخانهٔ مراست که یکی جرعهٔ ازان ✿ منصور ودار ودستهٔ او را نقیبست *Bh.*

داروغگی (suff. ی) n. abstr. vocis داروغه, munus praefecti Not. et Extr. t. XIV, 1, 63; a superintendency *R.*

t. داروغه *F.* et داروُغه [ô] *Bh.* lingua ćagataïca (چغتای لسانیدر): praefectus civitatis (صوباشی) *F.*; مقطع شهر وایس حاکم ترکیست کذا فی الکشف *Bh.*; شهر وقریه *B.* in app.; the head men of an office, a superintendent *Shaksp.*; cf. *B.* s. v. چوبکی.

دارْوَکوب (tene et tunde) i. q. دار وگیر معنی) دار وگیر است که کر وفر وخود نمائی باشد) *B.* in app.

دارْوَگیر (tene et cape) i. q. گیر ودار bellum, tumultus (جنگ وجدال) *B.* in app.; جنگ وعربده معناسنه گیر ودار دخی دیرلر *F.*, coll. hoc versu استاد عسجدی poetae: ستاده بجا آنزمان چرخ پیر ✿ ندیدست چشمش چنان دار وگیر *F.*; 2) imperium, principatus (فرماندهی) *B.* in app.; معنی صدر آمده که فرمان دهی وامر ونهی باشد *HK.*; کنایه از حکومت وریاست *Bh.*, quae significatio hoc versu Gulistani 52, 16 et 17: اینهمه هیچ است چون می بگذرد ✿ تخت وبخت وامر ونهی وگیر ودار probatur, in quo alia vocis forma گیر ودار legitur; 3) pompa, magnificentia (کر وفر وخود نمائی) *B.* in app. s. v. دار وکوب; cf. etiam versus s. v. داب 1 ex *F.* allatus.

دار وَمَدار (a v. داشتن) coll. دار مدار *met.* pacificatio, componere controversiam, pactum (کنایه از مداراة ومصالحه وموافقت [?] ومراعت [?] امر) *Bh.*; وامر ونهی ومعنی کش ومکش *SHI.* Coniunctum legitur cum verbo از میان کردن et بر افتادن, e. g. in hoc versu عتقی poetae: که چون رفت آینهٔ رومیان ✿ بر افتاد دار ومدار از میان et in alio والهٔ هروی poetae: با ✿ هم آسمان کرد ومیکنم من مدارش کمال دار ومدار *Bh.*

دارْویش vexillum (علم) *F.* sine exemplo. Alia forma vocis درفش videtur; cf. etiam دروش.

دارّه stipendium diurnum (وظیفه وراتب) *B.*, e. g. in hoc versu حکیم سوزنی poetae: هر که عمل کرد بدیوان او ✿ خامه بود جامگی ودارهٔ گیم *F.*; 2) decurt. (مخفف) ex ar. دائرة circulus, orbis *B.*, unde etiam derivanda videtur significatio: 3) halo lunae (هالهٔ ماه) *B.* Praeterea in lex. *C.* legitur: falx (داسه).

داری 2 ps. sg. aor. verbi داشتن et i. q. داشته باشی, e. g. in hoc versu خواجه نظامی poetae: بپهلوی شیر آنگهی دست کش ✿ که داری بشیر افگنی دستخوش *Bh.* Praeterea in lex. *F.* et *C.* hae leguntur significationes: a) horrei custos s. praefectus (انباردار); cf. دارای 2, b) campana s. tintinnabulum Christianorum (ناقوس گبران) *F.* sine exemplo; cf. درای; et in lex. *C.*: c) mensura tritici et d) palatium, aula *C.* ex G.

a. دارین v. s. v. ar. دار.

داروئی است دار یونان genus medicamenti (داروئی است) *B.* in app. Num forte ex داروی (دوائی) „medicamentum graecorum" یونان contracta vox?

داز lutum (بالچیق); 2) qui opus luteum conficit (بالچیق ایلہ ایش ایدن آدمده) *F.*; 3) structura, aedificium (بنا) *F.* s. v. (دیرلر) دازار 1; 4) pro داس aristae tritici et hordei (بمعنی داس که بغدای وآرپہ سنبله سنکی قلچغیدر) *F.* sine exemplo et *C.*; cf. دازار.

داژ *gen.* quisquiliae, quae everruntur (سپورندی); 2) *spec.* purgamenta areae, in qua frumenta deteruntur *F. C.*, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : غلهٔ خیر جهان بردند پیش ✿ ماجای خرمنش کردیم داژ *F.*

دازار (suff. ار coll. داز 3) structor aedificii, aedificator (یاپوجی معمار که داز بنادر آر آوردندن اسم فاعلدر معنای ترکیب بنا (کتوریجی یعنی بنا ایدیجی اولور *F.* sine exemplo, *C.*; 2) coll. دازرو et دادار cognomen Dei *C.* ex G.

phl. دازرو ling. pehlevica (زبان پهلویده) : cognomen Dei *F.* sine exemplo; cf. دازار 2.

دازه pertica, in qua columbae aliaeve aves insidere solent, constans ex duobus lignis erectis, quae haud procul inter se distant, quibus tertium superimponitur *B. F.* sine exemplo; 2) vox, verbum (ترجمهٔ لفظ) *B.*

داس coll. داسه falx messoria (ar. منجل) *B.*; آلهٔ کاه تراشیدن Gl. Sch.; 2) securis falcata (دهره), armorum genus Ghîlânensium (حربهٔ مردم گیلان است); cf. بیغه; 3) aristae tritici et hordei (خسهای سر تیزی که بر سر دانهای گندم وجوی است که در خوشه میباشد), unde 4) os piscis (استخوان ماهی); 5) genus laquei, alias پادام dictum; pedica, plagae venaticae (دام نخچیم) *B.* coll. hoc مثنوی چو کوری بسودم اندر : فخر کرکانی poetae مرغزاران ✿ ندیدم دام وداس دامبازان ✿ تو بودی دام باز وداس دارم ✿ نهادی دام وداست بر گذارم *F.*; 6) ruta, herba (ar. سذاب) *B. F.* ex Fg. sine exemplo; 7) sec. al. patina, phiala (چنک وچولک) *F.* sine exemplo. — Inde داس درو n. c. a) demessio, quae fit falce messoria, b) i. q. simpl. داس falx messoria *F.* sine exemplo; داس رز falx vinitoria *C.*; داس زرین (falx aurea) *met.* luna nova (ماه نو ar. هلال) *B.*

داسار et داستار proxeneta (دلال وسمسار وبیاع) *B.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : آنقدر تعریف کرده حسن یار ✿ شد متاع وصلتش را داستار *F.* Aliam vocis formam دستار ex داستار decurtatam affert lex. *F.* auctor sine exemplo. Num forte cum داستان cognatae vocis formae?

داستان divulgatio, fama (شهرت); 2) historia, narratio (حکایت) *B.*; قصه وحکایت *Bh.*; حکایهٔ ماضیدر *F.*, coll. hoc versu حکیم خاقانی poetae : هر داستان که آن نه ثنای محمدست ✿ دستان کاهنان شمر آنرا نه داستان et alio حضرت مولانا poetae : بشنوید ای دوستان این داستان ✿ در حقیقت نقد حال ماست آن et Spieg. Chr. 86, 4; 3) fabula, parabola (مثل) *B.*, maxime ab animalibus desumta, quales saepissime leguntur in libro Schahnameh. Vox داستان, cuius formae decurtatae docente lex. *Bh.* auctore sunt دستان et دست, fortasse a v. دانستن scire, derivanda est, coll. radice zend. ود dâ, quae non legitur, nisi in fine compositorum et s. ज्ञा, quae in praesente (जानामि) etiam literam न amittit. — Inde داستان افکندن Gl. Sch. s. داستان پرداختن *Bh.* s. داستان زدن *Bh.* narrare, commemorare; fabulam vel parabolam proferre (داستان گفتن), ut in hoc versu Schahn. : تو

نشنیدهء داستان بزرگ ✿ که شیر زبان افگند پیش گرگ Gl. Sch. et in alio داستان مشق پردازی : poetae ظهوری مشق سادگی ✿ می توان پرداخت خط بر یکی داستان : *Bh.*, coll. صفحه نیرنگ زن زد بریس شیر پیر Chr. Sch. 40, 175 et Schahn. یکی داستان زد جهان دیده کی ed. Mohl. t. I, 180, 794, et همه داستانها داستان بباید زدن Chr. Sch. 67, 544; et داستان کردن *met.* significat: „celebrem, notum facere" (مشهور کردن), ut in hoc versu poetae : زجود تو من از گیتی حکیم رودکی بنعمت داستان بودم ✿ بحشمت مر مرا همچون فریدون داستان کردی *Bh.*

داستخاله s. داستغاله s. داستکاله s. داستخاله s. داسغله s. داسکاله *B.* et sec. *F.* داسکاله s. داسکله (vox cum داس composita videtur) falx messoria parva (داس کوچك); falx vinitoria, hortensis (ودرخست تاك) (وامثال آنرا نیز بدان به پیرایند; 2) baculus capite incurvo (عصای سر کج); 3) amasia (معشوقه) *B.*

داش ودلوس vox ex genere اتباع, ut تار ومار, ترت ومرت al., res inutiles, quae abiiciuntur, quisquiliae (ضائع وابتر ودور افگندنی باشد مانند خار وخس وخاش وخماش وامثال آن); 2) vilitas (سفیه وسفله ودون) *B.*; اتباع ومزاوجه قبیلندندر ; *SHL.* سفله ودون تبیاه وتبست وخراب ویباب وتار ومار معنالرینه *F.*, coll. hoc versu شمس فخری poetae : مقام دشمن او نیست جز خراب ویباب ✿ صفات حاسد او نیست غیر داس ودلوس *F.*

داسه (suff. ه) coll. داس falx messoria; 2) aristae tritici et hordei *B.*; cf. اخگل.

داش fornax (کوره) figulina et lateraria et *absol.* fornax, coll. hoc versu شیخ سعدی poetae : زاهد خام خویش بیین هرگز ✿ نشود پخته گر نهی در داش *F.*; 2) foculus (کلستان) *B.* et *F.* sine exemplo.

a. t. داش forma arabica vocis persicae تاش in fine compositorum usitata *C. M.*; cf. خواجه تاش et 4 تاش a. v. خواجه.

داشاب (a v. دادن) donatio, largitio, donum (دهش) *B.*, coll. hoc versu استاد منوچهری poetae : زکین تو غمناك گردد عدو ✿ زداشاب تو شاد گردد ولی *F.*; cf. sequens داشاد.

داشاد i. q. داشاب donatio, largitio, donum, coll. hoc versu شمس فخری poetae : بود بحضرت او قیس صاعده نادان ✿ برد زهمت استاد عنصری et alio او معن زائده داشاد poetae : خواستم تا نثار داشادش ✿ پدر اینجا بمن فرستادش *F.*; 2) pretium, remuneratio (اجر وتلافی) *B.*; 3) laetitia, hilaritas (نشاط) *B.*, qua significatione alia lectio vocis دلشاد videtur, consentiente lex. *F.* auctore : حسین وفائی لامله دلشاد نقل ایلمش اما الفلد اصحدر *F.*; 4) aromatarius (خوشبوئی فروش وعطار) *B.*

داشت 3 ps. sg. praet. absol. v. داشتن q. v.; 2) n. s. a) bringing up, breeding, taking care of, patronage, b) service *Shaksp.*; the grooming of a horse *J.*; c) donum, donarium, d) pro داش fornax *M.* ex Hael. Inde داشت نیکو یافته well-groomed (horse) *J.*

داشتن imp. دار (coll. z. ورج dere a) portare, tenere, conservare, b) obtinere, possidere, *IC.* dar et s. धृ) tenere, habere (طوتق معناسنه کرک محسوسا وکرک معنا) *F.*; معروف واین گاهی بیك مفعولی آید چنانچه گویند فلانی زور دارد ویا ملك دارد *Bh.*, coll. کسرا بر آن داشتن aliquem eo adducere, ut, seq. که H. Sam. 38, 8. 134, 5. 138, 18, vel seq. تا H. pr. reg. 2, 9. 10; et سود داشتن utilitatem afferre *alicui* c. dat. ps. opp. زیان داشتن damnum afferre *alicui* c. dat. ps. Fleischer Ali's Spr. 23, 9 et 25, 3; cf. etiam infra نگه داشتن s. v. نگه; 2) existimare, putare, censere, habere (شمردن وقرار دادن) *Bh.*,

cum dupl. accus. (وکاهی دو مفعولی آید) (چنانچه کویند فلانی فلانرا دوست میدارد), coll. hoc versu Schahn. : برو هیچکس چشم نکماشتند ☆ مر اورا زدیوانکان داشتند *Bh.*; inde برنج داشتن molestum habere, putare *alqd* Chr. Sch. 80, 144; جـائـز داشتن licitum habere Spieg. Chr. 89 l. atp.; cf. etiam supra ارزانی داشتن et H. Sam. 48, 18; بـرابـر داشتن parem iudicare Fleischer Ali's Spr. 3, 2. 3. — Praeterea alius verbi vices gerit, ut verbi دادن, e. g. شیشه یا چینی تا نشکنی آواز ندارد „vitrum vel vas porcellanicum donec frangas, somnum non edet"; et verbi دیدن, e. g. مـرگ داشتن pro مـرگ دیـدن (وایـن بجهت استمرار آید) in hoc versu صائب poetae : فلك پیم بسی مرگ جوانان دارد ☆ ایـن کمان پشت سر تـیـر فـراوان دارد *Bh.*; et verbi زدن, e. g. in hoc versu علی خراسانی poetae : آنکه تیر غمش آماج جگر خواهد داشت ☆ عـرـدم از تیر نـگـه صید دگر خواهد داشت *Bh.*; et verbi کردن, e. g. طلب داشتن quaerere, petere, arcessere *alqm* Spieg. Chr. 2 l. plt. H. Sam. 134, 2; مسلّم داشـتـن tradere, concedere *alicui* c. ب s. بـه ps. *ibid.* 46, 17. 138, 11 et 13. Notentur denique phrases : a) دارد جـای دیگر گـل در آب, i. e. „alibi etiam partem, s. quod praetendat, habet" (انک غـیـر یرده دخی) (مـولان عـلاقـه سی واردر), ut in hoc versu بنائی poetae : خانهء در کوی تقوی داشتم کردم خراب ☆ از بـرای آنکه دارم جای دیگر گل در آب *F.*; et b) دارند عـزیـز بهر چشمی صد چشم respondens arabico proverbio : لاجل عین تکرم الف عین, quo significatur : „in gratiam unius honorati complures alii etiam honorantur vel coluntur" (بـر آدم ایچون نـچـه آدملره) (دخی رعایت ایـدرلـر), ut in hoc versu كمال اسمعيل poetae : بـر دیده نهم زبهر چشمت نـرگس ☆ دارند عـزیـز بهر چشمی صد چشم *F.*

c. باز retinere, cohibere c. در loci, e. g. در زندان بخارا باز داشتند H. Sam. 38 l. ult.; arcere (مـنـع کـردن) c. از coll. سرمرا همی باز داری زخـواب Schahn. in Spieg. Chr. 47, 17; cf. *ibid.* 110, 1; et i. q. پنهان داشتن celare, occultare c. از, ut in hoc versu استاد فـرخـی poetae : تو بگوی چه فتاد است بگو ار بتوانی ☆ من نه بیگانه ام این حال زمن باز نـداری *Bh.*, coll. hoc hem. Schahn. : نداریم زو باز چیزی که هست Chr. Sch. 80, 151: inde باز داشت impediens, impedimentum *B.* s. برزخ 1.

c. بر tollere, efferre, auferre (رفع) *B.* in app.; یوقرو قالدرمق ویوقرو طوتمق *F.* coll. *B.* s. v. برداختن 10 et Chr. Sch. 54, 345, Spieg. Chr. 8, 2. 16 fin. 18, 9, et هزل بگذار وجد ازو بر دار „mitte fabulam iocosam et sensum verum ex ea accipe" Gul. 81, 2; unde جامه از تـن بـرداشـتـن vestem sibi detrahere, vestem deponere Gul. 146, 16; et از جای برداشتن loco movere, pellere H. Sam. 72, 11, Frag. 26, 6; 2) ferre, sustinere (کوتَرمك) *F.*, unde بار بـردار adi. c. onus ferens, sustinens Gul. 37, 22, et فرمان بردار adi. c. mandata sufferens, i. e. obediens Gul. 1 bis, 20. 171, 14; propellere *equum* (اسـب) (برداشتن یعنی راندن) Gl. Sch. — Inde بر داشت a) toleratio, tolerantia (تحمل) *B.* s. v. حوصله; endurance, patience *Shaksp.*; b) a musical instrument pertaining to royalty *R. J.*, significatio dubia; c) pro بر داشته positum videtur Jos. et Zul. 55, 38; بـر داشتنی (suff. ی) i. q. ar. حملیت (تـرجـمـهء حملیت است), quod lexica non offerunt, sed videtur significare : „quod ferri, sustineri potest"; possibility, certainty *R. J.*; et بر داشته part. praet. a) sublatus, elatus, ablatus, amotus

(قالدرلمش وطرح اولنمش); b) homo vilis, contemtus, qui ob suspicionem quandam aufugit (بسر تهمتدن قاچوب) (خوار وذليل اولمش) *F.* sine exemplo. Lex. *B.* editor vocem بر داشته in appendice arabico محمول „portatus, sublatus“ interpretatur (ترجمهٔ محمول است) *B.* in app. Inde برداشته خاطر adi. c. uneasy, disgusted *R. J.*

c. فرو deorsum tenere, demittere, deprimere (اشاغی طوتمق) *F.*; cf. Jos. et Zul. 55, 38; 2) custodire (نگاه داشتن), coll. hoc versu مولانا هاتفی poetae : سپهر بر سرش عادل زورمند ✿ فرو داشت از بهر دفع گزند *F.*, inde فرو داشت remissio vel finis vocis vel soni in musica (آخر ترنمات ونغمات ومقامات ارباب موسیقی) (فرو داشت دیرلر آشاغی دلوتدی دیمک اولور) *F.*; finis lectionis, perfectio vel finis operis (بمعنی فرو گذاشتن که بآخر رسانیدن وختم کردن خوانندگی باشد (وبانتها رسانیدن کاری) *B.*

c. وا avertere, separare, coll. از حال بیکسان نظر لطف وا مدار Anv. Soh. in Spieg. Chr. 34, l. plt.

داشته part. praet. v. داشتن q. v.; 2) tritus, vetus (کهنه وفرسوده وضائع شده) *B.*, coll. hoc قطعه poetae اینکه : شاه ناصر خسرو شد زرد وکهن پیرهن جنست ✿ پیرهن باشد جانرا وخردرا تن ✿ عزیمت داشتم این از تو تا یکچند ✿ پیش تو بفکنم این داشته پیراهن *F.*

داشخار s. داشخال (coll. داش) scoria ferri (خبث الحدید .ar ریم آهن = چرک آهن) *B. F.* In lex. *F.* legitur داشخوار et داشخال.

داشن (a v. دادن) coll. syr. ܡܗ̈ܒܐ et داشاد donatio, largitio, donum (عطا وبخشش (وانعام) *B.*, e. g. in hoc مثنوی poetae نپذرفت ایچ داشن دایه از : فخر کرکانی رامر ✿ بدو گفت ای مرا فرخندهتر کام ✿ ترا آن زبهر داشن خواستارم ✿ که من خود خواسته بسیار دارم ✿ توئی چشم مرا خورشید روشن ✿ مرا دیدار تو باید نه داشن *F.*; 2) pretium, remuneratio (اجر (ومکافات نیکی) *B.*, coll. hoc versu eiusdem poetae : ترا داشن دهاد ایزد بمینو ✿ بدین رنج وبدین کردار نیکو *F.*; 3) sec. Zend-Avestam (در زند مرقوم است) *B.*; (کتاب زنده *F.*); pecunia vel supellex, quam antiqui Persae diebus festis ex voto vel per eleemosynam pauperibus largiebantur (نقد وجنسی که پارسیان در عید وجشنها برسم نذر یا صدقه بفقرا ومساکین (بدهند) *B. F.* sine exemplo.

a. داعی pl. دُعاة vocans, invitans, *proprie* qui praedicando invitat homines, ut aliquam religionem vel doctrinam profiteantur, vel ut aliquem pro legitimo imperatore vel Imamo habeant; 2) nomen ministri sectae Ismaelitarum opp. رفیق; 3) qui precatur, bonorum apprecator; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 166, not. 2, et p. 91, coll. p. 151, not. 2, et p. 92, et Gul. 153, 6, ubi داعی interpretandum est : من که برای شما دعا می کنم „ego, qui Deum precor pro vobis“.

a. داعیه pl. دواعی petitio, cupitum (خواهش) *Bh.*; 2) consilium, propositum Spieg. Chr. 66, 8.

داغ (s. दाग) stigma, signum cauterio impressum *B.* (ar. كَيّ) *F.*; 2) *met.* signum, macula (نشان) *B.*; نشان وداغ که میسوزند وبعضی بدینمعنی حقیقت دانند وبمعنی نخستین مجاز وبعضی گویند این لفظ مشترک است میان عرب وعجم وحق آنست که داگ در هندی بمعنی سوختن است وچون اشتراک این دو زبان بسیار است پس معنی دوم اصح وقول اول مرجوح باشد ومخفی نماند که اقسام داغ بسیار است از آنجمله داغیست که از سنگ میسوزند وداغیست که از آهن میسوزند *Bh.* Inde 3) sententia, quam poeta multis locis iniungit et nomen poetae, cuius in carminibus, quae غزل et قصیده dicuntur, mentio fit (ومعنی که شاعر چند جا بد بندد

(ونام شاعر که در غزل وقصیده مذکور شود *B.*; 4) coll. turc. داغ s. طاغ mons (کوه) *Bh.*; cf. داغستان. — Inde داغِ آب macula aqua facta in charta vel panno conspicua (داغی که از تر شدن بآب بر کاغذ یا جامه افتد) *Bh.*; داغِ بلندان signum frequenti prostratione corporis in adorando fronti hominis impressum *B.*; داغِ پَنجه stigma clunibus (کفل) equorum impressum *pec.* equorum regiorum, sic dictum, quod illo stigmate quinque personae sanctae (Muhammed, Ali, Fatimah, Hasan et Hosain) significantur (وظاهرا داغ مذکور مخصوص اسپان سلاطین صفویه بود واغلب که اشارت باشد بحضرات پنج تن پاک علیهم السلام) *Bh.*; داغِ زنده stigma vivens, i. e. ex quo semper sanguis stillat (داغی که مدام خونچکان باشد), dicitur a) si cognatorum unus mortuus, alter morti proximus est (مثلا شخصی که از خویشان او یک نفر مرده باشد ودیگری مشرف بر مردن باشد بگوید هنوز داغ او زنده است اینهم میخواهد برود), b) de fonticulo vel fontanella, qua mali humores eliciuntur (ونیز داغی بر هر دو بازو می سوزند برای امله مواد نزله ونگذارند که التیام گیرد هر روز دانه نخودی در توی آن میگذارند آنرا نیز داغ زنده گویند) *Bh.*; داغِ غلامی cauterium servile, i. e. genus cauterii in Persia noti, quo servi fugitivi in fronte signantur (عجمده قاچقون قونک آلننه قورلر بر نوع معلوم داغدر), coll. hoc versu جامی poetae : کشیدش بر جبین داغ غلامی ❁ بر آمد آنگهی نام تمامی *F.*; داغِ فسق turpitudinis nota, ignominia, infamia (نشان فسق) *Bh.*; داغِ قَصّار s. داغِ گازران s. داغِ قصاران a) signum margini panni appositum et ex succo anacardii orientalis confectum, ne deleri possit (نشانی که از بلادر بر کنار پارچه کنند تا غلط نشود) *Bh. B.*; cf. خطِ قصاران; b) signum indelebile (داغیکه بهیچ چیز نرود) *B.*; داغِ کاغذ stigma, quod iuvenes amantes ope chartae caeruleae manui inurunt, sic descriptum : داغیست که جوانان عاشق پیشه کاغذ کبودرا با لته کرپاس فتیله ساخته بدست میسوزند ونزله‌را مفید بود واین از اهل زبان به تحقیق رسیده, e. g. ❁ این کاری نیاید از چرخ جز بیدمغ کردن ❁ این کاغذ کبودیست از بهر داغ کردن *Bh.*; cf. infra داغ بر دست سوختن; داغ گندم خون in lex. *F.* sic explicatur : هر کسک دردی درونده در; i. e. „maeror in corde cuiusvis est“ addito hoc exemplo : امام کمال خجندی سواله جواب اولمق اوزره نظم کتورمش بیت ❁ بگفتمش که دلم بردهٔ بمکر وفسون ❁ بخنده گفت بتازیکه داغ گندم خون *F.*

Phrases :

داغ بَر چیدَن i. q. داغ کردن q. v.; 2) i. q. داغ شستن q. v. *Bh.*

داغ بَر دَست سوختَن stigma manui inurere, quae est tessera amantium (شعار عاشقان است) *Bh.*; cf. supra داغ کاغذ.

داغ بُردَن c. از r. signum auferre *Bh.*

داغ بَر رویِ یَخ نِهادَن s. داغ بر یخ ماندن pro نهادن posito *met.* molestiam creare, qua aliquis non afficitur (کنایه از آزار دادن شخصی که بآزار صاحب این عمل متاذی نشود واین از اهل زبان به تحقیق پیوسته) *Bh.* sine exemplo.

داغ داشتَن c. acc. ps. valde affligere alqm, quae est significatio transitiva locutionis داغ شدن, e. g. in hoc versu میرزا صائب poetae : تمام روز دارد داغ از شوخی معلم‌را ❁ تمام شب نشیند گوشه وازبر کند بازی *Bh.*; 2) c. بر s. در r. stigma habere *Bh.*

داغ رَفتَن stigma abit s. evanescit, opp. داغ ماندن *Bh.*

داغ ریختَن c. ب r. signum imponere rei *Bh.*

داغ ساختَن i. q. داغ کردن q. v. *Bh.*

داغ شُدَن آب et داغ ساختَن آب dicitur de aqua, in quam ferrum vel aurum vel lapidem calefactum saepius iniiciunt, ex quo oritur aqua stomachum roborans (آهن یا طلا یا سنگ‌را تاب داده چند بار در آب انداختن واین قسم آب مقوی معده باشد) *Bh.*

داغ شُدَن valde affligi (بغایت آزرده شدن) *B.* vel sec. *F.* perire (هلاك اولمق), coll. hoc versu ملك قمی poetae : شدم بباغ که تسکین دل دهم دیدم ✿ میان بلبل وگل گرمیء که داغ شدم *F.*; 2) *met.* a) dedecore, ignominia affici (عیب دار گردیدن), b) famam, celebritatem consequi (شهرت یافتن), c) tritum, obsoletum esse (کهنه ومستعمل بودن) *B.*; cf. داغی شدن.

داغ شُستَن stigma amovere, delere (دور کردن) *Bh.*

داغ کَردَن stigma inurere, signum imponere (نشان‌مند کردن) *Bh.*

داغ گِرِفتَن c. از r. stigma vel signum adimere *Bh.*

داغ ماندَن opp. داغ رفتن q. v. *Bh.*

Praeterea verbum داغ coniungitur cum verbis دادن, زدن, سوختن, دوختن, بستن, چیدن, بر هم چیدن, بر چیدن, چسپیدن, کشیدن, افکندن, گذاشتن et نهادن significatione : stigma inurere, signum imponere et dicitur داغ افتادن vel داغ نشستن stigma vel signum sedet, i. e. inustum, impositum est, cuius transitivum est داغ نشاندن *Bh.*

داغ بَـر رُخ زادَه adi. c. cum stigmate vel signo servili natus (با داغ بندگی زاده) *B.* in app.

داغ بَـر رو s. داغ بَـر روی n. c. *met.* servus (کنایه از غلام وپرستار) *Bh.*; کنایه از داغ بندگی *B.* in app., coll. hoc versu نظامی poetae : ✿ حبش داغ بر روی فرمان اوست سیه پوشی رنگ زانغان اوست *Bh.*

داغدار n. c. coll. دَغدار is, cui stigma inustum est; 2) servus (بنده); 3) macula affectus, vitiosus, perversus (عیب دار وعیب ناك) *B.*; معیوب *Bh.*, unde داغدار کردن macula vel vitio afficere, vitiare (معیوب کردن), e. g. in hoc versu صائب poetae : ✿ زشوخی عرق شرم ساخت میترسم که داغدار کند سیب آن زنخدان‌را *Bh.*

داغ دیدَه adi. c. macula affectus (چیزی که باو داغ رسیده باشد از عالم متاع آب دیده) *Bh.*

داغِستان (suff. ستان, coll. داغ 4) nom. regni cuiusdam sic dicti, quod montuosum est (نام ملکی وتحقیق آنست که داغ بمعنی کوه نیز آمده وچون ملك مذکور در کوهسار واقع شده داغستان نام کرده اند), e. g. مخلص کشی ✿ بداغستان دل دادی سپه سالارئی دردم ✿ بملك غم زآهم منصب صاحب نوائی ده *Bh.*

داغ سَر n. c. calvus in anteriore capitis parte (کسی که آدم سر باشد یعنی پیش سر او تا فرق موی نداشته باشد) اصلع ar. *B.*; 2) avis quaedam e genere passerum, in cuius capite plures plumae flavae sunt, instar lusciniae suave canens; 3) passer mas, cuius femina (مادهء آن) نوغیش nomen habet *B.*; cf. دغسر.

داغگاه n. c. locus in Irân, ubi artifices literas regias patentes vel privilegia accipiunt (در ایران جای است که اکثر اهل حرفه بلکه پهلوانان از آنجا منشور عمل خود حصل کنند از عالم چبوتره در هندوستان واین از اهل زبان به تحقیق پیوسته) *Bh.* [چبوتره a) a terrace or mound to sit and converse on, b) a custom-house *Shaksp.*] 2) sec. اصطلاحات الشعرا : tribunal, vel curia (دیوان), hind. کچهری [a hall of justice, town-house, court *Shaksp.*] dicta, quae denominatio inde orta est, quod ibi literis signum apponitur (وجه تسمیه آنکه کاغذها آنجا بهم میرسد) *Bh.*

داغگر (suff. گر) qui stigma inurit vel signum imponit (از عالم داغگر وستمگر) *Bh.*

داغ نِـه (a v. نـهـادن) adi. c. shaming, disgracing, branding *J.*; cf. supra داغ نهادن.

داغُول [6] coll. دغول dolorum structor, homo nequam, latro (عیار ومکار وحرامزاده) *B.*, e. g. in hoc versu مـیـر نظمی poetae: اگر بینی گریز ازوی چون از غول ✿ نباشد مـرد آدم طـبـع داغـول *F.* Inde داغولـی (suff. ی) fallacia, fraus, nequitia (حرامزادگی وعیاری ومکاری); 2) nom. speculatoris cuiusdam infamis (داغولی نام جاسوس که بسیار عیار ومکار (نصر سیارست وخرجی بود *B.*; *HK.*

داغـی (suff. ی) i. q. داغدار *Bh.*; spotted, stained *Shaksp.* Inde داغی شدن, coll. داغ شدن *met.* dedecore, ignominia affici (عیب دار شدن) *B.* in app.; معیوب شدن ورسوا گشتن *Bh.*, b) famam, celebritatem consequi (شهرت یافتن) *B.* in app., c) tritum, obsoletum fieri (کهنه شدن وازیـن است که کهنهرا داغینه گویند) *B.* in app. *Bh.*

داغینَه (suff. ینه) coll. داغی شدن c. tritus, obsoletus (کهنه ومستعمل) *B. F.* ex Fg. sine exemplo; 2) ferrum, quo stigma cuti animalis inuritur (حـیـوانـات داغ اواراجق دمـور آلت), e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae: ✿ بیت ✿ در نعت شریف آسمان از مقدمش یافتـه شرف ✿ مهر بسر پیشانیش داغینه است *F.*

دال coll. دال من et داله aquila (عـقـاب) *B.*, e. g.: مـثـنـوی ✿ سر برج کیمختـرا باز کرد ✿ درو هرچه بد مرغ پرواز کرد ✿ هوا پر زنبور شد دال پر ✿ خدنگی تن وآهنی نیشتر *F.*; 2) pinguis (فـربـه), ut in hoc versu میر نظمی poetae: مرغ جسم خصم تـو کـم دال بـود ✿ باز قهرت بهر صیدش دال بود *F.*; femina pinguis, obesa (زنی فربه) *B.* in app.; 3) pro دار imp. verbi داشتن in hoc hem. حضرت مولانا poetae: عـزم رفتن کردهٔ چون عمر شیرین باد دال *F.* et 4) pro دار arbor in aliquot compositis, ut دال دوم, دال خال, دال پـرنیان. Significatio dubia videtur „magnus piscis“, quam *C.* ex G. offert.

دالآبـه procubitores, exploratores agminis (قـراول وطلایه), ut in hoc versu میر نظمی poetae: در نعت شریف ✿ بیت ✿ انجم رخـشـان که شب با مشعله ✿ بـهـر پـاس خـلـوتت دلابه است *F.* Vocis forma ex تلایه s. طلایه orta videtur.

دالان s. دالانَه (suff. ه) spatium inter portam et domum, atrium (دهلیز خـانـه) *B. F.*, coll. hoc versu استاد عـنـصـری poetae: یـکـیرا سدّ یاجوجست بـنـیـان ✿ یـکـیرا روضـهٔ خللست دالان et alio میـر نظمی poetae: عالم فانی بچشم عارفان ✿ گشته تار وتـیـره چون دالانه است *F.*; 2) platea superne tecta, porticus (کوچهٔ سر پوشیده) *B.*; a hall *Shaksp.*

دالّ پَرنیان coll. دال 4 n. c. i. q. دار پـرنیان *F.* sine exemplo; alia lectio.

دال پَـرَه s. دال بَرَه fringilla *C.* ex G. Alia lectio vocis دالبزه videtur.

دالـبُـزَه et sec. *F.* دالـبُـزَه, passeris species parva (صعوه); 2) sec. al. species hirundinis وطواط dictae, ar. وَصَع dicta *B.* Sec. *F.* i. q. داربزه. Alia forma vocis داپـرزه videtur. Cf. sequens دال بوز.

دالّ بوز s. دال پوزه et دال بوزه s. دال پوزه [*F.* دال پوژه] (suff. ه) species hirundinis وطواط dictae; 2) hirundo (فـراشتروک) *B.* Alia forma vocis دالبزه videtur. Cf. etiam دالوزه.

دالّ خـال coll. دال 4 i. q. دار خـال *B.* Alia lectio.

دال دُوم coll. دال 4 palma pumila et silvestris دوم dicta, cuius fructus vel resina ar. مُقل nomen habet, i. e. borassus flabelliformis Linn. (درخـت مقل) *B.* in app.; cf. de Sacy Chr. ar. t. III, 478, not. 25, ed. alt.; cf. دووم et رَوم.

دالْ مَن coll. دال 1 et داله aquila (عقاب) *B.*

دالْ مينوفَر nom. partis cuiusdam libri Zend (زنـد), quae partes numero sunt XXI et Nosk dicuntur *B.*

دالوزَه i. q. دالپوزه *F.* sine exemplo.

دالَه (suff. ه [هاء علامتله] *F.*) i. q. دال aquila *F.* sine exemplo.

دالـيـز passer (چُـغُـک) *F.* ex نعمة الله sine exemplo; i. q. دالـيـزه fringilla, perdix *C.* ex G.

داليزَه perdix grisea minor (turc. چل), e. g. in hoc versu مير نظمى poetae : چو شاهين قهرت در استيزه بد ✿ گروه عدو همچو داليزه شد *F.*; fringilla; passer *C.* ex G.

دالْ يـوز s. دال يوزَه i. q. دال بـوز *B.* Alia lectio videtur.

دام (coll. s. rad. दम् domare) opp. دد *gen.* fera non rapax (وحـشـى غـيـر درنـده); 2) *spec.* a) hinnulus, dorcas, caper montanus (آهـو وغـزال ونخچير), b) insecta (حشرات الارض) et aves *B.*; inde دد ودام animalia omnis generis, e. g. in hoc versu شـيـخ نظامى poetae : دد ودام از نـشـاط دانهء خويش ✿ همه مضطرب شده در خانهء خويش *F.*

دام (coll. s. दामा et दामन्) *gen.* decipula quaevis animalibus capiendis, ut rete, plagae, laqueus (هر چيز كه جانوران در آن بفريب گرفتار شوند); inde 2) *sensu myst.* praestigiae s. fraudes mundanae (زخارف دنيوى وآنچه باعث بازماندگى از مـبـداء بـشـد) *B.* Dicitur etiam دامِ داهـول ad significandum totum apparatum laquei, qua in coniunctione vox دام generali et داهـول speciali sensu accipienda est (اضافت ايله عطف تقسيم اولور دامده معناى عام وداهـول ده معناى خـاص واردر), e. g. in hoc versu حضرت مـولانا بـهـم poetae : صيدى كو نميگنجد بدام ✿ دام داهـول شكارى ميكنم *F.* Inde دامِ عنكبوت tela araneae (تننده جولاه) *Bh.*; دامِ مشكين *met.* cirrus, cincinnus (زلف) *Bh.* Voce دام cum verbo انداختن s. چيدن s. زدن s. كشيدن s. نهدن coniuncta significatur phrasis : „plagas tendere s. laqueos ponere" cui oppositum est دام باز چيدن s. دام بر هم چيدن, i. e. „rete vel plagas s. laqueos tollere (دام برداشـتـن). Alia phrasis est بدام آمدن s. بدام شدن, i. e. in plagas vel laqueos incidere. Praeterea dicitur دام بفتن rete texere et دام داشـتـن plagas tendere et دام گسستن rete vel plagas frangere *Bh.* et دام كشى coll. دام گُشتن *met.* a) retia ponere s. plagas tendere (دام گـسـتـردن); b) decipere, fallere (بازى دادن); c) ex rete evadere (خلاصى از دام) *B.*

دامد sponsus (مقابل عروس) *Bh.* t. كويـگـو, ar. عريس وصِهر *F.*, quod *M.* vertit „gener, socer" sed turc. كويكو significat „sponsus et gener" et ar. عـريـس „sponsus", arabicum autem صهر varias habet significationes : sec. Kam. „maritus filiae viri" et „maritus sororis" et *gen.* „propinquus"; sec. Samachsch. „socer" et i. q. دامـد (پـدر زن وفى القنون پـدر زن وداماد). Quae voci دامـد tribuitur significatio „gener" (a son-in-law *Shaksp.*, coll. s. जामातृ [a daughter's husband, a son-in-law Wils.], ex quo pers. داماد derivandum est) in lingua hindust. usitata est, sed auctores praecipui persici illam ignorant (در عـرف هند كسى را گـويند كه اورا دختر داده باشند ليكن بدينمعنى در كلام فصحا يافته نشده) *Bh.* Significatio „sponsus" hisce exemplis probatur in lex. *Bh.* : حافظ شيراز ✿ مجو درستى عهد از جهان سست نـهـاد ✿ كه ايـن عجوزه عـروس هـزار داماد است ✿ شيخ شيراز ✿ شكايت كند نو عروس جوان ✿ به پيرى زدامـد نـا مهربان *Bh.* et in lex. *F.* : ابـو المعانى ✿ بيت ✿ گر خرمندى مده دل اين عروس بر فتن ✿ صد هزاران همچو تو داماد

گشت این پیسرهٔزن *F.*, coll. hoc versu poetae : چو دختر سپردم بداماد ✿ ختائی گفتم ✿ که گنج زرست این بتخ کش سپردم in Spieg. Chr. 117, l. 2; cf. etiam *B.* s. v. پرواز 4.

دامادی (suff. ی) sponsalia, nuptiae, nuptiarum convivium (شادی کتخدای که آنرا عروسی نیز گویند) *Bh.*, coll. hoc versu poetae : از پی دامادی پروانه ملا طغرا امشب ساخت عشق ✿ در عروسی خانه فانوس جای شمعرا *Bh.*; cf. *B.* s. v. بساک; quality or right of a son-in-law *Shaksp.*; status generi, affinitas *M.* ex Sac. Inde دامادی کردن connubia iungere, sponsalia agere *C.* ex vers. pers. V. et N. Test.; affinitatem facere *M.*

دامال utensilia s. supellex domestica (آلات واثواب خانه ar. اثاث البیت), ut in hoc versu poetae : ابو المعانی عیسی مانده حوایج بخانهٔ دل زار ✿ بباد داد همه هرچه هست از دامال *F. C.* Num forte ex دار مال „opes domus“ contracta vox?

دامان i. q. دامن q. v. *Bh. F.*; 2) nom. pagi (دهی) in Irâq (عراق) pomorum copia celebris (که سیب در آنجا بسیار میشود) *SHL.*

دامانیدن caussale verbi دامیدن *C.* ex G.

دامبک name of a king, who, according to Eastern belief reigned over the Anteadamites. These beings were supposed to have had flat heads, for which reason they are called by the Persians Nîmsar (نیمسر) half-heads *R. J.*

دامدار (a v. داشتن coll. دام داشتن) n. c. qui plagas tendit. Inde دامداری (suff. ی) the laying of nets; 2) a branch of revenue arising from bird-catchers, players and musicians *R. J.*

دام طرازان a. p. (coll. ar. طراز) plur. n. c. *met.* qui retia ponunt, plagas tendunt (دام داران); 2) dolorum structores (محیلان ومکاران ودغا بازان); 3) viri sagaces, ingeniosi, consiliarii (منصوبه بازان ورای زنان) *B.* in app.

دامغان nom. urbis (شهر) in confinibus Taberistaniae *SHL. HK.*; cf. Not. et Extr. t. IX, 206, 12.

دامغول [*ô*] nodi (دانها وگرها) nucibus similes in membris et gutture hominis provenientes sed non dolentes, ar. سلعه dicti; scrofula, struma *B. F.* sine exemplo; 2) daemon in desertis vagans (غول بیابانی) *B. F.* ex Fǵ. sine exemplo.

دامک (suff. ک diminut.) ferae minores (جانوران وحشی کوچک), uti lepus, vulpes, simil.; 2) i. q. دامنی 2 peplum faciem operiens, calantica mulierum (مقنعه وسر انداز زنان) *B.*

دامگاه n. c. locus retibus ponendis vel plagis tendendis (جای دام کشیدن) *Bh.*; 2) *met.* mundus (دنیا) *B.* in app. Inde دامگاه خرد *B.* in app., s. دامگاه دیو s. دامگاه گرگ s. دامگاه ستور *met.* mundus *B.*

دام گشتن coll. دام گشی (a v. کشیدن) n. c. retia ponere s. plagas tendere (دام گستردن); 2) *met.* fallacia, fraus (بازی دادن); 3) ex rete evadere (خلاصی دام) *B.* in app.

دام کنده adi. c. quae per vim palpitationis plagarum vinculis se relaxavit *avis* (طایری که بزور طپش از دام برآمده باشد) *Bh.*

دامن decurtatum (مخفف) ex دامان *B.* in app.; دامان مشبع دامن *Bh.* s. دامنه suff. ه auctum (مزید علیه) *Bh.*, inferior pars vestis, syrma, lacinia (opp. گریبان) *Bh.* ar. ذیل *F.* et respectu extremitatis et amplitudinis laciniae vestis saepissime *tropice* adhibetur et significat etiam : ora, margo, extremum, cauda (وبمناسبت پهنائی دامن صحرا وغیره نیز گویند) *Bh.*; طرف *SHL.*; طرف وکناره *B.* s. v. پر 6 et تنیزه; the sheet (of a sail on ship-board) *Shaksp.* Inde dicitur دامن خورشید *met.*

دامن کحلی *met.* lacinia caerulea (صلاح وتقوی) *B.*; تهی دامنی (کبود) *B.* in app.; (suff. ی) *met.* repulsa Sec. Nam. in Spieg. Chr. 76, 2.

Phrases :

دامن از بَدی نگه داشتن *met.* continere se (پرهیزکاری کردن) *B.* in app.

دامن افشاندن c. از et بـر r. *met.* procul abesse a re (خویشتن‌را دور داشتن از) (چیزی) *Bh.*, derelinquere alqm (تـرک) (ایلمک), coll. hoc versu خواجه سلمان poetae : تا نه پنداری که سلمان دامن از دلبر فشند ✿ دامن از دل بر فشاند ودامن دلبر گرفت *F.*

دامن افشردن laciniam constringere vel ligare (مرادف دامن بستن) *Bh.*

دامن باغی گرفتن *met.* in solitudinem se conferre, in solitudine vivere (خلوت) (گزیدن وگوشه نشینی) *B.*

دامن بالا زدن laciniam sublatam cingulo ligare equitandi vel alius operis faciendi caussa (بر شکستن دامن بکمر) وبند کردن در بند کمر بعزم سواری یا (کاری دیگر) *Bh.*

دامن بدندان گرفتن s. دامن بدندان کردن pro گرفتن posito *met.* se demittere, submittere, vel infirmum, impotentem esse (فروتنی) (کردن وعاجز نمودن); 2) festinanter ire, fugere (بسرعت رفتن وگریختن) *Bh.*; شیخ گریختن *B.*, coll. hoc versu poetae : سعدی بچابکتر از خود میانداز ✿ چو افتاده دامن بدندان بگیر تیر *F.*

دامن بر آتش زدن s. دامن بر آخگر pro بر آتش posito *met.* ignem vel prunas excitare (روشن کردن) vento laciniae (از باد) (دامن) *Bh.*

دامن بـر افشاندن *met.* ire, iter facere, migrare (سفر کردن وکوچ نمودن); 2) missum facere, deserere, relinquere (ترک دادن); 3) aversari (اعراض) (کردن) *B.*

a) solis splendor (روشنی خورشید), b) coelum quartum (آسمان چهارم) *B. Bh.*; دامن دل شب = شب dimidium posterius noctis (نیمه آخر شب) *Bh.*; دامن کوه et دامن کوه s. (وبفك اضافه نیـز آمده) دامنه کوه *Bh.*, locus in radicibus montis situs (مطلق) (جائی که در پای کوه واقع شود) *Bh.*, pes s. radices montis; cf. پره 5 et Chr. Sch. 91, 78. 95, 145, quibus adde multa alia exempla ex lex. *Bh.* desumta in quibus vox دامن *tropice* intelligenda est : دامن ابـر، د' آفاق، د' افق، د' اندیشه؛ د' آه، د' باغ، د' پرده، د' پرهیز، د' بهار، د' بیابان، د' تسلیم، د' توفیق، د' چرخ، د' چشم، د' جوی، د' جهان، د' حسرت، د' حیات، د' خاک، د' خدمت، د' خرگاه، د' خُم، د' خیمه (د' شفه شهرت) در هند به شقه (دارد)، د' دریا، د' دشت، د' دل، د' دولت، د' رضا، د' روز، د' روز حساب، د' روزگار، د' روزی، د' زلف، د' زمانه، د' زمزمه، د' زهد، د' زین، coll. infra دامنهٔ زین، د' ساحل، د' سعی، د' سفره، د' سگ، د' شفاعت، د' شفق، د' شمع، د' شهر، د' صبح، د' صحرا، د' صرصر، د' عفو، د' علایق، د' فتنه، د' فرصت، د' قیامت، د' کان، د' کشت، د' کشتی، د' کعبه، د' کف، د' کفن، د' گل، د' گلزار، د' گلشن، د' کوهسار، د' لاب، د' لب، د' محشر، د' محمل، د' مژگان، د' مطلب، د' مقصود، د' منزل، د' مهتاب، د' نـز، د' نسیان، د' نـگـاه، د' وصل، د' وطن، د' همون، د' همت *Bh.*, coll. Fleischer Ali's Spr. 21, 15. 23, 9. 27, 18, Spieg. Chr. 115 l. ult. et دامن آلوده i. q. دامن تر *met.* crimen, peccatum (معصیت وگناه), sed دامن آلوده n. c. i. q. دامن تـر q. v. supra s. v. تر (عاصی وگناهکار) *Bh.*; دامن پاک i. q. دامن خشک *Bh.*; دامن پهلودار *met.* lacinia lata et ampla (فراخ) *Bh.*; دامن خشک *met.* a) lacinia vacua (خالی), b) defectus probitatis et pietatis (عدم

دامن بر چراغ افشاندن *met.* lucernam exstinguere *Bh.*

دامن بر چراغ پوشیدن *met.* lacinia protenta prohibere, ne ventus lucernae noceat (دامن ت بدامن کردن چراغ حفاظت (آسیب بد باو نرسد) *Bh.*

دامن بر چراغ زدن s. دامن زدن چراغرا *met.* i. q. دامن بر چراغ افشاندن *Bh.*

دامن بر چیدن laciniam colligere *met.* aversari (اعراض کردن) *Bh.*

دامن بر داشتن laciniam tollere *Bh.*

دامن بر زدن *met.* se accingere ad servitium (مهیا شدن برای خدمت) *Bh.*

دامن بر زمین کشیدن molliter et fastuose incedere (عرض رعنائی دادن رفیع واعظ در ابواب الجنان نوشته از عادات صنادید قریش عرب چنان بود که جامهای دراز می پوشیدند ودامانرا بزمین میکشیدند وآنرا نشان بزرگی ورفعت شان می شمردند چون تا سنح مذاهب سلف منع (آن نمود آن شیوه متروك ومهجور شد *Bh.*

دامن بر گرفتن i. q. دامن بر چیدن *Bh.*

دامن بر کمر پیچیدن i. q. دامن بالا زدن *Bh.*

دامن بر کمر زدن i. q. دامن بر زدن *Bh.*

دامن بر کمر سخت کردن i. q. دامن بالا زدن *Bh.*

دامن بر میان زدن s. دامن بر شکستن pro زدن posito i. q. دامن بر زدن *Bh.*

دامن بر میان گره کردن s. محکم کردن pro گره کردن posito i. q. دامن بالا زدن *Bh.*

دامن بستن i. q. دامن افشردن opp. دامن کشادن *Bh.*

دامن چاك بودن دختر „lacinia filiae scissa est", quo collocatio vel connubium filiae significatur. Morem illum apud scenitas Iraniae usitatum sic describit lex. *Bh.* auctor : در صحرا نشینان ایران معمول است چون دختر خودرا بیکی از ابنای قوم نامزد کنند دامادرا بطلبند تا بدست خود دامن دختر چاك کند واینرا شگون دانند گویند پسر فلان با دختر بهمان دامن چاك است یعنی نامزد اوست *Bh.*

دامن جمع کردن i. q. دامن چیدن *Bh.*

دامن کسی بستن s. دامن خود بدامن کسی گره بستن pro بستن posito *met.* invicem conspirare et sibi invicem opem ferre (موافقت ومعاونت همم کردن) *Bh.*

دامن خوردن شعله ignis flammam concipit vento laciniae (بر افروخته شدن آتش از بد دامن) *Bh.*

دامن خیمه بالا زدن laciniam tentorii tollere (بر داشتن) *Bh.*

دامن در پای افتادن *met.* perturbatum, perculsum esse (اضطراب) *B.*; 2) animo perturbato aufugere (گریختن باضطراب) *B. Bh.*

دامن در چیدن laciniam colligere c. از *met.* deserere, derelinquere, evitare, fugere, coll. دامن اختلاط ازو در چید Spieg. Chr. 7, 7, et واز اختلاط خلایف دامن همت در چیده Mirch. in Not. et Extr. t. IX, 184, 9, et واز ایراد الفاظ غیر مانوسة الاستماع دامن در چیدن *ibid.* 191, 11.

دامن در ریختن *met.* i. q. آبروی ریختن q. v. *B.* in app.

دامن در ع چاك كردن *met.* ad equitandum se accingere (آماده شدن برای سواری) *Bh.*

دامن در کشیدن *met.* aversari (اعراض نمودن); 2) societati renuntiare (ترك صحبت کردن) *B.*

دامن در کمر کنجیدن i. q. دامن بالا زدن *Bh.*

دامن رنجه شدن i. q. قدم رنجه کردن q. v. *Bh.*

دامن زیر پا کشیدن *met.* expandere laciniam vestis sub pedibus alicuius (فرش

(کردن دامن‌را بزیر پای کسی), ut in hoc versu خواجه شیراز poetae : تا دامن کفن نکشم زیر پای خاك ۞ باور مکن که دست زدامن بدارمت *Bh.*

دامن شکستن i. q. دامن بر زدن *Bh.*

دامن فرا خود چیدن c. از *met.* i. q. دامن در چیدن coll. دامن از صحبت فرا خود چینم Gul. 7, 14.

دامن فشندن i. q. دامن افشاندن q. v.

دامن فلان فراخ است s. گشاده است pro فراخ است posito *met.* aliquis liberalitate excellit (جوانمرد وفیاض است) *Bh.*

دامن کسی گرفتن *met.* prohibere, ne quis incedat (باز داشتن کسی‌را از رفتن) *Bh.*

دامن گشادن laciniam aperire, opp. دامن بستن *Bh.*

دامن کشیدن c. از vel بر r. i. q. دامن افشاندن *Bh.*; 2) i. q. دامن در کشیدن *B.*

دامن نمازی کردن sordes laciniae abstergere vel amovere (پاك کردن از آلودگی), ut in hoc versu علی خراسانی poetae : ولا بخون جگر دامنی نمازی کن ۞ در آب دیدهء من خیزد آب بازی کن *Bh.*

دامن همت بر میان بر زدن *met.* opus difficile eligere (امر دشوار اختیار کردن) *Bh.*

Praeterea dicitur بدامن کردن et بدامن فرو ریختن et ریختن eodem sensu : in laciniam vestis immittere rem *Bh.*

دامن بدندان adi. c. *met.* humilis, impotens; 2) fugitivus *Bh.*; cf. supra دامن بدندان کردن.

دامن دار adi. c. wide (as cloth) *Shaksp.*; skirted *J.*

دامن دراز adi. c. *met.* stolidus, vana et futilia agens (احمق وبیهوده کار), coll. hoc versu مولانا جامی poetae : نوشته بدان نکتهء جانگداز ۞ که ای کوته اندیش ودامن دراز *F.*, unde دامن درازی (suff. ی) n. abstr., e. g. ظهوری در تعریف اهل بازار ۞ کسی‌را که بینند چون خاك پست ۞ بداماں درازیش گیرند دست *Bh.*

دامن در زیر پا adi. c. *met.* perturbatus, perculsus (مضطرب وسراسیمه) *Bh.*; cf. supra دامن در پای افتادن.

دامن سوار n. c. infans, qui sublata lacinia ludendo equitantis speciem praebet (طفلی که سر دامن‌را از دو پای خود بر آورده بازی کند وخودرا سوار تصور نماید) *Bh.*

دامن فشان adi. c. *met.* aversans, derelinquens; 2) i. q. دامن کشان, *F.* sine exemplo; cf. supra دامن افشاندن.

دامن کشان adi. c. *met.* molliter et fastuose incedens (خرامان از روی ناز وتکبر وتبختر) *B.* in app. *F.* *Bh.*; 2) aversans, derelinquens; cf. دامن بر زمین کشیدن et دامن کشیدن.

دامن گیر n. c. laciniam apprehendens *met.* socius, familiaris (مصاحب) *B.*, coll. : هوس تحصیل علوم وبحث اقاویل دین ومذهب اسمعیلیه دامن گیر او شده Mirch. in Not. et Extr. t. IX, 223, 9; 2) litem movens, adversarius (مدعی) *B.*; مدعی خصم ومدعی ومزاحم *Bh.*; *SHL.* : 3) stare faciens, arcens, cohibens (باعث چیزی که موجب سکون ومانع شدن) *B.*; (سکون ومنع چیزی باشد) *Bh.* Inde دامن گیری (suff. ی) n. abstr.; attachment, friendship, applying for justice, arraignment *Shaksp.*

دامن نشین n. c. *met.* Dervisch (درویش), coll. hoc versu والد هروی poetae : فراق تو دامن نشین کرد دلرا ۞ بطوفانی آوردهء شبنمی‌را *Bh.*

دامنه (suff. ه) i. q. دامن q. v. *Bh.* Inde دامنهء زین i. q. دامن زین lacinia sellae equestris et lorum stapiae *B.* s. تنبك 2 et تنبوك 2.

دامنی (suff. ی) quantum una vice in vestis lacinia contineri potest Gul. 9, 17, coll. بماندست با دامنی گوهرم هنوز از خجالت سر اندر برم Bost.; 2) i. q. دامک peplum faciem operiens; calantica mulierum *B.*, ar. مقنع et معجر *Bh.*; an ornament worn on the forehead *Shaksp.*; 3) a scrap of the shroud kept by the relations of the deceased; 4) a saddle-cloth, furniture, housings *Shaksp.*

دامود venia peccati, quod socordia quis commisit (عفو وبخشیدن گناهی که بسهو از کسی صادر شده باشد) *B.*

داموز corbis magna ansata (سله وسبدی بزرگ که دو چوب بر دو طرف آن بندند), in qua stercus vel simile quid evehitur *B. F.*, e. g. in hoc versu میر نظمی poetae : شد شکمش کهنه خلا بچکله ✿ روی سر داموز مزبله *F.*

داموغ lamentatio, planctus (فریاد وفغان وناله وزاری) *B. F.* ex Fǵ. sine exemplo.

دامی (suff. ی) venator (صیاد) *B.*

دامیار (a voce دام) coll. دامی venator *B.*, e. g. in hoc versu حکیم اسدی poetae : جهان دامیاریست نیرنگ ساز ✿ هوای دلش چینه ودام آز *F.*; 2) rete piscatoris (بالقجی آغی) *F.* ex Fǵ., coll. hoc versu حکیم نزاریء قهستانی poetae : بیوی لقمه ماهی صید گشته ✿ بشست دامیاران قید گشته *F.*

دامیدن auferre pulverem, de vento (بردن باد خاکرا); dispergere semen (تخم افشاندن) *B.*, ventilare (t. صاورمق, ar. تذریة) *F.*, coll. hoc versu میر نظمی poetae : بام قضا بخت گردیده شد ✿ همه خرمن مال دامیده شد *F.*; 2) radicitus evellere (از بیخ وبن بر کندن) *B.*; 3) ascendere (بر بالا رفتن); 4) aequalem fieri (برابر چیزی شدن) *B. F.* ex Fǵ.; 5) apparere, innotescere *C.* ex G. Verbum cum دمیدن cognatum videtur, sed exempla, quibus illius significationes probentur, praeter versum sub 1 allatum, in lex. *F.* non leguntur et lex. *Bh.* auctor hoc verbum omisit.

دامیده part. praet. verbi دامیدن q. v. *B.*; cf. versus sub دامیدن 1 ex *F.* allatus.

دان vox in fine compositorum usitata et locum vel vas, in quo quid continetur, denotans (چون در آخر کلمه آید معنی ظرفیت بخشد) *B.*; (افاده معنی ظرف کند) *Bh.*, e. g. قلمدان, سرمه‌دان, آبدان, قهوه‌دان, کیفدان, نمکدان al., de q. v. Instit. ling. pers. §. 256, p. 168; 2) decurtatum ex دانه eodem sensu; 3) imp. verbi دانستن et in comp. part. praes. significatione *B.*, coll. hoc versu حکیم سوزنی poetae : دانست ودام خال وخم زلف آن صنم ✿ من سال وماه بسته بدان دان ودام دل *F.*

دانا part. praes. verbi دانستن, pl. دانایان (unde ar. داناج, coll. phlv. דאנאק pars. [illegible] pl. [illegible]) intelligens, sapiens, doctus, doctor et ut nom. generale usurpatur (اسم جنس است ولهذا اطلاق آن بر جمع ومفرد هر دو صحیح شده) *Bh.*; (اگرچه معنای موضوعی بلیجی که عربیده علیم وعلام معناسنه در اما عاقل معناسنه استعمالی شیعدر مقابلی نادان در که جاهل وبی عقل معناسنه در) *F.*, coll. hoc versu خواجه نظامی poetae : زدانا یکی مرد مردم شناس ✿ طلب کرد کز کس ندارد هراس, ad quem annotat lex. *Bh.* auctor : یعنی از جماعه مردم دانا *Bh.*; et est cognomen Dei, ut in hoc versu : بنام خالق حی وتوانا ✿ قدیم وقادر وبینا ودانا *F.* Inde دانای ایران, quo جاماسب et دانای یونان, quo Plato (افلاطون) *F.* et دانای طوس, quo خواجه نصیر et فردوسی significatur *B.*

دانانیدن caussale verbi دانستن *C.*

دانایانه (suff. انه) doctus et *adv.* docte, more sapientis *C.*

دانائی (suff. ی) sapientia, doctrina *C.*

دانج alia forma vocis دانه videtur; unde دانج أبروج granum quoddam a Shîrâzensibus انجکک dictum, q. v. (حبی که آنرا از کوه کیلویه که از ولایت فارس است آورند) *B.* et دانج وبَم i. q. دانهء وبم ar. حب الراس i. e. semen quoddam (تخمی) flavum et amarum, quod ex regione montana persica (کوهستان فارس) et کردستان afferunt *B.*

دانچه s. دانژه *B.* s. دانیژه *F.* (suff. چه s. ژه s. یزه) lens (عدس) *B. F.* ex Fg.

دانست 3 ps. sg. praet. abs. verbi دانستن; 2) n. s. knowledge; opinion *Shaksp.*

دانستگی (suff. ی a دانسته) knowledge *R. J.*

دانستن imp. دان (cf. z. ﺩ‍ﺍ jnâ, z. ज्ञा, coll. داختن, z. وسد dâ, in fine comp. dâo = sciens, s. दा et धा, IC. dâ) scire, intelligere, percipere, cognoscere (t. بیلمك ar. معرفت) *F.*; construitur sequente که Spieg. Chr. 7, 11. 8, 3, et cum duplici accusat. e. g. سایل اورا حر داند وآزاد خواند „is, qui petit *aliquid ab aliquo*, hunc virum nobilem agnoscit et talem nominat" Fleischer Ali's Spr. 31, 2, coll.: هیچ چیزی مدان تو چون صدقه „nihil instar eleemosynae esse intelligas" *ibid.* 57, 5, et cum acc. r. et در alterius, e. g.: مردرا عز خویش در فضل باید دانست نه در اصل „vir in literis dignitatem intelligat oportet non in stirpe" *ibid.* 51, 13, et cum acc. rei et dat. ps., e. g.: حذر از دشمن تو آنرا دان ✿ که بظاهر ترا نماید بسر „ut tibi caves ab inimico, ita cave ab illo, qui per speciem benevolentiam tibi significat" *ibid.* 31, 13. Inde بَدَه قراءت دانستن *met.* scire quantum necessarium est (شناختن براجبی) *B.* in app.; 2) putare Rosen. Narr. 87, 6. 8. 16. 88, 11; 3) discernere, distinguere c. از respondens ar. عرف c. acc. et من alt., e. g. که از مه ندانند باز اندکی „natu minorem a maiore minime distinguunt" Schahn. ed. Mohl. t. I, 128, 169, coll. hoc versu poetae: چنان مستم چنان حضرت مولانا مستم من امروز ✿ که پیروزه ندانم من زپیروز ex *F.* s. v. پیروز allato; cf. etiam شناختن c. از, quod idem significat, e. g. Gul. 45, 13; 4) posse (توانستن) *SHL.*; دانم وداند یعنی توانم وتواند *B.*, e. g. in hoc versu حکیم نزاریء قهستانی poetae: مگر خود این شب یلدا بروز داند برد ✿ کدام یلدا کاین شب هزار چندانست *F.*

دانسته part. praet. v. دانستن notus, cognitus *C.*: having known; wittingly *R. J.*

دانش (suff. ش) scientia, cognitio, eruditio; 2) praestantia (علم وفضل) *B. Bh.* Inde دانش آشکار بینشی omniscientia Dei (علم حضوری حضرت عزت جلت شانه یعنی علم آنحضرت باعیان ممکنه جمیعا دفعه واحده محیط است وموقوف بیکی از ازمنه ثلاثه نیست عارفی فرموده ✿ رباعی ✿ در علم خدا ماضی ومستقبل وحال ✿ آنکس گوید که او نداند احوال ✿ اینها همه محبوس زمان میگوید ✿ از قید خود اوفتاده در ضیق محال) Gl. in Des.; دانش آموز adi. c. a) literas docens, b) literis edoctus (به معنی دانش آموزنده ودانش آموخته شده از عالم دست آموز). Priore significatione legitur in hoc hem. نظامی poetae: توئی برترین دانش آموز پاك *Bh.*, de cuius varia lectione آموز ناك vid. schol. in Spieg. Chr. 54, 17; utraque autem significatione intelligi potest in hoc versu eiusdem poetae: چو در دین حق دانش آموز گشت ✿ چو دولت بسر اتاق فیروز گشت *Bh.*; دانش پژوه adi. c. scientiam quaerens et دانش بسیج adi. c. scientiam ambiens et دانش پرست adi. c. scientiam colens i. e. literis et studiis deditus *Bh.*

B., e. g. in hisce versibus نظامی poetae : دلیر وسخنگوی ودانش پرست ✿ به تیسیر وشمشیر گستاخ دست ✿ شد از گفت آن مرد دانش بسیچ ✿ فرو ماند بر جای خود پیچ پیچ ✿ شه مملکت گیر ودانش پژوه ✿ منوچهر فر وفریدون شکوه *Bh.*; دانش بهر adi. c. i. q. دانشگر *Bh.*; دانشخور adi. c. i. q. مجمع (صاحب علم) *F.* ex دانشور q. v. (suff. سار) دانشسار a) locus literis abundans (محل کثرت علم ودانش) ; الفرس b) nom. libri, quem scripsit rex منوچهر Pischdadiensis (از تالیف شاه منوچهر پیشدادی) Gl. in Des.; دانشگر (suff. گر) et دانشور (suff. ور) et دانشمند (suff. مند) sapiens, doctus, eruditus *B. Bh.*, unde دانشمندی et دانشوری (suff. ی) sapientia, doctrina *J.*; et دانشومند (suff. ومند coll. برومند et تنومند) i. q. دانشمند *B. Bh.*, coll. hoc versu Schahnam. : بود دانشومند وهم پهلوان ✿ نه بیند کسی پیر ازینسان جوان *Bh.*; دانش کده n. c. coll. دانشسار locus literarum (از عالم نزهت کده) *Bh.*

دانشی (suff. ی) i. q. دانشگر q. v. *B. Bh.*

دانق forma ar. vocis persicae دانگ s. دانگ *HK.*

دانکی, suff. ی diminut., granulum, granum *F.* sine exemplo.

دانگ *HK.* et دانگ *HK. Shaksp.* et دانگ *F.*, quarta pars dirhemi (ربع درهم) et in aliis locis : quarta pars unius مثقال (بعض بر ربع مثقال), ex quo ar. دانق ortum est *F. Shaksp.*, e. g. in hoc versu حکیم اسدی poetae : بسا کس که یک دانگ ندهد بتیغ ✿ چو خوش گویدش جان ندارد دریغ *F.*; pars quaedam duodecim ponderum notorum (قسمی از دوازده اوزان متعارفه) *HK.*, quorum nomina et valorem lex. *HK.* auctor sic describit vocem دانگ quarto loco enumerans : اول آن حبه وآن مقدار یک جو است که در بزرگی وکوچکی میانه باشد ودوم تسو ومقدار آن دو حبه میانه است سوم قیراط ومقدار آن چهار جو است چهارم دانق که معرب دانگ است وآن بمقدار هشت حبه پنجم درم که بفارسی درهم گویند وآن بمقدار چهل وهشت حبه ششم مثقال وآن بوزن شصت وهشت حبه یعنی جو است هفتم استار وآن بمقدار چهار ونیم مثقال که سیصد وشش حبه میشود وهشتم اوقیه بمقدار هفت ونیم مثقال که پنج صد وده حبه میشود ونهم رطل وآن بمقدار دوازده اوقیه است که شش هزار ویکصد وبیست حبه میشود دهم من است بمقدار بیست وچهار اوقیه یازدهم کیلجه است بقدر یک من وهفت بخش از یک من که آنرا هشت بخش برابر کنند دوازدهم ملوک وآن بمقدار سه کیلجه ووزن قنطار که یک هزار ودویست رطل است *HK.*; شش از یک درمی *SHL.*; 2) side or quarter (of a city, country etc.), the sixth part of a city *Shaksp.*

دانگ et sec. *F.* et *Bh.* دانگ, dial. regni دکن denotat eum, qui quadrupedia maiora possidet (بزبان ملک دکن چاروا دار) *Bh.*; مهتر چاروا دار *B.* Significat etiam 2) cibi genus *scil.* varia grana tritici, hordei, pisorum, lentium, simil. cum articulis pedis ovini cocta (اقسام دانها از جنس گندم وجو وماش وامثال آنهارا با کله وپاچهء گوسفند پزند), quod parentes tempore dentitionis infantum domos amicorum et affinium dono mittunt *B.*, cuius tamen significationis exemplum lex. *Bh.* auctor non legit (دانگ پالوده پز پیدا نشد) *Bh. F.* sine exemplo.

دانگانه (suff. انه) pecunia, quam conferunt ii, qui una iter faciunt, ut viaticum et quae ad iter faciendum necessaria sunt, sibi comparare possint *B. F.* ex Fg., coll. hoc قطعه poetae کمال اسمعیل : با کف در پاش تو هم دم زنندگ ✿ ابر زند بر رخ دریا تفو ✿ گرچه مرا هست بخروار فضل ✿ نیست زدانگانه مرا یک تسو *F.*; res

parva uni fere دانگ aequans (چیزی قلیل گویا نزدیک بیک دانگ بود) *SHL.*

دانگانه (videtur pro دانه گانه) supellex, utensilia (اسباب ومتاع وکالا) *B. F.* ex مجمع الفرس, coll. hoc versu حکیم انوری poetae : ای در جوال عشوه علی وار باشد ✿ او از حرص دانگانه بگفتار روزگار *F.*

دانگو et sec. *F.* دانَکو genus frumenti (غله); 2) genus pultis ex ciceribus (نخود), fabis (باقلا), lentibus (عدس), simil. compositum alias هفت دانه et آش عاشور dictum, quod ex septem speciebus constabat et die decimo mensis Moharrem, عاشور dicto, edi solebat *B.*

دانندگی (a دانندهٔ suff. ی) knowledge *J.*

داننده part. praes. v. دانستن q. v. Inde دانندهٔ معقول an original or natural genius et دانندهٔ منقول a copyist *R. J.*

دانُوش [ô] nom. viri, qui Wâmiqi (وامق) amatam, عذرا dictam, vendidit. Illius nomen etiam دیانوش et دوانوش et دنواش scribitur *B.*, coll. hoc versu حکیم عنصری poetae : یکی تیز پائی ودانوش نام ✿ گذشتند برو بر بسی دم ودام *F.*

دانَه (s. धान्य) granum, bacca (ترجمهٔ حب وبذر) *Bh. F.*; 2) grana sparsa ad alliciendas aves in laqueum; esca (قوش) (یمی چینه) *F.*, coll. وبدانهٔ حیل اورا صید کرده in Wilk. Chr. 184, 4 et Spieg. Chr. 128, 3. Inde دانهٔ دل „ = ar. سواد القلب *nigrum cordis sc. granum*, peccatum originale G. H. Chr. 308“ *C.*; دانهٔ زنجیر anulus catenae (حلقهٔ زنجیر), e. g. میر عبد الرحمن قمی : عشق ب حیله وتزویر نسازد هرگز ✿ مرغ با دانهٔ زنجیر نسازد هرگز ✿ ابو تراب فتوت ✿ خیال زلف که در دل گذشت مجنون را ✿ که بوی مشک دهد دانهای زنجیرش ✿ در جنون از ذکر او غافل نمی باشم دمی ✿ سبحه گردانی کنم از دانهٔ زنجیرها *Bh.*; دانهٔ سبز granum terebinthinum (ar. حبة الخضرا) *F.*; دانهٔ سیر a clove of garlic *J.*; دانهٔ عملی margarita artificialis (مروارید عملی) *B.* in app., coll. دانهٔ دُر Spieg. Chr. 116, 16; دانهٔ وبسر i. q. دانج وبسر q. v. *B.*; دانهٔ هیل granum cardamomi vulgaris *B.* s. حب سجستانی; دانهٔ نار i. q. چون سرخ ruber *HK.*

Phrases :

دانه آوردن grana s. semen proferre *C.*

دانه پاک کردن grana separare a valvulis s. spoliare folliculis (دانه از کاه جدا کردن) *Bh.*

دانه بَر چیدن grana auferre (بر داشتن) *Bh.*

دانه بَستن s. دَر خوشه pro خوشه posito, granosum fieri, de spica *Bh.*

دانه چیدن grana legere s. colligere e terra; 2) *met.* a) corpus prosternere in adorando, adorare (سجده کردن), b) mendicare (گدیه وگدائی نمودن) *B.*

دانه دانه شُدن *met.* dispergi, dissipari (پراگنده وپاشان شدن) *B.* in app.; cf. دانه کردن.

دانه دَر خاک کَردن s. نِشَستَن pro کردن posito, grana in terram indere i. e. serere, plantare *Bh.*

دانه کَردن *met.* dispergere, dissipare (جدا وپریشان کردن) *Bh.*; پراگنده وپریشان ساختن *B.*

دانه کَشیدن grana pervenire facere s. perferre *in locum* (دانه رسانیدن از عالم استخوان کشیدن), coll. hoc versu صائب poetae : غم مرغان گرفتار ندارد صیاد ✿ مور از رحم مگر دانه باین دام کشد *Bh.*

Praeterea vox دانه cum verbis افشاندن, افگندن, پاشیدن et ریختن coniuncta significat : „grana spargere“ *Bh.*

دانَه دار adi. c. granulated; 2) having the appearance of being granulated; 3) containing grain *Shaksp.* (معروف) *Bh.*

دانَه دان n. c. vas vel locus frumento recondendo; 2) ager consitus; 3) semi-

narium, plantarium; 4) pro دانه دانه a) granatim, b) dispersus, dissipatus (پریشان) *B.*, coll. hoc versu سیف اسفرنگی poetae : خرمن مدرا چو سوخت زآتش تیغ آفتاب ✿ خوشهء پروین چو اشک ریخت فرو دانه دانه *F.*; cf. دانه دانه شدن.

دانَه زَن n. c. genus fascinatorum (ساحران وجادوگران) in Hindûstân, qui grana milii et hordei (ارزن وجو) croco tincta praevia incantatione in homines proiiciunt, ut id, quod volunt, assequantur *B.*; i. q. جَوزن q. v. *F.*

دانَه سَمور n. c. i. q. دانه کیش q. v. *Bh.*

دانَه فِشان n. c. a sower of grains *J.*

دانَه گانَه i. q. دانگانَه q. v. *B.*

دانَه کِیش [*ê*] i. q. دانه سمور n. c. *met.* vestis e pellibus zibellinis (پوست سمور) *Bh.*, qua significatione کیش i. q. سمور mustela zibellina significare videtur; cf. کیش ; a kind of embroidered neckcloth, worn in cold weather over the cloak *Shaksp.*, e. g. : بو نصر نصیرای بدخشانی ✿ عزیز تا بنمایم بمردمان چون میش ✿ بدوختم بگریبان خویش دانه کیش ✿ اشرف ✿ بجامه تن ندهد حسن پر غرور اورا ✿ که دام زلف بود دانه سمور اورا *Bh.*

دانیدَن „scire *M.*; 2) rotari, circumvolvi G.“ Cast. Verbum dubium in aliis lexicis non comparens. Cf. دایانیدن.

دانیژه (suff. diminut. یژه) i. q. دانچه *F.*

داو (fortasse alia forma vocis تَو cursus, a دویدن, s. धाव) ductus s. periodus una in quovis ludo (نوبت بازی شطرنج ونرد وغیره باشد) *B.*; نرد وقمارده نوبتله اوینامق معناسنه, e. g. in hoc versu حکیم انوری poetae : همه در ششدر عجزند وترا داو بهفت ✿ ضربه بستان وبزن زانکه تمامی ندبست *F.*; 2) auctus depositi in ludo aleatorio (زیده کردن خصل قمار) *B. Bh.*; خصل معناسنه *Bh.*; وکلان از صفات اوست قمارده رهنی زیاده یعنی بر اویون شرطی قدر مضعف ایتمک *F.* Tales auctus plures non sunt, quam septemdecim, nam si ulterius in ludo proceditur, simplex tantum lusus habetur. Gradus autem numerorum ad novem restringuntur ita, ut primus auctus (داو) efficiat unum, secundus tria, tertius quinque, quartus septem, quintus novem, sextus undecim, septimus tredecim, octavus quindecim et nonus septemdecim, quo lusus absolvitur (وآن از هفده زیاده نمی باشد چه ازدیاد آن بجز طاق نیست ومراتب اعداد منحصر است تا بنه پس داو اول یکی است ودوم سه وسوم پنج وهمچنین هفت ونه ویازده تا هفده که مرتبهء نهم اعداد است میرود تا تمام می شود) *B.*, e. g. in hoc versu شیخ آذری poetae : شه قمار نبازند لیک میخوانند ✿ موالیان تو نقد دوکون را یک داو *F.* Coniungitur cum verbo زدن et کردن, e. g. : ملا عشرتی ✿ عشرتی داو کلان میزن واندیشه مکن ✿ بردنی میبرد وباختنی میبازد ✿ حافظ ✿ اهل نظر دو عالم در یک نظر نبازند ✿ عشق است داو اول بر نقد جان توان زد *Bh.* Cf. etiam داو کشیدن et داو فره بر هفت infra s. v. ندب; 3) i. q. دای quaevis series vel stratum luti, quod muro superstruitur *B.*; murus ex luto (بالچقدن دیوار) *F.* ex الجمع sine exemplo; 4) postulatio, sibi vindicare, arrogantia, *gall.* prétention (دعوی کاری) *B.*; دعوی *Bh.* *F.* sine exemplo; 5) dial. Transoxaniae (لغت ما ورا النهر است) *Bh.* : convitium, opprobrium (فحش ودشنام) *B.*, coll. hoc versu میر خسرو poetae : از ته دم عنبر تر زاده ✿ گاو لب مردم زداو نخاست [داوه *F.*] داو *F.* — Inde داو بَهَفت n. c. a) ductus ultimus, quo nerdiludium absolvitur (انتهای داو قمار نرد است) *B.*; iacere alea bis sex in nerdiludio (نردده دو شش آتمق) *F.*; cf. versus e lex. *F.* s. v. داو 1 supra allatus et alius حکیم خاقانی poetae : هفت طواف کعبه را هفت بتان پسنده اند ✿ ما وسه پنج کعبتین داو بهفته آوری *F.*; b) *met.* sep-

temdecim inclinationes capitis in precando (هفده رکعت نماز) *B.* in app.

Phrasis :

نقش داو یافتن *met.* optatis respondere (نشستن بمراد) *Bh.* et cum negatione : داو نیافتن optatis non respondere, de imagine s. pictura dictum (نا نشستن) *B.*, e. g. : داغ تو ✿ ظهوری (نقش بمراد) اگرچه نقش بسیار نشند ✿ تا درد دلم نکرد کم داو نیفت *Bh.*

داوَر pro دادور q. v., ex quo decurtatum est *B. Bh.*; مخفف دادور بمعنی خدا وپادشاه عادل Gl. Sch.; et iudex, administrator regius (حاکم وصاحب حکومت) *F.*; حکم کننده براستی وپادشاه عادل وکسی که انفصال قضایای مردم نماید Gl. in Des.; 2) adversarius, hostis (خصم), quae significatio ex کمال پشازا desumta hoc versu nititur : ✿ سر انجام ترسم که بی زور گر نباشد جز از داور کینه‌ور *F.*; cf. داوری 3; 3) medicamentum, remedium (دوا ودرمان) *B.*, qua significatione literarum ر et و transpositione ex voce دارو ortum est *F.*, e. g. in hoc versu حکیم قطران ارموی poetae : چه باید مایه آنکس‌را که باید سود بی مایه ✿ چه باید داور آنکس‌را که باید درد بی داور. Inde داور آسمان, quo „Deus“ significatur *B.* in app.

داوَر دان *proprie* i. q. حکم خدا دان et n. c. nom. pagi (ده) ab Iracae urbe واسط dicta una parasanga distantis شنسا *B. F.* ex المجمع sine exemplo.

داوَرستان (suff. ستان) iudicii forum, tribunal *C.* ex vers. pers. N. Test. Matth. 27, 27.

داوَری (suff. ی) functio iudicis sive administratoris regii, iudicium (یکسو کردن یکسوی کردن میان) *B.*; (میان نیک وبد نیک وبد که بتازیش حکومت خوانند) *SHL.*; حکومت *F.*, coll. وکوتاه شد داوری „et non diu mansit functio administratoris s. ministri regii (Abulfadhl)“ Chr. Sch. 85, 240 et hoc versu شیخ نظامی poetae : جهاندار دارا دران داوری ✿ طلب کرد ایرانیین یاوری *F.* et dicitur de „iudicio extremo“, e. g. : مکن شرمسارم دران داوری Sec. Nam. in Spieg. Chr. 71, 2; imperium (sovereignty) *Shaksp.*; 2) de iniuria queri, in ius, in iudicium vocare (تظلم وغصه وشکایت پیش کسی بردن ومحاکمه نمودن) *B.*, coll. hoc versu حافظ poetae : لاله ساغر گیر ونرگس مست ✿ وبر ما نام فسق [عشق *F.*] داوری دارم بسی ✿ بسی یا رب *Bh.*, in quo pro یا رب کرا داور کنم lex. *F.* auctor legit اگر خداوندا کرا; 3) coll. داور 2 lis, contentio, bellum, inimicitiae (جنگ وخصومت) *B.*; خصومت وعداوت *F.*, e. g. : شیخ نظامی ✿ کسی‌را که دولت کند یاوری ✿ که آرد [پارد *Bh.*] که با او کند داوری ✿ حکیم انوری ✿ آب وآتش‌را اگر در مجلسش حاضر کنند ✿ از میان فی هردو بر دار شکوهش داوری *F.*, coll. الجمله در محل نزاعند وداوری Bost. in Spieg. Chr. 21, 19. Coniungitur cum verbis کردن, داشتن, انداختن et افتادن *Bh.*; et داوری خوردن significat : iudicium subire et داوری گرفتن iudicium capessere *C.* ex vers. pers. N. Test. — Inde داوری خانه *J.* et داوری گاه n. c. locus s. forum iudicii (محکمه ودار العدالت), e. g. : نظامی ✿ دران داوری گه چون تیغ تیز ✿ که هم رستخیز است وهم رستخیز *Bh.*

داوْزار fabricator, structor (یاپوجی بنا) *F.* sine exemplo. In lex. *C.* legitur داوْزار et داوَزار. Vox dubia videtur. Cf. دا et دای.

داوْهزار n. c. Alia lectio vocis ده هزار q. v. *B.*

داه ancilla, serva, famula (کنیزک وپرستار) *B.*; جاریه وخدمتکار *F.*, ut in hoc versu استاد فرخی poetae : خنک آن میر که در خانه تو بارخدای ✿ پسر ودختر آن میر بود بنده وداه *F.*; 2) famulitium (خدمت), ut in hoc versu استاد رودکی poetae : اختراننـد آسمانشان جایگاه ✿ هفت تابنده

داه دوان در دو *F.*; 3) pravus, homo nequam (بد دل وناکس) *B. sive* a) puer scortum *sive* b) mulier impudica facile se offerens (غایت ملایم دلبر اوغلان واکثر عورت) (که هر کمسه نی تکلف آشنا اولوب تابع اوله *F.*, ut in hoc versu میر نظمی poetae :

مبین آن عیز مستعمل که هرگاه ✿ کند صحبت بهر کس میشود داه *F. sive* c) mendicus (بمعنی گدا آمده) *Bh.*, ut in hoc versu انوری poetae : بعلم تست که

چندین هزار نفس نفیس ✿ چه زن چه مرد چه پیر وجوان چه شاه چه داه *Bh.*; 4) i. q. دَه decem *B.*; قاعدهٔ کلیه اوزره شاه وماه وگاه کبی در الفسز استعمالی صحیحدر *F.*, coll. hoc versu Schahn. : ابر داه ودو گفته

شد کدخدای ✿ گرفتند هریک سزاوار جای et alio ابو شکور poetae : الا تا ماه نو خیده کمنست ✿ سپهر گردد مه داه وچهاررا *F.* — Inde داهِ خرابات *met.* mendicus tabernae (گدای خرابات), e. g. : میریحیی شیرازی ✿

تا می بسقدح هست منم شاه خرابات ✿ چون باده کمی کرد شوم داه خرابات *Bh.*; et داهِ عرب „serva Arabum“, quae locutio est proverbialis ad significandum statum vel conditionem miseram (کنیز مردم عرب) وچون معیشت اعراب تنگ بود حال داه ایشان پریشان‌تر باشد ولهذا در فارسی خرابی وپریشانی احوال داه عرب مثل شده ملا طغرا در هجو شیخ محمد خاتون عرب گفته ✿ گویند همه که هست خاتون عرب ✿ خاتون عرب نیست که داه عربست *Bh.*; داهِ فراشی a kept mistress *J.*

داها montium intervallum; antrum montanum (دره وغار کوه) *B. F.* ex المحمودی sine exemplo; 2) i. q. دَها q. v. *Shaksp.*

داهُل et داهِل coll. داهول, i. q. داخول 3, a et b, q. v. *B.*; هراسه *Bh.*

داهِم s. داهیم i. q. دیهیم q. v. *B.*; اکثر اماله ایله تلفظ اولنور بلکه شائع بو در که الفله یازیله اما یای تحتانی ایله دیهیم دخی مستقل لغتدر لکن مشهوری کسر دال ایله در *F.*

داهول i. q. داهل q. v. *B. F.*; 2) i. q. دیهول q. v. *B.*

داهون i. q. داهول 1 *F.* sine exemplo. Mendosa lectio videtur.

داهیم i. q. داهم s. دیهیم q. v. *B.*

دای coll. داو 3 quaevis series vel stratum luti, quod muro superstruitur (هر چینه وهر مرتبه ورده بشد که از دیوار گلی بر بالای هم گذارند) *B.* Sec. *F.* a) fundamentum aedificii (ar. اساس) allato hoc versu شیخ نظامی poetae : آنچه بدو خانه نو

آئین بود ✿ خشت پسین دای نخستین بود *F.*, quo tamen haec significatio non probatur; b) pes fundamenti (تمل ایاغی) *F.*, quae significatio in lex. *F.* eodem versu poetae جامی s. v. دا allato probatur, in quo hoc loco دای pro دا legitur.

دایانیدن innotescere facere *C.* ex vers. pers. V. Test. Exod. 18, 16. Videtur caussale verbi دانیدن s. دانستن.

a. دایِرَه circulus, orbis Freyt. et i. q. جرگه orbis, circulus vel acies hominum; et „castra“, qua significatione in libris historicis Persarum, qui in Hindûstân scripserunt, legitur, e. g. بر چند فرسنج دایره et بر یکفرسنج دایره زد کرد Quatremère in H. Mong. t. I, 165, not. 33; inde دایرِ دور s. دایرهٔ دیر پای et دایرهٔ دوران *met.* coelum (فلک) *B.* in app.; دایره زدن i. q. حلقه بستن circumire, orbem agere, coll. hoc hem. عاتقی poetae : چو هاله که زد دایره دایره کش *Bh.*; دایرهٔ گرد *met.* sol; گرد ماه imperativus locutionis دایره کشیدن et n. c. circinus پرگال *B.* in app., *quasi* circulum describens; دایرهٔ هندی horologium solarium (a sun-dial) *R. J.*; 2) coll. دپ tympanum manuale (ar. دف) *B.* s. جلجل et دپ, quod digitis tractant (سازی معروف که بانگشتان نوازند) *Bh.*; a tambourin *Shaksp.*; 3) a monastery *Shaksp.*

Phrasis :

دایــره کَشیدَن .s دایـرَه ساختَن circulum trahere (حلقه کشیدن); 2) stipem colligere, respondens hind. چَـنـدا (assessment, contribution, subscription *Shaksp.*), quae loquendi ratio in lex. *Bh.* sic describitur : آن باشد که سیاپی برای خود یا غیری بجهت فراهم آوردن زری کاغذی بگیرد ودران شکل دایــره کشد وبندہ هریکی چیزی بنویسد یا از دهنده بنویسند که بتو رساند واین‌را در عرف هند چندا گویند *Bh.*

دایِرچی (suff. چی) qui tympanum manuale (دایره 2) tractat (آنکه دایره بنوازد) *Bh.*

دایَگان plur. vocis دایه nutrices (پرورندگان) Gl. Sch.

دایَگی (a دایه suff. ی) munus nutricationis *M.* ex Ll. Inde دایگی کردن obstetricare *C.* ex vers. pers. V. T. Exod. 1, 16; cf. دایه 2.

دایَه (s. धात्री) et sec. *Bh.* دائی, quae vocis forma sic probatur : تـاثـیــر ✿ امر واب وخـواهـر وبـرادر چه شدند ✿ کو عمه وعمر وخاله ودائی کو ✿ بنای قافیه غزل بر توانائی زنی که بچهرا بشیر *Bh.* nutrix (ویر نائی است) (خود پرورد) *Bh.*; cf. Chr. Sch. 36, 119, et *tropice* ut in hoc loco Gulistani : نـشـر ✿ دایهء ابر بهاری‌را فرموده تا بنات نباترا در مهد زمین میپرورد; 2) obstetrix *C.* ex vers. pers. V. T. Gen. 35, 17. 38, 28, et *Shaksp.* „a midwife". Inde دایهء شوهر پسر *met.* terra (کُرهء زمین ar. ارض) *B.*; دایه گری (suff. گـر et ی) nursing; midwifery *R. J.*

دَب custodia (نگاه داشتن) *B. F.* ex Fg. sine exemplo.

دَپ, ex quo ar. دف ortum est, i. q. دایره 2 tympanum manuale *B.*

a. دَبا locusta (جراد) *F.* Est ar. دَبًى, nom. unit. دَباة, species locustae minoris *pec.* non volans Samachschar. lex. ar. pers. p. ۷۷, l. 12, ed. Wetzstein.

a. p. دُبّا et دُبا et sine Teshdid, cucurbita (کدو, ar. قرع) *B.* Sec. Samachschar. (lex. ar. persicum p. ۱٥, l. 7, ed. Wetzstein) دُبّا? est plur. vocis دُبّاءة significans : „cucurbita teres et sicca et longa" (کدو گـرد وکدو خشک وکدو دراز); cf. etiam Freyt. lex. s. v.

دَباب et دُباب genus herbae odoratae (ریحان), alias سوسنبر dictum *B.*

دباق shoemakers paste *J.* Alia forma vocis arabicae دِبْـق, i. e. gummi species *pec.* viscum aucupis.

دَبال s. دَبالَه (suff. ه) malum citreum (ترنج) *B.* Pro ترنج in lex. *F.* falso legi توریخ, qua voce illius lexici auctor vocem دباله interpretatur, quamque *M.* vertit : „annotatio et adscriptio temporis, quo res contigit", ipse versus poetae cuiusdam : در آنجا لازم آید چون قباله ✿ بهم یکی داد یک کارد دو دباله in lex. *F.* significationis probandae caussa allatus probat.

دَبایَه schola (دبستان), coll. hoc versu میر چـو اطـفـال نـورس بمکتب : poetae نظمی روند ✿ دپایه چو گلزار جنت کنند *F.*

دَبداب rumor, fama; 2) potentia, maiestas magnitudo (آوازه وشـان وشـوکـت وشکوه وعظمت) *B. HK.* Deest in lex. *F. SHL.* et *Bh.* Num forte est vox داب repetita, priore داب in دب decurtato? Eadem vox ac sequens دبدبه videtur.

دَبدَبَه sonitus tympani, simil. (صدای دهـل ونقاره وامثال) *B.*, sec. *F. ipsum* tympanum (نـقـاره) et sec. Samachsch. tympanum parvum (طبلک دمامه), coll. hoc مثنوی poetae شیخ نظامی : به فـلـک آن شب که نشینی بخوان ✿ پـیـش مـن افـگـن قدری استخوان ✿ کاخــر لاف سکیت میزنم ✿ دبـدبـهء بـنـدگیت مـیـزنـم et hoc versu دبدبه تا : poetae حکیم نزاریء قهستانی کی زنی بــر سر بازار عشق ✿ جمله زبانی خموش چند ازین داوری *F.*, inde 2) vox

vel sonus magnus (آواز عظیم) *B.* et 3) *met.* magnitudo, magnificentia; celebritas, dignitas (بزرگی واظهار جاه) *B.*; واستعاره طریقیله شهرت ودولت وجاه حشمت *F.*; dignity, state, pomp *Shaksp.*, coll. hoc versu نظمی میم poetae : دبدبهٔ جاه بکیوان رسید ✿ ایسن سخنی انس وملك می شنید *F.* Vox in arabica quoque lingua usitata fortasse cum دمدمه cognata est. Cf. etiam supra دبداب.

دَبَرَه resecta viridis seges *pro iumentorum pabulo* (خوید ar. قصیل) *F.* sine exemplo. In ceteris deest.

دَبز thick *Shaksp. R.* ex Hunter; coarse (as cloth) *J.*

a. p. دِبْس syrupus dactylorum (دوشاب خرما که آتش دیده باشد), quae vox arabica dicitur *B.*; mel dactylorum et apum Freyt.; mel s. defrutum uvarum et dactylorum Samachsch.

دَبستان et sec. *F.* دِبِستان schola (دبیرستان ومکتب خانه) *B.* Vox sec. *Bh.* ex ادبستان (ar. ادب et suff. ستان) abiecta lit. ا orta (مخفف ادبستان ولهذا اطلاق آن بر مکتب میکنند) *Bh.*, aut sec. *F.* ex دبیرستان contracta, aut sec. *Shaksp.* ex دب pro ar. داب mos, consuetudo et suff. ستان composita. Inde دبستانی (suff. ی) puer de schola *B.*; et بدبستان دادن scholarum frequentiae tradere (بمکتب نشاندن) *Bh.*

a. دِبْق bacca quaedam (حبی) colore et magnitudine baccae berberis (زرشک), quae مویزج عسلی dicitur, quod ex illa, si frangitur, saliva alba et glutinosa (لعابی سفید ولزج) instar mellis provenit; vox arabica dicitur *B.* gummi species, *pec.* viscum aucupis (سریش که بدان کنجشک ومننند آن گیرند وبر بالای چوب شمر می چسپانند Gl. Sch.; cf. اقسوس.

دُبلَه dulciarium (حلوا) ex saccharo et amygdalis paratum vel sec. al. species dulciarii, alias پشمینه 3 dicta *F.* sine exemplo.

دبین i. q. دبق viscum aucupis *F.* ex الجمع. Lectio mendosa videtur.

دَبَنک (بوزن خدنگ) homo pustulosus et pravi corporis (مرد آبله وبد اندام), coll. hoc versu ابو نصر نصیرای poetae : پر ورقه روزگار دون پرور ✿ هرکجا مردکی دبنگ بود *Bh.* Aliam interpretationem exemplo non probatam offert *F.* : „puer valido corpore et sanis membris praeditus“ (قوی البدن وصحیح الاعضا اطفال) *F.*, in quo legitur دَبَنک, pro quo etiam تبناك scribi dicitur. Cum lex. *F.* auctore consentit Castellus, qui aliam affert lectionem دبنی. In lex. *Shaksp.* legitur vox hind. دَبَنگ ill-bred, brutish, foolish.

دُبودار i. q. دیودار (صنوبر هندی) *B.* Alia lectio.

دَبوس clava ferrea (گرز آهنین) *B.* Gl. Sch., qua significatione etiam in arabicis lexicis legitur; cf. ar. دَبُّوس, e. g. in hoc versu Schahn. : زباد دبوس تو کوه بلند ✿ شود خاك نعل سر افشان سمند *F.*; 2) i. q. دبوسه q. v. (دبوسهٔ کشتی) *B.*, sed falsa est interpretatio lex. *F.* : اول منزله دیرلر که انده اثواب وجهاز عروس اوله که دبوسه دخی دیرلر i. e. locus, in quo vestes et apparatus sponsae deponuntur *F.*, quae ex voce جهاز falso intellecta orta videtur, quum praeter apparatum sponsae etiam significet i. q. کشتی navis; 3) nom. arcis (قلعه) in Mavaralnahr inter Samarqand et Bochârâ vel sec. al. : 4) nom. viri, qui illam arcem exstruxit *B.* Praeterea in lex. *F.* legitur significatio : „infimi plebis aut populi“ (اسفل اشخاص) nitens hoc versu شیخ نظامی poetae ex گرد او کشته گرد می allato : عفت پیکر افشانند ✿ که نمر وکه دبوس می جنبانند *F.* ex lex. مرزا ابراهیم, in quo tamen دبوس vertendum est „clava“. Inde دبوس تیم n. c. i. q. طومار اوقسی, quod *C.* et *M.*

vertunt: „sagitta clavosa i. e. capite rotundiore ac crassiore praedita“ *F.* sine exemplo.

دَبوسَک malva flos (خبزی .ar گل نرن کلاغ) *B.*; cf. دبوکی.

دَبوسَه coll. دبوس 2 domus s. habitaculum in inferiore navis parte (خانهٔ پس کشتی) *B.*, infra tabernaculum navis, in quo consident femina navarchi et pellices nautarum (نام منزلی از جهاز وکشتی در زیر عرشه که زن ناخدا وحرم اهل جهاز دران نشینند) *Bh.*; the cuddy *J.*, e. g.: اشرف ✿ نخری از سراپا یاب بوسه ✿ نخری کش دخترن بشد دبوسه ✿ یکی از ابرانیه میفهمت که بدینمعنی ندیده (حدیده) *Bh.* است محمد صنیع بیک ندیم میرزا مومن تبریزی ✿ یا رب برغرن زشم این عمّانم ✿ وز کشتی ونخدا وملاحانم ✿ نوعی زدبوسه خاطرم رنجیده ✿ کز حور دهد دو بوسه من نستانم *Bh.*

دَبوقَه tibia s. follis utricularis (نی انبان), ut in hoc versu خاقانی poetae: من تُلَه رانم او دبوقه زن است ✿ تلیش بین که نعل فوقه اوست *Bh.*

دَبوکی coll. دبوسک malva flos; 2) sec. al. heliotropium (پنیرک یعنی نباتی آفتاب پرست) *B.*

دَبَه hernia ar. (فتق) *F.* sine exemplo; cf. دَبّه.

دَبَّه vas certum, quod ex corio crudo conficiunt (ظرفی معین ومقرر که از چرم خام سازند کذا فی الصراح) *Bh.*; vas coriaceum, *in quo viatores oleum, mel, condita, simil. reponunt* et aquam secum ferunt (صومعنبره) *F.* sine exemplo. Inde دبهٔ برنجین a) vas ex aere cyprio (برنجی) confectum, b) clepsydra (پنگانی که از آن مقدار ساعت را در یابند) *B.* in app.; دبه خایه n. c. *met.* vir magnis testiculis praeditus (بزرگ خایه) *Bh.*; sec. *SHL.* et *M.* ex Tef.: hernia testicularis (نام علتی است که ازان خایه آماس کرده) *SHL.*; دبهٔ عوریب herba (کبه), ex cuius radice electuarium (معجون) parant, hind. بلاڵ dicta *B.* in app.; دبه وزنبیل *met.* post et ante (دبر وقبل), e. g. in hoc versu انوری poetae: عیب ازین بیش نه که کم بود ✿ دخلم از خرج دبه وزنبیل ✿ یعنی است عیب من بیش ازین نیست که مخنث ودبوث نیستم ودخل من از خرج کردن وفروختن قبل ودبر بیم رسیده کذا فی الشرح *Bh.* — Notentur etiam phrases: دبه در پی پیل انداختن *met.* a) metu hostium perterritum profugere ante proelium commissum (کریختن از ترس وغیبت دشمن پیش از جنگ), b) turbam vel contentionem excitare (فتنه بسر پا کردن وبسر سر پرخاش آوردن) *B.* in app.; cuius phrasis origo in lex. *Bh.* sic describitur: رسم است که پیلان را برای دلیر ساختن دبه‌ها پر از کلوخ وغیره کرده در پی آنها می اندازند ومی جنبانند تا از آنها صداهای نامکرر موحش بر آید وچون اینها بر آن ثبات ورزند در معرکه از آواز تفنگ وغیره بر سر وحشت نیبیند نظامی ✿ زپرخاش او پیش کیرم رحیل ✿ نیندازم این دبه در پای پیل *Bh.*; دبه در زیر پای شتر افگندن *met.* a) i. q. phrasis praecedens *B.* (بسر پرخاش آوردن وفتنه انگیختن وبعضی از اهل زبان به تحقیق پیوسته که ندیه از رم دادن است وغالبا دبه در پای پیل انداختن ودبه در زیر پای شتر افگندن یکی است) *Bh.*; b) negotium grave aggredi (مرتکب شدن بامر خطیر) *B. Bh.*

دَبیب quaevis res pulsando emollita (نرم کوفته) *B. F.* ex *Fg.* sine exemplo.

دَبید *term. techn. med.* (اطبا اصطلاحنده) medicamentum (دوا); 2) sec. al. electuarium (معجون) *F.* sine exemplo. Num forte cum دبیب cognata vox vel sic legendum?

دَبیر et sec. *F.* دِبیر scriba (منشی ونویسنده) *B.*; 2) rerum publicarum administrator, gubernator (مدبر امور دولت ومعتمد الدوله) *F.* sine exemplo; cf. دوویر, quae

versu كه هر سو يكى : مولانا هاتفى poetae
دجلهٔ موج ريز ☆ روان شد سوى آن محيط ستيز *F.*

دَخ bonus (خوب ونيكو) *B.*, coll. hoc قطعه poetae حكيم سوزنى
هميشه تا كه بود : زيف زشت ودخ ونكو ☆ بلفظ لوتره نويدن بوه ثوى دخ ☆ زچرخ بد همه شغل دشمنان تو زيف ☆ زبخت باد همه كار دوستان تو دخ *F.*; 2) optimum quodque et praestantissimum cuiusvis rei (سره وخلاصهٔ هر جيز) *B.*; 3) coetus, series, ordo (فوج وصف) *B.* Inde repet. دخ دخ turmatim, catervatim (فوج فوج), e. g. in hoc versu حكيم نزارىٔ قهستانى poetae :
هجو امواج بحر نشدرشان ☆ متعقب هميرسد دخ دخ *F.*

دُخ decurtatum ex دُخت pro دختر filia; 2) (decurtatum ex دوخ) planta quaedam aquatica, ex qua storeas (حصير) texunt, cuius ope uvas et cucurbitas suspendunt (وبدان انگور وخربزه آونگ كنند) dial. Khorâsân. لوخ dicta; iuncus, arundo storeae (نى بوريا); 3) stella cadens (تير آسمانى كه تير شهاب باشد) *B.*; 4) missile pyrium bellicum (تير هوائى كه تير آتش بازى باشد) *HK.*; cf. دوخ et روخ et رُخ.

a. دُخان pl. دخنة (أدخنة Freyt.) fumus (دود) *Bh.*; tabacum, cuius fumus excipitur *M.* ex Acht. Inde دخان از خاك بر آوردن *met.* terram incendere (سوختن) et دخان شكستن از آب (نسردانيدن خاك *met.* fumum ope aquae producere (ايجاد كردن دخان از آب) *Bh.*, quae utraque phrasis in hisce versibus انورى poetae legitur :
از آب تف هيبت تو بشكنند دخان ☆ وز سنگ جذب همت تو بر نشد بخار ☆ بنف تيغ زآتش بر آورند غبار ☆ بنعل اسب زخاك بر آورند دخان *Bh.*; دخان نوشان n. c. pl. tabaci fumum haurientes *M.* ex Ll.

forma antiquior videtur. Inde دبير اجرم s. دبير فلك *met.* Mercurius planeta (كوكب عطارد) *B.*

دَبيرستان et sec. *F.* دِبيرستان (suff. ستان) schola (دبستان ومكتب خانه); 2) sec. al. locus, ubi chartae publicae asservantur, archivum (دفتر خانه) *B.*; ديوان *Bh.*

دَبيش nom. praefecti civitatis Madâjin (نام حاكم واميىر مدائن) *B.* in app. *SHL.*; cf. infra مدائن. An eruption from disease *R. J.*, quae significatio dubia videtur, in ceteris lexicis non comparens.

a. p. دَبيقى et sec. *F.* دِبيقى genus panni elegantissimi (قماش در نهايت نظافت) *B.*, vel serici subtilis auro et argento texti (بر نوع ديبا در صف ابريشمدن سيم وزرتل ايلة دوقنور) *F.* sine exemplo. Ab urbe دبيق Aegypti nomen accepisse videtur, cuius urbis nomen sec. *F.* est دُبيقى s. دُبَيقى. Cf. ar. دَبيقىّ.

دَبيلة et sec. *SHL.* دُبيلة et دُبَيلة tumor ex alio morbo in corpore hominis proveniens (غلولهٔ كه بسبب علتى ديگر در بدن آدمى بهم رسد) *B.* in app.; غلوله *SHL.* Vox arabica videtur; cf. ar. دُبَيلَة „calamitas; morbus in ventre Freyt. ex Albucas. p. 98.

a. دِثار vestis externa opp. شعار q. v.

a. دَج ling. arab. : avis silvestris (مرغ صحرائى) *B.*

دُج quaevis res, syrupo, succo, melle, simil. illita (ماليده), quae manibus et pedibus adhaeret (وبر دست وپا بچسپد) *B.*

دُچار decurtatum ex دوچار q. v. *B.* in app.

a. دَجْر phaseolus (لوبيا) *B.*: دِجْر, دَجْر et دُجْر Freyt.

a. دَجلة et دِجلة flumen Tigris *Bh.* ex الصراح; cf. دزله et تير fin.; 2) *met.* acies exercitus (وآلاى وصف عسكر معنسنه استعره طريقيله اوقف كركدر), coll. hoc

دُخت decurtatum ex دختر filia q. v. *B.*; cf. Chr. Sch. 105, 309.

دُختَر (s. दुहितृ, z. dughdhar) coll. formis decurtatis دُخت et دُخ, filia (فرزند مادینه چنانچه پسر فرزند نرینه); 2) i. q. دخترچه puella impubes, non nubilis (زن نه رسیده); 3) *met.* a) virgo, b) ancilla, serva (بمعنی بکر ودوشیزه وکنیز وپرستار مجاز است) *Bh.* Inde دخترِ آفتاب s. دخترِ خم *met.* vinum *B.*; دختران نعش sidus ursae (ar. بنت النعش) *B.* in app.; دخترِ تاک *Bh.* s. دخترِ رز *met.* a) vinum, b) uva (انگور), c) bacca uvae (دانهٔ انگور) *B.*; دخترِ روزگار *met.* casus fortunae, infortunia temporis (حوادث روزگار) *B.*; دخترِ صوفی *met.* dial. Transoxaniae: avis quaedam alias ترندک dicta q. v. (ترندك مرغکی است که آنرا در ما ورا النهر دختر صوفی گویند) *B.*; سرپچه *Bh.*; دخترِ عمران Maria, mater Jesu (مادر عیسی) *B.* in app.

Phrases:

دُختَرِ نَعش‌را کُنَد پَروین *met.* „colligit quod dispersum s. dissipatum est" (پریشان وپراگنده‌را جمع نماید) *B.* in app., ut in hoc versu انوری poetae: تا به بینی که در نظام امور ☆ دختر نعش‌را کند پروین *Bh.*, cuius lexici auctor دختران نعش i. q. دختر نعش, ar. بنات النعش significare dicit.

دُختَرِ هَمسایَه میتَرسَم کِه اَز راهَم بَرَد proverbium, quo utuntur, si vicinum detrimentum inferre putant (این مثل در جائی که توهم ضرری از همسایه داشته باشند گویند), ut in hoc versu اشرف poetae: همچو دهقان خانه ام همسایه از واقع است ☆ دختر همسایه میترسم که از راهم برد *Bh.*

دُختَر بارَه n. c. filiae amicus s. amore filiae captus (از عالم غلام باره) *Bh.*

2 دُختَرچَه (suff. چه) filiola; 2) i. q. دختر puella impubes, non nubilis *Bh.*

دُختَر خانَه n. c. a brothel *J.*

دُختَر زای (cf. زادن s. زائیدن) mulier, quae quavis vice puellas parit (هر بار قیز طوغرن عورت) *F.* sine exemplo et *C.*, qui etiam vocem دختر زاد eadem significatione offert.

دُختَر زَن n. c. privigna (t. اوکی قیز), ut in hoc versu poetae cuiusdam: گرچه دلالت کند او خواهرش ☆ دختر زن خواه ببین مادرش *F.*

دُختَرَک (suff. ک) i. q. دخترچه; cf. Spieg. Chr. 6, 10; 2) instrumentum ferreum tornatorum incurvum, quo capsulas exsculpunt (خرّاط آلتلرندن اکدی دیدکلری دمور که آنکله حقه اویارلر) *F.* sine exemplo et *C.*

دُختَرَگی (a دختره suff. ی) i. q. دختری virginitas *B.*

دُختَرَندَر i. q. دختندر *Bh.*

دُختَرو (suff. و dim.) a little girl *J.*

دُختَرَه (suff. ه) virginitas (بکارت ودخترگی ودوشیزگی) *B. Bh.*; 2) sigillum, quo crumenam obsignant (مهری که بر کیسه نهند) *B.*

دُختَری (suff. ی) i. q. دختره 1 virginitas *B.* Cum بردن vel ستدن vitiare puellam *J.*

دُختَرینَه (suff. ینه) puella, quae modo puberes annos iniit (هنوز حد بلوغه ایرشمش قز), ut in hoc versu ابو المعنی poetae: اگر به پیش تو آید ضرور زن کادن ☆ حذر کن از زن خود گیری دخترینه بزن *F.*; cf. دختینه.

دُخت‌زای (cf. دخت) pro دخترزای q. v. *C.*

دُختَن pro دوختن q. v. *B.*

دُختَندَر (cf. دخت) i. q. دخترندر pro دختر شوهر از زنی دیگر privigna (اندر دختر زن از شوهر دیگر) *B.*; cf. اندر 2.

دُختَه pro دوخته q. v. *B.*; cf. دختن.

دُختینه i. q. دخترینه, ex quo decurtatum est, e. g. in hoc مثنوی poetae میر نظمی :
سزاوارست باشد همسرینه ✿ که او بودست اکنون دخترینه ✿ شدن دختینه اورا لازم آمد ✿ بشوهررا شود جفت سرامد F.

دُخچَکاد i. q. دوخچکاد calvus; 2) homo integer, probus C. Male in lex. F. legitur دخچکر significatione posteriore (مرد صالح وزاهد) sine exemplo. Vox ex دوخچکاد q. v. decurtata videtur, quam pehlevicam esse contendit lex. B. auctor; alia forma est روخچکاد.

a. p. **دَخدار** velum (چادر) nigrum et album, quod throno regio insternitur; 2) sec. al. est forma arab. vocis persicae تخت دار q. v. B.; cf. Freyt. lex. s. v.

دُخدار vestis alba sordibus inquinata et glabra (کیرلنمش بیاض قفتان وکبیلی سده) F. C., coll. hoc versu میر نظمی poetae :
سراپا مهمل ومردار بوده ✿ که در بر جامهٔ دخدار بوده F. Fortasse ex دُخ pro دوخ et دار composita vox.

دُخس et **دُخسَر**, quorum prius ex posteriore decurtatum est, caput calvum; 2) calvus capite (طاز باش یعنی قیل اولیمیان باش) F. sine exemplo et C. Vox ex دُخ pro دوخ et سر composita.

دَخش inceptio, inceptum operis (ابتدا وآغاز کار) B. F., e. g. in hoc versu شمس فخری poetae :
مدیح شهنشاه اعظم کنند ✿ سعود کواکب بهر کار دخش F. Eadem vox legitur in hoc versu میر نظمی poetae :
خدا آفریده بروز نخست ✿ محبت چنین بوده دخشم به تست, quo nitens illius lexici auctor vocem دخشم offert significatione : „primum et antiquum inter aliquos *tum* emtionis *tum* venditionis *tum* amicitiae initum commercium“, sed idem دخش est cum suff. م, etiam significans : 2) negotiatio, commercium (معامله), ut in hoc versu استاد عنصری poetae :
من عاملم ومعاملی عمر ✿ وز خلق مراست با تو دخشم F.; 3) obscurus (تیره وتاریک) B. F., ut in hoc versu Schahn. :
بخواه آنچه خواهی ودیگر نبخش [ببخش F.] ✿ مکن بر دل ما چنین روز دخش F.

دَخشَم v. s. voce دخش.

a. **دَخل** acceptum, reditus, res acquisita, opp. خرج expensum (مقابل خرج) Bh. In lex. F. legitur : بمعنی دخل عربیست ایراد ومقابل خرج معناسند در sine exemplo, quod M. falso vertit : „encarpa“; 2) coll. دخل دان theca numaria artificum, hind. گُلّه (a vessel in which shopkeepers put money received for things sold in the course of the day, a till Shaksp.) dicta ظرفی که محترفه زری که از وجهه بهای جنس بدست آید دران کنند واین مثل (گُلّه بود در عرف هند Bh., e. g. : میرزا محمد هادی لاری طغمائی زاده زاهد علیخان سخا ✿ آنها که بنوکری مرا راه دهند ✿ در ماهه بمن وعده جنگاه دهند ✿ نقدی نرسید است بدخل ایشان ✿ این مرتبه کوجنس به تنخواه دهند Bh.; 3) *sermone poetico* : oppositio, repugnantia (وباصطلاح شعرا اعتراضرا گویند), e. g. :
ابو طالب کلیم ✿ تا چند نیش عقربی از دخل کج خورم ✿ کسب کمال شعر دلمرا گزیده است Bh.

a. p. **دَخل دان** n. c. coll. دخل 2 i. q. دخل دان استادان بقال) 2 q. v. خاشکدان ونانبا وآشپز وامثال آن وآن ظرفی باشد که (قیمت آنچه فروخته شود در آن گذارند B. s. v. خاشکدان.

دَخم s. **دَخمَه** (z. 𐬛𐬀𐬑𐬨𐬀 dakhma, aedificium mortuis sepeliendis) sepulcrum, quo ignis cultores mortuum inferunt (سردابه که گبرانرا در آن دفن کنند Bh. B.; گورستان آتش پرستان Gl. Sch.; 2) *met.* a) arca funeralis (صندوق مرده) Bh. B. et b) fornix s. aedificium rotundum in sepulcro exstructum (گنبد که بر سر قبر سازند) Bh.; گورخانهٔ گبران B., coll. hoc versu

poetae : حکیم اسدی چنین گفت با من ستاره شمر ☆ که رستم کند دخمه سام سوار F. et پر از نور مینو بُد دخمها Frag. 19, 22, et hoc versu Schahn. : یکی دخمه از بهر او ساختند ☆ همه فرش دیبا در مولانا F. et hoc قطعه poetae انداختند اگر بدخمهٔ زابلستانیان بمثل ☆ : وحشی کسی وخنجر وشمشیر او کشد بمثل ☆ بگرد جسم نکردند روز حشر از بیم ☆ روان سام ونریمان وروح رستم زال F.; cf. J. As. 1840, p. 18. 19, Ouseley Travels I, p. 221. 356, et Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 505; 3) res vel spuma, quam camelus libidine percitus ex ore emittit ar. شقشقه dicta B. F. ex موید الفضلا sine exemplo. — Inde دخمهٔ زندانیان et دخمهٔ فیروزه met. coelum B.

دَد bestia s. fera rapax, uti leo, tigris, lupus, simil. (سبع که جانوران درنده باشد) opp. دام) B., unde دد ودام ferae rapaces et non rapaces F. i. e. animalia omnis generis; quod in eodem lex. ex الجمع affertur دد وداد „ferae" (سباع) sine dubio falso lectum est pro دد ودام; cf. Chr. Sch. 51, 316 et دام; 2) desertum venatione abundans (بیابان پر از شکار) B.

دَدَنبور apiarii herba, melissa (قوان اوتی) (دیدکلری اوتدر) F. sine exemplo. In lex. C. legitur دَدَنبور et دَدونبور.

دَدَه (suff. ه) i. q. دد bestia s. fera rapax; 2) monachus, qui قلندر dicitur B.; Dervisch s. monachus venerationis caussa hoc nomine compellatus (وتعظیم واکرام) (وجهی اوزره درویشنده دده دیرلر) F. sine exemplo; 3) avus (جد معنسنده) F., qua significatione in turcica lingua usitata vox est, de q. v. Meninski lex. s. v.

t. دَدَه ling. turcica : puella, quae liberos educat (کنیزکی که فرزندرا کلان میکند) B. Alia forma vocis دادا q. v.

دَر s. دِر imp. verbi دریدن q. v.; 2) in comp. part. praes. significatione, e. g. پرده در „velum lacerans B., coll. شیر مردم در „leo homines dilanians" Gul. 37, 19; 3) i. q. دریدن q. v. B.

دَر (z. ﺩﻭﺍﺭﻩ dvara, IC. dhuwara, s. द्वार, gr. θύρα) porta, ianua (ar. باب) B.; cf. Spieg. Chr. 1, 7, coll. بر در گنبد نبدن c. accus. „templi custodiam tradere alicui Frag. 28, 23, et met. a) genus repaguli vel b) limes, terminus, qua significatione, e. g. in hisce locutionibus دِر دروازه, دِر دهلیز, دِر میدان simil. intelligi potest (این تعریف نوعی از اغلاق استعاره است وشاید که در امثال این کلمات لفظ در بمعنی سرحد بود واین مجاز است وهمچنین دروازه (در دروازهٔ اقلیم Bh., unde 2) aula, e. g. Chr. Sch. 6, 71. 61, 454; cf. etiam infra دَرخانه et درسه et دَری 3) caput libri, ut e. g. liber de praeceptis religionis Zoroastris agens in centum capita dividitur, unde etiam nomen صد در, i. e. „centum capita" accepit (وببی که در کتبها مینویسند چنانچه کتابی در احکام دین زردشت هست مشتمل بر صد باب وآنرا صد در نام نهاده اند) B., e. g. in hoc versu زراتشت بهرام poetae : همانکه یکی در زاستای زند ☆ بخواند وبر هر آن در که از دمه بر آورد بدنش بلند F. coll. خواندی Chr. Sch. 80, 161; 4) vices, ordo, gradus (کرت ومرتبه) B. F. Gl. Sch., e. g. in hoc versu عبد الواسع جبلی poetae : اگر گیتی بگرداند رخ از احکام او یک ره ☆ وگر گردون به پیچاند سر از فرمان او یک در F.; cf. etiam infra دربدر; 5) genus, species, res, materia (نوع وجنس) B. F., e. g. : حکیم فردوسی از یوسف وزلیخا ☆ من از هر دری گفته دارم بسی ☆ شنیدند گفتار من هر کسی F. coll. hoc versu Schahn. : زهر در پرستنده گنت بود ☆ هم آزاد وهم بنده گنت بود F.; et وزین در سخن چندگونه براند Chr. Sch. 46, 238, et واز هر دری سخن پیوستم Gul. 35, 16; 6) coll. دَره, intervallum montium (درهٔ کوه) B. F. Gl. Sch., e. g. :

عبد الواسع جبلی ✿ ایا میری که از گـرز وسنان وتیغ وپیکانت ✿ بود پیوسته اندر بیشه ودرپ وکوه ودر *F.*; 7) species avis silvestris alias سحرور dicta; 8) coll. دردار, culex (پشه ar. بق); 9) fructus arboris alias توت سه دل et ar. ثمرة العليق dictus; morum rubi *B.* Inde در آسمان *met.* via lactea (کهکشان) *B.* in app.;

در کوش i. q. دروازهٔ کوش q. v. *Bh.*

Phrases a voce در ianua, incipientes:

در آسمان باز کردن *met.* tempus, quo preces audiuntur, advenit (رسیدن وقت اجابت دعا), ut in hoc versu نظامی poetae: بسر آنجمن کنجم آمد فراز ✿ فرشته در آسمان کرد باز *Bh.*

در باز کردن ianuam aperire *Bh.*

در بدر ostiatim; 2) coll. در 4 vices, per vices, vicissim, *unde* i. q. سر بسر prorsus, omnino, e. g. in hoc hem. Schahn.: بگفتش براز این سخن در بدر Gl. Sch. et in hoc versu کمال خجندی poetae: شنیدم من آن داستان سر بسر ✿ زنیک بشکن وبدش آکیم در بدر *F.* coll.: آن بتها که داری سر بسر ✿ تا چو بت در پا نیفتی در بدر Pend. 70 l. atp. — Inde در بدری (suff. ی) n. s. ad fores vagari, ut in hoc versu کمال خجندی poetae: جویمت که بدر کعبه تهی در در دیر ✿ چون گدای تو شدم از بشد این در بدری *F.*, inde در بدر شدن *met.* mendicare (سبیل وگدائی وقپو قپو) (کزمان حقیقتا مثالی) *F.*

در بر کسی بستن s. در بروی pro بر posito, fores occludere alii, ne intret (بیک معنی) *Bh.*; cf. supra در بستن s. v. بستن.

در بزنجیر کردن i. q. دررا زنجیر کردن catenam foribus obiicere, e. g.: میر خسرو ✿ دل بزلفت سپردم ورفتم ✿ در بزنجیر کردم ورفتم *Bh.*

در بستن fores claudere *Bh.* v. s. v. بستن.

در بگل یا بخشت یا جز آن انداییدن s. در گرفتن s. در زدن s. بر بستن s. بر آوردن pro اندائیدن posito, ostium luto vel lateribus vel alia re operire s. obserare *Bh.*

در پوشیدن i. q. در بستن *Bh.*

در زدن i. q. در کوفتن *Bh.*

در سفید کرد portam dealbavit *met.* nobilis hospes ad eum venit (عزیز مهمان کلدی), mos enim est Persarum, ut pauper portam suam calce albam reddat, si ex magnatibus quisquam ad illum deversatur, e. g.: میر حسن دهلوی در نعت شریف ✿ عنکبوت غاررا گفتم که این پرده چرا ✿ گفت مهمان عزیز آمد که کردم در سفید *F.*

درش گرفته است „fores illius clausae sunt“ (یعنی بسته است) *Bh.*

در شکستن *met.* asseres ianuae frangere (تختههای در شکستن وآن اکثر از چوب باشد وبعضی جها از سنگ مرمر نیز دیده شده), e. g.: نظامی ✿ همه سختی از بستگی لازم است ✿ جو در بشکنی خنده پرهیزم است *Bh.*

در فرو کردن et در فرو بردن et در فراز کردن i. q. در بستن fores claudere *Bh.* et *met.* desperare facere *aliquem* (نومیز ایلمك), e. g. in hoc versu کمال خجندی poetae: رفتم بر طبیب که پرسم علاج درد ✿ چون ناله ام شنید روان در فراز کرد *F.*

در کشتن s. در گردیدن *met.* devastari (خراب وویران شدن), e. g.: ناظم تبریزی ✿ زکردون جم عیشم چند در خون جگر گردد ✿ ازین در گشته یکسرعت نیاسودم که در گردد *Bh.*

در گشادن i. q. در باز کردن *Bh.*

در کشتی بست *met.* navem perfecit (یعنی کشتی‌را تمام کرد), e. g.: ✿ میر نجات

داده درکشتی خصمانه دگر دست بدست ٭ بنگاه همرا گشت ودر کشتی بست *Bh.*

دَر کوفتن i. q. در زدن fores pulsare, *scil. ut aperiantur pulsanti, aut ut herus domo exeat ad pulsantem* (مخفی نماند که در زدن برای دو چیز میباشد یکی آنکه آنکس دررا وا کند تا اینکس درون خانه درآید دوم آنکه صاحب خنه بیرون آید وب اینکس بر خورد), e. g.: نظامی ٭ به پیغمبری کوبم آنکه درش ٭ که خوانده خدا نیز پیغمبرش *Bh.*

دَروا کَردن i. q. در باز کردن *Bh.*

دَر cognatum cum اندر, quod tamen in poetico sermone usitatum est et docente Lumsdenio raro nomini postponitur, ut خانه اندر „in domo", coll. اندرون et درون (pars. ?وِدْ dar et ?دَیروِنْ andar, z. añtaro, s. अन्तर्) est praepositio arabicae فی in respondens (ترجمهٔ فی *Bh.*; وبمعنی درون باشد که نقیض بیرون است چندنکه گویند در خانه رفت یعنی بدرون خانه رفت *B.*, quacum etiam significatione et usu maximam partem convenit. *Quietem* in spatio vel tempore notans casum Locativum exprimit, sed cum verbis *eundi* et *directionis ad rem* constructa Accusativum indicat. Saepissime etiam illa praepositio ad animum transfertur et cum praep. به permutatur. Notioni etiam multiplicationis et propositionis exprimendae inservit, ut respondens ar. praep. فی, e. g. سه در ده سی بشد „ter decem efficit" Mirch. in Not. et Extr. t. IX, 198, 10, coll. de Sacy Gr. ar. t. II, p. 1076, 2. Inde sequitur, praepositionem در non semper latino in, sed aut alia praepositione aut alio construendi modo reddendam esse, prout ingenio linguae latinae convenit. Dein significat 2) quod attinet, ut praep. به, et respondet lat. de. Hinc in inscriptionibus et titulis librorum frequens eius usus, quo convenit etiam cum ar. فی. Notandum denique, praepositionem در cum verbis coniunctam praecedente praepositione از *ex* saepe ellipsin nominis cuiusdam indicare, e. g. از خواب در آمدن „e somno exire", scil. in statum vigilantiae (از خواب بیدار شدن) *B.* in app.; cf. Anv. Soh. 202 v., 3; از جای در آمدن „e loco exire", scil. in alium; از در در آمدن per portam intrare scil. in domum Gul. 7, 19, coll. سگی . . . از گوشهٔ در آمد canis ex angulo intravit scil. in apertum, i. e. canis angulo egressus est Anv. Soh. 187 v., 20; در وگر روزگارش آرد زپای „et si tempus illum praecipitat s. coniicit", scil. in miseriam Gul. 34, 9. Alii autem docente lex. *Bh.* auctore verbum در آمدن et در آوردن i. q. بر آمدن et بر آوردن significare contendunt (در آمدن معروف وایضا به معنی بر آمدن میرزا جلا لاری طباطبا نوشته که در نعت دری دَر وبَر در موارد استعمال بدل یکدیگر می آیند انتها فقیر مولف گوید تخصیص همین حروف بیجاست بلکه حروف دیگر که ترجمه حروف جاره توانند شد نیز یکی بجای دیگری مستعمل میشود وهمچنین در آوردن بمعنی بر آوردن) *Bh.*; cf. etiam Instit. ling. pers. §. 346. Plura v. in Institut. ling. pers. §. 274. 275 et 384 — 389, ubi etiam multa exempla allata invenies.

Sequuntur aliquot phrases a praepositione در incipientes, quae in praecedentibus omissae sunt. Aliae maximam partem sub nominibus vel verbis, quae praecipua sunt in quavis phrasi, dispositae leguntur.

Phrases a praepositione در incipientes:

در آب اُفتادَن immergi (غرق شدن); 2) *met.* i. q. در آب s. در آب فرو شدن (معدوم شدن) آب q. v. s. فرو رفتن *Bh.*

در آب ریختن s. در آب اَنداختَن immergere; 2) *met.* in nihilum redigere (نیست ونابود کردن) *Bh.*

در آبِ خِضر آتش زَدَن *met.* aquam s. fontem vitae delere vel relinquere (محو کردن وترک دادن آب حیات) *B.* in app.; cf. supra آب حیات p. 5.

در آب وَآتِش بودَن s. در آب وآتش اَفگَندَن pro بودن posito, aerumnis vel calamitate affligi et affligere (بمحنت وتعب مبتلا شدن وکردن) *Bh.*

در آتِش اَفگَندَن *met.* consociatum esse cum cogitatione vel meditatione (قرین فکر واندیشه داشتن), e. g.: ثنائی ✿ آسمان شب در آتشم افگند ✿ که دم صبح از دخان منست *Bh.*

در آتِش وَآب بودَن i. q. در آب وآتش بودن *Bh.*

در آستین بودَن s. داشتَن pro بودن posito, *met.* promtum, paratum esse (موجود ومهیا) *Bh.* Inde در آستین اینست in praesens s. in promtu hoc est, et در آستین باید oportet esse paratum *F.*

در آستین کَردَن *met.* occupare, possidere (تصرف کردن وملک خود دانستن) *B.*

در آغوش گِرِفتَن s. کَشیدَن pro گرفتن posito, amplecti *Bh.*

در آفتاب کَردَن in sole ponere (نشاندن), quod est genus supplicii (تعذیب) *Bh.*

در آن سَخُن اَست genus dicendi respondens arabico فیه نظر vel فیه شی vel فیه بحث „in hoc inquirendum est" *Bh.*

در اَنگُشت آوَردَن *met.* ope digitorum vel articulorum, qui sunt in digitis numerare (شمردن چیزها بانگشت برای آسان شدن حساب ومیتواند که عبارت از حساب عقد انامل باشد) *Bh.* et پس در انگشت آوردن *met.* significat: scribere (نوشتن ودر قید قلم آوردن) *Bh.*

در اَنگُشت بودَن in possessione (در قبض وتصرف) digitorum esse *Bh.*

در باقی شُدَن *met.* nihil remanere; non existere; perfici, absolvi, finiri (چیزی نماندن وتمام گردیدن وآخر شدن ووجود نداشتن) *B.*; موقوف شدن *Bh.*, e. g.: شیخ نظمی از عفت پیکر ✿ مطرب آمد روانه شد ساقی ✿ شده مطرب بهانه در باقی *Bh.*, in cuius posteriore hem. lex. *F.* auctor legit شد طرب را pro شده مطرب.

در باقی کَردَن *met.* perficere, absolvere; relinquere (ی باقی ساختن وتمام شدن موقوف (وموقوف داشتن وترک دادن *B.*; داشتن *Bh.*, e. g.: در حیاتی گیلانی قصیدهٔ قتل تغلق ✿ نهان وا شد شبی اندر سرایش ✿ بباقی کرد یکدم ماجرایش *Bh.* in quo بباقی pro در باقی.

در پایِ پیل اَنداختَن in pedes elephanti proiicere; quod est genus supplicii regibus proprium (سیاست مخصوص پادشاهان); 2) *met.* molestia afficere (رنج وتشویش دادن) *Bh.* Phrasis illa legitur etiam supra s. v. پا p. 311.

در پای دَر آمَدَن lapsare, cadere *met.* de homine miseriis afflicto (کنایه در محنتده اولمقدن), e. g. in hoc versu خواجوی کرمانی poetae: مستم بدو چشم نیم مستش ✿ در پی در آمدم زدستش *F.*; cf. supra بپای اندر آمدن p. 51.

در بَدَن داشتَن indutum esse *alqua re* (در بر داشتن) *Bh.*

در بر اَنداختَن s. در بَر اَفگَندَن induere *vestem, loricam, simil.* *Bh.*

در پَردَه داشتَن *met.* celare, occultare, tegere c. از; negare (انکار ایلمک) *F.*, e. g.: کمال خجندی ✿ دل ریش ارچه راز خود زجان در پرده میدارد ✿ نباشد بر تو پوشیده جراحتهای پنهانش *F.*

در بَر کَردَن s. گِرِفتَن s. کَشیدَن pro کردن posito, *met.* induere *vestem, simil.*(پوشیدن); 2) facere, ut induat

(پوشانیدن) *Bh.*; cf. etiam supra 5 بر et 7, p. 207.

در پوستین بودن s. در پوستین افتادن i. q. در پوست افتادن s. بپوست افتادن q. v. s. افتادن p. 108 (غیبت کردن وبد گفتن) *Bh.*

در پوستین افگندن *met.* calumnia afficere (متعدی منه coll. phrasi praeced.), e. g. : صائب ✿ تا بکی در پوستین بیگناهان افگنی *Bh.*

در پوستین او رفتن obtrectare alicui, calumniari alqm (غیبت ایلمک), e. g. : مولانا جامی ✿ مردك خشك مغزرا دیدم ✿ رفت در پوستین صاحب جاه *F.*

در پیراهن نکنجیدن i. q. در پیراهن نبودن *Bh.*, q. v. infra s. v. کنجیدن.

در پیش بودن promtum, paratum esse (موجود ومهیا) *Bh.* Inde در پیش است in promtu est *Bh.*

در تب پر گرفتن *met.* calefacere (گرم کردن) چه جانوران برای همین کار بیضهرا در زیر (پر گیرند تا از وصول هوا ضائع نشود *Bh.*

در تیره ام in maerore versor, tristis sum (قساوتدهیم), e. g. : خواجه سلمان ✿ در تیره ام زباد که آمد سویت ✿ وز شانه که دست میزند مویت *F.* Inde در تیره گشت in maerorem incidit, tristis factus est (قساوتلندی) *F.* sine exemplo.

در چاه افگندن *met.* facere, ut res incognita, ignota sit (بی نام ونشان کردن), e. g. : خواجه جمال الدین سلمان ✿ فکند لطف تو در چاه ذکر یوسفرا ✿ نهاد عدل تو بر طاق نام کسری را *Bh.*

در جای بند شدن sedem figere, commorari alqo loco (در آنجا قرار گرفتن) *Bh.*

در چشم ندیدم *met.* facultatem non habui alicuius rei faciendae (در خود طاقت نیافتم) *Bh.*

در چکر بودن *met.* maerore affectum, afflictum esse (رنج وتشویش) *Bh.*

در جوال رفتن s. در جوال بودن *met.* i. q. در جوال شدن decipi *Bh.* q. v. s. v. جوال p. 536.

در چه تیری in quo officio aut gradu dignitatis es? (نه پایهده سن); cf. تیر 5, e. g. : مولانا طوسی ✿ ای دل چو تیرش آمد زود از هوا بگیری ✿ تا در صف دلیران بینم که در چه تیری *F.*; cf. infra p. 819 در یک تیرست.

در جباله آوردن s. کشیدن pro آوردن posito, *met.* matrimonium contrahere (در عقد نکاح آوردن) *Bh.*

در حساب آمدن *met.* opulentum fieri (صاحب ثروت ومالدار شدن) *Bh.*

در حساب بودن c. از pa. sollicitum esse de aliquo et observare alqm (اندیشه داشتن واحتیاط کردن) *Bh.*

در حساب نگرفتن *met.* nullo loco numerare, non flocci facere, nihili facere (هیچ وپوچ شمردن) *Bh.*; 2) corripere, exprobrare (مواخذه ایلمک) *F.* ex شرفنامه sine exemplo.

در حیص بودن *met.* impurum esse, a precibus desistere (ناپاک وتارک الصلوة بودن) *Bh.*

در s. در زیر خاک کردن s. در خاک کردن خاک نشاندن terra condere; sepelire; 2) *met.* nihili facere (معدوم ولا شی انگاشتن) *Bh.*

در خاک وخون افگندن *met.* occidere (کشتن) *Bh.*

در خط رفتن *met.* perturbari, percelli (اضطراب), e. g. : محمد عصار ✿ پر خطش که جانرا بود ازو قوت ✿ زحسنش رفته در خط جان یاقوت *F.*; cf. sequens در خط شدن.

در خط شدن *met.* perturbari, affligi (متغیر وآزرده شدن) *Bh.* *B.*; 2) mente capi (بیهوش وبیقرار گشتن) *B.*

فصاحت خان راضی ✿ در دل دواند ریشه چو موی در نجف ✿ خطی که راضی از لب لعلش بر آمدست *Bh.*; درهای بیضا a) margaritae albae et fulgentes (سپید وبراق), b) stellae (ستارگان) *B.* in app.; دریتیم s. دریکدانه a) unio pretiosissimus, solus in concha repertus, b) *met.* Mohammed propheta *B.*; دریکتا unio singularis *M.* — Praeterea notanda est phrasis در ریختن margaritas spargere *met.* a) lacrimas fundere (اشک ریختن), b) eleganter loqui (سخن پاکیزه گفتن) *Bh. B.*; unde در ریز adi. c. eloquent et در ریزی (suff. ی) eloquence *Shaksp.*

درا دَرا i. q. درای *B.* (زنگ وپتک آهنگران) Gl. Sch.; 2) pro در آی s. در آ imp. verbi در آمدن q. v. *B.*; 3) sec. *F.* i. q. اندروا s. اندروای q. v. (نگون آویخته وبنز گونه وحاجت) *F.* sine exemplo, qua significatione alia lectio vocis دربا videtur; 4) pro درّه the highway *Shaksp.*

درّا دَرّا i. q. دَر 9 (pg. 815) morum rubi (بوکرتلان) (دکی‌نك یمشنه دیرلر) *F.* sine exemplo.

a. دُرّاج coll. تُرّاج et تَذَرج avis quaedam colorata instar avis phasianae (نوعی از مرغان رنگین چون تذرو) *B.* in app.; avis phasiana (تذرو طائر اصغر من الدُرّوس له صوت مليح) Samachschar. lex. ar. pers. ٧٨, 18, ed. Wetzstein; attagen, francolinus Freyt. Vox ex pers. تذرو „avis phasiana" orta videtur; cf. de Sacy Chr. ar. t. II, p. 39. — Inde دراج ناك (suff. ناك) a country abounding in pheasants or red-legged partridges *J.*

دُراجه vestis superior longis et patulis manicis (فراجه که اوسته کیرلر بر جامه در) *F.* sine exemplo, *C.* Vox dubia et fortasse pro فراجه falso lecta; cf. ar. فرجي et فرجية pl. فراجي.

درادوزا دَرّادوزا, sec. *HK.* [ó], vir experientia edoctus, sapiens, qui, si forte erravit, sapientia sua errorem corrigere potest (کسی که صاحب تجربه ودانا باشد که اگر احیاناً

در خطِ کسی بودن *met.* subiectum esse alicui (تابع ومحکوم او بودن) *Bh.*

در خمِ کسی بودن *met.* repelli ab alqo (در دفع او بودن); 2) in mente vel cogitatione alicuius esse (در فکر او بودن) *Bh.*

در خیال آمدن in opinionem venire, excogitari (متصور شدن) *Bh.*

دَر یک پله داشتن دو چیز *met.* aequales habere duas res (برابر شمردن هر دو را) *Bh.*

در یك تیرست in uno gradu dignitatis est (بر پایه در) *F.*; cf. supra p. 818 در چه تیری.

دِر i. q. دَر imp. verbi دَریدن et in comp. part. praes. significat.; vid. دَر p. 814 fin.

a. p. دُرّ et دُر margarita, unio (فارسیان بر مطلق مروارید اطلاق کنند ودر لغت عرب دُرّة مروارید کلانرا گویند دُرَر جمع گوهر *B.* Sec. Freyt. lex. دُرّ est nom. coll. significans „uniones" et plur. vocis دُرّة „margarita magna, unio". Inde در افشان adi. c. margaritas spargens *met.* eloquens *J.*; cf. infra در ریختن; در ثمین unio magni pretii (گران بها) *B.* in app.; درِ خوش آب unio magni splendoris *F. Bh.*; درِ خوشه i. q. در خوش آب, ex quo decurtatum est *F.* et *met.*, e. g.: ✿ میر نظمی که شاید شد باو باشد انوشه ✿ نمی سفته دُرِ دَر گوش ✿ هنوزش در خوشه *F.*; دُرِ دَر گوش (unionem in aure habens) adi. c. *met.* epitheton servi (صفت غلام وغیره واقع شود) *Bh.*; درِ شاهوار i. q. در یتیم a *B.* in app.; درِ شبچراغ unio noctem illuminans *Bh.*; cf. شبچراغ; درِ نا سفته margarita non perforata, *met.* virgo intacta *F.*; درِ نجف (vocales vocis نجف desunt) lapis albus perlucidus instar cristalli (سنگی است سفید شفاف مانند بلور), e. g.: میر ابو القاسم قاسم ✿ روشندل از محبت شه ولایتم ✿ در نجف شود زصفا سنگ تربتم ✿

کاری نا صواب ازو سر زنـد اصلاح آنـرا بدانستگی تواند کرد (B. F.; 2) ingeniosus et prudens (کسی که جنگ وصلـح ونیکی وبدیرا با عمر کند وآنرا بعربی مزیل خوانند) B., coll. hoc versu poetae cuiusdam : نـیـک ✿ خه خه ای دلبر درادورا میدری وخـوش میدوزی F. Vox ex دَرا et دوزا part. praes. v. دریدن et دوختن composita videtur, ut proprie significet : „lacerans consuens".

دَرازَه zelotypiae expers, qui adulterium uxoris admittit (دیوث وقلتبان) B.

دِراز (z. ﻭﺩﺭﻍﻪ daregha a rad. ﺩﺭﻍ deregh, s. दीर्घ, IC. daregha s. दीर्घ) longus (opp. کوتاه) B. ar. طویل F.; 2) met. stupidus, stolidus (احمق) Bh., e. g. : ✿ افضل ثابت دیدیم مرکبرئی زلف تو مو بمو ✿ حرفیست اینکه عقل نباشد درازرا Bh. Inde دراز کشیدن pedibus extentis s. porrectis cubare (پای دراز کرده خفتن) Bh.

دِرازا (suff. ا) longitudo J.; cf. synonyma درازی et درازنا.

دِراز آهنگ adi. c. longinquus, diutinus de opere aut negotio (بسر ایش ویا خود بسر مصلحت اوزادیغند دیرلنم), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam : دراز آهنگ شد این کار با تو ✿ ندانم چون کنم ای یار با تو F.

دِراز خانه adi. c. long-bodied (horse) J.

دِراز خوان (بقلب اضافه Bh.) n. c. vestis mensae tegendae B. longa, qua in hospitio utuntur (دستارخوان دراز که در مهمانیها پیش اندازند), alias کندوری dicta Bh.; انـداز ودستارخـوان B., coll. hoc versu poetae : دراز خوان پر از نان بسحق اطعمه گندمین باید ✿ که در مقابله راه کهکشان آری Bh.; cf. دراز سفره et دستخوان.

دِراز دست adi. c. longimanus met. praevalens (غالب وچیره) Bh., e. g. : ✿ صائب زلف دراز دست تو می آورد بدام ✿ چندانکه چشم شوخ تو سر میدهد مرا Bh.; 2) iniurius, violentus M. ex IK.; cf. دست دراز. Inde درازدستی (suff. ی) n. abstr. met. iniuria, violentia; cf. B. s. بازو دراز; درازدستـی کردن a) iniuria afficere (ستم نمودن), b) diripere (غارت کردن) B.

دِراز رود (flumen longum) n. c. nom. fluvii in Transoxania vel sec. al. ipse Oxus fluvius sic dictus, quod perlongus est F. sine exemplo et C.

دِراز دُم n. c. canis (سگ); 2) simia (میمون); 3) scorpio (عقرب) B. Bh.; 4) dial. Khorasaniae : bos (گاو) Bh.; cf. دراز دنبال.

دِراز دُنبال n. c. bos; 2) bos bubulus (گـاو وگاو میش) B.

دِراز سُفرَه (بقلب اضافه) n. c. i. q. درازخوان Bh.

دِراز شُدگی (a شده suff. ی) prolongation J.

دِراز شَمشیر adi. c. in gladio feriendo exercitatus (تیغ زن سبکدست) Bh. B.

دِراز کار n. c. met. is, qui negotia aggreditur, quibus non par est; 2) magniloquus, iactator B.

دِراز گوش n. c. met. asinus (خر) Bh.; خر الاغ ar. حمار B. in app. et de aliis animalibus longis auribus praeditis dicitur, qualis est e. g. lepus (طوشان) F.

دِرازنا (suff. نا) longitudo (درازی) B.; طول SHL. Cf. درازا.

دِراز نَفَس adi. c. met. verbis abundans (پـر گوی وحرف) B. Inde درازنفسی (suff. ی) turba verborum, verbositas (زایده گوئی) Bh., e. g. : سنجر کاشی ✿ درازنفسی از حد گذشت ✿ می کوشم در اختتام دعا ودر اختصار بیان Bh.

دِرازَه i. q. دراز longus, gen. de quavis re et spec. de filo telae extento (بـزک ارسنه دیندور) F. sine exemplo et C.

دِرازی (suff. ی) i. q. درازنا longitudo B. F.

cf. Spieg. Chr. 95, 10. Inde درازی بازو s. درازیِ دست *met.* status praevalens, superior (غلبه واستیلا) *Bh.*; درازیِ دامن s. دامن درازی altitudo laciniae (بلندی دامن) *Bh.*

دِرازینَه (suff. ینه) i. q. دراز longus (هم نسنده‌ك طولنه دیسرلسر) *F.*; secundum longitudinem (t. اوزوننجه) *C.*, ut in hoc versu میر درازینه رود هم سرو شمشاد ✿ نشمی poetae: قد بلای جنان میکند بد *F.*

دَر اِستادَن instare, incipere, aggredi *C.* ex vers. pers. V. Test. Cf. استدن.

دَراسَج genus quoddam convolvuli (نبلاب) *B.*

دَراسون s. طَراسون liquor acrior ex oryza paratus, de q. v. Quatremère H. des Sult. maml. t. I, 2, 147, not. 182, et Not. et Extr. t. XIV, 1, p. 499.

دَراغوش i. q. آغوش amplexus, e. g. in hoc versu استاد لطیفی poetae: وه که من مسی نتوانم که ببوسم پی او ✿ ای بسا کس دراغوش بتصرف زدراغوش گذشت *F.* Inde دراغوش کردن i. q. آغوش کردن amplecti, e. g.: ابو المعانی ✿ چو ماه مادرا کرده دراغوش ✿ دراغوش کردنم آماه تا صبح *F.*

دَر آغوشیدَن i. q. آغوشیدن amplecti *M.*

دَر اُفتادَن *met.* inimicitias facere, congredi, certare cum alqo (خصومت وجنگ ونزاع کردن) *B.* c. با ps.; i. q. آویزش نمودن *Bh.*, coll. hoc versu حافظ poetae: بس تجربه کردیم درین دیر مکافات ✿ با دُردکشان هر که افتاد بر افتد *F. Bh.*

e. دُرّاقِن ling. syr.: malum persicum (شفتلو ar. خوخ) *B.*, in quo tamen lex. aliae vocis formae دَرافس et دَرافق leguntur, quas falsas esse illius lexici editor bene annotavit; cf. Freyt. lex. s. v. Alia forma etiam دُرّاقی videtur „nux persica *M.* ex An.“ et pro دُرّاقن falso lecta. Consentit δορακινον s. δωρακινον, duracinum.

e. دُرّاقی nux persica *M.* ex An. Cf. دُرّاقن.

e. دَراقیطُس ling. graeca: radix plantae ar. اصل لوف dictae *B.* Vox ex gr. δρακοντία corrupta videtur.

دَرآمَد (3 ps. sg. praet. absol. v. درآمدن); 2) reditus (مداخل), qua significatione etiam آمد زر legitur *Bh.*; دخول *B.* in app.; income, receipt *Shaksp.*; cf. آمد 4. Inde درآمد بر آمد ingress and egress; receipt and disbursement, incomings and outgoings *R. J.*; et درآمد جای n. c. locus exitus s. egressus (ترجمه لفظ مصدر است یعنی جای بیرون آمدن) Gl. in Des.

دَرآمدکار n. c. i. q. آمدکار fortuna secunda (اقبال ومساعدت ایام); 2) sec. al. i. q. آغازکار inceptio, inceptum *Bh.*, e. g.: کلیم ✿ وفور عیش پدید است از در آمدکار ✿ ازین بهار نمایان بود نکوی سال *Bh.*

دَرآمَدَگی (a درآمده suff. ی) a turning inwards *J.*

دَرآمَدَن intrare, v. supra s. verbo آمدن p. 51; 2) in conspectum venire, manifestum, conspicuum fieri (ظهور گرفتن وجلوه‌گر شدن), e. g.: از سادگی سینه پُر داغ ظهوری است ✿ نقشی که ببال وپر طاوس درآمد; 3) i. q. بر آمدن *Bh.*, de q. v. supra s. v. دَر p. 816, b med.

دَرآمیختَگی (a درآمیخته suff. ی) mixture, confusion *J.*

دَرآمیختَن to associate *J.* Cf. آمیختن.

دَر اَنداختَن iniicere *C.* ex vers. pers. N. Test. Inde در اندازی malice, enmity *R. J.*

دَرانک et sec. *F.* درانگ, nom. maris (دریا), graece غلاغطیون s. غلاغطیتون [غلاغدثیستون *HK.*; غلاغدثینون *F.*] dicti, in quo angeli commorari dicuntur (مقر فرشتگان است) *B. F.*

دُرّانی name of a tribe of Pathans, inhabiting the country about Kandahâr. They are

said to have got this name from wearing pearls (دُر) in the ear. They are also called Abdâlîs *Shaksp.*

دِرانیدن caussale verbi دریدن facere ut laceret, discerpat, e. g. in hoc versu خواجه سلمان poetae : بیاد روی تو خواهم ✿ به نیکنامی پیراهنی که خرقه کردم چاک ✿ درانیدن *F.*

دَر آوردن v. supra s. v. آوردن p. 57. In lex. *Bh.* legitur : درآوردن بمعنی بر آوردن ومرادف دواندن بمعنی خفت دادن وخجل کردن allato hoc versu عرفی poetae : شرم دروغ ببین که زبان فصیحرا ✿ در گفتگوی نحنف تو الکن درآورم *Bh.*; cf. pg. 816, b, med.

دَرای s. دَرا (pro درآی s. درآ) imp. verbi درآمدن intra *B.*; exordiri ar. تعال *F.*, e. g. in hoc versu حکیم انوری poetae : اثیر خیم اثیر دبین خدای ✿ مرحبا مرحبا درای درای *F.*; 2) n. initium dicendi faciens (سر کنندهٔ سخن); 3) initium dicendi, exordium (سخن سر کردن) *B.*, quibus significationibus vox بسخن subintelligenda videtur, ut در آمدن intrare pro در آمدن بسخن „intrare in sermonem", i. e. „sermonem exordiri" positum sit, quae phrasis etiam integra legitur Gul. 176, 18.

دَرای imp. verbi درائیدن et in comp. part. praes. significatione, e. g. یافه درای futilia s. inania loquens Gul. 180, 15; 2) sermo (گفتگو) *B.*; cf. درائیدن.

دَرای s. دَرا tintinnabulum (زنگ وجرس) *B.* Gl. Sch., coll. هندی درای Chr. Sch. 15, 193. 59, 424; campana aut tintinnabulum maius, quod agmen mercantium de camelis suspendit (بیوك چاكدر كه كاربان دوهلرینه اصارلر وبعض كبار دوهلری یوكلرینه اصارلر تركیده ارداله دیرلر *F.*; از موقع استعمال معلوم میشود که غیر جرس است وبینهما نسبت عموم وخصوص پس جرس عام بود *Bh.* Coniungitur cum verbo بستن, e. g. : عبد الله هاتفی ✿ سفر کردهٔ این سپنجی سرای ✿ چنین بست بر ناقه زرین درای *Bh.*; cf. etiam Spieg. Chr. 146, 11 et infra versus s. v. دراینده ex lex. *F.* allatus; 2) malleus fabri ferrarii (مطرقه ar. پتک آهنگران) *B.* Gl. Sch., ut in hoc versu Schahn. : ازان پوست کاهنگران پشت پای ✿ بپوشند هنگام زخم درای *F.*

دَرایَد 3 ps. sg. aor. verbi درائیدن q. v. (بگوید وآواز دهد) *B.*, coll. hoc versu استاد فرخی poetae : کسی که ژاژ دراید بدرگهی نشود ✿ که جرب زبانان آنجا شوند کند زبان *F.*

دَرایش (ش suff. درآمدن imp. verbi (درای a) impressio (تاثیر واثر کردن) *B.*

دَرایَنْدَه part. praes. verbi درائیدن q. v. (گوینده وآواز کننده) *B.*, ut in hoc versu شیخ نظامی poetae : دراینده هر سو درای ✿ شتر زبنگک تهی مغزرا کرده پر *F.*

دَرائیدَن vocem, sonum edere, clamare (آواز کردن); 2) loqui (گفتن) *B.*, e. g. : شیخ اوحدی در جام جم ✿ فقرا کم خورنست وکم ✿ هرزهٔ چند بر درائیدن *F.* Verbum a درای tintinnabulum, formatum videtur; cf. دراید et دراینده.

دَرْبا s. دَربای, coll. اندربای, ex quo decurtatum videtur, necessitas, res necessaria (دربایست وضروری وما یحتاج) *B. F.*; 2) inversus, capite deorsum verso pendens (نگون آویخته) *F.* sine exemplo; cf. داربا et دروا et دربایست.

دَرباختَن s. اَندَرباختن alea profundere, perdere pecuniam (در قمار بازی اسراف کردن); 2) donare (عطا کردن); 3) mercaturam facere (بیع وشرا); 4) mutuam dare pecuniam (قرض دادن) *B.* in app.

دَربار n. c. vox in Hindûstân usitata, i. q. درخانه palatium regum et principum,

aula *Bh.* s. v. در خـــانــه q. v.; house, dwelling; court, hall of audience; the holding of a court *Shaksp.*, coll. از دربار شوکت مدار شهنشاه عالم پـنـاه حکـم همایون شرف صدور ارزانی فرمود in Chodzko gr. pers. Inde دربار خــرچ a kind of extra tax levied by Zamindârs in some parts of the northern circars of India *J.* et درباری (suff. ی) courtier *Shaksp.*; an attendant of a darbâr *J.*

دَربان n. c. coll. بان ianitor (صاحب وبوّاب) *Bh. F.*; cf. دروازه‌بـان et روزبـان. Inde دربـان فـلـک *met.* a) sol, b) luna *B.*; دربانی (suff. ی) the office of porter; et دربانی نمودن to act as porter or warder *J.*

دَربای i. q. دربا q. v. *B.*

دَر باید 3 ps. sg. aor. verbi دربایستن q. v.; 2) requisite *R. J.*

دَربـایـست coll. انـدربـایـست i. q. درواییست necessitas, res necessaria; 2) pl. دربایستگان genus, species, modus (انواع pl. نوع) *B.*; 3) inversus, capite deorsum verso pendens (نـگـون آویخته) *F.* sine exemplo. Cf. بایستن et دربایستن.

دَر بایِستَن verbum impersonale بایستن cum praepositione در coniunctum, i. q. simplex بایستن q. v. *M.*

دَر پَردَه n. c. velum ianuae, aulaeum (پـرده که بـر در بندند وصورتی که بـرین پـرده کشند آنرا صورت در پرده گویند) *Bh.*

دَریـــریـــش [ê] pauper, mendicus (درویـش وگدای) *B.*, qua significatione alia forma vocis درویش videtur; 2) urceus, poculum (کوزه وکاسه); 3) later coctus (خشت پخته) *B.*

دَرَبساک nom. urbis, in qua est arx (قـلـعـه) *B.* in append., prope Antiochiam; cf. Koehler tab. syr.

دَربَست et دَربَستَه *met.* totus, integer (تمام وکمال وبی قبض وتصرف غیری), e. g.: امیر خسرو ✿ چو در گیسو گره بندی بسا دل ✿ که اقطاع ترا دربست گردد ✿ وحید ✿ گرچه هرگز یک سخن با من میگوید زشرم ✿ باغ حسن بی شریکش مال من دربسته است *Bh.* Inde جنتِ دربسته *met.* totus paradisus (عبارت از بهشت تمام زیراچه دربست بمعنی تمام آمده لهذا در دفاتر سلاطین هندوستان موضـع دربست بمعنی موضع تمام مستعمل صـاحـب ✿ شد زدنیا (میشود *Bh.*, e. g.: چشم بستن جـنـت دربستدام ✿ خـط کشیدن بـر جهان خط امانی شد مرا *Bh.* Vox ex phrasi دربستن ianuam claudere, orta videtur. In lex. *Shaksp.* legitur: „دَربَست i. q. دُروبَست whole, all".

دِرَیـش alia forma vocis درَفـش q. v. (بر وزن ومعنی درفش) *B.* in app.

دَربَند coll. دربستن ianuam claudere, n. c. instrumentum, quo ianua (در) clauditur, vectis, repagulum (ar. مـغـلاق) *F.*; the boll or bar of a door *Shaksp.*, unde 2) fretum maris (گذرگاه دریا وآنــرا بندر خوانند) *B.*; t. بوغاز *F.*, e. g.: ✿ میر نظمی بکشتی نشستند سر جمله لشکر ✿ زدربـنـد دریا گذشتند یکسر *F.*; 3) confinium vel limes duas regiones separans, angustiae locorum, fauces (فاصلهٔ میـان دو ولایت) *B.*; ar. ثغر *F.*, e. g.: مولانا هاتفی ✿ کـه قاصد زدربند چون در گـذشـت ✿ در آمد بـسـرحـد قبچاق دشت *F.*; 4) fores valvatae ar. مصراعین (هر دو تخته در که بآن در آیند میسازند) *Bh.*, e. g.: نظامی ✿ دو دروازهٔ این باغ آراستند ✿ که دربند ازان هردو بر خاستند *Bh.*; 5) coll. درغم 2 locus, in quo vinum bonum provenit (جائی که در آنجا شراب خوب میشود) *B.*; 6) nom. urbis (شهر) *B.* magnae *F.* in confinibus Khorâsâniae ab Alexandro conditae, vel, quod rectius est, in confinibus Shirvâniae (وجـنـاب سراج المحققین میگویند در حـــدود خراسان نیست در حدود شـــروان است) ar. باب الابواب et turc. دمرقا dictae *Bh.*, e. g.: شیخ نظامی ✿ شـکـارستان او :

, coll. hoc versu در بر جامهء تو دربی
سپید کلیم خری : poetae حکیم سوزنی
زنده جل وپشماگند ✿ که زند کیش نه
دربی نهاده دربین پذیرد ونه رفو F. Inde
adi. c. patched (garment) J.

دَرپیچ (a v. پیچیدن coll. در ianua) sepimentum tabulatum in atrio post domus ianuam (حولی اطرافنده وقپو اوکلرنده اولان تخته دیوار), *quod ingredientem ab ulteriore domus accessu quasi arcet* F. sine exemplo.

دَر پیچیدن i. q. simplex پیچیدن q. v. C. Inde درپیچ intricate, perplexed J.

دَر پَیوَستن i. q. simplex پیوستن R. J.

دَرتاج heliotropium, in Irâq توله dictum B.

دَرج scriptura picturis ornata (خطی که در خط ; کاغذ منقش نوشته شده باشد) B.; نقش آمیز F., coll. hoc versu هاتفی poetae : نوشتند درجی بسلطان مصر ✿ که ای برتر از تاجداران عصر F. Vox arabicae originis videtur.

a. دَرج volumen, in quo quid scriptum est (طوماری که در آن چیزها نوشته باشند) B.; a closet, a place for writing Shaksp.; conclave (حجره) F. sine exemplo, unde درج دهقان met. coll. دهقان = مورخ, a) liber chronologicus s. historicus (کتب تاریخ); b) historia, narratio (قول دهقان); c) sermo consideratione dignus et non dignus (سخن معتبر وغیر معتبر) B.; 2) cum verbo کردن coniunctum (coll. ar. verbo دَرَّجَ introtulit, immisit) immittere, ingerere, e. g. : کلمهء چند بر سبیل اختصار .... درین کتاب درج کردیم „multa verba breviter dicta in hunc librum congessimus", i. e. scripsimus Gul. 13, 21, coll. : اما در فصول ی اصول خویش که باطراف ولایت میفرستاد گاهی بکنایت وگاهی بصریح این معنی درج میکرد که از اولاد نزار بن مستنصرست Mirch. in Not. et Extr. t. IX, 226, 7.

آنجا زدربند ✿ شبیخونش بخوارزم وسمرقند F.; 7) nom. arcis (قلعه) B. F., e. g. : حکیم ازرقی ✿ بدربند سجستان آنچه او کرد ✿ مثلی کرده بد حیدر بخیبر ✿ حکیم زجاجی ✿ بسی جا دربندها کرد شه ✿ بر آورده برجش بخورشید وماه Bh., cuius prius hem. in lex. F. sic legitur : بدربندها فتح کرده است شاه F. Inde دربند کیش nom. viae (راهی) in medio montis cuiusdam (در میان کوهی) B. in app.

دَربَندان (vox cum در ianua, composita) status, quo tabernae clausae sunt (تخته کردن دکاکین), hind. هنت تل [shutting up all the shops in a market Shaksp.] dictus, e. g. : واله هروی ✿ شهر رمضان گرچه مبرک شهریست ✿ اما در وی همیشه دربندانست Bh. Eiusdem lexici Bh. auctor alio loco p. 353 fin. et 354 phrasin تخته کردن دکان s. تخته زدن دکان s. تخته بند کردن دکان significare dicit, i. q. بند کردن دکان tabernam claudere.

دربند پای podagra (ar. نقرس) F. sine exemplo. Vocales desunt, sed legendum videtur دَر بَندِ پای, quod *proprie* significat „in ligamentis pedis".

دَربَه et دَربِه lit. s occulta, coll. دربی s. دربی lacinia (پارچه وپینه) vesti assuendae, ar. رقعه B. F., e. g. : اورمزدی در مدح یکی از اولیا ✿ قطعه ✿ ای بهاری که ابر زندهء تست ✿ شمع عرفان زمهرت افروزم ✿ گر بدرد زبرق آن زنده ✿ دربه از مهر وماه بر دوزم F. Alia forma est دربین.

دَربه lit. s manifesta, commiseratio, venia, remissio poenae (رحمت وبخشش وعفو); 2) non manifestus; occultus (نا پیدا ونا پدید) B. F. sine exemplo.

دَربه s. دَربَه i. q. [ê] دَربین et دَربی et دَرپی lacinia vesti assuendae B.; دربی (اظهار) F., e. g. : سیف اسفرنگی ✿ از جامه خصم

دُرج a. capsula, in qua mulieres gemmas suas recondunt, arcula muliebris (پیرایه دان وآن ظرفی است که زنان جواهر آلات خودرا در آن گذارند) *B.* Inde درج تنگ et درج گهر *met.* os amatae *B.*; دُرج دُر گشودن *met.* boni quid narrare, referre (سخن خوب نقل کردن) *B.*

دُرجْکَن *C.* et دُرجْکار *F.* capsa reponendis gemmis et margaritis (جواهر واینجو قوطوسی) *F.* sine exemplo; „arca s. cista maior" *C.* ex G. Vox dubia.

دِرَخ i. q. درخت arbor, ex quo decurtatum est *F.*, ut in hoc versu میر نظمی poetae:
شود سایه ونفع او سودمند ✿ که باشد درخ میوه دار وبلند *F.*

دَرخاستَن erigere; collocare *C.* ex vers. pers. V. Test. Gen. 30, 38. Cf. خاستن.

دَرخانَه n. c. palatium regum et principum, aula (خانهٔ سلاطین وامرا که در عرف هند دربار گویند) *Bh.*

دِرَخت *F.* et دَرَخت *HK. Shaksp.* (fortasse respondet s. दृढित grown, increased *Wils.*) pl. درختان, coll. *Gul.* 9, 1. 8. 14, coll. بیچند et دار arbor (ar. شجر) *Bh.*, *pec.* nondum succisa sive viridis sive sicca *F.*; 2) *gen.* frutex, planta (هر بوتهٔ از رستنی) *B.* in app.; 3) *met.* trabs; cf. درخت خانه; unde 4) patibulum (دار سیاست) *B.* in app. *Gl. Sch.*, coll. hoc hemist. Schahnam.: کننده همی کند جای درخت *Gl. Sch.* — Inde درختِ چهار بیخ *met.* mundus (دنیا باعتبار چهار ارکان یا باعتبار چهار عنصر) *B.* in app.; درختِ خانه trabs tectum (سقف) domus sustinens *F.* sine exemplo, *C.*; درختِ فاضل *met.* arbor praesagiens, in qua daemones habitare dicuntur, sic descripta: درختی که در بعضی راهها میباشد ومسافران بند جامه با لته وغیره بران بسته ازو مراد خواهند واز کثرت این عمل بصورت ژنده پوشی بر آمده باشد ودر عرف هند آنرا پیر گودزیا گویند وباعتقاد عوام آن درخت غنی قبول ✿ در: e. g. مسکن جن است
فقر علوم خرقه پوشی ✿ تحصیل کن از درخت فاضل ✿ اشرف ✿ چراغ صبحگاهی در خموشی ✿ درخت فاضلی در ژنده پوشی
Bh.; درختِ مریم palma quaedam sicca, ex qua Jesus in mundum venit, qua re viridis facta est et dactyli ex hac arbore quassata semper decidebant *B.* in app.; درخت نشاندن arborem plantare *Bh.*; درختِ وقواق arbor quaedam fabulosa, cuius fructus capiti humano similes sunt, quae verba profert et succisa moritur *ibidem.*

دِرَخت سَبز s. دِرَختینَه سَبز n. c. teredo viridi colore, alias etiam سبزک (قورت) dicta *F.* sine exemplo. Utraque forma درخت s. درخت سنب alia lectio vocis درختینه سنبه s. سنبه videtur.

دِرَختِستان (suff. ستان) locus arboribus consitus, e. g. میر نظمی ✿ درختستان اندر:
دشت بوده ✿ مگر شیر ژیان آنجا غنوده *F.*

دِرَخت سُنب n. c. i. q. درخت سنبه 1 *F.* ex الجمع sine exemplo.

دِرَخت سُنبَه n. c. avis (پرنده) colore viridi rostro (منقار) arborem perforans; 2) teredo s. termes nigri coloris (نوعی از زنبور سیاه که چوبرا سوراخ میکند) *B.* Sec. *F.* درخت سنبه significat „terebra" (مثقب) et *met.* a) unguis ferarum, b) rostrum avium (سباع طرنقی وطیورك منقاری استعاره در طریقیله) *F.* sine exemplo. Aliae formae sunt درختنه سنبه et درختینه سنبه.

دِرَختَک (suff. ک) arbusculum *M.* ex *Sac.* Inde درختکِ دانا heliotropium; 2) sec. al. arbor وقواق dicta *B.*

دِرَخت کاو adi. c. tree-uprooting *J.*

دِرَختناک (suff. ناک) full of trees, woody *J.*

دِرَختینَه سُنبَه s. دِرَختَنَه سُنبَه n. c. i. q. درخت سنبه q. v. *B.*

درخت سبز .n. c. i. q بِرَختینَه سَبز *F.* sine exemplo.

دَر خَستَن to impress, mark, or stamp; to pierce, transfix *J.*; cf. خَستَن.

دَرخُش i. q. درخور conveniens, dignus, aptus; 2) pro درخوش desiderium, cupiditas *B.*

دَرَخش i. q. دُرُخش fulgur, fulmen (برق) *B.* Gl. Sch.

دُرَخش i. q. دُرُخش; 2) fulgor, splendor (فروغ وروشنی) cuiusvis rei *B.*

دُرُخش coll. دَرَخش fulgur, fulmen, *unde* 2) coll. دُرَخش fulgor, splendor cuiusvis rei; 3) i. q. درخشان splendens, coruscans, fulgurans (تابنده ودرخشان); 4) nom. pyraei (آتشکده) in urbe ارمنیه, quod exstruxit princeps Magorum (راس مجوسی), qui راس البغل appellatur, a quo etiam dirhemi ab illo cusi nomen بغلی acceperunt. Eundem etiam urbes ارمنیه et شیراز condidisse tradunt; 5) nom. vici (ده) in regione قاین et قهستان, in quo panni (گلیم) pulcri texuntur *B.* Alia forma est درخش et درفش.

دُرُخشان part. praes. v. درخشیدن splendens, coruscans, fulgurans (تابان وروشنی دهنده) *B.*; cf. رخشان s. رخشا et درفشان; cf. Spieg. Chr. 9 fin. 52 l. ult.

دِرَخشانیدَن caussale verbi درخشیدن q. v. *C.*

دَرَخشِش (suff. ش) fulgor, splendor (درخشیدن) Gl. Sch.; cf. رُخش. Inde درخشش جای n. c. oriens *C.* ex vers. pers. V. T. Num. 21, 11.

دُرُخشَندَگی (a درخشنده suff. ی) lustre *J.*

دُرُخشَندَه part. praes. v. درخشیدن i. q. درخشان *B.* in app.; cf. درفشنده et رخشنده.

دُرَخشی (suff. ی) ortus *solis* *C.* ex vers. pers. V. Test. Deut. 4, 47.

دُرُخشیدَن s. دُرَخشیدَن *HK.* et sec. *F.* بِرَخشیدن splendere, lucere (تابیدن وپرتو افگندن) *B.* Alia verbi forma est درفشیدن q. v.

دُرخُف apis *aut* vespa (زنبور) nigra *B.*

دَرخواست petitio, desiderium v. supra s. v. در خواستن p. 739. Cum کردن s. نمودن petere, quaerere, flagitare, coll. وبازرگان جرپمهء غلامرا در خواست نموده گفت „et mercatori pro culpa servi veniam deprecanti dixit“ H. Sam. 48, 16.

دَرخواه v. supra s. v. در خواستن p. 739; 2) i. q. در خواست q. v. *B.*; „deprecatio; et در خواه کردن گناه intercedere pro alqo, deprecari culpam“ *C.* ex G.

دَرخور s. دَرخَورد i. q. اندر خور s. اندر خورد q. v. conveniens, dignus, aptus (لایق وسزاوار ودر وسع ودر خورشید ودر طعام) *B.* Construitur cum sequente genitivo, e. g. برد هر کسی بار در خورد زور „unusquisque onus fert pro ratione virium“ et نه در خورد سرمایه کردی کرم „non pro ratione opum dona erogabat“ Bost., coll. در خور پیشگاه Chr. Sch. 7, 80, et درخور نامدار *ibid.* 88, 14, et Fleischer Ali's Spr. 7, 4, et Not. et Extr. t. IX, 202, 9, ubi falso درخوردن pro درخور s. درخورد legitur et respondet ar. لایق; et cum dat. ps., e. g. ترا بودن ایدر مرا درخور است Chr. Sch. 55, 367. Inde درخور تن pro dignitate aut viribus suis (کندو قدرتجه) *F.* sine exemplo.

دَرخَوردار i. q. برخوردار q. v. *F.* sine exemplo.

دَر خَوردَن i. q. اندر خوردن *J.* q. v. supra s. v. خوردن p. 748. In ceteris lexicis deest.

دَرخَوش (بر وزن سرکش) i. q. دَرخُش 2 desiderium, cupiditas (شوق واشتیاق) *B.*

دَرد (phl. דרדה) dolor (ar. وجع) *F.*, *unde* aegritudo, maeror, afflictio animi (رنج وزحمت ومشقت) *F.*, ar. الم *B.* in app.;

opp. درمان *Bh.*, coll. hoc رباعی poetae
عشقی داریم وسینه سوزانی ✿ : میر خسرو
دردی داریم ودیده گریانی ✿ عشقی وچه
عشق عشق عالمسوزی ✿ دردی وچه درد
دردِ بی درمانی *F.*; pity, sympathy, com-
passion *Shaksp.*; cf. infra درد نکردن.
Coniunctum cum برچیدن s. چیدن sig-
nificat *met.* dolorem amovere aut aegri-
tudinem alius in se ipsum transferre (دور
کردن درد وبر داشتن بیماری دیگری بر خود)
B.; cum کشیدن s. خوردن dolorem
pati, affligi *Bh.*, coll. hoc versu کمال
خجندی poetae : این جهان درد خورده
نندانست ✿ وا رهیدی ازو چو بس کندی
F.; cum دادن dolore afficere *Bh.*; cum
نکردن dolorem non facere *met.* miseri-
cordiam non commovere (رحم نکردن),
e. g. : ✿ سید عبد الله حالی تخلص
گفتمش درد دل خویش دلش درد
نکرد ✿ این همه مهر ومحبت اثری
گرد نکرد *Bh.* Adde phrases درد افتادن
c. در et بسر ,درد پیچیدن در عضوی,
et درد رفتن ,درد تراویدن از عضوی
,درد نهادن به پهلوی چیزی, quae expli-
catione non egent *Bh.* Praeterea etiam
dicitur بدرد آمدن dolorem pati, affligi
et بدرد آوردن dolorem facere, affligere
Bh. Inde درد حمل s. درد زه et sec. *F.*
دردِ زی dolores partus *Bh.*; دردِ دل dolor
cordis et cum زدن ,کردن et گفتن lamen-
tari, gemere (زاری نمودن) *Bh.*; unde
phrasis درد دل گیرد مرا „dolor cordis me
affligat", qua in iureiurando utuntur (در
مورد قسم گویند یعنی اگر چنین باشد درد
دل بگیرد مرا ای دلم درد کند) *Bh.*; درد
دردِ سیاه السُبات lethargus *M.* ex IK.;
febris maligna (حمای محرقه), ut in hoc
versu میر نظمی poetae : آن سیه رو شده
بلای سیاه ✿ میشود مبتلای درد سیاه *F.*;
دردِ سر dolor capitis (صداع) et *met.*
afflictio, miseria (رنج ومحنت), quod
coniungitur cum verbis آوردن ,بردن,
دادن ,بیرون بردن coll. Fleischer Ali's
Spr. 21, 16, کردن ,گرفتن et کشیدن *Bh.*;
دردِ فرزندی parental affection *Shaksp.*;
درد مفاصل rheumatism *J.*; دردِ ناخن
paronychium *F.*

دِرد morbus quidam ar. قوبا dictus, i. e.
lichen, impetigo *B.* in app.

دُرد coll. دُردَه et دُردی faex, sedimentum,
amurca (ته خم شراب وسرکه وروغن وامثال
آن) *B.* in app.; آنچه بته نشیند از روغن
وسایل ومایع *Bh.*; cf. etiam supra خوال
p. 739; coniungi solet cum verbis
خوردن ,زدن et مکیدن *Bh.* et in hoc
versu, quem Chodzko in grammatica
persica attulit : دَردا که دَردم درمان ندارد
امروز ✿ فردا که دُرد بُردم دَردی نماند آنروز
„eheu, dolori meo hodie non est reme-
dium; cras, si faeces exhausivero, non
remanebit illo die dolor" legitur دُرد بردم,
quod pro usitato دُرد خوردم dictum vi-
detur; 2) *met.* extremum, finis (آخر),
e. g. دردِ شب finis noctis, دردِ سال finis
anni, دردِ ماه finis mensis, e. g. : ✿ اشرف
شده هنگام درد ماه صفر ✿ بادهٔ صاف ریز
در ساغر ✿ کنونکه بادهٔ صاف طرب بجام
منست ✿ چو درد ماه صفر محتسب سبو
شکن است, *Bh.*, cuius lex. auctor morem
Persarum hoc versu laudatum sic de-
scribit : رسم است که در چهار شنبه آخرین
بسر پشت بام بر آمده رو بکوچه وا می
ایستند وآتشی بدست میگیرند وسبوهای
کهنهرا میشکنند ومیگویند صفر از خانه ما
بدر *Bh.*, coll. hoc loco libri اکبر نامه :
چون وقت بدُردی شب کشید وکیفیت
شراب زور آورد وفرو رفتگی خواب با او هم
آغوش شد *Bh.*

دَردا (suff. ا) pro dolor, eheu (لفظی است که
در وقت تاسف بر زبان برند) *B.* in app.

دَرداب i. q. دستنبویه, i. e. fructus quidam

parvus, rotundus et suaveolens similis cucumeri meloni (خربزه) *B.*

دَرداخ v. infra s. v. درواخ 1.

دَردانه i. q. درزانه q. v. *F.* sine exemplo.

دَردار (cf. دَر 8 et دار arbor) n. c. *proprie* arbor culicum, nom. arboris سده dictae, quae culices profert (که پشه بار می آورد) et ar. شجرة البق dicitur *B.*; ulmus; t. قره اغاج *F.*; cf. پشه دار et پشه خانه et پشه غال; 2) sec. al. i. q. سپید دار q. v.; 3) (pro دَرد آر) imp. verbi دَرد آوردن; 4) (ex در ianua et دار a v. داشتن comp.) portae custos, ianitor (دربان) *B.*

دُرد آشام n. c. qui faeces exhaurit, potator *Bh.*

دَرد آشنا s. دَرد آلود adi. c. i. q. دَردمند q. v. *Bh.*

دَرد آگین adi. c. full of pain, aching *J.*

دُردام religiosus, monachus (زاهد تسبیح گردان) *B.* in app.

دَر دامَن n. c. the ornament to the border of a gown or robe *Shaksp.*

دَرد آنگیز adi. c. exciting pity, pitiable *Shaksp.*

دُر دانه n. c. simplex margarita (دانهٔ دُر) *B.* in app.; unio magni pretii *F.* Inde دُر دانهٔ نار *met.* gutta sanguinis (قطرهٔ خون) *ibid.*

دُردانه (suff. انه) faeci similis (همچو دُرد ولای) *B.* in app.

دَرد پَروَر et دَرد خای adi. c. i. q. دردمند *Bh.*

دُرد خوار n. c. *met.* homo pauper, vilis, abiectus; 2) terra *B.*

دُرد خور n. c. i. q. دُرد آشام q. v. *Bh.*

دَرد خورد adi. c. i. q. دَردمند q. v. *Bh.*

دَرد زَده adi. c. saucius, aegrotus (خسته وبیمار) *B.* in app.

دَرِ دَشت nom. loci (محله) in Ispâhân *B.*

دَرد شریک adi. c. sympathetical *Shaksp.*

دُرد کَش n. c. i. q. درد آشام q. v. *Bh. F.*

دَرد کُن adi. c. causing pain, painful *J.*

دَرد گیر adi. c. dolore correptus *C.*

دَرد گین adi. c. painfull; sprained *J.*

دَردمَن decurtatum ex دردمند *B. F.* ex Fg.

دَردمَند (suff. مند) doloribus affectus, maestus, afflictus, miser (صاحب درد والم) (ومردم افتاده ودردناک وخاکسار) *B.*; 2) compassionate, sympathizing *Shaksp.* Inde دردمندی (suff. ی) afflictio, miseria *M.* ex Sae. *Shaksp.*; pity *J.*

دَردمه septem planetae *B.* Alia forma est دردمه.

دَردناک (suff. ناک) i. q. دردمند q. v. *B.*

دُردبور s. vortex aquae (گرداب). Arabica vox dicitur *B.*

دُرده (suff. ه) i. q. دُرد q. v. *B.*

دُردی (suff. ی) i. q. دُرد q. v. (جناب خان آرزو میفرمایند که دو لفظ فارسی یافته شده که بدون یا فارسی است وبیا عربی بازی بمعنی باز که جانور شکاریست ودردی که مقابل صاف است) *Bh.*; cf. ar. دُردی. Inde دردی s. دردی نوش et دردی کش n. c. i. q. دُرد آشام *Bh.*, coll. hoc versu poetae : ما رند صبوحی مولانا پیامی نوشت زدهٔ مست الستیم ✿ پیش از همه دردی کش وپیش از همه مستیم *F.*; دردیناک (suff. ناک) full of sediment, dreggy *J.*

دَرز coll. درزه sutura *vestis* (شکاف جامه که دوخته باشند) *B. F.*; 2) filiae aetate parvae (دختران کوچک سال) *B.* Priore significatione etiam in arabica lingua usitata vox. Inde درز کردن a) findi, scindi (شکافته شدن) *Bh.*, b) *met.* palam fieri, divulgari (فاش گردیدن وآشکار شدن) *B.*

دَرزانه tabula (تخته), quam molitores ante aquam collocant, ne in aliam partem defluat (بطرف دیگر نرود), alias etiam درزانهٔ آسیا dicta *B.*; canalis, per quem aqua in molam derivatur (دگرمان اولوغی) *F.* sine exemplo, in quo alia quoque forma

باصطلاح معلمان درسی را گویند که متعلمان را در اوایل حال دهند پیش ازانکه استعداد (معنی فهمی بهم رسد) *Bh.* Falso lex. *B.* editor in app. lexici scripsit درس وران pro درس روان, cuius vocis significationem e lex. *Bh.* attulit. Falsam lectionem درس وران receperunt etiam *R.* et *J.*

درسار s. دَرسارَه (coll. در ianua et ساره) n. c. velum portae, aulaeum; 2) murus portae arcis vel domus praestructus, ne porta conspectui pateat *B.*

دُرُست (fortasse cum راست, cognata vox) integer, sanus, perfectus, rectus, verus (ar. صحیح) *B.*; مقابل راست ومقابل شکسته *Bh.*, coll. سرت سبز باد وتن ومقابل غلط همی بود Frag. 22, 19, et وجان درست شادان دل وتن درست Chr. Sch. 81, 169, et سکهء درست moneta proba *Bh.* et n. c. درست سودا ,درست حساب ,درست پیمان al., quae interpretatione non egent *Bh.*; 2) integritas, sanitas (صحت وتندرستی) *B.*, ad quam tamen significationem lex. *Bh.* auctor annotat (وایس محل تامل), unde a *bonitate* derivatae significationes: 3) aurum, argentum *B.*, sive cusum sive non cusum (زر مسکوک وغیر مسکوک اعم) (ازانکه که طلا باشد یا نقره) *Bh.*; 4) genus pecuniae, quod اشرفی dicitur *B. Bh.* et arabico nomine طازجة insignitur *B.*, ut in hoc versu شیخ سعدی poetae: شنیند این سخن بهم فرخ نژاد ✿ درستی دو بر آستیش نهاد *F.* Prima significatione cum verbo شدن et کردن coniungi solet et درست کردن significat etiam „agnoscere", e. g. imaginem (نقش), praesentiam (محضر), relationem (نسبت), simil. *Bh.*, unde: که قراءت از نافع درست کند, quod de Sacy vertit: „qui suivoit, dans la lecture de l'Alcoran, les leçons de Nafi" Gâmi in Not. et Extr. t. XII, 427, not. 8, et همه نسبت بوی درست کنند *ibid.* p. 422 l. plt., quod de Sacy vertit: „tous reconnoissent unani-

دَرْدانَه legitur, quam etiam *C.* offert. Sed falsa videtur forma دردازه, quam *M.* ex lex. Ferh. affert, in quo tamen illa non legitur. Vox composita videtur.

دَرزمان sec. *F.* دَرْزمان, filum (رشته وریسمان) (که در تافتند), quod per acum traiicitur (سوزن کشند) *B.*, ut in hoc versu ابو المعانی poetae: از ضعف شده چو درزمان تن ✿ خار غم حسرتش چو سوزن *F.* Vox ad درز referenda videtur.

دَرزَن (ex در ianua et زن a زدن) n. c. qui portam claudit ope catenae (که حلقه بر در زند); 2) acus (سوزن) *B.*, qua significatione ad vocem درز referendum et ex دَرز زَن decurtatum videtur.

دَرزَند locus, in quo multum sanguinis funditur, ut locus proelii, locus mactandis bestiis (جنگگاه ومسلخ) *B.*

دَرزَه i. q. درز q. v. *B.*, coll. hoc versu حکیم سنائی poetae: ✿ کم کیم خیزه لسرزه بود کیسهء کس فراخ درزه بود *F.*; 2) et دَرزَه acervus pabuli et quisquiliarum (تودهء) (وپشتهء علف وخار وخاشاک) *B.*, ut in hoc versu حکیم انوری poetae: در مجلس روزگارت این بس ✿ گر درزه رسیدهء بدستت et in alio viam molestam describente: چو پشته پشته درو درزهای خار وخسک ✿ چو باره باره درو خامهای ریگ روان *F.*

دَرزی (suff. ی) sartor (خیاط) *Bh. HK. F.*, e. g.: ابو المعانی ✿ درزی بچهء که در دکان میدیدم ✿ از چاک دل وسینه سخن ورزیدم. Vox ex درز sutura, orta videtur. Inde درزی گری (suff. گر et ی) the business of a tailor, sewing, stitching *J.*

درس a. دَرس lectio (خواندن کتاب). Coniungitur cum خواندن ,دادن ,کردن ,گرفتن et گفتن *Bh.* Inde درس خوان n. c. a) praelector *B.*, b) discipulus (شاگرد ومتعلم) *B. Bh.*; درس خانه s. درس گاه n. c. schola (مدرس ومکتب) *Bh.*; درس روان lectio, quam vocant cursoria

mement son autorité". Praeterea notandum est, quod de rima vocis درست lex. *Bh.* auctor accurate animadvertit : قافیه آن بلفظ جَست وامثال آن از عیوب غـیـر ملقبه است چنانچه درین بیت فردوسی ✿ بهر شاه بـر بازه کردم درست ✿ چو از کام شه کس نیارست جَست ✿ نظامی ✿ تمنای شد آنکه آید درست ✿ که بر روی دریا توان پل بد بَست *Bh.*

دَرستاران s. دَرستان munusculum, quod discipulo post mercedem dat magister (شاگردانه) *B.*; alia forma vocis دستاران.

دُرُست خَوان n. c. qui recte legit, imprimis Coranum (قاری وقـرآن‌را بفراست خواندن) *B.* in app.

دُرُستَگی soundness, healthiness *J.*

دَرستَه coll. درسه et درشته commiseratio, venia, remissio poenae (عـفـو ورحـمـت وبخشیدن گناه) *B. F.*

دُرُستی (suff. ی) integritas, sanitas *F.*; propriety, amendment, reform *Shaksp.*; seriousness, gravity *J.* Inde بدرستی re vera, sane, profecto *M.* coll. Spieg. Chr. 125, 6.

دُرسَتی et دُرِستی coll. دُرِشتی nom. filiae regis انوشیروان, quae Bahrâmo (بهـرام) matrimonio iuncta erat *B.*, e. g. : شیخ نظامی ✿ دخت کسری زنسل کیکاوس ✿ درستی نام ونغز چون طاوس *F.*

دَرسَه i. q. دَرستَه q. v. *B.*

دَرَش coll. دَرَشی genus cucumeris (خـیـار tenue et longum *B.*

دَرْش stabulum (پایگاه وطویله) equorum *B.*, ar. معلف *F.*, e. g. : ✿ حکیم خاقانی ✿ جای علفش نه زین کهن درش ✿ از خوشهٔ چرخ وگوشهٔ عرش *F.*

دُرُشت asper, durus, inaequalis, non conveniens, crassus *sensu proprio et metaphorico* (سخت وناهموار وتناور وفـربه وقـوی ضد ملایم وناهـمـوار معنلسته *Bh.*; (هیکل حقیقتا ومجازا اولسون, ar. خـشـن *F.* et i. q. بـزرگ magnus, si opponitur parvo (خُـرد), e. g. : اثیر در هجو ✿ ازوی نـوالـه خرد ودرشت اندرو سفید ✿ چون کاغذ نـوشـتـه زپـشـت اندرو سفید *Bh.* Inde درشت پسند n. c. homo rusticus, agrestis, inurbanus (کثیف طبع) *B.*; درشت خوار n. c. who fares hard *J.*; درشـت خـوی n. c. homo durus, immitis; درشت گوش adi. c. surdaster *F.* ex الحمودی.

دَرشَتَه i. q. دَرستَه q. v. *B.*

دُرِشتی alia lectio vocis دُرِستی q. v. *B.*

دُرُشتی (suff. ی) durities, asperitas, severitas (سختی وناهـمـواری) *Bh.*; feritas *M.*, coll. جواب روباه جز بعنف ودرشتی نگویم Spieg. Chr. 28, 14, ubi respondet ar. syn. عنف; cf. *ibid.* 36 l. aplt. et Schahn. ed. Mohl. t. I, p. 150, 422. Inde درشتی کردن durum, severum esse in alqm c. با pe., e. g. : شـیـخ شیراز ✿ درشتی کند بـا غـریبان کسی ✿ که نا بوده باشد بـغـربـت بسی *Bh.*

دَرَشی i. q. دَرَش q. v., genus cucumeris *B.*

a. دِرْع lorica (زره); 2) indusium mulieris (پیراهن زنان) Gl. Sch.

a. دُرَعَه decurtatum ex دُرّاعَه *B.* in app.

دَرغ claustrum (بند) aquae, agger *B.*

دَرغال securus, tranquillus (امن وآسوده) (*B.*, استاد رودکـی ✿ ای شاه بنی سیرت : .e. g ایمان بـتـو محکم ✿ ای میر علی حکمت عالم بتو درغال *F.*

دَرغالَه montium intervallum (فرجهٔ میان دو کوه); via inter montes transiens (ar. شعب) *B.*; 2) arx, castellum (قلعه) *pec.* in vertice montis *F.*, e. g. : چو کوهی سر کشیده بـود عالی ✿ شده واقـع درو درغاله غالی *F.*

دَرغان nom. urbis prope urbem سمرقند *B.*, unde درغانی (suff. ی), e. g. : ✿ ابو العباس یکی از جای بر جستم چنان شیر بیابانی ✿ بـرو دعوی زدم مانندهٔ روباه درغانی *F.*

دَرغَست vanus, futilis, absurdus (هرزه ونامعقول)

(جنكش بر افرازند) *B.* Gl. Sch., ut in hoc versu Schahn. : زكــرد انــدر آمــد درفش سياه ✿ سپهدار بــوده به پــيــش سپاه *F.*; cf. Chr. Sch. 90, 57, Frag. 24, 10, unde بيدرفش (vexillo carens) nom. proprium *ibidem*; 6) ferrum cuspide acuta praeditum (آهن سر تيز), e. g. scalprum coriarii vel sutoris (افزار سراجان وكفشگر), scalpellum chirurgi (نشتر حجام); cf. دَرُوش stimulus, quo boves vel asinos impellunt (كراز كه بدان گاو وخر رانند) al. et *abs.* hasta vel lancea (رمح) *Bh.*; (اوجى سورى حربيه ديرلر) *F.*, ut in hoc versu Schahn. : زبس گونه گونه سنان ودرفش ✿ سپرهاى سيمين وزرين كفش *F.* Inde درفش كاويان s. درفش كاوان vexillum regis فريدون *B.*, de quo plura v. infra s. كاوياني درفش s. كاوانى درفش coll. اختر كاوان.

دُرُفش i. q. دُرُخش *F.* sine exemplo; cf. درفشه.

دِرَفشان *B.* et دَرَفشان Gl. Sch., part. praes. verbi درفشيدن q. v. splendens (تابان) *B.* *F.* درخشان Gl. Sch., coll. hoc versu حكيم انورى poetae : درفشان درفشان هم از تيغ ميغ ✿ چنان شعله ميزد كه در جنگ تيغ *F.*; 2) tremens, tremulus (لرزان) *B.*

دِرَفشانيدَن caussale verbi درفشيدن q. v. *C.*

دِرَفش زَدَه adi. c. coll. درفش 6 stitched *J.*

دِرَفشَندَه part. praes. verbi درفشيدن q. v. *B.* s. v. درخشنده.

دُرُفشَه (suff. ه) gladius (تيغ) *B.* *F.* ex Fg. sine exemplo. Cf. دُرُفش pro دُرُخش splendor, a quo derivanda videtur significatio „gladius".

دِرَفشى (suff. ى) gloriam sibi comparare (خودرا مشهور ساختن وعلم كردن) *B.* In lex. *F.* deest.

دِرَفشيدَن i. q. درخشيدن splendere, lucere *B.* *F.*, coll. hoc versu مير نظمى poetae :

B. In lex. *F.* legitur : دَرَغشت signif. : olera, herbae virides (سبزوات) *F.* ex مجمع الفرس, allato hoc versu مير نظمى poetae : چو گلشن خوان نعمترا گشوده ✿ مگر كه سر بسر درغشت بوده *F.*, in quo fortasse درغست legendum est.

دَرغُلپِكين s. دَرغُلپَكين s. دَرغُلبَكين s. دَرغُلبَكَن n. c. coll. غلبكن porta clathrata (پنجره دار) *B.*

a. p. دَرغَم n. c. nom. cantus (نغمه) musici, quo animi tristitia (غم) aufertur, *proprie* significans „in tristitia" (در اندوه) *B.*, ut in hoc versu مولانا بوسليك poetae : چنان مستغرقم در غم كه مطرب ✿ اگر درغم سرايد غم فزايد *F.*; 2) coll. دربند 5 nom. loci, in quo vinum bonum provenit, quod inde nomen درغمى accepit *B.*, ut in hoc versu حكيم سوزنى poetae : تا سوى درغم نشاط كرد وخراميد ✿ شد در غم بسته بر حوالى درغم et in alio eiusdem poetae : شراب درغمى از جام شامى ✿ بشادى نوش كن از صبح تا شام *F.*

دُرغُو reliquiae dulciarii in aheno *F.* ex المجمع sine exemplo.

دَرغيش multus, copiosus (انبوه وبسيار) *B.* *F.* ex المجمع sine exemplo; 2) genus mali armeniaci (زرد آلو) *B.*

دِرَفش et sec. Gl. Sch. دَرَفش (s v. درفشيدن i. q. درخشيدن) coll. درخش et دِرَوش fulgur, fulmen (برق) *B.* Gl. in Des.; 2) fulgor, splendor (فروغ وروشنى) *B.* Gl. in Des.; 3) splendens, coruscans, fulgurans (درخشان) de quavis re *B.* *F.*, unde derivandae videntur sequentes significationes a *splendore* desumtae : 4) pannus (فوطه), quo tiara (دستار) et galea (خود t. دولغه [طولغه]) tempore belli involvitur *B.*, ut in hoc versu Schahn. : همه روى آهن گرفته بزر ✿ درفش سيه بسته بسر خود زبر *F.*: 5) (z. ??? drafsha) coll. درپش et داروپش vexillum (علم كه بروز

شده آن روی دلجو ماه تابان ✿ درفشد از لطافت درّ دندان *F.*; 2) tremere (لرزیدن) *B.*, quae significatio a fulgure vel splendore micante derivata videtur, sed in lex. *F.* non legitur. Verba درخشیدن et درفشیدن ad unam eandemque radicem referenda videntur. Talis fortasse est sanscrita radix दीप् cl. 4 cum दप् cl. 1 et 10 cognata significans: fulgere, splendere. Ex درخشیدن decurtatum videtur رخشیدن eadem significatione, nisi mavis ad radicem रुच् referre.

دَرَفنجک suppressio nocturna, incubus (کابوس) *B. F.* Aliam lectionem, ut videtur, mendosam درفجک offert *F.* sine exemplo.

دَرَق i. q. درقه 2 scutum, clypeus *F.*, ex quo decurtatum videtur, ut in hoc مثنوی poetae شده بسر سرش تیغ تیز: میر نظمی همچو برق ✿ چو کرده برابر برو راست درق ✿ ولیکن نشد درق او پایدار ✿ زسر تا بزیین کرد همچون خیار *F.*

دَرقه *B.*, دَرَقه *F.* lorica (زره ar. درع) *B.* Gl. Sch.; 2) scutum, clypeus (جُنّة ar. سپر) *B.* ex corio confectum (سپر چرمین) Gl. Sch., coll. hoc hem. Schahn.: یکی درقهء کرگ بر سر گرفت Gl. Sch. Sec. lex. *F.* auctorem est scutum ligneum Indis usitatum et vox indicae originis (سپر چوبین هندولره مخصوصدر واسمی دخی هندو لغتی اولمغه مناسبدر) *F.* Eadem vox in arabica lingua usitata est, quum دَرَقَةٌ pl. دَرَق s. دِراق s. أَدراق sec. Freyt. significet: „scutum ex corio confectum et ligni expers“ et sec. Samachsch. (lex. ar. pers. pg. ٧١, 8, ed. Wetzstein) „scutum e corio taurino factum“ (گاو سپر) Sam.; (سپر چرمین سپر از پوست گاو) Sam.; 3) pro درخت arbor *C.* ex G.; cf. درقهستان.

دَرقهستان vox ex درخت = درقه arbor et suff. ستان composita significat: „locus arboribus consitus, silva“ (t. اغاجلق) *F.* ex المجمع sine exemplo. Cf. قهستان.

دَرَک i. q. دَرَک q. v. *B.*

دَرکالَه glacies (یخ); 2) sec. al. stiria s. glacies pendens (یخی که در زیر ناودان بسته می شود) *B. F.* sine exemplo. Aliae vocis formae sunt درکلاله et دنگاله et دنگداله.

دَرگه s. دَرگاه limen portae (آستانهء در); 2) aula regia (ar. حضرت 2) *B.* in app. (آستانهء ملوک که عرب آنرا حضرت خوانند) *HK.*; cf. Chr. Sch. 61, 451. 72, 8, et sedes excelsa Dei (آستانهء پادشاهان مجازا) اما حقیقتا جناب باری تعالی جل شانه (قپوسیدر) *F.*, ut in hoc versu خواجه حافظ poetae: هرکه خواهد گو بیا وهرچه خواهد گو بگو ✿ کبر وناز حاجب ودربان این درگاه نیست *F.*, coll. زگردندگی دور درگاه تو Sec. Nam. in Spieg. Chr. 63 l. plt.; s mosque *Shaksp.*

دُرگم i. q. درودگم *B.* Gl. Sch., ex quo decurtatum videtur; cf. etiam دُروگم.

دَرکُلالَه i. q. درکاله q. v. *B.*

دَرگون lorum ephippii, quo quid a latere alligatur (ترکی بلغی که بند فتراک معناسنه) *F.*, qua significatione eadem vox est ac ترگون q. v.; 2) prominens pars tecti supra portam ad pluviam arcendam (t. صچاق) *F.* sine exemplis et *C.*

دِرلک s. دِرلیک i. q. تِرلک s. ترلیک q. v. *B.*

دِرَم, unde arab. درهم *Bh.*, nomen ponderis (وزنی) trium ماشه et quatuor granorum (جو) *B.* in app., vel sec. Samachsch. sex دانق i. e. quadraginta octo granorum, quum unum دانق valeat pro sex granis, de q. v. supra s. v. دانگ = ar. دانق p. 803; 2) dirhem, drachma, nummus argenteus Freyt. s. v. درهم, de q. plura v. in de Sacy Chr. ar. t. II, p. 110 et 282 ed. alt. et 3) *abs.* pecunia, nummus omnis generis (سیم مسکوک یعنی

(اقچه صم نوهند درم دیرلر *F.*, ut in hoc versu poetae : درمداران عالمرا بو مشهور کرم نیست ٭ کرمداران عالمرا درم نیست *F.* Inde درم خریده n. c. *met.* servus *B.* in app.; درم دار adi. c. dives, opibus pollens *F.*; cf. versus s. دِرَم 3 e lex. *F.* allatus; درم دان n. c. theca numaria, loculi (ظرفی که درمها دران نگاه دارند) *Bh.*; درم سرا n. c. moneta, ubi numi excuduntur (ضرابخانه) *B.*; درم سنگ adi. c. unius drachmae pondus habens *F.*; درم شَرعی tres ماشه et quatuor grana argenti (سه ماشه وچهار جو نقره) *B.* in app.; درم گزین n. c. argentarius, numularius (صراف) *B.*

دَرما lepus (خرگوش) *B.* Vox arabica Freyt.

دَرمان imp. verbi درماندن; 2) i. q. درمانده *B.* V. infra s. v. ماندن cum praepositione در.

دَرمان (syr. ܕܘܡܐ) remedium, medicamentum (علاج ودوا ودارو) *B.* Cum کردن medicinam, remedium adhibere; sanare *C.*

دَرماندگی et دَرماندَن et دَرماندَه v. infra s. v. ماندن cum praepositione در.

دِرَمدوز scarabaeus (جعل) *F.* sine exemplo. In lex. *C.* legitur alia forma دِرَمدُزد.

دُرمُل frumentum (غله), quod nondum permaturuit (خوب نرسیده) et frictum comeditur (بریان کنند وخورند) *B.*

دَرمَن decurtatum ex دَرمان q. v. *Shaksp.*

دَرمَنَده i. q. درمانده, ex quo decurtatum est *B.* in app., *F.* sine exemplo. V. infra در ماندن cum.

دِرمَنَه et دِرمْنَه (phlv. darmne daschtih, syr. ܕܪܡܢܐ) absinthium (ar. شِیح *F.* s. شیحه *B.* in app.; نام گیاهیست تلخ بوی در خراسان اسپهان خورند *SHL.*; cf. افیلون.

دَرمیدَن non legitur, nisi in lex. *C.* his significationibus : „latrare *M.*; 2) i. q. دمیدن G.“ et est verbum dubium.

درن pronuntiatione ignota, i. q. زلو hirudo, sanguisuga *B.*; cf. خرسته.

t. دِرناق unguis (ناخن). Vox turcica *Bh.*; cf. t. درنق et طرنق.

دُرنجف v. s. v. دُر margarita p. 819.

دَرَند figura, forma, imago (شکل وشمائل وصورت); 2) similis, instar (مانند وسان). e. g. فلك درند i. q. فلك مانند s. فلك سان instar coeli *B.*; بمعنی سان یعنی شکل وسیما *F.* ex شرفنامه sine exemplo; 3) et دِرَند pro درنده q. v. *Shaksp.*

دَرَنده part. praes. verbi دریدن q. v.

دِرَنگ sonitus (صدا) crepitaculi (ناقوس), chordarum (تار ساز), operis porcellanici vel cristallini (چینی وآبگینه) fracti, simil. *B.*, qua significatione est alia forma vocis تَرَنگ s. تِرَنگ s. تِرِنگ 2. 3 et 4 q. v., e. g. in hoc مثنوی poetae حضرت مولانا : ناگه آن دیوانه شورش در رسید ٭ بر در دکان شیشه گر رسید ٭ یک بیک بسر سنگ میزد ی درنگ ٭ کز دلش بردی درنگ شیشه رنگ *F.*; 2) aerumna, calamitas, interitus (رنج ومحنت وهلاکت) *B.*, qua significatione est alia forma vocis آدرَنگ s. آدرَنگ q. v., e. g. in hoc versu فرخی poetae : فلک چو غیبیه جوشن ستاره زان دارد ٭ که بی درنگ بود چون برو زنی بشتاب *F.*

دِرَنگ imp. verbi درنگیدن et in comp. part. praes. significatione, e. g. in hoc versu poetae استاد لطیفی : گفتم اینجا بدرنگم بصفا گفت درنگ ٭ که بحلمی وبرا ماه رو ثبات وکوه درنگ *F.*; 2) cunctatio, mora (ثبات وآرام وتاخیر) *B. F.*; cf. Chr. Sch. 18, 229, Spieg. Chr. 18, 17, coll. hoc hem. Schahn. : وی اندر شتاب ومن اندر درنگ *ibid.* 52, 9; et cum کردن cunctari, morari Gul. 179, 2, coll. *ibid.* 5, 9, vel cum گرفتن, e. g. Chr. Sch. 4, 44, *unde* 3) tempus (وقت وساعت وزمان) *B.*, qua utraque posteriore significatione in hoc

ای : poetae حکیم سوزنی legitur قطعه پایگاه قدر تـو بـر چرخ نیمرنگ ✿ دوروزا شتاب وبقای تـرا درنگ ✿ از زیـر پنج پرده بشاعد نظر کنی ✿ چون صوفیان بـرقص دارئی همان درنگ ✿ گر لطف مردیست بردم گیا رسد ✿ مـردم گیاه مـردم گردد همان درنـگ *F.*; 4) vita posterior s. futura (عالم آخرت) *B.*, ut in hoc versu Schahn. : چو سازی درنگ اندرین جای تنگ ✿ شود تنگ بر تو سرای درنگ *F.*; cf. Spieg. Chr. 44, 20; 5) et *sensu mystico* gaudet, qui sic explicatur : نـزد محققین اشـاره است بدرکات نعائم باز ماندگان وبقید تقیدات وهمی محبوس بودن *B.* — Vox درنگ sine dubio cum دراز longus, cognata et referenda est ad zendicam [zend] drâjaṅh (a rad. [zend] deregh crescere, augeri), quae proprie significat longitudo, coll. eiusdem dat. [zend] drâjaṅhê, quem Burnouf (J. As. 1846, Févr., p. 132) vertit : „pour l'extension". Inde sequitur primitivam vocis significationem esse „longitudo, mora", quo pertinet etiam locutio Parsis propria زمان درنگ „tempus longum", qua significatur tempus huius mundi, quod duodecim vel sec. alios novem milium annorum spatium complecti dicitur, coll. : وزمـان درنـگ خدائی اورمزد پیدا کرد وبـر اندازه دوازده هزار سال باشد, i. e. „tempus longum manifestavit imperium Ormuzdi et spatium duodecim milium annorum complectitur" Frag. 2 fin. coll. Abhandl. d. phil.-phil. Cl. d. K. b. Acad. d. Wissensch. 1840 t. III, p. 626.

دِرَنگادِرَنگ coll. درنـگ 1 pro تـرنـگ i. q. تَرَنگاتَرَنگ eodem modo formatum q. v. (صدای طـبـل وکوس که پیاپی چالند) *F.*, ut in hoc versu مـولانـا هـاتـفـی poetae : ببستند بر بختیان طبل جنگ ✿ بگردون بر آمد درنگادرنگ *F.*

دِرَنگانیدَن caussale verbi درنگیدن q. v. *C.*

دِرَنگی (suff. ی) latiness, tardiness *Shaksp.*; 2) cunctabundus, tardus *M.* ex An.

دِرَنگیدَن morari, cunctari, manere in loco درنگ کردن یعنی ثبـات وآرام ورزیدن) (وتاخیر کردن *B.*; تـوقـف *F.*; cf. supra versus e lex. *F.* s. v. درنگ 1 allatus. Verbum denominativum a درنگ formatum videtur. — Sec. *SHI.* etiam alia forma verbi تـرنگیدن est eadem significatione (صدا کردن تار ساز وجز آن) *SHI.*

دَرَنوک s. دُرنوک i. q. ar. دُرنوك q. v. (شادروان) (نوعمدن بر نوعدر) *F.* sine exemplo.

دِرَنه gladius splendens (تیغ وشمشیر آبـدار) *B. F.* ex Fg. sine exemplo.

دِرَو imp. verbi درویدن; 2) n. s. messis (ar. حصاد) *F.*, e. g. in hoc versu حافظ poetae : مزرع سبز فلک دیدم وداس مه نو ✿ یادم از کشتهٔ خویش آید وهنگام درو *F.* Cum کردن metere *B.* s. v. خسودن.

دَرْوا s. دَرْوای i. q. دربا s. دربای necessitas, res necessaria; cf. دروایست; 2) capite deorsum verso pendens, inversus, praeposterus (سر نگون آویخته ونگون وباز گونه); 3) capitis vertigine affectus, mente perculsus, attonitus (سرگشـتـه وسرگـردان) (وحیران) *B.*; cf. aliae vocis formae اندروا s. اندروای et دروار s. درواژ et درواه; 4) nom. genii cuiusdam (فرشته); 5) *met.* Hârût et Mârût (هاروت وماروت) *B.* Sec. *F.* etiam nomen libri cuiusdam persici celebrioris est (کتب معتبرهٔ فـرسدن بـر) (کتاب اسمیدر) *F.* ex فرهنگ زفانگویا sine exemplo.

دُرْوا s. دُرْوای nom. regum et principum Hindûstâniae (سلاطین وبزرگان); 2) coll. درواخ 4 rectus, verus, certus (درسـت وتحقیق) *B.*, coll. hoc versu حکیم خاقانی poetae : یعقوب آن فـراست درواش دید وگفتا ✿ بر پاکی مسیح چو تو گوهری ندارم *F.*

دَرواخ coll. alia vocis forma دژواخ convalescens e morbo (ar. ناقه) *F.*; بیماری که بد

شده باشد SHL., ut in hoc versu حکیم
کرده خصمان بــرو جهان : poetae سنائی
فراخ ✿ تنگتر از درونکه درواخ F., qua sig-
nificatione etiam alia vocis forma درداخ
in lex. F. legitur, coll. hoc versu استاد
مغیث ملت ودیــن قهرمان : poetae لطیفی
خصم شکار ✿ که دشمنش نشود هرگــز از
علل درداخ F.; et recuperatio sanitatis (ar.
نقاهت) B.; sanitas (تــنــدرستی) SHL.;
درستی وصحیح F., ut in hoc versu شمس
جمال دنیی ودین شاه وشیخ : poetae فخری
ابــو اسحاق ✿ که خصم اورا نبود زدردها
درواخ F.; 2) fortis, strenuus (شجاع ودلیر)
et fortitudo, vehementia, durities (شجاعت
شدت ودرشتی ;.B (ودلیری ودرشتی وغلظت
F., coll. hoc قطعه poetae ابو الفرج رونی :
با حفظ تو گستاخ نگذرد ✿ یکتای قضا بــر
عیال ملک ✿ با امــر تو درواخ بنکرد ✿ شیر
منصور F. et versu فلک انــدر غــزال ملک
فلك جناب وعطارد بنان ومهر : poetae شیرازی
ضمیر ✿ زحل مــراتب ومه رایت واسد درواخ
F.; 3) firmus, firmiter constrictus (محکم
ومضبوط) B., coll. hoc loco ex libro
پیر هــرات خواجه عبد الله auctoris طبقات
شنــودن سخن نیکــان : desumto انصاری
وحکایات پیران واحوال ایشان دل مریدانرا
تربیت باشد وقوت وعزم فزاید ودران از الله
تعالی ثبات باود وبر بلا امتحان آورد [آرود .F]
وبدرویشی وناکامی قدم فشارد تا عــزم
مــردان یاود ودست در ولایت ورکن درواخ
et زنــد واز آداب وسیرت ایشان ادب گــیــرد
alio eiusdem libri : گفت وقتی کسی یاوی
که بضاعت تــو بدست او بود ودرد تــو با
F.; داروی او مــوافــق دامن وی درواخ دار
4) coll. دُروا 2 rectus, verus, certus et
veritas, certitudo (یقین ودرست وتحقیق
بمعنی راستی ✿ ;.B (که نقیض گمان باشد
استاد رودکی ✿ چونکه مالیده بدو گستاخ
شد ✿ کار مالیده بدو درواخ شد ✿ وبمعنی
یقین که ضد گمـاندر مثلا گمانم بــفــلانی
درواخست دیرلر گمانم فلانه درستدر یعنی
F.; 5) vitium, یقینم واردر دیمک اولــور
opprobrium (عیب وعار) B., quae signi-
ficatio in lex. F. non legitur.

دَرْوار et دَرْواز i. q. دَروا 1. 2. 3. B.

دَرْواز decurtatum ex دروازه q. v.; et دَرْوازبان decurtatum ex دروازه‌بــان q. v. F. sine exemplo.

دَروازَه (sec. F. ex در porta et واز = باز aper-
tus, suff. ه ut proprie significet : „porta
aperta") porta maior et ampla, e. g.
urbis (ar. درب) Samachsch. s. v. درب,
coll. الدرب هو الباب الواسع وفــی الفارسیه
یقال لــهــا دروازه F. e. g. : ✿ شمس فخری
نتوان دهن مخالفان بست ✿ دروازهٔ شهررا
توان بست ✿ موئد حکیم سنائی ✿ برتــر
از صورت ومکان ومحل ✿ در دروازهٔ جهان
ازل F., unde met. platea urbis, forum F.,
C.; et porta coeli, unde met. coelum,
e. g. : ✿ چــو زیــن خانقاه عزم دروازه کرد
زدستش فلک خرقــرا تازه کرد Sec. Nam.
p. 41 med., ad quem versum schol. an-
notat : واز دروازه مراد آسمان است, et i. q.
در ianua Bh.; 2) coll. در 1, b, met. limes,
terminus, e. g. : منکه ✿ امیر خسرو
زدروازهٔ اقلیم هند ✿ لشکری آراسته ام
تا بسند Bh.; 3) nom. arcis vel castelli
(حصاری) in confinibus Rûm (در سرحد
روم) Bh., e. g. : امیر خسرو در تعریف
قصر ✿ بانگ گشاد در او دمبدم ✿ رفــتــه
بدربند وبدروازه هم Bh, vel sec. Her-
belot. s. v. Dervazeh : „nom. urbis in
Paphlagonia a Turcis sic dictae, cuius
nomen antiquum est Derbé"; 4) pro
دریــوزه mendicatio C., quam hoc versu
زکوی دلبران دروازه کردن ✿ : استاد لطیفی
بود درد کهن‌را تازه کردن probatam sig-
nificationem lex. F. auctor inde desum-
tam dicit, quod in foro mendicantes con-
veniunt (ودخی درویشلره وسائللره اول محل
مجمع اولوب دریوزه محلی اولمغله بر سبیل
تجویز دلنجیلک صفتی ده قصد اولنور),
sed vid. infra etymologiam vocis دریــوزه
s. v. دریوزه s. دریوز. — Inde دروازه بان
n. c. i. q. دربان ianitor Bh.; دروازهٔ گوش
coll. دَرِ گوش met. foramen (سوراخ) auris

B. Bh.; دروازهٔ نو deversorium eorum, qui nomine لولی q. v. noti sunt (محله لولیان طاهر نصیر ابادی در نسخه مسمی بخواب وخیال در تلاش معشوقه که بخواب دیده آورده ✿ نه از دروازه نو دری بسرویم (کشودند Bh.; دروازهٔ نوش met. os (دهان) B., os amatae (دهان محبوب) Bh.; دروازهٔ هزار گام met. lapis miliaris (که میلهائی (بر دو طرف راه از برای نشان فرسنگ سازند B.; از دروازه بدر رفتن met. to perish, fail R. J.

دَروازیان (suff. ی) ad portam pertinentes (دروازیه مخصوص اولانلر) F. sine exemplo. Videtur pluralis vocis دروازی et falsa lectio pro دروازبان esse potest.

دَرواس fundamentum vel limen portae (بمعنی پایندان قپو اردنه قودقلری طیاق معناسنه) F. sine exemplo; „lignum portae, cui aptatur ianua et nom. ponderis" C. ex G. Alia forma vocis دریواس videtur.

دَرْوان pro دربان ianitor Shaksp.

دَرْوانه foramen (سوراخ) in tecto domus, quo per scalas in tectum pervenire possint B. F. sine exemplo. Fortasse cum در porta, cognata vox.

دِرَوانیدَن caussale verbi دِرَویدن et دُروانیدَن caussale verbi دُرودن C.

دَرْواه i. q. دروار q. v. B.

دَروای i. q. دَروا; et دُروای i. q. دُروا q. v. B.

دَرْوایست i. q. دَربایست q. v. B.

دَرُوَبست i. q. دربست q. v. Shaksp.

دَروبِطارِس e. gr. δρυοπτερίς (رستنی باشد مانند سرخس وآن بیشتر بسر درخت بلوط کهنه پیچیده شود) B.

دَرُوبَند (بواو عطف) met. apta compositio, ornatus (نظم وآرایش), ut in hoc versu poetae cuiusdam: دروبند اول که دربند یافت ✿ بشرط خرد زان خردمند یافت Bh.

دُرود precatio (صلوات) i. e. a) misericordia, si de Deo, b) deprecatio, si de angelis, c) bonorum apprecatio vel salutatio, si de hominibus et d) laudatio Dei, si de ceteris animalibus dicitur (بمعنی صلوات است که از خدایتعالی رحمت واز ملائکه استغفار واز انسان ستایش ودعا واز حیوانات رحمت وآفرین; B. Bh. (دیگر تسبیح باشد ونماز ودعا وتسبیح Gl. in Des. Coniungi solet cum verbis گفتن, فرستادن, رسیدن, رساندن et دادن Bh.; 2) nom. diei quinti intercalaris anni regii B. F. sine exemplo; 3) 3 ps. sg. praet. abs. verbi درودن metere B. et 4) n. a. messis, resectio بمعنی; Bh. (بریدن چوب وغله وعلف) درودن Gl. Sch., ut in hoc versu Schahn.: اجل تیغ الماس آورده است ✿ درود ترا داس آورده است F.

دُرُود [ó] lignum, asser, tabula (چوب ودرخت وتخته), qua significatione a verbo درودن metere, resecare, derivatum videtur.

دُرْگَر [ó] suff. (گر) coll. دُرُوگَر et دُرُودگَر faber lignarius (نجار ar. استاد چوب تراش) B. Inde درودگری (suff. ی) carpentry R.

دُرودَن metere (درو کردن وبریدن غله) B.; مزروعاتی ; SHL. کشت وغله رسیده‌را بریدن بیچمک F., coll. hoc hem. Schahn.: تم وخشک یکسان همی بدرود in Spieg. Chr. 45. Aliae formae sunt دِرَویدن et دُریدَن. Sunt autem, qui discrimen statuant inter درودن et درویدن in eo positum, ut prius gen. significet metere vel resecare frumentum, ramum, lignum (غله یا شاخ وچوب), simil., posterius autem (درویدن) spec. metere frumentum (غله), simil., quo accedit, ut dicant دِرَو کردن non vero درود کردن Bh. et درودگر faber lignarius, a verbo درودن derivatum sit; 2) coll. دُرود 1 laudare (مدح وثنا ایتمک) F. sine exemplo, significatio dubia, quae in aliis lexicis non legitur.

دُرو زَن (a درو زدن) imperativi significatione: mete et 2) n. a. messor F. sine exemplo.

دَرُوش s. دُرُوش [ő] scalpellum, quo vena secatur (مبضع ar. نشتر خجام) *B.*; cf. درفش 6 et دُرُوش.

دِرْوش i. q. دِرَفش *B.* Alia forma.

دِرْوش *F.* demessio, qua significatione est vox a verbo درویدن metere, suff. ش formata *F.* sine exemplo, sed tum دِرَوش scribendum est.

دُروش stigma, signum (داغ ونشان) *B.*, ut in hoc versu حکیم سوزنی poetae : عوسمی که ستوران دروش وداغ کنند ✿ ستوروار بر اعدا نهاده داغ ودروش *F.*

دُرُوش [ő] i. q. دَرُوش [ő] scalpellum *B.*

دُروغ *F.* et دَرُوغ [ő] *HK. Shaksp.* (coll. rad. *IC.* dhur'ujh peccare, mentiri = s. द्रुह्, z. druj, unde part. dhur'uk'hta = s. द्रुग्ध, z. drukhta et *IC.* d[a]ruga = z. adi. trux, torvus et n. s. genius malus, daemon, vulgo Daroudj) mendacium (ar. کذب) *B.* in app., qua significatione coniungi solet cum گفتن et بستن cum بر et بافتن s. بر بافتن coll. Jos. et Zul. 63, 7, ubi *Bh.* legit بر بافد pro فرو کوفتن بر سر کسی et cum می بافد et پرداختن et زدن et آوردن *Bh.*; 2) non verus, falsus, mendax (مقابل راست) *Bh.* *B.* in app. *F.*; false *Shaksp.*, ut dicunt e. g. اشک دروغ s. گریهٔ دروغ lacrimae falsae, آه دروغ planctus s. lamentatio falsa, وعدهٔ دروغ promissum falsum, صبح دروغ aurora falsa *Bh.*, coll. افسانهٔ دروغ fabula mendax Anv. Soh. in Spieg. Chr. 31, 18, et hoc versu سیم نظمی poetae : بزم جهانرا ندارد فروغ ✿ چو گفتار آنکس که باشد دروغ *F.* — Inde دروغ s. دروغ گو s. دروغ زن s. دروغ پرداز گوی adi. c. mendax *Bh.*, coll. Fleischer Ali's Spr. 16, med.; دروغ گوئی (suff. ی) false-speaking *J.*; دروغی (suff. ی) false, liar *Shaksp.*; بدروغ falso *M.*; cf. Rosen Narr. 45 med.

دَروق sec. lex. *F.* significat i. q. پیمانهٔ شراب „poculum vini, scyphus", quod hoc versu poetae ابو المعانی probatur : بنوش از کف مغبچه با دروق ✿ چولب تشنگانرا جگر شد حروق, sed legendum est با بادِ روق pro با significans „vinum (بادہ = باد) دروق clarum".

e. دَروقینون, gr. δρακόντιον, dracontium *B.*

دُروک vel sec. *F.* دَروگ lignum tenue, exile (هیزم باریک) *B. F.* sine exemplo. Videtur diminutivum vocis دُرو pro دُرُود coll. دُرُوگر pro دُرُودگر. Alia vocis forma est دسوک.

دِرَوگر (suff. گر) coll. درویدن messor (ar. حصاد) *B.*, e. g. : دروگر زمان است وما چون گیا Schahn. in Spieg. Chr. 45 fin.

دُرُوگر decurtatum (مخفف) ex دُرُودگر faber lignarius *B.*; cf. دُرگر.

دَرون coll. درونه n. s. interior pars, intimum et *met.* cor, praecordia coll. comp. تیره درون, سیه درون, ساده درون *Bh.*, Spieg. Chr. 138, 19 et aliis, quae vid. infra; 2) *part.* in, intus Rosen Narr. 80, med. 82, 7, et praecedente praepositione ب e. g. بدوزخ درون „in inferis" Frag. 21, 15 (یعنی اندرون) *B.*; مقابل بیرون *Bh.*; ایچرو معناسنه اندرون کبی *F.*, coll. hoc versu ابو المعانی poetae : درون سینهٔ من مخزن خیال تو بود ✿ چنانکه رسم قدیمست گنج در ویران *F.*; cf. اندر et دَر et اندرون; 3) nom. urbis in Khorâsân inter urbes نسا et مرو *B.* — Inde درون باختن *met.* formam vacuam facere (قالب تهی کردن) *Bh.*, e. g. : ملا طغرا ✿ زامتحان بدم تیغ یار دست رسید ✿ زبیم باخت درون‌را غلاف دار انگشت *Bh.*

دُرون mensura frumenti (پیمانهٔ غله) *B. F.* ex Fg. sine exemplo; 2) bonorum apprecatio, qua Magi Deum et ignem venerantur et cibos benedicunt, antequam edant (دعائی باشد که مغان در ستایش

خدای تعالی وآنرا خوانند وبسر خوردنیها بدمند وبعد از آن بخورند وهرچیز که بسر آن درون خوانده ودمیده باشند گویند یشته شده وهرچه نخوانده باشند نا یشته یعنی نا خوانده چه یَشتَن بمعنی خواندن باشد بزبان زند وپازند) *B.*, qua significatione haec vox ad rad. z. ﻳﺎﺯ, coll. s. यज्, honorare, vereri, referenda videtur.

دَرون پَرْوَر (intimum s. cor nutriens) n. c. *met.* cordatus (صاحب دل); 2) qui animos hominum sibi conciliat (که دل مردمان بدست آرد); 3) qui pro fide pugnat (صاحب مجاهده) *B.*; 4) propheta (نبی) *B.* in app.; 5) Deus (حق تعالی) *Bh.*

a. p. دَرونَج forma arabica vocis persicae دَرونَک *B.*

دَرونَد uncus (معلاق .ar ,چنگک وقلاب); 2) nom. medicamenti (داروئی); 3) nom. athletae (پهلوانی) *B.*; 4) i. q. دربند q. v. *F.*

دَرون دار n. c. *met.* mali s. pravi animi, infensus, infestus (بد اندرون وکینه‌ور); 2) simulator, hypocrita (منافق) *B.*

دَرون رویَه adi. c. inwards, inside-facing *J.*

دَرون ریش adi. c. animi aegritudine affectus (از عالم دلریش وجگرریش) *Bh.*

دَرونِستان (suff. ستان) a temple, golden shrine *R. J.*

دَرون سَنج n. c. *met.* cordatus; 2) qui pro fide pugnat (صاحب مجاهده واهل دل) *Bh.*

دَرونَک (suff. ک) diminutivum vocis دَرون *B.*

دَرونَک coll. درونج et درونه radix quaedam scorpionis formam referens ob eamque caussam etiam درونج عقربی dicta (بیخی) *B.*; doronicum, de q. v. Dioscor. l. IV, c. 77 et annot. ad h. l. t. II, p. 606 sqq.

دَرون نِشین n. c. *met.* in solitudine degens, eremita (خلوت گزین) *Bh.*; گوشه نشین *B.* in app.

دَرونَه, sec. *B.* دَرُونَه [ó] (suff. ه) i. q. درون intimum *met.* cor, praecordia (کنایه از شکم) *B.*, ut in hoc versu میر خسرو poetae : از ✿ چون غمزه‌را ابسران تحمیر نل شد ✿ خوردن غم درونه شد پر *F.*, coll. بدرونهٔ بلاکش in Spieg. Chr. 134, 8.

دَرونَه, sec. *B.* دَرُونَه [ó], i. q. درونک q. v. *B.* *F.* sine exemplo; 2) i. q. دُرُونَه *B.*

دُرُونَه [ó] *B. F.*, دُرونَه *HK.*, coll. دَرونه 2 arcus (قوس); 2) arcus coelestis (قزح); 3) arcus in gossipio mundando adhibitus (کمان حلاجی) *B.*, e. g. : فخر الدین جرجانی ✿ سر سرو سهی شد بشگونه ✿ دوتا شد پشت او همچون درونه ✿ مولانا کستی ✿ تیر بودیم چون کمان یکچند ✿ کوز گشتیم چون درونه شدیم ✿ فخر کرکنی ✿ لفظ قوس ارچه بود شامل نام ✿ فردو ✿ شیوهٔ قوس وقزح نیست درونه نداف *F.*

دَرونی (suff. ی) interior, intrinsecus, qui intra domum s. locum est *C. M.*; internal *Shaksp.*; intimate, confidential *J.*; the inside *R. J.*

دِروَه lacinia vesti assuendae (turc. یما) *F. C.*, ut in hoc versu میر نظمی poetae : پیره زنی بود دران بیوهٔ ✿ داشت برش جامهٔ پر دروهٔ *F.* Alia vocis forma est دَرویَه.

دِرویدَن metere (حصاد .ar ,اوت وغله باچمك) *F.* sine exemplo. Aliae formae sunt دُریدن et درودن.

دَرْوِیزَه s. دَرْوِیژَه [é] i. q. دریوزه *B.*, ex quo mutatum est (درویزه قلب دریوزه) *Bh.* Inde دَرویزهٔ دل *met.* visiones aut contemplationes rerum invisibilium (مشاهدات عالم علوی وعالم غیب) *HK. B.* in app.; درویزه گر (suff. گر) mendicus *SHL.*

دَرویش [é] indigens, pauper (opp. مالدار) *B.* in app., coll. Gul. 26, 17. 96, 5; 2) is, qui mundo derelicto vitam dei cultui et continentiae deditam transigit

که تارك الدنيا باشد وهمر خودرا در عبدت) (ورياضت حق بسر بـرد *B.* in app., i. e. monachus, religiosus vulgo Darwisch dictus; cf. Pend. 27, 8, et p. 51, not. 1. Sec. lex. *Bh.* vox درویش ex دریوش pro دریـوز orta est, coll. ??? daryôs, quae etiam in parsica lingua pro درويش usitata vox est et primitive significat „portas quaerens vel investigans“. Alia est etymologia respondentis vocis zend. ??? darewaka s. ??? darewika mendicus a rad. zend. ??? derew mendicare s. ???, de q. v. Jen. Litt. Z. 1834, n. 137, p. 133 (درویش قـلـب دریوش مبدل دریـوز است که بمعنی گدا وگدائی هردو آمده) *Bh.* Plura v. infra s. v. دریوز et دریوزه et دریوش. — Inde درویـشِ سلطانٌ دل (pauper, cui est cor Sultani) *met.* Mohammed propheta *B.*

دَرویشانه (suff. انه) pauperis et religiosi more *M.* ex Ah.; 2) cibus, qui in promtu est (قدری از طعام که آنرا حاضری وماحضر نیـز گویند), e. g. : ملا وحشی در مثنوی ناظر ومنظور بتقریب مهمان شدن ناظر بکلبه درویش صحرا نشین ✿ چو دید آن کنج در ویـرانه خویش ✿ به پیش آورد درویشانه خویش ✿ وگـمـان دارم که عـبـارت از طعامیست که درویشان بـکـدیه بدست آرند *Bh.*

دَرویش پوش n. c. qui pauperem vestit (کسی که درویش‌را بپوشد از عالمر برهنه) aut 2) cuius vestitus (پوش وعیب پوش similis est vestitui Darwischi (کسی که پوشش او مثـل درويش باشد), coll. hoc versu poetae : خـواجـه نظـمی تهیدست سلطان درویش پوش ✿ گدای خرد پادشاه فروش, ad quem versum lex. *Bh.* auctor haec annotat : درست نیست که گفته شود از عالم سبز پوش وسرخ پوش چراکه درویش چیزی نیست که اورا لباس تن کسی توان گـفـت بهر تقدیر لفظ مذکور که در عامه نسخ سکندر نامه دیده مـی شود از تصرفات تلسخین است وصحیح پشمینه پوش چنانچه خمسهای قدیمه بخط ولایت بران گواهی میدهند *Bh.*

دَرویش دوست n. c. qui Darwischum amicum habet (آن که درویش‌را دوست داشته باشـد از عالمر خـدا دوست) vel 2) qui Darwischi amicus factus est, sed prior interpretatio praeferenda est (ومی تواند که به معنی دوست داشـتـه شده درویش باشد والاول هو الاقوی), e. g. : ✿ شیخ شیراز خدایا تـو ایـن شاه درویش دوست ✿ که آسیش خلق در ظل اوست *Bh.*

دَرویشی (suff. ی) inopia, paupertas; 2) vita religiosa *C. Shaksp.*

دَرویه i. q. درَوِه lacinia vesti assuendae, e. g. : میر نظمی ✿ زعالمر هرکه دل ناکامه دارد ✿ درویه رفعداش در جامه دارد *F.*

دَرّه et دَرَه a voce در porta suff. ه formatum (اصل در در آخـرنـده‌گی ها پایه ودسته ده), (اولان ها کی اختصاصیه اولقده جائز در *F.*, coll. 6 در intervallum montium (گشادگی), (میان دو کوه *B.*; vallis (وادی) Gl. Sch., e. g. in hoc versu خواجه حافظ poetae : سیه گشته چشمش بـر آهو بره ✿ بـر آورده زشیرین : et in alio : کبکان خروش از دره گیاهان کوه ودره ✿ شکر یافته شیر آهو بره *F.*; 2) omasum ovis, al. (شکنبهٔ گوسفند وغیـره) *B.*, qua significatione haec vox etiam in lex. Freyt. legitur, e. g. : حکیم ناصر خسرو ✿ گرگ از دمه خوران ورمه در گیا چران ✿ هریک بحرص خویش همی پر کند دره ✿ حکیم سوزنی ✿ ده مرغ مسمن تو بتنهای بخوردی ✿ او درهٔ گاوی بده انباز نیائی *F.*, unde de ventre et stomacho magno cibis inexplebili dicitur, e. g. : کسائی ✿ درهٔ من شدست از نـعـمـت ✿ چـون زنـخـدان خصمر پـر عـذره ✿ استاد لبیبی ✿ داد درهٔ که گـاه نـان خـوردن ✿ ساکن نشود بهفت من سرگین *F.*; 3) nom. regionis in بدخشان incolarum formositate et optimis malis punicis (انار) cele-

bris *B.* — Inde درّهٔ آسمان *met.* via lactea (کهکشان) *B.*

a. p. دُرّه, ar. دِرّة, coria vel lora consuta aut contorta in castigandis maleficis adhibita et quae interdum pulsandis tympanis inserviunt (پوستی چند باشد باریك که برهم بدوزند یا برهم بافند وگناهکارانرا بدان تنبیه سازند وگاه باشد که دهل ونقارهرا بدان نوازند (*B.*; درّه آلهٔ تعزیر که مجرمانرا بدان زنند ودر فارسی بضم دال شهرت دارد *Bh.*, e. g.: حکیم روحی ✿ همی زنند مرا غرچگان سنگین دل ✿ چو دره بر دهل عید وپتك بر سندان *F.*; 2) argumentum, probatio evidens (دلیل وبرهان) *B.* — Inde درهکاری کردن loris consutis aut contortis castigare (زدن بدره از علم چوب), e. g.: (کاری کردن در: عستیش ✿ ظهوری احتساب اشتلم ✿ هوارا کند درّه کاری زنم *Bh.*

دَرهام i. q. دِرهم numus usitatus et pondus notum (زری رائج ووزنی معروف) *B. F.* ex Fg. sine exemplo. Videtur vox arab. دیرهام; cf. درم et دِرهم.

دَرهشته liberalitas, beneficentia; donum (جود وعطا وکرم) *B. F.*; 2) part. praet. verbi درهشتن q. v. a. v. هشتن, ut probat hic versus poetae cuiusdam in lex. *F.* allatus: بسکه دارد سخا ودرهشته ✿ در زمانه نه زن نه درهشته *F.*

دَرهَم ex praep. در et هم comp., contortus, implicitus (پیچیده) *B.* in app. *SHL.*, coll. چون زلف خوبان درهم in Wilk. Chr. 176 med.; 2) inordinatus, confusus, perturbatus, mente perculsus (بی نظام وپریشان) *Bh.*; (وناخوش وبیدماغ بی هوش وپریشان) *B.* in app., coll. جهان درهم افتاده چون موی زنگی Gul. 5, 11; 3) afflictus, maestus (درغم) *B.* in app. Coniungi solet cum verbis بودن, شدن et کردن *Bh.* et verbis praepositum respondet syllabae co s. com s. con, quacum verba latina composita sunt, e. g. درهم کشیدن contrahere. al., quae v. sub singulis verbis. — Inde درهم برهم confused *Shaksp.*; درهم پیوستگی intermixture, interlacement *J.*; درهم پیوسته intermixed, interlaced, intertwined *J.*; درهمی (suff. ی) confusion, disorder *Shaksp.*

a. p. دِرهَم vox ex persico دِرَم arabice formata eadem significatione *B.* in app., v. supra p. 832 دِرَم. Inde درهم بغلی dirhemi a Judaeo راس البغل cusi magnitudine volae manus (یعنی برابر بکفدستی آنقدار که چون دسترا پهن سازند وآب بر کف دست بریزند برابر بایستد) ob eamque caussam sic dicti *B.*; cf. بَغْل p. 251; درهم ودینار *abs.* pecunia *M.* ex Nis.

دَرْهُو a. درهُوی [ō] i. q. هوی (بلمز درهو دخی) (دیرلر ودرسز یالکز هوی دخی دیرلر) interstitium intra duos cippos, per quod pilam aut missile proiiciunt (گوی وچوکان) میدانی‌نك ایکی باشنده نصب اولنان ایکی میلك اراسی که ایکی جانبده طورب طوبی چوکان ایله اوررلر تا که مزبور میللرك اراسندن کچوره‌لر قنغیسی کچوره بیلورسه (غالب اولمق اولور) *F.*; a kind of wicket through which they roll a ball *R. J.*, e. g.: مولانا عارفی مستقل بر کتاب نظم ایتشدر ومحمد عصار از مهر ومشتری بیت ✿ روان بربود از شاه جهان گوی ✿ چو بادش برد یکسر تا بدرهوی ✿ وشاعر بیت ✿ بهای وهوی سوی هوی رو کرد ✿ بزد یکبار دیگر گوی وهو کرد *F.* Vox deest in lex. *B. HK. SHL.* et *Bh.* nec legitur in lex. *C.*

دَری (suff. ی) ad portam (دَر) pertinens; aulicus (هرچیز منسوب بدر که ترجمه بابست) *Bh.*; 2) nomen dialecti antiquioris persicae, quod nonnulli i. q. فصیح i. e. polita *lingua*, significare dicunt (لغتی پارسی بلستانی است ووجه تسمیه آنرا بعضی بفصیح تعبیر کرده اند) et nomen cuiusvis dialecti (هر لغتی), in qua verba

non decurtata et mutilata sunt, e. g. non pronuntiatur شکمر et کُوی et شنود sed اشکمر et بکُوی et بشنود. Sec. al. est lingua plurium urbium, quae sunt بلخ, بخارا, بدخشان et مرو. Sec. al. est lingua incolarum paradisi, quod Mohammed dixit: لسان اهل الجنة عربیّ او فرسیّ دریّ, et angelorum coeli quarti. Sec. al. est sermo aulicus dynastiae Kayânidarum (وطائفه بر آنند که مردمان درگاه کیان بدان متکلم می شده اند). Sec. al. rex بهمن filius Isfandiyâri, quum homines ex omni parte ad aulam suam confluerent et unus alterius linguam non intelligeret, sapientibus mandavit, ut sermonem aulicum constituerent (فرمود تا دانشمندان زبان فارسی واضع کردند وآنرا دری نام نهادند یعنی زبانی که بدرگاه پادشاه بدان تکلم کنند) et praecepit, ut in toto regno suo lingua ista uterentur, quod tamen alii ad regem جمشید, alii ad regem بهرام referunt *B.*; cf. Chr. Sch. 85, 243. Linguae denominatio ad vocem در porta, aula, referenda videtur, sed alio modo illam explicat lex. *B.* auctor: ودری بدان سبب خوانند که هرکس از خانهٔ خود بیرون آید بآین زبان حرف زند واین وجه خوبی نیست چه بسر هر تقدیر که فرض کنند آنرا واضعی می باید ووضع آنرا سببی در کار است *B.*, aut sec. alios a در 6 pro دره intervallum montium, vallis, derivanda est, quum ad بدخشان aliasque regiones montanas Qandahâri linguae illius origo referatur; 3) adi. a voce در 6 pro دره = درهٔ کوه intervallum montium, vallis, formatum, significans: montanus, e. g. کبک دری perdix montana *B.*, unde etiam دری *met.* de illa ave dicitur (ومنسوب بدره چون کبک دری را واطلاق آن بر کبک مجاز است *Bh.*, e. g.: حکیم انوری ✿ در پناه سدرهٔ جاهست رغبت پروری ✿ بسر عقاب آسمان فرمان دهد کبک دری ✿ حکیم سوزنی ✿ پری دیدار حوری تارون قد ✿ دری رفتار سروی یاسمن خد *F.* Eadem perdix intelligenda est voce کبک in hoc versu Jos. et Zul. 59 med. بهر کوه ودری کافتد گذارت ✿ اگر پیش آیدت کبک خرامان, in quo دَری [*4*] cum ی unitatis significat i. q. دره: intervallum montium, vallis. Alii a cantu sonoro perdicis vocem دری derivant, quum praestantissima persica dialectus illa voce significetur (وایــن اعتبار خوشخوانی هم میتواند بود که باشد زیراکه بهترین لغات فارسی زبان دری است *B.*; 4) vas (ظرف وظرفیت) (با یای خطاب) *B. F.* sine exemplo. Praeterea in lex. *F.* leguntur significationes: 5) locus mansionis (قـرار گـاه); 6) locus decumbendi (جـای خـواب) *F.* sine exemplo; 7) a small carpet *Shaksp.*

دَرْیا (z. zarayaṅh, nom. zarayô, phl. zaré, *IC.* daryah in voce taradaraya ultra mare) coll. دریاب mare (بحر) *B.*; 2) flumen magnum et *gen.* flumen, qua significatione cum ar. بحر convenit, coll. دریای نیـل Chr. Sch. 15, 188, Spieg. Chr. 50 fin.; 3) *met.* pudenda mulieris (فرج زنان), e. g.: چون درو کتلها ✿ اشرف سرین زنان ✿ که دریب بود از نشیبش عیان *Bh.*; 4) *myst.* substantia pura necessario existens, i. e. divina (ذات پاک واجب الوجود) *B.* Inde a) دریای اخضر nom. maris cuiusdam; b) *met.* coelum *Bh.*; دریای اعظم i. q. دریای محیط *B.* in app.; دریای بصره *met.* poculum magnum vino refertum *B. Bh.*; دریای ثالث mare tertium, quo docente schol. in hunc versum: که چـو دریای ثلث نمط شوی خاک ✿ زثالث ثلاثه جهان کرد پاک nubes (ابـر) intelligenda est, quum trium marium primum sint vapores et aquae in superficie terrae (بحور وانهاری که بر روی زمین اند), secundum maria supra coelum (دریای فوق آسمان چنانکه اهل نقل ازان روایتها کرده

دَریا بَسر رو زَدَن *met.* somno excitare per *hyperbolam dictum* (مبالغه در بیدار کردن چه تنها آب زدن هم برای اینکار کفایت میکند), e. g.: ملا قاسم مشهدی ✿ چنین کز حیرت رخسار او از خویشتن رفتم ✿ برویم گر زنی دریا بهوش خود نمی‌یم *Bh.*

دَریا خوردَن *met.* vini, aquae, simil. maximam copiam (باقصی الغایت) potare *Bh.*

دَریا کُشادَن *met.* mare producere (برآوردن), e. g.: خواجه نظامی ✿ سپه راندن از ژرف دریا برون ✿ کشادن بشمشیر دریای خون *Bh.*

دریاها بسر کشیدن et دَریا کَشیدَن *met.* i. q. دریا خوردن *Bh.*

بَدَریا دادَن *met.* lavare (شستن); 2) amovere (دور کردن); 3) oculos avertere (قطع نظر کردن) *B.*

دَریاب i. q. دریا *B.*, e. g.: شیخ عطار ✿ تو حل خواهی شدن در آب معنی ✿ اگر هستی یقین دریاب معنی ✿ فخر کرکانی ✿ عدیل مهین باشمر بدریاب ✿ که همچون ماهیم همواره در آب *F.* Forma antiquior videtur respondens pars. daryâw.

دَریاب imp. verbi دریافتن et in comp. part. praes. significatione *F.* v. infra یافتن coll. versu s. v. دریاب mare, allato.

دریابار n. c. (از عالم رودبار وجویبار) *Bh.* coll. 2 regio maritima (ولایتی که بسر کنار دریا باشد) *B.*; pagus, oppidum vel urbs maritima (شهر دریا کنارنده واقع اولان قرا وقصبات) *F.*, 2) nom. urbis cuiusdam maritimae (شهری که دریا کنارنده واقع اولمشدر) *B.* (*F.*; 3) mare magnum, oceanus (دریای بزرگ) *B.*; دریای عظیم وبی پایان *F.* ex شرفنامه sine exemplo. „Ce nom *deriabar* est donné, en général, à toutes les contrées que baigne l'océan Indien; mais, dans un sens plus restreint, et lorsqu'il s'agit de la Perse, il désigne cette lisière de terrain qui se prolonge

اند واکثر از آنها انهار بهشت که مکان آنها بر فوق سماست اراده کنند نیز موجد است) et tertium nubes (ابر) *Bh.*; دریای حامله *met.* a) mare margaritis abundans, b) vinum (شراب بواسطه نشاطی ونشائی که مکنون است در آن) *B.* in app. *Bh.*; دریای روم mare mediterraneum *J.*; دریای زر افشان nom. fluvii (دریاچه) prope Samarqand *Bh.*; دریای سائله *met.* i. q. دریای حامله *B.*; دریای شهد flumen هیرمند dictum q. v. (دریای دانش در عنصر وحید در تعریف پالوده: e. g. ,(هیرمند بند ✿ بدریای شهدش فکندیم رخت ✿ چو پالوده با کشتی لخت لخت ✿ حکیم فردوسی ✿ بیاورد سیصد عماری ومهد ✿ گذر کرد زانسوی دریای شهد *Bh.*; دریای عدلت حنا quo significatur: „iustitia tua constans est" et „iustitia tibi est tempore nuptiarum" (یعنی عدل تو ثابت قدم است وعدل ترا هنگام عروسی است) *B.* in app.; دریای عقلی *met.* mare intelligentiae thronum Dei circumdans, cui proximi sunt angeli, quos intelligentia imbutos credunt (دریائی است در حوالی عرش که جای ملائکه مقرب آنجا باشد وآن فرشتهرا داخل عقول شمارند); idem mare etiam صحرای قدسی planities sancta s. divina dicitur *B.* in app.; دریای کشغر i. q. بحر غمام q. v. supra p. 193; دریای قیر *met.* a) nox obscura, b) atramentarium atramento plenum *B.*; دریای لعل *met.* poculum vel vas aliud vino refertum *B.*; دریای محیط Oceanus (کره آب که احاطه کره زمین کرده است) *B.* in app.

Phrases:

دَریا بَجوی خویش بَستَن „aquam in rivum suum ducere", ut semper ibi maneat nec aliunde effluat (آبرا بجوی خود آوردن که همیشه همانجا باشد وبجای دیگر نرود) *Bh.*

dans le voisinage d'Hormuz, en partie sur le bord du golfe Persique, en partie sur le rivage de l'Océan, et qui constitue, sinon dans sa totalité, du moins dans une partie notable de son étendue, la côte méridionale de la province du Laristan et de celle du Kerman" Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, 281, not. 1; 4) coll. بار a باریدن *proprie* mare pluens, i. e. copiose pluens s. defluens, e. g. in hoc versu ابو المعانی poetae : درغم حسرت چندن بگریست چشم خونفشان ✿ رفت عالم پیش سیل اشك دریابار من *F.*

دَریابانیدَن caussale verbi دریافتن *C.*

دَریابَند n. c. locus navibus servandis et aedificandis; portus (لیمان آغزی وترسانه) maritimus; 2) 3 ps. pl. aor. verbi دریافتن *F.* Utraque significatione in hoc versu ابو المعانی poetae legitur : زروی کشتیان زاده شده پر نور دریابند ✿ عجب نبود همه ارباب کشتی شود دریابند *F.*

دَریابَندَه part. praes. verbi دریافتن q. v. *C.*

دَریابیدَن suspendere, crucifigere (آویختن وصلب کردن) *F.* sine exemplo et deest in ceteris lexicis. Cf. دریافتن.

دَریاچَه (suff. چه) *gen.* receptaculum aquarum maius (حوض کلان) *Bh.*; sinus maris, brachium fluminis, lacus (t. کول, ar. خلیج) *F.*, e. g. : ابو المعانی ✿ رشک داغ سیندام یاقوت در کان بوده است ✿ نزد اشک چشم من دریاچه عمان بوده است *F.*

دَریا دِل n. c. *met.* summa liberalitate excellens (جوانمرد وحاتم) *B.* in app.

دَریا رَو n. c. qui mari navigat (آنکه در دریا رود از عالم آتش رو ومرکب رو) *Bh.*

دَریا شِکَستَه n. c. a sea-breach *R. J.*

دَریا شُکوه adi. c. magnificus instar maris, e. g. : نظامی ✿ بقلب اندرون شاه دریا شکوه ✿ سپه کرد بر گرد دریا چو کوه *Bh.*

دَریافت et دریافتگر v. s. v. یافتن cum در.

دَریافتَن, verbum یافتن cum praep. در compositum, q. v. infra s. v. یافتن.

دَریاك i. q. تریاك ar. تریاق q. v. *B.*; alia lectio.

دَریا کار qui opera navali fungitur (آنکه کار دریا کند), e. g. : از کی گفت ✿ میر خسرو ضمیر دریاکار ✿ گشته بازارگان دریابار *Bh.*

دَریاگَر (suff. گر) i. q. دریاکار ; unde دریاگری opera navalis, e. g. : از کـه ✿ حافظ دریاگری آموخت خیال تو مگر ✿ ره نمایش شده این اشک چو پروین منست *Bh.*

دَریا کَش n. c. *met.* potator, qui non facile inebriatur *B.*, opp. تنگ شراب *Bh.*; cf. supra دریا کشیدن.

دَریا کَف n. c. i. q. دریا دل *Bh.* a. p.

دَریا گوش n. c. (maris auris) concha vulgaris *C.*

دَریا نَوال n. c. i. q. دریاکف, unde دریا نوالی (suff. ی) excessive liberality *J.* a. p.

دَریا نَورد n. c. i. q. دریا رَو q. v. *Bh.*

دَریا نوش *met.* i. q. دریا کش q. v. *B.*

دَریا وَکان i. q. کان ودریا mare et fodina s. terra, i. e. universum (بر وبحر). coll. hoc versu ابو المعانی poetae : کف جودش چنان بودست هردم ✿ همی بخشد بمردم کان ودریا *F.*, in quo tamen legitur کان ودریا.

دَریائی (suff. ی) ad mare pertinens, marinus, maritimus; of the sea or river *Shaksp.*, et ut epith. navigii (کشتی وسفینه) et cordis s. animi (دل) usurpatur signif. *met.* perturbatus, perculsus (سرگشته ومشوش وپریشان), e. g. : ✿ میر نجات پریشان خاطری چون زلف یار بیوفا دارم ✿ دل دریائی چون کشتیء بی ناخدا دارم ✿ صائب ✿ زحسن شوخ تو نظره تماشائی ✿ سفینه ایست که گردیده است دریائی *Bh.*

دَریجان *B.* et sec. *F.* دُریجان methodus astronomica, s. canon, iuxta quem constellatio in tres partes dividitur et cuique parti stella propria assignatur *F.* sine exemplo et *C.* Legendum دَرِجان, quae est arabica forma persicae vocis دریگان q. v. infra.

دَرِیچَه (coll. در porta suff. چه) portula (در کوچك) *Bh. B.* s. چاك ; دری خورد *SHL.*; portula in maiori porta *F.*, unde 2) fenestra (سوراخی که در بام خانه ودیوار کهند جهت روشنائی نهند) *B.* in app. et *B.* s. v. پنجره ; بیناس *F.*; a window *Shaksp.*; 3) forma fundendi aurifabri *B.* s. v. تُنْبَنَك ; 4) pars quaedam sellae equestris sic dicta *B.* s. v. تُنْبَك ; 5) sec. al. vertex magni montis (بعض نسخه ده اولو طاغ دپهسنه دیرلر) *F.* sine exemplo. — Inde دریچهٔ گوش i. q. دروازهٔ گوش *met.* foramen auris *Bh.*

دَرِیخ s. **دِرِیخ** i. q. دریغ *F.* Alia forma hoc versu میر نظمی poetae : پری روئی نباشد چون کمالش ✿ همیدارد دریخ از من جمالش et alio : درختی که بلشد موش زبیخ ✿ ببریدنش در دل آید دریخ in lex. *F.* probata.

دَرِیدَگی (a دریده suff. ی) rent, tear, laceration *J.*

دَرِیدَن et **دَرِّیدَن** et sec. *F.* دِریدن (s. ج) lacerare, discerpere (پاره کردن) *B.*; cf. Spieg. Chr. 49 l. plt.; et lacerari, discerpi (لازم ومتعدی) Gl. Sch.

c. بر i. q. simplex Mirch. in Not. et Extr. t. IX, 230, 4.

دُرِیدَن metere (بریدن غله) *B.*; i. q. درودن *F.* ex الجمع sine exemplo, quod sec. lex. *F.* metere *et* laudare significat. Alia forma verbi درویدن et درودن.

دَرِیدَه et **دِرِیدَه** part. praet. verbi دِریدن; unde دریده چشم adi. c. *met.* inverecundus, effrons (شوخ چشم) *Bh.*; دهن دریده s. دهان دریده s. دریده دهان adi. c. *met.* qui incaute, inconsiderate loquitur (بی محابا گوی) *Bh.*; quidquid in os venit effutiens *M.*

دِرِیش *F.* et sec. *C.* دِریس, quae teste Hyde est melior lectio, lusus quidam turcice طوقرجین [طقورجین *F.*] dictus *F.*, quem *M.* s. v. طوقرجین interpretatur : „lusus novem scruporum s. calculorum" et Hyde nominibus usitatioribus سه پرك s. سه پره s. سه درك , unde ar. سُدَّر , apud Persas notum esse dicit. Plura vid. in Hyde de lud. orient. p. 202 sqq.

دَرِیغ stultus, insipiens (ابله واحمق) *F.* allato hoc versu ابو المعانی poetae : خرد کم تو . داری شنو این سخن ✿ دریغست گفتن سخن هم دریغ *F.*

دِرِیغ et **دُرِیغ** [*ê*] *B.* suspiratio, maeror, molestia *ob errores vel peccata praeterita* بمعنی افسوس واندوه ودشواری واندوه کردن افسوس (بر تقصیرات گذشته بشد) *B.*; تحسر وتاسف واندوه ودشواری *SHL.*; *F.*, qua significatione cum verbo خوردن coniungitur signif. : dolere, molestiam percipere, maerore afflictum esse *Bh.*, coll. : از دیده ودل دریغ میخورد Spieg. Chr. 131 med. et hoc versu خواجه جمال الدین سلمان poetae : تا گفتنی است راز دهنت ولی چه سود ✿ خوردن دریغ بر سخنی کز دهن برفت *Bh.*, unde 2) i. q. دریغا vox suspirantis et dolentis, proh dolor! vae! (کلمه ایست که آنرا در مقام تاسف وحسرت گویند) *B. Bh.*; 3) repulsa, denegatio, defectus (منع وتقصیر ایتمك) *F.*, qua significatione cum داشتن et praep. از construitur signif. recusare, negare, detrectare et sec. *M.* omittere *aut* deesse (وبمعنی مضایقه نمودن با لفظ داشتن مستعمل) *Bh.*, e. g.: خواجه حافظ ✿ قدم دریغ مدار از جنازهٔ حافظ ✿ اگرچه غرق گناهست میرود ببهشت *F.*; خواجه شیراز ✿ صبا زمنزل جانان گذر دریغ مدار ✿ وزان بعاشق مسکین خبر *Bh.*, coll. : ولطف ومرحمت دریغ مدار بیکران خویش ازین بندهٔ گناهکار دریغ مدار Mirch. in Not. et Extr. t. IX, 191 fin. et زیرا که وی هیچ از ارباب حاجات اگر دریغ نمی دارد Spieg. Chr. 11 fin. et خاك داری تو از من دریغ Chr. Sch. 4, 49; unde دریغ نیست non denegatur H. Sam.

92, 3, et مرا دریغ می آید a) doleo, poenitet me et b) respuo, nolo, nego, e. g. : زعمرت آنچه ببازیچه رفت وضایع شد ٭ ثمرت دریغ نیید بقیت اندر باز Sa'di Kasid. et مرا دریغ می آید عمر عزیز خودرا در اصطلاح روی ومس صرف کردن H. pr. reg. 128 l. plt., coll. : ٭ چو دارند گنج از سپاهی دریغ دریغ آیدش دست بردن بتیغ Gul. 29, 20, et جان دریغ نداشتن animam non recusare i. e. vitae non parcere Chr. Sch. 27, 24. Cf. supra دریغ.

دِریغا [ê] (suff. ا) interj. proh dolor! vae! (بمعنی اندوه وحسرت وتاسف بسیار باشد) (بسبب الف زائده در آخر) B. in app.; i. q. ar. حیفا F., coll. خوشست عمر دریغا که جودانی نیست Spieg. Chr. 124 init. et hoc versu poetae cuiusdam : ای دریغا دریغ افسوسا ٭ رفت عمرم بباد وحاصل نیست F.

دَریکان [ê] B. et sec. F. دِریکان, unde ar. دریجان genus quoddam actionum et figurarum astronomicarum (نوعی از اعمال اعمال نجومیان بر نوع ;.B (واشکال نجومی شکلدر معربی دریجندر F. sine exemplo; cf. supra دریجان.

دَرِیمَنه i. q. درمنه C. Alia lectio.

دَرین pro در این in hoc. Inde دَرین تنگنای met. in hoc mundo B. in append.; cf. تنگنای 4, b; درین جنبش hoc tempore (درین زمان) ibid.; درین میدان met. in hoc orbe vel terra (اشاره بسوی فلك است) ibid.; درین هنگامه met. in hoc mundo (وجانب زمین) (دنیا وما فیها) ibid.

دَریواخ repulsa, denegatio, defectus (دریغ) (داشتن وتقصیر کردن) F. ex المجمع sine exemplo. Num forte alia forma vel lectio vocis دریغ?

دَریواس et دِریواس [ê] iugamentum ianuae e quatuor lignis constans (چار چوب در) (خانه); 2) latera (گرداگرد) domus; 3) latera (اطراف) cuiusvis rei; 4) pessulus ligneus ianuae claudendae B.; i. q. درواس et trabs muro immissa, ut hic magis firmetur; et palus fundamenti ergo terrae infixus F., cuius lex. auctor haec exempla affert : استاد رودکی ٭ دیوار ودریواس فرو گشت وبر آمد ٭ بیمست که یکباره فرو آید دیوار ٭ شمس فخری ٭ آن شاه که در مملکتش هیچ کسیرا ٭ نی حاجت در باشد نی خوف دریواس F.

دَرْیُوزَه et دَرْیُوز [ô], ex quo درویزه mutatum est Bh.; mendicatio (گدیه وگدائی) (B. t. دلنمن F. et 2) mendicus (بمعنی گدا) حکیم (وگدائی هردو آمده) Bh., e. g. : سوزنی ٭ کنون ای قلتبان زان در بدین در ٭ همی رو چون گدایان تو دریوز ٭ مولانا جامی ٭ مثنوی ٭ ای خدا کمترین گدای توام ٭ چشم بر خوان کبریای توام ٭ میبرسمر بر در تو هر روزه ٭ شیء لله زنان بدریوزه F. Est nomen ex در porta et یوز = جُستن compositum et proprie significat : „portas quaerere vel investigare" (معنی ترکیبی آن جستن از درهاست) Bh., vel „portas quaerens vel investigans" (یعنی جست وجو کننده درها) SHL.; v. etiam درویش et دریوش. Inde دریوزه کردن a) mendicare, e. g. : تا از در تو زبین پس دریوزه کند خاقان Spieg. Chr. 110, 4, coll. : خلاق المعانی ٭ در مانده امر بدست غم بمن مظلمه ٭ دریوزهء زکوی صائب ٭ نوری از : F. et عطای تو میکنمر پیشانی صاحبدلان دریوزه کن ٭ شمع خودرا می بری دل مرده زبین محفل چرا Bh.; et b) humiliter rogare, efflagitare, e. g. : اکتفا بر روزیء هر روزه کن ٭ گر نداری از خدا دریوزه کن Pend. 31 fin. Praeterea دریوز s. دریوزه s. درویزه coniunctum legitur cum verbo آمدن et فرستادن Bh.

دَرْیُوش [ô] mendicus, pauper (گدا ودرویش) (ومسکین B.; درویش معناسند F., e. g. : حکیم سوزنی ٭ بتوانگر دلی وکف جواد ٭ نخواهی ماند در جهان دریوش F. Ex voce دریوز, quae est alia forma vocis دریوش,

et cum pers. ودادداهه daryôs accurate consentit, vocem recentiorem درویش mutatam esse, iam supra sub voce درویش dictum est; cf. دریوز et دریوش.

دِز et coll. دَز et دیز arx, castellum (قلعه وحصار) B., e. g.: کجا ✿ خوجه نظامی بستدی فرخ آئین دزی ✿ چه از زورمندی چه از عاجزی Bh. et in hoc versu Schahn.: بدان خرّمی روز هرگز نبود ✿ پی مرد بی راه بر دز نبود F.; 2) palatium (کوشك وبالا خانه) B., ar. قصر F.; دَز ودَز قلعه وکوشك Gl. Sch., ut in hoc versu Schahn.: چو ببرید رستم بن شاخ گز ✿ بیامد زدریا بایوان ودز F.; velum C. ex vers. pers. N. T. Matth. 27, 51. Sec. lex. B. HK. et F. vox دز priore significatione pronuntianda est دِز, posteriore autem دَز, quod tamen exempla allata non probant. Alia forma est دِزْ, quam tamen ea de caussa reiiciendam putat lex. F. auctor, quod nusquam legitur دزدار pro دزدار i. e. castelli praefectus, et lex. Bh. auctor formam دِز usitatorem dicit (دِز وقیل بزای فارسی بلکه همین مشهور است) Bh. Inde دز سفید castellum album, quod est nom. arcis in libro Schahnameh commemoratae in monte alto prope urbem نوبندجان s. نوبندگان, quam rex Schâpûr filius Ardeschir-Babegani condidit, exstructae, de q. v. Schahn. ed. Mohl t. II, 92, 245 sqq. coll. Quatremère in H. Mong. t. I, 382 not.

دَزار C. et دَزّار F. aedificator, exstructor (یاپوجی بنا ومعمار) F. C., e. g.: ابو المعانی ✿ عشق تو گویا دزاری بوده جای آب وخاک ✿ خانهء دل زاشك [زاسك F.] وسودا خوش عمارت ساخته F. Si lectio vera vox ex دز arx et آر ab آوردن composita videtur proprie significans: arcis exstructor.

دِز آفتا et دِر آفتا nom. arcis (قلعه = دز) a rege Schâpûr (شاپور) conditae B. F. sine exemplo.

دُزد (z. ودددد tâyu, s. ved. तायु coll. IC. t'i et s. स्तेन fur et स्तेय furtum) fur, latro (ar. سارق) F. B. in app.; 2) furtum (وایضا دزدی), e. g.: ✿ قسم ارسلان جادوئی چشم وهندوی خالت ✿ میکند دزد (آشکار وپنهان Bh.; 3) unum ex quatuor lateribus tali, alias چك dictum (که آنرا دزد هم گویند — چك یك جانب از چهار جانب بجول باشد) B. s. v. چك. — Inde دزد ترازو qui pondus iniquum adhibet (آنکه سنگ کم داشته باشد) Bh.; دزد حنا albedo, quae in manibus cypro tinctis remanet (سفیدی که در دستها مند بعد از بستن حنا وآن بسبب نقوش وخطوط دست بود وقیل سفیدی که وقت بستن حنا سهوًا بماند وآن اکثر در فاصلهای انگشتان بود) Bh. B. in app.; دزد خانه s. خانگی fur contubernalis (دزدی که خانه باشد) Bh.; دزد شمع superfluum ellychnii candelae accensae, latus candelae, in quod decidit, liquefaciens (ریشه که از کل شمع گرفتن بماند وآن بر طرف شمع که می افتد میگدازد) Bh.

Phrases:

دُزد افتادن در o. irruere in locum, de furibus praedandi vel expilandi caussa (ریختن دزد در جای بقصد غارت وتاراج) Bh.

دُزدانه دَرو دیده که دُر دانه آسیم آست proverbium, quo utuntur ii, qui damnum quoddam imminens effugere non possunt, sic descriptum: رسم است که زنان در دانه با خزف ریزه بقدر استطاعت بموهای سر بندند بزعم آنکه اگر کسی چشم بد کند آن در دانه با خزف ریزه خود بخود از هم شکند وحاجبه خودرا از آسیب عین الکمال محفوظ دارد هرگاه کسی در صدد اضرار باشد ونتواند ضرر

رساند اين مثل گويند ✿ الارض شاپور ✿ دل در شكن طرهٔ جانانه اسير است ✿ دزدانه درو ديده كه در دانه اسير است *Bh.*

دزدار (دار a v. داشتن) n. c. castelli praefectus et custos (كوتوال وضابط وحافظ قلعه) *B.*

دُزد آفشار et **دُزد آفشَرَه** n. c. qui per speciem auctoritatem prae se fert, sed re vera furum administer est (كسى كه در ظاهر خويشتن‌را اعتبار وا نمايد ودر باطن شريك ومحرم راز دزد باشد) *Bh.*; furum administer (معاون وشريك دزد) *B.*; بولدوغن سرقه ايدن آدمه ديرلر *F.* Alio loco lex. *F.* auctor vocem دزد افشار interpretatur: furum latibulum (خرسز يتاغى), quae tamen significatio hoc versu مير خسرو poetae: ✿ چو جويد متقى ادرار دزد افشار خوان اورا ✿ كه لا بد مى بيايد ساخت با دزدان ايوانش ibi allato non probatur.

دِزدام n. c. (*proprie* laqueus s. decipula arcis) carcer (زندان) arcis vel castelli maleficis custodiendis *F.* ex المجمع sine exemplo.

دُزدانيدَن caussale verbi دزديدن *C.*

دُزد بُرده n. c. res furtiva (متاع مسروق), e. g.: نظامى ✿ اگر دزد برده بسر آرد نفير ✿ بُرَد دست او شحنهٔ دزد گير *Bh.*

دُزد دان n. c. i. q. كليددان q. v. *F.* sine exemplo.

دُزد گاه n. c. furum receptaculum s. latibulum *Bh.*

دُزد گير n. c. apparitor publicus, cuius est fures investigare et prehendere *Bh.*; cf. versus s. v. دزد برده allatus.

دَزدَمَه i. q. دردمه *B.* Alia forma.

دُزدناك (suff. ناك) infested by robbers *J.*

دُزدى (suff. ى) furtum; et cum كردن furari *C.* Inde دزدى از هندوان عجب نبود „furtum ab Indis patratum res mira non est", quo proverbio utuntur, si vilis et malae originis homo turpe quid committit, ut in hoc versu شيخ نظامى poetae: زاغ: چز هندوئى نسب نبود ✿ دزدى از هندوان عجب نبود *F.*

دُزديدَگى (a دزديده suff. ى) theft, thievery, stealing, larceny. Inde دزديدگى نگه the stealing of a glance *J.*

دُزديدَن (a nom. دزد formatum) furari (t. اوغرلمق) *F.*; معروف *Bh.*; 2) rapere, eripere (سلب كردن وربودن), qua significatione e. g. cum vocibus هوس, ميل, ذوق, al. coniungitur *Bh.*, quod exemplis poetae ظاهر وحيد et قاسم مشهدى in lex. *Bh.* probatum legitur; 3) occultare, celare, qua significatione e. g. cum vocibus نفس, لب, سر, پهلو, al. coniungitur; unde دزديدن سال annorum vitae minorem numerum dicere (كم گفتن سالهاى عمر), e. g.: صائب ✿ ايمن كهن سالان كه ميدزدند سال خويشتن ✿ كهنه دزدانند در تاراج مال خويشتن *Bh.*

دُزديده part. praet. verbi دزديدن q. v. et *met.* de furtivo amasiae aspectu, e. g.: حكيم شفائى ✿ دزديده نگهى كه رقيبت نه پسندد ✿ قربان سر ناز كن وسوى من انداز *F.*; 2) adv. furtim Mirch. in Not. et Extr. t. IX, 213, med. Inde پنجهٔ دزديده quinque dies intercalares calendarii persici, q. v. supra p. 376.

دزغاله *C.* et **دِزغاله** *F.* turris arcis *F.* ex المجمع sine exemplo, cuius lexici auctor vocem ex دز arx et غاله = قلعه turris compositam dicit, qua tamen significatione vox غاله in persicis lexicis non legitur.

دَزَك i. q. دَرَك mappa (دستار يعنى مندل وروپاك) vel sec. al. linteum, quo abstergitur, mantile, sudarium (دسترچه يعنى دستمال وروپاك) *B. F.* sine exemplo.

دِزَك diminut. vocis دز arx vel castellum parvum, quale e. g. supra arcem در سفيد dictam exstructum erat nomine آستاك notum, de q. v. Quatremère H. Mong. t. I, 383 not.

دَژگه forma vulgaris pro دستگه q. v.; unde دژگه دار n. c. numarius, trapezita *M.* ex Bern.

دُزمار nom. loci, in quo est fodina (كان) plumbi (سرب) et fodina lapidis lazuli s. cyani (رون نوعى از لاجورد), quem لاجورد دزمارى dicunt *B.*

دِژندیس verisimiliter, procul dubio, manifesto (همانا وظاهر وگويا) *B.*; همانا *F.*, e. g. : استاد رودكى ✿ اگرچه در وفائى شبهى ودیس ✿ نميدانى تو قد زمن دژنديس *F.* Num forte cum ديس composita vox?

دِژعَرج et دِژهَرَج et دِژهُرج urbs Hierosolymarum (قبلۀ پيشينيان, syr. ايليا, ar. بيت المقدس); 2) templum idolicum (بتخانه) *B.*, qua significatione apud poetas legitur (امـا نـزد الشعرا، بتخانه معناسنددر) *F.* sine exemplo. Alia illius urbis nomina sunt دژهرج et دژهخت et دژهخت كنگ et دژهوخت et كنگ. Vox cum دژ arx, composita videtur, quid autem significet posterior vocis pars هرج non constat. Fortasse mala lectio vocis هوخ (nam teste lex. *F.* auctore legitur etiam دژهرخ et دژهوخ) s. هوخت, quod Hyde (hist. rel. vet. Pers. p. 172) ex هود Judaeus, mutatum putat, et est etiam nomen urbis Hierosolymarum, alias etiam كنگ دژ et كنگ دژ هخت et كنگ كنگ دژ هوخت et هرج dictae. Cf. etiam كنگ et ايليا 4.

دِژ et دَژ i. q. دِز arx, castellum *B.*; sed praeferenda est lectio دز, de q. plura vid. sub voce دِز.

دَژ et دِژ *B.* et دُژ (بهر سه حركت) *Bh.* (coll. z. dush, s. dus, s. duj, s. duç, s. duj, s. duz, pars. dus = s. दुर् [दुस्], gr. δυς) non solum vocibus praefigitur, sed etiam per se ponitur ut respondens pars. , coll. in Spieg. Gr. der Parsispr. p. 101, l. 1, foedus, malus, pravus (زشت وبد وبد خوى) *B.*; بد خوى ودرشت طبع *F.*, coll. hoc قطعه poetae شمس فخرى : چو تير گشت ازو كار ملك وملت راست ✿ اگرچه بود ازين پيش چون كمان او كژ ✿ بهرفق وراى رزين كرد خلقرا تسخير ✿ بحتين وبطش نكردى وبى ثباتى دژ *F.*; 2) ira, iracundia, vehementia (خشم وقهر) *B.*; خشم وتندى *Bh.*; خشم *F.* sine exemplo; 3) animi propensio (چسپندگى) *B.*; چسپنده *F.* sine exemplo; 4) pater (پدر) *B.*; 5) دُژ numerus (عدد), ut dicunt, e. g. يك دژ, دو دژ, صد دژ al. *F.* sine exemplo et *M.* ex Hael.

دِژابد coll. دژ adi. c. terribilis (سهمگين); iracundus (خشم آلود) *B.*; تند وخشمگين *Bh.* Synonymum est دژ آلود, qua utraque voce imprimis de bestiis feris utuntur (اكثر اطلاق اين دو كلمه بر سباع كنند) *Bh.*, e. g. : بهرامى ✿ اگر شير دژابادش به بيند ✿ چو سگ اندر پس زانو نشيند ✿ خسروانى ✿ يكى ببر دژ آلوديست در جنگ ✿ كه دارد از مصاف شير نر ننگ *Bh.*

بِژاكم s. دِژاكامه s. دَژاكامه n. c. abstinens, continens (زاهد وپرهيزگار); 2) eunuchus (خواجه سرا) *B.* Cf. دژكام et دژكامه, ex quibus inserta lit. ا formae دژاكام et دژاكامه ortae videntur.

دِژاكاه et دژاكه coll. syn. بداكه adi. c. i. q. دژاباد; 2) malignus, severus (بد انديش سهمگين وخشم آلود وتند شده) *B.*; Gl. Sch.; cf. دژانگاه; 3) coll. دِژ = دِز arx, castelli praefectus et custos *B.*

دِژآلود adi. c. i. q. دژاباد q. v. *B.*

دژآلسون et دژآلسوان sec. مويد الفضلا, n. c. iniustitia, violentia (حيف); 2) maeror, molestia (دريغ وافسوس) *B.*

دِژانگاه n. c. i. q. دژاكاه 1. 2. q. v. *B.*

دِژافنج et دِژافنگ adi. c. malae indolis, pravus; 2) terribilis, iracundus; 3) n. s. missilia et tormenta bellica (تير تخش);

4) **hasta brevis** (زوپین یعنی سنان کوچک) *B.*, e. g. : استاد عنصری ✿ بیک خدنگ و دژاهنگ جنگ داری تنگ ✿ تو بر پلنگ بر چرخ شیر بر نهنگ دریا بار *F.*; cf. برچخ et بونیم. — Inde دژاهنگ افراسیاب et دلام spelunca quaedam (غاری), in quam افراسیاب fuga se recepit *B.*, prope urbem بردع sita *F.*

دژبراز et دژبراز et دژبراز adi. c. coll. براز 3 foedus, turpis (زشت خوی وبدنما وناز یبا); 2) severus (خام طبع), terribilis, timendus, iracundus *B.*; خام طبع وخشم آلود *F.*, e. g. : ابو شکور ✿ پلنگی دژبرازی دیده بر کوه ✿ که شیر چرخ گشت از کینش استوه *F.*; 3) obtrectator, calumniator (عیب جوی) *B.*

دژبرو et دژبرو (coll. برو pro ابرو supercilium) adi. c. supercilia contrahens (گره بر ابرو زننده), iratus, iracundus *B.*, e. g. : ابو شکور ✿ یکی دژبرو هست پرخاشجو ✿ گرو هست شیر زیان را خدو *F.* Mendosa est lectio دژبرد in lex. *B.* pro دژبرو, quam *R.* et *J.* receperunt, ut ex literarum enumeratione, quarum ultima واو ساکن dicitur, facile apparet.

دژبرود i. q. دژبرو hoc versu استاد poetae in lex. *F.* probatum : از روی تو دژبرود کین می بارد ✿ وز قد تو فتنه بر زمین می بارد *F.* Alia forma vocis دژبرو, nisi legendum دژبروی.

دژپسند adi. c. abstinens, continens (پرهیزگار) *B.*

دژپیه et دژپیه et دژپیه et دژپیهه et دژپیه *B.* et دژخم et دژپیم *F.* n. c. nodi s. glandulae, quae inter cutem et carnem hominum et animalium oriuntur *B.* (ar. غدد) *B.* Variae vocis formae, quae ex دژپیله decurtatae vel corruptae videntur, quod probant etiam synonyma دشپیل, دشپیل et دشتپیل coll. پیل 3 i. q. پیله 6.

دژخم et دژخیم a. دژخیم coll. خم 4 et خسیم adi. c. malae, pravae indolis (بد خوی); 2) avarus, vilis, sordidus (بخیل وخسیس ولئیم); 3) *met.* a) custos carceris (زندان بان), b) castelli praefectus (قلعه بان) vel custos (نگه بان), c) carnifex (جلاد وخونی) *B.*, ut in hoc versu Schahn. : بدژخیم فرمود کین را بگوی ✿ ببدار اندر آویز ودر تاب روی et alio : بدژخیم فرمود تا گردنش ✿ زند پس بآتش بسوزد تنش *F.*

دژخی et دژخی adi. c. terribilis, austerus, iracundus (گرفته روی وسهمگین) *B.*; خشمگین *F.* ex شرفنامه sine exemplo; 2) *met.* custos carceris (بندیوان وزندان بان) *B.* Vox ex دژخیم decurtata videtur coll. خی, quae est etiam forma decurtata vocis خیک.

دژغاله vid. supra s. v. دژغاله.

دژک et دژک et دژک nodus in torquendo gossipio vel serico, simil. ortus *B.* *F.* ex شرفنامه sine exemplo; 2) callus (آبله) manuum et pedum nimio labore vel incessu ortus *B.* In lexico *F.* legitur بمعنی ابله, quod *M.* vertit „fatuus, hebes, stolidus“, sed scribendum est آبله quod offerunt lex. *B.* *HK.* et *SHL.*

دژکاک et دژکاک avis cadavera vorans, vultur percnopterus (کرکس, ar. نسر) *B.* Vox cum دژ composita videtur.

دژکاله i. q. دژکاله *F.* Mala lectio videtur.

دژکامه s. دژکام et sec. *F.* دژکامه s. دژکام s. دژکامه, i. q. دژاکام s. دژاکامه q. v.; 2) terribilis, iracundus (سهمناک وخشمگین) *B.* Inde دژکامگی (suff. ی) abstinentia, continentia, ut in hoc versu poetae : فخر گرگانی مکن دژکامگی با آن جوانمرد ✿ بپرور مهترانرا کو بپرورد *F.*

دژگاه i. q. دژاگاه 1. 2 (خشم آلود وسهمگین وبد خو وتند) *F.*, ut in hoc versu استاد فرخی poetae : نگذرد شیر دژگاه بصد عمر

bini *(labia)* splendentes, duo narcisi *(oculi)* nigri" Schahn. ed. Mohl t. II, 14, 129. Vox دژم ad vocem دژ foedus, malus, referenda videtur.

دِژمان coll. دژوان suspiratio, maeror, repulsa, denegatio (افسوس ودریغ داشتن وحسرت) *B.* In lex. *F.* legitur دژمان significatione : arci similis, i. e. praealtus, praegrandis, quum sit vox ex دژ arx et مان similis composita *F.* sine exemplo.

دِژمناك (suff. ناك) tristis, tristitia affectus *C.* ex vers. pers. N. T. Matth. 6, 16. 26, 27.

دِژمنش s. دُژمنش adi. c. qui est animo commoto, turbato (کوکل دونمکی اختلال معده (معناسنده عربیده اول حالتده غثیان دیرلر) *F.* sine exemplo; animo aversus ab alqua re, satur, fastidiens, tristis, pertaesus *C.* ex G. Cf. دشمن et s. इर्मनस् (sad, distressed, meditating or thinking sorrowfully Wils.)

دِژن et دُژن et دُژن coll. دژند acutus gustu, acer (چیزی که طعم او تند وتیز باشد) *B.*

دُژنام adi. c. mali ominis; cf. supra باد دژنام p. 161; 2) sec. *F.* pustulae (قبرجق) in corpore humano oriri solitae *F.* sine exemplo; 3) pro دشنام q. v. *C.*

دِژند et sec. *F.* دَژند i. q. دژن; 2) iracundus, vehemens, acer *vir B.*, e. g. : استاد لطیفی ☆ مکن هیچ صحبت بود دژند ☆ که درطبع پاکت نیارد دژند ☆ میر نظمی ☆ بر صف لشکر عدو چو زند ☆ تیغ وتیر وکمان بزور دژند *F.*

دَژواخ coll. درواخ 1 convalescere e morbo, recuperatio sanitatis; 2) coll. درواخ 3 durities, asperitas *B.* Alia forma vocis درواخ videtur.

دَژوان et دِژوان i. q. دژمان (حسرت وتاسف ودریغ) *B.*; دریغ وحسرت *F.* sine exemplo. In lex. *B.* legitur : بر وزن الوان ad indicandam vocis دژوان pronuntiationem, ex quo sequitur, falsam esse interpretationem lexici *F.* : مسوید الفصلا نه الوان :

از بیمر ☆ اندرین پیشهء یکی چاکر او کرد گذر *F.*

دِژگمه i. q. دژکامه *F.* sine exemplo, ex quo decurtatum est.

دُژگوار s. دَژگوار adi. c. difficilis ad concoquendum *cibus* (عسیر الهضم ودیر گوار) *F. C.*, e. g. : میر نظمی ☆ کشد معده زو زحمت ناگوار ☆ اگر خوردنیها شود دژگوار *F.*; 2) naturae aut indoli non conveniens, curatu difficilis (نا موافق طبع اولان نسنه وعلاجی عسیر کار معناسنه) *F.* sine exemplo. *C.*

دُژگیم adi. c. acidus C. ex G.

دِژله Tigris fluvius (دجله) *F.* sine exemplo. *C.*; cf. supra تیر p. 487 fin.

دِژم maestus, tristis, aegrotus, afflictus (افسرده وغمگین واندوهناك ورنجور وبیمار وفرو افکنده واندیشهمند) *B.*, e. g. : دژم گشت زان آرزو جان رای Chr. Sch. 80, 145, et اگرچه دلم گشت ازین بس دژم Schahn. ed. Mohl. t. I, 326, 1391, et به دژم پیوند با او چرای ibid. t. II, 14, 116, coll. روی دژم ,دل دژم ,چشم دژم *Bh.*, unde 2) marcidus, flaccidus, corrugatus (پژمرده وبورشمش), e. g. : ☆ عرفیء شیرازی از عدل تو گر طبع چنین معتدل آید ☆ آن شاخ عدل رسد عالم فرتوت ودژمرا *F.*, coll. دژم ramus aridus, ramale *Bh.*; 3) turbatus, perturbatus, confusus (آشفته) *B.*; آشفته حال وپریشان حال *F.*, e. g. : شمس فخری ☆ خسروا در زمان معدلتت ☆ نیست جز زلف یار هیچ دژم *F.*; 4) ebrius, furiosus, terribilis, tremendus (سرمست ومخمور) *B.*; مهیب وغضبناك *F.*, qua significatione saepe ut epithet. ferarum in libro Schahnam. legitur, e. g. elephanti پیل دژم Schahn. ed. Mohl. t. I, 528, 494, crocodili نهنگ دژم ibid. 472, 93, draconis اژدهای دژم ibid. 518, 385, leonis هژبر دژم ibid. 548, 748, al.; 5) niger, obscurus (سیاه وتیره) *B.*, e. g. : دو یاقوت درخشان دو نرگس دژم „duo ru-

معناسنه et delendam significationem „colores“ in lex. *M.* ex *F.* receptam.

دَرَّه et دِرَّه (suff. ه) irae plenus, iracundus (پر خشم وقهر آلود) *B.*; 2) sec. lex. *F.* et *C.* sigillum (مهر وخاتم) *F.* sine exemplo.

دَرَّهکیم n. c. instrumentum ferreum, quo ex alvo pistorio offae reliquias eradunt (تکندن خمیر قازیجق آلت ترکستانده ارسون واکستره دیرلر) *F.* sine exemplo.

دِرَهُرج s. دِرَهْرَج et دِرَهُخت کَنَکْ et دِرَهُخت s. دِرَهَرَج i. q. دزهرج q. v., urbs Hierosolymorum *B.*

دُرَهَم i. q. درهم *F.* sine exemplo; v. supra درهم.

دَرِیچه et sec. *F.* دَرِینَه i. q. دریچه q. v. *B.*

دِرِینَه subula (t. بیز) *F.* sine exemplo et *C.* Cf. دِشَم, quod idem significat.

دِرَهُوخت et دِرَهُوخت کَنَکْ [*ó*] i. q. دزهرج q. v., urbs Hierosolymorum Gl. Sch. *B.* Mendosa lectio est دِرَهْوست et دِرَهْوست کَنَکْ, quam offert lex. *B.* eadem significatione. Cf. دزهرج et infra کَنَکْ.

دَس i. q. دِس pro دیس q. v. similis, instar *B.*, e. g.: استاد عنصری ☆ ندید وند بیند ترا هیچکس ☆ که رزم مثل وکه بزم دس *F.*; 2) decurtatum ex دست manus *F.*, quod illius lexici auctor versu poetae میر نظمی probat; 3) i. q. pronomen آن *B.*, qua significatione ad zendicam linguam pertinet (معنی آن بو لغته بو معنی کتاب زنددن استنباط واستخراج اولنمشدر) *F.* et fortasse stirps pronominalis zend. ود da pro ده ta intelligenda est coll. Bopp vgl. Gr. §. 343.

دَس e. *F.*, دِس *B.* ling. hind. decem (عدد ده) *B. F.* coll. hind. دَس, s. दशन् *Shaksp.*, et دس هم ☆ دارد بزبان هندوی بوم ☆ ده وهم بکنز دو مفهوم in Spieg. Chr. 134, in quo voce بکز „morde“ ad s. दंश् mordere, respicitur.

دِس pro دیس q. v. similis, instar *B.*; cf. دَس 1.

دُس argilla dura (گل سخت) *B.*; 2) argilla cocta (گل پخته) *B. F.* sine exemplo.

دَساتیر plur. ar. vocis persicae دستور et est nomen collectionis librorum sacrorum, qui prophetis antiquis Persarum attribuuntur, ab antistite parsico Molla Firuz ben Kâuç in urbe Bombay a. 1818 editae, de q. v. Journal des Sav. Janv. 1821.

دسارت (vocales desunt) iniusta acquisitio *B.* Haec vox in ceteris lexicis non comparens in lex. *B.* s. v. تیواز interpretandi caussa allata legitur his verbis: تیواز بمعنی دسارت باشد وآن اکتساب از راه نا پسندیده است. Illam omisit etiam lex. *HK.* auctor sub. v. تیواز, qui lex. *B.* ad verbum describere solet.

دَست (z. ...; zaçta, s. हस्त, *IC.* dasta) plur. دستان q. v., manus (ar. ید) *B.* et pes anterior iumenti, opp. posteriori پا dicto; cf. *B.* s. v. اشکل 1 et ut پنجه pugnus, *met.* significat: folium *vitis*, *platani*, *cypressi* et rami *corallii* (برگ تاک وچنار وسرو وشاخهای مرجان که بدریای شور پیدا شود وبا پنجه حنائی مشابهت دارد) *Bh.*; unde i. q. جانب latus, e. g.: زیک دست برزوی سهراب بود Chr. Sch. 94, 126; 2) *met.* a) robur, potentia, potestas (قوت وقدرت وتوانائی) *B.*, e. g.: پیش که بر آورم زدستت فریاد ☆ هم پیش تو از دست تو میخواهم داد Gul. 39, 12, coll.: همه نامداران با زور ودست Chr. Sch. 106, 330, b) utilitas, commodum (فائده ونفع), c) excellentia, praestantia, victoria, principatus, dominium (فتح ونصرت وفیروزی وفرصت وظفر یافتن غلبه وتسلط) *B.*; *F.*, e. g.: حکیم سنائی ☆ ترک وایرانی واعرابی وکرد ☆ هرکه عادلترست دست او برد ☆ حضرت مولانا ☆ شاد جانش بد که بر شیران نر ☆ یافت آسان نصرت ودست وظفر ☆ میر خسرو ☆ شد بحیات خودم این نقش بست ☆ ملک منست این دگری را چه دست *F.*; cf. etiam infra

اخسیکتی ✿ این بار خصل بفکن ودست گرو
ببر ✿ بستاخ داد خواه وتمام ندب بباز *F.*,
unde دستِ اول vices primae, cui oppo-
situm est دستِ پسین .s دستِ آخر vices
ultimae *Bh.*, s. pignus, quod in ultimo
lusu ponitur *B.*, ut in hoc versu Schahn.:
ندانم که دیدار باشد جزین ✿ یك امشب
بکوشیم دست پسین *Bh.*, qui in lex. *F.*
sic legitur : یک امشب بکوشیم دست
پسین ✿ که داند که دیدار باشد جز این
F., coll. : ای که دایم میکنی با ✿ فطرت
غیر قصد اختلاط ✿ دست اول سر خطی از
چین پیشانی بگیر ✿ صائب ✿ من گرفتم
که قمار از همه عالم بردی ✿ دست آخر همه
انداخته میباید رفت *Bh.*; 3) mensura
(اندازه) *B.*; a cubit, an ell *Shaksp. R.
J.*; 4) numerus quidam (یکی عدد) *B.*,
qua significatione haec vox de avibus
venaticis, ut falcone, niso, accipitre, simil.
usurpatur, ut زنجیر de elephantis, سر s.
راس de equis, منزل de domibus, نفر de
camelis et hominibus et hind. تُور (funis)
de dorcadibus *B. Bh.* (ومرغان شکاری
مثل بز وباشه وچرغ وشاهین را نیز باعتباری
دست نویسند همچنان که اسبرا سر
ودرمرغان *B.*; (وشتررا نفر وفیلرا زنجیر
شکاری بجای عدد بود چون یکدست باز
ویکدست جره واینقسم در هر نوع مناسب
آن گویند مثلا یک زنجیر فیل ویک راس
اسب ویک نفر آدمی ویک منزل خانه واین
در دفاتر هندوستان رایج است حتی که یک
تُور آهو نویسند وتُور ریسمانی باشد که
آهو وجران بدان بندند *Bh.*; 5) quidquid
plenum, perfectum est, cui nihil deest
(یک چیز تمام وهرچیز که اجتماعش در آن
بر دو چیز تمام هم اطلاق *B.*; (امر لازم بود
کنند *Bh.*, e. g. دست جامه vestitus per-
fectus a capite ad pedes (جامه سر وپا),
coll. hoc hem. Schahn. : یکی دست جامه
یک دست خلعت *Gl. Sch.*; بفرمود شاه
vestitus honorarius perfectus, scil. a ca-
pite usque ad pedes (یعنی از سر تا پا)

; unde از دست adi. c. دست یافتن sub-
iectus, obediens vid. supra p. 86; d) lo-
cus superior, primus locus in consessu,
solium vel cathedra regum et principum
(صدر ومسند ملوك وسلاطين واكابر) *B.*;
مقام عالی وصدر مجلس ومسند ملوك
وصدور اکابر که چار بالش دخی دیرلر *F.*;
بمعنی مسند پادشاهان وبزرگان *Gl. Sch.*;
مسند ملوك عربیست لیکن فارسیان نیز
استعمال کرده اند *Bh.*, ut in hoc versu
Schahn. : نشست است بر دست دستان
سام ✿ کمر بسته بر درگهش خاص وعام *F.*
et hoc hem. Schahn. : پدر بر پدر بگذرند
دست حکیم *Gl. Sch.*, coll. hoc versu
poetae : زهی دست وزارت از تو انوری
دستور ✿ چنان کز پای موسی پایهٔ طور
F., e) ars, artificium, *quasi opus manuum*
(حرفت وپیشه) *B.*, f) modus agendi,
regula, ratio (قاعده وقانون وطرز وروش)
B., e. g. : کسرا سخن ✿ حکیم خاقانی
بلند ازین دست ✿ سوگند بمصطفی اکر
هست ✿ پور بهای جمی ✿ اندر دل من
غم مقیم غم تست ✿ ور نی غم ازین دست
خواجه نظامی ✿ *F.*, coll. : بسی آمد ورفت
بداد ودهش در جهان پی فشرد ✿ بدین
دست برد از جهان دستبرد ✿ مسیح کاشی ✿
ولی چه دست سخن آورم برت پیداست ✿
که مور سوی سلیمان چه دستگاه برد *Bh.*,
unde g) unius modi, generis i. e. aequa-
lis (وبمعنی یک دست که بمعنی برابر باشد
همچو یك طرز ویک روش ویک قسم ویک
جنس ویک دست وامثال آن) *B.*, h) vices,
ordo, gradus, e. g. Schahiludii, Nerdi-
ludii (وبمعنی کرت ومرتبه ونوبت همچو یک
دست دیگر شطرنج ویک دست دیگر نرد
نوبت بازی شطرنج ونرد *B.*; (بازی کنید
ومانند آن *Bh.*; *unde* lusus aleatorius, quem
una vice ludunt (یکبار باختن قمار وبازی)
یک دست بازی *F.* vel iter (سه تیر *B.*;
una vice factum (یک دست سفر) *F.*,
e. g. : میر خسرو ✿ بهنگامی که ایشان
دست می بازند از بازی ✿ ز لعب دست
ایشان کعبتین از دست میغلتند ✿ اثیر الدین

Bh.; یک دست رخت apparatus perfectus, iustus, plenus ornatus, a mantili usque ad subligaculum omnia complectens (از منديل تا شلوار); یک دست سلاح plena, perfecta armatura, scil. a galea usque ad ocreas (از خود تا موزهٔ آهنی), یک دست خانه domus perfecta, in qua nihil desideratur a scamno et cubiculo usque ad stabulum (که از نشیمن وخواب گاه ومطبخ تا پایگاه وطویله باشد) *B. Bh.*, coll. گرانمایه دستی بپوشید ورفت Chr. Sch. 82, 195; cf. *ibid.* p. 265 et حکیم اسدی ✿ زدیبای رومی شترموار شست ✿ زپوشیدنی جامه پنجاه دست ✿ شیخ نظامی ✿ تو از زندگانی می ورود وجم ✿ بر آراسته دست مجلس تمام *F.*; 6) *term. techn. med.* alvi deiectio, alvus soluta, laxa (باصطلاح اطبا اجابت طبیعت‌را گویند وآن عبارت از دفع شدن مانده بود از راه اسفل) *Bh.*; stool, purge, evacuation *Shaksp.*; 7) pro دستور consiliarius principis, Vezirus (وزیر) *B.*; 8) pro دستان s. داستان, ex quo decurtatum est (دستان ودست مخفف داستان), e. g.: ✿ نظامی ✿ بیندیش زان دستهای فراخ ✿ کز آوازه گردد گلو شاخ شاخ *Bh.*; 9) pro دسته manubrium, ansa, e. g. دستِ آسیا manubrium molae (چیزی که دست در آن زده آسیا گردانند) *Bh.*; دستِ سبو ansa hydriae, دستِ طنبور capulus vel collum citharae *Bh.*; 10) (in India) the actual collections (as opposed to *sist*, the assessment) *J.* — Cum persico دست convenit ar. دَسْت pl. دُسوت iisdem fere significationibus et aliis in arabica lingua usitatum et pro pers. دشت planities, desertum, positum, de q. fusius disputavit Quatremère in H. des Sult. maml. t. II, 2, p. 236, not. 47. — Inde دستِ افسوس manus maeroris, tristitiae (کف افسوس) *Bh.*; دستِ باد پیما *met.* manus, cuius motus inanes sunt (دستی که حرکتش لغو بود) *Bh.*; cf. infra versus sub phrasi دست برهم سودن e lex. *Bh.* allatus; دستِ امر thronus, solium Veziratus vel imperii (صدر ومسند وزارت وحکومت) *B.* in app.; دست برهم سوده *met.* i. q. دست افسوس *Bh.*; cf. infra دست برهم سودن; دستِ پسین s. دستِ آخر a) extremum opus (پس کار); b) pignus, quod in ultimo lusu ponitur (خصلی که قماربازان در آخر بازی بیکدیگر دهند); c) solium humile, inferius (مسند که در مرتبه ورتبه از مسندهای دیگر کمتر باشد) *B.*; cf. supra دستِ آخر p. 852 et exempla ibi allata; دستِ پیراهن *met.* manica (آستین) *Bh.*; دستِ بیعت manus in pactione facienda data (دستی که به بیعت داده شود) et *term. techn. doctorum* (باصطلاح مشائخ), quum دست به بیعت دادن significet: discipulum fieri (مرید شدن), e. g.: قاسم مشهدی ✿ مگو که پای بعهد قدیم بر زده ایم ✿ هنوز میطپد از شوق دست بیعت ما *Bh.*; دستِ خر *met.* a) penis asini, b) convitium grave (کنایه از نره خر وبمعنی دشنام مغلظه ماخوذ ازینست دشنام ودست متاسف) *Bh.*; *SHL.*, e. g.: شیخ شیراز ✿ کسم ومتحیم پای مرغی نیاورد پیش ✿ ولی دست خر رفت زانداره بیش *Bh.*; دستِ خصم a) ordo ille (آن دست) Nerdiludii vel Schahiludii, in quo magnum pignus ponitur (که در آن شرط وگرو بسیار کرده باشند), b) solium, in quo est altitudo aut detrimentum (مسندی که در آن رفعتی یا مضرتی باشد) *B.*; مسندی که در آن آفتی ومضرتی بسیار بود ودر فرهنگی بجای آفتی رفعتی هم دیده شده *HK.*; دستِ خوش *Bh.*, sec. *F.* et *HK.* دستْ خوش n. c. a) iocus, ludibrium (مسخرگی); b) mantile (دستمال); c) res facile acquirenda (چیزی که حصول آن سهل وآسان بود) *B. F.* sine exemplo; d) *met.* infirmus, subditus, submissus

(عاجز وزبون وزیر دست) *B. Bh.*, e. g. : شیخ نظامی ✿ پی سپر جرعهٔ میخوارگان ✿ مجد الدین ;*F.* دستخوش بازیء سیارگان ✿ بیلقانی ✿ تا دست خوشِ جهان شدم من ✿ در دست قناعتم مُکَّنْ *Bh.*; cf. vers. s. v. داری 1 p. 788 allatus et infra sub voce دستْ et دستِ خون ;8 دستکش (بسکون فوقانی وصحب جهنگیری) خون (باضافه آورده *Bh.* a) ultimus ordo Nerdiludii, in quo lusor, omnibus aliis rebus amissis, alveoli consors s. particeps factus, depositum usque ad ordinem decimum septimum, qui ultimus est, auxit et ipsam vitam vel corporis membra in aleam dat (بازی آخرین نرد است که کسی همه چیزرا باخته باشد ودیگر چیزی نداشته گرو بر سر خود یا یکی از اعضای خود بسته باشد وحریف ششدر کرده داورا بر هفده کشیده باشد) *B.*, e. g. : دست ✿ حکیم خاقانی خونست وهفده خصل حریف ✿ آه در ششدر خطر مایم *F.*, b) thronus regius, de cuius possessione multum sanguinis effunditur (مسند حکومتی که بر سر آن قتل وکشتن واقع شود) *B.*; دستِ راست a) manus dextra *et* ala dextra exercitus, e. g. : مولانا هاتفی در تیمور نامه ✿ بر آراسته شاهرخ دست راست ✿ که آن بر قدش جامهٔ بود راست *F.*, b) *met.* Vezirus supremus (وزیر اعظم) *B.*, c) largitio, donum (بخشش), ut in hoc hem. Schahnam. : ندارم دریغ از شما دست راست Gl. Sch.; دستِ کار رفته i. q. دست از کار رفته manus, quae ab opere destitit, e. g. : از ✿ صائب دست کار رفته ما بیخبر مباش ✿ چون بهلهٔ دستِ ماهیان ;*Bh.* دست در کمر بار میکنم et sec. *SHI.*, دستِ ماهان i. e. manus amasiorum aut pocillatorum (یعنی دست شاهدان وساقیان) *B.* in app.; دستِ مجلس primus in consessu locus (صدر مجلس) *B.* in app.; دستِ مردی *met.* potestas, potentia (قدرت وقوت) *B.*; دستِ موسی i. q. ar. ید بیضا; *met.* a) albedo vel splendor ex manu Mosis instar solis resplendens (سپیدی که از دست موسی چون آفتاب میتافت) *Bh.*, b) sol *B.*; دستِ وزارت solium (مسند) Veziratus *B.* in app.; cf. دستِ امر.

Phrases :

دست آختَن manum extendere ad alqd (دست دراز کردن وحرکت دادن آنرا بطرف چیزی), e. g. : شیخ شیراز ✿ چو نتوان بر افلاک دست آختن ✿ ضروریست با گردشش ساختن *Bh.*

دست اَز آستین بَر آوردَن s. بیرون آوردن s. بیرون کردن pro بر آوردن posito, manum ex manica efferre *Bh.*

دست اَز پا خَطا کَردَن *met.* manum et pedem errare facere, prae confusione (السن وایاغن شاشرمق), e. g. : مولانا طوسی ✿ مردم چین‌را خطائی مشک از بند می نهد ✿ میکند گر با سر زلف تو دست از پا خطا *F.*

دست اَز دامَنِ کَسی اَفگَندَن s. گُسِستَن pro افگندن posito *met.* separare (جدا کردن) *Bh.*

دست اَز دَهان بَر داشتَن *met.* aperte, impudenter, proterve loqui (بی پرده سخن گفتن وصرفه نکردن در دشنام دادن وگفتن فرح) *Bh.*

دست اَز سَر گِرِفتَن *met.* clementem, benignum non esse (بی شفقتی نمودن); 2) non respicere, nihil curare (بی توجهی کردن) *B.* In lex. *Bh.* legitur دست از سر کسی گرفتن signif. *met.* : auxilium recusare, negare (امداد واعانت دریغ داشتن) *Bh.*

دست اَز لِباس بیرون کَردَن *met.* induere vestem (پوشیدن جامه), quae loquendi ratio nititur more quodam vestiendi in Hindûstân usitato, sic descripto : پوشیدن جامه باین طرز که دست در آستین کنند برای ساعت نیک وباز بسر

آرند وپوشیدن آن بر وقت دیگر اندازند واین در هندوستان مرسوم است *Bh.*

دست أز ملست in hac phrasi vox دست significatione „victoria" vel „vices, ordo" accipienda est (فتح ونصرت ونوبت وفرصت) *Bh.*

دست أفشاندن *met.* saltare (رقاصی کردن); cf. infra دست افشان; 2) manifestare (آشکارا ساختن) *B.*; 3) cum از r. recusare, abnuere (ابا نمودن) *B.*; et 4) separari, relinquere (جدا شدن وترك کرفتن) *Bh.*; ترك دادن *B.*, c. بر, e. g.: خواجه سلمان ✿ دنیا چو کرد تشبث بدامنت ✿ افشاند همت تو بسر آن خاکسار دست *F.*

دست أنداختن manus iactare vel movere, *met.* natare (شنا کردن وشناوری) *B.*, sed lex. *Bh.* auctor addit: درین تامل است exemplo non allato; cf. infra دست انداز.

دستِ او نمیرود *met.* opus ex manu illius non evadit (کاری از دست او نمی آید), e. g.: طالب آملی ✿ طاوس وش زبس بعمارت مقیدم ✿ دستم نمیرود که زگِل پا بر آورم *Bh.*

دست بآب رساندن *met.* lotionem sacram facere (وضو کردن); 2) contaminare (از اهل زبان به تحقیق پیوسته که بمعنی ریدن است) *Bh.*

دست پاچه شدن *met.* turbatum, perculsum fieri (مضطرب وسراسیمه شدن); unde دست پاچه کردن turbare, percellere *Bh.*

دست بحریف فرو کوفتن manus pulsare cum aemulo *met.* ad luctationem se accingere, quod dicendi genus sic describitur in lex. *Bh.*: این صور در هنگام کشتی گرفتن پدید می آید یعنی آماده هم آوردی وبرابری با او شدن چه رسم پهلوانانست که چون با حریف بسر کشتی آیند دستهای خود بر شانه کوبند وآن کنایه از اظهار توانائی وپر زوری خود است *Bh.*

دست باختن i. q. دست گستاخ کردن q. v., e. g.: خواجه شیراز ✿ چو جای بزم بود بیند بجام بازد دست ✿ چو وقت رزم بود تیغ جانشان گیرد *Bh.*; cf. infra دست باز.

دست باز داشتن c. از r. manum retinere, i. e. desistere a re; cf. H. Sam. 46, 3.

دست بالین کردن caput in manum curvatam ponere (دست را خم داده بزیر سر گذاشتن), ut pauperes pulvinare carentes facere solent *Bh.*

دست با من ده „da mihi manum", loquendi genus in summa laetitia et voluptate adhibitum (واغلب که مضمون هندیست) *Bh.*

دست بَبَر زدن manum in pectus ponere *met.* accipere (قبول کردن) Gl. Sch.

دست بدامن کسی دادن i. q. manum pactioni faciendae dare (دست بیعت دادن), quo *met.* significatur: discipulum fieri (مرید شدن) *Bh.* Cf. supra p. 853 دستِ بیعت.

دست بدست آمدن de manu in manum venire; cf. Gul. 43, 15.

دست بدست بردن *met.* celeriter ferre (زود وشتاب بردن); 2) ad honores evehere (باعزاز واکرام بردن) *Bh.*

دست بدستِ حریف دادن initio luctationis manus aemuli prehendere (در شروع کشتی دست یکدیگر گرفتن چنانچه رسم است) *Bh.*

دست بدست دادن manus dare inter se *met.* i. q. دست بدلال دادن q. v. *Bh.*

دست بدست رسیدن *met.* celeriter pervenire; 2) ad honores pervenire *B.*; cf. دست بدست بردن.

دست بدستِ کسی پیوند کردن *met.* auxilium ferre alicui (امداد واعانت کردن) *Bh.*

بُردَن .s بَر داشتَن .s دست بَدُعا بَر آوَردَن s. زَدَن pro بر آوردن posito *met.* manus in bonorum apprecatione tendere (بلند کردن دست در وقت دعا خواستن) *Bh.*; cf. دست بر فلک شدن.

دست بَدَلّال دادَن i. q. دست بزیر شال بردن *met.* paratum esse ad mercaturam faciendam (در صدد بیع وشرا بودن), quod loquendi genus more in Hindûstân usitato nititur sic descripto : چه رسم است که حالت شخیص قیمت کالا دلال نخستین دست بایعرا زیر جامه بدست خود گرفته باشارات معینه اصابع تعین قیمت کنند وبعد از آن بهمین دستور بمشتری اخبار کنند ودر هندوستان این رسم مخصوص دلالان خاص است *Bh.*

دست بَدَندان گِرِفتَن s. گَزِیدَن *Bh.* s. کَندَن pro گرفتن posito *Bh. B.*, manum dentibus prehendere s. mordere s. fodere *met.* dicitur de homine irato vel afflicto vel cura confecto vel poenitentiam agente (حالتی است که در هنگام غضب وخشم وتحسر وتاسف بر آدمی طاری میشود) *Bh. B.*

دست بَدِیوار دادَن s. کَشِیدَن pro دادن posito s. دست بر دیوار بودن dicitur de eo, cui oculi praestricti sunt (از خیرگی چشم), qui caeci instar manu murum tangit, ut viam ad domum invenire possit *Bh.*

دست بَر اَبرو گِرِفتَن, s. بر بالای pro بر posito, *met.* intueri non posse (تاب نظاره نیاوردن) *Bh.*

دست بَر اَفشاندَن i. q. دست افشاندن 1 saltare, e. g. : شیخ شیراز ✿ قاضی ار با ما نشیند بر فشاند دسترا ✿ محتسب گر می خورد معذور دارد مسترا *Bh.*

دست بَر آوَردَن c. ب r. *met.* aggredi, suscipere alqd; cf. H. pr. reg. 9 v., 6; 2) supplicare, deprecari, intercedere (دعا کردن وشفاعت نمودن); 3) educare, instituere (تربیت کردن); 4) superare, vincere (غالب آمدن); 5) praetendere (دعوی نمودن) *B.*

دست بَر بالای یَکدیگَر نِهادَن *met.* nihil agere, otiosum esse (بیکاری وبیشغلی) *Bh.*

دست بَر تَختَه بَستَن, s. چوب pro تخته posito, manum ligno alligare *met.* infirmum, impotentem, otiosum reddere (عاجز ساختن وبیدخل کردن ومعطل وبیکاری گردانیدن) et est genus supplicii (سیاست) *Bh.*

دست بَر تَرکَش نِهادَن *met.* ad bellum se accingere (مهیا جنگ شدن) *Bh.*; 2) semet ornare, exornare (خودرا آراستن) *B.*, de amasia dictum *Bh.*; sec. *F.* phrasis دست بر ترکش زدن significat : mirum quid facere (عجب ایش ایتمک) allato hoc versu poetae : زان کمان ابرو زچاك دل کشیدم تیر آه ✿ در صف عشاق دستی باز بر ترکش زدم, in quo tamen prior significatio intelligenda videtur.

دست بَر چَشم نِهادَن *met.* accipere (قبول کردن) *Bh.*

دست بَر داشتَن manus tollere *met.* c. از r. relinquere, missum facere alqd (ترک) *B.* s. v. بدرود; et *term. techn. luctatorum* sic descriptus : باصطلاح کشتی گیران دست خود بر زمین بند کردن وحریفرا بدعوی گفتن که بر دارد *Bh.*

دست بَر دَر زَدَن ianuam pulsare (مرادف انگشت بر در زدن) *Bh.*

دست بَر دست زَدَن manus collidere Gul. 149, 19.

دست بَر دِل گُذاشتَن s. نِهادَن pro گذاشتن posito, *met.* cor vel animum occupare (ضبط دل کردن); 2) retinere, arcere (منع وباز داشتن); 3) i. q. دست بر سینه نهادن (تسلی دادن) *Bh.*; 4) sec. *F.* sibi *aut* desideriis *aut* cupiditatibus suis vim inferre (جانند جبر ایلمک), e. g. : مولانا

شاهی ☆ چند بینم رخ خوبان ودل از دست دهم ☆ وقت آنست که دستی بنهم بر دل خویش *F.*

دست بُردَن c. از r. praevalere, excellere (سبقت کردن وپیشدستی نمودن) *Bh.*; cf. دستبرد.

دست بَر دوش افکَندَن s. انداختن pro افکندن posito, *prae infirmitate* manum humero alicuius imponere, *ut incedere possit Bh.*; unde دست بر دوش انداخته بر خاستن manu humero alicuius imposita surgere *Bh.*

دست بَر دوش زَدَن *met.* clementem, benignum esse (مهربانی وشفقت کردن از قبیل دست بر پشت زدن که مرسوم هندوستانست) *Bh.*, e. g. : ☆ صائب سنگی که میزنند بمن آن طفل شوخ چشم ☆ دست نوازشی است که بر دوش میزند *Bh.*

دست بَر دوشِ کَسی داشتَن *met.* obedire alicui (مطیع بودن) *HK.*

دست بَر دَهان بُردَن manum ori immittere *met.* i. q. دست بدندان کندن *B.*

دست بَر دَهان کَردَن *met.* edere (خوردن) *B.* et sine verbo کردن est nom. comp. eadem significatione *B.*

دست بَر دیوار بودَن i. q. دست بدیوار دادن *Bh.*

دست بَر رُخ گِرفتَن s. رو pro رخ posito, *met.* vultum tegere (پوشیدن) prae pudore *Bh.*

دست بَر رویِ نهادَن s. سر pro روی posito, *met.* i. q. دست بر بالای یکدیگر نهادن *Bh.*

دست بَر سَر گِرفتَن manum ad caput apponere aut ad salutandum (در مقام ادای تسلیم وکورنش), aut ad calamitatem vel miseriam significandam (در محل شدت درد وضعف) *Bh.*

دست بَر سَر کَشیدَن i. q. دست بسر کردن *met.* veniam dare, valedicere (از سر وا کردن ورخصت دادن کسیرا که مخل دانند واین گویا سلام رخصت است) et alio loco : کنایه از وداع یکدیگر کردن ورخصت دادن چه درین هنگام دست بر سر هم مینهند e. g. : راز ☆ اشرف داری نبود شیوهٔ زاهد چو سبو ☆ از در میکده‌اش دست بسر باید کرد coll. : رفیع واعظ قزوینی ☆ در دلاسائی پریشانان مبش از شانه کم ☆ کز نوازش زلفهارا دست بر سر میکشند *Bh.*

دست تو بر سر من i. q. دست بر سرِ من *B.* in app.

دست بَر سَر نِهادَن manum in caput ponere *met.* salutare (سلام کردن), more in Hindûstân usitato; cf. supra دست بر سر گرفتن; 2) accipere (قبول کردن) *Bh.*

دست بَر سینه نِهادَن manum in pectus ponere, *met.* solatium afferre *Bh.*; cf. دست بر دل گذاشتن 3.

دست بَر فَلَک شُدَن tendi, de manibus in bonorum apprecatione, e. g. : خواجه نظامی ☆ چو این داستان گفت شد یک بیک ☆ بنوشنده‌را دست شد بر فلک *Bh.*

دست بَر کاری بَستَن operam in re perficienda adhibere (ابرام واستادگی در آن کار کردن) *Bh.*

دست بَر گُلو آوردَن *met.* strangulare (گلو افشردن) *B.*

دست بَر کَمَر داشتَن s. زدن pro داشتن posito, manus ad zonam apponere *met.* significat iactare se et ostentare (رعنای وخودنمائی ونخوت وغرور کردن) *Bh.*

دست بَر کَمَر ماندَن *met.* i. q. دست بر کمر داشتن; 2) nihil agere, otiosum manere (بیکار ومعطل ماندن) *Bh.*

دست بَر کَندَن c. از r. relinquere, missum facere alqd (ترک آن کردن) *Bh.*

دست بَر مالیدَن *met.* se parare, accingi ad alqd (آماده ومهیا شدن برای کاری) *Bh.*

دست بَر نَداشتَن c. از ps. non se sciungere ab alqo, donec optatum impe-

traverit (از سرش وا نشدن بدون حصول مقصود), e. g. : جلالا کشی یقین تخلص ✿ ازو تا نقد آمرزش میگیرم نمیمیرم ✿ چو مزدوری که دست از کار فرما بر نمیدارد *Bh.*

دست بَر نِهادَن *met.* indicare, significare (نشان دادن), e. g. : انوری ✿ تو در آن اندازهٔ از کبریا کاندر وجود ✿ هیچکس‌را دست بر نتوان نهادن کو همم است *Bh.*

دست بَر غَم سودَن manus atterere, scil. maerore vel tristitia, e. g. : ✿ صائب چون نبشد گوهر دندان صدف خمیازه ایست ✿ دست افسوسی بود بی گوهر دندان صدف ✿ چون نسایم دست بر غم کز شمار نقد عمر ✿ رنگ افسوسی بدست باد پیما منده است *Bh.*

دست بزیرِ زَنَخ سُتون کَردَن mentum manui tanquam fulcro imponere *met.* meditari (متفکر شدن); 2) tristem, sollicitum esse (غمگین شدن) *B.* in app.

دست بِزیرِ سَنگ آمَدَن, s. آمدن pro بودن et بزیر pro زیر s. در تهِ posito, *met.* submissum, captum, afflictum vel supplicio affectum esse *Bh.*

دست بِزیرِ شَل بُردَن i. q. دست بدلال دادن *Bh.*

دست بَسَر کَردَن i. q. دست بر سر کشیدن *Bh.*

دست بسینه نِهادَن manum in pectus ponere, quod reverentiae praestandae caussa fit; salutare (نوعی از تعظیم متعارف هندوستانست که آنرا سلام کردن گویند) *Bh.*

دست بشاخی اَفکَندَن, s. بر شاخی pro بشاخی *Bh.* s. زَدَن pro افکندن *B.* posito, *met.* amatum vel amicum novum sumere (معشوق ویار نو بهم رسانیدن) *B.*; یار نو گرفتن *Bh.*; 2) novum quid velle (مراد نو خواستن) *Bh.* vel votum s. optatum novum eligere (مراد ومطلب نوی اختیار کردن) *B.*

دست بکیسه وعشق بدروازه „manus in crumena et amor foras“ *met.* dicitur de illo, qui opes amori praefert *B. Bh.*

دست بَه بیعَت دادَن *met.* discipulum fieri *Bh.* v. supra s. v. دستِ بیعت.

دست بَه تَختَه بَستَن i. q. دست بر تخته بستن *Bh.*

دست بَهَم دادَن i. q. دست دادن 1, 2 et 3 *Bh.*

دست بیرون کَردَن i. q. دست بر آوردن; 2) manum amputare (بریدن) et c. از *met.* amovere, abstrahere a re quacumque (سر نسندن قطع علاقه ایلمک), e. g. : حکیم انوری ✿ با چنین دست مرا دست برون کن پس ازین ✿ گر قناعت نکند دست کشد پیش نیاز *F.*; 3) *met.* a) i. q. دست زدن *B.*, b) pugnare, certare (جدال وقتال کردن) *Bh.*

دست پیش آوردَن, s. کَردَن pro آوردن posito, *met.* mendicare (گدائی کردن) *Bh.*; cf. infra دست پیش.

دست پیش داشتَن *met.* donare, largiri (بخشش کردن), e. g. : تاثیر ✿ خجلتم هست اگر قدرت احسانم نیست ✿ دست اگر پیش ندارم سر من در پیش است *Bh.*

دست پیشِ دَهن گِرفتَن manum ad os apponere, quod politioris humanitatis homines colloquentes facere solent, ne forte saliva vel odor oris in illum, quem alloquuntur, penetret *Bh.*

دست پیشِ کَسی داشتَن *met.* arcere alqm (منع کردن); 2) manus iungere (بستن) coram alqo *B.*, reverentiae praestandae caussa (اعزاز واکرام وی کردن) *Bh.*; 3) manus supplicando tollere (بدعا بر داشتن); 4) mendicare (گدائی کردن) *B. Bh.*

دستِ پیشین‌را بَدَل نیست *met.* „est idem rerum status, qui antea fuit“ (ایش اولکی ایشدر), e. g. : ✿ مولانا جامی

زبان دهررا زبن به مثل نیست ✿ که گویند دست پیشینرا بدل نیست *F.*

دستِ تو بَسِر بَست دَهانِ تو نَمید „manus tua ligavit, os tuum respiravit“ proverbium, quo poenitentiae significandae caussa utuntur, si quis opus vel negotium aggreditur, quod nil aliud nisi detrimentum importat *B.* in app.

دستِ تو بَسِر سَرِ مَن *met.* „quod tibi obtigit etiam mihi obtingat“ (هرچه ترا نصیب ومیسر شد مرا هم نصیب شود) *B.*

دست حَمایل کَردَن *met.* manu collum complecti (دست در گردن کسی انداختن) *Bh.*

دست دادَن *met.* evenire, accidere, contingere (حاصل شدن وبفعل آمدن) *B. Bh.*, coll. وجمعیت خاطرش دست داد Gul. 30, 8; 2) pactionem facere (عهد بستن) *Bh.*; 3) vendere (بیعت کردن) *B. Bh.*; 4) obsequi, se subiicere (رام [B. آرام] گردیدن ومضبوط گشتن) *HK. B.*

دست داشتَن c. از r. desistere ab alqa re, se abstinere a re, omittere alqd (باز ماندن), e. g.: حافظ ✿ دست از طلب ندارم تا کام من بر آید ✿ یا تن رسد بجانان یا جان زتن بر آید *Bh.*, coll.: زعشرت مال داران دست دارند Jos. et Zul. 144 med., qua significatione dicitur etiam بر داشتن et کشیدن pro داشتن *Bh.* et cum از p. requiescere sinere alqm, requiem concedere alicui, coll. دست از من بدار „da mihi facultatem quietis“ Gul. 60, 5; 2) c. به s. بر r. potiri re (غالب وتوانا بودن بر چیزی), qua significatione dicitur etiam یافتن s. کردن s. رسیدن s. آوردن pro داشتن, e. g.: شیخ شیراز ✿ کنون دشمن بد گهر دست یافت ✿ سر دست مردی وجهدم نیافت ✿ گر دست بجان داشتمی همچو تو بر ریش ✿ نگذاشتمی تا بقیامت که بر آید *Bh.*

دست دِراز کَردَن c. بـه r. manus protendere, e. g. بغارت ad diripiendum H. Sam. 178, 9, *met.* iniuriam, violentiam exercere (دست باختن), e. g.: کمال خجند ✿ چشمت بسعی غمزه در فتنه باز کرد ✿ زلفت بظلم دست تطاول دراز کرد *Bh.*; cf. infra دست درازی; 2) cum پیش pers. i. q. دست پیش کسی داشتن *Bh.*

دست دَر آستین داشتَن *met.* occultare manum in manica (پنهان کردن دست در آستین) *Bh.*; 2) nihil agere, otiosum esse (فارغ بودن از کارها) *B.*; معطل وبیکار بودن *Bh.* Utraque significatione pro داشتن dicitur etiam شکستن s. کشیدن s. کردن *Bh.*

دست دَر آستین کَردَن *met.* i. q. دست در آستین داشتن *Bh.*; 2) manum arcere ab opere; abstinere labore (باز داشتن ومنع کردن از کاری هم نسندن ال) *B.*; چکمه *F.*; 3) pugnare, certare (جنگ کردن) *B.* in app.

دست دَر بَغل بُردَن s. داشتن s. نهادن pro بغل بردن posito, *met.* nihil agere, otiosum esse *Bh.*

دست دَر حَنا گُذاشتَن *met.* i. q. دست در بغل بردن *Bh.*

دست دَر خون زَدَن *met.* pugnare (جنگ کردن), ut in hoc versu Schahn.: روم خیمه بر شرف جیحون زنم ✿ ابا دشمنان دست در خون زنم *Bh.*

دست دَر دَندان ماندَن *met.* attonitum, perculsum manere (متعجب وحیران ماندن) *Bh.*

دست دَر دَهن گِرِفتَن *met.* prohibere a loquendo (منع کردن از گفتن), e. g.: شانی تکلو ✿ تو با من همزبانی ومرا صد آرزو در دل ✿ که چون خواهم بگویم شرم دستم در دهن گیرد *Bh.*

دست دَر رِکاب زَدَن *met.* in habenas alicuius currere (دویدن در جلو کسی),

e. g.: میرزا بیدل ☆ کنون که میگذرد عیش چون نسیم زباغ ☆ چو گل خوش آنکه زند دست در رکاب ایاغ Bh.

دست در روغن داشتن *met.* opibus abundare (ثروت ومکنت داشتن) *Bh.*

دست در کاری زدن *met.* opus aggredi (شروع کردن در آن) *Bh.*

دست در گریبان کسی بودن *met.* certare, rixari cum alqo (آویزش وپیکار کردن) *Bh.*

دست در گل داشتن *met.* paratum esse ad colendum vel cultum reddendum alqd (آماده تعمیر بودن), e. g.: صائب ☆ گرچه در تعمیر جسمم غافل از دل نیستم ☆ دست در گل دارم اما پای در گل نیستم *Bh.*

دست در گلو کردن *met.* dedecorare, ignominiae exponere (رسوا وبی حرمت کردن) *Bh.*

دست در کیسه زدن *met.* liberalem esse, largiri, donare (سخاوت وجوانمردی کردن) *B. Bh.*

دست در کیسه شدن *met.* impleri, de crumena, i. e. opes congerere (پر شدن) (یعنی بهم رسانیدن سامان) *B.* in app.

دست دستِ اوست *met.* superior est, praevalet (کنایه از تسلط وغلبه وزیادتی) *B.*, respondens phrasi synonymae حکم حکم اوست *Bh.*

دست رسیدن accidere, contingere; unde گر دست رسد „si contingit“ Gul. 117, 15.

دست روان کردن manum currere facere in scribendo, de pueris, qui literas scribere discunt, dictum (آنست که اطفال چون ابتدا بنوشتن میکنند نخست بالای لوح مدی ازین سر تا آن سر میکشند تا دست روان شود) *Bh.*

دست زدن coll. دست زن manu ferire rem; 2) c. به s. با pe. accedere ad alqm; unde دست زدن با پادشاه se opponere, adversari regi (برابری با پادشاه کردن در همه چیز) *B.*: cf. infra دست با پادشاه; 3) sonum edere manibus modulate collidendis (آواز دادن بدو دست باصول مرادف کف زدن); 4) *met.* laetum, hilarem esse (خوشحالی کردن) *Bh.*; cf. infra دست زن.

دست زیر کف ماندن *met.* i. q. دست بزیر سنگ آمدن *Bh.*

دست شستن c. از relinquere, missum facere alqd (ترک دادن) *B.*; cf. Gul. 169, 23; renuntiare rei Pend. 115, 6; 2) spe destitui (نا امید شدن) *B.*, e. g.: ابو المعانی ☆ دیگرانرا وفا چو کرد نهان ☆ دست شستند عاشقان از جان *F.*; cf. infra دست شوی.

دست صلیب کردن s. دست صلیبی کردن *B.* *Bh.* manus instar crucis iungere *coram alqo* (دست بستن پیش مخلوق) *Bh.*; *met.* ad servitium se accingere (آماده خدمت شدن), e. g.: خواجه نظامی ☆ پیش کسی دست صلیبی مکن *Bh.*

دست فراز بردن manum admovere, afferre *rei* c. ب Schahn. ed. Mohl t. I, 54, 92, ubi Mohl male دست بردی دراز legit pro فراز, quod offert ed. Calc.

دست فرو کوفتن c. با pe. v. supra s. v. دست ب حریف فرو کوفتن.

دست فشاندن i. q. دست افشاندن.

دستِ فلان مریزاد „ne spargat manus cuiusdam“, quod votum dicitur de illo, ex cuius manu opus quoddam apparuit (دعائیست مشهور وشخصی که از دست او کاری نمایان بر آمده باشد گویند), e. g.: حافظ ☆ مریزاد دستی که انگور چید ☆ ملغزاد پائی که در خم فشرد ☆ سیر گلشن میکنم مست تماشائی بهار ☆ دست شاخ گل نریزد می بجامم میکند *Bh.*

میکردند ومیگرفتند ومیکشتند Mirch. in Wilk. Chr. 160 med.; 2) *met.* liberalem, largum esse, donare *B. Bh.*

دست کشیدن manu tangere, palpare (دست مالیدن ولامسه کردن); 2) *met.* manus porrigere, afferre *alienae rei* (دست درازی نمودن); 3) c. از r. manus protendere, i. e. arcere (منع کردن); 4) nihil agere, otiosum esse (فارغ شدن از کاری) *B.* Cf. infra دست کش.

دست کفچه کردن manum admovere, porrigere ad rem quandam accipiendam, i. e. *met.* mendicare (دست فراز کردن برای چیزی گرفتن وآن کنایه از گدیه است) *Bh. B.*

دست کندن *met.* i. q. دست گزیدن *B.*

دست نمودن *met.* vim et potentiam suam manifestare (اظهار قدرت وقوت نمودن) *Bh. B.*; قدرت خود ظاهر کردن Gl. Sch., e. g. in hoc versu Schahn.: یکی بر خروشید چون فیل مست ✿ سپر بر سر آورد وبنمود دست *Bh.*; 2) primum consessus locum monstrare (صدر ومسند مجلس نمودن) *B.*

دست وا کردن i. q. دست گشادن *Bh.*

دست وپا افشاندن manus et pedes iactare, ut fit in agone mortis (نزع), in mactando (بسمل), simil. *Bh.*; cf. دست وپا زدن 3.

دست وپا بوسیدن *met.* pede conculcatum, submissum reddere (پامال وذلیل کردن) *Bh.*

دست وپا زدن *B.* et کردن pro زدن posito *Bh.*, *met.* omnem operam et diligentiam adhibere (سعی وجهد کردن) *Bh.*; 2) summopere flagitare (طلب کردن بجد وجهد تمام); 3) mortis doloribus angi, animam agere (جان کندن) *B.*; cf. دست وپا افشاندن.

دست وپا گم کردن *met.* perturbari, percelli (مضطرب وسراسیمه شدن) *Bh.*; se ipsum perdere (کندوبی یتورماق) *F.*, e. g.:

دست قطع کردن manum amputare (بریدن); 2) *met.* pugnare, certare (جدال وقتال کردن) *Bh.*

دست قلم کردن i. q. دست قطع کردن *Bh.*; cf. infra دست قلم.

دست گذاردن praedam tradere s. praedandum dare (تسلیم کردن غنیمت), e. g. in hoc versu poetae cuiusdam: بیا بگذار پیش شاه ما دست ✿ که از بوی کباب دل شوی مست *Bh.*

دست گرفتن *met.* arcere ab opere perficiendo (منع کردن وباز داشتن از کاری); 2) auxilium ferre, iuvare (مدد کردن); 3) manum amputare (بریدن) *Bh.*

دست گزیدن manum mordere *met.* i. q. دست بدندان گزیدن *B. Bh.*

دست گزیدن primum in consessu locum (صدر مجلس ومسند) eligere *B.*

دست گستاخ کردن i. q. دست گذاردن, e. g.: طالب آملی ✿ بگیم ناخن ودستم بسیند کن گستاخ ✿ که زیر دامن این پنبهء جراحتهست *Bh.*

دست گسستن s. دست در گسستن c. از separare a re (جدا کردن), e. g.: شیخ شیراز ✿ چو دست از همه حیلتی در گسست ✿ حلال است بردن بشمشیر دست *Bh.*

دستِ کسی دادن i. q. بدست کسی دادن manui alicuius tradere *Bh.*

دستِ کسی گرفتن *met.* auxilium ferre alicui, iuvare alqm (امداد واعنت وی کردن) *Bh.*; cf. supra دست گرفتن 2.

دست گشادن manum aperire *ad faciendum alqd*, unde incipere, aggredi *opus* Frag. 32, 23, et oppositum est phrasibus دست بلند et دست بستن کردن et دست دراز کردن *Bh.*; et cum dat. ps.: ad arbitrium agendi potestatem dare, coll.: لشکررا دست گشاده گردانید تا بهر جانب میرفتند وتاختن

شیخ سعدی ✿ خواهم اندر پایت افتم
دامنت گیرم بدست ✿ چون ترا بینم
زشادی دست وپا گم کنم *F.*; 2) sec.
al. prae timore mentis expertem fieri,
quae significatio in lex. *Bh.* sic pro-
batur : بعض محققین میفرمایند که گم
کردن خود بمعنی مغرور وتکبر بودنست
ونشناختن مرتبه خویش وازین مطلع
بمعنی بیخودی وبیهوشی از کمال ترس
معلوم میشود واین شاید که فارسی بلیغ
باشد *Bh.*, e. g. : از خویشرا ✿ مفید
بیم چرخ کینهور گم کرده ام ✿ دست
وپا چون طفل از ترس پدر گم کرده ام ✿
ظهوری ✿ گم کند محرم چو هنگام عتابش
دست وپا ✿ عفو او پنهان نهد لفظ
امانش در دهان *Bh.*; cf. supra p. 766
خویشرا گم کردن.

دست وبغل بودن, s. رفتن .s شدن .s گشتن
pro بودن posito, *met.* aequalem, so-
cium esse vel fieri (دست در بغل یکدیگر
درآوردن تا حریفرا بزمین بنوازند وبعضی
بمعنی برابری ومساهمت هم گمان برده
اند) *Bh.*

دست وتیغی دارد „robur et gladium pos-
sidet“ de fortitudine dictum (در مقام
شجاعت) *Bh.*

دست ودلی دارد „potentiam et cor possi-
det“ de liberalitate dictum (در مقام
سخاوت) *Bh.*

دست ودهان آب کشیدن, s. باب pro آب
s. دست ورو تازه pro دهان posito et رو
s. کردن pro شستن posito, تازه کردن
manus et os lavare *Bh.*

دست وگردن گشتن با کسی *met.* familia-
rissimum fieri cum alquo (کمال اختلاط
وگرم جوشی) *Bh.*

دست وگریبان شدن c. با ps. *met.* proxi-
mum fieri cum alqo; 2) certare,
rixari cum alqo (نهایت قریب شدن
وآویزش وپیکار کردن) *Bh.*

دست یافتن *met.* superare, vincere
c. بر *B.* (مستولی گردیدن وظفر یافتن)
Gul. 44, 8. 10; 2) voto potiri (بمراد
رسیدن); 3) in consuetudinem venire,
more et usu recipi (عادت شدن) *B.* Cf.
infra دست یاب et دست یافت et دست یافته.

دستی که نتوان برید باید بوسید *met.* id,
a quo separari non potest, summa ob-
servantia servandum vel custodiendum
est (یعنی چیزیرا که از خود جدا نتوان
کرد اورا باعزاز تمام پیش خود نگاه باید
داشت) *Bh.*

دست یکی کردن c. با p. consentire cum
alqo (با او اتفاق کردن) *Bh.*

از دست آمدن s. بر آمدن pro آمدن posito,
met. posse, valere Gul. 79, 22. 193,
19. 20.

از دست بر گرفتن *met.* in nihilum redigere
(نیست ونابود گردانیدن) *B.*

از دست دم جستن *met.* mori (مردن) *B.*

از دست رفتن, s. شدن pro رفتن posito,
met. amitti, perire, perdi (ضائع
گذاشتن) *HK.*, coll. از ملک قدیم
ونزدیک دست رود H. Sam. 178 fin. et
بود که کار از دست برود i. e. nec procul
aberat, quin omnia perdita essent *ibid.*
118, med. coll. سر رشته اختیارش از
دست شود Wilk. Chr. 183 med.:
2) perculsum, mentis expertem esse
(بیخودی وبی اختیاری واضطراب
کردن) *B.*

از دست گذشتن *met.* relinquere, missum
facere (وا گذاشتن ودست بر داشتن) *B.*
in app.

بدست افتادن accipere, adipisci, obtinere.

بدست آوردن consequi, nanciscí, capere,
occupare; cf. Gul. 37, 14, Pend. 37
l. ult. H. Sam. 40, 8, Chr. Sch. 105,
313, Not. et Extr. t. IX, 219, 13.

بدست باش imp. locutionis بدست بودن.

بدست بودن *met.* cognitum habere, atten-
dere (با خبر بودن وآگاه وهشیار بودن)
B. Inde imp. بدست باش *met.* a) at-
tende, b) in promtu sis, noli deesse,
deficere (از خودرا باخبر باش وآگاه)

(B., e. g. : شیخ دست مده وتقصیر مکن سعدی ☆ چو بر ولایت دل دست یافت لشکر عشق ☆ بدست باش که هر بامداد یغمائیست ☆ خواجه حافظ ☆ کرت زدست بر آید مراد خاطر ما ☆ بدست باش که خیری بجای خویشتن است F.

بَدستِ چَپ شُمَردَن manu sinistra numerare, quo *met.* copia et magnitudo significatur, quum in computando numeri singuli et denarii numerari soleant extremis digitis manus dextrae, centenarii autem et millenarii extremis digitis sinistrae *B.*

بَدست شُدَن i. q. بدست آمدن in manum venire, obtinere, adipisci *B.*

بَدست گِرِفتَن to take in hand, to handle *R. J.*; cf. بر دست گرفتن.

بَر دست رَفتَن agere, facere.

بَر دست گِرِفتَن in manum sumere; cf. *B.* s. v. بخور مریم supra p. 198.

بَر دو دست گِرِفتَن *met.* totis viribus incumbere rei, e. g. : جوان از بیم جان الحاح بر دو دست گرفت, i. e. „iuvenis prae timore vitae amittendae summo studio urgebat“ Anv. Soh. 121 v. l. 19.

دَر دست آمَدَن *met.* obtinere, nancisci *Bh.*

دَر دست گِرِفتَن in manum sumere *met.* aggredi alqd, coll. یاران با وی مخاصمتی بر دست گرفتند Anv. Soh. 172, 13.

دَر بدست وَپا اَفگَندَن i. q. دست وپا بوسیدن *Bh.*

دَر دست وَپای کَسی اُفتادَن s. پیچیدن pro افتادن posito, *met.* urgere, sollicitare (سماجت وابرام کردن) *Bh.*

دو دست بَر داشتَن e. از r. prorsus renuntiare rei Bost.; cf. supra دست بر داشتن.

زیر دست آوَرْدَن subigere, vincere Chr. Sch. 100, 235, unde راهرا زیر دست آوردن iter conficere, emetiri *ibidem* 102, 255.

دَستا ex دستار decurtatum q. v. *B.*

دست آبراز n. c. i. q. دست افراز q. v. *F.*

دَست آبرَنجَن n. c. i. q. دست برنجن *B.*

دَستاد multus (بسیار), e. g. : میر نظمی ☆ به پیشش آمد وبیداد کرده ☆ مرا جور وستم دستاد کرده *F.*

دَستادَست (دست repet. inserta lit. ا) de manu ad manum i. e. 1) emtio, quae fit praesentibus numis (سودای نقدانقد یعنی چیزی بگیرند وهمان لحظه قیمت بدهند) *B.*, e. g. : ابو شکور ☆ ستد وداد مکن هرگز جز دستادست ☆ که پسادست خلاف آرد وصحبت ببرد *F.*, qua significatione oppositum est پسادست s. پستادست s. دست با دست s. پادست; 2) i. q. بدست q. v. *Bh.*; 3) concursus duorum exercituum, quum dicant, e. g. سپاه از هر دو طرف دستادست شکند; 4) alae duae exercitus (یمین ویسار وجناحین) *F.* sine exemplo.

دَستار imp. locutionis دست آوردن et part. praes. significatione (امر وفاعل نیز آید) *B.*

دَستار (suff. آر) [مرکب از دست وآر که کلمه نسبت است] n. s. fascia, cidaris, qua homines loco et dignitate conspicui caput obvolvere solent (ar. عمامه turc. صارق) *F.*; a turban *Shaksp.*; qua significatione coniungitur cum verbis پیچیدن, بستن, چیدن, آشفتن et پریشان شدن *Bh.*; cf. infra دستاربند, plur. دستاربندان; 2) mantile, sudarium (منديل وروپاك) *B.*, t. مقرمه *F.*, coll. : ای تهی دست رفته در بازار ☆ ترسمت پر نیاوری دستار Gul. 7, 7, in quo de linteo alimentis portandis dictum est; 3) decurtatum (مخفف) ex دستارخوان mantile mensale, ut in hoc hem. Schahn. : نوشته بدستار چیزی که برد Gl. Sch.; 4) sec. *F.* i. q. داستار s. داسار q. v. — Inde اهل دستار i. q. دستاربندان q. v.; دستارِ مثقب lignum quoddam in manubrio terebrae sic descriptum : چوبی که بر دسته مثقب باشد وسر دسته مذکور دران بود ووقت گردانیدن مثقب در میان

آن بگردد وآنـرا نجار بدست دویمر بگیرد وبـزوری کشد تا زود سوراخ شود : e. g. وحید در تعریف منقب ۞ زمعی گرش لوتهی کرد ریش ۞ ولی رفته کارش بدستر بیش *Bh.*; چون دستار *met.* albus (سفید), unde چشم چون دستار *met.* oculus caecus (نبیند), e. g. : صائب ۞ زآهو تا جدا شد نافه چون دستار شد مویش ۞ غـریبی در جوانی آدمیرا پیر میسازد *Bh.*

دَستاران merces vel pretium, quod ante praestitam operam in antecessum datur; 2) congiarium, munusculum (شکـرانه ومـژدگانی) *B.* Videtur pluralis vocis دستر ex دست et آر ab آوردن compositae. Alia forma est درستاران q. v.; cf. برمغاز.

دَستارِ بزرگ (بسکون) *met.* curruca (قلتبان), e. g. : شفائی ۞ با بوی تو کوچکدل ودستار بـزرگ است ۞ آوردهء از پشت پـدر شان دیوثی *Bh.*

دَستاربَند n. c. a servant, who makes up the turban *Shaksp.*; 2) plur. دستاربندان, qui fascia, cidari caput obvolvunt, respondens ar. ارباب العمائم, i. e. *met.* homines loco et dignitate conspicui, ut principes, nobiles, viri docti, iudices, iurisconsulti, Derwischi, simil. (کنایه از سادات وصدور ونقبا وعلما وفضلا وقضات ومفتیان ودرویشان وامثال ایشان) *B.*, coll. : چـو قاضی بفکرت نویسد سجل ۞ نگردد زدستاربندان خجل Anv. Soh. 211 r. fin. Synonym. est اهل دستـر; cf. Quatremère in H. des Sult. maml. t. I, 1, p. 244, not. 119.

دَستارچه (suff. چه) linteum, quo abstergitur, mantile, sudarium (رویـاک ودستمال) *B.*, e. g. : خواجه حافظ ۞ ربعی ۞ ماهی که قـدش بسرو میماند راست ۞ آئینه بدست روی خود می آراست ۞ دستارچهء پیشکشش کردم گفت ۞ وصلم طلبی زهی خیالی که تراست *F.*; praecinctorium s. perizonium (دستـار کوتاه که در کمر بندند) *SHL.*; 2) coll. دستارچهء علم pannus in extrema parte hastae vel vexilli alligatus; parvum vexillum (پرچه که بر سر نیزه وعلم بـنـدند) *B.*, alias etiam طره *B. Bh.* et شقه dictum *B.* — Inde دستارچهء علم i. q. دستارچه 2 *B.* in app.; دستـارچـه ساخـتن *met.* a) donum, munus dare, b) conciliare, demulcere (هـدیـه دادن واستمالت کردن وبر دست داشتن), significatio inde desumta, quod donum illud linteo involvitur; nam دستارچه ساز docente lex. *Bh.* auctore significat donum quodcunque, quod linteo involutum mittitur (هـرچـه از تحفه وهـدیه در دستارچه کرده بفرستند) *Bh.* et sec. *F.* هدیه ویـر واستمالت ساز ودست بدار *F.*

دَستارخوان n. c. mantile mensale longum (سفرهء دراز) *B.*; سفره زیـراکه آنـرا بالای سـفـره خوان کرده بمجلس می آرند *Bh.*; چهار گوشه *SHL.*; cf. تاتلی. Coniungitur cum verbo کردن et افتادن *Bh.*; 2) reliquiae convivii, quas ignobiles secum auferunt (زله ونواله) *B. F.* ex تحفة الاحباب coll. hoc versu Schahn. : بمـن دار ازیـن گونه دستارخوان ۞ که از من جهان آفرین‌را بخوان *F.*

دَستارخوانچی (suff. چی) in lex. *Bh.* legitur allato hoc versu سیفی poetae : دلبر دسترخـوانچی جا بجنش میکنمر ۞ سر بپایش میکشمر دستارخوانش میکنمر *Bh.*

دَستر دَستان n. c. manica (آستین) Gl. Sch.

دَست آرَنجَن n. c. i. q. دست اورنجن *B.* in app., ex quo decurtatum videtur.

دَستارو i. q. دست ابرنجن *F.* sine exemplo.

دَست آرَه s. دَست آره serra minor manualis *F.* sine exemplo; cf. formae decurtatae دستره et دستم.

دَست آزمای adi. c. exercitatus et دست آزمائی (suff. ی) n. c. exercitatio *Bh.*

دَست آس n. c. mola manuaria *B.*; cf. آسیا.

دَستاسَنگ (inserta lit. ا) n. c. funda (فلاخن) *B.* Alia forma est دست سنگ.

دَستاش a faggot, a bundle *R. J.*

دَست آشنا n. c. negotiator (صاحب معامله) *Bh.*

دَست اَفزار n. c. instrumentum manuale opificis *F.*; cf. تُلی. Alia forma est دست اوزار.

دَست اَفشار n. c. i. q. مشت افشار res mollis, quae manu comprimitur (چیزی نرم که بزور دست افشرده شود), *spec.* aurum manu comprimendum, ex quo rex خسرو پرویز malum citreum aureum confecisse dicitur (چون طلای دست افشار وزر دست افشار وزر مشت افشار که خسرو پرویز ازان ترنجی ساخته بود) *Bh.*, quod Persarum reges manu tenentes comprimere solebant magicas virtutes illi attribuentes, de q. v. Rosenzweig ad Jos. et Zul. p. 196, not. 31, coll. : زدست افشار زرین بس ✿ خمش شو بیا زین سیم دست افشار *ibid.* 28, l. 1. 2 et hoc versu ظهوری poetae : ✿ ترنج سیم دست افشار خسرو ✿ انار سینهٔ شیرین وشان کو *Bh.*, ad quem huius lexici auctor annotat : ازینجا مستفد میشود که اطلاق سیم بر طلا نیز صحیح است *Bh.* Poetae vocem دست افشار etiam de aliis rebus adhibent, ut de argento (سیم), rubino (یاقوت), cerebro (مغز) *Bh.*

دَست اَفشان res, quae manu spargitur (چیزی که بدست افشانده شود), e. g. semen (تخم) coll. : اثر ✿ وقت حاصل نخورد غیر تاسف عسک ✿ تخم اینمزرعه (پیداست که دست افشان نیست) *Bh.*; 2) *met.* gesticulatio, quae fit manibus inter saltandum (حرکت وسکناتی که در حالت رقص بدست کنند) *Bh.*; saltatio (رقص کردن) *B.*, coll. hoc مثنوی poetae خواجه حافظ : چو در دستست رودی خوش بزن مطرب سرودی خوش ✿ که دست افشان غزل خوانیم وپا کوبان سر اندازیم *F.*; et cum کردن, e. g. : یار ✿ خواجه شیراز ما چون سازد آهنگ سماع ✿ قدسیان بر عرش دست افشان کنند *Bh.* et cum شدن, e. g. : خواجه سلمان ✿ دستها کوبند برهم سرو وعر ساعت چنار ✿ در هوای مهرجان رقصان ودست افشان شده *F.*; 3) saltator (رقّاص) *B.*

دَست اَفگَن n. c. *met.* occupatus (با کار); 2) servus (خادم); 3) debilis, impotens (عاجز وناتوان) *B.*; 4) res in memoriam revocans, quae alii traditur, ut pictum vel scriptum quid, simil. (یادگار ونشان که از دست گذارند چون تصویر وخط وجز آن) *Bh.*

دُستاق vinctus, captivus (بندی ومحبوس), e. g. : میرزا طاهر وحید ✿ زهیبت تو نمود است دست وپارا کم ✿ بدان طریق که در زیر تیغ کین دستاق ✿ فطرت ✿ شدم دستاق ترک روز وشب درخانهٔ زمینی *Bh.*

دَستاکَرد *F.* et sec. *C.* دَستاکَرد n. c. i. q. دستکرد *C.* ex G. et *F.*

دَست اِمتِحان (بقلب اضافه) *met.* roboris s. virium exercitatio (قوت آزمائی) *B.* in app.

دَست آموز *propria* manu assuefactus n. c. avis venationi assuefacta (مرغی که آنرا بر دست تعلیم داده باشند که اگر بطرفی سر دهند از آنجا بر گشته باز بر دست آید) *Bh. B.*; مرغ دست آموخته بر صید (بیاید *SHL.* et interdum de aliis belluis condocefactis dicitur (وگاهی همچنین وحشی‌را نیز تعلیم کنند ومالوف می سازند *Bh. F.*; skilful, dexterous *Shaksp.*

دَستان plur. vocis دست manus (جمع دست است که دستها باشد بر خلاف قیاس) *B.*; دست معنالرنده جمع استعمال اولنور *F.*, e. g. : شیخ سعدی ✿ دستان که تو داری ✿ ای پری روی ✿ بس دل ببری بمکر ودستان *F.*

دَستان ex داستان decurtatum *Bh.*, historia, narratio, fabula (حکایت وافسانه) *B.*, حکیم شفائی ✿ e. g. : قصه وحکایه *F.*, بگفتم که رستم که بودست دستان ✿ فرامرز وگودرز وبهرام چوبین *F.*; 2) vox suavis, cantus, modulatio (سرود ونغمه) *B.*; نغمه وصدا *Bh.*, نغمهٔ سرود *F.* imprimis de cantu lusciniae, quae avis inde etiam هزار دستان dicitur, *quasi* mille modulationes proferens *Bh.*, coll. hoc versu

بفضل وعدل معروف poetae : حکیم سوزنی براں جمله که در عالم ☆ زنند از فضل وعدل تو بیستان بلبلان دستان *F.*; 3) fraus, dolus, mendacium, vanum, futile (مکر واین : .coll *B.*, (وحیله وتزویر وگزاف وهرزه مراد بچه حیله ودستان بدست آید Anv. Soh. in Spieg. Chr. 24, 6. 7, et versu s. v. دستان plurali vocis دست ex *F.* allato; unde دستانگر (suff. گر) fraudulentus et دستانگری (suff. ی) fallacia, fraus, e. g. : میر معزی ☆ شهی کو با رسولان تو بیعت کرد در غزنین ☆ که با پیلان بدرگهت فرستد خدمتی درخور ☆ همه دستانگری بسود آن چو پیدا گشت راز او ☆ خرد همداستان نبود که باشد شاه دستانگر *Bh.*; 4) nom. fascinatoris cuiusdam (جادوئی *B.*, e. g. : امیر معزی ☆ نیارد کرد با تو مکر دستان ☆ اگر دستان جدو زنده گردد *F.*; 5) cognomen Zâli (زال) patris Rustâmi *B.*, fraude et dolo, quem struxit, celebrati, alias etiam دستان زند dicti *Bh.*, coll. : نهادم ترا نام دستان زند ☆ که با تو پدر کرد دستان وبند in Chr. Sch. 53, 337 et Frag. 30, 15; 6) nom. loci in Samarqand *B.* Praeterea in lex. *Bh.* legitur significatio : „pinna fidium“ (ودر درة التاج آورده که دستان نشانی باشد بسر سواعد آلات ذوات الاوتار که دلاله کند بر مخرج نغمه معین) *Bh.* sine exemplo, consentiens cum ar. دستان pl. دساتین „ligatura in collo instrumenti“, quam etiam offert Golius ex Amorr., qui hanc vocem ex pers. دست manus, ortam dicit.

دستنبویه دَست أنبویَه n. c. i. q. دستنبوی s. *B.*

دَست أنداز n. c. qui manus movet ad faciendum aliquid (حرکت دادن دسترا برای کری), e. g. ad furandum (دزدیدن وگره بریدن) *Bh.*, *unde* a) fur, sector zonarius (کیسه بر) *B.* vel ad saltandum, *unde* b) saltator (رقاص) *B.*, vel ad natandum (شنا کردن) *Bh.*, *unde* c) natator (شناور) *B.* vel ad iaculandum (تیر انداختن) *Bh.*, *unde* d) iaculator (تیر انداز) vel ad pugnandum, *unde* e) pugnans, dimicans cum alqo (کسیکه دکه وپهلو بکسی زند) *B.* vel ad praedandum s. diripiendum (غارتیدن) *Bh.*, *unde* f) direptio, praedatio (غارت وتاراج) *B.*, vel denique ad opprimendum et calamitatem afferendam (آسیب زدن وحمله بردن) *Bh.*, *unde* g) iniuria, violentia, oppressio modum excedens (تعدی وحوالهء بی حساب) *B.*, e. g. : خواجه سلمان ☆ چنان زملک بر انداخت رسم دست انداز ☆ که بارکش نتوانست بر کبوتر زد *F.* et de vexatione vel calamitate, quam creat amasia, e. g. : ☆ محتشم کاشی ترک من مستست ودست انداخت بر دوش رقیب ☆ وه که شد ملک دلم ویران زدست انداز او *F.*; an oppressor, a plunderer *Shaksp.*; 2) coll. دست 2, d qui sedem primariam vel regiam sternit (شخصیکه صدر ومسند بگستراند) *B.*; 3) coll. 6 انداز distantia manuum (مسافت دست) *Bh.*

دَستان زَن n. c. qui fraudem, dolum facit, impostor (ساحر ومکار) *F.*; فریب دهنده ومکر کننده Gl. in Des., coll. hoc مثنوی poetae حکیم اسدی : هرکه دستان زن نترسگار ☆ روان خرد با دلش نیست یار ☆ هم انکو نترسد زدستان زن ☆ ازو در جهان رای ودانش مزن *F.*; 2) qui narrat (حکیه سویلیجی), e. g. : سعدی ☆ مولانا جامی آن بلبل شیراز چمن ☆ در گلستان سخن دستان زن *F.*; 3) coll. ar. دستان one who touches the keys or chords of a musical instrument *J.* — Inde دستان زنی (suff. ی) fallacia, fraus (فریب دادن) Gl. in Des.; sed lex. *Bh.* auctor animadvertit : بمعنی نغمه وصدا است در دستان زنی ودستان طرازی.

دَستان زَند n. c. cognomen Zâli (زال) filii Sâmi et patris Rustâmi, quod Sîmurgh (سیمرغ) illi dedisse tradunt *B.*; نامیکه زال از سیمرغ یافت Gl. Sch., in quo vocem posteriorem زند i. q. بزرگ magnus, sig-

nificare dicit lex. *Bh.* auctor; cf. supra s. v. دستان 5 versus ex Schahnam. allatus.

دَستانِ سام Destân, Sâmi filius Chr. Sch. 60, 435.

دَستانِ سَرای n. c. a chanticleer *J.*

دَستانَه (suff. انه) i. q. دست آفنگ *F.* sine exemplo; 2) coll. دستوانه s. دستبانه a glove, a gauntlet *Shaksp.*; scutica *C.*

دَستِ آوَرَنجَن n. c. i. q. دست ابرنجن *B.*

دَستِ آوزار alia forma vocis دست افزار *F.* sine exemplo.

دَستِ آویز n. c. manu firmiter prehendere rem eaque inniti (در آویختن ودست در چیزی زدن وآنرا پشت وپناه خود ساختن وتکیه بر آن کردن) *B.*; 2) id, cui quis firmiter adhaerescit (چیزی که تمسك بدان کنند) *Bh.*, e. g.: آصفی ✿ حلقهٔ زلف گرهگیر تو دستاویز ماست ✿ گرچه زاهد سبحهٔ صد دانه دستاویز یافت *Bh.*, unde 3) coll. دستاویزه donum, quo quis gratiam conciliare studet (آنچه همراه آورند وآنرا هدیهٔ حقیرانه وسیلهٔ مدعای خود سازند) *B.*; (یعنی آن پیشکش ونیاز معناسنده کلور برد) *F.*, coll. hoc versu کمال خجندی poetae: دست آویز جان وسر چو رفت آنجا کمال ✿ عشق درویش هرجا رفت درویشان رفت *F.*; signature, a note of hand, bond, title-deed, etc. *Shaksp.*; cf. دست پیچ.

دَستِ آویزَه (suff. ه) i. q. دست آویز 3 (هدیهٔ مختصر وواسطهٔ بزرگان), e. g.: ✿ میر نظمی بدستاویزهٔ محنت آید بسرم ✿ شب وروز ایام غم گسترم *F.*

دَستِ آفَنگ n. c. instrumentum agricolae (آلت برزگران) *F.* sine exemplo; cf. دستانه 1.

دَستِ بِدَست adi. c. manibus invicem iunctis, i. e. *met.* proximus (بسیار نزدیك); 2) agilis, celer, promtus (جلد وشتاب), e. g.: سعید اشرف در تعریف چنار ✿ زهی شاخش که برده از صبا دست ✿ رهی باشد دست با دست بگردون *Bh.*; cf. بدست.

دَستِ با پادشاه n. c. *met.* se opponere, adversari regi (برابری کردن با پادشاه) *B.*; cf. supra دست زدن.

دَستِ باز n. c. *met.* qui omnia, quae possidet, in aleam dat (کسی که آنچه در دست داشته باشد همرا ببازد وتمام کند); 2) artis latrunculis ludendi peritissimus (شخصی که در شطرنج ونرد بهر آلتی ومهرهٔ که دست نرد وقمارده (نهند حمانرا بازی کند) *B.*; چابك اوبنایند دیبرلر *F.*; 3) iniuria, violentia, oppressio modum excedens (دست انداز که تعدی وحوالهٔ بی حساب باشد) *B.*; 4) *abs.* promtus manu, agilis, dexter (چیره دست) *F.* sine exemplo. Inde دستبازی (suff. ی) n. abstr. et *met.* gaudium, delectatio (انبساط وملاعبت) *Bh.* *SHL.*, e. g.: کلیم ✿ بدستبازی درد مفاصلم مشغول ✿ دگر نه درد دل خویشرا اظهار کنم *Bh.* et cum کردن, e. g.: ملا منیر ✿ دستبازی کنم ار با سر زلف تو مرنج ✿ دست امید دراز است چه تقصیر مرا *Bh.* et میر نظمی ✿ دستبازی میکنم در نرد عشق ✿ دادن جانرا که کشتم مرد عشق *F.*

دَستِ پاك adi. c. *met.* pauper (بی مایه وبیقدرت) *Bh.*; دست خالی *B.*; 2) abstinens, religiosus (پرهیزگار ومتدین); 3) mantile manibus tergendis (پارچهٔ مربعی که بدان دست آلوده پاك کنند) *Bh.*; دستمال *B.*

دَستِ بالا adi. c. *met.* praevalens, superior (غالب ومسلط), e. g.: ملا خیالی ✿ دل از زلفش نگهدار ای خیالی ✿ که هندوییست دزد ودست بالاست *Bh.* Inde دست بالای جمه i. q. علم جمه limbus vestis *B.* s. v. روکاه.

دَستبانَه i. q. دستوانه *F.* sine exemplo.

cf. Fleischer Ali's Spr. 55, 18, H. Sam. 80 l. ult., ubi etiam plur. دستبردها legitur et c. ب ps. Not. et Extr. t. IX, 220, 4.

دَست بَسر شُر adi. c. *met.* stupens, stupefactus; 2) maestus, humilis, *quod in tali statu homo caput manibus arripere solet* (صاحب حیرانی ونیز کنایه از متواضع وفروتن تلسف وتحیر) *Bh.*; وحیرانی *B.*, e. g.: ✿ بدیعی سمرقندی نشسته بکنجی در اندیشه تو ✿ گهی سر واین : coll. *Bh.*, بزانو گهی دست بر سر قامت رعنا تماشا کن که سرو سهی از انفعال نازکی ولطافتش دست بر سر وپای در گل مانده Anv. Soh. 233 v. l. 4 infra.

دَست بَرَنجَن n. c. armilla (دستینه) ex auro, argento, simil., qua feminae carpum ornant *B.*; cf. دست ورنجن.

دَست بَسرقَم adi. c. *met.* i. q. دست بسته, e. g.: ✿ انوری ✿ پیش شمال امرت پای شمال در گل ✿ پیش سحاب دستت سحاب برهم *Bh.*

دَست بَستَه n. c. manus iunctas habens *met.* avarus (بخیل); 2) qui precationem facit (نماز گذارنده) *B.*

دَست پَس زَنَه (manus reponens) n. c. *met.* qui tardus est in lucro faciendo, quum pretium diminui praetendit (کنایه از آنست که در سودا دیر میکند وبهانه می آرد تا چیزی از نرخ کم شود) *Bh.*

دَست بَسَر adi. c. *met.* i. q. دست بر سر *Bh.*

a. p. دَست بَقَبضَه adi. c. sword in hand, ready for battle *Shaksp.*

دَست بُقچَه n. c. cloth in which a small bundle is wrapped up *Shaksp.*

دَست بَکاسَه (manus in patera) n. c. *met.* fur captivus (دزد مقید), e. g.: ✿ بلخی ✿ چگونه مهر تو پنهان کنم که شحنه عشق ✿ مرا بداغ تو دست بکاسه یافته است *Bh.* Sec. *F.* phrasis دست بکاسه یافتن significat: invenire *alqm* in exercendo coitu (مباشرت جماع اوزره بولمق), e. g.: مولانا ✿ عطائی ✿ دوش بوقت صبحدم طرف چمن

دَست پُخت adi. c. manu coctus; 2) cibus coctus (چیزی که بدست پخته باشند اعم ازانکه حیوان بود یا نبات حتی که بر طعام عرفی از : (مطبوخ نیز اطلاق کنند), e. g.: ✿ دست پخت طبع تو با لذتست وبس ✿ بر خوان عقل هرکه شود میهمان علم ✿ خواجه نظامی ✿ همان روشنگرا که دخت منست ✿ بدان نازکی دست پخت منست *Bh.*

دَست بَدَست adi. c. i. q. دست با دست, coll. hoc hem. مرتضی قلی قهوچی باشی poetae: خزان دست بدست است بهاری که تراست بکوشش: ابو المعانی poetae: *Bh.*, et hoc versu کنم راه عشقش گذار ✿ رسم دست بدست رتبه وصل یار *F.*; 2) praesenti pecunia solvere (نقدانقد) *F.* sine exemplo; ready-money purchase *Shaksp.*

دَست بَدِل adi. c. manus in corde i. e. *met.* debilis, impotens (در اصل کنایه از شخصی است که نزدیک بود که دلش از دست برود واو خواهد که ضبط او کند ومقدور نداشته باشد وازینجا بعضی گمان برده اند که کنایه از عاجز وناتوان است) *Bh.*

دَست بَرَجَن decurtatum ex دست برنجن *B.*; cf. دست ورجن.

دَستبُرد n. c. coll. دست بردن excellentia, praestantia, status superior, fortitudo, dexteritas (غلبه) *Bh.*; افزونی ودلیری در جنگ وغیره جنگ وکار نمایان کردن خواجه نظامی ✿ : *B.*, e. g.: وچابکدستی بداد ودهش در جهان پی فشرد ✿ بدین دست برد از جهان دستبرد *Bh.*, coll. Frag. 29, 14, Schahn. in Spieg. Chr. 49, 15, ubi legitur دستبرد نبرد et Not. et Extr. t. IX, 216, 4, ubi de re audaciter facta dictum videtur, unde a) victoria (فتح وفیروزی) *B. si de bello sermo est* et b) ludo vincere, pignus auferre (بازی وگرو بردن از حریف وغره وبازی دادن) *B.*, *si de lusu sermo est*; 2) *met.* potestas, potentia (قدرت) *B.* Gl. Sch., قدرت ونعمت ودولت *Bh.* — Inde دستبرد نمودن i. q. دست بردن praevalere, excellere, vincere;

شتافتم ✿ نرگس می پرست‌را دست بکاسه یافتم F.

دَست پَناه n. c. tongs *Shaksp.*; a glove *J.*

دَست بَند n. c. armilla, brachiale *B.*; پیرایه عقد گوهری که زنان بر ساعد بندند *Bh.* Gl. Sch.; 2) *met.* saltatio, quae iunctis fit manibus *B.*; نوعی از رقص واینچنانست که رقاصان دست یکدیگر گرفته رقصند *Bh.*; کنند از زنان رقاص Gl. Sch., e. g.: حکیم اسدی ✿ بهر برزن آواز رامشگران ✿ بهر گوشهٔ دستبند سران ✿ خواجه نظامی ✿ ساعتی دستبند میکردند ✿ بر سمن خورز رومیان *Bh. F.*; cf. ریشخند میکردند p. 749; 3) circulus (حلقه زدن) hominum vel animalium stantium vel considentium *B. F.*, e. g.: شیخ نظامی ✿ اندر آن بزمهٔ پرند زده ✿ کبک ودرّاج دست بند زده *F.*

دَست بَندی (suff. ی) n. c. animal pedibus anterioribus fune ligatum clavo affigere (آنست که یککی دست حیوانات‌را رسن بسته بمیخ می بندند), e. g.: خواجه نظامی ✿ گهت چون فرشته بلندی دهد ✿ گهی با ددان دست بندی دهد *Bh.*

دَست بوس et دست بوسی (suff. ی) n. c. osculatio dextrae (از عالم پابوس وپابوسی) *Bh.*; cum کردن dextram osculari H. Sam. 8, 10.

دَست بویه n. c. i. q. دستنبویه q. v. (آنچه از جنس میوه وعطریات مرکب بدست میدارند) *SHL.*

دَست پیچ n. c. i. q. دست آویز 1. 2 (مرادف دست) (آویز *Bh.*; 2) res, qua sponsae vel feminae digitos colore cyprio (حنا ووسمه) tinctos obvolvunt *F.* sine exemplo. Inde دست پیچی (suff. ی) pugnis certare, manus conserere cum alqo (پنجه کردن با کسی), e. g.: خواجه (تا زور وقوت او معلوم شود) نظامی ✿ کنم دست پیچی بسنجابیان ✿ زنم سکه بر سیم سقلابیان *Bh.*

دَست پیش n. c. *met.* manus supplicando attollens (دست بدعا بر آورنده); 2) mendicus (گدائی کننده) *B.* in app.; cf. supra دست پیش آوردن et دست پیش داشتن.

دَست پَیمان, unde ar. دستفیمان, n. c. donum sponsale (مهر), quod in pacto nuptiali (در مهر موجل عقد کردن) constituunt, alias dictum; 2) supellex (اسباب), quam sponsus domum sponsae mittit *B.*, coll. hoc versu poetae: حکیم اسدی مر اورا زبهر نریمان بخواست ✿ همه دست پیمان کرد راست *F.*

دَست تَنگ n. c. indigens, pauper *R. J.*, unde دست تنگی (suff. ی) paupertas *C.*

دَست چالاک n. c. digitis promtus *met.* fur, unde دست چالاکی (suff. ی) a) furtum; b) a civil war, duel *Shaksp.*

دَستْ چَرب et دَستْ چَربی n. c. *met.* auxilium (امداد واعانت); 2) opes (وبقولی ثروت ومکنت) *Bh.*; cf. چرب دست s. v. چرب p. 566. Inde دست چرب بسر کسی کشیدن utilitatem afferre alicui (منفعت رسانیدن) *Bh.*

دَست چَمَک n. c. excellentia, praestantia, potentia, magnificentia (فر وفیروزی وقوت وقدرت وجلالت) *B.* in app.

دَست چوب n. c. i. q. چوب دست *F.* sine exemplo.

a. p. دَست حَمایَت n. c. manus protegens (دستی که بدان حمایت چیزی کنند), e. g.: صائب ✿ از آه حسن‌را خطر نی نهایت است ✿ خط بر چراغ حسن تو دست حمایت است *Bh.*

a. p. دَستخَط n. c. manu scriptum, autographum (چیزی که بدست نوشته باشند) *Bh.*; signature *Shaksp.*; cf. توقیع et دست نوشت.

دَست خوان n. c. mantile mensale, vestis mensae tegendae (سفره ودستر خوان وپیش انداز) *B.*; a pinafore *J.*

دَست خَورده adi. c. *met.* usu consumtus, tritus *pannus*, simil. (کالای مستعمل وتباه شده) *Bh.*; cf. دست فرسوده.

دَسْتْ خوش n. c. i. q. دستِ خوش q. v. s. v. دست p. 853.

دَستِ دِراز n. c. i. q. دراز دست *Bh.* v. supra phrasin دست دراز کردن. Inde دست درازی (suff. ی) oppressio, iniuria, violentia et cum کردن s. نمودن manus afferre *alienae rei*, s. manus porrigere *in alienam rem* ad diripiendum vel praedandum c. ب r. H. Sam. 50, 5; cf. supra دست درازیها; 2 دست کشیدن کردن *abs.* vim adhibere, per vim agere Mirch. in Not. et Extr. t. IX, 231 l. ult.

دَستِ دِهی (suff. ی) n. c. *met.* subministratio, auxilium (امداد واعانت); 2) manum alteri porrigere ad significandum consensum vel gaudium *Bh.*

دَستَر i. q. دستره q. v. *B.*

دَستِ راست n. c. *met.* Vezirus supremus (وزیر اعظم) *Bh.*

a. p. دَستِ رَد n. c. i. q. دست مزد *Bh.*

دَستِ رَس n. c. *proprie* quidquid ad manum pertingit, unde *met.* quantum quis potest valetque, facultas, potentia, potestas, opes, divitiae (قدرت وتوانگری وجمعیت امکان ومقدور وقدرت وثروت وسامان) *B.*; *Bh.*, e. g.: دست رس کم باشدت تنگی مکن Pend. 112 med. coll.: ✿ خواجه نظامی بزرگیت باید درین دست رس ✿ بباد بزرگان بسر آور نفس ✿ مرا کاشکی بودی آن دست رس ✿ که نگذاردی حاجت کس بکس *Bh.*; et ✿ امیدم ببخشیش تست وبس بچیزی دیگر نیستم دست رس Chr. Sch. 65 et وآنرا که بر مراد جهان نیست دست رس Gul. 99, 10. — Inde دست رسی (suff. ی) ability *Shaksp.*

دَستِ رَست pulvinus insessorius (مندر که مقعد آلتند لورلـر) *F.* sine exemplo, *C.*; 2) quatuor elementa *C.* ex G. Vox dubia videtur.

دَستِ رَنج n. c. opera manuaria (کاری که با دست کنند); ars, artificium, opus (پیشه وحرفت وکار وصنعت) *B.*; cf. Chr. Sch. 51, 306, coll. hoc versu شیخ سعدی poetae: بیاموز فرزندرا دست رنج ✿ اگر دست داری چو قارون گنج *F.*; 2) manupretium, merces operis (مزد دست) *B.*; مزد کار که بمزدور دهند *Bh.*; 3) questus (کسب) *B.*; 4) aerumna, calamitas (محنت) Gl. Sch. Praeterea in lex. *F.* legitur significatio „serra manualis“ (دست اره), quae tamen hoc versu ابو المعانی poetae: زعشق تو نشوم هیچ وجه رو گردان ✿ اگر نهی بسرم دست رنج بیدادی non probatur.

دَستَرَه decurtatum ex دست اره i. q. دستر, quae est alia forma decurtata, serra (اره) minor manualis; 2) falx (داس) minor (داس کوچک دندانه دار) *B.*

دَستِ رِیس n. c. filum netum (ریسمان ریسیده) *B.* in app.

دَستِ زَن coll. دست زدن manu feriens *rem* et se coniungens *cum alqo*, accedens *ad alqm* (که دست بر چیزی زند ومتوسل بکسی شود) *B.*; 2) i. q. دست زدن 2 sonum edere manibus modulate collidendis et *met.* laetum, hilarem esse (بمعنی دست زدن), e. g.: خواجه آصفی ✿ نیست در زلفت اسیرانرا مجال دست زن ✿ عمر بیماران دل شبهای کوته داشته *Bh.*; 3) *met.* cantans, laetus, hilaris (صاحب طرب وسرودگری مقابل پای کوب که وخوش حال) *B.*; ترجمه رقاص است *Bh.*; 4) poenitens (پشیمان) *B.*

دَستِ ساز n. c. manu facta res (چیزی که بدست ساخته باشد), e. g.: ✿ هم ✿ خاقانی ✿ مایده که دست ساز فلك است ✿ یا بی نمك است یا سراسر نمك است *Bh.*

دَستِ سَنگ n. c. i. q. دستاسنگ.

دَستِ سوزه n. c. puella desponsata, sed nondum nupta (که اورا خواستگاری نموده باشند اما هنوز نکاح نکرده باشند) *B.*

دَستِ شانَه n. c. pecten sericarii (قزازلرك چیم دیدکلری طراق که کوندن اولور) *F.* sine exemplo.

دست شستنی (suff. ی) n. c. whatever is employed for washing with : any lotion with an infusion of marsh-mallows or myrtle leaves *J.*

a. p. دست شفا an epithet of a physician, who is successful in restoring his patients to health *Shaksp.*

دست شکسته (manu fractus) n. c. *met.* qui nullum questum habet, quo vitam sustinere possit, aut qui questus faciendi et artis vel artificii imperitus est *B.*; infirmus, impotens (ناتوان وبیقدرت) *Bh.*

دستْ شکن *C.*, sec. *F.* دست شکن (اضفتله) crispus capillus (ar. جعد مجعد et جعد) *F.* sine exemplo, *C.*; 2) qui manum fregit *C.*

دست شوی res quaedam suaveolens, qua post coenam manus lavantur (چیز خوشبو که بعد از خوردن دست بدان بشویند ابو الفضل در آئین خوشبو خانه نوشته) *Bh.*, aut herba اشنان dicta lavando inserviens *B.* in app., aut sec. *F.* aqua vel pelvis manibus lavandis; 2) *met.* desperatio (نومیدی); 3) imperat. locutionis دست شستن q. v.

دست طلب n. c. begging, want *Shaksp.*

a. p. دست غیب n. c. cognomen dynastiae cuiusdam persicae, de qua haec tradit lex. *Bh.* auctor : لقب گروهی از سادات سبزوار است نصیر ابادی در احوال میرزا نظام که هم از آن جماعه است آورده که سبب شهرت ایشان بدست غیب آنست که شخصی از عباد شجره از ایشان طلبید شخصی از غیب پیدا شد وشجره ایشانرا بر آورد *Bh.*

دست فال n. c. prima nundinationis pecunia (سودای اولی که اصناف واهل حرفت کنند) *B.*; alia forma est دستلاف literis transpositis; cf. etiam دشن.

دست فرسوده adi. c. i. q. دست خورده *Bh.*

دست فرنجن n. c. i. q. دست برنجن *B.* in app.

دست فروش n. c. scrutarius (آنکه کالارا بدست گرفته در کوی وبزارها فروشد) *Bh.*; unde دست فروشی (suff. ی) scrutaria *Shaksp.*

دستقاله i. q. داستغله *C.* Forma dubia.

a. p. دست قدرت n. c. power, ability *Shaksp.*

a. p. دست قلم n. c. manu amputatus (دست بریده); 2) scriba (کتابت کننده) *B.* in app.

دستک (suff. ک) manicula *F.*; a plough handle *J.*; 2) fusus (دوک) *F.* sine exemplo; 3) literae sigillo munitae iussu praefecti scriptae (کاغذی مهر که بامر حاکم نویسند چنانکه در هندوستان نیز متعارف است), e. g. : تاثیر در خزانهٔ داغ است دست من ☆ نقد مرا چه حاجت طومار ودستک است *Bh.*; a pass, passport, summons, commission *Shaksp.*; permit, licence *J.*; 4) coll. دست زدن 2 sonus ex complosione manuum (آواز هر دو دست با یکدیگر) *SHL.*; a clapping of hands; a rap at the door *Shaksp.*; unde دستک زدن manus complodere ad advocandum aliquem et *term. techn. musicorum* sonum edere manibus modulate complodendis (دست بر دست زدن برای خواندن وطلب کردن کسی وباصطلاح ارباب نغمه آواز دادن بدو دست باصول مقابل پا کوفتن) *Bh.*, e. g. : میر نظمی ☆ چو خنیاگر زده دستک در آندم ☆ شده ارباب مجلس شاد وخرم *F.*, unde دستک زن n. c. a) musicus, cantor, b) poenitens *B.* Inde دستک سوار vel دستک پیاده n. c. one sent by an Amil to receive rents *R. J.*

دستْکار n. c. opus manuum, ars, artificium (کاری که بدست کرده باشند) *Bh.*; یعنی ساخته وپرداخته باشد مطلقا واضافه بهر کس که کنند وگویند دستکار فلان یعنی ساخته وپرداختهٔ فلان *B.*, unde inscriptio, mandatum, pictura vel artificium quodvis muro affixum vel in lapide exaratum (نشان وفرمان ونقش وکارنامه که بر دیوارها

بچسپند وبسر سنگها نقش کنند بجهت (اعلام وتماشای مردم) *B.*; 2) opifex, artifex (همکار وبدست کارنده) *B.*; استاد وهنرمند *Bh.*; 3) dexter, expeditus manu, promtus (چست وچابک وجلد) *B.* Inde دستکاری (suff. ی) opus summa cura confectum, ars, artificium (ساختن چیزی بغور تمام) *Bh.*; پیشه وصنعت *F.*; handicraft, dexterity *Shaksp.*

دَستگاه s. دَستگَه n. c. officina, fabrica (کار خانهٔ اهل حرفه) *Bh.*; 2) supellex, opes, quas quis possidet (متاع وسرمایه که در قبض وتصرف کسی باشد وجه تسمیه‌اش آنست که دست هرکه باشد بسر ملکش میتواند رسید پس مقام دست او گویا آن متاع اوست) *Bh.*; سامان ومال *B.*, e. g.: استاد لنبغی ✿ آنچه از هر چیز دارد دست رس ✿ دستگاه او نداند هیچ کس *F.*, qua significatione coniungitur cum تنگ شدن دستگاه نهادن et چیدن; et phrasis کم کردن significat a) opes tribuere (سرمایه دادن), b) opes relinquere (سرمایه گذاشتن), 3) facultas, potestas, potentia, praestantia, sapientia (قدرت وجمعیت ودست رس وعلم وفضل ودانشمندی) *B.*, coll. hoc versu Schahn.: ✿ بدانش نبد شاهرا دستگاه به نیکی et alio وگر نی مرا بر نشاندی بگاه وبد بد داد مان دستگاه ✿ خداوند کیوان وخورشید ومه *F.*; cf. etiam Chr. Sch. 75, 58; 4) *met.* a) palatium redituum publicorum (دیوان حساب hind. کچهری), e. g.: تاثیر ✿ بدستگاه قیامت حساب او پاکست ✿ زآب تیغ تو هر کس که شست از جان دست *Bh.*, b) scurra, sannio (مسخره ومضحکه), e. g.: شفیع اثر ✿ باشد زبهله پنجه پسر نور آفتاب ✿ در دستگاه جلوهٔ او دستگاهتم *Bh.*, c) subiectus, infirmus, impotens (مغلوب وزبون), e. g.: تاثیر ✿ ای زشرم عارضت ماه از کلف رویش سیاه ✿ پیش رویت آفتاب از پنجه خود دستگاه *Bh.* — Inde دستگاه وجود *met.* decem sensus et facultates hominis scil. auditus, visus, tactus, gustus, olfactus, cogitatio, imaginatio, arbitrium, memoria et sensus communis *B.*

دَست گَجی (vocales desunt) n. c. fur quidam Nishapuriensis (دزدی فوجی نیشاپوری), ut in hoc versu poetae cuiusdam: ای زلف میر دل کسنرا ✿ این دست گجی زسر بدر کن *Bh.*

دَست گُذار s. دست گزار n. c. adiutor, opitulator (مددگار) *B.*; 2) donum (تحفه ویادگار); 3) quidquid manu collectum est (چیزی که آنرا بدست فراهم آورده وجمع کرده باشند) *Bh.*

دَست گَرای adi. c. *met.* submissus, infirmus (مغلوب وزبون) *Bh.*, e. g.: انوری ✿ بسر جمع بگویید که ای قدر ترا ✿ آسمان پای سپر گشت وزمین دست گرای *F.* s. v. گرای.

دَستگَرد n. c. i. q. دستاگرد manubrium serrae (بچقو صاپی) *F.* sine exemplo.

دَستگَردان s. بَدستگَردان n. c. aes alienum mutuari, mutuatio (قرض بعاریت گرفتن); coniungitur cum verbis دادن, کردن et گرفتن, e. g.: مخلص کاشی ✿ چون تهیدستی زحد بگذشت سامان میدهند ✿ گوهر غلطان صدفرا دستگردان میدهند ✿ اشرف ✿ دستگردان نکنم بی رخ جانان ساغر ✿ قرض بیوجه چو افتاد بلا میباشد ✿ گرفتم از کف ساقی پیاله زرین ✿ چو مفلسی که بگیرد بدست گردان زر *Bh.*

دَست گِرِفتَه n. c. a helper, an assistant *Shaksp.*

دَستگَرَه i. q. دسکره *C.* Mala lectio videtur.

دَست گَزای n. c. qui manum mordet, ut sanguis effluat (گزندهٔ دست بخون) *B.* in app.; 2) coll. دست گزیدن *met.* poenitens پشیمان *SHL.*

دَست گُزین coll. دست گزیدن qui semper primo loco sedere cupit *B.*; 2) res quaevis selecta *B. F.* sine exemplo; 3) equus a latere ductus (اسب جنیبت که اسب کتل است) *B.*, e. g.: شیخ نظامی ✿ این

دو سه مرکب که بزین کرده اند ✿ از پی ما دست کُزین کرده اند *F.* Male in lex. *F.* legitur دست کُزین.

دَست کَش n. c. coll. دست کشیدن *proprie* manum porrigens vel manum prehendens vel manu prehensus, unde significationes *met.* : captivus, infirmus, subditus, submissus (اسیر وزبون وزیر دست) *B.*; مرادف دست خوش *Bh.*, e. g. : صائب ✿ با دستکش سبحه وزنار نگشتیم ✿ در حلقه تقلید گرفتار نگشتیم *Bh.*, coll. hoc versu Schahn. : چو بیدار شد رستم از خواب خوش ✿ بر آشفت بر بارهء دستکش in Spieg. Chr. 48, quo allato lex. *F.* auctor aliam significationem „equus manu ductus“ probat, qui pro بر آشفت بر legit بکار آمدش; 2) mendicus (گدا) *B.*; 3) ductor caeci (قائد نابینا) *B.*, coll. hoc ربعی poetae cuiusdam : فرقست میان آنکه از روی یقین ✿ با دیدهء بینا رود اندر راه دین ✿ با آنکه دو چشم بسته ز دستکشی ✿ هر سوی گدا وعصاکش همیرود بظن وتخمین *F.*; *Bh.*, e. g. : خواجه نظامی ✿ ساقی کور شب دستکش جام تست ✿ مرغ سحر دست خوش بام تست ✿ کلیم ✿ کوریست که با دست کش خویش نسازد ✿ کر عقل ترا نفس تو مامور نباشد *Bh.*; 4) id, quod manu prehensum adtrahitur, ut arcus levior, remissus, simil. (آنچه در دست گرفته بکشند همچو کباده وکمان زیر چاق وامثال آن) *B.*; کمان نرم وکباده *F.*, e. g. : خواجه سلمان ✿ بخت طفل تست برندئی که چرخ کوزپشت ✿ چون کمان دستکش در قبضهء فرمان اوست ✿ جمال الدین کاشی ✿ ای دستکش تو این مقوّس ✿ وی دستخوش تو این مقرنس *F.*; 5) firmus, validus (محکم ومضبوط); 6) manupretium, merces (مزد دست ومزدوری); 7) falconum custos, falconarius, qui falcones aliasve aves venaticas venatum ablegat (که چرغ وشاهین نگاه میدارد وبشکار کردن می رساند) *B.*; 8) catulus venaticus, cuius parentes coram falconario consociati sunt et 9) pullus talis equinus (بچهء سگ شکاری که مادر وپدر اورا در حضور اینکس جفت کرده باشند وکرهء اسب این چنینی) *B.*; 10) ornatrix, quae cirros vel cincinnos ornat (مشاطه یا مانند آن که زلفرا آرایش دهد), e. g. : سنجر کاشی ✿ با زلف نوعروسی داماد در سفر ✿ از دست کش فتاده واز شانه بینوا *Bh.*; 11) genus chirothecae, qua manum muniunt falconarii (چیزی از عالم بهله که بر دست کشند وآنرا در ترکی الچك گویند *Bh.* sine exemplo; cf. بهله et دستگی 1.

دَست کُشاد n. c. coll. دست کُشادن liberalitas (جوانمرد وسخا) *SHL.*

دَست کَشی (suff. ی) n. c. manu tangere, palpare (دست مالیدن ولامسه کردن); 2) *met.* mendicatio (گدیه) *B.* et cum کردن mendicare (گدیه کردن) *Bh.*; cf. دستکش 2.

دَست کَشیدَه adi. c. possessed, claimed, occupied *R. J.*; cf. supra دست کشیدن.

دَست کَلَه n. c. compes pedum anteriorum equi ex corio vel fune *B.*, turc. کوستك *F.*; 2) similis (نظیر) *B. F.* ex Fǵ. sine exemplo.

دَست کوتاه adi. c. *met.* impotens (ناتوان وبیقدرت) *Bh.*; (این که بچیزی دست رس نباشد) *B.* in app.

دَستگَه i. q. دستگاه, ex quo decurtatum est *B.* Inde دستگهِ دیر پای *met.* a) coelum (افلاک), b) mundus (دنیا), c) opes vel divitiae, quae perdurant (سامان وتونگری دیر پاینده) *B.* in app.

دَستَگی, sec. *Shaksp.* دستکی, *met.* chirotheca, qua manum muniunt falconarii alias بهله dicta q. v. (دست وپوستی که بجهت باز وشاهین بر دست گرفتن بر دست کشند); 2) adiutor, opitulator (دست یار ویاری دهنده); 3) mundus, tempus (دنیا وروزگار) *B.* in app.; 4) *term. techn. librariorum* : capsa vel theca ex corio literis recondendis (باصطلاح ارباب دفاتر هندوستان پوستی که افراد معاملات ضروری دران نگاه

دست مزد n. c. pretium operis, merces, 2) remuneratio boni vel mali (مکافات) (نیکی وبدی) B. Coniungitur cum verbo خوردن, e. g.: چو مردان ✿ میر خسرو دست کاری پیشه کردم ✿ چو نیکان دست مزدی خویش خوردم Bh.

دست موزه n. c. met. donum, alias ارمغان vel دست آویز dictum q. v. (تحفه وارمغان) (ودست آویز) B.; 2) vestis gossipio farta, quam feminae tempore hiemis induunt (جامه پنبه آگنده که زنان در موسم سرما به پوشند) SHL.; a tool R. J.

دستنبو F. a. دستنبویه a. دستنبوی [ô] (suff. s coll. انبوی) n. c. i. q. دست انبویه a. دست بویه fasciculus odorum et aromatum varii generis, qui odoratus caussa manu gestari solet (ar. شمامه); 2) abs. quivis fructus, qui odoratus caussa manu gestatur et 3) spec. fructus rotundus parvus varii coloris, cucumeri s. meloni (خربزه) similis B.; غلوله مرکب از عطریات وهم میوه خوشبو که بدست گرفته ببویند Bh.; cf. ثغاریم et درداب.

دست نشان (a. v. نشاندن) n. c. surculus manu positus (نهالی که آنرا بدست خود نشانده باشند), e. g.: کلیم ✿ همچون نهال دست نشان بهر تربیت ✿ بردم بدیده خار که از پا کشیده ام Bh.; 2) met. is, cui munus mandatum est (کسی که شخصی اورا بکاری نصب کرده باشد) B.; کماشته که اورا بکاری نصب کرده باشند Bh.; 3) obediens (مطیع) B.; محکوم وتابع Bh.

دست نشین adi. c. primo loco (صدر) sedens SHL.

دست نگر adi. c. met. needy, wanting Shaksp.

دستنگی (pro دست تنگی) angustiae, penuria H. pr. reg. 6 fin.

دست نماز n. c. met. i. q. ar. وضو lotio sacra, quae fit ante precationem legalem (شستن رو ودستها ومسح کردن سر وپاها) B.

دست نوشت n. c. i. q. دستخط q. v. Bh.

(دارند وهر وقت همراه ایشان می باشد Bh.; a pocket-book, a tweezer-case Shaksp.

دست گیر imp. locutionis دست گرفتن; 2) adi. c. significatione activa et passiva, unde a) adiuvans, adiutor (مدد گار) B.; کسی که کسی‌را بدست بر گیرد وبنوازد Bh.; cf. Spieg. Chr. 34, 4. 51, med. 64, 10, Chr. Sch. 78, 112. 97, 179; a saint Shaksp., b) manu captus, captivus (اسیر کرده شده) B.; کسی که اورا بدست گرفته واسیر کرده باشند Bh.; cf. H. Sam. 118 l. ult. Inde دستگیری (suff. ی) n. abstr. praecedentis a) auxilium, b) captivitas B. in app.

دست لاف n. c. i. q. دست قال B., ex quo mutatum est (مقلوبست) Bh. Utriusque formae exempla in lex. F. et Bh. leguntur.

دست مال n. c. manu tritus (آنچه بدست هرچه بدست مالند) (مالیده باشند Bh.; B., unde 2) met. a) coll. پامال captivus, subditus (گرفتار ومغلوب وزبون) Bh. B., b) pauper, abstinens (بیمایه وپرهیزگار) Bh., c) mantile manibus abstergendis (پارچه مربعی که بدان دست آلوده پاک کنند) Bh.; پارچهء منديل ومنديل B., d) vasa cibaria (ظروف طعام); unde دستمال شوی n. c. qui vasa colluit hind. نیک شوی dictus, e. g.: سیفی ✿ تا گشته ام سگِ صنم دستمال شوی ✿ بهنر زجام جم بودم آن سفال کوی Bh.; cf. syn. دست پاک. Praeterea lex. F. auctor offert significationem „facilis" (ضد مشکل) (اولان آسان معناسنه), sed hoc versu ابو المعانی poetae: هیچکس در عهد تو پیشش نیاید مشکلی ✿ حکم رای تو شده کار جهانرا دستمال ibi allato non probatum.

دست مالچه (suff. چه) diminut. vocis دستمال mantile parvum C. ex vers. pers. V. Test. Deut. 22, 17.

دست مایه n. c. stock in trade R.; source J.

دست مرد n. c. met. amicus, adiutor (یار ومددگار) B. Bh., unde دست مردی (suff. ی) a) amicitia, auxilium, b) intercessio, tutela (شفاعت وامانت) B.

دَستْوار (suff. وار) baculus *senis*, pedum *pastoris B.* (عصا وچوب دستی ومانند آن) *Bh.*; عصای Gl. Sch., e. g. : خلاق المعانی ✿ وقت قیام هست عصا دستگیر من ✿ بیچاره آنکه او کند از دستوار من *F.*; 2) adiutor (همدست ودستیار) *B.*, ut in hoc versu Schahnam. : بایران بسی دوستدارش بود ✿ چو خاقان یکی دستوارش بود *F.*; 3) armilla (دست برنجن) *B.*, e. g. : ابو الفرج رونی ✿ بسر پای ظلم هیبت او پای بند گشت ✿ در دست عدل دولت او دستوار شد *F.*; 4) i. q. دستواره *B.*

دَستْوارَه (coll. دستوار suff. ه) manui similis (دست مانند) et quod manui accommodatum est, manu prehendi potest (هر چیزی پاره که بمقدار دستی باشد) *B.*; ال کبی *SHL.*; دست مانند ومقدار دستی *F.*, وال قدری نسندیه دیبرلر هرند اولورسه, e. g. : شیخ اوحدی در جام جم ✿ چون خوری نان دستوارهٔ او ✿ نظری کن بدست پارهٔ او *F.*

دَستْوان (suff. وان) chirotheca (t. الدوان) *F.* sine exemplo; 2) custos vel famulus balnei (ناطور حمام) *F.*, *qui custodit vestes eorum, qui lavantur C. M.*, e. g. : میر نظمی ✿ شده پایمالیدهٔ ناکسان ✿ بگرمابهٔ دهر شد دستوان *F.*; 3) coll. دستوانه 1 armilla *C.* ex vers. pers. V. Test.

دَستْوانَه (coll. دستوان suff. ه) armilla (دستینهٔ زنان); 2) brachiale ferreum (ساعد بند آهنین) militis pugnantis ar. قُفّاز et t. قولچاق dictum; 3) i. q. دست 2, d primus in consessu locus *B.*, e. g. : حکیم نزاریٔ قهستانی ✿ پادشاهی بما رسید که یار ✿ باز آمد بدستوانهٔ ما *F.*

دَست وَپا *met.* studium, opera (سعی وتلاش), e. g. : کاشی ✿ کس نشد رنگین بخون بی سعی در میدان عشق ✿ زین حنا هرکس برد قسمت بقدر دست وپا *Bh.* Inde دست وپا نهادن چیزیرا *met.* curae habere rem, honorare, colere rem (اعتنا کردن بشان وی ومعزز ومحترم داشتن آنرا), e. g. : مولوی معنوی ✿ ساحران در تف از دست خدا ✿ کی نهند این دست وپارا دست وپا ✿ کذا قال بعض الفضلا *Bh.*; et بی دست وپا adi. c. *met.* perculsus, attonitus (متحیر واز کار رفته وسراسیمه) *Bh.*

دَست ودامان *met.* refugium (توسل), e. g. : سعدی ✿ اگر دعوتم رد کنی در قبول ✿ من ودست ودامان آل رسول *Bh.*

دَست وَدَهان *met.* proximus (نهایت قرب چنانکه گویند خانداش از اینجا دست ودهان است از اهل زبان به تحقیق پیوسته) *Bh.*

دَست وَدَهَن آب کَشان *met.* qui aqua se mundant ad peragendam precationem (متوضیان), e. g. : این زهد فروشان زخدا بیخبرانند ✿ این دست ودهن آب کشان پاك برانند *Bh.*

دَستور (suff. ور [مرکب است از دست بمعنی مسند وور که کلمه نسبت است از عالم رنجور وگنجور ومزدور *Bh.*] coll. Instit. ling. pers. §. 256. p. 175 fin.) supremus, minister vel consiliarius principis, Vezirus (وزیر ومنشی) *B.*; صاحب دیوان ووزیر *Bh.*; وزیر Gl. Sch. (*quasi potestatem* [دست 2, a] *habens vel locum superiorem* [دست 2, d] *occupans*); cf. Frag. 24, 2, Chr. Sch. 75, 63; 2) antistes ignicolarum (پیشوای امتان زردشت), quales sunt Hêrbed (هیربد) et Mobed (موبد) sacerdotes et doctores Persarum; 3) is, cui confidunt homines in negotio gravi, foedere et promisso (آنکه در تمشیت مهمات باو اعتماد کنند ووفا بعهد ووعده باشد), unde *met.* a) tignum longum (چوب کندهٔ دراز) per transversum supra navem positum, quo aequilibrium illius obtineatur (که بعرض بر بالای کشتی اندازند ومیزان کشتیرا بدان نگاه دارند) *B. F.* ex Fg. sine exemplo et b) pessulus ligneus foribus occludendis; 4) *significatione abstracta* a) modus agendi, regula, norma, ratio (طرز وروش وقاعده وقانون) *B.*, e. g. : عبد الله هاتفی ✿ چنین است دستور این

زال پیر ✿ که زهرت دهد چون چشانید شیر *F.*, coll. بدستور معهود Mirchond in Wilk. Chr. 151, l. atp. et دستور العمل regula s. norma agendi, e. g.: بهمان دستور العمل کارها بپایان برم Anv. Soh. in Spieg. Chr. 36, 16, et b) venia, permissio (رخصت واجازت) *B.* Gl. Sch., e. g.: خواجه نظمی ✿ چو دستور آمد بدستور شاه ✿ که گیرد دو اسپه سوی روم راه *Bh.*

s. دُستور vox e persico دَستور mutata et in arabicum sermonem translata i. q. دَستور 1 et 3 q. v.; 2) liber, in quo res necessariae annotantur (کتابی که درو ما یحتاج دیوان دفتری ;چیزها نوشته شده باشد) *B.*; *F.* sine exemplo; cf. Freyt. lex. s. v. دُستور pl. دَساتیر.

دَست وَرجَن i. q. دست برجن *B.* Alia forma.

دَستُورَنه i. q. دسورنه (اوقلاغی که آنکله یوقفه آچرلر) *F.* ex الجمع sine exemplo. Mala lectio videtur.

دَست وَرزَن i. q. دست برزن *B.* Alia forma.

دَستُورَه serra manualis (ال بچقوسی) *F.* ex المجمع sine exemplo. Alia forma vocis دست اره videtur.

دَستوری (suff. ی [مزید علیه دستور] *Bh.*) i. q. دستور 4, b, venia, permissio *B.*; cf. Chr. Sch. 73, 29. 81, 174, H. Sam. 68, 6; 2) id, quod rei venditae superadditur, alias سرچکدی dictum, q. v., qua significatione in Hindûstân usitata vox est (آنرا در هندوستان دستوری گویند) *B.*; perquisites paid unto servants by one who sells to their master *Shaksp.*

دَستوم recordatio, memoria (تذکر) *B.*

دُستون fimus animalium (سرگین یعنی حیوانات ترسی) *F.* sine exemplo.

دَسته (suff. ه) quidquid ad manum referri potest (هرچیز که نسبت بدست دارد) *Bh.*, unde coll. دستینه 1 et دست 9 manubrium (قبضه), e. g. cultri, ensis, serrae, sagittae, simil. *B.* Gl. Sch.; ansa, ut دستهٔ سطل ansa lebetis H. pr. reg. 11 v. med.; capulus s. collum *barbiti vel citharae* (آنچه بر کاسهٔ عود وطنبور وصل کنند); 2) manipulus (گاهی بر یک چیز فراهم آورده نیز اطلاق کنند) *Bh.*, e. g. florum, odorum, graminis, foeni, scoparum aliarumve herbarum *B.*, coll. hoc versu Schahn.: یکی دسته داری کنایسون بدوی ✿ ازو بستدی et hoc versu حضرت مولانا دستهٔ رنگ وبوی poetae: دمی چو فکرت نقاش نقشها سازی ✿ گهی چو دسته فراش فرشها روئی *F.* vel fasciculus, ut plagularum, scapus literarum (دستهٔ کاغذ) *B.*; 3) turba hominum (جماعت مردم) *B.* Gl. Sch., e. g.: محمد قلی سلیم ✿ جدا شدیم زهم صحبتان خوشا روزی ✿ که بود دستهٔ گلرا حسد بدسته ما *Bh.*; a division of an army, a brigade, unde دسته دار commander of a *dasta Shaksp.* et *term. techn. columbariorum* caterva columbarum (بصطلاح کبوتر بازان جوقی از کبوتران سالک), e. g.: یزدی ✿ کبوتر باز معشوق بدام آورده دلهارا ✿ که از خیل ملک هم چون کبوتر دستهٔ دارد *Bh.*; 4) amicus, adiutor (یار ومددگار) *B.*, coll. hoc رباعی poetae شاه ناصر خسرو: بسته هوا مباش اگر خواهی ✿ تا دیو مر ترا نکرد دسته ✿ چون از فسد باز گشتی دسته ✿ آنکه کند صلاح ترا دسته *F.*; 5) impudens, rudis (گستاخ وبی ادب) et impudentia, importunitas (مردم را گستاخ گردانیدن) *B.*; یعنی گستاخی کردن *F.*, e. g.: استاد رودکی ✿ نیست از من بتر عجب گستاخ ✿ که تو کرده در اول دسته *F.*; 6) scurra, sannio, ridiculus (مسخره ومضحکه) *Bh.*; مردم مسخره *SHL.*, e. g.: ناصر خسرو ✿ من زدست تو دلستان شده ام ✿ دسته جمله ودستان شده ام ✿ سلمان ساوجی ✿ بنفشه دسته ازان میشود به مجلس باغ ✿ که در بهار بپوشد لباس تقوی را *Bh.* Eodem versu سلمان poetae nitens lex. *F.* auctor phrasin دسته شد significare dicit: „perturbatus, perculsus est" (مضطرب اولدی) posterius hemistichium sic legens که در بهار بخود میرود فرو غمگین. Inde دستهٔ

فرصت معناسنه در كه دست يافت دخى) میر نظمی ✿ هدایت رفیق : .F., e. g (دیرلر وظفر در رکاب ✿ بر اعدا همیشه شود دست یاب F. Inde دست یابی (suff. ی) control : prefecture J.

دَستیار [بر وزن بختیار .B] coll. یار n. c. qui potentiam tribuit, adiutor (یاری دهنده) B.; قوت وقدرت دهنده ویاری کننده B. in app., e. g. : شمس فخری ✿ نیست مر درمندکان فقرا ✿ جز ایادی وعطایت دستیار Bh. F.; 2) discipulus (شاگرد); 3) subditus (زیر دست) B. — Inde دستیاری (suff. ی) auxilii latio; protectio, defensio M. ex IK.; potentia, potestas (قوت وقدرت) SHL.

دست یافت دَست 3 ps. praet. abs. locutionis دست یافتن q. v.; 2) n. s. i. q. دست یاب superatio, victoria (نصرت وظفر بولقدن) ابو المعنی ✿ میشود : .F., e. g (کنایه در منصور فرجا با کمال لطف حق ✿ باشد از اقبال دایم بر عدویش دست یافت F.

دَست یافته part. praet. locutionis دست یافتن, qui superavit, vicit; victor (ظفر یافته وغالب شده), e. g. : میر نظمی ✿ دست یافته باد دایم بر عدو ✿ می نماید نصرت واقبال رو F.

دَستیانه i. q. دستوانه 1 armilla (بمعنی دستوانه وآن حلقه از طلا ونقره وامثال آن باشد که زنان در دست کنند) HK.; 2) i. q. دستوانه 2 brachiale ferreum militis pugnantis (t. قولچاق) B. in app.; 3) i. q. دستینه F. sine exemplo.

a. دَستیج forma arabica persicae vocis دستی q. v. B.; vas, hydria Freyt. Male, ut videtur „manubrium" C. ex B.B.

a. دَستینج forma arabica persicae vocis دستینه significatione „armilla" in arabica lingua usitata Gol. et Freyt.

دَستینه (suff. ینه) armilla ex auro, argento, simil. confecta B. et gemmis exornata F.; زیوریست که زنان بر ساعد بندند Bh., e. g. : مولانا جامی ✿ زدستینه دو ساعد

پیمان, rhombus s. fistula (منشوره) filis convolvendis B. in app.; دستهء سنگ s. دستهء جندل pistillum (مقبل هاون) Bh.; دستهء طا figura literae ا in lit. ط conspicua (شکل الفی که در حرف ط نویسند ولهذا طی منطبقرا طی دسته دار گویند (واین از اهل زبان به تحقیق پیوسته Bh.; دستهء گل i. q. گل دسته manipulus florum met. sol (آفتاب) B. in app.; دستهء مروارید linea (علاقه) margaritarum Bh. et phrasis دسته کردن met. colligere, congerere (جمع کردن وفراهم آوردن) Bh.

دُسته lapis (سنگ ar. حجر) B. F. ex الجمع sine exemplo.

دَسته پل s. دَستهء بیل s. دَسته چلک lusus puerilis B., cuius varia sunt nomina, s. v. آلاوه 3 pluribus descriptus; cf. etiam دودله s. دودالّه et دادالّه.

دَسته چوب n. c. i. q. چوب دستی C. et F. s. باره 4.

دَسته دَسته adv. manipulatim, fasciatim M.

دَستی (suff. ی), unde ar. دستیج vas, quod manu tolli potest (ظرفی که آنرا بدست ظرفی که آنرا بدست بر :B. (توان برداشت بدستی دارند, coll. hoc hem. Schahn. : بودند اندر آن خرسان Gl. Sch.; 2) amicitia, auxilium (یاری ومددکاری) B.; 3) et پشت دستی Bh., auxilii imploratio (بمعنی طلب هم هست یعنی دستی بده) B., quo summa impotentia manifestatur (مرادف پشت دست بر زمین گذاشتن بمخاطب وغیبت اظهار عجز خود گویند), e. g. : تاثیر ✿ خوبان زپشت دست صد روی دست خوردند ✿ دستی چنین که دارد دستی وپشت دستی Bh.; 4) a torch or link carried in the hand; et 5) adj. of or from the hand Shaksp. Inde پیش دستی کرد s. سبک دستی کرد „properavit, cito confecit" M. ex Ll.

دَست یاب n. c. coll. دست یافتن superatio, victoria (دست برد) Bh. i. q. دست یافت

داده رونق ✿ ززر کرده دو ماهی‌را مطوّق ✿ شیخ نظامی ✿ مسی کز وی مرا دستیند سازند ✿ به از سیمی که بر دستم گذارند *F.*; 2) coll. دسته 1 manubrium e. g. cultri ensis, simil. *B.* et capulus s. collum (دسته *B. F.*) *barbiti, citharae, pandurae, simil. B.*, e. g.: حکیم خاقانی ✿ دل بگیسوی چنگ در بندید ✿ جان بدستینهٔ رباب دهید *F.*; 3) liber propria manu scriptus et *abs.* scriptum, liber (که بدست خود بنویسند) *B.*, e. g.: استاد منجیک ✿ که کند کار بدان خط تو ای مردك خر ✿ در کس زنت سزد این خط وآن دستینه *F.*; 4) diploma (توقیع وفرمان) regis *B.*; حکم همایون شاهان *F.* vel decretum Veziri (وزرا فرمانی معناسند) *F.*, e. g.: استاد منجیك ✿ مرا بیاغ تو دستینهٔ نبشت چنان ✿ که تیره گردد از اشک ما نوی ازوی *F.*; 5) ultima verba libri, ut nomen auctoris, dies ascriptus, al. (آنچه در آخر کتاب الحاق کنند همچو نام خود وتاریخ اتمام وغیره) *B.*

دَستَخَط mutatum ex دستخط q. v. *Shaksp.*

دَسْک i. q. دشک q. v. *B.*

دَسکَرَه, sec. *F.* دَسکَرَه *gen.* urbs, oppidum (شهر); شهر وده *F.*; هر شهر وقصبه *SHL.*, e. g.: حکیم نزاریٔ قهستانی ✿ بکهپایه دارم یکی دسکره ✿ که بر دستکاریش باد آفرین *F.*; 2) *spec.* nom. urbis in عراق عجم *B.*, e. g.: استاد لبیبی ✿ کاردانی همی از ری [*F.* ارزی] بسوی دسکره شد ✿ آب پیش آمد ومردم همه در قنطره شد *F.* Eadem vox in arabicam linguam recepta scribitur دَسکَرَةٌ pl. دَساکِر, de q. v. Freyt. lex. s. h. v. Addit *M.* ex Ll.: „lectica pro transportandis infirmis“.

دَسَم i. q. دشم q. v. *B.*

دَسَمَرَه i. q. دسکره *F.* sine exemplo. Mala lectio videtur.

دَسْمو phaseolus (حبوباتدن بوکرلجه) *F.* sine exemplo. Fortasse eadem vox ac praecedens دسم vel sequens دسمه.

دَسمَه genus frumenti (غله) *B.* et *F.* sine exemplo.

دَسوَرنه cylindrus (چوب), quo globus massae fermentatae dilatatur *B.* In lex. *F.* legitur دستورنه.

دَسوک s. دُسوک et sec. *F.* دَسوک i. q. دروک q. v. *B.*

دَسَه extrema fila bombycina vel serica, quae in iugo textorio (نورد) remanent, panno texto ab illo ablato (تتمهٔ ریسمان وابریشمی که بعرض کار در نورد بماند چون جولاهه جامهٔ بافتهرا ازان ببرد ونورد چوبرا گویند که جامهٔ بافتهرا بسر آن بپیچند); 2) glomus filorum textoriorum (گلولهٔ ریسمان) *B.*; جلاهلرك ایلك یوماغی *F.*, e. g.: میر نظمی ✿ زنگی بود گیسو ژولیده ✿ بند سر چون دسه بپولیده [?] *F.* Praeter hanc posteriorem significationem lex. *F.* auctor falso affert aliam „iugum textorium“ (ar. منوال) sine exemplo, quae ex interpretatione vocis نورد „iugum textorium“ orta videtur, quam lex. *B.* auctor hoc loco inseruit et fortasse etiam lex. Fg. offert, quo usus est lex. *F.* auctor.

دُسَه glomus saxorum (گلولهٔ سنگ) *B.*

دُسین et دَسینَه et sec. *F.* et *SHL.* دَسین et دُسینه vas magnum (خم که بعربی دنّ گویند اعم از خم سرکه وغیره) *B.*, e. g.: سیف اسفرنگی ✿ تازه بعهد تو باد گلشن دولت ✿ تا گل دل تازه از ذهب دسین است *F.*

دَش ornatus sui, gloriatio, ostentatio (خود آرائی) *B.*; کندویی بزییوب دوزب قوشمق *F.*, e. g.: حضرت مولانا ✿ از فش خود وز دش خود باز ره ✿ که سوی شه یافت آن شهباز ره; 2) imago formosa (صورت خوش); 3) similis (مانند) *B.*, qua significatione fortasse alia forma vel lectio vocis دس = تیس est.

دُش vocibus praefigitur significatione „turpis, foedus, malus“ (زشت وبد ودشنام) *SHL.*, e. g. in دشخوار, دشمن, دشنام al.

et alia forma vocis synonymae دَز s. دِز s. دُز videtur, q. v. supra p. 848. Cognatum est synonymum دُشت, quod etiam vocibus praefigitur, ut in دشتپیل, دشتیاد.

دَشبُد os, quod fractum incurve et turpiter crescit (وجودده شکست اولوب مخالف وبا کج بتمش کموکه دیرلر), e. g.: ابو المعانی ✿ فلک آنقدر کوفت با غم مرا ✿ که جسم سراپای دشبد شده F. Vox ex دُش et بد pro بود composita videtur et legenda دُشبُد proprie significans: „foedus s. malus factus".

دُشپیل s. دُشبیل pro دشتپیل, ex quo decurtatum est, eadem significatione B.; cf. دزپه.

دَشت, ex quo ar. دَست ortum est Bh.; (هو فارسی معرب او اتفاق وقع بین اللغتین کذا فی الصراح) Bh.; desertum (صحرا وبیابان) B. et ut هامون saepe significat „planities, campus", e. g. دشت نبرد s. دشت آوردگاه „campus proelii" Chr. Sch. 20, 255, Schahnam. ed. Mohl. t. I, 182, 802, et teste Hyde (de lud. orient. 58) voce دشت aliquando significatur „tabula lusoria", in qua Schahiludium exercetur et teste lex. F. auctore „coemeterium" (کورستان), e. g.: ابو المعانی ✿ یابند حیات وباز غم هجر میکشند ✿ یکره گذر مکن بسوی دشت عاشقان F.; 2) nom. deserti in Turkistân, alias دشت قپچاق dicti B., quo intelligenda est planities magnitudoque regionum, quae procurrunt in septentrionem maris Caspii et nigri, coll. ولایت خوارزم وملکت دشت et صاحب الدشت cum articulo arab. et (در بعض کتب تواریخ تنها) پادشاه دشت دشت بمعنی دشت قپچاق که ملکیست مشهور نیز دیده شده ولهذا پادشاه دشت گویند) Bh.; cf. Quatremère ad H. Mong. t. I, 66, not. 85; 3) nom. regionis B. vel urbis (شهر) F., (قصبه) Bh. in خراسان alias دشت بیاض dictae B.; cf. برجند; 4) nom. urbis in آذربایجان; 5) nom. pagi (قریه) in Ispahân; 6) nom. loci in Persia, alias nomine دشت ارژن celebris B. Praeterea lex. Bh. auctor affert significationem „primitiae mercatus", hind. بوهنی dictae, sic probatam: سودای اول بنقد مثل اول دشت باضافه که در عرف هند آنرا بوهنی گویند گویند چون صبح از دکانداری چیزی به نسیه طلبند بگویند هنوز دشت نکرده ام وچون دشت کند فلوس را بدندان زده بگویند دشت از دست حلالزاده واین از اهل زبان به تحقیق پیوسته میر نجات ✿ رنگین نگشته دامن صحرا زخون ما ✿ دشتی نکرده است بهار از جنون ما ✿ تاثیر ✿ در محبت نسیه دل بردن فراوان است وبس ✿ هست اگر دشتی درین سودا بیابان است وبس Bh. — Inde دشت استبرق planities viridis (بیابانهای سبز) B. in app.; دشت افروز n. c. nom. ambulacri cuiusdam (سیرگاهی) Bh.; دشت انجوک nom. deserti cuiusdam (نام دشتی وبیابانی است گویند شیرین از آن بیابان بجانب پرویز آمد) B. in append.; دشت بان n. c. campi custos (از عالم مرزبان وباغبان), e. g.: خواجه نظامی ✿ پی کور کز دشتبانان کم است ✿ زما مردمیهای اینمردم است Bh.; دشت پیما n. c. qui deserta peragrat Bh.; دشت سوران s. دشت سواران n. c. populus in deserto degens vagansque F. sine exemplo; دشت سیر n. c. i. q. دشت پیما Bh.; دشت کربلا کردن locum dictum reverentiae praestandae caussa circumire (طواف آنمقام واجب الاحترام کردن), e. g.: اشرف ✿ استفتاح اورا ودعای هم نکرد ✿ رفت روز عمر ودشت کربلای عمر نکرد Bh.; دشت گرد n. c. i. q. دشت پیما, unde دشت گردی n. abstr. praecedentis Shaksp.; دشت گردان desertum hastae vibrandae peritorum met. i. q. دشت نیزهوران i. e. Arabia; cf. Schahnam. ed. Mohl. t. I, 291, ubi legendum وایران pro

دشتِ لاله ;ایران planities, in qua lilia sponte crescunt (دشتی که سر تا سرش لاله (گل کرده باشد وآن لاله خودروست), e. g.:
یحیی شیرازی ✿ سپهر از آب ورنگ
کوهسارش ✿ هزاران دشت لاله داغدارش Bh.; دشت موغان n. c. nom. ambulacri cuiusdam (سیرگاهی) Bh.; دشت نورد n. c. i. q. دشت پیما Bh.; دشتِ نیزه‌وران desertum hastae vibrandae peritorum i. e. *met.* desertum heroum Jemanensium (دشت یلان یمن (کذا قال بعض الفضلا) Bh., quo Arabia intelligenda est, ut in hoc versu Schahn.:
همه ایران وهم دشت نیزه‌وران ✿ همان
دشتِ یلان تخت شاهی وتاج سران Bh.; یمن *met.* i. q. دشت نیزه‌واران q. v. coll. Schahnam. ed. Mohl. t. I, 140, 321.

دُشت (s. दुष्ट) malus, turpis, foedus (بد وزشت) B. Vox cum دُش i. q. دِژ s. دُژ s. دُژ cognata et vocibus praeposita, e. g. دشتپیل, دشتیاد, ex qua lexicographi persici synonymum دُش, quod etiam vocibus praefigitur, ut in دشخوار, دشمن, دشنام al., decurtatum dicunt.

دَشتان menstrua patiens mulier (حائض) B.

دُشتپیل coll. دُشت et پیل n. c. i. q. دژپه q. v. B.; cf. aliae formae دشبل et دشپیل.

دُشتخوار i. q. دشخوار, quod ex illo decurtatum dicit lex. *F.* auctor sine exemplo. Vocis formae usitatae sunt دشخوار et دشوار.

دَشتی (suff. ی) ad desertum pertinens, silvestris, campestris *F.*, sed versus significationis probandae caussa ibi allatus minime huc quadrat, quum idem sit atque ille, qui s. v. دُشتی hirudo, legitur; wild, savage *Shaksp.*

دُشتی hirudo, sanguisuga (زلو) B., e. g.:
حضرت مولانا ✿ مرو زین خانه ای مجنون
که کردی دل زهجران خون ✿ چو دشتی‌را
فرو بردی عجایب نیست خون رفتن F.

دُشتیاد coll. دُشت et یاد n. c. maligna recordatio, obtrectatio, calumnia (بد یاد نمودن وغیبت کردن) B.

دَشتیبان s. دَشتیوان s. دَشتیوا coll. بان s. وان n. c. i. q. دشت بان campi custos *F.* sine exemplo; cf. supra p. 879 دشت بان.

دُشخوار coll. دُش adi. c. i. q. دشوار B. Gl. Sch., e. g.:
حضرت مولانا ✿ جام جفا باشد
ودشخوار خوار ✿ چون زکف دوست بود
به پیمودن این راه خوش بود F., coll. دشخوار خوار Chr. Sch. 73, 30. Vocem ex دشتخوار decurtatam dicit lex. *F.* auctor. Inde دشخواری (suff. ی) difficultas, molestia *C.* ex vers. pers. V. et N. Test.

دُشخیم coll. دُش, n. c. i. q. دشنام) یعنی (دشنام ونفرین), e. g.: چو ✿ میم نظمی
گردد ظلمی بیداد معتاد ✿ همه خلق
جهان دشخیم میداد F.; cf. supra دژخیم.

دِشستَه sensu perceptus (محسوس), unde pl. دشستها sensu perceptae res (محسوسات) B. Gl. Sch.

دَشکَ s. دِشک s. دُشک et دشکَ i. q. دسک filum tortum (رشته تابیده), quod per acum traducunt; 2) coll. دشکی filum crudum (ریسمان خام) B.

دُشکی filum crudum circa fusum in glomum convolutum, ut neri possit (فرموک ar. نصله) B. Cf. دُکچی, ex quo mutatum videtur.

دِشم i. q. درینه subula *F.* sine exemplo et *C.*

دِشُم tempus pomeridianum, quo preces haberi solent *C.* ex G. Deest in ceteris.

دَشَم i. q. دسم genus frumenti (غله), illi simile, quod ماش dicitur (ar. دُرجُع) B. vel sec. alios i. q. hind. ارهر *SHL. HK.* i. e. sec. *Shaksp.* i. q. s. आढकी : a species of pulse (Cytisus cajan), called also توار.

دُشمَن vox ex دُش et من = دِل composita (یعنی کسی که دل زشت داشته باشد) Bh.

(coll. درمنش ut respondeat s. दुर्मनस्) inimicus, hostis (opp. دوست) *F.* Inde دشمناکی s. دشمنایگی enmity *J.*; دشمن جانی hostis s. adversarius capitalis *Shaksp.*; دشمن خانگی inimicus domesticus i. e. inimicus sub specie amici s. qui amicum mentitur (دوست کچنور دشمن), e. g. : مولانا ظهوری ✿ همه آشنایان بیگانگی ✿ محل جوی چون دشمن خانگی *F.*; دشمن دار n. c. opp. دوست دار, qui odit, inimicus, infensus *Bh.*; دشمن داشتن hostem habere, odisse *C.*; دشمن کاه n. c. qui inimicos diminuit (کاهنده) *Bh.*; دشمن کام n. c. opp. دوست کام, a) qui ad inimicorum voluntatem agit, qui odit, inimicus, infensus (آنکه همه مراد دشمنان باشد), e. g. : انوری ✿ دولت دوست کام باد ومباد ✿ هیچ دشمنت جز که دشمن کام *Bh.*, b) miser, infelix (بد احوال) *F.*; دشوار وکم بخت *SHL.*, e. g. : مولانا بیانی ✿ بعقبت شدم از دور چرخ دشمنکام ✿ من بلا زده از دوستکامیء بسیار *F.*; calamity (q. d. foe's wish) *Shaksp.* Inde دشمن کامی (suff. ی) n. abstr. inimicitiae, odium (opp. دوست کامی) *B.*; دشمن گزائی n. c. *met.* afflictio, perdere (رنجانیدن وهلاک کردن), e. g. : خواجه نظامی ✿ بدشمن گزائی وخصم افگنی ✿ گشاده برو بازوی بهمنی *Bh.*

دُشمَنی (suff. ی) hostilitas, inimicitiae (عداوت) *Bh.* Cum کردن inimicitias gerere Frag. 21, 5, Gul. 44, 11, et cum با ps. Chr. Sch. 106, 325. Idem significat دشمنی داشتن *Bh.*

دَشمَه nom. athletae cuiusdam Iraniensis (مبارز ایرانی) *B.* Gl. Sch.

دَشمیم contrarius, oppositus (نقیض وضد) *B.*; ضد ودشمن Gl. in Des.; 2) quatuor elementa (عناصر اربعه), sic dicta, quod sibi invicem opposita sunt *B.*

دَشن i. q. دست فال s. دستلاف *B.*

دُشناد multus (کثرتدن کنایه ایدوب بسیار میر : (معناسنه استعمال ایدرلر) *F. C.*, e. g. : نظمی ✿ بگفتار خوشش دشناد کرده ✿ فسون وحیلهرا ایجاد کرده *F.* Deest in ceteris.

دُشنام coll. دُش et نام, n. c. maledictio, convitium, opprobrium (بد وزشت گفتن) *SHL.*; شتم وقذف *F.* Coniungitur cum verbis کردن, فرستادن, زدن, دادن, کشیدن et گفتن signif. : maledicta conicere, probra iacere, convitiari *Bh.*, coll. Gul. 15, 2, H. pr. reg. 4 v. l. ult. — Inde دشنام دهنده index digitus (ar. سبابة), quod in increpationibus illo uti solent *F.* sine exemplo, *C.*; دشنام گیر n. c. qui probris in se iactis non irritatur (آنکه دشنام بشنود وبجوش نیاید), e. g. : شفائی ✿ امروز چونتو قابل هجوی بکار نیست ✿ دشنام گیرتر زتو در روزگار نیست *Bh.*

دَشَنک capsula floralis s. spatha dactyli (غلاف خوشهء خرما); 2) ramus, in quo est dactylus (شاخیکه خوشه بر آن است); 3) agger s. moles (بند) fluctibus opposita *B.* Synonymum est دلنگ; 4) nom. urbis regni ختا *B.* In lex. *F.* legitur بشنک a) i. q. دَشنک 3 *F.* ex الاداة et b) filum sericum (تار ابریشم) *F.* ex lex. میرزا ابراهیم sine exemplis.

دَشنگی mundus, tempus, fortuna (دنیا وروزگار) *B.*; یعنی روزگار) *F.*, coll. hoc versu poetae cuiusdam : دشنگی بشنگی وشوخیء خویش ✿ ربود آن بت شنگمرا از برم *F.*

دَشنَوه i. q. دشنه *F.* ex نعمة الله sine exemplo, *C.*

دَشنَه (coll. syr. ܕܫܢܐ culter duabus aciebus secans) genus pugionis (خنجر) apud incolas regionis لار maxime usitatum *B.*; خنجر Gl. Sch.; culter magnus, qualis est culter lanii (کارد بزرگ چنانچه قصابان دارند) *Bh.*, e. g. : ابو المعانی ✿ زمژگان دشنهها زد سینهء دل ✿ شده حال دل بیچاره مشکل *F.*, coll. Fird. Sohr. p. 138 et

Spieg. Chr. 147 med. Coniungi solet cum verbis خوردن ,نهادن ,شکستن ,زدن et آراستن *Bh.* Alia vocis forma تشنه legitur in lex. *F.* — Inde دشنهء صبح *met.* splendor (روشنی) aurorae, alias عمود صبح dictus, e. g. : شیخ نظامی ☆ من آن رومی سالار تازی مشمر ☆ که چون دشنهء صبح مردم کشم *F.*

دُشوار ex دُش et suff. وار compositum *Bh.* i. q. دشخوار *met.* difficilis, molestus (مشکل opp. آسان) *B. Bh. F.*, e. g. : جمالای شیرازی ☆ مصرع ☆ عکس آسان بشهد قند ولی دشوار بر خیزد *F.*, coll. Spieg. Chr. 31 l. atp. 109, 18, Chr. Sch. 54, 360. Cum کردن et زدن adhibita praep. بر significat : „difficile facere“. — Inde دشوار پسند n. c. qui difficulter s. vix accipit vel gratum habet, e. g. : اهلیء شیرازی ☆ کرد هم جان بوفایش نه پسندی هرگز ☆ آه از آن شوخ جفا پیشه ودشوار پسند *F.*; دشوار خو adi. c. bad-tempered *J.*; دشوار زای n. c. cum difficultate et molestia pariens *femina F.*

دُشوارکَم mons, regio montana (کوه وکوهستان) *B.* Lexici *Bh.* auctor hanc vocem ad dialectum zend-pazendicam refert (کوهسار بلغة زند وپازند) *Bh.* Cf. huius lexici appendix.

دُشواری (suff. ی) difficultas, molestia. Cf. دشخواری.

دَشیشَک *B.* et دَشیشکه *F.* ex Fg. et *SHL.*, nox (شب) *B. F.* sine exemplo.

a. دُعا pl. اَدعِیَة et دَعَوات rei necessariae precatio (حاجت خواستن) *Bh. B.* in app.; (خواستن حاجت از خدایتعالی) *SHL.*, unde دعای خیر fausta precatio Gul. 27, 14. 16, et دعای بد dira imprecatio Spieg. Chr. 133, 17; 2) *met.* salutatio, coll. : بلبل بدعای تست شب خیز ☆ خاکستر فلم وآتش انگیز in Spieg. Chr. 133, unde دعا کفتن s. دعا کردن etiam significat *met.* discedere, abire, valedicere (وداع شدن) *Bh.*; رواننه اولیف *F.*, e. g. : خواجه حافظ ☆ صلاح از ما چه میجوئی که مستانرا صلا کفتم ☆ بدور نرگس مستت [*F.* دستش] سلامترا دعا کفتم *F. Bh.* De constructione vocis دعا cum verbis haec leguntur in lex. *Bh.* : دعا با لفظ رسیدن ورساندن ورفتن مستعمل وبا لفظ کردن وگفتن کنایه از وداع شدن نیز باشد وبا مستجیب شدن ومستجیب آمدن ومستجاب بدعا آمدن کردن مستعمل *Bh.* et dicitur precationem ordiri (شروع کردن در دعا), e. g. : حافظ ☆ بدعا آمده ام هم بدعا دست بر آر *Bh.* Inde دعای باران precatio ad pluviam impetrandam (نماز استسقا) *Bh.*; دعای پگاه precatio matutina (مخصوص بسحرگاه) *Bh.*; دعای جوشن precatio, quam faciunt die belli pro salute vel incolumitate sua (دعای معروف که روز جنگ برای حفظ خود خوانند وچون جوشن دانند وقایت نفس خود) *Bh.*; دعای دولت precatio pro prosperitate; benedictio *J.*; دعاگو i. q. دعای باران *Bh.*; دعای قدح (suff. گر) i. q. دعا گوی precator, e. g. : میر معزی ☆ دعاکرند بشاخ چنار مر گلرا ☆ تذرو وفاخته وعندلیب وقمری وسار ☆ اگر دعاگر گل بر چنار مرغانند ☆ چرا چو دست دعای گندم ;*Bh.* دعاگر شدست دست چنار precatio pro tritico facta, sic descripta (نطییست ماثور از ایمه که بر گندم خوانند وقسمت کنند) *Bh.*; دعا گوی n. c. precator *Bh.*; benevolus *M.* ex Ll.; a supplicant; a public dancing girl *R. J.*, unde دعا گوئی (suff. ی) n. abstr.; invocation of a blessing *J.*

a. دَعوَت vocatio, invitatio (خواندن وطلب داشتن) *Bh.*; unde *ab invitando* a) munus legati s. ministri (داعی) sectae Ismaelitarum Not. et Extr. t. IX, 204, 1, et b) *ipsa* secta Ismaelitarum *ibid.* 228, 6, et c) convivium Gul. 90, 10. Construitur cum verbo کردن vel synonymo signif. : invitare ad alqd cum ب r. Not.

et Extr. t. IX, 192, 4; vel cum بر r. H. Sam. 88, 9. 10, vel cum سوی r., e. g.: خواجه شیراز ✿ برو ای زاهد ودعوت مکنم سوی بهشت ✿ که خدا در ازل از اهل بهشتم بسرشت *Bh.* et cum با ps. signif.: vocare ad alqm, s. invitare, ut ad alqm veniat H. pr. reg. 18, 5. Inde دعوت‌گر (suff. گر) qui vocat, invitat *Bh.*

a. دَعوَی postulatum, postulatio, sibi vindicare, s. quod praetenditur, *gall.* prétention, *angl.* pretension (خواسته شده) *Bh.*, coll. Gul. 131, 14, Frag. 21, 12, unde arrogantia Gul. 13, 5. Coniungitur cum verbo کردن signif.: praetendere, arrogare sibi (ar. ادّعی Samachsch. lex. ar. pers. 243, 13, ed. Wetzstein), coll. Not. et Extr. t. IX, 229, 15. 16, et cum verbis آمدن، آوردن et داشتن *Bh.* — Inde دعوی دار adi. c. arrogans (دعوی داری (بخود گمان کمال غیر واقع داشتن *Bh.*, e. g.: محتشم کاشی ✿ زهی طغیان حسنت بر شکستن کار من باعث ✿ ظهورت بر زوال عقل دعوی دار من باعث *Bh.*; a plaintiff, claimant *Shaksp.*; دعوی کاری n. c. i. q. دعوی *B.* s. v. داو 4; دعوی‌گر (suff. گر) i. q. دعوی دار q. v. (از عالم دعوت‌گر وتناکر) *Bh.*

نَغ coll. دک et دوغ terra, in qua nihil crescit (زمین بی علف), unde 2) caput ex porrigine capillis vacuum; 3) coll. دک زده is qui barbam (ریش), mystacem (بروت وسبل), supercilia (ابرو) et cilia (مژه) abrasit (چهار ضرب زده); 4) pro داغ q. v. forma decurtata *B.* Inde بیابان نغ desertum, in quo nihil provenit *C.* ex G.

نَغا coll. دغل et دکل fraus, dolus (مکر وفریب) *Bh.* et *B.* in app. ex *Bh.* (فریب وحیله وناراستی) *F.*, e. g.: ✿ حکیم انوری ایا سپهر نوالی که پیش صدق وسخاست ✿ سخای ابر دروغ ونوال بهر دغاست *F.*, qua significatione coniungi solet cum verbo خوردن et کردن *Bh.*; 2) *met.* homo ad fallendum paratus, nequam, nebulo مردم ناراست ودغل وعیب (فریبنده) *Bh.*; دار وحرامزاده *B.*; falsus, non sincerus *M.*; 3) i. q. دغل *B.*

نَغا باز n. c. dolorum structor, impostor, fraudulentus *Bh. B.* s. v. دَوی. Inde دغا بازی (suff. ی) fraud *J.*

نَغا پیشه adi. c. sly, artful, cunning *J.*

نُغد sponsa (عروس) *B.*, e. g.: ✿ ابو المعانی دل مده آرایش زیبنده دنیای دون ✿ این عجوز پر حیل خودرا نماید دغد خوب *F.*

نَغدار coll. نغ 4 pro داغدار q. v. *B.*

t. نُغدار ling. turc.: avis (پرنده), quam ope falconis et accipitris venantur (که آنرا با چرغ وشاهین وباز شکار کنند) *B.*

a. p. نَغدَغَه et sec. *F.* نُغدُغَه timor, metus (ترس وبیم); 2) perturbatio animi (تشویش خاطر) *B.*, qua significatione cum verbo بردن coniungitur (تشویش خاطر دادن کذا فی الکنز وبا لفظ بردن مستعمل) *Bh.*, coll.: ابو المعانی ✿ بخاطر دهد دغدغه فکر وصل ✿ بشمع هوس میزند صائب ✿ شکر قدح تلخ *F.* et عشق پف. مکافات چگویم ✿ کو خاطر من دغدغه روز جزا برد *Bh.*; 3) propensio in rem (میل نمودن بچیزی) *B.*; cf. ar. دَغدَغَة. — Inde دغدغه ناک (suff. ناک), quae vox legitur in libro poetae ملا طغرا, qui inscribitur انوار المشارق *Bh.*

a. p. دِغدِغه et sec. *F.* دُغدُغه titillatio (جنبانیدن انگشتان است در زیر بغل وپهلوی کسی تا بخندد افتد وکف پا (خاریدن‌را نیز گویند *B.*; cf. ar. دَغدَغَة.

نُغدو et نُغدُویَه [*6*] nom. matris Zardushti e stirpe Farêdûni (نام مادر زردشت است واو از نسل فریدون بوده) *B.* Sec. Hyde (hist. rel. vet. Pers. p. 312) vox دغدو etiam nomen est gallinae indicae vulgo Dodo dictae corpore rotundo et pingui, ponderis 4 librarum et forma singulari, ut ex illius imagine ibi addita apparet, quam tamen significationem lexica persica non offerunt.

nom. deserti (دشتی وصحرائی) *B.* in confinibus Turkistaniae *F.*, in quo fratres Pîrâni Vîsah (پیران ویسه) occisi sunt et in quo رستم et طوس venantes puellam invenerunt, quam ad کاوس adduxerunt, qui matrimonio illam sibi iunxit, quum e regia stirpe esset, et ex illa genuit regem سیاوخش dictum *B.*

دَف, unde ar. دُفّ 2 *Bh.*, coll. تَپ tympanum manuale (در سرمهء سلیمانی بمعنی چیزی باشد که پوستی بر آن چسپانند وقوالان وامثال سازی معروف وگرداب از *B.*; (آن نوازند *Bh.*, e. g. : ✿ تشبیهات اوست شوکت مطربان از بهر دفع فتنه کف بیرون کشند ✿ نغمها رخت خود از گرداب دف بیرون (کشند *Bh.* — Inde دف زدن a) tympanum pulsare *Bh.*, b) *met.* mendicare (گدائی کردن) *Bh. B.*; دف نواختن i. q. دف زدن a, tympanum pulsare; دف ساز n. c. a drummer *J.*; دف نواز n. c. i. q. ar. دفّاف qui tympanum دف dictum pulset *Bh.*

دَفتَر p. a., cuius plur. ar. est دَفاتِر, liber rationum, codex accepti et expensi, codex, *gall.* registre, coll. Not. et Extr. t. XIV, 1, 124 (دیوان حساب), qua significatione cum verbis ساختن, پرداختن, گرفتن, گشادن, نوشتن, شستن, پریشان, شدن, خوردن, برهم زدن, برهم, بسیلاب, دادن, افتادن et بآب نهادن, بجیب conjunctum legitur *Bh.* Sec. arabica lexica significat : plura folia chartae in unum coniuncta et inscripta; liber (کاغذها بیك اندازه بریده ونوشته) Samachsch. (lex. ar. pers. 49, 14, ed. Wetzstein); کتاب ونیز اوراق مجموعه که دبیران نوشته دارند ومجموعه شعر *SHL.*, consentiente Kam. in lex. Freyt., coll. : دفتر معروف وبمعنی نامه اسما جمع وتحریر اولنان نسنهیده دیرلر عربیله مشترك اسمدر ✿ مصرع ✿ حدیث آرزومندی بصد دفتر نمیکنجد *F.* — Inde دفتر ابواب التحویل register of household expenses; دفتر ابواب المال register of the public

دَغسَر coll. دغ 4 n. c. i. q. داغ سر homo calvus *B. F.* ex Fg. sine exemplo, ex quo decurtatum est.

دَغَل coll. دگل et ar. دغل depravatio, vitium, pravitas, perversitas (ناراستی وناسرگی) *Bh.*; ناراستی وعیب وفساد *B.*, qua significatione cum verbo کردن coniungitur *Bh.*; 2) *met.* numi adulterini (سیم ناسره وبمعنی ناراست وناسره مجاز *B.*; (وزر قلب *Bh.*, e. g. : شیخ شیراز ✿ تاجه خواهی است خرید ای مغرور ✿ روز درماندگی بسیم دغل *Bh.*, coll. : حضرت سلطان ولد ✿ بر تو او قلب دغلرا زر نمود ✿ دیورا چون حور پیشت می نمود *F.*; 3) sedimentum, faex (لای ودردی) cuiusvis rei *B.*; 4) ramentum, quisquiliae (خس وخاشاک), balneis calefaciendis *B. F.*, e. g. : شیخ نظامی در مخزن ✿ گر دغلی باش بر آتش حلال ✿ ور زر ویاقوتی از آتش منال *F.*; 5) i. q. دغا *B.*; حرامزاده *F.*, e. g. : ✿ مولانا جامی در جهان شاه وسروری چو علی ✿ گر کسی سر کشد زهی دغلی *F.* — Inde دغلباز n. c. i. q. دغا باز q. v. *Bh.*; دغل خاکدان *met.* a) forma humana (قالب آدمی), b) mundus (دنیا) *B.*; دغل دَرای *HK.* *Bh.* et *F.*, sed male دغل دَری *B.*, n. c. *met.* a) obtrectator, calumniator (عیب جوی وعیب گوی), b) hypocrita (منافق) *B. Bh.*; دغل دوست n. c. a pretended friend *J.*; دغل زن n. c. a) monetae adulterator (قلبزن), b) perfidus (خاین), c) fornicator (زنباره ودیوث) et praeposito زن fornicatrix, e. g. : میر نظمی ✿ میکنی کار دغل ای زن چپل ✿ تا بکی این کار بد ای زن دغل *F.*; دغل فصل treachery, deceit, depravity *Shaksp.*

دَغَلی (suff. ی) fraudatio, fallacia; 2) pravitas, perversitas (حرامزادگی وعیاری ومکاری وناراستی کردن) *B.*

دُغو i. q. دوغو q. v. *F.* sine exemplo.

دَغول i. q. داغول, e quo decurtatum est *B.*

دُغوی s. دَغوی et sec. *F.* دَغوی s. دَغوَی

revenues *R. J.*; دفترِ اعمال liber vitae, cui inscribuntur opera singula hominum *M.* ex Eb.; دفتر بند n. c. a filer of records; an office-keeper; a bookbinder *R. J.*; دفترچه (suff. چه) nom. diminut. et i. q. دفتر q. v. (مصغر دفتر لیکن ازین رباعی فیاض مزید علیه آن مستفاد میشود ✿ مشهور بعشق تو ستمگر گشتم ✿ حرف غم عشقم که مکرر گشتم ✿ می نذر که مثل تو ندیدم هرچند ✿ دفترچه حسن‌را سراسر گشتم) *Bh.*; دفتر خانه n. c. locus, ubi chartae publicae asservantur, archivum *M.*; the record-office *R. J.*; an office, counting-house *Shaksp.*; دفتر دار n. c. i. q. دفتری custos codicum et *spec.* apud Turcas : cui suprema cura publicorum redituum tradita est *F.*; دفترِ قاضی *met.* omasum (شکنبه) *Bh.* sine exemplo et *SHL.*; دفترِ مخلود *term. techn. rationariorum Iraniae* (باصطلاح میرزایان دفتر ایران) : codex perennis sic descriptus : دفتریست که همیشه وا نمیشود وباحتیاط زیر مهر میباشد وتغیر وتبدیل در آن راه نمییابد پس کاغذی که همیشه باحتیاط باید داشت در آن نگاه میدارند وآنرا دفتر مخلود نام است *Bh.*; دفتر نگار n. c. qui librum rationum s. codicem conscribit (محرر ونویسنده), e. g. : (دفتر میر خسرو ✿ متاعی زهر جنس بیش از شمار ✿ که در دفتر آورد دفتر نگار) *Bh.*; دفترِ ممدی s. دفترِ ممدین s. کتاب s. بیاض pro دفتر posito *met.* labor irritus, res futilis, inanis (کار بیهوده وچیزی بی اصل وبی حقیقت) *Bh.*, in quo significationis origo sic explicatur : واصلش اینست که مقصود نام مسخره بود که هرچه میگفت اسناد بکتاب ممدی که چیزی نبود می نمود وازینجهت دفتر ممدی وکتاب ممدی وبیاض ممدی بمعنی ماخوذ شهرت گرفته *Bh.*; دفتر نویس n. c. a clerk, registrar *R. J.*; دفتری (suff. ی) a) i. q. دفتر نگار *Bh.*; b) i. q. دفتر دار *F.* Adde phrases : دفتر دفترا گاو s. پاریبرا گاو خورد *Bh. SHL.* خورد *B. Bh. met.* computatio ad finem pervenit (حساب بآخر رسید) *B.*; در محل تمام شدن کاری وبآخر رسیدن چیزی که اهتمام بشان او باشد گفته میشود ودر ضمن آن دفترا گاو خورد نیز گذشت ظهوری ✿ آن بوی مانده سنبل پرچیمرا ✿ در باغ گلی نیست مر آن گلچینرا ✿ امسال حساب گاو تازی دگر است ✿ گاو آمد وخورد دفتر پاریبرا ✿ خان آرزو میفرمایند تحقیق آنست که مثل مشهور آن دفتررا گاو خورد است وچون لفظ آن اشاره ببعید است ظهوری لفظ پاریبرا برای موزونی بکار برده درینصورت اشاره بمعنی مثل باشد ونه آوردن مثل ودلیل ما رساله امثال ومحاورات زباندانانست فافهم وتتامل *Bh.*; دفتر شکستن chartam ad marginem inflectere (کاغذ را کناربن بوکمک), e. g. : تیمر ✿ انوری مستوفی بدیوان در خوشا گردان او ✿ می بریدی کاغذی یا میشکستی دفتری *F.*, sed sec. Gl. Sch. phrasis دفتر اندر شکستن *met.* significat : codicem conficere (دفتر ساختن) allato hoc hem. Schahn. : بنوشی یکی دفتر اندر شکست Gl. Sch.; بر دفتر افکندن *met.* scribere (نوشتن) *B.*

دفتین s. دفتین pecten (شانه) textorius *B.*

a. دفتین (videtur dualis vocis ar. دفة) receptaculum vel capsa literis servandis (مقوای خوشنویسان ونقاشان که دران کاغذهای خودرا باحتیاط نگاه میدارند) *Bh.* sine exemplo.

دفزک obesus, crassus, corpulentus (فربه وگنده وسطبر, ar. غلیظ وضخیم) *B.*

a. p. دفع دار n. c. a subaltern officer of cavalry *Shaksp.*; a head peon *J.*

دفک scopus sagittariorum (هدف) *B.*

دفکش n. c. fenestella in cubiculis mulierum, *per quam* clandestine foras aspicere possunt, opp. گوه دلال fenestella puerorum, quae utraque vox in sequenti versu poetae legitur (یعنی پارنك که مولانا امیدی عورت پارنکنه دینلور اوغلان پارنکنه گوه دلال

دیرلر ایکیسیده بو بیتده واقعدر ✿ مولانا امیدی ✿ کو دلال ودخکشی بترا ✿ بهتر از شاعری ومنلاّئی *F.*

دَفْلَه (coll. دف) a smaller tambourin *Shaksp.*

e. دِفْلَی nom. arboris persice خر زهره dictae q. v. Alii vocem syriacam alii arabicam dicunt *B.*; cf. Freyt. lex. s. v.

دُفْنوك دَفْنوك *B. F.* s. دَفَنوك *B.* et sec. *F.* stragulum, ephippium (غاشیه وزین پوش) *B.*; غاشیه *SHL.*; غشیه t. یاپوق *F.* ex منتجیك, e. g.: تحفة الاحباب ✿ کون چو دفنوك پاره پاره شده ✿ چاکرش بر کتف نهد دفنوك *F.*; 2) i. q. چماق q. v. *B. F.* ex رسالهء ابو حفص سغدی allato hoc versu poetae cuiusdam: از بزرگی که هستی ای خشنوك ✿ چاکرت بر کتف نهد دفنوك, in qua tamen prior significatio aptior videtur (اما بو بیت غاشیه معناسنه مناسبدر) *F.*

a. دَقّ tundere, tundendo conterere (کوفتن وآرد کردن); 2) *met.* petitio, mendicatio (کدیه) *Bh.*; گدائی وخواستن *B.*, *quod fores aliorum pulsantur optati impetrandi caussa* (زیراکه آن در دیگران کوفتن است برای تحصیل مراد خود) *Bh.*; alii autem hac significatione vocem ex persico دک q. v. arabice formatam dicunt (معرب دك) *Bh. B.*, e. g.: انوری ✿ اگرچه عادت دق نیست انوریرا لیك ✿ زدرگه تو کند یا رب ار بشاید دق *Bh.* Inde دق زدن *B.* s. دق کردن *Bh.*, coll. دك زدن petere, mendicare *B. Bh.*; دق از دلبر nom. artificii cuiusdam in luctando (نام فنی از کشتی), e. g.: دیر نجات ✿ بنگر از دلبر ما کشتی دق از دلبر ✿ کین نهاییست که دارد زرعونت دل بر *Bh.*

دَق pannus laneus villosus (پشمینه که مویها از آن آویخته باشد) *B.*; درویشانك کیدکلری خرقهء پشمینه که تویلری صالنور *F.* sine exemplo; 2) genus panni pretiosi (پارچهء قیمتی), ut aegyptiaci, rûmani (دق مصری ودق رومی) *B.*; 3) contradictio (اعتراض سوزه اعتراض) *B.*; (بر سخنان مردم کردن ایلمك *F.* sine exemplo; 4) sermo translatus, tropicus, futilis, inanis (کنایه ایله سویلمك وفائدهسز سویلمك) *F.*, calumnia, obtrectatio, e. g.: ای برادر جز ثنای حق مگو ✿ قول حقرا از برای دق مگو Pend. 13, unde بر c. دق گرفتن ps. coll. حرف گرفتن calumnia impetere alqm Gul. 135, 5. Vox ex ar. radice دَقّ orta videtur.

a. دِقّ subtilis, valde minutus, gracilis (باریك) *B.*; باریك واندك *Bh.*; 2) febris hectica (علتی که آدمیرا باریك ولاغر می کند) *B.*; teasing, trouble *Shaksp.* Inde دق دار adi. c. troublesome, teasing; et دق داری (suff. ی) n. abstr. trouble, vexation *Shaksp.*

a. p. دِقَّت پَسَند (coll. ar. دِقَّة) n. c. *met.* is, cui difficultates gratae, acceptae sunt (مشکل پسند) *B.* in app.

e. دَقْطامانون, gr. *δίκταμον* s. *δίκταμνον* s. *δίκταμνος*, i. e. origanum dictamnus Linn. s. mentha silvestris, alias مَشیع, مشکطرا ar. بقلة الغزال dicta *B.*; cf. infra رتك.

دَق وَلَق forma arab. vocis persicae دك ولك *B.*

a. دَقیقَه (fem. vocis دقیق) res subtilis, gracilis (چیزی باریك); 2) *met.* sermo obscurus, difficilis intellectu (سخن غامض وتاریك) *Bh.*; plur. دقائق subtilitates, acumina Pend. 18; unde دقیقه یاب adi. c. discovering subtilities *J.*

دَقیقی nom. poetae cuiusdam, qui regnante Nuho (نوح) septimo Samanidarum rege vixit et mille versus de rege Lohraspo scripsit et a famulo suo occisus est Gl. Sch.

دَك coll. دغ et دوخ mons vel planities omnibus plantis destituta, *unde per similitudinem* 2) arbor omnibus foliis nudata et 3) caput calvum et 4) *abs.* caput (یعنی سر طیان مرغزی بیت ✿ کسیرا که نامش دك ودیمر اورا تماشا بود ✿ (نیاشا بود *F.* et 5) coll. دق 2 mendicatio *et* mendicus

سیف : e. g. F., کدیه B.; (کدا وکدائی) اسفرنگی ☆ بسر سر خوان سخن لذت من خواه که نیست ☆ در ابای سخن هیچ سید دک زدن .coll. دک زدن F., unde کسهٔ دک mendicare et دک زده .coll دغ 3 i. q. چار ضرب زده, i. e. is, qui barbam, mystacem, supercilia et cilia abrasit B., quam significationem lex. Bh. auctor ab arabico دک „terra tundendo aequalis reddita“ desumtam dicit (چون دک بمعنی زمین کوفته وهموار کرده شده است ونظر بدین معنی بمعنی چار ضرب زدن نیز آورده اند) Bh.; 6) terra dura (سخت), quae fodi non potest; 7) fundamentum muri, qui exstruitur (پی دیواری که چینه بر بالای آن گذارند) B.; 8) firmus, stabilis (محکم ومضبوط) B. F., quam significationem lex. F. auctor hoc versu اثیر الدین اخسیکتی poetae probat : زجنبش طرازنده معمار دوران ☆ اساس بناهای آن بقعهرا دک F.; 9) sors, decretum divinum (نصیب وتقدیر) B.; تقدیر F., e. g. in hoc قطعه poetae حکیم انوری : گر ترا ایزدان بزرگی داد راضی نیست خصم ☆ خصمرا گر دختر تقدیر باید کرد حک ☆ عالم وآدم نبودستند کاندر بود کار ☆ زید از اهل درج شد عم از اهل درک ☆ گر بیزدان اقتدار کردست سلطان واجبست ☆ شاه والاتر نهد چون حق مگو کردست دک F.; 10) pro دکه collisio, concursus (وصدمه وآسیب ودکهرا نیز گفته اند) B.; آسیب که صدمه ودکه دخی دیرلر F., e. g. : کمال غیاث ☆ زانروز یادکن که کند همچو خاک پست ☆ کوه تنت زبانهٔ آتش بضرب دک F. In lex. Bh. legitur phrasis دکش کردم a sodomitis usitata, quae sic explicatur : محاوره لوطیانست یعنی اورا پراندم ودست بسرش کردم Bh.

دِک a word used in calling a coak J.

دُک ex دوک decurtatum F. sine exemplo.

a. p. دُکّان, quod Persae دُکان legunt (وفارسیان به تخفیف استعمال نمایند) plur. دَکاکین officina, taberna (مرادف حانوت) Bh.; cf. de Sacy rélat. de l'Égypte p. 304; 2) fomes lignarius (بر معناسی دخی اغاج قاوی) F., quae significatio hoc versu استاد لطیفی poetae probatur : در گلخن دل آتش عشقت چه نسان شدست ☆ کاندر فروزد از بسر سینه دکان نهند F. — Inde دکان آرائی n. c. i. q. دکان داری b Bh.; دکانچه (suff. چه) taberna parva; scamnum (صفه), in quo merces vilis pretii exponuntur F.; cf. Wilk. Chr. 178, 10; دکان دار n. c. a) a shop-keeper J., b) met. homo blandus mercatorem alliciens (چرب زبان ومشتریگیر) SHL. et دکان داری (suff. ی) n. abstr. praecedentis a) shop-keeping J., b) met. coll. دکان آرائی blanditiae vel persuadendi ratio, qua mercator utitur, si res viles magno pretio vendere studet (چرب زبانی وتکلف کردن در فروختن کالای سهل ببهای گران) Bh.; چرب زبانی وتعریف کنندگی B.

Phrases :

دکان آوازه کردن met. tabernam evertere (برهم زدن) Bh.

دکان باز کردن tabernam aperire Bh.

دکان بالا گرفتن i. q. دکان گرفتن Bh.

دکان بدولاب گشتن met. opibus alienis mercaturam facere (بمال دیگران خرید وفروخت کردن) Bh.

دکان بر چیدن i. q. دکان چیدن Bh.

دکان بستن s. دکان تخته بند گذاشتن s. دکان تخته کردن tabernam claudere Bh.

دکان چیدن merces singulas legere s. emtoribus proponere (اشیاهارا جدا جدا چیدن تا هرکس هرچه خواهد فرا گیرد از اهل زبان به تحقیق پیوسته) Bh.

دکان در رو افتادن taberna corruit (برهم شدن) Bh.

دکان گرداندن met. mercatum ferventem s. florentem facere (دکان گرم ساختن) Bh.

دکان گرد آوردن met. i. q. دکان برچیدن Bh.

دکان گَرمیدَن *met.* mercatus fervet s. floret (کنایه از روز بازار وورنف ورواج یافتن متاع) *Bh.*

دکان گِرفتَن i. q. دکان نهادن *Bh.*

دکان گَرم ساختَن i. q. دکان گَرداندن *Bh.*

دکان گُشادَن tabernam aperire (opp. دکان بستن) *Bh.*

دکان نِهادَن s. دکان کَشیدَن tabernam componere (مقابل دکان برچیدن ودکان گرد آوردن) *Bh.*

دکان وا کَردَن i. q. دکان باز کردن *Bh.*

Praeterea phrasis „tabernam ligare s. claudere“ persice significat تخته بند کردن دکان s. تخته زدن د' s. تخته (بند کردن دکان); et „taberna exstruitur“ تخته بند شدن دکان s. تخته شدن د' (لازم منه); et „tabernam aperire“ (وا کردن) تخته بر داشتن از دکان (دکان) *Bh.*

دُکچی s. دُکُچی i. q. دشکی q. v. *B.*

دکدک (vocales desunt) crepitare dentibus prae frigore (آواز بر هم زدن دندان از شدت برد) *Bh.* Cognatum videtur cum hind. دِگَدِگانا (to chatter [as teeth] *Shaksp.*).

دِگَدِگی stragulum equi (عبای اسپ یکی از لوطیان گوید ۞ خدا مرا بکفل پوش دنبه تو کند ۞ بسان اسپ بزرگان که دگدگی دارد) *Bh.* Videtur vox turcica بِکَدِک quae auctore *M.* significat: „tegumentum equi tergi post ephippium“.

دِگَم ex دیگَم decurtatum *B.*; v. دیگر, in qua voce etiam voces cum دیگَم s. دگم compositae allatae sunt.

دَکَل imberbis (امرد), cuius barba nondum tota provenit et cuius manus et pedes magni et crassi (بزرگ وگنده) sunt *B.*

دَگَل i. q. دَغَل q. v.; 2) i. q. دَکَل q. v. *B.* Significationes in lex. *F.* hisce exemplis probantur: میر خسرو در مذمت مغلان ۞ جنگیزی ۞ دکله بر رشک بر پشت دگل ۞ گنده گی را جای کرده در بغل ۞ ولـه ايضا ۞ مشتی دگلان ودکله پوشان ۞ قربو قربو زنان جوشان *F.*

دُگلان fusus, quo fila deducuntur (آلت پشم وابریشم تابیدن باشد وآن چوبی است مدور وسیخ چوبی بر آن گذرانیده اند) *Bh.*; cf. پره.

دَکلَه genus vestimenti. Vox in lexicis quidem non reperta sed multis exemplis a Quatremère probata, ut دکلهء طلادوزی وکلاه نوروزی Not. et Extr. t. XIV, 1, 352, 5, et دکلهء یکتائی ودکله پوشید et دکلهء نوروزی et طلادوزی عنایت فرمود al. *ibid.* 506; cf. etiam vers. s. v. دگل allati.

t. دُکمَه pro دوگمه globulus vestiarius *M. C.*

دَکَن montis vertex, cacumen (قلهء کوه) *B.*

e. دَکَن ling. hind.: meridies s. plaga coeli meridiana (جنوب opp. شمال) *B.*; 2) nom. regionis *B.*; بری بر بیوك مملکت آیدر ولایت دهلی‌نك طرف جنوبنده واقع اولمشدر *F.*; i. e. Deccan, e. g.: ملك الكلام ملك قمی ۞ گفت سوگند میدهم سوگند ۞ بسر تخت تاجگیر دکن *F.* Est hind. دکهن s. دچهن (s. दक्षिण), ut recte animadvertit lex. *B.* editor. Inde دکنیان the people of the Deccan *R. J.*

دَك وَدیم, vox ad genus اتباع pertinens, caput et imago, vel facies (سر وصورت وسر ورو) *B.*; cf. دَك 4 et versus e lex. *F.* ibi allatus.

دَك ولَك, vox ad genus اتباع pertinens, unde ar. دق ولق i. e. siccum (خشك); 2) vacuum (خالی); 3) desertum (صحرای بی علف); 4) caput capillis vacuum (سر بی موی) *B.*

دَگَه, vulgo تکه, caper montanus (بزکوهی); 2) i. q. سکو q. v. *B.*

e. دَکَّه ling. hind.: collisio, concursus (پهلو بر پهلو ودوش بر دوش زدن) *B.* Est hind. دَهکه s. دَهکّا [coll. s. धक्का a r. धक्क destruere, occidere] (a shove, jolt, push

Shaksp.), ut recte animadvertit lex. *B.* editor.

دُکّه sermone antiquo Persarum : carcer (لغت قدیمدر حبس خانه معنلسنه), e. g. : شیخ سعدی ✿ بره بر یکی دکه دیدم بلند ✿ تنی چند مسکین درو پای بند *F.*; sed sec. lex. *Bh.* est alia forma vocis دُکّان officina, taberna (دُکّان ودُکّه مرادف حانوت), e. g. : مسیح کاشی ✿ دکهء عطر فروشی بکشا در سر کوئی ✿ که بود موی تو خوش غالیه ساز عجبی *Bh.*, qua significatione etiam haec vox دکه in versu a lex. *F.* auctore modo allato intelligenda videtur. In Freyt. lex. legitur „دَکّة, officina *spec.* parva“.

دِل (z. 𐬰𐬆𐬭𐬆𐬜𐬀𐬌𐬌𐬀 zeredhaya, s. हृदय, gr. *καρδία* et sermone priscor. Pers. dardaya, dard) coll. دِلَه et دیل i. q. ar. قلب *B.*; قلب وفواد *Bh.*, cor, animus; 2) mens, intellectus, unde بیدل adi. c. a) excors, pusillanimis et b) amens et صاحب دل adi. c. a) cordatus, b) sapiens; 3) *met.* intimum vel medium (وسط) cuiusvis rei; 4) *sensu mystico* : virtus quaedam divina verbis non exprimenda, qua qui praeditus est ad veram et perfectam Dei cognitionem pervenit (آن لطیفهء ربانی‌را نیز گویند که بزبان در نیاید همچو آن) *B.*, quae pluribus descripta legitur in lex. *SHL.* et *HK.* : در اصطلاح محققین وکاملان دل لطیفهء ربانی وروحانی است ومدرك وعارف وعاشق ومخاطب ومعاتب همونست هرکه دلرا دریافت او خدارا دریافت هرکه بدل رسیده بخدا رسیده دانی که دل چیست منظر خداست ومظهر جلال وجمال کبریا ومنظور لطف الهی وچون قالب رنگ دلبر گیرد وبرنگ دل شود قالب نیز منظور الهی باشد القلب هو العرش وهو الکرسی ✿ هر آن قالب که رنگ روح گیرد ✿ یقین میدان که او هرگز نمیرد *HK.*, coll. definitione vocis ar. قلب ex libro تعریفات desumta in Freyt. lex. s. v. قلب; cf. etiam Isk. Nam. in Spieg. Chr. 81, 1 — 5, unde اهلِ دل viri religiosi *ibidem*; 5) inversus (باز گونه) *B.*, quae significatio a respondente ar. قلب „inversio“ desumta videtur. — Inde دِلِ آسمان *met.* a) medium (وسط) coeli, b) stella, c) terra *B.*; دِل بَدِل mutual love, interchange of hearts *Shaksp.*; دِلِ تیغ *met.* media pars gladii (میانهء تیغ), ut in hoc hem. Schahn. : سر افشان دل تیغهائی بنفش Gl. Sch.; دِلِ خاك *met.* a) centrum vel interior pars (مرکز ودرون) terrae, b) sepulcrum (گور), c) bos (گاو), d) piscis *B.*; ماهی که زمین بر پشت آنست *Bh.*; e) prophetae et viri sancti (انبیا واولیا) *Bh.*; دِلِ روز *met.* a) meridies (نصف روز), b) sol *B.*; دِلِ زمین i. q. دِلِ خاك b sepulcrum *Bh.*; دِلِ سنگ *met.* a) fodina vel cavum montis (کان وجوف کوه), b) cor instar saxi durum (وباضافه مشبه مشبه به دلی که مانند سنگ است) *Bh.*; دِلِ شب *met.* medium noctis *B.*

Phrases :

دل آب دادَن *met.* voluptatem percipere vel recreari, e. g. deambulatione aliave re (متلذذ ومحظوظ شدن از تمشا وجزان از عالم چشم آب دادن) *Bh.*

دل اَز جان بَر داشتَن *met.* vitae renuntiare, morti se devovere, desperare Gul. 172, 20; cf. دل بر داشتن.

دل اَز جان بَر گِرِفتَن *met.* i. q. دل از جان بر داشتن H. Sam. 72, 8, Chr. Sch. 15, 190; cf. دل بر گرفتن.

دل اَز جای بُرْدَن *met.* amentem fieri prae metu, animum despondere et cum negat. دل از جای نبردن mente consistere, animum non despondere Anv. Soh. 151, 3 et 207 v. 16.

دل اَز دَست دادَن *met.* animo succumbere, deficere Chr. Sch. 104, 298.

دل اَنداختَن animum reiicere, pusillanimem fieri (دل پای دادن وبیدل شدن) *Bh.*

دل بَدَریا اَنداختَن s. دل بدریا کَردَن pro انداختن posito, *met.* opus periculosum susci-

mente sunt indicare, aperire (اظهار شدن ; (درد وما فی الضمیر کردن et cum کردن pro sensu intransitivo *Bh.*

دل جُستَن *met.* placere, gratum esse, e. g. : از روی دلبران خط سبز دلِ عشاق بیشتر جوید „lanugo faciei amasiorum amantibus gratissima est“ Gul. 123, 8. 9.

دل خائیدَن *met.* i. q. دل خوردن *Bh.*

دل خُنُک کَردَن c. به r. in lex. *Bh.* sic explicatur : ✿ کنیه از افشرده شدن صائب جمعی که زیر چرخ شبی روز کرده اند ✿ چون شمع دل خنک به نسیم سحر کنند *Bh.*

دلِ خود خوردَن s. دل خوردَن *met.* maerorem pati (غم وغصه خوردن) *Bh.*; cf. infra دلخور.

دل دادَن *met.* animum dare, cordatum, propensum reddere (دلیر ساختن) *B. Bh.*; واستماله دادن وتقویت دل کردن *Bh.*; 2) amore capi, amicum, familiarissimum fieri (عاشق شدن وگرم الفت گردیدن) *Bh.*; 3) veniam dare, permittere, vel assentire (وبمعنی رخصت رضا (دادن دل مجاز بالحذف است *Bh.*; دلم نمیدهد که از ویرمک *F.*, e. g. : اینجا بروم „ab animo meo impetrare nequeo, quin eo eam“ (ای از بسکه اینجا مرغوب دل است ازینجا دلم بجای دیگر نمیکشد درین صورت در اصل گویا چنین است که دلم رخصت نمیدهد که از بجهم آنکه (چنین کنم *Bh.*, coll. : بخیلرا دل ندهد که مال خویشرا خوش بخورد „quia avarus ab animo suo impetrare nequit, quin opibus suis fruatur“ Fleischer Ali's Spr. 9, 19, et hoc versu شهیر فاریابی poetae : اگر ضرورت ازین سان نگیردم دامن ✿ چگونه دل دهدم کز در تو در گذرم et alio poetae : خواجه سلمان خود دل کرا دهد بدهد دل به بیوفا ✿ باری چو دل دهد بمه مهربان دهد *F.*

دل در گریبان افکندن cor *ovis* in induere, in mortis periculum se inferre (بکار خطرناک کمر بستن وآماده هلاک خود شدن که بیم جان داشته باشد) *Bh.*

دل پُر بودَن c. از *met.* satiari re, animum avertere a re, aversari rem (لبریز شکوه بودن وبمعنی سیر بلکه متنفر شدن), e. g. : غنی ✿ چون آستین همیشه جبینم زچین پر است ✿ یعنی دلم زدست تو ای نازنین پر است ✿ میر محمد هاشم شهیدا ✿ خالی نساخت گریه دلمرا زسیل خون ✿ از من چرا همیشه دلِ آسمان پر است *Bh.* Cf. phrases synon. دل پر داشتن et دل پر شدن et سرد شدن.

دل بَر جای داشتَن animum non despondere, perstare, perseverare Anv. Soh. 151, 13.

دل بَر داشتَن c. از animum amovere a re, renuntiare rei (مقابل دل بستن) *Bh.*, unde دل از حکومت بر داشتن imperium deponere H. Sam. 106, 6.

دل بَر سَرِ زبان داشتَن quod in mente est loqui (ما فی الضمیر بر زبان آوردن) *Bh.*

دل پُر شُدَن c. از r. i. q. دل پر بودن.

دل بَر کَندَن et دل بَر گِرفتَن *met.* i. q. دل بر داشتن *Bh.*

دل بَر لَب *B.* in app. et دل بَروی دَویدَن وَروی دَویدَن *Bh.* *met.* lacrimas sanguineas fundere (خون گریستن) *B.* in app. et *Bh.*

دل بَستَن c. بر et در animum applicare ad alqd, desiderare, appetere alqd *Bh.*

دل بَصَد جا رَفتَن dicitur de eo, qui suspiciosus est (درحالت بد گمانی می باشد), e. g. : امیر شاهی ✿ جان من هرکه که جائی میروی ✿ عاشقان‌را دل بصد جا میرود *Bh.*

دل پَیوَستَن c. بر et در i. q. دل بستن *Bh.*

دل تافتَن c. از *met.* i. q. دل بر داشتن *Bh.*

دل تهی کَردَن et دل خالی کردن vel سینه pro دل posito, maerorem vel quae in

sium *infantis* immittere, quo more mulieres animos infantum mites reddere opinantur (زنان ولایت جهت رفع بد خوی اطفال دل گوسفند در گریبان اطفال اندازند وایں از عندیات است), e. g.: مخلص کاشی ☆ طفلی که بدخوی کند از مهر سوزد دایهاش ☆ دل در گریبانش فگن شاید که تیمارش کند *Bh.*

دل دَریا کَردَن *met.* supra vires liberalem esse (جود وسخا زیاده از مقدور کردن) *Bh.*

دل دِل کَردَن s. دل وَدل کردن *met.* perturbatum, inconstantem esse (اضطراب وبیقراری کردن) *Bh.*; cf. infra دلدل کنان.

دل دوختَن c. به *met.* i. q. دل بستن *Bh.*

دل دَویدَن *met.* amore capi (عاشق شدن) *Bh.* Inde دلم بفلان چیز میدود cor meum desiderat, appetit alqd (یعنی جویا آن است) *Bh.* Inde دلِ دویده animus cupidus, appetens, desiderans (دل حریص وآرزومند وطمع کردن), e. g.: اسیر ☆ دلِ دویده وچشم ندیدهء داری ☆ زآزردی طمع در گذار خجلت باش *Bh.*

دلرا بَدَریا کَردَن i. q. دل بدریا کردن *Bh.*

دلرا زَدَن چیزی i. q. دل زدن از چیزی *Bh.*

دل زَده شُدَن از چیزی et دل زَدَن از چیزی *met.* satiari alqa re, aversari rem (سیر شدن از چیزی وسیر کردن چیزی بنوعی که دیگر باو میل نماند بلکه تنفر بهم رسد وبمعنی راه دل زدن مجاز بالحذف است) *Bh.*; cf. infra دل زده.

دل سَرد شُدَن c. از r. *met.* i. q. دل پر بودن, e. g.: اسیری لاهجی ☆ سرد شد اورا دل از کار جهان ☆ بود کارش روز وشب زار وفغان *Bh.*

دل سوختَن *met.* amore capi, incendi (عاشق شدن) *Bh.*

دِلَش نَرد نَکَرد *met.* animus illius misericordia captus non fuit, non condoluit (رحم نیاورد ورقت نکرد) *Bh.*

دل شِکَستَن c. بر *met.* metuere, timere (ترسیدن وهراسیدن), e. g.: دل روسیان ☆ نظامی ☆ از چنان زور رست ☆ بر آن دشمن دشمن افگن شکست *Bh.*

دل شیرین کَردَن *met.* animum laetum, hilarem facere (خوش کردن) *Bh.*

دل صَید شُدَن *met.* amore capi, incendi (عاشق وگرفتار شدن) *B.* in app.

دل طاق کَردَن *met.* animum a mundo et rebus, quae ad illum pertinent, abstrahere, animum ad se ipsum advocare (تجرد گرفتن وترك تعلق کردن) *Bh.*; یگانه کردن ومجرد گردانیدن دل از عوائق وعلائق ومحبت غیر *B.* in app.

دل گِران گَردیدَن c. به *met.* offendi (خاطر مانده اولف), e. g.: نهاده ☆ مولانا صفی ☆ بر دل ما کوه غم زسنگدلی ☆ سبب چه بود دل خود بما گران گردد *F.*

دل گَردانیدَن *met.* i. q. دل برداشتن *Bh.*

دل گِسِرد آوردَن *met.* animum attendere s. intendere ad aliquid (دل بسر کاری گماشتن) Gl. Sch.

دل کَردَن *met.* desiderare, appetere (رغبت کردن) *Bh.*

دل گِرِفتَن c. از *met.* i. q. دل بر گرفتن *Bh.*; ira commoveri (طارلف), e. g.: خوجه حافظ ☆ دلم گرفت زسالوس وطبل زد چو کلیم ☆ خوش آنزمانکه بمیخانه در کشم علمی *F.*

دل گَرم کَردَن c. بر *met.* i. q. دل سوختن *Bh.*

دل گُسِستَن et دل کندن *met.* i. q. دل بر داشتن *Bh.*

دل کَشیدَن c. به desiderare, appetere (خواستن) *B.*

دل کَعبه کَردَن *met.* petere cor (توجه کردن بدل) *B.*

دل لَرزیدَن c. بر *met.* i. q. دل سوختن *Bh.*; 2) affligi, cura confici; 3) benevolum, benignum esse (غمخواری ومهربانی) *B.*

دِلارام (animo quietem dans) adi. c. amata, amica; epith. amatae (صفت محبوب) *F.*; cf. Chr. Sch. 105, 310.

دِلآزار (cor vexans) adi. c. qui affligit, molestia afficit, crudelis *Bh.*

دِل اَز کَف دادَه s. دِل اَز دَست رَفتَه adi. c. i. q. دل شده *Bh.*

دِلاسا coll. آسا n. c. animo quietum afferre, consolatio (آسایش دادن بدل); 2) animo quietem afferens, consolans (آسایش دهنده بدل); 3) qui animi tranquillitate, solatio fruitur (آسایش یافته شده بدل) *Bh.*; unde دلاسا میشوم tranquillus fio, solatio fruor (از عالم تسلی میشوم) *Bh.* Inde دلاسائی (suff. ی) animo quietem afferre, consolatio *C.*

دِل آشوب adi. c. gratus, expetitus (خوب ومرغوب) *Bh.*; 2) n. c. i. q. ar. فقد, i. e. nom. arboris praecipua statura, in ripis fluminum obvia, semine acris odoris, foliis quinatis (وبرگ آن پنج شاخ میباشد) ob eamque caussam پنج انگشت dictis. Morbis curandis maxime autem hydropi prodest *B.* Est vitex agnus castus Linn., de q. v. Dioscor. I, 134 (135) et not. ad h. l. t. II, p. 405 ed. Kühn; cf. اثلق et ارند et اغیس.

دِل اُفتادَه adi. c. i. q. دل شده *Bh.*

a. p. دَلّاک qui fricat (مالنده); sed in persica lingua significatione; „tonsor *et* famulus balnei" usitatum (وفارسیان بر مزین وحمامی اطلاق کنند) *Bh.*

دِلآگاه adi. c. corde vigilans, providus, sapiens *M.* ex Sae.

a. p. دَلال et دلال blanditiae amatoriae (ناز); nictus oculi (غمزه واشاره بچشم وابرو) *B.*; lascivia et iocatio, dum viro se adversari mulier simulat Freyt.

a. p. دَلّالَه coll. ar. دلال nuptiarum conciliatrix, lena (عشق ومعشوق میننده اولان واسدنه); 2) blanditiis amatoriis dedita

دِلَم نایَد *met.* veniam non dat, non permittit (رخصت نمیدهد مرادف دل نمیدهد) *Bh.*

دل نَمودَن *met.* humanum, benignum, misericordem esse (مردمی نمودن رحم کردن) *Bh.*; مردمی ومهربانی کردن *B.*; التفات ایلمک *F.*

دل نِهادَن c. بر et در i. q. دل بستن *Bh.*; cf. Gul. 193, 17, H. Sam. 178, 5.

دِل وَدِل کَردَن i. q. دل دل کردن *Bh.*

دل وَدین زَدَن *met.* animum et religionem diripere (بتاراج بردن) *Bh.*

دل وَزَبانَش یَکی اَست *met.* animus et forma illius unius eiusdemque modi sunt, i. e. simulator et dissimulator non est (یعنی ظاهر وباطن او یکسان است ونفاق ندارد) *Bh.*

دل یَکی کَردَن consentire vel conspirare facere duos homines in alqa re (اتفاق کردن دو کس در امری) *Bh.*

دَر دِل آمَدَن in mentem venire Gul. 31, 8. 9.

دُل nodi vel glandulae (گرهی چند) ex alvo adstricto (از قبض) in visceribus post morbum quendam orientes; vel sec. alios morbus quidam instar nodi vel glandulae (گره) in ventre oriens et mortifer *B. F.* ex Fǵ. sine exemplo; 2) genus herbae purgandis intestinis *F.* ex lex. میرزا et مجمع الفرس sine exemplo.

دِلاد i. q. داماد *F. C.*, sed vox falsa videtur, quum in versu میر نظمی poetae: مکن کُر شناسی بمهر اعتماد ✿ فریبنده است این زن پسر دلاد, quem lex. *F.* auctor vocis probandae caussa attulit, pro دلاد legendum videatur دلال.

دل آرا s. دل آرای (cor ornans) adi. c. carus, gratus; *met.* epith. amatae *Bh.*; cf. Chr. Sch. 100, 222. 106, 322; 2) n. pr. nom. uxoris Darae, matris Rôshangi (نام زن دارا مادر روشنگ) Gl. Sch.

mulier (عشوه ایدیجی زن); 3) sycophanta, calumniator (غمز وغیبت ایدیجی) *F.*, in quo lex. haec exempla leguntur :

حکیم سنائی ✿ چون در آمد وصلارا حاله ✿ سرد شد گفتگوی دلاله ✿ مولانا هاتفی ✿ فرستاد دلاله هوشمند ✿ پی خواهش در دانا پسند *F.*

دِلام i. q. ژوبین i. e. hasta parva et brevis, quam in hostem iaciunt *B.*; cf. برچخ et دژاغنج et بونیم.

دُلام i. q. پیچش tormen, contorsio *C. F.*, e. g. : میم نظمی ✿ زلفش که شود دلام کردن ✿ باید بهوس تمام کردن *F.* Vox dubia in ceteris lexicis non reperta.

دِل انگیزان n. c. nom. soni cuiusdam (لحنی) musici *B.*

دِلاوَر (coll. آور ab آوردن animum afferens) adi. c. cordatus, strenuus; cf. Schahnam. in Spieg. Chr. 49 med.; unde دلاوری (suff. ی) fortitudo, strenuitas; cf. Wilk. Chr. 168, 3.

دِلاویز coll. آویز (animum devinciens) *met.* expetitus, desideratus, animo gratus (آنچه بدل آویزد وچسپد وازینجهت بمعنی مطلق مطلوب ومرغوب آمده واین مجاز است) *Bh.*; مطلوب ومرغوب ودلخواه *B.*; cf. Spieg. Chr. 37, 1, Gul. 4, 15.

a. دُلب (s. دُلْبٌ) i. q. چنار platanus *B.*; cf. دلف.

دِل باخته adi. c. *met.* amore captus, incensus; amans (عاشق صادق) *Bh.*; timid, cowardly *J.*

دِل باز adi. c. facundus, disertus; 2) multiloquus *M.* ex Sae.; a juggler *J.*; unde دل بازی (suff. ی) n. abstr.; rashness *J.*

دِل پَذیر adi. c. cordi gratus, acceptus; expetitus (بمعنی دلاویز) *B.*; cf. Chr. Sch. 52, 324. 97, 180.

دِلبَر adi. c. animum auferens, *met.* amasia (محبوب) *F.*, unde دلبری (suff. ی) n. abstr. praecedentis; comfort, pacification *Shaksp.*

دِل پُرسی (suff. ی coll. پرسیدن) inquisitio conditionis vel rerum status (احوال پرسی), e. g. : رفیع ✿ دل پرسی رقیب در افسردگی مکن ✿ چون زنده نیست مار بافسون چه احتیاج *Bh.*

دِلبَستَگی (a دلبسته suff. ی) n. c. addictio animi, dilectio; cf. Gul. 9, 20, Spieg. Chr. 27 fin., 34 fin.; 2) angustia animi *M.*

دِلبَستَه adi. c. addictus alicui rei, coll. دلبستگان دنیای ناپیدار Spieg. Chr. 142 med.; 2) afflictus *M.*

دِل پَسَند adi. c. gratus, amoenus; cf. Spieg. Chr. 36, 9.

دِلبَند adi. c. animum devinciens *M.*; a beloved child; the bowels *J.*

h. p. دُلبَند (vox cum بند composita videtur) involucrum capitis, tiara, pileus; cf. پرتله 2; i. q. دستار *C.* ex G. Sec. *Shaksp.* est vox hind. significans „a turband, or the fine cloth of one“ *Shaksp.*

e. دَلبوث coll. دورخولی ling. graeca (یونانی) : species lilii (سوسن) silvestris, ar. سیف الغراب dicta, quod illius folia ensi similia sunt *B.* In Freyt. lex. legitur : „دَلَبوث planta quaedam *Kam.*“

دِل پیشه n. c. *met.* silentium (خموشی) *B.*

دِل تَنگ adi. c. *met.* maestus, tristis, afflictus (ملول وناخوش) *Bh.*; unde دلتنگی (suff. ی) n. abstr. maeror, tristitia, afflictio.

دِل چَسپ adi. c. animum devinciens (خاطر چسپ) *Bh.*; beloved, pleasant *Shaksp.*

دِل جو s. دل جوی adi. c. animum appetens, gratus *M.*; studious of pleasing *Shaksp.*; agreeable, desirable *J.*; *et de Deo dictum* : qui animum quaerit, i. e. cor possidere cupit, coll. : ای پسر با محنت وغم خوی کن ✿ روی دلرا جانب دلجوی کن

haesitans in negotiis (اضطراب کنان ومتردد در امور) *B.*; مضطرب وحیران *Bh.*; cf. دلدل کردن.

دل دوز (cor configens) *met.* gratus, expetitus (خوب ومرغوب) *Bh.*

دلده coll. دل دادن adi. c. hearty, earnest, zealous *J.*, unde دلدهی (suff. ی) n. abstr. heartiness, earnestness *J.*

دل ربا s. دل ربای adi. c. animum rapiens *met.* epith. amatae (صفت محبوب در) *F.*; ربایندهء دلها واصحاب نظر بحسن وظرافت وکنایه از معشوق ومطلوب *B.* in app.

دل رفته adi. c. heartless, faint-hearted *J.*

دلریش adi. c. cor habens vulneratum, saucium, afflictus *M.* ex Sae.; a lover *J.*; unde دلریشی (suff. ی) n. abstr. affliction *Shaksp.*

دل زدای adi. c. animum detergens *met.* gratus, expetitus (خوب ومرغوب) *Bh.*

دل زنده adi. c. opp. دل مرده *met.* is, cuius animus vigil est; 2) sapiens (کنایه از بیدار دل ودانا دل زیراکه علمرا بحیات وجهلرا بموت تشبیه داده اند وشب زنده دار شب بیداررا گویند پس بهر دو معنی مجاز است از قبیل ذکر الملزوم وارادهٔ اللازم) *Bh.*

دل ساز adi. c. heart-pleasing, delightful *Shaksp.*; unde دلسازی (suff. ی) n. abstr.; ardour *J.*

دلستان adi. c. i. q. دلربا *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 119, 8.

دلسرد adi. c. animo frigido *met.* i. q. دلتنگ *Bh.*

دل سوخته adi. c. *met.* afflictus *Shaksp.*

دل سوز et دلسوزه adi. c. *proprie* is, cuius animus aliorum caussa quasi urit (آنکه دلش بر حال دیگران بسوزد) *Bh.*, i. e. *met.* epith. amatae (صفت محبوب) *F.*; 2) misericors, benignus (مشفق ومهربان) *B.* in app.; unde دلسوزگی Chr. Sch. 65, 504, Pend. 106 l. atp. — Inde دلجوئی (suff. ی) n. abstr.; study to please, attention *Shaksp.*; comfort, satisfaction *J.*

دل خراش adi. c. animum lacerans, crucians *M.*

دل خسته adi. c. corde saucius, aeger *M.* ex Sae.

دل خواسته et دل خواه et بدلخواه adi. c. expetitus, desideratus, amatus (خوب ومرغوب) *Bh.*; معشوق ومحبوب Gl. in Des. *B.*; cf. Spieg. Chr. 119, med. Dicitur etiam دلخواه de pignore in nerdiludio, quod victor desiderat et obtinet, e. g.: طالب آملی ✿ ازان چو نرد هوس با من آورد بمیان ✿ نخست قاعدهء شرطرا نهد دلخواه *F.*

دلخور adi. c. coll. دل خوردن *met.* maerorem patiens *Bh.*

دلخوش adi. c. bono animo, laetus, contentus; unde دلخوشی (suff. ی) n. abstr. contenti animi status, laetitia, coll. دلخوشیها دادن c. dat. ps. contentum reddere, consolari alqm H. Sam. 82 l. plt.

دلخون adi. c. *met.* desiderio affectus (مشتاق); 2) separatus, relictus (مهجور) *B.*

دلدار adi. c. *met.* amatus, amasia (معشوق), e. g.: شیخ علی نقی ✿ مگر امشب بمحنت خانهام دلدار می آید ✿ که جانرا مژدهء وصل از در ودیوار می آید *F.*, coll. Spieg. Chr. 129 med.; unde دلداری amoris demonstratio *M.*; affection, attachment, kindness *Shaksp.*; comfort, consolation *J.*

دلدل n. c. gemitus, suspirium flebile (نالهء دردناکی که بمنزلهء آه کشند) *B.*; cf. infra دلدل کنان.

a. p. دُلدُل nom. muli albi, qui Muhammedis erat; 2) hystrix (سیخول) *B.*; cf. پهمزك et Freyt. lex. s. v.

دلدل کنان coll. دلدل adi. c. gemens, suspirans (آه زنان); 2) perturbatus, fluctuans,

vel دلسوزی *J.* (suff. ی n. abstr. a) ardor, fervor, b) misericordia, benignitas (دلسوزی compassion *J.*).

دِلشاد adi. c. animo hilaris, laetus, contentus (خوشدل ومسرور القلب) *F.*, e. g.: طالب آملی ✿ ما که ویران شدگانیم بدین دلشادیم ✿ که جهانی شده آباد زویرانیء ما *F.*; 2) n. c. coll. داشاد 3 laetitia, hilaritas (نشاط وخوشحالی); 3) coll. داشاد 1 liberalitas, largitio, donum (هبت وبخشش وعطا) *B.*

دِلشُدَگی (a دلشده suff. ی) n. c. nom. abstr. vocis دلشده q. v.; stupidity, insanity *J.*

دِل شُدَه amore captus, incensus; amans (عاشق صادق) *Bh.*; عاشق *F.*, e. g.: مولانا جامی ✿ رباعی ✿ ای آنکه ترا دولت شاهی هوسست ✿ وآزادیء بندگان ترا دست رسست ✿ آزاد کن آنرا که بود بندهء عشق ✿ کان دلشده‌را بندگیء عشق بسست *F.*; cf. etiam versus sub phrasi خمر در خمر کسی داشتن p. 719 ex *Bh.* allati; mente captus *M. Shaksp.*

دِل شِکاف adi. c. (animum findens) *met.* a) i. q. دلازار, b) gratus, expetitus (خوب ومرغوب) *Bh.*

دِلشِکَستَگی (coll. دلشکسته suff. ی) n. c. afflictio animi, contritio *M.*

دِل شِکَستَه adi. c. qui animo est fracto, depresso, afflictus, dolens *M.*; cf. H. Sam. 118.

دِل شِکَن adi. c. animum frangens *met.* i. q. دلازار *Bh.*

دِلف i. q. دلب platanus *F.* sine exemplo.

دِل فُروز adi. c. animum incendens, illustrans, *met.* epith. amatae (از اسمای معشوق) *Bh.*, coll.: بتیغ نبرد آن دلفروز ماه ✿ کند روزرا بر دلیران سیاه Chr. Sch. 99, 209; animum recreans; amoenus; laetus *M.*

دِل فِرو گیر n. c. locus, in quo animus subsistit vel commoratur (مکانی که دل آنجا قرار گیرد), e. g.: قدسی ✿ بتماشای خیال تو مرا جائی نیست ✿ دل فرو گیر ترا زگوشه کاشانه چشم *Bh.*

دِل فِریب adi. c. animum decipiens, *met.* epith. amatae (از اسمای معشوق) *Bh.*, unde دلفریبی (suff. ی) nom. abstr. praecedentis *M.*; attraction, loveliness *J.*

دِل فِگار adi. c. curis affectus, cogitabundus *M.*; *met.* epith. amatae *Shaksp.*; unde دلفگاری (suff. ی) n. abstr.; melancholy, spleen *J.*

e. دُلفین (gr. δελφίν) delphinus (حیوانی آبی گویند چشم ندارد وگردن باریك ودندانهای کُنده وبزرگ دارد درآب تیره می باشد) *B.* in app.; cf. Freyt. lex. s. v.

a. p. دَلَق forma arabica vocis persicae دَلَه eadem significatione *B.*; cf. دَلَه et Pend. 34, 10, coll. 67, not. 2. Inde دلق پوش (veste دلق dicta indutus) *met.* monachus, religiosus (زاهد) *B.* in app.

دُلَق (بالضم وتشدید لام وقاف *Bh.*) Vocis significatione omissa lex. *Bh.* auctor hunc versum باقر کاشی poetae affert: این گفته که قلقلش مکن هان ✿ وآن گفته که دلقم بده هان *Bh.*

a. p. دِل قَوی n. c. confidence *J.*

دَلَك obolus *C.* ex vers. pers. vet. T. Lev. 27, 25. Mala lectio pro دانك videtur.

دِلکَدَه n. c. cordis domus *significatione metaphorica* (از عالم میکده وبتکده), e. g.: مولوی معنوی ✿ ترك دل وجان کردم تا بیدل وجان گردم ✿ یکدل چه محل دارد صد دلکده بایستی *Bh.*

دَلکَم quod e cibo fundo ollae adhaeret (بکران طعام) *B.*

دِل گِران adi. c. i. q. دلتنگ q. v. *Bh.* Inde دل گرانی (suff. ی) n. abstr.; displeasure; heaviness *J.*

دِل گِرِفتَه adi. c. *met.* i. q. دل گران q. v. *Bh.*

دل گرم adi. c. (corde calidus, animo accensus) *met.* amans, cupidus (دلسوخته وعاشق وحریص) *SHL.* Inde دل گرمی (suff. ی) n. abstr.; warmth, friendship *Shaksp.*

دل گسل adi. c. animum frangens *met.* i. q. دلازار *Bh.*

دلکش adi. c. animum attrahens, gratus, suavis, epith. amatae (آنکه دل مایل او باشد یعنی محبوب ومطلوب) *B.* in app.; طلب وشوق انگیز *SHL., Bh.* Inde دلکشی (suff. ی) n. abstr. praecedentis.

دل گشا s. دل گشای adi. c. animum recreans, exhilarans (فرح انگیز) *B.* in app., epith. amatae *Bh.*; شاهدی که بدیدن وی دلرا گشادگی حاصل آید *SHL.* Inde دلگشائی (suff. ی) n. abstr. praecedentis.

دل کوب adi. c. animum feriens *met.* i. q. دلازار *Bh.*

دل کور adi. c. animo caecus *M.*

دل گیر adi. c. animum capiens, occupans, i. e. *met.* a) i. q. دلتنگ maestus, tristis, afflictus *Bh.*; cf. *B.* s. v. بامس 1 et خواجه سلمان ✿ نیست سودای سر زلف تو کار همه کس ✿ کان طریقست خمر اندر خمر دلگیر ودراز et b) *quasi* animum concilians, suavis, iucundus, blandus (ایکی وجه واردر بر وجهی علاقه وغمر ومحنت در که افکار وتشویش خاطر حاصل اولور وبر وجهی علاقهء مهر ومحبت در) *F.*, e. g.: خواجه سلمان ✿ بر سرای کهنهء دلگیر دنیا دل منه ✿ رخت جان بر دار وبار دل درین منزل منه *F.*; unde دلگیری (suff. ی) n. abstr. maeror, tristitia *B.* s. بغم 1; melancholy, sadness *Shaksp.*, coll.: ابو طالب کلیم ✿ از هند دلگیری ندارد ✿ پس از الفت قفس هم آشیانست *F.* Inde دلگیریء هوا miasma *J.*

دُلْم exanthema, pustulae (جوششی با خارش ar. شری) *B.*, e. g.: طبیب یوسفی ✿ ای کشته دل تو از دلم آزرده ✿ آزردگیت از دم طغیان کرده ✿ با بیمر بصحتت چو بینم ترا ✿ بگشاده رگ خود ملین خورده *F.*

دِلْماب multa coctione inspissatum lac, *quod cum melle et saccharo edunt C.* ex *G.*; قیمغی آلنمق ایچون جوق قیناپوب قویی اولمش سوده دیرلر *F.* sine exemplo. Num forte mala lectio vocis دَلْمَک q. v.?

دِلماندگی (a دلمانده suff. ی) n. c. molestia, dolor animi *M.*; cum نمودن aegre, moleste ferre *C.*

دل مانده adi. c. animo deficiens, aegre ferens *M.*

دل مُرده is, cuius animus mortuus est, i. e. *met.* a) non vigilat, b) insipiens, opp. دل زنده q. v. *Bh.* Inde دلمردگی (suff. ی) n. abstr. praecedentis *J.*

دل مَشغولی a. p. n. c. heart-ache, anxiety *J.*

دَلَمَک i. q. دَلَمَه caseus recens (پنیر تر), i. e. lac spissatum, postquam coagulatum est *B.*; cf. پنیر تر.

دُلْمَک i. q. دُلْمَه bestia veneno instructa araneae similis, ar. رتیلا dicta *B.*; a tarantula *J.* Alia forma est دیلْمَک.

دُلُم *gen.* frumentum immaturum; 2) *spec.* cicer crudum in folliculo (نخود خام در غلاف); 3) quodvis frumentum immaturum (نارس), quod frigunt (بریان کنند) *B.*

دَلَمَه i. q. دَلَمَک caseus recens *B.*

دُلْمَه i. q. دُلْمَک q. v. *B.*

دل نشین adi. c. in animo sedens *met.* i. q. دلاویز q. v. *Bh.*

دَلَنگ i. q. دَشَنک significat. 1, 2 et 3 q. v.; 2) coll. دلام hasta brevis cuspide bidenti, quam in hostem iaciunt (ژوبین); 3) coll. کُلُنگ instrumentum fossoris, alias میتین dictum *B.*

دَلَنگ s. دِلَنگ et دَلَنگان s. آونگان i. q. آونگ s. آونگان suspensus, pendulus, pensilis (آونگان وآویخته) *B.*

دِل نِگَران adi. c. *met.* animo aeger, aegritudine affectus (کنایه از کسی که حسرت بسیار بدل داشته باشد) *Bh.*, unde دل نگرانی (suff. ی) n. abstr. aegritudo, sollicitudo; cf. Anv. Soh. 140, 7, et 207, v. 20.

دِل نَمودَگی (a دل نموده suff. ی) n. c. benignitas, misericordia; cf. دل نمودن. In lex. *M.* legitur „animi demonstratio; aestimatio“.

دِل نَواز adi. c. animum demulcens, concilians *met.* epith. amatae *Bh.*, unde دلنوازه (suff. ه) *J.* et دلنوازی (suff. ی) n. abstr.; blandishment *Shaksp.*

دِل نِهاد adi. c. qui animum applicuit ad rem, desiderans, appetens (بمعنی دل نهاده شده از علم پیش نهاد که بمعنی پیش نهاده شده است), e. g.: کلیم ✿ بسته امر چشم امید از مهربانیهای خلق ✿ دل نهاد زخم بیمرهم بسان مجرم ✿ علامی شیخ ابو الفضل نوشته تا صلاح دید آنحضرت نبشد اعتبارا نمیشاید ومردم هم دل نهاد نمیشوند *Bh.*

a. دِلو urna, situla; unde دلو چرخ aquarius, signum coeleste undecimum *B.* in app. et phrasis دلوش بسر چاه رسید *met.* labor illius vel vita illius ad finem pervenit (یعنی کارش تمام شد وعمرش سپری گشت) *Bh.*

دَلوا i. q. دَروا 2. 3 inversus, mente perculsus, attonitus *B.* Alia forma vel lectio vocis دروا videtur.

دِل واپَسی (suff. ی) n. c. animus domui et familiae addictus, desiderium patriae domus, *de peregrinante dictum* (تعلق خاطر چون کسی سفر کند وپابند محبت اطفال وعیال باشد گوید ازینجا میروم لیکن دل واپسی دارم ازین بیقرارم یعنی دلم درینجا بسته است ✿ صائب ✿ چه فارغ اند زدل واپسی عزیزانی ✿ که دل بعشوه دنیای بیوفا ندهند) *Bh.*

دِلوار s. دِلوَر i. q. دلاور *C.* ex vers. pers. nov. *T.* Sed mala lectio pro دلاور videtur.

دِل وَدَماغ *met.* ambition, pride, stateliness *Shaksp.*; گویند فلانی دل ودماغ ندارد سالک یزدی ✿ بیدماغی مجنون مصاحبی خواهم ✿ که حرف پرسم وگوید دل ودماغ کجاست ✿ کلیم ✿ دماغ بر فلک ودل بزیر پای بتان ✿ زمن چه میطلبی دل کجا دماغ کجا *Bh.*

دَلَه, e quo ar. دَلَق ortum est, mustela erminea (قاقم وگربهء صحرائی) *B.*; روباه سفید که از پوست آن پوستین سازند *Bh.*; cf. آس 4; 2) mulier fraudulenta (زن دلاله ومحتاله) *B.* vel sec. *Bh.* nomen talis feminae (نام زن حیله‌گستر) *Bh.*; 3) vestis lanea villosa Derwischorum (جامهء پشمینه وخرقه ومرقع درویشان که از آن پشمها آویخته باشد) *B.*

دَلّه fraus, dolus (مکر وحیله); 2) homo nequam, hypocrita (عیار وناراست ومنافق); 3) turbo (گردباد) *B.*

دِلَه (suff. ه) i. q. دِل cor, animus *B.*

دِلهرا et دِلهَرا nom. regis indici *B.* Lectio ex بلهرا corrupta; plura v. s. voce بَلهَرا.

دِلّی s. دِلی decurtatum (مخفف) ex دهلی, Delhi, urbe Indiae *B.*

دِلی (suff. ی) ad cor vel animum pertinens *Shaksp.*

دَلیدَه frumentum comminutum et contusum, alica (خرد وبلغور شدن غله) *B.*; cf. برغول.

دِلیر (suff. یر) cordatus, strenuus, audax *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 49 l. ult.; coniungitur cum شدن. Inde دلیرانه (suff. انه) fortiter, audacter, heroice *M.*; et دلیری (suff. ی) strenuitas, audacia; coniunctum cum کردن significat: strenuum, audacem esse *Bh.*

a. p. دَلیک fructus (میوه) rosae cuiusdam, qui rubri est coloris instar seminis fruticis rosae, qui سد گل dicitur (وآن مانند تخم سد گل سرخ رنگ می باشد); 2) sec. al. semen rosae ar. بذر الورد dictum *B.*; cf. ar. دلیک.

a. دَلیل dux viae (راه نماینده), sed in persica lingua significatione „argumentum, demonstratio“ (حجت وبرهان) usitatum est et cum verbo دادن coniungi solet *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 18, 2.

e. دَلیـنـس (gr. *τέλλη* s. *τελλίνη*) ling. gr. : species conchylii, quam recentem cum sale edunt, sed quae cocta edi non potest *B.*; cf. de Sacy Chr. ar. t. I, 147 sqq.

دَم coll. دَمـا et دَمَـه halitus, spiritus (ar. تَـنَـفُّس); 2) gemitus (آه), unde دمِ سـرد suspirium frigidum *met.* dictum vel suspirium desperationis (حـرف نـومیدی وآه ناامیدی); 3) follis fabrilis (انـبـانی کـه زرگران بدان آتش افروزند) *B.*, e. g. : حکیم خاقانی ☆ کاوه که داند زدن بـر سر ضحاک پتک ☆ کی شودش پای بند کوره وسندان ودم *F.*: 4) odor (بوی ar. شم) *B.*, e. g. : ابن یمین ☆ چون تاب گرفته سنبل زلف ☆ آورد صبا دم قـرنـفـل *F.*; 5) momentum, tempus (وقت وزمان) *B.*, e. g. : نـجـیـب الدین جرد پادقانی ☆ هرکه همچون گـل کشید دم بیاد مدح او ☆ روزگار اورا دران دمی چند دم دامن زر میدهـد *F.*, unde یکدم aliquot momenta Gul. 138, 11; یکدم punctum temporis Spieg. Chr. 84, 18; هر دم quovis momento, semper; هر دم که quoties *M.*, coll. دمِ صبح tempus matutinum et دمِ شام tempus vespertinum *Bh.*; 6) os *(tanquam halitum emittens)* (دهـان آدمـی وغیر آدمـی) *B.*; cf. versus sub دم 5 ex *F.* modo allatus; et orificium, e. g. fornacis (فرون اغزی), e. g. : شاهد ☆ مصرع ☆ دهان پر شرارش چون دم تون *F.*, unde 7) *met.* a) superbia (نخوت وتکبر) *B.*, e. g. : حکیم اسدی ☆ بمردی وگـنـج وسپاه از تو کم ☆ نیم چیست این طـمـع وباین باد ودم *F.*, b) fraus, fallacia (فریب وخدعه) *B.*, e. g. : ☆ اثیر الدین اخسیکتی ☆ دم بدادند مرا دام طرازان حواس ☆ زانـکـه پـروانه نه در اوج مدن میبگـردم *F.*; cf. etiam infra دم خوردن et دم دادن, c) incantatio (افسون) *B.*, e. g. : ☆ امیر معزی ☆ کافی زبیمر روبع [?] خواندم فسون ودم ☆ کاهـــی زترس وسوسهء کرده ام دعا ☆ سیف اسفرنگی ☆ آنکه مـر خواب فتنهرا هر شب ☆ بخت بیدار او بدم بندد *F.*, d) metrum carminis (وزن شـعـر) *B.*, e. g. : حـضـرت مولانا ☆ بس کن وهیچ مگو گرچه دهن پـر شـدـرست ☆ زانکه این وزن ودم قافیه هم عبارند *F.*, e) acies *ensis*, simil. (آبـداری وتیزی تیغ وخنجر) *Bh.* vel cuspis *hastae, sagittae aut forficis* (اوق دمرنی ونیزه اوجی وطرف تیزی تیغ وکارد ومقراض اوجی) *F.*; *SHL.*, e. g. : خـواجـه سلمان ☆ آن لحظه که از زخمر دم نیزه وپیکان ☆ چون خـنـدهء زنبور شود سینهء خارا ☆ شاهد ☆ مصرع ☆ بـود همواره سیمم در دم کار *F.*, unde دودم s. دودمه q. v. Praeterea in lex. *F.* legitur significatio : 8) voluptas, hilaritas (عیش وعشرت) *F.* (cheerfulness *Shaksp.*) allato hoc versu ابـو المعانی poetae : دمی بگلشن عالم فـراغت خـاطر ☆ نیابیدم که کنم یکنفس بجانـان دم *F.* et 9) corvus, cornix (قـوزغـون قرغه) sine exemplo. — Inde دمِ آب parum aquae, haustus (اندکی آب واین تـرجمه جرعه است), qua significatione coniungitur cum verbo داشتن et زدن *Bh.*; دمِ آتش فشان *met.* a) spiritus calidus, b) superbia (دم گرم وکبر) *Bh.*; دمِ تسلیم tempus moriendi (وقت مـردن وجـان سـپـردن) *Bh. met.* a) silentium (خاموشی), b) obsequium (رضا طـلـبـی وفرمان برداری) *B.*; دمِ سنجابی *met.* i. q. دم نیم سوز *Bh. B.* in app.; دمِ عیسوی *HK.* s. دمِ عیسی *B.* in app. *met.* miraculum resurrectionis Christi *HK. B.*; دمِ قلم *met.* stridor calami (صریر قلم) *Bh.*; دمِ گریبان *met.* margo superior indusii (کنار گریبان از طرف بالا), e. g. : بهانه جوی ☆ طـغـرا شهادت چه میکند شمشیر ☆ رسید بکام دمِ نطعی چو باشد دم گریبان تیم *Bh.*;

nom. artificii cuiusdam in luctando (نام فنی از کشتی *Bh.*; دمِ نیمِ سوز *met.* suspirium vel gemitus dolentis (آهِ دردناک *B.*, آهِ مظلوم *Bh.*; دمِ واپسین spiritus extremus vitae (آخر نفس), e. g. : ابو طالب کلیم ☆ دم بشمار چون فتد در دم واپسین ☆ تلا قدر بدانی آنزمان نامهٔ بیحسابرا *F.*

Phrases :

دَم بخود کَردَن *met.* silentem manere (خموش ماندن) *Bh.*

دَم بَر آمَدَن spiritus efflatur (opp. دم فرو رفتن) *Bh.*

دَم بَهَم بَر زَدَن et دَم بَر اَنداختَن *met.* subsistere facere (مانده کردن ودم گیر سختن), e. g. : خواجه نظامی ☆ عمان : شیر دل دم بر انداختش ☆ شکاری زبون دید بشناختش ☆ چو شیری که آتش بدم در زند ☆ دم گاوپان را بهم بر زند *Bh.*

دَم بَر آوَردَن spiritum s. animam ducere, spirare *met.* loqui Gul. 8, 6. 7.

دَم بَر کار کَردَن *met.* fraudem adhibere, decipere, e. g. : روباه دم بر کار کرده چندان افسون بدمید وافسانه فرو خواند Anv. Soh. in Spieg. Chr. 27, 17.

دَم بَستَن i. q. دم گرفتن q. v., e. g. : واله هروی ☆ دیده را مژگان زبانست ونگه عرض نیاز ☆ نیستم از گفتگو خاموش اگر دم بسته ام ☆ حکیم شفائی ☆ دم بسته اند گر نکنم شان نوازشی ☆ نی زخمه ام سرود نخیزد زتار شان *Bh.*

دَم بَشُمار اُفتادَن *met.* in agone mortis esse (کنایه از حالت نزع) *Bh.*

دَمِ خود بَکَسی سِپُردَن secreta sua alii committere tempore mortis illumque vicarium suum facere (وقت مردن راز خود با او گفتن وقائم مقام خود کردن), e. g. : عطای حکیم ☆ چون دم خود هر کسی سپرد به پیری ☆ ما دم خودرا به پیم جام سپریم *Bh.*

دم بر انداختن *met.* i. q. دَم بَهَم بَر زَدَن q. v. *Bh.*

دَم خوردَن *met.* decipi (فریفته شدن وفریب خوردن) *B. Bh.*; cf. دم دادن; 2) recte, bene respirare, tranquillum fieri (نفس راست کردن وآسوده شدن) *B.*

دَم دادَن *met.* decipere (فریب دادن) *Bh.*; cf. دم 7, b, et دم بر کار کردن et دم خوردن, coll. وخر بیچاره را دمی میداد Anv. Soh. in Spieg. Chr. 30, 12.

دَم دَر کَشیدَن *met.* i. q. دم گرفتن *Bh.*, خاموش شدن Gl. Sch., e. g. : شیخ شیراز ☆ شنیدم که شبپور دم در کشید ☆ چو خسرو برسمش قلم در کشید *Bh.* et خواجه حافظ ☆ حافظ چو نافهٔ سر زلفش بدست تست ☆ دم در کش ار نه باد صبارا خبر شود *F.*

دَم زَدَن studere rei, appetere, praetendere, sibi arrogare alqd (دعوی کردن) *B.*; بر کمسنه حالندن زیاده لاف اورمق معناسنه در استعاره طریقیله غیر ناطقده *F.* c. از r. vel sine illo, e. g. : واز وفا ومروت دم مزن Anv. Soh. 141, 20; از مطاوعت ومتابعت دم زد Mirch. in Not. et Extr. t. IX, 235, 15, et دم از دوستی اسمعیلیان میزد *ibid.* 220, 9, coll. : خلاق المعانی ☆ چو سر بر آرد کلکت زجاه ظلمانی ☆ بود رواقی مطلع انوار جای دم زدنش *F.* et با کرکی دم مصادقت میزد وقدم موافقت نهاد Wilk. Chr. 173, fin. et که هریکی از باد غرور دم انا ولا غیری می زدند, qui omnes superbia inflati sententiam illam „ego, nec alius, quam ego“ sibi arrogabant“ H. Mong. t. I, 62, 4, coll. not. 79, ubi Quatremère plura exempla attulit; unde دم بگفتار زدن verba facere, loqui, e. g. : مزن بی تامل بگفتار دم Gul. 12, 16, quam significationem etiam phrasi simplici دم زدن tribuunt lex. *Bh. F.* et *SHL.* auctores, e. g. : کاتبی ☆ هیچکس یکسر مو از دهنت آگه نیست ☆ دم از آنجا

نتوان زد که سخن‌را ره نیست *Bh.* et خواجه حافظ ✿ جائی که یار من بشکر خنده دم زند ✿ ای پسته کیستی تو خدارا بخود مخند *F.*; 2) silere, tacere (سکوت ورزیدن) خموش بودن *B.*; *Bh.*; 3) subsistere, cunctari (توقف) *B. Bh.*; 4) relinquere (ترک کردن) دادن *B.*

دم شمردن *met.* dies consumere (ایام بسر بردن), e. g.: نظامی ✿ بآسان گذاری دمی میشمار ✿ که آسن زبد مرد آسن گذار *Bh.*

دم فرو بستن spiritum retinere, praecludere *met.* non loqui Gul. 8, 17.

دم فرو رفتن spiritus descendit (opp. دم بر آمدن) *Bh.* Phrasis دم فرو رفت vel دم بکام فرو رفت *met.* usurpatur de homine afflicto (کنایه از محنتزده اولمقدن) *F.*, e. g.: خواجوی کرمانی ✿ دمی (در زوصل تو خواهم مگر بکام رسم ✿ دمم بکام فرو رفت وبم نیاید کام ✿ خواجه سلمان ✿ نایبست فرو رفته دم آواز دهیدش ✿ کو گوش بره دارد وچشمش نگرانست *F.*

دم گرفتن spiritum continere et spiritus s. anima intercluditur *met.* i. q. دم زدن 2 silere, tacere; 2) i. q. دم زدن 3 subsistere, cunctari; 3) i. q. دم زدن 4 relinquere *B.*; در جهانگیری سکوت [شکون] گرفتن وتوقف کردن وبند شدن نفس *Bh.*; cf. infra دم گرفته.

دم کرم بر کار کردن *met.* generositatem adhibere, e. g.: از بسکه سنگ پشت دم کرم بر کار کرد Anv. Soh. 139 fin.

دم نگهدار *met.* nihil dicas (هیچ مگو) *Bh.*

دم (vox ex دمب s. ذنب contracta, ut خم ex خمب s. خنب et سم ex سنب) cauda (مقابل سر) *B.* et *met.* extremum cuiusvis rei *F.*; cf. ذنب et دنبل. Inde دم گو s. دم گو a) cauda taurina, b) flagellum magnum (تازیانه), c) tuba vel buccina aenea parva (نفیر برادر کوچک کرنا) *B.*, d) *met.* stultus, insipiens (احمق) *Bh.*, e) nom. artificii cuiusdam in luctando (ظاهرا نام فنی از کشتی هم باشد) *Bh.*; cf. گاودم et خم et دمدمه. Inde از دم post; دم گرگ cauda lupi *met.* a) mansio quaedam (منزل) lunae, quam شوله dicunt; b) aurora mendax (صبح کذب) *B.*, a similitudine sic dicta (چه صبح کاذب‌را در طول وباریکی بدم گرگ تشبیه داده اند) respondens ar. ذنب السرحان *Bh.*

Phrases:

دم خر پیمودن *met.* rem vanam et ludicram facere, sine caussa citra et ultra se movere. Ex لغت مثنوی.

دم گرگ بر پای میش بستن *met.* dicitur de homine infirmo, qui a valido vindictam sumit (انتقام ضعیف از قوی گرفتن), e. g.: نظامی ✿ چنان دادگر بود کز رای خویش ✿ دم گرگ‌را بست بر پای میش *Bh.*

دما i. q. دم *B.* Alia forma; cf. دمه.

دمابر (male *F.* دمابر, quum a verbo بر بردن derivet) adi. c. vehementer et crebro spirans, asthmaticus (تیز تیز نفس وبرمق), e. g.: میر نظمی ✿ شنیده با صبا گل بود دمزن ✿ دمابر آمده بلبل بگلشن *F.*; cf. دمور.

دم آبی n. c. i. q. دم آب q. v. supra s. v. دم unus haustus aquae, e. g.: ملا حیرتی ✿ بکربلا دم آبی نمیدهند بکس ✿ زقطره بفشانند همچو ابر مطیر *F.*

دمادم (دم repet. inserto !) coll. دمبدم per singulas horas (دمبدم ونفس بنفس); 2) eodem momento s. tempore (همین نفس); 3) omni tempore (هر نفس) *B.*; گویا ترجمه دمبدم وهمین وقت Gl. Sch.; آناً فآناً است *Bh.*

بایدت چشم ودمغ از رنگ وبوی خویش بست ✿ وبدینمعنی است درین مقطع ✿ تو اگر دمغ داری دل نسبتی مکن بو ✿ به ازین نچیده باشی گل باغ آشنائی *Bh.*; 3) *met.* superbia, fastus (عجب وتکبر ونخوت وتبخـتر) *B. Bh.*; 4) crapula, ebrietas (نشا وکیف چنانچه گویند فلانی دماغ رسنده) *Bh.*; 5) desiderium, voluntas (خواهش ودرخواست واین در محل تعظیم وبـزرگی آید اکثر در مضاف مصدر یا آنچه بدان ماند آید چنانچه گویند دمغ حرف زدن ندارم وگاهی باشخاص هم آید راقم ✿ بهر کس هست باشد روی حرف آن پریرورا ✿ چمین از نزان بد خو دمغ من نمیدارد) *Bh.* — Inde بیدمغ adi. c. q. v. supra p. 296; ill-tempered, impatient, irritable, easily-provoked *Shaksp.* et بیدماغانه (suff. انه) adv. c. ill-naturedly, impatiently *Shaksp.* et بیدماغی (suff. ی) n. c. q. v. supra p. 296; bad temper, irritability *Shaksp.*

Phrases :

دماغ رساندن *met.* i. q. دمغ آرایش دادن *Bh.*

دمغ بالا بُردن *met.* superbiam, fastum ostendere (نخوت وغرور بهم رساندن) *Bh.*

دماغ بالا رفتن *met.* i. q. دماغ بالا بردن *Bh.*

دماغ پُختن *met.* magna aegritudine affligi (رنج ومحنت بسیار کشیدن) *Bh.*

دماغ گرفتن c. از *met.* i. q. دمغ دُزدیدن *Bh.*

دماغ رَساندن *met.* inebriare (شکفته کردن) *Bh.*; cf. دماغ رسیدن.

دماغ رَسیدن *met.* crapula affici, ebrium fieri (سر خوش شدن) *Bh.*; cf. دماغ رساندن.

دماغ سوختن *met.* i. q. دماغ پختن *Bh.*

دماغ شُستن *met.* cogitationes alienas ex mente amovere (پاک کردن دماغ از وساوس), e. g.: ✿ نعمت خان عالی ✿ شسته است ابر چهره گلهای باغرا ✿ گو یك سبوی می که بشوییم دمغرا *Bh.*

دُمادُم coll. دمدم, succedens alteri, pedetentim, continuo (متعقب وپی در پی) *B.*; (یکدیگر پیوسته ومتعاقب) *Bh.*, e. g.: انوری ✿ ای حکم ترا قضا پیاپی ✿ وی امر ترا قدر دمادم *Bh.*; cf. Frag. 32, 18.

دَمار a. interitus, exitium (هلاک) *B.*; vindicta, odium (انتقام وکینه) *F.* sine exemplo. Inde دمار آوردن interitum afferre, i. e. occidere, vindictam sumere (انتقم الملك وهلاك اینماء) *F.* sine exemplo.

دَمار halitus, spiritus (دم ونفس) *B.*; 2) *abs.* res hominibus ad vitam necessariae (آنچه مردم بدان محتاج باشند در زندگانی); 3) fumus (دود ودخان). Vox a دَم suff. ار formatum videtur. Lexici *F.* auctor voci tribuit significationes a) radix arboris s. origo cuiusque rei (اغاجـك وغیم‌ینك اصلـی وبیخی معناسنه در) et b) sec. al. sedem figere in loco (یـره كچمك) sine exemplis, cuius synonymum etiam affert دَماوُر q. v. — Inde phrasis دمار بر آوردن c. از spiritum s. animam tollere ex alqo, i. e. *met.* occidere, perdere (فنا وهلاک کردن وی) *Bh.*, e. g.: مولانا هاتفی ✿ یکی نیزه‌را کرده زهر آبدار ✿ ابر *F.*, coll.: کزان دشمنش‌را بر آرد دمار کتف ضحاك جادو دو مار ✿ برست وبر آورد زایران دمار Schahnam. ed. Mohl. t. I, 82, 171, ubi Mohl male به ایران pro زایران.

دَماغ a. p. ar. دِماغ (در عربی بالکسر ودر فارسی بالفتح *Bh.*) cerebrum (مغز سر) hominis vel animalis *B.*; quod supra nasum est (بورونك یوقاروسی) *F.*, e. g.: ✿ خواجه حافظ ✿ سحر ببوی ریاحین وگل شدم در باغ ✿ که تا چو بلبل بیدل کنم علاج دماغ; 2) nasus (بینی), quam significationem lex. *Bh.* auctor sic probat: وبمعنی بینی چون موی دماغ وموی بینی ونیز ندر شاه کسی‌را که حکم به بینی بریدنش میکرد میگفت که دماغش ببرید راقم ✿ آگهی چون گل کم از آب وهوای این چمن ✿

دماغ كَردَن et دماغ فُروختَن *met.* superbire (نخوت وغرور كردن) *Bh.*

دماغ گِرِفتَن c. از *met.* aversari (اعراض كردن وبيدماغ شدن) *Bh.*

چه در سر دارد i. q. چه دَر دماغ دارَد „quid cogitat“? *Bh.*

در دماغ داشتَن s. دَر دماغ آمَدَن *met.* i. q. دماغ بالا بردن *Bh.*

دَماغدار adi. c. *met.* superbus, gloriosus (مغرور ومتكبر) *Bh.*; متكبر وخود بيين *F.* ex شرفنامه sine exemplo; 2) crapula laborans, ebrius (سرخوش وتازه دماغ), e. g. in hoc versu شفيع اثر poetae : شاهيست زنبق از مى عشرت دماغدار *Bh.* — Inde دماغدارى (suff. ى) n. abstr. praecedentis; „amentia“ *C.*

دماغ سار s. دماغ تَر cerebrum sanum, integrum (دماغ چاق وصحيح وبا لفظ دادن وساز بودن مستعمل) *Bh.* sine exemplo.

دُماغه i. q. تُماغه crista falconis similisve avis venaticae (كلاه شاهين وباز وامثال آن) *Bh.*, e. g. : اشرف ✿ هركس كه بغيم او نظر بازى كرد ✿ شد عينكى او دماغه ديدهٔ او *Bh.*, coll. hoc versu كليم poetae : كبوتر كو بسزنهارش در آيد ✿ تماغه از سر شاهين ربايد *Bh.*, in quo alia forma تماغه legitur.

دَماغى (suff. ى) vain, frivolous, proud *Shaksp.*

دَمامَه ahenotympanum (كوس ونقاره); 2) tuba vel buccina aenea parva (نفير كه برادر روبين كوچك كرنا است) *B.*; cf. خُم 2 et خُم. Coniungitur cum verbo نواختن *Bh.*

دَمان *proprie* part. praes. verbi دميدن, sed usitatum hisce significationibus *Bh.* : 1) clamans *prae laetitia vel ira modum excedente* (بانگ زننده بقهر) *Bh.*; فرياد كنان از شادى وغضب مفرط *B.*, e. g. : استاد منوچهرى ✿ بزى همچنين سالهاى دراز ✿ دنان ودمان وچمان وچران *F.*; 2) velociter currens, properans, impetum faciens (حمله كننده) *Bh.*; رونده Gl. Sch.; cf. Chr. Sch. 42, 199. 50, 295, Schahnam. in Spieg. Chr. 43 l. atp., ubi Mohl (t. I, 332, 1448) minus bene روان legit et est epith. elephanti (پيل), serpentis (مار), leonis (شير), crocodili (نهنگ), maris (دريا), torrentis (سيل), venti (باد), fulguris (برق) et ignis (نار) *Bh.*, quam ob caussam lex. *F.* auctor vocem دمان etiam significare dicit : „fortis, potens, terribilis (مهيب وتوانا وزورمند) et alio loco : furiosus (خشمناك); powerful, terrible, impetuous *Shaksp.*; cf. Chr. Sch. 92, 98; 3) incitatus cursus, velocitas, impetus vehemens (تند رفتن وتيز رفتن وسخت حمله كردن) *B.*; Gl. Sch., coll. اندر دمان Frag. 32, 18, Chr. Sch. 16, 209. 19, 241, et hoc versu ex فرهنگ منظومه : هست دژ هوختنگ اسم مكان ✿ تيز رفتن بود دمان ودنان *F.* Quae praeterea in lex. *B.* legitur significatio : 4) „tempus“ (وقت وزمان) ex Gl. in Des. desumta videtur, quod vocem دمان sic interpretatur : بسم وزن ومعنى زمان است وزمان مقدارى از حركت فلك نهم است Gl. in Des., quocum etiam consentit lex. *F.* auctor (رابع بمعنى زنان بو معنى كتاب زندن منقول در), qui tamen pro زمان falso legit زنان (mulieres *M.*, women *R.* et *J.*). Huc pertinet etiam دَمان كَش productio temporis, tempus (مدت وامتداد زمان) Gl. in Des.; وقت وزمان ومدت وگاه *B.*

دَمانَك a blunderbuss, a carbine *Shaksp.* Vox in Hindûstân usitata videtur.

دمنَور i. q. دمايِر q. v. *C.* Male in lex. *F.* legitur دَماوِر i. q. دمار (بمعنى دمار مرقوم) *F.*, allato hoc versu مولانا عاتفى poetae : چو كرده تكك وپو بدار وديار ✿ دماور شده چون سگ هر سوار *F.*

دَماوَند nom. urbis celebris in Mâzenderân; 2) mons ab illa urbe sic dictus, in quem Dohâkum (ضحاك) incluserunt *B.*; cf. ديمَوند et دنباوند.

دم آقنسچ adi. c. spiritum ducens, spirans (نفس چکیجی) *F.* sine exemplo et *C.*

دُمابَه flos lactis *C.* Vox dubia videtur.

دُمب i. q. دُنب s. دُم *B.* in app.

دَم باز n. c. a wheedler, deceiver *Shaksp.*, unde دم بازی (suff. ی) n. abstr. *Shaksp.*; flattery, adulation, deceit *J.*

دُمبال i. q. دُنبال *F.*, ut in hoc versu poetae cuiusdam : ✿ مبادا هیچکسرا تنگیء حال ✿ مجال فرق نبود پیش ودمبال *F.*; cf. دمب.

دَم پُخت n. c. i. q. زخمر بریان cibus notus (طعامی معروف) *B.*; a stew, a kind of a *pulâo* (پلاو) *Shaksp.*, qui hanc significationem a vocis دَم interpretatione : „the stewing over a slow fire" derivat.

دَمبَدَم (دم repet. inserta praep. ب) i. q. دَمادَم *Bh.* q. v. (نفس بنفس ولحظه بلحظه) (وپی در پی) *B.* in app.

دُم بُریدَه adi. c. i. q. دُم زَدَه q. v. *Bh.*

دَم بَستَه part. praet. locutionis دم بستن q. v.; 2) *met.* attonitus, stupefactus *M.* ex IK.

دُم پَلَنگ n. c. *met.* miles agilis, promtus (سپاهی چست وچالاک). Mos etiam est caudam pardi de pharetra suspendere, quo auctoritatem et supplicium severum indicent (ونیز رسم است که دم پلنگ از ترکش آویزند بجهت شان وهیبت سیاست) *B.* in app. *SHL.*

دَم بَند n. c. an alembic *Shaksp.*

دُمبَه v. s. v. دُنبَه.

دُمتَک nom. avis cuiusdam graece τρωγλοδύτης (طرغلودیس) et ar. عصفور الشوک dictae *B.*; cf. طرغلودیس.

دَمچار *F.* et دَمچام *C.* odor vel color ex aliqua re apparens (بسر نسنه‌نک قوقوسی) (ظاهر اولمق ورنگی بلورمک) *F.*, quae significatio hoc versu مولان شفایی poetae probatur : ✿ زفیض فصل شد صحن چمنزار ✿ چو جنبت سر شکوفه گشت دمچار *F.*; „fumus et eius odor" *C.* ex G. Vox dubia videtur.

دُمچَه (suff. چه) diminut. vocis دُم, cauda parva; 2) finis s. extremum (دنباله) cuiusvis rei *B.*; 3) muscarium ex pilis equinis, muscis abigendis *F.* sine exemplo.

دُمچی (suff. چی) postilena (پاردم) Gl. Sch. s. v. پاردم; a crupper *Shaksp.*

دَمَخنیوس nom. mercatoris cuiusdam, qui Wâmiqi (وامق) amatam, عذرا dictam, Manqalûsio (منقلوس) furatus est.

دُمدار adi. c. cauda instructus, caudatus, unde *met.* postremum agmen exercitus (چنداول .turc ساقه .ar دنباله کش لشکر) *B.*; جماعتی که دنبال دار اند وبراه روند Gl. Sch. et dicitur de camelis, mulis, simil., qui a tergo veniunt s. agmen claudunt *F.*; 2) pactum, stipulatio (قول وشرط) *B.* — Inde ستارهء دمدار cometes *F.*

a. p. دَمدَمَه terrae adhaerere facere, perdere, exitio dare (هلاک کردن وبسر زمین) (چسپانیدن) *Bh.*; 2) tumultus, contentio, turba (شورش وغلغله) Gl. Sch.; غوغا وغلبه *F.*, e. g. : ✿ ابو المعانی مکن ستیزه بهرکس ✿ بخوی نیکو زی ✿ بلطف شو همه کرت مباش دمدمه ساز *F.*; 3) rumor, fama (شهرت وآوازه) *B.*, e. g. : ✿ سیف اسفرنگی ✿ اگرچه دمدمهء جاه دیر میماند ✿ بشعر زنده بود نیکنام مردمرا *F.*; 4) fraus, dolus (مکر وفریب وافسون) *B.*; در فارسی بمعنی مکر وفریب *Bh.*, qua significatione coniungitur cum verbo افکندن *Bh.*, e. g. : ✿ حضرت مولانا ✿ زین دمدمها زنان بترسند ✿ بر ما تو مخوان که مرد مردیم *F.*; cf. Spieg. Chr. 30, 12; 5) tympanum (دهل ونقاره), simil. *B.*, e. g. : ✿ حکیم نزاریء قهستانی ✿ دمدمهء میزنند بسر سر بازار عشق ✿ همسر جان میدهند کیست خریدار عشق *F.*; 6) i. q. سرکوب قلعه, i. e. agger s. suggestus tormentarius, ex quo tormenta bellica in arcem iaciuntur *B. F.* ex Fg. sine exemplo. Cf. دبدبه.

دَمدُول figulus *C.* ex vers. pers. N. Test. Matth. 27, 7. 10.

دَمَر in faciem cubare; 2) in faciem cubans (بر روی خفتن وخوابیدن وبر روی خوابیده), qua utraque significatione in hisce versibus poetae ملا فوقی نیروی legitur : بگلشن غریبی غنچه خفته ام اما ✿ کسی نچیده گلی از حدیقه دمرعم ✿ چه گلها که می چینم از باغ عیش ✿ دمی کان پسررا رایج ✿ دمر وکون ندهد : coll. دمر میکنم از قوس دخترش ✿ پشت نا منفعل قحبه دمر نشانرا عشق است *Bh.* — Inde دمر خوابیده et دمر وخوابیده in faciem cubans *Bh.*

دَمز tympanum cum cymbalis, *quod manu pulsatur C.* ex G.

دُم زَدَه i. q. دُم بریده cauda truncatus *Bh.*

دَم ساز n. c. consentiens, concordans; 2) amicus intimus (محب وموافق بدعا) *B.*; همدم وموافق *F.*; موافق وراز داشت *SHL.*; cf. Chr. Sch. 96, 162. — Inde نغمهٔ دمساز harmonia, consonantia *M.* et دمسازی (suff. ی) n. abstr. consensus, concordia (موافقت در همه چیزی) *SHL.*; intimacy, confidence *J.*

دَم سان n. c. i. q. دَم ساز *F.* sine exemplo.

دَمْ سَرد n. c. *met.* is, cuius verba non movent vel afficiunt (کسی که سخنش در نگیرد) *Bh.*, e. g. : حافظ ✿ تو خوش میبش با حافظ برو کو خصم جان میده ✿ چو گرمی از تو می بینم چه غم از خصم دم سردم *Bh.*

a. دِمَسق forma arab. persicae vocis دِمَسَه q. v.; cf. دمعق.

دَمَسنَجَک i. q. پیوند قوشی, quod *M.* vertit : motacilla *avis*, e. g. : ✿ حکیم خاقانی که چون دمسنجک از شاخ بشاخ ✿ گـاه چون شب پرک از تیمر به تیمر *F.*; cf. دمسنجه quod idem videtur.

دُمسِنجَه i. q. ابابیل i. e. avis, quae in terram prolapsa surgere nequit *B.* i. q. حکیم صاحب در : دمسیچه *F.*, e. g. قسمیه ✿ بسر پریدن موسیچه از هوس بهوا ✿ بدم فشانی دمسنجه کان مور شکار *F.*; cf. دمسیچه.

دِمَسَه, unde ar. دمسق, sericum album *B.* *F.* ex Fg. sine exemplo.

a. p. دَمِ سِیاوُش *B.* s. دَمِ سِیاوُشان *SHL.*, coll. ar. دم sanguis, i. q. خون سیاوش *B.* in app., q. v. supra p. 759.

دُمسِیچَه s. دُمسِیچَه avis parva cauda sua semper terram feriens, ar. صعوه (passeris species parva) dicta *B.*; 2) sec. al. i. q. دمسنجه *B. F.*, e. g. : ✿ حکیم خاقانی چو موسیچه همه سر در هوا کش ✿ چو دمسیچه همه دم بر زمین زد *F.*

دم سیسنبری, vocales desunt (suff. ی coll. سیسنبر) *met.* antidotum quoddam (دموی احیای اموات ونعاب علل وتریاکی باشد) *B.* in app.

دَمِش (suff. ش a v. دمیدن) a breathing, blowing; 2) assault; 3) boast; 4) eruption, efflorescence *J.*; (بر آمدگی بوی) *SHL.*

دَمِش medulla arboris (turc. اوزك) vel medium cuiusvis rei, e. g. : ✿ ابو المعنی چون درخت بی دمش بودست تنم ✿ تند باد آه سرد از پا فتاد *F.*

دُمُش rubigo (turc. پاس); 2) crispus capillus (جعد) *F.* sine exemplo.

دَم شِناس *met.* medicus, sapiens (حکیم حکیم ;(وطبیب ودانا حکیم حاذق *Bh.*; دانا ومزاج دان *B.*, e. g. : نظامی ✿ زباندان یکی مردم دم شناس ✿ طلب کرد کو کس ندارد هراس *Bh.*; 2) urinatores consociati (ونیز معنی همدم هم دیده شده وآن دو غواص اند که دم ونفس هر دو موافق باشد یعنی وقتیکه نگهدارند هردو برابر توانند نگهداشت تا چون دم کسی که در بیرون دریست تمام شود آنرا که در درون درباست فی الحال بر آورند تا هلاک نشود) *HK.*

دمن pro دامن q. v.; 2) n. pr. Daman, contractum e voce indica Damayanti (دمینتی s. दमयन्ती), nomine uxoris Nali regis *B.*; cf. Spieg. Chr. 131 sqq.; 3) nom. stationis vel mansionis cuiusdam (بندری) in Hindûstân *B.*

دمن *HK.*, male ut videtur بمن *B.* (بکسر اول وثانی *B.*) i. q. من et بمن, e. g. si dicunt دمن بده, quod idem est atque بمن (یعنی من وبمن باشد چنانکه) من ده بده هرکه گویند دمن بده مراد آن باشد که بمن (بده ومن ده) *B.*

دمندان infernus (دوزخ) *B.*, e. g. : زراتشت بهرام ✿ درخت بارور در کشتمندان ✿ چو بنشانند رستند از دمندان *F.*; 2) ignis *B.*, e. g. : شهاب مهمزه ✿ گردد از چشم تو چو زهر تیر زن ✿ گردد از لطف تو چو آب دمندان *F.*; 3) nom. urbis in regione کرمان, in cuius vicinia fodina auri (طلا), argenti (نقره), aeris (آهن) et tutiae (توتیا) est et caverna, in qua aquae strepitus semper ad aures pervenit et vapor exhalans in lateribus conspissatus sal ammoniacum (نوشادر) praebet *B.*, e. g. : کامی ظفر همدانی ✿ او زکرمان سوی دمندان شد ✿ تا نوشادر برد به نیشابور *F.*

دمنده part. praes. verbi دمیدن q. v.; 2) clamans (فریاد کننده) *B.*

دمنه nom. thois cuiusdam (شغالی), cuius narratio in libro انوار سهیلی inscripto legitur; 2) spiraculum s. spiramentum furni aëris immittendi caussa (سوراخی که برای دم کشی وباد آمدن به تنور بگذارند) *B.*

دمند vulpes (روباه); 2) thos (شغال); 3) *met.* homo callidus, astutus, malignus (عیار ومحیل وفتان) *B.*

دمنه دانی (suff. ی) n. c. coll. دمنه 2 lacinia vel pannus tritus contortus (لته وکهنه پیچیده), quem in foramen furni (تنور) immittunt, ne vapor exeat *B.*,

دمعف i. q. دمسه sericum album *B.* in app. Videtur alia forma vocis دمسق, aut pro دمعف legendum دمسق.

دم غازه s. دم غزه n. c. coll. دنب غزه i. q. ar. عسیب, i. e. radix caudae vel medium caudae vel os medium caudae (استخوان میان دم) volucrium aliorumve animalium *B.*

دمکاوه (suff. ه) n. c. i. q. دم کاو *F.* sine exemplo, q. v. supra s. v. دم p. 900.

دمگاه s. دمکده n. c. caminus (کوره) fabrilis; 2) furnus (گلخن) balnei *B.*

دم کرده adi. c. inflated *J.*

دم گرفته part. praet. locutionis دم گرفتن q. v.; 2) putridus, corruptus (تف گرفته); 3) pellis subigendo male olens et putida *B. Bh.*

دم کش n. c. is, qui socius est concentus (آنکه همراه کسی در سرود ونغمه موافقت ومتابعت کند); 2) *abs.* musicus, cantor (وبمعنی مطلق سرود گو ونغمه‌زن نیز آمده) *Bh.*

دم کشی (suff. ی) n. c. perflatus aëris (باد آمدن) *B.* s. v. دمنه 2 q. v.; 2) remus navibus propellendis (چوبی که جهازرا بدان رانند) *HK. SHL.*

دمکه i. q. دمگاه; forma decurtata *B.*

دمل a. p. pl. دمامیل et دمامل forma arabica vocis persicae دنبل furunculus, ex qua contracta est *F.*, e. g. : ✿ استاد لطیفی دور کن از ربا وسمعه عمل ✿ دم فاسد بود وباو دمل *F.*; cf. Freyt. lex. s. v. Inde phrasis دمل بسر آورده زر زیاده شود *met.* „molestias quies et otium sequitur" (زحمت چکن راحت بولور), e. g. : مولانا امیدی ✿ غنچه بنمود زر شاه گل الخود بلی ✿ زر زیاده شود آنرا که بر آرد دمل *F.*

دم لابه n. c. coll. لابه creber caudae motus (غلطیدن ودم جنبانیدن) canis ad pedes domini *B. Bh.*; 2) *met.* blanditiae, adulatio (تملق وچاپلوسی), qua significatione cum کردن coniungitur *Bh.*

e. g. : کمال اسمعیل ✿ قطعه ✿ آن ریش چنـدن نمی پسندند ✿ صاحب طبعان این زمانی ✿ زیراکه بهیچ کار نـیـد ✿ الا زبرای دمند دانی *F.*

دم وباد i. q. بد ودم *Bh.* q. v. supra p. 165.

دم وپوست et دم ودود *met.* res ad victum vel hospitalitatem necessariae (اسباب عیش وسمان وضیفت), ut dicunt, e. g. فلانی بی دم ودود است, i. e. quidam non habet, quo vivat (اسباب عیش ندارد) et فلانی دم ودودی et فلانی بی دم ودود شد ندارد *Bh.*

دمور *B. F.* Gl. Sch. et دمور *F.* sec. مشکلات, vox lenis et submissa (آواز نرم وآهسته) *B. F.* sine exemplo; 2) nom. cuiusdam ex consanguineis (خویشان) regis افراسیاب, qui Siyâwushum (سیاوخش) interfecit *B.* Gl. Sch.

دمه (suff. ه) follis fabrilis (دم آهنگران); cf. دم 2 *B.*, e. g. : میر خسرو ✿ نقدرا سکه در عیار آورد ✿ دمه وکورهرا [وکوزهرا *Bh.*] بکار آورد *F. Bh.*; 2) vas a Galeno inventum, quo ignis accenditur, alias آتش افروز dictum *B.* q. v.; 3) frigus, ventus et nix simul iuncta (سرما وباد وبرف درهم آمیخته) *B.*, tempestas nivosa; cf. بسژ, e. g. : شیخ نظامی ✿ گرگ از دمه کی هراس دارد ✿ با خود نمد وپلاس دارد *F. Bh.*

دمی (suff. ی) a kind of *hukka*, or instrument for smoking *Shaksp.*

a. دمیاط nom. regionis inter مصر et عدن *B.*, Damiata, urbs nota Aegypti. Inde دمیطی (suff. ی) genus serici pretiosi, quod in دمیاط texunt *HK.*; vestis s. panni subtilis species *C.*; étoffe, qui se fait à Damiette, de cotton et de lin mêlez ensemble, et variez de plusieurs sorte de couleurs Herbelot s. v. Demiath.

دمیدگی (a دمیده suff. ی) blowing (as of a wind); blowing (of a flower), sprouting *Shaksp.*; 2) odorem efflare (بر آمدگی بوی) *SHL.*; 3) exanthema, pustularum eruptio *F.*

دمیدن (s. धमा) flare *de spiritu et vento C.* ex G. (ودم زرگرانرا هم گفته انـد) *B.*, coll. : یکی بیت از اشعار خود بخوان وبراتجا دم تا هم تو بیاسائی وهم دیگران in Spieg. Chr. 18 fin. et *met.* de voce, quae ex ore efflatur, unde verba proferre, clamare (دم زدن وسخن گفتن ونفس رسانیدن) *B.*, coll. افسون دمیدن mendacia loqui Anv. Soh. in Spieg. Chr. 27, 17. 18, et دمنده i. q. فریاد کننده clamans Gl. Sch.; 2) spiritum ducere, respirare (دم خوردن ونفس کشیدن) *B.*; 3) progerminare, pullulare, crescere (روئیدن ورستن) *B.*; روئیدن نبات Gl. Sch.; اوریرمك یعنی سبزه بتمك کبی ومو *F.*, e. g. : ✿ وی که هرگه که سبزه در بستان بدمیدی چه خوش شدی دل من Gul. 154, 11. 12; cf. *ibid.* l. 14 et ✿ استاد لطیفی گل صد برگ چگونه دمد از خاک سیاه; 4) erumpere, de pustulis, exanthemate affici *C.*; cf. دمیدگی 3; 5) primo apparere, oriri, de aurora (طلوع صبح) *B.*, e. g. : ابو المعانی ✿ دمید صبح سعادت بروی خندانت ✿ رسید مژده بشب غمکشان بس صبح دمیده بسر هجر ترا *F.*, coll. : چراغش Spieg. Chr. 144 med.; 6) se iactare, insolentius se efferre (خودرا پر باد کردن ولاف زدن); 7) impetum facere (حمله آوردن) *B.*

c. بر i. q. simplex; 2) ira moveri, exaestuare (درغضب شدن وقهر آلودن گردیدن) *B.*, coll. زمهر پسری رخ دلش بردمید Chr. Sch. 101, 246, et hoc versu Schahn. : چو رستم بیامد سپهبد شنید ✿ زدریای آتش زکین بر دمید *F.*

c. در i. q. simplex (در دمنـد مستقبل از دمیدن باشد) *B.* in app.

دمیده part. praet. v. دمیدن q. v. *F.*

دمیغی i. q. دبیغی *F.* sine exemplo. Alia lectio videtur.

دمیك nom. pagi (قریه) ad urbem غزنین pertinentis, in quo شهاب الدین غوری ab

haeretico quodam (یکی از ملاحده) vulneratus martyris mortem obiit *B.*

دَمیک terra (زمین وبوم) *B. F.* sine exemplo.

دَن imp. verbi دنیدن q. v.; 2) in comp. part. praes. significatione, e. g.: شاه ناصر خسرو ✿ همچو نخچیران دنیدی سوی دانش تو کنون ✿ نیک دان باید همی اکنون شدنت ای نیک دن *F.*; 3) incessus laetus et cum fastu (دنیدن لفظندن), (اسم مصدر اولور), e. g.: ✿ استاد لطیفی مسمط ✿ ای سرو آهو دن سرو صید هم اهرمن مشو ✿ با ما نشین حکمت شنو تا سود [*F.* دسو] بازارت شود *F.*; 4) clamor laetus (فریاد وغوغای به نشاط) *B.*

دَنان part. praes. verbi دنیدن q. v. *B.*; دمنده Gl. Sch., ut in hoc hem. Schahn.: گرازان سواران دمان ودنان Gl. Sch., coll. hoc versu Schahn.: ابر پشت پیلان بتبیره زنان ✿ خروشان وپیلان دمان ودنان *F.*; 2) incessus laetus et cum fastu (رفتن به نشاط وخرامان) *B.* Gl. Sch.; cf. versus s. دمان 3 supra allatus.

دُنب coll. دُمب i. q. دُم q. v., unde ar. ذَنَب *B.* De vocis forma haec leguntur in lex. *F.*: دنب اصلی دمب ایدی میم ساکن نونه قلب اولندی نکن تلفظنده نوع ثقلت اولمغین بائی حذف اولنوب دُم دیرلر خُنب وسُنب کبی در تلفظه سهولت ایچون خُم وسُم ایتدیلر *F.*

دَنبال scurra, nugator (مسخره) *B. F.* ex Fg. sine exemplo. Cognatum videtur cum تَنبَل q. v.

دُنبال et دُنبالَه i. q. دُم (دمبال مرقوم معناسیله) مترادف در اصلی میم ایله ایدی نونه قلب اولنوب دنبال اولدی) *F.* cauda et *met.* extremum cuiusvis rei (پس چیزی), unde د' ابرو extremitas cilii *Bh.*; د' تازیانه the end of a whip or lash *J.*; د' تیر extrema pars sagittae, cui infigitur cuspis *C.*; د' چشم angulus (گوشه) oculi *Bh.*; د' کشتی postica pars navis; puppis Gul. 24, 22, ubi ed. Taur. pro دنبال legit ar. سُکّان, quod idem significat (دنبالهء کشتی ذنب السفینة) Samachsch. 53, 19, ed. Wetzstein; د' میوه petiolus, pediculus fructuum, ex quo dependent *C.*; 2) adv. i. q. بَدنبال pone, post (پی وپس) *SHL.*; cf. supra پی 7 et Spieg. Chr. 93, 10, Chr. Sch. 94, 130. — Inde دنباله آهنگ adi. c. caudam trahens (شد ومد بلند کشیدن دم کشان), e. g.: ✿ میر صیدی بیتو بلبل میکشد دنباله آهنگ مرا ✿ بوی گل دنباله تعلیم تمکین میدهد رنگ مرا *Bh.*; دنباله دار adi. c. caudatus, e. g. چشم دنباله دار s. د' نرگس oculus, qui ex collyrio quasi cauda instructus est (چشمی که دنباله از سرمه داشته باشد) *Bh.* et ستارهء دنباله دار s. د' اختر cometes *Bh.* et سرمهء دنباله دار collyrium cauda instructum *Bh.* coll. مستی دنباله دار ebrietas diu tenens (ممتد) *Bh.* et بهانهء دنباله دار argumentum longum (دراز) *Bh.* al.; دنباله گرد s. دنباله رو n. c. qui alium insequitur (شخصی که پس دنباله مانده (کسی میگردیده باشد) *Bh.*; adi. c. retro manens *Bh.* Adde phrases: دنباله داشتن *met.* finem habere, finiri (انجام داشتن واین در محل نفرین مستعمل), e. g.: مخلص کاشی ✿ مبش از سرمه دنباله دار چشم او ایمن ✿ که دود آه بیماران عجب دنباله دارد *Bh.*; بدنبال آمدن s. بدنبال رفتن sequi *C.*

دُنباوَر et دُنباوَرد n. c. i. q. دُمدار 1. 2 *F.* sine exemplo.

دُنباوَند coll. دماوند 2 mons in مازندران *B.*

دَنبَر nom. urbis in Hindûstân *B.*; cf. Chr. Sch. 69, 569; 2) nom. collis (گریوه) in via Kaschmiri, nomine پیر celebris *B.*

دَنبَرَه citharae species, quae ar. تنبور s. طنبور dicitur (سازی مشهور) *B.*; بمعنی طنبور *F.* sine exemplo. Vox ex دنبهء بره cauda obesa ovis, contracta, unde forma arabica طنبوره orta est *B.*

دُنب غَزَه i. q. دم غزه *B.* Alia forma.

دُنبَک (*proprie* diminut. vocis دنب cauda parva) i. q. تُنبك tympanum (دهل) cauda longa, e ligno vel argilla confectum *B.*

دَنبَل genus tympani (دهــل مانندی), hind. مندل (s. मर्दल a kind of drum made of wood and beat with the fingers *Shaksp.*) dicti; 2) sec. al. i. q. غلوله (ودر فـرهنگی بمعنی غلوله نوشته اند) *B.* in app.

دُنبَل i. q. ar. دُمَّل *B.*, quod ex illo contractum est *F.* (ورمیکه در اعضا بهم رسد وبزبان عربی دمل میگویند) *B.* in app. Cf. بَنور.

دُنبوقَه capilli a tergo capitis promissi (موی که از پــی سر آویخته باشند); 2) sinus lemniscatus fasciae vel cidaris; 3) fascia, cidaris (شمله وطره ودستار) *B.*

دُنبَه (suff. ه) i. q. دُم cauda *ovis* al. *B.* in app. *F.*; a kind of sheep with a thick tail *Shaksp.*; 2) *met.* podex (سرین) *Bh.*, podex amasiae, *quod rotunditate et obesitate caudae ovis orientalis similis est F.*, e. g. : ابو المعانی ✿ نصیحتی شنو از من که اختیار مده ✿ بـرای دنبهء فربه دلت همین از دست *F.* Inde دنبه دادن *met.* a) fallere, decipere (فریب دادن), b) incantare (سحر کردن وافسون خواندن برای کاستن وگداختن کسی) *Bh. SHL.*; cf. دنبـه گــداز, c) negligere (غـافـل کردن) *B.*; دنبه نهادن i. q. دنبه دادن a *B.* et i. q. a et b *Bh. SHL.* In lex. *F.* legitur دمبه دادن et دمبه نهادن signif. fallere, decipere, allato hoc versu حکیم خاقانی poetae : اجلت دمبه نهاد از بــرهء چــرخ هنوز ✿ همچو آهـو بـره مشغول چرایند همه *F.*, ex quo sequitur, vocem دمبـه aliam formam esse vocis دنبه, nisi forte lectio mendosa habenda est.

دُنبَهء بَرَه v. supra s. v. دَنبَرَه.

دُنبَه گُداز vas, in quo cauda ovis assatur; 2) genus incantationis, quo aliquem morti devovent, sic descriptum : „cauda ovina multis acubus traiecta (بخلانند) vocabulis magicis prolatis in vetusto sepulcro suspensa lucernae infra positae calore solvitur. Quemadmodum talis cauda liquescit, eodem modo is qui effascinatur liquescens et macie extabescens mortem tandem subiturus est *B.*

e. دنح pronuntiatione ignota, ling. syr. : epiphania. festum Christianorum; 2) nom. diei sexti mensis Januarii (نام روز ششم کانون الآخر) *B.* Est vox syr. ܕܢܚܐ, ar. دِنْح.

دَنـد coll. hind. دَنـت (a tooth *Shaksp.*) s. दन्त i. q. دندان dens (در لـغـتـی است دندان وگویا هندی مفرس است واصــلــش دنت) *Bh.*; ar. سن *B.*; لفظندن دنــدان اختصار اولنمش *F.*, e. g. : ✿ ابو الفرج رونی بشکل پیل یک دندش نـشـد کن ✿ نعم چــون پیل یک دندش هــزار است *Bh. F.*, unde 2) costa (استخوان پهلو) *B.*, *quod denti longo similis*, e. g. : مختاری ✿ بجای سینه دهان وبجای گردن چشم ✿ بجای دندش تارک بجای کتف عذار *F.*; 3) pecten textorius, *quasi lignum dentatum* (آن چوبی است دندانه دندانه بعرض پارچه که می بافند واز هر دندانهء آن تاری میگذرانند) *B.*, e. g. : محتشم کاشی ✿ ندارد نخ کر پیوند من ✿ شکسته است دندانهء دند من *Bh. F.* Diversae sunt aliae huius vocis significationes, quas lexica persica offerunt : 4) fur (دزد بـی دیانت) *F. SHL.*; ابو شـکـور ✿ *B.*, e. g. : دزد وبـــی دیانت بخواند آنگهی زرگر دندرا ✿ زهمسیگان هم تنی چندرا *F.*; 5) homo insipiens, ignarus, intrepidus, pertinax (ابله ونادان وق مرد بی باک وخود کام) *B. F.*; (باک وخود کام) *SHL.*, e. g. : شمس فخری ✿ در اصابت بنزد فکرت تـو ✿ عقل منخطی شنلس وعاقل ودند ✿ استاد لبیبی ✿ اندرین شهر بسی ناکسی بر خاسته اند ✿ همه خر طبع وهمه احمق وبی دانش ودند *F.*; 6) pauper, inops (درویش ومسکین وبی چیز) *B.*, e. g. : حکیم سوزنی ✿ دند وملک یکی شمر وبهره جوی باش ✿ از بدرهء زر ملک وز پشیز دند *F.*; 7) gens quoddam

mendicantium, alias شاخشانه *B.* et کُنکُم *F.* dicta q. v., e. g. : شیخ عطار در
آلهی نامه ✿ مثنوی ✿ یکی دندی میان داغ ودردی ✿ ستاده بود بسر دکان مردی ✿ ازو میخواست چیزی می ندادش ✿ بسی بسر پیش دکن ایستادش ✿ زبان بگشاد دکاندار بر پیچ ✿ که تا تو زخم نکنی ندهمت هیچ ✿ چو کردی زخم از من نستد میجوی ✿ وگر نه همچنان می باش ومیگوی ✿ خدایا من چو آن دند گدایم ✿ که بر تن نیست بی صد زخم جیم *F.*; 8) semen quoddam purgativum, alias خروع چینی s. حب سلاطین s. حب الختای dictum, cuius unum granum alvum solvit *B.*; 9) quaevis res acida, vim adstringendi habens (هر چیزی عفص که دهان‌را بیفشرد), ut galla (مازو), cortex mali punici (پوست انار) simil. *B.*, coll. hoc versu منجیک poetae : قند جدا کن ازو دور شو از زهر دند ✿ هرچه بآخر بهست جان ترا آن پسند *F.*; 10) nom. herbae cuiusdam (کیعی) *B.* *F.* ex *Fg.* sine exemplo; 11) sec. al. fructus vel baccae lauri (دفند یعشی), alias etiam حب الغار dictae *F.* sine exemplo.

دُند genus quoddam apis aut vespae (نام نوعی از زنبور) *B. F.* ex *Fg.* sine exemplo.

دَنـدا *abs.* zona, cingulum et *gen.* media pars montis aliusve rei (بمعنی کمر آمده است مثلق اعم از کمر کوه وغیره) *B.* in app.; sed pro کمر *SHL.* et *HK.* legunt مکر fraus, dolus (بمعنی مکر *SHL.*); بمعنی مکر که فریب باشد *HK.* et lex. *F.* auctor کم perditus, amissus (بمعنی گم شده یعنی ضایع اولش), qui hoc versu میر نظمی poetae : چگونه باز می آیم بسویت ✿ دل آشفته دندا شد بکویت illam significationem probat, quocum etiam consentit Cast.

دَندان (suff. ان term. plur.) coll. دَند 1 dens (ar. سن) *B.*; 2) *met.* os et osculum (دهان وبوسه), e. g. : بقـر کاشی ✿ چند دندان بتجگم غوطه دهم باخت کجاست ✿ که بگیرم زلب لعل تو دندانی چند ✿ خسروی ✿ زلعل یار دندانی گرفتم ✿ حیاتی یافتم جـنی گرفتم *Bh.*; 3) desiderium, exspectatio (طمع وتوقع) *B.*; وخواهش *Bh.*, e. g. : نـزاری قهستانی ✿ بدان دو رشته لولو میان حقه لعل ✿ چگویمت که مرا بسر نیت چه دندانست *Bh.*; 4) maeror, molestia, angustiae (دریغ ومضایقه) *Bh.* — Inde دندان آسیا dens molaris (ar. طواحن) *Bh.*; دندان پیش *Bh.* s. د' پیشین *F.* dens anterior (ar. ثنایا) *Bh.*; دندان پیل ebur (عاج) *Bh.*; دندان تاسف s. د' حسرت dens maeroris *sensu met.*, e. g. : شیخ شیراز ✿ همیگفت حاتم پریشان چو مست ✿ بدندان حسرت همیکند دست *Bh.*; دندان حوت *met.* a) pluvia tenuis, subtilis (باران ریزه), b) lacrima (اشک چشم) *B.*; دندان خر *met.* a) stultus (احمق), b) podex (کون) asini, c) penis (کیر) asini *Bh.*; دندان خرد dens sapientiae *Bh.*; دندان خَندَه dens anterior, exertus, in ridendo conspicuus *C.*; دندان رمح *met.* cuspis hastae (آهن پاره سر تیز که بسر بالای نیزه نشانند) *Bh.*; دندان رنجش *met.* donum, quod sponsae sponsus offert, simulac illam primum loquentem audivit (آنچه وقت استماع سخن اول از عروس بعروس دهند چنانچه رونما وقت دیدن روی او باو دهند واین از اهل زبان به تحقیق پیوسته), e. g. : اشرف ✿ چو از لب عقد مروارید راندی ✿ بدندان رنجش اول دل ستاندی *Bh.*; دندان شب *met.* diluculum (مراد ازان سپیده صبح است که موجب انعدام شب میشود) *Bh.*; دندان شیر dens lactarius et i. q. دندان ماهی q. v. *Bh.*; دندان صبح *met.* i. q. دندان شب *Bh.*; دندان کوه *met.* lapis pretiosus (لعل ویاقوت) *Bh.*; دندان شیر مرغ dens piscis et i. q. دندان ماهی i. e. dens, quo pectinibus et manubriis cultri, simil. conficiendis utuntur (دندانی که از شیر ماهی شده ودسته کرد وخنجر وغیر آن سازند), e. g. : میرزا طاهر وحید ✿ در تعریف شده ساز ✿ اسیری که شیرینی یار دید ✿ یک انگشت از شهد وصلش چشید ✿

نگردید چون شانه عاج پیر ✿ دهانش بود به زندان شیر ✿ محمد اسحق شوکت ✿ لازم افتاد است نرمی ودرشتیها بهم ✿ باشد از دندان ماهی دسته شمشیر موج *Bh.*; دندان مصری *met.* a kind of sweetmeat *Shaksp.*; دندان موسیقار res quaedam flavi coloris denti similis, qua fistulam ornamenti caussa instruunt (چیزیست که بشکل دندان ساخته در موسیقار تعبیه کنند وبیشتر رنگ آن زرد باشد از جهت خوشنمائی) *Bh.*; دندان نیش dens acutus s. caninus (ar. انیب) *Bh.*

Phrases :

دندان از بن کندن *met.* summo dedecore afficere, vilem, abiectum reddere (نهایت ذلیل ورسوا کردن ومغلوب وزبون گردانیدن) *Bh.*

دندان از دور نمودن dentes e longinquo monstrare, dicitur de eo, qui adversario se opponens ad certamen se accingit sed cavet, ne cominus pugnet (خویشتن را دشمن ومعاند قرار داده مستعد پرخاش شدن وبر حریف بد گمان گشته از رفتن نزدیک وی احتراز نمودن) *Bh.*

دندان آفرین کردن *met.* dentes polire (آرایش کردن); 2) dentiscalpium facere (خلال کردن) *B.* in app.

دندان بخون بردن *met.* mordere (گزیدن) *B.*; 2) i. q. دندان خونین شدن q. v. *Bh.*

دندان بدندان زدن *met.* maerorem pati, affligi (حسرت وافسوس خوردن) *Bh.*

دندان بدندان s. دندان بدندان شستن کلید شدن *met.* dentes inter se compressi sunt (بسته شدن باهم), *ita, ut nonnisi adhibita magna vi separari possint, quod in epilepsia* (صرع), *amentia* (بیهوشی), *simil. accidere solet Bh.*

دندان بر جگر افشردن s. داشتن s. گذاشتن s. نهادن pro افشردن posito, *met.* patienter ferre (صبر وتحمل ایلماك) *F.*; quae odiosa sunt pati s. perferre (تاب مکروهات آوردن وتحمل آن بودن) *Bh.*

دندان بر حرف خود گذاشتن s. د' بر سر حرف خود گذاشتن *met.* obmutescere in dicendo (بر حرف خود قایم بودن واز اصل زبان به تحقیق پیوسته که فلانی دندان بر حرف خود گذاشت یعنی میخواست که سخنی بگوید نیم گفته خاموش ماند وتمام نکرد) *Bh.*; 2) aliud agere, quam dicere (از حرف خود بر گشتن وخلاف قرار داد بعمل آوردن) *Bh.*

دندان بر دل افشردن *met.* i. q. دندان بر جگر افشردن *Bh.*

دندان بر سر دندان نهادن *met.* i. q. دندان خونین شدن *Bh.*

دندان بر سنگ آمدن dentes calculum offendunt in edendo (سنگریزه ومانند آن بزیر دندان در آمدن در اثنای طعام خوردن) *Bh.*

دندان بر فارسی گذاشتن s. د' بر فارسی نهادن s. د' بر فارسی s. ماندن بفارسی pro بر فارسی posito *met.* verba intelligere, accipere (فهمیدن حرف وقبول کردن) *Bh.*, cuius phrasis originem illius lex. auctor sic exponit : اصل این از صاحب زبانی به تحقیق پیوسته که محصلانی که از برای تحصیل در ولایت میفرستند برای شلتاق مطلقا فارسی نمیگویند وبالفعل کسی که سخن نمیفهمد یا آنکه قبول نمیکند میگویند دندان بفارسی نمیگذارد وعوام دنده بفارسی نمیگذارد گویند ماخذش فارسی نفهمیدن ترک است که آنها غیر از زبان ترکی ندانند *Bh.*

دندان بر کندن از c. *met.* spem praecidere s. avertere a re (امید بریدن) *Bh.*; 2) i. q. دندان طمع بر کندن q. v. *F.*

دندان بزهر خائیدن *met.* verba facere, quae ex animo infestissimo proveniunt *B.*

دندان بکار کسی فرو بردن *met.* studium et operam in negotio adhibere (اقدام نمودن بجد در کاری) *Bh.*, e. g. : کمال اسمعیل ✿ خشمت بکار خصم چو دندان فرو برد ✿ تا پشت گاومهی آسان فرو برد *Bh.*; cf. دندان فرو بردن 3.

دندان بکام فرو بردن *met.* voto potiri (کامیاب شدن ومستولی گردیدن); 2) iram concipere (در غصب شدن) *B.*; 3) i. q. دندان بکار کسی فرو بردن, e. g. : شیخ شیراز ✿ شنیدم که وقتی گدا زاده ✿ نظر داشت بر پادشاه زاده ✿ همیرفت ومیپخت سودای خام ✿ خیالش فرو برده دندان بکام *Bh.*

دندان بکم شکستن *met.* i. q. دندان از بن بر کندن *Bh.*

دندان بند کردن s. دندان بودن c. د' بد r. *met.* exspectare, appetere rem (طمع وتوقع خواهش آن داشتن) *Bh.*

دندان بهم خوردن crepitare dentibus prae frigore (دندک) *Bh.*

دندان تر بر کسی داشتن *met.* esse in procinctu occidendi alqm (در صدد اهلاک او بودن) *Bh.*

دندان تیز کردن *met.* adhaerere rei vel inclinare, propensum esse in rem (چسپیدن); 2) adversari, inimicitias agere (برابری کردن وخصومت ورزیدن); 3) ultionem petere (کینه خواستن) *B.*

دندان خونین شدن *met.* tolerare s. perferre, quod ingratum, molestum est (تحمل ناملایم کردن), e. g. : صائب ✿ از آن بهر میوه فردوس باشد دیده زاهد ✿ گران سیب ذقن خونین نگردید است دندانش *Bh.*

دندان داشتن c. بر exspectare (چشم داشت وتوقع داشتن); 2) maximam operam navare rei (در کاری بسیار بجد شدن واقدام نمودن) *B.*; 3) odisse, vindictam exercere (بغض داشتن وکینه ورزیدن) *Bh.*; کینه ورزیدن *B.*

دندان دراز کردن *met.* avidum reddere (حریص گردانیدن ودر طمع انداختن), coll. hoc hem. شیخ نظامی poetae : شکر خوارهرا کرد دندان دراز *Bh.*

دندان در جگر غوطه دادن *met.* i. q. دندان بر جگر افشردن *Bh.*

دندان در کار کسی داشتن s. فرو بردن pro دندان بکار کسی فرو posito i. q. داشتن بردن q. v. *Bh.*

دندان زدن *met.* mordere (گزیدن); 2) certare (جنگ کردن); 3) sec. al. edere (خوردن) *Bh.*; 4) i. q. دندان تیز کردن *B.*

دندان سفید کردن s. دندان سپید pro سپید posito, *met.* ridere (خنده کردن); 2) debilem fieri, se demittere, submittere (عاجز شدن وفروتنی کردن); 3) timere, metuere (ترسیدن) *B.*

دندان سرخ کردن c. بد r. *met.* i. q. دندان بند کردن *Bh.*

دندان شکستن *met.* debilem, impotentem reddere (عاجز وفرو مانده ایلمك), e. g. : کمال خجندی ✿ گر بسنگ ستمم عشق تو دندان شکند ✿ دل زلیبهی تو دندان طمع بر نکند *F.*

دندان طمع بر کندن *met.* non concupiscere, non avide expetere *Bh.* *F.*, e. g. : مولانا کاتبی ✿ همه دندان طمع از لب لعلت کندند ✿ من اگر پیر شوم بر نکنم دندانرا *F.*; cf. etiam versus supra sub دندان شکستن ex *F.* allatus.

دندان طمع زدن *met.* concupiscere, avide expetere, e. g. : آصفی ✿ دندان طمع بر لب لیلی زده مجنون ✿ بر گوشه ازو خال کبودی است نشانها *Bh.*

دندان طمع فرو بردن *met.* incumbere rei (مشغول اولمق) *F.*

دندان فرو بردن *met.* iratum, ira incensum esse (خشم وقهر داشتن); 2) vindic-

tam (کینه) exercere; 3) coll. دندان بکار کسی فرو بردن maximam operam navare rei (کاریرا بسیار بجد گرفتن (وخصم طمعی واقامت نمودن در کاری *B.*

دندان فرو گذاشتن *met.* i. q. دندان داشتن *B.* in app.

دندان فشردن *met.* i. q. دندان بر جگر افشردن *F.*

دندان کردن *met.* aversari (اعراض کردن); 2) premere, opprimere (مضایقه نمودن) *B.*

دندان گرفتن s. د' کشیدن dentem evellere (بر کندن ودور کردن آنرا) *Bh.*

دندان کندن *met.* cupiditatem coercere, exstinguere (قطع طمع کردن) *Bh.*

دندان نمودن *met.* ridere, laetum fieri (خنده کردن وخوشحال گردیدن); 2) iratum esse, metum, timorem iniicere (غضبناک شدن وترسانیدن); 3) timere (ترسیدن); 4) debilem fieri, plangere, lamentari (عجز شدن وزاری کردن) *B.*

دندان نهادن *met.* accipere (قبول کردن); 2) concupiscere, appetere alqd (رغبت نمودن وطمع بچیزی بستن). Inde دندان نتهادن significatione contraria *B.*

دندانی کردن *met.* pudere s. erubescere facere (شرمنده کردن), e. g.: ✿ صائب صبحرا شرم شکر خند تو دندانی کرد *Bh.*

بدندان بودن *met.* aptum, convenientem esse (لائق ومناسب بودن) *B.*

بدندان خوش آمدن v. supra p. 51 s. v. آمدن.

در تهِ دندانش نهادند *met.* mala imprecati sunt in illum (دعای بد در حق او خواستند) *Bh.*

دندان آپریز s. د' آپریز s. د' آپریش s. د' آپریش s. د' آفریز s. د' آفریش s. د' پریز s. د' پریش s. n. c. dentiscalpium (خلال) *B.*

دندان تیز adi. c. cuius dentes acuti sunt *met.* iniustus, crudelis (ظلم); 2) avidus, cupidus (طمعکار) *F.* sine exemplo.

دندان خای n. c. canis mordax (سگ گزنده); 2) res inepta, insulsa, absurda (چیزی ناساز) *Bh.*

دندان ریخته adi. c. qui dentes amisit, edentulus *J.*

دندان زد adi. c. *met.* expetitus, affectatus (طمع کرده شده) *Bh.*

دندان زنی (suff. ی) n. c. hostilitas, inimicitiae (برابری وخصومت کردن) *Bh.*

دندان سا n. c. semen portulacae (تخم خرفه) *B.*

دندان سپید s. د' سفید adi. c. *met.* ridens (خندان وشکفته) *B. Bh.*; 2) n. c. humilitas (فروتنی) *B.*

دندان فریز s. د' فریش i. q. دندان آپریز *B.*

دندان کاو n. c. dentiscalpium (خلال) *B.*

دندان کنان (part. praes. verbi دندان کندن) *met.* cupiditatem coercens, exstinguens; 2) levis, inconstans (بی وقری وبی قراری) *B.*; debilis (عاجز اولمق), e. g.: حکیم خاقانی ✿ او سر گران کرده بان من پیش او زاری کنان ✿ دلها دران دندان کنان دامن بدندان دیده ام *F.*; 3) infamis (رسوائی); 4) plangens (زاری) *B.*, qua utraque 3 et 4 significatione in hoc versu حکیم خاقانی poetae: شاهدان آب دندان آمده در کر آب ✿ فتنرا از خواب خوش دندان کنان انگیخته intelligi posse dicit lex. *F.* auctor.

دندان کنان part. praes. verbi دندان کردن; 2) i. q. دندان کنان 3 et 4 (رسوا کنان وخوار وزار کنان) *B.*

دندان گوساله n. c., sec. *HK.* دندان گوساله, genus sagittae (تیر) cuspide (پیکان) ossea, quae similis est denti pulli bovini (گوساله) *B.*

دندان گیر adi. c. mordax *canis vel equus* (بد خو که مردم بدندان بگزد) *Bh.*;

دندیدن coll. ar. دَندَنَ submissa voce secum loqui ex indignatione vel ira (در زیر لب آهسته با خود حرف زدن از روی خشم (قهر وغضب وجوشیدن از خشم B., e. g. : میر نظمی ✿ به پیش آمده اینچنین خشم وکین ✿ بدندید با خود چو شیر عرین F. Cf. لُندیدن, quae docente lex. B. auctore est alia forma verbi دندیدن apud Shirazenses et Khorasanienses usitata.

e. دَنقَر nitrum (شوره), quam vocem alii arabicam alii graecam dicunt B.

a. دَنقَه lolium tritici, inebriandi vim possidens; granum, quo in medicamentis utuntur B.; cf. شلمک et شیلمر.

دَنگ sonitus ex collisione duorum lapidum vel lignorum similiumve rerum ortus B., در مصطلحات الشعرا صدای که از برهم خوردن سنگ وامثال آن پدید آید Bh., e. g. : زلالی خانیساری ✿ درجنون دیوانهرا دنگی بس است ✿ خانهء پر شیشهرا سنگی بس است F. Bh. et sonus vel suspirium, quod edunt monachi, qui قلندران dicuntur (آواز قلندران وهوی که ایشان کشند) Bh., quae significatio et versu poetae زلالی sub دَنگ 1 modo allato et hoc versu poetae : باقر کاشی درجنون عشقی دیوانهرا دنگی بس است ✿ خاطر شوریده غوغ بر نتابد پیش ازین in lex. Bh. probatur; 2) signum vel punctum circini (نشان (ونقطهء پرکار B., e. g. : [F. ترا] زلالی ✿ توئی مانند دنگ ومن چو پرکار ✿ بگردت ئی سر وئی پای گردم Bh. F.; 3) coll. دَنگل ignarus, insipiens, amens (بیخبر وبیهوش واحمق) B.; obstupefactus (واله وحیران) F., e. g. : منیر نظمی ✿ درغم عشق ترا ای شوخ وشنگ ✿ مانده امر آشفته وحیران ودنگ ✿ خسروانی ✿ درین کار مرد هشیر جوی ✿ نه دنگ دژ آگنه بسیار خوی F.; 4) i. q. یوکک بر جانبی که تنگ دخی) 7 تنگ (دیرلم) F. sine exemplo.

دِنگ i. q. پِندِنگ q. v. B.; چوبی که بدان

2) dentes hebetans res (دیش قماشدرن) (نسنمیه دیرلم) F. sine exemplo et C.

دَندان مال n. c. a dentifrice J.

دندان مز n. c. bellaria (شیرینی ومیوهء که (بعد از طعام خورند) B.

دندان مُزد n. c. res vel pecunia (نقد وجنس), quam dare solent pauperibus epulis exceptis, qui mos est antiquis temporibus usitatus (واین رسم در قدیم متعارف بوده (است) B.; cf. مزد دندان.

دَندان نَما Bh. s. دندان نمی adi. c., coll. دندان نمودن valde conspicuus, apparens, e. g. de sutura, risu (بسیار نمایان وآشکار (چون بخیه دندان نما وخنده دندان نما Bh.; 2) met. iratus, ira accensus (خشم (آلود وغضبناک; 3) qui debilitatem et humilitatem manifestat (کسی که اظهار عجز (وفروتنی کند) B. Bh.

دَندانَه (suff. ه) quidquid in quavis re prominet, ut pinna muri (کنگرهء هر چیز) B.; F. فرهنگ جهانگیریده کنگریه دندانه دیرلم vel res quaevis denti similis (چیزی که (مشابه بدندان باشد) Bh. et dicitur e. g. de cuspide gladii (دندانهء تیغ), de dentibus serae (دندانهء کلید) Bh., pectinis (طرق) F., serrae Shaksp., simil., coll. hoc versu حکیم خاقانی poetae : قصری که بنمر او طرازند ✿ دندانهاش از آفتاب سازند F. et Spieg. Chr. 106, 2. 3. Inde دندانه دار adi. c. notched, indented J.

دَندِش (suff. ش coll. دندیدن) loqui cum alqo ita, ut alter non intelligat, respondens ar. رمز وایما, nutus, indicium B.; admurmuratio sive ex indignatione (سخنی (با خود گفتن زیر لب از خشم SHL., sive ex hilaritate (سرور) F. et i. q. زمزمه q. v. F. sine exemplo.

دَندَنَه coll. ar. دَندَنَة et pers. دندیدن, admurmuratio B., e. g. : ✿ کمال اسمعیل تیزی که بانگ رعد بمر وزیر او بود ✿ در زیر لب چو دندنهء ناتوان کند F.

دَندَه i. q. دند 2 costa C. ex vers. pers. vet. Test.

شلتوک بکوبند وآنچنان باشد که چون یکسرش بشلتوك برسد سر دیگرش بلند شود *Bh.*, e. g. : ✿ طغرا در ضیافت معنوی علاف نیابد لب نانی پسر خویش ✿ آبی خورد آن نیز زچشم تر خویش ✿ گردید چو پای دنگ خالی زبرنج ✿ از غصه چو دنگ بسر زمین زد سر خویش *Bh.*; cf. etiam چوب دنگ supra p. 597; 2) malleus, quo ope aquae pulvis pyrius contunditur et 3) prelum olearium (اول طوقتق که صویله باروت دوکر وزیت وشیروغن منکنه‌سی) *F.* sine exemplo. Inde دنگ ودوال *met.* apparatus magnificentiae vel potentiae (اسباب تجمّل وشان وشوکت), e. g. : ✿ شیخ قبول ✿ بعد مردن طمطراق افزون میشود ✿ طبل رحلت بهر او دنگ ودوالی پیش نیست *Bh.*

دنگادنگ (vox دنگ repetita inserto ا) aequalis (برابر بر برینه ایکی دنگ وایکی نسنه اغرلقده مقابل اوله غلبهء استعمالدن برابر معناسنه مشهور اولمشدر) *F.* sine exemplo; pariter; arctissime iunctum *C.*; cf. تنگاتنگ.

دنگاسه i. q. کاسهء جلبان afflictus, infelix (کرانجان); 2) parasitus (مفت خوار), qua utraque significatione utraque vox in hoc versu غزالیء مشهدی poetae : کدو کشکول در کف بهر شوربا در بدر کردی ✿ نکردی سیر ازین دنگاسگی وکاسه جلبنی *F.* legitur.

دنگاله et دنگداله s. دنگداله coll. درکاله et درگلاله glacies pendens, stiria *B.*

دنگس i. q. ناکس, e. g. : ابو المعانی ✿ درد عشقت بده وجان عزیزم بستان ✿ که غم عشق ترا نیست سزا هر دنگس *F.*

دنگ کوب n. c. i. q. دنگی q. v. *B.*

دنگل consessus, qui fit de facie ad faciem (رو برو نشستن در مجلس). Vox turcica dicitur *B.*; ترکستانده رو برو اوتورمغه دیرلر *F.* sine exemplo; a crowd *Shaksp.*

دنگل *B.* et دنگل *F.* coll. دنگ 3 ignarus, insipiens (نادان); 2) rudis, impudens

ابله وبی اندام *B.*; (دیوث وبی اندام) شمس فخری ✿ چار کس *F.*, e. g. : وناساز در مملکت شد نیست ✿ ظالم وخیز ومفلس ودنگل *F.*

دنگلاله i. q. دنگله; 2) vehementia animi, ferocitas (وبر معناسی دخی تیزلک وتند طبع اولمق) *F.* sine exemplo.

دنگی (suff. ی) is, qui oryzam tundendo decorticat (برنجرا از پوست جدا کند) *B.*

دنواش i. q. دانوش *B.* Alia forma.

دنه (suff. ه) coll. دنیدن 1 et دنه گرفته superbia (دویدن وتکبر وغرور کردن) *F.*, coll. : مثلث ✿ شاه ناصر خسرو اینکه چو موشان همه پیدار بمنند ✿ دنه شان گیرد وآیند سر گربه بخرید *F.*; 2) sonus vel clamor ex summa laetitia ortus (صدا وندا وزمزمه از غایت خوشحالی) vel sec. al. sonus, vox mulierum concentum edentium (صدا وآواز خوانندگی زنان مطربه) *B.*, coll. hoc versu استاد منوچهری poetae : تا توانی شهریارا روز امروزی مکن ✿ جز بگرد خم خرامش جز بگردون دنه *F.*; 3) laetitia, commoditas vitae, opulentia (نعمت دنیوی وشادی) *B.*; خلاق المعنی ✿ *F.*, e. g. : نعمت وشادی حاش لله گر کند پیوند با طبع تو غم ✿ طبع غم را از نشط او پدید آید دنه *F.*; 4) nom. feminae cuiusdam (نام زنی) *B.*

دنه گرفتن celerem esse (تیزلک ایلمک) *F.*; celeriter irasci *M.*; 2) superbire (متکبر اولمق); 3) adversarium superare (خصمنه غالب اولمق) *F.* sine exemplo. Inde دنه گرفته a) cito incedens, cursor (تند براه رونده ودونده) *B.*; مجمع الفرس *F.* ex پیك ودونده sine exemplo; b) laetus, hilaris (خوشحال وشادمان) *B.* *F.* sine exemplo; c) superbus, ingratissimus adversus beneficia Dei (متکبر وناسپسی کنندهء نعمت الهی) *B.* *F.* ex کتاب السامی فی الاسمی sine exemplo.

دنی 2 ps. sg. aor. verbi دنیدن q. v. (یعنی بشادی وخوشحالی خرامی) *B.*; 2) (suff.

است یعنی مجال طاقت نیابد وآرزویش بر تاثیر ☆ چنین که خصمر بما (نیابد), e. g. : در مقامر کجبازیست ☆ یقین که چون خم طنبور دو نمی یابد *Bh.*

دو (z. ... dva, pars. ... du, s. ... , hind. do) num. card., duo, duae *F.*, de q. v. Instit. ling. pers. §. 148 sqq. et 418 sqq.

a. دوا pl. أدوية, s. دوائی (suff. ی [مزید علیه آن از عالمر مومیا وموميیائی] *Bh.*) medicamentum, remedium (دارو); 2) *met.* emplastrum (وبمعنی مرهمر مجاز است از قبیل تسمیة الشی باسم جنسه) *Bh.* Cum کردن vel جستن remedium afferre, mederi (معالجه ودرمان کردن) *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 103, 19.

دو آب *J.* et دوابه *Shaksp.* n. c. nom. provinciae in Hindûstân inter Gangem et Jumnam sitae, quae nomine Doab nota est *Shaksp. J.*

a. دوات i. q. pers. آمه atramentarium (محبرة) *Bh.* — Inde دوات آر n. c. keeper of the seals *J.*; دوات آشور n. c. i. q. محبره کش i. e. stilus, quo atramenti tomentum versant (میلی که بدان صوف ولیقه دوات‌را برهم زنند) *Bh.*; دوات دار n. c. qui atramentarium tenet vel portat, qui est ab epistolis, secretarius (همان که در عرف حال آنرا قلمدان بردار گویند طاهر نصیر ابدی در احوال خلال بیگ نوشته که وی در اوایل حال دوات دار میرزا طالب خان بود) *Bh.* Eadem vox est ar. دَوادار pl. دواداریة ex pers. دوات دار mutata et in arabicam linguam translata, de cuius significatione et usu accurate disseruit Quatremère in Hist. des Sult. maml. t. I, 1, 118, not. 2; دوات گر s. دویت گر (امالهٔ آن) *Bh.*, coll. Institut. ling. pers. §. 6), n. c. qui atramentum conficit (آنکه دواتهارا بسازد) *Bh.*

دو آتش *met.* duo labia amatae *B.*

دو آتشه (suff. ه) n. c. bis coctus, epith. vini s. liquoris fortioris (صفت شراب وجزآن است

(ی) n. s. laetitia, hilaritas (نشط وخرمی) *F. SHL.*

a. دُنیا mundus (جهان) *Bh.*; et opes mundanae, res caducae *M.*; 2) *met.* homines *Shaksp.* — Inde دنیا خدا et دنیا پرست et دنیا دار et دنیا دوست n. c. rerum mundanarum, terrestrium studiosus *Bh.*; دنیا داری (suff. ی) worldliness; economy *Shaksp.*

دَنیدَن alacriter currere, animo laeto incedere (دویدن به نشط وبه خوشحالی برای رفتن) *B.*, e. g. : شاه ناصر خسرو ☆ دام براهت پرست شو تو چو آهو ☆ زین سو وزان سو گیاه میخور ومی دن *F.*; cum fastu incedere, superbire (صلنی صالنی یوریمک ووضع وجز ننندهٔ ناز کوسترمک وخرامیدن), coll. : شاه ناصر خسرو ☆ ای شده مشغول بناکردنی ☆ گرد جهان ببهده تا کی دنی *F.*; 2) ira fervere (از خشم وقهر جوشیدن); 3) exire e loco (از جای در آمدن) *B.*; cf. دن et دنه et دنی et دنیده.

دَنیده part. praet. verbi دنیدن, qui animo laeto et cum fastu incessit (به نشط خرامیده وبه خوشحالی راه رفته) *B.*, coll. : شاه ناصر خسرو ☆ ای دنیده همچون خون کرده رخان از خون دل ☆ خوردن خونت بخواهد خورد گرد دن مدن *F.*

e. دنیسر, vocales desunt, sec. Gol. دُنَیسِر, nom. urbis celebris in Mesopotamia sic descriptae : بلده ایست مشهور از نواحی جزیره واقع زیر کوه ماردین وزمین آن کرم وهوای آن خوب است *B.* in app.

دُنْیِی [ê] et دُنَیی (بانک کسر ایله ده والف مقصوره کبی فتحه ایله ده جائز در موسی وعیسی کبی) i. q. دنیا mundus *F.*; cf. Institut. ling. pers. §. 54.

دَو imp. verbi دویدن q. v. et in comp. part. praes. significatione, e. g. نیک دو adj. c. bene currens *C.*; 2) n. s. cursus; cf. تک ودو p. 454. Inde دَو نیابد *formula exsecrandi* signif. : „potestatem non habebit s. votum suum non impetrabit" (نفرینی

بمعنی شرابی وعرقی که دو مرتبه بر آتش گذاشته کشیده باشند) *B.* in app.

دَواج lodix, tegumentum dormitorium (لحاف) *B.* Gl. Sch. t. یورغان *F.* sine exemplo. Quae in lex. *F.* legitur alia significatio ; fortuna, gaudium, laetitia (بخت وفرخی وسرور وشادی) nititur hoc versu میر نظمی poetae : ✿ چو روزی شده تخت شاق وتاج ✿ نشسته برو با سرور ودواج et in aliis lexicis deest. Vox cum arabico دُواج cognata videtur.

a. دُواج *F.* *vulgo* دُوّاج Freyt. Samachsch. vestis. quae super alias induitur (جامهء زورین فرجی) Samachsch. 62, 18, ed. Wetzstein; فراجه معناسنه در بعض نسخه‌ده چادر شب که زنان طشره چقدقده بورینورلر رومده شایع دکلدر زنان عجم فراجه کیمیوب چادر شب قوللنورلر فتحه دال ایله مشهور در چغتای لسانیدر وبعض نسخه‌ده یورغان معناسنه وبعضنده تکله دیدکلری جامه مسیر معناسنه *F.*, coll. hoc versu مرویدر بپوشیده دواج از اطلس سرخ ✿ : poetae نظمی زتاب می رخش رنگین فرخ.

a. p. دَوادار vox ex pers. دوات‌دار mutata, de q. plura v. supra s. v. دوات.

دَوادَو (دو repet. inserta lit. ا) anxie in omnes partes currere (دویدن بهر طرف از پی هم) *B.*; cursus continuus sine interruptione (پیاپی سکرتمك) *F.*; 2) servus a pedibus (شخصی که خدمات جزئی باو رجوع باشد وهر ساعت اورا بکری فرستند) *B.*

دَواری numus aureus valens quinque numos aureos شیانی dictos, quorum septemdecem dirhemum efficiunt (زری بوده است رائج از طلا که هریک از آن به پنج شیانی خرج میشده وشیانی زری بوده از طلای ده هفت بوزن یک درهم) *B. F.*, e. g. : استاد منوجهری ✿ چون تو که خدمت هم کهترکی ومهتر ✿ از بهر ده شیانی وز بهر یک دواری *F.*; cf. شیانی.

دُوازْدَه num. card., duodecim. — Inde دوازده جَوسَق i. q. دوازده کوشك, ex quo in arabicam linguam translatum mutatum est *B.*; دوازده رخ n. c. nom. proelii celebris, ducibus کودرز et پیران in radicibus (دامن) montis کنبد regionis Khorâsân ab Iraniensibus et Turaniensibus commissi, in quo پیران ویسه et aliquot illius fratres occisi sunt *B.*; دوازده کوشك s. دوازده میل met. duodecim signa zodiaci *B.*; cf. دوازده جوسق.

دُوازْدَهُم (suff. م) num. ord., duodecimus.

دُوازْدَهی (suff. ی) duodena *M.*; a dozen *J.*

دو اَسْپَه n. c. *proprie* duobus equis progrediens, quorum uni insidet, alterum manu ducit; unde *met.* cito et festinanter incedens; festinatio (سرعت وتعجیل) *B.*; عبارت از شتابان *SHL.* et cum verbo تاختن s. شتافتن s. شدن significat : „festinare“ (عبارت از آنست که هر سوار دو دو اسپ همراه بگیرد تا بر یکی سوار شود ودیگری خالی همراه باشد وچون اسپ سواری مانده گردد بران دوم سوار شود وچون این نیز مانده گردد باز بران اول سوار شود) *Bh.*, e. g. : نظامی ✿ به پرخاش زنگی شتابان شوند ✿ دو اسپه بسوی بیابان شوند *Bh.*

دو اُسْطُرلاب n. c. *met.* sol et luna *B.* in app.

دو آشیانَه n. c. (with two rooms) *met.* a kind of tent *Shaksp.*

دُوال s. دوبال pellis bestiae, corium (جرم حیوانات) *B.*, e. g. : ✿ قطعه ✿ حکیم ازرقی کسی‌را در جهان دامن نگیرد ✿ بشخصی فربه وبالای لاغر ✿ ولیکن گه کوشش بر در آرند ✿ دوال پیل فربه شیر لاغر *F.*; 2) lorum e corio (تسمهء چرمی) *Bh.*, e. g. stapiae (رکاب) aliarumve rerum *B.* Gl. Sch. ut gladii (شمشیر), i. e. baltheus, calceorum (نعلین), i. e. corrigia *C.* al.; cf. etiam دویره, et lorum, quo pulsatur tympanum دهل dictum, e. g. : چو عمرش ورق راند بر بست سال ✿ بشاهنشهی بر دهل زد دوال Sec. Nam. 129 med.; cf. infra دوال بر دهل زدن ; 3) dolus, fraus (مکر وحیله) *B.*, e. g. : حکیم سنائی ✿ ننگرم من سوی

دوال شما ✿ نشوم نيز در چوال شما. *F.*; 4) gladius (شمشير) *B.*, e. g.: شيخ نظامى ✿ چو زخم دوال دوالى چشيد ✿ بنه سوى رخت برادر كشيد *F.*; 5) smaragdus (زمرد) *B.*, e. g.: رفيع الدين لبنانى ✿ زبهر ساعد شاخ ابر ساخت گوهر كش ✿ كه قطره درّ خوشابست وسبزه شبه دوال *F.* — Inde دوالِ كمر lorum, quo cingulum ligatum est, vel baltheus vel zona, cingulum (عبارت از دوالى كه كمر بآن بسته بشند يا دوالى كه آنرا كمر اعنى منطقه ساخته باشند وجناب خير المدققين ميفرمايند ميگوئيم ما كه دوال كمر عبرت از بند كمر است كه بسبب آن نيمه بالاى بدن به نيمه پائين باهم پيوسته ومرتبط است), e. g.: خواجه نظامى ✿ دوالى كمر بسته چون شير نر ✿ زدش ضربتى بر دوال كمر *Bh.*

Phrases:

دوال از پُشتِ شير كَشيدَن *met.* robustissimum esse (كنايه از كمال قوت وزورمندى) *Bh.*

دوال بَر دُهل زَدَن coll. دوال 2 tympanum pulsare (دهل نواختن), e. g.: خواجه نظامى ✿ خروس غنوده فرو كوفت بال ✿ دهل زن بزد بر تبيره دوال *Bh.*

دوال دَر گَلو كَردَن *met.* strangulare, suffocare (خفه كردن) *Bh.*

دوال گُشادَن *met.* volare (پرواز كردن) *B.*, e. g.: خواجه نظامى ✿ چو باز از نشيمن گشايد دوال ✿ شكسته شود كبكرا پر وبال *Bh.*

دُوال باز coll. دوالك باز n. c. is, qui lorum (دوالى), anulum (حلقه) et uncum (قلابى) possidet et dolo quodam adhibito hominibus pecuniam surripit; sector zonarius; 2) qui decipit, dolorum structor (حيله باز ومكار وطرار) *B.*; مرادف تسمه باز محيل ومكار *Bh.* Inde دوال بازى (suff. ى) s. دوالك بزى (suff. ى) lusus quidam aleatorius (قمارى), in quo lorum adhibetur, sic descriptus: آنچنانست كه مقامروان دوالرا دو لا نموده بنوعى ته ساخته وپيچ داده بر زمين مى نهند وميلى از آهن بدست داو زننده ميدهند كه سر آن ميلرا در ته دوال بوجهى بگذارد وبر زمين استوار نمايد كه وقتى كه سرهاى دوالرا بكشند ميل در ميان آن دوال بماند ودوالرا بدر رفتن ندهد پس اگر اين معنى صورت گرفت داو مى برد واگر ميل بر زمين قائم ماند ودوال ازان جدا شد پس داو كرد *Bh.*; 2) *met.* fraudatio, fraudulentia (مكر وحيله ورزى وعيارى كردن) *B.*

دُوال پاى n. c. daemonis silvestris species ar. غول dicta, quae viatores praecedit et a via aberrare facit et in loca deserta deductos inequitans occidit; 2) *met.* qui decipit, dolorum structor (حيله كار مردم فريب آدم) *F.*; terriculamentum puerorum *C.* Sed lectio mendosa pro دوال باز videtur, quod probat etiam versus خواجه سلمان poetae: چرخ دوال پاى اگر سر كشى كند ✿ امرت كشد بجرم زجرم اسد دوال, in quo est epith. mundi decipientis vel fraudulenti et دوال باز legendum videtur.

دُوال خَوارَه n. c. par boum iugo iunctorum (چفته قوشيلان صغر); 2) iugum (بويندرق), e. g.: ميرنظمى ✿ كند گر خلاف تو گاو زمين ✿ بگردن دوالخواره بندد همين *F.*

دُوالَك (suff. ك) n. diminut. coll. دواله lorum parvum; 2) lorum, quo in lusu aleatorio utuntur (كه بدان قمار بازند) *B.*; cf. دويره et دوالك بازى et دوالك باختن; 3) coll. دوالى 2 nom. medicamenti suaveolentis ar. شيبة العجوز *B.* et اشنه et hind. جريله (i. e. چهريلا a kind of fragrant moss *Shaksp.*) dicti *F.* sine exemplo. Falso *C.* et *M.* verba lex. *F.* auctoris وهندى نسانند جريله دبيرلسر interpretati sunt: „mancipium nigrum Hindustânorum“, quem secuti *R.* et *J.* vertunt: „a black Indian slave“. — Inde دوالك باختن *met.* dolos struere, decipere (مكر وحيله كردن) *Bh.*, e. g.: حكيم ناصر خسرو ✿ اى منافق با مسلمان باش وبا كافر بدل ✿ چونت

باید با خداوند این دوالک باختن *F.*; et دوالک بازی n. c. i. q. دوال بازی q. v. *Bh.* *B.*

دَوالَه et دُوالَه (suff. ه) i. q. دوالک *B.*

دَوالی dolorum structor, praestigiator (مکره وشعبده باز); 2) nom. medicamenti suaveolentis e genere convolvulorum (مانند عشقه بر درخت پیچد), etiam دوالک 3 et دوانه dicti; 3) nom. praefecti (والی) provinciae اخار vel sec. al. Bocharae (بخارا), cui Alexander reginam regni بردع, nomine نوشابه notam, in matrimonium dedit et regnum بردع concessit *B.*, e. g.: شیخ نظامی ✿ دوالی بنمر آن سوار دلیر ✿ بر آرد دوال از تن نرّه شیر *F.*

h. **دِوالی** festum Indorum, quod luminibus accensis celebratur (جشنی است هندوان را وحدت ودران چراغان میکنند), e. g.: کیلانی ✿ زنفت زنقد دلها انداخت کنج ✿ وافروخت از عارضت چراغی چون هندوی دوالی *Bh.*; unde دِوالیَه bonis dirutus s. eversus, *quasi lucerna accensa quaerens opes dilapidatas Bh.*, unde etiam phrasis persica چراغ روشن کردن هندو orta, quae in lex. *Bh.* sic explicatur: آنست که چون صراف زرها بباد دهد وچیزی در ته بسخش نماند چراغ بر افروزد ودرین اشره است بآنکه زرهای کم کرده خودرا بچراغ میجوید واینچنین کسیرا در هند دوالیه گویند *Bh.*

دَوان part. praes. verbi دویدن q. v.; 2) nom. pagi (دهی) regionis کازرون *B.*; unde دوانی (suff. ی) ad pagum دوان pertinens *B.*

دُوان (ut videtur, cum ان term. plur.) i. q. دو duo; et cum هم coniunctum legitur (بمعنی دو وبا لفظ هم مستعمل میشود چون هم دوان) Gl. Sch.

دَواندَن i. q. دوانیدن q. v.

دُوانـزَدَه i. q. دوازده duodecim *F.* sine exemplo.

دَوانوش i. q. دانوش *B.* Alia forma.

دُو آنی a coin, the 8th of a gold mohur *J.*

دَوانیدَن s. دَواندَن causs. verbi دویدن facere, ut quis currat, accurrat, unde persequi; 2) mittere; 3) currere; 4) incurrere, invadere; cf. Quatremère in H. Mong. t. I, 346, not. 146, qui pluribus exemplis illas significationes probavit. Alias illius verbi significationes affert lex. *Bh.* auctor: 5) pudibundum, anxium s. afflictum reddere (خجل ومکدر کردن), e. g.: مخلص کاشی ✿ زلطف مردم اگر بر بطر نشانندت ✿ مرو زجای که چون اشک میدوانندت ✿ اشرف در هجو اسپ ✿ برو از بس کنایت که خوانندش ✿ خران از طعنداش آخر سخته دوانند; 6) parare, apparare (وآماده کردن), e. g.: کم از خطب بطرب ✿ ارغنون سیم خواهد به پیش ✿ دوانند عیبخانه صندوق خویش; 7) fallere, decipere فریب دادن *Bh.* sine exemplo.

دو پا n. c. bipes; vermis quidam rubri coloris (کرم سرخی), qui in quercu (بلوط) reperitur et tingendo serico, simil. et in medicamentis adhibetur *B.*

a. p. **دو پادشاه قهّار** *met.* dies et nox *B.*

دو بارو *F.* et sec. *C.* دو بازو n. c. nom. ludi a lex. *F.* auctore sic descripti: هلک دیدکلری بر سره قدر ایکی باشی قلمواری جالنمش اغاجدر بیره بر اغوب بر اوزن اغاجله باشنه اوررلر یوقارو صچرادقده بر اوجی هواده ایکن اوروب اوینارلر allato hoc versu: غنچه ✿ ابو المعانی در غزل ✿ زنبق آن نو گل گلشن طفلی ✿ در کفم گیر مرا عمر چو دو بارو زده ام *F.* Idem lusus videtur atque ille, cuius nomen est چلک vel آلاوه q. v.

دوبروح et دوباروخ medicamentum quoddam, alias عروس در پرده et کاکنج dictum *B.*; solanum alkekengi.

دو بـارَه (suff. ه) adi. c. duplus, repetitus (مکرر). de vita (حیات وعمر) dictum, e. g.: صائب ✿ از داغ تازگی جگر پاره پاره یافت ✿ از آفتاب صبح حیات دو باره یافت ✿ از هستی

دو روزه به تنگنّ اند عارفان ✿ تو ساده لوح طنبِ عمر دوبهرهٔ ✿ اگر بروی تو بار دگر نظاره کنم ✿ چو صبح زندگی خویشرا دوباره کنم *Bh.*; double distilled *J.*

دو پاره adi. c. dimidiatus; halved *Shaksp.*

دو باز n. c. a kind of pigeon; 2) a sort of child's kite *Shaksp.*

دو بازو v. supra s. v. دو بارو.

p. h. دو باشی an interpreter *J.* Vox ex دو duo et hind. بهشیا (s. भाषा) lingua, orta.

دوبال i. q. دوال *B.* Alia forma.

دو بلا adi. c. perinde ac duo, duplex (دو برابر), qua significatione cum v. رفتن, شدن, کردن et کشیدن coniungitur *Bh.*; double, equal to two *Shaksp.*

دو پایه (suff. ه) n. c. bipes i. e. homo *Shaksp.*

دو بامه (suff. ه coll. بام tectum) n. c. i. q. دو برجی 1 *Bh.*

a. p. دو بحر زدن *met.* poema ita componere, ut ad duo metra legi possit (شعر گفتن بنوعی که بدو بحر توان خواند واین از محسنات است) *Bh.*

دوبخچه nom. avis (قوش) turc. سرجان dictae; 2) glomus filorum (ایپلك یوماغی) *F.* sine exemplo et *C.*

دو بخشه adi. c. duplex *C.*

دو بد i. q. دوبود *F.* Forma decurtata.

دو بدو (دو repet. inserta praep. ب) duo inter se coniuncti tertio excluso (در ملحقات مقابله از دو کس بنوعی که ثالثی دران نباشد), e. g.: چو قمار بنمه کم ✿ سیفی رونبرو باشم ✿ جز این مراد ندارم که دوبدو باشم *Bh.*

دو برابر adi. c. i. q. دو بلا *Bh. Shaksp.*

دو برادران et sec. *C.* دو برانران n. c. duae stellae splendentes in sinu ursi minoris (بر سینهٔ دُب اصغر), ar. فرقدان dictae; 2) nom. avis venaticae minoris, quam aquila (عقاب), *quod in venando altera alteram adiuvat sic dictae;* 3) sec. al. milvus (غلیواج) *B.*; cf. پرادران.

a. p. دو بُرجی (suff. ی coll. ar. بُرج 2 columbarium) n. c. columba, quae in uno columbario non manet (کبوتری که در یك برج قرار نگیرد), alias etiam دو بمه dicta, e. g.: کشد سوی خود برج ✿ بجبی کاشی ✿ ازین منزلم ✿ دو برجی شده چون کبوتر دلم *Bh.*; 2) *met.* frustra, inaniter vagans s. errans (شخص هرزه گرد), e. g.: ✿ اشرف ✿ زحسن خدم غندی وگرجی ✿ شده چشم تماشائی دو برجی ✿ وحید ✿ دل از غم آن بت دو برجی ✿ سوراخ بود چو نن کرجی; 3) *term. techn. sodomitarum* (باصطلاح لوطیان): venereo in puerum amori deditus, adulter, moechus (غلام باره وزن باره), e. g.: شفائی ✿ ای مخترع کونقدهٔ خاصه خرجی ✿ خرجی زتو وخاصه زیاران دو برجی, ad quem versum lex. *Bh.* auctor vocis خرجی significationem sic explicat: چیز انعامی مقابل خاصگی. Eundem versum afferens lex. *F.* auctor vocem دو برجی male sic interpretatur: عورتك پنهانی اونیاشنه دیرلر, quod *M.* vertit: „mulieris clandestina et amorosa cum aliis conversatio."

دو پروانه n. c. *met.* nox et dies *B.* in app.

دو برهم زن n. c. duo homines, qui calumnia et obtrectatione inter duos alios lites conciunt (دو شخص که بسعایت وغمازی میان دو کس نزاع اندازند) *Bh.*

دوبَل coll. دوربل sine fide et veritate, infidelis, non sincerus (بی وفا وبی حقیقت) *B.*

h. p. دو پلکا (suff. ا coll. پلك palpebra) n. c. *met.* a kind of pigeon; 2) a kind of stone for a ring *Shaksp.*

دو بند n. c. a double embankment *J.*

دو بود n. c. vestis genus duos limbos s. fimbrias habens *C. M.* (ایکی طرفدن دیجیلن اینجچو وصرمه ایله ایشلنمش قفتانك یاقسنه) *F.* sine exemplo. Legendum videtur دو پود, unde ar. دیبود s. دَیبود.

دو پوده n. c. cloth, woven in streaks or stripes of two colours *J.*; cf. دو بود.

دو پوست et دو پوس ex priore decurtatum, n. c. duae res sibi invicem iunctae, ut charta, simil. (ایکی قات نسنه بر برینه (ملاصق اولد کاغد وآنکی امثالی نسنه‌لر *F.*, ut in hoc versu poetae cuiusdam : هرکه خواهد فلک پیوس کند ☆ مشق بر کاغذ دو پوس کند *F.*

دو پیزه n. c. a kind of dish without gravy *Shaksp.*; a rich fricassee made with butter, turmeric, onions, garlic, and various spices *J.*

a. p. دو بیت n. c. quatuor hemistichia poematis, quae cantor initio cantilenae cantat (که خوانندگان ابتدای سروده اوقورلر) *F.* sine exemplo. — Inde دو بیته (suff. ه) q. v. s. v. ترانه 6; et دو بیتی (suff. ی) quatuor hemistichiis constans versus, tetrastichon *C.* et دو بیتی خواندن *met.* cantare (خوانندگی کردن) *B.* in app.; سرود گفتن *Bh.*

دو پیکر n. c. gemini, signum coeleste (برج جوز) *B.*; 2) securis biceps vel anceps *C.*

دو بینی adi. c. i. q. دودل animi dubii, incerti, simulans et dissimulans *B.* s. v. خاتونه 1.

دو تا adi. c. duplex; 2) curvatus, curvus (مرادف دو بالا وخمیده ومنحنی) *Bh.*, e. g. : شیخ سعدی ☆ پشت دوتای فلک راست شد از خرمی ☆ تا چو تو فرزند زاد مادر ایامرا *F.*, opp. یکتا *F.* Inde دوتا شدن a) duplicari, incurvari *C.*, b) mutari (متغیر شدن اعمر ازآنکه حرف باشد یا چیزی دیگر) *Bh.*; cf. supra حرف دوتا شدن; دوتا کردن duplicare, geminare; incurvare; دوتا کعبتین n. c. *met.* sol et luna *B.* in app.; دوتائی (suff. ی) res quaevis duplex *Bh.* *met.* a) i. q. دولائی b vestis duplex (بر جامه که پنبه سز کمن یوزی وآستری اوله), e. g. : خواجه سلمان ☆ دوتائیء فقرا جامه ایست کز عظمت ☆ هزار میخیء افلاک آستر بربی *F.*; cf. دو تهی et دولائی; b) cithara duarum chordarum (ایکی قللو طنبور), e. g. : خواجه حافظ ☆ مغنی کجائی دو تائی بزن ☆ بیکتائی او که تائی بزن *F.*

دو تو (2 ; *Bh.* i. q. دوتا دو تَه s. دو تَو s. دو تاه i. q. دوچار concursus, congressus (ملاقات) *F.* sine exemplo. Inde دو تهی (suff. ی) i. q. دولائی *Bh.*; cloths lined *Shaksp.*; cf. دوتائی a.

دو تُخمَه adi. c. nothus *B.* s. v. اکدش.

دو تَو s. دو تَه s. دو تاه adi. c. v. s. v. دو تاه.

دو تیغه باز gladio utraque manu prehenso feriens vir fortis (بهادری که بدو دست تیغ زند); 2) *met. gen.* qui duo negotia facit (دو کار کردن) et *spec.* dolorum structor *et* imperans et serviens (وبه مجاز دو کار کردن عموما وشید بازی وامر وپرستی خصوص واین از بعضی ثقات به تحقیق پیوسته) *Bh.* Inde دو تیغه بازی n. abstr. ictus gladii, qui ambabus fit manibus *Bh.*

دوچ nom. herbae ignotae *B.* in app. *F.* ex شرفنامه sine exemplo.

دو جا adi. c. *met.* strabo, luscus, *quod bina loca conspicere videtur* (t. شاشی), e. g. : میر نظمی ☆ راست بینان راست بینند هریکی ☆ کج نظر دوجاست بیند بی شکی *F.*

دوچار s. دُچار ex illo decurtatum, i. q. دوچهار n. c. bis quaterna i. e. octo (هشت), unde 2) concursus fortuitus duorum hominum s. congressus (رسیدن دو کس بلشد (بهم دیگر بیک ناگاه وبی خبر) *B.*, *respectu octo oculorum* duorum utrinque congredientium coll. چار ابرو *proprie* quatuor supercilia et i. q. دوچر 2; cf. etiam infra دو چشم چر شدن. Coniungitur cum verbis شدن ,زدن ,خوردن ,افتادن et کردن significatione : congredi, convenire *Bh.*, coll. : حضرت مولانا ☆ بزد با من میان راه تنگی ☆ دوچاری ودوچری ودوچاری ☆ شیخ عطار ☆ کرام صدر اجل دیدهء که با او هم ☆ اجل نخورد دوچاری درین سرای سپنج ☆ استاد فرخی ☆ هرکه با تو بجنگ شد دوچهار ☆ با ظفر نزد او خواجه شیراز ☆ منصوبه *F.* et یکیست بحرب هوای تو حافظ کنون چو بخت ☆ در ششدر غمت دلش افتاد وزد دوچار *Bh.*

دو چَشم چار شُدَن *met.* convenire, congredi, de duobus hominibus *B.*

دو چَشمَه n. c. *met.* sol et luna; 2) dies et nox *B.*; the pupils of the eyes *J.*

دو چَند twice, double *Shaksp. J.*

دو چَندان bis tantum, duplum (ایکی اولقدر مضاعف), e. g.: ابو المعانی ☆ گفتم زغم عشق ترا دل شده بیمار ☆ با خنده بگفت درد دلت باد دو چندان *F.*

a. p. دو جَنیبَت n. c. *met.* dies et nox *B.*

دو چوبَه (suff. ه) adi. c. two poled (tent) *Shaksp.*

دو چَهار n. c. i. q. دوچار q. v. *B. F.*

دو جَهان n. c. hic mundus et mundus futurus *Bh.* Inde دو جهانی (suff. ی) adi. c. ad hunc mundum et mundum futurum pertinens, sempiternus; cf. Fleischer Ali's Spr. 3, 12.

a. p. دو حُجرَهٔ خَواب *met.* duo oculi *B.* in app.

a. p. دو حَرف n. c. *met.* duae literae ك et ن, quibus voc. کُن „fac" significatur *B.*

a. p. دو حورِ لِقا *met.* mens et anima (عقل ونفس) *B.* in app.

دوخ (vox cum رُخ et نُخ et تَك et تَغ et روخ et لوخ cognata) coll. تَغ 1 et تَك 1 desertum omnibus plantis destitutum, *unde* 2) coll. تَك 2 ramus foliis carens; 3) coll. تَغ 2 et تَك 3 caput calvum; 4) coll. تَغ 3 facies imberbis, pilis nondum consita (روی ساده وبی موی); 5) coll. نُخ 2 gramen (علف) latum et altum storeis conficiendis, quo in Khorâsân uvas et cucurbitas suspendunt, ita dictum, quod glabrum est et foliis caret *B.*, alias etiam دوخ ولوخ dictum, e. g.: ☆ زراتشت بهرام شود رخ زرد وپشتت لوخ کرده ☆ تنت باریك همچون دوخ گردد ☆ بخاری ☆ روی مرا هجر کرد درد ترا رنگ زرد ☆ کردن من عشق کرد نرمتر از دوخ ولوخ *F.*; 6) coll. نُخ 3 missile pyrium bellicum (تیر هوائی که تیر آتش بازی است) *B. F.* ex فرهنگ میرزا sine exemplo.

دو خاتون *B.* n. c. s. دو خاتونِ بینش *B.* *Bh.* s. دو خاتونِ دَرگَهِ سِحاب *Bh.* *met.* pupillae oculi (مردمان چشم); 2) sol et luna *B.*

a. p. دو خادِمِ حَبَشی ورومی *met.* dies et nox *B.*

دُوخت 3 ps. sg. praet. verbi دوختن q. v.; 2) suere, suendi ars; cf. دار کَل 1; sewing, a stitch *Shaksp.*; 3) pro دُخت filia (دختر) *F.* sine exemplo.

دوختَرَه i. q. دوشیزه *F.* ex المجمع *F.* sine exemplo; cf. دختر et دختره.

دُوختَن [ô] imp. دوز coll. نُختن *gen.* figere acu aliave re, coll.: سمك رامح بسنان سطوت چشمش بدوزد Anv. Soh. in Spieg. Chr. 39, 18, et دوختن نظر در c. oculos figere in alqm, e. g.: پیش وی بایستادم ونظر در وی دوختم Mirch. in Wilk. Chr. 116, 10, unde consuere acu vestem aliamve rem (دوختن دیکمك جامه اولسون) (جامه بسوزن *B.* غیری اولسون *F.*, e. g.: ☆ کمال خجندی ☆ زلفت بایدش عمر دراز ورشته زان افزون ☆ که این چاك گریبانها رفیقی دوختن گیرد *F.*, coll.: کفن تان بناوك بدوزم همه Frag. 23, 24, et Spieg. Chr. 37, 7, ubi oppositum est verbo دریدن „lacerare"; 2) transfigere sagitta, hasta armaturam hostis (دوختن درع وزره با تیر ونیزه بسر بدن دشمن) *B.*; 3) coll. اندوختن colligere, acquirere, comparare opes (مال جمع کردن); 4) conficere, praestare, ut solvere debitum, facere precationem (ادا کردن وگزاردن وام وقرض ونماز); 5) coll. دوشیدن mulgere lac *B.*, qua utraque 4 et 5 significatione in hoc versu سراج الدین راجی poetae legitur: شیر هم ماست دوخت تدبیرش ☆ دام افلاس دوخت احسانش *F.* s. v. دوخت. In lex. *F.* s. v. دوختن legitur مجمع الفرس بمعنی دوسیدن sine exemplo, دوسیدن falso مسطور در *F.*

pro دوشیدن posito, quam ob caussam *M.* addit significationem : „incrustare, luto illinire *aut* obducere“ et *J.* „to plaster“, quae est significatio verbi دوسیدن.

c. بر configere; cf. Sec. Nam. in Spieg. Chr. 73, 2.

c. در consuere; 2) indicare *pec.* nictu oculi; 3) deferre, accusare *C.* ex G. et *M.* — Inde در دوخت n. a. a) sermo, rumor (گفتگو), e. g. : میر نظمی ☆ چو شد شایع میان خلق آنکار ☆ شده در حق او در دوخت بسیار *F.*, b) accusatio, delatio *M.* ex Ll.

دوخ چکاد n. c. coll. دخ چکد et چکاد et روخ چکاد ling. pehl. : is, cuius vertex capitis capillis vacuus est; calvus (تارک سر ساده واصلع وکچلی) *B.*, e. g. : شمس فخری ☆ عجب مدار که فرق سپهر بیمویست ☆ که شد زسلهء تادیب شاه دوخ چکد *F.* Falsa lectio est دوخ چکاو, quam lex. *F.* auctor offert eodem versu nitens, sed چکاو pro چکد et سیلیء pro سلهء et شاخ pro شاه posito.

دو خَمّا et دو خَمّه *J.* n. c. coll. خم curvus, a kind of *hukka* snake with two bents, such as that of a *gurguri Shaksp.*; a bent hookah-pipe *J.*

دو خواهَر et دو خواهران duae stellae Syrius syriacus et iemanensis (شعرای شامی وشعرای یمانی), ar. اختا سهیل et عبور et غمیصاء dictae *B.*; cf. Ideler Unters. p. 237. 238. 246 et 252.

دو خَیطِ مُلَوَّن a. p. *met.* aurora falsa et vera *B.*

دود (s. धूम) *gen.* fumus, vapor (ترجمه دخان) et escendere s. sursum ferri, de fumo, persice verbis بر خاستن s. بر آمدن s. بلند شدن c. از r. exprimitur *Bh.*; 2) halitus, spiritus (دم ونفس); 3) maeror, sollicitudo (غم واندوه) *B.* — Inde دودِ چراغ a) coll. دود مشعل vapor vel fuligo lampadis, ex qua atramentum conficiunt et qua in collyrio utuntur (که مرکب ومداد ازان سازند), e. g. : ☆ ثایق ودر چشم نیز کشند ☆ پروانه گو بسوز که در چشم میکشند ☆ خوبان عند سرمه زدود چراغها *Bh.*; b) *met.* labor et molestia in discendis literis (رنج وتعب که در تحصیل کسب کمال کشند) et cum خوردن laborem et molestiam perpeti in discendis literis (رنج وتعب کشیدن در تحصیل علم ومطالعه کتب), e. g. : تاثیر ☆ بیدولتش بود مسجل ☆ هرکس که نخورده دود مشعل ☆ تا دود چراغ او نخوردی ☆ دانا بلذیذ پی نبردی *Bh.*; c) genus cucumeris melonis optimum (قسمی از خربزه خوب) *Bh.* sine exemplo; دودِ دمر s. *Bh.* دودِ دل *B. Bh.* s. دودِ جگر *B. met.* suspirium (آه) *B. Bh.*, unde دودِ دل خالی کردن animum a maerore vacuum facere (درد دل بیرون دادن) *Bh.*; دودِ دمغ *met.* superbia, fastus (نخوت وغرور) *Bh.*; دودِ مشعل a) i. q. دود چراغ, b) *met.* apparatus magnitudinis et dignitatis (اسباب حشمت وجاه), e. g. : ☆ اشرف ☆ میرسی آخر بدولت گر کنی تحصیل علم ☆ از ترقی دود مشعل میشود دود چراغ *Bh.*, c) color quidam coelestis in nigrum vergens (رنگی آسمانی میل بسیاهی) *Bh.* sine exemplo; دود وگرد fumus et pulvis *met.* perturbatio animi (تیرگی وکدورت), e. g. : دانش ☆ بی کدورت عالمی خواهم که چشمی مرا کنم ☆ در میان دود وگرد صبح وشام افتاده ام *Bh.*

Phrases :

دود از دَمغ بر آمدن *met.* molestia affici, affligi; 2) perire (هلاک شدن ورنج ومحنت کشیدن) *Bh.*

دود بَر آوَردَن s. *Bh.* دود اَنگیختَن *Bh.* Gl. Sch. *met.* comburere, vastare (سوختن وخراب کردن) *Bh.*; perdere (هلاک کردن) Gl. Sch.; eradicare (مستاصل ساختن) *B. SHL.*

دود بَسوی نیکویان رَوَد *met.* mortales ad magnates prosperitate fruentes se convertunt (عالم دولتلویه توجه ایدر), e. g. : شیخ نظامی ☆ بهر جا که شود

آتش روان زود ☆ بسوی نیکوبان خوشتر
رود دود *F.*

دود کردن *met.* manifestare (ظهور کردن), e. g. : شاعر کوید ☆ از کلاه مدعی دود
کند اخگر عشق ☆ این نه عودیست که
در مجمر افسر سوزد *Bh.*

دود کدامین چراغ; *met.* sub cuius protectione est, cui innititur? (کیمکی حمایتنده در وکیمه طیانور), e. g. : مولانا
هاتفی ☆ که آیا زدود کدامین چراغ ☆
شده خان بدینسان پریشان دماغ *F.*

دود افکن n. c. *met.* incantator (ساحر), qui inter fumum artes magicas exercet sic descriptus : ایشان عود ولبان ودانهء سپند ومقل
ازرق بر آتش نهند وافسونی خوانند وجنرا
حاضر کردانند بعد از آن هر اراده که
خواهند کنند *B.*

دود آلود adi. c. fumosus, fuliginosus aut rubigine obsitus; 2) fuscatus (قرنکه توتونلی اوله یعنی ایس وپاس وجنکاری رنکه دیدکلری); 3) n. s. nom. magni oppidi (بیوک قصبه) in Hindûstân *F.* sine exemplo.

دوداله coll. داداله et دودله nom. lusus puerilis s. v. آلاوه pluribus descripti. In Khorâsân iste lusus et لاو کال چنبه et پلد چوب بازی nominatur et alio loco دسته پل dicitur *B.*

دو دامی n. c. (دو and دام thread) flowered muslin (the flowers worked with a needle) *Shaksp.*

دود کش s. دود آمنکن s. دود آمفنج n. c. coll. foramen in balneo, culina, simil., unde fumus exire potest; 2) vas argillaceum lucernae superimpositum ad colligendam fuliginem (دوده), quae atramento (مداد ومرکب) conficiendo inservit *B.*

دود خانه n. c. i. q. دودمان q. v. *B.*

دود خوار (fumum vorans) n. c. culinarius (مطبخی); 2) qui calefaciendo operam praestat (کلخن تاب); 3) qui fumum Nicotianae per fistulam haurit (تنباکو کش); 4) nom. avis cuiusdam *B.*; papilio (پروانه) *F.* sine exemplo.

دود داله et دود دله i. q. دوداله *F.* Alia lectio.

دودر i. q. چیپراس q. v. ([*F.* چیراز [چیراس لغظنک ترجمهسیدر) *F.* sine exemplo et *C.*

دو دری (suff. ی) n. c. duabus ianuis praeditus (آنچه دو در داشته باشد); 2) *met.* mundus (دنیا) *B.* in app.

دو دست زدن *met.* laetum, hilarem esse (خوشحالی کردن) *Bh.*

دو دست گرفتن i. q. دو دستی در آویختن *Bh.* v. s. دو دستی.

دو دسته زدن i. q. دو دستی زدن *Bh.* v. s. دو دستی.

دو دستی (suff. ی) adi. c. two handed *Shaksp.*; 2) duas manus longus, epith. gladii (تیغی که درازی آن دو دست باشد چون صفت تیغ واقع شود); 3) n. c. *met.* pugna acerrima (جهاد ومصاف قوی); 4) duabus manibus tergum alicuius percutere, ut celerrime progrediatur (که اورا بتعجیل بد بزنند); 5) genus hydriae s. canthari (کوزه وسبو) *B.* in app.; 6) i. q. دو گوشی *Bh.* Inde دو دستی در آویختن *met.* maximam operam navare rei perficiendae (نهایت ی تکلفی وبیحجابی بکار بردن) *Bh.*; دو دستی زدن de gladio similive re dictum *met.* omnibus viribus caedere (زدن تیغ بقوت تمام چنانکه در هندوستان بر چورنگ میزنند) *Bh.* coll. voc. hind. चौरंग s. چورنگ a) practice of the sword exercise, b) cutting the four legs of an animal off at one blow *Shaksp.*

دود گاه n. c. locus, ex quo fumus provenit (بر آید) *Bh.*

دود گرفتگی (suff. ی) n. c. smokiness *J.*

دود گرفته adi. c. smoked, smoky *J.*

دود کش n. c. i. q. دود آهنج 1 foramen in balneo, culina, simil., unde fumus exire

116 *

potest (روزنی که برای بیرون رفتن دود در مطبخ وحمام وجز آن سازند) *Bh.*

دود کَنَد n. c. i. q. دود آهنج 1 *F.* sine exemplo.

دود کَنَده adi. c. fumi vel fuliginis odorem referens cibus, vestis al., e. g. : میر نظمی ✿ مصرع ✿ تنش کَنده وجامه‌اش دود کَنده *F.*

دود گین adi. c. fumosus; 2) n. c. fumarium *C.*

دو دِل s. دو دِلَه n. c. incertus animi, consilii, fluctuans (کسی که در امری متردد باشد) *B.*; cf. supra دو دل بودن s. v. خاتوله; cogitabundus, attonitus (متفکر وسراسیمه) *Bh.*; 2) qui duobus locis amorem testificatur et amore captus est; 3) hypocrita (منافق) *B.*; 4) *sensu mystico* is, qui fidem in rebus divinis quovis momento mutat et alias sectas sequitur (آنکه هر لحظی بکیشی واعتقادی وبا هر کسی بر نهجی باشد) *B.*; cf. ده دله.

دودَلَه et دودِلَه i. q. دوداله q. v. *B.*

دو دِلَه n. c. i. q. دو دِل *B. Bh.* Inde دو دِلَه شُدَگی n. c. double-heartedness, irresolution, uncertainty *J.*

دو دَم *Shaksp.* s. دو دَمَه (suff. ه) adi. c. coll. دَم 7, e, duas acies habens, anceps; cf. دهره.

دودْمان i. q. خاندان s. خانواده *B.* q. v.; تبار وخاندان *Bh.*; cf. Fleischer Ali's Spr. 3, 4; 2) nom. loci prope شیراز *B.* Vox cum دود composita videtur collato دود خانه, quod est synonymum vocis دودمان; cf. etiam دوده.

a. p. دو دُنیا n. c. i. q. دو جهان *Bh.*

دو دو num. distr., bini *F.*; 2) vox s. sonus fistulae *C.* ex G.

دودوالَه i. q. دوداله *F.* sine exemplo.

دَودَه circulus (دائره) *B. F.* ex شرفنامه sine exemplo.

دودَه (suff. ه) fuligo (دودهٔ چراغ) atramento conficiendo inserviens *B.*, ut in hoc versu poetae cuiusdam : همسنگ زاج دوده همسنگ هر دو مازو ✿ همسنگ هر سه صمغست وآنگاه زور بازو *F.*; 2) i. q. دود کش *B.*; 3) i. q. دودمان 1 q. v. (دودمان وخانواده) *B.* Gl. in Des., e. g. : حکیم ازرقی ✿ شعر ✿ درفش تو بسر هر که تابد ✿ نزاید زاولاد آن دوده دختر *F.*; 4) filius natu maximus (پسر بزرگتر ومهتر) *B.*

دود قنج s. دود قنگ n. c. i. q. دود آهنج *B.*

دودی (suff. ی) ignis, quem pauperes et monachi, qui قلندران dicuntur, accendunt (آتشی که فقرا وقلندران افروزند) hind. الاو alâo (a bonfire *Shaksp.*) dictus *Bh.* sine exemplo.

a. p. دَور ambitus, circuitus rei (گرد وپیرامون چیزی); 2) circulus, orbis (حلقه ودائره); 3) conversio, circumvolutio (گردیدن وگردش), e. g. mundi, orbis coelestis *B.*, unde دور قمری s. دور معجری (cyclus lunaris) circuitus vel lustratio ultima planetarum (دور آخر کواکب سیاره) *B.*, de qua lex. *SHI.*. *B.* et *HK.* auctores haec referunt : گویند دور هر کوکبی هفت هزار سال می باشد هزار سال بخودی خود صاحب عمل است وشش هزار سال دیگر بمشارکت شش کوکب دیگر وآدم علیه السلام در اول دور قمری بظهور آمد وآن دوره بپایان رسید *B.* *HK.* *SHI.*, cui addit lex. *HK.* auctor : ازین جهت این عالمرا دور قمری گویند وبعضی برانند که قیامت هم در دور قمری خواهد شد *HK.*, coll. دور گردون *met.* tempus, mundus (روزگار ودنیا) *B.* in app.; unde دور کردن converti (گردیدن); 4) ut گرد adv., circum, circa, e. g. دور کسی گردیدن i. q. گرد کسی گردیدن *Bh.*; 5) *term. techn. astron.* periodus CCCLX annorum solarium (باصطلاح اهل تنجیم هر دور سیصد وشصت سال شمسی است چنانچه از تفهیم ابو ریحان معلوم میشود) *Bh.*; 5) temporis cursus, aevum, tempus (ایام وعهد وزمان) *B.*, coll. دور گوشمال *met.* a) tempora

mala, dies calamitatum et oppressionis (روزگار بد وایام فتنه وظلم), b) status paupertatis et indigentiae (حالت فقر وفاقه) *F. B.* in app.; *unde a motu in orbem ortae significationes* : 6) coll. دوره et دوله poculum vini (پیالهٔ شراب) *B.*, *quod in conviviis gyrum agit*, e. g. : امیر خسرو ✿ ساقیا می ده که امروزم سر دیوانگیست ✿ دور بر گردان که مرکم از تهی پیمانگیست *F.*; 7) recitatio lectionum priorum (خواندن درسهای گذشته) *B.*, e. g. : عبد النرافع ✿ میکنم درس عشق روز از بر ✿ شب همه شب چو دور میخوانم *F.*; 8) nuntius, quem exploratores de rebus principum et optimatum regibus literis afferunt (جاسوسانی که اخبار امرا واعیان را تحقیق نموده بسلاطین وپادشاهان نویسند) *B. F.* sine exemplo. Praeterea notanda est phrasis دور دور فلانیست signif. „superior est, praevalet“ (یعنی حکم حکم اوست از علم دست دست او واین از اهل زبان به تحقیق پیوسته) قبول ✿ در : e. g. نظران نرگس مستانه است ✿ دور دور ساغر وپیمانه است *Bh.*

دور (z. دورد ,دور dûra, *IC.* dhura, s. दूर) remotus opp. نزدیک *B. Bh.* c. از r. sensu proprio et metaph., ut significet etiam „exemtus“, coll. کز ثواب خدای منی دور Fleischer Ali's Spr. 11, 15, et زگردندگی دور درگهٔ تو Sec. Nam. in Spieg. Chr. 63 fin., unde از کار دور incongruus, inutilis (نا لایق وبیکار) *B.* et دور نیست a rei natura alienum non est Sec. Nam. in Spieg. Chr. 69 l. plt.; 2) longus, longinquus, e. g. de deserto, via, al. (وگاهی بمعنی دراز که مقابل کوتاه است نیز آمده چون بیابان دور وراه دور وجز آن) *Bh.*, unde از دور eminus, e longinquo Frag. 26, 10; cf. infra دور دست. — Inde دور افگندن s. بدور انداختن s. دور انداختن longe proiicere, s. abiicere *Bh.*; دور s. دور آمدن بر آمدن *met.* infelicem, infaustum esse *C.*; دور کردن et دور داشتن removere, auferre; cf. Pend. 112, 5, Frag. 22, 2, Chr. Sch. 58, 365.

دورادور (دور repet. inserto ا) valde remotus, maxime distans (غایت بعید) *F.*; از عظم حیثیتی ✿ کم برویت گوناگون *Bh.*, e. g. : کنند نسبت حور ✿ جان من نسبتی است دورادور *Bh.*

دور آسران i. q. دوران سرون q. v. *B.*

دوراغ oxygala, in quam lac mulserunt (ماستی که شیر بسر آن دوشیده باشند), ita dicta, quod pastores in radicibus montis (راغ = دامن کوه) lac in oxygalam (دوغ = ماست) mulgere solent, quum sit vox ex دوغ راغ contracta *B.*

دور اُفتاده n. c. *met.* is, qui non intelligit s. perspicit aliquid, qua in dictione subintelligendum est از ادراک (کنایه از آنست که کسی که فهم سخن کماینبغی نتواند کرد گویا از ادراک دور افتاده است), e. g. : تاثیر ✿ مه بر آمد بر رخش گفتم که لوحش ساده است ✿ آفتاب این لاف زد گفتم که دور افتاده است *Bh.*

a. دَوَران et دَوْران conversio, gyrus, qua significatione coniungitur cum verbis کردن et زدن, گردانیدن, نهادن, افتادن *Bh.*, unde 2) temporis cursus, aevum, tempus (ودائما دونکی لازمهسی اولمغله روزگاره دیرلر) *F.*; cf. Spieg. Chr. 20, 7. — Inde دوران خدای n. c. *met.* improbus, adulter (فاسق وفاجر) *B.* in app.; دوران سر vertigo capitis *Shaksp.*

دور انداختی (suff. ی) n. c. fit only, to be thrown away, refuse *J.*

دور آندَر adi. c. profundus عمیق *F.* sine exemplo. *C.*

دور اندیش adi. c. provident, foreseeing, penetrating, sagacious, wise, prudent *Shaksp.*; anticipative *J.* Inde دور اندیشه n. c. foresight et دور اندیشی (suff. ی) n. c. far-sightedness; anticipation *J.*

دوران سرون i. q. دور آسران nom. regis incantatorum (جادوگران) iniustissimi, qui

tempore Zoroastris vixit, cuius vitae ob eam caussam ille insidias fecisse dicitur, quod audiverat, Zoroastrem divinum esse prophetam et eversurum esse id, quod ipse instituisset (بنابر آنکه باو گفتند این مرد پیغمبر خداست وآئین ترا بر هم می زند) *B.*

a. p. دَورانی (suff. ی) ad tempus, mundumque pertinens, secularis, temporaneus *M.* ex Sae.

دورای coll. دوزای genus tibiae (نای), ar. مزمار dictae *B. F.* sine exemplo. Falso دوران in lex. *C.* legitur.

دورباد Far be it! God forbid! *Shaksp.* *J.*; cf. دورپار et دورباش.

دورپار God forbid! (female phrase) *Shaksp.*

دورباش imp. locutionis دور بودن, procul esto, abi, apage (امر دور شدن); inde 2) hasta (نیزه) ferro bidenti instructa *B.*, similis stimulo, quem hodie in Hindûstân contra elephantos furiosos adhibent (چنانچه درین وقت در هندوستان مثل آن نیزه در پیش فیلان مست می برند وآنرا کره می نامند) *Bh.*, quam auro gemmisque ornatam antiquis temporibus ante regem gestabant, ut homines de regis adventu certiores facti secederent *B.* et qua in bello tela hostilia a rege avertebant (ونیز در روز جنگ اگر کسی کمندی بجانب پادشاه اندازد بآن دفع کنند) *Bh.*; 3) baculus, quem praefectus vel dux agminis vel cohortis viatorum manu gestat (وچاوش ونقیب قافلهرا نیز گفته اند وآن چوبی که چاوش قافله بر دست میگیرد); 4) hasta parva (نیزهٔ کوچک); 5) baculus (عصا); 6) i. q. ناچخ i. e. genus securis militaris sellae equestri alligatum (تبر زین) *B.* Coniungi solet cum verbo خوردن et زدن *Bh.*; 7) *met.* suspirium (آه) *B.*, e. g.: خواجه نظامی ☆ چو دارا جواب سکندر شنید ☆ یکی دورباش از جگر بر کشید *Bh.*

دوربَل i. q. دوبل *B.* Alia forma.

دوربین adi. c. qui longe videt s. prospicit et *met.* perspicax, ingeniosus, ingenio subtilis (مرد عاقبت اندیش وهرچه بدان ماند) *Bh. F.*; 2) n. c. telescopium et instrumentum, quo nauta res in mari reconditas cognoscere potest (چیزی از عینک که بدان چیز پر دوررا بآسانی توان دید وچیزی باشد که احوال دریارا ناخدا بدان معلوم کند وبرای استعلام احوال لشکر بیگانه هم بکار آید) *Bh.* Inde دوربینی (suff. ی) n. c. far-sightedness *J.*

دورخولی i. q. دلبوث q. v. *B.*

دورُخی (suff. ی) n. c. a kind of bow *Shaksp.*

دوردَراز adi. c. far, distant, long *Shaksp.*

دوردَست n. c. *met.* quod difficillime attingi potest (چیزی که رسیدن بآن چیز بسیار مشکل باشد) *B.*; intervallum longum (مسافت دراز), e. g.: نظامی ☆ زبانگ سگان کامد از دوردست ☆ رمیدند گرگان وروباه رست *Bh.*; 2) adv. procul, remote (دور) Gl. Sch.; بمعنی دور دراز *SHL.* et از دوردست e longinquo, eminus, e. g.: مولانا جامی ☆ زدست اجل تا شوم پای پست ☆ کشم پا ازین جنبش دوردست *F.*, coll.: از دوردست بپای قلعه آب آورد Mirch. in Not. et Extr. t. IX, 209, 4. Inde دوردستی n. c. longinquitas; remoteness, out of reach *J.*, coll. hoc versu poetae cuiusdam: بفکر سیمر گردن از سر زلف ☆ مرو ایدل که باشد دوردستی *F.*

دورس pronuntiatione ignota, herba quaedam, cuius semen شوکران dicitur; illius radicem qui edit, insania afficitur; 2) sec. al. radix herbae, cuius semen شوکران dicitur, e loco تفت یزد apportata et nomine دورس تفتی nota, ar. طحماء dicta *B.*; hellebore *J.*; cf. باریقون et بیخ کوهی.

دورفرو *B.* s. دورفرود *C.* adi. c. profundus (چیزی بسیار عمیق وصاحب قعر) *B.*; عمیق *F.* Mendosa videtur alia lex. *F.* auctoris

interpretatio مجمع الفرس, ex صحب فکر, desumta nec exemplo probata, pro صاحب قعر, quod offert lex. *B.*, qua nitens *M.* addit significationem: „perspicax, ingenio subtilis"; very low *J.*

دَور کُیر pl. دَور کُیران *met.* rex (پادشاهان) *B.*; عبارت از کسی که در زمان خود همان کس والی باشد وبس ومعنی ترکیبی آن تسخیر کننده آفاق است *Bh.*, e. g.: ابو المعانی ✿ اینقدر دادی نکرده بود پیش ✿ دور کُیران جهان در عهد خویش *F.* et خواجه نظامی ✿ ملک شاه ومحمود ونوشیروان ✿ که بردند گوی از همه خسروان ✿ پذیرای پند وزیران شدند ✿ که از جمله دورکُیران شدند *Bh.*; 2) coll. دَور 6 potor vini (میخوارگان) *B.*; شراب خوار *Bh.*, e. g.: ابو المعانی ✿ جوهر جورت نگهدارد بسر ✿ بچشم ✿ دورکُیران بادهٔ عشقت بسر *F.*, coll. hoc versu خواجه نظامی poetae: من آن دَورکُیرم که دارای کُرد ✿ زمین جا همی برد جان هم نبرد, in quo tamen etiam دُور کُیرم legi posse animadvertit lex. *Bh.* auctor, qui sic interpretatur: یعنی چیزی که دست رس بدان متعذر باشد واز من دور بود در مکان ومنزلت من آنرا میگیرم چه جی آنچیز که از من نزدیک باشد وزیردست بود در قدر ومنزلت *Bh.*

دَورنج i. q. دَورنک herba quaedam medicinalis (گیاهی دوائی) *B.* in app. Num forte alia forma voc. دَرونج et دَرونک, ex literis و et ر transpositis orta?

دَورَنک i. q. دورنج *B.* in app. q. v. Diversa est interpretatio lex. *F.* auctoris: دَورَنک قبا اولان نسنهیه دیرلر ویر قورتجغزدر *F.* sine exemplo, quod *M.* vertit Castellum sequens: „1) res magna mole levis; 2) nom. vermiculi". Sed haec vox دَورَنک alia lectio vocis دوژک videtur q. v., pro quo *C.* etiam دَوزنک legit.

دو رَنگ adi. c. bicolor (ابلق) *B.* in app., unde پلنگ دورنگ pardus maculis distinctus Chr. Sch. 39, 156; 2) *met.* homo falsus, simulator et dissimulator (ومردم منافق؛ منافق که ظاهرش خوب وباطنش چنان نباشد) *Bh.*; 3) mundus, respectu diei et noctis sic dictus (دنیا باعتبار روز وشب) *B.* in app. Inde دو رنگی (suff. ی) n. abstr. a) status bicolor, b) simulatio et dissimulatio (دوروئی ونفاق) *B.* in app.

دو رو s. دو روی adi. c. biformis; 2) una parte flava altera rubra apparens rosa (گل رعنا); 3) *met.* i. q. دو رنگ 2; 4) incertus animi, fluctuans (مذبذبین) *B.*; 5) name of a small brass coin *J.* — Inde دو رویه (suff. ه) biformis *C.*; double, twofaced *Shaksp.*, coll. دورویه سپه uterque exercitus hostilis Chr. Sch. 14, 185; دو روئی (suff. ی) n. abstr. simulatio et dissimulatio (دورنگی کردن ونفاق نمودن) *B.* in app., coll. Sec. Nam. 169, 16.

دو روزه et دو روزی (suff. ه et ی) n. c. (ad duos dies pertinens) *met.* tempus s. spatium exiguum (مدت قلیل چون هستی دو روزه) *Bh.*, unde دو روزه عمر vita brevis (اندک) *B.* in app.; 2) sanitas, corporis integritas (صحت وتندرستی) *B.*, e. g.: فخر گرگانی ✿ دوروزی ودرستی مر ترا باد ✿ مبد از بخت بر جان تو بیداد *Bh.*

دورونه arcus coelestis; 2) arcus carminatoris (قوس وقزح وکمان حلاجی) *B.* in app.

دَوره coll. دَور et دوله circulus (دائره); 2) cirrus, cincinnus (زلف) *B.*; 3) poculum vini, scyphus (پیمانهٔ شراب وپیاله) *B.* *F.* ex الاداة sine exemplo.

دوره vas argillaceum parvum, scutella (مرطبان کوچک) *B.*; کوچک مرتبانی طبق حلیم سوئی وچناق معناسنه *F.*, e. g.: ✿ آن دوره گوش سرخم سیکی فروش دزدید ✿ از هم خم عصیری ده دوره نوش کرده *F.* Vox cum دَوره 3 cognata videtur. In Gl. Schahn. explicatur voce دوبار.

دُوری [6] i. q. دورو 2 q. v. (بر نوع گلدر)

F., (ایچی بر رنگ طشره‌سی بر رنگ اولور e. g. : حکیم اسدی ✿ هزاران صف گل نعیده زسنگ ✿ زصد برگ ودوری واز هفترنگ *F.*; 2) i. q. دورو 3 (منافق) *F.* sine exemplo. Sed mendosa lectio pro دوروی videtur, cui etiam metrum versus modo allati non obstat.

دوری (coll. دور suff. ی) longinquitas, intervallum (t. ایراقلق) *F.* sine exemplo. Inde دوری ودوستی in absentia amore captum vel incensum esse (در دوریها سر اثر ✿ صلح وصفا : e. g. ,(گرم محبت بودن نیتجه دوری ودوستی است ✿ از مهر در مقبله مدرا رسد ضیا *Bh.*

دو ریشه s. دو ریشه coll. ریشه fimbria, n. c. fimbriatum linteum vel tapetum villosum similisve alia res (خاولی مقرمه (وصچاقلی زیلو ومثل ذلکما هرنه اولورسه *F.* ex الجمع sine exemplo, quod *M.* vertit: „1) strophiolum, linteum villosum, tomentosum et fimbriis cinctum; 2) tapetum laciniatum incisa fimbria".

دُوز [ó] imp. verbi دوختن et in comp. part. praes. significatione; unde پینه دوز sarcinator; زردوز qui auro pingit, phrygio *M.* Alia composita sunt: پاره دوز، پلان تاج د، پوستین د، پرده د، بخیه د، د، جوشن د، جوراب د، تکلتو د، ترکش د، دیده د، جوال د، چکین د، چکن د، سقرلاط د، سپر د، زین د *Bh.*; 2) i. q. دُوزَه s. دُوز *B.* Sec. lex. *F.* auctorem دوز et دوز significat: „stercus ciconiae" (لکلک ترسی) *F.* sine exemplo et sec. *M.* ex Nia „proboscis"; cf. دوزنه.

دُوز [ó] i. q. دوزه q. v. (بحذف ها نیز آمده) *B.*

دُوزانیدَن [ó] caussale verbi دوختن q. v. *C.*

دوزای i. q. دورای q. v. *B.*

دُوزای [ó] part. praes. verbi دوختن q. v. (دوزاینده) *B.*

دو زَبان n. c. bilinguis; 2) *met.* i. q. دورنگ 2 *Bh.*; 3) calamus scriptorius (قلم); 4) serpens (مار) *SHL.*, unde دو زبان بودن *met.* simulare et dissimulare (منافق بودن) (ونفاق داشتن) *B.* in app. et چون مار دو زبان شد instar serpentis simulavit (منافق شد) *HK.*; unde دوزبانی (suff. ی) n. abstr.; double-tonguedness *J.*

دوزَخ *B.* vel sec. al. دوژخ *SHL. HK. Bh.* inferna, tartarus (opp. بهشت). Illius descriptionem ex کشف اللغة desumtam hanc offert lex. *Bh.* auctor: نام درکات سبعه که در زیر هفتم زمین تو بر تو ودر میان هریکی فاصله هفتاد ساله راه است وماران وکژدمان ودیگر بلاها دران سکونت دارند نعوذ بالله منها درکه اول جهنم وآن گذرگاه هریکی وجای اهل کبائر است که بی توبه مرده اند درکه دوم لظی وآن مسکن ستاره پرستان است درکه سیوم حطمه وآن مستقر بت پرستانست درکه چهارم سعیر وآن مکان ابلیس ومتابعان اوست درکه پنجم سقر ودران ترسایان باشند درکه ششم جحیم وآن محل مشرکانست درکه هفتم تاویه وآن منزل منافقان وزنادقه وکفار است *Bh.*; 2) locus poenae, mulctae infidelium (محل عذاب کفار); 3) *met.* sensu *myst.* صحبت (نزد ارباب معرفت) societas mala (ناجنس); 4) sensu *erotico*: convivium zelotypiae et invidiae (بزم رشك وحسد); 5) molestia, infortunium (درشتی وسختی (وکلفت ورنج) *B.*; 6) *met.* the belly *Shaksp.* Inde دوزخ بان n. c. keeper of the infernal pit *J.*; دوزخی (suff. ی) a) ad inferos pertinens, infernalis, damnatus *C.*; b) glutton *Shaksp.*

دوزَك grossus, crassus, de quavis re (قبا میر : e. g. ,(وایری اولان نسنه هرنه اولورسه نظمی ✿ چنان دوزك بدی همچشمهٔ فیل ✿ گرانجان وثقیل الجرم وتنبیل *F.* Male, ut videtur, *C.* legit etiam دَوزَنك; v. supra دَوزَنك.

دُوزَندَگی (suff. ی a دوزنده) needlework *J.*

دو زنگی وَرومی *met.* nox et dies; 2) iuventus et senectus *B.* in app.

دُوزَنَه [ó] et دُوزَنَه coll. دوزینه aculeus (نیش) apis, culicis, simil. *B.*; sec. *F.* ex فرهنگ میرزا „proboscis elephanti" et ex موید

العصلا „apis, culex“ sine exemplo. Vox ad verbum دوختن imp. دوز referenda. Inde دوزنه دار n. c. aculeo armatum *genus insecti F.*

دوزون crocodilus Nili *C.* ex B.B. Vox dubia, quae in lex. *M.* falso lex. *F.* auctori attribuitur.

دُوزَه et دُوز [ō] i. q. دوز 2 planta quaedam, cuius fructus est nodus spinosus (گرهٔ خار دار) magnitudine nucis (فندق) et medulla (مغزی) praeditus, qui vesti arctissime inhaeret, ut vix avelli possit *B. F.*, e. g.:

مولانا خفف ✿ بدلها اندر آویزد دو زلفش ✿

چو دوزه اندر آویزد بدامن *F.*; 2) sec. al. i. q. لاك i. e. res quaedam gummi similis, qua manubrium cultri, ensis, simil. firmatur *B.* Vox ad v. دوختن imp. دوز referenda.

دُوزِیدَن [ō] i. q. دوختن sed minus usitatum (کمتر مستعمل) *B.* in app.

h. p. دوزیرَه a kind of rice *Shaksp.* Vox cum hind. زیره i. q. زیرا (s. ज़ीर or ज़ीरक) cumin seed, cuminum cyminum *Shaksp.*), composita videtur.

دوزینه i. q. دوزنه *B.* Alia forma.

دَوس vel sec. al. دوص aqua, in qua candens ferrum exstinctum est, quae roborando stomacho conducit *F.* sine exemplo. *C.*

دُوس [ō] albarium, flos gypsi aut eius inductio in domibus, unde دوسگر albarius (صوادر) (که او ایچند صوارلر صواجیه دوسگر دیرلر) *F.* sine exemplo. Cf. دوسیدن.

دُوسانیدَن causale verbi دوسیدن, adhaerere facere (چسپانیدن) rem rei *B.*, e. g.: شیخ نظامی ✿ مثنوی ✿ خجسته کاغذی بگرفت در دست ✿ بعینه صورت خسرو برویست ✿ بدان صورت چو صورت کرد لختی ✿ بدوسانید بر شاخ درختی *F.*; 2) se adplicare, adiungere ad alqm (خودرا بکسی وا بستن) *B.*

دُوست [ō] (*IC.* dushtar, phl. doust, doshed a v. دوسیدن, z. [zend] zush aimer, se plaire à, unde [zend] zaosha plaisir, satisfaction Burnouf Yaçna p. 581, s. जुष् amare, coll.: دوست ظاهرا در اصل دوس بوده که بمعنی چسپیدن وپیوستن بچیزی است وبمرور ایام از معنی اصلی مجهور گشته بمعنی ماخوذ شهرت گرفته پس دوست ودوستان هردو مزید علیه این باشند *Bh.*) amicus, carus (مقابل دشمن) *B.*; محب ویکدل ویکرنگ *B.* Inde دوست داشتن carum habere, amare Spieg. Chr. 29 l. atp., coll. دوستتر داشتن magis amare *ibid.* 12, 20; cf. etiam دوستار s. دوستدار. Praeterea notandae sunt voces compositae بسیار دوست, دنیا دوست, جراحت دوست, درویش دوست in lex. *Bh.* allatae.

دوست pro دو است i. e. duo sunt *B.*

دُوستار pro دوستدار i. q. دوست *F.*; cf. Gul. 24, 13, ubi ed. Taur. leg. دوستدارش pro دوستارش, coll. وگر دوستارید ویار منید Schahn. ed. Mohl. t. I, 204, 1063.

دُوستان pl. vocis دُوست; 2) alia forma auctior vocis دُوست q. v. *Bh.*, e. g.: اسیر لاهجی ✿ عدوی خویش دان زاغ وزغن را ✿ بعنقا وهما گر دوستانی *Bh.*

دُوستانَه (suff. انه) amico dignus, amicus, officiosus et adv. amiciter *M.* ex An.

دُوستانی (suff. ی coll. دوستن i. q. دوست) amicus, officiosus *M.* ex An.

دُوست بین n. c. nom. diei vigesimi secundi mensium regiorum *B.*

دُوست خوی adi. c. indole affabilis, comis, humanus, e. g.: میر خسرو ✿ کس بد تکلف نشود دوست روی ✿ تا بطبیعت نشود دوست خوی *Bh.*

دُوستدار n. c. i. q. دوستار *F.* Inde دوستداری (suff. ی) amicitia, caritas *Shaksp.*

دُوستتَر (suff. تر) pro دوستتَر amicior, carior *J.*

دوست روی adi. c. amabilis, gratus (مقبول), e. g.: هرکه با اصل خود وفا نکند ✿ نشود دوست روی ودولتمند Gul. 151, 19, ubi ed. Taur. legit دوست کام pro دوست روی; cf. etiam versus s. v. دوست خوی e lex. *Bh.* allatus.

دُوستکام n. c. opp. دشمن کام, coll. دوستکان,

qui ad amicorum voluntatem agit, amicus vel amica dilectissima (اینکه کارعایش بر حسب مطلوب وبمراد دل دوستان باشد) *B.*, coll.: استاد فرخی ✿ کسیرا چو من دوستکامی چه باید ✿ که دلشاد گردد بهر دوستکنی *F.*; fortunatus, felix (نیک احوال *F.*; 2) vinum bibere cum amicis vel in memoriam amicorum (شراب خوری با شرابی که دوستان *B.*; (دوستان وبیاد ایشان بیاد دوستان بنوشند *SHL.* Cf. دوستکامی.

دُوستکامی (suff. ی) nom. abstr. praecedentis, opp. دشمن کامی, ad amicorum voluntatem agere, obsequium *B.*; ایولک صانی دوستلوه دیرلر *F.*, e. g.: ✿ کمال اسمعیل منت خدایرا که شهنشاه شرعرا ✿ اسباب دوستکامی دولت میسرست *F.*; 2) i. q. دوستکام 2 *B.* Cf. دوستکنی.

دوستکان n. c. i. q. دوستکام 1 q. v.; بر معنی دوستکام است وبمعنی معشوقه وآنرا که از جان ودل عزیز دارندش هم آمده است *B.*, محبوب ومعشوق معناسنه دوستکام دخی دیرلر *F.*, coll. versu ex lex. *F.* s. v. دوستکم 1 allato; 2) i. q. دوستکام 2 q. v.; 3) coll. دوستکانی 2 et 3 poculum magnum (پیالهء بزرگ) *B.*

دوستکانی (suff. ی) n. abstr. praecedentis i. q. دوستکامی 2 q. v.; 2) poculum vini plenum, quod aliquis suo ordine alteri praebet (که کسی در نوبت خود بدیگری پیاله خود بدیگری دادن *B.*; (تکلف کند مرادف حبا کردن *Bh.*; 3) poculum magnum (ساغر وپیالهء بزرگ) *B.* En exempla a lex. *F.* auctore allata: خواجه حسین ثنائی ✿ که این پندم آید زدارا بگوش ✿ که چیزی بجز دوستکانی منوش ✿ شمس فخری ✿ دوستکانی جمله بر یادش خورند ✿ روز عشرت دوستان با دوستان ✿ حضرت مولانا ✿ تمام اوست که فانی شدست آثارش ✿ بدوستکانیء اول تمام شد کارش ✿ شیخ نظامی ✿ دو بدو بهم نشسته همه شب بدوستکانی *F.*

دوستنبه et دوستَنده duplicatus, multiplex (مطبّق ar. قات قات اولان نسنه) *F.*, in quo tamen sola posterior vocis forma hoc exemplo poetae cuiusdam probatur: چند جامه چون پیاز داری بپوست ✿ گرچه دوستنده است لیکن تلخ روست *F.* In lex. *C.* legitur دوسنبه et دوسنده; in aliis deest. Legendum videtur دوسنده; cf. دوسنده 4.

دُوستوار i. q. دوستدار s. دوستار Frag. 23, 10, nisi forte ibi legendum est دوستدار.

دُوستی (suff. ی) amicitia *M.*; cf. Spieg. Chr. 8 med.

a. دوسَر (بضم اول وثانی غیر معلوم) herba inter triticum et hordeum crescens *B.*; cf. Freyt. lex. s. v. دَوسَر et دَوصَر.

دو سَر n. c. (*propric* duo capita habens) *met.* i. q. دو زبان 2 q. v. (منافق) *Bh.* Inde دو سَری (suff. ی) a) genus tentorii (نوعی از خیمه), e. g.: دشمن جان ترا عزم ✿ اثر بیابان فناست ✿ دایم از تیرهء زبهرش دوسری بر سر پاست, b) carbasus, quam panno holoserico inducunt (کرباسی که بر روی محمل کشند از عالم غلاف), e. g.: ✿ تاثیر زان دو از دست عدو برکش آن رشک پری ✿ محمل لیلی محجوب بزیر دوسری *Bh.*

a. p. دَوسَرانی et دَوسَری crassus, magnus (کُنده وسطبر وبزرگ) *B.*; crassus durusque, de camelo Freyt.

دو سَرای n. c. *met.* i. q. دو جهان *Bh.*

دُوسکَم [ó] (suff. کَم) vid. supra s. v. دُوس.

دُوسکِن et دُوسکین [ó] (suff. کن s. کین coll. دُوس a v. دوسیدن) glutinosus, lentus, tenax (t. یاپشقن ar. لزج) *F.* sine exemplo.

دُوسَنده et دُوسنده [ó] part. praes. verbi دوسیدن; 2) tenax lutum (گل چسپنده); 3) lubrica terra (زمین لغزنده) *B.*; 4) inflexus, incurvatus (اکلمش) *F.* sine exemplo.

دو سَنگ n. c. duo lapides i. e. duo montes صفا et مروه ad urbem Meccam *F.* sine exemplo.

دو سوی n. c. duo latera s. partes cincinni

mulierum (ایکی بلوک گیسو), e. g.: مولانا هلالی در ترجیح محبوب از محبوبه ❀ نو عروسی بناز جلوه کنان ❀ چون دو سوی از قفا فکنده عنان F.

دو سه duo tresve, quo numerus exiguus indicari solet; cf. Spieg. Chr. 106, 5. Inde دو سه بار bis terve Spieg. Chr. 33 l. plt.; دو سه دهلیز met. a) quatuor elementa, b) quinque sensus; دو سه قندیل met. a) septem planetae, b) stella quaevis splendens (هر ستارهٔ روشن) B., c) orbis coelestis *SHL. HK.* Mendosa est lectio دو سر قندیل et دو سر دهلیز, quam offert lex. B. auctor iisdem significationibus; دو سه ویرانه ده s. دو سه ویران ده met. septem climata (هفت اقلیم) B. in app.

دُوسیدَگی (suff. ی coll. دوسیده) a cleaving, sticking *J.*

دُوسیدَن [ő] (cognatum videtur cum z. زوش zush, s. जुष् de q. v. s. v. دُوست) conglutinari, coniungi, adhaerere (چسپیدن ملصق شدن), e. g.: شیخ اوحدی در جام جم ❀ آب گندیده خاک پوسیده ❀ در تو چون نفس وروح دوسیده ❀ coll. alio: تو بهل دست بگذار تاش می بوسند ❀ شیخ عطار ❀ چند پی et قادر وهمیدوسند هرکسی بوسیدنت ❀ از طمع بر هر خسی دوسیدنت F.; 2) incrustare, dealbare (خانه ده وقنده اولور سه دیوار صوامق) F. sine exemplo; 3) pervenire (رسیدن); 4) fallente vestigio cadere, lapsare (لغزیدن) B.

دُوسیدَه part. praet. verbi دوسیدن q. v. (چسپیده وخودرا چسپانیده) B.; cf. versus شیخ اوحدی poetae s. v. دوسیدن 1 e lex. F. allatus.

دَوِش (suff. ش coll. دویدن) a running *J.*

دُوش [ő] imp. verbi دوشیدن q. v. B.

دُوش [ő] (s. दोषा nox et adv. noctu), coll. دوشین et دوشینه nox praeterita, hesterna (شب گذاشته) B., ar. بارحة F. et adv. hesterna nocte, e. g.: ❀ خواجه حافظ دوش دیدم که ملائک در میخانه زدند ❀ گل آدم بسرشتند وبه پیمانه زدند F., coll.: گفتی که دوش گفته ام اندر نماز شب in Spieg. Chr. 20, 1.

دُوش [ő] (s. दोस् acc. दोषम्) humerus (ar. کتف) B., ar. منکب F., e. g.: مولانا هاتفی ❀ کشیدند در دوش گردان کار ❀ زرهای داودی [?] زرنگار F., coll.: میزیست بناز دوش بر دوش Spieg. Chr. 141 l. plt.; 2) angulus muri (گوشه دیوار) *Bh.* sine exemplo. Inde دوش با دوش met. maxime similis *aut* par alteri (تمام نظیر وهمت), e. g.: مولانا عرفی در منقبت امام علی رضی الله عنه ❀ مصرع ❀ دوش با دوش نبی در بر دوش کردن F. Inde شرف گوهر ذات humeris iniicere, induere *vestem* Pend. 26, 7. 59, 6.

Phrases:

دوش بَر زَدَن met. alacrem, laetum esse (شادی کردن) B., superbire (لیکن ظاهر آنست که کنایه از مغرور شدن وخویشتن را کم کردن باشد) *Bh.*, coll.: ❀ خاقانی نی سران را سر وگردن مفراز ❀ بر مزن دوش که مارا چه غم است *Bh.*

دوش خَوردَن i. q. پهلو خوردن met. latus ictu infligitur (رسیدن صدمه پهلوی دیگری), e. g.: ❀ ظهوری دوشی نخورد قصر شهان خانه بدوشم ❀ سر حلقگی از ماست ولی حلقه بگوشم *Bh.*

دوش دادَن met. adiuvare, a more in Hindûstân usitato desumta significatio, feretrum humeris portare et baiulis defatigatis integros et recentes succedere, quod hindustanice دوش دادن significat, e. g.: ❀ عبد الرزاق فیاض غافل مشو از لغزش پا اوفتادگان ❀ در زیر بار دو جهان دوش داده اند *Bh.*

دوش زَدَن humerum movere s. agitare met. incitare, signo humeris dato admonere alqm de pravitate negotii (تحریص نمودن واشاره کردن بدوش ومتنبه گردانیدن کسی را بقباحت کاری); 2) certare (برابری کردن) *Bh.*

دوش کَردَن met. to occur, meet, fall plump upon *J.*

دُوشا (suff. ا) quod mulgetur animal, ut ovis, vacca, simil. *B.*; هر جانوری که می دوشند Gl. Sch.; 2) *met.* is, cui omnia, quae possidet, gradatim (بتدریج) auferuntur *B.*

دُوشاب n. c. i. q. ar. دبس i. e. mel s. defrutum uvarum et dactylorum, syrupus *B.*; شیرهٔ خرما وشیرهٔ انگور جوشانیده *B.* in app.; cf. بسرسان et دبس; 2) id, cui lac extrahitur (آنچه شیر اورا بدوشند); 3) quodvis animal lactarium (هر بهیمهٔ شیر آورنده) *B.* in app. Inde دوشاب دل n. c. *met.* cuius animus quovis momento rei alius appetens est (آنکه هر ساعت دلش بچیزی کشد) *Bh.*; دوشاب دلی (suff. ی) n. abstr. praecedentis : quovis momento rem aliam appetere, ut facere solent feminae gravidae (هر ساعت بچیزی میل کردن مثل زنان باردار) *Bh.*; دوشابگر (suff. گر) defruti coctor (ar. دبّاس) *C.*

دو شاخ n. c. cingulum s. zona auro intertexta (کمر زرین), e. g. : میر نظمی در حق شاطر محبوب ✿ بیت ✿ دل عاشقان زانجهت خسته بود ✿ دو شاخ مجوهر میان بسته بود; 2) i. q. دوشاخه 1 numella, e. g. : مولانا جامی در صفت کلمهٔ شهادت ✿ بیت ✿ لام الف هست درین دیولاخ ✿ گردن دیوان هوارا دو شاخ *F.*

دو شاخه (suff. ه) n. c. lignum duos ramos habens, quo collum malefici vincitur; numella *B.*, de quo plura exempla vid. in Not. et Extr. t. 14, 1, p. 501 fin. et 502; 2) cuspis sagittae bidens (نوعی از پیکان دو شاخ) *B.* Inde دو شاخه کردن numellam imponere, quo genus supplicii significatur (نوعی از تعذیب) *Bh.*

دو شانه i. q. دو شاخه *F.*, sed lectio mendosa videtur.

دُوشانیدن caussale verbi دوشیدن q. v. *C.*

دو شاهین n. c. coll. شاهین *met.* manubrium s. ansa librae (دستهٔ ترازو); 2) constellatio quaedam, ar. نسر واقع et نسر طائر dicta, de q. v. Ideler Unters. p. 67. 72. 105 et 106; 3) animal venaticum notum (جانور شکری مشهور) *B.* in app.

دو شُدَه بَند n. c. an imperial historiographer *J.*

دوشَک i. q. توشک *B.* in app. Alia forma.

دُوشکَن in solo lex. *F.* legitur hac interpretatione : اثواب اوموزدن قاصلمق : quod *M.* vertit : „brevitas vestis de humeris dependentis sc. status paupertatis“, e. g. : مولانا شهیدی ✿ رباعی ✿ تا چند بلای تن بینیرا ✿ سرپوش کنی دهن بینیرا ✿ بس قامت تو بلند افتادست ✿ وقتست که دوشکن بینیرا *F.* Vox cum دُوش humerus, composita videtur.

دُوش مال n. c. a towel used by butchers *Shaksp.*

دو شَنبه n. c. dies secundus hebdomadis, dies lunae *F.*

دُوشَندَه part. praes. v. دوشیدن, a milker *J.*

دُوشَنَه et دُوشَه coll. دوشیدن, vas in quo mulgetur, mulctarium *B.*

دوشوار i. q. دُشوار *J.* Alia lectio.

دُوشوان (suff. وان) pectorale *C.* ex vers. pers. Vet. T.

دُوشَه i. q. دوشنه *B.*

دُوشیدَن [ó] (s. दुह्) mulgere (ar. استحلاب). *F.*; cf. دوختن 4. Inde دوشیدنی (suff. ی) fit to be milked, milch *J.*

دُوشیده part. praet. v. دوشیدن q. v.; 2) *gen.* quod mulgetur animal; 3) *spec.* lactans femina (امزکلی عورت) *F.*, e. g. : [کار *F.*] میر نظمی ✿ هر دو پستان چو گاو دوشیده ✿ همچو فوّاره شیر جوشیده *F.*

دُوشیزگی [ó] (a دوشیزه suff. ی) virginitas (دخترگی وبکارت) *B.* in app. Cum بردن virginitatem violare *C.*

دُوشیزه [ó] virgo (دختر بکر). Inde دوشیزگان جنت *met.* virgines (حوران) paradisi *B.*

دُوشیـن *Bh.* et دُوشینَه *Bh. F.* (suff. یـن et ینه) hesternae noctis *F.* et i. q. دوش hesterna nox et adv., e. g. : تاثیر ✿ بدوش افکند گیسویء پریشان ✿ شب دوشین وصل ماهـرویان, coll. hoc versu poetae cuiusdam : ✿ دوشینه ره نیافت شکیبی به بزم یار بیچاره پیش مدعیان شرمسار شد *Bh.* et hoc versu شاه طاهـر دکنی poetae : کینهورزی مکن از نالهء دوشینهء ما ✿ حیف باشد که بود در دل تو کینهء من *F.* Praeterea in lex. *C.* legitur : دوشینه quidquid humeris gestatur“ *C.* ex G., qua significatione دوشینه ad vocem دوش humerus, referendum est.

دَوَص i. q. دَوَس q. v. Alia lectio *F.*

a. p. دو صَحن n. c. *met.* coelum et terra *B.* in app.

دو صَد ducenti *F.*; دو صد وَسیصَد ducenti et trecenti, quo significatur *met.* magnus hostium numerus (مخلق عدو کثیر) *Bh.*

a. p. دو طَرَفِ mutual, on both sides *Shaksp.*

a. p. دو طِفلِ پَسَندیدَه et دو طفلِ نور et دو طفلِ هندو *met.* pupillae oculi (مردمان چشم) *B. Bh.*

دو طوطی n. c. *met.* ambo labia amatae *B.* in app.

a. p. دو عالَم n. c. i. q. دو جهان *Bh.*

a. p. دو عُلْوی n. c. *met.* Saturnus et Jupiter.

a. p. دو عَیّارِ طَرّار *met.* i. q. دو پروانه *B.* in app.

دوغ et دُوغ [ó] (s. दुग्ध) lac, ex quo butyrum paratum est, i. e. lac ebutyratum, alias etiam دوغ ماست dictum (بواو معروف شیری که ازوی مسکه بر آورده باشند کذا فی بحر الجواهر اما فارسیان بواو مجهول خوانند وبعضی دوغ ماست باضافه نیز آورده اند) *Bh.*; butter-milk *Shaksp.*; 2) lac acidum, oxygala (گاهی یوغرت معناسنده استعمال اولنور) *F.*, coll. : ✿ حکیم شیرازی هم بصل در دوغ آغشته بخور ✿ باز ازان دوغ ترش کُشته بخور *F.*; 3) nom. medicamenti cuiusdam (بر علت معالجمسنده دیرلر) *F.* sine exemplo. Inde دوغ خوردن *met.* i. q. غلط خوردن *Bh.* sine exemplo; دوغ زدن butyrum facere *J.*

دُوغبا pro دوغ آبا n. c. puls oxygalae (آش ماستابه s. ماست) *B. F.* sine exemplo.

دوغو *B.* et دُوغو [ó] *F.* coll. دُغو olei vel butyri liquefacti sedimentum s. sordes, quae in olla remanent *B.* Vox دوغ cum suff. و videtur.

دُوغوا [ó] pro دوغبا n. c., q. v. Alia lectio *F.*

دُوغَه et دُوغینَه [ó] (suff. ه et ینه) instrumentum oleo vel butyro eliquando s. defaecando (یاغ سوزهجك آلت) *F.* sine exemplo. *C.*

a. p. دو قُرصِ گَرم وَسَرد *met.* sol et luna *B.* in app.

e. دَوقَص ling. maurit. : cepa (بصل) *B.*

e. دوقو et دوقوس (gr. δαῦκος) semen pastinacae vel siseris (زردك) silvestris, cuius radix شقاقل et herba خرس گیاه dicitur, quod ursis dilectissima est; 2) sec. al. genus pastinacae vel siseris silvestris, quod Shîrâzenses بدران dicunt; 3) sec. al. semen apii silvestris (کرفس صحرای) *B.*; cf. گزر et خرس گیاه.

a. p. دو قَولی (suff. ی) n. c. *met.* sermo falsus (سخن دروغ) *Bh.*

دوك fusus (آلتی که بدان ریسمن ریسند) *B.*, in lex. *Bh.* sic descriptus : نام یکی از افزار ابریشم تاب وپشم تاب وآن آهنی باشد یا چوبی مستطیل که در زیر آنچوب دیگر نصب کنند وآن آهن یا چوبرا بدو دست گردانند تا ابریشم وپشم تاب خورد وتافته گردد *Bh.*; 2) nom. deserti (دشتی) Gl. Sch. — Inde دوك تراش n. c. qui fusos parat *C.*

دو کارد forfex *(quasi duo cultri)* ar. مقراض et جلمن; 2) i. q. ar. حَلقَی i. e. ictus pugni infra guttur (ضربتی ومشتی که بر زیر گلو زنند), etiam دو کاردی dictus *B.*; 3) res quaedam unguis forma, qua maculae de veste auferuntur (طرنق شکلنده

(بر نسنه در اثوابدن لکه کیدررلر) *F.* ex مجمع الفرس sine exemplo.

دو کاک n. c. pupillae oculi *B.* in app.; cf. کاک.

دوکان pro دُکان lectio mendosa (کتابت دوکان بواو بعد الدال غلط فاحش بلکه خطاست) *Bh.*, coll.: استاد لطیفی ✿ بوصل تو خوریست دوکان بهشت ✿ دو عالم فدا بهر دوکان تو *F.*; cf. Rosen Narr. p. 42.

دو گان (suff. گان) num. distrib., bini *C.*, coll. Instit. ling. pers. §. 158.

دو گانه (suff. گانه coll. Instit. ling. pers. §. 158 et §. 256, p. 177) opp. یگانه duplex, duplum *et* bini (عدد دورا گویند ایکی شر وایکی; *B.*) (ونصف آن یک است دانه *F.*, unde 2) gemini (توام) *Bh.*, coll. جُنابه بمعنیء دوگانه وتوام است in Spieg. Chr. 95, 5; 3) *met.* precatio binis prostrationibus constans (دو رکعت نماز) *B.*, coll. Gul. 57, 14; 4) *term. techn. mulierum Hindustaniae*: infans collactaneus adoptivus (ودر اصطلاح زنان هند همشیره خواندهرا گویند) *Bh.* — Inde دوگانه زادن geminos parere et دوگانه زاینده geminos pariens *J.*

دو گاوِ پیسه *met.* taurus, signum zodiaci; 2) taurus (برج ثور وگاو زمین); 3) i. q. دو گاو پیشه *B.*

دو گاوِ پیشه *met.* dies et nox *Bh.*

دو گاه n. c. nom. modorum musicorum (نام رام کیلی (مقامی از موسیقی), qui hind. رامکلی, s. रामकेली name of a *râgini* or musical mode *Shaksp.*) dicuntur *Bh.*

دو گاهوارِه n. c. *met.* coelum et terra *B.*

دوکچه (suff. چه) n. dim., fusus parvus; 2) i. q. ماسوره q. v. *F.* sine exemplo.

دوکجی (suff. جی) glomus filorum (گروهه) *F.* sine exemplo.

دوکدان coll. دان n. c. theca vel corbis parva (صندوقچه وسبد کوچک), in qua fusus, glomus filorum et gossypium reconduntur, ar. حفش dicta *B.*

دوگران [ó] *F.*, دوکران *C.* latitudo (پسر نسنه اینلولکی, ar. عرض) *F.* sine exemplo et colus دوکران (اوره که عورت کتان ایگیررلر), e. g.: میم نظمی ✿ زنانرا چرخه می بایست ودوکران ✿ نبرد گیردار شایست مردان *F.* Num forte mala lectio pro دوکدان?

دوک رشته n. c. i. q. دوک ریسه q. v. (ایپلر اکیردکلری ایک وخیمه طنابی بوکدکلری ایک وامثالی) *F.* sine exemplo.

دوک ریس adi. c. fila nens *femina* (ایپلک اکیریجی), e. g.: ابو المعانی ✿ دلم دوک ریسه شد ب رشتهء غم ✿ شدم دوک ریس از سودای زلفش *F.*

دوک ریسه n. c. fusus, quo funes tentorii, simil. torquentur (دوکی که بدان ریسمان وطناب خیمه وامثال آن تابند) *B.*; آغرشق وایک ایله معا اولدقده یلکز اغرشغه بادریسه دیرلر *F.* sine exemplo.

دو کسی (suff. ی) n. c. two-personed, fit for two persons *Shaksp.*

a. p. دو کعبتین n. c. *met.* sol et luna *B.*

دو کُلَه دار n. c. *met.* sol et luna; 2) dies et nox; 3) duo reges potentissimi (دو پادشاه جبار) *B.*

دو گوشمال in lex. *B.* legitur significatione دَور گوشمال q. v. supra s. v. دَور. Sed haud dubie mendosa lectio est pro دَور گوشمال, quod legitur etiam in appendice lex. *B.* et in lex. *F.*

دو گوشی (suff. ی) n. c. pileus utroque latere auriculis instructus, quibus etiam aures tegi possunt (کلاهی که هر دو طرف گوشه داشته باشد چنانکه گوشهرا بپوشانند); 2) hydria, cantharus (کوزه وسبو), duabus ansis (دسته) praeditus *Bh.* *B.*

دو کونه (suff. ه) n. c. bini nates, clunes (دو طرف سرین) *B.* in app.

دو گونه (suff. ه) n. c. ambo latera vultus, ambae genae (دو طرف روی) *B.* in app. — Inde دو کمان شدن تیر i. q. دو گونه شدن تیر q. v. infra s. v. کمان.

دو کوها *Shaksp.* et دو کوهانه (suff. ه) adi. c. double humped (camel) *J.*; camelus Bactrianus *Shaksp.*

دو کَوهَر n. c. *met.* mens et animus (عقل وروح) *B.*

دو گیتی n. c. i. q. دو جهان *Bh.*

دُول [ó], ex qua voce ar. دلو literis transpositis ortum dicit lex. *Bh.* auctor, urna aquae hauriendae (دلو آبکشی) *B.*; کوزه آب, qua significatione etiam in ling. hind. usitata vox est *Bh.*; unde 2) aquarius, signum undecimum zodiaci et 3) infundibulum molae, sic descriptum: آن ظرفی بشد مربع ومخروطی شکل که آنرا چوب سازند ودر مرکز مخروط آن سوراخی کنند ومحاذی سوراخ سنگ آسیا نصب حضرت: .e. g ,.B نمایند وپر از غله سازند مولانا ✿ چون لکلکست کلکت بر آسیا معنی ✿ طحون زآب کردد تر لکلک معین ✿ زان لکلک ای برادر کندم زدول بجهد ✿ در آسیا در افتد معنی زهی مبین *F.*; 4) coll. دولیین marsupium, crumena (کیسه وخریطه) *B. F.* sine exemplo; 5) malus navis (تیر کشتی) *B.*, e. g.: مومن استرابادی ✿ کشتی صبر چو طوفان فراق تو کشید ✿ دول در باخته ولنکر وسکانش نیست *Bh.* Falso lex. *F.* auctor interpretatur تیر ترکش „pharetra“, quod ex کشتی male lecto ortum est; 6) fraudulentus, impudens (مکار ومحیل وشطاح وبی حیا) *B. F.*, e. g.: کرده ✿ حکیم سنائی از قفل زلف مرغولان ✿ بهر دولی وفتنهٔ دولان *F.*; 7) ignobilis, vilis (سفله) *B. F.* ex lex. حکیم انوری در :e. g. ,میرزا ابراهیم طلب شراب ✿ کر نفرستی بماندم اندر غم ✿ وین دول غلام جست ناکاده *F.*

دُوَل cortex radicis olivae indicae (پوست بیخ درخت زیتون هندی) *B.*

دُولا [ó] (suff. ا) coll. دُول 1 hydria, cantharus (سبوی آب وشراب) *B.*

دو لا adi. c. i. q. دو لای q. v.

دُولاب et دُولابه (suff. ه) n. c. hydria (دلو آب); 2) rota aquaria similisve res, cui hydriam aptant (چرخ ماننده بشد که دلوهای آب در آن تعبیه کنند) *HK.*, coll. hoe versu ابو المعنی poetae: شده بر عمر دکر با آب دولاب ✿ چو غالب آمد آب کردید دولاب *F.*, unde 3) quidquid in orbem circumagitur, rota (چرخ وآنچه در سیر ودور بشد); 4) cella promtuaria, apotheca, thesaurus parvus (مخزن وکنجینهٔ کوچك); 5) commercium, quaestus, lucrum (سودا ومعامله وداد وستد بافراط) *B.* Vox دولاب in arabicam quoque linguam translata est, de q. v. Freyt. lex. s. v. Inde دولاب کردان adi. c. commercium, quaestum faciens et دولاب کردانی commercium vel quaestus, qui fit alienis opibus (بمال دیکران مدار کردن واین از جهت بیدستکاهی بود), e. g.: آقا شاپور طهرانی ✿ از جکر سرمایه دارد در دکان ✿ تاجر دولاب کردان چشم مست ✿ اشرف سباحه کردانی بهنکام پریشنی کند ✿ زاهد دولابِ .*Bh*; از بیمایکی دولاب کردانی کند مینا *met.* coelum *B.*

دُولابی (suff. ی) adiectivum vocis praecedentis دولاب *B.*

دُولانه [ó] fructus quidam pomo (سیب) parvo similis hortensis et silvestris, rubri coloris et saporis vinosi instar prunae damascenae, unum nucleum habens *B.*, e. g.: طبیب یوسفی ✿ دولانهٔ سرخ بوستانی ✿ نیکست معده وجکر *F.*

دو لای s. دو لا adi. c. duplex, unde دولای کردیدن duplicari *B.* s. v. خرخر. — Inde دو لائی (suff. ی) a) res quaevis duplex, e. g. vestis, sigillum al. (هرچیز دولا چون جامه دولا ونکین دولا), b) i. q. دو تهی vestis duplex ex panno superiore et subducto constans (جامه دوته از ابره واستر که باهم دوزند) opp. یکی لائی *Bh.*, coll.: تاثیر ✿ کرفته کر نه رخت کرم باغ وکلشن‌را ✿ قبای خود کل رعنا چرا دولائی کرد ✿ چون ولایت ملک سرد سیر است هنکام بهار جامه دولائی ودر زمستان جامه پنبه‌دار یا پشمینه

مـی پوشند وهمین معنی‌را سید حسین خالص که از ایران بهندوستان آمده نظم بهوای این ملک چنین بسته ☆ آه سرد که ترا گرم گرفته است که باز دوتهی پوش برنگ گل رعنا شدهء ; 2) genus pallii (ردا) in Hindûstân usitatum, quo instar suppari grandioris caput tegunt (مانند شال بر سر میکشند), quodque interdum supra humeros iaciunt (بر دوش اندازند). Aut duplex (دو ته), aut simplex (یک ته) est, quorum priore utuntur, si tempus frigidum, posteriore autem, si calidum est *Bh.*

دولبَند i. q. دُلبند *C. M.* Alia forma.

دَولبَند وبَست the rent-roll of a district, drawn out at the beginning of a year, shewing the sum expected to be realized *J.*

a. دَولت pl. دِوَل temporis cursus felix, prosperitas (opp. نکبت) *B.*; گردش زمانه بسعادت *Bh.*, qua significatione coniungitur cum verbis آمدن, راندن, یافتن, داشتن, آخر شدن et sensu *met.* cum verbo خفتن *Bh.*; 2) imperium *M.*; 3) *sensu myst.* a) status, quo homo liber et solutus est ab omnibus animi affectibus et impetratione votorum in hac vita et in futura, b) status, quo homo caelebs et aere alieno solutus est et ad suam voluntatem edere et somno indulgere potest (نزد محققین وارستگی از علائق وحصول مطالب دارین که دنیا وآخرت است بود ونزد مجردین زن وقرض نداشتن وباشتهای خود خوردن وخوابیدن باشد) *B.* Inde دولت بر انداز adi. c. government-subverting, revolutionary *J.*; دولتِ تیز fortuna celeris, i. e. quae hominem uno tenore ad dignitatem promovet (دولتی که مردم یکایک بمرتبهء بلند برساند) *B.* in app.; یکایک زیاده از استعداد بکسی رسد وچنین دولت سریع الزوال میباشد *Bh.*; دولت خانه n. c. *met.* a palace, a house; your house *Shaksp.*; cf. دولت سرا; دولتخانهء خاص a royal residence, the king's palace *Shaksp.*; دولت خدا adi. c. i. q. دولتمند *Bh.* (خداوند دولت) *B.* in app., unde دولت خدائی et دولتِ خدائی (suff. ی) a) prosperitas, felicitas, b) is, qui omnibus rebus abundat (دولتمندی وکسی که فیض او عام بود) *B.*; دولت خواه adi. c. a) benevolus, *quasi felicitatem alterius appetens M.* ex Sae., b) coll. imperium affectans; دولتخواهی (suff. ی) regnum appetere, affectare; cf. H. Sam. 158, 18; good-will *J.*; دولت خانه i. q. دولت سرا s. د' سرای *Shaksp.*; دولت گرای n. c. is, qui recentis fortunae caussa hominibus damnum affert (آنکه بسبب نو دولتی بمردم ایذا رساند), e. g.: نظامی ☆ پذیره شو ارنی ☆ سپهر بلند ☆ بدولت گرایان رساند گزند ☆ ودر بعض نسخ است در آرد گزند *Bh.*; دولت گیه n. c. herba prospera (گیاه دولت) *B.* in app.; دولتمَند (suff. مند) a) prosper, felix, b) dives *B.*; cause, occasion, effect *Shaksp.*, unde دولتمندی (suff. ی) prosperitas, felicitas, c) opulentia *B.*; دولتی (suff. ی) i. q. دولتمند *Bh.*; صاحب وخداوند دولت ودولتمند *B.* in app.; دولت یاب adi. c. prosperous, fortunate *J.*

دُولچَه (suff. چه) urna coriacea, qua viatores aquam hauriunt *C.* ex Hacw.; cf. دول 1.

دولخچه i. q. دوپخچه *C.* ex G. Alia lectio.

دُولمیان n. c. coll. دُول 4 marsupium (کیسه وخریطه) ex corio, simil. medio corpori accinctum (که بر میان بندند); zona *B.*

دَوله i. q. دَوره q. v.; 2) turbo (گردباد) *B.*

دَوَلَه scyphus *B.*; cf. دَوره 3.

دوله coll. دَولَه s. دوره circulus (دائره); 2) venter (شکم) hominis et animalis *B.*, e. g.: بسحاق اطعمه ☆ شهد چربش دوله ☆ کیپ پچه دست کله سر ☆ روده زیبچک ☆ شش حسیبک دل کباب وخون جگر *F.*; 3) acclivitas maior, collis altus (پشتهء بلندی) *B.*, e. g.: شیخ اوحدی در جام جم ☆ شب تاریک ودیو پیغوله ☆ راه باریک

دوله بسر دوله *F.*; 4) fraus, dolus (مکر وحیله) *B.*, e. g. : استاد فرخی ☆ زبهر آنکه از چنگك تو فردا چون رها گردد ☆ کنون دایم همی خوانند کتاب حیله ودوله *F.*; 5) gemitus, eiulatio canis (مویه ونالهٔ سگ) *B.*: ناله وفریاد *F.*, e. g. : حکیم نزاری قهستانی ☆ قطعه ☆ گرچه دارد زاعتراض جهول ☆ سینه بسر تیر طعنه چون چوله ☆ لیك نزدیك او چنان باشد ☆ که سگ وا زدود میکشد دوله *F.*; 6) is, qui sapientem et virtute praestantem se praebet nec talis est (شخصی که خودرا دانشمند وصاحب کمال وا نماید وآن چنان نباشد) *B.*, homo stupidus et nihili simulque arrogans (اول کمسنمیه دیرلر که کند وبر نسنه دکل ایکن کندوبی نسنه ظن ایلیه) *F.* sine exemplo.

دوله چرخ, vocales desunt, n. c. *met.* orbis coelestis (افلاك) *B.* in app.

دَوْلی sec. *B.* in app. decurtatum ex دَوالی, quam vocem significare dicit : fallacia, fraus, dolus (مکاری ودغبازی وحیله‌وری); cf. دوالی.

دُوُم et دُوُم (بفتح همزه وبضم دوم نیز آمده) *Bh.*) (suff. م) num. ord., secundus (معدود دو) *Bh.*; cf. دویم.

a. p. دو مَرجان n. c. *met.* ambo labia amatae vel formosi (معشوق وشاهد ساق) *B.* in app.

a. p. دو مِرّیخ زُحَل سیما et دو مِرّیخ تَرَب فِعل *met.* duo anuli catenae (حلقهٔ زنجیر) *B.* in app.

دو مَغز n. c. duos nucleos habens, amygdalum aliusve fructus, e. g. : میر نظمی ☆ هم دو یک پیرهن غنودندش ☆ همچو بادام دو مغز بودندش *F.*; 2) et دو مغزه (suff. ه) *met.* pinguis, robustus (فربه وقوی), e. g. : نظامی ☆ مهی کز خودم پای لغزی دهد ☆ چو صبحم دماغ دو مغزی دهد ☆ والـه ☆ کردم بدرخت نعت پیوند ☆ از فکر دو مغزه مصرعی چند *Bh.*

a. p. دو مَنزِل n. c. *met.* hic mundus et mundus futurus *B.* in app.

دو مو s. دو موی n. c. duae partes capillorum ex utraque parte dependentes (ایکی بلوك صچ که ایکی طرفه صارقر), e. g. : مولانا هلالی در صفت اسب ☆ نو عروسی بناز جلوه کنان ☆ چون دو مو از قفا فگنده عنان qui versus in lex. *F.* etiam sub syn. دو سوی affertur, q. v. coll. alio eiusdem poetae : بخدا ☆ تار کاکل زموی گیسو به ☆ زان دو موی بیکمو به *F.*; 2) adi. c. i. q. دو مویه duos colores diversos capillos habens i. e. semicanus, e. g. de barba semicana (ریش سیاه وسفید) et de homine tali barba praedito (صاحب این ریش) ar. کهل), e. g. : پیر زال فلك کینهور ☆ وحید ☆ از بس بدخوست ☆ عمر پیران وجوانان زشب وروز دو موست *Bh.*; cf. آمیزه 4.

دو مویَه (suff. ه) adi. c. i. q. دو مو 2 *B.*

دُومی *J.* et دومیین *C.* (suff. ی et ین) i. q. دوم secundus.

a. p. دو مینای ضَرَب *met.* lagena vinaria (صراحی شراب) *B.* in app.

دو نانِ گَرم وَسَرد et دو نانِ فَلَك et دو نانِ رَنگین *met.* sol et luna *B.*

دَوَندَگی (a دونده suff. ی) n. abstr. cursus *J.*

دَوَندَه part. praes. v. دویدن, currens, cursor *M.*

دونکی cymba, lembus *C.* ex G. Num forte mala lectio vocis سُنبُک t. سنبکی, quae idem significat, vel vocis دونی?

دونـه avis reti alligata vel prope id, quae adhibetur ad capiendas alias imprimis falcones *C.* ex G.; a basket of leaves *J.* et دونه ترکی a kind of anised *J.*

دونی phaselus, navigium marinum velox et oblongum, ex quo ar. دونیج ortum est *C.* ex G.; cf. Freyt. lex. s. v. دونیج.

دو نیم et بدو نیم adi. c. in duas partes fissus vel divisus (دو پاره), qua significatione cum verbo زدن et کردن coniungitur, e. g. : شیخ شیراز ☆ چو عزمش بسر آمیخت شمشیر بیم ☆ بمعاجز میان قمر زد دو نیم, coll. hoc versu Schahn. : دلم

زین پیاده بدو نیمر شد ✿ وزد لشکر ما پر از بیمر شد *Bh.*

نَوومر et دُوومر coll. رَومر nom. arboris, cuius resina est مقل ازرق *B.*; cf. ar. دومر et de Sacy Chr. ar. t. III, 178.

دووِیر [ê] i. q. دبیر scriba *B.* Forma antiquior vocis دبیر esse videtur, coll. duwêrî = دبیری in Spieg. Gr. der Parsispr. p. 194, 7. Lex. *B.* auctor vocem ex دو duo et ویر = هنر compositam dicit, quod duabus virtutibus ornatus est scriba, praestantia (فضل) nimirum et scribendi arte (خط).

دو هاروتِ کافر a. p. *met.* oculi vel duo cincinni amatae, quibus animus capitur et permulcetur *B.*

دو هَمزاد n. c. gemini *J.*

دو هندوی طِفل et a. p. دو هِندویِ چَشم *met.* pupillae oculi *B.*

دَوی dolorum structor, impostor, fraudulentus (دغا باز ومحیل وحیلهور) *B.*

دوی (addito ی) i. q. دو duo (ڭاه اولور آخرینه حرف یا الحاق اولنوب روی وموی قافیه سنده استعمال اولنور), e. g.: کمال اسمعیل ✿ طاق ورواقمر زیکی طاق بود ✿ خود بجهان طاق نبودست دوی *F.*; bini *C.*; being two fold or double *Shaksp.*

دَوِیت [ê] i. q. دَوات atramentarium *B.*; اماله دوات *Bh.* coll. Instit. ling. pers. §. 6 et دویت s. v. دوات. Inde دویت آشور i. q. ڭمر میلی وچوبی که بدان) دوات آشور (دوات برهمر زنند *B.*, q. v. supra p. 915 s. v. دوات.

دوِیدار [ê] i. q. دواتدار *J.* Forma ex دویتدار contracta videtur ut ar. دوادار ex دواتدار. V. supra دوات et دویت.

دَویدَڭی (a دویده suff. ی) cursus *J.*

دَویدَن (s. धाव्) currere, festinare (t. سکرتمک ar. رکض) *F.*; 2) penetrare, pervadere (سرایت کردن چون دویدن می ومستی در چیزی), e. g.: صائب ✿ مرا کردست چون آئینه حیران مجلس آرائی که میرا در رگ مست از دویدن باز میدارد ✿ ملا قاسمر مشهدی ✿ چو مستی در رگ عالمر دومر بهر فنای خود ✿ زهر جا ڭردی از جا نشانمرا خاست آن باشد *Bh.*; cf. infra در ته پوست دویدن et est intransitivum verbi دوانیدن s. دواندن, unde دویدن چشمر *met.* oculus paratus, promtus est, saepe intuetur in re quadam investiganda (آماده ومهیا شدن چشمر وبسیار نڭاه کردن در تجسس چیزی), e. g.: سعید اشرف ✿ بسکه چشمر می دود بر جام وساغر می نهد ✿ دیدهامرا موج می زنجیر بر پا چون حباب *Bh.*

Phrases:

بَر روی دویدن *met.* promtum esse in loquendo (ڭرمر عنان شدن در ڭفت وڭوی) *B.*

دَر رَگ وَپی دویدن et دَر تَهِ پوست دویدن in venas et nervos *alicuius* penetrare (در رگ وپی کسی سرایت کردن), e. g.: طالب آملی ✿ غنچهرا از چه دود در ته پوست ✿ ڭمر نه باد سحری شیطان است ✿ سلیمر ✿ با خبر باش فریبت ندهد ای زاهد ✿ میدود در رگ وپی دختر رز شیطان است *Bh.*

دَویرَه lorum (دوال وتسمه), quo in lusu aleatorio utuntur *B.*; cf. دوال بازی.

دُویست ducenti (دو صد); cf. Instit. ling. pers. §. 152. Inde دویست دِرَمر شرعی quinquaginta quatuor توله, quinque ماسه et duo grana (جو). Valet autem quodvis توله duodecim ماسه et quodvis ماسه duodecim grana (جو) *B.* in app.

دو یَک n. c. *met.* extremus spiritus, mors (دم آخر مردن) *B.*; مردن ودم واپسین *Bh.*

دُوِیل [ê] dolus, fraus (مکر وحیله); 2) sericum crassius e glomo serici proveniens, in cuius medio duo bombyces sunt

ابریشم کُنده که از پیله حاصل شود که دو) (کرم درون آن باشد *B. F.* sine exemplo.

دُویَم *Shaksp.* et دُویم et دُویمی s. دُویین secundus *C.*; cf. Rosen Narr. p. 68; a deputy *J.*

دوئی (suff. ی) duality *J.*

دَه, cuius alia forma aucta (مشبع آن) est داه 4 *Bh.*, decem (عشره) *B.*; 2) interdum ad significandum numerum exiguum aut magnum adhibetur (در بعض مواضع افاده معنی اندك کند ودر بعض مواضع افاده معنی بسیار کند) *Bh.*; 3) praecipere, quod fas et interdicere quod nefas est (وامر معروف ونهی منکررا نیز گفته اند) *B.*; cf. یوید .ده

دِه s. دیه (باشباع تحتانی *Bh.*) pagus, vicus (opp. شهر) *B.*; قریه *Bh.*

دِه imp. verbi دادن et in comp. part. praes. significatione, e. g. فرمان ده mandata dans, imperans; 2) imp. verbi دادن significatione metaphorica: „percutere, verberare", qua sola imperativi 2 persona sing. ده et plur. دهید usitata esse videtur (ده اور معناسنه یعنی بزن امر صیغه سی اولور ودهید اوریکز اضربوا معناسنه *F.*; ده امر بدادن وامر بزدن ودهید یعنی بزنید *SHL.* et دهید امر بزدن هم هست بزنید یعنی امر است از: *B.*, coll. ودِه دادن که بمجاز بمعنی ضرب مستعمل میشود وبدینمعنی نیز مشترك است در هندی *Bh.*, quod in lex. *F.* hisce exemplis probatur: میر نظمی ✿ کُر ببندد در دل خصمت کره ✿ گُردن بغیش بتیغ حکم ده ✿ حکیم اسدی ✿ پس از خشم فرمود کورا دهید ✿ همه دستهارا بخون در دهید *F.*, quibus adde hoc hem. دهید ار بگرز ار بژوپین دهید et hunc versum: همه جان شیرین بکف بر نهید ✿ بکینه خروشید وخنجر دهید, quae sunt loca ex Schahn. desumta; cf. etiam infra دِهاده زدن et دهاده et دهید.

دُه pro دُم cauda *C.* ex G.; vox dubia videtur.

دَها s. داها 2 (suff. ا) the ten days of the Muharram; 2) the models of the tombs of Hasan an Husain, or the model of a building containing the tombs, which are carried about in procession during those ten days. On the tenth day the tombs are buried, or in some places thrown into water; the building, if made of cheap materials, shares the same fate; if costly it is carried back and deposited in the Dargâh or Karbalâ *Shaksp.*

دَها a. subtilitas mentis, sapientia, praestantia coll. schol. یعنی فضل وزکا وفهم ودانش ad hunc vers.: دها ودهش دارد ومردمی ✿ فرشته است در صورت آدمی Sec. Nam. 488, 14.

دِهات (cum terminat. plur. ar. ات) plur. nominis دِه; villages *J.*; the country *Shaksp.*

دِهاده (vox ex ده imp. verbi دادن repetito inserta lit. ا orta) belli tumultus, clamor bellicus (بو بر لفظدر که جنگ ومقاتله ومحاربه‌یی بیان ایدر ایکی صف لشکر بر برینه اورا اورا یتدیلر دیمک اولور), e. g.: مولانا عبد الله هاتفی ✿ دهده بتیغ چناچك زتیر ✿ زهر سو رسیده بچرخ اثیر ✿ مولانا هاتفی از تیمور نامه ✿ غریو دهاده بر آمد چنان ✿ که افتاده از دست شیران سنان ✿ وله بیت ✿ دهاده بر آمد زهر دو طرف ✿ دو دریای کین بر لب آورده کف *F.* Inde دهاده زدن i. q. دهاده گفتن belli tumultum edere, e. g.: هاتفی ✿ دهاده زنند از دو سو صف زنان ✿ چو غرنده شیران همه کف زنان *Bh.*; cf. etiam supra ده 2.

دَهار coll. دهاز s. دهاز foramen in monte, spelunca (غار ودره وشکاف کوه) *B.*, e. g.: حکیم اسدی ✿ کهن پر دهار وشکسته دره ✿ دهارش پر از کان زر یکسره ✿ coll. alio یکایك پراگنده بر دشت وغار ✿ قدی چون درخت ودهان چون دهار *F.*; 2) clamor, lamentum (بانگ وفریاد); 3) sapientia, praestantia (فضل ودانش) *B.*

دَهاز s. دهار et دِهاز s. دِهار i. q. دهار 1 *B.* et *F.* sine exemplo; 2) i. q. دهار 2 *B.* یعنی بانگ بلند که نعره دخی دیرلر *F.*, e. g.: استاد فرخی ✿ فرّخی بندهء تو بر در تو ✿

فریاد, et i. q. از نشاط تو بر کشیده دهاز e. g.: شمس فخری ☆ اگر نه عنایات فضلش بود ☆ بگردون بر آید زمردم دهاز F.

دِهاز i. q. دیهز q. v. F. sine exemplo.

a. دَهاقین vid. s. v. دهقن.

دَه آک nom. regis Zoḥâki (ضحاک), quem ob decem (ده) tum animi tum corporis defectus (آك) hoc nomen accepisse dicunt lexicographi persici, quae decem vitia sec. lex. B. haec sunt: 1) زشتی پیکر; 2) کوتاهی قد; 3) بسیاری غرور ونخوت; 4) بی شرمی وبی حیائی; 5) پر خوری; 6) بد زبانی; 7) ظلم; 8) وشکم خوارکی; 9) شتاب زدکی; 10) دروغ کوئی; et 10) بددلی. Sed ده آك, unde ar. ضحاك ortum, esse vocis formam ex ازدرهاك decurtatam, iam supra sub hac voce et sub اژدهاك p. 86 et 87 dictum est, addita simul illius vocis origine zendica, quae est aji dahâka, „serpens perniciosus“.

دَهَك the place of tens in arithmetic Shaksp.

دَهلیز v. infra s. v. دهلیز.

دَهان i. q. دَهَن s. دَهون. Vid. infra s. v. دهن, ubi etiam voces cum دهان compositae et phrases allatae sunt.

دَهانَه (suff. ه) i. q. دهـنـه res quaevis ori (دهـان) similis, orificium, e. g. fluvii (آب), utris (خیک ومشک), montis (کوه), i. e. aditus ad vallem B., fori (چـارسـو وبازار), i. e. aditus ad forum F., al. 2) frenum equi (لجام اسپ); 3) i. q. دهـنـهء فـرنـگ aerugo, viride aeris, minera sic descripta: زنگار فرنگی باشد وآن سنکی است سبز رنگ مشهور بدهنهء فرنگ وآنرا از کوههای مشرق آورند وآن نحاسی وغیر نحاسی هم می باشد وبطعم شیرین بتلخی مائل است ومعرب آن دهنج باشد B.; cf. دهنج.

دِهانیدَن caussale verbi دادن q. v. C.

ده باش tame, domestic J.

دَه پـانـزدَه coll. ده نـه met. ornatus (زیب وزینت) Bh.; unde ده پانزده داری ornatum, splendorem et maiestatem possides (یعنی زیب وفر وزینت وآرایش داری) B. F. ex شرفنامه sine exemplo.

دَه بَرکَه n. c. i. q. ده دلـه q. v. Bh. sine exemplo.

دَه بِست ten or twenty J.

دَه پَنج et دَه پَنجی (suff. ی) n. c. opp. ده ده s. ده دهی, aurum vel argentum improbum, numus adulterinus (زر قلب وناسره) B.; سیم وزر غیر خالص کمعیار Bh., e. g.: شیخ نظامی از هفت پیکر ☆ بس منست اینکه در سخن سنجی ☆ ده دهی زر دهم نه ده پنجی ☆ وله ایضا ☆ عمه راه او خـود پر از گنج بود ☆ زر ده دهی سیم ده پنج بود F. Lex. persica solam vocem ده پنجی offerunt, sed dici etiam ده پـنـج eadem significatione probat versus poetae نظامی modo e lex. F. allatus; cf. etiam infra ده ده et ده دهی.

دَه تاس n. c. calcei (نعلین), e. g.: ابو المعانی در نعت شریف ☆ کرد ده تاس رهگذار ترا ☆ زیور تاج دولت علا F.

دَه چَند ten-fold; ten times as much, unde ده چندکی ten-fold (a word with which they return a salutation) Shaksp.

دِهچَه (suff. چه) ling. Dilemitarum: agricola (دهقان); 2) subditus (رعیت) B.

دَه حَواس n. c. quinque exteriores et quinque interiores sensus B. in app.

دِه خان n. c. gubernator vel tribunus pagi M. ex Ll.; cf. ده خدا et دهدار.

a. p. دَه خَتنی (suff. ی) n. c. met. decem digiti B. in app.

دِه خُدا coll. دهخان dominus vel praefectus (کدخدا ورئیس بزرگ) pagi B.; cf. دهدار et Not. et Extr. t. IX, 218, 7, coll. 161, not. 3, Gul. 185, 20.

دَه دادَن (decem *digitos* dare) *met.* convitiari (سوکمك); 2) obloqui, contradicere (قارشو); 3) execrari, detestari (نفرین سویلمک) F. sine exemplo.

دِه دار n. c. praetor paganus (سر کردهٔ رعایا ومزارع) *B.*; cf. Not. et Extr. t. IX, p. 217, 14 et 161, not. 1.

دَه دِرَم شَرعی duo تولہ et octo ماشہ et decem grana (جو) cum dimidio *B.* in app.; cf. supra دویست درم شرعی.

دَه دِلَه (suff. ه) n. c. (decem cordium) *met.* infidelis, inconstans (بی وفا وهر جائی); 2) amator libidinosus, quovis momento aliam amore prosequens (بو الهوس); 3) vir strenuus, fortis; 4) *sensu myst.*: is, qui fidem in rebus divinis quovis momento mutat et alias sectas sequitur *B.*; cf. دو دله.

دَه دَه et دَه دَهی et دَهی (suff. ی) n. c. opp. ده پنجی, aurum purum, probum (زر بی عیب وخالص) *B.*; ودر هند باره بانی گویند از آئین اکبری معلوم شد ومجد الدین علی قوسی نوشته که زری که ده مثقال آن در کوره برند از غایت خلوص هیچ ازان کم نشود وبهمان وزن بر آید *Bh.*; cf. supra ده پنجی.

دَهر tempus, aevum (زمانه) Gl. Sch.; 2) mundus (دنیا) *B.*; 3) regnum quoddam (مُلکی) Gl. Sch. Inde دهرِ سفید دست *met.* tempus iuvenile (روزگار جوان) *B.* in app.; دهرِ کاسه گردان *met.* aevum, mundus (دنیا وروزگار وعالم سفلی) *B.*; دهر نکوهی n. c. querela ob fortunam adversam, maledictio in tempus et astra (شکایت دنیا کردن وبد او گفتن) *B.*

دَه رَگَه (suff. ه coll. رگ, vena) n. c. *met.* valde strenuus, audax; 2) experientia edoctus (کار کرده); 3) zelotypus (صاحب غیرت); 4) illegitime natus (حرامزاده) *B.*

دَه روز n. c. *met.* dies definiti, tempus exiguum (ایام معدود ومدت قلیل ده روز منسوب بوی) *Bh.*

دَهرَه i. q. بُرغه securis falcata; 2) falx messoria (داس); 3) gladius parvus et anceps mucrone tenui et acuto (شمشیری است کوچك ودودمه وسر آن مانند سر سنان باریك وتیز می باشد) *B.*; 4) instrumentum ferreum, quo equorum ungula secatur *F.* sine exemplo. Inde دهرهٔ صبح *met.* lux aurorae *B.*

دَه ریش n. c. (decem barbae) *met.* barba densa et prolixa alias etiam بلمه ریش dicta, e. g.: کمال اسمعیل در حق کمال خجندی ☆ آن ملحد خجندی ریش بزرگ دارد ☆ از غایت بزرگی ده ریش میتوان گفت *F.*

دَه زَبانی (suff. ی) n. c. *met.* loquacitas; 2) quae quis dixit non servare (بر حرف خود ثابت نبودن) *Bh.*

دَه سال n. c. decem anni; *met.* planetae *B.*

e. دَهسال ling. gr.: fluctus (موجه) maris maximus *B.*

دَهِستان nom. urbis cuiusdam (شهری) *B.* in Taberistania, coll. H. Sam. 96, 11, et 213.

دِهِستان (suff. ستان) terrae tractus, in quo sunt pagi (از علاه شهرستان), e. g.: ☆ سلیم ☆ متاعی هرکه دارد رو باین بازار می آرد ☆ محبت شهر وبر اطراف او علاه دهستانست ☆ عبد الله هتفی ☆ عدالت کنان بر دهستان ودشت ☆ بهیجا زبازرگان میگذشت *Bh.*

دِهِش (suff. ش coll. دِه a v. دادن) largitio, donum, liberalitas, generositas (دادن وهمت وبخشش وعطا وکرم) *B.*, coll. نیکی دهش n. c. donum bonitatis i. e. gratia Chr. Sch. 42, 203.

a. دَهشَت admiratio, stupor (حیرت وهراسیمگی وابنعربی است), qua significatione cum verbis کردن et خوردن ,بردن coniungitur *Bh.*; cf. Gul. 186, 7; fear, terror; unde دهشت انگیز adi. c. horrible; دهشت ناك (suff. ناك) alarming *Shaksp.*

دَهَشت *B.* et sec. *F.* et *SHL.* دَهِشت unanimitas, concordia; 2) praestantia, qua quis unicus est et incomparabilis (یکجهتی ویکرنگی ویکانگی یکتائی وفرید عصر) *B.*;

ابو: F., e. g. كذا فى تحفة الاحباب المعانى ☆ شده مشهور عالم با دهشت عشق روح افزا ☆ كه بر سر برده كار عاشقى با درد حسرت‌را F.

دِهِشتَه i. q. دِهِش q. v. Est vocis forma vulgaris et poetica: بخشش وعطايا معناسنه در تصرفات عامه قبيلندندر وشعرا شعرلرنده ايراد ايلميشلر در بيت ☆ نباشد كس چو تو فرخ سرشته ☆ عجب نبود زتو لطف دهشته F.

دِهِشوَر (suff. ور) qui largitur, donat, homo liberalis (خداوند بخشش كه بتازى ذو الجود گويند) Gl. in Des.

دِهقان a. p. s. دِيهقان pl. دَهاقين forma arab. vocis persicae دهگان eadem significatione *B. Bh.*, quam tamen alii docente lex. *F.* auctore ex ده خان ortam dicunt et interpretantur „dominus vel praefectus pagi", qua significatione etiam teste *Kam.* et *Dj.* in Freyt. lex. in arabica lingua usitata vox est coll. etiam illius vocis interpretatione Beidhavii in Corani Sur. III: الدهقان رئيس القرية ومقدم اصحب الزراعة وهو معرب انتهى, quae legitur in lex. *F.* Inde دهقان پير *met.* a) vinum vetustum *B. Bh.*, b) chronologus, historiae peritus (كنايه از مورخ) *Bh.*; cf. دهگان 3; دهقان خلد *met.* angelus رضوان, qui est custos paradisi *B. F.* Falso *M.* ex *F.* „Muhammed propheta", in quo lex. tamen nil aliud legitur, quam: حضرت رضوان عليه السلام كه خازن جنت دخى دهقان نورد n. c. ديرلر كذا فى شرفنامه liber chronologicus vel historicus (كتب تاريخ) *B.* in app.

دِهقانى (suff. ى auctum مزيد عليه *Bh.*) i. q. دهقان *Bh.*, paganus, agricola (كويلو) *F.*, e. g.: از نظمى ☆ نيايد كار بد از مير اصل زاده ☆ نباشد آدمى دهقانى زاده *F.*; 2) i. q. دهگنى agricultura *B.*

دِهَك (suff. ك) n. dim., pagus parvus *F.*

دَهگان دَهگان in tens *J.*

دِهگان (suff. گان ut in بازارگان *Bh.*) paganus s. vicanus; 2) *met.* rusticus, agricola (مزارع); 3) chronologus, historiae peritus (مردم تاريخى وتاريخ دان) *B.*, *quod in Persia agricolae in regum persicorum historia versati erant* (دهگان مركب از ده وگان كه كلمه نسبت است از عالم بازارگان پس معنى تركيبى آن منسوب بديه باشد كه عبارت از روستائى است ومجاز بر زارع اطلاق يافته وچون اكثر دهاقين عجم تاريخ پادشاهان عجم ميدانستند بمعنى مورخ هم مستعمل شده ولهذا حكيم فردوسى وخواجه نظامى قصدا به پيم دهقان نسبت داده اند *Bh.*; دهگان مزارعه ومورخه ديرلر معربى دهقاندر *F.* ex Fg. sine exemplo; cf. supra درج دهقان.

دَهگانى genus monetae aureae antiquis temporibus usitatae *B.*; بر نوع آلتوندر *F.* sine exemplo.

دِهگانى (suff. ى) i. q. دهقانى paganus, agricola *F.* sine exemplo; 2) agricultura (دهقانى وزراعت كردن) *B. F.* sine exemplo.

دِه گَر (suff. گر) a villager *J.*

دَه گَزى (suff. ى) of ten cubit's length *J.*

دِه كِيب fructus allio similis, qui cibo incoquitur; 2) dominus vel praefectus pagi (دانه كه صرمساغه بكزر بر اوتدر بشورب بيرلر ومقدم جماعت وخواجه قريه) *F.* ex شرفنامه et المحمودى sine exemplo. Vox dubia videtur.

دُهُل tympanum (ar. طبل) *F.* hind. ڈھول dhôl (a large drum *Shaksp.*) *Bh.* Inde دهل باز n. c. tympanotriba (طبل باز) *F.*; دهل دريده adj. c. *met.* dedecore affectus, infamiae expositus (رسوا شده) *B.*; cf. versus poetae نظامى infra sub دهل بر در خويشتن زدن e lex. *Bh.* allati et رند دهل دريده; دهلِ دو رويه a double drum opp. دهلِ يك رويه a single drum *J.*; دهل زدن et دهل نواختن tympanum pulsare, unde دهل زن et دهل نواز n. c. i. q. دهل باز *Bh.* *B.* et phrases: دهل بر در خويشتن زدن

met. aemulum inquirere (طلب حریف کردن), e. g.: خواجه نظمی ☆ صبح بلبلان‌را دریده دهل ☆ زنامحرمان روی پوشیده گل ☆ چه دانی که من خود چه فن میزنم ☆ دهل بر در خویشتن میزنم ☆ دهل زن چو شد بر دهل خشمناك ☆ بر آورد فریاد از آب وخاك *Bh.*; دهل به بالای بام بردن *met.* i. q. نوبت نواختن q. v. infra s. v. نَوبت, e. g.: میر خسرو ☆ کرد چو شب نوبت خودرا تمام ☆ صبح دهل برد ببالای بام *Bh.*; دهل زیر کلیم زدن *met.* rem valde divulgatam occultare (پنهان کردن امری که بغایت آشکارا باشد) *Bh.* et بیدهل رقص n. c. *met.* a) is, qui non opportune verba facit, b) impudens, effrons (شوخ چشم) *Bh.* sine exemplo.

دِهلو et دِهلی Delhi, metropolis Indiae nota *Bh.*, hind. دِلّی dicta *B.* in app.

دَهلَه *B.* et sec. al. دُهلَه *F.* genus plantae spinosae magnum et amplum terram attingens, alias etiam كَوَن dictum *B.*, e. g.: استد لحنیفی ☆ بسر پشت اکر خوار کشی همر دنح ودهله ☆ بهتر که زنهان طلبی ناسره کهله *F.*; 2) pons (پل ar. قنطره) *B.* In lex. *F.* pro قنطره falso legitur قندره (بعض نسخده قندره دیدکلری اوتدر) *F.*

دِهلیز p. a. *Bh.* et ar. دَهلیز *F.* pl. دَهالیز, spatium inter portam et mediam partem domus, i. e. atrium, vestibulum (راهی که از در خانه تا حد صحن خانه است) *B.* in app.; ما بین در ودروازه واندرون سرای *SHL.*; قپو ایله او اراسنده اولان اوزون یر اوستی مسقف اولسون کرك اولمسون وایکی قپو ارالغنده دیرلر *F.*; 2) tentorium magnum خیمهٔ بزرگ Samachsch. p. 29, 14, ed. Wetzstein, coll. H. des Sult. maml. t. I, 1, 190, not. 72, ubi Quatremère pluribus de hac voce accurate disputans hasce significationes exemplo probatas constituit: a) „une salle d'entrée, un vestibule“ et *interdum sensu latiore*: b) „une chambre, une salle“ et *si de castris sermo est*: c) „la partie antérieure des tentes, ou la première tente, celle où le sultan se tenait d'ordinaire pour donner ses audiences“; cf. etiam Chr. Sch. 10, 129.

دِهلیزه (suff. ه) i. q. دهلیز *Bh.*

دِهلیزی (suff. ی) *met.* rumores incerti, falsi (سخنان اراجیف وبی محصل) *B.* et *Bh.* ex رشیدی sine exemplo, qui tamen animadvertit, hanc significationem non tribuendam esse soli voci دهلیزی sed huic cum سخن coniunctae (وصحیح سخن دهلیزی نه تنها دهلیزی) *Bh.*

دَهْم arbor vel frutex, cuius lignum comburendo suavem odorem emittit (درختی وبوتهء غار است وآنرا بعربی شجرة الغار گویند) *B.* laurus; cf. ده مست.

دَهُم (suff. م) num. ord., decimus.

دَه مَردَه (suff. ه) adi. c. ad decem viros pertinens *res*, i. e. *met.* multorum virorum (هر چیز منسوب بده مرد که کنایه از بسیار مرد است), ut dicunt, e. g. زور ده مرده robur multorum virorum; جام ده مرده poculum multis viris sufficiens (زوری وجامی که بمردم بسیار کفایت کند) *Bh.* Inde ده مرده کار میکند multorum virorum opus solus conficit (در مقامی گویند که یك کس کار بسیار کس کند) *Bh.*; ده مرده گوی adi. c. *met.* a) verbis abundans, loquax (پر حرف وبسیار گوی), b) futilia loquens (هرزه گوی چه گفتن بسیار دال است بر هرزه گوی) *Bh.*

دَه مَست i. q. دَهْم laurus *B.*, cuius lexici auctor vocem ex ده et مست compositam dicit et significare i. q. ده نفر مست. In lex. *F.* legitur دَهمَست et دَهَشت.

دِهِ مَسکینِ اِدریس a. p. *met.* paradisus (بهشت عنبر سرشت) *B.*

دَه موبَد n. c. sacerdos quidam ignicolarum sic descriptus: کسی گویند که تولیت وخدمت آتشکده کند ودر راه خدا از اغنیا چیز گرفته بارباب استحقاق رسانند Gl. in Des.

دَهُمی s. دَهُمین (suff. ی et ین) i. q. دَهُم decimus *C.*

دَهَن s. دَهان B. Bh. s. دَهون Bh. os, orificium (ترجمه فم). Coniungi solet cum verbis شکستن ,شستن ,دوختن ,باز کردن, وا کردن et گشودن B., coll. دهن از هم گشادن os aperire Gul. 187, l. ult. Inde دهنِ پشت met. foramen podicis, anus B.; دهن بند n. c. id, quo os alicuius vinciri potest, sive sit amuletum (تعویذ) sive aliud quid Bh.; velamen *mulieris foras prodeuntis* (ar. لثام) F., a muzzle J.; دهن بوس n. c. os osculans Bh.; دهنِ تیر crena [cuspis?] sagittae C.; دهنِ تیغ met. acies gladii (دم تیغ) Bh.; دهن خوانی n. c. convincere (الزام دادن), e. g.: رفیع واعظ ✿ عشق مرا چه غم زدهن خوانی رقیب ✿ سیمای آتش از دم حداد نشکند, coll. alio versu poetae cuiusdam: قلندر مشربم گردیده ملك فقر تسخیرم ✿ دهن خوانی کند بر پادشاهان رنگ وزنجیرم Bh.; cf. etiam B. s. v. ترانه 3; دهان دَرِه s. دهن دره n. c. oscitatio (خمیازه) B.; دهان دَریدَه Bh. s. دهن دریده adi. c. met. a) vana et futilia loquens (هرزه چانه وياوه گوی); b) impudens (بی شرم) B.; دهانِ ضَیغَم met. primum punctum (نقطه) in leone, signo zodiaci B.; دهان گیر n. c. is, qui os hominis vincit, ne futilia loquatur (آنکه دهان مردمرا از پوچ گفتن به بندد) Bh.; دهنِ مُهره دار met. os, cuius dentes integri sunt (که دندانهای آن بجا باشد) B. in app. SHL.; بی دهن n. c. is, qui verba facere non potest (که بر گفتار قدرت نداشته باشد) Bh.

Phrases:

دهن بَآب کَشیدَن os lavare (وضو کردن) Bh.

دهان باز ماندَن met. attonitum, perculsum manere (حیران وسراسیمه ماندن) Bh.

دهان پر آب گَشتَن met. avidum fieri, appetere (حریص شدن وطمع کردن) Bh.

دهن تر کَردَن c. به r. sciscitari rem (استفسر کردن) Bh.

دهان تَلخ بودَن c. از r. met. queri, querelas facere (گلهمند بودن) Bh.

دهن چیزی داشتَن aptum, convenientem rei habere (استعداد ولیاقت آنچیز داشتن) Bh.

دهن شیرین شُدَن met. largitione corrumpi, conciliari Bh.; cf. infra دهن کسی شیرین کردن.

دهن غُنچَه کَردَن met. os colligere (گرد آوردن) ad clamandum, osculandum, simil. Bh.

دهن کسی شیرین کَردَن s. دهنِ کَسی بَستَن met. largitione corrumpere, conciliare alqm (رشوت دادن وراضی ساختن بچیزی) Bh.

بَر دهن زَدَن os percutere Bh.

دَر دهن اُفتادَن met. diffamari (رسوا شدن وآوازه گشتن بزبونی وعیب) Bh., coll. در دهن عام افتاد met. divulgatus aut celebratus est (شایع اولدی ودخی شهرت بولدی) F.

دَر دهن زَدَن i. q. بر دهن زدن Bh.

دَه اَنگُشت بَر دهن گِرِفتَن B. s. بدهان pro بر دهن posito Bh. met. debilem, impotentem esse; 2) se demittere, submittere; 3) gemere, lamentari (عجز وتضرع وزاری کردن وفروتنی نمودن) B. et in appendice; غایت عجز وفروتنی کردن واین شیوه هندیانست Bh.

دَهناد series, ordo, dispositio (نظم ونسق در کارها) Gl. in Des. B.

a. دَهْنَج s. دَهْنَج forma arabica vocis persicae دهنه i. q. دهانه 3 B.; gemma similis smaragdo, molochites Freyt.

دِهَندَگی (coll. دهنده 1 suff. ی) largitio, liberalitas J.

دِهَندَه et sec. F. دَهنده part. praes. verbi دادن, dator; 2) qui se prostituit puer vel femina, prostibulum (مفعول ومستعمل اوغلان ویا عورت), e. g.: میر نظمی ✿ شده

از دست عالم زر کشنده ✿ که نبود همچو
او هیز دهنده *F.*

دَهَنِ فَرَنگ i. q. دهنهء فرنگ *Bh.*

دَهَنَه i. q. دهانه *B.*

دَه نُه n. c. nonaginta (نود ar. تسعین); 2) *met.* coll. هم هفت et ده پانزده ornatus, ornamentum (زیور وآرایش) *B.*, e. g.: خاقانی ✿ موکب شاه اختران رفت بکاخ مشتری ✿ شش مه داده ده نهش چرخ دوازده دری *Bh.* et *F.*, in quo tamen pro چرخ legitur فضل; 3) deminutio, detrimentum (نقصان کردن); 4) duae res qualitate et quantitate fere aequales (هم دو چیزرا نیز گویند که در کیفیت وکمیت نزدیک بهم باشند) *B.*

دَهَنَهء فَرَنگ i. q. دهانه 3 q. v. *B.*; سنگی که از ادویه چشم است وآنرا زنگار معدنی نیز گویند *Bh.*; cf. دهن فرنگ.

دَه نیم n. c. monetae genus obsoletum, quatuor aspris aequans (درت اقچه اغوری) (قدر بسم نوع اقچه در) *F.* sine exemplo; tax of 5 per cent *J.*

دهو nom. montis alti prope سرندیب, *in quo Adamus ex paradiso expulsus vixisse dicitur, cuius vestigia ibi etiam reperiri fabulantur F.* ex شرفنمه sine exemplo.

دِه وَدار (a v. دادن et داشتن) n. c. i. q. دار وگیر q. v. (دار وگیر وکر وفر) *B.*

دِه وَگیر n. c. i. q. داد وستد q. v. *B.* in app.

دَهون i. q. دهان s. دهن os, orificium, e. g.: عبد القادر نائی ✿ آنکه مدح شاه خواند از دهون ✿ از دهانش بوی مشک آید برون *Bh.*, quo tamen versu in lex. *F.* significatio locutionis از دهون خوندن „memoriter recitare" probatur; 2) memoria, memoria tenere (حفظ وباد ودر حفظ داشتن); 3) memoriter recitare alqd (چیزرا از بسم خواندن) *B.*; بتزیش اورا حفظ خوانند واز بر نیز *SHL.*

دَهوَه i. q. دهله *F.* sine exemplo et *C.* Mendosa lectio videtur.

دِه ویران (pagus vastatus) *met.* mundus; 2) corpus humanum *B.* in app.

دَه هزار et دَه هزاران n. c. (decem mille) lusus quartus in Nerdiludio, etiam nomine داو هزار notus, quae tamen vitiosa est denominatio (لیکن غلط است) *B.*

دَه هفت n. c. nom. monetae (درمی وزری) antiquis temporibus usitatae *B.*

دَهی (coll. دَه decem suff. ی) i. q. دَه دَه s. دَه, e. g.: حیاتی گیلانی ✿ همه در دهی دامنش زرست ✿ همه در کیسداش نقود عیار *Bh.*

دِهید 2 ps. pl. imp. verbi دادن, quod significat dare et *met.* percutere, verberare (امر بدادن باشد یعنی بدهید وامر بزدن هم هست یعنی بزنید) *B.*, de quo plura v. supra s. v. دِه 2.

دهیده mutuum donum, s. quod fit a duabus partibus (ایکی طرفدن واقع اولان عطا وبخشش) *F.* sine exemplo; 2) bellum, pugna (جنگ ومحاربه) *F.*, allato hoc versu poetae cuiusdam: دهیده حاضر وآماده بودند ✿ چو راه جنگ وکین بگشاده بودند *F.* Vox ad ده imp. v. دادن referenda videtur, nisi forte mendosa est lectio.

دَه یَک n. c. decuma pars (بمعنی عشر است که از ده حصه یک حصه باشد) *B.* in app.; cf. ده یوده.

دِهیم i. q. دیهیم *F.* ex المجمع sine exemplo.

دِهین et sec. *C.* دَهین colostrum (سود اغزی که غله دخی دیرلر) *F.* sine exemplo.

دَهینَه i. q. دهین colostrum; 2) i. q. دهنه q. v. *F.* sine exemplo. In lex. *C.* legitur دهینز et دَهینَه i. q. دهینه 1.

دَه یُوِید [*ô*] n. c. i. q. ده 3 praecipere, quod fas et interdicere, quod nefas est (امر معروف ونهی منکر) *B.*

دَه یوده i. q. یک ده decuma pars *B.* *F.* sine exemplo.

دَی (cf. Δημα = دی مه, pâzend. daë, phlv. din, zend. dadhvâo, *gen.* dathushô, i. e. qui creat, creator, coll. Burnouf comm. I, 324, Bopp. vgl. Gr. 992, 1094 et 1096, Windischmann Fortschr. d. Sprachenk. 17 et Benfey Monatsn. 30 sqq.) nom. mensis X. anni solaris, quo sol in signo capricorni (جدی) versatur, primi nimirum mensis hiemalis i. e. Decembris *B. F.*, e. g.: امیر خسرو ☆ بجان میداد راحت دیدن از وی ☆ چو برف اندر تموز وشعله در دی *F.*; cf. etiam supra p. 588 versus s. v. جلوه دی ex *F.* allatus; 2) nom. diei IX cuiusvis mensis persici, quem diem mensis دی Persae festum agunt; 3) nom. genii (ملك), qui praeest rebus et negotiis, quae mense دی et diebus دی بمهر et دیبادین et دیبآذر dictis peragenda sunt *B.*

دی (s. ह्यस् [gr. χθές, lat. heri pro hesi] = z. zyô, p. diya) dies praeteritus, hesternus; heri (روز گذشته) *B. Bh.*; چنانچه دوش شب گذشته ودی روز ودی شب نیز گویند *Bh.*

e. دَیاقودا ling. graeca: potus e capite (از پوست خشخاش) non vero e semine (تخم) papaveris coctus *C.* Conferendum videtur gr. κώδεια s. κωδία.

a. دِیانَت observantia religionis, pietas. Inde دیانت دار n. c. s. دیانتگر (suff. گر), qui religionem observat, pius *Bh.*; honest, just, conscientious *Shaksp.* et دیانت داری s. دیانت گری (suff. ی) nom. abstractum *Bh.*

دَیانُوش [ó] nom. trifurum (مهتر دزدان), qui tempore وامق et عذرا multa furta et latrocinia terra marique fecerunt; 2) sec. al. i. q. دانوش q. v. *B.*

دَیانیدَن caussale verbi دیدن *C.* ex G.

دیب portus quidam maritimus (بندری) indicus *B.*, qua significatione haec vox ad s. द्वीप, hind. دیپ (an island; a region or clime of the earth *Shaksp.*) referenda videtur.

دِیبا [ê] coll. دیباه et دیباج pannus sericus versicolor (قماشی از حریر الوان) *B.*; جمعه معروف نفیس *Bh.*; brocade *Shaksp.*; 2) *met.* conspectus formosorum (دیدار خوبان) *B.* Inde دیبا باف n. c. s. دیباجی (suff. ی coll. دیباج) s. دیباگر (suff. گر) textor sericarius *B. Bh.*; دیبا روی adi. c. epithet. amatae (از اسمای محبوب است), e. g. ماه دیبا روی *Bh.*; دیبای پخته در پخته genus panni serici, cuius stamen et subtemen non crudum (خام) *B.* sed aureum vel argenteum est (نوع دیبا بس الجمع (در که تار وپودی سیمی وزر در) *F.* ex sine exemplo; دیبای شب افروز et دیبای تافته genus panni serici hind. شب اندر روز (*ital.* taffeta) dictum *B.*; cf. تافته. Adde phrasin: دیبا هرچند کهنه شود پاتیانه نگردد pannus sericus versicolor, quantumvis vetustus sit, pedem in ahenam non immittit, i. e. non lavatur *met.* nobilis stirpe et ingenuus, licet pauper sit, vilis esse nequit, e. g.: ابو المعانی ☆ بدی نباید زمردم زاده هرگز ☆ نگردد پاتیانه کهنه دیبا *F.* et دیبی شوستر داشتن *met.* varios colores habere (رنگهای گوناگون داشتن) *B.* in app.; in quo tamen pro شوستر legendum videtur شوشتر.

a. دِیباج, syr. ܕܝܒܘܓ, forma arabica persicae vocis دیبه i. q. دیبا *Bh.*, unde دیباجی (suff. ی) i. q. دیبا باف *B.* q. v. s. v. دیبا.

دِیباچه et دِیبچه [ê] (suff. چه) nom. diminut., pannus sericus versicolor parvus (دیبای کوچک); 2) id, quod in fronte libri scriptum est, praefatio, a verbis coloribus distinctis sic dicta (آنچه در اول کتابها نویسند باعتبار سخنان رنگین) *B.* in app., qua significatione etiam vox ar. دیباجة, e persica lingua desumta, usitata est. Inde دیباچه بند n. c. compositor exordii, inchoans *M.* ex IK.

دَیبادین s. دَیبَدین *B. F.* n. c. epith. Dei, coll. hoc versu Schahn.: چو پیدا شود افسر دیبدین ☆ بکام تو بادا زمان وزمین *F.*; 2) nom. genii (فرشته) cuiusdam; 3) nom. diei XXIII cuiusvis mensis solaris, quem diem mensis دَی Persae festum agunt. Hoc die precari, ut malum

Satanae arceatur et prolem a Deo petere optimum ducunt; 4) sec. al. est nomen diei XXVIII cuiusvis mensis solaris *B.*; cf. دَی.

تَیباذَر et sec. *F.* دیبادر nom. diei VIII cuiusvis mensis solaris, quem diem mensis دَی Persae festum agunt. Hoc die benefacere egentibus suae et filiorum sanitatis impetrandae caussa et bona apprecari (دعا کردن) optimum est; 2) nom. genii (ملک), qui praeest rebus, quae illo die aguntur *B.*; cf. دَی, cum qua voce compositum videtur; sleepy *J.*

دیبار i. q. pers. سور q. v. (ترجمهٔ سور باشد) *B.* in app.; nuptials: a banquet, feast *J.*

دیبال nom. viri cuiusdam, qui castellum (قصبه) in regno پنجاب exstruxit, quod دیبال پور nominatur *B.*

دیباوَند cognomen regis طهمورث, significans i. q. تمام سلاح „perfecta armatura" *B. F.* ex *Fg.* sine exemplo. Alia forma vocis دیوبند videtur.

دیبهٔ s. دیبَه [é] forma aucta vocis دیبا (مزید علیه) *Bh.*, eadem significatione, ex qua ar. دیباج ortum est *B. Bh.*

دیبدار [é] coll. hind. دِیبدَر i. q. دیودارو q. v. (صنوبر هندی) *B.* Alia forma vocis دیودار.

تَیبَدین i. q. دیبادین *B.* Forma decurtata.

e. دیبرجاس pronuntiatione ignota, ling. graeca: i. q. دیفروجاس *B.*

دَی پَس socius, comes itineris (یولداش); 2) figura, pictura, forma (تصویر وصورت) *F.* sine exemplo; (i. q. دیس; 2) forma; 3) similis *C.*) Vox dubia videtur, fortasse pro دیس falso lecta.

a. دیبَق forma arabica vocis persicae دیبَه *B.*

دَی بَمهر n. c. epith. Dei; 2) nom. genii (فرشته) cuiusdam; 3) nom. diei XV cuiusvis mensis solaris. Est dies fortunatus, quem Persae mense دَی festum agunt, quo benefacere egentibus et adire reges et principes optimum ducunt. Hoc die figuras ex argilla vel massa farinacea conficiunt, quas in viis expositas ut reges honorant et deinde comburunt. Eodem die Ferîdûn uberibus leaenae ablatus est et vaccam conscendit et Zoroaster ex Irân egressus est *B.* Falso *C.* دیبهم et دیبهمن et دیهم.

a. دَیبوذ s. دیبوذ v. s. v. دو بود. Falso in lex. *F.* legitur etiam دیبور eadem significatione.

دیبَه [é] i. q. دیباه, ex quo decurtatum et ar. دیبق ortum est *B.*; cf. Chr. Sch. 28, 28. Inde دیبهٔ خسروی a) i. q. گَنج دیبه i. e. nom. tertii octo thesaurorum regis خسرو پرویز *B. F.*, b) nom. melodiae (لحن) cuiusdam Bârbudi citharoedi regis خسرو *F.*, e. g.: میم نظمی ۞ چو آغاز کرده در آن شیروی ۞ که آهنگ کرد دیبهٔ خسروی *F.*

a. دِیَت pretium, quo expiatur caedes (خون بها), sed in persica lingua *abs.* significatione „mulcta" (جرمانه) usurpatur et cum verbis خواستن, بودن et دادن coniungi solet *Bh.*

a. p. دَیجور obscurissima *nox;* caligo noctis (شبی که بغایت سیاه وتاریک باشد) *B.*, in pers. lingua دیجور pronuntiatum *F.*; غایت تاریک ونیز تاریکی شب *SHL.*; قرا کوکیجه‌یه صفت استعمال اولنور *F.*, e. g.: مسعود سعدی سلمان ۞ آخر ای آفتاب روز افزون ۞ کی دهد صبح این شب دیجور *F.* In Freyt. lex. legitur: دَیجور terra, pulvis.

دید 3 ps. sg. verbi دیدن; 2) n. a. conspectus, spectatio (نظاره وتماشا) *Bh.*, coll. اهل دید *met.* viri usu, prudentia praediti Pend. 114, 5; 3) in comp. i. q. دیده, qui vidit s. expertus est *F.*, e. g. پاک دید qui purum, sanctum vidit, purissimus Chr. Sch. 43, 206; ضرر دید damnum expertus *F.* Inde دید بازی n. c. a) looking about one, taking air, b) reconnoitering *Shaksp.*; دید وباز دید

s. دید ووا دید congressus, occursus (بملاقات رفتن) *Bh.*; interview *Shaksp.*

نَیدا non manifestus, occultus, perditus (نا پیدا وگم شده) *B.*

دیدار (suff. ار) conspectus, spectatio (رویت مرادف دیدن که *B.*; (ورخ نمودن ودیدن ترجمه نظاره است *Bh.*, coll. hoc versu Schahn. : اگر هست خود جای گفتار نیست ☆ ولیکن شنیدن چو دیدار نیست *F.*; 2) visus, vis videndi (بینائی وقوت) *B.*, e. g. : حکیم قطران ارموی ☆ (باصره دیده فضلرا توئی دیدار ☆ خانهٔ جودرا توئی بنیان *F.*; 3) oculus (چشم); 4) vultus, facies (رخ وروی وچهره) *B.*, qua utraque 3 et 4 significatione in hoc versu حکیم سنائی poetae legitur : زدیدارت نپوشیده است دیدار ☆ ببین دیدار اگر دیدار داری *F.*; 5) palam existens (پیدا وپدیدار) *B.*; پدید وهویدا Gl. Sch.; آشکارا *Bh.*, qua significatione fortasse ex پدیدار est vox decurtata (واین میتواند که مخفف پدیدار باشد) *Bh.*, ut in hoc hem. Schahn. : چو گودرز زان دشت بخداثی که دیدار گشت Gl. Sch., coll. : او [*F.*م] زعطسهٔ خوك ☆ موشرا کرد در جهان دیدار, qui sec. *Bh.* est versus poetae کمال اسمعیل, sec. *F.* autem poetae حکیم خاقانی. — Inde دیدار بینی n. c. ludus amatorius, deliciae amatoriae (عشق بازی), quae duplicis sunt generis, unum castum پاکبازی alterum libidinosum هوسبازی vel etiam کار هرزه کاری et sermone sodomitarum دیدار بینی dictum, e. g. : اشرف ☆ پای بست مطبخ عالم سفلی بعلوی کی رسد ☆ هرزه کاری دیداری ; *Bh.* دیگر ودیدار بینی دیگر است (suff. ی) oculo cernendus, de magno aquae fluxu (جریانی زیاده اولان صو), e. g. : ابو المعنی ☆ درد عشقم کجا شود پنهان ☆ اشک چشم چو جوی دیداری *F.*; worthy of being seen, fair *J.*

دیدان primus mensis hyemis (اوّل قیش آیی بو لغتی نعمة الله بو معنایه ذکر ایلمش غلبا اسم جامد در) *F.* sine exemplo. *C.* Num forte mala lectio pro دَیماه inensis Dai s. primus hyemis?

دیدبان n. c. i. q. دیده‌بان speculator *B.* Inde دیدبانی (suff. ی) observation, watching *J.*

دیدگاه s. دیدگه i. q. دیده‌گاه (که میتواند درینجا نیز لفظ دید بدون ها بود همچو در لفظ دیدبان) *Bh.*, coll. hoc versu Schahn. : ☆ چو از دیدگه دیدبانش بدید سوی زابلستان فغان بر کشید *Bh.*

دیدن imp. ببین (z. بین) dt cognat. cum s. rad. दीधी, धी, *IC.* win) videre, spectare (ar. رویت) *F.*, et videre alqd ab alquo c. از p. *met.* significat : sperare, exspectare alqd ab alqo, e. g. : از بهر آنکه ازو چیزی نبینند ونفعی نگیرند Fleischer Ali's Spr. 13, 8, coll. supra p. 306 بیند et بینند et versu s. v. بیند e lex *F.* allato; 2) et دیدنی کردن s. دیدن کردن s. وا دیدن *met.* congredi, occurrere (بملاقات رفتن) *Bh.*, unde شاه دیدن „regem videre“ significat i. q. praesentem adesse regis venerandi caussa H. Mong. t. I, 230 l. ult. et not. 71. Inde دیدنم آرزد dignus sum, quem videant (شایان آنم که مرا به بینند) *Bh.*; پست دیدن *met.* deprimere se; بلند دیدن *met.* exaltare se *C.*

c. در i. q. simplex Wilk. in gloss. chrest.

c. وا i. q. simpl. 2 convenire, congredi *Bh.*

دیدنی (suff. ی) i. q. دید 2 q. v. (نظاره وتماشا) *Bh.*; 2) quod videndum, spectandum est *Shaksp.* Inde دیدنی کردن i. q. دیدن 2 congredi, occurrere *Bh.*

دیدوار perspicuous, visible *J.*; cf. دیده‌ور.

دیدوان n. c. i. q. دیدبان *C.*; unde دیدوانی an inspector of boats *J.*

دیده pl. دیدگان part. praet. v. دیدن, qui vidit, visus et coram visus, spectatus (مرئی ومشاهده شده) et in comp. i. q. دید qui vidit s. expertus est, e. g. امور دیده adj. c. rerum peritus, coll. al., ut

جهان ,باران دیده ,آتش دیده ,آب دیده ,سال دیده ,دریا دیده ,خواب دیده ,دیده al. *Bh.*, quae interpretatione non egent; 2) i. q. چشم visus, oculus *B.*; دیدن Gl. Sch. et signif. *met.* res quaevis oculo similis, ut foramen (سوراخ), circulus (حلقه) *Bh.*, de q. plura v. s. voce synonyma چشم et sec. al. pupilla oculi (مردمک چشم); 3) speculator (دیده‌بان) *B.*, ut in hoc versu Schahn.: غو دیده بشنید گودرز وگفت ✿ که جز خاک تیره نداریم جفت Gl. Sch.; 4) locus elatus, quo subsistit speculator, ut arbor alta, mons, simil.; specula *B.*, coll. hoc versu Schahn.: زدیده بیامد بدرگاه رفت ✿ زمانی بر اندیشه بد زین شگفت *F.* Inde دیده‌ء آهوی دشت *met.* color niger (رنگ سیاه) *B.* in app.; دیده باز n. c. qui circumspicit, *q. oculis ludens M.* ex Eb.; i. q. نظر باز *Bh.*; دیده بان n. c. coll. دیدبان et 3 دیده speculator (شخصی است که بر جای بلند مانند سر کوه وبالای تیر کشتی نشیند وهرچه از دور بیند خبر دهد ,ar. ربیئة) *B.* Gl. Sch., unde دیده‌بان چهارم د' چرم .s د' چارم رواق .s د' چارم بام .s منظر *met.* sol *B.* in app.; دیده‌بان عالم *met.* septem planetae; دیده‌بان فلک *met.* a) Saturnus, planeta *B.*, b) sol *B.* in app.; دیده‌بان کبود حصار *met.* a) Saturnus, planeta, b) quivis septem planetarum *B.*; دیده براه adi. c. exspectans (منتظر) *B.* in app.; د' مقعد .s د' قفا .s دیده‌ء پشت i. q. چشم پشت anus *B. Bh.*; دیده‌ء چون تخته جوهری *met.* a) oculus caeruleus (کبود), b) oculus caecus (نابینا) *B.* in app.; دیده دار n. c. i. q. دیده‌بان *B.*; دیده ریزی n. c. a fatiguing the eye *J.*; دیده‌ء سخت adi. c. *met.* impudens, effrons (بی شرم) *Bh. B.* in app.; دیده شور .s چشم شور n. c. i. q. چشم زخم *Bh.*; دیده‌ء سفید *Bh.* s. دیده‌ء کافوری n. c. *met.* caecus (نابینا) *B. Bh.*; دیده‌ء گاو a) i. q. گاو چشم nom. floris; buphtalmus, b) i. q. دبران i. e. stella fulgentior in signo tauri, alias عین الثور oculus tauri dicta, quae etiam est mansio quarta lunae *B.*, de q. v. Ideler Unters. p. 136. 141 et 287, c) genus uvarum, d) genus armaturae bellicae *B.*; دیده گاه n. c. locus, quo subsistit speculator *B.*; دیده کُنان n. c. *met.* animum attendens, considerans, meditans (کنایه از نگاه کردن وتامل نمودن در کاری) *B.*; دیده‌گه pro دیده‌گاه q. v. *B.*; دیده‌ء میم circulus parvus literae م (دائره خردی که در رسم خط در میان نهانه میم گذارند) *Bh.*; دیده‌وار i. q. دیده‌ور *J.*; دیده‌وان i. q. دیده‌بان *F.*; دیده ودانسته seen and known; knowingly, wittingly, purposely *J.*; دیده‌ء نرم i. q. چشم نرم 1 q. v. *Bh.*; دیده‌وَر (suff. ور) videns, perspicax (بیننده وواقف اسرار وخداوند بصیرت) *B.*; (بینا) *B.* in app.; صاحب بینش *Bh.*, unde دیده‌وری (suff. ی) visus, perspicacitas (بینائی) *B.* et دیده‌ور شدن *met.* perspicere (رسیدن بچیزها چنانکه هست ونظر انداختن چنانکه باید) *B.*; بی دیده adi. c. caecus (نا بینا) *Bh.* Cf. supra synon. چشم et vocabula cum چشم composita p. 576 sqq.

Phrases:

چشم آب دادن i. q. دیده آب دادن *met.* p. 574 *Bh.*

دیده بر حالِ کسی نداشتن *met.* non curare, non respicere res alicuius (اعتنا بحال او نکردن) *Bh.*

دیده بر داشتن *met.* exspectare (منتظر بودن) *B.*

دیده بر دوختن c. از i. q. دیده بستن *Bh.*

دیده بر کردن c. بر i. q. دیده گشادن *Bh.*

دیده برهم کردن s. دیده نهادن pro کردن posito, i. q. دیده بستن *Bh.*

دیده پریدن i. q. چشم پریدن oculus palpitat, micat (اختلاج); 2) *met.* desiderare, appetere (مشتاق وآرزومند بودن) *Bh.*

دیده بستن s. از پوشیدن دُ cum oculos claudere *Bh.*

دیده چون نستر کردن *met.* i. q. دیده سفید کردن *Bh.*

دیده رفتن *met.* oculis captum esse *Bh.*; cf. دیده گرفتن.

دیده سخت کردن et دیده روشن کردن c. بر *met.* i. q. دیده گشادن *Bh.*

دیده سرخ کردن c. به *met.* concupiscere (طمع کردن) vel sec. al. libidinose intueri (وبعضی بمعنی نگاه تیز کردن وبشهوت نگریستن نوشته اند واین بیت مولوی جامی سند آن آورده ☆ بهر گل رخ که کردم سرخ دیده ☆ کنون از هر مژه خونم چکیده) *Bh.*, coll. : مولانا هلالی ☆ از می شوق مست شد بلبل ☆ چشم خود سرخ کرد بر رخ گل *F.*; cf. چشم سرخ کردن p. 576.

دیده سفید کردن *met.* occaecare (نا بینا کردن) *Bh.*; cf. چشم سفید کردن p. 576.

دیده سیاه کردن c. به *met.* concupiscere (چشم دوختن مثل چشم سیه کردن) *Bh.*

دیده گرفتن از کسی oculis privare alqm (سلب کردن بصارت) *Bh.*; cf. دیده رفتن quod sensu intransitivo intelligendum est (لازم منه) *Bh.*

دیده گرم کردن *met.* i. q. چشم گرم کردن q. v. p. 576 (غنودن وخواب نرم کردن) *Bh.*; et دیده گرم شدن s. گشتن pro شدن posito, significatione intransitiva (لازم منه) *Bh.*

دیده گشادن c. بر oculos aperire *Bh.*

دیده کنان آمدن coll. دیده کنان animum attendere, rem considerare (نگاه کردن وتامل نمودن در کاری) *Bh.*

دیده نازک ساختن s. کردن pro ساختن posito, subtiliter intueri (بدقت نظر دیدن) *Bh.*

از دیده خواستن *met.* maxime desiderare, concupiscere (بسیاری خواهش) *B.* in app.

Alias phrases, in quibus synon. چشم pro دیده legitur v. supra p. 574 — 576.

دیدی [ê] pro دیدید, ut in hoc versu Schahnam. : که از من چه دیدی شما از بدی ☆ زکژی وتاری واز بخردی Gl. Sch.

a. p. دَیر delubrum monachorum, monasterium (معبد رهبان) *B.*; گنبدی که کفار دران پرستش کنند واین مقابل حرم بود *Bh.*; 2) apud Persas *abs.* i. q. گنبد fornix (وفارسیان بمعنی مطلق گنبد استعمال نمایند) *Bh.*, qua significatione docente lex. *B.* auctore in pehlevica lingua usitata vox est (وبزبان پهلوی گنبذرا دیر گویند) *B.* s. v. خورنه. — Inde دیر تنگ *met.* mundus (از عالم) *B.*; دیر خانه n. c. i. q. دیر 1) *B.*; دیر رند سوز *met.* mundus (بتخانه) *Bh.*; دیر سپنجی *met.* mundus, sic dictus, quod instar casae stramineae (سپنج) caducus est nec diu manebit *B.*; cf. دار سپنج; دیر مغان a) pyreum (آتشکده), b) i. q. بتخانه q. v. *B.* in app.; دیر مکافات *met.* mundus *B.*; دیر منات (coll. ar. مناة idoli nomen) nom. ecclesiae (کنیسا) celebris, in qua effigies trecentorum prophetarum depictae esse dicuntur, e. g. : ابو المعانی ☆ خانهٔ سینهٔ من دیر منات آسا شد ☆ که درو صورت خوبان شده نقش وتصویر *F.*; دیر مینا *met.* orbis coelestis *B.*

دیر [ê] remotus (opp. نزدیک; دور); 2) diutinus (مدت متمادی‌را نیز گفته اند که در برابر زود باشد) *B.*; مقابل زود *Bh.* et adv. post longum tempus, sero, tarde Gul. 120, 5, coll. : ور نان خشک دیر خوری گلشکر بود Gul. 87, 14, ubi voce دیر „sero“ significatur : postquam diu esurieris; unde دیر دیر repet. ad vim significationis augendam : „perlongo tempore interiecto, tardissime“, coll. : معشوقه که

دیر دیر بینند ☆ آخر به زآنکه سیر بینند, i. e. „amatam per intervalla raro videre utique melius est, quam ad satietatem saepe illam videre“ Gul. 120, 7, ubi ed. Taur. pro به legit کم; et حکیمان دیر دیر خورند „sapientes tardissime edunt“ *ibid.* 178, 15. Et nom. subst. videtur coll. plur. دیرها, e. g. پس از دیرها „post tempus diutinum“ Spieg. Chr. 7, 14, cf. etiam adiect. دیرینه. — Inde دیر آ a) imp. locutionis دیر آمدن, sero, tarde veni; b) i. q. دیر آینده qui sero, tarde venit et *met.* cunctator, qui cogitato vel considerate agit, e. g.: استاد ☆ بسا دیر آ که خوشتر باشد از زود ☆ درست آید هم آنکس بود دیر آ *F.*; دیر آشتی tardus ad pacem faciendam, e. g.: مولانا هاتفی ☆ همه زود خشمان دیر آشتی ☆ سرشته زخشمند پنداشتی *F.*; دیر آید درست آید „qui tarde venit, bene venit“ proverbium *F.*, quo significari videtur lat. „festina lente“, e. g.: خواجه نظامی ☆ چه خوش گفت این مثل مرد جهانگرد ☆ که دیر آید درست آید جوانمرد *F.*; دیر پا s. دیر پی adi. c. tardipes a) de insecto serpente nocente, alias هزار پا s. چل پا dicto, b) de illo, qui tardus est in incessu sive homine sive animali, c) robusti corporis homo (قوی هیکل آدم) *F.* sine exemplo; durable *Shaksp.*; unde دیر پائی (suff. ی) durability, firmness *Shaksp. J.*; دیر باز i. q. دیر یاز q. v. Gl. Sch. Vocis دیر باز significationes infra s. v. دیر یز allatae sunt, quae vera lectio videtur. In lex. *F.* mendose, ut videtur, legitur etiam دیر باز s. دیر باز significatione vocis دیر بار allato hoc versu ابو المعانی poetae: تنم زدرد فراقش زبون حسرت شد ☆ حکایت دل غم دیر بار محنت شد *F.*; دیر دارنده n. c. a procrastinator *J.*; دیر داشت n. c. delay (of payment) *J.*; دیر گرد n. c. tarde circumiens planeta, uti Saturnus (لفظ مختار امیر شاهی سبزواری است از کواکب بطی السیر چون کیوان واین) *Bh.*;

دیر زی a) imp. locutionis دیر زیستن, diu vive (بسیار بمان وزندگانی کن), b) n. c. nom. diei XXVI mensium regiorum *B.*; دیر سال n. c. a) i. q. دیریاز q. v. b) et دیر ساله (suff. ه) vita diuturna donatus, senex (معمر کلان سال وپیر) *Bh.*; دیر شدن a) longe discedere, abire (دور شدن), b) *met.* mori (مردن) *B.*; perire (خراب گشتن وفاسد بودن) *Bh.*; دیر گاه s. دیر گاهان n. c. i. q. دیریاز *Bh.*; دیر گوار adi. c. tardae digestionis (بطی الهضم) *F.* sine exemplo; cf. دژ گوار; دیر مندگی (suff. ی) n. c. oldness, staleness *J.*; دیر مایه n. c. *met.* bilis (صفرا) *B.* in app.; دیر مردگان n. c. pl. ex multo tempore mortui *M.* ex IK.; دیر وا داشتن procrastinare *negotium* *M.*; دیر وقت n. c. multum temporis *C.* ex vers. pers. Nov. T.; دیریاز a) longus (دراز opp. کوتاه), b) tempus longum, diuturnum, longinquum (ودرازی زمان را نیز گویند) *B.* s. v. دیر باز; کنایه از زمان دراز *Bh.*, unde شب دیریاز nox longa (شب دراز) *Bh.*, coll. Schahn. ed. Mohl. t. I, 94, 314, c) coll. دیرند 2 s. دیرنده *met.* mundus (دنیا) *F.*, e. g.: ابو المعانی ☆ مکن غرور باین جاه ودولت زائل ☆ مخور فریب که این دیرباز پر حیلست *F.* s. v. دیرباز, pro quo دیریاز legendum videtur, quod legit etiam *C.* Lexica *F. SHI.*. *B.* et *HK.* non offerunt, nisi formam دیرباز eadem significatione et Gl. Sch. auctor utramque formam دیرباز et دیریاز, quae in codicibus Schahnamianis saepissime alternat, i. q. دراز significare dicit. Omnino autem falsam esse scriptionem vulgarem دیرباز diserte docet lex. *Bh.* auctor, qui vocem دیریاز ex دیر et یاز = حرکت motus, compositam dicit (معنی ترکیبی آن بطی الحرکت بود چه یاز حرکت را گویند ودیرباز بموحده بجای تحتانی دوم چندانکه شهرت گرفته غلط محض بلکه خطای فحش است) *Bh.*, e. g.: کمال خجند ☆ فراموشت کنم گفتی بزودی ☆ مرا از دیریاز این نکته یاد است *Bh.*, quem versum etiam lex. *F.* auctor s. v. دیرباز affert, sic

legens pro دیرباز et پارم pro یاد است, coll. alio حکیم سوزنی poetae : در عمل با دیربازی ودرازی مکنست ✿ چون امل باد آنـرا عمر دراز ودیـربـاز *F.*, in quo etiam دیرباز et دیربازی legendum videtur.

دیرانه a long time *J.*

دیرک i. q. دیوك *C.* Falsa lectio.

دیرند [*ê*] coll. دیرنده i. q. دیرباز (s. دیـرپاز) *B.*; 2) mundus, tempus, aevum (دهـر وزمن) *B. F.*, e. g. : استاد رودکی ✿ بافتی چونکه مال وغرّه مشو ✿ چون تو بس دید وبیند این دیـرند *F.*; 3) res averrunca, amuletum (تعویذ وبازوبند) *B.*, e. g. : ابو حفص سغدی تعویذ معنسند نقل ایدوب بـو بیته متمسک اولمش بیت ✿ آید سر ومن در تک وپوی آنم ✿ که دیرند آسا به پیچم بتو بر *F.* Vox cum دیر cognata.

دیرنده [*ê*] (suff. ه) i. q. دیرند *B.*

دی روز n. c. hesternus dies (ar. امس) *F.*; cf. پرن et دی.

دیره [*ê*] a house, habitation, tent *J.* Vox hind. دیرا (a dwelling, tent *Shaksp.*) videtur.

دیری [*ê*] (suff. ی) diuturnitas (حاصل بالمصدر دیر شدن), e. g. : ✿ قاضی یحیی لاهجانی ✿ چه سان کنم کله از دیریء وصال که عمرم ✿ وفا نکرد بایـن وعدهای زود که کردی *Bh.*; lateness, delay, slowness *Shaksp.*; 2) adi. valde tardus (غـایـت کج معناسنه یای), e. g. : ✿ میر نظمی (وصفیه در دیره صفتدر) چو زیرش هست دیـری اسب لاغر ✿ چنان یکذرّه گوشتش نیست در بر *F.*

دیریدن i. q. دریدن *C.* Alia forma.

دیرینگی (a دیرینه suff. ی) antiquity; perpetuity *J.*

دیرینه [*ê*] (suff. ینه) diuturnus; 2) antiquus, vetus (اسکی وقدیم معنسنه چوقدن دیمك اولور), ut dicunt, e. g. بندهء دیرینه servus antiquus, عهد دیرینه foedus antiquum *F.*; cf. Frag. 32, 3, H. Sam. 128, 15; wise, cunning *Shaksp.* In lex. *J.* legitur etiam alia vocis forma دیرین eadem significatione. — Inde دیرینه نور s. د' سال s. د' زاد s. د' روز s. د' بـود n. c. i. q. دیر ساله vita diuturna donatus, senex *Bh.*

دیز et دیزه [*ê*] *gen.* color (رنگ ولـون), unde شب دیز n. c. noctis colorem habens, quod est nomen equi nigri regis خسرو پرویز; 2) *spec.* color niger *B.*, coll. hoc versu ex فرهنگ منظومه desumto : داستان قصد داورست حکم ✿ دیزه باشد سیه درفش علم *F.*; vel 3) color cinereus ad nigredinem vergens (رنگ خاکستری بسیاهـی مائل), qualis est equi, muli, asini aliorumque animalium, quae a capite (کاکل) ad caudam stria nigra sunt distincta (خـطـی سیاه کشیده) *B.*; 4) equus velox (اسپ تیز) Gl. Sch.; 5) genus collyrii (شیاف), quod in oculos lippos (چشم رمد) inditur; 6) genus ollae aeneae (دیگ وپاتیل مسین) *B.*, e. g. : رضی الدین نیشاپوری ✿ پندی بگویمت بشنو هان دگر مپز ✿ در دیزهء خیال آز اباهای حـرص وآز *F.*; 7) circuitus circuli et cribri (چنبر دائره وغربال وپـرویـزن); 8) pro دز s. دژ arx, castellum *B.*, e. g. : استاد فـرخـی ✿ زگـنـگ دیز بفرمان شاه بستاند ✿ حصار وپیل دمان هـریکـی چو حصن حصین *F.*

دیزك coll. دیز 3 cinerei coloris *res* (بوز رنگ اولان نسنه) *F.* sine exemplo et *C.*

دیزندان tripus ferreus (سه پایهء آهنی), super quem ollam aeneam statuunt ad coquendum *B. F.* ex Fg. sine exemplo. Num forte ex دیزن pro دیزان plur. vocis دیز 6 et دان composita vox?

دیزه [*ê*] (suff. ه) i. q. دیـز; 2) coll. دیـز 3 equus, mulus vel asinus, qui a capite ad caudam stria nigra sunt distincti et animal quadrupes, cuius color in nigrum et viride vergit (بسیاهـی وسبزی مائل) *B.*, e. g. de equo in hoc versu Schahn. : بفرمود تا بر نهادند زین ✿ بر آن دیزهء پیل

تن روز کین *F.* et de mulo, e. g.: حکیم اسدی ✿ قنطر استر دیزه صد وسی ✿ که بارش طشت تشخان بود تبستی *F.* Ex pers. دیزه ar. vox دَیزَج spadiceus *equus*, orta Freyt.

دِیس [é] coll. نَس s. دِس (s. दृश, दृश्‌ et दृक्ष similis) est vox nominibus postposita similitudinem vel speciem exprimens: similis, instar *F.*; همتا ومانند وشبیه ونظیر *B.*, de q. v. Instit. ling. pers. §. 256, p. 163 s. v. آسا, e. g.: شیخ نظمی ✿ دران آرزوگاه فرخاردیس ✿ نکرد آرزو ب معامل شیخ شیراز ✿ چه قدر: .coll ,*.F* بکیس آورد بنده حوردیس ✿ که زیر قبا دارد خایه دیس اندام پیس *Bh.*; cf. etiam .

h. دِیس [ē] ling. hind.: regio, provincia (s. देश); 2) dies (یوم), (s. दिवस) *B.*

دی سال n. c. annus praeteritus *C.*; کجین پیسال, ar. عام اوّل *F.*, coll. hoc versu poetae cuiusdam: کار دیسال نشود فکر تلافی امسال ✿ هیچ ممکن نبود رفته بباز آوردن *F.*

دیستنا et دیستنه „*hinc* talmud. דישתנא s. דיסתנא, menstruata mulier, quae nunc Persis Muhammedanis vocabulo ar. et legali حائض dicitur“ *C.* ex G. In ceteris deest.

e. دیسقوریدوس Dioscorides *B.*

دیسمه, vocales desunt, unda, fluctus (موجه) *B.* in app.

دیسْ ناو *B.*, sec. *HK.* [é] n. c. titulus libri, quem scripsit مزدك ad confirmanda dogmata sua (نام کتابی است از تصانیف مزدك در اثبات مذهب خویش) *B.*; cf. مزدك.

دیسه persona, aliquis (شخص) *B.* Lex. *F.* auctor interpretatur: الاجه قماش اولسون غیری اولسون, i. e. variegatus *pannus aliave res*, quae significatio nititur hoc versu poetae میر نظمی ibi allato: مزین حجله که فرش نفیسه ✿ همه زر بفت ورنگارنگ دیسه *F.*

دِیش [é] pro دِهش imp. verbi دادن cum suff. 3 ps. sing.: da illi *B. F.* ex التحفه, e. g.: استاد رودکی ✿ خویش بیگانه گردد از پی سود ✿ خواهی آن روز مزد کمتر دیش *F.*; 2) largitio, donum (داد ودهش) *B.*, qua significatione ex دِهش contracta vox videtur.

دی شب n. c. hesterna nox *F.*

دیف رَخش [é] n. c. nom. soni cuiusdam (نوائی ونغمه) musici *B.*; cf. دیو رخش.

e. دیفروجس et دیفروجَس i. q. دیبرجاس; vox graeca διφρυγής, tutia, videtur, quae est substantia quaedam fossilis et artificialis in lex. *B.* sic descripta: نوعی از مرقشیشست وآن معدنی وغیر معدنی میباشد ومعدنی تَلخی باشد بسیار سخت وصلب مانند سنگ وآنرا از جزیرهٔ قبرس از درون چاهی بر می آورند وغیر معدنیرا از مس ونقره وطلا میگیرند وآن چنان باشد که چون طلا ونقره ومسرا بگدازند قدری آب بر آن ریزند واز بوته بر آورند تفلیکه در ته بوته مانده باشد مرقشیشاست *B.*

دیک i. q. دی dies hesternus, heri *B.* Vocis pronuntiationem a sequente دیک olla, ita differre dicit lex. *F.* auctor, ut illa sine اماله, haec cum اماله pronuntianda sit. Exemplum non affert.

دیک [ē] *B.*, امله ایله *F.*, vas coquinarium, olla *B.* ar. قِدر *Bh.*; cf. Spieg. Chr. 27, 19; 2) tormentum bellicum maius, quo globos in arcem coniiciunt (توپ بزرگ که بدان گلوله بر قلعه اندازند) *B.*, e. g.: اسدی ✿ بهر گوشه عرّاده ساختند ✿ همه دیگ رخشنده انداختند *Bh.*, ad quem versum huius lex. auctor animadvertit: ازین بیت بمعنی منجنیق مستفاد میشود نه توپ مگر آنکه مراد از توپ غلوله توپ دیگ باشد *Bh.* — Inde دیک افزار s. دیک اوزار n. c. a) condimenta ciborum, quae in ollam indunt, ut olera et aromata (افزار دیک, ar. تابل pl. توابل), b) olla magna (دیک بزرگ) *B.*, c) operculum ollae (چولش

(قپاغی), qua significatione et significatione sub *a* allata in hoc versu میر نظمی poetae : طعامش پخت دیگ افزار بسر داشت ☆ که دیگ افزار عنبر مشک پنداشت legi dicit lex. *F.* auctor; دیگ انداز n. c. coquus *J.*; دیگ پای s. دیگ پا *F.* sine exemplo et دیگ پایه n. c. tripus ferreus, cui olla imponitur *B.*; cf. دیگ با برگی *B.*; دیگدان et دیزندان s. دیگ برگی n. c. vas viaticum, quod cibis reponendis secum portant viatores (اول خورجدر که آلات سفریدندر (ایچنده طعام ماحضر قونیلوب یونه لوترلر *F.* sine exemplo et *C.*; دیگ پخت adi. c. in olla coctus *cibus F.*; دیگ بر دیگ et دیگ بر دیگ *met.* arsenicum praeparatum, quod ex arsenico sublimato conficitur (مرگ موش ساختنرا گویند وآنرا از (زرنیخ مصعد سازند *B.*; دیگ بند n. c. a scullion *J.*; دیگ جوش n. c. ciborum coctio pro pauperibus (طعام پختن برای (فقرا *Bh.*; دیگچه (suff. چه) olla parva *Shaksp.*; دیگدان n. c. i. q. دیگ پایه *B.*, unde دیگدان سرد *met.* homo avarus, ignobilis ac vilior (بخیل وخسیس) *B.*, e. g. : شیخ شیراز ☆ بلطف سخن گرم رو مرد بود ☆ ولی دیگدانش عجب سرد بود *Bh.*; دیگ گیر n. c. res, qua olla prehenditur, ut ansa, simil. *F.* sine exemplo.

Phrases :

دیگ بجوش آوردن *met.* maturum vel perfectum fieri (پخته وکامل شدن), e. g. : نظامی ☆ بداینگونه میزیست یار ای دهوش ☆ زهر دانش آورده دیگی بجوش *Bh.*

دیگ بر بار کردن s. داشتن pro کردن posito, ollam tripodi imponere ad cibum coquendum (دیگ بر دیگدان نهادن (جهت طبخ طعام *Bh.*

دیگانه testudo (سنگ پشت) *F.* sine exemplo. *C.* Num forte ex دیگ olla, suff. انه composita vox, quasi ollae speciem referens?

دیگر s. دگر (conferendum videtur phl. דטיר, *IC.* dhuvitiya, s. द्वितीय secundus = z. bitya, coll. gr. δεύτερος [διττὸς, δισσὸς]) alter, alius et i. q. secundus s. posterior opp. پیشین anterior, e. g. نماز دیگر preces alterae s. posteriores, i. e. pomeridianae (ایکندی نمازی) opp. نماز پیشین preces anteriores i. e. meridianae (نماز ظهر s. اویله نمازی) *F.*; 2) adv. a) aliter, alio modo Chr. Sch. 78, 122, b) amplius, iterum, denuo, praeterea, ad hoc; cf. Gul. 11, 4. 101, 3, Frag. 25, 24, Chr. Sch. 83, 207. 104, 284, Spieg. Chr. 16, 10, c) antea *Bh.* et seq. neg. i. q. nondum, e. g. غلام دیگر دریا ندیده بود puer antea mare non viderat, i. e. puer mare nondum viderat Gul. 24, 16, d) postea, tum *Bh.*, e. g. : دلارامی که داری دل درو بند ☆ دگر چشم از همه عالم فرو بند „si amicam possides, animum ad illam adiicias, tum oculos a ceteris omnibus claudas Gul. 138, 1; 3) in numerando adhibetur, e. g. سه دیگر s. سدیگر (coll. pars. ... Spiegel Gr. der Parsispr. p. 63 et 118) tertius (ar. ثالث) *Bh.*, e. g. in hoc versu Schahn. : سه دیگر چنین گفت کان سی سوار ☆ کجا بر گذشتند بسر شهریار Schahn. ed. Mohl. t. I, 330, 1425. Sequuntur vocis دیگر interpretationes ex lexicis persice scriptis *B.* et *Bh.* desumtae : دگر مخفف دیگر است که بمعنی باز باشد چون اضافه به چیزی کنند افادهٔ غیریت وتکرار تفنن وتعدد کند *B.*; دیگر بمعنی من بعد وگاهی بمعنی من قبل نیز آید وگاهی افاده معنی مطلق تعدد کند چنانچه درین عبارت گلستان که ملک بار دیگر یاد دل خوش کرد وگاهی افاده معنی معدود هم کند چنانچه سه دیگر بمعنی ثالث *Bh.* — Inde دیگر بار s. دیگر باره adv. c. altera vice, iterum, denuo; cf. دگر ره et Spieg. Chr. 30, 13; دیگر روز n. c. dies post crastinum venturus s. posterus dies (پس فردا یعنی بارندن صکره کی), e. g. : میر نظمی ☆ بیقرار کرده این (کون

F.; دل پس سوز ✿ وعدهٔ وصل یار دیگر روز dies hesternus *C.* ex G.; دگر رَه adi. c. i. q. دیگر بار *SHL. HK.*; دیگر سال n. c. annus proxime sequens, futurus *C.*; دیگر شب n. c. nox hesterna (اولکی کیجه) (عربیده اوّل امس), e. g.: آن ✿ میر نظمی پری آمدست دیگر شب ✿ جان ودیده برون بشوق طلب *F.*; دگر گونه s. دگر گون adi. c. a) capite inverso, inversus, praeposterus (سر نگون وروی پس کردن وباز گونه) *B. Bh.*, e. g.: که این سر فدائی ✿ ظهوری می شاهد است ✿ دگر گون نگردد خدا شاهد است ✿ کافر تاتار برون از شمار ✿ کرد دگر گونه بسر اشتر سوار *Bh.*; b) mutatus (تغیر حال) *B.*; غیری گونه دیگر *F.*, e. g.: دل زارم نشد با لطف ✿ میر نظمی مقرون ✿ زجور یار شد حالم دگر گون *F.* et c) adv. alio modo, aliter; cf. Schahn. ed. Mohl. t. I, 160, 556, unde دیگر گونی (suff. ی) change, alteration *J.* Adde دگر حال شدن status vel conditio mutatur *Bh.*; دیگر نمی بندد کمر „vinculum non amplius ligabit" *dicitur de re perdita aut amissa*, e. g.: ✿ شیخ عبد الله انصاری هرکه جز موی میان او خیالی بسته است ✿ در مولانا: .coll, میان عاشقان دیگر نمی بندد کمر طوسی ✿ تا نمودی بنیشکر لب خود ✿ آن شکسته دگر نبسته کمر *F.*

دیکشب n. c. hesterna nox *F.*, cuius lex. auctor vocem ex دیگر شب decurtatam dicit, sed prior vocis pars est دیک i. q. دی heri, e. g.: میر نظمی ✿ دیکشب داد وعدهٔ وصلت ✿ جان اگر میدهم زهی دولت *F.*

دیکینه [ê] (suff. ینه coll. دیک olla) in olla coctus *cibus* (چولقده پشن طعام) *F.* sine exemplo. *C.*

دیکینه (suff. ینه coll. دیک heri) hesternus (دونکی اولان نسنه) *F.* sine exemplo. *C.*

دیل punctum (نقطه); 2) septum (محوطه), quo noctu oves, boves aliave animalia includuntur; 3) i. q. دل cor, animus *B. HK.* Vox in lex. *F. SHL.* et *Bh.* deest.

دیلپیه farcimen (سوجق) sive amygdalis sive aliis rebus fartum *F.* ex نعمة الله sine exemplo. *C.* Vox cum پایه composita videtur, sed in ceteris lexicis deest.

دیلم et دیلمان [ê] (ar. دَیلَم) nom. urbis provinciae گیلان, cuius incolae comam intortam et crispatam (موی پیچیده ومجعد) habent et securi (تبر) et hasta parva زوبین dicta pro armis uti solent *B.*; cf. Not. et Extr. t. IX, 206 l. ult. et 219 l. plt., H. pr. reg. p. 8, 10 et p. 100 et 2) دیلم i. q. دیلمی Dilemita, coll. دو هزار دیلم H. Sam. 118, 2.

دیلمک [ê] (suff. ک) diminut. vocis دیلم *B.*

دیلمک [ê] i. q. دُلمه s. دُلمک ar. رتیلا *B.* Male, ut videtur, in lex. *C.* et *F.* legitur دَیلَمک et دَیلموک sine exemplo.

دیلمی (suff. ی) Dilemiticus, Dilemita *B.* in app.; cf. دیلمی موی Spieg. Chr. 112, 8, capillus dilemiticus, i. e. crispus, quod Dilemitae tali capillo praediti erant, de q. v. s. v. دیلم 1.

دیم coll. دیم et دیمه facies, genae (روی ورخساره ar. خد) *B.*; چهره *F.*, e. g.: حکیم سنائی ✿ دیم ماهست اگر دم او نیست ✿ نام ماهست اگر نم او نیست *F.*, coll. versu s. v. دَک 3 allato; 2) genus corii ar. ادیم dictum *B.*, qua significatione ex ar. ادیم decurtata vox videtur.

دیماس manifestatio (توضیح) *B.* et *HK.*, qua tamen significatione hanc vocem neque in arabicis neque in persicis libris legi annotat lex. *B.* editor. Vocis ar. دیماس significationes v. in Freyt. lex.

دیمطی vapor combustus e fulmine proveniens (بخار سوختهرا گویند که از برق بهم میرسد وبر جاها می خورد گویند سوختهٔ آن سیمابرا منعقد گرداند); 2) sec. al. genus lapidis marini *B.*

دیماوند i. q. دماوند *B.*; cf. دیموند.

دی ماه n. c. mensis Dai *F.*; cf. دی.

دیمه i. q. دیم 1 facies, genae *B. F.* sine

exemplo. Fortasse lectio mendosa est, quae ex lit. fin. م male مر lecta oriri potuit, quum alia vocis دیمر forma sit دیمه.

دیمَوَند i. q. دیماوند; vox decurtata *B.*

دَیمَه lux, splendor (روشنی وضیا); 2) frumentum (غله), quod aqua pluviali provenit; 3) pluvia (باران), qua tamen significatione alii arabicam esse vocem dicunt; 4) ros (شبنم) *B.*, coll. دیمهٔ باران, i. e. شبانروزی دیمة significat: pluvia per diem et noctem continuata Samachsch. lex. ed. Wetzstein p. 7, l. 10 coll. Freyt. lex. s. v. دیمَةٌ pl. دِیَم et دُیوم.

دیمَه i. q. دیمر 1 facies, genae *B.*

دیمهاج Gilaeorum idiomate; buglossa *C.* ex G.

دیمْید superbia, vana gloria (کبر وغرور نفسرا گویند وآن آنست که اموال فانیهٔ خسیسهرا در نظر نیاورد وبسر بذل آن قادر بشد) *B.*

دَیمیز nom. diei XVI mensis persici *F.* sine exemplo. Lectio mendosa videtur.

دیمین [ê] s. دَیمین s. دیمین چوب lusus puerilis s. v. آلاوه pluribus descriptus *B.* Praeterea in lex. *F.* legitur دیمیمین significans i. q. غوک جوی rana fluvialis, sine exemplo.

a. دین debitum creditumve, aes alienum Freyt.; unde دین تَمَسُّکی n. c. a bond, note *J.*; دین دادنی n. c. qui obaeratus est, debita solvenda habet *C.*; دین دار n. c. a debtor *Shaksp.*

دین nom. genii (فرشته), qui calamo scriptorio praeest (بمحافظت قلم مأمور است); 2) nom. diei XXIV mensium solarium, quo liberos in scholam mittere et matrimonium inire optimum ducunt *B.* Vox cum z. daêna, lex, cognata videtur.

a. دین pl. اَدْیان religio, fides (کیش); 2) agendi ratio, mos, consuetudo (سیرت وعادت); 3) opus (کار); 4) status, conditio (شان); coniungitur cum verbis دین گستردن et افشاندن *Bh.* Alias vocis دین significationes v. in lex. arabicis. — Inde دین پرست adi. c. religionem colens, religiosus et est epithet. cultorum ignis *M.* ex Hyde; دین پَرور n. c. a) religionem fovens, fidei sustentator, protector et est epithet. regis et cultorum ignis *M.* ex Hyde, b) i. q. دینور q. v. *Bh.*, unde دین پروری (suff. ی) a) fidei defensio, sustentatio religionis, b) monarchia *M.* ex Sae.; دین پناه n. c. a) asylum fidei, b) protector religionis, c) monarcha, unde دین پناهی (suff. ی) a) defensio fidei, b) regia dignitas *M.* ex Sae.; دینوَر (suff. ور) *met.* legum peritus (متشرع) *Bh.*, ut in hoc versu Schahn.: بهر دینوری

کو نه بسر دین بود ۞ زیزدان دارمنش نفرین بود *Bh.*, coll. alio poetae cuiusdam: ۞ کند آسان گذر در روز محشر

دین ودنیا بدینور هرکه باشد *F.*; دین پرور باز n. c. *met.* religiosus, Deo soli deditus دین (عاشق پاکباز وترك ما سوی الله) *Bh.*; دار n. c. qui observat religionem, religiosus Pend. 11, 9, unde دین داری (suff. ی) religionis observantia *C.*; attention to religion *Shaksp.*

c. دینا (coll. syr. ܕܝܢܐ et ܕܰܝܳܢܳܐ) iudex (داور); 2) decretum iudicis, iudicium (داوری وفتوی نوشتن); 3) (coll. h. דִּינָה) Dînah nom. sororis Josephi *B.*

s. دینار *ling. syriaca*: semen cuscutae (تخم کشوث) *B.*

دینار (vox in ar. et pers. lingua usitata cum s. दीनार, gr. δηνάριον cognata videtur) pl. دَنانیر, ex quo coll. دیوان pl. دواوین sequitur, primitivam vocis formam fuisse دِنّار, cuius prior lit. ن praecedentis vocalis *i* caussa in lit. ی mutata est (ایسن در اصل دِنّار بوده که نون اولرا بجهت رعایت حرکت ماقبل به تحتانی بدل کرده اند مثل تبدیل واو بیمی در دیوان باستدلال دواوین *Bh.*; numus aureus (زر که جمع آنست نوعی از زر مسکوك رائج ولایت; سرخ) *B.*;

Bh., unum مثقال pondere aequans et in aliis locis decem in aliis septem drachmas argenti valens *F.*; cf. Frag. 30, 10, unde دینار کُپَکی nom. numi cuiusdam aurei, de q. v. Quatremère in Not. et Extr. t. XIV, 1, 74, not. 1, coll. Journ. As. 1844, 2, 100, not. 2, et درهم ودینار *abs.* pecunia; cf. درهم; 2) id, quo aliquid completur, complementum, ut dicunt, e. g. complementum, per quod ex numero quinquaginta efficitur numerus nonaginta, est quadraginta (وتمام بمعنی متمم هم هست همچو تمم پنجاه تا بنود که چهل باشد); 3) permagna avis, quum dicant باز دینار i. e. falco permagnus (وپرنده بزرگی است چه باز بسیار بزرگرا باو نسبت دهند وباز دینار گویند); 4) sec. al. genus falconis nobilis et perrarum (اصیل وکمیاب), in cuius pupillae circuitu nigrum quid eleganter delineatum est, quo ceteri falcones carent (وبر خلاف بازهای دیگر بر دور مردمک چشمش او تحریر سیاهی هست در غایت نزاکت) *B.*; 5) *met.* sol (وبهر تقدیر بمعنی آفتاب نیز آمده واین مجاز است), e. g.: نظامی ✿ که چون صبحرا شاه چینی بار داد ✿ عروس عدن در بدینار داد *Bh.*; cf. دینار البیضا sol, in lex. Freyt. s. v. دینار. — Inde دینار دار n. c. pecuniam possidens, opulentus (از علم *Bh.*); دینار شُمُر s. دینار اُشمُر n. c. argentarius, numularius (صراف) *B.*; دینار سرخ s. دینار زر سرخ numus aureus; cf. Spieg. Chr. 20, 14; دینار سنج adi. c. numos trutina examinans, aut de viro opulentissimo, cui numorum copiam numerare difficillimum est, aut de eo, qui bonitatem numorum ad pondus examinat (شخصی که زر بحدی داشته باشد که در شمار آن مشقت انگشته کرش بوزن نقود انجمیده باشد یا آنکه بحقیقت دینار خوب را رسد وطریق پیدا کردن آنرا ماهر بشد), e. g.: خواجه نظامی ✿ شنید از دبیران دینار سنج ✿ که زر زر کشد در جهان گنج شنید او زبیران الخ گنج, ubi alii legunt *Bh.*

a. دینرویه *ling. syriaca*: planta quaedam medicinalis, cuius folia apio (کرفس) simillima sunt a Shirazensibus آهو دوستک appellata *B.*; turc. چوردك *F.*, quod *C.* et *M.* vertunt: anethum silvestre; cf. برك et حلیفه كزرونی.

دیناری genus vestis sericae (جامهء ابریشمی); 2) vinum rubrum (شراب لعلی) *B.*; کنایه از شراب سرخ ودر هندوستان نوعی از میمخ آفتیرا گویند *Bh.*, coll.: ✿ خواجه سلمان بدفع کفر دل ساقیء تو دیناریست ✿ کزان درست تو امروز نیست یک دینار *F.* Vox ex دینار suff. ی formata et significationes metaphoricae videntur.

دین پژوه s. دین پژوه s. دین پژوه ex illo decurtatum, n. c. nom. diei XV cuiusvis mensis regii *B.*

e. دینسافوس (e gr. *δίψακος*, dipsacus, ut videtur, corrupta vox) *ling. graeca*: genus spinae a Shirazensibus طوسك et ar. مشط et شوكة الدراجين et خس الكلب الراعی dictum *B.*

دینوَر (suff. ور) v. s. v. arabica دین.

دینَوَر *HK.* nom. urbis magnae in عراق عجم, quae trium dierum spatio ab urbe همدان distat *B.* in app.; cf. versus supra s. v. دینور s. v. ar. دین e lex. *F.* allatus et H. pr. reg. p. 83.

دینَه coll. دی heri, hesternus (منسوب بدی یعنی روز گذاشته) *B. F.*

دیو [*ê*] (z. daêva, s. देव coll. Lassen Ind. Alt. I, 524) genius malus, daemon (نوعی از شیطین) *B.*; جن سرکش *Bh.*; اعوان وانصار شیطان Gl. in Des.; et *met.* de aliis rebus usurpatur, quae non sunt genii sed aut pravitate aut magnitudine vel magna mole excellunt, unde 2) homo perditus, pravae mentis et indolis (گمراه کسانیکه از وکج اندیش وکج طبع *B.*; طریق انسنیت دور وطبیعت ایشان بشرور وفجور مفطور بود Gl. in Des.; 3) vir fortis et strenuus, athleta (مردم پهلوان

(ودلیر وشجاع); 4) genus vestis laneae crassioris (جامهٔ پشمینه وبسیار درشت) bellicae *B.*; 5) dolus, fraus (مکر وفریب) Gl. Sch.; 6) ira, iracundia (قهر وغضب); 7) coll. دیو سوار equus (اسپ) *B.* Cf. etiam voces cum دیو compositae. — Inde دیوِ دولت fortuna adversans, celerrime se inclinans (دشمن دولت ومدبر وزود زوال) *B.*; cf. infra n. c. دیوْ دولت; دیوِ دین *met.* satanas (شیطان) *B.*; دیو سپید cognomen ducis exercitus Mazenderanensis (سپهسالار لشکر مزندران) Gl. Sch., پهلوانی مازندرانی *B.*, quem رستم زال interfecit *B.* Gl. Sch.; دیو شبینه (daemon nocturnus) *met.* incubus nocturnus *B.* in app.; دیوِ هفت در *met.* septem climata *B.*; دیوِ هفت سر *met.* a) nox, quod septem horas durat, b) terrae globus (کرهٔ زمین) respectu septem climatum et septem contignationum coelorum (طبقه) *B.*

دیو آباد n. c. *met.* locus desertus, ab hominibus non habitatus, e. g.: ✿ میر نظمی بجائی آمده تنها وبی زاد ✿ که بوده هولناك ودیو آباد *F.*

دیو اَختر adi. c. *met.* infortunatus (بد اختر) *Bh.*

دیوار et دیوال lit. ر cum lit. ل permutata, quae docente lex. *Bh.* auctore est vox دیو, quae per اماله ex داو 3 i. q. دای series vel stratum luti, quod muro superinstruitur, orta est, addito suff. آر (ظاهرا مرکب است از دیو مبدل با اماله دای بمعنی چینه وآر که کلمه نسبت است) *Bh.*; murus, paries (ترجمه جدار) *Bh.* Coniungitur cum verbis بر آوردن, بر داشتن, بستن, کشیدن et نهادن significatione: exstruere murum et دیوار افتادن s. دیوار غلطیدن significat: murus corruit et دیوار اندودن murum incrustare *Bh.* — Inde دیوار بند s. دیوار بست n. c. locus muris circumdatus (مکانی که بر اطراف آن دیوارها کشیده باشند) *Bh.*; دیوارِ بلند *met.* dives, opulentus (منعم ومالدار) opp. دیوار کوتاه *Bh.*; دیوارِ بینی septum narium *F.* sine exemplo; دیوارچه (suff. چه) a low wall, a screen *J.*; دیوارگر (suff. گر) structor murorum, faber murarius (دیوار ساز وبنا) *B. Bh.*; دیوارِ کوتاه *met.* pauper, indigens (مفلس وتهیدست), opp. دیوار بلند *Bh.*

Phrases:

دیوارِ خانه روزن شدن *met.* dirui, vastari, de domo (خراب شدن خانه) *B.*

دیوار کج بر آرد murum distortum exstruit, aut *met.* inconveniens et absurdum quid facit (نا معقول ایش ایلر) *F.*

دیوار کسی کوتاه دیدن s. کوتاه pro قصیر posito, *met.* infirmum, debilem videre alqm (عاجز وزبون دیدن) *B. Bh.*; cf. supra دیوارِ کوتاه.

دیوار کوتاه ساختن *met.* infirmum, debilem reddere (عاجز وزبون گردانیدن) *Bh.*; cf. دیوار کسی کوتاه دیدن.

دیوار گوش دارد murus aurem habet, dicitur, si arcanum servandum est (مبالغه است در حفظ راز) *Bh. F.*

دیوارو [δ] vox ex دیودارو q. v. decurtata, ut in hoc versu poetae cuiusdam: پسته وبادام دیوارو شود ✿ گر بپزی با انگبین نیکو شود *F.*

دیوارَه a raised rim *J.*; cf. دیوار.

دیو اسپست n. c. i. q. اندقوقو q. v. *B.*; cf. دیو سپست.

دیو استنبه s. دیو ستنبه n. c. *met.* crassus corpore ac pravis moribus homo *F.* sine exemplo.

دیو اسفست n. c. i. q. دیو اسپست *F.*

دیوال i. q. دیوار q. v. *B.*

a. p. دیوان pro دِوّان pl. دواوین liber rationum, codex, *gall.* registre (دفتر حساب)

Bh., coll. ضبط مال دیوان publicorum redituum administratio Not. et Extr. t. XIV, 1, 132, et ارباب دیوان vectigalibus exigendis praepositi vel publicorum redituum administratores H. Sam. 22, 11; 2) collectio operum poetae alicuius (کتاب شعر); 3) locus, ubi homines convenire solent, conveniendi locus (جای جمع شدن مردم) *Bh.*; a tribunal *Shaksp.*; 4) locus ubi reges sedent, sedes regia (مکان نشستن ملوك) *Bh.*; a royal court; tribunal of justice or revenue; a council of state, senate or dîvân *J.*; unde locutiones in Hindûstân notae : دیوان خاص (privy council chamber *Shaksp.*) et دیوان عام (public hall of audience *Shaksp.*) *Bh.*; 5) ling. hind. i. q. صاحب دیوان *Bh.* s. وزیر اعظم *B.* in app., *gall.* chef de l'administration, conseil d'état *Bh.*; a steward, a minister or secretary *Shaksp.*; a title given to a collector-general of the public revenues of a province or district *J.* — Inde دیوان أعلى a prime-minister, *wazir Shaksp.*; دیوان جزا tribunal extremi iudicii (دار العدالت ومحکمه که روز قیامت موعود است) *Bh.*; دیوان خالصه the accountant-general of the king's revenue *J.*; دیوان خانه n. c. locus, ubi sedent Emiri et publicorum redituum administratores (محل نشستن امرا وارباب دفاتر) *Bh.*; aedes, ubi vectigalia solvuntur H. Sam. 22, 10; a tribunal, an office; a court, hall, hall of audience *Shaksp.*; دیوان قیامت i. q. دیوان جزا *Bh.*; دیوان محشر i. q. دیوان خانه n. c. i. q. دیوان جزا *Bh.*; دیوان همایون curia suprema imperatoris *M.* Praeterea notandae sunt phrases دیوان باز کردن s. د٫ وا کردن tribunal aperire (دیوان کشودن), e. g. : صائب ☆ آه ازان روزی که عاشق شکوهرا سر وا کند ☆ مهر بر دارد زلب دیوان محشر وا کند *Bh.*; دیوان سیه کردن *met.* resistere, obsistere (معصیت کردن), e. g. : شیخ شیراز ☆ زغیبت چه میخواهد آن ساده مرد ☆ که دیوان سیه کرد وچیزی نخورد *Bh.*; دیوان نهادن *met.* iudicis munere fungi, iudicare (داوری کردن), e. g. : ظهوری ☆ بلی عفوش آنجا که دیوان نهد ☆ بدیرا به نیکی بمیزان نهد *Bh.*

دیو انسی n. c. (vocales desunt, sed legendum videtur دیو اُنسی coll. ar. اُنس, familiaritas) *met.* cupiditas effrenata (نفس امّاره ولوّامه) *SHL.* *B.* in app.

دیوانگی (a دیوانه suff. ی) insania (جنون) *B.*

دیوانه (suff. انه) δαιμονιακός, insanus (مجنون) *B.* Inde دیوانه دو s. د٫ رو adi. c. qui instar insani currit vel incedit *B.* *Bh.*; دیوانه سگ n. c. canis rabidus *F.*; دیوانه چیزی بودن *met.* rem expetere, diligere (طلب وعشق) *Bh.*

دیوانی (coll. دیوان suff. ی) ad curiam aulamve pertinens; 2) laureatus poeta; 3) genus scripturae turcicum *M.*

دیو پا s. دیو پای n. c. *met.* aranea (عنکبوت); 2) i. q. اندهقوقو *B.*

دیو بد n. c. *met.* turbo (گرد باد) vel ventus vehemens, procellosus (باد تند), qui aërem obscurat; 2) insania (جنون ودیوانگی) *B.*; 3) equus vel dromus celeriter currens *F.*

دیو بخوریده adi. c. a daemone obsessus *F.* sine exemplo.

دیو بند n. c. (daemones vinciens) incantator (غرایم وافسون خوان); 2) locus, ubi daemones manere statuerunt (جائی که دیوان برای ماندن خود مقرر ساخته باشند وآنرا آبکاه وچوب وغیره بسته نیز نوشته اند); 3) cognomen Qârani (قارن), qui erat nepos Gamshêdi, et Tahmûrasi (طهمورث) et cognomen Gamshêdi (جمشید) *B.*; چون لقب شاه طهمورس است متقدمین اخلاق ردیرا بدیو تعبیر مینموده اند وطهمورس بقوت ریاضت جمیع اخلاق ردیرا مقهور ومغلوب ساخته بود باین لقب ملقب گردیده Gl. in Des.; cf. دیباوند; 4) *met.*

nomen medicamenti; 5) nom. diei XVI cuiusvis mensis regii *B.*

a. دَیُّوث et دَیُوث i. q. قلتبان q. v. *Bh.*; بی عار بی غیرت بی رشک Samachsch. lex. ed. Wetzstein 46, 11; zelotypiae expers, ferens adulterium uxoris, leno eius, curruca Freyt.

دیوجامه n. c. *met.* genus vestis pelliceae, quo inverso induto et alis (پرك) instructo noctu perdices (کبك) venantur; 2) sec. al. vestis lanea crassior bellica; 3) pellis leonis vel pardi (پلنگ), quam in certamine heroes humeris iniiciebant *B.*

دیوجان coll. دیودل adi. c. diabolicae naturae, pravae indolis (شیطان صفت وبد نفس) *B.*; شریر *F.*; 2) *met.* qui est animo duro, inmisericors (سخت جان وبی رحم) *B. Bh.*; 3) cordatus, strenuus (دلاور); 4) senex (پیر) *B.*

دیوچه (suff. چه) nom. diminut. coll. دیوک *met.* teredo (ارضه) *B. F.*; 2) hirudo, sanguisuga (زلو) *B. F.*; 3) nom. herbae alias زَرنك [*F.* زروك] dictae *B. F.*; 4) lignum, quo corpus radunt (چوبی که بدان اندام خارند) *B. F.*

دیوخار n. c. rhamni species (سفید خار وخفجه ar. عوسج) *B.*; cf. خَفجَه.

دیودار adi. c. daemone obsessus, daemoniacus; 2) epilepsia laborans (دیوانه ومصروع) *B.*

دیودار i. q. دیودارو *B.* Alia forma; cf. دیودال.

دیودارو pinus dêvadâru, arbor indica, alias صنوبر هندی pinus indica et ar. شجرة الجن et شجرة الله dicta *B.* Vox دیودارو, cuius aliae formae sunt دُیودار et دیبدار et دیودار, est s. देवदारु ex देव deus et दारु arbor, composita, de q. v. Lassen ind. Alterthsk. I, 252 et 253. Cf. دیودال.

دیودال i. q. دیودار *F.* Alia lectio.

دیودست adi. c. *met.* manu celer in opere, aut qui celeriter rem conficit, coll.: میر نظمی ☆ اگرچه دیودستی بر سر کر ☆ ولی طالع مخالف بود ناچر *F.*

دیودل adi. c. i. q. دیوجان *B. Bh.*; 2) i. q. تیره دل q. v. *B.*; تاریک دلی وجاهلی *F.* ex مجمع الفرس sine exemplo. — Inde دیودلی (suff. ی) n. c. a) animi duritia, b) strenuitas (سخت دلی ودلاوری) *B.* in app.

a. p. دیودَولت n. c. *met.* i. q. تیز دولت q. v. *B.*; cf. supra p. 958, a. دیودولت.

دیودید s. دیودیده n. c. *met.* i. q. دیوانه *B.*; کسی که آسیب دیو بوی رسیده باشد *Bh.*

دیودیس adi. c. daemoni similis *met.* corpore deformis et crassus; 2) dolosus, fraudulentus (نا تراشیده وثقیل الجسم وحیله در) *F.*

دیوَر dominus aedificii, herus (صاحب خانه) *B.*

h. دیوَر [*ê*] ling. hind.: (s. देवर) levir, praesertim mariti frater iunior (برادر کوچک شوهر) *B.*

دیورای adi. c. *met.* iracundus (خشمناك) *Bh.*

دیورَخش n. c. i. q. دیف رخش *B.*

دیوزای adi. c. *met.* afflictus (غمناك); 2) iracundus (غضب آلود) *B.*

دیوزَد s. دیوزَده adi. c. i. q. دیودید *Bh.*; دیو گرفته *SHL.*

دیوسار (cf. سار) daemoni similis *met.* malae indolis (بد خو); 2) foedus aspectu (زشت رو); 3) is, qui opera indigna et turpia (اعمال ناشایسته) conficit; 4) is, qui vestem دیوجامه dictam induit *B.*

دیوسالار n. c. *met.* i. q. دیوسر 3 *B.* in app.

دیوسُپُست n. c. i. q. دیو اسپست *B.*

دیوسپَلت s. دیوسپلت n. c. nom. herbae ar. خذراف dictae *B.*

دیوستن (cf. ستن) i. q. دیوآبد *C.*

دیوستنبد n. c. *met.* i. q. دیو استنبد.

ديو سُوار n. c. *met.* eques (اسپ سوار) *B.*

ديو سَه a sort of garment *J.*

ديو غول s. ديو غولى n. c. daemon deserti (غول بيابان); 2) *met.* nodus (گرهى) in collo, gutture aliisque corporis humani membris proveniens sed dolorem non creans, ar. سلعه dictus; scrophula *B.*

ديو فرسا s. ديو فرساى adi. c. *met.* i. q. تبخال s. تبخاله *F.*, e. g.: ابو المعنى ☆ گر رقيب : ديو ببينم رفته پيش آن پرى ☆ ميشود از تاب غيرت ديو فرسا بر لبم *F.* Alia lectio est ديو ورسا; cf. انجوج 2 et پريرفت.

ديو فرو بسته adi. c. i. q. ديو زد *Bh.*

ديوك et ديوك (suff. ك) n. diminut. vocis ديو i. q. ديوچه 1. 2. *B.*; كرم چوب خوار وبدينمعنى مشتركست در هندى غايتش در هندى بيى معروف خوانند وبتازى ارضه گويند *Bh.*, coll. ديوك *diwak* the white ant *Shaksp.* Praeterea in solo lex. *J.* legitur: „an unmarried woman, a young married lady, a daughter in law.“

ديو كه n. c. i. q. ديو لاخ *Bh.*

ديو كردار n. c. an evil-doer *J.*

ديو كلوچ n. c. infans daemoniacus, daemone captus (جن گرفته); 2) infans epilepsia laborans (مصروع) *B.*

ديو كلوخ n. c. glebae (كلوخها) magnae, quae in arando e terra proveniunt et ad latus sparguntur *B.*

ديو كمان n. c. arcus maior crassior (بزرگ) *Bh.*

ديو گندم n. c. genus tritici, quod in una vagina vel folliculo duo grana includit (كه هر دو دانه در يك غلاف مى باشد); 2) sec. al. spica (خوشه) magna granis carens (بى دانه) *B.*; 3) i. q. t. چاودار i. e. „siligo“ sec. *M.*, quod est genus frumenti hordeo simile (چاودار ديدكلرى غله در آرپه سيه مشابه) *F.*, coll.: مير نظمى در صفت يكى

بسيار خوار ☆ خرى بسيار خوار وبد نوالى ☆ خورد از ديو گندمرا جوالى *F.*

ديو گير adi. c. daemonem capiens; 2) daemone captus; 3) nom. urbis in regno دكان, quae hodie دولت آباد appellatur *B.*; 4) i. q. ديو گيرى *F.*, e. g.: ميسر خسرو ☆ مثنوى ☆ نكو دانند خوبان پرى كيش ☆ كه لطف ديوگيرش از كتان بيش ☆ زلطف اين جامه بر اندام آبيست ☆ ويا خود ديو گيرى سايهء با مهتابيست *F.*; unde ديو گيرى (suff. ى) genus panni *B.* serici subtilis *F.*, in urbe indica ديو گير s. دولت آباد contexti *B.*

ديو لاج n. c. saxis et spinis abundans locus *F.* Alia forma vocis ديولاخ videtur, a poeta مير نظمى in hoc versu: نديده سود ازوى هيچ محتاج ☆ تو پندارى كه مرعى بود ديو لاج adhibita, ut rimam efficiat cum voce محتاج.

ديو لاخ, unde يولاخ decurtatum est *Bh.*, coll. ديوكده locus, ubi daemones habitant; 2) *met.* regio inculta, desertum; 3) locus devastatus; 4) pascua remota (چراگاه دور); 5) locus frigidus (سرد سير يعنى زمينى كه خاصيت سرد دارد) *B.*; 6) mundus (دنيا) *Bh.*

ديو مردم n. c. genus hominum monstrosum uno pede salientium (نسناس); 2) *met.* homo pravus, damnum afferens et seducens (در اصطلاح بمعنى جن ومردم مفسد) *B.*; (ومفتن كنايه از موذى وآزار ده) *Bh.*; بد اخلاق وشور انگيز وفتنه جوى *F.*, e. g.: خواجه نظامى ☆ ازين ديو مردم كه دام ودد اند ☆ نهان شو كه هم صحبتان بد اند *Bh.*

ديو مشنگ n. c. i. q. گاو مشنگ *B.* q. v.

ديوند [ê] nom. medicamenti cuiusdam (داروئى) *B.* In lex. *F.* non legitur.

ديو ورسا s. ديو ورساى i. q. ديو فرسا *F.*

ديوه bombyx glomi serici (كرم پيلهء ابريشم) *B.*; 2) tuber terrae (ar. كمأ) *F.* sine ex-

emplo et *C.* qui addit „دیــوه کُلاه" n. c. fungus terrae *a pilei forma*" *C.*

دِیوی (suff. ی) giganteus, daemoniacus *M.*

دیویت forma turcica vocis دَویت pro دوات atramentarium *M.*, unde دیویت شور i. q. دوات شور, quae vox in lex. *M.* falso lex. Ferh. auctori tribuitur.

دیــه i. q. دِه q. v. pagus, vicus *Bh.*; cf. etiam دیهی. Inde دیه بان n. c. tribunus et praefectus pagi *C.* ex G.

دیهاز s. دِهاز (vox ex ده s. دیه pagus, ut videtur, formata) locus aut solum, in quo olim pagus exstitit, postea vastatus (کوی یری یعنی سابقده کوی اولوب بعده مــرور ایامله خراب اولمش اوله) *F.* sine exemplo.

دیهم i. q. دیهیم q. v. *F. C.*

دَیهَمک nom. diei VII mensis cuiusvis persici *F.* sine exemplo. „Quintus al. XV dies cuiusque mensis" *C.* Lectio mendosa videtur pro دی بهــم, cuius etiam aliae formae mendosae exstant, quae s. h. v. allatae sunt; cf. etiam دیبمیر.

دیهور coelum (آسمان) *F.* sine exemplo et *C.*

دِیهول [*é*] i. q. داهول 2 corona auro et gemmis ornata (تاج مرصع) *B.* Vocis forma دیهول per امله ex داهول orta videtur.

دیهی (suff. ی) pl. دیهیان paganus, vicanus *F. C.*

دَیهیم coll. دیهیم et دهیم et داهیــم et تاجی که مخصوص داهم corona regia (پادشاهان است) *B.*; cf. Chr. Sch. 26, 9; 2) pileus auro et gemmis ornatus (کلاه مرصع); 3) sec. al. corona (افسر), quam auspicandi ergo (بجهت تیمن وتبرک) antiquis temporibus supra caput regum suspendere solebant *B.*; 4) umbella (چتر); 5) solium, in quo sedent reges et principes (تخت وچاربالش) *B.* vel stratum, quod solio regio insternunt (جامه بالای تخت که پادشاهان بر آن نشینند) *Bh.* — Inde دیهیم جوی et دیهیم دار n. c. *met.* rex (پادشاه) *Bh.*, coll.: چنان کش بفرمود دیهیم جوی Chr. Sch. 61, 452, et hoc versu Schahn.: چــو دیهیم وتاجش نبُد در نــژاد ✿ زدیهیم دیهیم از سر بــر داران نیساورد یاد *Bh.*; دیهیم از سر بر داشتن i. q. کلاه از سر بر داشتن „pileum de capite demere"; mos enim est illorum, qui nuntium laetum afferunt, capite aperto nuntium prius non edicere, quam mercedem acceperunt (در ولایت رسم است که چون کسی بشارتی وخبر خوشی کسی آرد کلاه از سر بــر دارد وتا مژدهگانی نگیرد مژده نگوید), quem alludens poeta سلیم dicit: ای قناعت مژدهٔ ده شاه هفت اقلیمرا ✿ از کلاه فقر وبــر دارش زسر دیهیمرا *Bh.*

دَیهیم dies XVI cuiusque mensis *C.* ex G. Sine dubio est lectio mendosa pro دی بهم q. v.; cf. etiam دیهمک.

ذ

ذ nona arabici et undecima persici alphabeti litera, in numeris 700 significans, est dentalis aspirata dh, quae tamen initio non legitur, nisi in duabus tribusve persicis vocibus, sed in media voce reperitur et haud raro et cum lit. د et cum lit. ز permutatur, e. g. آذر = آدر, آذین = آزین, پذر = پدر, کاغذ = کاغد, گذر = گزر, گنبذ = گنبد, گذاف = گزاف al. Respondet zend. ꬶ dh, quae litera etiam in parsico idiomate persicam ذ exprimit, e. g. پذیره = pars. ꬶ, پذیرفتن = pars. ꬶ et in media voce inter vocales locum occupans pro ipsa lit. persica د ut ذ pronuntianda ponitur, e. g. دادار = pars. ꬶ, خدا = pars. ꬶ; cf. Spieg. Gr. d. Parsispr. p. 29 sqq. Plura vid. in Institut. ling. pers. §. 31 et 69, 3, b, coll. Zeitschrift d. D. M. G. t. VIII, 2, p. 285.

a. ذات ling. ar.: substantia, essentia, sed significatione: tribus, gens (قوم) est alia lectio vocis hind. جات [cast, sect, tribe, class, race *Shaksp.*] (ذات نفس شی واین عربیست ومعنی قوم نیز آورده واین غلط است زیراکه بدینمعنی جات لفظ هندی الاصل است وسبب غلط آنست که ذال وزا در زبان هندی نیست) *Bh.*. — Inde ذات البین concordia, amicitia H. pr. reg. 161, 8, et اصلاح ذات بین reconciliatio H. Sam. 88, 10; ذات الرقاع genus vaticinationis, quod fit adhibitis schedis, quibus inscribitur aut „fac“ aut „ne facias“, sic descriptum: استخاره ایست که بر شش یا نه تکه کاغذ بر بعضی افعل وبر بعضی لا تفعل مینویسند آنرا در زیر مصلا گذاشته نماز میکنند وبعد فراغ نماز واوراد یکی ازان رقاع بر گیرند اگر افعل باشد خوبست والا بالعکس *Bh.* *B.* in app.; ذات همایون persona regis augustissima H. Sam. 48, 3.

e. ذافینوبداس *B.* et ذافینوبداس *F.* ling. gr.: i. q. مانند غار lauro similis; 2) sec. al. genus arboris مازریون *B.*; cf. ذافی. Mendosam esse lectionem ذافینو, quam offert lex. *F.*, probat versus حکیم شیرازی poetae, in quo ذافینوبداس legitur. Est vox graeca δαφνοειδής s. δαφνοειδὲς, de q. v. Dioscor. l. IV, c. 146 (148).

e. ذافی ling. gr.: laurus arbor (درخت غار) sic descripta: آن درختی است که برگش از برگ بید درازتر واز برگ مورد بزرگتر ونرمتر وسفیدتر میباشد ومیوه آن از فندق کوچکتر واز نخود بزرگتر است ویک نوع از آنرا ذافی الاسکندری [δάφνη ἀλεξάνδρεια Dioscor. l. IV, c. 145 (147)] خوانند *B.*

ذال crista galli (عرف الدیک یعنی تاج خروس) *B.* in app. In lex. *M.* legitur vox ar. ذال gallus.

a. ذخیره res in futuri temporis usum reposita respondens pers. یخنی. Coniungitur cum verbis نهادن, بستن, کردن, داشتن et بردن *Bh.* — Inde ذخیره خاطر s. ذخیره دل *met.* querela, lamentatio (شکوه وگله) *Bh.*

a. ذراریح pl. cantharides *B.* in app.; cf. Freyt. lex. s. v. ذراح.

ذرخش *B.* s. ذُرَخش *HK.* et sec. *F.* ذُرُخش i. q. دُرُخش q. v. *B.*, e. g.: ✿ شمس فخری از ابر ار بفرمان اقبال او ✿ بوقت بهاران بخندد ذرخش *F.*

ذَرْع *HK.*, بوزن سرع *B.* et sec. *F.* ذَرَع extremitas s. margo arvi (کنار وگوشه کشت) *B.*. e. g.: استاد رودکی ✿ زرع (وزراعت وذرع از بهار شد ظاهر ✿ زرع کشتست وذرع گوشه کشت *F.*

auctor versu خواجه سلمان poetae probat, quem ipse artificiosissimum dicit : خواجه سلمان دلشاد خاتون وصفنده دیمش بیت ۞ اگر نبودی مرات تو در لباس ذکور ۞ زعفتت ننمودی جمال چهر ره عیان ۞ بغایت مصنع بیتدر F.

ذُلال i. q. ar. زُلال dulcis, limpida et digestu levis aqua, ut ex versu طالب آملی poetae a lex. F. auctore allato apparet F., quae tamen mala lectio pro زلال esse potest.

a. ذُو القَرنَين nom. conditoris propugnaculi celeberrimi, quod سد یاجوج وماجوج dicitur; 2) nom. regis cuiusdam in Corano (Sur. 18, 82 sqq.) commemorati. Errant autem, qui existimant nomine ذو القرنین intelligendum esse Alexandrum magnum Philippi Macedonici filium, nam est alius Alexander, qui tempore multo antiquiore vixit (ذو القرنین اوست که بانی سد است واوست که مذکور است در کتاب الهی وگفته میشود مرادرا اسکندر رومی چنانچه زعم کرده است اورا ابن اثیر در کتاب خود مسمی بمرصع وهمچنین جماعه کثیر از مورخین ومفسرین میگویند اسکندر ذو القرنین واین خطای عظیم است پس بدرستی که سکندر پسر فیلقوس مقدونی رومی است گفته میشود اورا ذو القرنین ونام نهده نشده است ذو القرنین مذکور در کتاب الهی باسکندر بل اسکندر غیر این ذو القرنین است ودر میان این هر دو فرق بسیار است در زمان وصفات واحوال اینست آنچه تصریح کرده است بآن امام همام مورخ محدث مسند عماد الدین ابو الفداء اسمعیل (بن کثیر الدمشقی در تاریخ بدایه ونهایه Bh. Plura v. in Spiegel, die Alexandersage p. 51 sqq. §. 4 et 5.

a. ذو المِنَن (coll. مِنَن pl. vocis ar. مِنَّة), quod Persae etiam ذو المن scribunt (بیکی (نون), beneficus, benignus, propitius (صاحب منت نهادن), e. g. : علی نقی ۞ شکر کحداث این خجسته فتوۃ ۞ کمره شد بتوفیق واهب ذو المن Bh.

e. ذَریس ling. Andalus. : (اندلس) i. q. تیهو q. v. B.

ذَفکَر semen apii (کرفس) montani, quod Graeci فطراسالیون (πετροσέλινον) dicunt B.

a. ذِکر mentio, commemoratio (یاد کردن) Bh. et *spec.* commemoratio, quae animo fit vel ore Dei et divinarum rerum; cf. Pend. 45, 7. 107, 11, Chr. Sch. 96, 165. Coniungitur cum verbis کردن, گفتن, رفتن et شنیدن; et ذکر گرفتن significat : mentionem eligere (اختیار کردن) Bh. — Inde ذکرِ آره genus quoddam commemorandi religiosorum, quod fit gutture non lingua (نوعی از اذکار مشائخ که (بگلو کنند نه بزبان وآن حق حق است), e. g. : بآن خدای که از شوق او ۞ سلیم چو اهل سلوک ۞ بذکر آره بود بسر نهال خشک چمن Bh.; ذکرِ جمیل .s ذکرِ خیر Bh. et ذکر بالخیر M. ex Sae. bona commemoratio, laudatio aut commendatio Bh.; ذکرش بخیر et ذکرش بخیر باد „laudatus sit“, *qua locutione aliquis honoratur* (این کلمه در محل تعظیم گویند) Bh.

e. ذِکران مَرتوما nom. diei III mensis syriaci تموز, in memoriam [syr. ܕܘܟܪܢܐ] (ذکران بمعنی یاد کردن) viri sapientis syriaci مرتوما a Mobedis ita dicti, quem festum agebant. De origine talium dierum festivorum haec leguntur in lex. B. : چند موبد بوده اند که هریک چند روزرا از روزهای دیگر افضل میدانسته اند ومردمان در عبادتخانههای خود روزهائی که منسوب بهریک از ایشان بوده ایشانرا یاد میکرده اند تا نوبت بذکران دیگری برسد وهر مولودی که در آن ایام متولد می شده بنام آن موبد میکرده اند ودر آن روزها جشن می نموده اند ومرتبهء ذکران از مرتبهء عید فروتر است B.

ذُکور ferrum damascenum (دمشقی تیموره (دیرلم) F., quam significationem lex. F.

ذوراق pronuntiatione ignota *B.* sed sec. *F.* ذَوراق, cibus quidam e farina triticea (آرد گندم) paratus *B. F.* sine exemplo.

ذوش durus, saevus, pravae indolis (تند خو وبد خلق) *B.*, e. g. : حکیم فردوسی ✿ بانگ کرست ای بت سیمین ✿ ذوش خواندم ترا که هستی ذوش *F.*

a. p. ذَوق sapor, gustus (چشیدن وچاشنی), sed in persica lingua haec vox etiam usitata est significatione : voluptas, deliciae (وفارسیان بمعنی لذت ومزه ونشاط وخوشی آرند) *Bh.*; delight, joy, pleasure *Shaksp. J.*; cf. Not. et Extr. t. XII, 347, not. 5, et *sensu mystico :* ea hominis animi conditio, qua verum a falso discernit, non quia ex libris vel ab homine instructus est, sed quia gratia divina eius animum praeclara vi donavit revelando coll. Not. et Extr. t. XII, 315, not. 1, et de Sacy Anth. gr. ar. 440. Coniungitur cum verbis چشیدن, دادن, شکستن, بردن, زدن, کردن, چشانیدن, در یافتن, دیدن, داشتن, انگیختن, شناختن, در گلو فرو رفتن et تراویدن *Bh.* — Inde voces compositae ذوق پیما et ذوق سرشت et adi. ذوق ناك, quae interpretatione non egent *Bh.*

a. ذِهْن et ذَهَن pl. أذهان acumen mentis, ingenium (قدرت مدرکه); 2) res interior (ته وباطن), e. g. : اشرف ✿ بسان آئینه از ساده لوحیم خیری ✿ بذهن نیست مرا هرچه هست در دهنست *Bh.*; 3) terra fertilis (ذهن در محاوره خاك خوبست که نهال دران زود میگیرد). — Inde ذهن خواقی n. c. sermo tropicus (حرفهای کنایه گفتن وبهم در آویختن) *Bh.* sine exemplo; ذهن دریا vortex maris; fundus s. imum maris (گرداب وقعر دریا), e. g. : اشرف ✿ زبرهم خوردگیها نا شکیبا ✿ گرفته خاطرش چون ذهن دریا *Bh.*; coll. ذهن کشتی 3 fundus ancoris tenendis factus s. opportunus (خاك دریاست که لنگر در آن بند شود وکشتی وا ایستد), e. g. : تاثیر ✿ دلیل بود طپیدن بوصل دلربا ✿ بذهن کشتی ما سخت خورد لنگر ما *Bh.*

e. ذِیانیطُس ling. graeca : morbus quidam ar. سلس البول dictus; diarrhoea urinosa, diabetes *B.* Vox e gr. διαβήτης corrupta.

a. p. ذی پَنبَه (coll. ar. ذو in cas. obl. ذی) n. c. carmen, quod sanniones melodice recitant vel sec. al. 2) scurra vel sannio (نقشی که مسخرها سرایند ودر کابل رسم است که روز داخل شدن صوبه دار در شهر عوام که باستقبال می آیند مسخرگان تمام بدن بوضعی مقرر در پنبه گرفته رقص کنان همراه میباشند وآنرا پهلوان پنبه هم گویند وتحمیل که ذی پنبه نام نقش ونام مسخره نیز باشد ✿ اشرف ✿ گرمی مجلس منصور وسماعش بنگر ✿ رقص ذی پنبه وحلاج تماشا دارد ✿ بعضی از شارحین نوشته اند که در ایران وقتیکه یاران موافق بباغها می روند وملاعبه میکنند وبر سر پا میرقصند از خوشی این لفظرا بر زبان میرانند) *Bh.*

e. ذیفُنوس nom. citharoedi (مرد رامشگر) *B.*; مطرب *F.* in servitio regis Philocratis (فلقراط) *B. F.* allato versu quodam عنصری poetae.

a. ذَیل i. q. pers. دامن q. v.; unde ذیل بر میان زدن i. q. دامن بر میان زدن *Bh.*, q. v. supra p. 799.

Gissae, typis W. Keller.